חמש

[ו]

חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן. כדתני [סיפא][ב] שאם היתה אחת מהן נשואה לאחיו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן פטורות. וטעמא יליף בגמרא [ג.]: **וצרות צרותיהן עד סוף העולם.** במתני' מפרש: **חמותו.** שמת בעלה ונשאה אחיו ומת בלא בנים: **ואם חמותו ואם חמיו.** שתיהן אסורות לו משום ערוה כדכתיב (ויקרא יח) ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה ויש בכלל זה חמותו ואם חמותו ואם חמיו כדמפרש (ואזיל) בחלו הן הנשרפין (סנהדרין ד' עה.). ובמו [ג] (ובת בתו ובת בנו) דהכא בבתו מאנוסתו קמיירי וכן בת בתו ובת בנו דאילו בתו מאשתו הייו בת אשתו דכיון דכתיב (ויקרא יח) אשה ובתה לא שגא ממנו ל"ש מאיש אחר אבל בתו מאנוסתו לא יצאה ליה מהכא דאשה ע"י קדושין משמע שהוא אישות ומקרא אחריגא נפקא כדמפרש בגמרא[ד]: **אחותו מאמו.** שנשאת לאחיו מאביו ומת וכן אחות אמו שנשאה אחיו מאביו שאין חיוב יבום אלא באחיו מן האב דכתיב (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו [ה]ונלפינן אחות אחיה מדני יעקב מה להלן מן האב אע"פ שאין מן האם ה"נ ל"ש: **ואשת אחיו מאמו.** שמת ונשאה אחיו מאביו שהיתה נכרית אצלו ומת בלא בנים ונפלה לפני יבם זה ליבום אסורה לו לפי שהיתה אשת אחיו מאמו תחלה ואסורה לו עולמית דכתיב (ויקרא יח) ערות אשת אחיך ודרשינן לה בפ' הבא על יבמתו (לקמן ד' נה.) אחיך בין מן האב בין מן האם: ואשת

חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן היבום עד סוף העולם ואלו הן בתו ובת בתו ובת בנו בת אשתו ובת בנה ובת בתה חמותו ואם חמותו ואם חמיו אחותו מאמו ואחות אמו ואחות אשתו ואשת אחיו מאמו

חמש עשרה נשים פוטרות. אר"י דלא מצי למינקט עריות דלקתני בסיפא אחת מכל העריות האלו שם עריות חמורות מאלו (לקמן ד' יג.) משום דאמריגן בגמ' (לקמן ג:) מניגא אתא למעוטי ערת סוטה וערת אילונית וממזרת ומקחזיר גרושתו ואי הוה תני עריות הוה משמע דלמעוטי עריות דלא קא משמע לן דלא מצי למינקט עריות דלא קא חשיב קאמי א): **עד סוף העולם.** הכא לא שייך למיפרך כיון דתנא עד סוף העולם ערות לרותיהן ל"ל כדפריך בהכותב (כתובות ד' פג:) כיון דתנא עד סוף העולם פירות פירותיהן ל"ל דהתם ודאי בהכותב לא היה צריך לכתוב שיהם אבל הכא אורחיה דתנא למיתני לא זו אף זו וא"ת וכיון דתני ערות צרותיהן עד סוף העולם למה לי דהכי דייק בתמורה פרק אלו קדשים (ד' יח:)[ב] כיון דתנא ולד ולדן עד סוף העולם ל"ל ואר"י דהתם כיון דאשמועינן דולד ולדן קרב שלמים ממילא שמעינן דה"ה עד סוף העולם כיון דלא חיים לשמע יגדל מהם עדרים עדרים כדחיים התם ר"א אבל הכא ס"ד דצרות צרותיהן אסירי טפי לא משום דמצלרור דרשינן להו ולצרור משמע תרתי שני ריש"ן ואפי' לרב אשי דנפקא ליה צרת צרה מסברא לקמן בפירקין (ד' יג.) מ"מ איצטריך לתנא לאשמועינן דלא תיסק אדעתין למימר דמצלרור נפקן ועוד אמרי' דלרב אשי נמי צרת צרה נפקא מצלרור דהא בגמ' קתני בהדיא בשמעתין (לקמן ד' ג:) צרות צרותיהן מנין ת"ל לצרור ולא לצור ולקמן (ד' יג.) דקא בעי מנה"מ לא לצרות צרותיהן קאמר דבהדיא דריש להו בברייתא מצלרור אלא על אפי' הן מאה דמתניתין קאי ואמר רב יהודה דכולהו משמעתי מצלרור ורב אשי סבר דמצלרור לא משמע אלא תרי ואפילו הן מאה מסברא נפקי דצרתה מ"ט אסורה כל כך שאוסרת גם צרתה דבמקום ערוה קיימא צרת צרתה נמי תאסור צרה אחרת דבמקום ערוה קיימא: **בתו.** פי' בקונטרס בתו מאנוסתו דאי מנשואתו היינו בת אשתו דלא שייכא בבי דרישא לא משום דבתו כיון דבאונסין קא משכחת לה ובנשואין לא משכחת לה בנשואין קמיירי באונסין לא קמיירי לא כמו שפירש בקונטרס דאמתניתין קאי הא דקאמר בנשואין קמיירי ולא באונסין דא"כ היינו בת אשתו אבל הכא היינו אשת אביו ועוד דבהדיא אמר בגמרא בתו הואיל ואתי מדרשא חביבא ליה והיינו בתו מאנוסתו ועוד לאביי דאמר דרבי חייא אכולה מתניתין קאי ע"כ אייר באונסין אלא יש לפרש בנשואין קמיירי ר' חייא דהכי משמע מילתיה דרבי חייא בכולן אי מוצא בהם בהיתר ובדגלות האסורה לזה מותרת לזה אבל מתניתין אייר שפיר באונסין ב) ונראה לר"י דליכא למימר דמתניתין דקתני בתו אייר באונסין ולא בנשואין דא"כ מאי קאמר בגמרא כיון דבתו בנשואין לא משכחת לה אפי' משכחת לה בנשואין לא מצי קאי אכולהו בבי דמתני' דאייר באונסין אלא אר"י דהך בתו אייר בין מאונסין בין מן הנשואין: **אשת** אחיו **מאמו.** משמע הכא דבאשת אחיו מאמו [ה]יש בה כרת דבחייבי לאוין סבר תנא דמתני' דחולצת בפ"ב (לקמן ד' כ.) איסור מלוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת ובהדיא תניא בגמרא מה אחות אשתו מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת כו' והקשה רבינו שמואל דבפ"כ משמע שאין בה כרת דקתני התם ואיש אשר יקח את אשת אחיו באשת אחיו מאביו הכתוב מדבר אתה אומר באשת אחיו מאביו או אינו אלא באשת אחיו מאמו והדין נותן הואיל ואסר אחות אביו ואחות אמו ואסר אשת אחיו מה אחות אביו ואחות אמו בין מן האב בין מן האם וכו' ת"ל נדה היא מה נדה יש לה היתר ויש לה איסור אף אשת אח יש לה היתר ויש לה איסור חוץ היא אשת אחיו מאביו שיש לה איסור ויש לה היתר אם יש לה בנים אסורה אין לה בנים מותרת משמע דאתא למעוטי אשת אחיו מאמו דאין בה כרת ודוחק לומר ולפרש דדרשא דת"כ לא אתא למעוטי אשת אחיו מאמו אלא אתא למימר דאיכא כרת אף באשת אחיו מאביו באין לה בנים בחיי בעלה אע"ג דיש לה היתר לאחר מיתה דמה נדה אע"ג שיש לה היתר לאחר מכאן בשעת איסורה בכרת אף אשת אח כן והכי דריש ברים הבא על יבמתו (לקמן נד.) דאין הלשון משמע כלל כן ועוד דבירושלמי דפרק כלל גדול קאמר דאחותו יצאת לחלק ודודתו יצאת לידון בעריות והדר פריך מאשת אח למה יצאת ומשני לידון בעריות והדר קאמר ר' יוסי דודתו לצורך יצאתה למעט אשת אחיו מאמו דמה דודתו באשת אחי אביו מאביו כדיליף התם ערות דודו מדודו או בן דודו דאייתי באחי אביו מאביו] אף אשת אחיו באחיו מאביו ובאר הכי דריש לה מנדה היא כמו בת"כ משמע בהדיא דלמעט אשת אחיו מאמו אתא ותירץ ה"ר משה דלא אתא למעוטי אלא מעריות דכתיב בההוא קרא אבל כרת יש בה והא דבעי למילף מאחות אב ואחות אם דבין מן האב בין מן האם אע"ג דבאחות אב ואחות אם לא כתיב עריות אהקישא דר' יוסי דבעי מאשת אח למה יצאת ומשני לידון בעריות והדר קאמר ר' יוסי דודתו לצורך יצאתה למעט אשת אחיו מאמו דמה דודתו באשת אחי אביו מאביו כדיליף התם ערות דודו מדודו או בן דודו דאייתי באחי אביו מאביו] אף אשת אחיו באחיו מאביו ובאר הכי דריש לה כמו בת"כ משמע בהדיא דלמעט אשת אחיו מאמו אתא ותירץ ה"ר משה דלא אתא למעוטי אלא מעריות דכתיב בההוא קרא אבל כרת יש בה והא דבעי למילף מאחות אב ואחות אם דבין מן האב בין מן האם אע"ג דבאחות אב ואחות אם לא כתיב עריות אהקישא דר' יוסי דבעי מאשת אח למה יצאת ומשני לידון בעריות והדר קאמר ר' יוסי דודתו לצורך יצאתה למעט אשת אחיו מאמו דמה דודתו באשת אחי אביו מאביו כדיליף התם ערות דודו מדודו או בן דודו דאייתי באחי אביו מאביו] אף אשת אחיו באחיו מאביו ובאר הכי דריש לה מנדה היא כמו בת"כ משמע בהדיא דלמעט אשת אחיו מאמו אתא ותירץ ה"ר משה דלא אתא למעוטי אלא מעריות דכתיב בההוא קרא אבל כרת יש בה והא דבעי למילף מאחות אב ואחות אם דבין מן האב בין מן האם אע"ג דבאחות אב ואחות אם לא כתיב עריות אהקישא דר' יוסי דבעי מאשת אח למה יצאת ומשני לידון בעריות והדר קאמר ר' יוסי דודתו לצורך יצאתה למעט אשת אחיו מאמו דמה דודתו באשת אחי אביו מאביו כדיליף התם ערות דודו מדודו או בן דודו דאייתי באחי אביו מאביו] אף אשת אחיו באחיו מאביו ובאר הכי דריש לה כמו בת"כ משמע בהדיא דלמעט אשת אחיו מאמו אתא ותירץ ה"ר משה דלא אתא למעוטי אלא מעריות דכתיב בההוא קרא אבל כרת יש בה והא דבעי למילף מאחות אב ואחות אם דבין מן האב בין מן האם אע"ג דבאחות אב ואחות אם לא כתיב עריות אהקישא דר' יוסי דבעי מאשת אח למה יצאת ומשני לידון בעריות והדר קאמר ר' יוסי דודתו לצורך יצאתה למעט אשת אחיו מאמו דמה דודתו באשת אחי אביו מאביו כדיליף התם ערות דודו מדודו או בן דודו דאייתי באחי אביו מאביו] אף אשת אחיו באחיו מאביו ובאר הכי דריש לה מנדה היא

עין משפט נר מצוה

ב א מיי׳ פ״ו מהל׳ יבום הלכה טז סמג עשין לא טוש״ע אה״ע סימן קנג סעיף יב:
ג ב מיי׳ שם הל׳ כא טוש״ע שם סעיף ז:
ד ג מיי׳ שם הלכה יד טוש״ע שם סעי׳ ח:
ה ד מיי׳ שם הלכה כב טוש״ע שם סעי׳ ז:

תוספות ישנים

וכולן אם ממו. כך מתני׳ הו״ל לא זו אף זו לא זו ממו דבדין הוא דלרותיהן מותרות דאין הערוה קיימת בשעת יבום אלא אפילו מיאנו דאיתא הערוה קמן מ״מ לרותיהן מותרות וא״מ מיאנו דבמו אלא נשאת מעולם לו דמי דהמיאון קא עקר קדושי אחותו ופשיטא דלרותיהן מותרות אלא אפילו בתגרשו דעשה מעשה קדושין גמורים אפ״ה לרותיהן מותרות וא״מ בתגרשו דבשעה שמת לא היתה ערוה עמו בתורת אישות לפי שעשה מעשה לעקור קדושי אלא אפילו בשמת אלמנה דבשעה שמת היתה הערוה עמו בתורת אישות לפי שלא עשו מעשה לעקור הקדושין אלא הם בטוף כמו שהם בתחלה אפ״ה לרותיהן מותרות משום דהוי כמי שלא היתה אשתו: **א)** וה״ר ר׳ יעקב מקורביל מפרש דמאי אמרת דלמא אילונית היא וא״כ לא היתה אשת אחיו. לפי שאילו היה יודע שהיא אילונית לא קדשה. כמו כן נמי אם היה יודע בבירור שיומת כשהיא קטנה לא יקפיד בזמן מועט כ״כ אם היא אילונית. ועוד ר״ל דהא דלמרינן קטנה אינה מתייבמת שמא תמלא אילונית היינו לפטור לרתה להנשא לשוק דשמא תמלא אילונית ונמלא שם לו ליבם הלה לפי שהלרה זקוקה לו והיינו כי הכא: ליתני לאחות אשה בראשה. וקשה הא דאמרי׳ פ׳ ד׳ מיתות (סנהדרין מט:) כל מקום שנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר והלכך מאי קשיא ליה הכא ליתני אחות אשה כו׳. ואיתא דמתרלי דהי אמרי׳ אין מוקדם ומאוחר ה״מ היכא דקא חשיב המנין לגבי מעשה כגון ז׳ שמנים (נדה סא:) וקאמר דכל מקום דאמר דרך מנין אין מוקדם ומאוחר חוץ מז׳ שמנים וסדר יומא (יומא ס.) דבקאמר התם. וא״ל ר״ל דנהי דאמרינן אין מוקדם ומאוחר אשה עשה מהמאוחר מוקדם לא קפדינן בה. מיהו מ״מ צריך לתת טעם בדבר למה הקדים המאוחר והכא נמי נהי דאין מוקדם מיהו מ״מ מין דמן הדין הוה ליה למתני׳ לאחות אשה בראשה צריך לתת טעם למה לא הקדימה ומש״ה קא מיבעיא ליה דליתני לאחות אשה בראשה:

מסורת הש״ס

מ) קדושין מד: [לקמן יב. ל.], ב) [לקמן קז:], ג) ב״ב קח: [נדרים ג. מיר ב: ב״ק יח: זבחים מח. בכורות יג. לקמן ל. לב. ר״ה יב.], ד) [ויקרא יח], ה) [דברים כה], ו) [דף ג:], ז) [לקמן ג.], ח) [לקמן ג:], ט) בס״מ נוסף: ספק, י) [לקמן ג.], כ) [לקמן יב. ד״ה מני שהיו],

מוסף רש״י

וכולן. מ״ו עריות שנאנו שפוטרות לרותיהן ולרות לרותיהן מן החליצה ומן היבום, ולקח לה מקרא שהערוה הנופלת ליבום לפי קרוב שהיא עליו בכרת פטורה ופוטרת לרתה, וכולן העריות אם מתו. קודם שמת הנשא, או מיאנו. בנעל, או נתגרשו. דבשמת ונפלה הלרה לפני היבם לא לרת ערוה היתה ולא פטרה ערוה לרותיה ומותרת ליבם (קדושין מד:). **וכל היכולה** למאן ולא מיאנה. בתו קטנה הנשואה לאחיו ולא קיבל אביה קדושין, כגון שהשיאה אביה מחילה לאחר ונתגרשה והיא יתומה בחיי האב ויכולה למאן ולא מיאנה בו ומת, צרתה חולצת. שאין זו לרת הבת להיפטר משום לרת ערוה, הואיל והבת יכולה למאן אינן נשואין גמורין, ולא מתייבמת. הואיל ולא מיאנה הבת הוא לה הך לרת ערוה במקלת (לקמן קז:).

או שנמצאו אילונית. דאילונית קדושי טעות הן ולא היתה אשת אחיו ותימה [דלמרינן] (לקמן ד׳ סא:) קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין כו׳ קטנה שמא תמלא אילונית ואמאי תתייבם ממה נפשך דאם אינה אילונית שפיר מייבם ואם היא אילונית נמי שרי דלא היתה אשת אחיו ואר״ת דהיא בקבלה עילויה וכה״ג משני בריש בן סורר (סנהדרין סט:) **א)** וה״ר אברהם מבורגויילה תירץ בנמלאת אילונית בחיי האח והקפיד אבל לאחר מיתה דלמא אם היה קיים לא היה מקפיד ולא נהירא דבהדיא קתני בתוספתא (פ״א) נמלאו אילונית בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה לרותיהן מותרות ובגמ׳ **ב)** אפרש בע״ה למאן דאמר לרת בתו אילונית אפי׳ בהכיר בה מאי חידוש השמיענו בתוספתא בין מחיים בין אחר מיתה וא״ת דהכא משמע דאילונית לא בעי גט [אפי׳ מדרבנן] דאי בעיא היתה לרתה חולצת ולא מתייבמת כדתנן במתני׳ כל שיכולה למאן ולא מיאנה כו׳ ובכתובות בפרק אלמנה (דף ק:) תנן הממתנת והסייה והאילונית אין להם כתובה משמע הא גיטא בעיא דהכי דייק בהמדיר (כתובות דף עג. ושם) וי״ל דהתם נקט האי לישנא משום דלא מצי למנקט אינן צריכין גט משום הייה דקתני בהדייהו תדע דע״כ ממתנת לא בעיא גיטא א״נ בהמדיר לא דייק הכי אלא משום דבריש קתני אינה מקודשת ובסיפא תנא שלא בכתובה והא דתנן בהשולח (גיטין דף מו: ושם) המוציא אשתו משום אילונית לא יחזיר ומפרש משום קלקולא דשמא תנשא לאחר ויהיה לה בנים ואמר כו׳ ונמצא גט בטל ובניה ממזרים דמשמע בעיא גט אר״י דהתם במוציאה משום ספק אילונית שאין הסימנים ניכרים יפה תדע דקתני סיפא נשאת לאחר והיו לה בנים ואילו ודאי אילונית אין לה רפואה דבהערל (לקמן עט:) פליגי ר״ע ור״א בסרים אמה אם חולץ וחולצין לאשתו שיש לו רפואה ובאילונית לא אשכחן דפליגי אף על גב דבקידושה על תנאי וכנסה סתם איכא למ״ד בהמדיר (כתובות עב:) דבעיא גט היינו דוקא בשאר מומין דאיכא דמחיל אבל אילונית שום אדם אין מוחל ואפי׳ לאביי דמפרש טעמא משום דאין אדם בועל בעילת זנות היינו בשאר מומין דמסיק אדעתיה ובדעתו אפי׳ יהיו בה מומין בועל לשם קדושין אבל אילונית דלא שכיח לא מסיק אדעתיה ומשום חשש אילונית לא יהא בועל לשם קדושין:

ואי אתה יכול לומר בחמותו שמיאנה. וא״ת משכחת לה מיאון בקידושי טעות דתנא דבי ר׳ ישמעאל אפי׳ בנה מורכב על כתיפה ממתנת והולכת לה ותירץ ריב״ן דמתני׳ איירי בקטנות ועוד אמר ר״י דבקדושי טעות מצי למימר דאפי׳ מיאון אינה צריכה ולא הוה מצי למיתני בסיפא כל שיכולה למאן כו׳ וממתנת דר׳ ישמעאל לאו דוקא דאפי׳ לא מיאנה לאו אשתו היא ואם ערוה היא לרתה מותרת מיהו בפרק בא סימן (נדה נב. ושם) משמע דבקדושי קטנות [נמי] איירי ר׳ ישמעאל גבי בתו של ר׳ ישמעאל שבאת למאן בבית המדרש ובנה מורכב על כתיפה ורבתה בכיה בבית המדרש ואמרו דבר שאמר אותו לדיק יכאל בו זרעו ונמנו וגמרו עד מתי הבת ממתנת עד שתביא ג׳ שערות ומשום ר׳ ישמעאל קאמר דגמנו דליכא למימר משום דר׳ יהודה נמנו דאמר עד שירבה השחור על הלבן דהא מודה רבי יהודה בנבעלת דאינה יכולה למאן והא דפריך בפרק נושאין על האנוסה (לקמן ק: ושם) וממתנת מי קא ילדה ומשני בקדושי טעות כר׳ ישמעאל הא דשביק קידושי קטנות דאיירי בהו לאו משום דמודי ר׳ ישמעאל בקידושי קטנות אלא משום דהיה סוגיא אליבא דשמואל ושמואל לא סבר לה כרבי ישמעאל בקדושי קטנות כדמוכח בפרק מי שמת (נ״ב קנו: ושם) אבל בקדושי טעות סבר כוותיה כדאמר בהמדיר (כתובות עב. ושם) קידש על תנאי ובעלה אינה צריכה היתנו גט והיינו כרבי ישמעאל וצריך לומר מתני׳ לא כרבי ישמעאל והא דקאמר בגמרא (דף ט.) בפלוגתא לא קמייתי היינו דוקא אמנינא דט״ו נשים: **דלבתר** שריפה סקילה חמורה. בחנם נקט הכי דאפילו היתה סקילה קלה בכל ד׳ מיתות בית דין ה״ל למיתני כלתו בתר חמותו דבכל הנך ליכא מיתה אלא כרת לחודיה: **בתו** כיון דאתיא מדרשא חביבא ליה. היינו בתו מאנוסתו כדפי׳ בקונטרס אבל בתו מנשואתו מערות אשה ובתה נפקא דלא גרע מבת אשתו וא״ת והיכי נפקא והא אין מזהירין מן הדין כדאמר לקמן בפ״ב (דף כב:) גבי אחותך בת אביך (היא) או בת אמך דצריך למכתב אחותך היא לחייב על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין מזהירין מן הדין ואר״י דלא דמי דהתם לא מיירי קרא אלא באחותו שאינה מן האב ומן האם דבת אביך או בת אמך משמע מן האב שלא מן האם ומן האם שלא מן האב וכדמפרש קרא בהדיא מולדת בית או מולדת חוץ (ויקרא יח) דמתרגמינן דילידא

ואשת אחיו שלא היה בעולמו. כגון דאובן שמת בלא בנים ונולד לו אח לאחר מיתה ושמו לוי ועמד שמעון וייבם אשתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים ונפלו שתיהן לפני לוי שתיהן פטורות לפי שאשת אח דאובן שנשאת לשמעון אסורה ללוי ועונש כרת עליה לפי שאשת אח בכרת כשאר עריות שבפרשה דכתיב בטולהו כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו[ד] ובמקום מצות יבום כשמת בלא בנים שריה רחמנא ואשת אחיו שלא היה בעולמו שמת קודם לידתו לא שרא ליה דכתיב[ה] כי ישבו אחים יחדו שהיתה להם ישיבה אחת בעולם והלכך משמת דאובן נאסרה על לוי איסור עולם כאשת אח שיש לה בנים ואפילו עכשיו שנפלה לפניו מכח נשואי אחיו שמעון שהיה בעולמו אסורה לו בשביל דאובן וכשם שהיא אסורה לו כך צרתה אשת שמעון האחרת אסורה דילפינן לקמן[ו] על כל העריות העומדות עליו בכרת שנפלו לפניו ליבום עם צרותיהן ששתיהן פטורות ואם נשאן ענוש כרת שמאחר שפטרן הכתוב עומדות עליו באיסור אשת אח שיש לו בנים: **ולנלו.** שמת בנו ונשא אחיו כלתו אסורה לו לעולם ואפילו לאחר מיתת בנו: **וכולן שמתו.** שמתה בתו קודם לאחיו או מיאנה. והיכי משכחת לה מיאון בבתו והרי הוא קיים ואין מיאון אלא ביתומה משכחת לה כגון שאביה השיאה לה לאחד ונתגרשה כשהיא קטנה ושוב אין לאביה רשות בה והלכה ונשאת לאחיו בעודה קטנה וילאה במיאון ובפ׳ ב״ש (לקמן קט.) קרי לה יתומה בחיי האב. ואם נתגרשה מאחיו או מיאנה באחיו או נמצאת אילונית שמקחו מקח טעות ולא הויא אשת אחיו וכשמת אחיו הרי היא כמו שאינה אשתו ומתייבמת לצרתה: **ואי אתה יכול לומר כו׳.** שכבר ילדו מאחר קודם שנישאו לאחיו הלכך לאו אילונית היא ומיאון נמי ליכא שהרי גדולות הן ואין ממאנת אלא יתומה קטנה כדמפרש לקמן בפ׳ ב״ש: **כשם שבתו פטורה.** שהרי אסורה לו ואין שם אח אלא הוא כך לרתה פטורה כדיליף בגמרא[ז]: **הלכה לרה בתו ונשאת לאחיו השני.** דהיכא דיש אח אחר ששתיהן מותרות לו אינן פטורות שהרי יש כאן מצות יבום ומתייבמת האחת והשניה פטורה דכתיב את בית אחיו (דברים כה) בית אחד הוא בונה ולא שתים [לקמן מד.]. ואם ייבם האחד את לרת בתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים וחזרו ונפלו לפניו: **כשם שלרה בתו פטורה.** שנאסרה עליו משעת נפילת אחיו הראשון שנפלה עם בתו לפניו ופטרתה בתו הימנו והרי היא עליו כאשת אח שיש לו בנים ואסורה לו עולמית: **כך לרה לרתה.** אשת אחיו השני האחרת פטורה שזו פוטרתה. וטעמא יליף בגמרא[ח] מלגזור (ויקרא יח) שלרת ערוה פוטרת לרתה: **ואפי׳ הם ק׳.** אחים והלכה לרת לרתה של בתו ומתייבמה לאחיו השלישי ולו אשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן נאסרות על זה וכן לעולם: **לרתה מותרת.** להתייבם לו שהרי בשעת זיקת ייבום אינה לרתה: **וכל היכולה למאן.** כגון שהערוה קטנה ויכולה למאן ולא מיאנה ומת אחיו הואיל וקידושיה אינה אלא מדרבנן[ט] וזיקת נפילתה מדרבנן[י] אינה פוטרת לרתה מן המליגה ולהתייבם אסורה כדמפרש טעמא בגמרא[כ] שנרלית לרת ערוה: **גמ׳ מנדי מולנו.** עריות מה שפטורות מן הייבום: **מאחות אשה יבפינן.** לקמן בשמעתין [ג:]: **ור״ש היא.** דאמר בפ׳ ד׳ מיתות (סנהדרין מט:) שריפה חמורה ולהכי תנא ריש בתו ובת בתו כולהו עד אם חמיו בשריפה: **בחמותו כתיב.** ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו (ויקרא כ): **ולנלו.** בסקילה בפ׳ ד׳ מיתות (שם דף נג.). וכל שאר עריות דמתני׳ אינן במיתת בית דין אלא בכרת: **כיון דאתיא מדרשא.** ליאסר עליו חביבא ליה לתנא ואקדמה בריש׳א. ולקמן [ג.] מפרשי לה: בטולהו

[א] שנמצאת אילונית קדושי טעות הן ולא היתה אשת אחיו ותימה [דלמרינן] (לקמן ד׳ סא:) קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין כו׳ קטנה שמא תמלא אילונית ואמאי תתייבם ממה נפשך דאם אינה אילונית שפיר מייבם ואם היא אילונית נמי שרי דלא היתה אשת אחיו ואר״ת דהיא בקבלה עילויה וכה״ג משני בריש בן סורר (סנהדרין סט:) א) וה״ר אברהם מבורגויילה תירץ בנמלאת אילונית בחיי האח והקפיד אבל לאחר מיתה דלמא אם היה קיים לא היה מקפיד ולא נהירא דבהדיא קתני בתוספתא (פ״א) נמלאו אילונית בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה לרותיהן מותרות ובגמ׳ ב) אפרש בע״ה למאן דאמר לרת בתו אילונית אפי׳ בהכיר בה מאי חידוש השמיענו בתוספתא בין מחיים בין אחר מיתה וא״ת דהכא משמע דאילונית לא בעי גט [אפי׳ מדרבנן] דאי בעיא היתה לרתה חולצת ולא מתייבמת כדתנן במתני׳ כל שיכולה למאן ולא מיאנה כו׳ ובכתובות בפרק אלמנה (דף ק:) תנן הממתנת והסייה והאילונית אין להם כתובה משמע הא גיטא בעיא דהכי דייק בהמדיר (כתובות דף עג. ושם) וי״ל דהתם נקט האי לישנא משום דלא מצי למנקט אינן צריכין גט משום הייה דקתני בהדייהו תדע דע״כ ממתנת לא בעיא גיטא א״נ בהמדיר לא דייק הכי אלא משום דבריש קתני אינה מקודשת ובסיפא תנא שלא בכתובה והא דתנן בהשולח (גיטין דף מו: ושם) המוציא אשתו משום אילונית לא יחזיר ומפרש משום קלקולא דשמא תנשא לאחר ויהיה לה בנים ואמר כו׳ ונמצא גט בטל ובניה ממזרים דמשמע בעיא גט אר״י דהתם במוציאה משום ספק אילונית שאין הסימנים ניכרים יפה תדע דקתני סיפא נשאת לאחר והיו לה בנים ואילו ודאי אילונית אין לה רפואה דבהערל (לקמן עט:) פליגי ר״ע ור״א בסרים אמה אם חולץ וחולצין לאשתו שיש לו רפואה ובאילונית לא אשכחן דפליגי אף על גב דבקידושה על תנאי וכנסה סתם איכא למ״ד בהמדיר (כתובות עב:) דבעיא גט היינו דוקא בשאר מומין דאיכא דמחיל אבל אילונית שום אדם אין מוחל ואפי׳ לאביי דמפרש טעמא משום דאין אדם בועל בעילת זנות היינו בשאר מומין דמסיק אדעתיה ובדעתו אפי׳ יהיו בה מומין בועל לשם קדושין אבל אילונית דלא שכיח לא מסיק אדעתיה ומשום חשש אילונית לא יהא בועל לשם קדושין:

ואי אתה יכול לומר בחמותו שמיאנה. וא״ת משכחת לה מיאון בקידושי טעות דתנא דבי ר׳ ישמעאל אפי׳ בנה מורכב על כתיפה ממתנת והולכת לה ותירץ ריב״ן דמתני׳ איירי בקטנות ועוד אמר ר״י דבקדושי טעות מצי למימר דאפי׳ מיאון אינה צריכה ולא הוה מצי למיתני בסיפא כל שיכולה למאן כו׳ וממתנת דר׳ ישמעאל לאו דוקא דאפי׳ לא מיאנה לאו אשתו היא ואם ערוה היא לרתה מותרת מיהו בפרק בא סימן (נדה נב. ושם) משמע דבקדושי קטנות [נמי] איירי ר׳ ישמעאל גבי בתו של ר׳ ישמעאל שבאת למאן בבית המדרש ובנה מורכב על כתיפה ורבתה בכיה בבית המדרש ואמרו דבר שאמר אותו לדיק יכאל בו זרעו ונמנו וגמרו עד מתי הבת ממתנת עד שתביא ג׳ שערות ומשום ר׳ ישמעאל קאמר דגמנו דליכא למימר משום דר׳ יהודה נמנו דאמר עד שירבה השחור על הלבן דהא מודה רבי יהודה בנבעלת דאינה יכולה למאן והא דפריך בפרק נושאין על האנוסה (לקמן ק: ושם) וממתנת מי קא ילדה ומשני בקדושי טעות כר׳ ישמעאל הא דשביק קידושי קטנות דאיירי בהו לאו משום דמודי ר׳ ישמעאל בקידושי קטנות אלא משום דהיה סוגיא אליבא דשמואל ושמואל לא סבר לה כרבי ישמעאל בקדושי קטנות כדמוכח בפרק מי שמת (נ״ב קנו: ושם) אבל בקדושי טעות סבר כוותיה כדאמר בהמדיר (כתובות עב. ושם) קידש על תנאי ובעלה אינה צריכה היתנו גט והיינו כרבי ישמעאל וצריך לומר מתני׳ לא כרבי ישמעאל והא דקאמר בגמרא (דף ט.) בפלוגתא לא קמייתי היינו דוקא אמנינא דט״ו נשים: **דלבתר** שריפה סקילה חמורה. בחנם נקט הכי דאפילו היתה סקילה קלה בכל ד׳ מיתות בית דין ה״ל למיתני כלתו בתר חמותו דבכל הנך ליכא מיתה אלא כרת לחודיה: **בתו** כיון דאתיא מדרשא חביבא ליה. היינו בתו מאנוסתו כדפי׳ בקונטרס אבל בתו מנשואתו מערות אשה ובתה נפקא דלא גרע מבת אשתו וא״ת והיכי נפקא והא אין מזהירין מן הדין כדאמר לקמן בפ״ב (דף כב:) גבי אחותך בת אביך (היא) או בת אמך דצריך למכתב אחותך היא לחייב על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין מזהירין מן הדין ואר״י דלא דמי דהתם לא מיירי קרא אלא באחותו שאינה מן האב ומן האם דבת אביך או בת אמך משמע מן האב שלא מן האם ומן האם שלא מן האב וכדמפרש קרא בהדיא מולדת בית או מולדת חוץ (ויקרא יח) דמתרגמינן דילידא

[ב] אחיו ותימה [דלמרינן] (לקמן ד׳ סא:) קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין כו׳ קטנה שמא תמלא אילונית ואמאי תתייבם ממה נפשך דאם אינה אילונית שפיר מייבם ואם היא אילונית נמי שרי דלא היתה אשת אחיו ואר״ת דהיא בקבלה עילויה וכה״ג משני בריש בן סורר (סנהדרין סט:) א) וה״ר אברהם מבורגויילה תירץ בנמלאת אילונית בחיי האח והקפיד אבל לאחר מיתה דלמא אם היה קיים לא היה מקפיד ולא נהירא דבהדיא קתני בתוספתא (פ״א) נמלאו אילונית בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה לרותיהן מותרות ובגמ׳ ב) אפרש בע״ה למאן דאמר לרת בתו אילונית אפי׳ בהכיר בה מאי חידוש השמיענו בתוספתא בין מחיים בין אחר מיתה וא״ת דהכא משמע דאילונית לא בעי גט [אפי׳ מדרבנן] דאי בעיא היתה לרתה חולצת ולא מתייבמת כדתנן במתני׳ כל שיכולה למאן ולא מיאנה כו׳ ובכתובות בפרק אלמנה (דף ק:) תנן הממתנת והסייה והאילונית אין להם כתובה משמע הא גיטא בעיא דהכי דייק בהמדיר (כתובות דף עג. ושם) וי״ל דהתם נקט האי לישנא משום דלא מצי למנקט אינן צריכין גט משום הייה דקתני בהדייהו תדע דע״כ ממתנת לא בעיא גיטא א״נ בהמדיר לא דייק הכי אלא משום דבריש קתני אינה מקודשת ובסיפא תנא שלא בכתובה והא דתנן בהשולח (גיטין דף מו: ושם) המוציא אשתו משום אילונית לא יחזיר ומפרש משום קלקולא דשמא תנשא לאחר ויהיה לה בנים ואמר כו׳ ונמצא גט בטל ובניה ממזרים דמשמע בעיא גט אר״י דהתם במוציאה משום ספק אילונית שאין הסימנים ניכרים יפה תדע דקתני סיפא נשאת לאחר והיו לה בנים ואילו ודאי אילונית אין לה רפואה דבהערל (לקמן עט:) פליגי ר״ע ור״א בסרים אמה אם חולץ וחולצין לאשתו שיש לו רפואה ובאילונית לא אשכחן דפליגי אף על גב דבקידושה על תנאי וכנסה סתם איכא למ״ד בהמדיר (כתובות עב:) דבעיא גט היינו דוקא בשאר מומין דאיכא דמחיל אבל אילונית שום אדם אין מוחל ואפי׳ לאביי דמפרש טעמא משום דאין אדם בועל בעילת זנות היינו בשאר מומין דמסיק אדעתיה ובדעתו אפי׳ יהיו בה מומין בועל לשם קדושין אבל אילונית דלא שכיח לא מסיק אדעתיה ומשום חשש אילונית לא יהא בועל לשם קדושין:

ואי אתה יכול לומר בחמותו שמיאנה. וא״ת משכחת לה מיאון בקידושי טעות דתנא דבי ר׳ ישמעאל אפי׳ בנה מורכב על כתיפה ממתנת והולכת לה ותירץ ריב״ן דמתני׳ איירי בקטנות ועוד אמר ר״י דבקדושי טעות מצי למימר דאפי׳ מיאון אינה צריכה ולא הוה מצי למיתני בסיפא כל שיכולה למאן כו׳ וממתנת דר׳ ישמעאל לאו דוקא דאפי׳ לא מיאנה לאו אשתו היא ואם ערוה היא לרתה מותרת מיהו בפרק בא סימן (נדה נב. ושם) משמע דבקדושי קטנות [נמי] איירי ר׳ ישמעאל גבי בתו של ר׳ ישמעאל שבאת למאן בבית המדרש ובנה מורכב על כתיפה ורבתה בכיה בבית המדרש ואמרו דבר שאמר אותו לדיק יכאל בו זרעו ונמנו וגמרו עד מתי הבת ממתנת עד שתביא ג׳ שערות ומשום ר׳ ישמעאל קאמר דגמנו דליכא למימר משום דר׳ יהודה נמנו דאמר עד שירבה השחור על הלבן דהא מודה רבי יהודה בנבעלת דאינה יכולה למאן והא דפריך בפרק נושאין על האנוסה (לקמן ק: ושם) וממתנת מי קא ילדה ומשני בקדושי טעות כר׳ ישמעאל הא דשביק קידושי קטנות דאיירי בהו לאו משום דמודי ר׳ ישמעאל בקידושי קטנות אלא משום דהיה סוגיא אליבא דשמואל ושמואל לא סבר לה כרבי ישמעאל בקדושי קטנות כדמוכח בפרק מי שמת (נ״ב קנו: ושם) אבל בקדושי טעות סבר כוותיה כדאמר בהמדיר (כתובות עב. ושם) קידש על תנאי ובעלה אינה צריכה היתנו גט והיינו כרבי ישמעאל וצריך לומר מתני׳ לא כרבי ישמעאל והא דקאמר בגמרא (דף ט.) בפלוגתא לא קמייתי היינו דוקא אמנינא דט״ו נשים: **דלבתר** שריפה סקילה חמורה. בחנם נקט הכי דאפילו היתה סקילה קלה בכל ד׳ מיתות בית דין ה״ל למיתני כלתו בתר חמותו דבכל הנך ליכא מיתה אלא כרת לחודיה: **בתו** כיון דאתיא מדרשא חביבא ליה. היינו בתו מאנוסתו כדפי׳ בקונטרס אבל בתו מנשואתו מערות אשה ובתה נפקא דלא גרע מבת אשתו וא״ת והיכי נפקא והא אין מזהירין מן הדין כדאמר לקמן בפ״ב (דף כב:) גבי אחותך בת אביך (היא) או בת אמך דצריך למכתב אחותך היא לחייב על אחותו בת אביו ובת אמו לומר שאין מזהירין מן הדין ואר״י דלא דמי דהתם לא מיירי קרא אלא באחותו שאינה מן האב ומן האם דבת אביך או בת אמך משמע מן האב שלא מן האם ומן האם שלא מן האב וכדמפרש קרא בהדיא מולדת בית או מולדת חוץ (ויקרא יח) דמתרגמינן דילידא

[ג] ואשת אחיו שלא היה בעולמו וכלתו הרי אלו פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן הייבום עד סוף העולם ד) וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות ואי אתה יכול לומר בחמותו ובאם חמותו שנמצאו אילונית או שמיאנו ה) כיצד פוטרות צרותיהן היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואות לאחיו ולו אשה אחרת ומת כשם שבתו פטורה כך צרתה פטורה הלכה צרת בתו ונשאת לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת כשם שצרת בתו פטורה כך צרת צרתה פטורה אפילו הן מאה כיצד אם מתו צרותיהן מותרות היתה בתו או אחת מכל העריות האלו נשואות לאחיו ולו אשה אחרת מתה בתו או נתגרשה ואח״כ מת אחיו צרתה מותרת ו) וכל היכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת: **גמ׳** מכדי כולהו מאחות אשה ילפינן ליתני אחות אשה ברישא וכ״ת תנא חומרי חומרי נקט ור״ש היא דאמר שריפה חמורה אי הכי ליתני חמותו ברישא דעיקר שריפה בחמותו כתיבא ועוד בתר חמותו ליתני כלתו דבתר שריפה סקילה חמורה אלא בתו ז) כיון דאתיא מדרשא חביבא ליה כולהו

[ד] ואשת אחיו שלא היה בעולמו. כגון דאובן שמת בלא בנים ונולד לו אח לאחר מיתה ושמו לוי ועמד שמעון וייבם אשתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים ונפלו שתיהן לפני לוי שתיהן פטורות לפי שאשת אח דאובן שנשאת לשמעון אסורה ללוי ועונש כרת עליה לפי שאשת אח בכרת כשאר עריות שבפרשה דכתיב בטולהו כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו[ד] ובמקום מצות יבום כשמת בלא בנים שריה רחמנא ואשת אחיו שלא היה בעולמו שמת קודם לידתו לא שרא ליה דכתיב[ה] כי ישבו אחים יחדו שהיתה להם ישיבה אחת בעולם והלכך משמת דאובן נאסרה על לוי איסור עולם כאשת אח שיש לה בנים ואפילו עכשיו שנפלה לפניו מכח נשואי אחיו שמעון שהיה בעולמו אסורה לו בשביל דאובן וכשם שהיא אסורה לו כך צרתה אשת שמעון האחרת אסורה דילפינן לקמן[ו] על כל העריות העומדות עליו בכרת שנפלו לפניו ליבום עם צרותיהן ששתיהן פטורות ואם נשאן ענוש כרת שמאחר שפטרן הכתוב עומדות עליו באיסור אשת אח שיש לו בנים: **ולנלו.** שמת בנו ונשא אחיו כלתו אסורה לו לעולם ואפילו לאחר מיתת בנו: **וכולן שמתו.** שמתה בתו קודם לאחיו או מיאנה. והיכי משכחת לה מיאון בבתו והרי הוא קיים ואין מיאון אלא ביתומה משכחת לה כגון שאביה השיאה לה לאחד ונתגרשה כשהיא קטנה ושוב אין לאביה רשות בה והלכה ונשאת לאחיו בעודה קטנה וילאה במיאון ובפ׳ ב״ש (לקמן קט.) קרי לה יתומה בחיי האב. ואם נתגרשה מאחיו או מיאנה באחיו או נמצאת אילונית שמקחו מקח טעות ולא הויא אשת אחיו וכשמת אחיו הרי היא כמו שאינה אשתו ומתייבמת לצרתה: **ואי אתה יכול לומר כו׳.** שכבר ילדו מאחר קודם שנישאו לאחיו הלכך לאו אילונית היא ומיאון נמי ליכא שהרי גדולות הן ואין ממאנת אלא יתומה קטנה כדמפרש לקמן בפ׳ ב״ש: **כשם שבתו פטורה.** שהרי אסורה לו ואין שם אח אלא הוא כך לרתה פטורה כדיליף בגמרא[ז]: **הלכה לרה בתו ונשאת לאחיו השני.** דהיכא דיש אח אחר ששתיהן מותרות לו אינן פטורות שהרי יש כאן מצות יבום ומתייבמת האחת והשניה פטורה דכתיב את בית אחיו (דברים כה) בית אחד הוא בונה ולא שתים [לקמן מד.]. ואם ייבם האחד את לרת בתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים וחזרו ונפלו לפניו: **כשם שלרה בתו פטורה.** שנאסרה עליו משעת נפילת אחיו הראשון שנפלה עם בתו לפניו ופטרתה בתו הימנו והרי היא עליו כאשת אח שיש לו בנים ואסורה לו עולמית: **כך לרה לרתה.** אשת אחיו השני האחרת פטורה שזו פוטרתה. וטעמא יליף בגמרא[ח] מלגזור (ויקרא יח) שלרת ערוה פוטרת לרתה: **ואפי׳ הם ק׳.** אחים והלכה לרת לרתה של בתו ומתייבמה לאחיו השלישי ולו אשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן נאסרות על זה וכן לעולם: **לרתה מותרת.** להתייבם לו שהרי בשעת זיקת ייבום אינה לרתה: **וכל היכולה למאן.** כגון שהערוה קטנה ויכולה למאן ולא מיאנה ומת אחיו הואיל וקידושיה אינה אלא מדרבנן[ט] וזיקת נפילתה מדרבנן[י] אינה פוטרת לרתה מן המליגה ולהתייבם אסורה כדמפרש טעמא בגמרא[כ] שנרלית לרת ערוה: **גמ׳ מנדי מולנו.** עריות מה שפטורות מן הייבום: **מאחות אשה יבפינן.** לקמן בשמעתין [ג:]: **ור״ש היא.** דאמר בפ׳ ד׳ מיתות (סנהדרין מט:) שריפה חמורה ולהכי תנא ריש בתו ובת בתו כולהו עד אם חמיו בשריפה: **בחמותו כתיב.** ואיש אשר יקח את אשה ואת אמה זמה היא באש ישרפו (ויקרא כ): **ולנלו.** בסקילה בפ׳ ד׳ מיתות (שם דף נג.). וכל שאר עריות דמתני׳ אינן במיתת בית דין אלא בכרת: **כיון דאתיא מדרשא.** ליאסר עליו חביבא ליה לתנא ואקדמה בריש׳א. ולקמן [ג.] מפרשי לה: בטולהו

[ה] כולהו

כולהו נמי. לענין פטור ייבום מדרשא אתיין מאחות אשה: **עיקר איסורייהו.** שאסורים משום ערוה בכל מקום בהדיא כתיב בהו אצל בתו מתנוסתו דאיירי בה במתני' עיקר איסורה מדרשא אתיא: **אחיא הנה הנה.** לאיסורא אתיא זמה זמה לשריפה. דבתו מאשתו וכן בת בתו ובת בנו יצאו מערות אשה ובתה לא תגלה [ויקרא יח] והרי בתו מאשתו בכלל בת אשתו אצל בתו מתנוסתו לא משתמעא דכתיב ערות אשה ולשון אישות דעל ידי קידושין משמע וגלי רחמנא בבת בתו ובת בנו מתנוסתו בהאי קרא ערות בת בנך או בת בתך [שם] והכא לשון אישות לא כתיב ואכתי בתו לא כתיב הכא ויליפינן בג"ש כתיב הכא בקרא דתנוסה כי ערותך הנה וכתיב בקרא אחרינא דאישות שארה הנה מה התם בתו כבת בתו אף כאן בתו כבת בתו: **אחיא זמה זמה.** לשריפה כתיב הכא בבתו מאשתו זמה היא וכתיב בשריפה זמה היא בתש ישרפו מה להלן שריפה אף כאן שריפה ובתו מתנוסתו הא ילפינן מהנה הנה מבת אשתו: **ליתי אחות אשה לבסוף.** דכולהו מיהא ילפי' לענין פטור ייבום לקמן[ב]: **להאי בבא.** כל איסור [אחותא] ליתי לבסוף ויקדיש כלתו לאחותו כי היכי דתיהוי אחות אשה לבסוף: **קורבי קורבי.** הכך דקריב ליה טפי נקט בריש': **דקרובי עצמו.** ואין בכולן קרובות כאלו: **למעה דידה.** דאשתו ואע"ג דהכך לאו משום קורבה דידיה אסירן ליה: **למעלה דידה.** חמותו. ולמעלה דידיה לא מצי למיתי מידי דהא אמו לא אתיא ליה לייבום שהרי אסורה לאחיו מאביו משום אשת אביו: **ואני אחותו ואחות אמו דקרובי עצמו.** טפי מכלתו דכלתו לאו קרובתו היא אלא מכח קדושי בנו נאסרה עליו: **ודין הוא דליקדמה לכלתו מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו: דלאו משום קורבא הוא דאסור.** כלומר וכיון דקרובין נקט ואזיל וכלתו ואשת אחיו שלא היה בעולמו ואשת אחיו מאמו לאו משום קורבא דידיה הוא דאסירן ליה בדין הוא דליתני כלתו מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו ומקמי אשת אחיו מאמו נמי משום דכלתו מנייהו והוה ליה למנקט חומרי כיון דלא מצי למינקט קורבי: **מאי איריא דקאני פוטרות.** דמשמע פטורות הן ולא בעי מייבם: **ליתני אוסרות.** דהא ודאי אסורות הן מאחר שאינן זקוקות לייבום וקיימי באיסור אשת אח: **ה"א אוסרות.** לייבום. וחליצה לא משתמעא מהכא שאין איסור בחליצה והוה אמינא מיחלץ חלצי על כרחו שאין אשת אח מאב בלא בנים נפטרת בלא חליצה: **מאי קעביד.** והלכך לא שייך לשון איסור בחליצה אלא לשון פטור: **אלמה לא.** שייך [לשון] איסור הא ודאי שייך שאם אתה אומר חולצת אתי למימר מתייבמת: **כיון דבמקום מצוה יבום הוא דאסירה צרה.** לרת הבת וכדמפרש במתני' דמשפטרה הכתוב מזיקת ייבום קיימא ליה באשת אח אם שיש לו בנים: **שלא במקום מצוה שריא.** כגון נכרי שנעשה חתנו ולו אשה אחרת ומת מותרת לאשתו לחמיו כדתנן לקמן (דף יג.) גבי שש עריות חמורות מאלו במתני': **משום הכי תנא פוטרות.** דאי תנא אוסרות משמע שהבת אוסרתה עליו ליקח [וק"ו] שלא במקום מצוה אבל פוטרות לא משמע איסורא משום צרתה של בת אלא הבת פוטרתה מייבום ואיסורא שכיב עלה ממילא דהויא באיסור אשת אח אם שיש לה בנים ומשום אשת אח הוא דמיתסר שלא במקום מצוה דליכא איסור אשת אח עלה שריא: **וליתני מן הייבום לחודיה.** דהא עיקר מצוה היא וחליצה ממילא משתמע: **ה"א מיחלץ חלצה.** שלא להפקיע מצות ייבום אבל יבומי לא משום גזירת הכתוב דלגרור [ויקרא יח] קמ"ל מתני' הואיל ופטרה הבת מזיקת יבום פטורה מן החליצה דכל העולה לזיקת יבום עולה לזיקת חליצה וכל שאין עולה לזיקת יבום פטורה מן החליצה [a] וכל היכא דאמרינן חולצת ולא מתייבמת משום ספקא הוא: **וניתני יבום בריש'.** דהוא עיקר דהא כתיב אם לא יחפוץ האיש לקחת וחלצה (דברים כה) הא אם חפץ לייבם מייבם [לקמן נד.] אלמא מצות ייבום בריש': **אבא שאול היא.** בפ' החולץ (לקמן לט:) אבא שאול אומר הכונס יבמתו לשום נוי ולשום אישות כאילו פוגע בערוה וקרוב בעיני להיות הולד ממזר: **מגינא דריש'.** דמשמע ט"ו ותו לא: **מגינא דסיפא.** הרי אלו פוטרות דמשמע אלו ותו לא:

דילידא מן אחוך מן איתתא אחותא אחרת או מן אמך מן גבר אחרא ואע"ג דדרשינן (לקמן סג.) מולדת בית וגו' בין שאומרים לאביך קייס בין שאומרים לאביך הולא מ"מ אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואם היא בת שייבם מק"ו הוא דילפת אצל בכלל אשה ובתה הוי שפיר בת שהיא בת אשתו

כולהו נמי מדרשא אתו נהי דלענין ייבום אתיין מדרשא עיקר איסורייהו בהדיא כתיב בהו בתו עיקר איסורא מדרשא [b]דאמר רבא אמר לי רב יצחק בר אבדימי אתיא [1]הנה [2]הנה אתיא [2]זמה [3]זמה השתא דאמרת כל מלתא דאתיא מדרשא חביבא ליה ליתני לאחות אשה לבסוף איידי דאיירי באיסור אחוותא תנא אחות אשתו וליתנייא להאי בבא לבסוף אלא תנא קורבי קורבי נקט תנא בתו ובת בתו ובת בנו דקרובי עצמו[3] ואיידי דתנא שלשה דורות למטה דידיה תנא נמי שלשה דורות למטה דידה ואיידי דתנא שלשה דורות למטה דידה תנא שלשה דורות למעלה דידה ותנא אחותו ואחות אמו דקרובי עצמו ואיידי דאיירי באיסור אחוה תנא אחות אשתו ובדין הוא דליקדמה לכלתו מקמי אשת אחיו שלא היה בעולמו דלא משום קורבא הוא דאסירא אלא איידי דאיירי באיסור אחוה תנא אשת אחיו שלא היה בעולמו והדר תנא כלתו ומאי איריא דתנא פוטרות ליתני אוסרות אי תנא אוסרות הוה אמינא אסור לייבם אבל מיחלץ חלצה קמ"ל וליתני אסורה לחלוץ מאי קעביד אלמה לא [4]אם אתה אומר חולצת מתייבמת כיון דבמקום מצוה הוא דאסירה צרה ושלא במקום מצוה שריא משום הכי תני פוטרות ומאי איריא דתני מן החליצה ומן הייבום ליתני מן הייבום לחודיה אי תנא מן הייבום הוה אמינא מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה קמ"ל [5]אכל העולה לייבום עולה לחליצה וכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה וליתני מן הייבום ומן החליצה א"נ מן החליצה לחודה אבא שאול היא דאמר [7]מצות חליצה קודמת למצות ייבום מנינא דרישא למעוטי מאי ומנינא דסיפא למעוטי מאי

למעוטי

היא בעולמו אבל לגבי אשת אחיו מאמו לא דבאשת בנו איפלג דרא כדאשכחן לענין עדות בב"ב (ד' קכח.) דאפי' מאן דמכשר באבא פסיל בן אחיו דע"כ לענין עריות אשת בנו קרובה טפי מאשת אח שהבן כרעיה דאבוה הוא דקחשיב בתו ובת בתו קרובי עצמו טפי מאחותו: **מאי איריא דתנא פוטרות.** פי' דמשמע אבל מי בעי מייבם ליתני אסורות לייבם: **אבל** מיחלץ חלצה קמ"ל. אע"ג דמסיפא שמעינן דבריש' לא בעיא חליצה דקתני בסיפא כל שיכולה למאן כו' מ"מ ניחא ליה נמי לאשמועינן בריש' גופיה[6]: **כיון** דבמקום מצוה הוא דאסירה צרה. ואי הוה תני אסורות הוה משמע כל שכן שלא במקום מצוה כיון דאיסור צרה מחמת ערוה קאתי מש"ה קתני פוטרות דהשתא במקום מצוה הוא דאסור משום דממילא קאי באיסור אשת אח: **דמצות** חליצה קודמת. השתא דקתני תרוייהו ושונה חליצה בריש' משמע דחליצה קודמת אבל אי לא הוה תני אלא חליצה לחודה לא הוה משמע מידי:

למעוטי

לא משמע איסורא משום צרתה אלא בת אלא הבת פוטרתה מייבום ואיסורא שכיב עלה ממילא דהויא באיסור אשת אח אם שיש לה בנים ומשום אשת אח הוא דמיתסר שלא במקום מצוה דליכא איסור אשת אח עלה שריא: **וליתני מן הייבום לחודיה.** דהא עיקר מצוה היא וחליצה ממילא משתמע: **ה"א מיחלץ חלצה.** שלא להפקיע מצות ייבום אבל יבומי לא משום גזירת הכתוב דלגרור [ויקרא יח] קמ"ל מתני' הואיל ופטרה הבת מזיקת יבום פטורה מן החליצה דכל העולה לזיקת יבום עולה לזיקת חליצה וכל שאין עולה לזיקת יבום פטורה מן החליצה [8] וכל היכא דאמרינן חולצת ולא מתייבמת משום ספקא הוא: **וניתני יבום בריש'.** דהוא עיקר דהא כתיב אם לא יחפוץ האיש לקחת וחלצה (דברים כה) הא אם חפץ לייבם מייבם [לקמן נד.] אלמא מצות ייבום בריש': **אבא שאול היא.** בפ' החולץ (לקמן לט:) אבא שאול אומר הכונס יבמתו לשום נוי ולשום אישות כאילו פוגע בערוה וקרוב בעיני להיות הולד ממזר: **מגינא דריש'.** דמשמע ט"ו ותו לא: **מגינא דסיפא.** הרי אלו פוטרות דמשמע אלו ותו לא:

דרב

ו) מגיגה יח: סנהדרין נח. עט: פז: כריתות ה., ב) [לקמן נג. סוטה ב. סנהדרין ג: נדה נ.], ג) [לקמן כ. לו. מא. מד.], ד) לקמן לט: קט., ה) [ע"ב], ו) [וע' תוס' מגיגה יח: ד"ה דאמר וכו' ותוס' כתובות נו. ד"ה אמר ותוס' ב"ב פז. ד"ה מי כאן ותוס' מנחות צב. ד"ה רב ותוס' חולין קי. ד"ה איכא], ז) [וע"ע תוס' מנחות צב. ד"ה הכל סומכין],

תורה אור השלם

1. עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ אוֹ בַת בִּתֶּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה:
ויקרא יח י
2. עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת בַּת בְּנָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שְׁאֵרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא:
ויקרא יח יז
3. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הִוא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאֲתֶהֶן וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם:
ויקרא כ יד

גליון הש"ס

גמ' אם אתה אומר חולצת מתיבמת. לקמן דף לא ע"א קדושין דף ס ע"א: רש"י ד"ה ה"א מיחלץ חלצה וכו' וכל היכא דאמרי'. עי' לקמן ד' כא ע"א וע"ק:

מוסף רש"י

אתיא הנה הנה. לאיסורא, אתיא זימה זימה. לשריפה, כתיב בנשואין שארה הנה זימה היא, וכתיב באוסרן כי ערותך הנה, מה הנה האמור בנשואין עשה הכתוב בתה כבת בתה וכבת בנה, אף באוסרן עשה הכתוב בתו כבת בתו ובת בנו, אתיא זימה זימה לשריפה, מאחר שלמדת אוסה מנשואה, ובנשואה כתיב זימה היא, כמה דכתיב באוסה דמי, וחזור ולמוד בה שריפה מאיש אשר יקח את אשה ואת אמה זימה היא באש ישרפו אותו ואותן (חגיגה יא:). **וכל שאינה עולה.** לבית דין **לייבם.** שאינה זקוקה לבמיבם (לקמן נד.) **אינה עולה.** הסערה לפני הזקנים **לחליצה** (לקמן מא:) דכתיב (דברים כה) אם לא יחפוץ האיש לקחת יבמתו וחלצה (לקמן לו.).

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ח מהל' יבום הלכה יט:

תוספות ישנים

אמר רבא אתיא הנה הנה לאיסורא. בבתו מאשתו מבתו מנשואתו ובקרא דערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה כתיב אחות ולשון אישות ע"י קדושין משמע. וא"כ (ס"ל) [היינו] נשואין. וקשה דאשתו משמע שם בה ביאה וא"כ נכנסה לחופה ולא נבעלה לא יהא בה איסור חה לא יתכן. לכן נ"ל משום דגבי אמה כתיב אשר דכתיב [a] שארה הנה ואין אשר אלא מן הנשואין אבל בלא ביאה שפיר קרויה אשר כיון שיש בה נשואין. הלכך מרבינן שפיר בנכנסה לחופה ולא נבעלה כיון שיהיה יורש אותה משום קרא דלאמרו אע"ג דלא נבעלה דנשואין קורבה הן ומקרו אשר: ואתיא זמה זמה בתו מנשואתו ממנותו לשריפה ובתו מאנוסתו מהנה הנה: ואין להקשות א"כ הול"ל ואתיא הנה הנה. וי"ל דליף בתו מאנוסתו מבתו מנשואתו מה להלן הנה וזמה עמו אף כאן הנה חמה עמו: **אי** תנא אוסרות הוה אמינא מחלץ חלצה. וא"ת היכי מצי למימר כן דלמא הוה תני אוסרות מן החליצה ומן הייבום. וי"ל דרוצה לומר ולתני אוסרות לבד והדר פריך ולתני אוסרות לחלוץ וקאמר לחלוץ מאי קעביד הלא לא שייך איסור בחליצ' [והדר] קאמר אלמה לא שייך בה שפיר איסור שאם אתה אומר חולצת מתייבמת וקאמר כיון דבמקום מצוה אסירא ליה היכא שהערוה נשאת לאחיו ובלא במקום מצוה כגון שנשאת לאדם מן השוק שאינו אחיו ליתה שריא מש"ה תני פוטרת דאי תניא אוסרות משמע שאיסור ערוה עומדת לעולם על הצרה והוה אסריא [נמ] שלא במקום מצוה דאמרינן השתא במקום מצוה אסירא שלא במקום מצוה לא כ"ש אבל השתא דתני פוטרות משמע שהערוה פוטרת הצרה ממצות יבום ושוא אותה כמאן דליכא מצוה ואסירא בשאת אחיו שלא במקום מצוה אבל היכא דליכא יבום לא עביד ערוה מידי ושריא צרה. ואם תקשי היאך נוכל לומר דאי היה תני אוסרות דאפילו שלא במקום מצוה נמי אסירי הא תני במתני' מן החליצה ומן הייבום אלמא דלא מיירי שלא במקום מצוה שלא ב) כדפי' הקונטרס דילפינן לה מכ"ש קמ"ל הא דתני פוטרות דמשמע שבשביל הערוה אין הצרה נאסרת כלל שלא במקום מצוה [הוה אמינא מיחלץ חלצה.]: ואי"ת אפילו תנא מן הייבום לחודיה הוה יודעת דאינה חולצת מדתני פוטרות כדאמר לעיל וי"ל דה"פ לעיל אי תנא אוסרות הוה אמינא אוסרות לייבם. אבל מחלץ חלצה בעל כרחה קמ"ל פוטרות דאינן חולצות והכא ה"פ הוה אמינא מחלץ חלצה אם היא רוצה קמ"ל כל העולה וכו'

ב) ל"ע דשארה קאי על בתה ואמנם בתוס' לקמן (ל"ז) ד"ה עריות איתא כיון דכתיב שאר בקרא והיינו דכתיב בריש הפרשה אל כל שאר בשרו וגו'. ג) נראה דל"ל הנה כבר פירש הקונטרס דהוי ליפינן לה מכ"ש וכו'.

למעוטי דרב ודרב אסי. וא"ת לימעטן תרוייהו ממניינא דריש דכיון דתנן ט"ו נשים ליכא למימר שייר וממעטי כולהו מדלא קתני להו כדאמר בפ"ק דקדושין (דף מז:) וכ"ת תנא ושייר והא אדרבה קתני ב) וי"ל דהכא לא מצי למיתניהו כדמסיק לפי שאינן בצרת צרה וליכא למעוטי מדלא קתני להו אלא מייתורא דמתני' וטעמא דרב אסי ודפליג עליה אפרש לקמן (א) בע"ה:

לפי שאינן בצרת צרה. וא"ת דמסכחת לה צרת צרה לענין בועל שנשאת לאחיו (ב) ולו אשה אחרת ומת בלא בנים דפוטרת צרתה מן הבועל דלענין בועל נמי טומאה בה כמו לענין בעל ואם הלכה הלה ונשאת לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת כשם שהיא פטורה כך צרתה פטורה וי"ל דכיון דלגבי בעל לא משכחת צרת צרה אין לנו להמיר בטומאה דגבי בועל יותר מטומאה דגבי הבעל ועוד אר"י דדוקא בטומאה דכתיב גבי בעל הוי כעריות דכתיב בלשון לאו לא יוכל בעלה וגו' (דברים כד) אבל בבועל לא כתיב לאו אלא ונסתרה והיא נטמאה (במדב' ה) והא דפריך לקמן (ד' יח:) (ג) נבעלה טומאה כתיבה בה ונסתרה והיא נטמאה דמשמע דמהאי לחודיה דריש טומאה כתיב בה כעריות מצית למימר דלמאי דמשני למיקם עלה בלאו לא סגי בההוא דונסתרה והיא נטמאה:

מה אחות אשה מיוחדת בו'. וא"ת מה לאחות אשה שכן בידו לרבות כדפריך בפ' הבא על יבמתו (לקמן דף נד. ושם) וי"ל דאיקשי דר' יונה דסוף שמעתין (דף ח.) סמיך: **יכול שאני מרבה אף שש עריות חמורות מאלו.** המ"ל יכול שאני מרבה אף שלא במקום מלוה: **טעמא דכתב רחמנא עליה הא לאו הכי הוה אמינא אחות אשה מייבמת.** ותימה לר"י דמנא ליה הא נימא דאי לאו עליה נמי אחות אשה לא מתייבמת דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת ואיצטריך עליה למיסר לאשמעינן דבעלמא דחי דכה"ג אמר לקמן טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי וכ"ת דאשמעא לאי דבריתא קפריך דמשמע לישנא דאי לאו עליה ה"א דדחי א"כ מאי משני רבא בסוף מסקנא ערוה גופיה לא צריכא קרא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת אלא ע"כ שומע אני לאו דוקא והכי קאמר (ד) אם ת"ל דדחי הא כתיב עליה ומיהו עיקרא לאו להכי אתא ואר"י דאי בעלמא אין עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת לא ה"ל לתנא למדרש עליה לאיסורא ולא יצטרך לגופיה אלא לאשמעינן דבעלמא דחי אלא ה"ל למידרש להיתירא נאמר כאן עליה ונאמר להלן מה להלן באחות אשה אף כאן באחות אשה ואמר רחמנא יבמה יבא עליה דמסתבר טפי למדרש הכי ולאוקמי קרא לגופיה אלא ודאי סבר האי תנא עשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת ולא צריך קרא להיתירא ולהכי דריש ליה לגופיה לאיסורא ורב אשי דפריך לקמן (דף ח:) ממאי דהאי עליה לאיסורא דילמא להיתירא אדרבא דמסיק דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת פריך כמו שפי' ר"י בדבי מאיר אבל כל כמה דס"ד דדחי לא מצי למיפרך הכי ורבא לא הוה ס"ל אלא להיתירא לא מצית אמרת דא"כ לגלות ערותה דחדא היכי משכחת לה כדמשני לקמן אקושיא דרב אשי דעיקר דקדוק הש"ס הוא מכח דלא דריש להיתירא אלא לפי דעתו של מקשה היה פשוט דעשה דוחה לא תעשה שיש בו כרת הא"ל **לא תעשה שיש בו כרת מי דחי.** וא"ת ואמאי לא ילפינן דלדחי מעשה דייבום דדחי לא תעשה דכרת דאשת אח וכ"ת דהיינו הא דקאמר לקמן (דף ז:) אלא מיצטריך סד"א תיתי אחות אשה במה מצינו מאשת אח דא"כ היכי דחי עלה מי דמי התם חדא איסורא הכא תרי איסורי הא לא מפלגינן בשום מקום וילפינן מכלאים בגילת אפי' תרי איסורי היכי בעי למילף ועוד דלקמן כי בעי למילף מפסח תמיד ומילה לא פרכינן הכי ועוד דשביק הש"ס אשת אח דקאי בה ולא מסיק לה אלא לבסוף ועוד דחדא איסורא מיהא נילף מאשת אח אלא על כרחך לקמן לאו בכל דוכתי בעי למילף מאשת אח דקאתי אלא דוקא אחות אשה כדמסיק

דרב ודרב אסי. דאמר רב לרת סוטה אסורה אשה זינתה אשתו ולו אשה אחרת ומת בלא בנים שמיבמן פטורות ורב אסי אמר לרת אילונית אסורה שאם היה נשוי אילונית ואשה אחרת ומת בלא בנים שתיהן פטורות ותרוייהו בפירקין (דף יח.): **לרת ממאנת.** הרי שהיה לאחיו יתומה קטנה ואשה אחרת ומת ומיאנה הקטנה כיבם זה היא ולרתה אסורה לו ומתני' אשמעי' דאף ע"ג דאסירא עליה לא מיפטרה מחליצה דהך איסורא מדרבנן היא כדאיתא בפירקין גזירה משום לרת בתו ממאנת: **מחזיר גרושתו.** אחיו שגירש אחת משתי נשיו ונשאת לאחר ועבר והחזירה לאחר מיתת בעלה ומת בלא בנים שתיהן אסורות א) להתייבם ואשמועינן מיעוטא דמתני' דחליצה בעיא: **ליתנינהו.** לסוטה ואילונית בהדי הנך דמתני' דואיל ופוטרות צרותיהן: **לפי שאינן בצרת צרה.** דכל הנך דמתני' איכא למיתני הלכה לרתה ונשאת לאחיו השני כו' שהרי אינה ערוה אלא לזה אבל לאחיו השני רשאיות הן ואם ייבם אפי' את הלרה ולו אשה אחרת ומת ונפלו לפני זה פטורה אף הנכרית מפני שהיא לרת לרתה של בתו אבל בסוטה ואילונית ליכא למיתני הלכה לרתה ונשאת לאחיו השני דהא על כל האחין היא אסורה ושהאיסור בא לה מכח קדושי בעלה הראשון וכולן שוין בהן: **מנה"מ.** דערוה ולרתה ולרת לרתה לעולם פטורות: **עליה מה תלמוד לומר.** לכתוב לגלות ערותה בחייה ומשמע נמי שבחיי אשתו נאסרת עליו אחותה ולאחר מיתה מותרת: **שומע אני אפי'.** נפלה לפניו לייבום אחת מן הערויות תתייבם: **לגלות.** לרות הרבה משמע מדלא כתיב לגור: **ודונה לרת.** בפרשת ערוות (ויקרא יח) כתיב בתר כולהו ונכרתו הנפשות העושות וכל שדונו כרת שגגתו חטאת כדיליף בפירקין (דף ט.): **ע"ו נשים.** תו ליכא עריות בכרת חוץ משש עריות של משנתינו שאין בהם לד ייבום לעולם: **יכול שאני מרבה כו'.** שנשואות לאחריהן שיהו לרותיהן אסורות ליגשא לזה: **שאין לרה אלא מאח.** דואיל ופטרה הכתוב מזיקתו הרי היא עליו באיסור אשת אח אם שיש לה בנים שהיא בכרת דכתיב) ערות אשת אחיך אבל בעלמא לא רמי' איסור אשת אח עלה ושריא ליה: **עונש מיין.** אם ייבם ערוה או לרתה: **ה"א אחות אשה מייבמת.** מייבם: **מאי טעמא.** והלא בכרת קאי עלה: **דאתי עשה.** דייבום: **ודחי את לא תעשה.** דמקרא ילפינן דאתי עשה ודחי ל"ת כדמפרש ואזיל:

למעוטי דרב ב) ודרב אסי לרב ולרב אסי למעוטי מאי אי סבירא להו דהדדי חדא למעוטי צרת ממאנת וחדא למעוטי צרת מחזיר גרושתו ואי לא סבירא להו דהדדי חדא למעוטי דחבריה וחדא למעוטי או צרת ממאנת או צרת מחזיר גרושתו לרב ולרב אסי ליתנינהו ג) לפי שאינה בצרת צרה מנה"מ דת"ר [1] אשה אל אחותה לא תקח לצרור לגלות ערותה עליה בחייה מה ת"ל לפי שנאמר [2] יבמה יבא עליה שומע אני אפי' באחת מכל עריות האמורות בתורה הכתוב מדבר נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה להלן במקום מצוה אף כאן במקום מצוה ואמר רחמנא לא תקח ואין לי אלא היא צרתה מנין ת"ל לצרור [א] ד) ואין לי אלא צרתה צרת צרתה מניין ת"ל לצרור ולא לצור ואין לי אלא אחות אשה שאר עריות מניין אמרת מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ואסורה ליבם אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אסורה ליבם ואין לי אלא הן צרותיהן מניין אמרת מה אחות אשה מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ואסורה ליבם וצרתה אסורה אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת אסורה ליבם ואין לי אלא צרתה אסורה מכאן אמרו חכמים חמש עשרה נשים פוטרות צרותיהן וצרות צרותיהן מן החליצה ומן הייבום עד סוף העולם יכול שאני מרבה אף שש עריות ה) חמורות מאלו שיהו צרותיהם אסורות אמרת מה אחות אשתו מיוחדת שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ואפשר לינשא לאחים ואסורה ליבם וצרתה אסורה אף כל שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ואפשר לינשא לאחים ואסורה ליבם יצאו שש עריות חמורות מאלו הואיל דאי אפשר לינשא לאחים צרותיהן מותרות שאין צרה אלא מאח אזהרה שמענו עונש מניין אמר קרא [3] כי כל (איש) אשר יעשה מכל התועבות וגו' טעמא דכתב רחמנא עליה הא לאו הכי ה"א אחות אשה מייבמת מאי טעמא [א] דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה אימר דאמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה לא תעשה גרידא [ב] לא תעשה שיש בו כרת מי דחי ותו לא תעשה גרידא מנלן דדחי דכתיב

ב) נראה דל"ל והכי נמי ס"ל לשמואל דלרת ממאנת כו'. ג) ל"ל כדי לאשמעינן דאפילו אלו הט"ו אינן אסורות כו'.

ד) נראה דל"ל דלא מיקרא דהאי מעמעטן דלקמן. דעשה דוחה לא תעשה. וקס"ד דלא משוינן חילוק בין לא תעשה גרידא ובין לא תעשה שיש בו כרת דבתרוייהו אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה ויכין שכן עליה להיתירא לא אצטריך מצוה לרותיהן אסורות ומעיקרא נמי כי אמר יכול שאני מרבה אף שש עריות חמורות מה טעם מפני שהוקשו כל העריות זו לזו ויכין דמקשינן הני שש לט"ו דהם כולם אסורות נקיט נמי ט"ו דשם מה התם אלא במקום מצוה אף הכא נמי אלא במקום מצוה ואמינא דהני ט"ו אפילו אלא במקום מצוה אסורות ולהכי אצטריך ליה למימר שאין לרה אלא מאח ב) ט"ו אינן אסורות אלא במקום מצוה אבל אלא במקום מצוה דרו:

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"י מהל' טומאת לרעת הל"ה וה"ו מהל' יבום הלכה י:

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
ויקרא יח יח
2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה
3. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:
ויקרא יח כט

תוספות ישנים

למעוטי דרב ולרב אסי. וא"ת למה לי תרי מנייני מחד מניינא ממעטינן כלהו דכיון דתני מניינא לא שייר מידי. וי"ל דאצטריך יתור מניינא למעוטיהו דאי לאו הכי הוה אמינא דאמרינן דאמר מתני' סבירא כוותיה דרב ורב אסי והא דלא תני להו לפי שאינן שוות להנהו דתמני' לפי שאינן בצרת צרה כדאמרינן לקמן להכי אצטריך יתור דמתני' דאשמעינן ט"ו דמתני' פוטרות לרותיהן אבל דרב אסי ורב אינם פוטרות: **למעוטי** לרת ממאנת דאמרינן לקמן (יב.) דאסורה וטעמא גזרה משום לרת בתו ממאנת והא דאמרינן (לקמן) (ב:) וכולן שמיאנו לרותיהן מותרות הכא מיירי דמיאנה בבעל דאגלאי מלתא דלא הוה אשת אחיו אבל הכא מיירי דמיאנה ביבם. וא"ת אמאי לא קאמר למעוטי דשמואל דקאמר לקמן לרת ממאנת אסורה כמו שהאיר [שמואיהסם שב] רב ורב אסי. וי"ל דמשו"ה לא הזכיר הכא [למעוטי ד]שמואל משום דאיכא למימר דשמואל סבר לה שפיר מעוטא דמתני' דאינה אסורה מחליצה ומיבום אלא מחלץ חלצה ב) ואי נמי שמא ס"ל לרת ממאנת אסורה ליבם אבל אחלץ לא קאמר אבל לעיל קאמר שפיר למעוטי דרב ורב אסי דכיון דאמר רב טומאה כתיבא בה בעריות (הוי) [הרי] אסורה מחליצה ומיבום וקן רב אסי דממעט אילונית מוהיה הבכור אשר תלד ת"ל חביב ליה עדוה ופטורה מן החליצה ומן היבום וקן לרתה ולא מצי סבר כמתני' דממעטן להו. להכי הזכיר בהדיא לעיל למעוטי דרב ורב אסי והכא לא קאמר למעוטי דשמואל. דשמואל נמי מצי סבר כן דאינה פוטרת לרתה מחליצה ומיבום דמחלץ חלצה דטעמא דשמואל לא הוי מקרא אלא [גזירה] משום לרת בתו ממאנת: **ואמר** רחמנא לא תקח עליה. וקשה מאי חזית דהך דרשא דעליה דרשת לאיסורא ואמרת דאפילו במקום יבום אמר רחמנא לא תקח (ואפון) [איפון] אגא ואמינא דהאי עליה דאסר רחמנא גבי אחות אשה שרא ליה גבי יבמה דכתיב יבא עליה. ותי' הר"י משום דשקלא וטריא דהאי שמעינן דלקמן. דעשה דוחה לא תעשה. וקס"ד דלא משוינן חילוק בין לא תעשה גרידא ובין לא תעשה שיש בו כרת דבתרוייהו אמרינן אתי עשה ודחי לא תעשה ויכין שכן עליה להיתירא לא אצטריך

מסורת הש"ס

ג) [לקמן יח.], ב) לקמן יב., ג) סס, ד) [ויקרא יח], ה) [וע' תוס' כתובות נא: ד"ה ממאנת ותוס' קדושין מז: ד"ה והא ותוס' פוטרת מז. ד"ה תנא ותוס' גיטין נ: ד"ה אין ותוס' ב"ק לה. ד"ה ממאנת ועוד סס: ד"ה אלאה ותוס' מנחות יח: ד"ה מניין],

גליון הש"ם

גמ' לפי שאינה בצרת צרה. לקמן ד' יו"ד ע"ב: שם לא תעשה שיש בו כרת מי דחי. עיין תשובת רשד"ש סלק יו"ד סי' לגא: רש"י ד"ה צרת ממאנת וכו' בראית' בפירקין. דף יב ע"א וע"ש: שם ד"ה מחזיר גרושתו וכו' שתיהן אסורות להתיבם. עי' לקמן דף יב ע"א וע"ש: תוס' ד"ה לפי כו' כך צרתה פטורה. להליא איתא בירושלמי ר"פ יו"ד דמסכתין לצרתה מותרת:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה למעוטי וכו' אפרש לקמן. נ"ב בד' מ' ע"א בד"ה תני איסורי: (ב) ד"ה לפי וכו' שנשאת לאחיו של בועל ולו אשה אחרת וכו' נמי טומאה כתיב בה: (ג) בא"ד והא דפריך לקמן נ"ב בדף י"ל וע"ש בתוס' בד"ה לרת טוטה: (ד) ד"ה טעמא וכו' והכי קאמ' אפי' אם תמלי לומר:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ואין לי אלא צרתה) לרת לרתה מנין ת"ל לצרור ולא לצור) תא"מ (וכ"כ בספר היאיר לר"ת ומהדורא הרמב"ן דל"ג לה ח"ם רש"י לקמן יג ג ד"ה מנה"מ דלרת לרתה פטורה. ומ"ש רש"י כאן לצרור לרות הרבה כו' שנויא דרב יהודה נקט. דלא בהתוס' לעיל ג ד סד"ה עד שדחקו בזה):

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] רש"י ד"ה מחזיר גרושתו וכו' שתיהן אסורות להתייבם. נ"ב עי' מדושי רמב"ן ורשב"ץ ולקמן דף יא ע"ב ודף יב ע"א וע"ש ודו"ק:

תוספות ישנים (המשך)

אלא ודאי לאיסורא הוא דעבדינן ג"ש: שאין לרה אלא מאח. ודי ק"ל אמאי אצטריך למימר שאין לרה אלא מאח ולא סגי ליה בהוא"ל וא"ל להגשא לאחיו וכו'. דהא ודאי שמעינן מינה דאלו שם עריות חמורות הוא"ל ולא אפשר להגשא לאחיו לרותיהן מותרות. ואפשר לתרץ דאצטריך דאי לא הוה אמר אלא יצאו שם עריות כו' הוה אמינא הני שם עריות הוא לרותיהן מותרות משום דלא אפשר להו למיהוי במקום מצוה כלל אבל הכך ט"ו דהוה אמינא דהוא"ל והוו במקום מצוה דלמא אפילו אלא במקום מצוה אסורות ולהכי אצטריך ליה למימר שאין לרה אלא מאח ג) ל"ל כדי לאשמעינן דאפילו אלו הט"ו אינן אסורות כו'.

לא מלבש שעטנז. וסמיך ליה גדילים תעשה לך ודרשינן סמוכין ושרינן כלאים בציצית. אלמא אמי עשה ודמי לא תעשה: **שאין חוסמין.** אין (א) [סותמין] טענותיה לכופה להתייבם לו אלא כופין אותו וחולץ. חוסמין ליגמא דקרא קא נקט דיליף לה מלא תחסום: **וסמיך ליה**

כו'. אלמא דרשינן סמוכין וגזי כלאים בציצית נמי דרשינן: **במשנה תורה דריש.** והאי סמוכים דכלאים בציצית במשנה תורה הוא ודרשינן: **סמכו ענין לו.** ענין הפרשה (ב) סמוכה פרשת מכשף אצל שוכב עם בהמה דגבי הדדי כתיבי: **מכשפה לא תחיה.** בספר ואלה שמות: **מה שוכב עם בהמה בסקילה.** דכתיב בהשה הנרבעת לבהמה דמיסס בם [ויקרא כ] וכל דמיסס בם בסקילה היא דגמרינן (סנהדרין דף כג.) מאוב וידעוני דכתיב בהו ירגמו אותם דמיסס בם (ויקרא כ): **וגיף זה.** מכשף: **בסקילה.** שהיא מיתה חמורה מכולן: **בכלל מכשפה היו.** שנאמר לא תחיה: **נהקיש אליהן.** שזו מדה בתורה כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא: **נושא אדם אנוסת אביו.** שלא נאסרה עליו עולמית אלא אשת אביו כדכתיב (ויקרא יח) ערות אשת אביך ואשת משמע ע"י אישות דקדושין: **אנוסת בנו.** לאו כלתו היא דאין כלה אלא מקודשת ורחויה לחופה (ג): **ה"ג ורבנן אי הוה סמיך ליה לדקאמרת השתא דלא סמיך ליה בשומרת יבם כו'.** לא סמיך ליה דכתיב לא יקח איש את אשת אביו בנתים: **דמוכת.** מוכח למדרשיהו אהדדי סמכינהו: **לכתביה רחמנא.** להיות לא יגלה כנף אביו לגבי עריות אי לטפויי לאו גבי אשת אב קאמר: לאפוויי

דכתיב [1]לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך ואמר רבי אלעזר [6]סמוכים מן התורה מנין שנאמר [2]סמוכים לעד לעולם עשוים באמת וישר [3]ואמר רב ששת אמר ר' אלעזר משום רבי אלעזר בן עזריה [4]מנין ליבמה שנפלה לפני מוכה שחין שאין חוסמין אותה שנאמר [3]לא תחסום שור בדישו וסמיך ליה [4]כי ישבו אחים יחדיו [5]ואמר רב יוסף אפילו למאן דלא דריש סמוכים בעלמא במשנה תורה דריש דהא ר' יהודה בעלמא [7]לא דריש ובמשנה תורה דריש ובעלמא מנלן דלא דריש דתניא [8]בן עזאי אומר נאמר [5]מכשפה לא תחיה ונאמר [6]כל שוכב עם בהמה מות יומת סמכו ענין לו מה שוכב עם בהמה בסקילה [2]אף מכשפה בסקילה א"ל ר' יהודה וכי מפני שסמכו ענין לו נוציא זה לסקילה אלא אוב וידעוני בכלל מכשפים היו ולמה יצאו להקיש להם ולומר לך מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה ובמשנה תורה מנלן דדריש דתנן [1]2נושא אדם אנוסת אביו ומפותת אביו אנוסת בנו ומפותת בנו רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו ואמר רב גידל אמר רב מ"ט דרבי יהודה דכתיב [7]לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו [8]כנף שראה אביו לא יגלה וממאי דבאנוסה כתיב מעילויה דקרא דכתיב [8]ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף וסמיך ליה לא יקח איש וגו' ורבנן אי הוה סמיך ליה כדקאמרת השתא דלא סמיך ליה [9](דכתיב לא יקח איש את אשת אביו בנתים) בשומרת יבם הכתוב מדבר [10]ולעבור עליו בשני לאוין ובמשנה תורה מאי טעמא דדריש איבעית אימא משום דמוכח ואיבעית אימא משום דמופני איבעית אימא משום דמוכח דאם כן לכתביה רחמנא גבי עריות ואיבעית אימא משום דמופני דאם כן לכתוב רחמנא לא יקח איש את אשת אביו לא יגלה כנף אביו למה לי ש"מ

כדמסיק טעמא הואיל ואישתרי אישתרי ולהכי קאמר תיתי אחות אשה מאשת אח ולא קאמר תיתי מאשת אח כדאמר בכל הני דלקמן תיתי ממילה תיתי מכיבוד אב ואינו מזכיר אחות אשה משום דלמילה בכל דוכתין קאתי ואומר ר"י דמאשת אח לא מצי למילף בעלמא דלידתי עשה לא תעשה שיש בו כרת דשאני אשת אח דמצותו בכך ואי אפשר בענין אחר לקיים מצות יבום אבל מכלאים בציצית ילפי' שפיר בעלמא דאי לא מקיימת מצות תכלת בספתי' מקיימת בגמר ואפ"ה דחי וכן וגלח את כל שערו דמצורע מיקיים בשער דהיתר דכל שערו קיימא היא כמו כל מלאכה לא תעשו דשבת דלא קאי אלא אמלאכות דלא דחו שבת א"נ כל שערו ממש ובגמרטו פאת ראשו וזקנו וכן כל הני דמייתו מיקיימי בדוכתא אחריתי:

דכתיב לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים וכו'. ואיפכא ליכא למימר דבמקום גדילים לא תלבש שעטנז כדאמר בסמוך במקום כי ישבו לא תחסום דא"כ לשתוק קרא מיניה וממילא ידעינן דלא דחי עשה דציצית לאו דכלאים וגבי יבמה נמי בסמוך ליכא למידרש כי הכא דבלאו קרא ה"א דחוסמין אותה ולא יחלוץ לה על כרחו הקשה ה"ר יעקב דאורלייני"ש דליחייבו נשים בציצית דאית לן למימר כל שישנו בלא תלבש שעטנז ישנו בגדילים אף ע"ג דלאו היקש הוא אלא סמוכים דתרי קראי ניהו מ"מ דרשינן הכי בפ"ק דערכין (דף ג:) ובהתכלת (מנחות מג.) דקאמר הכל חייבין בציצית כהנים לוים וישראלים ומשיק דכהנים איצטריך ליה סד"א הואיל ואישתרי גייהו כלאים בציצית נמי לא לחייבו קמ"ל נהי דאישתרי בעידן עבודה אלא בעידן עבוד' לא אישתרי דמשמע דאי אישתרי לגמרי הוו מיפטרי בציצית דהוה דרשינן כל שאינו בלא תלבש שעטנז אינו בגדילים כ"ש שיש לנו לדרוש לחומרא ולחייב נשים בציצית וי"ל דהא דנשים פטורות בציצי' היינו משום דליף לה (קדושין לה.) רב אחא בר יעקב דמ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות דהוקשה כל התורה לתפילין והקישא עדיף מסמוכים ונמ"ד דתפילין לאו מ"ע שהזמן גרמא אפשר לדלידיה נשים חייבות בציצית מסמוכין דבלא"ה נמי לרבנן דר' ישמעאל בפ' התכלת (מנחות מג. ושם) סבר נשים חייבות בציצית דמחייבי ציצית בגילה והוי שלא הזמן גרמא וקשה הא דדייק בפ' התכלת דרב יהודה סבר דציצית מ"ע שלא הזמן גרמא מדרמי תכלת לפורזומא דאישי ביתיה וממאי דלמא אע"ג דסבר דהוי הזמן גרמא מיחייב נשים מסמוכין וי"ל דעדיפא מינה משני ליה התם ומיהו קשה למאן דפטר נשים מציצית ה"ל למיפטרינהו מכלאים וע"כ נשים חייבות בכלאים דאמר ספ"ק דציצה (דף י:) כלאים למאי חזו ושמא איכא שום ריבוי לענין כלאים? א): **וכי מפני שסמכו ענין לו כו'.** וא"ת דלמא הכא הוא דלא דרש סמוכים משום ג"ש דדרש ר' יוסי הגלילי בפ' ד' מיתות (סנהדרין סז. ושם) דמפקא [מסמוכים] דדרש מלא תחיה כל נשמה דבסייף תדע דאמטו ר"ע דגמר התם דבסקילה מאם בהמה אם איש לא יחיה מי נימא דלא סבר כרבנן דדרשי סמוכים בכל מקום אלא איצטריך ע"כ משום ג"ש דמפקא מסמוכים וי"ל דהכא דייק מלישנא דר' יהודה דקאמר וכי מפני שסמכו משמע דלא דרש סמוכים בעלמא והא דדרש ר' יהודה סמוכים בפ"ב דקידושין (דף נג.) דקתני יכול לא יחלקו בקדשי קדשים אבל יחלקו בקדשים קלים ת"ל איש כאחיו וסמיך ליה אם על תודה וקאמר ר' התם סיפרא מני ר' יהודה איכא למימר דהתם וי"ו מוסיף על ענין ראשון דרש דכתיב וזאת תורת זבח השלמים א"נ משום דמוכח דמלא כתיב בפרשת ויקרא א"נ משום מופנה דאיש כאחיו מיותר דה"ל למיכתב לכל בני אהרן תהיה ותו לא והא דקאמר במשנה תורה דרש א) ה"ה בעלמא אלא דבמשנה תורה קיים ליה דכולהו מוכח או מופנה ולא חש להביא אלא אחד מהם: **וסמיך ליה לא יקח איש את אשת אביו.** ורבנן לא דרשי משום דלא יקח מפסיק בין פרשת אונס ללא יגלה: **דא"כ** לכתביה גבי עריות. דאע"ג דאיצטריך למיכתביה הכא להיקישא ללא יבא ממזר דמהכא דרשינן ממאי הוה ממזר בין לר"ע בין לרבנן בפרק החולץ (לקמן דף מט.) התם נמי סמוכין ניהו ודרשינן מטעם דמוכח או מופנה וא"ת גבי מכשפה נמי לדרוש ר' יהודה דמוכחא מילתא מדלא כתיב כל שוכב עם בהמה גבי עריות וי"ל דלא שייך גבי עריות דאין זנות לבהמה א"נ לא חשיב מוכח כיון שהלמד נכתב במקומו ומיהו לענין מופנה לא איכפת לן בהי מיניהו: **אם** כן לכתוב רחמנא לא יקח איש וגו' לא יגלה כנף אביו למה לי. מדנקט לא יגלה בלא וי"ו משמע דאכוליה קרא בעי למה לי וקשה דלמא מיבעי ליה לשומרת יבם כדדרשי ליה רבנן לקמן ואית דגרסי ולא יגלה כנף אביו למה לי ומפרש דאאביו קא בעי למה לי דפשיטא ליה דאאביו קאי אבל לא יגלה מצי למימר דדרשי ליה לשומרת יבם כמו רבנן. וריב"ן פי' דשפיר גרס לא יגלה בלא וי"ו ואכוליה קרא קבעי למה לי דמשמע ליה להש"ס דלא מוקי ליה בשומרת יבם של אביו כיון דבלאו הכי איכא איסור יבמה לשוק ואיסור דודתו ולא מוקמינן ליה בלאוי יתירא היכא דאיכא למידרש ובפ' נושאין על האנוסה (לקמן נז.) אמרי' נמי דלרבנן לא איצטריך לשומרת יבם אלא לעבור עליה בג' לאוין:

מכדי

מסורת הש"ס

(א) ברכות י. [ע"ש], (ב) [מכות כב.], (ג) ברכות כא.; (ד) [פסחים כח:], (ה) סנהדרין סז.; (ו) ברכות כא: לקמן נז., (ז) לקמן מט. [נז.], (ח) רש"ל מ"ז, (ט) [עיין תוספות חגיגה י:] ד"ה לעבור], (י) [ל"ל שמעון], (כ) [ועיין תוס' פסחים מג: ד"ה ס"ד אמינא ותוס' ערכין ג: ד"ה הני כהנים], (ל) [ל"ל פחים],

תורה אור השלם

1. (יא) לא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו:
(יב) גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ:
דברים כב יא-יב
2. סְמוּכִים לָעַד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בֶּאֱמֶת וָיָשָׁר:
תהלים קיא ח
3. לֹא תַחְסֹם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ:
דברים כה ד
4. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה
5. מְכַשֵּׁפָה לֹא תִחְיֶה:
שמות כב יז
6. כָּל שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת:
שמות כב יח
7. לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו:
דברים כג א
8. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב כט

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שאין חוסמין אין כו'. נ"ב עיין במכות דף כג ריש ע"א ד"ה אין חוסמין אין מגעגרין בה אלא תאמר אי אפשי בו עכ"ל: (ב) ד"ה סמכו וכו' דסמוכה פרשה: (ג) ד"ה אנוסת בנו וכו' לחופה הס"ד ואח"כ נ"ל ד"ה וסמיך ליה לא יקח איש וכו' ודרשינן סמוכין דבאנוסה משתעי ומפותה כאנוסה דשתיהן אינן בתור' אישות ומסקנא דמילתא דרב גידל בפרק נושאין על האנוסה הס"ד:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה וכי מפני שסמכו ענין לו וכו' ה"ה בעלמא אלא דבמשנה תורה וכו'. נ"ב אבל הרא"ן ס' לד דף יד ע"ד בקופו כתב דדוקא במשנה תורה דרש ולא בכל התורה וטעמא משום דכל התורה מפי הגבורה נאמרה ואין מוקדם ומאוחר אבל משה שסידר משנה תורה פרשה אחר פרשה לא סידר אלא להדרש עכ"ל:

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה יד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסה סעיף ד [ובכ' אלפס פרק ז דכתובות דף קא.]:
ט ב מיי' פי"ח מהל' עבודת כוכבים הל' טו סמג לאוין נה (טוש"ע י"ד סימן קמט):
י ג מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' יג:

תוספות ישנים

א) ועוד י"ל כיון דאיכא קרא דממעט לה (במדבר טו לא) בני ישראל ולא בנות [ישראל] וש"מ דאין להקשות [להדדי] דלימא כל שישנו בלא תלבש ישנו בגדילים. וכן איפכא משום דלאו בחד זימנא הוו תרווייהו חד הוי הזמן גרמא וחד אין הוי הזמן גרמא ואין להשוותם לא במיפוכם ולא בפטורם. ולא דמי להא דאמרינן כל שישנו בבל תאכל ממן ישנו בקום אכול מלה דבחד זימנא איתמר ובכולהו [כו'] זמן גרמא: **אלא** אוב וידעוני בכלל מכשפים היו כו'. והקשה הר' יעקב מאורלייני"ש אמאי לא אמרינן אוב וידעוני הוה דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל המכשפה ליתן בדבר החדש בסקילה ול"כ אי אתה רשאי להחזירו לכללו עד שיחזירנו הכתוב לכללו בפירוש וא"כ איך קאמר שמלמד על הכלל לומר מה אוב וידעוני בסקילה אף מכשפה בסקילה וי"ל דאין זה נקרא דבר החדש כיון שאינו קותר הכלל שאינו רק מוסיף מיתה חמורה. וכן פי' הקונטרס לקמן גבי אשת מצורע דלא דמי לאשת מצורע דעוקרו ממש מן כלל שאר אשמות להיות כל דמו קרב על גבי המזבח ואינא למתן בהונות שלא תמצא כלל דין זה בשאר אשמות אבל בכאן מיתה היתה לו ואינא לידון לתוספת מיתה. ועי"ל דלא הוי דבר חדש כיון דתנן אינה מפורשת אלא אתא לאשמעינן דלא תיסק אדעתין לומר דהוא בתנק כמו שאר מיתה סתם האמורה בתורה אלא אתא אוב וידעוני לגלוי דהוא בסקילה:

מוסף רש"י

סמוכים לעד לעולם. בדברי תורה כתיב נאמנים כל פקודיו סמוכים לעד, סמיכת כל פקודיו עשויים באמת וישר ולצורך ולא בדבר רק (ברכות י.). שאין חוסמין אותה. אין מגעגרין בה שלא תאמר אי אפשי בו (מכות כג.). מכשפה לא תחיה. ולא פירש באחזו מיתה תמות, ונאמר אצלו כל שוכב עם בהמה מות יומת (ברכות כא:). סמכו ענין לו. סמכתו פרשת מכשפה לא תחיה לשוכב עם בהמה (שם) סמך ענין המכשף לשוכב עם בהמה. ענין, פרשה (סנהדרין סז:). מה שוכב עם בהמה בסקילה. הא ילפינן לה מדמייסס בם דכתיב בם בפרשת קדושים תהיו, וגמרינן לה מאוב וידעוני

דכתיב בהו בתחן יגרגמו אותם דמיסס בם (שם) אי: כלתמרינן לה בסנהדרין בפרק ד' מיתות (נד:) בגזרה שוה דתהרוגו דהכא מי הרוג תהרגנו דמסית, אף מכשף בסקילה (ברכות שם). א"ל ר' יהודה. לא דרש סמוכין, וכי מפני שסמכו ענין לו. לשוכב עם בהמה, נוציא זה. המכשף, לסקילה. שהיא חמורה מכל מיתות שבתורה (ברכות שם) אי: נוציא אלא זה מדין מיתות קלות לסקילה החמורה מכולן (סנהדרין שם). אלא. מקרא מפורש יש לו במקום אחר שהוא בסקילה (ברכות שם) מכלל ופרט את למד בסקילה (סנהדרין שם). אוב וידעוני בכלל מכשפים היו. בכלל לא תחיה דכל המכשפים היו, ולמה יצאו. בפני עצמן כשהפריש לסקילה, כדכתיב בתחן יגרגמו אותם דמיסס בם, להקיש להם. את כל הכלל, שזו מדה בתורה שכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא (ברכות שם וכבעי"ז סנהדרין שם). בשומרת יבם הכתוב מדבר. שומרת יבם של אביו דאסיר לאביו, והרי כבר נחסר עליה משום ערות אחי אביך, אלא לעבור על זו בשני לאוין (דברים כג א).

מכדי כתיב ובגד כלאים וגו׳. ההוא קרא דגדילים לא מצית לאייתורי ולמימר מכדי כתיב פרשת ציצית למאי הילכתא כתביה דכולה איצטריך כדדרשינן לקמן (דף ה:) גדילים אדרבנה ודרשינן נמי על ד׳ כנפות ולא על ג׳ וה׳ כסותך ולא של אחרים אשר תכסה בה [3] פרט לכסות סומא ולמעט שאין מכסה רובו:

אבל לבישה כל תרי מיני אסר רחמנא. ולא״ת אפילו חד מינא ה״א דאסור ובגבד שיהא שוע טווי ונוז ו״ל דשעטנז משמע נמי תערובות: **אם** כן לשתוק קרא מיניה ותיתי שעטנז שעטנז מהעלא׳. ולא״ת בפ׳ במה מדליקין (שבת מ: ושם) קאמר רב פפא אף כל צמר ופשתים דקאמר רבי ישמעאל לאיתויי כלאים וקאמר התם דהא דרב פפא בדותא היא דכלאים צמר ופשתים בהדיא כתב בהו ומאי קושיא והא איצטריך אף כל לאפנויי צמר ופשתים כדקאמר הכא ו״ל דבמסקנא דנפקא לן הפנאה לרבנן משעטנז לר׳ ישמעאל נמי תיפוק מהתם ותו לא איצטריך אף כל לאפנויי צמר ופשתים בכלאים:

ותנא דבי ר׳ ישמעאל וכו׳. ולא״ת בלא תנא דבי ר׳ ישמעאל נמי יוכל לדקדק דבגדים משמע כל בגדים דלכולהו אמר רחמנא עביד להו תכלת אלמא בבגדי פשתן נמי שרי תכלת וכ״ת דה״א דלאו אכולהו אמר רחמנא דליעבד תכלת השתא נמי נימא דאלמר דוקא אמר רחמנא דליעבד תכלת ולא אפשתים ו״ל דודאי אי לאו תנא דבי רבי ישמעאל ה״א [4] דשאר מיני אמר רחמנא דליעבד תכלת ולא אפשתים אבל לתנא דבי רבי ישמעאל דכל בגדים צמר ופשתים משמע דאתרוייהו קאי דאפי׳ נימא בעלמא דבגד הוי אי לא אמר אי פשתים הכא בגדיהם כתב דמשמע תרי: **ואמר** רחמנא עביד להו תכלת. ולא״ת והיכי משמע מהכא דשרי כלאים בציצית נימא דעביד להו תכלת בלא שוע טווי ונוז ו״ל דחוטי ציצית בעינן שיהא שוע טווי ונוז דדרש בספרי פתיל תכלת טווי ושזור וה״ה שוע דבעינן וליף התם לבן מתכלת ופתם בגדים שלהן היו נמי שוע טווי וגם נוזין פירוש שזורים כמו שפי׳ ר״ת לקמן (ד׳ ה: ד״ה עד) נוז שזורי היינו שזורים בסוף הטלית מקום הנחת ציצית כדאמרינן בריש המוצא תפילין (עירובין לו:) ולמא אדעתא דשיפתא דגלימא עייפינהו אבל קשיא דאכתי נימא דאמר רחמנא לעביד להו תכלת בלא קשיהא דלא הוי כלאים דתוקף תכיפה אחת אין מיבור ובמנחות (דף לט.) דקדק דקשר עליון דאורייתא מדשרי רחמנא כלאים בציצית ושמעתי בשם ר״י קלנו׳ דע״כ אמר רחמנא לעביד להו תכלת בענין דהוי כלאים דאי דוקא בלא כלאים א״כ לישתוק קרא מיחדו ומדאמר רחמנא עביד להו תכלת ידעי דתוכף תכיפה אחת אינו מיבור אלא ודאי בענין דהוי כלאים אמר רחמנא ליעביד תכלת ולא שמעינן להו מהכא מידי אי תוכף תכיפה אחת מיבור אי לא להכי איצטריך יחדו א׳): **ותכלת** עמרא הוא. לא היה צריך לכך דבין הוא כיתנא ובין הוא עמרא יכול לדקדק דכלאים בציצית שרי דאמר רחמנא לבגדיהם דהוו צמר ופשתים ליעביד תכלת שהוא או כיתנא או עמרא שאין בבגדי כהונה אלא צמר ופשתים מדכתב בהו בגדיהם אלא האמת אומר: **מדשש** כיתנא תכלת עמרא. וליכא למימר דתכלת נמי כיתנא אלא צבוע הוא תכלת ואדרבנן ותולעת שני עמרא דסברא הוא דכל הצבועים מין אחד הוא מדלא חילק בהן אלא בצבע: **סלקא** דעתך אמינא בדרבא. לאו דוקא דרבא איירי בתר דכתיב צמר ופשתים והשתא איירי אי לא כתב צמר ופשתים אלא כלומר כדיוקא דרבא וה״ק קרא ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם דבגדיהם שהם צמר ופשתים עביד ציצית אבל תכלת דבתר הכי לא קאי אבגדים אלא אהכנף מין כנף והמקשה דפריך והא תנא דבי ר׳ ישמעאל לית ליה דרבא וסבור דכרבא ממש קאמר היה יכול להקשות והא רבא לבתר דכתיב צמר ופשתים קאמר: **והא** תנא דבי ר׳ ישמעאל לית ליה דרבא. דליכא למימר דמהכנף מרבה שאר בגדים כדאשכחן בפ׳ במה מדליקין (שבת כז. ושם) דמרבה שאר בגדים גבי שרצים מאו בגד [6] דהכנף לאו ריבוא הוא: **ואפילו** צמר לפשתים ופשתים לצמר. משמע הכא דתנא דבי ר׳ ישמעאל לית ליה דרבא וקשה דבפ׳ במה מדליקין (ג״ז שם) קאמר הש״ס הדר ביה רבא מההיא וסבר דאף כל לאתויי שרצים וסבר שפיר כתנא דבי ר׳ ישמעאל ול״ל דסוגיא דהכא כר״ג בר יצחק דהתם דקאי אף כל לאיתויי ציצית א״כ הוי דלא כרבא: **דאפילו** צמר לפשתן ופשתן לצמר בו׳. נראה דאפילו שני חוטין לבן של צמר שרי בפשתים כדאמר במנחות אף על גב דאפשר במינו כדקאמר התם מגו דתכלת פטרה לבן נמי פוטר ולבן של

לאפנויי. לאנוסתו של אביו דיליף מסמוכים דלעיל: **לא תלבש שעטנז למה לי שמע מינה לאפנויי.** ולמדרש סמוכים: **ואפי׳ מוכרי כסות.** שאין מתכוונים להנאת חימום: **למר ופשתים למה לי.** אי לאשמועינן דכלאים למר ופשתים הוא דקאסר לא צריך דמכדי בכלאים כתיב בגד ותנא דבי ר׳ ישמעאל כו׳: **נאחד מהם.** גבי נגעים בבגד אמר או בבגד פשתים (ויקרא יג): **ואלבי איצטריך.** למכתב למר ופשתים הכא גבי לבישה ואע״ג דכתיב בגד בהעלאה דמשמע למר ופשתים דס״ד כו׳: **ותנא דבי רבי ישמעאל.** דילפינן אליביה כלאים בציצית מדאייתר למר ופשתים למיסמכיה לגדילים תעשה לך [5]: **טעמא דכתב רחמנא כו׳ לו בגדים למר ופשתים הם.** והאי בגדיהם דציצית משמע בין של צמר בין של פשתים ואמר רחמנא עביד תכלת נמי לפשתים: **והלכה עמרא.** מדשש כיתנא דכתי׳ (שמות לט) מכנסי בד שש משזר ובד היינו פשתים כדמפרש בגמ׳ לו כ״ג במסכת יומא (דף עא.): בד דבר העולה בד בבד תכלת עמרא וכן שאר נצעים האמוריים בבגדי כהונה ארגמן ותולעת שני [7] שאין בגדי כהונה אלא מצמר ופשתים דכתיב בספר יחזקאל (מד) ביום״כ בגדי פשתים ילבשו ולא יעלה עליהם צמר ש״מ שעבודות החיצונות יש בהם צמר עם פשתן ולא מין אחר ומדמפרש קרא שש באחד מן המיינין שמע מינה שאר המיינין צמר היו: **סד״א דדרבא.** אי לא כתב רחמנא צמר ופשתים הוה דרשי׳ הכנף מין כנף כרבא למימר דלבגד פשתים עשה פשתן ולצמר עשה צמר ונצעיה תכלת אבל כלאים לא קמ״ל דרשא דסמוכין דאפילו כלאים והכי הוי מסקנא דמילתא אלא דקא מפרש ואזיל מילתי׳ דרבא: **כתיב הכנף.** עשה ציצית ממין הכנף ואם טלית של משי עשה ציצית של משי וכתיב צמר ופשתים גדילים תעשה לך דמשמע עשה ציצית מצמר ופשתים: **והא תנא דבי ר׳ ישמעאל ליה ליה דרבא.** דדרש הכנף מין כנף דהא לתנא דבי רבי ישמעאל טלית של שאר מיני׳ אינה חייבת בציצית דהא בגד כתיב ותנא דבי רבי ישמעאל קאמר כל בגד צמר ופשתים: **איצטריך.** למר ופשתים אע״ג דלא דרש תנא דבי ר׳ ישמעאל מין כנף לשאר מיני׳: **סד״א.** לגבי טלית של צמר ופשתים דרש כי דיוקא דרבא דדרש ציצית מין כנף: **והכי אמר רחמנא כו׳.** קמ״ל דרשא דסמוכין למישרי כלאים בציצית:

תינח

ש״מ לאפנויי וגבי ציצית נמי איבעית אימא משום דמוכח ואיבעית אימא משום דמופנה איבעית אימא משום דמוכח דא״כ לכתביה רחמנא גבי פרשת ציצית למאי הלכתא כתביה הכא ואיבעית אימא משום דמופנה מכדי כתב [1] ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך [2] לא תלבש שעטנז ל״ל ש״מ לאפנויי הני מצרך צריכי דאי כתב רחמנא לא יעלה עליך הוה אמינא כל דרך העלאה אסר רחמנא ואפילו מוכרי כסות כתב רחמנא לא תלבש שעטנז [א] דומיא דלבישה דאית ביה הנאה ואי כתב רחמנא לא תלבש ה״א דוקא לבישה דנפיש הנייתה אבל העלאה לא [ב] כתב רחמנא לא יעלה עליך א״כ לכתוב רחמנא לא תלבש שעטנז צמר ופשתים למה לי מכדי כתב ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך [ג] ותנא דבי רבי ישמעאל הואיל ונאמרו בתורה סתם בגדים ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים [ד] אף כל צמר ופשתים צמר ופשתים דכתב רחמנא ל״ל ש״מ לאפנויי ואכתי איצטריך סד״א העלאה היא דלא נפיש הנאתה אבל לבישה דנפיש הנייתה כל תרי מיני אסר רחמנא [ה] כתב רחמנא צמר ופשתים א״כ לשתוק קרא מיניה ותיתי שעטנז שעטנז מהעלאה ותנא דבי ר׳ ישמעאל טעמא דכתב רחמנא צמר ופשתים הא לאו הכי כלאים בציצית ה״א דאסר רחמנא והכתיב [3] ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם ותנא דבי רבי ישמעאל כל בגדים צמר ופשתים הם ואמר רחמנא עביד ליה תכלת ותכלת עמרא הוא וממאי דתכלת עמרא הוא מדשש כיתנא תכלת עמרא הוא איצטריך סד״א כדרבא [ו] דרבא רמי כתיב הכנף מין כנף וכתיב צמר ופשתים הא כיצד [ז] צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן [ח] שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין והא תנא דבי רבי ישמעאל ליה ליה דרבא איצטריך סד״א כי דיוקא דרבא הכנף מין כנף וה״ק רחמנא עביד ליה צמר לצמר ופשתים לפשתים וכי עבידת צמר לצמר צבעיה אבל צמר לפשתים ופשתים לצמר לא כתב רחמנא צמר ופשתים דאפילו צמר לפשתים ופשתים לצמר

תינח

יא א ב מיי׳ פ״י מהל׳ כלאים הל׳ יב טו״ז סמג לאוין רפג טוש״ע י״ד סי׳ שא סעי׳ ז ו:

יב ג מיי׳ פ״ג מהל׳ ציצית הלכה ב:

יג ד מיי׳ פ״י מהל׳ כלאים הל״ה סמג לאוין רפג טוש״ע י״ד סי׳ רלח סעי׳ ז:

יד ה מיי׳ פ״ג מהל׳ ציצית הלכה ה סמג עשין כו טוש״ע א״ח סימן ט סעי׳ ב:

טו ו מיי׳ שם (ופ״י מהל׳ כלאים) סמג עשין כו טוש״ע שם סעיף ג:

תוספות ישנים

ואפילו מוכרי כסות כו׳. פירש הקונטרס שאין מתכוונים ול״ג ולר׳ יהודה קיימינן ואיהו קאמר דבר שאין מתכוין אסור (שבת מא.) על כן צריך לומר ואפילו מוכרי כסות בלא שום הנאה [כלל אלא מלעטר] ויש לגרס ליה: **ואי** כתב רחמנא לא תלבש. להך לישנא דלא יעלה אין המקשה צריך כלל דהא להפנאה דאמרי׳ לעיל היינו קרא דלא תלבש דמייתי דרש״י סמוכין אבל מקרא דלא יעלה לא אייתי מידי דהא לית ליה מייתי סמוכין כלל אלא משום שפי׳ לרישיות דלא תלבש מפרש ואזיל למאי איצטריך לא יעלה: ומדשש כיתנא תכלת עמרא. פי׳ דכתיב ומכנסי בד שש משזר איהו דבר העולה בד בבד הוי אומר זה כיתנא: תכלת עמרא [ב] ו״ל שמא הוא מין אחר דכתיב (יחזקאל מד יז) לא יעלה על הכהנים כמו בבגדי אל החצר הפנימית. משמע אבל בחצר החיצונה יעלה עליהם כמו ומשמע לביכא מו מיעם [אחרים] רק אותם המפרש אותו הפסוק כמו ופשתים דכתיב פתי׳ פשתים יובשו ולא יעלה עליהם כו׳ ועוד י״ל דכתיב בבגדי כהונה (שמות לח טו) בגדי אהרן ובגדי בניו וא״כ לא אית בהו רק כמו ופשתים דבגדים האמורי׳ בתורה [סתם] כמו ופשתים הם. וא״ת דלמא תכלת הוא פשתים צבוע. וי״ל דא״כ הול״ל שש לבן (ולמה) [ושש] צבוע. (והא דכתיב תרגמן ותולעת שני ל״ל ג) דלמר ופשתים ועל שם הצבעים יקראו) א) **אבל** מ״מ קשה דנוטל לומר דשמא יעטרך יחדו לשוע טווי ונוז אבל יש לומר כי המדקדק התם בפירוש רש״י ניחא הכא דס״ד התם (מנחות לט. ד״ה קשר) ש״מ קשר העליון דאורייתא הלל״מ וה״פ דאי אי״ל דאורייתא אמאי איצטריך כמה מצוות וכריתות למאי סדין בציצית אבל מן הסמוכין לא הוה קשה ג) ליה לאוקמה לכדרבא והשתא ניחא שפיר הא דקאמר הכא עביר להו תכלת וא״כ כלאים בציצית מותר דקשר העליון דאורייתא ואין צריך למדרש סמוכין כי הלל״מ הוא: **צמר** לפשתים ופשתים לצמר. ולא״ת מנא לן הא דפשתים פטרה לצמר התינח לצמר לפשתים דכתיב (במדבר טו לח) ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת ותכלת עמרא הוא וסברא הוא שאם יש לו בגד מפשתים שיעשנו ויהיו בו תכלת דקאמר קרא והיינו אמר לפשתים אבל פשתים לצמר מנין הלא יכול לעשות תכלת דהיינו אמר לצמר. וי״ל דקאמרינן במנחות (לט:) דלבן פטר דמגו דתכלת פטר לבן נמי פטר ולא״ג דבקרא כתוב תכלת כמו כן ניתא מגו דצמר פטר לפשתים ופשתים לצמר: (**אלא** לרבנן מנא להו.) [איצטריך סק״ל כדרבא] אית דגרסי אלא כי איצטריך קרא לכדרבא כלומר לעולם כדקאמרת דצמר ופשתים

ו) נראה דל״ל אין להקשות דשמא הוא מין אחר די״ל דכתיב כו׳. ב) נראה דל״ל דצמר ופשתים הם ועל שם הצבעים יקראו כך. ג) ל״ל לא הוי קשה ליה דיש לאוקמא לכדרבא.

מסורת הש״ס

א) שבת דף כו: מנחות ד׳ לט:; **ב)** שבת דף כז: מזיר דף נח. מנחות ד׳ לט:; **ג)** [דברים כב], **ד)** [שמות כח], **ה)** [ל״ל לרבות וע׳ במנחות מג.],

תורה אור השלם

1. אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ בְּהֵמָתְךָ לֹא תַרְבִּיעַ כִּלְאַיִם שָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם וּבֶגֶד כִּלְאַיִם שַׁעַטְנֵז לֹא יַעֲלֶה עָלֶיךָ:
ויקרא יט יט

2. לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו:
דברים כב יא

3. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת:
במדבר טו לח

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה **והא תנא דבי ר״י כו׳** הדכנף לאו ריבויא הוא. עיין יומא דף עא ע״ב תד״ה ואימא עמרא:

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ ד״ה ותנא וכו׳ ה״א דאשאר מיני׳ אמר רחמנא:

מוסף רש״י

הואיל ונאמרו בתורה סתם בגדים. כגון בטומאת שרצים וטומאת מת, דכתיב בטומאת שרצים או בגד או עור, ובמת וכל בגד וכל כלי עור, וכן בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו׳ וציצית על כנפי בגדיהם (שבת כז:). **ופרט לך הכתוב באחד מהן צמר ופשתים.** בטומאת נגעים כלל תחלה ואח״כ פרט, והבגד כי יהיה בו נגע צרעת כלל, בבגד אמר כו׳ פרט, אף כל בגדים הסמוכים ילפינן במה מצינו דהוא בגין אב דאינו אלא אמר ופשתים (שם). **כתיב הכנף.** דהאי כנף קרא ימיה הוא, דהא כתיב על כנפי בגדיהם, והוה ליה למכתב ונתנו על הציצית פתיל תכלת (שבת כז:). מין בגף. מין טטלית יהא הציצית, דהכי משמע ציצית של כנף תהא, ואם של משי הוא, ציצית של משי פוטר בה (שם). **וכתיב צמר ופשתים.** גדילים תעשה לך, דמשמע נמי מהן תעשה (שם).

תינח לתנא דבי ר' ישמעאל לרבנן מנא להו נפקא להו מראשו [6] דתניא [1] ראשו מה תלמוד לומר לפי שנאמר [2] לא תקיפו (את) פאת ראשכם שומע אני אף מצורע כן תלמוד לומר ראשו וקא סבר האי תנא [8] הקפת כל הראש שמה הקפה איכא למיפרך מה ללאו דהקפה שכן לאו שאין שוה בכל אלא אתיא מזקנו [3] דתניא [1] זקנו מה תלמוד לומר לפי שנאמר [3] ופאת זקנם לא יגלחו שומע אני אף כהן מצורע כן ת"ל זקנו ואם אינו ענין ללאו שאין שוה בכל תנהו ענין ללאו השוה בכל ואכתי איצטריך סד"א שאני כהנים [3] הואיל וריבה בהן הכתוב מצות יתירות אפילו לאו שאין שוה בכל לא דחי קמ"ל דדחי אלא אתיא מראשו דהך תנא [7] דתניא ראשו מה ת"ל לפי שנאמר [4] תער לא יעבור על ראשו שומע אני אף [9] מצורע ונזיר כן ת"ל ראשו איכא למיפרך מה לנזיר מצורע [9] שכן ישנו בשאלה דאי לא תימא הכי הא דקיימא לן [2] דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה ליגמר מנזיר אלא מנזיר מ"ט לא גמרינן דאיכא למיפרך שכן ישנו בשאלה ה"נ איכא למיפרך שכן ישנו בשאלה אלא לעולם

מקרא

[6] מגו דמגו דלבן של למר פוטר הלמר על [6] דאיתיתר ליה למר ופשתים אלא בפשתים לבן של פשתים נמי פוטר בלמר ודוקא במקום תכלת אבל במקום שאין תכלת אסור כיון [7] דלא כשר במינו דהא במנחות (דף מ.) אסר סדין בציצית משום קלא אילן ופריך ולא יהא אלא לבן ומשני משום דאפשר במינן כדר"ל: **לרבנן מנא** להו. המ"ל דלא סברי כר' יהודה ולא בעי שיהא מוכח או מופנה אלא ניחא ליה לשנויי אפילו אי סברי כר' יהודה וא"ת ומאן [8] ניהו דפליג עליה דתנא דבי רבי ישמעאל ר' שמעון בן אלעזר והא דשב"א ואידך תנא דבי רבי ישמעאל דבפ' במה מדליקין (שבת כז.) מודו דבלא ריבוי הוו שתים בגדים למר ופשתים ואר"י דהיינו הסיא בריית דפ' התכלת (מנחות לט:) דאמר רב נחמן התם השירלין פטורה מן הציצית אימיבא רבא לרב נחמן השירלין והכלך והסריקין כולן חייבין בציצית ומשני מדרבנן אבל רבא דפריך התם לרב נחמן לטעמא דמחייב מדאורייתא וסבר לה כי הסיא בריית ולית ליה שיוויא דרב נחמן דמשני התם מדרבנן:

מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל. בפ' שני מזירין (מזיר נח. ושם) מפרש דהאי תנא דמוקי ראשו לנזיר סבר דהקפת כל הראש לא שמה הקפה ולהכי לא מצי לאוקמי כשאינו נזיר והך תנא דמוקי ראשו ללאו גרידא סבר דשמה הקפה ואיבעית אימא דלכולי עלמא שמיה הקפה ותנא מוקי לה לנזיר דהוי לא תעשה ועשה משום דללאו גרידא לא איצטריך לא אשמעינן דדחי דמגדילים נפקא והאי תנא דמוקי לה לראשו גרידא סבר דמגדילים לא יליפינן משום דאיצטריך לכדרבא לאשמועינן דלמר ופשתים פוטרים בשאר מינים ולאו לדחות לאו דכלאים קאתי ומראשו מסייע לההיא תנא דעשה דחי לא תעשה בעלמא וקשה היכי יליף מראשו דאיכא למיפרך כדפרכינן הכא שכן לאו שאין שוה בכל וע"כ פירכא גמורה היא דאם לא כן נילף מזקנו דלידחי לא תעשה ועשה וי"ל דסוגיא דזיר סברה דזקנו לא הוה מוקמינן בכהנים אי לאו דכתיב ראשו ואיצטריך ראשו לגלוי אזקנו דאיירי בכהנים ודחי לא תעשה ועשה ולא מצי למילף מראשו מידי מ"מ סוגיא דהכא סברה דאיצטריך ראשו לאשמועינן דהקפת כל הראש שמה הקפה אבל היא דשני נזירים (מזיר מ:) סוברת דמסברא ידעינן דשמה הקפה: **זקנו** מה תלמוד לומר. וא"ת והא איצטריך ראשו וזקנו לכלל ופרט וכלל כדאמרי' בסוטה בפ' היה מביא (דף טז.) מה הפרט מפורש מקום כיסוי שער כו' וי"ל דהיינו מילתא מצי למידרש מגבות עיניו: **ואכתי איצטריך סד"א שאני כהנים בו'.** הוה מצי למימר דאיצטריך זקנו למידחי עשה ולא תעשה דמראשו לא שמעינן אלא לאו גרידא ומהכא לא מצי למילף בעלמא דליתי עשה ולידחי לא תעשה ועשה דשאני הכא דהוי לאו ועשה שאין שוה בכל כדאמרינן בפרק שני נזירים (מזיר דף נח:) וא"ת ונלמוד מהכא דלידחי לאו ועשה שאין שוה בכל וא"כ מאי פריך בפרק אלו מציאות (ב"מ נ. ושם) גבי והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כהן והיא בבית הקברות פשיטא דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה א] והא לאו ועשה שאין שוה בכל ואר"י דהתם עיקר פירכא סמיך (ג) אמי דחינן איסורא מקמי ממונא ועוד קשיא דקאמר התם בסוף פירקין (דף לב.) יכול אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר אבדה יכול ישמע לו מ"ל כו' ופריך תיפוק ליה דאין עשה ודוחה לא תעשה ועשה ומאי פריך והא לאו ועשה דטומאה אינו שוה אלא בכהנים ואר"י דלא פריך אלא אאל תחזיר אבדה דאמה לי קרא להכי דלאו ועשה שוה בכל הוא ועוד קשה דלקמן בפ"ב (דף כ.) גבי אלמנה לכ"ג דחולצת ולא מתייבמת פריך בשלמא מן הנשואין לא אתי עשה ותחי לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין ליתי עשה ולידחי ל"ת מן הנשואין נמי אמאי ניתא ליה והא לאו ועשה שאין שוה בכל הוא וכן שם גבי פלוגתא [9] דר' אחא ור' אלעזר (לקמן כח.) בציאת ב"ג באלמנה קאמר מן הנשואין כ"ע לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה [9] ואר"י דלא דמי דלאו ועשה דגילוח הוה טפי אין שוה בכל שאין שוה בכל נשים אבל גבי אלמנה לכ"ג האשה עושה איסורא כמו כהן הבא עליה דקרי ביה לא יקחו לא תקח ולא מדחי ליה עשה דיבום אע"ג דאינו שוה אלא בכהנים וי"מ דמזקנו לא יליפינן בעלמא אפילו אין שוה בכל משום דעשה דמצורע עדיף משאר עשה דגדול השלום דע"י שיטהר מותר בתשמיש כדאמרינן בשילוח הקן (חולין ד' קמא). דאי לאו שלח תשלח ה"א דמצורע דחי עשה דשילוח משום דעדיף דגדול השלום ובשמעתין ה"ל למימר דלא יליפינן מעשה דמצורע משום דגדול השלום אלא דבלאו הכי דחי שפיר ועוד דהכא דחי דאפילו עשה כי האי לא נגמר מהכא לידחי ומיהו לא יתיישב טעם זה אלא למאן דאסר במ"ק (דף ז:) מצורע בימי חלוטו בתשמיש המטה אבל למאן דשרי לא: **ליגמר** מנזיר. דדחי וא"ת אדרבה נילף מכבוד אב ואם דלא דחי לאו ועשה דהיטמא ואל תחזיר אבידה וי"ל דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה כדלקמן וא"ת אכתי אם באת ללמוד מכאן דדחי א"כ איצטריך לן אפיר והתעלמת בפרק אלו מציאות (ב"מ נ. ושם) להכן והוא בבית הקברות דמתעלם ומאחר דהתם לא דחי אי"ל דהתם לא צריך קרא להכי דפשיטא דלא דחי כדקאמר התם ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא: **שכן ישנו בשאלה.** וא"ת וניגמר במה הלך מכהן וזיר לידחי בעלמא עשה את לאו ועשה ובפרק ב' נזירים (מזיר דף נח: ושם) בתר דקאמר וכהן וזיר לא גמרינן מהדדי קאמר ובעלמא לא יליפינן מיניהו משום דאיכא למיפרך כדאמרן פי' מה לנזיר שכן ישנו בשאלה וכהן אינו שוה בכל ותימה דאמאי לא נגמר מיניהו במה הלך וי"ל דעל מה הלך פרכינן כל דהו דאינו לא קולא ולא חומרא ואיכא למיפרך מה להלך השוה שבהן (ד) שיש בהן איסור גילוח זה בראשו וזה בזקנו ואית דלא גרסי כדאמרן ומפרש דקאי איכא למפרך אהא דאמר בתר הכי אמר רב וכו' פי' (ה) ומפרש דאיכא למיפרך דאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער ומסיק כעין תער וכיון דאיסור דידהו קל אתי עשה ודחי להו אבל קשיא נילף מכהן וזיר ומילה דדחיא לרעת דהוי עשה ולא תעשה כדאמר בפרק ר' אליעזר אם כן הניא (שבת קלב:) ונראה דהוו כמו שני כתובים הבאים כאחד במילה וחד מהני איכא למילף נמצא חד דלא איצטריך ועוד אי יליפינן מיניהו למה לי קרא דכלאים בציצית אלא גרידא ותירוץ זה יש לדחות כמו שאפרש בסמוך ובפרק שני נזירים היה יכול לומר כן כדפרישית אלא דלא חש לדקדק ולהאריך [וע' היטיב תוס' מזיר נח: סד"ה הר"ן]:

גדילים

יסברו דדרשינן סמוכין אף היכא דלא מוכח ולא מופנה. וי"ל דקא בעי הכא דלא מוכח ולא מופנה. [ד] מוקי ל"ל דלמר ופשתים לא צריך לכלאים דמועשו להם ציצית אי לא איצטריך וכו'. [ה] ל"ל דלעולם סמוכין לכלאים אחת. [ו] גרסא דל"ל כדפרשינן ליה אלא בעל דהדר ביה מהא דאמר מעיקרא. [ז] אולי ל"ל ומהכא משמע דאיה למש"כ הרי"ף ז"ל שיכול אדם לעשות ציצית מפשתים דהא קאמר הכא כו'.

[6] מזיר מפ. ע"ש ודף מז:. [7] סס נח., [8] [לקמן קיד: קדושין כח: לה: לו. סנהדרין נא. מכות כ. תמורה ד:]. [9] מזיר מפ. ע"ש נח., [9] גירסת רש"ל מזיר מצורע, [1] [ויקרא יח], [2] כס"ת ל"ג [ועי' רש"ש], [3] [במדבר ו], [4] [ל"ל דאפשר במינו דהא כו'], [5] לפנינו איתא ר' יוחנן,

גליון הש"ס

גמ' שכן ישנו בשאלה. עי' טורי אבן ר"ה דף כח ע"ב ד"ה עובר: **תוס'** ד"ה **ואכתי איצטריך** וכו' **ואר"י דלא** דמי. עי' מכות דף טו ע"א תד"ה אם כהן:

הגהות הב"ח

(**א**) תוס' ד"ה דאפילו וכו' הלמר על ידי מגו: (**ב**) ד"ה לרבנן וכו' ומאן ניניהו רבנן דפליגי עליה וכו' לרב נחמן לטעמייה דמחייב: (**ג**) ד"ה ואכתי וכו' עיקר פירכא סמיך על (ל"מ) [ותו] מי דחינן: (**ד**) ד"ה שכן וכו' מה להלך השוה שבהן שכן יש בהן איסור גילוח: (**ה**) **באא"ד** בתר הכי אמר רב וכו' פי' דאיכא כל"ל ותיבת ומפרש נמחק:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה ואכתי וכו' והא לאו ועשה שאין שוה בכל. נ"ב גם הרמ"ן הקשה כך יע"ש דף קמא ע"א שתירץ דשאני אלמנה לכה"ג דחמיר איסוריה דהיא מתחללת חדעה מתחלל ולכן אע"ג דאינו שוה בכל כיון דחמיר איסוריה הוי כלאו השוה בכל אבל מן האירוסין דליכא אלא ל"ת הא פסולה היא לידחי הא עשה דוחה אפי' ל"ת השוה שוין בכל אבל שאר לאוין שאין שוה בכל כגון דמזיר וכיוצא בו דלא חמיר איסוריה אתי עשה ודחי עשה ול"ת שאין שוה בכל עכ"ל יעו"ש היטב:

תוספות ישנים

לא צריך ג) דועשו להם ציצית חזי מייה כלאים וכי אצטריך למר ופשתים לכדרבא אצטריך וכו' דלמר ופשתים פוטרים וכו' וקא מקשי ליה היכי מצי למימר דסמוכין אתו לכדרבא דהא תנא דבי ר' ישמעאל ליה ליה דרבא וקא מקשי כדוקיא דרבא והשתא קאמר כאידך גיסא דלא כדקאמרינן מעיקרא דסמוכין לכדרבא אתו דהא לא מצינן למימר אלא לעולם סמוכין ב) דלא מצי למשרי כלאים מועשו להם ציצית משום דאמא דייקינא כדרבא דדרשים הכא מין כנף וכו' אבל כלאים לא חזי מ"ה אצטריכו סמוכין דלמר ופשתים דכלאים שרי בציצית וא"ת אי לאו סמוכין הכא למין כנף לא צריך דפשיטא דכלאים בציצית דאסור דמסברא אין עשה דוחה ל"ת וכיון שכן דוקיא דרבא לא צריך קרא וי"ל דה"ק סד"ה כדוקיא דרבא דבעינן מין כנף לומר למר למר הוא דלבעיה בתכלת אבל בפשתים בעינן מני ציצית לבן של פשתים ולא יהא נמצא דתנא דבי ר' ישמעאל סיין דלא מחייב בציצית אלא בגד של למר ופשתים ולאי אין לן הכנף דוחלי אליבא דתנא דבי ר' ישמעאל סיין דלא מחייב בציצית שרי וכי איצטריך וכו'. [ג] ל"ל דלעולם סמוכין ליה אין לעשות ליה אלא בגד של למר ופשתים ולאי אין לן לא פשתים נמי פוטר הלמר על [6] מגו דמגו דלבן של למר פוטר בפשתים לבן של פשתים נמי פוטר בלמר ודוקא במקום תכלת אבל במקום שאין תכלת אסור כיון [7] דלא כשר במינו דהא במנחות (דף מ.) אסר סדין בציצית משום קלא אילן ופריך ולא יהא אלא לבן ומשני משום דאפשר במינן כדר"ל: **לרבנן מנא** להו. המ"ל דלא סברי כר' יהודה ולא בעי שיהא מוכח או מופנה אלא ניחא ליה לשנויי אפילו אי סברי כר' יהודה וא"ת ומאן [8] ניהו דפליג עליה דתנא דבי רבי ישמעאל ר' שמעון בן אלעזר והא דשב"א ואידך תנא דבי רבי ישמעאל דבפ' במה מדליקין (שבת כז.) מודו דבלא ריבוי הוו שתים בגדים למר ופשתים ואר"י דהיינו הסיא בריית דפ' התכלת (מנחות לט:) דאמר רב נחמן התם השירלין פטורה מן הציצית אימיבא רבא לרב נחמן השירלין והכלך והסריקין כולן חייבין בציצית ומשני מדרבנן אבל רבא דפריך התם לרב נחמן לטעמא דמחייב מדאורייתא וסבר לה כי הסיא בריית ולית ליה שיוויא דרב נחמן דמשני התם מדרבנן: **מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל.** בפ' שני מזירין (מזיר נח. ושם) מפרש דהאי תנא דמוקי ראשו לנזיר סבר דהקפת כל הראש לא שמה הקפה ולהכי לא מצי לאוקמי כשאינו נזיר והך תנא דמוקי ראשו ללאו גרידא סבר דשמה הקפה ואיבעית אימא דלכולי עלמא שמיה הקפה ותנא מוקי לה לנזיר דהוי לא תעשה ועשה משום דללאו גרידא לא איצטריך לא אשמעינן דדחי דמגדילים נפקא והאי תנא דמוקי לה לראשו גרידא סבר דמגדילים לא יליפינן משום דאיצטריך לכדרבא לאשמועינן דלמר ופשתים פוטרים בשאר מיניס ולאו לדחות לאו דכלאים קאתי ומראשו מסייע לההיא תנא דעשה דחי לא תעשה בעלמא וקשה היכי יליף מראשו דאיכא למיפרך כדפרכינן הכא שכן לאו שאין שוה בכל וע"כ פירכא גמורה היא דאם לא כן נילף מזקנו דלידחי לא תעשה ועשה וי"ל דסוגיא דזיר סברה דזקנו לא הוה מוקמינן בכהנים אי לאו דכתיב ראשו ואיצטריך ראשו לגלוי אזקנו דאיירי בכהנים ודחי לא תעשה ועשה ולא מצי למילף מראשו מידי מ"מ סוגיא דהכא סברה דאיצטריך ראשו לאשמועינן דהקפת כל הראש שמה הקפה אבל היא דשני נזירים (מזיר מ:) סוברת דמסברא ידעינן דשמה הקפה: **זקנו** מה תלמוד לומר. וא"ת והא איצטריך ראשו וזקנו לכלל ופרט וכלל כדאמרי' בסוטה בפ' היה מביא (דף טז.) מה הפרט מפורש מקום כיסוי שער כו' וי"ל דהיינו מילתא מצי למידרש מגבות עיניו: **ואכתי איצטריך סד"א שאני כהנים בו'.** הוה מצי למימר דאיצטריך זקנו למידחי עשה ולא תעשה דמראשו לא שמעינן אלא לאו גרידא ומהכא לא מצי למילף בעלמא דליתי עשה ולידחי לא תעשה ועשה דשאני הכא דהוי לאו ועשה שאין שוה בכל כדאמרינן בפרק שני נזירים (מזיר דף נח:) וא"ת ונלמוד מהכא דלידחי לאו ועשה שאין שוה בכל וא"כ מאי פריך בפרק אלו מציאות (ב"מ נ. ושם) גבי והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כהן והיא בבית הקברות פשיטא דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה א] והא לאו ועשה שאין שוה בכל ואר"י דהתם עיקר פירכא סמיך (ג) אמי דחינן איסורא מקמי ממונא ועוד קשיא דקאמר התם בסוף פירקין (דף לב.) יכול אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר אבדה יכול ישמע לו מ"ל כו' ופריך תיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה ומאי פריך והא לאו ועשה דטומאה אינו שוה אלא בכהנים ואר"י דלא פריך אלא אאל תחזיר אבדה דאמה לי קרא דלהכי דלאו ועשה שוה בכל הוא ועוד קשה דלקמן בפ"ב (דף כ.) גבי אלמנה לכ"ג דחולצת ולא מתייבמת פריך בשלמא מן הנשואין לא אתי עשה ותחי לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין ליתי עשה ולידחי ל"ת מן הנשואין נמי אמאי ניתא ליה והא לאו ועשה שאין שוה בכל הוא וכן שם גבי פלוגתא [9] דר' אחא ור' אלעזר (לקמן כח.) בציאת ב"ג באלמנה קאמר מן הנשואין כ"ע לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה [9] ואר"י דלא דמי דלאו ועשה דגילוח הוה טפי אין שוה בכל שאין שוה בכל נשים אבל גבי אלמנה לכ"ג האשה עושה איסורא כמו כהן הבא עליה דקרי ביה לא יקחו לא תקח ולא מדחי ליה עשה דיבום אע"ג דאינו שוה אלא בכהנים וי"מ דמזקנו לא יליפינן בעלמא אפילו אין שוה בכל משום דעשה דמצורע עדיף משאר עשה דגדול השלום דע"י שיטהר מותר בתשמיש כדאמרינן בשילוח הקן (חולין ד' קמא). דאי לאו שלח תשלח ה"א דמצורע דחי עשה דשילוח משום דעדיף דגדול השלום ובשמעתין ה"ל למימר דלא יליפינן מעשה דמצורע משום דגדול השלום אלא דבלאו הכי דחי שפיר ועוד דהכא דחי דאפילו עשה כי האי לא נגמר מהכא לידחי ומיהו לא יתיישב טעם זה אלא למאן דאסר במ"ק (דף ז:) מצורע בימי חלוטו בתשמיש המטה אבל למאן דשרי לא: **ליגמר** מנזיר. דדחי וא"ת אדרבה נילף מכבוד אב ואם דלא דחי לאו ועשה דהיטמא ואל תחזיר אבידה וי"ל דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה כדלקמן וא"ת אכתי אם באת ללמוד מכאן דדחי א"כ איצטריך לן אפיר והתעלמת בפרק אלו מציאות (ב"מ נ. ושם) להכן והוא בבית הקברות דמתעלם ומאחר דהתם לא דחי אי"ל דהתם לא צריך קרא להכי דפשיטא דלא דחי כדקאמר התם ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא: **שכן ישנו בשאלה.** וא"ת וניגמר במה הלך מכהן וזיר לידחי בעלמא עשה את לאו ועשה ובפרק ב' נזירים (מזיר דף נח: ושם) בתר דקאמר וכהן וזיר לא גמרינן מהדדי קאמר ובעלמא לא יליפינן מיניהו משום דאיכא למיפרך כדאמרן פי' מה לנזיר שכן ישנו בשאלה וכהן אינו שוה בכל ותימה דאמאי לא נגמר מיניהו במה הלך וי"ל דעל מה הלך פרכינן כל דהו דאינו לא קולא ולא חומרא ואיכא למיפרך מה להלך השוה שבהן (ד) שיש בהן איסור גילוח זה בראשו וזה בזקנו ואית דלא גרסי כדאמרן ומפרש דקאי איכא למפרך אהא דאמר בתר הכי אמר רב וכו' פי' (ה) ומפרש דאיכא למיפרך דאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער ומסיק כעין תער וכיון דאיסור דידהו קל אתי עשה ודחי להו אבל קשיא נילף מכהן וזיר ומילה דדחיא לרעת דהוי עשה ולא תעשה כדאמר בפרק ר' אליעזר אם כן הניא (שבת קלב:) ונראה דהוו כמו שני כתובים הבאים כאחד במילה וחד מהני איכא למילף נמצא חד דלא איצטריך ועוד אי יליפינן מיניהו למה לי קרא דכלאים בציצית אלא גרידא ותירוץ זה יש לדחות כמו שאפרש בסמוך ובפרק שני נזירים היה יכול לומר כן כדפרישית אלא דלא חש לדקדק ולהאריך [וע' היטיב תוס' מזיר נח: סד"ה הר"ן]:

גדילים

יסברו דדרשינן סמוכין אף היכא דלא מוכח ולא מופנה. וי"ל דקא בעי הכא דלא מוכח ולא מופנה. [ד] מוקי ל"ל דלמר ופשתים לא צריך לכלאים דמועשו להם ציצית אי לא איצטריך וכו'. [ה] ל"ל דלעולם סמוכין לכלאים אחת. [ו] גרסא דל"ל כדפרשינן ליה אלא בגד של למר ופשתים ולאי אין לן לא פשתים נמי פוטר הלמר על [6] מגו דמגו דלבן של למר פוטר בפשתים לבן של פשתים נמי פוטר בלמר ודוקא במקום תכלת אבל במקום שאין תכלת אסור כיון [7] דלא כשר במינו דהא במנחות (דף מ.) אסר סדין בציצית משום קלא אילן ופריך ולא יהא אלא לבן ומשני משום דאפשר במינן כדר"ל: **לרבנן מנא** להו. המ"ל דלא סברי כר' יהודה ולא בעי שיהא מוכח או מופנה אלא ניחא ליה לשנויי אפילו אי סברי כר' יהודה וא"ת ומאן [8] ניהו דפליג עליה דתנא דבי רבי ישמעאל ר' שמעון בן אלעזר והא דשב"א ואידך תנא דבי רבי ישמעאל דבפ' במה מדליקין (שבת כז.) מודו דבלא ריבוי הוו שתים בגדים למר ופשתים ואר"י דהיינו הסיא בריית דפ' התכלת (מנחות לט:) דאמר רב נחמן התם השירלין פטורה מן הציצית אימיבא רבא לרב נחמן השירלין והכלך והסריקין כולן חייבין בציצית ומשני מדרבנן אבל רבא דפריך התם לרב נחמן לטעמא דמחייב מדאורייתא וסבר לה כי הסיא בריית ולית ליה שיוויא דרב נחמן דמשני התם מדרבנן: **מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל.** בפ' שני מזירין (מזיר נח. ושם) מפרש דהאי תנא דמוקי ראשו לנזיר סבר דהקפת כל הראש לא שמה הקפה ולהכי לא מצי לאוקמי כשאינו נזיר והך תנא דמוקי ראשו ללאו גרידא סבר דשמה הקפה ואיבעית אימא דלכולי עלמא שמיה הקפה ותנא מוקי לה לנזיר דהוי לא תעשה ועשה משום דללאו גרידא לא איצטריך לא אשמעינן דדחי דמגדילים נפקא והאי תנא דמוקי לה לראשו גרידא סבר דמגדילים לא יליפינן משום דאיצטריך לכדרבא לאשמועינן דלמר ופשתים פוטרים בשאר מיניס ולאו לדחות לאו דכלאים קאתי ומראשו מסייע לההיא תנא דעשה דחי לא תעשה בעלמא וקשה היכי יליף מראשו דאיכא למיפרך כדפרכינן הכא שכן לאו שאין שוה בכל וע"כ פירכא גמורה היא דאם לא כן נילף מזקנו דלידחי לא תעשה ועשה וי"ל דסוגיא דזיר סברה דזקנו לא הוה מוקמינן בכהנים אי לאו דכתיב ראשו ואיצטריך ראשו לגלוי אזקנו דאיירי בכהנים ודחי לא תעשה ועשה ולא מצי למילף מראשו מידי מ"מ סוגיא דהכא סברה דאיצטריך ראשו לאשמועינן דהקפת כל הראש שמה הקפה אבל היא דשני נזירים (מזיר מ:) סוברת דמסברא ידעינן דשמה הקפה: **זקנו** מה תלמוד לומר. וא"ת והא איצטריך ראשו וזקנו לכלל ופרט וכלל כדאמרי' בסוטה בפ' היה מביא (דף טז.) מה הפרט מפורש מקום כיסוי שער כו' וי"ל דהיינו מילתא מצי למידרש מגבות עיניו: **ואכתי איצטריך סד"א שאני כהנים בו'.** הוה מצי למימר דאיצטריך זקנו למידחי עשה ולא תעשה דמראשו לא שמעינן אלא לאו גרידא ומהכא לא מצי למילף בעלמא דליתי עשה ולידחי לא תעשה ועשה דשאני הכא דהוי לאו ועשה שאין שוה בכל כדאמרינן בפרק שני נזירים (מזיר דף נח:) וא"ת ונלמוד מהכא דלידחי לאו ועשה שאין שוה בכל וא"כ מאי פריך בפרק אלו מציאות (ב"מ נ. ושם) גבי והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כהן והיא בבית הקברות פשיטא דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה א] והא לאו ועשה שאין שוה בכל ואר"י דהתם עיקר פירכא סמיך (ג) אמי דחינן איסורא מקמי ממונא ועוד קשיא דקאמר התם בסוף פירקין (דף לב.) יכול אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר אבדה יכול ישמע לו מ"ל כו' ופריך תיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה ומאי פריך והא לאו ועשה דטומאה אינו שוה אלא בכהנים ואר"י דלא פריך אלא אאל תחזיר אבדה דאמה לי קרא דלהכי דלאו ועשה שוה בכל הוא ועוד קשה דלקמן בפ"ב (דף כ.) גבי אלמנה לכ"ג דחולצת ולא מתייבמת פריך בשלמא מן הנשואין לא אתי עשה ותחי לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין ליתי עשה ולידחי ל"ת מן הנשואין נמי אמאי ניתא ליה והא לאו ועשה שאין שוה בכל הוא וכן שם גבי פלוגתא [9] דר' אחא ור' אלעזר (לקמן כח.) בציאת ב"ג באלמנה קאמר מן הנשואין כ"ע לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה ל"ת ועשה [9] ואר"י דלא דמי דלאו ועשה דגילוח הוה טפי אין שוה בכל שאין שוה בכל נשים אבל גבי אלמנה לכ"ג האשה עושה איסורא כמו כהן הבא עליה דקרי ביה לא יקחו לא תקח ולא מדחי ליה עשה דיבום אע"ג דאינו שוה אלא בכהנים וי"מ דמזקנו לא יליפינן בעלמא אפילו אין שוה בכל משום דעשה דמצורע עדיף משאר עשה דגדול השלום דע"י שיטהר מותר בתשמיש כדאמרינן בשילוח הקן (חולין ד' קמא). דאי לאו שלח תשלח ה"א דמצורע דחי עשה דשילוח משום דעדיף דגדול השלום ובשמעתין ה"ל למימר דלא יליפינן מעשה דמצורע משום דגדול השלום אלא דבלאו הכי דחי שפיר ועוד דהכא דחי דאפילו עשה כי האי לא נגמר מהכא לידחי ומיהו לא יתיישב טעם זה אלא למאן דאסר במ"ק (דף ז:) מצורע בימי חלוטו בתשמיש המטה אבל למאן דשרי לא: **ליגמר** מנזיר. דדחי וא"ת אדרבה נילף מכבוד אב ואם דלא דחי לאו ועשה דהיטמא ואל תחזיר אבידה וי"ל דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה כדלקמן וא"ת אכתי אם באת ללמוד מכאן דדחי א"כ איצטריך לן אפיר והתעלמת בפרק אלו מציאות (ב"מ נ. ושם) להכן והוא בבית הקברות דמתעלם ומאחר דהתם לא דחי אי"ל דהתם לא צריך קרא להכי דפשיטא דלא דחי כדקאמר התם ותו מי דחינן איסורא מקמי ממונא: **שכן ישנו בשאלה.** וא"ת וניגמר במה הלך מכהן וזיר לידחי בעלמא עשה את לאו ועשה ובפרק ב' נזירים (מזיר דף נח: ושם) בתר דקאמר וכהן וזיר לא גמרינן מהדדי קאמר ובעלמא לא יליפינן מיניהו משום דאיכא למיפרך כדאמרן פי' מה לנזיר שכן ישנו בשאלה וכהן אינו שוה בכל ותימה דאמאי לא נגמר מיניהו במה הלך וי"ל דעל מה הלך פרכינן כל דהו דאינו לא קולא ולא חומרא ואיכא למיפרך מה להלך השוה שבהן (ד) שיש בהן איסור גילוח זה בראשו וזה בזקנו ואית דלא גרסי כדאמרן ומפרש דקאי איכא למפרך אהא דאמר בתר הכי אמר רב וכו' פי' (ה) ומפרש דאיכא למיפרך דאמר רב מיקל אדם כל גופו בתער ומסיק כעין תער וכיון דאיסור דידהו קל אתי עשה ודחי להו אבל קשיא נילף מכהן וזיר ומילה דדחיא לרעת דהוי עשה ולא תעשה כדאמר בפרק ר' אליעזר אם כן הניא (שבת קלב:) ונראה דהוו כמו שני כתובים הבאים כאחד במילה וחד מהני איכא למילף נמצא חד דלא איצטריך ועוד אי יליפינן מיניהו למה לי קרא דכלאים בציצית אלא גרידא ותירוץ זה יש לדחות כמו שאפרש בסמוך ובפרק שני נזירים היה יכול לומר כן כדפרישית אלא דלא חש לדקדק ולהאריך [וע' היטיב תוס' מזיר נח: סד"ה הר"ן]:

גדילים

יסברו דדרשינן סמוכין אף היכא דלא מוכח ולא מופנה. וי"ל דקא בעי הכא דלא מוכח ולא מופנה. [ד] מוקי ל"ל דלמר ופשתים לא צריך לכלאים דמועשו להם ציצית אי לא איצטריך וכו'. [ה] ל"ל דלעולם סמוכין לכלאים אחת. [ו] גרסא דל"ל כדפרשינן ליה אלא בגד של למר ופשתים ולאי אין לן לא פשתים נמי פוטר הלמר על [6] מגו דמגו דלבן של למר פוטר בפשתים לבן של פשתים נמי פוטר בלמר ודוקא במקום תכלת אבל במקום שאין תכלת אסור כיון [7] דלא כשר במינו דהא במנחות (דף מ.) אסר סדין בציצית משום קלא אילן ופריך ולא יהא אלא לבן ומשני משום דאפשר במינן כדר"ל: **לרבנן מנא** להו. המ"ל דלא סברי כר' יהודה ולא בעי שיהא מוכח או מופנה אלא ניחא ליה לשנויי אפילו אי סברי כר' יהודה וא"ת ומאן [8] ניהו דפליג עליה דתנא דבי רבי ישמעאל ר' שמעון בן אלעזר והא דשב"א ואידך תנא דבי רבי ישמעאל דבפ' במה מדליקין (שבת כז.) מודו דבלא ריבוי הוו שתים בגדים למר ופשתים ואר"י דהיינו הסיא בריית דפ' התכלת (מנחות לט:) דאמר רב נחמן התם השירלין פטורה מן הציצית אימיבא רבא לרב נחמן השירלין והכלך והסריקין כולן חייבין בציצית ומשני מדרבנן אבל רבא דפריך התם לרב נחמן לטעמא דמחייב מדאורייתא וסבר לה כי הסיא בריית ולית ליה שיוויא דרב נחמן דמשני התם מדרבנן: **מה ללאו דהקפה שכן אינו שוה בכל.** בפ' שני מזירין (מזיר נח. ושם) מפרש דהאי תנא דמוקי ראשו לנזיר סבר דהקפת כל הראש לא שמה הקפה ולהכי לא מצי לאוקמי כשאינו נזיר והך תנא דמוקי ראשו ללאו גרידא סבר דשמה הקפה ואיבעית אימא דלכולי עלמא שמיה הקפה ותנא מוקי לה לנזיר דהוי לא תעשה ועשה משום דללאו גרידא לא איצטריך לא אשמעינן דדחי דמגדילים נפקא והאי תנא דמוקי לה לראשו גרידא סבר דמגדילים לא יליפינן משום דאיצטריך לכדרבא לאשמועינן דלמר ופשתים פוטרים בשאר מיניס ולאו לדחות לאו דכלאים קאתי ומראשו מסייע לההיא תנא דעשה דחי לא תעשה בעלמא וקשה היכי יליף מראשו דאיכא למיפרך כדפרכינן הכא שכן לאו שאין שוה בכל וע"כ פירכא גמורה היא דאם לא כן נילף מזקנו דלידחי לא תעשה ועשה וי"ל דסוגיא דזיר סברה דזקנו לא הוה מוקמינן בכהנים אי לאו דכתיב ראשו ואיצטריך ראשו לגלוי אזקנו דאיירי בכהנים ודחי לא תעשה ועשה ולא מצי למילף מראשו מידי מ"מ סוגיא דהכא סברה דאיצטריך ראשו לאשמועינן דהקפת כל הראש שמה הקפה אבל היא דשני נזירים (מזיר מ:) סוברת דמסברא ידעינן דשמה הקפה: **זקנו** מה תלמוד לומר. וא"ת והא איצטריך ראשו וזקנו לכלל ופרט וכלל כדאמרי' בסוטה בפ' היה מביא (דף טז.) מה הפרט מפורש מקום כיסוי שער כו' וי"ל דהיינו מילתא מצי למידרש מגבות עיניו: **ואכתי איצטריך סד"א שאני כהנים בו'.** הוה מצי למימר דאיצטריך זקנו למידחי עשה ולא תעשה דמראשו לא שמעינן אלא לאו גרידא ומהכא לא מצי למילף בעלמא דליתי עשה ולידחי לא תעשה ועשה דשאני הכא דהוי לאו ועשה שאין שוה בכל כדאמרינן בפרק שני נזירים (מזיר דף נח:) וא"ת ונלמוד מהכא דלידחי לאו ועשה שאין שוה בכל וא"כ מאי פריך בפרק אלו מציאות (ב"מ נ. ושם) גבי והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כהן והיא בבית הקברות פשיטא דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה א] והא לאו ועשה שאין שוה בכל ואר"י דהתם עיקר פירכא סמיך (ג) אמי דחינן איסורא מקמי ממונא ועוד קשיא דקאמר התם בסוף פירקין (דף לב.) יכול אמר לו אביו היטמא או אל תחזיר אבדה יכול ישמע לו מ"ל כו' ופריך תיפוק ליה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה ומאי פריך והא לאו ועשה דטומאה אינו שוה אלא בכהנים ואר"י דלא פריך אלא אאל תחזיר אב

גדילים ארבעה. בגמרא (ד׳ מב.) אמר דבעי תמניא חוטין ותימה מנלן שכופל כל אחד ואחד לשנים שמא יקשור כל אחד בראשו בטלית ואי הוה מפרשינן עשה גדיל ופותלהו מתוכו היינו שעושה אותו כעין פתילה וכופלין באמצע הוה ניחא אבל בקונטר׳ פי׳ פותלהו מתוכו היינו שני שלשי:

ענף שלא יעשה הכל גדילים:

ואכתי מיבעי לי׳ לתוכף תכיפה אחת דאין חיבור. בלאו הכי מיבעי לי׳ דאי לאו יחדו ה״א דאסור לגדוש לגמר ופשתים אע״פ שאין מחוברים כלל זה עם זה: **עד שיהא שוע טווי ונוז.** אין לפרש כמו שפי׳ ריב״ן שוע וטווי יחד לגמר ופשתים (ב) א״כ כלאים בציצית היכי משכחת לה שהרי צריך שיהיו ג׳ חוטין של תכלת לגמר לבדו ונוז לבדו פשתן אלא שוע כל אחד לבדו ונוז נמי אר״מ דאין לפרש דהיינו אריג כדפי׳ בקונטר׳ דמאי שנא שוע וטווי דהוי כל אחד לבדו ונוז קאי אלגמר ופשתים יחד ועוד דבגדה פרק האשה (ד׳ פא.) גבי האי מאן דרמי חוטא דציתא בגלימא דעמרא כו׳ ופריך ואימא או שוע או טווי או נוז ולפי׳ הקונטר׳ בלא נוז אי אפשר שיהא כלאים ואין לומר דהכי פריך ואימא או שוע ונוז או טווי ונוז או נוז לחודיה דא״כ דבנוז לחודיה סגי שוע וטווי דכתב רחמנא למה לי אלא נראה לר״ת דנוז היינו שוזר ונוז נמי כל אחד לבדו ועל שעטנז של גמר לבד ושל פשתים לבד הזהיר הכתוב שלא יעשה מהם בגד ביחד ומיחדו נפקא והר׳ רבי יצחק הלבן הקשה לו מהא דתנן במס׳ כלאים (פ״ט מ״ח) אין חייבין משום כלאים אלא על טווי וארוג שנאמר שעטנז שוע טווי ונוז אלמא דנוז היינו ארוג ואר״ת דע״כ לאו למדרש כל שעטנז קאתי מדלא קאמר אלא על שוע טווי וארוג ולא מיירי שעטנז אלא משום טווי (ג) ונוז לחודיה אבל אריג מיחדו נפקא: **כולה משעטנז נפקא.** מדכתיב שעטנז ולא כתיב כלאים שמעינן שוע וטווי ונוז ומדלא כתיב שוע וטווי ונוז בהדיא שמעינן דלאפנויי קאתי למידרש סמוכין ואם תאמר ודלמא לכדרבא לחוד קאתי למדרש סמוכין דגמר ופשתים פוטרים אף שלא במינן ומנלן דאתא למיסרי כלאים ויש לומר דהכי משמע דלא תלבש שעטנז גמר ופשתים יחדו גדילים תעשה לך מהם והכי איתא בפ׳ שני מזריס (מזר ד׳ נח. ושם) וא״ת והיכי ילפינן בעלמא מהכא שאני כלאים דהותרו מכללו אבל בגדי כהונה ואר״י דהתם נמי משום דאתי עשה דבגדי כהונה ודחי לאו דכלאים ואין זה הותר מכללו ומיהו אי לאו כלאים מבגדי כהונה לא הוה מצי למילף בעלמא משום דמצותו בכך ובענין אחר אי אפשר לקיים מצותו כמו שפירשתי לעיל (ד) דלא ילפינן מאשת אח ועוד דורך עבודה שאני וא״ת אדילפינן מכלאים בציצית דדחי מילף מסריפת קדשים לא דחי כדדרשינן פ׳ כילד צולין (פסחים פג.) דאין סריפת קדשים דוחה יו״ט מוהגותר ממנו עד בקר (שמות יב) בא הכתוב ליתן בקר שני לסריפתו [פ] וי״ל דשאני התם דלא בטלה מצותו בכך ויכול לשורפו אחר יו״ט ומ״מ אי לאו דבקר שני לא הייתי מחלק וה״א דדחי ומיהו קשה לקמן (דף ו:) גבי סריפת בת כהן קאמר או אינו אלא בשבת דהוה גמרינן מכלאים בציצית דלדחי אי לאו לא תבערו אפי׳ לא תעשה שיש בו כרת דמה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא והתם כיון דיכול להמתין עד למחר מילף (ה) מיניה סריפת קדשים וי״ל דהתם נמי אי אפשר להמתין שיש לה לידון מיד ולשרוף אלא יענו הדין ושלא ישתכחו הדברים וא״ת ולמה לן קרא למילף מכלאים בציצית מילף משריפת קדשים מדאיצטריך התם לומר קרא דלא דחי משום דיכול להמתין מכלל דבעלמא דחי ואר״י דהתם איצטריך קרא שלא תאמר דדחי משום דאפילו אוכל נפש שרי ולמ״ד נדרים ונדבות אין קריבין בי״ט לא איצטריך הכא קרא אלא אליבא דמ״ד קריבין: **ומכולהו** נמי שכן ישנן לפני הדיבור. וא״ת ומילף משאר קרבנות דדחי שבת כדדרשינן בפ׳ כילד צולין (פסחים עז. ושם) (ו) מבמועדו ואפי׳ עומר ושתי הלחם כדדרשינן התם ואר״י דחשיבי (ז) התם כולהו תדיר כיון דהוי בכל שנה ואיכא למיפרך על מילה ושאר קרבנות שכן תדיר וכשא״ס לא חש לדקדק כל כך דה״נ לא מסיק מידי למ״ד (ח) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת רחיה הוה: **כולכם** חייבין בבבודי. מאני ה׳ דסיפא דקרא קדרים וא״ת ומנלן דקאי טפי אשבתות מכבוד אב ואם וכן בסמוך גבי מקדש וי״ל דכבוד הקב״ה הוי טפי בשמירת שבת מבשאר מצות דמעיד על המקום שברא העולם כדאמר בעירובין (דף סט:) ובחולין (דף ה.) דמחלל שבת ככופר במעשה בראשית ועוד אני ה׳ משמע דקאי אמורא דכתיב באב ואם ובמקדש כלומר מורא למעלה ממוראכם כדאמר במדרש והתקדשתם והייתם קדושים יכול כמוני ת״ל כי קדוש אני קדושתי למעלה מקדושתכם וא״ת ולמה לי קרא בכבוד אב ואם דלא דחי שבת דבלאו קרא נמי לא דחי שהוא ואחיו מוחברין על השבת כדאמר בפ״ק דקידושין (ד׳ לא.) גבי אחיו אומר השקני ואמו אומרת אל תשקני הנח כיבוד אמך ועשה כבוד אביך שאתה ואמך חייבין בכבוד אביך וכן אביך אומר השקני ואמו אומרת אל תשקני הנח כיבוד אמך ועשה מצוה שאתה ואביך חייבין לעשות מצוה וי״ל דמהכא ילפינן התם:

טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי. פירוש דמהכא ילפינן דבעלמא דחי דלא איצטריך הכא למכתב דלא דחי כהן דלא דחי והא דקתני יכול יהא כיבוד אב ואם שכן הכשר מצוה ועוד דאדרבה אילא דוקא אלא כלומר אפילו את״ל דדחי הא כתיב אני ה׳ כדפי׳ לעיל גבי שומע אני ואם תאמר היכי מוכח מהכא דבעלמא דחי ואיצטריך עליה למיסר דהשתא קרא דהכא לא איצטריך לגופיה אלא לאשמועינן דבעלמא דחי נימא עליה להיתירא והשתא איצטריך קרא דהכא לגופיה ולא נילף מעשה דייבוס וי״ל דאפי׳ נימא דעליה להיתירא לא איצטריך קרא דהכא דלא מצינו למילף מעשה דייבוס דמה לכבוד אב ואם שכן הכשר מצוה ועוד (ו) אדרבה ממקדש והבערת בת כהן הוה יליף׳ דלא דחי ועוד מייבוס ליכא למילף דבשבת איכא סקילה אע״ג דבעריות נמי איכא בחמותו וכלתו שריפה וסקילה כי נימא עליה להיתירא לא נימא אלא בחחות אשה וכלות׳ דליכא סקילה ושריפה דלא הוקשו להיתירא אלא לאיסורא וכן סבר רבא לפר״י [פ] (לעיל ד׳ ג) וא״ת אכתי הא איצטריך לגופיה דסד״א דהואיל והוקש כבודם לכבוד המקום לידחי

מקרא קמא אם כן לימא קרא ציצית תעשה לך [1] גדילים למה לי ש״מ לאפנויי האי לשיעורא הוא דאתא [ח]א גדיל שנים גדילים ארבעה עשה גדיל ופותלהו מתוכו א״כ לימא קרא [2] לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדו ל״ל ש״מ לאפנויי ואכתי מיבעי ליה [ב]לתוכף שתי תכיפות חיבור [ג] ותכיפה אחת אינו חיבור א״כ לכתוב רחמנא לא תלבש צמר ופשתים יחדו שעטנז ל״ל ש״מ לאפנויי ואכתי מיבעי ליה [ג]עד שיהא שוע טווי ונוז אלא כולה משעטנז נפקא אשכחן דאתי עשה ודחי לא תעשה גרידא לא תעשה שיש בו כרת היכא אשכחן דדחי דאיצטריך עליה למיסרה וכי תימא נילף ממילה מה למילה שכן נכרתו עליה שלש עשרה בריתות מפסח מה לפסח שכן כרת מתמיד מה לתמיד שכן תדיר מחדא לא אתיא תיתי מתרתי מהי תיתי ממילה ופסח שכן כרת מפסח ותמיד שכן צורך גבוה ממילה ותמיד שכן [ח] ישנו לפני הדבור ואליבא דמ״ד [ג] [א] עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הוה ומכולהו נמי שכן ישנן לפני הדבור אלא איצטריך סד״א תיתי מכבוד אב ואם דתניא [ט] יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת ת״ל [3] איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו כולכם חייבין בכבודי מאי לאו דאמר ליה שחוט לי בשל לי וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי לא לאו

מנא ליה דדחי לאו גרידא דליף ליה מהכא וא״כ קשה דהכא משמע דלא יליפינן מיניה משום שאינו שוה בכל. וי״ל דודאי לעולם הך מנא דראשו למגורא ל״ל דליף עשה דחי לאו גרידא מהכא ומגדילים לאוד ה״א כדרבא דלעיל לכתי איצטריך לאשו דמגורא ואי מראשו דמגורא הוה פריכנן ליה מה לאלו דהקשה שאינו שוה בכל. אבל כיון דחזינן לאו שאינו שוה [בכל] דדחי מהקשה מעתה יש לנו לומר דגם בשוה בכל דחי מגדילים ולא נדרוש גדילים לכדרבא והתם קאמר למאי דמוקים לקרא למדחי לא תעשה

מנא ליה דדחי לאו גרידא דליף ליה מהכא וא״כ קשה דהכא משמע דלא יליפינן מיניה משום שאינו שוה בכל. וי״ל דודאי לעולם הך מנא דראשו למגורא ל״ל דליף עשה דחי לאו גרידא מהכא ומגדילים לאוד ה״א כדרבא דלעיל לכתי איצטריך לאשו דמגורא ואי מראשו דמגורא הוה פריכנן ליה מה לאלו דהקשה שאינו שוה בכל. אבל כיון דחזינן לאו שאינו שוה [בכל] דדחי מהקשה מעתה יש לנו לומר דגם בשוה בכל דחי מגדילים ולא נדרוש גדילים לכדרבא והתם קאמר למאי דמוקים לקרא למדחי לא תעשה

דאתי לידי קולא היא דדרשינן מיניה הא בעלמא דחי דלחומרא דיליה לא איצטריך. וכ״ת דאיש כי למדרש טפי מרישים לסיפיה ולא מסיפיה לרישא דהא הכא בסמוך גבי מקדש דרש מסיפיה לרישא. וי״ל דהכא דרש ליה מכי משום דכתיב אני ה׳ דמשמע שיהיה מורא למעלה ממוראכם כדאמר׳ במדרש והתקדשתם והייתם קדושים (ויקרא כ ז) יכול כמוני ת״ל אני ה׳ קדושתי למעלה מקדושתכם. טעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי אין לפרש [ד]אם לא כתב ואת שבתותי

עין משפט נר מצוה

יח א מיי׳ פ״ו מהל׳ ציצית הלכה ו סמג עשין כו טוש״ע א״ח סימן יח סעיף יב:

יט ב מיי׳ פ״י מהל׳ כלאים הלכה ג סמג לאוין רפג טוש״ע י״ד סימן ס סעיף ב:

כ ג מיי׳ שם הלכה ב סמג שם טוש״ע שם סעיף ה:

כא ד מיי׳ פ״ו מהל׳ ממרים הל׳ יב סמג עשין קיב טוש״ע יו״ד סימן רמ סעי׳ טו:

תורה אור השלם

1. גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כְּנָפוֹת כְּסוּתֶךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ:
דברים כב יב
2. לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו:
דברים כב יא
3. אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא יט ג

לעזי רש״י

פרינ״ט. תוך. הָפֵּר.

מוסף רש״י

גדיל שנים. כלומר אי הוה כתיב גדיל תעשה לך הוה משמע ב׳ חוטין, דאין גדיל פחות משנים, השתא דכתיב גדילים משמע ארבעה (מנחות לט:). **עשה גדיל.** מד׳ חוטין, שיעשה ד׳ חוטים בחוד הטלית וכשיכפלם ויעשה מהן גדילים יהיו שמונה חוטין (שם). **ופותלהו מתוכו.** אותו חוט שכרוך בו יהא מן הסמנין, ל״פ ופותלהו מתוכו, תנה פתיל ענף לעטה (שם). **ותכיפה אחת אינו חיבור.** התוכף בגדי צמר ופשתים בתכיפה אחת, כגון על ידי מחט פעם אחת, או שקשר קשר אחד, אינו חיבור. דכתיב צמר ופשתים יחדו, לא אסרה התורה אלא חיבור יפה המתקיים (שבת נד.).

תוספות ישנים

תאמר בחמות אשה שהיא חייבת כמו האיש דכתיב (ויקרא יח כט) וכרתו הנפשות העושות מכל משמע. ותימה דמשמע הכא דלהך תנא דמוקים ראשו למגורא [גרידא] לא ילף עשה דוחה ל״ת מהקפה משום שאינו שוה בכל ותימה דאמרינן בפ׳ שני מזריס (מזר מז:) לימא הקפת [כל] הראש תנאי היא דת״ר ראשו מה ת״ל כו׳ יכול אף מגורא כן ת״ל ראשו. ותניא אידך ראשו מה מגורא וכו׳ יכול אף מזר מגורא כן ת״ל וכו׳ מאי לאו תנאי היא דמר סבר הקפת כל הראש שמה הקפה כו׳ עד דמשיק דכ״ע הקפת כל הראש שמה הקפה ומקשה מאן דמוקים לקרא למדחי לא תעשה ועשה לאו גרידא מנא ליה. דאין לומר ממה מכ״ש דאיכא למפרך מה למזר שכן ישנו בשאלה ומשני ילף מגדילים ומשמע אבל למאן דמוקים לקרא למדחי לאו גרידא דהייט הך דמוקים ראשו למגורא לחוד לא קשה לתלמודא

מסורת הש״ס

(מנחות לט.); **ב)** כלאים פ״ט מ״א שבת כד. מנחות לט., **ג)** [מזיגה ו.], **ד)** [נרא״ש יח], **ה)** [שבת סה:], **ו)** [ויקרא יח], **ז)** [ויקרא יט], **ח)** ל״ל מבמועדיכם, **ט)** [מזיגה ו.],

גליון הש״ם

גמ׳ יכול יהא כבוד אב ואם. עי׳ כתובות ד׳ מ ע״א תוס׳ ישנים ד״ה אי אמרה: תוס׳ ד״ה בולה וי״ל דש״ה דלא בטלה מצותו. עיין שבועות דף ג ע״א תד״ה ועל: תוס׳ ד״ה מעמא כו׳. לפר״י (לעיל דף ג). ל״ל לקמן ד׳ ח ע״א ד״ה רבא:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ותמיד שכן ישנן לפני: **(ב)** תוס׳ ד״ה עד וכו׳ דא״כ כלאים: **(ג)** באר״ד אלא משום טווי לחודיה כל״ל ותיבת ונוז נמחק: **(ד)** ד״ה כולה וכו׳ שפירשתי לעיל. נ״ב ריש דף ד׳: **(ה)** באר״ד עד למחר אילף משריפת קדשים וי״ל כל״ל ותיבת מייה נמחק: **(ו)** ד״ה ומכולהו וכו׳ ואור״י דחמיני כולהו כל״ל ותיבת התם נמחק: **(ז)** ד״ה טעמא וכו׳ ועוד דאדרבה וכו׳ ועוד דמיבום וכו׳ אע״ג דבעריות נמי בחמותו וכלתו איכא שריפה וכו׳:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ ולגיגא דמ״ד עולה כו׳. נ״ב ר״ל ב״ה דהן חוקרין הלכות (ולכן ל״ל דהבריית דעליה אמיא כב״ש דאמרי עולת רחייה הוה דהא ב״ש מחיין הלכות):

תוספות ישנים (המשך)

ועשה דהייט אידך תנא דלקמן דמוקים ראשו למזר מגורא לאו גרידא מנא ליה יליף מגדילים לחוד: לפי׳ שנאמר ופפת זקנם לא יגלחו. והאי דנקט האי קרא דכתיב גבי כהנים ולא נקט ולא תשחית את פאת זקנך (ויקרא יט כז) דכתי׳ גבי ישראל משום דגבי ישראל לא כתיב גלוח אבל גבי כהנים דכתי׳ גלוח נקט ההוא קרא משום דקיי״ל (קידושין לה:) דאינו חייב אלא בגילוח שיש בו השחתה ואע״ג דגבי ישראל נמי בעינן גילוח שיש בו השחתה דילפינן מכהנים. מיהו התנא קרא דכתיב ביה בהדיא בעי למנקט: מה לפפת שכן כרת שאם לא יעשה אותו בי״ד יתחייב כרת. אבל במילה לא יתחייב כרת אם לא מל בשמיני ומ״מ פריך למסקנא מה למילה ופפת שכן כרת שאם לא יעשה אותם לעולם יתחייב כרת דכתיב (בראשית יח יד) ועבל זכר אשר לא יומל וכרתה מעמיו: ת״ל את שבתותי תשמרו ומקדשי תיראו אני ה׳ וא״כ רי״ל דאע״ג דתיש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו. וא״ת ואימא איפכא דאע״ג דאת שבתותי תשמורו אינם אמו ואביו תיראו ויהיה כיבוד [אב ואם] דוחה את השבת. וכ״ת דכל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולאומרא לחומרא מקשינן הא חומרא

לאו דמחמר ואפי' הכי לא דחי אלא דקיימא לן דאתי עשה ודחי לא תעשה ליגמר מהכא דלא לידחי וכ"ת שאני לאוי דשבת דחמירי והא תנא בעלמא קאי ולא קפריך דתניא [6] יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל [1] איש אמו ואביו תיראו ואת שבתותי תשמורו [3] כולכם חייבין בכבודי אלא משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן הכשר מצוה אלא סד"א תיתי מבנין בית המקדש דתניא [8] א יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת ת"ל [2] את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו כולכם חייבין בכבודי מאי לאו בבונה וסותר וטעמא דכתב רחמנא את שבתותי תשמורו הא לאו הכי דחי לא לאו דמחמר ואפילו הכי לא דחי ואלא דקיימא לן דאתי עשה ודחי ל"ת ליגמר מהכא דלא דחי וכ"ת שאני לאוי דשבת דחמירי והא תנא בעלמא קאי ולא קא פריך דתניא יכול אמר לו אביו היטמא או שאמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו תלמוד לומר איש אמו ואביו תיראו וגו' כולכם חייבים בכבודי אלא משום דאיכא למיפרך מה להנך שכן הכשר מצוה תיפוק לי מהתם אין נמי ואת שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו למה לי מיבעי ליה לכדתניא יכול יתייראו אדם ממקדש תלמוד לומר את שבתותי תשמורו ואת מקדשי תיראו נאמרה שמירה בשבת ונאמרה מורא במקדש מה שמירה האמורה בשבת לא

נאו דמחמר. אחר בהמה שהוא בנאו דלא תעשה כל מלאכה אתה ובהמתך (שמות כ) ובהאי נאו ליכא כרת דלא עביד מעשה בגופיה וכמ"ד בפ' מי שהחשיך (שבת דף קנד.) המחמר אחר בהמתו בשבת פטור: **ואפ"ה לא דחי.** בתמיה: **וליגמר מהכא.** דלא דחי אפילו נאו גרידא: **וכי תימא שאני נאוי דשבת דחמירי.** דקי"ל (עירובין דף סט:) מחלל שבת כעובד עבודת כוכבים ומשום הכי אפי' נאו גרידא לא דחי ומנייהו לא גמרינן: **והא תנא בעלמא קאי ולא פריך.** והא אשכחן תנא בעלמא דיליף שאר נאוי כגון נאו דלא יטמא דכהן [6] ונאו דלא תוכל להתעלם [7] מנאוי דשבת לחומרא ולא פרכינן שאני נאוי דשבת דחמירי: **אמר לו אביו.** לכהן: **היטמא.** בבית הקברות להשיב אבידה או שהיתה עומדת בחוץ ואמר לו אל תחזיר יכול ישמע לו ת"ל איש אמו ואביו וילפינן נאו דטומאה ונאו דהשבת אבדה מנאוי דשבת: **אלא.** לעולם דאמר ליה שחוט לי בשל לי ואפ"ה לא איצטריך עליה [8] דאיכא למיפרך מה להנך שחוט לי בשל לי שכן הכשר מצוה בחילול שבת בעקירת לא תעשה הוא מקייס עשה דכיבוד וזהו הכשר קיומו ואי אפשר לקיימו בלא עקירת נאו הלכך אי לא כתב את שבתותי תשמורו ה"א לידחי אבל ייבוס לא זה בלבד הכשר קיום העשה שהרי יכול לחלוץ ולא יעקור נאו של ערוה ולא איצטריך עליה: **מאי נאו בנוה וסופר.** איצטריך למיסר אף על גב דאב מלאכה הוא ואיכא כרת אי נאו דאשמועינן ה"א אחי עשה דועשו לי מקדש [9] ודחי נאו דשבת: **והא תנא בעלמא** (א) **גמר.** נאוי דטומאה והעלם אבדה מנאוי דשבת ולא פריך: **תיפוק לי מהתם.** מאיש אמו ואביו תיראו דהכשר מצוה הוא ולא דחי למה ליה למיהדר למכתב הכא את שבתותי תשמורו אלא נאו דתיפוק מיניה דאפילו בלא הכשר מצוה אי לא כתיב קרא בהדיא דלא דחי אמרינן דדחי אם כן איצטריך עליה: **נאמר שמירה בשבת ומורא במקדש.** והקישן הכתוב בפסוק אחד [9]: הרא"ש שמה הקפה ומפסקא ומילה ותמיד לא קשיא מידי אמאי איצטריך קרא כיון דבעלמא דחי דס"ד למיפך לענין שבת מכיבוד אב ואם דלא דחי והא"א דבשבת לא דחי אע"ג דבעלמא דחי: **ניגמר מהכא דלא** דחי. משמע דאי איירי בשחיטה ובישול ניחא ליה לתנא לאוקמי קרא בשחיטה ובישול לאשמועינן דבעלמא דחי אדרבה נוקמה בלאו דמחמר ונגמר מהכא דבעלמא לא דחי אפילו נאו גרידא וי"ל דדייק תנא מדלא אשמועי' קרא בשאר דברים דליכא אלא נאו גרידא דלא הוה אתי למיטעי וא"ת והיכי נגמר מהכא דלא דחי דלמא שאני הכא דהוי עשה ולא תעשה דהא כתיב [10] (למען ינוח שורך וחמורך וביום השביעי תשבות) (שמות כג) ומש"ה הוא דלא דחי אבל נאו גרידא לעולם נילף מכלאים בגילת דדחי ואר"י דעשה דכיבוד הואיל ועדיף כולי האי דהוקש כבודם לכבוד המקום חשיב עשה דשבת כמאן דליתיה לגמרי והוי כמאן דליכא אלא נאו גרידא וכמו כן עשה דמקדש ועשה דבת כהן עדיפי מעשה דשבת משום מורא ומשום כפרה דבת כהן וא"ת מנלן דלא דחי עשה דכיבוד אפי' נאו גרידא דהא שבת וטומאה והשבת אבדה כולהו עשה ולא תעשה מינהו וי"ל כיון דגלי לן קרא דלא אלימא לן טעמא דהוקש כבודם לכבוד המקום דלידחי א"כ אפילו נאו גרידא לא דחי דמכלאים לא מצי גמיר משום דכיבוד הוי הכשר מצוה: **והא תנא בעלמא קאי ולא קפריך.** קשה דמשמע דאי איירי בשחיטה ובישול ניחא ליה ואדרבה כ"ש דקשה טפי דהיכי יליף דהיטמא ולא תחזיר דליכא כרת משבת דאיכא כרת וסקילה דנהי דאתס לא דחי הכא דחי אע"ג דאיכא נאו ועשה משום דהוקש כבודם ויש לומר כיון דגלי קרא דגרע מעשה דעלמא דבעלמא דחי נאו שיש בו כרת והאי לא דחי תו לא מהני טעמא דהוקש כבודם לכבוד המקום: **שכן** הכשר מצוה. פירוש בקונטרס לעולם בשחוט לי בשל לי והא בעלמא דחי מ"מ לא נילף מהכא דלידחי עשה דייבוס נאו דאחות אשה משום דאיכא למיפרך שכן הכשר מצוה דאי אפשר לקיים הכיבוד בלא דחיית הנאו אבל גבי ייבוס יכול לקיים המצוה בלא דחיית הנאו דאפשר בחליצה וקשה לר"י דאין זה אפשר דאי אסור לייבם משום כרת חליצה נמי לא בעי דכל שאין עולה לייבוס אין עולה לחליצה ולקמן בפ"ב (דף כ. ושם) יליפי' מקרא ועוד אמרי' בהחיא שמעתא (דף כא.) דלא חשבינן גבי יבום אפשר לקיים שניהם ע"י חליצה משום דחליצה במקום ייבוס נאו מצוה היא [10] (ועוד דלקמן לפי האמת דאיכא קרא בכלאים ל"ל קרא כיון דהכשר מצוה דוחה אפי' ל"ת שיש בו כרת) ועוד דמסקינן דבשום מקום אין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת משמע אפילו בהכשר מצוה ולקמן דפריך הכשר מצוה תיפוק לי מהתם דפי' הקונט' תיפוק לי מהתם מכיבוד אב דלא דחי אלא ודאי ההוא דמקדש אתא למימר הא בעלמא דחי אפי' בלא הכשר מצוה ואין זה דיוק דדלמא לגופיה איצטריך משום דמכיבוד יליפינן דבעלמא דחי איצטריך למיכתב גבי מקדש דלא דחי ומיהו הא איכא למימר אף על גב דבעלמא דחי גבי מקדש ה"א דלא דחי כמו בכיבוד דבכל מילי דשבת ה"א דלא דחי ולהכי איצטריך מילה ופסח ותמיד וכן אומר מהרר"י ורלאה לר"י וכן פירש רבינו חננאל דבלאו דמחמר מוקי לה ומהכא לא נילף בעלמא דלא לידחי נאו גרידא דמה לכיבוד שכן הכשר מצוה כשמחמר ומטמא ומניח מלהחזיר אבדה כדי להביא גוזלות לאביו בשעת דחיית הנאו אין מאכילו ומלבישו אבל בעלמא דעביד גוף המצוה יליפינן מכלאים בגילת דדחי ואר"י דכיבוד אב אפי' עוסק בגוף מצוה לא דחי דבכל ענין קא פסיק שלא ישמע לו והיינו משום דברוב ענייני כיבוד רגילים להיות על ידי הכשר מצוה קאמר רחמנא דלא דחי בכל ענין והשתא לקמן פריך שפיר הכשר מצוה תיפוק לי מהתם דלא דחי ואם אינו ענין להכשר מצוה תהיה ענין לגוף מצוה:

יכול

מסורת הש"ס

א) [ב"מ לב.], ב) [ל"ל אמי ה' כולכם כו'], ג) [ויקרא כא], ד) [דברים כב], ה) [ויקרא יח], ו) [שמות כה], ז) [ויקרא כו], ח) [ל"ל וכיום השביעי תשבות למען ינוח שורך וחמורך], ט) רש"ל מ"ז,

תורה אור השלם

1. איש אמו וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יט ג
2. אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט ל

גליון הש"ם

גמ' יכול יהא בנין בית המקדש דוחה שבת. עיין שבועות דף טו ע"ב רש"י ד"ה אין בנין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה והא תנא בעלמא קאי ולא פריך. והא תנא בעלמא גמר לאוי וכו': (ב) תוס' ד"ה (בדף הקודם) טעמא וכו' ה"ל דדחי דלהכי אל"ת ועשה ליכא כו':

מוסף רש"י

אני ה' כולכם חייבים בכבודי. אע"פ שאמרתי לך ירא את אביך, אמי אדון לשניכם, ואם אמר לך אבדך עבור על דברי לחלל שבת, אל תשמע לו (ב"מ לב.). ומקדשי תיראו כולכם חייבין בכבודי. אתם והמקדש חייבים בכבודי שהזהרתי על השבת (שבועות טו:).

עין משפט נר מצוה

כב א מיי' פ"א מהל' בית הבחירה הלכה יב:

תוספות ישנים

דחי דאדרבה מסברא אית לן למימר דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת אלא ה"ק ואת שבתותי תשמורו מיותר להשמיענו הא בעלמא דחי דאי אמרינן בעלמא לא דחי לשמוק קרא משבתותי תשמורו ותנא ידענא דלא דחי מסברא אלא ודאי מייתר קרא לאשמעינן דבעלמא דחי. ואין להקשות מאי שנא לעיל דאמרינן תיתי מפסח ומילה ולא אמרינן מדאצטריך והכא אמרינן מדאצטריך. וי"ל דשאני לעיל דפסח ומילה איתיה הוא וחב לא ידענן מסברא אבל הכא דאתא קרא לאסורא אין לומר גילף מיניה דא"כ לשמוק קרא מסברא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת. וא"ת א"כ מאי האי דקאמר לעיל יכול יהא כבוד אב ואם דוחה שבת מנין לומר כן כיון דלא ידענן קרא דאת שבתותי תשמורו הא לעולם בלא פסוק יש לנו לומר דלא לחי. ופי' הר' יוסף קאטון ז) דומיא הכי יכול יהא כבוד אב ואם דוחה את השבת דומיא עליה לתיתיה מה להלן יבוס אף כאן יבוס. ודומיא הכי נאמר כאן עליה ונאמר להלן עליה מה להלן ערוה אף כאן ערוה וקאמר רחמנא (דברים כה ה) יבמה יבא עליה ולקמן מייתי בעלמא [דדחי ל"ת שיש בו כרת] ת"ל את שבתותי תשמורו וא"כ לא מצינו למימר עליה לתיתיה דא"כ לשמוק קרא מעליה ואנן הוי ידענן מאת שבתותי תשמורו דמשמע הא בעלמא דחי ומדאצטריך עליה ודאי דעליה לאסורא: אלא לאו דמחמר. וא"ת למה ס"ד למימר בשחוט לי ובשל לי מעיקרא יותר מבלאו דמחמר. וי"ל משום דכתיב שבתותי תשמורו דמשמע דבעיקר שמירה איירי והיינו במלאכה שבגופו דהיינו שחוט לי בשל לי אבל לאו דמחמר אינו אלא מלאכה בגלגולו: ותו היכא פריך למה לי עליה הא שמא בא לומר דאף מחליצה פטורה:

ז) גרלאה דל"ל דהכי קאמר יכול יהא וכו'.

יכול יתיירא אדם מבית המקדש. גבי אכיו לא הוצרך לומר כן דפסיטא שלא ישתחוה לו לשם אלהות אבל גבי המקדש איצטריך משום דהוי דבר שבקדושה א"נ גבי אכיו שייך מורא שלא יכעיסנו אבל במקדש אין יכול למצוא אלא בדוחק כמו שמפרש והולך: **מושבות** דכתב רחמנא למה לי.

והא דדרשינן בפ"ק דשבת (דף כ.) בכל מושבות אי אתה מצטער אבל אתה מצטער במדורת בית המוקד היינו משום דהוי ליה למכתב מושבות וכתיב מושבותיכם ומדלא כתיב לא תבערו (ג) לכם וכתב מושבות משמע דאתא לכדהכא ובסוף פ"ק דקידושין (דף לז: ושם) דקאמר מושבות דכתב רחמנא גבי שבת ל"ל סד"א הואיל וענין דמועדות כתיב ליבעי בה קידוש ב"ד כמועדות לא מדלא תבערו אש בכל מושבותיכם אש בכל מקרים אלא מקרא אחרינא דאמור אל הכהנים דכתיב שבת היא לה' בכל מושבותיכם דהוה קרא בענינא דמועד כתיב: (ג) **אך אינו אלא אפילו בשבת.** משום מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא הקשה ה"ר יהודה כהן היכא בעי לאוקמי רבי ישמעאל כר' יוסי דאמר הבערה ללאו יצתה והא בפ"ק דשבת (דף יב: ושם) אמר דרבי ישמעאל קרא והטה ואמר לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמנה אלמא דבהבערה יש כרת ועוד קשה דנהי נמי רבי יוסי היא מ"מ אי לאו לא תבערו הוי אמינא דמיתת ב"ד נמי דחיא שבת משום מה לי חומרא רבה כו' אע"ג דגטילת נשמה אב מלאכה הוא וא"כ כי כתב לא תבערו אצטריך נמי עליה באחות אשה דליכא סקילה דלא נימא מה לי חומרא כו' וי"ל דבלא"ה פריך שפיר טפי: **טעמא** דכתב רחמנא לא תבערו הא לאו הכי דחי. בסמוך מוכח דלא בעי למימר השתא מדאצטריך לא תבערו לאסור מכלל דבעלמא דחי דמפרש דאי לאו לא תבערו ה"א לדידחי כמו בכלאים בציצית דמה לי חומרא רבה ומה לי חומרא זוטא ואצטריך לא תבערו לגופיה וא"ת וכיון דלגופיה איצטריך אדרבה גילף מהכא דלא דחי דלא אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי כו' וי"ל דלא מצי למילף אלא לאו שיש בו מיתה כמו בשבת דאיכא סקילה אבל לאו שיש בו כרת גרידא התם אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא וה"א דדחי לאו דאמיתה כמו כלתו וחמותו דלהכי לא הוה מקשינן להו אהדדי א"נ השתא נמי מדאצטריך כדלעיל ואין חושש על לו אינו וכל קוגיא זו לא אתיא כר"ש דלר"ש אינטריך לא תבערו לאשמועינן דמקלקל בהבערה חייב דמדאסר רחמנא הבערת בת כהן נפקא ליה בפרק החורש שריפת בת כהן נפקא ליה דחשיב כיבוי תקוני גברא כמו מילה וקריעה על מת ורבי יוסי ורבי נתן נמי דלא כר"ש דלדידיה ליכא למידרש לגלו ולחלק כיון דאצטריך למקלקל בהבערה ור"ש נפקא ליה לחלק מהיכא דנפקא ליה לשמואל בפ' כלל גדול (שם דף ע.) ועוד אר"י דאי ללמוד על מקלקל בהבערה לחוד קאתי הוה ליה לאשמועינן במקום שאין מלוה בהבערה וא"ת והיכי דרשינן לגלו או לחלק כיון דאצטריך לא תבערו למיתת ב"ד דלא דחי שבת וי"ל דדרשינן מדכתיב הבערה דאי למיתת ב"ד לחוד אתא ה"ל למכתב לא תעשו מלאכה בכל מושבותיכם (ח) וא"ת נהי דהבערה דבישול פתילה לא דחיא שבת דהוי הכשר מצוה דליתה עצמה כשנתבשלה הפתילה מאתמול או חנך וסייף תדהה שבת מטעם מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא ומיהו למאי דילף מק"ו ע"כ לא אתי לא תבערו אלא לרליתה עצמה דהק"ו עצמו הוא על הרליתה דעל הרליתה כתיב מעם מזבחי תקחנו ולא תבערו אתא לאפוקי הק"ו (ט) (וי"ל כיון דגלי לן דלא אמרינן מה לי חומרא רבה מה לי חומרא זוטא בהכשר מצוה ה"ה במצוה עצמה לא אמרינן א"נ (אפילו הכשר מצוה נפקא לן מדלעיל ואם אינו ענין לפתילה תנהו ענין לרליתה עצמה ע"כ) וי"ל דבכל דוכתין משוינן מכשירי מצוה שאי אפשר לעשותה מע"ש כמצוה עצמה כדתנן בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קל. ושם) אם לא הביא ובפסחים פ' אלו דבריס (דף סט:) כלל אמר רבי עקיבא כו' והכא באי אפשר לעשות הפתילה מע"ש מדאצטריך קרא למעוטי (י):

לא רבי יוסי. ואם אינו דקאמר משום דשבת עשה ול"ת (וה"ק אם אינו אלא אפי' מיתת ב"ד) א"נ משום דשאני לאוי דשבת דחמירי (ד): ומה

לא משבת אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על השבת אף מורא האמורה במקדש [א]לא ממקדש אתה מתיירא אלא ממי שהזהיר על המקדש [ב]ואי זו היא מורא מקדש [ג]לא יכנס אדם בהר הבית במקלו במנעלו בפונדתו ובאבק שעל גבי רגליו ולא יעשנו קפנדריא ורקיקה מק"ו ואין לי אלא בזמן שבהמ"ק קיים [ד]בזמן שאין בהמ"ק קיים מנין ת"ל [ה]את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו מה שמירה האמורה בשבת לעולם אף מורא האמורה במקדש לעולם אלא סד"א תיתי מהבערה [ו]דתנא דבי רבי ישמעאל [ז]לא תבערו אש בכל מושבותיכם מה ת"ל מה ת"ל אי לרבי יוסי ללאו אי לר' נתן לחלק [ח]דתניא הבערה ללאו יצתה דברי ר' יוסי רבי נתן אומר לחלק ואמר רבא תנא מושבות קא קשיא ליה מושבות מה ת"ל מכדי שבת חובת הגוף היא וחובת הגוף נוהגת בין בארץ בין בח"ל מושבות דכתב רחמנא בשבת למה לי [ז]משום רבי ישמעאל אמר תלמיד אחד לפי שנאמר [ח]וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת [ט]שומע אני בין בחול בין בשבת ומה אני מקיים [י]מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת ב"ד או אינו אלא אפילו מיתת ב"ד ומה אני מקיים והומת בחול ולא בשבת או אינו אלא אפילו בשבת ת"ל לא תבערו אש בכל מושבותיכם ולהלן הוא אומר [יא]והיו אלה לכם לחוקת משפט לדורותיכם בכל מושבותיכם מה מושבות האמורים להלן בב"ד אף מושבות האמורים כאן בב"ד [יב]ואמר רחמנא לא תבערו מאי לאו רבי נתן היא דאמר לחלק יצתה וטעמא דכתב רחמנא לא תבערו הא לאו הכי דחי לא רבי יוסי ותיהוי נמי ר' יוסי אימר דאמר רבי יוסי הבערה ללאו יצתה הבערה גרידתא הבערה דב"ד בישול פתילה הוא וא"ר ששת [יג]מה לי בישול פתילה מה לי בישול סמנין אמר רב שימי בר אשי האי תנא לא משום דאתי עשה ודחי ל"ת אלא משום דמייתי (יד) מק"ו וה"ק מה אני מקיים מחלליה מות יומת בשאר מלאכות חוץ ממיתת ב"ד אבל מיתת ב"ד דחיא שבת מק"ו ומה

לא משבת אתה מתיירא. דלא כתיב ביה מורא: **פונדקו.** אורנקי שאוחז בו מתניו: **קפנדריא.** לקלר הילוכו שלא להקיף ויכנס בפתח זה ויצא בשכנגדו ולא לשם עבודה אלא לעשות צרכיו: **מק"ו.** מפרש בברכות בפ' הרואה (דף סב:) מכי אין לבא אל שער המלך בלבוש שק [אסתר ד] שאינו מאוס ק"ו לרוח שהוא מאוס לפני הקב"ה: **מה ת"ל.** והלא כבר נאמר[1] לא תעשה כל מלאכה: **נלאו יצאתה.** לומר שאין חייבין עליה כרת וסקילה אלא לאו בעלמא: **נחלק.** שלא תאמר אינו חייב סקילה עד שיחלל שבת בכל מלאכות לכך יצתה הבערה מן הכלל לחלק מה הבערה מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייב עליה כרת וסקילה בפני עצמה אף כל שהוא אב מלאכה כו': **ה"ג ואמר רבא כו': מושבותיכם.** בכל מקום שאתם יושבים אפילו בחולה לארץ: **חובת הגוף היא.** ואינה תלויה בקרקע כבלאים וערלה ותרומות ומעשרות: **אי אינו כו'.** לקמן [ז.] מפרש: **והיו אלה לכם.** גבי מיתת ב"ד כתיב בפרשת רוצחים: ה"ג **מה מושבות האמורים להלן במיתת ב"ד הבאוב מדבר אף כאן כו': מאי לאו ר' נתן היא.** דאמר הבערה אב מלאכה היא ובכרת ואפ"ה אי לאו דאשמועינן ה"א אתי עשה דוחומת ודחי ליה: **פתילה.** של אבר מתיך וחורקה לתוך פיו ויורדת לתוך מעיו[1]. והאי בישול גמור הוא ואב מלאכה הוא דממשכן יצאין ובישול סמנין היה במלאכת המשכן לצבע תכלת ותולעת שני: **אמר רב שימי האי תנא.** דאצטריך דנסיב לה קרא למיסר מיתת בית דין בשבת אלו משום דאי לא דאשמועינן ה"א דחיא משום טעמא דעשה דאי אלא משום דהוה מייתי ליה בקל וחומר דדחי שבת: רליתה

[1] ברכות מד., ב) סנהדרין לה:, ג) שם: סב. שבת ע. לקמן נג.; ד) מכילתא פרשה ויקהל, ה) [שבת קו. ע"ש], ו) [שמות כ], ז) [סנהדרין נב.], ח) [וע"ע תוס' שבת ע. ד"ה הבערה וכו' ומש"ש בלילו], ט) גלוין, י) [וע' תוס' פסחים עה. ד"ה למעוטין],

[1] ע' כאן בתוס' ד"ה טעמא.

[1] ע' כאן בתוס' ד"ה טעמא.

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הל' ח:
כד ב מיי' שם ה"ב:
כה ג מיי' שם הל' ז:
כו ד מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה ב ופכ"ד מהל' שבת הל' ז:

תורה אור השלם

1. אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִּירָאוּ אֲנִי יְיָ: ויקרא יט ל
2. לֹא תְבַעֲרוּ אֵשׁ בְּכָל מֹשְׁבֹתֵיכֶם בְּיוֹם הַשַּׁבָּת: שמות לה ג
3. וְכִי יִהְיֶה בְאִישׁ חֵטְא מִשְׁפַּט מָוֶת וְהוּמָת וְתָלִיתָ אֹתוֹ עַל עֵץ: דברים כא כב
4. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הוּא לָכֶם מְחַלְלֶיהָ מוֹת יוּמָת כִּי כָּל הָעֹשֶׂה בָהּ מְלָאכָה וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמֶּיהָ: שמות לא יד
5. וְהָיוּ אֵלֶּה לָכֶם לְחֻקַּת מִשְׁפָּט לְדֹרֹתֵיכֶם בְּכֹל מוֹשְׁבֹתֵיכֶם: במדבר לה כט

תוספות ישנים

ושעמא דכתב רחמנא לא תבערו הא לאו הכי דחי. פי' הא בעלמא דחי ואינו ר"ל דאי לא כתב לא תבערו ה"א דדחי. דהא אינו דומה אי לא כתב שוס קרא ה"א מסברא דלא דחי אלא ה"פ מדאצטריך לא תבערו אי בעלמא דבעלמא דחי דאי בעלמא לא דחי. לשתוק מלא תבערו דלעולם ידעינן מסברא דלא דחי. אלא מדאצטריך לא תבערו מכלל דבעלמא דחי. וא"ת היכי לישתוק קרא מלא תבערו הא אצטריך לגופיה לגימר לחלק יצאתה. וי"ל דאמושבותיכם קא סמיך וה"ק טעמא דכתב רחמנא לא תבערו אש בכל מושבותיכם. וא"ת א"כ היכי מפיק מיניה ר' נתן לחלק הא אצטריך ליה מה להלן מיתת ב"ד אף כאן מיתת ב"ד ו) וי"ל דא"כ לכתוב קרא לא תעשו אש בכל מושבותיכם ומדאמי בלשון לא תבערו נפקא לן לחלק. אבל מ"מ קשה דהא אצטריך קרא דמושבותיכם למימר בכל מושבותיכם אי אתה מצטער אבל אתה מצטער בבית המוקד. וי"ל דאי אתא לדרשא דהתם לכתוב קרא לא תבערו אש לבד. ואי נ"ש דהכא אתא לא לכתוב אלא מושבות מאי מושבותיכם ש"מ טולהו. וקשה להר"ש אימא מושבות לחיתיה נאמר כאן מושבות (במדבר לה) ונאמר להלן מושבות (שמות לה) מה להלן שבת אף כאן שבת וקאמר רחמנא ואיו אלה לכם (במדבר לה) דליכא למימר כל היכא דאיכא לאקושי לקולא ולחומרא לחומרא מקשינן דעפי עדיף לאקושי לקולא דהוי חדוש בדיליה ואשמעינן חומרא בדוכתא אחריתי ואי מקשינן לחומרא לעולם לא הוי חדוש לעולם מסברא יש לנו לומר לא דחי. ועוד דאי מקשינן לחומרא בדוכתא אחריתי דמשמע הא בעלמא דחי. וא"ל דקים ליה דהכי נאמר הנ"ש דמושבותיכם לאיסורא: **לא** ר' יוסי היא ואי"כ נ"ל עליה. וא"ת וכי מוקמת לה כר' יוסי להקשות למה לי עליה. וי"ל דהכי ר"ל פירושא לר' יוסי מאי לעיבוד מעליה:

מסורת הש"ס

גליון הש"ס

גמ' שומע אני בין בחול בין בשבת. ע' פסחים ד' עה ע"א תד"ה למעוטי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דמייתי ליה מק"ו וה"ק: (ב) תוס' ד"ה מושבות וכו' ומדלא כתיב לא תבערו בכל **גבולכם** וכתב מושבות וכו' כמועדות לא דמלא תבערו אש: (ג) ד"ה (אי אינו אלא מבערו וכו' מומרא זוטא) תא"מ וג"כ פ"א נמתק זה ואפי' הקשה כו' שייך בסוף העמוד ולי נראה דא"ל למתקו אלא כל דבור זה שייך בסוף העמוד: (ד) ד"ה לא ר' יוסי וכו' דשבת דחמירי. נ"כ כאן שייך ד"ה אי אינו כו' הכתוב למעלה:

מוסף רש"י

בפונדתו. חגור חגול ומתנין בו מעות (ברכות נד.). **לא תבערו אש כו'** מה ת"ל. קס"ד דאתבערה קאמר מה ת"ל, הא כתיב לא תעשה כל מלאכה, ופרכינן מה ת"ל אי לר' יוסי דאלאו יצאת. מכלל שאר המלאכות, דומר לך שאין בה כרת וסקילה אלא לאו בעלמא (סנהדרין לה: וכעי"ז שם סב:) שהיתה בכלל לא תעשה כל מלאכה, חזר והוציאו מכללו ופרט בה לאו בעצמה, דומר לך שאינה במיתת ב"ד כשאר מלאכות אלא בלאו זה לבדו (פסחים ה: וכעי"ז שבת ע.). לחלק יצאת מן הכלל ללמד על הכלל כולו יצא, שלא תאמר עשאן לכל המלאכות בהעלם אחת אינו חייב אלא אחת, לכך יצאת זו להקיש אליה את כל הכלל ומומר לך מה זו מיוחדת שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה, שהרי הזהיר עליה לאו בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה (סנהדרין לה: וכעי"ז שם סב.). הכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא (שם ושבת ע.). **מושבות קא קשיא ליה.** לתנא, ועלה קאמר מה ת"ל, כל היכא דכתיב מושבותיכם בא ללמד בכל מקום שאתם יושבין ולהביא חוצה לארץ (סנהדרין לה:). **מכדי שבת חובת הגוף היא.** חובה המוטלת על האדם ואינה מוטלת על הקרקע, כגון מצות שביעית, ולא על פירות קרקע, כגון ערלה וכלאים ותרומות ומעשרות, ותנן בפ"ק דקדושין (לז:) כל מצוה התלויה בארץ, כלומר על הקרקע ופירותיו, אינה נוהגת אלא בארץ, וכל שאינה תלויה בקרקע, בין בארץ בין בחו"ל, וילקה מע"ז (סנהדרין לה:). **שומע אני.** וחומרא בין בחול בין בשבת (שם). **או אינו אלא אפילו מיתת ב"ד.** במשמע מילול (שם). **ואמר רחמנא לא תבערו.** אפילו לשריפת מיתת ב"ד (שם). **בישול פתילה.** שהוא מדליק פתילה של אבר ונותנה לתוך פיו ולדק בישול הוא זה ומייב על הבישול, שאינו מקלקל האבר בבישולו אלא מתקן ונורף (שבת קו.).

ומה עבודה שהיא חמורה ודוחה שבת רציחה דוחה אותה. הקשה הר״ר יעקב דאורליינ״ש נימא דיו מה רציחה אינו דוחה עבודה אלא בשב ואל תעשה שבת נמי לא תדחה אלא בשב ואל תעשה וי״ל דאמינא כרבי טרפון דאמר (ב״ק כה.) היכא דמיפרך ק״ו לא אמרינן דיו והא דאמר ליה ריש לקיש לר׳ יוחנן בפ׳ אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לה.) ותהא קבורת מת מצוה דוחה שבת מקל וחומר לא משום דסבר כר״ט אלא (ה) לא מסיק אדעתיה לאלק בין קוס עשה לשב ואל תעשה כי היכי דלא מסיק אדעתיה הש״ס בפ׳ מי שמתו (ברכות דף כ. ופס) ורבי יוחנן דלא מהדר ליה דיו משום דמהדר ליה שפיר טפי רציחה תוכיח דאפילו לרבי טרפון ליכא ק״ו ועוד נראה לומר דהכא דיינין הכי ומה עבודה דקילא דחיא שבת רציחה וקבורת מת מצוה דחמירא לא כל שכן ובמה הם חמורים דעבודה נדחית מפניהם ובפ׳ כילד הרגל (ב״ק דף כה. ופס) דאמרו רבנן לר״ט דיו ולא דיינין ומה שן ורגל דקילי חייבים ברשות הניזק גזק שלם קרן לא כ״ש משום דאי נעביד קל וחומר הכי איכא למפרך טובא דאיכא בשן ורגל ואיכא בקרן כגון יש הנאה להזיקן:

שנאמר מעם מזבחי. ואפי׳ אם אין שם כהן אחר ראוי לעבודה שהעבודה נדחית וא״ת ודאמא התם לאו משום דרציחה דחיא עבודה אלא משום דגברא הוא דלא חזי כדאמרי׳ (ברכות דף לב:) כהן שהרג נפש לא ישא את כפיו שנאמר ידיכם דמיס מלאו וכ״ש עבודה וי״ל דע״כ חזי דאין מחלל עבודה דמעם מזבחי ולא מעל מזבחי ולא ישא את כפיו חומרא בעלמא הוא ועוד דוקא לא ישא את כפיו לפי (ו) שהרגו בידו ואין קטיגור נעשה סניגור וכדכתיב בההוא קרא ובפרישכם כפיכם (ז): **תלמוד** לומר לא תבערו. וא״ת אמאי איצטריך בפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו.) מזבחי המיוחד לי למילף דרציחה דוחה אפילו קרבן צבור תיפוק ליה מדאיצטריך לא תבערו לאפוקי מק״ו ש״מ דרציחה דוחה אפי׳ קרבן צבור דדחי שבת דאי קרבן יחיד ג״כ ליכא קל וחומר וי״ל דאי לאו דכתיב מזבחי לא הוה מוקמינן קרא מסברא בקרבן צבור (ז) דכדי לדרוש לא תבערו לאפוקי מק״ו אלא הוה מוקמינן קרא בקרבן יחיד ולא תבערו הוה דרשינן ע״כ לשום דרשא אחריתי (ח) א״נ השתא דכתב לא תבערו הוה מוקמינן קרא בקרבן יחיד מק״ו דאגיי דאמר בפ׳ אחד דיני ממונות (שם דף לה:) השתא דאמרת אין רציחה דוחה שבת אין רציחה דוחה מק״ו ומה שבת שנדחית מפני עבודה אין רציחה דוחה אותה כו׳: **לפי** שיצא אשם מצורע לידון בדבר החדש. מה שחטאת מצורע טעונה נסכים ושאר חטאות אין טעונות לא חשיב דבר חדש ואין קרוי דבר חדש אלא כשסותר כללו כי הכא דשאר אשמות טעונות כל הדם לגבי מזבח ואשם מצורע נותן ממנו לבהונות וכגון אשם את שנאסרו כל העריות וזו הותרה שסותר כללו אבל מה שחטאת מצורע טעונה נסכים אין סותר את כללו וא״ת ולמ״ד ברים איזהו מקומן (זבחים דף מט:) דכללו גמר מיניה יהיו כל אשמות טעונות מתן בהונות ולילפו נמי כולהו עריות מאשם את וי״ל דלא גמר מיניה אלא דבר דלא חדש בו כגון שחיטת לפון לענבר אבל לענין חידוש לא גמר מיניה כדפרש״י התם (ט) דאשם כן היה יוצא לידון בדבר החדש כיוצא בו ללמד על הכלל כולו [ואין זה חידוש]: ת״ל

ה) [כריתות ב:], ו) זבחים מט., ז) [ויקרא כא], ד) [ויקרא יח], ח) [שם], ט) [ויקרא כב], י) [בבריס כה], יא) [ויקרא ז], יב) [ל״ל שהרג], יג) [וע״ע תוס׳ סנהדרין לה:], יד) ל״ל מ״כ, טו) ל״ל הא דאמרת אמאי איצטריך לא תבערו לגמרא דלא אמרינן לא תבערו אלא לאיסורא דאי אמרינן לא תבערו לגמרא דלא אמרינן לא תבערו

ת"ל כי כחטאת האשם הוא. והשתא לא צריך קרא דושמט את הכנס דכולה מילתא מייתי גמר מהיקשא ובריש איזהו מקומן (זבחים דף מט.) מוקי ליה לעכב:

למאי דנפק נפק. דהיינו מתן בהונות ושחיטת לפון שכתוב בהדיא ולמאי דלא נפק כגון מתן דמים ואימורים עד שיכתב בהדיא: **וראה** קרי בו ביום **וטבל.** פירש בקונטרס דלהכי נקט קרי ולא טמא שרץ ונבילה דטמא שרץ ואפי' טמא מת נכנסים במחנה לויה כדאמר בס"ר אלו דברים (פסחים דף סז.) דאפי' מת עצמו נכנס שנאמר ויקח משה את עצמות יוסף עמו עמו במחילתו ואין נראה לר"י דהא דאמר ודחה עשה שאין בו כרת היינו עשה דרבנן [כדמפרש ר' יוחנן וטמא מת אין נכנס בחיל נמי מדרבנן] כדתנן במסכת כלים (פ"ח מ"ח) החיל מקודש הימנו שאין עובדי כוכבים וטמאי מתים נכנסים לשם עזרת נשים מקודשת הימנו שאין טבול יום נכנס לשם וכבל טבול יום חייבי בין דבעל קרי בין דטמא מת שרץ ונבילה דקא חייבי בהו התם לעיל ואר"י דנקט בעל קרי לרבותא דאע"ג דאשתלח חוץ לג' מחנות תיבו לו חכמים ליכנס דבמקום כרת לא העמידו דבריהם ות"ת בפ' היה נוטל (סוטה דף כ: ושם) דקתני גבי סוטה והם אומרים הוציאוה הוציאוה שלא תטמא העזרה ופריך מהא דאפילו מת עצמו שרי ומאי קושיא והא מדרבנן אסור ותירץ ר"ת שלא גזרו אלא שלא יכנס אבל אם הוא כבר שם לא גזרו עליו שילא כיון דמדאורייתא שרי ליכנס שם ודקדק מהא דאמרינן בפרק הנשרפים (סנהדרין דף פח:) כהן ששימש בטומאה אחיו הכהנים מוציאין אותו חוץ לעזרה ומפלגין מוחו בגיזרין משמע דאין מוציאין אלא מחוץ לעזרה שהוא מחנה שכינה וממיתין אותו בעזרת נשים כיון שכבר היה שם ור"י מפרש דבסוטה דייק מדקתני הוציאוה הוציאוה שרי זימני דאי לאו דהוי איסור דאורייתא לא היו ממהרין כל כך ואין להאריך כאן: **זה נכנס.** שהיה צריך לבא להר הבית לעמוד בשער נקנור ולהכניס ידיו לעזרה וליתן לו מן הדם בבהונות ושערי נקנור לא נתקדשו כדאמרינן בכילד לולין (פסחים דף פה: ושם) שכל השערים נתקדשו חוץ משערי נקנור שהם מצורע ומכניס ידיו לבהונות וא"ת למה נמנעו בשביל כך מלקדשם יעמוד בעזרת נשים ויכניס ידיו לשער נקנור ופירש ריב"ן דאין זה לפני ה' דלא הוי באויר העזרה ואין נראה דאי הוה קדוש בקדושת העזרה הוי אומר רבינו תם דעשוי בשביל תקנת מצורעים שיעמדו שם שיגין עליהם השער בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים: **מוטב יבא עשה שיש בו כרת כו'.** לאו מילתא דפסיקא היא דיש מקומות שהעמידו דבריהם במקום כרת כדאמרינן בפסחים בפרק האשה (דף לג.) אלא כאן לא היה נראה לחכמים להחמיר: **רבי** יוחנן אמר דבר תורה אפילו עשה אין בו. רבי יוחנן לא אתא לפלוגי אברייתא דלאו תנא הוא כדמוכח בפרק קמא דכתובות (דף ח.) דמשני אדב תנא הוא ופליג ולא בעי לשנויי הכי לר' יוחנן (ג) כמתני' דכלים (פ"ח מ"ח) דתנן עזרת נשים מקודשת הימנו שאין טבול יום נכנס לשם אבל בהר הבית וחיל דמלכין אם כן בהר הבית נמי ליתסר דמפתח הר הבית עד שער נקנור מחנה לויה כדתניא בתוספתא ובספרי מכל מקום אין נראה דפליגי ברייתא דהכא אמתני' דכלים אלא רבי יוחנן לפרושי ברייתא אתא דעשה דקתני לאו דוקא ולאו משום דסבר רבי יוחנן טבול יום דזב לאו כזב דמי דהא רבא אית ליה דרבי יוחנן בסוף האשה (פסחים לב.) ורבא אית ליה בפ"ב דכריתות (דף י.) דמחוסר כפורים דזב כזב דמי אלא דוקא לענין פסח הבא בטומאה דלא יאכלו ממנו זבין וזבות ונדות ויולדות קאמר דכזב דמי להכי מייתי לה בכריתות אבל לענין ביאת מקדש לאו כזב דמי ויחא השתא בריש פ"ב דזבחים (דף ח.): מסיק לכ"ע דמחוסר כפורים דזב כזב דמי ובפרק ג' מיניס (מזיר דף מה.) מסיק דאפילו טבול יום דזב לאו כזב דמי אלא היא דזבחים לענין פסח הבא בטומאה והיא דנזיר לענין ביאת מקדש והא דמשמע בהיא סוגיא דג' מיניס דאפילו נאמר טבול יום דזב לאו כזב דמי אסור ליכנס למחנה לויה ומקרא דריש התם אר"י דהתם כזב בעל ג' ראיות דאיכא תרתי שהוא טבול יום ומחוסר כפורים ואע"ג דבשמעתין נמי בראה קרי בו ביום דהוי טבול יום ומחוסר כפורים שרי מדאורייתא היינו משום דאינו על טומאה אחת אלא על טבול יום משום קריו ומחוסר כפורים משום לרעתו: ד"ה ור"י): **שחדשו** בה דברים ואמרו טבול יום אל יכנס למחנה לויה. ות"ת מנא ליה שחדשו מדטבול יום דלמא חדשו מטמא מת עצמו ויש לומר דמשמע ליה שלא חדשו אלא על החלר ואחר היינו עזרת נשים כדמוכח ביחזקאל (מד) ואילו טמא מת אסור אפי' בחיל: **ואמר** עולא מה טעם כו'. פירוש כיון דביאה במקלת שמה ביאה מה טעם התירו חכמים להכניס ידיו לבהונות ואם תאמר וכיון דשמה ביאה ואפילו הכי שרי מקלתו משום דאי אפשר בענין אחר מ"כ כולו נמי ליסתרי וי"ל דלא ניחא שידחה ביאת כולו דכתיב בהדיא ואל המקדש לא תבא אבל ביאה במקלת לא כתיב בהדיא אלא מהיקשא גמר לה עולא התם מה נגיעה במקלת שמה נגיעה אף ביאה במקלת כו' ועוד יש לומר כיון דאפשר על ידי ביאה במקלת אם יכנס כולו חייב מידי דהוה אהיה לו דרך קצרה ובא לו בארוכה:

מי

תלמוד לומר [1]כי כחטאת האשם הוא מה חטאת טעונה מתן דמים ואימורים לגבי מזבח אף אשם טעון מתן דמים ואימורים לגבי מזבח ואי לא אהדריה קרא ה"א למאי דנפק נפק ולמאי דלא נפק לא נפק ה"נ ה"א אשת אח דאישתרא אישתראי שאר עריות לא אלא סד"א [ס]תיתי (ה) [ס]במה מצינו מאשת אח מה אשת אח מייבמה אף אחות אשה תתייבם מי דמי התם חד איסורא הכא תרי איסורי מהו דתימא הואיל ואישתרי אישתרי ומנא תימרא דאמרינן הואיל ואישתרי אישתרי דתניא (ו)[א]מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח וראה קרי בו ביום וטבל אמרו חכמים אע"פ שאין טבול יום אחר נכנס זה נכנס מוטב שיבא עשה שיש בו כרת וידחה עשה שאין בו כרת [3]ואמר ר' יוחנן דבר תורה אפי' עשה לית ביה שנאמר [2]ויעמוד יהושפט בקהל יהודה לפני החצר החדשה מאי חצר החדשה אמר [ג](ר' יוחנן) שחדשו בה דברים ואמרו טבול יום לא יכנס למחנה לויה ואמר עולא מה טעם הואיל והותר לצרעתו הותר לקרוביו מי דמי לדעולא

תינה

תרי איסורי. אשת אח ואחות אשה: **הואיל ואישתרי.** איסור אשת אח שהיה עליה כשמת אחיו בלא בנים אישתרי נמי איסור אחות אשה: **שמיני שלו.** שהוא יום הבאת קרבנותיו וצריך לבא בהר הבית ולעמוד בשער נקנור ולהכניס ידיו לעזרה ליתן מן הדם לבהונות (ג) : **וראה קרי.** להכי נקט קרי ולא טומאת שרץ ונבלה דטמא שרץ ואפי' טמא מת נכנסין להר הבית כדמפרש בפלו דברים (פסחים דף סז.) שנאמר(ד) ויקח משה את עצמות יוסף עמו ושערי נקנור לא נתקדשו בקדושת עזרה כדאמרינן בכילד לולין (שם דף פה:) והרי הן כהר הבית ויכול טומא מת ליכנס לשם אבל בעל קרי משתלח חוץ לשני מחנות כזב כדמפרש בפלו דברים (שם סז:) זב וכל זב(ה) לרבות בעל קרי: **וטבל.** לקרויו: **אע"פ.** דטבול יום אחר דקרי אינו נכנס להר הבית דכל טבול יום הרי הוא בטומאה עדיין לתרומה ולקדשים ולמקדש: **זה.** יצא להר הבית ויכניס ידיו לבהונות ויטהר לאכול פסחו לערב: **שיבא עשה דפסח שיש בו כרת.** דאם לא יכניס ידיו לבהונות לא יטהר לאכול פסחו לערב: **וידחה עשה.** דוישלחו מן המחנה(ו) שאין בו כרת שאין עונש כרת אלא על ביאת עזרה וזה לא יכנס לעזרה אלא לשערי ניקנור שלא נתקדשו ויכניס ידיו לבהונות ויטהר מצרעתו וישלח פסחו לעזרה לשחוט ולערב יערב שמשו ויטהר מקרוביו: **ויעמוד יהושפט.** אותו היום נטהרו ישראל מטומאה שביזיהם בדברי הימים: **למחנה לויה.** להר הבית: **ואמר עולא.** במסכת זבחים (דף נב:) דאמר עולא ביאה במקלת שמה ביאה ואותיבנהו מהא דקתני זה נכנס ומכניס ידו לבהונות ואי אמרת ביאה במקלת שמה ביאה הני נמי דנכנס להר הבית משום דעשה שאין בו כרת הוא לבהונות היכי מצי מעייל ידיה אידי ואידי עשה שיש בו כרת הוא דקיימא לן במנחות בהקומץ רבה (דף סז:) מחוסר כפורים שנכנס למקדש עונש כרת ואין צריך לומר טבול יום ושאר כל הטמאים ושני עולא שאני מצורע הואיל והותרה לו ביאה במקלת לצרעתו שהרי עדיין מחוסר כפורים הוא ובכרת והותרה לו מן התורה ביאה זו במקלת הותר נמי לקרוביו. אלמא הואיל ואישתרא חד איסורא אישתרא נמי אידך דהוה גביה:

תינה

עולא דאמר מה טעם הואיל והותר לצרעתו הותר לקרוביו. ות"ת אי אמר מאי קאמר לעיל מוטב יבא עשה שיש בו כרת וידחה כו' לימא טעמא דהואיל והותר. וי"ל דלעיל לא יוכל לומר כן דמאי לימא הואיל והותר וכו'. משמע שהוא היה נאסר מקודם לכן ועכשיו יכול המצורע ליכנס בשערי נקנור שהוא מחנה לויה אבל הכא [שייך] הואיל והותר דהא עד עתה נאסר להכניס ידו לבהונות:

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"ו מהל' קרבן פסח הל' ה:

מוסף רש"י

מצורע שחל שמיני שלו בערב הפסח. שטבל והעריב שמש בשביעי, נכנס בשמיני למחנה לויה לשער נקנור שלא נתקדש בקדושת עזרה, דכתיב בקרא (ויקרא יד) והעמיד הכהן המטהר את האיש המיטהר ואותם לפני ה' וגו', ובעזרה עצמה לא היה נכנס אלא מכניס ידו לבהונות לפי שאין מחוסר כפורים נכנס לה, כדאמרינן במכות (ח:) טמא יהיה לרבות טבול יום, עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים, שאם נכנסו למקדש מיינין כרת (פסחים צב.). **וראה קרי בו ביום.** ומדחה ממחנה לויה, כדאמרינן בפלו דברים (סז:) בעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות וטובל לקרוייו, דלצרעתו טבל מאתמול (שם). **אע"פ שאין טבול יום אחר נכנס.** שטבול יום אחר דקרי אינו נכנס, דכתיב (דברים כג) כי יהיה בך איש וגו' וכבא השמש יבא אל תוך המחנה (פסחים שם) אי: דקאבר טבול יום דזב כזב דמי וה"ה לטבול יום דקרי (זבחים לב:). **זה נכנס.** להר הבית להכניס ידיו לבהונות כדי שיאכל פסחו לערב (פסחים שם) ומכניס ידיו לעזרה ליתן מדם הפסח ומלוג השמן על בהונותיו כדי שיטהר לאכול פסחו לערב, והוא ישלחנו לעזרה היום לשחוט ומזרוק עליו אבל הוא לא יכנס לעזרה, דטבול יום שנכנס לעזרה בכרת (זבחים שם). **מוטב שיבא עשה.** דפסח, שיש בו כרת וידחה עשה. דטבול יום בהר הבית, שאין בו כרת. אלא בעזרה, ואי משום דמכניס ידיו לעזרה, הא אמרינן בשחיטת קדשים בפ"ג (לב:) איכא למ"ד ביאה במקלת לאו שמה ביאה ואיכא למ"ד הואיל והותרה לו אותה ביאה מקלת לצרעתו, אע"פ שעונש כרת משום מחוסר כפורים והתירו הכתוב דכתיב לפני ה', הותרה לו אף לקרוייו (פסחים שם). **דבר תורה אפילו עשה לית ביה.** עשה שאין בו כרת דקאמר תנא דברייתא לאו דוקא, דאפילו עשה אין בו בטבול יום בטומאה לויה, אלא דרבנן הוא וקרא דכבא השמש במחנה שכינה קאמר (שם) אי: דקאבר טבול יום דזב לאו כזב דמי (זבחים שם). **חצר החדשה.** הר הבית שחידשו בה בהלכותיה (שם) וקרי לה חדשה מפני חידוש שחידשו והוסיפו על קדושתו בו ביום ואמרו טבול יום לא יכנס לה, והכי גמיר ר' יוחנן מרבים דדבר זה חידוש וגבי פסח לא העמידו דבריהם לאיסור דבעל קרי מלבוא אלא התירוהו ליכנס ולטהר שלא ידחה מפסח (פסחים שם).

מסורת הש"ס

(ה) פסחים לב. זבחים לב:, (ג) פסחים לב: הוריות ה: זבחים לב: ע"ש, (ג) [ל"ל רבי כ"ל בזבחים], (ד) [שמות יג], (ה) [במדבר ה],

תורה אור השלם

1. וְשָׁחַט אֵת הַכֶּבֶשׂ בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁחַט אֵת הַחַטָּאת וְאֵת הָעֹלָה בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ כִּי כַּחַטָּאת הָאָשָׁם הוּא לַכֹּהֵן קֹדֶשׁ קָדָשִׁים הוּא: ויקרא יד יג
2. וַיַּעֲמֹד יְהוֹשָׁפָט בִּקְהַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלִַם בְּבֵית יְיָ לִפְנֵי הַחָצֵר הַחֲדָשָׁה: דברי הימים ב כ ה

גליון הש"ס

גמ' תיתי במה מצינו. עי' יומא דף מ ע"ב תד"ה מה במקום: שם במה מצינו מאשת אח. כתוס' לעיל ג ע"ב ד"ה לא תעשה שיש בה כרת היה להם הגי' פה תיתי אחות אשה מאשת אח: תוס' ד"ה רבי יוחנן אמר וכו' דרבי יוחנן במתני' דכלים. וכן רא"ש ממתני' פ"א מ"ח דתמיד בא ויצב לו אצל אחיו הכהנים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אלא סד"א תיתי אחות אשה במה מצינו מאשת אח: (ב) רש"י ד"ה שמיני שלו וכו' הדם לבהונות. נ"ב ס"א שעומד שם המצורע ומכניס ידיו לבהונות שאעפ"י שמשתלח חוץ לג' מחנות בשמיני שלו הותר לבא בשתי מחנות אבל בעזרה אינו נכנס כדאיתא במס' מכות דף ח טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים ובטמא מקדש כתיב בפ' פרה אדומה וחוץ לעזרה אי אפשר שלא יפסל ביוצא והכנסת ידיו ביאה מקצת היא במצורע ולא שמה ביאה הלכך מזה עליו והוא עומד בשער נקנור: (ג) תוס' ד"ה ר"י דר"י סבר כמתני':

תוספות ישנים

הואיל והותר לצרעתו הותר לקרוייו. וא"ת א"כ מאי קאמר לעיל מוטב יבא עשה שיש בו כרת וידחה כו' לימא טעמא דהואיל והותר. וי"ל דלעיל לא יוכל לומר כן דמאי לימא הואיל והותר וכו'. משמע שהוא היה נאסר מקודם לכן ועכשיו יכול המצורע ליכנס בשערי נקנור שהוא מחנה לויה אבל הכא [שייך] הואיל והותר דהא עד עתה נאסר להכניס ידו לבהונות:

תינח היכא דנשא מת ומת. אם אשה זו תחילה ונעשית אשת האח על זה: ואח"כ נשא חי. אם אחותה ויתוספת איסור אחות אשה על יבמתו וכשמת אחיו בלא בנים ואיסתרלי איסור אשת אח המוקדם איסתרלי ומטונף דמלוגע הואיל והותר לגרעתו אסיא נמי אחות אשה המאוחר כדעולא דאמר הואיל והותר לגרעתו אסיא דאשונה הותר לקיים שהוא אחרון: **אלא נשא חי.** אשתו תחילה ועמדה עליו באיסור אחות אשה ואח"כ נשאה אחיו המת ויתוסף איסור אשת אח איסור אחות אשה קדים ואף על גב דהותר איסור אחרון עומד ראשון במקומו: **ואפי' נשא מת נמי.** בריש דקדים ליה איסור אשת אח לא דמיא לדעולא דהתם הרואה קרי בשמיני שלו כבר היה מותר מאיסור הראשון קודם ראיית הקרי משהאיר המזרח והכא נמי תינח היכא דנשא מת ומת תחילה והותר איסור אשת אח ואח"כ נשא חי את אחותה: **אלא נשא מת ולא מת.** עד שנשא חי את אחותה הא לא איתחזאי כלל ומי לא מודה עולא בכהאי גוונא שאם ראה קרי בליל יום שמיני שאין מכניס ידיו מחר לבהונות משום קרי דמעכב עליה הואיל ולא יצא מגרעתו לשעה הראויה להכנת קרבנותיו דקודש שהותר מגרעתו בא עליו קרי: הכי גרסינן **כי איצטריך עליה לנשא מת ומת ואח"כ נשא חי: ואיבעיא אימא.** איצטריך עליה[ד] דאי לא כתביה הוה אמינא תיתי ייבום אחות אשה להתיר בהיקישא דר' יונה דאמר רבי יונה כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה הוקשו כל העריות זו לזו ולענין הערלה קנסיב ליה ר' יונה בהכא על יבמתו[ה] הכי נמי ה"א הוקשו כולן לאשת אח ואע"ג דהכא חד איסורא והכא תרי איסורי אין משיבין על היקש להכי איצטריך עליה: **מכדי כל העריות.** דמתני': **איכא לאקושינהו לאשת אח.** להתיר ייבום: **ואיכא לאקושינהו לאחות אשה.** דאסירי לייבום דפרט בה קרא עליה: **מאי חזית דאקשת להו לאחות אשה.** כדקתני בריש פרקין[ו] מה אחות אשה מיוחדת כו': **משום לרשה.** משום דבעי למיתני לרשה מנין: ולקחה לו לאשה ויבמה המ"ל ולקח אשה ויבם וכתיב ולקחה משמע מיעוט זו ולא אחרת: **וחד למישרי לרה ערוה אלא במקום מצוה.** מרבויא דקרא יתירא דויבמה דרשינן הכי במקום ויבמה הוא דאמינא לך מיעוטא ולקחה דמיעט לרה אבל אלא במקום ייבום כגון לרת בתו מנכרי שריא: **מתני' נמי דיקא.** כרבא דערוה פשיטא לן: **לרה נמי לא תיבעי.** עליה קרא לדרשא דאין עשה דוחה לא תעשה שיש בה כרת דכתיב לגרוי[ז] דמשמע לא אחות אשה ולא לרתה וכתיב כרת בסוף העריות[ח]: **ט) למישרי לרה אלא במקום מצוה.** דאי לא כתיב עליה הוה יליפינן מלגרוי דלרת אחות אשה אסורה בכל מקום: פוטרות דהולרך להשמיענו מאי איסור בלרה שעדיין לא השמיענו בשום מקום אבל איסור ערוה דכבר נשנו כל העריות בפרק קמא דכריתות (דף ב.) (ו) אלא איצטריך כאן להשמיענו דאסורה במקום מצוה דפשיטא דאין עשה דוחה ל"ת שיש בו כרת: למישרי

מי לא מודה עולא בהא שאם ראה קרי בליל שמיני שאין מכנים ידיו לבהונות. ק"ק דמנא ליה דמודה עולא בהא וגם בפרק כל הפסולים (זבחים לב: ושם) דמהדר עולא למאן דפריך ליה מהך ברייתא ומטונף דמלוגע הואיל והותר כו' דמשמע ומטונף ממשה שאתה בא להכניס עליו אבל רבייתא משם ומה ראיה יש לו מן הברייתא וגראה לרבינו יצחק דדייק עולא מדנקט וראה קרי בו ביום משמע בו ביום אבל בלילה לא שמע מינה דטעמא משום דהותר לגרעתו הותר נמי לקריו ולהכי פשיטא ליה הכא דמודי עולא בראה קרי בליל ח':

תרי איסורי [מחד איסורא לא ילפינן]. י) (אבל אלא במקום ייבום כגון לרת בתו ילפי') ואת"ת ולרב אסי אמאי פוטרת אילונית לרתה והא חד איסורא הוא וי"ל דממה נפשך אי איכא אסירא דילפי' מאשר תלד פרט לאילונית ולהכי לרתה נמי אסורה וכן לאשת אחיו אלא היה בעולמו אבל קשיא מאי טעמא דמאן דפליג אדרב אסי וי"ל דכיון דאילונית לאו בת ייבום היא בשום מקום אשיבא לרתה לרת ערוה אלא במקום מצוה דשריא ולא דמיא אילונית לחייבי עשה דילפינן בפרק שני (לקמן דף כ.) (א) לחליצה דאילונית מיעטה הכתוב בהדיא דלא הויא בכלל היתר אשת אח:

רבא אמר ערוה גופה לא צריכא קרא. ואת"ת והא לכל הפחות איצטריך (ד) לינשא מת ומת ואח"כ נשא חי דלא תימא הואיל ואיסתרי אשתרי ט) וי"ל דרבא לית ליה דעולא וסבר דביאה במקצת לא שמה ביאה ועוד אר"י דיש לחלק דגבי בעל קרי דשם טומאה אחת היא אמרי' הואיל ואשתרי אשתרי דחד לאו הוא בבעל קרי ומצורע אבל הכא דשני שמות הן לא אמרינן הואיל ואיסתרי איסתרי ואת"ת מאי טעמא לא צריכא קרא וכי לית ליה לרבא היקישא דרבי יונה וי"ל דקסבר דלענין איסורא הוא דאקשינהו רחמנא דבהכי אייבי קרא ולא לענין היתירא: **כי איצטריך קרא למיסר צרה.** ותימה דהיכי טעי (ה) למימר דאיצטריך למיסר לרה טפי מן הערוה כיון דלרה מלגרוי נפקא ויש כרת בלרה כמו בערוה ואומר רבינו יצחק דהשתא נמי בעי למימר לאיסור לרה ולמידק דשלא במקום מצוה שריא כדמסיק רב אחא לבסוף והא דקאמר נמי אין לי אלא היא משום לרתה לא משום דלריך קרא לאיסור אלא למידק היתירא שלא במקום מצוה והא דפריך מאי שנא ערוה דלא צריכא קרא כו' גמרא טעי במילתיה דרבא שלא פירש בהדיא למישרי שלא במקום מצוה אתא עליה:

ואילו פטורות ופוטרות לא כתבי. אע"ג דמסקינן דלאסור לרתה נמי לא לריך קרא מ"מ תנא לרתה נמי לא לריך קרא דלא מ"מ תנא דלא לריך קרא כו' גמרא טעי במילתיה דרבא שלא פירש בהדיא למישרי שלא

כי איצטריך קרא לנשא מת ומת ואח"כ נשא חי. ות"ת היכי (מקרי) [נשא] אחות זקוקתו אבל אשה אלא מדרבנן אבל קשה היכא משכחת לה דפוטרת לרתה דלא כיון דלא נעשית אחות אשתו עד שמת אחיו א"כ לא היתה מעולם לרת ערוה שהרי כשנשא חי לא היתה לרת ערוה ליבם שעדיין לא נשא אחות אשתו. וי"ל דאה"נ דאערוה לבד קיימינן הכא דנפקא לן מקרא דעליה ומקרא דלגרוי אם אתה רוצה למצוא לה עמה משכחת לה בנשא חי ואח"כ מת אחיו שהיה נשוי אחות אשתו: הוקשו כל העריות לאשת אח. ומעתה אין להקשות (הכא) [התם] הל אסורא (התם) [הכא] תרי איסורי דאין משיבין על הסיקא: ת"ש ר' אומר ולקח ולקחה. ונראי נמי דר' נתן ליה עליה מ"מ סבירא הוא דכי היכי דאצטריך כמו כן לדידן ואי לדידן לא לריכא קרא דעליה לדידיה נמי לא ליבעי קרא דולקחה: צרה נמי לא לריכא קרא. ות"ת א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ת"ש ר' אומר ולקח ולקחה ויבם ויבמה כיון דלא אצטריך קרא לא לרה ולא לערוה. וי"ל דטעמא לאסור לרות כל ערוות דוקא במקום יבום אבל שלא במקום יבום לרותיהן מותרות מנין והקשה הר' יחיאל כיון דלרה לא לריכא תקשי לרבי למה לי תרי קראי ולקחה ויבמה. ומאלה לרשא"י דחד אתי למיסר לרה במקום מצוה וחד למשרי שלא במקום מצוה דדוקא לרבנן דמפקי מלגרוי לרות וכתיב בתריה ונכרתו א"כ לא לריכא קרא לגרה אבל ר' דמפיק לגרוי כר' שמעון ולא כתיב בה כרת בהדיא אצטריך שפיר קרא למיסרה במקום מצוה ואע"ג דפרשתי בסמוך (לקמן בע"ב) דנפיק ר' יוסי מלגרוי היינו כאשר נכתב ולקחה דמיירי שמעינן אזהרה בלרות כדאמרינן בסמוך כל היכא דאיכא תרין לקוחין וכו' ואז מדמעינן לרות להבדל לרת ערוה לגרה בזוקה אבל אי לא כתב ולקחה לא שמעינן איסור בלרת ערוה במקום מצוה. כ"ל לרשא"י:

מסורת הש"ס

ה) [לקמן יג:], ו) לקמן נד: קדושין סז: כריתות ב:, ז) [קדושין סח. ע"ז מו:], ד) [ויקרא יח], ה) [לקמן נד:], ט) [לעיל ג:], ו) [ויקרא יח], ח) [שם], ט) [שיך לע"ב], י) רש"ל מ"ז,

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקַּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
ויקרא יח יח
2. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:
ויקרא יח כט
3. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבא אמר וכו' וי"ל דרבא לית ליה דעולא. עיין מורי אבן מגילה ד' ג ע"ב ד"ה מולאמותו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' רבא אמר ערוה גופה לא לריכא: (ב) שם והא קתני אין לי אלא היא: (ג) תוס' ד"ה מי וכו' בפרק שני דחולצת לאילונית מיעטה: (ד) ד"ה רבא ובו' איצטריך לנשא מת: (ה) ד"ה כי וכו' דהיכי טעי רבא למימר: (ו) ד"ה ואילו וכו' דכריתות לא איצטריך:

מוסף רש"י

מכל התועבות האלה. בפרשת עריות כתיב (קדושין סז:).

למישרי צרה שלא במקום מצוה. וא"ת להנהו שיוויי דלעיל דמצרכי קרא לערוה גופה מנא להו למישרי צרה שלא במקום מצוה וי"ל דנפקא להו מהיכא דנפקא ליה לרבי: **מאי** ולקחה בו'. מצינו למימר דמייתורא דה"א דרש' תרין ליקוחין כדדרשינן בפ"ב דקדושין (דף מא.) ושלח ושלחה מלמד שהשליח עושה שליח אבל בקונטו' פי' דולקחה משמע דנפלו לו שתים ואמר רחמנא ולקחה לאחת ולא לשתיהן וליכא להקשות לפירושו דלמא להא גופא איצטריך לכשנפלו לו שתי יבמות מבית אחד שלא ייבם אלא אחת מנא ליה למידרש כל היכא דאיכא תרין לקוחין כו' דהא דרשינן לה בהחולץ (לקמן דף מד.) מאת בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים וא"ת ולמא אתא קרא למימר שייבם הלרה ולא הערוה ומ"ד עדוה (א) לא לריכא קרא ניחא:

כל היכא דאיכא תרין לקוחין כו'. וא"ת חייבי עשה נמי ליתסרי לגרה דליכא למימר דאי בעי האי נסיב ואי בעי האי נסיב ועוד תימה דהשתא ליכא בגרת ערוה כרת וא"כ תיבעי חלילה כמו חייבי עשה דמרבינן להו מיבמתו בפרק שני (לקמן כ.) וי"ל דחייבי עשה דאיתרבו לחלילה ואית בהו זיקה קלת הוו בכלל ולקחה וא"כ גרת ערוה ע"כ לא בעיא חלילה דאי בעיא הוי בכלל ולקחה ועוד ולקחה משמע לשון תפיסת קידושין הלכך חייבי עשה דתפסי בהו קדושין הוו בכלל ולקחה: **מלמד** שמגרשה בגט ומחזירה. בפרק החולץ (לקמן דף לט.) אמרינן דאיצטריך דס"ד מלוה דרמא רחמנא עליה עבדה השתא תיקום עליה באיסור אשת אח ותימה דמשמע דלביאה שייה לא צריך קרא להתיר ואמאי והא מלוה דרמא רחמנא עליה עבדה מביאה ראשונה דהא ביאה שייה לא דחיא חייבי לאוין כדאמר בפרק שני (לקמן כ: ושם) וי"ל דביאה שייה לא לריכא קרא דסברא הוא דלא אמר רחמנא יבא עליה לגרשה אחר ביאה ראשונה ומ"מ ביאה שייה לא דחיא חייבי לאוין דרשות היא וליכא עשה אלא בביאה ראשונה (א): **ויבמה** בעל ברחה. הכא משמע דמה"א דריש לה ותימה דבפ"ק דקידושין (דף יד. ושם) משמע דדריש מה"א ביאה גומר בה ואין כו' דפריך התם והא מיבעי ליה ויבמה על כרחה א"כ לימא קרא ויבם וי"ל דהתם הכי [ז] פריך א"כ דלביאה גומרת בה גרידא אתא לימא קרא ויבם [ח] וכענין זה יש לקמן בפרק אלמנה (דף סח: ושם) א"כ לימא קרא והיא בקדשים לא תאכל [ט] וקשה לקמן בפ"ב (דף יט:) דרשינן מיבמה עדיין יבומין הראשונים עליה וא"ל יצחק דדרשינן הני תלתא דרשות מיבם ויבם ויבמה וכענין זה בריש האיש מקדש (קדושין דף מא.) דריש שלשה דרשות מושלחה שלח ושלחה ושלחה: **אין** חייבין אלא על דבר שזדונו כרת. למעוטי חייבי לאוין ועל שגגתו חטאת למעוטי פסח ומילה דלית בהו חטאת כדתנן בפ"ק דכריתות (דף ב.) ולא בעבודת כוכבים אלא על דבר שזדונו כרת למעוטי מגפף ומנסך ושגגתו חטאת למעוטי דבר שאין בו מעשה: מה

למישרי צרה שלא במקום מצוה מאי טעמא אמר קרא [1]עליה במקום עליה הוא דאסירא שלא במקום עליה שריא א"ל רמי בר חמא לרבא אימא ערוה גופיה שלא במקום מצוה תישתרי ולאו קל וחומר הוא במקום מצוה אסירא שלא במקום מצוה שריא אמר ליה צרה תוכיח דבמקום מצוה אסירא ושלא במקום מצוה שריא אמר ליה עליך אמר קרא בחייה כל שבחייה האי בחייה מיבעי ליה [א]למעוטי לאחר מיתה ההיא [1]מואשה אל אחותה נפקא אי מואשה אל אחותה ה"א נתגרשה שריא ת"ל בחייה [2]כל שבחייה דאע"ג דנתגרשה לא אלא אמר רב הונא בר תחליפא משמיה דרבא תרי קראי כתיבי כתיב אשה אל אחותה לא תקח לצרור וכתי' לגלות ערותה דחדא משמע הא כיצד במקום מצוה שתיהן אסורות שלא במקום מצוה היא אסורה וצרתה מותרת איפוך אנא במקום מצוה היא אסורה וצרתה מותרת ושלא במקום מצוה שתיהן אסורות א"כ לא יאמר עליה א"ל רב אשי לרב כהנא ממאי דהאי עליה לאיסורא דלמא להתירא וה"ק רחמנא אשה אל אחותה לא תקח לצרור לא היא ולא צרתה שלא במקום עליה אבל במקום עליה שתיהן מותרות א"כ לגלות ערוה דחדא היכי משכחת לה אי במקום מצוה שתיהן מותרות אי שלא במקום מצוה שתיהן אסורות: גופא רבי אומר [2]ולקחה ויבם ויבמה לאסור צרות וערות מידי צרות כתיבא הכא ועוד צרות מלצרור נפקא לצרור מפיק ליה רבי לכדרבי שמעון צרה [ב]הכא כתיב ה"ק א"כ לימא קרא ולקחה מאי ולקחה כל היכא דאיכא תרי לקוחין דאי בעי נסיב האי ואי בעי נסיב האי שריא ואי לא תרוייהו אסירין ויבמה במקום ייבום הוא דאסירא צרה שלא במקום ייבום שריא צרה ורבנן האי ולקחה מאי עבדי ליה מיבעי להו לכדרבי יוסי בר חנינא [3]דאמר רבי יוסי בר חנינא ולקחה מלמד [3]שמגרשה בגט ומחזירה ויבמה [ד]על כרחה ורבי דרבי יוסי בר חנינא [2]מלאשה נפקא על כרחה [2]מיבמה יבא עליה נפקא ורבי האי עליה מאי עביד ליה מיבעי ליה [ג]לכדתניא [ה]אין חייבין ב"ד אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת וכן המשיח ולא

מאי טעמא. כלומר היכי מידרשא היתר מהכא: **במקום עליה הוא.** דכתיב לגרורה [ב] למיסר לרה ולא במקום אחר: **אימא ערוה גופה שלא במקום מצוה תשתרי.** מדכתיב עליה דקאי נמי אאחות אשה: **לא שבחייה.** אשתך לא תשא את אחותה: **תרי קראי כתיבי.** מעיקרא כתיב לגרור דמשמע לא היא ולא לרתה והדר כתיב לגלות ערותה דמשמע חדא הוא דאסירא: **במקום מצוה שתיהן אסורין.** כדכתיב עליה דמשמע במקום עליה: **ואיפוך אנא במקום מצוה היא אסורה וצרתה מותרת.** דהא עליה אלגלות ערותה סמיך דמשמע חדא למדרש הכי במקום עליה הוא דלא אסיר לן אלא חדא וקרא דלגרור אשה במקום מצוה: **א"כ לא יאמר עליה.** דבלא עליה נמי כי קאי לן קראי אהדדי משניין להו מסברא הכי היתירא למצוה ואיסורא שלא במקום מצוה הלכך עליה לחדושי אתא למדרשיה אלגרור ולמיסר לרה במקום מצוה כערוה: **ממאי דהאי עליה לאיסורא.** אלרה ולא לערוה דלמא למישרי תרוייהו במקום מצוה אתא והכי משמע ואשה אל אחותה לא תקח לגרור לא היא ולא לרה ואם עליה דמקום מצוה היא אפי' בחייה יתקיים (כמו) יבמה יבא עליה [1] דייבום: **לכדר' שמעון.** בפרק ד' אחים (לקמן דף כח:) ג' אחין שניים מהם נשואין שתי אחיות או אשה ובתה ומתו ונפלו לפני השלישי הרי אלו חולצות ולא מתייבמו' לפי ששתיהן זקוקות לו מקדושי שני אחיו וזיקה הוי כקלת קדושין ואי מייבם חדא מנייהו קנסיב אחות זקוקתו בחייה וזקוקתו הויא כאשתו אבל חליצה בעיא ולא אלים למיהוי כאחות אשה ממש להפטר בלא כלום ותניא בברייתא רבי שמעון פוטר בשתיהן מן החליצה ומן הייבום וליף טעמא מלגרור בשעה שנעשו לרות זו לזו כגון הכא דנעשו האחיות לרות זו לזו בזיקה לא יהא לך ליקוחין אפילו באחת מהן: **א"כ.** דהאי ולקחה לגופיה הוא דאתא לימא קרא ולקח ומאי ולקחה דמשמע דשתים נפלו לו מאחיו ואמר רחמנא ולקחה לאחת ולא לשתיהן אי קרינא ולקחה בכל חדא מינייהו אריין כל חדא מינייהו ואי לא קרינן ולקחה בכל חדא מנייהו כגון שהאחת ערוה תרוייהו אסורין. ולרות לרותיהן נמי מהכא נפקא דמשנפלה לו לרת ערוה מאחיו הראשון ונדחית הערוה ממנו נאסרה עליו עולמית משום אשת אח וכשנתייבמה לאחיו השני ולו אשה אחרת ומת וחזרה ונפלה לפני זה לא קרינא בה בזו שנאסרה עליו ולקחה הלכך תרוייהו אסורין וכן לעולם:

מלמד שמגרשה בגט ומחזירה. לאחר שנשאה נעשית כאשתו ואם רלה לגרשה מגרשה בגט ואינה לריכה חליצה: **ומחזירה.** אם רלה להחזיר ולא אמרינן מלוה רמא רחמנא עליה ועבדה ומהשתא תיקום עליה באיסור אשת אח. להכי כתיב ולקחה לו לאשה דכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר: **בעל כרחה.** שאם בא עליה יבם אפילו בעל כרחה קנאה ויורשה ומטמא לה ולכל דבר היא אשתו בהך ביאה: **אין חייבין בים דין.** להביא פר על העלם דבר: ולא

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה ה"ט סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן טו סעי' כו: ל ב מיי' וסמג וטוש"ע שם:

לא ג מיי' פ"א מהל' יבום הל' טו סמג עשין לא טוש"ע אה"ע סימן קסח סעיף ח:

לב ד מיי' שם פ"ב הל' ג ד סמג עשין שם טוש"ע שם סי' קסו ס"ז:

לג ה מיי' פ"ב מהלכות שגגות הלכה ח:

תוספות ישנים

איפוך אנא דסברא היא להתמיר יותר אלא במקום מצוה ועוד דלגלות ערותה דמשמע דקרא סמיך אעליה דהוי לשון יבום שהוא במקום מצוה וא"כ יש לנו לומר במקום מצוה היא אסורה וצרתה מותרת. וקרא אשה אל אחותה לא תקח דמשמע שתיהם אסורות נוקים אלא במקום מצוה. א"כ לא יאמר עליה. מסברא כי פריכין מריש דקרא לפיפיה דכתיב ואשה אל אחותה לא תקח דמשמע שתיהן אסורות. וכתב לגלות ערותה דמשמע ערותה דוקא ולאי משניין מסברא במקום מצוה היא אסורה וצרתה מותרת ואלא במקום מצוה שתיהן אסורות וא"כ כשנאמר עליה בא לחדש דבר שאין לנו לומר מסברא והיינו במקום מצוה שתיהן אסורות אלא במקום מצוה היא אסורה וצרתה מותרת: לצרור מפיק ליה רבי לכדר' שמעון. וא"ת כיון דר' לא מפיק לרות מלגרור ומפיק ליה לגרת ערוה בזיקה לכדר' שמעון א"כ אחיהם שמעון עושה מנין דה"נ אמרינן לעיל (דף ג.) וקאמר ת"ל וכלכתו וא"כ השתא דלא מפקינן מלגרור לרות לא כתיב כרת גבייהו וא"כ עושה מנין וא"ל דליכא רק אחיהם דא"כ לא לפטרו מחליצה כמו דאמרינן לקמן (כ.) דחייבי לאוין חולצות. וי"ל דיכין דמפיק מלגרור שום לרות כדקאמר לגרור כר' שמעון א"כ מיירי בגרת ערוה בזיקה אעתה בכל לרות נמי יש לנו להחשיבן ערוה להיות בכלל כרת דכתיב כי כל איש אשר יעשה מכל התועבות האלה וכתרגו: **א)** ועוי"ל שאני התם דביאה ראשונה לא שייא רק על ידי דחייב הלאו אבל הכא דביאה ראשונה היתה בהיתר גמור א"כ לא נזה הכתוב ליקחנה ולהוליאה מיד לאחר ביאה:

מסורת הש"ס

ח) היכא כתיבא. יעב"ץ, **ט)** כתובות פב: לקמן יט: לט., **י)** ל"ל לכתענן, **ז)** הוליות ה. ע"ש, **ח)** [ויקרא יח], **ו)** [דברים כה.], **ז)** [ל"ל פירושו], **ח)** [וכן פרש"י שם בקידושין לדביא. והוסיפ פירוש זה מבריתא דיבמות נד.], **ט)** ס"ל ועוד קשה,

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
ויקרא יח יח
2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה מאי וכו' ולמ"ד עדוה גופה לא לריכא:

מוסף רש"י

שמגרשה בגט ומחזירה. תרי מילי אשמעינן, מגרשה בגט ואינה לריכה חליצה, ואשמעינן שאם רלה להחזירה מחזירה כשאר אשה (כתובות פב. וכעי"ז לקמן כ. לט.). **אין חייבין ב"ד.** קרבן, אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ואם הוכו בדבר שחייבין אשם ודאי פטורין, דכתיב באשם ואינה לריכה חליצה, ואשמעינן שאם רלה להחזירה מחזירה כשאר אשה (כתובות פב. וכעי"ז לקמן כ. לט.). **אין חייבין ב"ד.** קרבן, אלא על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת. ואם הוכו בדבר שחייבין אשם ודאי פטורין, דכתיב באשם ודאי ואם נפש אחת וכ"ל אין הס בכלל נפש אחת, ועוד דבאשמות אין בהם דין העלם דבר, דחייבין אשם ודאי על המזיד כשוגג (הוריות ח.). **וכן המשיח.** אין מביא פר אלא על העלם דבר שזהוהו כרת ושגגתו חטאת, אבל במקום אשם ודאי אינה לריכה להביא אשם ודאי לפי שהוא בכלל נפש אחת, ולהכי השוה לגבור דאין מביא פר במקום אשם, אבל אשם יביא, כדתנן (שם ט.) אשם ודאי הנאה המשיח והיחיד חייבין וב"ד פטורין (שם ח.).

ולא בעבודת כוכבים. אין חייבין לבור להביא פר לעולה ושעיר לחטאת: **אלא על דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת.** כגון זיבות וקיטור ונפוך והשתחוואה אבל מחבק ומנשק לא והך דרשא מעליה נפקא כדמפרש וחזיל: **ונאמר להלן עליה.** בחייב שהוא מופנה לדרשא: **לאשמת העם.** כלומר אשמתו כאשמת בגוד: **[ולא בעבודת כוכבים].** קרבן עבודת כוכבים בפרשת שלח לך וכי תשגו[ג]: **מעיני מעיני.** מפר העלם דבר: **ואם נפש אחת.** התם כתיב בפרשת שלח לך: **מעלין.** מלבור והתם[מ] יליפינן להו מפר העלם[נ]: **תורה אחת.** לענין קרבן כתיב (א) בפר עבודת כוכבים. תורה כל התורה במשמע הוקשה כל התורה לענין קרבן לעבודת כוכבים: **מה עבודת כוכבים** (ב) **על דבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת.** כדכתיב התם והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו' וכתיב[ס] אלמא כולה פרשתא בדבר שזדונו כרת ושגגתו חטאת משמע: **אשכחן יחיד ונשיא ומשיח.** בהך היקישא לא משמע אלא הני דכתיב והנפש ואלו לבדן במשמע שהן יחידין דהני קראי כתיבי בפרשת ואם נפש אחת[ע] בעבודת כוכבים: **אמר קרא.** גבי יחיד ונשיא ומשיח: **ואם נפש.** וי"ו מוסיף על ענין ראשון: **וילמד עליון מתחתון.** לבור מיחידים: **יליף מעיני מעיני.** שאר מצות מעבודת כוכבים: **מרובים.** עיר הנדחת: **יכול נחלק בקרבנותיהם.** אם עבדו בני עיר אחת עבודת כוכבים בשוגג יהו חלוקים בקרבנם שלא יביא כל אחד קרבנו שעירה ביחיד: **ת"ל כו'.** אין חלוקים מתורת יחיד אלא רוב ישראל או כולן דכתיב ואם מעיני העדה (במדבר טו) אבל בני עיר אחת יחידים הם: **בהוראה.** היינו העלם דבר שהורו ב"ד שהעבודת כוכבים מותרת ועשו לבור על פיהם: **א"נ.** אפי' לא משכחת לה קרבן לחלק נימא לריכים הני מרובים חילוק בין יחיד וליכא הלכך אין להם כפרה קמ"ל: **אמו אנוסה אביו.** שנשאה אחיו מאביו אחרי כן ומת בלא בנים ונפלה לפני בנה ליבום: **בפלוגתא דר' יהודה ורבנן.** כדאמרי' לעיל (דף ד.) ורבי יהודה אוסר באנוסת אביו ולר' יהודה לא משכחת לה אם נופלת לפני בנה ליבום אלא לרבנן ובאנוסה ולהכי לא תנא לה דבפלוגתא לא קא מיירי: **והרי איסור מצוה ואיסור קדושה.** לקמן בפרק כילד כו' (דף כ.) כל שאיסורה איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת איסור מצוה כגון שניות מד"ס כדמפרש לקמן בפ"ב (כא.) או איסור קדושה כגון שנפלה לפניו ממזרת או נתינה שהיא בלאו חולצת ולא מתייבמת חולצת דלא אלים איסור לאו בלא כרת לאפקועי ייבום לגמרי ולא מתייבמת דהא אסורה לי'. ופליג ר"ע דאמר בפ' החולץ (לקמן דף מט.) חייבי לאוין כחייבי כריתות דקתני איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דיש ממזר מחייבי לאוין ולר"ע אלים לאו למיפטריה בולא כלום כערוה גמור': **אם הלרות.** לרת ערוה מתייבמת:

רבי בית הלל אינה משנה והרי אשת אחיו שלא היה בעולמו

דפליגי

מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ושגגתו חטאת. לגב שיטפיה נקט ליפנא דמתני' דהוריות (דף ח.) דאיתי לעיל דשגגתו חטאת לא קיס ליה באחות אלא מעלה מהכא:

בעבודת כוכבים אתיא מעיני מעיני. לא מצינו למימר אתיא מצות מצות דכל מצות דכתיב בעבודת כוכבים אילטריך לכדדרש בספרי כל מצות זו עבודת כוכבים שסקולה כנגד כל המצות:

וילמד תחתון מעליון. וא"ת תיפוק לי דכתיב התם כרת בהדיא כדדרשי רבנן בסמוך וי"ל דלר' ההוא כרת במנדרך את השם דהכי כתיב את ה' הוא מגדף ונכרתה ובפ' מי שהיה טמא (פסחים דף לג.): אית לי' לרבי מגדף היינו מנדרך את השם:

ורבנן האי סברא מנא להו. וא"ת כולה מילתא תיפוק לי מעליה דג"ש ניתנה לדרש לכל מילי וי"ל דעליה דכתיב גבי אחות אשה וגבי חטאת לא מופנה והוא דיבוק מופנה ור"ת אומר דאפילו מופנה הויא דאמות אשה כיון דהוה דחטאת לאו מופנה שבקינן ליה למופנה מגד אחד ודרשינן ממופנה משני גדדין כדאמרינן בהמפלת (נדה דף כב: ושם): **מה עבודת כוכבים דבר שחייבים על זדונה כרת.** וא"ת ואימא מה עבודת כוכבים שחייבים על זדונה סקילה וי"ל דלא גמרינן אלא מה דכתיב בהוא קרא דלא כתיב התם אלא כרת דקסבר מגדף היינו עובד עבודת כוכבים וה"ל לרבנן דלא גמרי מה עבודת כוכבים שיש בה לאו וכרת ולא בעו לאו כיון דלא כתיב בהוא פרשה תדע דבפרק בתרא דמכות (ד' יג: ושם) ממעט פסח ומילה משום דבעינן דומיא דעבודת כוכבים דאמר רחמנא לא תעביד והני קוס עשה ניהו ולא ממעט להו משום דלית בהו לאו כמו בעבודת כוכבים ומיהו לרבי דנפקא ליה חטאת מעליה בעי לאו וכרת כמו באחות אשה ואתי שפיר דבשבועות (דף יג.) דריש רבי דבפורק עול ומפר ברית ומגלה פניס אית בהו כרת ולא חשיב להו בהדי ששה ושלשים כריתות משום דלא אשכחן בהו לאו[פ]:

ורבנן. לית להו כרת בפורק עול ומפר ק' ברית ומגלה פניס אלא מוקמי ג' כריתות בעבוד' כוכבים בסוף פרק ארבע מיתות (סנהדרין דף סד:) ע"כ גליון: **מאי לייתו פר בו'.** קסבר דכיון שחלקס מכל חייבי מיתות ב"ד לממונן פלט חלקינן להו מכל מתכפרים וקשיא לליתו כבש או אילו ואפי' איכא שוס מתכפר דמייתי מ"מ הוה ליה לאקשויי:

והרי איסור מצוה ואיסור קדושה דפליגי ר"ע ורבנן. בכל דוכתי פשיטא ליה להש"ס דחייבי לאוין לר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין לאו בני חלילה וייבוס מינהו כמו חייבי כריתות הכא והבערל (לקמן דף עט:) גבי פלוגא דכא וכרות שפכה ובפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נג:) ותימה לר"י דאמאי לא אמרינן נמי לר"ע דליתי עשה ולידחי לא תעשה:

בתו

מסורת הש"ס

(א) הוריות ט., ב) [ל"ל וכ"ד מביאים כו' כן איתא במשנה דהוריות ט.], ג) הוריות דף ח., ד) [פסחים ס. קידושין יד: ב"מ לה. שבועות י. זבחים מת. חולין עח. כריתות כב:], ה) שבת סח: [הוריות ח.], ו) הוריות ח., ז) שם, ח) [ברכות טו: וש"נ], ט) [מנחות פ:], י) לקמן יג. [ודף ס. עדיות פ"ד מ"ח], כ) [ברכות לו: גיטין יח:], ל) [במדבר טו], מ) [הוריות ח.], נ) [ויקרא ד], ס) [במדבר טו], ע) [שם], פ) [וע"ע תוס' יומא פו.], צ) גליון, ק) עיין מהרש"ל,

תורה אור השלם

1. וְנוֹדְעָה הַחַטָּאת אֲשֶׁר חָטְאוּ עָלֶיהָ וְהִקְרִיבוּ הַקָּהָל פַּר בֶּן בָּקָר לְחַטָּאת וְהֵבִיאוּ אֹתוֹ לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד:

ויקרא ד יד

2. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקַּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:

ויקרא יח יח

3. אִם הַכֹּהֵן הַמָּשִׁיחַ יֶחֱטָא לְאַשְׁמַת הָעָם וְהִקְרִיב עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא פַּר בֶּן בָּקָר תָּמִים לַיְיָ לְחַטָּאת: ויקרא ד ג

4. אֲשֶׁר נָשִׂיא יֶחֱטָא וְעָשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֱלֹהָיו אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה בִּשְׁגָגָה וְאָשֵׁם:

ויקרא ד כב

וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה מֵעַם הָאָרֶץ בַּעֲשֹׂתָהּ אַחַת מִמִּצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמָה: ויקרא ד כז

5. וְאִם כָּל עֲדַת יִשְׂרָאֵל יִשְׁגּוּ וְנֶעְלַם דָּבָר מֵעֵינֵי הַקָּהָל וְעָשׂוּ אַחַת מִכָּל מִצְוֹת יְיָ אֲשֶׁר לֹא תֵעָשֶׂינָה וְאָשֵׁמוּ:

ויקרא ד יג

6. וְהָיָה אִם מֵעֵינֵי הָעֵדָה נֶעְלְמָה לְשַׁגֵּגָה וְעָשׂוּ כָּל הָעֵדָה פַּר בֶּן בָּקָר אֶחָד לְעֹלָה לְרֵיחַ נִיחֹחַ לַיְיָ וּמִנְחָתוֹ וְנִסְכּוֹ כַּמִּשְׁפָּט וּשְׂעִיר עִזִּים אֶחָד לְחַטָּאת: במדבר טו כד

7. וְאִם נֶפֶשׁ אַחַת תֶּחֱטָא בִּשְׁגָגָה וְהִקְרִיבָה עֵז בַּת שְׁנָתָהּ לְחַטָּאת:

במדבר טו כז

8. הָאֶזְרָח בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְלַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכָם תּוֹרָה אַחַת יִהְיֶה לָכֶם לְעֹשֵׂה בִּשְׁגָגָה: וְהַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּיָד רָמָה מִן הָאֶזְרָח וּמִן הַגֵּר אֶת יְיָ הוּא מְגַדֵּף וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִקֶּרֶב עַמָּהּ: במדבר טו כט-ל

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תורה וכו' כתיב בפרשת עבודת כוכבים: (ב) ד"ה מה עבודת כוכבים דבר כנ"ל ותיבת על נמחק:

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ו מהל' שגגות הל' ו ג ד: לה ב מיי' פ"ד מהלכות ע"ז הלכה ב:

תוספות ישנים

מאי נחלוק דמשמע קרבן משונה ליתי פר לבור בשאר מצות הוא דמייתי. וא"ת ולימא ליתי כבש או איל דליתיה באיזך וי"ל דאין לנו לבדות מדעתנו קרבן חדש. וא"ת פ"ב למה לו להאריך בדקתמר ליתי פר כו' הו"ל למפרך מאי נחלוק אי ליתי קרבן דאיתיה במקום אחר אין זה נחלוק ואי מייתי קרבן דליתיה בשום מקום אין לנו לבדות מדעתנו וצ"ע:

מוסף רש"י

תורה אחת יהיה לכם לעושה בשגגה והנפש אשר תעשה ביד רמה. בעבודת כוכבים משמעי קרא, דתניא בספרי ר"ש אומר בעבודת כוכבים הכתוב מדבר שנאמר כי דבר ה' בזה שבזה על דבור ראשון שנאמר בו אנכי ה' אלהיך ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני (הוריות ח.). הוקשה כל התורה כולה לעבודת כוכבים. קרבנות של שגגות של כל עבירות בשל ע"ז, מה ע"ז קרבן אלה אינו בא אלא על עבירה גמורה שחייב על זדונו כרת, דסמיך ליה והנפש אשר תעשה ביד רמה וגו'כתה, אף כל התורה אין מביאין חטאת אלא על דבר שזדונו כרת (שבת סט.). אשכחן יחיד ונשיא ומשיח. דכתיב ואם נפש וכתיב תורה אחת יהיה לכם והנפש אשר תעשה ביד רמה, דיחיד ונשיא ומשיח בכלל ואם נפש אחת (הוריות ח.). וילמד עליון מתחתון. דכתיב בפרשה למעלה וכי תשגו ולהיינו לבור וילמד מתחתון מואם נפש, מה להלן דבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות, דבגי יחיד הוקשה כל התורה כולה לעבודת כוכבים, אף לבור אין מחייבין אלא בדבר שחייבין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת בין בעבודת כוכבים בין בשאר מצות (שם). יכול נחלוק בקרבנותיהן. דבי היכי דחלוק לבור מיחידים דקרבן לבור בעבודת כוכבים לא דמי לשום קרבן יחיד, ה"נ נחלוק בקרבנותיהם דלהוי חלוק דמרובין שעשו שוגגין דעיר הנדחת דלא להוי דמי לעולם לשום קרבן לא לבור ולא ליחיד, תלמוד לומר תורה אחת. דעיר הנדחת דשוגג כיחידים דמו ומייתי כל חד וחד שעירה כיחיד (שם). מאי לייתו. אנשי עיר הנדחת רבים דבסיף, לייתו פר צבור בשאר מצות הוא דמייתו. ולא הוי חלוק, וכ"ש דבעינן חלוק בין אנשי עיר הנדחת לבור דהא אין לבור בעשין עיר הנדחת כלל (שם). יחיד נמי היינו קרבנו. ולא הוי חלוק (שם). אצטריך. תורה אחת דס"ל וכו' אי נמי צריך. לחלוק בקרבן, ואין לו תקנה. לעיל הנדחת בשוגג דאי אפשר לחלוק, קמ"ל, תורה אחת, דמייתי כל חד שעירה כיחיד (שם).

רבי שמעון. פליג בחשת אחיו שלא היה בעולמו בפ' שני (לקמן דף יח:) ומצריך ליה חליצה ואפ"ה קתני לה במתני' דפטורה: ומשני **בגולד ולבסוף ייבם לא פליג ר"ש.** היכא דמת ראובן בלא בנים ועד שלא יבמה שמעון גולד לוי אחיהם ועודה זקוקה ליבם והיתה לו אסורה בגפילה זו משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ויבמה שמעון ומת בלא בנים מודה ר"ש שאסורה לגוי הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בגפילה ראשונה. וכי פליג ר"ש בייבם שמעון את אשת ראובן ואח"כ גולד לוי ומת שמעון דהתם שרי ליה ר"ש לייבומי דלא נפלה לפניו מכח ראובן אחיו שמת כבר ולא נאסרה עליו כלום שכשנפלה לפניו מכח שמעון שהיה בעולמו נפלה: **והאמר ר' אושעיא.** בפ' שני (לקמן יח:): **חלוק היה ר"ש אף בראשונה.** בגולד ולבסוף ייבם: **והאמר רב יהודה אמר רב.** בפרק ד' אחין דתנן[ג] ד' אחין שיש נשאו שתי אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות לפי ששתיהן זקוקות לזה ושתיהן זקוקות לזה ואי נסיב האי קא פגע באחות זקוקתו ודמיא לאחות אשה בחייה וקתני התם היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה כגון שהיתה חמותו או כלתו אסור בה ומותר באחותה דלאו אחות זקוקתו היא משום דהך ערוה היא ולא זקוקה ליה דרחמנא פטרה מייה מדרשת עליה עליה[ד] והשתי אסור בשתיהן היתה השניה אסורה על השני איסור ערוה כגון שהיתה חמותו האסורה לזה מותרת לזה ולאה שתי אחיות ונפלו לפני לוי ויהודה רחל חמותו של לוי ולאה חמותו של יהודה רחל אסורה לגוי ומותרת ליהודה דלאו אחות זקוקתו היא דלאה לא זקוקה ליה דהא חמותו היא ולאה אסורה ליהודה ומותרת לגוי [ה] ואינה אחות זקוקתו דרחל לא זקוקה ליה דהא חמותו היא וקתני התם [לקמן כו.] זו היא שאמרו אחותה כשהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת שתי אחיות שהן יבמות זו לזו שנשאו לשני אחין ונפלו לפני שני אחים או חולצות או מתייבמות רחויות לחליצה או לייבום וכגון שהיתה כל אחת אסורה על האחד איסור ערוה כדפריש"ת וקאמר רב יהודה בכולן ט"ו עריות אני קורא בהם משנה זו האסורה לזה מותרת לזה כו' כלומר אפשר להתקיים ומשכחת בכולן שיהו ב' אחיות נופלות לפני ב' אחים וזו אסורה לזה משום בתו וזו אסורה לזה משום בתו וכן בת בתו וכן כולן ותהא האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה ויתייבמו שתיהן אע"פ שהן שתי אחיות ולא אמרינן אחות זקוקתו היא. בתו לא משכחת לה אלא בתו מאנוסתו שאי אפשר לבתו של ראובן ובתו של שמעון להיות אחיות מן האם שהרי אשת ראובן שילדה לו בת וגירשה לא נישאת שוב לשמעון שגרושת אחיו היא אלא הכי משכחת לה ראובן אנס אשה וילדה לו בת וחזר שמעון ואנסה[ו] את אנוסת אחיו שמותרת לו דלא אסרה תורה אלא אשת אח על ידי קידושין וחזרה וילדה לו בת לשמעון הרי בת ראובן ובת שמעון אחיות מן האם ונישאו לגוי ויהודה אחי אביהן ומתו ונפלו לפני ראובן ושמעון בת שמעון מתייבמת לראובן דלאו אחות זקוקתו היא ובת ראובן לשמעון. וכן בת בתו של ראובן ובת בתו של שמעון שהיו אחיות מן האב ונישאו לגוי ויהודה. וכן בת בנו של ראובן [וכן בת בנו של] שמעון שהיו אחיות מן האם. וכן בת אשתו של ראובן ובת אשתו של שמעון שהיו אחיות מן האב כגון נחשון שנשא ב' נשים וילדו לו ב' בנות ומת נחשון ונישאו ב' נשיו לראובן ושמעון וב' בנותיו לגוי ויהודה ומתו לוי ויהודה בת אשת שמעון תתייבם לראובן ואחותה לשמעון. וכן בת בתה של אשת ראובן ובת בתה של אשת שמעון שהיו אחיות מן האב וכן בת בנה של אשת זה ושל אשת זה שהיו אחיות מן האם וכן חמותו של ראובן וחמותו של שמעון שהיו אחיות וכן אם חמותו וכן אם חמיו. וכן אחותו של ראובן מאמו ואחות שמעון מאמו היו אחיות מן האב ונפלו לפניהם מלוי ויהודה כגון ראובן ולוי בני יעקב מרחל היו ולה בת מנחשון וכן שמעון ויהודה בני יעקב מבלהה וגם לה היה בת מנחשון ונשא לוי בת בלהה מנחשון ויהודה נשא בת רחל מנחשון והן שתי אחיות ומתו לוי ויהודה ונפלו לפני ראובן ושמעון בת בלהה אשת לוי אחות שמעון מאמו ואסורה לו מתייבמת לראובן ובת רחל אשת יהודה אחות ראובן מאמו [ו] [אסורה לו] ומותרת לשמעון. וכן אחות אמו של ראובן ואחות אמו של שמעון היו אחיות מן האב כגון כלב שנשא שתי נשים [ז] חלאה ועברה (דה"א ד) וילדו לו שתי בנות ומת ונשא יחצאל לאחר מיתתו את שתי נשיו וילדו לו שתי בנות ונשא יעקב את שתי בנות יחצאל זו לאחר מיתת אחותה וילדה לו בת חלאה מיחצאל את ראובן ובת עברה מיחצאל את שמעון ולוי בן יעקב מאשה אחרת נשא את בת כלב מחלאה שהיא אחות אמו של ראובן מן האם ויהודה נשא את בת כלב מעברה שהיא אחות אמו של שמעון מן האם ומתו לוי ויהודה אשת לוי אחות אם ראובן מותרת לשמעון שהיא בת כלב מחלאה ואם שמעון היתה בת יחצאל מעברה ואשת יהודה אחות אם שמעון מותרת לראובן. וכן אשת אחיו מאמו כגון יעקב שנשא בלהה ולה נפתלי מאיש אחר והוליד ממנה ראובן ולוי ועוד נשא זלפה ולה ששכר מאיש אחר וילדה ליעקב שמעון ויהודה ונשאו נפתלי וששכר שתי אחיות ומתו ועמד לוי ונשא אשת ששכר בן זלפה שלא היה קרוב לו ויהודה נשא אשת נפתלי בן בלהה שהרי נכרית אצלו ומתו בלא בנים ונפלו לפני ראובן ושמעון אשת לוי אסורה לשמעון מפני ששכר בעלה שהיה אחיו מאמו ומותרת לראובן ואשת יהודה אסורה לראובן מפני נפתלי בעלה הראשון שהיה אחיו מאמו ומותרת לשמעון. וכן אחות אשתו [כגון] נפתלי שהיו לו שתי נשים עדה וצלה וילדה לו עדה את דינה וצלה ילדה את נעמה ומת וישאו נשיו לאחר וילדו שתי בנות ונשאו ראובן ושמעון את הבנות האחרונות ראובן נשא את בת עדה ושמעון בת צלה ולוי ויהודה נשאו את שתי בנות נפתלי לוי דינה בת עדה ויהודה נעמה בת צלה ומתו בלא בנים ונפלו אחיות הללו לפני ראובן ושמעון ונמצאת אשת לוי אחות אשתו של ראובן מותרת לשמעון ואשת יהודה אחות אשתו של שמעון מותרת לראובן: **אשת אחיו שלא היה בעולמו.** לא משכחת לה אלא אליבא דר"ש דשרי בייבם ובגולד ובסוף גולד וסימניך מת גולד וייבם כגון ראובן ושמעון ולוי ויהודה בני יעקב ונשאו ראובן ושמעון שתי אחיות ומת ראובן בלא בנים וגולד יששכר ליעקב ומצאה ליבמתו זקוקה לייבום אסורה לו משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ויבמה לוי ומת שמעון אחרי כן וגולד זבולון ומצאה עליו באיסור ויבמה יהודה ומתו לוי ויהודה ונפלו אחיות הללו לפני יששכר וזבולון אשת לוי אסורה ליששכר מפני שבא ומצאה באיסור נפילת ראובן שהיה אחיו שלא היה בעולמו ומותרת לזבולון שבא ומצאה בהיתר דכשגולד זבולון כבר נתייבמה זו ללוי ובייבם ובסוף גולד שרי רבי שמעון ואשת יהודה אסורה לזבולון מפני שבא ומצאה באיסור נפילת נישואי שמעון אחיו שלא היה בעולם ומותרת ליששכר שראה שמעון ויהודה. כלתו כגון בן ראובן ובן שמעון נשאו שתי אחיות ומתו ונשאו לוי ויהודה אחי ראובן ושמעון ומתו בלא בנים כלתו של זה מותרת לזה ושל זה מותרת לזה ונמצאו שתי אחיות מתייבמות: **ורב יהודה מהרגם.** להא דרב מחמותו ואילך אבל שם עריות דבבא דרישא לא תני בו אני קורא בהן ואף על גב דבכולהו משכחת לה: **כיון דבתו.** לא מיתוקמה אלא בבת אנוסה וכדפרשינן באונסין לא קא מיירי מתניתין ואידי דלא תני בתו לא תני להו לכולהו עריות משום לד בתו:

וסימניך

בתו מאנוסתו. ל"ל דשייכיה אנוסות דאי אנסה ראובן ושמעון נשאה א"כ לשמעון אסירי תרוייהו אחת משום בתו ואחת משום בת אשתו: **באונסין לא קמיירי.** דבכולן אני קורא בהן משמע ברגיל להיות: **משכחת לה בשיתא אחים.** בפ' ארבעה אחין (לקמן ד' כח.) פריך בחמשה נמי משכחת להו: לעולם דפליגי ר"ש ורבנן וקתני בגולד ולבסוף ייבם לא פליג ר"ש והאמר[ה] ר' אושעיא חלוק היה ר"ש אף בראשונה הא איתותב ר' אושעיא [ו]והאמר רב יהודה אמר רב וכן תני ר' חייא בכולן אני קורא בהן האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה ואחותה שהיא יבמתה חולצת או מתייבמת ורב יהודה מתרגם מחמותו ואילך אבל שיתא בבי דרישא לא מ"ט כיון דבתו באונסין משכחת בנשואין לא משכחת לה בנשואין קמיירי באונסין לא קא מיירי ואביי מתרגם אף בתו מאנוסתו כיון דאשכוחי משכחת לה אי בעיא מן האונסין תהוי [אי בעיא מן הנשואין תהוי] אבל אשת אחיו שלא היה בעולמו לא מאי טעמא כיון דלר"ש הוא דמשכחת לה לרבנן לא משכחת לה בפלוגתא לא קא מיירי ורב ספרא מתרגם אף אשת אחיו שלא היה בעולמו ומשכחת לה בשיתא אחים ואליבא דר' שמעון וסימניך

והאמר ר' אושעיא חלוק היה ר' שמעון אף בראשונה. וא"ת ולשני דמיירי בחד אחא ומית (ולא ייבם) (ונולד לו אח) אי נמי בתרי (ולא ייבם) ולא מית (ונולד להם אח) דבהא מודה ר' אושעיא דר' שמעון מודה בהא כדקתאמר לקמן (יח:) וי"ל דהא לא מצינן למימר דהא בפ"ב (יח.) מפרש כיצד אשת אחיו שלא היה בעולמו ולא מיירי בכי האי גוונא:

הגהות הב"ח

(א) גב' משכחת לה בנשואין: (ב) רש"י ד"ה והאמר רב יהודה וכו' ומותרת לגוי דאינה אחותו:

מוסף רש"י

בכולן אני קורא בהן. בכל חמש עשרה עריות דבפ"ק אפשר להן להיות שתי אחיות נופלות לשני אחין והאחת אסורה על זה משום אחת מכל העריות הללו ומותרת לזה והשניה אסורה על זה משום אותו שם ערוה עצמו ומותרת לזה ומתוך כך נמצאו שתי אחיות מתייבמות ולא פגעו באחות זקוקה (לקמן כח:). **כיון דבתו באונסין משכחת לה.** בבתו מאנוסתו, כגון ראובן אנס אשה והוליד בת ובא שמעון ואנס אנוסת אחיו והוליד בת ונישאו בת ראובן ובת שמעון לגוי ויהודה אחי אביהן והרי הן אחיות מן האם, בת שמעון מותרת לראובן ובת ראובן מותרת לשמעון ונמצאו שתי אחיות מתייבמות וכן בת בתו וכן כולן ואע"ג דכל חמשה בני דישא משתכחי בנשואין הואיל ובתו לא משתכחא שיהיו שתי בנות של שני אחין אחיות מן האם, שאי אפשר שנשא יבמתו שיש לה בת, לא תני בהו האסורה לזה כו' הואיל וכולן איסור שם בת הן (לקמן כח:). **כיון דלר"ש הוא דמשכחת לה.** האסורה לזה כדמפרש רב ספרא לקמיה (שם). **בפלוגתא לא קא מיירי.** ר' חייא (שם).

ה) [לקמן יח:], ו) [לעיל ג:], ז) בס"ג נוסף: ונשא, ח) [רש"ל], ט) וי"ג מחלה ומעבר [וכן להלן רש"ל],

---

ג) [לקמן יח:], ד) [לעיל כח.], ו) בס"ג נוסף: ונשא,

וסימניך מת נולד ויבם כו'. כדפי' אלמא מדתני רבי חייא בכולן אני קורא בהן ואפילו בחשת אחיו שלא היה בעולם אלמא תנא דמתני' תני פלוגתא דהא רבי חייא אמתני' קאי: **לרבי ליה הני כללי.** דר' חייא הלכך לא מוקמי מתני' בפלוגתא אלא בנולד ולבסוף ייבם לדברי הכל: **אמו אנוסת אביו בחדא משכחת לה.** להכי לא נקט לה במתני' שאי אתה קורא בה האסורה לזה מותרת לזה ואחותה כשהיא יבמתה מתייבמת שיהו ב' אחיות נופלות להתייבם ותהא זו האסורה לזה משום אמו וכן זו על זה ומותרת לשני אלא חדא משכחת לה או האסורה לזה מותרת לזה או אחותה כשהיא יבמתה: **אי יעקב שני אחיות אנס.** וילדה לו האחת לוי והאחת יהודה ונשא לראובן אנוסת אביו אמו של לוי ושמעון נשא אנוסת אביו אמו של יהודה: **אחותה כשהיא יבמתה.** נופלת לייבום לפני לוי ויהודה בניה משכחת לה: **האסורה לזה מותרת לזה לא משכחת לה.** לפי שאמיתן אסורות על שניהם אמו של לוי האסורה לו משום אמו ואחותה משום אחות האם וכן ליהודה ושתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום: **ואי שני נכריות אנס.** וילדו לו ב' בנים ונשאום ב' בנים מאשה אחרת ונפלו לפני בניהם האסורה לזה מותרת לזה משכחת לה אבל לאו אחיות ניהו ועיקר מילתיה דרבי חייא משום ייבום שתי אחיות נקט: ה"ג **רב אשי אמר לעולם ליה ליה לר' הני כללי ובפלוגתא קא מיירי.** כלומר לא תימא דהא דלא תני אמו אנוסת אביו משום דלא משכחת [בה] הני כללי דלרבי ל"ל הני כללי ולא תימא להכי שבקיה דלא מיירי בפלוגתא דבפלוגתא ודאי קמיירי ומאי אין לו מוח דקאמר ליה[ה] ה"ק ליה כו': **דאסר באנוסת אביו.** ולא משכחת לה שתפול אם לפני בנה לייבום מאחיו ומאביו[ו]: **דאי עבר ונסיב.** את אנוסת אביו ונפלה לייבום לפני בנה ואיתני: **בלא דאי נמי משכחת.** שלא עבר זה המת בנישואיה: **אנס דלאו.** ועבר על דת: **ואע"פ.** דמהדר ליה רבי לוי כמדומה אני שאין לו מוח בקדקדו: **בדקה לוי במתני'.** הגיהה והוסיפה לאמו אנוסת אביו במשנתו: **היפה אמו נשואה אביו ונשאה לאחיו מאביו ומת.** לא תפסי קדושין בה שהרי אשת אב בכרת ואמרינן לקמן [כ:] אין קדושין תופסין בחייבי כריתות דברי הכל הלכך כשמת רשע זה לא נפלה זו לייבום לפני בנה דלאו אשת אח הוא ואינה פוטרת לרחה: היתה

לעולם לית ליה לרבי הני כללי **ובפלוגתא קמיירי.** ואע"ת ליתני אשת איש שפוטרת צרתה כגון דאמר לה ה"ז גיטך ע"מ שלא תנשאי לפלוני דפליגי בהמגרש (גיטין דף פב.) ר"א ורבנן דלר"א הוי גט ואסורה לפלוני ואם נשאת לאחיו ומת פוטרת צרתה ואע"ג דאסורה לכל אדם אפי' לרבי אליעזר מדרבנן עד שימות המגרש או הפלוני דמייבמין שמא תנשא לו לאחר שתתאלמן או תתגרש מזה ונמצאו בניה ממזרים כדמייבמין בהמגרש (שם דף פד.) ע"מ שלא תבעלי לפלוני שמא תבעל לו אחר שתתאלמן או אחר שתתגרש ובעודה תחתיו ליכא למיחש יותר מאבא ואביך מ"מ לוי דקתני נמי דאי כדאמרינן לקמן קשה דליתני נמי להך ולמאן דנפקא ליה מאחות אשה ניחא דלא דמי הך לאחות אשה דע"מ שלא תנשאי שריא ליה בזנות וע"מ שלא תבעלי יכולה היא להתקדש לו ולא דמיא לאחות אשה ובע"מ שלא תנשאי ולא תבעלי נמי אי חשיב שיור כמו בחוץ מפלוני א"כ שריא ליה כי נשאת לאחיו קודם ואפי' אי לא חשיב שיור מ"מ לא דמי לאחות אשה דהתם בשעת נפילה הוי אחות אשתו אבל הכא בשעת נפילה אינה אשת איש עד שתבעל לו ואפי' תחשבנה אשת איש כיון שמטעם אשת איש אסורה ליבעל לו מ"מ לא דמי כיון שאם תבעל ליבם שנאסרה עליו הויא אשת איש ולא היתה אשת אחיו מעולם הלכך לא פטרה צרתה ומיהו למאן דנפקא ליה מולקחה כל היכא דאיכא תרי ליקוחין קשה וי"ל אע"ג דלוי תני דאי בפלוגתא קמיירי לא קמיירי אלא בפלוגתא דס"ל לתנא דמתני' כוותיה תדע דלא תני לוי חייבי לאוין אע"ג דלר"ע לאו בני חלילה וייבום ניהו ומאן דמוסיף לעיל אשת אחיו שלא היה בעולמו ומשכחת לה כר"ש אע"ג דשמא תנא דמתני' לא סבר לה כר"ש היינו משום דבכולן אני קורא בהן משמע ליה דקאי אכולהו אבל אי מודו רבנן לר"א בקידושין דמספקא ליה לאחיי מדקאמר ברים המגרש (שם דף פב: ושם) דאם אינתן לר' אבא קשיא ליתני אשת איש דמשכחת לה אפילו לרבנן כגון שבא לאוכן וקדשה חוץ משמעון ובא שמעון וקדשה סתם ומת שמעון [ונפלה לפני לוי אחיו] ולרת צרה נמי משכחת לה כגון שקדשה לאוכן חוץ משני אחין וי"ל דלא קרינא לגביה אשת המת דכבר נאסרה [עליו לפני קדושי אחיו] משום אשת [אח] ולא חשיב ערוה במקום מצוה ומיהו אי אשת שני מתים דאורייתא כדמשמע בהמגרש (שם דף פב: ושם) ליתני הכא אשת ב' מתים כגון שבא לאוכן וקדשה חוץ משמעון ולוי אחיו ובא שמעון וקדשה סתם ומת כו' או בענין שאמר ר' יוחנן בפ' האומר (קדושין דף ס.) דאפילו הן ק' תופסין ומשכחת בהן נמי לרת צרה ומיהו בפ"ג (לקמן לא: ושם ד"ה מדרבנן) ובפ"ב (לקמן יח. ושם) משמע דאשת שני מתים גזירה דרבנן ושם אפרש ובירושלמי ברים המגרש פריך לה מתיב ר' חנינא בשם רבי פנחס ליתני ט"ז נשים כר"א ומשני תמן התורה אסרה עליו (ג) הכא הוא אסרה עליו ופי' רבינו יצחק תמן התורה אסרה עליו ומשנשאה המת אין לה היתר להתייבם כשימות מפני שאין איסור שבה תלוי בשום אדם אלא בתורה שאסרה עליו אבל אשת איש האיסור תלוי במגרש שאם ירצה יתירנה ליבם קודם שימות אחיו שנשאה ולהכי לא תני להו דלא דמו להו לפי שביד המגרש להתירה[ו]: **דקתני** שש עריות חמורות **מאלו כו'.** ותימה דמאי ס"ד דהנהו דלעיל דלא דייקי מסיפא וממ"נ כיון דתני לה גבי שש עריות לא אפשר למיתנייה בריש"א וי"ל דקשיא ליה לוי דה"ל למיתני בריש"ז וכסיפא לא הוה ליה למיתני אלא ה' ואע"ג דאתי כרבי יהודה ה"ל למיתני ששה עשר דאי עבר ונסיב ושני ליה רבי בפלוגתא לא קא מיירי ודאי לא קא מיירי: **לרבי** יהודה נמי **משכחת לה דאי עבר ונסיב.** תימה דבלא דאי עבר ונסיב נמי משכחת לה (ד) שקידש ולא בעל דאפילו אביי דאמר בפרק בתרא דקידושין (דף עח.) גבי אלמנה לכ"ג קידש לוקה היינו משום דכתיב לא יקח אבל הכא לא יגלה כתיב וי"ל דשמא אסור לקדש מדרבנן שמא יבעול ואפילו יהא מותר לקדשה חשיב דאי מטעם שאסור לבוא עליה וא"ת אפילו ע"י דאי היכי משכחת לה הא ר' יהודה סבר כר"ע בפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נג.) דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין וי"ל דלא סבר לה הש"ס כברייתא דהתם אלא כמתני' דפליג עלה ועוד דעל כרחך מתני' דהכא לא סברה בהא כרבי יהודה דהא קתני בפ"ב (לקמן דף כ.) איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת ואי אין קדושין תופסין בחייבי לאוין חלילה נמי לא תיבעי וא"ת בחייבי לאוין דשאר מנלן דלא סבר מתני' כרבי יהודה דאיסור מצוה ואיסור קדושה מפרש לקמן כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל ואר"י דע"כ

מתני'

הגהות הב"ח

(ה) גב' מת נולד ויבם לר' כל"ל ותיבת אלא נמחק: (ו) שם מותרת לזה לא משכחת לה ואי ב': (ז) תוס' ד"ה לעולם וכו' אסרה עליו ברם הכא הוא: (ד) ד"ה לר' יהודא וכו' משכחת לה כגון שקידש:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א) גמ' באחותא דאימיא קמיירי באחותא דאיסורא לא קמיירי כל"ל:

(א) לקמן יג., ב) [לקמן עח.], ג) [פסחים קה. מנחות נב.], ד) [גיטין הערוך בערך פתח פתקה], ה) [לעיל ט.], ו) בס"א: מאביו, ז) [וע"ע תוס' גיטין בד"ה אפילו לא],

שש עריות. יש שחמורות מאלו ומהו חומר שלהן שנשואות לאחריס, ואין יכולין להנשא לאחיו מאביו, ואם ממו בעליהן שהן נכריס אבל זה גרושיהן מותרות להנשא לזה (לקמן יג.). אמר. אינה יכול להנשא לאחיו של זה מאביו שהרי היא לו אשת האב, וכן אשת האב ואחות אביו ואחותו מאביו ואשת אחיו מאביו שהיו לו בניס ואשת אחי אביו, כולן אסורות לאחיו מאביו כשם שאסורות עליו, ואין בהן לד ייבוס על זה לעולם, ואם ניאשו לאחריס ולהם נשים אחרות ומתו, מותרות לינשא לזה, שאין לרת ערוה אסורה אלא כשנפלה ליבום עם הערוה פעם אחת, שכיון שפטרה לגרת ערוה עמדה עולמית באיסור אשת אח שיש לו בניס (שם).

לו א מיי' פ"ח מהל' יבום הלכה יב טוש"ע אה"ע סי' קכב סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וְנִגְּשָׁה יְבִמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: דברים כה ט

תוספות ישנים

החולץ ליבמתו וחזר וקדשה למלי נקט וחזר וקדשה. ונראה דלרבותא נקטיה דתנ"ג דקדשה והוו האחין בלין מכמו ובדיליה ליכא אלא לאו בעלמא מ"מ אמר ריש לקיש לאיכא בדיליה כרת: **סיפא** אתאן לר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. ופירש דנקט ל' מן האחים ס"ה דה"מ למימר הוא עצמו דהא בדיליה נמי איכא לאו ואמאי דאמר"ל דקאמר כן דמן האחים ר"ל אחי המת:

תוס' חד מקמאי

איתמר החולץ ליבמתו וחזר וקדשה אר"ל הוא אינו חייב כרת על החלוצ' והאחין חייבין עליה כרת ובין הוא ובין אחיו חייבין על צרתה כרת ור"י אמר בין הוא ובין אחיו אין חייבין על חלוצה ולא על הצרה כרת והלכתא כר"י דאיתמר הבא על יבמתו וחזר ובא הוא או אחד מאחיו [על צרתה] רב אחא ורבינא חד אמר בעשה וחד אמר בכרת מ"ד בעשה כר"י מ"ד בכרת כר"ל וקיימא לן דכל היכא דפליגי רב אחא ורבינא רב אחא לחומרא ורבינא לקולא והלכתא כרבינא לקולא וק"ל דר"י ור"ל הלכה כר"י הלכך הלכתא כותיה דר"י ואע"ג דרב אשי סבר כר"ל וכן פסק הרב בפרק החולץ:

מתני' סבר דאפי' בחייבי לאוין דשאר קידושין תופסין מדקתני שם עריות ולא קתני ח' עריות גרושתו וחלוצתו דאם היו יכולות לינשא לאחיו היו פוטרות צרותיהן כחייבי כריתות דאין קידושין תופסין אלא ודאי קידושין תופסין בהו ולהכי לא שייך למיתנינהו דאפי' היו יכולות לינשא לאחיו לא היו פוטרות צרותיהן ועוד יש לדקדק מדנקט אנוסת אביו שהיא אמו ולא נקט אנוסת אביו סתם וא"ת כיון דמתני' סבר כרבי יהודה דאסר באנוסת אביו א"כ ע"כ סבר נמי דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין דהא בהא תליא כדמוכח בסוף החולץ (לקמן דף מט. ושם) דמפרש טעמא דר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין משום דסבר לה כרבי יהודה דמוקי לא יגלה באנוסת אביו וסמיך ליה לא יבא ממזר וא"כ למתני' נמי הוי ממזר וכל היכא דהוי ממזר אין קידושין תופסין כדמוכח בכמה דוכתי וי"ל דאע"ג דמתני' מוקמה לקרא באנוסת אביו מ"מ לא הוי ממזר כמו לרבי יהושע דמוקי לא יגלה בשומרת יבם של אביו אפ"ה סבר דלא הוי ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד ודרשינן מלא יקח דהוי חייבי מיתות ב"ד עד לא יגלה דהוי חייבי כריתות הוי ממזר ולא חייבי כריתות וה"ג לתנא דמתני' מלא יקח עד לא יגלה שהוא חייבי לאוין הוי ממזר ולא חייבי לאוין בכלל:

לפי (ו) **שאינן בצרת צרה.** הקשה הר"ר משה כהן לר"ש איתא בצרת צרה כגון שנולדו אחים להן אחר שחלץ ליבמתו וקדשה דלא קיימין עלה בלא יבנה דלאמרינן לקמן בסמוך ולוי מיירי בפלוגתא כיון דקתני אנוסת אביו גבי שם עריות בסיפא דהיינו כרבי יהודה וי"ל דבפלוגתא דלא סבר לה לא קמיירי כדפי' לעיל ולוי לא סבר כר"ש באשת אחיו שלא היה בעולמו:

החוליץ ליבמתו וחזר וקדשה.

וליכא למימר דנקט וחזר וקדשה לאשמועינן דהוא אינו חייב על החלוצה כרת אבל לאו איכא לפי שקדשה דאמרינן בקידושין (דף עח.) מודים במחזיר (ו) גרושתו שאם קידש ולא בעל שאין לוקה דרך בנין בית אסרה תורה אלא נקט קדשה משום דאם מת פליגי רבי יוחנן ור"ל אם זקוקה ליבם לאחיו אי לאו ולא נקט וחזר ובא עליה דבהא לא פליגי רבי יוחנן ור"ל דלכולי עלמא אינו חייב על החלוצה כרת וה"ה דהוה מצי למנקט וחזר ובא עליה אחד מן האחין: **איהו הוא דקאי בלא יבנה.** אי לא הוה כתיב לא יבנה הוה אמינא דאפילו הוא על החלוצה בכרת והשתא אייתר לא יבנה לנתקה מכרת ללאו אבל אחין וצרה דקיימי קיימי ולא קאי לא יבנה עלייהו ותימה דבהחולץ (לקמן דף מד. ושם) משמע דלא אייתר קרא דלא יבנה אלא איצטריך דלא לחלוץ לחדא ולייבם לחדא דהתם פריך אמתני' דמי שהיה נשוי ב' נשים כו' ולייבם לתרוייהו אמר קרא בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים וליחלוץ לתרוייהו אמר קרא בית חלוץ בית אחד הוא חולץ כו' וליחלוץ לחדא ולייבם לחדא אמר קרא לא יבנה וכו' ולייבם לחדא ולחלוץ לחדא אמר קרא אם לא יחפוץ האיש חולץ כו' שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה ומיהו אית ספרים דלא גרסינן להו ואף לספרים דגרסינן איכא למימר דכי משני בתר הכי האי חפץ מייבם וכל שאין עולה לייבום כו' תו לא איצטריך לא יבנה דלא ליחלוץ לחדא ולייבם לחדא דכיון דאין עולה לחליצה דאין חולץ שתי בתים אינו עולה נמי לייבום והשתא אייתר לא יבנה לנתק מכרת ללאו וכפ' ר' אחין (לקמן דף נב.) דקאמר אי דמייבם והדר חלץ ה"ג אלא דלמא חלץ בריש והדר מייבם וקס ליה בלא יבנה התם היינו אליבא דרבי יוחנן דמוקי לא יבנה נמי אצרה אבל לר"ל קס ליה בכרת: **וליתני** לר"ע אין לו עליו כלום. תימה דבפרק המדיר (כתובות דף עה:) איכא כי האי גוונא דתנן היו בה מומים ועודה בבית אביה אחד צריך להביא ראיה ונכנסה לרשות הבעל הבעל צריך להביא ראיה ומסיק בגמרא דרישא ר' יהושע וסיפא ר"ג ולא פריך ולימא לדברי ר"ג נאמנת ועל הבעל להביא ראיה ולא הוה צריך למיתני תרי בבי:

היתה אמו אנוסת אביו ונשאת לאחיו מאביו ומת זו היא אמו שפוטרת צרתה ואע"פ ששנו חכמים במשנתנו חמש עשרה יש לנו להוסיף שש עשרה כגון זו א"ל ר"ל לרבי יוחנן ללוי דאמר דאי נמי קתני לתני החולץ ליבמתו וחזר וקדשה ומת בלא בנים דמגו דאיהי אסורה צרתה נמי אסירא א"ל [8] לפי שאינה בצרת צרה ולימא ליה חייבי לאוין היא וחייבי לאוין בני חליצה ויבום נינהו לדבריו קאמר ליה לדידי חייבי לאוין הם וחייבי לאוין בני חליצה ויבום נינהו אלא לדידך חייבי כריתות נינהו לפי שאינן בצרת צרה איתמר החולץ ליבמתו וחזר וקדשה [6] אמר ר"ל הוא אין חייב על החלוצה כרת והאחין חייבין על החלוצה כרת על הצרה בין הוא ובין האחים חייבין על הצרה כרת [3] ורבי יוחנן אמר [4] בין הוא ובין האחין אינן חייבין לא על החלוצה כרת ולא על הצרה כרת מ"ט דר"ל אמר קרא [1] אשר לא יבנה [2] כיון שלא בנה שוב לא יבנה איהו הוא דקאי בלא יבנה אבל אחיו כדקיימי קיימי ועלה דידה הוא דקאי בלא יבנה הא צרה כדקיימי קיימי ורבי יוחנן מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי האי חליץ ואי בעי האי חליץ ואי בעי [6] להאי חליץ ואי בעי להאי חליץ והשתא קאי עלה בכרת אלא איהו שליחותא דאחים קעביד איהי שליחותא דצרה קעבדה איתיביה ר' יוחנן לר"ל החולץ ליבמתו וחזר וקדשה ומת צריכה חליצה מן האחין בשלמא לדידי דאמינא חייבי לאוין נינהו היינו דצריכה חליצה מן האחין אלא לדידך אמאי צריכה חליצה ולטעמיך אימא סיפא עמד אחד מן האחין וקדשה אין לה עליו כלום ואי חייבי לאוין נינהו אמאי אין לה עליו כלום אמר רב ששת סיפא אתאן לר"ע דאמר [7] אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וליתני לדברי ר"ע אין [8] לו עליו כלום

קשיא

היתה אמו אנוסת אביו ונשאת לאחיו מאביו. קידושין תופסין בה ואפילו לר' יהודה הקידושין תופסין בחייבי לאוין וכשמת נמצאת צרתה צרת ערוה ופטורה: **לוי דאמר דאי נמי קתני.** דהא מתני' רבי יהודה (ג) וכדיק לה לוי אמו אנוסת אביו: **וחזר וקדשה.** וקידושין תופסין לו בה דאינה עליו אלא בלאו דכתיב (ד) אשר לא יבנה את בית אחיו כיון שלא בנה שוב לא יבנה: **ומה נלא בנים.** ולו אשה אחרת: **דמיגו דהיא אסורה.** לאחיו דקיימא עלייהו בכרת לר"ל דאמר לקמן בשמעתין האחין של חולץ חייבין על החלוצה כרת צרתה נמי אסורה: **לפי שאינה בצרת צרה.** דליכא למיתני בה הלכה צרתה ונשאת לאחד מן האחין דהא לכולהו אסירא דכל עריות דמתני' על האחד מהם ערוה ועל שאר אחין מותרות ומלי למיתני בה הלכה צרתה ונשאת לאחיו השני אבל הכא כולהו אחין אסירי בתרוייהו: **ולימא ליה.** רבי יוחנן לר"ל חייבי לאוין נינהו האחין על חלוצה זו שחזרה ונפלה לפניהם ולא קיימא עלייהו בכרת דהא איהו פליג עליה דר"ש בן לקיש לקמן ואמר בין שאר האחים בין החולץ אין חייבין על החלוצה כרת ולא על הצרה כרת: **וחייבי לאוין בני חליצה ויבום נינהו.** כלומר זקוקה היא להתייבם ואין איסור לאו פוטרה מן החליצה דהא מאחות אשה יבמין שהיא ערוה וחייבין על זדונה כרת והלכך לא מצי למיתנייה במתני': **על הצרה.** אם היתה לה צרה ונפטרה בחליצתה של זו דכתיב בית חלוץ הנעל (ה) בית אחד הוא חולץ ואין חולץ שני בתים (ו) ואותה צרה חמורה לעמוד על כולן באיסור אשת אח בכרת שנפטרה מהן כדמפרש טעמא: **כדקיימי קיימי.** באיסור אשת אח: **ור' יוחנן.** אמר לך מי איכא מידי דמעיקרא אי בעי האי אח חליץ ואי בעי האי אח חליץ שהרשות ביד כולן ולענין צרתה נמי (ה) מעיקרא אי בעי להאי חליץ ואי בעי להאי חליץ והשתא משום דחליץ חד לחדא קאי על צרה בכרת וכן אחיו על כולהו בכרת: **האי שליחותא דידהו עבד.** דמעיקרא היה הרשות ביד כולן וכן היא שליחותא דצרה עבדה וכי היכי דהוה עלה בלא יבנה כן על צרתה בלא יבנה וכן האחים על שתיהם: **אמאי צריכה חליצה.** נהי נמי דקידושין תפסי בה דאיהו לא קאי עלה בכרת מיהו כשמת תיפטר ותצא מן האחים משום ערוה הואיל ובכרת היא עלייהו: **עמד אחד מן האחין וקדשה.** שלא קדשה החולץ אלא אחד מן האחין: **אין לה עליו כלום.** דאין קידושין תופסין לו בה ואינה צריכה הימנו גט דאין קידושין תופסין בחייבי כריתות: **סיפא אתאן לרבי עקיבא.** וריש"ל רבנן ומיהו חייבי לאוין הוא דברי הכל:

קשיא

(ה) גמ' ולפי שאינה בצרת צרה. לעיל דף ג ע"ב:

גליון הש"ס

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולפי שאינה בצרת צרה. לעיל דף ג ע"ב:

(ב) גמ' ולפי שאינה בצרת צרה. לעיל דף ג ע"ב:

(ג) תוס' ד"ה אם אותה הלכה וכו' אותה לרה תמורה הימנה לעמוד וכו' משנפטרה מכן: (ד) ד"ה וכו' יוחנן וכו' דמעיקרא מי בעי להתייבם אלא בעי להתייבם אלא: (ו) תוס' ד"ה לפי שאינה בצרת וכו' כגון שנולדו לו אחין אחר:

מוסף רש"י

לר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין. אין קידושין תופסין לאשה האסורה על המקדשה בלאו, וכגון פליגי עליה ואמרי בחייבי כריתות הוא דלא תפסי אבל בחייבי לאוין תפסי (סוטה יח:) בהחולץ (לקמן מד:) בבריתא המחזיר גרושתו ר"ע אומר אין לה בה קדושין (כתובות כט:) לו: דקתני (לקמן נ:) אלא ועשה בה מאמר אין לאחר חליצה כלום, כלומר אין המאמר תופס בה דקס ליה השתא בלא יבנה ואמר בגמ' (נב:) תניא רבי אומר אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה בעבוה (קדושין סח.).

(ה) [לקמן נג.], (ו) [לקמן נ:], (ז) [לקמן נג.], (ח) [לקמן נג.], (ט) [לקמן נג.], (י) [לקמן נג.], (יא) [לקמן נג.], (יב) [לקמן נג.], (יג) [לקמן נג.], (יד) [לקמן נג: סט. לב: כתובות כט: קידושין סד. סח. סוטה יח: סנהדרין נג. תמורה כט:], (טו) [דברים כה], (טז) ס"א חלוצתו,

קשיא. לרב ששת דשנייה הכי: **רב אשי סבר לה כריש לקיש.** דאמר[ה] בכרת וסיפא ניחא: **ומתרץ לה.** לריש דברייתא דקתני לריך חליצה באחים שנולדו לאחר חליצה וקדושין של שני וכו' שמעון אומר[ו] ובסוף נולד לא מהניא נפילתה מן הראשון למהוי עלה ששת אחיו שלא היה בעולמו הלכך זיקת ההיא נפילה לא אסרה לה עליה דהאי הואיל וכשנולד (ז) כבר קדשה זה: **רבינא סבר לה כרבי יוחנן.** דאמר[ז] חייבי לאוין ניהו וריש ניחא ומתרץ לסיפא דקתני אין לה עליו כלום באחין שנולדו לאחר מכאן וכרבנן דאמרי ששת אחיו שלא היה בעולמו היא ולא תקשי ריש לסיפא: **הילודים.** שנולדו אחר קדושין של זה ולא איתסרא עלייהו בחליצתו דהא זיקה קמייתא לא (ח) רמאי קמייהו לייבומי ומשום ששת אחיו שלא היה בעולמו לא מיתסרא כר"ש דאמר ייבם ולבסוף נולד שריא: **עמד אחד מן הנולדים.** שהיו בשעת חליצה ראשונה: **אין לה עליו כלום.** כר"ל דאמרי[ה] האחין חייבין על החלוצה כרת: **עמד אחד מן הילודים.** אחר חליצה או אפילו אחר קדושין וכשמת זה החולץ קדשה אותו ילוד אין לה עליו כלום ולאו משום חליצה אלא משום דהויא ששת אחיו שלא היה בעולמו מנפילה ראשונה: **כמאן כרבנן.** דאמרי[ט] אפילו ייבם ולבסוף נולד אסרא: **בעשה.** בית אחד הוא בונה ואין בונה ב' בתים[י] ולאו הכא מכלל עשה עשה: **מ"ד בעשה כרבי יוחנן.** דאמר[כ] אליחותא דאחין קעביד וכי היכי דלדידיה הויא לרה בעשה לאחים נמי הויא בעשה: **ומ"ד בכרת כר"ל.** דאמר לאו אליחות דאחים קעביד הלכך הוא ניהו דקאי עלה בעשה אבל אחים כדקיימי קיימי באיסור ששת אח: **לרת סוטה אסורה.** היה נשוי ב' נשים היא ולרתה פטורות אף מן החליצה מאי טעמא טומאה כתיב בה ונסתרה והיא נטמאה (במדבר ה): **לעריות.** דכתיב אל תטמאו בכל אלה (ויקרא יח): **ביאתה או חליצתה וכו'.** האשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין רבי שמעון אומר ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת היא לכתחלה את לרתה שהרי היא כשאר נשים לגבי יבם ולא קנסוה רבנן מיבם דולאי שריא ליה שאנוסה היתה (ד) ששמעה שמת. אלמא נבעלה תחת בעלה שריא לרתה לייבם ואפי' רבנן לא פליגי אר"ש אלא בדידה אבל בלרתה מודו: **סוטה דאורייתא.** שזינתה והתורה אסרה בה: **ואם אמרת לי סוטה דרבנן.** דהא מדאורייתא שריא שניסת ע"פ ב"ד בעד אחד ואנוסה היא ולרתה שריא דכתיב (במדבר ה) ועד אין בה תרי אלא אחד [סוטה ב:] והיא לא נתפסה אסורה הא נתפסה מותרת ורבנן הוא דגזרו בה כי היכי דתידוק שפיר שמת בעלה עד שלא תנשא: **ודקאמרי לה מאי קאמרי לה.** הא לא אמר רב אלא בסוטה דאורייתא דכתיב בה טומאה: **קסבר.** האי דפריך כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואי סוטה דאורייתא היא ולרתה אסורה הכי נמי הוו אסרי רבנן לרה מייבום ומלרכי לה חליצה: **נכנסה עמו.** המקנא לאשתו ואמר לה אל תסתרי עם איש פלוני: **ובעבה.** לבעלה שמא זינתה שרגילים לדבר שהרי קינא לה ונסתרה ואם כהנת היא אסורה בתרומה כדיליף במסכת סוטה (דף כח.) טומאה ונטמאה ונטמאה [במדבר ה] ג' פעמים אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה: ולא מתיבמת וי"ל דהוה אמינא דהא דקתני אחין מתיבמת היינו מדרבנן אע"ג דהתם מוכח דאסירא מדאורייתא מכל מקום מכח משנה עצמה אין להוכיח עליו כלום ועוד אמר רבי יצחק דדוקא לרב פריך דמשוי ליה כערוה לסוטה דאורייתא ופטורה אף מן החליצה ולכך בסוטה דרבנן סברא היא דיש לאוסרה להתייבם אבל בהיתר לסוטה דספק סוטה חוצלת אין תימה אם נאמר דבסוטה דרבנן אפילו מתיבמת ועוד פירש רבינו יצחק דלרבי שמעון אסורה להתייבם לכתחלה מדקתני סיפא ואין הולד ממזר דאי שרי לייבם לכתחלה פשיטא דאין הולד ממזר ועוד בירושלמי קורא להיא דרבי שמעון חליצה פסולה ואם היתה מותרת להתייבם חליצה כשרה היא ופריך מהא דקאמר ר"ש דפוטרת לרתה דכיון דאמר בסוטה דאורייתא דלאו בת חליצה וייבום היא בסוטה דרבנן אין לחליצה להועיל לפטור לרתה וכ"ת ממה נפשך תועיל דאם אחיצת לרתה נמי לא בעי חליצה ואי לא חשיבא כסוטה א"כ שפיר פטורה לרתה דמסתבר ליה להש"ס דכיון דדמיא לסוטה דאורייתא חליצתה כמאן דליתא ואין לה לפטור לרתה:

לרבות

מאן אחין אחין הנולדים. אומר ר"י דנולדים קרי לאותן העתידין להולד בלשון הש"ס כדאמרינן בפרק ד' נדרים (נדרים ל:) למימרא דנולדים העתידים משמע ובספ"ק דגיטין (דף יג: ושם) קאמר אלא מעתה הקנה לנולדים דלא הוו בשעת מתן מעות ה"נ כו': **צריכה** חליצה מן **האחין.** (ה) מתייבמת אינה מאחר דאאסירה לבעלה דהשתא במותר לה אסורה באסור לה לא כ"ש:

כמאן כרבנן. הוה מצי לאוקומי כר"ש כגון שנולד קודם שקדשה אלא ניחא ליה לאוקמי כרבנן ונולד אפילו אחר שקדשה: **חד אמר בעשה.** כן גירסת הקונטרס ופי' בקונטרס משום דדרשינן בית אחד הוא בונה ואינו בונה שתי בתים ולאו הכא מכלל עשה עשה וקשה כיון דאינטריך קרא לגופיה אלא ייבם את שתיהן מנלן דאתיא קרא א) לנתקו מכלל כרת דלאו ואמר ר"ת דגרסינן חד אמר בלאו וכן פר"ח דכשייבם אחת קאי אלרה בלא יבנה דקרינא בלרה כיון שלא בנאה שוב לא יבנה אותה וכן האחים לא קיימא עלה אלא בלאו לרבי יוחנן וגרסינן שפיר וחזר ובא הוא או אחד מן האחין על לרתה אבל לפ"ה דגרסינן בעשה ב) לא פליגי אלא באחין אבל אינו לכ"ע בעשה[ט]: **צרת** סוטה אסורה. לאו דוקא אסורה לאף מחליצה פטורה כדפירש בקונטרס ודוקא סוטה ודאי אבל סוטה ספק בעי חליצה כדמייתי בסמוך וקרא דונסתרה והיא נטמאה בנבעלה ודאי אייר כדמסיק לקמן אבל סוטה ספק לא כתב בה טומאה ואי"ת והא תנן נכנסה עמו לבית הסתר אסורה לביתה ואסורה לתרומה ודרשינן בפרק כסא (סוטה דף כח. ושם) שלשה פעמים ונטמאה כתיב אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה וי"ל דלא אסרה הכתוב אלא משום ספק שמא נבעלה ונטמאה ולעולם לא כתיב טומאה אלא על הודאי נבעלה ואי"ת כיון שלא (ו) נכתב שם טומאה אלא על הודאי אמאי אסורה לביתה ולתרומה וי"ל דעשה ספק כודאי כדאמר בפרק כסא (ג"ז שם) אם נטמאה למה שותה ואם לא נטמאה למה נשקית מגיד לך הכתוב שהספק אסורה כודאי ולהכי ספק סוטה בעיא חליצה דדוקא להחמיר עשה הכתוב ספק כודאי ולא להקל לפטרה בלא חליצה (ז) ולמאי דפריסית לעיל (דף ג: ד"ה לפי) דלמסקנא דשמעתין טומאה כעריות כתיב בה דאמר רב היינו במקום לאו ניחא דההוא טומאה לא כתיבא אלא על ודאי נבעלה אבל מ"מ קשה כיון דסוטה ודאי חשיב לה רב כערוה א"כ סוטה ספק הוה לה ליחשב כספק ערוה וא"כ היכי פריך מ) ותתייבם יבומי: **רבי** שמעון אומר ביאתה או **חליצתה בו'.** וא"ת ואמאי לא מקשה מת"ק דאמר אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולרב לא בעינן חליצה וי"ל דהא אתי ליה שפיר דחולצת דמדאורייתא בעיא חליצה דסוטה דרבנן היא ולא פריך מר' שמעון אלא משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון והיה לנו לאוסרה להתייבם וא"ת ודלמא ר' שמעון לא קאמר אלא דבדיעבד פוטרת לרתה אבל לכתחלה לא ואמר ר"י דבדיעבד מודה ת"ק דלא אשכחן דפליגי והא דלא נקט אחיו של ראשון דלה חולץ דלה מייבם דמשמע לכתחלה אמר ר"י דמילתא אגב אורחיה קמ"ל דאע"ג דאיכא לרה דשייך בה ייבום טפי אפ"ה ביאתה או חליצה שלה פוטרת לכתחילה לרתה דס"ל דלא פטרה דנרחה כאשתו דשני וא"ת לרב אסדא שרולה לדקדק דסוטה דאורייתא שריא תקשי ליה מתני' דפרק קמא דסוטה (דף ב. ודף ו. ושם) דמייתי בסמוך דספק סוטה אינה כסא (סוטה דף כח. ושם) שלשה פעמים ונטמאה כתיב אחד לבעל ואחד לבועל ואחד לתרומה וי"ל דלא אסרה הכתוב אלא משום ספק שמא נבעלה ונטמאה ולעולם לא כתיב טומאה אלא על הודאי נבעלה ואי"ת כיון שלא (ו) נכתב שם טומאה אלא על הודאי אמאי אסורה לביתה ולתרומה וי"ל דעשה ספק כודאי כדאמר בפרק כסא (ג"ז שם) אם נטמאה למה שותה ואם לא נטמאה למה נשקית מגיד לך הכתוב שהספק אסורה כודאי ולהכי ספק סוטה בעיא חליצה דדוקא להחמיר עשה הכתוב ספק כודאי ולא להקל לפטרה בלא חליצה (ז) ולמאי דפריסית לעיל (דף ג: ד"ה לפי) דלמסקנא דשמעתין טומאה כעריות כתיב בה דאמר רב היינו במקום לאו ניחא דההוא טומאה לא כתיבא אלא על ודאי נבעלה אבל מ"מ קשה כיון דסוטה ודאי חשיב לה רב כערוה א"כ סוטה ספק הוה לה ליחשב כספק ערוה וא"כ היכי פריך מ) ותתייבם יבומי: **רבי** שמעון אומר ביאתה או **חליצתה בו'.** וא"ת ואמאי לא מקשה מת"ק דאמר אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולרב לא בעינן חליצה וי"ל דהא אתי ליה שפיר דחולצת דמדאורייתא בעיא חליצה דסוטה דרבנן היא ולא פריך מר' שמעון אלא משום דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון והיה לנו לאוסרה להתייבם וא"ת ודלמא ר' שמעון לא קאמר אלא דבדיעבד פוטרת לרתה אבל לכתחלה לא ואמר ר"י דבדיעבד מודה ת"ק דלא אשכחן דפליגי והא דלא נקט אחיו של ראשון דלה חולץ דלה מייבם דמשמע לכתחלה אמר ר"י דמילתא אגב אורחיה קמ"ל דאע"ג דאיכא לרה דשייך בה ייבום טפי אפ"ה ביאתה או חליצה שלה פוטרת לכתחילה לרתה דס"ל דלא פטרה דנרחה כאשתו דשני וא"ת לרב אסדא שרולה לדקדק דסוטה דאורייתא שריא תקשי ליה מתני' דפרק קמא דסוטה (דף ב. ודף ו. ושם) דמייתי בסמוך דספק סוטה אינה

ח) ל"ל דהכי אינטריך בית אחד הוא בונה וכו' דאפילו מחלץ לא חלצה.

מסורת הש"ס

א) [לעיל ג.:], ב) [לקמן פז:], ג) [פסחים ל:, וש"נ], ד) סוטה ב., ה) [לעיל י.:], ו) [לקמן יח:], ז) [לעיל י.:], ח) [שם], ט) [לקמן יח:], י) [לקמן מד.], כ) [לעיל י.:], ל) [וע"ע תוס' כתובות ל. ד"ה אי לאפוקי], מ) [פ"ק דסוטה דף ה.:].

תורה אור השלם

1. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אַיִן בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה:

במדבר ה יג

גליון הש"ם

גמ' ודקארי לה מאי קארי לה. כתובות טז ע"א וש"נ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' גרס סוטה אסורה מ"ט טומאה: (ב) רש"י ד"ה ומתרץ וכו' וכשנולד זה כבר: (ג) ד"ה הילודים וכו' לא רמיא קמייהו: (ד) ד"ה ביאתה וכו' שאנוסה היתה שסבורה שמת: (ה) תוס' ד"ה צריכה וכו' ומתייבמת: (ו) ד"ה גרס וכו' וא"ת מ"ש כיון שלא נקרא שם טומאה: (ז) בא"ד ולא נסקל לפטורה בלא חליצה ומיהו קשה היכי פריך בפ"ק דסוטה תתייבם ספק סוטה ולמאי דפריסית לעיל דלמסקנא דשמעתין טומאה:

תוספות ישנים

א) וע"ק מאי האי דמספקא ליה בקדושין (סד.) אי ר' יצחק טעמא דנפשיה קאמר ואפילו מייני עשה או לאפוקי מר' שמעאי קאמי תפשוט דטעמא דנפשיה קאמר מדאמרינן לקמן פ' ר"ג (נג.) אין לאחר ביאה כלום בשני יבמות ומוקים לה כר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין וכו' ואי סבר ר' עקיבא קדושין תופסין בחייבי עשה אמאי אין לאחר ביאה כלום הלא ליכא רק עשה דבית ג' הוא בונה כדפ"ה הכא: ב) **וא"ת** מ"ב לאמר לי קרא לר' יוחנן דבית ג' בונה ואינו בונה ב' בתים דמלא יבנה נפקא לאינו בונה לתרה. וי"ל דסד"א דמייבם לא מייבמה אבל מחלץ אלא לכבי אינטריך לא יבנה ג) דאפילו מחלץ נמי לא אלא. ועי"ל דר' יוחנן סבר דאלטריך בית ג' הוא בונה ליתר קרא דלא יבנה לנתוקה מכרת דאשת אח ולאוקומי אלאו. ומ"ד בכרת כרים לקים כדפרי' דסבר דלא מיירי מן הלרה. עוד פי' ר"ם מ"ד בכרת כרים לקים משום שיש לנו לעשות פטור דלרה בביאת חברתה כמו פטור דלרה בחליצת חברתה והיכא דמפטרה הלרה בחליצת [חביריתה] אמרינן לעיל דהוי בכרת כמו כן אמרינן הכא דמיפטרה בביאת חברתה [דהוי בכרת] דחליצה ויבום ג' הסי:

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה יב טוש"ע אה"ע סימן קסב סעי' ג:

לח ב מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה יט טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף יא:

לט ג מיי' פ"ג מהל' סוטה הלכה ח ומיי' פכ"ד מהל' אישות הל' כד טוש"ע אה"ע סימן קטו סעיף ח:

מ ד מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה יט:

מוסף רש"י

ושהתה עמו כדי טומאה. כדי הערלה (סוטה ב.). **אסורה לביתה ואסורה לאכול בתרומה.** מספק, כדילפינן (שם כח.) שלשה ונטמאה אמורים בפרשה, וקנא את אשתו והיא נטמאה, ונסתרה והיא נטמאה, תחת אישה ונטמאה, אחד שאסורה לבועל ואחד שאסורה לבועל אם יטמוא בעלה לו יגרשנה, ואחד שאסורה לתרומה (שם ב.). **ואם מת.** קודם שהשקה ואין לו בנים והיא זקוקה ליבם, חולצת. ליגמא לשון ולא מתיימרת (שם).

תוס' חד מקמאי

תניא החולץ ליבמתו וחזר וקדשה ומת צריכה חליצה מן האחים הנולדים ג) אבל לא מן הילודים כרבנן דאמרי אפלו כנס ולבסוף נולד אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו עמד אחד מן האחים וקדשה צריכה חליצה מן האחים עמד אחד מן הילודים וקדשה אין לו עליו כלום ואפי' ילוד לאחר שקדשה החולץ כרבנן דאסרי אפי' כנס ולבסוף נולד: אמר רב יהודה אמר רב צרת סוטה אסורה טומאה כתיב בה בעריות פירוש דאפי' חליצה לא בעיא ממאי מדפרכינן בריש מכלתין ולרב אסי ליתנהו ואם היתה צריכה [חליצה] אליבא דרב מאי קושיא והא קתני במתניתין פטורות מן החליצה ועוד דהא אותביה רב יוסף מהא דתנן נכנסה עמו לחורבה ושהתה כדי טומאה אסורה לביתה ובתרומה ואם מת חולצת ולא מתיימרת ש"מ דאליבא דרב אינה חולצת מיהו רב יוסף ס"ל דצריכה חליצה אפי' סוטה ודאית כיון דאילו איתיה לבעל בעיא גט השתא נמי תבעי חליצה והכי שמעינן ליה לרב יוסף בפ"ק דסוטה ורב יוסף לא שני ליה בין סוטה ודאית לספק סוטה דתרוייהו טומאה כתיב בהו וכיון דסוטה מספק בעיא חליצה משום דאיתיה לבעל בעיא גישא הכי נמי בסוטה ודאית בעיא חליצה וקי"ל דסוטה ודאית לא בעיא חליצה טומאה כתיב בה כערעות אבל גבי ספק סוטה לא כתיב בה טומאה ובעיא חליצה

ג) גירסת רבינו הוא כגירסת תוס' דגרסי מלן אחין אחין הנולדים.

לרבות סוטה שנסתרה. וא"ת והיכי מפקי רבנן קרא מפסטיה דפסטיה דקרא במחזיר גרושתו כתיב וי"ל דלא מסתבר להו למיקרי טומאה לגישואי גרושה כיון דבעילתה היתר היא: **מאי** נסתרה נבעלה. וא"ת וכיון דלא כתיב לאו בסוטה ספק אמאי אמר בסוטה (דף ז.) דלמא בא עליה בעלה בדרך לוקה מ) וי"ל דלאומרא עשה הכתוב ספק טולדא כדפרישית לעיל: **הויה ואישו' כתיב בה.** פי' בקונטרס דהוה עניגא במחזיר גרושתו כתיב ותימה דפסיטא דבמחזיר גרושתו אייר קרא ואפילו רבנן לא פליגי ורמה לרשב"א לפרש דהויה ואישות כתיב בה פירוש אוהוטומאה דכתיב לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הוטמאה אלמא במחזיר גרושתו אייר דאחרי אשר הוטמאה אלהיות לו לאשה קאי דבסוטה לא שייך הויה ואישות שהרי לא גירשה מעולם: **צרתה** מהו. היא גופה לא מיבעיי ליה דלר' יוסי בן כיפר ודאי פטורה מן החליצה ומן הייבום דטומאה כתיב בה בעריות ולרבנן נמי היא גופה פסיטא דחולצת ולא מתייבמת דאפי' אם תמצא לומר כיון דאיתעקר איתעקר אינה מתייבמת מק"ו דהשתא במותר לה נאסרה באסור לה לא כ"ש ואת"ל נמי דאין מקרא יוצא מידי פשוטו אין לפוטרה מן החליצה כיון דעיקר קרא דטומאה בסוטה כתיב ולא במחזיר גרושתו משום דלא מסתברא למיקרי טומאה גישואי גרושה כדפרישית לעיל וכן משמע לקמן דקאמר אלא או היא או צרתה חולצת ובעי למיפשט דלרבנן אין מקרא יוצא מידי פשוטו ואפילו הכי אין פוטרתה מחליצה כדפרישית אבל צרתה בעי לר' יוסי בן כיפר אם פטורה מן החליצה או אפילו מתייבמת ולרבנן בעי אי מתייבמת דפסיטא (ו) ליה דלא אליס קל ומומר למידחי צרה או חולצת ולא מתייבמת משום דאין מקרא יוצא מידי פשוטו: **אמר** ליה תניתוה. למיפשט בעיא קמייתא הוא דאתא דלאיכא דאמרי דפסיטא ליה לרבנן כיון דאיתעקר איתעקר איכא למימר דאתיא *כרבנן: **או היא או צרתה.** תע"ג דחליצה פסולה צריך לחזור [ועל כל האחין] (ז) היינו דוקא כגון חלץ לאחיות דלא נפטרו צרות וכן חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה דהורע הזיקה וקלשה לה אבל בשאר דוכתי דתע"ג דאסורה להתייבם כיון שהזיקה *שלימה פוטרת: **לא"ו תרוצי קא מתרצת לה תרייץ הכי.** תימה במאי מתרץ לה דתע"ג דבעי למימר או היא או צרתה למיתני שפיר היא וצרתה כמו (ח) חלץ ועשה בה מאמר ובפ' נערה בנדרים (דף סו:) דקתני אביה ובעלה מפירין נדריה אינטריך למתני סיפא הפר האב ולא הפר הבעל הפר הבעל ולא הפר האב אין מופר דלא תימא אביה ובעלה אביה או בעלה קאמר: **מי אלים ק"ו למידחי לצרה.** לאוסרה לייבום קא מיבעיא ליה דלפוטרה מן החליצה לא מהני קל וחומר אפילו להיא

ולא מתייבמת [אמר לך רב] אמינא לך אנא סוטה ודאי ואמרת לי את סוטה ספק ומ"ש סוטה ודאי (מ"ט) משום דכתיב בה טומאה סוטה ספק נמי טומאה כתיבא בה דתניא (ט) ר' יוסי בן כיפר אומר משום רבי אלעזר המחזיר גרושתו מן הנישואין אסורה מן האירוסין מותרת משום שנאמר [1] אחרי אשר הוטמאה [א] וחכ"א אחת זו ואחת זו אסורה אלא מה אני מקיים אחרי הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה [2] מאי נסתרה נבעלה ואמאי קרי ליה נסתרה [3] לישנא מעליא נקט נבעלה טומאה בהדיא כתיב בה [2] ונסתרה והיא נטמאה [3] למיקם עלה בלאו ור' יוסי בן כיפר לאו בסוטה לית ליה [א] ואפי' זנאי נמי מאי טעמא הויה ואישות כתיב בה בעא מיניה רב יהודה מרב ששת המחזיר גרושתו משניסת ומת צרתה מהו אליבא דרבי יוסי בן כיפר לא תיבעי לך דאמר ר' יוסי בן כיפר טומאה במחזיר גרושתו הוא דכתיבא צרתה כמותה ואי משום דכתיב בה [1] תועבה היא [2] היא תועבה ואין בניה תועבין הא צרתה תועבה כי תיבעי לך אליבא דרבנן אע"ג דאמור רבנן טומאה בסוטה הוא דכתיב [7] אין מקרא יוצא מידי פשוטו או דלמא כיון דאיעקר איעקר איכא דאמרי אליבא דרבנן לא תיבעי לך כיון דאיתעקר איעקר כי תיבעי לך אליבא דרבי יוסי בן כיפר מאי אע"ג דאמר ר' יוסי בן כיפר טומאה במחזיר גרושתו הוא דכתיבא מיעט רחמנא (ח) היא תועבה ואין צרתה תועבה או דלמא היא תועבה ואין בניה תועבין הא צרתה תועבה א"ל תניתוה [8] היתה אחת כשרה ואחת פסולה אם היה חולץ חולץ לפסולה ואם היה מייבם מייבם לכשרה מאי כשרה ומאי פסולה אילימא כשרה כשרה לעלמא פסולה פסולה לעלמא כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה אלא לאו כשרה כשרה ליה פסולה פסולה ליה ומאי ניהו מחזיר גרושתו וקתני ואם היה מייבם מייבם לכשרה לא לעולם כשרה כשרה לעלמא פסולה פסולה לעלמא ודקאמרת כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה משום דרב יוסף [9] דאמר רב יוסף כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם ת"ש המחזיר גרושתו משנשאת היא וצרתה חולצת היא [9] וצרתה ס"ד [10] [אלא] אימא או היא או צרתה ולאו תרוצי קמתרצת לה תרייץ הכי [1] היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת אמר רבי חייא בר אבא רבי יוחנן בעי המחזיר גרושתו משניסת צרתה מהו אמר ליה רבי אמי ותיבעי לך היא גופה היא גופה לא קמיבעיא לי *דאמרינן [11] קל וחומר במותר לה (ט) אסורה באסור לה לא כל שכן כי קא מיבעיא לי צרתה מאי מי אלים ק"ו למידחי צרה או לא רב נחמן בר יצחק מתני הכי אמר ר' חייא בר אבא בעי ר' יוחנן המחזיר גרושתו משניסת מהו א"ל ר' אמי ותיבעי לך צרתה צרתה לא קמיבעיא לי דלא אלים קל וחומר למידחי צרה אלא כי קמיבעיא לי היא גופה מאי מי אלים קל וחומר במקום מצוה או לא אמר

דכתיב [2] והיתה לאיש אחר והויה היינו קידושין וכתיב [3] לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה וגו': **ורבי יוסי.** דמוקי כולה קרא במחזיר גרושתו: **נאו נסוטה.** המוזנה תחת בעלה לית ליה ואפילו פסיטא לן דזנאי: **מ"ט הויה ואישות כתיב בה.** באותה (ג) הנאסרה לבעלה יש בה הויה דכתיב והיתה לאיש אחר אישות דכתיב או כי ימות האיש האחרון לא יוכל בעלה הראשון משניסת לאחר על ידי קידושין ואישות וכגון דגירשה הראשון הוא דקאי קמא בלא יוכל אבל מזנה תחתיו לא: **לרבה מהו.** להתייבם צרתה כמותה וגמיר טומאה מעריות: **ואי משום דכתיב בה תועבה היא.** דמשמע מיעוטא היא ולא צרתה איכא למידרש מיעוטא אחניה דאין בתה הימנו פסולה לכהונה (ד): **היתה אחת כשרה.** מי שנפלו לפניו שתי יבמות מאת אחד ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה היתה אחת כשרה ואחת פסולה וכו': **כשרה לעלמא.** מיוחסת וכשרה לכהונה: **פסולה לעלמא.** כגון שהיתה גרושה או חלוצה מבעל אחר ופסולה לכהונה: **כיון דלדידיה חזיא.** דהוא ישראל: **מאי נפקא ליה מינה.** הי דליבעי לאוקי כגון אלמנה לכ"ג וגרושה לכהן הדיוט מאי אתא לאשמועינן: **פסולה לעלמא.** לכהונה: **לאו שנה רבי.** במשנה זו דקתני חולץ לפסולה למדנו רבי לא ישפוך אדם מי בורו אע"פ שאין צריך להם ואחרים צריכים להם כגון הכא מכיון דיכול לאוקי לפסולה ותפטר הכשרה לא יאוקי לכשרה ויפסלנה לכהונה. והא דרב יוסף בפ' החולץ (לקמן מד.) עלה דהא משנה: **היא וצרתה ס"ד.** חליצה לתרוייהו למה לי: **צרתה מהו.** לייבום: **כמותה נה.** (ו) בעלה זה שמת נאסרה תחלה כשנשאת לשני וחזר הראשון והחזירה באיסור ולמחר מת: **נאסור נה.** כגון יבמה לא כ"ש: **מי אלים ק"ו.** האי ק"ו דאמרן במותר לה נאסרה: ת"ל

ולא מקיימת. טעמא מפרש בפ"ק דסוטה (ז). [קתני מיהא] חולצת קשיא לרב: **מן הנשואין.** משניסת לאחר ומת או גירשה: **אסורה.** לחזור לראשון: **מן האירוסין.** שנתארסה לאחר ומת מותרת לחזור לראשון: **הוטמאה.** נבעלה: **אחת זו ואחת זו אסורה.**

מסורת הש"ס

מא) [לקמן פח:], ב) כתובות יג. [ולקמן סה: ברכות יח: פסחים ג. יומא עב. לקמן קנ. גיטין עו: פ: ב"מ לא. סנהדרין נד. תמורה כ.], ג) קידושין עז. [לקמן מד: דף ע.], ד) [שבת סב. לקמן כד.], ה) לקמן מד., ו) לקמן יב. מד. נג., ז) [לקמן קט.], ח) רש"ל, ט) [סוטה ו.], י) [דף ה:], כ) [דבריה כד], ל) [שם], מ) [וע' תוס' סוטה כח. ד"ה מה ת"ל], נ) לקמן כו: נא:, ס) [לקמן נ: ועי' היטב שם ומצוה להסביר],

גליון הש"ס

גמ' דאמרי' ק"ו כו'. עיין לקמן פד ע"ב תד"ה שייר פלוג דכתו: תוס' ד"ה מאי וכו' דאם בא וכו' לוקה. עיין לקמן סט ע"ל תד"ה כי תהיה: ד"ה א"ל וכו' ברבנן. עי' לקמן לה ע"ב תד"ה כ"ע לא פליגי: ד"ה או היא וכו' שליחה פוטרת. עי' לקמן כו ע"ב תד"ה ומלילה פסולה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מיעט רחמנא היא היא תועבה: (ב) שם במותר לה נאסרה באסור לה: (ג) רש"י ד"ה מ"מ הויה וכו' באותה אשה הנאסרה: (ד) ד"ה ומי משום וכו' לכהונה הס"ד ואמ"כ ל"ל ד"ה אין מקרא יוצא מידי פשוטו. דהא כתיב גבי מחזיר גרושתו וכיון דכתיב בה טומאה צרתה כמותה או דלמא כיון דאיעקר איעקר דכיון דדרשינן להאי אחרי אשר הוטמאה לסוטה איעקר ליה ממחזיר גרושתו ולא כתיב בה טומאה ולא הוי צרתה אסורה לייבם הס"ד: (ה) ד"ה פסולה וכו' וכשרה לכל העולם כל"ל ותיבת לעלמא ממחק: (ו) ד"ה במותר לה כגון בעלה: (ז) תוס' ד"ה לצרתה וכו' דפסיטא להו דלא אליס:

מוסף רש"י

(המשך) ומתיימנת לצרתה (לעיל ב: וע"י"ש מוסף רש"י). מיאנה בבעל. קטנה שמיאנה בבעל מותרת ליגשא לאחיו דעקרתיהו לגשואין והויא כאוסה ומפותה, אבל מת בעלה ומיאנה ביבם, אע"ג דנפקא בלא חליצה, אלמא נישואי קמאי עקרה, אפ"ה אסורה לאחיו מפני מראית העין, דמשעת נפילה דאחיו נשואי קמאי למיפל קמי יבם ולהצריכה מיאון לגבי יבם גרמית כלתו של ממיה (לקמן קז: ובני"ז לקמן יג.). הכא נמי. בלתת עדות, משעת נפילה. שמקבלה הבת ליבם והולכה לאמן בו מתמת קידושי ראשון, ראיה נישואים גמורים למיהוי אשת המת ולצתה לית הכא, ואי שרית ליה אחוי למשרי לית הכא בעלמא (לקמן יג.) אע"ג דעקרה לנשואי קמאי, ראיה לצתה בלית בתו הואיל ואהנו נישואי אחיו בגופו למירמי קמיה (לקמן קז:). אשר תלד. ואותה יבמה תהא רואיה ליולד, פרט לגילוגית (לקמן כד.). מי שעליה זיקת יבם אחד. כגון שלא נפלה אלא פעם אחת, או שכנסה שני ופקעה זיקה ראשונה וכשמת אין כאן אלא זיקת יבום של שני, או לא עשה בה מאמר ומת אין כאן אלא זיקת ראשון, ועכשיו יש כאן זיקת יבום של שני יבמין, שיש עליה קלת זיקה מן הראשון, דכל זמן שלא נתיימנה לו פקע זיקתה מן השני ולצתה אשת השני אסורה משום דידה (לקמן יח: וכבני"ז לקמן לא:) שעדיין לא יצאת מזיקת יבומי המת הראשון, ואין יבמה ויצאה מזיקתה אלא בביאה, ומתוספה עליה זיקה מתמת מאמרו של שני (גיטין פב:). עד כאן שייך לעמוד הבא

שייך לעמוד הבא. שמתה בתו קודם לאחיו או מיאנו. שמתה בתו קודם לאחיו או מיאנה, והיכי משכחת לה מיאון בבתו והכי הוא קיים, ואין מיאון אלא ביבומה, משכחת לה כגון שאביה הביאה לה לאחד והתגרשה כשהיא קטנה ושוב אין לאביה רשות בה והלכה ונשאת לאחיו בעודה קטנה ויצאה במיאון, ובפ' ב"ש (לקמן קט:) קרי לה יבומה בחיי האב, ואם נתגרשה מאחיו או מיאנה באחיו וכו' וכשמת אחיו הרי היא כמו שאינה אשתו

ת"ל מניסוס. אתרוייהו ליתני מהדר דקתני אחת כשרה ואחת פסולה אלמא היא אסורה ולרתה מותרת: **ורש ממאנת.** נפלו לפניו ב' יבמות מאת אחד גדולה וקטנה ומיאנה בו הקטנה לרתה אסורה: **למאן.** אסורה אילימא אף לשאר אחין השתא היא גופה מותרת לזה: **אלא נדידיה.** ליכס שמיאנה בו אסורה דמיאון עקר ליה לזיקה וקאי עליה באשת אח. וא"ת מיאון נישואין קאי עקר והרי היא נכרית אלנו ומותרת לו גזירה דרבנן היא הואיל ולא מיאנה בראשון ומכח נישואין (ג) נפלה להתייבם נראית כאשת אחיו והכי אמרי' לקמן משעת נפילה נראית ככלתו כו'. והא דשמואל בפ' ב"ש (לקמן דף קז:): **משום ערת נמו ממאנת.** דאתי למישרי ערת בתו קטנה שנפלה לו לייבום ומיאנה בו דאמרינן נישואין קמאי קא עקרא ואין זו ערת ערוה. וה"ד מיאון בבתו הואיל והוא קיים דאין מיאון אלא ביתומה אלא קיבל אביה קידושיה משכחת לה ביתומה בחיי האב כדתנן בפרק ב"ש (ד) קטנה שהשיאה אביה ומתגרשה הרי היא יתומה בחיי האב דפקע (ה) לה זכותיה מינה משיאתה מרשותו ואם הלכה ונשאת לאחי אביה יכולה למאן ביבם בחיי אביה: **מיאנה בבעל.** קטנה יתומה נכרית שמיאנה בבעל מותרת לחמיה לפי שעקרתה לקידושין והרי היא כמפותה ולא כלום היא: **ביבם אסורה לאביו.** דכיון דאסרו נישואין קמאי לזקקה ליבם נראית כאשתו גמורה ונראית ככלתו של זה: **ס"ג.** בבתו ממאנת: **משעת נפילה.** שנפלה בתו לפניו לייבום והולרכה למאן בו נראית כאשת אחיו ונראית לרתה ערת הבת: **ערת אילוניות.** הרי שהיה נשוי ב' נשים והא' אילוניות. אילוניות דוכריתא דלא ילדה (ו) לשון איל זכר מן האילן (ז): **ומת בלא בנים.** שהיבם אסורות להתייבם ופטורות מן החליצה: **שנאמר והיה הבכור אשר תלד יקום על שם אחיו המת פרט לאילוניות.** וכיון דפטורה קיימא עליה באשת אח ולרתה ערת ערוה. ואע"ג דהאי והיה הבכור אשר תלד מיתוקס במכילתין לקמן (דף כד.) בגדול ליבם ומהכא נפקא לן מצוה בגדול ליבם מ"מ דרשינן הך פרט לאילוניות מאשר תלד דקרא יתירא הוא כיון דהבכור ביבם גופיה משמעי: **מאמר.** קדושי יבמה: **הרי אלו.** שתי נשים: **חולצות.** דאילו כנסה הוה פקעה זיקה קמייתא ולא הוה עלה אלא זיקת נשואי האחרון אבל מאמר לא מפקע זיקה והוא עלה קלת זיקת ראשון וקלת זיקת האחרון: **דביבם ומת אחד מהם.** ולא זו שמתו ב' בעליה וזיקת שניהם עליה ושתיהן אסורות מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא כדמפרש בפ' ד' אחין (ח) ובחליצה דחדא לא מיפטרא אידך דאלו מבית אחד קאתו הואיל ולא כנסה ואי לא

אמר ליה תניתוה היתה אחת כשרה ואחת פסולה אם היה חולץ חולץ לפסולה ואם היה מייבם מייבם לכשרה מאי כשרה ומאי פסולה אילימא כשרה כשרה לעלמא פסולה פסולה לעלמא כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה אלא לאו כשרה כשרה ליה פסולה פסולה ליה ומאי ניהו מחזיר גרושתו וקתני אם היה מייבם מייבם לכשרה לא כשרה לעלמא פסולה לעלמא ודקאמרת כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה משום דרב יוסף דאמר רב יוסף (ט) כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם ת"ש המחזיר גרושתו משניסת היא וצרתה חולצת היא וצרתה ס"ד אלא אימא או היא או צרתה ולאו תרוצי קא מתרצת לה תריץ הכי היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת אמר רב לילי בר ממל אמר מר עוקבא אמר שמואל אצרת ממאנת אסורה למאן אילימא לאחים השתא היא גופה שריא דאמר שמואל (ב)מיאנה בזה מותרת בזה צרתה מיבעיא אלא לדידיה ומאי שנא ממאנת דשריא לאחין דלא עבדא בהו מעשה צרה נמי לא עבדא בהו מעשה גזירה משום צרת בתו ממאנת וצרת בתו ממאנת מי אסירא והתנן וכולן אם מתו או מיאנו (ג) צרותיהן מותרות דמיאנה במאן אילימא דמיאנה בבעל היינו גרושה אלא לאו ביבם לא לעולם בבעל ותרי גווני גירושין ומ"ש כי מיאנה בבעל דעקרינהו לנשואין כי מיאנה ביבם נמי נשואין קמאי קא עקרא משום (ג)דתני רמי בר יחזקאל דתני רמי בר יחזקאל (ד)מיאנה בבעל מותרת לאביו ביבם אסורה לאביו אלמא משעת נפילה נראית ככלתו ה"נ משעת נפילה נראית כצרת בתו (ד)אמר רב אסי צרת אילונית אסורה שנאמר [1]והיה הבכור (ה)אשר תלד (ד)פרט לאילונית שאינה יולדת מתיב רב ששת (ו)שלשה אחין נשואין שלש נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה שני מאמר ומת הרי

אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר [2]ומת אחד מהם יבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא זיקת שני יבמין וקתני עלה (ז)אמר רב יוסף זו היא צרת אשת אח מאב שאיסור נפילה גרם לה שלא מצינו בכל התורה כולה כגון זאת זו היא למעוטי מאי לאו למעוטי צרת אילונית דשריא לא למעוטי צרת אילונית דאסירא ומאי זו היא זו היא דאיסור נפילה גרם לה צרתה בעיא חליצה אילונית אפילו חליצה לא בעיא מ"ט הא דאורייתא הא דרבנן תנן וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות לא קשיא כאן שהכיר בה כאן שלא הכיר בה דיקא נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו שמע מינה אמר רבא

הלכתא

עבד בה מאמר לא הואי עלה אלא זיקת ראשון והוו להו שתי יבמות הבאות מב' בתים ושתיהן מתייבמות: **שאיסור נפילה גרם לה.** שנפלה ב' פעמים מזיקה אחת: **שלא מצינו בכל התורה.** שמתאסר אלא מדרבנן הוא דמיתסרא שאין כאן איסור ערוה ואסורה לרתה (ט): **הא דאורייתא.** תלד למעוטי צרת אילונית דאסירא ואפילו חליצה לא בעיא: **והא דרבנן.** כדמפרש טעמא בפ' ד' אחין (י) וקאסרי לה על השלישי: **כאן שהכיר בה.** דרב אסי בשהכיר בה כשנשאה שהיא אילונית ואין כאן מקח טעות והרי היא אשתו ולרתה הויא צרת אילונית ומקחו מקח טעות ולאו אשתו היא ולפיכך לרתה מותרת דלאו צרת אילונית היא: **שנמצאו.** לאחר מישואין: הלכתא

להיא גופה כדאמרינן פ"ק דסוטה (דף ו. ושם) דספק סוטה חולצת ולא מתייבמת משום ק"ו: **מי אמרינן ק"ו במקום מצוה בו'.** וא"ת תפשוט מפ"ק דסוטה (דף ג.) דקתני חולצת ולא מתייבמת ומפרש בגמ' (ו) משום ק"ו וי"ל דאיכא התם טעמא אחרינא כדמפרש התם: **צרתה נמי לא עבדה ביה מעשה.** תימה נהי דלא עבדה ביה מעשה מ"מ כיון דהממאנת אסורה ליה הוי לרתה בצרת ערוה והיכי מדמה לה לממאנת דשריא לאחין: **אלא** לאו ביבם וקתני צרותיהן מותרות. שהמיאון עוקר לנישואין קמאי תימה למאי דס"ד השתא תקשה ליה סיפא דקתני כל שיכולה למאן ולא מיאנה לרתה חולצת ולא מתייבמת ואם איתא דעקרא נישואין קמאי תמאן השתא ותתייבם לרתה דהכי פריך עלה לקמן וי"ל דלמאי דסלקא דעתך השתא מצי למימר דמתני' בדליתא קמן שתמאן או בגדולה ולקמן דפריך עלה משום דבעי לאוקמי מתני' אפילו היא קטנה ואיתה קמן: **מאי** לאו למעוטי צרת אילונית דשריא. וא"ת אמאי לא פריך מינה לעיל למאן דאסר לרת מחזיר גרושתו ולימא ליה מאי לאו למעוטי לרת מחזיר גרושתו דשרי וי"ל דלא משמע ליה למעוטי מזו היא אלא כיולא בה דאילוניות דמיא לאשת שני מתים דזו וזו מותרות לבעליהן אבל מחזיר גרושתו נאסרה לבעלה: **תני** שהיו. וא"ת לרבא דשרי לרת בתו אילונית אפי' הכיר בה מה חידוש הוא לשנות בתוספתא וכולן שנמצאו אילוניות בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה בשלמא לרב אסי איצטריך לאשמועינן בחיי בעל דסד"א הואיל ובחייו נמצאת אילונית דלמא קיבלה וי"ל דס"ד למיסרה כשנמצאת אחר מיתה משום דבשעת נפילה נראית כלרת בתו כדאסר לעיל לרת בתו ממאנת וא"ת מ"ש אילונית מממאנת ויש לומר דהתם מיחסרא מיאון הכא לא מיחסרא מידי א"נ ממאנת אין לה קול ובשעת מיאון נראית כלרת בתו אבל אילונית יש לה קול וידוע שלא היתה לרת בתו וא"ת מאי פריך הכא לרבא מדקתני שנמצאו יימא דנקט נמצאו לרבותא וי"ל דבהכיר בה איכא רבותא טפי להכי משני תני שהיו: שלש

מו א (מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה כב) טוש"ע אה"ע סימן קנב סעי' יד:

מז ב ג מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה עז ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנה סעיף ג וסימן קנג סעיף יד:

מח ד מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קעב סעיף ג:

תוספות ישנים

מיאנה בזה מותרת בזה. כלומר בתחיי לפי שהמיאון עוקר הזיקה. וא"ת אף לאותן שמיאנה נמי משמע שהמיאון יעקור הקדושין מתחיי לתמן ותהיה כמו נכרית בעלמא. וי"ל דטעמא משום דמשעת נפילה נראית כאשת אח דמכיון שנעקרה לה לגמ' ממנו ע"י מיאון נראית כאשת אחיו דכדמרינן לקמן מיאנה ביבם אסורה לאביו משום דמשעת נפילה נראית כלכלו. בבעל מותרת לאביו שהמיאון עוקר הקדושין ומגלה שלא היתה מעולם כלתו ולא נחשבת כ"ג כמפותה בגו: **מאי** לאו למעוטי צרת אילונית דשריא. אבל א"ל צרת בתו וצרת מחזיר גרושתו דאין כאן מעט גרושתו דאין לנו למעט אלא דכותה כהך שאסורה משום אשת אח מאב ולא משום ערוה אחרת. וא"ת דלמא אתא למעוטי צרת ממאנת ג) שלא היתה מעולם אשת אחיו ואינה אסורה רק משום גזרה משום צרת בתו ממאנת:

ג) תסר כאן ומיאה דל"ל צרת ממאנת וי"ל דממאנת נמי לא הוה ערוה דכוותה דכיון דמיאנה נמלא שלא היתה כו'.

תוס' חד מקמאי (המשך)

להתייבם אבל לרב אשי צרת אילונית שהכיר בה אפי' אשה בעלמא שאינה ערוה אסורה להתייבם ואזלא לעלמא בלא חליצה ומתני' דהכא ודפרק הזורק דאמר צרותיהן מותרת להתייבם דוקא נמצאו לאחר קדושין מפני שהוא מקח טעות ג) ולרבה ודאי כיון שמותרת להתייבם כשנמצאו אילונית אין כאן קדושין כלל וא"כ קשיא ההיא דפ' בנות כותיים דאמר קטנה שמא תמצא איילונית והא אמרת דאין כאן קדושין כלל ואם נמצאת איילונית אין כאן איסור אשת אח ואי לאו מתני' דהכא ההיא דפ' הזורק ל"ק מידי דאיכא למימר [דלרבה] [דלרב אשי] נמי ספק מקח טעות הוא שמא יקפיד שמא לא יקפיד וחוזלצת ולא מתייבמת ומפני שהלכו צרותיהן ונשאו בלא חליצה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה אבל מתני' הכא קתני נמצאו איילונית צרותיהן מותרות להתייבם ש"מ דודאי מותרות וי"ל (כרבה) [דרב אשי] מוקים לה למתני' דהכא כגון

תוספות הרא"ש

ת"ל מניסוס. אלמא אם היה חולץ לפסולה אינה מתייבמת ולא מתייבמת ולא חולצת אלמא אם היה חולץ לכשרה אינה מתייבמת ומאי כשרה ומאי פסולה אילימא כשרה כשרה לעלמא פסולה פסולה לעלמא כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה אלא לאו כשרה כשרה ליה פסולה פסולה ליה ומאי ניהו מחזיר גרושתו וקתני אם היה מייבם מייבם לכשרה לא כשרה לעלמא פסולה לעלמא ודקאמרת כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה משום דרב יוסף דאמר רב יוסף (ט) כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם ת"ש המחזיר גרושתו משניסת היא וצרתה חולצת היא וצרתה ס"ד אלא אימא או היא או צרתה ולאו תרוצי קא מתרצת לה תריץ הכי היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת אמר רב לילי בר ממל אמר מר עוקבא אמר שמואל אצרת ממאנת אסורה למאן אילימא לאחים השתא היא גופה שריא דאמר שמואל (ב)מיאנה בזה מותרת בזה צרתה מיבעיא אלא לדידיה ומאי שנא ממאנת דשריא לאחין דלא עבדא בהו מעשה צרה נמי לא עבדא בהו מעשה גזירה משום צרת בתו ממאנת וצרת בתו ממאנת מי אסירא והתנן וכולן אם מתו או מיאנו (ג) צרותיהן מותרות דמיאנה במאן אילימא דמיאנה בבעל היינו גרושה אלא לאו ביבם לא לעולם בבעל ותרי גווני גירושין ומ"ש כי מיאנה בבעל דעקרינהו לנשואין כי מיאנה ביבם נמי נשואין קמאי קא עקרא משום (ג)דתני רמי בר יחזקאל דתני רמי בר יחזקאל (ד)מיאנה בבעל מותרת לאביו ביבם אסורה לאביו אלמא משעת נפילה נראית ככלתו ה"נ משעת נפילה נראית כצרת בתו (ד)אמר רב אסי צרת אילונית אסורה שנאמר [1]והיה הבכור (ה)אשר תלד (ד)פרט לאילונית שאינה יולדת מתיב רב ששת (ו)שלשה אחין נשואין שלש נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה שני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר [2]ומת אחד מהם יבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא זיקת שני יבמין וקתני עלה (ז)אמר רב יוסף זו היא צרת אשת אח מאב שאיסור נפילה גרם לה שלא מצינו בכל התורה כולה כגון זאת זו היא למעוטי מאי לאו למעוטי צרת אילונית דשריא לא למעוטי צרת אילונית דאסירא ומאי זו היא זו היא דאיסור נפילה גרם לה צרתה בעיא חליצה אילונית אפילו חליצה לא בעיא מ"ט הא דאורייתא הא דרבנן תנן וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות לא קשיא כאן שהכיר בה כאן שלא הכיר בה דיקא נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו שמע מינה אמר רבא הלכתא

שאמר הבעל בפירוש שיקפיד אם תמצא אילונית ותוספתא שכתב הרב אלפסי וכולן שנמצאו איילונית אם שהיו נשואות לאחרים בין בחיי הבעל בין לאחר מיתה כגון שגילה הבעל בחייו שיקפיד אם תמצא איילונית ורבינו יעקב תרץ אליבא דרב אשי כל זמן שלא הכיר בה הראשון הרי היא כאשתו ואע"פ שאם היה מכיר בה והיה מקפיד יוצאה בלא גט ואעפ"כ כל זמן שלא הקפיד לא מחזקינן לה בהכי וההיא דתנן בפ' הזורק מיירי שהכיר בהן הבעל שאינן איילוניות והקפיד והצרות לא ידעו בקפידת הבעל ונשאו ולפיכך תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו ומתני' דהכא נמי דקתני נמצאו אילונית מותרות כגון שהקפיד הבעל בחייו שאמר אם תמצא איילונית אגרשנה והתוספתא שכתב הרב אלפסי בין בחיי הבעל בין לאחר מיתת הבעל כגון שאמר הבעל בחייו שיקפיד אם תמצא אילונית אבל כל זמן שלא יקפיד וכן אם מת ולא הכיר בה לא מחזיקים ליה שיקפיד והרי היא כאשתו ולפיכך אמרו קטנה שמא תמצא אילונית ועוד יש לפרש אליבא

ג) ל"ל ולדידיה ולאי וכו' ור"ל לרב אסי.

עין משפט נר מצוה

תוספות הרא"ש

דלדידיה חזיא אלא לאו כשרה כשרה ליה פסולה פסולה ליה ומאי ניהו מחזיר גרושתו וקתני אם היה מייבם מייבם לכשרה לא כשרה לעלמא פסולה לעלמא ודקאמרת כיון דלדידיה חזיא מאי נפקא ליה מינה משום דרב יוסף דאמר רב יוסף (ט) כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם ת"ש המחזיר גרושתו משניסת היא וצרתה חולצת היא וצרתה ס"ד אלא אימא או היא או צרתה ולאו תרוצי קא מתרצת לה תריץ הכי היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת אמר רב לילי בר ממל אמר מר עוקבא אמר שמואל אצרת ממאנת אסורה למאן אילימא לאחים השתא היא גופה שריא דאמר שמואל (ב)מיאנה בזה מותרת בזה צרתה מיבעיא אלא לדידיה ומאי שנא ממאנת דשריא לאחין דלא עבדא בהו מעשה צרה נמי לא עבדא בהו מעשה גזירה משום צרת בתו ממאנת וצרת בתו ממאנת מי אסירא והתנן וכולן אם מתו או מיאנו (ג) צרותיהן מותרות דמיאנה במאן אילימא דמיאנה בבעל היינו גרושה אלא לאו ביבם לא לעולם בבעל ותרי גווני גירושין ומ"ש כי מיאנה בבעל דעקרינהו לנשואין כי מיאנה ביבם נמי נשואין קמאי קא עקרא משום (ג)דתני רמי בר יחזקאל דתני רמי בר יחזקאל (ד)מיאנה בבעל מותרת לאביו ביבם אסורה לאביו אלמא משעת נפילה נראית ככלתו ה"נ משעת נפילה נראית כצרת בתו (ד)אמר רב אסי צרת אילונית אסורה שנאמר [1]והיה הבכור (ה)אשר תלד (ד)פרט לאילונית שאינה יולדת מתיב רב ששת (ו)שלשה אחין נשואין שלש נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה שני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר [2]ומת אחד מהם יבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא זיקת שני יבמין וקתני עלה (ז)אמר רב יוסף זו היא צרת אשת אח מאב שאיסור נפילה גרם לה שלא מצינו בכל התורה כולה כגון זאת זו היא למעוטי מאי לאו למעוטי צרת אילונית דשריא לא למעוטי צרת אילונית דאסירא ומאי זו היא זו היא דאיסור נפילה גרם לה צרתה בעיא חליצה אילונית אפילו חליצה לא בעיא מ"ט הא דאורייתא הא דרבנן תנן וכולן אם מתו או מיאנו או נתגרשו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות לא קשיא כאן שהכיר בה כאן שלא הכיר בה דיקא נמי דקתני שנמצאו ולא קתני שהיו שמע מינה אמר רבא הלכתא

ערוה היא כלל ומותרת להתייבם ותנן נמי התם הכונס יבמתו והלכה צרתה ונשאת לאחר ונמצאת אילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה. אמר רבא צרת בתו אילונית אפי' הכיר בה מותרת כל אילונית שלא הכיר בה בעולה בשעת קידושין צריכה גט מספק שמא יקפיד בה הבעל שמא לא יקפיד ואין לה כתובה דאוקי' ממונא בחזקת מריה וזו היא ששנינו המאמנת והשניה והאילונית אין להן כתובה משמע הא גט בעיא כדדייקינן בפ' המדיר כנסה סתם אין לה כתובה כתובה הוא דלא בעיא הא גט בעיא. והכי נמי איכא למימר גבי אילונית כתובה הוא דלית לה הא גט בעיא ועוד דקתני אילונית דומיא דשניה מה שניה צריכה גט אף אילונית שלא הכיר בה צריכה גט או מדרבנן או משום ספק שמא לא יקפיד הבעל בשעת קדושין ואע"פ שמקפיד עתה שנודע לו שהיא אילונית וכיון דצריכה גט אמרינן התם שמא תמצא אילונית והיא אשת אחיו שלא במקום מצוה. ומתני' דהכא ודפרק הזורק לא קשה לרבא כלל דהא ס"ל לרבא דאפילו צרת בתו אילונית דהכיר בה בשעת קדושין ונשואין צרתה מותרת

מו א (מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה כב) טוש"ע אה"ע סימן קנב סעי' יד:

מז ב ג מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה עז ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנה סעיף ג וסימן קנג סעיף יד:

מח ד מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קעב סעיף ג:

תורה אור השלם

1. וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כה ו
2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומתו או מיאנו או נתגרשו לזומיהן מותרות: (ב) רש"י ד"ה אלא לדידיה וכו' ומכח נישואין שלו נפלה לפניו להתייבם: (ג) ד"ה משום וכו' דפקע ליה זכותיה מינה: (ד) ד"ה צרת אילונית הד"א עס ד"ה ומת בלא: (ה) **ד"ה** שלא מצינו וכו' לרתה הס"ד ואמ"כ מ"ה לא למעוטי צרת וכו' לא בעיא הס"ד ואמ"כ מ"ה **דאורייתא** תלד:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם.

תוס' חד מקמאי

והלכתא צרת ממאנת [מותרת אפילו לזה] שמיאנה בו ולא גזרינן משום בתו ממאנת שאסורה משום דבשעת נפילה נראית כצרת בתו והממאנת עצמה אסורה לזה שמיאנה בו ומותרת לאחיו כשמואל דאמר מיאנה לזה מותרת לזה: גרסינן בגדה פרק בנות כותים קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין קטן שמא [ימצא] סריס קטנה שמא תמצא אילונית ואקשינן כי תמצא אילונית מאי הוי והא מקח טעות הוא ואין כאן אסור אשת אח ואפי' גט לא בעיא דהא תנן וכולן אם נמצאו אילונית צרותיהן מותרות להתייבם ואם אילונית היתה צריכה גט מספק אמאי מותרת להתייבם ודלמא צרת ערוה היא אלא לא ש"מ דאילונית לא בעיא גט ועוד תניא בפ' הזורק כל עריות שאמרו צרותיהן מותרות הלכו הצרות האלו ונישאו ונמצאו אילונית תצא מזה ומזה שמא כיון דנמצאו הערירות אילונית לאו צרת

מסורת הש"ס

(ג) [לעיל יח: וש"נ, ד) לקמן קז:, ה) לקמן יג. קז:, ד) [לעיל ג: לקמן כ.], ה) [לקמן כד. ע"ש], ו) לקמן יח: לא:, ז) [מתוספתא לפניו לא מצאתי רק בפרק ה דמכילתין תניא בזה"ל ג' אחין נשואין ג' נשים נכריות ומת אחד מהן ועשה בה שני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות זו היא צרת אשת אח מאב שחולצת ולא מתייבמת דברי ר' יוסי], ח) [לקמן קט.], ט) [כתובות יא.], י) [לקמן לא:], כ) [שם], ל) [שם ו.],

מו א (מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה כב) טוש"ע אה"ע סימן קנב סעי' יד:

מז ב ג מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה עז ז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנה סעיף ג וסימן קנג סעיף יד:

מח ד מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קעב סעיף ג:

שלש נשים משמשות במוך. פי׳ הקונטרס מוכר לשמש במוך אבל שאר נשים אסור משום השחתת זרע אע״ג דלא מיפקדה אפריה ורביה וכן משמע בגמרא דף יג. וסס) דתנן בפ׳ כל היד המרבה לבדוק בנשים משובחת באנשים תקלץ ומפרש בגמרא משום דנשים לאו בנות הרגשה הינהו משמע דאי הוו בנות הרגשה הוי אסור ומיהו מצינו לפרש דלאו בנות איסור הרגשה הינהו ור״ת אומר דלפני תשמיש ודאי אסור ליתן שם מוך דאין דרך תשמיש בכך והרי הוא כמטיל זרע על העצים ועל האבנים כשמטיל על המוך אבל אם נותנת מוך אחר תשמיש אין נראה לאסור דהאי גברא כי אורחיה משמש מידי דהוה אקטנה ואילונית דלא איתסרו בתשמיש משום דלאו בנות בנים הינהו והאשה שנותנת אח״כ מוך לא הוהרה להשחתת זרע כיון דלא מיפקדה אפריה ורביה ומשמשות במוך דקתני הכא היינו צריכות לשמש במוך: **שמא תעשה עוברה סנדל.** פירש בקונטרס דכשהיא מתעברת וחוזרת ומתעברת דוחק האחד את חבירו ופוחת לורתו והא דאמר בהמפלת (נדה דף כו.) דאין אשה מתעברת וחוזרת ומתעברת ל״ל דהיינו דוקא בן קיימא ור״ת מפרש דסנדל הוא כשהאשה מתעברת תאומים אם משמשת בלא מוך נכנס השכבת זרע בין שני הולדות ודוחק אותם ועושה את האחד סנדל וכן משמע בהמפלת (שם דף כה:) דבעיבור אחד הוי דקאמרינן ולמה הוחכר סנדל והלא אין סנדל שאין עמו ולד ומשני אי לתתילד נקבה בהדיה ה״נ הכ״ע דתתילד זכר בהדיה מהו דתימא הואיל ואמר רבי יצחק אשה מזרעת תחלה יולדת זכר ומדהאי זכר האי נמי זכר הוא קמ״ל אימור שניהם הזריעו בבת אחת ואם סנדל בשני עיבורים למה ה״ל למימר מדהאי זכר האי נמי זכר ולמה לי נמי למימר שניהם הזריעו בבת אחת[ז]: **שמא תתעבר ותמות.** ולא בעי לשנויי דנקט שמא תמות משום דאינה ודאי מתה אלא כשילדה בקטנות אבל ילדה בגדלות אע״פ שנתעברה בקטנות פעמים היה ולא משכחת חמותו ממאנת דאי ילדה בקטנות ודאי מתה ואי ילדה בגדלות שוב אינה יכולה למאן משום דברייתא דרב ביבי לא מיפלגא מידי בעיבור שנת י״ב בין ילדה בגדלות בין ילדה בקטנות ועוד לא מסתברא ליה שתגרום הילדה בקטנות מיתה אלא העיבור ועוד דמתרץ האמת כרבה בר ליואי דכל תוך הזמן היא מתה ועוברה מת: **אחר הזמן הזה היא חיה ועוברה חי.** ואומר ר״י דאין לפרש אחר הזמן אחר שנת י״ב ויום א׳ אפילו בלא הבאת ב׳ שערות דא״כ מצינו חמותו ממאנת דעד רוב שנותיה יכולה למאן אם לא הביאה ב׳ שערות למ״ד אין חוששין שמא נשרו ואפילו למאי דפסקי׳ התם בפ׳ יולא דופן (נדה דף מו.) דחוששין היכא דבעל אחר זמן דהויא ליה ספיקא דאורייתא משכחת חמותו ממאנת כגון שפירש כשבעל אחר זמן שאין בועל לשם קידושין דהשתא לא הויא ספיקא דאורייתא אלא כשהביאה ב׳ שערות אירי ולא חש לפרש משום דאורחא דמילתא הוא דאיכא שערות אחר זמן וכן נמצא בירושלמי דתלי טעמא דרבה בר ליואי בשערות ולא בשנים: **שכבר** ילדו. ומדקאמר שכבר ילדו משמע דבלא הביאה ב׳ שערות דאי איכא שערות כי לא ילדה נמי נפקא ממורת קטנות ואילונית ע״י שערות וא״כ איכא קטנה דמיעברא ולא מתה וא״ת מאי ס״ד דמקשה תקשה ברייתא דרבה בר שמואל גופיה דכיון דבלא הביאה ב׳ שערות אירי כי ילדה מאי הוי מ״מ תמאן ואר״י דסבר המקשה דאע״ג דבקטנה אירי ליה בה מיאון מדרבנן לפי שנראית גדולה וסבורים העולם שהביאה ב׳ שערות ולא פריך אלא לרבה בר ליואי דוקא דאמר דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה אבל לברייתא דרב ביבי לא קשיא מידי דאע״ג דקתני שמא תמות דמשמע דאיכא קטנה דמיעברא ולא מתה מ״מ לא מצינו חמותו ממאנת דאפילו הביאה ב׳ שערות אירי כי ילדה מאי הוי מ״מ תמאן אין לפרש דלמקשה ניחא ליה ברייתא גופא דמסיק דאעתיה שפיר דלידה הרי הוא כסימנים ולכך אינה יכולה למאן ולא פריך אלא לרבה בר ליואי ומשני דבנים הרי הן כסימנים משעת העיבור כמו שאפרש דא״כ הל״ל בהדיא עיבור בנים הרי הם כסימנים כיון דמעיקרא נמי אסיק אדעתיה דלידה הרי היא כסימנים: **הרי הם כסימנים.** פי׳ משעת העיבור ושפיר תני רב ביבי שמא תמות דבשנת י״ב פעמים היה אפי׳ לרבה בר ליואי ואז היתה גדולה משעת ההריון ואע״פ דקי״ל בגדה דתוך הזמן כלפני הזמן ולא הויא גדולה בהביאה שערות בשנת י״ב מ״מ עיבור בנים בני קיימא תוך הזמן כסימנים אחר הזמן והא דקאמר רבה בר ליואי תוך הזמן היא מתה ועוברה מת לא קאי אשנת י״ב דאז פעמים היה כשהיא גדולה בשעת ההריון כדפרישית אלא ה״פ דמלתא קודם הזמן פי׳ קודם שנה שלפני גדלות תוך הזמן היינו תוך שנה שלפני גדלות אחר זמן היינו אחר שגדלה כדפי׳ ר״י בתחלת הסוגיא: **דאפי׳ לר׳ יהודה דאמר כו׳.** משום דבעי לאוקמי מתני׳ כי״ל דלא מצינו חמותו ממאנת קאמר הכי וא״ת אמאי קאמר דעדיפי מסימנים אפי׳ לא הוו משעת עיבור אלא כסימנים לא מצינו חמותו ממאנת לר׳ יהודה דמשעת עיבור עד הלידה יש זמן מרובה יותר ממה שיש מהבאת שערות עד שיבכה השחור ומיהו למ״ד התם דרבוי שחור היינו עד שיקיפו השערות משפה אל שפה אפשר שריבוי השחור מאחר יותר מזמן עיבור עד שעת לידה אבל למ״ד שערות שוכבות ונראה כמו שריבה השחור קשיא ונראה דאם הביאה שערות ונשרו יכולה למאן אפילו שהה כדי ריבוי שחור דאין הזמן גורם אלא ריבוי שחור ממש בעינן שתהא נראית גדולה לכל ע״י כך וא״ת אכתי בלא בנים עדיפי מסימנים מיתוקמא מתני׳ שפיר כי״ל דהא מודה רבי יהודה כשבעל אחר גדלות דאינה יכולה למאן כדאמר בפ׳ בא סימן (נדה דף נב.) וחזא החמותו שנבעלה בגדלות כשנתעברה דבנים הרי הם כסימנים משעת ההריון תריץ דאי לאו דבנים עדיפי מסימנים משכחת חמותו ממאנת כגון שעיברה באמבטי או שבעל בפירוש אלא נשם קידושין: רש

[ז] נראה דל״ל אבל למ״ד וכו׳ ונשרו נאלתר מצינו לומר אם בדיקנא וכו׳ ולא הביאה אין חוששין שמא נשרו ועוד איכא לעיוני אי אמרינן אין בנים בלא סימן לגבי חליצה דלמא לגבי מיאון אמרינן לחומרא שאינה ממאנת אבל לקולא שלא תחלוץ לא. ומסתברא מדקאמר חיישינן אלמא לחומרא קאמר שלא תמאן ולא לקולא שתחלוץ כדאמרינן בפ׳ יוצא דופן מכלל דלמ״ד חיישינן חלצ׳ והא חיישינן בעלמא קא׳: כי אתא רבין אר״י א׳ צרת ממאנת וא׳ צרת אילונית וא׳ צרת

עין משפט נר מצוה

מט א מיי׳ פ״ו מהל׳ יבום הלכה כ כמ״ש מהר״ם סימן קעב ס״ח וסי׳ קעג סעיף ט: **נ** ב מיי׳ פ״ב מהל׳ אישות הלכה ט ממג עשין כ כמ״ש מהר״ם סימן קנה סעיף יב:

תוספות ישנים

צרת אילונית מותרת ואפילו הכיר בה ואפילו לרב אמי דכיון דלאו בת יבום היא הויא לרתה לרת עדוה שלא במקום מצוה ושריא:

תוס׳ חד מקמאי

דרבא והיא שמא תמצא איילונית דלמפטר צרתה קאמר כלומר שמא תמצא אילונית ותלך צרתה לעלמא ביבום זה ושמא תמצא אילונית ואינה פוטרת צרתה (אמר רבא הלכתא צרת אילונית מותרת) וכיוצא בזה אמר רבה בפ׳ האשה הא דאמרו רבנן זיקת שני יבמין מחלץ [חלצה] יבומי לא מייבמי גזרה משום שתי יבמות הבאות מבית אחד. לא תימא ה״מ היכא דאיכא צרה דאיכא למיגזר משום צרה [דהא] הכא ליכא צרה מחלץ חלצה יבומי לא מייבמה: אמר רבא הלכתא צרת אילונית מותרת ואפי׳ הכיר בה ואפי׳ צרת בתו אילונית טעמא דמילתא דכיון דלא רמייה כלל ליבום אחד מן האחים הו״ל כצרת ערוה שלא במקום מצוה משא״כ בצרת עריות דמתני׳ וצרת אשת אחיו שלא היה בעולמו שאם לזה שאינה ערוה אינה ראויה ראויה היא לאחים אבל אילונית אינה ראויה לא׳ מן האחים וקי״ל כרבא כל אילונית שלא הכיר בה בעלה בשעת קידושין ונמצאת איילונית לאחר קדושין ומקפיד בה בעלה צריכה גט מספק או מדרבנן ויוצאים שלא בכתובה דאוקי ממונא בחזקת מאריה הרב אלפס כתב מילתא דרב זביד דאמר אין בנים בלא סימנים ולכאורה נראה דרב זביד ס״ל (אין בתוך) [דתוך] זמן כלאחר זמן וכן פרש״י ז״ל ואגן קי״ל תוך זמן כלפני זמן משום הכי אית לן לפרש דרב זביד לעולם ס״ל תוך זמן כלפני זמן משום הכי אית לן לפרש דאמאי דתני רבה בר שמואל קאי ובלאחר זמן וה״ק לעולם שמא תתעבר ותמות שאין קטנה יולדת והא דתני רבה בר שמואל שכבר ילדו ולא קתני שכבר הגדילו דאתא לאשמועינן אפי׳ למ״ד אין חוששין שמא נשרו משום צער לידה חיישינן ולפיכך תלה הטעם בלידה ולא תלה הטעם בגדלות דמשום לידה הוא דחיישינן שמא נשרו ואי לאו לידה אע״פ שהגיעה לכלל שנותיה איכא מ״ד אין חוששין שמא נשרו אבל בלידה לכ״ע חיישינן משום צער לידה וההיא דפרק אלו נערות דפריך התם ומי מעברא והא תני רב ביבי וכו׳ משמע התם דלא מעברא והכא אסיק׳ שמא תתעבר ושמא תמות וקשיין אהדדי ולמאי דפרישי׳ איכא למימר (דהתם איכא למימר) דהתם אליבא דרב זביד קא פריך דס״ל שמא תתעבר וחמות דקטנה לא מעברא ואיכא לפרושי נמי ההיא דפ׳ [אלו] נערות דאליבא דרבנן קא פריך דאמר אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת וס״ל לרבנן דקטנה לא מעברא. א״נ אליבא דרב ספרא והכי קאמר בנים הרי הן כסימנים בשעת עבורה קאמר להכי פריך ליה התם כיון דבשעת עבורה

מסורת הש״ס

[ז] כתובות לט. לקמן ק: נדה מה. נדרים לה: [תוס׳ נדה פ״כ], [ב] כתובות לו. ב״ב קנו. נדה נב. תוליין סו:, [ג] ל״ל אחיו [ועי׳ רש״ס], [ד] [ועי׳ תוס׳ נדה כה: ד״ה קמ״ל],

תורה אור השלם

1. שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ:
תהלים קטז ו

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה ואיזו היא קטנה הרלוויה:

מוסף רש״י

משמשות במוך. מוכרות לשמש, ליתן מוך באותו מקום שלא יתעברו (לקמן ק:) ואין כמשמשות זרע (כתובות לט.) אי: מתקנתן הוה לשמש במוך שלא יתעברו (נדה מה.). **שמא תעשה עוברה סנדל.** עובר שני דוחק את הראשון ופוחת לורתו (לקמן ק:) שאם תתעבר עובר שני, פוחת הראשון את לורת הראשון ודומה לסנדל שהוא דג שבים (כתובות לט.) אי: כשמתעברת תאומים פעמים שאחד דוחק את חבירו ופוחת את לורתו כדאמרינן אין בנדל שאין עמו ולד (נדה מה.). **שמא תגמול את בנה. תפריש את בנה** מלהניק מחמת עיבורה (שם) מפני שהאב נעבר כשמתעברת ואינו טוב לינוק ותצטרך להעמיקו מעדים וימות (כתובות לט.). **ואיזו היא קטנה.** שמתעברת ומתה (לקמן ק:). **פחות מכאן.** מבת י״ח שנה משמשת כדרכה לפי שלא תתעבר (כתובות לט.). אי: אינה צריכה לשמש במוך דוחקי לא תתעבר (נדה מה.). **ויתר על כן.** על בת י״ב שנה משמשת כדרכה שאם תתעבר לא תמות (כתובות לט.). **עד שיבה השחור.** שיוקף אותו מקום בשער ומסכת נדה (נב:) מפרש לא שיבה ממש אלא שיהו שתי שערות אחוזות שוכבות ונראה כמו שיבה השחור (חולין כו:).

תוס׳ חד מקמאי (המשך)

ה״ל כסימנים אישתכח דבשעת לידה הרי היא בוגרת שהרי אין בין נערות לבגרות אלא ששה חדשים וא״כ מאי קא מבעיא ליה יש בוגרת בקבר והרי קודם שמתה היתה בוגרת. מ״מ לא מפרשה מילתא דרב זביד לדעת הרב אלפסי אלא כדפרישי׳ וכן נראה שפירש הראב״ד ז״ל ואיכא לעיוני דרב זביד גופיה אם בדקוה קודם לידה ולא הביאה ולאחר לידה ולא הביאה אי אמרינן דבההיא פורתא דבשעת לידה הביאה סימנין ונשרו ומיהו אליבא דהללו דחוששין שמא נשרו אפי׳ בלא בנים כ״ש בבנים. ו) ולמ״ד אין חוששין בעלמא הכא משום צער לידה חוששין

שמא בההיא פורתא הביאה סימנים ונשרו דאלת״ה למ״ד אין חוששין שמא נשרו מצינו. ושמא אם בדיקנא קודם לידה ולאחר לידה ולא הביאה. ואי אמרינן אין בנים בלא סימן לגבי חליצה דלמא לגבי מיאון אמרינן לחומרא שאינה ממאנת אבל לקולא שלא תחלוץ לא. ומסתברא מדקאמר חיישינן אלמא לחומרא קאמר שלא תמאן ולא לקולא שתחלוץ כדאמרינן בפ׳ יוצא דופן מכלל דלמ״ד חיישינן חלצ׳ והא חיישינן בעלמא קא׳: כי אתא רבין אר״י א׳ צרת ממאנת וא׳ צרת אילונית וא׳ צרת

הלכתא צרת אילונית מותרת. ולא״ג דהכיר בה אחיו וקיימא והויא אשתו לא מיתסרא לרתה משום צרת הבת דכי אסר רחמנא צרת ערוה במקום מצוה הוא דאסרה והא כיון דאילונית היא דבלאו ערוה נמי לא חזיא לייבום הוי לרתה צרת ערוה שלא במקום מצוה וכך מפורש בהלכות גדולות: **צרת ממאנת.** ביאה: **מחזיר גרושתו.** משנישאת: **משמשות במוך.** מוכרות לתת מוך במקום תשמיש כשהן משמשות כדי שלא יתעברו: **סנדל.** ולד שאין לו לורת פניס וקיימא לן במסכת נדה (דף כה:) אין סנדל שאין עמו ולד משל לאדם שסטר את חבירו והחזיר לורתו לאחוריו דכשהיא מעוברת וחוזרת ומתעברת דוחק האחד את חבירו ופוחת לורתו: **שמא תגמול את בנה.** אם תתעבר תהא צריכה לגמול את בנה מלהניק. כמו ויגמל (בראשית כא) לשון הבדלה: **ואיזו היא** (א). הרלוויה להתעבר ולמות: **מבת י״ח שנה כו׳.** פחות מי״ח ודאי לא תתעבר ויותר מי״ב אם תתעבר לא תמות: **משמשות.** בלא מוך כדרכן והולכות: **ומדקאמר שמא תמות.** ולא קאמר ותמות דאי לאו הוי משמע שאם תתעבר תמות ודאי: **מצינו חמותו ממאנת.** כגון שילדה בקטנות בתוך זמן האמור למעלה בשנת י״ב שנתעברה ולא מתה וקדם ג) אדם את בתה ונמצאת זאת חמותו קטנה ורלוויה למאן עד י״ב שנה: **קודם הזמן הזה.** האמור למעלה קודם י״ח: **אחר הזמן הזה.** אחר י״ב: **שכבר ילדו.** ומדתני טעמא בולד מכלל דקטנה היא דאי לאו קטנה היא ליתני שכבר גדלו: **הרי הן כסימנים.** הלכך אין לך יולדת ממאנת אפי׳ היא קטנה: **ואפי׳ לר״י דאמר.** במסכת נדה אף משהביאה שתי שערות ממאנת עד שיבה השחור שיהיו שם שערות הרבה: אין

[ז] כתובות לט. לקמן ק: נדה מה. נדרים לה: [תוס׳ נדה פ״כ], [ב] כתובות לו. ב״ב קנו. נדה נב. תוליין סו:, [ג] ל״ל אחיו [ועי׳ רש״ס], [ד] [ועי׳ תוס׳ נדה כה: ד״ה קמ״ל],

מסורת הש"ס

ורב זביד אמר אין בנים בלא סימנים ונבדוק חיישינן שמא נשרו הניחא למ"ד חוששין אלא למ"ד אין חוששין מאי איכא למימר אפי' למ"ד אין חוששין משום צער לידה חיישינן: כיצד פוטרות צרותיהן וכו': מנהני מילי אמר רב יהודה דאמר קרא [1]לצרור [ב]התורה ריבתה צרות הרבה [ג]רב אשי אמר סברא היא צרה מ"ט אסירא דבמקום ערוה קיימא צרת צרה נמי במקום ערוה קיימא: כיצד אם מתו הן כו': [ד]ואפילו כנס ולבסוף גירש ורמינהו [ה]ג' אחים שנים מהן נשואים ב' אחיות ואחד נשוי נברית גירש אחד מבעלי אחיות [ו]אשתו ומת הנשוי נברית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו שאם מתו או נתגרשו צרותיהן מותרות טעמא דגירש ואח"כ כנס אבל כנס ואח"כ גירש לא [ז]א"ר ירמיה [ח]תברא מי ששנה זו לא שנה זו האי תנא סבר מיתה מפלת והאי תנא סבר [ט]נשואין הראשונים מפילים רבא אמר לעולם חד תנא הוא [י]זו ואין צריך לומר זו קתני: וכל שיכולה למאן: [יא]ותמאן השתא ותתייבם לימא מסייעא ליה לרבי אושעיא [יב]דא"ר אושעיא ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו לא צרת ערוה שאני [יג]דתני רמי בר יחזקאל מיאנה בבעל מותרת לאביו מיאנה ביבם אסורה לאביו אלמא משעת נפילה נראית ככלתו [יד]הכא נמי משעת נפילה נראית כצרת בתו: **מתני'** [טו]שש עריות חמורות מאלו מפני שנשואות לאחרים [טז]צרותיהן מותרו' אמו ואשת אביו ואחות אביו אחותו מאביו ואשת אחי אביו ואשת אחיו מאביו [יז]בית שמאי מתירין הצרות לאחים ובית הלל אוסרים

חלצו

[1] **רב** זביד אמר אין בנים בלא סימנים. לאומר ר"י דצריך לפרש דאין עיבור בנים של קיימת מצוי להיות בלא סימנים ומיהו זמנין אתו מדפריך ומיבדוק וכן אלא למ"ד אין חוששין מאי איכא למימר ואם אין בנים כלל בלא סימנים ודאי נשרו וגם לשון חוששין נמי משמע דליכא אלא חששא בעלמא ולא שדאי נשרו ומשום דלא שכיח עיבור בלא סימנים לא מצינו חמותו ממאנת דחוששים לסימנים כדמסיק ואזיל ולהכי קאמר נמי רבה בר ליוחי תוך הזמן הזה היא מתה ועובדה מת אע"פ דפעמים היה כיון דלא שכיח ובברייתא דרב ביבי דנקט שמא תמות בשביל המיעוט ואע"ג דרבה בר ליוחי לא חש למיקט שמא בשביל מיעוטא וא"ת ומנין לו לגמרא דרב זביד לא בעי למימר דאין בנים כלל בלא סימנים כדמשמע במילתיה וי"ל דאם אין בנים כלל בלא סימנים בא למימר מ"כ במאי אתא לפלוגי אדרב ספרא כיון דלדידיה נמי אין בנים כלל בלא סימנים כמו לרב ספרא אלא ודאי אתא למימר דאין הבנים סימן גדלות אלא השערות וכי ליכא שערות לא מחזקינן לה ודאי גדולה ולהכי פריך ולבדוק ומשני חוששין שמא נשרו וחוששין לה בספק גדולה לענין חליצה וקדושין לחלוייתא ולענין עונשין ומילי טובא ובקונטרס פי' דסבר רב זביד דתוך הזמן כלאחר הזמן דלא כהלכתא נראה לר"י דבעלמא מודה רב זביד דתוך הזמן כלפני הזמן ושאני הכא דע"י בנים חשבינן לסימנים כאילו הם לאחר זמן כדפרישית נמי לרב ספרא: **משום** צער לידה חיישינן. וא"ת כיון דאין בנים בלא סימנים משעת העיבור נבדוק קמי לידה ואי ליכא סימנין ליכא למיחש שמא נשרו דאכתי לא בא לער לידה דמיהא לא הוי פגום מיהא הוי דאתי בק"ו מאלמנה ולא פריך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת כדפריך בהא שמעתתא גבי מחזיר גרושתו וש"מ דבחייבי כריתות היא עצמה מתחללת ואע"ג דלאו זר מעיקרא הוא:

[1] לעיל ג:, [ב] לקמן ל., [ג] [ל"ל את אשמו], [ד] [לקמן ל:], [ה] [שבת נב: וש"נ ועי' תוס' כתובות עה: ד"ה תבכלן], [ו] [סס עירובין עו. ר"ה לב: לג. כתובות נת. תוליות ב:], [ז] [לקמן קז:], [ח] [לקמן קז. קידושין מה. ע"ש], [ט] לעיל יב. לקמן קז:, [י] [לעיל ג: י.], [יא] [לעיל ט.] לקמן כז. עדיות פ"ד מ"ח, [יב] נ"מ בתרא, [יג] [דף קז.], [יד] לעיל ח.,

גליון הש"ס

גמ' רב אשי אמר סברא היא. ע' לעיל דף ב ע"א תד"ה עד סוף: שם נשואין הראשונים מפילים. לקמן דף פד ע"ב: שם ח"נ משעת נפילה. עיין לקמן דף כט ע"א תד"ה אי כרבי אלעזר:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה וכנסה וכו' של זה הראשונה דהויא לה צרת: (ב) ד"ה למאמרו וכו' בפ' ר"ג דצריכה: (ג) ד"ה הכא נמי וכו' ליבם והוצרכה למאן בו: (ד) ד"ה שם וכו' שהן נברים אצל זה: (ה) ד"ה אמו וכו' ואחות אביו ואשת אחיו מאביו: (ו) תוס' ד"ה ורב זביד וכו' ומיהו זמנין איתא מדפריך:

מוסף רש"י

לצרור. לרוח הרבה משמע, מדלא כתיב לצור (לעיל ג:). וכנסה המגרש ומת. מותרת זו להתייבם, שהרי עד שלא כנסה גירש את הראשונה שהיא ערוה ולא היתה צרתה מעולה (לקמן ל.). תברא. קשה אהדדי (ב"ק מז: כתובות עה:).

עין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה כא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעי' ז:

נב ב מיי' שם הלכה יב טוש"ע אה"ע שם סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
ויקרא יח יח

תוס' חד מקמאי

מחזיר גרושתו כולן מותרות: **מתני'** ב"ש מכשירין וב"ה פוסלין לכהונה דנבעלה לפסול לה דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר [היא] בתרומת הקדשים לא תאכל כגון שנבעלה לזר אצלה פסלה לתרומה ולכהונה מק"ו דגרושה דמותרת בתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה [בתרומה] אינו דין שאסורה בכהונה והכי אי' בפ' אלמנה לכהן גדול והתם אסיק' דזר אצלו מעיקרא בעי' לאפוקי מחזיר גרושתו דלאו זר מעיקרא הוא ולא פסלה לא לתרומה ולא לכהונה דהא פסול כהונה מתרומה קאתי אבל בחייבי כריתות אע"ג דלאו זר מעיקרא הוה פסלה לתרומה ולכהונה מק"ו וה"נ אמרינן בשלהי פרקין נהי נמי דעשו והא"ר יהושע אין ממזר מחייבי כריתות ומאי מפסלא. [ט] והלכה כב"ה נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי דאתי בק"ו מאלמנה ולא פריך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת כדפריך בהא שמעתתא גבי מחזיר גרושתו וש"מ דבחייבי כריתות היא עצמה מתחללת ואע"ג דלאו זר מעיקרא הוא:

[ט] נראה דל"ל ומאי מפסלא אפי' אם הלכה כב"ה.

לאין בנים בלא סימנים. והיולדת בקטנות חזקה הביאה סימנים ומשהביאה סימנים בתוך י"ב לא תמאן דהני סימנים גמורים ניהו דס"ל לרב זביד תוך זמן כלאחר זמן לענין סימן ולא אמרינן שומא ניהו: **הניחא למ"ד כו'**. פלוגתא בפ' יולא דופן (נדה דף מו.):

נתגרשו צרותיהן מותרות. ואפי' כנס אחיו את הנכרית ולבסוף גירש את בת אחיו דהוו להו צרות זו לזו קודם גירושין אפ"ה קסרינן ליה ליבומי כדקתני ומתה בתו או נתגרשה הואיל ובשעת נפילה לא הוו צרות זו לזו: **וכנסה המגרש ומת.** ונפלה נכרית לפני שלישי שנשוי אחות אשתו של (ה) זו הראשונה דהויא להו צרת אחות אשה משנתגרשה צרותיהן מותרות הואיל ולא היתה אחות אשתו של זה צרה לנכרית זו שקודם נשואים של זו נתגרשה: **סברא.** קשיין אהדדי: **האי אגא.** דמתני' סבר מיתת הבעל מפלת נשיו ליבום הלכך אפי' כנס ולבסוף גירש כיון דבשעת מיתה לאו צרת הבת היא שריא: **ואגא.** (ו) דבריתא סבר נישואין הראשונים מפילים אותה נשאת לבעלה מפילים אותה ליבום הלכך משנעשית צרת ערוה שעה אחת אסורה עולמית: **זו.** דמתני' דהכא דכנס ולבסוף גירש מותרת כדקתני ומתה בתו או נתגרשה ואין ג"ל זו דג' אחים דגירש ולבסוף כנס: **ומאן.** הערוה השתא ותאמר אי איפשי בקדושין שקדשוני אמי ואחי לבעלי המת ותעקור קידושין הראשונים ותתייבם צרתה: **ממאנת למאמרו.** הא דתנא לקמן בפ' ב"ש (ו) וב"ה אומרים בבעל וביבם: **למאמרו.** הוא דממאנת שאם עשה היבם מאמר ביבמה קטנה ומיאנה בו מפקיע מיאון את המאמר וחזרה לזיקה לבדה וחולצת. ואע"ג דגדולה שעשה בה מאמר ולא רצה לכנוס קי"ל בפ' ר"ג (לקמן דף נ:) (ז) צריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו הכא מיאון עקר למאמרו ולא בעיא גיטא: **ואין ממאנת לזיקתו.** לעקור נשואים ראשונים ולהפקיע זיקת ייבום ונלאת בלא חליצה. ה"ג גבי ערוה לא עקר ליה מיאון דהשתא לנשואין קמאי למישרי צרתה: **צרת ערוה שאני.** רבנן גזרו שלא תמאן ליבומי צרתה דלא לזלזולי בצרת ערוה דלמא אתי למישרי: **מיאנה.** כלומר בבעלה מותרת לחמיה דעקרתה לנישואיה והויא כמפותה בנו ומותרת לו. אבל מת בנו בעלה הראשון ומיאנה בזיקת יבם אע"ג דנשואין קמאי עקרה אסורה לאביו. אלמא משעת נפילה כלומר היא משעה שנפלה להתייבם ונזקקה ליבם מחמת נישואין הראשונים נראים אותם נישואין גמורים למיהוי אשת המת וכלומר של זה: **ה"ג.** בצרת ערוה משעת נפילה שנזקקה הבת ליבם (ג) למאן בו מחמת קידושי ראשון נראים נישואים גמורים למיהוי אשת המת ונראתה צרת הבת ואי שריא ליה אתי למישרי צרת הבת בעלמא: **מתני' שש עריות.** יש שחמורות מאלו ומהו חומר שלהן שנשואות לאחרים ואינן יכולין להנשא לאחיו מאביו ואם מתו בעליהן שהן (ד) נכריות אצל זה צרותיהן מותרות להנשא לזה: **אמו.** אינה יכולה להנשא לאחיו של זה מאביו שהרי היא לו אשת האב וכן אשת האב ואחות אביו (ה) ואשת אחיו מאביו שהיו לו בנים ואשת אחי אביו כולן אסורות לאחיו מאביו כשם שאסורות עליו ואין בהן לד ייבום על זה לעולם ואם נישאו לאחרים ולהם נשים אחרות ומתו מותרות לינשא לזה שאין צרת ערוה אסורה אלא כשנפלה ליבום (ו) עם הערוה פעם אחת שכיון שפטרה לצרת ערוה עמדה עולמית באיסור אשת אח שיש לה בנים: **ב"ש מתירים.** צרת ערוה להתייבם לאחיו דלית להו הך דרשא דלצרור:

חלצו

מאי

מעין משפט נר מצוה

נא א מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה כא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעי' ז:

נב ב מיי' שם הלכה יב טוש"ע אה"ע שם סעיף ב:

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
ויקרא יח יח

תוס' חד מקמאי

מחזיר גרושתו כולן מותרות: **מתני'** ב"ש מכשירין וב"ה פוסלין לכהונה דנבעלה לפסול לה דכתיב ובת כהן כי תהיה לאיש זר [היא] בתרומת הקדשים לא תאכל כגון שנבעלה לזר אצלה פסלה לתרומה ולכהונה מק"ו דגרושה דמותרת בתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה [בתרומה] אינו דין שאסורה בכהונה והכי אי' בפ' אלמנה לכהן גדול והתם אסיק' דזר אצלו מעיקרא בעי' לאפוקי מחזיר גרושתו דלאו זר מעיקרא הוא ולא פסלה לא לתרומה ולא לכהונה דהא פסול כהונה מתרומה קאתי אבל בחייבי כריתות אע"ג דלאו זר מעיקרא הוה פסלה לתרומה ולכהונה מק"ו וה"נ אמרינן בשלהי פרקין נהי נמי דעשו והא"ר יהושע אין ממזר מחייבי כריתות ומאי מפסלא. [ט] והלכה כב"ה נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי דאתי בק"ו מאלמנה ולא פריך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת כדפריך בהא שמעתתא גבי מחזיר גרושתו וש"מ דבחייבי כריתות היא עצמה מתחללת ואע"ג דלאו זר מעיקרא הוא:

[ט] נראה דל"ל ומאי מפסלא אפי' אם הלכה כב"ה.

מאי טעמא דב"ש. וא"ת ומאי קבעי ליה [a]דלמא מוקמי לגרור לכדר"ש (לעיל דף ח:) ועליה לכדרבי יאומר רבינו יצחק משום דמסתברא ליה לדרוש לגרור לענין גרות אי לאו דשמעיה בשום דוכתא דשריא וא"ת אכתי כי דרשי נמי חולה מכלל דאיכא פנימית דדרוש מלגרור למיסר גרה שלא במקום מלוה וי"ל דליכא למדרש הכי דהא כתיב לגלות ערותה דמלא ומקום מלוה לא איצטריך דמחוסה נפקא אלא לשלא במקום מלוה: **לכדרב** יהודה אמר רב בו'. ה"ג המ"ל לכדשמואל דפליג עליה דרב בהאשה רבה (לקמן דף נב: ושם) ומוקי קרא דלגלו הוא דאמת: **כיון** דכתיב חוצה במאן דכתיב לחוץ דמי. ואע"ג דכתיב נמי ה"א בתחלה דכתיב המולה היינו נמי אל המון כמו המדברה (שמות ד) דהוי אל המדבר: **לרבות** את הארוסה. אר"י דאיצטריך ס) לרבויי ארוסה משום דכתיב בית אחיו ובפ"ק דיומא (דף יג.) משמע דבית נשואה משמע: **דלא** אתי איסור אחות אשה וחייל **אאיסור אשת אח.** וא"ת כיון דאיסור אחות אשה לא חייל תמיינה עדוה וי"ל דאיסור אחות אשה מיתלא גופה וי"ל דאיסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי אי פקע איסור אשת אח אתי וחייל הלכך לא פקע ע) : א) **בית** הלל **פוסלים.** פי' בקונטרס מכהונה ולא מתרומה וא"א לומר כן (ס) דמחייבי כריתות זונה היא דכתיב בהמולן (לקמן מד:) גבי הנשא את חלוצתו ולא אסורה בתרומה כמו שנפרש שם בע"ה (ד"ה הכא) ורש"י עצמו חזר בשוף פירקא (דף טו: ד"ה היא עצמה) גבי מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת: **דאמר** רחמנא לא תעשו חבורה **על מת.** והא דאמרינן בסוף פרק ד' מיתות (סנהדרין דף סח. ושם) גבי ר"ע שהיה מכה עצמו על ר"א שנפטר עד שהיה דמו שותת לארץ ואומר רבינו יצחק דאיכא למימר דדרך שריטה אסר רחמנא דוקא א"ל אתורה היה מצטער כדאמרינן התם הרבה מעות יש לי ואין שולחני כו': מי

חלצו ב"ש פוסלין מן הכהונה ובית הלל מכשירין נתייבמו בית שמאי מכשירין ובית הלל פוסלין אע"פ שאלו [b]אוסרים ואלו מתירין אלו פוסלין ואלו מכשירין לא נמנעו בית שמאי מלישא נשים מבית הלל ולא בית הלל מבית שמאי כל הטהרות והטמאות שהיו אלו מטהרים ואלו מטמאין לא נמנעו עושין טהרות אלו על גבי אלו: **גמ'** אמר רבי שמעון בן פזי מאי טעמא דבית שמאי דכתיב [1]לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר חוצה מכלל דאיכא פנימית ואמר רחמנא לא תהיה ובית הלל מיבעי להו לכדרב יהודה אמר רב [3]דאמר רב יהודה אמר רב מנין שאין קידושין תופסין ביבמה שנאמר לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לא תהיה בה הויה [4] לזר ובית שמאי מי כתיב לחוץ חוצה כתיב ובית הלל כיון דכתיב חוצה כמאן דכתיב לחוץ דמי דתניא ר' נחמיה אומר כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה הכתוב ה"א בסופה ותנא דבי ר' ישמעאל כגון אלים [2]אלימה מחנים [3]מחנימה מצרים [4]מצרימה [5]דבלתימה [6]ירושלימה (ב) [7]מדברה ובית שמאי דרב יהודה אמר רב מנא להו מלאיש זר נפקא ובית הלל נמי תיפוק להו מלאיש זר אין הכי נמי חוצה למה לי לרבות הארוסה ואידך מחוצה החוצה ואידך חוצה החוצה לא משמע להו רבא אמר טעמייהו דבית שמאי [8]דאין איסור חל על איסור תינח היכא [7]דנשא מת ואחר כך נשא חי לא אתי איסור אחות אשה וחייל אאיסור אשת אח אלא נשא חי ואחר כך נשא מת אחות אשה קדים ביון דלא אתי איסור אשת אח וחייל אאיסור אחות אשה הויא לה צרת ערוה שלא במקום מצוה ושריא: חלצו בית שמאי פוסלים וכו': פשיטא לאפוקי מי

דרבי יוחנן בן נורי דאמר [9]בואו ונתקן להם לצרות שיהו חולצות ולא מתייבמות קמ"ל דבית הלל מכשירים: נתייבמו בית הלל פוסלין כו': הא תו למה לי איידי דתנא חלצו תנא נמי נתייבמו תנן התם [10]מגילה נקראת באחד עשר ובשנים עשר ובשלשה עשר ובארבעה עשר ובחמשה עשר לא פחות ולא יותר אמר ליה ר"ל לר' יוחנן איקרי כאן [8]לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות האי לא תתגודדו מיבעי ליה לגופיה דאמר רחמנא [11]לא תעשו חבורה על מת א"כ לימא קרא לא תגודדו מאי [12] תתגודדו שמע מינה להכי הוא דאתא ואימא כוליה להכי הוא דאתא אם כן לימא קרא לא תגודו מאי לא תתגודדו שמע מינה תרתי א"ל עד כאן לא שנית [13]דמקום שנהגו לעשות מלאכה בערבי פסחים עד חצות עושין מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין א"ל [14]אמינא לך אנא איסורא [15]דאמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן [9]לקיים את ימי הפורים בזמניהם זמנים הרבה תיקנו להם חכמים ואת אמרת לי מנהגא והתם לאו איסורא הויא [16]והתנן [17](בלילה) בית שמאי אוסרין ובית הלל מתירין אמר ליה [18]התם הרואה אומר מלאכה הוא דלית ליה והא בית שמאי מתירין הצרות לאחים ובית הלל אוסרים מי

דאסרי להו רבנן לבני ארביסר דאי בעו למיקרא בחמיסר לא מצו וכן בני ט"ו בי"ד ודמיא לשתי תורות: **ואם אמרת לי מנהגא.** דהתם לכ"ע שרי ומיהו באתרא דאחמור לא ישנה את דרכו מפני המחלוקת: ופרכינן **והתם איסורא ליכא.** בתמיה: **והא קתני התם בגילה.** בגיל בדיקת חמץ ב"ש אוסרים וב"ה מתירים לעשות מלאכה ואיכא דעבדי כב"ה ואיכא דעבדי כבית שמאי והרי כאן לגזרות: **א"ל התם.** לא דמי לשתי תורות דהרואה את זה שאין עושה מלאכה אומר דאין לו מה לעשות: בת

עד שתהא בת ג"ש וכלהו בכה"ג. ותימה דנשא מת ומת ואח"כ נשא מי (ומ"ע) [מ"ע] דב"ש דהא ליכא למימר דאין איסור חל על איסור שהרי כשמת היתה אשת אח במקום מלוה וא"כ אתי איסור אחות אשה מיד. וי"ל בכי האי גוונא ב"ש נמי שרי דלא היו גרות ערוה מעולם: תינח היכא דנשא מת וכו' המקשה היה סבור דדבא אמר למלמיה גבי אחות אשה ולהכי פריך ליה כדפריך ולפוס מסקנא לגבי כלהו עריות מלי למימר טעמא שפיר:

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' ט:
נד ב מיי' פ"ל מהל' מגילה הלכה ד ו ז סמג עשין ד טוש"ע א"ח סי' תרפא:
נה ג מיי' פי"ב מהל' עבודת כוכבים הל' יא סמג לאוין סב טוש"ע י"ד סימן קפ סעיף ו:
נו ד מיימון פ"ח מהל' י"ט הל' ג' יח סמג לאוין עה טוש"ע א"ח סי' תסח סעיף ג ד:

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה
2. וַיָּבֹאוּ אֵילִמָה וְשָׁם שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עֵינֹת מָיִם וְשִׁבְעִים תְּמָרִים וַיַּחֲנוּ שָׁם עַל הַמָּיִם:
שמות טו כז
3. וְדָוִד בָּא מַחֲנַיְמָה וְאַבְשָׁלֹם עָבַר אֶת הַיַּרְדֵּן הוּא וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ:
שמואל ב יז כד
4. וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּרֶד אַבְרָם מִצְרַיְמָה לָגוּר שָׁם כִּי כָבֵד הָרָעָב בָּאָרֶץ:
בראשית יב י
5. וַיִּסְעוּ מִדִּיבֹן גָּד וַיַּחֲנוּ בְּעַלְמֹן דִּבְלָתָיְמָה:
במדבר לג מו
6. וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי וַתִּשָּׂא אֹתִי רוּחַ בֵּין הָאָרֶץ וּבֵין הַשָּׁמַיִם וַתָּבֵא אֹתִי יְרוּשָׁלִָמָה בְּמַרְאוֹת אֱלֹהִים אֶל פֶּתַח שַׁעַר הַפְּנִימִית הַפּוֹנָה צָפוֹנָה אֲשֶׁר שָׁם מוֹשַׁב סֶמֶל הַקִּנְאָה הַמַּקְנֵה:
יחזקאל ח ג
7. וְלִמְזָרָח יָשֹׁב עַד לְבוֹא מִדְבָּרָה לְמִן הַנָּהָר פְּרָת כִּי מִקְנֵיהֶם רָבוּ בְּאֶרֶץ גִּלְעָד:
דברי הימים א ה ט
וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַהֲרֹן לֵךְ לִקְרַאת מֹשֶׁה הַמִּדְבָּרָה וַיֵּלֶךְ וַיִּפְגְּשֵׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים וַיִּשַּׁק לוֹ:
שמות ד כז
8. בָּנִים אַתֶּם לַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת:
דברים יד א
9. לְקַיֵּם אֶת יְמֵי הַפֻּרִים הָאֵלֶּה בִּזְמַנֵּיהֶם כַּאֲשֶׁר קִיַּם עֲלֵיהֶם מָרְדֳּכַי הַיְּהוּדִי וְאֶסְתֵּר הַמַּלְכָּה וְכַאֲשֶׁר קִיְּמוּ עַל נַפְשָׁם וְעַל זַרְעָם דִּבְרֵי הַצֹּמוֹת וְזַעֲקָתָם:
אסתר ט לא

תוספות ישנים

א) וא"ת מ"ו דצ"ס. וה"ל דסברי איסור חל על איסור מטום דגלי קרא דלגרור דמשמע שהלכה אסורה דא"כ אמאי אמרינן אין מלגרור דאמרינן אין איסור חל על איסור אבית הלל דסבירא לן הלכתא כוותייהו. וי"ל דולאי סברי ב"ש דאין איסור חל על איסור אבל אסור אכן ידמו ויאמרו דכיון דהך טעמא לא מהניא מידי גבי ערוה כדפרי' איסור אחות אשה וקאי וכו' מעתה יש לנו לומר לרתה כמו כן דהיא אשונה לרת ערוה מקרא דלגרור. וא"כ היא מיתסר מהאי טעמא דפריטת באחות אשה. ותימה לפי פירושא דפריטת לעיל דכל זמן דחייכא לאוקמי לגרור בגרות מוקמינן מין בליכא קרא לאפוקי וא"כ קשה מאי טעמא דב"ש הלא אין זו רק סברא דאין איסור אחות ומלינו למימר דחייל מקרא דלגרור דמשמע לרות דליכא לאוקמי במלתא אחריתי וליכא שום קרא למעבו לרות ולהתירן כ"א אותה סברא דאין איסור חל על איסור. ואין סברא לומ' שאותה הסברא תדהה הפסוק כיון דליכא לאוקמי במלתא אחריתי ותיכף הקדום מרא"ש

מסורת הש"ס

מאי טעמא דב"ש. [a] גרי"ף ורא"ש לא גרס' אוסרים ומתיריס וכן בעדיות פ"ד מ"ח ביתא, [b] לקמן לב: [ומזכר ג"כ לקמן מט: לו.], [1] [מולין קיג:], [2] לעיל ח., [3] [לקמן יד: ס.], [4] מגילה ב., [5] פסחים כ., [6] נדה סו.], [7] מגילה ב., [8] פסחים נה., [9] [ל"ל הגילה], [10] שם נא:, [11] [לקמן יד.], [12] [שייך למעבר], [13] [כך מבואר להגיא בגמ' יומא יג: אלא מעתה אלוסה לא תמיינה [וע"ש בר"ש] ומשני הש"ס המולה לרבות המלוסה ובכן מצוה לישב על תוס' ור"י דלא קאמרי הכי משמיה דגמרא], [14] [ור"ת בסוגיא דלקמן לב. להגיא בכל מ"ש תוס' הכא ומצוה לישב], [15] [16] [17] [18]

גליון הש"ס

תוס' ד"ה מאי טעמא וכו' דלמא מוקמי לגרור וכו'. ק"ל על לשונם הזהב דלמא ולא הקשו ביותר דהא גם לפי אמתת דליקי ב"ש מן המולה ע"כ דרש' לגרור לכדר"ש ועליה לכדר' וע"ע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא תהיה בה הויה וכ"ש כל"ל ותיבת לזר נמחק: **(ב)** שם המדברה: **(ג)** שם מאי לא תתגודדו ש"מ לתמי: **(ד)** רש"י ד"ה שאין וכו' תופסין **בה** אע"ג דתייבי לאוין בעלמא דליכא כרת תפסי בהו קידושין ת"ל כו' הס"ד ואמ"כ מ"ש לא תהא וכו' תופסין בה הס"ד: **(ה)** תוס' ד"ה בית הלל וכו' דמחייבי כריתות. נ"ב עיין פ' אלמנה דף ס"ח:

מוסף רש"י

בואו ונתקן להם לצרות שיהו חולצות. ויעשאו לשון בהכסר לדברי הכל (לקמן טו.). **מגילה נקראת באחד עשר ובשנים עשר כו'.** פעמים בזה ופעמים בזה ולקמן מפרש ואזל, **לא פחות ולא יותר.** לא פחות מי"א ולא יותר מט"ו (מגילה ב.). **מקום שנהגו כו' עד חצות.** תני היום (פסחים נ.). **שלא לעשות.** כדי שלא יהא טרוד במלאכה ושכח ביעור חמץ ושחיטת הפסח ותקון מלה לאוכל הלילה דמלוה לטרוח מבעוד יום כדי להסב מהר, דתמר בפר' בתרא (קפ.) חוטפין מלה בלילי פסחים בשביל מיעוט שלא יישנו (פסחים נ.). בלילה. אור לארבעה עשר (שם נה.).

תוספות ישנים (המשך)

דאיכא לאוקמי קרא דלגרור כשבאו בבת אחת אשת אח ואחות אשה ולכהו עריות דתמני' נמי משכחת לה בבת אחת כגון בתו שקדם בתו לאחיו פחותה מבת ג' שנים ואלו אשת אח ואבתו יחד שאינה חשובה עריות

בת קול. בעירובין בפ"ק (דף יג.) יצתה בת קול ואמרה הלכה כב"ה: **דברי הדדי נינהו.** בחכמה: **ר' יהושע היא.** בפ' החכמ[ה] (ד): **היו מורחים עליה בשבת לעשות פחמים.** לבו ביום כדי לעשות ברזל לאזמל של מילה. דקסבר ר"ח מכשירי מצוה דומין שבת כמצוה עצמה: **בשר עוף בחלב.** שהיה דורש בחלב אמו[ה] מי שיש לו חלב אמו יצא בשר עוף שאין לו חלב אם והכי אמרי' בפ' כל הבשר[ו]: **הלכך אמר ר"ע.** לגבי מילה באיסור שבת: **מאי קאדי לה.** הא כבר שנו לעיל כי אמרינן לא תתגודדו ור': **מטלטל שרגא.** גר שהדליקו בו בשבת וכבה. דסבר לה רבי יהושע כר"ש דלית ליה מוקצה ור' יוחנן סבר לה כר' יהודה דאית ליה מוקצה אפי' שלא מחמת איסור: **והא איכא שמעא.** דרבי אבהו דלא מסיק אדעתיה ומטלטל באתרייה דר' יוחנן הואיל וחזי לר' אבהו בעצמא דמטלטל: **בני חייבי לאוין נינהו.** הקך דב"ה שהלכות נישואות לשון בלא חליצה אפי' לב"ש דאמרי חליצה בעי בלאו בעצמא נינהו לא תהיה אשת המת[ו] ואין ממזר אלא מחייבי כריתות כדאמרי' לקמן בהחולץ (דף מט.): **חייבי כריתות נינהו.** כיון דלית בהם פטורה המיימנה עומד באיסור אשת אח בכרת: **אין ממזר מחייבי כריתות.** אלא מחייבי מיתות ב"ד כגון אמו וחמותו וכלתו וכיוצא בהן וכל הקך דאיסור אחות לית בהו מיתה: **דמודעי נהו.** ב"ש לב"ה דעו שהמשפחה זו מלרת ערוה שנתיימה באה ופרשו: **ע"ג אלו.** משאילין כלים אלו לאלו וב"ה מחמירין בטהרות טפי: ומאי יוסי הגלילי היו אוכלים בשר עוף בחלב

מי סברת עשו וכו'. תימה שלא הקשה רבי יוחנן לר"ל מהיה דמייתי בסמוך במקומו של ר' אליעזר היו כורתין כו' וי"ל דאין חוששין לדקדק כל כך על דבריו דממילא הוה מוקשה ממגילה כמו שהקשה בעצמו: **לא** עשו ב"ש כדבריהם. תימה הא אשכחן דעשו להטה ר' טרפון כדברי ב"ש (ברכות דף י:) והלל שהביא עולתו לעזרה וחכזו עליו תלמידי שמאי (ביצה דף כ.) ותניא בפרק אלו טרפות (חולין דף מד.) הרוצה לעשות כדברי ב"ש עושה ומוקי לה קודם בת קול ומיהו בלאו הכי מוכח בשמעתין דעשו: **רבי** יהושע **היא דאמר אין משגיחין בבת קול.** ואי"ת ומ"ש דלא קי"ל כבת קול דר"א[ב] אלא אמרינן בכל דוכתי דשמותי הוא ואין הלכה כמותו וכבת קול דב"ה קי"ל דהלכה כב"ה וי"ל משום דבת קול דר"א לא יצאה אלא לכבודו שאמר מן השמים יוכיחו כדאמר התם א"נ בהאיא בת קול שהיתה כנגד רבים דרבנן הוו רובא[ג] דולאי אין הלכה אבל כבת קול דב"ה קי"ל משום דהוו ב"ה רובא אלא דב"ש מחדדי טפי וא"ת ולמא רבי יהושע נמי דוקא התם קאמר דאין משגיחין כדפירשנו אבל בעלמא לא וי"ל מדנקט ר' יהושע האי לישנא ואמר לא בשמים היא ש"מ דבכל דוכתא אית ליה דאין משגיחין: **כי אמרי' לא תתגודדו כגון שתי בתי דינין בעיר אחת כו'.** וא"ת מה תירץ ממגילה דבעיר אחת היו קורין לבני העיר בי"ד ולבני כפרים היו מקדימים ליום הכניסה ואומר הרב רבי חיים[ג] דבני כפרים היו קורין [ד] בעירם כדמוכח בירושלמי והשתא הוו שתי בתי דינים בב' עיירות דבכי האי גוונא לא שייך לא תתגודדו אפילו לאביי והא דקרי ליה יום הכניסה לפי שבעירם היו מתאספים לבא לבית הכנסת בשני ובחמישי לקרות התורה וכן נראה דאמר בירושלמי דבן עיר אין מוציא בן [ד] כרך דכל שאין מחויב בדבר אין מוציא אחריהם ידי חובתם וכיון שבני הכפרים היו בקיאים לקרות ולאי היו קורין בעירם:

במקומו של רבי אליעזר כו'.

בתמכוין היו מביאים עצמם שיהיו צריכים לכך משום חיבוב מצוה: **לא** הוה מטלטל שרגא. וא"ת התם משום דהרואה אומר אין צריך לטלטל וי"ל דאפילו היה נופל על טליתו לא היה מטלטל: **לא** הוה מטלטל משום כבודו של רבי יוחנן. ואע"ג דבסוף שבת (דף קנו: ושם) פסיק רבי יוחנן בר"ש במוקצה מחמת איסור הכא בהדליקו בו אותה שבת אייבי כדפיר' בקונטרס דחמיר טפי משום דלחייב בידיס אבל אין לפרש דהכא אייבי במוקצה מחמת מיאוס דהא מוקצה מחמת איסור חמיר טפי לפירוש ר"ת שפירש בספ"ק דשבת (דף יט: ושם) גבי כרכי דזוזי ועוד דעל מוקצה מחמת מיאוס א"ר יוחנן בפ' כירה (ד' מה:)[מ] אנו אין לנו בנר אלא בר"ש: **בשלמא** ב"ש לא נמנעו כו'. וא"ת ואמאי לא נמנעו משום ערה עצמה כדאמרי' לקמן בשמעתין וי"ל דערה עצמה לא שכיחא כולי האי כמו בני הערות שהאחת יולדת כמה בנים:

מי סברת עשו ב"ש כדבריהם לא עשו ב"ש כדבריהם ור' יוחנן אמר עשו ועשו ובפלוגתא [דרב ושמואל] דרב אומר לא עשו ב"ש כדבריהם ושמואל אמר עשו ועשו אימת אילימא קודם בת קול מ"ט דמ"ד לא עשו ואלא לאחר בת קול מ"ט דמ"ד עשו אי בעית אימא קודם בת קול ואי בעית אימא לאחר בת קול אי בעית אימא קודם בת קול וכגון דב"ה רובא למ"ד לא עשו דהא ב"ה רובא ומ"ד עשו כי אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי נינהו הכא בית שמאי מחددי טפי ואי בעית אימא לאחר בת קול מ"ד לא עשו דהא נפקא בת קול ומ"ד עשו רבי יהושע היא[ג] דאמר אין משגיחין בבת קול ומ"ד עשו קרינן כאן [1]לא תתגודדו לא תעשו אגודות אגודות אמר אביי [א]כי אמרינן לא תתגודדו כגון שתי בתי דינים בעיר אחת הללו מורים כדברי ב"ש והללו מורים כדברי ב"ה אבל שתי בתי דינים בשתי עיירות לית לן בה אמר ליה רבא והא ב"ש וב"ה כשתי בתי דינים בעיר אחת דמי אלא אמר רבא כי אמרינן לא תתגודדו כגון ב"ד בעיר אחת פלג מורין כדברי ב"ש ופלג מורין כדברי ב"ה אבל שתי בתי דינין בעיר אחת לית לן בה תא שמע [ב]במקומו של רבי אליעזר היו כורתים עצים לעשות פחמים בשבת לעשות ברזל במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלים בשר עוף בחלב במקומו של רבי אליעזר אין במקומו של רבי עקיבא לא [ג]דתניא [ד]בכלל אמר רבי עקיבא כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש אין דוחה את השבת והאי מאי תיובתא מקומות מקומות שאני [ה]ודקארי לה מאי קארי לה ס"ד אמינא משום חומרא דשבת במקום אחד דמי קמ"ל ת"ש דרבי אבהו כי איקלע [ה]לאתריה דרבי יהושע בן לוי הוה מטלטל שרגא וכי איקלע לאתריה דר' יוחנן לא הוה מטלטל שרגא והאי מאי קושיא ולא אמרינן [ו] מקומות שאני אנן הכי קאמרינן ר' אבהו היכי עביד הכא הכי והיכי עביד הכא הכי רבי אבהו כר' יהושע בן לוי סבירא ליה וכי מקלע לאתריה דרבי יוחנן לא הוה מטלטל משום כבודו דרבי יוחנן והאיכא שמעא דמודע ליה לשמעא ת"ש אע"פ שאלו אוסרים ואלו מתירים לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מב"ה ולא ב"ה מב"ש אי אמרת בשלמא לא עשו משום הכי לא נמנעו אלא אי אמרת עשו אמאי לא נמנעו בשלמא ב"ש מב"ה לא נמנעו דבני חייבי לאוין נינהו אלא ב"ה מבית שמאי אמאי לא נמנעו בני חייבי כריתות ממזרים נינהו וכי תימא קסברי ב"ה דאין ממזר מחייבי כריתות [ז]והאמר רבי אלעזר אף על פי שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות מודים שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת אלא לאו שמע מינה לא עשו לא לעולם עשו דמודעי להו ופרשי והכי נמי מסתברא דקתני סיפא כל הטהרות וכל הטמאות שהיו אלו מטהרין ואלו מטמאין לא נמנעו עושים טהרות אלו על גבי אלו

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פי"ב מהל' עבודת כוכבים הל' יד:

נח ב מיי' פי"ב מהל' מילה הלכה ו סמג עשין נח טושע"ע ס"ח סימן שלא סעיף ו טושע"ע י"ד סימן רסו סעיף ב:

תוספות ישנים

אין משגיחין בבת קול. פי' בעירובין: **והא** איכא שמעא. פ"ה דמטלטל ליה באתרי' דר' יוחנן ומשני דמודע ליה הזהר בכבוד ר' יוחנן ולא תהי מטלטל הגר במקומו ומימה מה ענין זאת הקושיא בכאן גבי אגודות אגודות בשבת הו"ל למפרך ועוד פשיטא דמודע לשמעא שיעשה כמוהו. ונראה לפרש והא איכא שמעא שיסברו דשרי לעשות אגודות אגודות כפי שראה רבו מטלטל במקום אחד ובמקום אחר לא היה מטלטל. ומשני דמודע ליה לשמעא ואומר אל תעשה אגודות. דהא ברייתא שאין אני מטלטלה במקומו של ר' יוחנן אין זה משום איסור טלטול אלא משום כבודו של ר' יוחנן: בני חייבי לאוין כשרים נינהו. וא"ת משכחת לה דב"ה לב"ש חייבי כריתות לר' שמעון דפטר אחיות בזיקה ומאלמנה ומיבום (לקמן יט.) כגון לבת בתו ויבמה אחרת דבפול קמי שמעון וסס אחיות שבאלו מצי אחוי ור' שמעון אמר ג) לקמן כיון שסס אחיות בזיקה לא יבא לו לקומץ אפילו באחת מהן דלב"ה מייבם שמעון ובמתו דאינה אחות זקוקתו לצרת ערוה אינה זקוקה לו דהיא אסורה לו ולב"ש לא יוכל ליבמה שהיא אשת אח אלא במקום מצוה שהי אחות זקוקתו היא לצרת ערוה שרי' ליה אלא דב"ש וי"ל דפריך הכי אפילו לרבנן תקשי לן אמאי לא נמנעו (ב"ש מב"ה) [ב"ה מב"ש] ואח"נ דלר' שמעון תקשי לן אף (מב"ה לב"ש) [מב"ש לב"ה] אמאי לא נמנעו הא בני חייבי כריתות נינהו כדפרי':

ג) ל"ל ור"ש אמר לקמן דף כח ע"ב שכל שתי אחיות שנעשו צרות זו לו בזיקה כו'.

תוס' חד מקמאי

ובפלוגתא רב אמר לא עשו ב"ש כדבריהם ושמואל אמר עשו מ"ד לא עשו דב"ה רובא מ"ד עשו כי אזלינן בתר רובא היכא דכי הדדי נינהו הכא ב"ש מחددי טפי ואב"א לאחר כך ואמר עשו ר' יהושע היא דאמר אין משגיחין בב"ק ומסיק עשו ב"ש כדבריהם ולא הוו מצות אגודות אגודות אלא ב"ד אחד בעיר אחת פלגו מורו כב"ש ופלגו מורו כב"ה אבל שתי ב"ד בעיר אחת לית לן בה:

מסורת הש"ס

א) ברכות נב. עירובין ז. פסחים קיד. ב"מ נט: חולין מד., ג) שבת קל. חולין קטז., ג) ל"ל דמקן, ד) שבת קל. פסחים סו. סט: מנחות עב. לו., ה) שבת מו. ע"ז, ו) קידושין עה: [תוספ' פ"ק], מי שיש לו חלב אמו יצא בשר עוף שאין לו חלב אם והכי אמרי' בפ' כל הבשר ט) [חולין קטז.], י) [דברים כה], כ) [ב"מ נט: ושם], ל) עיין בהרא"ש דכתב דהוו כשני ב"ד בעיר אחת, מ) [וע"ש היטב תוספות סד"ה אין לנו],

תורה אור השלם

1. בָּנִים אַתֶּם לַיי אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגֹּדְדוּ וְלֹא תָשִׂימוּ קָרְחָה בֵּין עֵינֵיכֶם לָמֵת:

דברים יד א

גליון הש"ס

גמ' ודקארי לה מאי קארי לה. כעין זה כתובות טז ע"א ולו ע"ש:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא אמרינן מקומות מקומות שאני: (ב) תוס' ד"ה ר' יהושע וכו' הוו רוצה בודאי אין הלכה כבת קול אבל: (ג) ד"ה כי אמרינן וכו' הרב רבי חיים הכהן דבני: (ד) בא"ד דבן עיר אין מוציא בן כפר דכל:

מוסף רש"י

דאמר אין משגיחין בבת קול. בב"מ (נט:) בתנורו של עכנאי בפ' החבב (ברכות נב.). לעשות ברזל. לאזמל של מילה (שבת קל.) ר' אליעזר אית ליה מכשירי מצוה דומין את השבת במצוה שדוחה את השבת, ואם אין לו אזמל למולו בשבת כורתין עצים לעשות פחמין ומוציאין אזמל (חולין קטז.). כלל אמר רבי עקיבא. נאמר על ר"ח במכשירי מצוה שאין דומין הואיל ואפשר לעשותן מע"ש (שבת קל.). מטלטל שרגא. גר שבבה (שם מז.). אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות. שבית שמאי אומרים צרת ערוה מתיימת וב"ה אומרים ליבם, אלא מיבשא לשוק בלא חליצה, מודים. זה לזה, שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה. וכמי העושים כב"ש ממזרים לב"ה הן, דהוו להו בני אשת אח אח שלא במקום מצוה, שהיא בכרת, אבל בני העושים כב"ה, לב"ש אין ממזרים, לפי שהן בני חייבי לאוין, שנאשת יבמה לשוק בלא חליצה (קדושין עה:).

בשלמא ב"ש לא נמנעו מב"ה כו'. להאי גירסא לא מוכח מהכא אלא דלמ"ד עשו אודועי מודעי להו אבל ר"מ גריס איפכא בשלמא ב"ה לא נמנעו מב"ש דטומאות דב"ש לב"ה טהורות ניהו וזאת הגירסא נראית דבכל מקום ב"ש מחמיר לענין טומאה דכי חשיב בעדיות (פ"ה) קולי דב"ש וחומרי דב"ה לא חשיב אלא תרי מילי דטומאה וטהרה אבל כל שאר מילי דטומאה וטהרה כגון שדרה וגולגולת ושוקת יהוא הוו ב"ש לחומרא והשתא לפי האי גירסא מוכח שפיר דאודועי מודעי להו [אפי' לא עשו] דליכא למימר דלא נמנעו ב"ש מב"ה משום דלא עשו ב"ש כדבריהם והיו עושין בכל דבר כב"ה ואפי' לקולא כדמוכח לקמן דהא טעמא דלא עשו משום אגודות ובטומאה ובטהרה דב"ש לחומרי היה להם לב"ש למנוע מלעשו' טהרות אגב כלים דב"ה דליכא אגודות דהרואה אומר לא לריכי לכלים דידהו כדאמר גבי שוקת בית יהוא הרואה אומר לאפוקי מיא הוא דעבדי אלא ודאי ע"כ אודועי הוו מודעי להו אפילו למ"ד לא עשו והא דקאמר בשלמא בית הלל לא נמנעו מב"ש דטומאות דב"ש לב"ה טהורות ניהו ואע"ג דבתרי מילי ב"ש לקולא הני תרי מילי לא שכיחי א"נ נקט בשלמא משום אלינא דמ"ד לא עשו א):

פשיטא בני חייבי לאוין כשרים נינהו. תימה דלא מסיק אדעתי' דאתא לאפוקי מדר"ע ואי הוה האי ר' אלעזר אמורא הוה א"ש דפשיטא ליה דאין הלכה כר"ע אבל הוא רבי אלעזר בן שמוע שהוא תנא כדמוכח בעשרה יוחסין (קדושין עה:) וגראה דס"ד דלשום תנא לא הוי ממזר מיבמה לשוק אלא דוקא מחייבי לאוין דשאר כדתנן בהחולץ (לקמן מט. ושם) איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא והא דתנן בהאשה רבה (לקמן ד' לב. ושם) האשה שהלך בעלה ובנה למד"ה ואמרו מת בעלה ואח"כ מת בנה ונשאת ואח"כ אמרו לה חילוף היו הדברים תנא (מזה ומזה) והולד ממזר (מזה ומזה) משמע דהוי ממזר מיבמה לשוק קס"ד דקנסא בעלמא הוא אע"ג דתניא בגמ' זו דברי ר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ההיא ברייתא לא שמיע ליה:

ובספק אשת איש. לשון אחר שפי' בקונט' דהיינו שכיב מרע שכתב בו לאשתו ואע"ג דאין שם מחלוקת ב"ש וב"ה הא נחלקו במגרש אשתו ונה עמו בפונדקי לא נהירא דבהדיא חשיב הכא ההיא פלוגתא דהמגרש אשתו ונה עמו בפונדקי: **בגט** ישן. תימה למ"ד בפ' [הזורק] בגיטין (ד' עט: ושם) דאם פטרה בגט ישן תנשא לכתחלה למה היה להם למנוע דמשמע דלא נמנעו משום דלא עשו כדבריהם או משום דהוו מודעי להו ופרשי: **אלא** ב"ש אמאי נמנעים מב"ה. וא"ת ודלמא משום ממאנת ומשום ההיא דשוה כסף ככסף היו נמנעים דאם נתקדשה לראשון בפרוטה ולשני בדינר לב"ש מקודשת לשני ובניה מן הראשון ממזרים ואומר ר"י דעיקר הך ברייתא משום צרות קתני לה [ולכך קתני לה גבי מתני' דהכא] דלגבי הכי קתני לה מתני' ומשמע משום צרות גרידא היו נמנעים: **ומאי** שנא ודאי כו'. לא אשנויא קאי אלא בתר דאסיק קושייתו בא לפרש הברייתא: **נעשה** כדברי ב"ה הולד פגום לדברי ב"ש. פי' בקונט' דאע"ג דבני חייבי לאוין כשרים לקהל חלוים הם לענין כהונה דאתי בק"ו מאלמנה כדלקמן ופליג אדר' יהושע ולית ליה פירכא דמה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת ועוד י"ל דשפיר אית ליה הך פירכא ומ"מ הולד פגום מדאיצטריך במחזיר גרושתו היא תועבה ואין בניה תועבין (קידושין דף עז.) ול"ל קרא דהא לא אתי מק"ו דאלמנה דאיכא למיפרך שכן היא עצמה מתחללת אלא דאתי למידק הא כיולא בזאת דהיינו יבמה לשוק בניה תועבין אבל קשה דבסוף נדה (ע. ושם) מסיק ר' יהושע דולד מחזיר גרושתו כשר משום היא תועבה ואין בניה תועבין וא"ל קרא דליכא למימר דאתי למידק אבני יבמה לשוק דהא לקמן קאמר רבי יהושע בני צרות מעיד אני לכם דכשרים לכהונה לב"ש משום פירכא דשכן

אי אמרת בשלמא דמודעי להו משום הכי לא נמנעו אלא אי אמרת דלא מודעי להו בשלמא ב"ש מב"ה לא נמנעו דטמאות דב"ה לב"ש טהרות נינהו אלא ב"ה מב"ש למה לא נמנעו טהרות דב"ש לב"ה טמאות נינהו אלא לאו דמודעי להו שמע מינה ומאי אולמיה דהך מהך מהו דתימא צרה קלא אית לה קמ"ל גופא אמר רבי אלעזר אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות מודים שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת מאן מודים אילימא ב"ש לב"ה פשיטא בני חייבי לאוין כשרים נינהו אלא ב"ה לב"ש היא גופא חייבי כריתות היא לעולם ב"ש לב"ה ולאפוקי מדר' עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין קמ"ל דאין ממזר מחייבי לאוין ת"ש [ו]אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בצרות ובאחיות בגט ישן ובספק אשת איש ובמגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק בכסף ובשוה כסף בפרוטה ובשוה פרוטה לא נמנעו ב"ש מלישא נשים מבית הלל ולא ב"ה מבית שמאי ללמדך שחיבה וריעות נוהגים זה בזה לקיים מה שנאמר [1]האמת והשלום אהבו ר"ש אומר נמנעו הן מן הודאי ולא נמנעו מן הספק אי אמרת בשלמא עשו משום הכי נמנעו אלא אי אמרת לא עשו אמאי נמנעו ותסברא נהי נמי דעשו בשלמא בית הלל נמנעו מבית שמאי דחייבי כריתות נינהו וממזרים הם לב"ה אלא ב"ש אמאי נמנעו מב"ה בני חייבי לאוין נינהו וכשרים נינהו כדאמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לצרה עצמה ה"נ לא נצרכה אלא לצרה עצמה ומ"ש מן הודאי דאיסורא הוא ספק נמי איסורא הוא לא תימא מן הספק אלא אימא מן הסתם דמודעי להו ופרשי ומאי קמ"ל דאהבה וריעות נוהגים זה בזה היינו רישא הא קמ"ל דכולה ר"ש היא תא שמע [ז]דאמר רבי יוחנן בן נורי היאך הלכה זו רווחת בישראל נעשה כדברי ב"ש הולד ממזר לדברי ב"ה נעשה כדברי ב"ה הולד פגום לדברי ב"ש [ח]בואו ונתקן להן לצרות שיהו

ומאי אולמיה דהאי מהאי. דקאמר ה"ג מסתברא דמודעי להו מהאי היכי מסתברא טפי: **קלא איכא נה.** ולא צריך לאודועי ומהתם לא תילף דמודעי: ה"ג **פשיטא בני חייבי לאוין כשרים ניהו: מדר"ע.** לקמן בפרק החולץ (דף מט.): **בגרוש.** במתני': **ובספק אשת איש.** בפרק ד' אחין (לקמן כו.): **וכספק אשת איש.** בפרק ב"ש (לקמן קז.) דתנן בש"א אין ממאנים אלא ארוסות וכו' והקטנה בת מיאון קרי ספק אשת איש דלמא ממאנת ונפקא. ליכא אחרינא נראה שכיב מרע שכתב לאשה זה גיטיך מהיום אם מתי מחולי זה כל אותם הימים נקראת ספק אשת איש (ח) כדתנן (גיטין דף עד.) מה היא כל אותן הימים ר' יוסי אומר בעילתו ספק ר"מ אומר בעילתו תלויה ותנן(ג) לא תתייחד עמו אלא ע"פ עדים אע"פ שלא שניו בה מחלוקת ב"ש וב"ה על כרחך נחלקו בה אותו מחלוקת שנחלקו במגרש את אשתו ולנה עמו בפונדק (שם דף פא.) לב"ש דאמרי לא אמרי' הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה אינה לריכה הימנו גט שני ולב"ה דאמרי הן הן עדי ייחוד הן הן עדי ביאה לריכה הימנו גט שני (ט) וכפ' מי שאחזו קורדייקוס (שם עג.): איפליגו בה ר' יוסי בר' יהודה ורבנן דקתני לאוה שנתייחדה עמו באפלה כו' ומוקמינן התם דאליבא דב"ה דמגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי הוא דאיפליגו בה דאמרי(ד) כמאן אזלא הא דא"ר יוחנן מחלוקת בארוסה כשנבעלה כו' והיא דר' יוחנן גבי פלוגתא דב"ש וב"ה איתמר: גט ישן (ג) המגרש את אשתו ולנה עמו בפונדקי במס' גיטין בהזורק (ד' פא.): **בכסף ושוה כסף בפרוטה ושוה פרוטה.** לענין קידושי אשה ב"ש אומרים בדינר ושוה דינר ובה"א בפרוטה ושוה פרוטה(ה) ודינר הוא כסף לורי ופרוטה היא של נחושת וה"ק הכא בכסף ובשוה כסף לב"ש בפרוטה ובשוה פרוטה לב"ה ובפ"ק דקדושין (דף יא.) קרי לדינר דב"ש כסף דאמר רב אסי כל כסף האמור בתורה סתם כסף לורי ואותבינן והרי קידושי אשה כו' ליטמא רב אסי דאמר כב"ש: **מן הספק.** קא ס"ד השתא באיסור ספק כגון מגרש ולנה עמו בפונדקי דליכא אלא ספק דשמא בא עליה נשם קידושין: **נגרה עצמה.** הא דקתני נמנעים מגרה עצמה ולעולם ב"ש נמי נמנעים מב"ה מלישא גרת הבת בלא חליצה: **מן הספק.** כל כמה דלאו מודעי להו לא היו פרשי מסתמא דודאי אי הוי מהנך דלא סבירא להו הוו מודעי להו: **הולד פגום לדברי ב"ש.** דאם היה כהן פסול לכהונה. ואע"ג דבני חייבי לאוין כשרים לקהל חלוים הם לענין כהונה דאתא בק"ו מאלמנה לב"ג לקמן בשמעתין [טו:]: שיהו

א) וכאי דפריך [מאי] אולמיה דהך מהך ב) דהא מהכא אלא דלעיל נמי דייקי' שפיר על כרחך דמודעי להו אפי' אי אמרינן דלא עשו דאל"ה קשיא לן ב"ש מב"ה אמאי לא נמנעו דאין לנו לומר (דלמא) דהאי דלא נמנעו ב"ש משום דלא עשו כדבריהם דהיכא אמרינן דלא עשו היכא דשייך אגודות אגודות אבל הכא לא שייך דהרואה יאמר לאתתא לא לריכי אחרות ימצאו הרבה נשים אחרות ימצאו וא"כ אפי' לא עשו ב"ש כדבריהם ל"ל דמודעי להו וא"כ פריך שפיר מאי אולמיה דהך מהך ומשני מהו דתימא דהא קלא איכא לה ולא לריכי למימר לעיל [גבי] דהא דמודעי (נהי) [להו] דליכא למפרך אמאי לא נמנעו היה להם להמנע משום הלרות דהתם ודאי עשו ב"ש כדבריהם דלא שייך אגודות אגודות דהרואה יאמר לאתתא לא לריכי דזה לא קשה מידי דהיינו משום דלרה קלא אית לה ולהכי לא נמנעו קמ"ל מהכא דטהרות דל"ל ע"כ דמודעי להו אפי' אי אמרי' לא עשו: **בספק** אשת איש. י"מ ספק אשת איש היינו מגרש אשתו ולנה עמו בפונדקי ומדלא מלתא היא דמגרש אשתו וכו' ספק אשת איש היא ופליגי ב"ש וב"ה אי לריכא גט שני:

ג) ל"ל ומאי דפריך מאי אולמיה דהך מהך היינו משום דגם בהכא דלעיל נמי דייקינן שפיר דע"כ דמודעי להו כו'.

תורה אור השלם

1. כֹּה אָמַר יְיָ צְבָאוֹת צוֹם הָרְבִיעִי וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשִׂירִי יִהְיֶה לְבֵית יְהוּדָה לְשָׂשׂוֹן וּלְשִׂמְחָה וּלְמֹעֲדִים טוֹבִים וְהָאֱמֶת וְהַשָּׁלוֹם אֶהֱבוּ:

זכריה ח יט

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה בספק וכו' אשת איש כדתניא בפ' מי שאחזו מה היא כל וכו': (ב) שם בא"ד בגט שני דהתם איפלגו בה ר' יוסי כל"ל ומיהו ובפ' מי שאחזו קורדייקוס נמתק: (ג) ד"ה גט ישן והמגרש:

ו) [תוספתא פ"ו], ז) [לעיל יג.] לקמן כו.], ח) [גיטין עג.], ד) בס"ו: בה דקתני לאוה שנתייחדה עמו בפונדק כו' ואמ', ט) [קדושין ג.],

שיהו חולצות ולא מתייבמות לא הספיקו לגמור את הדבר עד שנטרפה השעה א"ל רשב"ג מה נעשה להם לצרות הראשונות מעתה אי אמרת בשלמא עשו היינו דקאמר מה נעשה אלא אי אמרת לא עשו מאי מה נעשה אמר רב נחמן בר יצחק לא נצרכה אלא לצרה עצמה ומה נעשה הכי קאמר הנך צרות דב"ה לב"ש היכי נעביד להו ליחלצו מימאסי אגבריהו וכי תימא לימאסן [1]דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום ת"ש [6]דא"ר טרפון [7]תאבני מתי תבא צרת הבת לידי ואשאנה אימא ואשיאנה והא תאבני קאמר לאפוקי מדרבי יוחנן בן נורי ת"ש מעשה בבתו של רבן גמליאל שהיתה נשואה לאבא אחיו ומת בלא בנים וייבם רבן גמליאל את צרתה ותסברא רבן גמליאל מתלמידי ב"ש הוא אלא שאני בתו של רבן גמליאל דאילונית הואי הא מדקתני סיפא אחרים אומרים בתו של רבן גמליאל אילונית היתה מכלל דתנא קמא סבר לאו אילונית היתה הכיר בה ולא הכיר בה איכא בינייהו ואיבעית אימא כנס ולבסוף גירש איכא בינייהו איבעית אימא יש תנאי בביאה איכא בינייהו מתיב רב משרשיא [8]מעשה בר' עקיבא שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו ב' עשורין אחד כדברי ב"ש ואחד כדברי ב"ה ש"מ עשו ר' עקיבא גמריה אסתפק ליה ולא ידע אי ב"ה באחד בשבט אמור או בט"ו בשבט אמור מתיב מר זוטרא [9]מעשה וילדה כלתו של שמאי הזקן ופיחת את המעזיבה וסיכך על גבי מטה בשביל קטן ש"מ עשו התם הרואה אומר לאפושי אויר קעביד מתיב מר זוטרא [10]מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלים והיתה נקובה למקוה וכל טהרות שהיו בירושלים נעשים על גבה ושלחו בית שמאי והרחיבוה שבית שמאי אומרים עד שתיפחת ברובה ותנן [11]עירוב מקואות כשפופרת הנוד בעובייה ובחללה כשתי אצבעות חוזרות למקומן שמע מינה עשו התם הרואה

דשכן היא עצמה מתחללת וי"ל דלר' יהושע איצטריך היא תועבה ואין בניה תועבין דלא תימא בניה תועבין משום דכתיב בה טומאה כעריות ואפי' לרבנן דרבי יוסי בן כיפר דמוקמי לה (לעיל ד' יא:) אסוטה הא אמרן דאין מקרא יוצא מידי פשוטו ואפילו למ"ד כין דאיתעקר איתעקר מ"מ איצטריך היא תועבה דלא תימא אמחזיר גרושתו נמי קאי ועוד דאיצטריך ליה היא למעוטי דלא תדרוש מלשון תועבה שבניה תועבין וקא"ל קשה דקאמרי' לקמן דבעו מר' יהושע בני צרות דב"ה לב"ש מהו למאי נפקא מינה למיפשט ולד מחזיר גרושתו והיכי איכא למיפשט מינה דלמא ולד מחזיר גרושתו יש לפסול מטעם טומאה דכתיב בה או משום תועבה ואי נמי בני יבמה לשוק פסולים יש להכשיר בני מחזיר גרושתו דהיא תועבה ואין בניה תועבין איכא למימר דאתא למידק דביבמה לשוק בניה תועבין וי"ל דאינהו לא מסקי אדעתייהו הנך דרשות ולא בעו אלא מי אמרינן ק"ו גבי יבמה לשוק או לא: **ונהג בו שני עשורין.** בירושלמי מפרש דהפרש מעשר שני ופדאו וחלק המעשר לעניים והמעות אכל בירושלים:

גמריה איסתפק ליה. הוה מצי למימר וליטעמיך היכי עביד כחומרי דמר וכחומרי דמר והכתיב (קהלת ג) הכסיל בחשך הולך דהכי פריך עלה בפ"ק דעירובין (דף ז.) ובפ"ק דר"ה (דף יד:):

וסיכך על גבי מטה ש"מ עשו. מכאן משמע דמ"ד לא עשו אפי' היכא דב"ש לחומרא היו עושים כב"ה לקולא:

עירוב מקואות כשפופרת הנוד כו'. וא"ת והא תנן במס' טהרות (פ"ח מ"ט) ומייתי לה בריש פ"ב דגיטין (דף טז. ושם) הנלוק והקטפרס ומשקה טופח אינן חיבור לא לטומאה ולא לטהרה אבל טופח להטפיח חיבור ואמר ר"ת דנקב בעינן כשפופרת הנוד אבל במים הבאים תוך הנקב סגי בטופח להטפיח ואין נראה לר"י דתנן במס' מקואות בפ' שני (מ"ט) כותל שבין ג' מקואות שנסדק עד שיהא במקום אחד כשפופרת הנוד רבי יהודה אומר חילוף הדברים נפרצו זה לתוך זה על רוס בקליפת השום על רוחבו כשפופרת הנוד משמע דלמעלה כשאין דבר מפסיק ברוך שיהא לף על רומו בקליפת השום וברוחב שפופרת ולא סגי בטופח להטפיח ובנקובה זו לזו ומפסיק הכותל משמע דצריך מים כשפופרת ועוד דאם אין במים הבאים דרך הנקב אלא טופח להטפיח אין כאן נקב רוחב מים כשפופרת שאין הנקב מרובע אלא עגול דקאמרינן כשתי אצבעות חוזרות למקומן אלא ודאי נקב מלא בעינן וכשאפין למעלה סגי בקליפת השום ברוחב שפופרת ונראה לר"י דהנלוק וקטפרס לא לענין חיבור מקואות איירי אלא לענין השקה דאם יש כאן מים טמאים ומשיקן בנהר ומחברן ע"י נלוק וקטפרס ומשקה טופח אין חיבור אבל בטופח להטפיח הוי חיבור והשתא הוי לטהרה דומיא דלטומאה ובהדיא מיתניא לענין השקה במס' טהרות בסוף פרק שמיני ובריש פרק שני דגיטין (דף טז. ושם) מסיק עלה דלמא לענין מקואות ורבי יהודה היא מכלל דעד השתא לא הוי מוקי לה לענין מקואות והשתא נמי דמוקי לה לענין מקואות מוקי לה לדוקא כר' יהודה אבל לרבנן לא הוי חיבור בטופח להטפיח ולר' יהודה נמי טופח להטפיח לא הוי חיבור אלא משום גוד אחית דאם היה רגליו נוגעות במים דאיירי בה רבי יהודה אבל היכא דלא שייך גוד אחית כמו בקרקע שוה לא הוי טופח להטפיח חיבור אלא בעי מים כפים בקליפת השום וכן משמע דנפרצו זה לתוך זה על רוס בקליפת השום אתי כרבי יהודה דהוזכר שם בריש שם ומה שקשה על זה בכל שאר הדבור פרשנו פרק שני דגיטין ואין להאריך כאן:

אמר

מסורת הש"ס

א) [תוספתא פ"א], ב) גי' רש"ל תאב אני [וכ"ה בתוספתא], ג) עירובין ז. ר"ה יד., ד) סוכה כח., ה) מקואות פ"ד מ"ה ע"ש, ו) מגיגה כא: מקואות פ"ו מ"ז, ז) [לעיל ב:], ח) בס"א: מי המעיין והשוקת,

תורה אור השלם

1. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם:
משלי ג יז

מוסף רש"י

שליקט אתרוג. פירות אילן אתרוג (ר"ה יד.) כל האילן קרוי אתרוג (ערובין ז.). ונהג בו ב' עשורין. מעשר שני שנה שניה ומעשר עני שנה שלישית, שהיתה שניה נכנסת שלישית (ר"ה שם) שניה יוצאה ושלישית נכנסת הוא, שנה שניה לשמיטה מעשר ראשון ושני, והשלישית מעשר ראשון ומעשר עני (ערובין שם). אחד כדברי ב"ש. דאמרי בחמד בשבט לאילן וכבר נכנסת שלישית (שם) שאמרו מתחדשה שנה וכבר נכנסת שלישית משחשיכה (ר"ה שם). ואחד כדברי ב"ה. האומרים לא נתחדשה שנה עד חמשה עשר בו (שם) דאמרי עד חמשה עשר בו לא הוי ראש השנה ועדיין שניה היא (ערובין שם). עירוב מקואות. מקוה חסר בלד מקוה שלם והצינור ביניהן המחבר (חגיגה כא:). כשפופרת הנוד. אם יש ברחבו כשפופרת הנוד, בקנה שנותנין בפי הנוד של עור (שם). כשתי אצבעות חוזרות למקומן. שאדם יכול לנגנג בתוך חללו ג' אצבעות לכל לד הוי עילוב (שם).

עין משפט נר מצוה

נט א מי' פ"ח מהל' מקואות הלכה ז סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סי' רא סעיף מ וסעיף נב:

תוספות ישנים

ת"ש ר' טרפון אומר תאבני מתי תבא לית הבת לידי ואשאנה אלמא עשו ב"ש כדבריהם. ומשני ואשיאנה לאחרים כב"ה. והא תאבני קאמר [וס"ה] ואין זה חדוש לעשות כב"ה דפשיטא דהלכה כב"ה בכל מקום. ולא נהירא דמאי פריך הלא אשמעינן חדוש להוהות דלא כב"ש שהרי ר' טרפון מתלמידי ב"ש הוא. לכך נראה דגרסינן אפכא ת"ש תאבני מתי תבא לית הבת לידי ואשיאנה אלמא לא עשו וכו' ומשני אימא ואשאנה כב"ש [ופריך]. והא תאבני קאמר ואין זה חדוש לעשות כמו רבו ומשני לאפוקי מדר' יוחנן וכו': ונהג בו שני עשורין וא"ת והא אמרינן (קדושין נא.) המרבה במעשרות מעשרותיו מקולקלים משו' שהמעשר הוא טבל ובכלן נמי איכא טבל בגויהן. וי"ל דמפרש על תנאי ולאומר אם זה מעשר עני הרי הוא לעניים ואם זה מעשר שני הרי הן מחוללין על מעות הללו והמעות יציאת לירושלים ויקנה מהן לרבי סעודה וכן יעשה משני העשורין ה):

ה) אינו מובן דבעושה כפדר הזה בחד מעשר שני וכ"מ בתוס' בפ' בשם הירושל' ואולי דט"ס נפל בכאן וי"ל וכן יעשה בכל שני עשורין ועדיין צ"ע.

תוס' חד מקמאי

תנן התם במסכת מקואות פ"ד השוקת שבסלע אין ממלאין בה ואין מקדשים בה ואין מזין הימנה ואינה צריכה צמיד פתיל ואינה פוסלת את המקוה היתה כלי וחברתה בסיד ממלאין בה ומקדשין בה ומזין הימנה וצריכה צמיד פתיל ופוסלת את המקו' נקובה מלמטה או מן הצד אם אינה יכולה לקבל המים כל שהוא כשרה כמה יהא בנקב כשפופרת [הנוד]. תני אר"י בן בתירא מעשה בשוקת יהוא שהיתה בירושלי' כתבתי משנה זו מפני שהיא בקצת פירושי ר"ש ז"ל על לא נכון:

אמר לי איני אוכל זיתים. מתוך פירוש הקונטרס משמע שהיה רבי יוחנן חושש שלא היה מקפיד ר' לדוק על מגע עם הארץ ואף על גב דרבי לדוק כהן הוה וכגדי פרושים מדלק לאוכלי תרומה מ"מ היה חושש לפי שר' לדוק מתלמידי ב"ש הוה ולכך היה חושש ר' יוחנן שמא לא הקפיד ר' לדוק לשומרה בטהרה משום דבית שמאי אומרים אין צריך לנקוב ולר"י גראה דודאי ידע בי' ר' יוחנן שר' לדוק קנה חבית מעם הארץ:

צריכה לנקוב. פירש בקונטרס דמוהל של זיתים מכשיר והכי נמי תנן בהדיא במס' מכשירין (פ"ו מ"ה) מי חלב כחלב מוהל של זתים כשמן וקשה דבסוף פרק קמא דשבת (ד' יז. ד"ה בוחרני) פירש הרב ר' יוסף דלכך לא גזרו על המסיקה משום דלא שייכא טעמא דבגילה גבי מסיקה דטעמא שמא יבגדו בקופות מזופפות לא שייך במסיקה דמוהל אין מכשיר וי"ל דיש ג' עניני מוהל דמוהל היוצא על ידי המסיקה לכ"ע אינו מכשיר והיוצא על ידי אינצא פירוש ע"י שמתממיס בכומר ויוצא מהם מוהל פליגי בה (שבת דף קמד:) ר' יעקב ור"ש דר"ש מטהר ור' יעקב מטמא והאי דהכא שהחבית צריכה לינקב צ"ל דחשיב כהאיא דנפיק ע"י עיקול בית הבד דמודה בה ר"ש כי היכי דלא תיקשי מב"ה לר"ש:

למאי נפקא מינ' למיפשט מחזיר גרושתו. קשה דאמאי נקט ולד מחזיר גרושתו דהוה ליה למיפשט ולד יבמה גמורה לשוק לב"ה דקאי בה וי"ל לפי שפעם אחרת שאלו עליה לר' יהושע בסוף נדה (דף סט:) אנשי אלכסנדריא בת משולחת מהו להכהנה מי אמרינן ק"ו כו': **מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת.** וא"ת היא גופה נילף דתתחלל גרושה מק"ו דאלמנה ובקונטרס פי' דלתרומה דבי נשא לא מיפסלה כדאמרי' לקמן בפ' אלמנה (דף סט.) דאינה נפסלת בביאת חייבי לאוין אלא בזר אלא מעיקרא הוא ולאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר אלא מעיקרא הוא וקשיא דנהי דמכי תהיה לאיש זר (ויקרא כב) לא מצינו למילף אלא ההוא דזר אלא מעיקרא מ"מ נילף בק"ו שתתחלל ובהחולץ (לקמן מד: מה.) נמי נילף חייבי כריתות מאלמנה וקאמרי' וכי תימא מה לאלמנה וכו' ה"נ כיון דבא עליה עשאה זונה ולמה לי טעם דעשאה זונה היא גופה נילף בק"ו שתתחלל ועוד דהחיקינן לקמן בפרק אלמנה (דף סח. וסט) למדרש מקרא דעמוני ומואבי ומצרי ואדומי כולן פוסלין בביאתן תיפוק ליה מהאי ק"ו וגראה לפרש דמהאי ק"ו לא מצינן למילף שתתחלל דאין חילול אלא מאיסורי כהונה כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף עז: וסט) א) מהאי טעמא דישראל הבא על אחותו זונה משום לה חללה לא משום לה ואע"ג דלקמן נילף דתתחלל בביאת גר עמוני ומואבי ומצרי ואדומי כותי חלל נתין ממזר אף על גב דלא הוא איסור כהונה התם מקרא דריש לה אבל מק"ו ליכא למילף דלהכי אייתר ליה חללה לומר דלא ילפינן בק"ו ולענין בנה ודאי הוה בעי למילף מק"ו אבל פסול האשה דהיינו פסול חללות שהיתה כשרה ונתחללה לא ילפינן וא"ת נילף במה הלד מאלמנה וכותי ועבד או מאלמנה ומצרי ואדומי דבפ' עשרה יוחסין (שם עא. וסט) מוכח דילפינן במה הלד מאיסור כהונה דרבי יהודה יליף התם דגר פוסל בביאתו מחלל ומצרי כו' ומיהו יש לומר דדוקא ר"י אית ליה להאי סברא דילפינן במה הלד מאיסור כהונה אבל רבנן פליגי עליה דלית להו בת גר זכר כבת חלל זכר אבל קשיא לרבי יהודה למה לן קרא דגר עמוני ומואבי כו' דפוסלים בביאתם נילף במה הלד או מאלמנה או מחלל כותי ועבד דכי פרכת מה לחלל שכן איסור כהונה כותי ועבד יוכיחו מה לכותי ועבד דלא תפסי בה קידושין חלל יוכיח [9] וי"ל דר"י סבר לה כר"ע וסבר נמי דיש ממזר מכותי ועבד והשתא לא שייך למילף מכותי ועבד כיון דהתם נמי הוי ממזר: בני

הרואה אומר לאפושי מיא הוא דקא עביד ת"ש דא"ר אלעזר בר צדוק כשהייתי לומד תורה אצל ר' יוחנן החורני ראיתי שהיה אוכל פת חריבה במלח בשני בצורת באתי והודעתי את אבא אמר לי הולך לו זיתים והולכתי לו ראה אותן שהן לחין אמר לי אין אני אוכל זיתים באתי והודעתי את אבא אמר לי לך ואמור לו חבית נקובה היתה אלא שסתמוה שמרים ותנן [6] חבית של זיתים מגולגלים בית שמאי אומרים אין צריכה לנקב ובית הלל אומרים [א] צריכה לנקב ומודים שאם ניקבה וסתמוה שמרים שהיא טהורה ואע"פ שתלמיד שמאי היה כל מעשיו לא עשה אלא כדברי ב"ה אי אמרת בשלמא עשו היינו רבותיה אלא אי אמרת לא עשו מאי רבותיה ת"ש שאלו את ר' יהושע צרת הבת מהו אמר להם מחלוקת ב"ש וב"ה והלכה כדברי מי אמר להם מפני מה אתם מכנסין ראשי בין שני הרים גדולים בין שתי מחלוקות גדולות בין ב"ש ובין ב"ה מתיירא אני שמא ירוצו גלגלתי אבל אני מעיד לכם על שתי משפחות גדולות שהיו בירושלים משפחת בית צבועים מבן עכמאי ומשפחת בית קופאי מבן מקושש שהם בני צרות ומהם כהנים גדולים ושמשו על גבי המזבח אי אמרת בשלמא עשו היינו דקאמר מתיירא אני אלא אי אמרת לא עשו אמאי קאמר מתיירא אני ונהי נמי דעשו מאי מתיירא אני הא [ב] אמר ר' יהושע אין ממזר אלא מחייבי מיתות בית דין [ג] נהי נמי דממזר לא הוי פגום מיהו הוי מק"ו מאלמנה [ד] מה אלמנה שאין איסורה נוהג בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל כו' קבעו מיניה צרות וקפשיט [ה] ליה בני צרות תרתי קא בעי מיניה צרות מאי ואם תמצי לומר צרות כבית הלל בני צרות [ו] דבית הלל לב"ש מהו למאי נפקא מינה למיפשט ולד מחזיר גרושתו לבית הלל מי קאמרינן קל וחומר ומה אלמנה לכהן גדול שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום או דלמא איכא למיפרך מה לאלמנה שהיא עצמה מתחללת ואמר להו צרות מתיירא אני בני

הרואה אומר כו'. ולא דמי לשתי תורות אבל היכא דדמי לגגודות אגודות לא עשו בית שמאי כדבריהם: **שהן לחין.** והוכשרו לקבל טומאה וכלי חרס טמא על גבי עם הארץ ושמא נגע בגב החבית וטמאה מדרבנן וטימאתם: **חבית היפה נקובה.** משוליה היתה נקובה כדי שיצא משקה הזב מן הזיתים לחוץ וכיון דגלי דעתיה דלא ניחא ליה בה לא מכשר: **אלא שסתמוה שמרים.** ולא יצאו מן המשקין לפיכך הן לחים: **מגולגלים.** כמו בילה מגולגלת (עוקצין פ"ב מ"ו) דמוקין ועומדים בחבית: **אין צריכה לנקב.** דמוהל היוצא מן הזיתים מי פירות הן ואין מכשירין: **צריכה לנקב.** שמוהל מכשיר כשמן (ב) [וצריכה לנקוב] שיצא המשקה לחוץ לגלויי דעתיה דלא ניחא ליה בה: **ירוצו.** כמו ותרץ גלגלתו דאבימלך (שופטים ט) ל' ריצוץ: **שהן בני צרות.** שנשאו לשוק כב"ה: **ומהן כהנים גדולים וכו'.** לקמן פריך קא בעו מיניה צרות וקפשיט להו בני צרות דאפילו לב"ש פשיטא דכשרים דבני חייבי לאוין בעלמא נינהו: **היינו דקאמר מפיירא אני.** דמשוי להו ממזרים (ג) ולקטליה ליה: **הא א"ר יהושע.** לקמן בפ' החולץ (דף מט.) אין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד ואפי' פשיטא ליה דהלכה כב"ה לא משוי להו ממזרים: **מאלמנה מה אלמנה לכה"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום.** לכהונה דכתיב לא יחלל זרעו (ויקרא כא): **זו שאיסורה שוה.** בישראלים כבכהנים אינו דין שבנה פגום: **בני צרות דב"ה.** דחייבי לאוין נינהו מי הוו פגומין אלינא דב"ש: **למאי נפקא מינה.** מאחר שהלכה כב"ה: **למיפשט ולד מחזיר גרושתו.** משנשאת לאחר והחזירה וילדה לו בת אותה הבת מה היא לכהנים לב"ה ומבית שמאי בבני צרות נשמע לב"ה בבת מחזיר גרושתו דהוי נמי חייבי לאוין: **היא עצמה מתחללת.** אשה מת כהן גדול פסולה זו להדיוט או אם היתה בת כהן נפסלת מן התרומה דשייכא חללה בביאתו דכתי' (שם) לא יחלל זרעו בעמיו [8] ועמיו היינו אשתו ומשמע דשניהם מתחללים האשה והזרע תאמר במחזיר גרושתו שאין מתחללת בביאה זו דאי לינשא לכהן כבר מיפסלה משעת גרושין ואי בתרומה דבי נשא לא מיפסלה דלתמרי' בפ' אלמנה לכה"ג (לקמן סט.) דאין נפסלת בביאת חייבי לאוין אלא בזר אלא מעיקרא לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא. ולעיל גבי חייבי כריתות בני צרות דבית שמאי דלא פרכינן מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת התם נמי כיון דנבעלה לחייבי כריתות עשאה זונה ומתרומה דבי נשא מיפסלה כדאמרינן בפ' אלמנה לכה"ג [שם שם:] ולהנשא לכהן נמי מיפסלה כדתנן במתניתין (דף יג:) נתייבמו ב"ה פוסלים: **צרות מפיירא אני.** לומר הלכה כדברי מי דמשוי להו לצרות [ו] דבית שמאי בני חייבי כריתות: בני

[ב] עדיות פ"ד מ"ו, [ג] לקמן מט., [ד] [לקמן מד:], [ה] [לקמן מד: מה. מה סט:], [ו] [להן], [1] ומ"ה נקבו כדי שיצא רש"ל, [1] בס"ה: לבני צרות,

גליון הש"ס

רש"י ד"ה היא עצמה מתחללת וכו'. ועמיו היינו אשתו. עי' לקמן דף סט ע"א בכה"י ד"ה מקום זרעו: **תוס' ד"ה מה לאלמנה וכו'** וי"ל דה"ל ס"ל בר"ע. עי' לקמן ד' מז ע"א תד"ה גאמן:

הגהות הב"ח

(א) גמ' דב"ה לב"ש מטו. נ"ב ע"ל פ' האשה רבה דף נ"ב בתוס' ד"ה אבל מכמים: **(ב)** רש"י ד"ה צריכה וכו' כשמן ומשום הכי נקבו שיצא המשקה: **(ג)** ד"ה היינו וכו' ממזרים וקטליה ליה:

מוסף רש"י

שהיא עצמה מתחללת. משנשאת לכהן גדול מתחללת, שאם מת אסורה להנשא להדיוט ואם היתה בהנת נפסלת מן התרומה בביאתו דכתיב לא יחלל זרעו בעמיו ועמיו זו אשתו (נדה סט:) או: דכתיב לא יחלל זרעו, ולא כתיב ולא יחל, ומשמע ב' חילולים אחד לה ואחד לזרעו (לקמן מד:).

עין משפט נר מצוה

ס א מיי' פי"ח מהל' טומאת אוכלין הל' ז:

תוספות ישנים

א) וא"ת כי קאמר לקמן (מה.) גבי עובד כוכבים ועבד ומה אלמנה וכו'. לימא גר עמוני שבא על בת ישראל יוכיח. שאיסורן שוה בכל ואין בתו פגומה לר' יוחנן דאמר התם (לקמן עז.) בתו כשרה לכהונה. וי"ל לרשב"ג דאמר התם (לקמן סט.) [דגר עמוני אין] פוסל אשה בביאתו משום דכל שאתה נשא בתו אתה נשא אלמנתו ניחא דליכא למימר הכא גר עמוני יוכיח דאיכא למימר מה לגר עמוני שאין פוסל אשה בביאתו וגם ליכא למימר דשאני (רשאון) [שני] יוכיח דשאני מגרי (רשאון) [שני] וא"ת מאי האי דקאמר הכא למפשט ולד מחזיר גרושתו הלא אין לדמות ולד יבמה לולד מחזיר גרושתו דבולד מחזיר גרושתו גלי קרא היא תועבה ואין בניה תועבין (לקמן מד:) אבל ולד יבמה דלא כתיב בה מעיוטא אימא מק"ו דהוי פגום. וי"ל דאם איתא דולד מחזיר גרושתו כשר משום דגלי קרא מעתה גם גבי ולד יבמה לשוק יש לנו לומר דכשר דלא מצינו למימר דפגום הוי מק"ו דאלמנה גרושתו יוכיח דאיכא מחזיר גרושתו דאיסור שוה בכל הוא ואין בנה פגום:

בני צרות אני מעיד לכם. דכשריס אף לב״ש וא״ת לשמואל דמספקא ליה בהאשה רבה (לקמן לב: ושם) אי קידושין תופסין ביבמ׳ לשוק א״כ פשיטה דכשירה דמיד שקדשה פקעה לה זיקה כדאמרי׳ בשומרת יבם שקידש אחותה שקידושיה מפקיעין הייבום וי״ל דלא דמי דהתם אין שום תקנה לעשות שתתייבם שאין להמית אחותה אבל היבמה שנתקדשה לשוק אפשר לתקן ע״י גירושין שתתייבם הלכך לא פקע זיקה ועוד אמר רבי יצחק דלא תהיה אשת המת נאים זר משמע דאפילו ע״י הויה דהיינו קידושין לא תהיה נאים זר דלהכי אפקיה בלשון הויה:

יצאו בג׳ **פתחים.** שלא ימצאם כולם יחד ויקפחם בהלכות ויצטרכו לקבוע הלכה כמותו א״כ יצאו בג׳ פתחים כדי [1] שימצאו ושמעו תשובתו: **עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית.** פי׳ בקונטרס ישראלים הדרים בארץ עמון ומואב שכיבש משה מסיחון ונתקדשו בקדושת הארץ ועכשיו בבית שני בטלה קדושתה וקשה לר״ת דאמר בפ׳ מקום שנהגו (פסחים נב: ושם) ג׳ חלות לביעור יהודה ועבר הירדן וגליל ועבר הירדן היא ארץ סיחון ועוג אלמא שקדשוה עולי בבל ואומר ר״ת דהתם בארץ סיחון ועוג שלא היתה של עמון ומואב אבל ארץ סיחון שכיבש מעמון ומואב לא קדשו עולי בבל כדמשמע הכא ועוד אמר ר״ת דמצינו למימר דהכא בארץ עמון ומואב שלא כיבש סיחון מעולם שלא קדשוהו אפילו עולי מצרים וכן משמע במס׳ ידים (פ״ד משנה ג) דמדמה לה מצרים ובבל (ג) וה״פ הכא דאמר מר הרבה כרכים קדשו עולי מצרים ועולי בבל לא קדשו והניחום כדי שיסמכו עליהם עניים אלמא חשבו לתקנת עניים אע״ג דמא״י היו נמנעו מלקדש כל שכן בעמון ומואב שלא נתקדש מעולם שרצו לתקן מעשר עני בשביעית ולא מעשר שני דבמס׳ ידים איכא מ״ד מעשר שני בשביעית וכן יש לפרש במס׳ חגיגה (ד׳ ג. ושם) דקאמר נמי ר״א התם עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ומפרש מה טעם הרבה כרכים כו׳ ולא בעי למימר דעמון ומואב הוא מכרכים שכבשו עולי מצרים ותדע דהא לר״א מספקא ליה בפ״ק דמגילה (דף י.) ובפ״ב דשבועות (טז. ושם) אי סבר קדושה ראשונה קדשה לעתיד לבא או לא ור׳ יהושע ס״ל דקדשה לעתיד לבא במגילה ובשבועות ואפ״ה אית ליה במס׳ ידים בעמון ומואב כר״א אלא על כרחך הא דקאמר התם מה טעם לא מדברי ר״א הוא ודברי ר״א הם במס׳ ידים ולא קתני לה התם אלא הש״ס הוא שמפר׳ כן דלמ״ד לא קדשה הניחו (ד) לקדש אף מא״י בשביל עניים ולכך אין תימה אם גזרו על עמון ומואב מעשר עני ולא מעשר שני והא דשבת הכא ובחגיגה טעמא דקאמר ר״ט בהדיא במסכת ידים מצרים ח״ל עמון ומואב ח״ל מה מצרים שהיא קרובה עשאוה מעשר עני כדי שיסמכו עליה עניים אף עמון ומואב כו׳ משום דניחא ליה להש״ס דמשכחת טעמא לאף בא״י הניחו מלקדש בשביל עניים וכ״ש עמון ומואב שהן ח״ל: **כל** הכתמים הבאים מרקם טהורים. אע״ג דברקס נמי הוו ישראל כדתנן ברים גיטין (דף ב. ושם) אף המביא מן הרקס ומן החגר מ״מ כתמים הבאים מרקס טהורים דלאו דישראלים נינהו דישראל מלגיעים כתמיהם ועובדי כוכבים הדרים שם עובדי כוכבים גמורים ולא ישראל מומרים:

רבי

מומר (שם) לו: וטועים, שאין מלגיעין את כתמיהם (נדה נו:).

[1] בני צרות אני מעיד לכם ת״ש בימי רבי דוסא בן הרכינס הותרה צרת הבת לאחין שמע מינה עשו שמע מינה גופא בימי רבי דוסא בן הרכינס התירו צרת הבת לאחין והיה הדבר קשה לחכמים מפני שחכם גדול היה ועיניו קמו מלבא לבית המדרש [6] (אמר ומי ילך) ויודיעו אמר להן רבי יהושע אני אלך ואחריו מי רבי אלעזר בן עזריה [8] ואחריו מי ר״ע הלכו ועמדו על פתח ביתו נכנסה שפחתו אמרה לו רבי חכמי ישראל באין אצלך אמר לה יכנסו ונכנסו תפסו לרבי יהושע והושיבוהו על מטה של זהב א״ל רבי אמור לתלמידך אחר וישב אמר לו מי הוא רבי אלעזר בן עזריה אמר ויש לו בן לעזריה חבירנו קרא עליו המקרא הזה [1] נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם תפסו והושיבו על מטה של זהב א״ל רבי אמור לתלמידך אחר וישב א״ל ומי הוא עקיבא בן יוסף א״ל אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו שב בני שב כמותך ירבו בישראל התחילו מסבבים אותו בהלכות עד שהגיעו לצרת הבת אמרו ליה צרת הבת מהו אמר להן מחלוקת בית שמאי ובית הלל הלכה כדברי מי אמר להן הלכה כבית הלל אמרו ליה והלא משמך אמרו הלכה כבית שמאי אמר להם דוסא שמעתם או בן הרכינס שמעתם אמרו ליה חיי רבי סתם שמענו אמר להם אח קטן יש לי בכור שטן הוא ויונתן שמו והוא מתלמידי שמאי והזהרו שלא יקפח אתכם בהלכות לפי שיש עמו שלש מאות תשובות בצרת הבת שהיא מותרת אבל מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר שלשה דברים צרת הבת אסורה [3] עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ומקבלים גרים מן הקרדויין ומן התרמודים תנא כשנכנסו נכנסו בפתח אחד כשיצאו יצאו בשלשה פתחים פגע בו בר״ע אקשי ליה ואוקמיה אמר לו אתה הוא עקיבא ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו אשריך שזכית לשם ועדיין לא הגעת לרועי בקר אמר לו רבי עקיבא ואפילו לרועי צאן עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית [3] דאמר מר [4] הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל [5] וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא [6] והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית ומקבלים גרים מן הקרדויים והתרמודים איני והא תני רמי בר יחזקאל אין מקבלים גרים מן הקרדויים אמר רב אשי קרתויים אתמר כדאמרי אינשי קרתויים פסולים ואיכא דאמרי תני רמי בר יחזקאל אין מקבלים גרים מן הקרתויים מאי לאו היינו קרתויים היינו קרדויים אמר רב אשי לא קרתויי לחוד וקרדויי לחוד כדאמרי אינשי קרתויי פסילי רבי יוחנן וסביא דאמרי תרוייהו אין מקבלים גרים מן התרמודים ומי אמר ר׳ יוחנן הכי והתנן [7] כל הכתמים הבאים מן הרקם טהורים ורבי יהודה מטמא מפני שהם גרים וטועים מבין העובדי כוכבים טהורים והוינן בה

קפסיק

[1] נער היתי גם זקנתי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לָחֶם:

[2] בני צרות אני מעיד לכם. פפ״א מד״ה ליתא ולקמן לב ע״ב מד״ה אבל חכמים: שם ואחריו מי ר״ע. עיין כתוספות דף קס ע״ב מד״ה דאמרי ליה:

[3] עמון ומואב. ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב, מעשרין. עכשיו, מעשר עני בשביעית. בשאר מקומות לקמן אבל קדושת עולי גולה בקדושת הארץ (חגיגה ג:). הרבה כרכים כבשו עולי מצרים. וקדושם בקדושת הארץ, ולא כבשום עולי בבל. לקדשם בשביעה, ולכך לא כבשום דקסבר אמלא והוסרו אותו, דקדושה ראשונה בטלה, דכי קדשה יהושע לשעתה קדשה ולא לעתיד לבא, כשיגלו בימי נבוכדנצר, ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחוצה לארץ ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני, ואותן שקדשו הן לא בטלו בחורבן שני כדאמרינן בהערל (פב:) והסיקה ר׳ אלעזר אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה, ירושה ראשונה ושניה יש להם, שבטלה ירושה ראשונה ונקראת שניה ירושה, אבל ירושה שלישית אין להם, שהשניה לא פסקה (חולין ז.) לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית, אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שיסמכו עליהן בשביעית בלקט שכחה ופאה ומעשר עני, לכך תקנו להן שיהו מעשרין מעשר עני, וכרשות החכמים היה לבטל עליהן אחת מעשר שילו לפי שאין מיינין מן התורה (חגיגה ג:). כל הכתמים הבאים מן הרקם טהורים. עיר שרובה נכרים היא ודם נכרים טהור מדאורייתא, דכתיב (ויקרא יב) דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע וילדה, בת ישראל מטמאה בלידה ובנדה ולא נכרית, ואע״ג דרבנן גזרו עליהם שיהא חזקן, על כתמיהן לא גזרו, דהא כתמין דישראל גופייהו מדרבנן הינהו, דמדאורייתא דם יהיה זובה בבשרה כתיב, שמראהו מגופה ולא שמגלאהו בבגדה, ואפילו לאתה מגופה אמרינן במס׳ נדה (לד.) שלא גזרו על דם נכרית טומאה אלא בעודו לח, דתנן דם הנכרית ב״ש מטהרין וב״ה אומרים כרוקה וכמימי רגליה מטמאין לח ואין מטמאין יבש (ב״ק לח:). מפני שהם גרים וטועים. דיקן גרים ודמן מטמא וישראל הם אלא שהם טועין ומוהגין במוקות הנכרים והרי הן כישראל

[4] בני צרות אני מעיד לכם. דכשריס אף לב״ש וא״ת לשמואל דמספקא ליה בהאשה רבה (לקמן לב: ושם) אי קידושין תופסין ביבמ׳ לשוק א״כ פשיטה דכשירה דמיד שקדשה פקעה לה זיקה כדאמרי׳ בשומרת יבם שקידש אחותה שקידושיה מפקיעין הייבום וי״ל דלא דמי דהתם אין שום תקנה לעשות שתתייבם שאין להמית אחותה אבל היבמה שנתקדשה לשוק אפשר לתקן ע״י גירושין שתתייבם הלכך לא פקע זיקה ועוד אמר רבי יצחק דלא תהיה אשת המת נאים זר משמע דאפילו ע״י הויה דהיינו קידושין לא תהיה נאים זר דלהכי אפקיה בלשון הויה:

[5] בני צרות אני מעיד לכם ת״ש בימי רבי דוסא בן הרכינס הותרה צרת הבת לאחין שמע מינה עשו שמע מינה גופא בימי רבי דוסא בן הרכינס התירו צרת הבת לאחין והיה הדבר קשה לחכמים מפני שחכם גדול היה ועיניו קמו מלבא לבית המדרש [6] (אמר ומי ילך) ויודיעו אמר להן רבי יהושע אני אלך ואחריו מי רבי אלעזר בן עזריה [8] ואחריו מי ר״ע הלכו ועמדו על פתח ביתו נכנסה שפחתו אמרה לו רבי חכמי ישראל באין אצלך אמר לה יכנסו ונכנסו תפסו לרבי יהושע והושיבוהו על מטה של זהב א״ל רבי אמור לתלמידך אחר וישב אמר לו מי הוא רבי אלעזר בן עזריה אמר ויש לו בן לעזריה חבירנו קרא עליו המקרא הזה [1] נער הייתי גם זקנתי ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם תפסו והושיבו על מטה של זהב א״ל רבי אמור לתלמידך אחר וישב א״ל ומי הוא עקיבא בן יוסף א״ל אתה הוא עקיבא בן יוסף ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו שב בני שב כמותך ירבו בישראל התחילו מסבבים אותו בהלכות עד שהגיעו לצרת הבת אמרו ליה צרת הבת מהו אמר להן מחלוקת בית שמאי ובית הלל הלכה כדברי מי אמר להן הלכה כבית הלל אמרו ליה והלא משמך אמרו הלכה כבית שמאי אמר להם דוסא שמעתם או בן הרכינס שמעתם אמרו ליה חיי רבי סתם שמענו אמר להם אח קטן יש לי בכור שטן הוא ויונתן שמו והוא מתלמידי שמאי והזהרו שלא יקפח אתכם בהלכות לפי שיש עמו שלש מאות תשובות בצרת הבת שהיא מותרת אבל מעיד אני עלי שמים וארץ שעל מדוכה זו ישב חגי הנביא ואמר שלשה דברים צרת הבת אסורה [3] עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית ומקבלים גרים מן הקרדויין ומן התרמודים תנא כשנכנסו נכנסו בפתח אחד כשיצאו יצאו בשלשה פתחים פגע בו בר״ע אקשי ליה ואוקמיה אמר לו אתה הוא עקיבא ששמך הולך מסוף העולם ועד סופו אשריך שזכית לשם ועדיין לא הגעת לרועי בקר אמר לו רבי עקיבא ואפילו לרועי צאן עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית [3] דאמר מר [4] הרבה כרכים כבשו עולי מצרים ולא כבשו עולי בבל [5] וקדושה ראשונה קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבא [6] והניחום כדי שיסמכו עליהן עניים בשביעית ומקבלים גרים מן הקרדויים והתרמודים איני והא תני רמי בר יחזקאל אין מקבלים גרים מן הקרדויים אמר רב אשי קרתויים אתמר כדאמרי אינשי קרתויים פסולים ואיכא דאמרי תני רמי בר יחזקאל אין מקבלים גרים מן הקרתויים מאי לאו היינו קרתויים היינו קרדויים אמר רב אשי לא קרתויי לחוד וקרדויי לחוד כדאמרי אינשי קרתויי פסילי רבי יוחנן וסביא דאמרי תרוייהו אין מקבלים גרים מן התרמודים ומי אמר ר׳ יוחנן הכי והתנן [7] כל הכתמים הבאים מן הרקם טהורים ורבי יהודה מטמא מפני שהם גרים וטועים מבין העובדי כוכבים טהורים והוינן בה

קפסיק

ומואב מעשר עני ולא מעשר שני והא דשבת הכא ובחגיגה טעמא דקאמר ר״ט בהדיא במסכת ידים מצרים ח״ל עמון ומואב ח״ל מה מצרים שהיא קרובה עשאוה מעשר עני כדי שיסמכו עליה עניים אף עמון ומואב כו׳ משום דניחא ליה להש״ס דמשכחת טעמא לאף בא״י הניחו מלקדש בשביל עניים וכ״ש עמון ומואב שהן ח״ל: **כל** הכתמים הבאים מרקם טהורים. אע״ג דברקס נמי הוו ישראל כדתנן ברים גיטין (דף ב. ושם) אף המביא מן הרקס ומן החגר מ״מ כתמים הבאים מרקס טהורים דלאו דישראלים נינהו דישראל מלגיעים כתמיהם ועובדי כוכבים הדרים שם עובדי כוכבים גמורים ולא ישראל מומרים:

מסורת הש״ס

(א) [נ״ל אמרו מי יודע], (ב) מגיגה ג: ידים פ״ד מ״ג, (ג) מגיגה ג:, (ד) ב״ק לח: נדה נו:, (ה) בפ״א: שבתמדו, (ו) ליתא בפ״א, (ז) נ״ל שמקלאוהו. יעב״ץ.

תורה אור השלם

1. נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לָחֶם:

גליון הש״ם

גמ׳ בני צרות אני מעיד לכם. עיין לקמן דף פא ע״א מד״ה ליתא ודף לב ע״א מד״ה אבל חכמים: שם ואחריו מי ר״ע. עיין כתוספות דף קס ע״א מד״ה דאמרי ליה:

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה דוסא התירו שמעתם הס״ד ותיבת אומרים נמחק: (ב) ד״ה בכור וכו׳ ושומר על שמרעתו ועושה: (ג) תוס׳ ד״ה עמון וכו׳ דמדמה לה מצרים ובבל. נ״ב פי׳ עמון ומואב מדמה למצרים לר׳ טרפון שאמר מעשר עני [ור״א בן עזר״] פליג ומדמה עמון ומואב לבבל ומשמע דכי היכי דמצרים ובבל לא קידשום מעולם אף עמון ומואב המדמה להו לא קידשום מעולם: (ד) בא״ד הניחו מלקדש אף מא״י בשביל:

תוספות ישנים

בני צרות מעידנו לכם לפי שהם אף לב״ש בני יבמה לשוק וכשריס הם. ותימה עדיין הוא מכיון דאמר בין הרים גדולים לרב המנונא שאמר (לקמן פא.) שומרת יבם שזיעתה אסורה ליבמה וגם לכהונה ופסלה כדמשמע לקמן פרק הערל (שם) וא״כ מלבה נמי הוי הולד פגום ולכך (לב״ש) מק״ו דאלמנה ולכך למפרך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת דהא היא מתחללת נמי לרב המנונא וי״ל דסוגיא דהכא לא אתיא כרב המנונא דלרב המנונא לא אמרי׳ תרתי בעי מייני דלא תקשי לן קא בעי מייני צרות וקא פשיט ליה בני צרות דוחלי מתירוצא דבני צרות טוכל לפשוט דין דהרים דכיון שהוא אומר שהבנים שמצו ע״ג המזבח א״כ (אמאי) [ממילא] מביא ראיה שאין הלכה כלל כב״ש דלב״ש הולדות פגומים ולא יוכלו לשמש אליבא דרב המנונא דאמר שומרת יבם שזיעתה אסורה ליבמה וחלת השיאה עצמה לשוק א״כ לדברי רב המנונא בני זונה הם. וא״כ מדפשט מבני צרות דכשריס הם ושמשו ע״ג המזבח הלרות עלמן יהיו מותרות להנשא [לשוק] ולא כב״ש דלב״ש הולד פגום: בבור שטן פ״ה כך שמו. י״מ שזה שם עירו וז״ל יש לי אח בכור שטן כדאמר התם רב אקלע לבור שטן:

עין משפט נר מצוה

סא א מיי׳ פ״ח מהל׳ תרומות הל׳ ה ופ״ד מהל׳ שמיטה ויובל הל׳ מז:

סב ב מיי׳ פ״ח מהל׳ תרומות הלכה ה ופ״ו מהלכות בית הבחירה הלכה טו:

סג ג מיי׳ פ״ח מהל׳ תרומות הלכה ה:

סד ד מיי׳ פ״ד מהל׳ מעשר שני ומוצר הלכה י:

מוסף רש״י

עמון ומואב. ישראל הדרין בעבר הירדן במה שכבשו מסיחון ועוג ארץ עמון ומואב, מעשרין. עכשיו, מעשר עני בשביעית. בשאר מקומות לקמן אבל קדושת עולי גולה בקדושת הארץ (חגיגה ג:). הרבה כרכים כבשו עולי מצרים. וקדושם בקדושת הארץ, ולא כבשום עולי בבל. לקדשם בשביעה, ולכך לא כבשום דקסבר אמלא והוסרו אותו, דקדושה ראשונה בטלה, דכי קדשה יהושע לשעתה קדשה ולא לעתיד לבא, כשיגלו בימי נבוכדנצר, ולא רצו להחזיר קדושתה כדי שיהא מותר לחרוש ולזרוע שם בשביעית שאין נוהגת בחוצה לארץ ויסמכו עליהן עניים ליטול לקט שכחה ופאה ומעשר עני, ואותן שקדשו הן לא בטלו בחורבן שני כדאמרינן בהערל (פב:) והסיקה ר׳ אלעזר אל הארץ אשר ירשו אבותיך וירשתה, ירושה ראשונה ושניה יש להם, שבטלה ירושה ראשונה ונקראת שניה ירושה, אבל ירושה שלישית אין להם, שהשניה לא פסקה (חולין ז.) לפיכך בשאר ארץ ישראל אין זריעה בשביעית, אבל עמון ומואב הניחו מלקדשן כדי שיסמכו עליהן בשביעית בלקט שכחה ופאה ומעשר עני, לכך תקנו להן שיהו מעשרין מעשר עני, וכרשות החכמים היה לבטל עליהן אחת מעשר שילו לפי שאין מיינין מן התורה (חגיגה ג:). כל הכתמים הבאים מן הרקם טהורים. עיר שרובה נכרים היא ודם נכרים טהור מדאורייתא, דכתיב (ויקרא יב) דבר אל בני ישראל אשה כי תזריע וילדה, בת ישראל מטמאה בלידה ובנדה ולא נכרית, ואע״ג דרבנן גזרו עליהם שיהא חזקן, על כתמיהן לא גזרו, דהא כתמין דישראל גופייהו מדרבנן הינהו, דמדאורייתא דם יהיה זובה בבשרה כתיב, שמראהו מגופה ולא שמגלאהו בבגדה, ואפילו לאתה מגופה אמרינן במס׳ נדה (לד.) שלא גזרו על דם נכרית טומאה אלא בעודו לח, דתנן דם הנכרית ב״ש מטהרין וב״ה אומרים כרוקה וכמימי רגליה מטמאין לח ואין מטמאין יבש (ב״ק לח:). מפני שהם גרים וטועים. דיקן גרים ודמן מטמא וישראל הם אלא שהם טועין ומוהגין במוקות הנכרים והרי הן כישראל מומר (שם) לו: וטועים, שאין מלגיעין את כתמיהם (נדה נו:).

ט)**רבי** יוחנן וסביא אמרי אין מקבלין גרים מן התרמודיים. תימה היכי פליג ר' יוחנן אחגי הנכיא ושמא סבר ר' יוחנן שלא אמרה חגי מעולם: **קא** פסיק ותני אפי' מתרמוד. תימה למאן לבד מתרמוד כדאמרי' בפ"ק דגיטין (דף ו.) לא לבר מבבל: **אמוראי** נינהו ואליבא דרבי יוחנן. דההוא דסבר אין מקבלים גרים מן התרמוד לית ליה אליבא דרבי יוחנן שתהא הלכה כסתם משנה א"נ סבר מן העובדי כוכבים טהורים לבד מתרמוד ומיהו ע"כ צ"ל דל"ל הלכה כסתם משנה דהא קסבר עובד כוכבים ועבד הבא על ישראלית הולד ממזר וסתם מתני' דהאומר (קדושין דף סו:) סברה ט)דהולד כשר דלר"ע דוקא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין הוא דהוי ממזר מעובד כוכבים ועבד כדמוכח בפרק עשרה יוחסין (שם עה: ושם) ומתני' דהאומר סובלת דקידושין תופסין בחייבי לאוין דקתני כל מקום שיש קידושין ויש שם עבירה כגון ממזרת ותינה לישראל וא"כ אין ממזר מעובד כוכבים ועבד והא דקתני התם כל מי שאין לה עליו קידושין אבל יש עליה קידושין מעל אחריס הולד ממזר הייגו כמו שמפרש התם ואיזו היא כגון הבא על אחת מכל עריות שבתורה ולא מעובד כוכבים ועבד נמי אע"ג דעובד כוכבים ועבד נמי אין לה עליו קידושין ויש עליה קידושין מעל אחריס וכה"ג איכא בגמרא ואע"ג דאיכא סתמא אחריגא לקמן בפרק אלמנה (דף סט:) דסברה דיש ממזר מעובד כוכבים ועבד מ"מ מאי אולמיה דהך סתמא מהך סתמא דכה"ג פריך בריש שבועות (דף ד.) ובמרובה (ב"ק סט:) ובכמה דוכתי והכא דפריך ומי א"ר יוחנן הכי הוה מאי למיפרך דפרק האומר אלא דיוחא ליה למיפרך מסתם דמתני' דפרק האומר דלא אמר רבי יוחנן בהדיא דמקבלים גרים מן התרמוד ולעיל אמר דאין מקבלים ועוד דמתני' דנדה אלימא טפי לאקשויי מינה משום דהתם מוכח דלא באו עליהן עובד כוכבים ועבד דאי באו עליהם אמאי כתמיהן טהורים ואיכא למימר משום דסברה דהולד כשר דבתר עובד כוכבים ועבד שדינן ליה דהא משמע דאמתא נמי כדרבי יהודה דאיירי בריש ורבי יהודה על כרחך סבר דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר כדפי' לעיל גבי מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת: **בשלמא** למ"ד משום עבדי שלמה קסבר בו'. וא"ת ל"ל למיתני טעמא משום ממזרות הוה ליה למימר משום עבדי שלמה דעבדים אסורין בישראלית וי"ל דמסתמא נתייאשו הבעלים מהם ואיכא למ"ד בפ' השולח (גיטין לט:) נתיאשתי מפלוני עבדי אינו צריך גט שחרור: **קסבר** עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר. וכן בפ' החולץ (לקמן מה. ושם) סוגיית דהש"ס אזלא דר' יוחנן אית ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר מ"מ נראה אמת דלרבי יוחנן הולד כשר דבכל דוכתי קי"ל דרבי יוחנן אית ליה כסתם משנה וסתם משנה דהאומר (קדושין סו:) סברה דהולד כשר אע"ג דמתני' דפרק אלמנה (לקמן סט:) סברה דהולד ממזר מעובד כוכבים ועבד מ"מ נראה לסמוך טפי אסתמא דמתני' דהאומר [משום דמיתניא גבי הילכתא פסיקתא דקדושין] (ג) וכיוצא בה כר' אלכתא פסיקתא בהגוזל קמא (ב"ק קב.) וכל הנהו דסברי הולד ממזר אתו כר"ע דלאמריגן בעשרה יוחסין (קדושין עה:) וסברי לה כר"ע דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר והתם נמי משמע דרבי יוחנן משום ר' ישמעאל סבר הולד כשר וא"ת והיכי פשיטא ליה התם דלר"ע הוי ממזר מעובד כוכבים ועבד דלמא גמר מאשת אב או מאמונת אביו דלא תפסי בה לדידיה [אבל לאחריני תפסי] לאפוקי הני דלא תפסי לא לדידיה ולא לאחריני דהכי איכא מ"ד בפ' החולץ (לקמן מה:) וי"ל דתנן בהדיא בפ' אלמנה (לקמן סט:) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר וע"כ ר"ע היא וא"ת בשלמא מעבד הוי ממזר דבעבד איכא לאו אלא מעובד כוכבים אמאי הוי ממזר ב"ד של שם גזרו ומדאורייתא ביאת היתר היא וי"ל אע"ג דביאת היתר היא מדאורייתא בלעגעא מ"מ כיון דלא תפסי בה קידושין הוי ממזר כמו בעבד דאפילו ר"ש התימני היה מודה אי לאו משום דלא תפסי בה קידושין לא לדידיה ולא לאחריני ואוקי דמעבד הוי ממזר לר"ע (ד) דאע"ג דלא תפסי ביה קדושין לא לדידיה ולא לאחריני ה"ה מעובד כוכבים א"ג מעובד כוכבים לא הוי ממזר אלא מדרבנן ובכל מקום מזכיר עובד כוכבים אגב עבד כמו שמזכיר חלוצה אגב גרושה בכל דוכתי ובאלו הן הלוקין (מכות יג.) והראשון עיקר: **פסוק** זה שר העולם אמרו. קשיא לר"ת דעשה הפייט ט) השר המשרת נער נקרא הוא מטטרון הנכבד והנורא אלמא מטטרון הוא שר העולם שנקרא נער ובפיוט אחר יסד תוקף מטטרון שר הנהפך לאש מבשר משמע דחנוך הוא מטטרון ואי אפשר שיהיה חנוך שר העולם בפרק אלו טרפות (חולין ק. ושם) אמר דבשעת ימי בראשית פתח שר העולם ואמר ישמח ה' במעשיו וחנוך לא היה במעשה בראשית וי"ל דמטטרון אין זה שר העולם והא דנקרא נער לא משום דכתיב נער הייתי וגם זקנתי אלא (ה) נער שכן היה שמו ובפסיקתא י) בח' שמות של מטטרון מונה נמי נער ט)ועוד דאגדות חולקות זו על זו דבבראשית רבה י"א דחנוך מת כ) כדמתרגמי' כי לקח אותו (בראשית ה) המית יתיה ובריש מסכת דרך ארץ מ) משמע דנכנס לג"ע בחייו: **עובד** כוכבים שקדש בזמן הזה חוששין לקידושין חיישינן בו'. פי' בקונטרס דקסבר עובדת כוכבים שילדה מישראל הולד ממזר וחוששין לקידושי ממזר ותימה דבכמה משניות מוכח דאין מתייחס אלא אחריה דתנן לקמן בפ"ב (ד' כב.) מי שיש לו בן מכל מקום [פוטר אשת אביו מן הייבום] חוץ ממי שיש לו מן השפחה ומן העובדת כוכבים ותנן נמי בפרק האומר (קדושין סו: ושם) דולד שפחה ועובדת כוכבים כמותה ולא הוי ממזר ונראה דלא קשיא כל כך דהנהו משניות סברי דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וה"ה איפכא ורב אסי סבר כר"ע דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והולד ממזר מעובד כוכבים ועבד ט)והוא הדין הבא על שפחה ועובדת כוכבים ונראה דטעמא דרב יהודה אמר רב אסי משום בנות ולית ליה בנתיה דההוא דרא אינטרוי אינטרוי ועל כרחך רבי יוחנן דאמר וכולן לפסול לא משום שבאו על העובדות כוכבים דהא בפ' שני (לקמן כג. ושם) בהדיא סבר כשמואל דאין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה אלא משום בנות הוא דקאמר לפסול ולית ליה דאינטרוי אינטרוי ואע"ג דרב יהודה אית ליה בהאולץ (לקמן מה.) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר הכא משמיה דרב אסי קאמר: **בדוכתא** דקביעי. דבדוכתייהו הוו רובא מעשרת שבטים ולא כמו שפירש בקונטרס משום דכל קבוע כמחצה על מחצה דמי דאי אזיל איהו לגבה כל דפרים מרובא פרים דאמרינן בסוף פרק קמא דכתובות (דף טו.): ואין

ואמר ר' יוחנן הלכה כסתם משנה. וא"ת ולימא דקאמר כאידך סתמא דאמרינן לקמן (ד' סט.) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ולדידיה אין מקבלין גרים מן התרמוד משום עבדי שלמה שבאו על בת ישראל. וי"ל מ"מ פריך שפיר דמאי אולמיה דהך סתמא מהך סתמא:

מוסף רש"י

קפסיק ותני. הבאין מבין העובדי כוכבים טהורין ואפילו מן תרמוד. אלמא בני תרמוד עובד כוכבים גמורים הן (נדה נו:). זאת אומרת מקבלין גרים מתרמוד. וכשרין לבא בקהל ולא אמריגן ממזרים הן שנתערבו בבנות עשרת השבטים ועכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר (שם). הלכה כסתם משנה. רבי הוא שידר המשנה וכסרבא דבני חכם ויבני בעיניו שאין סתם ולא הזכיר שם אומרו עליהן כדי שלא יהו שריה מפי יחיד וגרמין כאילו נשנו מפי המרובים ויעשו כמותן (ביצה ב:). אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן. מר אמר כסתם משנה אמר ר' יוחנן ומר אמר כו' (מנחות נב:) דלא סייל ר' יוחנן למימר הלכה כסתם משנה, אלא היכא דסבירא ליה אמר בהדיא הלכה כמשנה זו, ואמוראי אחריגא אמר משמיה דר' יוחנן הלכה כסתם משנה (חולין מג.). צוה ה' ליעקב סביביו צריו. צריס שהיו סובבים אותם באהלם, דהייגו עמון ומואב שהאילו לסם יותר מן הכל דלאמריגן בחלק (סנהדרין צו:) עמון ומואב שמיי בשי דירושלים היו, אותם זוה שיהיו סובבים אותם אף בגלותם, כגון הומניא. דעמונאי היא טוביתם קנתריב בבבל והיו מצירים לישראל שבפוס נהרא (קדושין עב:). וינחם בחלח ובחבור. בעשרת השבטים שהגלה קנתריב משמעי (קדושין עב.).

ט)קפסיק ותני מבין העובדי כוכבים ואפי' מן תרמוד ואמר רבי יוחנן זאת אומרת מקבלין גרים מתרמוד וכי תימא זאת ולא ס"ל ט)והא אמר רבי יוחנן הלכה כסתם משנה ט)אמוראי נינהו ואליבא דר' יוחנן מתרמוד מאי טעמא לא פליגי בה רבי יוחנן וסביא חד אמר משום עבדי שלמה וחד אמר משום בנות ירושלים בשלמא למ"ד משום עבדי שלמה קסבר ז)עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר אלא למ"ד משום בנות ירושלים מאי היא פליגי בה רב יוסף ורבנן ותרוייהו משמיה דרבה בר בר חנה חד אמר תריסר אלפי גברי ושיתא אלפי קשתויי וחד אמר תריסר אלפי גברי ומנייהו שיתא אלפי קשתויי בשעה שנכנסו עובדי כוכבים להיכל הכל נפנו על כסף וזהב והם נפנו על בנות ירושלים שנאמר [1]נשים בציון ענו בתולות בערי יהודה אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן פסוק זה שר העולם אמרו [2]נער הייתי גם זקנתי מאן אמריה אילימא קודשא בריך הוא מי איכא זקנה קמיה ואלא דוד אמריה מי קשיש כולי האי אלא ש"מ שר העולם אמרו ואמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מאי דכתיב [3]ידו פרש צר על כל מחמדיה זה עמון ומואב בשעה שנכנסו עובדי כוכבים להיכל הכל נפנו על כסף וזהב והם נפנו על ס"ת אמרו זה שכתוב בו [4]לא יבא עמוני ומואבי בקהל ה' ישרף באש [5]צוה ה' ליעקב סביביו צריו ט)אמר רב כגון הומניא לפום נהרא אמר רב יהודה א"ר אסי עובד כוכבים שקידש בזמן הזה חוששין לקדושין שמא מעשרת השבטים הוא והא כל דפריש י)מרובא פריש בדוכתא דקביעי דאמר רבי אבא בר כהנא [6]וינחם בחלח ובחבור נהר גוזן וערי מדי חלח זה חלזון וחבור

ואפי' מתרמוד. אלמא לאו בספק יישראל קיימי: **מקבלים גרים.** ולא אמרי' ישראלים ממזרים הם: **מתרמוד מ"ע לא.** מקבלים: **עבדי שלמה.** שנשאו בנות ישראל (א) מחמת עושרן ודרין שם בחזקת עובדי כוכבים וקסבר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: **משום בנות ירושלים.** לקמיה מפרש לה בנות ירושלים בחורבנה כשבאו עובדי כוכבים ונשאום: **ה"ג אלא למ"ד משום בנות ירושלים מאי היא: קשתויי.** מושכי קשת: **נער הייתי.** מיידי דאזכריה (ב) הא דלעיל(ג) נקט ליה הכא: **שר העולם.** מלאך: **הומניא לפום נהרא.** בהומניא יוניס הם ומצירין לבני פוס נהרא שהם ישראל עניים: **מעשרת שבטים הוא.** שנשאו עובדות כוכבים וקסבר דעובדת כוכבים שילדה מישראל הולד ממזר וחוששין לקידושי ממזר: **בדוכתא דקביעי.** בני עשרת השבטים וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. והיכא קביעי כדכתיב וינחם בחלח ובחבור:

תורה אור השלם

1. נָשִׁים בְּצִיּוֹן עִנּוּ בְתֻלֹת בְּעָרֵי יְהוּדָה:
איכה ה יא
2. נַעַר הָיִיתִי גַּם זָקַנְתִּי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעֱזָב וְזַרְעוֹ מְבַקֵּשׁ לָחֶם:
תהלים לז כה
3. יָדוֹ פָּרַשׂ צָר עַל כָּל מַחֲמַדֶּיהָ כִּי רָאָתָה גוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא יָבֹאוּ בַקָּהָל לָךְ:
איכה א י
4. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בְּקָהָל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בְּקָהָל יְיָ עַד עוֹלָם:
דברים כג ד
5. פָּרְשָׂה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ אֵין מְנַחֵם לָהּ צִוָּה יְיָ לְיַעֲקֹב סְבִיבָיו צָרָיו הָיְתָה יְרוּשָׁלִַם לְנִדָּה בֵּינֵיהֶם:
איכה א יז
6. וַיְגַל מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֶת יִשְׂרָאֵל אַשּׁוּרָה וַיַּנְחֵם בְּחַלַּח וּבְחָבוֹר נְהַר גּוֹזָן וְעָרֵי מָדָי:
מלכים ב יח יא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אמוראי וכו' דהולד כשר דלר"ע וכו'. ע' לקמן מד ע"ז ודף ע ע"ז ולע"ג: ד"ה פסוק זה וכו' ועוד דאגדות חולקות. כפי' רשב"ם ב"ב ד' קכא ע"ב ד"ה קפלו: ד"ה עובד כוכבים שקידש וכו' וה"ה הבא על שפחה. עיין לקמן סט ע"ב במתני' ולע"ג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עבדי שלמה שנשאו בנות ישראל בחזקת עושרן: (ב) ד"ה נער וכו' דאזכריה להאי קרא לעיל נקט ליה הכא: (ג) תוספות ד"ה קפסיק וכו' דכיוצא בה: (ד) בא"ד לר"ע אע"ג דלא כל"ל ואות ד' ממתק: (ה) ד"ה פסוק וכו' גם זקנתי אלא שכן היה שמו נער וכפסיקתא:

(ו) נדה נו.; (ז) שבת מו. וש"ג, (ח) [גיטין פפ: חולין מג. מנחות נב: נדה נו:], (ט) [לקמן מה. לט. קידושין ע.], (י) [קדושין נב: וש"ס שהוא רב יהודה], (יא) [ומתא פד: וש"נ], (יב) [קדושין עב.], (יג) [ע"ל], (יד) [שייך לעמוד ל' קודם ד"ה כל הכתמיס], (טו) [ביולר לשמעתא תורה], (טז) [ועי' היטב תוס' חולין ס. ד"ה פסוק וכו' מ"ש בשם יוסיפון], (יז) באונקלוס ובירושל' ליתא, (יח) [זוטא פפ"ח],

זו חדייב נהר גוזן וכו' מושכי חידקי ודומקיא: לפסול. רובן ממזרים שנטמעו ד) עשרת השבטים בעובדות כוכבים ונישן הרי הן כישראלים ונוהג בהן איסור ממזרות והן לא נזהרו ונשאו זה אחותו או בתו והרי הן ממזרים: **כי אמריתה קמיה דשמואל.** עד השתא מילתיה דרב יהודה ה) (משמיה דרב אסי (ג) קאמר ו) ואחר פטירתו של רב אסי בא לפני שמואל) וקאמר כי הדר אמריתה להא דרב אסי קמיה דשמואל דחושבין לקדושין: **אמר בנך הבא מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה.** דנפקא לן מכי יסיר את בנך מאחרי (דברים ז) ולא כתיב כי תסיר את בנך אלמא לאו אחתו לא תקח לבנך מהדר דא"כ היה לו לומר כי העובדת כוכבים תסיר ש"מ דאי נמי יולדת בן לעבודת כוכבים לא בנך מיקרי ולא קיימן ביה כי תסיר את בנך הילכך עובדי כוכבים גמורים הם: **והאיכא בנות.** שנשבו ונשתוב עובדי כוכבים והולידו מהם: **ואמר רבינא.** לקמן בפ"ב (דף כג.) בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך דכתיב בתך לא תתן לבנו כי יסיר את בנך מאחרי מדלא כתב כי תסיר ש"מ דאסתך לא תתן לבנו קאי וה"ק שמא תלד לו בן ויסירנו האב מאחרי ולא קרי ליה בנך וליחוש לקידושין: **דהוה דרא.** דעשרת השבטים: **איצטרוי איצטרו.** (ד) נבקע רחמן מלקלוט זרע ונעשו עקרות: **איצטרו.** לשון ביקוע כמו ז) טיליא חריפי דמלרי זיקי (ע"ז ד' ל.) וכמו לירא דחיטי (פסחים דף מ.): **יומא טבא.** משום דממזרים הם ומטמעים בישראל ופוסלים אותן: **היינו תרמוד היינו תמוד.** ודקאמר הא תרוב לא תריב כולה: **דאיכפולי איכפו.** כשחרבה מכאן נכפלה ומיבנית מכאן: **ולא הוי.** מקשה: **אמר.** עולא עליה דרב הסונא מה גברא ומה גברא כמה הוא גדול: **אי לאו דהרפניא מאתיה.** שאינם מיוחסים: **שהכל פוגים שם.** כל פסולין שאין מוצאין אשה פוגין והולכין שם: **והיא עמוקה.** ורעה לדבר זה יותר מגיהנם דאילו ליורדי גיהנם איכא תקנתא דכתיב מיד שאול אפדם ממות אגאלם ואילו פסולי דידהו לית להו תקנתא: **משום פסולי דמישן.** שקרובה לה ומתערבין בהן ואמר בפרק עשרה יוחסין (קידושין עא.) מישן מתה והתם מפרש פסולייהו: **קנא רבא וקבא זוטא.** איפה גדולה ואיפה קטנה שניהם מעוותים כלומר כל הפסולין מתגלגלים ויורדים לשאול ומשאול לתרמוד כלומר ששאול גבוה מתרמוד ומתגלגל משאול לתרמוד וטעמא כדלעיל דאילו ליורדי גיהנם איכא תקנתא ולפסול דידהו אין טהרה: **מגגדר.** מתגלגל:

הדרן עלך חמש עשרה נשים

ביצד אשת אחיו שלא היה בעולמו אח. ומלאה זקוקה ליבם ועליו אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו: **ואח"כ ייבם השני את אשת אחיו.** ולו אשה אחרת ומת: **הראשונה.** זו היא אשת (ה) ראובן שנפלה לפניו כבר פעם אחת: **יולאה.** ונפטרת מזה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו כו': **עשה בה.** זה שמת מאחר ולא הספיק לבועלה עד שמת: **שניה חולצת.** ולא מיפטרת משום צרת ערוה דלאו צרתה ממש היא: **ולא מתייבמת.** דמאחר קונה מקצת והויא צרת ערוה במקצת מדרבנן: **גמ' מאן דתני ראשונה.** מאן דקרי לה ראשונה להך שנפלה לפני לוי שני פעמים לא משתבש ומאן דקרי לה שניה לא משתבש: ראשונה

ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה. פירש בקונטרס דמדכתב כי יסיר ולא כתב כי תסיר משמע דלא קאי אכתו לא תקח לבנך דאי (ו) יולדת בן לעבודת כוכבים לאו בנך מיקרי ולא קיימן ביה כי תסיר את בנך אלא בנה וה"ק אמר הכא דאי תלד בן ויסירנו האב מאחרי שאותו קרוי בנך וקשה לר"ת לפירושו דפי' בנך (ח) קרוי בנך היינו בנך הבא מן הישראלית שאביו עובד כוכבים דעליה קאי כי יסיר ולא"כ אמאי מייתי ואמר רבינא בן בתך כו' הרי הן ממש דברי שמואל ורבינא נמי מאי קאמר (ו) ש"מ מדר' יוחנן מה שייך לומר ש"מ דהן ממש דברי רבי יוחנן ואומר ר"ת דכי יסיר אכתו לא תקח לבנך קאי והכי קאמר כי יסיר האותן את בנך מאחרי והיינו הסרה שאין הזרע מתייחס אחר בנך אלא אחר העובדת כוכבים דאין קרוי בנך אלא בנה ושמואל ורבי יוחנן לא פירשו כלום בעובד כוכבים הבא על בת ישראל אלא רבינא מדקדק דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך מדלא כתב כי יסיר את בתך ש"מ דלית בה הסרה משום דמתייחס אחריה ואין נראה לר"י דכי יסיר משמע כמו הסרה מאת הקב"ה כדמתרגמי' אדי יטעי יתה ודרשי' נמי מכי יסיר לרבות כל המסירים ועוד פירש ר"ת בע"א דשמואל ורבי יוחנן דייקי מכי יסיר את בנך דמשמע דוקא על הסרתו הקפיד הכתוב שלא יטעהו ולא על הסרת בן בנו דכיון דבא מן העובדת כוכבים אין קרוי בנך אלא בנה מדלא כתיב כי יסירם או כי יסיר בנך וזרעו מאחרי ורבינא דייק ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך דדוקא בבנך (ח) כי יסיר את בנך למעוטי זרעו אבל בבתך אפי' בזרעו יש לחוש להסרה:

פסולי דמישן משום פסולי דתרמוד. והא דאמר בפרק שני דקדושין (דף מט:) עשרה קנין עזות ילדו לעולם תשעה נטלה מישן ואחת כל העולם פי' לפי שהן ממזרים הא דלא נקט תרמוד שפסולין יותר שמא אשתרבוב למישן עד שגדלו יותר מתרמוד ושמא בתרמוד היו רוב עובדי כוכבים ובמישן רוב ישראל:

משאול לתרמוד. שאול קורא ט) בגל לפי שתחילה גלו כולם לבבל כשרים ופסולים ומבבל הלכו כל הפסולים לתרמוד כדאמר בעשרה יוחסין (קדושין סט:) דלא עלה עזרא מבבל עד שעשאה כסולת נקיה ומונה כסדר שהלכו הפסולים מזו לזו כמו שהקב הולך ומתגלגל מכאן לכאן:

הדרן עלך חמש עשרה נשים

ביצד. עשה בה מאמר. דסיפא (דף יח:) לא אצטריך דמרישא שמעי' לה אלא לידי דתמתי ליה בריש תנא להו נמי בסיפא:

מאן דתני ראשונה **לא משתבש.** הכא לא בעי מאן דתני ראשונה אמאי לא תני שניה כדדייק בריש מס' ע"ז (דף ב. ושם) מאן דתני לידיהן מ"ט לא תני עדיהן דהתם בעי משום דה"ל למיתני לשון עדות כדכתיב יתנו עדיהן וילדקו ובתר דמשני דתברא עדיף הדר פריך מאן דתני עדיהן מאי טעמא לא תני לידיהן:

אשת

ג) [ע"ז קידושין עב.], ד) [ע"ס], ה) לקמן כג. קידושין סח.; ד) ל"ל בגוף עשרת השבטים בעובדי כוכבים כו' רש"ל, ה) והרש"ל מקיים גירסת זו, ו) ל"ל לאחר, ז) הוא יין נסך, ח) בנך כו' קרוי. יעב"ץ, ט) פי' עמוקה כשאול,

תורה אור השלם

1. בְּנֵי בָּגְדוּ כִּי בְנִים זָרִים יָלָדוּ עַתָּה יֹאכְלֵם חֹדֶשׁ אֶת חֶלְקֵיהֶם: הושע ה ז
2. מִיַּד שְׁאוֹל אֶפְדֵּם מִמָּוֶת אֶגְאָלֵם אֱהִי דְבָרֶיךָ מָוֶת אֱהִי קָטָבְךָ שְׁאוֹל נֹחַם יִסָּתֵר מֵעֵינָי: הושע יג יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' ל"ל בגך (הבא מן ישראלית) תפ"מ וכ"כ בתוספות מבואר דלא גרס ליה אבל בסוף פ' האומר מפורש דגרסי ליה התוס' ע"ש דף ס"ח ע"ב: (ב) שם מה גברא ומה גוברייה אי לאו: (ג) רש"י ד"ה כי אמריתה וכו' דרב יודא משמיה דרב אסי משכא לאחר פטירתו של רב אסי בא לפני שמואל וקאמר כי הדר: (ד) ד"ה איצטרוי איצטרו נבקע. נ"ב כמו בע"ז דף למ"ד: (ה) ד"ה הרפשוטה זו היא אשת אחיו הראשון שנפלה לפניו: (ו) תוס' ד"ה ואין בנך וכו' דאי נמי יולדת בן: (ז) בא"ד מאי קאמר ש"מ. נ"ב לקמן דף כ"ג ע"א: (ח) בא"ד דדוקא בבנך כתיב כי יסיר את בנך למעוטי זרעו:

מוסף רש"י

בנך הבא מן הישראלית קרוי בנך. כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, וסמיך ליה כי יסיר את בנך, מדלא כתיב כי יסיר את בתך משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מבתך קאמר שיסירנו העובד כוכבים מאחריו, ושמעינן דבן בתך אפילו מן העכו"ם קרוי בנך, ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך, מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך, דנשמע מניה דקפיד נמי קרא בבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך, אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה (קדושין סח: וכעי"ז לקמן כג. ודברים ז ד).

הדרן עלך חמש עשרה נשים

סה א מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה ז:

א ב מיי' פי"ו מהל' יבום הלכה יז סמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף יב:

תוספות ישנים

ואמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך וכו' פירוש מדלא קאמר כי יסירם מכלל דבן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך וא"ה לא רלה לגלגס יחד כי הדבר אינו שוה בשניהם כלומר בנך ובתך משום דבנך ליכא תשבשא כ"א ממנו אבל מבנו ליכא תשבשא שהוא בן העובדת כוכבים ואינו קרוי בנך אבל בתך יש שם תשבשא ממנה ומבנה. כי בנה דין הוא שילך אחר מעשיו וא"כ בבתך יש שני הסרות אחד ממנה שמסירה לעבודת כוכבים וגם בנה הוא מסיר לעבודת כוכבים והוא קרוי בנך כי הולך אחר האם:

ביצד. ר' שמעון אומר מייבם לאחיו שילה וחולץ לשניה. נראה דמייבם לאחיו שילה לא קאי אעשה בה מאמר דהא ר' שמעון סבר לקמן (יט:) חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה לגמרה:

תוס' חד מקמאי

פרק ביצד. הא דתנן עשה בה מאמר ומת חולצת ולא מתיבמת ה"א אע"ג דלא עבד בה מאמר שניה מחלץ חלצה יבומי לא מיבמה דקי"ל כשמואל דאמר יש זיקה אפי' בחרי אחי וה"ל צרת אחות אשה בזיקה. והא דקתני עשה בה מאמר לאפוקי מב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור קמ"ל:

ח) ל"ל אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה.

אשת אחיו שלא היה בעולמו היכא כתיבא. וא"ת תיפוק ליה מדכתיב (משלי ג) דרכיה דרכי נועם ומהאי טעמא עבדינן מתים כחיים לענין יבום כפ' יש מותרות (לקמן פז:) אע"ג דאיצטריך למילי אחרייני כדאמר בפרקין (ב) גבי מצוה בגדול ליבם א"כ אשת אחיו שלא היה בעולם דכתב רחמנא ל"ל ובפרק ב"ש (לקמן קיא:) נמי דייקינן מיני' דקטן זוקק ליבום מ"מ משמע דעיקריה לגופיה איצטריך ואר"י דאיצטריך להיכא דחמותה של יבמה מעוברת דהוי שפיר דרבי נועם ותמתין שמא תלד זכר ותהא זקוקה לו:

אחוה אחוה מבני יעקב. לענין אשת אחיו שלא היה בעולמו אין סברא למילף מבני יעקב דלא מיקרי אחים אא"כ הם בעולם אחד כבני יעקב דפשיטא דמיקרי אחין ואי לאו דמיעט קרא בהדיא לא הוה שייך למילף מבני יעקב לענין הך מילתא:

ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה. פי' בקונט' דרבנן דרבי יהודה בן בתירא דמייתי לקמן דמדפסיק שמואל כר' יהוד' בן בתירא דאמר יש זיקה מכלל דפליגי רבנן וקס"ד דדלמא בעלמא סברי רבנן דיש זיקה והתם שרו ולא מצרכי להמתין שיעשה אחיו מעשה משום דקידושין מפקעי זיקה דהא חשיב כסוף הערל (לקמן דף פג.) ובפ"ב דמגילה (דף יח:) ההיא דרבי יהודה בן בתירא יחידאה דדייקינן דשמואל חיש ליחידאה מדפסיק כר' יהודה ואמאי חשיב ליה יחידאה והא כמה תנאים סברי דיש זיקה ורב אשי דייק מסתם מתניתין דפ' ד' אחין (לקמן ג. ושם) זאת אומרת יש זיקה ואפי' בתרי אחין אלא ודאי בההוא דר"י מודו כולהו דע"י קדושין פקעה זיקה ובסוף שמעתין (דף יח:) דמצריך תרי מילי דשמואל היה יכול לומר מי אשמועינן יש זיקה ה"א בההיא דר"י דקידושין מפקעי זיקה אלא טעמא אחרינא אשכח ואין לפרש דכדברי האומר אין זיקה היינו ר"מ דא"כ מאי קאמר ה"א ה"מ בתרי הא ר"מ בחד נמי קאמר דאין זיקה וליכא למימר נמי דהיינו ר' יהושע דאמר יפר לאחד ולא נשיס דהא בפ' ד' אחין מוקי פלוגתייהו בעבד בה מאמר ופליגי אי מאמר קונה אי לאו וי"ל דאין נ"ל לאחלק משום קידושין ורב יוסף דקרי ליה יחידאה קסבר דכולהו תנאי סברי אין זיקה ולית ליה דרב אשי דדייק ממתני' דפ' ד' אחין דיש זיקה דה"נ פליגי עליה התם וכן משמע בהחולץ (לקמן נ.) דקרי רב יוסף משנה שאינה צריכה להא דתנן יבמתו שמתה מותר באחותה ואע"ג דבעי למידק מינה בשמעתין דיש זיקה אלא דרב יוסף לא בעי למימר דאתא לאשמועינן דיש זיקה משום דסבר דאין זיקה לכולי עלמא:

אבל מחיים לא דאסור לבטל מצות יבמין. ואפילו ר"ג דאמר אם מיאנה מיאנה מודה הכא דשאני התם שכבר נשואה לו וא"ת ומנלן דסבר אין זיקה דלמא לעולם יש זיקה ולאחר מיתה שרי משום דפקעה זיקה כדאמר בסמוך וי"ל דאע"פ שהש"ס עושה בסמוך צריכות' האמת הוא אלא יש זיקה אחר מיתה נמי אסור דזיקה בכדי לא פקעה: והאי

ראשונה לא משתבש מאי ראשונה ראשונה לנפילה ומאן דתני שניה לא משתבש מאי שניה שניה לנשואין מי לא עסקינן דיבם ואח"כ כנס אלא מאי שניה שניה בנשואין אשת אחיו שלא היה בעולמו היכא כתיבא אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא [1]כי ישבו אחים יחדו שהיתה להם ישיבה אחת בעולם פרט לאשת אחיו שלא היה בעולמו יחדו מיוחדים בנחלה [א]פרט לאחיו מן האם רבה אמר אחין מן האב יליף [ב]אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם ולילף אחוה אחוה מעריות דנין אחים מאחים ואין דנין אחים מאחיך מאי נפקא מינה הא [2]תנא דבי רבי ישמעאל [2]ושב הכהן [3]ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה [ג]ה"מ היכא דליכא מידי דדמי ליה אבל היכא דאיכא מידי דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן ולילף אחוה אחוה מלוט דכתיב [4]כי אנשים אחים אנחנו מסתברא מבני יעקב הוה ליה למילף משום דמפני מדהוה ליה למכתב שנים עשר עבדיך בני אבינו וכתיב [5]אחים ש"מ לאפנויי ואיצטריך למכתב אחים ואיצטריך למכתב יחדו דאי כתב רחמנא אחים ה"א לילף אחוה אחוה מלוט וכי תימא לא מפני לאיי אפנויי מפני מדהוה ליה למכתב רעים וכתיב אחים שמע מינה לאפנויי כתב רחמנא יחדו המיוחדים בנחלה ואי כתב רחמנא יחדו הוה אמינא דמייחדי באבא ובאמא צריכא והא מהיכא תיתי [ד]יבום בנחלה תלא רחמנא ונחלה מן האב ולא מן האם היא איצטריך סד"א הואיל וחידוש הוא דקמשתרי ערוה גביה אימא עד דמייחדי באבא ובאמא צריכא אמר רב הונא אמר רב שומרת יבם שמתה מותר באמה אלמא קסבר [ה]אין זיקה ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה אי הוה אמר הכי ה"א הנ"מ בתרי אבל בחד יש זיקה ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה אפי' בחד אי אמר הכי הוה אמינא אפילו מחיים קמשמע לן לאחר מיתה אין מחיים לא משום [ו]דאסור לבטל מצות יבמין תנן [ז]יבמתו שמתה מותר באחותה באחותה אין באמה לא הוא הדין דאפילו באמה ואיידי דתנא רישא אשתו שמתה מותר באחותה באחותה אין אבל באמה לא דהויא לה איסורא דאורייתא תנא נמי סיפא מותר באחותה ורב יהודה אמר [ח]שומרת יבם שמתה אסור באמה אלמא קסבר [ט]יש זיקה ולימא הלכה כדברי האומר יש זיקה אי הוה אמר הכי הוה אמינא הנ"מ בחד אבל בתרי אין זיקה והא כי פליגי בתרי פליגי אלא אי אמר הכי הוה

לאשונה לנפילה. שנפלה לראשונה לייבום קודמת לזו בפעם ראשונה: **שניה לנישואין.** לנישואין של שני שהוא היה נשוי כבר האחרת כשנפלה זאת לפניו: ופרכינן **מי לא עסקינן.** כלומר מי לא מיתוקמא נמי מתני' בייבם אשת אחיו תחילה ואח"כ כנס את האחרת דלא הויא הך יבמה שניה לנישואין: **אלא שניה בנישואין.** שניסת שני פעמים אחת לבעל ואחת ליבם: **היכא דאיכא.** לאיסורא: **המיוחדים בנחלה.** הרואיין לירש זה את זה: **אחוה אחוה.** כי ישבו אחים שנים עשר אחים בני אביו (בראשית מב): **מעריות.** ערות אשת אחיך [ט] וקי"ל לקמן בפרק הבא על יבמתו (דף נה.) דאפילו אחיך מן האם ולא מן האב: **זו היא שיבה זו.** דאע"ג דלא דמו קראי להדדי כיון דתרוייהו בביאת כהן משמעי דייקינן בהו ג"ש מה להלן חולץ וקולה וטח כו': **מלוט כי אנשים אחים אנחנו.** ותמייבם אשת אחי אביו שהרי בן אחיו היה [י]: **המיוחדים בנחלה.** שחולקין נחלה אחת לאפוקי לוט שאין חולקין נחלה אחת: **והא מהיכא תיתי.** לימא עד דמייחדי באבא ובאמא והא ייבום בנחלה תלא דכתיב (דברים כה) יקום על שם אחיו המת ואוקמינן לקמן (דף כד.) על שם אחיו לנחלה שיירש המייבם כל נכסי המת ואין אחין חולקין עמו: **אין זיקה.** זיקת יבמתו שמתה לא אלימא למיהוי כארוסה להאסר [כ] אמו עליו משום חמותו: **ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה.** דתנן בפ' החולץ (לקמן מא.) שומרת יבם שקדם אחיו את אחותה של יבמה ותלה היבום באחיו משום רבי יהודה בן בתירא אמרו אומרים לזה שקדם אחות יבמתו המתן מלבנות לפי שאחות זוקקתו היא הואיל ולאחר שנזקקה אחותה לו קדם את זו צריך להמתין עד שתמייבם היבמה לאחיו דפקעה זיקה ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה ומדקאמר הלכה מכלל דפליגי עליה ואמרי אין זיקה לאחין חשיבא לאסור עליהן קרובותיה: **ה"מ.** דלא חשיבא זיקה להיות אסורות קרובות בתרי אחין כשנפלה לפני שני יבמין כגון ההיא פלוגתא דר"י ורבנן דכיון דלא ידיע קמי מאן מיגייהו רמיא לא חשיבא למיסר קרובות: **אבל בחד.** שאין שם אלא יבם אחד דודאי עליה רמיא אימא דמיא כבנוסה ויאסר באמה: **ולימא הלכה כדברי האומר אין זיקה אפילו בחד.** ר"ע קא"ל בפ' ד' אחין (לקמן כט:) שומרת יבם אין יבמה מיפר נדריה לא לאחד ולא לשנים כלומר בין שנפלה לפני יבם אחד בין שנפלה לפני שנים דלא קרינן ביה אישה [ל]: **ה"א אפי' מחיים.** [מ] יבמה מותר באמה קודם חליצה ותלא היבמה לשוק משום בת אשתו: **דאסור לבטל מצות.** ואי נסיב אמה מחיים מבטל למצוה לגמרי מיבום ומחליצה: **יבמתו שמתה מותר באחותה.** דאפי' אשתו מתה מותר באחותה אבל אמה לגבי אשתו אסורה אף לאחר מיתת אשתו ביבמתו נמי אסורה: **איסורא דאורייתא.** חמות' אסר רחמנא ולא פליג בין מחיים בין לאחר מיתה כדפליג באחות אשה כדכתיב עליה בחייה [נ]: **יש זיקה.** זיקת ייבום הוא בכנוסה ואוסרת אמה

על היבם משום חמותו: **והא כי פליגי.** ר"י ורבנן בתרי [ס][הוא] דפליגי כדקתני (לקמן דף מא.) הממן עד שיעשה אחיך מעשה: באחותה

עין משפט נר מצוה

ב א מיי' פ"ז מה' יבום הלכה ז סמג עשין כח טוש"ע אה"ע סימן קמ סעיף ה:

ג ב מיי' שם הלכה יג סמג עשין שם ולאוין קי טוש"ע שם סימן קנט סעיף ה:

תוספות ישנים

ואי כתב רחמנא יחדו. ל"ע אמאי אצטריך למכתב אחים דלוט ויחדו לשמוק מתרוייהו דמשום דכתיב חד אצטריך אידך. וי"ל דמסבא"ל ידע' דמייחד באבא ואמא משום חומר דאשת אח דמשתריא גביה. וא"כ אצטריך אחים לומר דלא בע' אחוה מיוחדת גמורה דהא אף מאחין דלוט אית לן למילף וכיון דאצטריך אחים בלוט אצטריך נמי יחדו כדמפרש תלמודא: **באחותה** אין באמה לא. וא"ת מאי קא פריך דלמא ההיא דמצלן דאמר יש זיקה דהא איכא כמה תנאי דקא סברי יש זיקה וי"ל דפריך שפיר דמסתבר דהלכתא כאותה מתניתא דמייתי דהוא מתלוקת ואח"כ סתם. שהמתלוקת הוא בהחולץ (מא.) גבי שומרת יבם שקדם אחיו אחותה דהיינו ר"י בן בתירא ורבנן דפליגי עליה דקאמר שמואל הלכה מכלל דפליגי רבנן עליה וסתם ישנו בהחולץ בסוף המשנה והלכה כסתם כ"ע להר"ם: **ולימא** הלכה כדברי האומר יש זיקה. מצינן לפרש דהיינו ר"י בן בתירא דאפי' בקידש סבר יש זיקה: **והא** כי פליגי בתרי פליגי פי' אף בתרי וא"כ [לא] היה לו לאמורא לפרש דבריו כדי שלא יבא לטעות בהם:

תוס' חד מקמאי

אסיקנא דאחין מן האב מיבמין אע"פ שאין אחים מן האם. מן האם ולא מן האב אין מיבמין:

מוסף רש"י

זו היא שיבה זו היא ביאה. לדון גזרה שוה זה מזה (יומא ב: מכות יג:) כלומר יליפין גזרה שוה משיבה לביאה כמו דהוו תרוייהו שיבה או תרוייהו ביאה (נדה כב: וראה רש"י ערובין נא. בארוכה).

מסורת הש"ס

(א) ב"ב קי: [לקמן כב.], (ב) עירובין נח. יומא ב: מיר ה. מנחות יג: סוריות ח: חולין פה. מנחות ד. מה: בכורות לב. נדה כב., (ג) [ע' תוס' יומא ב: ד"ה הנ"מ ומו' מנחות ד. ד"ה מאי נ"מ מה שהביאו בקונט'], (ד) [לקמן כ: כד. וע' לקמן מ.], (ה) [לקמן מו: ל. נח. נג.], (ו) [לקמן יח. יח.ינ], (ז) לקמן מט., (ח) [לקמן ל. נח. נג.], (ט) [ויקרא יח], (י) [עמ"ש תוס' לקמן כט: סד"ה כגון], (כ) [ויקרא יח], (ל) [רש"ל], (מ) לקמן כד.,

---

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

2. וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פְּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת: ויקרא יד לט

3. וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּבֵית צָרַעַת מַמְאֶרֶת הוּא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא: ויקרא יד מד

4. וַיֹּאמֶר אַבְרָם אֶל לוֹט אַל נָא תְהִי מְרִיבָה בֵּינִי וּבֵינֶיךָ וּבֵין רֹעַי וּבֵין רֹעֶיךָ כִּי אֲנָשִׁים אַחִים אֲנָחְנוּ:
בראשית יג ח

5. וַיֹּאמְרוּ שְׁנֵים עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אַחִים אֲנַחְנוּ בְּנֵי אִישׁ אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הַקָּטֹן אֶת אָבִינוּ הַיּוֹם וְהָאֶחָד אֵינֶנּוּ:
בראשית מב יג

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אבל מחיים וכו'. שכבר נשואה לו. עיין לקמן דף כט ע"א תד"ה אי כר"ג:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ס מלוט וכו' היה הס"ד ואח"כ מ"ה כתב רחמנא יחדו המיוחדין בנחלה וכו' לאפוקי אחוה דלוט שאין: (ב) ד"ה אין זיקה וכו' לאסור אמה עליו: (ג) ד"ה ה"א אפילו מחיים מחיי היבמה מותר באמה:

באחותה אין. דאפי' כגוסה שמתה מותר באחותה: **עשה בה מאמר.** מתני' היא (ב): **מחלץ חלצה.** נכרית: **יבומי לא מייבמה.** דהויא צרת ערוה בזיקה שכשנפלה לפני אחיו קודם מותו ומזקקה לו נעשית צרה לאשתו בזיקה והויא האשתא הך נכרית לגביה צרת ערוה בשביל זיקה שהיתה לאחין בה: **מדב"ש.** בפ' ד' אחין (לקמן ד' כט.) ב"ש אומרים אשתו עמו והלזו תצא משום אחות אשה כו': **קנין גמור.** ומיהו צרת ערוה ומיפטר אף מן החליצה קמ"ל: **עד שנולד לו אח ומת.** אותו שני ולו אשה אחרת ונפלו שתיהן לפני הגולד: **בזיקה.** שנזקקה לשני לפני מותו ונעשית צרה לאשתו: **ר"מ היא.** ר"מ קאמר לה להך בריתא בפירקין (ג) דאמר תניא כוותיה דרב אדא ומייתי לה להך מתניתא וקתני סיפא דברי ר"מ: **ומתו הגשואין שני האחיות.** ונפלו שתיהן יחד לפני האחין: **ולא מתייבמות.** משום דתרוייהו זקיקי ליה להאי ותרוייהו זקיקי ליה להאי ואי נסיב חד אדא (ד) [קא] פגע באחות זקוקתו: **מהרי בתי.** משני אחין נפלו: **לעולם אין זיקה.** והא דקאמר לא מתייבמות משום דאסור לבטל מצות יבמין ואי אמרת לייבם האי אדא למא מייבם אשת אידך אח ולא מייבם לאידך נפקא מהאי משום אחות אשה מחליצה ומייבום הלכך אמרינן ליה לקמא חלוץ דאי נמי מייבם אשת אידך הדר האי חולץ וחליץ לה ומדינא לבתר חליצה דקמא מצי אידך לייבומי דהשתא מיקיימא מצות יבמין בתרוייהו אלא גזירה דלמא אתי לייבומי בראשא: **ואי אין זיקה.** דלית ליה איסור זיקה תיבטל מצות יבמין ולא איכפת לן דמאן דלית ליה איסור זיקה לא חייש נמי לבטול מצות יבמין: **דהא ר"ג דשמעינן ליה אין זיקה.** בפ' ר"ג (לקמן דף נא.) שמעינן ליה נמי דאמר מותר לבטל מצות יבמין בפרק ב"ש (לקמן קט.): **דתנן ר"ג אומר כו'.** שני אחין נשואין שתי אחיות אחת גדולה ואחת קטנה ומת בעלה של גדולה ונפלה לפני בעל הקטנה מלמדים את הקטנה למאן בבעלה ולעקור נשואיה כדי לייבם את זו שזיקתה של זו חמורה לאסור הקטנה עליו שלא היו מישואיה גמורים שמא תמאן ולכך לא תוציא את זו משום אחות אשה: **ר"ג אומר אם מיאנה מיאנה.** ותמייבם הגדולה ואם לאו תמתין גדולה עד שתגדיל קטנה ויבעול ויהיו קידושין גמורין ותצא גדולה משום אחות אשה. אלמא אין זיקה מדשרי קטנה עליה ומותר לבטל מצות יבמין ולר"מ נמי אי סבר אין זיקה לימא נמי מותר לבטל מצות יבמין: **רבן גמליאל אדר"מ קרמיה.** נהי נמי דבזיקה סבירא להו כי הדדי בביטול יבמין פליגי: **אפילו נספיקא.** כי ההיא דלעיל אלמייבם חד מיית אידך ורבן גמליאל אפי' היכא דודאי בטלה כגון הכא דתמתין עד שתגדיל לא חייש: **הא דרב יהודה.** דאמר לעיל אסור באמה דיש זיקה: **דשמואל היא.** משמיה דשמואל רביה שמיע ליה ולא מרב דהוה נמי רביה:

שומרת

הקטנה מלבעול עד שתגדיל אבל בקטנות אסור לבעול אע"ג דסבר אין זיקה דמכוער הדבר כיון דבהאי ביאה לא מיפטרה גדולה:

שומרת

הוה אמינא מחיים אבל לאחר מיתה פקעה לה זיקה קמ"ל דזיקה בכדי לא פקעה לימא מסייע ליה יבמתו שמתה מותר באחותה באחותה אין באמה לא ה"ה דאפי' באמה ואיידי דתנא רישא אשתו שמתה מותר באחותה דוקא באחותה אבל באמה לא דהויא לה איסורא דאורייתא תנא נמי סיפא מותר באחותה מתיב רב הונא בר חייא עשה בה מאמר ומת שניה חולצת ולא מתייבמת טעמא דעבד בה מאמר הא לא עבד בה מאמר שניה נמי יבומי מייבמה ואי אמרת יש זיקה הויא לה (א)צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה אמר רבה הוא הדין דאע"ג דלא עבד בה מאמר שניה מחלץ חלצה יבומי לא מייבמה והא דקתני מאמר (ב)לאפוקי מב"ש דאמרי מאמר קונה קנין גמור קמ"ל איתיביה אביי (ג)שני אחין בעולם אחד ומת אחד מהן בלא ולד ועמד השני הזה לעשות מאמר ביבמתו ולא הספיק לעשות בה מאמר עד שנולד לו אח ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ושניה או חולצת או מתייבמת ואי אמרת יש זיקה הויא לה צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה הא מני ר"מ היא דאמר אין זיקה ומי סבירא ליה לרבי מאיר אין זיקה והתנן (ד)ארבעה אחים שנים מהן נשואים שתי אחיות ומתו הנשואין האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואי ס"ד סבר ר"מ אין זיקה (ה)הני מתרי בתי קאתיין האי לייבם חדא והאי לייבם חדא לעולם אין זיקה משום דקסבר (ו)אסור לבטל מצות יבמין דדלמא אדמייבם חד מיית אידך וקא בטלת מצות יבמין ואי אין זיקה תיבטל דהא ר"ג אמר אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין דתנן (ז)ר"ג אומר אם מאנה מאנה ואם לא מאנה תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה אמר ליה דרבן גמליאל אדרבי מאיר קרמית לא הכי (ח) קאמרינן ר"מ חייש אפי' לספיקא ר"ג אפילו לודאי לא חייש דלמא מאן דלא חייש אפי' לודאי לא חייש ומאן דחייש אפי' לספיקא חייש (ט)א"ל אביי לרב יוסף הא דרב יהודה דשמואל היא דתנן

שומרת

והאי דקתני מאמר לאפוקי מב"ש. תימה דמה צריך למיתני בשני מקומות לאפוקי מב"ש דלקמן בפ' ד' אחין (דף ג.) גבי ג' אחים שניים מהן נשואים שתי אחיות כו' קתני נמי עשה בה מאמר ומת (ז) חולצת ולא מתייבמת וקאמר רב אשי בגמ' דה"ה אע"ג דלא עשה בה מאמר דיש זיקה והא דקתני מאמר לאפוקי מב"ש: **הא** מני ר"מ. דקתני בסיפא דברי ר"מ לעיל דפריך ממתני' ה"מ לשנויי נמי הא מני רבי מאיר אלא דניחא ליה לתרוצי סתמא דמתני' כוותיה:

הני מתרי בתי קאתיין. הלשון מגומגם דמשמע דאפשר להם להיות מבית אחד ולא ה"ל למימר טפי אלא ואי אין זיקה האי לייבם חדא כו':

משום דקסבר אסור לבטל מצות יבמין. הא דלא כר"ע דלרבי עקיבא כי חלץ נמי בטיל מצות יבמין (ה) (ח) (מדלידך) דדריש בפרק החולץ (לקמן מד. ושם) בית חלוץ הכתוב קראו ביתו ומדאורייתא אחות חלוצה הויא כאחות אשה:

דלמא אדמייבם חד מיית אידך כו'. וא"ת הא רבנן למיתה לא חשו דלית להו שמתקנין לו אשה אחרת שמא תמות אשתו (יומא ג.) ור"מ גופיה לא חיש לשמא יבקע הגוד ולא לשמא ימות בפרק כל הגט (גיטין דף כח. ושם) וי"ל דלאלתר דוקא לא חיש אבל הכא פעמים שמאחר זמן גדול מלחלוץ ומלייבם אחר חברו ובזמן מרובה חיישינן שמא ימות לכ"ע ואע"ג דאביי מדמה שמא מת לשמא ימות ולשמא מת לא חיש ר"מ אפי' לזמן מרובה דתנן (שם) בת ישראל הנשואה לכהן והלך בעלה למדינת הים אוכלת בתרומה בחזקת שהוא קיים ושמעתין אתיא כאביי דמשמע דקבלה מייה אביי לא מדמי להו לגמרי אלא שמא ימות לאלתר לשמא מת לזמן מרובה תדע דלא לגמרי מדמי דהא לר' יהודה דחיש לשמא ימות לאלתר אי הוה חיש נמי לשמא מת לאלתר א"כ אשת כהן שיצא בעלה מפתח ביתו לא תאכל בתרומה אלא כשרואה בעלה בפניה חי וא"ת ולילחלוץ חד והדר לייבם אידך דתו ליכא למיחש לביטול יבמין וי"ל דגזרינן דלמא אתי לייבם בראשא וריב"ן פי' משום דבשעת נפילה לא חזו תרוייהו כל זמן שלא חלץ לאחת וקשיא לפירושו דאותה שנפלה תחילה תשתרי כי חלץ לשניה דהוה לה יבמה שהותרה ונאסרה דתחזור להתירה הלאשון: **מיאנה** ואם לאו תמתין עד שתגדיל. ופי' בקונטרס תמתין גדולה עד שתגדיל הקטנה ואין הלשון משמע כן דלא הוה ליה למימר הלזו אלא ותצא משום אחות אשה הוא"ל דתמתין נמי אגדולה קאי אלא נראה דתמתין הקטנה מלבעול עד שתגדיל אבל בקטנות אסור לבעול אע"ג דסבר אין זיקה דמכוער הדבר כיון דבהאי ביאה לא מיפטרה גדולה:

שומרת

ד א טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף יב:

תוספות ישנים

לימא מסייע ליה יבמתו שמתה כו' אע"ג דפליגי תנאי בה מ"מ מייתי שפיר דהלכה כן משום דהוי מתלוקת ואח"כ סתם ש"ל מייתי מהכא דאפילו לאחר מיתה לא פקעה ליה זיקה והכא לא אייתו מנאי כלל: ואי אמרת יש זיקה הוה אמרי אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה. וא"ת ומאי קא מייתי הלא יליף דאיכא תנאי דסברי אין זיקה. וי"ל דהכי פריך אלא"ב דאפי' למ"ד יש זיקה לאחר מיתה פקעה לה זיקה שפיר דאתיא הך אפי' למ"ד יש זיקה. אלא כיון דאמרת דמיתה לא פקעה לה זיקה תקשי מהך אי סבכת יש דאיכא דא"כ זיקה חזקה היא כיון דמיתה לא פקעה לה ואין לנו לחלק בין מתה היא לאמת הוא כיון שהזיקה חזקה כ"כ דמיתה לא פקעה לה: לאפוקי מב"ש. וא"ת למה לי הא יליף דב"ש במקום ב"ה אינה מצנה וי"ל דאלטריך לאפוקי מהוא דאיכא דסבר כאותה בריישתא (לקמן נא.) וא"ת לקמן נמי אמרינן לאפוקי מב"ש וי"ל דאי לאו יתיבא ר' מנשיות ה"א הכא מסבכא טעמא דעבד בה מאמר ולא הוה אמינא ה"ה לאע"ג דלא עבד בה מאמר: אדמייבם חד מיית אידך וקא מבטלא מצות יבמין. וא"ת ולחלוץ בריש והדר לייבם דאי לא מיית אידך לייבם ואי מיית לחלוץ האי וי"ל דגזרינן דלמא מייבם בראשא:

גמ' א"ל אביי לרב יוסף הא דר"י דשמואל היא. עיבוריין דף ז ע"ב ד' פס ע"ב כתובות ד' יב ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אדר' מאיר קרמיה לא הכי קאמינא ר' מאיר וכו' ורבן גמליאל: (ב) רש"י ד"ה עשה וכו' מתני' היא. ע"כ בדף ח ע"ב: (ג) ד"ה ר' מאיר וכו' בפירקין דף יט ע"א דאמר תניא כוותיה דרב פפא ומייתי: (ד) תוס' ד"ה ואאי וכו' ומת נבריית חולצת: (ה) ד"ה משום וכו' בטיל מצות יבמין אי מת אידך דדריש כמ"ל לסגיה:

מוסף רש"י

מאמר קונה קנין גמור. לעשות אלוסה גמורה (לקמן נח:). ושניה. אשתו של שני (לקמן יט.). הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. מפרש טעמא בגמרא משום זיקה, דכיון דתרוייהו זקיקן להאי ולהאי, קמא דמייבם פגע באחות זקוקתו דהוי כאשתו (לקמן כב.). מתרי בתי. משני אחין נפלו (לקמן כב.). ר"ג אומר. אין זיקה אוסרת את זו, דר"ג סובר אין זיקה, כלומר לא אלימא זיקה, הלכך אם מיאנה מיאנה. ותמיכם גדולה, ואם לאו תמתין. קטנה אגלו, עד שתגדיל. ויהיו נשואים גמורין. ותצא הלזו משום אחות אשה. אבל מיתלן לגדולה לא, דפסל את הקטנה עליו משום אחות חלוצה (לקמן קט.).

שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה בו'. אר"י דדוקא קידש אומרים לו המתן מלישא משום דכשעת נישואין נראה כנושא אחות זקוקתו אבל אם נשא כבר שהיא אשתו גמורה פקע לה זיקה לגמרי ואין צריך להמתין מלבעול ודוקא קידש אחר נפילה כדמוכח בהמולך (לקמן מא. ושם) דבקידש באיסור איירי דמסיק עלה מתה אשתו מותר ביבמתו משום דהואי יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה אבל אם קידש בהיתר קודם נפילה שלא היתה אחות זקוקתו בשעת קידושין א"ל להמתין כלל: **אומרים** לו **המתן**. וא"ת למה צריך להמתין דכיון דקדשה פקעה לה זיקה לגמרי כדמוכח בפ' ד' אחים (לקמן כט. ושם) גבי הא דא"ר אלעזר מאמר לב"ש אינו קונה קנין גמור אלא לדאות בגרה בלבד א"ר אבין אף אנן נמי תניא ב"ש אומר יקיימו דיעבד אין לכתחלה לא ואי ס"ד דמאמר קונה קנין גמור זה יעשה מאמר ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה ומאי קושיא אפי' קני קנין גמור הא אמרי' הכא דצריך להמתין בקידושין דאורייתא ולפי מאי דפריש לעיל (ג) דמש"ה חשיב לר"י בן בתירה יחידאה א"ש וי"ל דלר"י בן בתירה דסבר יש זיקה אין הקידושין מפקיעים הזיקה אבל ר' אבין סבר אין זיקה ולא אסור ליבם אלא משום ביטול מצות יבמין ולהכי פריך אי מאמר קונה לב"ש קנין גמור זה יעשה קנין גמור ויקנה וזה יעשה מאמר ויקנה ויכולים לעשות ע"י שליח בבת אחת לביטול מצות יבמין והא דשרי הכא לקיימה אפי' לרבי יהודה בן בתירה ובפ' ד' אחין (ג) שביאה נשואים ב' אחיות דאייתי לעיל קתני סיפא קדמו וכנסו יוציאו אר"י דשאני גבי ד' אחים שהאחיות לא היו באות לעולם לכלל היתר שכל אחת אחות זקוקתו אבל הכא דאחות יבמה אתיא לכלל היתר לאחר שיעשה אחיו מעשה לא המתינו להוציא: **דאי** דרב **מאי**. וא"ת דבסוף פ"ק דכתובות (דף יב:) נמי אמרינן הא דרב יהודה דשמואל היא ולא פריך דאי דרב מאי וי"ל דהכא משמע דרב יהודה משמיה דרב קאמר לה דקאי ארב הונא דקאמר משמיה דרב שומרת יבם שמתה מותר באחותה:

משכחת לה בחד אחא. וא"ת לעיל בפ"ק (דף ט: ושם) בשמעתיה דלוי קאמר בפלוגתא לא קמיירי ופריך והא א"ר אושעיא חלוק היה ר"ש אף בראשונה הא לרבי אושעיא נמי משכחת לה בחד אחא ולפטור צרתה וצרת צרתה נמי משכחת לה לאמאי לאמר לקמן דמודי ר"ש בזיקת שני יבמין דלאו בכנוסה דמיא וי"ל דמתני' דפרקין אתא לפרושי פרקין קמא דקתני כילד אשת אחיו שלא הי' בעולמו ולר' אושעיא דחלוק ר"ש אף בראשונה ע"כ מתני' דפרק קמא אייתי בפלוגתא: שמא

וחולץ לשניה יבומי תרוייהו לא דדלמא יש זיקה והוו שני יבמות הבאות מבית

עין משפט נר מצוה

ה א טוש"ע אה"ע סימן קנט סעיף ה:

ו א מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה ח סמג עשין נח טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף יב:

מוסף רש"י

שומרת יבם. מלפה ליבמה, ומלות בגדול ליבם, שקידש אחיו את אחותה. בא אחד מן האחין וקידש את אחותה של יבמה אחר שנפלה היבמה לפניהן (מגילה יח:) ותלה היבום באחיו (לעיל יז:). **אומרים לו המתן.** מלבעול, כי שאחות זקוקתו היא, הואיל ולאחר שנתקקה אחותה לו קידש את זו צריך להמתין עד שתמיינם היבמה לאחיו, דפקעה זיקה (לעיל יז:). **עד שיעשה אחיך.** הגדול, מעשה. ביבמתו, או לחלון או ליבם, אבל בעוד היבמה לפני מולן לחלון או ליבם הרי היא לכל אחד כאשתו על ידי זיקת יבום ואסור באחותה משום אחות אשה, דקסבר יש זיקה אפילו בתרי וכל שכן בחד, ופליגי רבנן עליה ואמרי הואיל ושני אחים הן אין זיקתו מוטלת להיות על אחד מהן להיות כאשתו ומותר באחותה (מגילה יח:). **ועשה בה שני מאמר.** קידושי יבמה (לעיל יב.). **הרי אלו.** שני נשים, חולצות. דאילו כנסה הוי פקעה זיקה קמייתא ולא הוה עלה אלא זיקת נשואי האחרון, אבל מאמר לא מפקע זיקה והוא עלה קלת זיקת ראשון וקלת זיקת האחרון (שם). **שנאמר ומת אחד מהם.** ולא זו שמתו ב' בעליה וזיקת שניהם עליה ושניהן אסורות מדרבנן וקרא דאמכתא בעלמא כדמפרש בפרק ד' אחין, ובאליה דמדא לא מיפסלא אדון קמתו, הואיל ולא כנסה, ואי לא עבד בה מאמר לא הוה עלה אלא זיקת ראשון והוו להו שתי יבמות הבאות מב' בתים ושניהן מתיבמות (שם). ולא שעליה זיקת שני יבמין. כגון זו שעדיין לא יצתה מזיקת יבומי המת הראשון, דאין יבמה יוצאה מזיקתה אלא בביאה, ומתוספה עליה זיקת מאמרו של שני (גיטין פב:) דכל זמן שלא כנסה זה עדיין זיקת ראשון עליה ומתוספת עליה זיקת מאמרו, הרי כשמת זה מותו עלה זיקת שניהם ואילו כנסה הוה פקעה זיקה דקמא וכי מיית לא הוה עלה אלא זיקת שני, אי נמי לא עבד בה מאמר לא הוה עלה אלא זיקת ראשון (לקמן לא:). **מייבם לאיזו מהן שירצה.** דכתני' טעמא בבייתא אם מאמרו של שני מאמר, אשת שני הוא בועל, ואם אינו מאמר, אשת ראשון הוא בועל (שם). **וחולץ לשניה.** דמדא לא מיפטרא בביאה לאיבוד, דלמא מאמר לא קני והוו להו ב' יבמות הבאות מב' אחד (שם).

מסורת הש"ס

ה) שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתירה אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך מעשה ו) ואמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירה א"ל דאי דרב מאי ז) (א"ל) קשיא דרב אדרב דלמא אמוראי נינהו ואליבא דרב כיון דאיתמר משמיה דשמואל בהדיא ומשמיה דרב כאמוראי לא שבקינן משמיה דשמואל בהדיא ומוקמינן כאמוראי ואליבא דרב אמר רב כהנא אמריתה לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר אתון הכי מתניתו לה אנן בהדיא מתנינן (ח) אמר רב יהודה אמר שמואל שומרת יבם שמתה אסור באמה אלמא ט) קסבר יש זיקה ואזדא שמואל לטעמיה דאמר שמואל הלכה כרבי יהודה בן בתירה וצריכי דאי אשמעינן יש זיקה ה"א ה"מ בחד אבל בתרי לא אקמ"ל ואי אשמעינן הלכה כר' יהודה בן בתירה ה"א ה"מ מחיים אבל לאחר מיתה פקעה לה זיקה קמ"ל דזיקה בכדי לא פקעה: **מתני'** י) שני אחים ומת אחד מהן ויבם השני את אשת אחיו ואח"כ נולד להן אח ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו והשניה משום צרתה י) עשה בה מאמר ומת השניה חולצת ולא מתייבמת י) ר"ש אומר מייבם לאיזו מהן שירצה או חולץ לאיזו מהן שירצה: **גמ'**) אמר רב אושעיא חלוק היה ר"ש אף בראשונה ממאי מדקתני משנה יתירה בבא דרישא למאן קתני לה אילימא לרבנן השתא יבם ולבסוף נולד דכי אשכחה בהתירא אשכחה אסרי רבנן נולד ואח"כ יבם מיבעיא אלא לאו לר"ש איצטריך ותנא רישא להודיעך כחו דר"ש ותנא סיפא להודיעך כחן דרבנן ובדין הוא דנפלוג ר"ש ברישא אלא נטר להו לרבנן עד דמסיימי למילתייהו והדר פליג עלייהו אלא אשת אחין שלא היה בעולמו לר"ש היכי משכחת לה בחד אחא ומית ונולד לו אח אי נמי בתרי ולא יבם ולא מית בשלמא יבם ואח"כ נולד כי אשכחה בהתירא אשכחה אלא נולד ואח"כ יבם מאי טעמא קסבר יש זיקה וזיקה ככנוסה דמיא מתקיף לה רב יוסף השתא זיקה ומאמר מספקא ליה לר"ש אי ככנוסה דמיא אי לאו ככנוסה דמיא זיקה לחודה מיבעיא מאי היא דתנן י) שלשה אחין נשואין שלש נשים נכריות ומת אחד מהם ועשה בה שני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר [1] ומת אחד מהם יבמה יבא עליה מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין רבי שמעון אומר מייבם לאיזהו מהן שירצה

ו) שומרת יבם. ממתנת ליבום יבמה: **שקדש אחיו.** של יבם את אחותה אחר שנפלה זו לפניו: **אומרים לו.** למארס המתן מלכנוס לפי שאחות זקוקתו היא: **עד שיעשה אחיך מעשה.** עד שייבם אחיך את היבמה ותפקע זיקתה ממך. אלמא זיקה אסרה לאחותה: **ז"ל.** רב יוסף לאביי ומי משמיה דרב אמרה מאי קשיא לך: **דרב אדרב.** דא"ל הונא אמר רב לעיל [יז:] מותר באמה: **אמוראי ניהו.** רב הונא ורב יהודה תלמידי דרב הוו ופליגי אליביה: **כיון דאיתמר משמיה דשמואל בהדיא.** דיש זיקה דשמואל עצמו אמרה ולא תלמידו משמו ומצינו למימר דרב יהודה תלמידו מכלל אותה שמועה אמר לההיא דידיה: **ומשמיה דרב איתמר לאמוראי.** בפלוגתא דהא פליג רב הונא לא שבקינן כו': **הכי קמסייפו לה.** לרב יהודה דלעיל בסתמא שלא הזכיר שם רבו ולריכיכו למידק הא דרב יהודה דשמואל היא: ה"ג **אנן בהדיא מתנינן לה: ואודא שמואל לטעמיה.** כולה רב כהנא אמרה: **ה"מ מחיים.** כל זמן שיבמתו קיימת: **מתני' ומת.** המייבם: **מייבם לאיזו שירצה.** ופטורה חברתה. ולאו לעשה בה מאמר קאי אלא אריש דקתני הראשונה יוצאה כו' דקאמר ר"ש דכיון דכשנולד כבר נתייבמה ולא היתה על זה בזיקת נישואי אחיו הראשון מעולם מותרת לו: **גמ' אף בראשונה.** וקא שרי נולד ואח"כ ייבם: **מדקתני משנה יתירה.** לכולה הא בבא דרישא דלמאן קתני לה אי לאו דפלוגתא דר"ש עלה קיימא ולהכי תנייה לאמוראין דאפי' בההיא שרי: **למאן קתני לה.** לאמוראין מילתיה דמאן איצטריכא: **אילימא לרבנן.** לאמוראין איסורא לרבנן דהא לא איסור ולא היתר לר"ש שמעת מינה בריש דהא לא איירי בה: **ונטר להו.** המתין להם: **והדר פליג עלייהו.** בכולה מילתא: **בחד אחא.** דולאי מכח זיקת זה שלא היה בעולמו אסורה לזה להתייבם: **אי נמי בתרי.** אחים ומת האחד ונולד להם את השלישי: **ולא ייבם.** זה השני את יבמתו: **ולא מת.** אסורה לזה שנולד לאחר מיתה ליבמה מזיקת אח שלא היה בעולמו. אבל היכא דייבמה השני פקעה זיקת אח הראשון ונעשית אשתו של זה השני אי נמי לא יבמה האי שני הואיל והוזקקה לו הרי היא ככנוסה כלקמן וכשמת מותרת לשלישי: **בהתירא אשכחה.** שלא נאסרה עליו שעה אחת שלא נזקקה לו מכח הראשון כלום: **יש זיקה.** כשנפלה לפני השני קודם לידתו של זה ונזקקה לו לשני אלימא ההיא זיקה לשוויא ככנוסה והוי ליה מייבם ולבסוף נולד: **זיקת יבם אחד.** כגון שלא נפלה אלא פעם אחת או שכנסה שני ופקעה זיקה ראשונה וכשמת אין כאן אלא זיקת ייבום של שני או לא עשה בה מאמר ומת אין כאן אלא זיקת ייבום ראשון ועכשיו יש כאן זיקת ייבום של שני יבמין שיש עליה קלת זיקה מן הראשון דכל זמן שלא נתייבמה לא פקעה) זיקתה מן השני ולרתה אשת השני אסורה משום דידה): **מייבם לאיזו שירצה.** דלית ליה הך דרשא דזיקת שני יבמים דאי מאמר קונה הרי היא אשת שני ואין כאן אלא זיקתו ואם אין קונה הרי הוא כמו שאינו ואין כאן אלא זיקת ראשון: **וחולץ לשניה.** משום ספיקא כדמפרש ואזיל:

מבית

ז) מגילה יח: לקמן מא., ב) שם, ג) רש"ל מ"ז, ד) [לקמן כז.], ה) עי' תוס' ריש פרקין, ו) [לעיל ט:], ז) [לעיל ט: וע"ל אמר רבי אושעיא וע' תוס' עירובין סח. ד"ה אמר ותוס' לקמן יט. ד"ה ועוד וכן איתא לעיל ט: רבי אושעיא], ח) לעיל יב. לקמן לא:, ט) בדפ"ל כתוב וקלא פקנא, י) כפ"ח: זיקה,

---

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבָּמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

הגהות הב"ח

(ח) גמ' בהדיא מתנינן לה אמר: (ט) תוס' ד"ה אומרים וכו' דפרישית לעיל. נ"ב דף יז בד"ה ולימא: (ג) בא"ד וכפ' ד' אחין ששנים מהן נשואין ב':

תוספות ישנים

מאי טעמא דקסבר יש זיקה וזיקה ככנוסה. ותאי (דקאמר) [דקסבר] בתרי ולא ייבם ולא מית משמע דאין זיקה דאי זיקה ככנוסה אפי' לא יבם היו כמו יבם. היינו משום דלא מית אבל במית זיקה היו ככנוסה. וא"ת כיון דזיקה היו ככנוסה אמאי נקט במתני' יבם בלא יבם נמי שריא ליה לר' שמעון דהוי כמו יבם ואח"כ נולד וי"ל דנקט יבם משום דמפרש הכא אשת אחיו שלא היה בעולמו דפרקין קמא וקאמר דכלהו פוטרות לרותיהן ולרות לרותיהן ואי לא ייבם לא משכחת בגוה לרה:

מביא אחד. ורחמנא אמר אח בית אחיו (דברים כה) בית אחד הוא בונה [נקמן מד.] ואינו בונה שני בתים: **ומיפטרה אידך.** דזיקה ככנוסה דמיא וכ"ש זיקה ומאמר: **גזירה שמא יאמרו שתי יבמות בשני בתים.** ונפלו בבת אחת בגמלוס דליכא למימר שהראשונה הוזקקה לבעל השניה ואתי למימר נמי תתייבם חדא ומיפטר אידך: **משום מאמר ולא מאמר.** ספק מאמר קונה ספק אינו קונה: **ביבם אחד.** כגון מתני' דהוו שני אחין וכי מייתי חד זקוקה להאי לחודיה ורמיא עליה הלכך אע"פ שלא כנסה עד שנולד השלישי הוה ליה כייבם ולבסוף נולד: **אבל בשני יבמים.** כגון הך דשלשה אחין דפשו להו תרי לא: **ומי שני ליה.** ושרי ליה בנולד ולבסוף ייבם: **והתניא.** כל שהלידה של שלישי קודמת לנישואין של שני לא חולצת אלמא מודה ר"ש דהא: **מאי לאו ביבם אחד.** שכשמת ראשון לא נשאר אלא אח אחד ואח"כ נולד זה: **לא בשני יבמין.** שהיו שלשה אחים ומת אחד מהן ונפלה לפני השנים ונולד להם אח ההיא ולאי אסירא עליו דהאי בתרא אפילו לאחר שייבמוה שנים הראשונים ומתו דהא ולאי נולד ולבסוף ייבם הוא דההיא זיקה דהויא לה גבי הני קודם לידתו של זה לא אלימא לשוויה ככנוסה למהוי ליבם ולבסוף נולד: **הולה בשני יבמין קמיירי.** בשני יבמין בעי לאשמועינן איסורא והיתרא: **אלא מאי אלא.** הואיל וביבם אחד אפילו לידה קודמת לנישואין שרי היכי מצי למיתני כל שהלידה קודמת לנשואין לא חולצת ולא מתייבמת וקתני כלל ג"כ שמעון הא זמנין דלא הוי הכי: **חולצות.** אם מתו הנשואין את הקרובות ונפלו לפני השלישי הרי אלו חולצות: **ולא מתייבמות.** הואיל ותרווייהו זקיקן ליה קא פגע בקרובה זקוקתו: **רבי שמעון פוטר.** אף מן החליצה כדקתני לקמן בשמעתין מלגרור: **לייבמה לקמייתא.** ההיא דנפלה בראשה ואפי' לא הספיק לכונסה עד שנפלה אחותה מאי איכפת לן להוי זיקה קמייתא ככנוסה ותיפטר בתרייתא משום אחות אשה וקמייתא תתייבם לביבם אחד דומה [ה] (דהא כי נפלה מעיקרא לא נפלה אלא קמי חד דלגבי אידך ערוה היא משום אחות אשה ולא רמיא קמיה כלל): **בשניה.** שנפלה אחרונה: **שניה שבזוג זה.** אם היו שלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ואשה ובתה ומתו שניהם ונפלו לפני השלישי אחת מן הראשונות מתייבמת ושתים האחרונות פטורות דחדא מן הראשונות משום ככנוסה ומתייבמת והשניות פטורות אחת משום ערוה דהי מינייהו מן הראשונות דאשבח ככנוסה אית לה חדא קרובה בשתים השניות נמצאת האחת יוצאת משום ערוה ושניה משום צרתה: **וקטעי רגא בהנך ארבעה זוגי.** דמתני' דס"ד דרבא דמיירי כשנפלו כולן לפני ייבם אחד מדמתרץ שניה שבזוג זה ושניה שבזוג זה וטעות הוא בידיה חדא דלא אי קתני אי אשה ובתה כו' אלמא לאו כולהו בחד ביתא עסקינן: **ועוד.** א"כ דכולהו בחד ביתא עסקינן שהיו ג' אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואשה ובתה ואשה ובת בנה כל אחד נשוי ארבע נשים ומתו ונפלו לפני השלישי וקא"ר שמעון דאחת מן הראשונות מתייבמת והשניות פטורות ארבעתן מיבעי ליה דהא ד' שניות איכא: **בשעה שנעשו אחיות לרוח זו לזו.** כגון הכא שנפלו לפני ייבם אחד: **אפי' באחת מהן.** אלמא תרווייהו פטורי: **אי דנפול בזו אחר זו ה"נ.** דזיקה ככנוסה דמיא וקמייתא דנפלה מתייבמת אפילו לאחר נפילת שניה: **ורבי יוסי הגלילי.** בבכורות (יז.) רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים וילאו שני ראשיהן כאחד ר' יוסי אומר שניהן לכהן וחכ"א אחד לו ואחד לכהן דאי אפשר לגמגם ולצאת שניהם כאחד אלא אחד יוצא ראשון ופוטר את הרחם והשני חולין ומשום דלא ידיע הי מינייהו הוו תרווייהו ספק בכורות ונותן אחד לכהן והשני ירעה עד שיסתאב ויאכל במומו לבעל הבית. והכא נמי סבר ר"ש אפשר לגמגם מיתת שני אחים כאחד וליכא חדא דתיהוי ראשונה ושתיהן פטורות כדיליף טעם מלגרור דאי לאו כר' יוסי הגלילי הויא לה חדא ראשונה ולא ידיע הי מינייהו ותרווייהו ליבעו חליצה: **רב פפא.** לעיל [דף יח:] מהדר ופליג אדרבי אושעיא ותרווייהו בני דמתני' ורבנן אינטריכו לאשמועי' דרבנן בתרווייהו פטרי. ודקא קשיא לך בבא דריש"ג למה לי פשיטא דבנולד ולבסוף ייבם פטרי: **לא זו אף זו קתני.** כלומר אשמועינן בריש"ג נולד ולבסוף ייבם והדר תנא ייבם ולבסוף נולד לומר לך דלא זו בלבד דנולד ולבסוף ייבם פטורה אלא אף דייבם ולבסוף נולד נמי פטורה: **קוושיה דרב פפא.** דמודי ר"ש בנולד ולבסוף ייבם: **ועמד השני כו'.** לקמן [ע"ב] פריך למה לי למיתני עמד ולא הספיק: **ושניה.** אשתו של שני: **עשה בה מאמר כו' חולצת.** דלא אלים מאמר לשוויה צרת ערוה למיפק בולא כלום:

ר"ש

שמא יאמרו שתי יבמות בו'. פירש בקונט' שנפלו בבת אחת כר' יוסי הגלילי דאמר אפשר לגמגם ועי"ל כגון שהראשונה היא ערוה לאחיו השני שמת שלא היתה זקוקה לו כלל:

והא טעמא דר"ש משום מאמר ולאו מאמר הוא דתניא וכו'. הו"מ לשנויי דלדבריהם דרבנן קא"ל: **דתניא אמר להם ר"ש כו'.** והא דאמר בפ' ר"ג (לקמן נא:) דר"ש סבר דמאמר קונה קנין גמור היינו לענין שאין ביאה ומאמר אחריו אבל לא עדיף לה ככנוסה:

ועוד מתיב רב אושעיא. כאן מוכיח כפר"ת דרבי אושעיא לאו היינו רב אושעיא [ו] דהיא דפ' הדר בעירובין (ד' סח. ושם) דקסבר התם ר' אושעיא דאין בריה ובפרק בתרא דבילה (ד' נ: ושם) אית ליה לר' אושעיא בריה:

רבי

מבית אחד יבומי חדא ואיפטור אידך לא דדלמא אין זיקה ככנוסה והוו להו שתי יבמות הבאות משני בתים אלמא מספקא ליה וכי תימא מדאורייתא ה"ג דמייבמא חדא ומפטרא חדא ומדרבנן הוא דאסור גזירה משום שמא יאמרו ב' יבמות הבאות משני בתים חדא מייבמא ואידך מיפטרא בולא כלום והא טעמא דר"ש משום מאמר ולאו מאמר הוא דתניא אמר להם רבי שמעון לחכמים אם מאמרו של שני מאמר אשת שני הוא בועל ואם מאמרו של שני אינו מאמר אשת ראשון הוא בועל אמר ליה אביי ולא שני לך בין זיקת יבם אחד לזיקת שני יבמים דלמא כי אר"ש זיקה ככנוסה דמיא ביבם אחד אבל בשני יבמין לא ומי שני ליה לר"ש והתניא כלל אר"ש כל שהלידה קודמת לנשואין לא חולצת ולא מתייבמת נשואין קודם ללידה או חולצת או מתייבמת מאי לאו ביבם אחד וקתני לא חולצת ולא מתייבמת לא בשני יבמים אבל ביבם אחד מאי הכי נמי או חולצת או מתייבמת אי הכי אדתני נשואין קודמין ללידה או חולצת או מתייבמת ליפלוג וליתני בדידה בד"א בשני יבמים אבל ביבם אחד או חולצת או מתייבמת כולה בשני יבמין קמיירי ואלא מאי כללא ועוד מתיב רב אושעיא [ג]ג' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בנה הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ור"ש פוטר ואי ס"ד קסבר ר"ש זיקה ככנוסה דמיא לייבם לקמייתא ותיפטר אידך אמר רב עמרם מאי פוטר נמי פוטר בשניה והתניא [ד]ר"ש פוטר בשתיהן אמר רבא שניה שבזוג זה והשניה שבזוג זה קא טעי רבא בארבעה זוגי חדא דאו או קתני ועוד ר' שמעון פוטר בארבעתן מיבעי ליה ועוד תניא ר"ש פוטר בשתיהן מן החליצה ומן הייבום שנא' [ו]ואשה אל אחותה לא תקח לצרור [ז]בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לך ליקוחין אפי' באחת מהן אלא אמר רב אשי אי דנפול בזה אחר זה הכי נמי הכא במאי עסקינן דנפול בבת אחת ורבי שמעון סבר לה [ח]כרבי יוסי הגלילי דאמר אפשר לצמצם רב פפא אמר ביבם ואח"כ נולד פליג ר"ש בנולד ואח"כ ייבם לא פליג ותרווייהו לרבנן איצטריך [ט]ולא זו אף זו קתני תניא כוותיה דרב פפא ותיובתא דר' אושעיא שני אחים בעולם אחד ומת אחד מהם בלא ולד ועמד השני הזה לעשות מאמר ביבמתו ולא הספיק לעשות בה מאמר עד שנולד לו אח ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ושניה או חולצת או מתייבמת עשה בה מאמר ואח"כ נולד אח או שנולד לו אח ואח"כ עשה בה מאמר ומת הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ושניה חולצת ולא מתייבמת

ר'

[ו] [לקמן כח:], [ז] [לקמן כח: קדושין נ:], [ח] [לקמן כח. שבועות לב. בכורות ט. יז. יח.], [ט] [גיטין טו: ב"מ לח. יח.], [י] כל זה בס"א מיט, [יא] ל"ל בהסיק דפ' כו' רש"ל,

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
ויקרא יח יח

גליון הש"ס

גמ' בשעה שנעשו צרות. ע' קידושין דף נ ע"ב תד"ה לו לא הכי:

מוסף רש"י

ג' אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות וגו'. ומתו ונפלו לפני השלישי, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. לפי שסתיהן זקוקות לו מקדושי שני אחיו, וזיקה הוי כקנין קדושין, ואי מייבם חדא מנייהו קנסיב אחות זקוקתו בחייה, וזקוקתו הויא כאשתו, אבל חליצה בעיא דלא אלים למיהוי כאחות אשה ממש להפטור בלא כלום (לעיל ח:).

פוטר בארבעתן. תימה אמאי לא קאמר בשבעתן דהא כי נקח אחת מן נשי ראובן לא יקח מנשי שמעון כלום ולא מנשי ראובן. מנשי ראובן לא יקח לפי שמביא אחד אין לו לייבם אלא אחת והאחרות פטורות. וגם מנשי שמעון לא יקח כי האחת הערוה לאותה שלקח א"כ כל נשי שמעון הם לרת ערוה. ומה טוב לתרץ דלא משום למתני פטור בשלש הלרות שנפלו עם אותה שמייבם דפשיטא הוא שאין לו לייבם מארבעתן אלא אחת ואותה שילקח יקח לו דכלהו חזיא ליה. אבל הד' האחרונות כלהו אסורות לו ובהני הוי"ל למכתב פוטר בארבעתן כ"ג לרשי"י אבל מ"מ קשה דהיכי קאמר אי דנפול בזה אחר זה הכי נמי דר' שמעון סבר הכא יש זיקה וזיקה ככנוסה דמיא הא אמרינן דבשני יבמין לא אמרינן זיקה ככנוסה וה"ג כיון דאיכא הרבה יבמות אין לנו לומר לר' שמעון דזיקה ככנוסה דמיא משום דלא ידענן אזה מהם יקח ואין הזיקה מיוחדת וא"ק אמאי נקט דנשואין ד' זוגי (איסור) כי נמי אינם נשואין רק ג' אחיות ואשה נשואין רק ב' אחיות הדבר דבשייבם ג' מהן כולן פטורות. ונראה אל הקדום דכי קאמר שניה שבזוג זה ושניה שבזוג זה מיירי שיש שמונה אחין נשואים אותם שמנה נשים שתי אחיות ואשה ובתה ואשה ובת בתה ואשה ובת בנה כל ג' וג' אחת מהן. והשתא הראשון שמת אשתו מתייבמת והשניה יוצאה משום (אחות) ערוה אשת מי שמת שני ערוה כלומר אשת הראשון וכן כולן אשת מי שמת ראשון מתייבמת ואשת מי שמת אחריו ערוה. והשתא איכא ד' מהם ראויות לייבם לזה האח שנפלו כלם לפניו וד' מהן יש שאין ראויות להתייבם ועיקר דקאמר פוטר בארבעתן וכן כלהו קושיות מתורץ (ממני) [מזה]:

רבי שמעון אומר ביאתה או חליצתה בו'. פי' בקונטרס דקסבר לשניה נפטרת בעלת מאמר ממ"נ ונראה שפי' כן דאין ר"ל שיקנה לר"ש מדרבנן דא"כ לא היה יכול לייבם השניה דהויא לה צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו במאמר אלא ודאי קסבר דקני לגמרי או לא קני כלל וא"ת אכתי צרתה היא בזיקה וי"ל דר"ש סבר אין זיקה ולר"י נראה דאפילו ס"ל דיש זיקה ומאמר קונה קנאת מדרבנן ניחא [1] דאין זיקה אוסרת ולא המאמר אלא היכא דאם היתה נשואה היתה אוסרת וכאן אם היתה נשואה היא עצמה היתה מותרת לר"ש דשרי ייבם ואח"כ נולד ומ"מ אמת הוא דלר"ש אי לא קני מאמר לא קני אפילו מדרבנן מדקאמר לעיל אם מאמרו של שני אינו מאמר אשת ראשון בועל משמע דלא קני כלל:

חליץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה. וא"ת ואמאי לא דייק מהכא תיובתא לר' אושעיא דלדידיה כיון דהוי זיקה ככנסה אמאי לא נפטרה הצרה וי"ל מדרבנן דלאמר לעיל גזירה משום שתי יבמות הבאות משני בתים חדא מיחלצה וחדא מיפטרה [2] בלא כלום:

כנסה ומת ואח"כ נולד לו אח וכו'. הא מילתא דפשיטא היא ולא הוה צריך כלל למתנייה ואר"י דלא שנאה אלא לאמוראי דהאי תנא עירובי מערב ותני מילי בהדי הדדי ולהכי דייק מינה דבנולד ולבסוף ייבם לא פליג ר"ש מדעריב ותני להו בהדי כנסה ומת ואח"כ נולד לו אח דמודה בה ר"ש דאי בנולד ולבסוף ייבם פליג נמי ר"ש א"כ בהדי סיפא הוה ליה למיערבה ולא בהדי ריש והשתא א"ש דלא מותיב לר' אושעיא ממתני' דלא עריב ותני להו דאבריתא שייך למידק כדפרישית:

לערבינהו ולתנינהו. לא כמו שפירש בקונטרס דאכולהו קאי דאכנסה ומת ואח"כ נולד ודאי ל"פ ר"ש אלא אתרי בתראי קאי [3]:

גמרינן מביאה דיבמה. דלע"ג דמאמר אינו אלא מדרבנן מ"מ מר מסתבר ליה דעשאוהו חכמים כביאה ולמר מסתבר דעשאוהו כקדושין וכה"ג איכא בפ"ק דב"מ (ד' יא. ושם) דקאמר מר יליף מליאה מגט אע"ג דלקטן לית ליה זכיה אלא מדרבנן כדאמרי' בסוף הניזקין (גיטין סא. ושם): האי

ר' שמעון אומר ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת צרתה חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה כנסה ומת ואח"כ נולד לו אח או שנולד לו אח ואח"כ כנסה ומת שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום כנסה ונולד לו אח ואח"כ מת שתיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום דברי ר"מ ור' שמעון אומר הואיל ובא ומצאה בהיתר ולא עמדה עליו שעה אחת באיסור מייבם לאיזו מהן שירצה או חולץ לאיזו מהן שירצה הא בבא דסיפא למאן קתני לה אילימא לר' מאיר קתני לה מכדי לא שני ליה לרבי מאיר בין ייבם ואח"כ נולד בין נולד ואח"כ ייבם לערבינהו ולתנינהו אלא לאו רבי שמעון ובייבם ואח"כ נולד פליג בנולד ואחר כך ייבם לא פליג ש"מ אמר מר עמד השני לעשות מאמר ביבמתו ולא הספיק לעשות מאמר ביבמתו עד שנולד לו אח ומת ראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ושניה או חולצת או מתייבמת מאי עמד ומאי לא הספיק אי עבד עבד ואי לא עבד לא עבד אלא עמד מדעתה ולא הספיק מדעתה אלא בעל כרחה ודלא כרבי דתניא [4] העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה ר' אומר קנה [5] וחכ"א לא קנה מ"ט דר' גמר מביאה דיבמה מה ביאה דיבמה בעל כרחה אף קדושין דיבמה בעל כרחה ורבנן גמרי מקדושין דעלמא מה קדושין דעלמא מדעתה אף קדושין דיבמה מדעתה במאי קמיפלגי מר סבר מילי דיבמה ממילי דיבמה הוה ליה למילף ומר סבר מילי דקדושין ממילי דקדושין הוה ליה למילף עשה בה מאמר ואח"כ נולד לו אח או שנולד לו אח ואח"כ עשה בה מאמר ומת ראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ושניה חולצת ולא מתייבמת ר"ש אומר ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה ר"ש אהייא קאי אילימא אנולד לו אח ואח"כ עשה בה מאמר הא אמרת בנולד ולבסוף ייבם לא פליג ר"ש אלא אעשה בה מאמר ואח"כ נולד לו אח חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה מ"ט משום דהואי צרה ודאי ובעלת מאמר ספק [6] ואין ספק מוציא מידי ודאי יתיב רב מנשה בר זביד קמיה דרב הונא ויתיב וקאמר מאי טעמא דר"ש מ"ט דר"ש כדאמר טעמא הואיל ובא ומצאה בהיתר ולא עמדה עליו שעה אחת באיסור אלא מאי טעמא דרבנן אמר קרא [1] ולקחה לו לאשה [2] ויבמה עדיין יבומים הראשונים עליה אלא הא דתנן [7] כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר [8] ואמר רבי יוסי בר חנינא מלמד שמגרשה

ר"ש אומר ביאתה בו'. מפרש לקמיה דאעשה בה מאמר ואח"כ נולד לו אח קאי ומשום דקסבר מאמר ספק קונה ספק אינו קונה כדאמר לעיל [1] ומפרש ר"ש ואזיל: **חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה.** כלומר שיהא חולץ או מייבם לשניה והראשונה פטורה ממ"נ אי מאמר קני ליה ייבם ולבסוף נולד ואפי' דאשונה מותרת לר' שמעון ובחליצה דאידך מיפטרה דהא מאמר כבנוסה והוו להו מצית אחד ואי מאמר לא קני הרי שפיר ייבם לשניה דאשת אחיו שהיה בעולמו היא ואינה צרת ערוה ודאשונה אגא משום אשת אחיו שלא היה בעולמו אבל חלץ לבעלת מאמר שהיא דאשונה לא נפטרה צרה דדלמא מאמר לא קני וממילא פטורה משום אשת אחיו שלא היה בעולם וחליצתה אינה חליצה והכי מפרש לקמן: **או שנולד לו אח.** הכ"ל נולד ולבסוף ייבם: **שפיכן פטורות.** בהא לא פליג ר"ש וכרב פפא [2]: **הך בבא דסיפא.** ייבם ולבסוף נולד: **למאן קתני לה.** כלומר להודיע כחו של מי קתני לה בפני עצמה ולא עירבה עם נולד ולבסוף ייבם: **אילימא לר"מ.** לאמוראין דבהא נמי אסר ולאו למימר דר"ש אהך לחודה הוא דפליג: **לערבינהו.** לבבי וליתני בריש הכי כנסה ומת ואח"כ נולד לו אח או שנולד לו אח ואח"כ כנסה ומת או שכנסה ונולד לו אח ואח"כ מת שתיהן פטורות אלא מדפליגינהו ש"מ משום דאייבי בה ר"ש היא דאשמועינן דבהא לחודה פליג משום דבא ומצאה בהיתר אבל בריש מודה: **אלא בעל כרחה.** וקמ"ל דמאמר בע"כ ואפילו למקצת לא קני ושניה יבומי נמי מייבמה: **ביאה דיבמה.** אמרי' בפ"ק (דף ח:) ויבמה [3] בעל כרחה דאם בא עליה אפי' באונס קנאה: **קדושין דעלמא.** והלכה והיתה לאיש אחר (דברים כד) מדעתה משמע: **אי נימא אנולד לו אח.** קודם מאמר בהא לימא ר"ש ביאת השניה כשרה והא דייקת מסיפא דבנולד ולבסוף ייבם לא פליג והוה ליה אשת אחיו שלא היה בעולמו ודלמא מאמר קני וה"ל שניה צרת ערוה ועוד מאי פוטרת צרתה איכא הא מיפטרה וקיימא דאשת אחיו שלא היה בעולמו היא: **אלא אעשה בה מאמר ואח"כ נולד אח.** ואשמועינן בריש דמאמר ספק קונה לגמרי ספק לא קונה [4] אפי' מקצת לא מהני הלכך מייבם או חולץ לשניה ממ"נ אי מאמר המת קנין גמור הוא הוה ליה ייבם ולבסוף נולד ואפילו קמייתא חזיא לייבומי ואי לאו קנין גמור הוא בתרייתא שריא דלאו צרת ערוה היא דקנין מקצת במאמר ליה לר"ש ובסיפא אשמועינן דייבם ולבסוף נולד הוא דשריא אבל נולד ולבסוף ייבם אסורה דלא תימא ביאתה או חליצתה דקאמר ר"ש בריש אנולד ואח"כ עשה בה מאמר נמי קאי: **הויא צרה ודאי.** זקוקה לייבם דאי מאמר קני תרוייהו חזו דהוי ליה ייבם ולבסוף נולד ואי מאמר לא קני שניה חזיא דלאו צרת ערוה היא ובעלת מאמר ספק זקוקה ספק אין זקוקה דדלמא לא קני והוי אשת אחיו שלא היה בעולמו וחליצתה לאו חליצה לפטור את הולדת: **מ"ט דרבנן.** דאסרי בייבם ולבסוף נולד הרי לא עמדה על זה בזיקת אחיו שלא היה בעולמו מימיו: **ולקחה לו לאשה ויבמה.** אע"ג שכנסה עדיין קרויה יבמה. אית דגרס אי הכי תיבעי חליצה אלמה תנן כנסה הרי היא כאשתו כו' כלומר אי הכי דאשה שנתייבמה עדיין זיקה דאשונה עליה תיבעי חליצה כל אשה שנתייבמה ובא שני זה לגרשה לא תסגי לה בגט: שמגרשה

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ז סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ג:

תוספות ישנים

ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה. ומפרש לה ואזיל חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה וא"כ הא דקאמר ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה ר"ל מאותה שאינה בעלת מאמר דהויא אשת אחיו וטעמא דביאתה או חליצתה פוטרת צרתה היינו ממה נפשך דאי מאמר קונה תרוייהו מחיין דהוי ייבם ואח"כ נולד וא"כ כי מייבם לחדא מפטרא צרתה. ואי מאמר אינו קונה מצי לייבומי אשת השני דהא לא הוי צרת אשת אחיו [שלא היה] בעולמו [כלל] (אבל) דר' שמעון לא סבר מאמר קונה קנאת ואינו קונה מכל וכל אלא אומר [אין] קונה מכל וכל או אינו קונה כלל. אבל חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה דשמא מאמר אינו קונה כלל ונמצא שהחליצה בחנם היתה ואינה כלום שהיא אשת אחיו שלא היה בעולמו וא"כ לא נפטרה צרתה ואריכה לייבם לזה. וא"ת היכי קאמר דמצי לייבם אותה שאינה בעלת מאמר הא מ"מ היתה זקוקה לאחיו השני והויא ליה אשת אחיו שלא היה בעולמו בזיקה וא"כ היכי מצי לייבמה. וי"ל דלרב פפא אייריגן דסבר ר' שמעון אין זיקה וא"כ לא הוי צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו. ואף לר' אושעיא דאמר לר' שמעון יש זיקה וזיקה ככנוסה לא קשה מידי דא"כ היא עצמה יכולה לייבם כיון דזיקה ככנוסה דהוי כמו ייבם ואח"כ נולד:

מסורת הש"ס

א) [קדושין מד., ב) [לקמן לח. פסחים ט. ע"ז מא: חולין י.], ג) [עיין תוספות לעיל ח: סד"ה ויבמה], ד) [לקמן לח. כתובות פ:], ה) לעיל ח: לקמן לט. כתובות פב:, ו) [ע"ש], ז) [דברים כה], ח) ל"ל ואפילו רש"ל, ט) (ל"ל דאי זיקה רש"ל),

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה חלץ וכו' בלא כלום. נ"ב ס"א שלא יבא להתיר אשת אחיו שלא היה בעולמו: (ב) ד"ה לערבינהו וכו' בתראי קאי כדפי' הס"ד:

מוסף רש"י

העושה מאמר ביבמתו שלא מדעתה. בעל כרחה, אם זקק לה כסף ואמר לה הרי את מקודשת לי, רבי אומר. כאלו מאמר, להיות לריכה גט למאמר זה אם בא לחלוץ לה (קדושין מד.).

שמגרשה בגט. ואינה צריכה חליצה ואם רצה להחזיר מחזירה ולא אמרינן מצוה רמיא רחמנא עליה ועבדה ומהשתא תיקו עליה באיסור אשת אח: **לימא.** עדיין יבומין הראשונים עליה ומיבעי חליצה: **שדי היפרא.** למדרש ולקחה ולא מיבעי חליצה: **אהיפרא.** היכא דכולה מילתא היתר כגון במייבם אשת אח: **ושדי איסורא.** למדרש ויבמה עדיין יבומין עליה: **אאיסורא.** היכא דאיכא לד איסור כמו באשת אחיו שלא היה בעולמו: **אחוסו מאמו שנשאה אחיו מאביו.** קודם לידתו של זה וכשנולד זה מצאה נשואה לאחיו תתייבם לו כשימות זה דהא מצאה בהיתר ייבום: איסור אחותו לית ליה היתר אבל איסור אשת אח אית ליה היתר כשאין לו בנים הילכך כשמת ראשון בלא בנים פקע איסורו לגבי שני ונשאה והשלישי מכח שני בא: **מתני' לא חולצת ולא מתייבמת.** לרתה וכ"ש היא: **איסור מצוה.** מפרש להו ואזיל: **אחותה.** של ערוה כשהיא יבמתה כגון שנפלו שתי אחיות משני אחין האחת אסורה משום ערוה כגון שהיא בלתו או חמותו: **או חולצת או מתייבמת.** אחות הערוה דלא פגע באחות זקוקתו משום דערוה לאו זקוקתו היא: **שניות.** שניות לעריות שגזרו סופרים עליהם וכגמ'[ו] מפרש לה: לשון מצוה וקדושה מפרש בגמרא: **אלמנה לכ"ג.** שמת אחיו הדיוט ונפלה אלמנתו לפניו: **גרושה וחלוצה לכהן הדיוט.** שעבר אחיו המת ונשא חלוצה וגרושה וכשמת צריכה חליצה שהרי תופסים לו בה קידושין דקידושין תופסים בחייבי לאוין אבל יבומי לא שהרי אסורה לו לזה שהוא כהן ואפטורי בולא כלום לא דלא אלים לאו למיפטרה דילפי' מאחות אשה בפ"ק (דף ג.): **גמ' לאתויי צרת אילונית ברכ אסי.** בפ"ק (דף יב.) דלא חולצת ולא מתייבמת דערוה קיימן בה באילונית דמיעטה קרא מאשר תלד[ז] וקיימא עליה באיסור אשת אח הילכך צרתה צרת ערוה: **אלא המצות.** בסוף ספר תורת כהנים ומשמע דאכולה ספרא קאי וכל אזהרת כהנים התם כתיבא: **קדש עצמך.** לעמוד ולהזהר: **אף במוסר לך.** להוסיף עליהם שניות המותר לך על העריות כדי שלא תבא לידי עריות האסורות מן התורה: **קפסיק ותני.** אלמנה לכ"ג לא שנא נפלה לפניו מן הנשואין דהיינו תרתי לגריעותא חדא דאלמנה היא ואיכא לאו דאלמנה לא יקח[ח] ועוד דבעולה היא ואיכא איסור עשה לגביה דכתיב אשה בתולה יקח[ט] ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה: **ולא שנא.** נפלה לפניו מן האירוסין ועודה בתולה דליכא אלא לאו דאלמנה: **יבא עשה.** דיבמה יבא עליה[י]: ועלתה השערה מצי למכתב דהא כתיב בריש דקרא לקחת את יבמתו מה ת"ל יבמתו: **יש לך יבמה כו'.** דאם כתב ולא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו ועלתה השערה הוה משמע דהיא דקרינן ביה לקחת הוא דקא מצרכה רחמנא ועלתה השערה לאלון ואבל חייבי לאוין דלא קרינן בהו לקחת לא קרינן בה ועלתה להכי הדר כתב יבמתו למימר דיש לך יבמה אחרת שעולה השערה לאלון ואע"ג דלא כתיב בה לקחת שאין עולה לייבום: **אימא חייבי כריתות.** נמי ליף מהכא דליבעי חליצה ואמאי פטרינן לגמרי: **פפסי בה קידושין.** הילכך קרינן ביה לקחת בדיעבד אבל חייבי כריתות לא תפסי בהו קידושין ואפי' עבר אחי יבם ונסבה לאו קיחה היא: לגדלין

אי איסורא דאית ליה התירא. דפקע איסור אשת אח דיכול להחזירה לאחר שגרשה כי היכי דפקע ליה לגבי דידיה איסור אשת אח פקע נמי לגבי אחיו הגולה וה"ל אשת אחיו שהיה בעולמו: **לאתויי צרת אילונית.** מ"מ הוי בכלל דכל שאיסורה איסור ערוה דמשמע שאיסורה בא ממתת ערוה דהיינו הצרה ולא הולכך להזכיר הצרה בהדיא משום דאפילקין דלעיל קאי והא דלא קאמר לאיתויי צרת קטנה וצרת מחזיר גרושה משום דאילונית דמיא טפי לערוה שמותרות למת ואסורות לייבם:

בשלמא מן הנשואין נמי דמן הנשואין נמי תיקשי ליה דאמאי חולצת כיון דאין עולה לייבום דלא אתי עשה ודמי לא תעשה ועשה ותיהוי כי חייבי כריתות וי"ל דלא קאמר בשלמא אלא ממאי דאין מתייבמת:

יבא עשה וידחה **לא תעשה.** הקשה ריב"א בפ"ב דסנהדרין (דף יט. ושם) דכיון דאין אשה מתעברת מביאה ראשונה כדאמר בסוף פ' ד' אחין (לקמן ד' לד. ושם) היאך תתיבם דבביא' ראשונה ליכא הקמת שם וביאה שניה אסירא ליה כדאמר לקמן גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ואי"ל דלא קשה מידי דלא בעינן (ג) שתהא ראויה להקמת שם אלא שהיבמה והיבם יהו ראוין להקמת שם ולא ממעטינן אלא אילונית וסרים שאינן ראוין לילד לעולם אבל ביאה שאין יכולה להתעבר בה לא ממעטי כיון שהאשה או היבם ראוין לנשוף להוליד דאל"כ תיקשה היאך קטנה מתייבמת לרבנן וגם לרבי מאיר היתה מתייבמת אי לאו משום דשמא תמצא אילונית ובפרק ב"ש (לקמן דף קיא:) תנן קטן הבא על הגדולה מגללנו ובפ' הבא על יבמתו (לקמן נה:) נמי מרבינן דנקנית בביאה אלא כדרכה והעראה אע"פ שאין מתעברת בה א):

אי הכי חייבי לאוין נמי. פי' כיון דאין עולים לייבום לא יעלו לחליצה ותימה לר"י היכי מצי למימר דלא יעלו לחליצה הא מיבמתו דשמעינן דאין

שמגרשה בגט ומחזירה התם נמי לימא ויבמה עדיין יבומין הראשונים עליה ותיבעי חליצה שאני התם דאמר קרא [1]ולקחה לו לאשה כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר אי הכי הכא נמי הא כתב רחמנא [1]ויבמה ומה ראית מסתברא שדי היתירא אהיתירא ושדי איסורא אאיסורא ולר' שמעון דאמר הואיל ובא ומצאה בהיתר ולא עמדה עליו שעה אחת באיסור אלא מעתה אחותו מאמו שנשאה אחיו מאביו ואחר כך נולד אח ומת תתייבם הואיל ובא ומצאה בהיתר איסור אחותו להיכן אזל הכא נמי איסור אחיו שלא היה בעולם להיכן אזל האי איסורא דלית ליה היתירא האי איסורא דאית ליה היתירא: **מתני'** כלל אמרו ביבמה כל [ה] שהיא איסור ערוה לא חולצת ולא מתייבמת [ו]א איסור מצוה ואיסור קדושה [ז]חולצת ולא מתייבמת [ח]ב אחותה שהיא יבמתה חולצת או מתייבמת [ט]ג איסור מצוה שניות מדברי סופרים איסור קדושה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל ובת ישראל לנתין וממזר: **גמ'** כלל לאתויי מאי אמר רפרם בר פפא לאתויי צרת אילונית [י]וכדרב אסי ואיכא דאמרי כל שאיסורה איסור ערוה הוא דאסירא צרתה הא לא איסורה איסור ערוה צרתה לא אסירא למעוטי מאי אמר רפרם למעוטי צרת אילונית ודלא כרב אסי: אחותה שהיא יבמתה: אחותה דמאן אילימא דאיסור מצוה כיון דמדאורייתא רמיא קמיה פגע באחות זקוקתו אלא אחותה דאיסור ערוה: איסור מצוה שניות: [יא]אמאי קרי ליה איסור מצוה אמר אביי [יב]מצוה לשמוע דברי חכמים: איסור קדושה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט: ואמאי קרי להו איסור קדושה דכתיב [2]קדושים יהיו לאלהיהם תניא רבי יהודה מחליף [יג]איסור מצוה אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואמאי קרי ליה איסור מצוה דכתי' [3]אלה המצות איסור קדושה שניות מדברי סופרים ואמאי קרי ליה איסור קדוש' אמר אביי כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש א"ל רבא וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מיקרי רשע נמי לא מיקרי אלא אמר רבא קדש עצמך במותר לך: אלמנה לכהן גדול: [יד]קפסיק ותני לא שנא מן הנשואין ולא שנא מן האירוסין [טו] בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה [יז]ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה אלא מן האירוסין לא תעשה גרידא הוא יבא עשה וידחה לא תעשה אמר רב גידל אמר רב אמר קרא [4]ועלתה יבמתו השערה שאין ת"ל יבמתו מה תלמוד לומר יבמתו יש לך יבמה [טז] אחת שעולה לחליצה ואינה עולה לייבום ואיזו זו חייבי לאוין ואימא חייבי כריתות אמר קרא [4]אם לא יחפוץ האיש לקחת הא חפץ מייבם [יח]ה כל העולה לייבום עולה לחליצה וכל שאין עולה לייבום אינו עולה לחליצה א"ה חייבי לאוין נמי הא רבי רחמנא יבמתו ומה ראית מסתברא

מסורת הש"ם

א) סנהדרין נג. לקמן כו. ולקמן כח.; ב) [לקמן כח.], ג) [לעיל יב.], ד) סנהדרין נג.; ה) [סנהדרין סם קידושין ג. ב"ב מח. הוריות ב: מולין קו.], ו) סנהדרין סם, ז) לקמן קפ. סנהדרין יח.; ח) [ע' תוספות לעיל ה. ד"ה ואכתי], ט) [לעיל ג.] לקמן מד. [לו. מא.]; י) [לקמן כח.], כ) [דברים כה], יא) [ויקרא כא], מ) [סם], נ) [דברים כה], ס) [שיך לע"ב],

גליון הש"ם

מתני' חולצת ולא מתייבמת. עיין בר"ש פ"ב דחלה:

הגהות הב"ח

(א) במשנה כל שאיסורה איסור ערוה לא: (ב) גמ' יש לך יבמה אחרת שעולה לחליצה: (ג) תוס' ד"ה יבא וכו' דלא קשה מידי דלא בעינן ביאה שתהא:

מוסף רש"י

שמגרשה בגט. לאחר שנשאה נעשית כאשתו ואם רצה לגרשה מגרשה בגט ואינה צריכה חליצה, ומחזירה. אם רצה להחזיר ולא אמרינן מצוה רמיא רחמנא עליה ועבדה ומהשתא תיקום עליה באיסור אשת אח (כתובות פב.). **איסור מצוה ואיסור קדושה.** יבמה שנפלה לפני יבם והיא אסורה עליו משום מצוה או משום קדושה, חולצת. ואינה יוצאה בלא כלום, אף על גב דגבי חייבי כריתות ק"ל מגזרה שוה דעליה דיוצאה היימנו בלא כלום בלא חליצה, התם הוא דאסורה ליה איסור חמור דלא תפסי ביה קדושי, אבל איסור מצוה או קדושה דבנות קדושין ניהו מרבינן מיבמתו יבמתו, יש לך אחרת שעולה השערה לאלון ואינה עולה לייבום, ואחו זו חייבי לאוין (סנהדרין נג.). **ולא מתייבמת.** דהא אסורא ליה, וכי תימא תיבי עשה תדחה לא תעשה, גזירה ביאה ראשונה שמקיים בה יבמה יבא עליה, אטו ביאה שניה שאין בה מצות עשה (שם). **לאתויי צרת אילונית.** הרי שהיה נשוי ב' נשים והאחת אילונית, אילונית דוכרתיתא דלא הלדה, ושם לשון איל זכר מן הצאן, ומת בלא בנים, שאינן אסורות להתייבם ופטורות מן החליצה (לעיל יב.). ר' יהודה מחליף. שהיה שונה ומפרש, איסור מצוה אלמנה לכהן גדול כו' דכתיב. בסוף ספר ויקרא, דשאלים כל מצות בכולה, אלה המצות, איסור קדושה שניות מדברי סופרים. כגון אם אמו ואם קדושה, אם"ל חכמים קדש עצמך במותר לך להתרחק אף מזו המותר, כדי שלא תיכשל באיסורא (סנהדרין נג.). **בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה.** אלמנה לא יקח, בתולה יקח ולא בעולה (לקמן מא. ובע"ז סנהדרין יח:) **ואין עשה.** יבמה יבא עליה (שם יט.). **כל העולה לייבום.** לזיקת יבום, עולה לחליצה. לזיקת חליצה (לעיל ג.). **וכל שאינה עולה.** לבית דין, **לייבום.** שאינה זקוקה להתייבם (לקמן מד.). **אינה עולה.** השערה לפני הזקנים לחליצה (לקמן מא:).

עין משפט נר מצוה

ח) א מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה ז טוש"ע אה"ע סימן קעד סעיף ג:
ט) ב מיי' שם פ"ז הלכה ה טוש"ע שם סימן קעה סעיף ב ושעיף ד:
י) ג מיי' פ"ח מהלכות אישות הלכה ו סמג לאוין קי טוש"ע שם סימן טו:
יא) ד מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה יא:
יב) ה מיי' שם פ"ח הלכה יט:

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה
2. קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת אִשֵּׁי יְיָ לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ:
ויקרא כא ו
3. אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינָי:
ויקרא כז לד
4. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקְחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז

תוספות ישנים

א) ואע"ג דלקמן אצטריך קרא לקטן למימר שתגללנו שמא מיניה יליפינן בעלמא מ"מ שאני קטן דאינו בר הקמת שם כלל בעודנו קטן אבל אותה הבתולה לאחר ביאה ראשונה איכא בה הקמת שם. וא"ת היכי קאמר בשלמא מן הנשואין לא אתי עשה ודחי ל"ת ועשה. הא ודאי יש לנו לומר דהכא דחי ל"ת ועשה אע"ג דבעלמא לא דחי משום דהוי לאו שאינו שוה בכל (כדלעיל דף ה.). וי"ל דפריך הכי אפי' אי אמרינן דאין מלוק בין לאו שאינו שוה בכל ללאו שאינו שוה בכל (מ"מ) ולא תקשי לך מידי מן הנשואין מ"מ תקשי לך מן האירוסין דיבא עשה וידחה ל"ת: ומשני רבי רחמנא יבמתו. וא"ת א"כ מנלן חייבי לאוין גרידי דלא מייבמה מוקי יבמתו בבא ועשה וחייבי לאוין גרידי עדיין לא שמעינן וי"ל דמסתבר לתתא יבמתו לחדש ולאסור ליבם ואי לחייבי לאוין ועשה לא אצטריך דאין עשה דוחה ל"ת ועשה ל) וא"כ אתא לאסור חייבי לאוין גרידי מיבום. וא"ת ונימא דחייבי לאוין ועשה אפי' אליבא לא אריבי דסברא הוא לאוקמי יבמתו בכל הגך דתפסי בהו קדושי:

ל) קל"ע דלפי מש"כ בתחלה שפיר אצטריך דאף דהוי לאו ועשה שאינו שוה בכל ואפ"ה לא דחי.

דאין עולין לייבום מהתם שמעינן דעולין לחליצה כדדרשינן יש לך יבמה אחרת שעולה לחליצה ועוד דפריך מה ראית פי' דאימת איפכא ונוקי יבמתו לחייבי כרת ואם לא יחפוץ לחייבי לאוין היכי מצי למעוטי מאם לא יחפוץ חייבי לאוין מחליצה הא קרינן בהו אם חפץ יבם דאמי עשה ודחי ל"מ כיון דמוקמינן יבמתו לחייבי כריתות וקנא היה גרלה לפרש דה"פ א"ה חייבי לאוין נמי נשוה חליצה וייבום מהאי קרא ומו פריך מה ראית פירוש דמהאי קרא ולא יחפוץ נשוה חייבי לאוין לחליצה וייבום וליהוו בני חליצה וייבום ואין להקשות דלמה לן קרא להכי דלישתוק קרא מיני דטובא איצטריך (ד) כדפרישית לקמן בפ' המולך (דף מד.) וגייבם לחדא ונחלוץ לחדא אבל קשה דאם כן מאי קא משני מיסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין דמשמע מתוך התירוץ דהוא פריך שלא יעלו חייבי לאוין לחליצה וי"ל בדוחק דמחייבי לאוין וחייבי עשה פריך והכי פריך א"ה חייבי לאוין וחייבי עשה נשוה לחליצה וייבום מהאי קרא וחייבי לאוין יעלו גם לייבום וחייבי עשה לא יעלו גם לחליצה ועיקר פירוא מחייבי עשה: **מסתברא** חייבי לאוין **תפסי** בהו קדושין. ותימה מנלן לאוקמי קרא בחייבי לאוין נוקי קרא בחייבי עשה גרידא דאע"ג דאין מייבמין מ"מ עולים לחליצה כיון דתפסי בהו קידושין אבל חייבי לאוין נימא דאתי עשה ודחי לא תעשה ויעלו גם לייבום וי"ל דמשמע ליה השתא לדרוש מקרא דיבמתו לאסור יבום ולהצריך חליצה אבל קשה א"כ היכי הוה בעי לאוקמי קרא בחייבי כריתות והא ל"ל דהכי פריך ואימא חייבי כריתות נמי ליבעי חליצה מהאי קרא דהא קאמר בתר הכי ומה ראית דמשמע ואימא איפכא:

פצוע דכא וכרות שפכה וסרים אדם. פירוש סריס אדם לאפוקי בידי שמים שלא היה להם שעת הכושר: **אם** בעלו קנו. ה"ה דלכתחילה נמי שרי כדמוכח לקמן אלא מידי דנקט בסיפא לשון דיעבד נקט נמי בריאה לשון דיעבד:

אמר קרא והתקדשתם. אע"ג דהאי עשה נמי הוי במצות יבום ואיכא תרי עשה מ"מ אין תרי עשה דוחה ל"ת ועשה:

אי הכי כל הנשים לא יתייבמו. כל הני פירכי לא פריך שיעקרו חכמים לגמרי מצות ייבום והכי פי' אשת אחיו מאביו לא תתייבם כשאינו אחיו אלא מאביו לא תתייבם עד דמיחדי באבא ובאמא גזיר' משום אשת אחיו מאמו א) אשה שאין לה בנים לא תתייבם פירוש שאין לה עכשיו אבל היו לה בחיי הבעל ומתו גזירה משום אשה שיש לה בנים אשת אחיו שהיה בעולמו כגון שבא ממדינת הים והיה מוחזק לן דלית ליה אחים דדמי כמי שלא היה בעולמו ב) כל הנשים לא יתייבמו פירוש אשה שלא היה לה בנים מעולם לא מזה ולא מאחר דדמיא לאילונית: **גזירה** ביאה ראשונה אטו בו'. אלמנה מן הנשואין וחייבי עשה נפקא לן מיבמתו דאע"ג דאין עולין לייבום עולין לחליצה: **אטו** ביאה שניה. לאו דוקא נקט ביאה שניה דהא אפילו גמר ביאה ראשונה אסור דיבמה נקנית בהערמה והו"מ למימר גזירה אטו גמר ביאה ואין להתיר ביאה שניה מטעם דנעשית כאשתו אלא היכא דשרי ליה בלא דחייה אבל חייבי לאוין אפילו ביאה ראשונה לא שריא אלא משום דאתי עשה ודחי לא תעשה ביאה שניה דחייה לא תעשה ודחי עשה ודחי לא תעשה ביאה דמצוה דחיה דלאו מצוה לא דחיה: **מיתיבי** ואם בעלו קנו. תימה דרבא גופי' מותיב מהך ברייתא והשתא איתותב מינה:

רב

מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קדושין חייבי כריתות לא תפסי בהו קדושין מתיב רבא [א]איסור מצוה ואיסור קדושה בא עליה או חלץ לה נפטרה צרתה ואי ס"ד חייבי לאוין מדאורייתא לחליצה רמיא לייבום לא רמיא כי בא עליה אמאי נפטרה צרתה הוא מותיב לה והוא מפרק לה לצדדין קתני בא עליה אאיסור מצוה חלץ לה אאיסור קדושה מתיב רבא [ב]פצוע דכא וכרות שפכה [ג]סרים אדם והזקן [א] או חולצין או מייבמין כיצד מתו ולהם נשים ועמדו אחין ועשו מאמר בנשותיהן ונתנו גט וחלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו מתו אחים ועמדו הם ועשו מאמר בנשותיהן ונתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר [1]לא יבא פצוע דכא ואי סלקא דעתך חייבי לאוין מדאורייתא לחליצה רמיא לייבום לא רמיא אם בעלו אמאי קנו אלא אמר רבא אלמנה [ג] מן האירוסין נמי עשה ולא תעשה הוא דכתיב [2]קדושים יהיו לאלהיהם ממזרת ונתינה מאי איכא למימר כתיב [3]והתקדשתם אי הכי כל התורה כולה נמי עשה ולא תעשה הוא דכתיב והתקדשתם אלא אמר רבא גזירה אלמנה מן האירוסין אטו אלמנה מן הנשואין ממזרת ונתינה מאי איכא למימר גזירה במקום מצוה אטו שלא במקום מצוה אלא מעתה אשת אחיו מאביו לא תתייבם גזירה משום אשת אחיו מאמו [ג]ייבום בנחלה תלא רחמנא מידע ידיע אשה שאין לה בנים לא תתייבם גזירה משום אשה שיש לה בנים בבנים תלא רחמנא מידע ידיע אשת אחיו שהיה בעולמו לא תתייבם גזרה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו לא תתייבם גזירה משום אילונית לא שכיחא ממזרת ונתינה נמי לא שכיחא אלא אמר רבא [ד]גזרה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה תניא נמי הכי [ה]גאם בעלו קנו בביאה ראשונה ואסור לקיימן בביאה שניה הדר אמר רבא ואיתימא רב אשי לאו מילתא היא דאמרי דאמר [ו]ריש לקיש [ד]כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו [ה]יבא עשה וידחה את לא תעשה הכא נמי אפשר בחליצה דמקיים עשה ולא תעשה מיתיבי ואם בעלו קנו תיובתא: איתמר ביאת כהן גדול באלמנה רבי [ז]יוחנן ור' אלעזר חד אמר אינה פוטרת צרתה וחד אמר [א] פוטרת צרתה באלמנה

לקיימן בביאה שנייה וביאת כ"ג באלמנה מן הנשואין אינה פוטרת צרתה דאין ועשה אבל ביאה באלמנה מן האירוסין ובכל חייבי לאוין פוטרת צרתה כדתנינן אם בעלו קנו:

לצדדין קתני בא עליה. קאי אאיסור מצוה דהיינו שניות מדברי סופרים דמדאורייתא מזיא ליה וקמיה רמיא לפיכך נפטרה צרתה בביאתה. חלץ קאי אאיסור קדושה דרמיא לחליצה הילכך חליצתה פוטרת צרתה: **פצוע דכא וכרות שפכה.** לקמן מפרש להו בפרק הערל (ז): **סרים אדם.** שסירסו אדם ולא מחמת חולי נסתרס מאליו והוי בלאו דבכלל פצוע דכא וכרות שפכה הוא ואסור לישא ישראלית דכתיב לא יבא פצוע דכא: (ז) **או מייבמין.** לאו לכתחלה קאמר אלא ייבומן יבום שאם בעלו קנו כדקתני וחזיל: **והזקן.** שפסק מלידה והאי לאו מחייבי לאוין הוא אלא קמ"ל דאע"ג דלאו בר אולודי הוא ביאתו ביאה לקנות יבמתו ויוצאה ממנו בגט: **ונתנו גט.** כלומר או נתנו גט או חלצו וגט ביבמה מהני למיפסל עליו ועל כל האחין דאי בעי לייבומי תו לא מצי דקס ליה בשוב לא יבנה: **ואם בעלו קנו.** ויוצאות בגט בלא חליצה: **ואסור לקיימן.** אסיפא קאי מתו אחין ובעלו הן את יבמתן ואפצוע דכא וכיוצא בו ולאו אזקן: **אלא אמר רבא.** חייבי לאוין נמי לייבום רמיא הלכך אם בעלו קנו. ודקשיא לך באלמנה אירוסה שנפלה לכהן גדול תתייבם ויבא עשה וידחה את ל"ת אלמנה (ג) מן האירוסין נמי כו': **גזירה ביאה ראשונה.** דמקייס בה עשה ומצי למידחי: **אטו ביאה שניה.** דלא מצי למידחי דהא איקייס בה עשה: **לאו מילתא היא דאמרי.** דבביאה ראשונה הוא שרי לכתחילה אי לאו משום גזירת ביאה שניה דודאי אפילו ביאה ראשונה אסורה ולא אמרי' תדחה עשה את לא תעשה דהא אפשר להתקיים בחליצה בלא עקירת לא תעשה: **אם בעלו קנו.** אלמנה מדאורייתא רמיא קמיה למידחי לא תעשה: **תיובתא.** דרבא ותיובתא [ו]דריש לקיש ב] דאמרי לעיל אם אתה יכול לקיים את שניהם לא עקרינא ליה ללאו: **באלמנה.** יבמתו: **פוטרת.** לותה ואת צרתה מן החליצה וסגי לה בגט:

כי

מסורת הש"ס

ג) [תוס' פי"ח] לקמן עט: ע"ש, ב) [ע' תוספות סוטה כו. ד"ה אשם], ג) [לעיל ח: לקמן כד.], ד) [לקמן סא.], ה) סנהדרין יט., ו) שבת קלג. מיז מא. נח. מנחות מ., ז) [עי' תוס' לעיל ה. ד"ה ואכתי שגרסו ר' אחא], ח) [דף ע. עה.], ט) [ל"ל אחר ד"ה וזקן], י) נ"ל דרב אשי,

גליון הש"ם

גמ' סרים אדם. ע' סוטה דף כו ע"א תד"ה אשם סרים: **שם** גזירה ביאה ראשונה. ע' לקמן פד ע"א לש"י ד"ה והא כולה פירקין וע"ש: **תוס'** ד"ה **אם** בעלו ביאה שניה וכו' **אלא** היכא דשרי לי' בלא דחיי'. עיין לעיל דף ח ע"ב תד"ה מלמד:

תוספות ישנים

ואסור לקיימן לא קאי אזקן: **א'** הכי כל התורה נמי כתיב והתקדשתם [אלא אמר רבא וכו'], אע"ג דבפ' אלו מציאות (ב"מ ל.) אמרינן דאסיר ליה עשה גבי טומאה י"ל דהיינו דווקא לגבי מלאת דכתיב בהאי פרשתא דכתיב (ויקרא כ ז) והתקדשתם אבל לגבי כל התורה לא משכינן ליה לעשה: **א)** א"נ פריך הכא אאבא דקא פריך אשת אח כשהוא אחיו מאביו וגם מאמו לא תתייבם גזרה משום אשת אחיו מאמו ומצות יבום מתקיים באשת אחיו מאביו אבל לגבי אליבא דה לד אמרהות ולא שייך למגזר משום אשת אחיו מאמו: **ב)** א"נ יש לפרש דקא בעי תלמודא הכא היכא שיש אח אחד שהיה בעולמו ואח אחר שלא היה בעולמו לא תתייבם אותו שבעולמו משום גזרה (לא"ל) [דאמר] שלא היה בעולמו ומצות יבום מתקיים היכא שאין כאן אח שלא היה בעולמו:

תוס' חד מקמאי

תניא אסור מצוה או אסור קדושה בא עליה או חלץ לה נפטרה צרתה. פצוע דכא וכרות שפכה סריס וזקן או חולצין או מייבמין כיצד מתו ולהן נשים ועמדו אחים ועשו מאמר בנשותיהם נתנו גט או שחלצו מה שעשו עשו אם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר לא יבוא פצוע דכא אלמא מדאורייתא חייבי לאוין רמיין לייבום דאתי עשה ודחי לא תעשה. והא דקתני במתני' אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל חולצת ולא מתייבמת מדרבנן דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ותניא נמי [הכי] אם בעלו קנו בביאה ראשונה ואסור עשה דוחה לא תעשה

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה י סמג עשין כא טוש"ע אה"ע סימן קעד סעי' ג:

יד ב מיי' שם:

טו ג מיי' שם טוש"ע שם:

טז ד מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה ו:

יז ה מיי' שם ופ"י מהלכות טומאת צרעת הלכה ה ופ"ו מהלכות יבום הלכה י:

תורה אור השלם

1. לֹא יָבֹא פָּצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בְּקָהָל יְיָ:
דברים כג ב

2. קְדֹשִׁים יִהְיוּ לֵאלֹהֵיהֶם וְלֹא יְחַלְּלוּ שֵׁם אֱלֹהֵיהֶם כִּי אֶת אִשֵּׁי יְיָ לֶחֶם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מַקְרִיבִם וְהָיוּ קֹדֶשׁ:
ויקרא כא ו

3. כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים כִּי קָדוֹשׁ אָנִי וְלֹא תְטַמְּאוּ אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל הַשֶּׁרֶץ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ:
ויקרא יא מד

הגהות הב"ח

(ה) גמ' כילד מתו ולהם נשים ולהם אחין ועמדו אחין: (ב) שם אלמנה לכה"ג מן האירוסין נמי: (ג) רש"י ד"ה אלא וכו' אלמנה לכה"ג מן האירוסין נמי: (ד) תוס' ד"ה (בע"ב) אי הכי וכו' איצטריך כדפריך לקמן בפ' המולך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' והזקן או חולצין או מייבמין. נ"ב בתוספתא (ספ"ב) גרים חולצין ולא מייבמין וכ"ה בר"ף ורא"ש ספ"ק (אבל בתוספתא פי"א שהיא היא ממש הבריתא דכאן איתא או חולצין או מייבמין וערש"י. אלא דקמ"ל דגיטו לדינא דגם זקן ביותר שאם כתו אינו מייבם לכתחלה וכמ"ש הרמב"ם וש"פ):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' איתמר וכו' וחל אמר פוטרת וכו'. נ"ב מיי' פ"ו מהל' יבום הלכה י יא וש"ס: ב) רש"י ד"ה תיובתא דרבא ותיובתא דר"ל ודפס בלבו נ"ל דרב אשי. נ"ב דר"ל לא איתותב כדלקמן בסמוך ועי' יבין שמועה דף פ"ב ע"א:

מוסף רש"י

סריס אדם. הוא"ל והיתה לו שעת הכושר (לקמן עט:). **והזקן.** נקט ליה בהדי הנך משום דדמי להו דהיתה לו שעת הכושר והשתא פסק מלידה (שם). **ונתנו גט.** כלומר או נתנו לה גט (שם). **מה שעשו עשו.** ולריכות גט למאמרן, או אם נתנו גט אסורין שוב לייבמן ואוקמינן לקמן (בד.) על שם אחיו לגלה, שייש המייבם כל נכסי המת ואין אחין אחין מוקלין עמו (לעיל יז:). **ביאה ראשונה.** דייבום מקיימא מצות עשה, ביאה שניה לאו מצות יבום הוא (סנהדרין יט.).

כיצד פרק שני יבמות

כי אם כל התועבות האלה. גבי עריות כתיב ומשמע התועבות הקשות: **מכלל דיש רצות.** וקלות מהן ואסורות: **אלה.** במדות כתיב[1] כי תועבת ה' כל עושה אלה כל עושה עול ומדקאמר יותר משל עריות מכלל דהמה[2] לאו קשה הוא: **הכתיב אלה.** מכל התועבות האלה ונכרתו[3]: **עריות אפשר בהקנה.** כל זמן שלא הוליד ממזר יפרוש הימנה ויתחרט אבל מדות גזל את הרבים הוא ואינו יודע למי יחזיר ואע"ג דקיימא לן[4] יתקן בהם גרבי רבים לאו תשובה מעלייתא הוא: **ואזן.** לשון אזנים בית אחיזה כדאמר בעירובין[5] לימד דעת את העם לדגמרה בסימני טעמא ואסברה בדדמי גמר מילתא ממילתא והזהיר על דברי סופרים כדכתיב ויותר מהמה בני להזהר[6] להזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה וגזר על השניות: **אזנים.** של קופה לאחוז בהן הקופה ומשתמרת שלא תפול ה"נ ע"י שניות מתרחקין מן העריות: **פרעהו.** [7]הגילהו לאיסור והוסיף עליו כדי שלא תעבור בו. כמו גדל פרע[8]: **ושמרתם את משמרתי.** גבי עריות כתיב: **אם אמו.** אמו כתיבא[9] וגזרו רבנן על אם אמו כדי שלא יפגע באמו. וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו ואע"ג דגזירה לגזירה הוא כדאמר לקמן[10] משום דתרוייהו אימא רבתא קרו להו: **ואשת אביו.** משום אשת אביו הכתובה[11]: **ואשת אבי אמו.** ואע"ג דאשת אבי אביו (אם) אמו גזירה משום אשת אבי אביו דתרוייהו אבא רבא קרו להו והילכך חדא הוא: **ואשת אחי האב מן האם.** דמן התורה ערות אחי אביך כתיב[12] ואמרינן לקמן בהנא על יבמתו[13] דבאחי אביו מן האב קמשתעי אבל אם היה אחיו של אביו מן האם שריא וגזרו רבנן עלה משום אשת אחי אביו מן האב: **ואשת אחי האם מן האב.** כגון נפתלי אחי יוכבד מאביה ונשא אשה אסורה לאהרן משום שייה דאע"ג דאשת אחי אמו לא כתיבא גזרו בה רבנן היכא דהוא אחי אמו מן האב גזירה משום אחי אביו מן האם שייה אמו[14] ואיכא לד אבי אבל אם היה נפתלי אחי יוכבד מן האם ולא מן האב מיבעי לקמן בגמרא [ע"ב] לי גזור רבנן עלה לי לאו: **ולא נמו.** גזור משום כלתו: **ולא נמו.** מפרש טעמא לקמן [שם] גזירה משום כלת בנו: **חורגו.** בן אשתו: **ואסור בבת חורגו.** לקמן פריך הא דאורייתא היא את בת בנה [ויקרא יח] ואמאי תני לה בהדי שניות: **הא פסיקא ליה.** בת חורגו לעולם אסורה לו: **הא לא פסיקא ליה.** בת אשת חמיו האסורה לו משום אחות אשה הואיל ולאחר מיתת אשתו מותרת לו לא פסיקא ליה: **ד' נשים שניות יש להן הפסק.** שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר. אבל האחרות כגון אם אמו אם אין (ב) להם הפסק שלמעלה הימנה עד סוף כל הדורות הויא נמי שייה וכן אשת אבי אביו ואם אבי אביו למעלה מהן עד לעולם אסור כגון אשת אבי אבי אביו ואם אבי אבי אביו: **ונקיט רב בידיה תלת.** לפרושי תלת מהנך ארבעה אבל רביעית לא הוה ידע מה היא אבל גמרא הוה גמיר דארבע הוא: **אשת אחי האם מן האב.** היא לבדה שייה אבל אשת אחי אם אמו מותרת: **ואשת אחי האב מן האם.** לבדה שייה אבל אשת אחי אבי אביו מן האם מותרת וטעמא משום דלא שייכא בהו ערוה דאורייתא אבל אם אמו דשייכא בדורותיה ערוה דאורייתא כגון אמו ואשת אבי אביו יש בדורותיה אשת אב דאורייתא ואם אביו נמי אע"ג דלא שייכא בדורה ערוה דאורייתא אין לה הפסק ואסורה אף אם אבי אביו דמיחלפא באם אם אמו: **ולאו.** יש לה הפסק. ולקמן פריך היכי תשיב כלתו בהדי שניות הא דאורייתא היא ומתרץ אימא כלת בתו דחשבינן לה לעיל בשניות וקאמר רב דיש לה הפסק הואיל ולא שייכא בה איסור כלה דאורייתא הילכך כלת בת בתו שריא אבל כלת בנו אין לה הפסק וכלת בן בנו נמי אסירא הואיל ושייכא בדורות הללו איסור כלה דאורייתא: **אשת אבי אמו.** יש לה הפסק ושרינן אשת אבי אבי אמו הואיל ולא שייכא בדורות הללו אישות אב דאורייתא: **וסימן.** הא דאוסיף זעירי דעילאי דרב הוא דור אחד למעלה משניות דרב דחשיב אשת אחי האם וזו של זעירי דור אחד למעלה (ג): **אשת אבי אמו מחלפא באשת אבי אביו.** דאי אמרת יש לה הפסק אתי למימר באשת אבי אביו יש לה הפסק והתם איכא בתותם דורות אישות דאורייתא: **הכא שביה דאויל.** למשפחת אביו אדם רגיל ליל ויודע שיש שם קורבה יותר מאמו הילכך לא מיחלפי: דאורייתא

[1] (דף כא.): בשעה שתיקן שלמה נטילת ידים ועירובין יצאת בת קול ואמרה כו' ולא תשיב שניות אחמיו אחר בת בת קול תקנה: **ומותר באשת חמיו.** ירושלמי אשת חמיו אסורה משום[2] מרלית העין ול"ת תורה היא לאסור' הא דוד נשא לנפה בת איה וקאמר נמי שני חורגין שגדלו בבית אסורה מפני מרלית העין רבי חנינא אומר יסבון באמתרא דלא חכימי להו ומעשה בפרוביינלא באחד שהיה טבחו טבוח ויינו מזוג לישא אשת חמיו ואפסדיה ר"ת לסעודתיה ואע"ג דשמעתין שרי להו אשת חמיו וחורגו שמא [3] אחר כך אסרוס ומיהו בסוף משום מלחמה [4] מוכיח סוגיא דלא חיישינן למרלית העין גבי חורגה הגדילה בין האחין: **אי הכי אשת חמיו נמי.** מאם [5] אם חמיו לא מצי למיפרך דתימא ליה אי מותרת לך כו' דבעיא היא לקמן אם שניות דרבי חייא יש להן הפסק או לא: לא

רב יהודה אמר [6] **ואזן וחקר.** והא דאמר פרק שני דעירובין (דף כא.): בשעה שתיקן שלמה נטילת ידים ועירובין יצאת בת קול ואמרה כו' ולא תשיב שניות אחמיו אחר בת בת קול תקנה:

באלמנה מן הנשואין כולי עלמא לא פליגי דלא פטרה דאין עשה דוחה לא תעשה ועשה כי פליגי באלמנה מן הארוסין מ"ד פוטרת אתי עשה ודחי את לא תעשה ומאן דאמר אינה פוטרת לא אתי עשה ודחי את לא תעשה כיון דאפשר בחליצה מיתיבי ואם בעלו קנו תיובתא לימא תיהוי נמי תיובתא דר"ל אמר לך ר"ל כי אמינא אנא היכא דמקיימי מצוה אבל הכא חליצה במקום ייבום לאו מצוה היא [8]אמר [7]רבא רמז לשניות מן התורה מנין שנאמר [1]כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ האל קשות מכלל דאיכא רכות ומאי גינהו שניות [8]ומאי משמע דהאל לישנא דקשה הוא דכתיב [2]ואת אילי הארץ לקח לימא פליגא דר' לוי [3]דא"ר לוי [2]קשה עונשין של מדות יותר מעונשין של עריות שזה נאמר בהן אל וזה נאמר בהן [3]אלה אל קשה ואלה קשה מאל גבי עריות נמי הא כתיב [4]אלה ההוא למעוטי מדות מכרת אלא מאי חומרייהו הני אפשר בתשובה הני לא אפשר בתשובה רב יהודה אמר מהכא [5]ואזן וחקר תקן משלים הרבה ואמר עולא [3]א"ר אלעזר קודם שבא שלמה היתה תורה דומה לכפיפה שאין לה אזנים עד שבא שלמה ועשה לה אזנים ר' אושעיא אמר מהכא [6]פרעהו אל תעבר בו שטה מעליו ועבור אמר רב אשי משל דר' אושעיא למה הדבר דומה לאדם משמר פרדס משמרו מבחוץ כולו משתמר משמרו מבפנים שלפניו משתמר שלאחריו אינו משתמר והא דרב אשי [7]בדותא היא התם שלפניו מיהא משתמר הכא אי לאו שניות פגע בערוה גופה רב כהנא אמר מהכא [7]ושמרתם את משמרתי [8]עשו משמרת למשמרתי א"ל אביי לרב יוסף הא דאורייתא היא דאורייתא ופירשו רבנן כל התורה נמי פירשו רבנן אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא: ת"ר [9]מה הם שניות [2]אם אמו [1]ואם אביו [2]ואשת אבי אביו אמו [1]ואשת אבי אמו [1]ואשת אחי האב מן האם [2]ואשת אחי האם מן האב [3]וכלת בנו [1]וכלת בתו [2]ומותר אדם באשת חמיו ובאשת חורגו ואסור בבת חורגו [4]וחורגו מותר באשתו ובתו ואשת חורגו אומרת לו אני מותרת לך ובתי אסורה לך בת חורגו דאורייתא היא דכתיב [8]את בת בנה ואת בת בתה משום דקבעי למיתני סיפא אשת חורגו אומרת לו אני מותרת לך ובתי אסורה לך ואע"ג דבתי אסורה לך מדאורייתא בדידי לא גזור ביה רבנן תנא רישא נמי בת חורגו אי הכי אשת חמיו נמי תימא אני מותרת לך ובתי אסורה לך דהויא אחות אשתו הא פסיקא ליה הא לא פסיקא ליה: אמר רב [3]ארבע נשים יש להן הפסק נקיט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן האם וכלתו וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו אמר רב נחמן בר יצחק וסימניך דעילאי דרב ורב מאי טעמא לא חשיב ליה מיחלפא ליה באשת אבי אביו וזעירי להתם שכיח ואזיל להכא לא שכיח ואזיל כלתו

[1] (מיי' פ"ז מהל' מאכ"א הלכה ו סמג לאוין קי קנג טור סה"ע סימן טו):

יט ב מיי' פ"ז מהל' מאכ"א הלכה יב סמג לאוין קנג טוש"ע מ"מ סימן רלח סעיף יט:

כ ג מיי' פ"ז מהל' מאכ"א הלכה ו סמג לאוין קי טוש"ע אה"ע סימן טו סעי' ג:

כא ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

כב ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

כג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כד ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

כה ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

כו ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יט:

כז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:

כח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כד:

כט ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:

ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:

עין משפט נר מצוה

יח א (מיי' פ"ז מהל' מאכ"א הלכה ו סמג לאוין קי קנג טור סה"ע סימן טו):

יט ב מיי' פ"ז מהל' מאכ"א הלכה יב סמג לאוין קנג טוש"ע מ"מ סימן רלח סעיף יט:

כ ג מיי' פ"ז מהל' מאכ"א הלכה ו סמג לאוין קי טוש"ע אה"ע סימן טו סעי' ג:

כא ד מיי' שם טוש"ע שם סעי' ד:

כב ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:

כג ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

כד ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:

כה ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ט:

כו ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יט:

כז י מיי' שם טוש"ע שם סעיף כ:

כח כ מיי' שם טוש"ע שם סעיף כד:

כט ל מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:

ל מ מיי' שם טוש"ע שם סעיף יח:

תורה אור השלם

1. כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אַנְשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וַתִּטְמָא הָאָרֶץ: ויקרא יח כז
2. וַיִּקַּח מִזֶּרַע הַמְּלוּכָה וַיִּכְרֹת אִתּוֹ בְּרִית וַיְבָא אִתּוֹ בָּאָלָה וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח:
יחזקאל יז יג
3. כִּי תוֹעֵבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ כָּל עֹשֵׂה אֵלֶּה כֹּל עֹשֵׂה עָוֶל: דברים כה טז
4. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:
ויקרא יח כט
5. וַיְהִי שָׁהִיָּה קְהֻלַּת חָכָם עוֹד לְמַד דַּעַת אֶת הָעָם וְאָזַן וְחִקֵּר תִּקֵּן מְשָׁלִים הַרְבֵּה:
קהלת יב ט
6. פָּרְעֵהוּ אֵל תֵּעָבֵר בּוֹ שְׁטֵה מֵעָלָיו וַעֲבוֹר:
משלי ד טו
7. וּשְׁמַרְתֶּם אֶת מִשְׁמַרְתִּי לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת מֵחֻקּוֹת הַתּוֹעֵבֹת אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ לִפְנֵיכֶם וְלֹא תִטַּמְּאוּ בָהֶם אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם: ויקרא יח ל
8. עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת בַּת בִּנָּהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שְׁאֵרָה הֵנָּה זִמָּה הוּא: ויקרא יח יז

מוסף רש"י

עונשין של מדות. אם עושה כהן עול, מעונשין של עריות. אם נכשל כהן (רשב"ם ב"ב פח:). **שזה נאמר בהן אל.** עריות דכתיב את התועבות האל, וזה נאמר בהן אלה. במדות כתיב אלה, דכתיב כל עושי אלה כל עושי עול (שם). **ואלה קשה מאל.** דמשום הכי הוסיף הכתוב בהן ה' לרבות ולהגדיל הקישוי (שם). **גבי עריות נמי הא כתיב אלה.** כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו (שם).

גליון הש"ם

גמ' ומאי משמע דהאל לישנא דקשה הוא. עי' מדרש רבה פרשה תולדות פ' סד בפסוק את כל האדלות האל:

הגהות הב"ח

(**א**) רש"י ד"ה ואשת אחי האם מן האב וכו' דהויא נמי שייה משום דתרוייהו איכא לד אב: (**ב**) ד"ה ד' נשים וכו' אין להם הפסק שלמעלה וכו' הוא"ל נמי שייה הואיל ואמו מן התורה וכן אשת אבי אביו הואיל דאורייתא וכן אם אביו למעלה מהן וכו' ואם אבי אביו כל"ל ותיבת אבי נמחק פעמים: (**ג**) ד"ה וסימן וכו' למעלה מאשת אחי אמו אם ס"ד: (**ד**) תוס' ד"ה רב יהודה אמר מהכא ואיתן: (**ה**) ד"ה לא הכי וכו' מאם אם אם אמיו לא. ג"כ כן הגיה מהרש"ל ועיין בש"מ הב"ח סי' ז:

תוספות ישנים

דלא אפשר בתשובה דאין יודע למי משלם ואין להקשות יעשה מהן גרבי רבים (ב"ק לד:) דמ"מ אין זה תשובה כתיקונה כיון דאינו משלם לאותו שגזל: הני אפשר בתשובה ובגבל שלא הוליד בן לאם הולך בן הוי תעניות לא יוכל לתקון (לקמן כב:): עד שבא שלמה ועשה לה אזנים. וא"ת התם פרק עושין פסין (עירובין כא:) תשיב עירובין וטבי"ל דקאמר בשעה שתקן שלמה עירובין וידים ואמאי לא תשיב שניות דהכא וי"ל דלא תשיב אלא דבר המלוי בחכמה ובסברת הלב. אבל הכא אין הדבר תלוי בחכמה אלא להתמיד ולעשות סייג לתורה:

תוס' חד מקמאי

תנו רבנן מה הן שניות אם אמו ואם אביו ואשת אבי אביו ואשת אבי אמו פי' כל הני אין להן הפסק דאם אמו ואם אבי אביו ואשת אבי אבי אביו ואשת אבי (אבי) אמו [אסור] עד סוף כל הדורות. אמר רב [ארבע נשים] יש להן הפסק. ונקט רב בידיה תלת אשת אחי האם מן האב ואשת אחי האב מן (האב) [האם] וכלתו בתו אבל כלת בן בנו עד סוף כל הדורות אין להן הפסק. וזעירי מוסיף אף אשת אבי אמו.

לי עבד ליה תשובה מעלייתא, דכתיב והשיב את הגזלה, והוא אינו יודע למי יחזיר, ואע"ג דלמרינן יעשה בהן גרבי רבים, אין זו תשובה מעליא, מאחר שאינו משיב לבעליה, אלא שמירבו לו המוטבו (שם). ועשה לה אזנים. שתקן עירובין וידים וגזר על השניות תלויה בהשבת גזילה, דכתיב והשיב את הגזלה, והוא אינו יודע למי יחזיר, ואע"ג דלמרינן יעשה בהן גרבי רבים, אין זו תשובה מעליא, מאחר שאינו משיב לבעליה, אלא שמירבו לו המוטבו (שם). ועשה לה אזנים. שתקן עירובין וידים וגזר על השניות לעריות ועל ידי כך אוזנין ישראל במלות, שנתרחקו מן העבירה, כדרך שנוח לאחוז בכלי שיש לו בית יד משאין לו (עירובין כא:).

רב יהודה אמר [6] **ואזן וחקר.** [7]הגילהו לאיסור והוסיף עליו כדי שלא תעבור בו. כמו גדל פרע[8]: **ושמרתם את משמרתי.** גבי עריות כתיב: **אם אמו.** אמו כתיבא[9] וגזרו רבנן על אם אמו כדי שלא יפגע באמו. וגזרו נמי באם אביו משום אם אמו ואע"ג דגזירה לגזירה הוא כדאמר לקמן[10] משום דתרוייהו אימא רבתא קרו להו: **ואשת אבי אביו.** משום אשת אבי אביו הכתובה[11]: **ואשת אבי אמו.** ואע"ג דאשת אבי אביו (אם) אמו גזירה משום אשת אבי אביו דתרוייהו אבא רבא קרו להו והילכך חדא הוא: **ואשת אחי האב מן האם.** דמן התורה ערות אחי אביך כתיב[12] ואמרינן לקמן בהנא על יבמתו[13] דבאחי אביו מן האב קמשתעי אבל אם היה אחיו של אביו מן האם שריא וגזרו רבנן עלה משום אשת אחי אביו מן האב: **ואשת אחי האם מן האב.** כגון נפתלי אחי יוכבד מאביה ונשא אשה אסורה לאהרן משום שייה דאע"ג דאשת אחי אמו לא כתיבא גזרו בה רבנן היכא דהוא אחי אמו מן האב גזירה משום אחי אביו מן האם שייה אמו[14] ואיכא לד אבי אבל אם היה נפתלי אחי יוכבד מן האם ולא מן האב מיבעי לקמן בגמרא [ע"ב] לי גזור רבנן עלה לי לאו: **ולא נמו.** גזור משום כלתו: **ולא נמו.** מפרש טעמא לקמן [שם] גזירה משום כלת בנו: **חורגו.** בן אשתו: **ואסור בבת חורגו.** לקמן פריך הא דאורייתא היא את בת בנה [ויקרא יח] ואמאי תני לה בהדי שניות: **הא פסיקא ליה.** בת חורגו לעולם אסורה לו: **הא לא פסיקא ליה.** בת אשת חמיו האסורה לו משום אחות אשה הואיל ולאחר מיתת אשתו מותרת לו לא פסיקא ליה: **ד' נשים שניות יש להן הפסק.** שלמעלה מהן ולמטה מהן מותר. אבל האחרות כגון אם אמו אם אין (ב) להם הפסק שלמעלה הימנה עד סוף כל הדורות הויא נמי שייה וכן אשת אבי אביו ואם אבי אביו למעלה מהן עד לעולם אסור כגון אשת אבי אבי אביו ואם אבי אבי אביו: **ונקיט רב בידיה תלת.** לפרושי תלת מהנך ארבעה אבל רביעית לא הוה ידע מה היא אבל גמרא הוה גמיר דארבע הוא: **אשת אחי האם מן האב.** היא לבדה שייה אבל אשת אחי אם אמו מותרת: **ואשת אחי האב מן האם.** לבדה שייה אבל אשת אחי אבי אביו מן האם מותרת וטעמא משום דלא שייכא בהו ערוה דאורייתא אבל אם אמו דשייכא בדורותיה ערוה דאורייתא כגון אמו ואשת אבי אביו יש בדורותיה אשת אב דאורייתא ואם אביו נמי אע"ג דלא שייכא בדורה ערוה דאורייתא אין לה הפסק ואסורה אף אם אבי אביו דמיחלפא באם אם אמו: **ולאו.** יש לה הפסק. ולקמן פריך היכי תשיב כלתו בהדי שניות הא דאורייתא היא ומתרץ אימא כלת בתו דחשבינן לה לעיל בשניות וקאמר רב דיש לה הפסק הואיל ולא שייכא בה איסור כלה דאורייתא הילכך כלת בת בתו שריא אבל כלת בנו אין לה הפסק וכלת בן בנו נמי אסירא הואיל ושייכא בדורות הללו איסור כלה דאורייתא: **אשת אבי אמו.** יש לה הפסק ושרינן אשת אבי אבי אמו הואיל ולא שייכא בדורות הללו אישות אב דאורייתא: **וסימן.** הא דאוסיף זעירי דעילאי דרב הוא דור אחד למעלה משניות דרב דחשיב אשת אחי האם וזו של זעירי דור אחד למעלה (ג): **אשת אבי אמו מחלפא באשת אבי אביו.** דאי אמרת יש לה הפסק אתי למימר באשת אבי אביו יש לה הפסק והתם איכא בתותם דורות אישות דאורייתא: **הכא שביה דאויל.** למשפחת אביו אדם רגיל ליל ויודע שיש שם קורבה יותר מאמו הילכך לא מיחלפי: דאורייתא

למעוטי מדות מכרת. דס"ד אמינא כיון דעול מדות נקראו מועבות הוה אמינא הרי הן בכלל כל אשר יעשה מכל התועבות, אי לא כתב אלה דמשמע מיעוט, ולא משום גו"ש, דאפילו אמר אלה לא דייינינן לאין אדם דן גזירה שוה מעצמו אא"כ למדו מרבותיו, ולא מק"ו דהא אפשר בתשובה והאי לא אפשר בתשובה. מדות שגנבו את הרבים אי אפשר לו בתשובה, שהרי אשתו אלא מאי חומרייהו. דמדות כיון דבעריות איכא כרת וכדילהו ליכא כרת (שם). **הני אפשר בתשובה.** עריות מועלת תשובה

לא אסרו בלת בתו אלא משום בלת בנו. ותימה דאמאי לא אסרינן לה משום כל שבנקבה ערוה בזכר גזרו על אשתו משום שנייה כדלקמן דטעם גמור הוא ולא סימנא בעלמא מדפריך עלה מ"ש הני ומ"ש (ב) הני (ג) הא בחד קדושי מקרב לה כו' ועוד מדפשיט דאורייתא היא דכתיב [1]ערות כלתך לא תגלה אימא כלת בנו וכלת בנו יש לה הפסק (ד) והא תניא כלתו ערוה כלת בנו שניה וכן אתה אומר [א]בבנו ובן בנו עד סוף כל הדורות אלא אימא כלת בתו דאמר רב חסדא הא מילתא מגברא רבה שמיע לי ומנו רבי אמי לא אסרו כלה אלא מפני כלה ואמרו לי כלדאי מלפנא הוית אמינא אי גברא רבה הוינא אסברא מדעתי אי מקרי דרדקי הוינא אשיילה מרבנן דאתו לבי כנישתא השתא סברתה מדעתי לא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו אמר ליה אביי לרבא אסברה לך כגון כלתה דבי בר ציתאי רב פפא אמר כגון כלתה דבי רב פפא בר אבא רב אשי אמר כגון כלתה דבי מרי בר איסק: איבעיא להו [ב]אשת אחי האם מן האם מהו אשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם מן האב דאיכא צד אב הוא דגזרו רבנן אבל היכא דליכא צד אב לא גזרו בהו רבנן או דלמא ל"ש אמר רב ספרא היא [ג]גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אמר רבא אטו כולהו לאו גזירה לגזירה נינהו אמו ערוה [ד]אם אמו שניה וגזרו על אם אביו משום אם אמו וטעמא מאי כולהו דבי אימא רבתי קרו ליה [ה]אשת אביו ערוה אשת אבי אביו שניה וגזרו על אשת אבי אמו משום אשת אבי אביו וטעמא מאי כולהו דבי אבא רבה קרו ליה אשת אחי האב מן האב ערוה אשת אחי האב מן האם שניה וגזרו על אשת אחי האם מן האב משום אשת אחי האב מן האם וטעמא מאי משום דכולהו דבי דודי קרי להו מאי תא שמע דכי אתא רב יהודה בר שילא אמר אמרי במערבא כל שבנקבה ערוה בזכר גזרו על אשתו משום שניה ואמר רבא וכללא הוא [ה]חמותו ערוה אשת חמיו מותרת בת חמותו ערוה אשת בן חמותו מותרת בת חמיו ערוה אשת בן חמיו מותרת בת חורגתו ערוה אשת חורגו מותרת בת חורגו ערוה אשת בן חורגו מותרת והא דרב יהודה בר שילא לאיתויי מאי לאו לאיתויי אשת אחי האם מן האם דכל שבנקבה ערוה בזכר גזרו [ג]אשתו משום שניה מאי שנא הני ומאי שנא הא הא בחד קידושין מקרב לה הני עד דאיכא תרי קידושין לא מקרב להו שלח ליה רב משרשיא מתוסנייא לרב פפי ילמדנו רבינו אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב מהו מדלמטה ערוה למעלה נמי גזרו ביה או דלמא הא איתפליג דרתא ת"ש מה הן שניות ולא קחשיב להו בהדייהו [ד]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר שניות דבי רבי חייא [ה] אמימר [ו]אכשר באשת אחי אבי אביו ובאחות אבי אביו א"ל רב הלל לרב אשי לדידי חזיא לי שניות מר בריה דרבנא וכתיבן שיתסרי לאיסורא מאי לאו תמני דמתניתא ושית דבי רבי חייא והנך תרתי הא שיתסרי ולטעמיך שיבסרי הויין דהא איכא אשת אחי האם מן האם דפשטינן לאיסורא הא לא קשיא הנך דאורייתא היא דכתיב [1]ערות כלתך לא תגלה אימא כלת בנו וכלת בנו יש לה הפסק [ו]והא תניא כלתו ערוה כלת בנו שניה וכן אתה אומר [א]בבנו ובן בנו עד סוף כל הדורות אלא אימא כלת בתו דאמר רב חסדא הא מילתא מגברא רבה שמיע לי ומנו רבי אמי לא אסרו כלה אלא מפני כלה ואמרו לי כלדאי מלפנא הוית אמינא אי גברא רבה הוינא אסברא מדעתי אי מקרי דרדקי הוינא אשיילה מרבנן דאתו לבי כנישתא השתא סברתה מדעתי לא אסרו כלת בתו אלא משום כלת בנו אמר ליה אביי לרבא אסברה לך כגון כלתה דבי בר ציתאי רב פפא אמר כגון כלתה דבי רב פפא בר אבא רב אשי אמר כגון כלתה דבי מרי בר איסק: איבעיא להו [ב]אשת אחי האם מן האם מהו אשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם מן האב דאיכא צד אב הוא דגזרו רבנן אבל היכא דליכא צד אב לא גזרו בהו רבנן או דלמא ל"ש אמר רב ספרא היא [ג]גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה אמר רבא אטו כולהו לאו גזירה לגזירה נינהו אמו ערוה [ד]אם אמו שניה וגזרו על אם אביו משום אם אמו וטעמא מאי כולהו דבי אימא רבתי קרו ליה [ה]אשת אביו ערוה אשת אבי אביו שניה וגזרו על אשת אבי אמו משום אשת אבי אביו וטעמא מאי כולהו דבי אבא רבה קרו ליה אשת אחי האב מן האב ערוה אשת אחי האב מן האם שניה וגזרו על אשת אחי האם מן האב משום אשת אחי האב מן האם וטעמא מאי משום דכולהו דבי דודי קרי להו מאי תא שמע דכי אתא רב יהודה בר שילא אמר אמרי במערבא כל שבנקבה ערוה בזכר גזרו על אשתו משום שניה ואמר רבא וכללא הוא [ה]חמותו ערוה אשת חמיו מותרת בת חמותו ערוה אשת בן חמותו מותרת בת חמיו ערוה אשת בן חמיו מותרת בת חורגתו ערוה אשת חורגו מותרת בת חורגו ערוה אשת בן חורגו מותרת והא דרב יהודה בר שילא לאיתויי מאי לאו לאיתויי אשת אחי האם מן האם דכל שבנקבה ערוה בזכר גזרו [ג]אשתו משום שניה מאי שנא הני ומאי שנא הא הא בחד קידושין מקרב לה הני עד דאיכא תרי קידושין לא מקרב להו שלח ליה רב משרשיא מתוסנייא לרב פפי ילמדנו רבינו אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב מהו מדלמטה ערוה למעלה נמי גזרו ביה או דלמא הא איתפליג דרתא ת"ש מה הן שניות ולא קחשיב להו בהדייהו [ד]תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר שניות דבי רבי חייא [ה] אמימר [ו]אכשר באשת אחי אבי אביו ובאחות אבי אביו א"ל רב הלל לרב אשי לדידי חזיא לי שניות מר בריה דרבנא וכתיבן שיתסרי לאיסורא מאי לאו תמני דמתניתא ושית דבי רבי חייא והנך תרתי הא שיתסרי ולטעמיך שיבסרי הויין דהא איכא אשת אחי האם מן האם דפשטינן לאיסורא הא לא קשיא הנך

אסרו כלה בתו אלא משום כלת בנו. ותימה דאמאי לא אסרינן לה משום כל שבנקבה ערוה בזכר גזרו על אשתו משום שנייה כדלקמן דטעם גמור הוא ולא סימנא בעלמא מדפריך עלה מ"ש הני ומ"ש (ב) הני (ג) הא בחד קדושי מקרב לה כו' ועוד מדפשיט מינה אשת אחי האם מן האם ולא מוקי לה בכלת בתו ואור"י דתנא דברייתא לית ליה ההוא טעמא אבל בדורות האחרונים גזרו ולהכי כי פריך מאי שייר דהאי שייר לא בעי למימר דשייר אשת אחי האם מן האם דפשטנא לאיסור' ואם תאמר מאי פריך וכללא הוא חמותו ערוה כו' דלמא בהני נמי גזרו בתר הכי מהאי טעמא וי"ל דקיס ליה בהנהו דשמו והא דפריך לקמן וליטעמיך שבסרי הויין אע"ג דבתר הכי גזרו כדפי' יודע הוא דשניות דמר בריה דרבנא בדורות אחרונים הוה: **רב אשי אמר כגון כלה דבי רב מרי בר איסק.** כל חד נקיט אותו שהיה בימיו וא"ל דתרי מרי בר איסק הוו אחד בימי רב אשי כדמשמע הכא ובפרק אלו מציאות (ב"מ דף כב.) אמימר ורב אשי ומר זוטרא איקלעו לבוסתני' דבי מרי בר איסק ואחד היה בימי רב חסדא דאמר בהמפקיד (שם דף לט: ושם) מרי בר איסק (ו) ואיכא דאמרי חנה בר איסק אתא ליה אחוה מבי חוזאי אתא לקמיה דרב חסדא ורב חסדא נפטר בימי רבא כדאמר בפ' בתרא דיומא (ד' עה: ושם) ובישו שמת רבא גולד רב אשי כדאיתא בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עב.): **אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב מהו.** הוה מלי למיבעי אחות אם האם והיא בכלל אחות אבי האב דלמטה דילה ערוה ואית ספרים דגרסינן לה בהדיא: **מאי** שייר דהאי שייר. אף על גב דתרתי מינהו חדא חשיב להו כדקאמר בסמוך הנהו תרתי דדמיין להדדי (ז) חדא חשיב להו ופירש בקונטרס דהנך תרתי הויינו אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב ולא כמו שפירש רבינו יצחק בן רבינו מאיר דקאי אאשת אחי האם מן האם ואשת אחי האם מן האב דכולהו אחי אמו קרו להו: **אמימר אכשר בו'.** פסק רבינו חננאל דהלכה כאמימר וכן בשאלתות דרב אחאי (ח) וכן משמע דסבר רב אשי דקאמר השתא נמי דכתיבי לאיסורא לאו מר בריה דרבנא חתים עלייהו ולר"י נראה דאין הלכה כאמימר דסוגיא דגמרא בהחולץ (לקמן דף מ: ושם) (ט) דלא כוותיה (י) וקאמר נמי אמימר מוקי לה משום חולץ וקסבר גזרו שניות בחלוצה ואין התלמוד רוצה לפשוט בעיא שלו מדברי אמימר (כ): שניות

דאורייתא היא. והיכי חשיב לה רב בהדי שניות: **אלא אימא כלה בתו.** וטעמא פריסנא לעיל (ו) לפי שאין בגדה לד כלות דאורייתא: **לא אסרו כלה.** סתם משמע (ז): **אמרו לי כלדאי.** החוזים בכוכבים: **מלפנא הוית.** חכם תהיה: **ואמינא.** אי האי מלפנא דאמרו לי גברא רבא בתלמוד משמע אסברא להא דר' אמי דלא אסרו כלה מדעתי ולא אשאלנה בבית המדרש: ואי האי מלפנא מקרי דרדקי הוא ולאו תלמיד אשיילה מרבנן כלומר אהיה צריך לשאול ולא אבינה מדעתי: **לא אסרו כלת בתו.** דהא ליתא בבת לד כלה דאורייתא אלא משום כלת בנו דיש בבן לד כלה דאורייתא כגון אשת בנו: **כגון כלתה דבר ציתאי.** שהיתה לו כלת הבן וכלת הבת ואתו לאיחלופי וכן כולהו: **דאיכא לד אב.** ואיכא למיגזר משום אשת אחי האב מן האב דאורייתא: **או דלמא לא שנא.** אשת אחי האם מן האם מאשת אחי האם מן האב: **היא גופה.** אשת אחי האם מן האב: **אטו כולהו דו'.** הא כולהו לאו דוקא: **אם אמו שניה.** שסמוכה לערוה: **וגזרו רבנן על אם אביו.** שאין בה לד ערוה משום אם אמו: **וטעמא מאי וכו'.** אשת אבי אביו שנייה שסמוכה לאשת אב: **וגזרו רבנן על אשת אבי אמו.** אע"ג דלא שייך לד אישות אב דאורייתא לא למעלה ולא למטה משום אשת אבי אביו: ה"ג **כולהו דבי דודי קרו להו** וא"ג רבתי: **כל שבנקבה ערוה.** שאם היתה נקבה היתה ערוה לזה גזרו בזכר על אשתו וכולהו מפרש ומזיל להו: ה"ג **ואמר רבא וכללא הוא.** בתמיה: **בת חמותו ערוה.** שהיא אחות אשתו: **לאו לאיתויי אשת אחי האם מן האם דבנקבה ערוה.** דאחות האם מן האם ערוה דכתיב (ח) ערות אחות אמך נתקרב אמיו וכו' בקדושין שלו נתקרב בן אמיו אצלו וקידושין: (ט) תוס' ד"ה לא אסרו וכו' מ"ש הני ומאי שנא הא הא בחד: (א) ד"ה מאי וכו' לדדי בחדא חשיב: (ד) ד"ה אמימר וכו' דקאמר אמימר מוקי כל"ל ומיבת נמי נמתק: (ה) בא"ד שלו מדברי אמימר משום דלא סבירא ליה כוותיה הס"ד:

אשת אחי האם מן האם. ואם תאמר אמאי לא קא פשיט ליה דסרי מדלא חשבה בהדי שניות וי"ל דלא חשש לשנותה משום דתנא בכר אשת אחי האם מן האב: **לאתויי מאי לאתויי אשת אחי האם מן האם.** וא"ת אמאי לא קאמר דאתא לאתויי כלת בתו אך לא אשת אחי האם מן האם. וי"ל דפסיקא ליה שנאמר זה הכלל לאחר שנשנית הברייתא דשניות וא"כ לא אתא לרבויי כלת בתו שהרי כבר תינן לה עם השניות אלא ודאי כא לחדש דבר שלא פירש כגון אשת אחי האם מן האם:

אבעיא להו אשת אחי האם מן האם מהו אשת אחי האב מן האם ואשת אחי האם מן האב דאיכא צד אב הוא דגזור רבנן אבל היכא דליכא צד אב לא או דלמא לא שנא ופשיט לאסור דכי אתא רב שילא אמר אמרי במערבא כל שבנקבה ערוה בזכר גזרו על אשתו משום שניה והא ודאי לאו כללא הוא דאילו חמותו ערוה אשת חמיו מותרת. בת חמותו ערוה אשת בן חמיו מותרת בת חורגתו ערוה אשת חורגו מותר' בת חורגו ערוה אשת בן חורגו מותרת. על כרחין דרב שילא לאתויי אשת אחי האם מן האם. אמימר אכשר באשת אחי [אבי] אביו ובאחות אבי אביו. הר' אלפס לא פסק בשניות כר' חייא. יש להן הפסק או אין להן הפסק ומסתברא לקולא דבשל סופרים הלך אחר המקל

אמר רב אשי אמר רב מרי בר איסק. ואיכא דאמרי חנה בר איסק אתא ליה אחוה מבי חוזאי אתא לקמיה דרב חסדא ורב חסדא נפטר בימי רבא כדאמר בפ' בתרא דיומא (ד' עה: ושם) ובישו שמת רבא גולד רב אשי כדאיתא בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עב.): **אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב מהו.** הוה מלי למיבעי אחות אם האם והיא בכלל אחות אבי האב דלמטה דילה ערוה ואית ספרים דגרסינן לה בהדיא: **מאי** שייר דהאי שייר. אף על גב דתרתי מינהו חדא חשיב להו כדקאמר בסמוך הנהו תרתי דדמיין להדדי (ז) חדא חשיב להו ופירש בקונטרס דהנך תרתי הויינו אשת אחי אבי האב ואחות אבי האב ולא כמו שפירש רבינו יצחק בן רבינו מאיר דקאי אאשת אחי האם מן האם ואשת אחי האם מן האב דכולהו אחי אמו קרו להו: **אמימר אכשר בו'.** פסק רבינו חננאל דהלכה כאמימר וכן בשאלתות דרב אחאי (ח) וכן משמע דסבר רב אשי דקאמר השתא נמי דכתיבי לאיסורא לאו מר בריה דרבנא חתים עלייהו ולר"י נראה דאין הלכה כאמימר דסוגיא דגמרא בהחולץ (לקמן דף מ: ושם) (ט) דלא כוותיה (י) וקאמר נמי אמימר מוקי לה משום חולץ וקסבר גזרו שניות בחלוצה ואין התלמוד רוצה לפשוט בעיא שלו מדברי אמימר (כ): שניות

הנך תרתי דדמיין להדדי. אשת אחי לבי האב ואחות אבי האב שהן לד אחות לאב ולמטה דילהו ערוה: שלישי שבבנו. בת בן בנו להא בת בנו ערוה: ושבבתו. בת בן בתו שהרי בת בתו ערוה הלכך בת בן בתו שניה וכן בת בן בנה של אשתו או בת בן בתה: רביעי שבחמיו. דור רביעי שבחמיו הייגו אם אם חמיו והוא דור רביעי לאשתו ואשתו בכלל: ושבחמותו. אם אם חמותו: שניה. דאם חמיו ואם חמותו ערוה שהן בכלל אשה ובת בנה אשה ובת בתה הלכך אמו[ה] שניה: מאי שנא למעלה. דקרי לאם אם חמיו ואם אם חמותו רביעי וקא חשיב לאשתו בחושבנא דדרי: ומאי שנא למטה. דקרי לבת בן בנו דור שלישי ולא חשיב אשתו דתהוי רביעי: נאו מכח אשתו קאתי. אלא מכח דיליה דבבנו מאנוסה עסקינן: להיא מסניפא. הא דקתני לעיל[ו] מה הן שניות בהיא אייתי רב ואמר ארבע יש להן הפסק[ז] ותו לא אבל בהנך דר' חייא איכא: ס"ש. דתני בשניות דר' חייא שלישי שבבנו ורביעי שבחמיו ותו לא אלמא יש להם הפסק: בגרים. גזרו שניות שאם היה גר נשוי אם אמו יולדת: מקדושה חמורה. שהעובדי כוכבים מוחרין על הערוות: לא גזרו בהו רבנן. דבקטן שנולד דמי ואין לו קורבה: לא יעידו. לכתחלה דקורבת אם בגרים קורבה היא דהא ודאי אמו היא: ואם העידו עדותן עדות. דבקטן שנולד דמי: מעידין לכתחלה. דלחמנא אפקריה לזרע מגרי[ח] דכתיב זרמת סוסים זרמתם (יחזקאל כג) הלכך קורבת אב אינה קורבה: מאי שנא. עדות מעריות דאמר לקמן בפרק נושאין (דף לח.) גר שהיה נשוי אחותו מן האם יולדת: לכל מסורה. הכל נושאין נשים הלכך אי שרית לקיומה אתי נמי למישרי ערוה בישראל דכולי עלמא לא ידעי דטעמא דגר משום דבקטן שנולד דמי: נתיב דין מסורה. ואי נמי מכשרת עדות אחים גרים לא אתיא לאכשורי אחין ישראל דבית דין ידעי דגר שנתגייר בקטן שנולד דמי:

מתני' אח מכל מקום. בגמרא מפרש: ואחיו לכל דבר. מפרש בגמ'[ט]: שפחה ועובדת כוכבים ולדה כמוה ובתרה אזיל כדילף בגמ'[י]: על מלבו ועל קללתו. אם הכה או קלל את אביו חייב מיתה: גמ' מדלענין יבום מיפטר. את אשת אביו מיבום פוטר כגון אם היה לו בן ממזר ונשא אשה ומת ולא ילדה לו פטורה מן היבום בשביל הממזר בן בעלה כדילף לקמן[כ] בן אין לו עיין עליו:

מיזקק

שניות דרבי חייא יש להן הפסק או לא. תימה דלעיל תנא דכלת בן בנו אסורה עד סוף כל הדורות ודומה דכ"ש בת בן בנו עד סוף כל הדורות שהן קורבי עצמו ולא מחמת קדושין וי"ל דכלת בן בנו יש[א] לאוסרו שהן בני ירושה ושכיחא אבל בת בני בנים לאו בת ירושה היא ולא שכיחא גביה:

ערוה לכל מסורה. תימה דלעיל קאמר דטעמא דגרים שלא יאמרו באנו מקדושה כו' והכא משמע טעמא משום דאתיא לאיתויי בישראל כדפי' בקונטרס וכן בפ' נושאין (לקמן דף לז: ושם) משמע דטעמא משום איתויי גבי בני יודן אמתא אישתחרור שרא להו רב אחא בר יעקב למינסב נשי דהדדי וקאמר מן האם ולא מן האב כולי עלמא לא פליגי דאסור מן האב ולא מן האם כולי עלמא לא פליגי דמותר כי פליגי מן האב ומן האם ולי משום שמא יאמרו אמאי שרי אתם מן האב ומן האם אבל לי משום איתויי ניחא דכיון דאיכא נמי לד אב לא אתי לאיתויי דבתר אב שדי להו ומגרים[ב] אין להם קורבת אב דכתיב וזרמת סוסים זרמתם ולא שייך למיגזר אטו ישראל ויש לומר דהני תרי טעמי לריכין דבקורבת אב שהיו אסורין קודם[ג] לא שייך טעמא דאיתויי שהכל יודעים דלחמנא אפקריה לזרעיה כגון אשת אביו לרבי עקיבא ואחות אביו לרבי אליעזר דאמר בפ' ד' מיתות (סנהדרין דף נח.) על כן יעזב איש את אביו ואת אמו ר' אליעזר אומר אחות אביו ור"ע אומר אשת אביו הוי טעמא שלא יאמרו כו' אבל אשת אביו לרבי אליעזר ואחות אביו לרבי עקיבא שרי דלא משום שמא יאמרו איכא ולא משום איתויי איכא אבל עריות שמצד אם שלא היו אסורות קודם[ד] יש לאסור משום איתויי דמשום שמא יאמרו ליכא והא דאמר בפרק ד' מיתות (ג"ז שם) נשא אחותו מן האם יולדת היינו משום איתויי דשמא יאמרו ליכא שלא היו נאסרות בגיותם ומן האב יקייס דמשום איתויי ליכא בגד אב כדפרישית והיינו טעמא נמי דאמר אחין מן האם לא יעידו לכתחלה דלמא אתי לאיתויי אבל מן האב יעידו לכתחלה: מי שיש לו אח מ"מ זוקק אשת אחיו. בגמרא מפרש לאתויי ממזר וא"ת מרישא שמעינן לה בת ישראל לנתין וממזר דחולצת ולא מתייבמת ויש לומר דאי מהתם הוי אמינא כשאינם ממזרים אבל כשאחיו המת כשר אין אחיו ממזר זוקק אשתו:

פשיטא אחיו הוא. תימה אמאי פשיטא ליה הא איצטריך

שפיר לאשמועינן דמחייבי כריתות הוי אחיו ולא ממעטינן ליה למי שיש אישות לאביך בה כדפריך לקמן

הגך תרתי דדמיין להדדי כחדא חשיב להו והא שיתסרי והא מכל מקום לדידי חזיין לן דכתיבן לאיסורא אמר ליה וליטעמיך אי הוה כתיב להיתירא מי הוות סמכת עלייהו דמר בריה דרבנא מי חתים עלייהו השתא נמי דכתיב לאיסורא לאו מר בריה דרבנא חתים עלייהו תני דבי רבי חייא [א]שלישי שבבנו ושבבתו [ב]ושבבן אשתו ושבבת אשתו שניה [ג]רביעי שבחמיו ושבחמותו שניה א"ל רבינא לרב אשי מאי שנא למעלה דקחשיב לה לאשתו ומאי שנא למטה דלא קחשיב לה לאשתו למעלה דאיסורא מכח אשתו קא אתי חשיב לה למטה דאיסורא לאו מכח אשתו קאתי לא קחשיב לה והא [א] בן אשתו ובת אשתו דאיסורא מכח אשתו קאתי ולא חשיב לה איידי דתנא שלשה דורות למטה [ב] דידיה ולא חשבה תנא נמי ג' דורות למטה דידה ולא חשבה א"ל רב אשי לרב כהנא [ד]שניות דבי רבי חייא יש להן הפסק או אין להם הפסק ת"ש דאמר רב ד' נשים יש להם הפסק ותו לא דלמא כי קאמר רב לההיא מתניתא ת"ש שלישי ורביעי שלישי ורביעי אין טפי לא דלמא משלישי ואילך מרביעי ואילך אמר ליה רבא לרב נחמן חזי מר האי מרבנן דאתא ממערבא ואמר בעו במערבא גזרו שניות בגרים או לא גזרו שניות בגרים אמר ליה השתא ומה ערוה גופה [ה]אי לאו שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה לא גזרו בהו רבנן [ו]שניות מיבעיא אמר רב נחמן גרים [ז]הואיל ואתו לידן נימא בהו מלתא אחין מן האם לא יעידו ואם העידו עדותן עדות אחין מן האב מעידין לכתחלה [ח]אמימר אמר אפילו אחין מן האם נמי מעידין לכתחלה ומ"ש מעריות ערוה לכל מסורה [ט]עדות לבית דין מסורה [י]וגר שנתגייר בקטן שנולד דמי: **מתני'** [יא]מי שיש לו אח מכל מקום זוקק את אשת אחיו ליבום ואחיו הוא לכל דבר חוץ ממי שיש לו אח מן השפחה ומן העובדת כוכבים [יב]מי שיש לו בן מכל מקום פוטר אשת אביו מן היבום [יג]וחייב על מכתו ועל קללתו ובנו לכל דבר [יד]חוץ ממי שיש לו בן מן השפחה ומן העובדת כוכבים: **גמ'** מכל מקום לאתויי ממזר פשיטא אחיו הוא מהו דתימא ליליף [טו]אחוה אחוה מבני יעקב מה להלן כשרין ולא פסולין אף כאן כשרין ולא פסולין קמ"ל [טז]ואימא הכי נמי כיון דלענין יבום מיפטר נפטר

מיזקק

(דף כג.) לרבי יוסי בר יהודה ואימא נמי שיש אישות לאביך בה למעוטי חייבי כריתות וי"ל דה"מ לשנויי הכי אלא דניחא ליה לשנויי דאיצטריך משום דהוה יליפינן אחוה אחוה מבני יעקב דמשום האי טעמא איצטריך בן אין לו עיין עליו דממזר פוטר מן היבום דלא נימא דנילף אחוה אחוה מבני יעקב דלא זקיק ומדלא זקיק מיפטר נמי לא פטר ועוד אור"י דהכי פריך פשיטא כיון דתני אחיו הוא לכל דבר פשיטא דזוקק נמי ליבום ומשני דס"ד אע"ג דאחיו הוא לכל דבר ה"א ליבום לא זוקק משום דיליפינן אחוה אחוה מבני יעקב ובתר הכי פריך ואחיו הוא לכל דבר דהיינו ליורשו וליטמא לו פשיטא כיון דזוקק ליבום אף על גב דהוה ס"ד למילף מבני יעקב כ"ש לשאר דברים:

מאי

מסורת הש"ס

(א) [ביצה ה:], ב) [לקמן מח: סב. לז: בכורות מז.], ג) [לעיל יח: ב"ב קי:], ד) [עי' תוספות סוטה כו. ד"ה חון], ה) [מתס רש"ש], ו) [דף כא:], ז) [לעיל כא.], ח) בס"א: נכרי, ט) [ע"ש], י) [שם], כ) [שם], כא) [בס"א: ומכריס], מ) [בס"א: בגיות], נ) [בס"א: בגיות],

גליון הש"ם

גמ' הואיל ואתו לידן. שבת פא ע"ב וש"נ:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה שניות וכו' לאוסרה יותר שהן בני ירושה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' בן אשתו ובת אשתו. נ"ב גי' הרמב"ם בנו ובתו דאיסורא כו' ופי' מכח כו' שכל לד מינה אסור (ועמ"ש רביגו באס"ע סימן טו ס"ק כג): [ב] שם למטה דידיה כו' נ"ב גירסת הרמב"ם להיפך איידי דתני כו' למטה דידה כו' למטה דידיה:

מוסף רש"י

אחוה אחוה מבני יעקב. כי יבמו אחים, שניה עשר אחים בני אביו (לעיל יז:).

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ג מהל' אישות הלכה ו סמג לאוין קי: טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף יב:

לח ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

לט ג מיי' שם וטור ש"ע שם סעיף טו:

מ ד מיי' שם טוש"ע שם:

מא ה מיי' פי"ד מהל' אישות הלכה ה טוש"ע אה"ע סימן רסט סעיף ג:

מב ו טוש"ע שם סעיף ח:

מג ז מיי' פי"ג מהלכות עדות הלכה ב טוש"ע ח"מ סימן לג סעיף יא וטוש"ע י"ד סימן רסט סעיף י:

מד ח מיי' שם ופי"ד מהל' אישות הלכה יא טוש"ע שם:

מה ט מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ו סמג עשין נא ולאוין קא טור ש"ע אה"ע סימן קז סעיף ג:

מו י מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סי' קז סעי' ב:

מז כ מיי' פ"ה מהלכות ממרים הל' ט טור ש"ע י"ד סימן רמא סעיף ח:

מח ל מיי' שם ופ"ג מהל' יבום הלכה ד טוש"ע אה"ע סימן קז סעיף ב:

מט מ מיי' פ"ג מהלכות יבום הלכה ו טור ש"ע אה"ע סימן קז סעיף ג:

תוספות ישנים

מעידין לכתחלה ומ"ש מעריות. ופי' הקונט' דלקמן אמרי' נשא אחותו מן האם יוליא והכא אמרי' מעידין לכתחלה. ותימה לשני שנא ושנא דגבי עדות לא שייך האי טעמא דשמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה ולהכי מעידין אבל גבי ערוה יוליא שלא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה. וי"ל דקא בעי משום דאמרינן לקמן (לז:) טעמא משום דאתי לאתויי ואם כן היה לנו לגזור בעדות כמו ערוה: יבום מפטר פטר. מדאמרינן לקמן וכן אין לו עיין עליו ואיירי הכא תלמודא כאילו ידע הדרשא דלקמן אע"ג דלקמן אמר מכל מקום לאתויי מאי כן דרך התלמוד בכמה מקומות:

מאי טעמא. הכא נמי פריך פשיטא דבנו הוא כדפריך לעיל פשיטא אחיו הוא אלא אדרבה בעי מאי טעמא והייו משום דשני לעיל גילף אחוה אחוה מבני יעקב כו' ולהכי בעי מאי טעמא לא ילפינן מבני יעקב דלא זקוקה ואם כן מיפטר נמי לא ליפטר:

בן אין לו עיין עליו. אע"ג דסתם אח ובן הוי אפילו ממזר כדפריך לעיל פשיטא אחיו הוא והכא נמי לא אילטריך ובן אין לו עיין עליו אלא משום דלא גילף מבני יעקב [והא דאילטריך וזרע אין לה עיין עלה הייו משום] דסתם זרע לא הוי אלא זרע כשר כדאמר בריש קדושין (דף ז.) אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ולענין בני בניס הוי איפכא דזרע משמע אפי' בני בניס כדמשמע נמי התם דקאמר זרע זרעה לא צריך קרא דבני בניס הרי הן כבניס ובן לא משמע אלא בן לבדו כדאמר ביש נוחלין (ב"ב דף קטו. ושם) אין לי אלא בן (ג) ובן הבן ובת הבן בן בת הבן מנין וגרמה לר"י דמעיין עליו דהכא גבי יבוס אין לדרוש בן הבת ובת הבן [שיפטור מן היבוס כיון דאפקינן לאתויי ממזר ולהכי אילטריך לאתויי בן הבן ובת הבן לענין נחלה ולא בעי למילף מדלענין יבוס בן ובן הבן כי הדדי מינהו לענין נחלה נמי כי הדדי מינהו כדאמר התם (שם דף קט. ושם) גבי בת וא"ת ודרוש איפכא גבי נחלה לאתויי ממזר ומאין לו דגבי יבוס נדרוש בן הבן וי"ל דגבי נחלה א"ל לאתויי ממזר דלכל מילי בנו הוא אלא דלענין יבוס הוה ס"ד למילף מבני יעקב ולהכי ע"כ הוה דנחלה אתא לרבות בן הבן והא דפשיט ליה בית נוחלין דלענין יבוס בן ובת כי הדדי מינהו גרמה לר"י דנפקא לן מלא יומה פרט לזה שאין שמו מחוי א"ל דבת וממזר שקולים ובת נמי נפקא מעיין עליו דהכא ומיהו קשה לר"י דהיכי נוכל לומר דשקולים הם בת וממזר הא כיון דמעינו לאוקומי עיין עליו בבת מהיכי תיתי לאוקומי אף בממזר כיון דמאחוה אחוה משמע למעוטי ממזר וי"ל כיון דאחוה אחוה אילטריך לדרשא אחריתי לית לן למעוטי מייה ממזר לענין יבוס כיון דלכל מילי חשיב בן ואח ולגבי יבוס נמי מלי לרבויי (ג) בהדיא בת מעיין עליו הלכך אע"ג דאילטריך לרבויי בת לא נייח בשביל כך מלרבויי ממזר תדע דהא ריש לקיש דריש לה בריש המולך (לקמן לה: ושם) למילתא אחריתי ואפ"ה מרבינן מייה ממזר:

כשעשה תשובה. והא דאמר בפ' הנחנקין (סנהדרין דף פה: ושם) לכל אין הבן נעשה שליח לאחיו להכותו ולקללו חוץ ממסית כו' התם כשעשה תשובה וא"ת בשלמא מלקות משכחת דמחייב אע"פ שעשה תשובה אלא לקללו מי שעשה תשובה אין רשאי לקללו אפילו אחר ויש לומר דאם הזכיר שם שמים לנטלה או עשה דבר שנתחייב בו נדוי אף על פי שעשה תשובה חייב ולא מיפטר: וכי מיזקק נמי זקיק. נאמת אחיו ליבוס שאפילו אין כאן אח אלא ממזר זה זקוקה לחליצה: **וליטמא לו.** אם כהן הוא ולו אח ממזר מיטמא לו: **כי אם נשאלו.** זו אשתו: **נאפוקי קיימא.** הלכך לאו אשתו היא: **האשה וילדיה.** בשפחה כתיב: עובדת כוכבים לקמן מ) מפרש בשמעתין מכי יסיר את בנך מאחרי ו): **ובן אין לו.** מצי למכתב ובן אין לו כדאמרינן בקדושין (דף ד.) אין כסף וכמו מאן יבמי (דברים כה) מאן בלעם (במדבר כב) ולהכי כתב אין למילדא עיין עליו דאם יש לו בן בעולם פוטר: **בעושה מעשה עמך.** והאי אביו לאו עושה מעשה עמך הוא שהרי בא על הערוה והוליד ממנה ממזר: **דלאמר רב פנחס.** בפ' חומר בקדש: **השאה מיהם.** הואיל ושב עושה מעשה עמך הוא ונהי נמי דעונו גלוי וזכר כל זמן שממזר קיים מיהו מתשובה ואילך בכלל עושה מעשה עמך הוא: **והיא בת אשת אביו.** דעל ידי נשואין נולדה לאביו ולא באונסין: **מכדי כתיב ערות אחותך בת אביך.** ובין מן האונסין ובין מן הנשואין משמע ערות בת אשת אביך מולדת אביך למה לי הא נמי אחותו בת אביו היא שמעת מינה לחייבו משום שני לאוין הללו ואם שוגג חייב שתי חטאות: **אחותך היא.** בהאי קרא דבת אשת אביך כתיב: **לחייבו על אחותו.** מן האונסין בת אביו ובת אמו כגון נולדו הוא והיא מן אנוסה דמההוא קרא דאונסין לא שמעי' אלא בת אביו שלא בת אמו דכתי' בת אביך או בת אמך והא דכתיב נמי בת אשת אביך דמשמע בין אמו בין שאין אמו באישות הוא דכתיב אבל באונסין לא שמעינן להכי כתיב אחותו לרבות בת אביו ובת אמו: **מן הדין.** מק"ו אם על בת אביו שלא בת אמו אזהיר על בת אביו ואמו לכ"ש: **שלא תאמר בעלמא מזהירין מן הדין.** והוי לאו גמור. ומהכא לא ילפינן למימר מדאילטריך אחותך אלמא אין מזהירין מן הדין דאיכא לשנויי מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא להכי כתב היא כלומר הכא הוא דאייתר קרא אבל אחרת דין ק"ו לאו אזהרה היא: **באיידך קרא.** גבי אחותך בת אביך דלא הוזכר שם אישות דנפקי אונסין מייה (א) דבנשואין אשמעינן אף בבת אביו ובבת אמו מדכתיבא הכא ש"מ למימרא דאע"ג דהיא בת אשת אביו לא מחייב אלא משום אחותו: **שאין אישות לאביך בה.** בשפחה ועובדת כוכבים לא תפסי בה קדושין. במסכת קדושין נפקא לן מקראי בפ' האומר לחברו בסופו (דף סח.) שפחה עם הדומה לחמור ועובדת כוכבים כדכתיב ואחר כן תבא אליה ובעלתה (דברים כא) ומעיקרא לא: **ואימא פרט לאחותו מאנוסתו.** שלא היה אישות לאביך בה: **לאן באונסין.** ערות בת בנך מאנוסתו לא תגלה הא בת בנה מאיש אחר גלה דלאו אשתך היא ומיהו בנו מן האונסין בנו הוא וכן בתו הלכך גבי אחות נמי אחות הוא:

פרט

מיזקק נמי זקיק: ואחיו הוא לכל דבר: למאי הלכתא [א]ליורשו וליטמא לו פשיטא אחיו הוא סד"א הואיל וכתיב [1]כי אם לשארו הקרוב אליו [ב]ואמר מר [2]שארו [ג]זו אשתו וכתיב [2]לא יטמא בעל בעמיו להחלו יש בעל שמטמא ויש בעל שאין מטמא הא כיצד [3]מטמא הוא לאשתו כשרה ואין מטמא לאשתו פסולה ה"נ מטמא הוא לאח כשר ואין מטמא לאח פסול קמ"ל [ד]ואימא ה"נ התם לאפוקי קיימא הכא אחיו הוא: [ה]חוץ ממי שיש לו אח מן השפחה ומן העובדת כוכבים: [ו]מ"ט אמר קרא [3]האשה וילדיה תהיה לאדוניה: מי שיש לו בן מ"מ פוטר וכו': מכל מקום לאתויי מאי אמר רב יהודה [ז]לאיתויי ממזר מאי טעמא דאמר קרא [4]ובן [ח]אין לו [ט]עיין עליו: וחייב על מכתו: אמאי קרי כאן [5]ונשיא בעמך לא תאור [י]בעושה מעשה עמך [יא] כדאמר רב פנחס משמיה דרב פפא בעושה תשובה [יב]הכא נמי כשעשה תשובה והאי בר תשובה הוא והתנן [יג]שמעון בן מנסיא אומר איזהו [6]מעוות לא יוכל לתקון זה הבא על הערוה והוליד ממנה ממזר השתא מיהא עושה מעשה עמך הוא: תנו רבנן [יד]הבא על אחותו והיא בת אשת אביו חייב משום אחותו ומשום בת אשת אביו רבי יוסי [טו]בן יהודה אומר אינו חייב אלא משום אחותו בלבד ולא מפני בת אשת אביו מאי טעמייהו דרבנן אמרי מכדי כתיב [7]ערות אחותך בת אביך או בת אמך [8]ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך היא למה לי ש"מ לחייבו משום אחותו ומשום בת אשת אביו ורבי יוסי בר' יהודה אמר קרא אחותך היא משום אחותו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום בת אשת אביו ורבנן האי אחותך היא מאי עבדי ליה מיבעי להו לחייבו על אחותו בת אביו ובת אמו לומר [יז]שאין מזהירין מן הדין ורבי יוסי בר' יהודה אם כן לכתוב רחמנא אחותך היא למה לי משום אחותך אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום בת אשת אביו ורבנן אף על גב דכתיב אחותך איצטריך למכתב היא שלא תאמר בעלמא מזהירין מן הדין וכ"ת אחותך דכתב רחמנא למה לי [יח]מילתא דאתיא בק"ו טרח וכתב לה קרא כתב רחמנא היא ורבי יוסי בר' יהודה אם כן ליכתביה רחמנא לאחותך היא באידך קרא ור' יוסי בר' יהודה האי בת אשת אביך מאי עביד ליה מיבעי ליה מי שיש לו אישות לאביך בה [יט]פרט לאחותו משפחה ועובדת כוכבים שאין אישות לאביך בה ואימא [כ]פרט לאחותו מאנוסה ההיא לא מצית אמרת מדרבא [כא]דרבא רמי כתיב [9]ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה הא בת בנה דידה ובת בתה דידה שרי וכתיב [10]ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה הוא: ויקרא יח יז

תוספות ישנים

ואימא פרט לאחותו מאנוסה. פי' וגם פרט לאחותו משפחה ועובדת כוכבי' דבכולהו אין אישות: **פרט** לאחותו מאנוסה. קשה להר"ם הלא כתיב אחותך בת אביך דמיירי על כרחך באונסים דאי בנשואין מיפוק לי מאשת אביך וי"ל דה"ק ואימא דקרא דאשת אביך ימעטו אנוסתו דאינה מתחיי כמלר אישות וקרא דבת אביך מוקים לה בבת אישה לו מן השפחה ועובדת כוכבים שישבת מתחיי ואע"ג דלף לשפחה ועובדת כוכבים אין לאביו אישות בה מ"מ דרשא דאין לאביך אישות בה אין למעוטי כל אותם שאין בהם אישות אלא אחת לבד וכן משמע בסמוך דבעי קראי אחריני לשפחה ולעובדת כוכבים. וה"ל טוב לנו למעט אנוסתו שאינה כלל מתחיי משפחה ומעובדת כוכבים הטומדות מתחיי:

עין משפט נר מצוה

ג א מיי' פ"ח מהלכות נחלות הלכה ז סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רעו סעיף ו:

נא ב ג מיי' פ"ב מהל' אבל הלכה ט סמג עשין כח ולאוין ללה טוש"ע יו"ד סימן שנג סעיף ד:

נב ד מיי' שם הל"ג ופ"ח מהלכות נחלות הל' ז טוש"ע שם וטוש"ע ח"מ סימן רעו סעיף ו:

נג ה מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה ג טוש"ע אה"ע סימן קנו סעיף ב:

נד ו ז מיי' פ"ה מהלכות ממרים הלכה יב טור ש"ע יו"ד סימן רמא סעיף ד:

נה ח מיי' פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה ג ד סמג לאוין קס:

נו ט מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה ד טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף י:

נז י מיי' פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה ד:

תורה אור השלם

1. כי אם לשארו הקרב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו:
ויקרא כא ב
2. לא יטמא בעל בעמיו להחלו:
ויקרא כא ד
3. אם אדניו יתן לו אשה וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה והוא יצא בגפו:
שמות כא ד
4. כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם ובן אין לו לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה ויבמה:
דברים כה ה
5. אלהים לא תקלל ונשיא בעמך לא תאר:
שמות כב כז
6. מעוות לא יוכל לתקן וחסרון לא יוכל להמנות:
קהלת א טו
7. ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ לא תגלה ערותן:
ויקרא יח ט
8. ערות בת אשת אביך מולדת אביך אחותך הוא לא תגלה ערותה:
ויקרא יח יא
9. ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה ערותן כי ערותך הנה:
ויקרא יח י
10. ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח לגלות ערותה שארה הנה זמה הוא:
ויקרא יח יז

מסורת הש"ס

(א) [לקמן 5.; ב) [פירוש נכון על זה המלא בכרש"ס ס"ב קט: קיי: וכ"ל בשלמות ריש פ' אמור שאלו זו אשתו דדכתיב שאלה כאותה ושונתה], ג) [עיין תוספות סוטה כו. ד"ה חו הוא], ד) [לקמן לה: ע. קדושין ד. ס"ב קטו.], ה) [גרסת הערוך בערך חיין חיין עליו וע"ע שם בערך חן ג' קלא באריכות וכן עוד שם בערך עין ועיין מ"ש הסמ"ע ריש סימן רעו לפרש בלשון אין ואפס ע"ש קלא באריכות והתוי"ט מ"ה פ"ב דמכילתין משיג עליו ע"ש], ו) [נ"ב ד. ב"מ מח:], ז) תוגיגה כו. ע"ש ב"מ סב. ע"ש ב"ק לד: ע"ש סנהדרין פה. ע"ש], ח) תוגיגה ט., ט) [ל"ל בהכי], י) [פסחים כד. מכות ה:], כ) [פסחים יח: ש"ס], כ) [לקמן לז., מ) [דף כב.], נ) [דברים ז], ס) רש"ל.

גליון הש"ם

גמ' מ"ש אמר קרא האשה וילדיה. לקמן עח ע"ל: תוס' ד"ה בן אין לו וכו' אפילו בני בנים כדמשמע נמי התם. עיין סנהדרין פד ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בתיך וכו' מייה דהא בנשואין וכו' מדכתביה הכא ש"מ: (ב) תוס' ד"ה בן וכו'. אין לי אלא בן בן הבן ובת הבן ובן בת הבן מנין כל"ל: (ג) בא"ד לרבויי בהדי בת:

תוס' חד מקמאי

מסקנא דשמעתתא דל"ש אחותו מחייבי כריתות וכ"ש מחייבי לאוין וכ"ש אחותו מאנוסתו אסור אחותו

מוסף רש"י

שארו זו אשתו. כדכתיב ויהיו לבשר אחד, וכתב נמי שארה כסותה ועונתה לא יגרע (השב"ם ב"ב קס:). **והוליד ממנה ממזר.** שהביא פסולין בישראל ויהא זכרון לעונו, לפיכך אין עונותיו נמחקין בתשובה (חגיגה ט.). **שאין מזהירין מן הדין.** מדין קל וחומר, אף על פי שאדם דן קל וחומר מעצמו, אינה אזהרה ללאו, במסכת מכות (ה:) נפקא לן (פסחים כד.). **הא בת בנה דידה,** שלא ילדה ממנך, שרי, וכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה. משמע בין שילדתה לך בין שילדתה לאיש אחר, הא כיצד כאן באונסין כאן בנשואין. אם אנוסתך או מפותה לך היא, אי אתה מוחזר על בתה אלא אם כן ממך היא ואם אשתך היא אתה מוחזר אף על בת שילדה לאיש אחר (סנהדרין עה:).

פרט לחייבי לאוין. אם נשא אביו ממזרת והוליד בת נלא אחותו היא ואימא דלא תפסי בהו קדושי: **יש אהובה לפני המקום.** לורך היה לו להזכיר שאם זה היה אוהבה את זו ושונא את זו אין הכבורה משתנה בכך פשיטא שאם זה שונאה אין המקום שונאה: **שנואה בנישואיה.**

בעבירה: **כי תהיינה.** דאית בהו הויה: **ואימא.** דהאי בת אחת אביו פרט לאחותו מחייבי כריתות דאין אישות בה לאביך דהא לא תפסי בהו קדושין דילפינן מאחות אשה שהיא בברת וכתיב בה לא תקח אין לך בה לקוחין בפ' האומר לחברו בקדושין (דף סז:): **שפחה אין לה חיים.** אין לה יחס דכתיב עם החמור (בראשית כב) ועובדת כוכבים מתייחסת על שם אביה דכתיב בנאלדן בן בנאלדן (מ"ב כ) הדרימן בן טברימון (מ"א טו): **שפחה שייכא במצות.** כל מצוה שהאשה חייבת בה עבד חייב בה דגמר לה לה מאשה (חגיגה דף ד.): **כי יסיר את בנך.** מדלא כתיב כי תסיר ש"מ הכי קאמר בתך בת לא תתן לבנו כי יסיר בעל בתך את בנך שתלד לו בתך מאחרי אבל אבנו לא תקח לבנך לא קמהדר ולא קרינן ביה כי תסיר בת העובד כוכבים את בנך שתלד מאחרי. אלמא בנך מן העובד כוכבים שילדה לו בתך קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך: **ש"מ.** מדכתיב כי יסיר את בנך ומוקמינן ליה בבן שתלד בתך לעובד כוכבים אלמא בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי נמי בנך: **לימא קסבר רבינא וכו' הולד כשר.** ולקמן פליגי בה בהחולץ (דף מה.). (פ) (ול"נ דהולד ממזר גרסי' דלא הוי כגר שנתגייר אלא לד ישראלית יש בו ושייך ביה ממזרות): **בשבעה אומות נמיב.** ושאר עובדות כוכבים מנלן דולדה כמוה: **לרבי שמעון דדריש טעמא דקרא.** בפרק המקבל בבבא מציעא (דף קטו.) אלמנה עניה אין ממשכנין אותה אבל עשירה ממשכנין (ג) שאין אתה חייב להחזיר לה ואין אתה משיאה שם רע בשכנותיה אלמא דריש טעמא דלא תחבול בגד אלמנה (ד) משום שם רע ומוציא עשירה מן הכלל. והכא נמי לדידיה ניחא דאי נמי לא מפרש קרא טעמא הוה דריש טעמא דחיתון משום כי יסיר את בנך ולא אינטריך קרא לפרושי טעמא ואייתר קרא כי יסיר לרבות שאר מסירין: **אלא לרבנן.** אינטריך קרא לפרושי טעמא בז' אומות גופייהו ולמעוטי שאר אומות דאין אדוקין בעובדת כוכבים כמותן דקיימא לן (חולין דף יג:)

ואימא פרט לחייבי לאוין (ו) אמר (ז) רב פפא (א) חייבי לאוין תפשי בהו קדושין דכתיב [1] כי תהיין לאיש שתי נשים האחת אהובה והאחת שנואה וכי יש אהובה לפני המקום ויש שנואה לפני המקום אלא אהובה אהובה בנישואיה שנואה שנואה בנישואיה ואמר רחמנא כי תהיין ואימא פרט לחייבי כריתות אמר רבא אמר קרא [2] ערות אחותך בת אביך או בת אמך מולדת בית או מולדת חוץ [3] בין שאומרים לו לאביך קיים בין שאומרים לו לאביך הוצא ואמר רחמנא אחותך היא אימא בין שאומר לו אביך קיים בין שאומר לו אביך הוצא ואמר רחמנא אחותך היא לרבות אחותו ועובדת כוכבים אמר קרא [3] בת אשת אביך מי שיש לו אישות לאביך בה פרט לאחותו משפחה ועובדת כוכבים ומה ראית מסתברא חייבי כריתות הוה ליה לרבות שכן תפסי בהן קדושין לעלמא אדרבה שפחה ועובדת כוכבים הוה ליה לרבות דאי מגיירה לדידיה נמי תפסי בה קדושין לכי מגיירה גופא אחרינא היא ורבנן למעוטי שפחה ועובדת כוכבים מנא להו [4] נפקא להו [4] מהאשה וילדיה תהיה לאדוניה ורבי יוסי בר' יהודה חד בשפחה וחד בעובדת כוכבים וצריכי דאי אשמעינן שפחה משום דאין לה חיים אבל עובדת כוכבים דאית לה חיים אימא לא ואי אשמעינן עובדת כוכבים משום דלא שייכא במצות אבל שפחה דשייכא במצות אימא לא צריכא ורבנן אשכחן שפחה עובדת כוכבים מנא להו וכ"ת נילף משפחה הנהו מצרך צריכי (ב) א"ר יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי [5] אמר קרא כי יסיר את בנך מאחרי בנך מישראלית קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה אמר רבינא ש"מ בן בתך הבא מן העובד כוכבים קרוי בנך (ג) לימא קסבר רבינא (ה) עובד כוכבי' ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר נהי דממזר לא הוי כשר נמי לא הוי ישראל פסול מיקרי האי בשבעה אומות כתיב כי יסיר לרבות כל המסירים הניחא לרבי שמעון דדריש טעמא דקרא אלא לרבנן מנא להו מאן תנא דפליג עליה דרבי יוסי ברבי יהודה רבי שמעון היא:

מתני'

ורבי יש אהובה לפני המקום. דפשיטא דבשביל אהבת ושנאת הבעל לא יפקיע המקוש זכות בנה ואם תאמר ונימא שנואה הייבו רשעה דהיא שנואה לפני המקום וי"ל דמשמע ליה אהובה ושנואה בנישואיה ואם בראשעה מדבר בלא נישואיה נמי יש לשנאותה (א):

ורבי יוסי ברבי יהודה חד בשפחה וחד בעובדת כוכבים. וא"ת ולמה לי קרא דהאשה וילדיה דמבת אשת אביך נפקי תרוייהו דאין אישות לאביך בה ה"ל כדהיה מוקמינן קרא בדמסתברא טפי ואידך הוה מרבינן ממולדת חוץ בין שאומרים לאביך הוצא כי היכי דמרבינן מייה חייבי כריתות: **ואי אשמועינן עובדת כוכבים משום דלא שייכא במצות.** לא הוה צריך להך לריכותא דעובדת כוכבים לא מפרש בהדיא בקרא ובטעמא קמא סגי דאי לאו אלא חד קרא הוה מוקמינן בשפחה משום דאין לה (ב) חיים וא"ת השתא דאיכא טעמא בעובדת כוכבי' ואיכא טעמא בשפחה למה לי קרא דהאשה וילדיה דמבת אשת אביך ממעטי תרוייהו דהי מייייהו מפקת וי"ל דה"א טעמא דלא שייך במלות עדיף והוה מוקמינן לה בעובדת כוכבים א) ואע"ג דטעמא דעובדת כוכבי' לא הוה אתא משפחה כיון דאיכא בשפחה טעם כל דהו דלא הוי בעובדת כוכבים:

(ג) **קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר.** כן גיר' הקונטרס וכן כתוב ברוב ספרים כאן אבל בקדושין בסוף פרק האומר (דף סח: וסז) ברוב ספרים כתוב הולד ממזר וכן גורס התם וכן נראה עיקר לר"י דכיון דבתר ישראלית שדינן ליה הוה טפי ממזר ממאי דהוה שדינן בתר עובד כוכבים דאין ממזרות לעובד כוכבים וכן משמע לעיל דקא"ר יוחנן בספ"ק (דף יז. וסז) וכולן לפסול והדר קאמר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר אין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך אלא בנה ואין חוששין לקדושיו דעובד כוכבים הוא ולא ממזר והא דאמרינן בפרק יש בכור (בכורות דף מז. וסז) גבי לויה שנתעברה מן העובד כוכבים בנה פטור מה' סלעים לא תימא למ"ד אין מזהמין את הולד אלא אפילו למ"ד מזהמין לוי פסול איקרי אומר ר"י דמ"ד אין מזהמין היינו מ"ד הולד ממזר דלאו בתר עובד כוכבים שדינן ליה ולשון מזהמין על שם עובדי כוכבים שהן מזהמין ובקונטרס לא פירש שם כן: **ההוא בשבעה אומות כתיב.** ואע"ג דלא תאנס דכתיב נמי התם מוקמינן בפרק קמא דמסכת ע"ז (דף כ.) בכל אומות עובדי עבודת כוכבים הכא לא מוקמינן ליה בז' אומות אלא משום דכי יסיר משמע שבעה אומות דמסירין טפי ואי לאו כי יסיר הוה מוקמינן ליה נמי בכל אומות עובדי עבודת כוכבים לרבנן ולר"ש דדריש טעמא דקרא אי לאו כי יסיר הוה דרשי' דטעמא דקרא משום הסרה והוה (ד) מוקי ליה דוקא בז' אומות דמסירין

מתני'

טפי וא"ת דלא תתחתן בם דכתיב נמי התם מוקמינן דוקא בז' אומות אע"ג דאין שייך שם הסרה דבגירותן אייר כדאמר בהערל (לקמן דף עו. וסז) וי"ל דעל כרחך אי אפשר לאוקומי בכל אומות דמדאסר גר עמוני ומואבי מגרי ואדומי מכלל דשאר גרים שרי בישראל ואם תאמר והיכי כרת ברית שלמה עם חירם מלך צור דכתיב וכרתו ברית שניהם (מ"א ה) והכתיב לא תכרות להם ברית ולא תחנם (דברים ז) ובכל האומות עובדי עבודת כוכבים אייר כמו ולא תחנם וי"ל דשמא לא אסר אלא כריתת ברית בשם עבודת כוכבים דכתיב באידך קרא לא תכרות להם ולאלהיהם ברית (שמות כג) או שמא חירם מלך צור גר תושב היה ועוד נ"ל דלא מיתסר כריתת ברית אלא דוקא בשבעה אומות מדכתיב גבי גבעונים (יהושע ט) אולי בקרבי אתה יושב ואיך אכרות לך ברית משמע דבשאר אומות שרי ואע"ג דלא תחנם אייר בכל אומות עובדי עבודת כוכבים כריתת ברית שאני דמוכח עניינא דאייר דוקא בשבעה אומות כמו לא תחיה כל נשמה דדוקא ז' האומות היו מצווים להחרים דכתיב שבעה גוים רבים ועצומים וכו' החרם תחרים (דברים ז) ולזה הכתוב אלא לכרות להם ברית אלוס שלא להכותם כדי לכבוש ארץ ישראל: **מאן תנא דפליג עליה דרבי יוסי בר' יהודה ר"ש היא.** בסוף פ' האומר (קדושין סח: וסז) איתא הך סוגיא ומשני בענין אחר דאמר קרא כי תהיינה וילדו לו כל היכא דקרינן ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו לו ולא קאמר נמי בתר הכי אם כן האשה וילדיה למה לי ומוקי לה לדרשא אחריתי ולא קאמר חד בשפחה וחד בעובדת כוכבים ולריכי:

קדמו

מסורת הש"ס

פ) קדושין סח., ב) [נערוך גרס רבא], ג) קדושין סח: לעיל יז., ד) [קדושין סח: ע"ש היטב], ה) [לקמן מה. קדושין עח:], ו) ל"ל הדר, ז) רש"ל מ"ז, ח) [דברים כד], ט) [דברים יז], י) [ועיין היטב מופפות סנהדרין פג: סוף ד"ה וטבול יום ותוס' זבחים יז. ד"ה הג"ה וכו' יטוב עלי זה],

תורה אור השלם

1. כי תִהְיֶיךָ לְאִישׁ שְׁתֵּי נָשִׁים הָאַחַת אֲהוּבָה וְהָאַחַת שְׂנוּאָה וְיָלְדוּ לוֹ בָנִים הָאֲהוּבָה וְהַשְּׂנוּאָה וְהָיָה הַבֵּן הַבְּכוֹר לַשְּׂנִיאָה: דברים כא טו
2. עֶרְוַת אֲחוֹתְךָ בַּת אָבִיךָ אוֹ בַת אִמֶּךָ מוֹלֶדֶת בַּיִת אוֹ מוֹלֶדֶת חוּץ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן: ויקרא יח ט
3. עֶרְוַת בַּת אִשֶּׁת אָבִיךָ מוֹלֶדֶת אָבִיךָ אֲחוֹתְךָ הִוא לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָהּ: ויקרא יח יא
4. אִם אָדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ: שמות כא ד
5. כִּי יָסִיר אֶת בִּנְךָ מֵאַחֲרַי וְעָבְדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְהִשְׁמִידְךָ מַהֵר: דברים ז ד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לימא וכו' ולי נראה ר"ג זה אינו מדברי רש"י: (ב) ד"ה לר' שמעון וכו' עשיה ממשכנין אותה שאין: (ג) תוספות ד"ה לימא קסבר רבינא: (ד) ד"ה הסוף וכו' משום הסרה והוה מוקמי' ליה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוספות ד"ה ומי אשמעינן כו' ואף על גב דטעמא דעובדת כוכבים עדיף לא הוה כו' כנ"ל:

מוסף רש"י

ורבי יש אהובה לפני המקום. כלומר ורבי אהבתו לו שנאתו של בעל חשובה לפני המקום לשנות דין המלה בשבילה, שהוא"כ הכתוב לכתוב לא יוכל לבכר את בן האהובה, לא הוי ליה למיכתב אלא כי את הבכור יכיר, ואנא ידענא לא שנא אמו אהובה ולא שנא אמו שנואה (קדושין סח.). **שנואה בנישואיה.** שנישואיה שנואים לפני המקום, כגון חייבי לאוין, ואמר רחמנא כי תהיין. אלמא אית בהו הויה (שם). **כי יסיר את בנך מאחרי.** לעיל מייה כתיב בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך, וסמיך ליה כי יסיר את בנך, מדלא כתיב כי יסיר את בתך, משמע דבן הנולד לעובד כוכבים מבתך קאמר שיסירנו העובד כוכבים מאחרי, ומשמע דבן בתך אפילו מן העובד כוכבים קרוי בנך ואין בנך הבא מן העובדת כוכבים קרוי בנך, מדלא כתיב נמי כי תסיר את בנך, דנשמע מייה דקפיד נמי קרא בבתו לא תקח לבנך משום כי תסיר את הבן הנולד לה מבנך, אלמא בן העובדת כוכבים אינו קרוי בנך אלא בנה (קדושין סח: וכעי"ז דברים ז ד).

עין משפט נר מצוה

נח א מיי' פ"ד מה"ל אישות הל' יד סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ז:
נט ב מיי' פ"ב מהלכות איסורי ביאה הלכה ל טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף י:
ס ג ד מיי' פ"ח מה"ל יבום הלכה ד:
סא ה מיי' פט"ו מה"ל איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קה טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף יט:

תוספות ישנים

א) ועוד דפשיטא דאין לבני להפסיד לבן נחלתם: בין שאומרים לאביך הוצא. והיינו חייבי כריתות דליכא לאוקומי בחייבי לאוין דהא כבר שמעינן להו מכי תהיינה שהרי קדושין תופסין בהם ועוד ניחא לאוקומי בחייבי כריתות דמשמע הוצא משום דהוי אשה דלא תפסי בה קדושין והיינו חייבי כריתות דאין חייבי לאוין קדושין תופסין: חד בשפחה וחד בעובדת כוכבים וצריכי. ותימה דבפרק האומר (קדושין סח:) משמע דלא לריך רק חד קרא לשפחה ועובדת כוכבים דפריך אלא האשה וילדיה למה לי ולא קאמר חד לשפחה וחד לעובדת כוכבי' וי"ל דהכא היינו טעמא דאמטיין תרי קראי משום דחזינן הכא דאף חייבי כריתות דלית בהו קדושין מרבינן מדכתיב ממולדת חוץ בין שאומרים לאביך הוצא. פ"ל אי ליכא תרי קראי לשפחה ועובדת כוכבים לא הוה מממעטינן רק חד מייייהו שהרי יש לנו לרבות כל מה שנוכל דהא אף חייבי כריתות מרבינן אבל התם אין לחלק ביניהם ותימה כי קאמר הכא אשכחן שפחה עובדת כוכבים מנלן אמאי לא משמע דבפרק המקבל מדכתיב כי תהיינה וילדו כל היכא דקרינן ביה כי תהיינה קרינן ביה וילדו לו ושפחה ועובדת כוכבים לא בני הויה ניהו דהכי קאמר תנאמוהא בפרק האומר וי"ל להא דפריסית ניחא דהכא לא מלי למימר כן משום דאף חייבי כריתות דלא קרינן בהו נמי כי תהיינה מרבינן הכא ממולדת חוץ:

תוס' חד מקמאי

היא. דולדה כמוה ולא תפסי בה קדושין ואפי' בשפחה שטבלה לשם עבדות דשייכא במצות דהא אמר בהא שמעתתא וצריכה דאי אשמעינן בעובדת כוכבים משום דלא שייכא במצות. ואם אנס ופתה אשה מותר לישא בתה ודוקא לאחר מיתת האשה אבל בחיי האשה אסור לישא בתה דתנן הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה דנשי לגבי נשי שכיחין דאזלן:

קדמו וכנסו אין מוציאין מידם. אר"י דווקא משום דשמא לא פגע באחות זקוקתו אבל אי ולאי הוה (ב) זקוק להוליד אף על גב דגבי שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה (לקמן דף מא.) אין צריך לרבנן אפילו להמתין היינו משום שקדש תחלה ולא בא עליה באיסור ככבר נפטרה היבמה זיקתה ממנו בקדושי אחותה אבל הכא דקני לה בביאה דוקא במקום ספק הוא דאמרינן קדמו וכנסו אין מוציאין מידם אבל אבל ודאי לא:

קדושין שאין מסורים לביאה. פירוש דע"י קדושין קא מפסדה בביאה אבל חייבי לאוין ועשה חשיבי קדושין המסורים לביאה: **דיקא** נמי דקתני אינו יודע. וא"ת א"כ תקשה לאביי דאמר בפ' האיש מקדש (קדושין דף נא. ושם) דהוי קדושין וי"ל דאין יודע משמע הכי ומשמע הכי:

ומאי שנא מהא דתנן. פי' בקונטר דפריך מהא דקתני במתני' קדמו וכנסו אין מוציאין מידם וקשה דלפי זה ה"ל לאתויי סיפא דמתניתין דד' אחין ועוד דבסמוך מייתי סיפא דמתני' אבריתא דשילא ואר"י דפריך מהא דקתני במתניתין אחד חולץ וא' מייבם וגבי ד' אחין שתיהן (ג) חולצות: נתערבו דיקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני ואינו ידוע ש"מ (ד) מאי קמ"ל סיפא איצטריכא ליה מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן היו לו שנים אחד מייבם ה"דוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקא פגע באחות זקוקתו: שנים שקדשו שתי אחיות וכו': שמע מינה קדושין שאין מסורין לביאה הוו קדושין הכא נמי כשהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני ואין יודע ולא קתני ואין ידוע ש"מ ומאי קמ"ל סיפא איצטריכא ליה מתו לזה אחד ולזה שנים היחיד חולץ לשתיהן והשנים אחד חולץ ואחד מייבם פשיטא היינו רישא מהו דתימא ליגזור תרי אטו חד קמ"ל ודוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקא פגע ביבמה לשוק: לזה שנים ולזה שנים וכו': הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא ליגזור דלמא מייבם בלא חליצה קמ"ל מ"ש מהא דתנן ז"ארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות הכי השתא התם מי זו היא יבמתו: **לא ייבמו השניה.** אחיה האחרים זה את זו וזה את זו דקמא דנסיב איכא למימר זו היא אחות זקוקתו אלא אחד חולץ תחלה לאחת ואחד מייבם לשניה ממ"נ אם יבמתו היא שפיר ואי לאו יבמתו היא באחות זקוקתו לא פגע שהרי אבן אחיו ליבמתו ויבמה לשוק נמי ליכא שהרי היא חלוצה מאחי בעלה: **ואם קדמו.** אלו שניה האחרונים וכנסו אחר חליצת השניה הראשונים ולא באו לימלך לב"ד אין מוציאין מידם כדפרישית שאין כאן אלא ספק איסור אחות זקוקה בנשואין הראשונים דאיכא למימר קמא דנסיב יבמתו היא ושפיר נסיב ובתרא נמי שפיר נסיב נכרית ואי נמי הוה איפכא דקמא פגע באחות זקוקתו כיון שבא שני ויבמה פקע זיקתה מאחיו והותרה לו לאשתו ואיסורא דעבד עבד: **גמ' שמעת מינה קדושין שאין מסורים לביאה.** שאין סופן לבא לידי ביאה. דקס"ד דמתניתין בשלא הוכרו בשעת קדושין לא הוה ידע הי מינייהו כגון דאמר הרי אחת מכם מקודשת לי ועשו שתיהן שליח לקבל קדושין וקדושין אלו אין סופן לביאה דכל חדא קיימא עליה בספק אחות אשה ומדקתני נותן גט לזו וגט לזו מכלל דחדא מיהא מקודשת ומשום ספיקא דלא ידע הי מינייהו בעי למיתב גט לתרוויהו אלמא קדושין הן ופלוגתא דאביי ורבא היא בקדושין: **שהוכרו.** בשעת קדושין ויודע היה את מי מקדש הלכך מסורים לביאה ניהו וחלו קדושין: **ואינו יודע.** משמע השתא אין יודע. אין ידוע משמע לא נודע הדבר מעולם: **ומאי קמ"ל.** מתניתין פשיטא דתרוויהו בעי גיטא דלא ידע הי מינייהו: **סיפא איצטריכא ליה.** דקתני אחד חולץ ואחד מייבם וקא שמעינן דוקא מיחלץ חד והדר יבומי אידך ממה נפשך כדפרישית לעיל: **אבל יבומי ברישא.** חד ברישא והדר מיחלץ שני לאידך לא דקמא דייבם דלמא פגע באחות זקוקתו: **היינו רישא.** דהא אשמעינן ברישא היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם: **מהו דתימא.** הכא לא לייבם כיון דחד מינייהו יש לו אח יחידי ליגזור תרי אחי דלא לייבם חד מינייהו אטו ההוא אח שאין לו אח שני ואתי למפגע באחות זקוקה קמ"ל: **ודוקא מיחלץ.** האח היחידי לשתיהן והדר יבומי חד מהשנים אחר חליצת אחיו לשניה: **אבל יבומי ברישא.** קודם חליצת היחיד לשתיהן ואפילו חלץ אחיו של מייבם לאחותה דליכא השתא איסור אחות זקוקה לא [מייבם] משום שמא זו היא ארוסת הנכרי וקא פגע ביבמה לשוק בלא חליצה דהיחידי הוא הנכרי ולו היבמה זקוקה והא מילתא לא אשמעינן ברישא: **אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה הא הו נמה לי.** היינו הך דהא אשמעינן ברישא השניה אחד חולץ ואחד מייבם וה"נ הכי הוא דהני תרי חד חלץ וחד מייבם והני תרי חד חלץ וחד מייבם: **מהו דתימא ליגזור דלמא.** אתי ליבומי אחד משניה אלו ואחד משניה אלו בלא חליצה וקפגע כל חד בספק יבמה לשוק ובאחות זקוקה: **קמ"ל.** דלא גזרינן. והא מרישא לא שמעינן דהתם לזה אחד ולזה שניה דסוף סוף לא מייבם אלא חדא וכיון דעוסקין בחליצה דחדא מדכרי נמי ולא מייבמי עד שיחלוץ היחיד לשתיהן אבל הכא כיון דלבסוף תרוייהו מייבמין הך דהאי ביתא והך דהאי ביתא אתי למימר מה לנו ולחליצה: **מאי שנא מהא וכו' ולא מתייבמות.** וקתני סיפא אם קדמו וכנסו יוציאו והכא קתני אין מוציאין מידן: **חולצות ולא מתייבמות.** ולא אמרינן ליחלוץ חד מנייהו ודמי לזיקה דידה מאחיו והאי מייבם חדא כי מתני' דקתני מתייבמות שתיהן כל אחת לאחר חליצת אחותה כדקאמר אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה ליומא כולן חולצות כי התם אמאי מהדרינן לייבם: **הכי השתא.** התם זקוקות שתיהן להן אי למ"ד בפרק ד' אחין ט) טעמא דאין מתייבמת אפילו אחת מהן משום דיש זיקה דמרישא מיתסרא משום דקפגע באחות זקוקה וכי חלץ ו) (מייבם) חד לחדא ופקע זיקה לא משתריא אחותה לאידך דכל יבמה שנאסרה שעה אחת על יבמה אפילו לאחר נפילה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה לעולם: ולאי

מתני' ז)אמי שקידש אחת משתי אחיות ואין יודע אי זה מהן קידש נותן גט לזו וגט לזו ב"מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם ג)ג"שנים שקדשו שתי אחיות זה אינו יודע אי זו קידש וזה אינו יודע איזו קידש זה נותן שני גיטין וזה נותן שני גיטין מתו לזה אח ולזה אח זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן לזה אחד ולזה שנים היחיד חולץ לשתיהן והשנים אחד חולץ ואחד מייבם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם לזה שנים ולזה שנים אחיו של זה חולץ לאחת ואחיו של זה חולץ לאחת אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה ואחיו של זה מייבם חלוצתו של זה קדמו שנים וחלצו לא ייבמו השנים אלא אחד חולץ ואחד מייבם קדמו וכנסו אין מוציאין מידם: **גמ'** שמע מינה ג)ד"קדושין שאין מסורין לביאה הוו קדושין הכא במאי עסקינן כשהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני ואינו יודע ולא קתני ואינו ידוע ש"מ (ה) מאי קמ"ל סיפא איצטריכא ליה מת ולו אח אחד חולץ לשתיהן היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם ה"דוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקא פגע באחות זקוקתו: שנים שקדשו שתי אחיות וכו': שמע מינה קדושין שאין מסורין לביאה הוו קדושין הכא נמי כשהוכרו ולבסוף נתערבו דיקא נמי דקתני ואין יודע ולא קתני ואין ידוע ש"מ ומאי קמ"ל סיפא איצטריכא ליה מתו לזה אחד ולזה שנים היחיד חולץ לשתיהן והשנים אחד חולץ ואחד מייבם פשיטא היינו רישא מהו דתימא ליגזור תרי אטו חד קמ"ל ודוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקא פגע ביבמה לשוק: לזה שנים ולזה שנים וכו': הא תו למה לי היינו הך מהו דתימא ליגזור דלמא מייבם בלא חליצה קמ"ל מ"ש מהא דתנן ז"ארבעה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות הכי השתא

מתני' ואין יודע אי זה מהן קידש. אסור בשתיהן דכל חדא וחדא איכא למימר זו אחות אשה: **חולץ לשתיהן.** דלא ידע איזו היא יבמתו. ומיחלץ חדא וייבומי חדא לא דאחות אחותה אסורה לו מדרבנן בחייה. ויבומי ברישא נמי לא דדלמא לא זו היא יבמתו וקפגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו: **היו לו שנים אחד חולץ.** מחלה לאחת והשני אם רצה לייבם לשניה מייבם דאם זו יבמתו שפיר ואם אחותה היא לא קפגע באחות זקוקתו דאחיה אפקעה לזיקה: **קדמו וכנסו.** קודם שנמלכו בבית דין: **אין מוציאין מידם.** דכל חד וחד אמר אנא שפיר נסיבי. ואי נמי הוה איפכא שהראשון ליבום כגם אחות זקוקתו הויא שעתא ואי הויא אסירא ומשבא אחיו ייבם השניה שהיא יבמתו פקע זיקה מאידך למפרע: **שנים שקדשו ב' אחיות.** והם נכריה: **זה חולץ לשתיהן וכו'.** דכל חד וחד מינייהו אסור ליבומי דדלמא באחות זקוקתו פגע: **היחיד חולץ לשתיהן.** כדפרישית לעיל שאי אפשר לו לייבם לא קודם חליצה משום אחות זקוקתו ולא לאחר חליצה משום אחות חלוצה לפיכך הואיל ואסור לייבם יחלוץ תחלה לשתיהם כדי להוציא אותה שהיא יבמתו מאיסור יבמה לשוק: **והשניים אחד חולץ.** לאפקועי זיקה מאחיו אם זו היא יבמתו ותשתרי אחותה לשני ממה נפשך אם יבמתו היא שפיר ואם אחותה היא הא קפקעה זיקת היבמה מיניה בחליצת אחיו: **אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה.** ממה נפשך אם זו יבמתו שפיר נסיב שהרי אחיו לא חלץ לזו אלא לאחותה שלא היתה יבמתו ואיהי כלום ואי לאו יבמתו שפיר נסיב נכרית דאי משום אחות זקוקתו ליכא שהרי חלץ אחיו לאחותה שהיא יבמתו ופקע זיקה ואי משום יבמה לשוק הרי חלצה זו מן היחיד שהוא אח בעלה ט): **קדמו שניה.** אחיו של אחד וחלצו לשתיהן משום דלא ידעי מי זו היא יבמתו: **לא ייבמו השניה.** אחיה האחרים זה את זו וזה את זו דקמא דנסיב איכא למימר זו היא אחות זקוקתו אלא אחד חולץ תחלה לאחת ואחד מייבם לשניה ממ"נ אם יבמתו היא שפיר ואי לאו יבמתו היא באחות זקוקתו לא פגע שהרי אבן אחיו ליבמתו ויבמה לשוק נמי ליכא שהרי היא חלוצה מאחי בעלה: **ואם קדמו.** אלו שניה האחרונים וכנסו אחר חליצת השניה הראשונים ולא באו לימלך לב"ד אין מוציאין מידם כדפרישית שאין כאן אלא ספק איסור אחות זקוקה בנשואין הראשונים דאיכא למימר קמא דנסיב יבמתו היא ושפיר נסיב ובתרא נמי שפיר נסיב נכרית ואי נמי הוה איפכא דקמא פגע באחות זקוקתו כיון שבא שני ויבמה פקע זיקתה מאחיו והותרה לו לאשתו ואיסורא דעבד עבד: **גמ' שמעת מינה קדושין שאין מסורים לביאה.** דקס"ד דמתניתין בשלא הוכרו בשעת קדושין לא הוה ידע הי מינייהו כגון דאמר הרי אחת מכם מקודשת לי ועשו שתיהן שליח לקבל קדושין וקדושין אלו אין סופן לביאה דכל חדא קיימא עליה בספק אחות אשה ומדקתני נותן גט לזו וגט לזו מכלל דחדא מיהא מקודשת ומשום ספיקא דלא ידע הי מינייהו בעי למיתב גט לתרוויהו אלמא קדושין הן ופלוגתא דאביי ורבא היא בקדושין: **שהוכרו.** בשעת קדושין ויודע היה את מי מקדש הלכך מסורים לביאה ניהו וחלו קדושין: **ואינו יודע.** משמע השתא אין יודע. אין ידוע משמע לא נודע הדבר מעולם: **ומאי קמ"ל.** מתניתין פשיטא דתרוויהו בעי גיטא דלא ידע הי מינייהו: **סיפא איצטריכא ליה.** דקתני אחד חולץ ואחד מייבם וקא שמעינן דוקא מיחלץ חד והדר יבומי אידך ממה נפשך כדפרישית לעיל: **אבל יבומי ברישא.** חד ברישא והדר מיחלץ שני לאידך לא דקמא דייבם דלמא פגע באחות זקוקתו: **היינו רישא.** דהא אשמעינן ברישא היו לו שנים אחד חולץ ואחד מייבם: **מהו דתימא.** הכא לא לייבם כיון דחד מינייהו יש לו אח יחידי ליגזור תרי אחי דלא לייבם חד מינייהו אטו ההוא אח שאין לו אח שני ואתי למפגע באחות זקוקה קמ"ל: **ודוקא מיחלץ.** האח היחידי לשתיהן והדר יבומי חד מהשניה אחר חליצת אחיו לשניה: **אבל יבומי ברישא.** קודם חליצת היחיד לשתיהן ואפילו חלץ אחיו של מייבם לאחותה דליכא השתא איסור אחות זקוקה לא [מייבם] משום שמא זו היא ארוסת הנכרי וקא פגע ביבמה לשוק בלא חליצה דהיחידי הוא הנכרי ולו היבמה זקוקה והא מילתא לא אשמעינן ברישא: **אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה הא הו נמה לי.** היינו הך דהא אשמעינן ברישא השניה אחד חולץ ואחד מייבם וה"נ הכי הוא דהני תרי חד חלץ וחד מייבם והני תרי חד חלץ וחד מייבם: **מהו דתימא ליגזור דלמא.** אתי ליבומי אחד משניה אלו ואחד משניה אלו בלא חליצה וקפגע כל חד בספק יבמה לשוק ובאחות זקוקה: **קמ"ל.** דלא גזרינן. והא מרישא לא שמעינן דהתם לזה אחד ולזה שניה דסוף סוף לא מייבם אלא חדא וכיון דעוסקין בחליצה דחדא מדכרי נמי ולא מייבמי עד שיחלוץ היחיד לשתיהן אבל הכא כיון דלבסוף תרוייהו מייבמין הך דהאי ביתא והך דהאי ביתא אתי למימר מה לנו ולחליצה: **מאי שנא מהא וכו' ולא מתייבמות.** וקתני סיפא אם קדמו וכנסו יוציאו והכא קתני אין מוציאין מידן: **חולצות ולא מתייבמות.** ולא אמרינן ליחלוץ חד מנייהו ודמי לזיקה דידה מאחיו והאי מייבם חדא כי מתני' דקתני מתייבמות שתיהן כל אחת לאחר חליצת אחותה כדקאמר אחיו של זה מייבם חלוצתו של זה ליומא כולן חולצות כי התם אמאי מהדרינן לייבם: **הכי השתא.** התם זקוקות שתיהן להן אי למ"ד בפרק ד' אחין ט) טעמא דאין מתייבמת אפילו אחת מהן משום דיש זיקה דמרישא מיתסרא משום דקפגע באחות זקוקה וכי חלץ ו) (מייבם) חד לחדא ופקע זיקה לא משתריא אחותה לאידך דכל יבמה שנאסרה שעה אחת על יבמה אפילו לאחר נפילה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה לעולם: ולאי

עין משפט נר מצוה

סב א מיי' פ"ט מהל' אישות הל"ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מא סעיף ב:

סג ב מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה ו סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קטו סעיף ו:

סד ג מיי' שם הלכה ב טוש"ע אה"ע שם סעיף ג:

סה ד מיי' פ"ט מהל' אישות הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מא סעיף ב וסימן קטו סעיף ו:

סו ה מיי' פ"ח מהל' יבום הלכה ו:

תוספות ישנים

מהו דתימא דלמא איבה בלא חליצה. וא"ת והא ידעינן מדלעיל דלא גזרינן דלמא ייבם קודם חליצה דכל דכל השתים מתיבמות שהרי זה מייבם חלוצתו של זה וזה מייבם חלוצתו של זה וא"כ יטעו העולם ויאמרו אחר שזה מייבם וזה מייבם ושתיהם מתיבמות מה לנו ולחליצותם אבל לעיל אנן חזינן דליכא אחת דמתיבמת ואחת שאינה מתיבמת יבינו העולם וישימו לב שלא תתיבם זאת עד שיהא חולץ לאחותה וכן ו) יהי' פוגע באחות זקוקתו:

ו) נראה ש"ל לאחותה שמא יהי'.

תוס' חד מקמאי

הא דתנן שנים שקדשו שתי אחיות לזה אחד ולזה שנים היחיד חולץ לשתים והשנים א' חולץ וא' מייבם דוקא מיחלץ היחיד והדר יבומי אחד מן השנים ו) והדר מיחלץ היחידי דקא פגע ביבמה

ו) אולי ל"ל אבל יבומי אחד מהשנים והדר מיחלץ היחידי לא דקא כו'.

מסורת הש"ס

ט) [קדושין נא.], ב) שם, ג) שם, ד) לעיל יח. לקמן כו. כז: עדיות פ"ה מ"ה, ה) בס"א: מאמי בעלה, ו) [לקמן כו.], ז) [רש"ל ממ"ז],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' ש"מ ומאי קמ"ל: (ב) תוס' ד"ה קדמו וכו' אי ולאי הוה היה זקוק: (ג) ד"ה ומאי שנא וכו' שתיהן חולצות. נ"ב ס"א ומיהו הך פירכא ליתא לר' יוחנן דאמר אחיות איני יודע מי שנאן:

מוסף רש"י

קדמו וכנסו אין מוציאין מידם. אפילו לא כנס הראשון את יבמתו ופגע באחות זקוקתו, מאחר שכנסה השני פקע זיקה והותרה לראשון לקיימה, דאחות זקוקה דרבנן היא ולא קנסי ליה להוציא (קדושין נא:). היחיד חולץ לשתיהן. שהרי אינו יכול לכנוס דילמא פגע באחות זקוקה (שם נב.). קידושין שאין מסורין לביאה. קידש אחת משתי אחיות ולא פירש איזו מהן, דאין יכול ליעשה אחת מהן דשמא זו היא אחות אשתו (שם נא:). ואינו ידוע. משמע לעולם (שם נא:). דוקא מיחלץ והדר יבומי. מיחלץ חד מייהו לחדא בראשה והדר מייבם שני לשניה, ממה נפשך אם זו אלמנת אחיו שפיר מייבם ואם לאו נכרית בעלמא היא ואינה אחות יבמתו הזקוקה לו דמיהו דמיא לאחות אשתו, שהרי נפטרה זיקת אחותה היומנה בחליצת אחיו ולא גזרו על אחות אלמנה מחמלה אלא על המלון לבדו, דקא פגע באחות זקוקה וכל זמן שלא חלץ אחד מן האחין אסורה אחותה על כולן מדבריהם משום דדמיא לאחות אשתו (שם). ודוקא מיחלץ והדר יבומי. היחיד חולץ לשתיהן תחילה והדר יבומי אחת מהשתים אחר חליצת אחיו, אבל יבומי אחת מן השתים תחילה אפילו לאחר חליצת אחיו שאין כאן אחות זקוקה לא ליאסרו, דכיון דלא חלץ היחיד לשתיהן איכא למימר אם יבמתו היא מדבריהם משום דדמיא לאחות אשתו זו היא יבמתו של יחידי, נמצא כונסה נושא יבמה לשוק, כלומר למי שאין ליבמה ונושא אותה בלא חליצה, ומשום הקדמת חליצת אחד מן השנים ליבום של שני לא אינעביד למיתניא, דהא דפגיעת אחות זקוקתו מריש שמעינן (שם נב.). **ארבעה אחין כו'** ומתו הנשואין את האחיות. ומפלו שתיהן יחד לפני האחין, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. משום דתרוייהו זקיקי ליה להאי ותרוייהו זקיקי ליה להאי ואי נסיב חד קא פגע באחות זקוקתו (לעיל יח.) דהויא כאשתו (לקמן כו.).

אי למ"ד יש זיקה. אר"י אע"ג דלמ"ד יש זיקה ליכא למיגזר ליבם אחר חליצה משום דלמא אתי ליבם בריאה כדמשמע בפרק ד' אחין (לקמן דף כז: ושם) גבי רבי יוחנן דאמר אחיות איני יודע מי שנאן מ"מ ליכא למימר דליחלץ חד וליבם חד כיון דכל אחת נאסרה שעה אחת אסורה עולמית אפילו

התם אי למ"ד יש זיקה יש זיקה ואי למ"ד [6]אסור לבטל מצות יבמין אסור לבטל מצות יבמין הכא כל חד וחד אימור דידיה קא מתרמיא ליה: קדמו וכנסו אין מוציאין כו': תני שילא [1]ואפי' שניהם כהנים מ"ט [2]חלוצה דרבנן היא וספק חלוצה לא גזרו בהו רבנן וחלוצה דרבנן היא והתניא [3]גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל ואשה מדרבנן הוא וקרא אסמכתא בעלמא הוא: **מתני'** [4]מצוה בגדול ליבם [5]ואם קדם הקטן זכה: **גמ'** ת"ר [2]והיה הבכור מיכן שמצוה בגדול ליבם אשר תלד [6]פרט לאילונית שאין יולדת יקום על שם אחיו לנחלה אתה אומר [7]לנחלה או אינו אלא לשם יוסף קורין אותו יוסף יוחנן קורין אותו יוחנן נאמר כאן יקום על שם אחיו ונאמר להלן [3]על שם אחיהם יקראו בנחלתם מה שם האמור להלן נחלה אף שם האמור כאן לנחלה ולא ימחה שמו [8]פרט לסרים ששמו מחוי אמר רבא אע"ג דבכל התורה כולה [7]אין מקרא יוצא מידי פשוטו הכא אתאי גזרה שוה אפיקתיה מפשטיה לגמרי ואי לאו גזרה שוה הוה אמינא שם שם ממש למאן קמזהר רחמנא ליבם יקום על שם אחיך מיבעי ליה אי לבי דינא יקום על שם אחי אביו מיבעי ליה ודלמא הכי קאמר להו רחמנא לבית דין אמרו ליה ליבם יקום על שם אחיו אלא אתאי גזרה שוה אפיקתיה לגמרי דאמרת קרא בגדול כתיב אימא בכור לייבם פשוט לא לייבם א"כ אשת אחיו שלא היה בעולמו דמיעט רחמנא למה לי [8]פריך רב אחא ואימא למעוטי בוכרא דאמא ההוא לא מצית אמרת [9]דיבום בנחלה תלה רחמנא [10]ונחלה מן האב ולא מן האם ואימא כי איכא בכור תתקיים מצות יבום כי ליכא בכור לא תתקיים מצות יבום אמר קרא ומת אחד מהם מי לא עסקינן דמית בכור ואמר רחמנא לייבם קטן ואימא דמית קטן ואמר רחמנא לייבם בכור הא מיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו ואימא כי ליכא בכור קדם קטן זכה ואי איכא בכור קדם קטן לא זכה אמר קרא [4]כי ישבו אחים יחדו הוקשה ישיבת אחים זה לזה ואימא כי איכא בכור ליהדר אגדול כי ליכא בכור אין חוזרין אצל גדול אלמה תני אביי קשישא [11]מצוה בגדול ליבם לא רצה הולכים אצל אחיו הקטן לא רצה חוזרין אצל גדול בכבור מה בכור בכורתו גרמה לו אף גדול גדולתו גרמה לו ואימא כי מיבם בכור לישקול נחלה כי מיבם פשוט לא לישקול נחלה אמר קרא יקום על שם אחיו והרי קם ואלא בכור דקרייה רחמנא למאי

ואי למ"ד. טעמא משום דאסור לבטל מצות יבמין ואי מייבם האי חדא דלמא מיית אידך קודם שייבם ותצא אחותה משום אחות אשה ונמצא מצות יבמין בטלה על ידינו מיבום ומחליצה הרי נאסרה [6]) משום כך וכיון שנאסרה שעה אחת מ"ג חולץ חד לחדא ואזלא האי השניה עומדת היא באיסור אשת אח אם שלא גרמת ליבום מתחלה [6]) אבל הכא זו שנאסרה משום אחות זקוקה לאו יבמה היתה וכי פקע איסור אחות זקוקה בחליצת אחותה הרי זו מותרת ועומדת דלאו אשת אח הוא הלכך מספיקא לא מפקינן לה דאימור כל חד וחד דידיה אתרמיא ליה: **ואפילו שייבם לחביס.** וחד מנייהו ודאי חלוצה נסיב דהא ארוסת הנכרי חלוצה היא מאחד משני אחיו כדקתני קדמו שניים וחללו: **חלוצה.** דאסורה לכהן: **מדרבנן הוא.** והכא דלכל חד איכא אלא ספק דשמא זה ייבם את יבמתו גמורה לא גזור רבנן לאפוקה מספק: **גרושה.** מאיסה לא יקחו: **מכאן שמצוה בגדול.** הכי דריש ולקחה לו לאשה ויבמה והיה הבכור המייבם יהיה הבכור: **אשר תלד.** ואותה יבמה תהא ראויה לילד פרט לאילונית: **יקום.** היבם על שם אחיו לנחול נחלתו ולא יחלקו אחיו עמו: **אתה אומר לנחלה.** והאי יקום ביבם משמעי: **או אינו.** אלא בבן שיולד לו משמעי שאם היה שם המת יוסי קורין לזה יוסי: **אין מקרא יוצא מידי פשוטו.** ואע"ג דדרשינן ליה לדרשא מידי פשוטו מיהו לא נפיק לגמרי: **ואפיקתיה לגמרי.** שאין צריך לקרות לבנו בשם אחיו המת. והכי גמר לה מרבינה: ופרכינן **ואי לאו גזרה שוה הוה אמינא שם ממש.** בתמיה: **ליבם.** קאמר רחמנא בן הנולד לך יקום על שם אחיך מיבעי ליה: **ואי לבי דין.** מודע רחמנא מצות קריית שם הבן: **יקום על שם אחי אביו מיבעי ליה.** אלא ודאי ביבם גופיה משמעי קרא ולבית דין קאמר רחמנא שיקום היבם על שם אחיו המת לנחלה: **אמרו לו ליבם.** שיקום בנו על שם אחיו דכל מצות יבום קא מודע קרא לב"ד וקאמר להו להזהיר יבמה לבא עליה והבן אשר תלד לו יקימנו ע"ש אחיו: **אימא בכור.** דוקא קאמר קרא אבל פשוט לא לייבם לגמרי בין איכא בכור בין ליכא בכור: **אם כן.** דפשוט לאו בר יבום הוא למה לי דמיעט רחמנא אשת אחיו שלא היה בעולמו תיפוק לי משום דלאו בכור הוא זה שנולד לאחר מיתת אחיו: **ואימא.** האי דמיעט אשת אחיו שלא היה בעולמו כגון שהיה זה שנולד בכור לאמו ואחיו מאביו ולהכי אצטריך למעוטי: **בנחלה תלה רחמנא.** וממילא בכור הנוטל פי שניים הוא דמייבם אבל בכור לאם לא ומדמעטיה שמע מיניה בכור דקרא לאו דוקא אלא גדול האחים: **ואימא כי איכא בכור כו'.** כלומר דלמא לעולם בכור דוקא והכי קאמר רחמנא אי איכא בכור קמן תתקיים מצות יבום או בבכור או בפשוט דנפקא לן מדאימעיט אשת אחיו שלא היה בעולמו וכי ליכא בכור לא תתקיים ופטורה לגמרי מן הפשוט: **ומת אחד מהם.** משמע שלא היו שם אלא שניים ומת אחד מהן: **מי לא עסקינן.** כלומר מי לא משתמע נמי מקרא דמת בכור וקאמר רחמנא לייבם פשוט: **ואימא.** על כרחך קרא דחיק ומתוקם כגון דמית פשוט וקאמר רחמנא לייבם בכור דהא כתיב והיה הבכור: **הא מיעט רחמנא וכו'.** דהכא גבי תרי אחים כתיב מיעוט אשת אחיו שלא היה בעולמו אלמא דמית גדול משמע ותו ליכא בכור [9]) קטן: **אימא כי ליכא בכור קדם הקטן זכה.** דהא לא רבי לייבם פשוט אלא מומת אחד מהם ומיעוט דאשת אחיו שלא היה בעולמו דמשמע דמת בכור ואמר רחמנא לייבם פשוט אבל איכא בכור לא לייבם פשוט: **הוקשה כו'.** שון ליבם[9]: **ליהדר אגדול.** אי לא בעו אחר אחיו נחזור עליו לכופו דמצוה עליה רמיא ולא על האחרים אבל כי ליכא בכור לא רמיא מצוה אגדול טפי משאר אחיו: **הולכין אצל אחיו הקטן.** משמע קטן הימנו וגדול משאר אחיו אלמא מהדרינן אגדול דגדול קודם. ומדקתני חוזרין אצל גדול ליכא לאותובי דאיכא למימר מאי גדול בכור דאי לא מצי לשנויי הכי אדמותיב מדתני אביי לותיב ממתניתין דקתני בפרק החולץ נמי לא רצה חוזרין אצל גדול[10]: **לא לישקול נחלה.** דהא בכור כתיב: אלא

מסורת הש"ס

ו) [נעיל יח. וש"נ], ב) קדושין עח„ ג) נעיל יב„ ד) [נעיל יא: שבת סג.], ה) [קדושין יג. וש"נ], ו) [נעיל יז: כ.], ז) ביצה לו. לקמן נט„ ח) משום כך שוב אין לה היתר ואפילו בדיעבד נמי וכו' עומדין באיסורן וכיון כו' כל"ל רש"ל, ט) אולי ל"ל קמן, י) [לייבום רש"ל], כ) [לקמן נט.], ל) [וע"ע תוס' שבת קלו: ד"ה ואם].

תורה אור השלם

1. אִשָּׁה זָנָה וַחֲלָלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו:
ויקרא כא ז
2. וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כה ו
3. וּמוֹלַדְתֶּךָ אֲשֶׁר הוֹלַדְתָּ אַחֲרֵיהֶם לְךָ יִהְיוּ עַל שֵׁם אֲחִיהֶם יִקָּרְאוּ בְּנַחֲלָתָם:
בראשית מח ו
4. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה ואי למ"ד וכו' ממתלה מדרבנן אבל הכא זו וכו' וכי פקע איסור אחות זקוקה ביבום אחותה:

מוסף רש"י

אסור לבטל מצות יבמין. ואי אמרת ליבם האי חדא, דילמא מיית אידך אח ולא מייבם לאידך ונפקא מהאי משום אחות אשה מחלליה ומייבום, הלכך אמרינן ליה לקמא חלוץ, ואי נמי מיית אידך הדר האי חולץ וחלץ לה, ומדינא לבתר חליצה דקמא מצי אידך לייבומי, דהשתא מיקיימא מצות יבמין בתרוייהו, אלא גזירה דלמא אתי לייבומי בריאה (לעיל יח:). יקום על שם אחיו לנחלה. שיירש המייבם כל נכסי המת ואין אחיו חולקים עמו (לעיל יז:).

עין משפט נר מצוה

סז א מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה ב סמג עשין כב טוש"ע אה"ע סימן קטו סעיף ג:
סח ב מיי' פ"ח מהלכות אישות הל' ז ופ"ז מהל' איסורי ביאה הל"ז טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ח:
סט ג מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ו סמג עשין נא טור ש"ע אה"ע סימן קסא סע"ד:
ע ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
עא ה מיי' פ"ג מהלכות נחלות הלכה ז סמג עשין לו טוש"ע אה"ע סימן קסג סעיף ח:
עב ו מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה ב סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קעב סעיף ח:
עג ז מיי' פ"ח מהלכות נחלות הלכה ו סמג עשין נ טוש"ע ח"מ סי' רנו סעיף ד:
עד ח מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ז סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסא סעיף ד:

תוס' חד מקמאי

לשון: **הא** דתני שילא אפי' שניהם כהנים דוקא כשקדמו וכנסו שאין מוציאין אותן מידן אפילו שניהם כהנים אבל לכתחלה לא שרינן אע"ג דחלוצה דרבנן שלא שרינן לכתחלה ואי קשיא הא דגרסינן בפ' החולץ מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה אם אשת כהן אינה חולצת ומסקנא משום דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמר אע"ג דלא שהה ולד מעליא הוא אשת כהן דלא אפשר עבדינן כרבנן משמע דלרשב"ג אם אשת כהן היא שמפקינן לה מיניה והא ספק חולצת [היא] איכא למימר שאני הכא שכבר חלצה וכבר כנסה כהן ומשום הכי לא מפקינן מיניה אע"פ שהוא כהן אבל התם לכתחלה הוא דאמר לא תחלוץ ותהי לכהן והא ג) בשלא אקדמו וכנסו קאי אבל לכתחלה לא ד) התם אי שריא לה השתא לכתחלה למיחלץ אף על פי שהוא כנסה בלכתחלה ואיכא מ"ד שאני הכא שאחת מהן בודאי אינה חלוצה אף על פי שאחת מהן בודאי חלוצה ולאו מילתא היא דהא תינה כהן שני שנשא השניה אבל הראשון ספק חלוצה נשא אמאי לא מפקינן מיניה וכי משום דנסב שני שרי לראשון דאי לא נסב שני הראשון ודאי ספק חלוצה נשא אלא ודאי כדפרישית: **תני** אביי קשישא מצוה בגדול לייבם לא רצה לייבם הולכין אצל קטן אלא בכור דקרייה רחמנא למאי הלכתא מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אף יבם אינו נוטל בראוי

ג) ל"ל והא דהכא בשאקדמו וכנסו קאי כו'.
ד) אין הלשון מדוקדק ואולי ל"ל והתם אי שריא לה השתא למחלץ אע"פ שהוא כנסה אתי ג"כ למחלץ ולכנוס אותה לכתחלה ואיכא מ"ד כו'.

למאי הלכתא לגריעותא. תר"י דהוי מלי למימר למשיבותא שאין יכולים שוחרת ביובל(ב): **גיורת** מיהא הויא. דמשמע לא יכנוס הוא אבל אחר שרי לכנוס לכתחלה: **הלכה** כדברי **האומר כולם גרים הם.** (ג) הך גירי אריות לא דמי להא דאיכא מ"ד כותים גירי אריות הן דהתם היו עובדים אלהיהם כלכתיב בספר מלכים ולמ"ד גירי אמת הן קסבר דשוב נתגיירו לגמרי(ד): **אי הכי לבתחלה נמי.** מי אמרת בשלמא דאיכא גיורת גמורה ניחא דלכתחלה לא יכנוס משום דספק גיורת היא דשמא נתגיירה לשם אישה ודיעבד אין להוציא דאין להחמיר משום חששא זו: **משום** דרב אסי הסר ממך עקשות פה כו'. תר"י דנטען על הפנויה אין להחמיר מלכנוס משום לזות שפתים דאדרבה מצוה לכונסה דבאמונה כתיב ולו תהיה לאשה (דברים כב): **לא** בימי דוד ולא בימי שלמה. (ה) מתיתי הגיתי מ"ו) וכת פרעה דבימי שלמה לא קשה דמידי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים והני לא גריכי אבל קשה דאמרינן בהערל (לקמן דף עט. ושם) גבי מעשה דגבעוניים דבימי דוד נתוספו גרים על ישראל ק"ן אלף וי"ל דמעצמן נתגיירו כדאשכחן גבי מרדכי ואסתר ורבים מעמי הארץ מתיהדים ויש ספרים שכתב בהן לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה אלא שנעשו גרים גרורים והיינו דפ"ב דשבת (דף לא.) ההוא דאתא לקמיה דהלל ואמר גיירני ע"מ לעשות כ"ג בטוח היה הלל דסופו לעשות לשם שמים וכן היינו דהתכלת (מנחות מד.) דאתיא לקמיה דרבי גיירני ע"מ שאשא לאותו תלמיד: **אמר** רבי הואיל ומבועד הדבר תצא. תר"ת דאתא מן הרוכל אם נשאת לו דכל הסוגיא איירי בנטען דאין לומר תצא מן הבעל דאין האשה נאסרת על בעלה אלא על ידי קנוי וסתירה מ"ו) או שיראו (ז) דרך מנאפין ועוד לנגבי בעל הוי אלא דבתר נשואין דאמר (ח) בהאשה רבה (לקמן דף לב. ושם) דלקלא דנבתר נשואין לא חייסינן ורוק למעלה בגג הכילה לא עדיף מקלא דלא פסיק דהא בסמוך אמר דלרבי מפקינן אפי' בקלא דפסיק מכח הך בריתא אלא ודאי תצא מן הרוכל אם נשאה דרוק למעלה בגג הכילה הוי אלא דקמי נישואי רוכל וכן פר"ח וכן נראה לר"י דמתוך ההלכה משמע דאין מוציאין ע"י קול מבעלה דקאמר ובית דין בעדים הוא דמפקי משמע דדבר פשוט הוא דמבעל לא מפקי' אלא בעדים אע"ג דמנטען קתני בברייתא דמפקי בקול אף דקתני הוציאוה הדר רב נחמן דבסמוך הוציאה תנן דמשמע על ידי בעלה אפ"ה מבעלה לא מפקינן על ידי קול באין בנים מן הראשון והא דאיכטרי' בהנהו עובדי דסוף נדרים (דף לא.) להנהו טעמי

למאי הלכתא לגריעותא [א]מה בכור אינו נוטל בראוי כבמוחזק אף האי אינו נוטל בראוי כבמוחזק: **מתני'** [ב]הנטען על השפחה ונשתחררה או על העובדת כוכבים ונתגיירה הרי זה לא יכנוס ואם כנס אין מוציאין מידו הנטען על אשת איש והוציאוה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא: **גמ'** הא גיורת מיהא הויא ורמינהי אחד איש שנתגייר לשום אשה ואחד אשה שנתגיירה לשום איש וכן מי שנתגייר לשום שולחן מלכים לשום עבדי שלמה אינן גרים דברי ר' נחמיה שהיה רבי נחמיה אומר אחד [ג]גירי אריות ואחד גירי חלומות ואחד גירי מרדכי ואסתר אינן גרים עד שיתגיירו בזמן הזה בזמן הזה ס"ד אלא אימא כבזמן הזה הא איתמר עלה א"ר יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב [ד]הלכה כדברי האומר כולם גרים הם אי הכי לבתחלה נמי משום דרב אסי [ה]דאמר רב אסי [1]הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים וגו' ת"ר [ו]אין מקבלין גרים לימות המשיח כיוצא בו [ז]לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה א"ר [ח]אליעזר מאי קרא [2]הן גור יגור אפס מאותי מי גר אתך עליך יפול (ט) אבל אידך לא: הנטען על אשת איש וכו': אמר רב ובעדים אמר רב ששת [י]אמינא כי ניים ושכיב רב אמר להאי שמעתתא דתניא [יא]הנטען על אשת איש [יב]והוציאוה על ידו ונתגרשה מתחת ידי אחר אם כנס לא יוציא ה"ד אי דאיכא עדים כי אתא אחר ואפסקיה לקלא מאי הוי אלא לאו דליכא עדים וטעמא דאתא אחר ואפסקיה לקלא הא לאו הכי מפקינן אמר לך רב הוא הדין דאע"ג דלא אתא אחר ואפסקיה לקלא אי איכא עדים מפקינן אי ליכא עדים לא מפקינן והכי קאמר דאע"ג דאתא אחר ואפסקיה לקלא לכתחלה לא יכנוס מיתיבי [יב]בד"א כשאין לה בנים אבל יש לה בנים לא תצא [יג]ואם באו עדי טומאה אפילו יש לה כמה בנים תצא רב מוקי לה למתניתין ביש לה בנים ויש לה עדים ומאי דוחקיה דרב לאוקמי למתניתין ביש לה בנים ויש לה עדים וטעמא דאיכא עדים מפקינן ואי ליכא עדים לא מפקינן לוקמה בשאין לה בנים אע"ג דליכא עדים אמר רבא מתניתין קשיתיה מאי אירא דתני הוציאוה ליתני הוציאה אלא כל הוציאוה בבית דין ובית דין בעדים הוא דמפקי ואי בעית אימא הני מתנייתא רבי היא דתניא [יד]רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר אמר רבי הואיל ומבוער הדבר תצא רוק למעלה מן הכילה אמר רבי הואיל ומבוער הדבר תצא

מנעלים

כבמוחזק: **מתנו'** [טו]נטען. משום כלומר שטוענים עליו דברי לעז: **לא ישאנה.** משום לעז שלא יאמרו אמת היה הקול הראשון: **הנטען על אשת איש והוציאוה.** בית דין מתחת בעלה בשביל זה שאסרה עליו והלך זה ונשאה: **יוציא.** דמדאוריתא אסורה נמי לבועל דדרשינן וטומאה וטומאה (במדבר ה) שני פעמים אחד לבעל ואחד לבועל במסכת סוטה (דף מז.): **גמ' הא גיורת מיהא הויא.** ואע"ג דלא נתגיירה לשם יהדות אלא בשביל שישאנה זה: **עבדי שלמה.** בעלי שררה היו: **גירי אריות.** [טז]כגון כותים דכתיב בספר מלכים (ב יז) וישלח ה' בהם את האריות ונתגיירו כדכתיב התם בגלות שומרון: **גירי חלומות.** בעל חלומות אמר להם להתגייר: **מרדכי ואסתר.** ורבים מעמי הארץ מתיהדים (אסתר ח): **בזמן הזה ס"ד.** כל הני מקמי הכי לאו גרים מינהו כגון בנוזרלדן וכיוצא בו: **בבזה"ז.** שלא יעשה מחמת שררה: **אי הכי.** דגיורת מעלייתא היא: **לבתחלה נמי.** יכנוס ואמאי תני לא יכנוס: **דאמר רב אסי.** טעמא דמתניתין משום דכתיב הסר ממך עקשות פה ולזות שפתים הרחק ממך דאתו לאחזוקי לקלא קמא: **הן גור.** הכא להתגייר יגור אפס מאותי בעוד שאין אני עמכם יתגייר דהיינו בזמן הזה: **מי גר אתך עליך יפול.** מי גר אתך בעניותך כאשה אמרת[יז]: **עליך יפול.** לעוה"ב. יפול ינוח כמו על פני כל אחיו נפל (בראשית כה) יפול מלדך אלף (תהלים לא): **ובעדים.** הא דתנן יוצא זה המשוד שכנסה כגון שבאו עדים על קול הראשון שראוה שזינתה עמו: **להא שמעתתא.** בעדים: **כי ניים ושכיב רב אמרה דתניא.** תיובתא: **ונתגרשה מתחת ידי אחר.** לאוכן נטען על דינה אשת שמעון וגירשה שמעון ונשאה נחשון וגירשה אם כנסה לאוכן מעתה לא יוצא: **אי דאיכא עדים.** בזנות קמא הרי נאסרה עולמית עליו: **ה"ה דאפילו דלא אפסיק אחר לקלא.** וכנסה לאוכן מגירושי שמעון לא תצא הואיל וליכא עדים. והא דנקט מתחת ידי אחר היא גופה אילטריך לאשמועינן רבותא דלכתחלה לא יכנוס כדקתני אם כנס אין לכתחלה לא: **כמה דברים אמורים.** דאם כנס הנטען יוצא כשאין לה בנים מן הראשון: **אבל יש לה בנים.** מן הראשון לא תצא דכי מפקי לה קא מחזקינן לקלא קמא ועבדינן להו ממזרים: **ואם באו כו'.** אלמא אין לה בנים בלא עדים נמי מפקינן: **רב מוקי למתניתין ביש לה בנים.** ומש"ה אמר רב ובעדים: **וכ"ד בעדים הוא דמפקי.** מבעל ראשון דאין אשה נאסרת לבעלה בשום קול ואתא רב למימר דוקא מתני' משום כך יוצא הנטען הואיל ואיכא עדים אבל בלא עדים הואיל ויש לה בנים לא: **ואבע"א.** בלא בנים לא נפקא בלא עדים והני מתנייתא דאמרי נפקא רבי אמרינהו דמפיק אשה מבעלה בקול כל דהו: **רוכל.** מוכר בשמים לנשים להתקשט בהן: **רוכל יוצא.** מן הבית ומלא זה את אשתו שהיא חוגרת בסינר מכוער הדבר שלא התירתו מעליה אלא לזנות: **סינר.** הוא כעין מכנסים שהיו הנשים חוגרות לצניעות: **רוק למעלה מן הכילה.** תרוכל יוצא קאי ומלא בעל רוק למעלה בגג הכילה שעל מטתו מי זרק הרוק למעלה כ"א השוכב ופניו למעלה הלכך זינתה זו ורקקה בשעת תשמיש:

מנעלים

עין משפט נר מצוה

עה א מיי' פ"ג מהל' נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש"ע אה"ע סימן קסג סעיף ו:
עו ב מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה יד סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סימן יח סעיף ה:
עז ג מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הלכה יד סמג לאוין קיז טוש"ע י"ד סימן רסה סעיף יב:
עח ד מיי' שם הל' טו:
עט ה מיי' פ"ב מהל' סוטה הל' טו טור ש"ע אה"ע סי' יח סע"ב:
פ ו שם סעיף ו:
פא ז מיי' שם הלכה טז וטוש"ע שם סעיף ב:
פב ח מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה טו ופ"ב מהל' סוטה הלכה יג טוש"ע שם סעיף ו:

תורה אור השלם

1. הֶסֵר מִמְּךָ עִקְּשׁוּת פֶּה וּלְזוּת שְׂפָתַיִם הַרְחֵק מִמֶּךָּ: משלי ד כד
2. הֵן גּוֹר יָגוּר אֶפֶס מֵאוֹתִי מִי גָר אִתָּךְ עָלַיִךְ יִפּוֹל: ישעיהו נד טו

תוס' חד מקמאי

כבמוחזק: **תניא** אחד איש שנתגייר לשום אשה ואחד אשה שנתגיירה לשום איש וכן מי שנתגייר לשום שולחן מלכים לשם עבדי שלמה אינם גרים דברי רבי נחמיה שהיה ר"נ אומר אחד גרי אריות ואחד גרי חלומות ואחד גרי מרדכי ואסתר אינם גרים עד שיתגיירו שנית ואע"ג דכותיים אליבא דמ"ד גרי אריות הן עובדי כוכבים גמורים הן התם לא נתגיירו לגמרי כדכתיב את ה' היו יראים ואת אלהיהם היו עובדים אבל (התם) [הכא] שנתגיירו לגמרי הלכה כולן גרים הן רבינו יעקב ז"ל: **תניא** בד"א שתצא כשאין לה בנים אבל כשיש לה בנים לא תצא. הרב אלפס פירש כשיש לה בנים מן הנטען ור"ש פי' כשיש לה בנים מן הבעל והרב"י כתב כשיש לה בנים מן הנטען או מן הבעל לא תצא והא דתניא רוכל יוצא ואשה חוגרת בסינר ואמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא וקי"ל כותיה בקלא דלא פסיק לכאורה נראה דאבעל קאי וכן נראה מפי' רש"י ז"ל דבדבר מכוער מפקינן לה מבעלה והר' אלפס כתב כל דהוא נטען מפקינן מיניה בדבר מכוער אבל מבעל לא מפקינן אלא בעדים ומסתברא כותיה דהא גמרי' דבר דבר מממון מה להלן דבר ברור ולא באמתלא אף כאן דבר ברור ולא באמתלא ולא בדבר מכוער. ובמס' סוטה איבעיא לן עוברת על דת משה ויהודית אם רשאי הבעל לקיימה או לא ולא איפשיטא ומיהו מעוברת על דת ליכא ראיה דהתם [אין] עדים בדבר מכוער של זנות אלא לדבר מכוער של חוצפא ומש"ה איבעי לן אם רשאי הבעל לקיימה ואפילו תימא

גליון הש"ס

רש"י ד"ה גירי אריות בגון כותים. עי' סנהדרין פה ע"ב ברש"י ד"ה גירי אריות: **תוס'** ד"ה לא בימי דוד וכו' דסופו לעשות לש"ש. עי' לקמן דף קנו ע"ב תד"ה רעה: ד"ה אמר רבי וכו' ורוק למעלה בגג כו'. עיין לקמן דף לב ע"א תד"ה כל קלא:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' מי גר אתך עליך יפול מי גר אתך בעניותך הוא דעליך יפול אבל אידך לא: (**ב**) תוס' ד"ה הלכה כדברי האומר כולם גרים הם ואפי' גירי אריות הך גירי אריות: (**ג**) ד"ה לא וכו' מאיתי הגיתי. נ"ב עיין בפרק בתרא דקדושין דף עו: (**ד**) ד"ה אמר וכו' אי שיראו אותם כדרך המנאפין: (**ה**) **בא**"ד בהאשה רבה. נ"ב דף לב. וע"ש בתוס' ד"ה כל קלא:

הגהות הגר"א

(**א**) רש"י ד"ה בכור כו' אף יבם הנטען פי שנים כו'. נ"ב אבל ר"מ פי' שאין נוטל חלק אחיו אלא אם מת אביו קודם לאחיו (ועמ"ש רבינו בלח"מ שיטן קסג ס"ק ד'): (**ב**) שם ותלק אחיו שמת. נ"ב חלקו שמת:

מוסף רש"י

גירי אריות. בספר מלכים (ב יז) מפורש וישלח ה' בהם את האריות, וכותים כתיבי בהם ויבא מלך אשור מבבל וכותה וקא חשיב שאר מקומות (ב"ק לח:). מי גר אתך. בעניותיך, עליך יפול. בעשירותך (עי"ז ג:).

מסורת הש"ס

(**א**) [לקמן כה: ע"ב], (**ב**) [קדושין עה: ב"ק לח: סנהדרין פה: חולין ג: נדה ט:], (**ג**) כתובות כב: [עי' תוס' שם], (**ד**) [ע"ז ג:], (**ה**) [לקמן עו.], (**ו**) [ל"ל אלעזר], (**ז**) [לקמן לא. קט: ב"ק מז: סה. כתובות כג: נדה ס.], (**ח**) [תוספתא פ"ד], (**ט**) [ל"ל והויאה וכ"כ רש"י], (**י**) בס"א: אמרתי לך, (**כ**) [שם לזה כתבו תוס' בכתובות נב: ד"ה בכוכ], (**ל**) [ע"ע תוספות חולין ג: ד"ה קסבר], (**מ**) [זה שהתעוררו התוספות מבת פרעה שקיבלה שלמה דמידי הוא טעמא אלא משום שולחן מלכים חידוש קצת שהרי כל זה מבואר להדיא בש"ס לקמן עו ע"א מתיב רב יוסף וכו' והא לא קבלו וכו' מידי הוא טעמא וכו'], (**נ**) [ל"ל דרכי מיי'], (**ס**) כתובות ט.,

מנעלים הפוכים. פיהן למטה ולמי של נכרי הם והפכו כדי שלא יכיר הרואה: **מקום מנעלים הפוכים.** ניכר מקום הפיכתן בעפר שתחת המטה לשון מורי. לשון אחר מקום מנעליים מלא הפוך שבא ומלא את מנעליה במקום שהוא רגיל לתת שלו ולמי נכרי בא לכאן ושם מנעליו במקום שלה ושלה במקום בעל ורלשון עיקר לא"כ הפוך מיבעי ליה: **והלכתא כווותיה דרב.** דאמר אין מחזיקין קלא אלא בעדים: **דפסיק.** שילא קול אחר לומר שקר הוא הלעז: **דומי מתא.** חשודי העיר. ל"א דומי דלא ידעי ולמי אלא אמרי בדדמי לשון מורי: **משום נדר לא יחזיר.** וטעמא מפרש התם בהשולה גטין[ט] שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך זו אצל חכם לאחר שניסת ויתיר לה נדרה ויאמר המגרש אילו הייתי יודע שיש היתר לנדר שנדרה אם היו נותנים לי מאה מנה לא הייתי מגרשה שהיתה חביבה עלי ביותר וגמלא זה מבטל גיטו למפרע ועוקרו ובניה מן השני ממזרים לפיכך אומרים לו מתחלה הוי יודע שהמוליא את אשתו משום נדר שנדרה לא יחזיר עולמית ואם היא חביבה עליך לא ובקש היתר לנדרה ואי מגרש לה מהשתא ולמי שנואה היא עליו ותו לא מלי עקר (לה) גיטה בדברי שקר: **ומשום שם רע.** שילא עליה לא יחזיר כדפרישית טעמא שמא תנשא לאחר וילא קול על הלעז הראשון שקר היה ויתחרט המגרש ויאמר אילו הייתי יודע שכן הוא כו': **כגון מהו שיוציא.** אם החזירה מהו שנכופנו להוציא: **שניא הנטען כו'.** דמי מפקיעה[י] מבעלה דכיון דהוציאה משום שם רע גילה דעתו שהקול אמת ונאסרה לו כי היכי דאסרינן לה הכא משום שהחזיק זה הקול כשכנסה: **הכא הוציאוה.** ב"ד שבאו עדי טומאה ואסורה לבועל מה"ת: **הכא הוציאה.** והאי דלא יחזיר דרבנן הוא: **ורבה בר נחמן מפני דמי הוציאה הכא.** בלא עדים הלכך לא אסורה לבועל אלא משום לזות שפתים מדרבנן ואפ"ה קתני יוציא: **ואלבי מי דמי הכא בעל.** החזירה ואין דבר זה מגונה הוא: **א"ל שפיר דמי להדדי.** דהכא והכא מדרבנן הוא: **ולא היא הכא.** הוא כשכנס בועל אלומי אלמיה לקול הראשון שאמת היה הלעז אבל הכא כשהחזירה בעל בטולי בטליה לקלא דאמרינן מדהחזירה קיים ליה בקלא חזר ובדק בקול ראשון של שם רע ומצא שאינו: **מתני' המביא גט ממדינת הים.** צריך שיאמר בפני נכתב ובפני נחתם וטעמא מפרש בגיטין (דף ג.) לפי שאין בקיאים לשמה: **לא ישא את אשתו.** הואיל ואלדיוריה סמכינן: **מת הרגניו הרגנוהו לא ישא אשתו.** הואיל ועל עדותו היא נשאת איכא לזות שפתים שמא עייניו נתן בה והעיד שקר. אבל לאחר תנשא דאשה נשאת בעל אחד[כ]: **ר' יהודה אומר הרגניו לא תנשא אשתו.** אפי' לאחר על פיו לפי שהוא משיס עצמו רשע והתורה אמרה אל תשת רשע עד: **הרגנוהו תנשא אשתו.** לאחר ובגמרא[ל] בעי טעמא: **גמ' אבל מאבדן ישראל.** המביא גט מארץ ישראל אין צריך לומר בפני נכתב ובפני נחתם: **והא מת דלא עילויה סמכינן.** דכי אמר מת בעל הא דשרו רבנן לאיסקודי לאחר לא עליה סמכינן: **דאמר מר.** בפרק האשה רבה (לקמן דף לג.) היינו טעמא דעד אחד נאמן להשיא אשה משום דהיא גופה דייקא עד שיודעת שמת ולמי ואחר כך נשאת: **מה בין גט לאיסור.** בהמביא[מ] (וכן לקמן דף קיז.) תנן אף הנשים שאינן נאמנות לומר מת בעלה כגון חמותה ויבמתה וצרתה ובת בעלה נאמנות להביא גיטה ואף על פי שצריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם ומה בין גט למיתה אלא שהכתב מוכיח ולאו עלה סמכינן כל כך: **פלוני רבעני לאונסי כו' להורגו.** את הרובע:

מנעלים הפוכים תחת המטה אמר רבי הואיל ומכוער הדבר תצא מנעלים הפוכים ליחזי דמאן נינהו אלא מקום מנעלים הפוכים[מ] (תחת המטה א"ר הואיל ומכוער הדבר תצא)[א] והלכתא כוותיה דרב[ב] והלכתא כוותיה דרבי קשיא הלכתא אהלכתא לא קשיא[ג] הא בקלא דפסיק הא בקלא דלא פסיק קלא דלא פסיק וליכא עדים כרבי קלא דפסיק ואיכא עדים כרב וקלא דלא פסיק עד כמה[ד] אמר אביי[ה] אמרה לי אם דומי דמתא יומא ופלגא ולא אמרן אלא דלא פסק ביני וביני אבל פסק ביני וביני הא פסק ולא אמרן אלא דלא פסק מחמת יראה אבל פסק מחמת יראה מחמת יראה הוא[ו] ולא אמרן אלא דליכא אויבים אבל איכא אויבים אויבים הוא דאפקו ליה לקלא[ז] תנן התם[ח] המוציא את אשתו משום שם רע לא יחזיר משום נדר לא יחזיר שלח ליה רבה בר[ט] הונא לרבה בר ר"נ ילמדנו רבינו כנס מהו שיוציא א"ל תנינא הנטען על אשת איש והוציאה מתחת ידו אע"פ שכנס יוציא א"ל מי דמי התם הוציאוה והכא הוציאה ורבה בר ר"נ מתניתין נמי הוציאה תנן ואכתי מי דמי הכא בעל והתם בועל א"ל שפיר דמי אהדדי הכא אמור רבנן[י] לא יכנוס ואם כנס יוציא ה"נ אמרי רבנן לא יחזיר ואם כנס יוציא ולא היא התם אלומי אלמיה לקלא הכא אמרינן קם ביה בקלא וליתיה: **מתני'**[יא] המביא גט ממדינת הים ואמר בפני נכתב ובפני נחתם לא ישא את אשתו מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו רבי יהודה אומר הרגתיו לא תנשא אשתו הרגנוהו תנשא אשתו: **גמ'** טעמא דממדינת הים דעליה קסמכינן אבל מא"י דלאו עליה קסמכינן ישא את אשתו והא מת דלאו עליה קסמכינן דאמר מר[יב] אשה דייקא ומינסבא וקתני לא ישא את אשתו התם ליכא כתבא הכא איכא כתבא דתנן[יג] מה בין גט למיתה שהכתב מוכיח: מת הרגתיו הרגנוהו לא ישא את אשתו: הוא ניהו דלא ישא את אשתו[יד] הא לאחר תנשא[טו] והאמר רב יוסף[טז] פלוני רבעני לאונסי הוא ואחר מצטרפין להרגו לרצוני רשע הוא[יז] והתורה אמרה[1] אל תשת ידך עם רשע להיות עד חמס וכ"ת שאני עדות אשה דאקילו בה רבנן והא"ר מנשה טעמי דאיתתא שריא דאם איתא דעבד איסורא אירכוסי הוי מירכס ואם איתא דעבד איסורא ניחא ליה דליכול נראה לר"י דהתם בחומרת טומאה אני כי מתני' דהתם דעלה קאי ואפ"ה שריא מהנהו טעמי אבל בחומרת טהורה אני שריא בלאו הנהו טעמי דהתם ואין לתמוה אמאי שריא כיון שאומרת טמאה הא שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא דלפי שראו חכמים שנתקלקלו הנשים ליתן עיניהם באחר ורוב האומרות כן משקרות לכך נראה להם להתירן[טז]: **הא** בקלא **דפסיק.** ומיהו רב גופיה אית ליה ל"ש קלא דפסיק ול"ש קלא דלא פסיק: **ואכתי מי דמי.** בספרים ישנים לא גרסי ליה אלא גרסי ורבה בר[יח] נחמן הוציאה תני הכא בעל והכא[יט] בועל הכא אמור רבנן וכו' ועד ולא היא חד שיטוא הוא והכי פירושו ורבה ב"ר נחמן הוציאה תני וכיון דתני הוציאה והכא בעל והכא בועל הוציאה ולא בית דין ואפ"ה קתני במתני' ואם כנס יוציא ה"ה דהתם בגיטין (דף מה:) נמי אם כנס מוציא ויפה פשיט רבה ב"ר נחמן ומסיק ולא היא כו' קס ביה בקלא דליתיה ומה שאסור להחזיר אינו משום שסבורים העולם שאסורה לו משום שם רע דהא סברי דקס ביה בקלא דליתיה אלא משום קלקול או משום פרילות כדאמרינן בגיטין וקשיא לר"י דהיאך היה מדמה אותה רבה ב"ר נחמן ולי לא היה יודע טעם זה דבהדיא מפרש להנהו טעמי בהשולה (גיטין דף מו.) בברייתא וי"ל דלא שמיע ליה א"ל אומר ר"י דרבה ב"ר נחמן יודע טעמי דקלקול ופרילות אבל סובר דכנס יוצא מפני שהעולם אין יודעים הטעם דקלקולא ופרילות אלא סובריס שמחמת שם רע אסורה לו כיון שגירשה ע"י כן ולכך אם כנס יוצא משום רננה כמתניתין דהכא ומסיק ולא היא שיטעו העולם בזה כי יש חילוק גדול בין מתני' דהכא למתני' דהתם דהכא אלמיה לקלא כו': **הכא איכא כתבא דתנן מה בין גט כו'.** ולא"ג דלאביי בסוף פ"ב דגיטין (דף נג:) איירי הך משנה בח"ל מ"מ דייק שפיר מינה דיש לסמוך על הכתב:

מת הרגתיו הרגנוהו. כיון דאפילו בשת לא ישא את אשתו לא הוה צריך למיתני הרגנוהו ואפילו בהרגתיו לאחר תנשא ולא תני ליה אלא משום דר' יהודה מפליג בין הרגתיו להרגנוהו: **הוא ואחר מצטרפים להורגו.**

הקשה הר"ר חיים דנסוף פ"ק דמכות (דף ו. ושם) פריך הרוג ונרבע יליל משמע דהרוג ונרבע פסולים להעיד משום שונא והכא משמע דכשר וי"ל דלא משום שונא פסול נרבע התם אלא בנרבע לרלונו אירי ומשום רשע פסול אפילו לרבא דבסמוך דסובר דלרלונו נמי כשר מכל מקום כשיש עדים שנרבע לרלונו הוי כנמלא אחד מהן קרוב או פסול וכי פריך בתר הכי הורג ורובע יליל פי' יליל על עצמם הוה מלי למיתקט נרבע דקאי ביה כיון דאיירי בנרבע לרלונו אלא משום

פג א ב ג ד מיי' פ"ב מהלכות סוטה הלכה יג יד טוש"ע אה"ע מ' יא סעיף א:

פד ה מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה יב סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן י סעיף ג:

פה ו [מיי' פ"ב מהל' סוטה הט"ו והט"ז] (טוש"ע שם סעיף ו):

פו ז מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה יד טוש"ע אה"ע סימן יב סעיף א:

פז ח מיי' פי"ג מהל' גירושין הלכה י טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף ז:

פח ט מיי' פ"ב מהל' עדות הלכה ב סמג לאוין ריד טוש"ע מ"מ סימן לד סעיף כו:

פט י מיי' שם פ"י הל' א סמג לאוין ריד טוש"ע מ"מ סימן לד סעיף א:

תוס' חד מקמאי

דבדבר מכורר של זנות מפקינן מבעל בדבר מכורר דחוצפא לא מפקינן והתם אסיקנא דלהפסידה כתובתה צריכה התראה אבל אי הדרא בה תהדר: **תנן** התם המוציא [את] אשתו משום שם רע משום נדר לא יחזיר ואיבעי לן כנס מהו שיוציא ואסיק' אינו מוציא ולא דמי למתני' דנטען דהתם כיון דנסבה נטען אלומי אלמה לקליה הכא אמר קם ביה בקלא וליתא איכא מ"ד (מיהא) דהא מילתא אליבא דלישנא בתרא הוא דקסבר טעמא מאי שלא יהיו בנות ישראל פרוצין בעריות ובגדרים אבל ללישנא קמא דסבר טעמא דמילתא משום קלקולא אם אינו מוציא כ"ש דאיכא קלקולא וכיון דקי"ל כלישנא קמא אם כנס מוציא וכ"כ הראב"ד ז"ל ואני אומר כיון ג) דאמרו לה בשעת קדושין המוציא אשתו משום ש"ר לא יחזיר (עלמא) [לעולם] לא אפשר למיהוי בה קלקולא והלכך אם כנס אינו מוציא. וכן נראה מדברי הג' אלפס שפסק כלישנא קמא דאמר דמשום קלקולא הוא ופסק דכנס אינו

ג) נראה דל"ל כיון דאמרי' ליה בשעת גירושין דסמוליא אשתו וכו'.

מסורת הש"ס

א) רש"ל מ"ז, ב) מ"ק יח:, ג) [עי' תיטב במ"ק יח:], ד) גיטין מה: כתובות עד:, ה) רב הונא כל"ל. יעב"ץ, ו) [לקמן לג: קטו. קטז:], ז) לקמן קח. גיטין כג:, ח) סנהדרין ט:, ט) [גיטין מו.], י) בס"מ: מפקינן, כ) [לקמן לג:], ל) [ע"ב], מ) [גיטין כג:], נ) [וע' תיטב תוס' כתובות סג: ד"ה אבל], ס) ס"א בעל.

תורה אור השלם

1. לא תָשִׁא שֵׁמַע שָׁוְא אַל תָּשֶׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לִהְיֹת עֵד חָמָס:

שמות כג א

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואכתי וכו' אלא גרסי' ורבה בר רב נחמן הוציאה:

מוסף רש"י

דומי. חשד, כמו (סוטה כז.) לא ישא בת דומה (מו"ק יח:). **משום שם רע.** שילא עליה לעז זנות (גיטין מה:). **משום נדר.** שנדרה ואמר לו אפשי באשה נדרנית (שם). **לא יחזיר.** ואפילו נמצא דברים בדופים לו שנדר התירו חכם (גיטין מד:) מפרש במסכת גיטין (מו.) תני טעמי, איכא למ"ד משום קלקולא, שאם אתה אומר יחזיר שמא תלך ותנשא ונמצא שם רע שאינו שם רע, לו נדר נעקר ע"י חכם ומקלקלה זה ואומר אילו הייתי יודע שכן הוא, אפילו נותנין לי מאה מנה לא הייתי מגרשך, לפיכך אומרים לו הוי יודע שהמוליא את אשתו משום שם רע לו משום נדר לא יחזיר, ואם תביבה היא עליך לא תמהר להוציאה, ואי אתי תו לקלקל לא מהימן שהרי יודע שנאסרה עליו ולא חש לבדוק את הדבר, ואיכא למ"ד כדי שלא יהו בנות ישראל פרוצות בעריות ובגדרים (בתובות עד:). **מה בין גט למיתה.** לאמר בפ"ב דגיטין (כב:) אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה, נאמנות להביא גיטה ממדינת הים, ואע"ג דעלייהו סמכינן דלריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם, שהכתב מוכיח. וסמכינן עיקר אכתבא (לקמן קיז.). **פלוני רבעני.** במסכת זכור, לאונסי. על כרחי, הוא ואחר מצטרפין להרגו, הנרבע הזה כשר להעיד עליו ואם יש אחר עמו נהרג הרובע על פיהם (סנהדרין ט:).

משום דעד השתא איירי בהלכת הורג ורובע מסיק לה והרוג נמי לא משום שנאה פסיל ליה התם אלא אמר רבינו יצחק דמיפסל משעה שנעשה טרפה דטרפה פסול להעיד כדאמרין בסנהדרין (דף עח. ושם) וה"ל יוסף מאוליי"ם מפרש דפריך מהרוג ונרבע שיילו כשהם קרובים להורג ורובע וקשה לר"י דאין ה"נ דנהי דהרוג ליכא למימר דאין ה"נ שיליל דהרי חייב הכתוב מכה אביו מ"מ מנרבע מאי פריך וכ"ת בנרבע נמי דהא דרשינן בסנהדרין (דף נד.) עדות אביך ממש שרבעו ה"מ לענין כרת אבל מיתה לא אשכחן: **רבא** אמר **אדם קרוב אצל עצמו.** הקשה ר' יצחק בן אבהרהם בדפרק שני דכתובות (דף יח: ושם) מסיק [ב] רבא גופיה גבי הא דתנן התם אם אין כתב ידן יוצא ממקום אחר הרי אלו נאמנים לומר אנוסים היינו לא שנו אלא שאמרו אנוסים היינו מחמת נפשות אבל אמרו מחמת ממון אין נאמנים ואמאי אין נאמנים דהוה לן לפלוגי דיבורא ולומר דאנוסים היו ולא מחמת ממון אלא מחמת נפשות ואומר ר"י דלא פלגינן דיבורא כדי לפסול הטבר דמדאוריית' עדים החתומים על הטבר נעשה כמי שנתקרע עדותן בב"ד א"נ התם בכל עניין שהם אנוסים אם לא מחמת נפשות הוו רשעים הלכך ליתן לן למיתלי באונס מחמת נפשות דהוי מיעוטא א): **ואין אדם משים עצמו רשע.** היינו לפסול את עצמו אבל נאמן הוא לומר גבי אכילת חלב מזיד הייתי כדאמר בברייתא (דף יב. ושם) דאין לנו לכופו להביא חולין לעזרה לפי דבריו והא דקאמרינן בהאיש מקדש (קדושין דף נ. ושם) גבי הבא לי מן החלון או מן הדלוסקמא דלא עביד איניש דמשוי נפשיה רשיעא לומר מזיד הייתי לאו משום שלא יהא נאמן לומר מזיד הייתי דפשיטא דנאמן אלא כלומר שאין ברצון אומר בענין דמשוי נפשיה רשיעא וא"ת דהשתא משמע דנרבע לרצונו פסול לעדות ובפרק זה בורר (סנהדרין דף כו:) איכא למ"ד דחשוד על העריות כשר לעדות וי"ל דהתם בחשוד שהוא פריץ ומתייחד עם העריות ולא ודאי בא על הערוה כדפי' התם בקונטרס ומאן דפריך התם עני מרי מרבעים בכתפיה וכשר היינו משום דמלקין על לא טובה השמועה וא"ת וכי ודאי בא על הערוה אמאי פסול הא רשע דחמס בענין שיהא רע לשמים ולבריות וזה אין רע לבריות כגון אוכל נבלות להכעיס דכשר לרבא בפרק זה בורר (שם כ"ז.) וי"ל דהוי כמו אוכל נבלות לתאבון דפסול לבולי עלמא אע"פ שאין רע לבריות דכיון דחשוד לעבור בשביל הנאת עצמו חשוד נמי להעיד שקר בשביל ממון והכי נמי בא על הערוה: **לימא** רב יוסף דאמר כרבי יהודה. [ג] תימה דהכא לרבי יהודה לית ליה פלגינן דיבורא ובפרק החולץ (לקמן דף מז. ושם) אמרינן דהוא דאתא לקמיה דרבי יהודה ואמר נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל נאמן אתה לפסול את עצמך ואי אתה יכול לפסול את בניך אלמא פלגינן דיבורא ומיהו י"ל דהתם לא מטעם עדות נאמן [ד] (דהא אדם קרוב אצל עצמו ועוד דאם נאמן לפסול עצמו איך יתכן שיהו בניו כשרים) אלא הא דפלגינן היינו לאוסרו בבת ישראל דשויה אנפשיה חתיכה דאיסורא או אם נגח שור של ישראל את שורו פטור מטעם הועלת בעל דין והיא דר' יהודה גופא קשיא ושם נפרש בעזרת השם: **באומר** אני הייתי **עם** הורגיו. אור"י דאע"ג דאמר הרגנוהו נעשה כאומר אני הייתי עם הורגיו וכענין זה מפרש ר"ת ורבינו חננאל בפ' מי שאחזו (גיטין עג. ד"ה אמר) באומר מעת שאני בעולם נעשה כאומר: **במגיזת** קפוטקיא. יש ספרים דגרסי במזיגת והוי כמו במגיזת עבראי[ה] כמו שמלה שלמה. ר"י: **טעמא** דב"ד הא בי תרי לא. ואע"ג דאמרינן בריש השולח (גיטין דף נב: ושם) דלתרי נמי בי דינא קרו להו מ"מ אור"י דדייק שפיר דמדתלי טעמא בבית דין ולא קאמר מפני שהיו ב' ש"מ דלא סגי הכא בתרי ועוד דומיא דחלילה דבג' אע"ג דאיכא מאן דמכשר בפרק מצות חליצה (לקמן דף קד.) ביחידי הן תנא לא סבר לה כוותיה דחד ודאי לא מיקרי ב"ד ואיכא נמי רננה בחד: **לא** חשו חכמים לדבר זה. ואע"ג דשרי [ב] מ"מ בעל נפש יתרחק כדתני' עלה בחלו טרפות (חולין דף מד: ושם) דן את הדין זיכה וחייב טימא וטיהר וכן העדים שהעידו כולם רשאים ליקח אבל חכמים אמרו התרחק מן הכיעור ומן הדומה לו וא"ת הא אמרינן בסוף התקבל (גיטין דף סז. ושם) גבי חיישינן שמא תשכור עדים ליבורא אמרי מעשה לא עבדי וי"ל דכשמעידים שקר חשיב נמי מעשה כדפי' בקונטרס כיון דעל פיהם נגמר ולא קרי ליבורא התם אלא באומר אמרו אמרו מן הבעל לסופר ונעדים לכתוב ולחתום דלא נגמר הדבר על ידיהם: **אמר** להו מתני' היא הנטען בו'. ולנטען על אשת איש לא דמי דהתם בדין שיוצא אם הוא אמת אסירא ליה אבל הכא שאסר את האשה בנדר אפילו אסרה אלא כדין כיון שגירשה בעלה שריא לחכם מדאורייתא ב):

[א] גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה גזלן דדברי תורה פסול לעדות אשה נימא רב מנשה דאמר כר' יהודה אמר לך רב מנשה אנא דאמרי אפילו לרבנן וטעמא דרבנן הכא כדרבא דאמר רבא [ב] אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע לימא רב יוסף דאמר כרבי יהודה אמר לך רב יוסף אנא דאמרי אפי' לרבנן ושאני עדות אשה דאקילו בה רבנן ורב מנשה דאמר כרבי יהודה: הרגתיו כו' הרגנוהו תנשא כו': מאי שנא הרגתיו ומאי שנא הרגנוהו אמר רב יהודה באומר אני הייתי עם הורגיו [ג] והתניא [ג] אמרו לו לרבי יהודה מעשה בלסטים אחד שיצא ליהרג במגיזת קפוטקיא ואמר להם לכו אמרו לה לאשת שמעון בן כהן אני הרגתי את בעלה בכניסתי ללוד ואמרי לה בכניסתו ללוד והשיאו את אשתו אמר להם [ד] משם ראיה [ה] באומר אני הייתי עם הורגיו והא לסטים קתני שנתפס ע"י לסטיות והא יצא ליהרג קתני בי דינא דעובדי כוכבים דלא דייקי וקטלי: **מתני'** [ו] החכם שאסר את האשה בנדר על בעלה הרי זה לא ישאנה [ז] מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא ב"ד: **גמ'** הא התירה ישאנה במאי עסקינן אילימא בחד חד מי מצי מתיר והאמר [ח] (רב אמר) ר' חייא בר אבין אמר רב עמרם [ט] תנא התרת נדרים בשלשה ואלא בתלתא מי חשידי והתנן מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא בית דין לעולם בחד [י] וכדאמר רב חסדא אמר ר' יוחנן [יא] ביחיד מומחה [יב] הכא נמי ביחיד מומחה: מיאנה או שחלצה וכו': טעמא דב"ד הא בתרי לא מ"ש מהא [יג] דתנן [יד] עדים החתומים על שדה מקח [טו] ועל גט אשה לא חשו חכמים לדבר זה היא גופה קמשמע לן לאפוקי ממ"ד מיאון [טז] בפני שנים קמשמע לן מיאון בג' איבעיא להו כנס מהו שיוציא רב כהנא אמר כנס מוציא רב אשי אמר כנס אינו מוציא תני להו רב זוטי דבי רב פפי כדברי האומר כנס אינו מוציא אמרו ליה רבנן לרב אשי [יז] גמרא או סברא אמר להו מתני' היא [יח] הנטען משפחה ונשתחררה מעובדת כוכבים ונתגיירה הרי זה לא יכנוס ואם כנס אין מוציא אלמא

ברננה

[ג] גזלן דדבריהם כשר לעדות אשה גזלן דדברי תורה פסול לעדות אשה. אין אדם נפסל לעדות בהולאת פיו, דאדם קרוב אצל עצמו אלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע, כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע, שהרי תורה פטלה קרוב לעדות, והרג הרובע דפלגינן דיבורא ומהימנינן ליה לגבי חבריה ולא מהימנינן ליה לגבי דידיה לפסול לעדות (סנהדרין ט:) דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה ואדם קרוב אצל עצמו (שם כה.). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.). **מיאנה או שחלצה בפניו.** אשה בפני החכם, מוחר לישאנה, ואינו מחשד לומר על מנת כן התירה, מפני שהוא ב"ד. כלומר אלא הוא היה לבדו אם אלא בית דין אלשה בו אם (בכורות לא.) כלומר לא יחיד הוא דנימא בשבילו נתכוין, שהרי ב"ד היה אם ואין ב"ד פחות משלשה (לקמן קא:). **ביחיד מומחה.** בקי בגמרא, כלומר רב מוכהן (רשב"ם ב"ב קב:). **עדים החתומים כו' לא חשו חכמים לדבר זה.** מאחר שמכירין מתיומתן לא חשו לומר שקר מתמו (גיטין סז.). **הנטען.** אשה, כלומר שטוענים עליו דברי לעז (לעיל בד:).

[ד] אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע. אין אדם נפסל לעדות בהולאת פיו, דאדם קרוב אצל עצמו אלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע, כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע, שהרי תורה פטלה קרוב לעדות, והרג הרובע דפלגינן דיבורא ומהימנינן ליה לגבי חבריה ולא מהימנינן ליה לגבי דידיה לפסול לעדות (סנהדרין ט:) דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה ואדם קרוב אצל עצמו (שם כה.). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.). **מיאנה או שחלצה בפניו.** אשה בפני החכם, מוחר לישאנה, ואינו מחשד לומר על מנת כן התירה, מפני שהוא ב"ד. כלומר אלא הוא היה לבדו אם אלא בית דין אלשה בו אם (בכורות לא.) כלומר לא יחיד הוא דנימא בשבילו נתכוין, שהרי ב"ד היה אם ואין ב"ד פחות משלשה (לקמן קא:). **ביחיד מומחה.** בקי בגמרא, כלומר רב מוכהן (רשב"ם ב"ב קב:). **עדים החתומים כו' לא חשו חכמים לדבר זה.** מאחר שמכירין מתיומתן לא חשו לומר שקר מתמו (גיטין סז.). **הנטען.** אשה, כלומר שטוענים עליו דברי לעז (לעיל בד:).

עין משפט נר מצוה

צ א מיי' פי"ב מהלכות גירושין הלכה י' סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סימן י' סעיף ג:

צא ב מיי' פי"ב מהל' עדות הל' ג ופי"ג מהל' גירושין הלכה י סמג לאוין ריד טוש"ע ח"מ סימן לד סעיף כו:

צב ג מיי' פ"ו מהלכות גירושין הלכה יד טוש"ע אה"ע סימן יב סעיף ב:

צג ד ה מיי' פ"ו מהל' שבועות הלכה ח ה טוש"ע יו"ד סימן רכח סעיף ח:

צד ו מיי' שם טוש"ע אה"ע סי' יב סע"ב:

צה ז שם סעיף ח:

תוס' חד מקמאי

מוציא: **אמר** רב מנשה גזלן דדבריהם כשר לעדות הא דדברי תורה פסול לעדות אשה: **הא** דתנן החכם שאסר את האשה בנדר לא ישאנה וקי"ל ביחיד מומחה ולפום הכי אם התירה ישאנה אבל בתלתא אפילו אסרו ישאנה משום שהם ב"ד ובבכורות פרק כל פסולי המוקדשים דכי אמרי' הפרת נדרים בשלשה הדיוטות במקום שאין שם מומחה ורבי יהודה ס"ל התם ואחד מהם חכם ולית הלכתא כוותיה ומקשינן התם מכלל דהנך כל דהו ומשנינן המסברי להו וסברי: גרסינן בשלהי נדרים ההיא איתתא דכל יומא דמשמש מקדמא ומשיא לגברא יומא חד אייתא ליה מיא לממשא א"ל הא מילתא לא הות האידנא א"ל א"כ חד מהני נכרים דהוו הכא אמר ר"נ עיניה נתנה באחר וכו':

מוסף רש"י

אדם קרוב אצל עצמו ואין אדם משים עצמו רשע. אין אדם נפסל לעדות בהולאת פיו, דאדם קרוב אצל עצמו אלכך אין אדם יכול לשום עצמו רשע, כלומר על עדות עצמו אינו נעשה רשע, שהרי תורה פטלה קרוב לעדות, והרג הרובע דפלגינן דיבורא ומהימנינן ליה לגבי חבריה ולא מהימנינן ליה לגבי דידיה לפסול לעדות (סנהדרין ט:) דהא אין קרוב מעיד לא לזכות ולא לחובה ואדם קרוב אצל עצמו (שם כה.). **משם ראיה.** בתמיה (סוכה כח.). **מיאנה או שחלצה בפניו.** אשה בפני החכם, מוחר לישאנה, ואינו מחשד לומר על מנת כן התירה, מפני שהוא ב"ד. כלומר אלא הוא היה לבדו אם אלא בית דין אלשה בו אם (בכורות לא.) כלומר לא יחיד הוא דנימא בשבילו נתכוין, שהרי ב"ד היה אם ואין ב"ד פחות משלשה (לקמן קא:). **ביחיד מומחה.** בקי בגמרא, כלומר רב מוכהן (רשב"ם ב"ב קב:). **עדים החתומים כו' לא חשו חכמים לדבר זה.** מאחר שמכירין מתיומתן לא חשו לומר שקר מתמו (גיטין סז.). **הנטען.** אשה, כלומר שטוענים עליו דברי לעז (לעיל בד:).

מסורת הש"ס

[א] כתובות יח: סנהדרין ט: כה., [ב] [עי' רש"ן], [ג] [תוספתא פ"ד], [ד] [שבת כט: וש"נ], [ה] [תוספתא פ"ד ע"ס], [ו] לקמן קג: בכורות לא., [ז] [בכורות לו: ליתא ועי"ש בי"ב קכ: קכא. בכורות לא., [ח] נדרים עח: ע"ש [ט] [ל"ל דתניא], [י] גיטין סז., [כ] [לקמן קג: קז:], [ל] [עמודין ס. ב"ב עז.], [מ] [לעיל כד: ע"ש], [נ] [סנהדרין נ.], [ס] ע"ש שהוא רמי בר חמא, [ע] רש"ל מ"ז, [פ] תרגום על בעיי העבריים במדבר לג פ' מ"ד.

גליון הש"ם

גמ' **והאמר** (רב) אר"ח בר אבין. ל"ל [רבא] סדר הדורות בהקדמה אות ד: תוס' ד"ה לימא רב יוסף דאמר בר"י תימה דהכא וכו'. עיין תוספות רשד"ש מלק י"ד סימן רנד:

הגהות הב"ח

(**ה**) רש"י ד"ה ואין אדם משיס את עצמו רשע אין עדותו:

הגהות הגר"א

[**א**] רש"י ד"ה כנס מהו שיוציא אחכם ואמניא גט קאי. נ"ב וכ"כ הרמב"ם ושו"ע. אבל רש"א כתב דלא קאי רק על אמני' זו על החכם וכ"כ בהא"ש להדיא וכ"מ בתוספתא ועט"ז (ועמ"ש רבינו בא"ח סימן יב ס"ק ב'): [**ב**] תוס' ד"ה לא כו' מ"מ ב"נ יתרחק. נ"ב אבל לעשם הירושלמי ר"ל דאף לכתחלה מותר ואין כאן הרחק דאל"כ ל"ל שאין שנים כו' אפילו בשביל שנישם כמו במקח ועמ"ש (ע"ש בס"ק ה'):

תוספות ישנים

א) ועוי"ל דשאני הכא שיש לנו לומר פלגינן דבורא דכשאמר פלוני רבעני מעתה נהרג הרובע בין לאונסו בין לרצונו ולא צריך מו לומר לאונסו או לרצונו וא"כ כי אמר אחרי כן לרצונו פלגינן דבורא דמלתא דרבעו חשינא בפני עצמה היא והוו כתרי דבורי אבל התם כי אמרו אנוסים היינו אין הדבר כלוס עד שיפרשו אם מחמת ממון אם מחמת נפשות לכן לא שייך לחלק הדבור שאין זה בלא זה כלום: **באומר** אני הייתי עם הורגיו. יש גורסים בכ"מ פי' (כ"ש) [כשם] דמהני כשאומר הרגנוהו כמו אם היה אומר אני הייתי עם הורגיו והוי כדאמרי' בגיטין דאמר כאומר מעת שאני בעולם ויתפא שאינו מגיה המשנה: **ב**) ולהך פי' ל"ל דכי בעי לעיל כנס מהו שיוציא לא קאי אלא אחכם אשאר וכו' דאי קאי אכולהו בדפ"ה לעיל מאי שנא דלא מפקינן הכא ברננה ובנטען מפקינן אף ברננה. דגם הכא אם הרגנה אמת שנשקר מהאי דאמר מת הרגתיו אסורה לו מן התורה שעדיין אשת איש היא אלא דאי לא קא בעי אלא אחכם בנדר על בעלה:

ברננה. מפני ריגון ולעז בני אדם לא אמרינן ליה הולא ולא דמי לנטען על אשת איש [מ] דהתם הואיל והוליאה בעלה מפני זה והלך זה ונשאה מכוער הדבר: **מתני'** וכולם. החכם והמביא גט והמעיד באשה להשיאה תמצן בהן לא יכונס [נ]: **שהיו להם נשים.** בשעת מעשה ומתו לאחר זמן מותרות אלו ליגשא להם דהשתא ליכא חשש שהרי בשעה שהעיד בה העד או שאסרה חכם היתה אשתו קיימת ולא ליגשא את זו נתכוין: **וכולן.** הנשים הללו: **שנישאו.** לאחרים כשאסרה חכם או כשהעיד עד במיתת בעלה ומתו הבעלים השניים: **מותרות לינשא.** לחכם ולעד ולמביא גט: **וכולן.** הנשים האלו מותרות לבייסם או לאחיסם של אלו המתיריס אותן ואין אסורות אלא להן לבדן: **גמ' נתגרשו לא.** דע"י שנתן את עיניו בזו שהתיר גירש את אשתו: **הא.** דקתני אפי' נתגרשו כגון דהוי להו קטטה מקמי הכי דעדיין לא נתן דעתו על זאת: ה"ג **ואיבעית אימא אידי ואידי דלא הוו להו קטטה: הא.** דקתני נתגרשו לא בדאתגליל הוא קטטה שהוא התחיל להקניט את אשתו: **והא.** דקתני אפי' נתגרשו בדאתגליל היא קטטה שהיא הקניטתו תחלה: **קס"ד מיסה אמיסה.** הא דקתני וכולן שנישאו לאחרים ומתו קאי נמי אריגשא דקתני [מ] מת הרגתיו הרגנוהו לא יגשא את אשתו וקתני דאם נישאת לאחר על פיו ומת השני הזה מותרת לינשא לעד זה ואע"פ שמתו ב' בעליה תנשא לשלישי ולא אמרינן הוחזקה זו קטלנית שהנושאה מת וגירושין דקתני נתגרשה קאי אגירושין דלעיל המביא גט כו' ואשמעינן דאם נשאת לאחר באותו הגט וגירשה השני הזה מותרת לינשא למביא גיטה הראשון: **בתרי זימני הויא חזקה.** לקמן בהכא על יבמתו (דף סד:) ניסת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תינשא דברי רבי ומתני' דלא כרבי דאי רבי נהי דחשד ליכא מיהו לכל העולם אסורה שהוחזקה להתאלמן או להתגרש: **מיסה.** דקתני הכא שנישאו לאחרים ומתו מותרות לאו אכולהו דלעיל קאי אלא אגירושין ואמביא גט או חכם שאסר את האשה: **וגירושין.** דהכא אמת הרגתיו הרגנוהו ומש"ה כשנתגרשה משני זה מותרת לשלישי שעדיין לא הוחזקה בחדא ריעותא תרי זימני: **אסור באמה ובאם ואחותה.** כדמפרש טעמא לקמן שמא לאחר שישא את אמה או את בתה תזנה זו עמו וזנות קמא לא הוה מיתסר באמה ובקרובותיה דקי"ל (לקמן דף נז.) נושאין על האנוסה ועל המפותה דלא נאסרו קרובות אשה על האיש אע"כ קדשה לראשונה דאישות כתיב בה וקיימה [מ] כי יקח איש את אשה ואת אמה (ויקרא כ) אבל משנשא את אמה ואת בתה עומדת הנטענת הראשונה עליו בברת דתנן (לקמן נז.) האונס והמפתה על הנשואה חייב וה"נ אמאי מותרת לבייסם ליחוש שמא עצת זמה היה ביניהם לישא את בנו של זה ויהא זה רגיל אצלה: **נשי לא אסרו** [מ]. שכיבת זנות הקרובה את אשתו גמורה עליו הילכך לא קפדא אשתו ושתקה וחיישינן לבל גברי דאסרי שכיבתן אהדדי דאשה המזנה אסורה לבעלה קפיד בעל ורחיק האי מיניה: **א"ל.** דבגברי לא חיישינן לזנות שיזנה קרובו עם אשתו לאביו של מתיר נמי תשתרי ואמאי תני לבייהן ולאחיהן ולא תני נמי לאביהן: **לא מיבעיא לאביו.** של מתיר דמותרות ולא חיישינן שמא יזנה מתיר זה עמה: **דבזיז מיניה.** [ס] בוש הוא מאביו ואימתו עליו:

אגירושין. אגב מיתה נקט גירושין דאפי' נתגרשה כמה פעמים שריא לינשא: **אי** הכי אביו נמי. לא מצי לשמויי דנקט בנו לרבותא אע"ג דאסור באנוסת אביו לר' יהודה [מ] דהתינח בייהן אבל אחיהן אמאי נקט אי לאו לדקדק אבל לאביו לא:

הדרן עלך כיצד אשת אחיו חולצות ולא מתייבמות.

פירשתי לעיל (דף יח. ד"ה ולמעא וכו') ועוד נפרש בגמ' גבי פלוגתא דרב ור' יוחנן: **אי** הבי **תלתא נמי.** אי אמרת בשלמא יש זיקה ניחא דנקט ארבעה לאשמועינן דאפי' בתרי יש זיקה אלא אי אין זיקה וטעמא משום ביטול מצות יבמין לישמעינן תלתא דהוי רבותא טפי דאסור לבטל אע"ג דחדא מיינייהו לא חזיא ליבומי וכל שכן בד' דשתיהן רשויות להתייבם זה אחת וזה אחת דאסור ועוד אר"י דמלי לפרש דס"ד השתא דחיישינן למיתה דתרי כמו למיתה דחד ולהכי פריך א"ה תלתא נמי כיון דלא אתא לאשמועינן חידוש של חשש מיתה מדלא נקט חמשה דהוי רבותא טפי אלא לאשמועינן דאסור לבטל זה יכול להשמיענו אפילו בתלתא:

למיתה

ברננה לא מפקינן ה"נ ברננה לא מפקינן: **מתני'** [א]וכולם שהיו להם נשים ומתו מותרות לינשא להם [ב]וכולן שנישאו לאחרים ונתגרשו או שנתאלמנו מותרות לינשא להם [ג]וכולן מותרות לבייהם או לאחיהם: **גמ'** מתו אין נתגרשו לא אמר ליה רב הלל לרב אשי והתניא אפי' נתגרשו לא קשיא הא דהואי קטטה הא דלא הואי קטטה ואיבעית אימא הא והא דלא הואי קטטה ולא קשיא [ד]הא דארגיל הוא הא דארגילה היא: וכולן שנישאו וכו': קס"ד מיתה אמיתה וגירושין אגירושין נימא מתניתין דלא כרבי דאי כרבי [מ]האמר בתרי זימני הויא חזקה לא מיתה אגירושין וגירושין אמיתה: וכולן מותרות לבייהם או לאחיהם: מאי שנא מהא [ה]דתנן [ו]הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה נשי לגבי נשי שכיחן דאזלן גברי לגבי גברי לא שכיחן אי נמי נשי דלא אסרן שכיבתן אהדדי לא קפדי אהדדי גברי דאסרן שכיבתן אהדדי קפדי אהדדי אי הכי אביו נמי לא מיבעיא קאמר לא מיבעי' אביו [ז]דבזיז בניה מיניה אבל בנו דלא בזיז אביו מיניה אימא לא קמ"ל:

הדרן עלך כיצד אשת אחיו

ארבעה [ח]אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ומתו הנשואים את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואם קדמו וכנסו יוציאו [ט]רבי אליעזר אומר ב"ש אומרים [י]יקיים וב"ה אומרי' [יא]יוציאו [יב]היתה אחת מהן אסור' על האחד איסור ערוה אסור בה ומותר באחות' והשני אסור בשתיהן [יג]איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת [יד]היתה אחת מהן אסורה על זה איסור ערוה והשניה אסורה על זה איסור ערוה האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה וזו היא שאמרו [טו]אחותה כשהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת: **גמ'** ש"מ [יז]יש זיקה דאי [יח]אין זיקה מכדי הני מתרי בתי קאתיין האי ליבם חדא והאי ליבם חדא לעולם אימא לך אין זיקה ומשום דקסבר [יט]אסור לבטל מצות יבמין דלמא אדמייבם חד מיית אידך וקמבטל מצות יבמין אי הכי תלתא נמי לא מיבעיא קאמרינן לא מיבעיא תלתא דודאי בטלה מצות יבמין אבל ד' למיתה לא חיישינן קמ"ל אי הכי

חמשה

הדרן עלך כיצד אשת אחיו

ארבעה אחין. **ולא מתייבמות.** מפרש טעמא בגמ' משום זיקה דכיון דתרוייהו זקיקן להאי ולהאי קמא דמייבם פגע באחות זקוקתו דהויא כאשתו: **איסור מצוה.** רמיא קמיה מדאורייתא הלכך אסור באחותה דאחות זקוקה היא: **אחותה** [ט] **כשהיא יבמתה.** [י] אחותה של ערוה ליבומו: **איסור מצוה.** רמיא קמיה מדאורייתא הלכך אסור באחותה דאחות זקוקה היא: **אחותה** [ט] **כשהיא יבמתה.** [י] אחותה של ערוה (כשהיא יבמתה) אשת אחי בעלה כשנופלת עמה ליבום: **או חולצת או מתייבמת.** דלאו אחות זקוקתו היא דערוה לא רמיא קמיה: **גמ' יש זיקה.** כלומר חומרת זיקה לשוויי אחות זקוקתו כאחות אשתו. ובמס' נדרים (דף עד.) פליגי בה איכא למ"ד זקוקתו כאשתו להפרת נדריה ולאסור קרובות ואיכא למ"ד אין זיקה ובפרקין דלעיל (דף יח:) איפליגו בה רב הונא ורב יהודה: **מפרי בפי.** משני אחין נפלו: **מייתי אידך.** ונפלה קמיה דהאי ונפקא משום אחות אשתו בלא חליצה וייבום הלכך אמרי' להו חלוצו דאי נמי מיית אידך אח לבתר חליצה דחד הדר האי חולץ וחלץ לה: **תנאי נמי.** מאי שנא דנקט ד' אחין אי אמרת בשלמא יש זיקה אשמעי' רבותא דאע"ג דתרי אחי ניהו ולא אלימא זיקתו דקמא דמייבם דמיגו למימר ההיא רמיא קמיה ואחותה קמי אחיו ואפ"ה אסור וכ"ש אשה אחין ב' מהם נשואים אחיות ומתו ונפלו שתיהן לפני זה שתיהן אסורות דתרוייהו עליה רמיא וזיקתו חמורה וכי נסיב הוי פגע באחות זקוקתו אלא אי משום ביטול מצות יבמין אפי' תלתא נמי ומתו השניים הנשואים שתי אחיות שתיהן חולצות דאי מייבם חדא נפקא לן בולא כלום:

חליצה פסולה אינה פוטרת היינו כרב אלמא הלכתא כרב אע"ג דכתב הרב אלפס דכל הני שינויי לא סמכינן עלייהו והרב אלפס כתב דברי רב ודברי שמואל ולא פסק הלכתא כחד מנייהו ואולי סמך על הכלל שבידינו דהלכתא כרב באיסורא:

מסורת הש"ס

[מ] לקמן סד: ב"מ קו: [עיין רש"ל ז.], כתובות מג.], [ב] [ל"ל דתניא], [ג] לקמן נז. [מוקפת פ"ד], [ד] [גיר' הערוך מחק], [ה] לעיל יח. כג: כז: עדיות פ"ה מ"ה, [ו] [ע' תוס' לקמן כח. ד"ה רבי אליעזר], [ז] נ"ל יקיימו, [ח] [לקמן כח.], [ט] [לעיל כ. לקמן כח: סנהדרין נג.], [י] לעיל כ., [כ] [לעיל יח.], [ל] [שם], [מ] [לעיל כד:], [נ] [לעיל כה. כה:], [ס] [ע"ח], [ע] נ"ל ואיש אשר יקח, [פ] בדפו"ר ליתא מלת אחותה, [צ] [רש"ל מס"ו], [ק] [לעיל ד. לקמן נז.].

גליון הש"ם

רש"י ד"ה דבזיז מיניה בוש הוא בו'. עי' נדה טו ע"ב תוד"ה אפילו ילדה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נשי לא אסרו שכיבתן שכיבת זנות הקרובה לא אסרו את אשתו גמורה: (ב) רש"י ד"ה אחותה של ערוה כשהיא כל"ל ותיבות אחותה כשהיא יבמתה נמחק:

מוסף רש"י

הנטען מן האשה. נחשד ולא עליו קול (לקמן צז.).

הדרן עלך ביצד

ארבעה אחין כו' ומתו הנשואים את האחיות. הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. משום דתרוייהו זקיקי ליה להאי ותרוייהו זקיקי ליה להאי ואי נסיב חדא קא פגע באחות זקוקתו (לעיל יח.). איסור מצוה ואיסור קדושה. יבמה שנפלה לפני יבם והיתה אסורה עליו משום מצוה (שמיות מדברי סופרים) או משום קדושה (שלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט) חולצת ולא מתייבמת. ואינה יוצאה בלא כלום, אף על גב דגבי מייבי כריתות קיימא לן מגזרה שוה דעליה דיולאת היימנו בלא כלום בלא חליצה, התם הוא דאסורה ליה איסור תמוד דלא תפסי ביה קדושי, אבל איסור מתייבמת, ואינה יוצאה בגט קדושין מינהו, מרבינן מיבמתו יבמתו, יש לך אחרת שעולה השערה למלוך ואינה עולה ליבום, ואיזו זו מייבי לאוין (סנהדרין נג.) ואם היתה האחת אסורה על האחד איסור מצוה, אינו מותר באחותה, הואיל והיא מדאורייתא רמיא קמיה, הואי אידך אחות זקוקתו, הלכך בעו חליצה (לקמן כח:). אחותה. של ערוה, כשהיא יבמתה. כגון שנפלו שתי אחיות משני אחין, האחת אסורה משום ערוה, כגון שהיא בלתו או חמותו, או חולצת או מתייבמת. אחות הערוה בלא פגע באחות זקוקתו, משום דבריה לאו זקוקתו היא (לעיל כ.).

עין משפט נר מצוה

צו א מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה טו טוש"ע אה"ע סימן יב סעיף ד:

צז ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

צח ג ד מיי' שם שם והל' טז טוש"ע שם סעיף ד:

א ה ו מיי' פ"ז מהלכו' יבום הלכה ג טוש"ע אה"ע סי' קעה סע"ג:

ב ו מיי' שם שם טוש"ע אה"ע שם סעיף ד:

ג ח ט מיימון שם הל' ב טוש"ע אה"ע שם סעיף ה:

ד י מיי' שם הלכה ג טוש"ע אה"ע שם סעיף ג:

תוספות ישנים

ש"מ יש זיקה. וא"ת א"כ לתלוץ לחדא ולייבם לחדא וי"ל גזרה דלמא מייבם והדר חליץ וכי מייבם פגע באחות זקוקתו. ולא נהירא דליון דקאמר ש"מ יש זיקה א"כ אין לגזור דלמא מייבם בריאה דטעם של זיקה פשוט הוא ולא יטעו כמו שאפרש לקמן בע"ה. וי"ל דטעמא דליון שנאסרה עליו שעה אחת שוב לא יבא לה היתר עולמית וא"ת לרב דלא סבר כן לקמן (דף כז:) מאי איכא למימר. וי"ל דמ"מ מוקים לה להך משנה כר' אליעזר דאמר כיון שנאסרה פעם אחת שוב אין לה היתר אף באיסורא דרבנן כי הכא דאין האיסור רק משום אחות זקוקתו. והא דדייקינן לקמן (דף כח.) מדפיפא ר' אליעזר ריש לא אלו ר' אליעזר זהו לרבי יוחנן אבל רב לא סבר כן א"נ [רב משני דולאי חולצת דמתני' מדא אבל האמרת אה"נ דמייבמה ופע"ג דבגמ' דמי לה] רב לא יסבור האי דיחוי:

תוס' חד מקמאי

ארבעה אחין שנים מהם נשואים ב' אחיות ומתו הנשואין לאחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות דוקא בדליכא צרות אבל בדאיכא צרות כיון דחליצת צרות מעולה מאחרות חליץ לצרות ולא לאחיות דקי"ל כשמואל דאמר ב' יבמות הבאות מב' בתים חלץ (ליבמות) [לאחיות] לא נפטרו הצרות לצרות נפטרו אחיו' דלא אלימא זיקה לשוויה צרה כערוה ומ' אי חליץ לאחיות אהני למפטר נפשה. אבל לכתחלה אמרינן ליה דיחלוץ לצרות שהיא חליצה מעולה מן האחיות. אבל היכא דליכא צרות לא אפשר דלא למחלץ לאחיות. והוי יודע דאליבא דרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על האחין שתי האחיות כל אחת מהן צריכה חליצה משני האחין. ולפי דעתי הלכתא כרב בהא אע"ג דפליג עליה שמואל דקי"ל הלכתא כרב באסורא וראיה לדבר פסק זה ממה שפירש הרב אלפס [בס"פ ר"ג] גבי פלוגתא דרבי ורבנן כשקדשה לשם יבמות דרבנן כרב ור' כשמואל וקי"ל כרבנן ורב אשי נמי אמר התם דכו"ע

למיתה דתרי לא חיישינן. תימה דבפ"ק דיומא (דף ב.) גבי הא דאמר ר' יהודה אף אשה אחרת מתקיימין לו שמא תמות אשתו ופרכי לה רבנן מ"כ אין לדבר סוף ומאי קושיא הא רבנן חיישי הכא למיתה דחד ולא דתרי ואר"י דהכי פרכי ליה כיון דחיישת למיתה דזמן מועט אע"ג דלא שכיחא תחוש נמי למיתה דתרי אע"ג דלא שכיח ומ"כ אין לדבר סוף ומשני התם (דף יג.) דלר' יהודה מיתה דחדא שכיחא פירוש אפי' לזמן מועט דתרי לא שכיחא והא דקאמרי התם רבנן מיתה לא שכיחא לאו משום שאין לדבר סוף דהא דקאמר אין לדבר סוף היינו משום דלא שכיח כדפירשי' כי מיתה דחד דשכיח יש לדבר סוף דתרי ודאי לא שכיחי:

מדקאמרת אמצעית צריכה חליצה משניהם קא סברת יש זיקה וחליצה פסולה וכו'. ואית ספרים דגרסי מדקאמר זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת קא סברת יש זיקה ופי' בקונטרס דלא גרסי' ליה ונראה דלא גריס ליה בקונטרס משום דלמ"ד אין זיקה נמי זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת דאי אפשר לייבם אחת משום ביטול מצות יבמין וליכא למימר נמי דאחד יחלוץ לשתיהן דלמ"ד אין זיקה נמי אין חליצה פסולה של ראובן שכבר חלץ לאחת מפקעת זיקת שמעון החשובה דהא לקמן קאמר בשלמא לרב דרחל לא תפטר משום דחליצת רחל חליצה פסולה היא אלמא אפי' למ"ד אין זיקה אין חליצת רחל פוטרת זיקת לרתה החשובה דהא אוקי דשמואל אליבא דמ"ד אין זיקה קאמר וה"ה דה"ג לא תפטר חליצת ראובן דאינה מאת השני דהא אכתי לא מסיק אדעתיה לחלק בין מיפטר נפשה בין מיפטר לרה ולר"י נראה דשפיר גרס' ליה דלפי האמת למ"ד אין זיקה חליצה גרועה פוטרת החשובה דאמנה דאמרי' בהדיא בפרק ר"ג (לקמן דף נא. וסס) דלמ"ד אין זיקה חלץ לבעלת הגט נפטרה לרתה אע"ג דבעלת הגט חליצתה פסולה טפי משל לרה שהרי חשובה כחלוצה אלא למיסר בקרובותיה וע"כ שמואל דאמר חלץ לאחיות לא נפטרו לרה סבר דיש זיקה וסוגיא דבסמוך אינה לפי האמת אלא ה"פ בשלמא לרה דרחל לא תפטר כלומר אפי' אם תאמר דלמ"ד אין זיקה נמי חליצה פסולה לריכה לחזור והשתא ניחא דלרת רחל לא תפטר מ"מ לרה דלאה תפטר דחליצה כשרה היא תדע דלאותה סוגיא אינה לפי האמת דהא פריך בתר הכי ואלרה דרחל מי מיפטרא והתנן כו' אלמא בעי למימר דלמ"ד אין זיקה לא חליצת לרה אלא מכאה וכ"ש אם היו שוות וא"כ איך מדקדק אפילו לפי גירסת הקונט' דיש זיקה מדקאמר אמצעית לריכה חליצה משניהם אלא על אותה סוגיא אין לסמוך כדפרישי' דלא קאי הכי וכי מפרש דשמואל התחיל ולא התחיל מדקאמר לא יאמר עוד דשמואל אליבא דמ"ד אין זיקה קאמר כמו שאפרש דלדידיה חלץ לאחיות ולבעלת הגט נפטרו לרות וגרסינן שפיר מדקאמר זה חולץ לאחת כו' קסבר יש זיקה ומדקאמר אמצעית לריכה חליצה משניהם קא סבר דחליצה פסולה לריכה לחזור ואע"ג דתרוייהו יכול לדקדק מסיפא מ"מ מה שיכול לדקדק מריש מדקדק: **וחליצה פסולה צריך לחזור וכו'.** [א] כמו שפירש בקונטרס דכל היכא שאינו יכול לייבם חשיבה חליצה פסולה דהא אמר בפ"ק (לעיל דף יא.): גבי מחזיר גרושתו או היא או לרתה חולצת ולא חשיבה חליצת גרושה חליצה פסולה אע"ג דאין יכול לייבמה ולקמן אמר אלא לא נפטרו לרות אלרות רחל ומאי לרות לרות דעלמא דה"ל לאוקומי טפי בנפול בבת אחת ואין כי אם לרה אחת נלאה ולרה אחת לרחל דאז אסורה לייבם לאה משום ביטול מצות יבמין [ב] אלא נראה לר"י דלא חשיבא חליצה פסולה אלא אחות זקוקתו למ"ד יש זיקה או אחות חלוצתו לכ"ע ובעלת הגט בקרובת לרת חלוצתו מ"מ איכא ביטול מצות יבמין אם יבא לייבם לאה דחיישינן שמא תמות לרת רחל וקא מבטל מרחל מצות יבמין וליכא למימר דיש לרחל לרות הרבה דליכא למיחש למיתה דכולהו אי נמי כשחלץ לאה קודם נפילת רחל א"כ בחנם דחק לתרץ מאי לא נפטרו לרות אלרות רחל ומאי לרות לרות דעלמא דה"ל לאוקומי טפי בנפול בבת אחת ואין כי אם לרה אחת נלאה ולרה אחת לרחל דאז אסורה לייבם לאה משום ביטול מצות יבמין [ב] אלא נראה לר"י דלא חשיבא חליצה פסולה אלא אחות זקוקתו למ"ד יש זיקה או אחות חלוצתו לכ"ע ובעלת הגט בקרובת לרת חלוצתו מ"מ איכא ביטול מצות יבמין אם יבא לייבם לאה דחיישינן שמא תמות לרת רחל וקא מבטל מרחל מצות יבמין וליכא למימר דיש לרחל לרות הרבה דליכא למיחש למיתה דכולהו אי נמי כשחלץ לאה קודם נפילת רחל א"כ בחנם דחק לתרץ מאי לא נפטרו לרות אלרות רחל ומאי לרות לרות דעלמא דה"ל לאוקומי טפי בנפול בבת אחת ואין כי אם לרה אחת נלאה ולרה אחת לרחל דאז אסורה לייבם לאה משום ביטול מצות יבמין [ב] אלא נראה לר"י דלא חשיבא חליצה פסולה אלא אחות זקוקתו למ"ד יש זיקה או אחות חלוצתו לכ"ע ובעלת הגט בקרובת לרת חלוצתו דמיא לאחות זקוקתו דאין בה זיקה ואחות חלוצתו כאחות גרושתו ובעלת הגט דמיא לאחות לרה ובעלת מאמר דבכולהו קאמר זיקה דאחות זקוקתו דאין בה זיקה ואחות חלוצתו כאחות גרושתו ובעלת הגט דמיא לאחות לרה ובעלת מאמר לכנוסה דאין בה זיקה [ג] וכן סוטה דרבנן דקרי ליה בירושלמי חליצה פסולה גבי הא דא"ר שמעון ביאתה כו' דדמיא נמי לסוטה דאורייתא דאין בה זיקה דטומאה כתיב בה כעריות אבל מחזיר גרושתו ואסור לבטל מצות יבמין לא נגרעה בהם הזיקה ולהכי חשיבי חליצה כשרה: **דנפול בזה אחר זה נפלה חדא חלץ לה ראובן כו'.** הקשה ה"ר אברהם מבורגוי"ל אמאי נקט שלא אחיות דחידוש זה יכול להשמיענו אפי' בב' אחיות היכא דנפול בבת אחת דכל אחד ואחד חולץ לשתיהן משום דיש זיקה וחליצה פסולה לריכה לחזור על כל האחין ותי' דהתם משכחת לה שמתיימנת אחת דכשחלץ לשניה הויא לראשונה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה דתחזור להיתירה הראשון ומתיימנת נאח השני אע"ג דגם השני צריך לחלוץ לשניה משום דחליצה פסולה היא מ"מ אינה אסורה לו הראשונה משום אחות חלוצתו דכיון דחליצה זו לא עשה אלא משום חיזור דמוכח לקמן (דף מז:) דפריך רבי יוסי בר' חנינא לר' יוחנן דאמר מתה השניה מותר בראשונה ממתני' דקתני חולצות שתיהן ואמאי ליקו חד מיניהו ולחלוץ לשניה כו' והשיב לו ר' יוחנן אחיות איני יודע מי שנאן ואמאי לא שני ליה דחולצות ולא מתיימנות משום דשניה לריכה חליצה משניהם ולכך אסורה לשניהם הראשונה אלא ודאי לשני צריך כיון דלא חלץ לה אלא משום חיזור ואין ראיה דאיכא למימר דר' יוחנן לא בעי לשנויי הכי משום דסבר דשמואל דחליצה פסולה אין צריך לחזור ולפי סברתו היה יכול לומר דבשתי אחיות צריך אפי' בב' לשניה לשניה ד) אם שחלצו לראשונה דרב לא מפליג לקמן בין ראשונה לשניה דאמר לקמן אפי' מתה ראשונה מותר בשניה ואין נראה לר"י דלעיל פ"ב (ד' יח.) משמע דלכ"ע בין למ"ד יש זיקה בין למ"ד אין זיקה שתיהן חולצות אי משום ביטול מצות יבמין או משום שנאסרה עליו שעה אחת כדפי' לעיל ודוקא ר' יוחנן הוא דאמר אחיות איני יודע מי שנאן ומתיימנת הראשונה: **נפלה אידך חליץ לה כו'.** והא דקרי לה אמצעית אע"פ שהיא אחרונה משום דהאחרות כל אחת לא חלצה אלא מן האחד וזו חולצת משניהם: **לדברי האומר יש זיקה קאמר.** ולא מסתברא ליה למימר דרב סבר יש זיקה והתיא דשמעת יבם לדברי האומרים אין זיקה קאמר דאמר דאין זיקה ומחייב אסור משום ביטול מצות יבמין משום הכי סבירא ליה דהתיא אליבא דנפשיה: מאי

חמשה נמי. שנים נשואים שתי אחיות ומתו השנים ונשארו השלשה דלמא אדמייבם חד מייתו להו תרי ובטלה מצות יבמין: **נפני שני אחין יבמין.** כלומר לפני שני אחי בעליהן שהן יבמיהן: **אמצעית.** כלומר שלישית ולאו דוקא נקט: **צריכה חליצה משניהן.** כדמפרש ואזיל: **חמשה נמי למיתה דתרי לא חיישינן אמר רבא בר רב הונא אמר רב שלש אחיות יבמות שנפלו לפני שני אחין יבמין זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת ואמצעית צריכה חליצה משניהם אמר ליה רבה מדקאמרת אמצעית צריכה חליצה משניהם קסברת יש זיקה והויא לה חליצה פסולה [ג] וחליצה פסולה צריך לחזור על כל האחין אי הכי קמייתא נמי אי דנפול בבת אחת הכי נמי לא צריכא דנפול בזו אחר זו נפלה חדא חלץ לה ראובן נפלה אידך חלץ לה שמעון נפלה אידך חלץ לה האי מפקע זיקתו חלץ לה האי מפקע זיקתו [ד] והאמר רב אין זיקה לדברי האומר יש זיקה קאמר ושמואל אמר אחד חולץ לכולן מכדי שמעינן ליה לשמואל דאמר חליצה מעליא בעינן דאמר שמואל חלץ לאחת כו'. כלומר לפני שני אחי בעליהן: [א] כמו שפירש בקונטרס דכל היכא שאינו יכול לייבם חשיבה חליצה פסולה דהא אמר בפ"ק (לעיל דף יא.): גבי מחזיר גרושתו או היא או לרתה חולצת ולא חשיבה חליצת גרושה חליצה פסולה אע"ג דאין יכול לייבמה ולקמן אמר אלא לא נפטרו לרות אלרות רחל ומאי לרות לרות דעלמא דה"ל לאוקומי טפי בנפול בבת אחת ואין כי אם לרה אחת נלאה ולרה אחת לרחל דאז אסורה לייבם לאה משום ביטול מצות יבמין [ב] אלא נראה לר"י דלא חשיבא חליצה פסולה אלא אחות זקוקתו למ"ד יש זיקה או אחות חלוצתו לכ"ע ובעלת הגט בקרובת לרת חלוצתו דמיא לאחות זקוקתו דאין בה זיקה ואחות חלוצתו כאחות גרושתו ובעלת הגט דמיא לאחות לרה ובעלת מאמר לכנוסה דאין בה זיקה [ג] וכן סוטה דרבנן דקרי ליה בירושלמי חליצה פסולה גבי הא דא"ר שמעון ביאתה כו' דדמיא נמי לסוטה דאורייתא דאין בה זיקה דטומאה כתיב בה כעריות אבל מחזיר גרושתו ואסור לבטל מצות יבמין לא נגרעה בהם הזיקה ולהכי חשיבי חליצה כשרה: **דנפול בזה אחר זה נפלה חדא חלץ לה ראובן כו'.** הקשה ה"ר אברהם מבורגוי"ל אמאי נקט שלא אחיות דחידוש זה יכול להשמיענו אפי' בב' אחיות היכא דנפול בבת אחת דכל אחד ואחד חולץ לשתיהן משום דיש זיקה וחליצה פסולה לריכה לחזור על כל האחין ותי' דהתם משכחת לה שמתיימנת אחת דכשחלץ לשניה הויא לראשונה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה דתחזור להיתירה הראשון ומתיימנת נאח השני אע"ג דגם השני צריך לחלוץ לשניה משום דחליצה פסולה היא מ"מ אינה אסורה לו הראשונה משום אחות חלוצתו דכיון דחליצה זו לא עשה אלא משום חיזור כדמוכח לקמן (דף מז:) דפריך רבי יוסי בר' חנינא לר' יוחנן דאמר מתה השניה מותר בראשונה ממתני' דקתני חולצות שתיהן ואמאי ליקו חד מיניהו ולחלוץ לשניה כו' והשיב לו ר' יוחנן אחיות איני יודע מי שנאן ואמאי לא שני ליה דחולצות ולא מתיימנות משום דשניה לריכה חליצה משניהם ולכך אסורה לשניהם הראשונה אלא ודאי לשני צריך כיון דלא חלץ לה אלא משום חיזור ואין ראיה דאיכא למימר דר' יוחנן לא בעי לשנויי הכי משום דסבר דשמואל דחליצה פסולה אין צריך לחזור ולפי סברתו היה יכול לומר דבשתי אחיות צריך אפי' בב' לשניה לשניה ד) אם שחלצו לראשונה דרב לא מפליג לקמן בין ראשונה לשניה דאמר לקמן אפי' מתה ראשונה מותר בשניה ואין נראה לר"י דלעיל פ"ב (ד' יח.) משמע דלכ"ע בין למ"ד יש זיקה בין למ"ד אין זיקה שתיהן חולצות אי משום ביטול מצות יבמין או משום שנאסרה עליו שעה אחת כדפי' לעיל ודוקא ר' יוחנן הוא דאמר אחיות איני יודע מי שנאן ומתיימנת הראשונה: **נפלה אידך חליץ לה כו'.** והא דקרי לה אמצעית אע"פ שהיא אחרונה משום דהאחרות כל אחת לא חלצה אלא מן האחד וזו חולצת משניהם: **לדברי האומר יש זיקה קאמר.** ולא מסתברא ליה למימר דרב סבר יש זיקה והתיא דשמעת יבם לדברי האומרים אין זיקה קאמר דאמר דאין זיקה ומחייב אסור משום ביטול מצות יבמין משום הכי סבירא ליה דהתיא אליבא דנפשיה: מאי

תוס' חד מקמאי

ובמאי דאמר שמואל חלץ לאחיות לא נפטרו צרות לצרות נפטרו אחיות פסק הרב כשמואל ואליבא דרב אשי דאע"ג דלא אלימא זיקה לשוויי צרה כערוה והוצרך הרב ז"ל למפסק הלכתא כשמואל ואליבא דרב אשי משום דסוגייא קמא בשמעתתא משוי לחליצה צרות כאחיות ופליגא אדרב אשי לפיכך הוצרך ליה למיפסק כשמואל ולעולם בחליצה פסולה דפליגי רב ושמואל הלכה כרב דחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין. הלכך הא דתנן הכא חולצות האחיות ולא מתיימבות כל אחת ואחת צריכה חליצה משניהם והרב ז"ל ודאי הו"ל (להצריך) [לפרש] כדברי רב שאמר ג' אחיות יבמות וכו' כדאוקימנא בגמ' דנפול בזה אחר זה אבל בבת א' כל אחת צריכה חליצה משניהם אלא שקצר הרב ז"ל דבריו כמנהגו ואי איכא ד) מאן דס"ל דמשום דס"ל לרב אלפס הלכתא כשמואל לכך קצר בדברי הרב. ומנ"ל לרב ז"ל דהלכתא כשמואל והא קי"ל כרב באיסורי. ואי משום דתניא כוותיה דרב אשי חלץ לאחיות לא נפטרו צרות לצרות (לא) נפטרו אחיות לא פליג רב אדשמואל בהא מלתא וכל המיקל בו צריך להביא ראיה לדבריו ואין רוח חכמים נוחה הימנו. והוי יודע דמאי דאמרי' בגמ' גבי האי מתני' דילמא אדמייבם חד מיית אידך וקא בטלה מצות יבמין כלומר דאזלא אחותה בלא חליצה דוקא אליבא דמ"ד אין זיקה אבל למ"ד יש זיקה וקי"ל כותיה ג) דלמא אדמייבם חד מיית אידך לא מפטרא אחותה בלא חליצה דתנן בפ' החולץ שומרת יבם שקדש אחיו את אחותה משום ר' יהודה בן בתירה אמרו אומרים לו המתן עד שיעשה אחיך הגדול מעשה מתה היבמה יכנוס את אשתו מת היבם צריכה חליצה ואמר נמי בר"פ כיצד אמר רב הונא אמר רב שומרת יבם שמתה מותר באמה אלמא קסבר אין זיקה ואסיקנא לאחר מיתה אין מחיים לא דאסור לבטל מצות יבמין ופרש"י ז"ל דאזלא יבמה בלא חליצה ג) כדתנן מת יבם מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה וכיון דקי"ל יש זיקה אפי' בתרי אדמייבם חד מיית אידך לא מפטרה אחותה בלא חליצה אמר רבא בר רב הונא אמר רב שלשה אחיות יבמות שנפלו לשני אחים יבמין זה חולץ לאחת וזה חולץ לאחת והאמצעית צריכה חליצה משניהם פירוש אמצעית שלישי' א"ל רבא מדקאמרת אמצעית צריכה חליצה משניהם קסבר יש זיקה ולפיכך חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין אי הכי קמייתא נמי (לא) צריך אי נפיל בב"א הכי [נמי לא צריכא] דנפיל בזה אח"ז נפל חדא [חליץ] ראובן נפל אידך חליץ שמעון נפל אידך חליץ האי מיפקע זיקתו פירוש נפיל בבת א' שבאו לפני ב"ד לאחר שמתו ג' בעליהן ששלשתן צריכות חליצה אעפ"י שמתו בעליהן בזה אחר זה השתא מיהת כשבאו לפני ב"ד צריכה חליצה פסולה היא שכל אחד אחות וכל א' וא' צריכה חליצה מן האחין אבל בנפול בזה אח"ז שכל א' שמת בעלה באה לב"ד לחלוץ ועדיין לא מתו האחין האחרים וחלץ לה ראובן חליצה כשירה הוא ד) כיון שמת האחד קודם שמת השלישי וחליצה כשרה היא כשמת השלישי חליצה פסולה היא בין למ"ד בין למ"ד אין זיקה דאחות

מסורת הש"ס

ה) ל"ל רבה. יעב"ץ. ב) לקמן נא: נב., ג) לעיל יז: ע"ש, ד) ס"ל תוס'.

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וחליצה פסולה וכו' וכן סוטה דרבנן דקרי ליה בירושלמי וכו'. ע' לעיל דף יא ע"א תד"ה רש"י:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה וחליצה. כמו שפירש בקונטרס. ג"ב וכ"ד הרמב"ם: [ב] שם אלא נראה לר"י דלא כו'. ג"ב וכן עיקר וע"ל כ ע"ב וכ"ה בתוספתא פ"ו (ועמ"ש רבינו בהה"ע סי' ק"ע ס"ק ט"ו וס"ק מ"ה):

תוס' חד מקמאי (המשך)

חלוצתו ומיהו למ"ד אין זיקה אין צריכה לחזור על כל האחין. למ"ד יש זיקה לא אלימא חליצה פסולה למפקע זיקה וכ"ת מכדי רב אתא לאשמועינן חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין למה לי לאשמועינן בנפול בזה אחר זה ובאמצעית (אתא) לאשמועינן בנפול בבת אחת וכל אחת צריכה חליצה משניהם. אין הכי נמי אלא רבותא אשמועינן לא מיבעיא אי דנפיל בבת אחת דזיקה אלימא היא וצריכה לחזור על האחין אלא אפילו חלץ זה לאחת וזה חלץ לאחת דקלשא ליה זיקה משום איסור [אחות] חלוצתו אפ"ה צריכה לחזור על האחין (ליבומי) [אי נמי] לא מיבעיא דנפול בבת א' דכיון דיש זיקה הו"ל חליצה פסולה דאורייתא דהיא זקוקתו ואלא אפי' בזה אח"ז שאין החליצה פסולה משום זיקה אלא משום [אחות] חלוצתו שאינה פסולה אלא מדרבנן [מ"מ] צריכה לחזור על האחין. וחליצה פסולה דאשמועי' משום דאינה ראויה להתייבם. ושמואל אמר א' חולץ לכולן. מכדי שמעינן ליה לשמואל דאמר חליצה מעולה בעיא דאמר (ש"מ) חלץ לאחיות לא נפטרו צרות תיכי דקיימא חליצה דשמעון חליצה כשרה חליץ לה ראובן חליצה פסולה ומשני מאי אחד חולץ לכולן דאמצעית דהא לא מיפטר לה. והא כולן קאמר כיון דרובא גביה קרי להו כולן ואב"א כי קאמר שמואל חליצה מעולה בעיא למפטר צרה אבל אנפשה פטרה. כתבתי דברי שמואל אע"פ דהלכה כרב לאשמועינן דבמלתא דחלץ לאחיות לא פליג עליה דרב ואיכא למ"ד אליבא דרב כיון דחליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין הכי נמי צריכה לחזור על כל הצרות וכיון דהלכה כשמואל דאמר [חלץ] לצרות נפטרו אחיות שמעינן דלית הלכתא כרב דהא בהא תליא. ולאו מילתא היא דגרסינן בפרק רבן גמליאל נתן לה גט לזו וגט לזו חולץ לראשונה וכו' לימא תהוי תיובתא לשמואל דאמר חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה והדר פריך לרב דאמר חליצה פסולה צריך לחזור על כל האחין מסיפא דקתני וכן אתה אומר בשני יבמין ויבמה אחת ואילו מרישא לא פריך ליה אלמא לאו מילתא מיתליין אהדדי נינהו וללישנא קמא חלץ לאחיות אף האחיות לא נפטרו וללשנא בתרא חלץ לאחיות נפטרו אחיות ופסק הרב כלישנא בתרא: איבעיא להו בעלת הגט ובעלת מאמר איזה מהן קודמת לחליצה ואסיקנא דכי הדדי

ה) עי' כרש"ש כאן. ב) נראה דל"ל אפילו אדמייבם חד מיית אידך לא מפטרא וכו'. ג) נראה לתסר כאן וכ"ל והא דתנן דאם מת יבם מוציא את אשתו בחליצה היינו למ"ד דיש זיקה וכיון דקיי"ל דיש זיקה וכו'. ד) ל"ל וכן כשמת השני.

חלץ לאחיות. שתי אחיות שנפלו לפניו משני אחים וכל אחת צרתה עמה וחלץ לאחיות לא נפטרו צרותיהן הואיל ואי בעי לייבומי לא מצי חלץ לצרות ויפטרו אחיות. ואע"ג דצרות נמי אי הוה בעי לא הוה מייבם מיהו קל איסורם משל אחיות הלכך אף חליצתם משובחת משל אחיות והכי מפרש לקמן: **היכא דקיימא חליצה דשמעון חלילה בצרה.** לחלוץ לשניה שהוא לא חלץ לראשונה: **חלץ לה ראובן חלילה פסולה.** בתמיה. לראובן שחלץ לראשונה והויא הך אחות חלוצתו ולא חליצה מעליא היא כדשמעון דזיקה גרידתא היא: **אחמצעית.** כלומר השניית שחלץ שמעון לשניה שהיא על שניהן אחות חלוצה ושניהן שוין בה וקסבר חליצה פסולה אין צריכה לחזור על כל האחין: **ליון דרובא גביה.** שהחולץ לשניית חלץ לג': **למיפטר צרה.** דקתקמרי' לא נפטרו צרות: **אבל מיפטרא נפשה פטרה.** בחליצה דכל דהו הלכך אחד חולץ לג' היכא דליכא צרות בהדייהו: **לבעלת הגט.** ג' יבמות מתה אחד ונתן יבם גט לאחת מהן שוב אין חליצתה הוגמרת כל כך דקלישא זיקתה ואם חלץ לה לא נפטרה צרה: **חלץ לבעלת מאמר.** עשה מאמר באחת מנשי אחיו המת ואח"כ חלץ לה לא נפטרה צרה שחליצה זו אינה פוטרת לגמרי שעדיין צריכה גט למאמרו כדתנן בפרק ר"ג (לקמן דף נ.) עשה מאמר וחלץ צריכה המתנו גט. ואע"ג דיהיב לה גט אחר דחלץ לה הוא דמהניא אבל צרתה צריכה חליצה אבל חלץ לצרה נפטרה בעלת מאמר מחליצה ואינה צריכה אלא גט למאמרו: **דהויא אחות אשה בזיקה.** ואי הוה בעי לייבומי לא מצי ולהכי גריעה חליצתה: **לצרות נמי.** הא צרת אחות זקוקה היא ואסירא לייבומי דצרה במקום ערוה קיימא: **והאמר שמואל הו'.** בפ"ב: **אי הכי.** דאין זיקה חלץ לאחיות שחליצה הוגמרת היא: **בשלמא צרה דרחל.** דחלצה באחרונה לא תפטר דחליצה דרחל גרועה הואי דאי בעי לייבומי לא מצי דאחות חלוצתו היא: **אלא צרה דלאה תיפטר.** דחליצת לאה כשרה היא דאי הוה בעי מצי לייבומי: **צרות דעלמא.** כלומר כל היכא דמיתרמי הכ"ג לא נפטרו צרות של אחרונה: **אי הכי.** דצרות דקאמר שמואל בצרה דרחל שחלצה באחרונה קאמר: **חלץ לצרות נפטרו אחיות.** בתמיה. דכי חלץ לצרת אחות החלוצה נפטרה אחות החלוצה: **אצרה דרחל מי מיפטרא.** אחליצה דצרה מי מיפטרה רחל: **והא תנן.** בהחולץ: **אסור אדם בצרת קרובת חלוצתו.** ולאו דאדם בצרת קרובת חלוצתו היא הוה אחות אחות אחות

בעלת הגט עדיפא. פי׳ שנעשה בה מעשה עדיף מפי מחברתה אבל ריב״ן פי׳ בעלת הגט עדיפא דאתחיל (ד) בחליצה ולכך יגמור בה חליצתו ולפירושו לא יהא עדיפא דהכא פירושו כהכוא דאי מאמר עדיף אז גט עדיף דבסמוך ומיהו עדיפא משמע קצת דהיינו קודמת דקאי אחיזו מהן קודמת דקאמר מעיקרא: **תא שמע ומודה ר״ג בו׳.** מדרבנן דשמעינן להו פרק ר״ג (לקמן דף נ. ושם) דיש גט אחר גט ומאמר אחר הגט אין יכול להביא ראיה לגידיהו דיש גט אחר גט אפי׳ עדיף קמא מהני גרוע בתרא לתפוס במה שייר הראשון אבל ר״ג דאית ליה דאין גט אחר גט סברא הוא דאי עדיף גט ממאמר אז מאמר מגט לא מהני הגרוע לתפוס אחר קמא דעדיף כמו שאין מועיל גט אחר גט ומאמר אחר מאמר: **אי גט עדיף לא תיהני מאמר בתריה.** אע״ג דאפילו אחר חליצה קידושין תופסין היינו משום דהוי קידושין דאורייתא אבל ביבמה דלא הוי מאמר אלא מדרבנן אין לו להועיל אחר הגט אי גט עדיף מ״מ אומר ר״י דבריית׳ דמודה ר״ג קיימא אמתני׳ דפ׳ ר״ג (לקמן ד׳ נ.) דמוקמינן לה כר״ע התם בגמ׳ (דף נב:) ולא מהני קידושין אחר חליצה וה״ה דאין להס להועיל אחר הגט אי גט עדיף דגט במקום חליצה קאי:

אלא כי הדדי נינהו. ותפשוט דאחת פוטרת חברתה והיינו כשמואל וכלישנא דקאמר דאחד חולץ לכולן אאמצעי׳ וכרב אשי אבל לישנא דהתחיל ולא התחיל קאמר היכי דכי הדדי נינהו צריכות שתיהן חליצה דהא התחיל באחיות לא יגמור אפי׳ בצרות ולא מיפטרה רחל בחליצת צרתה דעדיפא והכא הך בעיא על כרחין חליצה דמ״ד יש זיקה אייבי דלמ״ד אין זיקה אפילו חלץ לבעלת הגט נפטרה צרה:

חליץ לראשונה הותרה. וא״ת מאי קמ״ל דשיטת דהותרה אפי׳ צרתה דרב אית ליה אין זיקה וחלץ לאחיות נפטרו צרות כדפרישית לעיל: **ורב** לית ליה האי סברא **והאמר רב כל יבמה בו׳.** ממתני׳ הוא מלי למיפרך דבהדיא תנן בפירקין (לקמן דף נב.) ב׳ אחין נשואין ב׳ אחיות ומת אחד מהן ואח״כ מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו אלא ניחא להקשות דבהדיא אמר רב אותו לשון עצמו אמר ר׳ יוחנן שכל יבמה שאין אני קורא בו׳ ועוד נראה דממתני׳ לא הוה מלי לאקשויי דהתם הוא משום דכבר נפטרה לשוק ומשום דמתה אשתו אח״כ לא תחשב עוד זקוקה (ה) עדיין לחליצה אבל היכא דעדיין זקוקה לחליצה לא אבל מדרב פריך שפיר דרב אייבי היכא דאיכא אחין דלא מיפטרה מהאי ביתא (ו) (לגמרי) כדאמר לקמן (ג״ז שם): **אבל הכא** זיקה דרבנן היא. פר״ח דרב לטעמיה דאמר אין זיקה דאע״ג דאסיר משום ביטול מצות יבמין לא חשיב הך איסור לאוסרה עולמית אף כשתבא לכלל היתר אבל למ״ד יש זיקה ראוי לאסור משום שנאסרה עליו שעה אחת: **איתיביה** רבי יוסי בר חנינא לרבי יוחנן. לעיל פי׳ בקונטרס דלרב נמי פריך אבל ריב״ן פירש דלא פריך לרב משום דרב ס״ל חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחים דהאחת צריכה חליצה משניהן ושוב השנית מ״א ליבם משום דלכל אחד הויא אחות חלוצתו אבל רבי יוחנן סבר כשמואל דאינה צריכה לחזור ולהכי פריך ליה ואע״ג דרב דאמר צריכה לחזור היינו אליבא דמ״ד יש זיקה ואיה לא ס״ל מ״מ מצינו למימר דרב מוקי לה כמ״ד יש זיקה דפלוגתא דתנאי היא ואע״ג דלעיל בריש פ׳ כילד (דף יח.) מוקי לה סתמא דהש״ס כר״מ דאמר אין זיקה רב לא מוקי לה כוותיה ולר״ח נמי דפי׳ לעיל דרב דלית ליה הואיל ונאסרה עליו שעה אחת לטעמיה דאמר אין זיקה אתי שפיר נמי דלא פריך לרב דמוקי למתני׳ כמ״ד יש זיקה אבל ר׳ יוחנן סבר דעל כרחך יש זיקה דאי אין זיקה מ״כ ב׳ אחיות שנפלו לפני שני אחין יתייבמו שתיהן דהא ר׳ יוחנן לא חייש למיתה ומפירכא דפריך רבי יוסי בר חנינא ואמאי ליקו חד מנייהו כו׳ משמע דלא אמרי רבי יוחנן ליבם אלא חדא על כרחך סבר יש זיקה ואפ״ה אמרי לראשונה ולית ליה הואיל ונאסרה שעה א׳ שתאסר עולמית מש״ה פריך לה ומיהו נראה לר״י כדפרישית לעיל (דף כד. ד״ה אי) דלרב (ז) דחייש למיתה (ו) משום דלא מסקי אדעתיה דמיית אחיך לא מלי פריך דגזרי׳ דלמא אתי ליבם בריש׳ אבל לעיל במתה אחת מהן ליכא למיגזר דלמא אתי ליבם בלא מתה אחת מהן כיון דליכא אלא אח אחד ולא אתי לבטל מצות יבמין להדיא אבל רבי יוחנן היה יודע רבי יוסי בר חנינא דלא הוי חייש למיתה להכי (ח) (לא) פריך ליה (ט) (א״נ לפי שהיה אבל ר׳ יוחנן הקשה לו): (ט) **ולימא** ליה דלמא קדים וחליץ לראשונה. פי׳ ר״י לפי שיטת הקונטר׳ שכשבאין לפניו לימלך לא אמרינן להו לחלוץ שניה וליבם את הראשונה דגזרינן דלמא אתי למיעבד איפכא בגלו היבמות עצמן אבל אם כבר חלץ האחד לשנייה שרי אידך ליבם הראשונה כמו במתה שנייה כיון דנפלו

בעלת הגט ובעלת מאמר איזו מהן קודמת בעלת הגט עדיפא (ח) משום דאתחיל בה (ח) בחליצה או דלמא בעלת מאמר עדיפא משום דקרובה לביאה אמר רב אשי ת״ש (ט) ומודה ר״ג שיש גט אחר מאמר ומאמר אחר גט אי גט עדיף לא ליהני מאמר אבתריה ואי מאמר עדיף לא ליהני גט אבתריה אלא לאו ש״מ כי (י) הדדי נינהו ש״מ אמר רב (כ) הונא אמר רב ב׳ אחיות יבמות שנפלו לפני יבם אחד חלץ לראשונה הותרה חלץ לשנייה הותרה מתה ראשונה מותר בשנייה ואין צריך לומר מתה שנייה שמותר בראשונה משום דהויא יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון ורבי יוחנן אמר (כא) מתה שנייה מותר בראשונה אבל מתה ראשונה אסור בשנייה מ״ט שכל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה (כב) יבמה יבא עליה הרי זו כאשת אח שיש לה בנים ואסורה ורב לית ליה האי סברא (כג) והאמר רב (כד) כל אשה שאין אני קורא בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה ה״מ היכא דקאי באפה איסור אחות אשה דאורייתא אבל הכא זיקה דרבנן היא איתיביה ר׳ יוסי בר חנינא לרבי יוחנן (כה) ארבעה אחין ב׳ מהם נשואים ב׳ אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואמאי ליקו חד מינייהו לחלוץ לה לשנייה ותיהוי ראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירה הראשון א״ל (כו) אחיות איני יודע מי שנאן ולימא ליה מאי חולצות דעלמא אי חולצות נמי דקתני חולצת חדא חולצות קתני ולימא ליה מאי חולצות דעלמא הרי אלו חולצות ולא מתייבמות (כז) חולצות דעלמא הרי אלו קתני דחליץ לראשונה ברישא חולצות קתני ולימא ליה מאי חולצות דחליץ לראשונה ברישא

בעלת הגט ובעלת מאמר. אחיו שמת ולו ב׳ נשים ועשה זה מאמר לזו וגט לזו ושוב אסור ליבם דקס ליה בלא יבנה [דבריס כה] כיון שהתחיל לגרש אי זו מהן הגושה לחלוץ ולפטור צרתה: **ומודה ר״ג.** דאמר לקמן בפ״ה (ט) אין גט אחר גט מודה הוא שיש גט אחר מאמר כגון ב׳ יבמות מאחד א׳ ועשה מאמר בזו ואח״כ נתן גט לזו מהני גט לפסול הראשונה עליו משום לא יבנה ולהאסר בקרובות שנייה כבראשונה ולא אמרי׳ מאמר בכנוסה ולחאי שנייה מייבא ולא מהני בה גט: **ומאמר אחר גט.** אם נתן גט לראשונה ואח״כ עשה מאמר בצרתה לא אמרי׳ גט קמא במקום חליצה קאי ותו לא קני מאמר יבמין בצרה אלא ודאי מהני וצריכה גט למאמרו ואסור גם בקרובותיה: **כי הדדי נינהו.** ותפשוט בעיין שהאחת פוטרת חברתה ויחלוץ לאיזו שירצה שחליצת שתיהן גרועה: **לראשונה.** שנפלה ראשון: **הותרה.** לשוק: **חלץ לשנייה הותרה.** לשוק. וה״ה אם חלץ לשנייה ואח״כ לראשונה: **מתה ראשונה.** בלא חליצה מותר ליבם את השנייה. ואע״פ שבשעת (ג) נפילתן אחות זקוקת לראשונה היתה ואין אני קורא בה יבמה יבא עליה (ד) כי מתה קמייתא פקעה זיקה וצריך הך ולית ליה הא דשנינן בפ׳ כילד (לעיל דף כג.) הך מתני׳ דהכא אי למ״ד יש זיקה יש זיקה כו׳ דאוקימנא לעיל דהואיל ונאסרה עליו בשעת נפילה תו לא משתריא ואיכא לאותוני ממתני׳ דקתני חולצות ולא מתייבמות אמאי ליחלוץ חדא וליפתרי אידך ולקמן מותבינן ליה מינה אסיפא דמילתיה ולא מתרץ: **ואין ג״ל מתה שנייה.** ולא חלצה שמותר בראשונה שהיתה ראויה ליבם בשעת נפילתה אלא שנפלה זו אחרי כן ואסרתה וכיון שמתה זו חזרה להיתירה הראשון: **ורבי יוחנן אמר מתה שנייה מותר בראשונה.** הואיל ובשעת נפילתה היתה ראויה לו: **אחות אשה דאורייתא.** כגון ג׳ אחים ב׳ מהם נשואין ב׳ אחיות ומת אחד מהם ואח״כ מתה אשתו של שני דעלה איתמר הך דרב בפרקין (לקמן דף נ.) אסורה יבמתו עליו הואיל ובשעת נפילה אחות אשתו הואי: **דרבנן היא.** וכיון דמתה שריא: **איני יודע מי שנאן.** כלומר זו אינה משנה: **ולימא ליה מאי חולצות חדא.** שנייה: **חולצות דעלמא.** כל היכא דמיתרמי כה״ג חולצות השניות: **הרי אלו.** משמע הנך תרתי דאיירי בהו: **לראשונה בריש׳.** דהו לא משתריא שנייה אלא נראית בשעת נפילה:

חולצות

מסורת הש״ס

(א) גרסת רש״ל בגירושין, (ב) לקמן נא., (ג) גרסת הרא״ש יהודה, (ד) [לקמן ג. ע״ש קיא: ע״ש], (ה) [לעיל כו. וש״נ], (ו) [דף נ.], (ז) [דבריס כה], (ח) ס״ל איני, (ט) דחייש למיתה לא מלי פריך דגזר׳ דלמא אתי ליבם בריש׳ דאשון אם מקמי אדעתייהו דמית אידך וכו׳ כל״ל, (י) [טעות הדפוס], (כ) ס״ל ל״ג, (כא) שייך לקמן כח ע״ב,

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֲחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

גליון הש״ם

גמ׳ והאמר רב כל אשה. עי׳ לעיל ב׳ ע״ל תוד״ה ואחות אשתו ולעיל יז ע״ב תוד״ה אשת אחיו: שם איני יודע מי שנאן. בב״מ נא ע״ל ב״ב קטו ע״ל ולקמן קמא ע״ב: תד״ה ורב וכו׳ ממתני׳ הוה מצי למפרך וכו׳. עי׳ כתובות נה ע״ב תוד״ה מתנת שכיב מרע וחולין קטו ע״ב תוד״ה ומי אמר וקכא ע״ב תד״ה ומי אמר ויומא לד ע״ב תד״ה הני״מ:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ בעלת הגט עדיפא (משום דאתחיל בה בגירושין) תפ״מ וע״ב בתוספות משמע דלא גרסינן ליה: (ב) שם חולצות דעלמא. נ״ב כמו בעמוד א׳: (ג) רש״ל ד״ה מתה וכו׳ שבשעת נפילתה: (ד) תוס׳ ד״ה בעלת וכו׳ עדיפא דאתחיל בה בגירושין ולכך יגמור בה: (ה) ד״ה וכ״ו וכו׳ לא תחשוב עוד זקוקה אבל הכא דזקוקה עדיין לחליצה לא אבל מדרב כל״ל: (ו) ד״ה איתיביה וכו׳ דחייש למיתה שפיר משום דלא מסקי אדעתיהו:

מוסף רש״י

שיש גט אחר מאמר. מאמר לזו וגט לזו פסל את הראשונה ואסור בקרובות שתיהן (לקמן נא.). ומאמר אחר גט. גט לזו ומאמר לזו בעלת מאמר צריכה גט (שם). הרי היא כאשת אח שיש לו בנים. ואע״ג דהכל איחזיא (לקמן ל.). ומתו הנשואין את האחיות. ונפלו שתיהן יחד לפני הלחץ, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. משום דתרוייהו זקוקי ליה להאי, ותרוייהו זקוקי ליה לאי, ולי נסיב חד קא פגע באחות זקוקתו (לעיל יח.) דהוא כאשתו (לעיל כו.).

עין משפט נר מצוה

ט א (מיי׳ פ״ה מהל׳ יבום הל׳ ז) טוש״ע אה״ע סימן קנ סעיף ח:
י ב ג מיי׳ פ״ז מהלכות יבום הל׳ ד סמג עשין נא נב טוש״ע שם סימן קנה סעיף ג:

תוספות ישנים

בעלת הגט עדיפא. פ״ה עדיפא שחליצתה תפטור צרתה. ולא נהירא דא״כ מאי קאמר בעלת מאמר עדיפא משום דקרובה לביאה. אלהכא משו״ה הוי חליצה פסולה דאתקלישא לה הזיקה. אלא נראה לפרש דאיפכא בעלת הגט עדיפא להפטור בחליצת חברתה ומיתא הכל: זיקה דרבנן היא. פר״ח דרב לטעמיה דסבר אין זיקה אבל אין לפרש דיש זיקה ומ״מ לא המתינו כבאחות (וקוקתו) [אשתו] דלקמן בהחולץ (מת.) משמע דלמ״ד יש זיקה הוי כמו אחות אשתו גמורה. ואין להקשות נהי נמי דאין זיקה מ״מ נאסרה שעה אחת משום ביטול מצות יבמין דלא קרינן נאסרה שעה אחת כיון שאין האיסור משום עדוה רק משום גזרה:

תוס׳ חד מקמאי

נינהו: ופסק הרב אלפס כר׳ יוחנן בשתי אחיות יבמות שנפלו לפני יבם א׳ מתה השניה מותר בראשונה אבל מתה ראשונה אסור בשניה ואקשינן לר״י דאמר מותר בראשונה מהא דתנן ארבעה אחין שנים מהן נשואין ב׳ אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואמאי ליקום חד מינייהו ולחלוץ לשניה ותהוי ראשונה לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה ותחזור להיתרה הראשון א״ל ר״י אחיות איני יודע מי שנאן כלומר זו אינה משנה ולימא ליה מאי חולצת חדא חולצות קתני. [ולימא] חולצות דעלמא הרי אלו קתני ולימא ליה דחליץ לראשונה ברישא חולצות לכתחלה קתני. ולימא גזרו דלמא קדם וחלץ לראשונה ברישא ולא מתייבמת קתני דליכא הכא דין יבום כלל ולימא ליה שמא ימות ואסור לבטל מצות יבמין. פירוש וקעבדא חליצה פסולה. ר״י למיתה לא חייש ולימא ליה דלא ידעינן הי נפיל ברישא אי הכי היינו דקתני אם קדמו וכנסו יוציאו. בשלמא ראשון אמרי׳ [ליה] מאן שרא ליה אלא שני ה) אמרי׳ חבראי שני יבום האיכא ראשון ראשון ש״מ יבמי היינו דקתני אחיות איני יודע מי שנאן:

ה) ל״ל אלא שני אמר מבראי שייב ייבם אלא לראשונה מייבם והיינו דקאמר אחיות וכו׳.

חולצות לכתחלה. משמע כלומר אין כאן תקנה אחרת: ה"ג **ולימא ליה גזירה דלמא קדים וחליץ לראשונה ברישא.** לי אמרת להו חלוצו לשניה ויבמו לראשונה גזירה דלמא קדים חד וחליץ לראשונה ואתי לייבומי אידך שניה דסברי מה איכפת בין זו לזו אבל בדיעבד שחלץ לשנייה תחלה שריא ליה לאידך לייבומי קמייתא דמאן דחזי דחלץ לשניה ברישא ואחזר ולא אתי לאחלוצי לקמייתא ולייבומי שניה: ומשני **ולא מחייבמות קתני.** דאי נמי חלץ לשניה אין כאן יבום: **ולימא ליה גזירה שמא ימות ואסור לבטל מצות יבמין.** והא"פ ליאמר ליה רבי יוחנן תנא דמתני' טעמיה לאו משום זיקה קא אסר לייבם ב' אחיות דס"ל אין זיקה דאי טעמא משום זיקה מכי חלץ לשניה ופקע זיקתה שרי לייבומי לראשונה כדאמרי אנא אלא טעמא משום שמא ימות כדאמר ברש פירקין[ע] דלמא אדמייבם חד מייתי אידך כו' ומשו"ה שקול רבנן דין יבום מאחיות לגמרי ואפילו חלץ לחדא מינייהו דלא בטלי תו מצות יבמין כי היכי דלא ירגילו יבום באחיות ואתי לייבומי לכתחלה קמי חליצה ואדמייבם חד מייתי אידך אבל לגבי מיתה דליל דאיירי בה ר' יוחנן ליכא למיגזר הכי: **ר' אלעזר היא.** בפ' ב"ש (לקמן קט.) ואנא דאמרי כרבנן: **מדסיפא.** דמתני' ר"ח דקתני ר"א אומר ב"ש אומרים יקיימו (כו') ב"ה אומרים יוציאו: **ולימא ליה.** דלא ידעינן הי נפול ברישא דלימא ליה חלוץ לשניה: **א"ה.** דמשום דלא ידעינן הוא הא מי הוה ידעינן מתייבמת לראשונה: **היינו דקתני.** כלומר הא דקתני יוציאו אמאי: **בשלמא לראשון אמרי' ליה.** אפיק דודאי באיסורא אתא לידך דא"נ לראשונה היא מאן שריא ליהלך לאחות זקוקה היא ומי מאחיך חלץ לאחותה לאפקועי זיקה מינה אלא שני לימא[ט] אחר שייבם לראשון שניה אירע לחלקו והויא זו לראשונה יבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה דהכי אמר בפ' כילד (עיל כד.) קדמו וכנסו אין מוציאין מידם משום דליכא אלא ספק פגע באחות זקוקה והא נמי לשני ספק הוא: **היינו דקאמר ליה אחיות איני יודע מי שנאן.** דלא מצי לתרוצי כשמעתיה כלל: **איסור ערוה.** כגון חמותו או ערוה אחרת: **דנפלה חמותו ברישא.** [י] זו שאסרה את האחרת נפלה תחלה. והאי דנקט חמותו חדא מערייות נקט ואיתא למינקטיה מילתא דשכיחא ושאר עריות טריחא מילתא לאשכוחי: **אמאי.** שני אסור בשתיהן ליקו חתן של ראשונה ולייבם לשניה דאיכא חמותו ואיכא אחות זקוקה ותיהוי חמותו לגבי אידך אם יבמה שהותרה בשעת נפילה כו': **כגון דנפלה הך דאיכא חמותו ברישא.** ואי במייבם לה האיך ברישא פייסא שייבה שנאסרה משעת נפילתה[כ] [הוי] הלכך תו לא מהני לה היתר: **קל היה לבן לב"ש.** כלומר ב"ה לקולא אמרי: **ר"ש למאן.** אליבא דמאן: **אי.** אתא למימר בית שמאי אומרים יקיימו ר"א: **ואי אב"ה.** קא משכיח היינו אבא שאול והא ליכא למימר דטעמא דנפשיה קאמר דלאו בר פלוגתייהו בית שמאי ובית הלל הוא: **תנינא חדא זימנא.** בפרק כילד אחותה של ערוה כשהיא יבמתה או חולצת כו' והיינו נמי אסור בה ומותר באחותה: **הפס.** הוא דליכא אלא חד אחא לקמן וליכא למיגזר מידי אבל הכא דליכא למיגזר דלמא אתא שני לייבומי [מ] כאחיו וקא פגע באחות זקוקתו דקמי דידיה הוו רמיין תרווייהו אימא אפילו האי דלא רמיא ערוה קמיה לא לייבם קא משמע לן: **דקא מוכח.** דמדלא מייבם האי [נ] כאחיו איכא היכירא דאחות זקוקתו אסורה והאי דייבם האי משום טעמא דערוה לא רמיא קמיה ולא אתי למישרי אחות זקוקתו בעלמא: **אבל הפס.** דליכא אלא חד אח אימא לא לייבם דלמא אתי למישרי אחות זקוקתו בעלמא.

לכתחלה קתני [א]**ולימא ליה גזירה דלמא קדים וחליץ לראשונה ברישא ולא מתייבמות קתני דליכא דין יבום הכא כלל ולימא ליה גזירה שמא ימות** [ב]**ואסור לבטל מצות יבמין** ר' יוחנן למיתה לא חייש ולימא ליה רבי [ג]**אלעזר היא** [ד]**דאמר כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור נאסרה עליו עולמית מדסיפא** ר' אלעזר רישא לאו רבי אלעזר ונימא [ה]**להו דנפול בבת אחת ורבי יוסי הגלילי היא** [ו]**דאמר אפשר לצמצם לא סתם לן תנא כר' יוסי הגלילי ולימא ליה** [ז]**דלא ידעינן הי נפול ברישא אי הכי היינו דקתני קדמו וכנסו יוציאו בשלמא** [ח] **ראשונה אמרינן ליה מאן שריא לך אלא שניה אמר חבראי שניה ייבם אנא ראשונה מייבם היינו דקאמר ליה אחיות איני יודע מי שנאן: תנן** [ט]**היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה והשני אסור בשתיהן ס"ד דנפלה חמותו תחלה ואמאי ליקו חתן לייבם הך דאינה חמותו ברישא ותהוי חמותו לגבי אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתרה הראשון** [י]**א"ר פפא כגון דנפלה הך דאינה חמותו ברישא ר"א אומר בש"א וכו': תניא** [כ]**ר"א אומר ב"ש אומרים יקיימו ובה"א יוציאו רש"א יקיימו אבא שאול אומר קל היה להם לב"ה בדבר זה שבית שמאי אומרים יוציאו ובה"א יקיימו ר"ש כמאן אי כב"ש היינו ר"א אי כב"ה היינו אבא שאול** [ל]**ה"ק לא נחלקו ב"ש וב"ה בדבר זה: היתה אחת מהם כו': הא תנינא חדא זימנא** [מ]**אחותה כשהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת צריכא דאי אשמועינן התם משום דליכא למיגזר משום שני אבל הכא דאיכא למיגזר משום שני אימא לא ואי אשמועינן הכא משום דאיכא שני דקא מוכח אבל התם דליכא שני אימא לא צריכא: איסור מצוה כו': הא נמי תנינא**

איסור מותרת לייבם ור' אלעזר אוסר: **לא סתם לן כר' יוסי הגלילי.** לר' יוחנן הוא דמסקינן הכי אבל רב חסדא מוקי מתניתין דשבועת העדות (שבועות לב. וש"ס) דכפלו שניהם בבת אחת כר' יוסי הגלילי ור' יוחנן מסיק התם אפי' תימא רבנן והיינו לטעמיה דהכא ובפ"ק דעירובין (דף ה: ד"ה ופפק) פירשתי דקיימא לן בדידי אדם אפשר לצמצם ובידי שמים נמי משמע לרבא דאית ליה פרק בתרא דבכורות[ע] (דף פ: וש"ס) דאפשר לצמצם גבי יצאו שניים בעשירי ובפרק בהמה המקשה (חולין ע. וש"ס) גבי בעיא אם הלכו באחרים אחר הרוב דמוקי לה שיצא חציו ברוב אבר ואי אמרת דא"א לצמצם מאי קמיבעיא ליה דממה נפשך טעון קבורה דשמא יצא רובו ואין להאריך כי שם האדכאי: **הך דאין חמותו ברישא.** ואי"ת מ"מ תקשה לרב דשרי אפילו שניה וי"ל דרב אית ליה אין זיקה ולא מיתסר אלא משום ביטול מצות יבמין וגזרינן דלמא מייבם אידך ברישא: [פ] **רבי אליעזר אומר ב"ש אומרים יקיימו.** ואי"ת וכי טעמא דב"ש אתא לאשמועינן דהכי פריך בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלה.) וי"ל דאיכטריך הכא לאפוקי מברייתא דאבא שאול דאמר קל היה להם לב"ה בדבר זה:

אבל

דבאלו יבמות ליכא שום מששא והא לא חיישינן שאם נתיר כאן לייבם הראשונה כשכבר חלץ לשניה אתי בעלמא למיעבד איפכא שאינה מששא גדולה כ"כ שלא יטעו להתיר השניה שלא הותרה מתחלה בשביל שנתיר הראשונה שהותרה אבל באו לימלך בפניהו מתחלה יש לגזור כיון שהיו [ב] הגרות עצמן יכול לבא לידי קלקול ומשני ולא מתייבמות קתני דליכא דין יבום כלל אפי' קדם וחלץ כבר לשניה ופריך ולימא ליה שמא ימות וכו' ויעמיד המשנה כמ"ד אין זיקה דלדידיה ודאי אפילו קדם וחלץ לשניה דליכא למיחש טפי באלו יבמות מ"מ אסור לייבם ראשונה שאם נתיר כאן לייבם אחר חליצה יבוא בעלמא לייבם בראשון דלא מסקי אדעתייהו טעמא דלמא אדמייבם חד מייתי אידך שאין זה טעם ידוע ועוד אר"י דיש לפרש בענין אחר ולימא ליה דלמא קדים וחלץ לראשונה בראשון ואפי' חלץ כבר מעצמו לשניה אסרינן ראשונה ליבם דלמא אתי למישרי בעלמא שניה נמי כשקדם וחלץ לראשונה אבל במיתת שניה לא שייך למיגזר כי האי גוונא ומשני ולא מתייבמות קתני דליכא דין יבום כלל אפילו מתה שניה ופריך ולימא ליה גזירה שמא ימות ולהכי אסרה מתני' אפילו מתה שניה דאי שריא לייבם בשני יבמים אחר מיתת שניה יבא להתיר בלא מיתה אבל ר' יוחנן לא אייר אלא ביבם אחד דביבם אחד לא אתי להתיר בלא מיתה דאם כן היה מבטל מיד מצות יבמין אבל בשני יבמין דאין מבטל מיד אלא דגזירה שמא ימות אידך ויבוא לטעות ולייבם וחזר בו ר"י מפירוש זה דביבם א' נמי קתני במתני' ולא מתייבמות דמשמע דליכא דין ייבום כלל ואפי' מתה שניה דקתני לקמן ג' אחין ב' מהן נשואין ב' אחיות ומתו הנשואין את האחיות הרי אלו חולצות ולא מתייבמות: **ולימא** ליה ר"א **היא.** היינו ר' אלעזר דהחולץ (לקמן דף מא. וש"ס) דתני גבי שומרת יבם שקידש אחיו את אחותה מתה יבמתו מותר באשתו מתה אשתו אותה יבמתו חולצת ולא מתייבמת ובקונטרס פי' דהיינו ר"א בפרק ב"ש (לקמן דף קט. וש"ס) דתנן המגרש את אשתו והחזירה

יא א מי' פ"ז מהל' יבום הלכה ז סמג עשין נח גב טוש"ע אה"ע סימן קעה סעי' א:

יב ב מי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

יג ג מי' שם הל' ה טוש"ע שם סעיף ג:

מוסף רש"י

כיון שעמדה עליו שעה אחת באיסור. בפרק בית שמאי (לקמן קט.) המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם רבי אליעזר אומר, הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסור נרושת את (לקמן מא.). **דאמר אפשר לצמצם.** בבכורות (יז.) רחל שלא בכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני לאשים כאחד, ר' יוסי אומר שניהם נכהן וחכמים אומרים אחד לו ואחד לכהן דאי אפשר לצמצם ונלאת שניהם כאחד, אלא אחד יוצא לראשון ופוטר את הרחם והשני חולין, ומשום דלא ידיע מי מעייהו, הוו תרווייהו ספק בכורות אחד לכהן והשני יועבר עד שיתפאר ויאכל במומו לבעל הבית (לעיל יט. וכעי"ז שבועות לב.). **היתה אחת מהן אסורה על האחד איסור ערוה.** כגון חמותו ואם חמותו, **אסור בה ומותר באחותה.** דלאו אחות זקוקה היא, דערוה לאו קמיה דמיא ליבומי (לעיל כו.). **אחותה.** של ערוה **כשהיא יבמתה.** כגון שנפלו שני אחיות משני אחין, האחת אסורה משום ערוה, כגון שהיא בלתו או חמותו, **או חולצת או מתייבמת.** אחות הערוה, דלא פגע באחות זקוקתו משום דערוה לאו זקוקתו היא (לעיל כ. וכעי"ז לעיל כו.).

תוס' חד מקמאי (המשך)

מייבם הך דאינו חתן ברישא. ורב פפא לא שני ליה הכי דמשמע ליה מדקתני אסור בשתיהן ג) אסור שנה ומשום הכי אוקמה כגון שנפל הך דאינה חמות ברישא. מיהו מ"מ אפלו נפל חמות ברישא אסור בשתיהן או משום גזרה דלמא נפל הך דאינה חמות ברישא או משום דגזרינן דלמא קדים ומייבם הך חתן ברישא. וזו אותה סברת הרב שכתב משנתנו כפשטה ודאתו ג) עלה לרב פפא דאמר ג' כגון דנפל דאינה חמות ברישא. דתיתא לר"י אלא לרב מתני' היכי מתרצא. איכא מ"ד דלא קשיא מתני' לרב אלא רישא דקתני ולא מתייבמת ולא סיפא דקתני השני אסור בשתיהן דרב לא קאמר אלא במתה. אבל לר"י דאמר אסור בשניה לא שני ליה בין מתה ללא מתה. ואפ"ה מותר בראשונה מפני שהותרה בשעת נפילה ומשום הכי אקשינן ליה ממתני'. ולדידי מסתברא דלא קשיא ממתני' דרב לטעמיה דאמר אין זיקה כדקאמרן לעיל ורב לית הכא זיקה דרבנן הוא דאורייתא מדקאמרן כל

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' אליעזר היא כל"ל וכן בכל העמוד: (ב) שם בגלמא ראשון אמריגן ליה מאן שרא לך אלא שני אמר:

תוספות ישנים

דנפלה הך דאינה חמותו ברישא. פ"ה דלאו דווקא נקט חמותו ה"ה ערוה אחרת. א"נ פי' ה"ל ריב"ן דנקט חמותו משום דחמותו הויא ערוה דאסורה לגבי כללא דהכי מייתי דהאסורה לזה מותרת לזה דקתאמר לקמן (כח:) רב [יהודה] מתרגם מחמותו ואילך:

תוס' חד מקמאי

הדר אקשינן לר"י מהא דתנן היתה אחת מהן אסורה עליו אסור ערוה אסור בה ומותר באחותה והשני [אסור] בשתיהן קס"ד דנפול חמות ברישא ואמאי ליקום חתן ולייבם הך דאינה חמות ותהוי חמות ליבם אידך כיבמה שהותרה ונאסרה וחזרה והותרה תחזור להיתירא הראשון אמר רב פפא כגון שנפל הך דאינה חמות תחילה כך היא הצעת הגמרא. וה"ר אלפס כתב משנתנו כפשוטה. ור"י דקי"ל כווותיה אמר זו אינה משנה וסיפא נמי דקא' השני אסור בשתיהן אוקמה רב פפא אליבא דר"י כגון דנפל הך דאינה חמות תחילה והוא ז"ל לא כתב דברי רב פפא והוא דבר תימה נשוב ונאמר כי דברי הרב ברורים ונכונים וכולה מתני' הלכה היא והא דתנינן ולא מתייבמת משום גזרה דלמא קדים וחליץ ברישא הראשונה כדאמרן בהאי פירקא גבי (חזקת) ד) יבמין דגזרינן מיבם והדר חליץ דלמא חליץ והדר מייבם הכא נמי לא שנא. ואע"ג דבפרק כיצד אמר קדש א' משתי אחיות ואינו יודע איזה מהן קדש דוקא מחליץ והדר יבומי אבל יבומי והדר מחלץ לא ולא גזרינן דלמא עביד הא אטו הא. שאני התם דספק הוא אם קדמו וכנסו אין מוציאין אותה מידו אבל הכא דודאי אחות זקוקתו הוא גזרינן הא אטו הא ואע"ג דלר"י שנינן ולא מתייבמות קתני למימר דליכא דין יבום כלל. מיהו ר"י מודה אפילו נפלה חמות ברישא ובדין הוא דליקום חתן ולייבם הא דאינה חמות אלא גזרינן דלמא ליה האי סברא וכו' ומשני ה"מ היכא דקאי באפה אסור אחות אשה אבל וס"ל לרב דמתניתין ס"ל יש זיקה וה"ל כמ"ד דקאי באפה אסור אחות אשה

ד) ס"ל דלאמרינן בהך פירקא (דף לא ע"ב) גבי זיקה ב' יבמין. ה) ס"ל מדקתני אסור בשתיהן משמע דהוא איסור שוה ומשו"ה וכו'. ו) אולי ס"ל ומה דקשה עליה דרב פפא דאמר כגון דנפלה וכו'.

עין משפט נר מצוה

אבל הבא דליבא שני דמוכח. ואם תאמר הא נמי ידעינן מהיא דפ״ב כדאמרינן לעיל (דף כ.) ויש לומר דהתם איכא עדוה דקמוכח שאינה לא חולצת ולא מתייבמת אבל הכא שתיהן מתייבמות וליכא הוכחה: **שנעשו** צרות זו לזו בו׳. היינו דוקא כשנפלו לפני יבם אחד אבל כשנפלו לפני שני יבמין מודה רבי שמעון כדתניא לעיל רבי שמעון אומר יקיימו: אחותה

[6]איסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ולא מתייבמת התם איסור מצוה לחודה הכא איסור מצוה ואחותה ס״ד אמינא ליקום איסור מצוה במקום איסור ערוה ותתייבם קמ״ל ותתייבם כיון דמדאורייתא רמיא קמיה קא פגע באחות זקוקתו סד״א משום מצוה עבוד רבנן קמ״ל: היתה אחת מהן כו׳: הא תו ל״ל היינו הך מה לי לחד מה לי לתרי צריכא דאי אשמועינן התם משום דאיכא שני דמוכח אבל הכא דליכא שני דקא מוכח אימא לא ואי אשמועינן הכא אדרבה תרוייהו מוכחי אהדדי אבל אידך לא צריכא: זו היא שאמרו וכו׳: זו היא למעוטי מאי למעוטי איסור מצוה לזה ואיסור מצוה לזה הא תו ל״ל היינו הך מה לי לחד מה לי לתרי מהו דתימא כי לא אמרינן אוקי איסור מצוה במקום איסור ערוה היכא דאיכא למיגזר משום שני אבל היכא דליכא למיגזר משום שני אימא להאי אוקימנא איסור מצוה במקום איסור ערוה ולהאי [אוקימנא] איסור מצוה במקום איסור ערוה ולייבמו קמ״ל אמר רב יהודה אמר רב וכן תני ר׳ חייא [7]בכולן אני קורא בהן האסורה לזה מותרת לזה ואחותה כשהיא יבמתה או חולצת או מתייבמת ורב יהודה מתרגם מחמותו ואילך אבל שיתא בבי דרישא לא מ״ט כיון דבתו באונסין הוא דמשכחת לה בנשואין לא משכחת לה בנשואין קמיירי באונסין לא קא מיירי ואביי מתרגם אף בתו (באה) מאנוסתו כיון דאשכוחי משכחת לה אי בעיא באונסין תיהוי אי בעיא בנשואין תהוי אבל אשת אחיו שלא היה בעולמו לא כיון דאליבא דר״ש הוא דמשכחת לה אליבא דרבנן לא משכחת לה בפלוגתא לא קמיירי ורב ספרא מתרגם אף אשת אחיו שלא היה בעולמו ומשכחת לה בשיתא אחי ואליבא דר״ש וסימניך מת נולד וייבם מת נולד וייבם ראובן ושמעון נשואין שתי אחיות לוי ויהודה נשואין שתי נכריות מת ראובן נולד יששכר וייבם לוי מת שמעון נולד זבולון וייבם יהודה מתו לוי ויהודה בלא בנים ונפלו להו קמי יששכר וזבולון האסורה לזה מותרת לזה והאסורה לזה מותרת לזה ואחותה שהיא יבמתה ל״ל ייבם יהודה בלא ייבם יהודה נמי משכחת לה משום צרה הא תינח צרה צרה דצרה מאי איכא למימר כגון דהדר ויבמינהו נמי גד ואשר: **מתני׳** [8]אשלשה אחין שנים מהן נשואין שתי אחיות או אשה ובתה או אשה ובת בתה או אשה ובת בנה הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ור״ש פוטר היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה [7]איסור מצוה או איסור קדושה חולצות ולא מתייבמות: **גמ׳** [9]תניא ר״ש פוטר בשתיהן מן החליצה ומן הייבום שנאמר [1]ואשה אל אחותה לא תקח לצרור [9]בשעה שנעשו צרות זו לזו לא יהא לך ליקוחין אפי׳ באחת מהן: היתה אחת מהן כו׳: הא תו למה לי היינו הך לר״ש איצטריך סד״א הואיל ואמר ר״ש שתי אחיות לא חולצות ולא מתייבמות לגזור משום ב׳ אחיות דעלמא קמשמע לן: איסור מצוה כו׳: **איסור מצוה.** אם היתה האחת אסורה על האחד איסור מצוה אינו מותר באחותה הואיל והיא מדאורייתא רמיא קמיה הואי אידך אחות זקוקתו הלכך בעו חלילה: **הפס.** בפרק כילד: **איסור מצוה נאוהה.** לא אשמעינן אלא יבמה שנפלה לפניו שהיא אסורה עליו איסור מצוה מולגת: **והכא אשמועינן איסור מצוה ואחותה.** שנפלו לו משני אחין דאחותה לא מייבמא דלא תימא אוקי איסור מצוה במקום ערוה ותתייבם קמ״ל: **משום עבוד רבנן.** שתתקיים מצות יבום ולא העמידו איסור זיקה שהוא מדבריהם לאסור את אחותה היכא דהיא עליו איסור מצוה קמ״ל: **הכא ליכא שני דמוכח.** שהרי שתיהן מתייבמות ואתי למיסרי אחות זקוקה בעלמא ואימא לא לייבמן קמ״ל: **ברוייהו מוכחי אהדדי.** שזה לא יכול לישא את האחרת אלא זו וכן זו מוכחת מילתא שזו אסורה על זה וזו על זה לפיכך ליכא אחות זקוקתו: **היינו דך.** דהא בהדיא קתני לה לעיל איסור מצוה ואיסור קדושה מולגת: **כי לא אמרינן אוקי איסור מצוה במקום ערוה.** להתייבם אחותה היכא דאין איסור מצוה אלא באחד על האחד ולשני שתיהן זקוקות דאי שרית לייבומי להאי שהאחת אסורה עליו אתי שני נמי לייבומי וקא פגע באחות זקוקתו: **בכולן אני קורא בהן.** בכל חמש עשרה עריות דבפ״ק[10] אפשר להן להיות שתי אחיות נופלות לשני אחין והאחת אסורה על זה משום אחת מכל העריות הללו ומותרת לזה והשניה אסורה על זה משום אותו שם ערוה עצמו ומותרת לזה ומתוך כך נמצאו שתי אחיות מתייבמות ולא פגעו באחות זקוקה. וכולן פירשתי בפ״א (דף ט.): **באונסין.** בבתו מאנוסתו כגון דאוכן אנס אשה והוליד בת ובא שמעון ואנס אנוסת אחיו והוליד בת ונישאו בת לאוכן ובת שמעון לוי ויהודה אחי אביהן והרי הן אחיות מן האם בת שמעון מותרת לראובן ובת לאוכן מותרת לשמעון ונמצאו שתי אחיות מתייבמות וכן בת בתו וכן כולן אע״ג דכל חמשה בני דרישא משתכחי בנשואין הואיל ובמו לא משתכחא שיהו שתי בנות של שני אחין אחיות מן האם שתי אשה אחת שנשא יבמתו שיש לה בת לא תני בהו האסורה לזה כו׳ הואיל וכולן איסור שם בת הן: **דאליבא דרבי שמעון היא דמשכחת בה.** האסורה לזה כדמפרש רב ספרא לקמיה: **בפלוגתא לא איירי.** רבי חייא: **האסורה לזה.** אשת לוי האסורה ליששכר שבא ומצאה אסורה עליו מזיקת ראובן שלא היה בעולמו ומותרת לזבולון שכשנולד כבר נתייבמה ללוי ובייבם ולבסוף נולד שרי ר״ש ואשת יהודה אסורה לזבולון משום שמעון שלא היה בעולמו וכשנולד מצאה באיסור ומותרת ליששכר: **בלא ייבם יהודה נמי.** שרי ליששכר ובחמשה אחי משכחת לה מת ראובן נולד יששכר ייבם לוי מת שמעון נולד זבולון ומת לוי בלא בנים ונפלו אשת לוי ואשת שמעון לפני יששכר וזבולון אשת לוי אסורה ליששכר מפני ראובן בעלה הראשון ומותרת לזבולון ואשת שמעון מותרת ליששכר שהרי בעולמו היה ואסורה לזבולון: **ומשום צרה.** האי דנקט ייבם יהודה משום צרה דבעי אשכוחי נמי בצרה האסורה לזה מותרת לזה אם באו יששכר וזבולון לייבם לנשי לוי ויהודה הראשונה אשת לוי אסורה ליששכר משום צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו וכן אשת יהודה על זבולון וכגון שהיו הצרות אחיות זו לזו ונכריות קרי להו אצל נשי ראובן ושמעון דאיכא נמי השתא בצרות האסורה לזה מותרת לזה ואחותה כשהיא יבמתה כו׳ ואי לא ייבם יהודה לא מיתוקם מילתא דרבי חייא באיסור צרה דאם נפלו שתי נשים משמעון שתיהן אשת אח שלא היה בעולמו הן: **צרה דצרה מאי איכא למימר.** היכי קרית האסורה לזה מותרת לזה באיסור וצרות צרה דהא צרות צרותיהן נמי תנן בפ״ק [פ:]: **כגון דהדר יבמינהו גד ואשר.** לנשי לוי ויהודה הראשונות ולהם נשים וייבם גד את אשת יהודה ואשר ייבם אשת לוי ומתו גד ואשר ונפלו לפני יששכר וזבולון ואם באים לייבם נשי גד ואשר הראשונות אשת גד צרת אשת יהודה שהיתה צרת אשת שמעון שלא היה בעולמו אסורה לזבולון ומותרת ליששכר וכן אשת אשר על יששכר ומותרת לזבולון: **בשעה שנעשו צרות זו לזו.** כגון [8] השתא שנפלו לפניו ונעשו שתי אחיות צרות זו לזו בזיקה: **ליגזור משום שתי אחיות דעלמא.** אע״ג דהא נמי מרישא שמעינן התם הוא לרבנן לא גזרינן דאי נמי אתי למיסרי אחיות דעלמא ליכא אלא איסור אחות זקוקה דרבנן אבל לר״ש דאמר איסור אחות זקוקה עדוה גמורה היא דרחמנא פטרה וקיימא עליה באיסור אשת אח ליגזור היכא דאחותה אסורה משום ערוה ולא זקוקה ליה ואימא לא לייבם לאחותה דלא ליתי לייבומי אחות זקוקה דעלמא קמ״ל:

והאמר

עין משפט נר מצוה

יד א מיי׳ פ״ז מהלכות יבום הלכה ג סמג עשין נא טוש״ע אה״ע סימן קעה סעיף ו:

תוספות ישנים

לגזור משום שתי אחיות דעלמא ונכי דלעיל חזיק דלא גזרינן הייני דוקא לרבנן אבל לר״ש דסבר דאליבא כל כך זיקה דאמר דשתי אחיות לא מולגת ולא מתייבמות סד״א לגזור משום שתי אחיות דעלמא:

תוס׳ חד מקמאי

יבמה שאין אני קורא לה בשעת נפילה יבמה יבוא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים אלמא ס״ל יש זיקה: הא דקתני במתני׳ איסור מצוה או איסור קדושה חולצת ולא מתייבמת פרכינן עלה בגמ׳ הא נמי תנינן אסור מצוה או איסור קדושה חולצת ולא מתייבמת. התם איסור מצוה לחודיה. והכא איסור מצוה ואחותה. ומאי דקתני זו היא שאמרו אחותה שהיא יבמתה חולצת או מתייבמת פרשינן בגמ׳ למעוטי איסו׳ מצוה לזה ואיסור מצוה לזה:

מסורת הש״ס

(א) לעיל כ. [סו.] סנהדרין נג., ב) לעיל ט:, ג) לעיל יט., ד) [לעיל כ. וש״נ], ה) לעיל יט. קידושין נ:, ו) [לעיל יט.]. ומזכר ר״ש זה עוד לעיל יח:], ז) [דף ב.],

תורה אור השלם

1. וְאִשָּׁה אֶל אֲחֹתָהּ לֹא תִקָּח לִצְרֹר לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ עָלֶיהָ בְּחַיֶּיהָ:
ויקרא יח יח

הגהות הב״ח

(ח) רש״י ד״ה בשעה וכו׳ כגון הכא שנפלו:

מוסף רש״י

איסור מצוה ואיסור קדושה. ולא מוסף רש״י לעיל כו ב. שלשה אחין כו׳. ומתו ונפלו לפני השניים, הרי אלו חולצות ולא מתייבמות. לפי ששתיהן זקוקות לו מקדושי שני אחיו וזיקה הוי כקלת קדושין, ואי מייבם חדא מנייהו קנסיה אחות זקוקתו בחייה, וזקוקתו הויא כאשתו, אבל חלצה בעיא דלא חליס למיהוי באחות אשה ממש להפטר בלא חלוס (לעיל ח: וכנ״ז לעיל יט.).

והאמר ר' שמעון שתי אחיות לא חולצות ולא מתייבמות. והכא אמאי בעי חליצה הא כיון דמדאורייתא חזיא ליבומי זקוקה היא והוו להו כשאר ב' אחיות שנעשו צרות זו לזו ור"ש פוטר אחות זקוקה מחליצה: **גזירה משום איסור מצוה דעלמא.** אי פטרת להו לגמרי מאן דחזי סבר טעמא לאו משום אחות זקוקה אלא משום דאיסור מצוה היא כערוה ופטורה מחליצה ואתי למיפטר איסור מצוה דעלמא דלאו אחיות מחליצה: **פינא איבי אחותה.** אמאי חליצה תיפטר משום אחות זקוקה דהכא מאי אמרת: **משום נתא דידה.** משום מזל דידה דאיסור מצוה. האי נתא יתור לשון הוא: **והא גבי ערוה לא גזרינן.** דאם היתה אחת מהן אסורה עליו איסור ערוה אסור בה ומותר באחותה הערוה יוצאה בלא חליצה ולא אמרינן תחלון ערוה גזירה משום אחותה שאין ערוה ורואיה ליבום והא נמי לרבי שמעון ערוה היא משנעשו צרות ואמאי מצרכת לה חליצה משום גזרת אחותה: **דמגמר גמירי לה איבי.** והכל יודעין שאין צריכה חליצה ואחותה לאו אחות זקוקה היא ולא אתי למשרי אחותה בלא חליצה אבל ערוה דנעשו צרות דר"ש לא כ"ע גמירי הלכתא דאיסור שתיהן שוות ואי מפקת לה בלא חליצה אתי נמי למיפק אחותה שהיא איסור מצוה בלא חליצה ופקא מינה חורבה לאיסור מצוה בעלמא: [ד] **מגמר גמירי איבי.** וידעי דלא רמיא קמיה ואחותה לאו אחות זקוקה היא ולא אתי למשרי אחות זקוקה דעלמא: **מתני' אשמו עמו.** דמאמר ככנוסה דמיא וכי נפלה אחותה לא מיתסרא הך עליה משום אחות זקוקה: **והלזו אלא.** אף מן החליצה משום אחות אשה: **גמ' הך דרבי יהושע.** בפרק ב"ש [ה] דקאמר נמי אי לו על אשתו אי לו על אשת אחיו ופליגי עלה רבן גמליאל ורבי אלעזר: **לא תימא מאחר נב"ש קונה קנין גמור.** ותהוי כאשתו ואי בעי לאפוקי תיסגי לה בגיטא: **אלא מאחר נב"ש אין קונה אלא לדחות בצרה.** כלומר לדחות אחותה שלא תאסרנה לזו משום אחות זקוקה: **יקיימו.** אם קדמו וכנסו ברית פירקין [כו.]: **לכתחילה לא.** מייבמו משום אחות זקוקתו: ואי מצות יבמין ור"ג שרי לבטל מצות יבמין אע"ג דהכא כנוסה אצלו מעיקרא מ"מ פריך אהא דר"מ חיים לספיקא ור"ג אפילו לודאי לא חיים: **אי ברבי אלעזר.** דאמר מלמדין הקטנה שתמצן ומותר בגדולה לייבם וא"ת ואמאי שרי והא בשעת נפילה נראית כאחות אשה כדאמרינן לעיל בפ"ק (דף יב.) גבי צרת בתו הממתנת דבשעת נפילה נראית בתו ובשעת נפילה נראית כאחות דהתם כשהבעל מת אין דומה כ"כ עוקרת ניאואין קמאי כי הכא שהבעל ע"י מאמר תימה מאי קאמר ר"ש לעיל בפ"ב (דף יט.) אם מאמרו של שני מאמר אשת שני הוא בועל כי הוי נמי מאמר אשת שניהם בועל והא אפילו לב"ש דמאמר קונה אינו קונה לגמרי אלא קונה ומשייר וכ"ת דלר"ש אי קני קני לגמרי טפי מלב"ש א"כ מנא ליה לר' אלעזר דלא קני לגמרי לב"ש כמו לר"ש: **אלא לדחות בצרה בלבד.** פי' בקונטרס צרה דכולהו שמעתין אחותה שנופלת עמה וקשה לרב אשי דאמר דוחה ומשייר היא וצרתה בעיא חליצה הא קתני במתני' תצא משום אחות אשה משמע דיולאה בלא חליצה ועוד אי בעיא חליצה היאך מקיים את זו וי"ל דסבר רב אשי דמהני מאמר להסיר הזיקה ודחי לגרה לענין שלא תאסור את זו משום אחות זקוקתו ואחר שיבעול בעלת המאמר קאמר דתצא אחותה משום אחות אשה וא"ת והיכי מייתי לה סייעתא ממתניתין יקיימו אין לכתחלה לא הא מהני מאמר לרב אשי וסריא בעלת מאמר לכתחלה וי"ל דהכי מייתי דאי ס"ד דבמאמר דהיתירא [ד] דוחה דחייה גמורה לפטור צרתה בלא חליצה א"כ מאמר דאיסור דאי נמי לגרה לענין שלא תאסור את זו משום אחות זקוקה וזה יעשה מאמר וידחה כו' ופריך ואלא הא קתני בש"א אשתו עמו כו' משמע דדוחה דחייה גמורה אלא יבמה דחזיא לכולהו כו' פי' דמאמר דהיתירא דאי דחייה גמורה יבמה דלא חזיא לכולהו דהיינו מאמר דאיסור לא דאי למקצתה ולא דאי ההוא מאמר כלל כן גריך לפרש לפי' הקונטרס אבל קשה לגרה דבכל דוכתי היינו שנופלת עמה מבית אחד ועוד שמגיה הספרים אלא יבמה דחזיא לכולהו כו' שלא היה כתוב בספרים אלא ועוד אי בעיא חליצה היאך מקיים את זו וי"ל דסבר רב אשי דנקט מעיקרא מאמר דהיתירא קני דאיסורא לא קני וגראה לר"י דגרה היינו שעמה בבית אחד וה"פ לא תימא מאמר לב"ש כו' אלא לדחות בגרה בלבד שאם נתן מאמר לא' מב' יבמות שנפלו מבית אחד אע"ג דבעלת מאמר לא סגי לה בגט צרתה מיהו פטורה לגמרי בלא חליצה דכיון שהתחיל הקנין לעשות בזו אע"פ שלא נגמר קיימן בה בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים וטעמא דב"ש דסברי דאהני קרא דדרשינן [ו] ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה לענין דאי בעי לאפוקי דלא סגי לה בגט ורב אשי סבר דלא מהני מאמר לפטור צרתה בלא חליצה אלא דוחה הגרה ממנו שאסור לייבמה ומשייר קצת זיקה לאוסרה לשוק עד שתחלון ואע"ג דלענין אחותה [ו] דאי מאמר לגמרי לפוטרה לשוק כדקתני מתני' והלזו תצא משום אחות אשה הכא אחר המאמר כמו שפירשתי בסמוך וקאמר אף אנן נמי תניינא שכשקדמה זיקה למאמר שאין המאמר מפקיע אלא דאי מפקיע לגמרי דאי מפקיע לגמרי זה יעשה מאמר וידחה כו' ופריך אלא הך דקתני בש"א אשתו עמו כו' אלמא ע"י המאמר מידחי אחותה לגמרי ה"נ תדחה צרתה לגמרי ומשני יבמה דחזיא לכולהו ול"ג אלא וה"פ יבמה דחזיא לכולהו מילי דיבום כגון ב' יבמות שנפלו מבית אחד שכל אחת ראויה לחלון ולייבם בשעת נפילה וכן הא דבש"א יקיימו דבשעת נפילה חזיא כל אחת לכל מילי דיבום מן התורה דהא חזיא אף ליבום מן התורה אלא מקצתו מילי דיבמה דהיינו חליצה דכיון דבהך זיקה איחזיא ליבום לא מפיק מאמר להיות זיקה לגמרי ובעי חליצה אבל יבמה דלא איחזיא לכולהו מילי דיבום כגון ההיא דבש"א אשתו עמו שלא נראית ליבום בשעת נפילה שכבר עשה המאמר באחותה לא חזיא ואידחיא ע"י מאמר חברתה לגמרי והשתא לא מצי לשנויי כדשני לעיל מאמר דהיתירא דחי כו' שאפי' במאמר דהיתירא קאמר דלא מפקע הזיקה לגמרי להתיר צרה לשוק [ב] הקשה ה"ר יעקב דאורלינ"ש מנא לן דטעמא דב"ש משום דמאמר קונה דלמא קסברי אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין ונקט מאמר משום ב"ה וי"ל דלא מסתבר שיהא שום תנא מיקל לבטל בהדיא מצות יבמין ועוד דהא אמר לעיל בש"א יקיימו לכתחלה לא ועוד הקשה דלמא טעמא דב"ש משום דזיקה ככנוסה וי"ל דלא מסתבר ליה למימר דלא נקט מאמר אלא משום ב"ה כיון שיכול לומר דלב"ש נמי איצטריך:

יעשה

אחותה משום לתא דידה. דאי נפקא בלא חליצה משום דנעשו צרות זו לזו אתי לאפוקי מהאי טעמא נמי ההיא דאיסור מצוה ואתי למישרי נמי איסור מצוה דעלמא ופרכינן והא גבי ערוה לא גזרינן שתחלן אלא יולאה בלא חליצה ולא חיישינן שמא יסברו דמטעם (ה) אחותה יולאה ואתי לאפוקי אידך בלא חליצה: **ב"ש אומרים אשתו עמו כו'.** בגמ' גבי השתא ארוסה דעלמא כו' עשה בה מאמר מיבעיא פירש בקונטרס דמאמר יבמין מדרבנן אפילו לבית שמאי דמדאורייתא יבמה יצא עליה כתיב ואין נראה לריב"ס דא"כ אמאי תצא הלזו משום אחות אשה במאמר זה ומיהו י"ל דתצא משום אחות אשה היינו אחר שיבעול בעלת המאמר אבל קשה דלעיל פ"ב (דף יח. וסס) דקאמר הא דקתני מאמר לאפוקי מב"ש משמע דלב"ש (ג) יולאה שניה משום צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו וכן נמי קאמרינן לקמן בפירקין (דף ג.) גבי אחות אשה אלמא מאמר קני דאורייתא לב"ש וכולה סוגיא דגמרא מוכח הכי והא דקאמר השתא ארוסה דעלמא כו' עבד בה מאמר מיבעיא אע"ג דמאמר נמי מדאורייתא מ"מ קאמר מאמר מיבעיא משום דהא דמאמר קני מדאורייתא היינו משום דגמרינן מקידושין דעלמא הלכך לא עדיף מקידושין ודיו לבא מן הדין להיות כנדון: **אוי לו על אשתו כו'.** אר"י דבכל הני דפ' חרש (לקמן קיב: קיד:) דתנן מוציא את אשתו בגט ואת אשת אחיו בחליצה לא קתני אוי לו כי הכא משום דאוי לו משמע לשון צער כלומר ראוי לו להצטער שהפסיד אשתו בלא פשיעתו והכא והא דאייתי בגמ' פלוגתא דר"א ור' יהושע דקטנה וגדולה לא פשע להכי קתני אוי לו אבל התם פשע שהכניס עצמו בספק חרשות שלא היה לו לישא חרשת וכן ההיא דהחולץ (לקמן דף מא. וסס) דשומרת יבם שקידש אחיו את אחותה כו' להכי נמי קאמר בגמרא למעוטי דר' יהושע דשייך התם לשון אוי לו כי הכא ולא קאמר למעוטי כל הני: **אי בר"ב.** דאמר תמתין עד שתגדיל ויבעול ותצא הלזו משום אחות אשה אע"ג דקדושי קטנה דרבנן מ"מ הקילו בה מבבעלת מאמר משום דכנוסה היא אצלו קודם זמן גדולה והא דפריך מינה לעיל בריש פ"ב (דף יח.) אהא דר"מ אוסר לבטל מצות יבמין ור"ג שרי לבטל מצות יבמין אע"ג דהכא כנוסה אצלו מעיקרא מ"מ פריך אהא דר"מ חיים לספיקא ור"ג אפילו לודאי לא חיים: **אי ברבי אלעזר.** דאמר מלמדין הקטנה שתמצן ומותר בגדולה לייבם וא"ת ואמאי שרי והא בשעת נפילה נראית כאחות אשה כדאמרינן לעיל בפ"ק (דף יב.) גבי צרת בתו הממתנת דבשעת נפילה נראית בתו ובשעת נפילה נראית כאחות דהתם כשהבעל מת אין דומה כ"כ עוקרת ניאואין קמאי כי הכא שהבעל ע"י מאמר תימה מאי קאמר ר"ש לעיל בפ"ב (דף יט.) אם מאמרו של שני מאמר אשת שני הוא בועל כי הוי נמי מאמר אשת שניהם בועל והא אפילו לב"ש דמאמר קונה אינו קונה לגמרי אלא קונה ומשייר וכ"ת דלר"ש אי קני קני לגמרי טפי מלב"ש א"כ מנא ליה לר' אלעזר דלא קני לגמרי לב"ש כמו לר"ש: **אלא לדחות בצרה בלבד.** פי' בקונטרס צרה דכולהו שמעתין אחותה שנופלת עמה וקשה לרב אשי דאמר דוחה ומשייר היא וצרתה בעיא חליצה הא קתני במתני' תצא משום אחות אשה משמע דיולאה בלא חליצה ועוד אי בעיא חליצה היאך מקיים את זו וי"ל דסבר רב אשי דמהני מאמר להסיר הזיקה ודחי לגרה לענין שלא תאסור את זו משום אחות זקוקתו ואחר שיבעול בעלת המאמר קאמר דתצא אחותה משום אחות אשה וא"ת והיכי מייתי לה סייעתא ממתניתין יקיימו אין לכתחלה לא הא מהני מאמר לרב אשי וסריא בעלת מאמר לכתחלה וי"ל דהכי מייתי דאי ס"ד דבמאמר דהיתירא [ד] דוחה דחייה גמורה לפטור צרתה בלא חליצה א"כ מאמר דאיסור דאי נמי לגרה לענין שלא תאסור את זו משום אחות זקוקה וזה יעשה מאמר וידחה כו' ופריך ואלא הא קתני בש"א אשתו עמו כו' משמע דדוחה דחייה גמורה אלא יבמה דחזיא לכולהו כו' פי' דמאמר דהיתירא דאי דחייה גמורה יבמה דלא חזיא לכולהו דהיינו מאמר דאיסור לא דאי למקצתה ולא דאי ההוא מאמר כלל כן גריך לפרש לפי' הקונטרס אבל קשה לגרה דבכל דוכתי היינו שנופלת עמה מבית אחד ועוד שמגיה הספרים אלא יבמה דחזיא לכולהו כו' שלא היה כתוב בספרים אלא ועוד דלמה שינה הלשון יבמה דחזיא כו' ולא נקט ליישנא דנקט מעיקרא מאמר דהיתירא קני דאיסורא לא קני וגראה לר"י דגרה היינו שעמה בבית אחד וה"פ לא תימא מאמר לב"ש כו' אלא לדחות בגרה בלבד שאם נתן מאמר לא' מב' יבמות שנפלו מבית אחד אע"ג דבעלת מאמר לא סגי לה בגט צרתה מיהו פטורה לגמרי בלא חליצה דכיון שהתחיל הקנין לעשות בזו אע"פ שלא נגמר קיימן בה בית אחד הוא בונה ואינו בונה ב' בתים וטעמא דב"ש דסברי דאהני קרא דדרשינן [ו] ביאה גומרת בה ואין כסף ושטר גומרין בה לענין דאי בעי לאפוקי דלא סגי לה בגט ורב אשי סבר דלא מהני מאמר לפטור צרתה בלא חליצה אלא דוחה הגרה ממנו שאסור לייבמה ומשייר קצת זיקה לאוסרה לשוק עד שתחלון ואע"ג דלענין אחותה [ו] דאי מאמר לגמרי לפוטרה לשוק כדקתני מתני' והלזו תצא משום אחות אשה שפירשתי בסמוך וקאמר אף אנן נמי תניינא שכשקדמה זיקה למאמר שאין המאמר מפקיע אלא דאי מפקיע לגמרי דאי מפקיע לגמרי זה יעשה מאמר וידחה כו' ופריך אלא הך דקתני בש"א אשתו עמו כו' אלמא ע"י המאמר מידחי אחותה לגמרי ה"נ תדחה צרתה לגמרי ומשני יבמה דחזיא לכולהו ול"ג אלא וה"פ יבמה דחזיא לכולהו מילי דיבום כגון ב' יבמות שנפלו מבית אחד שכל אחת ראויה לחלון ולייבם בשעת נפילה וכן הא דבש"א יקיימו דבשעת נפילה חזיא כל אחת לכל מילי דיבום מן התורה דהא חזיא אף ליבום מן התורה אלא מקצתו מילי דיבמה דהיינו חליצה דכיון דבהך זיקה איחזיא ליבום לא מפיק מאמר להיות זיקה לגמרי ובעי חליצה אבל יבמה דלא איחזיא לכולהו מילי דיבום כגון ההיא דבש"א אשתו עמו שלא נראית ליבום בשעת נפילה שכבר עשה המאמר באחותה לא חזיא ואידחיא ע"י מאמר חברתה לגמרי והשתא לא מצי לשנויי כדשני לעיל מאמר דהיתירא דחי כו' שאפי' במאמר דהיתירא קאמר דלא מפקע הזיקה לגמרי להתיר צרה לשוק [ב] הקשה ה"ר יעקב דאורלינ"ש מנא לן דטעמא דב"ש משום דמאמר קונה דלמא קסברי אין זיקה ומותר לבטל מצות יבמין ונקט מאמר משום ב"ה וי"ל דלא מסתבר שיהא שום תנא מיקל לבטל בהדיא מצות יבמין ועוד דהא אמר לעיל בש"א יקיימו לכתחלה לא ועוד הקשה דלמא טעמא דב"ש משום דזיקה ככנוסה וי"ל דלא מסתבר ליה למימר דלא נקט מאמר אלא משום ב"ה כיון שיכול לומר דלב"ש נמי איצטריך:

יעשה

והא א"ר שמעון שתי אחיות לא חולצות ולא מתייבמות גזירה משום איסור מצוה דעלמא הא תינח איהי אחותה מאי איכא למימר גזירה אחותה משום לתא דידה והא גבי ערוה לא גזרינן שאני ערוה דמגמר גמירי לה אינשי וקלא אית לה: **מתני'** [ה] שלשה אחין שנים נשואים שתי אחיות ואחד מופנה מת אחד מבעלי אחיות ועשה בה מופנה מאמר ואח"כ מת אחיו השני בש"א אשתו עמו והלזו תצא משום אחות אשה וב"ה אומרים [א]מוציא את אשתו בגט ובחליצה ואשת אחיו בחליצה זו היא שאמרו [ב]אוי לו על אשתו ואוי לו על אשת אחיו: **גמ'** זו היא למעוטי מאי למעוטי הך דר' יהושע דלא עבדינן כוותיה אלא אי כר"ג אי כר"א [ג]א"ר אלעזר לא תימא מאמר לב"ש קונה קנין גמור דאי בעי לאפוקי סגי לה בגיטא אלא מאמר לב"ש אינו קונה אלא לדחות בצרה בלבד אמר רבי אבין אף אנן נמי תנינא בש"א יקיימו יקיימו אין לכתחלה לא ואי

מסורת הש"ס

ה) לקמן נא: עדיות פ"ד מ"ט, ב) לקמן קט., ג) לקמן קט., ד) ר"ל לגבה אחריתא, ה) [לקמן קט.], ו) [לקמן נד. קדושין יד.], ז) מאמר אחרתא דמי לגמרי כל"ל,

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה אחותה וכו' דמטעם אחות אשה יולאה ואתי: (ב) ד"ה ב"ש וכו' משמע דלב"ש במאמר להוד יוצאת שניה: (ג) ד"ה לא מיתא וכו' מ"מ אמרינן לעיל דפוטר גבי אשת אחיו שלא היה בעולמו ולקמן גבי אחות אשה: (ד) ד"ה אלא וכו' דהיתירא דחייא דמייה גמורה:

תוספות ישנים

והאמר ר"ש וכו' וא"כ אמאי אמרינן במתני' מולגות. וא"ת ודלמא משום דאיסור מצוה פקעה קצת זיקה. ונראה לר"ס דפריך מאיסור מצוה גופה אמאי מולגת דעמה נפקא היה לנו לומר דלא חלצה דאי איסור מצוה משום לה ערוה א"כ פטורה היא גם מחליצה ואי לא משום לה כערוה א"כ יש בהן זיקה כמו שתי אחיות דעלמא דאינן מולגות. והא דקא פריך אחותה מאי איכא למימר אין זה ממה נפשך דהא אי איסור מצוה ערוה היא א"כ מותר בגאחותה דאינה אחות זקוקתו. אבל מ"מ פריך שפיר דכיון דלא מחזקינן איסור מצוה לערוה ולא אמרי' אלא משום גזרה משום איסור מצוה בעלמא. א"כ אחותה הוי אחות זקוקה: והא גבי ערוה לא גזרינן. פי' דאמרינן אסור בה ומותר באחותה ואמאי לא אמרינן דחלצה גזרה משום אחותה דשמא יאמרו העולם דכי היכי דפטורה איכי מפטר אחותה חה אינו דהא מותר בה. א"נ לא היה לנו להתיר אחותה איכא דאיכא נמי איסור ערוה גזרה משום שמי אחיות שאין בהם ערוה ומשני ערוה מגמר גמרי אינשי: שנים מהם נשואים שתי אחיות וא' מופנה הא' דלא נקט הכא וא' נשוי נכרית כמו במשנה דבסמוך. נראה משום דבעי למימר זו היא שאמרו אוי לו על אשתו ועל אשת אחיו לכך מוקים לה דהוי מופנה דהשתא הוי בלא אשה כלל: אשתו עמו משום דקסבר ב"ש מאמר קונה ומשמע

מוסף רש"י

אשתו עמו. דקניא במאמר וכי נפלה אחותה ולא רמיא קמיה לאחות אשה היא ולא מיתסרא קמייתא עליה משום אחות זקוקה (לקמן נא:). והלזו. כמו (יחזקאל לז) האלן הלזו הנשמה (לקמן שם).

עין משפט נר מצוה

טו א מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה ו סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קעה סעיף ו:

תוספות ישנים (המשך)

מדאורייתא הוא מדקאמר והלזו תצא משום אחות אשה ופקא לן מדכתיב (דברים כה ה) ולקחה לו לאשה כלאשה מה אשה בשעור אף יבמה בשעור ולא כפ"ה דפי' בגמרא עביד כה מאמר מיבעיא. ופ"ה דמאמר אינו אלא מדרבנן ולפי' שפירשנו י"ל דהוי מדאורייתא וכדפרשתי לקמן דהכי קאמר השתא ארוסה בעלמא דהוו קדושין מפורשים בהדיא בקרא וכו' עביד בה מאמר דלא יהיענן אלא מקדושין מיבעיא: **א)** ועי"ל דלא דמי דלעיל איירי שמיאנה ביבם לבד ולא בבעל ואינו נראה כעוקרת נשואי המת אבל הכא שמתאנת הקטנה בבעלה ורואין הטולה שיוצאה מבעלה במיאון יודעין העולם שלא היו נשואים נשואין ולא היתה [הגדולה] אחות אשה: **ב)** והקשה הרב רביצו מתנאל מדא דלפי הך פירושא הך גרה ר"ל באשה אחרת ובכא לא איירי במתני' כי אם באחותה שנפלה מתא אחר. ועוד דפי' דדוחה גרתה משום בית מ' הוא בונה קשה אלו מאמר בנין מקרי הא אמרינן בעבדה יוחסין (קידושין עח.) הכל מודים בממזיר גרושתו בקידש ולא בעל דאינו לוקה מאי טעמא דרך בנין אסרה תורה אלמא לא מקרי בנין אלא ביאה. לכן נראה לרביצו מתנאל לפרש שיטה אחרת מראש ועד סוף. מאמר אינו קונה אלא לדחות גרה בלבד כלומר לגרתה מחמיו שהיא אחותה של בעלת מאמר לא בעיא חליצה אבל אחיה לא סגיא בגט וב"ש לטעמייהו דהכי מפרש בירושלמי אמר ר' אלעזר בן ערך גירש בעלת מאמר לא תהא גרתה חליצה א"כ היא בשם ר' אלעזר מודה ב"ש שאם גירש בעלת מאמר גרתה חימנו חליצה אלמא לב"ש לא סגי לה בגט. וא"ת כיון דלא אלים כח בעלת מאמר לפטור בגט היכי אלימא לפטור גרתה מחליצה י"ל דלא גרע מקדושין דעלמא דהכא נמי כתיב ולקחה זו מאמר ואם קדש אשה ואח"כ מת אחיו נשוי אחותה פטיעא דלא תצא המאורסת הכא נמי הא בעלת מאמר ומ"מ ההיא גופה לא סגי לה בגט אע"ג דאלים בעלת מאמר מקדושין דעלמא לענין שלא תהא גרתה חליצה אלמא מ"מ הכא לא סגי לה בגט דהיאך גומרת בה דכתיב יבמה יצא עליה חיקה דבהדי מאמר לא פקעה בגט לבד אי ליכא חליצה בהדיה:

יעשה מאמר ויקנה בו'. ומשום ביטול מצות יבמין ליכא למיחש כדפרישית בפ' שני (לעיל דף יח:) (ו): **לא** מיטמאה לו. פירוש ברגל שהוכרו על הטומאה כדאמרינן בר"ה (דף טז:) (ב) ועוד י"ל דאין מטמאה לו הייגו דאינה ליטמא לו למאן דאמר בסוטה (דף ג.) לה יטמא חובה: **עבד בה מאמר מיבעיא.** וא"ת דמשמע דלא עדיפא בעלה מאמר מארוסה ובהחולץ (לקמן דף לט. וסס) קאמר רבא גופיה מאמר לב"ש עושה ולאי ארוסה לדחות בגרה וספק נשואה לחלוץ בנכסיה אלמא מהני ליורשה וי"ל דהכא גרס רבה רבו של אביי דמסיק עלה אמר ליה אביי ולקמן גרס רבא שהוא אחר אביי: **אלא** לענין מסירה לחופה. וא"ת מאי משני דהשתא נמי תקשי השתא ארוסה בעלמא בעיא מסירה לחופה עבד בה מאמר מיבעיא וי"ל דעבד בה מאמר ובא עליה והביאה עושה אותה ככנוסה: **אביה** ובעלה מפירים נדריה. ואם אין לה אב או שאינה בראשות אב לא מצי מיפר כדאמרינן בנדרים (דף עח.): **כגון** (ג) שעמדה בדין בו'. לפי מסקנא שאיירי דעבד בה מאמר כדמוכח בנדרים בפ' ונערה המאורסה (שם עד.) דלר' אליעזר כיון דעביד בה מאמר ופסקו לה מזונות משלו נולדת על דעתו ולר' יהושע דוקא בחד יבם אבל בתרי כיון דאי בעי אחוה פסיל לה עליה בביאה או בגיטא אינה נולדת על דעתו ולר"ע אפילו ביבם אחד קאמר דלא יפר אפילו עבד בה מאמר משום דאין חייבים עליה סקילה כנערה המאורסה ולא יתכן לפי זה מה שפי' בקונטרס בריש פ"ב (לעיל יז: ד"ה ולימא) דמאן דאמר אין זיקה אפי' בחד היינו ר"ע דמצי סבר דיש זיקה ואפי' הכי לא יפר משום דאין חייבין עליה סקילה: שלשה

ואי מאמר לב"ש קונה קנין גמור. זה יעשה מאמר בזו ויקנה אותה קנין גמור להיות אשתו דהא אין איסור במאמר (ג) ותצא אחותה מעליו ולא הויא הך אחות זקוקתו ויכנוס את אשתו: **אלא מאי כו'.** נהי נמי דלא קני קנין גמור הא אמרת דוחה בגרה ותקשה לך נמי יעשה מאמר בזו ותדחה אחותה ויכנוס את אשתו: **דהיסורא דחי.** מאמר שנעשה בהיתר דאי הוה בעי ליבומי בשעת מאמר הוה מצי ליבומי כגון במתני' דעדיין לא נפלה אחותה: **דאיסורא.** כגון דנפלו שתי האחיות קודם מאמר: **הכי נמי.** לענין קניה: **ולרבה.** אחותה שנעשית לה גרה בזיקה חליצה נמי לא תיבעי (ד) דתצא משום אחות אשה: **אלא דוחה.** אותה מלאסור (ה) אשת בעל המאמר עליו: **ומשייר.** דבעיא חליצה אם בתת ליגמא על שלא כנס היבם את בעלת המאמר. ולקמיה פריך ליה הא קתני הלזו תצא משום אחות אשה דמשמע אף מחליצה: **זה יעשה מאמר וידחה.** את אחותה מעליו ואח"כ יקח את זו אלא לאו משום דלא דחי דחייה גמורה וכל כמה דרמיא עליה לחליצה זקוקתו היא ואוסרת את זו עליו: ה"ג **אלא יבמה דחויא הוא.** כלומר אלא לעולם דוחה דחייה גמורה ודקשיא לך התם נמי לידחי לא דמיא למתניתין דהכא דכי נפלה ועבד מאמר הוה חזיא לכולהו מילי דיבמה להתייבם ולחלוץ הלכך חזיא למקצתייהו למאמר דמאמר דחיא אחותה לכשתפול אבל התם דתרוייהו נפלו קודם מאמר ולא חזיא לכולהו מילי דיבמה לא חזיא למקצתה לפיכך אין מאמר דוחה אחותה: **השתא ארוסה.** דקידושין דידה דאוריית' תני רבי חייא אינו יורשה ואינו מטמא לה מאמר יבמין מדרבנן הוא דהא מדאורייתא יבמה יבא עליה כתב רחמנא מיבעיא: **לא אונן.** ליאסר בקדשים (ו): **ולא מיטמא.** אם כהן הוא דהא לאו שאר הקרוב אליו היא: **וכן היא לא אוננת.** להיות אסורה בקדשים: **ולא מיטמאת.** אינה צריכה להתעסק בו. (ז) ולאו דוקא נקט ולא מיטמאת דהא בנות אהרן לא הוזהרו על הטומאה (ח) אלא אידי דנקט לא אוננת דאיצטריך ליה נקט ולא מיטמאת דבעי למתני תרתי בדידה ובדידיה כך שמעתי. ולי נראה ולא מיטמאה כגון ברגל שישראלים מוהרים על הטומאה (ט) מונבלתם לא תגעו (י) במס' ר"ה (דף מז:): **גוהה לאוכסה.** ובדכתב לה מן האירוסין מיתוקמא בכתובות בפרק הכותב (דף פט.): **ולא בעיא מסירה לחופה.** דאם בא עליה בעל בראה בלא חופה קני ואי בעי תו לאפוקי בגיטא סגיא לה: **בעל בראה.** דקני לה ונעשית כאשתו לכל דבר בביאה בע"כ שאין בה חופה: **והלה עליו זיקת אירוסין.** ונשואין של שאר נשים ואם בא עליה לאחר מאמר בלא חופה לא קנה: **יפר.** אחד מהן את נדרה: **לאחד ולא לשנים.** שומרת יבם ל' יפר אבל שומרת לשני יבמין לא יפר לא זה ולא זה: **אין זיקה.** דתיהוי ככנוסה: **ואפילו בחד.** היכא דליכא אלא חד דודאי עליה רמיא אפ"ה אין זיקה: **לחרי אין זיקה.** דלא ידעינן להי מינייהו רמיא ואפילו שניהם כאחד אין הפרתן הפרה דקלישא זיקתן: **אלא לחרי אמאי.** נהי נמי דיש זיקה אפי' לתרי מיהו יפרו שניהם מיבעי ליה: **ואמר רמי בר** (ט) **אבא** גרסינן: **בשופפות.** הוא ואביה כארוסה: **לדחות בגרה.** בחמותה שנפלה לפניו אחר מאמר זו: **דלא סגי לה בגט.** העושה מאמר ביבמה ובא להוציאה בעיא חליצה וגט ולא אמרינן ככנוסה היא וסגי לה בגט: **אמר לך רבי אלעזר ורב נחמן מי ניחא.** כלומר נהי נמי דקונה בשלמא אי נישואין עושה שפיר אלא לרב נחמן דאמר לא בעיא אלא אירוסין מי ניחא הא בשותפות ליכא למימר דיפר קתני יפרו מיבעי ליה: **אלא הכא במאי עסקינן שעמדה בדין.** לדידי [אפילו] בלא מאמר ולרב [אמר] אחר מאמר ולא לגה לכנוס ולא לפטור: **ופסקו לה מזונות משלו.** כדתניא לקמן בהחולץ (דף מח:) עמד בדין וברח מזונות משל יבם דמהשתא בעלה הוא ועל דעתו נולדת על מנת שילקה:

מתני'

מתני'

תוס' חד מקמאי

ת"ר שומרת יבם בין ליבם א' בין לשנים ר"א [אומר] יפר ר"י אומר לא' ולא לשנים ר"ע אומר לא לאחד ולא לשנים והלכתא כר"א דקי"ל יש זיקה אפילו בתרי והוינן בה לר"א נהי נמי דיש זיקה אפלו בתרי בשלמא לא' מפיר אלא לתרי אמאי מפיר כ"א לבדו ואוקימנא כגון שעמדה בדין עם א' מהן ופסקו לה מזונותיה משלו וכדרבי פנחס משמיה דרבא דאמר כל הנודרת ע"ד בעלה היא נודרת ואיכא דמפרש אע"ג דעמדה

מוסף רש"י

לא אונן. אין אנינות חל עליו לאיסור אכילת קדשים (ב"מ יח.) אם מתה אינו נאסר בקדשים מתמת אנינות (סנהדרין כח.). **ולא מטמא לה.** אם כהן הוא (שם ושם) דכתיב כי אם לשארו, והיינו אשתו, והא לאו שארו הוא דלא נאו עדיין לידי קירוב בשר (ב"מ שם). **וכן היא לא אוננת.** אינה נאסרת באנינות מיתתו בקדשים (סנהדרין שם). **ולא מטמאת לו.** לאו משום כהונה קאמר, דאין כהנות מוזהרות על הטומאה, דכתיב בני אהרן, אלא אינה זקוקה לטמא לו, לא בהנת ולא ישראלית, שמצוה להתעסק בשבעה מתי מצוה האמורים בפרשה, דכתיב לה יטמא, ותניא לה יטמא מצוה ואם לא רצה מטמאים אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן כו' בתורת כהנים (ב"מ שם וכני"ז כתובות נג. פט.) לו: אינה מצווה להתעסק בו, ואילו דתנא לא אוננת תנא ולא מטמאת, ולאו דוקא, דנשים דכהונה לא הוזהרו על הטומאה (סנהדרין כח:) ואית דלא גרסי אינה מטמאה (שם). **מתה אינו יורשה.** נראינו בית אביה דלא תקון ירושת הבעל עד שתכנס לחופה לו שתמסר לשלוחיה (כתובות נג.) לו: דירושת הבעל נפקא לן משארו הקרוב אליו ממשפחתו וליכא אותה בע"ב (קיא:) והא לאו שארו הוא (ב"מ יח: וכני"ז כתובות פט:). **מת הוא.** בחייה גובה כתובתה. מנה מתאים ומוספת אם כתב לה (כתובות נג.) בדכתב לה מן האירוסין מוקמינן לה בשניס אוחזין (סנהדרין כח:). **בין יבם אחד בין שני יבמין.** בין שזקוקה ליבם אחד בין לפני יבמין אמר ר' אליעזר יפר, ומוקמינן ליה בגמרא בשעשה בה מאמר אחד

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' מ"ל אין שאלי אומר: (ב) שם שעמוד בדין ופסקו: (ג) רש"י ד"ה ואי מאמר וכו' אין איסור במאמר והויא לה כבנוסה ותצא אחותה: (ד) ד"ה ולאתה וכו' ותצא משום: (ה) ד"ה אלא דוחה וכו' מלאסור את בעלת המאמר: (ו) ד"ה לא אונן ליאסר בקדשים דכתיב לא אבלתי באוני ממנו הס"ד: (ז) ד"ה ולא מיטמאת וכו' ולאו דוקא. נ"ב וכן פרש"י בסנהדרין דף כח ע"ב וע"ל דף מג ע"ב: (ח) בא"ד מובנבלתם לא תגעו: (ט) ד"ה ואמר רמי בר אהבה גרסינן: (י) תוס' ד"ה יעשה וכו' בפ' שני. נ"ב בדף י"ח בד"ה אומרים לו המתן: (כ) ד"ה לא וכו' ועוד י"ל. נ"ב וכן פרש"י בפ"מ דף יח ע"ב וכן פרש"י לקמן דף מג ע"ב: (ג) ד"ה כגון שעמד בדין כו' לפי מסקנא זו שאיירי:

תוספות ישנים

ואי אמרת מאמר בנ"ש קונה קנין גמור זה יעשה מאמר ויקנה אלא מאי דוחה דחייה גמורה זה יעשה מאמר וידחה. פי' המאמר ידחה אחותה שלא לתאיים הבעלת מאמר לתאיים ובשלמא אם אינו דוחה אחותה ניחא דאין להקשות זה יבעול חה יבעול וכו' שהרי היתה ביאה באיסור לדוחה לו כראשונה אחות זקוקתו. אבל ממאמר פריך שפיר שהרי אין איסור במאמר ולאחר המאמר יכול ליבם שהרי המאמר דחה שאחותה לא תאסור אותה: בעי רבא מאמר לב"ש נשואין עושה. לאו לשיטת ר' אליעזר דלעיל בעי דפשיטא לן דלבל תרי לשני אינו עושה נשואין דהשתא מקדושין גרע דלא סגי לה בגט בקדושין דעלמא ונשואין תהא עושה אלא ולאי בעייתו לאו לשיטה דהכא אלא לשיטת ר' אמי דאמר [לקמן] דס"ל לב"ש מאמר קונה קנין גמור: **אלא** לענין מסירה לחופה. וא"ת ומ"מ הדרא קושיין לדוכתיין דהשתא ארוסה בעלמא בענין מסירה לחופה עבד בה מאמר מיבעיא וי"ל דמיירי בגא עליה בעל כרחה אחר המאמר ובעילה דבעל כרחה קונה בינמה. אלא קנבי אי המאמר דקודם הביאה לגוייה כאשה דעלמא [דביאה בעל כרחה אינו קונה בה] ובעיא מסירה לחופה: **כל** הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. וי"ל דהא דאמרינן כל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת הייגו לגבר דאמרתא פרשת נדרים [דהיא סבורה שבדו לבפר כמו בשאר נשים ונודרת על דעתו]:

מסורת הש"ס

א) [נדרים עד.], ב) לקמן מג.: ע"ש כתובות נג. פט.: ע"ש בבא מציעא יח. ע"ש סנהדרין כח: [ע"ש הטבו], ג) [לקמן נב.], ד) נדרים עד., ה) [שם ע"ש], ו) [בנדרים ליתא], ז) [לעיל יח. לקמן כ. נח:], ח) כתובות לט. מו: קידושין ד. נדרים סו:, ט) שבת מו: גיטין פג: נדרים עג: עד. נזה מו:, י) [קידושין לה:], כ) [ויקרא יא],

מתני' ראשונה. לנפילה: **גמ'** נכרים יבומי נמי מיינמה. ולא אמרינן משמת בעל האחות ונפלה ליינם החזקה לנשוי נכרית לבדו דהא על בעל אחיות לא רמיא ונעשית (ג) זו לרתה בזיקה וכשמת תאסר הנכרית על הנשאר משום לרת אחות אשה: **ואפילו בחד אחת.** כלפרישים דאע"ג דתרי אחין ניינהו אין זו זקוקה אלא לנשוי נכרית לבדו: **מתני' ראשונה.** לנישואין: **גמ' היינו דך.** וכ"ש הוא דהשתא ומה התם דנכרית עיקר נשואה היא דאחות אשה נפלה עליה ונעשית לרתה במאמר אחרתה: **הלא.** דאחות אשה עיקר נשואה היא לא כ"ש דאוסרת נכרית שהיא טפלה: **הא מנא בריאה.** משנה אחרונה זו שנה תחלה והיא דלעיל לא הוי בדעתיה למיתני משום דחזיה (ד) להתירא הואיל ונכרית עיקר והדר חזיה לאיסורא משום דמ"מ לרתה היא ותנייה: **ואיידי דקא חביבה ליה.** דחידוש הוא: **אקדמה.** ותו לא הוה צריך למיתני סיפא אלא הואיל ונפנית לא זזה ממקומה: [**מתני'**] **שעה אחת.** בנפילה ראשונה כשנפלה מאחיו הראשון: **גמ' הרי היא לאשה אח כו'.** ואע"ג דהדר איחזיא: **בנפילה ראשונה.** כל זמן נפילה ראשונה היתה לאשתו קיימת שהיא אחותה: **אבל היכא דאיתחזיא בנפילה ראשונה.** כגון שמתה אשתו אחר מיתת אחיו ולא נכנסה נשוי נכרית: **דאידחיא לה מהאי ביתא לגמרי.** (ה) שנפלה ואין כאן אחר אלא זה בעל אחותה נדחית ונפטרת לשוק ואין עליה לד זיקה עוד: **אבל היכא דלא אידחיא מהאי ביתא לגמרי.** בשעת נפילה שהיה שם נשוי נכרית וזקוקה ליינם אימא מיגו דחזיא לנשוי נכרית עדיין זיקתה עליה וכי מתה אחותה ועולה בנפילה תתייבם לזה בנפילה: **קמ"ל.** רב יהודה דלא: **מתני' וכנסה המגרש ומת.** מותרת זו להתייבם שהרי עד שלא כנסה גירש את הראשונה שהיא ערוה ולא היתה לרתה מעולם: **וזהו שאחרו.** בפרק ראשון [ג:] נתגרשו העריות לרותיהן מותרות: **גמ' טעמא דגירש.** בעל האחיות תחלה ואח"כ מת נשוי נכרית דאפילו בזיקה לא נעשית לרתה מעולם הא מת נשוי נכרית והוזקקה נכרית לבעלי אחיות ואח"כ גירש ונשאה לזו הואיל וקודם שגירש נעשית לרתה בזיקה אסורה על אחיו כשימות המגרש משום לרת אחות אשה בשלמא אי לא כנסה הוא מותרת לזה מחמת זיקת אחיו הראשון אבל משכנסה ועכשיו זקוקה לזה מכח בעל הערוה אסורה ואע"ג דלא היתה לרתה אלא בזיקה: **בחרי אחי.** כגון הכא דכי מת נשוי נכרית קודם גירושין של זה היתה זו זקוקה לשני בעלי האחיות ומהניא בה זיקה זו לאוסרה על השני: **קשיא דרב נחמן.** דדייק לעיל מסתם מתני' זאת אומרת אין זיקה. הכא דאמר דאפילו בתרי אחי ואע"ג דלא בעל מאמר בעל הנכרית באחות (אשה) אשה אחיו כשימות נכרית אשתו מיחלן חלצה ולא מתיבמת הואיל וערוה על בעלה לבדו הוא רמיא (ו) נעשה לרתה בזיקה: קנין

שלשה אחין. בהך ריש גרסינן הראשונה יוצאה משום אחות אשה וראשונה לנפילה קאמר דומיא דהכא ס' (לעיל יח.) ובכבא (ז) בתרא ה"ג השניה יוצאה כו': **אמר רב נחמן זאת אומרת אין זיקה.** תימה שלא דקדק רב נחמן על מתני' דריש כילד (לעיל יח.): **דחביבה ליה אקדמה.** בשאר מקומות אין דוחק לומר כן אלא אמר זו ואין צריך לומר זו קתני וכאן (ח) דחק לומר כן לפי שבבא שנימה אלא בצריכה היא: (ח) **ונאסרה עליו שעה אחת.** בהך בבא הו"מ למינקט ואחד מופנה אלא נקט הכי משום דנכרית נמי מתסרא לפי שהיתה לרת אחות אשה שעה אחת וקנת קשה שאינו מזכיר הלרה כלל וא"ת לרבי ירמיה דאמר (לעיל דף יג.) דהאי תנא דפירקין סבר נישואין מפילין אמאי לא נקט דמתה אחת מן האחיות תחלה ואח"כ מת בעלה של שניה וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת אסורה שנאסרה עליו שעה אחת כיון דנישואין מפילין וכן בבבא דלקמן ב' אחין ה"ל למתני שמתה אחת מהן תחלה ואח"כ מת בעלה של שניה וי"ל דלא מהני למימר נישואין מפילין אלא לענין שאם היתה לרת ערוה שעה אחת שוב אין לה היתר אע"פ שבשעת נפילה כבר אינה לרת ערוה אבל כאן משום נישואין מפילין לא נחשבה כאילו נפלה בחיי אשתו וילאה ממנו באותה שעה משום אחות אשה: **נירש אחד מבעלי אחיות את אשתו.** תימה אמאי נקט ג' אחין ה"ל למימר ב' אחין נשואין ב' אחיות וגירש האחד את אשתו ונשא אשה אחרת (ט) ומת ולרבי ירמיה ניחא כיון דאיצטריך לאשמועינן דיש זיקה כדדייק רב אשי בגמרא ולרבא נמי נקט הכי למעוטי מת ולא גירש אבל לרב נחמן דקסבר אין זיקה קשיא אמאי נקט ג' אחין וי"ל דלרב נחמן נקט הכי אגב אורחיה לאשמועינן דאין זיקה דכר' ירמיה ס"ל דנישואין מפילין ואם יש זיקה תיתסר אע"ג דגירש ואח"כ מת דמקודם שגירשה משום נכרית נזקוקה לו משעה שנאסרת לאחיו דנישואין הראשונים מפילין ורב אשי דדייק מינה דיש זיקה סבר דלא אסרינן לה משום דלא לה ליאסר אע"כ תרי נישואין מפילין: **זאת אומרת יש זיקה.** וא"ת והיאך נסבה המגרש והא הוא לה לרת אחות אשתו בזיקה וי"ל דלא תשיב לרת אחות אשתו בזיקה אלא כשמת אחיו ונפלו שתיהן לפניו אבל כשהוא חי לא ומה שכתב בעל ה"ג דאם מת ולא גירש אסרינן לתרוייהו לא בעוד ששניהם חיים אלא לכל אחד כשימות אחיו תהיה אסורה: כתב

מתני' שלשה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומת הראשונה יוצאה משום אחות אשה ושניה משום צרתה עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת: **גמ'** טעמא דעבד בה מאמר הא לא עבד בה מאמר נכרית יבומי נמי מייבמה אמר רב נחמן זאת אומרת [ט]אין זיקה ואפילו בחד אחא: **מתני'** [א]שלשה אחים שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת הנשוי נכרית וכנס אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת הראשונה יוצאת משום אחות אשה ושניה משום צרתה עשה בה מאמר ומת נכרית חולצת ולא מתייבמת: **גמ'** הא תו למה לי היינו הך השתא ומה התם דאחות אשה הויא צרה לנכרית אמרת נכרית אסורה הכא דנכרית הויא צרה לאחות אשה לא כ"ש תנא הך תנא ברישא והך [ב] חזיא להתירא ושריא והדר חזיא לאיסורא ואיידי [ג]דחביבה ליה אקדמה [ד]ומשנה לא זזה ממקומה: **מתני'** [ה]שלשה אחין שנים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשוי נכרית מת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני ואח"כ מת נשוי נכרית [ו]הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: **גמ'** [ז]אמר רב יהודה אמר רב [ח]כל יבמה שאין אני קורא בה בשעת נפילה [ט]יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה מאי קמ"ל תנינא הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת מהו דתימא הני מילי היכא דלא איחזיא לה בנפילה ראשונה אבל היכא דאיחזיא לה בנפילה ראשונה אימא תישתרי קמ"ל הא נמי תנינא [י]שני אחין נשואים שתי אחיות מת אחד מהם ואח"כ מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת מהו דתימא התם הוא דאידחי לה מהאי ביתא לגמרי אבל הכא דלא אידחי לה מהאי ביתא לגמרי אימא מיגו דחזיא להאי נשוי נכרית חזיא נמי להאי קמ"ל: **מתני'** [יא]שלשה אחים שנים מהם נשואין שתי אחיות ואחד נשוי נכרית גירש אחד מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש ומת זו היא שאמרו וכולן שמתו או נתגרשו צרותיהן מותרות: [יב]**גמ'** טעמא דגירש ואחר כך מת אבל מת ואחר כך גירש אסורה אמר רב אשי זאת אומרת [יג]יש זיקה אפילו בתרי אחי ולרב אשי קשיא דרב נחמן אמר לך רב אשי [יד]ה"ה דאף על גב דלא עבד בה מאמר נכרית מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמה והא דקתני מאמר [טו]לאפוקי (ז) ב"ש דאמרי מאמר קונה קנין

מסורת הש"ס

(א) [לעיל יח: כו: לקמן נא. נג.], (ב) [לעיל ב: וש"נ], (ג) [לקמן לב. קדושין כה. ע"ז לה: שבועות ד. חולין לב: קנז:], (ד) [לעיל מז: ע"ש לקמן קיח:], (ה) [לקמן לב.], (ו) [לעיל יג., (ז) [לעיל יז: וש"נ], (ח) [לעיל יח. כט: נח:], (ט) [ל"ל וכבבא הסניה],

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

גליון הש"ס

מתני' הרי זו אסורה עליו עולמית. עי' לקמן דף לב ע"א תד"ה לא פקע:

הגהות הב"ח

(א) גמ' חזיא להתירא ושריא. נ"ב ע"ל בדף לב ע"א בכתאי סוגיא: (ב) שם לאפוקי מב"ש: (ג) רש"י ד"ה נכרית וכו' ועשית נכרית זו לרתה וכו' אחות אשה בזיקה הס"ד: (ד) ד"ה הא תנא וכו' משום דחזיה בדעתיה להתירא: (ה) ד"ה דאידחיא וכו' משנפלה ואין: (ו) ד"ה אמר לך וכו' הוא רמיא ונעשית לרתה: (ז) תוס' ד"ה דחביבה וכו' וכאן דוחק דוחק לומר כן: (ח) ד"ה הואיל ונאסרה וכו' ומת אסורה הואיל שנאסרה עליו: (ט) ד"ה גירש וכו' אשה אחרת נכרית ומת:

תוספות ישנים

זאת אומרת אין זיקה ואפילו בחד. וא"ת הא מפרק כילד לעיל (יח.) דייקינן הכי וי"ל דאיצטריך לאפוקי מב"ש דלעיל. וא"ת הא נמי דעיגן בבבא בתרייתא בסמוך. י"ל דתרתי אצטריך דמתני דפרישי לעיל ה) דמסכנא אמינא יש זיקה: אבל הכא דלא אידחי לה מהאי ביתא לגמרי אימא לא. וא"ת הא מתמתי דלעיל (כו.) דלרבינא אחין שמעינן לה. וי"ל דשאני התם דהכי דלא אידחי מהאי ביתא לגמרי דאיתחזיא בנפילה ראשונה אבל היכא דלא אידחי לה מכך אידחי לה מהאי ביתא לגמרי אימא לא. וא"ת הא מתמתי דלעיל (כו.) דלרבינא אחין שמעינן לה. וי"ל דשאני התם דהכי דלא אידחי מהאי ביתא לגמרי דאיתחזיא בנפילה ראשונה אימא לא.

ה) עי' לעיל י"ח בתוס' ד"ה והאי.

מוסף רש"י

מאמר קונה קנין גמור. לעשות אחרוסה גמורה (לקמן נח:).

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה ז סמג עשין לא נב טוש"ע אה"ע סימן קעה סעיף ז:

כב ב ג מיי' שם הלכה יא טוש"ע שם סעיף ג:

כג ד ה מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעי' ח:

כד ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:

תוס' חד מקמאי

בדין ופסקו לה מזונותיה אינו מפיר אלא א"כ עשה בה מאמר ומ"מ שניהם מפירין ולא הועמדה בדין: הרב אלפס פסק צרת ערוה דכנס ואח"כ גירש מותרת הצרה להתייבם דמיתה מפילה וכיון דבשעת ערוה לא הוי צרת ערוה מותרת וג"כ מתני' דג' אחין שניהן מהם נשואין ב' אחיות וא' נשוי נכרית וגרש א' מבעלי אחיות את אשתו ומת נשוי נכרית וכנסה המגרש פסק דבמת ואח"כ גירש אסור' ויהיב טעמא למילתיה דגזרי' הכא משום זיקה דעלמא. א"נ הכי גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמיה לא מהני לה גרושין אלו דברי הרב ז"ל ויש בהן כמה תמיהות חדא דאם אתמר להני טעמי למה ליה לר' ירמיה לשנויי תברא מי ששנה זו לא שנה זו. ולרבא למה ליה למימר זו ואצ"ל זו קתני לישני ליה דשאני הכא דגזרינן משום זיקה דעלמא. א"נ בשעת נפילה אתסרא ליה למה ליה למימר הכא אליבא דרבא זו היא למעוטי מת ולא גירש ולא כנס לזקמה אפי' דכנס וגירש. ומאי דכתב נמי הכא גבי נכרית כיון דבשעת נפילה באיסור זיקה נפלה קמיה לא מהני לה גירושין לא ידרנו לסוף דעתו דמאי איסור זיקה איכא בנכרית והרי ב' אחין הנשואין ב' אחיות הוו קיימין בשעת נפילת נכרית ואין כאן איסור [אחות] זקוקתו שהרי שניהם קיימין והרי משנה שלימה שנינו ג' אחין שנים מהן נשואין ב' אחיות וא' נשוי (א') נכרית ומת נשוי נכרית וכנס א' מבעלי אחיות את אשתו וכו' ולא קתני עבר וכנס ועוד אם עבר וכנס מוציא כדקתני רישא בה"א יוציאו אלא ודאי ליתנהו להני טעמי דכתב הרז"ל ומיהו אפשר דרב אשי לית ליה דרבא דאליבא דהאי [תנא] נישואין הראשונים מפילין מת ו) ואחד כנס גירש אסורה ואפ"ה הלכתא כת"ק דמתני' דפ"ק דכנס ואח"כ [גירש] מותרת דמיתה מפלת חדא דהא רבא ס"ל דלא פליגי אהדדי. ועוד דתנן נפל הבית עליו ועל אשתו שהיא בת אחיו ואין ידוע איזה מהן [מת] ראשון צרתה חולצת ולא מתייבמת אלמא האי תנא ס"ל מיתה מפלת ועוי"ל דרב אשי לא שמעינן ליה בהדיא דלימא מת ואח"כ גירש אסורה אלא ש"מ זאת אומרת יש זיקה ואפי' בתרי אחי וא"נ ס"ל כרבא דאמר זו היא למעוטי מת דלא גירש ולא כנס ש"מ דיש זיקה אפלו בתרי אחי:

ו) נראה דל"ל ואח"כ גירש לו ל"ל מת וכנס ואח"כ גירש.

כתב בכתב ידו. מפרש ר"י בר' מאיר אפי' אין כאן אלא אחיות היינו אחיות ידו וכן מוכח בפרק שני דכתובות (דף כא. ושם) דאמר אבל לא ליחוד איכא אחיות ידיה אלא אחספא או אריסא דמגילתא דלמא משכח איכא דלא מעלי ותנן הוליא כתב ידו כו' (ב) אר"י דכתב בכתב ידו ואין עליו עדים פסול משום זמן דיכול להקדים זמן כמו שירלה וא"ת [1] [מאחר שדעתו לגרשה למה חיישינן לקנוניא ועוד] אם הוא חשוד להקדים זמן ולעשות עם האשה קנוניא על הלקוחות בפירות שמכר מזמן הכתוב עד עכשיו א"כ אין לא נסמוך על הזמן הכתוב ואמאי פסול וי"ל דאע"פ שבא לגרשה חיישינן לקנוניא כדחיישינן בסוף פרק שנים אוחזין (ב"מ דף יט: ושם) גבי שובר ולא סמכינן אזמן הכתוב בו ופעמים תפסיד האשה שלא כדין בשלא הקדים הזמן ואנו חושדין אותו שביום הנתינה כתב והקדים הזמן ומפסדת האשה שלא כדין פירות שמשעת הזמן עד הנתינה אבל כשנפסלנו לא תפסיד שלא כדין דבדין הוא שלא תטרוף דהא דאין לבעל פירות משעת כתיבה ואחתימה היינו דווקא בגט כשר: **יש** בו זמן **ואין בו אלא עד אחד וכו'.** הגך ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר כדתנן בפ' בתרא דגיטין (דף פו. ושם) ולמאן דמפרש התם דכתב ידו ועד אחד שנינו אינטוריך דישא כתב ידו ואין עליו עדים [2] לאשמועינן דאפילו הכי הולד כשר וסיפא דאין בו אלא עד אחד אינטוריך לאשמועינן דאפ"ה לא תנשא לכתחלה וא"ת ולמ"ד דכתב סופר ועד שנינו ניחוש שמא הסופר כתבו להתלמד וזרקו לאשפה והחתימה עליו האשה עד אחד וי"ל שהסופרים חוששים שיבא לידי מכשול וזהרים בכך ומ"מ לא חשיב סופר ועד כשני עדים לגרש בו לכתחלה: **אשה** זו בחזקת היתר לשוק עומדת. וא"ת תינח כגט ואח"כ גירש הוא שכבר הוא גרשה אבל גירש ואח"כ כגט הא לא היא בחזקת היתר לשוק ועוד [3] לר"י דוקא בגירש ובשוף כגט אייר וי"ל דמ"מ היא בחזקת היתר לשוק דמוקמינן הערוה בחזקה שלא נתגרשה וא"ת דהכא מוקמינן אשה בחזקת היתר לשוק אע"פ שבשעה שנולד הספק היתה עומדת בחזקת איסור שבעלה עדיין חי וכפ"ק דחולין (דף ט. ושם) אמרינן בהמה בחייה בחזקת איסור עומדת עד שיודע לך במה נשחטה נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה ומשמע דוקא לענין ריעותא דאתילד אחר שחיטה הוא בחזקת היתר כגון בא זאב ונטל בני מעים והחזירם כשהם נקובים דלא חיישינן שמא במקום נקב נקבו אבל אם נולד הספק מחיים כגון ספק דרוסה לא משום דבשעה שנולד הספק היתה עדיין בחזקת איסור ואר"י דהתם חיישי' לספק דרוסה משום דשכיחא ומוכחא מילתא לאיסורא טפי מדלהיתרא וכן ההיא דיבא לה קוץ בושט דחיישינן שמא הבריא למאן

קנין גמור קמ"ל דלא כב"ש ולרב נחמן קשיא דרב אשי וכ"ת הוא הדין דאפי' מת ואחר כך גירש צרתה מותרת אלא זו היא למעוטי מאי למעוטי כגם ואח"כ גירש הניחא אי סבר לה כרבי ירמיה דאמר [6] תברא מי ששנה זו לא שנה זו והאי תנא סבר מיתה מפלת והאי תנא סבר נישואין הראשונים מפילים זו היא למעוטי כגם ולבסוף גירש אלא אי סבר לה כרבא דאמר לעולם חד תנא הוא [7] וזו ואין צ"ל זו קתני זו היא למעוטי מאי על כרחך כרבי ירמיה סבירא ליה ולרבא הניחא אי סבר לה כרב אשי זו היא למעוטי [8] מת בלא גירש אלא אי סבר לה כרב נחמן זו היא למעוטי מאי ע"כ כרב אשי סבירא ליה: **מתני'** [9] [10] וכולן שהיו בהן קדושין או גרושין בספק הרי אלו הצרות חולצות ולא מתייבמות כיצד ספק קדושין [2] זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה זהו ספק קדושין ספק גרושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד זהו ספק גרושין: **גמ'** ואילו בגרושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה לא קתני מאי טעמא אמר רבה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק אמר ליה אביי אי הכי בקדושין נמי נימא אשה זו בחזקת היתר ליבם עומדת ומספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק התם לחומרא האי חומרא דאתי לידי קולא הוא זימנין דאזיל הוא ומקדש לה לאחותה קדושי ודאי ואי נמי זימנין דאתא אחר ומקדש לה לדידה קדושי ודאי וכיון דאסר לה מר לצרה לייבומי אמרי דקמא קדושין ודבתרא לאו קדושין

כיון

הנכרית ואח"כ גירש את אשתו ומת דלאסורה נכרית משום צרת אחות אשה ואע"ג דהשתא בשעת נפילה לאו צרות ניהו: **הניחא אי סבר לה.** רב נחמן כר' ירמיה דאמר בפ"ק כי רמינן הא מתני' דזו היא דממעטע כגם ולבסוף גירש אההיא דקתני וכולן אם נתגרשו לרותיהן מותרות ואע"ג דכגם ולבסוף גירש ואמר רבי ירמיה תברא כו': **אלא אי סבר לה כרבא.** דזו ואין צריך לומר זו קתני אלמא כגם ולבסוף גירש שריא אפי' לתנא דהכא וזו היא לאו למעוטי אתא: **זו היא למעוטי מאי.** אי למעוטי מת אחיו ואח"כ גירש אשתו וכגם ימותה [11] השתא כגם ואח"כ גירש שריא גירש ואח"כ כגם מיבעיא ואי למעוטי מת נשוי נכרית ולא גירש בעל אחות אשה אשתו ומת דלאסורה נכרית לייבומי משום דהואי צרה בזיקה לזו שנפלה עכשיו בעוד בעלה חי והרי לא נתגרשה ובשעת מיתה צרות הן ובהא מודי רבא הא לר"נ ליכא למימר הכי דהא אין זיקה סבירא ליה והלכך על כרחך כרבי ירמיה סבירא ליה ולמעוטי כגם ואח"כ גירש דאמר ניסואין מפילין והאי שעתא צרת ערוה הויא: **ונרגא.** דאמר מיתה מפלת וכגם ואח"כ גירש שריא: **הניחא אי סבר [לה] כרב אשי.** דיש זיקה: **זו היא למעוטי מת בלא גירש.** ולא דייק למתניתין כרב אשי דאמר הא מת ואח"כ גירש אסורה דהא רבא מיתה מפלת סבירא ליה וכיון דגירש שריא אלא הכי דייק טעמא דגירש בשעת מיתה לאו צרות הוו זו היא בנכרית מותרת אבל מת שני זה אחר ראשון ולא גירש את אשתו ואפי' לא כגם את הנכרית אסורה דהואי צרת אחות אשה בזיקה ואפילו בשעת מיתה דכיון דיש זיקה הוי כאילו באה אף מכח השני. וא"ת הואיל וזיקה חשיבא להיות עליה כח השני הויא אשת ב' מתים דבלאו איסור דאחיות נמי אסירא לא היא דזיקת שני יבמין דאסירא ליתא מדאורייתא ולא גזור רבנן אלא היכא דעבד בה מאמר גזירה שמא יאמרו שני יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות [12]: **אלא אי סבר לה כרב נחמן.** דאין זיקה והא שריא זו היא למעוטי מאי הא כולהו שריין בר מכגם ולא גירש וההיא פשיטא דהא בהדיא תניא לה ולא אתא זו היא למעוטה: **מתני' וכולן.** ט"ו עריות: **שהיו בהן.** לאחיו המת: **קידושי ספק או גירושי ספק.** הויא לתתא ספק צרת ערוה דלמא איגרשה ערוה ולגבי קידושין דלמא לא מיקדשה: **הרי אלו הלרות חולצות.** ולא מפטרן בולא כלום דלמא לאו צרת ערוה היא: **ולא מתייבמות.** דלמא צרת ערוה היא: **ספק קרוב לו.** שהיו ח' אמות מצומצמות ביניהן בר"ה וד' אמות קונות אם וזרקו ספק בד' אמות הקרוב לה ספק בד' אמות הקרוב לו: **כתב בכתב ידו.** דקי"ל (ב"ב דף קעה:) הוליא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין אלמא כתב ידו בלא עדים מילתא היא: **יש עליו עדים ואין בו זמן.** כתוב או יש בו זמן ואין בו אלא עד א' ואינו כתב ידו של בעל זהו ספק גירושין דאמרינן במס' גיטין (דף פו.) ג' גיטין פסולין ואם נשאת הולד כשר ואלו הן כתב בכתב ידו כו'. וה"נ הוליא לרתה כיון דגיטא הוא דאם ניסת הולד כשר ולא מתייבמת כיון דלאו גיטא מעליא הוא דקרי להו פסול לכתחלה הלכך אי שרית ליה אמרי אינשי צרת ערוה מתייבמת. ובגמרא בעי אמאי לא נקט נמי בגירושין ספק קרוב לו כו': **גמ' ואילו בגירושין ספק קרוב לה לא קתני.** דהתם אפי' חלילה נמי לא בעיא לרתה מ"ט: **אמר רבה אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת.** קודם לכן אם ימות בעלה שהרי לרת ערוה היא: **ומספק אתה בא לאוסרה.** שמא נתגרשה הערוה: **אל תאסרנה מספק.** אבל בהגך ג' גיטין לאו מספק אסרינן לה דהא גיטא הוא אלא שאין מן המובחר: **בקידושין נמי.** אמאי אסרינן לה לייבומי לימא אשה זו קודם שקידש בעלה את בת אחיו בחזקת היתר ליבום עומדת כשימות ומספק אתה בא כו': **לחומרא.** שנויא הוא: ופרכינן **הא חומרא דאתי לידי קולא הוא.** דלחזיל אתי מקדש בספק וקמקדש לאחותה של זו שקדש בספק קידושין ודאי: **אי נמי אתי אינש אחריגא ומקדש לה.** להך מקולשא בקידושי ספק: **קידושי ודאי.** בחיי בעלה: **וכיון דקאסר מר לצרה לייבומי.** לאביה של זו משום צרת הבת: **אמרי.** אינשי קידושי קמא ודאי הוו קידושין גמורין: **ודבתרא לאו קידושין.** שאשת איש קידש ואינה צריכה הימנו גט. ולגבי קידושי אחותה נמי דאמרן דלחזיל הוא ומקדש לאחותה אתו למימר לאחר מיתתו כי אסרינן לצרה לייבומי אמרי דקמייתא קידושין [דבתרייתא] לאו קידושין שאין קידושין תופסין באחות אשה ושאינה אחיו מאמו בנכרית בעלמא ופגע בערוה:

כיון

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה כב סמג עשין יא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ג:

כו ב מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה כב טוש"ע אה"ע סי' ל סעיף ה:

תוספות ישנים

בחזקת היתר לשוק עומדת ואע"ג דבחזקת אשת איש היתה מ"מ כיון דסופו למות ולבסוף נמי מת קרינן לה שפיר בחזקת היתר לשוק. וא"ת ומאי שנא מספק דרוסה דאסרינן והכא אית לה חזקת היתר דסופה לאשתנו ואולי דהתם חיישינן דשמא תמות הבהמה [ולא תשתנו]: בחזקת היתר ליבום. וא"ת התינח היכא שכבר זו קודם הקדושין של ספק אבל היכא שהקדושין של ספק קדמו מאי קאמר בחזקת היתר ליבם הכא לא היתה מעולם בחזקת היתר ליבם דשמא הקדושין גמורים היו וא"כ היתה זו צרת ערוה ואסורה ליבם. וי"ל דמ"מ בחזקת היתר ליבם היא לאוקמה לערוה בחזקת פנויה והויא זו מותרת ליבם:

תוס' חד מקמאי

מתניתין כיצד ספק קדושין זרק לה קדושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה כיצד קדושין כתב בכתב ידו ואין עליו עדים וכו' מסקנא דשמעתא דבגירושין נמי זרק לה גטה ספק קרוב לו ספק קרוב לה ל"ש כת אחת ול"ש ב' כתי עדים א' אומר קרוב לו וא' אומר קרוב לה חולצת ולא מתייבמת וקדושין נמי בכתב ידו ואין עליו עדים או אין עליו אלא עד א' לרב כדאית ליה כתב ידו ועד אבל כתב סופר שאינו מובהק ועד הולד פסול ולשמואל אפי' בסופר שאינו מובהק הולד כשר כדאיתא בפ' המגרש וגבי קידושין נמי חולצת ולא מתייבמת

מסורת הש"ס

(א) [לעיל יג., ב) [לעיל יג. וש"נ], ג) גיטין פו:, ד) בכ"מ: יבמות, ה) [לקמן לא:], ו) רש"ל, ז) [לגאמעינן לדהולד כשר ומיפא אתא לאמעינן כל"ל רש"ל],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כתב וכו' תחיתת ידו וכן הא דתנן: (ב) בא"ד וארי' דכתב וכו' וא"ת אם הוא חשוד להקדים זמן ולעשות עם האשה קנוניא על הלקוחות בפירות שמכר מזמן הכתוב עד עכשיו דאע"פ שבא לגרשה חיישינן לקנוניא כדחיישי' בסוף שנים אוחזין גבי שובר א"כ אנן לא נסמוך על הזמן הכתוב ואמאי פסול וי"ל דודאי אינו נאמן ולא סמכינן אזמן הכתוב בו ולכך פסלוהו דלפעמים תפסיד האשה וכו' שמשעת כתיבת הזמן עד כו' כל"ל. וכ"ג עיין בתוס' פ"ק דגיטין דף ג: (ג) ד"ה אשה וכו' ועוד לר' ירמיה דוקא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מת בלא גירש. נ"ב גירסת הגאונים והרי"ף מת ואח"כ גירש וכ"ש במת ולא גירש וכתב הטור דווקא בלא כגם והרשב"א כתב להיפך דווקא בכגם והרמב"ן אמר (אליבא דהרי"ף) בין כזה ובין כזה (ועמ"ש רבינו בהאה"ע סי' קעה ס"ק יח):

מוסף רש"י

תברא. קשין אהדדי (לעיל יג. ב"ק מז:) קשיא דישא לסיפא (כתובות עה: וב"ק שם). **וכולן.** חמש עשרה עריות שאמרו שפוטרות צרותיהן מן החליצה, שהיו בהן קדושין או גרושין בספק. אם היו בהן לנעליהן המת קידושי ספק, או שגירשן לפני מותו גירושי ספק, נמצאת צרתה ספק שהיא צרת ערוה ופטורה, ספק שאינה צרת ערוה וחקוקה ליבום, הרי אלו. הצרות, חולצות. שמא זקוקה היא, ולא מתייבמות. שמא אינה זקוקה ונמצא נושא אשת אח שלא במקום מצוה (גיטין פז:). **זהו ספק גירושין.** דכיון דמדאורייתא כשר זקוקה לרתה ליבם (שם).

כיון דקמלרכה חליצה לגרה מידע ידעי. דקידושי דבת אחיו לאו קידושין והאי דלא מתייבמת גרתה חומרא בעלמא הוא: **ליפני.** ספק קרוב לו: **מידע ידעי דחומרא בעלמא הוא.** כלומר אי חיישת דלא ליתרו אינשי מדחליצה ודאי גירושין גמורין נינהו דאי קדיש לה למגורשת אינש בעלמא והדר קדיש לאחותה דקמייתא (ה) קדיש דבתרייתא לאו קידושין לא מיחוש לכהי דמדלא מתייבמת גרתה מידע ידעי דחליצה חומרא בעלמא הוא: **מתייבמת.** וקמייבס גרת ערוה דאוקמה אחזקה ופגע בכרת: **הכא נמי.** גבי קידושין אמאי חולצת הא אתי לייבומי ודלמא קידושי ערוה קידושי הוו וקמייבס לגרת ערוה: **אחזקה קיימא.** באחזקה איתר ליבס: **ועל בת אחיו.** והיא אשתו גרתה חולצת לא מיפטרא בולא כלום משום גרת ערוה שמא היא מתה דאשונה ואח"כ מת הוא ותגן וכולן אם מתו העריות קודם לבעליהן גרותיהן מותרות בפ"ק (ו): **ולא מתייבמת.** שמא הוא מת דראשון והויא לה הך גרת בתו: ה"ג **חומרא דאחי לידי קולא הוא שאם אתה אומר חולצת מתייבמת:** **גזרו בהו רבנן.** דספק גירושין בערוה לא מחלוץ הגרה שאם אתה אומר חולצת מתייבמת: **דקיימא ערוה.** קמן וקמוכחת דהכל רואין שזו גרת ערוה היתה ואתה מגרכת חליצה אתו למימר קמו ביה רבנן בגיטא וגיטא מעליא הוא ואין זו גרת ערוה ואתא לייבומי: **אבל מפולת.** ג"ע מגרכת לה חליצה מי אתי למימר קמו בהו רבנן במפולת הגו הדיינים המגריכים אותה חליצה נביאים הם וידעו שהיא מתה דראשונה דליתי ליבס לגרה ומידע ידעי דהאי דחלצה משום ספיקא היה: **קרוב לו קרוב לו.** מפרש במסכת גיטין (ו): **למאי הלכתא.** קתני מגורשת: **דהוי לה ספקא דאורייתא.** כיון דתרי אמרי קרוב לה לא מצי לאוקמי גרה אחזקה ומיפטרא לעלמא בלא חליצה: **ומאני דהכא בכא אחת.** עד אומר קרוב לו ועד אומר קרוב לה הלכך בקידושין הוא דאיכא למיתנייה משום דבאחזקה איתר ליבס קיימא ומשום עד אחד דאמר קרוב לה לא מפקינן לה מאחזקה וחלצה אבל בגירושין ליכא למתנייה דבאחזקה איתר לשוק קיימא ועד א' דאמר קרוב לה בעי לאפוקי מאחזקה וכיון דליכא עדות אלא אזלינן לקולא וקא מוקמינן אחזקה ולא בעיא חליצה שאם אתה אומר חולצת מתייבמת:

אף גירושין בכא אחת. כלומר אי הוה תני להו דע"כ הוה מיתוקמא דומיא דקידושין משום הכי לא תני לה: הכי גרסינן **וקידושין גופייהו ממאי דבכא אחת דלמא בשתי כיתי עדים אי בשתי כיתי עדים אתייבס גרתה ואין בכך כלום קיימי עדים ואמרי קרוב לה ואת אמרת אתייבס ואין בכך כלום ותו בשתי כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן הוא דאמרינן אוקי תרי לבהדי תרי** ומיהו אמאי הכא נמי נימא אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק וכי תימא ה"נ לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא שאם אתה אומר חולצת מתייבמת גירושין דשכיחי גזרו בהו רבנן [ג]מפולת דלא שכיחי לא גזרו בהו רבנן אי נמי גירושין דקיימא ערוה דקא מוכח וצרתה קמצרכת לה חליצה אמרי קמו ביה רבנן בגיטא דגיטא מעליא הוא ואתו לייבומי לצרה מפולת מי קמו בהו רבנן במפולת וגבי גירושין מי לא תנן והתנן [ד]א היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ואמרינן למאי הלכתא דאי כהן הוא אסורה ליה ואי ערוה היא צרתה בעיא חליצה ולא אמרינן שאם אתה אומר חולצת מתייבמת הא איתמר עלה [ד]רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בשתי כיתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו דהוה ליה ספיקא דאורייתא ומתניתין דהכא בכא אחת דה"ל ספיקא דרבנן וממאי דמתניתין דהכא בכא אחת דומיא דקדושין מה קדושין בכא אחת אף גרושין בכא אחת וקדושין גופייהו ממאי דבכא אחת דלמא בב' כיתי עדים אי בב' כיתי עדים תתייבם ואין בכך כלום קיימי עדים וקאמרי קרוב לה ואת אמרת תתייבם ואין בכך כלום ותו בשתי כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן היא דאמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואשה אוקמה אחזקה מידי דהוה אנכסי דבר שטיא [ה]דבר שטיא זבין נכסי אתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין ואתו בי תרי ואמרו כשהוא שוטה זבין ואמר רב אשי [ו]אוקי תרי להדי תרי

וארעא

כיון דקא מצרכת חליצה מידע ידעי דחומרא בעלמא הוא א"ה גירושין נמי ליתני וליצרכה חליצה ומידע ידעי דחומרא בעלמא הוא אם אתה אומר חולצת מתייבמת הכא נמי אם אתה אומר חולצת מתייבמת ותתייבם ואין בכך כלום אחזקה קא קיימא איתיביה אביי [ו]נפל הבית עליו ועל בת אחיו ואין ידוע איזה מהם מת ראשון צרתה חולצת ולא מתייבמת אמאי הכא נמי נימא אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת ומספק אתה בא לאוסרה אל תאסרנה מספק וכי תימא ה"נ לחומרא חומרא דאתי לידי קולא הוא שאם אתה אומר חולצת מתייבמת דלא שכיחי לא גזרו בהו רבנן אי נמי גירושין דשכיחי גזרו בהו רבנן [ז]מפולת דלא שכיחי לא גזרו בהו רבנן אי נמי גירושין דקיימא ערוה דקא מוכח וצרתה קמצרכת לה חליצה אמרי קמו ביה רבנן בגיטא דגיטא מעליא הוא ואתו לייבומי לצרה מפולת מי קמו בהו רבנן במפולת וגבי גירושין מי לא תנן והתנן [ג]א היתה עומדת ברה"ר וזרקו לה קרוב לה מגורשת קרוב לו אינה מגורשת מחצה על מחצה מגורשת ואינה מגורשת ואמרינן למאי הלכתא דאי כהן הוא אסורה ליה ואי ערוה היא צרתה בעיא חליצה ולא אמרינן שאם אתה אומר חולצת מתייבמת הא איתמר עלה [ד]רבה ורב יוסף דאמרי תרווייהו הכא בשתי כיתי עדים עסקינן אחת אומרת קרוב לה ואחת אומרת קרוב לו דהוה ליה ספיקא דאורייתא ומתניתין דהכא בכא אחת דה"ל ספיקא דרבנן וממאי דמתניתין דהכא בכא אחת דומיא דקדושין מה קדושין בכא אחת אף גרושין בכא אחת וקדושין גופייהו ממאי דבכא אחת דלמא בב' כיתי עדים אי בב' כיתי עדים תתייבם ואין בכך כלום קיימי עדים וקאמרי קרוב לה ואת אמרת תתייבם ואין בכך כלום ותו בשתי כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן היא דאמרי' אוקי תרי לבהדי תרי ואשה אוקמה אחזקה מידי דהוה אנכסי דבר שטיא [ה]דבר שטיא זבין נכסי אתו בי תרי ואמרי כשהוא חלים זבין ואתו בי תרי ואמרו כשהוא שוטה זבין ואמר רב אשי [ו]אוקי תרי להדי תרי

וארעא

למאן דחיים לספק דרוסה כדאמר בריש אלו טרפות (חולין דף מג. ושם) ואלי שנכנס לגין הסווריס ופסק התם אמימר[ז] הלכתא דחוסשין לספק דרוסה אע"ג דאמרינן התם איכא למימר הכי ואיכא למימר הכי מ"מ מסתברא טעמא לאיסורא טפי מלהתירא תדע דהא בספק כלבא ספק שורא אמרינן אפי' לשמואל דחיים לספק דרוסה: **הכא** נמי אם אתה אומר חולצת מתייבמת. תימה דמעיקרא פריך ואל תאסרנה מספק ורולה להתירה ליבס לכתחילה והשתא פריך דאפילו חליצה לא מיבעי גזרה שמא מתייבס ויש לומר דהכא הכי קאמר מה מועיל שאתה אוסרה לייבס וכיון דחולצת יבוא מתוך כך לייבס ומשני דחולצת ממה נפשך ואם יבא באקראי בעלמא לייבס אין בכך כלום: **נפל** הבית וכו'. כאן יש תימה אמאי חשיב לה טפי בחזקת היתר לשוק מלייבס דהא קמן שייבס מתו וכן יכול להיות שהיא מתה תחלה כמו הבעל וי"ל דמשום הכי חשיב לה טפי בחזקת היתר לשוק מלייבס משום דבמיתת הבעל משתריא לשוק אבל במיתת הערוה אינה ניתרת לייבס עד שימות הבעל עמה: **ואין** ידוע איזה מהם מת ראשונה. קסבר האי תנא דמיתה מפלת:

(ג) **למאי** הלכתא. תימה דמשנה זו בגיטין בהזורק (דף עח.) ולא מסיק התם בגמרא למאי הלכתא: **אי** בשתי כיתי עדים תתייבם ואין בכך כלום. פ"ה לחוק הוא דאין עלה על דעת המתרץ לומר כן ועוד דבספרים ישנים גרס ודלמא והוא מוחק וגרס ותו ונראה לר"י דה"פ דומיא דקידושין וקידושין משמע ליה דמיירי אף בכא אחת ואע"ג דבכא אחת דאורייתא מתייבמת כיון דבב' כיתי עדים הוא ספיקא דאורייתא גזרו רבנן שלא תתייבם בכא אחת אלא ב' כיתי עדים ופריך וקידושין גופייהו ממאי דמיירי בכא אחת דלמא דוקא בב' כיתי עדים אבל בכא אחת מותרת להתייבם ולא גזרינן אלא ב' כיתי עדים משום דב' כיתי עדים גופייהו הוא ספיקא דרבנן ומדאוריית' מתייבמת דמוקים לה אחזקה אלא מדרבנן חולצת ולא מתייבמת לאומרא דווקא בשתי כיתי עדים אבל בכא אחת לא החמירו ומוכיח דשתי כיתי עדים ספיקא דרבנן כמו שמפורש לבסוף והשתא קאמר אי בב' כיתי עדים דוקא אתה רולה להעמידו אבל בכא אחת מתייבמת ולא גזרינן אלא בשתי כיתי עדים דשתי כיתי עדים גופייהו אינה חולצת אלא לאומרא ואם תתייבם אין בכך כלום והיכי מצינן למימר דתתייבם ואין בכך כלום (ג) קיימי עדים ואמרי כו' ומסיק ודלמא בשתי כיתי עדים גופייהו הוא ספיקא דרבנן כמו שהקשה בתחלה והשתא לפי מסקנא זו בקידושין בכא אחת שריא להתייבם ומיהו ודלמא בעלמא קאמר ועוד אר"י דמצינן לפרש דמשמע ליה דבקידושין מיירי בכא אחת משום דבשתי כיתי עדים לא איצטריך דפשיטא שהוא ספיקא דאורייתא ותגן לה בגיטין (ג"ז שם) גבי ספק גירושין דחולצת אבל (ד) אי הוה בקידושין מיירי בשתי כיתי עדים הוה מיירי נמי בגירושין בשתי כיתי עדים אע"ג דלא איצטריך וכבר תגן לה בגיטין ולהכי קאמר דומיא דקידושין דקידושין נמי בכא אחת ופריך וקידושין גופייהו דלמא בשתי כיתי עדים דשתי כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן וכא א' ושתי כיתי עדים הכל הוה שוה שהכל ספיקא דרבנן כדמפרש ואזיל: **שתי** כיתי עדים נמי ספיקא דרבנן. וא"ת וכיון דמסקינן דבשתי כיתי עדים הוי ספיקא דרבנן למה דחקו רבה ורב יוסף לאוקמי

ליבס וכך שמעתי וקשה בעיני משום דמייתי סייעתא למילתיה מדנפשיה דההוא תתייבס ואין בכך כלום דלעיל הוא גופיה פירש הכי:

מסורת הש"ס

(ה) לקמן סז:, ב) [עירובין סג: וש"נ], ג) גיטין עח., ד) [שם:], ה) כתובות כ., ו) [לעיל ב:], ז) [לף עח.], ח) [חולין נג:], ט) [עי' תוס' ב"ב קסט: ד"ה בחזקה],

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה מידע וכו' דקמייתא קידושין דבתרייתא: (ב) תוס' ד"ה ואמר' למאי הלכתא: (ג) ד"ח מ' בשתי וכו' ואין בכך כלום והא קיימי עדים: (ד) בא"ד אבל אי בקידושין הוה מייתי וכו' דכבר תגן לה וכו' דקידושין מיירי נמי בכא אחת:

מוסף רש"י

נפל הבית עליו ועל בת אחיו. שהיו אשתו, ספק הוא מת תחלה וגפלו שניהן לפני אחיו ופוטרת צרתה משום צרת הבא, ספק בא אחיו מתה ראשונה ובשעת גפילה ליבם לא הוה אי צרתה צרת ערוה, דתנן (לעיל ב:) וכולן אם מתו או מיאנו צרתיהן מותרות (לקמן סז:). **דבר שטיא זבין נכסי.** מכר קרקעותיו (כתובות ב.). **חלים.** בריא (שם).

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ה מהל' גירושין הלכה יג סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סימן קלט סעיף יג:

כח ב מיי' פכ"ט מהל' מכירה הלכה ה סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רלה סעיף כא בהג"ה:

תוספות ישנים

שאם אתה אומר חולצת מתייבמת. וא"ת לעיל שאמרנו בפ' כילד חולצת (י.) ולא מתייבמת אמאי לא אמרינן שאם אתה אומר חולצת מתייבמת. וי"ל דהתם נמי איכא אסורה ליבס אלא מדרבנן וא"כ מתייבס ואין בכך כלום כדאמרינן הכא. וא"ת ולר' שמעון דאסר שני אחיות בזיקה מדאורייתא (לעיל כח.) וכשאחת איסור מלוה אמרינן לעיל (שם) חולצת ולא מתייבמת ואמאי לא גזרינן שאם אתה אומר חולצת מתייבמת דהא מדאורייתא היא וא"א לומר מתייבס ואין בכך כלום. וי"ל דאסור מלוה מלתא דלא שכיחא היא ולא גזור בה רבנן: **נפל** הבית עליו ועל בת אחיו וכו' ואמאי נימא אשה זו בחזקת היתר לשוק עומדת. וא"ת אדרבה נימא בחזקת היתר ליבס [כ]שמתה הערוה מתחלה מספק אתה בא לאוסרה לומר שמא האיש קודם ואלו תאסרנה מספק וי"ל דקבלא הוא להחזיקה בחזקת היתר לשוק יותר מליבס משום לשוק משתרייא במיתת הבעל לגד אבל להתירה ליבס צריך מיתת הבעל והערוה: ומתניתין דהכא ממאי דבכא אחת. נראה דאמתני' קפריך אמאי נקטו מלתיה בכא אחת ומשום הכי גזרינן אליבא אמו יבום והחליצה הוא אומרא בעלמא ליתי בשתי כתי עדים והוי החליצה כדין ולא גגזור אמו יבום ומשני משום דבעי למתני קידושין דמשום גירושין לא תנייה דהא בכר תגין לה בגיטין (עח.) אלא משום קידושין תגין לה וא"כ צריך למתני דומיא דקידושין דמיירי בכא אחת:

ההוא דגיטין בשתי כיתי עדים י"ל דלשון מחלה על מחלה דקתני התם בתמתני' שייך טפי בשתי כיתי עדים ובפ"ב דכתובות (דף כו: ד"ה אמן) ובפ' מזקת הבתים (ב"ב נב. ד"ה אמן) האלכתי: **וארעא** אוקמא **בחזקת בר שטיא.** לא דמי לההיא דאמר בקידושין (דף עט:) ובגבא בתרא (דף קנג: ושם) אם בריא הוא עליו להביא ראיה שסיב מרע היה ואם סיב מרע הוא כו' דהכא כיון שדרכו להיות עתים חלים ועתים שוטה לא שייך להעמידו אחזקה כמו שהוא עתה: **אי** יגיד עליו ריעו מאי זו **היא דקתני.** הוה מצי למיפרך אי יגיד עליו ריעו (ו) ליתני כולהו בחד וליתני חד מייהו באידך כדפריך בפרק לא יחפור (ב"ב דף יט.): **למעוטי** זמן דליתיה בקידושין.

מספקא לר"י כתב בכתב ידו ואין עליו עדים אי מהני בקידושין אי לא דכיון שאין צריך זמן מה לנו אם אין עליו עדים: **והא עבדא דאיכא בכספא כו'.** פירש בקונטרס שטר קניית עבד ושקה לר"י דא"כ מ"ש דנקט עבד דהו"מ למינקט שטר מכירת קרקע וכל שטרי מקח וממכר ועוד דהתם לא תיקון רבנן זמן וגרשה דאשטר שיחרור קאי דתיקון (ו) זמן לידע מתי נאסר בשפחה והותר בבת ישראל וה"ק והא עבדא איכא דקני נפשיה בכספא ואיכא דקני בשטרא והשתא ניחא הא דמשני התם רובא וכו' וא"ת בפ"ק דגיטין (דף ט.) דתנן בג' דרכים שוו גיטי נשים לשחרורי עבדים ליתני נמי זמן ששוו גיטי נשים לשחרורי עבדים וליתיה בקידושין וי"ל דכל מילי דחשיב התם ודפריך התם הוי חד טעמא בגיטי נשים ושחרורי עבדים אבל זמן (ח) דשחרורי עבדים בא להתירו בבת ישראל וגיטי נשים משום פריה): **דחזו בכתבא ואתו ומסהדי כו'.** קשה לר"י דבהגוזל קמא (ב"ק דף נא. ושם:) גבי השורף שטרותיו של חבירו פריך ואי דאיכא סהדי דידעי ליכתבו ליה שטרא אחרינא ואמאי הא אמר הכא דמפיהם ולא מפי כתבם ואר"י דה"ג אם היו מעידים שכך ראו בשטר שפיר הוו עבדי דהרי הם כאילו מעידים ראינו עדות שנתקבל בב"ד דעדים החתומים על השטר עשה כמי שנתקרע עדותן בב"ד אבל חיישינן שמא לא יעידו שכך ראו בשטר אלא שמא יעידו על המעשה עצמו כאילו הם זוכרים והם אינן זוכרין אלא על פי הכתב וכן הא דאמרינן בפ"ב דכתובות (דף כ.) כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו אחר כמה שנים והוא שזוכרה מעצמו אבל אין זוכרה מעצמו לא התם נמי לא חיישי במעיד שכך ראה כתוב אלא במעיד על מעשה עצמו ועוד דהתם לא הוה שטר אלא שכותב לזכרון דברים בעלמא ולא שייך למימר נעשה כמי שנתקרע עדותו בב"ד ואר"י דשמע מר"ת שנוהגין עכשיו ששולחין העדים עדותן בכתב ידם לב"ד ולא קיימין ביה מפיהם ולא מפי כתבם כיון שהם זוכרין עדותן והא דתניא נמי שאחזו (גיטין דף עח.) ואם לא יגיד פרט לאלם שאין יכול לדבר ופריך ואמאי והרי יכול לדבר מתוך הכתב שאני עדות דרחמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם שאני אלם שאין רואי להגיד כדאמרינן (מנחות דף קו:) כל שאין רואי לגילה כו' אבל אחר מועיל כתב ידו כשזוכר העדות ומיהו בפירוש חומש (דברים יט) פרש"י ע"פ שנים עדים פרט שלא ישלחו כתבם לב"ד ט) : **להצלה** דידה קאתי. פי' בקונט' דהשתא דתיקון זמן אי לא מייתא שטרא דגירשה מקמי הכי מוקמינן לה אחזקת אשת איש וקטלינן לה ואין נראה דבהדיא אמר בפ' שני דגיטין (דף יח:) גזייה לזמן ויהביה ניהלה מה הועילו חכמים בתקנתן ומשני לרמאי לא חיישינן אלמא כי ליכא זמן לא קטלינן לה ואר"י דה"פ להצלה דידה קאתי שהגט בא להצילה ולהגיד שהיא מגורשת ולכך יראה למחוק הזמן כי סבורה שיפסול בכך וגרע כחו טפי אבל ולאי אי הוה מחקה ליה לא הוה קטלינן לה הכא לחובה דידה קאתי דהקידושין באין להעיד שהיא מקודשת ומחקה ליה לעולם לזמן: **שלשה** אחין נשואין ג' נשים נכריות. הו"מ למינקט ואחד מופנה:

(ט) **מדרבנן** וגזירה כו'. משמע דאשת ב' מתים בשום מקום לא הויא אלא מדרבנן דאי לאו גזירה דהכא היתה מתייבמת אפי' בעלת מאמר

במורכת כדפרי' התם וכן עקר בפ' שנים אוחזין כתבתי דעת ר' יעקב ז"ל בענין מפיהם. הא דאמר רבא נתן גט למאמרו הותרה צרתה ואיכא דאמר הותרה אפילו היא ו) דוקא ליה ולא לזיקתו והכי איתא בפ' רבן גמליאל:

ו) בפ"ק דגיטין גט למאמרו ולא לזיקתו.

עין משפט נר מצוה

כט א מיי' פי"ב מהל' אישות הלכ' ח ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סט סעי' ח ג: **ל** ב מיי' פ"ח מהל' גירושין הלכה כד סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סימן קכו סעיף ח:

לא ג מיי' פ"ג מהלכות עדות הל' ד ופ"ח הלכה ה סמג עשין קט טוש"ע מ"מ סימן כח סעיף יג וסימן מו סעיף י:

לב ד מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קעד סעיף ד:

לג ה מיי' שם הלכ' מ:

תורה אור השלם

1. יַגִּיד עָלָיו רֵעוֹ מִקֶּנֶה אַף עַל עוֹלָה:
איוב לו לג
2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

הגהות הב"ח

(א) גמ' גבי עדים אי דבריו ליתו: (ב) שם במשנה אחד מהם יכנס יבמה יבא עליה מי שעליה: (ג) רש"י ד"ה ותקון רבנן וכו' מכירה של עבד כדי לידע מאיזה זמן יאכל פירות שדה ויקנה נכסי עבדו: (ד) ד"ה ממקה ליה אם תזנה מחקה ליה לזמן ותאמר: (ה) ד"ה להצלה וכו' דתקון רבנן זמן אי לא: (ו) תוס' ד"ה אי יגיד וכו' ליתבינהו לבולהו בחדא ולימא חדא מייהו באידך כדפרין והוא הדין לאידך כדפרין בפ' לא יחפור: (ז) ד"ה והא וכו' דתקון רבנן זמן לידע וכו' עבדא דאיכא דקני וכו' דקני נפשא בשטרא וכו' התם רובא בשטרא וא"ת: (ח) בא"ד אבל זמן לאו חד טעמא דשיחרורי עבדים להתירו בבת ישראל. נ"ב ועיין בתוס' דגיטין דף י"ז ע"א בד"ה מפני מה תקנו זמן בגיטין כתבו דתקון זמן בגט שיחרור דמיישינן שמא ימכור אותו ואח"כ יתן לו גט שיחרור אלא זמן והייו טעמא דמשום פירי ועיין בפ"ק דגיטין דף י' בתוס' ד"ה כי שהקשו קושיא זו דליתני נמי זמן ותירלו ע"ש: (ט) ד"ה אלא מדרבנן כו' לא הויא. נ"ב עיין לעיל בדף יו"ד בד"ה לעולם:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא.

תוס' חד מקמאי

כללא דמילתא כל דאיתיה בקדושין איתיה בגירושין וכל דאיתיה נמי בגרושין איתיה בקדושין לבר מזמן דלא תקנו בקדושין. מאי דכתב הרב אלפס גבי מפיהם ולא מפי כתבם דכל שטר הייוצא מתחת ידי מלוה או מלוקח לאו מפי כתבם הוא דמעידנא דמסהדי סהדי נעשה כמי שנחקרה עדותן בב"ד איכא דקשי ליה הא דגרסינן בגיטין פ' מי שאחזו אם לא יגיד פרט לאלם דאינו יכול להגיד ואמאי הא יכול להגיד מתוך הכתב למסרו למלוה (אם הלוה) אם לא [הויה] כתובה בשעת הלוואה. ולא היא דשבועת העדות אינו חייב אלא בכפירה בב"ד וכיון דהשתא

תנא בקידושין. ספק קרוב לו כו' וה"ה בגירושין: **ותנא בגירושין.** כתב בכתב ידו וכו' וה"ה לקידושין: ה"ג **כל שיש בקידושין יש בגירושין ויש בגירושין מה שאין בקידושין.** וזהו דגירושין לאו דוקא ומשום דתנא זהו בקידושין תנא נמי זהו דגירושין: **כל שיש בקידושין.** כגון ספק קרוב לו וכו' הוי נמי ספק בגירושין: **ויש בגירושין.** שאין ספק לענין קדושין כגון זמן כדמפרש לקמן דבשטר קידושין כגון המקדש בשטר לא תקנו זמן: **וזהו דגירושין לאו דוקא.** דמשמעו זהו דהוי ספק בגירושין אבל ספק קרוב לא הוי ספק לגירושין ואיידי דתנא זהו בקידושין דדוקא זהו דקמ"ל זהו ספק קרוב הוא דשייך בקידושין אבל ספק זמן לא שייך בהו: **הניחא למ"ד.** בגיטין בפ' ב) כל הגט (דף כו:) מפני מה תקנו חכמים זמן בגיטין משום פירי לידע מאימתי תגבה מבעלה פירות שאכל מנכסי מלוג שלה דקסבר משעה שנתן עיניו בה לגרשה שוב אין לו לבעל פירות: **ארוסה ליכ לה פירי.** לפיכך לא תקנוהו בשטר קידושין שאין הבעל אוכל פירות עד שתכנס לחופה דכי תקון רבנן פירי לבעל משום פרקונה ופרקונה לא קא מחייב בה אלא מכתובה ואילך דתנאי כתובה הוא דאם תשתבאי אפרקינך בכתובות פ' נערה (דף נא.): **משום בת אחותו.** שמא יהא נשוי בת אחותו ותזנה תחתיו וירגה עדים ממשמשין ובאין ויחוס עליה ויגרשנה ויאמר קודם זנות שאתם מעידים כבר נתגרשה: **ליתקון זמן.** נמי בשטר קדושין שמא תזנה ויאמר קודם קידושין הוה: **והא עבדא.** מכירת עבד: **ותקון רבנן זמן.** בכל שטרי מכירה ו) [של עבד כדי] לידע מאיזה זמן יאכל פירות (ג) שזה קנה נכסי עבדו: **מחקה ליה.** (ד) לזמן ותאמר קודם קידושין היה זנות זה: **ליתיה גבי עדים.** מאי מהני אי דכירי אימת הוה קידושין אפי' אינו כתוב בשטר מצו לאסהודי אלא להכי אמרת דמהני דזימנין דלא דכירי וחזו בכתבא ואתו ומסהדי אמר ע"פ שנים עדים (דברים יט) ולא שיעידו על פי כתבם: **גבי גירושין נמי.** אמאי תקנו זמן משום בת אחותו גבי מאן דיגרשה: **להצלה דידה קאתי.** ולכאה למיחס דלמא ממחקה ליה דכי אתו סהדי דזיגתה אי לא מייתא שטרא דאיגרשה מקמי הכי מוקמינן לה בחזקת אשת איש. ומיהו אי לא תקון רבנן זמן הוה מצי לאחפויי עלה ומספיקא לא קטלינן לה אבל השתא דתקון רבנן (ה) אי לא מייתא ליה מוקמינן לה אחזקה וקטלינן לה: **הכא נאוכה דידה קאתי.** זמן דקידושין ואי תקון לה רבנן זמן וזיגתה כבשה ליה לשטרא או ממחקה ליה וקיימא אחזקת פנויה כדמעיקרא: **מתני' זיקת שני יבמין.** דכל זמן שלא כנסה זה עדיין זיקת ראשון עליה ונתוספת עליה זיקת מאמרו הרי כשמת זה נותרו עלה זיקת שניהם ואילו כנסה הוה פקעה זיקה דקמא וכי מיית לא הוה עלה אלא זיקת שני א"נ לא עבד בה מאמר לא הוה עלה אלא זיקת ראשון: **מייבם נאיזו שירצה.** כדקתני טעמא בפרק שני בבייתא ז) אם מאמרו של שני מאמר אשת שני הוא בועל ואם אינו מאמר אשת ראשון הוא בועל: **וחולץ לשניה.** דחדא לא מיפטרא בביאה לחודיה דלמא מאמר לא קני והוו להו ב' יבמות הבאות מב' בתים וייבומי תרוויהו נמי לא דלמא מאמר קני והוו להו ב' יבמות הבאות מבית אחד: **גמ' אי זיקת שני יבמין דאורייתא הוי.** לרבנן פריך: **אלא מדרבנן.** דמדאורייתא מאמר לא קני והוו להו שתי יבמות מב' בתים ותרוייהו מצי לייבומי ורבנן הוא דגזרו שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית א' מתייבמות: ומקצתו

ומקצתו

ארעא אוקמא בחזקת בר שטיא אלא אמר ט) אביי [1] יגיד עליו ריעו תנא בקידושין וה"ה לגירושין תנא בגירושין וה"ה לקידושין א"ל רבא אי יגיד עליו ריעו מאי זהו דקתני אלא אמר רבא כל שיש בקידושין יש בגירושין ויש בגירושין מה שאין בקידושין וזהו דגירושין לאו דוקא אלא משום דתנא זהו בקידושין תנא נמי זהו בגירושין וזהו דקידושין למעוטי מאי למעוטי זמן דליכא בקידושין ומפני מה לא תקנו זמן בקידושין הניחא למ"ד משום פירי [א]ארוסה לית לה פירי אלא למ"ד [ב]משום בת אחותו ליתקון זמן משום דאיכא דמקדש בכספא ואיכא דמקדש בשטרא לא תקון רבנן זמן א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי והא עבדא דאיכא דקני בכספא ואיכא בשטרא ותקון רבנן זמן התם רובא בשטרא הכא רובא בכספא אב"א משום דלא אפשר היכי ליעביד לינחה גבי דידה מחקה ליה לינחה גבי דידיה זמנין דבת אחותו היא ומחפה עלה לינחה גבי עדים (ג) אי דזכירי ליתו ליסהוד ואי לא זמנין דחזו מכתבא ואתו מסהדי [ג]ורחמנא אמר [ד]מפיהם ולא מפי כתבם אי הכי בגירושין נמי נימא הכי התם להצלה דידה קאתי הכא לחובה דידה קאתי: **מתני'** [ג]דג' אחין נשואין ג' נכריות ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות שנאמר [2]ומת אחד מהן יבמה יבא עליה (ה) שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת ב' יבמין רבי שמעון אומר מייבם לאיזו שירצה וחולץ לשניה: **גמ'** ואי זיקת ב' יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תיבעי אלא מדרבנן [ה]וגזירה שמא יאמרו ב' יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות ונייבם לחדא וניחלוץ לחדא גזירה [ו]שמא יאמרו בית אחד מקצתו בנוי

ומקצתו

ומקצתו

ומקצתו

ומקלסו חנוך. ואתי למימר בב' יבמות הבאות מבית אחד חדא מתייבמת ואחרת חלצה: **נתן גט למאמרו.** אמתניתין קאי שאם נתן זה העושה מאמר גט למאמרו ולא לזיקתו ואח"כ מת הותרה אשתו הראשונה שהיא צרתה להתייבם לשליש דמאמר דעבד שקליה ולאו מיחזי: **אבל היא אסורה.** ולא משום דקס ליה בלא יבנהיו דפוסלה על אחיו הנשאר שהרי לא נתן גט לזיקה אלא משום דאתי לאיחלופי בבעלת הגט היכא דעבד גט למאמרו ולזיקתו דההיא ודאי מידחיא אבל גט למאמרו לא דחי אלא מאמר ונשארה זיקה ראשונה במקומה: **הותרה אפילו היא.** לשלישי כשימות שני: **מאי דעבד שקליה.** והוא כמו שלא עשה בה מאמר ואתיא ומתייבמת לשלישי מחמת זיקת אחיו הראשון. ודוקא שפירש למאמרו ולא לזיקתו קאמר אבל סתמא קיימא בלא יבנה אלולהו אחין והכי מוכחא מילתא דרבא בפרק רבן גמליאל (לקמן ד' נב:) למאמרו ולא לזיקתו קאמר: **פשיטא השתא ומה התם דלא מידחיא מהאי ביתא.** לעיל (דף ג.) גבי שלשה אחים שניים מהם נשואים שתי אחיות ואחד נשא נכרית ומת אחד מבעלי אחיות וכנס נשוי נכרית את אשתו ומתה אשתו של שני ואח"כ מת נשוי נכרית הרי זו אסורה עליו עולמית משום אשת אח שהוא מאיר ונאסרה עליו שעה אחת בנפילה ראשונה משום אחות אשתו. ואע"ג דבהיא נפילה קמייתא לא מידחיא לה לגמרי דהא קאי נשוי נכרית שזוקקה ליבום וקורא אני בה בשעת נפילה יבמה יבא עליה אפי' הכי משגיחין לה לגבי בעל אחותה כאשת אח שיש לה בנים לאיתסורי עליה אפילו לאחר מיתת אחותה: **הכא.** דבשעת נפילה מידחיא מהאי ביתא לגמרי דאין כאן אלא בעל אחותה ומשעה שנפלה לפניו אין זיקת יבום עליה מיבעיא: **תנא הא.** מתני' דהכא תנא בריש: **וזק.** דשלשה אחים דלא מידחיא מהאי ביתא לגמרי חזיא מעיקרא להיתרא ושריא [משום הכי לא תניא] : **הדר חזיא לאיסורא.** דמ"מ לדידה לא קרינא ביה משעת נפילה יבמה יבא עליה: **דחביבה ליה.** משום לחידוש הוא: **ומשנה הראשונה.** שיתירה היא משנשאין זו הואיל והיתה שנויה מתחלה: **לא זזה ממקומה.** לעוקרה לגמרי: **בא עליה.** בחיי אשתו: **משום אשת אח.** דהא רחמנא פטרה מייבום וקמה עליה כמי שיש לו בנים: **אלא משום אשת אח.** כדמוקי טעמא לקמן: **כנשא מת ואח"כ נשא חי.** לאיסור אשת אח קדיש ותו לא אתי איסור אחות אשה וחייל עלה דקסבר אין איסור חל על איסור: **נשא חי ואח"כ נשא מת.** איסור אחות אשה קדיש דקודם שנשאה אחיו המת היתה עומדת עליו באיסור אחות אשה: **מיבעיא ליי.** דאי הוה פקע איסור אשת אח הוה חייל איסור אחות אשה דהאי דלא חייל מעיקרא משום טעמא דאיסור אשת אח דהוה קאי קמיה הלכך הואיל ואיסור אחות אשה ועומד לחול עליה פטורה מן (ג) היבם לא פקע איסור אשת אח וחייב משום אשת אח: **שפי מיפות.** כגון חמותו והיא אשת איש דאחמותו שריפה ואשת איש חנק: **נידון כחמורה.** בשריפה: **חמותו ונעשית אשת איש.** שהיתה אלמנה כשנשא בתה: **נידון באשת איש.** ואע"ג דקיל הוא. אלמא לא אתי איסור חמותו וחייל אאשת איש דאי חיילי תרוייהו עליה הוה לן למדייניה בחמורה: אמר

אשת אח לחודה ול"ת לר"ש משכחת לה אשת אח מן האב דפוטרת צרתה וליחשבה בהדי ט"ו נשים בפ"ק (דף ב. ודף י.) למ"ד בפלוגתא קא מיירי וכן האי דלעיל דקתני נאסרה עליו עולמית גם היא פוטרת צרתה וליחשבה וי"ל דהני כיון דמכח אחות אשה אסירא בכולו אחות אשה ניהו: **ונעשית אשת איש נידון בחמותו.** ואין זה מכח זיקה ראשונה דבלאו הכי מי שנתחייב ב' מיתות נידון בחמורה: איסור

ומקצתו חלוץ ויאמרו אי דמייבם והדר חליץ הכי נמי אלא גזירה [ט]דילמא חליץ ברישא והדר מייבם וקם ליה [1]באשר לא יבנה ורחמנא אמר [2]כיון שלא בנה שוב לא יבנה [3]אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה צרתה אבל היא אסורה דמחלפה בבעלת גט [4]איכא דאמרי אמר רבא נתן גט למאמרו הותרה אפי' היא מאי טעמא מאי דעבד בה שקליה: **מתני'** [7]ב[ב]שני אחין נשואין שתי אחיות ומת אחד מהן ואחר כך מתה אשתו של שני הרי זו אסורה עליו עולמית הואיל ונאסרה עליו שעה אחת: **גמ'** פשיטא השתא ומה התם דלא מידחיא מהאי ביתא לגמרי אמרת לא הכא דקא מידחיא מהאי ביתא לגמרי לא כ"ש תנא הא תנא בריש והך חזיא להיתירא [8] ושריא והדר חזיא לאיסורא ואיידי [9]דחביבה ליה אקדמה [10]ומשנה לא זזה ממקומה ת"ר בא עליה חייב עליה משום אשת אח ומשום אחות אשה דברי רבי יוסי רבי שמעון אומר אינו חייב אלא משום אשת אח בלבד והא תניא ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד לא קשיא כאן שנשא חי ואח"כ נשא מת כאן שנשא מת ואח"כ נשא חי [11]ור' שמעון היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי כיון דאיסור אחות אשה לא חייל תתייבם יבומי אמר רב אשי איסור אחות אשה מיתלא תלי וקאי אי פקע איסור אשת אח אתי איסור אחות אשה וחייל והילכך לא פקע וסבר רבי יוסי איסור חל על איסור והא תניא [12]עבר עבירה שיש בה שתי מיתות נידון בחמורה רבי יוסי אומר נידון בזיקה הראשונה הבאה עליו ותניא [13]כיצד אמר רבי יוסי נידון בזיקה הראשונה הבאה עליו חמותו ונעשית אשת איש נידון בחמותו אשת איש ונעשית חמותו נידון באשת איש אמר

גט למאמרו בו'. הקשה ריב"ן לתנן בפר"ג (לקמן דף ב.) דיש מאמר אחר מאמר ואם עשה מאמר בזו ובזו צריכה ב' גיטין וחליצה בין יבם אחד לב' יבמות בין ב' יבמין ליבמה אחת אבל יבומי מיייהו לא ולרבא יתן גט למאמרו ולא לזיקתו וליבומי אידך ותירץ דלכתחלה אין לעשות כן דגזרינן גט למאמרו אטו גט לזיקתו ודוקא בדיעבד קאמר הכא רבא דהותרה אפי' היא דכיון דתו ליכא למיגזר דהאי מאמר אטו שאר מאמרות דעלמא לא גזרינן דלא שכיחי כולי האי אבל לכתחלה גזרינן משום האי מאמר גופיה:

דאידחיא מהאי ביתא לגמרי לא כ"ש. אע"ג דמהאי בבא שמעינן דאסירא אע"ג דאיחזיא בהך נפילה דלא שמעינן מבבא דלעיל כדאמר לעיל (דף ג.) מ"מ כיון דאידחיא מהאי ביתא לגמרי פשיטא דאסירא אע"ג דחזיא בהא נפילה ולעיל דקאמר טעמא דאיחזיא בהך נפילה אהאי מתניתין משום דאכתי לא אסיק אדעתיה טעמא דאידחיא מהאי ביתא:

שנשא חי ואח"כ נשא מת. (ד) אע"ג דבכי האי גוונא שרו ב"ש לרה ליבומי לעיל בפ"ק (דף ח.) דכיון דלא חייל איסור אשת אח אח חשבי שלא במקום מצוה ר"ש ליה האי סברא דמכל מקום הרי היא אשת אחיו: **לא פקע.** ואע"ג דלא חייל איסור אחות אשה אסורה נמי הלרה ליבומי כיון דלא פקע איסור אשת אח כמו אילוים דאוסרת לרתה אע"ג דאין בה אלא איסור

מאמר ולא גזרינן לה אטו אשת שני מתים וא"כ מי שעליה זיקת יבם אחד כו' לא הויא דרשא גמורה אלא אסמכתא בעלמא וקשה דבפרק בתרא דגיטין (דף פב: ושם) אמרי' אלא אשת ב' מתים היכי משכחת לה משמע דהוי דאורייתא ואפי' בחד דוכתא וי"ל דפלוגתא דתנאי היא דמוכח לקמן בסוף האשה רבה (דף לו:) גבי בן תשע שבא על יבמתו ומשהגדיל נשא אשה אחרת ומת השניה חולצת אז אשה אחרת שהיא בעלת זיקת שני יבמין חולצת ולא מתייבמת ופריך בגמרא ויעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול ותדחה לרה מיבום פירוש כי הכא ומסיק לרבי יוחנן דעשו ועשו ופליג תנא דשמעתין אההוא תנא דהאי תנא דשמעתין גזר משום לרה פירוש הא דקא אסר בעלת מאמר משום דאיכא לרה בהדה כדגזר בשמעתין דלמא חליץ והדר מייבם כדפירש בקונטרס אבל משום זיקת שני יבמין לא מיתסרא דלאו דאורייתא ומיהו כי ליכא לרה בהדה נמי אסורה אטו היכא דאיכא לרה כדקאמר התם רבא לעיל דאפי' היכא דליכא לרה בהדה מיחלץ חלצה יבומי לא מייבמת ותנא דהתם לא גזר משום לרה פי' הא דקא אסר לבעלת ביאת בן תשע ליבומי לאו משום לרה אלא אטו אשת שני מתים דהוי בעלמא דאורייתא ודוקא בדידה גזרו אבל בלרתה לא דלא רצו להחמיר גם בצרתה אטו אשת שני מתים וההיא דריש המגרש (גיטין פב:) כההוא תנא דריב"ן פירש שם דלכולי עלמא אשת שני מתים דאורייתא ותנא דהכא גזר אף באשת השני משום לרה דהיינו בעלת מאמר דקא סבר כיון דבעלמא אשת שני מתים דאורייתא מחמירי אפי' באידך ותנא דהתם לא מחמיר כולי האי ולא גזר באשתו של בן תשע אטו בעלת זיקת שני יבמים וקשה דהכא מסיק דטעמא דהך תנא משום הכי גזירות דמפרש הכא ועוד דהתם (ג) קרי רבא לאשתו לרה וקאמר נמי ויעשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול ותדחה לרה כו' והכא קרי לבעלת מאמר לרה וריב"ן הקשה לעצמו שתי קושיות הללו ופר"י עיקר:

נתן גט למאמרו הותרה צרתה היא אסורה. דאי אפשר לומר דאפילו אם נתן גט לזיקתו אינו חייב אלא משום אשת אח בלבד דהא תניא ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אחות אשה בלבד

איסור כולל הוא. וא"ת ולגמא ר' יוסי אית ליה נמי איסור כולל ואומר ר"י דקסבר דאשת איש ועשית חמותו נמי איסור כולל הוא דמגו דאיתסר באשאר קרובות וקתני דגידון באשת איש ומיהו אר"י דלההוא ליתנא דלקמן דסבר רבי חייא תרתי באיסור כולל ל"ל דאשת איש ועשית חמותו לא חשיב איסור כולל אע"ג דאיתסר באשאר קרובות כיון שאין (ד) שם אחד כי היכי דלא תקשה דרבי יוסי אדר' יוסי והא דחשיב איסור כולל בעל מום ששימש בטומאה דמעיקרא שרי באכילה ואסור בעבודה איטמי ליה מגו דאיתסר באכילה איתסר נמי בעבודה אכילה ועבודה חשיב נמי שם אחד דשניהם נאסרו בלשון קריבה דבעבודה כתיב כל איש אשר בו מום לא יגש להקריב לחם וגו' (ויקרא כא) ובאכילה בטומאה כתיב איש איש אשר יקרב מכל זרעכם וגו' (שם כב) דמיירי באכילה כדאמרינן בפ"ב דמעילה (דף י:) ובזבחים (דף מה:) ומיהו איסור מוסיף אומר ר"י דחשיב אפילו בשאין השמות שוין כדמוכח בפ' אמרו לו (כריתות יד:) גבי הנא על בת בתו חייב משום כלתו כו' ואין להאריך כאן:

ותן חמותו ונעשית אשת איש איסור מוסיף הוא. בקונטרס לא גרס ליה דאפילו חייל עליה איסור אשת איש גידון (ה) בחמורה וליכא למימר דמשמע ליה גידון בחמותו ולא חל כלל איסור אשת איש ואם לא התרו בו משום חמותו אלא משום אשת איש פטור דהא בפרק הנשרפים (סנהדרין דף פא. ושם) פריך רב אדא בר אהבה וליתרו נמי משום איסור אשת איש דהא א"ר אבהו מודה רבי יוסי באיסור מוסיף ומשני ליה התם אדא ברי אטו בתרי קטלי קטלת ליה משמע בהדיא דחל איסור אשת איש אלא משום דגידון בחמורה ור"ת אומר דשפיר גרס ליה וטעי הכא כדהוה טעי התם רב אדא בר אהבה והוה סבור דגידון בחמותו משום דלא חייל עליה איסור אשת איש ולא חש לתרץ כיון דע"כ צריך לשינויא אחרינא משום קושיא קמייתא:

אלא אמר רבא מעלה בו. המסקנא דהכא לא איצטריך לר' אבהו למימר דמודה ר' יוסי באיסור מוסיף מ"מ בהנשרפים (ג"ז שם) מייתי מדברי אבהו משום דהאמת הוא דמודה ר' יוסי באיסור מוסיף כדמשמע בפ' אמרו לו (כריתות דף יד: ושם) גבי א"ר יוסי אם עבר זקן ונשאה חייב עליה משום אשת אב משום הכי איצטריך ליה לרבי אבהו לאסוקי הכי: **בין רשעים גמורים.** פירוש אלא רשעים כמותו לפי שאין קוברין רשע אלא לדיק ולא כמו שפירש בקונטרס לקוברו אצל נסקלים ונשרפין ור"ש סבר דאע"פ שיש בעבירה זו שני איסורין כיון דלא מיחייב אלא חדא אין קוברין אותו אצל רשעים גמורים: **בעל** מום ששימש **בטומאה.** הא דלא נקט זר כדנקט לעיל היינו משום דטומאה לא הוזהרו זרים אלא כהנים דכתיב דבר אל אהרן ואל בניו וינזרו וגו' (ויקרא כב) והא דקאמר טומאה לכל נאסרה היינו אפי' בעלי מומין: במאי

אמר ר' אבהו מודה ר' יוסי [א]באיסור מוסיף תינח היכא דנשא חי ואח"כ נשא מת מגו דאתוסף איסור לגבי אחים אתוסף איסור לגבי דידיה אלא היכא דנשא מת ואח"כ נשא חי מאי איסור מוסיף איכא וכ"ת מגו דאיתסר בכולהו אחוותא האי איסור כולל הוא אלא אמר רבא מעלה אני עליו כאילו עשה שתים ואינו חייב אלא אחת וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן מעלה אני עליו כאילו עשה ב' ואינו חייב אלא אחת מאי נפקא מינה [ב]לקברו בין רשעים גמורים ובפלוגתא דאיתמר זר ששימש בשבת רבי חייא אומר [ג]חייב שתים בר קפרא אומר אין חייב אלא אחת [ד]קפץ רבי חייא ונשבע העבודה כך שמעתי מרבי שתים קפץ בר קפרא ונשבע העבודה כך שמעתי מרבי אחת התחיל רבי חייא לדון שבת לכל נאסרה כשהותרה במקדש אצל כהנים הותרה לכהנים הותרה ולא לזרים יש כאן משום זרות ויש כאן משום שבת התחיל בר קפרא לדון שבת לכל נאסרה בשהותרה במקדש הותרה אין כאן אלא זרות בעל מום ששימש בטומאה רבי חייא אומר [ג]חייב שתים בר קפרא אומר אין חייב אלא אחת קפץ ר' חייא ונשבע העבודה כך שמעתי מרבי שתים קפץ בר קפרא ונשבע העבודה כך שמעתי מרבי אחת התחיל ר"ח לדון טומאה לכל נאסרה כשהותרה במקדש אצל כהנים תמימים הותרה לכהנים הותרה ולא לבעלי מומין יש כאן משום בעלי מומין ויש כאן משום טומאה התחיל בר קפרא לדון טומאה לכל נאסרה כשהותרה במקדש הותרה אין כאן אלא משום בעל מום זר שאכל מליקה ר' חייא אומר [ד]חייב שתים בר קפרא אומר אין חייב אלא אחת קפץ רבי חייא ונשבע העבודה כך שמעתי מרבי שתים קפץ בר קפרא ונשבע העבודה כך שמעתי מרבי אחת התחיל רבי חייא לדון נבלה לכל נאסרה כשהותרה במקדש הותרה אין כאן אלא משום זרות

אמר רבי אבהו מודה ר' יוסי באיסור מוסיף. שהוא חל על איסור כגון איסור אשת איש דמוסיף הוא שבתחלה כשנשא זה את אחותה וזו פנויה נאסרה עליו משום אחות אשה ומותרת לכל אחיו נשאת לאחד מהן נאסרה על כולן משום אשת אח ועכשיו ניתוסף איסור עליה לגבי שאר אחיו ומגו דחייל שם אשת אח עליה לגבי שאר אחיו שהיתה מותרת להם חל נמי השם הזה לגבי דידיה ואע"ג דאסירא עליה וקיימת. אבל אשת איש ועשית חמותו מתחלה היתה אסורה לכל העולם משום אשת איש נשא זה את אתה אין איסור זה רואי להוסיף עליה עם אחריס דנימא מגו דחייל עלייהו ליחול נמי עליה דהאי דחמותו ועשית אשת איש (ו) ודאי איסור מוסיף הוא שמתחלה אסורה לזה ומותרת לכל העולם ועשית אשת איש איתוסף האי שם עלה לגבי כ"ע ומגו דחייל עלייהו חייל נמי לגבי דהאי. והאי דקאמר רבי יוסי גידון בחמותו משום דבמיתות עסקינן ואי אתה יכול להמיתו בב' מיתות הואיל ושתיהן עליו ידון בחמורה אבל אם היה שוגג היה חייב ב' חטאות: **תינח נשא חי.** דאחות אשה קדיש ואח"כ נשא מת אתי איסור אשת אח חייל כדפרישית מגו דאיתוסף איסורא דהאי שם לגבי אחיו כו': **אלא היכא דנשא מת.** דאיסור אשת אח קדיש עליה דהאי ואח"כ נשא אחותה מאי תוספת איכא עלה דקמייתא לגבי אחריני דנימא מגו: **ואי תימא מגו.** דבהנך נישואין דבתרייתא מתסר האי גברא בכולהו אחוותא משום אחות אשה דעד השתא הוו שריין ליה איתסר נמי משום האי שמא גופיה עלה דקמייתא שהיא אשת אחיו האי לאו איסור מוסיף הוא דהא עלה דקמייתא לא איתוסף איסור לגבי אחרינא אלא איסור כולל הוא דחייל לה לקמייתא בשם אחות אשה מגו דחייל על אחותה: איסור מוסיף כשהאיסור מוסיף על התחיכה לאוסרה על מי (ז) שמותרת עליו. איסור כולל שהאיסור חל על תחיכות אחרות ואותה גוררת לזו עמהם על ידי מגו: ואית דגרסי הכא **ואם חמותו ונעשית אשת איש איסור מוסיף הוא.** ושיבוש הוא בידם ואע"ג דודאי איסור מוסיף הוא לאו פירכא היא דודאי אית ליה לר' יוסי איסור מוסיף כגון אשת איש חל על איסור חמותו ותרוייהו איסורי עליה והא דקאמר וגידון בחמותו משום דזו היא החמורה דאי אמרת גידון באשת איש אם כן אין זה איסור חל על איסור אלא איסור מבטל איסור: **אלא אמר רבא.** לעולם אית ליה לר' יוסי איסור חל על איסור והא דקאמר לעיל [ע"א] חייב עלה משום אשת אח ומשום אחות אשה לאו בשוגג לחייבו שתי חטאות אלא במזיד ולעשות רשע גמור ולקברו בין רשעים (ג) גמוריס שהרשע נקבר אצל רשעים דתנן בסנהדרין (דף מו.) שתי קברות היו מתוקנין לב"ד ל' לנהרגין ולנחנקין ול' לנסקלין ולנשרפין והכא נמי אע"ג דהאי לאו מחייבי ב"ד הוא הואיל ועבד תרתי קברינן ליה גבי נסקלין ונשרפין: **חייב ב'.** ב' איסורי קחשיב דהא משום זרות אין כאן חטאת דהא על זדונו מיתה בידי שמים הוא ואין חייב חטאת אלא על שגגת כרת: **מרבי.** רבינו הקדוש: **בשהותרה במקדש הותרה.** סתם הלכך אין כאן אלא משום זרות: **ששימש בטומאה.** בקרבן גבור קאמר שדותה הטומאה וכן זר ששימש בשבת (ד) ויש כאן משום טומאה ואהרתיה מוינזרו מקדשי בני ישראל ולא יחללו (ויקרא כב): **אלא תמימים הותרה.** דרחוים לעבוד דילפינן מבמועדו (ד) אפי' בטומאה (פסחים דף עז.): **זר שאכל.** מליקת הכהנים: **חייב שתים.** משום זרות ומשום נבילה דקרבן הנאכל לכהנים זר האוכלו עובר משום זר לא יאכל כי קדש הם (שמות כט) ולאו היינו אזהרה דמעילה דכל שיש בו שעת היתר לכהנים אין בו מעילה [מעילה ב.]: **לכהנים הותרה.** בחטאת העוף: באיסור

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה ח ופ"ד מהלכות שגגות הלכה ח:

לח ב ג מיי' פ"ט מהלכות בכורות מקדש הל' יב:

לט ד מיי' פי"א מהלכות מעשה קרבנות הל' ט סמג לאוין שכו:

מסורת הש"ס

(א) [נקמן לג.], (ב) שבועות כו., (ג) [זה סוס"ד רש"ל], (ד) [במדבר ט],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר ר' אבהו וכו' אשת איש הא ודאי איסור: (ב) ד"ה איסור מוסיף וכו' על מי שהיתה מותרת עליו: (ג) ד"ה אלא וכו' רשעים גמורים. נ"ב ס"ל חמורים: (ד) תוס' ד"ה איסור וכו' שאין זה שם אחד: (ה) ד"ה ותו וכו' אשת איש גידון בחמותו החמורה וליכא:

מוסף רש"י

מודה ר' יוסי באיסור מוסיף. הלכך חמותו ועשית אשת איש אף על גב דאיכא איסור מוסיף, דאתוסף איסורא דאשת איש אכולי עלמא אפילו הכי גידון בחמותו משום דחמורה היא, אבל אשת איש ועשית חמותו ליכא לא כולל ולא מוסיף (כריתות יד:).

באיסור כולל. לקמיה מפרש מאי איסור כולל איכא: **ואליבא דר' יוסי.** דאמר בשאר איסורי איסור חל על איסור ע"י מגו: **באיסור כולל מיחייב תרתי.** דלקמני חייב משום אשת אח ומשום אחות אשה אפילו נשא מת ואח"כ נשא חי דליכא איסור מוסיף בהאי אלא איסור כולל מגו דמיתסר בכולהו אחוותא כולל גם את זו עמהן: **לא מיחייב אלא חדא.** וכי חייביה רבי יוסי תרתי בנשא חי ואח"כ נשא מת דאיסור מוסיף הוא. והא דקתני[ו] ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אשת אח דאוקימנא בנשא מת ואח"כ נשא חי רבי חייא תני לה בר קפרא לא תני לה: **מעיקרא.** קודם שבא זו: **מגו דמסתרא במלאכה.** משום שבא כולל את העבודה בכלל האיסור משום שבא. והכא לא שייך מוסיף אלא ניתוסף איסור על האחיכה דהיינו עבודה והיכי דמי מוסיף כגון אי הוה מצינו למימר הכי עבודה מעיקרא אסורה לזרים ומותרת לכהנים הוה ליה שבא מגו דאתוסף עלה איסור לגבי כהנים משום שבא אתוסף נמי לגבי לוים משום שבא והכי ליכא למימר דהא משום שבא לא מיתסרי לכהנים: **שרי באכילה.** בקדשים דכתיב ומן הקדשים יאכל (ויקרא כא): **מגו דמיסתר באכילה.** משום טומאה חייל נמי שם טומאה על העבודה: **אלא מליקה.** כולל לא משכחת לה דהא בשעת מליקה חיילי תרוייהו דכל זמן אלא נמלקה היה עליה איסור[ח] מעילה ולא זהו איסור זרות האמור בקרבן שניתר לאכילת כהנים וכשנמלקה ונלאית להכנים פקע מינה איסור אזהרת מעילה וחייל עליה איסור זרות דזר לא יאכל[ט] ואיסור מליקה באיסור בת אחת: **מיחייב תרתי.** דהא דקתמר לעיל חייב שתים כגון שבא עליו איסור דאשת אח ואחות אשה כאחד ומשכחת לה כגון[ט] דשוויהו שליח שני אחין לקדש שתי אחיות והן עשו שליח לקבל קידושיהן ופגע שליח בשליח: **לא מיחייב אלא חדא.** וכי חייב[ג] באיסור מוסיף בנשא חי ואח"כ נשא מת כדמפרש לעילג: **כגון דאייתי שתי שערות.** היום בשבת זו דהשתא ליכא למימר כדלעיל מעיקרא שרי במלאכה ואסור בעבודה דהא לא חל שום איסור עליו עד היום דאיסור זרות ואיסור שבת יחד באו אבל הביא שתי שערות בחול קדיש זרות עליה: **בעל מום נמי כגון דאייתי שתי שערות ואיטמי ליה.** כלומר דאיטמי קודם[ד] ב' שערות ובתוך טומאתו ומומו הביא שתי שערות ובשעת הבאה חלו שניהן שהרי שניהן היו תלוין עליו: **שחתך אצבעו** וטמאה בחתיכתו בסכין: **בשלמא לר' חייא.** מצי לאוקומי גמריה ודבר קפרא הכי: **כי אתנייה.** [רבי] לדידיה כרבי יוסי ולבר קפרא כר"ש ובר קפרא הוא דטעה וסבר דר' אליבא דר' יוסי אתנייה: **אלא לבר קפרא.** דאמר רבי אליבא דר' יוסי אתנייה קולא א"כ אליבא דמאן אתנייה לר' חייא חומרא וכי לבר קפרא שקורי משקר רבי חייא דלא אתנייה רבי ד'[לר"] מחייב שתים: **ואליבא דר"ש.** וה"ק רבי חייא אע"ג דפליג ר' שמעון ופטר הנ"מ בכולו אבל בשבת אחת מודה הואיל ולא קדיש חד לחבריה ובר קפרא אמר בשבת אחת נמי פליג ר"ש: **לאפוקי לר"ש מחזקיה.** דהוה מחזקינן ליה לרבי שמעון לקולא ואשתבע לן ר' חייא דשבת אחת מודי: **בשלמא לבר קפרא.** מצי לתרוצי לגמריה וגמריה דרבי חייא ולמימר כי אתניין רבי פטור אליבא דר"ש וכי אתנייה לר' חייא חיובא אליבא דר' יוסי ורבי חייא הוא דטעה וסבר דרבי אליבא דר"ש אתנייה: **אלא לר' חייא.** דאמר אליבא דר"ש אתנייה רבי חיובא אלא פטורא דאתנייה לבר קפרא אליבא דמאן וכי שקורי משקר בר קפרא דלא אתנייה ר' פטורא כלל: **אמר לך רבי חייא.** ודאי בר קפרא לא משקר אלא טעי דרבי ודאי פטורא אתנייה ולא בכולהו אלא בתרתי בזר שנשמש בשבת ובעל מום שנשמש בטומאה דמשתכח בין ע"י כולל בין ע"י בת אחת דאמר לעיל:

ומיאור

ומאי) וא"כ עדיף נמי מאיסור מוסיף: **אצבעו** בסכין טמאה. שהיתה אצבעו מתוכה עד משהו אחרון דכשנגע בו הסכין נטמא ונעשה בעל מום: ומיאור

במאי קמיפלגי באיסור כולל. הו"מ לאקשויי בשלמא לבר קפרא משתבע לאפוקי ר' יוסי מחזקיה אלא לר' חייא למה ליה לאשתבועי דכה"ג דייק בסמוך אלא כאן לא חש לדקדק מאשה אחת אלא קאי הכי (ט): **לא מיחייב אלא חדא.** פי' בקונטרס והא דקתני ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אשת אח בגבד דאוקימנא בנשא מת ואח"כ נשא חי דהוי איסור כולל רבי חייא תני לה ולא בר קפרא וגרסה דבר קפרא נמי תני לה ולקבורו בין רשעים גמוריס:

אלא מליקה בבת אחת הוא דמשכחת לה. וא"ת היכי הויא בבת אחת והא מיד כי נמלקה הויא לה נבילה ואיסור זרות לא חייל עד אחר זריקה שיש היתר לכהנים כדאמר בפרק בתרא דמכות (דף יח: ושם) דכל היכא דקרינן ואכלו אותם אשר כופר בהם קרינן ביה וכל זר לא יאכל (ו) קודש וי"ל דאיסור נבילה נמי לא חייל עד אחר הזריקה דנפקא איסור מעילה דלא חייל איסור נבילה על איסור מעילה דחמיר מיניה כי היכי דחמיר איסור מעילה מאיסור גיד כדאמר בפרק גיד הנשה (חולין דף קא. ושם) ואע"ג דבר קפרא דשמעתין אית ליה בריש מעילה (ד' ה.) דהיתר זריקה שניו ומשנראה לזריקה נפיק מידי מעילה מ"מ איסור (ז) איכא עד שיזרוק הלכך לא חייל איסור נבלה עד אחר זריקה (א) ועוי"ל דבר קפרא סבר דר"ש דשמעתין לטעמיה דאית ליה איסור זרות לפני זריקה דאמר התם במכות (דף יח:) דזר שאכל עולה לפני זריקת דמים לוקה חמש ולא משום זרות דכתיב גבי ואכלו אותם אשר כופר בהם דמשום ההוא לא לקי אפי' לר"ש כדאיתא בהדיא התם אלא מהתוא קרא דלא תוכל לאכול בשעריך (דברים יב): **באיסור בת אחת מיחייב תרתי.** פי' בקונטרס והא דקאמר לעיל חייב שתים כגון שבא עליו איסור אשת אח ואחות אשה כאחד ומשכחת לה ע"י שליח כדלקמן (דף לד.) והשתא הא דפליג עליה ר"ש דאמר אין חייב אלא משום אשת אח בגבד אע"ג דבבת אחת (ח) אשת אח דחמור חייל דאין לה היתר אחר מיתה אלא במקום יבום אבל אחות אשה שרי לאחר מיתת אשתו וברייתא דקתני אינו חייב אלא משום אחות אשה לא מיירי בבת אחת דא"כ היה חייב משום אשת אח אלא בנשא חי ואח"כ נשא מת מיירי והא דקאמר ר' חייא דר' יוסי בבת אחת מחייב תרתי לאו דוקא באיסור בת אחת אלא

אפילו באיסור מוסיף כדמוכח בפ' אמרו לו (כריתות דף יד:):

(ט) **בר קפרא סבר לא מיחייב אלא חדא.** והיכי דקתני ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אשת אחיו בגבד דמשמע דמחייב ר' יוסי תרתי היינו לקוברו בין רשעים גמוריס ובאיידך בריתא דמיירי בנשא חי ואח"כ נשא מת מודה בה בר קפרא דלר' יוסי חייב שתים דמודה ר' יוסי באיסור מוסיף כמו שפירש בקונטרס כדמוכח ממתני' דפ' אמרו לו וקשה לר"י דמשמע דבאיסור מוסיף חל טפי איסור על איסור מבאיסור בת אחת וכי מסקינן דמיפלגו באיסור בת אחת ואליבא דר"ש וחייב לר' חייא שתים באיסור בת אחת לר"ש ואפ"ה לית ליה איסור מוסיף דקתני לעיל אין חייב אלא משום אחות אשה ואר"י דבודאי איסור בת אחת עדיף אלא דסבר בר קפרא דדוקא באיסור בת אחת דהכא כגון אחות אשה וטומאה ושבת ונבילה (ו) דלא חיילא היינו משום דהותרה בהדי ההיא דלא הותרה שכן משמע לישנא דקאמר בר קפרא שבת לכל הותרה טומאה לכל הותרה משמע משום דהותרו לא חיילי ורבי חייא לית ליה האי סברא דקאמר לכהנים הותרה ולא לזרים הלכך קאמר בסמוך דבבת אחת מחייב ר"ש שתים אע"ג דבאיסור מוסיף לא מחייב אלא אחת וכן משמע קצת לקמן דאיסור בת אחת עדיף טפי דקאמר השתא משום כולל מיחייב משום בת אחת מיבעיא ומאן דמחייב באיסור כולל היינו משום דמידי דהוה אאיסור מוסיף כדאמר בפ"ג דשבועות (דף כד:

ומאי קמיפלגי באיסור כולל ואליבא דר' יוסי רבי חייא סבר רבי יוסי א באיסור כולל מיחייב תרתי בר קפרא סבר לא מיחייב אלא חדא ומאי איסור כולל איכא הכא בשלמא זר מעיקרא שרי במלאכה ואסור בעבודה אתיא לה שבת מגו דקא מיתסר במלאכה מיתסר נמי בעבודה בעל מום מעיקרא שרי באכילה ואסור בעבודה איטמי ליה מגו דקא מיתסר באכילה מיתסר נמי בעבודה אלא מליקה בבת אחת היא דמשכחת לה באיסור כולל לא משכחת לה אלא קמיפלגי באיסור בבת אחת ואליבא דר' יוסי רבי חייא סבר רבי יוסי ב באיסור בת אחת מיחייב תרתי ובר קפרא סבר לא מיחייב אלא חדא והכא מאי איסור בת אחת איכא הכא זר ששימש בשבת כגון דאייתי שתי שערות בשבת דהויא להו זרות ושבת בהדי הדדי בעל מום נמי כגון דאייתי שתי שערות ואיטמי ליה דהויא ליה בעל מום וטומאה בהדי הדדי ג א"נ שחתך אצבעו בסכין טמאה בשלמא לרבי חייא כי אתנייה לדידיה אליבא דר' יוסי כי אתנייה לבר קפרא אליבא דר"ש אלא לבר קפרא ד ר' חייא שקורי קא משקר אלא קמיפלגי באיסור בת אחת ואליבא דר"ש בשלמא לר' חייא קא מישתבע לאפוקי לר' שמעון מחזקיה אלא לבר קפרא למה ליה לאשתבועי קשיא בשלמא לבר קפרא כי אתנייה רבי לדידיה אליבא דר' שמעון כי אתנייה לרבי חייא אליבא דרבי יוסי אלא לרבי חייא בר קפרא שקורי קא משקר אמר לך ר' חייא כי אתנייה רבי לדידיה תרתי לפטור אתנייה ואיסור

ומשכחת לה ע"י שליח כדלקמן (דף לד.). והשתא הא דפליג עליה ר"ש דאמר אין חייב אלא משום אשת אח בגבד אע"ג דבבת אחת (ח) אשת אח דחמור חייל דאין לה היתר אחר מיתה אלא במקום יבום אבל אחות אשה שרי לאחר מיתת אשתו וברייתא דקתני אינו חייב אלא משום אחות אשה לא מיירי בבת אחת דא"כ היה חייב משום אשת אח אלא בנשא חי ואח"כ נשא מת מיירי והא דקאמר ר' חייא דר' יוסי בבת אחת מחייב תרתי לאו דוקא באיסור בת אחת אלא

אפילו באיסור מוסיף כדמוכח בפ' אמרו לו (כריתות דף יד:):

(ט) **בר קפרא סבר לא מיחייב אלא חדא.** והיכי דקתני ר"ש אומר אינו חייב אלא משום אשת אחיו בגבד דמשמע דמחייב ר' יוסי תרתי היינו לקוברו בין רשעים גמוריס ובאיידך בריתא דמיירי בנשא חי ואח"כ נשא מת מודה בה בר קפרא דלר' יוסי חייב שתים דמודה ר' יוסי באיסור מוסיף כמו שפירש בקונטרס כדמוכח ממתני' דפ' אמרו לו וקשה לר"י דמשמע דבאיסור מוסיף חל טפי איסור על איסור מבאיסור בת אחת וכי מסקינן דמיפלגו באיסור בת אחת ואליבא דר"ש וחייב לר' חייא שתים באיסור בת אחת לר"ש ואפ"ה לית ליה איסור מוסיף דקתני לעיל אין חייב אלא משום אחות אשה ואר"י דבודאי איסור בת אחת עדיף אלא דסבר בר קפרא דדוקא באיסור בת אחת דהכא כגון אחות אשה וטומאה ושבת ונבילה (ו) דלא חיילא היינו משום דהותרה בהדי ההיא דלא הותרה שכן משמע לישנא דקאמר בר קפרא שבת לכל הותרה טומאה לכל הותרה משמע משום דהותרו לא חיילי ורבי חייא לית ליה האי סברא דקאמר לכהנים הותרה ולא לזרים הלכך קאמר בסמוך דבבת אחת מחייב ר"ש שתים אע"ג דבאיסור מוסיף לא מחייב אלא אחת וכן משמע קצת לקמן דאיסור בת אחת עדיף טפי דקאמר השתא משום כולל מיחייב משום בת אחת מיבעיא ומאן דמחייב באיסור כולל היינו משום דמידי דהוה אאיסור מוסיף כדאמר בפ"ג דשבועות (דף כד:

מ א ב מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' ח וסי"ד מהלכות שגגות הל' ו וסי"ח מהלכות מאכלות אסורות הלכה ו:

גליון הש"ס

גמ' אי נמי שחתך אצבעו. עיין כתובות דף ל ע"ב תד"ה לא לריכא: **שם** ר' חייא שקורי קא משקר. עיין שבועות דף כו ע"ב תד"ה את לבן:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' איסור דאזהרת מעילה: (ב) ד"ה מיחייב וכו' כגון דשוו שני אחין שליח לקדש וכו' שליח בשליח כדלקמן הס"ד: (ג) ד"ה לא מיחייב אלא חדא וכו' חייב תרתי באיסור: (ד) ד"ה בעל מום וכו' קודם שהביא ב' שערות: (ה) תוס' ד"ה במאי וכו' דלא קאי הכי. ר"ב ומהר"ל משם מירן דלהכי הולרך ר' חייא לאתבועי דלא ניחא אשת אש ועשה חמוטו איסור כולל הוה ודוחק ע"ל דף לב ע"ב בתוס' ד"ה איסור: (ו) ד"ה אלא וכו' קרינן ביה וכל זר לא יאכל כי קדש הם וי"ל: (ז) בא"ד מ"מ איסור מעילה איכא עד שיזרוק: (ח) ד"ה באיסור וכו' דבבת אחת הן אשת: (ט) ד"ה ובר קפרא וכו' אשת אח דעדמא דמחייב ר' יוסי: (י) בא"ד ובבת ונבילה הוא דלא חיילא ההיא דהותרה בהדי:

תוספות ישנים

במאי קמיפלגי. דמאי דקאמר כשהותרה וכו' אין זה עיקר טעם דהא אפשר לומר בשני לדדין: **באיסור** כולל מחייב תרתי. וא"כ הא דר' יוסי דלעיל דמחייב באשת אח ובאחות אשה מיירי כגון נשא חי ואח"כ נשא מת ואח"כ נשא חי. וא"ת והא קאמר אשת אש חמוטו גדול באשת אש ואמאי איסור כולל הוא וא"כ ליחייב בחמוטו חמוטו. וי"ל דלאו כר' חייא אתיא כי אם לבר קפרא. ת"ל דהא דמחייב ר' יוסי באיסור כולל תרתי היינו (כשהיו) [כשהם] משם אחד כמו אשת אח ואחות אשה שהכל משום אחות הוא. אבל בשני שמות כמו חמוטו ואשת אש לא מחייב ר' יוסי. וא"ת והלא קאמר ר' יוסי גבי עבר זקן ונשאה (כריתות יד:) חייב שתים: **ואליבא דר"ש.** אע"ג דשתי שמות הן וי"ל דהיינו דווקא גבי איסור מוסיף דאין חילוק באיסור מוסיף בין שם אחד לשתי שמות אבל באיסור כולל דגרע מיניה אין חייב שתים רק כשהם משם אחד: מנו דמתסר בנאכלה אתסר נמי בעבודה. ולפי' שפי' ל"ל דשם אחד הוא דעבודה אקרי קרינה דכתיב (ויקרא ז ח) המקריב ואכלה אקרי קרינה דכתיב (ויקרא כב ג) אש [אים] אשר יקרב אל הקדשים והיינו אכילה ואי נמי כיון דאיסורא דאית בהו משום טומאה שם אחד הוא [ועי' בתוס' לעיל עמוד ב' ד"ה איסור] ומיירי הכי בקרבן לבור דהותרה בו טומאה ושבת ולהכי הוי איסור כולל ולא איסור מוסיף דלא מוסף בו איסור אבל בקרבן יחיד היה הריצב"ח. ג) נראה דהסבר כאן ול"ל אינו חייב אלא אחת מיירי בזה וכר קפרא לאוכר דאף באיסור בת אחת בעולם סבר וכו'.

תוספות ישנים (המשך)

איסור מוסיף דקודם שבת הותרו הכהנים להקריב כי אחת שבת נאסרו הכהנים להקריב מגו דאתוסף בזה איסורא לגבי הכהנים שהותרו בו קודם שבת איתוסף נמי איסורא לגבי (זו) [זר] וכן לענין בעל מום ששמש בטומאה אי בקרבן יחיד הו"ל איסור מוסף דמתחלה (אין) [היו] תמימים מותרים בו. אמנם נאסרו בו אף תמימים שהיו מותרים בו מגו דאתוסף איסורא לגבי התמימים איתוסף איסורא לגבי בעל מום וחייב משום בעל מום וטומאה אלא ודאי בקרבן לבור מיירי: **א)** עוד אומר רבינו גרשום דאף כי אמרינן היתר זריקה שניו להוליא מידי מעילה היינו דווקא בבהמה דדכותה בחולין שריא משום הבמיקה. אבל מליקת עוף דדכותה בחולין אסורא משום נבלה גם הכא לא נפקא מידי מעילה עד לאחר הזאה (וכן נמי אמרינן הוה דמה חיישינן עליה משום פגול נותר וטומא ואין בה משום מעילה משמע דעד שעת הזאה יש בו משום מעילה): **רבי** חייא סבר רבי יוסי באיסור בת אחת מתייב תרתי [פי' בקונטרס] והא דאמרינן לעיל דמחייב ר' יוסי תרתי בבאה אח ואחות אשה מיירי בבת אחת דשוו אינהו ואינהו שליח ופגעו שליח בשליח ואין צריך לומר כן. [אלא] ונראה דהא דאמרי' לעיל דר' יוסי מחייב שתים היינו לקבורו בין רשעים תמוריס. וא"ת הלא גבי עבר זקן ונשאה (כריתות יד:) משמע דר' יוסי מחייב שתים באיסור מוסיף וא"כ כ"ש באיסור בת אחת והכא קאמר בר קפרא דלא מחייב ר' יוסי אלא אחת. וי"ל דשאני התם דאיסור חמוד הוא דאיכא סקילה. והכא נזר שנשמש בשבת לא מחייב רק משום זרות ולא משום שבת אע"ג דאיכא סקילה משום דהותרה מכללה בקרבן לבור. וכן בעל מום שנשמש בטומאה מחייב משום בעל מום ולא משום טומאה דהותרה מכללה בקבור. וכן מליקה מחייב משום זרות אבל לא משום נבלה שהותרה מכללה: שחתך אצבעו בסכין טמאה. וא"ת מ"מ לא הוי בת אחת דמיד שנגע בסכין חמוי. ובעל מום לא הוי עד שחתך. וי"ל כיון דליכא רק זמן מועט ביניתים חשבינן ליה בבת אחת. וכן מפורש גבי דמלי (להתרוצי ע"א הדחק ג) עוד י"מ דמיירי שחתך אצבעו סמוך לעלה הרבה ועתה שחתך העלה בסכין טמאה מיד לטומי ונעשה בעל מום: **באיסור** בת אחת ואליבא דר' שמעון דר' חייא סבר דר' שמעון מחייב בבת אחת ד) אף באיסור בת אחת ולעולם סבר דמחייב על

ד) בכתובות דף ל' ע"ב וע"ש בתוס' ד"ה לא לריכא בשם

ארבעה אחין פרק שלישי יבמות

ואיסור כולל אתניין ואליבא דר"ש. אבל לר' יוסי מחייב תרתי באיסור כולל דלא מצי למימר דאליבא דרבי יוסי נמי אתנייה לפטורא דא"כ לא הוה טעי בר קפרא לערב מליקה בהדייהו דבכא אחת פשיטא ליה לבר קפרא דלר' יוסי מיחייב פשיטא ליה בסמוך דלר' יוסי מיחייב תרתי באיסור כולל שעל כרחו צ"ל דאליבא דר"ש אתנייה ולא אליבא דר' יוסי ופליג רבי יוחנן ארבי חייא ובר קפרא: (ג) **אמר** ר' יוסי הבערה **ללאו יצאה.** תימה דאטו מי לא מני לאו גרידי והרי זר שאכל מליקה דליכא אלא לאו דנבלה וי"ל דאע"ג דבאיסור מוסיף לר' יוסי חייל איסור איסור קל על איסור חמור כדפריך רב אדא בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פז. ושם) ולידון נמי באיסור אשת איש דהא מודה רבי יוסי כו' אע"ג דאיסור אשת איש קל מאיסור חמותו ובפרק אמרו לו (כריתות יד: ושם) גבי הא דאמר ר' יוסי אם (ה) זקן נשאה כו' משמע דמודה ר' יוסי דאיסור כרת חייל על חייבי מיתות ב"ד משום איסור מוסיף מ"מ באיסור כולל סבירא ליה לגמרא דלא חייל קל על חמור כדאמר בסוף גיד הנשה (חולין קפ. ושם) מאן הא תנא דאיסור כולל באיסור חמור אית ליה כו' ולהכי פריך והאמר רבי יוסי הבערה ללאו יצאה ואם כן היכי חיילא אאיסור זרות הקשה ה"ר יעקב דאורלייני"ש דאמאי לא מוקי לה בהלכתא אליבא דעבודה היא ובעיא כהונה ואין בה מיתה אלא לאו גרידא לפי שאין עבודה תמה כדאמר בפ"ב דיומא (דף כד:) דהשתא לא הוי קל על חמור דתרוייהו לאו מינהו ואר"י דמ"מ איסור שבת קיל לפי שהותרה במקדש אבל אי הוה מיתה בהבערה הוה חשיב איסור חמור אע"ג דהותר במקדש ואיסור טומאה נמי אע"ג דהותר חל על איסור בעל מום משום (ה) טמא שאינם במיתה ובעל מום שאינם באזהרה לרבנן דרבי בסוף אלו הן הנשרפין (סנהדרין פג.) אע"ג דכולה שמעתין בר קפרא ורבי חייא אליבא דרבי פליגי מודה רבי דלר' יוסי בעל מום שאינם באזהרה כרבנן דידיה ואם תאמר דאמר בחולין (דף קג.) התורה אמרה יצא איסור נבלה ויחול על איסור חלב והיינו קל על חמור באיסור כולל ואר"י דחלב קל דהותר מכללו אבל היה כדאמר בס"פ גיד הנשה (שם) ואע"ג דנבלה נמי הותר במליקה שאני קדשים דכהנים משולחן גבוה קזכו כדאמר בהעור והרוטב (שם דף קכ.) ועוד דיש חומרא בנבלה שכן מטמאה ואע"ג דיש חומרא בחלב דליכא בנבלה אין לחוש בכך כדאמרינן בפרק גיד הנשה (שם דף קפ.) מאי חזית דטומאת הגוף חמירא שכן כרת דלמא טומאת בשר חמירא דלית לה טהרה במקוה וא"ת דאמר לקמן מאן הא תנא דלית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת ומשמע דאיסור אחות אשה חייל באיסור כולל אאיסור אשת איש דחמיר מייניה וי"ל דאיסור אשת איש קיל דיש לה היתר בחיי אוסרה דאשניון ליה קולא בהבא על יבמתו (לקמן דף נד.) ואע"ג דבפ' גיד הנשה (חולין דף קג. ושם) איכא מאן דאמר דאיסור טריפה חל על איסור אבר מן החי אע"ג דאמיר מייניה דאשיב בשר גידים ועצמות אע"ג דלית ביה כזית ונוהג בבני נח וחייל עלייהו איסור טריפה דקיל אפי' בלא כולל ואור"י דיש חומרא בטריפה דכשנטרפה שוב אין לה היתר אפי' נשחטה אבל איסור אבר מן החי אתיא שחיטה ומפקע ליה: **מידי** חטאות קתני **או לאוי קתני איסורי בעלמא** קאחשיב. וכן גרס ר"ח דאין כאן לא חטאת ולא לאו כיון דלא חייל איסור קל על חמור: **לקוברו** בין רשעים כו'. ומ"מ פריך שפיר לעיל לבר קפרא דמשייר מליקה מכלל דמודה בה ר"ש דאין לומר דשיירא לרבי יוסי משום דבהיא חייב תרתי ולא אשיב אלא הנהו דמעלה עליו כאילו עשה שתים ולקברו בין רשעים גמורים דהא אשיב בעל מוס שאינם אע"ג דחייב לגמרי שתים כיון דקסבר (ו) רבי חייא דרבי יוסי אית ליה איסור כולל:

ואיסור כולל אתניין. כלומר היכי דאיתרמי על ידי כולל אתניין רבי פטורא ואליבא דר"ש והיכא דאיתרמו בבא אחת אתניין חיובא אבל מליקה לא אתניי' לפטור כלל דלא משכחת לה בכולל אלא בבא אחת והתם ר' שמעון מודי: **וחזיא בר קפרא לזר שאכל מליקה.** דדמיא להו דהוו נמי כקדשים חדא דמיחייב עליה תרתי וערבה בהדייהו לפטורא וכי ערבה לא אסיק אדעתיה דהא לא משכחת בכולל: **ועיין בה.** לאחר זמן כשנתקיימה בידו והיה שונה אלשתן ביחד ואשכח דלא מיתוקמא אלא בבא אחת ושכח דהוא ערבה וסבר דר' אתנייה ואמר מדהא בבא אחת ופטורא הנך נמי דאתנייה רבי לפטורא אפי' היכא דמיתרמו בבא אחת אתניין: **למאן שיירא.** כלומר (ז) למאן מייניהו מודה בה דלא בעי לאיפלוגי: **אילימא ר' יוסי.** מודה בה השתא באיסור כולל דחד מייניהו קדיש א"ר יוסי אחרון חל בבא אחת מיבעיא: **אלא לאו לר"ש.** ומדמודה במליקה ש"מ דהא דפליג בהנך היכא דאיתרמו בכולל הוא דפליג אבל באיסור בת אחת מיחייב תרתי ותיובתא דבר קפרא תיובתא: **שחיטה בזר כשרה.** ואין כאן זרות: **טלטול בעלמא הוא.** ואין כאן (ח) שבות: **אי בהקטרה.** רבי יוסי היכי מיחייב חטאת משום שבת דקס"ד חטאת מיחייב ליה: **האמר ר' יוסי.** בפ"ק הבערה ללאו יצאה: **בשחיטה פרו של כ"ג.** ביום הכפורים דשחיטה אב מלאכה היא ומשום זרות נמי איכא כדברי האומר ביומא בפרק טרף בקלפי (דף מב.) שחיטת פרו בזר פסולה: **אפי' להן הדיוט נמי.** דהא מאן דפסיל ליף טעמא מאהרן ומוקה דכתיב והקריב אהרן (ויקרא טז) וכתיב בסוף הפרשה לחקת עולם וכל היכא דכתיב חוקה עיכובא הוא אלמא אהרן דוקא: הכי גרס' **מידי חטאות קתני או לאוי קתני.** איסורי הוא דקתשיב: **מתני' ומפרישין אותן ג' חדשים.** שלא לחזור לבעליהן שמא מעוברות הן ובניהם ממזרים ובעינן הנחה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו העוברים בבעליהן: **אם היו להנות.** בגמ' [לה.] מפרש: **גמ' שש עשרה חטאות.** לכל אחד ארבע וכן לנשים דעל שניהם הוא אומר ונכרתו הנפשות העושות (ויקרא יח): **ואונס בישראל מישרא שרי.** לבעלה דילפינן (כתובות דף נא:) מוהיא לא נתפשה (ט) הא נתפשה מותרת: **מפרישין אותן שמא מעוברות הן.** ולאחר שלשה חדשים מותרות אע"ג שגדולות הן: ומאן מינה הוחלפו שמע מינה ומאן

ואיסור כולל אתנייה ואליבא דר' שמעון וחזיא לבר קפרא לזר שאכל מליקה ואיידי דדמיא לה ערבה בהדייהו ועיין בה ולא אשכח אלא בבא אחת וסבר מדהא בבא אחת הא נמי בבא אחת ומדהנך לפטור הנך נמי לפטור מיתיבי (ו) זר ששימש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה יש כאן משום זרות ומשום שבת ומשום בעל מום ומשום טומאה דברי רבי יוסי ר"ש אומר אין כאן אלא משום זרות ובעל מום בלבד ואילו מליקה שיירה למאן שיירה אילימא לרבי יוסי השתא ר' יוסי באיסור כולל מיחייב שתים באיסור בת אחת מיבעיא אלא לאו לר' שמעון ובאיסור כולל הוא דפטר אבל באיסור בבא אחת מיחייב תיובתא דבר קפרא תיובתא זר ששימש בשבת במאי אי בשחיטה שחיטה בזר כשרה (ז) ואי בקבלה והולכה (ח) טלטול בעלמא הוא אי בהקטרה (ט) (י) והא"ר יוסי הבערה ללאו יצאתה אמר רב אחא בר יעקב בשחיטת פרו של כהן גדול וכדברי האומר שחיטת פרו של כהן גדול בזר פסולה אי הכי מאי איריא זר אפילו כהן הדיוט נמי שזר אצלו קאמר מתקיף לה רב אשי מידי חטאות קתני או לאוי קתני אלא איסורי בעלמא קא חשיב למאי נפקא מינה (י) לקוברו בין רשעים (יא) גמורים: **מתני'** (יב) שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה הרי אלו חייבין משום אשת איש ואם היו אחין משום אשת אח ואם היו אחיות משום אשה אל אחותה ואם היו נדות משום נדה (יב) ומפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן (יג) ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירים אותן מיד ואם היו כהנות נפסלו (יד) מן התרומה: **גמ'** החליפו מידי (טו) ברשעי עסקינן ותו הא דתני רבי חייא הרי כאן שש עשרה חטאות אי במזיד מי איכא קרבן אמר רב יהודה תני הוחלפו הכי נמי מסתברא דקתני סיפא אם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירין אותן מיד ואי במזיד מי שריא הא לא קשיא (טז) פיתוי קטנה אונס נינהו (יז) ואונס בישראל מישרא שרי אלא דקתני מפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן הא לאו מעוברות שריין ואי במזיד מי שרי אלא לאו שמע מינה הוחלפו שמע מינה ומאן

ואיסור כולל אתנייה ואליבא דר' שמעון וחזיא לבר קפרא לזר שאכל מליקה ואיידי דדמיא לה ערבה בהדייהו ועיין בה ולא אשכח אלא בבא אחת וסבר מדהא בבא אחת הא נמי בבא אחת ומדהנך לפטור הנך נמי לפטור מיתיבי (ו) זר ששימש בשבת ובעל מום ששימש בטומאה יש כאן משום זרות ומשום שבת ומשום בעל מום ומשום טומאה דברי רבי יוסי ר"ש אומר אין כאן אלא משום זרות ובעל מום בלבד ואילו מליקה שיירה למאן שיירה אילימא לרבי יוסי השתא ר' יוסי באיסור כולל מיחייב שתים באיסור בת אחת מיבעיא אלא לאו לר' שמעון ובאיסור כולל הוא דפטר אבל באיסור בבא אחת מיחייב תיובתא דבר קפרא תיובתא זר ששימש בשבת במאי אי בשחיטה שחיטה בזר כשרה (ז) ואי בקבלה והולכה (ח) טלטול בעלמא הוא אי בהקטרה (ט) (י) והא"ר יוסי הבערה ללאו יצאתה אמר רב אחא בר יעקב בשחיטת פרו של כהן גדול וכדברי האומר שחיטת פרו של כהן גדול בזר פסולה אי הכי מאי איריא זר אפילו כהן הדיוט נמי שזר אצלו קאמר מתקיף לה רב אשי מידי חטאות קתני או לאוי קתני אלא איסורי בעלמא קא חשיב למאי נפקא מינה (י) לקוברו בין רשעים (יא) גמורים: **מתני'** (יב) שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה הרי אלו חייבין משום אשת איש ואם היו אחין משום אשת אח ואם היו אחיות משום אשה אל אחותה ואם היו נדות משום נדה (יב) ומפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן (יג) ואם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירים אותן מיד ואם היו כהנות נפסלו (יד) מן התרומה: **גמ'** החליפו מידי (טו) ברשעי עסקינן ותו הא דתני רבי חייא הרי כאן שש עשרה חטאות אי במזיד מי איכא קרבן אמר רב יהודה תני הוחלפו הכי נמי מסתברא דקתני סיפא אם היו קטנות שאינן ראויות לילד מחזירין אותן מיד ואי במזיד מי שריא הא לא קשיא (טז) פיתוי קטנה אונס נינהו (יז) ואונס בישראל מישרא שרי אלא דקתני מפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן הא לאו מעוברות שריין ואי במזיד מי שרי אלא לאו שמע מינה הוחלפו שמע מינה ומאן

שלשה ונתנו קדושין לאביהן שהן קדושי תורה ושפוו הבנות מתוך שלש [לאחר שלש] דפחותות מבנות שלש אין חייבין עליהן לא משום אשת אח ולא משום חיוב (ט) וכשהיו אחר ג' הן עליהן חיובן בבת א' וכשהיו הן לאחר י"ג חייבין ד' חטאות הן:

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"ד מהל' שגגות הלכה ח:

מב ב מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יג סעיף ח:

מג ג מיי' פי"ח מהל' אישות הל' ז סמג לאוין קכא ועשין מה טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף יח:

תוספות ישנים

המצוה. וא"ת מאי טעמא לתיא תנא דתני דקאמר ר' שמעון אינו חייב אלא משום אשת אח ולתיא תנא דתני דר' שמעון אמר אינו חייב אלא משום אחות אשה. לדיבא לאכרא דאתכרא לעיל כאן שנאה מת וכו' דהא לא מיירי כלל באיסור מוסיף ובאיסור כולל אלא באיסור בת אחת. וא"כ בבת אחת היכי נתכר הקושיא. וי"ל לעולם סבר דמחייב על המצוה. ובהא פליגי דחד אמר דאשת אח אחרינא משום דאסירא אף לאחר מיתה משא"כ באחות אשה דהא שריא לאחר מיתה וחד סבר דאחות אשה אחרינא משום דאחות אשה לא הותרה אף בשאין (לה) [לו] בנים ואשת אח הותרה בשאין (לה) [לו] בנים: **באיסור** בת אחת מיבעיא. ואין לומר דלמא באיסור כולל דאיכא תרתי הייט לקבלו בין רשעים חמורים אבל באיסור בת אחת ר"ל חייב גמור דלא מסתבר ליה לחלק. וכן לקמן דקאמר אלמא ר' שמעון באיסור בת אחת מחייב תרתי לא משני תרתי לא דמשני לקובלן בין רשעים חמורים. דלא מיסתבר לר' שמעון הך מילתא דאי לקבלו בין רשעים חמורים אפי' באיסור כולל יהיה כן: מידי חטאות קתני אי לאוי קתני איסורי קתני פ"ב לעולם בקבלה והולכה. ואי פרכת טלטול בעלמא הוא. הא לא קשה מידי דהא לא קתני אלא חייב שתים ואיכא למימר איסורי קתני. ולא נהיגא דהא אין זה איסורא כיון דאינו אלא טלטול דאסור מדרבנן. לכן נראה דקאי אהא דאמרינן לעיל אי בהבערה הא אמר ר' יוסי ללאו יצאתה. ועל זה מקשה מידי חטאות קתני או לאוי קתני איסורי קא חשיב. וא"כ נהי נמי דללאו יצאתה מימא דאיסורא דמדאוריי' הוא:

תוס' חד מקמאי

מתניתין שנים שקדשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה בזה ואת של זה בזה חייבין משום א"א ואם היו אחים חייבים אף משום אשת אח ואם היו אחיות חייבים אף משום אשה אל אחותה. ואם היו נדות חייבין משום נדה וכולן מפרישין אותן ג' חדשים שמא מעוברות הן אוקימ' הוחלפו אבל בהחליפו אפילו אינן מעוברות אסורות שהרי זינתה ברצון ואם היו קטנות אפי' ברצון שרו לגברייהו דקטנה היא ואוקימנא שמתני' כר"מ דאית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת ואקשי' בשלמא כולהו משכחת ליה דשוו אינהו שליח ושוו (עלייהו) [אינהו] שליח ופגעו שליח בשליח אלא נדות היכי משכחת לה אמר רב עמרם אמרי

גליון הש"ס

גמ' בלטלול בעלמא הוא. עיין סוכה דף מב ע"ב תד"ה טלטול: **שם** והאמר ר"י הבערה ללאו יצאתה. עיין יומא' פ"ב דשבת סוף הא' ה דמשני כיון דהוא רוצה בעיכולם כמבשל הוא: **שם** פיתוי קטנה אונס. עי' כתובות ט ע"א תד"ה ואפ"ה:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' מין רשעים גמורים. נ"ב ס"א חמורים: (ב) רש"י ד"ה למאן שיירא כלומר מאן מייניהו: (ג) תוס' ד"ה האמר ר' יוסי וכו' בפ' הנשרפין ולייתרו נמי משום **איסור** אשת איש: (ד) **בא**"ד ר' יוסי אם עבר זקן ונשאה: (ה) **בא**"ד משום דטמא ששימש במיתה:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' ואי בקבלה והולכה טלטול בעלמא הוא. נ"ב עי' שער המלך פ"ז מהלכות לולב סוף הלכה כ"ה ד"ה ומצאתי וכו' יעוש"ה דף לא ע"ד:

מוסף רש"י

הבערה ללאו יצאת. מכלל שאר המלאכות לומר לך שאין בה כרת ומקילה אלא לאו בעלמא (סנהדרין לה: וכעי"ז שם סב. ולעיל ו:) שאין בה כרת ומקילה כשאר מלאכות אלא מה שאמור בה (שבת ע.). **לקוברו בין רשעים גמורים.** שהרשע נקבר אצל רשעים (לעיל לב: עי"ש).

תוס' חד מקמאי (המשך)

בי רב בשופעות מתוך י"ב לאחר י"ב ליחיבוי אינהי ומתוך י"ג לאחר י"ג לחיובי אינהו וכ"ת אם קדשו בתוך י"ג או ביום סוף י"ג קדושי קטן הוא ואין קדושיו קדושין אפי' גט לא צריכה איכא למימר משכחת לה כגון שקדש לסוף י"ג שהיא מקודשת לאחר י"ג ואליבא דר"מ היא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ואית דגרס בשופעת מתוך שלשה לאחר שלשה לחיובי אינהו ומתוך י"ב לאחר י"ב לחיובי אינהי פירוש כגון שהיו גדולים וקדשו בנות קטנות פחותות מבת

ט) נראה דל"ל ולא משום אחות אשה וא"ל ונדה וכשהיו אחר שלש חלו עליהן כולן בבת אחת וכשהיו הן לאחר י"ג חייבין הן ט"ז חטאות.

ומאן האי תנא. דמתני' דלית ליה איסור בין על ידי כולל בין באיסור מוסיף בין על ידי בת אחת כגון אלו שחייבין ארבע חטאות (א) וכשקידש לאומן את רחל תחלה נאסרה על שמעון משום אשת אח ואשת איש והיינו בת אחת וקמחייב ליה תנא דידן אתרוייהו חזר שמעון וקידש לאה מיגו דאסרי ליה הנך קדושין בכולהו שאר אחוותא משום אחות אשה אסרי ליה נמי באשת אחיו משום אחות אשה ואע"ג דאסורה עליה וקיימא והיינו איסור כולל ועדיין רחל זו מותרת לראובן בעלה פירסה נדה מיגו דאיתוסף איסור עלה לגבי בעלה משום נדה איתוסף בה נמי איסור לגבי שמעון הרי איסור מוסיף: **ארבע חטאות.** משום טומאה לאוכל קדשים בטומאת הגוף בכרת ומשום חלב ומשום נותר ומשום יוה"כ ואשם מעילות דאפילו כהן לגבי אימוריה זר הוא: **אם היתה שבת בו.** אבל משום יוה"כ לא הוי מחייב אהוצאה דקסבר אין עירוב והוצאה ליוה"כ והכי מפרש בכריתות (ב). אלמא אית ליה לרבי מאיר כולהו דהא הכא משמעותה בהמה זו היא חולין נאסרה חלבה באכילה ומותר בהנאה הוקדשה מיגו דאתוסף איסור הנאה על החלב משום [קדשים] איתוסף ביה נמי איסור אכילה משום זרות ואע"ג דאסור וקאי באכילה הוא ליה נותר מיגו דאיתוסף איסור למזבח משום נותר איתוסף נמי לכהן משום נותר הרי הנך תרי משום איסור מוסיף נטמא זה שעד עכשיו היה מותר בחתיכות בשר קדש ועכשיו נאסר בהן מיגו דמיתסר בשאר חתיכות משום טומאה נאסר נמי בזו משום טומאה והיינו איסור כולל ה"ל יוה"כ מיגו דמיתסר בחולין משום יוה"כ אסור נמי בקדשים משום יוה"כ והיינו נמי איסור כולל ומדמחייב ליה רבי מאיר משום הוצאת שבת אלמא אית ליה איסור בת אחת חייל דכשקידש היום חלו עליו איסור אכילה יוה"כ ואיסור שבת: **ור"מ אליבא דמאן.** כלומר נהי דסבר רבי מאיר איהו כה"ג איסור חל על איסור מיהו היכא דקא מתכוין לדבר מצוה ליגא אשה כמאן מרבותיו סבירא ליה לרבי מאיר בטעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה אי אליבא דר' יהושע האמר פטור במס' שבת בפרק ר' אליעזר דמילה (דף קלז.) דתניא התם בגמ' מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בא' בשבת ושכח ומל את של אחד בשבת בשבת דהיינו נמי טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה שעדיין לא הגיע זמנו פוטר ר' יהושע: **דזמנו בהול.** שהיה טרוד למול את של שבת כדי שלא יעבור זמנו: **אבל הכא.** גבי נשואין אין זמנו בהול. דאין זמן קבוע למצוה וה"ל למידק: **תרומה בערב הפסח זמנו בהול.** שלא תשרף: **ואיבעיא לימא.** כולה מתני' לאו ר' מאיר היא אלא אפילו לר"ש דמיקל הכא מודי וכגון דחלו כולהו בבת אחת: **דשוו אינהו.** שני האחין שניהן אחד להוליך את הקדושין לשתי אחיות והן עשו שליח אחד לקבל קדושין: **ופגע שליח בשליח.** וחלו יחד זה על זה וזה על זה איסור אשת איש ואיסור אשת אח ואחות אשה: **אלא נדות היכי מצי משכחת לה.** בב"א עם קדושין אי קדושין קדמו לנדות זה הרי אשת איש ואחות אשה ואשת אח קדמו ותו לא אתי נדות וחייל ואי נדות קדים תו לא אתי איסור אחריונא וחייל: **אמר רב עמרם אמרי בי רב.** משכחת לה ט"ז חטאות באיסור בת אחת בשופעות מתוך י"ג שנה לגידת הבעלים לאחר י"ג: **נאיחיובי אינהו.** כלומר טעם זה כדי לחייב הזכרים שחלו כולן עליהן בב"א דבהך יומא אתו לכלל עונשין: **ומתוך י"ב לאחר י"ב נאיחיובי אינהו.** שהאשה באה לכלל עונשין בת י"ב שנה ויום אחד והזכר לי"ג ויום אחד ומשכחת לה שנולדו הזכרים באחד בתשרי והנקבות באחד בתשרי לשנה הבאה ויום אחד מישלם י"ב לנקבות שהן ז' לזכרים ומסרו קדושין שיחולו ליום המחרת כשהן נעשין גדולים ליום אחד בשנת י"ג בעינן לנקבות ויום אחד בשנת י"ד לזכרים והתחילו שופעות בסוף י"ב ללידה עד למחר ואע"ג שהנדות קדם לא היו הן אסורות לאלו לפי שאינן בכלל מצות ולא אלו אסורים בהן לפי שאינן בני מצות ונמצאו הקדושין ואיסור עונש נדות חל עליהם כשחשבה ר"ה של י"ג לנקבות שהיא שנת י"ד לזכרים שהקדושין והנדות קדמו לגדלותן ותלוין ועומדין לחול כשיגדלו ובשעה אחת חלו כולן. ולהכי נקט שופעות דאי אפשר לומנא פריסת נדה ותפיסת קדושין בשעה אחת אא"כ קדמו שעה אחת בקטנותן: **תלתין וחריסין הויין.** דהא מתניתין כר' אליעזר אוקמינן לעיל ושמעינן ליה דאמר חייב על כל ביאה וביאה לקמן (דף לב.): **על כל כח וכח.** של ביאה לקמן בפרק האשה (דף לב.) והתם הכי תניא בא עליה חזר ובא עליה חייב על כל אחת דברי רבי אליעזר וכיון דשמעינן ליה לרבי אליעזר דמחייב אשתי ביאות בהעלם אחת על כרחך שמעת ליה נמי בביאה אחת כמה חיובין דכל כח וכח הנאה של ביאה בפני עצמה היא ולרבנן הוא דלא מיחייב אלא אחת משום דכולן בהעלם אחת הן ובשתי ביאות נמי לא הוו מיחייבי אלא חדא אבל אי הוה ידיעה בין כח לכח הוה מיחייב אכל חד וחד כדתנן בשבועות (דף יד.): וכמסכת (ב) הוריות (ג) (דף ו) היה משמש עם הטהורה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד חייב שיליאתו הנאה לו כביאתו ולר' אליעזר דאמר ביאות מחלקות אית ליה נמי כוחות מחלקין ומתני' כרבי אליעזר אוקימנא לעיל והיכי תני רבי חייא שם עשרה ותו לא: והא

ומאן האי תנא דאית ליה [א]איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת אמר רב יהודה אמר רב ר"מ היא [ב]דתניא [ג]יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד טמא שאכל חלב והוא נותר מן מוקדשין ביוה"כ ר' מאיר אומר אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב אמרו לו אינו מן השם ור"מ אליבא דמאן אי אליבא דרבי יהושע האמר [ד]טעה בדבר מצוה פטור אלא אליבא דרבי אליעזר איבעית אימא לעולם אליבא דרבי יהושע כי קאמר רבי יהושע טעה בדבר מצוה פטור הנ"מ גבי תינוקות [ה]דזמנו בהול אבל האי כיון דאין זמנו בהול לא והרי תרומה דאין זמנו בהול וקפטר דתנן [ו]הה אוכל בתרומה ונודע שהוא בן גרושה או בן חלוצה רבי אליעזר מחייב קרן וחומש ורבי יהושע פוטר [ז]הא איתמר עלה אמר רב ביבי בר אביי הכא בתרומה בערב הפסח עסקינן דזמנה בהול ואי בעית אימא באיסור בת אחת ואליבא דר' שמעון בשלמא [ח]כולהו משכחת להו דשוינהו שליח ושוו אינהו שליח ופגע שליח בשליח אלא נדות היכי משכחת לה אמר רב עמרם אמר רב בשופעות מתוך י"ג לאחר שלשה עשר לאחיובי אינהו מתוך י"ג שנים עשר לאחר שנים עשר לחיובי אינהי: מפרישים אותן: והא אין אשה מתעברת בביאה ראשונה אמר ר"נ אמר רבה בר אבוה שבעלו ושנו [א] ואלא הא דתנא ר' חייא הרי כאן ט"ז חטאות תלתין ותרתין הויין וליטעמיך לר' אליעזר דמחייב על כל כח וכח טובא הויין אלא דבכח ראשון קחשיב ה"נ דביאה ראשונה קחשיב א"ל רבא לרב נחמן והא

אם היתה שבת והוציאו בו'. בפרק אמרו לו (כריתות דף יד.) רלה לדקדק מכאן דאין עירוב והוצאה ליום הכפורים מדאיצטריך למנקט אם היתה שבת כו' דהוה ליה למיתני ואם הוציאו חייב ומסיק דיש עירוב והוצאה ליוה"כ ולאפושי חיובי נקט שבת וחייב משום שבת ויוה"כ וא"ת והיכי משיב רבי מאיר מיובי הוצאה בהדי חיובי דאכילה מה ענין זה אצל זה דכמו כן היה יכול לומר אם עשה מלאכה בשבת חייב ואר"י משום דבשעת בליעה אתי נמי חיוב הוצאה אע"ג דאכילה לא נח משום דבליעתן זו היא הנחתן כדאמר רבא בפרק המוציא יין (שבת דף פ.) הוצא ב' אותיות וכתבן כשהוא מהלך חייב דכתיבתן זו היא הנחתן (ט):

והוציאו בפיו חייב. והא דאמר בהמלגיא (שם דף לב.) המוציא בפיו ובמרפקו פטור שלא הוצא בדרך המוצאים במידי דבר אכילה הוי שפיר דרך הוצאה בכך פי' הקונטרס דאיכא הכא איסור איסור אכילת בשר קדשים היום חל עליו איסור אכילת יוה"כ ואיסור הוצאת שבת וקשיא לרבינו יצחק דמה ענין זה לאיסור חל על איסור דאפילו למ"ד אין איסור חל על איסור אפילו בבת אחת הכא חל לגולי עלמא אפילו בזה אחר זה ואפי' יעשה אכילה והוצאה בזה אחר זה ואפילו חלו שבת ויום הכפורים בזה אחר זה שבשביל איסור מלאכת שבת אם הוא תחלה לא יתנע איסור אכילת יום הכפורים לחול אחריו שעדיין לא נאסר זה מחמת השבת וכן איפכא ואמר רבי יצחק דאיסור בבת אחת היינו איסור הוצאה דשבת ואיסור הוצאה דיוה"כ כדפרישית דנקט שבת לאפושי חיובי: **טעה בדבר מצוה פטור.** וא"ת והא בפסחים בפרק אלו דברים (דף עב. ושם) מוקי רבי מאיר פלוגתייהו בשתי תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול באחד בשבת דפטר ר' יהושע כשקדם ומל של אחד בשבת בשבת אע"ג דלא עשה מצוה משום דנתנה שבת לדחות אצל תינוק אחד אבל בשתי תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול בע"ש וקדם ומל של שבת בע"ש ושל ע"ש מל בשבת חייב אע"ג דעשה מצוה משום דלא נתנה לדחות וה"נ גבי שתי נשים לחייב דלא ניתנה ערוה לדחות וי"ל דהתם לא בדחיה תליא מילתא אלא משום דטריד בתינוק שיש לו למול בשבת וטועה בו וה"נ הרי טועה באשתו: **בערב הפסח בו'.** המ"ל משום דאכילת תרומה איקרי עבודה וטעמא דרבי יהושע משום דכתיב (ג) ופועל ידיו תרלה אפילו חגלים כדאמר פרק אלו דברים (פסחים דף עב: ושם): **באיסור בת אחת ואליבא דרבי שמעון.** כרבי יהושע דרבי שמעון אית ליה בפרק אלו דברים (שם) דלרבי יהושע טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה חייב: **מתוך שלשה עשר לאחר שלשה עשר לאיחיובי אינהו.** כן גירסת הקונטרס וקשה דלא הוי בבת אחת דנדות חל

מסורת הש"ס

(א) [ל"ל דתנן], (ב) שבת קב. שבועות כד: כריתות יג.; (ג) תרומות פ"ח מ"ז פסחים עב: מכות יא.; (ד) [פסחים עב:], (ה) [עי' תוספות ב"מ עא: ד"ה כגון], (ו) [דף יד.], (ז) [ליתא שם] וע"ש פ"ב מ"ה בפי' המשניות להרמב"ם, (ח) [עי' תוספות כריתות יד. ד"ה אם ותוספות שבת יא. ד"ה לא יעמוד ותוס' ערובין כ. ד"ה לא],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ומאן וכו' דכשקידש לאומן: (ב) ד"ח על כל כח וכו' ומסכת כריתות היה משמש: (ג) תוספות ד"ה בערב וכו' משום דכתיב ברך ה' חילו ופועל ידיו:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (ולא הא כו' עד דביאה לאשונה קחשיב) תא"מ:

תוספות ישנים

ומאן האי תנא דלית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת מ"ר יהודה אמר רב ר"מ היא. ה"נ הוי מני לימר רבי יוסי היא דלית ליה איסור כולל וכ"ש דלית ליה איסור מוסיף ואיסור בת אחת אלא נקט רבי מאיר משום דלית ליה בהדיא כל הני יחד כולל ומוסיף ובת אחת:

מד א מיי' פ"ד מהל' שגגות הלכה ח:

מה ב מיי' פ"ו מ שם הלכה ד:

מו ג ד מיי' שם פ"ב הלכה ח:

מז ה מיי' פ"י מהל' תרומות הלכה יב:

מוסף רש"י

יש אוכל אכילה אחת. זית אחד (שבת קב.). **וחייב עליה ארבע חטאות ואשם אחד.** חייב משום חלב ומשום נותר ומשום יום הכפורים ומשום טמא שאכל את הקדש, הרי ארבע חטאות ואשם אחד מעילה, ואפילו הוא כהן, גבי חלב דקדש מועל הוא, דאמר מר כל חלב לה' לרבות אימורי קדשים קלים למעילה, והנהו כולהו איסור חל על איסור ניהו, או על ידי כולל או על ידי מוסיף, שהרי משנולדה הבהמה נאסר חלבה, אקדשה מיגו דחל איסור מוקדשים אבשר ועור חל נמי אחלב, הרי כולל, הוה ליה נותר, מיגו דאיתוסף בה איסור לגבי מזבח על מחיכה זו משום נותר איתוסף נמי לגבי גברא משום נותר, הרי מוסיף, איטמא גברא, מיגו דאיתסר הלי גברא בקדשים הנאכלים משום טומאה, איתסר נמי בהאי חלב משום טומאה, הרי כולל, הוה ליה יוה"כ מיגו דאיתסר אף בחולין משום יוה"כ, איתסר נמי בהאי משום יוה"כ (שבועות כד:). בן גרושה. כהן חלל, זר גמור הוא דכתיב בכהן הנושא גרושה לא יחלל זרעו, שממלא מדין כהונה (פסחים עב:). **רבי אליעזר מחייב קרן וחומש.** שהרי אכלה שוגג, ור' יהושע פוטר. שטעה בדבר מצוה (פסחים עב:).

חל עליו תחלה שאין יכול לקדש ולא לעשות שליח עד שיגדיל דאין מעשה קטן כלום ואר"ת דבכל ספרים קדמונים כן (ה) אבל בספר בשר על גבי גחלים גרס בשופעות מתוך ג' לאחיוני אינהו דלאחר ג' שנים ויום אחד חזיא לביאה ואתו כולהו איסורי וחיילי ומתוך י"ב לאחר י"ב לאיתיוני אינהו ואם בעלו כשכולן בגדלות איכא ט"ז חטאות ודין לגירסת הקונטרס ודין לגירסא זו שופעות נאו דוקא אלא שראתה ולא טבלה בינתים ולגירסת ר"ת שראתה בתוך ג' ולא טבלה עד לאחר י"ב: **ולא** כמעשה ער ואונן דאילו התם שלא בדרכה. משמע דאסור לשמש שלא כדרכה ותימה דבפ"ב דנדרים (דף כ:) אמר ההיא דאתיא לקמיה דרבי ואמרה ליה שולחן ערכתי לו והפכו אמר לה בתי התורה התירתך לו ומסיק דהלכתא הכי והפכו היינו שלא כדרכה לפי שמלטערת בכך שגא' (בראשית לד) ויבא אותה ויענה שעינה אותה שלא כדרכה וכן אם תענה את בנותי (שם לא) שלא כדרכן דאי הפכו היא למעלה והוא למטה לא היתה קובלת על כך וכן בפ' אלו מציאות (סנהדרין דף נח:) אמר עובד כוכבים הבא על אשתו שלא כדרכה חייב מיתה ופריך מי איכא מידי דישראל לא מיחייב ועובד כוכבי' מיחייב (ג) והיינו האי לא מחייב היינו דבישראל שרי דאי איכא איסור בישראל ניחא דמחייב בעובד כוכבים מיתה דאזהרתן זו היא מיתתן כמו בגזל ואבר דבריס ואר"י דהתם מיירי בלא הוצאת זרע דשרי דכיון דליכא השחתת זרע לא הוי כמעשה ער ואונן עוד אמר ר"י דלא חשוב כמעשה ער ואונן אלא כשמתכוין להשחית זרע ורגיל לעשות כן תמיד אבל באקראי בעלמא ומתאוה לבא על אשתו שלא כדרכה שרי כדאמרי' בנדרים (דף כ:) כל מה שאדם רוצה לעשות באשתו יעשה משל לבשר הבא מן הטבח ודג מן הנהר רצה אוכלו אי רצה אוכלו מבושל רצה שלוק: **התורה** חסה על תכשיטי כלה. אלא יפול שרק מעל פניה אע"ג דמיד שתעמוד תפלוט ותלטרך לטבול מ"מ נימא שהתורה חסה כל זמן שלא תעמוד או שתתן מוך קודם שתעמוד כדי שלא תפלוט: **דעתאי** עלך הואי. אמר רבינו תם משום ההיא עובדא דפ"ק דב"ב (דף יב:) דאמרה בת רב חסדא תרווייהו קבעינא והיתה מצפה שתתקיים נבואתה לפי שהיה לרבא אשה אחרת אינה מצפה לו: **אמר** שמואל וכולן צריכות בו'. אבל נשים דתנן בהחולץ (לקמן דף מא.) ובברייתא התם בגמר' (דף מב:) קאי: **אבל** קטנה בת ישראל צריכה להמתין. דגזרינן זנות דקטנה בת ישראל אטו גדולה אבל בגיורת קטנה לא שייך למגזר אטו גיורת גדולה דגדולה גופה כיון דדעתה לאיגיורי מינטרא נפשה כדאמר לקמן ולא אסירא אלא אטו בת ישראל וא"ת ושמואל דאמר כמאן בשלמא בקטנה בת ישראל סבר לה כר"מ דגזר בהחולץ (שם דף מב:) בברייתא דרדופה קטנה בנישואין אטו גדולה וקסבר שמואל דה"ה זנות אלא בגיורת כמאן סבר לה אי כר' יהודה אפילו גיורת קטנה לגזור כדתניא בסמוך הגיורת והשפחה כו' יתירות על בנות שלש שנים צריכות להמתין שלשה חדשים דברי ר"י ואע"פ דהכא ברוב ספרים לא גרסי' יתירות על בנות שלש שנים בפרק אלו נערות (כתובות דף לו.) גרסינן לה בכל הספרים ואי כרבי יוסי אפילו גדולה נמי תשתרי דר' יוסי שרי אפילו בגיורת גדולה לינשא מיד דהא בלידך לישנא דשמואל דשרי גדולה אמרי' הוא דאמר כרבי יוסי ועוד דסברת שמואל הפוכה מדר' יהודה דהא בברייתא דרדופה לא גזר ר"י בקטנה בת ישראל אפילו בנישואין ובגיורת גזר אפילו בקטנה כדקתני יתירות על בנות ג' ושמואל איפכא דבקטנה בת ישראל גזר ובגיורת לא גזר ומיהו לספרים דגרסי בברייתא דרדופה רבי יוסי ולא רבי יהודה אתי שפיר ולקמן[ד] נמי נפרש בע"ה ואר"י דל"ג בשמעתין יתירות ובתוספתא ליתיה ובגדולה דוקא אסר ר"י אבל בקטנה שרי ושמואל כרבי יהודה סבירא ליה בגיורת:

נתן לה גט צריכה להמתין. הקשה ה"ר משה כהן הא אמרה שמואל חדא זימנא בפרק אע"פ (כתובות דף ס: ושם) דפסיק שמואל הלכה כרבי מאיר בגזירותיו אבריתא דרדופה ואר"י דעיקר מילתיה דשמואל לא איצטריך הכא אלא משום ממאנת ועיקר מילתיה דשמואל דהכא בסוף אלמנה בכתובות (דף ק: ושם) והא דפריך עלה התם כולהו תנינא ומשני צריכה להמתין שלשה חדשים איצטריך ליה דלא תנן הכי פירושו דין דשלשה חדשים איצטריך ליה אבל היא גופה לא איצטריך אלא משום ממאנת דאין צריכה להמתין כדפרישית:

מוך

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה יח סמג לאוין קכו טור ש"ע אה"ע סימן כג סעיף א:

מט ב מיי' פ"ה מהל' מאכלות אסורות הלכה ט:

נ ג מיי' שם הלכה י:

נא ד מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה כב סמג עשין ג טור ש"ע אה"ע סימן יג סעיף ו:

נב ה מיי' שם והלכה כ טוש"ע אה"ע שם סעיף א:

תוס' חד מקמאי

אמר רב נחמן אמר שמואל כל שנשתהה עשר שנים אחר בעלה ונשאת שוב אין נתעברת. ולא אמרן אלא שאין דעתה להנשא אבל דעתה להנשא מתעברת:

מוסף רש"י

מיאנה בו אינה צריכה להמתין שלשה חדשים. לאחר מיאונה, דעקרמיניהו לנשואין ואינה בכלל שאר מקנות שגזרו חכמים לכל שאר הנשואות שצריכות להמתין אחר יציאתן מבעליהן ג' חדשים (כתובות ק:). נתן לה גט צריכה להמתין שלשה חדשים. ואע"ג דליכא לספוקי קטנה במעוברת, לא חילקו חכמים בתקנתן בנשואות (שם).

מסורת הש"ס

ה) [עי' תוס' סוטה כד. ד"ה שליטא], ג) [כתובות ק:], ג) [לקמן נה:], ד) [דף מב: ד"ה רבי יוסי],

---

תורה אור השלם

1. וַיַּרְע אוֹנָן כִּי לֹא לוֹ יִהְיֶה הַזֶּרַע וְהָיָה אִם בָּא אֶל אֵשֶׁת אָחִיו וְשִׁחֵת אַרְצָה לְבִלְתִּי נָתֵן זֶרַע לְאָחִיו: בראשית לח ט

2. וַיַּרְע בְּעֵינֵי יְיָ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיָּמֶת גַּם אֹתוֹ:

בראשית לח י

3. וְאִשָּׁה אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְזָרֵעַ בְּמֵים וְטָמְאוּ עַד הָעָרֶב: ויקרא טו יח

גליון הש"ס

גמ' והא תמר. עיין פי' רש"י בתומס בראשית יט לז וכרא"ס שם בשם מדרש רבה: שם באצבע מיעבה. עיין לקמן עו ע"א תד"ה שלא רצה: שם אבל דעתה להנשא. עיין כתובות דף סב ע"ב ברש"י ד"ה מיעקרת:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה (בע"א) מתוך וכו' דבכל ספרים קדמונים כן אבל בספר. נ"ב ס"א ובן בספר כו': (ב) ד"ה ולא וכו' ועובד כוכבים מיחייב ועל כרחך האי לא מיחייב:

ו והא תמר בביאה ראשונה איעברא א"ל תמר ז באצבע מעכה דאמר רבי יצחק כל מועכות של בית רבי תמר שמן ולמה נקרא שמן תמר ע"ש תמר שמעכה באצבעה והא הוו ער ואונן ער ואונן שמשו שלא כדרכן מיתיבי כל עשרים וארבעה חדש דש מבפנים וזורה מבחוץ דברי ר' אליעזר א"ל [8]הללו אינו אלא כמעשה ער ואונן כמעשה ער ואונן ולא כמעשה ער ואונן כמעשה ער ואונן דכתיב [1]והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה ולא כמעשה ער ואונן דאילו התם שלא כדרכה והכא כדרכה בשלמא אונן דכתיב ביה ושחת ארצה אלא ער מנלן אמר רב נחמן בר יצחק דכתיב [2]וימת גם אותו אף הוא באותו מיתה מת בשלמא אונן משום לא לו יהיה הזרע אלא ער מ"ט עבד הכי כדי שלא תתעבר ויכחיש יפיה ת"ר [3]אותה פרט לכלה דברי רבי יהודה וחכ"א [ב]פרט לשלא בדרכה אמר ליה הון בריה דרב נחמן לרב נחמן לימא קא סבר רבי יהודה התורה חסה על תכשיטי כלה אמר ליה לפי שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה במאי קמיפלגי רבנן סברי שכבת זרע פרט [ג]להעראה אותה פרט לשלא כדרכה ורבי יהודה סבר שלא כדרכה והעראה משכבת זרע נפקא אותה פרט לכלה כי אתא [ה]רבין א"ר יוחנן כל ששהתה אחר בעלה עשר שנים ונשאת שוב אינה יולדת אמר רב נחמן לא שנו אלא שאין דעתה להנשא [9]אבל דעתה להנשא מתעברת אמר ליה רבא לבת רב חסדא קא מרנני רבנן אבתריך אמרה ליה אנא דעתאי עלך הואי ההיא דאתיא לקמיה דרב יוסף אמרה לו ר' אנא שהיתי אחר בעלי עשר שנים וילדתי א"ל בתי אל תוציאי לעז על דברי חכמים אמרה ליה לנכרי נבעלתי אמר שמואל וכולן צריכות להמתין שלשה חדשים חוץ מגיורת ומשוחררת קטנה אבל קטנה בת ישראל צריכה להמתין ג' חדשים ובמאי אי במיאון והאמר שמואל דלא בעיא ואי בגט האמרה שמואל חדא זימנא דאמר שמואל [ג]ד[מיאנה בו אינה צריכה להמתין שלשה חדשים [ה]נתן לה גט צריכה להמתין שלשה חדשים אלא בזנות

והא תמר ביאה ראשונה איעברא בזנות שלא כדרכן שמשו: **נאצבע מיעכה.** קודם ביאה ופתחה פתוח והוו ליה כב' ביאות: **כל מועכות של בית רבי.** המשירות בתוליהן באצבעותיהן תמר שמן: **לא כ"ד חדש.** שתינוק יונק: **דש מבפנים וזורה מבחוץ.** כדי שלא תתעבר ותגמול את בנה וימות: **אלא כמעשה ער ואונן.** אלמא תמר פתח פתוח היה לה: **אותה.** ואשה (כי) [אשר] יבעל איש אותה שכבת זרע ורחלו במים. אותה מיעוטא הוא: **פרט לכלה.** דלא בעיא טבילה משום טומאת ביאה ראשונה כדמפרש טעמא לקמן: **הון.** שם חכם: **על הכשיטי כלה.** כחל ושרק שנותנת על פניה ואם תטבול יעבירום המים: **לפי שאין אשה מתעברת מביאה ראשונה.** ולא שכבת זרע קיימן ביה דאין ראוי להזריע ומיהו מיעוטא משכבת זרע לא נפקא הואיל והאי מקום ראוי להזריע הוא בביאה שניה ומשום נוגע בשכבת זרע נמי לא מיטמיא דטומאת בית הסתרים לא מטמאה אלא שגזרת הכתוב היא בביאה וכן הוא במסכת נדה (דף מא.): **להעראה.** שלא הזריע אי למ"ד נשיקה אי למ"ד הכנסת עטרה[ג]: **שלא כדרכה והעראה מש"ז נפקא.** שלא כדרכה אינו מקום זרע הערואה לאו שכבת זרע הוא דאין כאן זרע הלכך תרוייהו משכבת זרע מימעטי: **נבא רב חסדא.** אשתו דרבא: **אנאריך.** שהית עשר שנים אחר בעליך הראשון ורמי בר חמא הוה: **אמר שמואל וכולן.** הנשים שנבעלו: **צריכות להמתין.** מלהנשא שלשה חדשים אחר ביאתן חוץ מגיורת ומשוחררת קטנה ואע"ג דסתם עובד כוכבים ושפחה זונות הן לא גזרו רבנן בקטנה להמתין אחר טבילת גיורת ומשוחררת כלום. ומדקאמר שמואל חוץ מגיורת קטנה מכלל דכולן דקאמר אקטנות נמי קאי דקטנה בת ישראל צריכה להמתין ואע"ג דלאו בת בנים היא ואין כאן הבחנה בין זרעו של ראשון לזרעו של שני גזור בה רבנן משום גדולה: **ובמאי.** נפקא מבעלה קמא: **אי במיאון האמר שמואל דלא בעיא.** אמתוני דליכא למיגזר משום גדולה דאין גדולה יולאת במיאון:

וגזרו

וגזרו

---

[1] ויבא אונן אל אשת אחיו ויתן זרע ארצה לבלתי נתן זרע לאחיו: [2] וגם אותו המת בחטאו אשר חטא: [3] ואשה אשר ישכב איש אתה שכבת זרע וזרעו במים וטמאו עד הערב:

[ב] [ע' תוס' סוטה כד. ד"ה שליטא], [ג] [כתובות ק:], [ד] [לקמן נה:], [ה] [דף מב: ד"ה רבי יוסי],

[ד] [ע' תוס' סוטה כד. ד"ה שליטא], [ג] [כתובות ק:], [ד] [לקמן נה:], [ה] [דף מב: ד"ה רבי יוסי],

וגזרו רבנן קטנה וכו'. וגבי גיורת קטנה לא גזור משום דלא שכיחא: **מכלל דהואי.** בתמיה. וכי מעשה כזה אירע בימי חכמים והא שניס שקידשו קתני ולא תני מעשה: **אלא דהוראת שעה היתה.** (ה) ולא היתה דלא גזרינן בה מ"ט חילוף לא שכיח: **חוץ מגיורת ומשוחררת גדולה.** מדקתני בהאי חוץ גדולה מכלל דצריכות להמתין דקאמר בגדולות קמיירי: **גיורת ומשוחררת גדולה דשכיחא בהו זנות לגזור.** שימתינו כדי להבחין בין זרע שנזרע שלא בקדושה לזרע שנזרע בקדושה: **הוא דאמר רבי יוסי.** דלא גזר כדמפרש טעמא דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר. ומיהו בישראלית גזר שמואל זנות אטו נשואין שמתעברת ולא סבר כר' יוסי דלא גזר בהו כדאמר לקמן באושה ומפותה אבל בגיורת לא גזור זנות שבנכרית משום נשואין דבנכרית דאפילו גיורת נשואה כיון דדעתה לאיגיורי מתהפכת נמי כדי להבחין בין זרע קדושה לזרע שלא בקדושה כדלקמן: **מנטרא נפשה.** וממטיא מוך בהדה ומזומן לה: **אלא יולאה בשן ועין.** דלא הות ידעת מעיקרא דעתידה להשתחרר לא מיטרחא ומזדהרא לאתויי מוך בהדה: **אנוסה ומפותה.** ישראלית והרי אונס ממילא הוא ואין לה מוך: **מהפכת.** ואף יולאה בשן ועין נמי ליכא השתא למפרך דכיון דהיפוך קל הוא לה ואין בו טורח מתהפכת היא דכל אשה מזנה אינה רוצה להתעבר: **להנות.** בנות כהנים: **ישראלים לא.** בתמיה. הואיל ואשת כהן היא אפילו בת ישראל נמי אסורה לבעלה כהן: **נשי כהנים.** אם בעליהן כהנים נפסלו להן דאשת כהן שנאנסה אסורה לבעלה: **נשי ישראלים לא.** בתמיה. וכי אם בעליהם של אלו ישראלים מי לא מיפסלו נמי לכהונה שאם ימותו אלו לא יגשו לכהנים: **והאמר רב עמרם בו' ואנהרינהו לעיינין ממתניתין.** כלומר הביא לנו ראיה ממשנתנו. ואותה משנה לקמן בהבא על יבמתו (דף נו.): **אשת ישראל שנאנסה אף על פי שמותרת לבעלה.** מוהיא לא נתפשה (במדבר ה) הא נתפשה מותרת אפ"ה פסולה לכהונה אם ימות בעלה: **אם היו כהנות.** בנות כהנים ואפילו נשואות לישראל דלא מהני האי זנות לאסרן לבעליהן: **נפסלו מתרומה דבי נשייהו.** שאם ימות בעלה וזרע אין לה אינה שבה אל בית אביה כנעוריה דפסיל לה האי זנות כדתניא לקמן באלמנה לכהן גדול (דף סח.) כהנת לויה וישראלית שבא עליה גר עמוני כו' וליף טעמא מוכח כהן כי תהיה לאיש זר[1] כיון שנבעלה לפסול לה פסלה ואע"ג דמותבינן ואימא נבעלה לפסול חייבי כריתות ומשנינן כי תהיה כתיב הנך דאית בהו הוייה אלמנה זנות דחייבי כריתות לא פסיל מאכילת תרומה הא הדר מייתינא התם קרא אחרינא כי תהיה אלמנה וגרושה[2] למעוטי כותי ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה והתהוה קרא נמי נפקא לן חייבי כריתות דהא אין לו אלמנות וגירושין בה ומעיקרא פריכינן הכי ואימא חייבי כריתות ולא חייבי לאוין:

הדרן עלך ארבעה אחין

גיורת ומשוחררת דשביחא לגזור. פירוש לגזור שיהיו צריכות להמתין ולא לגזור אטו בת ישראל קאמר דמהא לא הוה משני מידי: **אשה** מזנה מתהפכת. וכן גיורת ומשוחררת כיון דדעתה לאיגיורי אבל יולאה בשן ועין מודה בה רבי יוסי: **כהנות אין ישראלית לא.** ובכתובות (דף נא.) גבי הא דתנן ובכהנת אהדרינתיך למדינתיך לא דייק הכי אלא דוקא הכא משום דכי משני אימא נשי כהנים אכתי אית ליה פירכא אחריתי נשי כהנים אין נשי ישראלים לא: **אע"פ** שמותרת **לבעלה פסולה לכהונה.** פי' בקונט' טעמא דשמעתין משום ובת כהן כי תהיה לאיש זר ולר"י נראה דמבת איש כהן לא שמעינן אשת איש וכל חייבי כריתות הנאסרות ע"י קדושין משום דלא הוי זר אלא מעיקרא והכי משמע בהבא על יבמתו (לקמן דף נו:) דקאמר רבא אשת כהן שנאנסה ובא עליה לוקה משום זונה ומשום טומאה ואי מבת כהן כי תהיה לאיש זר שמעינן נמי אשת איש א"כ יהא לוקה נמי מהאי קרא דלכהונה נמי אסורות מק"ו דלקמן בפרק אלמנה (דף סח: וש"ס) דלא משיב לה התם אזהרה מן הדין אלא גילוי מלתא בעלמא הוא וה"ל משמע כן קלת מדקאמר אף על פי שמותרת לבעלה פסולה לכהונה ואי פסולה מקרא דבת כהן פשיטא דאין לחלק בין אונס לרצון ואי היא גופה אתא לאשמועינן דשייך קרא דבת כהן בחייבי כריתות דע"י קדושין כיון דשייך בהו ממזרות אע"ג דלא הוי זר אלא מעיקרא אם כן לישמעינן הכי בהדיא וממילא ידענו דלא שייך בהאי קרא לפלוגי בין אונס לרצון באשת איש טפי מבשאר פסולי כהונה אלא (ג) לר"י נראה דפסולה מן הכהונה מטעם טומאה וזונה כדאמר בהבא על יבמתו (לקמן דף נו: וש"ס) ולישנא דאמר התם דכל באונס לא מיקריא זונה פסולה לכהונה משום טומאה גרידא ומיהו קשה לר"י (ד) כיון דלא כתיב טומאה אאשת ישראל שנבעלה באונס דכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת אם כן אמאי פסולה לכהונה דבכלל איסור טומאה הוי בעל ובועל ותרומה וגם כהונה וכי שרי לבעלה תשתרי נמי לכהונה ואמר ר"י דההוא קרא דלא נתפשה לא מיירי אלא בטומאה דבעל גרידא דנטמאה קמא אית לן לאוקמי לבעל ולענין בעל שרי אונס בישראל אבל ונטמאה בתרא דנפקא לן מינה איסור תרומה וכהונה לא מפליג בה בין אונס לרצון בין אשת כהן לאשת ישראל ויש לאסור בכל ענין דכיון דאשכחן באשת כהן דאפילו באונס אסורה אין לנו לחלק בין אונס לרצון לענין תרומה וכהונה אפילו באשת ישראל ומיהו גבי בועל אע"ג דלא כתיב ביה לא נתפשה יש לחלק בין אונס לרצון באשת ישראל דסברא הוא דלא נאסרה על הבועל אלא כשנאסרה על הבעל ולפי פר"י אין פסולה זונה לתרומה מקרא דבת כהן אלא שמא מטעם דכלליה קרא בהדי חללה פסולה לתרומה כמו חללה ובפרק החולץ (לקמן דף מד: ד"ה הכא) כתב ר"י מזה: הדרן עלך ארבעה אחין

חוץ מגיורת ושפחה משוחררת גדולה. והא דתניא בהחולץ (לקמן דף מב.) לפיכך גר וגיורת צריכין להמתין שלשה חדשים כר' יהודה אתיא דחייס שמא לא נתהפכה יפה יפה א"נ אפילו כרבי יוסי וה"ק לפיכך גר וגיורת צריכין להמתין אם ידוע שנבעלה ולא נתהפכה ועוד אר"י דיש לחלק דלא מינטרא נפשה כלל כשמתגיירת עם בעלה כיון שכל הזרע מאותו איש ואין חוששת להבחין בין זרע שנזרע מבעלה זה בקדושה לשלא נזרע בקדושה:

גיורת ומשוחררת דשביחא לגזור. פירוש לגזור שיהיו צריכות להמתין ולא לגזור אטו בת ישראל קאמר דמהא לא הוה משני מידי: **אשה** מזנה מתהפכת. וכן גיורת ומשוחררת כיון דדעתה לאיגיורי אבל יולאה בשן ועין מודה בה רבי יוסי: **כהנות** אין ישראלית לא. ובכתובות (דף נא.) גבי הא דתנן ובכהנת אהדרינתיך למדינתיך לא דייק הכי אלא דוקא הכא משום דכי משני אימא נשי כהנים אכתי אית ליה פירכא אחריתי נשי כהנים אין נשי ישראלים לא: **אע"פ** שמותרת **לבעלה פסולה לכהונה.** פי' בקונט' טעמא דשמעתין משום ובת כהן כי תהיה לאיש זר ולר"י נראה דמבת איש כהן לא שמעינן אשת איש וכל חייבי כריתות הנאסרות ע"י קדושין משום דלא הוי זר אלא מעיקרא והכי משמע בהבא על יבמתו (לקמן דף נו:) דקאמר רבא אשת כהן שנאנסה ובא עליה לוקה משום זונה ומשום טומאה ואי מבת כהן כי תהיה לאיש זר שמעינן נמי אשת איש א"כ יהא לוקה נמי מהאי קרא דלכהונה נמי אסורות מק"ו דלקמן בפרק אלמנה (דף סח: וש"ס) דלא משיב לה התם אזהרה מן הדין אלא גילוי מלתא בעלמא הוא וה"ל משמע כן קלת מדקאמר אף על פי שמותרת לבעלה פסולה לכהונה ואי פסולה מקרא דבת כהן פשיטא דאין לחלק בין אונס לרצון ואי היא גופה אתא לאשמועינן דשייך קרא דבת כהן בחייבי כריתות דע"י קדושין כיון דשייך בהו ממזרות אע"ג דלא הוי זר אלא מעיקרא אם כן לישמעינן הכי בהדיא וממילא ידענו דלא שייך בהאי קרא לפלוגי בין אונס לרצון באשת איש טפי מבשאר פסולי כהונה אלא (ג) לר"י נראה דפסולה מן הכהונה מטעם טומאה וזונה כדאמר בהבא על יבמתו (לקמן דף נו: וש"ס) ולישנא דאמר התם דכל באונס לא מיקריא זונה פסולה לכהונה משום טומאה גרידא ומיהו קשה לר"י (ד) כיון דלא כתיב טומאה אאשת ישראל שנבעלה באונס דכתיב והיא לא נתפשה הא נתפשה מותרת אם כן אמאי פסולה לכהונה דבכלל איסור טומאה הוי בעל ובועל ותרומה וגם כהונה וכי שרי לבעלה תשתרי נמי לכהונה ואמר ר"י דההוא קרא דלא נתפשה לא מיירי אלא בטומאה דבעל גרידא דנטמאה קמא אית לן לאוקמי לבעל ולענין בעל שרי אונס בישראל אבל ונטמאה בתרא דנפקא לן מינה איסור תרומה וכהונה לא מפליג בה בין אונס לרצון בין אשת כהן לאשת ישראל ויש לאסור בכל ענין דכיון דאשכחן באשת כהן דאפילו באונס אסורה אין לנו לחלק בין אונס לרצון לענין תרומה וכהונה אפילו באשת ישראל ומיהו גבי בועל אע"ג דלא כתיב ביה לא נתפשה יש לחלק בין אונס לרצון באשת ישראל דסברא הוא דלא נאסרה על הבועל אלא כשנאסרה על הבעל ולפי פר"י אין פסולה זונה לתרומה מקרא דבת כהן אלא שמא מטעם דכלליה קרא בהדי חללה פסולה לתרומה כמו חללה ובפרק החולץ (לקמן דף מד: ד"ה הכא) כתב ר"י מזה: הדרן עלך ארבעה אחין

מסורת הש"ס

(ה) [נעיל נג.]. (ב) כתובות לז. כל הסוגיא ע"ש, (ג) [נ"ל והתניא], (ד) [שם אימא רבה וכבר אלפס הכהא אימא רבא], (ה) [לקמן נו.], (ו) [ובקרא כב], (ז) [שם],

גליון הש"ם

גמ' והאמר רב עמרם. הא מילתא כעין זה לקמן דף נא ע"א ב"ב דף יג ע"ב: שם ואנהרינהו לעיינין. עיין לקמן דף ל ע"ב תד"ה היתה בת ישראל:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא וכו' היתה (ולא היתה) תא"מ וכ"ב ס"א ס"ק אין זה: (ב) תוס' ד"ה גיורת ומשוחררת דשמיא בה זנות לגזור: (ג) ד"ה אע"פ וכו' אלא נראה לר"י: (ד) בא"ד ומיהו קשה לר"י בר אברהם כיון דלא כתיב:

מוסף רש"י

הגיורת כו' צריכות להמתין ג' חדשים. ואף על פי שקטנה אינה מתעברת, גזירה קטנה אטו גדולה (כתובות לז.). משמשת במוך. ונותנת מוך לאחר בעילה ושומרת הזרע (שם). מנטרה נפשה. ומזמנת לה מוך (שם). אלא יוצאת בשן ועין. שפחה שמיטת אדוניה את עינה ויצאה לחירות, מגת הוא ידעה מעיקרא דתיפוק לחירות דמנטרא נפשה לזמן מוך לשימושה (שם). כל דממילא. מילי דליכא לאחדהוהי ביה מעיקרא לתיפוק לחירות מודה ר' יוסי (שם). מתהפכת. שיצא הזרע ולא יקלוט והא אפילו במילי דממילא מצו למיעבד וסולן עושות כן (שם). ואנהרינהו לעיינין ממתניתין. ממשנתנו הביא לראיה לדבריו והאיר עיניו בה (לקמן נו:). אף על פי שמותרת לבעלה. דכתיב והיא לא נתפשה אסורה, הא נתפשה מותרת, פסולה לכהונה. אם מת בעלה לא תנשא לכהן (שם).

הדרן עלך ארבעה אחין

תום' חד מקמאי

אמר שמואל כולן צריכות להמתין שלשה חדשים חוץ מגיורת ומשוחררת גדולה וקטנה בת ישראל בזנות דזנות בקטנה [לא שכיח] אבל קטנה יוצאה בגט או במיתת הבעל צריכה להמתין שלשה חדשים יוצאה במיאון אין צריכה להמתין ג' חדשים ואף על גב דר"י ס"ל אנוסה ומפותה אינה צריכה להמתין ג' חדשים דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר וקי"ל דר' יהודה ור"ש הלכה כר"י הכא כיון דקאי באנוסה ומפותה כוותיה דר' יהודה מסתברא דהלכה כותיה בהא ואע"ג דאמרינן בשלהי פרק אלמנה לכהן גדול בנשואין חששו לזנות לא חששו דמשמע [דהלכה] כר' יוסי לתרומה קא' אבל לא ליוחסין אבל הגיורת ומשוחררת גדולה ס"ל לשמואל דכיון דדעתה לאגיורי מנטרא נפשה בין דרע כשר לזרע פסול כך פרש"י ז"ל והראב"ד פי' דבגיורת ומשוחררת איכא תרי ספיקא ספק זנותה ספק לא זנתה ואת"ל זנתה שמא נתהפכה יפה יפה אבל באנוסה ומפותה ליכא למימר אלא חד ספק ולפום האי טעמא יוצאה במיאון צריכה להמתין ג' חדשים ומאי דאמר שמואל דאמר כר' יוסי סבר לה כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ס"ל כוותיה בחדא בגיורת ומשוחררת גדולה ופליג עליה בחדא בבת ישראל ומסתברא דלית הלכתא לא כר' יהודה ולא כר"י אלא כשמואל וזה שלא כדברי הרב ז"ל ואף לדברי הרב אלפס בזנות הוא הלכה כר"א כל מן הנשואין כל הנשים אפי' קטנות ואפילו עקרות ואפילו איילונית לא ינשאו ולא יתארסו דגזרינן הא אטו הא. הא דתנן כהנות פסולות מן התרומה ה"ה לישראלית וה"ה לנשי ישראל דאשת ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה פסולה לכהונה אלא ה"ק אם היו כהניות נשואות לישראל לתרומה דבי נשייהו:

עין משפט נר מצוה

נג א מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכ"ג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יג סעיף ח:

נד ב מיי' שם הלכה כא טוש"ע אה"ע שם סעיף ה:

נה ג מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף ו:

נו ד מיי' פי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה ז סמג לאוין קכח טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף יח:

נז ה מיי' פ"ו מהלכות תרומות הלי' ז והלי' י:

תוספות ישנים

אבל קטנה בת ישראל אינה צריכה להמתין. פ"ה מדקאמר חוץ מגיורת ומשוחררת גדולה משמע דהאי דקאמר דבת ישראל צריכה להמתין מיירי בגדולה (מכלל) אבל קטנה אינה צריכה להמתין ולא הויא דלמא ה"ק וכולן צריכות להמתין אפילו קטנה חוץ מגיורת ומשוחררת ואף גדולה אינה צריכה להמתין י"ל דאי הכי הו"ל למימר אף גדולה אי הוה מייתי קודם לכן בקטנה א"נ מפרש הר"ם דכולה מלתא דשמואל היא ואיהו נמי קאמר ואזיל וקטנה בת ישראל א"ל להמתין משום דסבר לה כר' יוסי. ולא הוי מכלל וכל כר' יוסי דאי סבר לה כר' יוסי היכי אמרי הגדולה בזנות וקאמר דצריכה להמתין הא רבי יוסי מתיר לקמן באנוסה ומפותה מיד לכן נ"ל דודאי בהא לא סבר לה כר' יוסי והוי טעמיה משום דגזר זנות אטו נשואין ואין להקשות בגיורת נמי נגזר זנות אטו נשואין דהא אפילו נשואין נמי שרי משום דמנטרא נפשה ומתהפכה כדמשמע לקמן וא"א ולגזור זנות דשביה וגיורת אטו זנות דיולאה בשן ועין דצריכה להמתין כדמשמע לקמן וי"ל דטעמא דשרי הוי משום דאשה מזנה משמשת במוך ולכבי שרי בגיורת ושביה שמזמנת מוך ויולאה בשן ועין לא שייך לומר כן וצריכה להמתין כמו שאפשר לקמן וזנות דבת ישראל אסר דיוון דבת ישראל מזנה ודאי אינה מזמנת מוך והשתא לא הוי טעמא דשמואל משום דגזר זנות אטו נשואין וגם אינו סובר טעם של היפוך ואינו רק אלא לר' יוסי: **אשה** מזנה מתהפכת אלא מתעבר. וא"ה יולאה בשן ועין מאי איכא למימר וי"ל שאני היפוך דקל וחם כן אף היא מתהפכת וא"ג דל"ב עיקר המיון אסר מן הספר. ועוד קשה שהרי ודאי אינה מתהפכת שהיא רוצה לולדיך עבדים כיון שאינה יודעת כלום מתחלה שתצא לחירות כי ממילא בא אליה זה החירות לכן נ"ל דאי מקמי לך יולאה בשן ועין מאי איכא למימר נאמר דביולאה בשן ועין דממילא מודי ר' יוסי דצריכה להמתין דשמא מעוברת היא כי שמא לא נתהפכה ואי מקמי לך מתנוסה ומפותה ניימא דמתמרן תלמודא דודאי מתהפכת היא אלא תתעבר ואין טורח גדול בדבר: **אע"פ** שמותרת לבעלה פסולה לכהונה דכתיב (ויקרא כב יג) וכת איש כהן כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה. ואע"ג דאמרינן לקמן (סח:) ואימא בחייבי כריתות אמר קרא כי תהיה בהנך דאית בהו הוייה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה ומחייבי כריתות לית בהו אלמנות וגירושין אלא ה"ק ואימא חייבי כריתות ולא חייבי לאוין אמר קרא כי תהיה וגו' לרבות חייבי לאוין:

החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. הא דלא נקט החולץ למעוברת כדנקט בגמ' משום דרבותא היא דאע"ג דלא היה עוברה ביכר בשעת חליצה ונראית חליצה מעולה אפילו הכי לא פסלה בזמן שהולד של קיימא וגמ' נקט נמי למעוברת לרבותא דאע"פ שהוכר עוברה כיון שהפילה חליצה מעלייתא הויא מ"נ נקט נמצאת משום סיפא דהתם לא מצי למיתני הכונס ליבמתו מעוברת דא"כ מזיד הוא ולא מיחייב קרבן דלא שב מידיעתו הוא:

ונמצאת מעוברת. בחולץ תוך ג' חדשים מיירי דומיא דסיפא דהכונס יבמתו דמיירי תוך ג' דאי לאחר ג' אמאי חייב קרבן כיון דרוב נשים עוברן ביכר לשלש וזו הואיל ולא הוכר עוברה מאי הוה ליה למיעבד וכה"ג אמרינן בשבועות (דף יח. ושם) פרט לאנוס גבי שלא בשעת וסתה וא"ת אם כן אם אין הולד של קיימא אמאי אסור בקרובותיה דתוך שלשה חדשים לאו חליצה היא דהא תנן לקמן היבמה לא תחלוץ ולא תמיאנה עד שיהיו לה ג' חדשים ומפרש בגמ' טעמא דכיון דאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה ואי"י דנהי דלאו חליצה היא מ"מ אסור בקרובותיה כיון דמדאורייי' הויא חליצה [א] ועוד דליעבד אם חלצה אפילו מדרבנן אינה צריכה חליצה אחרת דאמר לקמן יבמה שחלצו לה אחין בתוך ג' צריכה להמתין ג' חדשים משמע דלא בעיא חליצה:

צריכה חליצה מן האחין. לאו דוקא מן האחין דה"ה דלא פקעה זיקת החולץ [ב] אי נמי מן האחין של מת קאמר: **והא** ליתיה. כיון דהפילה לבסוף אבל בר קיימא לא מ"נ כשהוא בר קיימא נפקא לן מלהקיש שם ומלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי: **וריש** לקיש סבר בן אין לו עיין עליו. הואיל ונאותה שעה היה ראוי להתקיים וא"ת א"כ תפטר לשוק בלא חליצה כמו בזרע פסול דנפקא לן (לעיל דף כב:) נמי מאין לו ואמאי נמי אמרינן לקמן דולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם ויש לומר דאמרינן נמי עיין עליו שלא תחלוץ ולא תנשא כל זמן שעומדת בספק: **תגלי** מילתא **למפרע לא אמרינן**. אע"ג דלקמן (דף מא:) גבי ספקות שקידש אחת משתי אחיות חשבינן לה בת חליצה ויבום כיון דאם יבוא אליהו ויאמר דהא קדיש לא דמי דהכא אין זה ספק ראוי להתברר עכשיו שא"א לידע העתידות אבל התם א"ל לידע אלא מה שבאותה שעה וא"ת לרש לקיש הכונס יבמתו מעוברת והפילה אמאי פטור מן הקרבן כיון דבשלא מעוברת לא שמה ביאה א"כ אשת במקום מצוה היא ואר"י דאפ"ה לא מחייב מידי דהוה אקטן שבא על יבמתו גדולה דאמר לקמן * (דף לט) דתגדלנו: **רצה** יוציא רצה יקיים מיבעיא ליה.

והא דקתני לעיל גבי ד' אחין ב"ש אומרים יקיימו ולא קתני לא משום דהתם ליכא למיטעי: **הדרי** זו **לא תנשא צרתה**. כ"ש היא שלא תנשא ושלא תבעל אלא לצרתה אלצרך שלא תאמר תנשא ממה נפשך: **כולי** עלמא לא פליגי. הא דקאמר לעיל איתיביה הכונס יבמתו להד"מ וכה"ג איכא בפרק המפלת (נדה דף כד.) גבי פניו ממוסמסין וכמה דוכתין): **כי** פליגי בחליצה. ובביאה מודה שלא יבא לידי איסור: בשלמא

החולץ [א]ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה [ב]הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא יוציא [ג]וחייבין בקרבן ואם אין ולד של קיימא יקיים [ד]ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון יוציא והולד כשר [ה]וחייבין באשם תלוי: **גמ'** איתמר החולץ למעוברת והפילה רבי יוחנן אמר אינה צריכה חליצה מן האחין ר"ל אמר [ו]צריכה חליצה מן האחין [ז]ר' יוחנן אמר א"צ חליצה מן האחין חליצת מעוברת שמה חליצה וביאת מעוברת שמה ביאה ור"ל אמר צריכה חליצה מן האחין חליצת מעוברת לא שמה חליצה [ח]וביאת מעוברת לא שמה ביאה במאי קמפלגי [ט]איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא [י] איבעית אימא סברא רבי יוחנן סבר אם יבא אליהו ויאמר דהא דאיעבורא מפולי מפלה מי לאו בת חליצה ויבום היא השתא נמי תגלי מילתא למפרע ור"ל אמר תגלי מילתא למפרע לא אמרינן ואיבעית אימא קרא רבי יוחנן סבר [י]ובן אין לו אמר רחמנא והא ליתיה ור"ל סבר ובן אין לו [ז]עיין עליו איתיביה ר' יוחנן לר"ל אין הולד של קיימא הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת שמה חליצה משום הכי פסלה אלא לדידך דאמרת חליצת מעוברת לא שמה חליצה אמאי פסלה מן הכהונה א"ל מדרבנן ולחומרא בעלמא א"ד איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן אין הולד של קיימא הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת לא שמה חליצה היינו דקתני פסלה מן הכהונה לחומרא ולא קתני אינה צריכה חליצה מן האחין אלא לדידך אינה צריכה חליצה מן האחין מיבעי ליה א"ל אין הכי נמי ואיידי דתנא רישא לא פסלה תנא [כ]סיפא פסלה איתיביה רבי יוחנן לר"ל אין הולד של קיימא יקיים בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת שמה חליצה ובביאת מעוברת שמה ביאה משום הכי קתני יקיים אלא לדידך דאמרת חליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה יחזור ויבעול ויקיים מיבעי ליה מאי יקיים יחזור ויבעול ויקיים דלא [ל]סגי איכא דאמרי איתיביה ר"ל לרבי יוחנן אין הולד של קיימא יקיים בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה היינו דקתני יקיים יחזור ויבעול ויקיים דלא סגי בלאו הכי אלא לדידך רצה יוציא רצה יקיים מיבעי ליה אה"נ איידי דתנא רישא יוציא תנא נמי סיפא יקיים מיתיבי הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת הרי זו לא תנשא צרתה שמא יהא ולד בן קיימא אדרבה כי הוי הולד בן קיימא מיפטרה צרתה אלא אימא שמא לא יהא הולד בן קיימא ואי ס"ד ביאת מעוברת שמה ביאה אמאי לא תנשא צרתה תיפטר בביאה של חבירתה אמר אביי בביאה כולי עלמא לא פליגי דלא פטרה כי פליגי בחליצה רבי יוחנן סבר חליצת מעוברת שמה חליצה ביאת מעוברת לא שמה ביאה ר"ל סבר ביאת מעוברת לא שמה ביאה וחליצת מעוברת לא שמה חליצה אמר ליה רבא מה נפשך אי ביאת מעוברת שמה ביאה חליצת מעוברת שמה חליצה ואי ביאת מעוברת לא שמה ביאה חליצת מעוברת נמי לא שמה חליצה דהא קי"ל

דכל

פסלה אלא לדידך דאמרת חליצת מעוברת לא שמה חליצה אמאי פסלה מן הכהונה א"ל מדרבנן ולחומרא בעלמא א"ד איתיביה ריש לקיש לר' יוחנן אין הולד של קיימא הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת לא שמה חליצה היינו דקתני פסלה מן הכהונה לחומרא ולא קתני אינה צריכה חליצה מן האחין אלא לדידך אינה צריכה חליצה מן האחין מיבעי ליה א"ל אין הכי נמי ואיידי דתנא רישא לא פסלה תנא [מ]סיפא פסלה איתיביה רבי יוחנן לר"ל אין הולד של קיימא יקיים בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת שמה חליצה ובביאת מעוברת שמה ביאה משום הכי קתני יקיים אלא לדידך דאמרת חליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה יחזור ויבעול ויקיים מיבעי ליה מאי יקיים יחזור ויבעול ויקיים דלא [נ]סגי איכא דאמרי איתיביה ר"ל לרבי יוחנן אין הולד של קיימא יקיים בשלמא לדידי דאמינא חליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה היינו דקתני יקיים יחזור ויבעול ויקיים דלא סגי בלאו הכי אלא לדידך רצה יוציא רצה יקיים מיבעי ליה אה"נ איידי דתנא רישא יוציא תנא נמי סיפא יקיים מיתיבי הכונס את יבמתו ונמצאת מעוברת הרי זו לא תנשא צרתה שמא יהא ולד בן קיימא אדרבה כי הוי הולד בן קיימא מיפטרה צרתה אלא אימא שמא לא יהא הולד בן קיימא ואי ס"ד ביאת מעוברת שמה ביאה אמאי לא תנשא צרתה תיפטר בביאה של חבירתה אמר אביי בביאה כולי עלמא לא פליגי דלא פטרה כי פליגי בחליצה רבי יוחנן סבר חליצת מעוברת שמה חליצה ביאת מעוברת לא שמה ביאה ר"ל סבר ביאת מעוברת לא שמה ביאה וחליצת מעוברת לא שמה חליצה אמר ליה רבא מה נפשך אי ביאת מעוברת שמה ביאה חליצת מעוברת שמה חליצה ואי ביאת מעוברת לא שמה ביאה חליצת מעוברת נמי לא שמה חליצה דהא קי"ל

דכל

החולץ. הוא מוסר בקרובותיה. דלאו חליצה היא דהא לא בעיא: קרובותיה וקרוביו מפרש לקמן במתני' [מ:] הגך דנאסרות על האיש מחמת אשתו וקרוביו שנאסרים על האשה מחמת בעלה: **אם אין הולד של קיימא.** שהיה שנפל: **וחייבין בקרבן.** שבעל אשת אח שלא במקום מצוה: **הולד כשר.** ממה נפשך: **גמ' אינה צריכה חליצה מן האחין.** דהך חליצה מעלייתא היא: **שמה חליצה.** היכא דהפילה דאיגלאי מילתא דבת חליצה הוא: **מדרבנן ולחומרא.** דלמא אתי למישרי חלוצה לכהונה דלא ידעי דהואי מעוברת: **היינו דקתני פסולה ולחומרא.** ולא קתני בהדיא אין צריכה חליצה מן האחין: **אלא לדידך.** דאמרת חליצה מעלייתא היא ליישמעינן הא דאינה צריכה חליצה ואגא ידענא דאסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה: **ואיידי דתנא רישא לא פסלה.** ולא תנא חליצה דהתם לא מצי למימר וצריכה חליצה תנא נמי סיפא פסלה ולא איירי בחליצה: **אין הולד של קיימא יקייס.** הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת: **היינו דקתני יקיים.** דלא מצריך ביאה לאחר שהפילה ואם בא לגרשה בגט מגרשה דאיפטרה לה בביאה קמייתא וביאת מעוברת שמה ביאה דקס"ד יקיים דקתני מתני' לאו חובה היא אלא התירא משום דתנא רישא אם הולד של קיימא יוליד: **דלא סגי בלא"ה.** דלא מיפטרה בלא ביאה לאחר שהפילה דאם לא יחזור ויבעול לא מצי למפטרה בגט דאין אדם יכול להוציא את יבמתו בגט אא"כ כנסה תחלה וביאת מעוברת לאו שמה ביאה ובחליצה נמי לא אפשר למפטרה הואיל ומ"מ בא עליה: **רצה יוציא.** בגט רצה יקיים מיבעי ליה: **אלא שמא לא יהא ולד של קיימא.** ומצאת זקוקה ליבם וביאת מעוברת לא שמה ביאה:

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה כ סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסד סעיף ב:
ב ב מיי' שם הלכה כב טור ש"ע שם סעי"ב:
ג ג מיי' פ"א מהלכות שגגות הלכה א:
ד ד מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה כג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסד סעיף ו:
ה ה מיי' פ"א מהלכות שגגות הלכה ב:
ו ו מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה כ סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קסד סעיף ב:
ז ז מיי' שם טור ש"ע שם סעיף ג:

תוספות ישנים

החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת. ומיירי שחלץ לה תוך שלשה חדשים דאי לאחר ג' חדשים לא מצי למימר לקמן בזמן שהולד של קיימא מיירי בקרבן שהרי אנו אומרים הוא הוכר עוברה מאי הוה ליה למיעבד וכה"ג אמרינן בשבועות (דף יח. ושם) פרט לאנוס גבי שלא בשעת וסתה וא"ת אם כן אם אין הולד של קיימא אמאי אסור בקרובותיה דתוך שלשה חדשים לאו חליצה היא דהא תנן לקמן היבמה לא תחלוץ ולא תמיאנה עד שיהיו לה ג' חדשים ומפרש בגמ' טעמא דכיון דאינה עולה ליבום אינה עולה לחליצה ואי"י דנהי דלאו חליצה היא מ"מ אסור בקרובותיה כיון דמדאורייי' הויא חליצה [א] ועוד דליעבד אם חלצה אפילו מדרבנן אינה צריכה חליצה אחרת דאמר לקמן יבמה שחלצו לה אחין בתוך ג' צריכה להמתין ג' חדשים משמע דלא בעיא חליצה:

צריכה חליצה מן האחין. לאו דוקא מן האחין דה"ה דלא פקעה זיקת החולץ [ב] אי נמי מן האחין של מת קאמר: **והא** ליתיה. כיון דהפילה לבסוף אבל בר קיימא לא מ"נ כשהוא בר קיימא נפקא לן מלהקיש שם ומלא ימחה פרט לזה שאין שמו מחוי: **וריש** לקיש סבר בן אין לו עיין עליו. הואיל ונאותה שעה היה ראוי להתקיים וא"ת א"כ תפטר לשוק בלא חליצה כמו בזרע פסול דנפקא לן (לעיל דף כב:) נמי מאין לו ואמאי נמי אמרינן לקמן דולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם ויש לומר דאמרינן נמי עיין עליו שלא תחלוץ ולא תנשא כל זמן שעומדת בספק: **תגלי** מילתא **למפרע לא אמרינן**. אע"ג דלקמן (דף מא:) גבי ספקות שקידש אחת משתי אחיות חשבינן לה בת חליצה ויבום כיון דאם יבוא אליהו ויאמר דהא קדיש לא דמי דהכא אין זה ספק ראוי להתברר עכשיו שא"א לידע העתידות אבל התם א"ל לידע אלא מה שבאותה שעה וא"ת לרש לקיש הכונס יבמתו מעוברת והפילה אמאי פטור מן הקרבן כיון דבשלא מעוברת לא שמה ביאה א"כ אשת במקום מצוה היא ואר"י דאפ"ה לא מחייב מידי דהוה אקטן שבא על יבמתו גדולה דאמר לקמן * (דף לט) דתגדלנו: **רצה** יוציא רצה יקיים מיבעיא ליה.

והא דקתני לעיל גבי ד' אחין ב"ש אומרים יקיימו ולא קתני לא משום דהתם ליכא למיטעי: **הדרי** זו **לא תנשא צרתה**. כ"ש היא שלא תנשא ושלא תבעל אלא לצרתה אלצרך שלא תאמר תנשא ממה נפשך: **כולי** עלמא לא פליגי. הא דקאמר לעיל איתיביה הכונס יבמתו להד"מ וכה"ג איכא בפרק המפלת (נדה דף כד.) גבי פניו ממוסמסין וכמה דוכתין): **כי** פליגי בחליצה. ובביאה מודה שלא יבא לידי איסור: בשלמא

מסורת הש"ס

א) [כריתות יז:], ב) [לקמן מא:], ג) [ברכות ד: קדושין לה: ב"ב ח: ט. ע"ז לד: סנהדרין ג. שבועות כב: ועי"ש בתוס' ד"ה אע"א זבחים ב. ז: מנחות ב. יג: עג: חולין קיח: תמורה ל:], ד) [לעיל כב: וש"נ ועי' מ"ש שם בשם הערוך והסמ"ע והתי"ט], ה) בדפו"י תנא נמי, ו) סגי בלאו הכי. יעב"ץ, ז) [עי' תוס' ב"ב קנד: ד"ה ברם ותוס' בכורות ד: ד"ה אלא],

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

גליון הש"ם

תוס' ד"ה תגלי מילתא וכו' דאמר לקמן דף לט וכו'. ל"ל דף קיח ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא ואיבעית אימא סברא איבעית אימא קרא ר' יוחנן סבר ובן אין לו וכו' עיין עליו ואיבעית אימא סברא ר' יוחנן סבר אם יבא וכו' לא אמרי' איתיביה רבי יוחנן כל"ל:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה ונמצאת. ועוד דליעבד כו'. נ"ב וג"ח הכל לכתחלה דליעבד אף יבום מהני (עמ"ש רבינו באה"ע סי' קסד ס"ק ס') אלא דבירושלמי אמר בהליא דלרץ חליצה אחרת אבל גמרא דידן פליגא כמ"ש תוס' ועמ"ש בדברי הירושלמי (ע"ש בס"ק ה): [ב] שם ד"ה בחליצה. אל"ל מן האחין כו'. נ"ב וע"ל עט ב' במתני' (פיילונים שחלצו לה אחין. כ"כ רבינו להלא בגאה"ע שם ס"ק ח' בכי"ק ונשמט בדפוס):

מוסף רש"י

ספק בן תשעה לראשון. היבמה שנתיימנה בתוך שלשה חדשים (כריתות יז:). **וחייבין באשם תלוי.** שמא בן הראשון הוא ונמצא שבא על אשת אח שיש לה בנים שהוא בכרת (שם). **ובן אין לו עיין עליו.** מצי למכתב ובן אן לו, כדאמרינן בקדושין (ד.) אן כסף, וכמו מאן יבמי (דברים כה) מאן בלעם (במדבר כב) ולהכי כתב אין למדרש עיין עליו דאם יש לו בן בעולם פוטר (לעיל כב:).

דכל העולה ליבום כו'. דביאתה פוטרתה: **עולה לחליצה.** דכתיב (דברים כה) אם לא יחפוץ האיש לקחת יבמתו (ה) וחלצה וכו': **שמא יהא הולד של קיימא וביאת מעוברת.** בולד של קיימא לדברי הכל לא שמה ביאה לעשות מעברת דרבי יוחנן משום שמא יצא עליו ויאמר נפל הוא והכא ליכא למימר הכי והולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם: **הא לא יהא ולד של קיימא.** דלמפרע בת יבום היא הוה מיפטרא צרתה ואין צריך לחזור ולבעול לאחר שהפילה: **אמר לך ר"ל הכי קאני.** כלומר לא קאני שמא יהא אלא שמא לא יהא. והאי דקאני סיפא ולד אינו פוטר כו' דמשמע דבשל קיימא מיירי הכי קאמר וא"ת הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן ומהי דביאתה לא פטרה מיהו פטורה משום דולד הולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם: **שהלך בעלה.** ואין לו בנים: **לא תנשא.** קס"ל אפילו ע"י חליצה קאמר דלא תנשא לשוק לעולם: **היא צרתה.** אותה צרתה שהלכה עמו. אבל אי שמעה עליה שאינה מעוברת תתייבם ולא חיישינן שמא נשא בעלה אחרת במדינת הים ולהכי תנן היא צרתה והכי מפרש בפ' האשה[1]: **אלא לא תחלוץ.** ותנשא לשוק: **אמאי.** אי חליצת מעוברת שמה חליצה תחלוץ ממה נפשך דבין צרתה מעוברת ובין אינה מעוברת הרי חליצה פוטרתה: **בשלמא תחלוץ בתוך ג' ותנשא בתוך ג'.** שמת: **לא.** אפשר דהיינו שפק דבן ט' לראשון או בן ז' לאחרון דאפילו נשאת ב' ימים (ג) בתוך ג' חדשים וילדה בסוף ט' לבעל הראשון אכתי איכא למימר שמא בן ז' לאחרון הוא ואע"פ שאין אלא ו' חדשים וב' ימים דקי"ל (כ"ה דף יא.) יולדת לז' יולדת למקוטעין ואע"ג דהיא לאו ולאי מעוברת דהא מדקתני שמא מעוברת צרתה מכלל דאחר זמן מרובה שהלך בעלה למדינת הים קמיירי לא פלוג רבנן בנשים אלא כולן לריכות להמתין: **א) אלא תחלוץ בתוך ג' ותנשא לאחר כו'.** וקשה לי היכי מצי לאותובי הכי נהי נמי דחליצת מעוברת שמה חליצה הני מילי בנפל אבל הכא הא איכא למיחש שמא צרתה מעוברת בולד בן קיימא ואין ביאה וחליצה פוטרת בה לדברי הכל אלא ולד והולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם. וגראה בעיני דה"ג בשלמא תחלוץ בתוך ט' ותנשא בתוך ט' לא דהיינו ספק שמא יהא ולד צרתה בן קיימא ואין ביאה וחליצה פוטרת אלא ולד והולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם וג"ג אי בן ט' לראשון ופירושו היה בספרים משובשים אלא תחלוץ בתוך ט' ותנשא לאחר ט' ממה נפשך אי מעוברת צרתה והפילה או לאו מעוברת הואי הרי חלצה זו ואי ולד של קיימא הוה הרי יצא לאויר העולם אלא לאו משום שמא מעוברת צרתה היתה בשעת חליצה ואין הולד של קיימא והיא חליצה לא פטרה כר"ל הואיל ואחת מהן מעוברת לא שייכא חליצה ההיא שעתא דאמרינן עיין עליו: **ולטעמיך.** אי טעמא דלא תחלוץ משום ספק מעוברת צרתה בשעת חליצה היא תחלוץ לאחר ט' דהשתא ודאי לאו מעוברת היא ותנשא ומ"ט קתני עד שתדע ואפי' לסוף כמה שנים: **אלא בר מינה דההיא:** כלומר מההיא לא תידוק סייעתא לר"ל דהא דקתני לא תחלוץ בתוך ט' ותנשא לאחר ט' התם טעמא לאו משום ספק יבמה לשוק הוא אלא כדאביי בר אבין כו': **שמא יהא ולד.** לצרתה: **בן קיימא.** ומצא חליצתה אלא לעורך וכשרה לכהונה ומי שרצה בחליצה מחזיקה כפסולה לכהונה ואתה צריך להכריז דעו שזו לא פסלתה חליצתה: **[א"נ] אביי מידי לא תחלוץ ולא תתייבם קאני.** דתידוק מינה סייעתא לר"ל: **לא תנשא קאני.** דלא תנשא לשוק בלא חליצה לסמוך ולומר צרתי ילדה לבעלי אע"פ שרוב נשים יולדות אבל אי חלצה אפי' בתוך ט' ה"נ דמשתריא לאחר ט' דביאת מעוברת וחליצתה שמה ביאה וחליצה: **ריבה לאחד ומיעט לאחד או שהשוה לו אם הבכור דבריו קיימים.** דלכולן נתן בחייו ואין כאן ירושה ליטול בשוה אלא מה שריבה ריבה ומה שמיעט מיעט: **ואם אמר משום ירושה.** פלוני יירש שדה פלונית ופלוני שדה פלונית: **לא אמר כלום.** שהתנה על מה שכתוב בתורה ותנאו בטל הואיל ולא חילק לפשוטים בשוה ולבכור פי שנים: **נחלקו.** תנתן שדה פלונית לפלוני וירשנה: **נאמלע.** ירשה ותנתן לו וירשה: **בסוף.** ירשה ותנתן לו: לעולם

בשלמא בתוך ג' חדשים כו'. אין גירסא זו נכונה כדפירש בקונטרס ועוד דאי אפשר כלל לדקדק מדאינה חוזלת תוך ג' לינשא אחר ג' דחליצת מעוברת לא שמה חליצה דהא ודאי תוך ג' מודה ר' יוחנן דאין חוזלת כדתנן היבמה לא תחלוץ עד שיהיו לה ג' חדשים וטעמא משום דאינה עולה ליבום דאפי' יצא אליהו ויאמר דלא מיעברא לאו בת יבום היא ולכך אינה עולה לחליצה אבל בתוך ט' בת יבום היא אם יצא אליהו ויאמר דלא מיעברא או אפילו הפילה לכך דייק שפיר אבל ה"ג תחלוץ בתוך ט' ותנשא לאחר ט': **ותנשא לאחר ט'.** תימה דלא מסיק אדעתיה האי ולטעמיך דפריך: **ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה.** ודוקא בשאר נשים דלאו גרושות איירי וכן מוקי לה בהדיא בפרק בתרא (לקמן קיט: ושם) והא דפריך לקמן (דף מא.): גבי והיבמה לא תחלוץ על שיבא לה ג' חדשים ומפרש בגמרא מעיקרא טעמא שמא יהא ולד של קיימא ונמצא מצריכה כרוז לכהונה תינח אלמנה גרושה מאי איכא למימר אר"י משום דהתם בא להשמיענו דין כל הנשים שנופלות לייבום ואם היה דין אחר לגרושה ה"ל לפרושי אבל הכא דאיירי אם אירע בו מעשה באשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים איירי שפיר דוקא בשאר נשים דלאו גרושות ועדיפא מינה בפרק בתרא דמוקי ההיא דהאשה שלום דוקא בגרושה דפריך מינה אההיא דמייתי הכא: **הלכתא** כר"ל בהני תלת. הא דפליגי בפרק ב' דחולין (דף כט: ושם) גבי ישנה לשחיטה מתחלה ועד סוף לא חשיב הכא אע"ג דסבירא ליה כווותיה בפ' ב' דזבחים (דף ל. ושם) היינו משום דר"ל משמיה דלוי סבא אמרה ותימה דלא חשיב הא דפ"ק דמסכת ע"ז (דף ו: ושם) דתניא כותיה דר"ל דנשא ונתן מותר כיון דחשיב הכא מידי דתניא כוותיה ואור"י דמ"מ התם הלכתא כר' יוחנן דהתם גבי הא דתנן וחכ"א לפניהם אסור לאחריהם מותר פריך חכמים היינו ת"ק ומשני נשא ונתן איכא ביניהו ובפרק קמא דסנהדרין (דף טו: ושם) גבי זאב ואדי דתניא כוותיה דר"ל התם פליגי אליבא דר"א ולא סבירא להו כוותיה[2]: **משום** ירושה **לא אמר כלום.** טעמא[3] מפרש התם במתניתין לפי שהתנה על מה שכתוב בתורה ורבי יוחנן בן ברוקא פליג בפרק יש נוחלין (ב"ב קנ.) ואמר דאם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים וטעמא מפרש התם משום דכתיב והיה ביום הנחילו את בניו התורה נתנה רשות לאב להנחיל לכל מי שירצה והא דכתיב לא יוכל לבכר היינו דוקא חלק בכורה אבל חלק פשיטות יכול ורבנן ביום הנחילו את בניו מוקמי לדרשא אחריתי ולא יוכל לבכר אינטריך משום דהורע כחו שאין נוטל בראוי כבמוחזק וס"ד דהורע כחו נמי בהא מ"מ אינטריך דס"ד כיון דשנואה שנואה בנישואיה דיכול לבכר: ואמר

[1] דכל העולה ליבום עולה לחליצה וכל שאין עולה ליבום אינו עולה לחליצה אלא אמר רבא הכי קאמר [2] הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת הרי זו לא תנשא צרתה שמא יהא ולד בן קיימא וביאת מעוברת לא שמה ביאה וחליצת מעוברת לא שמה חליצה והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם תניא כוותיה דרבא הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת הרי זו לא תנשא צרתה שמא יהא ולד בן קיימא ואין ביאה וחליצה פוטרת אלא ולד פוטר והולד אין פוטרה עד שיצא לאויר העולם טעמא דשמא יהא ולד בן קיימא הוא הא לא הוי ולד בן קיימא מיפטר צרתה לימא תיהוי תיובתא דר"ל אמר לך ר"ל הכי קתני הכונס יבמתו ונמצאת מעוברת הרי זו לא תנשא צרתה שמא לא יהא הולד בן קיימא וחליצת מעוברת לא שמה חליצה וביאת מעוברת לא שמה ביאה וא"ת הלך אחר רוב נשים ורוב נשים ולד מעליא ילדן ולד אין פוטר עד שיצא לאויר העולם א"ר אלעזר אפשר איתא להא דריש לקיש ולא תנן לה במתניתין נפק דק ואשכח דתנן [3] האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעלך הרי זו לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה בשלמא יבומי לא שמא יהא ולד בן קיימא ויפגע באיסור אשת אח דאורייתא אלא לא תחלוץ אמאי בשלמא תחלוץ בתוך ט' ותנשא בתוך ט' לא היינו ספק אלא תחלוץ בתוך תשעה ותנשא לאחר תשעה ולטעמיך תחלוץ ותנשא לאחר ט' אלא בר מינה דההיא [4] דאביי בר [5] אבא ורב חיננא בר [6] אביי דאמרי תרוייהו [7] שמא יהא ולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה ולצרכה דלמא איכא איניש דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואתי למימר קשרי חלוצה לכהן א"ל אביי מידי לא תחלוץ ולא תתייבם קתני לא תנשא ולא תתייבם קתני בלא חליצה אבל אי חליץ לה הכי נמי דשריא תניא כוותיה דריש לקיש [8] החולץ למעוברת והפילה צריכה חליצה מן האחין [9] אמר רבא [10] הלכתא כוותיה דר"ל בהני תלת חדא הא דאמרן אידך דתנן [11] המחלק נכסיו על פיו ריבה לאחד ומיעט לאחד והשוה להם את הבכור דבריו קיימין ואם אמר משום ירושה לא אמר כלום כתב בין בתחלה בין בסוף בין באמצע משום מתנה דבריו קיימין ואמר

[1] ב"מ ד' מ"ב. [2] ב"מ ד' מ"ב. [3] ב"מ ד' מ"ב. [4] ב"מ ד' מ"ב. [5] ב"מ ד' מ"ב. [6] ב"מ ד' מ"ב. [7] ב"מ ד' מ"ב. [8] ב"מ ד' מ"ב. [9] ב"מ ד' מ"ב. [10] ב"מ ד' מ"ב. [11] ב"מ ד' מ"ב.

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה עולה לחליצה וכו' לקחת יבמתו ועלתה וגו' הא חפץ מייבם הס"ד: (ב) ד"ה לא אפשר וכו' ב' ימים בסוף ג' חדשים: (ג) תוס' ד"ה משום וכו' טעמא דמתני' מפרש התם לפי:

מוסף רש"י

דכל העולה ליבום. לאיקת יבום עולה לחליצה. לאיקת חליצה (לעיל ג.). **וכל שאינה עולה.** לגיס דין ליבום. שאינה זקוקה להתייבם (לקמן מד.) **אינה עולה.** השערה לפני הזקנים לחליצה (לקמן מא:). **האשה שהלך בעלה** כו' **לא תנשא.** הואיל ובלא בנים יצא בעלה, ולא **תתייבם.** שמא ילדה צרתה (לקמן קיט.). **אתה מצריכה כרוז לכהונה.** להכרח שלא היתה חליצה ומומרת לכהונה (לקמן קיט:). **המחלק נכסיו על פיו.** לצוואת שיב מרע אינה צריכה קנין ולא שטר ולא משיכה אלא בדבור פיו בעלמא וכגון שאלוה מחמת מיתה (רשב"ם ב"ב קכו:). **ריבה לאחד.** נתן לו במתנה כפליים או שהשוה לכן הבכור בלשון מתנה (שם). **דבריו קיימין.** שיש כח באדם ליתן ממונו במתנה לכל מי שירצה ואין כאן מתנה על מה שכתוב בתורה, שהרי לא נשאר לו אחר מיתתו כלום להורים לגניו בתורת ירושה שיטלו הפשטיים בשוה והבכור פי שנים (שם). **ואם אמר משום ירושה.** אם ריבה לאחד ומיעט לאחד בלשון ירושה, שאמר פלוני בני יירש אותו שדה בית כור ופלוני בני יירש שדה לאחר ועל בני בכורו אמר פלוני בני יירש שדה פלוני ופלוני בני יירש שדה פלוני, הגדול כשל תבכו, לא אמר כלום. דמתנה על מה שכתוב בתורה, שאינו יכול לעשותו יורש אלא במשפט הכתוב (שם). **כתב כו' משום מתנה דבריו קיימין.** דכיון דאיכא לשון מתנה בהדא מהני ליה, דלף לשון ירושה קונה (שם).

תוספות ישנים

א) ועוד דהו"ל לאמוי בהדא דא דתנן לקמן (מא.) לא תחלוץ עד שיעברו עליה ג' חדשים ולפרוך לר' יוחנן תחלוץ בתוך שלשה ותנשא לאחר שלשה. ומהי נמי דלקמן פריך לה הכי הכא הו"ל לאמוי ועוד מאי קאמר ולטעמיך תחלוץ לאחר ג' ותנשא וכו' היכי מצי להנשא לאחר ג' הא שמא צרתה מעוברת מולד בן קיימא ואין בחליצה כלום ומשום ולד לא מפטר דולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם:

תוס' חד מקמאי

תנן האשה שהלך בעלה למ"ה ובאו ואמרו לה מת בעלך ה"ז לא תנשא ולא תתיבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה. בשלמא מייבם לא דלמא מעברא וקא פגע באיסור אשת אח דאורייתא אלא לא תנשא אמאי בשלמא חליצה בתוך ט' חדשים ונשואין בתוך ט' חדשים לא דהיינו ספיקא שמא יהיה הולד של קיימא ולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם ותחלוץ בתוך ט' ותנשא לאחר ט' ואסיקנן שמא יהיה ולד של קיימא ונמצאת מצריכה כרוז לכהונה. ולפום האי טעמא אם היתה גרושה שפסולה לכהונה תחלץ ותנשא לאחר ט' חדשים ודוקא לכתחלה הוא דחיישינן לכרוז אבל דיעבד לא דהא תנן החולץ ליבמתו ונמצאת מעוברת וילדה בזמן שהולד של קיימא הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה אמר רבא הלכתא כותיה דר"ל בהני תלת ואיכא נמי אחריני בפ"ק דע"ז בנשא ונתן לפני אידיהם ר"י אמר אסור ר"ל אמר מותר ותניא כותיה דר"ל אלא באסור [לא] קמיירי אבל החולץ למעוברת מאי איסורא איכא בחליצה:

ח א מיי' פ"ל מהלכות יבום הלכה יט:
ט ב מיי' פ"ל שם הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קסד סעיף ג: י ג מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סעיף ב:
יא ד מיי' פ"ו מהלכות מתנות הלכה ה סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סימן רפא סעיף ז:

ואמר ריש לקיש לעולם **לא** קנה כו'. אע"ג דרבא גופיה קאמר דיש נוחלין (ב"מ דף קג.) דהלכה כרבי יוחנן בן ברוקה מ"מ נפקא מינה דהלכה כר"ל לענין (א) אחר שאין לאו ליורשו: **ורבי** יוחנן **אמר לא** קנה לוקח. וא"ת לרבי יוחנן אפי' לא מת הכן בחיי האב נמי לא ליקני דהוי כמו (ב"מ טז.) מה שאירש מאבא מכור לך כיון דאליס קנין פירות בקנין הגוף וי"ל לגבי הכי לא אליס קנין פירות לגבול לגמרי קנין הגוף דבן וכיון לבסוף אתיא שדה לידי דבן חשיב מכר: **קנין** פירות בקנין הגוף **דמי**. מה שהתקינו באושא דאשה שמכרה בנכסי מלוג בחיי בעלה ומתה דהבעל מוציא מיד הלקוחות לרבי יוחנן לא אליטריך (א) וכן משמע בהמוכר (ב"ק דף פח: ושם) דמסיק תקנת אושא לר"ל א"ג קנין הגוף דאשה עדיף שאין לבעל פירות אלא מכחה ועוד דאין לבעל פירות אלא בתקנתא דרבנן וה"ר יעקב דאורלייני"ש תירץ דאליטריך תקנתא דאושא להיכא דכתב לה דין ודברים אין לי בפירות נכסיך (ב): **חיזוק** לדבריהם יותר משל תורה. והיא דהוסב (ב"מ נה:) גבי חמשה חומשין דלא עשו אלא כשל תורה משום דלא אליטריך לחיזוק והכא גבי איסורא הוא דקנים ר"מ אבל גבי ממונא כגון כתובה לא עשו חיזוק אפי' כשל תורה דקאמר ר"מ בפ' אע"פ (כתובות נו: ושם) כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל הא בדרבנן תנאו קיים וקנס תימה אי רבנן דהכא היינו ר' יהודה הא סבירא ליה גבי כתובה דעשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה וי"ל דבמילתא דשכיחא עבדו חיזוק אבל הכא מילתא דלא שכיחא היא שיבא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו: **ולא** קתני יפריש. והא דתני בסוטה בפ' אלוסה (דף כד. ושם) גבי מעוברת חברו ומינקת חברו יכול הוא להפרישה ולהחזירה לאחר זמן לשון הפרשה משמע הכי ומשמע הכי אבל יוציא לא משמע אלא בגט א"ג התם שקינא לה ונסתרה לא חיישינן שיבא עליה כיון דאסירא ליה מדאורייתא ולא בעיא גט והכי"ר יוסף מאורלייני"ש הורה מטעם זה באחד שקידש מינקת חברו שלא להצריך גט אלא הפרשה בעלמא (ג) (אפילו לרבי מאיר) כיון דבלאו הכי אסורה ליה דכלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ודוקא בנשא הוא דאמר הכא דבעיא גיטא אע"ג דבקדש תוך ג' וברח אי לאו דערוקיה מסתייה היה צריך ליתן גט במעוברת ומינקת חבירו לא החמירו ואין נראה דמאי חומרא דכלה בלא ברכה ממינקת חבירו דתרוייהו מדרבנן (ד) וקנא היה מדקדק ר"י מהא דתניא התם (כתובות דף ס.) מינקת שמת בעלה הרי זו לא תאכל ולא תנשא ואם כשאירס צריך ליתן גט לא איצטריך תו למימר לא תנשא ומיהו י"ס דגרסי לא תנשא ולא תאכל ואיכא למימר דזו אף זו קתני ואפילו גרסינן לא תאכל ולא תנשא מצי למימר דנקט ולא תנשא משום רבי יהודה דאפילו ליגשא שרי בתר י"ח חדש ובשאלתות דרבי אחאי בפרשה וירא (סימן יג) כתוב גבי מעוברת ומינקת חברו דהיכא דעבר וקדש מפקיע לה בגט מיניה ואפילו אי הוה כהן מפסדינן לה מיניה: **הא** לא שהא ספיקא הויא. ב) לא כמו שפי' הקונטרס דבפיהם ומת ולד אייר דבהא אפילו רבנן מודו בפיהם ומת דנפל הוא אלא כשנפל מן הגג או אכלו ארי אייר דגנאי הדבר שלא יתאבלו לא זה ולא זה מאחר שולדי קרוב לאחד: **מת** בתוך שלשים יום כו'. נראה דהכי גרסי' ולא כרש"י ע) דגרים בפ' ר"ש דמילה (שבת קלו. ושם) מת בסוף שלשים יום כיון דבפרק יש בכור (בכורות מט. ושם) אמרינן דיום ג' כשלפניו מה לי ביום שלשים מה לי תוך שלשים ולמה ליה למינקט ביום שלשים טפי ומיהו בה"ג כתב דביום שלשים אפי' פיהם ומת לבדו לא הוי נפל דדוקא תוך שלשים הוא דאמר בשבת (ג"ז שם) פיהם ומת לד"ה מת הוא משמע דגרסינן הכא מת ביום שלשים דאי לאו הכי מנין היה להם חילוק זה ועוד יש מקשיים גירסא זאת שאפילו בנפל מן הגג או אכלו ארי וביום שלשים דוקא סמכי דרבנן ושמא לענין אבילות נמי חשיב בר קיימא: מני

ירק בן הבן את זכות אביו שהיה לו בקרקע (רשב"ם ב"ב שם). **ואם נשא יוציא** ולא יחזיר עולמית. קנסא קנסוהו רבנן (סוטה כו.). **ולכשיגיע זמנו**. לאחר כ"ד חודש נלידת הולד (שם). יותר ממה שעשתה תורה לדבריה (זבחים קא.). **כל ששהא באדם ל' יום**. שהיה שלשים יום (לקמן פ:). אינו נפל. ואפילו לא כלו לו חדשי עיבור, דאמרינן לשבשה נגמרה צורתו ואשתכח עד שמיני (שם). מת. הולך, בתוך ל'. לגיהנם ולא היה לאביו בן אלא הוא הולך לאחר מיתת אביו ועל ידו היו פוטרין אמו מן החליצה אם היה בר קיימא, ועמדה ונתקדשה. לאחר זמן לפי שסבורה שאינה זקוקה ליבם (שבת קלו.). **אם** אשת ישראל היא. אם אינו כהן זה שנתקדשה לו ומותר בחליצה, חולצת. מן הספק ואחר כך תנשא, **ואם** אשת כהן היא. שאם תחלון תהא אסורה לו סמכינן אדרבנן ואמרינן לאו נפל הוא ואינה חולצת (שם).

ואמר ר"ל לעולם לא קנה עד שיאמר פלוני ופלוני ירשו שדה פלונית ופלונית שנתתים להם במתנה וירשום ואידך דתנן (ג) הכותב כל נכסיו לבנו לאחר מותו האב אינו יכול למכור מפני שנתנן לבן והבן אינו יכול למכור מפני שהן ברשות האב (ד) מכר האב מכורין עד שימות הוא מכר הבן אין ללוקח כלום עד שימות האב (ה) ואיתמר מכר הבן בחיי האב ומת הבן בחיי האב ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח וריש לקיש אמר (ו) קנה לוקח ר' יוחנן אמר לא קנה לוקח (ז) קנין פירות בקנין הגוף דמי ור"ל אמר קנה לוקח (ח) קנין פירות לאו בקנין הגוף דמי: אין הולד של קיימא כו': תנא משום רבי אליעזר אמרו יוציא בגט אמר רבא ר' מאיר ור' אליעזר אמרו דבר אחד רבי אליעזר הא דאמרן ר"מ דתניא (ט) (ולא ישא אדם מעוברת חבירו ומינקת חבירו ואם נשא יוציא ולא יחזיר עולמית דברי ר' מאיר וחכמים אומרים יוציא ולכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס א"ל אביי ממאי דלמא לא היא עד כאן לא קאמר ר' אליעזר הכא אלא משום דקפגע באיסור אשת אח דאורייתא אבל התם דרבנן כרבנן סבירא ליה אי נמי עד כאן לא קאמר רבי מאיר התם אלא משום דרבנן (י) וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה אבל הכא מדאורייתא מפרש פרשי מינה אמר רבא ולדברי חכמים (יא) יוציאה בגט אמר מר זוטרא דיקא נמי דקתני יוציא ולא קתני יפריש ש"מ א"ל רב אשי לרב הושעיא בריה דרב אידי (יב) התם (יג) תנן (יד) רשב"ג אומר (טו) כל ששהא באדם ל' יום אינו נפל הא לא שהא ספיקא הוי ואיתמר (טז) מת בתוך ל' יום ועמדה ונתקדשה רבינא משמיה דרבא אמר 'אם אשת ישראל היא חולצת (יז) ואם אשת כהן היא אינה חולצת רב (יח) משרשיא משמיה דרבא אמר אחת זו ואחת זו חולצת אמר ליה רבינא לרב משרשיא באורתא

לעולם לא קנה כו'. לא אמתניתין פליג אלא התם ביש נוחלין (ב) פליגי אמוראי בדיוקא דמתני' דכי אתא רבין אמר ירש פלוני שדה פלוני ותנתן שדה פלוני לפלוני רבי יוחנן אמר קנה אפילו האי דירושה דמדאלדכר לשון מתנה בהאי שטר לוקח לחד מייניהו כולהו נמי מתנה נינהו ור"ל אמר לעולם לא קנה ההוא דירושה דאמרינן לאלי הוה מתנה ולהאי ירושה עד שיאמר כו' דתיקו לשון מתנה אתרוייהו: **נאחר מותו**. שכתב מהיום ולאחר מיתה ואין לאב בהן אלא אכילת פירות בחייו: **מכר האב מכורין**. לאכול הלוקח פירות כל ימי חיי האב שזכה בזכות שהיה לו לזה בהן: **ומת הבן בחיי האב רבי יוחנן אמר לא קנה לוקח**. אפילו לכשימות האב דקנין פירות שהיה לו לאב בנכסים הללו בקנין הגוף דמי ואין מכירת הבן מכירה ומתניתין דקתני אין ללוקח בהן כלום עד שימות האב הא כשימות האב יש לו בחיי הבן ומתקיימה המתנה ומה מכר ראשון לשני כל זכות שתבא לידו אבל מת הבן לא בא זכות לידו: **פגע משוס ר"א כו'**. ר' אליעזר פליג אספיקא דמתני' וקאי אאין הולד של קיימא יקיים וקאמר מיהו אע"פ שאין הולד של קיימא קנסינן ליה דיוליא (א) בגט משוס דנכנס לספק איסור אשת אח ואע"ג דהשתא איגלאי מילתא דייבום מעליא הואי ומיהו בגט בלא חליצה סגי: **דבר אחד**. דר"מ נמי קנים את הנושא מעוברת חברו ומינקת חברו (ב) לגרשה. אשה שמת בעלה והיא מעוברת או מניקה אסורה להנשא עד עשרים וארבעה חדש שכן תיגוס יונק: **ולכשיגיע זמנו לכנוס**. לסוף כ"ד חדש יכנוס: **באיסור אשת אח**. כלומר שהיקל להכנס לספק אשת אח אם שיש לו בנים דלמא הוי ולד של קיימא הלכך קנסינן ליה: **אלא [משוס] דרבנן**. דמעוברת חברו מדרבנן היא וקא מזלזלי בה ומשוס הכי קנסוהו דלא ליתי אחריני למיעבד הכי: **אבל הכא**. יבמה מעוברת דאורייתא היא ובדילי מינה ולא בעי למיקנסיה להאי אטו אחריני: **ודברי חכמים**. דאמרי לכשיגיע זמנו לכנוס יכנוס מיהו עד שיגיע הזמן יוליא בגט ולא סגי ליה בהפרשה בעלמא: **דקתני יוליא**. וחכמים אומרים יוליא: **התם תנן וכו'**. משום דקבעי למדעי הכא מאי: **לא שהה שלשים יום**. משנולד מי שלשים יום: **נאחד אין נפל**. להכי נקט באחד דתני סיפא ובבהמה ח' ימים: **אינו נפל**. ופוטר את אמו מן החליצה: **ספיקא הוא**. וחולצת ולא מתייבמת. ודוקא אי מספקא לן אי כלו לו חדשיו אי לא אבל אי קיים לן דכלו לו חדשיו תנן במסכת נדה (דף מג.) תינוק בן יומו פוטר מן הייבום: **מת בתוך שלשים**. בן היבמה ונתקדשה לשוק בחזקת שפטורה משום בנה: **אם אשת ישראל היא**. אם זה שקדשה ישראל הוא שאם תחלון מן היבם לאחר קדושין לא תיאסר על בעלה חולצת: **ואם זה שקדשה כהן הוא**. שאם תחלון תיאסר עליו אינה חולצת וסמכינן אחולצתא

לה בגט מיניה ואפילו אי הוה כהן מפסדינן לה מיניה: **הא** לא שהא ספיקא הויא. ב) לא כמו שפי' הקונטרס דבפיהם ומת ולד אייר דבהא אפילו רבנן מודו בפיהם ומת דנפל הוא אלא כשנפל מן הגג או אכלו ארי אייר דחיישינן למיעוט מצוי כזה כמו במים קלו. ושם) והתם פסקינן כרשב"ג וא"ת ואמאי לא אזלינן בתר רוב נשים דולד מעליא ילדן ואר"י דחיישינן למיעוט מצוי כזה כמו במים שאין להם סוף (לקמן קכא.) דלאשתו אסורה וגוסס (ג) שאין מעידים עליו להשיא אשתו אע"ג דשמא התם משום ערוה החמירו מ"מ כיון דמיעוט של נפלים מצוי מחמירים ביה ומחמירים נמי שלא לאכול בהמה תוך ח' ימים כדאמרינן בפ"ק ר' אליעזר דמילה (ג"ז שם) ומיהו לענין אבילות לא החמירו שיש להקל באבלות כדאמר בפ' יש בכור (בכורות מט.) הכל מודים לענין אבלות שאין מתאבלים דאמר שמואל הלכה כדברי המיקל באבל והא דתנן במסכת שמחות (ד) הספקות אונים ומתאבלים עליהם נראה דבספק בן ט' לראשון או ז' לאחרון אייר דגנאי הדבר שלא יתאבלו לא זה ולא זה מאחר שולדי קרוב לאחד: **מת** בתוך שלשים יום כו'. נראה דהכי גרסי' ולא כרש"י ע) דגרים בפ' ר"ש דמילה (שבת קלו. ושם) מת בסוף שלשים יום כיון דבפרק יש בכור (בכורות מט. ושם) אמרינן דיום ג' כשלפניו מה לי ביום שלשים מה לי תוך שלשים ולמה ליה למינקט ביום שלשים טפי ומיהו בה"ג כתב דביום שלשים אפי' פיהם ומת לבדו לא הוי נפל דדוקא תוך שלשים הוא דאמר בשבת (ג"ז שם) פיהם ומת לד"ה מת הוא משמע דגרסינן הכא מת ביום שלשים דאי לאו הכי מנין היה להם חילוק זה ועוד יש מקשיים גירסא זאת שאפילו בנפל מן הגג או אכלו ארי וביום שלשים דוקא סמכי דרבנן ושמא לענין אבילות נמי חשיב בר קיימא: מני

שכתובין לבן, הגוף מעכשיו ופירות לאחר מיתה (רשב"ם ב"ב שם), **והבן אינו יכול למכור**. לגמרי בחיי האב, מפני שהן ברשות **האב**. לאכול פירות, אלא בין שיהן יכולין למכרן לגמרי מעכשיו, שהאב ימכור פירות והבן ימכור הגוף (שם). **מכר האב מכורין** עד שימות. לוקח אוכל פירות של האב וכשימות האב הולך הבן ומוציא מיד הלקוחות (ב"ק פח:) שמתא מכורין לפירותיהן לוקחה עד שימות האב, אבל לכשימות האב יטול הבן גם גוף גם פירות, או הוא או הבא במקומו, לא שנא מת האב בחיי הבן ולא שנא מת הבן בחיי האב, שהפירות מכר האב אבל הגוף קנוי לגמרי לבן משעה שכתב לו האב וכשמת הבן ואמ"כ האב ויש לו בנים לאותו הבן הן יורשין את כחו (רשב"ם ב"ב שם). **מכר הבן**. בחיי האב, אין לוקחה. פירות עד שימות האב. שהרי הוא בבן, אבל כשימות האב יש לו מיהת לוקחה גוף ופירות (שם). ר' יוחנן אמר לא קנה לוקחה. אפילו לכשימות האב אחר כך, שמעולם לא

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פ"ו מהלכות נחלות הלכה ו סמג עשין נו טוש"ע ח"מ סי' רפא סעיף ז:

יג ב מיי' פי"ב מהל' זכיה הלכה יג סמג עשין כב טוש"ע שם סי' רמז סעיף ח:

יד ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

טו ד ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ה:

טז ו מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה כה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יג סעיף יא:

יז ז ח מיי' שם הלכה כח טוש"ע שם סעי' יב:

יח ט מיי' פ"א מהלכות מילה הל' יג (ופכ"ה מהל' שבת) ופ"א מהל' יבום הלכה ה ופ"ב מהל' רוצח הלכה ו ופ"א מהל' אבל הלכ' ו סמג עשין נז ועשין מד"ס ב טוש"ע י"ד סי' שמ סעי' ל וסי' שנג סעי' ד וסי' שעח סעיף ו וטוש"ע אה"ע סימן קנו סעיף ד:

יט י מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קסד סעי' ז:

גליון הש"ס

גמ' התם תנן. עיין בגמר שבת פ"א דהוריות סימן לז: שם ואם אשת כהן היא אינה חולצת. עיין לעיל כד ע"א תד"ה ופסק חלוצה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנא וכו' דיוליא בגט. נ"ב ס"א כדי שלא יחזירנה עולמית: (ב) ד"ה דבר אחד וכו' תניהו לגרשה. נ"ב ס"א ולא יחזירנה עולמית: (ג) תוס' ד"ה ואמר וכו' לענין אדם אחד שאין ראוי ליורשו: (ד) ד"ה ולא קתני וכו' דמרוייהו מדרבנן. ועוד הביא ר' יוסף ראיה מההיא דפ' אע"פ דף ס' ע"ב מארוסיה דאביי שהתיר לו ליארס בתוך כ"ד חודש ושוב חזר בו ומנענו מלישאנה ולא מצינו שהצריכו ליתן גט וגם זו אינה ראיה דיש לומר שהצריכו ליתן גט ולפי שאותה שמועה לא איירי בגט לא הזכירו וקנא היה מדקדק ר"י:

תוס' חד מקמאי

איתמר מת בתוך שלשים יום או ביום ל' ועמדה ונתקדשה אמר רבינא משמיה דרבא אם אשת ישראל חולצת אם אשת כהן אינה חולצת ושריא לבעלה דכיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג (קאי) [דאמרי דהוו] ולד מעלי' אע"ג דלא שהא גבי אשת כהן עבדינן (לחומרא) [לקולא] כרבנן. ודוקא בנפל מן הגג או אכלו ארי אבל פיהק ומת אף אשת כהן חולצת ואסרינן לה אגברא דקי"ל בפר"א דמילה

מוסף רש"י

הכותב כל נכסיו לבנו. הוא הדין לאחר (רשב"ם ב"ב קלו.). לאחר מותו. מהיום ולאחר מותו, שהגוף קנוי לבן מהיום אלא שהאב אוכל הפירות עד יום מותו (ב"ק פח:). **האב** אינו יכול למכור. לאחר הגוף והפירות לגמרי מפני

(א) ג"כ קכט., (ב) ב"ק פח: ב"ב קלו., (ג) [ב"ק שם ב"ב שם], (ד) [שם: שבת קלה: גיטין מז:], (ה) לקמן מב. סוטה כו., (ו) [עירובין מ. פה: כתובות טו. פג: פד. ב"מ נה: מנחות קל.], (ז) [ל"ל תניא ועי' תוספות חולין פז: ד"ה תנן וכן העתיקו תוס' בכורות מט. ד"ה מת וכו' אח הסוגיא דהכא בזה"ל התם תניא דבב"ג אומר וכו'], (ח) שבת קלה: לקמן פ: נדה מד: [תוספתא דשבת פט"ז], (ט) שבת קלו., (י) [בשבת אותה שהיא], (כ) [ב"ב קכט.], (ל) [וע"ע היטב תוס' ב"ק פח: ד"ה בפוטר תוס' כתובות ג. ד"ה הבעל ותוס' ב"ב קלו: ד"ה ר"ש], (מ) ע' בהגה"ש, (נ) [ע' תוס' לקמן קכא. ד"ה ולא היק], (ס) [פ"ד ה"ז], (ע) [ברש"י שלפניו שם איתא בתוך ועי' היטב תוס' בכורות מט. ד"ה לאחר],

תוספות ישנים

א) וי"ט דרבי יוחנן יליף מהתם דקנין הגוף דמי. ואינו נראה דא"כ היכא פליג דיש לקיים עליה הא הוא ודאי לא פליג אתקנת אושא לכן נראה כדפרישית: **יוציא** בגט. פ"ה דקנסינן ליה אבל אליבא לא נרך ומימה דהא פסקינן הלכה כרש לקים לאמר ביאת מעוברת לא שמה ביאה וא"כ גם חליצה (לא) נרך שהביאה לא פעיה דלא הועילה שום דבר. לכן נ"ל יוליא בגט וחליצה עמו. ועי"ל יוליא בגט אחר ביאה ראשונה ואע"ג דאשתו נמוכה היא קנסינן לה כדפ"ה: **הא** לא שהה ספיקא הוא. ומיירי בלא קיים לן שלא כלו לו חדשיו. אלא קיים לן אפי' בן יום ז' פוטר מיבום אלא פליגי בטמא [וולדות] דלרבנן הלך אחר רוב נשים דולד מעליא ילדן: **ב)** **והא** דפליגי הכא ר"ג ורבנן בתרתי פליגי. פליגי בספק בן כלו לו חדשיו אם לא. דר"ג סבר דספק הוא כי לא שהה ורבנן סברי דולד מעליא הוא. גם פליגי בשיעורו בזירוי אלא כלו לו חדשיו דר"ג סבר אינו נפל כיון שהה שלשים יום באדם ורבנן סברי דנפל הוי כיון שלא כלו לו חדשיו אע"ג דשהה והכי משמע דפליגי בתרתי מדקאמר בל שהה וכו' ומשמע דפליגי רבנן במילתא דכל שהה דקאמר ר"ג אינו נפל ואינהו קאמרי (אינו) [דהוי] נפל בשיעורו בזולתי דלא כלו לו חדשיו דאי לא פליגי כי אם בלא שהה היה לו לומר אם שהה וכו' אבל מדתנא כל שהה ודאי בתרוייהו פליגי:

מוסף רש"י (המשך)

היו רואין לבא לידי הבן, אלא יחזרו לשאר יורשי האב, ומיהו אם לא מכרן הבן בחיי האב היה מודה ר' יוחנן שאף על פי שמת הבן ואחר כך מת האב אפילו הכי יורשי הבן יורשין את מתנתו ולא יורשי האב, אבל גבי מכירה הרי סילק נפשו משעת מכירה וגם לא בא לידו שיוכל הלוקח לזכות מכחו (שם). קנין פירות. שהיו קנין לאב לפירות (ב"ק שם), בקנין הגוף דמי. קנין פירות שיש לו לאב כאילו הגוף קנוי לו דמי ולא היה הבן יכול למכור אלא על מנת דאחמו לידיה, וכיון דלא אתו לידיה לא קני לוקח, ומיהו אם לא מכרן הבן ולא סילק נפשו מהם ומת הבן בחיי האב, לכשימות האב

באורתא אמר רבא הכי. כדקאמרת לאמת זו ואמת זו מוכלת, **ובצפרא הדר ביה.** ואמר אשת כהן אינה חולצת (שבת קלו:). **א"ל.** רב משרשיא לרבינא (שם: רב שרביא לרבינא לפי הגירסא בגמ' שם). **שריתו.** בלא חליצה ובעבימו אדרבן שמעון, **יהא רעוא דתשתרו אף תרבא.** דתסרון חלב באמילה (שם). **ודאן בודאן מותר.** כגון ממזרים בנתינים (קדושין עד.). **ודאן בספיקן.** כגון ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי (שם). **ספיקן בודאן.** שתוקי ואסופי בממזרי ונתיני (שם). **ספיקן בספיקן.** שתוקי בשתוקי, אסופי באסופית אסופי בשתוקית (שם). **אסור.** שמא זה כשר וזה פסול (שם). **וכותי.** בגמ' מפרש מאי שפיקייסו, וכותים אותם שהושיב סנחריב בערי שומרון, דכתיב (מלכים ב יז) ויבא מלך אשור מבבל ומכותה וגו' ועל אם שהניחם מכותה נקראו כותים ונתגיירו מאימת האריות דכתיב (שם) וישלח ה' בהם את האריות וגו' (קדושין שם). **הלל שנה.** משנה אחת בגרייתא עשרה יוחסין כו' וכל האומרין שבהם מותרין לבא זה בזה (שם עה.)

מי עביד רבנן תקנתא או לא. בעיא זו אליבא דרבנן ולא אליבא דר' מאיר ומכאן מדקדק בה"ג ובשאלתות דהא לאמר בפ' אע"פ (כתובות דף ס: ושם) דהלכה כר"מ בגזרותיו הייתו דוקא בגזרותיו ולא בקנסותיו[ז]: **אי בל היולדת בו'.** כה"ג דייק בדפ"ב דכתובות (דף עח:) גבי כל הנישאת בתולה יש לה קול כו' ובפ' המפלת (נדה דף מט.) גבי כל היולדות ממופות אבל בפרק ואלו טריפות (חולין דף נג.) גבי כל הדורס אין לפרנו נאמנות לא דייק אע"ג דכל לאו דוקא: **רוב** היולדת לט' בו'. וא"ת מה מועיל המתנת ג' חדשים משום הבחנה אכתי יכול לבא לידי ספק אם תנשא מיד ותלד לו' חדשים ויום אחד או אפילו ג' ימים דיש להסתפק אם הוא בנו של ראשון ולא נקלט הזרע עד יום ג' או הוא בנו של שני דיולדת לשבעה יולדת למקוטעים וזהו תימה לומר שתהא האשה צריכה להמתין ג' חדשים וג' ימים לנקמן משמע דג' חדשים דוקא דאמר חוץ מיום שמת בו ויום שנתארסה בו ואין לומר כיון דהמתינה ג' חדשים שריא ליגשא ולא חיישינן שמא תלד משני לסוף ששה חדשים וב' ימים או ג' דסמכינן ארובא דלטו' ילדן וא"כ דסמכינן ארובא דלטו' ילדן א"כ אפילו תוך ג' חדשים תנשא דסמכינן ארובא ואין צריך להמתין אלא חדש אחד ושוב אין שפק דאם תלד לסוף ט' ממיתת ראשון אין להסתפק שמא הוא מז' לאחרון דאזלינן בתר רוב נשים דלטו' ילדן אלא ע"כ כל מקום שיכול לבא לידי ספק החמירו חכמים וי"ל דכ"כ לא היה משתהא הכרת העובר של ראשון עד שלש ימים מן השני: **דון הואיל ולא הוכר.** תימה דאמאי לא מוקמינן לה בחזקת היתר ליבם ולא יתחייב באשם תלוי ויהא נמי ולד שני כשר דסמוך מיעוט יולדת לשבעה אחזקה ואיתרע ליה רובא ונסמוך ארובא דעובדא ניכר לשניים ימים דלעיל בפ' ד' אחין (דף ל:) חשבינן לה חזקה גבי ספק קידושין ולקמן בפ' בתרא (דף קיט. ושם) אפילו היתה לתה מעוברת חשבינן לה בחזקת זקוקה וכ"ת דאיכא רובא אחרינא דרוב נשים מתעברות ויולדות לפיכך יש להחזיקה כמעוברת מן הראשון דאין סברא כלל לומר בנשים ששהו עם בעליהן כמה שנים ולא עיברו ומתו בעליהם דרוב מעוברות ולקמן (דף קיט.) הוא דאמר לה גבי האשה שהלך בעלה ונתה למדינת הים: **ראשון** ראוי להיות כה"ג. והא דאמר בפ"ק דכתובות (דף יג: ושם) גבי עשר כהנים שפירש אחד מהן ובעל הולד שתוקי שמשתקין אותו מדין כהונה דבעינן זרעו מיוחס אחריו לקמן בפ' נושאין (דף ק:) פריך לה ומשני זרעו מיוחס אחריו דרבנן וכי גזור רבנן בזנות בנישואין לא גזור: **סבר** לה כרב דאמר הלכה כר' אלעזר. והא דפריך בעשרה יוחסין (קידושין דף עג. ושם) גבי הא דאמר רבא דבר תורה כו' שתוקי כשר אלא מעתה שתוקי שתוקית לא ישא לאו משום דלרבא שרי שתוקי בשתוקית אלא משום דגם אליבא דרבנן אמר רבא מילתיה דהתם להכי פריך דלרבנן נמי שתוקי שתוקית לא ישא:

[ז] נראה דל"ל בתוך ג' חדשים לא אמרינן דעורקיה מסתייה דהא אפסקא דמתניתין דאמר הא שמעתתא.

[א] שבת קלו:, [ב] [ס"פ שרשומה], [ג] [סנהדרין סט.], [ד] לקמן ק:, [ה] פ"ק אינו ספק, [ו] קדושין עד., [ז] [שם עה.], [ח] ל"ל אלעזר, [ט] [ל"ל קודש ד"ה וכולן מותרין], [י] [וע"ע תוס' ב"ק נ: סד"ה ומכמיס ותוס' ב"מ עב. ד"ה קונסין ותוס' ב"ב לד: ד"ה ומכ"ל ותוס' בכורות כח. ד"ה ר"מ ותוס' זבחים קד. ד"ה אמר ר"ע],

הגהות הב"ח

(א) גמ' ר' אליעזר בן יעקב אומר אינו אפקא ממזר אלא ודאי: (ב) רש"י ד"ה ר' אליעזר בן יעקב אומר אין ממזר: (ג) ד"ה וכולן וכו' אי אמרת בשלמא אפקן:

תוס' חד מקמאי

דפיהק ומת ד"ה (מותר) [נפל] הוא. עמד וקדשה בתוך ג' חדשים וברח פליגי רב אחא ורפרם חד אמר משמתין ליה עד שיוציאה בגט (ושמואל) [וחד אמר] עדקויי מסתייה דגלי דעתיה שאין דעתו לכנסה עד אחר שלשה חדשים והלכתא עדקויי מסתייה אבל לא ברח יוציא בגט אפי' קדשה ביום השלמת שלשה חדשים דקי"ל צריכה להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בו וחוץ מיום שנתארסה בו. הרב אלפס כתב לאלמנת חבירו ולגרושת חבירו בתוך ג' חדשים משמע דהא אם קדש אלמנת אחיו [ח] לא איבעיא ג' חדשים אלא אמר עדקויי מסתייה והראב"ד כתב דה"ה אם קדש אשת אחיו דהא לא פסקא דמתני' אתמהא הא שמעתא:

באורתא אמר רבא הכי ובצפרא הדר ביה א"ל [ט] **שריתו יהא רעוא דתשתרו אף תרבא הכא גבי מעוברת חבירו ומינקת חבירו הנשואה לכהן מאי מי עבוד רבנן תקנתא לכהן או לא אמר ליה** [א] **הכי השתא בשלמא התם כיון דאיכא רבנן דפליגי עליה דרשב"ג דאמרי אע"ג דלא שהא ולד מעליא הוי גבי אשת כהן כיון דלא אפשר עבדינן כרבנן אבל הכא כמאן נעביד אי כר' מאיר הא אמר יוציא ולא יחזיר עולמית ואי כרבנן האמרי בגט איתמר קדשה בתוך שלשה וברח פליגי בה רב אחא ורפרם חד אמר משמתינן ליה וחד אמר עירוקיה מסתייה הוה עובדא ואמר להו רפרם** [ב]**עירוקיה מסתייה: ספק בן תשע וכו':** אמר ליה רבא לרב נחמן לימא הלך אחר רוב נשים ורוב נשים לתשעה ילדן אמר ליה נשי דידן לשבעה ילדן א"ל נשי דידכו הוו רובא דעלמא א"ל הכי קאמינא רוב נשים ילדן לתשעה ומיעוט לשבעה וכל היולדת לתשעה [ג]**עוברה ניכר לשליש ימיה וזו הואיל ולא הוכר עוברה לשליש ימיה איתרע ליה רובא אי כל היולדת לתשעה עוברה ניכר לשליש ימיה הא מדלא הוכר לשליש ימיה עוברה ודאי בר שבעה לבתראה הוא אלא אימא רוב היולדת לתשעה עוברה ניכר לשליש ימיה והאי מדלא הוכר לשליש ימיה איתרע ליה רובא ת"ר** [ד]**ראשון ראוי להיות כהן גדול ושני ממזר מספק רבי אליעזר בן יעקב אומר** [ה]**אין ממזר מספק מאי קאמר אמר אביי הכי קאמר ראשון ראוי להיות כהן גדול ושני ספק ממזר ואסור בממזרת ר' אליעזר** [ו] **אומר אינו ספק ממזר אלא ודאי ממזר ומותר בממזרת רבא אמר** [ז]**הכי קאמר ראשון ראוי להיות כהן גדול ושני ממזר ודאי ומספק ומותר בממזרת ורבי אליעזר בן יעקב אומר אין ודאי ממזר מספק אלא ספק ממזר ואסור בממזרת וקמיפלגי בדרבי אלעזר דתנן** [ח]**רבי אלעזר אומר** [ט]**ודאן בודאן מותר ודאן בספקן וספקן בודאן וספקן בספקן אסור** [י]**ואלו הן ספקן שתוקי ואסופי וכותי** [יא]**ואמר רב יהודה אמר רב הלכה כר' אלעזר כי אמריתה קמיה דשמואל אמר לי הלל שנה עשרה יוחסין עלו מבבל כהני לויי וישראלי חללי גירי חרורי ממזרי נתיני שתוקי ואסופי וכולן מותרין לבא זה בזה ואת אמרת הלכה כרבי אלעזר אביי סבר לה כשמואל דאמר הלכה כהלל ומוקי לה רבי אליעזר בן יעקב אליבא דהלכתא כי היכי דלא תקשי הלכתא אהלכתא רבא סבר לה כרב דאמר הלכה כר' אלעזר ומוקי לה לדרבי אליעזר בן יעקב אליבא דהלכתא כי היכי דלא תקשי**

הלכתא

כולהו מעורבים): [יב]**נתיני.** גבעונים שנתגיירו בימי יהושע בערמה ויש בהן לד עבדות דכתיב (יהושע ט) ויתנם יהושע חוטבי עצים ושואבי מים לעדה:

הלכתא

[ב] א ב מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה כח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יג סעיף יב:

בא ג מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה כג סמג לאוין קיז טוש"ע שם סימן ד סעיף כה וסימן קסד סעיף ו:

כב ד מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה כח סמג שם טוש"ע שם סימן ד סעיף כד:

כג ה מיי' שם וטוש"ע שם סעיף ו וסעיף לח:

מוסף רש"י

באורתא אמר רבא הכי. כדקאמרת לאמת זו ואמת זו מוכלת, **ובצפרא הדר ביה.** ואמר אשת כהן אינה חוזרת (שבת קלו:). **א"ל.** רב משרשיא לרבינא (שם: רב שרביא לדבינא לפי הגירסא בגמ' שם). **שריתו.** בלא חליצה ובעבימו אדרבן שמעון, **יהא רעוא דתשתרו אף תרבא.** דתסרון חלב באמילה (שם). **ודאן בודאן מותר.** כגון ממזרים בנתינים (קדושין עד.). **ודאן בספיקן.** כגון ממזרי ונתיני בשתוקי ואסופי (שם). **ספיקן בודאן.** שתוקי ואסופי בממזרי ונתיני (שם). **ספיקן בספיקן.** שתוקי בשתוקי, אסופי באסופית אסופי בשתוקית (שם). **אסור.** שמא זה כשר וזה פסול (שם). **וכותי.** בגמ' מפרש מאי שפיקייסו, וכותים אותם שהושיב סנחריב בערי שומרון, דכתיב (מלכים ב יז) ויבא מלך אשור מבבל ומכותה וגו' ועל אם שהניחם מכותה נקראו כותים ונתגיירו מאימת האריות דכתיב (שם) וישלח ה' בהם את האריות וגו' (קדושין שם). **הלל שנה.** משנה אחת בגרייתא עשרה יוחסין כו' וכל האומרין שבהם מותרין לבא זה בזה (שם עה.)

יחודי בעלמא הוו מיחדי. ויש כאן פת בסלו כיון שאם היה רוצה (ב) היה בא עליה וכיון שפעמים לא היה בא עליה לא מיחמדא ולא חזיא דאי לא תימא הכי גם להתיחד הוה אסור כדאמר בפ"ק דכתובות (דף ד. ושם) גבי חתן אם פרסה אשתו נדה הוא ישן בין האנשים ואשתו ישנה בין הנשים ומשום נושא אשה במדינה אחרת נמי ליכא למיחש שאם היה אירע שבא עליה ונתעברה ממנו היה מוליכה עמו לעירו (ג):

וממון המוטל בספק חולקים. אפילו רבנן דסומכוס (ב"ק לה:) מודו הכא דלא שייך כאן המוליא מחבירו עליו הראיה שאין זה מוחזק יותר מזה והוי כמו הללו באין לירש והללו באין לירש דאמר במי שמת (ב"ב דף קנח:) דיחלוקו: **אמר רבי אבא קם דינא.** דוקא בתר דפלג אבל מקמי דפלג לא: **דאמר** ליה אי שתקת שתקת. פי' ולא תטול כלום ולא כמו שפירש בקונט' אי שתקת ומוחילנא לך דהא קתני יקח לו דרך במאה מנה ובפ"ק דב"ק (דף ח.) גבי מכרן לאחד כולן נכנסו תחת הבעלים והוא אשה בזיבורית אע"פ שלקח עדית באחרונה משום אי שתקת כו' ולא אני אמרה ליה לכי תהדר כיון שאין בא להפקיע מדינא ובאחד דאתי מכח חד לא אני למימר ואי לא מזבנינא לארבעה דהא פשיטא כיון דלא אתי מכח ארבעה לא שבקינן ליה ואם תאמר וארבעה דאתו מכח חד ליהדר ההוא חד דמי קלרה וי"ל דמלי אמר ליה לא מכרתי אלא מה שיש לי בה:

הוי

הלכתא אהלכתא. דקיימא לן משנת ר"א ב"י קב ונקי במסכת גיטין (דף סז.): **קבלה.** נתעברה: **ונתמנא כל העולם כולו ממזרים.** מספק קרו להו ממזרים: **זו מה היא.** לשון ספק: **יבר על כן.** לשון ספק: **אי מאן דאיכא.** דלא ידע בנו ממקום אחר ישמע שהיא בת אביו ויפרוש: **שבעה נקיים.** שמא מחמת חימוד פרסה נדה בשעה שנתפייסה: **שנוחייהו הוו משדרי.** שבעה יומי קודם ביאתן: **ממון המוטל בספק.** שאין זה מוחזק (א) בזה יותר מזה דאם זה בן המת אין ליבם בהן כלום ואם בן היבם הוא אין לו בהן כלום הלכך אין כאן מוליא מחבירו להטיל עליו הראיה: **ספק ובני יבם.** הספק מוחזק בהן ביותר דממה נפשך אית ליה זכיה בגווייהו אבל בני יבם שמא אין להם חלק בהם שזה בן ראשון הוא וכולה שלו ומשום הכי סבור רבנן למימר הייו מתניתין בפ' נושאין על האוסף (ב) דקתני ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון הוא לא יורש אותן לא זה ולא זה דבני ראשון מדאן ליה אבל בני אחרון ובני אחרון אבל בני ראשון והם יורשים אותו בין שניהם: **והכא אמרינן איפכא.** דהוא מוחזק יותר דהתם להכי מדאן ליה דאמרי ליה אייתי ראיה דאחונא את ושקול והכא נמי אמר להו האי אייתו ראיה דאחוכון אנא ושקולו: **מי דמי התם אינהו ודאי.** שהן יודעין מכח מי הן באין לירש: **אידי ואידי ספיקא נינהו.** שאפילו הספק אין טוען טוענת ודאי ואינו יודע מכח מי הוא בא לירש: **בנכסי יבם גופיה.** התם מיתוקמא מתניתין דהוא לא יורש אותן דאמרי ליה אייתי ראיה ושקול אבל בהיא דלעיל שניהם ספק. ונראה בעיני דהיא מנתא דקמודו ליה שקיל ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין הוא טוטל האי ודין כולן האלי: **נבחר דפלג יבם.** עם ספק בנכסי מיתנא כדאמרן לעיל דחולקין: **אי אחוכון אנא הבו לי מנתא גנייבו.** ואי משום דשקלי אנא פלגא בנכסי מיתנא מהדרנא לכו ההוא פלגא ונחלוק הכל בשוה בין נכסי הראשון בין נכסי האחרון וכגון שהיו נכסי היבם מרובין ואביו מועטין: **קם דינא.** אחר שנעשה דין בנכסי המת אין זה יכול לחזור ולערער עליהם ומה שהוא שואל בנכסי היבם אמרי ליה אייתי ראיה: **הדר דינא.** ומהדרי ליה פלגא דנכסי מיתנא או פלגא כולהו נכסי בשוה: **ואבדה דרך שדהו.** שהיתה שדהו מוקפת משדות אחרים והיה לו דרך על אחת מן הרוחות ואבדה שסכחו על איזה מן הרוחות היתה: **ינך בקלרה.** יתנו ביניהם דרך קלרה ולקמן מפרש לה: **שפיר קאמר אדמון.** דקסלקא דעתא שהקיפו אדם אחד מכל רוחותיו דאמר אורחיה גביה הוא: **ארבעה בני אדם.** דכל חד וחד מדאי ליה: **דאתו מכח ארבעה.** שארבעה אנשים מכרוס לאלו: **אי שתקת שתקת.** ולא אעלה עליך בדמים יקריס: דרכי

(דף סז.): **קבלה.** נתעברה: **ונתמנא כל העולם כולו ממזרים.** מספק קרו להו ממזרים: **זו מה היא.** לשון ספק: **יבר על כן.** דאמרי' הכא דע"י נישואין הוה והדבר מפורסם גזר ר"א בן יעקב: **מאן הויא ליומי.** מי חפצה לינשא לימים שאתעבר כאן: **דפקיעי.** כ"ע בשמייהו וקורא לבתו על שמו ואם יבא בנו ממקום אחר ישמע שהיא בת אביו ויפרוש: **שבעה נקיים.** שמא מחמת חימוד פרסה נדה בשעה שנתפייסה: **שנוחייהו הוו משדרי.** שבעה יומי קודם ביאתן: **ממון המוטל בספק.** שאין זה מוחזק (א) בזה יותר מזה דאם זה בן המת אין ליבם בהן כלום ואם בן היבם הוא אין לו בהן כלום הלכך אין כאן מוליא מחבירו להטיל עליו הראיה: **ספק ובני יבם.** הספק מוחזק בהן ביותר דממה נפשך אית ליה זכיה בגווייהו אבל בני יבם שמא אין להם חלק בהם שזה בן ראשון הוא וכולה שלו ומשום הכי סבור רבנן למימר הייו מתניתין בפ' נושאין על האוסף (ב) דקתני ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון הוא לא יורש אותן לא זה ולא זה דבני ראשון מדאן ליה אבל בני אחרון ובני אחרון אבל בני ראשון והם יורשים אותו בין שניהם: **והכא אמרינן איפכא.** דהוא מוחזק יותר דהתם להכי מדאן ליה דאמרי ליה אייתי ראיה דאחונא את ושקול והכא נמי אמר להו האי אייתו ראיה דאחוכון אנא ושקולו: **מי דמי התם אינהו ודאי.** שהן יודעין מכח מי הן באין לירש: **אידי ואידי ספיקא נינהו.** שאפילו הספק אין טוען טוענת ודאי ואינו יודע מכח מי הוא בא לירש: **בנכסי יבם גופיה.** התם מיתוקמא מתניתין דהוא לא יורש אותן דאמרי ליה אייתי ראיה ושקול אבל בהיא דלעיל שניהם ספק. ונראה בעיני דהיא מנתא דקמודו ליה שקיל ואידך הוי ממון המוטל בספק וחולקין הוא טוטל האי ודין כולן האלי: **נבחר דפלג יבם.** עם ספק בנכסי מיתנא כדאמרן לעיל דחולקין: **אי אחוכון אנא הבו לי מנתא גנייבו.** ואי משום דשקלי אנא פלגא בנכסי מיתנא מהדרנא לכו ההוא פלגא ונחלוק הכל בשוה בין נכסי הראשון בין נכסי האחרון וכגון שהיו נכסי היבם מרובין ואביו מועטין: **קם דינא.** אחר שנעשה דין בנכסי המת אין זה יכול לחזור ולערער עליהם ומה שהוא שואל בנכסי היבם אמרי ליה אייתי ראיה: **הדר דינא.** ומהדרי ליה פלגא דנכסי מיתנא או פלגא כולהו נכסי בשוה: **ואבדה דרך שדהו.** שהיתה שדהו מוקפת משדות אחרים והיה לו דרך על אחת מן הרוחות ואבדה שסכחו על איזה מן הרוחות היתה: **ינך בקלרה.** יתנו ביניהם דרך קלרה ולקמן מפרש לה: **שפיר קאמר אדמון.** דקסלקא דעתא שהקיפו אדם אחד מכל רוחותיו דאמר אורחיה גביה הוא: **ארבעה בני אדם.** דכל חד וחד מדאי ליה: **דאתו מכח ארבעה.** שארבעה אנשים מכרוס לאלו: **אי שתקת שתקת.** ולא אעלה עליך בדמים יקריס: דרכי

(כתובות קס:). ילך בקצרה. על כרחם יטול דרך לשדהו אבל דרך קלרה יכרוי לו, אלא יכבה ליטול (שם). שפיר קאמר אדמון. דקס"ל כשאר נעשת השדות שסביבותיו של אדם אחד הן, דממה נפשך אורחיה גביה הוא (שם). שהקיפוה ארבעה בני אדם. דכל חד וחד מדאי ליה דרכך לאו גבאי הוא (שם). וארבעה דאתו מכח חד. שלקחוה מאיש אחד אחר שהלך זה (שם). אי שתקת שתקת. ואחיל גבך בשתקתה הדרך ממני (שם).

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה טו:

כה ב ג מיי' פכ"א מ"ס הלכה כט ומגיד לאון קנו טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף יא:

כו ד מיי' פי"ח מ"ס הלכה ט סמג לאון קיא ועשין רמג טוש"ע י"ד סימן קנב סעיף ח:

כז ה מיי' פ"י מהל' גרושין הלכה כח סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף י וסימן קיט סעיף ח:

כח ו מיי' פ"ה מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין ל טוש"ע שם סימן קמב סעי' ג:

כט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף ד:

ל ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ה:

לא ט מיי' פט"ו מהל' טוען ונטען הלכה יא טוש"ע ח"מ סימן קמח סעיף ב:

לב י כ ל מיי' שם טוש"ע שם וסעיף א:

תורה אור השלם

1. אל תחלל את בתך להזנותה ולא תזנה הארץ ומלאה הארץ זמה: ויקרא יט כט
2. אל תחרש על רעך רע והוא יושב לבטח אתך: משלי ג כט

תוס' חד מקמאי

ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי מיתנא ספק אמר בר מיתנא אנא ונכסי דידי הוו. ובני יבם אמרי ליה את אחינו את ומנתא הוא דאית לך. כתב ר"ש ז"ל דמאי דמודו ליה שקיל והשאר הוי ממון המוטל בספק ויחלוקו והכי משמע במסקנא דשמעתתא. ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי יבם בתר דפלג יבם בנכסי (אלמנה) מיתנא. אמר להו ספק אי אחוכון אנא הבו לי (א) נכסי דפליג אבוכון בנכסי. ר' אבא אמר קם דינא. ר' ירמיה אמר הדר דינא. משמע לכאורה מדקאמר לבתר דפלג יבם בנכסי מיתנא הא מקמי דפליג בנכסי מיתנא דכ"ע אמר להו מ"ג דלא שייך למימר קם דינא כיון דלא פלג בנכסי ומיהו בפלוגתא דאדמון ורבנן איכא לעיוני בהא מילתא דהא לא קם דינא בהדיה ואפ"ה אמרו רבנן קם דינא. ופסק הרב אלפס כר' אבא דאמר קם דינא כיון דקאי כרבנן. ואע"ג דאמרי' אמר לך ר' ירמיה אנא דאמרי' אפילו לרבנן שנויא דחיקא היא. ואע"ג דאיתא בפ' בית כור שני אחים שחלקו ובא להן אח ממדינת הים רב אמר בטלה מחלוקת וקי"ל כוותיה אלמא הדר דינא שאני התם דחלוקה בטעות הוא והרב ר' אפרים (מה') פסק כר' ירמיה: ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק א' אנא בר מיתנא ופלגא דידי ובני יבם אמר את ברי ולית ליך ולא מידי הוה יבם ודאי וספק ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי. סבא ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי

מסורת הש"ס

א) [ותוספתא דקידושין פ"א], ב) [נדרים נא.], ג) [יומא יח: ע"ש], ד) שם, ה) ג"ז שם נדה סו., ו) יומא יח: סו. עד: כתובות סב: סג., ז) ל"ל לשם, ח) [גיטין ל. ע"ש היטיב], ט) לקמן ק:, י) כתובות קט: כה"ע, כ) [לקמן ק:], ל) בס"א: ואחיו, מ) [וע"ר תוס' יומא יח:],

---

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ממון וכו' מוחזק בנכסי יותר מזה: (ב) תוס' ד"ה יחודי וכו' היה בא עליה. נ"ב ועיין ביאור דיבור זה בתכובות ב"מ סימן פ':

תוספות ישנים

כי פליגי בחד דאתי מכח אחרעה ולא קאמר א) משום דמלי למוכרס לאחרעה דאין לנו להעמיד הדבר אלא במה שהוא או במה שהיה: **אי** לייתת פ"ה ב) ותקח דרך במאה מנה. ותימה דאיכא למימר לכשתהדר שהרי מה יכול להפסידו יותר וא"ל דמוחזל גביה דהא קאמר לעיל יקח לו דרך במאה מנה ואין זה זול. וא"ל דיון שלקח מהאחרעה מהניון כבר ולא שייך לכשתהדר וא"כ קאמר ליה אי שתקת שתקת ותקנה ממני ביוקר:

א) תסר כאן וא"ל ולא קאמר בחד דאתי מכח חד משום דמלי למוכרס וכו' וכ"כ בתוס' כאן בד"ה דאמר ובחד דאתי מכח חד לא מלי למימר וכו'. ב) לפניו איתא כן בתוס'.

מוסף רש"י

זו מה היא. שאין אדם יודע אותה אשה שהוא נושא אם מותרת לו אם לאו (נדרים נא.). שמא יזדווגו זה לזה. כן שיולד במדינה זו עם בת שיולד במדינה אחרת (יומא יח:). כי איקלע לדרדשיר. שם היה רגיל ליכך (שם). מאן הויא ליומא. יש אשה שנתנשא לי ליומא שאתעבר כאן ומצא לאחר מכאן (שם). דפקיעי שמייהו. ושמה קרוי על בניהם (שם). צריכה לישב שבעה נקיים. מיום שנתגרשה, שמא מתמת חימוד ראתה דם (שם). יחודי בעלמא. ואין מקפקין הן, אלא שהנשוי אשה אין מתאוה כמי שאין לו אשה (שם). אין לו פת בסלו. אוכל היום ולוגא על ממר (שם עד:). הוא אינו יורש אותם. דיוסיו מדמין אותו אלו אבל אלו, והם יורשים אותו. דמי מעכב על ידן והוי ממון המוטל בספק וחולקין בין שניהם (לקמן ק:). ואבדה לו דרך שדהו. שהחזיקו בה בעלי השדות שבמגליו

ב) מנתא בהדייכו ואי בר מיתנא אנא הבו לי נכסי.

זה (שם). אי שתקת שתקת. ואחיל גבך בשתקתה הדרך ממני (שם).

דרכי חד גבך הוא אבל הכא מי איכא למימר הכי ורבי ירמיה אמר לך אנא דאמרי אפי' לרבנן עד כאן לא קאמרי רבנן התם אלא משום דא"ל אי שתקת שתקת ואי לא מהדרנא שטרא למרייהו ולא מצית לאשתעויי דינא בהדייהו אבל הכא מי איכא למימר הכי [א]ספק ויבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק אמר האי גברא בר מיתנא הוא ופלגא דידי הוא יבם אמר את בראי דידי את ולית לך ולא מידי הוי יבם ודאי וספק ספק [ב]ואין ספק מוציא מידי ודאי [ג]ספק ובני יבם שבאו לחלוק בנכסי סבא ספק אמר ההוא גברא בר מיתנא הוא ופלגא דידי הוא ובני יבם אמרי אחונא את ומנתא אית לך בהדן פלגא דקמודי להו שקלי תילתא דקא מודו ליה שקל פש להו דנקא הוי ממון המוטל בספק וחולקין [ד]סבא ויבם בנכסי ספק או סבא וספק בנכסי יבם הוי ממון המוטל בספק וחולקין: **מתני'** [ה]שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשה בכתובתה ובנכסים הנכנסים ויוצאין עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרים [ו]נכסים בחזקתן כתובה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים ויוצאין עמה בחזקת יורשי האב [ז]כנסה הרי היא כאשתו לכל דבר [ח]ובלבד שתהא כתובה על נכסי בעלה הראשון: **גמ'** מ"ש רישא דלא פליגי ומ"ש סיפא דפליגי אמר עולא רישא דנפלה כשהיא ארוסה וסיפא דנפלה כשהיא נשואה וקסבר עולא זיקת ארוסה עושה ספק ארוסה

הוי יבם ודאי וספק ספק. פי' בקונטרס ולא שיודע מאיזה כח הוא בא ומוחזק בנכסים ולא דמי להתם דרב משרשיא דלעיל דהתם אע"ג דספק אית ליה בנכסים ממה נפשך אפילו הכי לא חשיב ולא דלא ידע מכח מי הוא בא לירש מכח מה הוא בא עליהן: **פלגא דקא מודה להו שקלי.** משום דהוברים נוטלין שלשה: **תילתא דקא מודו ליה.** שני זהוברים תילתא דכולהו נכסי: **שקיל.** דהא אמרו ליה אחונא את ואינהו הוו תרי ואיהו שליש: **פש דנקא.** דקמיגנו עליה האי אמר כולה דידי והני אמרי כולה דידן הוא נוטל חצי וזין שניהם חצי: **סבא ויבם בנכסי ספק.** סבא אמר האי בר מיתנא הוא וכיון דאין לו יורש אני קודם דתנן (ב"ב דף קטו.) האב קודם לכל יולאי ירכו ויבם אמר בני הוא ואני יורשו דהאב קודם: **או סבא וספק בנכסי יבם.** שאין ליבם בן אחר סבא אמר את בר מיתנא ואני יורש את בני מקום שאין לו בן וספק אמר בנו אני ואני יורשו: **חולקין.** דדלמא כולהו דהאי ודלמא כולהו דהאי. ואין לומר האב ודאי מוחזק דאם זה בנו אין כאן לאב כלום: **מתני' שומרת יבם.** ממתנת ומצפה ליבם. כמו עניה זו לשון שמרה באף על פי בכתובות (דף סב:): **שנפלו לה נכסים.** מאביה ומלקח דעתן שנפלו לה כשהיא שומרת יבם: **ובנכסים הנכנסים ויוצאים עמה.** היינו נכסי מלוג שהקרן שלה קיים וכשהיא נכנסת נכנסין עמה וכשהיא יוצאת יוצאין עמה: ה"ג **ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב.** דספק נשואה היא וזכה היבם בחלי ירושתו מספק שהבעל יורש את אשתו וזו שספק נשואה היא אלנו זכי בפלגא אבל בכתובתה מודים ב"ש דבחזקת הבעל היא ולא פלגי בה יורשי האב. וטעמא דכולה מתניתין מפרש בגמ': **גמ' מאי שנא רישא דל"פ ומ"ש סיפא דפליגי ב"ש.** מאי שנא רישא כשהיא קיימת דלא פליגי ב"ש אלא בכח דילה מחזקינן לנכסי דקאמרי מוכרת ונותנת לכתחלה ומאי שנא סיפא דפליגי כשמתה לא מוקמי נכסי מלוג בחזקת יורשיה: ה"ג **אמר עולא רישא דנפלה כשהיא ארוסה.** שנפלה ליבום מאירוסין ונפלו הנכסים לה כשהיא שומרת יבם: **סיפא דנפלה.** לפניו ליבום: **כשהיא נשואה.** הלכך רישא דלגבי ארוסה ממש קי"ל לב"ש תמכור כדתנן לקמן כ"ש זו שאינה אלא זקוקה בעלמא ולב"ה דאמרי בארוסה ודאי לא תמכור לכתחלה אבל אם מכרה ונתנה קיים הכא משום דספק ארוסה היא דאגידא ביה ולאו אשתו ממש היא מודו ב"ה דמוכרת ונותנת לכתחלה:

סיפא

כתובה כדי ליתן טעם לדבר כלומר בחזקת מי שהיו עד עתה דהיינו בחזקת הבעל אבל בכתובה דבר פשוט הוא יותר שהיא בחזקת הבעל מנכסי לאן ברזל שהיא הביאה מבית אביה ושמה אותם לבעל וכן נ"ל למאן דאמר התם בחזקת יורשי הבעל ואם תאמר ולמאן דאמר דשמא קסבר ההוא תנא דירושת יורשי הבעל דרבנן מ"נ אפילו קסבר דהוי דאורייתא כיון דלאו מכח קורבה קאתין מוקמינן להו בחזקת האשה טפי מ"נ משום הכי לא מוקמינן להו התם בחזקת יורשי האם משום דרגילות הוא שהאם היא מתה קודם דקא חשיב ברים יש נוחלין (ב"ב דף קא.) פורענות כשהבן מת תחלה לפיכך לא החזיקום בחזקת האם ואם תאמר ויורשי האשה היכי גבו כתובה (ג) הא קי"ל כרב ושמואל דאמרי בפרק כל הנשבעין (שבועות דף מז.) דאין אדם מורים שבועה לבניו ומיהו לב"ש ניחא דאית להו שטר העומד לגבות כגבוי דמי והוו כמוחזקין בממון דכמה ברייתות דפריך מייניהו לרב ושמואל בשבועות (ד) משני התם דאתא כב"ש ולר"א דאמר בחזקת יורשי האשה ניחא דאיהו פליג בהדיא בשבועות (דף מח.) אלרב ושמואל אבל ר' יוחנן דאמר בחזקת יורשי הבעל ופי' דנכסים בחזקתם הוא טעם לדבר למה לי תיפוק ליה דאין אדם מורים שבועה לבניו ויש לומר דהיא הנותנת דלפי שהנכסים בחזקת הבעל (ה) אינה מורשת שאם היו בחזקת האשה היתה מורשת כמו לבית שמאי דאמרי כגבוי דמי אי נמי אר"י דאיכא לאוקמי ואיתנהו בעייניהו שנוטל בלא שבועה והא דלא משני הכי בשבועות אלא דוחק להעמידה כב"ש משום דהתם בכתובה איירי אבל הכא דאיירי בנכסי לאן ברזל שהבית דרגילין להיות בעייניהו דאין דרך לבעלה למכרן ואיכא למ"ד לקמן (דף סו:) המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור:

זיקת

הוי יבם ודאי וספק ספק. פי' בקונטרס ולא שיודע מאיזה כח הוא בא ומוחזק בנכסים ולא דמי להתם דרב משרשיא דלעיל דהתם אע"ג דספק אית ליה בנכסים ממה נפשך אפ"ה לא חשיב ולא דלא ידע מכח מי הוא בא עליהם משמע מתוך פירושו דקרי ודאי מה שודאי נוטל חלק בנכסים ובפרק מי שמת (ב"ב דף קנח: ושם) גבי הא דתנן נפל הבית עליו ועל אמו (ג) אלו ואלו מודים שיחלוקו פירש רבינו שמואל שיחלוקו יורשי האם דהיינו אחי האם מאביה עם יורשי הבן דהיינו אחי הבן מן האב דאונן ולא רצה לפרש יורשי האם בני האם דהיינו אחי הבן מן האם דהיינו בניימין דא"כ ה"ל בניימין ולא דאונן ספק ואין ספק מוציא מידי ודאי ואין נראה כלל לאמר מפני שהוא ודאי במקצת הנכסים יהא ודאי בכולן ועוד דאמר התם ומייתי ליה לקמן גבי נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מוריש והיתה עליו כתובת אשה וב"ח כו' ומסיק דיורשי האב אחי הבן אלמא אע"ג דיש לאב בנים אחרים לא חשבינן להו ודאי וכן בפ"ק דב"ק (דף ט. ושם) גבי אחים שחלקו ובא ב"ח ונטל חלקו של אחד מהן דאמר רב אסי נוטל רבינא בקרקע או רבינא במעות משום דמספקא ליה אי כיורשים דמו אי כלקוחות ולא אמרי' שלא יטול כלום שהרי זה המוחזק הוא ודאי במקצת נכסים וכן זה אומר כולה שלי וזה אומר חציה שלי גבי שנים אוחזים בטלית (ב"מ דף ג.) אלא הא דקרי הכא יבם ודאי היינו משום שהיבם הוא ודאי יורשו של בעל אבל ספק הוא ספק אם הוא יורשו כלל אבל התם בנפל עליו ועל אמו לא הוי בניימין ודאי יורש בכל חצי האחר דאם מתה רחל קודם יוסף הוי לראובן נמי יורשו וכן בנפל הבית עליו ועל אביו אם מת האב קודם הוי בעל חוב יורש ולא בן האחר: **ובית** הלל אומרים הנכסים בחזקתן. בפרק מי שמת (ב"ב קנח. ושם) פליגי בהאי גוונא ב"ש וב"ה גבי נפל הבית עליו ועל אשתו ואקשר בגמ' בחזקת מי פירוש בית הלל דקאמרי נכסים בחזקתן דהיינו נכסי לאן ברזל בחזקת מי ר' אלעזר אומר בחזקת יורשי האשה רבי יוחנן אומר בחזקת יורשי הבעל ורש"י לקיש אמר יחלוקו ופי' בקונטרס בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פ: ושם) דכי היכי דפליגי התם הכי נמי פליגי אמתניתין דהכא ורבינו תם אומר דלא דמיא הך לדהתם דהכא לא פליגי ב"ש בכתובה אלא בנכסי מלוג כדאמר בגמ' דכתובה שייכה מדקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי אב כו' אבל התם קתני סתמא יחלוקו משמע דבכתובה נמי פליגי והיינו טעמא דהתם אם הבעל מת תחלה הוא האשה כמו שגבתה כתובתה אבל הכא שהיא זקוקה ליבם אין לאשה כלום בנכסי הבעל עד אחר החליצה דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים ואפשר דכולהו אמוראי מודו הכא דנכסי לאן ברזל הוי בחזקת יורשי הבעל והא דלא ערבינהו עם

ג) ר"ל בנפלו לה נכסים מתחילה דבעל ול"ש נפלו לה כשהיא שומרת יבם לב"ש יחלוקו. ד) עי' תוס' לקמן לט ד"ה אע"ג.

לג א מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ד ה סמג עשין לו טוש"ע אה"ע סימן קסג סעיף ו:
לד ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
לה ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
לו ד מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה י ופ"ג מהלכות נחלות הלכה י סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קס סעיף ה:
לז ה טוש"ע שם ס"ו:
לח ו מיי' שם טוש"ע אה"ע סי' קסח ס"א:
לט ז מיי' שם ופ"ח מהלכות יבום הל' א טוש"ע אה"ע שם סעיף ג וסימן קסו סעיף ד:

תוס' חד מקמאי (המשך)

אשתו נצ"ב יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב שאני הכא כיון דשומרת יבם היא יבם במקום בעל קאי וכשם שהוא מוחזק בכתובה כך הוא מוחזק בנצ"ב והרמב"ם כתב גבי שומרת יבם נמי יחלוקו מסקנא דשמעתתא אליבא דהלכתא שומרת יבם מן הארוסין כל הנכסים בחזקתן ל"ש נפלו לה בחיי ארוס ל"ש נפלו לה כשהיא שומרת יבם ל"ש עבד בה מאמר ול"ש לא עבד בה מאמר ל"ש בחייה ולפירות ול"ש מתה ולגוף הנכסים ואם היתה שומרת יבם מן הנשואין ונפלו לה נכסים כשהיא שומרת יבם מוכרת ונותנת נכסים הנכנסין והיוצאים עמה וקיים ואפלו עשה בה מאמר ואם מתה נכסים בחזקתן כתובה ונצ"ב בחזקת יורשי הבעל. נ"מ בחזקת יורשי האב ואפ' עשה בה מאמר ואם היתה שומרת יבם מן הנשואין ונפלו לה נכסים כשהיא תחת בעלה קי"ל כרבא דאמר ידו עדיפא מידה ל"ש עבד בה מאמר ל"ש לא עביד בה מאמר והשתא כשמת הבעל קלישא ליה וידו כידה ויחלוקו הנכסים הנכנסים והיוצאין עמה. אבל לאביי דאמר אליבא דב"ה דידו כידה השתא כשמת הבעל קלישא ליה ידו ונכסים בחזקת יורשי האב. מיהו קי"ל כרבא ויחלוקו ואע"ג דאמר רב פפא דייקא מתני' כותיה דאביי הלכתא כותיה דרבא דקי"ל כל היכא דפליגי אביי ורבא הלכה כרבא בר מיע"ל קג"מ הלכך הלכתא כרבא ויחלוקו. וי"מ אליבא דרבא דאמר ידו עדיפא מידה נכסים בחזקת יבם. ורש"י כתב ויחלוקו והא דאמר ואע"ג דקשיא מתה לאביי ה"ה לרבא נמי קשיא אדמפלגי לאחר מיתה לפלגו בחייה ולפירות דאליבא דב"ש יחלוקו. וי"מ דלרבא לא קשיא מתה ו) דבמתה ה"ה יחלוקו ל"ע הואיל והללו באים ליירש אבל בחייה נכסים בחזקתן אפי' לב"ש אפי' עבד לה מאמר ג) ולפי הפירוש הזה לא הוה צריך לאוקמי רישא בדלא עבד לה מאמר. וה"ל לאוקומי רישא וסיפא בחד טעמא בדעבד לה מאמר:

מוסף רש"י

שומרת יבם שנפלו לה נכסים. כשהיא שומרת יבם (כתובות פ:). מה יעשה בכתובתה. בגדוניה שהכניסה לו ושמתמן לו בכתובתה וקיבל עליו אחריותן ונשאי להוליאם (שם). ובנכסים הנכנסים ויוצאין עמה. הן נכסי מלוג שאין שמין אותם עליו ואינו רשאי להוליאן, אלא משכנסה לרשותו נכנסין עמה וכשהיא יולאה יולאין עמה (שם). וב"ה אומרים נכסים הללו בחזקתן. ונב"ב בפרק מי שמת (קנח:) מפרש בחזקת מי הם מוחזקין, אי בחזקת יורשי הבעל הוא אי בחזקתן עליו, או בחזקת יורשי האשה שהיו שלה (שם). כתובה. מנה מאתים ותוספת שלאיוין לגא לה משל בעל, בחזקת יורשי הבעל (שם). ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון. ולא על של יבם (לקמן נב. וכתובות נג:).

תוס' חד מקמאי

ספק או סבא וספק בנכסי יבם חולקין:

מתניתין שומרת יבם שנפלו לה נכסים מודים ב"ש וב"ה שמוכרת ונותנת וקיים מתה מה יעשו בכתובתה ובנכסים הנכנסין והיוצאין עמהם ב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אומרים נכסים בחזקתן וכתובתה בחזקת יורשי הבעל נכסים הנכנסים והיוצאים עמהן בחזקת יורשי האב וה"ה לנצ"ב שהן בחזקת יורשי הבעל כדין כתובתה ואע"ג דגבי נפל הבית עליו ועל

זיקת נשואה עושה ספק נשואה. ואפ"ה לב"ה הוו בחזקת יורשי האב דחזקה עדיפא שיש לנו להחזיק נחלה בחזקת אותו השבט: **דאי ס"ד ודאי נשואה והתנן נפלו לה כו'.** מכמה משניות דתנן פרק יש נוחלין (ב"ב דף קמ.) שהבעל יורש את אשתו הוה מלי למיפרך אלא מסיפא דההוא דאייתי לעיל מ) ר"ל לאימוויי: **הויא לה איהי ודאי.** שהגוף (פ) שלה:

קסברי ב"ש שטר העומד לגבות בגבוי דמי. תדני גופיה אית ליה הכי בפרק האשה שנפלו (כתובות דף פא. ושם) דלבתר דשמע מרבה סברה: **בש"א** נוטלות כתובה ולא שותות. והא דתנן בריש פ' ארוסה (סוטה דף כג:) ארוסה ושומרת יבם לא שותות ולא נוטלות כתובתן ולא פליגי ב"ש אור"י דהתם היא נתנה מלבע בין שייניה שנסתרה ואסרה עצמה על בעלה אבל הכא בשעה שנסתרה היתה יכולה ליבדק בשתיה ועוד נ) דבארוסה ושומרת יבם אין לחושבה כעובדת על דת כיון שאינה יכולה ליבדק כדקאמר התם בגמ': **בה"א** או שותות או לא נוטלות כו'. הא דגרס במסכת סוטה (דף כד.) לא שותות ולא נוטלות כתובה) כתבו שם כמו שמגיה הש"ס כאן: **ואביי** לותביה מהא. ולא"ת אדרבה תקשי ליה למה נוטלת כל הכתובה מספק וי"ל לפי שהיא באה בטענת בדי והיורשין בטענת ספק: וספק

זיקת נשואה עושה ספק נשואה ארוסה עושה ספק ארוסה דאי ס"ד ודאי ארוסה מודים ב"ה שמוכרת ונותנת וקיים והתנן נ) נפלו לה נכסים משנתארסה ב"ש אומרים תמכור וב"ה אומרים א) לא תמכור אלו ואלו מודים ב) שאם מכרה ונתנה קיים אלא ש"מ זיקת ארוסה עושה ספק ארוסה זיקת נשואה עושה ספק נשואה דאי ס"ד ודאי נשואה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב והתנן ג) נפלו לה נכסים משנישאת אלו ואלו מודים ג) שאם מכרה ונתנה שהבעל מוציא מיד הלקוחות אלא שמע מינה זיקת נשואה עושה ספק נשואה אמר ליה רבה אדמפלגי בגופה ולאחר מיתה לפלגו בחייה ולפירות אלא אמר רבה אידי ואידי דנפלה כשהיא נשואה וזיקת נשואה עושה ספק נשואה רישא דאיהי קיימא הוה לה איהי ודאי ואינהו ספק ד) ואין ספק מוציא מידי ודאי סיפא דמתה הללו באין לירש והללו באין לירש ויחלוקו איתיביה אביי ולב"ש אין ספק מוציא מידי ודאי והתנן ה) נפל הבית עליו ועל אביו עליו ועל מורישיו והיו עליו כתובת אשה וב"ח יורשי האב אומרים הבן מת ראשון ואחר כך מת האב וב"ח אומר האב מת ראשון ואח"כ מת הבן ב"ש אומרים יחלוקו וב"ה אומרים ד נכסים בחזקתן והא הכא יורשי האב ודאי וב"ח ספק וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי קסברי ב"ש ה) שטר העומד לגבות בגבוי דמי ומנא תימרא דתנן ו) מתו בעליהן עד שלא שתו ב"ש אומרים נוטלות כתובתן ואינן שותות וב"ה אומרים או שותות או לא נוטלות כתובתן או שותות ז) והביא האיש את אשתו אמר רחמנא וליכא אלא ח) מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובתן והא הכא דספק הוא ספק זנאי ספק לא זנאי וקאתי ספק ומוציא מידי ודאי אלא ש"מ ט) שטר העומד לגבות בגבוי דמי ואביי לותביה מהא דלמא כתובת אשה שאני משום י) חינא ולותביה כתובה דמתניתין לא פליגי ולא והא כ) קתני מתה מה יעשה בכתובתה ובנכסים הנכנסים ויוצאין עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרים נכסים בחזקתן הכי קאמר מתה מה יעשה בכתובתה ושבקה נכסים הנכנסים והיוצאים עמה ב"ש אומרים יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב וב"ה אומרים נכסים בחזקתן א] אמר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב ס) ולא קתני יורשי האב עם יורשי הבעל ש"מ אביי אמר רישא דנפלו לה כשהיא שומרת יבם סיפא דנפלו לה כשהיא תחתיו דבעל וקסבר

סיפא. דגבי נשואה בעלמא אמרי' לקמן דברי הכל מכרה ונתנה אפי' בדיעבד הבעל מוציא מיד הלקוחות הכא לגבי זיקת נשואה דספק היא ולא כנשואה ממש קיימי נכסי בספק הלכך לב"ש חלוקה עדיפא [ולב"ה חזקה עדיפא]: **זיקת ארוסה.** זיקת יבמה שנפלה מן האירוסין ספק ארוסה ולא ודאי ארוסה. ולא"ג לגבי נכסים אין לו שום כח בהן ומנלא שזיקת ארוסה אינה כלום קרי לה ספק ארוסה דלא מצי למימר קסבר עולה זיקת ארוסה אינה כלום דהא בעיא חלילה: **מודים ב"ה כו'.** בתמיה. אלא ש"מ כספק ארוסה היא הלכך תמכור לכתחלה: **עושה ספק נשואה.** כדפרישית לעיל דכיון דודאי נשואה הבעל מוציא מיד הלקוחות הכא דספק נשואה היא הוו נכסים בספק ולב"ש חלוקה עדיפא דאין לה בהם חזקה יותר ממנו דידו כידה ולב"ה חזקה עדיפא דאין ידו כידה הואיל ולא נפלו לה כשהיא תחת הבעל: **אמר ליה רבה.** לעולא אי טעמא משום חלוקה עדיפא הוא אדמפלגי בגופה של קרקע ולאחר מיתה לפלגו בחייה ולפירות דלב"ש פליג יבם פירי בהדה דספק נשואה היא דאילו ודאי נשואה הואי הוה שקיל להו בעל כרחה (א) ולב"ה נכסים בחזקתה ולא שקיל מידי ומדנקט מתני' מיתה בסיפא ש"מ טעמייהו דב"ש בריש"א דאלמוה לחזקה דילה משום דהיא קיימא: **אלא אמר רבה אידי ואידי דנפלה.** ליבום כשהיא נשואה כו': **איהי ודאי.** שהקרן שלה ממה נפשך הלכך אליבא חזקה דילה: **סיפא.** הואיל ומתה הללו באים וטוענים מכח ירושה והיבם טוען מכח ירושה הלכך שייבם ספק לב"ש דאי זיקה ככנוסה אין כאן ליורשי האב כלום שהבעל יורש שלה ואי לאו ככנוסה אין כאן ליבם כלום לפיכך ספק וספק הוא ויחלוקו ולב"ה הואיל ואלו קרובין ודאין הם והוחזקה נחלה זו כבר בחזקת משפחתן אמרינן אוקי אחזקתה אבל בחייה ולפירות אפי' ב"ש מודו דנכסים בחזקתייהו ולא שקיל בעל מידי: **עליו ועל יורשיו** ל"ג: **נפל הבית כו'.** לו אין נכסים ולמורישים יש נכסים: **הכן מה ראשון.** ולא זכה בנכסי האב ואין לב"ח מה לגבות: **יורשי האב ודאי.** מוחזקים שבאין מכח ירושה ודאית שאבי' (ב) האב מת ראשון נכסי הבן

מסתמא נופלים לפני יורשין דאילו ב"ח מיחסר גוביינא עד שיחזיקוהו ב"ד בהם: **ובעל חוב ספק.** דלא הוחזק שטרו עליהן וקאתי ספק ומוציא את האלי מידי ודאי: **כגבוי דמי.** כלומר גדול כח השטר וכמו שמוחזק בנכסים (ג) והרי הן קמו במקום הבן ומוחזקים בנכסים דמי (ד) הלכך ספק וספק הוא ואין כאן חזקה לזה יותר מזה אם האב מת ראשון הוחזק ב"ח מיד ולא אמרינן הא מחוסר גוביינא ואם בן מת ראשון הוחזקו יורשים: **מפו בעליהן.** כל אשה שקנה לה בעלה ונסתרה ומת עד שלא שתתה נוטלת כתובתה ואע"פ ששמת זיגתה ואין לה כתובה: **לא שותות.** דבעינן והביא האיש את אשתו וליכא: **מידי ודאי.** מידי יורשי הבעל שהן מוחזקין ודאי מוציאה זו כתובה מספק: **אלא.** נלמ ש"מ קסברי ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי וכיון שמת עמדו הנכסים מיד בחזקת האשה ויורשים קאתו לאפוקי מינה משום ספק זנאי ולא אתי ספק ומוציא מידי ודאי. דאי לא כגבוי דמי וטעמא משום דאתי ספק ומוציא מידי ודאי הוא הוה להו ה) למימר יחלוקו ונשווי ספק כודאי אבל לעלויי מינה ליכא למ"ד. וגבי נפל הבית קאמר יחלוקו דכי נמי אמרי' כגבוי דמי לא מצינו לב"ח לשוויי ודאי טפי מיורשין שהרי לא הוחזק בו זה בנכסים והשטר זה יולא עליו ולא על האב הלכך ספק וספק הוא אם האב מת ראשון נמצא ב"ח ודאי דהאי שטר כגבוי דמי ויורשים אינם כלום ואם הבן מת ראשון נמצאו יורשין ודאין וב"ח אין כלום: **ואדני דלא אסיק אדעתיה מעיקרא** משום טעמא דשטר העומד לגבות כי אותביה לרבה מנפל הבית דתנן במי שמת בבבא בתרא בסדר ישועות: **לותביה מהא.** דמתני' היא בסדר נשים דהכא נמי ספק מוציא מידי ודאי: **ואדני להכי לא אותביה מכתובה דקסבר שאני כתובה** משום חינא שיהיו נוטלין הן בעיני הנשים ויתרצו להנשא לפיכך החזיקוה מספק: **ולותביה מכתובה דמסני'.** דאמרי ב"ש דקס"ד דהשתא דב"ש נמי אכתובה אמרי יחלוקו וקאתו יורשין דידה (ד) מספק וגבו פלגא דכתובה מיבם דהוי ודאי. והתם ליכא למימר משום חינא דהתם מתה וגבי יורשין לא חיישינן לחינא כדאמר באלמנה ניזונת (כתובות נז:) אע"כ היו יורשיה נקבות: **לא פליגי.** דמודו ב"ש שהיא בחזקת יורשי הבעל דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים וכל שהיא מתה בחייו של יבם לא גבו יורשים דידה כתובה דיבם במקום בעל קאי. ואע"ג דשמעינן ליה לאדני בכתובות פרק האשה (דף פא.) ניתנה כתובה לגבות מחיים לב"ש הני מילי להתחייב יבם בקבורתה דאמר מינה קא ירית כתובה ולא מאחיו אבל לישקלו יורשין דידה כתובתה לא שמעינן ליה: **דיקא נמי כו'.** וטעמא לא משום דשטר העומד לגבות הוא דלא ניתנה כתובה לגבות מחיים: **יורשי הבעל עם יורשי האב.** נכסי מלוג: **אדני.** מהדר אריש דשמעתין [ע"ב] לתרוצי מאי שנא רישא דלא פליגי ומאי שנא סיפא דפליגי ותרליה ללו משום דברישא היא קיימת וסיפא משום דליתא דודאי סיפא נמי אי כשהיא שומרת יבם נפלו לה מודו ב"ש דיורשי האב ודאין ונכסים בחזקתן אלא רישא דנפלו לה כשהיא שומרת יבם לפיכך מוכרת לכתחלה וה"ה אם מתה יורשיה יורשין אותה דלא מהניא זיקה למיקני נכסי דהשתא: **סיפא דנפלו לה כשהיא.** תחת בעלה הראשון: וקסבר

הבעל וה"ה מחיי היבם דיבם במקום בעל קאי ואף למ"ד נתנה כתובה לגבות מחיים ה"מ להתחייב בקבורה דחשבינן ליה כאילו ירית כתובה מינה ולריך לקובריה אבל במידי אחרינא אמרי' לא נתנה

עין משפט נר מצוה

מ א ב מיי' פכ"ב מהל' אישות הל' ז סמג לאוין סא טור ש"ע אה"ע סי' ל סעיף יא וסימן קס סעיף ה:

מא ג מיי' שם טוש"ע שם סימן ל סעיף ט:

מב ד מיי' פ"ה מהל' נחלות הלכה ח סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סי' רפ סעיף יב:

מג ה מיי' פ"ג מהל' סוטה הל' ז סמג עשין מה טור אה"ע סימן קטו וסימן קעח:

תורה אור השלם

1. וְהֵבִיא הָאִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ אֶל הַכֹּהֵן וְהֵבִיא אֶת קָרְבָּנָהּ עָלֶיהָ עֲשִׂירִת הָאֵיפָה קֶמַח שְׂעֹרִים לֹא יִצֹק עָלָיו שָׁמֶן וְלֹא יִתֵּן עָלָיו לְבֹנָה כִּי מִנְחַת קְנָאֹת הוּא מִנְחַת זִכָּרוֹן מַזְכֶּרֶת עָוֹן:

במדבר ה טו

מוסף רש"י

ב"ש אומרים תמכור. בעודה ארוסה אבל משמנשא לא (כתובות עח.). **נפל הבית עליו ועל אביו.** על לאונן ועל יעקב אביו. על לאונן ידוע מי מת קודם (רשב"ם ב"ב קנז.). **עליו ועל מורישיו.** על לאונן ועל מורישיו, כגון אמי לאונן או אמי יעקב אביו, שאין לבם קרוב יותר מלאונן ולאונן לאור ליורשן (שם). **והיה עליו.** על לאונן, **כתובת אשה ובעל חוב.** ואין לו ממה לפרוע (שם). המשך בעמוד הבא.

תוספות ישנים

ליפלגו מחיים ולפירות. פי' וכשנפלו לה כשהיא נשואה: **סיפא** דמתה הללו באין לירש והללו באין לירש ויחלוקו. ומכל מקום אמרי ב"ה לחזקה עדיפא כיון שהוחזקה נחלה באותו השבט: **אלא** ש"מ קסברי ב"ש שטר העומד לגבות כגבוי דמי. ולא"ת ומנלן דלמא טעמא משום דספק מוציא מידי ודאי. וי"ל דא"כ לא הוה לן למימר רק יחלוקו דאין לספק להוציא יותר מן הודאי. ולא"ת וכי נמי אמרינן שטר העומד לגבות כגבוי דמי אמאי אמרי' טוטלת כל כתובתן הוה לן למימר יחלוקו עם יורשי הבעל כדאמרינן לעיל נפל הבית עליו ועל מורישיו דבש"א יחלוקו משום דשטר העומד לגבות כגבוי דמי. וי"ל דלא דמי לעיל אף אי הוי כגבוי אין זה אלא בשמת הבן אחריו אבל אם מת האב אחריו אין זה בעל חוב כלום ואינו כגבוי שהרי אינו עומד לגבות מן האב כי האב לא נתחייב לו שום דבר והבן לא נשאר לו שום דבר ולהכי אמרינן יחלוקו אבל הכא שהאשה ודאי מוחזקת בנכסים מכבר אי אמרינן דשטר העומד לגבות כגבוי דמי כי הכל יודעין כי האשה יש לה דין בכתובה מקודם לכך ואי אמרינן שטר העומד לגבות מקולקל לכן ואין ספק מוציא מידי ודאי וכפ"ה חה לשונו דלא דמי לעיל אלא באין לירש והללו באין לירש

מסורת הש"ס

א) כתובות עח. ב) ג"ז בסס. ג) [לעיל יט: פסחים ט. וש"נ], ד) ב"ב קנז., ה) [סוטה כה. וש"נ], ו) סוטה כד. כתובות פא., ז) גיטין לז. כתובות פא. שבועות מח: סוטה כה. [נ"מ סב.], ח) [פירוש דכיון שידועה שאפי' מספק נוטלת כתובתה משמשת לבעלה ויעלת חן בעיני בעלה עדיף עדיף מן ב ועי' תוס' כתובות פד. ד"ה לכתובת וכו'], ט) כתובות פ:, י) [במו' יבמים יומא פה: ד"ה תשובה בעיא יה"כ וכו' המימרא קלת בפירושא של קוביא דהכא], יא) בכ"מ ליתא: דמי, יב) [ודאי הא הוה ליה רש"ן], מ) [ניחא ליה], נ) דבארוסה ושומרת יבם יש לחושבה כל"ל מהרי"ם, ס) לפנינו ליתא הא גירסא,

גליון הש"ם

גמ' ולא קתני יורשי האב עם יורשי הבעל. ע' יומא דף פה ע"ב בתוס' ישנים ד"ה תשובה וכו"ש פ"ז מ"ב דטהרות:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אמר לי' וכו' בעל כרחה כולהו ולב"ה: (ב) ד"ה יורשי האב וכו' שאפי' אם האב: (ג) ד"ה כגבוי וכו' בנכסים דמי והרי הן: (ד) ד"ה ולותביה מכתובה וכו' יורשין דידה דספק הן וגנז: (ה) תוס' ד"ה הוא לה פיהי ולאי שהגוף שלה. נ"ב ולריך לומר דספק אינה נשואה היא ואפי' ארוסה לא הוא דאי ולאי ארוסה הוא אמאי תמכור לכתחלה לב"ה אלא ספק נשואה היא וספק דאפילו ארוסה לא הוא ע"כ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) אבר רב אשי מתני' נמי דיקא דקתני יחלוקו יורשי הבעל עם יורשי האב. נ"ב עי' יומא פה ע"ב בתוס' ישנים ד"ה תשובה בעיא יה"כ וכו' ובתוי"ט פ"ב לתנות מ"ב בד"ה יפה ת"ת עם ד"ל וכו':

תוספות ישנים (המשך)

והוי כולם ספק. אבל הכא שהאשה ודאי שהיא מוחזקת בנכסים מכבר משום דשטר העומד לגבות כגבוי דמי א"כ נוטלות כל כתובתן: **ואביי** לותביה מהא. פ"ה למה ליה לעיל למפרך מההיא דנפל הבית דתמניא בבבא בתרא בסדר ישועות לותביה מהא דתמניא בסדר נשים דספק מוציא מידי ודאי מן ההיא דתמתו בעליהן לא שותות וכו' ונוטלות כתובה. ואינו נראה דהא לא מצי לאותביה מהא לומר דספק מוציא מידי ודאי דא"כ הל"ל יחלוקו כדפ"ה לעיל. אלא נראה דה"פ לותביה מהא מאי טעמא נוטלות כתובה כיון דלא ידע דשטר העומד לגבות כגבוי דמי: ואדני לותביה מכתובה דתמני' דהא ליכא למימר משעבד משום חינא מי לאו אם היו היורשים נקבות (עי' כתובות נז:): **בכתובה** דתמני' לא פליגי. דלא נתנה כתובה לגבות מחיים מחיי

וקסבר אביי ידו כידה. מדאוקי פלוגתייהו בנפלו לה (ב) תחתיו ואפי' הכי לבית הלל נכסים בחזקתן קסבר אביי נשואה ידו כידה ולא יותר הלכך כשמת ואין ליבם בה אלא זיקה ידו גריעא מידה ונכסים בחזקתה ובית שמאי פליגי ואמרי נשואה ידו עדיפא מידה וכשמת יד היבם כידה ויחלוקו. ובכתובות בהכותב (דף פג.) נמי פליגי אביי ורבא דקאמר אביי ידו כידה ורבא אמר ידו עדיפא מידה ואמרינן התם נפקא מינה לשומרת יבם: **דידו עדיפא מידה.** ואפילו בית הלל מודו דשקלי יורשי הבעל בנכסים: הכי גרסינן **אלא אידי ואידי דנפלו לה כשהיא שומרת יבם ריש"א דלא עבד בה מאמר.** קודם שנפלו לה הנכסים הלכך זיקה לא מהניא ולא מידי בנכסים: **ופיפא דעבד בה מאמר.** ובית שמאי לטעמייהו דאמרי מאמר קני בפרק ארבעה אחין (לעיל כט.) בית שמאי אומרים משתו עמו כו' וב"ה לטעמייהו דאמרי לא קני: **וקסבר רבא.** קנין מאמר לב"ש קני כולהו אלמא דב"ש (ג) ולאי אלמא משוי לה לדחות בצרת אחותה משום אחות אשה דקתני אשתו עמו מיהו לא כולהו נשואה משוי לה למיקני יבם כולה ירושה דילה אלא כספק נשואה ויחלוקו: **כוותיה דאביי.** דסיפא דנפלו לה כשהיא תחת הבעל: **דקשיא מפה.** לקמן מפרש: **ויוצאין מרשות הבעל.** כשמתה. אלמא דנפלו לה תחת בעלה: **אדמיפלגי בגופה.** של קרקע ולאחר מיתה: **ליפלגו בחייה ולפירות.** הואיל וטעמא משום לידו כידה: **ומו לא מידי.** אין להשיב על כך דולאי דיקא כוותיה וקשיא ליה מתה: **שמגרשה בגט.** ולא בעי חלילה: **ומחזירה.** אם רצה ולא מיתסרא עליה: **ויבמה.** אע"פ שלקחה קרי ליה ויבמה: **ואימא הכי נמי.** אכולה מילתא קאי: **ונקחה לו.** ויבמה מצי למכתב למה לי דכתיב לאשה ש"מ הרי היא כאשתו. ויבמה אי לכדרבי בפ"ק (לעיל דף מ.) לאסור ערות ועריות אי לכדרבנן ויבמה בעל כרחה: **אשה הקנו לו.** ליבם: **מן השמים.** ולא שיעבד נכסיו לכתובתה ויכול למוכרן בכל עת שירצה: **ואי לית לה מראשון.** דלית ליה נכסים: **מתני' מצוה בגדול.** מוהיה הכבור (דברים כה): **לא רצה כו'.** מפרש בגמ': **אלה בקטן.** קטן ממש: **ובגדול.** (ד) שהיה גדול האחים במדינת היס ויש לו אח כאן הגדול מן האחין שלפניו ותלה גדול האחין שלפניו בו לומר המתינו לו שהוא גדול ממני שמא ייבם אותך. והכי מוכח בגמ' דאמרי' ת"ש ובגדול עד שיבא ממדינת היס אין שומעין לו ואי ס"ד חלילת גדול עדיפא אמאי אין שומעין לו מינטר דלמא אתי וחליץ אלמא אותו שבמדינת היס גדול שבכל האחין הוא: **עליך מצוה.** שאע"פ שאחיך שבמדינת היס גדול ממך כיון דאתה גדול האחין שלפניו עליך מצוה דשהויי מצוה לא משהינן והכי מפרש בגמרא: **גמ' ביאת קטן וחלילת גדול.** גדול רוצה לחלוץ וקטן [ממנו] רוצה ליבם. ואמאי קטן לאו קטן ממש הוא דקטן לאו בר חלילה וייבוס הוא שמא ימלא סרים ואפי' מאן דלא חיים למיעוט וקטן מותר ליבם הכא ודאי סוגיא דשמעתין מוכחא דלאו קטן ממש הוא מדקפריך לקמן תלה בקטן עד שיגדיל ושני ליה שהויי מצוה לא משהינן אלמא בקטן ממש כולהו מודו: **במקום גדול ביאת קטן ולא כלום הוא.** דהא מצוה לגדול רמיא: **אלא לחלוץ וקסבי מהלכין על כל האחין.** אולי ייבמה: **ואמאי חוזרין אצל גדול.** אי אמרת בשלמא דכל לא רצה ורצו דמתניתין לייבוס קאי להכי חוזרין אצל גדול דכיון דכולהו בעו למיחלץ ואיהו נמי בעי למיחלץ איהו קדיש אלא אי אמרת אפילו מיחלץ לא בעי אמאי חוזרין אצל גדול פשיטא דלמכפייה למיחלץ ונכפינן לדידהו ולא נטרח ב"ד כולי האי: התם

וספק נשואה לחלוק בנכסים. לעיל פ' ד' אחין (דף כט.) (ושם) גרס רבה גבי מאמר לב"ש נישואין עושה או אירוסין עושה דמתוך תשובתו משמע דמודה דאין יורשה: **אע"ג דקשיא מתה.** לרבא ניחא דדוקא לאחר מיתה מהני מאמר לחלוק בנכסים אבל מחייס לא דהויא לה איהי ודאי ואינהו ספק ומ"מ לא בעי ריש"א לאוקמי בעבד בה מאמר דמשום דהויא איהי ודאי אין נראה לרבא דתמכור לכתחלה להכי מוקי לה בלא עבד בה מאמר אע"ג דלרבה דלעיל מוכרת לכתחלה משום האי טעמא משום דהויא איהי ודאי רבא לית ליה האי סברא. בהלכות פסוקות דרב יודאי גאון פסיק כאביי דרב פפא בתראה קאי כוותיה והא דלא תשיב ביע"ל קג"ס משום דאיירי בה אמוראי: **אשה** הקנו לו מן השמים. ולא"ת ומה מרויח בכך היבם כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני וכ"ת שאם מכר הראשון נכסיו טרפא מלקוחות אע"פ שיש בני חורין לשני א"כ תהא קלה בעייני להוציאה א) ואר"י דנפקא מינה שיכול היבם למכור שדותיו ואפילו אשתדוף אחר כך שדות של מת לא טרפא ממשעבדי ואם היתה אשתו טורפת מהן ומיהו למאי דבעי למימר בס"פ מי שהיה נשוי (כתובות לה. ושם) דאי אשתדוף בני חרי לא טרפא ממשעבדי קשה וי"ל דנפקא מינה אם גירשה ואח"כ אשתדוף שדותיו של מת דלא גביא מבני חרי דשני:

ובחרש ושוטה. מדלא קאמר עד שיתרפא משמע דאפי' תלה ליבם לאלתר אין שומעין לפי שאין מוסמין אותה וה"ה דה"מ למינקט מוכה שחין:

גבי אחין לא רצו לא לייבם ולא לחלוץ אמאי חוזרין כו'. אפילו לא רצו לייבם אלא לחלוץ ה"מ למיפרך: אמר

דבר: ובלבד שתהא כתובתה כו': מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ואי לית לה מן הראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה בעייניו להוציאה: **מתני'** מצוה בגדול לייבם לא רצה מהלכין על כל האחין לא רצו חוזרין אצל גדול ואומרים לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם תלה בקטן עד שיגדיל (ה) או בגדול עד שיבא ממדינת הים או שוטה אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם: **גמ'** איתמר ביאת קטן וחליצת גדול פליגי בה ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר ביאת קטן עדיפא וחד אמר חליצת גדול עדיפא מאן דאמר ביאת קטן עדיפא דהא מצוה בייבום ומאן דאמר חליצת גדול עדיפא במקום גדול ביאת קטן לאו כלום היא תנן לא רצה מחזירין על כל האחין מאי לאו לא רצה לייבם אלא לחלוץ וקתני מהלכין אצל האחין שמע מינה ביאת קטן עדיפא לא לא רצה לחלוץ ולא לייבם דכוותה גבי האחין לא רצו לא לחלוץ ולא לייבם אמאי חוזרים אצל הגדול למיכפייה לכפייה לדידהו כיון דמצוה עליה דידיה רמיא לדידיה בייפינן תנן תלה בקטן עד שיגדיל אין שומעין לו ואי ביאת קטן עדיפא אמאי אין שומעין לו נינטר דלמא גדיל ומייבם וליטעמיך ובגדול עד שיבא ממדינת הים אין שומעין לו אמאי נינטר דלמא אתי (ו) וחליץ אלא כל (ז) שהויי מצוה לא משהינן

וקסבר אביי ידו כידה. [א] א"ל רבא אי דנפלי לה כשהיא תחתיו דבעל דב"ע לא פליגי דידו עדיפא מידה אלא אידי ואידי דנפלו לה כשהיא שומרת יבם רישא דלא עבד בה מאמר א) סיפא דעבד בה מאמר וקסבר רבא מאמר לב"ש עושה ודאי ארוסה וספק נשואה ודאי ארוסה לדחות בצרה וספק נשואה לחלוק בנכסים איתמר משמיה דר' אלעזר כוותיה דרבא ואיתמר משמיה דרבי יוסי ברבי חנינא כוותיה דאביי ומי אמר רבי אלעזר הכי והא אמר רבי אלעזר ב) מאמר לב"ש אינה קונה אלא לדחות בצרה בלבד איפוך ואי בעית אימא לעולם לא תיפוך אמר לך רבי אלעזר כי אמרי אנא דלא סגי לה בגט אלא דבעי נמי חליצה לחלוק בנכסים דלא קני מי אמרי אמר רב פפא דיוקא דמתניתין כוותיה דאביי ואע"ג דקשיא מתה דקתני נכסים הנכנסים ויוצאים עמה מאי נכנסין ומאי יוצאין לאו נכנסין לרשות הבעל ויוצאים מרשות הבעל לרשות האב ואע"ג דקשיא מתה אדמפלגי בגופה ולאחר מיתה לפלגו בחייה ולפירות ג) ותו לא מידי: כנסה הרי היא כו': למאי הלכתא א"ר יוסי בר חנינא ד) ב לומר שמגרשה בגט ומחזירה מגרשה בגט פשיטא סד"א הואיל וכתיב ו ולקחה לו לאשה ויבמה אמר רחמנא ועדיין יבומי הראשון עליה בחליצה אין בגט לא קמ"ל מחזירה פשיטא סד"א מצוה דרמיא רחמנא עליה ה) עבדה השתא תיקום עליה באיסור אשת אח קמ"ל ואימא הכי נמי אמר קרא ולקחה לו לאשה כיון שלקחה הרי היא כאשתו לכל

ספק נשואה לחלוק בנכסים. לעיל פ' ד' אחין (דף כט.) (ושם) גרס רבה גבי מאמר לב"ש נישואין עושה או אירוסין עושה דמתוך תשובתו משמע דמודה דאין יורשה: **אע"ג דקשיא מתה.** לרבא ניחא דדוקא לאחר מיתה מהני מאמר לחלוק בנכסים אבל מחייס לא דהויא לה איהי ודאי ואינהו ספק ומ"מ לא בעי ריש"א לאוקמי בעבד בה מאמר דמשום דהויא איהי ודאי אין נראה לרבא דתמכור לכתחלה להכי מוקי לה בלא עבד בה מאמר אע"ג דלרבה דלעיל מוכרת לכתחלה משום האי טעמא משום דהויא איהי ודאי רבא לית ליה האי סברא. בהלכות פסוקות דרב יודאי גאון פסיק כאביי דרב פפא בתראה קאי כוותיה והא דלא תשיב ביע"ל קג"ס משום דאיירי בה אמוראי: **אשה** הקנו לו מן השמים. ולא"ת ומה מרויח בכך היבם כיון דאי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני וכ"ת שאם מכר הראשון נכסיו טרפא מלקוחות אע"פ שיש בני חורין לשני א"כ תהא קלה בעייני להוציאה א) ואר"י דנפקא מינה שיכול היבם למכור שדותיו ואפילו אשתדוף אחר כך שדות של מת לא טרפא ממשעבדי ואם היתה אשתו טורפת מהן ומיהו למאי דבעי למימר בס"פ מי שהיה נשוי (כתובות לה. ושם) דאי אשתדוף בני חרי לא טרפא ממשעבדי קשה וי"ל דנפקא מינה אם גירשה ואח"כ אשתדוף שדותיו של מת דלא גביא מבני חרי דשני:

ובחרש ושוטה. מדלא קאמר עד שיתרפא משמע דאפי' תלה ליבם לאלתר אין שומעין לפי שאין מוסמין אותה וה"ה דה"מ למינקט מוכה שחין:

גבי אחין לא רצו לא לייבם ולא לחלוץ אמאי חוזרין כו'. אפילו לא רצו לייבם אלא לחלוץ ה"מ למיפרך: אמר

דבר: ובלבד שתהא כתובתה כו': מ"ט אשה הקנו לו מן השמים ג) ואי לית לה מן הראשון תקינו לה משני כדי שלא תהא קלה בעייניו להוציאה: **מתני'** ד) מצוה בגדול לייבם לא רצה מהלכין על כל האחין לא רצו חוזרין אצל גדול ואומרים לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם ה) תלה בקטן עד שיגדיל (ו) או בגדול עד שיבא ממדינת הים או שוטה אין שומעין לו אלא אומרים לו עליך מצוה או חלוץ או ייבם: **גמ'** איתמר ביאת קטן וחליצת גדול פליגי בה ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר ביאת קטן עדיפא וחד אמר חליצת גדול עדיפא מאן דאמר ביאת קטן עדיפא דהא מצוה בייבום ומאן דאמר חליצת גדול עדיפא במקום גדול ביאת קטן לאו כלום היא תנן לא רצה מחזירין על כל האחין מאי לאו לא רצה לייבם אלא לחלוץ וקתני מהלכין אצל האחין שמע מינה ביאת קטן עדיפא לא לא רצה לחלוץ ולא לייבם דכוותה גבי האחין לא רצו לא לחלוץ ולא לייבם אמאי חוזרים אצל הגדול ז למיכפייה לכפייה לדידהו כיון דמצוה עליה דידיה רמיא לדידיה בייפינן תנן תלה בקטן עד שיגדיל אין שומעין לו ואי ביאת קטן עדיפא אמאי אין שומעין לו נינטר דלמא גדיל ומייבם וליטעמיך ובגדול עד שיבא ממדינת הים אין שומעין לו אמאי נינטר דלמא אתי ח) וחליץ אלא כל ט) שהויי מצוה לא משהינן

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **הבן מת ראשון.** בגבל הבית עליו ועל אביו קאי, שיורשי יעקב, כגון בני יעקב שמעון ולוי אחי ראובן או אפילו מנוי ופלוני בני ראובן שגם הם יורשי יעקב, אומרים הבן מת ראשון דהייט ראובן מת ראשון ומכח אבוה דאב קאמינא כדאמרינן בגמרא ולא זכה ראובן בחני נכסי כלל וירש אבוה כל נכסי יעקב, ולענין נפל הבית עליו ועל מוריש שייך לימתי יורשי מוריש אומרים הבן מת ראשון (שם). **רב"ה אומרים נכסים בחזקתן.** בחזקת יורשי האב, שהרי הם יורשים ודאי או מיעקב או מראובן וכמוחזקין דמו שהרי יעקב מוחזק בנכסיו היה ואלו באים מכחו ובגל חוב הפסד ואין הפסד מוליא מידי ודאי (שם). **שטר העומד לגבות כגבוי דמי.** מי שיש לו שטר חוב על חבירו ושיעבד לו בו נכסיו, מוחזק בעל השטר בנכסים יותר מן הלוה (תוספה כה.) ותנרוייהו ודאי תמיני (רשב"ם ב"ב קנו.). **מתו בעליהן עד שלא שתו.** אלכל הנשים שבעולם קאי, שקיבלו להן בעליהן ונסתרו ולא הספיק להשקותה עד שמת (כתובות פא. וכעי"ז סוטה כד.). **ואינן שותות.** דבעינן והביא הלים את אשתו (שם ושם). **או שותות אז לא נוטלות כתובתן.** כלומר מתוך שלא שותות לא נוטלות כתובה (סוטה שם). **ספק זנאי.** והספילה כתובתה (כתובות שם). **ומוציא מידי ודאי.** מידי יורשי הבעל שהן ודאי מירושה (שם). **כגבוי דמי.** והיא מוחזקת בנכסיה יותר מהן ואין כאן מוליא מידי ודאי (שם) **והלכך כיון דנכסי** ברשותה קיימי הוו להו יורשי הבעל תובעין והמוליא מחבריו עליו הרואים ועליהן להביא ראיה שזיכתה בסתירה זו ואבדה כתובתה (סוטה כה. וכעי"ז שבועות מו:). עד כאן שייך לעמוד קודם.

וקסבר אביי ידו כידה. לפיכך כשמת ונפלה לפני יבם ומתה עד שלא נתיבמה, יורשיה ויורשי הבעל שניהם באים ליבם, זה מכח אחותו וזה מכח אחיו, לבית שמאי אלוקה עדיפא ולבית הלל חזקה

מוד א מיי' פ"ג מהלכות נחלות הלכה ז טוש"ע אה"ע סימן קפ סעיף ה:
מה ב מיי' פ"ל מהל' יבום הלכה טו סמג עשין כא טוש"ע אס סימן קפח סעי"ל:
מו ג מיי' פ"ב מהל' אישות הלכה יד סמג אס טוש"ע סעיף ח וסעיף ט בהגה"ה:
מז ד מיי' פ"ב מהלכי' יבום הלכה ו סמג עשין כא טוש"ע אס סימן קפח סעיף ד:
מח ה מיי' אס הל' ח טוש"ע אס סעיף ה:
מט ו מיי' אס הל' יג טוש"ע אס סעיף ו:
נ ז מיי' אס הלכה ז טוש"ע אס סעיף ד:

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אע"ג. דרב **פפא בתראה.** ע' מק' ע"ז נט ע"ב תד"ה אר"פ וכלא"ש אס:

הגהות הב"ח

(א) במשנה עד שיגדיל ובגדול כל"ל ומיכה מ' נמתק: (ב) רש"י ד"ה וקסבר וכו' בנפלו לה **כשהיא** תחתיו: (ג) ד"ה וקסבר רבא וכו' כודאי מרוקה משוי לה לענין לדחות: (ד) ד"ה ובגדול אי שהיה וכו' שמת ייבם אותה וכמי מוכח:

הגהות הגר"א

[א] גמ' ל"ל רבא אי כו'. נ"ב לדברי רש"י לרבא אף ב"ה מודי דיבלוקו. וי"ל דמפרש דהכל לבעל. ורמב"ם מפרש דכל האוקימתות הכל לב"ש אבל לב"ה לעולם לאשה ועמה"ש ועי' רמב"ן וכתב דה"ה למיהיה ולפירי אבל הרמב"ם פסק דל"ל ליבם פירות ועי' בלח"מ פ"ד דכתובות סי' כב וכ"ד הרשב"א (ועמ"ש רבינו בתה"ע סי' ק"ס):

תוספות ישנים

כתובה לגבות ממייס: וקסבר אביי ידו כידה. ובהלכות פסוקות דרב יהודאי פסק כאביי ולא נמנו ביע"ל קג"ס משום דאמוראי בתראי סבראי דוחיה וא"ל לפסוק כוותיה: **א)** אומר הסר דהא דקאמר אשה הקנו לו מן השמים זהו ליתן טעם למה אין לה שתי כתובות אחת מהיכם שהיא אשתו ואין אשה בלא כתובה ואחת מבעלה הראשון שנשתעבדו לה נכסיו. ומשני [אשה] הקנו לו מן השמים בלא כתובה ואין לה כי אם כתובה ראשונה ואי לית לה מראשון אף הכתובה ראשונה תקנו לה וכו' שלא תהא קלה וכו' והרבה יש מירושים ותמוקים: ובגדול עד שיבא ממדינת הים. פי' שיש גדול ממנו במדינה"ש ואומר לנו להמתין ואין שומעין לו משום דאת שהוא עומד לפנינו מוטלת עליו המצוה וכן משמע בגמ': **ב)** נגטר דלמא אתי וחליץ. ואין להקשות אפי' לדידיה תקשי דלמא אתי ומייבם דהא כ"ע מודיס דביאת גדול עדיפא דאיכא למימר שמעמנו ממנו שלא היה רוצה לייבם:

ג) [כתובות פג.], **ד)** לעיל כט. [גדרים עד.], **ה)** [סוכה לו. וש"נ], **ד)** לעיל ח: יט: כתובות פב., **ה)** נ"א עברה, **ו)** לקמן פה. כתובות פב.; **ז)** ביצה לז. לעיל כד., **ח)** [נ"ל ומייבם], **ט)** [לקמן מז:], **י)** [ומוסיפס] לזה כתבו תוס' מגילה כט: ד"ה והלכתא],

הגהות הגר"א

ה) במשנה עד שיגדיל ובגדול כל"ל ומיכה מ' נמתק: **ו)** רש"י ד"ה וקסבר וכו' בנפלו לה **כשהיא** תחתיו: **ג)** ד"ה וקסבר רבא וכו' כודאי מרוקה משוי לה לענין לדחות: **ד)** ד"ה ובגדול אי שהיה וכו' שמת ייבם אותה וכמי מוכח:

ז) [כתובות פג.], **ח)** [סוכה לו. וש"נ], **ט)** לעיל כט. [גדרים עד.], **י)** [ומוסיפס] לזה כתבו תוס' מגילה כט: ד"ה והלכתא],

אמר רב אין כופין. פירש בקונטרס כי ניחא לתרוייהו ליבם אין כופין (ג) לחלוץ משום מצוה דנימא דלגו למצוה מכווני אבל אם לא תרלה ליבם מחמת שתתן אמתלא לדבריה אם אין יכולין להטעותו כפינן ליה וחלץ וממוכה שחין ודורסי שהביא בקונט' נראה דאין ראיה שהן מאותם שכופין להוציא מן הבעל אבל בשאר אמתלא אין נראה לומר דכופין דאל"כ למה היו טורחין לקמן בפרק מצות חליצה (דף קו.) להטעותו יכפוהו לחלוץ ומתגרת מרד אין ראיה דא"כ בלא אמתלא נמי והתם הוי טעמא משום דמצות חליצה קודמת כדמסיק (ג) ועוד דקאמר התם רבי יוחנן תבע ליבם אין נזקקין לו השתא לחלוץ כופין ואין נזקקין ליבם מבעיא ועוד מדקאמר בדידך תלה רחמנא משמע אפי' בזמן הזה דמצות חליצה קודמת ור"ת גריס מצות יבום קודמת למצות חליצה אמר רב אין כופין וקאי אברשאוה שהיו מתכוונין לשם מצוה וקאמר דאין כופין ליבם וכי הוו אתו לקמיה דרב אותן שהיו מתכוונים לשם מצוה ורב יהודה נמי דאתקין אי בעית אייבומי בחותן שבאין לפניו לחלוץ איירי שאותן אם היו מייבמין היו מכוונים לשם מצוה שהרי לא היו מתכוונים לשם נוי ולשם אישות שלא היו חוששים ליבם אלא לחלוץ אבל אחריני אין מניחין ליבם אלא אדרבה כופין [א] לחלוץ ואר"ת דהלכה כאבא שאול כשתם מתני' דבכורות (דף יג.) ולא כרמי בר חמא דאמר חזרו לומר דמצות ייבום קודמת כרבנן ועוד (ב) דברים מכילתין אוקי מתניתין דפ"ק (דף ג. ושם) כאבא שאול ובפרק בית שמאי (לקמן דף קט. ושם) תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בחליצה כאבא שאול וסתמא דגמרא בפרק אע"פ (כתובות דף סד. ושם) כאבא שאול ונעיל בשמעתין דמשמע דביאה עדיפא במתכוין לשם מצוה אייבי ור"ח פסק כאן דמצות יבום קודמת וחזר בו בפ' מצות חליצה ופסק דמצות חליצה קודמת: **דמתחזיא** לן בבי דינא **על ארעא.** נראה דל"ג על ארעא דלא צריך לאמר בפרק מצות חליצה (לקמן דף קו: ושם) גבי הוא אלוך והיא גוצא וקלטתו הרוח (ג):

ולשום אישות. דתיפוק ליה עליה שם אישות אר"י כי אין פירושו כהיא דבסמוך דלא לשם נוי כונסה דלא לשם אישות הייגו לשם מצות יבום וכה"ג איכא בפרק הבא על יבמתו (לקמן דף נג: ושם) אפילו שניהם שוגגין או מזידים דהוא מזיד (ד) לשם זנות ולא הוי כהוא דקאמר התם (ה) דרבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד דהוא מזיד במתכוין לשם מצוה וכן אפילו הוא שוגג והיא מזידה: רלה

אמר רב אין כופין. במסכת בכורות: **אמר רב אין כופין.** ולי ניחא לתרוייהו ליבם אין כופין אותו לחלוץ דנימא דלגו למצוה מכווני ופגע בחיקור אשת אח אלא אי בעי מייבם. ומיהו היכא דהוא בני ייבומי ואיכי לייבומי אין כופין אותו לחלוץ דנימא דלגו למצוה מכווני אבל אשת אח אלא אי בעי מייבם. ומיהו היכא דהוא בני ייבומי ואיכי אמרה לא בעינא ליה ואמרה דבריס מיכרים אי מצינו לאטעוייה ולומר לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתיים זוז מטעינן ליה ואי לא כפינן ליה וחלץ דאמר רב ששת (לעיל ד.) מנין ליבמה שנפלה לפני מוהה שחין שאין חוסמין אותה ולא תימא מוהה שחין דוקא אלא כל אמתלא שתתן לדבריה דאמר בהמדיר (כתובות עז.) מעשה בליידן בבורסי שמת ולו אח בורסי ואמרו חכמים יכולה שתאמר לאחיך הייתי יכולה לקבל ולך אייני יכולה לקבל ועוד פסקינן הלכתא באע"פ (שם סד.) כותבין אגרת מרד על אלוסה ואין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ומכל הלין טעמי כפינן ליה לחלוץ ושקלה כתובה. וכל הני אין כופין דהכא היכא דתרוייהו ניחא להו: **איקרכא.** הקריבה: **אטלנו.** לדד לה רגל ימין: **דאיפחזי לנא.** דבעינן רוק הגרלה לעיני דיינין בפרק מצות חליצה (לקמן דף קו:): **ואקרינהו.** לא חפצתי לקחתה: **בעדים.** שלריך להביא שני עדים שהוא אחי המת מאביו: **אכשור דרי.** בתמיה וכי בתכשרו הדורות: **יבמה יבא עליה מצוה** גרסינן. ולא גרס הכא למצוה אלא לקמן בתירוצא דרב יצחק בר אבדימי: **שבתחלה.** עד שלא קדשה אחיו: **נאסרה.** כשקדשה אחיו: **והוזרה והותרה.** כשמת בלא בנים: **יכול תחזור להיתירה הראשון.** מפרש לקמן: **מאן תנא.** ומאי קאמר: **אבא שאול היא וה"ק יבמה יבא עליה למצוה.** משמע לשם מצות יבום דכתב ויבמה: **רבא אמר אפי' תימא רבנן.** ולא תיתני למצוה אלא מצוה: **יבמה יבא עליה מצוה.** מצוה עליו ליבמה יותר מן החליצה: **יכול תחזור להיתירה הראשון.** ומו לא דאי בעי לא כניס לה ת"ל יבמה יבא עליה מצוה: **בכדי תיפוק.** בתמיה: **מצוה תאכל.** קרא יתירא הוא דכתיב בריש קרא דקרא והנותרת מן המנחה יאכלו: שבתחלה

אית דאמרי בביאה כולי עלמא לא פליגי דביאת קטן עדיפא כי פליגי בחליצת קטן והכי איתמר חליצת קטן וחליצת גדול פליגי בה ר' יוחנן ור' יהושע בן לוי חד אמר [א]חליצת גדול עדיפא וחד אמר כי הדדי נינהו מאן דאמר חליצת גדול עדיפא דהא מצוה בגדול ואידך כי אמרינן מצוה בגדול לענין יבום אבל לענין חליצה כהדדי נינהו תנן לא רצו חוזרין אצל גדול מאי לאו לא רצו לייבם אלא לחלוץ וקתני חוזרין אצל גדול וש"מ חליצת גדול עדיפא לא לא רצו לא לחלוץ ולא לייבם דכוותיה גבי גדול לא רצה לא לחלוץ ולא לייבם אלא אמאי חוזרין אצל גדול למכפייה לכפייהו לדידהו כיון דמצוה עליה דידיה רמיא לדידיה כייפינן ת"ש תלה בגדול עד שיבא ממדינת הים אין שומעין לו ואי ס"ד חליצת גדול עדיפא אמאי אין שומעין לו נינטר דלמא אתי וחליץ ולטעמיך בקטן עד שיגדיל אין שומעין לו אמאי נינטר דלמא גדיל ומייבם [ב](אי נמי [ג] אתי איהו ומייבמה) אלא כל [ד]שהויי מצוה לא שהינן תנן התם [ה]במצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה [ו]עכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום אמר רב [ז]אין כופין כי אתו לקמיה דרב אמר להו אי בעית חלוץ אי בעית ייבם בדידך תלא רחמנא [1]ואם לא יחפוץ האיש הא אם חפץ אי בעי חליץ אי בעי ייבם ואף רב יהודה סבר אין כופין [ח]מדאתקין רב יהודה בגיטא דחליצה איך פלונית בת פלוני אקרבת ית פלוני יבמה קדמנא לבי דינא ואשתמודעינהו [ט]דאחוה דמיתנא מאבא ניהו ואמרי ליה אי צבית ליבם יבם [י]ואי לא איטלע לה רגליך דימינא ואיטלע לה רגלא דימינא ושרת סיניה מעל רגלוהי וירקת באנפוהי רוקא דמתחזיא לבי דינא על ארעא [יא]ורבי חייא בר אויא מסיים בה משמיה דרב יהודה ואקרינהו מה דכתיב בספר אורייתא דמשה אשתמודעינהו פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר בעדים וחד אמר אפילו קרוב אפילו אשה [יב]והלכתא גלויי מילתא בעלמא הוא ואפילו קרוב ואפילו אשה: בראשונה שהיו מתכוונין לשם מצוה מצות יבום קודמת למצות חליצה ועכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום אמר רמי בר חמא א"ר יצחק חזרו לומר מצות יבום קודמת למצות חליצה א"ל רב נחמן בר יצחק [יג]אכשור דרי מעיקרא סברי לה כאבא שאול ולבסוף סברי לה כרבנן דתניא [יד]אבא שאול אומר [טו]הכונס את יבמתו לשם נוי ולשום אישות ולשום דבר אחר כאילו פוגע בערוה וקרוב אני בעיני להיות הולד ממזר וחכמים אומרים [2]יבמה יבא עליה מכל מקום מאן תנא להא דתנו רבנן [יז]יבמה יבא עליה מצוה שבתחלה היתה עליו בכלל היתר נאסרה וחזרה והותרה יכול תחזור להתירה הראשון ת"ל יבמה יבא עליה מצוה מאן תנא אמר רבי יצחק בר אבדימי אבא שאול היא וה"ק יבמה יבא עליה מצוה שבתחלה היתה עליו בכלל היתר רצה לשם נוי כונסה רצה לשום אישות כונסה נאסרה חזרה והותרה יכול תחזור להתירה הראשון ת"ל יבמה יבא עליה למצוה רבא אמר אפי' תימא רבנן והכי קאמר יבמה יבא עליה מצוה שבתחלה היתה בכלל היתר רצה כונסה רצה אינו כונסה נאסרה חזרה והותרה יכול תחזור להתירה הראשון רצה כונסה רצה אינו כונסה רצה אינו כונסה הא אגידה ביה בכדי תיפוק אלא אימא רצה כונסה רצה חולץ לה ת"ל יבמה יבא עליה [יח]מצוה אימא [יט] רישא [3]מצות תאכל במקום קדוש מצוה שבתחלה

עין משפט נר מצוה

נא א טוש"ע אה"ע סי' קסא סעיף ו:

נב ב מיי' פ"ל מהלכות יבום הל' ג ופ"ב הלכה ז סמג עשין נב טוש"ע שם סימן קסה סעיף ג:

נג ג שם סעיף ג בהג"ה וסימן קסא סעיף ו בהג"ה:

נד ד טוש"ע שם סימן קסה סעיף ג בהג"ה:

נה ה ו מיי' פ"ד מהלכי' יבום הלכה ל סמג עשין כב טור אה"ע סימן קסט:

נו ז מיי' שם הל' לא טוש"ע אה"ע סי' קסט ס"ח וקמ ס"ב ובפירוש סדר חליצה סעיף לח:

נז ח מיי' פ"ל מהלכות יבום הלכה ב סמג עשין נא טוש"ע שם סימן קנו סעיף ג:

תוס' חד מקמאי

כתב הרב אלפס ואשתמודעינן דאחוה [דמיתנא] מאבא הוא אפי' מפי אשה ואפי' מפי קרוב וכיון דמודעי ליה הכי איתחזק גבי [ההוא] סהדא מפומא דהאי קרוב או מפומא דהאי איתתא דהאי ניהו פלניא והא ניהי פלניתא הלכך שרי ליה לסהדא למסמך אפומיה ולמסהד עלוי דההוא [גברא]. או עלוי הך אתתא בין לענין איסורא והוא בין לענין איסורא (ג) כמ"ש הה"ל ברבי מדבריו שאם היו קרוב או אשה מעידין עכשיו בשעת חליצה דאחוה דמיתנא הוא לא סמכינן עלייהו. וכי סמיכנא עלייהו כגון שכבר קודם מעשה אמרו קמיה דהך סהדי שלא ע"י מעשה דאחוה דהאי הוא ולפיכך כתב הרב שאותו העד יש לסמוך ולהעיד בב"ד על אותו קרוב או אותה אשה שאמרו לו שלא ע"י מעשה דהוא אחוה דהאי גברא (ד). ומיהו עיקר הדבר (ה) שע"י מעשה קרוב או אשה נאמן דגלויי מלתא בעלמא הוא. והלשון שכתב הרב ז"ל [דלא] שרי לסהדא למסמך אפומייהו (ו) משום עובדא דרבה בר חנן דאייתיה מיניה ראיה הוא דכתב עד לפי דברי הרב שכך פירש אמר לה אף אנא. ומיהו אמרי להו דלאו איהי היא ואמרו לי קרובים מקשא הוא דאקשו לה קלא ועתה אני מכיר כי האמת אתך והמניה אביי (לרבא) [לרבה] בר חנן ואילו היו שם עדים כשרים בודאי לא היה נאמן רבה בר חנן. אלמא במקום חשדא אין קרוב [נאמן] אבל לעולם בודאי קרוב או אשה בשעת מעשה נאמן אפי' לדעת הרב אלפס ז"ל:

ח) נראה דל"ל כמש"כ הרב ז"ל דמדבריו נראה שאם כו'. ט) וכ"כ בריב"ש סימן קפ"ב שדעת הרי"ף דבעת מעשה אין נאמן אשה או קרוב ע"ש. י) ל"ל נראה שגם בעת מעשה כו'. יא) ל"ל במקום דאיכא תשאלת דתשמש מעשה כו' דמייתי מיניה ראיה לפי דברי הרב כך פירושו שאמר לה.

מסורת הש"ס

ג) ס"א ל"ג, ב) [לקמן מז:], ג) כתובות שם. בכורות יג., ד) [לקמן קו.], ה) [גירסת הערוך ערך טלא ואם לא] איטלע לך ריגלא דימינא ואטלע ליה ריגלא דימינא שלא לים נעלו תרגום טלא גבר ים נרתיק ימיניה וכו'], ו) [חולין לג.], ז) לקמן קט. [לעיל ג.], ח) [מוספתא פ"ו ע"ש], ט) [לקמן נד.], י) ס"א סיפא [אבל דע שבמ"כ היא ריפא ע"ש וכן בילקוט איתא אימא ריפא], כ) ל"ל דברי"ש מפילמין דף ג. אוקי מתניתין דפ"ק בשאל וכו', ל) [וע' תוס' לקמן קו: ד"ה עד דמטו], מ) [תורת כהנים סוף פ"ב], נ) [דף נד.],

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז

2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

3. וְהִנּוֹתֶרֶת מִמִּנְחָה יֹאכְלוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו מַצּוֹת תֵּאָבֵל בְּמָקוֹם קָדֹשׁ בַּחֲצַר אֹהֶל מוֹעֵד יֹאכְלוּהָ:
ויקרא ו ט

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי נמי דלמא אתי איהו ומייבם: (ב) תוס' ד"ה אמר וכו' אין כופין אותו לחלוץ: (ג) **בא"ד** כדמסיק **התם** ועוד:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה אמר כו' אלא מדרבה כופין. נ"ב ר"ל במילי. תוס' בכתובות (ס"ד מ' סד"ה ודיני ועמ"ש רבינו בלה"מ פי' קס"ה פ"ק ט'):

מוסף רש"י

עכשיו שאין מתכוונין לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת. שהמייבם את יבמתו אלא לשם מצוה פוגע בחיקור אשת אח (בכורות יג.).

תוספות ישנים

למה חוזרין אלא גדול למכפייה וכו'. פי' אע"פ דר"ל לא רצה לייבם אלא לחלוץ וכן כאחיים לא רצו לייבם אלא לחלוץ ניחא שאחיהן אצל גדול לחלוץ כי חליצתו טובה מכם. אע"פ אלא רצה לייבם ולא לחלוץ ודכוותה גבי אחין. א"כ אמאי חוזרין אצל גדול הייגו ודאי למכפייה וכן נמי נכפייה לדידהו:

שבתחלה. קודם שהוקדשה מנחה זו היתה עליו בכלל היתר: **ונאסרה.** כשהוקדשה וחזרה והותרה בהקטרת הקומץ: **יכול תחזור וכו'.** כדמפרש: **בשלמא לרבא דאמר רבנן היא.** ומצוה קתני ולא קתני למצוה: **ה"ק כו' ואלו אותם.** את הקדשים אשר כופר בהם כי היכי דתהוי כפרה שלימה: **רצה הוא.** כהן שעבד עבודתה: **אלא לרב יצחק.** דתני למצוה ואבא שאול היא: **הכא מאי תרי גווני איכא.** דקא ממעט תנא יכול תחזור להיתירה הראשון דלא והא ליכא למימר תחזור להיתירה הראשון רצה לשם מצוה אוכלה רצה שלא לשם מצוה אוכלה מ"ל דלא דהא כל כמה דבעי ליכלה דהתם הוא כי בעיל שלא לשם מצוה פגע בעורה אבל הכא מאי קעביד וע"כ בתרי גווני בעיא לאוקמי דומיא דרישא: **אכילה גסה מי מקריא אכילה והאמר ר"ל כו'.** וכיון דלאו אכילה היא מוחלכו אהכן וכניו דרישא נפקא: **פטור.** דלא עבר על אשר לא תעוה[ט] שאף זה עיוני הוא שמזיק את עצמו: **אלא.** תרי גווני הכי מיבעי למימר רצה מצה אוכלה רצה חמץ אוכלה מ"ל מצות תאכל ולא חמץ: **לא תאפה חמץ חלקם נפסי אופה.** להכי סמיך חלקם ללא תאפה חמץ דומר אפי' שירי מנחה שהם חלקם של כהנים לא תאפה חמץ ומהתם נפקא: **חלוט.** ברותחים: **רצה חלוט אוכלה.** מ"ל מצות ולא חלוט: **אי מצה היא מצה היא.** והיכי מימעיט ממשמעות דמצות תאכל: **ואי לאו מצה היא מצות אמר רחמנא.** בשירי מנחת חובה דכתיב (ג) בנו את אהרן ואכלוה מצות[ב] וה"ה לשאר מנחות ולמה לי מצות תאכל: **מתני' הרי הוא לאחד כו'.** ולא הפסיד חלקו בנכסי אחיו: **וכה בנכסי האח.** ואפילו גירשה למחר: **גמ' פשיטא.** דלא איבד זכותו: **מהו דתימא.** כלומר לאו לאשמועינן דלא איבד זכותו תניא לה אלא לאשמועינן דלא שקיל כולהו נכסי: **אי הכי.** דלגרועי אתא הוה ליה למיתני אינו אלא כאחד כו': ה"ג **אלא סלקא דעתך אמינא ליקנסיה הואיל ואפסדה מיבום.** שפסלה על האחין: **אף האי נמי.** לאחר מיתת האב אם מת האב לאחר יבומו של זה מודה ר"י דנוטל זה חלקו וחלק אחיו: **על מה אחיו כתיב ולא על מה אביו.** כתיב וכיון דבשעה שקם על מה אחיו לא שקל תו לא שקיל[ג] [דאי שקיל השתא לא מנכסי אחיו שקיל אלא מנכסי אביו דהא ירתינהו]: **היכא דאיכא אב דלא שקיל.** יבם נחלה לא תתקיים מצות יבום: **איסמייה.** לכולה מתני' דמשנה שאינה צריכה היא: **אמר ליה לא.** תסמייה דאת הלכה כרבי יהודה אתנייך ומשנה צריכה הואי: **ומיקשה הוא דקשיא לך.** היכי שביק רבנן ועביד כרבי יהודה ואפכת לה ושפיר עבדת דאפכת לה: **מתני' אסור בקרובותיה.** כאילו היא אשתו וכל קרובות הנאסרות מחמת אשה גמורה אסורות מדרבנן בחלוצה: הוא

רצה בהן אחר אוכלה. והא דדרשינן בפ"ב דקדושין (דף נג.) לכל בני אהרן תהיה אים כאחיו היינו של אותו משמר או של אותו בית אב ג"כ הכא מרבוי ילפינן דהכן המקריב צריך שיאכל ממנה ולא כולה: **מאי** תרי גווני איכא. דליכא למימר רצה לשם עבודה אוכלה רצה לשם מצוה אלא שיהא אוכלה אכילה גסה:

אכילה גסה ביום"כ פטור. ואת"ת דאמר בפרק מי שאמר הריני נזיר (נזיר דף כג. ושם) כי ישריס דרכי ה' צדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם (הושע יד) משל לב' בני אדם שלנו פסחיהן אחד אכלו לשם פסחו ואחד אכלו אכילה גסה ומשמע התם דתרוייהו נפקי אלמא הויא אכילה וי"ל דתרי עניני אכילה גסה הס[מ] א):

מצות אמר רחמנא. פי' בקונטר' ואכלוה מצות אצל המזבח וגו' ובשמיני של מלואים כתיב ואפילו לשמואל דאמר ברים הקומץ רבה (מנחות דף יט.): דלא יליפינן דורות משעה שמת הכא איכא שום יתור: **שנה** בה קרא לעכב. הך דהכא לא הוי כמו שנה עליו הכתוב לעכב דעלמא דמהיכא תיתי לעכב דדלמא למצוה הוא דאמר רחמנא דלא ליעבד חלוט אלא לעכב כלומר דבעינן מצה מעלייתא ולא חלוט[ב]:

ביון דהדר אפייה בתנור. או באלפס לחם איקרי ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח והא דאמר בפ' כל שעה (פסחים דף לו.): לחם עוני פרט לחלוט ואשישה אר"ת דהתם בלא הדר אפייה בתנור ועוד אר"ת דהתם בחלוט גדול דומיא דאשישה ולא חשיב לחם עוני לפי שהוא גדול ולא משום דחלוט ג"כ התם בבלילתו קשה והכא בבלילתו רכה כגון סופגניו או חלת המשרת דמפרש התם דהיינו חלוט של בעלי בתים דלא מחייב בחלה ולא חשיב לחם אלא על ידי אפיה ולהכי חשיב שפיר לחם עוני אע"ג דחלטיה אבל בלילתו עבה מיפסל לעשות דחשיב לחם עשירות אפי' לא הדר אפייה ובפ' כל שעה (שם ד"ה פרט) אתרכתי: אבל

שבתחלה היתה עליו בכלל היתר נאסרה וחזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון ת"ל מצות תאכל במקום קדוש [א]מצוה בשלמא לרבא דאמר הא מני רבנן היא הכא הכי קאמר מצות תאכל במקום קדוש מצוה שבתחלה היתה עליו בכלל היתר רצה אוכלה רצה אינו אוכלה נאסרה חזרה והותרה יכול תחזור להיתירה הראשון רצה אוכלה רצה אינו אוכלה רצה אינו אוכלה והכתיב [1]ואכלו אותם אשר כופר בהם [ב]במלמד שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרין אלא רצה הוא אוכלה רצה כהן אחר אוכלה ת"ל מצות תאכל במקום קדוש מצוה אלא לרב יצחק בר אבדימי דאמר אבא שאול היא הכא מאי תרי גווני איכא וכי תימא רצה לתאבון אוכלה רצה אכילה גסה אוכלה אכילה גסה מי שמה אכילה והאמר ר"ל [ג]האוכל אכילה גסה ביום"כ פטור [2]מלא תעונה אלא רצה מצה אוכלה רצה חמץ אוכלה והכתיב [3]לא תאפה חמץ חלקם [ד]ואמר ריש לקיש [ד]ואפילו חלקם לא תאפה חמץ אלא רצה מצה אוכלה רצה חלוט אוכלה האי חלוט היכי דמי אי מצה היא הא מצה היא ואי לא מצה היא מצות אמר רחמנא לא לעולם אימא לך מצה היא ולהכי [ז]תנא ביה קרא לעכב אלא חלוט מצה היא דקאמרינן למאי הלכתא לומר [ה]שאדם יוצא בה ידי חובתו בפסח אע"פ דחלטיה מעיקרא כיון דהדר אפייה בתנור לחם עוני קרינא ביה ואדם יוצא בה ידי חובתו בפסח: **מתני'** [ו]החולץ ליבמתו הרי הוא כאחד מן האחין לנחלה ואם יש שם אב נכסים של אב [ו]הכונס את יבמתו זכה בנכסים של אחיו ר' יהודה אומר בין כך ובין כך אם יש שם אב נכסים של אב: **גמ'** פשיטא סד"א חליצה במקום יבום קיימא ונשקול כולהו נכסי קמ"ל אי הכי הרי הוא כאחד מן האחים אינו אלא כאחד מן האחים מיבעי ליה אלא סד"א הואיל ואפסדה מיבום לקנסיה קמ"ל: אם יש שם אב: [ח]דאמר מר [ח]אב קודם לכל יוצאי ירכו: הכונס את יבמתו וכו': מ"ט [4]יקום על שם אחיו אמר רחמנא והרי קם: ר' יהודה אומר וכו': אמר עולא הלכה כר' יהודה וכן א"ר יצחק נפחא הלכה כר' יהודה ואמר עולא ואיתימא ר' יצחק נפחא מ"ט דר' יהודה דכתיב [5]והיה הבכור אשר תלד כבכור מה בכור אין לו בחיי האב אף האי נמי אין לו בחיי האב אי מה בכור נוטל פי שנים לאחר מיתת האב אף האי נוטל פי שנים לאחר מיתת האב מידי יקום על שם אביו כתיב יקום על שם אחיו כתיב ולא על שם אביו אימא היכא דליכא אב דלשקול נחלה תתקיים מצות יבום היכא דאיכא אב [דלא] שקיל נחלה לא תתקיים מצות יבום מידי [ט]יבום בנחלה תלה רחמנא יבומי מיבמי ואי איכא נחלה שקולי ואי לא לא שקיל יתיב ר' חנינא קרא קמיה דר' ינאי ויתיב וקאמר הלכה כר' יהודה א"ל [ט]פוק קרי קרייך לברא אין הלכה כר' יהודה תני תנא קמיה דרב נחמן אין הלכה כר' יהודה א"ל אלא כמאן כרבנן פשיטא [י]יחיד ורבים הלכה כרבים א"ל אסמייה א"ל לא את הלכה אתנייך ומוקשה הוא דאקשי לך ואפכת ולמאי דאפכת שפיר אפכת: **מתני'** [כ]החולץ ליבמתו הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו הוא

נח א מיי' פ"י מהלכות מעשה קרבנות הל' ב סמג עשין קפד קפה:
נט ב מיי' שם הלכה ח:
ס ג מיי' פ"ב מהלכות שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סימן תריב סעיף ו:
סא ד מיי' פי"ב מהל' מעשה קרבנות הל' יד סמג לאוין שנ:
סב ה מיי' פ"ו מהל' ממרים ומלה הלכה ו סמג עשין מ טוש"ע א"ח סימן תנד סעיף ג:
סג ו טוש"ע א"ח סימן קסג סעיף ב:
סד ז מיי' פ"ג מהלכות נחלות הלכה ז סמג עשין נא טוש"ע שם סע"א:
סה ח מיי' שם פ"א הל' ב סמג עשין לו טור ש"ע א"ח סי' רעו סע"א:
סו ט מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה יג סמג עשין נב ולאוין קי טור ש"ע א"ה"ע סימן קסב סעיף ג:

תורה אור השלם

1. וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כּُפַּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וָזָר לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם:
שמות כט לג
2. כִּי כָל הַנֶּפֶשׁ אֲשֶׁר לֹא תְעֻנֶּה בְּעֶצֶם הַיּוֹם הַזֶּה וְנִכְרְתָה מֵעַמֶּיהָ:
ויקרא כג כט
3. לֹא תֹאפֶה חָמֵץ חֶלְקָם נָתַתִּי אֹתָה מֵאִשָּׁי קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים הִוא כַּחַטָּאת וְכָאָשָׁם:
ויקרא ו י
4. לֹא תֹאכַל עָלָיו חָמֵץ שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלָיו מַצּוֹת לֶחֶם עֹנִי כִּי בְחִפָּזוֹן יָצָאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְמַעַן תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כֹּל יְמֵי חַיֶּיךָ:
דברים טז ג
5. וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כה ו

מוסף רש"י

ואכלו אותם. במלואים כתיב, אשר כופר בהם. כתב כפרה גבי אכילה, למימרא דאף באכילה תלויה כפרה (פסחים נט:). **האוכל אכילה גסה ביום"כ.** שאכל ליל יום הכפורים על השובע, שהיה שבע מסעודה שהפסיק בה וכל מה שאכל משתחיכה אכילה גסה היתה ושלא להנאה (יומא פ:). **ואפילו חלקם.** שויס, לא תאפה חמץ. דדרשינן ליה הא חלקם דקרא נמי לפניו אלא תאפה (זבחים טו.). **אב קודם.** ליכא בנו או בתו שמתו, לכל יוצאי ירכו. דהיינו אחי המת (רשב"ם ב"ב קטו.). **אסמייה.** אסיר בריית זו מגילסתו (ב"מ כז.).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואי לאו וכו' דכתיב בסדר שמיני ואכלוה מצות:

תוספות ישנים

א) וי"ל ב) דתרי עניני הוו מתכילה גסה היכא שאכל כל לרבו והסיח דעתו מלאכול עוד כשאכל יותר לא מקריא אותה אכילה אכילה גסה אבל היכא דלא הסיח דעתו אבן אוכל הוא יותר מדאי שהיה שבע בפחות מקרי אותה אכילה אכילה גסה עוד י"ל דשאני אכילת פסחים דלא מיעבכא דהא לא ממעטינן מקרא דלפי אוכלו (שמות יב ד) כי אם אוכלה חקן (פסחים שם.) שאינו לאוי כלל לאכילה אבל אפילו אכילה גסה גמורה מותרת דפסח מיהא קעביד אבל בכל מקום אכילה גסה לא שמה אכילה ואין חילוק באכילה גסה: **מצות** תאכל רחמנא ד"ה דכתיב ואכלוה מצות. ולא נהירא דהא בשמיני של מלואים כתיב ודורות משעה לא ילפינן אלא גרלאה מצות אמר רחמנא דכתיב (ויקרא ו י) לא תאפה חמץ חלקם א"נ משום דכתיב (ויקרא ב ה) מנה תהיה ומה ת"ל דקאמר להכי תנא ביה קרא לעכב וקשה דאין זה לעכב ממש שהרי קרא אחריתא לא כתיב למעוטי חלוט דהא אמרי' לעולם מנה היא ולא חזינן בשום מקום לעכב אם לא כתיבי תרי קראי דמשמע שהיה הכתוב לעכב וא"נ לעכב לאו דוקא אלא ר"ל לעכב שלא יביא חלוט אבל זה אינו לעכב ממש כי אם למצוה ולאמר דפריש"ת ניחא דודאי לעכב הוי מקרא דמצות תאכל דכבר כתיב קרא אחריתא למעוטי חלוט דכתיב מצה תהיה דהכי איתא בנמנות ברש פ' כל הנמנות דף נג ע"א: בודאי יבום בנחלה תלה רחמנא והא דאמרינן [דף יז] יבום בנחלה תלה רחמנא ר"ל הכי, דמי שראוי לנחל מיינם אידך לא אבל אם אין נחלה משום הכי לא פקע מצות יבום:

ג) נראה דל"ל וי"ל דתרי עניני אכילה גסה הוו היכא וכו'.

אבל אמה ואם אמה לא. והא דתנן בפרק ב׳ (לעיל כג.) אחד חולץ ואחד מייבם אלמא שרי באחותה שאני התם משום דאימור דידיה איתרמי ליה והא נמי דתנן לקמן (דף מא.) החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה היינו דיעבד: **וליתני** אחין מותרין בבולן קשיא. הא דלא קאמר אלא שמע מינה דלא גזרו שניות בחלוצה היינו משום דלקמן מסיק דגזרו ולא שייך לשנויי תנא ושייר כיון דלא תנא שום שניה אלא הני דאורייתא לאוד: **אמימר** מוקי לה בו׳. כל סוגיא דשמעתין דלא כאמימר כדפרשתי לעיל (דף כא: ד״ה אמימר): **בבן** בתו **לאו משום חולץ.** לא בעי לאוקמי בבן בתו דסבא דומיא דבן בנו דלא מייבי בבן בנו דסבא דא״כ הויא ליה אשת אחי אביו דאורייתא: **שמע** מינה גזרו שניות בחלוצה. והא דלא תני במתניתין אבי אמו ובן בתו משום דתנא ושייר ומיהו רבי חייא דקתני מינה קשה דלא תנא בן אחותו ובן אחיו מן האם ויש לומר דלא תנא אלא הרבע כנגד הרבע של דברי תורה: הוא אסור באמה ובאם אמה ובאם אביה ובבתה ובבת בתה ובבת בנה ובאחותה בזמן שהיא קיימת והאחין מותרין והיא אסורה באביו ובאבי אביו ובבנו ובבן בנו באחיו ובבן אחיו [6]א מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו [7]ב ואסור בצרת קרובת חלוצתו: **גמ׳** איבעיא להו גזרו שניות בחלוצה או לא בערוה דאורייתא גזרו בהו רבנן שניות בחלוצה לא גזרו רבנן שניות או דלמא לא שנא ת״ש הוא אסור באמה ובאם אמה ואילו אם אם אמה לא קתני דלמא היינו טעמא דלא תני משום דקבעי למיתני סיפא והאחין מותרין ואי תנא אם אם אמה ה״א האחין מותרין דוקא באם אם אמה אבל באם אמה ובאמה לא וליתני אם אם אמה וליתני האחין מותרין בבולן קשיא ת״ש היא אסורה באביו ובאבי אביו קתני מיהא אבי אביו מאי לאו משום חולץ דהויא לה כלת בנו לא משום מיתנא דהויא לה (משום) אשת אבי אביו לא משום מיתנא והויא לה אשת אחי אבי אביו הא [8]אמימר מכשר באשת אחי אבי אביו אמימר מוקי לה בבר ברא דסבא אי הכי היינו אחיו ובן אחיו תנא אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם ת״ש דתני ר׳ חייא ארבע מדברי תורה וארבע מדברי סופרים אב ובנו אחיו ובן אחיו מדברי תורה אבי אביו ואבי אמו בן בנו ובן בתו מד״ס קתני מיהא אבי אביו מאי לאו משום חולץ והויא לה כלת בנו לא משום מיתנא דהויא לה כלת בנו ת״ש אבי אמו מאי לאו משום חולץ דהויא לה כלת בתו לא משום מיתנא דהויא לה כלת בתו ת״ש ובן בנו מאי לאו משום חולץ דהויא לה אשת אבי אביו לא משום מיתנא דהויא לה אשת אחי אבי אביו והא אמימר מכשיר באשת אחי אבי אביו אמימר מוקים לה משום חולץ וקסבר גזרו שניות בחלוצה ת״ש ובבן בתו מאי לאו משום חולץ דהויא לה אשת אבי אמו לא משום מיתנא דהויא לה אשת אחי אבי אמו והא גבי שניות דערוה לא גזרו אלא לאו משום חולץ [9]ושמע מינה גזרו שניות בחלוצה שמע מינה: מותר אדם וכו׳: אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הבא על צרת חלוצה הולד ממזר מאי טעמא באיסורה קיימא אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו אי אמרת בשלמא צרה אבראי משום הכי מותר באחותה אלא אי אמרת צרה בחלוצה דמיא אמאי מותר לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן דאמר [7]בין הוא בין אחין אין חייבין לא על החלוצה כרת ולא על צרתה כרת אמר לך רבי יוחנן ותסברא אחות חלוצה דאורייתא והאמר ר״ל [10]כאן שנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מדברי סופרים מאי שנא האי ומאי שנא האי הך

הוא אסור באמה ובאם אמה ובאם אביה ובבתה ובבת בתה ובבת בנה ובאחותה בזמן שהיא קיימת והאחין מותרין והיא אסורה באביו ובאבי אביו ובבנו ובבן בנו באחיו ובבן אחיו [6]א מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו [7]ב ואסור בצרת קרובת חלוצתו: **גמ׳** איבעיא להו גזרו שניות בחלוצה או לא בערוה דאורייתא גזרו בהו רבנן שניות בחלוצה לא גזרו רבנן שניות או דלמא לא שנא ת״ש הוא אסור באמה ובאם אמה ואילו אם אם אמה לא קתני דלמא היינו טעמא דלא תני משום דקבעי למיתני סיפא והאחין מותרין ואי תנא אם אם אמה ה״א האחין מותרין דוקא באם אם אמה אבל באם אמה ובאמה לא וליתני אם אם אמה וליתני האחין מותרין בבולן קשיא ת״ש היא אסורה באביו ובאבי אביו קתני מיהא אבי אביו מאי לאו משום חולץ דהויא לה כלת בנו לא משום מיתנא דהויא לה (משום) אשת אבי אביו לא משום מיתנא והויא לה אשת אחי אבי אביו הא [8]אמימר מכשר באשת אחי אבי אביו אמימר מוקי לה בבר ברא דסבא אי הכי היינו אחיו ובן אחיו תנא אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם ת״ש דתני ר׳ חייא ארבע מדברי תורה וארבע מדברי סופרים אב ובנו אחיו ובן אחיו מדברי תורה אבי אביו ואבי אמו בן בנו ובן בתו מד״ס קתני מיהא אבי אביו מאי לאו משום חולץ והויא לה כלת בנו לא משום מיתנא דהויא לה כלת בנו ת״ש אבי אמו מאי לאו משום חולץ דהויא לה כלת בתו לא משום מיתנא דהויא לה כלת בתו ת״ש ובן בנו מאי לאו משום חולץ דהויא לה אשת אבי אביו לא משום מיתנא דהויא לה אשת אחי אבי אביו והא אמימר מכשיר באשת אחי אבי אביו אמימר מוקים לה משום חולץ וקסבר גזרו שניות בחלוצה ת״ש ובבן בתו מאי לאו משום חולץ דהויא לה אשת אבי אמו לא משום מיתנא דהויא לה אשת אחי אבי אמו והא גבי שניות דערוה לא גזרו אלא לאו משום חולץ [9]ושמע מינה גזרו שניות בחלוצה שמע מינה: מותר אדם וכו׳: אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הבא על צרת חלוצה הולד ממזר מאי טעמא באיסורה קיימא אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו אי אמרת בשלמא צרה אבראי משום הכי מותר באחותה אלא אי אמרת צרה בחלוצה דמיא אמאי מותר לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן דאמר [7]בין הוא בין אחין אין חייבין לא על החלוצה כרת ולא על צרתה כרת אמר לך רבי יוחנן ותסברא אחות חלוצה דאורייתא והאמר ר״ל [10]כאן שנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מדברי סופרים מאי שנא האי ומאי שנא האי הך

בזמן שהיא קיימת. אחותה קאי ולא אשאר עריות: **באחיו.** משום כלתו: **ובאחי אחיו.** אע״ג דבאשתו גמורה אין אסורה לאחי אחיו אלא מדברי סופרים דהא כלת בנו משניות דרבנן היא ואפילו הכי גזרה רבנן נמי בחלוצה: **בבנו.** משום אשת אב: **בבן בנו.** משום אשת אבי אביו שהיא מן השניות: **באחיו.** משום אשת אחי אחיו: **מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו.** ולא אמרינן צרה בחלוצה ואסור בקרובותיה: **ואסור בצרת קרובת חלוצתו.** דאוכן חלץ ללאה ורחל נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי אסורה לרחל וטעמא מפרש בגמרא: **גמ׳ גזרו שניות בחלוצה או לא.** כגון אם אם אמה ואם אם אביה דגבי אשתו מיתסרו עליה משום שניות כדתני רבי חייא בפרק כילד (לעיל דף כב.) רביעי שבחמיו ושבחמותו שניה הכא מאי: **בערוה דאורייתא.** כלומר באשתו דאמה ואם אמה הוה ערוה דאורייתא גזרו רבנן שניות אבל בחלוצה דאפילו עריות דילה דרבנן לא גזרו שניות בהן: **או דלמא לא שנא.** וממתני׳ לא דייק דקתני היא אסורה באבי אביו משום כלת בנו דהוי שניה הא קמייתין לה לקמן עלה דהא מילתא ומדחי ליה למימר לאו משום חולץ אלא בשביל המת שהיתה זו אשתו גמורה לפיכך אבי אביו אסור בה משום כלת בנו: **ה״א האחין מותרין.** לא קאי אלא אם אם אמה דלא גזרו שניות בזיקה אבל אמה ואם אמה דהוו להו עריות דאורייתא לגבי אשה גמורה לא משתרו אחין דגזרו עריות בזיקה ואפי׳ לאחר חליצה נימא דאיהו שליחותייהו עבד משום הכי לא תנייה: **ה״מ מכן בנו מאי לאו משום חולץ דהוי ליה אשת אבי אביו.** והיא מן השניות: **לא משום מיתנא.** שהיתה זו אשתו גמורה ואסורה על בן בנו של חולץ דהויא לה אשת אחי אבי אביו וקס״ד דהא נמי משניות היא: **והא אמימר מכשר כו׳.** בפרק כילד (לעיל דף כא.): **אמימר מוקי לה.** להאי בן בנו דמתני׳ אסבא אביהן של מת וחולץ דתנא בישא דקתני היא אסורה באבי אביו והדר תני ובבנו של אביו שהוא אחי המת והחולץ וקמה עליה בלא יבנה [דברים כה] משאלץ לה האחד ולבן[11] בנו של אביהם דהויא ליה אשת אחי אביו: **וקתני אחיו מן האם.** שהיה זה אחיו מן האם או בן אחיו מן האם ולאו משום חולץ דא״כ הויא לה שניות בחלוצה דהא ליתא אלא אשת אחי האב מן האם והא בשניות תניין לה אלא משום מיתנא דהוי שניה משום ערוה דאורייתא דאשתו מעלייתא הוה וכגון שהיו [6] היבם והחולץ אחין מן האב ומן האם ולשניהם אח מן האם שלא מן האב: **דתני רבי חייא.** בחלוצה: **ארבעה מדברי סופרים.** כלומר לגבי אשתו הויין דאורייתא: **אב.** של חולץ אסור בה מן התורה מפני המת דהויא ליה כלתו של אב: **ובנו.** של חולץ שהיה המת אחי אביו וערוה היא לגביה: **ואחיו.** של חולץ דהוה נמי אחי המת וקס ליה בלא יבנה: **ובן אחיו.** של חולץ שהיה המת אחי אביו: **אבי אביו.** משום כלת בנו: **ואבי אמו.** משום כלת בתו: **ובן בנו.** קס״ד משום חולץ דהויא ליה אשת אבי אביו: **ובן בתו.** דהויא ליה אשת אבי אמו. וכל הנך שניות מינהו: הכי גרסינן **ה״ש ובאבי אמו מאי לאו משום חולץ דהויא ליה כלת בתו לא משום מיתנא דהויא ליה כלת בתו.** וכגון שהיו אחין אף מן האם: **אמימר מוקי לה.** דלא כדקאמרת משום חולץ וקסבר גזרו שניות בחלוצה. אבל מאן דאסר באשת אחי אבי האב מאי לאוקמי משום מיתנא ותיבעי לך מי גזרו שניות בחלוצה או לא: **באיסורה קיימא.** חלוצה היא דקיימא בלא יבנה ותו לא אבל צרתה קיימא עליה באיסור אשת אח בכרת והולד ממזר: **אי אמרת בשלמא צרה אצראי קיימא.** באיסורא קמא ולא אמרינן חלוצה שליחותא דילה עבדא: **משום הכי שרי באחותה.** דלאו אחות חלוצה היא ולגבי דילה נמי כיון דחלוצה לאו שליחות דילה עבדא לא משויא ליה בלא יבנה אלא באיסורא קמא קיימא: **אלא אי אמרת צרה בחלוצה דמיא.** דחלוצה שליחותא דילה עבדא ומשוי לה בלא יבנה א״כ הויא לה צרה בחלוצה ואמאי שרי באחותה: **דר׳ יוחנן.** בפרק קמא (לעיל י.): **ולא על צרתה כרת.** החולץ ליבמתו וחזר ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה: **ותסברא.** דהא דאיתי דרב יוסף דאייתי ממתניתין דאיה היא וכי [6] חלוצה גופא דאורייתא (דרבנן היא) דכי אמרינן צרה בחלוצה יאסר באחות הצרה: **והאמר ר״ל.** לקמן [מא.] אמתניתין דלקמן: **כאן שנה רבי.** במשנה זו למדנו רבי אחות גרושה מדברי תורה וכו׳ ולקמן מפרש לה. וכיון דאחות חלוצה גופה דרבנן בחלוצה גזור באחותה בצרה לא גזור: **מאי שנא.** דישא קרובת צרת חלוצה דשריא ומאי שנא סיפא צרת קרובת חלוצתו ששתיהן נכריות היא וצרתה נשואות לנכרי וקתני אסור: הך

אמה ואם אמה לא. והא דתנן בפרק ב׳ (לעיל כג.) אחד חולץ ואחד מייבם אלמא שרי באחותה שאני התם משום דאימור דידיה איתרמי ליה והא נמי דתנן לקמן (דף מא.) החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה היינו דיעבד: **וליתני** אחין מותרין בבולן קשיא. הא דלא קאמר אלא שמע מינה דלא גזרו שניות בחלוצה היינו משום דלקמן מסיק דגזרו ולא שייך לשנויי תנא ושייר כיון דלא תנא שום שניה אלא הני דאורייתא לאוד: **אמימר** מוקי לה בו׳. כל סוגיא דשמעתין דלא כאמימר כדפרשתי לעיל (דף כא: ד״ה אמימר): **בבן** בתו **לאו משום חולץ.** לא בעי לאוקמי בבן בתו דסבא דומיא דבן בנו דלא מייבי בבן בנו דסבא דא״כ הויא ליה אשת אחי אביו דאורייתא: **שמע** מינה גזרו שניות בחלוצה. והא דלא תני במתניתין אבי אמו ובן בתו משום דתנא ושייר ומיהו רבי חייא דקתני מינה קשה דלא תנא בן אחותו ובן אחיו מן האם ויש לומר דלא תנא אלא הרבע כנגד הרבע של דברי תורה: הוא אסור באמה ובאם אמה ובאם אביה ובבתה ובבת בתה ובבת בנה ובאחותה בזמן שהיא קיימת והאחין מותרין והיא אסורה באביו ובאבי אביו ובבנו ובבן בנו באחיו ובבן אחיו [6]א מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו [7]ב ואסור בצרת קרובת חלוצתו: **גמ׳** איבעיא להו גזרו שניות בחלוצה או לא בערוה דאורייתא גזרו בהו רבנן שניות בחלוצה לא גזרו רבנן שניות או דלמא לא שנא ת״ש הוא אסור באמה ובאם אמה ואילו אם אם אמה לא קתני דלמא היינו טעמא דלא תני משום דקבעי למיתני סיפא והאחין מותרין ואי תנא אם אם אמה ה״א האחין מותרין דוקא באם אם אמה אבל באם אמה ובאמה לא וליתני אם אם אמה וליתני האחין מותרין בבולן קשיא ת״ש היא אסורה באביו ובאבי אביו קתני מיהא אבי אביו מאי לאו משום חולץ דהויא לה כלת בנו לא משום מיתנא דהויא לה (משום) אשת אבי אביו לא משום מיתנא והויא לה אשת אחי אבי אביו הא [8]אמימר מכשר באשת אחי אבי אביו אמימר מוקי לה בבר ברא דסבא אי הכי היינו אחיו ובן אחיו תנא אחיו מן האב וקתני אחיו מן האם ת״ש דתני ר׳ חייא ארבע מדברי תורה וארבע מדברי סופרים אב ובנו אחיו ובן אחיו מדברי תורה אבי אביו ואבי אמו בן בנו ובן בתו מד״ס קתני מיהא אבי אביו מאי לאו משום חולץ והויא לה כלת בנו לא משום מיתנא דהויא לה כלת בנו ת״ש אבי אמו מאי לאו משום חולץ דהויא לה כלת בתו לא משום מיתנא דהויא לה כלת בתו ת״ש ובן בנו מאי לאו משום חולץ דהויא לה אשת אבי אביו לא משום מיתנא דהויא לה אשת אחי אבי אביו והא אמימר מכשיר באשת אחי אבי אביו אמימר מוקים לה משום חולץ וקסבר גזרו שניות בחלוצה ת״ש ובבן בתו מאי לאו משום חולץ דהויא לה אשת אבי אמו לא משום מיתנא דהויא לה אשת אחי אבי אמו והא גבי שניות דערוה לא גזרו אלא לאו משום חולץ [9]ושמע מינה גזרו שניות בחלוצה שמע מינה: מותר אדם וכו׳: אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל הבא על צרת חלוצה הולד ממזר מאי טעמא באיסורה קיימא אמר רב יוסף אף אנן נמי תנינא מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו אי אמרת בשלמא צרה אבראי משום הכי מותר באחותה אלא אי אמרת צרה בחלוצה דמיא אמאי מותר לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן דאמר [7]בין הוא בין אחין אין חייבין לא על החלוצה כרת ולא על צרתה כרת אמר לך רבי יוחנן ותסברא אחות חלוצה דאורייתא והאמר ר״ל [10]כאן שנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מדברי סופרים מאי שנא האי ומאי שנא האי הך

בזמן שהיא קיימת. אחותה קאי ולא אשאר עריות: **באחיו.** משום כלתו: **ובאחי אחיו.** משום כלת בנו. אע״ג דבאשתו גמורה אין אסורה לאחי אחיו אלא מדברי סופרים דהא כלת בנו משניות דרבנן היא ואפילו הכי גזרה רבנן נמי בחלוצה: **בבנו.** משום אשת אב: **בבן בנו.** משום אשת אבי אביו שהיא מן השניות: **באחיו.** משום אשת אחי אחיו: **מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו.** ולא אמרינן צרה בחלוצה ואסור בקרובותיה: **ואסור בצרת קרובת חלוצתו.** דאוכן חלץ ללאה ורחל נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי אסורה לרחל וטעמא מפרש בגמרא: **גמ׳ גזרו שניות בחלוצה או לא.** כגון אם אם אמה ואם אם אביה דגבי אשתו מיתסרו עליה משום שניות כדתני רבי חייא בפרק כילד (לעיל דף כב.) רביעי שבחמיו ושבחמותו שניה הכא מאי: **בערוה דאורייתא.** כלומר באשתו דאמה ואם אמה הוה ערוה דאורייתא גזרו רבנן שניות אבל בחלוצה דאפילו עריות דילה דרבנן לא גזרו שניות בהן: **או דלמא לא שנא.** וממתני׳ לא דייק דקתני היא אסורה באבי אביו משום כלת בנו דהוי שניה הא קמייתין לה לקמן עלה דהא מילתא ומדחי ליה למימר לאו משום חולץ אלא בשביל המת שהיתה זו אשתו גמורה לפיכך אבי אביו אסור בה משום כלת בנו: **ה״א האחין מותרין.** לא קאי אלא אם אם אמה דלא גזרו שניות בזיקה אבל אמה ואם אמה דהוו להו עריות דאורייתא לגבי אשה גמורה לא משתרו אחין דגזרו עריות בזיקה ואפי׳ לאחר חליצה נימא דאיהו שליחותייהו עבד משום הכי לא תנייה: **ה״מ מכן בנו מאי לאו משום חולץ דהוי ליה אשת אבי אביו.** והיא מן השניות: **לא משום מיתנא.** שהיתה זו אשתו גמורה ואסורה על בן בנו של חולץ דהויא לה אשת אחי אבי אביו וקס״ד דהא נמי משניות היא: **והא אמימר מכשר כו׳.** בפרק כילד (לעיל דף כא.): **אמימר מוקי לה.** להאי בן בנו דמתני׳ אסבא אביהן של מת וחולץ דתנא בישא דקתני היא אסורה באבי אביו והדר תני ובבנו של אביו שהוא אחי המת והחולץ וקמה עליה בלא יבנה [דברים כה] משאלץ לה האחד ולבן[11] בנו של אביהם דהויא ליה אשת אחי אביו: **וקתני אחיו מן האם.** שהיה זה אחיו מן האם או בן אחיו מן האם ולאו משום חולץ דא״כ הויא לה שניות בחלוצה דהא ליתא אלא אשת אחי האב מן האם והא בשניות תניין לה אלא משום מיתנא דהוי שניה משום ערוה דאורייתא דאשתו מעלייתא הוה וכגון שהיו [6] היבם והחולץ אחין מן האב ומן האם ולשניהם אח מן האם שלא מן האב: **דתני רבי חייא.** בחלוצה: **ארבעה מדברי סופרים.** כלומר לגבי אשתו הויין דאורייתא: **אב.** של חולץ אסור בה מן התורה מפני המת דהויא ליה כלתו של אב: **ובנו.** של חולץ שהיה המת אחי אביו וערוה היא לגביה: **ואחיו.** של חולץ דהוה נמי אחי המת וקס ליה בלא יבנה: **ובן אחיו.** של חולץ שהיה המת אחי אביו: **אבי אביו.** משום כלת בנו: **ואבי אמו.** משום כלת בתו: **ובן בנו.** קס״ד משום חולץ דהויא ליה אשת אבי אביו: **ובן בתו.** דהויא ליה אשת אבי אמו. וכל הנך שניות מינהו: הכי גרסינן **ה״ש ובאבי אמו מאי לאו משום חולץ דהויא ליה כלת בתו לא משום מיתנא דהויא ליה כלת בתו.** וכגון שהיו אחין אף מן האם: **אמימר מוקי לה.** דלא כדקאמרת משום חולץ וקסבר גזרו שניות בחלוצה. אבל מאן דאסר באשת אחי אבי האב מאי לאוקמי משום מיתנא ותיבעי לך מי גזרו שניות בחלוצה או לא: **באיסורה קיימא.** חלוצה היא דקיימא בלא יבנה ותו לא אבל צרתה קיימא עליה באיסור אשת אח בכרת והולד ממזר: **אי אמרת בשלמא צרה אצראי קיימא.** באיסורא קמא ולא אמרינן חלוצה שליחותא דילה עבדא: **משום הכי שרי באחותה.** דלאו אחות חלוצה היא ולגבי דילה נמי כיון דחלוצה לאו שליחות דילה עבדא לא משויא ליה בלא יבנה אלא באיסורא קמא קיימא: **אלא אי אמרת צרה בחלוצה דמיא.** דחלוצה שליחותא דילה עבדא ומשוי לה בלא יבנה א״כ הויא לה צרה בחלוצה ואמאי שרי באחותה: **דר׳ יוחנן.** בפרק קמא (לעיל י.): **ולא על צרתה כרת.** החולץ ליבמתו וחזר ובא הוא או אחד מן האחין על צרתה: **ותסברא.** דהא דאיתי דרב יוסף דאייתי ממתניתין דאיה היא וכי [6] חלוצה גופא דאורייתא (דרבנן היא) דכי אמרינן צרה בחלוצה יאסר באחות הצרה: **והאמר ר״ל.** לקמן [מא.] אמתניתין דלקמן: **כאן שנה רבי.** במשנה זו למדנו רבי אחות גרושה מדברי תורה וכו׳ ולקמן מפרש לה. וכיון דאחות חלוצה גופה דרבנן בחלוצה גזור באחותה בצרה לא גזור: **מאי שנא.** דישא קרובת צרת חלוצה דשריא ומאי שנא סיפא צרת קרובת חלוצתו ששתיהן נכריות היא וצרתה נשואות לנכרי וקתני אסור: הך

עין משפט נר מצוה

סז א מיי׳ פ״א מהל׳ יבום הלכה יג וסמג עשין נ״ב ובוש״ע אה״ע סי׳ קסב סעיף ד:

סח ב מיי׳ שם פ״ו הל׳ כ סמג שם טוש״ע שם סעיף ה:

סט ג מיי׳ שם פ״א הל׳ יב סמג שם טוש״ע שם סעיף ג:

תוס׳ חד מקמאי

מתני׳ ה) אסור בקרובת חלוצתו ומותר בקרובת חלוצתו פירוש אי חליץ לצרת לאה מותר אף ברחל אי חליץ ללאה אסור בצרת רחל ופי׳ רש״י ז״ל אע״פ שרחל נשואה לנכרי ולה צרה ומת הנכרי אסורה הצרה לראובן החולץ ומפורש טעמא בגמ׳ הך דאזלא לב״ד גזרו בהו רבנן כלומר כשלאה חולצת מוליכה רחל אחותה עמה לב״ד וכ״ע לא ידעי הי מינייהו יבמתו ואיכא דסברי ב) דרחל חלץ ואנסיב צרת רחל דהיינו צרת אחות חלוצתו אמרי צרת אחות חלוצתו נסיב ואינהו סברי דרחל וצרת האחין הוו. הך דלא אזלא לב״ד לא גזרו בהו רבנן כשהיבמה חולצת אין צרתה הולכת עמה דמסתפק דלמא חליץ לה הלכך כי נסיב אחות הצרה לא אמרי אחות חלוצתו נסיב כך פירש״י ז״ל ולפי דבריו מצינו חלוצה שהיא מדברי סופרים חמורה מערוה שהיא מד״ת דאילו צרת ערוה שלא במקום מצוה היא שריה וצרת אחות חלוצה שלא במקום מצוה אסורה וי״מ שלא אסרו צרת קרובת חלוצתו אלא במקום יבום כגון שלאה ורחל נשואים לראובן ושמעון ומתו שניהם וכההיא דאמר בפרק ד׳ אחין התחיל באחיות לא יגמור אפילו בצרות דתנן אסור אדם בצרת קרובת חלוצתו התחיל בצרות יגמור אף באחיות דתנן מותר אדם בקרובת צרת חלוצתו ועל הפירוש הזה איכא לעיוני כיון דרחל אזלא בתרה (דינא) לב״ד וכי חליץ לאה סברי חליץ רחל אלא מעתה תפסול רחל לכהונה ותפסלה רחל לאחי החולץ אלמא תנן החולץ ליבמתו אסור הוא בקרובותיה והאחין מותרים ונפסלת רחל לאחר מיתת לאה אלמה תנן מתה מותר באחותה אלא כיון דאחות חלוצה אינה אסורה אלא מדברי סופרים לא גזרו בה רבנן כולי האי אע״פ שגזרו בצרתה: הא דאמר נפלה לפני יבם קטן לית לה מזוני מבעל מסתברא הני מילי לאחר שלשה חדשים אבל תוך שלשה חדשים אית לה מזוני מבעל:

ה) ל״ל אסור מדם בצרת קרובת חלוצתו ומותר בקרובת צרת חלוצתו. ב) ל״ל ואיכא דסברי דלרחל חלץ ואי נסיב צרת רחל דהיינו צרת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב דאינהו סברי דרחל חלוצת האחין הווי.

מסורת הש״ס

ה) [לעיל מ.], ב) שם, ג) לעיל כא., ד) [לעיל י.], ה) לקמן מא. מה. קידושין מה., ו) [וכן רש״ן], ז) פ״א אחות חלוצה,

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה וקתני אחיו וכו׳ וכגון שהיו המת והחולץ אחים מן האב:

תוספות ישנים

תנא אחיו מן האב ותנא אחיו מן האם. פי׳ הא דקאמר וכן אחיו ר״ל אחיו מן האם וא״א ג״כ לפשוט דגזרו שניות בחלוצה דהא אשת אחי האב מן האם היינו שניה (לעיל כא.) וי״ל דזהו משום מיתנא דמייבי שאותו בן אחיו דמייבי בה מתני׳ שהוא אח מן האם למיתנא ולאחולץ אבל החולץ והמיתנא אחיו מן האב ומן האם וזה בן אחיו ר״ל שהוא בן אחי האב מן האם לשניהם וא״כ לא תפשוט שניות בחלוצה דהיינו משום מיתנא: **אמימר** מוקים לה בבר ברא דסבא דחולץ וקסבר כו׳ אבל לא קאמר בבר ברא דסבא כדלעיל וא״כ לא תפשוט דגזרו שניה בחלוצה דדוקא לעיל מצינו למימר הכי דהא קאי אהיא אסורה באביו וכו׳ ל״ל בן בנו של אותו אב אבל ר׳ חייא דהכא לא קתני אביו ועוד נלע״ד דלא מצי מוקי לה בבר ברא דסבא כדלעיל דא״כ בן בנו הוי מן התורה דהיינו לכל הפחות אשת אחי אביו וכו׳ חייא תני ליה בן בנו עם התרבנא שמדברי סופרים: **ותסברא** אחות חלוצה דאורייתא היא. פי׳ אלא ודאי לאו סיועא היא דלעולם מצינו למימר דלרה בחלוצה וליכא להקשות אמאי מותר כי יש טעם גדול בדבר דהא אפי׳ אי הוי הלרה עצמה חלוצה אחותה אינה אסורה אלא מדרבנן וא״כ לא גזור רבנן באחות הלרה דכי גזור רבנן באחות חלוצה עצמה אבל באחות צרת חלוצה לא גזור:

מוסף רש״י

ואסור בצרת קרובת חלוצתו. ואפילו לא היתה צרתה מאמיו אלא מנכרי (לעיל כז.). **כאן שנה רבי.** ממשנה זו אנו למדים, **אחות גרושה מדברי תורה. אחות חלוצה מן התורה,** אבל אחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים (קדושין מה.).

הך דאזלא בהדה לבי דינא. כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לב"ד וכ"ע לא ידעי הי מנייהו יבמתו ואיכא דסבר דלרחל חלץ וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב דאיכא סברי שרחל וצרתה נשי אחיו הוו שהרי חלץ לרחל: **האי דלא אזלא בהדה לבי דינא.** כשהיבמה חולצת אין צרתה הולכת עמה הלכך כי נסיב אחות צרה לא אמרינן אחות חלוצתו נסיב: **מתני' ולא מפייבמת.** דהויא לה אחות חלוצתו. ומיהו מחליצה לא מפטרא דמדאוריית' רמיא קמיה ואע"ג דאחותה קיימת דאחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים: **וכן המגרש.** בגמרא בעי מאי וכן: **פטורה.** אף מן החליצה דיולאה משום אחות אשה הואיל ואשתו קיימת ואחות גרושה מדברי תורה דכתיב (ויקרא יח) עליה בחייה כל שבחייה [ח]: **שומרת יבם שקדש.** אחד מן האחין את אחותה לאחר שנפלה זו לפייסם והוקקה לכולן: **המתן.** מלכנוס דקא פגעת באחות זקוקה: **עד שיעשה מעשה.** שיכנסו האחין את היבמה או יחלצו ותעקר זיקתה ממך: **מפה היבמה יכנוס את אשתו.** דאפילו כנסה ומתה מותר באחותה: **מת היבם.** ולא נותר לו את אלא זה: **ואת אשת אחיו בחליצה.** אבל יבומי לא דאחות גרושתו היא: **גמ' הלכה כרבי יהודה.** דיש זיקה ואלימא למיסרא עליו: **מהו ביבמתו.** מי אמרינן כיון דמתה פקע איסור אחות אשה ושריא או דלמא אע"ג דפקע איסור אחות אשה קס עליה באיסור אשת אח הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בשעה שהיתה זקוקה ליבם ואין אני קורא בה יבמה יצא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה עולמית עליו: **מ"ט דרב.** דשרי הרי נאסרה עליו שעה אחת: **שהותרה.** בשעת נפילתה: **נאסרה.** כשקידש זה אחותה: **ואח"כ מת אחיו הב'.** ונפלה אחותה ואסרתה לראשונה עליו משום אחות זקוקה ואע"ג דעבד בה מאמר כדתנן בפ' ארבעה אחיות [ט] ד"ה אומרים לזו יש לו על אשתו ולזו אין לו על אשת אחיו: **ואח"כ מתה אשתו של שני אחריו.** ונשארה בעולת מאמר זו: **ר' אלעזר היא.** בפרק ב"ש [י] המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם דרבי אלעזר אוסר הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסור גרושת אח: **דבשעה נפילה לא איסחוה.** דמקמי נפילה איתסרא עליה: **מתה יבמתו.** אמקדש אחות יבמתו קאי: **חולצת.** כשמואל ורב אסי: **עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלעזר.** בפרק בית שמאי אלא גבי מגרש אשה והחזירה משום דמנפילה ואילך לא איתסרא עליה ואיסור שבחיי אחיו לא מהני השתא דליכא למימר אין אני קורא בה בשעת נפילה דלאו בשעת נפילה הואי אבל בברייתא דמקדש אחות יבמתו דמנפילה ואילך איתסרא עליה והרי אין אני קורא בה בשעת זיקת יבום יבמה יצא עליה לא פליגי: **מתני' לא אחלון.** מפרש טעמא בגמרא [ע"ב]: **בתולות ובעולות ארוסות ונשואות.** בגמרא [מב:] בעי מאי הפרש איכא בין בתולות לארוסות בין נשואות לבעולות: **הנשואות יאתרסו.** דטעמא משום להבחין בין זרע ראשון לזרע שני הוא שלא תלד שפק בן ט' לראשון ופק בן ז' לאחרון ובארוסין ליכא למימר הכי: **והארוסות יגשו.** מיד דהא לא איעברא מן הראשון: **חוץ מארוסה שביהודה.** דתנן פרק קמא דכתובות (דף יב.) ביהודה היו מייחדים החתן והכלה קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה כלומר רגיל ומלחך עמה שלא יהיו בושין זה מזה בבעילת מצוה הלכך חייסינן דלמא בעיל: **כל הנשים יתארסו.** רבי יוסי אנשואות קאי והכי ד' (קא"ל ר' יהודה) כל הנשים נשואות יתארסו דכקאמרת ולא גזרינן אירוסין אטו נשואין ומיהו בהא פליגנא עלך שלא חלקת בין אלמנה לגרושה והתרת אלמנה ליארס בתוך ימי אבלה ואנא סבירא לי אלמנה מן הנשואין לא תארס כל שלשים ימי אבלה: מפני

הך דאזלא בהדה לבי דינא. פי' בקונטרס כשלאה חולצת מוליכה אחותה עמה לב"ד וכ"ע לא ידעי הי מנייהו יבמתו ואיכא דסבר דלרחל חלץ וכי נסיב צרת רחל דהיינו צרת קרובת חלוצתו אמרי צרת חלוצתו נסיב דאיכא סברי שרחל וצרתה נשי אחיו הוו שהרי חלץ לרחל: **האי דלא אזלא בהדה לבי דינא.** כשהיבמה חולצת אין צרתה הולכת עמה הלכך כי נסיב אחות צרה לא אמרינן אחות חלוצתו נסיב: **מתני' ולא מפייבמת.** דהויא לה אחות חלוצתו. ומיהו מחליצה לא מפטרא דמדאוריית' רמיא קמיה ואע"ג דאחותה קיימת דאחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים: **וכן המגרש.** בגמרא בעי מאי וכן: **פטורה.** אף מן החליצה דיולאה משום אחות אשה הואיל ואשתו קיימת ואחות גרושה מדברי תורה דכתיב (ויקרא יח) עליה בחייה כל שבחייה [ח]: **שומרת יבם שקדש.** אחד מן האחין את אחותה לאחר שנפלה זו לפייסם והוקקה לכולן: **המתן.** מלכנוס דקא פגעת באחות זקוקה: **עד שיעשה מעשה.** שיכנסו האחין את היבמה או יחלצו ותעקר זיקתה ממך: **מפה היבמה יכנוס את אשתו.** דאפילו כנסה ומתה מותר באחותה: **מת היבם.** ולא נותר לו את אלא זה: **ואת אשת אחיו בחליצה.** אבל יבומי לא דאחות גרושתו היא: **גמ' הלכה כרבי יהודה.** דיש זיקה ואלימא למיסרא עליו: **מהו ביבמתו.** מי אמרינן כיון דמתה פקע איסור אחות אשה ושריא או דלמא אע"ג דפקע איסור אחות אשה קס עליה באיסור אשת אח הואיל ונאסרה עליו שעה אחת בשעה שהיתה זקוקה ליבם ואין אני קורא בה יבמה יצא עליה הרי היא כאשת אח שיש לה בנים ואסורה עולמית עליו: **מ"ט דרב.** דשרי הרי נאסרה עליו שעה אחת: **שהותרה.** בשעת נפילתה: **נאסרה.** כשקידש זה אחותה: **ואח"כ מת אחיו הב'.** ונפלה אחותה ואסרתה לראשונה עליו משום אחות זקוקה ואע"ג דעבד בה מאמר כדתנן בפ' ארבעה אחיות [ט] ד"ה אומרים לזו יש לו על אשתו ולזו אין לו על אשת אחיו: **ואח"כ מתה אשתו של שני אחריו.** ונשארה בעולת מאמר זו: **ר' אלעזר היא.** בפרק ב"ש [י] המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם דרבי אלעזר אוסר הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסור גרושת אח: **דבשעה נפילה לא איסחוה.** דמקמי נפילה איתסרא עליה: **מתה יבמתו.** אמקדש אחות יבמתו קאי: **חולצת.** כשמואל ורב אסי: **עד כאן לא פליגי רבנן עליה דרבי אלעזר.** בפרק בית שמאי אלא גבי מגרש אשה והחזירה משום דמנפילה ואילך לא איתסרא עליה ואיסור שבחיי אחיו לא מהני השתא דליכא למימר אין אני קורא בה בשעת נפילה דלאו בשעת נפילה הואי אבל בברייתא דמקדש אחות יבמתו דמנפילה ואילך איתסרא עליה והרי אין אני קורא בה בשעת זיקת יבום יבמה יצא עליה לא פליגי: **מתני' לא אחלון.** מפרש טעמא בגמרא [ע"ב]: **בתולות ובעולות ארוסות ונשואות.** בגמרא [מב:] בעי מאי הפרש איכא בין בתולות לארוסות בין נשואות לבעולות: **הנשואות יאתרסו.** דטעמא משום להבחין בין זרע ראשון לזרע שני הוא שלא תלד שפק בן ט' לראשון ופק בן ז' לאחרון ובארוסין ליכא למימר הכי: **והארוסות יגשו.** מיד דהא לא איעברא מן הראשון: **חוץ מארוסה שביהודה.** דתנן פרק קמא דכתובות (דף יב.) ביהודה היו מייחדים החתן והכלה קודם כניסתן לחופה כדי שיהא לבו גס בה כלומר רגיל ומלחך עמה שלא יהיו בושין זה מזה בבעילת מצוה הלכך חייסינן דלמא בעיל: **כל הנשים יתארסו.** רבי יוסי אנשואות קאי והכי ד' (קא"ל ר' יהודה) כל הנשים נשואות יתארסו דכקאמרת ולא גזרינן אירוסין אטו נשואין ומיהו בהא פליגנא עלך שלא חלקת בין אלמנה לגרושה והתרת אלמנה ליארס בתוך ימי אבלה ואנא סבירא לי אלמנה מן הנשואין לא תארס כל שלשים ימי אבלה: מפני

מתני' ד מ"י: **אם** אם הלכה ט אמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ג:

עב ג מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יד ופ"ז הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ה:

עג ד מ"י: **אם** אם טוש"ע אה"ע אם סעיף ז:

עד ה מ"י: **פ"ב** מהלכות איסורי ביאה הלכה ז סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף כו:

עה ו מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יג סמג עשין נב ולאוין קי טוש"ע אה"ע סימן קעד סע"ג:

עו ז מ"י: **אם** אם הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ה:

עז ח מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יט סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סימן קסד סעיף ג:

עח ט מ"י: **פ"א** מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין כ טור ש"ע אה"ע סי' יג סעיף ג:

ע א מ"י: **פ"ו** מהלכות יבום הלכה כ טוש"ע אה"ע סימן קעד סע"ג:

עא ב מ"י: **אם** אם הלכה ט סמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ג:

עב ג מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יד ופ"ז הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ה:

עג ד מ"י: **אם** אם טוש"ע אה"ע אם סעיף ז:

עד ה מ"י: **פ"ב** מהלכות איסורי ביאה הלכה ז סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף כו:

עה ו מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יג סמג עשין נב ולאוין קי טוש"ע אה"ע סימן קעד סע"ג:

עו ז מ"י: **אם** אם הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ה:

עז ח מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יט סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סימן קסד סעיף ג:

עח ט מ"י: **פ"א** מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין כ טור ש"ע אה"ע סי' יג סעיף ג:

מוסף רש"י

שומרת יבם. ממתנת לייבום יבמה (לעיל יח:) מלפה ליבמה ומלוה בגדול לייבם (מגילה יח:). שקידש אחיו. של יבם את אחותה. אחר שנפלה זו לפניו (לעיל יח:) בא אחד מן האחין וקידש את אחותה של יבמה אחר שנפלה היבמה לפניהן (מגילה יח:) ומלה היבום בחתיו (לעיל יז:). אומרים לו. לזה שקידש אחות יבמתו, המתן. מלכנוס, לפי שאחות זקוקתו היא, הואיל ולאחר שמקקה אחותה לו קידש את זו, צריך להמתין עד שתמייבם היבמה לאחיו דפקעה זיקה (שם). עד שיעשה אחיך מעשה. ביבמתו או לחלוץ או לייבם, אבל בעוד היבמה לפני כולן לחלוץ או לייבם הרי היא לכל אחד כאשתו על ידי זיקת יבום ואסור באחותה משום אחות אשה, דקבבר יש זיקה אפילו בתרי וכל שכן בחד, ופליגי רבנן עליה ואמרי הואיל ושני אחים הן אין זיקתו מיוחדת להיות מוטלת על אחד מהן להיות כאשתו ומותר באחותה (מגילה יח:). כאן שנה רבי. במשנה זו למדנו רבי (לעיל ח:) ממשנה זו אנו למדים, אחות גרושה מדברי תורה. הואיל עליה מן הטורה, אבל אחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים (קדושין מה:). היבמה לא תחלוץ. כמנין ג' חדשים למיתת בעלה, מפרש טעמא ביבמות (לקמן) שמא מעוברת היא ומלאת מעוברת אינה חלוצה, ואם תאמר מחלוץ כתוך ג' ותמתין עד לאחר ג', שאם תמצא מעוברת אינה צריכה חלוצה אם תלד ולד של קיימא, ואם לא תמצא מעוברת אינה צריכה חלוצה אחרת, ואם תלד וולד שאינו של קיימא תחלוץ פעם שניה, שמא יהא וולד של קיימא ואינה חלוצה לאוסרה לכהונה, ונמצא מצריכה כרוח לכהונה, ולצריכה דלמא איכא דהוי בחלוצה ולא הוי בהכרחה ופבר שרו חלוצה לכהן (ערובין מז:). ולא תתייבם. שמא מעוברת היא ונמצא בא על אשת אחיו שיש לה בנים והרי היא עליו בכרת, אבל לאחר שאשה דייבר בה שאינה מעוברת, לא תחלוץ לו ותתייבם (שם). וכן כל שאר הנשים כו'. שמא תלד בתוך תשעה למיתת בעלה, ספק בן שבעה לאחרון ספק בן תשעה לראשון, וכעינן הבחנה כדלתמרינן (לקמן מב.) שמא ייבם אשת אחיו מאמו ועוד יש לאיסורין הרבה (ערובין שם). ולא יתארסו. גזור רבנן אירוסין אטו נשואין (שם). אחד בתולות כו'. מפרש התם (לקמן מב:) אחת שנשאת לה כשהן בתולות ואחת שנשאת לה כשהן בעולות, שנמצאנה מבעלה זה בין מן האירוסין בין מן הנשואין, גריסות להמתין אחר הגט או אחר המיתה ג' חדשים (ערובין שם). ואחד ארוסות. אף על גב דתרוסה לאו בת עיבורי היא, גזור רבנן דארוסה אטו נשואה. דבר ר"מ לא גרסינן אלא שמא היא (שם). מיד דהא לא מעברא משני תוך ג' ואם תלד בתוך ט' ודאי דראשון הוא, דאי מאחרון בן שש הוא ולא חי, והארוסות. שנתאלמנו או שנתגרשו מן האירוסין, ינשאו. מיד דהא לא מיעברא מראשון (שם). חוץ מן הארוסות שביהודה. שהיו רגילין ליחד חתן וכלה קודם כניסתן לחופה כדלתמרינן בכתובות (יב.), מפני שלבו גס בה. רגיל בה ומכירה ומרוצה לו (ערובין שם). כל הנשים יתארסו. אתנגא קמא פליג דאסר אפילו לארס, ואדרבי יהודה פליג דשרי ארוסה לינשא (שם).

הגהות הב"ח

(**א**) תוס' ד"ה יוליא וכו' דדפרישית לעיל. דף כ"ט. ד"ה אוי לו:

תוספות ישנים

א) ועוד קשה דלפ"ה היכא דנולדה לאחר חליצת אחותה תשתרי לרתה דהא לא אמרא בהדה לב"ד וא"כ מתני' לא מיירי בכל ענין ועוד קשה דפ"ה דלף בנשואות לנכרי אסרין ליה ואמאי הלא אף אם היתה לה עמה ממש אריא ליה כיון דאיכא אחתין דאין לה אלא מאת וגם לפ"ה קשה הלשון דנקט במתני' דלרת קרובת חלוצה דהא לא מקריא לה אלא מאת ונראה לפרש דה"ק הך דאזלא בהדיה לבי דינא כלומר שהולכת עם האיש לב"ד לחלוץ ולייבם גזרו בה רבנן לאסור קרובותיה כמו קרובי גרושתו ואם כן אסור בלתה כמו בלתת גרושתו ובשנשואות [לנכרי] לא מייירי אבל הך דלא אזלא לב"ד בהדיה דהיינו אלרה שאיה הולכת עמו לב"ד שהרי לא עשה בה מעשה לא גזור רבנן לאסור קרובותיה ולכך מותר בקרובת צרת חלוצתו: **היכא** דחזיא בשעת נפילה מי אמר. פירוש ג"כ לא מלי אחיא אפילו כרבנן דלמרשי כרבי אליעזר דדמפרש ואם כן מאי קאמר הדר אמר דמשמע דעדיין קשה ליה הך דמייתי רב המנונא ומשום הכי אשמיה הא ודאי לא קשיא ליה דהא משבשתא היא שהיה רוצה לומר דלא אחיא כרבי אליעזר וא"כ הך ברייתא ליתא כמאן דאיכון דלא אחיא אפי' לר' אליעזר וכ"ש אליבא דרבנן דאו לא אחיא דהא רבנן אמרו לה דגמרי וי"ל דידע שפיר שנוא דלקמן דעד כאן קא אמרו

ע א מ"י: **פ"ו** מהלכות יבום הלכה כ טוש"ע אה"ע סימן קעד סע"ג:

עא ב מ"י: **אם** אם הלכה ט סמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ג:

עב ג מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יד ופ"ז הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ה:

עג ד מ"י: **אם** אם טוש"ע אה"ע אם סעיף ז:

עד ה מ"י: **פ"ב** מהלכות איסורי ביאה הלכה ז סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף כו:

עה ו מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יג סמג עשין נב ולאוין קי טוש"ע אה"ע סימן קעד סע"ג:

עו ז מ"י: **אם** אם הלכה ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף ה:

עז ח מ"י: **פ"א** מהלכות יבום הלכה יט סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סימן קסד סעיף ג:

עח ט מ"י: **פ"א** מהל' גירושין הלכה יח סמג עשין כ טור ש"ע אה"ע סי' יג סעיף ג:

אמאי לימא תיהוי תיובתא דרבי יוחנן. וא"ת דלמא לא תחלוץ משום שמא תמצא מעוברת ולד של קיימא וולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם וי"ל דלהא ליכא למיחש דתוך שלשה ודאי לא תנשא ולאחר ג' נמי אם תמצא מעוברת לא יבא לטעות ועוד שלא יש אדם מעוברת חצרו: **משום** דמפסיד לה מזוני. לפי טעם זה לא תחלוץ דמתני' עלה טוהר קמ"ל: **אלא** ארוסה גרושה מאי איכא למימר. וא"ת לרש"י לקיש ארוסה כיון דלא מיעברא אמאי לא תחלוץ וי"ל דלר"ל גזרו ארוסה אטו נשואה אבל לר' יוחנן דנשואה גופה משום כרוז בעלמא ליכא למגזר ותימה דאמאי נקט גרושה דמארוסה גרידא הוה מצי למיפרך: **קרא** עליו המקרא הזה. וא"ת לר"ל תקשי ליה מרבי יוסי וי"ל דלר"ל נמי אינה חולצת תוך ג' משום דאינה עולה ליבום: **הספקות** חולצות ולא מתיבמות.

מהיכא דנפ' שני (לעיל כג.): מי שקידש אחת מב' אחיות ואינו יודע איזו איזו קידש ה"מ למיפרך אלא שהיה צריך להאריך אבל מהיכא דריש אדרבה אחין (לעיל דף כו.) דחולצות ולא מתיבמות לא ה"מ למיפרך דלעולם אין לה ליבם ולהתעגן אבל הכא יכולה להמתין עד שיתברר הספק כהיכא דלעיל שיכולה להמתין עד אחר הג' ומיהו מהיכא דספק קידושין דנפ"ד אחין (לעיל דף ג:) הוה מצי למיפרך: **אילימא** ספק קדושין תתייבם ואין בכך כלום. ולא בעי למימר שעולד ספק קידושין בערוה דהוי ספק אם היא ערת ערוה או לא דא"כ הוה ליה למימר הספיקות ערותיהן חולצות ולא מתיבמות ובספק גירושין ה"מ לאוקמי דלא מתיבמות שמא היא גרושת אחיו: **הא** קטנה דלאו בת איעבורי. ואפילו למאן דלא גזר לקמן (דף מב:) קטנה אטו גדולה ה"מ לענין הבאה בשאר נשים אבל לענין יבמה מודה: **עמד** בדין וברח. לאו בברח בשבילה איירי שרוצה לעגנה ואין רוצה לא לייבם ולא לחלוץ דהא בפרק בתרא דכתובות (דף קז:) פריך מינה לשמואל דחייש לגררי ואם בשבילה ברח אמאי אית לן למיחש לגררי אלא בברח מחמת מרדין או מחמת ממון אייר ולאו דוקא ברח דהוא הדין חלה דכיון דלא בשבילה ברח אלא מחמת אונס שאירע לו מה לי ברח מה לי חלה ובהדיא אמר בירושלמי בפרק אע"פ דה"ה חלה ולא כמו שפירש בקונטרס התם דוקא ברח אבל חלה לא והא דבעיא בריש כתובות (דף ב.) חלה מאי היינו שחלה מיד בהגעת זמן אבל הכא שחלה אחר שעמד בדין דהוה לו לכונסה לאלתר קודם שאירע לו אונס ונראה לר"י דוקא בנתרצה ליבום וברח אבל אם לא נתרצה אלא לחלוץ אין נראה שיתקנו לה חכמים מזונות מיבם כיון דאין סופו לייבם אלא לחלוץ ודוקא ברח תקנו לה מזונות משלו אבל לא ברח לא משום דלא שכיח שיאחר מליבם כיון דאיתיה קמן ונתרצה דמשום זמן מועט שרגיל לאחר לא תקנו לה מזונות ומיהו בפרק ד' אחין (לעיל דף כט: ושם) משמע קצת דכי לא ברח נמי חייב במזונות דקאמר כשעמד בדין ופסקו לה מזונות משלו ואינו מזכיר כלל ברח אף על גב דהתם איירי בעבד בה מאמר כדפרישית לעיל לענין זה אין שום סברא לחלק בין עשה בה מאמר ללא עשה אלא כשיש שני יבמין דאי לא עשה מאמר לא זה ולא זה לא מחייב במזונות לא זה ולא זה אפילו נתרצה אחד מהם ליבם וברח ואלטריך התם לאוקמי בעבד בה מאמר משום דבענין אחר לא הוה מצי מיפר וקצת נראה דמאמת קנס שקנסוהו חכמים שלא כנסה תקנו לה מזונות דהא אין מעשה ידיה שלו כדאמר בפרק בתרא דכתובות (דף קז: ושם) אי משום מעשה ידיה לא משעבדא ליה ולמאי דפרישית דבשלא ברח אין לה מזונות אינו ראיה דמעשה ידיה אינו שלו דאין לחוש שמא אמר לה לאי מעשה ידיך למזונותיך דאכתי לא משעבדא ליה עד שיברח ויפסקו לה מזונות ומיהו אר"י דלפירוש זה טפי הוי ליה למימר דלא מיחייב במזונותיה:

לאחר

מפני האיבול: **גמ'** בשלמא לא תתייבם שמא יהיה הולד בן קיימא וקא פגע באיסור אשת אח דאורייתא אלא לא תחלוץ אמאי לימא תיהוי תיובתא דר"י דאמר [ט] חליצת מעוברת שמה חליצה ולאו מי אותביניה לר' יוחנן הדא זימנא לימא מהא נמי תיהוי תיובתא לא הכא היינו טעמא [י] שמא יהא ולד בן קיימא ונמצאת אתה מצריכה כרוז להכהונה ונצרכה דלמא איכא דהואי בחליצה ולא הוי בהכרזה ומפסלוה מן הכהונה תינח אלמנה גרושה מאי איכא למימר משום דמפסיד לה מזונות תינח נשואה ארוסה גרושה מאי איכא למימר אלא משום דרבי יוסי דתניא [יא] מעשה באדם אחד שבא לפני רבי יוסי א"ל מהו לחלוץ בתוך ג' א"ל לא תחלוץ ותחלוץ ומה בכך קרא עליו מקרא זה [1] אם לא יחפוץ האיש אם חפץ יבם [יב] כל העולה לייבום עולה לחליצה כו' מתיב רב חיננא הספקות חולצות ולא מתיבמות מאי ספקות אילימא ספק קדושין אמאי לא מתיבמות [יג] תתייבם ואין בכך כלום אלא לאו ספק שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזו מהן קידש וקתני חולצת [טו] הכי השתא התם אם יבא אליהו ויאמר דהא קידש בת חליצה וייבום היא הכא אם יבא אליהו ויאמר דהא לא איעברה מי משגח ביה ויבמינן לה [יג] הא קטנה דלאו בת איעבורי היא ואפ"ה צריכה להמתין ג' חדשים [טז] ת"ר [יד] יבמה שלשה חדשים הראשונים נזונת משל בעל מכאן ואילך אינה נזונת לא משל בעל ולא משל יבם עמד בדין וברח נזונת משל יבם נפלה לפני יבם קטן (מאי) מיבם לית לה מבעל מאי פליגי בה רב אחא ורבינא חד אמר אית לה וחד אמר לית לה [טו] והלכתא לית לה משמיא קנסוה ת"ר [יד] יבמה שחלצו לה אחים בתוך שלשה צריכה להמתין שלשה חדשים לאחר מפני האיבול. אבילות. והאי כל הנשים יתארסו לאו למעוטי ארוסה לינשא דהתם כר' יהודה סבירא ליה דגבי הבחנה רבי יוסי מקיל טפי מרבי יהודה כדאמר בשלהי גמ' דארבעה אחין (לעיל דף לה.) אלא באבילות אתי לפלוגי עליה: **גמ' אלא לא תחלוץ אמאי.** ולאחר ג' אם אינה מעוברת תנשא או אם הפילה תנשא דהא חלצה: **לימא תיובתא דר' יוחנן.** ומשום הכי לא תחלוץ שמא תפיל ותנשא בחליצה זו וחליצת מעוברת לא שמה חליצה: **ולאו מי אותביניה.** בריש פירקין (דף לה:): **לימא מהא נמי תיהוי תיובתא.** ונפקא מינה דאי מיתרצא קמייתא תיקום הך: **גרושה מאי איכא למימר.** אמאי לא תחלוץ. אם היתה גרושה מאחר קודם שנשאה אחיו של זה דהא פסולה היא לכהונה וקיימא מאי איכא למימר אמאי לא תחלוץ: **משום מזוני.** דאית לה כל שלשה מנכסי בעלה כדתניא בברייתא בשמעתין ואי חלצה לית לה מזוני ואיהי לא מצי מינסבא עד לאחר שלשה ומפסיד לה: **ארוסה וגרושה.** גרושה שנתארסה ומת בעלה ונפלה ליבום מן האירוסין תחלוץ בתוך שלשה דהכא לאו משום מזוני איכא דארוסה לית לה מזוני מבעל ולא משום כרוז לכהונה דהא פסולה היא משום גרושין קמאי: **אלא משום דרבי יוסי.** כל העולה ליבום כו' וזו הואיל ואינה עולה ליבום בתוך ג' כדאמרן לעילו שמא יפגע בשאת אח אינה עולה השערה לפני הזקנים לחליצה. ולרבי יוחנן לא תיקשי דאי חלצה ודאי חליצה [יא] דהאי אינה עולה לחליצה לאו חליצה פסולה משמע שהרי כמה נשים שניו חולצות ולא מתייבמות היכא דלא אפשר אלמא חליצה היא ומיהו היכא דאפשר לאמתויי עד שתגלה ליבום משהיון: **אילימא ספק קידושין.** כגון זרק לה אחיו קידושין ספק קרוב לו ספק קרוב לה: **אמאי לא מתייבמת אפייבם.** ממ"ג אי היא יבמתו שפיר מייבם ואי לאו קידושין הוו נכרית בעלמא נסיב: **שקידש אחת משתי אחיות ואינו יודע איזה מהן קידש.** ומת שתיהן חולצות ולא מתייבמות דלא מצי לייבומי דלמא פגע באחות זקוקה. והא הכא דאינה עולה לייבום ועולה לחליצה ולא אמרי' תמתין עד שיבואו עדים ויברר את יבמתו: **הכי השתא הכא.** עולה לייבום היא אי הוה ידעינן לה אבל הכא אם יבא אליהו ויאמר לא מיעברא מי משגחינן ביה ותתיבם: **הרי קטנה דלאו בת איעבורי היא כו'.** הלכך לא חלצה. וכל הך דאמרו רבנן חולצות ולא מתייבמות כגון אחות חלוצתו ואחות זקוקתו וספק ערת ערוה התם (יב) משום דלא אפשר הוא דאם כן לעולם תאסר הלכך כיון דמלאורייתא בת ייבום היא חלצה אבל הכא דאפשר לשהויי משהינן ולא הדבר בהיתר: **שלשה חדשים הראשונים.** שאינה יכולה להנשא מחמת בעלה: **נזונת משל בעלה.** שכן כתב לה [כתובות נב:] את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל יומי מיגר ארמלותיך: **מכאן ואילך אינה נזונת לא משל בעל ולא משל יבם.** ואינה דומה לשאר אלמנה דהתם כל זמן שלא נשאת לאחר ואומרת מחמת פלוני בעלי שכבודו גדול עלי יש לה מזונות אבל הך אגידא ביבם לפיכך אין לה על נכסי בעל מזונות ולא משל יבם עד שתכנס לחופה: **עמד בדין.** שתבעתו בדין או כנוס או פטור וברח: **נזונת משל יבם.** דקנסינן ליה: **לריכה להמתין.** עד שיהיו לה ג' חדשים מיום מיתה: הוי

עין משפט נר מצוה

עט א מיי' פ"ח מהל' יבום הלכה יט:
פ ב מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה ז סמג עשין כח טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף טו:
פא ג מיי' פי"ח מהל' גרושין הלכה כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יג סעיף ח:
פב ד מיי' פי"ח מהל' אישות הלכה טו סמג עשין נח טור ש"ע אה"ע סימן קס סעיף ח:
פג ה מיי' שם הלכה ח וטוש"ע שם סע"ג:
פד ו מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה יט סמג עשין נד טוש"ע אה"ע סימן קסד סעיף ח:

מוסף רש"י

מפני האיבול. שאסורה לארס כל ימי אבלה, אבל גרושה מיארס מיד (ערובין מז.). חליצת מעוברת שמה חליצה. היכא דהפילה, לאיגלאי מילתא דבת חליצה הוא (לעיל לה:). מצריכה כרוז לכהונה. לכהני שלא היתה חלוצה ומותרת לכהונה (לקמן קיט:). כל העולה ליבום. לזיקת יבום, עולה לחליצה. לזיקת חליצה (לעיל ג.). שלשה חדשים הראשונים. שאינה יכולה לא להנשא ולא להתייבם, מזונות משל בעלה (כתובות קז:). עמד בדין. ואמרה לו כנוס או חלוץ (שם).

מסורת הש"ס

(יא) [ועיל לה:], (יב) [קמן קיט: [ועיל לו.], (יג) [מוספתא פ"ו], (יד) [ועיל ג. כ. לו. לקמן מד.], (טו) כתובות קז:, (טז) [ע"ש].

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז

גליון הש"ס

גמ' הכי השתא התם אם יבא אליהו. עיין לקמן דף ס"ו ע"ב תוס' ד"ה אין מושמין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אלא משום וכו' אלילה היא דהאי אינה: (ב) ד"ה מי קטנה וכו' משום דלא אפשר. ר"ב ע"ל דף ג ע"א:

תוספות ישנים

כל שאינה עולה לייבום [אינה] עולה לחליצה. ואין להקשות מ"כ איך קאמר ר' יוחנן חליצת מעוברת שמה חליצה הא אינה עולה לייבום משום שמא יהא ולד בן קיימא וא"כ לא תהא עולה לחליצה וי"ל דדוקא בהתחלה אין לחלוץ מעוברת משום דלא מצי לייבמה אבל דיעבד מהניא החליצה כי חזינן שהפילה דלא חזיא לייבום:

הוי. כלומר הוי לומד מכאן שלשה חדשים שאמרו כו': **ומ"ש מגט דרב אמר משעת נתינה.** ואף על גב דמשעת כתיבה לא נתייחד עמה דאם כן הוה ליה גט ואפילו הכי משעת נתינה מגיגן ה"ל נמי משעת חליצה: **לאיסור כרת. ליבם התרת לאחר ג' חדשים מיד: לאיסור לאו.** לשוק לא כ"ש דמותרת לאחר חליצה מיד הואיל ועברו שלשה חדשים מיום מיתה: **ולזרעך אחריך.** אחין השכיבה שורה אלא על הוולדים שזרעו מיוחס אחריו והכי נמי קיימא לן בנדרים (דף כ:) וברותי מכם המורדים והפושעים בי[1] אלו בני ערבובית: **גר וגיורת.** גר שנתגייר ואשתו עמו צריכים להמתין ג' חדשים לפרוש זה מזה והכא מאי להבחין איכא הרי אין כאן ראשון ושני: **רבא אמר שמא ישא אחותו מאביו.** אם נשאת תוך שלשה וילדה והוא בן ט' לראשון וולד בביתו של שני וסבור שהוא בנו וישא את בת בעלה הראשון שיש לו מאשה אחרת והיא אחותו מן האב: **ומייבם אשת אחיו מאמו.** שאם תלד לאחרון בן אחר וישא אשה ויומות בלא בנים וייבמנה זה כסבור שהוא אחיו מאביו ונמצא מייבם אשת אחיו מאמו שלא מאביו וחייב כרת: **ויוליד את אמו לשוק.** אם לא תלד אמו לשני ויומות וכסבורים שזה בנו ותנשא אמו לשוק בלא חליצה: **ויפטור את יבמתו לשוק.** אם יש לו אח מאביו הראשון ולא היו לו בנים ומת ואין שם אח אלא הוא והוא סבור שהוא בן האחרון ונמצאת אשת בנו של ראשון הזקוקה לו נשאת לשוק בלא חליצה. וגבי גר וגיורת לחדא מהני הוא דאיכא למיחש כגון לשמא ייבם אשת אחיו מאמו שמא מעוברת היתה וכשתלד סבורה היא שבן ז' הוא ובקדושה נזרע ותחזור ותלד בן אחריו וישא אשה ומות בלא בנים וייבם זה את אשתו דסבור שגם הוא נזרע בקדושה וכיון שזה נזרע שלא בקדושה ופתח עובדת כוכבים שזה בנו של זה ונמצא נושא אשת אחיו מאמו: **כגולן אני קורא בהן.** כל נשים שאסרו חכמים להנשא או להתייבם קורא אני בהן תקנת ערוה כדי שלא יבאו לידי ערוה: **ולאן.** בהמתנה של ג' חדשים שאסרו חכמים לשאר נשים אין כאן תקנת ערוה אלא תקנת הולד להבחין בן מי הוא: **ואם איתא.** דחשו חכמים לשמא ישא אחותו מן אביו הא נמי תקנת ערוה היא: **דלא נפגע.** ולד בערוה. אבל כל שאר הנאסרות איכא [6] תקנתא היא ובעל עצמו דלא נפגעו בערוה: **הא בר ז' נבחרא הוא.** דאי מקמא איעברא כשמת איתתא דבר תמניא הוא וכר תמניא לא חיי: **א"נ לתמניא ילדה כו'.** תירוצא הוא: **איתפי.** לאחר שנשאה. וה"ה נמי דמצי לתרוצי אי נמי לשבעה ילדה איכא למימר בר תשעה לקמא הוא מעיקרא קודם מיתתו אלא הואיל ותירץ למילתיה בחדא ואוקי לתרתי איכא ספק סגי ליה בהכי: **אפילו למ"ד.** במסכת נדה בפרק בנות כותים: **ויהי לתקופות הימים.** הרי ששה חדשים וז' ימים: **ומתין משהו.** שבוע או שבועים: **וכי מנו ג' חדשים.** ליום מיתת בעלה שדרך עובר להיות ניכר ליבדקה בדדיה כדרך נשים ואי מיעברא ודאי בר קמא הוא דאי בר בתרא הוא אכתי לא הוה מינכר דלא מנו שלשה חדשים לנישואיה דחסר ליה ההוא משהו שהמתינה ואי לא מינכר ולבתר הכי מינכר [6] ודאי בר בתרא הוא: **בהילוכה.** מוליכין אותה בעפר תיחוח אי מעוברת היא פסיעותיה ניכרות ומעמיקות יותר משאר נשים שהולך מכבידה. כך מצאתי בתשובת הגאונים: **מחפה עצמה.** שלא תראה מעוברת כדי שלא יבינו שבן הראשון הוא ויירש בנכסי בעלה שני: **היכא דקים לן כו'.** הואיל וטעם המתנה משום ולד הוא שלא יהא ספק כשאנו יודעים ודאי שהיא מעוברת מראשון תנשא. ומשני גזרה שמא תעשה כו': **דידיה נמי.** לא יאמר עם אשתו מעוברת שמא תחזור ותתעבר וידחוק אחיו ויומעך צורת פניו כסנדל הזה שאין לו צורה: **אי למ"ד כמוך כמוך.** פלוגתא היא בפ"ק (לעיל דף יב:): **דחסה.** שממעטו בשעת תשמיש. דחסה לשון לחץ שלוחצו כדאמר לקמן (דף קג.) גבי חליצה צריך למידחסיה לכרעיה: **ה"נ חיים עילויה.** שאין אדם מתכוין להרוג הנפש: **למניקה קיימא.** כשתלד מניקתו: ואי

לאחר שלשה חדשים אין צריכה להמתין. אמר ר"ת דוקא חלץ שהחליצה מוכחת שלא בא עליה כדאמר בממתנת דמיאוהב מוכיח עליה שהיא קטנה אבל אם מת היבם לאחר ג' צריכה להמתין שלשה חדשים דיותר יבמה קרובה לביאה מארוסה דגזיגין אמו נשואה אע"ג דאמר לקמן בפ' ב"ש (דף קיב.) ובפסחים פרק אלו דברים (דף עב:) יבמתו בזיז מיגה אשתו לא בזיז מיגה היינו לענין לאוקמי אנפשיה עד שלשים אבל לענין גזרה שמא ישא אחותו כו' איכא למימר יבמתו קרובה לביאה טפי: **מאי שנא מגט דרב אמר משעת נתינה.** אע"ג דודאי לא בא עליה מקמי כתיבה דאם כן לא היה פוטרה בגט זה דהוה ליה גט ישן וטעמא מפרש בפרק שני דגיטין (דף יח. ושם) שלא יאמרו ב' נשים בחלר אחת זו אסורה וזו מותרת שהעולם סובבים שכתיבת שניהם היתה סמוך לנתינה ויבא להתיר תוך שלשה והכא גבי חליצה נמי יסברו ששניהן סמוך למיתה חלצו ויבא להתיר תוך שלשה ומשני לאיסור כרת התרת דאם היה רוצה לייבם אחר שלשה היה מייבם לאיסור לאו לא כ"ש דהיאך אפשר לאסרה להנשא לשוק אחר חליצה שזה דומה לחוכא ואיטלולא ולא ישמעו לנו העולם על כך:

לזרעך אחריך. לקמן בפ' נושאין (דף ק:) דרש מהאי קרא דאזהר ליה רחמנא לאבריהם לא תינסיב עובדת כוכבים ושפחה דלא יתיאחס זרעך בתרה: **גר וגיורת.** מכאן משמע דגר מותר בגיורת ודלא כאוסרים כשנשאה מקודם[2] דלא יחזרו לסורם: **בבולן אני קורא בו'.** איבמה לחוד קאי ונקט לשון כולן משום דאייבי בכל יבמות בין ארוסות בין נשואות בין להתייבם או להנשא לשוק אם חלצה תוך ג' כולן צריכות להמתין שלשה חדשים:

ותמתין משהו **ותנשא.** לאו דוקא משהו שצריכה להמתין שלשה ימים של קליטת הזרע: **סתם** מעוברת למניקה קיימא. רבינו שמשון זקנו של רשב"ם היה אומר דגרושה מינקת מותרת לינשא משום דלא משעבדא להניק כדאמרי' בפ' אע"פ (כתובות נט: ושם) נתגרשה אינו כופה ואין נראה לר"ת דהא למאי דהוה בעי למימר דטעמא משום סגדל או משום דיחסא לא היה מילוק בין אלמנה לגרושה וה"ה להאי טעמא דאינו מחזר בו אלא מהטעם בלבד ועוד אלמנה גופה אי אמרה איני ניזונית ואיני עושה או תבעה כתובתה לא משעבדא וכן פוסק בשאלתות דרב אחאי[3] דלא שנא גרושה ולא שנא אלמנה:

פה א מיי' פי"ח מהל' גירושין הל' יט סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' יג סעיף ח:

פו ב ג ד מיי' שם וטור ש"ע שם סעיף ה:

פז ה מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף יח:

פח ו מיי' שם הל' כה:

תוספות ישנים

אלא שאר כל הנשים מאי טעמא. תימה אמאי לא קאמר משום דדלמא היא מעוברת ואמרי' לא ישא אדם מעוברת. ויש"ל דהיינו דווקא כשהיא אלא מעוברת אבל כשאינה אלא מספק אם היא מעוברת אם לאו משום לא ישא אדם מעוברת תמיהו [אלא אמרינן ליה] אם לא מקרא דכתיבי: **ויפטור** את יבמתו לשוק. אבל בגר וגיורת לינהגו לגולה טעמי דהכא אלא משום דשמא יבעל אשת אחיו מאמו לפי שזה יחשוב כי הוא מזרע בקדושה וא"כ ייבם אשת אחיו המזרע בודאי בקדושה כי הוא יחשוב כי הוא אחיו מן האב ביהדות והוא מזרע בקדושה ושמא הוא אינו אלא אחיו מאמו כי שמא מזרע שלא בקדושה ופתח עובדת כוכבים וזה היא ואין לו קורבה באבות אף אם הגר נתגייר עם אשתו: **לפיכך** גר וגיורת צריכות להמתין וכו' מכאן קשה למאי דאיתא בהגדה גר [גזירה] לא ישא גיורת שמא יחזרו לסורן דהכא משמע דשרי: **א"נ** לתמניא ילדה איכא למימר דבתרא הוא. ה"נ ה"מ למימר ז"ל לשבעה ילדה איכא למימר אימור בר תשעה לקמא הוא דשמא נתעברה אחר אחר לפני מותו:

תורה אור השלם

1. וְהַקִּמֹתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לִבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ: בראשית יז ז
2. וְהָיוּ לִתְקֻפּוֹת הַיָּמִים וַתֵּהַר חַנָּה וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שְׁמוּאֵל כִּי מֵיְיָ שְׁאִלְתִּיהוּ:

שמואל א א כ

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דלא ליפגע וכו' איכא תקנת היא: (ב) ד"ה וכי מנו ג' וכו' ולבתר הכי מינכר. נ"ב ואין להקשות דלמא לא יהא ניכר עוכר כלל לשלש כדאיתא לעיל דף ל"ז דאין כולם ניכר רק רובן וכשביל זה נקרא הלי דאין ניכר ספק דיש ספק אם הולכין אחר רוב היולדות לט' והוה מן הראשון או אחרון דאי הוא מן שני ח"כ ע"כ ניכר הוא מן שני ח"כ ע"כ לא תנשא עכשיו [והשאר חסר]:

מוסף רש"י

משעת נתינה. ג' חדשים שהאשה צריכה להמתין (גיטין יח:). אפילו למאן דאמר. במסכת נדה (לח:), יולדת לט' אינה יולדת למקוטעין. אלא לחדשים שלימים של שלשים יום (ר"ה יא.). לא ישא אדם מעוברת חברו ומינקת חברו. אשה שמת בעלה והיא מעוברת או מניקה, אסורה להנשא עד עשרים וארבעה חדש שכן מיעוט יונק (לעיל לז:). ולא יחזיר עולמית. קנאת קנאתו רבנן (סוטה כו.).

מאי דאמר משום דדלמא לא היא מעוברת ואמרי' לא יהא אדם מעוברת. ויש"ל דהיינו דווקא כשהיא אלא מעוברת אבל כשאינה אלא מספק אם היא מעוברת אם לאו משום לא ישא אדם מעוברת תמיהו [אלא אמרינן ליה] אם לא מקרא דכתיבי: **ויפטור** את יבמתו לשוק. אבל בגר וגיורת לינהגו לגולה טעמי דהכא אלא משום דשמא יבעל אשת אחיו מאמו לפי שזה יחשוב כי הוא מזרע בקדושה וא"כ ייבם אשת אחיו המזרע בודאי בקדושה כי הוא יחשוב כי הוא אחיו מן האב ביהדות והוא מזרע בקדושה ושמא הוא אינו אלא אחיו מאמו כי שמא מזרע שלא בקדושה ופתח עובדת כוכבים וזה היא ואין לו קורבה באבות אף אם הגר נתגייר עם אשתו: **לפיכך** גר וגיורת צריכות להמתין וכו' מכאן קשה למאי דאיתא בהגדה גר [גזירה] לא ישא גיורת שמא יחזרו לסורן דהכא משמע דשרי: **א"נ** לתמניא ילדה איכא למימר דבתרא הוא. ה"נ ה"מ למימר דבתרא לשבעה ילדה איכא למימר אימור בר תשעה לקמא הוא דשמא נתעברה אחר אחר לפני מותו:

עין משפט נר מצוה

פט א מיי׳ פי״ח מהל׳ גירושין הלכה כה:
צ ב ג מיי׳ שם הל׳ כ סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סימן יג סעיף ג:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ שאינה רואיה ליולד כולן צריכות להמתין ג׳: (ב) רש״י ד״ה בכרס וכו׳ כעין נטיעות הכרס: (ג) ד״ה מחלוקת וכו׳ אחריה מיד באותה מסכת בין שסתם אחריה במסכת אחרת:

תוספות ישנים

הלכה כרבי יוסי וה״ה דס״מ לעימר כר׳ יהודה אלא נקט כר׳ יוסי משום דעמוקו עמו: ורבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד ג״ג ר׳ יוסי דהא משמע לקמן דמיקל בהכמנה אף בנשואה אלמנה כדמשמע דקאמר (לקמן מג ע״ב) אלא אימא כל הנשים ינשאו פי׳ אף נשואות והכא משמע דלא מתיר לינשא אבל זקנה ואילונית אבל אשה דעלמא לא. ת״ע שפיר גרסינן ליה (ב) דהכי משמע בעירובין (דף מז) דמייתי מהכא (ג) דר׳ יוסי ליתיה להני כללי אלא ודאי גרסי׳ ליה והאי דנקט מתיר ליארס ולינשא על זקנה ואילונית וכו׳ לאו למעוטי שאר נשים אלא משום דלא מיירי מ״ק אלא בהכי לא קאמר מתיר ר׳ יוסי בכל הנשים משום דת״ק לא איירי בהו אבל ה״ג בשאר נשים. ופירש רבינו נתנאל דלעולא גרסי׳ הלכה כר׳ יהודה דאי גרסי׳ ר׳ יוסי לא הוה ליה למפסק הלכתא כוותיה אלא לקמן על משנת ר׳ יוסי שרמז הספר לקמן (מג.) ר׳ יוסי אומר כל הנשים וכו׳ מ״כ לעולא מייתי הוי ר׳ יהודה וה״מ אמאי לא בעינן שאר תדשים וג׳ יומי להמתין כי שמא לא נקלט אזרע עד לאחר ג׳ ימים וא״כ אם תנשא מיד לאחר ג׳ תדשים ואלא לשאר תדשים ויום אחד לא נדע אם הוא מן הראשון מן האמרון דהא יכול להיות אף מן הראשון והוא מט׳ תדשים ויום א׳ כי לא נקלט עד יום א׳ לאחר מיתת הבעל וי״ל דהא דאין אנו דרשינן כולי האי משום דבדקינן אותה בבדיקה אחרת עם הג׳ תדשים כי בדקינן אותה בהלוכה דמשמע לקמן פי׳ מה שהיא מכנדת על עפר מיתות ופסיעותיה כבדין יותר מאשה אחרת:

ג) וכ״כ התוספות עירובין שם. ד) אולי ל״ל דמייתי מהכא דא״ל ר׳ יוחנן דהלכה כרבי יוסי דלמנייהו להני כללי.

ט) **רבי** יוסי אומר כל הנשים יתארסו. בעירובין (דף מז.) פי׳ בקונטרס דאפילו ארוסות דוקא יתארסו אבל ינשאו לא דגזר רבי יוסי ארוסה אטו נשואה ואין נראה דאי גרס בברייתא דלדופה רבי יוסי מתיר ליארס ולינשא מיד א״כ קשיא דרבי יוסי אדרבי יוסי דהכא גזר אפילו ארוסה אטו נשואה כ״ש דהוה ליה למיגזר נשואה דלדופה אטו שאינה דלדופה ואפילו גרס בברייתא דרדופה רבי יהודה מ״מ קשיא דהיכי מוכח בפרק מי שהוליאוהו (ג״ז שם) ובגמ׳ דיחידאה פליג עליה מברייתא דרדופה ותנא קמא דמתניתין הוא ר״מ דלמא ר״מ דלדופה הוא כר׳ יוסי דמתניתין דלא שרי אלא ליארס אבל לינשא לא וצריכות להמתין שאם תדשים דקאמר ר״מ היינו מלינשא אבל ליארס מיד שרי ואף על גב דקתני סתמא צריכות להמתין הכי נמי קתני בפרק ד׳ אחין (לעיל דף לה. ושם) גבי גיורת ושבויה ואנוסה ומפותה צריכות להמתין סתמא דברי רבי יהודה וע״כ היינו דוקא לינשא דליארס אפי׳ נשואה שרי הכא ר״י ועוד היכי מוכח בגמ׳ דהדר ביה ר׳ יוחנן ממתני׳ דכרמא דקתני כולן צריכות להמתין דלמא לינשא קאמר אבל ליארס שרי ונראה כמו שפי׳ רש״י כאן דרבי יוסי שרי נמי ארוסה לינשא ולא פליג ארבי יהודה אלא באיכול לחודיה ומיהו מה שהביא ראיה דשמעינן לרבי יוסי דמיקל בהכמנה טפי מרבי יהודה בסוף פרק ד׳ אחין (ג״ז שם) אינה ראיה דלמא בגיורת ואנוסה מיקל משום דמתפסת שלא תתעבר כדאמרינן לעיל (דף לה.) אבל לעולם גזר ארוסה אטו נשואה ומברייתא דרדופה היה יכול לדקדק אי גרס בה ר׳ יוסי דלא גזר אפי׳ נשואה לדופה אטו שאין לדופה כ״ש דלא גזר ארוסה אטו נשואה והא דפסיק רבי יוחנן כר׳ יוסי ולא נקט ר׳ יהודה כיון דשניהם שוין משום שבא לפסוק כרבי יוסי גם באיכול או נקט ר׳ יוסי כדפי׳ בקונטרס משום דעמוקו עמו וא״ת כשמגיה בגמרא (לקמן מג.) אימא רבי יוסי אומר כל הנשים ינשאו ופריך ולית ליה לרבי יוסי להכמין ומאי קשיא ליה נימא דכל הנשים לאו דוקא ואארוסות דוקא קאי ולא אנשואות דמעיקרא נמי לא הוי כל דוקא דלא הוי אלא אנשואות דארוסות שרי אפילו לינשא וי״ל דלא דמי דהשתא הוי כל דוקא וקאי שפיר בין ארוסות בין אנשואות אלא שהדיוק דמשמע יתארסו אין ינשאו לא לא קאי אכל נשים אלא אנשואות לחוד אבל פשטא דמתניתין אכל נשים קאי אבל קשה לר״ת דקתני לקמן בברייתא וכולן לא ינשאו עד שיהו להם שאם תדשים משמע אפילו ארוסות כמו כל הנשים ודוחק לחלק בין וכולן לכל הנשים ואר״ת דגרס בברייתא דרדופה רבי יוסי מתיר ליארס ול״ג לינשא וגזר ר׳ יוסי ארוסה אטו נשואה ודוחק הוא למחוק הספרים דבכולהו גרס לינשא ועוד דליארס אפילו נשואה שרי: **הלכה** כרבי יוסי. ול״ג כרבי יהודה דהא בפ׳ מי שהוליאוהו (עירובין דף מו:) קאמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יוחנן רבי מאיר ורבי יהודה הלכה כר״י ר״י ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ואין ל״ל רבי מאיר ורבי יוסי הלכה כרבי יוסי ודייק דליתנהו להני כללי מדאיצטריך רבי יוחנן לפסוק כרבי יוסי אף על גב דיחידאה פליג עליה ואי גרס הלכה כרבי יהודה שפיר איצטריך לפסוק הלכה כר׳ יהודה לאפוקי מר׳ יוסי דפליג עליה: **סתם** ואח״כ מחלוקת היא. וא״ת והא אמרינן בריש מסכת בילה (דף ב.) גבי שבת סתם לן תנא כר״ש דתנן מחתכין הדלועין כו׳ אע״ג דפליג ר׳ יהודה בסיפא וקאמר אם לא היתה נבילה מערב שבת כו׳ ויש לומר דהכי דלא חשיב סתם גמור מ״מ חשיב כרבים לגבי יחיד וא״ת בפ׳ המוליא יין (שבת פא: ושם) דפריך ומי סבר רבי יוחנן דבר שאין מתכוין אסור והאמר ר׳ יוחנן הלכה כסתם משנה ותנן זיר חופף ומפספס אבל לא סורק ומאי קושיא דסתמא בנזיר (דף מב.) ופלוגתא בפ״ב דבילה (דף כג.) גבי קירוד וקרלוף ובתרי מסכתי אמר בפ״ק דמס׳ ע״ז (דף ז. ושם) אין סדר למשנה וליכא למימר דר׳ יוחנן אית ליה הלכה כסתם אפי׳ בסתם ואח״כ מחלוקת דהא קאמר הכא בהדיא אליבא דר׳ יוחנן סתם ואח״כ מחלוקת היא וי״ל דודאי בסתם ואח״כ מחלוקת מודה ר׳ יוחנן דאין הלכה כסתם אבל בתרי מסכתי אית ליה לר׳ יוחנן דהלכתא כסתם וטעמא דר׳ יוחנן משום דמסתמא אית לן למימר דמחלוקת ואח״כ סתם הוא ולא סתם ואח״כ מחלוקת דאין לנו לומר שחזר בו רבי מפסקו על שנראה בפירוש ומיהו שאר אמוראי אית להו דבתרי מסכתי אין סדר למשנה ואין הלכתא כסתם וא״ת בבפ׳ כל גגות (עירובין דף לב. ושם) פסק ר׳ יוחנן כר״ש בין עירבו בין לא עירבו ופריך והא אמר ר׳ יוחנן הלכה כסתם משנה ומייתי מסתם משנה דבפרק חלון (שם דף עו:) והיינו סתם ואח״כ מחלוקת ותירץ ה״ר אהרן כהן דעיקר קושיא לרבי יוחנן אינה אלא דלא גזר בעירבו ובזה הדבר הוי מחלוקת ואח״כ סתם מחלוקת בשלש חלירות במי שהוליאוהו (שם דף מה:) וסתם בפרק חלון אבל בפרק כל גגות לא פליגי בגזירה ומיהו קשה דבסוף פרק קמא דמסכת ע״ז (דף כא.) גבי שכירות בתיס פסק שמואל כרבי יוסי אע״ג דסתם לן תנא בתר הכי כרבי מאיר:

א) דלמא איעברה ומעכר חלבה וקטלה ליה אי הכי דידה נמי דידה ממסמסא ליה בביצים וחלב דידה נמי ממסמסא ליה בבצים וחלב לא יהב לה בעל וליתבעיניה ליורשים אמר אביי אשה בושה לבא לבית דין והורגת את בנה: אחת בתולות ואחת בעולות: הי ניהו בתולות והי ניהו ארוסות הי ניהו בעולות והי ניהו נשואות א״ר יהודה הכי קאמר אחת בתולות ואחת בעולות שנתארמלו או שנתגרשו בין מן האירוסין בין מן הנשואין ב) ר׳ אלעזר לא על לבי מדרשא אשכחיה לר׳ אסי אמר ליה מאי אמור רבנן בבי מדרשא אמר ליה הכי א״ר יוחנן הלכה כר׳ יוסי מכלל דיחידאה פליג עליה אין והתניא ג) בהרי שהיתה רדופה לילך לבית אביה או שהיה לה כעס בבית בעלה או שהיה בעלה חבוש בבית האסורין [א] או שהיה בעלה זקן או חולה או שהיתה היא חולה או שהפילה אחר מיתת בעלה או שהיתה עקרה או זקנה או קטנה או אילונית או שאינה ראויה לילד (ה) צריכה להמתין ג׳ חדשים דברי ר׳ מאיר ג) ר׳ [ב] יהודה מתיר ליארס ולינשא מיד אמר רבי חייא בר אבא חזר בו רבי יוחנן אמר רב יוסף אי הדר ביה ממתני׳ דכרמא הדר ביה דתניא ד) אמר ר׳ ישמעאל בנו של ר׳ יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה ג) כולן צריכות להמתין שלשה חדשים אמר ליה ר׳ ירמיה לר׳ זריקא כי עיילת לקמיה דר׳ אבהו רמי ליה מי אמר רבי יוחנן הלכה כרבי יוסי והאמר ר׳ יוחנן ה) הלכה כסתם משנה ותנן כל הנשים לא ינשאו ולא יתארסו עד שיהו להם שלשה חדשים אחת בתולות ואחת בעולות אמר ליה ו) דרמא לך הא לא חש לקמחיה סתם ואח״כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם דאמר רב פפא ואיתימא ר׳ יוחנן ז) מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם סתם ואחר כך מחלוקת אין הלכה כסתם מסתמיך ואזיל ר׳ אבהו אכתפיה דרבי נחום שמעיה מנקיט ואזיל הלכתא מיניה בעא מיניה מחלוקת ואחר כך סתם מאי ח) א״ל הלכה כסתם סתם ואחר כך מחלוקת מאי אמר ליה אין הלכה כסתם סתמא דמתני׳ ומחלוקת בברייתא מאי א״ל הלכה כסתם מחלוקת במתני׳ וסתמא בברייתא מאי א״ל

ואי מינסבא דלמא מיעברא. לאחר לידתה ומיעבר עליה חלבה וקטלה לבדה בדעב: **ממסמסא ליה.** מאכילתו: **לא יהב לה בעל.** משום דלאו בריה הוא: **וליתבעיניה ליורשים.** של בעל ראשון: **אשה בושה לבא לב״ד.** ולתבוע יורשים בשביל בנה: **והורגת את בנה.** על כרחה מת בנה בדעב: **הי ניהו בתולות הי ניהו ארוסות.** הא חדא היא דהיכי משכחת לה בתולה יבמה אם לא ארוסה: **הכי קאמר.** כלומר לא תתני אחת ואחת דמשמע תרי מילי אלא כולה חדא קתני ופרושי קמפרש אחת בתולות ואחת בעולות וכגון שנתארמלו או נתגרשו בין מן האירוסין דהיינו בתולות בין מן הנשואין דהיינו בעולות: **הלכה כר׳ יוסי.** דשרי ארוסות לינשא הואיל וליכא למיחש לזרע ראשון ונשואה ליארס. והאי דנקט ר׳ יוסי ולא רבי יהודה דהא רבי יהודה נמי שרי ארוסה לינשא בהדיא ט) אלא משום דר׳ יוסי עימוקו עמו: **מכלל דיחידאה פליג עליה.** תנא קמא דאמר לא ינשאו ולא יתארסו אחת ארוסות ואחת בתולות דאסר אפי׳ ארוסות ליארס כ״ש לינשא יחידאה היא ולאו אסתמא דרבים היא: ה״ג **אין והתניא.** בניחותא: **רדופה.** רגילה. וגם סמוך למיתתו עמדה בבית אביה זמן מרובה דליכא למימר מעוברת היא: **או שהיה לה כעס.** ולא שימשה: **עקרה.** שנעקר רחמה ונטלה האם שלה: **אילונית.** ממעי אמה לקוייה היא ואין לה סימני שער ודדים: **או שאינה ראויה לילד.** לאתויי [ממתת] סמא או חולי: **כולן צריכות להמתין.** דגזרו שאינה רואיה אטו רואיה: **ממתני׳ דכרמא.** שנשנית בכרם ביבנה ממתת אותה משנה חזר בו: **בכרם ביבנה.** שהיו יושבים שורות שורות כעין (ו) הכרם: **לא חש לקימחיה.** למה שהוא טוחן ומוליא מפיו כלומר לדיבורו: **סתם ואח״כ מחלוקת היא.** דהא איפלגו עלה ר׳ יוסי ור׳ יהודה: **מחלוקת ואחר כך סתם.** בין שסתם אמריה מיד (ז) באחד מהם בין שסתם אמריה במסכת אחרת באותו הסדר כגון נתן למר לגבע דמחלוקת בב״ק בהגוזל (דף ק:) וסתם בב״מ (דף עו.) כל המשנה ידו על התחתונה וסתם לן כר״י דאמר אם השבח יתר על היציאה כו׳ הלכה כסתם: **סתם ואחר כך מחלוקת.** כי מתני׳: **מנקיט.** מלקט ממנו הלכות פסוקות הלכה כפלוני ופלוני: רבי

ט) [עירובין מז.], י) שם ע״ש כתובות ס:, יא) [תוספתא פ״ו], יב) [בעירובין ובכתובות אי׳ ר׳ יוסי וכ״ל בשאלתות פ׳ וירא ס״ס יג אלן בתוספתא׳ איתא רבי יהודה ועיין תוספות לעיל לד: סד״ה אבל], יד) [תוספתא שם], טו) [שבת מו. וש״נ], טז) [פסחים פד. יומא מו. סוכה נד.], יז) [ב״ק קב. ע״ז יז. נדה יח:], יח) [לעיל מא.], יט) [שיך לעיל במשנה מא.],

גליון הש״ס

גמ׳ א״ל הל׳ בסתם. עיין תוספות הרשב״א בב״ק קב ע״א ד״ה אלא הלכה: תוס׳ ד״ה סתם ואח״כ מחלוקת וכו׳ וא״ת והא אמרי׳ וכו׳. עיין תשובת הרשב״א סי׳ קיד:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ בבית האסורין. נ״ב בתוספתא וירושלמי איתא או שהלך בעלה למדינת הים וכ״ה בכתובות ס ע״ב: [ב] שם ר׳ יהודה. נ״ב בכתובות שם הגירסא רבי יוסי ובזה מתורץ קושית רש״י ד״ה הלכה דנקיט רבי יוסי משום הכריעתא:

מוסף רש״י

הלכה כר׳ יוסי. דמתיר ליארס מיד (ערובין מז.). דיחידאה פליג עליה. דהך סתמא דתניא לעיל אחת ארוסות ואחת נשואות, יחידאה הוא (שם). הדופה לילך לבית אביה. תדיהה לדור בבית אביה בעיר אחרת ואינה רגילה עם בעלה (שם) כל אלו אין לדכן להתעבר (כתובות ס:). או שהיתה היא חולה. ואינה מקבלת טורף תמציה (ערובין שם). עקרה. מחמת מזל, שבכר נישאת לג׳ בני אדם ולא ילדה להן והוחזקה עקרה (שם). אילונית. ממעי אמה ויש לה סימנין שאין לה שערות ולא דדין, ולשון אילונית דוכרניתא, כאיל זה שאינו יולד (שם). שאינה ראויה לילד. מחמת משקה סם (שם) או: שנעקר בית הרחם שלה (כתובות ס:). דברי ר׳ מאיר. אלמא ר״מ הוא דגזר בהיא דפיטמא לן דאינה לארוסה (ערובין שם). הלכה כסתם משנה. רבי הוא סידר המשנה, וכשראה דברי מכם ושברו בעיניו, שנאן סתם ולא הזכיר שם אומרן עליהן כדי שלא יהו שניה מפי יחיד ונראין כאילו נשנו מפי המרובים ועשו כמותן (ביצה ב:). לא חש לקמחיה. למה שהוא טוחן, אם תטין אם פסולת (פסחים פד.) טוחן ומוליא סודין ואינו חושש כלומר מרבה דברים שאינם (סוכה נד.). מחלוקת ואחר כך סתם הלכה כסתם. כל מחלוקת שנחלקו תנאים ואחר כך סתם לנו במשנתנו כאחד מהן, הלכה כמותו, דכיון דסתמיה אחר המחלוקת ש״מ דקמו רבנן בטעמייהו ומסתברא טעמא דהאיך (נ״ז ז.).

מסורת הש״ס

רבי לא שנאה. רבי שסידר את המשנה לא שנאה שתהא משנה שלא רלה לסותמה: **רבי חייא.** תלמידו מנין לו שהלכה כמותה שסתמה בברייתא: **שתים טמאות.** דחזו למילתיה: **אחת טהורה.** דלא חזי למילתי: **אחת בפני עצמה.** שאינה תחובה במסרק: **טמאה.** שרלויה לגר או למיתות לפרוש בגדים או חוט זו מזו: **אחת מביניתיים.** שמכל ג' הסמוכות ניטלה האמצעית תו לא חזי: **היתה החילונה אחת.** מהשלימות הללו שנשתיירו ג' עם החילונות ושן חילונה רחבה היא כעין חילונות שבמסרק של עץ שלנו הלכך לא מהניא בהדייהו וטהור: **למלקט.** מלקחים שקורין טנל"ש: **לגר.** לנקר את הגר: **ולמיפות.** לפרוש בגד כעין החייטים שמותחין עורות במסמרים: **טמאה.** לקמן פריך דהא תנא ריש"א כולן (א) אחת אחת בפני עצמן טמאות ואע"ג דלא התקינה: **הא.** דקתני שתים טמא בגווייתא אמצעיות דחזיין טפי שהן כנגד בית יד המסרק וכשהוא אוחז בו מכוונות הן לפרוש: **והא.** דקתני שלש אין שתים לא בברייתא ולא בחילונות [ב][ממש] דהא אמרינן היתה חילונה אחת מהן טהור אלא אותן המשוכות כלפי הראש דאינן מכוונות כנגד בית יד המסרק ולא חזו כולי האי הלכך ג' הוא דחזו במקלת אבל שתים לא חזו ולא מידי: ל"א והוא עיקר **בגווייתא ובריישא.** שתי שורות שיניס יש למסרק של למר חילונות ופנימיות החילונות עיקר המלאכה תלויה בהן ופנימיות לקלוט הלמר שלא יפול והלכך בחילונות צריך ג' במקום אחד והפנימיות דיין בב': **בקפייהו.** שנטל עמה חתיכת עץ והיא נעשית לה בית יד ואינה צריכה תיקון אחר: **אלימתא.** עבות ואינם צריכות בית יד: **זו דברי ר"ש.** ולאו סתמא הוא: **וכן עושין מעשה.** כלומר כך ראיתי מנהג חכמים עושים: **רוכו של.** חדש ראשון ורוכו של אחרון ומאלעי שלש (ג): **והלכתא.** מניקה צריכה להמתין כ"ד חדש חוץ מיום שנולד בו ואשה שאינה מניקה צריכה להמתין ג' חדשים חוץ מיום שמת בעלה וחוץ מיום שנתארסה בו. (כל הנשים יתארסו אנשותא קאי חוץ) מן האלמנה אתא לאשמועינן ולא אארוסות ולמעוטינהו מלישא דגבי הבתולה רבי יוסי מיקל טפי מכולהו כדאמר בארבעה אחין (ד): **ק"ו.** רב חסדא מתמיה על דברי רבי יוסי שאוסר ליארס מחמת אבילות כל ג' כדקתני לקמן [ע"ב] כמה איבול שלה שלשים יום: **במקום שאסור לבבם.** שבת שחל ט' באב להיות בתוכה: **מותר ליארס.** לחירוסין לאו שמחה ניהו: **מקום שמותר לבבם.** תוך ג' יום של אבל דאבל אין אסור בתכבוסת אלא שבעה ימים דכל שלשים יום לגיהוץ תנן בפ' ואלו מגלחין (מו"ק דף כג.) אבל כיבוס לא דהא תפסורת גופה אי לאו דאתיא פרע פרע מגזיר לא מיתסרא: **קודם הזמן הזה.** קא ס"ד קודם ט' באב דהיינו כל השבת שחל להיות בתוכה ממעטין כו': **ומארסין.** דלאו שמחה היא ומצוה קעביד: **כי תניא ההיא.** דמארסין: **קודם דקודם.** קודם שבת שחל ט"ב בתוכה דהתם מותר לבבם אבל תוך השבת כשם שאסור לבבם אסור נמי ליארס וליכא ק"ו: אלא

במקום שאסור לישא ולית דהיתה קודם דקודם מותר ליארס ופ"א לקודם דקודם בתאנה שאסור לבבם אבל תוך השבת כשם שאסור לבבם אסור נמי ליארס וליכא ק"ו: אלא

מייתי בברייתא פי' ולא בחילונות ממש דהא אמרי' (קמייתא) [דהיתה] החילונה אחת מהן טהורה אלא בשאותן המשוכות כלפי הראש (כוה). ר"מ בברייתא בשורה החילונה וכגוויתא מייתי בשורה הפנימית דאינם משוכות כלפי בית יד המסרק ולא חזו כולי האי הלכך שלשה ב) (לא) דחזו במקלת אבל שתים לא חזו מידי [עוד יש לפרש גוויתא וכריישא] כי שתי שורות יש למסרק אבל לגר מילונה ופנימית והחילונה עיקר המלאכה תלויה בהם והפנימית לקלוט את הלגר שלא יפול הלכך בחילונות צריך שלש במקום אחד והפנימית דיין בשתים: **מותני'** כל הנשים יתארסו אנשותא קאי וחוץ מן האלמנה אתא לאשמועינן ולאו אארוסות ולמעוטינהו מלישא

ב) [עיינוהו בב. נדה סב:], ג) [עי' תוס' נדה סב: ד"ה ר"מ], ג) כליס פי"ג מ"מ, ד) כתובות ס:, ה) תענית כו:, ו) [רש"ל], ז) [וחוץ רש"ל], ח) [לעיל לה.], ט) כתוס' הרא"ש גורס הכא אליבא דע"ש, י) [ליטול לפרישים במועד רש"ל], כ) [לגלח בימי אבלו כך אסור ליטול לפרישים בימי אבלו. רש"ל], ל) [והתריסות בזה מבואר בתוס' מ"ק כג. ד"ה כלן], מ) [ועי' תריסות בתוספות מו"ק כג. ד"ה כל שבשים וכו'], נ) [ועיין תוספות מגילה ה: ד"ה ממעטין],

גליון הש"ס

רש"י ד"ה מקום שמותר וכו' אבל כבום לא. עי' מו"ק דף יט ע"א ברש"י ד"ה שמנה ימים וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה טמאה וכו' ריש"א כולן שניטלו אחת אחת: (ב) ד"ה רוכו של וכו' אלא הס"ד ואח"כ ל"ל ד"ה ביום תשעים. יום השלמת ג' חדשים הס"ד:

לעזי רש"י

שנל"ש [טינליי"ש]. צבת.

מוסף רש"י

ובחמישי מותר. אם חל תשעה באב בערב שבת מותרין לבבם בחמישי, וכשחל ט' באב בד' בשבת לא אלעריך למיתני דמותרין בלאמרינן בגמרא לא שנו אלא לפניו כו' (תענית כו:).

תוס' חד מקמאי

גרים הרב אלפס אמר רב נחמן ק"ו ומה במקום שאסור לספר ולבבם מותר לארס מקום שמותר לספר ולבבם אינו דין שמותר לארס ומוכח מהכא שהאשה מותרת לספר בשבעת האיבול והכי איתא באבל רבתי ורש"י ז"ל גרים ומה במקום שאסור לבבם מותר לארס במקום שמותר לבבם אינו דין שמותר לארס ול"ג לספר: ומאי דאיסתפקא לרב אלפס בעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל אם הולד פגום לכהונה או לא תימה הוא מאי ספיקא איכא דמילתא פסיקא הוא ק"ו מאלמנה ועוד דגריס בפ' כיצד לימא קסבר רבינא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר נהי דמכזר מיהא לא הוי ישראל פסול מיהא ליקרי הלכך מילתא פשוטה היא שהולד פגום לכהונה:

תוספות ישנים

והא בברייתא. פי' הא דאמרי' שלש (לא שתים)

צא א מיי' פי"ח מהל' כלים הלכה ד:
צב ב ג מיי' שם הלכה ג ועיין שם פכ"מ:
צג ד מיי' פי"ח מהלכות גירושין הל' כו סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סי' יג סעיף ח וסעיף יח:
צד ה מיי' פי"ה מהל' תעניות הלכה ו סמג עשין מד"ס ג טוש"ע א"ח סימן תקנא סעיף ג:
צה ו מיי' וסמג שם טוש"ע א"ח סימן תקנא סעיף ב [ברמב"ם ליתא גם בר"ף והרא"ש השמיטו ועי' ב"י סימן תקנ"א טעם להשמטה זו]:
צו ז מיי' פ"י מהלכות אישות הלכה יד טור ש"ע שם:

תוספות ישנים (המשך)

דגבי הבתולה ר' יוסי מיקל טפי מכלהו כדאמרינן בד' אחין (לה.): ומה במקום שאסור לבבם ולספר כגון בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה מותר לארס נראה דל"ג לספר שהרי אין אמרי' מקום שמותר לספר כגון ג) כל ימי אבלות א"א לומר כן שהרי כן שהרי אסור לספר כל שלשים יום כדילפינן פרע פרע מגזיר ולפי הספרים שגורסים לספר י"ל דמייירי באשה דשריא בעבילת שער כל ג' יום ודוחק הא דמנא לן דאמיא בעבילת שער באשה בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה הלא אין זה לה אלא מיוחל לגלח שערה וי"מ דאשכחינן דמותר לספר תוך ג' יום בתכפוהו אבלו אבל בשבת שחל ט' באב להיות בתוכה שכרא הוא לאסור משום דלא צריך רק להמתין מעט שיעבור ט' באב אבל באבלות שרי להקל שערו בתכפוהו אבלו. משמע הכא בתוך ג' יום מותר לבבם וא"ת הא אמרינן אבל אסור לבבם כשמתו בתוך ג' ים וי"ל התם מייירי תוך שבעה אבל לאחר שבעה שרי ועתה אף גיהוץ אלו שרי דגיהוץ אלו כביבוס אלהם דהכי אמרינן התם (כתובות י:) וא"ת הא אמרינן דא"ר שמעון בן אלעזר לא אסרו אלא לכלים חדשים וגם קאמר התם אבל נפק בתומרתא סומקתי ורבא נפק בגדא דקרבלא משמע דגיהוץ בבגד לא שרי וי"ל התם מייירי שהיו שם הכלים מגוללים מאדר שראל ול"ג יכול להיות שם מקומות בבגד שם בהם אומנים כמו בארץ ישראל. ועתה יש לנו לאסור כל שלשים יום דאמרינן בתוספתא כל שלשים לתכבוסת וא"כ הי' נמי דגיהוץ אלו כביבוס אלהם מ"מ אסור הא אף כיבוס אלהם אסור ועתה יש להוהר בכיבוס אלו דהוי לבן ביותר והוי כגיהוץ ואסור בכיבוס אלהם ולכן יש להמתיר ולתת אלוק לבן אלו לחברו ללבשו טרם יגבשו וכן נהגו העולם: **לישא** ולית. ר"ל משא ומתן של שמחה דומיא דלבנות ולנטוע דמפרש התם (מגילה ה:) כגון אבוהרנקי של מלכים: וקודם דקודם נמי ק"ו ומה במקום שאסור לבבם. גרסי' ול"ג לספר דהא אמרינן בירושלמי שמותר לבבם. גרסי' מהך גרסא דלשאר מותרת בעבילת שער וכן איתא מאולריינ"ש הביא מהך גרסא דלשאר מותרת בעבילת שער וכן איתא בה"ג ועוד מלינו למימר ט) דהתם אליבא דר' יוסי דקיימי דשרי תפסורת בתבל דהכי כתב בעל ה"ג כשם שאסור לגלח במועד כך אסור ט) ליטול לפרישים במועד אבלו דברי רבי יהודה ר' יוסי מתיר והאשה מותרת בעבילת שער לאחר ז' ומיהו אין נראה דשמא אשה דשריא בעבילה שריא נמי בתשעה באב וכן ר' יוסי דשרי לספר בעבילות שרי נמי בתשעה באב ועוד נראה דלרבי יוסי נמי אסור לספר דמסתמא יליף פרע פרע מגזיר וכל ראשו הוא דשריא לגלח דניוול הוא אבל לספר אסור וכן משמע מתוך הלכות גדולות שהבאתי וא"כ לא גרסינן הכא לספר דגילוח כל הראש לא מיקרי סיפור כ): **שמותר** לבבם. אחר שבעה ותוך ל' והא דמשמע בפ' ואלו מגלחין (מו"ק דף כג.) דאבל אסור לבבם כסותו בימים הייגו תוך ז' דדוקא גיהוץ אסור תוך שלשים יום ומיהו גיהוץ דידן שרי כדאמרינן בפ"ק דכתובות (דף י:) דגיהוץ שלנו כביבוס שלהם ואין להאריך מ): **מאי** היא דתנן. למאי דפרישית דבאיבול פליגי רבי יהודה ורבי יוסי קשה דנוקי הא דשרי לארס בתשעה באב כרבי יהודה דשרי נמי באבל וכי תימא מ"מ תקשה ליה שסברת רבי יוסי הפוכה מדרבי יהודה דר' יהודה מחמיר טפי בביבוס מבגיהוסין ולרבי יוסי איפכא ע"כ אין הש"ס מושב בכך דהא לקמן בעי למימר דתנאי היא וי"ל דאין נראה להש"ס ששום תנא יחלוק אמתני' דשרי לארס בט' באב אם לא יאמר בריית בפירוש דהא לקמן כשמצא בריית נמי בהדיא דקתני ממעטין מלארס דוחק ומוקי לה בסעודת אירוסין כי היכי דלא תפלוג אמתני' [דהתם]: **מלישא** ולית מלבנות ולנטוע.

בפרק בתרא דתענית בירושלמי מוקי בבנין ונטועה של שמחה כגון אבוהרנקי של מלכים וי"מ דמשא ומתן נמי איירי בשל שמחה כגון לרבי חופה ואין נראה דלא אסר אלא סעודה עצמה ונראה דריבוי משא ומתן קא אסר שימעטו יותר מבשאר ימים ט): **ומה** במקום שאסור לישא ולית.

וא"ת מה לקודם דקודם שמותר לספר ועוד תימה דתפסורת יהא אסור בקודם דקודם מק"ו דשלשים יום דאבילות שמותר לישא ולית או משא ומתן ליתסר בשלשים יום דאבילות מק"ו דתפסורת בקודם דקודם או תפסורת לשרי בשלשים יום של אבילות ולפי המסקנא ניחא: ולית

מייתי בברייתא פי' ולא בחילונות ממש דהא אמרי' (קמייתא) [דהיתה] החילונה אחת מהן טהורה אלא בשאותן המשוכות כלפי הראש (כוה). ר"מ בברייתא בשורה החילונה וכגוויתא מייתי בשורה הפנימית דאינם משוכות כלפי בית יד המסרק ולא חזו כולי האי הלכך שלשה ב) (לא) דחזו במקלת אבל שתים לא חזו מידי [עוד יש לפרש גוויתא וכריישא] כי שתי שורות יש למסרק אבל לגר מילונה ופנימית והחילונה עיקר המלאכה תלויה בהם והפנימית לקלוט את הלגר שלא יפול הלכך בחילונות צריך שלש במקום אחד והפנימית דיין בשתים: **מותני'** כל הנשים יתארסו אנשותא קאי וחוץ מן האלמנה אתא לאשמועינן ולאו אארוסות ולמעוטינהו מלישא

ב) נראה דל"ל הלכך אם נשתיירו שלש במקום אחד טמא דחזו במקלת ומיהו. ג) תולי דל"ל כגון בג' יום של אבילות א"א לומר כן שהרי אסור לספר כל ג' יום. ד) נ"ל דשאר אבילות הדשה מאבילות ישנה.

ולית ליה לרבי יוסי להבחין לית ליה. ורלופה וחברותיה דנקט לעיל משום ר"מ: **אי** הכי היינו רבי יהודה. השתא לא בעי למימר דאיכא ביייהו איבול דלא מסתברא ליה למימר שלא יחוס רבי יהודה באיבול לענין נישואין כדפי' בקונטר' אע"ג דלפי המסקנא ליכא איבול באחרוסה מ"מ למאי דס"ד השתא דאיכא איבול באחרוסה אין סברא לומר שלא יחוס ר' יהודה לענין נישואין: **שאני** בין אבילות חדשה. פי' בקונטר' דאבילות דתשעה באב דהוי ישנה ודרבים קילא וקשיא דאכתי תקשי ק"ו כדמעיקרא ומפרש ר"ת שאני בין אבילות חדשה שאסרו ליארס לפי שבחדשה יש להחמיר מבישנה משא"כ באבילות ישנה ובאבילות דרבים יש להחמיר טפי לענין משא ומתן מאבילות דיחיד דמשא ומתן שהוא דבר של פרהסיא אם יעסקו בפרקמטיא כל היום יבאו ויאמרו אין חוששין להתאבל על ירושלים ולא דמי לאירוסין שאין אלא שעה אחת וכדאוקמי' בקודם דקודם אבל בשבת שחל תשעה באב להיות בתוכה אסור ליארס דאי שרי אכתי איכא ק"ו דכיבום ומיהו במגילת סתרים מתיר ליארס אפילו בט' באב שלא יקדמנו אחר ברחמים והביא ראיה מירושלמי וא"ל דבאבילות דרבים יש להחמיר נמי בכיבום דכיבום נמי דבר של פרהסיא שלא יהו כולם עוסקים לבנם ולספר וליפות עצמם וגראים שאין חוששין להתאבל כלל וא"ת דהכא אסרי' ליארס תוך שלשים ובפרק בתרא דמו"ק (דף כג. ושם) תני כל שלשים יום לנישואין משמע דליארס שרי וי"ל דהיא כדבי יהודה דשרי אי נמי נשואין נקט לאשמועינן דאפילו נשואין שרי מיד לאחר שלשים יום אע"פ שבאשתו קתני דצריך להמתין ג' רגלים וגראה לר"ת דאע"ג דאסרינן באביו ובאמו בית השמחה עד י"ב חדש מ"מ מותר לישא אחר שלשים משום מצות פריה ורביה דכל ל' יום לנשואין שתמא קתני אפילו באביו ובאמו דלא מפליג אלא באשתו ואע"ג דקיים פריה ורביה שרי דהלכה כב' יהושע דאמר בהבא על יבמתו (יבמות יא) יש לו אשה בזקנותו שנאמר בבקר זרע את זרעך (קהלת יא) ואם יש לו בנים קטנים מותר לבנות אפילו תוך ז' או שאין לו בנים כלל או לכל הפחות אחר שבעה כדמשמע בעובדא (ה) דר' יוסף הכהן (מו"ק דף כג.) דבעוד שהיה בבית הקברות אמר לאחותה לכי וגדלי בני אחותך ומשמע דבנשה לאלתר מדקתני אע"פ לא בא עליה אלא לזמן מרובה ומפרש התם דהיינו ל' ומשמע דלא בא עליה אבל נשואין הוו ור"ת הביא הירושלמי דקתני אע"פ שבנשה לא הכיר בה עד לאחר שלשים ומעשה באחת משודכת שמת אחיה לאחר הזמנת קרואים סמוך לחופה והתיר לבנשה תוך שלשים משום פריה ורביה דבעל מאחר אשה לא ישא את זו לא ישא אחרת ושמא אפי' אם לא היתה משודכת היה מתיר מאחר שחפץ בה יותר מאחרת כדאשכחן (ו) בר"י יוסף הכהן דמשום פרנסת בניו אשתרלי אע"פ שהיתה אבילה מאחותה ומיהו התם לא אפשר באחרת לפי שמרחמת על בני אחותה יותר משאר נשים והא דאסר במתני' ליארס תוך שלשים ולא מפליג אפילו רוצה לינשא למי שיש לו בנים קטנים או למי שאין לו בנים כלל לפי שצריכה להמתין עדיין לינשא עד שלשה חדשים משום הבחנה ועוד אומר ר"ת דמי שאין לו בנים מותר לישא ובעול תוך ל' דלא מקיימא מצות פריה ורביה אלא בבעילה אבל תוך ז' ימי אבילות אסור לבנות כדמוכח בריש כתובות (דף ד. ושם) דלא שרי אלא בטבחו טבוח ויינו מזוג ובמת אביו של חתן או אמה של כלה דוקא ובשאין לו בנים מיירי התם דאביו של חתן קטרח (ז) ורבי יוסף הכהן אף על פי שדבר עמה בבית הקברות לא כנס עד אחר שבעה או שמא משום פרנסת בניו שרי לבנות אפילו תוך שבעה וק"ק לפירוש רבינו תם מדתני במסכת שמחות פרק ז' גבי אשתו דצריך להמתין שלש רגלים כשיש לו בנים אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר לישא אחרת לאחר שלשים יום ומותר לישא צריך לומר דלישא ולבעול קאמר דלבנות גרידא אפילו

ולרבי יוסי לא אמר אלא בשאין לו בנים אבל אם יש לו בנים קטנים אפילו אחר שבעה מותר לבנות אפילו לרבי יוסי דאמר בהבא על יבמתו יש לו אשה בזקנותו דבעל אחר אשה לא ישא אחרת ומיהו אם יש לו בנים קטנים מותר לבנות אפילו תוך ז' ומשמע דלא בא עליה אבל נשואין הוו ור"ת הביא הירושלמי דקתני אע"פ שבנשה לא הכיר בה עד לאחר שלשים ומעשה באחת משודכת שמת אחיה לאחר הזמנת קרואים סמוך לחופה והתיר לבנשה תוך שלשים משום פריה ורביה דבעל מאחר אשה לא ישא את זו לא ישא אחרת ושמא אפי' אם לא היתה משודכת היה מתיר מאחר שחפץ בה יותר מאחרת כדאשכחן (ט) בר"י יוסף הכהן דמשום פרנסת בניו אשתרלי אע"פ שהיתה אבילה מאחותה ומיהו התם לא אפשר באחרת לפי שמרחמת על בני אחותה יותר משאר נשים והא דאסר במתני' ליארס תוך שלשים ולא מפליג אפילו רוצה לינשא למי שיש לו בנים קטנים או למי שאין לו בנים כלל לפי שצריכה להמתין עדיין לינשא עד שלשה חדשים משום הבחנה ועוד אומר ר"ת דמי שאין לו בנים מותר לישא ובעול תוך ל' דלא מקיימא מצות פריה ורביה אלא בבעילה אבל תוך ז' ימי אבילות אסור לבנות כדמוכח בריש כתובות (דף ד. ושם) דלא שרי אלא בטבחו טבוח ויינו מזוג ובמת אביו של חתן או אמה של כלה דוקא ובשאין לו בנים מיירי התם דאביו של חתן קטרח (ז) ורבי יוסי הכהן אף על פי שדבר עמה בבית הקברות לא כנס עד אחר שבעה או שמא משום פרנסת בניו שרי לבנות אפילו תוך שבעה וק"ק לפירוש רבינו תם מדתני במסכת שמחות פרק ז' גבי אשתו דצריך להמתין שלש רגלים כשיש לו בנים אבל אין לו בנים או שיש לו בנים קטנים מותר לישא אחרת לאחר שלשים יום ומותר לישא צריך לומר דלישא ולבעול קאמר דלבנות גרידא אפילו

ולית ליה לרבי יוסי להבחין (ה) לית ליה ואיבעית אימא לעולם אית ליה ואימא רבי יוסי אומר כל ארוסות גרושות ינשאו אי הכי היינו ר' יהודה איכא ביניייהו נשואה ליארס רבי יהודה סבר נשואה מותרת ליארס ורבי יוסי סבר נשואה אסורה ליארס וסבר ר' יוסי נשואה אסורה ליארס והתניא רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול שלה שלשים יום וכולן לא ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים האי מאי קושיא אילימא דקתני רבי יוסי אומר כל הנשים יתארסו מי אלימא ממתני' דאוקימנא בארוסות גרושות ינשאו ה"נ כל ארוסות גרושות ינשאו אלא מסיפא דקתני וכולן לא ינשאו עד שיהו להן ג' חדשים אינסובי הוא דלא הא איתרוסי שפיר דמי אמר רבא תריץ ואימא הכי ר' יוסי אומר כל ארוסות גרושות ינשאו חוץ מן האלמנה מפני האיבול וכמה איבול שלה שלשים יום ונשואות לא יתארסו עד שיהא להן שלשה חדשים ואלמנה מן האירוסין מי אית לה איבול והתני רבי חייא בר אמי (ו) אשתו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מיטמאה לו מתה אינו יורשה מת הוא גובה כתובתה אלא תנאי היא דתניא מראש חדש ועד התענית העם ממעטין מעסקיהן מלישא ומליתן מלבנות ולנטוע ומליארס ומלישא (ז) שבת שחל תשעה באב בתוכה אסור לספר ולכבס (ואסור ליארס) וי"א (ח) כל החדש אסור מתקיף לה רב אשי ממאי דליארס ליארס ממש אדלמא למיעבד סעודת אירוסין הוא דאסור הא ליארס שפיר דמי אי הכי מלישא לינשא נמי למיעבד סעודת נשואין הוא דאסור הא לישא שפיר דמי הכי השתא בשלמא נשואין בלא סעודה איכא שמחה אלא אירוסין בלא סעודה מי איכא שמחה אלא אמר רב אשי שאני אבילות חדשה מאבילות ישנה ושאני אבילות דרבים מאבילות דיחיד: **מתני'** (ט) ארבעה אחין נשואין ארבע נשים ומתו אם רצה הגדול שבהם לייבם את כולן הרשות בידו (י) מי שהיה נשוי לשתי נשים ומת ביאתה או חליצתה של אחת מהן פוטרת צרתה היתה

ד) **אלא אימא רבי יוסי אומר כל הנשים ינשאו.** חוץ מאלמנה. ורבי יוסי לא איבול אתא לאשמועינן דבנישואין אפילו רבי יהודה מודה דאסור בימי איבול דהא שמחה היא אלא ינשאו אתא לאשמועינן ופליג אדרבי יהודה דאמר כל הנשואות יתארסו ואתא ר' יוסי למימר אפילו נשואות ינשאו. וג' מחלוקות בדבר דת"ק אסר אפילו ארוסות ליארס דגזרו ארוסות ראשון אטו נשואה וגזרינן ארוסין דאחרון אטו נשואין דאחרון ור' יהודה סבר הנשואות יתארסו ולא גזר אירוסין אטו נשואין והארוסות ינשאו ולא גזר ארוסה אטו נשואה אבל הבחנה מיהא אית ליה ונשואה לא תנשא ורבי יוסי אפילו הבחנה לית ליה: **ואיבעית אימא אית ליה.** ואפ"ה ינשאו קתני ה) [ולא הנשואות קאי] אלא אארוסות קאי וה"ק כל האירוסות שנתגרשו ינשאו חוץ מן הארוסות אלמנות מחמת האיבול. ולקמן פריך מי חייל איבול באחרוסה: **אי הכי היינו ר' יהודה.** דרבי יהודה נמי שרי ארוסה ליגשא וליכא למימר הכא כדלעיל דרבי יוסי איבול אתא לאשמועינן דנשואין אסור כל ל' יום דהא בנשואין כ"ע מודו דשמחה היא וינשאו דקאמר רבי יהודה אגרושה דליכא איבול קאמר: **אלא ביייהו נשואה ליארס.** דקאמר רבי יהודה הנשואות יתארסו אלא גזר אירוסין אטו נשואין ואתא רבי יוסי למימר כל ארוסות [גרושות] ינשאו הואיל וליכא איבול שרי ומשום הבחנה לא מיתסרא דהא לאו מעוברת היא וארוסה אטו נשואה לא גזרינן אבל נשואות לא יתארסו דאיכא למיחש שמא מעוברת היא ואי שרית לה להתארס אתי לאינסובי: **כל הנשים יתארסו.** ואפילו נשואות: **וכולן.** הנשואות בין גרושה בין אלמנה לא ינשאו משום הבחנה עד שלשה חדשים: **הכא נמי.** תני הכי כל ארוסות גרושות ינשאו חוץ מן האלמנה אפי' ארוסה מפני האיבול: **וכולן.** הנשואות לא ינשאו אפי' גרושה דליכא איבול דחיישינן להבחנה: **אלא מסיפא דקתני וכולן לא ינשאו.** דעל כרחך אנשואות לא ינשאו קאי דהא אוקמא רישא אארוסות ינשאו ולא גזרינן משום הבחנה דנשואות הלכך סיפא אנשואות קאי דקתני לא ינשאו דבעינן הבחנה אבל איתרוסי שפיר דמי ולא גזרינן אירוסין אטו נשואין: **פריץ ואימא הכי נמי.** דודאי סיפא אנשואין קאי דקאמרת ומיהו לא תיתני לא ינשאו אלא לא יתארסו: **ולא מיטמאה.** (ט) כלומר אינה מצווה להתעסק בו: **גובה כתובתה.** וכגון דכתב לה מן האירוסין: ה"ג **אלא תנאי היא.** אלא לעולם כדקתני מתני' כל הנשים יתארסו וכדפרשינן בריש שמעתין דאנשואות קאי ואיבול איכא ביייהו ואשמעינן דאירוסין בימי אבל אסור ודקשיא לך קודם הזמן דקתני ומארסין תנאי היא דאיכא למאן דאסר והאיכא דקתני מארסין לאו דברי הכל היא ולא סבירא ליה לרבי יוסי: **אלא אמר רב אשי.** לא תוקמא כתנאי ורבי יוסי מודה בהאיא דמארסין ודקשיא לך ק"ו הוא שאני בין אבילות חדשה ו) דתשעה באב דהוי אבילות ישנה ואבלות דרבים הלכך קילא: **מתני'** היתה

ד) גמ' להבמין איבעית אימא לית ליה ואיבעית אימא: (ב) רש"י ד"ה ולא מיטמאה כלומר אינה מצווה. נ"ב עיין לעיל דף כט ע"ב:

ה) לעיל כט: ב"מ יח. כתובות נג. ע"ש פט: ע"ש סנהדרין כח: [נ"ש ולע"ע], ו) תענית כו:, ז) [שם כט:], ח) [שיך לע"ל], ט) [רש"ל], י) ל"ל לתשעה באב. יעב"ץ, יא) [לקמן סב:], יב) [ל"ל דיוסף הכהן], יג) [ל"ל דיוסף הכהן],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינה אינה אלא אלא: (ב) רש"ל ד"ה ולא מיטמאה כלומר אינה מצווה. נ"ב עיין לעיל דף כט ע"ב:

עין משפט נר מצוה

צז א מיי' פ"י מהלכות אישות הלכה י"ד טור שו"ע א"ה סימן תקנ"ז סעיף ג:

צח ב מיי' פ"ג מהלכות יבום הלכה יא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קסא סעיף ח:

צט ג מיי' שם הלכה ט טור ש"ע שם סעיף ג:

מוסף רש"י

לא אונן. אין אנינות אל עליו לאיסור אכילת קדשים (ב"מ יח.) אם מתה אינו נאסר בקדשים מחמת אנינות (סנהדרין כח:). ולא מיטמא לה. אם כהן הוא (שם ושם) דכתיב כי אם לאחיו, והיינו אשתו, והאי לאו שאינו הוא דלא בא עליו לדי קידוש בשר (ב"מ שם). וכן היא לא אוננת. אינה נאסרת באנינות מיתתו בקדשים (סנהדרין שם). ולא מיטמאה לו. לאו משום כהונה קאמר, דאין כהנות מוזהרות על הטומאה, דכתיב בני אהרן, אלא אינה זקוקה לטמא לו, לא כהנת ולא ישראלית, שמצוה להתעסק בשבעה מתי מצוה המוטלים בפרשה, דכתיב לה יטמא, ותניא לה יטמא מצוה ואם לא רצה מטמאים אותו בעל כרחו ומעשה ביוסף הכהן כו' בתורת כהנים (ב"מ יח. וכנ"ל כתובות נג. פט:) אי: אינה מצווה להתעסק בו, ואילו דתנא לא אוננת תנא ולא מטמאת, ולאו דוקא, דנשים דכהונה לא הוזהרו על הטומאה (סנהדרין כח: וכנ"ל לעיל כט:) ואית דלא גרסי אינה מטמאה (סנהדרין שם) ולי נראה ולא מיטמאה כגון בהגל שישראלים מוזהרים על הטומאה מובנבלתם לא תגעו במס' ר"ה (לעיל כט:). מתה אינו יורשה. נדונית בית אביה ולא תקון ירושת הבעל עד שתבנס לחופה או שתמסר לשלוחים (כתובות נג.) אי: דירושת הבעל נפקא לן משאר הקרוב אליו ממשפחתו ויכם אותה בב"ב (קיא:) והא לאו שאינו הוא (ב"מ יח: וכנ"ל כתובות פט:). מת הוא. בחייה, גובה כתובתה. מנה מאתים ומוקפת אם כתב לה (כתובות נג.) בדכתב לה מן האירוסין מוקמינן לה בשנים אוחזין (סנהדרין כח:). שבת שחל תשעה באב כו'. שבוע (תענית כו:).

היתה אחת כשרה. לכהונה ואחת פסולה כגון שנתגרשה ממיאן אחר: **אם בא יבם נחלוץ חולץ לפסולה.** ולא יפסול את הכשרה לכהונה דלא ישפוך אדם מי בורו ואחריים צריכים להם אע"ג דהוא אין צריך להם: **גמ' ארבעה אחין ס"ד.** כיון דלא הוו אלא ד' וכולן מתו כדקתני מתו מאן מייבם: **ושבקין ליה.** בתמיה ובמה יפרנס כולן: **דאפשר ליה.** שעשיר הוא ויכול לזונן: **עונה בחדש.** עונה של ת"ח מערב שבת לערב שבת וזהו אשר פריו יתן בעתו[1] בכתובות (דף סב:) דמטי לכל חדש עונה בחדש: **ונייבם לחדש.** בריש"א והדר נחלוץ לחדא: **כל שאינה עולה.** לבית דין לייבום שאינה זקוקה להתייבם דרחמנא פטרה דכתיב את בית אחיו בית אחד הוא בונה ולא שני בתים אינו עולה לחליצה: **אלמה לא.** בתמיה. כלומר ואי שתי בתים בעלמא פטורה מי לא אינטריך למיסר צרת ערוה והא אינטריך סד"א ערוה דאבראי קיימא ולא רמיא קמיה והוא לה צרת בית אחד ותתייבם קמ"ל: **לאן שנה רבי.** במשנה זו למדנו רבי לא ישפוך כו': **מתני' המחזיר גרושתו.** מתניתא: **והנושא את חלוצתו.** דקיימא עליו בלאו דשוב לא יבנה: **והנושא את קרובת חלוצתו.** לקמן בעי לן בגמרא הא קרובת חלוצתו לאו דאורייתא היא: **יוצא והולד ממזר.** דסבר ר"ע יש ממזר מחייבי לאוין: **קרובת גרושתו.** דגרושתו כאשתו ואחותה לו אמה חייבי כריתות נינהו לגביה: **גמ' אימא קרובת גרושתו.** ורבנן אמחזיר גרושתו ונושא חלוצתו פליגי: **ודלמא הא קמ"ל דיש ממזר מחייבי כריתות.** וה"ק אע"ג דפליגי רבנן בחייבי לאוין מודים הם בחייבי כריתות שהולד ממזר: **ודלמא לעולם לא איירי בה.** ודקאמרת לאשמועינן שאר חייבי כריתות: **איידי דתנא רישא מחזיר גרושתו ונושא חלוצתו וקרובת חלוצתו.** ופליגי רבנן עליה תנא נמי ומודים בקרובת גרושתו (ג) אבל קרובת חלוצתו ה"נ דלר"ע הוי ממזר: **הכתוב קראו ביאה.** ולית ליה סתמא דמתני' בריש פרקין (מא.) דקתני החולץ ליבמתו ונשא אחיו את אחותה ומת חולצת דלר"ע פטורה לגמרי: שהולד חלוצתו הולד ממזר והאמר ריש לקיש (ד) כאן שנה רבי אחות גרושה מדברי תורה אחות חלוצה מדברי סופרים תני קרובת גרושתו הכי נמי מסתברא דקתני סיפא ומודים בנושא קרובת גרושתו שהולד ממזר אי אמרת בשלמא איירי בה היינו דקתני ומודים אלא אי אמרת לא איירי בה מאי ומודים ודלמא הא קא משמע לן דיש ממזר מחייבי כריתות הא קתני לה לקמן (ה) איזהו ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר"ע (ו) ר"ש התימני אומר כל שחייבין עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו ודלמא קסתים לן תנא (ז) כר"ש התימני א"כ ליתני שאר חייבי כריתות קרובת גרושתו למה לי אלא ש"מ איירי בה [ודלמא] לעולם לא איירי בה ואיידי דתנא מחזיר גרושתו ונושא חלוצתו וקרובת חלוצתו תני נמי קרובת גרושתו אלא קרובת חלוצתו לרבי עקיבא הוי ממזר אמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן היינו טעמא דר"ע דאמר קרא בית חלוץ הנעל הכתוב קראו ביתו אמר רב יוסף אמר ר"ש ב"ר הכל מודים במחזיר גרושתו שהולד

(ד) אהיתה אחת כשרה ואחת פסולה אם היה חולץ חולץ לפסולה ואם היה מייבם מייבם לכשרה: **גמ' ארבעה אחין ס"ד אלא אימא ארבעה מאחין:** הרשות בידו: **ושבקי ליה והתניא** (ב)[1] **וקראו לו זקני עירו** [2]הן ולא שלוחן **ודברו אליו מלמד שמשיאין לו עצה הוגנת לו שאם היה הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרין לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך ואל** (ג) **תשים קטטה בביתך לא צריכא דאפשר ליה א"ה אפילו טובא נמי** [3]**עצה טובה קמ"ל ד' אין טפי לא כי היכי דנמטייה עונה בחדש: מי שהיה נשוי וכו':** ונייבם לתרוייהו **א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן אמר קרא** [2]**אשר לא יבנה את בית אחיו** [ד]**בית אחד הוא בונה ואין בונה שני בתים ונחלוץ לתרוייהו אמר מר זוטרא בר טוביה אמר קרא** [3]**בית חלוץ הנעל בית אחד הוא חלוץ ואין חולץ שני בתים** (ה) **ונייבם לחדא ונחלוץ לחדא אמר קרא** [4]**אם לא יחפוץ הא חפץ ייבם** (ו)**כל העולה ליבום עולה לחליצה כל שאין עולה לייבום אין עולה לחליצה ועוד** (ז)**שלא יאמרו בית מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ ויאמרו אי דמייבם והדר חליץ הכי נמי אלא [דלמא] חליץ והדר מייבם וקם ליה בלא יבנה ואימא כי איכא חדא תתקיים מצות יבום כי איכא תרתי לא תתקיים מצות יבום א"כ צרת ערוה דאסר רחמנא למה לי השתא ב' בעלמא אמרת לאו בני חליצה ויבום נינהו צרת ערוה מיבעיא אלמה לא אצטריך סד"א ערוה אבראי קיימא ותתייבם צרתה קמ"ל דאסירא אלא יבמתו יבמתו ריבה: היתה אחת כשרה: אמר רב יוסף** (ח)**כאן שנה רבי לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם: מתני' המחזיר גרושתו והנושא חלוצתו והנושא קרובת חלוצתו יוציא והולד ממזר דברי ר"ע וחכ"א אין הולד ממזר ומודים בנושא קרובת גרושתו שהולד ממזר: גמ' וסבר ר' עקיבא הנושא קרובת**

(ד) כל מקום שאין קדושין כו' ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות: **הכל** מודים במחזיר גרושתו. לרבותא נקט מחזיר גרושתו טפי משאר חייבי לאוין דלאו על גב דכתיב היא תועבה ואין בניה תועבין פגום מיהא הוי:

שכן

(ד) ולא דקאמיר בר"פ אלו הן הלוקין גרושה וחלוצה כו'. כל"ל. (ה) נראה לי"ל והא דילפינן מוצאה לרבות חלוצה לא הוי אלא כו'.

(א) לעיל יח.; (ב) לקמן קא.; (ג) [לעיל כ. וש"נ], (ד) [לעיל לא.]; (ה) לעיל יא: [יב. לקמן נג.], (ו) לעיל מ: וש"נ, (ז) לקמן מט. וש"נ, (ח) [נ"ל שמעון התימני], (ט) [נ"ל כשמעון התימני], (י) [מהלים ל"ז], (כ) נ"ל דיוסף, (ל) [דף מב: ד"ה סתם],

תורה אור השלם

1. וְקָרְאוּ לוֹ זִקְנֵי עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ:
דברים כה ח
2. וְנִגְּשָׁה יְבִמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט
3. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל:
דברים כה י
4. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולא תבניה קטטה בביתך: (ב) שם ואין חולץ כ' בתים ונחלוץ לחדא ונייבם לחדא אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה ויייבם לחדא ונחלוץ לחדא: (ג) רש"י ד"ה אידי דתנא וכו' בקרובת גרושתו הס"ד ואח"כ מ"ה אלא קרובת חלוצתו: (ד) תוס' ד"ה ויייבם וכו' אית ספריס. מ"ב ע"ל דף י' ע"ב בתוס' ד"ה איהו: (ה) בא"ד דל"ג ליה דלא צריך:

מוסף רש"י

כל העולה ליבום. לזיקת יבום, עולה לחליצה. לזיקת חליצה (לעיל ג.), אינה עולה. השעיה לפי הזקנים לחליצה (לעיל מא:). מקצתו בנוי ומקצתו חלוץ. ואמי לימר בב' יבמות הבאות מבית אחד אחת מתיבמת ואחרת חלצה (לעיל לב.). **כאן שנה רבי.** במשנה זו דקתני חולץ לפסולה, למדנו רבי לא ישפוך אדם מי בורו. אף על פי שאינו צריך להם, ואחרים צריכים להם. כגון הכא מכיון דיכול לחלוץ לפסולה ומפטר הכשרה לא יחלוץ לכשרה ויפסלנה לכהונה (לעיל יא:). **כאן שנה רבי.** ממשנה זו למדנו רבי (לעיל מ:) ממשנה זו אנו למדים, אחות גרושה מדברי תורה. הוא עדות מן התורה, אבל אחות חלוצה אינה אלא מדברי סופרים (קדושין מה.). **כל שאר בשר שהוא בלא יבא.** אע"פ שאינו אלא בלאו הולד ממזר (קדושין עד:) כל קורבה שהיא בלאו ואפילו אין בה כרת, כגון אחותה אביו וכו' יהודה דהוא בלאו דלא יבא כגון ושא אחותה דהוי בלא יבא, ומחמת קורבה דאביו כגון ושא אחותה דהוי בלא כרת (לקמן מט.). **כל שחייבין עליו כרת בידי שמים.** על אותה ביאה (קדושין עד:) אבל ונשא אחותה לא הוי ממזר (שם).

אפילו תוך שלשים שני כדמוכח בעובדא (ב) דר' יוסף דמשמע אע"פ שאין לו בנים כלל אין מותר לבעול עד לאחר שלשים ושמא מילתא דפסיקא לתרוייהו נקט ולעולם באין לו בנים שרי אפילו תוך שלשים ולר"י גרלה באין לו בנים כלל אסור אפילו לבעול תוך שלשים כיון דאינו יכול לבעול עד לאחר שלשים ואתי שפיר דנקט במס' שמחות ליתא משום דאין לו בנים נקטיה דאפילו ליתא אסור והר"ר יוסף אומר דהא דאסרינן בית השמחה היינו דוקא שמחה של רשות דאמרינן במסכת שמחות (פ"ט) על כל המתים אסור ליכנס לבית השמחה עד שלשים יום ועל אביו ועל אמו שנים עשר חדש אע"כ איתה סעודה של מצוה דאפשר דלא שרי בסעודה של מצוה אלא אחר שלשים וקאי אאביו ואמו אך קנא משמע דשרי אפילו תוך שלשים: **ונייבם לחדא ונחלוץ לחדא אמר קרא אם לא יחפוץ כו'.**

אית ספריס (ד) דגרסי מקמי הכי ונחלוץ לחדא וניייבם לחדא אמר קרא אשר לא יבנה כיון שלא בנה שוב לא יבנה ונראה דל"ג (ה) דלא צריך קרא להכי דכיון דחליץ לחדא א"א לייבם שניה כיון דאין עולה לחליצה כדאמר לעיל דאיזו חולץ שני בתים ועוד דאיזו חולץ לשני בתים משמע דהשניה מותרת לשוק בולא כלום וקרא דלא יבנה אייתר לכדדרשינן פ"ק (לעיל דף י: ושם) לנתק החלוצה מכרת דלאו: **כל שאינו עולה כו'.** ואי"ת והרי חרש וחרשת דאינן עולים לחליצה ועולים לייבום כדאמר בפרק חרש (לקמן דף קיב:) ויש לומר דהתם בני חליצה נינהו אלא דפומייהו הוא דכתיב להו: **ועוד.** לא גרסינן ועוד גזרה שמא יאמרו בית מקצתו כו' דאי מדאורייתא מייבם לחדא וחליץ לחדא משום גזרה לא ימיה: **כי איכא תרתי לא תתקיים מצות יבום.** תימה דא"כ למה לי קרא דאין חולץ לשני בתים: **אלמה לא איצטריך סד"א ערוה אבראי קיימא.** הקשה הר"ר יו"ט בר' יצחק אכתי צרת ערוה היכי משכחת לה שהרי צרת ערוה אינה יכולה לינשא לאחיו השני דאסורה לו מדאורייתא דגבי דידיה ערוה לאו אבראי קיימא וי"ל דמשכחת לה כגון שהערוה היא מחייבי עשה או ל"ת ועשה לכל האחין דלאו בת יבום היא ונראה שרשי א): **ודלמא** קסתים לן **תנא כשמעון התימני.** תימה דסתם ואח"כ מחלוקת היא דכאלי גוונא פריך בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קכב:) וכי תאמר סתם לן תנא כרבי יוחנן בן ברוקא סתם ואח"כ מחלוקת היא וי"ל דהכי דאין חשיב סתם מ"מ חשיב כרבים לגבי יחיד כדפרישית לעיל (ו) ובפ' יש נוחלין סמיך אקושיא אחריתי דקאמר ועוד מאי אלא: **אם** כן לשמעינן שאר חייבי כריתות. אכתי ה"מ למיפרך תנינא דסתם לן תנא כוותיה בקדושין בפרק האומר (דף סו:) כל מקום שאין קדושין כו' ואיזה זה הבא על אחת מכל העריות: **הכל** מודים במחזיר גרושתו. לרבותא נקט מחזיר גרושתו טפי משאר חייבי לאוין דלאו על גב דכתיב היא תועבה ואין בניה תועבין פגום מיהא הוי:

תוספות ישנים

בי איכא תרתי לא מתקיים מצות יבום. וא"ת איך לאפשר לומר כן הלא אמרינן בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים אם כן הוי מצות יבום אף בשני בתים שמייבם האחת ו"ל דאמרת הכא בית אחד הוא בונה פירוש מי איכא אלא בית ג' אז הוא בונה אבל אינו בונה כלל בשתי שני בתים: **א)** [ועוד י"ל] כגון שגילו הראשונים ומ"ד נשואין הראשונים מפילין (לעיל יג.) דאסורה לשמעון ומותרת לנו: **אלא** אי אמרת לא איירי בה אייר בה מאי ומודים. ואע"ג דבפרק האשה שנפלו (דף ע"ח) קאמר ומודים אף על גב דלא אייר בה שאני הכא כיון דלא אשמעינן שום חדוש לא הו"ל למתני ומודים הואיל ולא אייר בה אבל התם אשמעינן חדוש: **בית** חולץ הנעל הכתוב קראו ביתו. וא"כ לא סבר כמו הסיא דלעיל (דף מ"ח) דמגיה המשנה דאחות אבל המגרש ושביר גרסינן במתני' וכן ומיתני בכלהו באחות חלוצה ובאחות גרושתו (פסולה) דהכי זו פטורה: הכתוב קראו ביתו. וא"כ לרבי עקיבא אם בא עליה כהן חייב מן התורה וגם נפקא לן מוצאה לרבות חלוצה (לעיל כד.) והא ל) דקאמרינן בגלו הן הלוקין וקתניא גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הייגו כר"ע דלרבנן לא נקי אחלוצה דקרא ב) דהא דכתיב ואשה לא הוי אלא אסמכתא בעלמא אי נמי שביר אחיא אליבא דרבנן ואגב גרושה נקט חלוצה א"נ בחלוצה נפרש לדוקין ר"ל מדרבנן מכת מרדות: הכל מודים במחזיר גרושתו. ל"ע אמאי נקט מחזיר גרושתו טפי מאיזה חייבי לאוין נראה פגום משום דכתיב (דברים כד ד) היא תועבה דמשמע ואין בניה תועבין קמ"ל דהולד פגום ומיהא דהיא תועבה אבל אין נראה

עין משפט נר מצוה

קז א מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה י סמג עשין נ טור ש"ע אה"ע סי' קסא סעיף ב:
קא ב מיי' פ"ד שם הלכה ח סמג עשין נב טוש"ע שם סימן קסו סעיף ח:
קב ג מיי' פי"ד מהלכות אישות הלכה ח סמג עשין מה ולאוין פח טור ש"ע שם סימן עו סעיף ז:
קג ד מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה ט:

שכן היא עצמה מתחללת. ליכא למימר דהיא נמי תתחלל מק"ו דהא אמר בקדושין (דף עז:) דאין חללה אלא מאיסורי כהונה ולעיל בפ"ק (דף טו: ד"ה מה) פירשתי: **היא בשרה.** לכהונה איירי כדמסיק הייינו לתרומה דלכהן אסירא דגרושה היא וא"ת לרבי עקיבא אמאי מיפסלה לתרומה הא לאו זר אלא מעיקרא הוא דלקמן בפרק אלמנה (דף סט. וש"ס) פריך ואימא נבעלה לפסול לה מחזיר גרושתו ומשני זר אלא מעיקרא בעינן וי"ל דסוגיא דהתם אליבא דרבנן אבל ר"ע לא בעי זר אלא מעיקרא כדאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין עה:) השתא ממזר הוי מיפסיל בביאתו מיבעיא וקא תימה לר"י דמאי דריש ר"ע מהיא תועבה הא דריש ואין בניה תועבין דהא ממזר הוי ולא מצי למדרש נמי ואין לרתה תועבה הא שייך בה לרתה דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין אליבא דר"ע א): **הבא** נמי כיון דבא **עליה עשאה זונה.** משמע הכא דזונה פסולה לתרומה דמתחללת כמו אלמנה וכן בפ"ק דסוטה (ג) (דף ו.) אמתני' דוחלו אסורות לאכול בתרומה דקאמר אילימא מקמי דתשתי זונה היא ופשיטא דאסורה בתרומה ב) ותימה לר"י מנא לן דאסורה בתרומה דאשה זונה לא יקחו כתיב אבל לתרומה לא אשכחן ועוד לקמן בפ' אלמנה (דף סח:) דפריך ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות ומה לי קרא דכי תהיה לאיש זר לחייבי כריתות כיון דבחייבי כריתות הוא זונה וזונה אסורה בתרומה והיה נראה לר"י דמכי תהיה לאיש זר הוא דנפקא לן דזונה אסורה בתרומה וכל חייבי כריתות אפילו אותה דע"י קדושין לא הוי זר אלא מעיקרא וכן חייבי לאוין לר"ע ואפי' מחזיר גרושתו לא הוי זר אלא מעיקרא כדאשמע לעיל דמיפסלה לר"ע מתרומה הוי בכולא לאיש זר כדאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עה. וש"ס) השתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מיבעיא ואפילו לרבי יהושע לא הוי ממזר כיון דחמירי (ג) דזרים אלא חייבי והא דבעינן בפרק אלמנה (לקמן דף סט. וש"ס) זר אלא מעיקרא הייינו דוקא בחייבי לאוין ולרבנן ולא ממעטו מכי תהיה דמשמע הנך דאית בהו הויה חייבי כריתות דחמירי אלא דוקא (ג) עובד כוכבים ועבד ולהכי איצטריך קרא דאלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגרושין לאתויי עובד כוכבים ועבד ולרבי עקיבא דמעובד כוכבים ועבד הוי ממזר ונפיק מלאיש זר דרשא אלמנה וגרושה לקמן (דף סט.) לדרשא אחריתי ומכל הנהו דלא תפסו בהו קדושין הויא זונה דכתיב בפרק כל האסורין (תמורה דף כט: וש"ס) מה עריות דלא תפסי בהו קדושין והויא זונה כו' דלשון זונה משמע שא"א להיות בה אלא ביאת זנות לא נאו דמלקות ואין להקשות למה לי דכתב רחמנא זונה לא יקחו כיון דזונה אסורה בתרומה ק"ו דאסורה לכהונה מגרושה דשריא בתרומה ואסורה לכהן דמהאי ק"ו נפקא לן (לקמן דף סח:) דגר עמוני ומואבי פסלי לכהונה אע"ג דאין מזהירין מן הדין קאמר התם דגילוי מילתא בעלמא הוא דאיצטריך לאו דזונה דלקי תרתי ועוד איצטריך לזונה מעובד כוכבים ועבד לרבנן דר"ע דליכא בה ו) לאו בתרומה מלאיש זר אלא מאלמנה וגרושה דמאלמנה וגרושה נפקא לי נמי משום גירות ומשתחררת איצטריך לאו דזונה ואפילו לאביי דאמר בפ' כל האסורין (תמורה כט.) דכהן הבא על הזונה עובדת כוכבים אינו לוקה משום זונה אם נתגיירה מודה דלקי דהוי זרעו מיוחס אחריו ועוד דמטעם שנעשה זונה ואסרה רחמנא משום זונה הוא דהוי חייבי כריתות מינייהו לא הוי בכלל לאיש זר אלא דוקא חייבי כריתות דחמירי וקלת קשה דבפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה: וש"ס) דפריך השתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מיבעיא משמע היכא דהוי ממזר פשיטא דהוי בכלל לאיש זר אפילו לא הוי זונה ומיהו לרבי יהושע דלא הוי ממזר מחייבי כריתות וש"ס זונה גרם לה דהויא בכלל לאיש זר וחזו דוחק דבכל דוכתין דמשמע דש"ס זונה גורם לה ליפסל מתרומה אתי כר' יהושע ולעיל בסוף פ' ד' אחין (דף לה. ד"ה אע"פ) הביא ר"י דכל הנך דע"י קדושין כיון דלא הוי זר אלא מעיקרא לא הוי בכלל לאיש זר וזונה דפסולה לתרומה משום דכללה קרא בהדי חללה להכי פסולה כחללה ולפי זה צריך ליישב הא דפריך בפ' אלמנה (לקמן דף סח:) ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות: **עשאה** זונה. משמע דלר' יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות דבתפיסת קדושין תלוי שם זונות כדמשמע בפרק כל האסורין (שם) וכן בס"פ ר"ג (לקמן נג. וש"ס) איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות משמע דליכא מאן דפליג והא דמשמע בסמוך דממזרות תלוי בתפיסת קדושין וכן לקמן (דף מה:) דקאמר מה אשת אב דלא תפסי קדושין והולד ממזר משמע דכל היכא דלא תפסי קדושין הוי ולד ממזר היינו לשמעון התימני ולר"ע משום דגלי לן קרא שיש ממזר מחייבי כריתות כדלקמן בסוף פירקין (דף מט.) וגלי לן נמי דלא תפסי בהו קדושין כדאמרינן בס"פ האומר (קדושין סח. וש"ס) משום הכי אית לן למימר דהא בהא תליא אבל לר' יהושע אע"ג דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות לא הוי ממזר כדליף ר' יהושע בסוף פירקין דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד ולהכי בסמוך דקאמר הכל מודים שמעון התימני לא קאמר הכל מודים ר' יהושע אע"ג דאמר ר' יהושע אין ממזר מחייבי כריתות ה"מ כו' דלרבי יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות אף על גב דאין הולד ממזר אבל קלת קשה דבפ"ק דתמורה (דף ה: וש"ס) פריך לרבא דאמר כל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והכי אלמנה להכן גדול דרחמנא אמר לא יקח ותנן כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון אלמנה וגרושה: ב) וגם בפרק כשם (סוטה כט.) משמע כן דקאמר תרומה נמי עשה בה ספק זונה כזונה אלמנה דזונה אסורה מלאכול בתרומה וקשה ומנלן דזונה פסולה מלאכול בתרומה אי משום דפסולה לכהונה הלא גרושה פסולה לכהונה ואינה פסולה לתרומה וי"ל דזונה פסולה לתרומה משום דכתיב זונה וחללה תתקם זונה לחללה ותחללה פשיטא לן דפסולה לתרומה וקשה דאמרינן לקמן (סח:) ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות

שהולד פגום. ואם ילדה בת פסולה לכהונה כחללה: **שכן היא עצמה מתחללת.** שאם מת כהן גדול אסורה אפילו לכהן הדיוט שפסלה זה בביאתו ועשאה חללה דכתיב לא יחלל זרעו (ויקרא כא) ולא כתיב ולא יחל ומשמע ב' חילולים אחד לה ואחד לזרעו והכי מפרש בקדושין (דף עז.) אי אם בת כהן היא פסלה מן התרומה דאמר כדאמר בפרק אלמנה (דף סח.) תאמר במכילתין לקמן (דף סח.) תאמר במחזיר גרושתו שאין שמתחללת בביאה זו דאי ליכא לכהן כבר מיפסלה משעת גירושין, ואי בתרומה דבי נשא לא מיפסלה כדאמרינן בפרק אלמנה לכ"ג (לקמן סט.) דאין נפסלת בביאת חייבי לאוין אלא בזר אלא מעיקרא, לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא (לעיל טו:). **היא תועבה.** כלומר בעונש עבירה (קדושין עז.). **ואין בניה תועבין.** דאין כתה חימנו פסולה לכהונה (לעיל יא:).

שהולד פגום לכהונה מאן הכל מודים שמעון התימני דאע"ג דאמר שמעון התימני אין ממזר מחייבי לאוין נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי מק"ו מאלמנה ו) ומה אלמנה לכ"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום איכא למיפרך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת ועוד ג) היא תועבה כתיב ואין בניה תועבין ועוד תניא המחזיר גרושתו והנושא חלוצתו והנושא קרובת חלוצתו ר"ע אומר אין לו בה קדושין ואינה צריכה הימנו גט והיא פסולה וולדה פסול א) וכופין אותו להוציא וחכ"א יש לו בה קדושין וצריכה הימנו גט והיא כשרה וולדה כשר למאן לאו לכהונה לא לקהל אי הכי היא כשרה למאן אילימא לקהל פשיטא משום דזניא אפסלה לקהל אלא לאו לכהונה ומדהיא לכהונה ולדה נמי לכהונה מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא הכי נמי מסתברא דקתני רישא היא פסולה וולדה פסול היא פסולה למאן אילימא לקהל משום דזניא אפסלה ב) ליה לקהל אלא לאו לכהונה וולדה פסול למאן אילימא לכהונה הא לקהל כשר האמר רבי עקיבא הולד ממזר אלא פשיטא לקהל ומדרישא הא כדאיתא והא כדאיתא סיפא נמי הא כדאיתא והא כדאיתא והיא תועבה נמי היא תועבה ואין צרתה תועבה אבל בניה תועבין אלא אלמנה קשיא מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב יוסף אמר ר' שמעון ברבי הכל מודים בבא על חייבי כריתות שהולד פגום מאן הכל מודים רבי יהושע דאע"ג דאמר ר' יהושע אין ממזר מחייבי כריתות ד) נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי מק"ו מאלמנה ומה אלמנה לכ"ג שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום וכ"ת מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת הכא נמי כיון שבעלה עשאה זונה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן הכל מודים בעבד ועובד כוכבים הבא על בת ישראל שהולד ממזר מאן הכל מודים שמעון התימני דאע"ג דאמר ה) שמעון התימני אין ממזר מחייבי לאוין ה"מ מחייבי

מחוולד פגום. שאם מת כהן גדול אסורה אפילו לכהן הדיוט שפסלה זה בביאתו ועשאה חללה דכתיב לא יחלל זרעו (ויקרא כא) ולא כתיב ולא יחל ומשמע ב' חילולים אחד לה ואחד לזרעו והכי מפרש בקדושין (דף עז.) אי אם בת כהן היא פסלה מן התרומה דאמר כדאמר בפרק אלמנה (דף סח.) תאמר במכילתין לקמן (דף סח.) תאמר במחזיר גרושתו שאין שמתחללת בביאה זו דאי ליכא לכהן כבר מיפסלה משעת גירושין, ואי בתרומה דבי נשא לא מיפסלה כדאמרינן בפרק אלמנה לכ"ג (לקמן סט.) דאין נפסלת בביאת חייבי לאוין אלא בזר אלא מעיקרא, לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא (לעיל טו:). **היא תועבה.** כלומר בעונש עבירה (קדושין עז.). **ואין בניה תועבין.** דאין כתה חימנו פסולה לכהונה (לעיל יא:).

עין משפט נר מצוה

קד א מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה יב סמג לאוין סב:

מוסף רש"י

בנה פגום. לכהונה דכתיב לא יחלל זרעו (לעיל טו:). זו שאיסורה שוה בכל. בישראלים בכהנים (שם). **מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת.** שאם מת כהן גדול פסולה זו לכהיטו, או אם היתה בת כהן נפסלת מן התרומה דשויה חללה בביאתו דכתיב לא יחלל זרעו בעמיו, ועמיו הייו אשתו ומשמע דשייכים מתחללים אשה וזרע (לעיל טו: וכעי"ז נדה סט:) תאמר במחזיר גרושתו שאין מתחללת בביאה זו דאי ליכא לכהן כבר מיפסלה משעת גירושין, ואי בתרומה דבי נשא לא מיפסלה כדאמרינן בפרק אלמנה לכ"ג (לקמן סט.) דאין נפסלת בביאת חייבי לאוין אלא בזר אלא מעיקרא, לאפוקי מחזיר גרושתו ויבמה לשוק דלאו זר מעיקרא הוא (לעיל טו:). **היא תועבה.** כלומר בעונש עבירה (קדושין עז.). **ואין בניה תועבין.** דאין כתה חימנו פסולה לכהונה (לעיל יא:).

תוספות ישנים

תועבה: היא פסולה וולדה פסול נראה היא פסולה לתרומה אע"ג דבעינן זר אלא מעיקרא כיון דר' עקיבא אומר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין אמרינן כיון שבעלה עשאה זונה אע"ג דבעינן זר אלא מעיקרא כיון שאין קדושין תופסין ק"כ הוי כמו חייבי כריתות וחייבי כריתות הוי כמו זר אלא מעיקרא אבל י"מ היא פסולה לכהן ולא נהירא דהא מקודש לכן איפסילא ליה משום גרושה וי"ל דר"ל לכהונה וקאי אקרבוני תנופתו וכן פר"מ: **היא** כשרה. פר"ח ז"ל ולא קאי אמחזיר גרושתו דנהי נמי דולדה כשר משום דכתיב היא תועבה ואין בניה תועבין מ"מ איהי איפסלא מתרומה דבי נשא וכירושלמי מפרש כן ולא עת עתה להאריך: **א)** ושמעתי מתרגים כי רבי עקיבא מפיק לקרא דהיא תועבה למימר ואין לה פתוח תועבה ובכא שפיר איצטריך דליכא למימר דלא שייך בה דלרה דהא מקודש שעשתה היתה זאת לרתה כי קדושי הפסולה היו טובים בתחלה וא"ת ולמה לי קרא דכי תהיה אלמנה וגרושה (ויקרא כב יג) דעובד כוכבים ועבד ספלי אשה בביאתן הא ידעת ליה שפיר מלאיש זר אליבא דר"ע דס"ל דאין קדושין תופסין וכיון דאין קדושין תופסין הולד ממזר והשתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מבעיא דהא עובד כוכבים ועבד חייבי לאוין מיהו חד מעיקרא ניהו וי"ל דס"ד הואיל ולא תפסי בה קדושי כלל דלא פסלי אשה בביאתן להכי איצטריך קרא דזונה דכתיב כי תהיה אלמנה וגרושה: **ב)** וגם בפרק כשם (סוטה כט.) משמע

שכן היא עצמה מתחללת. ליכא למימר דהיא נמי תתחלל מק"ו דהא אמר בקדושין (דף עז:) דאין חללה אלא מאיסורי כהונה ולעיל בפ"ק (דף טו: ד"ה מה) פירשתי: **היא בשרה.** לכהונה איירי כדמסיק הייינו לתרומה דלכהן אסירא דגרושה היא וא"ת לרבי עקיבא אמאי מיפסלה לתרומה הא לאו זר אלא מעיקרא הוא דלקמן בפרק אלמנה (דף סט. וש"ס) פריך ואימא נבעלה לפסול לה מחזיר גרושתו ומשני זר אלא מעיקרא בעינן וי"ל דסוגיא דהתם אליבא דרבנן אבל ר"ע לא בעי זר אלא מעיקרא כדאמר בפ' עשרה יוחסין (קדושין עה:) השתא ממזר הוי מיפסיל בביאתו מיבעיא וקא תימה לר"י דמאי דריש ר"ע מהיא תועבה הא דריש ואין בניה תועבין דהא ממזר הוי ולא מצי למדרש נמי ואין לרתה תועבה הא שייך בה לרתה דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין אליבא דר"ע א): **הבא** נמי כיון דבא **עליה עשאה זונה.** משמע הכא דזונה פסולה לתרומה דמתחללת כמו אלמנה וכן בפ"ק דסוטה (ג) (דף ו.) אמתני' דוחלו אסורות לאכול בתרומה דקאמר אילימא מקמי דתשתי זונה היא ופשיטא דאסורה בתרומה ב) ותימה לר"י מנא לן דאסורה בתרומה דאשה זונה לא יקחו כתיב אבל לתרומה לא אשכחן ועוד לקמן בפ' אלמנה (דף סח:) דפריך ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות ומה לי קרא דכי תהיה לאיש זר לחייבי כריתות כיון דבחייבי כריתות הוא זונה וזונה אסורה בתרומה והיה נראה לר"י דמכי תהיה לאיש זר הוא דנפקא לן דזונה אסורה בתרומה וכל חייבי כריתות אפילו אותה דע"י קדושין לא הוי זר אלא מעיקרא וכן חייבי לאוין לר"ע ואפי' מחזיר גרושתו לא הוי זר אלא מעיקרא כדאשמע לעיל דמיפסלה לר"ע מתרומה הוי בכולא לאיש זר כדאמרינן בעשרה יוחסין (קדושין עה. וש"ס) השתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מיבעיא ואפילו לרבי יהושע לא הוי ממזר כיון דחמירי (ג) דזרים אלא חייבי והא דבעינן בפרק אלמנה (לקמן דף סט. וש"ס) זר אלא מעיקרא הייינו דוקא בחייבי לאוין ולרבנן ולא ממעטו מכי תהיה דמשמע הנך דאית בהו הויה חייבי כריתות דחמירי אלא דוקא (ג) עובד כוכבים ועבד ולהכי איצטריך קרא דאלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגרושין לאתויי עובד כוכבים ועבד ולרבי עקיבא דמעובד כוכבים ועבד הוי ממזר ונפיק מלאיש זר דרשא אלמנה וגרושה לקמן (דף סט.) לדרשא אחריתי ומכל הנהו דלא תפסו בהו קדושין הויא זונה דכתיב בפרק כל האסורין (תמורה דף כט: וש"ס) מה עריות דלא תפסי בהו קדושין והויא זונה כו' דלשון זונה משמע שא"א להיות בה אלא ביאת זנות לא נאו דמלקות ואין להקשות למה לי דכתב רחמנא זונה לא יקחו כיון דזונה אסורה בתרומה ק"ו דאסורה לכהונה מגרושה דשריא בתרומה ואסורה לכהן דמהאי ק"ו נפקא לן (לקמן דף סח:) דגר עמוני ומואבי פסלי לכהונה אע"ג דאין מזהירין מן הדין קאמר התם דגילוי מילתא בעלמא הוא דאיצטריך לאו דזונה דלקי תרתי ועוד איצטריך לזונה מעובד כוכבים ועבד לרבנן דר"ע דליכא בה ו) לאו בתרומה מלאיש זר אלא מאלמנה וגרושה דמאלמנה וגרושה נפקא לי נמי משום גירות ומשתחררת איצטריך לאו דזונה ואפילו לאביי דאמר בפ' כל האסורין (תמורה כט.) דכהן הבא על הזונה עובדת כוכבים אינו לוקה משום זונה אם נתגיירה מודה דלקי דהוי זרעו מיוחס אחריו ועוד דמטעם שנעשה זונה ואסרה רחמנא משום זונה הוא דהוי חייבי כריתות מינייהו לא הוי בכלל לאיש זר אלא דוקא חייבי כריתות דחמירי וקלת קשה דבפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עה: וש"ס) דפריך השתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מיבעיא משמע היכא דהוי ממזר פשיטא דהוי בכלל לאיש זר אפילו לא הוי זונה ומיהו לרבי יהושע דלא הוי ממזר מחייבי כריתות וש"ס זונה גרם לה דהויא בכלל לאיש זר וחזו דוחק דבכל דוכתין דמשמע דש"ס זונה גורם לה ליפסל מתרומה אתי כר' יהושע ולעיל בסוף פ' ד' אחין (דף לה. ד"ה אע"פ) הביא ר"י דכל הנך דע"י קדושין כיון דלא הוי זר אלא מעיקרא לא הוי בכלל לאיש זר וזונה דפסולה לתרומה משום דכללה קרא בהדי חללה להכי פסולה כחללה ולפי זה צריך ליישב הא דפריך בפ' אלמנה (לקמן דף סח:) ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות: **עשאה** זונה. משמע דלר' יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות דבתפיסת קדושין תלוי שם זונות כדמשמע בפרק כל האסורין (שם) וכן בס"פ ר"ג (לקמן נג. וש"ס) איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות משמע דליכא מאן דפליג והא דמשמע בסמוך דממזרות תלוי בתפיסת קדושין וכן לקמן (דף מה:) דקאמר מה אשת אב דלא תפסי קדושין והולד ממזר משמע דכל היכא דלא תפסי קדושין הוי ולד ממזר היינו לשמעון התימני ולר"ע משום דגלי לן קרא שיש ממזר מחייבי כריתות כדלקמן בסוף פירקין (דף מט.) וגלי לן נמי דלא תפסי בהו קדושין כדאמרינן בס"פ האומר (קדושין סח. וש"ס) משום הכי אית לן למימר דהא בהא תליא אבל לר' יהושע אע"ג דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות לא הוי ממזר כדליף ר' יהושע בסוף פירקין דאין ממזר אלא מחייבי מיתות ב"ד ולהכי בסמוך דקאמר הכל מודים שמעון התימני לא קאמר הכל מודים ר' יהושע אע"ג דאמר ר' יהושע אין ממזר מחייבי כריתות ה"מ כו' דלרבי יהושע אין קדושין תופסין בחייבי כריתות אף על גב דאין הולד ממזר אבל קלת קשה דבפ"ק דתמורה (דף ה: וש"ס) פריך לרבא דאמר כל היכא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני והכי אלמנה להכן גדול דרחמנא אמר לא יקח ותנן כל מקום שיש קדושין ויש עבירה כגון אלמנה וגרושה: ב) וגם בפרק כשם (סוטה כט.) משמע כן דקאמר תרומה נמי עשה בה ספק זונה כזונה אלמנה דזונה אסורה מלאכול בתרומה וקשה ומנלן דזונה פסולה מלאכול בתרומה אי משום דפסולה לכהונה הלא גרושה פסולה לכהונה ואינה פסולה לתרומה וי"ל דזונה פסולה לתרומה משום דכתיב זונה וחללה תתקם זונה לחללה ותחללה פשיטא לן דפסולה לתרומה וקשה דאמרינן לקמן (סח:) ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות

מסורת הש"ס

ה) געיל ט"ו: לקמן מה. נדה סט:, ו) געיל יא: וש"ע, ג) ל"ל לה. יעב"ץ, ד) [געיל טו:], ה) [הסוטה לקמן מט.], ו) [געיל יב:], ז) הלא יליפינן מלאיש זר אלא מאלמנה וגרושה ל"ש וכו' כל"ל רש"ל.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה הכא וכו' בפ"ק דסוטה. נ"ב דף ו וע"ש בפרש"י דכתיב זונה היא ופשיטא דאסור בתרומה דהא תני ליה האומנת טומאה אני: (ב) בא"ד כיון דממיר בזרים אלא מעיקרא חייבי וכו' ולא ממעטי מכי תהיה לאיש זר בתרומת הקדשים לא תאכל דמשמע הנך דאית בהו: (ג) בא"ד אלא דוקא (עובד כוכבים ועבד) תפ"מ וג"כ ס"ל חייבי לאוין:

תוספות ישנים (המשך)

ומאי קאמר הא מזונה נפקא דכיון דבעלוה חייבי כריתות עשאוה זונה וזונה פסולה לתרומה לכן נראה דלא יבעינן דזונה פסולה לתרומה אלא מדאמרינן לקמן כיון שנבעלה לפסול לה פסלה מקרא דמייתי לקמן כי תהיה והכי פירושא ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות דוקא דלא מצינן למימר הא יבעינן שפיר למ"ד יש ממזר מחייבי כריתות כיון דממזר הוי כ"ש דמפסיל בביאתו ו) הא משום הכי לא שמעינן פיסול דתרומה דלא יבעינן פיסול דתרומה מפיסול ביאה כלל ומשני אמר קרא כי תהיה בהכן דאית בהו הויה דהיינו חייבי לאוין דתפסי בהו קדושי מעתה דשמעינן בחייבי לאוין כ"ש בחייבי כריתות דיש מביאתו ממזר וגם לר' יהושע דאמר אין ממזר מחייבי כריתות מ"מ שמעינן דפסלה לתרומה מכ"ש דחייבי לאוין דפסלי לה לקמן: מאן הכל מודים שמעון התימני. וא"ת אמאי לא קאמר מאן הכל מודים ר' יהושע דאע"ג דאמר ר' יהושע אין ממזר מחייבי כריתות ה"מ דחייבי לאוין דתפסי בהו קדושי ומיהו הא דאמר ר' יהושע אין ממזר מחייבי כריתות דתפסי בהו קדושי דלא עובד כוכבים ועבד לא מ"ל דפשיטא דר' יהושע סבר דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות ואע"ג דסבר דאין ממזר מכם מ"מ לא תפסי בהו קדושי ולא ס"ל הא דגלא בהא וכן משמע בכרם מכילתין ע"ו נשים פוטרות צרותיהן מחליצה ומיבום וקתני חייבי כריתות ואי קדושין תופסין בהן לר' יהושע א"כ נני חליצה ניבום כמו חייבי לאוין לרבנן דאמרי חולצות ולא מתייבמות באיסור קדושה ובאיתי חייבי לאוין ואין סברא לומר דפליג רבי יהושע על מתני' דלעיל דהא אמרינן לעיל דבפלוגתא לא קא מייירי ועוד דאמרינן בפרק תרבץ מיתות (סנהדרין נג.) חייבי כריתות מי איכא דאי מ"ד דתפסי בהו קדושי משמע דליכא מאן דפליג ונמי דמהא דאמרינן בכל דוכתא אין קדושין תופסין בחמותו והיא חייבי כריתות דליכא מאן דפליג ומ"מ דמשמע דר' יהושע לא סבר הא תליא בהא וקשה דאמרינן פ"ק דתמורה (ה:) גבי כל מלאכת אמר רחמנא לא תעביד לא עביד לא מהני ופרקינן מאלמנה לכה"ג ומשני שאני התם דאמר קרא לא יקח [ולא יחלל] חללין הוא עושה ממזרים אינו עושה ולהכי תפסי בהו קדושין משמע דהא תליא בהא ומ"מ דר' יהושע לא סבר הא תליא בהא ומשני דאמר קרא לא יחל ולא יחלל זרעו ומ"מ אמר דאי לא יחל זרעו לא יחלל זרעו (ויקרא כא) ולא כתיב

חייבי לאוין דתפסי בהו קדושין. דנפקא לן בפרק כילד (לעיל דף כג.) מכי תהיין לאיש שתי נשים וגו' [ב]. ועבד ועובד כוכבים לאו בני קדושין ניהו דכתיב (בראשית כב) שבו לכם פה עם החמור [ג] עם הדומה לחמור ועובד כוכבים נמי ליתיה בכלל קדושין דכתיב (דברים ז) בז' אומות לא תתחתן בם לא יהא לך בהן חיתון ובשאר אומות כתיב (שם כא) ואחר כך תבא מכלל דמעיקרא לית בה הויה ומהני קראי נפקא לן בקדושין (דף שם:) דלא תפסי קדושין בעובדת כוכבים ועובד כוכבים נמי מצי למילף מיניהו הלכך אין ביאתו ביאה לשם קדושין ודמיא לחייבי כריתות. ובשאלתות דרב אחאי [ד] מפיק מהא והיא בעולת בעל (בראשית כ) ודרשינן בסנהדרין (דף מז:) בעולת בעל יש להם נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להם וכל שכן דארוסה לית להו וביאה לשם קדושין נמי לית להו לאיתקוש הויות להדדי [ה]: **אין ממזר וכו'.** והא האי תנא כשמעון התימני סבירא ליה וקתני בעובד כוכבים ועבד דאין ממזר: **אף על גב דקאמר רבי.** בפרק ר"ג אין ביאה אחר חליצה דאם אחלץ לזו ובעל את זו אינה צריכה הימנו גט וקאמר אין הדברים הללו אמורים בביאה אחר חליצה לא תפסה אלא לדברי ר"ע כו' אבל לדידיה לא סבירא ליה אפילו הכי בעובד כוכבים ועבד מודים [ו]: **דבי אתא רב דימי כו' משום רבינו.** רבי: **שבוייתא מן ארמון.** לאנטוכי: **אמר רב יוסף רבי היא.** לא תחשוב גברי דהאי משום רבותא דרבים לא תפסיל ליה דהא נמי רבים אכשרי אלא משום דהיא דר' איכא למיפסליה דהלכה כמותו: **והאמר רבי יהושע בן לוי.** לעיל הולד כשר: **זו שאיסורה שוה בכל.** עובד כוכבים אסור בין בכהנת בין בלויה בין בישראלית: **שבנה פגום.** בנה פגום לאו דוקא דהא פשיטא בן [ז] העובדת כוכבים לאו כהן הוא ואי משום דלא יאא כהנת כיון דמותר בישראלית מותר נמי בכהנת אלא קדושה בנשים דאפילו כשרות מותרות לפסולים דקיימא לן (קדושין דף עג.) לא הוזהרו כשרות מלינשא לפסולים אלא משום בתה נקט דאם תלד בת פסולה לכהונה: **פסלה.** אפי' מתרומה דבי נשא וכ"ש מלהנשא לכהן: **שפסלוה.** כהנת מתרומת אביה ולויה וישראלית כגון שנישאו לכהן וילדו לו בנים וכשמתו בעליהן היו אוכלות בתרומה בשביל בניהם ואם בא עליה עובד כוכבים ועבד פסלה מתרומה וכ"ש מכהונה: **מי שיש לו אלמנות וגירושין כה.** כגון א] ישראלית הוא דכי מת וחרע אין לה ושבה אל בית אביה וגו' (ויקרא כב): **יצאו עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין כה.** שאין קדושין תופסין: **א"ל אביי.** לרב יוסף: **מאי חזית דסמכת אדרב דימי.** דאמר משמיה דרבי הולד ממזר סמוך אדרבין דמכשר ליה משמיה דרבי: **דהוה דאתא.** בן עובד כוכבים מישראלית: **אמרי אינשי גמלא במדי אקבא רקדא.** גמל גדול מרקד בתוך קב קטן בד' רגליו במלכות מדי. וגוזמא: **הא קבא והא גמלא והא מדי.** יבא וירקד לפנינו כלומר אתה שהתרת דבר חידוש האמת דבריך ותן לו בתך: **לא הוה אזיל מקמיה.** אותו בן העובד כוכבים דקא א"ל הב לי בתך: **זיל איטמר.** לך במקום שלא יכירוך ושא בת ישראל שאינו יכירוך לא יתנוה לך. אלמא לא ממזר הוא מדאכשר ליה בת ישראל שהרי ממזר מוזהר על הכשרה: **בת מינך.** בת ישראל מן העובד כוכבים הכשרה כמותך אבל ממזרת ושפחה לא תשא. אלמא כשר הוא: **גני.** לא לגלות במקום שלא יכירוך ויתנו לך בת ישראל כשרה: **בני בי מיכסי.** מקום: **מרא דשמעתא.** דאמר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל בנו כשר:

מן

מחייבי לאוין דתפסי בהו קדושין אבל הבא עובד כוכבים ועבד [א]כיון דלא תפסי בהו קדושין כחייבי כריתות דמי מיתיבי [ב]עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר רבי שמעון בן יהודה אומר אין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת אלא אמר רב יוסף מאן הכל מודים רבי אף על גב דרבי אומר [ג]אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה חלוצה כערוה וליה לא סבירא ליה בעובד כוכבים ועבד מודה [ד]דבי אתא רב דימי אמר רב יצחק בר אבודימי משום רבינו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר רבי אחא שר הבירה ור' תנחום בריה דרבי חייא איש כפר עכו פרוק הנהו שבוייתא דאתו מארמון לטבריא הוה חדא דאעברא מעובד כוכבים ואתו לקמיה דר' אמי אמר להו ר' יוחנן ור' אלעזר ור' חנינא דאמרי עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר אמר רב יוסף [ה]רבותא למחשב גברי הא רב ושמואל בבבל ורבי יהושע בן לוי ובר קפרא בארץ ישראל ואמרי לה חלופי בר קפרא ועיילי זקני דרום דאמרי [ו]עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא אמר רב יוסף רבי היא [ז]דבי אתא רב דימי אמר רבי יצחק בר אבודימי משום רבינו אמרו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר רבי יהושע בן לוי אומר הולד מקולקל למאן איליבא לקהל הא אמר רבי יהושע הולד כשר אלא לכהונה דכולהו אמוראי דמכשרי מודו שהולד [ח]פגום לכהונה [ט]מק"ו מאלמנה מה אלמנה לכהן גדול שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת [י]הכא נמי כיון שנבעלה פסלה [יא]דאמר רבי יוחנן משום רבי (יא) שמעון [יב]מנין לעובד כוכבים ועבד הבא על הכהנת ועל הלויה ועל הישראלית שפסלוה שנאמר [יג]ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו עובד כוכבים ועבד שאין להם אלמנות וגירושין בה אמר ליה אביי מאי חזית דסמכת אדרב דימי סמוך אדרבין דכי אתא רבין אמר רבי נתן ורבי יהודה הנשיא מורים בה להיתירא ומאן [יב]רבי יהודה הנשיא רבי ואף רב מורה בה היתירא דההוא דאתא לקמיה דרב אמר ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל מהו אמר לו הולד כשר אמר ליה הב לי ברתך לא יהיבנא לך אמר שימי בר חייא לרב אמרי אינשי גמלא במדי אקבא רקדא הא קבא והא גמלא והא מדי ולא רקדא א"ל אי [יג] ניהוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתי א"ל אי הוה כיהושע בן נון אי מר לא יהיב ליה אחריני יהבי ליה האי אי מר לא יהיב ליה אחריני לא יהבי ליה לא הוה קאזיל מקמיה יהיב ביה עיניה ושכיב ואף רב מתנה מורה בה להיתירא ואף רב יהודה מורה בה להיתירא דכי אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב בת מינך וכי אתא לקמיה דרבא א"ל [יד]או גלי או נסיב בת מינך שלחו ליה בני בי מיכסי לרבה מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל מהו א"ל השתא עבד כולו אמרי' כשר חציו מיבעיא אמר רב יוסף מרא דשמעתא

מנו

ומשני שאני התם דאמר רחמנא לא יחלל חילולים הוא עושה ואין עושה ממזרים פי' וכיון דלא הוי ממזר תפסי בה קדושין א"כ לרבי יהושע לא תפסי קדושין באלמנה אליבא דרבא דלרבי יהושע ליבא דאוקומתי מידי דתפסי בה קדושין מדלא הוי ממזרת ואם תאמר בקדושין בהאומר (דף סח: ושם) אמאי דוחק למלוה שאר עריות דלא תפסי בהו קדושין מגלן כיון דכבר אשכחן דלא תפסי בנאשת אב קדושין דמהשתא תיפוק לן כל עריות דהוי מייהו ממזר (יא) וי"ל דממזרים גופייהו לא שמעינן בכל חייבי כריתות כל כמה דלא מייתי היקישא דרבי יוסה דמלא יקח ולא יגלה דמייתי בסוף פירקין (לקמן דף מט.) דכתיבי בנאשת אב ובשומרת יבם של אביו לא שמעינן ממזרות בשאר עריות כגון אשת איש שיש לה היתר בחיי אוסרה ואחות אשה וכל דכוותייהו אבל בסוף דמייתי היקישא איכא למילף בעלמא כדפרש': **יצאו** עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין בה. וא"ת והא רבי יוחנן אית ליה לעיל דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר אם כן למה לי קרא דהשתא ממזר הוי מפסיל בביאתו מיבעיא וי"ל הא דידיה והא דרביה ועוד דאמוראי מינהו ואליבא דרבי יוחנן כדאמרינן ספ"ק (לעיל מז:) ושם פירשתי אמאי הוי ממזר מעובד כוכבים כיון דביאת היתר היא מדאורייתא [ט]: **זיל איטמר.** ויאיתוך מיוחסת וא"ת והא בעי רמיה כדאמר בפ"ב בכתובות (דף כד: ושם) דמעלין מתרומה ליוחסין ויש לומר דהתם להשיא בתו לכהן העובד על גבי המזבח כמו שמוכיח שם רבינו תם א"נ התם כר"מ אבל חכמים אומרי' כל משפחות בחזקת כשרות הם עומדות בפרק עשרה יוחסין (קדושין דף עב:):

מנו

מה אלמנה לכהן גדול שאין איסורה שוה בכל בנה פגום זו שאיסורה שוה בכל אינו דין שבנה פגום מה לאלמנה לכהן גדול שכן היא עצמה מתחללת [יא]הכא נמי כיון שנבעלה פסלה [יב]דאמר רבי יוחנן משום רבי (יא) שמעון [יג]מנין לעובד כוכבים ועבד הבא על הכהנת ועל הלויה ועל הישראלית שפסלוה שנאמר [יד]ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו עובד כוכבים ועבד שאין להם אלמנות וגירושין בה אמר ליה אביי מאי חזית דסמכת אדרב דימי סמוך אדרבין דכי אתא רבין אמר רבי נתן ורבי יהודה הנשיא מורים בה להיתירא ומאן [יב]רבי יהודה הנשיא רבי ואף רב מורה בה היתירא דההוא דאתא לקמיה דרב אמר ליה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל מהו אמר לו הולד כשר אמר ליה הב לי ברתך לא יהיבנא לך אמר שימי בר חייא לרב אמרי אינשי גמלא במדי אקבא רקדא הא קבא והא גמלא והא מדי ולא רקדא א"ל אי [יג] ניהוי כיהושע בן נון לא יהיבנא ליה ברתי א"ל אי הוה כיהושע בן נון אי מר לא יהיב ליה אחריני יהבי ליה האי אי מר לא יהיב ליה אחריני לא יהבי ליה לא הוה קאזיל מקמיה יהיב ביה עיניה ושכיב ואף רב מתנה מורה בה להיתירא ואף רב יהודה מורה בה להיתירא דכי אתא לקמיה דרב יהודה א"ל זיל איטמר או נסיב בת מינך וכי אתא לקמיה דרבא א"ל [יד]או גלי או נסיב בת מינך שלחו ליה בני בי מיכסי לרבה מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל מהו א"ל השתא עבד כולו אמרי' כשר חציו מיבעיא אמר רב יוסף מרא דשמעתא

מנו

א) [לעיל מח:] לקמן מט. קדושין ע.], ב) לקמן נב:, ג) [לקמן ע.], ד) [נ"ש לו:], ה) [לעיל כב. קדושין עח:], ו) [לקמן ע. ע"ש], ז) [לעיל טו: מד: נדה סט:], ח) לקמן סח: סוטה כו: קדושין עב:, ט) [שם לא: קדושין סג.], י) [ער' תוס' לקמן מז. ד"ה במוחזק ותוס' פסחים ג: ד"ה ואגמ], כ) [דברים כא], ל) [לקמן סב.], מ) [פ' ויצא סימן כה], נ) [עי' היטב לקמן סח: ברש"י ד"ה עבדו], ס) [מודה רש"ש], ע) ל"ל כן הכותי. רש"ש, פ) [וע' תוס' ע"ז עט. ד"ה עובד כוכבים],

תורה אור השלם

1. ובת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעֻרֹתֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג

גליון הש"ם

גמ' ח"נ כיון שנבעלה פסלה. עיין לקמן עז ע"ח תד"ה רבי יוחנן אמר כשרה: **שם** דאמר רבי יוחנן משום ר"ש מנין לעובד כוכבים וכו'. לקמן סח ע"ב ובסוטה דף כו ע"ב ובקדושין דף עה ע"ב אית"א משום רבי ישמעאל:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' דאמר ר' יוחנן משום ר' שמעון. ר"ב עיין בדף סח ע"ב דמשמע מדברי התוספות דגרסי' רבי ישמעאל ע"ש ד"ה כמאן כר"ע: (**ב**) שם ולא רקדא א"ל אי הוי ניהוא: (**ג**) תוס' ד"ה עשאה וכו' דהוי מייתיו ממזר לא תפסי בהו קדושין וי"ל דממזרים:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה מי שיש לו כו' כגון ישראלית הוא כו' מלא ישראלית נמתק וכ"כ ישראל:

מוסף רש"י

עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר. דכתר אימיר שיגין ליה (בכורות מז.). מי שיש לו אלמנות וגירושין בה. הוא דכי אין לה זרע ממנו ושבה אל בית אביה תאכל, דלא פסלה אביה תאכל, יצאו עובד כוכבים ועבד שאין להם אלמנות וגירושין בה. אלא תפסו לו בה קדושין וכשמת אין שם אלמנות עליה (סוטה כו: וכביי"ז לקמן סח: וקדושין עה:).

תוספות ישנים

דקאמר אבל עובד כוכבים ועבד דלא תפסי בהו קדושי הולד ממזר וא"ל דלר"ש התימני וגם לר' עקיבא הא תליא בהא אבל לרבי יהושע לא אמרינן הא תליא בהא וכן מפורש בקדושין (דף מז: וע"ש תוד"ה מה"מ): מיתיבי עובד כוכבים ועבד וכו' ר' [שמעון בן] יהודה אומר אין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש (מיתה) [כרת] (**ב**) וכמו הא קאמר ר' שמעון התימני דאין ממזר אלא מחייבי כריתות וכו' וכמו דהך ד"ס"ל דאין ממזר אלא מחייבי כריתות סבר דעובד כוכבים ועבד הבא וכו' הולד כשר דהכי משמע דפליג אח"ק דלעיל מייתי כמו כן יש לנו לומר לרבי שמעון התימני: דיל גלי או נסיב בת מינך. וא"ת מיעל לו זה הא אמרינן (כתובות כד.) כשאומר אני כהן אינו נאמן להשיאו אשה וע"ק התם אמאי אינו נאמן להשיאו אשה הא אמרינן (קדושין עב:) כל המשפחות בחזקת כשרות הן עומדות וי"ל התם מיירי להשיאו אשה מיוחסת מד' אמהות (עי' קידושין עו.) וחה אינו כן דזה לא מצי לאיתויי בנו כהן דמחייבין ליה משום חללות ובתו פסולה מספק היא דשמא חלל הוא וכת חלל פסולה לכהונה. ע"מ התם מיירי בדנפק עליה קלא דבן גרושה ולהכי אמרי' דאינו נאמן להשיאו אשה ולהכי קאמר זיל איטמר דלא ליפוק עליה קלא ודוחק ח"ל מורי דלעולם ממא דהא דקאמר אינו נאמן להשיאו אשה כ"ל אף ישראלית אף להנשא בתו לישראל ומיירי בדנפק עליה קלא דממזרות א"נ נוכל לומר דקאמר אבל עובד כוכבים הבא על בת ישראל מרציאין אותה מידו אבל בנו ינשא לכהונה לכתחלה שלא הוזהרו כשרות לינשא לפסולין לכהונה וחציו עבד וחציו בן חורין שבא על בת ישראל הולד פגום לכהונה שהיא עצמה מתחללת ואע"פ שיש אלמנות וגירושין בה מצד החירות אין לה אלמנות וגירושין מצד

קה א מיי' פ"ד מהלכות אישות הל' טו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ח:

קו ב טוש"ע אה"ע סי' ד סעי' ה וסעיף יט:

קז ג מיי' פי"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה ב טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ח:

ג) נראה דל"ל וכמו האי דקאמר שמעון התימני דאין ממזר אלא ממי שחייבין עליו כרת בידי שמים וכו'.

תוס' חד מקמאי

ואם נשא כהן בת עבד ועובד כוכבים הבא על בת ישראל הולד פגום לכהונה שהיא עצמה מתחללת ואע"פ שיש אלמנות וגירושין בה מצד החירות אין לה אלמנות וגירושין מצד

משום דאתי צד עבדות ומשתמש באשת איש. והא דמשמע בפ"ק דקדושין (דף ז. ושם) דהתקדשי לחליי לא אמר כלום מי לאו משום דאי (ג) בעינן למינסב אחריתי נסיבנא קאמר היינו משום דשייר בקניינו כדאמר בהשולח (גיטין דף מג. ושם) והכא לא שייר: **מה אשת אב בו'.** וא"ת מה לאשת אב שכן כרת ומיתה ויש לומר דממזרות תלוי בתפיסת קדושין כדפרישית לעיל: **רבא** אכשריה לרב מרי בר רחל. רבא גרסי' ולא רב דרב מרי בריה דאיסור גיורא הוה שהיה בימי רבא כדמוכח בפ' מי שמת (ג) (נ"ב קמט. ושם)[ד]: **פורסי** דבבל. ממונה כדאמר בפ"ק דיומא (דף ט.) מאי פרהדרין פורסי: **כיון** דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה. מכאן קשה לפי' הקונטרס דפירש בגלו נאמרין (סוטה דף מא. ושם) גבי אגריפס המלך שאמרו לו אחינו אתה וקאמר בגמרא דבאותה שעה נתחייבו שונאיהם של ישראל כליה שהניפו לאגריפס ופי' בקונטרס שקראוהו אחינו לפי שהיתה אמו מישראל ולפירושו אמאי נענשו הא אמרינן הכא כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה ואע"ג דתניא בתוספתא (דסנהדרין פ"ד) דאין מעמידין מלך אלא מן המסייאים להכותה מ"מ תימה הוא לומר דמשום איסורא דרבנן נתחייבו כליה ואומר רבינו שמואל דהורדוס לא נשא את ישראל שעשה תשובה כדאמרינן בפ"ק דב"ב (דף ד.) ולכך נענשו ואע"פ שהיה עבד קראוהו אחינו לפי שהיה אחיהם במצות ואתי שפיר הא דאמר שמואל בפ' עשרה יוחסין (קדושין ע:) כל דאמר מבית משמואל קאתינא עבדא הוא ושמואל גופיה אית ליה (לעיל עמוד א) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר אלא דאיי לא נשא ישראלית וא"ת מ"מ אמאי עבדא הוא והא מסתמא כשמלך הורדוס נתייאשו בעליו ושמואל אית ליה (לקמן דף מח.) המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור וי"ל דשמא היו מצפים שתהא גאותו מושפלת וא"ת דהכא משמע דגר שאין אמו מישראל אין כשר לדון וכפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו: ושם) תנן הכל כשרים לדון ופריך תניא ומשני חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר משמע דגר אע"פ שאין אמו מישראל אלא שנתגייר בעצמו דכשר לדון דקרינן ליה בא מטיפה פסולה דקאמר התם אבל גר מטיפה פסולה לא וי"ל דהתם מיירי לדון גר חברו כדאמר בפ' מצות חליצה (לקמן דף קב. ושם) גר דן את חברו דבר תורה ואם היתה אמו מישראל דן אפילו ישראל וא"ת בפ' עשרה יוחסין (קדושין עו:) אמרינן מי שהוחזקו אבותיו משוטרי הרבים למימרא דלא מוקמינן פסולים ורמינהו הכל כשרים לדון כו' ואמר רב יהודה לאתויי ממזר ומאי קושיא דהתם היינו לדון את חברו וי"ל דממזר כיון דאביו ואמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה תדע דהא דרשינן עליך הוא דבעינן מקרב אחיך וחברו ממזר מיקרי שפיר עליך שבא מזרע ישראל ואי מיפסל ממזר לדון את ישראל מיפסל נמי לחברו ובפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו:) דקעביד קריכותא בין גר לממזר אע"פ שגר וממזר חלוקין דגר אינו דן אלא חברו מ"מ נקט קריכותא לפי שהמשנה שנויה התם ואין חילוק זה מפורש בהא): **אטבלה** לההיא עובדת כוכבים לשום אנתתא. שהיה רוצה לייחדה לו והיה מטבילה כדרך כל בנות ישראל שטובלות משנתבעות לינשא וטועה היה דבעבד לא גזרו נשג"ז כדאמרינן בגדה א] (דף כ): **מי לא** טבלה לנדותה. תימה דאמר לקמן (דף מו:) דגר צריך שלשה דמשפט כתיב ביה ואפילו למאן דאמר ברים סנהדרין (דף ג.) דבר תורה חד נמי כשר מכל מקום אין דרך נשים להביא אים עמהן בשעת טבילה ואשה אינה רואיה לדון כדתנן (נדה דף מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד והכדיא איתא בירושלמי דיומא מעתה שאין אשה מעידה אינה דנה ודבורה לא היתה דנה אלא מלמדת להן שידונו אי נמי על פי הדיבור שאני וי"ל האי דבעינן שלשה היינו לקבלת המצות אבל לא לטבילה ב) אף על גב דאמרינן לקמן (דף מז:) דשני ת"ח עומדים מבחוץ היינו לכתחלה דעדיף טפי ג) ויש מפרשים דכיון דידוע לכל שטבלה כאילו עומדים שם דמי ומיהו קשיא דטבילת נדה בלילה ולקמן (דף מו:) אמר אין מטבילין גר בלילה אבל אי לאו כתיב משפט אלא אקבלת מצוה אתי שפיר והא דאין מטבילין היינו לכתחלה מדרבנן: הקדש

בינו לבין עצמו שלא הודיעוהו מקצת מצות קלות וחמורות עובד כוכבים גמור הוא אפילו נמול ולפיכך אמר גר שנתגייר בינו לבין עצמו אינו גר ומעשה באחד שבא לפני רבי יהודה וכו' ומסקנא לדבריך עובד כוכבים אתה והרב אלפס כתב דהא דרבי אסי ודריב"ל בדיעבד דלא פסלין ליה לבריה הואיל וטבל לקריו והא דר' יוחנן לכתחלה דלא נהיגנא ביה מנהג גר ולא מנסבין ליה בת ישראל עד דטבל בפני ג' ת"ח והראב"ד כתב והוא דחזו ליה בי תרי דטבל לקריו אבל לא חזו ליה בי תרי לאו כלום הוא ע"כ ואני אומר דוקא בדאיתחזק בעובד כוכבים אבל לא איתחזק בעובד כוכבים אם אמר טבל לקריו נאמן במגו:

מנו רב יהודה והא אמר רב יהודה [א]מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על בת ישראל אותו ולד אין לו תקנה כי איתמר דרב יהודה כגון דקדיש בת ישראל דנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש והאמרי נהרדעי משמיה דרבי יעקב לדברי הפוסל פוסל אפילו בפנויה לדברי המכשיר מכשיר אפי' באשת איש ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב מאן דפסיל סבר מה אשת אב דלא תפסי בה קדושין [הולד ממזר] אף כל דלא תפסי בה קדושין הולד ממזר ומאן דמכשר סבר מה אשת אב דלדידיה לא תפסי בה קדושין לאחריני תפסי בה קדושין לאפוקי עובד כוכבים ועבד דלא תפסי בהו קדושין כלל אלא כי איתמר דרב יהודה [ב]כגון שבא על אשת איש ונמצא צד חירות שבו משתמש באשת איש אמר רבינא אמר לי רב גזא איקלע ר' יוסי בר אבין לאתרין והוה עובדא בפנויה ואכשר באשת איש ופסיל א"ר ששת לדידי אמר לי רב גזא לא ר' יוסי בר אבין הוה אלא רבי יוסי ברבי זבידא הוה ואכשר בין בפנויה בין באשת איש א"ל רב אחא בריה [ג]דרבה לרבינא איקלע אמימר לאתרין ואכשר בין בפנויה בין באשת איש [ד]והלכתא עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר בין בפנויה בין באשת איש [ה]רבא אכשריה לרב מרי בר רחל ומנייה בפורסי דבבל ואע"ג [ו]דאמר מר [ז]שום תשים עליך מלך (ח) [ט]כל משימות שאתה משים אל יהו אלא מקרב אחיך האי כיון דאמו מישראל מקרב אחיך קרינן ביה עבדיה דרבי חייא בר אמי אטבלה לההיא עובדת כוכבים לשם אנתתא אמר רב יוסף יכילנא לאכשורי בה ובברתה בה כדרב אסי דאמר רב אסי [י]מי לא טבלה לנדותה בברתה עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ההוא דהוו קרו ליה בר ארמייתא אמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה ההוא דהוו קרו ליה בר ארמאה אמר ריב"ל [יא]מי לא טבל לקריו אמר רב חמא בר גוריא אמר רב [יב]החולקה עבד מן העובד כוכבים וקדם וטבל לשם בן חורין קנה עצמו בן חורין מאי טעמא עובד

יכילנא לאכשורי בה ע"י טבילות אחרות שטבלה אח"כ לנדותה. כך שמעתי וקשיא לי חדא דקבעינן הלכתא התם הלכה כולן גריס ואפי' למשנה ראשונה נמי מי קמייתא לא סלקא לה בתרא נמי לא סלקא לה דלאו לשם שמים נתגיירה ולשון ראשון עיקר ונראה בעיני: **בר ארמייתא.** שלא טבלה אמו כשנתגיירה: **מי לא טבלה לנדותה.** ואותה טבילה עולה לה לטבילת גירות דדת יהודית היא וכן מי לא טבל לקריו: עובד

ממנו לדון את ישראל מיפסל נמי לחברו ובפרק אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לו:) דקעביד קריכותא בין גר לממזר אע"פ שגר וממזר חלוקין דגר אינו דן אלא חברו מ"מ נקט קריכותא לפי שהמשנה שנויה התם ואין חילוק זה מפורש בהא): **אטבלה** לההיא עובדת כוכבים לשום אנתתא. שהיה רוצה לייחדה לו והיה מטבילה כדרך כל בנות ישראל שטובלות משנתבעות לינשא וטועה היה דבעבד לא גזרו נשג"ז כדאמרינן בגדה א] (דף כ): **מי לא טבלה לנדותה.** תימה דאמר לקמן (דף מו:) דגר צריך שלשה דמשפט כתיב ביה ואפילו למאן דאמר ברים סנהדרין (דף ג.) דבר תורה חד נמי כשר מכל מקום אין דרך נשים להביא אים עמהן בשעת טבילה ואשה אינה רואיה לדון כדתנן (נדה דף מט:) כל הכשר לדון כשר להעיד והכדיא איתא בירושלמי דיומא מעתה שאין אשה מעידה אינה דנה ודבורה לא היתה דנה אלא מלמדת להן שידונו אי נמי על פי הדיבור שאני וי"ל האי דבעינן שלשה היינו לקבלת המצות אבל לא לטבילה ב) אף על גב דאמרינן לקמן (דף מז:) דשני ת"ח עומדים מבחוץ היינו לכתחלה דעדיף טפי ג) ויש מפרשים דכיון דידוע לכל שטבלה כאילו עומדים שם דמי ומיהו קשיא דטבילת נדה בלילה ולקמן (דף מו:) אמר אין מטבילין גר בלילה אבל אי לאו כתיב משפט אלא אקבלת מצוה אתי שפיר והא דאין מטבילין היינו לכתחלה מדרבנן: הקדש

חפץ בה והיא חפצה בו והכשיר בה ובברתה משום טבילות שעשתה אחרי כן לנדותה דמשום הטבילה שעשתה לשם אישות לא מהניא דמשמע לעיל (כד:) ולא נהירא דהא מסקינן (שם) הלכה כולן גריס וא"כ הטבילה לשם אישות מהניא ואם לא מהניא משום דלא נתכוונה לשם יהדות כלל א"כ מה אהני הטבילות של נדות שטבלה אחרי כן אחרי שלא נתכוונה לשם יהדות [ולכן נראה עיקר] כפי' קמא: ב) וצ"ל דהכי מיירי כשקבלה כבר המצות והודיעוה מצות קלות וחמורות דאלי"ה לא סגי בטבילה נדותן:

עין משפט נר מצוה

קח א ב מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קיח טור ש"ע אה"ע סי' ד סעי' יח:

קט ג מיי' שם ה"ג טוש"ע שם סעיף ה וסעיף יט:

קי ד מיי' פ"א מהלכות מלכים הלכה ד:

קיא ה ו מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קנז קיח טוש"ע י"ד סימן רסח סעיף ג:

קיב ז מיי' שם ה"א ופ"א מהל' עבדים ה"ט סמג שם טוש"ע שם סי' רסז סעיף ט:

תורה אור השלם

1. שׂוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא: דברים יז טו

תוספות ישנים

דפליגא: מקרב אחיך קרינא ביה. קשה לפ"ה דפי' לקמן (ק"ב.) עלה דגר דן את חברו דבר תורה דר"ל דוקא דיני נפשות אבל דיני ממונות דן אפילו ישראל וקשה דהכא משמע דדוקא אמו מישראל מצי לדון אבל אי לאו הכי לא דן ודיני ממונות איירינן הכא דדיני נפשות ליכא בזמן הזה וי"ל דלא בדיני ממונות דן חברו דוקא:

א) וקשה לקמן פ' מצות חליצה (קא:) רב יהודה דאמרינן לר' שמואל בר יהודה והוא היה גר [לאיתויי דיין] בחליצה והכי תניתה בב"ד של ישראל ולא בב"ד של גרים ולפר"ח דפי' דלא בדיני ממונות לא מצי דיין אפילו ישראל אין היה טועה ר' יהודה להוליכו שם להכשירו לחליצה מי גרע מדיני ממונות ובשלמא לפ"ה ניחא דעלה על דעתו להכשירו לחליצה כמו בשאר דיני ממונות דדיין אפי' לישראל ולהכי קאמר תלמודא מניתה דגלי קרא דיפסול בחליצה אבל לפר"ח קשה ונראה לומר דגר פסול לדון ישראל בדיני ממונות בדבר שצריך כפיה וא"כ ניחא דהכא מיירי במילי דכפיה וכן משמע [דמייתי] בפורסי דבבל דמשמע לכפות העולם והכא בענין דוקא משום דאמו מישראל אבל בלא כפיה מצי למידן ישראל ומש"ה ניחא ההיא דלקמן דפ"ד בעשות מצות חליצה כמו מלמה דלית ביה כפיה ולהכי ס"ד להכשירו עד דמיימי קרא דפסול גם בחליצה ובסנהדרין פי' לפי' ר"ת (סנהדרין לו: תוד"ה לאתויי) מאי הא דגביה כל הכשר לדון כשר להעיד ש"מ כשר לדון ואמר ר' יוחנן לאתויי קומץ בא' מעיניו (סנהדרין לד:) ואמאי לא קאמר לאתויי גר כיון דלא מצי לדון ישראל וי"ל דלא פסיקא ליה משום דמכירו מיהא מצי דיין: לשם אנתתא פ"ה לנדות ולא לשם יהדות ומהניא דכדאמרינן לקמן מי לא טבלה לנדותה ולכן לא להכשיר בה ובברתה וי"מ לשם אנתתא לשם אישות ולא לשם יהדות רק כי היה

מסורת הש"ס

ה) דרבא. יעב"ץ, ב) [שבת קנד. ע"ש], ג) קדושין עו:, ד) [וע"ע שבת קנד. ובתוס' שם ובתוס' ב"מ עג: ד"ה רב מרי], ה) [וע"ע תוס' קדושין סב: ד"ה גר],

הגהות הב"ח

(א) גמ' תשים עליך מלך מקרב אחיך כל משימות: (ב) תוס' ד"ה משום וכו' דאי בעינא: (ג) ד"ה רבא וכו' בפרק מי שמת. נ"ב ע"ש בתוספ' קמט ע"א ובפ' א"ע עג רע"ב במה שפי' רש"י ועיין עוד בתוס' פרק מי שהמתין קנד ע"א:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תוס' ד"ה אטבלה כו'. כדאמרינן בנדה דף מז ע"א ע"ש תוס' ד"ה מסר וכו' כל"ל:

מוסף רש"י

בפורסי. בלע"ז מנסטר"ל, שוטרים (שבת קנד.).

תוס' חד מקמאי

עבדות: עבדיה דר' חייא בר אמי אטבלה לההיא עובדת כוכבים לשום אנתתא אמר רב יוסף יכילנא לאכשורי בה ובברתה בה כדרב אסי דאמר רב [אסי] מי לא טבלה לנדותה פירוש עבדיה דר' חייא גיירה לההיא עובדת כוכבים וקבלה עליה מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ובשעת גיירותה לא טבלה לשם גירות אלא שטבלה לאחר ימי נדותה לטהרה לבעלה משום הכי אמר רב אסי מי לא טבלה לנדותה דכיון שטבלה לנדותה או האיש שטבל לקריו ש"מ בקבלת המצות שקבלו עליהם הם עומדים. וכן ההוא דהוו קרו ליה בר ארמאה ואריב"ל מי לא טבל לקריו הכי הוא מעשה שנתגייר ומל וקבל מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות ולא טבל בשעת גירותו עד לאחר מכאן שטבל לקריו ולפיכך אמרינן כיון דנתגייר וקבל עליו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות אף על פי שבשעת הקבלה לא נודמן להיות שם שלשה ואחר כך טבל לקריו עלתה לו טבילה והא דאמרינן גר צריך שלשה הני מילי לכתחלה כל שיודיעוהו מקצת מצות קלות ומקצת מהחמורות בשעת מילה ובשעת טבילה והכי תניא (לקמן מז:) נתרפא מטבילין אותו מיד ושני תלמידי חכמים עומדים על גביו ומודיעין וכו' ופרכינן עלה והא אנן תנן שלשה הא אמר ליה ר"י לתנא תני ג' אבל דיעבד כגון שהודיעוהו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות אע"פ שלא נודמן לו לטבול בשעה שהודיעוהו ואח"כ טבל לקריו או אשה לנדותה גרים גמורים הם ומותרים לבוא בקהל ישראל לכתחלה אבל כשנתגייר

עובד כוכבים גופא לא קני. עובד כוכבים לא קנאו לגופו של זה מתחלה כדאמר לקמן ולא הס קונים זה את זה: **הקדש חמץ ושחרור.** עשה שורו אפותיקי והקדישו למזבח דהויא קדושת הגוף פקע שיעבודא דקמא אבל קדושת בדק הבית לא מפקעא כדתנן בערכין (דף כג.) מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים כולן. או אם עשה ממנו אפותיקי לעובד כוכבים והרי הוא מונח בידו של ישראל ובאו שם שעות של ערב הפסח פקע שיעבוד העובד כוכבים הואיל ולא הוי ממש בידיה וחייב זה לבערו: **ושחרור.** עשה עבדו אפותיקי לחבירו ושחררו משוחרר ופקע ממונו של מלוה: **בגלוריא כו' לפניה אין.** לפי שהן גרים והיא עובדת כוכבים והעובד כוכבים ישראל לא קני לגופיה: **לאחריה לא.** אלמא גבי ישראל לא אמרינן קנה עבד עצמו בן חורין: **בין בפסח.** שלא פירש הרי אנו טוענין לשם בני חורין: **במפורש.** כדרך חמת בר גוריא דקתני וקדש וטבל לשם בן חורין: **אבל עובד כוכבים גופיה.** עובד כוכבים שמכר עצמו לישראל קנהו ישראל לגופיה ואם קדש וטבל לשם בן חורין לא קנה עצמו בן חורין: **אלא עובד כוכבים מי לא קני ליה לישראל.** למעשה ידיו והכתיב או לעקר משפחת גר ואמר מר משפחת גר זה העובד כוכבים: **לימא בכספא ובטבילה.** לשום עבדות הוא דקאמר רחמנא ליקני אבל אם אם קדש וטבל לשם בן חורין ה"ג דבן חורין הוא: **נתקפו במים.** כשמטבילו לשם יהדות לעבדות צריך שיתקפנו לתת עליו עול מלאכה במים כדי שתהא נראית כטבילת עבדות שאפילו יאמר הוא לשם בן חורין לא קנה עצמו בן חורין ולא יהא ממשות בדבריו: **בעי לאטבולי.** לשם יהדות לעבד: **מייייהו קא בעינא ליה.** אם יקדיש ויאמר לשם בן חורין: **ארוסה.** קציסטר"י: **ומצמלו.** לתקוהו לקשור בגוארו משום לתוקפו במים: **ארפו ליה ומצמלו ליה.** שהיה לו עגיבה וכשרוצים מושכין ראש החבל והוא דוחק מאליו וכשאין מושכין רפוי והמים נכנסים על בשרו: **זוזנא דעינא.** כלי מלא טיט: **דיכאי זוזי לגיגאי לגרגייהו.** כשאין נותנין כסף גולגולות למלך מופסים אותם גבאי המלך. והני דבי פפא עשיריים היו ופורעים המס לגבאי המלך וקונין אותם לעבדים מהם ועובדי כוכבים היו אותן הנקנין וקא מיבעיא ליה אי הוי קנין דלכי נפקי מיניה ליבעי גיטא דחירותא או לא: **מוהרקייהו דהני.** חותמן של אלו: **בטפסא דמלכא.** (ג) שהן לו לעבדים: **טפסא.** אלרג אשקרי"ן בלע"ז: **ומלכא אמר כו'.** הילוך מכר הוא ובאו גיטא דחירותא אי בעו לגיגויהי ולאשתרויי בבת ישראל: **לפי שאינם בני תורה.** אתורמוסין קאי דאין בו משום גיסולי עובדי כוכבים כדמפרש לקמן אלא לפי שאינן בני תורה לא ואסור עליהן שלא יזנו בבשולי עובדי כוכבים: **ועל יינם משום יין נסך.** דאע"ג דלא נגעי אלא כחו בעלמא הוא אסור משום לך לך אמרין לנזירא כו': תורמוס אינו עולה על שלחן מלכים: **באכותיהו שמנו.** בימי משה כשיצאו ממצרים וילאו מכלל בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה: **באמהות.** נשותיהם שטבלו כדמפרש לקמן [ע"ב] דאם לא טבלו במה נכנסו תחת כנפי שכינה: **משאי אפשר.** אמהות אי אפשר למול: **אלא מן החולין.** ולא מדמי מעשר שני דאכתי מעשר שני לא הוה: **אין בא אלא מן החולין.** למעוטי מדמי מעשר שני: ה"ג במנחות בהתודה (דף פב.) **א"ל רבי עקיבא וכי דנין אפשר כו'.** ומאן דגרים רבי יהושע קשיא אאמר רבי יהושע דנין מאמהות: **משאי אפשר.** מפסק מלרים דהאי דלא בא מן המעשר דאי אפשר הוא דאכתי מעשר לא הוה:

הקדש חמץ ושחרור. מפורש בהשולח (גיטין דף מ.): **רבי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לאו.** מספקא ליה אי דינא דמלכותא דינא (ג) או לא ואע"ג דלא קני גופיה הכא קני או דלמא הכא נמי לא קני אלא למעשה ידיו ובנכסיותן מיירי אם היו באין להתגייר:

רבי יוחנן כאידך לישנא ס"ל. אומר ר"מ דכולהו מודו דכשנאכל כמות שהוא אי אתין בו משום בישולי עובדי כוכבים דאמר באין מעמידין (ע"ז דף לח.) דאיכא ביניהו דגיס קטנים ארז ודייסא היינו דבריס שאין עולים על שלחן מלכים ואין נאכלים כמות שהן חיין ולא נקט כמה דבריס הנאכלים כשהן חיין ועולים על שלחן מלכים כמו פירות וגבינה וכיוצא בהן והא דאסר רבי יוחנן התם בילה אע"ג דרווי לגומעה חיה אין זו אכילה משובה דהכי נמי בשר מליח מותר לטולטו בשבת (שבת קכח.) דחזי לאכילה ואפ"ה יש בו משום בישולי עובדי כוכבים: **אמר** ליה ר' עקיבא וכי דנין **אפשר** משאי

עובד כוכבים גופא לא קני ליה מאי דקני ליה הוא דמקני ליה לישראל וכיון דקדם וטבל לשם בן חורין אפקעיה לשעבודיה כדרבא (ו)דאמר רבא [א]הקדש חמץ [ב]ושחרור מפקיעין מידי שעבוד מתיב רב חסדא [ג]מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו קנו עצמן בני חורין לפניה אין לאחריה לא אמר רבא [ד]לפניה בין בסתם בין במפורש לאחריה במפורש אין בסתם לא אמר רב אויא לא שנו אלא בלוקח מן העובד כוכבים אבל [ה]עובד כוכבים גופיה קני דכתיב [1]וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו [ו]אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה ולא הם קונים מכם למאי אילימא למעשה ידיו אטו עובד כוכבים לא קני ליה לישראל למעשה ידיו [ז]והכתיב [2]או לעקר משפחת גר ואמר מר [ח]משפחת גר זה העובד כוכבים אלא לאו לגופיה וקאמר רחמנא אתם קונין מהם אפילו גופיה [ט]פריך רב אחא אימא בכספא ובטבילה קשיא אמר שמואל [י]וצריך לתקפו במים [יא]כי האי דמנימין עבדיה דרב אשי בעא לאטבולי מסריה ניהלייהו לרבינא ולרב אחא ברי' דרבא אמר להו חזו דמיניכו [יב]קבעית ליה רמו ליה [יג]ארויסא בצואריה ארפו ליה וצמצמו ליה ארפו ליה כי היכי דלא להוי חציצה צמצמו ליה כי היכי דלא לקדים ולימא [יד] להו לשם בן חורין אני טובל בהדי דדלי רישיה ממיא אנחו ליה זולטא דטינא ארישיה ואמרו ליה זיל אמטי לבי מרך א"ל רב פפא לרבא חזי מר הני דבי פפא בר אבא דיהבי זוזי לאינשי לכרגייהו ומשעבדי בהו [טו]כי נפקי צריכי גיטא דחירותא או לא [טז]א"ל איכו שכיבי לא אמרי לכו הא מילתא [יז]הכי א"ר ששת מוהרקייהו דהני בטפסא דמלכא מנח ומלכא אמר מאן דלא יהיב כרגא משתעבד למאן דיהיב כרגא [יח]ר' חייא בר אבא איקלע לגבלא חזא בנות ישראל דמעברן מגרים שמלו ולא טבלו וחזא חמרא דישראל דמזגי עובדי כוכבים ושתו ישראל וחזא תורמוסין דשלקי עובדי כוכבים ואכלי ישראל ולא אמר להו ולא מידי אתא לקמיה דר' יוחנן א"ל צא והכרז על בניהם שהם ממזרים ועל יינם משום יין נסך ועל תורמוסן משום בישולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה על בניהן שהם ממזרים ר' יוחנן לטעמיה דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן לעולם אין גר עד שימול ויטבול וכיון דלא טביל עובד כוכבים הוא ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר [כ]ועל יינם משום יין נסך משום [כא]לך לך אמרין נזירא סחור סחור לכרמא לא תקרב ועל תורמוסן משום בשולי עובדי כוכבים לפי שאינן בני תורה הא בני תורה שרי [כב]והאמר רב שמואל בר רב יצחק משמי' דרב [כג]כל הנאכל כמות שהוא חי אין בו משום בשולי עובדי כוכבים והא תורמוס אינו נאכל כמות שהוא חי ויש בו משום בשולי עובדי כוכבים ר' יוחנן כאידך לישנא סבירא ליה דאמר רב שמואל בר רב יצחק משמי' דרב [כד]כל שאין עולה על שולחן מלכים לאכול בו את הפת אין בו משום בשולי עובדי כוכבים וטעמא דאינן בני תורה הא בני תורה שרי ת"ר גר שמל ולא טבל ר"א אומר הרי זה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו טבל ולא מל ר' יהושע אומר הרי זה גר שכן מצינו באמהות שטבלו ולא מלו וחכמים אומרים טבל ולא מל מל ולא טבל [כה]אין גר עד שימול ויטבול ורבי יהושע נמי נילף מאבות ור"א נמי נילף מאמהות וכי תימא אין דנין אפשר משאי אפשר והתניא [כו]ר"א אומר [כז]מנין לפסח דורות שאין בא אלא מן החולין נאמר פסח במצרים ונאמר פסח בדורות מה פסח האמור במצרים אין בא אלא מן החולין אף פסח האמור לדורות אין בא אלא מן החולין א"ל ר' עקיבא [כח]וכי דנין אפשר משאי אפשר א"ל אע"פ שאי אפשר ראיה גדולה היא ונלמד הימנה אלא

בטבל

הקדש חמץ ושחרור. מפקיעין מידי שעבוד. הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וחזר ולוה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שעבודיה דמלוה ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שנאמר (גי' הב"ח: שכתוב) הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות היתנו, ודוקא קדושת הגוף, אבל קדושת דמים לא אלמלי לאפקועי שעבוד מלוה דתנן (ערכין כב:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים אלו על מנת לשלם לאשה את כתובתה כו' (ב"ק צ. וכעי"ז כתובות נט: נדרים פו: וגיטין מ:). הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. ממון, נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הריהו אלא דמתוסר וגיטין, שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שעבוד, כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו, והא דתנן בפסחים (ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח. מוקי לה רבי חנם בשהרהיון אלגו, שנתנו המשכון ביד נכרי דלא המוסר גוביינא ולא שעבוד אלא קנייה ממש (ב"ק צ. וכעי"ז כתובות ונדרים וגיטין שם ולקמן סז:). ושחרור, עשה עבדו אפותיקי ולשחרו הלוה משוחרר וגובה זה חובו ממקום אחר (ב"ק שם וכתובות שם). מהם תקנו. רבינא הוא דאמר דאין מניה מהם תקנו עבד ואמה, וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולישתוק (גיטין לז:). **ולא הם קונים.** אם אחד מכם (שם לח.). מוהרקייהו דהני. חותם עבדות שלהם (ב"מ נג:). **בטפסי דמלכא** מנה. פלרגו של מלך ומנו והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא (שם). **לפי שאינן בני תורה.** אתורמוסן קאי דאי הן בני תורה שרי כדמפרש לקמיה, תורמוס אינו נאכל מי ואינו עולה על שלחן מלכים (ע"ז נט.). **מה פסח האמור במצרים אינו בא אלא מן החולין.** דעדיין לא היתה להם תבואת מעשר שני דאין מעשר אלא משנכנסו לארץ (מנחות פב. מכת"י). **וכי דנין אפשר משאי אפשר.** פסח דורות שאפשר לבא מן המעשר, שהרי לדורות נוהג מעשר, ומפסח מלרים שאי אפשר לו לבא ממעשר שהרי באותה שעה לא היה מעשר נוהג (מנחות שם).

עובד כוכבים גופא לא קני. (ג) שהן לו לעבדים. **מוהרקייהו דהני.** חותמן של אלו. **בטפסא דמלכא.** (ד) אלרג אשקרי"ן בלע"ז. **ומלכא אמר כו'.** הילוך מכר הוא ובאו גיטא דחירותא אי בעו לגיגויהי ולאשתרויי בבת ישראל. **לפי שאינם בני תורה.** אתורמוסין קאי דאין בו משום גיסולי עובדי כוכבים כדמפרש לקמן אלא לפי שאינן בני תורה לא

א) לקמן סו: כתובות נט: גיטין מ: נדרים פו: ב"ק פט:. **ב)** מכילתא פרשה בא פ' טו. **ג)** [גיטין לז:]. **ד)** [קדושין כ. ב"ק קיג: ב"מ עא. ערכין ל:]. **ה)** [קדושין יג. וש"נ], **ו)** ל"ל קנעינא. **ז)** [ל"ל פירוסיה פירוש שבאת עריון ערך תרסקס], **ח)** בגא"ש וכנ"י גרסי עבדיהא ידיהא ועי"ש בנ"י, **ט)** [ב"מ עג:], **י)** ע"ז נט., **יא)** [שבת יא. וש"נ], **יב)** ע"ז לח. נט. שבת נא. מ"ק יב:, **יג)** מנחות פב., **יד)** [מנחות שם. יט. לקמן פא: סוכה נ: הוריות ו: זבחים לח. תמורה טז: יח: נדה לז:].

הגהות הב"ח

(א) גמ' ולימא לשם בן חורין כל"ל ותיבת לזו נמחק: **(ב)** רש"י ד"ה בטפסא דמלכא (שהן) מז"מ וג"כ ס"א שהיה: **(ג)** תוס' ד"ה כי וכו' דינא ואע"ג כל"ל ותיבות אי לא נמחק:

תוספות ישנים

הקדש חמץ ושחרור מפקיעים וכו'. פירשתי פרק כל שעה בפסחים. וא"ת מאי קא מדמה הא דהכא לההא דשחרור מפקיע מידי שעבוד הא לא דמי דהתם מיירי כשהבע עצמו משחרר עבדו. אבל הכא מיירי שהוא משחרר עצמו כשמוכר לשם בן חורין. וי"ל דמ"מ מדמי שפיר דהכא נמי מיון שנכנס לפקעא לגיא שם עבדות ולא איתא לרב אלא מעשה ידיו דהא עובד כוכבים גופיה לא קני והעבד יכתוב לו שטר על (חלב) דמיו ולא יהיה לרב כלום לד עבדות עליו: (לעיל) מי לא לא טבילה לגמרה. וא"ת הלא טבילת נדה בלילה וגר צריך לטבול ביום דמשפט כתיב ביה. וי"ל דאיכא טבילת נדות דהוי שפיר ביום כגון טבילה שלא בזמנה: ומשתעבד בהו עבדיהא ל"ג יתירתא רק בבבא מציעא (עג:) גבי רבית ואי גרסינן ליה הכא יש לישבו משום דאז מוכתא מלא שנופסה קנוי לעבדים:

מוסף רש"י

הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. הקדש, עשה שורו אפותיקי לבעל חובו וחזר ולוה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שעבודיה דמלוה ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שנאמר (גי' הב"ח: שכתוב) הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות היתנו, ודוקא קדושת הגוף, אבל קדושת דמים לא אלמלי לאפקועי שעבוד מלוה דתנן (ערכין כב:) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים אלו על מנת לשלם לאשה את כתובתה כו' (ב"ק צ. וכעי"ז כתובות נט: נדרים פו: וגיטין מ:). הקדש חמץ ושחרור מפקיעין מידי שעבוד. ממון, נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הריהו אלא דמתוסר וגיטין, שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שעבוד, כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו, והא דתנן בפסחים (ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח. מוקי לה רבי חנם בשהרהיון אלגו, שנתנו המשכון ביד נכרי דלא המוסר גוביינא ולא שעבוד אלא קנייה ממש (ב"ק צ. וכעי"ז כתובות ונדרים וגיטין שם ולקמן סז:). ושחרור, עשה עבדו אפותיקי ולשחרו הלוה משוחרר וגובה זה חובו ממקום אחר (ב"ק שם וכתובות שם). מהם תקנו. רבינא הוא דאמר דאין מניה מהם תקנו עבד ואמה, וכתיב בתריה וגם מבני התושבים הגרים עמכם ולישתוק (גיטין לז:). **ולא הם קונים.** אם אחד מכם (שם לח.). מוהרקייהו דהני. חותם עבדות שלהם (ב"מ נג:). **בטפסי דמלכא** מנה. פלרגו של מלך ומנו והרי כולם עבדים לו דדינא דמלכותא דינא (שם). **לפי שאינן בני תורה.** אתורמוסן קאי דאי הן בני תורה שרי כדמפרש לקמיה, תורמוס אינו נאכל מי ואינו עולה על שלחן מלכים (ע"ז נט.). **מה פסח האמור במצרים אינו בא אלא מן החולין.** דעדיין לא היתה להם תבואת מעשר שני דאין מעשר אלא משנכנסו לארץ (מנחות פב. מכת"י). **וכי דנין אפשר משאי אפשר.** פסח דורות שאפשר לבא מן המעשר, שהרי לדורות נוהג מעשר, ומפסח מלרים שאי אפשר לו לבא ממעשר שהרי באותה שעה לא היה מעשר נוהג (מנחות שם).

עין משפט נר מצוה

קיג א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יד ופי"ח מהלכות מלוה ולוה הל' ו ז וסמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן קיז סעיף ז:

קיד ב מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה טז סמג עשין פז טוש"ע שם סעיף ו טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף סח:

קטו ג מיי' פ"ח מהל' עבדים הל' כא:

קטז ד מיי' שם הל' יט ומיי' פי"ג מהל' מיאסורי ביאה הלכה יא:

קיז ה טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף ט:

קיח ו מיי' פ"ל מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין פג:

קיט ז ח מיי' פי"ג מהל' מיאסורי ביאה הל' יא טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף ט:

קכ ט מיי' פ"ח מהל' גזלה הל' טז ופ"ל מהל' עבדים הל' מ סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סי' שסט סעי' יא:

קכא י מיי' פי"ג מהל' מיאסורי ביאה הל' ו סמג לאוין קטז:

קכב כ מיי' פי"ל מהל' מאכלות אסורות הל' ג סמג לאוין קמח טוש"ע י"ד סי' קכג סעיף ג:

קכג ל מ מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הלכה יד סמג לאוין קמב טוש"ע י"ד סימן קיג ס"ג:

נ [מיי' פי"ג מהל' מיאסורי ביאה ה"ו סמג ל"ת קטז טוש"ע י"ד סימן רסח:]

קכד ס מיי' פט"ז מהל' מעשה הקרבנות הלכה טו:

תורה אור השלם

1. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה:

ויקרא כה מה

2. וְכִי תַשִּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשָׁב עִמָּךְ וּמָךְ אָחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַּר לְגֵר תּוֹשָׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֵקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: ויקרא כה מז

לעזי רש"י

קביסטרי"י [קיבישטר"א]. אפסר (חלק מהרתמה, שבו מושכים את הבהמה או את הסוס בצוואהם).

אישקריי"ן. קופסה (בעיקר לתכשיטים).

תוס' חד מקמאי

תניא מעשה בבלוריא הגיורת שקדמו עבדיה וטבלו לפניה ובא מעשה לפני חכמים ואמרו קנו עצמן בן חורין ואסיק רבא בפניה בין בסתם בין במפורש לאחריה במפורש אין בסתם לא ופירוש לפניה הוא קודם שנתגיירה לאחריה לאחר שנתגיירה והרב אלפס לא גריס לאחריה אלא שלא בפניה במפרש אין בסתם לא פירוש בפניה כיון שראתה ושתקה בין בסתם בין במפורש. שלא בפניה שלא ראתה כדטבלה במפרש אין בסתם לא וגרסת מכילתא מסייע ל) לרב ז"ל דגרס התם בפ' בא אל פרעה ר' נתן אמר מה ת"ל המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו להביא את

העבד שטבל בפני רבו שיצא בן חורין ומעשה בבלוריא הגיורת שטבלו שפחותיה בפני' ומקצתן לאחר הגיורת ואמרו את שטבלו בפני' בנות חורין ואת [שטבלו] לאחריה משועבדים ואעפ"כ משמשות אותה עד יום מיתה: **אמר** שמואל וצריך לתקפו במים פירוש שיראה שלשום עבדות טובלין ולא לשום בן חורין והרב ז"ל פירש כדי שתעלה לו טבילה ומסתברא (בפ"ק) כפר"ש ז"ל א"ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול דוקא מילה והדר טבילה אבל איפכא לא. וצריך לטבול (עד) אחר המילה וכן נעשה מעשה בלוניל מפי אבא מארי וחברייו ז"ל שהצריכוהו טבילה לאחר המילה. תניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר"י ור' יוסי אמר אין מטבילין. ומסקנא בהא פליגי דר"י סבר בחד מניינהה סגי או מילה או טבילה ור' יוסי תרתי בעי. והלכתא כר' יוסי דתרתי בעי. ושמעי' מהא דגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ממנו דם ברית

ל) נראה דל"ל וגירסת מכילתא מסייע לפי' רש"י ז"ל.

עין משפט נר מצוה

קבה א מיי׳ פי״ג מהל׳ אישות כ״א הל׳ ו סמג לאוין קנז טוש״ע י״ל סי׳ רסח סעיף ד:
קכו ב ג מיי׳ שם וטוש״ע שם וס״ג:

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבְּסוּ שִׂמְלֹתָם:
שמות יט י
2. וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת הַדָּם וַיִּזְרֹק עַל הָעָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה דַם הַבְּרִית אֲשֶׁר כָּרַת יְיָ עִמָּכֶם עַל כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:
שמות כד ח
3. תּוֹרָה אַחַת וּמִשְׁפָּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם וְלַגֵּר הַגָּר אִתְּכֶם:
במדבר טו טז
מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כד כב
וְאֶצַוֶּה אֶת שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שָׁמוֹעַ בֵּין אַחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ:
דברים א טז
4. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר בְּאַרְצְכֶם לֹא תּוֹנוּ אֹתוֹ:
ויקרא יט לג

תוספות ישנים

א) וי״ל דהתם היינו טעמא משום דמלקות תחת מיתה עומדת ולכך אין משלשין בו כמו במיתה וילפינן מינה אע״ג דלא אפשר: **ב)** עוד פירש רבינו נתנאל דודאי ר׳ עקיבא פליג עליהו וקמפלגי בגר שבא להתגייר בזמן הזה דר׳ אליעזר סבר דהוי גר שהרי כשאכלו בפסח אכותינו עדיין לא נטלו ומ״מ נפקו מכותת עבל מדאכלו בפסח א״כ מל ולא נטל הוי גר ור׳ יהושע סבר דלא הוי גר שהרי נטלו במתן תורה וכיון שנעשו לנטול לא הוי גר אם לא נטל. ור׳ עקיבא סבר דמדאכלו בפסח נטלו דאל״כ הוו אסורים בו כדמרגיון מקרא מל ולא נטל אינו אוכל וכו׳. וזה ניחא מה שאכתוב לקמן בסמוך: מבל ולא מל כ״ע לא פליגי. ותימה אמאי קאמר לעיל נטל ולא מל ר׳ יהושע אומר וכו׳ דמשמע מהאי לישנא דפליגי בנטל ולא מל הול״ל על מלמיה דמ״ק ר׳ יהושע אומר אינו גר ואין עוד וי״ל דניחא לי׳ לאסיר מילה בלא טבילה וטבילה בלא מילה משום דרבנן פליגי על הכל ואמרי דמלריגין מילה וטבילה: ויקח משה את הדם ויזרוק על העם ומגירי דאין דאין הזאה בלא טבילה. פי׳ דהיינו הזאה דקודם מתן תורה שעדיין לא הוו יודעין שמזין ממי חטאת וזהו מן הדם על העם. ואליבא דר׳ אליעזר ניחא דהאי קרא אינו ר״ל הזאה. ופי׳ הפסוק כמו דמתרגמי׳ חזק על מדבחא לכפרא על עמא וא״כ אינו ר״ל שהזה על העם כי אם על המזבח לכפר על העם וזה הדוחק אין ר״ל לפי רבינו נתנאל: ורבי יהושע טבילה בחמהות מגא ליה. תימה ליחא הדם על העם ומגירי דאין הזאה בלא טבילה ונשים בכלל. וי״ל דפסיקא ליה דעם לא אקרו נשים. עוי״ל לשיטת רבינו נתנאל ניחא דהכי פריך טבילה בחמהות מגא ליה כלומר בשעה שאכלו הפסח מגא ליה שהחמהות עשו טבילה המקבלת כל העם אבלו פסח בין אנשים בין נשים דאין לומר דטבלו מדכתיב וזרוק שהרי אותו הפסוק במתן תורה כתיב אבל בפסח הכי אכלו עדיין היו אינו גר עד שיטבול. וכיון דבחמהות לא שייכא בהו מילה מהיכא נפקו מכותת עבל דבשלמא בחטא אע״ג דלא טבלו אם לא מל מתן תורה מ״מ כיון שמלו נפקו מכותת

מסורת הש״ס

א) [כריתות ט. ע״ש], **ב)** ברכות מז: ע״ש, **ג)** [ברכות ט. וש״נ], **ד)** [לקמן קה: עיתוסין פג. וש״נ], **ה)** [ל״ל בריבי וכ״ל בריב אלפס], **ו)** קידושין סב: [לקמן מז:], **ז)** בס״א: נכרי, **ח)** ס״א גנטוע, **ט)** [דף מז.], **י)** [וע״ש תוס׳ מנחות פב: ד״ה והשתא ותוס׳ בכורות ט. ד״ה ומה בגן], **כ)** [וע״ע תוס׳ מגילה כ.],

גליון הש״ם

תוס׳ ד״ה תקוני גברא בו׳ משום דגרא׳ במיקר. כ״מ׳ בפיה דף יח ע״א:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ מטבילין גר בשבת דברי רבי יהודה פשיטא כיון: **(ב)** שם ת״ל וכי יגור בארלכם כל״ל ותיבות אתך גר נמתק:

מוסף רש״י

גר צדיק ג׳. שלשה ישראלים שמקקין לו להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות (קדושין סב:). **משפט כתיב ביה.** משפט אחד יהיה לכם כגר כאזרח (שם).

תוספות ישנים (המשך)

ערל כדי לאכול פסח אע״ג שלא היו יהודים גמורים עד שטבלו דמשמע ליה לר׳ יהושע: ג) וה״ה דהוה מלי למפרך לר׳ אליעזר גופיה מיהו פריך לר׳ יהושע מפני שהסיר בהדיא שכן מלינו באמהות שנטלו ולא מלו: רבי יוסי אומר אין מטבילין. פירוש דשמא ערבי מהול הוא ולא היתה מילה לשמה ולריך להטיף ממנו דם ברית. ותימה דמשמע דהלכה כן דהסי אינתא במסקנא דהלכה כר׳ יוסי ובשבת (קלה.) משמע דגר שנתגייר כשהוא מהול ב״ה אומרים א״ל להטיף ממנו דם ברית גבי לא נחלקו על קטן (שנולד) כשהוא מהול וכו׳ וקי״ל דהלכה כב״ה. לכן נראה דודאי אין לריך וטעמא דר׳ יוסי משום דבעי טבילה עם מילה חה שמא לא מל לשמה אבל נתגייר כשהוא מהול מודה ב״ה״ל להטיף ממנו דם ברית דהכא גרע משום דמל שלא לשמה מעולד מהול דהוי פחמא דלא עבד ולא מידי וכן נראה דגר שנתגייר כשהוא מהול) אין לריך להטיף דאתמרי ב״ה בשבת וקטן שנולד מהול לריך להטיף דדקאמר התם לא נחלקו שלריך להטיף בעולד מהול: ד) וצריך ליתן טעם לפי׳ ההלכות גדולות דדוקא גר כשבא לתורת יהדות אין לו ליכנס תחת כנפי השכינה כשנתגייר מהול אם לא בהטפת דם. אבל קטן שלא הוזהק בערלות לא לריך ודוחק הוא. אבל יש טעם ברור דמן הדין היו שייכים גר וקטן לריכים הטפת דם ברית אלא בקטן א״ל להטיף דדרשינן (בשבת קלה.) מדכתיב ערלתו דכיון שנולד מהול לא הוי ערלה וא״ל להטיף ודוקא בקטן דגלי קרא גלי אבל בגר דלא גלי לא גלי: **לפיכך** אין מטבילין. תימה לריך דוחק הוא. אבל יש לפיכך אין מטבילין. תימה דמי דהתם לא הוי מיקון הכא דר׳ יוסי בעי מילה לשמה דמשמע דקאמר ר׳ יוסי והיכן מלינו מילה לשמה אלא מל ולהוק עד מטבילין גר בשבת. פי׳ היכא שמל בפניהו מטבילין לפי שהטבילה אינה עיקר מיקון: דאמרינן (בילה יח:) כל מייבי מצוות טובלין בדרכן בין בשבת בין ביום״כ. י״ל דלא גדול כמו הכא שבא על ידי כן לתורת יהדות: קמ״ל דר׳ יוסי תרתי בעי. משמע לשמה ותימה דבפרק אין מעמידין (ע״ז מז.) משמע דקאמר ר׳ יוסי והיכן מלינו מילה לשמה אלא מל ולהוק עד

משאי אפשר. תימה לר׳ עקיבא מנלן דאין משלשין במכות דבפרק קמא דמכות (דף ה.) יליפינן לה ממיתה והיינו אי אפשר ואין לומר דהתם דגזירה שוה היא מודה ר״ע דדנין משאי אפשר משום דאין ג״ש למחצה אבל הכא בנין אב הוא דהא כמו דמסיק בסוף התודה (מנחות דף פב: וסס) דדריש רבי אליעזר מועבדת שמות יג) שיהו כל העבודות שוות זה מזה ולא קיבל ר״ע אף על גב דאין היקש נמי למחצה (ד) א):

בשטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי. ואם תאמר ור׳ יהושע אדמודי ליה אודויי לפלוגי עליה לפלוגי דנקט טבל דמודי ר׳ אליעזר ולא נקט מילתא דפליג בה וכי האי גוונא פריך בסוף שבועת הפקדון (שבועות דף לח.) וי״ל דהתם לא דייק אלא משום דהתנא הראשון הזכיר הכל אבל הכא נקט שפיר ר׳ יהושע טבל ולא מל כיון דלא דבר בו ר׳ אליעזר: **כי פליגי במל ולא טבל.** תימה דלקמן בריש הערל (דף עא.) ממעט ר״ע גר שמל ולא טבל מפסח מדכתיב תושב ושכיר והשתא כמאן סבר ר״ע אי כר׳ יהושע למה לי קרא פשיטא דלא אכיל בפסח דעובד כוכבים גמור הוא ואי כר׳ אליעזר כיון דגר מעליא הוא אין סברא למעטו מפסח כדמשמע התם וי״ל דלעולם כרבי יהושע אבירא לי׳ ולאו מטעמיה דאיהו סבר דבאמהות נמי טבילה הוה ורבי עקיבא סבר מדמעטיה קרא בפסח שמע מינה דאין גר עד שימול ויטבול ב):

דאין הזאה בלא טבילה. מפרש ר״ת דלא טבילה לפני הזאה כדי לקבל הזאה כדאמר בפרק ארבעה מחוסרי כפרה (כריתות דף ט.) מה אבותינו לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והזאת דמיס ואותה טבילה כשרה אף בלילה כדתנן במסכת פרה (פי״ב מי״ח) אבל הוא עצמו טובל בלילה ומזה ביום ולענין טומאה יש עוד טבילה אחרת אחר הזאה שהיא כדי לטהר מטומאה דכתיב בקרא והזה בריאשו והדר ורחץ במים ואותה טבילה אינה כשרה אלא ביום כדתנן בפרק ב׳ דמגילה (דף כ. וסס) אין טובלין ואין מזין אלא ביום ויש מפרשים דהתם בטבילת אחוב איירי אין טובלים אחוב אלא ביום כדאמרינן בסוף מסכת פרה שאם טבל את האחוב בלילה אפי׳ הזה ביום הזאתו פסולה והשתא אתי שפיר הא דתנן טבילה קודם להזאה והא דקאמר התם בגמ׳ לא מזין אלא ביום דכתיב (במדבר יט) והזה הטהור על הטמא ביום השלישי וגו׳ ואיתקש טבילה להזאה היינו בקרא דלקמיה דכתיב ולקח אזוב וטבל במים אין הטהור והזה על האהל וגו׳ וכן משמע בירושלמי דמגילה דאמר וטבל והזה מה הזאה ביום אף טבילה ביום ואין לתמוה כיון דבעי הזאה איאך מקבלים גרים בזמן הזה דבפ׳ ארבעה מחוסרי כפרה נפקא לן מקרא דלא בעינן[ב]: **ורבי יהושע טבילה באמהות מנא ליה.** אע״ג דאית ליה דאין הזאה בלא טבילה שמא הנשים לא היו בכלל אותה הזאה אי נמי משום רבי אליעזר איצטריך אי טעמא דמסיק משום דאיהו נמי מודה דבטבילה לחוד סגי כדאמר לעיל בטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי דלית ליה דאין הזאה בלא טבילה ג):

כיון דאמר רבי יהודה דבחדא סגי בו. תימה דפריך פשיטא דמנא ליה דסגי במילה לחודה דלמא כר׳ יהושע סבר ליה דטבילה בלא מילה מהניא אבל מילה בלא טבילה לא מהני: **תקוני גברא בשבתא לא מתקנינן.** ואע״ג דלענין טומאה שרי לטבול בשבת [ה]משום דנראה כמיקר שאני הכא דבעי שני ת״ח לעמוד שם בשעת טבילה להודיעו המצות כדאמרינן לקמן (דף מז:): **דרבי יוסי תרתי בעי.** כתב בה״ג דגר שנתגייר כשהוא מהול לריך להטיף ממנו דם ברית וקטן שנולד כשהוא מהול אין לריך להטיף ממנו דם ברית ד) ומיהו אם נכרת לו כל הגיד ובא להתגייר אין דומה שמילתו מעכבתו מלהתגייר ומודי רבי יוסי בההיא דסגי בטבילה לחודה ור״מ פסק במסכת שבת אליפסא מה״ג וכן משמע בפרק ר״פ דמילה (שבת דף קלה. וסס) דקאמר לא נחלקו בית שמאי ובית הלל על עולד כשהוא מהול שלריך להטיף ממנו דם ברית על מה נחלקו על גר שנתגייר כשהוא מהול ונראה שעל זה סמכו ה״ג דסברי להו כאמוראי דהתם דלית להו דקטן אין לריך ובגר סברי כר׳ יוסי דשמעתין דמשמע דהלכתא כוותיה ובפרק הערל (לקמן דף עב.) פליגי רבי אליעזר בר״ש ורבנן בגר שנתגייר כשהוא מהול אם נמול ביום או אפי׳ בלילה אבל כולהו מודו דלריך הטפת דם ברית: **שמע** מינה דגר צדיק השלשה. וא״ת ודלמא דאיקלעו וי״ל דמרב ספרא דייק שהרי ר׳ חייא הזכירו לפי שהיה בעל מעשה ורש״י ז״ל הזכיר רבי אושעיא חברו אבל רב ספרא לא הזכיר ר׳ אושעיא בר׳ חייא: **אינו גר עד שימול ויטבול.** מהכא לא מצי לדקדק דלא מיסגי בטבילה לחודה ולא בא לדקדק אלא דמילה בלא טבילה לא מהניא: **אין מטבילין גר בלילה.** דמשפט כתיב ביה ואע״פ שכבר מל חשיב ליה כתחילת דין: **משפט כתיב ביה.** ושפטתם לדק בין איש ובין אחיו ובין גרו (דברים א) אי נמי משפט אחד יהיה לכם ולגר (במדבר טו) ואפי׳ למ״ד בסנהדרין (דף ג. וסס) דכר

במקום שאין טעון ריבוס. כגון בעל קרי בעצמא דכתיב ורחץ במים וטמא עד הערב (ויקרא טו) ולא כתיב יכבס בגדיו: **מקום שטעון ריבוס.** כגון בקבול תורה דכתיב וכבסו שמלותם: **דלמא נקיות בעלמא.** ההוא ריבוס לאו משום טומאה הוה דלטעון טבילה מק״ו אלא שיהיו בגדיהם לבנים והגוים לקבל פני שכינה: **ויזרוק על העם.** הזאה הוא: **מטביליס אותו.** והוי כישראל מעליא ואין לריך לבדוק בעדים אם מילתו לשם מצות מילה: **ומה בכך.** אם אין מילתו לשם מילה הואיל וטבל בטבילה סגי: **אין מטבילים.** שמא ערבי מהול ה) וגבעוני מהול הוא ולריך להטיף ממנו דם ברית דר׳ יוסי תרתי בעי: **לפיכך.** הואיל ור׳ יהודה בחדא סגיא מטבילין בשבת גר שמל אתמול לפנינו דבמילה סגי ליה וכי מטבלי ליה בשבתא לא מתקני גברא: הכי גרסינן **אמר מר לפיכך מטבילין גר בשבת דברי רבי יהודה פשיטא כיון דלרבי יהודה בחדא סגי היכא דמל לפנינו מטבילין.** דמשמע דלרבי יהודה עיקר וטבילה בשבת לא דקא מתקן גברא קמ״ל דר׳ יהודה או הא או הא בעי ר׳ יוסי אומר אין מטבילין פשיטא דכיון דאמר רבי יוסי תרתי בעינן תקוני גברא בשבת לא מתקנינן מהו דתימא לר׳ יוסי מילה עיקר והתם הוא דלא הואי מילה בפנינו אבל היכא דהויא מילה בפנינו אימא ליטבל זה בשבתא קמ״ל דרבי יוסי תרתי בעי אמר רבה עובדא הוה בי רבי חייא בר רבי ורב יוסף מתני רבי אושעיא [ו]בר רבי ורב ספרא מתני ר׳ אושעיא בר׳ חייא דאתא לקמיה גר שמל ולא טבל א״ל שהי כאן עד למחר ונטבלינך ש״מ תלת [ז]ש״מ גר צריך שלשה וש״מ אינו גר עד שימול ויטבול וש״מ [ח]אין מטבילין גר בלילה ונימא ש״מ נמי בעינן מומחין דלמא דאיקלעו אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ט]גר צריך ג׳ [י]משפט כתיב ביה ת״ר [כ]מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו ת״ל אתך במוחזק לך בא ועדיו עמו מנין ת״ל [א]וכי יגור [ב] אתך גר בארצכם אין

בטבל ולא מל כולי עלמא לא פליגי דמהני כי פליגי במל ולא טבל רבי אליעזר ילף מאבות ורבי יהושע באבות נמי טבילה הוה מנא ליה אילימא מדכתיב [1]לך אל העם וקדשתם היום ומחר וכבסו שמלותם ומה במקום שאין טעון כבוס טעון טבילה מקום שטעון כבוס אינו דין שטעון טבילה ודלמא נקיות בעלמא אלא מהכא [2]ויקח משה את הדם ויזרוק על העם וגמירי [ג]דאין הזאה בלא טבילה ורבי יהושע טבילה באמהות מנלן סברא הוא דאם כן במה נכנסו תחת כנפי השכינה [3]א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן לעולם אינו גר עד שימול ויטבול פשיטא [4]יחיד ורבים הלכה כרבים מאן חכמים [7]רבי יוסי דתניא הרי שבא ואמר מלתי ולא טבלתי מטבילין אותו ומה בכך דברי ר׳ יהודה רבי יוסי אומר אין מטבילין לפיכך מטבילין גר בשבת דברי ר׳ יהודה ור׳ יוסי אומר [א]אין מטבילין אמר מר לפיכך מטבילין גר בשבת [ו] פשיטא כיון דא״ר יהודה בחדא סגיא היכא דמל לפנינו מטבילין מאי לפיכך מהו דתימא לרבי יהודה טבילה עיקר וטבילה בשבת לא דקא מתקן גברא קמ״ל דר׳ יהודה או הא או הא בעי ר׳ יוסי אומר אין מטבילין פשיטא דכיון דאמר רבי יוסי תרתי בעינן תקוני גברא בשבת לא מתקנינן מהו דתימא לר׳ יוסי מילה עיקר והתם הוא דלא הואי מילה בפנינו אבל היכא דהויא מילה בפנינו אימא ליטבל זה בשבתא קמ״ל דרבי יוסי תרתי בעי אמר רבה עובדא הוה בי רבי חייא בר רבי ורב יוסף מתני רבי אושעיא [ט]בר רבי ורב ספרא מתני ר׳ אושעיא בר׳ חייא דאתא לקמיה גר שמל ולא טבל א״ל שהי כאן עד למחר ונטבלינך ש״מ תלת [ב]ש״מ גר צריך שלשה וש״מ אינו גר עד שימול ויטבול וש״מ [ג]אין מטבילין גר בלילה ונימא ש״מ נמי בעינן מומחין דלמא דאיקלעו אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן [ו]גר צריך ג׳ [3]משפט כתיב ביה ת״ר [ז]מי שבא ואמר גר אני יכול נקבלנו ת״ל אתך במוחזק לך בא ועדיו עמו מנין ת״ל [4]וכי יגור [ח] אתך גר בארצכם אין

דבר

מטבילין גר בשבת. פי׳ היכא שמל בפניהו מטבילין לפי שהטבילה אינה עיקר מיקון: דאמרינן (בילה יח:) כל מייבי מצוות טובלין בדרכן בין בשבת בין ביום״כ. י״ל דלא גדול כמו הכא שבא על ידי כן לתורת יהדות: קמ״ל דר׳ יוסי תרתי בעי. משמע לשמה ותימה דבפרק אין מעמידין (ע״ז מז.) משמע דקאמר ר׳ יוסי והיכן מלינו מילה לשמה אלא מל ולהוק עד

בכל מקום שאתה. ולקמן פריך הא אפיקתיה: **צריך להביא ראיה.** שבב"ד נתגייר שמא גבעוני מהול הוא ומשום שבחא דא"י הוא דקאמר הכי ומשקר: ה"ג **מהו דתימא לא ניחמיניהו:** [ב] **מעמך.** גר ותו"ד וחי עמך (ויקרא כה): **דלילא טובה.** דפסק חלב ודבש: **דקמסייעי קראי.** דהא עמך כל מקום שאתה משמע ואפילו בארץ ובארלנכס למה לי אלא לאו אראיה קאי דבארץ צריך להביא ראיה ולא בחוצה לארץ: מדכתיב (ג) גר אצל ושפטתם מכאן אמר ר' יהודה גר בעי בית דין: **יכיר.** את הבכור בן השנואה יכיר: **יכירנו נאחריה.** שאם אין ב"ד מכיריה אותו נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור ליטול פי שנים: **בן גרושה הוא.** וכהן חלל הוא: **ואין עדות לעובד כוכבים.** הואיל ובניך מוחזקין בכשרות אין אתה נאמן להעיד עליהן ולפוסלן: **לפסול את בניך.** דנפקא לן מיכיר ואי אתה נאמן לפסול את בני בניך: **והלכתא כרב נחמן.** דאמר לדבריו עובד כוכבים הוא ואין עדות לעובד כוכבים ואפילו אבנים לא מהימן: **והתניא דרבינא.** דנאמן הוא על בנו קטן שאין לו בנים וקס"ד דהא מתני' בגר שבא ואמר גר אני קמיירי: **הניא.** דקתני נאמן הוא על בנו קטן: **לענין יכיר.** תניא אהניא מתני' דיכיר קאי דקתני וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה ועלה קתני דנאמן הוא על הקטן דהא ישראל הוא ויש לו עדות והתורה האמינתו על בנו ולא על בן בנו אבל גבי גר אפילו אבנו לא מהימן דאין עדות לעובד כוכבים: **וסחופין.** שפלים וכפויין כמו סחופי כסא (שבת דף סו:) כפיית הכלי: **ואיני דאי.** ואיני ראוי להשתתף בארתן ומי יתן ואזכה לכך: **ומודיעים אותו.** לקמן מפרש טעמא דכולה מתני' לא

אין לי אלא בארץ בח"ל מנין תלמוד לומר אתך בכל מקום שאתך אם כן מה ת"ל בארץ בארץ צריך להביא ראיה בח"ל אין צריך להביא ראיה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראיה בא הוא ועדיו עמו קרא למה לי אמר רב ששת דאמרי שמענו שנתגייר בב"ד של פלוני סד"א לא ליהמנייהו קמ"ל (ה) בארץ אין לי אלא בארץ בח"ל מנין ת"ל אתך בכל מקום שאתך והא אפיקתיה חדא מאתך וחדא [א] מעמך וחכ"א בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה ואלא הא כתיב (ו) בארץ ההוא מיבעי ליה דאפילו בארץ מקבלים גרים דסד"א משום טיבותא דארץ ישראל קמגיירי והשתא נמי דליכא טיבותא איכא לקט שכחה ופאה ומעשר עני קמ"ל א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן א הלכה בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה פשיטא ב) יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתבר טעמא דרבי יהודה דקמסייעי ליה קראי קמ"ל ת"ר [1] ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו מכאן א"ר יהודה גר שנתגייר בב"ד הרי זה גר בינו לבין עצמו אינו גר מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל רבי יהודה יש לך עדים אמר ליה לאו יש לך בנים א"ל הן ג א"ל [2] נאמן אתה לפסול את עצמך ד ואי אתה נאמן לפסול את בניך [ומי] א"ר יהודה אבנים לא מהימן ג) והתניא [2] יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה [3] נאמן אדם לומר זה בני בכור [4] וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר בני זה בן גרושה הוא

דבר תורה חד נמי כשר הכא מדמין לגזילות וחבלות דבעינן שלשה לכ"ע ור' יוחנן דהכא אית ליה בהדיא (ד) בירושלמי דשניס שדנו אין דייניהם דין וא"ת ואמן היכי מקבלין גרים הא בעינן מומחין וי"ל דשליחותייהו עבדינן כדמשמע נמי בשילהי המגרש (גיטין דף פח: ושם) וכמו שחשו לגעילת דלת בפני לוין חשו נמי לגעילת דלת בפני גרים ה: ד) **במוחזק** לך. אומר רבינו תם דדוקא בדידעינן דהוה עובד כוכבים מעיקרא דאי לא הוה ידעינן מהימן מגו דאי בעי אמר ישראל אני דמהימן כדמשמע ברים מסכת פסחים (דף ג: ושם) גבי ההוא עובד כוכבים דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים ואין לומר שאני התם דהוו סמכי ארובא דהוו ישראל דהא בכל מקום נמי איכא רובא ד דרוב הבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם ועוד דאיה משמעתין דאמר ליה ר"י אי אתה נאמן לפסול את בניך ואיהו גופיה כשר אלא דשוי נפשיה מתיכה דאיסורא אבל אם בא על בת כהן לא פסלה כדפי' לעיל (ה) ומהיא דלעיל (דף מה.) דא"ל זל גלי אין דאיה דשמא לא היו בודקים אלא אם הוא ישראל אם לאו אבל במשפחתו לא היו בודקין: **אין לי אלא בארץ.** פי' דמקבלין גרים ואע"ג דמובת הגוף היא בעיא ריבויא כיון דכתיב בארץ דלמשכחן בסוף פ"ק דקידושין (דף לח:) גבי שילוח עבדים והשמטת כספים אי נמי בארץ לא חיישינן דלמא הדרי בהו משום דאיכא שבחא דארץ ישראל:

מהו דתימא לא להימניהו. ויש ספרים דגרסי מהו דתימא ליהמנייהו וה"פ ליהמנייהו כעד מפי עד: **יש לך עדים.** פירוש שנתגיירת ביניך לבין עצמך ותימה מיהא אי הא דבעינן ג' היינו דוקא לכתחלה אבל דיעבד חד נמי כשר א"כ אם יש לו עדים לאו בינו לבין עצמו הוא:

נאמן אתה לפסול עצמך בו'. היינו דוקא במילי ד דמשוי נפשיה מתיכה דאיסורא אבל אם בא על בת כהן לא פסלה כדפרישית לעיל בסוף פ' שני (דף כה: ושם) וא"ת היכי דמי אם אשתו עובדת כוכבים ממה נפשך בניו פסולים דאין קרוי בנך אלא בנה ואם היתה אשתו ישראלית ממה נפשך בניו כשרים דקי"ל (לעיל דף מה.) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכי תימא נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי הא השתא נמי דאין נאמן פגומין הם דר"י אית ליה בפרק עשרה יוחסין (קדושין עז.) דבת גר זכר כבת אבל זכר וי"ל דקסבר ר"י עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נג. ושם) אמר דר' יהודה

כל מקום שאתה. ולקמן פריך הא אפיקתיה: **צריך להביא ראיה.** שבב"ד נתגייר שמא גבעוני מהול הוא ומשום שבחא דא"י הוא דקאמר הכי ומשקר: ה"ג **מהו דתימא לא ניחמיניהו:** [ב] **מעמך.** גר ותו"ד וחי עמך (ויקרא כה): **דלילא טובה.** דפסק חלב ודבש: **דקמסייעי קראי.** דהא עמך כל מקום שאתך משמע ואפילו בארץ ובארלנכס למה לי אלא לאו אראיה קאי דבארץ צריך להביא ראיה ולא בחוצה לארץ: מדכתיב (ג) גר אצל ושפטתם מכאן אמר ר' יהודה גר בעי בית דין: **יכיר.** את הבכור בן השנואה יכיר: **יכירנו נאחריה.** שאם אין ב"ד מכיריה אותו נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור ליטול פי שנים: **בן גרושה הוא.** וכהן חלל הוא: **ואין עדות לעובד כוכבים.** הואיל ובניך מוחזקין בכשרות אין אתה נאמן להעיד עליהן ולפוסלן: **לפסול את בניך.** דנפקא לן מיכיר ואי אתה נאמן לפסול את בני בניך: **והלכתא כרב נחמן.** דאמר לדבריו עובד כוכבים הוא ואין עדות לעובד כוכבים ואפילו אבנים לא מהימן: **והתניא דרבינא.** דנאמן הוא על בנו קטן שאין לו בנים וקס"ד דהא מתני' בגר שבא ואמר גר אני קמיירי: **הניא.** דקתני נאמן הוא על בנו קטן: **לענין יכיר.** תניא אהניא מתני' דיכיר קאי דקתני וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה ועלה קתני דנאמן הוא על הקטן דהא ישראל הוא ויש לו עדות והתורה האמינתו על בנו ולא על בן בנו אבל גבי גר אפילו אבנו לא מהימן דאין עדות לעובד כוכבים: **וסחופין.** שפלים וכפויין כמו סחופי כסא (שבת דף סו:) כפיית הכלי: **ואיני דאי.** ואיני ראוי להשתתף בארתן ומי יתן ואזכה לכך: **ומודיעים אותו.** לקמן מפרש טעמא דכולה מתני' לא

מהו דתימא לא להימניהו. ויש ספרים דגרסי מהו דתימא ליהמנייהו וה"פ ליהמנייהו כעד מפי עד: **יש לך עדים.** פירוש שנתגיירת ביניך לבין עצמך ותימה מיהא אי הא דבעינן ג' היינו דוקא לכתחלה אבל דיעבד חד נמי כשר א"כ אם יש לו עדים לאו בינו לבין עצמו הוא:

נאמן אתה לפסול עצמך בו'. היינו דוקא במילי ד דמשוי נפשיה מתיכה דאיסורא אבל אם בא על בת כהן לא פסלה כדפרישית לעיל בסוף פ' שני (דף כה: ושם) וא"ת היכי דמי אם אשתו עובדת כוכבים ממה נפשך בניו פסולים דאין קרוי בנך אלא בנה ואם היתה אשתו ישראלית ממה נפשך בניו כשרים דקי"ל (לעיל דף מה.) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכי תימא נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי הא השתא נמי דאין נאמן פגומין הם דר"י אית ליה בפרק עשרה יוחסין (קדושין עז.) דבת גר זכר כבת אבל זכר וי"ל דקסבר ר"י עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נג. ושם) אמר דר' יהודה

קבו א מיי' פי"ג מהל' מיאסורי ביאה הל' ז סמג לאוין קנז טוש"ע י"ד סי' רסח סעיף י:
קבח ב מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סי"ח:
קבט ג מיי' פי"ב מהל' נחלות הלכה יד סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רעז סעי' יב:
קל ד מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' טז סמג לאוין קנז:
קלא ה ו מיי' שם הל' טז וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף כט:
קלב ז מיי' פי"ג שם הל' יד ופי"ד הל' ח סמג לאוין קנז טוש"ע י"ד סימן רסח סעיף ב:

תוס' חד מקמאי

וכבר כתבתי מזה כל הצורך בפר"א דמילה: א"ר יוחנן בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראיה כשהוא מוחזק בעובד כוכבים אבל אם אינו מוחזק א"צ להביא ראיה. הפה שאסר הוא הפה שהתיר דאי בעי אמר ישראל אני מאבותי. וראיה לדבר ההוא עובד כוכבים דהוה אכיל פסחים בירושלים בפרק קמא דפסחים: מעשה באחד שבא לפני ר' יהודה וא"ל נתגיירתי ביני לבין עצמי וכו' פי' לא היו מוחזקים בו שהוא עובד כוכבים דא"כ היה צריך להביא ראיה עליו ועל בניו אלא היו מוחזקים בו שהיה גר. ושאל לו ר' יהודה יש לך עדים כלו' יש לך עדים שנתגיירת ביניך לבין עצמך אפילו בניו פסולים ואם יש עדים שנתגיירת בפני ב"ד או ו) בפניהם קבל עליו עול מצות שהודיעוהו [הרי] הוא גר גמור והוא עצמו כשר ומיירי שנתגייר הוא ובניו דאם נתגייר הוא לבדו ובא אח"כ על גיורת או על בת ישראל הרי בניו כשרים. דקי"ל עכו"ם ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר ואם לבתה האמר ר' יהודה בת גר זכר כבת חלל זכר. והיכא דאמרי סהדי שמענו שנתגייר בב"ד פלוני מהימנין ליה. תניא א"ר יהודה נאמן הוא על בנו קטן לאמר שהוא בן גרושה או בן חלוצה ואינו נאמן על בנו גדול. א"ר חייא בר אבא א"ר (שמעון) [יוחנן] לא קטן קטן ממש ולא גדול גדול ממש אלא קטן ויש לו בנים והו גדול גדול ואין לו בנים זהו קטן כלומר נאמן הוא על בנו כשאין לו בנים אבל אם יש לו בנים אינו נאמן אפלו אבנו דאבריה המניה רחמנא ולא אבר בריה:

ו) דעתו דבדיעבד אפי' דקבלת עול מצות בלבד כי' בפני ב"ד נמי סני ועי' בטוש"ע יו"ד סימן רס"ח סעיף ג'.

תורה אור השלם

1. וְאֲצַוֶּה אֶת שֹׁפְטֵיכֶם בָּעֵת הַהִוא לֵאמֹר שָׁמוֹעַ בֵּין אֲחֵיכֶם וּשְׁפַטְתֶּם צֶדֶק בֵּין אִישׁ וּבֵין אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: דברים א טז
2. כִּי אֶת הַבְּכֹר בֶּן הַשְּׂנוּאָה יַכִּיר לָתֵת לוֹ פִּי שְׁנַיִם בְּכֹל אֲשֶׁר יִמָּצֵא לוֹ כִּי הוּא רֵאשִׁית אֹנוֹ לוֹ מִשְׁפַּט הַבְּכֹרָה: דברים כא יז

גליון הש"ס

גמ' א"ל נאמן אתה לפסול את עצמך. ע' כתובות כה ע"ב תד"ה הני שאמר: **שם** ואי אתה נאמן לפסול את בניך. ע' לעיל כה ע"ב תד"ה לימא רב יוסף: **תוס'** ד"ה במוחזק לך וכו' דרוב הבאין וכו'. עיין ירושלמי רפ"ב דר"ה ובקרבן עדה שם: **ד"ה** נאמן אתה לפסול וכו' דמשוי נפשיה חתיכה דאיסורא. ע' במרדכי סוף פירקין:

הגהות הב"ח

(א) גמ' קמ"ל בארצכם אין לי: **(ב)** שם הא כתיב בארצכם ההוא: **(ג)** רש"י ד"ה מדכתיב גרו אצל: **(ד)** תוס' ד"ה משפט (בעמוד הקודם) אית ליה בהדיא. נ"ב ע' סנהדרין ב' ע"ב תוד"ה דבני הכל: **(ה)** ד"ה במוחזק וכו' כדפי' לעיל. נ"ב בפ' שני דף כה ע"ב בד"ה לימא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' מעמך. נ"ל מלתמכם (דכתיב בתר וכי יגור כו' הגר אתכם וכ"ה בתורת כהנים ומ"ש רש"י הוא תמוה): **[ב]** רש"י ד"ה מעמך כו' עד סה"ד. נמחק:

מוסף רש"י

יכיר. קבא יתירא הוא (רשב"ם ב"ב קכז:). **נאמן אדם לומר זה בני בכור.** ואף על פי שמחזיקין אחר בבכור (שם). **בני זה בן גרושה הוא.** לאחר שגרשתיה המזכתיה וילדה לי זה, או שנשא אשה גרושה וקבלה הוא מדכתיב יכיר, מה לי בכור מה לי לדבר אחר (שם). **בן גרושה הוא.** וחלל הוא, **או בן חלוצה הוא.** בן חלוצה חלל מדרבנן, גזירה חלוצה אטו גרושה ואע"ג דנפקא לן (לעיל כד.) מדכתיב ואשה גרושה, הא אמרינן התם דקרא אסמכתא בעלמא (ב"ב שם). **ורחכ"א** אינו נאמן. לא בבכור ולא בחלל וכגון שמוחזקין באחד שהוא בכור, וקרא מוקי בגירן היכרא, כגון שבאו מחדש בכאן ואין מוחזקין באחד מהן מי הבכור ומי הפשוט התם ודאי אב מהימן (שם).

כל מקום שאתה. ולקמן פריך הא אפיקתיה: **צריך להביא ראיה.** שבב"ד נתגייר שמא גבעוני מהול הוא ומשום שבחא דא"י הוא דקאמר הכי ומשקר: ה"ג **מהו דתימא לא ניחמיניהו:** [ב] **מעמך.** גר ותו"ד וחי עמך (ויקרא כה): **דלילא טובה.** דפסק חלב ודבש: **דקמסייעי קראי.** דהא עמך כל מקום שאתך משמע ואפילו בארץ ובארלנכס למה לי אלא לאו אראיה קאי דבארץ צריך להביא ראיה ולא בחוצה לארץ: מדכתיב (ג) גר אצל ושפטתם מכאן אמר ר' יהודה גר בעי בית דין: **יכיר.** את הבכור בן השנואה יכיר: **יכירנו נאחריה.** שאם אין ב"ד מכיריה אותו נאמן עליו אביו לומר זה בני בכור ליטול פי שנים: **בן גרושה הוא.** וכהן חלל הוא: **ואין עדות לעובד כוכבים.** הואיל ובניך מוחזקין בכשרות אין אתה נאמן להעיד עליהן ולפוסלן: **לפסול את בניך.** דנפקא לן מיכיר ואי אתה נאמן לפסול את בני בניך: **והלכתא כרב נחמן.** דאמר לדבריו עובד כוכבים הוא ואין עדות לעובד כוכבים ואפילו אבנים לא מהימן: **והתניא דרבינא.** דנאמן הוא על בנו קטן שאין לו בנים וקס"ד דהא מתני' בגר שבא ואמר גר אני קמיירי: **הניא.** דקתני נאמן הוא על בנו קטן: **לענין יכיר.** תניא אהניא מתני' דיכיר קאי דקתני וכשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור כך נאמן לומר זה בני בן גרושה ועלה קתני דנאמן הוא על הקטן דהא ישראל הוא ויש לו עדות והתורה האמינתו על בנו ולא על בן בנו אבל גבי גר אפילו אבנו לא מהימן דאין עדות לעובד כוכבים: **וסחופין.** שפלים וכפויין כמו סחופי כסא (שבת דף סו:) כפיית הכלי: **ואיני דאי.** ואיני ראוי להשתתף בארתן ומי יתן ואזכה לכך: **ומודיעים אותו.** לקמן מפרש טעמא דכולה מתני' לא

מהו דתימא לא להימניהו. ויש ספרים דגרסי מהו דתימא ליהמנייהו וה"פ ליהמנייהו כעד מפי עד: **יש לך עדים.** פירוש שנתגיירת ביניך לבין עצמך ותימה מיהא אי הא דבעינן ג' היינו דוקא לכתחלה אבל דיעבד חד נמי כשר א"כ אם יש לו עדים לאו בינו לבין עצמו הוא:

נאמן אתה לפסול עצמך בו'. היינו דוקא במילי ד דמשוי נפשיה מתיכה דאיסורא אבל אם בא על בת כהן לא פסלה כדפרישית לעיל בסוף פ' שני (דף כה: ושם) וא"ת היכי דמי אם אשתו עובדת כוכבים ממה נפשך בניו פסולים דאין קרוי בנך אלא בנה ואם היתה אשתו ישראלית ממה נפשך בניו כשרים דקי"ל (לעיל דף מה.) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכי תימא נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי הא השתא נמי דאין נאמן פגומין הם דר"י אית ליה בפרק עשרה יוחסין (קדושין עז.) דבת גר זכר כבת אבל זכר וי"ל דקסבר ר"י עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נג. ושם) אמר דר' יהודה

אין לי אלא בארץ בח"ל מנין תלמוד לומר אתך בכל מקום שאתך אם כן מה ת"ל בארץ בארץ צריך להביא ראיה בח"ל אין צריך להביא ראיה דברי ר' יהודה וחכמים אומרים בין בארץ בין בחוצה לארץ צריך להביא ראיה בא הוא ועדיו עמו קרא למה לי אמר רב ששת דאמרי שמענו שנתגייר בב"ד של פלוני סד"א לא ליהמנייהו קמ"ל (ה) בארץ אין לי אלא בארץ בח"ל מנין ת"ל אתך בכל מקום שאתך והא אפיקתיה חדא מאתך וחדא [א] מעמך וחכ"א בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה ואלא הא כתיב (ו) בארץ ההוא מיבעי ליה דאפילו בארץ מקבלים גרים דסד"א משום טיבותא דארץ ישראל קמגיירי והשתא נמי דליכא טיבותא איכא לקט שכחה ופאה ומעשר עני קמ"ל א"ר חייא בר אבא אמר ר' יוחנן א הלכה בין בארץ בין בח"ל צריך להביא ראיה פשיטא ב) יחיד ורבים הלכה כרבים מהו דתימא מסתבר טעמא דרבי יהודה דקמסייעי ליה קראי קמ"ל ת"ר [1] ושפטתם צדק בין איש ובין אחיו ובין גרו מכאן א"ר יהודה גר שנתגייר בב"ד הרי זה גר בינו לבין עצמו אינו גר מעשה באחד שבא לפני רבי יהודה ואמר לו נתגיירתי ביני לבין עצמי א"ל רבי יהודה יש לך עדים אמר ליה לאו יש לך בנים א"ל הן ג א"ל [2] נאמן אתה לפסול את עצמך ד ואי אתה נאמן לפסול את בניך [ומי] א"ר יהודה אבנים לא מהימן ג) והתניא [2] יכיר יכירנו לאחרים מכאן א"ר יהודה [3] נאמן אדם לומר זה בני בכור [4] וכשם שנאמן לומר זה בני בכור כך נאמן לומר בני זה בן גרושה הוא

דבר תורה חד נמי כשר הכא מדמין לגזילות וחבלות דבעינן שלשה לכ"ע ור' יוחנן דהכא אית ליה בהדיא (ד) בירושלמי דשניס שדנו אין דייניהם דין וא"ת ואמן היכי מקבלין גרים הא בעינן מומחין וי"ל דשליחותייהו עבדינן כדמשמע נמי בשילהי המגרש (גיטין דף פח: ושם) וכמו שחשו לגעילת דלת בפני לוין חשו נמי לגעילת דלת בפני גרים ה: ד) **במוחזק** לך. אומר רבינו תם דדוקא בדידעינן דהוה עובד כוכבים מעיקרא דאי לא הוה ידעינן מהימן מגו דאי בעי אמר ישראל אני דמהימן כדמשמע ברים מסכת פסחים (דף ג: ושם) גבי ההוא עובד כוכבים דהוה סליק ואכיל פסחים בירושלים ואין לומר שאני התם דהוו סמכי ארובא דהוו ישראל דהא בכל מקום נמי איכא רובא ד דרוב הבאין לפנינו בתורת יהדות ישראל הם ועוד דאיה משמעתין דאמר ליה ר"י אי אתה נאמן לפסול את בניך ואיהו גופיה כשר אלא דשוי נפשיה מתיכה דאיסורא אבל אם בא על בת כהן לא פסלה כדפי' לעיל (ה) ומהיא דלעיל (דף מה.) דא"ל זל גלי אין דאיה דשמא לא היו בודקים אלא אם הוא ישראל אם לאו אבל במשפחתו לא היו בודקין: **אין לי אלא בארץ.** פי' דמקבלין גרים ואע"ג דמובת הגוף היא בעיא ריבויא כיון דכתיב בארץ דלמשכחן בסוף פ"ק דקידושין (דף לח:) גבי שילוח עבדים והשמטת כספים אי נמי בארץ לא חיישינן דלמא הדרי בהו משום דאיכא שבחא דארץ ישראל:

מהו דתימא לא להימניהו. ויש ספרים דגרסי מהו דתימא ליהמנייהו וה"פ ליהמנייהו כעד מפי עד: **יש לך עדים.** פירוש שנתגיירת ביניך לבין עצמך ותימה מיהא אי הא דבעינן ג' היינו דוקא לכתחלה אבל דיעבד חד נמי כשר א"כ אם יש לו עדים לאו בינו לבין עצמו הוא:

נאמן אתה לפסול עצמך בו'. היינו דוקא במילי ד דמשוי נפשיה מתיכה דאיסורא אבל אם בא על בת כהן לא פסלה כדפרישית לעיל בסוף פ' שני (דף כה: ושם) וא"ת היכי דמי אם אשתו עובדת כוכבים ממה נפשך בניו פסולים דאין קרוי בנך אלא בנה ואם היתה אשתו ישראלית ממה נפשך בניו כשרים דקי"ל (לעיל דף מה.) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכי תימא נהי דממזר לא הוי פגום מיהא הוי הא השתא נמי דאין נאמן פגומין הם דר"י אית ליה בפרק עשרה יוחסין (קדושין עז.) דבת גר זכר כבת אבל זכר וי"ל דקסבר ר"י עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר דבפרק ד' מיתות (סנהדרין דף נג. ושם) אמר דר' יהודה

סבר לה כרבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין: **כך** נאמן אדם לומר זה בן גרושה. ר' אליעזר מפרש"ם מפרש דנפקא לן מדכתיב בן השנואה יכיר (דברים כא) וכן משמע בירושלמי בפרק בתרא דקידושין ולשון הש"ס לא משמע הכי דקתני כשם שנאמן אדם לומר זה בני בכור משמע דמיהה גמר וי"מ דטעמא דר' יהודה דמשמע ליה קרא דנאמן אדם לומר זה בני בכור אפי' על תינוק בין הבנים וכשאומר על הקטן שהוא בכור א"כ הראשון ממזר אלמא דנאמן לפוסלו וה"ג דנאמן לומר שהוא בן גרושה: **ואין** עדות לעובד כוכבים. ועל עצמו נאמן משום דשוי נפשיה מתיכה דאיסורא: **ואין** אתה נאמן לפסול בני בניך. אומר ר"י דה"פ נאמן אתה לפסול בניך פי' כשאין לו אלא בנים ואין לו בני בנים ואי אתה נאמן לפסול בני בני בנים אין נאמן לפסול אפי' בניו דאין סברא לומר שיהיו בניו פסולים ובני בניו כשרים וכן משמע בסמוך דקאמר ואין אדם נאמן על בנו גדול ומפרש כשיש לו בנים משמע דאבנו נמי לא מהימן: **והלכתא** כוותיה דרב נחמן בר יצחק. משמע דהלכה כר"י דנאמן אף לפסול בניו דדוקא משום דאין עדות לעובד כוכבים דאין יכול לפוסלן ולא כמו שמפרש רבינו תם דאין הלכה כרבי יהודה אלא כשפוסל אחרים על ידי הכרת בכור אבל בלא הכרת בכור לא ובשאלתות בפרשת פ) וירא נמי דקדק מהך דשמעתין דבכל ענין הלכה כרבי יהודה:

מטבילין

מטבילין אותו מיד. משמע שהמילה קודם טבילה וכדאמר לא רוב טובה ולא רוב פורענות [א] ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו קיבל מלין אותו מיד נשתיירו בו ציצין המעכבין את המילה חוזרים ומלין אותו שניה נתרפא מטבילין אותו מיד ושני ת"ח עומדים על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו אשה נשים מושיבות אותה במים עד צוארה ושני ת"ח עומדים לה מבחוץ ומודיעין אותה מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות [ב] אחד גר ואחד עבד משוחרר [ג] ובמקום שנדה טובלת שם גר ועבד משוחרר טובלין וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה אמר מר גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות מ"ט דאי פריש נפרוש [ד] דא"ר חלבו [ה] קשים גרים לישראל כספחת דכתיב [1] ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב: ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני: מ"ט א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ו] בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשבון [ז] (ומודיעים אותו עון שכחה ופאה): ואין מרבים עליו ואין מדקדקים עליו: אמר רבי אלעזר מאי קראה דכתיב [2] ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה אמרה לה אסיר לן תחום שבת [3] באשר תלכי אלך אסיר לן יחוד באשר תליני אלין מפקדינן שש מאות וי"ג מצות עמך עמי אסיר לן עבודת כוכבים ואלהיך אלהי [ז] ארבע מיתות נמסרו לב"ד [4] באשר תמותי אמות [ח] ב' קברים נמסרו לב"ד ושם אקבר מיד ותרא כי מתאמצת היא וגו': קיבל מלין אותו מיד: מ"ט [ט] שהויי מצוה לא משהינן: נשתיירו בו ציצין המעכבין המילה וכו': כדתנן [י] אלו הן ציצין המעכבין המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה וא"ר ירמיה בר אבא אמר רב [יא] בשר החופה רוב גובהה של עטרה: נתרפא מטבילין אותו מיד: נתרפא אין לא נתרפא לא מאי טעמא משום [יב] דמיא מרזו מכה: ושני ת"ח עומדים על גביו: והא [יג] א"ר חייא א"ר יוחנן גר צריך שלשה הא א"ר יוחנן לתנא תני שלשה: טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו: למאי הלכתא [יד] דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל ישראל מומר קרינא ביה וקידושין קידושין: אחד גר ואחד עבד משוחרר: קסלקא דעתך לקבל עליו עול מצות ורמינהו במה דברים אמורים בגר [טו] אבל בעבד משוחרר אין צריך לקבל אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ש בן אלעזר הא רבנן דתניא [5] ובכתה את אביה ואת אמה וגו' בד"א שלא קבלה עליה [טז] אבל קבלה עליה מטבילה [יז] ומותר בה מיד ר"ש בן אלעזר אומר אע"פ שלא קבלה עליה כופה ומטבילה לשם שפחות וחוזר ומטבילה לשם שחרור ומשחררה ומותר

לא רוב טובה ולא רוב פורענות [א] ואין מרבין עליו ואין מדקדקין עליו קיבל מלין אותו מיד נשתיירו בו ציצין המעכבין את המילה חוזרים ומלין אותו שניה נתרפא מטבילין אותו מיד ושני ת"ח עומדים על גביו ומודיעין אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו אשה נשים מושיבות אותה במים עד צוארה ושני ת"ח עומדים לה מבחוץ ומודיעין אותה מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות [ב] אחד גר ואחד עבד משוחרר [ג] ובמקום שנדה טובלת שם גר ועבד משוחרר טובלין וכל דבר שחוצץ בטבילה חוצץ בגר ובעבד משוחרר ובנדה אמר מר גר שבא להתגייר אומרים לו מה ראית שבאת להתגייר ומודיעים אותו מקצת מצות קלות ומקצת מצות חמורות מ"ט דאי פריש נפרוש [ד] דא"ר חלבו [ה] קשים גרים לישראל כספחת דכתיב [1] ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב: ומודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה ומעשר עני: מ"ט א"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן [ו] בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשבון [ז] (ומודיעים אותו עון שכחה ופאה): ואין מרבים עליו ואין מדקדקים עליו: אמר רבי אלעזר מאי קראה דכתיב [2] ותרא כי מתאמצת היא ללכת אתה ותחדל לדבר אליה אמרה לה אסיר לן תחום שבת [3] באשר תלכי אלך אסיר לן יחוד באשר תליני אלין מפקדינן שש מאות וי"ג מצות עמך עמי אסיר לן עבודת כוכבים ואלהיך אלהי [ז] ארבע מיתות נמסרו לב"ד [4] באשר תמותי אמות [ח] ב' קברים נמסרו לב"ד ושם אקבר מיד ותרא כי מתאמצת היא וגו': קיבל מלין אותו מיד: מ"ט [ט] שהויי מצוה לא משהינן: נשתיירו בו ציצין המעכבין המילה וכו': כדתנן [י] אלו הן ציצין המעכבין המילה בשר החופה את רוב העטרה ואינו אוכל בתרומה וא"ר ירמיה בר אבא אמר רב [יא] בשר החופה רוב גובהה של עטרה: נתרפא מטבילין אותו מיד: נתרפא אין לא נתרפא לא מאי טעמא משום [יב] דמיא מרזו מכה: ושני ת"ח עומדים על גביו: והא [יג] א"ר חייא א"ר יוחנן גר צריך שלשה הא א"ר יוחנן לתנא תני שלשה: טבל ועלה הרי הוא כישראל לכל דבריו: למאי הלכתא [יד] דאי הדר ביה ומקדש בת ישראל ישראל מומר קרינא ביה וקידושין קידושין: אחד גר ואחד עבד משוחרר: קסלקא דעתך לקבל עליו עול מצות ורמינהו במה דברים אמורים בגר [טו] אבל בעבד משוחרר אין צריך לקבל אמר רב ששת לא קשיא הא ר"ש בן אלעזר הא רבנן דתניא [5] ובכתה את אביה ואת אמה וגו' בד"א שלא קבלה עליה [טז] אבל קבלה עליה מטבילה [יז] ומותר בה מיד ר"ש בן אלעזר אומר אע"פ שלא קבלה עליה כופה ומטבילה לשם שפחות וחוזר ומטבילה לשם שחרור ומשחררה ומותר

מטבילין אותו מיד. משמע שהמילה קודם טבילה וכדאמר לא רוב טובה ולא רוב פורענות (דף נב:) ושמא מזוזה דעתן עלייהו ואחטאו: **ואין מרבין עליו.** דברים לאייס עליו שיפרוש: **ליון.** מחיכות בשר שלא נפרעת המילה ומודיעין אותו מקצת מצות. דהשתא ע"י טבילה הוא נכנס לכלל גירות הלכך בשעת טבילת מצוה צריך לקבל עליו עול מצות: **אחד גר ואחד עבד משוחרר.** לקמן מפרש למאי הלכתא אקשינהו: **ובמקום שנדה טובלת.** בתרגיעים סלה: **שם גר ועבד משוחרר טובלין.** ואע"פ שאין טבילתן לענין מגע טהרות כשאר טבילות: **דאי פריש.** שלא יתגייר: **נפרוש.** ולא איכפת לן: **דאמר מר קשים גרים לישראל כספחת דכתיב ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב.** לשון ספחת שאוחזין מעשיהם הרשעים ולומדים ישראל מהם או סומכין עליהם באיסור והיתר: **ומודיעין אותו עון לקט שכחה ופאה.** שלא יאמרו עניים הללו הלוקטין פאת שדה גזלניים הם ועומד עליהם והורגם בדיניהם שבני נח הוהרו על הגזל בסנהדרין (דף נו.) ואזהרתן זו היא מיתתן דלא בעו התראה לפיכך בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה דעובד כוכבים קפיד על דבר מועט ולגבי ישראל הויא מחילה: **ולא ניתן להשבון.** אינו בחזרה שלא נהרג דגבי ישראל כתיב והשיב את הגזלה אשר גזל (ויקרא ה) אבל בני נח אמרינן בסנהדרין (דף נח:) אזהרתן זו היא מיתתן וכיון שעבר על אחת מן' מצות נהרג: ליטעם אחרינא **מודיעים אותו עון לקט שכחה ופאה.** הואיל והן מקפידים על הממון כ"כ כדאמר דנהרג על פחות משוה פרוטה מודיעין אותו עון לקט כו' שמא יחזור בו מלהתגייר. ולשון זה עיקר דאי משום טעמא קמא מאי לשון עון לקט שכחה ופאה ליודיעוהו (א) שילקטו עניים בשדהו: **אסיר לן יחוד.** להתייחד עם אשת איש: **כ' קבריס.** אחד לנסקלים ולנשרפים שהרשיעו בעבירות חמורות ואחד לנהרגים ולנחנקים שאין מיתתן חמורה ואינם רשעים כל כך: **עטרה.** שורה גבוהה שסביב הגיד וממנה הולך ומשפע למעלה ולמטה: **רוב גובהה.** של אותה שורה ולא תימא רוב היקיפה: **ואין אוכל בתרומה.** אם כהן הוא דכהן ערל אסור בתרומה כדאמר לקמן בפרק הערל (ב): **מרזו מכה.** מכבידין את חולי המכה כמו מטרא רזיא לאילני במסכת תענית (דף ג.): **דאי הדר ביה.** לקדמותו ואח"כ קדש בת ישראל מקודשת ולריכה גט דישראל מומר (ג) קידושי קידושין דישראל (ד) הוא: **קס"ד.** דהאי דאקיש שיחרור של עבד לגירות העובד כוכבים לקבל קאמר שבשעת טבילת שחרור העבד צריך להודיעו מקצת מצות: **אבל עבד אין צריך לקבל.** בשעת שחרור דמשעה שטובל אשם שייך במצות דכתיב (דברים ה) למען ינוח עבדך ואמתך ועוד דגמרי' (חגיגה דף ד.) לה לה מאשה: **שלא קבלה עליה.** להתגייר: **כופה ומטבילה לשם שפחות.** דכל טבילות עבדים על כרחן היא: **ומשחררה.** ומטבילה לשם שחרור בע"כ: ומותר

נקבה עם זכר שאינו אישה (שם). מפקדינן שש מאות וי"ג מצות. שמינו מובלים משאר עמים בתרי"ג מצות (שם). אלו הן ציצין רלוקות של בשר שנשאתו מן הערלה (שבת קלז.). העטרה. היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לגאשו (שם). ואינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא, דילפינן בינמוס (ע.) שערל אסור בתרומה (שם). רוב גבוהה. לא מימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד (שם קלז:) אע"ג דאין רוב היקפה (לקמן עא:). דמיא מרזו מכה. מחזקות ומגדלות כאב המכה, ותכרו מיטרא רזיא לאילני במס' תענית (לקמן קב:). **גר צריך שלשה.** ישראלים שמקבלין לו להטבילו ולהודיעו מקצת מצות קלות וחמורות (קדושין סב:).

עין משפט נר מצוה

קלג א מיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הל' ג סמג לאוין קכז טור"ע י"ד סימן רסה סעיף ב:
קלד ב מיי' שם הל' ט סמג שם טור"ע שם סימן רסז סעי' ג:
קלה ג מיי' שם פי"ג הל' יג ופי"ב הל' מקואות הל' כב סמג שם טור"ע שם סימן רסה סעיף ב:
קלו ד מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' יח:
קלז ה מיי' פ"ט מהל' מלכים הלכה ט:
קלח ו ז מיי' פ"ב מהל' מילה הל' ג סמג עשין כח טור"ע י"ד סי' רסד סעיף ה:
קלט ח מיי' פי"ג מהל' איסורי ביאה הל' ח סמג לאוין קכז טור"ע שם סימן רסה סעי' ב:
קמ ט מיי' שם הל' יב סמג שם טור"ע שם ס' רסז סעיף ז:
קמא י מיי' פ"ח מהל' מלכים הלכה ה:

תורה אור השלם

1. כִּי יִרְחַם יְיָ אֶת יַעֲקֹב וּבָחַר עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל וְהִנִּיחָם עַל אַדְמָתָם וְנִלְוָה הַגֵּר עֲלֵיהֶם וְנִסְפְּחוּ עַל בֵּית יַעֲקֹב:
ישעיהו יד א
2. וַתֵּרֶא כִּי מִתְאַמֶּצֶת הִיא לְלֶכֶת אִתָּהּ וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ: רות א יח
3. וַתֹּאמֶר רוּת אַל תִּפְגְּעִי בִי לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ אֱלֹהָי: רות א טז
4. בָּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה יַעֲשֶׂה יְיָ לִי וְכֹה יֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי וּבֵינֵךְ:
רות א יז
5. וְהִסִּירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֶת אִמָּהּ יָרֵח יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה: דברים כא יג

תוספות ישנים

שתלא נפשו גבי יעול עובד כוכבים ולא יעול כותי לפי שהוא מל לשם הר גריזים וי"ל דהתם עדיף טפי לפי שישראל עומד ע"ג של כותי: **א)** עוד יש בפרשים מקו"ו [ממגעה] דכתיב (במדבר יט כא) יכבס בגדיו כ"ש היא עצמה שצריכה טבילה וי"מ דמה ומזה מי הנדה מכלן לנדה שצריכה מים: **ב)** עי"ש לפי שהקב"ה מענים אותנו על ידם כשמטיבים מעשיהם ואומר כי הוא רופא שאין אנו מזהירים במצות כמותם אע"פ שאינם מזרע כשר כמונו: ומודיעין אותן עון לקט שכחה ופאה מפני שאנו חוששין פן ילאו העניים בלוט בשדותיהם ללקוט לקט שכחה ופאה ויהרגו אותם כמו שהם עושים בדיניהם מפני שבן נח נהרג על פחות משוה פרוטה ולא ניתן להשבון שלהם זו היא מיתתן ולא קרינן בהו (ויקרא ה כג) והשיב את הגזלה ונהרגין בלא התראה דבן נח ס"ל התראה. י"מ מודיעין אותן עון לקט מפני שמקפידים על הממון מועט ומחייבין שמא יחזרו לסורן ומהשתא מודיעין אותו לו שיניח ולא יקפיד ולא פרים מהשתא ויורד לגאשו (שם). ואינו אוכל בתרומה. אם כהן הוא, דילפינן בינמוס (ע.) שערל אסור בתרומה (שם). **רוב גבוהה.** לא מימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד (שם קלז:) אע"ג דאין רוב היקפה (לקמן עא:). דמיא מרזו מכה. מחזקות ומגדלות כאב המכה, ותכרו מיטרא רזיא לאילני במס' תענית (לקמן קב:). **גר צריך שלשה.**

מסורת הש"ס

א) קידושין ע: ע"ש נדה יג: לקמן קט:, **ב)** ע"ז עא: עירובין קב., **ג)** כרש"ל מ"ז, **ד)** [סנהדרין מט:], **ה)** [שם מו.], **ו)** [לעיל לט.], **ז)** לקמן עא: שבת קלז., **ח)** [לקמן קב: קכא.], **ט)** [לעיל מו:], **י)** [אין הפירוש שמותר לבא עליה מיד דהא בעינא להמתין ג' חדשים ע' כ"מ פ"ח מהל' מלכים דין ה], **יא)** [דף ע.], **יב)** בס"א: משומד, **יג)** בס"א נוסף: רשב, **יד)** [ע' תוספות חגיגה יא. ד"ה לא נלרכה ותו' יומא עא. ד"ה מכלן], **טו)** [ל"ל והקשה], **טז)** [וע"ע תוס' קידושין ע: ונמלה יג: ד"ה קשים],

גליון הש"ס

גמ' קשים גרים לישראל כספחת. ובמגמ"ס פי"ג הל' י"ג מהל' מ"ב מאתא כנגע לרעת:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לשנא אחרינא וכו' יודיעוהו שסופו שילקטו: **(ב)** תוס' ד"ה קשים גרים לישראל כספחת. נ"ב עיין בתוס' פ' י' יומא דף ע ע"ב:

מוסף רש"י

דאי פריש נפרוש. שאם בא לחזור בו יחזור (רות א טז). **קשים גרים לישראל כספחת.** שאינם זהירים במצות והרגילים אללם נמשכים אללם ומודים מן מעשיהם (קדושין ע: וכנר"ז לקמן קט:) **ו)** שאין בקיאין במצות ומביאי פורענות, ועוד שמא למדיים ישראל ממעשיהן, מפי מורי הזקן, ויש אומר שכל ישראל ערבים זה בזה, ולא מילתא היא שלא נתערבו בשבוי הגרים, דאמרינן בסמ' סוטה (לז:) ממנא לכל אחד מישראל שם מאות אלף ושלשת אלפים ותק"ל בריאות, שיהו נתערבו זה בזה, אלמא לא נתערבו על הגרים (נדה יג:). **בן נח נהרג על פחות משוה פרוטה.** בן נח שגזל את ישראל פחות משוה פרוטה, אע"ג דגבי ישראל לא ממונא הוא דמחלי עליה, גבי עובד כוכבים ממונא הוא הוא וכן נח נלטוה על הגזל בסנהדרין (נו.) ואזהרה שלהן זו היא מיתתן ואין לריכין התראה (ע"ז עא:) ואשמועינן ר' יוחנן דעכו"ם לא מחיל אפילו אפחות משוה פרוטה והוי גזל לגילוי (ערובין סב.). **ולא ניתן להשבון.** דגבי ישראל כתיב והשיב את הגזלה, אבל בעכו"ם לא כתיב השבה, הלכך כיון שעבר נהרג ואינו משלם (שם) ולא מחייב לאהדורה להאי ישראל דהא ממיל עליה (ע"ז עב.). **אמר לה אסיר לן כו'.** שמתון דבריה של רות אתה למד מה שאמרה לה נעמי (רות א טז). **תחום שבת.** לאלתר חוץ לתחום בשבת (שם). **אסיר לן יחוד.** לאתייחד

ומוסר בה מיד. אלמא לר' שמעון עבד אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור ולרבנן דלא הוי תקנתא בהכי סברי צריך לקבל: **עבד איש ולא עבד אשה.** בתמיה ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הוו כשאר עבדים. אלא ע"כ האי איש לעובד כוכבים שמכרו קאי ולמעוטי בן איש וה"ק עבד שלקחת מן העובד כוכבים אתה מל בעל כרחו של עבד ואי אתה מל בן עובד כוכבים בעלמא דלאו עבד בעל כרחו ומדכתב רחמנא איש קרא יתירא למעוטי בן איש ש"מ ומלתה אותו[ב] בעל כרחו משמע דאי מדעתו היכי ממעט לבן איש ואי לא כתיב איש ה"א האי עבד לאו למעוטי בן אתא אלא היא גופא אינטריך לאשמועינן דמילת עבדים מעכבת בפסח. לשון אחר ועיקר עבד איש ה"ק עבד שהוא איש אע"פ שהוא גדול ובן דעת ומלתה אותו בעל כרחו ואי אתה מל בן [ג][שהוא] איש גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בניס כתיב[ד] המול לו כל זכר ולא כתיב בהו איש וגבי עבד כתיב איש למעוטי בן: **ורבנן.** כשם שאין אתה מל בן איש [בע"כ] דהא לא כתיב בהו איש: **כך אי אתה מל בו.** ומילתא בעלמא היא ולא הקישא אלא ה"ק ליה כי היכי דמודית לן בבן ה"ה לעבד נמי דאין מגיירין בן דעת אלא מרצונו: **אימור דקא שמעת לרבנן.** דפליגי אדרבי שמעון דלא הויא תקנתא: **ביפה פוחר דלא שייכא במצות אבל עבד.** שהרי אצלו כמה ימים ויהג עליו מצות הנוהגות בעבד מי שמעת להו דצריך לקבל: **לענין טבילה תניא.** שסייעם שויס בטבילה שצריכים לטבול כשבאין לכלל ישראל גמור אבל לענין קבלה לא הושוו לעבד אין צריך לקבל בשעת טבילת שחרור: **תקון.** אלפרנים קאי ואע"ג דלאו ניוול גזירת הכתוב היא: **עשיה בראש.** כלומר נאמר שם תיקון מצוה בראש דכתיב וגלחה: **ולא עשה רגליו.** לא קצץ לפרני רגליו: **ולא עשה שפמו.** לא גלח שער שפמו. אלמא עשיה קרי להעברה: כי

אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו. פי' בקונטר' בלשון שני דעבד אינ אע"ג שהוא גדול ובן דעת ומלתה אותו וגו' בעל כרחו ואי אתה מל בן אינ גר הבא להתגייר אין לו כח למול בנו גדול בעל כרחו דגבי בניס כתיב המול לו כל זכר ולא כתיב בהו כל אינ כמו גבי עבד ודבר תימה פירש בקרא דהמול לו כל זכר מוקמינן למילת זכריו שמעכבתו מלאכול בפסח וזה לא שייך אלא בבניס שנולדו בקדושה אבל מילת בניו שלא נולדו בקדושה אינה מעכבתו מלאכול בפסח ונראה דלא צריך קרא למידרש מיניה ואי אתה מל בן אינ בעל כרחו דממילא ידעינן שלא יגיירוהו בעל כרחו ועוד דמיפת תואר שמעינן דאין מלין גר בעל כרחו דהא יפת תואר אין מטבילין אותה בעל כרחה מדאינטריך רחמנא להמתין לה שלשים יום ובקבלה עליה אין צריך להמתין ולא נקטיה אלא לפרושי מילתיה דרשב"ל דקאמר דמתחלה כופין לשם שפחות ולא לשם גירות אי נמי משום דנקט לה במילתיה דרבנן כשם שאי אתה מל בן אינ נקט נמי בדרבי שמעון בן אלעזר לאשמועינן דאע"פ שאי אתה מל בן אינ בעל כרחו עבד כרחו אתה מל בעל כרחו תימה דרשב"ל קאמר לקמן דאין משהין אותו בא"י מפני הפסד טהרות עבד שאינו רוצה למול ומשמע דזקוק למוכרו [ה]ואמאי יתהלנו בעל כרחו וכן קשה דרבי יהושע בן לוי אית ליה בהשולח (גיטין דף לט: ושם) נתיאשתי מפלוני עבדי אותו העבד אין לו תקנה אלא בשטר אלמא לית ליי' ההיא דשמואל דבסמוך וא"כ דרים עבד אינ אתה מל בעל כרחו ולקמן קאמר הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד י"ב חודש וימול אותו בעל כרחו ואומר ר"י דתקנת חכמים היא שלא יכשיל את רבו באיסור והיתר כיון דאין מקבל עליו עול מצות ועוד דאין טוב לחייבו במצות מאחר דאין חפץ לקיימם: **המפקיר** עבדו **יצא לחירות ואין צריך גט שחרור.** תימה לשמואל תקשי ליה למה ליה שטרא בעבד כנעני יפקירנו ולימא ליה באפי בי תרי זיל דהכי דייק בפ"ק דקידושין (דף טז. ושם) גבי עבד עברי למה לי שטרא לימא ליה באפי בי תרי זיל ומשני עבד עברי גופו קנוי ואר"י דהכי פריך (א) למה לי שטרא דאותו לשון עצמו הכתוב בשטר הרי את בן חורין הרי את לעצמך יאמר לו בעל פה דס"ד דאין צריך אלא מחילה מחוב שעליו ומסיק דגופו קנוי ואין הלשון הכתוב בשטר מועיל בעל פה אבל הפקר שמסלק רשותו מועיל אפי' בעל פה לשמואל וא"ת אמאי לא חשיב הפקר גבי קניינים של עבד בפ"ק דקדושין [ב] (גז"ש) וי"ל דלא חשיב אלא קניינים שמקנה הרב לעבד עצמו והפקר אינו אלא סילוק בעלמא שהרב מסלק עצמו מן העבד ועוד יש לומר דמילתא דאיתא בכל מילי לא קתני דקאמר התם לענין חליפין ותנא דידן מילתא דאיתא במטלטלין לא קתני: **לא** עשה רגליו. פי' בקונטרס לפרני רגליו ולר"י נראה דהיינו שער בית הערוה דהכי משמע פרק מצות חלילה (לקמן קג.) גבי מן הארכובה ולמעלה חלילתה פסולה למימרא דלא מיקרי רגל מן הארכובה ולמעלה תא שמע ולא עשה את רגליו ומשני לישנא מעליא מכאן אין ראיה דשרי לגלח שער של בית הערוה דשמא מדרבנן אסור אבל ברים פרק ב' נזירים (מיר נח:) קאמר רב בהדיא מיקל אדם כל גופו באבר אפילו שער בית השחי ובית הערוה כדמשמע התם דפריך עלה והתניא המעביר שער בית השחי ובית הערוה הרי זה לוקה ומשני כי קאמר רב במספרים והא באבר קאמר כעין תער ומ"ת דבאבר הכי קאמר בעי מיניה רב מרבי חייא מהו לגלח א"ל אסור והא קא גדיל א"ל גדול יש לו משמע דבמספרים בעא מיניה אי שרי דאי באבר מאי פריך והא קא גדיל והלא יכול לגלח במספרים ושמא רב לא קבלה מרבי חייא ור"ת מפרש דבאבר בעא מיניה והא דפריך והא קא גדיל ה"פ והלא אין זה תיקון ואין דומה כלל לתיקוני אשה שאין זה משוס ייפוי אלא משוס שער שגדל יותר מדאי ואפילו באבר אית לן למישרי ולפי זה צריך לומר שלא היה יודע ברייתא דלעיל שאוסרת ובה"ג גרים הכי אמר רב מיקל אדם כל גופו באבר והתניא המעביר כו' כי קאמר רב בשאר אברים ובשאר אברים מי שרי והתניא העברת שער אינו מדברי תורה אלא מדברי סופרים ומשמע ליה דאיירי ההיא ברייתא אף (ו)(בשאר אברים אע"ג דבבית השחי ובבית הערוה נמי איירי כדמוכח באבר הכי דכי קאמר רב במספרים כי תניא ההיא באבר ולפי זה בשאר אברים לא שרי אלא במספרים ובית השחי ובית הערוה אפי' במספרים אסור ומדרבנן דלא תקשי הך דהכא מיהו בה"ג של אספמיא כתוב אלא הא באבר והא במספרים והדר ביה משיוא קמא דשני) כי קאמר רב בשאר אברים (ז) ולגירסא זו שאר אברים ודאי אסור לגלח באבר אבל במספרים שרי אף בית השחי ובית הערוה ובערוך בערך גיוסטרא גורס כגירסת ספרים שלנו ובתשובת הגאונים שרי לגלח בית השחי ובית הערוה כי מגלח כל גופו מראשו ועד רגליו ולא משמע דאיירי במצורע דפשיטא הוא אלא במגלח לרפואה כיון דמגלח כל גופו אין זה ייפוי אלא גיוון ותדע דלא משתמיט בשום דוכתא גבי מצורע שיהא עשה דמצורע דוחה לאו דלא יגבש גבר אלא לאו דהקפת הראש וזקן גרידא:

ומותר בה מיד אמר רבא מאי טעמא דרבי שמעון בן אלעזר דכתיב [1]כל עבד איש מקנת כסף עבד איש [2]ולא עבד אשה אלא עבד איש אתה מל בעל כרחו ואי אתה מל בן איש בעל כרחו ורבנן אמר עולא כשם שאי אתה מל בן איש בעל כרחו כך אי אתה מל עבד איש בעל כרחו ואלא הכתיב כל עבד איש ההוא מיבעי ליה לכדשמואל [ו]דאמר שמואל [ז]המפקיר עבדו יצא לחירות ואין צריך גט שחרור שנאמר כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד ושאין רשות לרבו עליו אין קרוי עבד מתקיף לה רב פפא אימור דשמעת להו לרבנן ביפת תואר דלא שייכא במצות אבל עבד דשייך במצות [3]הכי נמי דאפי' רבנן מודו דתניא אחד גר ואחד לוקח עבד מן העובד כוכבים צריך לקבל הא לוקח מישראל אין צריך לקבל מני אי רבי שמעון בן אלעזר האמר לוקח מן העובד כוכבים נמי אין צריך לקבל אלא לאו רבנן וש"מ [2]דלוקח מן העובד כוכבים צריך לקבל אבל לוקח מישראל אין צריך לקבל ואלא קשיא אחד גר ואחד עבד משוחרר [3]כי תניא ההיא לענין טבילה תניא תנו רבנן [2]וגלחה את ראשה ועשתה את צפרניה רבי אליעזר אומר תקוץ רבי עקיבא אומר [ד]תגדיל אמר רבי אליעזר נאמרה עשיה בראש ונאמרה עשיה בצפרנים מה להלן העברה אף כאן העברה רבי עקיבא אומר נאמר עשיה בראש ונאמר עשיה בצפרנים מה להלן ניוול אף כאן ניוול וראיה לדברי רבי אליעזר [3]ומפיבושת בן שאול ירד לקראת המלך לא עשה רגליו ולא עשה שפמו מאי עשיה העברה ת"ר [4]ובכתה את אביה ואת אמה ר'

מסורת הש"ס

א) גיטין לח. מיר סב: קידושין עב:, ב) [שמות יב], ג) [רש"ן], ד) [שמות יב], ה) [אולי ל"ל דף כב:], ו) ל"ל בשאר אברים ומשני כי קאמר רב כו' מהרש"ל.

תורה אור השלם

1. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד
2. וְהֵבֵאתָה אֶל תּוֹךְ בֵּיתֶךָ וְגִלַּחַתָּה אֶת רֹאשָׁהּ וְעָשִׂתָה אֶת צִפָּרְנָיהָ:
דברים כא יב
3. וּמִפִּבֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא עָשָׂה שָׂפְמוֹ וְאֶת בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן הַיּוֹם לֶכֶת הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְשָׁלוֹם:
שמואל ב יט כה
4. וְהֵסִירָה אֶת שִׂמְלַת שִׁבְיָהּ מֵעָלֶיהָ וְיָשְׁבָה בְּבֵיתֶךָ וּבָכְתָה אֶת אָבִיהָ וְאֵת אִמָּהּ יָרֵחַ יָמִים וְאַחַר כֵּן תָּבוֹא אֵלֶיהָ וּבְעַלְתָּהּ וְהָיְתָה לְךָ לְאִשָּׁה: דברים כא יג

גליון הש"ם

גמ' ולא עבד אשה. עיין מהרש"ל לקמן עא ע"ב ד"ה כגון שהיה תניו: שם ה"נ דאפילו רבנן מודו. עיין קידושין דף סב ע"ב תד"ה אלא עבד כו' מעתה: תוס' ד"ה אלא עבד וכו'. ואמאי יתהלנו בעל כרחו. עיין ע"ז דף מ ע"ב תד"ה עד:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה המפקיר וכו' ותר"י דהכי פריך. נ"ב כוונתו בתירוץ זה למה שתירצו התוס' בקידושין דף טז בד"ה לימא ליה ע"ש ועיין עוד בפרק השולח דף לח בתוס' ד"ה המפקיר:

מוסף רש"י

ואין צריך גט שחרור. להיות מותר בישראל (קדושין עב:). תגדיל. תגדלם כדי שתתגוול (דברים כא יב).

תוספות ישנים

א) והא דלא משני תלמודא התם דבשאר אברים שרי לגמרי בתער והא דקאמר העברת שער אינה אלא מד"ס דמשמע דהא מדברי סופרים מיהא אינא מייתי בבית השחי ובבית הערוה. והא דקאמר המעביר בית השחי ובית הערוה ה"ז לוקה ר"ל מכת מרדות מדרבנן. כדמשני תלמודא התם גבי ר' יוחנן דאמר המעביר בית השחי ובית הערוה ה"ז לוקה. ופריך מהא דהעברת שער אינה אלא מד"ס. ומשני מאי לוקה מכת מרדות מדרבנן. וי"ל משום דס"ל דהעברת שער מייתי בכל אברים מדלא מפרש בית השחי ובית הערוה כמו דמפרש גבי המעביר בית השחי ובית הערוה לוקה:

קמב א מיי' פ"ח מהל' עבדים הלכה יג טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף סד:
קמג ב מיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הל' ט סמג לאוין קיח טוש"ע שם סימן רסז סעיף ג:
קמד ג מיי' שם פי"ג הל' יג סמג שם טוש"ע שם:
קמה ד מיי' פ"ח מהל' מלכים הלכה ה סמג עשין קנב:

רבי אליעזר אומר אביה בו'. למיסבר קרא פליגי אי נמי נפקא מינה אם מתו אביה ואמה או נתגיירו וריב"ן פירש דלר"ע צריכה שתכפור בעבודת כוכבים קודם שתבעל לו ולפירושו לא אתי כר"ע הא דקתני לעיל בד"א שלא קיבלה עליה:

ירח שלשים יום. וכן בפ"ק דנזיר (דף ה. ושם) ואימא שלשים יום כדכתיב עד חדש ימים משמע דסתם חדש שלשים והא דאמרי' בר"ה (דף יט:) ובסנהדרין (דף יח. ושם) כמה עיבור שנה שלשים יום דשב"ג אומר חודש היכא דמוכח שאני[1] א):

אין מקיימין. פירש ריב"ן שלא ינסך יינו וקשיא לר"י דא"כ כי אתני בהדיה נמי ועוד דמתשובתו של ר' ישמעאל משמע דמדאוריתא פליגי ונראה לר"י דטעמא דר' עקיבא לפי שלזה הקב"ה לאברהם למול עבדיו לכך אסור לקיים שאינם מולין:

זה גר תושב. פירש בקונטרס שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ומחלל שבת כעובד עבודת כוכבים וקשה דאם כן נפיש להו משבע מצות ובמסכת ע"ז (דף סד:) משמע דבשבע מצות שקבלו בני נח איקרי גר תושב ועוד דבפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נח:) אמרי' דעובד כוכבים שבת חייב מיתה אפילו בחול כל שכן בשבת ובפרק ד' מחוסרי כפרה (כריתות דף ט. ושם) קאמר ר"ע דגר תושב אין מוזהר על השבת ונראה דהכא בעושה מלאכה לצורך ישראל דומיא דוינפש בן אמתך:

היכא דלא פסקא וכו'. פר"ת דהני מילי אדר' יהושע קאי ולא פסקא למילתיה היינו שכל שעה דומה אותו מיום ליום שימול אבל היכא דפסקא למילתיה שלא ימול כלל התם אין מקיימין ולא משמע כן דה"מ אדר"ע קאי ונראה לר"י כפירושו אבל אדר"ע קאי דהיכא דנתרלה למול ודומהו התם אין מקיימין הואיל ומצוה למול דשוויי מצוה לא משהינן אבל היכא דפסק שלא ימול אינו מחויב למולו בעל כרחו ומגלגל י"ב חדש עמו אולי יתרלה וכן פי' בשערי דרב האי בשער ח) רביעי: **שאין עושין מאהבה אלא מיראה.** בפרק נוטל (בסוטה דף כב: ושם) משמע שמיסה רעים ובפרק כשם (שם דף לא. ושם) משמע דשניהם לשבח ואומר ר"י דמאהבת המקום ומירלת המקום הוו תרוייהו לשבח מאהבת אדם ומירלת אדם תרוייהו לגריעותא או כמו שפירש שם בקונטר' מאהבת שכר וכגון שאם לא יהיה לו שכר תוהא על הרלאשונות ואין עושה אלא על מנת לקבל פרס ומירלה היינו מירלת עונש אבל הכא קשה דנקט מאהבה לשבח ומירלה לגריעותא והוי מצי למימר איפכא או תרוייהו לגריעותא או תרוייהו לשבח: **אשר באת לחסות.** פירוש שמירת ותימה דבפ' מי שאמר הריני נזיר ושמע חבירו ואמר ואני (נזיר דף כג: ושם) אומר רות בת בנו של עגלון בנו של בלק מלך מואב היתה וכשתשוב שנותיו של אהוד שהרג עגלון עד סוף ימיס של אבנן דהיינו בועז תמצא יותר ממאתים שנה ולעת זקנתו נשאה דכתיב לבלתי לכת אחרי הבחורים וי"ל דבת בנו של עגלון לאו דוקא אלא כלומר דמזרעו היתה כמו בן בנו של נמרוד הרשע (חגיגה דף יג.) ובקרא קרי לה נערה:

ר' אליעזר[6] אומר אביה אביה ממש אמה אמה ממש ר"ע אומר [8]אביה ואמה זו עבודת כוכבים וכן הוא אומר [1]אומרים לעץ אבי אתה וגו' ירח ימים [2]ירח שלשים יום ר"ש בן אלעזר אומר תשעים יום ירח שלשים ימים שלשים ואחר כן שלשים מתקיף לה רבינא אימא ירח שלשים ימים שלשים ואחר כן כי הני קשיא ת"ר מקיימין עבדים שאינם מלין דברי רבי ישמעאל רבי עקיבא אומר אין מקיימין אמר ליה ר' ישמעאל הרי הוא אומר [2]וינפש בן אמתך א"ל בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו הכתוב מדבר דכ"ע מיהת וינפש בן אמתך בעבד ערל כתיב מאי משמע דתניא [3]וינפש בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר אתה אומר בעבד ערל או אינו אלא בעבד מהול כשהוא אומר [3]למען ינוח עבדך ואמתך כמוך הרי עבד מהול אמור הא מה אני מקיים וינפש בן אמתך בעבד ערל והגר זה גר תושב אתה אומר זה גר תושב או אינו אלא גר צדק כשהוא אומר וגרך אשר בשעריך הרי גר צדק אמור הא מה אני מקיים והגר זה גר תושב אמר רבי יהושע בן לוי [3]הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד י"ב חדש לא מל חוזר ומוכרו לעובדי כוכבים אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כר' עקיבא דאי ר"ע האמר אין מקיימין אמר להו רב פפא אפילו תימא ר' עקיבא הני מילי היכא דלא פסקא למילתיה אבל היכא דפסקא למילתיה פסקא אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא אמר לי אי הכי כי אמר ליה ר"ע בלוקח עבד בין השמשות לישני ליה הא חדא מתרי טעמי קאמר שלח רבין משמיה דרבי אילעאי וכל רבותי אמרו לי משמו [7]איזהו עבד ערל שמותר לקיימו זה שלקחו רבו על מנת שלא למולו אמרוה רבנן קמיה דרב פפא כמאן דלא כרבי עקיבא דאי ר"ע האמר אין מקיימין אמר להו רב פפא אפילו תימא ר"מ היכא דלא אתני בהדיה אבל היכא דאתני אתני אמר רב כהנא אמריתא לשמעתא קמיה דרב זביד מנהרדעא וא"ל אי הכי כי קאמר ליה רבי עקיבא בלוקח עבד בין השמשות ולא הספיק למולו לישני ליה הא וליטעמיך לישני ליה הך אלא [3]חד מתרי ותלת טעמי קאמר יתיב רבי חנינא בר פפי ורבי אמי ור' יצחק נפחא אקילעא דרבי יצחק נפחא ויתבי וקאמרי עיר אחת היתה בארץ ישראל ולא רצו עבדיה למול וגלגלו עמהם עד שנים עשר חדש וחזרו ומכרום לעובדי כוכבים כמאן כי האי תנא דתניא הלוקח עבד מן העובד כוכבים ולא רצה למול מגלגל עמו עד שנים עשר חדש לא מל חוזר ומוכרו לעובדי כוכבים ר' שמעון בן אלעזר אומר אין משהין אותו בארץ ישראל מפני הפסד טהרות ובעיר הסמוכה לספר אין משהין אותו כל עיקר שמא ישמע דבר וילך ויאמר לחברו עובד כוכבים תניא רבי חנניא בנו של רבן גמליאל אומר מפני מה גרים בזמן הזה מעונין ויסורין באין עליהן מפני שלא קיימו שבע מצות בני נח רבי יוסי אומר [8]7)גר שנתגייר כקטן שנולד דמי אלא מפני מה מעונין לפי שאין בקיאין בדקדוקי מצות כישראל אבא חנן אומר משום ר' אלעזר לפי שאין עושין מאהבה אלא מיראה אחרים אומרים מפני ששהו עצמם להכנס תחת כנפי השכינה אמר ר' אבהו ואיתימא ר' חנינא מאי קראה [4]ישלם ה' פעלך ותהי משכורתך שלמה מעם ה' אלהי ישראל אשר באת לחסות וגומר:

מתני'

כי הני. שאים (ח) ואחר כן תבא אליה אחר שיעור אחר כזה תבא אליה: **הרי הוא אומר וינפש בן אמתך.** והא בעבד ערל כתיב כדמפרש לקמן: **בין השמשות של ע"ש ולא הספיק למולו.** ומזהירו הכתוב לרבו על עבדו לנוח ביום המחרת ולא על שבת הבאה שהרי צריך למולו בשבת זו וכיון דמל מקרא אחר נפקא מלמען ינוח עבדך דלקמן מוקי לה בעבד שמל: **גר תושב.** שקבל עליו שלא לעבוד עבודת כוכבים ואוכל נבלות והזהירו הכתוב על השבת דמחלל את השבת כעובד עבודת כוכבים: **האומר אין מקיימין.** אפילו יום אחד: **ה"מ.** דאין מקיים: **היכא דלא פסקא למילתיה.** דלא קיבל מעולם להתגייר ולא פסק מגיותו: **אבל היכא דפסקא למילתיה.** בשעת לקיחתו ונתפייס להתגייר ואחר כך חזר בו מגלגלין שמא יחזור ויתרלה לשון מורי: ליטגא אחריינא ה"מ. דאין מקיימין היכא דלא פסק למילתיה שמקיימין סתם אבל היכא דפסק דאמר לו הריני מגלגל עמך י"ב חדש ואם לא תמול אמכור אותך מותר דהוי גביה כשכיר בעלמא: **נשמעינא.** הא תרוצא דרב פפא דהיכא דפסק למילתיה משהינן: **ליתי ליה הא.** כגון דפסק למילתיה דיכול לקיימו כל י"ב חדש: **חד מתרי טעמי.** שני ליה: **וכל רבותי אמרו לי משמיה.** דרבי אלעאי: **הפסד טהרות.** שמטמא את התרומות דעובד כוכבים גזרו עליו שיהא טמא כזב לכל דבריו ט): **לספר.** מרק"א בלע"ז כרך המבדיל בין ארץ ישראל לארץ העמים: **שלא קיימו ז' מצות.** בעודן עובדי כוכבים ועד השתא לא איפרעו מייניהו דפורענות גוזה להם לעתיד לבא אבל כשמתגיירין נפרעין מהם כדי למרק חובתן: **לקטן שנולד.** ואינו נענש על שעבר: **מיראה.** מירלת גיהנם והפורענות האמורה) עליהם: **אשר באת.** שמיהרת ולא איחרת:

מתני'

ט) [סנהדרין יח] ספרי פרשה כי תצא, ב) מכילתא פרשת משפטים פ"כ, ג) [יומא עט: סוטה מ. ב"ק קו: זבחים י: ב. לד: מנחות פט: כריתות ג:], ד) [לעיל כב. וש"נ], ה) [נדה לד.], ו) בס"א נוסף: לבת, ז) [וע' תוס' כתובות מז: ד"ה ולא]. ועוד שם עא. ד"ה ר' יהודה], ח) [ל"ל שביעי],

גליון הש"ם

גמ' גר שנתגייר בקטן. עיין סנהדרין דף עא ע"ב תד"ה בן:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי הני שאים וה"ק ואחר כן:

תוס' חד מקמאי

תניא וינפש בן אמתך בעבד ערל הכתוב מדבר למען ינוח עבדך ואמתך כמוך בעבד המל. והגר זה גר תושב. וגרך אשר בשערך זה גר צדק. ודוקא במלאכת ישראל הוא דאסור עבד ערל אבל לעצמו מותר. והכי איתא בכריתות פרק מחוסרי כפרה. דגריס התם גר תושב עושה מלאכה לעצמו כישראל בחולו של מועד ר"ע אומר כישראל בי"ט ר"י אומר גר תושב עושה מלאכה לעצמו כישראל בחולו של מועד. עבד ואמה התושבים עושין מלאכה לעצמן בשבת כישראל בחול ר"ש אומר א' גר תושב וא' עבד ואמה התושבים עושין מלאכה לעצמן בשבת כישראל בחש"מ. אמר רב אידי בר גרשום אמר רב אדא בר אהבה הלכה כר"ש: הא ט) דאר"ש הא גופה ומטבילה לשם עבדות כתב הראב"ד דרבנן פליגי עליה ואמרי אף לשום עבדות צריך לקבל ואינו כופהו והלכתא כרבנן דר"ש ור"ע קיימי כותיה דמי לקמן גבי מקיימין עבדים שאינן מהולים ויש אומרים דלא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא בשחרור אבל לשום עבדות כופהו כדי שלא יטבול לשום בן חורין. ור"ש ור"ע פליגי אם אינו רוצה לכופן אם רשאי לקיימן או לא:

ט) ל"ל דאר"ש כופה.

תוספות ישנים (המשך)

אבל בדיני אדם אמרינן בן נח שבבן את הסם בגיותו ונתגייר הרי הכרג. וכמו כן אינו אסור בקרבנות מטעם הזה דבקטן שנולד דמי רק היכא דשייך שמא יאמרו בגלו מקדושה חמורה לקדושה קלה: שאין עושין מאהבה אלא מירלה. משמע היכא דמירלה אינו טוב ומגונלה (כ"ה) משמע דלף מאהבה אינו טוב דקאמר דלמא אתי למעבד מאהבה ומירלה. וגם (בסמוך) [בסוטה (כ"ב)] אמי משמע דמאהבה אמי אינו טוב (דקאמר תשיב) [דקתשיב ליה] גבי ז' פרושין הם וטוב לגנאי. ובסוף כשם משמע דלף מירלה [טוב] (קא תשיב) דקאמר תרוייהו לדיקי גמורי ניהו מר מאהבה ומר מירלה משמע מהתם דלף מירלה לדיק הוא. ונראה לפרש דדוקא מאהבת המקום ומירלת המקום הוו לדיקי אבל מירלת העונש ומאהבת השכר לאו לדיקי ניהו והכא ר"ל שאין עושין מאהבת המקום אלא מירלת העונש והמתין יצין:

תורה אור השלם

1. אֹמְרִים לָעֵץ אָבִי אַתָּה וְלָאֶבֶן אַתְּ יְלִדְתָּנוּ כִּי פָנוּ אֵלַי עֹרֶף וְלֹא פָנִים וּבְעֵת רָעָתָם יֹאמְרוּ קוּמָה וְהוֹשִׁיעֵנוּ:
ירמיהו ב כז

2. שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מַעֲשֶׂיךָ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי תִּשְׁבֹּת לְמַעַן יָנוּחַ שׁוֹרְךָ וַחֲמֹרֶךָ וְיִנָּפֵשׁ בֶּן אֲמָתְךָ וְהַגֵּר:
שמות כג יב

3. יוֹם הַשְּׁבִיעִי שַׁבָּת לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תַעֲשֶׂה כָל מְלָאכָה אַתָּה וּבִנְךָ וּבִתֶּךָ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ וְשׁוֹרְךָ וַחֲמֹרְךָ וְכָל בְּהֶמְתֶּךָ וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בִּשְׁעָרֶיךָ לְמַעַן יָנוּחַ עַבְדְּךָ וַאֲמָתְךָ כָּמוֹךָ:
דברים ה יג

4. יְשַׁלֵּם יְיָ פָּעֳלֶךְ וּתְהִי מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה מֵעִם יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת כְּנָפָיו:
רות ב יב

לעזי רש"י

מרק"א. גבול, סָפֵר.

תוספות ישנים

א) ונראה לומר דיכמ דקרא ר"ל מצא משוס שאין חדשה של לבנה פחותה מכ"ט י"ב משע"ג וכיון שנכנס ביום שלשים מקצת היום כולו והוי משלשים. אבל חדש דלשון מכניס הוי שפיר מכ"ט יום: זה גר תושב ולא הספיק למולו בין השמשות. פי' ומן שבת ראשון קאמר דאילו מן שבת שני פשיטא דכיון שהיה לו שהות למולו ולא מל לא ישבות. אבל משמע דהשתא ישבות ואם ירצה לחייב עצמו משביתת שבת הרשות בידו. ותימה דאמרינן עובד כוכבים שבת חייב וי"ל דזה כיון דדעתו להתגייר מלי לשבות. ול"ג דאף כי אינו מצווה על שבת מ"מ אמתו מצווים שלא (נחלל) ויחללו) שבת על ידיו לגזות לו ישראל לעשות מלאכתו: ה"ם היכא דלא פסקא למלתיה. פ"ה דוקא כי לא אמר מתחלה שימול עצמו אין מקיימין אבל היכא דפסקא למלתיה שאמר מתחלה שהוא רוצה למול ואח"כ חזר בו מגלגלין עמו אולי יתרלה למול במקודם. י"מ היכא דלא פסקא למלתיה שלא פי' שום דבר אז [אין] מקיימים אבל פסקא פירוש פסק הקונה עמו שאם ירצה למול יגלגל עמו ואם לא ימול יתקברו לעובד כוכבים פסקא ומגלגל עמו דהוי גביה כשכיר בעלמא. ונקשה דלקמן משמע דהיכא דאמר שאינו רוצה למול מקיימין ט) והכא נמי היינו רב פפא [ד]אבל היכא דאתני אתני ונראה לפרש ה"מ היכא דלא פסקא שלא אמר אינו רוצה למול אז אין מקיימין ומגלין אותו מיד דשויי מצוה לא משהינן אבל היכא דפסקא שאינו רוצה למול ג) א"ל אינו עם הישראל רק כשכיר יום מקיימין ומגלגלין עמו אולי יתרלה למול וקשה לי למה שינה לשון. ונראה כפ"ה אך לא אסיק אדעתיה דהיכא דאתני אתני עד דשמעיה להיהיא דשלח רבין: **גר** שנתגייר בקטן שנולד דמי. ואינו נענש על אשר עשה בגיותו ובדיני שמים אייני דוקא הכא.

ט) נראה דצ"ל והתם נמי רב פפא הוא דאמר כן דהיכא דאתני אתני ולכן נראה דה"ק היכא דלא פסקא וכו'. ג) אולי צ"ל א"ל דאמר דאינו רוצה להיות אצל הישראל רק כשכיר יום.

מתני' כל שאר בשר שהוא בלא יבא. כל קורבה שהיא בלא ולפי' אין בה כרת כגון אנוסת אביו וכרבי יהודה דהויא בלא יגלה כנף אביו[ה] ומחמת קורבה[ו] כגון נושא חלוצתו דהוי בלא יבא והוי לאו דקורבה בלא כרת: **כל שחייבין עליו כרת.** אבל נושא חלוצתו לא הוי ממזר: [ז] **נקייס דברי רבי יהושע.** לא היה כתוב במגלה אלא אריסא קאי אמר ר"ש בן עזאי לקייס דברי ר' יהושע כו': **גמ' מאשה אים.** חייבי מיתות כו': **גמ' וכתיב לא יבא ממזר.** וסמיך ליה לא יגלה: דר' יהודה ורבנן בפרק נושאין על האנוסה (לקמן דף נז.): **ורבי סימאי.** בכתובות (דף כט:) וקידושין (דף סח.) מן הכל היה עושה ר"ע ממזרים חוץ מאלמנה לכ"ג שעושה חללין ולא ממזרי. מדקאמר חוץ מאלמנה אלמא אפי' חייבי לאוין אלא מחמת קורבה מרבה כגון מחזיר גרושתו משיאשת וכגון נתינה לישראל דקיימא בלא תתחתן בם (דברים ז) ומשבעה אומות הוא וכגון עמוני שנשא בת ישראל בניו ממזרים: **חייבי עשה.** מצרי או אדומי קודם ג' דורות דכתיב (דברים כג) דור שלישי יבא להם ולא שני ולאו הבא מכלל עשה עשה. והא דר' שבב נמי בכתובות (שם) בוחא וגלות על עקיבא בן יוסף שהיה אומר כל שאין לו ביאה בישראל הולד ממזר: **סבר לה כרבנן.** דפליגי אדרבי יהודה בנושאין על האנוסה (לקמן דף נז.) ואמרי האי לא יגלה כנף אביו בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר דהויא אשת אחי אביו ובכרת והאי דהדר כתבה במשנה תורה משום למסמך ליה לא יבא ממזר ולאשמעינן דיש ממזר מחייבי כריתות: ה"ג **ורבי יהושע לכתוב רחמנא לא יגלה.** אי בשומרת יבם של אביו משמעי לכתוב לא אי באנוסת אביו משמעי לכתוב לא יגלה כנף אביו לאוהיב ולאשמעינן דיש ממזר מחייבי לאוין לרבי יהודה וכל שכן מאשת אב דהויא בכרת ומיתה: **לא יקח.** אים את אשת אביו למה לי למכתב אלא ש"מ מדכתביה הא קמ"ל דלא יבא ממזר עליה קאי דמיניה הוא דהוי ממזר משום דחייבי מיתות הוא (ב) ואלא יגלה כנף אביו לא קאי. ואי קשיא כנף אביו למאי כתביה אי בשומרת יבם לעבור עליו בשני לאוין ערות אחי אביך לא מגלה[ח] ואלו דלא יגלה כנף אביו ואי באנוסת אביו אשמעינן דאסורה: **מלא יקח עד לא יגלה.** דהיינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ללא יגלה: **הכל מודים.** ואפילו שמעון התימני: **בגא על הנדה.** אע"ג דקאי בכרת אין הולד ממזר: והבא

שמעון התימני אומר בו' והלבה בדבריו. אע"ג דאין למדין הלכה מפי גמרא (ג) [ד] הכא הלכתא כוותיה דשמעון דפרק האומר (קידושין דף סו: ושם) גרשה עיקר דכאלו גוונא קרי הלכתא פסיקתא בבבא קמא (ד' קב.) ובמסכת ע"ז (דף ז: ושם) פסיקתא דכל המשנה ידו על התחתונה ובעיל בפ' קמא (דף יד. ושם) אמר פשיטא בני חייבי לאוין כשרים נינהו ובפרק שני (לעיל כג.) קאמר רב פפא מסתברא חייבי לאוין תפסי בהו קידושין ולעיל (דף מה.) פסקינן דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וכמה אמוראי דחיירי בגרת מחזיר גרושתו ולר"ע לא משכחת לה גרה דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין וכרבי יהושע נמי יש להוכיח דלא קי"ל כוותיה דאמר לעיל (שם:) ושניהם לא למדוה אלא מאשת אב וחייבי כריתות דמו לאשת אב לכולי עלמא ולעיל בריש פירקין (דף נז.) קאמר ראב"י דהלכתא כוותיה דאין ממזר מספק משמע דהויא ממזר מאשת אח ולעיל (ד' מ:) אמר רב טובי בר קיסנא הבא על גרת חלוצתו הולד ממזר ואפילו רבי יוחנן לא פליג אלא משום דגרה בחלוצה בלאו א): **רבי יהושע אומר כל שחייבין עליו כו'.** יש מגיהים ר' יהודה במקום רבי יהושע דבפרק עשרה יוחסין (קידושין דף עד:) גבי כל האסורין לבא בקהל מותרים לבא זה בזה ור' יהודה אוסר ומפרש עלה דר' יהודה סבר דממזר מאחותו לא הוי ממזר אלא מאשת איש ופריך עלה תניא מהך דהכא ואין גרשה דהיאך היה בן עזאי אומר לקייס מיניה מילתיה דר' יהודה והא קשיא טובא דהא בן עזאי תלמיד חבר הוה לרבי עקיבא דאמר במי שמת (ב"מ ד' קנח:) ור' יהודה מתלמידי בתראי דר' עקיבא הוה ועוד דר' יהודה סבר כרבי עקיבא דיש ממזר מחייבי לאוין כדפרישית לעיל (ד' מז.) גבי ההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה וכדאמר בפ' אלבא מיתות (סנהדרין ד' נג: ושם) אלא ודאי ר' יהושע גרסינן והתם פריך תניא משום דהוה ליה למיתני וכן היה רבי יהודה אומר כדבריו אי הוה סבר כר' יהושע ומיהו התם דפריך תניא הוה מצי למיפרך טפי שפיר דלא אפשר לומר דלר' יהודה ממזר מאחותו לא הוי ממזר כיון דמוקי קרא באנוסת אביו וסבר כר"ע דיש ממזר מחייבי לאוין: **איש פלוני ממזר מאשת איש בו'.** תימה דלא נקט חייבי מיתות ב"ד סתם ואי משום דמעשה שהיה כך היה מ"מ מנ"ל דהוי כר' יהושע וי"ל דנקט אשת איש לרבותא דאע"פ שהוא קל משאר חייבי מיתות דהוי בחנק ויש לה היתר בחיי אומרה:

וכתיב לא יבא ממזר. וא"ת והא מפסיק קרא דלא יבא פגוע דכא בינתים וי"ל דכיון דלאו בני בנים נינהו ולא שייך מייניהו ממזר לא חשיב הפסק: **לכתוב** רחמנא **או לא יקח או לא יגלה.** בקונטרס גרס לכתוב רחמנא לא יגלה ופי' דמלא יגלה לחודיה אשמעינן דיש ממזר מחייבי כריתות לרבנן או מחייבי לאוין לרבי יהודה ולא יקח אים את אשת אביו למה לי למכתב אלא ש"מ מדכתביה הא קמ"ל דלא יבא ממזר עליה קאי דמיניה הוא דהוי ממזר משום דחייבי מיתות הוא דהוי ממזר משום דחייבי מיתות הוא (ג) ואלא יגלה כנף אביו לא קאי. ואי קשיא כנף אביו למאי כתביה אי בשומרת יבם לעבור עליו בשני לאוין ערות אחי אביך לא מגלה[ט] ואלו דלא יגלה כנף אביו ואי באנוסת אביו אשמעינן דאסורה: **מלא יקח עד לא יגלה.** דהיינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ללא יגלה: **הכל מודים.** ואפילו שמעון התימני: **בגא על הנדה.** אע"ג דקאי בכרת אין הולד ממזר: והבא

מתני' איזהו[ה] ממזר כל שאר בשר שהוא בלא יבא דברי ר"ע[ו] שמעון התימני אומר [א]כל שחייבים עליו כרת בידי שמים והלכה כדבריו ורבי יהושע אומר כל שחייבין עליו מיתת בית דין אמר[ז] רבי שמעון בן עזאי מצאתי מגלת יוחסין בירושלים וכתוב בה איש פלוני ממזר מאשת איש לקיים דברי רבי יהושע[ח] אשתו שמתה מותר באחותה גרשה ומתה מותר באחותה נשאת לאחר ומתה מותר באחותה[ט] יבמתו שמתה מותר באחותה חלץ לה ומתה מותר באחותה נשאת לאחר ומתה מותר באחותה: **גמ'** מ"ט דרבי עקיבא דכתיב [1]לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו[ו] כנף שראה אביו לא יגלה וסבר לה כר' יהודה דאמר באנוסת אביו הכתוב מדבר דהויא לה חייבי לאוין וסמיך ליה [2]לא יבא ממזר בקהל ה' אלמא מהני הוי ממזר[ז] ולרבי סימאי דמרבה שאר חייבי לאוין דלאו דשאר ולרבי ישבב דמרבה אפילו חייבי עשה נפקא להו מולא ושמעון התימני סבר לה כרבנן דאמרי בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר דהויא לה חייבי כריתות וסמיך ליה לא יבא ממזר אלמא מחייבי כריתות הוי ממזר ורבי יהושע לכתוב רחמנא לא יגלה לא יקח[ח] (ולא יגלה) למה לי אלא לאו הכי קאמר מלא יקח עד לא יגלה הוי ממזר טפי לא הוי ממזר[ט] אמר אביי הכל מודים בבא על הנדה ועל

כרבי עקיבא דיש ממזר מחייבי לאוין כדפרישית לעיל (ד' מז.) גבי ההוא דאתא לקמיה דרבי יהודה וכדאמר בפ' אלבא מיתות (סנהדרין ד' נג: ושם) אלא ודאי ר' יהושע גרסינן והתם פריך תניא משום דהוה ליה למיתני וכן היה רבי יהודה אומר כדבריו אי הוה סבר כר' יהושע ומיהו התם דפריך תניא הוה מצי למיפרך טפי שפיר דלא אפשר לומר דלר' יהודה ממזר מאחותו לא הוי ממזר כיון דמוקי קרא באנוסת אביו וסבר כר"ע דיש ממזר מחייבי לאוין: **איש פלוני ממזר מאשת איש בו'.** תימה דלא נקט חייבי מיתות ב"ד סתם ואי משום דמעשה שהיה כך היה מ"מ מנ"ל דהוי כר' יהושע וי"ל דנקט אשת איש לרבותא דאע"פ שהוא קל משאר חייבי מיתות דהוי בחנק ויש לה היתר בחיי אומרה:

וכתיב לא יבא ממזר. וא"ת והא מפסיק קרא דלא יבא פגוע דכא בינתים וי"ל דכיון דלאו בני בנים נינהו ולא שייך מייניהו ממזר לא חשיב הפסק: **לכתוב** רחמנא **או לא יקח או לא יגלה.** בקונטרס גרס לכתוב רחמנא לא יגלה ופי' דמלא יגלה לחודיה שמעינן דיש ממזר מחייבי כריתות לרבנן או מחייבי לאוין לרבי יהודה ולא יקח אים את אשת אביו למה לי למכתב אלא ש"מ מדכתביה הא קמ"ל דלא יבא ממזר עליה קאי דמיניה הוא דהוי ממזר משום דחייבי מיתות הוא דהוי ממזר משום דחייבי מיתות הוא (ג) ואלא יגלה כנף אביו לא קאי. ואי קשיא כנף אביו למאי כתביה אי בשומרת יבם לעבור עליו בשני לאוין ערות אחי אביך לא מגלה[ט] ואלו דלא יגלה כנף אביו ואי באנוסת אביו אשמעינן דאסורה: **מלא יקח עד לא יגלה.** דהיינו אשת אב הכתובה בין לא יקח ללא יגלה: **הכל מודים.** ואפילו שמעון התימני: **בגא על הנדה.** אע"ג דקאי בכרת אין הולד ממזר: והבא

ח) קדושין עד: לעיל מד. [לקמן פח:], ב) [לעיל מד.], ג) [ע' בפי' הרב מברטנורא ריש פ"ד דאבות], ד) [לעיל יז: יח.], ה) [לעיל יז:], ו) לעיל ד. [לקמן נז.], ז) [כתובות כט: קידושין סד. סח.], ח) רש"ל מ"ז, ט) [קדושין סח. ע"ש], י) [דברים כה: כג], כ) [דברים כה:], ל) [ל"ל אחד ד"ה מאשת], מ) [ויקרא יח], נ) [כדאיתא ב"ב קל: נדה ז:].

תורה אור השלם

1. לא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו: דברים כג א
2. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְיָ: דברים כג ג

גליון הש"ם

תוס' ד"ה לכתוב רחמנא וכו' ולפי"י צ"ל וכו'. וכפיר"י ל"ל כל"ל:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל שאר וכו' וממחת קורבה דאביו וכגון נושא: (ב) ד"ה לא יקח וכו' דמחייבי מיתות הוא אבל אלא יגלה: (ג) תוס' ד"ה שמעון וכו' מפי גמרא. נ"ב בפרק יש נוחלין דף קל ע"ב: (ד) ד"ה לכתוב וכו' דפרקין קמא דסבר כרבי יהודה. נ"ב ע"ל דף י' בתוספות ד"ה לרבי יהודה:

מוסף רש"י

כל שאר בשר שהוא בלא יבא. אע"פ שאינו אלא בלאו הולד ממזר (קדושין עד:). **כל שחייבין עליו כרת.** שמיינין על אותה ביאה כרת בידי שמים (שם). **הכל מודים.** שמעון התימני דאמר יש ממזר ממחייבי כריתות מודה בבא על הנדה, ור' עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין מודה בבא על הסוטה (קדושין סח.).

תוס' חד מקמאי

הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר הא דאמר הבא על הסוטה דאין הולד ממזר ה"מ דרך זנות א"נ מדאורייתא אבל דרך נישואין הולד ממזר מדרבנן. ווו היא ששנינו האשה שהלך בעלה למד"ה וא"ל מת בעלך ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה והולד ממזר מזה [ומזה]. פירוש משני דאורייתא ומראשון דרבנן משום קנסא שמא יאמרו גרש זה ונשא זה ומ"מ אסור בממזרת שאין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה. ומאי ממזר דקאמר שאסור בבת ישראל והכי איתא בפרק האשה רבה שאסור בממזרת. אלמא אינו ממזר אלא מדרבנן אלא לאו ח) ש"מ דברי הכל הוי ממזר ואפי' לר"ש התימני ט) הא דאתמר לעיל לענין טבילה איתמר כתב הראב"ד פי' לענין טבילה שהוא צריך טבילה אעפ"י שטבל כבר לשם עבדות

ח) גרשה לל"ל ומשמע דמן הנשואין הוי ממזר מדרבנן לר"ש ואפי' לשמעון התימני. ט) מתניתא הא לתחמנ עד בעינא ג' שיך לעיל מ"ז ע"ב. ג) אולי ל"ל ויש מפרשים דהיינו טעמא וכו' שאין בו איסור כלל ולא נהיגלי אלא משמע דמן לרבנן וכו'.

תוס' חד מקמאי (המשך)

אבל לקבל עליו עול מצות א"צ שכבר קבל עליו מתחלה מדעתו הלכך משהרריך אותו בע"כ אבל מתחלה אין מטבילין אותו לשם עבדות אא"כ קבל מדעתו לשום עבדות חזור ומשחררו אח"כ בע"כ ומ"מ אין צריך ג' לטבילת שחרור מדאמרי' בקידושין פ' האומר כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי ואמר' התם גר נמי לאו בינו [לבינו] הוא דאמרי' א"ר יוחנן גר צריך ג' ואקשי' אלא מעתה הנותן פרוטה לשפחתו וא"ל הרי את מקודשת לאחר שאשחרריך שבידו הוא ה"נ דהוו קדושין ש"מ דגבי משוחררת לא בעינא ג' ע"ג ג) וי"ל דהיינו טעמא (דאין) [דהוי] ממזר מראשון (אלא) מדרבנן שנשואה ע"פ ב"ד וכיון דאם דינתה ברצון הוי ממזר מדאורייתא לכ"ע אם בא עליה בעל השתא שנשאת ע"פ ב"ד בעד א' הוי ממזר מדרבנן אבל לרבנן אפילו דינתה ברצון אינו ממזר דחייבי לאוין הן עכשיו שנשאה ע"פ ב"ד אינו ממזר אפילו מדרבנן שאין בו איסור כלל. אלא משמע דבין לרבנן בין לר"ע הוי ממזר מדרבנן ע"י נשואין שמא יאמרו גרש זה ונשא זה אבל ע"י זנות אינו ממזר אפי' מדרבנן והא דאמרי' בשומרת יבם שאין הולד ממזר מדרש"י משום דכתיב לא תהיה אלמא יש בה הויה ואע"ג דכתיב נמי ואשה אל אחותה לא תקח ולא יקח איש את אשת אביו דמשמע דאית ביה קיחה ובמסכת קדושין פ' האומר ילפינן מהני תרי קראי דלא תפסי בה קדושין לא דמי לא יקח ללא תהיה. ומיהו קשיא לי להאי פירוש דהא בפרק הזורק תנן בתרתי בבי דיש ממזר מיבמה דתנן התם כל ערוה שאמרו צרותיהן מותרות וכו' הכונס

קמבט א מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' ה סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף יג: קנ ב מיי' שם פ"ג הל' ט סמג לאוין שם טוש"ע שם סי' טו סעיף מ:

תוספות ישנים

א) ועוד לאיה דאמר רב נחמן (בקדושין ע"ו) גבי כותי ממזר מאחותו וממזר מאשת אים נתערבו בהם משמע שיש ממזר מאחותו דהוי חייבי כריתות ויש לתפות דהתם קאי אליבא דר' אלעזר ור' אלעזר אין לאיה דהא ולאי איהו סבר דיש ממזר מחייבי כריתות כדאמרי' לעיל (יד.) א"ר אלעזר אע"פ שנחלקו ב"ש וב"ה בגרות מודים שאין ממזר אלא ממי שאיסורו איסור ערוה וענוש כרת:

תוס' חד מקמאי (המשך)

ב) מתניתא הא לתחמנ עד בעינא ג' שיך לעיל מ"ז ע"ב. **ג)** אולי ל"ל ויש מפרשים דהיינו טעמא וכו' שאין בו איסור כלל ולא נהיגלי אלא משמע דמן לרבנן וכו'.

דמתני' קאי דלא אסר אלא חייבי לאוין דשאר וא"ת א"כ אמאי איצטריך למנקט הכל מודים בשומרת יבם אמאי תיסק אדעתא למימר דהוי ממזר טפי מבשאר חייבי לאוין דלאו דשאר וי"ל דאיצטריך דרב דאמר אין קידושין תופסין ביבמה איצטריך לאשמועינן שפיר דלא הוי ממזר ומעמא אר"ת דהוי כעובד כוכבים ועבד שאין בה קידושין בשום אדם ולישנא נמי לאו בת קידושין היא אלא ביאה הוא דאית בה ואפי' למ"ד דהוי ממזר מעובד כוכבים ועבד מ"מ אין ממזר מיבמה דכיון דיבמה עומדת לחלוץ כמו ליבם חשיבא בת תפיסת קידושין וא"ת לשמואל תפשוט מהך ברייתא דאין קידושין תופסין ביבמה דאי תופסין לא הוה צריך לאשמועינן דאין הולד ממזר וי"ל דשמואל מספקא ליה דלמא ברייתא היא גופה אתא לאשמעינן דקידושין תופסין ביבמה וא"ת היכי קמ"ל דתפסי הא אפי' לא תפסי לא הוי ממזר דשמואל אית ליה לעיל (דף מה.) דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד כשר וי"ל דשפיר משמע דתפסי בה קידושין מדכייל לה בהדי סוטה ונדה משמע דבכולהו לא הוי הולד ממזר משום דתפסי בהו קידושין והא דקאמר ואבי מספקא ליה אי כרב אי כשמואל לא כפירוש הקונטרס דאפי' לרב אין הולד ממזר כדפי' אלא להכי לא נקט שומרת יבם משום דשמא תפסי בה קידושין כדשמואל ופשיטא דלא הוי ממזר ואין שום חידוש להשמיענו וא"ת אמאי הוי ממזר משומרת יבם לשום תנא (ג) כיון דהוי כעובד כוכבים ועבד דלא תפסי קדושין לא לדידיה ולא לאחריני ובריתא דהאשה רבה (לקמן דף לג. וש"ס) נמי דקתני זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין אבל אכמים אומרים כו' משמע דלרבנן לא הוי ממזר משום דקידושין ולפי' ר"ת אפי' אין קידושין תופסין לא הוי ממזר ואר"י דלמ"ד דהוי ממזר לר' עקיבא מחייבי לאוין דשאר ולא דרשי וי"ו דולד יגלה לא נפקי שום חייבי לאוין אלא מאשת אב בענין דליהוי דומיא דאשת אב דלא תפסי בה קידושין לדידיה ותפסי בה לאחריני וה"פ דברייתא דהאשה רבה (ג"ז שם) זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קדושין נמי תפסי בכל חייבי לאוין דלאו דשאר פי' מוי"ו דולד יגלה שמעינן בכולהו דהוה ממזר ולהכי אין קידושין תופסין נמי בכולן ולהכי אין לחלק בין לאו יבמה לשוק לשאר לאוין כדפירשתי אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה דכיון דקידושין תופסין בחייבי לאוין דלאו דשאר ולא הוי ממזר נמי מיבמה לשוק אע"ג דאין קידושין תופסין בה כיון דלא דמיא לאשת אב: **סוטה** נמי דהא **תפסי בה קדושין**. פי' בקונט' דאף לאחר שזינתה לא פקעי מינה קידושין הראשונים וק' לר"י דנדה נמי לא פקעי קידושיה ואפילו הכי איצטריך קרא לאתויי דתפסי בה קידושין ואר"י דגרס וכן ברוב ספרים סוטה נמי הא כתיב בה הויה ותפסי בה קידושין פי' שגרשה ומחזירה והויה דכתיב בה היינו קרא להיות לו לאשה דמוקמינן בפ"ק (לעיל יח: וש"ס) לרבות סוטה וכן משמע בפרק יש מותרות (לקמן ד' פה:) דבסוטה ולאי תפסי קידושין ולא פליגי אלא אי אית לה כתובה אי לאו דקאמר סוטה ולאי איכא ביניהו דמ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ואית לה כתובה כו' והיינו על כרחך במחזיר סוטה אחר שגירשה דאי לא גירשה כיון דזנתה הפסידה כתובתה ובפרק עשרה יוחסין (קדושין ד' עח.) נמי משמע דלהיות לו משמע לשון הויה דקאמר ושניהם מודים במחזיר גרושתו שאם בעל ולא קידש שאין לוקה דרך הויה אסרה תורה וא"ת בסוף האומר בקידושין (ד' סח. וש"ס) ור' עקיבא כי תהיין במאי מוקי לה לוקמה במחזיר סוטה וכ"ת דכי תהיין מיותר וסוטה נפקא לן מקרא דלהיות לו לאשה א"כ היכי מוקי לה באלמנה לכ"ג וכדר' שימאי הא כתיב לא יחלל חילולין הוא עושה ואין עושה ממזרים וי"ל דלא בעי לאוקמא בסוטה משום דשנואה משמע שהיא שנואה בתחלת נישואין וא"ת ולוקמה בסוטה ולבועל וי"ל דמי כתיב כי תהיין לבועל דקאמר התם מי כתיב כי תהיין לכהן א"נ בבועל לא כתיב הויה ולא תפסי בה קידושין פר"ח דמסוטה נהי דלא הוי ממזר מדאורייתא מדרבנן מיהא הוי ממזר מידי דהוי אלא שהלך בעלה למדינת הים ואמרו לה מת בעליך ונישאת ואח"כ בא בעלה דהולד ממזר ותלא מזה ומזה ואין ראיה דהתם קנסוה כי היכי דתידוק אבל הכא אין צריך לקונסה כדי שלא תזנה תחת בעלה ועוד דבריש יש מותרות (לקמן ד' פה: וש"ס) קאמר גבי סוטה למ"ד דמרגלא ליה הא איהי מרגלתו ואי הוי ממזר אפילו מדרבנן לא מרגלא ליה כדאמר התם גבי חלוצה א): **אי כרב אי כשמואל**. מתוך פי' הקונט' משמע דלרב ליכא לאו ביבמה דפי' אי כרב דאמר בהאשה רבה (לקמן ד' לג:) מנין שאין קידושין תופסין ביבמה שנאמר לא תהיה בה הויה לזר והולד ממזר ואי כשמואל דמספקא ליה אי להכי הוא דאתא כדקאמר רב או לאוקומי אלאו הוא דאתא וקידושין תפסי בה מדאפיק לאו דידה בלשון הויה ואין נראה דאמרינן בהאומר בקידושין (ד' סח. וש"ס) מאי יבמה שהיא בלאו ט) לא תפסי בה קידושין אלמא איכא לאו אפילו למ"ד דלא תפסי בה קידושין ובכל מקום חייבי לאוין ואותם ששאלו לר' יהושע בני גרות דבית הלל לב"ש (לעיל ד' טו:) דקבעי למילף יבמה לשוק בקל וחומר מאלמנה משמע דאיכא לאו ואומר רבינו תם דלכולי עלמא אית בה לאו וה"ק לקמן ושמואל מספקא ליה אי אלאו

שני דורות. שניים שפוסקין לאדם בשעת לידתו: **וכה מוסיפין לו.** והאי אמנא לשון תוספת הוא: **משנו הוסיפו לו.** אלא שמתחלה היו רוצים לפחות משניו: **תדע.** שמתחלה כשנולד נפסקו לו כל אותו תוספת: **שהרי נביא נתנבא.** בימי ירבעם שניים הרבה קודם הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ובשעת חליו של חזקיה עדיין לא נולד מנשה שמתנו יצא יאשיהו הוי אומר בשעת חליו גזרו לפחות משניו וכשזכה השלימו לו: **משנה שאינה צריכה.** דזיל קרי בי רב הוא עליה בחייה[ה] שלא נאסרה אחותה אלא בחייה:

הדרן עלך החולץ

רבן גמליאל אומר. סדר משנה זו שלא תטעה לשכח הגירסא שבסדרים סדר יבם אחד ויבמה אחת תחלה מפרש דין גט וחליצה ויבמה אחחר מאמר מאמר ואח"כ מפרש דין מאמר ויבמה וחליצה אחחר הגט ואח"כ דין מאמר וגט ויבמה אחחר החליצה ואח"כ דין מאמר וגט וחליצה אחחר הביאה וכן סדר יבם ג' ושתי יבמות: **אין גט אחר גט.** שתי יבמות לאדם אחד מתה אחד ונתן גט לזו וגט לזו אינו אסור בקרובות שניה דאי קמא אהני הא פקעה זיקה דתרוייהו והוי כמגרש נכרית ואי קמא לא אהני למידחי בתרא נמי לא אהני והלכך לזו גרושתו היא. וכן שני יבמין ליבמה אחת ונתן זה גט וזה גט האחרון אינו כלום ומותר בקרובותיה וטעמא כדפרישית: **ולא מאמר אחר מאמר.** בין ביבם אחד לשתי יבמות בין שני יבמים ליבמה אחת האחרון אין כלום לפסול את הראשונה עליו ואינה צריכה הימנו גט ולא ליאסר בקרובות השניה: **ולא בעילה אחר בעילה.** בא על זו וחזר ובא הוא או אחיו על ערתה ביאת זנות בעלמא הוא ואין אסור בקרובותיה: **יש גט אחר גט.** דקמא לא דחה לגמרי הלכך אכתי איכא פגלא זיקה דהא בעיא חליצה הלכך אהני בתרא והויא גרושתו ואסור בקרובותיה: **ילד.** ולא אפלוגתא קאי אלא מלתא באנפי נפשה היא ואיבם אחד ואיבמה אחת קאי והכי קאמר כילד דין יבם ויבמה והכי מפרש בגמ'[ב]: **צריכה הימנו חליצה.** ואם רצה לכנוס לא יכנוס דכיון דהתחיל בגירושין קיימא עליה בלא יבמה[ג]: **צריכה הימנו גט.** דחליצה אפקעתה לזיקתה ובעי גט לאפקועי קדושין דיליה דחליצה לא מפקעה קידושין: **הרי זו כמלוכה.** מפרש בגמרא[ד] אף זו כמלוכה: **נתן גט ועשה מאמר.** באותה יבמה עצמה אפי' ר"ג מודה דיש מאמר אחר הגט דמספקא ליה אי גט דחי אי לא ודלמא גט לא דחי ואהני מאמר יבמין בה וכ"ש לרבנן דאמרי גט דוחה קנא ומשייר קנא אהני מאמר למיקני שיורא דגט ולריך גט למאמרו וחליצה לזיקתו ויבומי לא דמגט קמא קיימא עליה בלא יבמה: **נתן גט ובעל.** אסור לקיימה דקמה עליה בלא יבמה ולריכה גט לביאתו וחליצה לזיקתו. גט לביאתו ואפילו לר' עקיבא דאמר [לעיל י:] אין קידושין תופסין בחייבי לאוין דהא הך מתני' כולה ר' עקיבא היא כדמפרש בגמ'[ה] הכא מודי דתפסי קידושי ביאה דגט לאו בחליצה דמי[ו] לאפקועי כולה זיקה הלכך לא עמדה עליו בלאו גמור: **וחליצה.** לזיקתו. ובגט לחודיה לא מפטרא[ז] [כמו] שאחר כונס את יבמתו שיכול לפוטרה בגט משום אלו שני דורות זכה משלימין לו לא זכה פוחתין לו דברי ר' עקיבא וחכמים אומרים זכה מוסיפים לו לא זכה פוחתין לו אמרו לו לרבי עקיבא הרי הוא אומר והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה אמר להם משלו הוסיפו לו תדע שהרי נביא עומד ומתנבא [1]הנה בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו ועדיין לא נולד מנשה ורבנן מי כתיב מחזקיה לבית דוד כתיב אי מחזקיה נולד אי מאינש אחרינא: אשתו שמתה וכו' יבמתו שמתה וכו': אמר רב יוסף כאן שנה רבי משנה שאינה צריכה:

הדרן עלך החולץ

רבן גמליאל אומר אין גט אחר גט ולא מאמר אחר מאמר ולא בעילה אחר בעילה ולא חליצה אחר חליצה וחכמים אומרים [א]יש גט אחר גט [ב]ויש מאמר אחר מאמר [ג]אבל לא אחר בעילה ולא אחר חליצה כלום [ד]כיצד עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה הימנו חליצה עשה מאמר וחליצה צריכה הימנו גט עשה מאמר ובעל הרי זו כמצותה [ה]נתן גט ועשה מאמר צריכה גט וחליצה נתן גט ובעל צריכה גט וחליצה נתן גט וחלץ [ו]אין אחר חליצה כלום חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל או בעל ועשה מאמר נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום אחת

רבן גמליאל. אין מאמר אחר מאמר. אתי אפי' כרבנן דרבי עקיבא אע"ג דקידושין לדידהו תופסין בחייבי לאוין ותפסי קידושין אחר ביאה אתם הוא משום דהוו קדושין דאורייתא דע"י ביאה פקעה זיקה אבל הכא שהיא זקוקה לו אין לו לתפוס אלא מדרבנן ולא תקון רבנן שיהא מאמר אחר מאמר ולהכי לא קאמר בגמרא עלה זו דברי ר' עקיבא ולא כמו שפי' ריב"ן דר"ג כר"ע: **ולא בעילה אחר בעילה.** היינו אחר בעילה כשרה אבל אחר בעילה פסולה כגון ביאה שאחר הגט יש אחריה ביאה כי היכי דיש אחרייה מאמר כמו שאפרש בגמ': **ולא חליצה אחר חליצה.** היינו אפילו אחר חליצה פסולה: **עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה חליצה.** היינו בנתן גט סתם אף לזיקתו אבל אם נתן גט למאמרו צריך אף ליבם דאמר בפ' ד' אחין (לעיל דף נב.) דהותרה אפי' היא דמאי דעבד שקליה: **עשה מאמר וחלץ צריכה הימנו גט.** הכא לא תני אין אחר חליצה כלום משום דאכתי צריכה גט למאמר שכבר ולא תני ליה אלא היכא דאחר חליצה אין צריך לעשות כלום: **חלץ ועשה מאמר בו'.** אומר ריב"ן לא הוה צריך למיתני כלל דכיון דתנא נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום אע"פ שהיא חליצה פסולה כ"ש דאחר חליצה כשירה אין אחרייה כלום אלא כל הענייניים שונה:

עשה

דהוי ביאה פסולה משום גט קמא ולא קניא לגמרי: **אין לאחר חליצה כלום.** ואע"ג דחליצה פסולה היא דאי הוה בעי לייבומי לא מצי ואפ"ה דחיא לגמרי ואין אחרייה כלום דאי הדר ומקדש לה במאמר או בביאה לא בעיינן גט וכדרבי עקיבא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין והכי מפרש בגמ' דמתני' ר"ע היא: **חלץ ועשה בה מאמר.** או נתן גט אחר חליצה או בעל אחר חליצה אינו כלום כדתני בסיפא אין אחר חליצה כלום שאין מאמר ובביאה כר' עקיבא. וגבו דאחר חליצה לא הוה צריך למיתני לא מצי אי לאו דאמר אינה מקודשת אלמא אין קידושין תופסין בחייבי לאוין דאי הוה מקדשא בשומרת יבם אי לא מודה הוא דאין הולד ממזר [ואמנם] ממאי דאמר הכא דלאביי מספקא בשומרת יבם אי כרב או כשמואל לא משמע הכי אלא משמע דהא בהא תליא אם אין קדושין תופסין בה הולד ממזר ואם קדושין תופסין בה הולד כשר:

מסורת הש"ס

א) [ויקרא יח], ב) [לקמן נב.], ג) [בכריתות כה.], ד) [שם], ה) [לקמן נב.], ו) [רש"ל],

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרָא עַל הַמִּזְבֵּחַ בִּדְבַר יְיָ וַיֹּאמַר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יְיָ הִנֵּה בֵן נוֹלַד לְבֵית דָּוִד יֹאשִׁיָּהוּ שְׁמוֹ וְזָבַח עָלֶיךָ אֶת כֹּהֲנֵי הַבָּמוֹת הַמַּקְטִרִים עָלֶיךָ וְעַצְמוֹת אָדָם יִשְׂרְפוּ עָלֶיךָ: מלכים א יג ב

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה נתן גט וכו' לאפקועי. נ"ב ע"ל דף נב ע"ב דיש לאו בגט ג"כ רק דהוא אסמכתא: (ב) ד"ה וחליצה וכו' לא מפטרא כשאר יבם שכונס את יבמתו:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **ועל הסוטה.** דקינא לה ונסתרה, דהויא עליו בלאו דלא יוכל בעלה וגו' (קדושין סח.). **קב ונקי.** כלומר במקומות מועטין מוחכר במשנה, אבל נקי הוא, שאלכה כמותו בכל מקום (ערובין סב: וכעי"ז בכורות סג:) **אי:** לא לימד הרבה כאלו הכריו אלא מה שאומר בגית המדרש נקי הוא שהלכה כמותו לעולם (גיטין סח.). **בהמצאו.** משמע שאינו מצוי בכל עת (לקמן קה.). **באספקלריא.** מחילה שמוצלת ביניהם לשמינה, **המאירה.** כמראה זו שרואין בה, ויש שאינה מאירה להם כל כך ואין יכולין לראות ממש (סוכה מט:). **ויחיד אימת.** מצוי לו לכתיב בהמצאו (ר"ה יח.).

הדרן עלך החולץ

תום' חד מקמאי

דלא בעי שאר והכל מודים דקא' הכא אליבא דר' עקיבא דמתני' דבעי שאר קאמר ולדידיה אין הולד ממזר ואע"ג דכתיב לא תהיה לא מפרשינן מניה דלא תפסי בה קדושי' דלאו הוא דאתא. והכי איתא בפ' האשה [רבה] דתניא התם זו דר"ע דאמר אין קידושי' תופסי' בחייבי לאוין אבל חכ"א אין ממזר מיבמה. ולימא אין ממזר מחייבי לאוין האי תנא דר"מ הוא דאמר מחייבי לאוין דשאר הוי ממזר מחייבי לאוין גרידי לא הוי ממזר [ז] ורבנן דאמרין אין קדושין תופסי' איכא למימר דרב תנא הוא ופליג א"נ אמר [ח] לך רב הונא אנא דאמר ביבמה כה"ג דתנינן הרי את מקודשת לי ע"מ שיחלוץ לך יבמיך וכו' אינה מקודשת אלמא אין קדושין תופסין ביבמה שאילו היו קדושין תופסין ביבמה לא הוי דבר שלא ב"ל. וס"ל לרב דלא מתוקמה התם מתניתא כר"מ דהא לר"מ אדם מקנה דשלב"ל כדתניא קונם שאיני עושה לפיך א"צ להפר ר"מ אומר

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהלכות יבום הלכה יד טוש"ע אה"ע סימן קנ סעיף ג:
ב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
ג ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יב:
ד ד מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעי' כ:
ה ה מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף ט וסעיף י:
ו ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד:

תוספות ישנים

לתרץ קושיא דלעיל דפריך לעיל לר' עקיבא למאי איצטריך היא תועבה וכו' וצ"ע לעיל. והשתא נוכל לומר דשפיר איצטריך היא תועבה להיא גופה למימר דלא תפסי בה קדושי. דאי לא כתיב בגופה תועבה ה"א דתפסי בה קדושי ולא הוי הולד ממזר כמו בסוטה דכולהו מחד קרא נפקי דכתיב להיות וכו' א"כ תפסי בהו קדושי דקרא דלהיות קאי נמי אממזיר גרושה עם סוטה וכו' [קמ"ל קרא דתועבה] כ"ע לראה"י: **א) ואע"ג** דגני יעמה איכא למידק בתמוהה אין בתמה לא כדדייקי' בפ"ב (דף י:). ר' יוסף ליה ליה הכוא דיוקא דקסבר אין זיקה אבל בנא דאשתו צריכה אלא תדרוש כל שבחייה לדרשא אחריתא כדבעיא למדרשיה בפ"ק [דף ח ע"ב] ונשאת לאחר נמי איצטריך דלא תימא כי לא מתה נמי כיון שנשאת לאחר כמתה דמיא. מאחר דאסור להחזיר גרושתו ונשאת והוה אמינא דשרי בתמוהה:

תוס' חד מקמאי (המשך)

יפר שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו ולא ס"ל לרב התם אוקימתא דאוקמ' רבה בר רב הונא בריה דר"י באומר יקדשו ידים לעושיהם. ושמואל מספקא ליה וס"ל אין ממזר מיבמה ממזר ודאי אבל ספק ממזר הוי וכיון דקי"ל כשמואל יש ממזר ספק מיבמה והא דתניא הכל מודים בבא על הנדה ועל הסוטה ועל שומרת יבם שאין הולד ממזר. (בנדרים) [לצדדין] קתני בנדה אינו ממזר כלל אפי' בספק בשומרת יבם אינו ממזר ודאי אבל ממזר ספק הוי. ואסור בממזרת ואסור בישראלית. ואית דבעי מימר דאע"ג דס"ל לרב דאין קדושין תופסין מודה הוא דאין הולד ממזר ולא פליג אמתניתא. ושמואל נמי אע"ג דמספקא ליה אם קדושין תופסין בה אי לא מודה הוא דאין הולד ממזר [ואמנם] ממאי דאמר הכא דלאביי מספקא בשומרת יבם או כרב או כשמואל לא משמע הכי אלא משמע דהא בהא תליא אם אין קדושין תופסין בה הולד ממזר ואם קדושין תופסין בה הולד כשר:

ז) ל"ל וכל דאמר לקמן (ל"ב) אין קדושין תופסין ביבמה.
ח) ל"ל אמר לך רב אלא דאמרי כהן תנא דיבמה כהה דתנינן בקדושין (פ"ב).

עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות ב' גיטין וחליצה. הכא שייך להקשות דיתן גט לאחת מהן למאמרו ותשתרי אידך ולעיל פי' (דף לב. ד"ה גט): **צריכות** ב' גיטין וחליצה. למ"ד חליצה פסולה לריכה לחזור הכא בעו ב' חליצות וקאי נמי לריכות אחליצה ובסמוך דקתני עשה מאמר ונתן גט לריכה גט וחליצה הא דלא קתני ולריכות חליצה לשון רבים איידי דקתני לריכה גט לשון יחיד נקט נמי גבי חליצה לשון יחיד: **מדרגט לא מהני חליצה נמי לא מהניא.** בגשה דעלמא ליכא למיחש שמא יאמרו מדחליצה לא מהני גט נמי לא מהני דבשה לא שייך חליצה וקריאה ואין לומר דמיבעי יבמה גט וחליצה משום דלא יאמרו מדחליצה לחודה מהניא גט נמי מהני דבהא לא יטעו שיפטרוה בלא חליצה דבהדיא הלריך הכתוב חליצה אבל הכא חיישינן שיאמרו מה שהלריך הכתוב חליצה היינו מלבד הגט שהוא בכל הנשים ויאמרו מדגט לחודיה לא מהני חליצה נמי לא מהניא ואתי למיבעל אחר חליצה: **ואתי** למיבעל אחר **ביאה.** אבל השתא דמהני לא חיישינן שמא יאמרו כי היכי דמהני ביאה אחר גט ומאמר מהני נמי אחר ביאה וחליצה ואתי למיבעל אחר ביאה כמו אחר מאמר דאחר מאמר נמי אסור למיבעל:

אחת יבמה אחת ליבם אחד ואחת שתי יבמות ליבם אחד [א]כיצד עשה מאמר בזו ומאמר בזו לריכות שני גיטין וחליצה [ב]מאמר בזו וגט לזו לריכה גט וחליצה [ג]מאמר בזו ובעל את זו לריכות ב' גיטין וחליצה [ד]מאמר בזו וחלץ לזו הראשונה לריכה גט [ה]גט לזו וגט לזו לריכות הימנו חליצה [ו]גט לזו ובעל את זו לריכה גט וחליצה [ז]גט לזו ומאמר בזו לריכה גט וחליצה [ח]גט לזו וחלץ לזו אין אחר חליצה כלום [ט]חלץ וחלץ או חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל או בעל ובעל או בעל ועשה מאמר נתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום בין יבם אחד לשתי יבמות בין שני יבמין ליבמה אחת חלץ ועשה מאמר נתן גט ובעל או בעל ועשה מאמר ונתן גט וחלץ אין אחר חליצה כלום בין בתחלה בין באמצע בין בסוף [י]והבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום באמצע ובסוף יש אחריה כלום [יא]רבי נחמיה אומר אחת בעילה ואחת חליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום: **גמ'** עד כאן לא פליגי אלא בגט אחר גט ומאמר אחר מאמר [יב]אבל גט אחד ביבמה [ומאמר אחד ביבמה] מהני מ"ט אמור רבנן גט ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי גט להוציאה וחליצה להוציאה ומדגט לא מהני חליצה נמי לא מהני ואתי למיבעל אחר חליצה ומאי טעמא [יג]אמור רבנן מאמר ביבמה מהני משום דמהני בעלמא דאי אמרת לא מהני אמרי מאמר לקנות וביאה לקנות ומדמאמר לא מהני ביאה נמי לא מהניא ואתי למיבעל אחר ביאה ומ"ט אמור רבנן [יד]ביאה פסולה יש אחריה כלום אמרי אי ביאה אחר הגט היא גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר היא גזירה ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה ומ"ט אמור רבנן [טו]האי חליצה פסולה אין אחריה כלום אמרי מאי לגזור נגזור חליצה אחר הגט משום חליצה אחר חליצה כל כי הני תחלוץ ותיזיל ליגזור חליצה אחר מאמר משום חליצה אחר ביאה אטו חליצה אחר מאמר מי לא בעיא גט למאמרו חליצה אחר ביאה נמי בעיא גט לביאתו אמר רבא מ"ט **אחת יבמה אחת ליבם אחד ואחת שתי יבמות ליבם אחד. שוין** כמו שאמרנו שיש אחר גט לראשון או אחר מאמר לראשון כלום ואין אחר ביאה שבתחלה או אחר חליצה כלום: **כילד.** בשתי יבמות ליבם אחד: **לריכות שני גיטין.** כדבנן דיש מאמר אחר ומאמר ויבומי לא דהיכי ליעביד אי לייבומי לתרוייהו הוו להו שני בתים ואי לחדא הוא לבדתה ביה אגידא הוה ליה בונה שני בתים: **וחליצה.** לאחת מהן ופוטרת לרתה: **מאמר לזו וגט לזו.** פסל גט של אחרונה את הראשונה דקס ליה בלא יבנה [ט] ולריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו דחליצה לא מפקעא קידושין וגט לא מפקע זיקה: **מאמר לזו ובעל אף זו.** אסור לקיימה דהואיל וקמייתא אגידא ביה הוו להו שני בתים ולריכות שני גיטין זו גט למאמרו וזו גט לביאתו וחליצה לאחת מהן ופוטרת לרתה אבל בגט לחודיה לא נפקא בעלת ביאה הואיל דביאה פסולה היא: **מאמר בזו וחלץ לזו.** בעלת מאמר הראשונה לריכה גט למאמר דחליצה לחידך לא מפקעה למאמרו: **לריכות הימנו חליצה.** אחת ואסור בקרובות שניה דרבנן הוא דאמרי יש גט אחר גט: **גט לזו ובעל אף זו לריכה גט וחליצה.** ואסור לקיימה דקמה עליה בלא יבנה משום גט דראשונה ובגט לחודיה לא נפקא משום דביאה פסולה היא: **אין לאחר חליצה כלום.** דאי הדר מקדש לה לרתה לא תפסי בה קידושין כרבי עקיבא: **חלץ וחלץ או חלץ ועשה מאמר ונתן גט ובעל.** וקתני סיפא אין לאחר חליצה כלום. והכי פירושו חלץ לזו וחלץ לזו מותר בקרובות שניה שאין אחר חליצה ראשונה שום זיקת יבמין וחליצה בתרייתא לאו כלום היא וכן חלץ לזו ומאמר לזו וכן נתן גט לזו אחר חליצת זו וכן בעל לזו אחר חליצה של זו אין מעשה האחרון כלום: **או בעל.** תחלה וחזר ובעל לשניה: **או בעל ועשה מאמר.** בשניה או נתן גט לשניה או חלץ לשניה אין אחר ביאה ראשונה כלום ומעשה אחרון לא חשיב ומותר בקרובות שניה: **אין אחר חליצה כלום.** אריש קאי ומסיפא שייך למימר אין אחר ביאה כלום ובגמרא [נג.] קמיבעיא לה: **כין שני יבמין ליבמה אחת.** בכל הדין האמור למעלה ביבם א' ובב' יבמות: **חלץ ועשה מאמר ונתן גט ובעל לו'.** איבם א' ואיבמה אחת קמהדר. ואע"ג דתניא לעיל הדר תניא הכא משום סיפא דבעי לפלוגי בין ביאה לחליצה כדקתני חליצה בין בתחלה בין באמצע בין בסוף אין אחריה כלום והבעילה בזמן שהיא בתחלה כו' ולאשמועינן פלוגתא דרבי נחמיה ורבנן: **בין בתחלה בין באמצע.** בין מאמר לגט כגון גט לזו וחלץ לזו וחזר ועשה בה מאמר או בבעלת הגט לא מהני מאמר ולא בעיא גט למאמרו: **בסוף.** אחר מאמר וגט חלץ אין אחריה כלום וחליצה גמורה היא ואי הדר עביד מאמר לא בעיא גט דחליצה גירושין גמורים היא וקמה בלאו גמור עליה ואע"ג דחליצה פסולה הואי: **הביאה באמצע.** כגון גט לזו ובעל לזו וחזר ועשה מאמר בשלישית אסור בקרובותיה: **ובסוף.** גט לזו ומאמר לזו וחזר ובא על האחת יש אחר ביאה זו זיקת יבמין וכי מפיק לה בעיא חליצה ולא סגי לה בגט: **אין אחריה כלום.** ונפקא בגט ובלא חליצה ואי הדר קדיש לאידך אחר ביאה לא מהני: **גמ' אבל גט אחד ביבמה או מאמר אחד ביבמה מהני.** גט ביבמה למיקס עליה בלא יבנה ושוב לא ייבם ומאמר ביבמה מהני לה להלריכה גט למאמרו אי בעי לאפוקה: **מ"ט אמור רבנן גט ביבמה מהני.** הא מדאוריתא חליצה הוא דמהני בה ומשום גט לא קרינא בה שלא בנה: **משום דבעלמא מהני.** בכל הנשים להתגרש ואי אמרת הכא לא מהני ואם רלה לכונסה אחר הגט יכנוס: **אמרי.** אינשי גט להוציא וחליצה נמי להוציא מדגט לא מהני ליה כו': **ומ"ט אמור רבנן מאמר ביבמה מהני.** לאסור חברתה עליו הא מן התורה קנין לא הוי ביבמה אלא בביאה: **משום דמהני בעלמא.** קידושי אשה קונים אותה: **ואתי למבעל אחר ביאה.** והוה ליה בונה שתי בתים דאיסורא דאוריתא: **ומ"ט אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה.** זיקת יבמין כדתנן לעיל מאמר בזו ובעל לזו לריכות שני גיטין וחליצה ולא אמרינן תיסגי לבעלת ביאה בגט בלא חליצה ותיפטר אף חברתה בביאתה מן החליצה: **אי ביאה אחר הגט היא.** כגון גט לזו ובעל לזו דאמרינן לריכה גט וחליצה ולא סגי בגט לחודיה כשאר יבמה שכונסה: **גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה.** דאי אמרת תיסגי לה בגט אתי למימר מדקניא ביאה אחר הגט בביאה גרידתא אלמא מעליותא היא ואתי למיבעל לכתחלה אחר חליצה: **ואי ביאה אחר מאמר היא.** כגון מאמר לזו ובעל לזו להכי תנן לריכות [ט] שניס גט וחליצה דאי אמרת בגט סגי לה אמרי ביאה של זו אחר קנין של זו מעליותא היא ואתי למעבד ביאה אחר ביאה וקא פגע באיסור אשת אח: **חליצה פסולה.** שאחר גט או אחר מאמר: **אין אחריה כלום.** דאי הדר עבד מאמר או גט לשליסית לא מהני: **משום חליצה אחר חליצה.** דלא ליתי למיחלץ לשתי יבמות זו אחר זו או שני יבמין ליבמה אחת זה אחר זה: **כל כי הני תחלוץ ותיזיל.** כלומר מאי איכפת לן כל ימיה תחלוץ: **משום חליצה אחר ביאה.** דלא ליתי למימר יבמה כנוסה יוצאת בחליצה בלא גט לא אתו למימר הכי דאטו חליצה אחר מאמר מי לא בעיא גט למאמרו. והא דאמרינן אין אחריה כלום בדבר העשוי אחריה קאמר דאי הדר עביד גט או מאמר או חליצה בחברתה לא מיתסר בקרובותיה:

מאי

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ה מהלכות יבום הלכה יד טוש"ע אה"ע סימן קנ סעיף ו:
ח ב מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף ז:
ט ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
י ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף ז:
יא ה מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף ג וסעיף ה:
יב ו טוש"ע שם סעיף יא:
יג ז שם סעיף יא:
יד ח שם סעיף ט:
טו ט שם סעיף יג:
טז י מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יד:
יז כ מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' ג:
יח ל מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעי' ב:
יט מ נ מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יד:

תוספות ישנים

ומדגט לא מהני חליצה נמי לא מהניא. ואם תאמר והלא כתיבא בקרא בהדיא חליצה וי"ל שיאמרו דלריך חליצה עם גט דשאר נשים ויצטרך ביבמה גט וחליצה אבל אין לומר דבשה בעלמא נמי תועיל חליצה דאי חליצה לא מהניא יאמרו דגט נמי לא מהניא [ואם פשטה ידיה וקבלה קידושיה מאחר יאמרו והא דכתב בהדיא גט נאמר דהיינו עם חליצה כמו דאמרינן בחליצה שביבמה. וי"ל דדוקא ביבמה שייך שפיר גט וחליצה אבל בשאר נשים לא שייך קריאה כמו ביבמה ולא שייך בהו חליצה כלל ולא אתי למטעי אלא יועיל גט בשאר נשים:

מסורת הש"ס

ט) [לקמן נא: קיא.], ב) [דבריס כה],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה ואי ביאה וכו' להכי תנן לריכות שני גיטין וחליצה:

ט) שנים גט.

מאי טעמא דר"ג. דאמר אין גט אחר גט בשתי יבמות או בשני יבמין דלא מיתסר בתרא בקרובותיה ואסור בקרובות שתיהן: **שיש גט אחר מאחר.** מאמר לזו וגט לזו ומאמר לזו בעלת מאמר לריכה גט: (ח) **וגט אחר ביאה ומאחר.** אחר ביאה שאחר מאמר כגון מאמר לזו ובעל לזו וגט לשלישית מהני גט ואסור בקרובותיה: (ד) (דביאה פסולה היא בשניה דמאחר שעשה מאמר בראשונה פסולות(ט) בשניה): **ומאחר אחר ביאה וגט.** גט לזו ובעל לזו ומאמר לשלישית קונה מאמר ולריכה גט ואסור בקרובותיה: **ואי אמרת מספקא ליה.** בדחיית הגט וקיימת מאמר: **תיהוי.** הך ביאה אמצעית כביאה בתחלה ומיקני ולא תהני מעשה שלישית בין בגט אחר ביאה ומאמר בין במאמר אחר ביאה וגט ממה נפשך גט אחר ביאה ומאמר לא ליהני דאי מאמר קמא קני לגמרי מו לא מהני ביאה וגט אבתריה ואי מאמר לא קני מידי נמצאת ביאה של אחריו ביאה בתחלה וכשרה ותו לא מהני גט בשלישית דהא תנן(י) הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום וכן במאמר אחר ביאה וגט דאי גט קמא דחי מו לא מהני מאמר ואי גט לא דחי מידי נמצאת ביאה שלאחריהן בתחלה(יא) וכשרה היא וקונה ומאמר דבתריה לאו כלום היא: **אלא.** פשיטא ליה דגט דחי קנא ומאמר קני קנא הלכך ביאה של אחריהן אינה תחלה. ומיהו מ"ט יש מאמר אחר גט וגט אחר מאמר ואין מאמר אחר מאמר ולא גט אחר גט דאמור רבנן בחד לד מהני בה גט לדחות חביה וחד לד מהני בה מאמר לקנות חביה: **גט אחר גט לא דחי דהא דחה ליה קמא.** כל כה גט הלכך לאו כלום הוא ומותר בקרובותיה וכן מאמר אחר מאמר דהא קנה קמא כל כה מאמר: (יב) **האי מילתא כו'.** גט אחר מאמר מאי דשייר מאמר מן קמייתא דחי גט בבתרייתא וכן בשני יבמין מאי דשייר מאמר דקמא דחי גט דבתרא: **מאמר אחר הגט.** מאי דשייר גט דקמא מן הזיקה דלא דחייה קני מאמר דבתרא: **ורבנן.** דפליגי עליה דר"ג דאמרי יש גט אחר גט אמרי לך: **כל חד וחד.** מן היבמין תיקנו ליה רבנן גט ומאמר בכל היבמות הלכך ליכא למימר קמא דחה כל כה הגט דקמא דחי ליה בהך יבמה הוא דדחה אבל כה גט דאחוה בהך יבמה וכח גיטא דידיה בצרתה לא דחה וכן לענין מאמר: **והאי ביאה פסולה כו'.** כלומר להכי אמר ר"ג יש גט אחר ביאה שאחר מאמר ויש מאמר אחר ביאה וגט דהא ביאה אמצעית שהיא פסולה עדיפא ממאמר וגריעא ממאמר: **עדיפא ממאמר כו'.** דאילו ביאה אחר מאמר מהניא כדקתני גט אחר ביאה ומאמר אלמא יש ביאה אחר מאמר: **וגריעא ממאמר דאילו מאמר אחר הגט קני ליה לכוליה שיורא דגט.** כל מה ששייר גט למאמר ואין מאמר אחר מועיל כלום אחריו אם חזר ועשה מאמר בשלישית כדקאמר רבן גמליאל [לעיל נ.] אין מאמר אחר מאמר ולא שנא אי הוה מאמר ראשון אחר גט אי לא אין מאמר אחריו ולא פלוג בין שהיה מאמר ראשון בתחלה בין שהיה אחר הגט מדלא קתני מודה רבן גמליאל שיש מאמר אחר מאמר וגט: **ואילו ביאה אחר הגט לא קניא ליה לכוליה שיורא דגט.** כל מה ששייר גט לביאה דיש מאמר אחר ביאה וגט כדתנן הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום אבל באמצע יש אחריה כלום וכדאמר טעמא לעיל [נ:] מ"ט אמור רבנן ביאה פסולה יש אחריה כלום כו': ה"ג **ונתן גט לזו וגט לזו ר"ג כו': חולץ לראשונה.** וכ"ש דאי חלץ לשניה הוי חליצה מעלייתא לאיפטורי קמייתא דכיון דגט דשניה (כ) אין גט חליצה דידה מעלייתא היא אלא עצה טובה אשמועינן שלא יאסור עצמו בקרובות שניה אשה יחלוץ לה ממנה זו גרושתו וזו חלוצתו ואסור בקרובות שתיהן: **וכן אתה אומר בשני יבמין ויבמה אחת.** נתן זה גט וזה גט ר"ג אומר חולץ לה הראשון והשני מותר בקרובותיה ולדברי חכמים שניהם אסורין בקרובות: **מאמר בזו ומאמר בזו ר"ג אומר נותן גט לראשונה כו'.** לקמן [ע"ב] פריך כיון דאין מאמר אחר מאמר ייבומי נמי תתייבם קמייתא דהא לא איפסלה עליה: **לימא היכי דיובמא דשמואל דאמר שמואל חלץ לבעלת הגט.** נפלו לפניו שתי יבמות ונתן גט לאחת מהן ואח"כ חלץ לה לא נפטרה צרתה משום דקלישא זיקתה ולא אלימא חליצה לאפקועי זיקה אלימתא דצרתה והא הכא כיון דאמר ר"ג אין גט אחר גט נמצאת זיקה שניה שלימה וקתני חולץ לראשונה וקשה לשמואל. ומדרבנן ליכא לאוקומי לשמואל אע"ג דאמרי רבנן וחליצה לאחת מהן אלמא חליצת בעלת גט פוטרת צרתה לא קשה לשמואל דהכא היינו טעמא דתרוייהו זיקתא קלישא דהא אמרי רבנן יש גט אחר גט: **יש זיקה.** אלימא זיקתה ולא פקעה זיקה שלימה אלא בחליצה מעלייתא: **ר"ג סבר אין זיקה.** כדאמר בפרק ב"ש (לקמן דף קט.) אם מיאנה מיאנה כו' הלכך כיון דלאו אלימא זיקה פקעה בחליצה כל דהו: רבנן

דמספקא ליה גט אי דחי אי לא דחי. לא מצי למימר דפשיטא ליה דגט ודאי דחי ומאמר ודאי קונה דלא אמאי מהני מאמר אחר הגט וגט אחר ומאמר ואע"ג דאחכתי לא ידע בריתא דבסמוך דמודה ר"ג דיש גט אחר מאמר כו' מתניתין משמע ליה דיש גט אחר מאמר לר"ג דדוקא נקט גט אחר גט ומאמר אחר מאמר דלא מהני אבל מאמר אחר הגט לא איפכא מהני:

עדיפא ממאמר דאילו מאמר כו'. דאמר האחרון אין יכול לתפוס במקום שתפס הראשון וביאה פסולה מופסת אחר מאמר אותו לד עצמו שתפס המאמר דסברא הוא שאין תופס אלא אותו לד שתופס המאמר דתרוייהו לקנות והיינו משום דעדיף ממאמר לפי שהיא דאורייתא וגריעא ממאמר דאילו מאמר אחר הגט קני לכוליה שיורא דגט שהרי אין מאמר מועיל אחריו אבל ביאה לא קני לכוליה שיורא דגט שהרי מאמר מועיל אחריה ואם היתה קונה כל השיור לא היה מאמר מועיל אחריה לתפוס מה שתפשה הביאה דביאה עדיפא ואלימא לפי שהיא דאורייתא כדפרישית ואמי לפרושי טעמא דלא תקשה הא דביאה עדיפא ממאמר אע"ג דגריעא נמי ממאמר ובקונטרס פירש דאילו ביאה אחר גט לא קניא לכוליה שיורא דגט דיש ביאה אחר ביאה פסולה ותימה דלא אשכחן בהדיא להאי מילתא שתהא לר"ג ביאה אחר ביאה פסולה מיהו יש לדקדק דיש ביאה אחר ביאה פסולה לר"ג דאי אין ביאה אחר ביאה פסולה משום שכל קנין הראוי לביאה עשתה ביאה הראשונה ואין האחרונה יכולה לתפוס אחריה אע"ג דראשונה לא קניא לכוליה שיורא דגט מ"מ מנא ליה שמאמר קונה כוליה שיורא דגט שמא גט ומאמר משייר אלא שאין במאמר אחר כח לחול אחריו במה ששייר כמו שאין ביאה אחר ביאה פסולה אף על פי ששייר לקונה מאמר אחריה: כולהו

בזו ומאמר בזו רבן גמליאל אומר נותן גט לראשונה וחולץ לה ואסור בקרובותיה ומותר בקרובות שניה וחכמים אומרים [ב]נותן גט לשתיהן ואסור בקרובות שתיהן וחליצה לאחת מהן וכן אתה אומר בשני יבמים ויבמה אחת אמר מר נותן גט לזו וגט לזו ר"ג אומר חולץ לראשונה ואסור בקרובותיה ומותר בקרובות שניה לימא תיהוי תיובתא דשמואל דאמר שמואל [ג]חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה אמר לך שמואל כי אמרי אנא אליבא דמאן דאמר יש זיקה ור"ג סבר [ג]אין זיקה ומדר"ג סבר אין זיקה רבנן

מ"ט דר"ג דמספקא ליה גט אי דחי אי לא דחי מאמר אי קני אי לא קני גט אי דחי אי לא דחי אי קמא דחי בתרא מאי קעביד אי קמא לא דחי בתרא נמי לא דחי מאמר אי קני אי לא קני אי קמא קני בתרא מאי קעביד ואי קמא לא קני בתרא נמי לא קני איתיביה אביי [ג]ומודה ר"ג שיש גט אחר מאמר ומאמר אחר הגט וגט אחר ביאה ומאמר ומאמר אחר ביאה וגט ואי מספקא ליה לר"ג תהוי כביאה דלכתחלה ותקני דהא תנן הבעילה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום אלא אמר אביי לעולם פשיטא ליה לר"ג בגט דדחי ומאמר דקני מיהו אמור רבנן הא יבמה בחד צד מהני בה גט ובחד צד מהני בה מאמר גט אחר גט לא דחי דהא דחה ליה קמא ומאמר אחר מאמר לא קני דהא קני ליה קמא גט אחר מאמר ומאמר אחר הגט האי מילתא קא דחי והאי מילתא קא קני ורבנן כל חד וחד תקינו ליה רבנן גט ומאמר ביבמה והאי ביאה פסולה עדיפא ממאמר וגריעא ממאמר עדיפא ממאמר דאילו מאמר אחר מאמר לא מהני ואילו ביאה אחר מאמר מהני וגריעא ממאמר דאילו מאמר אחר הגט קני לכוליה שיורא דגט ואילו ביאה אחר הגט לא קניא ליה לכוליה שיורא דגט ת"ר כיצד אר"ג אין גט אחר גט שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד ונתן גט לזו וגט לזו ר"ג אומר חולץ לראשונה ואסור בקרובות שניה וחכמים אומרים [א]נתן גט לזו וגט לזו אסור בקרובות שתיהן וחליצה לאחת מהן וכן אתה אומר בשני יבמים ויבמה אחת כיצד אמר ר"ג אין מאמר אחר מאמר שתי יבמות שנפלו לפני יבם אחד ועשה מאמר

דמספקא ליה גט אי דחי אי לא דחי. לא מצי למימר דפשיטא ליה דגט ודאי דחי ומאמר ודאי קונה דלא אמאי מהני מאמר אחר הגט וגט אחר ומאמר ואע"ג דאחכתי לא ידע בריתא דבסמוך דמודה ר"ג דיש גט אחר מאמר כו' מתניתין משמע ליה דיש גט אחר מאמר לר"ג דדוקא נקט גט אחר גט ומאמר אחר מאמר דלא מהני אבל מאמר אחר הגט לא איפכא מהני:

עדיפא ממאמר דאילו מאמר כו'. דאמר האחרון אין יכול לתפוס במקום שתפס הראשון וביאה פסולה מופסת אחר מאמר אותו לד עצמו שתפס המאמר דסברא הוא שאין תופס אלא אותו לד שתופס המאמר דתרוייהו לקנות והיינו משום דעדיף ממאמר לפי שהיא דאורייתא וגריעא ממאמר דאילו מאמר אחר הגט קני לכוליה שיורא דגט שהרי אין מאמר מועיל אחריו אבל ביאה לא קני לכוליה שיורא דגט שהרי מאמר מועיל אחריה ואם היתה קונה כל השיור לא היה מאמר מועיל אחריה לתפוס מה שתפשה הביאה דביאה עדיפא ואלימא לפי שהיא דאורייתא כדפרישית ואמי לפרושי טעמא דלא תקשה הא דביאה עדיפא ממאמר אע"ג דגריעא נמי ממאמר ובקונטרס פירש דאילו ביאה אחר גט לא קניא לכוליה שיורא דגט דיש ביאה אחר ביאה פסולה ותימה דלא אשכחן בהדיא להאי מילתא שתהא לר"ג ביאה אחר ביאה פסולה מיהו יש לדקדק דיש ביאה אחר ביאה פסולה לר"ג דאי אין ביאה אחר ביאה פסולה משום שכל קנין הראוי לביאה עשתה ביאה הראשונה ואין האחרונה יכולה לתפוס אחריה אע"ג דראשונה לא קניא לכוליה שיורא דגט מ"מ מנא ליה שמאמר קונה כוליה שיורא דגט שמא גט ומאמר משייר אלא שאין במאמר אחר כח לחול אחריו במה ששייר כמו שאין ביאה אחר ביאה פסולה אף על פי ששייר לקונה מאמר אחריה: כולהו

בזו ומאמר בזו רבן גמליאל אומר נותן גט לראשונה וחולץ לה ואסור בקרובותיה ומותר בקרובות שניה וחכמים אומרים [ב]נותן גט לשתיהן ואסור בקרובות שתיהן וחליצה לאחת מהן וכן אתה אומר בשני יבמים ויבמה אחת אמר מר נותן גט לזו וגט לזו ר"ג אומר חולץ לראשונה ואסור בקרובותיה ומותר בקרובות שניה לימא תיהוי תיובתא דשמואל דאמר שמואל [ג]חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה אמר לך שמואל כי אמרי אנא אליבא דמאן דאמר יש זיקה ור"ג סבר [ג]אין זיקה ומדר"ג סבר אין זיקה רבנן

מסורת הש"ס

(ח) [לעיל מז:, ב) לעיל מז., ג) [לעיל יז: וש"נ], ד) ס"ל כל זה לימו, ה) [פסול רש"ל], ו) [לעיל נ:], ז) בס"ל: של אחריו תחלה, ח) [ל"ל אחר ד"ה מאמר],

הגהות הב"ח

(ט) רש"י ד"ה וגט אחר הד"ל עם ד"ה דביאה וכו' פסול בשניה הס"ד: (כ) ד"ה חולץ וכו' דשניה אינו גט:

תוס' חד מקמאי

פרק ר"ג ת"ר (כיוצא בו) [כיצד] אמר ר"ג אין גט אחר גט ב' יבמות שנפלו לפני יבם א' ונתן גט לזו וגט לזו ר"ג אומר חולץ ראשונה ואסור בקרובותיה ומותר בקרובות שניה. וחכ"א אסור בקרובות שתיהן וחולץ לאחת וכן אתה מוצא בב' יבמין ויבמה אחת פי' כשתחלוץ לאחת מהן ופרכינן מינה לרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין. ופריק דבין לר"ג בין לרבנן אין זיקה ס"ל ובגט אחר גט ובמאמר אחר מאמר נמי פליגי וכיון דקי"ל יש זיקה לפום מאי דפסיקנא בפ' ד' אחין כרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין לית הלכתא כי הא מתני' דקתני וכן אתה מוצא בב' יבמין ויבמה אחת ומדאקשינן לרב מסיפא דשני יבמין ולא מקשינן מרישא דשתי יבמות דקתני חליצה לא' מהן אלמא לרב לא פליג בהדי שמואל דאמר חלץ לבעלת הגט לא נפטרת צרה. לצרה נפטרת בעלת הגט ולא מילתא דתליין אהדדי נינהו והא דאמר נמי חולץ לראשונה לית הלכתא כותיה דאיהו ס"ל אין זיקה. וקי"ל דיש זיקה וקי"ל כשמואל חלץ לבעלת הגט לא נפטרת צרה:

ב) א מיי' פ"ה מהלכות יבום הלכה טו טוש"ע אה"ע סימן קע סעי' ג ד: **כא** ב מיי' שם וטוש"ע שם סעיף ו:

תוספות ישנים

עדיפא ממאמר. ואין להקשות ומאי עדיפותא הוא הלא כמו כן יש גט אחר מאמר אע"ג דלא עדיף ממאמר אלא דכוותיה דיל שאני גט ומאמר דזה דוחה וזה קונה אבל הכא הכי פירושא עדיפא ממאמר דמאמר אחר מאמר לא מהני דלא עדיף מאמר בתרא ממאמר קמא ואינו יכול לתפוס במה שתפס מאמר ראשון. וביאה פסולה אע"פ שאינה יכולה לתפוס מסברא רק בלד שתפס המאמר שלפניה שהרי כיון דתרוייהו לקנות סברא הוא דהכוח לד לחזי למאמר חזי לביאה ואפ"ה מהניא אחר מאמר ותופסת באותו לד עצמו א"כ אלימא היא ממאמר וגריעא ממאמר דאילו מאמר אחר הגט קני לכוליה שיורא דגט שאין מאמר מועיל אחריו דכי אמרי' במתני' אין מאמר אחר מאמר ר"ל בין לאחר מאמר כשר בין לאחר מאמר פסול מדלא מפליג בין כשר לפסול כמו גבי ביאה ומלילה. ואילו ביאה לא קניא ליה לכולא שיורא דגט שהרי מאמר מועיל אחריה ואם הוה קני לכולא שיורא דגט כמו מאמר לא היה מועיל מאמר אחריה שאין מאמר יכול לתפוס הלד שהביאה תפסה: **הא** אמר שמואל חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה. פ"ה דדוקא לר"ג קא פריך דאמר חולץ לראשונה ומפטרא אידך אבל לרבנן לא פריך אע"ג וכו' ותימה דלעיל (מ.) משמע דלפ' בפסולות קאמר שמואל דבחדא לא מפטרא אידך גבי התמיל בשאינה לא יגמרו בלרות ול"ל דס"ה דהוי מלי למיפרך לרבנן אבן פריך בהדיא לר"ג דפטר שניה דמגיא לחלוץ חליצה כשרה בחליצה ראשונה שהיא פסולה:

מוסף רש"י

ומודה ר"ג. דאמר אין גט אחר גט, מודה הוא שיש גט אחר מאמר. כגון ב' יבמות מאת אחד ועשה מאמר בזו ואח"כ נתן גט לזו מהני גט לפסול הראשונה עליו משום לא יבנה ולהאסר בקרובות שניה כבראשונה ולא אמרינן מאמר כבטיסה ואדמאי שניה מייבה ולא מהני בה גט (לעיל כז:). ומאמר אחר גט. אם נתן גט לראשונה ואח"כ עשה מאמר בצרתה, לא אמרינן גט קמא במקום חליצה קאי ומו לא קני מאמר יבמין בצרה, אלא ודאי מהני וצריכה גט למאמרו ואסור גם בקרובותיה (שם). חלץ **לבעלת הגט לא נפטרה צרה.** ב' יבמות מאת אחד ונתן יבם גט לאחת מהן, שוב אין חליצה הוגנת כל כך, דקלישא זיקתה ואם חלץ לה לא נפטרה צרה (לעיל כז.).

בולהו סבירא להו. אין התנאים כולן שוין דלבית שמאי קונה מדאורייתא כדמשמע בפ׳ ד׳ אחין (לעיל דף כט. וסס) ולכולהו תנאי לא קני אלא מדרבנן ולר״ג לא קני אלא בהא דלא מהני מאמר בתריה וכן עוזאי מפליג בין שני יבמין ויבמה אחת ובין יבם אחד ושתי יבמות ולר״ש מספקא ליה אי קני אי לא קני וכה״ג איכא בפ״ק (ג) דסוטה (דף ז: וסס) (ט): **אי ביאת ראשון ביאה בו׳.** משנה היא לקמן בהאשה רבה (דף לו:) וקאמר תנא קמא דשני פוסל על ידו לראשון ואם תאמר לרבי שמעון נמי תיאסר לראשון משום דזיתה תחתיו ובקונטרס פירש דאין נאסרת על בעלה אלא על ידי קינוי וסתירה ואר״י שהוא טעות סופר ולא פירשו רש״י מעולם דבעד אחד ולאי אינה נאסרת אלא בקינוי וסתירה אבל בעדי טומאה נאסרת בלא קינוי ואין לומר משום דהני נשואין דרבנן ניהו לא חשו לאוסרה דכל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון ועוד דתיאסר משום דרב המנונא דאמר (י) שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה ואר״י דמיירי בבא עליה בשוגג שאינה נאסרת אי נמי בקטנה דפיתוי קטנה אונס הוא אי נמי בבא עליה בעל כרחה ונאמר אע״ג דביאת בן תשע כמאמר ומאמר בעל כרחה לא מהני כדאמר בפ״ב (לעיל יט:) עשו חכמים ביאת בן תשע בעל כרחה כמאמר מדעת דלא שני לן בביאה ליבמה בין מדעת לבע״כ: **בן עזאי אומר בו׳.** בקונטר׳ נראה לו עיקר דגרסינן אין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד משום דלקמן (דף נג.) אמתני׳ בעשה מאמר בזו ומאמר בזו כו׳ קאמר מתני׳ דלא כבן עזאי ור״י אומר דשפיר גריס איפכא ולקמן סמיך אסיפא דקתני בין שני יבמין ויבמה אחת ולהכי נקטיה אמתניתין דעשה מאמר בזו ומאמר בזו לפרושי דעלה קאי מתניתין דלא כבן עזאי וכה״ג איכא לקמן דקתני גט לזו וגט לזו צריכות הימנו חליצה ומסיק לימא מסייע ליה לרבה בר רב הונא דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין ומהיכא ליכא סייעתא שיש לחלק בין מיפטר נפשה למיפטר לרה כדאמר בריש פ׳ ד׳ אחין (לעיל דף כז.) אלא אסיפא סמיך דקתני בין שני יבמין ויבמה אחת ויש ספרים שכתוב בהם כילד עשה מאמר ביבמתו כו׳ עד בין שני יבמין ליבמה אחת ועלה מסיק מתניתין דלא כבן עזאי: **ביאה** פסולה כמאמר שויוה רבנן וקתני דאין אחריה כלום. פי׳ וה״ה אחר מאמר תימה דבסוף פירקין מפרש טעמא דרבי נחמיה דליכא למיגזר ביאה שאחר הגט ומאמר אטו ביאה שאחר חליצה וביאה כיון דחליצה וביאה מדאורייתא מידע ידיע ואם כן מנלן דלא יהא כלום אחר מאמר ואומר ה״ר יצחק ב״ר ברוך דע״כ לרבי נחמיה גט ומאמר דאורייתא דילפינן מק״ו משאר נשים ולית ליה הני מיעוטי דבפ״ק דקידושין (דף יד.) דאי אפשר לומר שיהא מדרבנן לרבי נחמיה דכיון דאית ליה דביאה וחליצה דאורייתא מידע ידיע דאם כן לא שייך למיגזר דגט פוטר ביבמה ועוד דא״כ הוה ליה למימר נמי דאין אחר הגט כלום ועוד דלישנא דהש״ס לא משמע שבא לדקדק מכח זה (א) ונראה לר״י דה״פ והא ביאה (ב) כמאמר שויוה רבנן שיהא אחריה כלום משום גזירות דלעיל ואל אחריה מאמר ומשום הכי תקינו נמי רבנן שיהא מאמר אחר מאמר אע״ג דמסברא הוה לן למימר כר״ג דאין מאמר אחר מאמר לפי שקנה המאמר הראשון כל מה שיש למאמר לקנות אלא טעמא דרבנן דאי אמרינן דאין מאמר אחר מאמר אתי למימר נמי דאין מאמר אחר ביאה פסולה דלא גרעא ביאה ממאמר לכך תיקנו שיהא מאמר אחר מאמר וגט אחר גט דגט ומאמר ענין אחד דשניהן דרבנן ואי אמרת דאין גט אחר גט אתי למימר נמי דאין מאמר אחר מאמר ולא מאמר אחר ביאה פסולה אם כן לרבי נחמיה אין מאמר אחר מאמר דלדידיה ליכא למגזר מידי דהא לית ליה נמי מאמר אחר ביאה פסולה דקתני (ג) (ביאה פסולה) אין אחריה כלום ואם תאמר אמאי תקינו רבנן לר׳ נחמיה גט ומאמר כלל ביבמה כיון דביאה וחליצה מידע ידיע ליכא למיגזר דגט להוציא וחליצה להוציא כו׳ ויש לומר דהעולם סוברים דגט ומאמר מהנו מן התורה מקל וחומר דבפרק קמא דקידושין (ג״ז סס) ואע״ג דאימעוטו מכל מקום אהנו קצת כמו מאמר לבית שמאי ולהכי אי שרית למיבעל אחר גט ומאמר אתי למיבעל אחר חליצה וביאה אבל בהא לא טעו שיאמרו אחר הגט ומאמר בשביל שתקנה ביאה קנין גמור כמו כן קנין גמור אחר ביאה וחליצה ויבא לבעול אחריה דהא ודאי ידעי דחליצה וביאה עדיפא מגט ומאמר שכתובין בהדיא וגט ומאמר נתמעטו. ב) ר״י:

אמא

תוספות ישנים

לימא תהוי מיובמת דרבה בר רב הונא דאמר חליצה פסולה צריכה לחזור על כל האחין. וא״ת ואמאי לא פריך מיבם ג׳ ושתי יבמות דאמרו חכמים (חלצה) [דתולך] לאחת מהם ואמאי הלא יש לנו לומר (צריכה) [לריכים] לחזור על כל הבית כמו על כל האחין. וי״ל דיתא לה לאותוביה שפיר בהדיא מתחזר דאחין לחזור לאחין: **א)** ונראה ג) דקאמר והא ביאה פסולה וכו׳ דפריך מכח שאין לנו לומר שמועיל ביאה יותר ממאמר לשוס תנא שהרי ר״ג סבר אין מאמר אחר מאמר ואפ״ה מהני מאמר וביאה אחר ביאה פסולה כדפרישית בריש פרקין וכן לרבנן לא גרע מאמר מביאה פסולה ושוין הם דיש מאמר אחר מאמר וכן יש ביאה אחר ביאה פסולה וא״כ אין לנו לומר לר׳ נחמיה שמועיל ביאה פסולה יותר ממאמר וקאמר דאין מאמר אחר ביאה פסולה וא״כ כמו כן אין מאמר אחר מאמר. ולא נהירא שהרי סברא גדולה יש לאלן דהא ביאה פסולה דיש אחריה לר״ג ולרבנן היינו משום דאיכא למגזר כדמפרש תלמודא בריש פרקין וד׳ נחמיה לא ס״ל משום דביאה וחליצה הוו מדאורייתא ומידע ידע: **ב)** גם נ״ל דטעמא דבא איכא דאין לטעות למבעל אחר ביאה דאדרבה סברי כ״ע דהשיטות דביאה היא ואפילו פסולה אין אחריה כלום וכ״ש דביאה כשרה אין לה שיור ואין אחריה כלום ולא אתי למבעל אחר ביאה. ודבנן ליה להו הא טעמא דקסברי דכיון שתקנו חכמים גט ומאמר לחודייהו ביבמה דלא ליתי למיבעל אחר ביאה. כמו כן תקנו דביאה פסולה יש אחריה דלא ליתו למטעי בביאה אחר ביאה והמוסיף יוסיף:

מסורת הש״ס

רבנן סברי יש זיקה. לאקשויי אתי. כלומר קס״ד דכי היכי דפליגי רבנן אדרבן גמליאל בגט אחר גט הכי פליגי בזיקה ואע״ג דממילתייהו לא שמעינן ליה: **וקתני סיפא וכן אתה אומר בשני יבמין.** דלא נתנו שניהם גט חולץ לה אחד מהם ואפילו לרבנן דאמרי יש זיקה סגי לה בהך חליצה לעולה לחד מינייהו: **לימא היהוי היובמה לו׳.** דהא נמי חליצה פסולה היא שאחר הגט בתה: הכי גרסינן **בין לרבן גמליאל בין לרבנן אין זיקה והלא לו׳.** ואנא דאמרי אליבא דמאן דאמר יש זיקה: **קנין גמור.** לא גמור ממש אלא קנין חשוב: **הא דאמרן.** אין מאמר אחר מאמר אלמא חשיב קמא למיקני כל כה מאמר: **אשאו עמו.** דקניה במאמר וכי נפלה אחותה לא רמיא קמיה דאחות אשה היא ולא מיתסרא קמייתא עליה משום אחות זקוקה: **והלזו תלא.** אף מן החליצה: **הלזו.** כמו הארץ הלזו הנשמה (יחזקאל לו): **אמר להם ר״ש בו׳.** לקמן בפרק האשה רבה בן תשע שנים ויום אחד הבא על יבמתו וחזר ובא אחיו בן תשע שנים ויום אחד עליה פסולה על ידו דביאת בן תשע שנים כמאמר שויוה רבנן והוה ליה מאמר אחר מאמר ומקודשת אף לשני ופסלה אף על ראשון כרבנן דאמרי יש מאמר אחר מאמר ר״ש אומר לא פסלה: **אמר להם ר׳ שמעון אם ביאת ראשון ביאה.** קניה לגמרי: **ביאת שני אינה ביאה.** דהביאה בזמן שהיא בתחלה אין אחריה כלום ואינה מקודשת לשני ולא פסלה על הראשון. ואי משום דזיתה דקי״ל ביאתו ביאה דתנן (נדה דף מה.) בא על אחת מכל העריות שבתורה מתות על ידו אפילו הכי לא מיתסרא על בעלה דקיימה לן (כתובות דף ט.) אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עיסקי קינוי וסתירה: **כמאמר שויוה רבנן.** דהכי תניא בפרק האשה[ד] עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול וקאמר רבי שמעון ביאת שני אינה ביאה אלמא מאמר ראשון חשוב לקנות כל כה מאמר: ה״ג **יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת.** דכל חד וחד תקינו ליה רבנן מאמר בה: **ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד.** דכל כה שתקנו חכמים במאמר קנה במאמר ראשון לשון מורי. ל״א ה״ג אין מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת דדומיא דקידושין בעלמא תקינו רבנן למאמר ואין קידושין אחר קידושין באשה אחת ויש מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד דהא תרוייהו קמיה רמיין וכל חדא אית לה כה יבמין דלא כה ביאה יהבי רבנן למאמר למיקני גלמרי[ה] ולא פקע זיקה דאבתרתה דביאה הוא דפטרה ולשון ראשון עיקר דלקמן מוכחא מילתא בפירקין [נג.]: **והא ביאה פסולה כמאמר שויוה רבנן.** דלא נפקא מיניה בגט דקא בעיא נמי חליצה לזיקתו: האי

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ ב״ש דתנן. ר״ב דף כט ע״א: (ב) שם אמר להם ר׳ שמעון: (ג) תוס׳ ד״ה כולהו וכו׳ בפ״ק דסוכה דף ז הס״ד: (ד) ד״ה ביאה וכו׳ דלא מישתמיט וכו׳: (ה) בא״ד והא ביאה פסולה כמאמר:

מוסף רש״י

חליצה פסולה. כלומר גרועה, צריכה לחזור על כל האחין. דלא מיפקעא זיקא דתרוייהו בחליצה דחדא משום דאלימא זיקה ורמיא אתרוייהו (לעיל כב:). ביאת שני אינה ביאה. דקי״ל (לעיל נ.) אין ביאה אחר ביאה הוה לה ביאת שני כביאת אינש דעלמא, וכיון דשוגגת היא שריא (לקמן צז:). יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת. דתרוייהו מעיקרא לענין זיקה כי הדדי נינהו ומאמר דקמא אלו קנין גמור הוא דביאה הוא דכתב רחמנא ורבנן הוא דאמור ליהי משום גזירה כדמפרש לעיל (נ:) הילכך לא גרע בתרא מקמא דלכל חד וחד תיקנו מאמר בה (לקמן צז:). ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד. שכל כמו וקנינו שהיה לו לענין מאמר נמן בראשונה ודמה מת השניה. ואית דגרסי לה אפיכא ולשון ראשון נראה וכן שמעתי (שם). אין אחריה כלום. ונפקא בגט וכלא חליצה ואי הדר קדיש לאיתי אחר ביאה לא מהני (לעיל נ:).

ו) לעיל כו: לקמן נג. ז) [עי׳ תוספות לעיל יט. ד״ה דתניא], ח) עדיות פ״ד מ״ט, ד) לקמן לו:, ה) [לקמן נג. לו:], ו) [לעיל כ: לקמן קיא.], ז) [לקמן לו:], ח) ס״ל ומפקינ, ט) [ועי׳ תוס׳ ב״ב עח:], י) [לקמן לב:], כ) רש״ל מ״ז.

אם בעל ועשה מאמר פשיטא דהא קניה בביאה. הא לא פריך פשיטא דקניה בביאה לחודה דמהא לא הוה משני מידי אלא הכי פריך פשיטא שמאמר אחר ביאה אינו מגרע ואם בביאה לחוד קנה בשביל מאמר שאחריו לא גרע ומשני אימא אם בעל בלא מאמר קנה דס"ד לא קני אלא אם כן עושה כמצותה מקדש ואחר כך בועלה וממתניתין דתנן בדיש קידושין (דף ג.) היבמה נקנית בביאה לא שמעינן ליה דדלמא היינו מדאורייתא וכן הא דתנן הכא במתני' (לעיל נ:) הבעילה בזמן שהיא בתחילה אין אחריה כלום דלמא נמי היינו משום דמדאורייתא קני ופריך והתניא לוקה וידע שפיר דמדרבנן לוקה דס"ד דלוקה מדרבנן משום דעשאוהו חכמים כפוגע בתשת אח שלא במקום מצוה ומ"כ מדרבנן לא קני לה בלא מאמר ומשני מכת מרדות מדרבנן ומשום פריצותא בעלמא כדרב.

דמבטל גיטא. אע"ג דרב משמע דסבירא ליה בדיש השולח (גיטין דף לג:) דביטלו אינו מבוטל [1] כר"ג גבי הא דאמר רב יוסף ניחזי אנן מ"מ קאמר הכא דלקי משום דמוציא לעז על הגט:

דמסר מודעא אגיטא. אפילו היה מבטל כל מודעי מ"מ היה מלקה אותו משום דמוציא לעז על הגט דאיכא דשמע במודעא ולא שמע בביטול:

דמתפקר בשליח דבי דינא. כך גירס' הקונטרס ויש ספרים שכתוב בהן מאן דמצער שליחא דרבנן וכן כתוב בכל הספרים בפ"ק דקידושין (דף יב:) ומיהו גם שם פי' בקונטרס שליחא דרבנן שליח ב"ד ונראה דבכל שליחא דרבנן יש לנקות אע"ג דלא הוי שליח ב"ד כדאשכחן בפ' עשרה יוחסין (קידושין ע.) דשמתיה רב יהודה לההוא [2] טבחא דליער שלוחו ואע"ג דשמתא חמור מנגדא כדמוכח במקום שנהגו (פסחים דף נב.) שמא החמיר עליו משום שביזה את רב יהודה עצמו: **דמקדש בביאה.** אר"ת דאפי' ביבמה לריך ביאה דפריצותא הוא שעושה תחלת קנינו בביאה: **הדר בבית חמיו.** אנן סמכינן אנהרדעי דאמרי בכולהו לא מנגיד רב אלא אמאן דמקדש בביאה דבשאל סופרים הלך אחר המיקל:

על הנייר או על החרס. אר"ת כל' אליעזר אתיא דלרבי מאיר דאמר עדי חתימה כרתי לא מהני דדבר שיכול להזדייף הוא דבשטר קידושין נמי בעי ר' מאיר עדי חתימה כדמוכח בפ"ב דקידושין (דף מח.) ובפ"ק דקידושין (דף ט. ד"ה כתב) פירשתי: **שאין** בו שוה פרוטה. פירוש ואינה מתקדשת משום כסף מקודשת מטעם שטר גבי שדי מכורה לך בפרק קמא דקידושין (דף כו. ושם) שהמוכר נותן שטר תימה אמאי נקט אע"פ שאין בו שוה פרוטה דאין בו שום רבותא דכך לי שוה פרוטה כמו אין שוה פרוטה ויש לומר דמשום דכתב ביה נתינה אחרי תיבת את ספר המקנה ס"ד דליבעי שוה פרוטה [3]: **לבשאכנסנה** אגרשנה הרי זה גט. תימה דבפרק כל הגט (גיטין דף כו:) אמרינן דאינו גט אלא יאמרו גטה קודם לבנה ובקונטרס פי' דהכא נמי לא קאמר דהוי גט אלא בדיעבד שכבר נתגרשה בו ואין נראה דהתם דקאמר אין גט משמע דלא הוי גט כלל ואר"ת דהכא כשכתב בו זמן שאחר נשואין שהוא זמן נתינה דאפילו גט יש לא הוי שלא נתייחד עמה אחר זמן הכתוב בגטה והרי

האי גט אחר גט הוא. בתמיה וכי זהו גט אחר גט דקתני רישא וחכמים אומרים יש גט אחר כו' ומפרש כילד עשה מאמר כו' דהיינו גט אחר מאמר: **דלאמרן.** בברייתא דלעיל כילד אר"ג כו' ובמתני' לא פירש: **הואיל דאמר מר.** בפרק ד' אחין (לעיל דף כט:): **והתניא לוקה.** ואין מלקות אדבעיס אלא על דברי תורה אלמא דאורייתא היא והיכי אמרת קנה. וקמשני האי לוקה לאו מלקות אדבעיס הוא אלא מכת מרדות מכת רידוי מדרבנן שנהג קלות ראש בעצמו ולעולם קנה: **דרב מנגיד.** מכת מרדות: **דאמאן דמקדש בביאה.** משום פריצותא: **ואמאן דמקדש בשוקא.** אפילו בכספא דמנהג זילות ופריצות היא: **דמפקר.** לשון חופשה שמעינן פניו להתריס עם שליח ב"ד: **מידם הוה דיימא דמחיה מיניה.** חשודה היתה חמותו ממנו: **נתן לה כסף או שוה כסף.** ואמר לה התקדשי לי במאמר יבמין. ואע"ג דיהב לה מידי לאו קידושין גמורים הן בקידושי תורה שהרי אין קידושין תופסין בתשת אח והתורה לא התירתה לו ליעשות כאשה נכרית אלא כסדר המצוה וביאה הוא דכתבה בה רחמנא: **ונשטר ילד.** ואם קידש בשטר כילד כתב בו. והוינן כילד בתמיה והא כיון דקידושי כסף אמרת נתן לה כסף כשאר נשים ממילא שמעינן שטר נמי כשאר כל שטר אירוסין בעלמא כדאמר בקידושין כתב על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת כו': **אמר אביי.** האי תנא לאו אשטר מאמר קאי אלא אשטר כתובה קאי: **על נכסי בעלה הראשון.** ולא על של יבם. מאי טעמא דאמר בהחולץ (לעיל דף לט.) אשה הקנו לו מן השמים: **נתן לה גט.** יבם ליבמתו: **מהו.** לפוסלה על אחיו ועליו בהאי גיטא דמיקום עליה בלא יבנה [4] האי גט לא מהני באשת איש להתירה לינשא והכא נמי לאו גירושין למיקם בלא יבנה: **לאיתנופי בגיטא.** ולכנוס יבמה אחר הגט: **הכא פסיל בכהונה.** כהן שנתן גט כזה לאשתו אסרה עליו והלכך תיבעי לן [5] אי מהני מדרבנן: **אלא מאישה.** ולא התירה לכל אדם: **הרי זה גט.** ואם נתנו [6] משכנסה הרי זו מגורשת הואיל וידו לגרשה משנכתב. ואי משום גט יש דקי"ל (גיטין דף עט:) בית הלל פוסלין ותנן איזהו גט יש כל שנתייחד עמה אחר כתיבה הא איתמר בפרק הזורק (שם) אם נתגרשה תנשא לכתחלה: ולאשה

האי גט אחר גט הוא אמר רב יהודה הכי קאמר גט אחר הגט ומאמר אחר מאמר כדאמרן יבם אחד ויבמה אחת כיצד [8] התרתן עשה מאמר ביבמתו ונתן לה גט צריכה הימנו חליצה: עשה מאמר ובעל הרי זו כמצותה: לימא מסייע ליה לרב הונא דאמר רב הונא [9]מצות יבמה מקדש ואח"כ בועל אימא אף זה כמצותה פשיטא סד"א [10] כיון דאמר מר [11]העושה מאמר ביבמתו פרחה הימנו זיקת יבמין וחלה עליו זיקת ארוסין ונשואין אימא לאו מצוה קעביד קמ"ל גופא אמר רב הונא מצות יבמין מקדש ואחר כך בועל ואם בעל ועשה מאמר קנה אם בעל ועשה מאמר פשיטא דהא קניה בביאה אלא אימא [12]אם בעל בלא מאמר קנה והתניא לוקה [13]מכת מרדות [14]מדרבנן [15]דרב מנגיד [16]מאן דמקדש בביאה [17]ומאן דמקדש בשוקא [18]ומאן דמקדש בלא שדוכי [19]ומאן דמבטל גיטא [20]ומאן דמסר מודעא אגיטא [21]ומאן דפקיר שליחא דרבנן [22]ומאן דשחי שמתא דרבנן עליה תלתין יומין ולא אתי לבי דינא ותבע לשמתיה [23]ועל חתנא דדאיר בבי חמוהי דדאיר אין דחליף לא והא ההוא דחליף אבבא דבי חמוהי ונגדיה רב ששת [24]ההוא מידם הוה דיים מחמתיה נהרדעי אמרי בכולהו לא מנגיד רב אלא למקדש בביאה ובלא שדוכי ואיכא דאמרי אפילו בשדוכי נמי משום פריצותא ת"ר [25]כיצד מאמר נתן לה כסף או שוה כסף ובשטר כיצד בשטר כיצד כדאמרן [26]כתב לה על הנייר או על החרס אע"פ שאין בו שוה פרוטה הרי את מקודשת לי אמר אביי ה"ק [27]שטר כתובת יבמין כיצד כתב לה אנא פלוני בר פלוני קבילית ית פלונית יבמתי עלי לזון ולפרנסה כראוי [28]ובלבד שתהא כתובתה על נכסי בעלה הראשון [29]ואי לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה בעא מיניה אביי מרבה נתן לה גט ואמר הרי את מגורשת הימני ואי את מותרת לכל אדם מהו גט יבמה דרבנן הוא גט דמהני באשת איש מהני ביבמה גט דלא מהני באשת איש לא מהני ביבמה או דלמא אתי לאחלופי בגיטא [אע"ל חיישינן דלמא אתי לאחלופי בגיטא] מתקיף לה רבה בר חנן אלא מעתה יהיב לה ניירא בעלמא ה"נ דפסלה א"ל התם לא פסיל בכהונה [30]הכא קפסיל בכהונה דתניא [1]ואשה גרושה [2]מאישה לא יקחו [3]אפילו לא נתגרשה אלא מאישה לא יקחו והיינו ריח הגט שפוסל בכהונה אמר רמי בר חמא [4]הרי אמרו [5]אמר אחד ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה הרי זה גט מפני שבידו לגרשה ולאשה

מסורת הש"ס

א) [לעיל כט:], ב) [שבת מ: וש"נ], ג) קידושין יב:, ד) קידושין ט. ע"ש ב"כ נא., ה) לעיל לח. [וש"נ], ו) שם לט., ז) [גיטין פב:] לקמן לד., ח) גיטין כו:, ט) [דברים כה], י) [צ"ל כרשב"ג], כ) צ"ל גברא, ל) [וע"ע תוס' קידושין ט. ד"ה אע"פ],

הגהות הב"ח

(א) גמ' כילד מצות התרתן: (ב) שם פשיטא סד"א הואיל דאמר מר: (ג) רש"י ד"ה הכא וכו' תיבעי לן הכא אי מהני: (ד) ד"ה הרי וכו' נתנו לה משכנסה:

תוספות ישנים

ועל דמצער שליחא דרבנן. לאו שליחא ממש אלא טורבא מרבנן ולאו מצער דוקא אלא מתרף כדאמרי' בעשרה יוחסין (קידושין ע.) גבי רבי יהודה דקריא ליה ההוא גברא [יהודה בר] שוסקאל:

מוסף רש"י

וחלה עליו זיקת ארוסין ונשואין. של שאר נשים ואם בא עליה לאחר מאמר בלא חופה לא קנה (לעיל בט:). מכת מרדות. לדוי (שבת מ:) רידוי בתוכחה אלא ירגיל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו (חולין קמא:). ומאן דמבטל גיטא. השולח גט לאשתו והגיע בשליח ואמר לו גט שנתתי לך בטל הוא, דילמא לא ידעי ליה דאיגי דבטליה קודם שיבא לידה ושמא יתנו השליח שבטלו ותנשא בו (קדושין יב:). ומאן דמסר מודעא אגיטא. כגון בגט המעושה בישראל, דמוליא לעז על בניה (שם). ומאן דפקיר שליחא דרבנן. שממיגו לדין מפי הדיינין חב קס עליו ומכהו (שם). ועל חתנא דדאיר בבי חמוהי. שמא יכבל בה, שסתם חמותה מוכסת את חתנה, דאמר מר (פסחים קיג.) הוי זהיר בשאתך ממתנה הראשון (קדושין שם). מידם הוה דיים מחמתיה. תשדוה ממנו, לשון (סוטה כז.) דומה וכת דומה (קדושין שם) לשון ליעוז (נדה סו.). ואי לית לה מראשון. דליית ליה נכסים (לעיל לט.). אפילו לא נתגרשה אלא מאישה. דאמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם (גיטין פב:) כגון שכתב לה גט ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם, שלא נתגרשה זו לגמרי אלא מאישה נפרדה, לא יקחו. אם מת והותרה לינשא (לקמן צד.).

עין משפט נר מצוה

כב א ב ג ממי' פ"ח מהל' יבום ה"ח ופ"ב הלכה א ב סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ג:

כג ד ה ו ממי' פ"ג מהל' אישות הלכה כא כב ופכ"א מהלכו' איסורי ביאה הלכה יד סמג עשין מח טוש"ע שם סימן כו סעיף ד:

כד ז ח ממי' פ"ו מהל' גירושין הלכה כו סמג שם טוש"ע שם סי' קמא סעיף מז:

כה ט ממי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה ה סמג לאוין רח טוש"ע מ"מ סי' ח סעיף ה:

כו י ממי' פ"א מהלכו' טומן וצונן הלכה ה טוש"ע שם סי' פז ס"ט:

כז כ ממי' פכ"א מהל' איסורי ביאה הלכה טו סמג לאוין קפו:

כח ל ממי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הל' יב:

כט מ ממי' פ"ב מהלכות יבום הלכה א סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קסו סעי' ב:

ל נ ממי' פ"ג מהלכות אישות הלכה ג סמג עשין מח טוש"ע שם סימן לב סעיף א ב:

לא ס ממי' פ"ד מהלכות יבום הלכה לב:

לב ע ממי' פ"ה שם הלכה א סמג עשין נא נב טוש"ע שם סי' קע סעיף א:

לג פ ממי' פ"י מהל' גרושין הלכה א סמג לאוין קכג טוש"ע שם סימן ו סעיף א:

לד צ ממי' פ"ג שם הל' ו סמג עשין נ טוש"ע שם סי' קלב סעיף א:

תורה אור השלם

1. אִשָּׁה זֹנָה וְחֲלֻלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לֵאלֹהָיו:

ויקרא כא ז

תום' חד מקמאי

בעא מניה אביי מרב' נתן לה גט ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם מהו גט יבמ' מדרבנן הוא [גט] דמהני בא"א מהני ביבמה גט דלא מהני בא"א לא מהני ביבמה או דלמא אתי לאחלופי בגיטא מעליא ולא איפשיטא: תניא ואשה גרושה מאישה אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה וזהו ריח הגט שפוסל בכהונה אמר רמי בר חמא הרי שאמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה ה"ז גט מפני שבידו לגרשה. לאשה דעלמא אינו גט. ובפ' כל הגט אמרינן אמר ללבלר כתוב גט לארוסתי לכשאכנסנה אגרשנה אינו גט מפני תקנת ולד שמא יאמרו גיטה קודם לבנה התם כגון דכתב בו זמן מהשתא דאיכא משום תקנת ולד הכא דכתיב זמן דשעת גירושין דליכא תקנת ולד. א"נ הכא מדאורייתא קא' ה"ז גט א"נ כגון שנתגרשה דקי"ל אין מגרשין בגט ישן גזרה

והרי זה גט[ד] [דקאמר היינו] לגרש בו לכתחלה והיה דכל הגט שכתב זמן דקודש וישואין וגרע טפי מגט ישן דבגט ישן ליכא אלא ייחוד בעלמא לכך אם נתגרשה בו תנשא לכתחלה אבל התם דכנסה ואיכא ודאי ביאה אינו גט כללה א): **ולאשה בעלמא אין גט.** ואפילו כתוב בו זמן דאחר נשואים כיון דאין בידו לגרשה בשעה שעשאו שליח וגרשה לר"י דהיינו דוקא למ"ד אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם אבל למאן דאמר אדם מקנה הוי גט דבידו לגרשה כמו בשאחרו דמהני לוקח עבד על מנת לשחררו וכתב לו לכשאקחך הרי עצמך קנוי לך מעכשיו כדאמר בהאשה רבה (לקמן דף לג.) ובקידושין בפרק האומר (דף סג.) וגט שחרור וגט אשה שויס לכל דבר דהא ילפינן לה לה מאשה: **ליבמתו** מהו. אין לפרש דמיבעיא ליה אם גירשה בגט זה לאחר שיבמה יבומין גמורין אי הוי גט אי לא דפשיטא דאין ניתרת בגט זה לשוק דהא בהיא שעתא לא היה בידו לגרשה ולהתירה לשוק על ידי גט זה ומאי קאמר נמי או דלמא כיון דלא עבד בה מאמר לא אי בלא מאמר לא מהני עבד בה מאמר נמי לא מהני להתגרש אחר שתייבם דמאמר לא הוי אלא מדרבנן ואמר ר"י דלפוסלה מכהונה מיבעיא ליה אי חשיב ריח הגט דפסיל לכהונה אי לא ב) וריב"ם הגיה בפירושיו דמיבעיא ליה אי כתבו קודם מאמר ועשה מאמר וגירש בו מהו שיפקיע את מאמר: **או דלמא האי לחודיה קאי בו'.** פירש בקונטרס ואי כתב גט למאמרו ולא לזיקתו אסורה לו ומותרת לאחיו דמאמר דעבד ליה שקליה ופשה ליה זיקה כמעיקרא ולר"י נראה דלגישנא דאמר רבא הותרה אפילו היא ואם כן הכא נמי שריא לדידיה ולגישנא דהיא אסורה דמיתלפא בבעלת הגט הכא נמי אסורה אפי' לאחיו דהא בעלת הגט אסורה על כל האחין והא דשרי רבא נתה בנתן גט למאמרו משום דבאות משני בתים הן ואפילו היה נותן גט גם לזיקתו היתה נתה מותרת:

כעודד בנכסי הגר. אר"י דמיירי לרב יוסף כגון דאמר לה התקדשי לי סתם ולשם יבמות היינו דגלי אדעתיה שבתורת יבמין מקדשה דאי באמר לה בהדיא במאמר יבמין לא הוי פריך ליה אבי מי דמי דהא אבי קאמר בסמוך דהיכא דאמר לה במאמר יבמין דלא קני לרבי אלא בסתם איירי א"נ באמר לה התקדשי לי לשם יבמות ולא בתורת מאמר יבמין דבמאמר יבמין משמע בתורת מאמר ולא בתורת קידושין אבל לשם יבמות לא משמע בתורת יבמות אלא שסבור שעדיין היא זקוקתו: **אי אמר לה התקדשי לי בזיקת** (ג) **מאמר יבמין מי לא מהני.** דאפילו למ"ד אין זיקה היינו לענין אחות זקוקתו וכיונא בה אבל פשיטא דמהני לשון זיקה שהרי היא זקוקתו ועומדת בפניו:

רבינא

לי במאמר יבמין מי לא קני ואף על גב דלא מהניא ליה זיקה דהאי לחודה קיימא השתא נמי מהני: יש

ולאשה בעלמא אין גט מפני שאין בידו לגרשה בעי רמי בר חמא ליבמתו מהו כיון דאגידא ביה כארוסתו דמיא או דלמא כיון דלא עבד בה מאמר לא תיקו בעי רב חנניה כתב גט לזיקתו ולא למאמרו למאמרו ולא לזיקתו מהו מאמר עילוי זיקה קא רמי והוה ליה כמגרש חצי אשה והמגרש חצי אשה לא עשה ולא כלום או דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ותפשוט ליה מדרבא דאמר רבא נתן גט למאמרו הותרה צרתה לרבא פשיטא ליה לרב חנניה מיבעיא ליה מאי תיקו: חלץ ועשה מאמר: אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכ"א יש אחר חליצה כלום ומי מצית מוקמת לה כרבי עקיבא והא קתני רישא נתן גט ועשה מאמר צריכה גט וחליצה ואי רבי עקיבא כיון דיהב לה גט מי מהני בה מאמר והתניא רבי עקיבא אומר מנין לנותן גט ליבמתו שנאסרה עליו עולמית שנאמר לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה אחר שילוח אמר רב אשי גט יבמין מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא תניא נמי הכי אמר רבי אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר' עקיבא שהיה עושה חלוצה כערוה אבל חכמים אומרים יש אחר חליצה כלום ואני אומר אימתי בזמן שקדשה לשום אישות אבל קדשה לשום יבמות אין אחר חליצה כלום תניא אידך החולץ ליבמתו וחזר וקדשה רבי אומר אם קדשה לשום אישות צריכה הימנו גט לשום יבמות אין צריכה הימנו גט וחכמים אומרים בין שקדשה לשום אישות בין שקדשה לשום יבמות צריכה הימנו גט אמר רב יוסף מ"ט דרבי עשאוה כעודר בנכסי הגר וכסבור שלו הן דלא קני א"ל אביי מי דמי התם לא מכוין למקני הכא קא מכוין למיקני דלא מכוין למיקני הא לא דמיא אלא לעודר בנכסי גר זה וכסבור של גר אחר הוא דקני אלא אמר אביי הכא במאי עסקינן כגון דאמר לה התקדשי לי במאמר יבמין רבי סבר מאמר עילוי זיקה קא רמי ואתאי חליצה אפקעתה לזיקה ורבנן סברי האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי מעיקרא אילו אמר לה התקדשי לי במאמר יבמין מי לא מהני השתא נמי מהני רבא אמר אי דאמר לה במאמר יבמין כולי עלמא לא פליגי דמהניא והכא במאי עסקינן כגון דאמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין רבי סבר יש

ואיתוסף עלה והכא ליכא למימר הכי דאתאי חליצה מפקעה לזיקה: **האי לחודיה קאי כו'.** ולא מהני זיקה למאמר הילכך השתא כמעיקרא מעיקרא אילו אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין לא מהני אלא דאמר לה התקדשי לי בכנסי הגר הוא קס"ד כגון

ולאשה בעלמא. וכנסה וגירשה בו אינו גט הואיל כשנכתב לא היה רלוי לגירושין: **ליבמתו מהו.** כתבו קודם שכנסה וכשכנסה נתנו לה מהו שתתגרש בו: **כתב גט לזיקתו ולא למאמרו או למאמרו ולא לזיקתו.** והוא עשה בה מאמר תחלה מהו שתיפסל עליו בכך: **מאמר עילוי זיקה רמי.** כשעשה מאמר נדבק עם הזיקה ונתוסף עליה ואין גט מועיל לזה בלא זה אלא עשאו אלא לא דמסס הוי ליה כמגרש חצי אשה ולא כלום הוא ומותרת לו או לא דלמא האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי ומהני. ג) והיכא דכתב גט לזיקתו ולא למאמרו אסורה עליו דפקעה זיקה וקיימא בלא יבמה. ואי (קמא) כתב למאמרו ולא לזיקתו אסורה לו ומותרת לאחיו דמאמר דעבד שקליה ופשה ליה זיקה כדמעיקרא אבל לו אסורה דמתלפא בבעלת הגט ולהכי קאמר הכא דהוי דומיא דהכא דקאמר נתן גט למאמרו הותרה צרתה דמאי דעבד דמתלפא בבעלת הגט הכא נמי אמריגן מאי דעביד שקליה לגבי אחיו אבל לדידיה אסורה דמיתלפא בבעלת הגט. ולא הירא דאדרבה אם תאסרנה עליו כ"ש וכ"ש על האחין דהא לגבי דידיה אפילו נתן גט להפקיע זיקה ומאמר ליכא כי אם לאו כיון שלא בנה שוב לא יבנה ואפ"ה אסרתה לה עליה כ"ש לגבי אחין שהיא בכרת אלינא דר"ש בן (קדושין) [לקיש] בפ"ק (דף י:). ולא דמי להתיר לדעיל (לב.) דלית זיקה שני יבמין דהתם דין הוא שמותרת הצרה דהא לא נאסרה אלא מטעם האחרת שעשה בה בעלה מאמר וכשנתן גט פקע ליה למאמרו חזו שלא עשה בה מידי מותרת לאחין אבל היא אסורה על כולן דמתלפא בבעלת הגט. אבל הכא דליכא אלא חדא שקדם תחלה במאמרו ואח"כ נתן גט אי שרית לה באחיו משום דמתי דעבד שקליה כ"ש לדידיה ואי אסרת לה לדידיה קאי והאי לחודיה קאי כשכתב גט למאמרו ולא לזיקתו אסורה כין לו כין לאחיו ומייתי ראיה מסוף דברי [רבא] דאמר נתן גט למאמרו הותרה צרתה אבל היא אסורה משום דמתלפא בבעלת הגט וי"ל לאסרה על האחין: **בנין לנותן גט ליבמתו שנאסרה עליו עולמית שנאמר לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה.** אם אינו בעל יוכל בעלה לשוב לקחתה אחרי שנאמר לא יוכל בעלה הראשון לשוב לקחתה לו ולא לאחר. ומוכח מדקאמר לא יוכל בעלה לשוב לקחתה אחרי אחר הוטמאה ויש לך אחרת אע"ג דלא הוטמאה אסורה ואינו זו מגרש יבמתו דכיון שנשאה שוב אינה מחוכת: **וכסבור שלו הן דלא קני.** [כ"ט ע"ב]

מסורת הש"ס

ג) [לעיל לב., ב) [לעיל י: וש"נ], ג) לעיל מה., ד) רש"ל, ה) [וע"ע תוס' נ"ב קלה: ד"ה כלו],

תורה אור השלם

1. לא יוכל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה אַחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמְּאָה כִּי תּוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְיָ וְלֹא תַחֲטִיא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה:

דברים כד ד

גליון הש"ם

גמ' ליבמתו מהו. עיין מזר דף יב ע"א תד"ה מאי טעמא:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה נתן גט וכו' וקאמר רבא. נ"ב דף לב ע"א: (ב) תוס' ד"ה אי אמר וכו' דזיקת יבמין כל"ל ותיבת מאמר נמחק:

מוסף רש"י

נתן גט למאמרו הותרה צרתה. שאם נתן זה העושה מאמר גט למאמרו ולא לזיקתו ואחר כך מת, הותרה אשתו הראשונה שהיא צרתה להתייבם לשלישי, דמאמר דעבד שקליה ולאו לגרוש מינה, והשתא לא אתי למימר בשתי יבמות מבית אחד תדע תלה ותדע מיימא, דהכא לאו מבית אחד מיחזי (לעיל לב.).

תוס' חד מקמאי

שמא יאמר גיטה קודם לבנה. ומודים שאם נתגרשה תנשא לכתחלה: בעי רמי בר חמא ליבמתו מהו כיון דאגידה גביה כארוסתו דמיא או דלמא כיון דלא עבד בה מאמר לא תיקו: ואי כתב גט לזיקתו ולא למאמרו למאמרו ולא לזיקתו מהני דקי"ל כרבא דאמר נתן גט למאמרו הותרה צרתה. תניא אידך החולץ ליבמתו וחזר וקדשה רבי אומר אם קדשה לשום אישות צריכה הימנו גט לשום יבמות אינה צריכה הימנו גט מ"ט דרבי אמר רב יוסף עשאוה כעודר בנכסי הגר וסבור שלו הן דלא קני א"ל אביי מי דמי התם לא מכוין למקני הכא מכוין למקני הא לא עודר בנכסי הגר [זה] וכסבור של גר [אחר] הן דקני. אלא אמר אביי הב"ע כגון דא"ל התקדשי לי במאמר יבמין פירוש מעיקרא הוה קס"ד כגון שא"ל בשעת קדושין לשום יבמות והשתא שני אביי כגון שאמר במאמר יבמין א"נ מעיקרא קס"ד שקדשה סתם ומסתמה לשום יבמות קדשה. והראב"ד פירש דמעיקר' דהוה מדמי לה לעודר בנכסי הגר הוא קס"ד כגון דאמר פלונית יבמתי התקדשי לי ולא תלי הקידושין במאמר יבמין וזיקת יבמין ודלמא הכי קאמר פלונית שהיתה יבמתי תתקדשי לי והשתא שני אביי כגון דא"ל התקדשי במאמר יבמין וס"ל לרבנן האי לחודיה קאי והאי לחודיה קאי מעיקרא אי א"ל התקדשי לי במאמר מי לא מהני השתא נמי מהני וכיון דקי"ל כרבא דאמר נתן לה גט למאמרו הותרה צרתה אלמא הלכתא כרבנן והיינו דאמר רבא אי דא"ל במאמר יבמין דס"ע לא פליגי דרבא לעומת דאמר הותרה צרתה אלא הכא במ"ע כגון דא"ל התקדשי לי בזיקת יבמין. ר' סבר יש זיקה אתאי חליצה ואפקעיה

ג) נ"ל והאי לחודיה קאי ומהני. ופי' הקונטרס דהיכא דכתב גט לזיקתו ולא למאמרו אסורה עליו ועל אחיו דפקעה זיקה וכו'.

יש זיקה. הלי דתפיס מאמר בעלמא בכי האי ליסנא משום דיש זיקה והשתא אתאי חליצתה פקעתה וליכא למימר הכי: **אין זיקה.** אין כח לזיקה ואפי' הכי מעיקרא הוי מאמר: **רב שרביא אמר.** מי דאמר לה בזיקת יבמין כ"ע לא פליגי דלא מהני דיש זיקה ואתיא חליצה ואפקעתה: **והכא בחליצה פסולה.** כגון שחלץ אחר הגט קמיפלגי רבנן סברי לא אפקעתה שפיר ויש אחריה כלום הלכך קני מאמר: **יש תנאי בחליצה.** שחלץ לה על מנת שתתן לו מאתים זוז. רבי סבר אין תנאי מועיל בחליצה ואפילו לא נתנה לו אין תנאי מועיל והוי חליצה הלכך לא תפיס מאמר שעשה בלשון זיקת יבמין אבתרה דהא אפקעתה לזיקתו ולרבנן יש תנאי וכל כמה דלא קיימא לא פקע זיקה וכי אמר לה התקדשי לי ע"י כסף זה בזיקת יבמין קני: ה"ג **רבינא אמר דב"ע יש תנאי בחליצה.** אע"ג דקי"ל (לקמן דף קו.) חליצה מועטת כשירה הני תנאי לא סבירא להו: **והכא בתנאי כפול קמיפלגי.** וכגון דלא כפליה לתנאי. לרבי בעינן תנאי כפול כתנאי בני גד ובני ראובן והאי דלא כפליה אם תתני תהא חליצה ואם לא תתני לא תהא חליצה לא הוי תנאי לבטולי לחליצה: **וניתני נמי אין לאחר ביאה כלום.** דהא ביאה שייכא למימר בסיפא דקתני או בעל ועשה מאמר ונתן גט וחלץ דהא או בעל ועבעל ועשה מאמר או בעבעל ונתן גט מאי חליצה איכא: **הני אין לאחר ביאה כלום.** ולא צריך למיתני נמי אין לאחר חליצה כלום דכיון דתנא אין לאחר ביאה כלום ה"ה נמי דאין לאחר חליצה כלום ולישנא קלילא הוא למיתני חדא או ביאה או חליצה: **ותנא דידן.** דלא נקט ביאה ואע"ג דאיירי בה בסיפא משום דהיתר יבמה לשוק תביצא ליה לאורויי ומינה שמעינן דאין לאחר ביאה כלום וטריחא לתנא למיתני תרתי אין לאחר ביאה ואין לאחר חליצה כלום: **מתניתין.** דקתני אחת שתי יבמות עשה מאמר בזו ומאמר בזו צריכות שני גיטין: **דלא כבן עזאי.** דאמר אין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד ומתני' בשתי יבמות ויבם אחד קא מייתי. ולישנא בתרא דגרסינן[ד] למילתיה דבן עזאי איפכא קיימא הך אתקפתא אסיפא דמתני' דקתני בין יבם אחד לשתי יבמות בין שני יבמין ויבמה אחת. ומיסתברא כלישנא קמא דא"כ לא הוה לן לאתויי הך אתקפתא הכא אלא בגמרא דסיפא דלקמן: **ליטמא מסייע ליה לשמואל.** אמאמר לזו וחלץ לזו קאי. מדלא נקט חליצה אבעלת מאמר מסייע לשמואל דאמר חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה דכיון דבעי גט למאמרו לא הוי חליצה מעליתא לאפוקי זיקה דחברתה: **ותיובתא דרב יוסף.** דאמר בהחולץ (לעיל דף מד.) לא ישפוך אדם מי בורו ואחריס צריכים להם דהא הכא דחלץ לחברתה וקמייתא בעיא גט ומגלא פוסל את שתיהן מן הכהונה ולא אמרינן ליחלוץ לקמייתא ותהא חברתה כשירה: **צריכות.** משמע חליצה לכל אחת דכיון דחליצת שתיהן רעועה אין אחת מהן פוטרת חברתה וקתני סיפא וכן שני יבמין ליבמה אחת דאם נתן זה גט וזה גט וזה גט צריכה חליצה משניהן: **ליטמא מסייע ליה לרבה בו':** ה"ג **גט זו וחלץ זו ליטמא מסייע ליה לשמואל.** מדלא נקט חליצה אבעלת הגט אלא לחברתה מסייע ליה לשמואל דאמר בפ' ד' אחין [לעיל כז.] חלץ לבעלת הגט לא נפטרה צרה: **וליתני נמי אין אחר ביאה כלום.** בסיפא דקתני או בעל ובעל או בעל ועשה מאמר בו' דהא משום הכי נקט לה דהתם לא שייך למיתני אין אחר חליצה כלום דהא ליכא חליצה: **כולה ביאה.** כל האחין על החלוצה ועל צרתה בלאו בעלמא כחולץ עצמו דשליחות דידהו עבד: **איצטריך לאשמועינן.** מתני' חלץ זו ועשה מאמר בזו אינו כלום דאע"ג דלאו בעלמא היא גביה לא תפסי קידושין וסתים לן בכולן כר' עקיבא וכן בשני יבמין ויבמה אחת: **אלא לר"ש בן נקיש דאמר.** בפ"ק (דף י.) כוליה ביתא בכרת קאי לבד מחולץ בחלוצה אבל חולץ לגבי צרה וכל האחין בין בחלוצה בין בצרה בכרת מאי איצטריך למיתני גבי ב' יבמות ויבם אחד וב' יבמין ויבמה אחת דאין מאמר השני תופס אחר חליצה: **וליטעמיך סיפא.** בב' יבמין ויבמה אחת דקתני בעל הראשון ועשה השני מאמר אין אחר ביאה כלום מי איצטריך לאשמועינן דאין קידושין תופסין בא"א הרי כנסה וכאשתו היא לכל דבר: **אלא אידי דתני הברת יבם ויבמה אחת.** דאיצטריך לאשמועינן אפילו לר"ל דאין מאמר אחר חליצה דהא ליתא גביה אלא בלאו דלא יבנה [דבריה כה] ואיצטריך למיסתמיה כרבי עקיבא תנא נמי כו': חלץ

רבינא אמר דב"ע יש תנאי בחליצה. תימא לר"י דהני אמוראי אמר דלא כהלכתא דקי"ל בפרק מצות חליצה (לקמן דף קו.) ובהמדיר (כתובות דף עד. וש"ס) דחליצה מועטת כשירה דאין תנאי בחליצה משום דגמרינן מתנאי בני גד ובני ראובן דבעינן דאיפשר לקיימו ע"י שליח דאי סבירא להו דאין תנאי לא הוה להו לאוקמי פלוגתא דרבי ורבנן בהכי ועוד אדמיפלגי בין תנאי בחליצה לענין מאמר שאחריה ליפלגו לענין התרה לשוק ואר"י דלענין התרה לשוק לכ"ע הוא חליצה כדקי"ל דאין תנאי בחליצה אלא לענין דהוא חליצה פסולה דלא מפקע לה זיקה לגמרי שלא יועיל אחריה מאמר בלשון זיקת יבמין קאמר דיש תנאי ושוב מצא ר"י בש"ס (ר"ת א): **לימא מסייע ליה לשמואל ותיובתא לרב יוסף.** אמאמר לזו וחלץ לזו קאי ואם תאמר אמאי הוי תיובתא לרב יוסף דהא אין חולץ לבעלת מאמר משום דשמואל דחלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרה וי"ל דה"ק לימא מסייע ליה לשמואל או תיהוי תיובתא דרב יוסף דאי לא תסייע לשמואל ומיפטרה צרה בחליצת בעלת מאמר א"כ האי דנקט מאמר לזו וחלץ לזו לאשמועינן דחולץ לאיזו שירצה לאפוקי מדרב יוסף דקאמר לא ישפוך מי בורו ואחריס צריכים לו: **איצטריך לאשמועינן דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין.** אע"ג דכבר אשמועינן לעיל קתני לה נמי הכא אגב שאר גווני כיון דלאו מילתא דפסיטא היא: **איצטריך לאשמועינן דאין קידושין תופסין באשת איש.** פירוש דקתני סיפא וכן בשני יבמין ויבמה אחת ותימא דלמא הא דנקט בעל ועשה מאמר משום שתי יבמות ויבם אחד נקטיה:

סלקא דעתך אמינא ליגזור מאמר דבתר חליצה כו'. תימה מה צריך לטעם זה דלעיל הוה ניחא לר' יוחנן דאיצטריך לאשמועי' דאין קידושין תופסין בחייבי לאוין אע"ג דכבר אשמועינן ליה הכא מהאי והכי נמי מינח ליה הכא מהאי טעמא גופיה:

הדרן עלך רבן גמליאל

ד) יש זיקה ואתאי חליצה אפקעתיה לזיקה ורבנן סברי [ה]אין זיקה מעיקרא אילו אמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין מי לא מהני השתא נמי מהני רב שרביא אמר בחליצה כשירה אי דאמר לה התקדשי לי בזיקת יבמין כ"ע לא פליגי דלא מהני והכא בחליצה פסולה קמיפלגי מר סבר חליצה פסולה פוטרת ומר סבר חליצה פסולה אינה פוטרת רב אשי אמר דב"ע חליצה פסולה אינה פוטרת והכא ביש תנאי בחליצה קמיפלגי מר סבר יש תנאי בחליצה ומר סבר [ו]אין תנאי בחליצה רבינא אמר דב"ע יש תנאי בחליצה והכא [ז]בתנאי כפול קמיפלגי מר סבר [ח]בעינן תנאי כפול ומר סבר לא בעינן תנאי כפול: חלץ ועשה מאמר ונתן גט ובעל וכו': וניתני נמי אין אחר ביאה כלום (ט) אביי ורבא דאמרי תרוייהו תני [י]אין אחר ביאה כלום ותנא דידן התרת יבמה לשוק עדיפא ליה: אחד יבמה אחת ואחד שתי יבמות: מתני' דלא כבן עזאי דתניא [כ]בן עזאי אומר יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד: כיצד מאמר לזו וכו': לימא מסייע ליה לשמואל דאמר שמואל [מ]חלץ לבעלת מאמר לא נפטרה צרתה ותיובתא [נ]דרב יוסף מי קתני חולץ חלץ קתני דיעבד: גט לזו וגט לזו כו': לימא מסייע ליה לרבה בר רב הונא דאמר [ס]רבה בר רב הונא [ע]חליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין מאי צריכות צריכות דעלמא: גט לזו וחלץ לזו: לימא מסייע ליה לשמואל ותהוי תיובתא דרב יוסף מי קתני חולץ חלץ קתני דיעבד: חלץ וחלץ או חלץ וכו': וליתני נמי אין אחר ביאה כלום (פ) אביי ורבא דאמרי תרוייהו תני אין אחר ביאה כלום ותנא דידן התרת יבמה לשוק עדיפא ליה: בין יבם אחד לשתי יבמות כו': בשלמא [צ]לרבי יוחנן דאמר כולה ביתא בלאו קאי איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין בחייבי לאוין אלא לר"ל דאמר כולה ביתא בכרת קאי איצטריך לאשמועינן [ק]דאין קדושין תופסין בחייבי כריתות אמר לך ר"ל וליטעמיך סיפא דקתני בעל ועשה מאמר איצטריך לאשמועינן דאין קדושין תופסין באשת איש אלא איידי דתנא התרת יבם אחד ויבמה אחת תנא נמי שתי יבמות ויבם אחד [ר]ואיידי דתנא שתי יבמות ויבם אחד תנא נמי שתי יבמין ויבמה אחת: חלץ

מגן א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה כד סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף ב:

מגן ב מיי' פ"ו מהל' אישות הלכה ב סמג עשין מח טוש"ע שם סימן לח סעי' ב:

מד ג מיי' פ"ה מהלכות יבום הלכה יד טוש"ע שם סימן קע סעיף יב:

מה ד מיי' שם הלכה יב טוש"ע שם סעיף ה:

מו ה מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה יב סמג עשין מח טוש"ע שם סימן מד סעי' ו:

תוספות ישנים

א) ועוד דקאמר לעיל דב"ע חליצה פסולה אינה פוטרת ובשלהי מתני' אמרינן אין אחר חליצה כלום וכן הא [ב] דקאמר רב אמי דכו"ע חליצה פסולה אינה פוטרת היינו לענין דמיל מאמר אבתרה: **ליטמא** מסייעא ליה לרבה בר רב הונא פי' לעיל בהאי פרקא (נח.): **אביי** ורבא דאמרי תרוייהו תני אין אחר ביאה כלום ותנא דידן התרת יבמה לשוק עדיפא ליה והקשה הר' נתנאל למאי קאמר ותנא דידן הא אמר מני במתני' וא"ל אינו כי אם מנים המשנה ואין זה תנא אחר ומיהו דב"ג תנא אין אחר ביאה כלום דבריהם הא בתוספתא [ג] והשתא ניחא דקאמר ותנא דידן דלא תני במתני' הכי ומשני התרת יבמה לשוק עדיפא ליה וכו':

ה) נראה דל"ל לכן נראה דהא.

ו) כ"כ בתוס' בתוספתא פ"ז חלץ אם זו וכו' אין אחר בעילה כלום אך דיש שם ט"ס דבבא קמיתא גבי בעל אם זו צריך לפרש אין אחר בעילה כלום ע"ש.

תוס' חד מקמאי (המשך)

תנאי בחליצה דתניא חליצה מוטעת כשרה ואוקימנא בפרק המדיר דאין תנאי בחליצה. דמכדי כל תנאי מהיכא גמרינן ליה מתנאי בני גד ובני ראובן תנאה דאפשר לקיומי ע"י שליח כי התם הוי תנאיה תנאה דלא אפשר לקיומי ע"י שליח לא הוי תנאיה תנאה. ומיהו מעקרא קס"ד בפ' המדיר דהיינו טעמא דחליצה מוטעת כשירה דכיון דעבד מעשה אחולי אחליה לתנאיה ולהאי טעמא אי אדכר תנאיה בשעת חליצה הוי תנאיה תנאה ואפ"ה הלכתא כטעמא בתראה כהאי מסקנא ואפי' אידכר התנאי בשעת חליצה לא הוי תנאיה תנאה דלא אפשר לקיומי ע"י שליח: אבל התנן מאמר לזו וחלץ לזו צריכה גט ואמר עלה בגמ' לימא (תהוי תיובתא) [מסייע ליה] לשמואל דאמר חלץ לבעלת מאמר לא נפטרת צרתה ותיובתא דרב יוסף דאמר לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים לו מי קתני חולץ חלץ קאמר דיעבד וכיון דקי"ל כשמואל לכתחלה מי נמי אית ליה למעבד אם עשה מעשה לזו חולץ לאחרת ונפטרת בעלת מאמר אבל אם חלץ לבעלת מאמר לא נפטרת צרה ג) וכי חליץ לאחרת לא הוי תיובתא דרב יוסף כלומר לית ליה לשמואל דאם חלץ לבעלת מאמר נפטרת צרתה וה"ל למחלץ לבעלת מאמר שאחרים פסולין לה בלא חליצה ולא לצרתה שאחרים כשירים לה בלא חליצה והשתא נפסלה לאחרים בחליצה זו ג):

הגהות הב"ח

(א) גמ' (אביי ורבא דאמרי תרוייהו תני) תא"מ וג"ב ס"א אביי ורבא תנו:

מוסף רש"י

יש מאמר אחר מאמר **בשני יבמין ויבמה אחת.** דתרוייהו מעיקרא לענין זיקה כי הדדי מינסו ומאמר דקמא לאו קנין גמור הוא דביאה הוא דכתב רחמנא ורבנן הוא דאמור ליהני משום גזירה דמפרש לעיל (נ:) הילכך לא גרע בתרא מקמא דלכל חד וחד תקינו מאמר בה (לקמן צו:). **ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד.** שכל כתו וקנינו שהיה לו לענין מאמר נתן בראשונה ודחה את השניה (שם, וראה רש"י לעיל נא:). **חלץ לבעלת מאמר.** עשה מאמר בחתת מנסי אחיו המת ואח"כ חלץ לה, **לא נפטרה צרתה.** שחליצה זו איננה פוטרת לגמרי, שעדיין צריכה גט למאמרו כלתנן (לעיל נ:) עשה מאמר וחלץ צריכה שימנו גט ואע"ג דיהיב לה גט אחר דחלץ לה הוא דמהניא אבל צרתה צריכה חליצה (לעיל כז.). **חליצה פסולה.** כלומר גרועה, **צריכה לחזר על כל האחין.** דלא מיפקעא זיקה דתרוייהו בחליצה דחדא משום דאלמא זיקה ורמיא אתרוייהו (לעיל כו:).

הדרן עלך רבן גמליאל

תוס' חד מקמאי

לזיקה ורבנן סברי אין זיקה מעיקרא כו' (וקי"ל יש זיקה): רב שרביא אמר בחליצה פסולה קא מיפלגי רבי סבר חליצה פסולה פוטרת ורבנן סברי חליצה פסולה אינה פוטרת [פי' רבי סבר דפוטרת] ושריא לעלמא ודחי' לה מהאי ביתה ואין (כלל) [כאן] יבמות כלל. ולפיכך אינה צריכה הימנו גט ורבנן סברי אינה פוטרת ולא אידחיא מהאי ביתא ויש כאן יבמות. והרב אלפס פי' דבחליצה פסולה צריכה לחזר על כל האחין קמיפלגי וס"ל לרבנן צריכה לחזר על כל האחין וכל זה סיוע למפסק הלכתא כרב דאמר חליצה פסולה צריכה לחזר אחר כל האחין דהא רבנן קיימי כותיה אעפ"י שפסק הרב אלפס דכל הני טעמי דאתמר (בהו) [גבי] פלוגתא דרבי ורבנן לא סמכינן עלייהו איכא מינייהו דסמכינן כגון האי טעמי דאיתמר לעיל מתוקמי' רבי דלא סמכינן אדרבנן דקי"ל דיש זיקה כדפרישנא. רב [אשי] אמר ביש תנאי בחליצה קא מיפלגי רבי סבר אין תנאי בחליצה ורבנן סברי יש תנאי בחליצה וכיון דלא נתקיים התנאי אין כאן חליצה ויש כאן יבמות רבינא אמר דב"ע דיש תנאי בחליצה והכא בתנאי כפול קמיפלגי דרבנן סברי דלא בעי תנאי כפול דצריך לקיימו וכיון שלא קיימו אין כאן חליצה ויש כאן יבמות. ו) הכי אוקימנא דרב אסי ורבינא הוו להו לרבנן דלא כהלכתא דק"ל אין

ה) נראה דל"ל ולהך אוקימתא דרב אסי ורבינא. ז) אינו מובן ונראה דל"ל ולכן חולץ לאחרת ורב יוסף ליתא דשמואל וס"ל דאם חלץ וכו'. ח) הדבר ל"ע דמנ"ל דרב יוסף פליג אדשמואל הא רב יוסף לא אמר זה רק אמתניתין דלעיל דף מד.

הבא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד. איכא למימר דמזיד ורלון תרי גווני נינהו דרלון היינו דמכוין למלוה אע"ג דפשיטא הוא קתני ליה דהכי אורחיה בכל דוכתא אבל בפ"ב דב"ק (דף כו: ז) ופס) גבי אדם מועד לעולם קשה מה בין מזיד לרלון וי"מ דה"ק בין שיהא אותו שוגג ומזיד באונס שאנסו לעשות כן בין שיהא ברלון ח):

הוא אנוס והיא לא אנוסה. תימה דהוה ליה למינקט שניהם אנוסים דהוי רבותא טפי וי"ל דאגב דנקט בריש הוא שוגג והיא מזידה נקט נמי הכא הוא אנוס והיא לא אנוסה מ"מ לא קאמר והיא לא אנוסה אלא ברלון אלא היא לא אנוסה אבל מזידה או שוגגת דהשתא תרוייהו לא מיכווני לשם מצוה: **ולא** חילק בין ביאה לביאה. פי' בקונטרס בין הערלה לגמר ביאה ובבבא שניה פירש ולא חילק בין ביאה לביאה בין כדרכה לשלא כדרכה ואין נראה לר"י דכיון דתנא סבר אחד המערה ואחד הגומר למה ליה תו למיתני ולא חילק בין הערלה לגמר ביאה ועוד דבגמ' (לקמן דף נו:) מפרש מאי וכן אשלא כדרכה בחייבי לאוין מכלל דלא חילק דרישא איירי בשלא כדרכה ונראה לר"י שהסופרים טעו וכתבו איפכא ומיהו ההיא דבבא שניה אפשר לפרשו כמו הראשון בין כדרכה לשלא כדרכה ולפרושי וכן קאתי:

שאנסוהו עובדי כוכבים ובא עליה. אין לפרש שאנסוהו היינו שאיימו עליו להרגו אם לא יבא עליה דא"כ מאי פריך מרבא דאמר אין קישוי אלא לדעת פירוש דאין זה אונס שקישוי עושה מדעת ואין דוחקין אותו לבעול בקישוי ולוקמא כגון שמאיימין עליו לבעול בקישוי ועוד דמילתא דרבא אי אפשר לפרש באיימין עליו להורגו אם לא שיבעול הערוה מעצמו כמו שאפשר אלא כל דבר שעושה מעצמו אפילו ע"י אונס פחד מיתה לדעת חשיב והאי שאנסוהו עובדי כוכבים ובא עליה דקאמר היינו שהביאוהו עליה והדביקוהו ביבמתו ולא שבא עליה מעצמו כמו תקפתו יבמתו ובא עליה דבסמוך והשתא פריך שפיר דאין אונס דקישוי לא הוי אלא לדעת ואר"י דיש לדקדק מכאן דאין יבמה נקנית אלא בבא עליה בקישוי מדלא מוקמי שהדביקוהו בלא קישוי ואיכא למימר דאתי הך סוגיא כמ"ד ט) משמש מת בעריות פטור וילפינן קיחה מעריות דאינה נקנית אלא בקישוי ועוד אר"י דאתיא שפיר אפילו למאן דאמר משמש מת בעריות חייב ולענין יבום בענין ביאה דרך הקמת שם:

אין אונס לערוה שאין קישוי אלא לדעת. אין לפרש באיימין עליו להורגו אם לא יבא בעצמו על הערוה דאם כן אפילו יש קישוי שלא לדעת תיפוק ליה דאגילוי עריות יהרג ואל יעבור כדאמר בפרק בן סורר (סנהדרין דף עד. ופס) אלא איירי כשעובדי כוכבים מדביקים אותו על הערוה וא"א לו להשמט אם לא ע"י שיהרג וקאמר רבא דיש לו למסור עצמו ליהרג אם יודע שאי אפשר לו אם לא יתקשה ואין קישוי אלא לדעת א) וחשיב כעושה מעשה אבל אם יש קישוי שלא לדעת או שהיה כבר מקושה או שיודע שלא יתקשה אין חייב למסור עצמו כיון שהוא אינו עושה שום מעשה והוי כקרקע עולם כדאמר בבן סורר (ג"ז פס) גבי אסתר דקרקע עולם היתה וטעמא משום דנערה המאורסה יליפינן התם

מרולח

חלץ ועשה מאמר ונתן וכו': בשלמא חלץ ועשה מאמר איצטריך סד"א נגזור מאמר דבתר חליצה אטו מאמר דקמי חליצה קמ"ל דלא גזרינן אלא חלץ ונתן גט למה לי ולטעמיך אימא סיפא בעל ועשה מאמר בעל ונתן גט בשלמא בעל ונתן גט איצטריך סד"א נגזור גט דבתר בעילה אטו גט דקמי בעילה קמ"ל דלא גזרינן אבל בעל ועשה מאמר למה לי אלא איידי דתנא חלץ ועשה מאמר תנא נמי בעל ועשה מאמר ואיידי דבעי למיתני בעל ונתן גט תנא נמי חלץ ונתן גט: בזמן שהיא וכו': מתניתין דלא כי האי תנא דתניא אבא יוסי בן יוחנן איש ירושלים אומר משום רבי מאיר אחת בעילה ואחת חליצה בתחלה אין אחריה כלום באמצע ובסוף יש אחריה כלום ח) ושלש מחלוקת בדבר תנא קמא סבר ביאה דאיכא למיגזר גזרינן חליצה דליכא למיגזר לא גזרינן ור' נחמיה סבר ביאה נמי ליכא למיגזר ודקאמרת ליגזור ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה כיון דחליצה דאורייתא מידע ידעי ודקאמרת ליגזור ביאה אחר מאמר משום ביאה אחר ביאה כיון דביאה דאורייתא הא מידע ידיעי ואבא יוסי בן חנן סבר לה כרבנן דגזרי בביאה וגזר חליצה משום ביאה:

הדרן עלך רבן גמליאל

הבא א) על יבמתו בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון אפי' הוא שוגג והיא מזידה הוא מזיד והיא שוגגת הוא אנוס והיא לא אנוסה היא אנוסה והוא לא אנוס אחד המערה ואחד הגומר קנה ולא חילק בין ביאה לביאה ב) וכן הבא על אחת מכל העריות שבתורה או פסולות כגון אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לממזר ולנתין פסלה ולא חילק בין ביאה לביאה: **גמ'** מאי אפי' לא מיבעיא קאמר לא מיבעיא הוא שוגג והיא קמכוונה למצוה אי נמי הוא מזיד והיא קמכוונה למצוה אלא אפי' הוא שוגג והיא מזידה ג) דתרוייהו לא קמכווני לשם מצוה אפילו הכי קנה תני ר' חייא אפי' ד) שניהם שוגגים שניהם מזידים שניהם אנוסים אנוס דמתניתין היכי דמי אילימא כשאנסוהו עובדי כוכבים ובא עליה והאמר רבא ה) אין אונס לערוה לפי שאין קישוי אלא לדעת אלא בישן והאמר רב יהודה ישן

ויבמה אחת למה לי כו' למאי ליתני האי גט אי למיסרה הא איתסרא היא וקרובותיה עליו: **ולטעמיך בעל ועשה מאמר.** ביבם אחת למה לי בשלמא בעל ונתן גט איצטריך למתני אין אחר ביאה כלום דנפקא בהאי גיטא ולא בעיא חליצה דביאה קמייתא אפקעתה ליזקה: **סד"א נגזור גט דבתר ביאה.** דלא תיסגי ליה בגט בלא חליצה אטו גט דמקמי ביאה דלא ליתמרו גט סגי ביבמה במקום חליצה: **אלא בעל ועשה מאמר.** למאי קבעי איתנויי הלא אשתו היא: **אלא איידי דתנא חלץ ועשה מאמר.** דאיצטריך ליה כדאמרן תנא נמי כו': **ושלש מחלוקת בדבר תנא קמא.** דמתניתין דאמר חליצה פסולה אין אחריה כלום אבל ביאה פסולה יש אחריה כלום: **ורבי נחמיה.** דאמר אחת זו ואחת זו אין אחריה כלום: **ואבא יוסי בר חנן.** דאמר אחת זו ואחת זו יש אחריה כלום באמצע ובסוף כדפרישנא ליה בתמניתין ביאה דאיכא למיגזר כדאמרן בריש פירקין (לעיל נ:) אי ביאה אחר הגט היא גזירה ביאה אחר הגט משום ביאה אחר חליצה דלא ליתי למיבעל אחר חליצה ואי ביאה אחר מאמר כו' חליצה ליכא למיגזר כדאמר בריש פירקין (שם):

הדרן עלך רבן גמליאל

הבא **על יבמתו שוגג.** כסבור שהיא אשתו או אשה אחרת: **מזיד.** לשם זנות ולא לשם מצוה: **אפי'.** מפרש בגמרא: **המערה.** שלא גמר ביאתו: **קנה.** וזכה בנחלה ויוליאה בגט בא להוציאה: **בין ביאה לביאה.** ו) [בין ביאה כדרכה לשלא כדרכה ובין הערלה לגמר ביאה]: **וכן הבא על אחת מכל העריות.** באחת מכל הביאות הללו: **או פסולות.** לכהונה כגון אלמנה כו': ז) **פסלה.** לכהונה משום זונה ח) [וגרושה מיפסלא (ט) מתרומה דבי נשא אם היא בת כהן דשויה חללה]. ודוקא עריות או פסולות אבל ביאת זנות דפנויה לא משויה לה זונה ולא פסלה מן הכהונה דלא אשכחנא תנא דפסל אלא רבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה לקמן בפירקין י) : **ממזרים ונתינים.** לאו אפסולה לכהונה קאי דהא פסולה וקיימא ולענין תרומה דבי נשא נמי ליכא למימר ועוד ביאת כשר מאי מגרעא לה אלא לענין הערלה נקטה ולמילקי עליה האי ישראל בהערלה כגמר ביאה: **גמ' אלא אפילו הוא שוגג.** כסבור אשה אחרת היא: **והיא מזידה.** לביאת זנות מכוונת: **דתרוייהו לא מיכווני למצוה.** אפילו הכי קני: **אלא בישן.** שנתקשה כשהוא ישן: ישן

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ג סמג עשין כא טוש"ע אה"ע סי' קסו סעי' ז:

ב ב מיי' פ"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה ז ופי"ח הלכה ו סמג לאוין קכו טוש"ע שם סימן ו סעי' ט וסימן כ סעיף ח:

ג ג מיי' פ"ח מהלכות איסורי ביאה הל' ט:

תוס' חד מקמאי

פרק הבא על יבמתו. הא דתנן הבא על יבמתו פרישנא בגמ' ה"ק ל"מ הוא שוגג והיא מכוונה למצוה. א"נ הוא מזיד והיא מכוונה למצוה. [אלא] אפילו הוא שוגג והיא מזידה פירוש לזנות דתרוייהו לא מכווני למצוה קנה. תני רבי חייא אפילו שניהם מזידין שניהם אנוסים. אנוס דמתני' ה"ד אילימא שאנסוהו עובדי כוכבים רבא עליה. והא אמר [רבא] אין אונס בערוה שאין קישוי אלא לדעת אלא בישן והאמר רב יהודה ישן לא קנה ביבמתו

מסורת הש"ס

ח) [עירובין עה. וש"נ], ט) [עי' תוס' מעילה ב. ד"ה ששתנן], י) ס"פ הרש"ל, ד) [ל"ל אחר ד"ה ממזרת], ה) רש"ל, ו) [דף נו:], ז) [עמ"ש שם על הגליון], ח) [וע' פרש"י במס' ע"ז נד. ד"ה מזיד כו' ובפרש"י פסחים מז: ד"ה בין בין מיזיד ובכרש"י ובכרש"י מנחות כה: ד"ה שוגג], ט) שבועות יח. לקמן נה:.

הגהות הב"ח

(א) גמ' אפילו הוא שוגג והיא מזידה הוא מזיד והיא שוגגת דתרוייהו לא: (ב) רש"י ד"ה פסלה. מיפסלא בהך ביאה מתרומה:

תוספות ישנים

א) וא"ת ולמה ליה קישוי הלא אמרי' משמש מת בעריות חייב וי"ל דס"ל פטור. מ"מ ב) אפי' למ"ד חייב הייט משום שהיה לו לפרוש בהאלה מועטת ופירש בהאלה מרובה אבל הכא שהדיקו עובדי כוכבים כבר לא מתחייב עד שיקשה שהרי נאנס הוא ולא יכול לפרוש.

ג) לכאורה אינו מובן דמה ענין כאן שהיה לו לפרוש בהאלה מועטת ולא שייך זה רק גבי משמש עם הערוה ואמרה לו נטמאתי ופירש מיד ועי' בשבועות י"ח ועי' תוס' הרא"ש.

ישן לא קנה. דישן לאו בר דעת ולא הוה קנינו קנין: **נתקע.** שנתקשה לאשתו ונפל מן הגג ונתקע ביבמתו: **חייב בד' דברים.** במזק ועער וכפוי ושבת כדלמר בהחובל (ב"ק דף פה:) פלע תחת פלע[1] לרבות השוגג כמזיד ואונס כרצון אבל בבושת לא כדמפרש לקמן: **וביבמתו לא קנה.** דלא אכוין לביאה: **שנתכוון לאשתו.** ונתקשה לה: **מצוה.** כלומר בביאה יותר מבחלילה: **הא חפץ.** מצוה לבדומי: **ולקחה אלא כדרכה.** לרבות שאם בא עליה אלא כדרכה קנה: **במקום שמקים שם גרסינן: עד דמכוין לה לשם ביאה.** בעולם: **נזק.** שמין אותה כאילו היא שפחה נמכלת (ג) כמה היתה יפה וכמה היא יפה: **להטיח בבושת.** לאו לשום ביאה מיכוין: **שכן מטמאה את בועלה.** להיות כמותה טמא ז' דכתיב ותהי נדתה עליו וטמא שבעת ימים (ויקרא טו): **וכי אשה אחיו לעולם נדה היא.** ואינה פוסקת: **שכן בידו.** של אדם לרבות נשים הרבה על אחיו באיסור אשת אח: **דאי בעי מקדש ואזיל לי אנפא.** ותפשוט מינה כל עריות הנאסרות עליו מחמת אישות כגון אשת אב וכלתו וחמותו ואחות אשתו אבל אמו ואחותו ובתו וכיוצא בהן דאין בידו לרבות מנגן: **שכן איסור הבא מאליו.** ופשוט מינה אמו ואחותו ובתו וכיוצא בהן ולא תפשוט מינה עריות הנאסרות לו מחמת קידושין: **מאשת אח ואחות אב ואם.** דכי פרכת מה לאחות אב ואם שכן איסור הבא מאליו אשת אח תוכיח מה לאשת אח שכן בידו לרבות אחות אב ואם אינו תוכיח הבא מאליו אחות אב ואם דכולהו אסורות עליו משום ערוה ועשה בהן הערמה כגמר ביאה אף אני אביא כל העריות בדין הזה: **שכן איסורן משום אחר.** ותפשוט כל האסורות משום אחר אבל אשת איש דלאו משום אחר מנא מיתי: **בחיי אוסרן.** כל זמן [ד] שאדם חי והיא שופעת וכן אשת אח אין היתר בחיי אחיו שאפילו הוא מגרשה אסורה לזה. אשת איש יש לה היתר בחייו על ידי גט: ביומי

[1] ישן לא קנה ביבמתו אלא בנתקע והא אמר [2] רבה [3] נפל מן הגג ונתקע חייב בארבעה דברים [4] וביבמתו לא קנה אלא כגון שנתכוון לאשתו ותקפתו יבמתו ובא עליה שניהם אנוסים דבי רבי חייא היכי דמי כגון שנתכוון לאשתו ותקפוהו עובדי כוכבים ודבקום זה בזה ובא עליה מנא הני מילי דתנו רבנן [1] יבמה יבא עליה מצוה דבר אחר יבמה יבא עליה בין בשוגג בין [2] במזיד בין באונס בין ברצון והא אפיקתיה למצוה למצוה [2] מואם לא יחפוץ האיש נפקא הא חפץ יבם וכי אתא קרא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון תניא אידך יבמה יבא עליה בדרכה ולקחה שלא בדרכה [3] [5] ויבם [6] [7] ביאה גומרת בה [8] ואין כסף ושטר גומרין בה ויבמה בעל כרחה [9] ד"א יבמה יבא עליה בין בשוגג כו' והא אפיקתי' לבדרכה ההוא [2] מלהקים לאחיו שם נפקא במקום שמקים שם וכי אתא קרא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון גופא אמר רב יהודה ישן לא קנה ביבמתו דאמר קרא יבמה יבא עליה עד דמכוין לה לשם ביאה והתניא בין ער [בין ישן אימא בין ערה בין ישנה והתניא בין ער] הוא בין ישן הוא [1] בין ערה היא בין ישנה היא הכא במאי עסקינן במתנמנם [10] ה"ד מתנמנם אמר רב אשי נים ולא נים תיר ולא תיר כגון דקרו ליה ועני ולא ידע לאהדורי סברא וכי מדכרו ליה מדכר גופא אמר רבה נפל מן הגג ונתקע חייב בארבעה דברים וביבמתו לא קנה בנזק בצער בשבת ברפוי אבל בושת לא מיחייב [1] דאמר מר [2] אין חייב על הבושת עד שיתכוון אמר רבא [3] נתכוון להטיח בכותל והטיח ביבמתו לא קנה להטיח בבהמה והטיח ביבמה קנה דהא קמכוין לשם ביאה בעולם: אחד המערה: אמר עולא מנין להעראה מן התורה שנאמר [3] ואיש אשר ישכב את אשה דוה וגלה את ערותה את מקורה הערה מכאן להעראה מן התורה אשכחן נדה שאר עריות מנין וכ"ת נילף מנדה [4] מה לנדה שכן מטמאה את בועלה אלא אתיא מאשת אח דכתיב [4] ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא וכי אשת אחיו [לעולם] נדה היא אלא כנדה מה נדה בהעראה אף אשת אח בהעראה מה לאשת אח שכן בידו לרבות דאי בעי מקדש ואזיל כי אלפא אלא אתיא מאחות אב ואחות אם דכתיב [5] וערות אחות אמך ואחות אביך לא תגלה כי את שארו הערה איכא למיפרך מה לאחות אב ואחות אם שכן איסור הבא מאליו מחדא לא אתיא תיתי [חדא] מתרתי מהי תיתי תיתי מאשת אח ואחות אב ואחות אם מה להנך שכן אסורין משום שאר אלא תיתי מנדה ואחות אב ואחות אם מה להנך שכן איסור הבא מאליו אלא תיתי מנדה ואשת אח דמאי פרכת מתקיף לה רב אחא בריה דרב איקא מה לנדה ואשת אח שכן אין להם היתר בחיי אוסרן תאמר באשת איש שכן יש לה היתר בחיי אוסרה אמר ליה רב אחא מדפתי לרבינא אטו נדה ואשת אח בחיי אוסרן הוא דאין להם היתר אבל לאחר מכאן יש להם היתר נדה ביומי

מרוצה ורוצה גופיה קאמר התם דסברא הוא דמאי חזית דדמא דידך סומקא טפי כו' וזה לא שייך אלא במתנסין אותו להרוג בידים אבל אם רוצים לזורקו על התיצוב ויתמעך בזה אדרבה איכא למימר איפכא מאי חזית דדמא דחבריה סומקא טפי כו' כיון שאין הורג בידים ולא הוי אלא קרקע עולם בעלמא ואין מצווה להגיל חברו בגופו דאדרבה חייו קודמין וההיקש דקרא בהורג בידים כתיב כי כאשר יקום איש על רעהו וגו' והשתא גרסינן בכל דוכתא מה רוצח יהרג ואל יעבור אף נערה המאורסה יהרג ואל יעבור פירוש יהרג הבועל ולא גרסינן תיהרג דקרקע עולם היא אי נמי אר"י דאפי' גרסינן תיהרג יש לפרש דהכי קאמר תיהרג קודם שתעשה מעשה ותביא עליה את הערוה ות"ת במסכת ע"ז בפרק רבי ישמעאל (דף נד. ושם) דנעבד באונס אסור ומפרש כגון דאנסוהו עובדי כוכבים והשתחוה לבהמה דיליה ופריך עלה רבי זירא אונס רחמנא פטריה דכתיב ולנערה לא תעשה דבר (דברים כב) ומאי קושיא הא אמי קרא דוקא בקרקע עולם אייתי אבל עשה מעשה חייב למסור עצמו כדפריש' ומשתחוה לעבודת כוכבים עושה מעשה הוא דליכא לאוקמה כשכפוהו עובדי כוכבים לעבודת כוכבים דאין זה משתחוה ואר"י דהכי פריך אונס רחמנא פטריה ממיתה אפי' בעושה מעשה דנהי דחייב למסור עצמו מ"מ אם לא מסר עצמו לא מיחייב מיתה דולנערה לא תעשה דבר אפילו בעשתה מעשה קאמר קרא דפטורה ממיתה דבעשיית מעשה אייתי היקישא דקרא ועוד דכיון דאפילו ברצון מיחייב מיתה אע"ג דלא עביד מעשה דהא אשה חייבת ברצון אע"ג דהויא קרקע עולם ה"נ כשפטר הכתוב אונס במיתת בית דין דכתיב ולנערה לא תעשה דבר פטר בכל ענין לא שנא עביד לא שנא לא עביד ולהכי פריך כיון דפטור ממיתה לא חייב נעבד ליאסר בהך עבודה ומהדר ליה התם דחייב שפיר נעבד באונס אע"ג דפטור ממית' בדיעבד כיון דחייב למסור עצמו [וע"ע תוס' יומא פב. המריכו טובא]:

ישן לא קנה. פי' בקונטרס משום דלא הוי בר דעת וקשיא דהא קטן אע"ג דלא הוי בר דעת הוה קונה אי לאו דמיעטיה קרא אלא טעמא משום דלא איכוין לביאה כלל והוי כמתכוין להטיח בכותל דבסמוך: **וכי איצטריך קרא בין בשוגג כו'.** וא"ת והא איצטריך לאשמועינן ביאה ביבמה דלא כתיב אלא הכא וי"ל דמלהקים לאחיו שם נפקא וא"ת והא אכתי איצטריך לג"ש דלקמן יבמה מנין אתיא ביאה ביאה וי"ל דביאה דחייבי לאוין מופנה וה"ל מופנה מגד אחד: **דמכוין** לה. לאו דוקא נקט דמכוין לה דהא בסמוך אמר דנתכוון להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה:

שכן בידו לרבות. וא"ת דבקדושין פרק האומר (דף סז:) בעי למילף כל העריות דלא תפסי בהו קידושין מאחות אשתו וקאמר התם בשלמא כולהו אתיין והיכי אתיין הא איכא למיפרך מה לאחות אשה שכן בידו לרבות וי"ל דבלאו הכי פריך ג"ש דדוקא באשת אח חשיב יש בידו לרבות לאומרא שכן יש בידו לרבות איסור על אחריס אבל מה שבידו לרבות על עצמו לא חשיב פירכא: **מה לאחות אב ואחות אם שכן איסור הבא מאליו.** הקשה ריב"ן דמאחות אב ואם מילף איסור הבא מאליו ומאשת אח מילף היכא דעל ידי קידושין וי"ל דאשת איש לא אתי כדפריך בסמוך מה להנך שכן אחר:

אלא

מסורת הש"ס

(א) ב"ק ס"ו, ב) [ע' תוספות לעיל לט: ד"ה ולאוסן], ג) ל"ל ויבמה. יעב"ץ, ד) [קדושין יד.], ה) פסחים קכ: תענית יב. מגילה יח: (מגיגה יח:) נדה סג., ו) ב"ק פו., ז) [שמות כא], ח) [ל"ל שהוא],

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

2. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:

דברים כה ז

3. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת אִשְׁתּוֹ דָּוָה וְגִלָּה אֶת עֶרְוָתָהּ אֶת מְקֹרָהּ הֶעֱרָה וְהִיא גִּלְּתָה אֶת מְקוֹר דָּמֶיהָ וְנִכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא כ יח

4. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֶשֶׁת אָחִיו נִדָּה הוּא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ: ויקרא כ כא

5. וְעֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ וַאֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי אֶת שְׁאֵרוֹ הֶעֱרָה עֹנָם יִשָּׂאוּ: ויקרא כ יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' בעל כרחה אמר מר ד"א יבמה יבא עליה: (ב) רש"י ד"ה מק וכו' ממכרת בשוק ממה:

תוס' חד מקמאי

אלא בנתקע והאמר רבה נפל מן הגג פירוש ברוח מצויה ונתקע חייב בד' דברים [וביבמתו] לא קנה. אלא כגון שנתכוון לאשתו ותקפתו יבמתו ובא עליה שניהם אנוסים ה"ד כגון שנתכוון לאשתו ותקפוהו עובדי כוכבים ודבקום זו לזו. והא דאמר ישן לא קנה דוקא ישן אבל מתנמנם קנה בין היא ערה בין היא ישנה קנה: אמר רבה נתכוון להטיח (באשתו) [בכותל] והטיח ביבמתו לא קנה להטיח בבהמה והטיח ביבמתו קנה דהא קא מכוין לשום ביאה

מוסף רש"י

חייב בארבעה דברים. וכגון שנפל כרוח מצויה דהוה ליה קרוב למזיד (ב"ק כז.). **וביבמתו לא קנה.** אע"פ ששניהו הכא על יבמתו בין בשוגג בין במזיד קנה, הני מילי היכי דנתכוין לביאה אשה אחרת, אבל זה לא נתכוין לשום ביאה הלכך לא קנה, ואם חזר ועשה אחר מן האחין כה מאמר פטלה עליו (שם). **ביאה גומרת בה.** ויבמה ביאה משמע, שנה עליה הכתוב לעכב (קדושין יד.). **תיר.** על (תענית יב: מגילה יח:) כדמתרגמינן ויקץ ויתער (תענית שם). **לאהדורי סברא.** דבר הבא מביאת הלב (מגילה שם) אם לריך ממנו דבר שלריך הרהור אינו יודע לומר בעוד שמתנמנם (תענית שם).

עין משפט נר מצוה

ד א מיי' פ"ב מהל' יבום הלכה ג ד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ח:

ה ב מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה יב סמג עשין ע טוש"ע חו"מ סימן תכא סעיף יא:

ו ג מיי' פ"ב מהל' יבום הלכה ג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעי' ח:

ז ד מיי' פ"ב שם ה"א וש"ה שם הלכה ט טוש"ע שם סימן קע סעיף יב:

ח ה מיי' שם וטוש"ע שם סעיף ב וסימן קסו סעיף ב:

ט ו מיי' שם פ"ב הל' ג טוש"ע שם סימן קסו סעיף ז:

י ז מיי' פ"א מהל' חובל ומזיק הלכה י סמג עשין ע טוש"ע חו"מ סימן תכא סעיף ג:

יא ח מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ד סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ח:

יב ט מיי' פ"ג מהל' מטמא משכב ומושב הל' ג סמג עשין רמב:

גליון הש"ם

גמ' ויבם ביאה גומרת. עיין לעיל דף ח ע"ב תד"ה ויבמה ובקדושין יד ע"ל רש"י ד"ה ג"כ:

תוספות ישנים

ישן לא קנה ביבמתו פ"ה משום דלא הוי בן דעת. ולא נהיגא דאפילו חרש דלא הוי בר דעת אמרי' לקמן (דף נו.) קנה. ונראה טעמא משום דבעינן כוונה ומאן דחרש יש לו כל הכוונה שיכול. אבל בישן אין לו כוונה שיש לו כמו שהוא עכ. וכן נמי משמע לקמיה דמפיק ליה מיבמה עליה עד דמכוין לה: מה לאשת אח שכן יש בידו לרבות. ותימה בקדושין (סז:) דלילף כל העריות [דאין קדושין תופסין] מאחות אשה נפרוך מה לאחות אשה שכן יש בידו לרבות איקדש הרבה נשים וירבה עליו איסור אחות אשה וי"ל דהא לא קרי בידו לרבות אלא כשהוא מרבה איסור על אחריס כמו באשת אח דאי מקדש אלף כולן אסורות על אחיו משום אשת אח אבל אין זה משיבות אם יכול להרבות איסור על עצמו: מה לאחות אב שכן איסור הבא מאליו ואקשה ר"ר יהודה בר נתן אמאי לא שמעינן כל שאיסורו בא מאליו ולא ע"י קדושין מאחות אב וכמי דעל ידי קדושין שבידו לרבות גילוי מאשת אח. וי"ל כיון דמ"מ אסורו תרוויהו למילף [מיניהו] עדיפא לן לאתויי מבינייא ועוי"ל דהא לא קאמר הכי הוה פריכא אשת איש מנ"ל דמאשת אח לא מצינן למילף אשת איש שיש לה היתר בחיי בעלה ומש"כ באשת אח אבל לקמן בסמוך בעי למילף מבינייא דנדה ואשת אח דנדה יש לה היתר בחיי בעלה ומ"מ פריך שפיר מלמודא מה לנדה ואשת

אלא רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה מנין. דכיון דשריא לחמנא אחר מיתה אין סברא לומר דאסירא בחיי בעלה דלא מיסתבר שהיה בא הכתוב לומר דאחי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת אי לאו דמוכח קרא בהדיא:

בזכור מהו. הא דלא יליף זכור ובהמה מהקישא דרבי יונה משום דאת מקורה הערה כתיב והנהו לא שייך בהו מקור ועוד דאפסקינהו בקרא דמולך אי נמי משום דזכור ובהמה לא משיב ביאה דאין דרך ביאה בכך ולהכי בפרק הרבע מיתות (סנהדרין נד:) צריך לזהירה ועונש לשוכב ונשכב בזכור אע"ג דבעלמא לא בעי קרא לחייב האשה הנשכבת: **אמרו** לו מתה אשתך כו'. בתלתא הוה סגי אלא קמ"ל דאף על פי שיש ערבוב שכל חמשתן שלשת אחוה וצריך להוציא האסורות לא גזרינן הכי דשרינן אטו הכי דאסרינן. **צרותיהן.** אינטריך אע"ג דס"ד דמותב שיחלוץ לשניה או רביעית: גזירה שלא יחלוץ לשניה אטו רביעית: מאמשת

ביומי תליא מילתא אשת אח בבנים תליא רחמנא אלא פריך הכי מה לנדה ואשת אח שכן אין אוסרן מתירן תאמר באשת איש שאוסרה מתירה אלא [6]אמר ר' יונה ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע אמר קרא [1]כי כל אשר יעשה מכל התועבות האלה ונכרתו הנפשות העושות הוקשו כל העריות כולן לנדה מה נדה בהעראה אף כל בהעראה ואלא נדה דכתיבא גבי אשת אח למה לי לכדרב הונא דאמר רב הונא רמז ליבמה מן התורה מנין מנין הא כתיב [2]יבמה יבא עליה אלא רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה מנין האי סברא היא מדאמר רחמנא לאחר מיתת בעלה שריא מכלל דבחיי בעלה אסורה ודלמא לאחר מיתת בעלה מצוה בחיי בעלה רשות אי נמי לאחר מיתת בעלה אין בחיי בעלה לא [5]ולאו הבא מכלל עשה עשה אמר קרא [3]ואיש אשר יקח את אשת אחיו נדה היא וכי אשת אחיו נדה היא אלא כנדה מה נדה אף על פי שיש לה היתר לאחר מכאן [א]בשעת איסורא בכרת אף אשת אח [נמי] אף על פי שיש לה היתר לאחר מכאן [ב]בחיי בעלה בכרת אלא העראה דכתיבא גבי אחות אב ואחות אם למה לי לכדבעא מיניה רבינא מרבא [ג]המערה [ד]בזכור מהו בזכור [4]משכבי אשה כתיבא אלא המערה בבהמה מהו אמר ליה אם אינו ענין להעראה דכתיבא גבי אחות אב ואחות אם דאתיא בהקישא מדרבי יונה [ד]תנהו ענין להעראה דבהמה מכדי בהמה חייבי מיתות בית דין היא מאי טעמא כתיב להעראה דידה גבי חייבי כריתות לכתוב גבי מיתת בית דין ונילף מיתת ב"ד ממיתת ב"ד [7]איידי דכוליה קרא לדרשא אתי כתיב ביה נמי הא מילתא לדרשא מאי דרשא דתניא [5]ערות אחות אביך לא תגלה [ה]בין מן האב בין מן האם אתה אומר בין מן האב בין מן האם או אינו אלא מן האב ולא מן האם ודין הוא חייב כאן וחייב באחותו מה אחותו [ו]בין מן האב בין מן האם אף כאן בין מן האב בין מן האם או כלך לדרך זו חייב כאן וחייב בדודתו מה דודתו [ז]מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם נראה למי דומה דנין איסור הבא מאליו מאיסור הבא מאליו ואל תוכיח דודתו שאין איסור הבא מאליו או כלך לדרך זה דנין קרובי האב מקרובי האב ואל תוכיח אחותו שקרובי עצמו תלמוד לומר ערות אחות אביך לא תגלה בין מן האב בין מן האם [6]ערות אחות אמך לא תגלה בין מן האב בין מן האם למה לי למכתבא באחות אב למה לי למכתבא באחות אם אמר רבי אבהו צריכי דאי כתב רחמנא באחות אב שכן יש לה חיים אבל אחות אם אימא לא ואי כתב רחמנא באחות אם שכן ודאית אבל אחות אב אימא לא צריכא ודודתו דפשיטא ליה לתנא דמן האב ולא מן האם מנא ליה אמר רבא אתיא דודו דודו כתיב הכא [7]ערות דודו גלה וכתיב התם [8]או דודו או בן דודו יגאלנו מה להלן מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם והתם מנלן אמר קרא ממשפחתו יגאלנו [ח]משפחת אב קרויה משפחה [ח]משפחת אם אינה קרויה משפחה והדתנן [ט]אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה מתה ונשא אחותה מאמה מתה ונשא אחותה מאביה מתה ונשא אחותה מאמה מותר בראשונה ובשלישית ובחמישית ופוטרות צרותיהן ואסור בשניה וברביעית ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה מותר בשניה וברביעית ופוטרות צרותיהן ואסור בשלישית ובחמישית אלמא

קטורה מבתואל ומלכה בת בתואל מחנה ורלוכן נשא את מלכה והלך למדינת הים אמרו לו מתה אשתך ונשא את רבקה שהיא אחותה מאביה חזרו ואמרו לו מתה רבקה ונשא את שרה אחותה מאמה אמרו לו מתה שרה ונשא את יוכבד אחותה מאביה אמרו לו מתה יוכבד ונשא את דינה אחותה מאמה חזרו ואמרו לו כולן קיימות: **מותר בראשונה.** במלכה אשתו: **ובשלישית.** שרה לפי שרבקה לא היו קדושין קידושין וביאתה באונס הוא ומותר בשרה אחותה דתנן (לקמן דף נ:) נושאין על האונסה: **ובחמישית.** דינה ואע"פ שהיא אחות יוכבד הרביעית לפי שביאתה יוכבד פיתוי היא ואינה קידושין מפני שהשלישית היו קידושין קידושין: **ופוטרות צרותיהן.** אם מת וחלצו האחין לאחת מהן פוטרות צרותיהן: **ואסור בשניה.** מפני הראשונה וברביעית מפני השלישית: אלמא

ביומי תליא מילתא. אפי' אם מת האוסרה שפסקה דם ברחייה דאשונה אסורה כל שבעה: **בבניים תליא.** אם יש לה בנים אפילו מת אחיו: **אין אוסרן מתירן.** אין כח באוסר להתיר אלא דבר אחר מתירה ימיס מתירין את הנדה ואשת אח כשהוא ערירי: **הוקשו כל העריות לנדה.** שהרי כאן הוקשו כולן זו לזו ונדה כתובה בפרשת עריות[ט] הלכך בהערראה ילפינן כולהו מנדה: **נדה דכתיב גבי אשת אח.** דילפינן מיניה לעיל[א] הערראה לאשת אח מנדה: **בחיי בעלה.** אם גירשה אחיו: **ואו הבא מכלל עשה עשה.** אבל כרת ליכא: **משכבי אשה.** וכיון דבאשה הוי הערראה משכב ממילא איתסרא בזכור דהא בזכור כתיב[ט] משכבי אשה: **המערה בבהמה.** אלא גמר ביאתו: ואחות אב ואחות אם אלו מחייבי מיתות הן דלא כתיבא בהו מיתה: **ליבמה במיתה בית דין.** כגון בעמו וחמותו ולימא נמי אם אינו ענין להו דאתיא בהקישא דר' יונה תנהו ענין לבהמה: **איידי דכוליה קרא.** דכתיב באחות אב ואחות אם בפרשת קדושים תהיו[ט] לדרשא אתא כדתניא לקמן כתיב ביה נמי הערראה אלא לורך לדרשא דבהמה: **ערות אחות אביך.** קרא דאחרי מות קמא נקט: **בין.** שהיא אחות אביך מן האב בין מן האם: **מה אחותו בין מן האב בין מן האם.** דכתיב[ב] בת אביך או בת אמך: **מה דודתו מן האב ולא מן האם.** שאם היה דודו אחי אביו מן האם ולא מן האב אין לריך לדרשה אבל מנין לנו עונש ולקמן בעי מנלן: **דודתו אין איסורה בא עליו מאליו.** אלא על ידי קדושי דודו: **ולא תוכיח אחותו.** וכיון דלא נפקא לן מדינא תלמוד לומר מקרא שני בפרשת קדושים תהיו ערות אחות אביך ואחות אמך לא תגלה[ג] ואין לריך להזהיר שכבר הזהיר ולא הוה ליה לאשמועינן אלא עונש כדעבד באשת אח ובאחותו אינ כי יקח אחות אביו ואחות אמו עונש ישאו וקרא יתירא הוא לרבות אחות אביו מן האם ואחות אמו מן האב: **למה לי למכתב.** האי קרא יתירא בתרוייהו לכתוב בחדא ותיתי אידך מינה: **יש לה חיים.** דמשפחת אב קרויה משפחה דכתיב ויתילדו על משפחותם לבית אבותם (במדבר ג): אחות אם ודאי קרובתו אבל אחות אב שמא ח"ו אין זה אביו: **מה להלן מן האב.** אם אחי אביו מן האב הוא הוי קרוב לענין גאולה יותר ומצות גאולה מוטל עליו יותר מקרובי האם אף כאן מן האב ולא מן האם: ה"ג **ממשפחתו יגאלנו משפחת אב קרויה משפחה כו': והא דתנן אמרו לו מתה אשתך כו'.** כגון דינה בת לאה מיעקב ויוכבד בת לאה מחלרון ושרה בת חלרון מקטורה ורבקה בת

הערות אלא רמז ליבמה שאסורה בחיי בעלה מנין. דכיון דשריא לחמנא אחר מיתה אין סברא לומר דאסירא בחיי בעלה דלא מיסתבר שהיה בא הכתוב לומר דאחי עשה ודחי לא תעשה שיש בו כרת אי לאו דמוכח קרא בהדיא:

בזכור מהו. הא דלא יליף זכור ובהמה מהקישא דרבי יונה משום דאת מקורה הערה כתיב והנהו לא שייך בהו מקור ועוד דאפסקינהו בקרא דמולך אי נמי משום דזכור ובהמה לא משיב ביאה דאין דרך ביאה בכך ולהכי בפרק הרבע מיתות (סנהדרין נד:) צריך לזהירה ועונש לשוכב ונשכב בזכור אע"ג דבעלמא לא בעי קרא לחייב האשה הנשכבת: **אמרו** לו מתה אשתך כו'. בתלתא הוה סגי אלא קמ"ל דאף על פי שיש ערבוב שכל חמשתן שלשת אחוה וצריך להוציא האסורות לא גזרינן הכי דשרינן אטו הכי דאסרינן. **צרותיהן.** אינטריך אע"ג דס"ד דמותב שיחלוץ לשניה או רביעית: גזירה שלא יחלוץ לשניה אטו רביעית: מאמשת

מסורת הש"ס

א) מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קיד ועשין זמנ: יד ב מיי' פ"א מה' שס הל' ג וסי"ב הל' ב: טו ג מיי' פ"א שס הל' יד: טז ד מיי' שס הל' טז: יז ה מיי' פ"ב שס הל' ה סמג לאוין קד טוש"ע אה"ע סימן טו סעי' טז: יח ו מיי' שס הל' ג טוש"ע שס סעי' י: יט ז מיי' שס טוש"ע שס סעיף ח: כ ח מיי' פ"א מהלכות נחלות הלכה ו סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רעו סעיף ד:

תוספות ישנים

אם שאין לכם היתר בחיי אוסקן. נדה בשעת הדם ואשת אח בחיי בעלה: בוודאי באשאה ובשליטת ואינו אסור בה מעשה דבשאין [דשניה] לא הוי כלום מעשה הראשונה ובביאתה הוי כמו אנוסה ואמרי' (לקמן לז.) נושאין על האונסה ואם אינה אסור בקרובותיה והשתא מייתי מהכא דאף מן האם אסורה מדקאמר אסור בשניה דוקא בשלישית שרי משום דאין קדושי שניה כלום. הא לי הוה שרי בשניה הוי אסור בשלישית מפני שהיא אחותה אע"ג דשלישית הוי אחות שניה מן האם לבד. וכ"ה דה"מ לאתויי ולאוכוחי בהדיא בלא דוחק מכיפא דמשמע דאף מן האם אסורה. דקאמר מתה הראשונה מותר בשניה וברביעית ואסור בשלישית

מוסף רש"י

מכל התועבות האלה. בפרשת עריות כתיב (קדושין סז:). **בזכר משכבי אשה כתיבא.** ומאי קא מבעיא ליה כל דמחייב באשה מחייב נמי ביה (סנהדרין נה.) **אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה.** אלא מאמה, חזרו ואמרו לו מתה הביה ונשא אחותה של שניה מאמה, ונמצאת שלישית רחוקה מן הראשונה ואם קרובתה היא, חזרו ואמרו לו מתה ונשא אחותה של שלישית זו מאביה ואם מאמה, נמצאת רביעית רחוקה מן השניה וכל שכן מן הראשונה, חזרו ואמרו לו מתה ונשא אחותה מאמה ורחוקה מן השלישית, ואחר כך אמרו לו כולן קיימות (לקמן צו.). **מותר בראשונה ובשלישית ובחמישית.** שאין קרובות זו לזו, אע"ג שהשלישית אחות השניה היא, שריא, דקדושי שניה לא תפסי, דאחות אשה היא והוא לה כאנוסה ומפותה ותניא אנס אשה מותר לישא בתה, דאם אסרה תורה אלא אחות אשה ויכיל דאם תפוס קדושין לאו אשה היא, וכן חמישית אף על פי שהיא אחות הרביעית מותרת הואיל ותפסי קדושי שלישית נמצאת ביאת רביעית שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה חמישית עליו (שם). **ופוטרות צרותיהן.** אם מת ובא יבם ויבמה את אחת מהן נפטרות צרתה (שם). **ואסור בשניה וברביעית.** בשניה משום ראשונה וברביעית משום שלישית (שם). **לאחר מיתת הראשונה.** שאמת היו הדברים של ראשונה ושאר הדברים שקר היו (שם). **ואסור בשלישית.** מפני שניה, **ובחמישית.** מפני רביעית (שם).

מסורת הש"ס

ג) לעיל ח. קידושין סז: כריתות ב:, ד) [לקמן טו: סח. עג: פסחים מא: זבחים לד. מולין פא.], ג) סנהדרין נה., ד) [פסחים סז: לקמן עד. סוטה ג. ב"ק נא. ס. פד. פח. וע"ע שבועות ז. יח. סנהדרין עג:], ה) [ב"ב קט: קי:], ו) לקמן לו., ז) [ויקרא יח], ח) [ע"ש], ט) [ויקרא יח], י) [ויקרא כ], כ) [ויקרא יח], ל) [ויקרא כ],

תורה אור השלם

1. כִּי כָּל אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִכֹּל הַתּוֹעֵבוֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ הַנְּפָשׁוֹת הָעֹשֹׂת מִקֶּרֶב עַמָּם:
ויקרא יח כט
2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה
3. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֵשֶׁת אָחִיו נִדָּה הוּא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ:
ויקרא כ כא
4. וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הוּא:
ויקרא יח כב
5. עֶרְוַת אֲחוֹת אָבִיךָ לֹא תְגַלֶּה שְׁאֵר אָבִיךָ הוּא:
ויקרא יח יב
6. עֶרְוַת אֲחוֹת אִמְּךָ לֹא תְגַלֶּה כִּי שְׁאֵר אִמְּךָ הוּא:
ויקרא יח יג
7. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֲטָאָם יִשָּׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ:
ויקרא כ כ
8. אוֹ דֹדוֹ אוֹ בֶן דֹּדוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ מִשְּׁאֵר בְּשָׂרוֹ מִמִּשְׁפַּחְתּוֹ יִגְאָלֶנּוּ אוֹ הִשִּׂיגָה יָדוֹ וְנִגְאָל:
ויקרא כה מט

תוס' חד מקמאי

בעלמא: **תניא** ערות אחות אמך לא תגלה בין מן האב בין מן האם. (ומן האם). אשה אל אחותה לא תקח בין מן האב בין מן האם ערות אחי אביך לא תגלה אל אשתו לא תקרב דודתך היא מן האב ולא מן האם דאתייא דודו (דודו) כתיב הכא דודתך היא וכתיב התם או דודו או בן דודו יגאלנו מה להלן מן האב ולא מן האם דכתיב ממשפחתו יגאלנו ומשפחת אב קרויה משפחה ומשפחת אם אינה קרויה משפחה ומה שכתב הרב אלפס בענין הערות אשה לבעלה כבר כתבתי בקדושין סברת האחרים תוספת על סברת הרב ז"ל ולפי סברת הרב ז"ל משמע דביאה בלא חופה קונה ליורשה וליטמא לה ובפ' נערה שנתפתתה (מ"ח:) תניא נמי או שהיתה לה חצר בדרך ונכנסה עמו לשם נשואין אע"פ שכתובתה בבית אביה ומתה בעלה יורשה. בד"א לירושתה אבל

אלמא [א]אחות אשתו בין מן האב בין מן האם אסורות מנלן יליף מאחותו מה אחותו בין מן האב בין מן האם אף כאן בין מן האב בין מן האם ולילף מדודתו מה דודתו מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם מסתברא מאחותו הוה ליה למילף שכן קרובי עצמו מקרובי עצמו אדרבה מדודתו הוה ליה למילף שכן דבר על ידי קדושין מדבר שעל ידי קדושין אלא מאשת אח ילפינן דשכן דבר על ידי קדושין וקרובי עצמו ואשת אח גופה מנ"ל דתניא [1]ערות אשת אחיך לא תגלה [2]בין מן האב בין מן האם אתה אומר בין מן האב בין מן האם או אינו אלא מן האב ולא מן האם ודין הוא חייב כאן וחייב באחותו מה אחותו בין מן האב בין מן האם אף כאן בין מן האב בין מן האם או כלך לדרך זו חייב כאן וחייב בדודתו מה דודתו מן האב ולא מן האם אף כאן מן האב ולא מן האם נראה למי דומה דנין קרובי עצמו מקרובי עצמו ואל תוכיח דודתו שקרובי האב או כלך לדרך זו דנין דבר שעל ידי קדושין מדבר שעל ידי קדושין ואל תוכיח אחותו שאיסור הבא מאליו ת"ל [1]ערות אחיך היא בין מן האב בין מן האם ואימא אידי ואידי באשת אח מן האב חדא דיש לה בנים בחיי בעלה וחדא דאין לה בנים בחיי בעלה אין לה בנים בחיי בעלה מדרב הונא נפקא ואימא אידי ואידי באשת אח מן האב חדא דיש לה בנים בחיי בעלה וחדא דיש לה בנים לאחר מיתת בעלה יש לה בנים לאחר מיתת בעלה לא צריכא קרא מדאמר רחמנא שאין לה בנים מותרת הא יש לה בנים אסורה ודלמא אין לה בנים אסורה לעלמא ושריא ליבם יש לה בנים שריא לעלמא ושריא ליבם אי נמי אין לה בנים מצוה יש לה בנים רשות אי נמי אין לה בנים אין יש לה בנים לא [6]ולאו הבא מכלל עשה עשה כתב קרא אחרינא [2]ערות אחיו גלה ואימא אשת אח מן האב כאשת אח מן האב מה אשת אח מן האב לאחר מיתת בעלה שריא אף אשת אח מן האב לאחר מיתת בעלה שריא אמר קרא [1]היא [3]בהוייתה תהא אחותו דכתב בה כרת למה לי לכדרבי יוחנן דאמר ר' יוחנן שאם [5]עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת ולרבי יצחק דאמר כל חייבי כריתות בכלל היו ולמה יצתה כרת באחותו לדונו בכרת ולא במלקות לחלק מנלן נפקא ליה [3]מואל אשה בנדת טומאתה לחייב על כל אשה ואשה דודתו דכתב בה רחמנא ערירים יהיו ל"ל לכדרבה דרבה רמי כתיב [2]ערירים יהיו וכתיב [4]ערירים ימותו הא כיצד יש לו בנים קוברן אין לו בנים הולך ערירי ואיצטריך למכתב ערירים יהיו ואיצטריך למכתב ערירים ימותו דאי כתב רחמנא ערירים יהיו ה"א עד חטאיה אבל מחטאיה ואילך לא כתב רחמנא ערירים ימותו ואי כתב רחמנא ערירים ימותו ה"א מחטאיה ואילך אבל מעיקרא לא צריכא: [7]העראה דחייבי לאוין מנלן מדגלי רחמנא [5]שכבת זרע גבי שפחה חרופה מכלל דחייבי לאוין בהעראה אדרבה מדגלי רחמנא העראה בחייבי כריתות מכלל דחייבי לאוין בגמר ביאה אמר רב אשי אם כן לשתוק קרא משפחה חרופה העראה [8]דחייבי לאוין דכהונה מנלן אתיא [6]קיחה [7]דחייבי עשה מנלן אתיא **מאשת** אח ילפינן. ואפילו למאי דפריסית לעיל דאחות אשה לא חשיב חומרא מה שבידו לרבות מ"מ ליכא למיפרך מה לאשת אח שכן בידו לרבות הכא לא יליף אלא דשייך אחות מן האם באחות אשה כמו באשת אח: **דיש** לה בנים **לאחר מיתת בעלה**. תימה הכא מצרכינן קרא לאסור לאחר מיתה וכן בפ' ד' מיתות (סנהדרין נג. נד.) גבי אשת אב וכלתו ופ"ק דקדושין (דף יג: ושם) קבעי אשת איש מנלן דשריא אחר מיתת בעלה וי"ל דבכל הני צריך קרא לאסור דלא נילף מאשת איש דשריא לאחר מיתה כדיליף התם וקשה דבהאשה רבה (לקמן דף לד: ושם) קאמר גבי חמותו לאחר (ב) מיתה דממעטע לה רבי עקיבא מדכתיב ישרפו אותו ואתהן ואת שתיהן כלומר ששתיהן קיימות נהי דמעטיה קרא משרפה מאיסורא מי מיעטיה משמע דאי לאו קרא היתה בשרפה וי"ל דבכולהו צריך קרא לאסור ולהתיר דלא נילפו מהדדי: **בהוייתה תהא**. ומכל מקום איצטריך לעיל (דף יז:) למילף אחות (ג) מבני יעקב דלא נימא דבעינן דמיחדי בחבא ובאימא משום דכתיב יחדו: (ד) **דכתב** רחמנא גבי דודתו למה לי. אפילו למאי דמפרש (ה) (בה) דאין עריות בכל חייבי כריתות אלא היכא דמפרש קרא בהדיא אתי שפיר דבפריסית בריש מכילתין (דף ב. ד"ה אשת):

לישתוק קרא משפחה חרופה. ות"ת השתא דחייבי לאוין בהעראה אם כן לישתוק קרא בחייבי כריתות ותירץ ה"ר משה כהן דאי לאו קרא בחייבי כריתות הוה אמינא דמדגלי רחמנא בשפחה מכלל דחייבי כריתות בהעראה אבל חייבי לאוין בגמר ביאה דילפינן משפחה חרופה אבל השתא דכתיב העראה בחייבי כריתות אי כל חייבי לאוין בגמר ביאה א"כ לישתוק קרא משפחה חרופה א):

אתיא

אתיא

[א] [נעיל נד: וש"נ],
[ב] מכות יד. כריתות ב:,
[ג] [ויקרא כ], [ד] [דברים כה], [ה] [ויקרא יח], [ו] ס"ל אינו,

תורה אור השלם

1. עֶרְוַת אֵשֶׁת אָחִיךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוַת אָחִיךָ הִוא:
ויקרא יח טז
2. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲשֶׁת אָחִיו נִדָּה הוּא עֶרְוַת אָחִיו גִּלָּה עֲרִירִים יִהְיוּ:
ויקרא כ כא
3. וְאֶל אִשָּׁה בְּנִדַּת טֻמְאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ:
ויקרא יח יט
4. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִשְׁכַּב אֶת דֹּדָתוֹ עֶרְוַת דֹּדוֹ גִּלָּה חֲטָאָם יִשְׂאוּ עֲרִירִים יָמֻתוּ:
ויקרא כ כ
5. וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שַׁכְבַת זָרַע וְהוּא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵה לֹא נִפְדֶּתָה אוֹ חָפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמָתוּ כִּי לֹא חָפָשָׁה:
ויקרא יט כ
6. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא:
ויקרא כ יז
7. אִשָּׁה זֹנָה וַחֲלֻלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו:
ויקרא כא ז

גליון הש"ס

רש"י ד"ה לברת ניתנה וכו' **דלא** הו"ל לעונשו ברת **אא"כ** הוזהיר עליה. עיין מכות דף יג ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה לשתוק וכו' בשאר חייבי לאוין נמי לא מיחייב בהעראה אלא בגמר ביאה: (ב) תוס' ד"ה דיש וכו' לאחר מיתת אשתו דממעטע לה ר"ע: (ג) ד"ה בהוייתה וכו' למילף אחות אחותה מבני: (ד) ד"ה דכתב כך צריך להתמיל דודתו דכתב רחמנא גבי עריירים למה לי אפי' למאן דמפרש כפ"ל:

תוספות ישנים

ובתמצאים: מדגלי רחמנא שכבת זרע בשפחה חרופה מכלל דחייבי לאוין בהעראה. ות"ת אדרבה נימא דילף מינה דמה שפחה חרופה בגמר ביאה אף חייבי לאוין וכו' וא"ל א"כ לשתוק קרא משפחה חרופה דהא עדיין לא מסקינן אדעתין הך קושיא עד לקמן. וי"ל דהא מסיק אדעתיה שפיר דאם אינה לאוין בגמר ביאה לשתוק משפחה חרופה דשפחה חרופה נמי חייבי לאוין היא דכתיב לא יהיה קדש אבל לקמן גבי חייבי כריתות לא הוה מסקינן אדעתין לומר ישתוק קרא משפחה חרופה כיון דלא יליעין ליה רק מדייוקא מדגלי רחמנא בחייבי כריתות מכלל דחייבי לאוין בגמר ביאה. עוי"ל דאין להקשות הכא מילף מיניה דהא ודאי מיניה בעי' למילף דהכי פירושא מדגלי רחמנא בשפחה חרופה ש"ז גבי חיוב האשם מכלל דחיוב הלאו הוי קודם גמר ביאה וא"כ חייבי לאוין הוו בהעראה: **א)** ולפי' זה קשה את שפרשתי דשמעינן מש"ז דכתיב גבי אשם דחיוב הלאו הוי משעת הערלה וא"כ אפילו אי לא כתיב הערלה בחייבי כריתות ידעינן דחייבי לאוין בהערלה ומצינן לתרץ כתירוץ אחר שהרלמי:

מוסף רש"י

שאם עשאן כולם בהעלם אחת חייב על כל אחת ואחת. לפי שכלל כל העבירות בכרת אחת, היינו אומר אם עשאן כולם בהעלם אחד אינו חייב אלא אחת, לכך יצאה כרת באחותו לחלק, דהוי דבר שהיה בכלל ולא מן הכלל ללמד על עצמו שמתחייב עליה לעצמה אם עשאה עם חבריותיה, ולא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא, מה אחותו מיוחדת שהיא עריה וחייבין עליה בפני עצמה, אף כל שהיא עריה חייבין עליה בפני עצמה (מכות יד.). **לדונו בכרת ולא במלקות.** והיה מלמד על הכלל כולו, דלית ליה חייבי כריתות שלקו נפטרו מידי כריתתן בפרק ואלו הן הלוקין (כריתות ב:). **מואל אשה.** הוה ליה למכתב ולנדה לא תקרב (שם).

כא א מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הל' ט סמג לאוין קח טוש"ע אה"ע סימן טו סעי' כו:
כב ב שם סעיף כב:
כג ג מיי' פ"א מהלכות יבום ה"א טוש"ע שם סי' קנז סעי' א:
כד ד ה ו מיי' פ"א מהלכות איסורי ביאה הלכה י:

אתיא ביאה ביאה. והוי כאילו כתיב דור שלישי יערה משמע הא דור שני לא יערה ולא שייך לאקשויי מהא דאמר בסוף הנערפין (סנהדרין פד.) דבר הבא מן הכלל אין דנין אותו בגזירה שוה דהכא ביאה ביאה דאתיא לגזירה שוה כתיבא בהדיא ולא מן הכלל אתי כי הכא דהתם דלא יליפינן חילול חילול מתרומה כהן העובד באיסורין דלא כתיב חילול אלא דנפיק מכלל דכתב בכהן גדול ומן המקדש לא יצא ולא יחלל (ויקרא כא) הא אחר שעבד חלל: **אי למאן דאמר עשה עשה.** ל"ג לי' וברוב ספרים ליתא דבין לרב ובין לשמואל איכא לאו כדפרישי' בסוף החולץ (לעיל מט: ד"ה אי כרב): **אשה לבעלה מנין אתיא קיחה קיחה.** פירוש דנקנית בהערלה הקשה ה"ר נסים דבפ"ק דקדושין (דף י. ושם) בעי תחלת ביאה קונה או סוף ביאה קונה למאי נפקא מינה שהערה בה וקבלה קידושין מאחר כו' ומסיק רבא דכל הבועל דעתו על גמר ביאה ולא קני בהערלה ותירץ הר' שמעון הזקן דהא דאמר הכא דקני בהערלה היינו בשלא עשה כי אם הערלה ופירש מיד ולא גמר ביאתו אבל התם איירי כשעשה כל הביאה דלא קני בהערלה כיון שדעתו על גמר ביאה וכן מוכח הלשון דקאמר התם כל הבועל דעתו על גמר ביאה ולא קאמר כל המערה וה"ר יצחק בן ה"ר מאיר פירש דכשמפרש שרוצה לקנות בהערלה קני בהערלה אפי' אם גומר ביאתו אבל בשאם דעתו על גמר ביאה ור"ת פירש שם בע"א ושם פירשתי א): **קיחה קיחה.** תימה דנפקא לן בפרק קמא דקדושין (דף ט:) דאשה נקנית בביאה מדכתיב ובעלה ותיפוק ליה מקיחה קיחה וי"ל אי לאו דכתיב ובעלה מקיחה דעריות לא הוה גמרינן עיקר ביאה כיון דקיחה דעריות לא משמעי בקנין אבל לענין שמיחשב הערלה כגמר ביאה יליפינן שפיר מהתם ואם תאמר ונילף מקיחה דיבמה דאיירי בקנין דכתיב ולקחה לו לאשה וי"ל דאינו מופנה לג"ש וא"ת ונילף מקיחה דאיירי לאוין דכהונה דקיחה דידהו איירי בקנין כדאמר בפרק בתרא דקידושין (דף עח.) קדש לוקח משוס לא יקח ודרשינן ליה נמי לג"ש וי"ל דלא איירי בקיחה דביאה אלא בשאם קידושין כדאמר התם בעל לוקח משוס לא יחלל ועוד י"ל דאי לאו ובעלה לא הוה גמרינן קידושי כסף מקיחה קיחה דשדה עפרון אלא הוה מוקמינן קיחה דקרא בקידושי ביאה משום דמסתבר למגמר טפי קיחה דאשה מקיחה דאשה אבל השתא דכתיב ובעלה ע"כ גמרינן קיחה משדה עפרון קידושי כסף דליכא למימר דאיצטריך קיחה להערלה דא"כ לשתוק מובעלה ונילף כולה מילתא מערמיות: **לאחר מיתה נמי שארו איקרי בו'.** והא דפשיטא לן בפרק יש נוחלין (ב"ב דף קיד:) דאין הבעל יורש את אשתו כשהוא בקבר וקאמר נמי התם כשם שאין האיש יורש את אשתו בקבר להנחיל לקרוביו כך הבן לא יירש את אמו בקבר להנחיל לאחיו מן האב הא דפשיטא ליה בבעל טפי מבבן היינו מהך דרשא דהכא דאשמועינן דלאחר מיתה לא מיקרי שארו וא"ת דבפרק ד' מיתות (סנהדרין סו:) ממעט משמש מתה מקרא אחרינא דדרים התם ומתו גם שניהם פרט למעשה הורדום והיינו משמש מתה כדאמר בנבא בתרא (דף ג:) דהטמין בדובשא יונקתא דבי חשמונאי והיה בא עליה לייחודי יצריה ואר"י דאיצטריך דרשא דשמעתין למאן דדרים התם ומתו גם שניהם עד שיהו שניהם חיים והא דקאמר התם ולידך מעשה הורדום לאו כלום הוא המ"ל דנפקא ליה מקרא דהכא אלא דניחא ליה לאותקומי ההוא תנא דדרים עד שיהו שניהם חיים אם בעריות פטור ויש ספרים דגרסי התם פרט למעשה חידודין וכן גורס בערוך[1] ופי' רש"י שם דמעשה חידודין היינו דרך אבריה וקשה דהכא פשיטא ליה לאביי דדרך אבריה לאו כלום הוא וי"ל דהיינו כמ"ד התם דמעשה חידודין לאו כלום הוא ואפילו למאן דממעט התם מקרא איכא למימר דמקרא דהתם פשיטא ליה לאביי הכא: **לשקינא** לה דרך אבריה. ואם תאמר הא אפילו אמר לה אל תסתרי סתם הוי קיטוי ואם כן מה בכך אם הזכיר גמי דרך אבריה כיון דאמר לה גמי אל תסתרי ויש לומר דהכי פירושו שקינא לה דרך אבריה שאמר לה איני חוששך אלא דרך אבריה וכן שלא כדרכה: **אינו חייב אלא על ביאת מירוק.** נראה דמחייב בשפחה חרופה אפילו בלא הוצאת זרע אלא שתהא ביאה הראויה להזריע כמו בשאם אינם דלא בעינן הוצאת זרע אף על גב דכתיב בה ש"ז ולא אתא למעוטי בשפחה חרופה אלא דהכא ושלא כדרכה בספ"ב דכריתות (דף יא:) ונראה דלמ"ד הערלה זו הכנסת עטרה אין ראויה להתעבר בהערלה אלא במירוק גיד שאם היתה ראויה להתעבר לא הוה מוקמי קרא למעוטי הערלה אלא שלא כדרכה: לדברים

ביאה ביאה. מחייבי לאוין דכתיב בהו[2] לא יבא ממזר: **יבמה לשון.** בלא חליצה מנין דהערלה דידה כגמר ביאה: **אי למאן דאמר דאמר לאו.** דכתיב לא תהיה אשת המת (דברים כה) יליפינן הערלה לחייבי לאוין: **אי למאן דאמר עשה.** דכתיב (שם) יבמה יבא עליה ולא אחר ולאו הבא מכלל עשה עשה והאי לא תהיה מפיק לה לאין קידושין תופסין בה וה"ק לא יהא בה הויה לזר. ופלוגתא דרב ושמואל היא בהאשה קמא (לקמן נב:): **אלא יבמה ליבם מנלן.** דקני לה בהערלה: **אשה לבעלה.** לענין מקדש בביאה מנלן דבהערלה מקדשה: **קיחה קיחה.** כי יקח איש אשה ובעלה (דברים כד) ומהכא יליפינן קידושי ביאה כתיב הכא קיחה וכתיב התם בחייבי כריתות קיחה (ויקרא כ): **למה לי למיכתב שכבת זרע באשה איש.** ואל אשה עמיתך לא תתן שכבתך לזרע (ויקרא יח) והא איתרבי בה הערלה מהקישא דר' יונה[3]: **שכבת זרע בסוטה.** הנסתרה דנאסרת מספק כתיב ושכב איש אותה שכבת זרע (במדבר ה): **דלאמרן.** דבעינן גמר ביאה דלא תימא כי היכי דמחייב מלקות בהערלה ליחייב נמי אשה בהערלה: **למשמש מת.** בחבר מת בלא קישוי דאין ראוי להזריע: **הניחא למ"ד.** בשבועות בפרק ידיעות הטומאה: **למשמש מתה.** אשת איש לאחר מיתתה: **סד"א הואיל ונאחר מיתתה.** שארו דבעלה מיקרי דכתיב גבי טומאה כי אם לשארו (ויקרא כא) ואמרי'[4] שארו זו אשתו ליחייב עליה: **לשקינא לה שלא דרכה.** שהיה מוזהר עמו בכך וכשאמר אל תסתרי עמו ידוע לכל דלדעת כן הזהירה דלא היה מוזהר עמו בביאה אחרת. ליישנא אחרינא לשקינא לה שלא כדרכה אל תסתרי עמו ליבעל לו שלא כדרכה: **משכבי אשה תביב.** הוקשו שניהן: **דרך אבריה.** מיעוך דדיה ודש מבחוץ בשאר אבריה: **פריצותא קאסר רחמנא.** בתמיה. כלומר פשיטא דלאו קיטוי הוא דמשוס פריצותא לא מיתסרא עליה: **בנשיקה.** אבר נוסף במקום תשמיש: **הניחא למ"ד.** לקמן בשמעתין הערלה זו הכנסת עטרה אבל נשיקה לאו הערלה היא ולא מיתסרא לבעלה בהכי שפיר קאמרת[5] (דלא מיתסרא לבעלה) דלאו קיטוי הוא: **אלא למ"ד נשיקה הערלה היא.** היכי ממעט לה: **גמר ביאה זו הכנסת עטרה.** מכלל דנשיקה הערלה היא כשמואל: **שכבת זרע.** בשפחה חרופה קאי: **ט) עטרה.** ראש הגיד היא ואינה מן הגיד בשר: **מירוק.** שמזריע: **ודאי פליגא.** דהא אמר הכנסת עטרה זו היא גמר ביאה והכא קרי לה הערלה: **אדשמואל.** דאמר נשיקה הוי הערלה: **מי לימא פליג.** לשמואל הוי הכנסת עטרה גמר ביאה ורבין נשיקה לאו כלום היא או דלמא תרוייהו בין לרבין בין לשמואל הערלה מינהו ומר אמר חדא ומר אמר חדא ולא פליגי:

מכאן

אתיא[1] **ביאה**[2] **יבמה לשוק מנלן אי למאן דאמר לאו לאו אי למאן דאמר עשה עשה אלא יבמה ליבם מנלן אתיא**[3] **ביאה**[2] **ביאה אשה לבעלה מנלן אתיא**[4] **קיחה**[5] **קיחה אמר רבא למה לי דכתב רחמנא**[6] **שכבת זרע בשפחה חרופה**[7] **שכבת זרע באשת איש**[8] **שכבת זרע בסוטה דשפחה חרופה**[8] **כדאמרן דאשת איש פרט למשמש מת הניחא למאן דאמר**[6] **משמש מת בעריות**[3] **פטור אלא למ"ד חייב מאי איכא למימר אלא**[3] **פרט למשמש מתה דסד"א [הואיל] לאחר מיתה נמי איקרי שארו אימא ליחייב עלה באשת איש קמ"ל דסוטה למה לי לכדתניא**[3] **שכבת זרע פרט לדבר אחר מאי דבר אחר אמר רב ששת פרט לשקינא לה שלא כדרכה א"ל רבא**[9] **משכבי אשה כתיב אלא אמר רבא פרט לשקינא לה דרך אברים א"ל אביי פריצותא אסר רחמנא אלא אמר אביי פרט לשקינא לה בנשיקה הניחא למ"ד**[6] **הערלה זו הכנסת עטרה אלא למ"ד זו נשיקה מאי איכא למימר אלא לעולם לשקינא לה דרך אברים ואיצטריך סד"א בקפידא דבעל תלה רחמנא והא קא קפיד קמ"ל אמר שמואל**[7] **הערלה זו נשיקה משל לאדם שמניח אצבעו על פיו אי אפשר שלא ידחוק הבשר כי אתא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן גמר ביאה בשפחה חרופה זו הכנסת עטרה מתיב רב ששת שכבת זרע אינו חייב אלא על ביאת המירוק מאי לאו מירוק גיד לא מירוק עטרה כי אתא רב דימי א"ר יוחנן**[7] **הערלה זו הכנסת עטרה אמרו ליה והא רבה בר בר חנה לא אמר הכי אמר להו או איהו שקראי או אנא שקרי כי אתא רבין א"ר יוחנן הערלה זו הכנסת עטרה אדרבה בר בר חנה ודאי פליג אדשמואל מי לימא פליג לא מנשיקה ועד הכנסת עטרה הערלה קרי לה כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן הערלה זו הכנסת עטרה גמר ביאה גמר ביאה ממש**

מכאן

זרע דאשת איש למ"ד משמש מת בעריות חייב פרט למשמש מתה. שכבת זרע דסוטה לאו למעקרה קינא לה שלא כדרכה דהא משכבי אשה [כתיב]. אלא פרט שקנא לה דרך אבריה ואע"ג דפריצות בעלמא איצטריך ס"ד בקפידא דבעל תלה רחמנא

והא קפיד קמ"ל. ולמ"ד הערלה זו הכנסת עטרה פרט לשקינא לה בנשיקה מהו:

מרופה (שם). **בקפידא דבעל תלה רחמנא.** דכתיב וקינא, ונעל הא מזיגן ליה דקפיד, שהכי קינא לה על כך (שם)

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' טו סמג לאוין קפה טור אה"ע סי' כ:

כו ב ג מיי' שם פ"ג הל' יא יב סמג שם טור אה"ע שם:

כז ד מיי' שם הלכה י וסמג שם טוש"ע אה"ע סימן כ סעיף ג בהג"ה:

תוספות ישנים

א) עוד פר"ת דאמרי שרבינו הערלה כגמר ביאה מעתה ביאה נקראת אע"ג דליכא אלא הערלה וי"ל התם תחלת הערלה קונה או סוף הערלה קונה ומסקין כל הבועל דעתו על גמר הערלה וכמ"ד הערלה זו הכנסת העטרה דלמ"ד זו נשיקה לא שייך בה תחלה וסוף ומקשין מהא דאמרינן (דף כ.) לעיל אלא מן האיסורין יצא עשה וידחה ל"ת ומאי קאמר הלא [בימתה] דעתו על גמר ביאה ממש דאי לאו הכי לא קני ליה ליבמתו דבעינן שיהא ראוי להקמת שם ומקודש שגמר ביאתו עשה בה הערלה ונקראת בעולה בהכי וא"כ איכא עשה וא"ת [בגלמה] מן האיסורין עשה דבתולה ולא בעולה דלאו הבא מכלל עשה עשה ולאו דאלמנה. וי"ל דלעיל ס"ל לתלמודא כמ"ד הערלה זו נשיקה ולא שייך בה תחלה סוף וא"כ לא הוי ו) בעולה בסוף הערלה. עוי"ל דיון דלא הוי בעולה רק מעלמו ליכא עשה דבעולת עצמו אינה רק מדרבנן וא"ת הא אמרינן לקמן (נט.) ולו תהיה לאשה לכ"ג דיון דלא חוזא דמיקס קמיה וכו' וקאמר היכי דמי אלימא כדרכה תיפוק ליה דהוא לה בעולה. ומאי קאמר הלא אמרינן דבעולת עצמו לא הוי אלא מדרבנן וי"ל דה"ק תיפוק ליה דהוא בעולה ומחלוקה שויה רבנן וא"כ אין לה קנס דלא חוזא למיקס קמיה. עוד יש מתרצים דהא דאמרינן הכא דהערלה קונה מקיחה קיחה היינו לאחר קדושי כסף לאשה הערלה כתופה והא דאמרינן דעתו על גמר ביאה היינו בלא קדושי כסף. וא"ת למה לי קרא בקדושין ובעלה תלמד שיקנית בביאה תיפוק ליה מקיחה קיחה וי"ל אי לאו דשמעינן מקרא דבעילה גמור' קונה באשה לא הוה ידעינן מקיחה קיחה הערלה. ורבינו נתנאל מיתי דלפי' דלעיל מכוון הדבר הזה דובעלה דמשמע ביאה גמורה מייתי בלא קדושין דכסף דתחלת קנינו בביאה בעינן ביאה גמורה ומעתה ידעינן מקיחה קיחה הערלה לאחר קדושי כסף שמועיל כמו חופה: **פרט לשקינא**

ו) נראה דל"ל וא"כ לא מקרי בעולה על ידי הערלה.

תום' חד מקמאי

לתרומה אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה: אמר רבה שכבת זרע דכתב גבי שפחה חרופה למעט מינה דכל חייבי לאוין בהעראה דא"כ לישתוק קרא מיניה דשפחה חרופה. שכבת

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין נה.] שבועות יח., ב) סוטה כו:, ג) גז"ש [סנהדרין עג:], ד) סוטה כו:, ה) [דברים כה], ו) [לעיל נד:], ז) [לעיל כב:], ח) ס"פ פינו, ט) [ל"ל אחר ד"ה מירוק], י) [וע"ש היטב בתוס' ד"ה מה אשה], כ) [ערך הרלוס],

תורה אור השלם

1. בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יִבָא לָהֶם בְּקָהַל יְיָ׃ דברים כג ט
2. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בְּקָהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בְּקָהַל יְיָ׃ דברים כג ג
3. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָה יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ׃

דברים כה ה

4. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ׃

דברים כד א

5. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא׃

ויקרא כ יז

6. וְאִישׁ כִּי יִשְׁכַּב אֶת אִשָּׁה שִׁכְבַת זָרַע וְהוּא שִׁפְחָה נֶחֱרֶפֶת לְאִישׁ וְהָפְדֵּה לֹא נִפְדָּתָה אוֹ חָפְשָׁה לֹא נִתַּן לָהּ בִּקֹּרֶת תִּהְיֶה לֹא יוּמָתוּ כִּי לֹא חָפְשָׁה׃ ויקרא יט כ

7. וְאֶל אִשַּׁת עֲמִיתְךָ לֹא תִתֵּן שְׁכָבְתְּךָ לְזָרַע לְטֻמְאָה בָהּ׃

ויקרא יח כ

8. וְשֹׁכֵב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלָם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה׃

במדבר ה יג

9. וְאֵת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא׃ ויקרא יח כב

מוסף רש"י

משמש מת. בחבר מת בלא קושי (סנהדרין נה.). **פרט לשקינא לה שלא כדרכה.** אל תסתרי עמו להבעל שלא כדרכה (תוספה כו:). **משכבי אשה כתיב.** הוקשו שני משכבותיה לכל דברים וכיון שנאסרה עליו אמאי לא הוי קיטוי (שם). **דרך אבריה.** שוכב עמה בקירוב בשר (שם). **פריצותא אסר רחמנא.** מי קאסר רחמנא אשה על בעלה בהכי וכיון דלא מתסרא עליה בהכי פשיטא דלאו קיטוי הוא (שם). **בנשיקה.** משיק השמש באותו מקום (שם). **הניחא למ"ד הערלה זו הכנסת עטרה.** אבל נשיקה ולא כלום היא, הייט דאמי קרא למעוטי נשיקה, דלא תימא הערלה היא (שם). **אלא למ"ד זו נשיקה.** הערלה דאמורה בתורה שהיא כגמר ביאה בכל הערלות דכתיב את מקורה הערה, את שארו הערה, זו נשיקה, מאי איכא למימר. היכא מלית למימר דאתא קרא למעוטינה, הלא כגמר ביאה היא לכל דבר חוץ משפחה

מסורת הש"ס

מכאן ואילך. מהכנסת עטרה ולמטה אינו אלא נשיקה ופטור ומדפטור בנשיקה ודאי פליג אדשמואל דנשיקה קרי לה הערלה והערלה רציגן לה לחיובי: **קנה לבו.** בחמת מן הביאות גרועות הללו קנה לה לבו דבר ואוכלת בתרומה מיד אם כהן הוא אפי' הלך למדינת הים ולא בא עליה ביאה גמורה: **האמורים בפרשה.** בפרשת יבמים שכתב בה מקרא זה[ג] יבמה יבא עליה דדרשינן[ד] ליה בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין בדלון: **לירש.** דכתיב יקום על שם אחיו (דברים כה): **ולפוטרה מייבום.** דאם מת ולו בנים מאשה אחרת מותרת לשוק לו אם הוליאה בגט לא בעיא חליצה לו אם היתה לה צרה נפטרה בביאתו של זו: **מן הנשואין.** היכא דנפלה לפניו מן הנשואין שכבר היתה אוכלת בימי אחיו וכשמת ובטל קיימו פסקה מלאכול דכ"ע לא פליגי דקניא לה הך ביאה גרועה להאכילה: **לאוקמיה במקום בעל.** שאם היתה אוכלת בחיי תאכל בשביל זה אבל לאלומי מבעל דבחיי הבעל לא היתה אוכלת דאין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה האי נמי לא אליס מיניה ודוקא בביאה בלא דעת קיין אבל בביאה גמורה אשתו גמורה היא ואוכלת אפי' לשמואל: **אין היבם מאכיל.** בביאה גרועה: **אינה אוכלת.** ב) (דהך חופה לאו חופה היא) דגזרינן נשואי חרש אטו קידושי חרש כדאמרינן לקמן: **מא.** חרש זה לאחר שכנסה ונפלה לפני יבם חרש: **אוכלת.** דלא גרעה ביאת חרש מביאת שוגג וזנות ואונס שאין מתכוין לקנות ורבייה רחמנא לגבי יבם: **לשמואל קשיא.** דהא לא הוה אכלה מעיקרא וקאכלה השתא: **אימא כנסה ואח"כ נתחרש אוכלת.** מת אחר שכנסה ונתחרש ונפלה כו' אוכלת דהא אכלה מעיקרא: **ומאי נזו.** יפה כחו ומאי ייפוי כח איכא הא בעל נמי חרש הוא ומאכילה: **חרש מעיקרא.** קודם שכנסה: **דהא אכלה מעיקרא.** והשתא הדרא בהך ביאה דהא רחמנא רבייה: **כל ביאה שהבעל מאכיל.** כגון ביאת חופה: **בשלמא לרב.** אע"ג דהא מתני' פריכא ליה דקתני אכלה ואע"ג דלא אכלה מעיקרא והוא כנופלת מן האירוסין דאמרן לא אכלה אפי' לרב: **מתרץ לה כדמפרלינן מעיקרא.** אליבא דשמואל חסורי מחסרא והכי קתני כנסה ואח"כ נתחרש אוכלת מת ונפלה לפני יבם חרש אוכלת דהא אכלה מעיקרא: **אלא לשמואל.** דאפי' האוכלת בחיי בעלה אינה אוכלת בשביל היבם בביאה גרועה: **קשיא.** דהא ביאת חרש כביאת שוגג ואונס היא בלא כוונת קנין ואכלה: **נולד לה בן אוכלת.** בשביל בנה דכתיב ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו (ויקרא כב) קרי ביה יאכלו [נדה מד.]: **מת הבן.** והאב קייס: **ר' נתן אומר אוכלת.** בשביל בעלה: **ומיס ליה.** בלא בן: **קסבר ר' נתן נשואי חרש.** דקדשה כשהוא פקח מאכילין בתרומה דמדאורייתא משעת אירוסין אוכלת דכתיב (שם) וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו מיד ורבנן הוא דגזרי עד שתכנס לחופה משום גזירה שמא ימצאו לה כוס בבית אביה ותשקה לאחיה ולאחותה דדאמרינן בכתובות באע"פ (דף מ:) הלכך כיון דהאי בשעת קנין הוי בן דעת והשתא הכניסה לחופה ואיכא למיגזר [1] שמא תשקה אכלה אבל לא גזרינן נשואי חרש אטו קידושי חרש דלאו בר קנין הוא ורבנן דאסרי גזרי נשואי חרש דהוי בן דעת בשעת קידושין אטו היכא דקדשה כשהוא חרש דקנינו לאו קנין: **נולד לה בן למה לי.** בלא בן נמי אכלה לרבי נתן: **משום רבנן.** לאשמועינן היכא דנולד לה בן מודו: **והדר פליג עלייהו.** ואוכלת דקאמר רבי נתן אכולה מילתא קאי בין אסיפא דמת הבן בין אריסא קודם שנולד לה בן דקאמרי רבנן אינה אוכלת: **אי הכי.** דרבי נתן אריסא נמי פליג ומנטר הוא דנטר לרבנן עד סיומא: **ליפני מת הבן אינה אוכלת רבי נתן אומר אוכלת.** דתיהוי כולה מילתא דרבנן כחדא והדר ליפלוג רבי נתן אכולה אבל השתא ליכא למימר דנטר להו אסיומא ובמת הבן לחודא פליג:

ואנהרינהו

לדברים האמורים. אע"ג דכל שאר דברים כתובים נמי בפרשה כדדרשינן כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר כיון דביאת שוגג לא קני בעלמא סברא הוא דלא רבייה אלא לדברים המפורשים בפרשה בהדיא כגון לירש בנכסי אחיו דכתיב יקום על שם אחיו בנחלה ולפטור אשת אחיו מן היבום דכתיב לו לאשה ולא לאחיו לאשה דפקע מינה זיקת אחיו ולפטור צרתה דכתיב בית אחיו בית אחד הוא בונה ואינו בונה שני בתים דהנהו דברים הוו לאוקמיה במקום בעל אבל בתרומה לא אכלה ע"י ביאה גרועה ולא יורשה ולא מיטמא לה ולא מיפר נדריה דהיינו לאלומי מבעל אבל מן הנשואין זכאי בכולהו דלא הוי אלא לאוקמיה במקום בעל דילפינן מהני דכתיבי ולא פליגי אלא בביאת שוגג וכיונא בה אבל בהערלה דקניא נמי בעלמא וביאה היא לכל דבר לא פליגי בה א) ומה שקבע מחלוקתן כאן אמתני' דאחד הגומר ואחד המערה לאו משום דעלה פליגי אלא משום דמסייס בה קנה דקאי נמי אביאת שוגג כן נראה לר"י וירושלמי איכא פלוגתייהו ואיכא דמוקי פלוגתייהו בהערלה:

מן הנשואין כ"ע לא פליגי דאכלה. ע"י ביאה וה"ה דהוה מצי למינקט לענין ליורשה ולהטמא לה ולהפר נדריה אלא נקט אכילת תרומה לרבותא וכ"ש לשאר דברים דזמנין שהיא כאשתו לכל דבר ולא אכלה בתרומה כדאמר בכתובות בפ' נערה (דף מח: ושם) מסורה לכל חוץ לתרומה גבי מסר האב לשלוחי הבעל. [וע' היטב תוס' סוטה כד: ד"ה דאמר רב]:

מת ונפלה לפני יבם חרש אוכלת. וא"ת ואמאי אוכלת ויחוש לסימפון שהרי לא בדקה שלא הספיק לכונסה עד שנתחרש וא"כ אינה זקוקה לו ולקמן נמי דקאמר דגזרינן נשואין דחרש אטו קידושין תיפוק ליה משום סימפון ולר' נתן נמי אמאי אוכלת ואור"י דלא חיישינן לסימפון אלא כשיכול הדבר להתגלות שיש סימפון ויהיו קידושי טעות אבל הכא דנתחרש לא חיישינן שמא יתפקח וימצא סימפון:

כל ביאה שהבעל מאכיל בה. מי (ה) ביאה אירוסין עושה אר"י דכל ביאה שהבעל מאכיל בה ע"י חופה שאחריה קאמר:

ו) **ממזרת** ונתינה לישראל פסלה. לשון פסלה נקט משום אחריני דממזרת ונתינה הם פסולות ועומדות:

מאי

ג) [לקמן נח:] סוטה כד:, ד) [לעיל לה.], ה) [דברים כה], ד) [לעיל נד.], ה) ס"מ מן זה, ו) ס"מ שמא תשקה ותאכיל ולא גזרינן רש"ל, ז) שיך למתני' לעיל נג.;

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כל וכו' אי ביאה. נ"ב בפ"ק דקדושין דף י ע"א קא מיבעיא ליה ביאה אי נישואין עושה אי אירוסין עושה וע"ש:

תוס' חד מקמאי

רב אמר קנה לכל ושמואל אמר לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה אבל להאכילה בתרומה לא קנה באונס ובשוגג. והלכתא כרב ודוקא באונס ובשוגג דה"ל כביאה אבל בלא ביאה לא אכלה מן הנשואין אע"פ שכבר אכלה בחיי בעלה. ושמעינן מהא דהא דתנן בפ' אע"פ ובפ' אלמנה לכ"ג היבם אינו מאכיל בתרומה אע"פ שכבר אכלה בחיי בעלה ולאפוקי (מהמ"פ תוין) [מהמפרשים] שפרשוה כשלא אכלה בחיי הבעל אבל אם אכלה בחיי הבעל אוכלת שומרת יבם בתרומה. ת"ר בת ישראל פקחת שנתארסה לכהן פקח ולא הספיק לכנסה עד שנתחרש אינה אוכלת מת ונפלה לפני יבם חרש אינה אוכלת כנסה הבעל ואח"כ נתחרש אוכלת מת ונפלה

מוסף רש"י

קנה לכל. קנה דקתני מתני' קנה לכל, אם כהן הוא מאכילה בתרומה ויורשה ומיטמא לה ומשקה ופוטרה בגט בלא חליצה (סוטה כד:). **לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה.** בפרשת יבמה, לקום על שם אחיו בנחלתו ולפוטרה בגט, דהא דקני לה יבם בביאה כל דהו מינמה יבא עליה נפקא לן, דלא כתיב יבמה יקחנה לו לאשה, אלא יבא עליה ולקחה לו לאשה, ואשמעינן דביאתו עליה הן הן ליקומי מאשות שלו, הלכך למדי דאתמר בהך פרשתא דבינהו קרא נישואין הללו, אבל למידי אחריני לאו נישואין מינהו, ומה אמור בפרשה פטור חליצה ע"י יבום ויקום על שם אחיו, שיורש את נכסי אחיו ואין אחיו מולקין עמו (שם).

עין משפט נר מצוה

כח א ב מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' ו:

כט ג מיי' שם הל' ט:

ל ד ה מיי' שם הל' י:

תוספות ישנים

לה שלא בדרכה. ואין להקשות ומי גרע מקניא לה סתם דודאי גרע דגלי בדעתיה שאינו מוקדה אלא בשלא בדרכה ומ"מ פריך מהכי אשה כתיב וא"כ קנוי גמור הוא: לדברים האמורים בפרשה. ותע"ג דבפרשה משמע דהויא כאשתו לכל דבר דאמרינן כיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר מ"מ לא שמעינן מהתם ביאת שוגג ואונס (הא) [רק מיירי] בביאה גמורה אבל ביאת שוגג ואונס לא הוי כאשתו לכל דבר אלא לדברים האמורים בהדיא בפרשה: בן הנשואין דברי הכל אכלה ע"י ביאת שוגג דבלא ביאה לא דאמרינן ולא היבמה עד שתבעל: לאלומי מבעל לא. וה"ה דהוה מצי למימר דאיכא ביייהו ליורשה וליטמא לה לבשמואל כיון דלא אלימא מבעל לא ירית לה ולא מיטמא כמו בעל גופיה בשאתו אוקמה: א) וביירושלמי קנה ולא משמע כן ו"ל הירושלמי קנה ולא חילק בין ביאה לביאה מאי קנה שמואל אמר לא קנה לכל אלא לדברים האמורים בפרשה לירש בנכסי המת ולהחיר צרתה לשוק ור' יוחנן אומר קנה לכל. א"ר יצחק ב"ר אליעזר פליגין בשמעתא בה אבל אם אכלה כ"ע מודו וא"כ משמע דרב ושמואל דהכא קיימי אהערלה וימא שאתה התלמוד פלוגתייהו דרב ושמואל אחר מתני' אחד המערה ואחד הגומר קנה דעלה קיימי כן פירש רבינו נתנאל אך התוספות לא פירשו כן. ופירשו דקיימי אביאת שוגג ורמיה לדבריהם דקאמר בסמוך מי רבי רחמנא ביאת שוגג כמזיד וכו' משמע דבביאת שוגג אייר אבל בהערלה לא פליגי דביאה היא לכל דבר וקניא נמי בעלמא ותע"פ שקבע כאן מחלוקתן על משנה אחד המערה ואחד הגומר לאו משום דקאי עלה אלא משום דמסייס קנה דקאי נמי אביאת שוגג כ"ג לר' שמ"ר: ולא הספיק לכונסה עד שנתחרש. לקמן מפרש טעמא דגזרינן נשואי חרש אטו קדושי חרש וא"ת בלא האי טעמא לא תאכל מאשה סמפון דשמא יש בה מום וקדושי טעות הוו דלא ידע לבודקה הבעל לפי שלא הספיק לכונסה עד שנתחרש וי"ל טעמא מאי קדושי טעות הוו כשנמצא בה מום משום דאימר אם היה יודע שכן הוא לא היה מקדשה וחז המרש לא היה לו דעת להקפיד בדבר ולא חיישינן שמא יתפקח וימצא סמפון: נשואי חרש מאכילין בתרומה. דלא איכא משום סמפון כיון דהוה בר דעת בשקדשה ולשמא ימצאו ליכא דאיגה בבית אביה ואטו קדושי חרש לא גזר רבי נתן: הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה או פסולות ודוקא הני אבל ביאת זנות דפגויה לא פסיל לה לכהן ולא משויא לה זונה דלית דסבר פגוי הבא על הפגויה שלא נשם אישות עשאה זונה אלא לר' אלעזר

ולא ס"ל כוותיה: ממזרת ונתינה לישראל פסלה] לאו דפוסלה לכהונה מיירי דבלא"ה אפסלא וקיימא ולתרומה דבי נשא ליכא למימר דאינה בת כהן אלא ר"ל לענין מלקות הבא עליה אם בעל

מאי וכן מאי לאו **לא שנא** בשוגג כו' וקתני פסלה. וליכא למימר משום אחריס נקט פסלה ולא משום אשת איש דעיקר חידוש דאונס מברלון לענין פסולי כהונה (ג): **עיקר** העראה בעריות **כתיב.** ואית ספריס דגרסי אדרבה יבמה הוא דילפינן מעריות ויש לפרש בדוחק דאע"ג דיבמה מחייבי לאוין הוא דילפינן ולא מעריות חשיב ליה כאילו ילפינן מעריות דע"י עריות ושפחה חרופה שמעינן ליה בחייבי לאוין: **וכן אשלא** בדרכה דחייבי **לאוין.** פי' בקונטרס אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אבל משום הערלה לא איצטריך למיתניה דהא מרבינן ליה לעיל מקיחה קיחה דעריות וקשה לר"י דאי משום חייבי לאוין דכהונה נקט לה לשאלה כדרכה נמי לא איצטריך דאיכא למילף נמי קיחה קיחה מעריות דכתיב בהו משכבי אשה אלא נראה לר"י דקאי אשאר חייבי לאוין דלאו דכהונה דלא כתיב בהו קיחה דלא שמעינן בהו שאלה כדרכה אלא מג"ש דביאה ביאה מיבמה כי היכי דילפינן לעיל מיניהו יבמה לענין הערלה: **ואי** זו זו **אשת כהן.** מוהיל קדרים וא"ת והא קדרשינן לה בכתובות בפרק נערה (דף נא: ושם) לדרשא אחריתי לתחלתה באונס וקופה ברלון דשריא ואר"י דהתם אסמכתא היא דמסברא היא דשריא דחשיב אונס אע"ג דקופה ברלון דילרא אלבשה כי היכי דהוי אסמכתא הא דקאמר (לקמן דף ק:)

ומי זו זו שקדושין טעות:

מן האירוסין לא יאכלו. פי' בקונטו' בלשון שני וגראה לו עיקר דאיירי בין בבת כהן בין בבת ישראל דר"מ פסיל אפי' בבת כהן ור"מ ור' שמעון מכשירין אפי' בבת ישראל ונתארמלו או שנתגרשו מן האירוסין כשרות לא שייך כשרות בבת ישראל אלא לינשא לכהונה דבתרומה לא אכלה ובנתגרשה לא שייך אפי' לינשא ויש לפרש בנתגרשה אם בת כהן היא כשרה לתרומה ובגמ' דקאמר מה קדושי רשות אין מאכילים בישראל שקדש בת ישראל קאמר וקשה לר"י דמה ק"ו הוא זה כיון דליכא לד כהונה כלל מאין להם להאכיל לאותם הקידושין ועוד הקשה ה"ר משה כהן דהיאך יאכיל בת ישראל בהגעת זמן דבפסולות לא שייך אוכלות משלו ואוכלות בתרומה כדאמרי' בית מותרות (לקמן פה.) בעמוד והולא קאי מזוני אית לה וגראה דבבת כהן איירי כדפי' בקונטרס בלשון ראשון א) ובגמ' גריס מה קדושי רשות פוסלין וכן גירסת ר"מ וגבי פלוע דכא גרסי' שקדש בת כהן וכן ר"מ ולא כמו שכתוב בספריס שקידש בת ישראל ולפי שהגירסא היתה כתובה בספר רש"י פי' כן אבל הגירסא כתובה בספר ר"מ כמו שפירשתי: והא

ליה למימר ומה קידושי רשות פוסלין כו' ועוד מדקאמר ר' אושעיא פלוע דכא כהן שקדש בת ישראל בתנא למחלוקת ר"מ ולא קתני פלוע דכא כהן שקידש בת כהן ש"מ דפלוגתא דמתני' לאו בבת כהן לחודה היא דא"כ היכי מצי רבי אושעיא למימר לרבי ט) אליעזר ור' שמעון אכלה אימר דאמרי ר' אליעזר ור"ש בבת כהן בבת ישראל מי אמרי: י) לשון אחר והוא עיקר **אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה.** בין בבת כהן בין בבת ישראל קמיירי בבת כהן כדפרישית בבת ישראל ואליבא דמשנה ראשונה דאמר בכתובות (דף מ.) הגיע זמן ולא נישאו אוכלות משלו ואוכלות בתרומה וקאמר ר' מאיר אלמנה לכ"ג אע"פ דקדושין קדושין וקנין כספו היא לא תאכל בתרומה כשאר האירוסות לכהן שאוכלות מן התורה מ"ט דמשתמרת לביאת עבירה ור' אליעזר ור"ש מכשירין בבת ישראל בתרומה אבל כשנתארמלה ונתגרשה מן הנשואין פסולה לפסול לה. מן הארוסין כשרה שהרי לא נבעלה לפסול לה ואינה משמרת לביאה פסולה. וארי"א א"ר אושעיא פלוע דכא כהן שקדש בת ישראל

הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה אפי' באלמנה כהנת שכבר אכלה כיון שמשמרת לביאה פסולה משום לה רבנן כאילו נבעלה ונפסלה מלאכול בתרומה אבל כשנתארמלה ונתגרשה מן הנשואין פסולה שהרי נבעלה לפסול לה. מן הארוסין כשרה שהרי לא נבעלה לפסול לה ואינה משמרת לביאה פסולה. וארי"א א"ר אושעיא פלוע דכא כהן שקדש בת ישראל

ואנהרינהו לעיינין ממתניתין א) אשת ישראל שנאנסה אע"פ שמותרת לבעלה פסולה לכהונה ותנא תונא וכן הבא על אחת מכל העריות האמורות בתורה או פסולות מאי וכן מאי לאו לא שנא בשוגג ולא שנא במזיד ולא שנא באונס ולא שנא ברצון וקתני פסלה לא מאי וכן אהעראה העראה דמאן אילימא דעריות למימרא דעריות ילפי' מיבמה אדרבה יבמה ילפינן מעריות דעיקר העראה בעריות כתיב אלא מאי וכן אשלא בדרכה דעריות אדרבה עיקר משכבי אשה בעריות כתיב אלא מאי וכן אשלא בדרכה דחייבי לאוין ב) אמר ג) רבא אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום זונה משום זונה אין משום טומאה לא אימא אף משום זונה מתיב רבי זירא [1] והיא לא נתפשה אסורה ד) הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שנתפשה אסורה ואי זו זו אשת כהן ולאו ה) הבא מכלל עשה עשה אמר רבה הכל היו בכלל זונה כשפרט לך הכתוב גבי אשת ישראל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת מכלל דאשת כהן בדקיימא קיימא ואיכא דאמרי אמר רבה [2] אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה משום טומאה אין משום זונה לא אלמא באונס לא קרינא ביה זונה מתיב רבי זירא והיא לא נתפשה אסורה ו) הא נתפשה מותרת ז) ויש לך אחרת שאף על פי שנתפשה אסורה ואיזו זו אשת כהן ולאו הבא מכלל עשה עשה אמר (ח) רבא ט) הכל היו בכלל [2] אחרי אשר הוטמאה כשפרט לך הכתוב גבי אשת ישראל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת מכלל דאשת כהן בדקיימא קיימא: **מתני'** י) אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה ז) רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין ח) נתארמלו או נתגרשו מן הנשואין פסולות מן האירוסין כשרות: **גמ'** תניא אמר ר"מ ק"ו ומה קדושי רשות אין מאכילין קדושי עבירה לא כ"ש אמרו לו לא אם אמרת בקידושי רשות שכן אין לו להאכיל במקום אחר תאמר בקדושי עבירה שכן יש לו להאכיל במקום אחר א"ר אלעזר א"ר אושעיא פצוע דכא כהן שקדש בת ישראל באנו למחלוקת ר"מ ורבי אלעזר ור"ש לר"מ דאמר משתמרת לביאה פסולה דאורייתא לא אכלה י) הא נמי לא אכלה לר' אלעזר ור' שמעון דאמרי משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה

הא

ואנהרינהו לעיינין ממתניתין. ממשנתנו הביא ראיה לדבריו והאיר עיינינו בה: **אע"פ שמותרת לבעלה.** דכתיב (במדבר ה) והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת: **פסולה לכהונה.** אם מת בעלה לא תנשא לכהן: **ואנא תונא.** תנא דידן כמו אבונא אחונא: **מאי וכן.** לאו אחונא ואשוגג דלעיל קאי וקתני הבא על אחת מכל העריות פסלה לכהונה ואשת איש בכלל עריות היא: **לא אהעראה.** וברלון דהויא זונה: ופרכינן **עיקר העראה בעריות כתיבא.** והיכי מדמה לה מתני' ליבמה כאילו מיבמה גמר לה: **אשלא בדרכה.** דקתני גבי יבמה ולא חילק בין ביאה לביאה דהיינו בין בדרכה לשאלא בדרכה ועלה תני וכן הבא על אחת מכל העריות פסלה לכהונה משום זונה ולעולם ברלון ו) וגמר ביאה ביאה מיבמה דרבינן בה ולקחה שלא בדרכה: ה"ג **אלא מאי וכן אשלא בדרכה דחייבי לאוין.** אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דלא כתיב בהו משכבי אשה בהו לא איצטריך למיתניה דהא רבינן לעיל ז) הערלה דחייבי לאוין מקיחה קיחה דעריות: **בעלה עליה משום זונה.** דכתיב זונה לא יקחו (ויקרא כא) ופסק זונה היינו מנאפת תחת בעלה שבעתה מאחר בעלה לזרים וזו אע"ג דנאנסה גבי כהן לא פליג רחמנא בין אונס בין רצון כדגמרי' מוהיל לא נתפשה דהיא מיעוטא משמע היא אשת ישראל הוא דיש חילוק בין נתפשה ללא נתפשה אבל אשת כהן לא חילוק: **משום טומאה לא.** בתמיה הא אמרי' בפ"ק (דף יא:) הא מה אני מקיים אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנבעלה דכתיב לא יוכל בעלה (דברים כד): **הכל היו בכלל זונה.** כל הנבעלות תחת בעליהן בין באונס בין ברצון בכלל זונה לא יקחו ח) הן שהרי כולן נבעלו בעילת זנות והוליא לך הכתוב אשת ישראל אנוסה מן הכלל אבל אשת כהן בדקיימא קיימא: **משום טומאה.** אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנבעלה: **מתני' מן האירוסין לא יאכלו בתרומה.** משעה שנתקדשו לאו קדושי עבירה נפסלה מלאכול בתרומה דבי נשא אם בת כהן היא: **ר' אלעזר ור"ש מכשירין.** עד שתבעל לו ותעשה חללה דכתיב לא יחללו ט) שני חלולין אחד לה ואחד לזרעה: **נתארמלו או נתגרשו.** מן הכהנים הללו: **מן הנשואין פסולות.** דשויה חללה בביאתו: **מן האירוסין כשרות.** דאפילו ר"מ לא פסיל מן האירוסין אלא בחייהן דמשתמרת לביאה פסולה אבל מתו לא: **גמ' מה קידושי רשות.** כגון ישראל שקדש בת כהן שאין קידושיה עבירה: **אין מאכילין.** כלומר אין מניחין אותן לאכול דתנן לקמן האירוסין פוסלין בפ' אלמנה לכה"ג (דף סז:): **תאמר בקידושי עבירה שיש לו.** לכהן זה להאכיל במקום אחר בראויה לו. כך שמעתי ולגי מגמגם חדא דאין זה לשון הש"ס והכי איבעיא ליה לר"מ ולא אמרי' אם אין לו לכהן אלא בבת ישראל אבל בבת כהן אפילו בקידושי עבירה שיש לו להאכיל בראויה לו ט): **פלוע דכא.** משתמרת לביאה פסולה דאורייתא היא:

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פי"ח מהלכי' איסורי ביאה הל' ח סמג לאוין קכא ועשין מה טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף יא:

לב ב מיי' שם הלכה ב ז סמג לאוין שם:

לג ג מיי' פכ"ד מהל' איסורי הלכה יט:

לד ד מיי' שם הל' כא וסמג שם טוש"ע שם סעיף י:

לה ה מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' ז סמג שם:

לו ו מיי' פ"ו מהלכות תרומות הלכה כא:

לז ז מיי' שם הלכה יד:

תוספות ישנים

בהעראה לבד: **מאי** וכן לא שנא בשוגג לא שנא במזיד ובאונס וברצון וקתני פסולות. וא"ת היכי מוכח מהכא דאשת ישראל שנאנסה אסורה לכהן דלמא הא דתני פסל בשאונס קאי אפסולות לכהונה ולומר שנעשות חללות באונס דע"כ פסול לא קאי אכולה מלתא דמתני' דהא ממזרת ונתינה מפסלי וקיימי וי"ל דהא לאו חדוש הוא לומר דפסולות לכהונה שמתחללות באונס דמה לנו ג) אלמלא אבן תימה אמאי לא מצי דפסיל לא קאי אאשת איש דלא נאמר לענין התראה ללקות כדפ"ב גבי ממזרת ונתינה וי"ל דפסיקא ליה דקאי אאשת איש דומיא דשאר עריות דר"ל פסל לכהונה: **אדרבה** יבמה ילפינן מעריות דעיקר העראה בעריות כתיבא. ואע"ג דיבמה ילפינן לעיל מביאה ביאה מחייבי לאוין קאמר הכא הכי נמי לומר שייך למימר וכן מן העיקר לטפל דהא בעריות כתיבא בהדיא העראה: **וכן אשלא** בדרכה דחייבי לאוין אבל לא קאמר אהעראה דחייבי לאוין דאדרבה ילפינן לעיל יבמה משאר חייבי לאוין ור"ל דכי חייבי לאוין עיקר ויבמה טפל: **א)** וקאמר בגמ' השתא קדושי רשות כגון בת כהן לישראל אין מאכילין פי' פוסלין לאכול בתרומה קדושי עבירה כדמתני' לא כ"ש ולא נהירא הך פירושא דא"כ הול"ל ומה קדושי רשות פוסלין ועוד כיון דפרש"י דמתני' לא איירי בבת ישראל אלא בבת כהן היכי קא מייתי לקמן בסמוך מפלוא דכא כהן שנשא בת ישראל בתנא למחלוקת דמתני' הלא במתני' לא איירי (אלא) בבת ישראל. אלא ודאי נראה כפירוש אחר במתני' וימא דמתני' איירי בבת ישראל ובכי פירושא אלמנה לכ"ג מן האירוסין לא יאכלו בתרומה הכהן הגדול ואף כי הגיע זמנו לינשא. דבבת ישראל שנתארסה לכהן אמרי' כי הגיע זמנו לינשא אוכלת בתרומה

ג) בר"פ טוסף דיש רבותא להתיר בתנא טפי מבדלון אלא אשת איש בלבד דקבא דוחיא לא נתפסה אאשת איש לבד קבא.

מוסף רש"י

והיא לא נתפשה אסורה. והיא מיעוטא הוא, כלומר בתמיה אשה אמרתי לך טעם האיסור תנוי בלא נתפסה הא נתפסה מותרת, ויש אשה אחת"פ שבולן מותרת ואיזו זו כו' (כתובות נא:).

מסורת הש"ס

ג) [נ"ל רבנן], ב) לקמן ק: כתובות נא: עד. נדה נב., ג) [לעיל נד: וש"נ], ד) [לקמן עה.], ה) [לקמן נט.], ו) [רש"ל מוחק עד סוף"ד], ז) [דף נה.], ח) [ויקרא כא], ט) [נ"ל אלמנה], י) [מכאן מחר למתנה], כ) [ע"כ לשון אחר],

---

תורה אור השלם

1. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אַיִן בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה:

במדבר ה יג

2. לֹא יוּכַל בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁלְּחָהּ לָשׁוּב לְקַחְתָּהּ לִהְיוֹת לוֹ לְאִשָּׁה וְנִסְתְּרָה אֲחֲרֵי אֲשֶׁר הֻטַּמְּאָה כִּי תּוֹעֵבָה הִוא לִפְנֵי יְיָ וְלֹא תַחֲטִיא אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ נַחֲלָה:

דברים כד ד

גליון הש"ם

גמ' אמר רבא אשת כהן שנאנסה. עיין לעיל דף לה ע"ב תד"ה אע"פ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר רבה הכל היו: **(ב)** תוס' ד"ה מאי וכן וכו' כהונה הס"ד ותא"ל מ"ה ה"ג אדרבה עיקר הערלה:

תוס' חד מקמאי

לפני יבם חרש אוכלת נולד לה בן אוכלת מת הבן אינה אוכלת. אמר רבה אשת כהן שנאנסה בעלה לוקה עליה משום טומאה אבל משום (אונס) [זונה] לא כל באונס לא קרינן לה זונה מסתברא דלא פליג רב' אדרב עמרם דאמר אשת ישראל שנאנסה פסולה לכהונה ע"כ לא פליגי בה אלא לענין מלקות מיהו אם [נאנסה מודה] שפסלוה לכהונה שהרי נבעלה לפסול לה דכתיב ובת איש כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל. ומינה ילפינן בפרק אלמנה לכ"ג כיון שנבעלה לפסול פסלה מהתרומה ומהכהונה ק"ו מגרושה שמותרת בתרומה פסלה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה והכי איתא בפ' אלמנה לכ"ג והיינו דתנן בפ"ק דכתובות מעשה בתינוקת שירדה למלאות מים מן המעיין ונאנסה אר"י בן נורי אם רוב העיר משיאין לכהונה תנשא זו לכהונה. ואם אין רוב העיר משיאין לכהונה פסולה מפני שנבעלה לפסול לה וכל שנבעלה לפסול לה ל"ש באונס ולא שנא ברצון פסולה לכהונה מק"ו דתרומה כדפרישנא אבל לעולם זונה לא הויא אליבא דלישנא בתרא. ולא פליג רב' אדרב עמרם ואפי' לישנא בתרא. והאי דלא אנהר רב ששת עיינין ממתני' דכתובות דתינוקת. דדלמא שאני התם דזר דמעיקרא הוא אבל באשת איש לאו זר דמעיקרא הוא. ולא כדכתב הרב בעל התוספת: הא דתנן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן

הא נמי אכלה. דקנין כספו היא ואוכלת דבר תורה ועד דבעיל לה דשויה חללה אכלה: **הכא אין לו להאכיל במקום אחר.** שאין לך אשה שמותרת לו: **בבת גרים.** דקסבר קהל גרים לא אקרי קהל ואינן בכלל לא יבא פלוני דכא ונושאה בהיתר ומאכילה תרומה: **והא בעי מייניה ר' יוחנן מרבי אושעיא.** לקמן בשמעתין ולא פשיט ליה אי מאכילה בתרומה או לא: **איתמר.** לשנויי קושיין אתא: **הואיל ומאכילה** (א) **בלא ידעה.** היה נשוי כהן אשה ואוכלת בתרומה ונעשה פלוני דכא ובא עליה לא תאכל בתרומה דשויה חללה דנבעלה לפסול לה ואם לא ידעה משנעשה פלוני דכא הרי זו אוכלת משנה היא בפ' הערל (לקמן ע.). אלמא מצינו פלוני דכא כהן מאכיל במקום אחר הלכך בקידושי עבירה נמי מאכיל כל זמן שלא עשאה חללה: **שכבר אכלה.** כשהוא ברית: **דניס ליה פברי.** שאין (ב) יודע לפרשה: **למאן אי לר' יהודה כו'.** הש"ס הוא דקא בעי לה ומפרש ואזיל עד סיפא ופשטה אבל ר' אושעיא לא פשט בה מידי כדאמרן לעיל הא בעא מייניה כו': ואית דמפרשי **דניס ליה פברי.** אינה צריכה לפרש דלמאן קבעי לה אי לר' יהודה כו'. ושבוש הוא מפני שני דברים חדא דאמרן לעיל ולא פשט ליה ואם כן דרבי אושעיא קאמר לה לבולה מילתא הא פשטה במסקנא ועוד דקנסיב ואזיל לפרושי דלא צריכה ליה למיבעיא לן וקא נסיב בסיפא תא שמע אלמא צריכה רבא: **בין בקדושתיה קאי כו'.** לקמן בפרק הערל (דף עו.) מיבעיא לן כהן פלוני דכא מהו בגיורת בקדושתיה קאי ואסור כו' והכא בין בקדושתיה קאי כהן הנעשה פלוני דכא בין בקדושת כהן קאי ואסור בכל האסורות לכהונה בין לאו בקדושתיה קאי ואינו מוזהר מלישא אשה פגומה לא אכלה: **אי בקדושתיה קאי לא אכלה דהא אמר מר בת גר זכר כבת חלל זכר.** ובת חלל פסולה לכהונה בפרק עשרה יוחסין (ג) וכיון דבקדושתיה קאי לא אכלה דאמרינן הרי זו פסולה לו ונעשאה חללה בביאתו: **ואי לאו בקדושתיה קאי.** ואינה אסורה לו משום קדושת כהן אפי' הכי לא אכלה שאסורה לו משום פלוני דכא דהאמרת קהל גרים איקרי קהל. פלוגתא דר' יהודה ור' יוסי בפרק עשרה יוחסין (ד): **אליבא דהאי תנא.** קמיבעיא ליה לר' יוחנן וכגון דאמה מישראל: **בשרוף איפוספא בה.** ורחוה לכהונה ולאו קדושה לאקרויי קהל ומותרת לפלוני דכא ואוכלת ממה נפשך דאי נמי בקדושתיה קאי הרי זו מותרת לו ומשום פלוני דכא לא מיתסר בה דהא לא איקרי קהל: **או דלמא קדושה נמי איפוספא בה.** וקהל איקרי ואסורה לפלוני דכא ולא אכלה א): לישנא אחרינא מפי המורה **בה גר וגיורת קמיבעיא ליה.** אליבא דראב"י מאי בשרות איתוספא בהן דאמה מישראל לאקרויי קהל אבל בת גר וגיורת לאו קהל היא ואכלה שמותרת לפלוני דכא והאי לאו בקדושה קאי דתיתסר עליה משום כהונה: **או דלמא קדושה איפוספא בה.** לישנא לכהונה והך דאין אמה מישראל נהי דקדושה לית בה בשרות מיהא אית בה ובכלל קהל היא ואסורה לפלוני דכא ולא אכלה ולשון ראשון נראה עיקר ד): **ורבי יוסי.** לא איצטריך נפש יתירא כדאמר לעיל דממה נפשך אכלה: **והא בעא רבי יוחנן מר' אושעיא ולא פשיט ליה.** מדרבי אושעיא פריך ותימה דלקמן מסקינן דרבי יוחנן בעי אליבא דר' אליעזר בן יעקב אבל אליבא דר' אלעזר ור' שמעון אפשר דמאכיל בבת גרים דר"ש מכשיר גיורת פחותה מבת ג' לכהן ודלמא סבר נמי דקהל גרים לא מיקרי קהל ומיהו בקונטרס פי' דכולה סוגיא דהש"ס מסיק לה אבל ר' אושעיא לא פשט מידי: **אביי אמר הואיל ומאכילה בלא ידעה.** תימה דבלא ידעה גופה אמאי מאכיל לאדם דמשתמרת לביאה פסולה היא וטעמא שכבר אכלה ליה לאדם כדקאמר בסמוך ורבא נמי היכי קאמר שאני התם שכבר אכלה הא אליבא דרבי ה) אליעזר קיימא הכא ורבי ה) אליעזר אית ליה בהערל (לקמן עה.) שכבר אכלה לא אמרינן אהכיא מתנית' גופה דלא ידעה דקאמר מאן תנא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה אמר ר' אלעזר במחלוקת שנויה ור' אלעזר ור' שמעון היא ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבי מאיר שאני התם שכבר אכלה ויש לומר דטעמא שכבר אכלה מהני לכ"ע לענין זה שאוכלת לרבי אלעזר ור' שמעון אע"פ שאין מאכיל במקום אחר ולא פליג ר"א ו) ורבי יוחנן אלא במאי דקאמר ר' יוחנן דאוכלת אפי' לרבי מאיר מטעם שכבר אכלה דלא חשיבא משתמרת לביאה פסולה כיון דתחילת אכילתה הוו נישואי כשרות והוי כאילו הן קיימין ועומדין עדיין שתאכל מכאן ומייתי אדם אפילו דכא שקידש דחשיב יש לו להאכיל במקום אחר כיון שמאכיל בלא ידעה ורבא סבר דלא חשיב יש לו להאכיל במקום אחר כיון דאין מאכיל התם על ידי מעשה של עכשיו אלא ע"י שכבר אכלה: **אתא גברא רבה אחרינא ובעא מיניה מילתא אחרית.** כאן משמע שהיה ר"ל גדול כשבא לפני רבי יוחנן כמו שפירש ר"ת בב"מ (דף פד. ד"ה א) שהיה לומד תורה לפני ר' אושעיא רבו של רבי יוחנן. [וע"ע תוס' עירובין סה: ד"ה ר"ל]: **ואי לאו בקדושתיה קאי לא אכלה דהא אמר קהל גרים איקרי קהל.** תימה דהוה ליה למימר בין בקדושתיה קאי בין לא קאי לא אכלה מהני תרי טעמי דבת גר זכר כבת חלל זכר ועוד דקהל גרים איקרי קהל דהא אפילו לא בקדושתיה קאי לא אכלה נמי מטעם דבת גר זכר כבת חלל זכר דהרי היא כחללה וחללה אינה אוכלת בתרומה כדמוכח בפרק בתרא דקדושין (דף עז.) ואי הוה טעמא דר' יהודה בבת גר זכר משום דכתיב מזרע ישראל כדמוכח התם הוה מצי למימר דלא הויא ממש כחללה אלא דוקא לישא לכהונה אבל התם משמע דעיקר טעמא דרבי יהודה מק"ו ומה חלל שבא מטיפה כשרה כו' ולפי זה אית לן לשויה כחללה לגמרי: **דהא** אמר אף גר שנשא גיורת בתו בשרה לכהונה. אכתי צריך לטעמא דאית ליה קהל גרים לא אקרי קהל ולא חש להזכיר אלא נטר עד דקאמר אי לאו בקדושתיה קאי אכלה כו' דאי לא קאי סגי לה בטעם דקהל גרים לא אקרי קהל לחודיה: **הכי** גרסינן דתנן רבי אליעזר בן יעקב אומר אשה בת גרים כו'. דמשנה היא במסכת ביכורים (פ"א משנה ה) ולא קשיא דלא מייתי מתניתין דפרק בתרא דקדושין (דף עז.) דהך נמי משנה היא:

מסורת הש"ס

א) [מלשון והאדם ידע וגו' בראשית ד עוד שם יט אשר לא ידעו איש עוד שם כד ואיש לא ידעה], ב) [לקמן עה.], ג) [גז"ש], ד) רש"ל, ה) קדושין עז., ו) שם, ז) כתוביות פ"א מ"ה, ח) [קדושין עז.], ט) [שם], י) [ע"כ לישנא אחרינא], כ) [אלעזר], ל) ל"ל הרבי יוחנן. יעב"ץ.

תורה אור השלם

1. וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: ויקרא כב יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הואיל ומאכילה בלא. נ"ב פי' כשלא בה עליה לאחר שנעשה פלוני דכא ע"ל ר"פ הערל: (ב) ד"ה לית וכו' שאין אני יודע:

תוספות ישנים

והכא כיון שהיא משמרת לביאה פסולה לא אכלה ור' אליעזר ור' שמעון מכשירים דאמרי משמרת לביאה פסולה אכלה וכיון דהגיע זמנו יאכלו דקנין כספו הוא:

א) ודוחק הוא דקרי לקדושה קרייתא קהל ולכשרות היתר בהוצה. הלא ליצא דקדושה משמע בהוצה כדאמרינן לעיל (כ.) אסור קדושה אלמנה לכה"ג ופי"ה לשון אחר דבת גר וגיורת קא מיבעיא ליה ואליבא דר' אליעזר בן יעקב ובעי מאי כשרות איתוספא ביה פירוש בהיתר שאמה מישראל ליקרא קהל פירוש אף כשרות דקהל עם היתר בהוצה אבל בת גר וגיורת דלית בה כל כך (אלא) כשרות דקהל ולא קדושה לכהונה א"כ לא נקרא קהל ומותרת לפלוני דכא אם אמת הדבר דלאו בקדושתיה קאי ולא מיתסר עליו משום כהונה דאי בקדושתיה קאי אסורה ליה כדאמרינן בבת גר בבת חלל אליבא דר' אליעזר ומי דקאמר בת גר וגיורת לא נבעלה לכהונה ול

רב אמר יש חופה לפסולות. נראה לר"י לפרש לפי שיטת הקונטרס דלפיגוי בחופה בלא כסף דרב ושמואל סברי כרב הונא דאית ליה ברים קידושין (דף ה.) דחופה קונה וקאמר רב דכי היכי דקנו קידושי חופה בכשרות הכא נמי קני בפסולות ועדיפא מקידושי כסף דאפילו ר"מ ור"ש דאמרי דקידושי כסף לא פסלי בחופה דקרובה בציאה מודו כדקאמרינן בדיחוא דמילתא דרמי בר חמא ולא שייך כאן דיו דהא דמשתמרת לציאה פסולה דאורייתא לא אכלה מדרבנן והחמירו חכמים בחופה יותר לפי שקרובה לציאה וטעמא דרב משום דסבר דבפסולות נמי שייך שאלו וכי היכי דקרינן בה שאלו על ידי חופה שאחר קידושין לשוייה גשואה לענין השקאת סוטה דבעינן תחת אישך דהיינו גשואה ולענין נערה המאורסה לאפוקי מסקילה לחנק קניה נמי בלא כסף לשוייה ארוסה ושמואל אמר אין חופה לפסולות דחופה לא מהני אלא בכשרות דחופה קירוב ביאה הוא ולא מהניא אלא ברשויות לציאה אבל בפסולות שאין רשויות לציאה לא וחופה דלאחר קידושין נמי לא מהניא בפסולות לשמואל א) דלא שייך בהו שארות וקירוב ביאה מדמייתי מההוא שלא שטיתי ארוסה כו' סייעתא לרב דמיירי בחופה שאחר הקידושין ורמי בר חמא דקאמר דיש חופה לפסולות באמו למחלוקת כו' פליג אדרב ושמואל ואתא למימר דליתיה לדרב דפסל לכולי עלמא וליתא דשמואל דאמר לכולי עלמא לא פסלה אלא כי היכי דפליגי בקידושין ה"נ פליגי בחופה כן צריך לפרש לפי שיטת הקונטרס ב) ולא רצה לפרש דאיירי בחופה שאחר הקידושין דא"כ לא מצי שמואל למימר דלכולי עלמא לא פסלה דהא פסולה וקיימא משעת קידושין לר' מאיר ואין לפרש בחופה שאחר קידושין וכגון שלא היה הפסול בשעת קידושין כגון שנעשה פצוע דכא אחר הקידושין או כהן גדול שקידש קטנה ובגרה תחתיו דבכהני גוונא נמי מיפסלא כדמוכח בבעיא דלקמן (דף עט.) בכהן שקידש קטנה ובגרה תחתיו לפירוש ר"ש (שם ד"ה מהו) וממאי דאמר בהערל (לקמן עה.) דאפי' לרבי יוחנן דמוקי מתניתין דאם לא ידעה אפילו כר"מ משמע דוקא בגשואה שכבר אכלה אבל ארוסה לא אין ראיה דהתם בגת ישראל מיירי שאינה אוכלת אלא מכחו ולכך לא תתחיל לאכול על ידי נישואין פסולין אבל בת כהן לכהן איכא לאימר כיון דאכלה מקודם אוכלת נמי לאחר שנפצע ולא מסתבר נמי לאוקמי בארוסה שכבר אכלה בהגעת זמן כמשנה ראשונה וכו' יוחנן דאמר איכא דכבר אכלה דלא מפסלא משום שימור ביאה פסולה לר"מ דדוחק להעמיד פלוגתא כמשנה ראשונה ועוד דמשמע דאיירי רב ושמואל בפסולות דמתני' אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט וקשיא לר"י על פירוש הקונטרס דלישנא דקאמר רמי בר חמא לר"מ דאמר קידושין פסלי חופה נמי פסלה משמע דאיירי בחופה שאחר קידושין דאי בחופה בלא כסף הא חופה נמי קידושין היא ולא הוה ליה למימר סתם קידושין אלא כסף ושטר ועוד הקשה ר"ת דלפירוש הקונטרס אמו רב ושמואל דלא כהלכה דלא קיימא לן כרב הונא מדאמר ברים קידושין (דף ג. ושם) מגיינא דריש לקיש לגמעטי חופה ולרב הונא דאמר חופה קונה לגמעוטי מאי וקאמר נמי בגמרא התם (דף ה.) ורב הונא כסף בתישות לא אשכחן כו' משמע דאין הלכה כמותו ועוד הקשה ה"ר י"ש מיוני דלשמואל דאמר אין חופה לפסולות אבל בכשרות יש חופה ואמאי הא רב הונא יליף דחופה קונה מהלך השור דכסף ושטר וביאה והשתא איכא למפרך מה להלך השור שכן קונין בפסולות תאמר בחופה שלא אחר שתלמוד שקונה אין קונה בפסולות [9]דבכי האי גוונא שייכא פירכא דלאשכחן בפרק קמא דמנחות (דף ו.) גבי שור האיצטדין ואין לומר דלא חשיבא פירכא משום דחופה דפסולות איכא קרויה חופה דמכל מקום פירכא היא כדפריך התם מה לכסף שכן פודין בו הקדשות ומעשר שני תאמר בביאה כו' ומראה לר"י כפירוש ר"ת דבחופה שאחר קידושין אייר רב ושמואל ואתאלמנה או נתגרשה דמתניתין קיימי רב אמר יש חופה לפסולות ואם נתאלמנו או נתגרשו אחר חופה פסולות לכולי עלמא כיון דיש חופה וחופה חשיבא כביאה לפסול לעולם ושמואל אמר אין חופה לפסולות והוי נתאלמנו או נתגרשו מן האירוסין דכשרות אפילו לר"מ והא דלא קבעי ליה אמתניתין דנתאלמנו או נתגרשו משום דאפלוגתא דר"מ ור"ש ור"ש קיימי והא דאמר רמי בר חמא לרבי מאיר דאמר קידושין פסלי ה"פ כיון שאמתיר כל כך דאפי' בקידושין לא אכלה כמו כן יאמיר בחופה בנתאלמנה או נתגרשה שלא תאכל לעולם וכו' ולפירושו נמי רמי בר חמא פליג אדרב ושמואל: **אמר שמואל ומודה לי אבא.** לא כמו שפירש בקונטרס לשון חשיבות אלא כך היה שמו של רב כדפירש בערוך אבא כדאמרינן בברכות (דף מז.) אילו מייתו אדרליא וגוזליא לאבא ורב כהנא דאמר (שם דף סב.) דמי פומיה דאבא כדלא טעים תבשילא וברא"ש הגז (חולין קלו:) נמי אמר מאן דיש סידרא בנבל אמר ליה אבא אריכא וקלא קשיא על רב כהנא שהיה תלמידו של רב היאך היה קורא לרב בשמו ובחלק (סנהדרין ק.) אמר מפני מה נענש גחזי מפני שקרא רבו בשמו ושמא משום דרב כהנא תלמיד חבר דרב הוה כדאמרינן בפרק אחד דיני ממונות (שם לו:) כגון רב כהנא ורב אסי דלגמריה דרב הוו לריכי ולקבייה דרב לא הוו לריכי ובסוף בבא קמא (דף קיח:) נמי אמר דשיליה רבי יוחנן כל ספיקי דהוו ליה ג): **וחייבין עליה משום אשת איש.** פירוש אם קבל בה אביה קידושין ותימה דאמאי איצטריך למתני דמסיפא שמעינן לה דקתני ואם בא עליה אחר מכל העריות מותתין על ידה ואשת איש בכלל דמוכח בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין דף פט. ושם) ואפילו בהמה בכלל דמוכח בפרק ארבע מיתות (שם נה: ושם) בשמעתא דתקלה וקלון ונראה לר"י דקאי אאם בא עליה יבם קנאה וקמ"ל דקנאה קנין גמור מדאורייתא ולא הוי כביאת בן תשע דקתני בהאיש אשנה (נדה מה.) דהתם לא קנה אלא מדרבנן כדאמרינן (שם) עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול דממעטינן לה מדאורייתא בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף נב:) ובפרק קמא דקידושין (דף יט.) מאשר יגלף את אשת איש פרט לאשת קטן וקשה דבפ' בן סורר (סנהדרין סט.) דייק מינה שהולכין בדיני נפשות אחר הרוב דאי לא אזלינן ניחוש דלמא אילונית היא ולהאי פירושא דקאי אאם בא עליה יבם אמאי פריך ניחוש דלמא אדעתא דהכי לא קדיש היינו אחיו הראשון ויצטרך לומר והאי נמי אדעתא דהכי לא יבם ה"ל למיפרך טפי ניחוש דלמא אדעתא דהכי קדיש אחיו הראשון דשוב אינה אשת יבם או ה"ל להקשות בסתם ניחוש דלמא אילונית היא וכבל עניין בין אדעתא דהכי קדיש אחיו הראשון או לא קדיש אינה אשת יבם וי"ל דנקט אדעתא דהכי לא קדיש משום דמסיפא נמי בעי למיפרך ואם בא עליה אחד מכל העריות כו' דמרישא היה יודע דמלי לשנויי מאי חייבין דקתני קרבן כדמשני ליה ופריך הא מומתין קתני ומכח זה הקשה בתחלה ומשני בדקבלה עיוויה פירוש בסיפא אבל בריש לעולם ל"ל מאי חייבין דקתני דהתם לא מהני מידי מה שקבלה עיוויה כדפירשנו וריב"א פירש דאצטריך וחייב עליה משום אשת איש דאי לאו דקתני לה הוה מוקמינן ואם בא עליה אחד מכל העריות דוקא בעריות ולא בבהמה אבל השתא דקתני וחייב עליה משום אשת איש והוא הדין כל העריות תו לא איצטריך סיפא אלא משום בהמה ומכח זה דייק בפרק ד' מיתות (שם דף נה:) דכל העריות אפילו בהמה תדע דבסיפא גבי בן תשע קתני כל העריות שבתורה מומתין על ידו ואפילו הכי קתני ונסקלת בהמה על ידו אלמא לא הוי בהמה בכלל כל העריות: **נשאת לכהן אוכלת בתרומה.** אבל פחותה מבת ג' כיון דלאו בת ביאה היא לא בדיק לה [8]ואיכא למיחש לסמפון [9]וגם חוזר ומשלחה לבית אביה ולהכי לא אכלה: להני

יש חופה לפסולות ושמואל אמר אין חופה לפסולות אמר שמואל ומודה לי אבא בתינוקת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד הואיל ואין לה ביאה אין לה חופה אמר רבא אף אנן נמי תנינא [6]בת שלש שנים ויום אחד מתקדשת בביאה [7]ואם בא עליה יבם קנאה [8]וחייבין עליה משום אשת איש [9]ומטמאה את בועלה. מן הפסולין. כגון חלל נתין וממזר או אלמנה לכהן גדול: **פסלה.** מתרומת בית אביה: לרבי

מסורת הש"ס

א) קדושין י. סנהדרין נה: סטו. נדה מד.; **ב)** [וע"ע היטב תוס' חולין לח. ד"ה אילטרין], **ג)** נ"א אם,

---

תוספות ישנים (המשך)

ומתפקא ליה לר"י אם אינו יוכשה. ונראה דהיון דאינו מטמא לה כדפרישית פ"ב יירשנה דאם היה יורשה היה מטמא לה היון דקרי' ולא ענו לה דהוא כמת מלוה דהכי אמרינן לקמן פ' האשה רבה (סט.): גבי קטנה היון דלא ירמי לה אמיה הוי קניא ולא ענו לה והוא כמת מלוה ולא נהירא דא"כ כ"ג ומזיר יטמאו לאמיהם כשמתו בלא בנים דאז ליכא דירמי להו רק הם והוי מת מלוה כדפרישית חה לא מצינו בכל התלמוד וג"ל דדוקא היכא שהבעל ירמי לה שלא כהיון לקמן פ' האשה רבה קטנה שאין לבעל בה קדושין רק מדרבנן ב"כ היון שהוא יורשה ואין קרוביה יורשין אותה קרוב ולא ענו לה והוא מת מלוה אבל היכא דבדין אית ליה אין זה מת מלוה שאינם מקפידים וקרייא שפיר וענו לה היון שאין מפסידים שום דבר מדינם. וא"ש הכא נמי שלא כהיון יירש לה דהא יורשה הבעל דרבנן וי"ל דהיון שאין זאת האשה מלוה מאחרות שהרי כל העולם הוהגלו לירש נשותיהם אע"ג דאינן אלא מדרבנן ואפיר ענו לה קרוביה ולא הוא מת מלוה אבל בקטנה הכל יודעים כי קדושיה אינם כלום רק מפני שמת יגבנו בה מנהג הפקר וא"כ לא ענו לה היון דלא ירמי לה:

מוסף רש"י

בת שלש שנים ויום אחד. בביאתה ביאה לכל דבר (נדה מד:) קיים לה בדבנן דשוב אין בתוליה מחברין ומאה היא ראויה לביאה (סנהדרין נה:) אבל פחות מכאן מכחו אלמא בעין ואינה ביאה (קדושין י.). מתקדשת בביאה. מדעת האב (שם) אם מסרה אביה לאחר בגיל עליה לשום קדושין, אבל לא מדעת עצמה דאין מעשה קטנה כלום (סנהדרין שם.) והאב זכאי בבתו בקדושיה, דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה, אבל היא עצמה ואמה ואחיה כשהיא יתומה אין בה קדושי תורה אלא דבנן הוא דתקון ולא הלריכוה בגו אלא מיאון בעלמא (שם נה:) **ואם בא עליה יבם קנאה.** חכה בנכסי אחיו ליורשה ולטמא לה (נדה מד:) ואם רצה להוציאה מוציאה בגט (קדושין י.) ויצאה ידי יבום ומתגרשת היימנו בגט ומקבלו אביה ואינה צריכה מליצה, דהא בביאת יבם אלה רחמנא, שכיון שלקחה נעשית כאשתו לכל דבר שמגרשה בגט, וזה הרי בא עליה, אבל פחות משלש שנים אינה ביאה ואינה נקנית לו ואם בא לגרשה בגט אינו יכול אלא יומתין עד שתהא בת שלש שנים ויום אחד ויבעול או עד שתביא ג' שערות ותחלון (סנהדרין נה:). **והייבין עליה משום אשת איש.** אם קיבל בה אביה קדושין מזה ובא אחר עליה נהרג, דביאתה ביאה (נדה מד: וכעי"ז קדושין שם וסנהדרין שם ושם) אבל פחות מבת שלש, נהי דקדושי כסף אלה קדושין הן למייב בעלמא (שם נה:) שעושה בועלה מטכב ומושב אפילו עשר מלעות אבל לא לחיות אב הטומאה לטמא

גליון הש"ם

תוס' ד"ה רב אמר דבכה"נ שייבא פירבא בראשכחן בפ' קמא דמנחות. עיין בצ"מ דף מב ע"א תד"ה אמר: **ד"ה נשאת לכהן** וכו' **ואיבא למיחש לסמפון** וכו'. עיין לקמן דף עב ע"א תד"ה מכחון:

תוספות ישנים

א) ותימה מאי קאמר אבל תופה דלא קני לה הלא פ"ה דלכלו קבני כרב הונא דחופה קונה ול"ל דגרסינן אבל חופה לא קני לה בלא דל"ת. ור"ל אבל חופה לא קני לה לפסולה דדוקא בכשרות קונה וא"ת ושמואל למה לי קרא לומר מטמא הוא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה פשיטא שהרי אינה אשתו וי"ל דלחופה אחר ביאה אצטריך קרא דהא שמואל נמי מודה דיש ביאה לפסולות ומאיה לדבר דמייתי לקמן מיובמא לשמואל מהיא דאמרן אמן וקאמר אלא דקני לה כשהיא ארוסה ומסתברא וקא משקה לה כשהיא נשואה משמע דבהכי לא קשיא לשמואל ואמאי הלא אינה אשתו אם אין ביאה לפסולה אלא ודאי שמואל נמי מודה דיש ביאה: **ב)** וקשה לקמן דמייתי דאמרה אמן אלא שטיתי וכו' ומפיק אלא דקני לה כשהיא ארוסה וכו' וא"מ יש חופה לפסולות ואמאי מייתי סייעתא לרב ליטי דהתם לאחר קדושין אייריי דהא קאמר אלא שטיתי ארוסה וי"ל דמ"מ מייתי שפיר דכיון דמשום החופה עם הקדושין בחופה חזקה כ"כ שתהא נקראת אשתו לענין שתשקה דיש בה והביא הא"ש את אשתו וגם היא חזקה כ"כ שיאסר מדין ארוסה שהיא בקעילה ונידונית בתנק פ"ב חופה בלא קדושין נמי תועיל מיהא לפסול מתרומה דבי נשא ונראה לר"י דלרב אע"ג דיש חופה לפסולות מ"מ אינו מטמא לה כדאמרינן (לעיל כב:) מטמא הוא לאשתו כשרה ואינו מטמא לאשתו פסולה

תום' חד מקמאי

גרסי' בפ' עשרה יוחסין בא לימלך מורדי לו כראב"י אבל אין מוצאין מידו כר' יוסי: אתמר רב אמר יש חופה לפסולתו ושמואל אמר אין חופה לפסולות. פירוש חופה בלא קדושין והכי משמע לקמן דאמר רמי בר חמא יש חופה לפסולות באנו למחלוקת ר"מ ור"א ור"ש עד דדלמא לא היא ע"כ לא קאמר ר"מ אלא בקדושין דקני לה אבל חופה דאחר קדושי' איירי וכהן שנפצע אחר קדושין ונכנסת לחופה לאחר שנפצע. ומסתברא כיון דקי"ל הלכתא כרב באיסור ורב ששת נמי קאי כוותיה הלכתא כרב ואף על גב דרבנן דפליגי עליה דר"י בן בנו של ר"י בן ברוקה סבירא להו אין חופה לפסולות אפילו הכי הלכתא כרב ורב ששת הלכך כהנת שנכנסה לחופה עם פסול לה אע"פ שלא נבעלה כמי שנבעלה דמי ונפסלה מלאכול בתרומה ובחלה:

מא א מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה כח:

מב ב מיי' פ"ג מהל' איסורי הלכה יא טוש"ע אה"ע סימן לז סעיף ח:

מג ג טוש"ע שם סימן קסז סעיף ד:

מד ד מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה ה"ב:

מה ה מיי' פ"ג מהל' טומאת מקדש ומושב הלכה ג:

מו ו מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ג:

מז ז מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ב ופי"ט ה"ב טוש"ע אה"ע סי' ו סעיף ט וסי' ז סעיף יב:

לרבי מאיר דאמר קידושין פסלי חופה. בגלל קידושין נמי פסלה: חופה אינה קונה בגלל כסף או שטר או קידושי ביאה כדאיתא בפ"ק דקדושין (דף ה.): **נישאו.** לכהן זו וזו ומאי זו וזו כשרות ופסולות: **מגלגל דנישאו ממש.** בצבילה בתמיה וכי ביאה בפסולה מי איכא למ"ד דלא פסלה מתרומה דבי נשא אלא פירושי קא מפרש נישאו כילד כגון שנכנסו לחופה ולא נבעלו: **אוכלות משלו כו'.** דחופה לא פסלה: **אין חופה מאכילתה.** אם בת ישראל היא ואליבא דמשנה אחרונה דתנן (כתובות דף מ.) ב"ד של אחריהם אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה ואמר ר' ישמעאל חופה פסולה אינה מאכלת וה"ה ביאה. מדמקיש חופה לביאה משמע דאם בת כהן היא חופה פוסלתה כביאתה: **ממאני'.** דמסכת סוטה [ב]: **אמן.** אמן תרי זימני לרבות כל הני: **שומרת יבם וכנוסה.** כלומר ואם היתה יבמתו וכנסה היבם משקה אותה ומשביעה אף על סתירה שנסתרה בעודה שומרת יבם ומיס בודקין אותה על שתיהן דהא אי זנאי בעודה שומרת יבם אסורה עליו וכו' עקיבא מוקמינן לה במסכת סוטה (דף יח.): דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין דמשוי לה יבמה לשוק כאשת איש וכי היכי דאשת איש מיתסרא אגברא בזנות שומרת יבם נמי מיתסרא איבמה וכיון דמיתסרא עליה בת קיבוי היא: **דקני לה.** קינא לה והתרה בה אל תסתרי עם איש פלוני: **לא שותות.** דבעינן תחת אישך [1]: **ולא נוטלות כתובה.** אם קינא לה ונסתרה שהיא גרמה לאסור את עצמה עליו: **אלא דקני לה כשהיא ארוסה וקא איספסרה.** באירוסיה ונשאה ומשקה לה: **ומי בדקי לה והתניא כו': מנוקה מעון.** אלא בא עליה לאחר שנסתרה שהתורה אסרה עליו דכתיב (במדבר ה) והיא נטמאה: **וש"מ.** מדמשקה לה יש חופה לפסולות וקרינן ביה תחת אישך דקני לה חופה ואף על גב דלא חזיא לביאה דהא אסורה לו משנסתרה: **אמר רבא ופסברא דהא מפני' מסרלתא היא והא כי אתא כו': שבא עליה ארוסה בביאה.** קודם סתירה ונעולה מתרלתא היא: ופרכינן **דכוותה גבי שומרת יבם שבא עליה.** לפס זנות בבית חמיה באלמנותה והדר קינא לה ואיסתתרה והכניסה לחופה ולא נבעלה ומשקה לה ומשביעה שלא שטית בסתירה הראשונה: שומרת

דהני תנאי. דתנא קמא סבר אוכלות משלו ואוכלות בתרומה דאין חופה פוסלתה מלאכול בתרומה דאין חופה לפסולות ורבי ישמעאל סבר דיש חופה דקאמר כל שאין ביאתה מאכילתה חופה נמי פוסלתה מן התרומה אפילו את בת כהן ולפי בת ישראל קאמר [1] דאין חופה מאכילתה בהא לא הוה פליג תנא קמא לפי מה שפירשתי דמתני' איירי בבת כהן ולפי מה שפי' בקונטרס דבבת ישראל נמי פליג דאכלה לרבי אלעזר ורבי שמעון בהגעת הזמן אפילו היא פסולה יש לפרש כאן שמדקדק מדמקשינן חופה לביאה כדפי' בקונטרס דמשמע [2] שאותה חופה כביאה וא"ת לת"ק כיון דאין חופה לפסולות אמאי אוכלות משלו וי"ל דלא גרע מהגעת זמן ואוכלות בתרומה כיון דנכנסה לחופה דליכא למיחש לזנות ולסימפון ואם תאמר דאכתי פסולות אמאי אוכלות משלו בעמוד והוגה קאי מזוני אית לה כדאמרינן ברים יש מותרות (לקמן פה.) וי"ל דלגדלין קתני אוכלות משלו לאחר מיתה ואוכלות בתרומה מחייס:

שומרת יבם וכנוסה. וא"ת היאך מתנה על זנות דיבמה הא תנן (סוטה דף יח:) כל שאילו תיבעל ולא תהא אסורה לו לא היה מתנה עמה וי"ל דהכא נמי נאסרה כדרב המנונא דאמר שומרת יבם שזיבתה אסורה ליבמה ובפ' שני דסוטה (דף יח: ושם) מייתי מינה סייעתא לרב המנונא ודחי הא מני ר' עקיבא היא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין וא"ת והיכי מפיק כולהו מחד אמן יתירא אמן על האלה אמן על השבועה אמן אם מאיש זה אמן אם מאיש אחר וארוסה ונשואה ושומרת יבם וכנוסה וי"ל דחד אמן קאי אכל מה דכתיב בפרשה ואלה ושבועה כתיב בהדיא וכן מאיש אחר דכתיב מבלעדי אישך ואמן יתירא לשומרת יבם וארוסה קאתי [3]:

אלא דקני לה כשהיא ארוסה [4] ומשקה לה כשהיא נשואה. דהשתא לא ממעטינן מתחת אישך כיון דהשתא בשעת השקאה היא תחת בעלה וא"ת ומנלן דקרא משמע שהסתירה היא כשהיא נשואה דטומאה תחת אישך כתיב וי"ל דכי היכי דמרבה מאיש איש קינוי דאירוסין ברים ארוסה (סוטה כד. ושם) ה"נ נרבה סתירה:

ונקה האיש מעון. וא"ת ונוקמה כגון שבא עליה בשוגג וכשבא עליה לא ידע עדיין שנסתרה דכי האי גוונא חשיב מנוקה מעון דהא כי מוקי לה ע"י גלגול לא חשיב אין מנוקה מעון אם זיבתה באירוסין וי"ל דהכא כיון דבשעת השקאה יודע שבא עליה באיסור אפילו בא עליה שוגג לא חשיב מנוקה מעון אבל על ידי גלגול שאינו יודע בשעת השקאה מנוקה מעון קיימן ביה: **דכוותה** גבי שומרת יבם כו'. פי' בקונטרס בלישנא אחרינא דמוקי לה הכי כי היכי דלא תיקשי שומרת יבם בת משתיא היא אבל משום קדמה שכיבת בעל לבועל לא פריך דמה שקדמה שכיבת המת כשכיבת בעל היא ולשון דכוותה לא משמע הכי דמשמע דמאותו הטעם שאנו מעמידים דאירוסה בבא עליה אירוסה בבית אביה דהיינו מטעם דבעינן שתקדים שכיבת בעל יש לנו להעמיד בשומרת יבם בבית חמיה ועוד דברים פרק אירוסה (סוטה כד: ושם) קאמר בהדיא דכוותה שומרת יבם כו' אקושיא דקדמה שכיבת בעל לבועל דקאמר טעמא דכתיבי הני קראי הא לאו הכי הוה אמינא אירוסה שותה והא כי אתא כו' ולא שקדמה שכיבת בועל לבעל אמר רמי בר חמא משכחת לה כגון שבא עליה אירוס בבית אביה ודכוותה גבי שומרת יבם כו' ונראה לר"י כפירוש ראשון שבקונטרס דמטעם שתקדום שכיבת בעל קאמר דכוותה בשומרת יבם שבא עליה יבם בבית חמיה דבכרבי יאשיה אתיא דתנא שטיתי שומרת יבם וכנוסה דלדידה שומרת יבם בת משתיא היא כדיליף התם ולא צריך לאוקמא כשבא עליה יבם בבית חמיה אלא משום דליקדום שכיבת בעל לדרבי יונתן דפליג עליה התם אפילו בא עליה יבם בבית חמיה לא שתיא כדאמרינן התם ומוקי כוותיה ההיא דאירוסה ושומרת יבם לא שותות כו' וא"ת וכיון דהני מתני' פליגי אהדדי א"כ מאי פריך לעיל אלא דקינא לה ומשקה לה כשהיא אירוסה והתנן אירוסה ושומרת יבם כו' ויש לומר דלא פליגי רבי יאשיה ורבי יונתן אלא בשומרת יבם אבל באירוסה ליכא מאן דפליג:

שומרת

מסורת הש"ס

א) קדושין מ: סוטה יח., ב) סוטה כג: קדושין מ: ספרי פ' נשא, ג) סוטה כח. מז: שבועות ה. קדושין מ: ספרי פ' נשא, ד) סוטה כד:, ה) [דף יח.], ו) [במדבר ה], ז) ס"ל משום דלא קניא הא' חופה כלל, ח) ס"ל שבועה, ט) [וע"ע תוס' קדושין מ: ד"ה אמן],

תורה אור השלם

1. וּבָאוּ הַמַּיִם הַמְאָרְרִים הָאֵלֶּה בְּמֵעֶיךָ לְצָבוֹת בָּטֶן וְלִנְפֹּל יָרֵךְ וְאָמְרָה הָאִשָּׁה אָמֵן אָמֵן:
במדבר ה כב
2. וְנִקָּה הָאִישׁ מֵעָוֹן וְהָאִשָּׁה הַהִוא תִּשָּׂא אֶת עֲוֹנָהּ: במדבר ה לא
3. וְאִתָּךְ כִּי שָׂטִית תַּחַת אִישֵׁךְ וְכִי נִטְמֵאת וַיִּתֵּן אִישׁ בָּךְ אֶת שְׁכָבְתּוֹ מִבַּלְעֲדֵי אִישֵׁךְ:
במדבר ה כ

הגהות הב"ח

(א) גמ' כשהיא ארוסה ואיסתתרה וקא משקה לה כשהיא ארוסה: (ב) תוס' ד"ה אלא וכו' ארוסה ואיסתתרה ומשקה:

מוסף רש"י

המשך מעמוד קודם. **נשאת לכהן.** על ידי קדושי אביה ואמרו רבנן אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה, וזו אם נכנסה לחופה אוכלת, אבל פחותה מכן אפילו נכנסה לחופה אינה אוכלת, אע"ג דגדולה כיון שנכנסה לחופה אע"פ שלא נבעלה אוכלת, אלמא לאו בביאה תליא מילתא אלא בחופה, מיהו רחוקה לביאה בעינן וכל שאין לה ביאה אין לה חופה (שם) אף על פי שקידושיה קידושין ע"י אביה, הואיל ואין ביאתה ביאה אין חופתה חופה וחזיא לה כארוסה, דאע"ג דקנין כספו הוא אמרו רבנן אין האשה אוכלת בתרומה עד שתכנס לחופה (שם נה:). **בא עליה אחד מכל הפסולין.** כגון חלל נתין וממזר ועבד ועובד כוכבים (נדה מד: וכעי"ז סנהדרין שם ושם). **פסלה.** עשאה חללה ופסלה כדאמרינן (לקמן סח.) כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה (סנהדרין סט.) מתרומת אביה אם היא בת כהן כדתניא (לקמן סח.) מנין לכהנת לויה וישראלית שבא עליהן כו' ת"ל כי תהיה לאיש זר כיון שנבעלה לפסול לה פסלה (נדה שם) דהא ביאתה ביאה (סנהדרין נה:). עד כאן שייך לעמוד קודם.

שלא שטיתי ארוסה ונשואה. על ידי גלגול שבועה הוא מגלגל עליה זנות של ארוסין אע"פ שלא היה בו קינוי ומכאן לגלגול שבועה מן התורה (סוטה יח.). **שומרת יבם וכנוסה.** ואם היתה יבמתו וכנסה וקינא לה ונסתרה מגלגל עליה שבועה שלא נטמאת כשהיא שומרת יבם. שומרת יבם מלפה וממתנת ליבם שיבמנה כמו (בראשית לז) ואביו

עין משפט נר מצוה

מח א מיי' פ"ד מהלכי סוטה הלכה י:
מט ב מיי' פ"ג מה הלכה ג:
נ ג מיי' שם הל' ו ופ"ג הלכ' יז:
נא ד מיי' שם פ"ב הלכה ה:

תוספות ישנים

אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה וכו' הא' ארוסה היכי דמי אלימא קנינא לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה וקא משקה לה כשהיא נשואה. [1] אמן שלא שטיתי ארוסה ונשואה וכו' הא' ארוסה דקנינו חייבי הקנוי בחרוסים והכשקלה בנשואים והשתא לא הוי דומיא דסיפא אמן מאיש זה אמן מאיש אחר דמיירי בחתני' ומתקנא ניחא שפיר דמוקמי' לה ע"י גלגול והוי ארוסה ונשואה בחתני':

ח) נראה דיש להוסיף, וכו' אלא דקני לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה וקמשקה לה כשהיא נשואה.

מוסף רש"י (המשך)

אמר את הדבר (איוב יד) לא תשמור על חטאתי (סוטה יח:). כגוסה שייך למתני גבי יבמה, להכי שייך כגיסה כדכתיב לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר, אלא יבמה יקחנה לאשה ביבום (קדושין כז:). ארוסה. שקינא לה אירוס, ושומרת יבם. שקינה לה יבם, לא שותות. דמעטינהו קרא (סוטה כג:) אם נסתרו, דבעינן תחת אישה (קדושין כז:). **ולא נוטלות כתובה.** שהיא גרמה לאסור עצמה עליו שנסתרה אחר קינוי, דמקינוי ואילו לא אמעטו ואפילו לית לן דרב המנונא (סוטה יח:) ושומרת יבם שזיבתה מותרת ליבמה, יבי דמותרת מיהו לא בעי למיעקר אשה זונה והיא הפקידה כתובתה (שם כג:). **בזמן שהאיש מנוקה מעון.** שלא בא עליה משסתרה עליו, האשה היתה תשא עונה שיבדקוה המים (סוטה כח. וכעי"ז קדושין כז:). **אין האיש מנוקה מעון.** שבא עליה אחר שנסתרה (שבועות ה.) לו: מעון ניאוף באשה האסורה לו, אין מזו שנסתרה אין מאחרת (סוטה מז:). מבלעדי אישך. משמע שבעלה נתן בה את שכבתו קודם לסתירה זו (סוטה כד:). **משכחת לה.** דאיקעריך למעוטי ארוסה מקרא אחרינא ולא ממעטי מהתם, כגון שבא עליה ארוסה בבית אביה. בזנות (שם).

שומרת יבם קרית לה אשתו מעלייתא היא דהא אמר רב קנה לכל. ואע"ג דקרי לה שומרת יבם במילתיה דרבי יאשיה ורבי יונתן דאיירו בבא עליה יבם בבית חמו׳ ובלא עבד בה מאמר אתם משום דלאו אשתו מעליא היא לענין השקאה קרי לה שפיר שומרת יבם אפילו לרב דאמר קנה לכל דהא ממעט לה רבי יונתן בברייתא מתמת איסר ורבי יאשיה קרי לה נמי שומרת יבם דקתני יכול שאני מוציא שומרת יבם כו׳ משום דאי לאו רבויא דאיש איש הוה ממעט לה וכן מסיק התם אבל הכא לא אכיר שום טעם שהיה ראוי לקרותה על ידו שומרת יבם ועוד כיון דקונה לכל לא הוה ליה למימר שומרת יבם

וכנוסה דהך נמי כנוסה היא:

דהא אמר רב קנה לכל. ובגפל מן הגג ונתקע או בנתכוון להטיח בכותל ליכא לאוקמה דויתן איש בך את שכבתו מבלעדי איש דמשמע מבלעדי איש שנתן בך את שכבתו משמע דבעינן בבעל כוונת שכיבה: **רב פפא אמר האי תנא.** פי׳ בקונטרס בלשון שני לעולם דקינא לה ואיסתתרה כשהיא ארוסה והאי תנא הוא דלית ליה הך דרשא דונקה האיש מעון ולית ליה הך דרשא שקדמה שכיבת בעל וקש׳ לר״י דברים שבועות (דף ה. ושם) ובסוטה (דף כח.) ובכמה דוכתי פריך ומי בדקי לה מיא והתניא ונקה האיש וכו׳ ולא משני האי תנא הוא משמע דליכא מאן דפליג ועוד מנא ליה דהאי תנא לא בעי שתקדוש שכיבת בעל דלמא כשבא עליה ארוסה בבית אביה איירי וגרשה בלשון ראשון שבקונטרס ושלא שטית ארוסה דקאמר לא שנסתרה באירוסין קאמר אלא ה״ק שלא שטית להיות נבדקת עליה בקינוי דאירוסין מיהו גם בלשון זה קלת קשה כיון שצריך להביא ראיה על זה שמועיל קינוי דאירוסין להשקותה בסתירה דישואין מנא ליה דהאי תנא אית ליה האי סברא הא איכא לפרושי מקנין לארוסה להשקותה כשהיא נשואה היינו דקינא לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה ונכנסה לחופה ולא נבעלה כדפי׳ מתניתין דלעיל:

על ידי גלגול. לא בעי [ו]לאפוקי גלגול מגלגול דאיש אחר דלא דמי דגלגול דאיש אחר ראוי להשקות על ידו אם היה מקנא על ידו אבל קרקעות לאו בנות שבועה נינהו כלל אבל מגלגול דארוסה ליף שפיר דלאו בת השקאה היא כלל ואפי׳ הכי מגלגל זנות דאירוסין וא״ת ולמאי דדייקינן מיניה לעיל דיש חופה לפסולות ולא מוקמינן על ידי גלגול מגלגל שבועה וי״ל דנפקא ליה מאיש אחר ולא הוה מפליג בין קרקעות לאיש אחר לי נמי דמשמע ליה מאיש אחר אפילו קטן דדמי לקרקעות שאין מקנין על ידו כדתנן

בסוף פרק ארוסה (סוטה דף כו: וכן בריש פ׳ שם כד.):

אימור דאמר רבי מאיר בו׳. גם מכאן ראיה דחשיב משתמרת לציאה פסולה אף על פי שלא היו הקידושין בעבירה:

מהו

מסורת הש״ס

ג) שומרת יבם קרית לה: קנה לכל. בציאת שוגג ומזיד: **מידי הוא טעמא אלא לרב.** הא דמייתינן יש חופה לפסולות לסיועה לרב מייתינן לה דאמר לעיל[1] יש חופה לפסולות ורב האמר לעיל קנה לכל ולדידיה לא מיתרלתא היא: **כגון דעבד מאמר.** ואח״כ בא עליה בזנות בבית חמיה: **וכ״ש היא דאמרי.** בפרק ד׳ אחין (לעיל דף כט.): מאמר קונה קנין גמור ליעשות ארוסה גמורה והפריש את זיקת היבום ותו לא מקניא ליה בציאת מזיד אלא במסירת חופה כאשה בעלמא כדאמרינן בד׳ אחין (שם) ומשום הכי קרי לה שומרת יבם אפילו לאחר ביאה דאי לב״ה לא אליס מאמר להפריש זיקת יבמין וליחול זיקת אירוסין וישואין והוי[2] קני לה בציאת זנות לגמרי: **אי הכי היינו ארוסה.** גמורה ואירוסה הא תנא לה: **נשואה דידיה.** אשתו שלא היתה יבמתו: **דאחריה.** אחיו דביבמתו שייך לשון כניסה: לישנא אחרינא[3] ועיקר **דלווסה גבי שומרת יבם.** דקשיא לך נמי בה הא לאו בת אשקויי היא מוקמת לה נמי כגון שבא עליה דהא כשנכנסה לחופה ליכא לאוקומה דהא חופה ביבמה לא שייכא: **שומרת יבם קרית בו׳.** אלא לא תוקמה לשומרת יבם כשבא עליה אלא כגון דעבד בה מאמר ולשקדמה שכיבת בעל לא קפדינן דהא קדמה שכיבת בעל הראשון שהיא באה מכחו ומאמר קונה קנין גמור וקרינן בה תחת אישך[4]: **רב פפא אמר.** לעולם לא תדוק מינה דיש חופה והכא כגון דקינא לה כשהיא ארוסה ונשאה ובא עליה והדר איסתתרה ומשקה לה על ידי אותו קינוי והאי תנא הוא כו׳: לישנא אחרינא **אמר רב פפא.** לעולם דקינא לה כשהיא ארוסה ואיסתתרה ומשקה לה כשהיא נשואה [הג״ה עד שלא נבעלה ודקשיא לך משקדמה שכיבת בעל לבועל האי תנא וכו׳ עכ״ה] ודקשיא לך אין מנוקה מעון האי תנא הוא דלית ליה הך דרשא. וזה הוא לשון מורי והוא נראה עיקר דלישנא קמא איכא למיפרך אם כן מאי לא שטיתי ארוסה ואדרבה הא לא כשהיא ארוסה איסתתרה: **רב נחמן אמר.** מתניתין בדלא קינא ולא איסתתרה כשהיא ארוסה אלא קינא לה משנשאה ואיסתתרה ומשקה לה ע״י קינוי של עכשיו ומגלגל עליה שבועה כל ימיה שהיתה תחתיו משנתארסה ונבדקה ומכאן לגלגול שבועה מן התורה: **פסלה מן התורה.** עד שיכנוס: **משתמרת לציאה פסולה.** שיש בידו אחיו לבא עליה ובעלתו ביאה וכי היכי דהיא משתמרת לציאתו כך היא משתמרת לציאת אחיו שהיא פסולה מדרבנן דיש ביאה אחר מאמר כדתנן (לעיל דף נ:) מאמר לזו ובעל לזו כו׳ וכן בב׳ יבמין ויבמה אחת: **דאורייתא.** ביאה שהיא פסולה דאורייתא כגון אלמנה לכהן גדול: **דברי הכל.** בין לרבי יוחנן בין לריש לקיש אלמה בתרומה דבי נשא דהא אפילו לרבי מאיר לא פסיל אלא במשתמרת לציאה פסולה דאורייתא: **יש.** לזה היבם אח חלל: **ולרבי הכל לא אלמה.** אפי׳ היא בת כהן ואע״ג דעבד בה מאמר כהן כשר אחרי משתמרת לציאה פסולה היא לציאת החלל דהויא פסולה דאורייתא ולא אלמה ואפי׳ לרבי אלעזר ורבי שמעון כי מכשרי באלמנה לכ״ג קמכשרי שיש לו להאכיל במקום אחר אבל משתמרת ליבם חלל דאין לו להאכיל דהא כהן חלל זר הוא פסל לה ולא אלמה: **אלא שנתן לה גט.** כהן ליבמתו כהנת ואחרי לציאתו היא משתמרת וציאתה פסולה מדרבנן היא דגט מהני בה מדרבנן: **אפילו לרבי אלעזר דאמר אוכלה הני מילי.** על ידי קידושין דיש לו להאכיל כי האי גוונא במקום אחר: **אבל על ידי גירושין.** דאין לו להאכיל על ידי גירושין במקום אחר לא: **ואם תאמר הכא נמי יש לו להאכיל.** על ידי גירושין גמורים: **נחוורת.** דאם היה מגרשה לגמרי היתה חוזרת לבית אביה ואוכלת בתרומה: **וכגרה אחיו.** בימי אירוסין וכ״ג אסור בבוגרת כדאמרינן במתניתין [לקמן נט.] ומצותו בקטנה או בנערה:

מהו

[1] סוטה כד:, [2] [לעיל נ.], [3] [לעיל כט.: וש״נ], [4] סוטה כה., [5] קדושין מז:, [6] [דף מז:], [7] כס״מ: ובכ״, [8] [אחר לסוע״מ], [9] [במדבר ה. ע״כ לישנא אחרינא], [10] ס״ת לאמרי׳,

תוס׳ חד מקמאי

כי אתא רבין אמר כהן שעשה מאמר ביבמתו לר״ג אכלה ואפי׳ לר״מ דאמר משמרת לביאה פסולה לא אכלה ה״מ ביאה פסולה מדאורייתא אבל ביאה פסולה מדרבנן כגון זה שאם בא עליה אחר אין בה פסולות אלא מדרבנן אכלה. יש לו אח חלל ד״ה אינה אוכלת לא נחלקו אלא בנתן לה גיטה ר״י אומר אוכלת אע״פ שאינו מאכיל במקום אחר אפילו לר״מ דאמר אינה אוכלת ה״מ דיש לו להאכיל במקום אחר אבל הכא כיון דאינו מאכיל במקום אחר לא. וכ״ת להאכיל בחוזרת חוזרת פסקה מניה וחזרה לבי נשא הוא אינגה גביה והלכתא כר׳ יוחנן:

מוסף רש״י

שומרת יבם קרית לה. דקתמרת דלא תשתה, הא אשתו מעליא היא בציאת זנות (סוטה כד:). **קנה לכל.** בחמד מן הציאות גרושות הללו קנה לה לכל דבר ואוכלת בתרומה מיד אם כהן הוא, אפילו הלך למדינת הים ולא בא עליה ביאה גמורה (לעיל נו.) קנה דקתני ממנו׳ קנה לכל, אם כהן הוא מאכילה בתרומה ויורשה ומיטמא לה ומשקה ופוטרה בגט בלא חליצה (סוטה כד:). **לא קנה אלא לדברים האמורים בפרשה.** בפרשת יבמה, לקוס על שם אחיו בבחלצו ולפוטרה בגט, הא דקני לה יבם בציאה כל דהו מיבמה יבא עליה בפקא נן, בלא כתיב יבמה יקחנה לו לאשה, אלא יבמה יבא עליה ולקחה לו לאשה, ואשמעינן דציאתו עליה הן הן ליקוחי האישות שלו, הלכך למידי דאמרה בהך פרשתא רבינהו קרא ישואין הללו, אבל למידי אחריתא לאו ישואין מיהו, ומה אמור בפרשה פטור חליצה ע״י יבום ויקום על שם אחיו, שיוכל את נכסי אחיו ואין אחיו מולקן עמו (שם). **להשקותה כשהיא נשואה.** דאם תסתר לאחר ישואין שותה על ידי קינוי של אירוסין, שאינו יכול להשקותה כשהיא ארוסה, דבעינן תחת אישה (סוטה כה.). על ידי גלגול. שקינא לה כשהיא נשואה ונסתרה ומגלגל עליה שבועה על אירוסין אע״פ שלא היו ראויין לשבועה בפני עצמן שהרי לא קינא (קדושין כז:).

תוספות ישנים

שומרת יבם קרית לה אשתו מעלייתא היא. הכא פריך משום דקתמר בתר הכי וכנוסה [אבל] בסוטה לא נוכל לפרש כן וא״ת ולוקמה שנתכוין להטיח בכותל והטיח ביבמתו דאמרינן לעיל (נד.) לא קנה וי״ל דא״כ הדרא קושיא לדוכתין דלא קדמה שכיבת בעל לבועל דלאו שכיבה מקריי׳: **דעבד** בה מאמר והשתא פרחה מינה זיקת יבמין ואלה עליו זיקת אירוסין ונשואין דמאמר קונה קנין גמור לב״ש והשתא לא קנאה בציאה דמתסרת מסירה לחופה ולעולם מייני שבא עליה יבם בבית חמיה: ע״י גלגול פי׳ ומיירי דקינא לה בנשואין ומשקה לה בנשואין אבל על ידי גלגול נשבעת שלא זנתה באירוסין והשתא נימא דאירוסה ונשואה תרתי מילי נינהו והוי כמו אמן מאיש זה אמן מאיש אחר וא״ת מ״מ תקשי דאם אמת הדבר שזינתה כשהיא ארוסה היכי בדקי לה מיא בנשואין הלא אינו מנוקה מעון וי״ל דמ״מ כיון שאינו מזיד בדבר בדקי ליה שפיר מיא. וא״ת א״כ לעיל כי פריך ומי בדקי לה מיא והלא אין האיש מנוקה מעון ליתי דמיירי כשבא עליה בשוגג וי״ל דלעיל לא מצי לשנויי הכי דכיון דמיירי דקני לה באירוסין יש לו להאמר שלא יבא עליה וכאשר בא עלי׳ קרוב למזיד ואינו מנוקה מעון אבל הכא לא קני לה באירוסין כלל והוי האיש מנוקה מעון אפילו אם זינתה כי לא [עלה] על דעתו שזינתה א״כ הוי האיש מנוקה מעון: כ״ג שקדש את הקטנה ובגרה תחתיו מהו בתר אירוסין אזלינן ואמרי׳ ליה לו בתר נשואין אזלינן ואסורה. ופשיט מן האירוסין דברות אלמא מדלא פסלינן מאירוסין דבתר נשואין אזלינן ותימה דהשתא פשיטא ליה דבתר נשואין אזלינן ליה דבתר אירוסין אזלינן מהכא דנתמנה להיות כ״ג יכנוס. וש״ק דקאמר לשוייה חללה לא קא מצטיא ליה משמע דר׳ יוחנן היה סבור דרבי חייא בעי לשוייה חללה ולפ״ה הלא לא מיירי כלל לשוייה חללה אלא לענין אם אסורה לו או מותרת אבל אם היה מדמה איסור חללות לאיסור קיחה והוי״ל שאני איסור חללה מאיסור קיחה ונראה דודאי ס״ד (לר׳ יוחנן) [לשמואל] דר׳ חייא קא בעי לענין חללות ופשיטא ליה דאסור לכוהנים. אבל מכאן קבעי לר׳ מאיר דאמר משמרת לציאה פסולה לא אכלה ולכך קבעי היכא דקדשה קטנה ובגרה אי בתר נשואין אזלי׳ והוי״ל ביאה פסולה ומשבין לה משמרת אירוסין משמרת לציאה פסולה ולא אכלה או דלמא לא. ופשיט לה מגופה דמתני׳ דאזלינן בתר נשואין וקא״ל לשוייה חללה לא קא מיבעיא ליה ע) כיון דס״ד דפשיטא ליה שאסור לכוהנים דודאי בזה אגני מסופק אי שרי לכוהנים או לא אי קיחה דאירוסין או פשיטא ליה דכוהנים [שמואל] מהכא דמתני׳ דבתר נשואין אזלינן ולכן ג) פשיטא ליה דאסור לכוהנים והשתא קא פשיט מהכא דיכוהנים דשרי לכוהנים וי״ל דלעיל לא קא פשיט אלא לדבריו ג) לאסר עלה בדעתו דרבי חייא הוה שואלו ממנו לשוייה חללה ועל כן היה (ר׳ יוחנן) [שמואל] סבור שהיה פשוט לר׳ חייא שאסור לכוהנים ועל כן היה משיב לו לפי דעתך שפשוט לך דאסור לכוהנים ומיבעיא לך אי חשבינן לה לפסול מתרומה כיון דהאירוסין

ע) נראה דל״ל ודלא כס״ד דפשיטא ליה שאסור לכוהנים אלא דבזה אגני מסופק. ב) נראה דל״ל וא״ת. ג) נראה דל״ל וכן.

מהו בתר נישואין אזלינן. מתוך פירוש הקונטרס משמע דשמואל ידע דמיבעיא ליה אם מותר לכונסה משכבר או לא אע"ג דמתניתין לא מיירי באיסור קיחה מ"מ שמואל הוה מדמי איסור קיחה לאיסור חללה וקשה לר"י דמעיקרא פשט ליה שמואל דבתר נישואין אזלינן ובתר הכי פשט ליה דבתר אירוסין אזלינן ועוד הלא הוה ליה למימר לשוויה חללה לא קמיבעיא לי דמעתה אם

הבא על אחותו ומשני משעת הערלה הוא דפגמה איפטר ליה מקטלא ממונא לא משלם עד גמר ביאה ופירש בקונטרס לאין משלם קנס עד גמר ביאה שיש שם הסרת בתולים ומפרש ר"ת וריב"א דודאי משלם קנס להערלה ואשלא כדרכה אע"ג דאין משיר בתולים והתם דוקא קאמר דלא משלם עד גמר ביאה משום דמעיקרא קם לי' בדרכה מיניה דניחא להאילה בנפשו והא דנקט התם כגון שבא עליה שלא כדרכה וחזר ובא עליה בכדרכה הוה מצי למינקט וחזר ובא עליה שלא כדרכה כיון דחייב קנס אשלא כדרכה ועוד מצינו למימר דאע"ג דיש קנס בשלא כדרכה בהערלה אין קנס לפי שלא נתרצתה הערלה להיות כגמר ביאה לענין קנס דהא לעריות וחייבי לאוין וחייבי עשה ואשה לבעלה ויבמה מצרכינן קראי לעיל (דף נה.) לרבות הערלה וכן משמע מתוך הך דשמעתין דאי יש קנס בהערלה הוה ליה לשנויי כגון שלא עשה אלא נשיקה ובנשיקה אינו משיר בתולים כדמשמע בפרק בן סורר (סנהדרין דף עג: ושם) ואי"ת ואי אין קנס בהערלה היאך יש מתחייב קנס למאן דאמר הערלה זו הכנסת עטרה דבהכנסת עטרה הוא משיר בתוליה כדמוכח בבן סורר (ג"ז שם) ואז היא כבר בעולה ורחמנא אמר בתולה ולא בעולה וי"ל דבהכי חייב רחמנא הואיל ובבעילה זו נעשית בעולה אע"ג דלא מתחיל חיוב קנס עד אח"כ דאי לא תימא הכי למה ליה למכתב הערלה כלל ליגלי הערלה מנערה המאורסה בכל העריות דאיתקוש כולם להדדי כדאמרי' בריש פירקין (דף נה.) ובנערה המאורסה ע"כ מיחייב בהערלה דאי בגמר ביאה כבר השיר בתוליה בהכנסת עטרה ורחמנא אמר בתולה ולא בעולה כדדרשינן בפ' ד' מיתות (סנהדרין סו:) אלא ע"כ אפי' לא מחייב אלא עד גמר ביאה כיון דבביאה זו נעשית בעולה חייב רחמנא אבל קשה אי לא מחייב קנס בהערלה יקח (ויקרא כא) בשעת ליקוחין תהיה בתולה: אמאן ג"כ מאי פריך בבן סורר הניחא למ"ד הערלה זו נשיקה אלא למאן דאמר הערלה זו הכנסת עטרה מאי איכא למימר הא לדידיה נמי אתי שפיר דהא לא מיחייב קנס בהכנסת עטרה אלא בגמר ביאה ממש: **הא מני ר' מאיר.** אע"ג דלר' מאיר חייבי לאוין וכריתות בני קנס דרב גופיה מוקי מתניתין דריש אלו נערות (כתובות דף כט.) כרבי מאיר הכא לאו מקנס ממעט להו אלא לענין שאין רואיה לקיימה כדקתני נמי סיפא באלו נערות (שם לט.) אם לא היתה ראויה לבא בישראל אינו רשאי לקיימה שנאמר ולו תהיה לאשה בראשה הראויה לו תימה דהתם (דף מ.) פריך עלה וליתי עשה ולידחי לא תעשה ומאי פריך שאני הכא דגלי קרא וי"ל דפריך הכי וליתי עשה וכי תימא שאני הכא דגלי קרא אם כן נגמר מהכא בכל מקום דלא דחי ג"ל פריך דלא הוה ליה לאוקמי קרא בחייבי לאוין אלא בחייבי כריתות דוקא דהוה אמינא שמותר לקיימה הואיל ואיתרבו לקנס מהבתולות ומנערות בריש אלו נערות (שם דף כט:) דקראי משתמעי דהיכא דאיכא קנס איכא נישואין אבל בחייבי לאוין נימא דאתי עשה ודחי לא תעשה אבל קשה דמשני היכא דמרינן דדחי כגון מילה בצרעת אבל הכא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל ג"כ למה לי קרא למעוטי אלא ישאנה ונראה לר"י דהכא לאו מיתורא קדרים אלא הכי פירושו ולו תהיה לאשה בראשה הראויה לו פרט לאלמנה משום דדרשינן באלו נערות (שם דף לח.) תהיה מדעתה וכיון דבעינן מדעתה א"כ בעינן אשה הראויה לו דלא חביב עשה דהא אי אמרה לא בעינא ליה מי איתיה לעשה כלל ומעיקרא דפריך וליתי עשה ונדחי לא תעשה אלא דעתך דכי אמרה מיהא בעינא ליה ידחה עשה את לא תעשה דלא מסיק אדעתיה דלא אתי עשה ודחי לא תעשה אלא כגון מילה בצרעת כו' ג"ל מעיקרא ס"ד כדפי' דמייתורא קא דרים: **ורב דאמר כרבי אלעזר.** לא שסבר רב כרבי אלעזר דהא רב ושמואל דאמרי תרוייהו בוגרת ומוכת עץ לא יש ורבי אלעזר מכשיר בוגרת אלא הכי קאמר דרב דאמר לרבי אלעזר נבעלה שלא כדרכה פסולה לכהונה כיון דמכשיר בוגרת וליה לא סבירא ליה והשתא ניחא דפריך לי' כר' אלעזר מאי איריא משום בעולה תיפוק ליה דהויא זונה דהא אמר רבי אלעזר פנוי כו' ואי אליבא דנפשיה קאמר מאי פריך לאטו משום דסבר לה כר' אלעזר בחדא סבר לה כותיה בכל מילי לאין שני הדברים הללו תלויין זה בזה דמה ענין זה אצל זה ועוד דעל כרחך לא סבר כוותיה בהא דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה מדפריך ארב בסמוך ובהא אמר רב עמרם לאין הלכה כר' אלעזר ובסוף פ"ק דכתובות (דף טו. ושם) גבי תינוקת שנאנסה פסיק לשם כר' יוסי דמכשיר והיכי הוה מכשיר אפילו בתרי רובי אי סבר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה ודוחק לומר דלא אלטריך לפסוק אלא לבא עליה לשום איסות אלא אליבא דר' אלעזר קאמר וליה לא סבירא ליה: **שנים ולא ארבעה.** וא"ת ומהיכא תיסק אדעתיה למיסר דאיצטריך קרא למעוטי וי"ל דסלקא דעתך לאסור משום דאיתקוש וכי תימא אם איתא דהני נמי אסור לכתוב רחמנא אתנן ומחיר כלב וזונה א"כ הוה אמינא דכל חד לחוד שרי ומיהו (ב) למאן דאמר (ב"מ לד: ובשאר דוכתי) משמע שניהם כאחד ומשמע אחד בפני עצמו על שיפרוט לך הכתוב יחדו ה"ל למכתב הכי ובפ' כל האסורין (תמורה דף ל: ושם) מהאי דרשא דשנים ולא ד' נפקא לן לאין זונות לבהמה: שאינו

הא מני ר' מאיר היא [9] ורב דאמר כר' אלעזר אי כרבי אלעזר מאי איריא משום בעולה תיפוק ליה דהויא לה זונה דהא א"ר אלעזר [6] פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה אמר רב יוסף כגון שנבעלה לבהמה דהתם משום בעולה איכא משום זונה ליכא אמר ליה אביי ממה נפשך אי בעולה הויא זונה נמי הויא ואי זונה לא הויא [8] בעולה נמי לא הויא וכי תימא מידי דהויא אמוכת עץ שלא כדרכה אם כן אין לך אשה שכשרה לכהונה שלא נעשית מוכת עץ על ידי צרור אלא אמר רבי זירא [9] בממאנת אמר רב שימי בר חייא [7] נבעלה לבהמה כשרה לכהונה תניא נמי הכי [7] נבעלה למי שאינו איש אע"פ שבסקילה כשרה לכהונה כי אתא רב דימי אמר מעשה בריבה אחת בהיתלו שהיתה מכבדת את הבית ורבעה כלב כופרי מאחריה והכשירה רבי לכהונה אמר שמואל ולכהן גדול בימי רבי כהן גדול מי הוה אלא ראויה לכהן גדול א"ל רבא [6] מפרקין לרב אשי מנא הא מילתא דאמור רבנן [6] אין זנות לבהמה דכתיב [1] לא תביא אתנן וגו' ומחיר כלב ותנן [7] [ה] אתנן כלב ומחיר זונה מותרין (משום) שנאמר [1] גם שניהם שנים ולא ארבעה ת"ר [1] אנוסת עצמו ומפותת עצמו לא ישא ואם נשא נשוי אנוסת חבירו ומפותת חבירו לא ישא ואם נשא ר' אליעזר בן יעקב אומר [1] הולד חלל וחכמים אומרים הולד כשר: אם נשא נשוי: אמר רב הונא אמר רב [ה] ומוציא בגט ואלא הא דקתני אם נשא נשוי אמר רב אחא בר יעקב לומר

הא מני ר"מ. דאמר בתוליה עד שיהו כל בתוליה קיימין פרט לבוגרת ואייתר ליה בבתוליה למעוטי בעולה שלא כדרכה דשריא: **ורב דאמר.** פסולה כרבי אלעזר דאמר לעיל בתוליה מקנא בתוליה לרבויי בוגרת ואתא בבתוליה למעוטי בעולה שלא כדרכה כדלעיל: **דהויא לה זונה.** ואפי' לכהן הדיוט אסורה: **דהא אמר רבי אלעזר כו'.** לקמן בפירקין (דף סא.): **איסור זונה ליכא.** דילפינן לקמן בשמעתין אין זנות לבהמה: **אי זונה לא הויא.** א"כ לאו ביאה היא ואפי' לכהן גדול משמתי: **וכ"ש מידי דהויא אמוכת עץ.** דהא רבי אלעזר קאמר במתני' לא יש את מוכת עץ ותיבעי למימר דאפי' במוכת עץ שלא כדרכה פסולה: **א"כ אין לך אשה שכשרה לכהונה גדולה שלא נעשית מוכת עץ על ידי צרור.** של קינוח בית הכסא: **אלא א"ר זירא.** משכחת לה להא דרב אליבא דרבי אלעזר דהויא בעולה ולא זונה ולא אלמנה ולא גרושה בקטנה יתומה הישאת לבעל ובעלה שלא כדרכה ומיאנה בו דאין כאן פסול זנות ואלמנות וגירושין ואשמעינן רב דיש כאן פסול בעולה לכהן גדול: **כשרה לכהונה.** אפי' לכהן גדול דמוכת עץ בעלמא היא ומאן דשרי במוכת עץ שרי בה: **למי שאינו איש.** בהמה: **שבסקילה.** אם יש עדים והתראה היכא דליכא עדים והתראה כשרה לכהונה: **בהיתלו.** שם מקום: **כופרי.** כלבים גדולים שלדין בהן חיות [6]: **מאחריה.** שלא כדרכה דאי כדרכה לא גרעה ממוכת עץ: רבי לאמר חורבן הבית היה כמה דורות שהוא סוף התנאים ובימי רבן יוחנן בן זכאי חרב הבית דתנן (ר"ה דף כט:) משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי וכו': **אתנן כלב.** [6] שאם אמר אדם לזונה הילך טלה זה והבעלי לכלבי ומחיר זונה שהחליף זונה בטלה מותרים למזבח. ומדשרי אתנן כלב אלמא לאו זנות הוא: **לא ישא.** כהן גדול דכתיב בתולה

[6] לקמן סא: עו. סנהדרין נא. תמורה ל., [2] (מפרחקיא), [3] תמורה ל: סוטה כו:, [4] [תמורה ל. ע"ש ל: וגם בסוטה כו:], [5] [ובערוך פי' כלב קטן שנולד בגילה במדבריות מן כפרים],

תורה אור השלם

1. לא תָבִיא אֶתְנַן זוֹנָה וּמְחִיר כֶּלֶב בֵּית יְיָ אֱלֹהֶיךָ לְכָל נֶדֶר כִּי תוֹעֲבַת יְיָ אֱלֹהֶיךָ גַּם שְׁנֵיהֶם: דברים כג יט

גליון הש"ס

גמ' ורב דאמר כרבי אלעזר. עיין תוספות הרשב"א סי' אלף רל"א:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אתנן כלב. נ"ב וכמסכת תמורה דף ל' פרש"י הילך טלה זה ותלין בלבתך אצלי אלא דסוגיא דהכא וכרבעה כלב כופרי כו' משמע דמיירי בנבעלת לכלב וכן בסוטה דף כו ע"ב: (ב) תוס' ד"ה שנים וכו' ומיהו ודאי למאן דאמר משמע וכו' וכפ' כל האיסורין בלאו האי דרשא:

מוסף רש"י

פנוי הבא על הפנויה כו' עשאה זונה. ליפסל מן הכהונה (סנהדרין נא.) דלבעילת זנות קרי זונה (תמורה ל.). אין זנות לבהמה. אינה נעשית זונה בבעילת בהמה ואינה נאסרת על בעלה (סוטה כו:). אתנן זונה. נתן טלה באתנגה (סוטה כו:). ומחיר כלב. החליף כלב בטלה (שם). אתנן כלב. שאם אדם אומר לזונה הילך טלה והבעלי לכלבי (שם) אי: הילך טלה זה ותלין בלבתך אצלי (תמורה ל.). ומחיר זונה. שהחליף טלה בזונה וקנאה לשפחה בתחתו טלה (שם) אי: היתה לו שפחה זונה והחליפה בטלה, ומדקאמר אתנן כלב מותר מכלל דאלא זנות הוא, דאי זנות הוא הוה מייל עליה שם אתנן (סוטה שם).

תוספות ישנים

הוו בכתובות הא ולאי בתר נשואין אזלינן והוו נשואי פקלות אבל (ר' יוחנן) [נשואה] אליבא דנפשיה סבר דשרי לכהנה כמו שהשיב לו לבפוף דקיתה דאריוסין קאמר קרא: אי כר"א מאי אריא. ותימה דאטו משום דס"ל כרבי אלעזר במילתא דשלא כדרכה יסבור כמותו מכל וכל. וא"כ מאי פריך מאי אריא משום בעולה תיפוק לי דהוה לה זונה דאמר ר"א פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה דלמא לא סבר לה כוותיה במילתא דפנוי הבא על הפנויה עשאה זונה וע"ק דהלכה כרב באיסורי וא"כ הלכה כר' אלעזר דבעולה שלימה משמע דאיכא הוי מנהג שאנו נוהגין בכתובות בוגרת כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא הלא כתיב כי יפתח איש נערה בתולה דבעולה שלימה משמע ומיהו שמעינן מוהר הבתולות שהוא מאתים וא"כ אין בוגרת כבתולה. וע"ק דודאי רב לא מצי סבר כרבי אלעזר דבפ"ק דכתובות (טו.) פסקן רב כר' יוסי דאמר אם רוב העיר משיאין לכהונה נעשה לכהונה ולא אמרינן עשאה זונה משום פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות ועוד דלקמן קאמר רב בוגרת לא יש אלמנה לאו כר' אלעזר ס"ל דמכשר בבוגרת וע"ק דהלכה כרב ולקמן פסקינן הלכה כראב"י דלא ס"ל כר"א בהאיש דפנוי הבא על הפנויה וא"כ קשה הלכתא אהלכתא לכ"ל דרב כר"א ר"ל דאליבא דר"א קאמר אבל לא סבר כן ולהכי פריך לר' אלעזר מאי אריא משום בעולה תיפוק ליה דהויא לה זונה: גם שניהם שנים ולא ארבעה. מפורש במרובה:

מסורת הש"ס

שאין משלם קנס במפותה. שאם מפותה היא אהנו ליה נשואין למפטרייה מקנסא שהמפתה אין משלם קנס אלא כשאין כונסה דכתיב אם מאן יסרב (שמות כב) אבל אם מהור יהרהנה לו לאשה לא יתן כלום אבל אונס נותן מיד אפילו הוא כונסה דכתיב (דברים כב) ונתן האיש השוכב עמה ולו תהיה לאשה: **אמרה נשמעת.** להא דכב הונא דאמר ומוציאה בגט: **סופה להיות מוכה עץ תחתיו.** כלומר סופה ליבעל לו ולאבד בתוליה: **סופה להיות בעולה תחתיו.** ואם נשא נשוי דקתני לגמרי קאמר דמותר לקיימה הואיל ולעצמו נבעלה וסופה להיות בעולה לו: **סבר לה כר' אלעזר.** דאמר (לקמן דף פא:) פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה וקיימה עליה בלאו ומחייבי לאוין דכהונה הוי הולד חלל: דרב עמרם לקמן בפירקין (שם): **כיש חלל מחייבי עשה.** [1] ר' אליעזר ב"י לא כר' אלעזר סבירא ליה ולאו זונה היא ולא קיימא עליה בלאו אלא בעשה דכתיב בתולה יקח ולא בעולה ולאו הבא מכלל עשה עשה: **וכתיב לא יחלל אזולתו.** ואפי' אבתולה יקח ולא בעולה דעשה הוא: **אלה הפסיק הענין.** דכתיב אלה בתר חייבי לאוין לאשמועינן אלה שהן חייבי לאוין חלוקין מדין חייבי עשה: **למעוטי נדה.** שאם בא כהן על אשתו נדה אין הולד חלל: **ולכתביה לבסוף.** הואיל ולאו לפלוגינהו אתי: **קשיא.** לרב אשי דמוקי פלוגתייהו בטעמא דהני קראי: **אחותו ארוסה.** של כהן הדיוט אבל נשואה פשיטא לן דאין מטמא דכתיב[1] ולאחותו הבתולה: **אנוסה ומפותה.** אחותו שנאנסה או שנתפתתה: **דברי הכל אין מטמא לה.** וטעמא דכולהו מפרש לקמן: **ומוכה עץ אין מטמא לה דברי ר"ש.** ר"ש לטעמיה דאמר במתניתין מוכת עץ אסורה לכ"ג אלמא לאו בכלל בתולה היא: **שאינה ראויה לכ"ג אין מטמא לה.** דהכא והכא בתולה כתיב: **דברי כל אדם.** ואפי' לרבי מאיר דפסיל בוגרת לכהן גדול הכא לענין טומאה איתרבי כדלקמן: **פרט לאנוסה ומפותה.** שאינה בתולה: **יכול שאני מוציא אף מוכה עץ.** שאינה בתולה: **לרבות אף הארוסה.** ואיצטריך לרבויא דלא תימא אשר לא היתה פרט לארוסה שהיתה לאיש דהויה לשון קידושין היא: ה"ג **למה לי קרא והא אמר ר"מ בתולה מקלא בתולים משמע.** לעיל אמר הכי מדאיצטריך למכתב בבתוליה לגבי כ"ג להוציא את הבוגרת לר"מ מכלל דבתולה בוגרת נמי משמע: **מהפס.** כי ימצא איש נערה בתולה (דברים כב): מדשבקיה

שאינו משלם קנס במפותה. לה כתובה כמו אלמנה לכ"ג דיש לה כתובה כדאמרינן בית מותרות (לקמן דף פה. ושם) אע"ג דאסורה מן התורה ומ"מ מאי נפקא מינה דאין משלם קנס הרי יש לה כתובה ומה לי קנס ומה לי כתובה ואמר ר"י דנפקא מינה אם מחלה לכתובה ועוד נפקא מינה דלא משלם מן העידית כדין קנס אלא מן הזיבורית כדין כתובה אשה ועוד דכתובת בעולה דרבנן ועוד גראה דהא דאמר רב מוציא בגט היינו מדרבנן ולהכי נקט פלוגתא [2] דרבי באנוסת חבירו דבאנוסת עצמו מודה דלא הוי חלל ומיהו מצינן למימר דנקט אנוסת חבירו להודיענך כוחן דרבנן דמכשרי: **סופה להיות בעולה תחתיו.** ואין לומר דמוציאה בגט דקאמר רב היינו לרבי אלעזר דאמר פנוי הבא על הפנויה עשאה זונה דהא רב אבייתא קאי ובריתא דלא כרבי אלעזר דהא אמרי רבנן הולד כשר: **חלל מחייבי עשה.** תימה כיון דלא יחלל קאי נמי אבעולה לרבי אליעזר בן יעקב אם כן אין זה חייבי עשה גרידא דלא יחלל לאו הוא כדקאמר בפרק בתרא דקידושין (דף עמ.) בעל לוקה משום לא יחלל: **אלה הפסיק הענין.** ולא מוקמינן לא יחלל אבעולה אע"ג דמינה סליק משום דמיסתבר טפי לאוקמי אחייבי לאוין: **ואי אתה עושה חלל מנדה.** בתורת כהנים מפרש דאיצטריך דלא צילף דליהוי חלל מקל וחומר מהני שהם חייבי לאוין תימה דמה לאלמנה וכיולא בה שכן הן עצמן מתחללות וכי תימא ה"ג כיון דבא עליה עשאה זונה הא לא הוי זונה כיון דתפסי בה קידושין: **אליו לרבות הבוגרת.** וא"ת למה לי אליו נרבי בוגרת מולא היתה לאיש כדמרבינן מיניה מוכת עץ וי"ל דאי לאו אליו הוה מוקמינן לא היתה לבוגרת גרידא דבוגרת מסתבר לרבות טפי ממוכת עץ משום דמוכת עץ איתעביד בה מעשה ולהכי מוקי אליו דכתיב בריש לרבות בוגרת ולא היתה לאיש דכתיב בסוף מוקי למוכת עץ וכן משמע דבוגרת עדיפא ממוכת עץ דהא בבוגרת לא פליגי כדקתני ובוגרת מטמא לה דברי כל אדם ועוד גראה דממשמעות בתולה מימעטא מוכת עץ אפילו לרבי מאיר מדפריך גבי בוגרת והא למה לי קרא וגבי מוכת עץ לא פריך הכי ולהכי מוקי קרא קמא בבוגרת ויתא נמי השתא הא דדרשינן דרשא דאשר לא היתה לאיש בריש דכתיב בסוף משום דממשמעות בתולה הוה לן למעוטי מוכת עץ הוצרך לפרש דמדרבי מאשר לא היתה לאיש: **נילף בתולה בתולה מהתם.** אומר ר"ת מהתם היינו מכ"ג ולא כמו שפירש בקונטרס דמבתולה לאונס ומפתה קאמר וכן גראה לר"י דהא בכולה שמעתא לא איירי באונס ומפתה

שאין משלם קנס במפותה אזל רב גביהה מבי כתיל אמרה לשמעתא קמיה דרב אשי אמר ליה והא רב ור' יוחנן דאמרי תרוייהו [3]בוגרת [4]ומוכת עץ לא ישא [5]ואם נשא נשוי אלמא סופה להיות בוגרת תחתיו סופה להיות מוכת עץ תחתיו הכא נמי סופה להיות בעולה תחתיו קשיא: אנוסת חבירו ומפותת חבירו לא ישא ואם נשא ר' אלעזר בן יעקב אומר הולד חלל וחכמים אומרים הולד כשר: [6]אמר רב הונא אמר רב [7]הלכה כר' אליעזר בן יעקב וכן אמר רב גידל אמר רב הלכה כרבי אליעזר בן יעקב איכא דאמרי אמר רב הונא אמר רב מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב סבר לה כרבי אלעזר ומי סבר לה כותיה והא קיימא לן [8]משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי [9]ואילו בהא [10]אמר רב עמרם [11] אמר רב אין הלכה כרבי אלעזר קשיא רב אשי אמר ביש חלל מחייבי עשה קמיפלגי [12]רבי אליעזר בן יעקב סבר [13]יש חלל מחייבי עשה ורבנן סברי אין חלל מחייבי עשה מ"ט דראב"י דכתיב [1]אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח כי אם בתולה וגו' וכתיב [2]ולא יחלל זרעו בעמיו אבולהו ורבנן אלה הפסיק הענין ורבי אליעזר בן יעקב אמר אלה [14]למעוטי נדה כמאן אזלא הא דתניא מאלה אתה עושה חלל ואי אתה עושה חלל מנדה כמאן כרבי אליעזר בן יעקב ורבי אליעזר בן יעקב נכתביה לאלה לבסוף קשיא תנו רבנן אחותו ארוסה רבי מאיר ור' יהודה אומרים מטמא לה רבי יוסי ורבי שמעון אומרים [15]אין מטמא לה אנוסה ומפותה ד"ה אין מטמא לה ומוכת עץ אין מטמא לה דברי ר' שמעון שהיה ר' שמעון אומר ראויה לכ"ג מטמא לה שאין ראויה לכ"ג אין מטמא לה ובוגרת מטמא לה דברי כל אדם מאי טעמא דר"מ ור' יהודה דדרשי הכי [3]ולאחותו הבתולה [16]פרט לאנוסה ומפותה יכול שאני מוציא אף מוכת עץ ת"ל אשר לא היתה לאיש מי שהוייתה על ידי איש [17]יצאה זו שאין הוייתה על ידי איש הקרובה לרבות הארוסה [18]אליו לרבות הבוגרת הא למה לי קרא והאמר [19]רבי מאיר בתולה אפילו מקצת בתולה משמע איצטריך סלקא דעתך אמינא נילף בתולה בתולה מהתם מה להלן נערה אף כאן נמי נערה קא משמע לן ורבי יוסי ורבי שמעון מאי טעמייהו דרשי הכי ולאחותו הבתולה פרט לאנוסה ומפותה ומוכת עץ אשר לא היתה פרט לארוסה הקרובה [20]לרבות ארוסה שנתגרשה אליו לרבות את הבוגרת הקרובה לרבות ארוסה שנתגרשה והא

ולא ה"ל למימר מהתם אלא ה"ל למימר בהדיא מאונס ומפתה אלא מהתם היינו כ"ג כדפירש ר"ת דאיירי ביה ומשום דרבי שמעון גמרה מהתם קא סלקא דעתך נילף מהתם כדקאמר ראויה לכהן גדול מטמא לה כו' ועל כרחך לא לסימנא בעלמא נקטיה מדפריך בסמוך והא אמר רבי שמעון ראויה לכ"ג כו' ואי פריך משום דאין הכלל אמת מהא לא הוה משני מידי אלא ודאי פריך דמכ"ג ה"ל למילף ומוכת עץ מהתם גמר לה רבי שמעון דכתיבי בהדיא בבריתא הראויה לכ"ג כו' דאי לאו דמיעטיה רחמנא מוכת עץ מבבתוליה עד שיהו כל בתוליה קיימין וגמר מהתם ה"ל למילדם הכא מי שהוייתה על ידי איש יצתה מוכת עץ והוה יליפינן התם מהכא:

והא

מסורת הש"ם

א) [ע' תוספות בכורות כג: ד"ה משנת], ב) [לעיל מט: וש"נ], ג) [לקמן פא: וע"ש], ד) [לקמן עז: פה:], ה) [לעיל נט.], ו) [ל"ל וכדי אליעזר כו' מהרש"ל], ז) [ויקרא כא], ח) [ל"ל דר"א בן יעקב],

תורה אור השלם

1. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלִלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה:
ויקרא כא יד
2. וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשׁוֹ:
ויקרא כא טו
3. וְלַאֲחֹתוֹ הַבְּתוּלָה הַקְּרוֹבָה אֵלָיו אֲשֶׁר לֹא הָיְתָה לְאִישׁ לָהּ יִטַּמָּא:
ויקרא כא ג

גליון הש"ם

גמ' אמר ר"ח אמר רב הלכה כראב"י. עיין תוס' בכורות דף כג ע"ב ד"ה משנת: שם ואילו בהא אמר רב עמרם אמר רב. מדברי תוס' לעיל דף נט ע"ב ד"ה ורב מבואר דל"ג כאן אמר רב וכן הוא לקמן דף ע"ב: שם ראב"י סבר יש חלל מחייבי עשה. עיין לקמן דף עז ע"ב תד"ה מחלל:

הגהות הב"ח

(א) גמ' בהא אמר רב עמרם אין הלכה כל"ל ותיבות אמר רב נמחק:

מוסף רש"י

משנת ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי. קב מדה קטנה, כלומר במקומות מועטים הוא מזכר במשנה או בברייתא, ונקי. בכל מקום שמזכר הלכה כמותו (לעיל מט: וכעי"ז ערובין סב: ובכורות סג:) או: לא לימד הרבה כשאר חבריו אלא מה שאומר בטיח המדרש נקי הוא שהלכה כמותו לעולם (גיטין סז.). יש חלל מחייבי עשה. כגון כהן גדול שנשא אנוסה או מפותה שהיא עליו בעשה, בתולה יקח ולא בעולה (לקמן עז:).

עין משפט נר מצוה

ע א מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכ' יג:
עא ב מיי' שם הלכ' יד:
עב ג מיי' שם הלכה טו:
עג ד מיי' שם פי"ט הל' ו סמג לאוין קנב טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ח:
עד ה ו ז ח מיי' פ"ב מהל' אבל הלכה י יא סמג עשין נח ולאוין רלה טוש"ע י"ד סימן שעג סעיף ד:
עד [ה] מיי' שם הלכה י טוש"ע שם:

תוספות ישנים

אלה למעוטי נדה. כמאן אזלא כר' אליעזר בן יעקב. משמע אבל לרבנן לא מצי אתי וסבירי דיש חלל מנדה וא"ת ומהיכא גילף לומר דעושה חלל מנדה לי מק"ו דגרושה שאין בה לאו שאני גרושה שהיא עצמה מתחללת שפסלה בביאתו מתרומה דכי נשא תאמר בנדה דלא פסלה דהא אית בה הויה וא"ל כיון דבעלה עשאה זונה דהא כיון דתפסי בה קדושי לא הוא כשאר חייבי כריתות ואי מאלמנה לכה"ג מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת כדלעיל דא"ל היא עצמה מתחלל מק"ו דלימא איסור כהונה שאני כדפרישית לעיל וא"ל יליף מאלמנה ומגרי שני שפוסלים ובנו פגום אף אני אביא נדה. וקסבר הא' מנא דעבדינן שפיר לד השום היכא דחדא הוי איסור כהונה ואידך אינו איסור כהונה כדפרישית לעיל. ולר"מ בן יעקב ניחא דאצטריך קרא למימר דאי אתה עושה חלל מנדה דס"ד דילף מחייבי עשה דיש חלל מהם אליבא דידיה: אליו לרבות הבוגרת. תימה למה לי קרא כיון דרבינן מוכת עץ משום שאין הוייתה ע"י איש ה"ה בוגרת דבוגרת ע"י איש הוייתה ע"י איש. וגם כי עדיפא יותר בוגרת ממוכת עץ משום דלא אתעביד בה מעשה וא"ל כיון דחזינן מוכת עץ ה"ה בוגרת וי"ל דס"ד דבוגרת גריעא ממוכת עץ משום דאשמתי גופה ומלא היתה לאיש לא נפקא דשמא קרא לא איירי אלא בדבר שבא ע"י מעשה:

והא אמר רבי שמעון בתולה שלימה משמע. תימה דלעיל פריך למה לי לרבות הבוגרת והא אמר רבי מאיר בתולה אפילו מקלקת בתולים [ט] [משמע] משמע דאי הוה סבר בתולה שלימה לא הוה קשה לן מידי והשתא פריך איפכא ואומר ר"י דהכא פריך הכי והאמר רבי שמעון בתולה שלימה משמע ולהכי מכשיר התם בכהן גדול בוגרת ואם כן למה לי הכא אליו לרבות בוגרת נילף בתולה בתולה מהתם ומשני טעמא דידיה נמי מהכא ואם תאמר מאחר דמרבינן הכא בוגרת למה לי יו"ד דבתוליה לעיל להכשיר בוגרת נילף מהכא ואמר ר"י דצריך למכתב התם בתוליה ביו"ד משום דבענין אחר לא אפשר למכתב יתור של בי"ת דבתוליה למדרש מיניה עד שיהו כל בתוליה קיימין למעוטי שלא כדרכה ומוכח עץ כדפרישית לעיל: **הא** אינה יודעת יקיימוה. לא היה צריך למידק הכי אלא הא טף אפי' יודעת יקיימו כו' אלא שרוצה להקשות משייסה דכל אשה יודעת משמע דאינה יודעת קיימו וטף נמי אפילו יודעת קיימו ובאידך קרא דטף אשר לא ידעו משמע הא ידעו או גדולה ואפי' לא ידעה הרוגו: **בראויה** ליבעל הכתוב מדבר. ויודעת אינ היינו לראויה לדעת אינ והא דכתיב אשה דמשמע דוקא גדולה היינו משום דליקשו קראי ומתוך כך מוקמינן דבראויה ליבעל הכתוב מדבר דאי לא כתיב אשה אלא סתם וכל יודעת אינ הוה אמינא דהאי קרא נמי בטף איירי ובטף יודעת הרוגו ואינה יודעת יקיימו אבל גדולה אפילו אין יודעת הרוגו: **סימן** לעבירה הדרוקן. ע"י העבירה בא הדרוקן כדאמרינן בבמה מדליקין (שבת דף נג.) והדרוקן לאו היינו ילקון כדאמר בברוראה (ברכות דף סב:) אבל קצת יש להדרוקן ירוקת פניס כדאמר דכל שפניה מוריקות [י]: קבלי

והא אמר רבי שמעון ראויה לכהן גדול מטמא לה שאין ראויה לכהן גדול אין מטמא לה שאני התם דרבי רחמנא קרובה א"ה מוכת עץ נמי [רבי] קרובה אחת ולא שתים ומה ראית הא אתעביד בה מעשה הא לא אתעביד בה מעשה ורבי יוסי [ז] מדשבקיה [ח] לבר זוגיה מכלל דבמוכת עץ כרבי מאיר סבירא ליה מנא ליה מלא היתה לאיש והא אפיקתיה חד מלא היתה וחד מלאיש אליו לרבות הבוגרת והא אמר ר' שמעון בתולה בתולה שלימה משמע טעמא דידיה נמי התם מהכא דדריש הכי מדאליו לרבות הבוגרת מכלל דבתולה בתולה שלימה משמע [ג] תניא ר' שמעון בן יוחי אומר גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד כשירה לכהונה שנאמר [1] וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם והרי פנחס עמהם ורבנן לעבדים ולשפחות אי הכי בת שלש שנים ויום אחד נמי כדרב הונא דרב הונא רמי כתיב [2] כל אשה יודעת איש למשכב זכר הרוגו הא אינה יודעת קיימו מכלל דהטף בין ידעו בין לא ידעו קיימו וכתיב וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר החיו לכם הא ידעי הרוגו הוי אומר בראויה ליבעל הכתוב מדבר תניא נמי הכי וכל אשה יודעת איש בראויה ליבעל הכתוב מדבר אתה אומר בראויה ליבעל או אינו אלא נבעלה ממש כשהוא אומר וכל הטף בנשים אשר לא ידעו משכב זכר הוי אומר בראויה ליבעל הכתוב מדבר מנא ידעי אמר רב [ג] הונא בר ביזנא אמר ר' שמעון חסידא העבירום לפני הציץ כל שפניה מוריקות בידוע שהיא ראויה ליבעל כל שאין פניה מוריקות בידוע שאינה ראויה ליבעל אמר רב נחמן [ד] סימן לעבירה הדרוקן כיוצא בדבר אתה אומר [3] וימצאו מיושבי יבש גלעד ארבע מאות נערה בתולה אשר לא ידעו איש למשכב זכר מנא ידעי אמר רב כהנא הושיבום על פי חבית של יין [ה] בעולה ריחה נודף בתולה אין ריחה נודף ונעברינהו לפני ציץ אמר רב כהנא בריה דרב נתן [4] לרצון להם כתיב לרצון ולא לפורענות אי הכי במדין נמי אמר רב אשי להם כתיב להם לרצון ולא לפורענות ולעובדי כוכבים אפילו לפורענות אמר רבי יעקב בר אידי אמר רבי יהושע בן לוי הלכה כרבי שמעון בן יוחאי אמר ליה רבי זירא לרבי יעקב בר אידי [ו] בפירוש שמיע לך או מכללא שמיע לך מאי כללא דאמר ר' יהושע בן לוי עיר אחת היתה בארץ ישראל שקרא עליה ערער ושגר רבי את רבי רומנוס ובדקה ומצא בה בת גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד והכשירה רבי לכהונה אמר ליה בפירוש שמיע לי [ו] ואי מכללא מאי דלמא שאני התם הואיל ואנסיב אנסיב דהא רב ורבי יוחנן דאמרי תרוייהו בוגרת ומוכת עץ לא ישא ואם נשא נשוי הכי השתא בשלמא התם סופה להיות בוגרת תחתיו סופה להיות בעולה תחתיו הכא סופה להיות זונה תחתיו רב ספרא מתני לה מכללא וקשיא ליה ומשני ליה הכי ההוא כהנא דאנסיב גיורת פחותה מבת שלש שנים ויום אחד אמר ליה ר"ג בר יצחק מאי האי אמר ליה דאמר רבי יעקב בר אידי אמר ר' יהושע בן לוי הלכה כר"ש בן יוחאי אמר ליה [ז] זיל אפיק ואי לא מפיקנא לך ר' יעקב בר אידי מאונך תניא וכן היה ר"ש בן יוחאי אומר קבלי

מדשבקיה [ב] **לבר זוגיה.** דגבי מוכת עץ לא פליג אלא ר' שמעון לחוליה ושבקיה ר' יוסי דהוה בר זוגיה בארוסה מכלל דבמוכת עץ כר' מאיר סבירא ליה לר' יוסי דמטמא לה: **מנא הייה.** דדריש כר' מאיר מי שהוייתה על ידי איש: **והא אפקיה.** ר' יוסי ליה לר' מאיר מי שהוייתה על ידי איש: **חד מלא היתה.** להוציא את הארוסה: **מלאיש.** להוציא את הארוסה: **מלאיש.** למישרי מוכת עץ שאין מקולקלת על ידי איש: **והא אמר ר' שמעון.** לעיל [ה] בתולה שלימה משמע מדאיצטריך בתוליה למישרי בוגרת לכ"ג: **כשרה לכהונה.** לא מחזקינן לה כזונה: **אי הכי אפילו בת ג' שנים ומי.** ליתכשר לרבי שמעון ובלבד שלא תהא נבעלת דהא קרא אנבעלה הוא דקא קפיד ליה וקאמר כל שאין נבעלת החיו לכם: **לדרב הונא.** לא מצית אמרת דבת ג' שנים ליתא קרא החיו: **דרב הונא רמי.** אשה משמע גדולה וקאמר קרא יודעת הרוגו ושאינה יודעת החיו מכלל דטף לא שנא הכי ולא שנא הכי החיו וכתיב וכל הטף וגו': **הוי אומר.** מדקשו קראי אהדדי על כרחך יודעת דקרא ואשר לא ידעו לאו ידיעה ממש קאמר דאם כן לא מיתרצא דוקיא דקרא אלא בראויה ליבעל הכתוב מדבר דכל אשה הראויה לידע הרוגו והשתא משמע אשה אפילו טף בת ג' דראויה לידע ולא תידוק הא טף בין ידעי בין לא ידעי החיו דהא בראויה קא משמעי קרא אלא החיו לכם דקאמר רחמנא בפחותה מבת שלש קאמר: **בראויה ליבעל.** אע"פ שלא נבעלה: **כשהוא אומר וכל הטף אשר לא ידעו החיו.** הא אשה אע"פ שלא ידעה הרוגו הוי בראויה ליבעל קמשתעי קרא: **פניה מוריקות.** נס היה: **הדרוקן.** פניהן של עובדי עבירה מוריקין: **מאנשי יבש גלעד.** בימי פלגש בגבעה שנהרגו כל אנשי יבש גלעד לפי שלא באו להלחם בשבט בנימין כשאר אחים והחיו כל שלא נבעלה ונתנום לנותרים משבט בנימין לנשים: **בפירוש שמיע לך.** מיניה דרבי יהושע בן לוי: **או מכללא.** דשמעת מיניה מילתא דדייקת מיניה דסבירא ליה כר' שמעון: **מאי כללא.** מאיזה כלל היה לו לומר: **ערער.** לפסול משפחת העיר: **רומנוס** גרסינן: **והכשירה.** הניחה תחת בעלה כהן: **ואי מכללא מאי.** ואי מהאי כללא שמיע ליה לר' יעקב מאי אית ליה לרבי זירא לאותביה דקא בעי מיניה בפירוש שמיע לך או מכללא: **הכא סופה להיות זונה תחתיו.** בתמיה. אי סבירא ליה דפסול משום זנות סבירא ליה ואם כן לא שנא לכתחלה ולא שנא דיעבד אסירא: **וקשיא ליה.** כדאקשי דלמא התם הואיל ואינסיב אינסיב: **ומשני הכי.** כדאיתא בשלמא התם סופה להיות בעולה תחתיו כו': **מפיקנא לך ר' יעקב מאונך.** כלומר משמתינן לך ותפיק על כרחך: מין

קבלי

עין משפט נר מצוה

עה א מי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קנא טוש"ע אה"ע סימן ו סעיף ח:

תוספות ישנים

והאמר ר' שמעון בתולה שלמה משמע. וא"ת ומאי פריך מדרבה היא הנותנת [משום] דסד"א בתולה שלמה משמע אינטריך אליו לרבות בוגרת. דסבי משמע לעיל הן סברא דפריך לר"מ האמר [בתולה] מקלת בתולה משמע משמע הא אי אמרינן בתולה שלמה משמע דינהא דאינטריך אליו לרבות בוגרת ונראה לפרש דה"ק והאמר ר"ש בתולה שלמה משמע ואינו מייתי רק תחלת דבר וא"ל בתולה שלמה משמע ובבתולה מקלת בתוליה דהייתו מלהיות לעיל וא"כ אמה לי אליו לרבות בוגרת תיפוק ליה דיליף מהתם ודוחק הוא דהא לא מייתי קרא דבבתוליה. וי"ל דה"ק והאמר רבי שמעון בתולה שלמה משמע ואמאי קאמר ר' שמעון הן הו"ל למיגמר מהכא דלאו שלמה משמע דהא אמרינן אליו לרבות את הבוגרת: **טעמא** דידי נמי מהכא מדאינטריך אליו לרבות את הבוגרת א"כ בתולה משמע בתולה שלמה והקשה הר' ירוחם היכי קאמר ר"ש מדאינטריך לרבות הבוגרת א"כ בתולה משמע בתולה שלמה דלמא לעולם אימא לך מקלת בתולים משמע ומ"מ אינטריך אליו לרבות בוגרת דלא נילף בתולה בתולה מהתם דלדרש בתולה מקלת בתולים משמע בבתוליה עד שיהיו כל בתוליה קיימין כמו דאמר ר"מ לעיל (נט.) ונראה לרש"י דהא לא קשה מידי דהכי נמי מצי להקשות אמאי לא קאמר ר"ש כר"מ בהדיא וכהא ולאי מצינו שפיר לומר טעם דדלמא ר' שמעון ניחא ליה [ו] שפיר לומר בתולה שלמה ואינטריך אליו למעט ממשמעותיה דקרא משנאמר כר' מאיר דבתולה משמע ואינטריך אליו דלא נילף בתולה בתולה דהתם נמי משמע בתולה מקלת בתוליה רק דמפקינן מבתוליה עד דאיכא כל בתוליה. ועוד ג) מדקא"ל לר' שמעון למצוא טעם להעמיד דבתולה שלמה משמע מלומר מקלת בתוליה ועוד אינו ריוה לדרוש בתולה מקלת בתוליה משמע בבתוליה עד שיהיו כל בתוליה קיימין דא"כ לא מצינו לאסור שלא כדרכה דלא מצינו למדרש בבתוליה בין בכדרכה בין שלא כדרכה דא"כ לשתוק קרא מייתי ומבתוליה שמעינן לה דבעינן לעולם כל בתוליה כדפרישית לעיל לר' מאיר וא"כ היינו לריכים לדרוש בבתוליה כדרכה אין שלא כדרכה לא [דלא] בעינן כל בתוליה ור' שמעון לא ניחא לדורשה שלא כדרכה כיון דמצינו לומר איפכא ולפסול שלא כדרכה:

תורה אור השלם

1. וְכֹל הַטַּף בַּנָּשִׁים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ מִשְׁכַּב זָכָר הַחַיּוּ לָכֶם:
במדבר לא יח
2. וְעַתָּה הִרְגוּ כָל זָכָר בַּטָּף וְכָל אִשָּׁה יֹדַעַת אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר הֲרֹגוּ:
במדבר לא יז
3. וַיִּמְצְאוּ מִיּוֹשְׁבֵי יָבֵישׁ גִּלְעָד אַרְבַּע מֵאוֹת נַעֲרָה בְתוּלָה אֲשֶׁר לֹא יָדְעָה אִישׁ לְמִשְׁכַּב זָכָר וַיְּבִיאוּ אוֹתָם אֶל הַמַּחֲנֶה שִׁלֹה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן:
שופטים כא יב
4. וְהָיָה עַל מְצָח אַהֲרֹן וְנָשָׂא אַהֲרֹן אֶת עֲוֹן הַקֳּדָשִׁים אֲשֶׁר יַקְדִּישׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְכֹל מַתְּנֹת קָדְשֵׁיהֶם וְהָיָה עַל מִצְחוֹ תָּמִיד לְרָצוֹן לָהֶם לִפְנֵי יְיָ:
שמות כח לח

הגהות הב"ח

(א) גמ' ורבי יוסי מדשבקיה בר זוגיה כל"ל ואות ל' נמחק: (ב) רש"י ד"ה מדשבקיה בר זוגיה וכו' ושבקיה לרבי יוסי דהוה:

מוסף רש"י

והרי פנחס עמהם. בין היוצאים למלחמת מדין שנאמר להם המקלת הזה (קדושין עח.). הדרוקן. חולי הוא (שבת לג.). בעולה ריחה נודף. מפיה מריחין ריח היין שנכנס לה לדרך פתח הפתוח (כתובות יב). ואי מכללא מאי. וכי אמר ליה מכללא מאי גריעותא איכא, דאמר לאו בפירוש אימר (ברכות יב.) מה לנו מי אימר מכלל מי בפירוש, הא מהאי כללא שפיר שמעינן, ואמאי אשמעינן גמרא דלאו בפירוש אימר ומה יש לנו לגמגם בכלל זה (חולין צד.).

מסורת הש"ס

(ג) [נקמן פג.], (ד) קידושין [עד:] עמ., (ה) ל"ל חנא, (ו) שבת לב., (ז) [כתובות י:], (ח) [שבת לט: עירובין מו. ועי' ברכות ט.], (ט) [ברכות יב. וש"נ], (י) [דף נט.], (יא) רש"ל, (יב) [ועי' בתוספות ברכות מד: ד"ה לידי כו'],

---

(ח) אולי ל"ל ניחא ליה טפי לומר בתולה שלמה משמע מדאיצטריך אליו למעט ממשמעותיה דקרא משנאמר כר"מ דבתולה מקלת בתולה משמע כו'. ז) אולי ל"ל ועוד דניחא ליה טפי למצוא טעם לר"ש להעמיד דבתולה וכו'.

אין מטמאין. את המהיל עליהם: **אפס קרוים אדם.** וגבי טומאת אהל כתיב אדם כי ימות באהל (במדבר יט): **נפש אדם.** במדין כתיב: ומשני הא דקרי להו אדם משום דבעי למכתב בהמה גבייהו דכתיב וחמורים ובקר [שם לא] וגבי בהמה מיקרו אדם סתמא לא מיקרו: אנשי ניוה עובדי כוכבים היו:

כל הורג נפש. במדין כתיב ומדבעו טומאת שבעה אלמא מיטומו: **ממגע ומשא מי מעטינהו.** וגבי מגע ומשכחן נוגע בעצם או בחללו[ה] דלא כתיב אדם הלכך אע"ג דלא מיקרו אדם מטמו במגע ובמשא: **א"ל בתולה מעמיו יקח אשה.** האי אשה לא איצטריך אלא לדרשה: **מיניהו אין.** כלומר המלך מיניהו אבל אחיו הכהנים וסנהדרין לא מינוהו: **נתמנה לא.** נתמנה לא קתני דהוי משמע דרחוי היה לכך: **קטיר קחזינא הכא.** קשר של רשעים אני רואה כאן אלא היה רחוי לכך אלא שנתן ממון ומינוהו: **מתני' חולץ.** כהן גדול: **ולא מייבם.** דאלמנה היא ואסורה לו: **גמ' לא תעשה ועשה.** אלמנה לא יקח בתולה יקח (ויקרא כא) ולא בעולה: **מתני' אלא אם כן יש לו בנים.** משום דמצווה על פריה ורביה וה"ה לישראל ובגמרא מפרש אמאי נקט כהן: **שהיא זונה האמורה בתורה.** ובגמרא מפרש לה: **אלא הגיורת והמשוחררת.** דביאת עכו"ם ועבד פסלה: **ושנבעלה בעילת זנות.** כגון ישראלית הנבעלת לפסול לה:

קברי עובדי כוכבים אינן מטמאין באהל. תימה למה ליה לרבי בנאה לגיוני מערתא דאברהם אבינו ואדם הראשון (ב"ב נח.) אף דאיקרו אדם אדם ואברהם או אפי' לרבנן דאמרי קברי עובדי כוכבים מטמאין באהל הא לא מטמא באהל אפילו קברי ישראל אלא אותם שמתו משעה שנאמרה אותה פרשה דאדם כי ימות באוהל דכי ימות משמע באותם העתידים למות עדיין ומדאיצטריך נמי בנזיר (דף נד. ושם) קרא לרבות קבר שלפני הדבור למגע מכלל דבאהל לא מטמא[ט]: **ואין העובדי כוכבים קרוים אדם.**

תימא דבריש מס' ע"ז (ג. ושם) ופ' ד' מיתות (סנהדרין דף נט. ושם) דרשינן דעכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול שנאמר אשר יעשה אותם האדם וגו' כהנים ליום וישראלים לא נאמר אלא האדם ופי' בקונטרס בסנהדרין (ג"ז שם ד"ה האדם) דההוא לית ליה הך דר"ש דהכא ויתכן לפי ספריס דגרסי התם רבי ירמיה אבל לספריס דגרסי התם ר' מאיר קשיא דשמעינן ליה לר"מ בפ' קמא דכריתות (דף ו:) דסך שמן המשחה לעכו"ס פטור ומשמע דטעמא משום דכתיב על בשר אדם ואין עובד כוכבים קרוי אדם ומיהו מצי למימר דטעמא דרבי מאיר דפטור הוי מטעם דכל שהוא בסך הרי הוא בלא ייסך וכל שאין בסך אין בלא ייסך ור"ת מפרש דיש חילוק בין אדם להאדם דעובדי כוכבים בכלל האדם ניהו והא דקאמר כהנים ליום וישראלים לא נאמר ה"ק אדם לא נאמר דהוי משמע כהנים ליום וישראלים אלא האדם וכל הני קראי דמייתי כתיב אדם דלא פריך מקראי דכתיב האדם וה"ר משולם היא אומר דגבי פורענות דוקא קאמר אתם קרוין אדם דלא רצה לכתוב ישראל בהדיא גבי פורענות אבל גבי האדם ומי הוה ליה למכתב בהדיא כהנים ליום וישראלים כמו שרגיל בכל מקום והא דפריך מהני קראי אע"ג דעובדי כוכבים נמי קרוין אדם מ"מ פריך כיון דגבי פורענות ישראל קרוין אדם היכא דלא איירי אלא בעובדי כוכבים דוקא לא הוה ליה למיקרינהו אדם והא דכתיב (תהלים קכד) בקום עלינו אדם הייגו לפי שהכיר הש"ס וכן ואתה אדם ולא אל גבי חירם (יחזקאל כח) והא דכתיב ואתן אדם תחתיך (ישעיה מג) הא דרשינן בברכות (דף סב:) אל תקרי אדם וכו' והא דכתיב והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו) ודרשינן מייה (גיטין מז.) דיש קנין לעובדי כוכבים[ט] הייגו בני אדם הראשונה. ואע"ג דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה וגו' או בעצם אדם (במדבר יט) הא דרשינן בנזיר פרק כ"ג (דף נג. ושם) לענין אהל ואר"י דאין הלכה כר"ש דרשב"ג פליג עליה כדתנן במס' אהלות (פרק יח מ"ט כתובות עז.) והלכה כמותו במשנתנו ולריכים כהנים ליזהר מקברי עובדי כוכבים ובפרק המקבל (ב"מ קיד:) בעובדא דאליהו דהשיב לרבה בר אבוה כר' שמעון בן יוחי דהכא דחויי קא מדחי לה ועיקר טעמא שהיה סומך על רוב אלונות שיש בהן פותח טפח וכן היה רגיל בכל מקום לדחות כמו שמצינו כשהיה קובר רבי עקיבא ואמר ליה לאו כהן ניהו מר אמר ליה לדיקים אינם מטמאים ועיקר טעמא לפי שהיה מהלוגי מלכות והיו ירלאים לקברו ומיהו בנתי עובדי כוכבים מותרים ליכנס כדתניא בתוספתא דאהלות מדורות העובדי כוכבים טמאים בחולה לארץ טהורים: **עיילה ליה מרתא בת ביתום לינאי מלכא.** לאו היינו יגאי כ"ג דבפרק האומר בקידושין (דף סו.) דאם כן לא היה מושיב אחר במקומו (א): **כהן** גדול שמת אחיו חולץ **ולא מייבם.** ב) וא"ת מריש שמעי' לה דקתני שומרת יבם (ג) לכהן הדיוט ונתמנה להיות כ"ג לא יכנוס ואר"י דהכא חולץ אבל לשמועינן דס"ד משום בזיון דכ"ג שרוקקת לפניו לא תחלון אע"ג דכבר תנן לה לעיל (ב) ובפרק כ"ג בסנהדרין (דף יח.): **אין** זונה **אלא** גיורת ומשוחררת. אפי' נתגיירה פחותה מבת ג' שנים אסורה מטעם זונה כדאמר לעיל (דף פ:) גבי עיר אחת שהיתה בת"י לו' וטעמא לפי שבאה מן העובדי כוכבים השטופים בזימה אע"ג דבפרק בתרא דקידושין (דף עח.) דריש לה מקרא דיחזקאל לגר כדאית ליה ולגר כדאית ליה מ"מ בין לגר ובין לגר אסירא מטעם זונה ואתא יחזקאל ואסמכה אקראי והקשה ה"ר משה מפונטייש"א דהכא משמע דגיורת אסורה לכהן מדאורייתא מטעם זונה ובפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו:) אמר דב"ד של חשמונאי גזרו להבא על העובדת כוכבים חייב משום נשג"ז פי' אם הוא כהן חייב משום זונה ואיכא לא"ד משום נש"ג אבל משום זונה לא דנשייהו לא מפקרי ולאבאי (בתמורה כט.): ניחא דלעובדת כוכבים לא מחייב משום דכתיב לא יקח ולא יחלל ובעובדת כוכבים לא קריין בה לא יקח דלא תפסי בה קידושין ולא שייך נמי בה חלול זרע שאין הזרע מתייחס אחריו אבל לרבא דפליג עליה וקאמר אחד זה ואחד זה פירוש בין זונה עובדת כוכבים בין זונה ישראלית אתנה אסור וכהן הבא עליה לוקה משום זונה קשה ויש לומר דרבא לא פליג אלא היכא דזיתה דליף לה מזונה ישראלית דקאמר רבא אבל לא זיתה מודה דלא מיתסרא משום זונה דקאמר אביי משום דכתיב לא יחלל והיכא דלא זיתה הוצרכו לגזור אבל גיורת דשייך בה קיחה וחילול אסורה משום זונה אע"ג דלא זיתה: **שנבעלה בעילת זנות.** פירוש בקונטרס ישראלית שנבעלה לפסול לה וא"א לומר כן דמחייבי לאוין דתפסי בה קידושין לא הוי זונה[ט] אלא מחייבי כריתות כדפי' בהחולץ (לעיל דף מט.): כל הנשרפים (דף ע"ט) (מגליה) ופרשתי בה עשה ומצי למידחי, אטו ביאה שניה. דלא מצי למידחי דהא איקיים בה עשה (לעיל כ:) ביאה ראשונה דייבום מקיימא מצות עשה, ביאה שניה לאו מצות יבום הוא (סנהדרין יז.).

גמ' אתם קרוין אדם. עי' מתני' דפ"ג דנגעי' ובמו"ק שם דפי"ב: **מתני' אירם את האלמנה.** עי' לעיל דף כ ע"ב תד"ה אטו ביאה: **גמ' קטיר קחזינא הכא.** עיין ב"ב דף כ"א ע"א תד"ה זכור: **תום'** ד"ה ואין וכו' דיש חילוק בין אדם להאדם. עי' יומיא לב כ' ובישראל ובאדם: **בא"ד** בסוף הדבור היינו בני אדם הראשון. עיין בלשון סימן ש"ז: ד"ה שנבעלה וכו' **אלא** מחייבי כריתות וכו'. עיין גיטין ד' פט ע"א תד"ה בעולה ובמהרש"א שם:

גליון הש"ס

הגהות הב"ח

(א) תום' ד"ה כהן וכו' שומנת יבם שנפלה לפני כהן הדיוט: (ב) בא"ד תנן לה לעיל. נ"ב בפרק ג' דף כ:

מוסף רש"י

אינן מטמאין באהל. דגבי אהל כתיב אדם אדם כי ימות באהל (ב"מ קיד:). ת"ל יקח אשה. כי אם בתולה מעמיו יקח אשה, והאי אשה קרא יתירא הוא (לעיל נט.). תרקבא. תלי קלה, תרי וקב. דינרי. זהובים (יומא יח.). מרתא בת ביתות. אלמנה עשירה היתה וקידשה יהושע בן גמלא ונתנה ממון ליגאי המלך ומינהו להיות כהן גדול (שם). קא פסיק ותני. אלמנה לכהן גדול, לא שנא מן האירוסין ולא שנא מן הנשואין. לא שנא מן הנשואין. לא שנא נפלה לפניו מן הנשואין דהייגו תרמי לרישא, הדא דאלמנה היא ואיכא לאו דאלמנה לא יקח, ועוד דבעולה היא ואיכא איסור עשה לגביה, דכתיב אשה בבתוליה יקח ולא בעולה, ולאו הבא מכלל עשה עשה, ולא שנא נפלה לפניו מן האירוסין ועודה בתולה, דליכא אלא לאו דאלמנה (לעיל כ.). בשלמא מן הנשואין עשה ולא תעשה הוא. איכא עשה ולא תעשה באיסורא, בתולה יקח ולא בעולה, דהייגו עשה, אלמנה לא יקח הכי לאו (סנהדרין יח:). ואין עשה. יבמה יבא עליה שם יט.). **יבא עשה.** דיבמה יבא עליה (לעיל ב.). גזירה ביאה ראשונה. דמקיים בה עשה ומצי למידחי, אטו ביאה שניה. דלא מצי למידחי דהא איקיים בה עשה (לעיל ב:) ביאה ראשונה דייבום מקיימא מצות עשה, ביאה שניה לאו מצות יבום הוא (סנהדרין יז.).

עין משפט נר מצוה

עו א ב מיי' פ"ג מהל' אבל הלכה ג ופ"ח מהל' ומתמת מת הלכה יג סמג לאוין רלה טוש"ע י"ד סימן שעב סעי' ב:

עז ג מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הל' יב:

עח ד מיי' שם ופ"ה מהלכות כלי המקדש הלכה י:

עט ה מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכה יב:

פ ו מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה יא:

פא ז ח מיי' שם הלכ' י:

פב ט מיי' פט"ו מהלכות איסות הלכה ז סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סי' ל סעי' ח:

פג י מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה כ סמג לאוין קכא טוש"ע שם סי' ו סעי' ח:

תורה אור השלם

1. וְאִתָּן צֹאנִי צֹאן מַרְעִיתִי אָדָם אַתֶּם אֲנִי אֱלֹהֵיכֶם נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל לד לא
2. וְנֶפֶשׁ אָדָם שִׁשָּׁה עָשָׂר אֶלֶף:
במדבר לא מו
3. וְאֲנִי לֹא אָחוּס עַל נִינְוֵה הָעִיר הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר יֵשׁ בָּהּ הַרְבֵּה מִשְּׁתַּיִם עֶשְׂרֵה רִבּוֹ אָדָם אֲשֶׁר לֹא יָדַע בֵּין יְמִינוֹ לִשְׂמֹאלוֹ וּבְהֵמָה רַבָּה:
יונה ד יא
4. וְאַתֶּם חֲנוּ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה שִׁבְעַת יָמִים כֹּל הֹרֵג נֶפֶשׁ וְכֹל נֹגֵעַ בֶּחָלָל תִּתְחַטְּאוּ בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אַתֶּם וּשְׁבִיכֶם: במדבר לא יט
5. וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה עֲבָדֶיךָ נָשְׂאוּ אֶת רֹאשׁ אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר בְּיָדֵנוּ וְלֹא נִפְקַד מִמֶּנּוּ אִישׁ: במדבר לא מט
6. זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים:
במדבר יט יד
7. אֶלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלָלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה:
ויקרא כא יד

תוספות ישנים

ואין העובדי כוכבים כו'. פרשתי בנ"ך בפרק שור שנגח (לח.): דלמא אקטיל חד מישראל, י"מ דר"ש מוכיח מכאן דכל קבוע כמחצה על מחצה מדקאמר מתמטאו דלמא אקטיל חד מישראל אע"ג דעובדי כוכבים רובא אבן לא הכירא דלמקבלא אין הדבר מיושב דקאמר ממגע ומשא מי מעטינהו קבא ומ"מ הולכו חטוי משום טומאת מגע ומשא עוי"ל דאין ראיה מכאן דדלמא הכי פירושא דלמא אקטיל חד מישראל והם היו פושטים ידיהם על החללים ומגלה שנגעו בכולם ג) מאהלות ואפי' אי ליכא אלא חד מישראל אטומו מחמתיה. בכתובות ב) (טו.) פי' דנפקא ליה מואהב לו וקם עליו והקשינו מנא ליה לר' שמעון דמפיק לדרשא אחריתא בפרק ואלו הן

(ט) נראה דלא"ל אי שהאהיל בכולם. ב) נראה דמתיבות ובכתובות פי' וכו' עד ואלו הן הנשרפין שייך מקודם, אחרי תחילת הדיבור דלמא אקטיל חד מישראל. ג) לפיכך במשנה דאהלות פי"ח מבאר ז' מגן שמתמא ולא הוחכר שם רשב"ג. ד) ל"ל שהוחכר בב"ב (דף כ"ח). ה) ועי' תוס' ב"ב שם ד"ה זכור.

(א) ב"מ קיד: [כריתות ו:], ב) רש"ל מ"ז, ג) [לעיל נט.], ד) יומא יח., ה) סנהדרין יח: לעיל כ., ו) [פי' לו אשה לפרות ולרבות עמה לו בנים מ"מ בשם הרמב"ם ומתוך פרש"י משמע דגרס אא"ל יש לו בנים ולא היה בגרסתו אשה כלל], ז) לקמן פא., ח) [במדבר יט], ט) [ועי' תוס' ב"ב נח. כתבו ישוב לזה ותוס' נדה ע: ד"ה ואין נלענ"ד], י) בחסרונות: אלא אדום גבי הטוח רומאה, יא) [וע' תוספות מזיר נד. ב"ק לח. ב"ב נח. מס' ע"ז ג. סנהדרין נט: וכנדה ע:],

(ט) נראה לפי' דלא מקרי אדם אדם ואברהם אבינו ואדם הראשון אף לדיקרו אדם אדם משום דבעי למכתב בהמה גבייהו דכתיב וחמורים ובקר [שם לא] וגבי בהמה מיקרו אדם סתמא לא מיקרו: אנשי ניוה עובדי כוכבים היו:

(ט) ל"ל אבל אדם אדם ולא אל גבי חירם (יחזקאל כח) והא דכתיב ואתן אדם תחתיך (ישעיה מג) הא דרשינן בברכות (דף סב:) אל תקרי אדם וכו' והא דכתיב והארץ נתן לבני אדם (תהלים קטו) ודרשינן מייה (גיטין מז.) דיש קנין לעובדי כוכבים הייגו בני אדם הראשון. ואע"ג דכתיב וכל אשר יגע על פני השדה וגו' או בעצם אדם (במדבר יט) הא דרשינן בנזיר פרק כ"ג (דף נג. ושם) לענין אהל ואר"י דאין הלכה כר"ש דרשב"ג פליג עליה כדתנן במס' אהלות (פרק יח מ"ט כתובות עז.) והלכה כמותו במשנתנו ולריכים כהנים ליזהר מקברי עובדי כוכבים ובפרק המקבל (ב"מ קיד:) בעובדא דאליהו דהשיב לרבה בר אבוה כר' שמעון בן יוחי דהכא דחויי קא מדחי לה ועיקר טעמא שהיה סומך על רוב אלונות שיש בהן פותח טפח וכן היה רגיל בכל מקום לדחות כמו שמצינו כשהיה קובר רבי עקיבא ואמר ליה לאו כהן ניהו מר אמר ליה לדיקים אינם מטמאים ועיקר טעמא לפי שהיה מהלוגי מלכות והיו ירלאים לקברו ומיהו בנתי עובדי כוכבים מותרים ליכנס כדתניא בתוספתא דאהלות מדורות העובדי כוכבים טמאים בחולה לארץ טהורים: **עיילה ליה מרתא בת ביתות לינאי מלכא.** לאו היינו יגאי כ"ג דבפרק האומר בקידושין (דף סו.) דאם כן לא היה מושיב אחר במקומו (א): **כהן** גדול שמת אחיו חולץ **ולא מייבם.** ב) וא"ת מריש שמעי' לה דקתני שומרת יבם (ג) לכהן הדיוט ונתמנה להיות כ"ג לא יכנוס ואר"י דהכא חולץ אבל לשמועינן דס"ד משום בזיון דכ"ג שרוקקת לפניו לא תחלון אע"ג דכבר תנן לה לעיל (ב) ובפרק כ"ג בסנהדרין (דף יח.): **אין** זונה **אלא** גיורת ומשוחררת. אפי' נתגיירה פחותה מבת ג' שנים אסורה מטעם זונה כדאמר לעיל (דף פ:) גבי עיר אחת שהיתה בת"י לו' וטעמא לפי שבאה מן העובדי כוכבים השטופים בזימה אע"ג דבפרק בתרא דקידושין (דף עח.) דריש לה מקרא דיחזקאל לגר כדאית ליה ולגר כדאית ליה מ"מ בין לגר ובין לגר אסירא מטעם זונה ואתא יחזקאל ואסמכה אקראי והקשה ה"ר משה מפונטייש"א דהכא משמע דגיורת אסורה לכהן מדאורייתא מטעם זונה ובפרק אין מעמידין (ע"ז דף לו:) אמר דב"ד של חשמונאי גזרו להבא על העובדת כוכבים חייב משום נשג"ז פי' אם הוא כהן חייב משום זונה ואיכא לא"ד משום נש"ג אבל משום זונה לא דנשייהו לא מפקרי ולאבאי (בתמורה כט.): ניחא דלעובדת כוכבים לא מחייב משום דכתיב לא יקח ולא יחלל ובעובדת כוכבים לא קריין בה לא יקח דלא תפסי בה קידושין ולא שייך נמי בה חלול זרע שאין הזרע מתייחס אחריו אבל לרבא דפליג עליה וקאמר אחד זה ואחד זה פירוש בין זונה עובדת כוכבים בין זונה ישראלית אתנה אסור וכהן הבא עליה לוקה משום זונה קשה ויש לומר דרבא לא פליג אלא היכא דזיתה דליף לה מזונה ישראלית דקאמר רבא אבל לא זיתה מודה דלא מיתסרא משום זונה דקאמר אביי משום דכתיב לא יחלל והיכא דלא זיתה הוצרכו לגזור אבל גיורת דשייך בה קיחה וחילול אסורה משום זונה אע"ג דלא זיתה: **שנבעלה בעילת זנות.** פירוש בקונטרס ישראלית שנבעלה לפסול לה וא"א לומר כן דמחייבי לאוין דתפסי בה קידושין לא הוי זונה[ט] אלא מחייבי כריתות כדפי' בהחולץ (לעיל דף מט.): כל הנשרפים (דף ע"ט) (מגליה) ופרשתי בה עשה ומצי למידחי, אטו ביאה שניה. דלא מצי למידחי דהא איקיים בה עשה (לעיל כ:) ביאה ראשונה דייבום מקיימא מצות עשה, ביאה שניה לאו מצות יבום הוא (סנהדרין יז.).

סא: הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

כל ביאה שאין בה פירצה. קטנה אתיא לכלל פירצה לכשתגדל ולא ממעט אלא היכא דלא אתיא לעולם לכלל פירצה: **אין** בתולה אלא נערה. קשה דלהאי תנא אמאי איצטריך בשום מקום לכתוב נערה בתולה: **וכן** הוא אומר והנערה טובת מראה מאד. תימה דהכא משמע דלדבקה נערה היתה ובסדר עולם (פ"ל) תניא בהדיא שהיתה בת שלש כשנשאה ילחק ואי אפשר להגיה דהא תניא התם ילחק אביו כשנעקד על גבי המזבח היה בן שבעה ושלשים שנה וזו בפרק נולדה רבקה וכתיב ויהי ילחק בן ארבעים שנה וגו' ונמצאת שהיתה בת ג' וה"ר שמואל חסיד משפיר"ל הוכיח שהיתה בת י"ד מדתניא בספרי ו' זוגות שנותיהן שוות וקחשיב בקה ורבקה וקתם חיה קל"ג כדכתיב בקרא ואם היתה בת י"ד כשנשאה אז החשבון מכוון דכשנולד יעקב היתה בת ל"ד א) ויעקב היה בן ל"ט כשמתה רבקה הרי קל"ג שהרי כשנתברך היה בן ס"ג שאז מת ישמעאל וכל שנותיו של ישמעאל קל"ז כדכתיב וישמעאל (גדול מילחק י"ד שנה וילחק בן ס' שנה בלדת אותם ת"כ ישמעאל) בן ע"ד ונשאר מלידת יעקב עד סוף שני ישמעאל ס"ג וי"ד נטמן בבית עבר כדאמרינן במגילה (דף יח.) ועשרים שנה בבית לבן ושתי שנים בדרך ואז מתה רבקה כדדרשינן (מדרש רבה קהלת פ"ב) אלון בכות שתי בכיות של רבקה ומניקתה הרי ל"ט ולריך לומר דמדרשות חלוקים זה על זה: **פנוי** הבא על הפנויה כו'. לאו דוקא נקט פנוי דכ"ש שוי שמוזה על אשתו דחשובה זונה: **לא** יבטל אדם מפריה ורביה. תע"ג דמריש שמעינן לה דקתני כהן הדיוט לא יש אילונית ולאו דוקא כהן כדאמרינן לעיל מ"מ איצטריך הכא להגן דיוקי דגמרא או משום פלוגתא דבית שמאי ובית הלל הדר תני לה: **מאשה** לא בטיל. פירש בקונטרס מדלא קתני לא יבטל מאשה: **א"ד** מאשה בטיל. להאי לישנא דייק מדלא קתני לא יש אדם אשה שאינה בת בנים אלא אם כן יש לו בנים:

נפקא מינה למכור ספר תורה בשביל בנים. כלומר להאי מילתא נמי נפקא מינה ול"ג למאי נפקא מינה דהא טובא נפקא מינה כדקאמר בהדיא אין לו בנים נושא אשה בת בנים יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים ועוד אר"י דמצי למימר דאפילו יש לו בנים לעולם מצוה לישא בת בנים אלא מודו היכא דצריך למכור ספר תורה בשביל בת בנים כיון דיש לו בנים לא ימכור מאחר שמולא שאינה בת בנים ולא ילטרך למכור:

מדעתיה

ויש לו בנים לא ישא אילונית שהיא זונה האמורה בתורה דאזונה כהנים הוא דמפקדי וישראל לא מפקדי משום הכי קתני כהן אמר רב הונא מאי טעמא דר' יהודה דכתיב [1]אכלו ולא ישבעו הזנו ולא יפרוצו כל ביאה שאין בה א) (ז) פירצה אינה אלא בעילת זנות תניא רבי אליעזר אומר כהן לא ישא את הקטנה [2]אמר ליה רב חסדא לרבה פוק עיין בה דלאורתא בעי לה רב הונא מינך נפק עיין בה רבי אליעזר סבר לה כרבי מאיר וסבר לה כרבי יהודה סבר לה כרבי מאיר [3]דחייש למיעוטא וסבר לה כרבי יהודה דאמר אילונית זונה הויא וכרבי מאיר מי סבר לה והתניא [3]קטן וקטנה לא חולצין ולא מיבמין דברי רבי מאיר אמרו לו לרבי מאיר [4]יפה אמרת שאין חולצין [2]איש כתיב בפרשה [3]ומקשינן אשה לאיש אלא מאי טעמא אין מיבמין (א"ל) קטן שמא ימצא סרים קטנה שמא תמצא [7]אילונית ונמצאו פוגעין בערוה ותניא קטנה מתייבמת ואינה חולצת דברי רבי אליעזר וכרבי יהודה מי סבר לה והתניא זונה זונה כשמה דברי רבי אליעזר [8]רבי עקיבא אומר זונה זו מופקרת רבי מתיא בן חרש אומר אפי' [9]הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך עשאה זונה רבי יהודה אומר זונה זו אילונית וחכמים אומרים אין זונה אלא גיורת ומשוחררת ושנבעלה בעילת זנות ר' [10]אליעזר אומר [11]פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה אלא אמר רב אדא בר אהבה הכא בכ"ג עסקינן לאימת קני לה לכי גדלה בעולה היא אמר רבא מכלי לב אי דקדשה אבוה מההיא שעתא הוא דקני לה ואי דקדשה נפשה הא רבי אליעזר היא ולא רבנן אלא אמר רבא לעולם בכהן הדיוט וחיישינן שמא תתפתה עליו א"ה ישראל נמי [12]פתויי קטנה אונס הוא ואונס בישראל מישרא שרי רב פפא אמר בכ"ג והאי תנא הוא דתניא [3]בתולה [2]יכול קטנה ת"ל אשה אי אשה יכול בוגרת ת"ל בתולה [3]הא כיצד יצתה מכלל קטנות ולכלל בגרות לא באתה רב נחמן בר יצחק אמר האי תנא הוא דתניא בתולה אין בתולה אלא נערה וכן הוא אומר [4]והנערה טובת מראה מאד בתולה ר' אלעזר אומר פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה [13]אמר רב עמרם אין הלכה כרבי אלעזר: **מתני'** [7]לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים ב"ש אומרים שני זכרים וב"ה אומרים [14]זכר ונקבה שנאמר [5]זכר ונקבה בראם: **גמ'** הא יש לו בנים מפריה ורביה בטיל מאשה לא בטיל מסייעא ליה לרב נחמן אמר שמואל דאמר [1]אע"פ שיש לו לאדם כמה בנים אסור לעמוד בלא אשה שנאמר [6]לא טוב היות האדם לבדו ואיכא דאמרי הא יש לו בנים בטיל מפריה ורביה ובטיל נמי מאשה תיהוי תיובתא דרב נחמן אמר שמואל לא [1]אין לו בנים נושא אשה בת בנים יש לו בנים נושא אשה דלאו בת בנים [15]נפקא מינה למכור ספר תורה בשביל בנים: בית שמאי אומרים שני זכרים: מאי טעמייהו דבית שמאי ילפינן ממשה דכתיב [7]בני משה גרשום ואליעזר ובית הלל ילפינן מברייתו של עולם ובית שמאי לילפי מברייתו של עולם [1]אין דנין אפשר

משאי

גמ' פוק עיין בה. אמאי לא ישא את הקטנה: **רבי מאיר חייש למיעוטא.** כדתניא לקמן קטן שמא ימצא כו' ה"ג חייש רבי אליעזר דשמא תמצא קטנה זו אילונית: **קטן וקטנה.** או קטן או קטנה: **איש לאיש.** בפרשת חליצה ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו: **פוגעים בערוה.** כיון דלאו בני הקמת שם ניהנו פגע באשת אח שלא במקום מצוה דרחמנא פטריה דכתיב אשר תלד (דברים כה) פרט לאילונית (ז): **ואינה זונה.** דאינה נפטרת לשוק בחליצתה דאין מעשה קטנה כלום אבל מתייבמת ומגדל אצלו ומתקיים מצות יבום: **כשמה.** לשון טועה שטועה ממתח בעלה לאחרים לרבי אליעזר אין זונה אלא אשת איש: **מופקרת.** ואפי' פנויה מאחר שהפקירה עצמה לכל קרויה זונה אבל משום בעילה אחת לא הויא זונה הפנויה: **הלך בעלה.** לב"ד הגדול והוליכה להשקותה מי המרים שקינא לה ונסתרה ואסורה לו עד שתשתה עשאה זונה הואיל ונבעלה לפסול לה ואם מת אסורה לכהן: **אלא גיורת.** דנבעלה בנכריותה לעובדי כוכבים וכן משוחררת דעובד כוכבים ועבד הואיל ואלו בני קדושין ניהו פסלי: **ושנבעלה.** לפסול לה כגון ג' מכל העריות וכגון בת ישראל לנתין וממזר: **לי גדלה.** דקידושי קטנה לאו כלום הן והויא ליה כאנוסת עצמו ומפותת עצמו: **מכלי לב.** כמו מבלי לב: **[אי דקדשה אבוה הוא].** האב זאתי לקדש בתו קטנה בפ"ק דקידושין (דף ג:) אם בתי נתתי לאיש הזה (ז): **הא רבי אליעזר היא ולא רבנן.** בתמיה. דקתני לעיל רבי אליעזר אומר כהן לא ישא את הקטנה ומשמע דפליגי רבנן עליה וכה"ג מי פליגי רבנן (ז): **דתפתה.** ותזנה עליו לפי שאין בה דעת (ז) כלום: **רב פפא אמר בכהן גדול והאי בנאי הוא.** דאסר קטנה מגזירת הכתוב: **נאנוס.** מעמיו יקח אשה: **[מאשה לא בטיל].** מדקתני לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא א"כ יש לו בנים ולא קתני לא יבטל אדם מאשה אלא אם כן יש לו בנים שמע מינה הא יש לו בנים מאשה לא בטיל דצריך ליאשא אשה אבל אין צריך לחזר אחר רחוקה לבנים: **למכור ס"ת.** כדי ליאשא בת בנים ואם יש לו בנים לא ימכור אלא יש עקרה או זקנה: **ג"ש אומרים שני זכרים.** אבל לא זכר ונקבה: **יליפינן ממשה.** שכיון שהיו לו שני בנים פירש מן האשה: **מברייתו של עולם.** אדם וחוה:

משאי

פנוי הבא על הפנויה כו' עשאה זונה. ליפסל מן הכהונה (סנהדרין נא.) **לבעילת זנות קרי זונה** (תמורה ל.).

עין משפט נר מצוה

פד א מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה טז יח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קמז סעי' ג ד:
פה ב ג מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה הלכ' יג:
פו ד מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הלכה ז סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף ז:
פז ה מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף ה:
פח ו ז ח מיי' שם הלכ' טז ופכ"ז מהל' איסורי ביאה הלכה כו טוש"ע שם סעי' ח:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' כל ביאה שאין בה פירצה. נ"מ מלמן ופלגא ימה וקדמה:

תוספות ישנים

פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה. ואיכא ביבו לרבי עקיבא דר' עקיבא אומר זונה זו מופקרת רגילה בזנות כמה פעמים אבל בביאה ראשונה לא עשאה זונה ולר' אליעזר עשאה זונה בפעם אחת: **א)** ובזה יתא דפריך לקמן (דף לד.) וליליף מיפתח פי' שנשתה כ' שנה ואי כפ"ה שנת ג' שנים היתה ת"ל משנה שהיתה ראויה להריון דהייבו מי"ג (בסמוך) [שנה] לא שהתה רק עשר שנים אלא ודאי בת י"ד שנה כדפרישת ומ"מ קשה להכא דמשמע שלא היתה בוגרת ופרשנו שהיתה בת י"ד שנה ושמא יש הרבה מדרשים חלוקים זה מזה: **הא** יש לו בנים בטיל מפריה ורביה ובטיל נמי מאשה מדקאמר הכי ולא קאמר לא יבטל אדם מאשה בת בנים אבל בעלמא נמיב מדלא קאמר הכי משמע דאף מאשה נמי בטיל כי יש לו בנים:

מוסף רש"י

דחייש למיעוטא. בפרק הכל שוחטין (חולין ו.) גבי טריפות. שנזר על כל טריפות משום אותם שמצאו דמות יונה בהר גריזים והשתחוו לה (לקמן קיט.). **איש** כתיב בפרשה. ואם לא יחפוץ האיש, אין פוטרה בחליצה ולא קטן (נדה לב.). **ומקשינן אשה לאיש.** דכתיב ואם לא יחפוץ האיש ולא קטן. ואשה נמי אע"ג דלא כתיב מיעוטא בענין גדולה כאיש דאיתקש לה דכתיב בהשוא קרא ועלתה יבמתו השערה (לקמן קה:). **אלא מאי** טעמא אין מייבמין. ויגדלו יחד (נדה לב.). **שמא סרים.** לאו בר הקמת שם הוא ואינו מצוה לייבם, וכן אילונים, וכיון דמייבם בלא מצוה נושא אשת אחיו בחנם ועריה היא ובכרת (שם). **ונמצאו פוגעין בערוה.** דכיון דאינה ראויה להולד לא קיימן בהו ויהיה הבכור אשר תלד ופקעה מהן תורת ייבום וקיימו באיסור אשת אח (בכורות יט:).

מסורת הש"ס

פ) [לקמן קיט. וש"נ], **ב)** לקמן קיח: קיט. בכורות יט: נדה לב., **ג)** [לקמן קה: קיט.], **ד)** [עי' תוס' נדה לב. ד"ה אמא ותוס' לעיל ב: ד"ה אי אמא ותוס' גיטין מו: ד"ה המוציא], **ה)** לקמן פה:, **ו)** [ל"ל אלעזר], **ז)** [לעיל נט: וש"נ], **ח)** [לעיל לב:], **ט)** [לעיל ס. ע"ש], **י)** [לעיל מו. וש"נ], **כ)** [לעיל יב.], **ל)** [דברים כב],

תורה אור השלם

1. וְאָכְלוּ וְלֹא יִשְׂבָּעוּ הִזְנוּ וְלֹא יִפְרָצוּ כִּי אֶת יְיָ עָזְבוּ לִשְׁמֹר: הושע ד י
2. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז
3. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלִיצָה יִקְּחוּ אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקַּח אִשָּׁה: ויקרא כא יד
4. וְהַנַּעֲרָ טֹבַת מַרְאֶה מְאֹד בְּתוּלָה וְאִישׁ לֹא יְדָעָהּ וַתֵּרֶד הָעֲיָנָה וַתְּמַלֵּא כַדָּהּ וַתָּעַל: בראשית כד טז
5. זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם: בראשית ה ב
6. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: בראשית ב יח
7. בְּנֵי מֹשֶׁה גֵּרְשֹׁם וֶאֱלִיעֶזֶר: דברי הימים א כג טו

גליון הש"ס

גמ' א"ל רב חסדא לרבה פוק. עיין גיטין דף מ ע"ח: **שם ר"ע אומר זונה** זו מופקרת. עי' מנחלרין דף נ ע"ב תד"ה מ"ל ובת כהן: **שם פתויי** קטנה אונס הוא. וכן הוא בירושלמי פ"ח דסוטה הוא בתוס' בסוטה דף כ"ח ע"ב ד"ה מכאן עיין בתוס' דף ט ע"ח תד"ה ואמ"ח ושם דף מ ע"ב תד"ה הא לאו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל ביאה שאין בה פריצה אינה: **(ב)** רש"י ד"ה הא רבי אליעזר וכו' רבנן עליה הס"ד: **(ג)** ד"ה תתפתה וכו' דעת חלים:

תוס' חד מקמאי

והא דתנן וב"ה אומרים זכר ונקבה. וב"ש בשני זכרים מקיים מצות פריה ורביה דזכרים עדיפי מנקבות מדאמר לקמן בני בנים הרי הם כבנים סבר אביי למימר ברא לברא וברתא לברתא אבל ברתא לברא לא וכו' אלמא זכרים עדיפי מנקבות.

משאי אפשר. דאי לא איבריא מוה לא הוה נקבה אחריתי אבל הכא מי שיש לו שני זכרים נקבות הרבה בעולם: **מדעתיה.** משום שכינה ואסור לשאר כל אדם לעשות כן: **הוסיף יום אחד.** הקב"ה אמר לו וקדשתם היום ומחר והוא אמר היו נכונים לשלשת ימים (א): **ולא קבע לי זמן.** אימתי ידבר עמי שאפרוש יום אחד קודם: **לאהליכם.** לנשיכם: **אשר.** לשון יאשר: **עד שבתא.** במס' שבת בפרק ר"ע (דף פו.) גמריגן לה דעבוד פרישה בארבע בשבתא ופירשו חמישי ושני שלישים ובשבתא שריא שכינה והוא שלישי לימים השלמים ויום ראשון לא חשיב שלא היה לילו עמו: **אם קין אם הבל.** אתין רבויין (ב) [הן] לומר נקבות היו עמהן: **כי שם לי זרע אחר תחת הבל.** אלמא תשלומין בעי ולא סגיא בלא שני זכרים ושתי נקבות: תרי תנאי אליבא דר' נתן: **מ"ט דר' נתן אליבא דב"ש.** או זכר או נקבה ולא ממשה: **לא יהו ברואה.** לא ברא עולמו לתוהו אלא לשבת להיות עסוקים בישובו של עולם: **אין לו בכור נחלה.** בן בכור שיולד לו משתגייר אינו נוטל פי שנים: **בני נח בני פריה ורביה יינהו.** דכתיב ויאמר להם פרו ורבו (בראשית ט): בנכריותן לאו בני דין נחלה יינהו דבא כבן ובכור כפשוט אבל ירושה נהגא בהו כדאמרינן בקדושין (דף יז:) עובד כוכבים יורש אביו דבר תורה: **בלאדן בן בלאדן.** אלמא בנים מיקרו: **חיים.** מתייחסין אחרי אביהם: **נתגייר אין להם חיים.** מראשונים דבקטן שנולד דמי: **שבו לכם פה.** אליעזר עבד אברהם הוה: **ליצא עבד כנעני של מפיבושת הוה: שאני הכא דיחסינהו בשמייהו.** שהזכיר שמו (ג) [ושמו] של אביו בלאדן בן בלאדן אלמא בנים איקרו אבל הכא לא הוזכרו בשמותן: **משום דרב אסי.** כלומר טעמא דפריה ורביה משום דרב אסי והאי כיון דנטלו על ידו מנשמות שבאותו אור שמו גוף הרי קיים מצות פריה ורביה: בני

משאי אפשר ובית הלל נמי לילפו ממשה אמרי לך משה מדעתיה הוא דעבד דתניא (ו) שלשה דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום פירש מן האשה ושיבר הלוחות והוסיף יום אחד פירש מן האשה מאי דרש אמר ומה ישראל שלא דברה עמהם שכינה אלא לפי שעה וקבע להם זמן אמרה תורה [1]אל תגשו אל אשה אני שמיוחד לדבור בכל שעה ושעה ולא קבע לי זמן על אחת כמה וכמה והסכימה דעתו לדעת המקום שנאמר [2]לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי שיבר את הלוחות מאי דרש אמר ומה פסח שהוא אחד משש מאות ושלש עשרה מצות אמרה תורה [3]כל בן נכר לא יאכל בו התורה כולה וישראל מומרים על אחת כמה וכמה והסכימה דעתו לדעת המקום דכתיב [4]אשר שברת ואמר ריש לקיש אמר ליה הקב"ה למשה (ז) יישר כחך ששברת הוסיף יום אחד מדעתו מאי דרש דכתיב [5]וקדשתם היום ומחר היום כמחר מה מחר לילו עמו אף היום לילו עמו ולילה דהאידנא נפק ליה ש"מ תרי יומי לבר מהאידנא והסכימה דעתו לדעת המקום דלא שריא שכינה עד שבתא תניא (ח) רבי נתן אומר ב"ש אומרים שני זכרים ושתי נקבות ובה"א זכר ונקבה א"ר הונא מ"ט דרבי נתן אליבא דב"ש דכתיב [6]ותוסף ללדת את אחיו את הבל הבל ואחותו [7]קין ואחותו וכתיב [7]כי שת לי אלהים זרע אחר תחת הבל כי הרגו קין ורבנן אודויי הוא דקא מודית תניא אידך (ט) ר' נתן אומר ב"ש אומרים זכר ונקבה ובה"א או זכר או נקבה אמר רבא מ"ט דר' נתן אליבא דב"ה (י) שנא' [8]לא תהו בראה לשבת יצרה והא עבד לה שבת איתמר (יא) היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר [9]ר' יוחנן אמר (יב) קיים פריה ורביה וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה רבי יוחנן אמר קיים פריה ורביה דהא הוו ליה וריש לקיש אמר לא קיים פריה ורביה (יג) גר שנתגייר בקטן שנולד דמי ואזדו לטעמייהו דאיתמר (יד) היו לו בנים בהיותו עובד כוכבים ונתגייר רבי יוחנן אמר (טו) אין לו בכור לנחלה דהא הוה ליה ראשית אונו וריש לקיש אמר יש לו בכור לנחלה גר שנתגייר בקטן שנולד דמי וצריכא דאי אשמעינן בההיא קמייתא בההיא קאמר רבי יוחנן משום דמעיקרא נמי בני פריה ורביה נינהו אבל לענין נחלה דלאו בני נחלה נינהו אימא מודי ליה לריש לקיש ואי איתמר בהא בהא קאמר ריש לקיש אבל בההיא אימא מודה ליה לר' יוחנן צריכא איתיביה ר' יוחנן לר"ל (טז) בעת ההיא שלח בראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל וגו' א"ל בהיותן עובדי כוכבים אית להו חיים נתגיירו לית להו חיים אמר (יז) רב [2]הכל מודין בעבד שאין לו חיים דכתיב [10]שבו לכם פה עם החמור עם (יח) הדומה לחמור מיתיבי [11]ולציבא חמשה עשר בנים ועשרים עבדים אמר רב אחא בר יעקב כפר בן בקר א"ה ה"נ שאני התם דיחסינהו בשמייהו ובשמא דאבוהון והכא לא מפרש ואיבעית אימא יחסינהו בדוכתא אחריתי באבוהון ובאבא דאבוהון דכתיב [12]וישלחם המלך אסא אל בן הדד בן טברימון בן חזיון מלך ארם היושב בדמשק לאמר איתמר היו לו בנים ומתו רב הונא אמר קיים פריה ורביה (יט) רבי יוחנן אמר לא קיים רב הונא אמר קיים משום דרב אסי דאמר (כ) רב אסי (כא) אין בן דוד בא עד שיכלו כל נשמות שבגוף שנאמר [13]כי רוח מלפני יעטוף וגו' ורבי יוחנן אמר לא קיים פריה ורביה לשבת יצרה בעינן והא ליכא מיתיבי בני

דפריה ורביה לא מקייס בהכי ואף על גב דלעיל משמע דפריה ורביה תלי בשבת דקאמר רבא מאי טעמא דרבי נתן אליבא דבית הלל לא תהו ברואה לשבת יצרה והא עבד ליה שבת מכל מקום לא הוה כפינן לרבו כיון דיכול לקיים כל דהו:

וכל

מדעתיה הוא דעבד. אע"ג דק"ו קאמר אין זה ק"ו גמור דאמטו מפני שהוה פעם אחד לבטל יבטל לעולם פרו ורבו אי נמי דוקא אז אמר לבטל משום עשרת הדברות: **וקבע** להם זמן. וא"ת אדרבה משום דקבע להם זמן (א) ודבר עמהם בודאי יש לפרוש יותר מעל הספק ויש לומר (ב) דהכא פי' וקבע להם זמן (ג) (משה) שלשה ימים ולא היו צריכים לפרוש אלא יום אחד משום קרי אלא דמשום ספק פליטה הוזקקו לפרוש שלשה ימים ק"ו אי שלא קבע לי זמן ויש ספק שיתיחד הדבור בשעת תשמיש או ביום תשמיש:

דכתיב אמור להם. וא"ת ומנלן שפירש מדעתו והלא משעה שנאסר במתן תורה עם ישראל שוב לא הותר לו כדכתיב ואתה פה עמוד עמדי ויש לומר דאי לאו דפירש מדעתו למה כעסו עליו אהרן ומריס אלא ודאי כששמע מפי הגבורה אל תגשו אל אשה נשא ק"ו בעצמו וגלה לה דעתו ועשה לה אהל בפני עצמו או נתן לה גט ולפיכך כעסו עליו וא"ת ולמה המתינו כל כך שלא כעסו עליו אלא בחלרות שהוא זמן גדול אחר מתן תורה וי"ל שלא נתגלה להם אלא באותה שעה כדתניא בסיפרי שבשעה שאמר הקב"ה למשה ליקח ע' זקנים מישראל אמרה מריס אשרי נשותיהן של אלו שנתבקשו לגדולה אמרה לפורה אוי להן לנשותיהן של אלו שמיום שדברה השכינה עם אחיך פירש ממני וא"ת ולמה כעסו עליו מאחר שהסכים לו המקום וי"ל משום דאמרינן (במכות דף י:) בדרך שאדם רוצה לילך מוליכין אותו וסייעוהו בצד לטהר: **התורה** כולה וישראל מומרים בו'. אין זה ק"ו (ד) גמור דשאני פסח משום דקדשים אבל כל התורה כולה אדרבה יש לו ללמדם ולהחזירם בתשובה: **אף** היום לילו עמו. אין זו דרשה גמורה דהיום משמע היום ממש: **רבי** יוחנן אמר קיים פריה ורביה. אע"ג דלענין כמה דברים אמרינן (לעיל כב.) גר שנתגייר בקטן שנולד דמי מכל מקום מסתברא ליה לר' יוחנן הכא כיון דבנכריותן קיים לזרעו מיוחס אחריו באותה שעה מפטר נמי כשנתגייר:

בני פריה ורביה נינהו. וא"ת דבפ' ד' מיתות (סנהד' נט: ושם) משמע דבני נח לא מיפקדו אפריה ורביה וי"ל דהכא לאו בני חיוב אפריה ורביה קאמר אלא כלומר שבניהם נקראים על שמם כדאמרינן בסמוך:

דלאו בני נחלה נינהו. כלומר נחלת בכורה אבל עובד כוכבים יורש את אביו דבר תורה כדאמרינן בפ"ק דקדושין (דף יז:): **הכל** מודים בעבד שאין לו חיים בו'. ואם נשתחרר לא קיים פריה ורביה וא"ת הא דאמרינן גבי חליו עבד וחליו בן חורין ליש שפחה אינו יכול משמע דאם היה יכול ליש שפחה הוה סגי ליה בהכי ואמאי והא לא (ה) מיפקד אפריה ורביה ולא מיפטר בהכי ויש לומר דאם היה יכול ליש שפחה לא הוה כפינן לרבו לשחררו כיון דשבת מיהא היה יכול לקיים אף על גב הסכימה עמו דעת השכינה כשכיבל תורה ושיכנן כיון שנתכוין לטובה (מנחות צט:). אשר. לשון אשור, שאושרו וישכנו על שכיבתן (שבת פז.). יישר. לשון חוזק (כתובות פה.). אף היום לילו עמו. צריך להיות לילו עמו, והא לא תפסר (שבת פז.). עד שיכלו כל נשמות שבגוף. פרגוד שחולק בין שכינה למלאכים וסם רוחות ונשמות נתונות שנברלו משעה ימי בראשית העתידות להתנן בגופים העתידים להבראות (לקמן סג.) לו: תולר יש ושמו גוף ומבראשית נוצרו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם בסם (ע"ז ה.) לו: חדר כי גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים (נדה יג.). כי רוח מלפני יעטוף הרוחות שלפני שנברתי להיות נולדים קודם, יעטוף, מעבר את הגאולה, דקרא בגאולה כתיב, כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף אלקוף וגו' ונשמות שאני עשיתי יעטוף, ומסיפיה לריפיה מדרש, יעטוף כמו (בראשית ל) והעטופים לגבן (נדה שם. וכעי"ז לקמן סג.) כי לא לעולם אריב, לאחר זמן הגאולה, ולא לנצח אקצוף מלגאולה, כי רוח אשר לפני, נשמות שבגוף, יעטוף הוא המאחר, כמו העטופים לגבן, ונשמות שאני עשיתי (ע"ז ה.).

מסורת הש"ס

(א) שבת פז., ב) שבת פז. ג"כ יד: מנחות צט:, ג) [תוס' פ"ח ע"ב ד"ע], ד) [תוספתא שם], ה) עדיות פ"ל מי"ג, ו) [בכורות מז.], ז) לעיל כב. וש"נ, ח) [בכורות מז.], ט) [ב"ל רבי אבא כך איתא בגליון והכרל"ש], י) [בכורות קיח. קידושין סח. ב"ק מט. נדה יז.], כ) [בע"ז ה. ובגליון יג: איתא ר' יוסי], ל) ע"ז ה. נדה יג: לקמן סג:, מ) [שמות יט], נ) כ"ה בדפו"י, ס) [רש"ן], ע) ב"ל דהכר, פ) רש"ל מ"ז, צ) עיין אדר"נ פ"ב איתא ק"ו אחר, ק) ב"ל לא מיפטר מפ"ו מהרש"ל,

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר אֶל הָעָם הֱיוּ נְכֹנִים לְשִׁלֹשֶׁת יָמִים אַל תִּגְּשׁוּ אֶל אִשָּׁה:
שמות יט טו
2. לֵךְ אֱמֹר לָהֶם שׁוּבוּ לָכֶם לְאָהֳלֵיכֶם: וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד עִמָּדִי וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ אֶת כָּל הַמִּצְוָה וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תְּלַמְּדֵם וְעָשׂוּ בָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לָהֶם לְרִשְׁתָּהּ:
דברים ה כו-כז
3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מג
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה פְּסָל לְךָ שְׁנֵי לֻחֹת אֲבָנִים כָּרִאשֹׁנִים וְכָתַבְתִּי עַל הַלֻּחֹת אֶת הַדְּבָרִים אֲשֶׁר הָיוּ עַל הַלֻּחֹת הָרִאשֹׁנִים אֲשֶׁר שִׁבַּרְתָּ: שמות לד א
5. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵךְ אֶל הָעָם וְקִדַּשְׁתָּם הַיּוֹם וּמָחָר וְכִבַּסוּ שִׂמְלֹתָם:
שמות יט י
6. וַתֹּסֶף לָלֶדֶת אֶת אָחִיו אֶת הֶבֶל וַיְהִי הֶבֶל רֹעֵה צֹאן וְקַיִן הָיָה עֹבֵד אֲדָמָה: בראשית ד ב
7. וַיֵּדַע עוֹד אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ וַתֵּלֶד בֵּן וַתִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת כִּי שָׁת לִי אֱלֹהִים זֶרַע אַחֵר תַּחַת הֶבֶל כִּי הֲרָגוֹ קָיִן:
בראשית ד כה
8. כִּי כֹה אָמַר יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֹצֵר הָאָרֶץ וְעֹשֵׂה הוּא כוֹנְנָהּ לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לְשֶׁבֶת יְצָרָהּ אֲנִי יְיָ וְאַיִן עוֹד: ישעיהו מה יח
9. בְּעֵת הַהִיא שָׁלַח בְּרֹאדַךְ בִּלְאֲדָן מֶלֶךְ בָּבֶל סְפָרִים וּמִנְחָה אֶל חִזְקִיָּהוּ כִּי שָׁמַע כִּי חָלָה חִזְקִיָּהוּ:
מלכים ב כ יב
10. וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל נְעָרָיו שְׁבוּ לָכֶם פֹּה עִם הַחֲמוֹר וַאֲנִי וַהַנַּעַר נֵלְכָה עַד כֹּה וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנָשׁוּבָה אֲלֵיכֶם: בראשית כב ה
11. וְעָבַדְתָּ לוֹ אֶת הָאֲדָמָה אַתָּה וּבְנֶיךָ וְעֶבְדֶּיךָ וְהַבֵּאתָ לְבֶן אֲדֹנֶיךָ לָחֶם וְאָכַלוֹ וּמִפֵּיבֹשֶׁת בֶּן אֲדֹנֶיךָ יֹאכַל תָּמִיד לֶחֶם עַל שֻׁלְחָנִי וּלְצִיבָא חֲמִשָּׁה עָשָׂר בָּנִים וְעֶשְׂרִים עֲבָדִים: שמואל ב ט י
12. וַיִּקַּח אָסָא אֶת כָּל הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב הַנּוֹתָרִים בְּאוֹצְרוֹת בֵּית יְיָ וְאֶת אוֹצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּתֵּנֵם בְּיַד עֲבָדָיו וַיִּשְׁלָחֵם הַמֶּלֶךְ אָסָא אֶל בֶּן הֲדַד בֶּן טַבְרִמֹּן בֶּן חֶזְיוֹן מֶלֶךְ אֲרָם הַיֹּשֵׁב בְּדַמֶּשֶׂק לֵאמֹר:
מלכים א טו יח
13. כִּי לֹא לָעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי:
ישעיהו נז טז

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה ו סמג עשין מט טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ז:
צ ב מיי' פ"ג מהלכות נחלות הלכה יב סמג עשין לו טוש"ע מ"מ סי' רצז סעיף ט:
צא ג מיי' שם ופט"ו מהל' אישות הל' ו סמג שם (וסימן ט') טור ש"ע שם טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ז:
צב ד מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ו:

גליון הש"ס

גמ' קין ואחותו. עיין סנהדרין דף לח ע"ב תד"ה וילדו ובפוטה דף ט ע"ב רש"י ד"ה קין וכנ"ב דף קכג ע"א ומהרש"א חדושי אגדות שם: שם ר' יוחנן אמר קיים בו'. עיין טורי אבן ר"ה דף כח ע"א תד"ה אילימא: שם מיתיבי ולציבא. עיין טורי אבן מגיה דף ג ע"ב ד"ה כאן כמשנה לאשורה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה וקבע וכו' זמן לדבר עמהם:

תוספות ישנים

אין בן דוד בא עד שיכלו נשמות שבגוף. תימה דאמרי' (שבת קי"ח) אלמלא ישראל משמרים שתי שבתות מיד נגאלין והלא צריך שיכלו כל נשמות שבגוף וי"ל שהיו יולדות שם [שם] בכרס אחד וילכו הנשמות שבגוף מיד:

תוס' חד מקמאי

והא דמקשינן בגמרא וב"ה לילפו ממשה. ומאי קושיא דהא ב"ה ילפי מברייתו של עולם זכר ונקבה בראם ובזכר ונקבה נמי קיים מצות פריה ורביה. ה"ק כיון דמשה אשכחן שהיו לו שני זכרים לילפי ממשה ולא מברייתו של עולם דהא אי אפשר: **הא** דאמר אין ישיבה בחו"ל עולה לו ה"מ למי שדר בארץ אבל למי שלא דר בא"י כגון בשאר ארצות ודאי ישיבת ח"ל עולה לו וכ"כ הראב"ד ז"ל:

מוסף רש"י

פירש מן האשה. דגמרי לאחר מתן תורה מיד משפירש עם חביריו שוב לא חזר לתשמיש (שבת פז.). וקבע להם זמן. אימתי ידבר עמהם (שם). ולא קבע לי זמן. לדורו שאוכל לפרוש קודם לכן (שם). לאהליכם. להתיר נשותיכם לתשמיש שאסרתי לכם (שם). בן נכר. מומר שנתנכרו מעשיו לגבי שנשמיש (שם). התורה כולה. תלויה בנושות הללו, וישראל מומרים על אחת כמה וכמה. שאינם כדי לה (שם). אשר שברת. ולא אמר ליה בנשמן כעם, שמע מינה

סב: הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

ובל שבן ברא לברתא. אע"ג דאמרינן לעיל אין שני זכרים משובים כגן ומא הכא שבא מכח מי שפטרתו מפריה ורביה פשיטא דקאי שפיר הכי במקום הנאה: **חייב אדם לפקוד את אשתו.** אומר ר"ת דפקידה זו אינו תשמיש אלא כשהוא רוצה לצאת בדרך אם הוא רחוק ממנה לא יצא לדרך אא"כ ישוב אליה ויפקדנה (ב) או בתשמיש או בשאר דברים וידבר על לבה ופריך מהתם נפקא ליה מלמד שהאשה מתעוררת על בעלה כשיוצא לדרך ומתעוררת כיון שמתאוה לו יש לו לפוקדה דהמכבד אשתו עליו הכתוב אומר אז תקרא וגו' ומשני אמר רב יוסף לא נצרכה אלא לאשתו נדה ה"ג בכל הספרים ישנים והכי פי' דחד קרא אתא דאפילו באשתו נדה יש לו לפוקדה וכמה עונה אע"פ שאסור לשמש מ"מ שמחה ותענוג הוא לה הואיל ורוצה לצאת בדרך והכי אמרי' ברים הדר (עירובין סג: ושם) הישן בקילעא שאיש ואשתו ישנים שם עליו הכתוב אומר נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה ואמר רב יוסף התם ואפילו אשתו נדה ומה שהגיהו בספרים לא נצרכה אלא סמוך לוסתה אין נראה כלל להגיהו כן לפי שרוצין לפרש דפקידה היינו תשמיש ובשבועות (דף יח: ושם) מוכיח דסמוך לוסתה מדאלייתא מוהזרתם את בני ישראל וגו' ועוד דמוקי לה ביוצא לדבר הרשות וא"כ אפילו למאן דאמר (נדה דף טו.) ווסתות דרבנן אם כן סמוך לווסתה נמי דרבנן מכל מקום למה יהא מותר ביוצא לדבר הרשות: **סמוך לפירקן.** אגניו נמי קאי כדאמרי' בהנשרפין (סנהד' דף עו: ושם) ואע"ג דקטן לא תקינו ליה רבנן נשואין כדאמרינן לקמן (ג) בפרק אלמנה (דף סח.) מ"מ להכי תקינו ליה נשואין דלא הוא בעילתו בעילת זנות (ד): **והנושא את בת אחותו.** פירש רשב"ם דה"ה בת אחיו אבל אחותו נקט לפי שמשדלתו בדברים ושכיח שנושא בתה ור"ת אומר דדוקא נקט בת אחותו לפי שהיא בת מזלו כדאמרי' (ה) רוב בנים דומין לאחי האם (ו): המלוה

ו) בני בנים הרי הן כבנים כי תניא ההיא להשלים מיתתי (ז) א בני בנים הרי הם כבנים מת אחד מהם ב או שנמצא סרים לא קיים פריה ורביה תיובתא דרב הונא תיובתא: בני בנים הרי הם כבנים: סבר אביי למימר ברא לברא [א] וברתא לברתא וכ"ש ברא לברתא אבל ברתא לברא לא א"ל רבא ג לשבת יצרה בעיא והא איכא דכולי עלמא מיהת ד תרי מחד לא ולא והא אמרי ליה רבנן (ו) לרב ששת נסיב איתתא ואוליד בני ואמר להו בני ברתי בני נינהו התם דחויי קמדחי להו (ז) דרב ששת איעקר מפירקיה דרב הונא אמר ליה רבה לרבא בר מארי (ח) מנא הא מילתא דאמור רבנן בני בנים הרי הן כבנים אילימא מדכתיב ה הבנות בנותי והבנים בני אלא מעתה והצאן צאני הכי נמי אלא דקנית מינאי הכא נמי דקנית מינאי אלא מהכא ו ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד ותלד לו את שגוב וכתיב ז מני מכיר ירדו מחוקקים וכתיב ח יהודה מחוקקי מתניתין דלאו כרבי יהושע דתניא רבי יהושע אומר נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו היו לו בנים בילדותו יהיו לו בנים בזקנותו שנא' ט בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך כי אינך יודע אי זה יכשר הזה או זה ואם שניהם כאחד טובים ר"ע אומר למד תורה בילדותו ילמוד תורה בזקנותו היו לו תלמידים בילדותו יהיו לו תלמידים בזקנותו שנא' בבקר זרע את זרעך וגו' אמרו שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לרבי עקיבא מגבת עד אנטיפרס וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה והיה העולם שמם עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום ושנאה להם ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמוע והם הם העמידו תורה אותה שעה תנא כולם מתו מפסח ועד עצרת אמר רב חמא בר אבא ואיתימא ר' חייא בר אבין כולם מתו מיתה רעה מאי היא א"ר נחמן אסכרה א"ר מתנא הלכה כרבי יהושע אמר רבי תנחום א"ר חנילאי י כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה בלא שמחה דכתיב ז ושמחת אתה וביתך בלא ברכה דכתיב ח להניח ברכה אל ביתך בלא טובה דכתיב ט לא טוב היות האדם לבדו במערבא אמרי בלא תורה בלא חומה בלא תורה דכתיב י האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני בלא חומה דכתיב יא נקבה תסובב גבר רבא בר עולא אמר בלא שלום דכתיב יב וידעת כי שלום אהלך ופקדת נוך ולא תחטא אמר ריב"ל כל היודע באשתו שהיא יראת שמים ואינו פוקדה נקרא חוטא שנאמר וידעת כי שלום אהלך וגו' ואמר ריב"ל יא חייב אדם לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך שנא' וידעת כי שלום אהלך וגו' הא מהכא נפקא מהתם נפקא ואל יג אישך תשוקתך מלמד שהאשה משתוקקת על בעלה בשעה שהוא יוצא לדרך א"ר יוסף יד לא נצרכה אלא טו סמוך לווסתה וכמה טז רבא עונה יז והני מילי לדבר מצוה מיטרידי יח ת"ר יט האוהב את אשתו כגופו והמכבדה יותר מגופו והמדריך בניו ובנותיו בדרך ישרה כ והמשיאן סמוך לפירקן עליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך כא האוהב את שכניו והמקרב את קרוביו כב והנושא את בת אחותו והמלוה

צג א מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה ה וסמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ל סעיף ו:
צד ב מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם ס"ק:
צה ג ד מיי' שם הלכה ה טור שו"ע שם סעיף ו:
צו ה טוש"ע שם סי' ל סעיף ל בהג"ה:
צז ו ז טוש"ע אה"ע סי' רמ סעי' ל וטוש"ע י"ד סימן קפד סעיף י:
צח ח מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה יב ופ"ח הלכה ג טוש"ע י"ד שם סעיף ב:
צט ט (טור) שו"ע שם סעיף י [בהג"ה] וטוש"ע אה"ע סימן רמ סעיף ל:
ק י מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה יט:
קא כ מיי' פכ"ל מהל' אישות הלכה כה סמג לאוין קכו טור אה"ע סימן ל:
קב ל מיי' פ"ב מהלכות אישות הלכה הי"ד:

תורה אור השלם

1. כִּי כֹה אָמַר יְיָ בּוֹרֵא הַשָּׁמַיִם הוּא הָאֱלֹהִים יֹצֵר הָאָרֶץ וְעֹשֵׂה הוּא כוֹנָנָהּ לֹא תֹהוּ בְּרָאָהּ לְשֶׁבֶת יֻצָּרָהּ אֲנִי יְיָ וְאֵין עוֹד: ישעיהו מה יח
2. וַיַּעַן לָבָן וְיַאמֹר אֶל יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנֹתַי וְהַבָּנִים בָּנַי וְהַצֹּאן צֹאנִי וְכֹל אֲשֶׁר אַתָּה רֹאֶה לִי הוּא וְלִבְנֹתַי מָה אֶעֱשֶׂה לְאֵלֶּה הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר יָלָדוּ: בראשית לא מג
3. וְאַחַר בָּא חֶצְרוֹן אֶל בַּת מָכִיר אֲבִי גִלְעָד וְהוּא לְקָחָהּ וְהוּא בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה וַתֵּלֶד לוֹ אֶת שְׁגוּב: דברי הימים א ב כא
4. מִנִּי אֶפְרַיִם שָׁרְשָׁם בָּעֲמָלֵק אַחֲרֶיךָ בִנְיָמִין בְּעַמֶּיךָ מִנִּי מָכִיר יָרְדוּ מְחֹקְקִים וּמִזְּבוּלֻן מֹשְׁכִים בְּשֵׁבֶט סֹפֵר: שופטים ה יד
5. לִי גִלְעָד וְלִי מְנַשֶּׁה וְאֶפְרַיִם מָעוֹז רֹאשִׁי יְהוּדָה מְחֹקְקִי: תהלים ס ט
6. בַּבֹּקֶר זְרַע אֶת זַרְעֶךָ וְלָעֶרֶב אַל תַּנַּח יָדֶךָ כִּי אֵינְךָ יוֹדֵעַ אֵי זֶה יִכְשָׁר הֲזֶה אוֹ זֶה וְאִם שְׁנֵיהֶם כְּאֶחָד טוֹבִים: קהלת יא ו
7. וְנָתַתָּה הַכֶּסֶף בְּכֹל אֲשֶׁר תַּאֲוֶה נַפְשְׁךָ בַּבָּקָר וּבַצֹּאן וּבַיַּיִן וּבַשֵּׁכָר וּבְכֹל אֲשֶׁר תִּשְׁאָלְךָ נַפְשֶׁךָ וְאָכַלְתָּ שָׁם לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ וְשָׂמַחְתָּ אַתָּה וּבֵיתֶךָ: דברים יד כו
8. וְרֵאשִׁית כָּל בְּכוֹרֵי כָל וְכָל תְּרוּמַת כֹּל מִכֹּל תְּרוּמוֹתֵיכֶם לַכֹּהֲנִים יִהְיֶה וְרֵאשִׁית עֲרִסוֹתֵיכֶם תִּתְּנוּ לַכֹּהֵן לְהָנִיחַ בְּרָכָה אֶל בֵּיתֶךָ: יחזקאל מד ל
9. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ: בראשית ב יח
10. הֲאַם אֵין עֶזְרָתִי בִי וְתוּשִׁיָּה נִדְּחָה מִמֶּנִּי: איוב ו יג
11. עַד מָתַי תִּתְחַמְּקִין הַבַּת הַשּׁוֹבָבָה כִּי בָרָא יְיָ חֲדָשָׁה בָּאָרֶץ נְקֵבָה תְסוֹבֵב גָּבֶר: ירמיהו לא כא
12. וְיָדַעְתָּ כִּי שָׁלוֹם אָהֳלֶךָ וּפָקַדְתָּ נָוְךָ וְלֹא תֶחֱטָא: איוב ה כד
13. אֶל הָאִשָּׁה אָמַר הַרְבָּה אַרְבֶּה עִצְּבוֹנֵךְ וְהֵרֹנֵךְ בְּעֶצֶב תֵּלְדִי בָנִים וְאֶל אִישֵׁךְ תְּשׁוּקָתֵךְ וְהוּא יִמְשָׁל בָּךְ: בראשית ג טז

גליון הש"ס

גמ' מנא הא מילתא דאמור רבנן דבני בנים הרי הן כבנים. עיין יומא דף סו ע"ב ולעיל דף י ע"ב ופר' רש"י במומס בראשית כ י"ז ובמ"ב מ כו ובכל"ק שם ובמ"ל טו י ולו"ן ובראשית כ"ט ה ש"ב יט כה ובמהרש"ל מ"ל סוף סוטה ד"ה ל"ל אשקין:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה אינקר וכו' וגערקרים כדאיתא לקמן דף סד ע"ב הס"ד: (ב) תוס' ד"ה חייב וכו' ויפקדנה (אי בתשמיש אי) תמ"מ. וע"ב ס"ל אינו ואפשר ליישב דה"פ זה אינו תשמיש עכ"פ ואפילו סמוך לווסתה אלא אי בתשמיש כשהוא לחוק אי בשאר דברים [סמוך לווסתה]: (ג) ד"ה סמוך וכו' כדאמרינן לקמן. נ"ב דף סט ע"ב והעיקר בר"פ מרס דף קיג בד"ה שמא:

הגהות הגר"א

[א] גמ' וברתא לברתא. נ"ב גי' הרמב"ם אבל ברא לברתא וברתא לברא לא א"ל כו' וכזה מתורץ קושיות תוס' ד"ה וכ"ש:

מוסף רש"י

עד שבא ר"ע אצל רבותינו שבדרום. תלמידיו היו (עי' רש"י כתובות מ. ורשב"ם ב"ב עב.). **משתוקקת.** מתאוה לתשמיש (עירובין קז:). **והמכבדה.** בתכשיטין נאין (סנהדרין עו:).

תוספות ישנים

חייב אדם לפקוד אשתו בשעה שיוצא לדרך. פ"ה שהפקידה היא בתשמיש ולא נסיבל דהא מוקי לה תלמודא בסמוך לוסתה וכיון דמלאוליית' אקור דכתיב (ויקרא טז לא) והזכרתם את בני ישראל מאוהביה לבני ישראל שיפרשו מנשותיהן סמוך לווסתן

ג) [לקמן ע. קדושין ד.].
ד) [תוספתא פ"מ].
ה) [בשאלתות פרשת הבריכה איתא לר' אבא בר זבדא].
ו) [לקמן סד:]. ז) עיי"ר ק:. ח) שבועות יח: נדה סג:. ט) [ל"ל רבה]. י) סנהדרין עו:. יא) ג"ז שם. יב) [מ"ק ז:]. יג) [דברים ה]. יד) [ועי' היטב תוס' לקמן לו: ד"ה נשא ומוספות סנהדרין עו: ד"ה סמוך]. טו) [ב"ב קי. מס' סופרים פפ"ו]. טז) [עיין תוס' לקמן לט. ד"ה ספק].

מסורת הש"ס

א) [בערוכין נד. פרש"י ד"ה זכה אם יש לו מזל טובה], ב) [נ"ל אל], ג) [גירסת הערוך מילול ע"מ המכיל ראיה כמו דולגא בשוקא מולין ס.], ד) [שוטה יח.], ה) [בילקוט ליתא ואם כן ספיר טולג הך מימרא דרבי אלעזר בהדי הך מימרא דר"א דלעיל ול"ל ואמר ר"א אין ג"כ], ו) [שבת קלט. ע"ש ב"ב ת. ע"ש], ז) [וגזיל עדשים תרגום ותבשיל דטלופחין], ח) סוכה מו:, ט) [רש"ל], י) [רש"ל],

תורה אור השלם

1. אָז תִּקְרָא וַיְיָ יַעֲנֶה תִּשְׁוָּע וְיֹאמַר הִנֵּנִי אִם תָּסִיר מִתּוֹכְךָ מוֹטָה שֶׁלֹּח אֶצְבַּע וְדֹבֵר אָוֶן:
ישעיהו נח ט

2. זָכָר וּנְקֵבָה בְּרָאָם וַיְבָרֶךְ אֹתָם וַיִּקְרָא אֶת שְׁמָם אָדָם בְּיוֹם הִבָּרְאָם:
בראשית ה ב

3. הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיְיָ וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם:
תהלים קטו טז

4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֱלֹהִים לֹא טוֹב הֱיוֹת הָאָדָם לְבַדּוֹ אֶעֱשֶׂה לּוֹ עֵזֶר כְּנֶגְדּוֹ:
בראשית ב יח

5. וַיֹּאמֶר הָאָדָם זֹאת הַפַּעַם עֶצֶם מֵעֲצָמַי וּבָשָׂר מִבְּשָׂרִי לְזֹאת יִקָּרֵא אִשָּׁה כִּי מֵאִישׁ לֻקֳחָה זֹאת:
בראשית ב כג

6. וְאֲבָרְכָה מְבָרְכֶיךָ וּמְקַלֶּלְךָ אָאֹר וְנִבְרְכוּ בְךָ כֹּל מִשְׁפְּחֹת הָאֲדָמָה:
בראשית יב ג

7. וְאַבְרָם הָיוֹ יִהְיֶה לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם וְנִבְרְכוּ בוֹ כֹּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ:
בראשית יח יח

8. וְיָרְדוּ מֵאֲנִיּוֹתֵיהֶם כֹּל תֹּפְשֵׂי מַשּׁוֹט מַלָּחִים כֹּל חֹבְלֵי הַיָּם אֶל הָאָרֶץ יַעֲמֹדוּ: יחזקאל כז כט

9. הִכְרַתִּי גוֹיִם נָשַׁמּוּ פִּנּוֹתָם הֶחֱרַבְתִּי חוּצוֹתָם מִבְּלִי עוֹבֵר נִצְּתוּ עָרֵיהֶם מִבְּלִי אִישׁ מֵאֵין יוֹשֵׁב:
צפניה ג ו

10. אֲמַרְתִּי אַךְ תִּירָאִי אוֹתִי תִּקְחִי מוּסָר וְלֹא יִכָּרֵת מְעוֹנָהּ כֹּל אֲשֶׁר פָּקַדְתִּי עָלֶיהָ אָכֵן הִשְׁכִּימוּ הִשְׁחִיתוּ כֹּל עֲלִילוֹתָם: צפניה ג ז

11. וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוֹדִים וְחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּּה וְחוֹטֵא יִלָּכֶד בָּהּ:
קהלת ז כו

12. וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ יְהָתֵלוּ וֶאֱמֶת לֹא יְדַבֵּרוּ לִמְּדוּ לְשׁוֹנָם דֹּבֶר שֶׁקֶר הֶעְוֵה נִלְאוּ: ירמיהו ט ד

לעזי רש"י

פוישו"ץ. שפע.
טאפי"ט [טרפי"ד]. שטיח.
פלשטי"ר. לטייח.

אז תקרא וה' יענה. לעיל מיניה כתיב הלא פרום לרעב לחמך וגו' ומבשרך אל תתעלם, היינו נוטל את אחותו ומקבל את קרוביו, ואוכל את שכניו עמי כמקבל את קרוביו דכתיב (משלי כז) טוב שכן קרוב מאח רחוק, ומלוה לעני בשעת דחקו בכלל פרום לרעב לחמך וכי תראה ערום (סנהדרין עו:). **תשפיף.** תמזק (מגילה ד. עי"ש). **מתמסכן.** מביאו לידי עניות (סוטה יא.).

תוספות ישנים

לאחי האם י"מ [דנקט אחותו] דאחותו לא מצא למטרח להביאה אבל לא נקט את אחיו דאחיו טרח ומביאה וי"מ דווקא את אחותו אבל לא את אחיו דאחי דקתני להפקיע מצות יבום: אין לך [אומנות] פחותה מקרקע. וא"ת והא איהו קאמר לעיל כל אדם שאין לו קרקע אינו אדם ל"ל דאיהו יש לו קרקע אינו אדם אלא דאיהו אמר לעיל דאם אין לו קרקע אינו אדם אלא בשביל ישראל אבל גוים לא

מן החטא. הרהור עבירה: **עבורי מיעברא במלה.** נוחה לרצות ומעברת על מדותיה: **פומא.** לקלל ולגדף עד זמן שעודה כדי לעברו: **ומהדרא ליה גבא.** שלא לאכול עמו ומלערתו: **מתפקקין.** נסתמין לשון ויפק [משלי מ] כמו פוקקין הנקבים (שבת דף קכה:): **לרתה בלדה.** יצא אחרת אצלה: **בחברתה.** מקבלת תוכחה יותר: **נסילתא.** קוץ: **סגריר.** יום בגד ורוח: **דלף עורד וגו' ואשת מדיניס נשתה.** שוין הן: **תלוין בכספו.** שאין לו זריעה בקרקע לכל שעה מיצר ודואג שמא תייקר התבואה או יעלו שערי שבר: **אין אלהים.** מי שאמר אין אלהים קרי נבל: **תברי.** פרסייס לשעים ומבזין ואינם מכירים כבודם של ישראל: **שגא.** כפף: **נפל.** מרוב צער שהיו בני הישיבה מסוריס בידם: **אמרו ליה מקבלי שותדא.** לבטל גזירתא: **תריץ יפיב.** ט) ושמח: **אמרו ליה על שנאה גזרו.** אמר להם מפני שנאה עבירות שהיו ביד בני בבל: **גזרו על הנשר.** שלא יאכלו בשר שחוטה: אמר להם מפני עבירה שבידם שהיו גוזלים מתנות כהונה זרוע ולחיים וקיבה: י) **[ועל המרחצאות מפני הטבילה.** שלא היו זהירין בה: **מחטטי שכבי.** מוציאים הנקברים מקבריהם]: **שמחים ביום אידם.** בלא עליהם זו הגזרה להתאבל בה: **בכס ובאבותיכם.** ואבותם כבר מתו ומה מכה יש בהן י) [שלא] חטוטי שכבי: **ולביב ונחר מוס מחיים.** בתריה דההוא קרא דהוא ואין ניתנים לקבורה היאך יבחרו החיים למות: **א"ל.** הא' נבחר לא קאמר שיהו הן בוחרין מות מחיים שלא נגיא הוא דקאמר להו מוטב להן לרשעים שימותו ממה שיחטאו ויחיו: **מספר ימיו כפלים.** כלומר שמא בחלקו ודומה לו כאילו ימיו כפלים: **מאשם תן.** של אחרים: **רוכל.** המוכר בשמים לנשים להתקשט בהן ומצוי בו ניאוף ובא בעלה ופלגו: **בליעון אש המבעיר גחלת.** כן ילרו מבעירו: **בללוב.** קן עופות: **מחר.** מת ואינו בעולם ולא ירחם אותה דאגה שהוא מיצר וירא ודואג עליה ומצא שנצטער אתמול על עולם שאין שלו: **גוף.** פרגוד שחוצץ בין שכיבה למלאכים ושם רוחות ונשמות נתונות שנברא משעת ימי בראשית העתידות להנתן בגופים העתידים להבראות: **שנאמר כי רוח מלפני יעטוף.** הגאולה ונשמות שאני עשיתי (ג): **יעטוף.** לשון עכבה כדכתיב (בראשית ל) והיה העטופים לצאן. וריש"י משתעי בגאולה כי לא לעולם אריב וגו': **ואתם פרו ורבו.** בתריה דתרוייהו כתיב הלכך כמו שעשה שתיהן הוא:

מתני'

צרתה בצדה. רבא לטעמיה דאמר בסוף פירקין (לקמן סה.) נושא אדם כמה נשים על אשתו: **שיתקיים ע"י אחרים.** אע"ג דמשמע בפרק אע"פ (כתובות דף סג. ושם) שנשא בתו של ר"ע דקאמר התם בתיה של ר"ע עבדא ליה לבן עזאי הכי הא אמר בפ"ק דסוטה (דף ד:) דנשא וגירש: יוליא

מן החטא [6]מקרי ליה רב יהודה לרב יצחק בריה [1]ומוצא אני מר ממות את האשה א"ל כגון מאן כגון אמך [6] והא [3]מתני ליה רב יהודה לרב יצחק בריה אין אדם מוצא קורת רוח אלא מאשתו ראשונה שנאמר [2]יהי מקורך ברוך ושמח מאשת נעוריך וא"ל כגון מאן כגון אמך מתקיף תקיפא ועבורי מיעברא במלה היכי דמי אשה רעה אמר אביי מקשטא ליה תכא ומקשטא ליה פומא רבא אמר מקשטא ליה תכא ומהדרא ליה גבא אמר רבי חמא בר חנינא [8]כיון שנשא אדם אשה עונותיו מתפקקין שנאמר [3]מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה' [3]במערבא כי נסיב אינש איתתא אמרי ליה הכי מצא או מוצא מצא דכתיב מצא אשה מצא טוב מוצא דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה אמר רבא אשה רעה מצוה לגרשה דכתיב [4]גרש לץ ויצא מדון וישבות דין וקלון ואמר רבא אשה רעה וכתובתה מרובה צרתה בצדה דאמרי אינשי בחברתה ולא בסילתא ואמר רבא קשה אשה רעה כיום סגריר שנאמר [5]דלף טורד ביום סגריר ואשת מדינים נשתוה ואמר רבא בא וראה כמה טובה אשה טובה וכמה רעה אשה רעה כמה טובה אשה טובה דכתיב מצא אשה מצא טוב אי בגוה משתעי קרא כמה טובה אשה טובה שהכתוב משבחה אי בתורה משתעי קרא כמה טובה אשה טובה שהתורה נמשלה בה כמה רעה אשה רעה דכתיב ומוצא אני מר ממות את האשה אי בגוה משתעי קרא כמה רעה אשה רעה שהכתוב מגנה אי בגיהנם משתעי קרא כמה רעה אשה רעה שגיהנם נמשלה בה [6]הנני מביא רעה אשר לא יוכלו לצאת ממנה אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה זו אשה רעה וכתובתה מרובה [7]נתנני ה' בידי לא אוכל קום אמר רב חסדא אמר מר עוקבא בר חייא זו אשה רעה וכתובתה מרובה במערבא אמרו זה שמזונותיו תלוין בכספו [8]בניך ובנותיך נתונים לעם אחר [7]אמר רב חנן בר רבא אמר רב זו אשת האב [9]בגוי נבל אכעיסם אמר רב חנן בר רבא אמר רב זו אשה רעה וכתובתה מרובה רבי אליעזר אומר אלו הצדוקים וכן הוא אומר [10]אמר נבל בלבו אין אלהים וגו' במתניתא תנא אלו אנשי ברבריא ואנשי מרטנאי שמהלכין ערומים בשוק שאין לך משוקץ ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום רבי יוחנן אמר אלו חברים אמרו ליה לר' יוחנן אתו חברי לבבל שגא נפל אמרו ליה מקבלי שוחדא תריץ יתיב גזרו על ג' מפני ג' גזרו על הבשר מפני המתנות גזרו על המרחצאות מפני הטבילה קא מחטטי שכבי מפני ששמחים ביום אידם שנאמר [11]והיתה יד ה' בכם ובאבותיכם אמר רבה בר שמואל זו חטוטי שכבי דאמר מר בעון חיים מתים מתחטטין א"ל רבא לרבה בר מארי כתיב [12]לא יאספו ולא יקברו לדומן על פני האדמה יהיו וכתיב [13]ונבחר מות מחיים אמר ליה נבחר מות לרשעים שלא יחיו בעולם הזה ויחטאו ויפלו בגיהנם [כ]כתוב בספר בן סירא אשה טובה מתנה טובה [ג] לבעלה וכתיב טובה בחיק ירא אלהים תנתן אשה רעה צרעת לבעלה מאי תקנתיה יגרשנה ויתרפא מצרעתו אשה יפה אשרי בעלה מספר ימיו כפלים העלם עיניך מאשת חן פן תלכד במצודתה אל תט אצל בעלה למסוך עמו יין ושכר כי בתואר אשה יפה רבים הושחתו ועצומים כל הרוגיה רבים היו פצעי רוכל המרגילים לדבר ערוה כניצוץ מבעיר גחלת בכלוב מלא עוף כן בתיהם מלאים מרמה אל תצר צרת מחר כי לא תדע מה ילד יום שמא מחר בא ואיננו נמצא מצטער על העולם שאין שלו מנע רבים מתוך ביתך ולא הכל תביא ביתך רבים יהיו דורשי שלומך גלה סוד לאחד מאלף [1]אמר רבי אסי אין בן דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר [14]כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי תניא רבי אליעזר אומר [2]כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים שנאמר [15]שופך דם האדם באדם דמו ישפך וכתיב בתריה [16]ואתם פרו ורבו רבי [1]יעקב אומר [3]כאילו ממעט הדמות שנאמר [15]כי בצלם אלהים עשה את האדם וכתיב בתריה ואתם פרו וגו' בן עזאי אומר כאילו שופך דמים וממעט הדמות שנאמר ואתם פרו ורבו אמרו לו לבן עזאי יש נאה דורש ונאה מקיים נאה מקיים ואין נאה דורש ואתה נאה דורש ואין נאה מקיים אמר להן בן עזאי ומה אעשה [4]שנפשי חשקה בתורה אפשר לעולם שיתקיים על ידי אחרים תניא אידך רבי אליעזר אומר כל מי שאין עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים שנאמר שופך דם האדם וסמיך ליה ואתם פרו וגו' רבי אלעזר בן עזריה אומר כאילו ממעט הדמות בן עזאי אומר וכו' אמרו לו לבן עזאי יש נאה דורש וכו' [1]ת"ר [17]ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל

מלמד

מדרים, יעטוף כמו (בראשית ל) והעטופים לצאן (נדה יג:) כי לא לעולם אריב, לאחר זמן הגאולה, ולא לנצח אקצוף מלגאולה, כי רוח אשר לפני, נשמות שבגוף, יעטוף הוא המאחר, כמו העטופים לצאן, ונשמות שאני עשיתי (ע"ז ה.).

עין משפט נר מצוה

קה א טוש"ע אה"ע סי' א סעיף א בהג"ה:
קו ב ג שם סעיף א:
קז ד מיי' פט"ו מהלכות אישות הלכה ג טור ש"ע שם סעיף ד:

תורה אור השלם

1. וּמוֹצֵא אֲנִי מַר מִמָּוֶת אֶת הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִיא מְצוֹדִים וְחֲרָמִים לִבָּהּ אֲסוּרִים יָדֶיהָ טוֹב לִפְנֵי הָאֱלֹהִים יִמָּלֵט מִמֶּנָּּה וְחוֹטֵא יִלָּכֶד בָּהּ:
קהלת ז כו
2. יְהִי מְקוֹרֶךָ בָרוּךְ וּשְׂמַח מֵאֵשֶׁת נְעוּרֶיךָ:
משלי ה יח
3. מָצָא אִשָּׁה מָצָא טוֹב וַיָּפֶק רָצוֹן מֵיְיָ:
משלי יח כב
4. גָּרֵשׁ לֵץ וְיֵצֵא מָדוֹן וְיִשְׁבֹּת דִּין וְקָלוֹן:
משלי כב י
5. דֶּלֶף טוֹרֵד בְּיוֹם סַגְרִיר וְאֵשֶׁת מִדְיָנִים נִשְׁתָּוָה:
משלי כז טו
6. לָכֵן כֹּה אָמַר יְיָ הִנְנִי מֵבִיא אֲלֵיהֶם רָעָה אֲשֶׁר לֹא יוּכְלוּ לָצֵאת מִמֶּנָּּה וְזָעֲקוּ אֵלַי וְלֹא אֶשְׁמַע אֲלֵיהֶם:
ירמיהו יא יא
7. נִשְׂקַד עַל פִּשְׁעֵי בְיָדוֹ יִשְׂתָּרְגוּ עָלוֹ עַל צַוָּארִי הִכְשִׁיל כֹּחִי נְתָנַנִי אֲדֹנָי בִּידֵי לֹא אוּכַל קוּם:
איכה א יד
8. בָּנַיִךְ וּבְנֹתַיִךְ נְתֻנִים לְעַם אַחֵר וְעֵינַיִךְ רֹאוֹת וְכָלוֹת אֲלֵיהֶם כָּל הַיּוֹם וְאֵין לְאֵל יָדֶךָ:
דברים כח לב
9. הֵם קִנְאוּנִי בְּלֹא אֵל כִּעֲסוּנִי בְּהַבְלֵיהֶם וַאֲנִי אַקְנִיאֵם בְּלֹא עָם בְּגוֹי נָבָל אַכְעִיסֵם:
דברים לב כא
10. לְמַנְצֵחַ לְדָוִד אָמַר נָבָל בְּלִבּוֹ אֵין אֱלֹהִים הִשְׁחִיתוּ הִתְעִיבוּ עֲלִילָה אֵין עֹשֵׂה טוֹב:
תהלים יד א
11. וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְיָ וּמַרִיתֶם אֶת פִּי יְיָ וְהָיְתָה יַד יְיָ בָּכֶם וּבַאֲבֹתֵיכֶם:
שמואל א יב טו
12. וּשְׁחָתוּם לִשְׁמֹשׁ וְלַיָּרֵחַ וּלְכֹל צְבָא הַשָּׁמַיִם אֲשֶׁר אָהֲבוּם וַאֲשֶׁר עָבְדוּם וַאֲשֶׁר הָלְכוּ אַחֲרֵיהֶם וַאֲשֶׁר דָּרְשׁוּם וַאֲשֶׁר הִשְׁתַּחֲוּ לָהֶם לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא יִקָּבְרוּ לְדֹמֶן עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה יִהְיוּ:
ירמיהו ח ב
13. וְנִבְחַר מָוֶת מֵחַיִּים לְכֹל הַשְּׁאֵרִית הַנִּשְׁאָרִים מִן הַמִּשְׁפָּחָה הָרָעָה הַזֹּאת בְּכָל הַמְּקֹמוֹת הַנִּשְׁאָרִים אֲשֶׁר הִדַּחְתִּים שָׁם נְאֻם יְיָ צְבָאוֹת:
ירמיהו ח ג
14. כִּי לֹא לְעוֹלָם אָרִיב וְלֹא לְנֶצַח אֶקְצוֹף כִּי רוּחַ מִלְּפָנַי יַעֲטוֹף וּנְשָׁמוֹת אֲנִי עָשִׂיתִי:
ישעיהו נז טז
15. שֹׁפֵךְ דַּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשָּׁפֵךְ כִּי בְּצֶלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת הָאָדָם:
בראשית ט ו
16. וְאַתֶּם פְּרוּ וּרְבוּ שִׁרְצוּ בָאָרֶץ וּרְבוּ בָהּ:
בראשית ט ז
17. וּבְנֻחָה יֹאמַר שׁוּבָה יְיָ רִבְבוֹת אַלְפֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר י לו

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין כב:], ב) שם, ג) ברכות ח, ד) שם נו. ע"ש, ה) [סנהדרין ק: ע"ש], ו) לעיל סב. ע"ז ה. נדה יג:, ז) [גילקוט ובע"י אותא רבי עקיבא וכן אותא בשאלתות פ' נח סימן ה וע"ע תוספתא פ"ח], ח) [ב"ק פג. ע"ש], ט) ס"א ומתך רש"ל, י) [רש"ל], כ) [רש"ל],

הגהות הב"ח

(א) גמ' כגון אמך איני והא מתני': (ב) שם מתנה טובה בחיק ירא כל"ל ותיבות לצאלה וכתיב טובה ממתק: (ג) רש"י ד"ה שנאמר כי רוח וכו' שאני עשיתי יעטוף ומסיפא לרישיה מידרש:

תוספות ישנים

אתו חבבי לנבל שגא פל מפורש בשבת (פ"ק) [דף מה]:

מוסף רש"י

בסילתא. בקעת עבה (נדה סז:). **זו חטוטי שכבי.** והיא מכת מזיון של המתים (שמואל א יב טז). **מספר ימיו כפלים.** מרוב הגאה משונין ככפליים (סנהדרין ק:). **רבים היו פצעי רוכל.** כמה וכמה מכות מקבל רוכל המחזיר בעיר ונושא תכשיטי נשים ועסקו עמהם, שפעמים שמאלאו בעלה עמה מתיחד עם אשתו ומכהו ופוצעו (שם). **המרגילים לדבר ערוה.** ניאוף הרי הן כניצוץ המבעיר את הגחלת, כשביב המבעיר את הספסם, כך כל אשר להם כלה והולך. גחלת איקרי פחם שאינו כוער כדאמרינן (ברכות נג:) גחלים עוממות (סנהדרין שם). **כבלוב.** דיבה של עופות (שם). **מה ילד יום.** מה אירע היום שמא למחר איננו, שמא הוא היום (שם). **נמצא מצטער על העולם שאין שלו.** שמיצר על יום שאינו עתיד לראות, והיינו עולם שאינו שלו שהוא מצטער עליו ודואג על מנע מיום המחרת שלא תבא עליו לרע (שם). **רבים יהיו דורשי שלומך.** שתהא מתאהב עם הכל, ואף על פי כן לא תגלה סודך לכולם אלא לאחד מני אלף (שם). **עד שיכלו כל הנשמות שבגוף.** אולר יש ושמו גוף ומבראשית עולרו כל הנשמות העתידות להולד ונתנם לשם (ע"ז ה.) או: חדר, כי גוף שם מקום המיוחד לנשמות העתידים להיות נולדים (נדה יג:). **כי רוח מלפני יעטוף.** הרוחות שלפני שנזרמי להיות נולדים קודם, יעטוף, מעכב את הגאולה, דקרא דגאולה כתיב, כי לא לעולם אריב ולא לנצח אקצוף וגו' ונשמות שאני עשיתי יעטוף, ומסיפיה לרישיה (ע"ז ה.).

מתני׳ אינו רשאי לנטל. אלא אם יגרשנה אם ישא אחרת עמה: **מופרס לינשא לאחר.** ולא אמרינן עקרה היא דשמא הראשון לא זכה ליבנות ממנה[1]: **גמ׳ מקץ עשר שנים.** בא על הגר והאי דלא נסיב לה בהנך שני קמאי עד שלא בא לארץ כנען שהיו שנים מרובות בפדן ארם ללמדך שאין ישיבת חולה לארץ עולה לו לתלמיד משום עון חולה לארץ הס עקוריס: **לפיכך.** הואיל וקא חזינן שאין ישיבת חולה לארץ מן המנין דתלינן בכל דבר המונען מן ההריון אלה הוא אי אלתא היא כו׳: **ולינף מילתא.** ששהה עשרים שנה ולא נשא אחרת: **עקור היה.** ויודע שמתמת עצמו הוא ולקמן נפקא לן דעקור היה: **אברהם נמי עקור היה.** דתלמדינן לקמן והיכי ילפת מיניה: **הוה מיבעי ליה כו׳.** כלומר ילמד עקור היה משום הכי לא נסיב אחריתי וקרא דילמא בן ששים שנה לא יתירא הוא דתימא להכי כתביה רחמנא למיגמר מיניה שהיית עשרים שנה דהוה מיבעי ליה כו׳ אבל מקץ עשר שנים דאברהם אע״ג דעקור הוה ילפינן מיניה דאי לאו לדרשא למאי הלכתא קאמעינן קרא מקץ עשר שנים: **לייחס בהן.** לידע שנותיו של יעקב בן כמה שנים היה כשהלך לבית עבר וכשעמד על הבאר ובשלהי[1] גמרא דמגילה (דף יח.) מפרש לה ואלא קרא דילמא בן ששים שנה מייתי ליה התם דילפינן מיניה דגדול תלמוד תורה מכיבוד אב ואם שכל אותן שנים שהיה יעקב בבית עבר לא נענש עליהם: **ויעתר להם מיבעי ליה.** בשלמא אי אמרת תפלת יצחק על אשתו היתה היינו דכתיב ויעתר לו כמו שהיה מתפלל עליה ותהר רבקה אשתו אלא אי אמרת על עצמו היה מתפלל ולנוכח אשתו משמע שעקרים היו לוקים זה מול זה ויעתר להם מיבעי ליה: **לפי שאינו דומה.** תפלתו שהיה צדיק בן צדיק לתפלתה שהיתה נדקת בת רשע לפיכך תלה בו הכתוב: **עתר.** פל״ת (ה) בלע״ז: חוצבתם

מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל אבא חנן אמר משום רבי אליעזר חייב מיתה שנאמר[1] ובנים לא היו להם הא היו להם בנים לא מתו אחרים אומרים גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר[2] להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך בזמן שזרעך אחריך שכינה שורה אין זרעך אחריך על מי שורה על העצים ועל האבנים: **מתני׳** [8]נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל [3]גירשה מותרת לינשא לאחר ורשאי השני לשהות עמה י׳ שנים ואם הפילה מונה משעה שהפילה: **גמ׳** ת״ר [6]נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה אע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר [3]מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חו״ל עולה לו מן המנין [4]לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שניהם חבושים בבית האסורים אין עולין לו מן המנין א״ל רבא לרב נחמן ולילף מיצחק דכתיב [4]ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו׳ וכתיב [5]ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם א״ל יצחק עקור היה א״ה אברהם נמי עקור היה ההוא מיבעי ליה לכדר׳ חייא בר אבא [3]דא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב אמר רבי יצחק יצחק אבינו עקור היה שנאמר [6]ויעתר יצחק לה׳ לנכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד ששניהם עקורים היו א״ה ויעתר לו ויעתר להם מיבעי ליה לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע א״ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים [3]מפני שהקב״ה מתאוה לתפלתן של צדיקים [7]א״ר יצחק למה [9] נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב״ה ממדת רגזנות למדת רחמנות אמר רבי אמי אברהם ושרה טומטמין היו שנאמר [7]הביטו אל צור חוצבתם

יוציא ויתן כתובה. בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) איכא פלוגתא דאמוראי כשנשא אשה ושהה עמה עשר שנים אם כופין אם אותו להוליא אם לאו וקשה דלמ״ד אין כופין תקשי ליה מהכא דקתני יוציא ולשון יוציא משמע בכפיה כדמשמע התם דאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ופריך עליה שמואל עד שכופין אותו להוליא יכפוהו לזון א) ונראה דלא משמע יוציא [8]) לכפיה אלא היכא שעושה לאשה שלא כדין אבל הכא שאינו אלא משום דאינו רשאי לבטל מפריה ורביה לא משמע לשון כפיה וכל הנהו דהמדיר (גז״ש) דתנן בהו יוציא ויתן כתובה בכפיה קאמר כיון שמתנהג עמה שלא כדין ועליל בהחולץ (דף לט.) נמי אמרי׳ כשאין רוצה לא לייבם ולא לחלוץ דחזחיין אלא גדול למיכפייה לפי שמתנהג עמה שלא כדין שאינו רוצה לא לכנוס ולא לפטור ונראה דכופין אותו בשוטים דאי במילי הא אמר בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) דבדברים לא יוסר עבד ותימה דכי פריך בהמדיר למאן דאמר כופין בנשא אשה ושהה עמה עשר שנים דלתניי׳ בהדי אלו שכופין אותו להוליא תקשי ליה נמי מכל הנהו דתנן בהמדיר (ג״ז שם) והתם דנערה שנתפתתה (שם מח.) דהאומר אי אפשי אלא אני בנגדי והיא בנגדה יוציא ויתן כתובה והוא דסוף פירקין (לקמן דף קה.) דאמר ר׳ אמי הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה וי״ל דלא קתני הכי דאתייה כפייה דידהו על ידי פשיעת בעל אלא הנהו דאתיין ממילא כגון מוכה שחין ובעל פוליפוס והא דקתני מלרף ומקמץ ובורסי אע״פ שנעשו אחר שנשאו הנהו אינן מתכוונים להקניט ולגער את האשה ומיהו קשיא דליתני בלה מחמת טענה דאמר בסוף פרקין (שם:) דכופין אותו להוליא אע״פ שאין פושע דמה יכול לעשות שהוא עקור ונראה לפרש דקתני סיפא בין שהיו עד שלא נישאו בין משנישאו בכולן אמר ר׳ מאיר יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל כו׳ והכא לא שייך למיתני בה סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ורודן מיתרלי בההיא שנויא ובירושלמי משמע דאין כופין ט) בהנהו דתנן בהמדיר (כתובות עז.) ור״ח הביאו בשילהי אע״פ (שם סג:) י) וזה לשונו בירושלמי בסוף אלמנה ניזונית תניין גט המעושה בישראל כשר בעובדי כוכבים פסול אמר שמואל פסול ופוסל לכהונה ואמר שמואל אין מעשים אלא לפסולות י) (אמר שמואל) והתניין המדיר אשתו מלהנות כו׳ ומשני שמעון שמועיל שמעון שכופין בתמיה ש״מ דאין כופין אלא היכא דקתני כופין אבל היכא דאמרו רבנן יוציא ולא פירשו כופין אומרים לו חייבוך רבנן להוליא ואם לא הוליא מותר לקרותו עבריינא אבל לכפותו בשוטים לא וגר״ח כדברי האומר איני זן ואיני מפרנס כופין אותו להוליא ויתן כתובה והיא דהחולץ (לעיל לט.) דחזחיין אלא גדול למכפייה היינו טעמא דכופין לפי שמועה מכל עניני אישות בין תשמיש בין מזונות אבל משום תשמיש המטה לחודיה או משום מזונות לחודייהו אין כופין ומההוא עובדא דבי נשיאה בקיסרי דסוף פירקין (לקמן קה:) דקאמר רבי יוחנן יוציא ויתן כתובה דמשמע התם דכופין ליה אין ראיה דכופין כל היכא דקאמר יוציא דהתם נאו מימרא היא אלא כשנא מעשה לפניו ולה להם שיוציא משמע שאמר להם לכפותו וכל היכא דלא קאמר בהדיא כופין אין כופין אלא יהא גט מעושה בישראל שלא כדין ופסול: **יוציא** ויתן בתובה. נראה דבכל הנהו דתנן (כתובות עז.) שכופין אותו להוליא שנותן כתובה אע״פ שמגרש בעל כרחו מדפריך התם דליתני בהדייהו הך דשהה י׳ שנים וקאמר הכא דאית לה כתובה ומשמע נמי התם (שם) דהוה תני בהדייהו אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אי לאו משום דאורייתא לא קתני אית להו כתובה כדאמר בשם מותרות (לקמן קה.) ובאה מחמת טענה אמרינן לקמן (שם) דיש לה כתובה אע״פ שכופין אותו לגרש ורבינו גרשום כתב בתשובה דמוכח שחין אין לה כתובה ודקדק מדקתני גבי בורסי שנשא אשה יכולה שתאמר כסבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל ואם היו כופין ליתן כתובה אם כן כל שעה תעריס ותנשא ותאמר כן כדי לגבות כתובה לאלתר וי״ל דשמא אותה אין לה כתובה כיון שיכולה להעריס אבל אחריני יש להם כתובה ובהדיא תני בתוספתא יוציא ויתן כתובה: **אע״פ שאין ראיה לדבר.** ראיה גמורה אינה דמשם אין ללמוד שיהא זקוק לגרש אשתו אפילו אם אי אפשר בלא גירושין ואדרבה ראוי ללמוד מכאן דאפי׳ אמ״ל בעלמא הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה היכא דשהה עמה י׳ שנים שרי להכניס צרתה כמו שמצינו באברהם אולי ירחמו מן השמים ויזכה עדיין ליבנות ממנה כמו שלבסוף זכה אברהם משרה: **ולילף** מיצחק. ואם תאמר יצחק נמי לא שהה יותר מי׳ לפי מה שפי׳ שלא היתה רבקה אלא בת ג׳ כשנשאה ועד שהיתה בת י״ב לא היתה ראויה להוליד ויש לומר דמדרשים חלוקין כדפרישי׳ לעיל[1] ועוד דמוכח בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין סט:) שדורות הראשונים היו ראויין להוליד הרבה קודם הזמן הזה: **אי הכי אברהם נמי עקור היה.** כדאמר לקמן אברהם ושרה טומטמים היו ואע״פ שמסתמא כבר נקרע כשנשא שרה הכא אלינא דרבי יהודה פריך דאמרינן בהערל (לקמן פח.) טומטום שנקרע אין מוליד ועוד דאפי׳ לרבנן נמי דפליגי עליה לא שכיח שיוליד: ימי

בעלמא הוא דקשיא ליה דקתני שמא לא זכה ליבנות הימנה ולא משום כתובה אקשי ליה: הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה א״ר אמי דברים שבינו לבינה היא נאמנת מ״ט איהי קים לה ביורה כחץ איהו לא קים ליה. ה״ר אלפס פרשה בבאין לדון על עסקי כתובה וכן פרש״י ז״ל. הוא אמר מינה ולית לה כתובה והיא אמרה מיניה ואית לי כתובה (והא) וא״ר אמי היא נאמנת ויש לה כתובה. והקשה עליו הרב ר׳ אברהם אב״ד ואבא מרי וב״ה למה ליה למימר לאנתתיה מיניה דאינו יורה כחץ אפי׳ יורה כחץ יש לה כתובה שמא לא זכה ליבנות הימנה ואיהו

מסורת הש״ס

א) [מוספתא פ״ח], ב) מגילה יח., ג) [מולין פ: ע״ש], ד) [ל״ל ואמר רבין], ה) סוכה יד. ע״ש, ו) בס״א וטעמא מפרש בגמ׳, ז) [ל״ל פ״ק], ח) בכפיה כל״ל. יעב״ץ, ט) [ל״ל בכל הנהו], י) [ליתא שם], כ) [רש״ל מ״ז], ל) [דף פא. ד״ה וכן],

תורה אור השלם

1. וְיָמֻת נָדָב וַאֲבִיהוּא לִפְנֵי יְיָ בְּהַקְרָבָם אֵשׁ זָרָה לִפְנֵי יְיָ בְּמִדְבַּר סִינַי וּבָנִים לֹא הָיוּ לָהֶם וַיְכַהֵן אֶלְעָזָר וְאִיתָמָר עַל פְּנֵי אַהֲרֹן אֲבִיהֶם:

במדבר ג ד

2. וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לִבְרִית עוֹלָם לִהְיוֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ:

בראשית יז ז

3. וּתְקַח שָׂרַי אִשֵּׁת אַבְרָם אֶת הָגָר הַמִּצְרִית שִׁפְחָתָהּ מִקֵּץ עֶשֶׂר שָׁנִים לְשֶׁבֶת אַבְרָם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וַתִּתֵּן אֹתָהּ לְאַבְרָם אִישָׁהּ לוֹ לְאִשָּׁה:

בראשית טז ג

4. וַיְהִי יִצְחָק בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה בְּקַחְתּוֹ אֶת רִבְקָה בַּת בְּתוּאֵל הָאֲרַמִּי מִפַּדַּן אֲרָם אֲחוֹת לָבָן הָאֲרַמִּי לוֹ לְאִשָּׁה:

בראשית כה כ

5. וְאַחֲרֵי כֵן יָצָא אָחִיו וְיָדוֹ אֹחֶזֶת בְּעֲקֵב עֵשָׂו וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב וְיִצְחָק בֶּן שִׁשִּׁים שָׁנָה בְּלֶדֶת אֹתָם:

בראשית כה כו

6. וַיֶּעְתַּר יִצְחָק לַיְיָ לְנֹכַח אִשְׁתּוֹ כִּי עֲקָרָה הִוא וַיֵּעָתֶר לוֹ יְיָ וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ:

בראשית כה כא

7. שְׁמַעוּ אֵלַי רֹדְפֵי צֶדֶק מְבַקְּשֵׁי יְיָ הַבִּיטוּ אֶל צור חֻצַּבְתֶּם וְאֶל מַקֶּבֶת בור נֻקַּרְתֶּם:

ישעיהו נא א

הגהות הב״ח

(א) **רש״י** ד״ה עתר פל״ת בלע״ז. נ״ב דמת והתוספות פ״ק דסוכה הסיגו על פירושו וכתבו דהשיקר כמו שפי׳ רש״י לשם עתר פורק״ת בלע״ז דהייט אופי״ל בלשון אשכנז שם לו עוקלים וע״ש בדף יד ע״ת:

מוסף רש״י

ללמדך שאין ישיבת חו״ל עולה לו מן המנין. לפי שלא נאמר לו ואעשך לגוי גדול עד שבא לארץ ישראל (בראשית מז ג). **למה נמנו שנותיו של ישמעאל.** מה לנו למנות שנות הרשעים, כדי **לייחס בהן שנותיו של יעקב.** על ידי מנין שנות ישמעאל אנו למדין באחיה פרק משנות יעקב עכבו עליו כל הקורות והמולאות אותו, מהן אנו למדין שסימנם בנית עבר ״ד שנה, מילד אברהם בן פ״ו שנה כשנולד ישמעאל, וכשנולד ישמה היה בן מאה שנה, הרי היו לישמעאל י״ד שנה, וישמה קודם ליעקב ששים שנה, הרי לישמעאל ע״ד, כמה פייסן משנותיו של ישמעאל ס״ג, נמצא שהיה יעקב כשמת ישמעאל בן ס״ג שנה (מגילה יז.). **למה נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר.** דכתיב ויעתר ישמה לה׳ ויעתר לו (סוכה יד.).

עין משפט נר מצוה

קח א מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הלכה ז סמג עשין מט טוש״ע אה״ע סימן קנד סעיף י:

קט ב ג מיי׳ שם הלכה יא יב יד טוש״ע שם סעיף יא יב יח:

לעזי רש״י

פיל״א. יעה.

פורק״א (בהג׳ הב״ח). קלשון.

תוספות ישנים

א) וא״ת ומאי ה) מקשה התם לרב תחליפא לתיב מהך ברייתא דתני נשא אשה ושהה עמה וכו׳ יוציא ויתן כתובה וכל יוציא ר״ל כופין. לב״ל דוודאי יוציא לא משמע כופין אם לא שהתלמוד מפרש בהדיא (ונראה דאין כופין) אלא בדבר שמתנהג עם האשה שלא כדין. אבל הכא אינו מתנהג שלא כדין דטעמא דאמרינן יוציא היינו משום דנכנסיה אותו משום שאינו רשאי ליכנס מפריה ורביה וגם מיחל דהתם פליגי אי ר״ל כופין אי לא. **ב)** דוודאי הכא לא ידעינן דיוציא ר״ל כופין כדפרישית ובהכי פליגי דחד אמר אין כופין ורב תחליפא אמר כופין **ג)** ר״ל דלכ״ע לא אמרינן יוציא כופין בשום מקום אם אינו מפרנס בהדיא וגרסי׳ בחיי זן ואיני מפרנס כופין ומיתי הכל וכן משמע בירושלמי גבי גט המעושה תמן תנינן כו׳ עי׳ בתוס׳ מטו״ך: **ד)** מה עתר זה מהפך את התבואה. פ״ה עתר פילפ. ולא נסיבת **ג)** דאמרי׳ שמהפכת הקש מעל התבואה וא״כ הוי פוקח ולחתת היינו פיל״פ:

ה) גראה דל״ל ושוד קשה דמאי מקשה התם לרב תחליפא לתיב מהך ברייתא דתני נשא אשה ושהה עמה וכו׳ יוציא ויתן כתובה וכל יוציא ר״ל כופין. לב״ל דוודאי יוציא לא משמע כופין אם לא שהתלמוד מפרש בהדיא (ונראה דאין כופין) אלא בדבר שמתנהג עם האשה שלא כדין. אבל הכא אינו מתנהג שלא כדין דטעמא דאמרינן יוציא היינו משום דנכנסיה אותו משום שאינו רשאי ליכנס מפריה ורביה וגם מיחל דהתם פליגי אי ר״ל כופין אי לא. **ב)** דוודאי הכא לא ידעינן דיוציא ר״ל כופין כדפרישית ובהכי פליגי דחד אמר אין כופין ורב תחליפא אמר כופין **ג)** ר״ל דלכ״ע לא אמרינן יוציא כופין בשום מקום אם אינו מפרנס בהדיא וגרסי׳ בחיי זן ואיני מפרנס כופין ומיתי הכל וכן משמע בירושלמי גבי גט המעושה תמן תנינן כו׳ עי׳ בתוס׳ מטו״ך: **ד)** מה עתר זה מהפך את התבואה. פ״ה עתר פילפ. ולא נסיבת **ג)** דאמרי׳ שמהפכת הקש מעל התבואה וא״כ הוי פוקח ולחתת היינו פיל״פ:

תוס׳ חד מקמאי

והא דתניא שמא [לא] זכה להבנות ממנה. מקשי׳ אבל בגמ׳ ודילמא איהי היא דלא זכיא כלומר לא יתן לה כתובה ומשני איהי כיון דלא מפקדה אפריה ורביה לא מינאנשא. משמע דלר׳ יוחנן בן ברוקא דאמר מפקדה לית לה כתובה ובשלהי פירקין גרסינן עובדא הוה קמיה ר״י בכנישתא דקסרין ואמר יוציא ויתן כתובה ואי ס״ד דלא מפקדה כתובה מאי עבידתה אלמא אי מפקדה יש לה כתובה קשיא הך. י״ל ולפרש דההיא דהבעל היה עקור תליה בדידיה ולא בדידה ואי מפקדה יש לה כתובה אבל היכא דאין הבעל עקור דאיכא למיתלא בדידה ובדידיה אמרי׳ אוקי ממונא בחזקת מריה ואיהי היא דלא זכאי ואין לה כתובה אי הוה מפקדה ואי לא מפקדה לא מענשא ואית לה כתובה והראב״ד פירש בהגהת ספריו דהא דמקשינן הכא ודלמא איהי היא דלא זכאי לישנא

מלמד שאין השכינה שורה על פחות משני אלפים ושני רבבות מישראל הרי שהיו ישראל שני אלפים ושני רבבות חסר אחד וזה לא עסק בפריה ורביה לא נמצא זה גורם לשכינה שתסתלק מישראל אבא חנן אמר משום רבי אליעזר חייב מיתה שנאמר [1]ובנים לא היו להם הא היו להם בנים לא מתו אחרים אומרים גורם לשכינה שתסתלק מישראל שנאמר [2]להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך בזמן שזרעך אחריך שכינה שורה אין זרעך אחריך על מי שורה על העצים ועל האבנים: **מתני׳** [8]נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה אינו רשאי לבטל [3]גירשה מותרת לינשא לאחר ורשאי השני לשהות עמה י׳ שנים ואם הפילה מונה משעה שהפילה: **גמ׳** ת״ר [6]נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה יוציא ויתן כתובה שמא לא זכה להבנות ממנה אע״פ שאין ראיה לדבר זכר לדבר [3]מקץ עשר שנים לשבת אברם בארץ כנען ללמדך שאין ישיבת חו״ל עולה לו מן המנין [4]לפיכך חלה הוא או שחלתה היא או שניהם חבושים בבית האסורים אין עולין לו מן המנין א״ל רבא לרב נחמן ולילף מיצחק דכתיב [4]ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו׳ וכתיב [5]ויצחק בן ששים שנה בלדת אותם א״ל יצחק עקור היה א״ה אברהם נמי עקור היה ההוא מיבעי ליה לכדר׳ חייא בר אבא [3]דא״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן למה נמנו שנותיו של ישמעאל כדי לייחס בהן שנותיו של יעקב אמר רבי יצחק יצחק אבינו עקור היה שנאמר [6]ויעתר יצחק לה׳ לנכח אשתו על אשתו לא נאמר אלא לנוכח מלמד ששניהם עקורים היו א״ה ויעתר לו ויעתר להם מיבעי ליה לפי שאינו דומה תפלת צדיק בן צדיק לתפלת צדיק בן רשע א״ר יצחק מפני מה היו אבותינו עקורים [3]מפני שהקב״ה מתאוה לתפלתן של צדיקים [7]א״ר יצחק למה [9] נמשלה תפלתן של צדיקים כעתר מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום כך תפלתן של צדיקים מהפכת מדותיו של הקב״ה ממדת רגזנות למדת רחמנות אמר רבי אמי אברהם ושרה טומטמין היו שנאמר [7]הביטו אל צור חוצבתם

יוציא ויתן כתובה. בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) איכא פלוגתא דאמוראי כשנשא אשה ושהה עמה עשר שנים אם כופין אם אותו להוליא אם לאו וקשה דלמ״ד אין כופין תקשי ליה מהכא דקתני יוציא ולשון יוציא משמע בכפיה כדמשמע התם דאמר רב האומר איני זן ואיני מפרנס יוציא ויתן כתובה ופריך עליה שמואל עד שכופין אותו להוליא יכפוהו לזון א) ונראה דלא משמע יוציא [8]) לכפיה אלא היכא שעושה לאשה שלא כדין אבל הכא שאינו אלא משום דאינו רשאי לבטל מפריה ורביה לא משמע לשון כפיה וכל הנהו דהמדיר (גז״ש) דתנן בהו יוציא ויתן כתובה בכפיה קאמר כיון שמתנהג עמה שלא כדין ועליל בהחולץ (דף לט.) נמי אמרי׳ כשאין רוצה לא לייבם ולא לחלוץ דחזחיין אלא גדול למיכפייה לפי שמתנהג עמה שלא כדין שאינו רוצה לא לכנוס ולא לפטור ונראה דכופין אותו בשוטים דאי במילי הא אמר בסוף המדיר (כתובות עז. ושם) דבדברים לא יוסר עבד ותימה דכי פריך בהמדיר למאן דאמר כופין בנשא אשה ושהה עמה עשר שנים דלתניי׳ בהדי אלו שכופין אותו להוליא תקשי ליה נמי מכל הנהו דתנן בהמדיר (ג״ז שם) והתם דנערה שנתפתתה (שם מח.) דהאומר אי אפשי אלא אני בנגדי והיא בנגדה יוציא ויתן כתובה והוא דסוף פירקין (לקמן דף קה.) דאמר ר׳ אמי הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה וי״ל דלא קתני הכי דאתייה כפייה דידהו על ידי פשיעת בעל אלא הנהו דאתיין ממילא כגון מוכה שחין ובעל פוליפוס והא דקתני מלרף ומקמץ ובורסי אע״פ שנעשו אחר שנשאו הנהו אינן מתכוונים להקניט ולגער את האשה ומיהו קשיא דליתני בלה מחמת טענה דאמר בסוף פרקין (שם:) דכופין אותו להוליא אע״פ שאין פושע דמה יכול לעשות שהוא עקור ונראה לפרש דקתני סיפא בין שהיו עד שלא נישאו בין משנישאו בכולן אמר ר׳ מאיר יכולה היא שתאמר סבורה הייתי לקבל כו׳ והכא לא שייך למיתני בה סבורה הייתי שאני יכולה לקבל ורודן מיתרלי בההיא שנויא ובירושלמי משמע דאין כופין ט) בהנהו דתנן בהמדיר (כתובות עז.) ור״ח הביאו בשילהי אע״פ (שם סג:) י) וזה לשונו בירושלמי בסוף אלמנה ניזונית תניין גט המעושה בישראל כשר בעובדי כוכבים פסול אמר שמואל פסול ופוסל לכהונה ואמר שמואל אין מעשים אלא לפסולות י) (אמר שמואל) והתניין המדיר אשתו מלהנות כו׳ ומשני שמעון שמועיל שמעון שכופין בתמיה ש״מ דאין כופין אלא היכא דקתני כופין אבל היכא דאמרו רבנן יוציא ולא פירשו כופין אומרים לו חייבוך רבנן להוליא ואם לא הוליא מותר לקרותו עבריינא אבל לכפותו בשוטים לא וגר״ח כדברי האומר אינו זן ואיני מפרנס כופין אותו להוליא ויתן כתובה והיא דהחולץ (לעיל לט.) דחזחיין אלא גדול למכפייה היינו טעמא דכופין לפי שמועה מכל עניני אישות בין תשמיש בין מזונות אבל משום תשמיש המטה לחודיה או משום מזונות לחודייהו אין כופין ומההוא עובדא דבי נשיאה בקיסרי דסוף פירקין (לקמן קה:) דקאמר רבי יוחנן יוציא ויתן כתובה דמשמע התם דכופין ליה אין ראיה דכופין כל היכא דקאמר יוציא דהתם נאו מימרא היא אלא כשנא מעשה לפניו ולה להם שיוציא משמע שאמר להם לכפותו וכל היכא דלא קאמר בהדיא כופין אין כופין אלא יהא גט מעושה בישראל שלא כדין ופסול: **יוציא** ויתן כתובה. נראה דבכל הנהו דתנן (כתובות עז.) שכופין אותו להוליא שנותן כתובה אע״פ שמגרש בעל כרחו מדפריך התם דליתני בהדייהו הך דשהה י׳ שנים וקאמר הכא דאית לה כתובה ומשמע נמי התם (שם) דהוה תני בהדייהו אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט אי לאו משום דאורייתא לא קתני אית להו כתובה כדאמר בשם מותרות (לקמן קה.) ובאה מחמת טענה אמרינן לקמן (שם) דיש לה כתובה אע״פ שכופין אותו לגרש ורבינו גרשום כתב בתשובה דמוכח שחין אין לה כתובה ודקדק מדקתני גבי בורסי שנשא אשה יכולה שתאמר כסבורה הייתי לקבל ועכשיו איני יכולה לקבל ואם היו כופין ליתן כתובה אם כן כל שעה תעריס ותנשא ותאמר כן כדי לגבות כתובה לאלתר וי״ל דשמא אותה אין לה כתובה כיון שיכולה להעריס אבל אחריני יש להם כתובה ובהדיא תני בתוספתא יוציא ויתן כתובה: **אע״פ שאין ראיה לדבר.** ראיה גמורה אינה דמשם אין ללמוד שיהא זקוק לגרש אשתו אפילו אם אי אפשר בלא גירושין ואדרבה ראוי ללמוד מכאן דאפי׳ אמ״ל בעלמא הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה היכא דשהה עמה י׳ שנים שרי להכניס צרתה כמו שמצינו באברהם אולי ירחמו מן השמים ויזכה עדיין ליבנות ממנה כמו שלבסוף זכה אברהם משרה: **ולילף** מיצחק. ואם תאמר יצחק נמי לא שהה יותר מי׳ לפי מה שפי׳ שלא היתה רבקה אלא בת ג׳ כשנשאה ועד שהיתה בת י״ב לא היתה ראויה להוליד ויש לומר דמדרשים חלוקין כדפרישי׳ לעיל[1] ועוד דמוכח בפרק בן סורר ומורה (סנהדרין סט:) שדורות הראשונים היו ראויין להוליד הרבה קודם הזמן הזה: **אי הכי אברהם נמי עקור היה.** כדאמר לקמן אברהם ושרה טומטמים היו ואע״פ שמסתמא כבר נקרע כשנשא שרה הכא אלינא דרבי יהודה פריך דאמרינן בהערל (לקמן פח.) טומטום שנקרע אין מוליד ועוד דאפי׳ לרבנן נמי דפליגי עליה לא שכיח שיוליד: ימי

הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

ימי שנותינו בהם שבעים שנה. תנ"ג דהמי קרא בתפלת משה כתיב משתמש דוד אמרו שמלינו שחי כך אבל משה מצינו שחי יותר:

בעי מיניה מרב יוסף. אר"י דנראה ששאלו הלכה כרבי או כרשב"ג והשיבו דהלכה כשמיעה:

דתנן מי שלקה ושנה בו'. הקשה ה"ר משה דבהשרפים (סנהדרין פא: ושם) מוקי לה אפילו כרשב"ג ועבירות מחזקות ואמר ר"י דאע"ג דאיכא תנא התם דאמר עבירות מחזקות מתוך לשון המשנה משמע ליה לרב יוסף דקסבר מלקות מחזקות דנראה לו דוחק דלא נקט מי שלקה ושנה אלא לאשמועינן דאיירי בעבירה שיש בה מלקות ואפי' את"ל דקסבר עבירות מחזקות שמא סבר רב יוסף כדיפה לריכה התראה: ושוב

חוצבתם ואל מקבת בור נוקרתם וכתיב [1]הביטו אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה שרה אמנו [6]אילונית היתה שנאמר [2]ותהי שרי עקרה אין לה ולד אפי' בית ולד אין לה אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב לא שנו אלא בדורות הראשונים ששנותיהן מרובות אבל בדורות האחרונים ששנותיהן מועטות שתי שנים ומחצה כנגד שלשה עיבורים רבה אמר רב נחמן שלש שנים כנגד שלש פקידות [3]דאמר מר בר"ה נפקדו שרה רחל וחנה אמר רבה ליתנהו להני כללי מכדי מתני' מאן תקין רבי והא בימי דוד אימעוט שני דכתיב [3]ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואהי שמא לא זכה להבנות הימנה ודלמא איהי דלא זכיא איהי כיון דלא מפקדא אפריה ורביה לא מיענשה איני והא אמרו ליה רבנן לר' אבא בר זבדא נסיב איתתא ואוליד בני ואמר להו אי זכאי הוו לי מקמייתא התם דחוי קא מדחי להו לרבנן דר' אבא בר זבדא איעקר מפרקיה דרב הונא רב גידל איעקר מפרקיה דרב הונא רבי חלבו איעקר מפרקיה דרב הונא [5]רב ששת איעקר מפרקיה דרב הונא רב אחא בר יעקב אחדתיה [7]סוסכינתא תליוה בארזא דבי רב ונפק מיניה כהוצא ירקא אמר רב אחא בר יעקב שיתין סבי הוינא וכולהו איעקור מפרקיה דרב הונא לבר מאנא דקיימי בנפשאי [4]החכמה תחיה בעליה: גירשה מותרת וכו': [8]שני אין שלישי לא מתניתין מני [9]רבי היא דתניא [2]מלה הראשון ומת שני ומת שלישי לא תמול דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר [10]שלישי תמול רביעי לא תמול והתניא איפכא [10]הי מינייהו אחריניתא ת"ש דאמר ר' חייא בר אבא א"ר יוחנן [2]מעשה בארבע אחיות בצפורי שמלה ראשונה ומת שניה ומת שלישית ומת רביעית באת לפני רבן שמעון בן גמליאל אמר לה אל תמולי ודלמא אי אתיא שלישית נמי הוה אמר לה א"כ מאי אסהדותיה דר' חייא בר אבא ודלמא הא קמ"ל דאחיות מחזקות אמר רבא השתא דאמרת אחיות מחזקות [11]לא ישא אדם אשה לא ממשפחת נכפין ולא ממשפחת מצורעים והוא דאתחזק תלתא זימני מאי הוה עלה כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר עובדא הוה קמיה דר' יוחנן בכנישתא דמעון ביוה"כ שחל להיות בשבת ומלה ראשונה ומת שניה ומת שלישית באה לפניו אמר לה לכי ומולי א"ל אביי חזי דקשרית איסורא וסכנתא סמך עלה אביי ואזל נסבה לחומה ברתא דאיסי בריה דרב יצחק בריה דרב יהודה דנסבה רחבא דפומבדיתא ושכיב רב יצחק בריה דרבה בר בר חנה ושכיב ונסבה הוא ושכיב אמר רבא ומי איכא דעביד עובדא בנפשיה כי האי והא איהו דאמר אבין דסמכא יצחק סומקא לאו בר סמכא אבין ישנו בחזרה יצחק סומקא אינו בחזרה ועוד אימר דפליגי לענין מילה בנישואין מי פליגי אין והתניא [6]ה"ניסת לראשון ומת לשני ומת לשלישי לא תנשא דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר לשלישי תנשא לרביעי לא תנשא בשלמא גבי מילה איכא משפחה דרפי דמא ואיכא משפחה דקמיט דמא אלא נישואין מ"ט א"ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרב הונא מעין גורם ורב אשי אמר [7]מזל גורם מאי בינייהו [8]איכא בינייהו דאירסה ומית אי נמי דנפל מדיקלא ומית א"ל רב יוסף בריה דרבא לרבא בעי מיניה מרב יוסף הלכה כרבי ואמר לי אין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל ואמר לי אין אחוכי אחיך בי א"ל לא סתמי [9]היא ופשיט לך נישואין ומלקיות כרבי וסתות ושור המועד כרבן שמעון בן גמליאל נישואין הא דאמרן מלקיות דתנן [10]מי שלקה ושנה ב"ד כונסין אותו לכיפה ומאכילין אותו שעורים עד שתהא כריסו נבקעת וסתות דתנן [11]אין האשה

קובעת

חוצבתם. נעשה לו זכות: **נוקרתם.** נעשה לה נקבות כמו אני קרתי ושתיתי מים (ישעיה נ"): **אין לה ולד.** קרא יתירא הוא דהא כתיב עקרה: **לא שנו.** דשוהה עשר שנים: **שלשה עיבורים.** כ"ז חדשים לימי הולד וחדש לכל עיבור ועיבור לימי טומאה וטהרה דאשה מתעברת סמוך לוסתה: **שלש פקידות.** שהקב"ה פוקד העקרות לשמוע תפלתן בר"ה וגוזר עליהן הריון: **להני כללי.** דקאמר כל דורות של עכשיו שתי שנים ומחצה שהיתן: **ודלמא איהי דלא זכיא.** ולא תטול כתובה: **כיון דלא מיפקדא אפריה ורביה.** לא איכפת לה ולא ענש לה קודשא בריך הוא על עונותיה: **איני והא אמרו ליה רבי.** אמתני' פריך דקתני ישא אחרת שמא לא זכה להבנות ממנה ויזכה להבנות מן השניה: **סוסכינתא.** חולי מעולר השתן ואדם נעקר הימנו: **הצוצא ירקא.** ירוק ככף תמר: **שלישי לא.** דהוחזקה עקרה: **כי מייתיבו אחרינתא.** איזו מהמשניות נשנית אחרונה דנסמוך עלה אמלתא דמר ודמר דכל חד וחד הדר משיטתיה קמייתא ונקט שיטתיה דחבריה ובתרייתא עיקר דהדור בהו מקמייתא: **אמר לה אל תמולי.** אלמא מתניתא קמייתא אחרינתא דהאי מעשה בסוף ימיו של רשב"ג הוה מדקא מסהיד עליה ר' יוחנן שהיה אמורא וסוף התנאים והוא ראה את המעשה: **דאחיות מחזקות.** דכי היכי דאשה מוחזקת בג' פעמים כך היא מוחזקת בשלש אחיותיה: **נכפין.** חולין: **איסורא וסכנתא.** שאם חזקה בשני פעמים והשלישי ניתן לדחות ממנה הוא מילה שלא בזמנה ואינה דוחה את השבת: **וסכנתא.** סכנת נפשות: **סמך עלה אביי.** על הא דרב יצחק דאמר משמיה דרבי יוחנן בתלת זימני הוא דהוא חזקה: **בנפשיה.** בסכנת נפשו: **אכין דסמכא.** מה שאמר אבין משום רבי יוחנן יש לסמוך עליו: **ישנו בחזרה.** מחזר על תלמודו. לשון אחר מצוי כל שעה לפני רבי יוחנן ואם חזר בו רבי יוחנן משום דבר שאמר תחלה שומע אבין וחוזר גם הוא בו אבל רב יצחק אינו מצוי לפניו ופעמים ששמע דבר מרבי יוחנן ולמחר חזר בו רבי יוחנן והוא אינו יודע: **דאירסה.** השלישי ומת: **אי נמי.** דנסבה ונלקח לדיקלא ונפל ומת למ"ד מעין גורם לא הוחזקה זו שהרי מעיינה לא גרס לו שימות שהרי לא מת מחולי: ה"ג **בעי מיניה מרב יוסף הלכה כרבי ואמר לי אין הלכה כרשב"ג ואמר לי אין אחוכי אחיך בי.** שאלתי מרב יוסף אם הלכה כרבי ואמר לי הלכה ופעם אחרת שאלתיו אם הלכה כרשב"ג ואמר לי הלכה וכמדומה אני ששחק בי: ה"ג **אמר ליה סתמא הוא ופשיט לך.** לא שיחק בך סתומות של משנה הן יש שסתמה כרבן שמעון בן גמליאל ויש שסתמה כרבי דאיכא מילתא דמחזקינן לה בתרי זימני ואיכא מילתא דבעינן תלתא זימני ומשום הכי פשט לך כמר וכמר [6]כסתומים: **נישואין הא דאמרן.** דסתם לן תנא דידן כרבי דקתני רשאי השני שני אין שלישי לא: **כונסין אותו לכיפה.** אם חזר וחטא בשלישית דמחזקינן ליה ברשיעא מתרי זימני שלקה:

קובעת

עשר אם שהה כדי עבור תצא משלישי בלא כתובה. ודאתן עלה מיהת דאשה לא מפקדה אפריה ורביי. איכא לעיוני מה ששנינו בנדרים [השמים] ביני לבינך למשנה ראשונה יוצאה בכתובה למשנה אחרונה יעשו דרך בקשה שמא עיניה נתנה באחר והא לא מפקדה ור"ל משנה ראשונה ודאי ס"ל דמפקדה ומשנה אחרונה דקא' שמא עיניה נתנה באחר לדברי המשנה ראשונה קאמ' שמא עיניה נתנה באחר ולמשנה אחרונה אטמאה אני לך ואנטולה אני לך מן היהודים קאי אבל השמים ביני ובינך לא היה צריך לטעם שמא עיניה נתנה באחר דבלאו הכי נמי אינה יוצאה אליבא דהלכתא דלא מפקדה. ועוד יש להעמיד משנת נדרים בבאת מחמת טענה ולפיכך היה צריך לטעם שמא עיניה נתנה באחר וזה שלא כדברי רב אחא משבחה. ויש לפרש שיש מי שאומר שכיון שאינו יורה כחץ כמי שאינו יכול להזקק עמה דמי ולפיכך אי לאו משום טעמא דשמא עיניה נתנה באחר כופין אותו להוציא ולאו מילתא היא והראב"ד פי השמים ביני ובינך שאינו נזקק עמה ומאמינין לה מגו דאי בעיא אמרה אינו יורה כחץ. ומאי דאתמר עלה בגמ' בנדרים צריך הביאור למדחק להאי פירושה ודוק ותשכח:

אבל בתוך עשר שנים אע"פ שבאה מחמת טענה לא מפקינן מיניה אפי' בלא כתובה שמא עיניה נתנה באחר. ורב אחא משבחה פירש אפילו בתוך עשר שנים כיון שבאת מחמת טענה מפקינן לה מיניה בכתובה ולא מסתברא כותיה וב"ה פירש דלאחר עשר שנים דמפקינן לה מיניה היינו בכתובה ולאבא מרי ז"ל מסתברא דלא מפקינן בכתובה לעולם ואפי' לאחר כמה שנים ואפי' באה מחמת טענה. ואע"ג דאמרי' לקמן בשמעתי' אתא עובדא קמיה דר' יוחנן בבי כנשתא דקסרי ואמר ויציא ויתן כתובה ומסקנא מוקמינ' לה בבא מחמת טענה [6] ההיא לאו טענה כגון דידענן בבעל שהוא עקור ולא שייך למימר בה שמא עיניה נתנה באחר אבל הכא דבעינא למיפק מתותיה בטענה דאינו יורה כחץ לא מהמנינן לה למיפק מיניה בכתובה דאמרי' שמא עיניה נתנה באחר ומשקרה במאי דטענה. הרי כאן ג' סברות בבאה מחמת טענה דלדעת ר' אחא מפקינן מיניה אפי' בתוך עשר ובכתובה ולדעת הרב בעל (התוספות) [הלכות] [3] לאחר עשר שנים מפקינן לה מיניה ובכתובה ולדעת אבא מרי ז"ל לא מפקינן לה מיניה לעולם בכתובה אפילו לאחר עשר אבל בלא כתובה מפקינן לה מיניה בעל כרחו בבא מחמת טענה ולאחר עשר שנים ויש לדחוק ולפ'

---

[6] חולי ע"ל הכא לאו בטענה דבעינא מוכרא לדה אלא כגון וכו'. [3] הוא בנכ"ג בהלכות כתובות פר' ג"ו. [3] נראה ל"ל דוודאי אי לאו דאמר מיהו דמיגה לא הוה איכי וכו'.

עין משפט נר מצוה

קי' א מיי' פט"ו מהל' אישות הלכה יד טוש"ע אה"ע סימן קנד סעיף ח:

קיא ב מיי' פ"ח מהלכות מילה הלכה יח סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסג סעיף ג:

קיב ג טוש"ע שם סעיף ג:

קיג ד מיי' פכ"ח מהל' אישות הלכה ל טוש"ע אה"ע סי' ג סעי' ז:

קיד ה ו מיי' שם הל' לא סמג לאוין קכו טוש"ע שם סימן יט סעיף ח:

קטו ז מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה ד:

קטז ח מיי' פ"ח מהל' אישורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קיז טוש"ע י"ד סימן קפט סעיף ב:

תוספות ישנים

אבין ישנו בחזרה. פי' שהיה תדיר בחזר תלמודו ומתקיים בידו אבל אבין יצחק סומקא לא היה בקי כל כך ס"ע י"מ אבין ישנו בחזרה פי' שהיה תמיד אצל ר' יוחנן ויודע כשהיה ר' יוחנן בחזר מדבריו אבל יצחק לא היה תמיד אצל רבו ולא יודע כשר' יוחנן מתחרטו מדבורו: מלקיות דתנן מי שלקה ושנה ב"ד מכניסין אותו לכיפה. וא"ת למ"ד עבירות מחזקות היכי מייתי דסתם לן תנא כרבי דלמא הייתו משום שעבר ג' פעמים והוחזק בעבירות וי"ל דדייק מדנקט מי שלקה ושנה משמע דבתרי הוא חזקה שנראה לו דוחק לפרש דלא נקט יצחק אלא לאשמועינן דאיירי בעבירה שיש בה מלקות. ואפי' את"ל דקסבר עבירות מחזיקות שמא ס"ל כמ"ד כיפה לריכה התראה ומייתי ספיר דהא התריעו לו משום כיפה אחרי ג' מלקות א"כ משמע דבתרי זמני הוא חזקה:

תוס' חד מקמאי

דמפקיד מענש איהי דלא מפקדה לא מענשא וכתב הראב"ד ז"ל איכא דמתרץ דהאי גברא הוה ליה בני וכיון דאית ליה ליכא למימר לא זכה ליבנות הימנה ואיהי כיון דלא מפקדה לא מענשה בהא דכיון דלא מפקדה לא איכפת ליה ולא ענשינן ליה במידי דלא איכפת ליה. לכך פי' אבא מארי ז"ל דבבאה מחמת טענה מיירי כגון ששהתה עמו עשר שנים ולא ילדה לו והבעל יש לו בנים ולא מפקינן מניה מידי. אלא היא בעיא למיפק מיניה דבעינא חזוטרא לידה ומרה לקבורה ובעיא למיפק בלא כתובה דליכא למימר שמא עיניה נתנה באחר ולפיכך אמר ר' אמי איהי מהימנא ומפקינן לה מיניה בלא כתובה. אבל כתובה לא יהבין לה שמא עיניה נתנה באחר ובלא כתובה נמי לא מפקינן מיניה אלא לאחר ששהתה עשר שנים

מסורת הש"ס

[1] [עי' תוס' גיטין מו: ד"ה המוציא וכו'], [2] ר"ה יא: [בכרכות כט.], [3] [לעיל סב:], [4] [גילס' שעיון סנהדרין פי' שנלמיד בשרו רוזיים מן המולין], [5] [עיומין ל:], [6] [לעיל כו. כתובות מג:], [7] ב"מ קו: סנהדרין פא:], [8] [מנחות נב. חולין פו:], [9] נדה סד., [10] ל"ל גיטו. יעב"ץ, [11] סנהדרין פא:, [2] נדה סג.; [3] ל"ל דסתמי. יעב"ץ,

תורה אור השלם

1. הַבִּיטוּ אֶל אַבְרָהָם אֲבִיכֶם וְאֶל שָׂרָה תְּחוֹלֵלְכֶם כִּי אֶחָד קְרָאתִיו וַאֲבָרְכֵהוּ וְאַרְבֵּהוּ: ישעיהו נא ב
2. וַתְּהִי שָׂרַי עֲקָרָה אֵין לָהּ וָלָד: בראשית יא ל
3. יְמֵי שְׁנוֹתֵינוּ בָהֶם שִׁבְעִים שָׁנָה וְאִם בִּגְבוּרֹת שְׁמוֹנִים שָׁנָה וְרָהְבָם עָמָל וָאָוֶן כִּי גָז חִישׁ וַנָּעֻפָה: תהלים צ י
4. כִּי בְּצֵל הַחָכְמָה בְּצֵל הַכָּסֶף וְיִתְרוֹן דַּעַת הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְעָלֶיהָ: קהלת ז יב

גליון הש"ם

שם א"ב דאירסה ומית. עיין לקמן דף קח ע"א וכתו' שם ד"ה קטנה:

מוסף רש"י

איעקר מפרקיה דרב הונא. שהיה מתליך בדלשיו ומריכים למי רגליס ומעמידים עלמן ונעקרים כדתנא בנכסות (מד:) (לעיל סב:). **מי שלקה ושנה.** שלקה שתי פעמים על שתי עבירות (סנהדרין פא:).

תוס' חד מקמאי (המשך)

בפי' הרב אלפס ג) ובודאי אי לא הוא הוא דמר איהו מינה לא הוה איהי צריכה למימר מיניה. אלא כגון דאמר איהו בודאי מינה שהיא עקרה ווסתותיה ומעיינה שאינה כשאר נשים ומשום הכי איצטריכה איהי למי' שאינו יורה כחץ אבל בודאי אם היתה אילונית ידועה ואמרה איהי שאינו יורה כחץ לא מהמנינן לה. ויש דמפרשי' דאשלישית וארביעית לרשב"ג קאי דאמר תצא בלא כתובה ואמרה איהי מיניה אית לה כתובה וא"ר אמי היא נאמנת ולא נהירא דא"כ לא משכחת לה שתצא בלא כתובה אם תרצה לטעון מיניה. אלא ודאי במקרה אי אמרה מיניה לא מהימנא ואין לה כתובה. והא דא' אם נשאת לג' [אנשים] לרשב"ג תצא בלא כתובה. איכא מאן דאמר בתוך עשר אם שהתה עמו כדי שלש עיבורין. ומסתברא בלאחר עשר אבל בתוך עשר יש לה כתובה שמא עדיין יזכה ליבנות הימנה. והראב"ד פירש אפי' בתוך

קובעת לה וסת. לקמן עליה להיות דייה שעתה דתנן (נדה דף ב.) כל אשה שיש לה וסת דייה שעתה ולא מטמאין לה למפרע מעת לעת ועוד דאם קובעת לה וסת והגיע זמן וסתה ולא בדקה טמאה לאותו בזמנו בא[ב]: **ואינה מטהרת מן הוסת.** אפילו נעקרה פעמים שבדקה בב' וסתות ולא ראתה ושינתה ראייתה ליום אחר ב' פעמים אפילו הכי מחזקינן וסתה לכשיגיע ואם לא בדקה טמאה לאותה בזמנו בא[ג]: **אדעתא דהכי לא גרשתיך.** היימי יודע שאת בת בנים לא גרשתיך ונמצא גט בטל למפרע: **מתקיף לה רב פפא.** ואי מני בעלה לבטולי גט בהכי כי שתק מאי הוי אגן מי שתקינן הא ודאי אדעתא דהכי לא גירשה אלא מדשתקינן ואלו לא מצי לבטולי דאמרינן ליה מספיקא קא מגרשת לה ולא איכפת לך בה וגמרת בדעתיך לגרושין: **אלא.** אי איכא למפטריה הכי פטרינן ליה דאמרינן ליה השתא היא דאיבית שחזרה להיות בריאה מחוליה: **מינה.** יודע אני שמחמתה הוא שאין לי בנים ולא אתן כתובה: כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינה מזרעת[ד]: הוא

קובעת לה וסת עד שתקבענה שלש פעמים ואין מטהרת מן הוסת עד שתעקר ממנה שלש פעמים ושור המועד דתנן [ה]א אין השור נעשה מועד עד שיעידו בו שלשה פעמים: ת"ר [ב]ניסת לראשון ולא היו לה בנים לשני ולא היו לה בנים לשלישי לא תנשא אלא למי שיש לו בנים נישאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה איבעיא להו נישאת לשלישי ולא היו לה בנים מהו דליתבעוה הנך קמאי מי מצו אמרי לה איגלאי מילתא דאת הוא דגרמת או דלמא מצית אמרה להו השתא הוא דכחשי [ג]מסתברא מצית אמרה להו השתא הוא דכחשי איבעיא להו נישאת לרביעי והיו לה בנים מהו דתיתבעיה לשלישי אמרינן לה שתיקותיך יפה מדיבוריך דמצי אמר לה אנא אדעתא דהכי לא גרשתיך מתקיף לה רב פפא אי איהי שתקא אגן מי שתקינן נמצא גט בטל ובניה ממזרין [ד]אלא אמרינן השתא הוא דברייתא: [ה]הוא אמר מינה והיא אמרה מיניה אמר רבי אמי דברים שבינו לבינה נאמנת וטעמא מאי [ו]היא קיימא לה ביורה כחץ הוא לא קים ליה ביורה כחץ [ז]אמר איהו איזיל אינסיב איתתא ואיבדוק נפשאי אמר רבי אמי אף בזו יוציא ויתן כתובה שאני אומר כל הנושא אשה על אשתו יוציא ויתן כתובה רבא אמר [ח]נושא אדם כמה נשים על אשתו והוא דאית ליה למיזיינינהי הוא

ושור המועד. דכי לא פליג אקרא אלא כלומר התם מתקיימין דברי רשב"ג דלא מיתחזיק אלא בתלת זימניה[ד]:

נישאת למי שאין לו בנים תצא בלא כתובה. משמע דמן השני יש לה כתובה וכן משמע בסמוך דקאמר נישאת לשלישי ולא היו לה בנים מהו דליתבעוה הנך קמאי משמע שהשני נתן לה כתובה ותימה לר"י דאמאי יש לה כתובה מן השני הא כיון דאסר לה לשלישי א"כ סבר דבתרי זימני הויא חזקה וכ"ת משום דאמרה ליה השתא הוא דכחשי ונסתפקה שהשו אם כן מאי קבעי נישאת לשלישי כו' מי מצי אמרי לה דאיגלאי מילתא דאת גרמת או דלמא מצית אמרה השתא הוא דכחשי הלא אע"ג דלא נישאת לשלישי אין לה כתובה מן השני אלא מטעם דמצי אמרה השתא הוא דכחשי ואר"י דלענין ממון מודה רבי דלא הוי חזקה עד דאיתחזיק בג' זימני כדאסכמן בשור המועד דבשור המועד לא פליג כדפירשתי לעיל ומיהו תימה דהשתא לענין איסורא לא סמכינן ארוב נשים דחזיין לבעיל משום דאיתערע רובא ע"י דאיתחזק בתרי זימני ולענין ממון סמכינן אהאי רובא אע"ג דאיתערע בתרי זימני ובעלמא[ה] אמרי' איכא דאחזיק בתר רובא לענין איסורא ולענין ממונא לא אחזיק[ו]: **תצא בלא כתובה.** לכאורה נראה דוקא בשהתה עם השלישי דומיא דנשאת לשלישי ולא היו לה בנים דבסמוך וטעמא דלענין ממון לא מחזקינן לה בעקרה עד דאיתחזק בתלת זימני וא"ת מן הנשואין ולמעלה אם נעקרה אינה יכולה לינשא לאחר אלא אם כן תמתין ג' חדשים ואם תלד אינה יכולה לינשא לאחר עד שתמתין ג' חדשים ואם לא תלד אינה יכולה לינשא לאחר עד שתמתין ט

סה: הבא על יבמתו פרק ששי יבמות

עין משפט נר מצוה

קכג א מיי׳ פט״ו מהל׳ אישות הלכה יג טוש״ע אה״ע סימן קנד סעיף יג:

קכד ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יד:

קכה ג מיי׳ שם הלכה ב טוש״ע שם סימן ז סעיף ח:

קכו ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף יג:

קכז ה ו מיי׳ שם הלכה י טוש״ע שם סימן קנד סעיף ו:

תוספות ישנים

לא אמר משום שם רע אני מוציאה לא מלי אמר לה אילו הייתי יודע וכו׳ שהרי היה יכול לבודקה. ומגלא בדקה כאשר אמתו רוצים לבסוף כי שקר היה ולפי אמרינן שמתמת שנאה נתן לה גט ואפילו היה יודע בודאי שהשם רע שקר היה מגרשה. וגם כי לשם גרשה מדעתו. אבל הכא ב״ד לוו אותו לגרשה: אי איהי שתקה אתן מי שתקינן. וא״ת השם גבי המוציא את השמו משום שם רע ואילוים דאמרינן ר״א אומר אומרין לה שתיקומיך יפה לך מדבורין ב נשאת לאחר והיו לה בנים והיא מודעת כתובתה. אמאי לא פריך תלמודא לי איהו שתיק אתן מי שתקינן וי״ל דודאי הא דקאמר גט בטל וכניה ממזרים לא הוי אלא לגבי בעלמא. וגם קשה אמאי לא קאמרי רבנן התם השתא הוא דבריאת כדאמרינן הכא וגם ר׳ יהודה אמר לי טעמא דאמרינן שתיקומיך יפה לך מדבורין תיפוק לי דשמא השתא הוא דבריאת ומעיקרא הוות אילוים (כשגירשה) [כשגירשה] ואין לה כתובה וא״ל דבאילוים לא מלי לאימר השתא הוא דבריאת דלא שכיח באילוים אתרפא: א) אבן הכא קשה דלא מייתי בעקר מדקאמר איהו קים לה ביורה כתן ת״ב אין אנו יודעין כלל שהוא עקר וי״ל דהכא קאי אהא דאמרינן לעיל נשאת לשניהם ולא היו לה בנים ושהתה עם שני אנשים עשר שנים עם כל אחד והיא אומרת מיימה ואין לו להוליאתי בלא כתובה אע״פ שיש לו לגרשני בדין מ״מ לא הוחזקתי לעקרה כי לא שהיתי כי אם שתי פעמים עשר שנים חצת הפעם אינה מן המספר כי בשבילך הוא וכתובה אין לי להפסיד בשתי פעמים כדפרישנא דוקא להנשא אחריה והוא אומר מינה והוא הוחזקה לעקרה ואין לה כתובה. אבל בהלכות גדולות איתא דהכא מיירי בתוך עשר שנים ובנאה מחמת טענה והיא דנדרים מיירי בהיכא נאה מחמת טענה ואי תקשי מ״ב היכי הוה אמרינן מתחלה יוצאת וטוטלת כתובה ליתא לה אל לא מפקדת ומה לנו לדברים. וי״ל דהתם מיירי דקאמרה שאין זרעו יורה כאן ולא נהניתי מביאתו: לשנות בדבר השלום. ה) י״מ דאין זה שנוי גמור שהרי אמרה אחרי גלוי היתה לי עדנה בניחותא כלומר איני נבהלת אם אלך כי פרסתי נדה וחזרתי לעורי אבן ואדוני זקן יולד בנים. והמפרשים שאין זה שנוי גמור לפי שנוח לומר כן מפני כבוד שיעה. וגם גבי שמואל י״ל דאין זה שנוי גמור שהרי היה הולך למשוח לדוד ולזבוח זבח זבחים כאשר קרא לדוד. והשם אמר לו שלא יגלה לשאול שהולך למשוח ולזבוח רק לזבוח לבד: ואי ס״ד לא מפקדא כתובה מאי עבידתה. פי׳ הרי אמר לה אם תלבי לחיות עמי הרי זה טוב ואם אין אין לא רוצה לחיות אלבי ה״ג גיטין בלא כתובה משמע אבל אי מיפקדא ניחא [ומיתמה] דאדרבה אז מיקשי אמאי יתן לה כתובה דלמא אחיה לא מפקדא ב) מינעשא ולא יתן כתובה וי״ל דהא דפרישית לעיל ניחא דמיירי הכא דידעינן בה שהוא עקור וא״כ אי מיפקדא יתן לה כתובה דמיירי הוא שמתמת כיון שידוע הוא לעקור אבל פריך שפיר דאי לא מיפקדא כתובה מאי עבידתה הרי לא יבנה לעולם מאחרת ומשום האשה אין קפידא דהא לא מיפקדא:

ה) נראה דל״ל י״מ דהיה שינוי גמור אמרה וכו׳ ויש מפרשים שאין זה שינוי גמור לפי שנוח וכו׳ ועי׳ היטב בתוס׳ על התורה ובדברי הריב״ש שם מה שהביא בשם תוס׳ דלכאן. ב) נ״ל כיון דלא מפקדא לא מינעשא אבל אי מפקדא א״ל ליתן כתובה וי״ל לפי מאי דפרישית וכו׳.

מסורת הש״ס

ו) שבת קיח. גיטין מג: קדושין לה., ב) סוף מס׳ ד״ל [ב״מ מז.], ג) [כתובות סד.], ד) [נדה כז.], ה) ס״ל גליל ליח, ו) [ב״מ טז], ז) בס״מ: כן, ח) [נקמן קטן.], ט) [עיין רש״ל סנהדרין נט: סד״ה גמרא והרי פיה ורביה], י) [נדרים לא. וע׳ בהר״ן שם ובתוספות שם],

תורה אור השלם

1. וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמִלְאוּ אֶת הָאָרֶץ וְכִבְשֻׁהָ וּרְדוּ בִּדְגַת הַיָּם וּבְעוֹף הַשָּׁמַיִם וּבְכָל חַיָּה הָרֹמֶשֶׂת עַל הָאָרֶץ:

בראשית א כח

2. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים אֲנִי אֵל שַׁדָּי פְּרֵה וּרְבֵה גּוֹי וּקְהַל גּוֹיִם יִהְיֶה מִמֶּךָּ וּמְלָכִים מֵחֲלָצֶיךָ יֵצֵאוּ:

בראשית לה יא

3. אֵל תּוֹכַח לֵץ פֶּן יִשְׂנָאֶךָ הוֹכַח לְחָכָם וְיֶאֱהָבֶךָּ:

משלי ט ח

4. (טז) וַיְצַוּוּ אֶל יוֹסֵף לֵאמֹר אָבִיךָ צִוָּה לִפְנֵי מוֹתוֹ לֵאמֹר: (יז) כֹּה תֹאמְרוּ לְיוֹסֵף אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחֶיךָ וְחַטָּאתָם כִּי רָעָה גְמָלוּךָ וְעַתָּה שָׂא נָא לְפֶשַׁע עַבְדֵי אֱלֹהֵי אָבִיךָ וַיֵּבְךְּ יוֹסֵף בְּדַבְּרָם אֵלָיו:

בראשית נ טז-יז

5. וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל אֵיךְ אֵלֵךְ וְשָׁמַע שָׁאוּל וְהָרָגַנִי וַיֹּאמֶר יְיָ עֶגְלַת בָּקָר תִּקַּח בְּיָדֶךָ וְאָמַרְתָּ לִזְבֹּחַ לַיְיָ בָּאתִי:

שמואל א טז ב

6. וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן:

בראשית יח יב

7. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אֲמְנָם אֵלֵד וַאֲנִי זָקַנְתִּי:

בראשית יח יג

הגהות הב״ח

(א) תוס׳ סד״ה כי הא וכו׳ אם יכול להתקשות ויש לו כח לגל הפחות וכו׳ ליש לה תוספות:

מוסף רש״י

שנאמר אביך צוה וגו׳. שיש בדבר מפני השלום, כי לא לזה יעקב קן, שלא נחשד יוסף בעיניו (בראשית נ טז). **ולבסוף כתיב ואני זקנתי.** היא אמרה ואדוני זקן אמר לו הקב״ה שהיא אמרה ואני זקנתי (ב״מ פז). **חוטרא לידה ומרה לקבורה.** רולה אני שיהא לי בן שיחזיק בידי בזקנותי ואשען עליו ויכוס מותי יקברני (כתובות סד).

תוס׳ חד מקמאי

בכתובה ה״ל כהלויתני ואיני יודע אם פרעתיך שחייב לדברי הכל כדתנן ההוא בהגזול זוטא אבל במלתא דר״ג גבי מוכת עץ טוען הבעל שמעולם לא נתחייב לה בכתובה ולפום הכי אי לאו משום מגו א״נ משום חזקת דגופה הוה איהו מהימן:

אפילה תרי והיא אמרה תלתא ואשתא ניחה הא דקאמר הוא אומר מינה שהרי עכשיו הוחזקה בתלת זימני ויש לה להפסיד כתובתה והיא אמרה מיניה ומסיק דגאמנת ואם טוענת דאין יכול להזקק פסקו רבותינו דגאמנת אפילו למשנה אחרונה דדוקא כשטוענת שאין יולה כאן חיישינן שמא משקרת לפי שבעלה לא ידע בה דמשקרת כדאמרי׳ בסוף נדרים (דף לא.) אבל במילתא דידע בה דמשקרא נאמנת מדרב המנונא [ז] לפי שאין האשה מעיזה פניה בפני בעלה א):

ולא קאמר פרו ורבו. אע״ג דלאדם הראשון קאמר פרו ורבו ההוא ברכה בעלמא ולא למצוה [ח]: **ואי** סלקא דעתך דלא מיפקדא כתובה מאי עבידתה. משמע דאי מיפקדא ניחא דיש לה כתובה ותימה דאי מפקדא א״כ מיענשא אפריה ורביה ואית לן למימר דאדרבה איהי היא דלא זכתה כדמוכח לעיל ותירץ ר״י בן ר׳ מאיר הכא בידוע שהוא עקור אבל ק״ק אמאי פריך כתובה מאי עבידתה ולא פריך נמי אמאי יוליא: **כי** הא ודאי כפינן. פר״ח דכל הנך דכופין מחמתה דוקא מנה ומאתים אית לה אבל תוספת לית לה דאדעתא למיפק לא אוסיף לה ודייק מהא דאמר בריש אע״פ (כתובות דף נד:) תנאי כתובה ככתובה נפקא מינה למורדת כו׳ ולא קאמר נפקא מינה לנאה מחמת טענה וכיולא בה והא דלא קאמר נ״מ לשאה עמה עשר שנים שיש לה נמי תוספת דלא גרעה מאילוים דאמר בסוף אלמנה ניזונת (שם ד׳ קא.) דיש לה תוספת מילתא דפשיטא היא כיון דלא מחמתה כופין דמה היא יכולה אם ב״ד כופין אותו משום פריה ורביה ור״ת מפרש דלכל מילי הוי תנאי כתובה ככתובה וממאתנא וחברותיה דאין להם כתובה אע״פ שיש להם תוספת התם משום דאיגלאי מילתא דלא נתקדשה מעולם ולא יתכן דלענין פרעתי לא הוי תנאי כתובה ככתובה דאכתובה לא אמר כלום ובתוספת נאמן לומר פרעתי כדמוכח בעובדא דשבתאי בריה דרבי מריוסף (ב״מ יח.) ויש לדחות דהתם לא הוסיף חתן עצמו כ״א שבתאי אביו ולא חשיב כשאר תוספת ואין להאריך כאן כן מצאתי בתשובה אחת שפסק ריגב״ש על אשה שהיתה טוענת על בעלה כי אין לאיש גבורתו והאיש היה טוען כי היה לו גבורת אנשים אך היא בועטת וגורמת שאין יכול לבעול דלא מהימנא מדרב המנונא [ט] כיון שהיתה תובעת כתובה והיכא שהוה הבעל שאין יכול לבעול פסק דצריך ליתן גט וכתובה אפילו אינה באה מחמת טענה כיון דאין יכול כלל לקיים לה עונה ודוקא מנה ומאתים אבל תוספת לא יתן דהא בנכסה לחופה ולא נבעלה עמד בתיקו בריש אע״פ (כתובות דף נו. ושם) דשמא לא כתב אלא ע״מ חיבת ביאה ולרב האי גאון דכל תיקו חולקין שייך כאן דין חולקין אבל גדויתה שהכניסה לו יחזיר הכל מה שידעו שהכניסה לו אבל מה שכותבין גדוליה גדולה לכבוד הכלה נראה לו דהוי כעין תוספת ומיהו אם יכול להתקשות ויש (א) כאן לכל הפחות הכנסת עטרה אבל אין לו כח למרק על זה נראה לו דיש תוספת דיש כאן חיבת ביאה בהכנסת עטרה ואם אין יכול לבעול מחמת שרחמה לר כתב דאם המתין ג׳ שנים דימתין עוד שנה ואף על הקשו שכתב שאין לה למהר לפתור בגינה כי רחמי שדי מרובים ומטעם דפסק ר״ח דאין תוספת בנאה מחמת טענה משום דאדעתא למיפק לא כתב לה זה הטעם אין שייך באין יכול לבעול דמידע ידיע דנישאת לו מתחילה לכך: הדרן עלך הבא על יבמתו

[א] הוא אמר אפלת בגו עשר והיא אמרה לא אפלית א״ר אמי אף בזו היא נאמנת דאם איתא דהפילה נפשה בעקרתה לא מחזקה הפילה וחזרה והפילה וחזרה והפילה הוחזקה לנפלים [ב] הוא אמר אפילה תרי והיא אמרה תלת אמר רבי יצחק בן אלעזר עובדא הוה בי מדרשא ואמרו היא מהימנא דאם איתא דלא אפלה נפשה בניפלי לא מחזקה: **מתני׳** [ג] האיש מצווה על פריה ורביה [ד] אבל לא האשה רבי יוחנן בן ברוקה אומר על [ה] שניהם הוא אומר [ו] ויברך אותם אלהים ויאמר להם [אלהים] פרו ורבו: **גמ׳** מנא הני מילי אמר ר׳ אילעא משום ר׳ אלעזר בר׳ שמעון אמר קרא [ז] ומלאו את הארץ וכבשוה איש דרכו לכבש ואין אשה דרכה לכבש אדרבה וכבשוה תרתי משמע אמר רב נחמן בר יצחק וכבשה כתיב רב יוסף אמר מהכא [ח] אני אל שדי פרה ורבה ולא קאמר פרו ורבו ואמר רבי אילעא משום ר׳ אלעזר בר׳ שמעון כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע רבי אבא אומר חובה שנאמר [ט] אל תוכח לץ פן ישנאך הוכח לחכם ויאהבך וא״ר אילעא משום רבי אלעזר בר׳ שמעון מותר לו לאדם לשנות בדבר השלום שנאמר [י] אביך צוה וגו׳ כה תאמרו ליוסף אנא שא נא וגו׳ ר׳ נתן אומר מצוה שנאמר [יא] ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני וגו׳ [יב] דבי רבי ישמעאל תנא גדול השלום שאף הקדוש ברוך הוא שינה בו דמעיקרא כתיב [יג] ואדוני זקן ולבסוף כתיב [יד] ואני זקנתי: רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אתמר רבי יוחנן ור׳ יהושע בן לוי חד אמר הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה וחד אמר אין הלכה כרבי יוחנן בן ברוקה תסתיים דרבי יוחנן הוא דאמר אין הלכה דיתיב ר׳ אבהו וקאמר משמיה דרבי יוחנן הלכה ואהדרינהו רבי אמי ורבי אסי לאפייהו ואיכא דאמרי רבי חייא בר אבא אמר ואהדרינהו רבי אמי ורבי אסי לאפייהו אמר רב פפא בשלמא למאן דאמר רבי אבהו אמרה משום כבוד בי קיסר לא אמרו ליה ולא מידי אלא למאן דאמר רבי חייא בר אבא אמרה לימרו ליה לא אמר רבי יוחנן הכי מאי הוה עלה ת״ש דאמר ר׳ אחא בר חנינא אמר ר׳ אבהו אמר ר׳ אסי עובדא הוה קמיה דרבי יוחנן בכנישתא דקיסרי ואמר יוציא ויתן כתובה ואי ס״ד לא מפקדה כתובה מאי עבידתה דלמא בבאה מחמת טענה כי ההיא דאתאי לקמיה דר׳ אמי אמרה ליה [יב] הב לי כתובה אמר לה זיל לא מיפקדת אמרה ליה מסיבו דילה מאי תיהוי עלה דהך אתתא אמר כי הא ודאי כפינן [יג] ההיא דאתאי לקמיה דרב נחמן אמר לה לא מיפקדת אמרה ליה לא בעיא הך אתתא [יד] חוטרא לידה ומרה לקבורה אמר כי הא ודאי כפינן [טו] יהודה וחזקיה תאומים היו אחד נגמרה צורתו לסוף תשעה ואחד נגמרה צורתו לתחלת שבעה יהודית דביתהו דר׳ חייא הוה לה צער לידה שנאי מנא ואתיא לקמיה דר׳ חייא אמרה אתתא מפקדא אפריה ורביה אמר לה לא אזלא אשתיא סמא דעקרתא לסוף [טז] איגלאי מילתא אמר לה איכו ילדת לי חדא כרסא אחריתא דאמר מר יהודה וחזקיה אחי פזי וטוי אחוותא

[א] נראה דל״ל י״מ דהיה שינוי גמור אמרה וכו׳ ויש מפרשים שאין זה שינוי גמור לפי שנוח וכו׳ ועי׳ היטב בתוס׳ על התורה ובדברי הריב״ש שם מה שהביא בשם תוס׳ דלכאן. ב) נ״ל כיון דלא מפקדא לא מינעשא אבל אי מפקדא א״ל ליתן כתובה וי״ל לפי מאי דפרישית וכו׳.

מסורת הש"ס

א) גיטין לח. [מג: ע"ש], ב) [ז"ל רש"י ב"מ סט: ד"ה אין מקבלין לאן בחול וכו' וגרלה לי שרוב המקבלים כך היו נוהגים לקבל בהמה דקה להמי קרי להו לאן], ג) [לקמן קז. כתובות נב: ב"מ נג:], ד) ס"א ואם הומיו הומיו,

תורה אור השלם

1. וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: ויקרא כב יא

גליון הש"ם

גמ' ועבדיו שקנו עבדים. עי' מיל ד' סק ע"ב תד"ה אי הכי בעבדים נמי:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עבדי וכו' למ"ד קנין. ל"נ פרק המולק דף לו:

תוס' חד מקמאי

אלמנה. הא דתנן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט והכניסה לו (נכסי) [עבדי] מלוג לא יאכלו אסקוה רבא ורב אשי בתראי דמדרבנן היא אבל מדאורייתא אכלי דלא גרע מקנייניו שקנה קנין דתניא מנין לכהן שנשא אשה וקנה עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין וכו' אפילו קנייניו שקנה קנין אוכל ומיהו רבינא ס"ל דמדאורייתא נמי לא אכלה דכל קנין שאוכל מאכיל קנין שאינו אוכל אינו מאכיל דלא קנין הוא אע"פ שאינו אוכל מאכיל שהרי ישראל אע"פ שאין אוכלים ומאכילין אם אמר שהיתה בת ישראל לכהן כדאיתא במתני':

מוסף רש"י

וכפו את רבה ועשאה בת חורין. מפני שלא היתה רגילה לא לעבד ולא לבן חורין (גיטין לח:). **מנהג הפקר נהגו בה.** לאו משום לשיתתא מפקדא אפרייה ורביה, אלא מתון שלא היתה רגילה לא היתה מיוחדת לאדם והיו נוהגין בה הפקר בזמנות (שם) דלא היתה מיוחדת לאדם ולא היתה משמרת עצמה (שם מג:).

הדרן עלך הבא על יבמתו

אחוותא ולא מיפקדי והאמר רב אחא בר רב קטינא א"ר יצחק [ו]מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין וכפו את רבה ועשאה בת חורין אמר רב נחמן בר יצחק [א]מנהג הפקר נהגו בה:

הדרן עלך הבא על יבמתו

אלמנה [ב]לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הכניסה לו עבדי מלוג ועבדי [ג]צאן ברזל עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה עבדי צאן ברזל יאכלו [ג]ואלו הן עבדי מלוג אם מתו מתו לה ואם הותירו הותירו לה אע"פ [ד]שהוא חייב במזונותן הרי אלו לא יאכלו בתרומה [ה]ואלו הן עבדי צאן ברזל אם מתו מתו לו ואם הותירו הותירו לו הואיל והוא חייב באחריותן הרי אלו יאכלו בתרומה [ו]בת ישראל שניסת לכהן והכניסה לו עבדים בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל הרי אלו יאכלו בתרומה [ז]ובת כהן שניסת לישראל והכניסה לו עבדים בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל הרי אלו לא יאכלו בתרומה: **גמ'** ועבדי מלוג לא יאכלו בתרומה אמאי להוי כקנינו שקנה קנין דתניא מנין לכהן [ח]שנשא אשה [ט]וקנה עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר [י]וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו [יא]ומנין לאשה שקנתה עבדים [יב]ועבדיו שקנו עבדים שיאכלו בתרומה שנאמר וכהן כי יקנה נפש קנין כספו הוא יאכל בו קנינו שקנה קנין אוכל כל האוכל מאכיל כל שאין אוכל אינו מאכיל ולא והרי ערל וכל הטמאים שאינן אוכלין ומאכילין התם פומייהו כאיב להו והרי ממזר שאין אוכל ומאכיל אמר רבינא [יג]קנין אוכל קאמר קנין אוכל מאכיל שאינו אוכל אינו מאכיל ורבא אמר מדאורייתא מיכל אכלי ורבנן הוא דגזרי בהו כדי שתאמר אני איני אוכלת עבדי אינן אוכלין זונה היא אצלו הלכך אתי לאפוקה רב אשי אמר גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה אלא מעתה בת ישראל שנשאת לכהן לא תאכיל גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה אלא אמר רב אשי באלמנה כהנת דאתיא לאורויי מעיקרא אכלי בתרומה דבי נשא אינסבי ליה להאי אכלי בתרומה דגבראי והשתא הדרי לי למילתיה קמייתא ולא ידעה דמעיקרא לא שויתה לנפשה חללה השתא שויתה לנפשה חללה תינה אלמנה כהנת אלמנה בת ישראל מאי איכא למימר באלמנותה [יג]לא פליגי רבנן איתמר המכנסת שום לבעלה היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן הדין עם מי רב יהודה אמר הדין

עין משפט נר מצוה

קכח א מיי' פ"ט מהל' עבדים ה"ו סמג עשין פב טוש"ע יו"ד סי' רסז סעיף עט:

א ב מיי' פ"ז מהל' תרומות הל' כ טור"ד סי' שלד:

ב ג מיי' פט"ז מהל' מאכלות אסורות הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' פה סעי' ב:

ג ד מיי' שם פכ"ב הל' כה סמג שם טוש"ע שם סעי' נח:

ד ה מיי' שם פט"ז הל' ז טוש"ע שם סעי' ב:

ה ו מיי' פ"ז מהל' תרומות הל' יח טור"ד סי' שלד:

ו ז מיי' שם הלכה יט:

ז ח מיי' שם פ"ו הל' ג טור שם:

ח ט מיי' שם הל' ז:

ט י כ מיי' פ"ז שם הל' יח טור שם:

תוספות ישנים

עבדי מלוג לא יאכלו בתרומה. וא"ת למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי אמאי לא יאכלו הא אית ליה בגוייהו פירות וי"ל דגבי תרומה כיון דהויא מן התורה בעינן קנין הגוף דכתיב כי יקנה נפש. וה"נ אמרינן (כריתות כד:) ממוסר גט שחרור אוכל בתרומה אע"ג דאין (לבעל) [להאדון] בו שום פירות שהרי שחרורו מ"מ כיון דגופו קנוי לגיר לגמרי גט אוכל בתרומה: **ועבדים** שקנו עבדים. פ"ה וא"ת הא לעם לי קרא מה שקנה עבד קנה רבו וי"ל דאגמריך היכא שנתנו לו ע"מ שאין לרבו רשות בו וא"ת לר"מ דאמר (איסור) בקדושין (כ"ג) דאפ"ה לא קני ליה עבד דקני ליה רבו משום דאין קנין לעבד בלא רבו מאי איכא למימר וי"ל דלר"מ מימא דעיקר קרא לאשה שקנתה עבדים ופגב אשה נקט עבדים שקנו עבדים וא"ת הא אשה נמי אמרינן מה שקנתה אשה קנה בעלה וי"ל דהכא מיירי שנתנו לה במתנה ע"מ שאין לבעלה רשות בהן ובמתנה זכתה ואין הבעל אוכל פירות. וא"ת ואמאי לא פריך מגופה דמתני' בת ישראל שנשאת לכהן והכניסה לו בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל אלמא קנינו שקנה קנין אוכל וי"ל דאי מהתם הוה ידע תלמודא שפיר דמשנין דשאני התם שהיא אוכלת ולכך עבדיה אוכלין מכחה. אבל הכא שאינה אוכלת לא אכלי עבדים דהיינו דלמשני כל האוכל מאכיל וכו' אבל פריך מהא דקאמר מכח הפסוק דקנין כהן שקנה קנין אוכל וכיון דמקרא נפיק ס"ד דאין חילוק בין אוכלת לאינה אוכלת דמכח הכהן יש לה לאכול ומ"מ משני דווקא באוכל קאמר קרא דמאכיל אבל קנין שאינו אוכל אינו מאכיל: ת"ל וכהן כי יקנה נפש קנין כספו דדרשינן וכהן כי יקנה כספו נפש יאכל וכו'. וא"ת והא אלטריך (לקמן) [לעיל] לפלוג דכהן שנשא בת גרים. וי"ל דמיתורא דנפש קא דרים:

אלמנה לכהן גדול: **עבדי מלוג לא יאכלו.** אפילו למ"ד (א) (גיטין דף מז:) קנין פירות כקנין הגוף דמי לא חשיב בהכי קנין כספו כיון שאין הגוף שלו כמו שאין יוצאין בשן ועין לאיש אפילו למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי כדאמר בהחובל (ב"ק דף פט: ושם) וקלא יש להביא ראיה דבתרומה אזלינן בתר קנין הגוף דבריש פרק בתרא דכריתות (דף כד:) אמר גבי המפקיר עבדו יצא לחירות דמעוכב גט שחרור אוכל בתרומה אע"פ שאין לרב פירות אלא הגוף ואפילו למ"ד קנין פירות כקנין הגוף דמי אתיא: **מנין** לכהן בו'. ממתניתין דקתני בסיפא בת ישראל שניסת לכהן דעבדי מלוג שלה אוכלין לא בעי למפרך דה"א דאכלי מכח האשה עצמה שאוכלת ולא מכח הבעל משום קינו שקנה קנין להכי פריך מברייתא דקתני קינו שקנה קנין אוכל וא"כ אפילו אינה אוכלת יש להם לאכול: **לכהן** שנשא אשה בו'. ה"ה שאינה אלא נקט נשא משום דאורחה מדרבנן לא אכלה משום דעולא (כתובות דף מז:) או משום סמפון: **שנאמר** וכהן כי יקנה נפש. והא דדרשינן לעיל בפ' הבא על יבמתו (דף מז.) פלוגא דכהן שנשא בת גרים היינו מנפש יתירא: **ועבדיו** שקנו עבדים. אפילו לרבי מאיר דאמר (בקדושין דף כג:) אין קנין לעבד בלא רבו אפילו ע"מ שיצא בו לחירות משכחת לה עבדים שקנו עבדים במפקיר עבדו דאוכל בתרומה כדאמרינן בפרק בתרא דכריתות (ד' כד:): **גזירה** שמא תאכיל לאחר מיתה. ובעבדי צאן ברזל לא שייך למגזר אפי' למ"ד בסמוך הדין עמה דכל זמן שלא נגמרה אותם בב"ד אוכלין מכחו ואחר שגמרה ושמו לה ב"ד הרי כאילו קנתה עבדים לאחר מיתת בעלה: **אלא** מעתה בת ישראל שניסת לכהן לא תאכיל שמא בו'. תימה דלא דמי דהתם ליכא למיטעי דהא בחיי הבעל היתה אוכלת בעצמה ועכשיו אינה אוכלת אבל כאן אם יאכלו עבדים בחיי הבעל אע"פ שבעצמה אינה אוכלת איכא למגזר שמא תאכיל גם לאחר מיתה ואית ספרים דגרסי בת ישראל שניסת לכהן לא תאכל ופריך הכא עצמה לא תאכל שמא תאכל אחר מיתה ולספרים דגרסי נמי לא תאכיל איכא למימר דאכולי מילתא פריך שלא תאכל ולא תאכיל אלא דנקט לא תאכיל משום דניחא ליה לאקשויי מעבדים לעבדים: כרשיני

מנהג הפקר נהגו בה. לפי שלא היתה יכולה לינשא היתה מפקרת עצמה וחוטאים בה לפיכך כפו את רבה לשחררה:

אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הכניסה לו עבדי מלוג. מה שהאשה מכנסת לבעלה ושמה לו לקבלם עליו באחריות כתובתה כמו שכותבין ודא גדוניא דהנעלת ליה והוא מוסיף כנגדן וכותב סך הכל קבל עליו פלוני כך וכך בכתובתה קורין לאן ברזל ויש שמכנסת ממון הרבה ואינה כותבת כולו בכתובתה ומשיירת לעצמה הן נכסי מלוג והבעל אוכל פירות והקרן שלה קיים ואם מתו מתו לה [ד]אם פחתו פחתו לה. לשון לאן ברזל קרן קיים שאין פוחת ונפסד שאפילו ממון כולן אחריותן עליו לשלם לה כשיעות או יגרשנה: **עבדי מלוג לא יאכלו.** לפי שהן שלה והיא חללה ולקמן בגמרא מפרש טעמא: **בת ישראל שניסת לכהן.** אפילו עבדי מלוג שאינן שלו יאכלו דהיינו קנינו שקנה קנין וילפינן בגמרא דקנינו שקנה קנין אוכל: **גמ' שנשא אשה וקנה עבדים.** או קנה עבדים: **ומנין לאשה.** בת ישראל לכהן שקנתה עבדים מנכסי מלוג שלה או עבדיו של כהן שקנו עבדים: **ועבדיו שקנו עבדים גרסי'.** וא"ת מה שקנה עבד קנה רבו ולמאי אילטריך קרא לרבויינהו משכחת לה כגון שנתנו לו לעבד מנה על מנת שאין לרבו רשות בו: **וכהן כי יקנה נפש קנין כספו.** קנין כספו קרא יתירא ודרשינן דלהכי אתא וכי משמע כהן כי יקנה קנין כספו נפש שעבדו יקנה עבד הוא יאכל בו: **הערל.** כהן ערל אינו אוכל ועבדיו אוכלין כדתנן לקמן (דף ע.): **פומייהו כאיב להו.** כלומר מחוסרי תקנתא הם אבל עומדים ליתקן ולאכול אבל זו שהיא נעשית חללה אין לה תיקון עולמית: **והרי ממזר.** בת ישראל שניסת לכהן וילדה בת והבת ניסת לממזר וילדה בן ומתה והבן קיים והרי אם אמו אשת כהן אוכלת בשבילו תרומה לאחר מיתת בעלה לפי שיש לה זרע מן הכהן כדתנן בסיפא בפרקין (דף סט:) והוא אינו אוכל דור הוא. והוא הדין נמי אי כשר הוה שנולד מישראל כשר נמי אין אוכל ומאכיל אם אמו והא דנקט לאותובי ממזר משום דמתניתין היא: **שמא תאכיל.** עבדי מלוג שלה לאחר מיתת הכהן בעלה אבל בעבדי צאן ברזל ליכא למגזר דהשתא לאו משום דילה אכלי אלא משום כהן שהוא רבן: **אלא מעתה בת ישראל שנישאת לכהן לא תאכיל.** עבדי מלוג בתרומה: **גזירה שמא תאכיל לאחר מיתה.** אלמה תנן במתניתין בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל יאכלו: **באלמנה כהנת.** בת כהן ששבה לתרומת אביה ממיתת בעלה. ואי אמרינן יאכלו עבדי מלוג בתרומה בחיי בעלה כהן גדול זה משום קינו שקנה קנין דלא גרעה הך חללה מעבד שקנה עבדים אתיא לאורויי היתירא אחר מיתתו להאכילם בתרומה מחמת אביה דאמרה מעיקרא באלמנותי הראשון היו עבדי אוכלין בתרומה דבי נשא: **אינסבי ליה.** לכ"ג אכלי עבדי בתרומה דגברא השתא כשמת הדרי למילתא קמייתא ויאכלו עבדי בתרומה דבי נשא כמעיקרא באלמנותי הראשון: **אלמנה בת ישראל.** דלא אתיא לאורויי מאי איכא למימר מאי טעמא לא אכלי בחייו הא לא גרעה מעבד שקנה עבדים: **לא פליגי.** לא חילקו בין אלמנה לאלמנה: **המכנסת שום לבעלה.** נכסי לאן ברזל ששמה לו בכתובתה והיו בהן כלים ודבר המסויים וכשגירשה ובאתה ליטול כתובתה: **היא אומרת כלי אני נוטלת והוא אומר דמים אני נותן.** כמו שקבלתי עלי בשומא ומאז הן באחריותי ושלי הן: הדין

כרשיני תרומה. אר"י דעיקרם קיימי למאכל בהמה דאם היו עיקרם לאדם היה אסור ליתנם לבהמה משום הפסד תרומה ומ"מ חזו לאדם דאי לא חזו כלל לאדם פטורין מתרומה ומעשר כדאמר בריש כלל גדול (שבת דף סח. וש"ס):

לא יאכילנה כרשיני תרומה.

והא דתנן (עירובין דף כו:) מערבין לישראל בתרומה דשרי בהנאה אר"ת דהיינו דוקא הנאה שאין של כילוי אבל הנאה של כילוי כגון להאכיל לבהמתו אסור וכן להדליקה ולהסיקה תחת תבשילו כדתנן במסכת תרומות (פי"א מ"א) מדליקין בשמן של תרומה (ג) במנורות האפילות ע"ג כהן ברשות כהן פי' כשיש שם כהן שצריך לאותה אורה דגר לאחד גר למאה אבל לא ברשות ישראל והא דאמר בכל שעה (פסחים דף לד.) אבא שאול גבל של בית רבי הוה והיה מחמם חמין ד) בשמן של תרומה שנטמאה אמר ר"ת דהיינו להניס שבבית רבי וטעמא דלא אסור אלא הנאה של כילוי מפרש ר"י משום דדרשינן בפ' במה מדליקין (שבת דף כו. וש"ס) גבי אין מדליקין בטבל טמא את משמרת תרומותי בשמי תרומות הכתוב מדבר אחת תרומה טמאה ואחת תרומה טהורה מה תרומה טהורה אין לך בה אלא משעת הרמה ואילך פירוש עיקר הנאתה דהיינו אכילה אף תרומה טמאה אין לך בה עיקר הנאה דהיינו הדלקה אלא משעת הרמה ואילך ומהכא יליף דאין מדליקין בטבל טמא ובטבל טהור נמי (ה) משמע גבי עובדא דרבי פנחס בן יאיר (חולין דף ז.) דאסור הנאה של כלוי היינו משום הדלה ילפינן תרומה טהורה מטמאה ולא כמו שפירש שם בקונטרס ו) דכ"ש בטבל טהור דכל שכן לא הוי דטהור מטמא הוא דילפינן וכי היכי דילפינן לאסור טבל בהנאה של כילוי הכי נמי ילפינן לאסור זו בתרומה דמשעת הרמה לא הותרה אלא להניס ולא לישראל ז) א):

ו) **ישראל** ששכר פרה מכהן שמאכילה כרשיני תרומה אע"פ שמזונותיה עליו. אר"י היינו משום דבהמה האוכלת היא קנין כספו של כהן וישראל אין נהנה אלא הדמים והרי הוא כמוכר תרומה לכהן והדמים שלו אבל כהן ששכר פרה מישראל לא יאכילנה דלאו קנין כספו דכהן הוא דשכירות לא קניא: **דמחייב** בגנבה ואבדה כו'. כאן משמע דהלכתא כמ"ד דשוכר כמושאל שכר דמי בהאומנים (ב"מ דף פ:) וכן הלכה דמשמע בריש המפקיד (שם דף ו.) גבי שוכר ושואל פעמים ששניהם באשם כו' ובפרק השואל (שם דף נ:) גבי ההוא דאגר כודני לבי חוזאי ט): **אבל** כהן ששם פרה מישראל. פירש בקונטרס כששכרה הימנו התנה להחזיר לו דמים אלו אם תתכם או תאנס או יוזלו הפרות ואר"י דאסור לעשות כן משום ריבית כדמוכח בפרק איזהו נשך (שם דף סד.) י) אלא מיירי בשואל: **עבדי צאן ברזל יוצאין בשן ועין.** תימה לר"י מה ראיה מייתי מהכא לרבי אמי דהא רב יהודה נמי מודה דיוצאין בשן ועין לאיש דחשיב כעבדו כי היכי דחשיב כספו לענין תרומה דתנן עבדי צאן ברזל יאכלו בתרומה דתרומה ושן ועין ענין אחד הוא כדפי' במתני' ועוד הקשה הר' משה כהן דמי לא מודה רב יהודה דמיחסרי גובייגא וא"כ בראשונים קיימי ושחרור מפקיע מידי שעבוד כדאמר לקמן גבי איצטלא דמילתא דפרסוה אמיתא דאפי' לרב יהודה מפקיעין מידי שיעבוד דאפי' שחרור דשן ועין דממילא אמרינן בהאחוב (ב"ק דף פט: וש"ס) דמפקיע מידי שיעבוד ואין לומר דרבה ורב יוסף דדייקי מהכא כוותיה דרבי אמי ליתי להו דרבא דאמר שיחרור מפקיע מידי שיעבוד דהא מממתני' דהשולח (גיטין דף מ: וש"ס) דייק לה ואין לומר ליתי להו ההוא טעמא דלקמן כיון דמיחסרי גובייגא ברשותיה קיימי דהא רבא אית ליה ההוא טעמא בסמוך ואפ"ה קאמר רבא לרב נחמן והא תניא כוותיה דרבי אמי ותירץ ר"ר שמואל בר' חיים מוורדי"ש דדייק מאבל לא לאשה ומחיים לא אינטריך דפשיטא אלא לאחר מיתה קאמר דאין יוצאין לאשה משום דהדין עמו: **הבעל מוציא מיד הלקוחות.** פי' בקונטרס דאפילו מתה היא מוציא הוא מיד הלקוחות משמע מתוך פירושו דכל זמן שהאשה חיה אין הבעל יכול להוציאם כשמכר הוא עצמו אלא כשמתה האשה דאז יורש כתה והיא היתה יכולה למחות בחייה ותימה הוא דכיון שהמכירה קיימת כל זמן שהאשה שותקת למה תוכל לבטל מכירתו במחאתה על מנת דמחיים אין לה בהם כלום ועוד דאפילו אם האשה תוכל להוציא מחיים נראה דאין הבעל יכול להוציא אחר מיתה ולא אמרינן דבמקום אשתו אלא כיון שמכר בעצמו כדמשמע בפרק מי שהיה נשוי (כתובות דף לא.): גבי ההוא גברא דזבין כתובתה דאימיה בטובת הנאה אמר מי אתיא אם ומערערה לא מפקינא לך שכיבא אימיה אתא איהו וקא מערער סבר רמי בר חמא איהו במקום אימיה קאי א"ל רבא נהי דאחריות דאימיה לא קבל עליוה אחריות דידיה קבל עליוה וגרשה כפר"ח דאין המקח קיים כלל אפי' שעה אחת דתקון רבנן שלא תהא אשה צריכה לטרוח ולחזר להוציא מיד הלקוחות אחר מיתת הבעל דלא דמי לאשה הטורפת מנכסים משועבדים לכתובה דהתם הויא דשמא לא תהא אשה צריכה לטרוח שיפרעו לה כתובתה או תטרוף מבני חרי אבל היכא שאין יכולים לסלקה בשאר נכסים תקנו שהמקח בטל לגלגר: פוסל

הדין עמה. ותבטל כליה: **יאכלו.** ומדאכלי בתרומה ש"מ דידיה נינהו: **ששכר פרה מישראל.** והא שוכר חייב באחריותה אם נגנבה או נאבדה [ב"מ נג.] וקתני לא יאכילנה כרשיני תרומה: ה"ג **ופסברא נהי נמי דחייב בגנבה ואבדה באונסים ובכחשה ובנפחת דמיה מי מיחייב.** שוכר פטור מן האונסין וכן אם כחשה ואם נחל דמיה: **הא.** מתניתין לא דמיא אלא לסיפא: **אבל כהן ששם פרה מישראל.** בדמים כששכרה הימנו שמאה לו ו) והתנה עמו להחזירה לו בדמים הללו שאם תכחש או תאנס או יוזלו פרות בעולם יתן הדמים: **יאכילנה כרשיני תרומה.** הואיל וקבלה באחריותו ואף על פי שמוזכת בעיניה אם לא יפחתו דמיה כל כמה דלא הדרה לידיה הוא. וגבי עבדים נמי אע"ג דהדרי בעייניהו כיון דלענין יוקרא וזולא קיימי ברשותיה אכלי: **בשילבי פירקיה.** כשסיים הדרשה: **בשן ועין לאיש.** אם סימא הבעל את עינו: **אבל לא לאשה.** אם סימתה עינו דלאו לידה הוא: **לא ימכור.** שאם יגרשנה תבטל כליה: **מכרו שניהם.** או זה או זה: **לפרנסה.** אורחא דמילתא נקט שאין אדם מוכר כלי תשמישו אלא למזונות: **הבעל מוליא.** לא מיבעיא דאם מכר הוא אלא דעתה ומת או גרשה דהיא מוליאה מיד הלקוחות אלא אפילו מתה היא הוא מוליא מיד הלקוחות דמכירה לאו במחיה הואי (א) ז) (שמא ימות הוא בחייה ונמצאת מכירה אלא כדין) כל זמן שהיא קיימת: **קנייה מיפגא.** תכרייכי המת איסורי הנאה הן כהקדש דגמר שם שם מעגלה ערופה בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מז:): **מי לא מודה רב יהודה דמחוסר גובייגא.** אע"ג דהדין עמה מודה הוא דכל כמה דלא גבתיהו מיניה לאו ברשותה קיימי אלא שיעבודא בעלמא אית לה עלייהו דהא אם נאנסו או נאבדו חייב באחריותן וכיון דברשות יתמי ניהו אתי הקדש ולקדשוה יתמי ומפקע לה לשיעבודייהו ויהבי דמי: **רבא לטעמיה כו' הקדש.** דוקא קדושת הגוף כי האי גוונא אבל קדושת דמים לא כדתנן (ערכין דף כג.) מוסיף עוד דינר ופודה הנכסים הללו כו': **חמץ.** עובד כוכבים שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח אסור בהנאה דאתי איסור חמץ ומפקע ליה לשיעבודא דעובד כוכבים. והא דתנן בפרק כל שעה (פסחים דף ג.) מותר בהנאה רבא מוקי לה התם כשהרהינו אללו שנתנו ישראל בביתו של עובד כוכבים דההוא לא מיחסר גובייגא: ושחרור

אמר המכנסת שום לבעלה הוא אומר (כלי [דמים] אני נותלת רב יהודה אומר הדין עמה משום שבח בית אביה והלכתא כותיה וכ"ש אם אמרה דמים אני נותלת שהדין עמה משום דינא ולא משום שבח בית אביה תניא כותיה דרב יהודה המכנסת שום לבעלה אם רצה הבעל למכור לא ימכור מכרו שניהם לפרנסה היה מעשה לפני ר"ג ואמר הבעל מוציא מיד הלקוחות. כתב הרב אלפס הא מילתא דר"ג בעיא ולא אפשיטא שפיר ולא עבדי' בה עובדא ואבא מרי ז"ל כתב מכרו שניהם לפרנסה כיון שלקח מן האיש וחזר ולקח האשה. וכ' רש"י לא מבעיא אשה עצמה שמוציאה מן הלקוחות אפי' בחיי בעלה כיון שיכולה לומר בשעת גביית כתובה כלי

עין משפט נר מצוה

א טוש"ע אה"ע סימן פח סעי' ג:

יא ב מיי' פ"ט מהל' תרומות הל' ז טוש"ל סי' שלח:

יב ג מיי' שם הל' ח:

יג ד מיי' פ"ה מהל' עבדים הל' טו סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סי' ל סעי' יד:

טו ו מיי' פי"ל מהלכות אבל הל' כב סמג עשין מד"ס ג טוש"ע יו"ד סי' שמט סעי' ג:

תוספות ישנים

הואיל ומייב בתחריותן ואכלו ואיתיו דלא כרב יהודה. ומימה דהא כרב יהודה מלי שפיר אתיא דרב יהודה נמי מודה שהם בכשותו של בעל קודם שיגרשנה ומ"ה אכלי בתרומה וי"ל דלרב יהודה כיון דאמר מימה וגירושין יהיו שלם דקאמר הדין עמה וגם ממיים קאמר רב יהודה לקמן אם לא הבעל למכור [לא ימכור] לאו בדליים דמו ולא היה להם לאכול בתרומה דאין נופן קנוי לו: **א)** וה"ר משה מירץ דכל הנאות של תרומה מותרו לישראל רק להאכיל לבהמתו [אסור] משום דהוי בכלל נפש כדדרשינן (במיר מת.) על כל נפשות מה לא יכא שומע אני אפילו נפש בהמה כשהוא אומר לאכיו ולאמו וכו' משמע דבהמה הוא בכלל נפש ולהכי אמרי' הכא דהיכא שהפרה של ישראל אין להאכילה תרומה דכתיב וכהן כי יקנה נפש קנין נפש דבעינן שהנפש יהיה קנין נפש כשאוכל בתרומה: יוצאין בשן ועין לאיש. וא"כ הדין עמו דאי הדין עמה לא היה יכול להוציאם לחרות דאע"ג דכ יהודה מודה דאוכלין בתרומה מ"מ לא קאמר דמאי להוציאם לחרות דכיון דקאמר לקמן אם לא הבעל למכור לא ימכור כמו כן אינו יכול למכור העבד לעצמו לחיות משן ועין בן חורין: **ורבא** לטעמיה דאמר הקדש חמץ ושחרור מפקיע מידי שעבוד. ומימה מאי מדמה התם הייט עומא משום שיכול הלוה לסלק למלוה בחוב אבל הכא כיון דהדין עמה אין היוצאין יכולים לסלקה בדמים. וי"ל דדוקא התם שהקנה גוף העבד למלוה בעינן שיוכל הלוה לסלקו בחוב דאי לאו הכי לא הוי השחרור מפקיע מידי השעבוד אבל הכא דאף על גב דהדין עמה כ"ז שלא נפתה בראשותא דבעל קאי והגוף קנוי לו עתה שהי משתעבד הוא ממנו ט"ל יכול הקדשו ושחרורו להפקיע שעבוד האשה וא"ת אמאי לא אמרינן אלמוה רבנן לשעבודא דאשה כדאמרינן פרק אע"פ (כתובות נט:) י"ל דהייט דוקא כשאינו אוסר לכל העולם אבל הכא דאסר לכולי עלמא משום דפרסוה על המת [לא] אמרינן אלמוה:

תוס' חד מקמאי

מסורת הש"ס

ד) גיטין מד:, ה) [כתובות עט:], ו) [בכל כ"י וכ"ל וטוסף: בראשונים קיימי וכדדיה דמו מנן ואלו הן עבדי צאן ברזל אם אם ממו ממו לו ואם הוחיקו הוחיקו לו], ז) ע"ז טו. [מתרומות פי"ל מ"טן], ח) לעיל מו. כתובות נט: גיטין מ: נדרים פו: ב"ק פט:, ט) ל"ל התנה להחזיר לו דמים אלו אם מכחש או אם תאנס אם יוזלו דמיה איאילנה כו' בראשותיה אכלה הס"ד. [רש"ל], ו) ממ"ס אין זה, ח) [ל"ל בחיטין], ט) [שבת כו.], י) [וע"ע תוספות פסחים לג: ד"ה אמר קרא ותוספות מנחות סז: ד"ה כדין], כ) [לקח גרשה שאיין כל דיבור זה לדלעיל והכל בדיבור אחד נאמרו וכן מלאתי אח"כ בר"ש"ל], ל) [וע"ע תוספות ב"ק מז: ד"ה סבראן], מ) [וע"ש בתוס' ד"ה אי תקפה],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הבעל וכו' לאו מכירה הואי כל זמן שהיא קיימת שמא ימות הוא בחייה ונמצאת מכירה שלא בדין הס"ד: (ב) תוס' ד"ה לא וכו' בשמן של תרומה שנטמאה במנורות האפלות ועל גבי החולים ברשות כהן: (ג) בא"ד ובטבל טהור נמי אין מדליקין בדמשמע גבי עובדא:

מוסף רש"י

הרי זה יאכילנה כרשיני תרומה. אע"פ שמזונותיה עליו, אינו נוטל אם האכילה תרומת כהן, כפי שתרומה ממון שאין לה תובעים היא הרי נותנה לכל כהן שירצה ואם רצה היא יכול ליתנה לכהן זה שהשכיר לו פרתו ואותו כהן מקבלת ניתא ליה ומחזיר אם האכילה הרבה כרשיני תרומה, דמה לו להקפיד והלא אינה מיוחדת לו, לפיכך תמוך שיודע שנותן לבהמתו מאותן כרשיניו הרבה בעין יפה יותר משאילו היו שלו, ניתא ליה ואינו נוטל, אי נמי שנפלו מבית אבי אמו כהן (ע"ז סז.). **לא יאכילנה** כרשיני תרומה. לפי שאינה שלו ואינו יכול להאכילה תרומה אלא לבהמתו קנויה כספו (שם). **הקדש חמץ ושחרור** מפקיעין מידי שעבוד. הקדש, עשה שורו אפוטיקי לבעל חובו וחזר לוה זה והקדישו קדושת הגוף למזבח, הפקיע שעבודיה דמלוה ומותר למזבח ואין בו משום גזל, שנאמר (גר' הב"ח: שבח) הקדש מפקיעו הואיל ולא היה קנוי לו ממש אלא עומד לגבות הימנו, ודוקא קדושת הגוף, אבל קדושת דמים לא אלימי לאפקועי שעבוד מלוה דתנן (ערכין כג.) מוסיף עוד דינר ופודה את הנכסים הללו על מנת לגאלם לאשה את כתובתה (ב"ק צ. וכע"ז כתובות נט: ונדרים פו: וגיטין מ: ולעיל מו.) ממך, נכרי שהלוה את ישראל על חמצו ולא הרהינו אללו, דמחוסר גובייגא שהיה עומד החמץ בביתו של ישראל ואין לנכרי עליו אלא שעבוד, כשבא עת ביעורו מפקיע איסור החמץ את שעבוד הנכרי וחייב ישראל לבערו, והא דתנן בפסחים (ל:) נכרי שהלוה לישראל על חמצו מותר בהנאה לאחר הפסח, מוקי לה רבי התם בשהרהינו אללו, שנתנו במשכון ביד נכרי, דלא מחוסר גובייגא ולא שעבוד אלא קנייה ממש (ב"ק צ. וכע"ז כתובות ונדרים וגיטין שם ולעיל מו.). ושחרור, עשה עבדו אפוטיקי ושחררו הלוה, משוחרר וגובה זה מוכו ממקום אחר (ב"ק צ. וכתובות נט:) **לו:** ופקע ממונו של מלוה (לעיל מו.).

ושחרור. ישראל ששיעבד עבדו לנ"מ ושחררו הלוה יצא לחירות והמלוה גובה מלוהה[ה] ממקום אחר: **בכתובתה.** שהיא אלף זוז דהא מאי דאשכחו ברשותי' דשכבו: **אכל למיתן דמי ומישקל נא.** אלא שלו הן עולמי' קמ"ל: **מתני' והניחה מעוברת.** אע"פ שיש לה בנים הימנו והיא אוכלת בתרומה לא יאכלו עבדי אלן ברזל בתרומה לפי שהן של יורשים ויש לעובר בהן חלק ואין לעובר כח להאכילן בתרומה אי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא אי משום דקסבר ילוד מאכיל שאין ילוד אין מאכיל שנאמר (ויקרא כב) וילד ביתו הם יאכלו בלחמו קרי ביה יאכילו: **שהעובר פוסל.** אם בת כהן נישאת לישראל והניחה מעוברת ואין לה בן אחר פוסלה מלשוב לבית אביה כנעוריה: **ואינו מאכיל.** אם בת ישראל לכהן היא ומת והניחה מעוברת אין בעובר כח להאכילה וה"ה לעבדים: **אף בת כהן לכהן.** כיון דאמרת שאין ילוד אינו מאכיל איאך העבדים אוכלין בתרומה מפני חלקו של עובר דאינו פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי אמרו לו מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן אף בת כהן לכהן ומת והניחה מעוברת לא יאכלו עבדיה בתרומה מפני חלקו של עובר: **גמ' איבעיא להו טעמא דרבי יוסי משום דקסבר עובר במעי זרה זר הוא או דלמא ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל למאי נפקא מינה לעובר במעי כהנת מאי אמר רבה היינו טעמא דרבי יוסי דקסבר עובר במעי זרה זר הוא רב יוסף אמר [ג]ילוד מאכיל שאין ילוד אינו מאכיל מיתיבי אמרו לו לר' יוסי מאחר שהעדת לנו על בת ישראל לכהן בת כהן לכהן מהו אמר להם זו שמעתי וזו לא שמעתי אי אמרת בשלמא עובר במעי זרה זר הוא היינו דקא"ל זו שמעתי וזו לא שמעתי אלא אי אמרת ילוד מאכיל שאין ילוד אין מאכיל מאי זו שמעתי וזו לא שמעתי איהי היא קשיא אמר רב יהודה אמר שמואל זו דברי ר' יוסי אבל חכמים אומרים יש לו בנים אוכלים משום בנים אין לו בנים אוכלים משום אחים אין לו אחים אוכלים משום משפחה כולה זו ולא ס"ל הא א"ל שמואל לרב חנא בגדתאה [ג]פוק אייתי לי בי עשרה דאימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה אלא [ג]זו וס"ל מאי קמ"ל דפליגי רבנן עליה דרבי יוסי ומי פליגי [ד] מתיב רבי זכאי זו עדות העיד ר' יוסי מפי שמעיה ואבטליון והודו לו אמר רב אשי מי קתני וקבלו והודו לו קתני דמסתבר טעמיה ת"ר[ד] [ד]הניח בנים אלו ואלו אוכלים הניחה מעוברת אלו ואלו אין אוכלים הניח בנים והניחה מעוברת עבדי מלוג אוכלים כדרך שהיא אוכלת עבדי צאן ברזל לא יאכלו מפני חלקו של עובר שהעובר פוסל ואינו מאכיל דברי ר' יוסי רבי ישמעאל ברבי יוסי אומר משום אביו הבת מאכלת הבן אינו מאכיל [ה]ר"ש בן יוחי אומר זכרים יאכלו כולן נקבות לא יאכלו שמא ימצא עובר זכר ואין לבנות במקום הבן כלום מאי איריא שמא ימצא עובר זכר תיפוק ליה דנקבה נמי פסלה חדא ועוד קאמר חדא דנקבה נמי פסלה ועוד שמא ימצא עובר זכר ואין לבנות במקום הבן כלום זכרים יאכלו והאיכא עובר קסבר אין

פוסל ואין מאכיל. נראה לפרש שהעובר פוסל בעבדי אביו ואין מאכיל את אמו דתרוייהו אעבדים ליכא למימר פוסל בעבדי אביו ואין מאכיל בעבדי אביו דכיון דאשמועינן דפוסל היכי משכחת שיאכיל ובקונטרס פירש כולה מילתא אאמו ואע"ג דאעבדים קאי ה"ק שהעובר פוסל ואין מאכיל את אמו וה"ה לעבדיו דפוסל: **למאי נפקא מינה לעובר במעי כהנת.** אע"ג דע"כ דרשינן הכא דרשא דילוד מאכיל דמהאי טעמא אמרינן לקמן דצת ישראל לכהן והניחה מעוברת דלא מאכיל דהתם לא שייך טעמא דעובר במעי זרה זר הוא דאפילו זר מאכיל את אמו ואפילו ממזר כדאמרינן לקמן (ד' סט:) מ"מ מיבעיא ליה לענין עבדים דליכא למימר דוקא לענין אמו דכתב בה קרא ויליד ביתו הם יאכלו דמיניה דרשינן שמאכיל את אמו דרשינן ילוד מאכיל אבל עבדים שאוכלים מטעם קנין כספו לא קאמר קרא ילוד מאכיל שאינו ילוד לא:

היינו דקאמר זו שמעתי כו'. ורבנן אהיו אומריס לו כן הוו סברי דטעמא משום דילוד מאכיל: **אוכלין בשביל כל המשפחה כולה.** ה"מ למימר דטעמא דרבנן משום דלא סבירא להו דרשא דשאין ילוד אין מאכיל לגבי עבדים ולית להו נמי דעובר במעי זרה זר הוא אלא קבלה היתה בידו דטעמא משום דלא זכי בהו עובר וקלא תימה דהא מסתמא מעשה ידיהם עד שיולד הוא לעובר ולא לבני משפחה קשה לר"י דתנן בפרק יולא דופן (נדה ד' מד.) דבן יום אחד פוסל מן התרומה ופריך בגמרא מאי אירייא בן יום אחד אפי' עובר נמי ומשני רב ששת מתניתין בכהן שיש לו ב' נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן יום אחד מן הגרושה פוסל בעבדי אביו ולאפוקי מדרבי יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין עובר לא והשתא למה ליה לאוקמי כשיש לו שתי נשים אפי' אין לו אלא אחת גרושה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא דאוכלין בשביל כל המשפחה כולה לרבנן ואר"י דרב ששת לטעמיה דאית ליה במי שמתו[ו] המזכה לעובר קנה ולא אכלי בשביל המשפחה ולהכי מוקי בשיש לו בנים משאינה גרושה ואין העובר שבמעי גרושה פוסל משום דלא חיישינן למיעוטא דסמוך מיעוטא דמפילות למחלה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא כדלקמן ולאפוקי מדר' יוסי דרבי יוסי חיישינן למיעוטא ואתי שפיר דבפרק מי שמת (ג"ב קמב. ושם) פריך למ"ד המזכה לעובר קנה מדתנן ביולא דופן (נדה דף מד. ושם) בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא ולא פריך מרישא דבן יום אחד פוסל דליכא לאוקמא בשתי נשים כו': **זן וסבירא ליה.** אע"ג דשמואל פסיק באע"פ (כתובות דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאין אדם מקנה דשנב"ל שמואל חשיב עובר כבא לעולם: אין

שבחו א מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה כו טוש"ע אה"ע סי' פח סעיף ג:
יז ב ג מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' ד טור יו"ד סי' שלא:
יח ד ה מיי' שם טור שם:

הגהות הב"ח

(**ה**) גמ' ומי פליגי והאמר ר' זכאי זו עדות:

מוסף רש"י

שהעובר פוסל ואינו מאכיל. כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו, דעובר במעי זרה זר הוא ולא קרינא ביה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, דאינו עובר לא, דס"ל ר' יוסי עובר במעי זרה זר הוא (רשב"ם ב"ב קמא:). **בגדתה.** עיר שבבבל ושמה בגדת, בפסקת סדרו של רב שרירא גאון היא מזכרת (כתובות ז:). **המזכה.** מתנה על ידי אחר, לעובר. שבמעי אמו, קנה (שם).

תוספות ישנים

רב יוסף אמר ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל אבל לא ס"ל שיהא הטעם משום דעובר במעי זרה זר הוא דא"כ מאי קא מיבעיא להו לרבנן דמאחר שהעדת מה ענין זה לה בת ישראל שנשאת לכהן עובר במעי זרה [הוא] ולא אכלי אבל במעי כהנת לא פסיל. [וכרבה אמר לך אי] טעמא דר' יוסי משום דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל א"כ מה בנו מיניה רבנן בכהן במעי כהנת הלא הכא היא כדקאמר מלמודא אלא טעמא משום דעובר במעי זרה הוא: **ואימא** קמייהו המזכה לעובר קנה. וא"ת והא אמר שמואל הלכה כר' יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וי"ל שאני הכא שהמתנה היא בעולם ולא נהיא דהא אמריי בגיטין (יג.) דלדבר שלא בא לעולם לא קנה אף דבר שישנו בעולם. וא"ל דעובר חשוב כדבר שהוא בעולם ומיירי הכא בהוכר עוברה. וא"ת ומאי אהי דקאמר זו ולא ס"ל וכו' והאמר ליה שמואל וכו' המזכה לעובר קנה ואת אמרת דהלכה כחכמים דאין לעובר זכיה דלמא דגם רבנן (ס"ל) דמזכה לעובר קנה דאית ליה זכיה לעובר ובחוששין למיעוטו קמיפלגי דהרבה תנאי פליגי בהא ופסק דר' יוסי סבר חוששין למיעוטו שמא יהיה (לה) זכר קיים ורבנן לא חיישי דסמוך מיעוטא דמפילות למחלה זכרים ומחלה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא וי"ל דא"א

פוסל ואין מאכיל. נראה לפרש שהעובר פוסל בעבדי אביו ואין מאכיל את אמו דתרוייהו אעבדים ליכא למימר פוסל בעבדי אביו ואין מאכיל בעבדי אביו דכיון דאשמועינן דפוסל היכי משכחת שיאכיל ובקונטרס פירש כולה מילתא אאמו ואע"ג דאעבדים קאי ה"ק שהעובר פוסל ואין מאכיל את אמו וה"ה לעבדיו דפוסל: **למאי נפקא מינה לעובר במעי כהנת.** אע"ג דע"כ דרשינן הכא דרשא דילוד מאכיל דמהאי טעמא אמרינן לקמן דצת ישראל לכהן והניחה מעוברת דלא מאכיל דהתם לא שייך טעמא דעובר במעי זרה זר הוא דאפילו זר מאכיל את אמו ואפילו ממזר כדאמרינן לקמן (ד' סט:) מ"מ מיבעיא ליה לענין עבדים דליכא למימר דוקא לענין אמו דכתב בה קרא ויליד ביתו הם יאכלו דמיניה דרשינן שמאכיל את אמו דרשינן ילוד מאכיל אבל עבדים שאוכלים מטעם קנין כספו לא קאמר קרא ילוד מאכיל שאינו ילוד לא:

היינו דקאמר זו שמעתי כו'. ורבנן אהיו אומריס לו כן הוו סברי דטעמא משום דילוד מאכיל: **אוכלין בשביל כל המשפחה כולה.** ה"מ למימר דטעמא דרבנן משום דלא סבירא להו דרשא דשאין ילוד אין מאכיל לגבי עבדים ולית להו נמי דעובר במעי זרה זר הוא אלא קבלה היתה בידו דטעמא משום דלא זכי בהו עובר וקלא תימה דהא מסתמא מעשה ידיהם עד שיולד הוא לעובר ולא לבני משפחה קשה לר"י דתנן בפרק יולא דופן (נדה ד' מד.) דבן יום אחד פוסל מן התרומה ופריך בגמרא מאי אירייא בן יום אחד אפי' עובר נמי ומשני רב ששת מתניתין בכהן שיש לו ב' נשים אחת גרושה ואחת שאינה גרושה ויש לו בנים משאינה גרושה ובן יום אחד מן הגרושה פוסל בעבדי אביו ולאפוקי מדרבי יוסי דאמר עובר נמי פוסל קמ"ל בן יום אחד אין עובר לא והשתא למה ליה לאוקמי כשיש לו שתי נשים אפי' אין לו אלא אחת גרושה ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא דאוכלין בשביל כל המשפחה כולה לרבנן ואר"י דרב ששת לטעמיה דאית ליה במי שמתו[ו] המזכה לעובר קנה ולא אכלי בשביל המשפחה ולהכי מוקי בשיש לו בנים משאינה גרושה ואין העובר שבמעי גרושה פוסל משום דלא חיישינן למיעוטא דסמוך מיעוטא דמפילות למחלה דנקבות והוו להו זכרים מיעוטא כדלקמן ולאפוקי מדר' יוסי דרבי יוסי חיישינן למיעוטא ואתי שפיר דבפרק מי שמת (ג"ב קמב. ושם) פריך למ"ד המזכה לעובר קנה מדתנן ביולא דופן (נדה דף מד. ושם) בן יום אחד נוחל ומנחיל אבל עובר לא ולא פריך מרישא דבן יום אחד פוסל דליכא לאוקמא בשתי נשים כו': **זן וסבירא ליה.** אע"ג דשמואל פסיק באע"פ (כתובות דף נט.) כרבי יוחנן הסנדלר דאין אדם מקנה דשנב"ל שמואל חשיב עובר כבא לעולם: אין

שבחו א מיי' פכ"ב מהל' אישות הלכה כו טוש"ע אה"ע סי' פח סעיף ג:
יז ב ג מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' ד טור יו"ד סי' שלא:
יח ד ה מיי' שם טור שם:

הגהות הב"ח

(**ה**) גמ' ומי פליגי והאמר ר' זכאי זו עדות:

מוסף רש"י

שהעובר פוסל ואינו מאכיל. כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו, דעובר במעי זרה זר הוא ולא קרינא ביה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, דאינו עובר לא, דס"ל ר' יוסי עובר במעי זרה זר הוא (רשב"ם ב"ב קמא:). **בגדתה.** עיר שבבבל ושמה בגדת, בפסקת סדרו של רב שרירא גאון היא מזכרת (כתובות ז:). **המזכה.** מתנה על ידי אחר, לעובר. שבמעי אמו, קנה (שם).

תוספות ישנים

רב יוסף אמר ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל אבל לא ס"ל שיהא הטעם משום דעובר במעי זרה זר הוא דא"כ מאי קא מיבעיא להו לרבנן דמאחר שהעדת מה ענין זה לה בת ישראל שנשאת לכהן עובר במעי זרה [הוא] ולא אכלי אבל במעי כהנת לא פסיל. [וכרבה אמר לך אי] טעמא דר' יוסי משום דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל א"כ מה בנו מיניה רבנן בכהן במעי כהנת הלא הכא היא כדקאמר מלמודא אלא טעמא משום דעובר במעי זרה הוא: **ואימא** קמייהו המזכה לעובר קנה. וא"ת והא אמר שמואל הלכה כר' יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וי"ל שאני הכא שהמתנה היא בעולם ולא נהיא דהא אמריי בגיטין (יג.) דלדבר שלא בא לעולם לא קנה אף דבר שישנו בעולם. וא"ל דעובר חשוב כדבר שהוא בעולם ומיירי הכא בהוכר עוברה. וא"ת ומאי אהי דקאמר זו ולא ס"ל וכו' והאמר ליה שמואל וכו' המזכה לעובר קנה ואת אמרת דהלכה כחכמים דאין לעובר זכיה דלמא דגם רבנן (ס"ל) דמזכה לעובר קנה דאית ליה זכיה לעובר ובחוששין למיעוטו קמיפלגי דהרבה תנאי פליגי בהא ופסק דר' יוסי סבר חוששין למיעוטו שמא יהיה (לה) זכר קיים ורבנן לא חיישי דסמוך מיעוטא דמפילות למחלה זכרים ומחלה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא וי"ל דא"א

כרבא וכבר כתבתי דבר זה בפרק מי שמת. מצאתי כתוב בחדושי שחדשתי לפני אבא מארי ז"ל שמעתא היה בלוניל לפני הראב"ד ז"ל ולפני זקני הרב ר' משולם ולפני הרב ר' שמואל ב"ר משה ע"ה באחד שנתן מתנה לבנו קודם ארבעים יום ליצירתו והיה מחלוקת ביניהם יש מהם שאמרו שהמתנה מתנה הואיל ודעתו של אדם קרובה אצל העובר ויש מהם שאמרו שאין המתנה מתנה דכיון דארבעים יום קודם ליצירתו מיא בעלמא הוא וכמו דלא עיברה כלל דמיא ונגמר הדין ע"פ רובם שהמתנה מתנה ולאבא מארי ז"ל היה מסתברא כדברי היחיד שאין המתנה מתנה:

ו) נראה דס"ל נמי שלא שלקח מן המשה בטל הוא ומוציא מן הלקוחות.

עין משפט נר מצוה

יז ד ה מיי' שם טור שם:

הגהות הב"ח

(**ה**) גמ' ומי פליגי והאמר ר' זכאי זו עדות:

מוסף רש"י

שהעובר פוסל ואינו מאכיל. כלומר שהעובר שנתעברה ישראלית מכהן בעלה שמת פוסל את העבד מלאכול בתרומה מפני חלקו, דעובר במעי זרה זר הוא ולא קרינא ביה ויליד ביתו הם יאכלו בלחמו, דאינו עובר לא, דס"ל ר' יוסי עובר במעי זרה זר הוא (רשב"ם ב"ב קמא:). **בגדתה.** עיר שבבבל ושמה בגדת, בפסקת סדרו של רב שרירא גאון היא מזכרת (כתובות ז:). **המזכה.** מתנה על ידי אחר, לעובר. שבמעי אמו, קנה (שם).

תוספות ישנים

רב יוסף אמר ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל אבל לא ס"ל שיהא הטעם משום דעובר במעי זרה זר הוא דא"כ מאי קא מיבעיא להו לרבנן דמאחר שהעדת מה ענין זה לה בת ישראל שנשאת לכהן עובר במעי זרה [הוא] ולא אכלי אבל במעי כהנת לא פסיל. [וכרבה אמר לך אי] טעמא דר' יוסי משום דילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל א"כ מה בנו מיניה רבנן בכהן במעי כהנת הלא הכא היא כדקאמר מלמודא אלא טעמא משום דעובר במעי זרה הוא: **ואימא** קמייהו המזכה לעובר קנה. וא"ת והא אמר שמואל הלכה כר' יוחנן הסנדלר דאמר אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם וי"ל שאני הכא שהמתנה היא בעולם ולא נהיא דהא אמריי בגיטין (יג.) דלדבר שלא בא לעולם לא קנה אף דבר שישנו בעולם. וא"ל דעובר חשוב כדבר שהוא בעולם ומיירי הכא בהוכר עוברה. וא"ת ומאי אהי דקאמר זו ולא ס"ל וכו' והאמר ליה שמואל וכו' המזכה לעובר קנה ואת אמרת דהלכה כחכמים דאין לעובר זכיה דלמא דגם רבנן (ס"ל) דמזכה לעובר קנה דאית ליה זכיה לעובר ובחוששין למיעוטו קמיפלגי דהרבה תנאי פליגי בהא ופסק דר' יוסי סבר חוששין למיעוטו שמא יהיה (לה) זכר קיים ורבנן לא חיישי דסמוך מיעוטא דמפילות למחלה זכרים ומחלה נקבות והו"ל זכרים מיעוטא וי"ל דא"א

לומר כן מדקאמר שמואל נעיל גליבא דרבנן אין לו אחין אוכלין בשביל כל המשפחה מ"מ נעמייהו משום דאין לומר משום דאין חוששין למיעוטו דהא לאו מיעוטו איכא דבין יהיה הולד זכר או נקבה יהיה הולד חלק בעבדים שלא נקבה מיהא קודם לאחיו ולמשפחה: בולם זכרים יאכלו. הקונטרס לא גרס כולם זכרים דאפי' אי ליכא אלא חד זכר יאכלו בגללו ולא חיישינן למיעוטו שמא ימצא עובר זכר. אבל בנקבות לא יאכלו ג"ל כולם נקבות דאי איכא חד זכר אכלי ולוחקן הוא למחוק גרסת הספרים. ונראה לה"ר נתנאל דיש"ב גרסת הספרים כולם זכרים יאכלו פי' כולם בין עבדי מלוג בין עבדי צאן ברזל יאכלו כיון דאיכא זכר אבל נקבות לא יאכלו כולם. פי' עבדי צאן ברזל אלא עבדי מלוג בלבד לפי שמכח האשה הם באים ולא מכח הבעל:

ו) נראה דס"ל נמי שלא שלקח מן המשה בטל הוא ומוציא מן הלקוחות.

אין חוששין למיעוטא כו'. הקשה הר"ר שמואל בר' חייס הא כי הוי נמי נפל פסיל כדמוכח בפ' מי שמת (ב"מ דף קמב. ושם) דלמאן דאמר המזכה לעובר קנה זוכה העובר בנכסי אביו עד שתפיל האשה דתניא (שם) גבי גר שמת וזכזכו ישראל נכסיו ושמעו שאשתו מעוברת והחזירו ואחר כך שמעו שהפילה והחזיקו החזיק בשניה זכה בראשונה לא זכה ואר"י דהכא יש להסתפק שמא כבר הוא נפל ות"ת דהכא חייש רבי יוסי למיעוטא ובפ' מצות חליצה (נקמן דף קה:) קאמר דקטנה חולצת ואמאי הא אין עולה לייבום כיון דחייש למיעוטא דחיישינן שמא תמצא אילונית וכיון דאין עולה לייבום אין עולה לחליצה [9] וי"ל דחשיב עולה לייבום כיון דאם יבא אליהו ויאמר דאינה אילונית היתה יכולה להתייבם ולא דמיא לחולצת תוך ג' חדשים (א) ח) דאפי' יבא אליהו ויאמר דלא מיעברא לא משגחינן ביה ות"ת דבפ"ק דכתובות (דף יד:) לא חייש ר' יוסי למיעוטא בתינוקת שנאנסה ואר"י דברובא דאיתיה קמן כ"ע מודו דלא חיישינן למיעוטא ומיהו נ"ע בריש המוכר פירות (ב"ב דף נג:) דאזיל רבי יוסי בתר רובא דזריעה להוציא ממון ואייתי מינה ראיה לרב דאמר הולכין בממון אחר הרוב אלמא לא חייש רבי יוסי למיעוטא לענין ממונא וכל שכן לענין איסורא [9] ויש לחלק: **יתומים** שבאו לחלוק כו'. מפורש בהשולחן (גיטין דף לד.): **מועטים** עסקינן. אע"ג דפסקינן בפ' נערה בכתובות (דף נא.) דמזון האשה והבנות ממקרקעי ולא ממטלטלי סוגיא דהכא סברא דעבדא כמקרקעי דמי כרבי אלעזר דאמר בפ"ק דב"ק (דף יא: ושם) הלכה גובין מן העבדים ומיהו אין הלכה כן אלא כרב נחמן דפליג עלי' דקי"ל ככל הני שמעתתא דשלח ליה ר' אבא לרב יוסף בר חמא פרק יש נוחלין (ב"ב דף קכח.) דמסיק התם דשלח ליה אין גובין אבל אין לומר דחשיב עבדא כמטלטלי וסבר כרבי דאמר בפרק נערה (כתובות דף נא.) מזון האשה והבנות בין ממקרקעי בין ממטלטלי דא"כ בסמוך דפריך במאי אוקימתא בנכסים מועטים ודוחק לומר דסיפא אתא לנכסים מרובין ה"ל למימר דסבר לה ר"ש בן יוחאי כר"ש בן אלעזר דקי"ל (שם) כוותיה דמזוני מקרקעי ולא ממטלטלי: **שקדמו ומכרו כו'.** מלשון קדמו משמע דאיירי שקדמו למכור קודם שהחזיקו בהן בית דין לצורך בנות אבל אין נראה לר"י דא"כ הוה ליה לאוקמי כגון שכבר החזיקו בהן בנות ע"פ ב"ד אלא אין שום חזקה מועלת אלא קדמו קודם שיאכלו הבנות קאמר ומיהו אר"י דיש לדחות דמשמע ליה דבא אוכלת מיד אחר מיתת הבעל בלא החזקה על פי ב"ד:

מה שמכרו מכרו. והדמיס שלהם דאם לא כן בחזקת הבנות הן וכן משמע בסוטה (דף כא:) דחשיב ליה רשע ערוס זה המשיא עצה למכור בנכסים מועטים: **קנין** בספו אמר רחמנא והאי קנין דאחיו הוא. אמר ר"ת דאסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא מיכל אכלה דהא למשנה ראשונה דפרק אף על פי (כתובות דף נז. ושם) היכא דאכלה בחיי הבעל אכלה נמי בחזקת היבם ודייק ר"ת מדקתני התם ואפילו כולם בפני הבעל חסר יום אחד משמע הא כולן בפני הבעל אוכלת ועוד דתניא בתוספתא (דכתובות פ"ה) זו משנה ראשונה אבל רבותינו אמרו אין האשה אוכלת בתרומה עד שתיכנס לחופה ולא היבמה עד שתיבעל משמע דלמשנה ראשונה אוכלת א) ובירושלמי דפרק אע"פ הגיע זמן ולא נישאו או שמתו בעליהן אוכלות משלו ואוכלות בתרומה והיינו בלא ביאה דאי אחר ביאה פשיטא דאשתו גמורה היא והיינו טעמא דמשנה ראשונה

אין חוששין למיעוטא ואיבעית אימא לעולם קסבר חוששין למיעוטא דעבדינן ליה תקנתא כרב נחמן אמר שמואל דאמר [6] רב נחמן אמר שמואל [8] יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהם ב"ד מעמידין להם אפוטרופוס ובורר להם חלק יפה הגדילו יכולין למחות ורב נחמן דידיה אומר [2] הגדילו אין יכולין למחות דא"כ מה כח ב"ד יפה לימא דרב נחמן תנאי היא לא דב"ע אית להו דרב נחמן והכא [3] בחוששין למיעוטא קמיפלגי ר' ישמעאל בר' יוסי אומר משום אביו הבת [3] מאכיל הבן אינו מאכיל מ"ש בן דלא מאכיל משום חלקו של עובר בת נמי לא תאכיל מפני חלקו של עובר אמר אביי הכא בנכסים מועטים עסקינן וכגון דאיכא בן בהדי בת מה נפשך אי האי דמעברא בן הוא לא עדיף מהאי דקאי אי בת היא אמאי אכלה בתקנתא דרבנן כמה דלא נפק לאויר העולם לא תקינו רבנן במאי אוקימתא בנכסים מועטים אימא סיפא שמא ימצא העובר זכר ואין לבנות במקום בן כלום אדרבה [3] נכסים מועטים דבנות נינהו סיפא אתאן לנכסים מרובין ונכסים מועטים דבנות נינהו [7] והאמר רבי אסי א"ר יוחנן [4] יתומין שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו ואלא מאי בת דקתני אם א"ה היינו ר' יוסי כולה ר' ישמעאל בר' יוסי קתני לה: **מתני'** [5] העובר והיבם והאירוסין והחרש ובן תשע שנים ויום אחד פוסלין ולא מאכילין [9] ספק שהוא בן ט' שנים ויום אחד ספק שאינו ספק הביא ב' שערות וספק שלא הביא [9] נפל הבית עליו ועל בת אחיו ואין ידוע אי זה מת ראשון [1] צרתה חולצת ולא מתייבמת: **גמ'** העובר: [6] אי בת כהן לישראל היא פסיל לה [1] כנעוריה פרט למעוברת אי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל לה ילוד מאכיל שאינו ילוד אינו מאכיל: היבם: [5] אי בת כהן לישראל היא פסיל לה [1] ושבה אל בית אביה פרט לשומרת יבם אי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל לה [2] קנין כספו אמר רחמנא והא קנין דאחיו הוא: והאירוסין: [8] אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דהא

ישראל פסלה מתרומת אביה ובת ישראל שומרת ליבם כהן אינו מאכילה: **והאירוסין.** בת כהן מאורסת לישראל פסלה ובת ישראל מאורסת לכהן אינו מאכילה: **ובן ט' שנים.** בגמרא [סח.] מפרש לה: **ספק שהוא בן ט' ספק שאינו.** הוי נמי כבן ט' ופוסל ואמילתא דלעיל קאי: **ספק שהביא שתי שערות כו'.** לעיל קאי לענין האירוסין דקתני פוסלין והכי קאמר קטן שקדש האשה ספק הביא שתי שערות וקדושיו קדושין ספק שלא הביא פוסל בת כהן המאורסת לו מן התרומה: **נפל הבית עליו ועל בת אחיו.** שהיא אשתו ספק הוא מת תחלה ונפלו שתיהן לפני אחיו ופוטרת צרתה משום צרת הבת ספק בת אחיו מתה ראשונה ובשעת נפילה ליבם לא הואי צרתה צרת ערוה לתנן (לעיל דף ב:) וכולן אם מתו או מיאנו צרותיהן מותרות: **צרתה חולצת ולא מתייבמת.** אילדי דאיירי בספק לחומרא תני לה בהדייהו: **גמ' ושבה אל בית אביה כנעוריה.** משמע בזמן שהיא דומה לנעוריה: **ילוד מאכיל.** ישראלית האוכלת בשביל בנה אינה אוכלת אלא אם כן ילוד. בן מאכיל את אמו נפקא לן בתורת כהנים [אמור פרק ד] מוליד ביתו הם יאכלו בלחמו (ויקרא כב) קרי ביה יאכלו ומהכא ילוד הוא דמשמע: **ושבה פרט לשומרת יבם.** שאינה ברשותה לשוב דהא מגידא ביה:

דקנייה

עין משפט
נר מצוה

יט א ב מיי' פ"י מהל' נחלות הלכה ד סמג עשין לו טוש"ע חו"מ סימן רפט סעי' ח:
כ ג מיי' פי"ט מהל' אישות הלכה י סמג עשין כו טוש"ע אה"ע סימן קיב סעי' יח:
כא ד מיי' שם הל' יט סמג עשין פח טוש"ע שם סעיף יד:
כב ה מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' ח טוי"ד סי' שלח:
כג ו מיי' שם הל' יח:
כד ז מיי' פ"ו מהלכות יבום סמג עשין נח טוש"ע אה"ע סי' קעג סעי' ח:
כה ח מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' ג טוי"ד סי' שלח:
כו ט מיי' שם הלכה ה:
כז י מיי' שם הלכה ז:

תורה אור השלם

1. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג
2. וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קִנְיַן כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִּיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: ויקרא כב יא

תוספות ישנים

יתומים שקדמו ומכרו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו. פ"ה (בכתובות קג.) קדמו קודם שהגבו ב"ד לבנות ולא נהירא דא"כ מה פריך הכא לוקמה כשכבר הגבו ב"ד הנכסים לבנות ולכן נ"ל קדמו ומכרו קודם שאכלו הבנות הנכסים: **א)** ור' יצחק בר' אברהם פי' דודאי דכשה גמורה היא והאי דמשמע התם דלמשנה ראשונה אוכלת כי הגיע זמנה בפני הבעל היינו דווקא בתרומ' דרבנן אבל בתרומה דאורייתא לא אכלה אפי' למשנה ראשונה דקנין כספו אמרה רחמנא והאי קנין דאחיו הוא. וכן משמע פרק נערה המאורסה (נדרים דף עג.) גבי בוגדת שאשתה י"ב חדש וכו' וקאמר ר' אלעזר ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד דתנן היבם אינו מאכיל וכו' וקאמר אביי ודלמא לא היא עד כאן לא משמע' משנה ראשונה אלא לאכילה בתרומה דרבנן משמע דבכתובות בתרומה דרבנן מיירי: **א'** בת כהן לישראל פסל לה דהא קניה בהאי הויה. לא נהירא לגרום כן שהרי אצטריך כי תהיה לומר בת כהן שנבעלה לפסול לה פסלה וא"ל דטעמא משום דכתיב ושבה אל בית אביה חז עומדת בבית בעלה ואיגרגרא ביה:

מסורת הש"ס

ח) כתובות ק. קידושין מב. גיטין לד., **ב)** לקמן קיט. וש"נ, **ג)** [ל"ל מאכלת], **ד)** כתובות קג. סוטה כח: ב"מ קמ., **ה)** לעיל לא., **ו)** [כתובות נח.], **ז)** [כתובות קח:], **ח)** [לעיל לה:],

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אין חוששין וכו'. וי"ל דחשיב עולה ליבום. עיין לעיל דף מא ע"ב: **בא"ד** בסופו ויש לחלק, עי' בר"ן שבת פ' יש דף נט ע"ב וצב"י יו"ד סי' קלא בשם תשובת הר"ן וצ"ע:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אין וכו' דאפילו יבא אליהו. נ"ב ע"ל בפרק האומלן דף מא ע"ב:

מוסף רש"י

יתומים. קטנים (גיטין לד.). **ב"ד** מעמידין **להם** אפוטרופוס. לכל אחד ואחד מן הקטנים (כתובות ק.). **וברור להם** חלק יפה. לכל אחד, יפה לזה ויפה לזה (קידושין מב.) כל אפוטרופוס לתיקוף שלו (כתובות ק.) כל אפוטרופוס יכריח חלק יפה שלו, שמתוך כך יהיו חלקים שוים (גיטין לד.). מה כח ב"ד. שמינו להם אפוטרופוס (שם). יתומין שקדמו ומכרו **בנכסים** מועטים. דתנן (כתובות קח:) מי שמת והניח בנים ובנות, בזמן שהנכסים מרובין הבנים ירשו והבנות יחזו, נכסים מועטין הבנים יחזו והבנים ישאלו על הפתחים, וקדמו ומכרו קודם שבאו הבנות לב"ד והעמידום ב"ד לנכסים בחזקת בנות (סוטה כא: וכני"ר כתובות קג.). מה שמכרו מכרו. אפילו בנכסים מועטים מה שמכרו מכרו, דאין מוציאין לזמון אלמה והבנות מנכסים מטובבדים, וכ"ש בנכסים מרובין (רשב"ם ב"ב קמ.). **נפל הבית** עליו **ועל בת אחיו.** והיא אשתו, **צרתה** חולצת. לא מיפטרא בולא כלום משום צרת ערוה, שמא היא מתה ראשונה ואח"כ מת הוא, ותנן וכולן אם מתו הערוות קודם לבעליהן צרותיהן מותרות בספק (ב:) **ולא** מתייבמת. שמא הוא מת ראשון והויא לה הך צרת כתו (לעיל לא.). והא קנין דאחיו הוא. ומי מיית ליה פקע ליה קינינו, אבל כספה הרי היא אשתו לכל דבר והכתוב קראה אשתו דכתיב ולקחה לו לאשה דקנייה בביאה ומי היכי דקידושי ביאה מתקיימין בארוסה לתתקום הוויות להדדי, כך מתקיימין ביבמה (כתובות נח.).

דקניה בהויה. ומשעת הויה איפסילה לכתיבה[ב] ונת כהן כי תהיה לאיש זר: **משום דעולא.** במס' כתובות בפרק אע"פ (דף מז:) דבר תורה ארוסה בת ישראל אוכלת בתרומה לכתיב[ג] קנין כספו הוא יאכל בו ומה טעם אמרו אינה אוכלת גזירה שמא ימזגו לה כוס בבית אביה[ד] ותלך ותשקה לאחיה ולאחותה: **בתקנתא דרבנן.** דחרש אע"ג דלאו בר דעת הוא תקינו ביה רבנן נישואין לקטן בפ' חרש שנשא (דף קיב:): **קס"ד בשומרת יבם לבן ט'.** ולא בא עליה. ולמאי הלכתא נקט בן ט' אי למיפסל לאשמועינן דכיון דחזי לביאה פסיל לה בזיקת יבמין מאי איריא בן ט' אפילו קטן נמי דלא קריין בה ושבה אל בית אביה ולאשמועינן בגיר מבן ט': **ואי לאכולי כו'.** ואי להכי נקט בן ט' לאשמועינן רבותא דאע"ג דחזי לביאה לא מאכיל יבמתו בזיקתו אפילו גדול ממש לא מאכיל דלאו קנינו הוא דהא אשמעי' בגדול בריש המתני': **הבא על יבמתו.** דאילו גדול הוה אכלי ואשמועינן רבותא דאע"ג דביאתו ביאה לא מאכיל ופוסלין דקתני במתניתין אשארא קאי לעובר ויבם בלא ביאה ואירוסין וחרש אבל בן ט' לא נקט ליה אלא משום ואין מאכילין: **אי הכי.** דמשום אינו מאכיל נקט ליה למה לי למיתני סיפא דקתני ספק שהוא בן תשעה ספק שאינו הוי נמי כבן ט' השתא ולאי בן ט' כו': **פסולין.** כגון ממזר ונתין ומשום פוסלין נקט ליה ולא מאכילין לא אבן ט' קאי אלא אשארא עובר ויבם אירוסין וחרש: **בן תשעה.** שהוא גר עמוני ומואבי וכו' דאסורין לבא בקהל: **מלרי ואדומי.** עד דור שלישי בעשה: **כותי ונתין.** בלא תתחתן בם דקסבר (ב) גירי אריות הן: **חלל.** פסול לכהונה: **פסלוה.** אם בת כהן מן התרומה ולויה וישראלית לינשא לכהונה עולמית: **מדקתני סיפא.** דמתניתין: **סיפא פסולי לכהונה.** חלל. ואע"ג דקתני שאינן ראוין לבא בישראל לא מיירי אלא בכהונה דמרישא הוה אמינא פסולי קהל הוא דפסלי אבל ביאת חלל לא להכי תני סיפא משנה יתירא לאשמועינן חלל: **פסלוה.** כהנת מתרומה דבי נשא ומן הכהונה לויה וישראלית מן הכהונה: **רבי יוסי אומר כו'.** טעמא דרבי יוסי ורבן שמעון מפרש לקמן בשמעתין[ד] מאי קאמרי ומאי פלוגתייהו: **לאו מוכל זר נפקא.** וכל זר לא יאכל קדש והשתא סלקא דעתך דקסבר לאיש זר נפקא כדפירש בקונטרס ומיהו לקמן מפיק לה מושבה דהך בת כהן נמי משתמע מיניה הואיל ויצאת לישראל: אל בית אביה מכלל דמעיקרא לא אכלה וכי תהיה לאיש זר מוקמינן לנבעלה לפסול לה פסלה והכא הך דרשא הפשוטה נקט דאי לאו דנפקא לן מושבה הוה מוקמינן לאירוסין דפסלי וכן דרך הגמרא בכמה מקומות[ה] ועוד אמר ר"י דמשום דמהאי קרא דכי תהיה דרשינן נמי דאינה חוזרת בהויה לאירוסין לחזה ושוק נקטיה נמי הכא: **קניא** ליה. ולאו דוקא אלא כלומר זקוקה לו דביאת בן תשע לא הוי אלא כמאמר בעלמא ובפרק קמא דקדושין (דף יט.) מתעטין ליה דלא קניא מקרא דאשת איש פרט לאשת קטן ויש ספרים דגרסי חזיא ליה והכי פירושו כיון דמדאורייתא זקוקה וביאתו ביאה ולא בעינן כוונה ביבמה קס"ד דקני לה מדאורייתא ולוכל קא משמע לן דלא משום דלא קני לה:

רישא פסולי כהונה סיפא פסולי קהל. וכן גירסת ר"ח ולא כספרים דגרסי איפכא דהא קתני סיפא ואם אינו ראוי לבא בישראל ולא"ת וכיון דתנא רישא פסול כהונה למה לי למיתני בסיפא פסול קהל דכ"ש הוא ויש לומר דתנא סיפא לגלוי מרישא שלא תאמר רישא פסולי קהל דוקא ואם תאמר וספק בן ט' היאך פוסל בביאתו נוקמיה אחזקה קמייתא דהוה פחות מבן תשעה ונוקי איתתא בחזקת כשרות ומיהו לכהונה ניחא דלא אזלינן בתר חזקה ליוחסין כדקאמר רבי יהושע בפרק קמא דכתובות (דף יג.) לא מפיה אנו חיין אלא היא בחזקת בעולה לנתין וממזר ואפי' ברוב כשרים אלא כדאמר התם ולא מוקמינן לה אחזקה ואפילו לרבן גמליאל ורבי אליעזר דמכשרי היינו משום דאמרה לכשר נבעלתי אבל הכא דלא ידעה אם הוא בן תשעה לא אבל לתרומה קשיא אמאי לא מוקמינן להו אחזקה דאפילו לענין תרומה אייר כמו לענין [ד] עבדים ולתרומה מוקמינן אחזקה דהא בכתובות בפ"ב (דף כו. ושם) גבי מוחזק לן בחבורה דהאי דכהן הוא ונפק עליה קלא דבן גרושה הוא כו' ומוקי לה בתרי ותרי משמע דאי לאו משום זילותא דבי דינא הוה מסקי ליה לכולי עלמא והיינו לענין תרומה דאי לכהונה לא מסקינן ליה בתרי ותרי כדמוכח בקידושין בהאומר (דף סו.) גבי עובדא דינאי המלך ויש לומר דהכא כגון דהשתא דאתי קמן הוי ודאי בן תשעה אף על פי שהיה ספק כשבא עליה לא מוקמינן ליה אחזקה קמייתא אלא אזלינן בתר השתא שהוא ודאי בן תשעה דחזקה קמייתא איתרע ליה: לימא

דהא קניה בהויה ואי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל לה משום דעולא: והחרש: [א]אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דהא קניה בתקנתא דרבנן ואי בת ישראל לכהן היא לא מאכיל [1]קנין כספו אמר רחמנא והאי לאו בר קנין הוא: ובן תשע שנים וכו': קס"ד בשומרת יבם לבן תשע ויום אחד למאי אי למיפסל קטן נמי מיפסל פסיל אי לאכולי גדול נמי לא מאכיל אמר אביי הכא ביבם בן תשע שנים ויום אחד על יבמתו עסקינן דמדאורייתא קניא ליה סד"א הואיל ומדאורייתא קניא ליה וביאתו ביאה אימא לוכיל קמ"ל [ו]עשו [2]ביאת בן ט' שנים ויום אחד כמאמר בגדול א"ל רבא אי הכי סיפא דקתני ספק בן ט' שנים ויום אחד ספק שאינו השתא ודאי בן ט' לא מאכיל ספק מיבעיא אלא אמר רבא [3]בבן תשע שנים ויום אחד דהנך פסולים קתני דפסלי בביאתן וכדתניא [3][ז]בן תשע שנים ויום אחד גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על כהנת לויה וישראלית פסלוה והא מדקתני סיפא אם אינן ראוין לבא בישראל הרי אלו פוסלים מכלל דרישא לאו בפסולים עסקינן רישא פסולי קהל סיפא פסולי כהונה: גופא [3]בן ט' שנים ויום א' גר עמוני ומואבי מצרי ואדומי כותי נתין חלל וממזר שבאו על כהנת לויה וישראלית [ח] פסלן רבי יוסי אומר כל שזרעו פסול פוסל כל שאין זרעו פסול אינו פוסל רשב"ג אומר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכל שאין אתה נושא בתו אי אתה נושא אלמנתו: מנא הני מילי אמר רב יהודה אמר רב אמר קרא [2]ובת כהן כי תהיה לאיש זר [ה]כיון שנבעלה לפסול לה פסלה האי מיבעי ליה דקאמר רחמנא בת כהן דמינסבא לזר [ו]לא תיכול ההיא [3]מושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל נפקא מדקאמר רחמנא ושבה אל בית אביה תאכל מכלל דמעיקרא לא אכלה אי מההיא הוה אמינא [ז]לאו הבא מכלל עשה עשה כתב רחמנא האי ללאו [לאו] [4]מוכל זר לא יאכל קדש נפקא ההוא

דאשתה דאיהי אוכלת היכא דלא אכלה משום דאין חייב במזונותיה אלא היכא דעמד בדין וברח כדאמרינן בהחולץ (לעיל דף מח: ושם) ולא מייחד לה דוכתא ומשום סימפון נמי איכא למיחש דשמא יש סימפון ולא היתה אשתו מעולם כיון שלא הגיע זמן בחיי הבעל ולא ברח ואין להקשות לעולא דאמר (כתובות דף מז:) טעמא משום שמא תשקה כי אכלה בחיי הבעל נמי לא תיכול כיון דאין יבם חייב במזונותיה לא מייחד לה דוכתא דאיכא למימר כיון דזכתה זכתה אבל קשה דא"כ מאי פריך בפרק אע"פ (שם דף מז: ושם) אלא מעתה לקיט כהן בבית ישראל לא יאכל כל ימי חייו וי"ל דכיון דהגיע זמן ויחד לה דוכתא בבית אביה שוב אינה זזה משם ולא דמיא לקיט כהן בבית ישראל וא"ת ומאחר דאכלה מדאורייתא מפני מה אסרוה למשנה אחרונה עד שתבעל אפילו נפלה מן הנשואין הא ליכא למיחש תו למימפון ויש לומר דכיון דאסורה ארוסה בהגעת זמן למשנה אחרונה אסרו נמי יבמה משום דמיחלפא בה שאיתהן זמן כיסתן לאלתר ומיהו הא דדרשינן לעיל (דף סו.) בת ישראל לכהן דאכלה בתרומה מקנין כספו דרשא גמורה היא דהא לעיל (דף מז.) דרשינן מהתם פלוג דכא כהן שנשא בת גרים שמאכילה בתרומה ואע"ג דבפ"ק דקדושין (ד' י: ושם) מייתי לה מק"ו דבן בג בג ונשואה דריש בספרי מכל טהור בביתך ואית דמפיק לה מאתם ובתיכם ההיא דספרי אסמכתא הוא וכמה דרשות יש בגמרא שדורש בתורת כהנים ובספרי מפסוקים אחרים ומיהו לא יתיישב הא דמייתי הך אסמכתא דהאי קנין דאחיו הוא התם בפרק אע"פ (כתובות דף נח. ושם)[ט] דמייתי לה על משנה ראשונה דקתני היבם אין מאכיל לפי מה שפירשנו דהיינו דוקא היכא דלא אכלה דמהך דרשא אפי' אכלה בחיי הבעל לא תאכל בחיי היבם ואמר רבינו תם דהתם ה"פ קנין כספו אמר רחמנא שאוכלת בתרומה ורבנן הוא דתקון משנים עשר חדש ולהכי דאוכלת והאי קנין דאחיו הוא ולא תקון רבנן שתאכל מחמת היבם אלא עד שתבעל אם לא שכבר אכלה בחיי הבעל:

אי בת כהן לישראל היא פסיל לה דהא קניה בהא הויה. מתוך הלשון משמע דמקרא דמכי תהיה

כח א מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה ט:

כט ב מיי' פ"א מהל' יבום הל' מז ופ"ה הל' יח סמג עשין נא נב טוש"ע אה"ע סימן קסז סעי' ג:

ל ג מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' יא טור"ד סי' שלא:

לא ד מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל"ג סמג לאוין קב טוש"ע אה"ע סי' ו סעי' ח וש"ס בטור ובב"י:

לב ה מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ז והל' י:

לג ו מיי' שם הלכה ה:

תוספות ישנים

בפק בן תשע. וא"ת אמאי פסל אוקמיה אחזקתיה דלא הוה בן תשע וא"ל דמעלה עשו ביוחסין דהיינו זווקא לכהונה אבל לתרומה מאי איכא למימר וי"ל כיון דסופו ליגדל אין החזקה כלום ז):

ז) עי' בתוס' ד"ה ריש וכקדושין ע"ט.

עין משפט נר מצוה

מסורת הש"ס

ז) לקמן לו. [נדה מה.], ב) קדושין עד:, ג) [תוספתא נדה פ"ו], ד) [לעיל נד: וש"נ], ה) [ויקרא כב], ו) [שם], ז) בס"ל: תמיה, ח) [דף סט.], ט) [ד"ה ואפילו], י) [וע' תוס' עירובין טו: ד"ה בכמיכה], כ) נ"ל עובר ויבם מהרש"א וע"ש,

תורה אור השלם

1. וְכֹהֵן כִּי יִקְנֶה נֶפֶשׁ קְנִין כַּסְפּוֹ הוּא יֹאכַל בּוֹ וְיִלִיד בֵּיתוֹ הֵם יֹאכְלוּ בְלַחְמוֹ: ויקרא כב יא
2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל: ויקרא כב יב
3. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג
4. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י

הגהות הב"ח

(א) גמ' וישראלית פסלוה ר' יוסי: (ב) רש"י ד"ה כותי וכו' דקסבר כותים גירי:

מוסף רש"י

בן ט' שנים ויום אחד. שהוא גר עמוני וכו' דבכי האי זימנא חזי לביאה, פסלוה. לכהנת מן התרומה ומן הכהונה ולויה וישראלית מלינשא עוד לכהן (קדושין עד:). כל שזרעו פסול. מן הכהונה, פוסל. את אשתו (שם). כל שאתה נושא בתו. לכהן קאמר (שם).

לימא קרא היא בקדשים לא תאכל. פי' דאי לתרומה לחודה אתא ג"כ לימא קרא היא בקדשים דכולה פרשתא לתרומה קדרים ומדכתיב בתרומת הקדשים שמע מינה דלמורס מן הקדשים נמי אתא ואם תאמר ואימא דכוליה להכי אתא לומר שאין חוזרת לחזה ושוק ואמר רבינו יצחק דפשטא דקרא איירי בתרומה דאיירי בה בכל הפרשה:

רבי עקיבא דדריש ווין. בסנהדרין פרק אלו נערה מיתות (דף נא.) רבי ישמעאל אחי בת ובת אחי דורש:

כמאן כר' עקיבא דדריש ווין. הק' הר' משה מריגנשבור"ג דמאן תנא דפליג עליה דר' עקיבא התם גבי בת ובת בפ' אלו נערה מיתות (שם דף נא.): רבי ישמעאל והתם בההיא שמעתא גופא אמרינן ור' ישמעאל הלי בת ובת מאי דריש ביה לרבות בת בעלי מומין אלמנה דר' ישמעאל נמי דריש ווי ותירץ דה"פ כמאן כרבי עקיבא דדריש ווי דמוקי ווי דובת לרבות נשואה ולא מצריך לרבות בת בעלי מומין והוא הדין דמרבה הכא לויה וישראלית אבל רבי ישמעאל דמצריך התם לרבות בת בעלי מומין דקאמר לפי שמצינו שחילק הכתוב בין תמימים לבעלי מומין יכול נחלוק בבנותיהן ה"נ יהא צריך כאן לרבות בת בעלי מומין ולא נוקמיה לרבות לויה וישראלית וק"ק בסמוך דקאמר ר' יוחנן משום ר' ישמעאל מנין לעובד כוכבים ועבד שבאו על כהנת לויה וישראלית כו' ומרבינן (ליה) לויה וישראלית מובת ופריך כמאן כרבי עקיבא דדריש ווי טפי הוה ליה לאקשויי דר' ישמעאל אדר' ישמעאל דהיכי דריש מובת לויה וישראלית והא אינטריך לבת בעלי מומין כדדריש התם ואר"י דלא נקט הכא ר' עקיבא לאפוקי ר' ישמעאל דהא ר' ישמעאל נמי דריש ווי אלא לאפוקי שאר תנאי דלא דרשי ווי בעלמא תדע דלא קאמר אפי' תימא רבי ישמעאל אלא אפילו תימא רבנן ועוד יש לומר דר' ישמעאל לא דריש ווי והא דקאמר בסנהדרין (שם:) ורבי ישמעאל הלי בת ובת מאי עביד ליה לא מסיק הכי אלא לישב דרשא דרבי ישמעאל למאן דדריש ווי:

עובד כוכבים ועבד דלאו בני הויה נינהו לא ליפסלו. פירש בקונטרס הה"ר דה"מ למימר נמי חייבי כריתות לא ליפסלו אלא נקט עובד כוכבים ועבד משום דאיירי בהו לעיל דקתני כותי דהיינו עובד כוכבים ובמתני' (לקמן דף פט.) תנן העבד פוסל משום ביאה ומשני דפסלי מדר' יוחנן כו' ומהאי קרא משמעי נמי חייבי כריתות וק' לר"י דכל היכא דקתני כותי לאו בתורת עובד כוכבים נקיט ליה אלא לפסולא בעלמא כי ההיא דתנן (קדושין דף עד.) אלו הספקות שתוקי ואסופי וכותי ובאלו נערות (כתובות דף פט. ושם) דתנן הבא על הממזרת והנתינה והכותית יש להן קנס ודייקינן בפ' שור שנגח ד' וה' (ב"ק דף לח: ושם) דקסבר כותים גירי אמת הן מדיש להן קנס ועוד ר' יוחנן משום ר' ישמעאל דנקט עובד כוכבים ועבד אמאי לא נקט חייבי כריתות ונראה לר"י דפשיטא ליה להש"ס דעיקר קרא לאיש זר איירי בחייבי כריתות כדאמר פ' עשרה יוחסין (קדושין דף עה:) גבי עובד כוכבים ועבד השתא ממזר הוי מיפסל בביאתו מיבעיא ואפילו לר' יהושע דלא הוי ממזר מחייבי כריתות מ"מ כיון דחמירי חשיבי לאיש זר ואפי' אותם חייבי כריתות דלא הוו זר אלא מעיקרא כיון דעיקר קרא בחייבי כריתות איירי והכי פריך ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות דוקא ולא חייבי לאוין ומשני כי תהיה אמר רחמנא לרבות חייבי לאוין ומיהו חייבי לאוין כיון דלא חמירי בעינן דליהוי זר אלא מעיקרא כדלקמן ופריך עובד כוכבים ועבד דלאו בני הויה נינהו לא ליפסלו דלא אתרבו מכי תהיה וחרים נמי לא איקרו דאין בהם ממזרות ולא חמירי דאין בהם אלא לאו בעלמא ומשני דפסלי מדרבי ישמעאל אבל חייבי כריתות לא נפקי מהתם דבני אלמנות וגירושין הוו לאחריני אלא מלאים זר ועיקר קרא בדידהו משמעי:

עובד כוכבים ועבד. וא"ת והא אינטריך למכתב אלמנה וגרושה לומר שחוזרת כשנתאלמנה או נתגרשה וי"ל דא"כ לכתוב חד מיניהו דלית ליה צריכותא דר' עקיבא דבסמוך ומדכתב תרוויהו דרשי למי שיש לו אלמנות וגירושין יצאו כו': ואימא

ההוא מיבעי ליה לגופיה תרי וכל זר כתיבי ואכתי מיבעי ליה לכדר' יוסי בר' חנינא דא"ר יוסי ברבי חנינא וכל זר [6]זרות אמרתי לך ולא אנינות דרבי יוסי ברבי חנינא מן זר וכל זר נפקא ואכתי מיבעי ליה לכדתניא [7]כשהיא חוזרת [8]חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק ואמר רב חסדא אמר רבינא בר רב שילא מאי קרא דכתיב [1]ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל לא תאכל במורם [9]מן הקדשים [10]א"כ לכתוב קרא היא בקדשים לא תאכל מאי בתרומת הקדשים [2]שמעת מינה תרתי אשכחן כהנת לויה וישראלית מנלן [3]כדא"ר אבא אמר רב בת ובת הכא נמי בת ובת כמאן כר"ע [4]דדריש ווין אפילו תימא רבנן כוליה ובת קרא יתירא הוא אשכחן לתרומה לכהונה מנלן אטו לויה וישראלית לא לכהונה מרבינן להו דאי לתרומה בנות מיכל תרומה נינהו אלמה לא משכחת לה דקאכלה בשביל בנה בשביל בנה ק"ו ומה כהנת דבקדושה דנפשה אכלה פסיל לה לויה וישראלית דלא אכלה אלא בשביל בנה לא כ"ש והיא הנותנת כהנת דקדיש גופה פסיל לה הא דלא קדיש גופה לא פסיל לה אלא לכהונה ק"ו מגרושה ומה גרושה [5]שמותרת בתרומה אסורה לכהונה זו שאסורה בתרומה אינו דין שפסולה לכהונה וכי מזהירין מן הדין [11]גלוי מילתא בעלמא הוא ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות כי תהיה אמר רחמנא הנך דאית בהו הויה חייבי כריתות לאו בני הויה אי הכי עובד כוכבים ועבד לא ליפסלו הנך פסלי מדרבי ישמעאל דא"ר יוחנן [12]משום רבי ישמעאל מנין לעובד כוכבים ועבד שבא על בת ישראל ועל כהנת ולויה שפסלוה שנאמר [2]ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וגו' מי

הא מיבעי ליה לגופיה. לזר גמור אבל הך דלאו זרה היא אינטריכא ובת כהן לאסרה: **תרי וכל זר כתיבי.** וכל זר לא יאכל קדש (ויקרא כב) ועוד גבי בת כהן כתיב ובת אל וגו' מלאכל אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו (שם) ומהכא תיפוק לאו לבת כהן הנשאת לישראל לאוסרה תחת בעלה לתרומה: דרבי יוסי בר' חנינא בפרק הערל להתיר אונן בתרומה: **ואכתי.** הא' דבת כהן כי תהיה מיבעי ליה לגיקחין גמוריה ולאשמועינן כשהיא חוזרת לבית אביה במיתת הבעל וחזרע אין לה אינה חוזרת לחזה ושוק של שלמים לאכול כשאר אחיות האוכלות בכתיב אתה וזרעך ובנותיך (ויקרא י): **אשכחן לכהנת.** דמיפסלא לתרומה בביאת פסול: **כדא"ר אבא.** בפ' יש מותרות: ר' עקיבא דורש ווין בסנהדרין בפרק ד' מיתות (ד' נא.): ישמעאל אחי בת ובת אחי דורש: **כוליה ובת קרא יתירא הוא.** דהא כתיב לעיל מיניה וכהן כי יקנה נפש וגו' וילד ביתו ומלי למכתב אבתריה וכי תהיה לאיש זר: **לכהונה מנלן.** שלא תנשא עוד לכהן משבא עליה פסול: **אלמה נא.** בתמיה. והא משכחת לה דקאכלה בשביל בנה ואינטריך לאשמועינן דאם תיבעל לפסול לה תיאסר: **ק"ו.** ולא אינטריך ובת לרבויה: **והא הנותנת.** קושיא היא כלומר אינטריך לרבויה דק"ו ההוא דקילפת מייתי איסורא היא הממה נותנת הדין להתיר ולא לאסור כהנת דקדיש גופה כו': **וכי מזהירים מן הדין.** מדין ק"ו לאוקמיה בלאו גמור הא קיי"ל (מכות דף יז:) דאין מזהירין מן הדין: **גלוי מילתא בעלמא הוא.** ולאו מילף מייתי ילפינן לאו לכהונה מתרומה דממילא כיון דאיפסלה לתרומה איפסלה לכהונה דתרומה היינו קדושת כהונה: **ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות.** שאם בא עליה אחיה פסלה מתרומה דבי נשא אבל חייבי לאוין כיון דתפסי להו בה קידושי לא פסלי לה וכותי ונתין וממזר דפסלי מנלן: **הנך דאית בהו הויה.** מדאפקה להך ביאה בלשון הויה שמע מיניה בבני קדושין משתעי קרא ואפ"ה פסלי: **לאפוקי חייבי**

כריתות ל"ג: **אי הכי.** אימא קרא דוקא בני קידושין נקט ועובד כוכבים ועבד לא פסלי. וה"ה דמלי נמי למימר חייבי כריתות לא ליפסלי אלא משום דאיירי בהו לעיל דקתני כותי היינו עובד כוכבים ובמתניתין (לקמן דף פט.) תנן העבד פוסל משום ביאה: עבד כנעני לית ליה קדושין דכתיב (בראשית כב) עם החמור עם הדומה לחמור [לעיל סב.]. עובד כוכבים לית ליה קידושין דאמרינן (סנהדרין דף נב:) אשת רעהו[7] פרט לאשת (8) אחרים ובשאלתות דרב אחאי[9] יליף לה מדתני רב חנניא (שם מז:) בעולת בעל [בראשית כ] יש להן מידי אחרינא לא וגבי ישראל מקיש הוויות להדדי מאן דאית ליה קידושי כסף ושטר אית ליה בה קידושי ביאה אבל עובד כוכבים דלית ליה קידושי כסף ושטר לית ליה קידושי ביאה[10]. ומשני פסיל מדרבי יוחנן ומהאי קרא גופיה משתמעי חייבי כריתות לפסולא: ואית דמפרשי **ואימא נבעלה לפסול לה חייבי כריתות.** נמי מ"ש דלא תני להו לעיל. ומשני כי תהיה כתיב מדאפקה רחמנא לבעילה בלשון הויה לא פסיל מתרומה אלא בר קידושי דוקא דבני הויה לאפוקי חייבי כריתות דלאו בני הויה נינהו כו' וסבירא להו דחייבי כריתות לא פסלי. וקשיא לי בגוה טובא מדא[11] (דתמיה היא דהא חמירי חייבי כריתות מחייבי לאוין ועוד) דתנן בפ' ד' אחין (לעיל דף נג:) אם היו כהנות נפסלו מתרומה בבעילת אשת איש ועוד ק"ו חייבי לאוין פסלי חייבי כריתות לא[12] פסלי ועוד הא אמרינן בעשרה יוחסין (קדושין דף עז:) דכהן הבא על אחותו עשאה זונה וכיון דזונה היא בעילתו פוסלתה דתניא (לקמן דף נא.) לויה שנבעלה או שנבעלה בעילת זנות נותנים לה מעשר ואוכלת לויה אין אבל תרומה לכהנת לא ועוד הא תנן במתניתין (לקמן דף פט:) ממזר פוסל ומאכיל ולא משכחת לה אלא באם אמו ואי חייבי כריתות לא פסלי בביאתם משכחת לה דממזר פוסל ומאכיל את אמו כילד בת כהן שבא עליה אחיה מאמה והוא ישראל וילדה לו בן פוסל מן התרומה ובת ישראל שבא עליה אחיה מאמה כהן וילדה לו בן הרי זה ממזר ומאכילה אלא מדלא נקט אמו ש"מ ביאת אחיה אפי' בלא ילדה נמי פוסלתה: [13] חייבי כריתות לאו בני הויה נינהו בקדושין בפרק האומר לחבירו (ד' סז:): **שפסלוה.** מן התרומה: [14] **מי שיש לו אלמנות וגירושין בה.** אי קורא בה ושבה אל בית אביה מלחם אביה תאכל ולא מעובד כוכבים ועבד:

משכחן

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ט:
לה ב מיי' שם הל' ז:
לו ג מיי' שם הל' ח:

מוסף רש"י

כשהיא חוזרת. אקרא קאי ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וחרע אין לה, כשהיא חוזרת לבית אביה בחיי אביה. **במורם** מן הקדשים. חזה ושוק, מדהוי מלי למכתב בקדשים וכתב בתרומה, למורס הוא לאתא, והאי לא תאכל לעולם הוא, ולא מימא ביאשבת תחת בעלה ישראל כדמשמע קרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר בתרומת הקדשים כו', דהא אוקימנא להאי קרא בנבעלה לפסול לה כגון נתין וממזר וחלל שפסיל עולמית, וכהנת דמינסבא לזר דלא אכלה מושבה אל בית אביה ילפינן, מכלל דמעיקרא לא אכלה, ומילתיה דרב חסדא מבתרומת נקטא, דא"כ דכוליה קרא לנבעלה לפסול לה אתא, ולכתוב בקדשים לא אתא, ולא תאכל, מאי בתרומת, שמע מינה הכי קאמר יש לך אחרת שאוכלת בקדשים כגון תרומה ואינה אוכלת במוסר, ואיתו זר, זר מחזרת דסמיך לה ובת כהן כי תהיה אלמנה (שם). מנין לעובד כוכבים כו' שפסלוה. כהנת מתרומת אביה, ולויה וישראלית כגון שנישאו לכהן וילדו לו בנים וכשמתו בעליהן היו אוכלות בתרומה בשביל בניהם, ואם בא עליה עובד כוכבים ועבד פסלה מתרומה וכ"ש מכהונה (לעיל מה.).

מסורת הש"ם

א) לקמן ע: עפ", ב) לקמן פז., ג) ג"ז שם כתובות כה. קדושין סט:, ד) [לקמן סט. פז.], ה) [ג"ז שם סט. עב: סנהדרין כח. נח: יומא מה. סוטה כח. מנחות נח: פז:], ו) [סנהדרין עו.], ז) לעיל מה. סוטה כו: קדושין עה:, ח) [ויקרא כו], ט) [פ' וישלח סימן כה], י) [וע' הטב רש"י לעיל מה. ד"ה חייבי], כ) בפ"א מיע, ל) [ל"ל לפני ד"ה מי הכי], מ) [שיך לדף סט.], נ) יענ"ך מ"ז,

תורה אור השלם

1. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בִּתְרוּמַת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל:
ויקרא כב יב
2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ:
ויקרא כב יג

גליון הש"ם

גמ' א"כ לכתוב קרא היא. עיין לעיל דף מ ע"ב תד"ה וימכה: שם גלוי מילתא בעלמא הוא. עיין בר"ש פ"ב מ"ג דטבול יום ועיין סנהדרין דף עו ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה עבד וכו' פרט לאשת עובד כוכבים ובשאלתות וכו': (ב) בא"ד חייבי כריתות לא כל שכן ועוד הא תמי':

מי שיש לו אלמנות וגירושין בה יצאו עובד כוכבים ועבד שאין לו אלמנות וגירושין אשכחן כהנת לויה וישראלית מנא לן כדאמר [6]ר' אבא אמר רב בת ובת ה"ג בת ובת כמאן כרבי עקיבא [7]דדריש ווי אפילו תימא רבנן כולה ובת קרא יתירא הוא ואימא מי שיש לו אלמנות וגירושין בה כי לית ליה זרע קאכלה כי אית ליה זרע לא אכלה מי שאין לו אלמנות וגירושין בה אע"ג דאית ליה זרע נמי תיכול אם כן רבויי לויה וישראלית למה לי ולרבי עקיבא דאמר [8]אין קדושין תופסין בחייבי לאוין ומאי כי תהיה לאיש זר כי תיבעל אלמנה וגרושה למה לי אלמנה להחמיר עליה וגרושה להקל עליה וצריכא דאי אשמעינן אלמנה אלמנה הוא דכי לית לה זרע אכלה משום דחזיא לכהונה אבל גרושה דלא חזיא לכהונה אימא אע"ג דלית לה זרע לא אכלה ואי אשמעינן גרושה גרושה הוא דכי אית לה זרע לא אכלה משום דלא חזיא לכהונה אבל אלמנה דחזיא לכהונה אימא אע"ג דאית לה זרע נמי תיכול צריכא ואימא נבעלה לפסול לה אף מחזיר גרושתו לאיש זר אמר רחמנא מי שזר אצלה מעיקרא לאפוקי האי דלא זר אצלה מעיקרא הוא אי הכי חלל דלאו זר הוא [9]מעיקרא לא לפסול אמר קרא [1]לא יחלל זרעו בעמיו [7]מקיש זרעו לו מה הוא פוסל [8]אף זרעו נמי פוסל ואימא משעת הויה דומיא דכהן גדול באלמנה מה כהן גדול באלמנה בביאה אף האי נמי בביאה ואימא עד דאיכא הויה וביאה דומיא דכ"ג באלמנה [2]מה כהן גדול באלמנה בביאה לחודה אף האי נמי בביאה לחודה ורבי יוסי אומר כל [9]שזרעו פסול פוסל וכל שאין זרעו פסול אינו פוסל [1]מאי איכא בין ת"ק לרבי יוסי אמר ר' יוחנן מצרי שני ואדומי שני איכא בינייהו ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה ת"ק סבר מה כ"ג באלמנה שביאתו בעבירה ופוסל אף האי נמי פוסל ורבי יוסי סבר ככהן גדול מה כהן גדול שזרעו פסול ופוסל אף כל שזרעו פסול פוסל לאפוקי מצרי שני [2]דאין זרעו פסול דכתיב [2]בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה': רשב"ג אומר כל שאתה נושא בתו אתה נושא אלמנתו וכו': מאי איכא בין ר' יוסי לרבן שמעון בן גמליאל אמר עולא גר עמוני ומואבי איכא בינייהו ושניהם לא למדוה אלא מכהן גדול באלמנה רבי יוסי סבר מה כהן גדול באלמנה שזרעו פסול ופוסל אף כל שזרעו פסול רשב"ג סבר מה כהן גדול באלמנה שכל זרעו פסול ופוסל אף שכל זרעו פסול ופוסל לאפוקי עמוני ומואבי דאין כל זרעו פסול דאמר מר [3]עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית: **מתני'** [4]האונס והמפתה והשוטה לא פוסלין ולא מאכילין ואם אינן ראויין לבא בישראל הרי אלו פוסלין כיצד [5] [6](היה) ישראל שבא על בת כהן תאכל בתרומה

ואימא מי שיש לו אלמנות וגירושין בה כו'. תימה דבכל דוכתא לחומרא מקשינן והכא פריך דנקיש לקולא:

אם כן רבויי לויה וישראלית. תימה דהא איצטריך לרבויי לויה וישראלית לאשמועינן דמוחרת בשביל בנה כדאמרינן בסוף יש מותרות (לקמן דף פז.) ויש לומר דמשמע ליה דאיצטריך לויה וישראלית לכל מילי דאיירי קרא ולאשמועינן דכי אית לה זרע נמי מן העובד כוכבים תיכול בשביל בנה לא איצטריך כיון דאשמעינן בכהנת דקדיש גופה:

כי תהיה כי תבעל. ואם תאמר לדידיה נמי איכא לאוקומי באלמנה לכהן גדול לרבי שימאי ובבעולה לכהן גדול אפי' לרבי שבב ויש לומר דכל פסולי כהונה נפקא לן דמיפסלי בתרומה מלא יחלל לי נמי לא משמע ליה לאוקמי לאיש זר גבי כהן ואית ולוקמא בסוטה שבא עליה בעלה בדרך [8]דליכא אלא עשה דוגמאה ויש לומר דזר אצלה מעיקרא בעינן אפילו לרבי עקיבא כיון דלא הוי ממזר ומיהו קשה דלמה ליה למימר מאי כי תהיה כי תבעל בפשיטות הוה מצי למיפרך דאמאי איצטריך קרא לרבי עקיבא לעובד כוכבים ועבד דהשתא ממזר הוי מיפסלא בביאתו מיבעיא דלאמר בפרק עשרה יוחסין (קדושין עה: ושם):

כהן גדול באלמנה בביאה לחודה.

דלאמר בפ' עשרה יוחסין (שם דף עח. ושם) בעל לוקה משום לא יחלל ואם תאמר היא גופה מנלן דלא בעינן תרתי הא כתיב לא יקח ולא יחלל ויש לומר דלגבי [9]כהן אין להצריך קידושין דכ"ש בלא קידושין וכיון שהבן נפסל גם היא נפסלת:

ושניהם לא למדוה אלא מאלמנה לכהן גדול. עיקר טעמא הוי מלאים זר אלא דמכ"ג באלמנה ילפינן במאי מסתבר לאוקמי קרא ולאי לאו קרא דלאיש זר ליכא למילף מקל וחומר דאלמנה שתחלל כדפירשתי לעיל (דף טו: ד"ה מה):

והמפתה והשוטה. הא דלא תנן קטן בהדייהו דלא תקינו ליה רבנן נישואין כדקתני בגמרא (לקמן דף לו:) שוטה וקטן שנשאו כו' אמר רבי יצחק דהייגו משום דבעי למיתני בסיפא וילדה דלא מיתני ליה בקטן:

לא פוסלין ולא מאכילין. לא איצטריך לאשמועינן באונס ומפתה דאין מאכילין ומשום לא פוסלין נקטיה ואפילו לרבי אלעזר דאמר [9]פנוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה גרמה דלא מיפסלה בתרומה דאין זה לאיש זר: ונשאת

כדכתיב (ויקרא כא) לא יחלל זרעו כשיש זרע חילל והכי נמי תנן בהבא על יבמתו (לעיל דף טו:) נתארמלו או נתגרשו מן הנישואין פסולות מן האירוסין כשרות: **מצרי שני.** פסול וזרעו כשר לת"ק כיון דהוא פסול פוסלה בביאה לרבי יוסי לא פסיל: הכי גרסינן **מה כהן גדול באלמנה בביאתו בעבירה ופוסל** כו': מצרי ואדומי שני ביאתן בעבירה דכתיב (דברים כג) שלישי ולא שני: **כל שאתה.** כהן נושא בתו אתה כהן נושא אלמנתו: **גר עמוני.** הוא ובנו ובן בנו עד סוף העולם פסולין אבל בתו כשרה דקיימא לן (לקמן דף עו:) עמוני ולא עמונית. לרבי יוסי דתלי טעמא בכל שזרעו פסול הואיל ויש בזרעו פסול פוסל ולרבי שמעון דתלי טעמא בבתו לא פסיל: **מתני'** והשוטה. אפי' על ידי חופה וקדושין לא פוסל ולא מאכיל דאין קנינו קנין: **הרי אלו פוסלין.** שהרי נתחללה בביאת פסול לה: **הרי ישראל שבא על בת כהן.** באונס או בפיתוי שלא לשם קידושין:

עיברה

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' ז סמג לאוין קפא טוש"ע אה"ע סימן ו סעי' ח:
לח ב מיי' פי"ז שם הל' ג סמג לאוין קכה:
לט ג מיי' פי"ב שם הל' יט סמג לאוין קיב קטן טוש"ע שם סי' ד סעי' ג:
מ ד מיי' שם הי"ח טוש"ע שם סעי' כ:
מא ה מיי' פי"ח מהל' תרומות הל' יג טוי"ד סי' שלח:

מוסף רש"י

מי שיש לו אלמנות וגירושין בה. כגון ישראל, הוא דכי מת חרב אין לה ובאה אל בית אביה וגו' (לעיל מה.) דאינו פוסלה בביאתו מלשוב (קדושין עה: וסוטה כו:). שאין לו אלמנות וגירושין. אלא תפסו לה בה קדושין, וכשמת אין שם אלמנות עליה (סוטה שם). ולר' עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין. אין קדושין תופסין לאשה האסורה על המקדש בלא ורבנן פליגי עליה ואמרי בחייבי כריתות הוא דלא תפסי אבל בחייבי לאוין תפסי (סוטה יח:). בהאולן (מד:) בבריתא המחזיר גרושתו ר"ע אומר אין לו בה קדושין (כתובות כט:), אי: דקתני (לעיל נ:) אלף ועשה בה אתמר אין לאמר אלילה כלום כלומר אין המאמר תופס בה דקס ליה השתא בלא יבנה, ואמר בגמרא (נב:) תניא רבי אומר אין הדברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע שהיה עושה אלילה בעבודה (קדושין שם.). מה הוא פוסל. דכהן גדול הבא על האלמנה פוסל מן הכהונה ומן התרומה, דליף לה מלא יחלל, שי מילולין במשמע, שמחלל אותה ואת הולד (סנהדרין נא.). מצרי שני ואדומי שני איכא בינייהו. לתנא קמא כל מצרי פתח האסור בקהל קאמר ואפילו שני, ומיהו שלישי לאו מצרי קרי ליה דישראל מעליא הוא (קדושין עה.). מכהן גדול באלמנה. שמלינו שמחללה בביאתו כדילפינן לה מלא יחלל, שי מילולין במשמע מדלא כתיב לא יחל, אחד לה ואחד לזרעו, ופוסל את אשה בביאתו (שם). אף האי נמי פוסל. ומצרי שני ביאתו בעבירה הוי (שם). גר עמוני ומואבי איכא בינייהו. לר' יוסי פוסל דהא יש מזרעו שהוא פסול, שהזכרים אסורים איסור עולם, ולר' שמעון הואיל וכתו כשרה, דעמוני ולא עמונית, אלמנתו נמי כשרה (שם).

מסורת הש"ם

[6] [לעיל סח: לקמן פז.], [7] [לעיל סח: וש"נ], [8] [לעיל י: וש"נ], [9] [שלהלן עם הכנוי תמיד כ' תיכות דלא הל"ל אלא לא יחלל זרע בעמיו שבשעת הלייוי עדיין אינו זרעו שיכונה בו ומדכתיב זרעו הוא כאילו אמר זרע לו וחזו מקום זרעו לו כ"כ בעלי סוגיות ע' של"ה דף שנג ד"ה עניין היקש], [1] קדושין עד:, [2] [קדושין עה.], [3] [לקמן עו: עז. עח: קדושין סז: עה. כתובות ז: חולין סב:], [4] ס"א ל"ג, [5] ל"ל בן רש"ל, [6] [לעיל נט:].

תורה אור השלם

1. וְלֹא יְחַלֵּל זַרְעוֹ בְּעַמָּיו כִּי אֲנִי יְיָ מְקַדְּשׁוֹ:
ויקרא כא טו
2. בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקָהָל יְיָ:
דברים כג ט

גליון הש"ם

תוס' ד"ה כי תהיה וכו' **דליכא אלא עשה.** עיין לעיל דף יא ע"ב תד"ה מאי נפתרה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי הכי מלל דלאו זר הוא לא ליפסול כל"ל ומיכת מעיקרא נמחק: (ב) במשנה פילגד הדרי ישראל:

ונשאת לעבד. תימה דלא קתני ונכנסה עם העבד כדקתני ונכנס עם השפחה דישואין לא שייכי בה:

בזנות לא חששו. כלפי׳ בקונטרס דאשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר ושוטה ממי אע״פ שנשאת לו מתהפכת ואין רוצה להתעבר ממנו לפי שירא שלא תוכל לסובלו כדאמרינן בפרק חרש (לקמן דף קיב: ושם) לאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת: **רב** אמר הולד **ממזר כו׳.** בפ׳ עשרה יוחסין (קדושין דף עה.) מפרש פלוגתייהו בג׳ גווני: **אמר** ליה אביי לעולם אימא לך **אע״ג דלא דיימא מעלמא אמר רב הולד ממזר.** ולהאי לישנא הא דקאמר בפ״ק דכתובות (דף יג:) ההוא אדוס ואדוסתו דאתו לקמיה דרב יוסף היא אמרה מייה והוא אמר (ד) אין מינאי אמר רב יוסף למאי ניחוש לה חדא דהא קא מודה ועוד האמר רב יהודה כו׳ לאביי דאית ליה הכא דלרב הולד ממזר אע״ג דלא דיימא מעלמא לא סגי אתם בטעמא קמא בלא ועוד:

איבא דאמרי בבא עליה כ״ע לא פליגי כו׳. פירוש היכא דלא דיימא מעלמא מודה אביי דאין הולד ממזר אלא הכי איתמר כו׳ ופליגי אביי ורבא בדיימא מייה ודיימא מעלמא: אבל

[א] עיברה לא תאכל בתרומה נחתך העובר במעיה תאכל (ה) היה כהן שבא על בת ישראל לא תאכל בתרומה עיברה לא תאכל ילדה תאכל נמצא כחו של בן גדול משל אב [ב] העבד פוסל משום ביאה ואינו פוסל משום זרע כיצד בת ישראל לכהן בת כהן לישראל וילדה הימנו בן והלך הבן ונכבש על השפחה וילדה הימנו בן הרי זה עבד היתה אם אביו בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה בת כהן לישראל תאכל בתרומה [ג] ממזר פוסל ומאכיל כיצד בת ישראל לכהן ובת כהן לישראל וילדה הימנו בת והלכה הבת ונישאת לעבד או לעובד כוכבים וילדה הימנו בן הרי זה ממזר היתה אם אמו בת ישראל לכהן תאכל בתרומה בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה [ד] כהן גדול פעמים שהוא פוסל כיצד בת כהן לישראל וילדה הימנו בת והלכה הבת וניסת לכהן וילדה הימנו בן ה״ז ראוי להיות כהן גדול עומד ומשמש על גבי המזבח מאכיל את אמו ופוסל אם אמו זאת אומרת לא כבני כ״ג שהוא פוסלני מן התרומה: **גמ׳** תנינא להא דת״ר (ו) [ה] שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן היבום: כיצד (ז) היה ישראל שבא על בת כהן תאכל בתרומה עיברה לא תאכל: כיון דעיברה לא תאכל ליחוש שמא עיברה מי לא תנן [ו] מפרישין אותן ג׳ חדשים שמא מעוברות הן אמר רבה בר רב הונא ליוחסין חששו לתרומה לא חששו ולתרומה לא חששו והתניא [ז] הרי זה גיטיך שעה אחת קודם למיתתי אסורה לאכול בתרומה מיד אלא אמר רבה בר רב הונא בנישואין חששו בזנות לא חששו ובנישואין מי חששו והתניא [ח] בת כהן שנישאת לישראל ומת טובלת ואוכלת בתרומה לערב אמר רב חסדא [ט] טובלת ואוכלת עד ארבעים דאי לא מיעברא הא לא מיעברא ואי מיעברא עד ארבעים מיא בעלמא היא אמר ליה אביי אי הכי אימא סיפא הוכר עוברה במעיה תהא מקולקלת למפרע מאי [י] מקולקלת עד ארבעים איתמר הבא על ארוסתו בבית חמיו רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר הולד שתוקי אמר רבא מסתברא מילתיה דרב דדיימא מעלמא אבל לא דיימא מעלמא בתרא דידיה שדינן ליה אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל היכי דמי אילימא דדיימא מעלמא ילדה אמאי תאכל אלא לאו מיניה דיימא ולא דיימא מעלמא ומה התם דלהאי איסורא ולהאי איסורא בתרא דידיה שדינן ליה הכא דלהאי איסורא ולהאי היתירא לא כל שכן א״ל אביי לעולם אימא לך כל היכא דדיימא מיניה אע״ג דלא דיימא מעלמא אמר רב הולד ממזר מ״ט דאמרינן מדאפקרא נפשה לגבי ארוס אפקרא נפשה לעלמא ומתני׳ שהיו שניהם חבושים בבית האסורין איכא דאמרי [יא] בבא עליה כ״ע לא פליגי דבתריה דידיה שדינן ליה והכי איתמר [יב] ארוסה שעיברה רב אמר הולד ממזר ושמואל אמר [יג] הולד שתוקי אמר רבא [יד] מסתברא מילתיה דרב דלא דיימא מעלמא אבל

מספק: **אלא אמר רבה.** לא תימא לתרומה לא חששו דודאי חיישינן לספיקא אלא תריץ לפירכא דלעיל הכי: **בנישואין.** כגון שנתחלפו בכניסתן לחופה חששו לשמא נתעברו דהא לא הפכו: **אבל בזנות לא חששו.** דקיימא לן [יא] אשה מזנה מתהפכת כדי שלא תתעבר הלכך ליכא ספק: **ומת.** בעלה בו ביום: **עובלת.** משום ביאה דכתיב ואשה אשר ישכב איש אותה שכבת זרע וגו׳ (ויקרא טו): ילירת הולד ארבעים יום: **הבא מקולקלת למפרע.** לשלם תרומה שאכלה קרן וחומש דאשתכח דזרה הויא ואכלה תרומה בשוגג ואי דקאמרת מאי מקולקלת הא ודאי כל מ׳ לאו זרה הויא: **עד מ׳.** אם אכלה לאחר מ׳ תהא מקולקלת למפרע עד יום ארבעים. ומדמתרץ רב חסדא אוכלת עד ארבעים שמע מינה מת בעלה דקתני בברייתא הוי דמת בו ביום שנשאה דאי שהה אצלה זמן מרובה לאלתר אסורה דלמא מעוברת היא דהרי כבר ארבעים יום: **הולד ממזר.** אע״פ ששניהם מודים שבא עליה חיישינן הואיל ופרוצה היא אחר נמי בא עליה ואיעברה מייה: **שתוקי.** ספק ממזר דהא מספקא לן אי מאדוס הוא וכשר אי מאיניש אחריא הוא הלכך ממזר ספק הוא: **מספקרא מילתיה דרב.** דמשוי ליה ממזר ודאי: **דדיימא מעלמא.** שחשודה מאחרים דליכא לאכשורי כשאר בני דומה שהם כשרים דהתם כיון דנשואה היא רוב בעילות הלך אחר הבעל אבל הכא לאו אורחיה למיבעל כולי האי בלא חופה: **דקתני במתני׳ ילדה.** אנוסה ומפותה בת ישראל מכהן תאכל בתרומה משום בנה דמחזקינן ליה בכהן: **היכי דמי אי דדיימא.** נמי מעלמא אמאי תאכל אלא לאו דדיימא מייה לאודיה וקשדינן ליה אבתריה ואע״ג דלדידיה אסירא ככולי עלמא דגזרו על יחוד של פנויה וכל שכן ארוסה לגבי ארוס היתר ועלעלמא באיסורא ודאי היכא דדיימא מייה לאודיה אמרינן בתריה שדינן ליה לולד: **בבא עליה כולי עלמא לא פליגי.** היכא דאודיה שבא עליה: **הולד ממזר.** ודאי דבתר רובא דעלמא שדינן ליה ומאיניש אחריא הוי:

הכי

עין משפט נר מצוה

מב א מיי׳ פ״ח מהל׳ תרומות הי״ד:
מג ב מיי׳ פ״ו מה״ש הל׳ טו טוש״ך סי׳ שלא:
מד ג מיי׳ שם הל׳ יג יד:
מה ד מיי׳ שם הל׳ טו:
מו ה מיי׳ פ״ו מהלכות יבום הל׳ ח סמג עשין נא נב טוש״ע אה״ע סי׳ קנב סעי׳ טו:
מז ו מיי׳ פ״ט מהל׳ תרומות הל׳ ו סמג לאוין רכח טוש״ך סי׳ שלא:
מח ז ח ט מיי׳ שם פ״ח הל״ג טוש״ך שם:
מט י מיי׳ פט״ו מהל׳ איסורי ביאה הי״ז סמג לאוין קכה טוש״ע אה״ע סי׳ ד סעי׳ מז:

מסורת הש״ס

(ה) [תוס׳ ספי״ח] לקמן לו: קיב:, ב) לעיל לג:, ג) סוכה כב: גיטין כח. נדרים ג:, ד) [ע׳ תוס׳ סוטה מז. ד״ה רוב בעילות.], ה) קדושין עה., ו) [ע׳ תוס׳ שם], ז) [ויקרא כב], ח) [לעיל מז.], ט) [לעיל לה.],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ נתחך העובר במעיה תאכל הרי כהן: (ב) שם ומן הייבוס כילד הרי ישראל שבא: (ג) רש״י ד״ה מאכיל את אמו אפי׳ לאחר מיתת אביו: (ד) תוס׳ ד״ה אמר וכו׳ אמר מינאי כל״ל ותיבת לא נמחק:

לעזי רש״י

פריש״א. מכבש.

מוסף רש״י

מפרישין אותן ג׳ חדשים. שלא לחזור לבעליהן, שמא מעוברות הן. ובמיסה ממזרים ובעינן הבחנה בין זרע כשר לזרע פסול שלא יתלו העוברים בבעליהן (לעיל לג:). הרי זה גיטך שעה אחת קודם למיתתי. ירא שמא ימות פתאום או בעיר אחרת ומחקק אשתו לחליצה ויתן לה גט כשהוא בריא ואומר לה גט זה יהא נגרשך שעה אחת קודם מיתתי (סוכה כג:). אסורה לאכול בתרומה מיד. בת ישראל הנשואה לכהן שאוכלת בשבילו, אסורה מיד, דכל שעתא מיישינן עכשיו ימות (גיטין כח.) דשמא זו היא השעה שקודם למיתתו והרי היא מגורשת ממנו (סוכה כג:). ארוסה שעיברה. ואין ידוע אם מאדוס אם מאיש אחר (קדושין עה.). הולד ממזר. ודאי, דאמרינן מרובא דעלמא הוא וכולן פסולין אלא (שם). הולד שתוקי. שמא מאדוס וכשר, שמא מאחר ופסול (שם).

הכי גרסינן ה"ד אילימא דדיימא מניה ולא דיימא מעלמא לריכא למימר דהיכול אלא לאו דדיימא נמי מעלמא: לא כ"ש. דאי דיימא מיניה ומעלמא דבתריה דידיה שדינן ליה: ומפני' בדלא דיימא לגו. מקמתי הכי לאו מניה ולאו מעלמא הלכך איצטריך לאשמועינן דתאכל דאמרינן בהך ביאה נתעברה: בני בניים הרי הן כבנים. כפ' הבא על יבמתו (לעיל סב:): למאן דר"ע. מתניתין דקתני עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: משום רבינו. רבי. ואע"ג דשמעינן דפליג אדר"ע בפ' ר"ג (לעיל נב:) דאמר אין דברים הללו אמורים אלא לדברי ר"ע וליה לא ס"ל אפ"ה בעובד כוכבים ועבד מודה דלאמר בהחולץ (לעיל מה.) עובד כוכבים לא תתחתן[1] ועבד לא תהיה קדשה[2]: לוזא. כלי חשוב כלומר כהן גדול:

הדרן עלך אלמנה

הערל. כהן (א) שמתו אחיו מחמת מילה: נשיסה ועבדיהם יאכלו. דהא משום ערלות וטומאה לא נפקי מכלל כהנים אלא דאינהו גופייהו מחסרי תקנתא: נשיסה. של פגוע דכא וכרות שפכה לא יאכלו דשוויה חללה בביאתן שהרי נבעלה לפסול לה: ואם לא ידעה. לא בא עליה אחרי כן והיתה נשואה לו קודם לכן: ואם נשייר מעטרה. שנכרת מעטרה ואילך כשר דהתם בישראל בעלמא הוא ולא גיד אחין גיד אלא מעטרה ואילך נלד הגוף. עטרה (ב) שורת בשר המקפת במקום המילה בגובה ושופע ויורד עד סופה: גמ' תושב ושכיר בתרומה. דכתיב תושב כהן ושכיר לא יאכל קדש: איש איש מזרע אהרן והוא צרוע או זב לרבות ערל. כטומאה אבל אכילת תרומה דבהאי קרא תרומה כתיב דכתיב (ויקרא כב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים והיינו תרומה דסגי ליה בהערב שמש: שכן חייבין עליו. קרבן חטאת אם אכלו פגול או נותר או בטומאת הגוף דכולהו בכרת דהא קדשים הוא: קנוי קנין עולם. עבד עברי הנרצע ובא הכתוב ללמדך שאין גופו קנוי לכהן זה שיאכילהו בתרומה כקנעני: קנין שניים. סתם עבד שיולא בשש שנים: אילו כן. דלא נאמר אלא תושב: הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שניים. משום הכי אסור בתרומה בא שכיר יתירא ולימד על כרחך דהאי קרא לנרצע אתא וכיון דתרי כתיבי מסתברא דתושב זה המיושב אצלו לזמן מרובה ושכיר זה העומד לצאת: אלא דפסח מופני האי שכיר ותושב. דפסח דכתיב לא יאכלו בו: מאי ניהו אי נימא תושב ושכיר ממש. קנוי קנין שנים או נרצע: הכא

אבל דיימא מניה אע"ג דדיימא מעלמא בתריה דידיה שדינן ליה אמר רבא מנא אמינא לה דקתני ילדה תאכל היכי דמי אילימא דדיימא מניה ולא דיימא מעלמא צריכא למימר דתיכול אלא לאו דדיימא נמי מעלמא ומה התם דלהאי איסורא ולהאי איסורא בתריה דידיה שדינן ליה הכא דלהאי איסורא ולהאי היתירא לא כל שכן א"ל אביי לעולם אימא לך כל היכא דדיימא מעלמא אע"ג דדיימא מניה אמר רב הולד ממזר ומתני' בדלא דיימא כלל: העבד פוסל משום ביאה כו': מ"ט אמר קרא [1]האשה וילדיה תהיה וגו': ממזר פוסל ומאכיל: ת"ר [2]וזרע אין לה [א]אין לי אלא [3]זרעה זרע זרעה מנין ת"ל וזרע אין לה מכל מקום אין לי אלא זרע כשר זרע פסול מנין ת"ל וזרע אין לה [3]עיין עלה והא אפיקתיה לזרע זרעה זרע זרעה לא איצטריך קרא [7]בני בנים הרי הן כבנים כי איצטריך קרא לזרע פסול א"ל ר"ל לרבי יוחנן כמאן כר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין אפילו תימא רבנן בעובד כוכבים ועבד מודו [8]דכי אתא רב דימי א"ר יצחק בר אבדימי משום רבינו עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר: כ"ג פעמים שפוסל: ת"ר הריני כפרת בן בתי כוזא שמאכילני בתרומה ואיני כפרת בן בתי כדא שפוסלני מן התרומה:

הדרן עלך אלמנה

הערל [3]וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה נשיהן ועבדיהן יאכלו בתרומה [4]פצוע דכא וכרות שפכה הן ועבדיהן יאכלו ונשיהן לא יאכלו ואם לא [5]ידעה משנעשה פצוע דכא וכרות שפכה הרי אלו יאכלו [6]ואי זהו פצוע דכא כל שנפצעו הביצים שלו ואפילו אחת מהן וכרות שפכה כל שנכרת הגיד ואם נשתייר מעטרה אפי' כחוט השערה כשר: גמ' תניא א"ר [7]אלעזר [8]מנין לערל שאין אוכל בתרומה נאמר [3]תושב ושכיר בפסח ונאמר [4]תושב ושכיר בתרומה מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו [9]רבי עקיבא אומר אינו צריך הרי הוא אומר [5]איש איש לרבות הערל אמר מר ר"א אומר נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה מה תושב ושכיר האמור בפסח ערל אסור בו אף תושב ושכיר האמור בתרומה ערל אסור בו מופנה דאי לאו מופנה איכא למיפרך מה לפסח שכן חייבין עליו משום פיגול ונותר וטמא לאי אפנויי מופנה הי מופנה אי דתרומה מצרך צריכי דתניא [10]תושב זה קנוי קנין עולם שכיר זה קנוי קנין שנים ויאמר תושב ואל יאמר שכיר ואני אומר קנוי קנין עולם אינו אוכל קנוי קנין שנים לא כל שכן אילו כן הייתי אומר תושב זה קנוי קנין שנים אבל קנוי קנין עולם אוכל בא שכיר ולימד על תושב שאף על פי שקנוי קנין עולם אין אוכל אלא דפסח מופני האי תושב ושכיר דכתב רחמנא בפסח מאי ניהו אי נימא תושב ושכיר ממש משום דהוה ליה תושב ושכיר איפטר ליה מפסח והא קיימא לן גבי תרומה [9]דלא אכיל אלמא

אבל דיימא מיניה אע"ג דדיימא נמי מעלמא בתר דידיה שדינן ליה. פי' דיימא מיניה שבא עליה בודאי ודיימא מעלמא היינו שם רע דאי דיימא מיניה נמי שם רע בעלמא א"כ מאי מייתי רבא ממתני' דהתם בא עליה ודאי משום הכי בתר דידיה שדינן ליה:

הדרן עלך אלמנה

הערל. פי' בקונטר' שמתו אחיו מחמת מילה וכן נראה דלא דמי לערלה אלא בזמנה דמיבעיא לן בגמ' (לקמן דף עא.) אי הויא ערלה דהתם כיולא בו לא הוי בר מילה בשום מקום אבל אחר ח' אע"ג דאי אפשר לו למול מפני הסכנה הוי ערל כיון שהגיע הזמן מדע דלא פשיט ליה בגמ' מטומטום שאין אוכל בתרומה אערלה שלא בזמנה אע"ג דאין חייב לקרוע ולמול [ב]כדמוכח בגמרא (שם:) דקאמר זכריו דאיתנהו בשעת אכילה ואיתנהו בשעת עשיה משכחת לה בטומטום שנקרע ביני ביני ונמצא זכר דלא קיימן ביה בשעת עשיה המול לו כל זכר ואז יקרב לעשותו דלא מיחייב לקרוע ולמול ובפ"ק דחגיגה (דף ד.) נמי אמר זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס שפטור מן הראיה ומוקי לה כשביליו מבחוץ ובירושלמי מייתי ראיה ממתני' דאחזתו חמה דממתינין לו למול ל' יום דאסור בתרומה משמע דמתניתין איירי בערל שמתו אחיו מחמת מילה ובהדיא מחלק בירושלמי בין ערלות שלא בזמנה ובין שהגיע זמנו למול אלא שסכנה היא לו אלא שבזה חולק על הש"ס שלנו דהתם פשיטא ליה דערלות שלא בזמנה לא הויא ערלות ואכיל בתרומה ובש"ס שלנו בעיא היא בגמ' (דף עא.) ולא איפשיטא: מה תושב ושכיר האמור בפסח. וא"ת באוכל תרומה בטומאת עצמה נילף בהאי ג"ש דלילקי ולקמן (דף עג:) אמרינן דלית בה אלא עשה בשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר ואר"י דהך ג"ש לא ניתנה אלא לענין פסול האדם האוכל כגון ערל ואונן וכיולא בו אבל לענין פסול גופה כגון טומאת עצמה לא אבל קשה דאכתי נילף מבכורים שילקה עליה בטומאת עצמה דכי היכי דילפינן (שם) בכורים מתרומה משום דתרומה קריינהו רחמנא ה"נ נילף תרומה מבכורים דהא בהעור והרוטב (חולין קכ:) גמרינן תרומה מבכורים לענין דמשקין היוצאין מהן כמותן: איש איש לרבות הערל. מהכא אמרינן בכל דוכתי (חגיגה דף ד:) דר"ע מרבה ערל כי טמא ומ"מ איצטריך למכתב ערל בפסח דאי לאו דכתיב בהדיא משום מקום שהוא טמא לא הוה מרבינן ליה מאיש איש אע"ג דמילת זכריו ועבדיו מעכבתו בפסח: מה לפסח שכן חייבין עליו משום פגול ונותר וטמא. יש ספרים דל"ג טמא דבתרומה נמי איכא איסור טומאה ואית דגרס ליה משום דבפסח איכא כרת לאוכל בטומאת הגוף משא"כ בתרומה ובקונטרס נמי פי' המייבים עליו חטאת קאמר והוא הדין דהוי מצי למיפרך מכל פנ"ק עכ"ק: אלמא

[1] קדושין ד., [2] [ע' תוס' לעיל כב: ד"ה כן ותוס' ב"ב קט. ד"ה כיון עוד שם קטו. ד"ה כן], [3] [לעיל כב: וש"נ ועמ"ש שם], [4] [לעיל סב:], [5] [לעיל מה.], [6] [מלשון והאדם ידע את חוה אשתו בראשית ד ועי' תוי"ט], [7] [ל"ל אליעזר ועי' תוס' סוטה כד. סד"ה וכי' יומא וע"ע תוס' מנחות יח: ד"ה מאי האכלן], [8] חגיגה ד: לקמן עב: עד., [9] זבחים פב: קדושין ד., [10] [דברים ז], [11] [שם כג], [12] [ע' תוספות פסחים כח: ד"ה ערל],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הערל כהן ערל שמתו: (ב) ד"ה ואם נשתייר עטרה (שורת בשר המקפת) תפ"מ וכ"כ ס"א שורש בשר המוקפת כו':

מוסף רש"י

אין לי אלא זרעה. אין לי שיעבוד על בת כהן מלאכול בתרומה אלא זרעה מיבעלת, זרע זרעה מנין. אם מת בנה ויש לו בן אף הוא מעבבה (קדושין ד.). זרע פסול. כגון ממזר (שם).

הדרן עלך אלמנה

כל שנכרת הגיד. שוב אינו יורה קילוח זרע אלא שופך ושופת ואינו מוליד (דברים כג ב), איש איש. מזרע אהרן והוא צרוע או זב, לרבות הערל. שהוא כטומא אלא יאכל תרומה אם כהן הוא (חגיגה ד:). תושב. האמור אצל תרומה, תושב כהן ושכיר לא יאכל קודש (קדושין ד.). זה קנוי קנין עולם. נרצע שמיושב אצלו עד היובל (זבחים פב:) עבד עברי הנרצע ביד כהן, ואעפ"כ אין גופו קנוי לו כשאר עבדים כנעניים לאכול בתרומה (קדושין ד.). זה קנוי קנין שנים. עבד עברי שעמיד לצאת בשביעית (זבחים פב:) שלא הגיע לו עדיין שש שנים (קדושין ד.). בא שכיר ולימד על תושב. דעל כרחך חד מיייהו לנרצע הוא לחתא, ומאחר שנכתבו שניהם משמעותא דנרצע מתושב אתיא שהוא מיושב אצלו יותר מן הקנוי בשש שנים (שם).

תורה אור השלם

1. אם אֲדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ: שמות כא ד
2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ: ויקרא כב יג
3. תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מה
4. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י
5. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע: ויקרא כב ד

תוספות ישנים

לא כנני כ"ג פי' [לא] ירבו כמותו עוד. ר"מ לא בנני בני"ת פירוש אי אפשי בו: זרע פסול לאו דוקא אלא קאי אזרע זרעה דא"ל דדוקא קאמר דהא כיון דזרעה פסול על כרחין פסולה היא וא"כ מיפוק לי דלא אכלה משום דנפסלה אלא דאי לאו לומר זרע זרעה פסול אבל היא כשרה א"נ טוכל לומר דדולה לומר זרעה ממש ומיירי בבא עליה מלרי ואלומי לאינו פוסלה ומ"מ אזרע פסול הוא:

הדרן עלך אלמנה

פרק הערל. הערל וכל הטמאים לא יאכלו בתרומה פ"ה בכ"מ ערל שמתו אחיו מחמת מילה. וא"נ דא"כ אינה מלוה לאולו פי' לאולו א"ע לפי שהוא אונס והוי כמו מילה שלא בזמנה וקשה דבגמ' בעי ערל קטן מהו לאוכל שמן של תרומה ערלות שלא בזמנה מעכבה או לא מעכבה ואמאי לא פשיט ממתני' דיבון דמייבי שמתו אחיו מחמת מילה א"כ נתנם הוא וכיון שנתנם ערלות שלא בזמנה הוא לכן פר"ת הערל ר"ל משומד לערלות [וש"ת הא"ק קרי ליה בגמ' לבו לשמיים וי"ל כיון שאנו נמנע לאולו עבור להכעיס ואינו מניח לאולו רק מפני דאגת המילה קרינן ביה שפיר לבו לשמים]: פצוע דכא נשיהם לא יאכלו. פירוש דהא דקתני לא יאכלו. פירוש אמאי פוסלה בביאתו הא לאו זר מעיקרא הוא וא"ל משום דהוקש לממזר (לקמן עה:) דאין ההיקש רק לחומרות מהיכן הוא פלוג דכא וא"ל כיון דנשתנה גופו חשיב כמו זר מעיקרא:

ג א מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' יב יג סמג לאוין רל עוי"ד סי' שלג:
א ב מיי' פ"ו שם הל' י יב סמג לאוין רלח טור יו"ד שם:
ב ג מיי' שם הלכה יג:
ג ד מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הלכה ג סמג לאוין קיט טוש"ע אה"ע סימן ה סעיף ב:
ד ה מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה י טור יו"ד סימן שלא:
ה ו ז מיי' שם פ"ז הלכה ה:

אלמא לא קני ליה רביה. והא דאמר בפ"ק דקידושין (דף טז. וסס) דעבד עברי גופו קנוי היינו לענין שלריך גט שחרור ואין יולא באמירה בעלמא אבל לענין מלות לא והא דשרי בשפחה כנענית היינו משום שלריך שיעבוד את רבו בין ביום בין בלילה כדכתיב (דברים טו) כי משנה שכר שכיר עבדך דשכיר קרייה רחמנא וא"ת דמשמע דמטעמא דקני ליה רביה יש לו ליפטר והלא עבד כנעני גופו חייב בפסח למ"ד (פסחים דף לא.) נשים בראשון חובה ואפילו למאן דאמר (שם) רשות מכל מקום שרי לאכול פסח והכא כתיב לא יאכל בו וי"ל דאי הוה קני ליה רביה לא הוה אכיל אלא בהמנאת רבו כעבד כנעני ולא בהמנאת אחרים:

אלא לאפנויי. וא"ת וכי בשביל לאפנויי כתב שקר דכתב לא יאכל בו והם אוכלין ואמר ר"י דאיכא לאוקמי קרא בשכיר ותושב עובד כוכבים ומכל מקום לגופיה לא איצטריך דלא עדיף מערל ובן נכר ובהדיא דריש במכילתא הכי תושב זה גר תושב שכיר זה העובד כוכבים ו) וא"ת כיון דלעובד כוכבים לא איצטריך לכתוב תושב ושכיר יאכל בו ונוקמיה בישראל ולאפנויי ואמר רבינו יצחק דאם כן הוה משמע גזירה שוה להקל והוה דרשינן גזירה שוה להתיר אונן בפסח והא דילפינן לקמן (דף עג.) דאונן אסור בפסח מגזירה שוה דממנו ממנו ממעשר לא הוי דרשי הכי אלא הוה מוקמינן לאסור ערל במעשר כדלקמן (דף עד.):

שדי חד אלמד וחד אמלמד. והוי כאילו כתיב הכא תושב אלא לגורך והכא שכיר אלא לגורך ואע"ג דהכא תושב והכא שכיר הוא שפיר ג"ש כדתני דבי ר' ישמעאל (לעיל דף יז:) זו היא שיבה זו היא ביאה א): **אי** מה **פסח אונן אסור בו.** אר"י אע"פ דתנן בפ' האשה בפסחים (דף לא:) דאונן טובל ואוכל פסחו לערב ומוקמינן ליה בגמרא כמ"ד אינות לילה דרבנן ולא העמידו דבריהם במקום כרת הכא מני למימר דאתיא אפי' אינה דמ"ד אינות לילה מדרבנן דלא הוי דרבנן אלא בשמת ביום או נקבר ביום לומן דאזיל בתר קבורה דלא תפיס לילו עמו מדאורייתא אבל אם מת בלילה הוי אונן כמת ביום דהיינו כיום מר והא דפריך בפרק טבול יום (זבחים לט: ושם) וסבר רבי שמעון אינות לילה דרבנן והתניא רבי שמעון אומר שלמים בשהוא שלם הוא מביא ולא בשהוא אונן מנין לרבות תודה כו' מנין לרבות פסח כו' קתני מיהא פסח התם לא מלי לשנויי בשמת בלילה דמשמע ליה דמרבי ליה לענין הבאה דאין יכול להביא בשהוא אונן ולהכי פריך כי הוי אונן בשעת הבאת פסח יפסוק האינות עד הלילה שהוא התחלת זמן אכילתו ואמאי אסור להביא: **אף** תרומה אונן אסור בה. בלא גזירה שוה הוה מלי למיפרך דליתסר אונן בתרומה מדאיתקש תרומה לבכורים לקמן (דף עג.) ובכורים למעשר ומיהו בכמה מקומות יכול לומר וליטעמיך ולא קאמר: **שכן** מעשים ברותים. הוה מלי למימר שכן נכרתו עליה י"ג בריתות: **הנך** נפישן. בלא הנך נפישן נמי ה"מ למימר דכרת עדיפא ליה כדלקמן (דף עג.): **דפסח** גופיה ממעשר גמר. פירוש בגזירה שוה דממנו ממנו וא"ת ושאר כל הקדשים מנלן דכל הקדשים אסורים לאונן כדאמר בזבחים בפ' טבול יום (דף קא.) מק"ו ממעשר ואק"ו איכא למיפרך מה למעשר שכן טעון כסף צורה דהכי פריך רבא גופיה בפ' בתרא דמכות (דף יז:) גבי הא דיליף מלקות באוכל תודה ושלמים חוץ לחומה בק"ו ממעשר וי"ל דשאר קדשים גמרינן מפסח בהיקשא דזאת התורה דהתם איתקוש כל הקדשים כדאמר בפ"ק דזבחים (דף ד:) ובמנחות בסוף התודה (דף פב:) ובההוא קרא כתיב נמי פסח דדרשינן מ) ביום צוותו זה בכור ומעשר ופסח ואע"ג דבההוא קרא נמי כתיב ולמילואים שהם קדשי שעה וקדשי שעה נאכלים באינות כדמוכח בפ' טבול יום (זבחים קא.) לאו בכל קדשי שעה קאמר דנאכלין באינות אלא בהנהו דאיירי בהו התם דוקא והא דמשמע בפרק איזהו מקומן (שם דף נ.) דהוי פלוגתא בדבר הלמד בגזירה שוה אם חוזר ומלמד בהיקשא היינו היכא דמלמד קודם ואיכא למ"ד התם דוקא דכי הוו שניהם קודם דאין חוזר ומלמד אבל הכא דמעשר דגן חולין הוא לגולי עלמא חוזר ומלמד בהיקש כדאשכחן התם בהדיא שלמדנו לתודה שבאה מן המעשר מדאתקש לשלמים ושלמים גופייהו גמרי שם שם ממעשר (שם): **אי** מה **פסח** מילת זכריו ועבדיו מעכבתו בו'. תימה דהא הך סוגיא כר' אליעזר ור' אליעזר גופיה דריש במכילתא דמילת עבדיו אין מעכבת אבל מלאכול בפסח ודריש אז יאכל בו העבד ואמר רבינו יצחק דגמ' לפוס רהיטא נקט כר' עקיבא דדריש אז יאכל בו האדון ולר"א מזכריו פריך: **בו** אינו אוכל אבל אוכל הוא בתרומה. אבל מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה בג"ש דתושב ושכיר ובו דכתיב ביה אתא למימר דאינה מעכבת במלה ומרור:

ו) (**הכי** גרסינן כל ערל **לא יאכל בו** למה לי. ולא גרסינן תושב ושכיר דהא אוקימנא קרא כו' לגזירה שוה ועקרנא ליה מפסטיה לגמרי):

אלמא לא קני ליה רביה הכא נמי לא קני ליה רביה אלא לאפנויי ואכתי מופנה מצד אחד הוא ושמעינן ליה לר' ז) אליעזר דאמר ח) מופנה מצד אחד למדין ומשיבין כיון דלגופיה לא צריך חדי חד אלמד ושדי חד אמלמד והוה ליה גזירה שוה מופנה משני צדדין אי מה פסח אונן אסור בו אף תרומה אונן אסור בה א"ר יוסי בר חנינא אמר קרא ט) (זר) [1]וכל זר י) זרות אמרתי לך יא) ולא אנינות אימא ולא ערלות הא כתיב [1]תושב ושכיר ומה ראית מסתברא ערלות הו"ל לרבויי שכן (מעשי"ם כרותי"ם בדב"ר העב"ד) מחוסר מעשה ומעשה בגופו [2]ועונש כרת וישנו לפני הדבור [2]ומילת זכריו ועבדיו מעכבת אדרבה אנינות הוה ליה לרבויי שכן ישנה בכל שעה ונוהגת באנשים ונשים ואין בידו לתקן את עצמו הנך נפישן רבא אמר בלא הנך נפישן נמי לא מצית אמרת שבקינן ערלות דכתיב בגופיה דפסח וילפינן אנינות מפסח דפסח גופיה ממעשר גמרינן אי מה פסח מילת זכריו ועבדיו מעכבת אף תרומה מילת זכריו ועבדיו מעכבת אמר קרא [2]ומלתה אותו אז יאכל בו יב) מילת זכריו ועבדיו מעכבת בו מלאכול בפסח ואין מילת זכריו ועבדיו מעכבת בתרומה אי הכי אימא [3]כל ערל לא יאכל בו אינו אוכל אבל אוכל הוא בתרומה הא כתיב תושב ושכיר ומה ראית מסתברא ערלות דגופיה הוה ליה לרבויי שכן מעשה בגופו ועונש כרת אדרבה מילת זכריו ועבדיו הוה ליה לרבויי שכן ישנה בכל שעה הנך נפישן ואב"א בלא [הנך] נפישן נמי לא מצית אמרת מי איכא מידי דערלות דגופיה לא מעכבא ביה ערלות דאחריני מעכבא ביה השתא דאמרת בו לדרשה הוא דאתא יג) [4]כל בן נכר לא יאכל בו למה לי יד) בו המרת

הכא נמי לא קני. גופיה לרביה וישראל מעליא הוא ומייב בפסח: **ושמעינן ליה לר' אליעזר דאמר מופנה מצד אחד למדין.** אם אין להשיב ואם יש להשיב משיבין וכאן יש תשובה מה לפסח שכן חייבין עליו כו' כדלעיל. ולקמן בפרק מצות חליצה (דף קד.) שמעינן לרבי אליעזר דאמר מופנה מצד אחד למדין ומשיבין דקתני חליצה בשמאל פסולה ור' אליעזר מכשיר ואמרינן מ"ט דתנא קמא יליף רגל רגל ממצורע דכתיב ביה על בהן רגלו הימנית טו) וקרא יתירא הוא דכיון דכתיב על דם האשם טז) ובדם האשם כתיב ברגל ימנית ט) ולא הוי בעי למיהדר ומכתביה בשמן ואמרינן במנחות בפ"ק (דף י.) מופנה הוא למדרשיה יד יד לקמילה רגל רגל לחליצה אחון אחון לריעה ורבי אליעזר מכשיר חליצה בשמאל דלא גמר ממצורע דאיכא למיפרך מה למצורע שכן טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת ומקשינן התם (ולקמן דף קד.) ורבי אליעזר לא יליף רגל רגל ממצורע והתניא מנין לריעה שהיא ביימין כו' ומשיבין אחון אחון מופנה רגל רגל לא מופנה. ואע"ג דג"ש מופנה מצד אחד הוא דרגל דמצורע מופנה הואיל ורגל דחליצה לא מופנה פרכינן: **כיון דלגופיה לא צריך.** לא תושב ולא שכיר דלא אפשר לאוקמינהו כפשטייהו כלל הוה ליה תרי קראי יתירי: **שדי חד אלמד וחד אמלמד.** ומופנה מצי לדדיש דברי הכל למדין ואין משיבין אפילו יש להשיב: **מה פסח אונן כו'.** דילפינן (לקמן דף עג.) לכולהו קדשים ק"ו ממעשר: **מעשים ברותים בדבר העבד.** סימנא הוא ומפרש ליה: **וענוש כרת.** על המילה: **ומילת זכריו ועבדיו.** אם יש לו בן ראוי למול או עבד למול אסור האב או האדון לאכול בפסח אא"כ מלו דכתיב (שמות יב) המול לו כל זכר ואז יקרב וגבי עבד כתיב ומלתה אותו אז יאכל בו (יג) האיש בעליו דאי משום עבד הא כתב כל ערל לא יאכל בו: **אדרבה אינות.** פסל טפי מערלות דהא אית ביה חומרא שנוהג כל שעה שמת לו מת אבל ערלות דגופיה משמל פעם אחת שוב אינה חוזרת עליו: **לא מלינ אמרת.** דילף תרומה מפסח לענין אינות יז) ומוקי קרא דמיעוטא לערלות: **שבקינן ערלות דכתיב בגופיה דפסח.** ולא מגמרינן לה (יא) יח) מתרומה בג"ש דתושב ושכיר ודלפינן אינות כו': **ממעשר גמר.** לקמן בפרקין (דף עג.): ה"ג **מסתברא ערלות דגופיה הוה ליה לרבויי כו':**

המרת

(הכי גרסינן כל ערל **לא יאכל בו** למה לי. ולא גרסינן תושב ושכיר דהא אוקימנא קרא כו' לגזירה שוה ועקרנא ליה מפסטיה לגמרי):

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מהלכות בכורים הלכה ה ופי"ב מהל' תנות הטומאה הלכה טו:

ז ב מיי' פ"ח מהלכות מילה הלכה ח סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסח:

ח ג מיי' פ"ה מהלכות קרבן פסח הלכה ה ופ"ט הלכה טו:

תוספות ישנים

א) ועי"ל אגב דכתיב בתרומה לא יאכל בו כתיב נמי בפסח לא יאכל בו. א"נ מכיון שהג"ש מלמדת איסור לומר דערל אסור בתרומה כתבה בלשון איסור ולהכי כתיב לא יאכל בו:

מסורת הש"ס

ז) [ל"ל אליעזר], ב) [לקמן עד. שבת סד. קלא. ב"ק כה: נדה כב:], ג) [טעות וכן לעיל סח: ולקמן עא. ליתא], ד) [לעיל סח: לקמן עא.], ה) פסחים לו., ו) שם, ז) [ויקרא יד], ח) [שם], ט) ל"ל ועוקים. יעב"ץ, י) [ל"ל לתרומה], כ) [ועי' היטיב תוספות כתובות לח: ד"ה מי אמינא], ל) [וסס ד"ה ומה מעשר וכו' הגיהו בתימה], מ) [בזבחים ז:], נ) בס"א חיט.

תורה אור השלם

1. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ: ויקרא כב י
2. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד
3. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיְיָ הִמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מח
4. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח כָּל בֶּן נֵכָר לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מג

גליון הש"ס

רש"י ד"ה ושמעי' ליה בו' ולא הוי בעי למיהדר. עיין לקמן קד ע"א ברש"י ד"ה אחון אחון וכו' ובשבת דף קנא ע"א ד"ה מלד אחד ובקדושין דף טו ע"א ד"ה ונאמר להלן אחון:

הגהות הב"ח

(א) גמ' השתא דאמרת בו לדרשא הוא דאתא כל ערל לא יאכל בו כל בן נכר לא יאכל בו למה לי כל ערל לא יאכל בו בו אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור כל בן נכר לא יאכל בו בו המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת במעשר ואיצטריך למכתב ערל כל"ל: (ב) רש"י ד"ה ומילת זכריו וכו' אז יאכל בו היינו בעליו: (ג) ד"ה שבקינן וכו' לה אתרומה בג"ש:

מוסף רש"י

מופנה מצד אחד למדין ומשיבין. גזירה שוה שאינה מופנה משני צדדיה אלא מצד אחד, למדין ממנה אם אין להשיב, אבל אם יש להשיב משיבין (שבת קלא.).

המרת דת פוסלת. דאסר המיר דתו ונתגכרו מעשיו לאחיו שבשמים אמר רחמנא לא יאכל בו: ה"ג **כל ערל לא יאכל בו למה לי.** בו מאי ממעט. ולא גרסינן תושב ושכיר כלל דהא אוקימנא כולי קרא לגר"ש ועקריינן ליה מפסטיה לגמרי: **ממנו.** אל תאכלו ממנו גא. כיון דאמרת בו למעוטי ממנו נמי למעוטי משמע:

לדדרכה בו'. לקמן בפרקין (דף עד.) תלתא ממנו כתיבי בפסח בו': **ורבי עקיבא האי תושב ושכיר דפסח מאי עביד ליה.** הא ליכא לאוקמי בעבד עבדי כלל: **לאיתויי ערבי** [1] **וגבעוני מהול.** שלא יאכל בפסח: **גבעוני.** שם אומה שמוהלין עצמן: **והני מולין ניהו.** בתמיה ול"ל למעוטיהו הא ערלים ניהו ומכל ערל [מ] מימעטי: **בערלי ישראל.** לענין גדר מולין ניהו דהלך אחר לשון בני אדם וישראלים לא קרי להו ערלים ועובדי כוכבים לא קרי להו מולין: **וקטן שנולד מהול.** וקסבר ר"ע קטן שנולד מהול צריך להטיף ממנו דם ברית: **ור"ש.** דלא ממעט להו אחיל לטעמיה דאמר בהחולץ גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא ובקטן מהול סבירא ליה א"ל להטיף ממנו דם ברית: **קטן ערל.** תוך שמנה: **מהו לאוכו שמן של תרומה.** דקיימא לן (שבת דף פו.) דסיכה כשהיה דנפקא לן מותבא כמיס בקרבו וכשמן בעצמותיו [נ]: **מעכבא.** מאכילת תרומה: **אין יי.** לעכב בפסח אלא מילת זכריו שיש לו בשעת עשיה דגבי מילת זכריו כתיב (שמות יב) ואז יקרב לעשותו והיינו שחיטה וגבי עבדיו כתיב [שם] אז יאכל בו דאפילו לא הוה ליה עבד בשעת עשיה והיה לו בשעת אכילה מעכבו מן אכילת פסחו: **מיין ליפן בו'.** דגבי בניס נמי אם לאו לימול בשעת אכילה ולא היה לו בשעת עשיה מיין שמעכבו מאכילת פסחו: **תנמוד נומר אז אז.** אז יקרב לעשותו אז יאכל בו: **אלא זכריו.** דמרבינן להו בשעת אכילה אלמא דלא הוו בשעת עשיה היכי דמי לאו דאיתילוד ביני ביני: **אלא הכא כשהגיעו חמה.** שהיה חולה ונתרפא ונתחלה ונשתלפה ממנו חמה: **וניסוב ליה כל שבעה.** ואי ביני וביני איתפח אמאי מעכב ליה מאכילה אכתי לא מטא זמניה דתניא לקמן [ס] יום הבראתו כיום הולדו דעד ז' יומי לא מהלינן ליה: **דיהבינן ליה.** שכבר נתרפא זה שמונה ימים וחל שמיני שלו להיות ערב הפסח: **ונימהליה מלפרא.** וכיון דמלפרא בר מהילא הוא אשתכח דמעכב ליה מעשיה ולמה לי קרא לרבוי שעת אכילה:

מעת

[א] המרת דת פוסלת ואין המרת דת פוסלת במעשר [1] כל ערל לא יאכל בו למה לי [ב] בו [2] אינו אוכל אבל אוכל הוא במצה ומרור [ג] ואיצטריך [ד] למכתב ערל ואיצטריך למכתב כל בן נכר דאי כתב רחמנא ערל משום דמאים אבל בן נכר דלא מאים אימא לא ואי כתב רחמנא כל בן נכר משום דאין לבו לשמים אבל ערל דלבו לשמים אימא לא צריכא [2] ממנו ממנו למה לי [ד] לכדרבה א"ר יצחק אמר מר ר"ע אומר אינו צריך הרי הוא אומר [3] איש איש לרבות את הערל ואימא לרבות את האונן א"ר יוסי בר' חנינא אמר קרא [4] וכל זר זרות אמרתי לך ולא אנינות אימא ולא ערלות הא כתיב איש איש ומה ראית מסתברא ערלות הוה ליה לרבויי שכן (מעשי"ם כרותי"ם בדב"ר העב"ד) מחוסר מעשה ומעשה בגופו וענוש כרת וישנו לפני הדבור ומילת זכריו ועבדיו מעכבת אדרבה אנינות הוה ליה לרבויי שכן ישנה בכל שעה ונוהגת באנשים ונשים ואין בידו לתקן עצמו הנך נפישן רבא אמר בלא הנך נפישן נמי לא מצית אמרת אמר קרא איש איש איזהו דבר שישנו באיש ואינו באשה הוי אומר זה ערלות ורבי עקיבא האי [5] תושב ושכיר מאי עביד ליה אמר רב שמעיא לאתויי ערבי מהול [ה] וגבעוני מהול והני מולין נינהו והא תנן [ו] קונם שאני נהנה לערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי עובדי כוכבים [ז] קונם שאני נהנה למולין מותר במולי עובדי כוכבים ואסור בערלי ישראל אלא לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול [ח] וקסבר [ט] צריך להטיף ממנו דם ברית ור' אליעזר לטעמיה דאמר [י] גר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקסבר קטן כשנולד מהול אין צריך להטיף ממנו דם ברית ור' אליעזר האי איש איש מאי עביד ליה [יא] דברה תורה כלשון בני אדם בעי רב חמא בר עוקבא קטן ערל מהו לסוכו בשמן של תרומה ערלות שלא בזמנה מעכבא או לא מעכבא א"ר זירא ת"ש [יב] אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשיה ועבדיו בשעת אכילה מנין ליתן את האמור של זה בזה ואת האמור של זה בזה ת"ל [6] אז אז לגזירה שוה בשלמא עבדיו משכחת לה דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה כגון דזבנינהו ביני ביני אלא זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשיה היכי משכחת לה לאו דאתילוד בין עשיה לאכילה ש"מ ערלות שלא בזמנה הויא ערלות אמר [יג] רבא [יד] ותסברא [1] המול לו כל זכר אמר רחמנא ואז יקרב לעשותו והאי לאו בר מהילא הוא אלא הכא במאי עסקינן כגון [טו] שחלצתו חמה וניתוב ליה כל שבעה [יז] (דאמר שמואל [יח] חלצתו חמה נותנין לו כל שבעה) דיהבינן ליה כל שבעה ונימהליה מצפרא [יט] בעינן

מעת

קונם שאני נהנה. אין להקשות היכי פריך מנדרים לגישנא דקרא דנדרים הלך אחר לשון בני אדם דבסיפא דמתני' דהכא מפיק ליה מקרא שנאמר כי כל הגויים ערלים וכל בית ישראל ערלי לב ואין להקשות מוכל ערל לא יאכל בו דהכוא לא איצטריך אלא לישראל ויש מקומות שהתנא לומד נדרים מלישנא דקרא כגון הכא ובריש פסחים (דף ב.) גבי הללוהו כל כוכבי אור דקאמר הא קמשמע לן דאור כוכבים אור הוא למאי נפקא מינה לנודר כדתנן הנודר מן האור אסור באורן של כוכבים והיינו דוקא היכא שאין הלשון ידוע מייתי שפיר דאיה מלישנא דקרא אבל במקום שלשון בני אדם חלוק מלישנא דקרא בנדרים הלך אחר לשון בני אדם כדאמר בפרק האומר משקלי (ערכין דף יט:) דאורייתא היא עד הפרק בנדרים הלך אחר לשון בני אדם:

ואיבעית

[א] המרת דת פוסלת במעשר דלחומרא דרשינן ומוקמינן ליה לחייב במצה ומרור ומצו דבן נכר לא שייך למדרש הכי בו אינו אוכל הוא במצה ומרור דלאשמועינן דלא אסור במצה ומרור לא אילטריך דאתו מצה ומרור קדושה אית בהו ואי בעי למימר אבל חייב במצה ומרור פשיטא הוא דחייב לעשות תשובה ולקיים כל המצות ובו דתושב ושכיר פי' בקונטרס דלא דריש מידי משום דאוקימנא (לעיל דף ע.) כולה קרא לגזירה שוה ועקריינן ליה מפשטיה לגמרי וגרסא שר"ל דאיידי דכתביה רחמנא בערל ובן נכר כתביה נמי בתושב ושכיר וכה"ג אמר לקמן (דף עד.) איידי דכתיב והנותר כתיב נמי ממנו ומיהו לא הוי ממש כי הכא דהתם הוי כמו פרשה שנאמרה ושניה בשביל דבר שנתחדש בה ור"ת מפרש דבו דתושב ושכיר לגופיה כדאמר לקמן (שם) גבי תלתא ממנו חד לגופיה ואית ספרים דגרסי הכא בו בערל ובן נכר בו אין אוכל אבל אוכל במצה ומרור ובו דתושב ושכיר בו המרת דת פוסלת וכן בכל הספרים בסוף מי שהיה טמא (פסחים דף לו. ושם) וכן משמע בפרק כל שעה (שם דף כח:) ובערבי פסחים (שם דף קכ.) דמתרוייהו בו בערל ובן נכר דרשינן אבל אוכל במצה ומרור ומייתר ר"י הגילרסות דשייך שפיר מבו דבן נכר לידרוש אבל אוכל במצה ומרור לאשמועינן דחייב לאכול במצה ומרור אם עשה תשובה אע"ג דבפסח אין אוכל שהיה מומר בשעת עשיית פסח ובו דתושב ושכיר נמי שייך למדרש מיניה בו המרת דת פוסלת דבתושב ושכיר עובד כוכבים איירי כדפרישית לעיל:

ואין המרת דת פוסלת במעשר.

בסוף מי שהיה טמא (פסחים דף לו. ושם) גרסי' בכל הספרים ואין המרת דת פוסלת בתרומה ושפיר ממעטינן תרוייהו מחד בו דבו משמע בו ולא בדברים אחרים ואילטריך למעוטי תרוייהו תרומה דלא נילף בגזירה שוה דתושב ושכיר ומעשר בגזירה שוה דממנו ממנו:

דאי כתב רחמנא ערל בו'. אע"ג דאילטריך למכתב תרוייהו משום בו דאילטריך למכתב בתרוייהו [ה] דהיה לכותבם בקראי דלריכי: **שאני** נהנה בו'. לא גרס שאיני דאם כן לא הוי נדר דהיינו דבר שאין בו ממש שאין אוסר על עצמו כלום כמו שאיני יכן דלא אמר כלום אי לא אמר קונם עיני בשינה כדאמר בריש אלו מותרין (נדרים טו.) אלא אומר ר"ת דגרס שאני נהנה כלומר מה שאני נהנה יהא עלי קונם ומיהו גרס שפיר שאיני דאין דרך התנא לדקדק בלשונו כדאשכחן בפ' בתרא דנדרים (דף פא:) קונם שלא אתן תבן לפני בהמתך ובשבועות בפ"ג (דף כ.) הרי עלי שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין דכאלי גוונא לא חל הנדר [ו]: **והני** מולין נינהו והתנן

עין משפט נר מצוה

[ט] א מיי' פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ז:

[י] ב מיי' שם הלכה ח:

[יא] ג מיי' פ"ט מהלכות נדרים הלכה כב טוש"ע י"ד סימן ריז סעיף מא:

[יב] ד מיי' שם טוש"ע שם סעיף מב:

[יג] ה מיי' פ"א מהלכות מילה הלכה ז סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסח סעיף ג וסי' רסג סעיף ד:

[יד] ו מיי' פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ט:

[טו] ז מיי' פי"א מהל' תרומות הלכה ז:

[טז] ח מיי' פ"ט מהלכות קרבן פסח הלכה ט:

[יז] ט י מיי' פ"א מהלכות מילה הלכה טז סמג עשין כח טוש"ע י"ד סימן רסב סעי' ג:

מוסף רש"י

קונם שאני נהנה לערלים. מה שאני נהנה מן הערלים אסור עלי בקונם, וקונם הוא לשון הקדש (ע"ז כז.). **צריך להטיף ממנו דם ברית.** מייתינן שמא עולה כנוסה היא (שבת קלה.). **דברה תורה כלשון בני אדם.** הכי משמעו בני אדם (נדרים ג.). **חלצתו חמה.** נשלף ממנו המולי ולא מגופו (שבת קלז.).

תורה אור השלם

1. וְכִי יָגוּר אִתְּךָ גֵּר וְעָשָׂה פֶסַח לַיְיָ הִמּוֹל לוֹ כָּל זָכָר וְאָז יִקְרַב לַעֲשֹׂתוֹ וְהָיָה כְּאֶזְרַח הָאָרֶץ וְכָל עָרֵל לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מח

2. אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ:
שמות יב ט

3. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּלֶּחֶם לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע:
ויקרא כב ד

4. וְכָל זָר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ תּוֹשַׁב כֹּהֵן וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל קֹדֶשׁ:
ויקרא כב י

5. תּוֹשָׁב וְשָׂכִיר לֹא יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מה

6. וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ:
שמות יב מד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה דאי וכו' בתרוייהו היה ליה לכותבם:

ואיבעית אימא הני מילי היכא דלא מעורה. פי' שהטבור אין מעורה לגמרי אבל מעורה מחייא חיי ממה שאמרו אוכלת: **ערל מקבל הזאה שכן מצינו בו'.** תימה לר"י מה ראיה צריך למה לא יקבל הזאה אפילו לרבי עקיבא דמרבה (לעיל דף ע.) לערל כי טמא דהא טמא מקבל הזאה כדאמר בפרק דם חטאת (זבחים דף לג.) מי חטאת שנטמאו מטהרין שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה: **ודלמא פסח הבא בטומאה הוה.** תימה אם כן קרא למה לי דבפרק בתרא דזבחים (דף קיח.) דייק רבי שמעון דאף נבור לא הקריבו אלא פסחים וחגיגות הקבוע להם זמן מדכתיב (יהושע ה) ויעשו את הפסח בגלגל למה לי קרא אלא הא קמשמע לן דחגיגה דהוי כעין פסח פסח קריב דלאו כעין פסח לא קריב ורבנן הסוא מיבעי ליה כדר' יוחנן משום רבי בנאה דערל מקבל הזאה ואמר רבינו יצחק דעדיפא קמשני הכא דתניא בהדיא שעשו פסחיהם בטהרה: **לא** ניתנה **פריעת מילה לאברהם אבינו.** ומ"מ אברהם פרע מילתן אע"ג דלא נצטווה כדאמר בב"ר (פ' ס"ד [מ"ז]) דאפי' עירוב תבשילין קיים ות"ת אם לא ניתנה פריעה עד יהושע היכי גמרינן מיניה הא כתיב (ויקרא כז) אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ויש לומר דהלכה למשה מסיני הוא ויהושע אסמכיה אקרא:

בקונטרס גרס אם כן מאי שוב. ומאי שנית בעיא בתנאי נפשה היא ומשני לאקושי ול"ג אלא לאקושי ולא דלמא ור"ח מפרש דמאי שוב ומאי שנית כולה חדא מילתא היא וגרסינן ודלמא לאקושי כו' ולהכי אתא ולא לפריעה ולגי' זו לא משני במסקנא מידי אהך קושיא: **סוף מילה כו'.** הק' הר' ינחק הלבן דהכא דריש משנית איצין המעכבין את המילה והתם (לקמן דף עב.) דרשי המול ימול לאיצין כו' ותירץ לו ר"ת דהכא איצין המעכבין את הפריעה קאמר ולר"י נראה דאע"ג דנצטווה אברהם על האיצין דריש להו שפיר מקרא דיהושע דהא כי פריך נמי דלמא הנך דלא מהול אין שום חדוש בקרא דיהושע אלא מה שכבר נצטווה תחלה ואם תאמר אם כן שוב נמי דאיירי בפריעה מצי למימר דנצטווה אברהם והיכי מוכח מינה דלא ניתנה פריעה לאברהם ויש לומר דאין לנו לומר שנצטווה אלא מאי דכתיב ביה בהדיא כגון איצין דדרשינן מהמול ימול דמשמע דלאיצין אתא ולא לפריעה דהמול ימול משמע דבר המעכב גוף המילה וה"ק לא ניתנה פריעה לאברהם כיון דלא כתיב בהדיא אלא ליהושע: **מאי טעמא לא מהול.** משמע דלא מהול כלל ובפרקי דר' אליעזר (פ' כט) משמע שמלו דקאמר מי מנה עפר יעקב ראה כל המדבר שהיה אלא מערלותיהן של ישראל ובמגלת סתרים דרבינו נסים נמי משמע שמלו ולא פרעו דכתב בהו כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעים מפני עינוי הדרך:

מאי טעמא לא מהול בו'. ואם תאמר ואיך היו אוכלים קדשים אפילו בשר כלל כיון שלא מלו אלא הותר להם בשר תאוה אלא על ידי שלמים וערל אסור בקדשים ואפילו אם מלו ולא פרעו כמו שמשמע בפרקי דרבי אליעזר ובמגלת סתרים מ"מ כיון דנצטוו על הפריעה ולא פרעו כאילו לא מלו דאי לאו הכי היאך מדקדק דערל מקבל הזאה מאבותינו וי"ל דיותר מצרים מלו ופרעו ואותם אכלו קדשים אבל הילודים במדבר שלא מלו לא אכלו קדשים אבל בשר תאוה היו מותרים שלא נאסרה להם מאחר שאין יכולין לאכול קדשים מידי דהוה אגבי ואיל דהיכא דלא אפשר בהקרבה שרי בשר תאוה כדפירש בפ"ק דחולין (דף יז. ושם):

מעת לעת. כגון שחלצתו אמה אחר חצות היום זה ז' ימים: **והתני לודאה.** שם חכם: **יום הבראתו כיום הולדו.** צריך להמתין שמונה ימים: **מאי נאו.** הכי קאמר מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הבראתו לא בעינן מעת לעת לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו דאילו יום הולדו לא בעינן מעת לעת ואילו יום הבראתו בעינן מעת לעת רב פפא אמר כגון דכאיב ליה עיניה לינוקא ואיתפח ביני וביני רבא אמר כגון שהיו אביו ואמו חבושין בבית האסורין רב כהנא בריה דרב נחמיה אמר כגון טומטום שנקרע ונמצא זכר ביני וביני רב שרביא אמר כגון שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור ומי חיי [3] והתניא [3] כיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אין יכול לחיות אפילו שעה אחת הכא במאי עסקינן כגון דזנתיה אישתא אישתא דמאן אילימא אישתא דידיה אי הכי כל שבעה בעי אלא דזנתיה אישתא דאימיה ואיבעית אימא ה"מ היכא דלא מעוי אבל היכא דמעוי מחייא חיי [7] אמר ר' יוחנן משום רבי בנאה [8] ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה כשהן ערלים שנאמר [1] והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון בעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא הזאה אימת עביד להו לאו כשהן ערלים ודלמא לא עבוד פסח כלל לא ס"ד דכתיב [2] ויעשו את הפסח מתקיף לה מר זוטרא ודלמא פסח הבא בטומאה היה א"ל רב אשי תניא בהדיא מלו וטבלו ועשו פסחיהן בטהרה אמר רבה בר יצחק אמר רב לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו שנאמר [3] בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים וגו' ודלמא הנך דלא מהול דכתיב [4] כי מולים היו כל העם היוצאים וכל העם הילודים וגו' א"כ מאי שוב אלא לאו לפריעה ומאי שנית לאקושי סוף מילה לתחלת מילה מה תחלת מילה מעכבת אף סוף מילה מעכבין בו דתנן [6] אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את [רוב] העטרה ואין אוכל בתרומה [9] אמר רבינא ואיתימא רב ירמיה בר אבא אמר רב [9] בשר החופה את רוב גובהה של עטרה ובמדבר מאי טעמא לא מהול איבעית אימא משום חולשא דאורחא

ואיבעית

לודאה יום הבראתו כיום הולדו מאי לאו מה יום הולדו לא בעינן מעת לעת אף יום הבראתו לא בעינן מעת לעת לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו דאילו יום הולדו לא בעינן מעת לעת ואילו יום הבראתו בעינן מעת לעת רב פפא אמר כגון דכאיב ליה עיניה לינוקא ואיתפח ביני וביני רבא אמר כגון שהיו אביו ואמו חבושין בבית האסורין רב כהנא בריה דרב נחמיה אמר כגון טומטום שנקרע ונמצא זכר ביני וביני רב שרביא אמר כגון שהוציא ראשו חוץ לפרוזדור ומי חיי [3] והתניא [3] כיון שיצא לאויר העולם נפתח הסתום ונסתם הפתוח שאלמלא כן אין יכול לחיות אפילו שעה אחת הכא במאי עסקינן כגון דזנתיה אישתא אישתא דמאן אילימא אישתא דידיה אי הכי כל שבעה בעי אלא דזנתיה אישתא דאימיה ואיבעית אימא ה"מ היכא דלא מעוי אבל היכא דמעוי מחייא חיי [7] אמר ר' יוחנן משום רבי בנאה [8] ערל מקבל הזאה שכן מצינו באבותינו שקבלו הזאה כשהן ערלים שנאמר [1] והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון בעשרה לא מהילי משום חולשא דאורחא הזאה אימת עביד להו לאו כשהן ערלים ודלמא לא עבוד פסח כלל לא ס"ד דכתיב [2] ויעשו את הפסח מתקיף לה מר זוטרא ודלמא פסח הבא בטומאה היה א"ל רב אשי תניא בהדיא מלו וטבלו ועשו פסחיהן בטהרה אמר רבה בר יצחק אמר רב לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו שנאמר [3] בעת ההיא אמר ה' אל יהושע עשה לך חרבות צורים וגו' ודלמא הנך דלא מהול דכתיב [4] כי מולים היו כל העם היוצאים וכל העם הילודים וגו' א"כ מאי שוב אלא לאו לפריעה ומאי שנית לאקושי סוף מילה לתחלת מילה מה תחלת מילה מעכבת אף סוף מילה מעכבין בו דתנן [6] אלו הן ציצין המעכבין את המילה בשר החופה את [רוב] העטרה ואין אוכל בתרומה [9] אמר רבינא ואיתימא רב ירמיה בר אבא אמר רב [9] בשר החופה את רוב גובהה של עטרה ובמדבר מאי טעמא לא מהול איבעית אימא משום חולשא דאורחא

ואיבעית אימא הני מילי היכא דלא מעורה. פי' שהטבור אין מעורה לגמרי אבל מעורה מחייא חיי ממה שאמרו אוכלת: **ערל מקבל הזאה שכן מצינו בו'.** תימה לר"י מה ראיה צריך למה לא יקבל הזאה אפילו לרבי עקיבא דמרבה (לעיל דף ע.) לערל כי טמא דהא טמא מקבל הזאה כדאמר בפרק דם חטאת (זבחים דף לג.) מי חטאת שנטמאו מטהרין שהרי נדה מזין עליה והיא טהורה: **ודלמא פסח הבא בטומאה הוה.** תימה אם כן קרא למה לי דבפרק בתרא דזבחים (דף קיח.) דייק רבי שמעון דאף נבור לא הקריבו אלא פסחים וחגיגות הקבוע להם זמן מדכתיב (יהושע ה) ויעשו את הפסח בגלגל למה לי קרא אלא הא קמשמע לן דחגיגה דהוי כעין פסח פסח קריב דלאו כעין פסח לא קריב ורבנן הסוא מיבעי ליה כדר' יוחנן משום רבי בנאה דערל מקבל הזאה ואמר רבינו יצחק דעדיפא קמשני הכא דתניא בהדיא שעשו פסחיהם בטהרה: **לא** ניתנה **פריעת מילה לאברהם אבינו.** ומ"מ אברהם פרע מילתן אע"ג דלא נצטווה כדאמר בב"ר (פ' ס"ד [מ"ז]) דאפי' עירוב תבשילין קיים ות"ת אם לא ניתנה פריעה עד יהושע היכי גמרינן מיניה הא כתיב (ויקרא כז) אלה המצות שאין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ויש לומר דהלכה למשה מסיני הוא ויהושע אסמכיה אקרא:

בקונטרס גרס אם כן מאי שוב. ומאי שנית בעיא בתנאי נפשה היא ומשני לאקושי ול"ג אלא לאקושי ולא דלמא ור"ח מפרש דמאי שוב ומאי שנית כולה חדא מילתא היא וגרסינן ודלמא לאקושי כו' ולהכי אתא ולא לפריעה ולגי' זו לא משני במסקנא מידי אהך קושיא: **סוף מילה כו'.** הק' הר' ינחק הלבן דהכא דריש משנית איצין המעכבין את המילה והתם (לקמן דף עב.) דרשי המול ימול לאיצין כו' ותירץ לו ר"ת דהכא איצין המעכבין את הפריעה קאמר ולר"י נראה דאע"ג דנצטווה אברהם על האיצין דריש להו שפיר מקרא דיהושע דהא כי פריך נמי דלמא הנך דלא מהול אין שום חדוש בקרא דיהושע אלא מה שכבר נצטווה תחלה ואם תאמר אם כן שוב נמי דאיירי בפריעה מצי למימר דנצטווה אברהם והיכי מוכח מינה דלא ניתנה פריעה לאברהם ויש לומר דאין לנו לומר שנצטווה אלא מאי דכתיב ביה בהדיא כגון איצין דדרשינן מהמול ימול דמשמע דלאיצין אתא ולא לפריעה דהמול ימול משמע דבר המעכב גוף המילה וה"ק לא ניתנה פריעה לאברהם כיון דלא כתיב בהדיא אלא ליהושע: **מאי טעמא לא מהול.** משמע דלא מהול כלל ובפרקי דר' אליעזר (פ' כט) משמע שמלו דקאמר מי מנה עפר יעקב ראה כל המדבר שהיה אלא מערלותיהן של ישראל ובמגלת סתרים דרבינו נסים נמי משמע שמלו ולא פרעו דכתב בהו כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היו פורעים מפני עינוי הדרך:

מאי טעמא לא מהול בו'. ואם תאמר ואיך היו אוכלים קדשים אפילו בשר כלל כיון שלא מלו אלא הותר להם בשר תאוה אלא על ידי שלמים וערל אסור בקדשים ואפילו אם מלו ולא פרעו כמו שמשמע בפרקי דרבי אליעזר ובמגלת סתרים מ"מ כיון דנצטוו על הפריעה ולא פרעו כאילו לא מלו דאי לאו הכי היאך מדקדק דערל מקבל הזאה מאבותינו וי"ל דיותר מצרים מלו ופרעו ואותם אכלו קדשים אבל הילודים במדבר שלא מלו לא אכלו קדשים אבל בשר תאוה היו מותרים שלא נאסרה להם מאחר שאין יכולין לאכול קדשים מידי דהוה אגבי ואיל דהיכא דלא אפשר בהקרבה שרי בשר תאוה כדפירש בפ"ק דחולין (דף יז. ושם):

מעת לעת (ז) [ב"ר פ"ד ס"ד, ר"ה ד.]. **לודאה יום הבראתו כיום הולדו.** ממתינין לו כיום הולדו (שבת קלז.). **ערל.** שנטמא במת, **מקבל הזאה.** וטהור מטומאת מת ליגע בקדשים, וילף מהכא דכתיב ויעשו את הפסח בגלגל, דמשמע שעשאוהו כהלכתו במילה בטהרה, ורוכן ערלים היו במדבר, דכתיב לא מלו, ומתרצינן בעשרה בניסן שעברו את הירדן לא הטהל משום חולשא דאורחא, אלא בחדשי הוא דמטהל, ואשתכח דטמאי מתים שהיו בהם, שהרי רובן טמאי מתים היו, שמתו אבותיהם כל ארבעים שנה במדבר וטמאום בהם, ואם לא קבלו הזאה וטהרו בערלותן אין להם שהות להזות משמלו, דהא צריך להפרים אלפה ימים בין הזאה להזאה, דרביעי חמישי ושני, וכאן אי לא הזו עד יום אחד עשר בניסן הזאה ראשונה לאחר שמלו, הו לא מטי זמן הזאה שניה עד יום חמשה עשר (זבחים קיח.). **ציצין.** רצועות של בשר שנשאתו מן הערלה (שבת קלז.). **עטרה.** היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לרגשו (שם וכנ"ל לעיל מז:). **ואינו אוכל בתרומה.** אם כהן הוא דילפינן שערל אסור בתרומה (שם ושם). **רוב גובהה.** לא מימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה, אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד (שבת קלז:) רוב גובהה של אותה שורה (לעיל מז:).

(א) שבת קלז., (ב) [בברייתא לא מצאתי אלא רבי שמעון אומר דברים הבי בנדה נ:] ובכן מלת והתניא בעי תיקון ואולי נ"ל [והתימר],

(ג) נדה נ:, (ד) [זבחים קיח.].

(ה) שבת קלז. [לעיל מז:,

(ו) נ"ל ומאר, (ז) [לעיל מז:

שבת קלז.], (ח) [וכן הוא להדיא בגמרא דילן ומתא כמ: קיים אברהם אבינו אפילו עיזבוי תבשילין],

(ט) [שבת קד.],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הזאה וכו' מפי מורי הזקן: (ב) ד"ה נ"א מאי וכו' אלא לעיכוב סוף מילה הס"ד ואח"כ מ"ה סוף מילה:

מוסף רש"י

יום הבראתו כיום הולדו. ממתינין לו כיום הולדו (שבת קלז.). **ערל.** שנטמא במת, **מקבל הזאה.** וטהור מטומאת מת ליגע בקדשים, וילף מהכא דכתיב ויעשו את הפסח בגלגל, דמשמע שעשאוהו כהלכתו במילה בטהרה, ורוכן ערלים היו במדבר, דכתיב לא מלו, ומתרצינן בעשרה בניסן שעברו את הירדן לא הטהל משום חולשא דאורחא, אלא בחדשי הוא דמטהל, ואשתכח דטמאי מתים שהיו בהם, שהרי רובן טמאי מתים היו, שמתו אבותיהם כל ארבעים שנה במדבר וטמאום בהם, ואם לא קבלו הזאה וטהרו בערלותן אין להם שהות להזות משמלו, דהא צריך להפרים אלפה ימים בין הזאה להזאה, דרביעי חמישי ושני, וכאן אי לא הזו עד יום אחד עשר בניסן הזאה ראשונה לאחר שמלו, הו לא מטי זמן הזאה שניה עד יום חמשה עשר (זבחים קיח.). **ציצין.** רצועות של בשר שנשאתו מן הערלה (שבת קלז.). **עטרה.** היא שפה גבוה המקפת את הגיד סביב וממנה משפע ויורד לרגשו (שם וכנ"ל לעיל מז:). **ואינו אוכל בתרומה.** אם כהן הוא דילפינן שערל אסור בתרומה (שם ושם). **רוב גובהה.** לא מימא רוב העטרה דקתני מתני' רוב היקפה, אלא אפילו רוב גובהה במקום אחד (שבת קלז:) רוב גובהה של אותה שורה (לעיל מז:).

עין משפט נר מצוה

יח א מיי' פי"ח מהלכות פרה אדומה הלכה ג סמג עשין רס:

תורה אור השלם

1. וְהָעָם עָלוּ מִן הַיַּרְדֵּן בָּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן וַיַּחֲנוּ בַּגִּלְגָּל בִּקְצֵה מִזְרַח יְרִיחוֹ׃ יהושע ד יט
2. וַיַּחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בַּגִּלְגָּל וַיַּעֲשׂוּ אֶת הַפֶּסַח בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב בְּעַרְבוֹת יְרִיחוֹ׃ יהושע ה י
3. בָּעֵת הַהִיא אָמַר יְיָ אֶל יְהוֹשֻׁעַ עֲשֵׂה לְךָ חַרְבוֹת צֻרִים וְשׁוּב מֹל אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֵׁנִית׃ יהושע ה ב
4. כִּי מֻלִּים הָיוּ כָּל הָעָם הַיֹּצְאִים וְכָל הָעָם הַיְלֻדִים בַּמִּדְבָּר בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתָם מִמִּצְרַיִם לֹא מָלוּ׃ יהושע ה ה

תוספות ישנים

לא עדיף יום הבראתו מיום הולדו והא דקאמר יום הבראתו כיום הולדו היינו לענין דצריך להמתין שבעה: ערל מקבל הזאה פי' ערל שנטמא במת מקבל הזאה ואמטרינן לר' עקיבא דאמר דמרבה ערל דמא ודל"ל דכיון דגם לאחר הזאה הוי ערל הוי לעולם כי טמא קודם הזאה: א"ב מאי שוב. ופריך תלמודא ומאי שנית ומשני לאקושי סוף מילה לתחלת מילה וכו'. י"מ ג"כ מאי שוב ומאי שנית כולה חדא מילתא ולאקושי סוף מילה לתחלת מילה ולא נהירא דא"כ תלמודא לא משני מידי מן הקושיא דקאמר ודלמא לאקושי לכן נראה כפי' קמא:

רוח צפונית. נוחה לא חמה ולא צוננת וחמה זורחת: **לא נשבה להם רוח צפונית.** ביום ולא זרחה חמה עליהם: **איבעיא אימא משום דגזופים היו.** ממעשה העגל ולא היו ראויין לאור נוגה: **ואיבעיא אימא.** משום הכי לא נשבה כי היכי דלא ניבדרו ענני כבוד שהיו מקיפין ולא היתה חמה יכולה ליכנס: **יומא דעיבא.** יום המעונן: **יומא דשופא.** שרוח דרומית מנשבת והיא קשה מכל הרוחות: **עם רצון מילתא היא.** וכיון דאלות הלילה עת רצון הואי למכת בכורות הואי נמי עת רצון לרוח צפונית ואין לך יום שרוח צפונית אין מנשבת בו בחצי הלילה. וזה היה סימן לדוד כנור תלוי לו למעלה ממטתו ונקבע[ו] כלפי צפון כיון שהגיע חצות לילה רוח צפונית מנשבת בו ומנגן מאליו והוא נעור[ב]. והאי דנקט הכא ארבעים שנה לומר לך שאפילו אותן מ' שנה דגזופים היו ולא נשבה להו בימים נשבה להו בחצות לילה משום דעת רצון הוא: **משוך.** מהול שנמשכה ערלתו וכסתה את העטרה: **הא צריך קפני.** מדרבנן מדלא קתני משוך הרי זה ערל: **שסכנה היא לו.** שמא יעשה כרות שפכה: **בימי בן חזיכא.** שמשכוס עובדי כוכבים באונס בכרך ביתר וגבריה יד בן חזיכא ונלחם בהם ונלחם ומלך על ישראל שתי שנים ומחצה וחזרו ומלו בימיו: **הוא סבר.** ההוא דאותיב לעיל לרב הונא מריש סבר מדנסבי לה רבנן לימוד למילתייהו מדאורייתא אלמא מדאורייתא הוא: ה"ג **מיתיבי טומטום אינו אוכל בתרומה כו' וכסיפא גרס קפני מיהא משוך תיובתא דרב הונא תיובתא:** **טומטום אינו אוכל בתרומה.** שמא אם היה נקרע ימצא זכר והרי הוא ערל: **נשיו ועבדיו.** לקמן מפרש נשים לטומטום מנא ליה: **אנדרוגינוס.** מהול מותר לאכול בתרומה ממה נפשך בין שהוא איש בין שהוא אשה בין שהוא בריה בפני עצמה זרעו של כהן הוא: **ואין אוכל בקדשים.** בקדשי קדשים קמייתי כגון חטאת ואשם ושירי מנחות שאין נאכלין אלא לזכרי כהונה וזה ספק אשה הוא: **טומטום אינו אוכל.** לקמן מפרש אמאי הדר נקט ליה: **קפני מיהא משוך אוכל.** אלמא לא גזור עליה תיובתא דרב הונא דאמר מדבריהן גזרו עליו תיובתא. ליטמא אחרינא גרסי' (ג) [לימא] מסייע ליה (ד) [לרב הונא] טומטום אינו אוכל כו' והאי אוכלין דמשוך ונולד מהול מדאורייתא קאמר וסייעתא דרב הונא וזו שמעתי והיא גרסת עיקר מדקאמרינן לקמן לימא כתנאי כו' מאי לאו בהא קא מיפלגי דמר סבר דאורייתא ומר סבר דרבנן אלמא ליכא למאן דמכשיר לגמרי: **אי נימא דקדיש.** שקדש אשה ושמא זכר הוא וקדושין קדושין דהא תניא טומטום שקידש קדושין קדושין גט: **נתקדש קדושין קדושין.** ונפקא מינה לאתסורי האי דקדשיה באחותו של טומטום ובאמו שמא אשה הוא: **לקולא מי אמרי'.** דניחזקיה כזכר ולתי ויאכיל בת ישראל בתרומה: **מוליד מאכיל.** את אמו בתרומה דלייקינן לה וליד ביתו (ויקרא כב) בראוי להוליד קמשמע לן: **מאי טומטום.** דקתני בסיפא ערל גמור: **מה טעם קאמר.** סיפא לפרושי ריש את והכי קאמר מה טעם טומטום אין אוכל מפני שהוא ספק ערל ואין אוכל לא בתרומה ולא בקדשים: **נימא לתנאי.** מילתא דרב הונא תנאי היא אי הוי משוך דאורייתא או דרבנן: **(ונולד כשהוא מהול.** שצריך להטיף ממנו דם ברית): **וגר שנתגייר כשהוא מהול.** כגון ערבי וגבעוני שנתגיירו וצריך להטיף ממנו דם ברית: **שתי ערלות.** ב' עורות זו על גבי זו[ה]:

ואיבעיא אימא משום דלא נשיב להו רוח צפונית דתניא כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא נשבה להם רוח צפונית מאי טעמא איבעיא אימא משום דגזופים הוו ואי בעית אימא דלא נבדור ענני כבוד א"ר פפא הלכך יומא דעיבא ויומא דשותא לא מהלינן ביה ולא [ו]מסוכרינן ביה והאידנא דדשו בה רבים [1]שומר פתאים ה': ת"ר כל אותן ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר לא היה יום שלא נשבה בו רוח צפונית בחצי הלילה שנא' [2]ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור וגו' מאי תלמודא הא קמ"ל [ז]דעת רצון מילתא היא א"ר הונא [ח]דבר תורה משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל מיתיבי [ט]משוך צריך שימול [י]מדרבנן [יא]ודקארי לה מאי קארי לה הא צריך קתני קטעי בסיפא ר' יהודה אומר לא ימול מפני שסכנה היא לו אמרו לו והלא הרבה מלו בימי בן כוזיבא והולידו בנים ובנות שנאמר [3]המול ימול אפי' מאה פעמים ואומר [4]את בריתי הפר לרבות את המשוך מאי ואומר וכי תימא האי המול ימול לרבות ציצין המעכבים את המילה ת"ש את בריתי הפר לרבות את המשוך הוא סבר מדקא נסיב לה הש"ם קרא דאורייתא היא ולא היא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא מיתיבי [יב]טומטום אין אוכל בתרומה נשיו [יג]ועבדיו אוכלין משוך [יד]ונולד כשהוא מהול הרי אלו אוכלים אנדרוגינוס [טו]אוכל בתרומה [טז]ואין אוכל בקדשים טומטום אינו אוכל לא בתרומה [יח]ולא בקדשים קתני מיהת משוך ונולד כשהוא מהול הרי אלו אוכלין תיובתא דרב הונא תיובתא אמר מר טומטום אינו אוכל בתרומה נשיו ועבדיו אוכלים נשיו לטומטום מנא ליה אילימא דקדיש דתניא [יט]טומטום שקידש קדושיו קדושין נתקדש קדושיו קדושין אימר דאמר לחומרא לקולא מי אמרינן ספק אשה הוא ואין אשה מקדשת אשה אמר אביי [כ]כשביציו ניכרות מבחוץ רבא אמר מאי נשיו [כא]אמו אמו פשיטא מהו דתימא מוליד מאכיל שאין מוליד אינו מאכיל קמ"ל ת"ש טומטום אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים בשלמא לאביי תנא רישא ערל ודאי וקתני סיפא ספק ערל אלא לרבא טומטום דסיפא ל"ל מאי טומטום ערל השתא ספק ערל לא אכיל ודאי ערל אכיל מה טעם קאמר מה טעם טומטום אינו אוכל בתרומה מפני שספק ערל הוא וערל אינו אוכל לא בתרומה ולא בקדשים לימא כתנאי [כב]משוך [כג](ונולד כשהוא מהול) וגר שנתגייר כשהוא מהול וקטן שעבר זמנו ושאר כל הנימולים לאיתויי מי שיש לו שתי ערלות [כד]אינן נימולין אלא ביום רבי אלעזר בר' שמעון אומר בזמנו אין

משום דלא נשיב להו רוח צפונית. בספרי אומר דבגנותן של ישראל סיפר הכתוב שלא עשו אלא פסח אחד במ' שנה שהיו במדבר שלא מלינו שעשו פסח אלא בשנה שניה ותימה וכי במזיד היו נמנעים ואי משום מילת זכריה שהיו מעכבים וחשיב גנות לפי שגרמו הם דבר זה והא כיון דלא אפשר לא היתה מעכבת כדאמר לעיל (דף עח.) המול לו אמר רחמנא ואז יקרב וגו' ואמר רבינו יצחק דעשו פסחים אבל לא עשו כתקנן אלא אחד[ב]: **לא נשבה להם רוח צפונית.** פי' בפני עצמה אבל אין לפרש דלא נשבה כלל דהא אמר בסוף כל הגט (גיטין דף לא: ושם) **ד'** רוחות מנשבות בכל יום ורוח צפונית מנשבת עם כולן שאלמלא כן אין העולם מתקיים: **נזופין** היו. אמר רבינו יצחק ממעשה מרגלים ולא כמו שפירש בקונטרס ממעשה העגל שהרי מחל להם הקב"ה ואמר להם סלחתי שאחר כך נעשה משכן והשרה שכינתו ביניהם: **דלא ניבדור ענני כבוד.** לא משום דתקיפה דנוחה היא וטוב לנחבלים אלא שמפזרת הענניים והעת יפה כדאמר (מגילה דף כח:) בעית שמעתתא לילותא כיומא דאסתנא וכתיב נמי (איוב לז) מצפון זהב יאתה זהב לשון אורה כמו המריקין זהב (זכריה ד) וכן פירש מנחם ואף לפי המדרש כן הוא דדרשינן (בב"ב דף כה:) שמזלא הזהב לפי שמפזרת את הענניים והגשמים נעלים והתבואה ביוקר ולכך הזהב בזול: **ומדבריהם** גזרו עליהם. והא דאמר בנגמר הדין (סנהדרין דף מד.) עכן משוך בערלתו היה ומפיק ליה מקרא אסמכתא בעלמא היא והא דאמר בפרק קמא דשבועות (דף יג.) דמשוך ערלה בכרת היינו שלא מל כלל: **מיתיבי** כו'. דמשוך אוכל בתרומה אע"ג דצריך שימול מדרבנן מפני שנראה כערל לא אסרוהו בתרומה ולפי הספרים דגרסי לימא מסייע ליה ל"ל דמשמע ליה אוכל מן התורה אבל מדרבנן אסור כדמוכח

ע) [בריית‍א] דקתני צריך שימול:

מבחוץ. וא"ת אכתי היאך מאכיל את אשתו דכיון דאינו בן ביאה לא הוי חופתו חופה כמו פחותה מבת ג' לעיל בפרק הבא על יבמתו (דף מז:) וי"ל דכיון דראוי לקרוע הוי בר חופה: אין

א) [גירסת הערוך מסוכריין ועי' במס' ע"ז כט. אלא לסכורין], ב) [בכרכות ח. תענית כד:], ג) [תוספתא דשבת פט"ז], ד) [ע' פרש"י בכתובות לו. ד"ה ודקאמרי], ה) [תוספתא פ"ז], ו) [תוס' פי"א] בכורות מב:, ז) [חגיגה ד.], ח) [תוס' דשבת פט"ז], ט) רש"ל מ"ז, י) בפ"א: ונקביו, יא) [בכרכות ג:], יב) [רש"ל], יג) רש"ל מ"ז, יד) [וע' רש"י שבת קלה:], טו) [וע"ע תוס' קדושין לז: ד"ה הואיל], טז) כ"ה בדפו"י,

תורה אור השלם

1. שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ:
תהלים קטז ו
2. וַיְהִי בַּחֲצִי הַלַּיְלָה וַיְיָ הִכָּה כָל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר פַּרְעֹה הַיֹּשֵׁב עַל כִּסְאוֹ עַד בְּכוֹר הַשְּׁבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה:
שמות יב כט
3. הַמּוֹל יִמּוֹל יֶלֶד בְּיוֹתָךְ וּמִקְנַת כַּסְפֶּךָ וְהָיְתָה בְרִיתִי בִּבְשַׂרְכֶם לִבְרִית עוֹלָם:
בראשית יז יג
4. וְעָרֵל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יִמּוֹל אֶת בְּשַׂר עָרְלָתוֹ וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מֵעַמֶּיהָ אֶת בְּרִיתִי הֵפָר:
בראשית יז יד

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה יומא דשותא יום שרוח: (ב) ד"ה קפני מיהת וכו' ליטמא אחרינא גרסי' תניא דמסייעא ליה לרב הונא טומטום:

מוסף רש"י

לא נשבה להם רוח צפונית. ולא היה להם יום נוח לימול (יהושע ה ב). ודקארי לה מאי קארי לה. מי שסשיב תשובה זו בנית המדרש מה עלתה על דומו (כתובות לו.). טומטום שקידש קדושיו קדושין. לחומרא ולריכה גט שמא זכר הוא (בכורות מב:). נתקדש קדושיו קדושין. וחס שקדשו אסור בקרובותיו של טומטום כגון באמו ובאחותו, דשמא נקבה הוא (שם). כשביציו ניכרות מבחוץ. אלא שהגיע טמון דהא ודאי זכר הוא (חגיגה ד.).

תוספות ישנים

השתא ספק ערל לא אכיל ודאי ערל מיבעיא. וא"ת ולימא דריש מיירי בודאי ערל ופיפא מיירי טומטוס ממש דהיינו ספק ערל וי"ל דא"א לומר דריש בערל ודאי דא"כ לא הוה קרי ליה טומטוס דא"ל דאגב סיפא נקטיה שאין דרך למתני ריש אגב סיפא אבל סיפא מצי לאוקומי בודאי ערל והאי דנקט טומטוס אגב ריש נקטיה דמיירי בטומטוס ממש מני סיפא טומטוס אע"ג דטומטוס הוי ערל ודאי:

יט א ב מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה י טוי"ד סימן רסב:
כ ג מיי' שם הלכה יא:
כא ד מיי' שם הלכה יד:
כב ה ו מיי' שם הלכה יא:
כג ז ח מיי' פ"י מהלכות מעשה קרבן הלכה ט:
כד ט מיי' פ"ד מהלכות איסורי הלכה יא סמג עשין מה טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ה:
כה י מיי' פ"ז מהלכות תרומות הלכה יב טוי"ד סימן שלא:
כו כ מיי' פ"א מהל' מילה הלכה ז סמג עשין מז טוש"ע י"ד סי' רסב סעיף ג:

הערל פרק שמיני יבמות

אין נימול אלא ביום. הקשה הר"ר אפרים דאמאי אילטריך פ"ק דקידושין (דף כט. ופס) אומו ולא אומה דאשה לא מחייבא למול את בנה מיפוק לי דהוי מצות עשה שהזמן גרמה ביום ולא בלילה דמהאי טעמא פטרינן אשה מצלית וי"ל דלר' אלעזר ברבי שמעון אילטריך והא דנימול לשמונה לא חסיב זמן גרמא כיון דמשמונה ואילך כל שעתא זמנו הוא[כ]:

מר סבר דרשינן וביום. אע"ג דמדכתיב ח' ימים דרשינן (שבת דף קלב.) ולא לילות וביום דרשינן (שם) אפילו בשבת מ"מ שפיר דרים מוי"ו דוביום לרבויי כל הני דאין מימולים אלא ביום:

שלא בזמנו נשרף בין ביום בין בלילה. ותא"ת הא [ד] דרשי' [ו] ליתן בקר שני על שריפתו וכיון דשלא בזמנו הוא למה לריך להמתין עד הבקר ישרפנו במולאי יו"ט דכבר נעשה נותר מקודש ויש לומר דכיון דלא אפשר לשורפו ביו"ט קבע זמנו בבקר שני: **שהוה בו'.** אילטריך לאשמועינן דהזאה כשרה אע"ג דאסור בתרומה וקדשים כי טמא: **שמותר** בנגיעה דתרומה אינו דין שמותר בפרה. ותא"ת מאוסר בפרה יוכיח שמותר בתרומה ואסור בפרה וי"ל דמה לאסור בפרה שכן אסור בנגיעת קדשים ואיכא למיעבד ק"ו מתרוייהו מה טבול יום שאסור בנגיעת תרומה וקדשים מותר בפרה ערל שמותר בנגיעת תרומה וקדשים כו' דתו ליכא מאוסר בפרה יוכיח: **התם** משום דמאים. ואפי' רבנן מודו התם דפטור ואם תאמר בפ"ק דמגיגה (דף ד. ופס) למה לן זכורך למעוטי טומטום ואנדרוגינוס כשביליו מבאון תיפוק לי דערל הוא דפטור וי"ל דטומטום כיון דלא אפשר למול לא מאים ולא מיפטר מטעם ערל א"נ ה"פ התם משום דמאים ואשב התם לר' עקיבא ערל כי טמא אבל לרבנן לא ולרבנן אילטריך זכורך למעוטי טומטום: **חוץ** מחש"ו. פי' הקונט' דדרשינן ואסף אים ולא קטן ואי אפשר לומר כן בפרק טרף בקלפי (יומא דף מג. ופס) דרים בהליא אים להכשיר זר טהור להכשיר האשה והניח מי שיש בו דעת להניח פרט לחש"ו: **הנך דפסולים התם כשרים הכא.** ומכשיר טפי בקטן משום דאמי לכלל אים: **דשקיל** חד ויהיב חד. פי' אותו שנותן האפר בתוך מי חטאת הוא עצמו יערב המים והאפר יחד: **ונתן** ולא ונתנה. קרא יתירא קדרים ולא דרים מדכתב ונתן ולא ונתנה שהרי כל התורה בלשון זכר נאמרה:

לימד

אין נימולין אלא ביום שלא בזמנו נימולין ביום ובלילה מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר משוך דאורייתא ומר סבר משוך דרבנן ותסברא קטן שעבר זמנו מי איכא למ"ד דרבנן אלא דכולי עלמא משוך דרבנן וקטן שעבר זמנו דאורייתא והכא בהא קמיפלגי מר סבר דרשינן [1]וביום ומר סבר לא דרשינן וביום כי הא דיתיב רבי יוחנן וקדריש נותר בזמנו אינו נשרף אלא ביום שלא בזמנו נשרף בין ביום בין בלילה [א]ואיתיביה רבי אלעזר לרבי יוחנן אין לי אלא נימול לשמיני שאין נימול אלא ביום מנין לרבות לתשעה לעשרה לאחד עשר לשנים עשר (מנין) תלמוד לומר וביום ואפילו למאן דלא [ב]דריש וא"ו וא"ו וה"י דריש אישתיק בתר דנפק א"ל רבי יוחנן לר"ל ראיתי לבן פדת שיושב ודורש כמשה מפי הגבורה א"ל ר"ל דידיה היא מתניתא היא היכא תנא ליה בתורת כהנים נפק תנייה בתלתא יומי וסברה בתלתא ירחי אמר רבי אלעזר [2]ערל [ג]שהזה הזאתו כשרה מידי דהוה אטבול יום שאע"פ [3]שאסור בתרומה [ד]כשר בפרה מה לטבול יום שכן [ה]מותר במעשר אטו אנן לאכילה קאמרינן ומה טבול יום שאסור בנגיעה דתרומה מותר בפרה ערל שמותר בנגיעה אינו דין שמותר בפרה תניא נמי הכי ערל שהזה הזאתו כשרה ומעשה היה והכשירו חכמים הזאתו מיתיבי [ו]טומטום שקידש קידושו פסול מפני שהוא ספק ערל וערל פסול לקדש ואנדרוגינוס שקידש קידושו פסולים מפני שספק אשה ואשה פסולה מלקדש קתני מיהא ערל וספק ערל פסול מלקדש אמר רב יוסף האי תנא תנא דבי רבי עקיבא הוא [7]דמרבי ליה לערל כטמא דתניא [ח]ר"ע אומר [2]איש איש לרבות הערל אמר רבא הוה יתיבנא קמיה דרב יוסף וקשיא לי לא לישתמיט תנא וליתני הערל והטמא ולימא ר' עקיבא היא ולא והא קתני [ט]הערל והטמא פטורים מן הראייה התם משום דמאים ואזדו לטעמייהו דתניא [י]הכל [כ]כשרים לקדש חוץ מחרש שוטה וקטן רבי יהודה מכשיר בקטן ופוסל באשה ובאנדרוגינוס מאי טעמא דרבנן דכתיב [3]ולקחו לטמא מעפר שריפת החטאת הנך דפסלי באסיפה פסולין בקידוש הנך דכשרין באסיפה כשרים בקידוש ורבי יהודה אמר לך א"כ נימא [לא] קרא ולקח מאי ולקחו דאפי' הנך דפסולין התם כשרים הכא אי הכי אשה נמי [3]ונתן ולא ונתנה ורבנן אי כתיב ולקח ונתן הוה אמינא שקיל חד ויהיב חד [י]כתב רחמנא ולקחו ואי כתב רחמנא ולקחו ונתנו ה"א דשקלי תרי ויהבי תרי כתב רחמנא ולקחו ונתן דאפי' שקלי תרי ויהיב חד

והזה

הכי [ב] הכא משום חומרא דפרה היא אבל לענין מגע תרומה ערל מותר: **דמאים.** לירקות בעזרה: **ואזדו לטעמייהו.** ר' יהודה ורבנן דאיפליגו לעיל באנדרוגינוס: **הכל כשרים.** כל הטהורים כשרין לקדש מי חטאת אפי' אשה אבל ערל וטמא לא רבי: **ולקחו לטמא.** בתר אסיפת אפרה כתיב הך עבודה דקידוש ואין עבודה מפסקת בינתים: **הנך דפסולים באסיפה פסולים לקידוש.** והתם (יומא דף מג.) דרשינן ואסף אים ולא קטן טהור להכשיר את האשה. וליכא למדרש איפכא אים ולא אשה טהור ואפי' קטן דאמר בפרק טרף בקלפי (שם דף מב:) כל הפרשה כולה משמע מוליא מיד משמע [ג] ועי"כ סוגיא [ט] דשמעתתא הכי איתא התם: **אם כן.** דההוא אסיפה נקט לגבי מקדש לכתוב ולקח לטמא כי היכי דכתב באסיפה ואסף לשון יחיד: **אפילו הנך דפסולין הכא.** כגון קטן: **דשקל חד.** אפרה ויהיב חד מיס:

הטהור

מר סבר דרשינן וביום. וי"ו יתירא דמלי למכתב ביום השמיני ימול וכתיב (ויקרא יב) וביום לאיתויי מילה שלא בזמנה. ואע"ג דמשוך מהכא לא מיתרבי דהא מדרבנן הוא ובתר הכי תקון כיון דקטן שעברה זמנו מתרבי ואע"ג דשלא בזמנו הוא האי נמי תקנוה רבנן כעין דאורייתא: **ומר סבר לא דרשינן וביום.** ולא גמרינן מייני קטן שעברה זמנו וימול אפי' בלילה וכ"ש משוך דמדרבנן הוא: **כי הא דאמרי.** בתיובתא דאותביה ר' אלעזר לרבי יוחנן דקטן שעברה זמנו מוביום השמיני אתרבי דאינו נימול אלא ביום: **נותר בזמנו.** ביום שנעשה נותר אין נשרף אלא ביום דכתיב (ויקרא ז) ביום השליש: **שלא בזמנו.** שהקה שריפתו: **לתשעה לעשרה לי"א לי"ב.** כדקתני בפ' ר' אליעזר במסכת שבת (דף קלו.) נולד בין השמשות נימול לתשעה בין השמשות של ע"ש נימול לעשרה חל יו"ט לאחר השבת נימול לי"א שני יו"ט של ר"ה נימול לי"ב: **ואפילו למאן דלא דריש וי"ו.** כגון ר' אלעזר ברבי שמעון דאמר לעיל שלא בזמנו נימול אפילו בלילה: **וי"ו וה"א.** כגון והנותר איכא ו"ה יתירא: **ראיתי בן בדת.** ראיתי את בן בדת שיושב ודורש את מקראות הללו כמשה מפי הגבורה בלשון תנאים. רבי אלעזר בן בדת שלו תנא היה ואמורא היה תלמידו של רבי יוחנן והוא רבי אלעזר שתה דמיירי בכל הש"ס בגמ' ורבי אלעזר שתמא דמשנה ובריתא הוא רבי אלעזר בן שמוע: **תנייה.** לתורת כהנים: **טבול יום אסור בתרומה.** לקמן בהאי פירקא (דף עד:) קראי דרשינן: **ומותר בהזאה.** להזות על טמא מת כדאמר לקמן בשמעתין [ח] לימד על טבול יום שכשר בפרה: **אבן באכילה קאמרינן.** בתמיה וכי אבן לאכילה דפרה אדומה קמרבינן ליה דתיפרוך תאמר בערל שאסור באכילת מעשר לפיכך אסור בפרה: **לנגיעה.** בעלמא קשרינן ליה ובנגיעה ליכא לאקשויי תאמר בערל שאסור בנגיעת מעשר דהא אפילו בנגיעת קדשים מותר והכי דרשינן ומה טבול יום שאסור בנגיעה דתרומה כדגמרי' לקמן (דף עה.) מבמיס יוצא וטמא עד הערב [ט] והכא נגיעה היא דבכלי משתעי קרא וקאמר דבעי הערב שמש: **מותר בהזאה.** דפרה: **ערל שמותר בו': שקידש.** שעירב אפר במים: **אנדרוגינוס.** מהול שקידש קידושו כשר שאפי' אשה כשרה לקדש לרבנן ולקמן ילפינן טעמייהו: **רבי עקיבא.** בריש פירקין (דף ע.): **אים אים מזרע אהרן וגו'.** מדרבי לערל גבי טמאים שמע מינה דכי הדדי גינהו ואפילו לנגיעה דתרומה אסור: **לא לישתמיט.** אם איתא דר' עקיבא לכל מילי ערל כטמא משוי ליה לא לישתמיט תנא בעלמא דליתני לענין מגע טומאות הערל והטמא כי הדדי ונימא ר"ע היא מדלא אשכחן

מסורת הש"ס

(א) [נעיל סח: וש"נ], ב) ערכין ג., ג) [תוספתא דפרה פ"ד], ד) חגיגה ד:, ה) [נעיל ע. לקמן עד.], ו) [חגיגה ד:], ז) שבת קלו., יומא מג. ערכין ג. פרה פ"ב מ"ד, ח) [דף עג.], ט) [ויקרא יא], י) דפרשתא רש"ל פ"ל, כ) [וע"ע תוס' מגילה כ. ד"ה דכתיב], ל) [שבת כד:].

תורה אור השלם

1. וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ׃
ויקרא יב ג
2. אִישׁ אִישׁ מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טֻמְאַת נָפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע׃
ויקרא כב ד
3. וְלָקְחוּ לַטֻּמְאַת מֵעֲפַר שְׂרֵפַת הַחַטָּאת וְנָתַן עָלָיו מַיִם חַיִּים אֶל כֶּלִי׃
במדבר יט יז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ת"כ ומא בהאי קרא ולקח: (ב) רש"י ד"ה לא לישתמיט וכו' מדלא אשכחן הכי שמע מינה הכא משום: (ג) ד"ה הנך דפסולים וכו' מיד משמע וכולה סוגיא דפרשתא הכי איתא התם. נ"ב וע"ש בפרש"י דף מ"ג על אים טהור דכתיב גבי הזאה דלריך למדרש מענן היפוך הדרשה דכמנהג הקודש כדי להיות משמע מוליא מיד משמע דאל"כ לישמוק מיניה ע"ש וה"ה הכא: (ד) תוס' ד"ה שלא וכו' הא דדרשי':

מוסף רש"י

(המשך) ומאה לבטל ואין בטלין ברוב, משא"כ במעשר דבטיל ברוב ולא בעי אחד ומאה (ב"מ שם). **וטערנין רחיצת ידים.** לפי שהשני עושה שליש וידיס גזרו עליהס טומאת שני לפיכך פוסלות את התרומה אס לא נטלן (חגיגה שם) ושני עושה שליש בתרומה, מה שאין כן במעשר שאין טעון רחיצת ידים לפיות, דאמר מר הנוטל ידיו לפיות הרי זה מגסי הרוח (ב"מ שם). **והערב שמש.** אס נטמא טומאה לאוריימתא וטבל, אינו אוכל בתרומה עד שיעריב שמש (חגיגה שם). מה שאין כן במעשר. אין מיתה ואין מומס ואין אסור גרוס שהרי כל עצמו נאכל לגרוס, וחומס שמוסיף בפדיונו לא גריע הכי בחומס כי האי גוונא, דאין בתרומה פדיון, ונכסי הדיוט ממי לא הוי לקנות בו עבדים וקרקעות, דלא ימן אלא לאכילה ושתיה ומיכה, ואין טעון רחיצת ידים, שאין השני פסול בו לעשות שליש, ואין טעון הערב שמש, דקי"ל נוטל ועלה אוכל במעשר (שם).

עד כאן שייך לעמוד הבא.

עין משפט נר מצוה

כז א מיי' פ"ט מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ד ה:
כח ב מיי' פ"י מהלכות פרה אדומה הלכ' ו:
כט ג מיי' פ"ז מהלכות תרומות הלכה כ טור"ד סימן שלא:
ל ד מיי' פ"ח מהלכות פרה אדומה הלכה יג:
לא ה מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ד:
לב ו מיי' פ"ו מהלכות פרה אדומה הלכה כ סמג עשין רלב:
לג ז מיי' פ"י שם הלכה ח סמג עשין רלג:

מוסף רש"י

ערל. שממו אחיו מממת מילה, שהזה. ממי חטאת על הטמא (ערכין ג.). איש איש, מזרע אהרן והוא לרוח לו זב, לרבות את הערל. שהוא כטמא שלא יאכל תרומה אס כהן הוא (חגיגה ד:) דבאלי קרא תרומה כתיב, דכתיב ובא הטמא וטהר ואחר יאכל מן הקדשים, והיינו תרומה דקני ליה בהערב שמש (לעיל ע.). **הערל והטמא פטורים** מן הראייה. אין חייבין לעלות עולות לראותיהן על ידי שלש חגיגה ד:). **הכל כשרים** לקדש. מי חטאת לתת אפר על המים (שבת קלז.) לתת מים על האפר בכלי חרס (יומא מג.) לערב מים חיים באפר חטאת (ערכין ג.).

מבאן שייך לעמוד הבא. **והזה הטהור.** אאי טהור יתירא הוא דהא בטהור קאי, מכלל שהוא טמא. שיולא מכלל טומאה (יומא מג:) אי: טהור כל דהוא משמע דהא קרא יתירא הוא, דכתיב לעיל מייס ולקח אזוב וטבל במים אים טהור, והוה ליה למכתב והזה על הטומא, לימד **על טבול יום שכשר בפרה.** דאשכחן טבול יום לאיקרי טהור למעשר, דכתיב ורחץ במים וטהר (זבחים יז:). **התרומה והבכורים.** בכורים קרויין תרומה, דאמר מר (מכות יז.) ותרומת ידך אלו הבכורים, לכך הן בתרומה (חגיגה יח: וכעי"ז ב"מ נב:). **חייבין עליהן מיתה.** זר או כהן טמא האוכלן במזיד (ב"מ שם) זר האוכלן מזיד, דכתיב ומתו בו כי יחללוהו וסמיך ליה וכל זר לא יאכל קודש, וכל הענין מדבר בתרומה (חגיגה שם). **וחומש.** האוכלן שוגג דכתיב (ויקרא כב) ואיש כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו (שם). **ואסורים לזרים.** בגאו (שם) בגאו יאכל, ואילטריך למתניה משום דבעי למיתניה מה שאין כן במעשר, דאפילו איסור ליכא (ב"מ נג.). **והן נכסי כהן.** לקדש בהן את האשה וליקח בדמיהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה (חגיגה שם) משא"כ במעשר, דתס משנה כר' מאיר דאמר מעשר ממון גבוה הוא והמקדש בו לא קדש (ב"מ שם). **ועולין באחד ומאה.** אבל בפחות אין עולין אלא כל הטולין אסור לזרים (חגיגה שם) לריכין אחד

לימד על טבול יום שכשר בפרה. וא"ת מהיכא תיסק אדעתיה לפסול לחי מעוש דחטאת קרייה רחמנא הא לא דמי הזאה לשאר עבודה שהרי הזר כשר בה וא"ל מדקפיד קרא אהגהה במקוש טהור וא"ת והיכי ילפינן מהזאה להכשיר טבול יום בשאר עבודות דפרכינן מה להזאה שכן זר כשר בה וי"ל דאפ"ה כיון דעיקר טהרה בהזאה אתיא ואכשר בה רחמנא טבול יום כל שכן בשאר עבודות וא"ת ואימא לרבות מחוסר כפורים שהעריב שמש דלא מחסר אלא כפרה לחודה אבל טבול יום לא ואמר ר"י דמוקמא קרא בטומאה דכתיבא בהאי פרשה כגון טומאת מת דלא שייך כפרה והכי אמרינן בזבחים בפ"ב (דף יז: ושם) דמאן דמכשיר מחוסר כפרה קסבר טומאה דכל התורה כולה דבכל טבול יום מכשיר אפילו הוא מחוסר כפרה ומאן דפסל קסבר טומאה דאותה פרשה היינו טבול יום דמת [דלא בעי כפרה] אבל דזב ומצורע ויולדת אפי' העריב שמשו לא: **קל** מחמור **לא** ילף. וא"ת מאי מיבעיא (ה) ליה פשיטא דהיכי נילף קל מחמור וי"ל דמספקא להו הא דיליף פסח ממעשר אי בג"ש דממנו יליף ילפינן נמי מעשר מפסח אע"ג דהוי קל מחמור או בק"ו יליף ולא בג"ש א) א"נ מספקא ליה אי ג"ש מופנה או אינו מופנה: **ואסורים** לזרים. וא"ת כיון דתנא דמייבין חומש אמאי איצטריך תו למתני ואסורים לזרים ואין לומר משום דבעי למתני משא"כ במעשר דשרי לזרים דהא במסכת חלה (פ"א מ"ט) קתני ט) (התרומה והבכורים) חייבין עליהן מיתה וחומש ואסור לזרים אע"ג דלא מסייים התם משא"כ במעשר ותירץ בערוך ערך טען דאסור לזרים איצטריך לאי שיעור דאסור למאן דאמר מדרבנן ולמ"ד מדאורייתא ב) עוד פי' לשון אחר ואסור לזרים אפי' ע"י פדיון ואין נראה פירוש זה דאין להם פדיון אמרינן לקמן דשייר: **נכסי** כהן. בפרק הזרוע והלחיים (חולין קלא.) מפרש למה אמרו בכורים נכסי כהן ליקח בהן עבדים וקרקעות והכמה טומאה משא"כ במעשר שני כדתנן במסכת מעשר שני (פ"א מ"ז) ומייתי לה בקידושין בפ"ב (דף נו.) אין לוקחין בהמה טמאה עבדים וקרקעות ממעות מעשר שני ולכאורה משמע דדוקא הני הוא דאסירי אבל ליקח מהן מלבושין שרי וכן תנן במסכת מעשר שני (פ"ה משנה יב) ומייתינן לקמן (דף עד.) לא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון ותכריכין משמע הא לחי דומיא דמת נתתי דהיינו דמלבושים דהכי דייק לקמן גבי סיכה וקשה דבירושלמי אמר בהדיא לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימינן אם להביא ארון ותכריכין דבר זה אסור לחי ולמת משמע דאסור לקנות מלבושים לחי ובכמה מקומות תנן במסכת מעשר שני (פ"א מ"ז) דאסור לעשות שום סחורה במעשר ולא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ואר"י דמ"ל דהנהו משניות דאסרי אתו כר"מ דאמר (בקידושין דף נב:) ממון גבוה הוא והנך כר"י דשרי דאמר (שם) ממון הדיוט הוא והא דמשמע בפ"ב דקידושין (דף נד: ושם) דליכא אלא חד סתמא כרבי יהודה אע"ג דהתיא דשרי מלבושים אתיא כוותיה מ"מ יש יותר סתמות כר"מ עוד נראה לר"י דהמשניות אינן חולקין זו על זו ומן התורה לא אסירי אלא עבדים וקרקע ובהמה טמאה אבל מלבושים שרו ומדרבנן אסרו אפילו מלבושים והא דדרש בירושלמי לא נתתי למת [אי] ליקח לו ארון ותכריכין לחי נמי אסור אסמכתא בעלמא היא ואכילת בהמה דשריא במעשר שני בשעת דישה ד) למ"ד ממון הדיוט הוא נראה דבשלא בשעת דישה אסור מיהא מדרבנן ולמ"ד ממון גבוה נראה דאסור מן התורה להאכיל לבהמה: **מה שאין כן במעשר.** תימה כיון דלקמן (ע"ב) ילפינן בכורים ממעשר דאסורין לאונן מדאיתקוש למעשר שני נילף נמי מעשר מבכורים שיתחייב מיתה האוכלו בטומאת הגוף ולענין איסור זרות ניחא דבהדיא שריא רחמנא לזרים וי"ל דדרשינן ומתו בו כי יחללוהו (ויקרא כב) בו ולא במעשר כדדרשינן בש"ס מותרות (לקמן פו. ושם) בו ולא במעשר ראשון דאפילו לר"מ דאסר לזרים לא מחייב מיתה ודרשינן נמי בהנשרפין (סנהדרין פד. ושם) בו ולא במעילה והא דמעשר שני בטל ברוב היכא דאין לו מתירין ולא ילפינן מבכורים דעולים באחד ומאה משום דבכורים גופייהו בטלים ברוב מדאורייתא והא דדרשינן בספרי מאת מקדשו ממנו אסמכתא בעלמא היא כדאמר בהנזקין (גיטין דף נד: ושם) נפלו ונתפצעו והא הכא דמדאורייתא בטלי ברובא כו' אלמא ערלה וכלאי הכרם בטלים ברוב מדאורייתא ועוד בשילהי פירקין (לקמן פב.) גבי שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו דתלינן להקל כשרבו חולין על התרומה משמע דבטל ברוב מדאורייתא ומיהו קשה דיליף בכורים ממעשר לענין דלא ליהוי נכסי כהן להיינו לאומרא ולא מתרומה לקולא ואם מעשר גופיה הוי מדרבנן הא דאין לוקחין בהמה טמאה ועבדים וקרקעות הוה ניחא אבל אי אפשר לומר כן למאי דפרישית לעיל דמדרבנן אפי' כל מילי נמי אסור ט) (אבל לענין ערל כי קאמר תנא ושייר ק"ק אמאי לא יליף מעשר מבכורים ולמאי דפי' לעיל דאיכא למעוטי (ה) א"ש) וא"ת והיכי קתני לענין רחיצת ידים משא"כ במעשר ואתניא בפ"ב דחולין (ד' לג:) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים אסור בתרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר"מ וחכמים אוסרים במעשר ואר"י דהתם נאכילה הכא לנגיעה וא"ת דבכורים ותרומה פטור מן החלה ומעשר חייב וי"ל דהא תנן במסכת חלה (פ"א מ"ג) מעשר שני והקדש שנפדו חייבים בחלה נפדו אין לא נפדו לא:

טעונין הבאת מקום. אע"ג דתרומה נמי ילפא מבכורים דמוכח בהעור והרוטב (חולין קכ:) שמא לענין שתהא טעונה הבאת מקום אין לומר **וטעונין** וידוי. אע"ג דדרשינן בפ' בתרא דמ"ש (מ"ר) וגם נתתיו ללוי זו תרומה אר"י דלא היה מתודה על התרומה אלא אגב מעשר אבל אם אבד המעשר לא היה מתודה עליה בפני עצמה: **וחייבין** בביעור. פי' ריב"ן דביעור מעשר לאו כביעור בכורים דביעור מעשר בשנה ד' וביעור דבכורים לאחר החג כדאמר במכות (ד' יח: ושם) הפרישם בכורים קודם החג ועבר עליהן החג ירקבו ואין נראה לר"י דאין זה ביעור והתם טעמא דירקבו לפי שנראו לקריאה ונדחו וביעור דבכורים הוי כשל מעשר דכי נתנן לכהן קודם החג או הפרישן לאחר החג יכול לשומרן עד שנה ד' וא"ת תרומה נמי טעונה ביעור כדתנן במסכת מעשר שני (פ"ה משנה ו) כילד היה הביעור תרומה ותרומת מעשר לבעלים וי"ל דתרומה ל"ל היה רק ליתנה לכהן והכהן יכול לשומרה כל זמן שירצה אבל מעשר שני ובכורים צריך לבערם מן העולם בכל מקום שהן ור"ש דפטר בבכורים היינו שאין הכהן צריך לבערם אבל ישראל צריך ליתנם לכהן כתרומה והכי תנן בפרק בתרא דמעשר שני עי"ש של שנה רביעית ושל שביעית היה הביעור כילד היה ביעור ונתן תרומה ותרומת מעשר לבעליו ומעשר ראשון לבעליו אבל מעשר שני ובכורים מתבערים בכל מקום שהן ור"ש אומר בכורים ניתנין לכהן כתרומה:

ואוכלן

[1] והזה הטהור על הטמא [ו] טהור מכלל שהוא טמא [א] לימד על טבול יום שכשר בפרה בעו מיניה מרב ששת ערל מהו במעשר כי היכי דיליף פסח ממעשר לענין אינונות [ב] יליף נמי מעשר מפסח לענין ערלות או דלמא חמור מקל יליף קל מחמור לא יליף אמר להו תניתוה [ג] התרומה והבכורים חייבים עליהן מיתה וחומש ואסורין לזרים והן נכסי כהן ועולין באחד ומאה וטעונין רחיצת ידים והערב שמש הרי אלו בתרומה ובבכורים מה שאין כן במעשר ואם איתא ניתני ערל אסור בהן מה שאין כן במעשר [ד] תנא ושייר ומאי שייר דהאי שייר דקא תני סיפא [ה] יש במעשר ובבכורים מה שאין כן בתרומה [ו] שהמעשר [ז] והבכורים טעונין הבאת מקום [ח] וטעונין וידוי [ט] ואסור לאונן ורבי שמעון מתיר [י] וחייבין בביעור ור"ש פוטר ואילו [יא] אסור לבער מהן בטומאה ואוכלן

[1] **טהור.** שטהרתי לך כאן מכלל שהוא טומא לדבר אחר כגון טבול יום שטמא לתרומה לאי ס"ד טהור ממש ליפתוק קרא מיניה ואגא דעבעא דטמא לאסור בפרה דהא חטאת קרייה רחמנא אלא מאי טהור טהור כל דהו ואשכחן טבול יום דמיקרי טהור דכתיב (ויקרא יד) ורחץ במים וטהר: **אינונות.** גבי מעשר כתיב ולא בפסח ומייתי יליפין: **מיפסח.** טומא האוכלה כדכתיב (שם כב) ומתו בו כי יחללוהו ובכורים כתרומה דאמר מר (מכות יז.) ותרומת ידך [1] אלו הבכורים: **וחומש.** זר האוכלן בשוגג אבל במעשר שני לא דהא זרים אכלי ליה ואין חומש אלא בפודה את מעשרו: **והן (הן) נכסי כהן.** לקדש בהן את האשה וליקח בהן עבדים וקרקעות ובהמה טמאה אבל מעשר לא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ואין אשה מתקדשת בו וסתם משנה ר"מ דאמר (ב"ק דף סט:) מעשר ממון גבוה הוא ואע"ג דקולא הוא לגבי תרומה ובכורים אפ"ה משיב ליה והכי נמי אמרינן בב"מ פ' הזהב (דף נג.) דקולא הוא: **נאחד ומאה.** אבל מעשר בטל ברוב ולא בעי אחד ומאה: **וטעונין רחיצת ידים.** אפילו הן פירות דסתם ידיים שניות הן מדרבנן ופוסלות את התרומה אבל מעשר וחולין קי"ל (חולין דף קו.) הנוטל ידיו לפירות ס"ז מגסי הרוח: **והערב שמש.** כדילפינן בהאי פירקא (לקמן עד:) טבול יום מותר במעשר ואסור בתרומה: **ואם איתא.** דקל מחמור לא יליף ומותר ערל במעשר: **הכאה מקום.** אבל תרומה נאכלת בגבולין: **וטעונין וידוי.** בערתי הקדש מן הבית (דברים כו) הנה הבאתי את ראשית (שם) בבכורים: **ואסורין לאונן.** בכורים: **ור"ש מפיר.** בכורים לאונן. ולקמן [1] מפרש טעמייהו: **וחייבין בביעור.** בכורים ומעשר שני בשנה השלישית שאם שהה מעשרותיו שנה ראשונה ושניה מוליכן בשלישית לירושלים ומתודה בערתי הקדש מן הבית וכו' ואם לא הוליכן מתבערין בכל מקום שהן: **ור"ש פוטר.** בבכורים: **ואילו אסור לבער מהן בטומאה.** לת"ק דמקיש בכורים למעשר לכל מילי ה"ל למיתני ואסור להדליק מהן אם נטמאו דאין טומאתן מתירתן להבערה ולא אמרי' אע"ג דלא ניתן מעשר אלא לאכילה ושתיה וסיכה כדכתיב (שם יד) ואכלת הני מילי טהור אבל היכא דנטמא דלא חזי לאכילה ידליק בו אלא אסור לבער בטומאה כדכתיב (שם כו) ולא בערתי ממנו בטומא: משא"כ בתרומה דטומאתה מתירתה בהבערה כדיליף לקמן בשמעתין (ע"ב) ואוכלן

לא נתתי ממנו למת מה אנן קיימינן אם להביא ארון ותכריכין דבר זה אסור לחי ולמת משמע דאסור לקנות מלבושים לחי ובכמה מקומות תנן במסכת מעשר שני (פ"א מ"ז) דאסור לעשות שום סחורה במעשר ולא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ואר"י דמ"ל דהנהו משניות דאסרי אתו כר"מ דאמר (בקידושין דף נב:) ממון גבוה הוא והנך כר"י דשרי דאמר (שם) ממון הדיוט הוא והא דמשמע בפ"ב דקידושין (דף נד: ושם) דליכא אלא חד סתמא כרבי יהודה אע"ג דהתיא דשרי מלבושים אתיא כוותיה מ"מ יש יותר סתמות כר"מ עוד נראה לר"י דהמשניות אינן חולקין זו על זו ומן התורה לא אסירי אלא עבדים וקרקע ובהמה טמאה אבל מלבושים שרו ומדרבנן אסרו אפילו מלבושים והא דדרש בירושלמי לא נתתי למת [אי] ליקח לו ארון ותכריכין לחי נמי אסור אסמכתא בעלמא היא ואכילת בהמה דשריא במעשר שני בשעת דישה ד) למ"ד ממון הדיוט הוא נראה דבשלא בשעת דישה אסור מיהא מדרבנן ולמ"ד ממון גבוה נראה דאסור מן התורה להאכיל לבהמה: **מה שאין כן במעשר.** תימה כיון דלקמן (ע"ב) ילפינן בכורים ממעשר דאסורין לאונן מדאיתקוש למעשר שני נילף נמי מעשר מבכורים שיתחייב מיתה האוכלו בטומאת הגוף ולענין איסור זרות ניחא דבהדיא שריא רחמנא לזרים וי"ל דדרשינן ומתו בו כי יחללוהו (ויקרא כב) בו ולא במעשר כדדרשינן בש"ס מותרות (לקמן פו. ושם) בו ולא במעשר ראשון דאפילו לר"מ דאסר לזרים לא מחייב מיתה ודרשינן נמי בהנשרפין (סנהדרין פד. ושם) בו ולא במעילה והא דמעשר שני בטל ברוב היכא דאין לו מתירין ולא ילפינן מבכורים דעולים באחד ומאה משום דבכורים גופייהו בטלים ברוב מדאורייתא והא דדרשינן בספרי מאת מקדשו ממנו אסמכתא בעלמא היא כדאמר בהנזקין (גיטין דף נד: ושם) נפלו ונתפצעו והא הכא דמדאורייתא בטלי ברובא כו' אלמא ערלה וכלאי הכרם בטלים ברוב מדאורייתא ועוד בשילהי פירקין (לקמן פב.) גבי שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו דתלינן להקל כשרבו חולין על התרומה משמע דבטל ברוב מדאורייתא ומיהו קשה דיליף בכורים ממעשר לענין דלא ליהוי נכסי כהן להיינו לאומרא ולא מתרומה לקולא ואם מעשר גופיה הוי מדרבנן הא דאין לוקחין בהמה טמאה ועבדים וקרקעות הוה ניחא אבל אי אפשר לומר כן למאי דפרישית לעיל דמדרבנן אפי' כל מילי נמי אסור ט) (אבל לענין ערל כי קאמר תנא ושייר ק"ק אמאי לא יליף מעשר מבכורים ולמאי דפי' לעיל דאיכא למעוטי (ה) א"ש) וא"ת והיכי קתני לענין רחיצת ידים משא"כ במעשר ואתניא בפ"ב דחולין (ד' לג:) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים אסור בתרומה ומותר בחולין ובמעשר דברי ר"מ וחכמים אוסרים במעשר ואר"י דהתם נאכילה והכא לנגיעה וא"ת דבכורים ותרומה פטור מן החלה ומעשר חייב וי"ל דהא תנן במסכת חלה (פ"א מ"ג) מעשר שני והקדש שנפדו חייבים בחלה נפדו אין לא נפדו לא:

טעונין הבאת מקום. אע"ג דתרומה נמי ילפא מבכורים דמוכח בהעור והרוטב (חולין קכ:) שמא לענין שתהא טעונה הבאת מקום אין לומר **וטעונין** וידוי. אע"ג דדרשינן בפ' בתרא דמ"ש (מ"ר) וגם נתתיו ללוי זו תרומה אר"י דלא היה מתודה על התרומה אלא אגב מעשר אבל אם אבד המעשר לא היה מתודה עליה בפני עצמה: **וחייבין** בביעור. פי' ריב"ן דביעור מעשר לאו כביעור בכורים דביעור מעשר בשנה ד' וביעור דבכורים לאחר החג כדאמר במכות (ד' יח: ושם) הפרישם בכורים קודם החג ועבר עליהן החג ירקבו ואין נראה לר"י דאין זה ביעור והתם טעמא דירקבו לפי שנראו לקריאה ונדחו וביעור דבכורים הוי כשל מעשר דכי נתנן לכהן קודם החג או הפרישן לאחר החג יכול לשומרן עד שנה ד' וא"ת תרומה נמי טעונה ביעור כדתנן במסכת מעשר שני (פ"ה משנה ו) כילד היה הביעור תרומה ותרומת מעשר לבעלים וי"ל דתרומה ל"ל היה רק ליתנה לכהן והכהן יכול לשומרה כל זמן שירצה אבל מעשר שני ובכורים צריך לבערם מן העולם בכל מקום שהן ור"ש דפטר בבכורים היינו שאין הכהן צריך לבערם אבל ישראל צריך ליתנם לכהן כתרומה והכי תנן בפרק בתרא דמעשר שני עי"ש של שנה רביעית ושל שביעית היה הביעור כילד היה ביעור ונתן תרומה ותרומת מעשר לבעליו ומעשר ראשון לבעליו אבל מעשר שני ובכורים מתבערים בכל מקום שהן ור"ש אומר בכורים ניתנין לכהן כתרומה:

ואוכלן

מסורת הש"ס

ו) יומא מג: זבחים יז:, ב) ס"מ נג: בכורים פ"ב מ"ח תוספתא יח: [מלה פ"ח מ"ט], ג) [סוכה נד. וש"נ], ד) בכורים פ"ב מ"ב, ה) [פסחים לו: ושם איתא וחולין לאונן], ו) [דברים יג], ז) [נ"ב], ח) רש"ל, ט) [ל"ל המלה והתרומה], י) רש"ל, כ) [נ"מ ל.], ל) גליון, מ) [ועי' תוספות מנחות טו. ד"ה לחם],

תורה אור השלם

1. וְהִנֵּה הַטָּהֹר עַל הַטָּמֵא בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְחִטָּאוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְכִבֶּס בְּגָדָיו וְרָחַץ בַּמַּיִם וְטָהֹר בָּעָרֶב: במדבר יט יט

גליון הש"ם

גמ' משא"כ בתרומה. עי' מנחות טו ע"א תד"ה לחם:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה קל וכו' מיבעיא להו פשיטא: (ב) ד"ה מה וכו' למעוטי מבו א"ש:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם.

תוספות ישנים

בי היכי דיליף פסח ממעשר לענין אינונות. פירוש משום דיליפינן ליה בק"ו ומה מעשר הקל אמרה תורה לא אכלתי באוני ממנו פסח חמור לכ"ש. ואימה מה למעשר שכן טען כסף לורה וי"ל דיליפינן לה ממעשר מג"ש דממנו ממנו וא"ת ושאר קדשים מנא לן דאסיר לאונן וי"ל דיליפינן מפסח מאתם תורת וא"ת הלא למד מלמד הוא דפסח יליפינן ממעשר וי"ל כיון דמלמד קמא ה) הוי חולין דמעשר לא הוי קדשים למדין וחחיכין ולמדין: **א)** ולא נהיגא לראש"י דהא אין היה מסופק אם מקו"ו ילף הלא איכא פירכא דדפרישת מה למעשר שכן טען כסף לורה אלא נראה דודאי ידע שפיר דיליפינן פסח ממעשר לענין אינונות ממש אבל מספקא לן דאסיר אם הג"ש מופנית מכל לד ויליפינן אף קל מחמור או אינה מופנית רק גבי מעשר. אבל אפרש לקמן בע"ה דפירכא דטען כסף לורה לא מהניא מידי אלא לגבי אמילת חוץ לחומה אבל לגבי טומאה ואינונות לא שייכא מידי: **ב)** **ואף** מן"ד דאמי שיעור אסור מן התורה וא"כ אין מידוש לומר הכא דאסור באמי שיעור דאפילו אמר איסורים שבתורה נמי. וי"ל דאצטריך דסד"א דהכא בתרומה כיון שאין זה איסור השוה בכל דהא שרי להכהנים ס"ד דלא מתסר לזרים אמי שיעור ולמ"ד אמי שיעור דרבנן ס"ד דהכא לא גזרו משום דאינו שוה בכל (וי"מ) וחייבין עליה מיתה לא מיירי בזר אלא בכהן האוכלה (בטומאה): **ונכסי** כהן ס"א בעבדים דממון גבוה לר' מאיר ואע"ג דהתם חומרא דמעשר הוא [נוהג]

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ח מהלכות פרה אדומה הלי יג:
לה ב מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ד
סמג לאוין רסב רסג:
לו ג מיי' פ"ג מהלכות בכורים הלכה ה ופ"ד הלכה יד:
לז ד מיי' פ"ב מהלכות מעשר שני הלכה ח:
לח ה מיי' פ"ב מהלכי בכורים הלכה ח ופ"ג הלכה ה:
לט ו מיי' פ"ח מהלכות מעשר שני הלכה ח ופ"ג מהלכות בכורים הלכה י:
מ ז מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ה ופ"ג מהלכות בכורים הלכה ה:
מא ח מיי' פ"ח מהלכות מעשר שני הלכה ח:
מב ט מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ב:

תוספות ישנים (המשך)

בתרומה ובכורים דלא הוי במעשר ותימה דבפרק האשה מקדש (קדושין נב:) דמיק לאשכוחי סתם משנה דסבור דמעשר שני ממון גבוה הוא ואמאי לא פשיט מהן מתני' וג"ל והן נכסי כהן ליקח בהן בהמה טמאה עבדים וקרקעות משא"כ במעשר דלא ניתן רק לאכילה ושתיה וסיכה ותימה דהא אמרינן לקמן לא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון ותכריכים הא למי דומיא דמת כגון חלוק ומכנסיים שרי וי"ל דמ"מ ליקח בהמה טמאה עבדים וקרקעות אסור. ולהאש"י נראה דלא קשה מידי דהתם בטמא אחיי ולקמי ולא בערתי ממנו בטמא וי"ל ולא נתתי ממנו כשהיה טמא למת וכן פ"ה לקמן ב) דמעשר דטהור ולאי לחזי לאכילה לא שרי רק לאכילה ושתיה וסיכה: ועולין באחד ומאה. שאם נפלו תרומה ובכורים בא' ומאה בטלי משא"כ במעשר דמדאורייתא חד בתרי בטיל והאי עולין אינו ר"ל שתתבטל הקלה בתרומה שנפלה דודאי היא ליכה לחיים כדמפרש בבכורות (כב:) מפני גזל הבטן וכאן לא שייך להאריך מזה: וטעונין רחיצת ידים דידים שניות פוסלות את התרומה משא"כ במעשר דכל הנוטל ידיו לפירות ה"ז מגסי הרוח וא"ת והא אמרינן (פרה פ"א מ"ה) כל הטעון ביאת מים מדברי סופרים אסור בתרומה ומותר בחולין ובמעשר ורבי מאיר אומר אף במעשר ר"ל דאף במעשר היינו דוקא באכילת מעשר אבל הכא בנגיעה אינינן דידים שניות פוסלות תרומה במגע אבל לא מעשר: ובעונים וידוי משא"כ בתרומה דאינו חייב בוידוי והא דקאמר דתרומה אינה טעונה וידוי היינו דוקא באבי נפשה אבל עם מעשר אגב גררא טעונה וידוי כדאמרי' (מע"ש פ"ה מ"י) וגם נתתיו ללוי לרבות את התרומה גדולה ותרומת מעשר ס"ל ר"ל טעונים וידוי שוידוי מעכב במעשר ובכורים ואינו מעכב בתרומה דהכי משמע במסכת בכורים (ירושלמי דבכורים פ"ב ה"ב):

ואוכלין בטומאת עצמן. תימה לר"י דאמאי לא לקי נמי בתרומה דילף מבכורים ולעיל (דף ע. ד"ה מה) כתבתי: **תרומת** ידך אלו הבכורים. שנאמר בהן יד ולקח הכהן הטנא מידך: **ור"ש** תרומה קרינהו רחמנא. תימה לר"י דבפ' אלו הן הלוקין (מכות דף יח:) אמרינן גבי הא דאר"ש וכי מה בא זה ללמדנו אם לאוכל בכורים חוץ לחומה ק"ו ממעשר הקל אמר רבא מאי חומרא דבכורים ממעשר שכן אסורים לזרים אדרבה מעשר חמור שכן אסור לאונן והשתא איסור אונן גופה מ"ט לא ילפינן בכורים ק"ו ממעשר דמותר לזרים משום דתרומה קרינהו רחמנא כדאמר הכא א"כ מהאי טעמא גופה דתרומה קרינהו רחמנא לא ילף ממעשר לענין חוץ לחומה מלתרומה: **ומר לא** מקיש. מטעם דתרומה קרינהו רחמנא: **והיכן** מוזהר **על אבילתו כו'.** תימה לר"י דהכא משמע דמלא בערתי לא נפקא לן אזהרה לאכילה ובפ' כל שעה (פסחים דף כד.) אמרינן והכשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אם אינו ענין לגופו דנפקא לן ממעשר הקל דכתיב לא בערתי ממנו בטמא וכ"ת אין מזהירין מן הדין היקישא הוא דכתב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' משמע דאי מזהירין מן הדין ידעינן שפיר לאו מלא בערתי: **טומאת עצמן מנין ת"ל לא תוכל וגו'.** אין להקשות כיון שיש אזהרה לטומאת עצמן למה לן אזהרה לאוכל בטומאת הגוף דנפקא מינה דהיכא שתחב לו חבירו בבית הבליעה אי נמי בשלא הוכשר אבל קשה דמהאי קרא גופיה דנפקא לן טומאת עצמן תיפוק ליה טומאת הגוף דהוה דאמר לך בשעריך תאכלנו בין טומאת הגוף בין טומאת עצמן הכא לא תוכל לאכול:

אסור לבער מהן בטומאה מה שאין כן בתרומה מנלן. וא"ת מהיכי תיתי דתיתסר תרומה לבער ממנה בטומאה ואין לומר משום דתרומה איקרי קדש והוה ילפינן לה מקדש או משום שהיא בשרפה כמוקדשין שנטמאו ואע"ג דקדשים חמירי הוה ילפינן תרומה מיניהו לאסור ליהנות ממנה בשעת שרפה דגילוי מילתא הוא דא"כ מאי פריך ומה רלית ולימא ממנו למעוטי קדש אבל תרומה יהא אסור והשתא מהיכא תיתי כיון דקדש שרי וי"ל דהוה ילפינן תרומה מבכורים ומיהו בכולה שמעתין לא ילפינן תרומה מבכורים ואר"י דמשום הכי קבעי תרומה מנלן דהוה לן למילף מק"ו דמעשר כדקאמר בסמוך ולא שייך למיפרך מה למעשר שכן הלסט"ב לגבי טומאה מיהא מצינו שתרומה חמורה ממעשר וליכא למפרך נמי מה למעשר שכן אוכלין בטומאת עצמן לוקה דהיא גופה גילף בק"ו ולפי המסקנא דשריא לבער תרומה בטומאתה תו ליכא למילף לאוכל בטומאת עצמה: **שכן פנקעב"ם.** מחוסר כפורים לא חשיב משום דמהאי טעמא גופיה נפקא לן לקמן (דף עד:) אבל תימה דליחשוב רציעי בקדש וחיצת הקדש דמכשרת וחוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק וכלי מערב לקדש ולא לתרומה ומומרת דפוסלת בקדש וכו' וטומאה עושה כיולא בה לקדש ולא לתרומה למ"ד בפרק קמא דפסחים (דף יד.) ויש לפני הדבור כגון פסח ותמיד למ"ד (חגיגה דף ו.) עולה שהקריבו ישראל במדבר עולת תמיד הואי: **שכן מחפ"ז.** וא"ת דמעיקרא אלימא ליה כרת ולבסוף אלימא ליה מיתה וי"ל דהשתא לאו מאוכל בטומאת הגוף פריך אלא מזר האוכלה מה שאין כן בקדש דבקדש יש שמותר לזרים כגון שלמים ואפילו קדשים שאין נאכלים אלא לכהונה ליכא מיתה בזר אלא אזהרה ואפילו קדש דבר מעילה ליכא מיתה לרבנן דאמרי הזיד במעילה באזהרה: אזן

ואוכלין בטומאת עצמן לוקה מה שאין כן בתרומה לא קתני אלמא תני ושייר: (א) ב) ואסורין לאונן ור"ש מתיר מנא להו דכתיב [1]לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ותירושך ויצהרך (ג) וגו' ותרומת ידך ג) ואמר מר תרומת ידך אלו בכורים ואיתקש בכורים למעשר מה מעשר אסור לאונן אף בכורים [א]אסור לאונן ור"ש תרומה קרינהו רחמנא מה תרומה [2]מותרת לאונן אף בכורים מותר לאונן וחייבין בביעור ור"ש פוטר מר מקיש ומר לא מקיש ואסור לבער מהן בטומאה ואוכלין בטומאת עצמן לוקה מנלן דתניא ד) ר' שמעון אומר [2]לא בערתי ממנו בטמא [3]בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכא מוזהר על אכילתו איני יודע טומאת הגוף בהדיא כתיב ביה [3]נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים הכי קמיבעיא ליה טומאת עצמו מנין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך ולהלן הוא אומר [4]בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו כצבי וכאיל ותנא דבי רבי ישמעאל אפי' טמא וטהור אוכלין על שולחן אחד בקערה אחת ואינן חוששין וקאמר רחמנא ההוא דאמרי לך התם בשעריך תאכלנו הכא לא תיכול: משא"כ בתרומה מנא לן אמר ר' אבהו א"ר יוחנן דאמר קרא ה) לא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר ו)אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמא ואימא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של קדש שנטמא לאו קל וחומר הוא ומה מעשר הקל אמרה תורה לא בערתי ממנו בטמא קדש חמור לא כ"ש אי הכי תרומה נמי ק"ו הוא הא כתיב ממנו ומה ראית מסתברא קדש לא ממעיטנא שכן פנקעב"ם ח)פגול ט)נותר קרבן י)מעילה יא)כרת יב)ואסור לאונן אדרבה תרומה לא ממעיטנא שכן מחפ"ז יג)מיתה יד)וחומש ואין לה פדיון טו)ואסורה לזרים הגך נפישן ואיבעית אימא כרת עדיפא: ואוכלין בטומאת עצמן לוקה יז)מה שאין כן בתרומה מילקא הוא דלא לקי הא איסורא איכא מנלן אמר קרא בשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר יח)ולאו הבא מכלל עשה עשה אמר רב אשי מרישא נמי שמעת מינה דתנא ושייר מדלא קתני ונוהגין

ואע"פ שמותרת להנאה אבל קדש משעה שיש לו שעת היתר להנאה אין בו מעילה ולא חומש: **ואין לה פדיון.** לתרומה אבל מצינו פדיון לקדש עד שלא קידש בכלי. ותרומה אסורה לזרים אבל קדשים קליש מותרים לזרים: **הא איסורא איכא.** לאכול תרומה טמאה: ונוהגין

ואוכלין בטומאת עצמן. שהגוף טהור והם טמאים: **לוקה.** כדילף לקמן: **מה שאין כן בתרומה.** דאינו מוזהר בה אלא בטומאת הגוף כדכתיב (ויקרא כב) בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר מצינו אזהרה אלא איסור עשה הוא דאשכחן בה לקמן בשמעתין ומדלא קתני ליה שמע מינה תנא ושייר: **ואמר מר.** במסכת מכות (דף יח.): **ותרומת ידך אלו הבכורים.** דבעי הבאת מקום כדכתיב (דברים כו) ושמת בטנא והלכת והתם אשמעי' עשה והכא אשמעינן אזהרת לאו לאוכלן בגבולין דאינו תרומה ממש קדשי הגבול היא ולא בעינא חומה: **תרומה מוהרת לאונן.** כדאמר בריש פירקין (דף ע.) זרות אמרתי לך ולא אניות: **מר מקיש.** ת"ק מקיש בכורים למעשר דכתיב ביה (דברים כו) בערתי הקדש: **והיכן מוזהר על אכילה איני יודע ת"ל לא תוכל כו'.** והכי גרסינן לישנא דבריתא בספרי) גבי האי קרא דלא תוכל מכלל שנאמר לא בערתי ממנו בטמא בין שאני טמא והוא טהור בין שאני טהור והוא טמא והיכן מוזהר על אכילה איני יודע ת"ל לא תוכל כו'. והכי פירושו מכלל שנאמר בזידוי מעשר לא בערתי ממנו בטמא דמשמע בין שאני טמא כו' הוא מתודה שלא בערו בפש ולא הדליק בו את הגר וכל שכן בטהור דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה וממילא שמעינן מדלא הוצרך להתודות על הטהור שמע מינה הכי קאמר אפילו בשעת הטומאה שלא יכולתי לאוכלו לא נתתיו להלקה אלמא אינו נאכל בטומאה והיכן מוזהר על כך: **איני יודע.** לאו מפורש לכך נאמר לא תוכל והשתא פריך הש"ס מקמי דליסליק למילתיה: **טומאת הגוף בהדיא כתיבא.** ואמאי קתני איני יודע: **לא יאכל מן הקדשים.** ומוקמינן האי קרא במעשר לקמן בפירקין (דף עד:) דלכתיב כי אם רחץ בשרו במים ולא בעי הערב שמש ומשנינן הכי קמיבעיא ליה לתנא טומאת עצמו מנין ת"ל כו': **בשעריך תאכלנו.** בפסולי המוקדשין קאי לאחר פדיונן שאוכלין זר: **הטא.** בשעריך דהתם דקשרי ליה לטהור לאוכלו אחר שנגע טמא בקערה ונטמאה קאמינא לך הכא במעשר שני לא תיכול: **שמן קדש.** כגון שהוקדש למנחות ונטמא: **שכן.** מצינו חומרות בקודש ואין נוהגות בתרומה: **פגול נותר.** וקרוי קרבן להביאו לפניס ויש בו מעילה לנהנה ממנו בשוגג וכרת לאוכלו בטומאת הגוף ואסור לאונן: **מחפ"ז.** מיתה לאוכלו בטומאת הגוף דכתיב (ויקרא כב) ומתו בו כי יחללוהו: **חומש.** לזר האוכלה בשוגג לעולם בשוגג, דכתיב כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו, אבל קדש משעה שיש היתר להנאה מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו, ויש דמוקמי לה בחומשין דחומשא, ולא נהיגה, דהא רגיגו ביה חומש דחומש בהקדש בפרק הזהב, ואין לה פדיון. להוציאה לזולין, אבל קדש יש קדש שנפדית כגון שהומש לפני שחיטה. ואסורה לזרים. לעולם, אבל קדש יש קדש שמותר לזרים לאחר זריקה, כגון מעשר בהמה ותודה ושלמים (שם). **הגך** נפישן. בשם (שם). **כרת עדיפא.** דאית בה תרי חומרי, יתיו נכרתין והולך ערירי (שם).

עין משפט נר מצוה

מג א מיי' פ"ג מהל' בכורים הלכה ה:
מד ב ג מיי' פי"ב מהלכות תרומות הט"ו טו ופ"ג מהל' מעשר שני הלכה ח:
מה ד מיי' פ"ב מהל' תרומות הלכה יד ופי"א הלכה ג טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף יט:
מו ה מיי' פי"ג מהל' פסולי המוקדשין הלכה ח:
מז ו מיי' שם הלכה ג:
מח ז מיי' פ"א מהלכות מעילה הלכה ח:
מט ה מיי' פי"ח מהלכי' פסולי המוקדשין הלכה יג:
נ ט מיי' פ"ב מהלכות ביאת המקדש הל' ז ח ופי"ב מהל' אבות הטומאה הלכה טו:
נא י מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה ח:
נב כ מיי' שם פ"ו הל' ו ופ"א הלכה ח:
נג ל מיי' פ"ז שם הל' ה:
נד מ נ מיי' שם פ"ז הלכה ג:

תוספות ישנים

מקיש בכורים למעשר. וא"ת ואמאי לא מקשינן נמי מעשר לבכורים לחייב מיתה לאוכלו בטומאה וי"ל דכתיב גבי תרומה ומתו בו כי יחללוהו (ויקרא כב) בו ולא במעשר ובכל הני דלעיל שישנם בבכורים ולא במעשר ל"ל דסברת התלמוד כן הוא דלכל חומרות שיש בתרומה אקשינן בכורים מדכתיב תרומת ידך אלו בכורים ולחומרות דאיתנהו במעשר מקשינן בכורים: **הא** דאמרי לך בשעריך תאכלנו הכא לא תאכל. וא"ת א"כ למה לי קרא דנפק מי תגע לטומאת גופו הא אלא תוכל לאכול בשעריך נפקא דהא ר"ל דמה שהתחתי בשעריך תאכלנו הטמא והטהור הכא לא תוכל לאכול וי"ל דאיכא למימר דאגב דאשמעינן קרא דטבול יום שרי במעשר (מוצא השמש וטהר) [מכי אם רחץ בשרו במים. הא רחץ טהור] כתב ריש"י דקרא לטומאת הגוף עוד ממרן רבינו נתנאל דאלא תוכל לאכול בשעריך לא אמעינן טומאת הגוף דהא (דכ"ע) [בטלי דוכתי] לא אמעינן שום קרא דמיירי בטומאת הגוף אלא כתיב ביה עד אשר יטהר דכתיב אשר יקרב אל הקדשים וטומאתו עליו דמשמע בעוד שטומאתו עליו דמשמע דשייך ביה טהרה והיינו טומאת הגוף אבל הכא (לא) כתיב לא תוכל לאכול דמשמע דלעולם לא תוכל וא"כ לא איירי בטומאת הגוף דהא מצי לאכול אחר עצילה. אבל בטומאת עצמו ניחא שפיר דלעולם לא מצי לאכול מן האוכלין שנטמאו דהא אין לסם טהרה בקמוס וא"א ומה לי קרא לאוכל קדשים בטומאת עצמו שהוא לוקה מדכתיב והכשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל (ויקרא ז) תיפוק לי מהכא דהא כתיב לא תוכל לאכול בשעריך וכתיב ובכורות בקרך ולאנך וי"ל דאיכא למימר ח) דבשעריך לא קאי אלא ג)מעשר ואע"ג דבמכות (יח.) מזיז חוץ לחומה בקדשים מהכא ר"ל דוקא פסטיה דקרא קאי אבל דמפרש קרא קאי אבל דרשא דהכא דקאמר הא דאמרינן לך התם בשעריך תאכלנו וכו' איכא למימר דלא אמרינן כן רק

ח) ל"ל וי"ל דאיכא למימר דלא תוכל לאכול בשעריך לא קאי רק אמעשר ואף דבמכות דאיכא לאוכל קדשים חוץ לחומה מהכא וכו'. ג) דאינו סברא שיהיה קאי אלא אריש דקרא ולא אכבורות בקרבנכם דכתיב אמפיה דקרא. רבינו פרץ.

מסורת הש"ס

ח) [פסחים לו:], ט) גז"ש [מכות יח. חולין קכ: מעילה טו:], ג) מכות יט:, ד) שבת כה., ה) [לעיל נד: וש"נ], ו) [ולקמן יב ח], ז) [ויקרא כב],

תורה אור השלם

1. לא תוכל לאכל בשעריך מעשר דגנך ותירשך ויצהרך ובכרת בקרך וצאנך וכל נדריך אשר תדר ונדבתיך ותרומת ידך:
דברים יב יז
2. לא אכלתי באני ממנו ולא בערתי ממנו בטמא ולא נתתי ממנו למת שמעתי בקול יי אלהי עשיתי ככל אשר צויתני:
דברים כו יד
3. נפש אשר תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים:
ויקרא כב ו
4. בשעריך תאכלנו הטמא והטהור יחדו כצבי וכאיל:
דברים טו כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' תני ושייר אמר מר ואסורין לאונן: (ב) שם ומיושן ולהרך ובכורות בקרך וגו' ותרומת ידך:

מוסף רש"י

תרומת ידך אלו בכורים. דכתיב בהו יד, ולקח הכהן הטנא מידך (פסחים לו: ומכות יז.). דאמר קרא לא בערתי ממנו בטמא. במעשר שני כתיב (שבת כה.). קדש לא ממעיטנא. מהאי חומרא, שכן פנקעב"ס. ולאוי גם לזו (שם). פגול. מיינן עליו משום פיגול, שחט על מנת לאכול חוץ לזמנו ואכל אפילו מזמנו, ומשום נותר, חוץ לזמנו ממש ולא חשב מתחילה, וקרוי קרבן ויש בו מעילה לפני זריקה לכל הנהנה מהן, וחס קדשים קלים הם יש מעילה באימוריהן לאחר זריקת דמים, לאפוקי תרומה דלית בהו כלל, וכרת לאוכלה בטומאת הגוף, ותרומה במיתה בידי שמים, ימיו נקצרים אבל אינו חולף עריר, ואסור לאונן. ק"ו ממעשר, אבל תרומה מותרת לאונן. אונן, כל זמן שלא נקבר מתו (שם). מיתה. בידי שמים לזר האוכלה, או כהן טמא, וחרומש. לזר האוכלה בשוגג, דכתיב כי יאכל קדש בשגגה ויסף חמישיתו עליו, אבל קדש משעה שיש היתר להנאה מידי מעילה שוב אין חומש בשגגת אכילתו, ויש דמוקמי לה בחומשין דחומשא, ולא נהיגה, דהא רגיגו ביה חומש דחומש בהקדש בפרק הזהב, ואין לה פדיון. להוציאה לזולין, אבל קדש יש קדש שנפדית כגון שהומש לפני שחיטה. ואסורה לזרים. לעולם, אבל קדש יש קדש שמותר לזרים לאחר זריקה, כגון מעשר בהמה ותודה ושלמים (שם). הגך

ונוהגין. תרומה וכהורים בשאר שני שבוע בכל שנות השמיטה אבל מעשר שני אין נוהג בג' וכו': **ור' מאיר היא דאמר.** בפרק יש מותרות (לקמן פה:) מעשר ראשון אסור לזרים הלכך לענין ערלות נמי תמור: **אונן מוסר בפרה.** דקדשי בדק הבית היא ולא קדשי מזבח ומצינו טבול יום מותר בה וכל שכן אונן: **מחוסר לפרה.** טומאה דבעיא קרבן כל שלא הביא כפרתו אסור בה דמחוסר מעשה הוא וכמי שטומאתו עליו דמי וכל שכן טבול יום דילה דאיכא תרתי אבל טבול יום דטומאת מת ושרץ מותר בה דשמשא ממילא ערבא ולאו מחוסר מעשה הוא הלכך כי כתיב [ב] והזה הטהור על הטמא טהור מכלל שהוא טמא למישרי טבול יום אתא ולא מחוסר כפורים: **ואם איתא.** דערל מותר במעשר ליתני וערל אסור בתרומה ומותר בפרה ובמעשר כדאמר לעיל (דף עב:) ערל שהזה האתם כשרה ומדלא תניה שמע מינה משום מעשר הוא דשבקה: **תנא דבי ר' עקיבא היא.** דאסר ליה נמי בפרה כדתני לעיל (שם) טומטום שקידש קדושו פסול ואוקמינן כרבי עקיבא: **ומאן תנא.** דלעיל דאכשר ערל בפרה ופליג עליה דרבי עקיבא כדקתני לעיל (שם) ערל שהזה האתם כשרה: הכי גרסינן **תנא דיוסף הכהני היא.** ת"ק דיוסף הכהני היא דאמר מחוסר כפורים כשר בפרה והא מתניתא דאוקימנא כרבי עקיבא קתני מחוסר כפורים פסול בפרה וכי היכי דפליג אמחוסר כפורים איכא למימר דאיהו פליג נמי עליה בערל לעיל: הכי גרסינן בתוספתא (דפרה פ"ד ה"ב) **שרפת אונן ומחוסר כפורים כשרה יוסף הכהני אומר אונן כשרה מחוסר כפורים פסולה.** דכיון דמחוסר מעשה הוא עדיין טומאה עליו ולא קרינא ביה טהור: **אלא מאי ממנו דאיכי בספק.** אל תאכלו ממנו גא (שמות יב) לא תותירו ממנו והנותר ממנו [שם]: **ותנא ממנו במעשר.** לא אכלתי ולא בערתי ולא נתתי (דברים כו): **גא הכתוב.** בא"ש תשרופו (שמות יב) ליתן עשה אחר ל"ת לומר שאין לוקין עליו: **בקר שני.** דמלי למכתב והנותר ממנו בא"ש תשרופו מאי עד בקר הא כתיב בריש דקרא לא תותירו ממנו עד בקר אלא הכי קאמר והנותר לבקר הראשון שהוא יו"ט הממן עד בקר שני שהוא חול ושורפו ללמדך שאין שורפין קדשים ביו"ט. ותרוייהו בכילד לוקין (פסחים דף פג:): **לדרבי אבהו.** דאמר לעיל [ג] למישרי הדלקה בשמן של תרומה שנטמאה: **שמוסר לסורו.** ואע"ג דקיימא לן (שבת דף פו.) דסיכה כשתיה והוה ליה כמאן דשתי ליה בטומאה: **לא נתני ממנו למת.** לעיל מייתי כתיב לא בערתי ממנו בטומא וכתיב בתריה ולא נתתי ממנו למת דלמר לעולר המעשר טמא לא נתתי ממנו למת הא לחי דומיא דמת נתתי ממנו למת הא לחי דומיא דמת נתתי ואי זו נתינה משכחת במת הוי אומר זו סיכה וקדייקינן דכוותיה בחי שרי: **ואימא.** לא נתתי ממנו למת לא בסיכה קאמר אלא כך הוא מתודה לא קניתי ממנו אהרן ותכריכים למת אפילו כשנטמא דלא יכולתי לאוכלו ולא שייתיו לדבר שאינו לאכילה והוא לרכי המת הא לחי דומיא דמת נתתי ואשמועינן דאף על גב דמעשר טהור לא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה אם נטמא מותר לחללו לקנות ממנו חלוק: **מופנה מלד אחד.** דההוא דפסח מופנה לגזירה שוה אבל דמעשר כולהו תלתא אצרכת להו: **הניחא למאן דאמר.** פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן היא בהמפלת בשמ' נדה (דף כב:): **דר דרבי אבהו.** דמפיק חד ממנו למישרי הדלקה בשמן תרומה שנטמאת מדרב נחמן נפקא:

בזרעו

אונן מותר בפרה. דלא גרע מטבול יום ואע"ג דאונן אסור במעשר וטבול יום מותר היינו לאכילה אבל לנגיעה תרוייהו שרי: **הכי** גרים בקונטר' **שרפת אונן ומחוסר כפורים בשרה וגרים** נמי **תנא** דיוסף **הכהני היא.** ומדקדק דמדפליג אתנא דלעיל בממחוסר כפורים הוא הדין בערל דכשר וקשה לר"י דמה ענין זה אצל זה דמשום דמכשר במחוסר כפורים (ג) לא יכשיר בערל ועוד דלייתי מברייתא דלעיל דמכשרא בהדיא ערל או מדרבי אליעזר ברש פירקין (דף ע.) דלא מרבה ערל כי טמא ולספרים דגרסי הכא שרפת ערל ומחוסר כפורים פסולה יוסף הכהני אומר ערל כשרה מחוסר כפורים פסולה וגרסינן יוסף הכהני היא הוה ניחא דמייתי מהכא ולא מההיא דלעיל דניחא ליה לאתויי שם התנא דמכשר בהדיא אבל אמר ר"י דאי אספר לגרוס כן בדפ"ב דזבחים (דף יז:) מוכח דיוסף הכהני ורבנן פליגי במחוסר כפורים וגרסינן נמי אונן במקוס ערל ואר"י דאי הוה גרסינן כגירסת הקונט' והוה גרסינן כאן ובזבחים (דף יז:) ערל בהדי אונן הוה ניחא: **מה לפסח בו'.** ה"מ למימר שכן (ג) פנקע"ס:

חד לגופיה. א] אל תאכלו ממנו גא דאי לא כתב ממנו ה"א דאמלות ומרוייס (ד) דכתב לעיל קאי: **מנין למעשר שני שנטמא שמותר לסוכו.** דס"ל דאסור משום שמבער בטומאה: **ליקח** לו ארון **ותכריכים.** אע"ג דבהדיא דרשי ליה להכי בפס' מעשר שני (פ"ה מי"ב) הכא (ה) פריך דלמא דוקא להכי הוא דאתא אבל סיכה אסורה לפי שמבערו בטומאה ומשני דממנו מגופו דמשמע נמי סיכה: **תהא** להסקה תחת תבשילך. אע"ג דבפרק כל פסולי המוקדשים (בכורות דף לד. ושם) מוקי לה בתרומה תלויה דבעיא שימור במסקנא לא קאי התם הכי א"נ התם דרשי ממשמרת דלא קאי אטמאה אבל לך קאי אכולהו תרומות: אינה

נה א מיי' פ"ד מהלכות פרה אדומה הלי יד:
נו ב מיי' פ"ב מהלי תרומות הלכה יד ופי"א הלכה ו טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף יט:

תוספות ישנים

תלתא ממנו כתיבי במעשר חד לגופיה למעט מעשר דאשון שמותר בתנאים: **ואימא** ליקח לו ארון ותכריכין א"ל רב הונא בר יהושע ממנו מגופו ותימה דהאמת כך הוא דדרשינן במשניות לא נתתי ממנו למת ליקח לו ארון ותכריכין וי"ל דה"ק ואימא ליקח לו ארון ותכריכין דוקא. א"ל רב הונא ממנו כתיב ואפילו מגופו וכ"ש ליקח לו ארון ותכריכין דאסור: **אחת** תרומה טהורה ואחת תרומה טמאה. ותימה דהתם בפרק כל פסולי המוקדשין אמרינן אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה וי"ל דהא והא אתא התם דקאי נמי משמרת תרומותי דמיירי בשמירת תרומה קאמר אחת תרומה טהורה ואחת תרומה תלויה דליכא למימר דקאי אטמאה דהא לא שייך בטמאה שמור דלשרפה אזלא. אבל הכא דר"ל דאמר רחמנא להסקה אחת מבשילך קא דרשי אחת תרומה טהורה וטמאה יחד דאילו תלויה לאו מלותה בשרפה אלא תולין לא אוכלין ולא שורפין:

מוסף רש"י

איש איש. מזרע אהרן והוא צרוע או זב, לרבות את הערל. שהוא כטמא שלא יאכל תרומה אם כהן הוא (חגיגה ד:) דבהאי קרא תרומה כתיב, דכתיב ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים והייט תרומה דסגי ליה בהערב שמש (לעיל נג.). שרפת אונן ומחוסר כפורים. בפרה אדומה קאי, כשרה. דקדשי בדק הבית היא ואין אונן אסור בה, דלא כתיבי הכי קראי אלא בקדשי מזבח (זבחים יז:). למדין ומשיבין. גזרה שוה שאינה מופנה משני לדדיה אלא מלד אחד למדין ממנה אם אין להשיב, אבל אם יש להשיב משיבין (שבת קלא. ולעיל נג:).

מסורת הש"ס

(א) [לקמן פה: פו. כתובות כו.], (ב) [לעיל ע. וש"נ], (ג) [זבחים יז:, (ד) [לעיל עא. ע"ש פסחים לו. ע"ש], (ה) [לעיל נד: וש"נ], (ו) [עי' תוס' ב"מ נג. ד"ה והן נכסי ומוס' לעיל עג. ד"ה נכסין], (ז) [לעיל ע: וש"נ], (ח) שבת כה. כתובות לד., (ט) [שבת כו.], (י) מכות יד:, (כ) [במדבר יט], (ל) [דף עג.:],

תורה אור השלם

1. איש איש מִזֶּרַע אַהֲרֹן וְהוּא צָרוּעַ אוֹ זָב בַּקֳּדָשִׁים לֹא יֹאכַל עַד אֲשֶׁר יִטְהָר וְהַנֹּגֵעַ בְּכָל טְמֵא נֶפֶשׁ אוֹ אִישׁ אֲשֶׁר תֵּצֵא מִמֶּנּוּ שִׁכְבַת זָרַע:
ויקרא כב ד

2. אַל תֹּאכְלוּ מִמֶּנּוּ נָא וּבָשֹׁל מְבֻשָּׁל בַּמָּיִם כִּי אִם צְלִי אֵשׁ רֹאשׁוֹ עַל כְּרָעָיו וְעַל קִרְבּוֹ: וְלֹא תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר וְהַנּוֹתָר מִמֶּנּוּ עַד בֹּקֶר בָּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ:
שמות יב ט-י

3. לֹא אָכַלְתִּי בְאֹנִי מִמֶּנּוּ וְלֹא בִעַרְתִּי מִמֶּנּוּ בְּטֻמְאָה וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת שָׁמַעְתִּי בְּקוֹל יְיָ אֱלֹהָי עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי:
דברים כו יד

4. וַיְדַבֵּר יְיָ אֶל אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי לְכָל קָדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נְתַתִּים לְמָשְׁחָה וּלְבָנֶיךָ לְחֹק עוֹלָם:
במדבר יח ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' בהמה למה לי (אלא) מעשר תו"מ. וכ"כ ס"א ודלמא מעשר כו': (ב) תוס' ד"ה הכי גרים וכו' במחוסר כפורים יכשיר כל"ל ותיבת לא נמחק: (ג) ד"ה מה וכו' שכן פנקע"ס כל"ל ואות סמ"ך נמחק: (ד) ד"ה חד וכו' ומרוייס דלעיל קאי כל"ל ותיבת לכתב נמחק: (ה) ד"ה ליקח וכו' הכא הכי פריך:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (דפליג עליה דר' עקיבא) תא"מ (וכמה דתקו בזה המפרשים):

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] תוס' ד"ה חד לגופיה וכו'. נ"ב עי' מנחות נח ע"ב מוס' ד"ה אין נוקין וכו' ודו"ק:

אינה בחוזרת. וא"ת תרומה נמי כשיש לה בן איה בחוזרת וי"ל דאם מת חוזרת: **הא** רחץ טהור. ואע"ג דבהטא קרא כתיב וטמאה עד הערב איכא למימר דקאי אתרומה וקדשים ומ"מ משמע הא רחץ טהור: **הוי אומר** זה מעשר. אע"ג דקדשים קליש שויש בכל נפש מסתברא קדשים דחמירי לא מיסתרי בהו עד דמייתי כפרה: **אימא** ה"מ דלאו בר **כפרה**. אתרומה פריך אבל מעשר כיון דסגי בטבילה בלא הערב שמש ולא בעי שיטהר לגמרי ה"ה במידי דבר כפרה הוא: **ימי** טהרה. דהוה מצי למכתב ובמלאת לבן או לבת: **הנך נפישן**. ה"מ למימר כרת עדיפא: **מכלל** שהיא **טמאה**. תימה דבפ"ב דזבחים (דף יט:) דרשי דמחוסר כפרה מחלל עבודה מוטהרה מכלל שהיא טמאה וטבול יום דריש התם (דף יח.) חלול חלול מתרומה דפסול בתרומה מיחל עבודה כו' ואמאי לא יליף בטבול יום נמי מובא השמש וטהר מכלל שהוא טמא כדאמר גבי מחוסר כפורים ותירץ הרב רבינו חיים דובא השמש וטהר היינו טהר יומא ולא טהר גברא כדאמר בריש ברכות (דף ג.) ואע"ג דגבי יולדת כתיב ובמלאת ימי טהרה דמשמע מכלל שהיא טמאה יולדת מחוסרת כפרה היא ולא גמרי מינה לטבול יום בעלמא וקרא (ג) דלא יאכל מן הקדשים עד אשר יטהר איכא למימר נמי דתנא דזבחים מוקי לה בזב בעל ג' ראיות דהוי מחוסר כפרה כדתנא לקמן (דף עה.) ומיהו תימה דגבי נגיעה כתיב וטמא עד הערב וטהר מכלל שהוא טמא וגרמא לר"י דאי לאו דגלי לן בטבול יום מולא יחללו דכתיב בטמא אע"ג דקליש טומאתיה לא הוה דרשינן לא בטבול יום ולא במחוסר כפורים מכלל שהיא טמאה כיון דקליש טומאתייהו והא דקאמר התם לא לכתוב רחמנא בטבול יום ותיתי מהנך אע"ג דאיצטריך למכתב טבול יום לגלויי אמחוסר כפורים ה"ק לא לכתוב בטבול יום ובמחוסר כפורים יכתוב בפירוש וא"ת בפרק ג' מיין (מזיר דף מה.) דדרשי' טמא יהיה לרבות טבול יום עוד טומאתו בו לרבות מחוסר כפורים לענין ביאת מקדש למה לי קרא כיון דאיקרי טמא ויש לומר משום דבטמא הנכנס למקדש כתיב בטומאת מת ולא יתחטא וה"א דבחיטוי תליא מילתא ומכי הזה שלישי ושביעי תו לא מחייב אביאת מקדש ואע"ג דאיתקוש קודש ומקדש אהדדי לא הוה גמרינן להכי וא"ת ולישתוק מוטהרה דהכא ומלא יחללו דזבחים וילף קדש ועבודה מדאיקרו טמאים לענין ביאת מקדש ואר"י דאי לאו קראי דהכא לא הוה דרשינן התם טמא יהיה לרבות טבול יום כו' אלא הוה מוקמינן ליה לדרשא אחריתי: **קרי** כאן והבשר אשר יגע בכל טמא בו'. תימה לר"י דה"ל למימר איקרי כאן וטומאתו עליו ונכרתה דבטומאת הגוף (ג) קיימין וי"ל לרבותא נקטיה דאפילו טומאת בשר איכא: **ושפחה** מנין. אית ספרים דגרסי משוחררת וכן גרסה מדפריך גיורת ושפחה בנות מיכל תרומה ניהו ואי כשאין משוחררת בת מיכל תרומה היא אם היא של כהן ומיהו שאינה משוחררת נמי טמאה לידה דאמר בפרק ר' אליעזר דמילה (שבת קלה:) לקח שפחה מעוברת וילדה אצלו זהו יליד בית שעימול לא' והתם משמע שאין נימול לא' אלא אותו שאמו טמאה לידה ובפרק קמא דכריתות (דף ז:) נמי תנן וכן שפחה דמביאה קרבן ונאכל ובתורת כהנים בהדיא גרסינן גיורת ושפחה בין בשאינה משוחררת מנין ת"ל אשה ומיהו תימה היכי מתרצינן שפחה מקרא דאשה כיון דאיצטריך לגיורת ומשוחררת וגרמה דשאינה משוחררת אתיא לה לה מאשה כדמשמע בכריתות (ג"ז שם) (ד): **ושפחה** בנות מיכל תרומה נינהו. הך סוגיא דלא כרבי שמעון דשרי לעיל בפרק הבא על יבמתו (דף פ:) גיורת פחותה מבת ג' לכהן:

בזרעו של אהרן הוי אומר זו תרומה ואימא בחזה ושוק [א]אינה בחוזרת תרומה נמי [ב]אינה בחללה [ג]חללה לאו זרעו דאהרן היא וממאי דהאי עד אשר יטהר עד דאיכא הערב שמש אימא עד דמייתי כפרה לא ס"ד דתנא דבי ר' ישמעאל בזב בעל שתי ראיות ובמצורע מוסגר הכתוב מדבר דומיא דטמא נפש מה טמא נפש דלאו בר כפרה הוא הני נמי דלאו בני כפרה נינהו ואימא הני מילי דלאו בר כפרה אבל דבר כפרה עד דמייתי כפרה ותו הא דתנן [ד]טבל ועלה אוכל במעשר [ה]העריב שמשו אוכל בתרומה [ה]הביא כפרה אוכל בקדשים מנא לן אמר רבא אמר רב חסדא תלתא קראי כתיבי כתיב [1]ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים הא רחץ טהור וכתיב [2]ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים וכתיב [3]וכפר עליה הכהן וטהרה הא כיצד כאן למעשר כאן לתרומה כאן לקדשים ואיפוך אנא מסתברא תרומה עדיפא שכן מחפ"ז אדרבה מעשר עדיפא שכן הד"ם ט"ב אפי' הכי מיתה עדיפא רבא אמר בלא מיתה עדיפא נמי לא מצית אמרת אמר קרא נפש איזהו דבר ששוה בכל נפש הוי אומר זה מעשר ואכתי הני מילי היכא דלאו בר כפרה אבל היכא דבר כפרה עד דמייתי כפרה אמר אביי תרי קראי כתיבי ביולדת כתיב [4]עד מלאת ימי טהרה כיון שמלאו ימיה טהרה וכתיב וכפר עליה הכהן וטהרה הא כיצד כאן לתרומה כאן לקדשים ואיפוך אנא מסתברא קדש חמור שכן פנקעב"ם אדרבה תרומה חמורה שכן מחפ"ז הנך נפישן רבא אמר בלא הנך נפישן לא מצית אמרת אמר קרא וכפר עליה הכהן וטהרה [ו]מכלל שהיא טמאה ואי ס"ד בקדשים איקרי כאן [5]והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל אלא שמע מינה בתרומה מתקיף לה רב שישא בריה דרב אידי ומי מצית אמרת תרומה כתיבא הכא והתניא [6]דבר אל בני ישראל יאין לי אלא בני ישראל גיורת ושפחה משוחררת מנין תלמוד לומר אשה ואי סלקא דעתך בתרומה גיורת ושפחה בנות מיכל תרומה נינהו אמר רבא ולא

והכתיב

בזרעו של אהרן. בזכרים ונקבות דאילו קדשי קדשים הניתנים לכהנים אין נאכלים אלא לזכרי כהונה: **ואימא** (ה) **חזה ושוק**. דשלמים הניתן לכהנים ונאכל לנשיהן כדכתיב (ויקרא י) אתה ובניך ובנותיך והני הוא דאסר רחמנא לטמאים משום דקדשים ניהו אבל תרומה לא: **ומשני ליתא בחוזרת**. בת כהן אלמנה מישראל וזרע אין לה דאמר בפרק אלמנה (לעיל סח:) כשהיא חוזרת מחזרת לתרומה ואין חוזרת לחזה ושוק: **וממאי דהאי עד אשר יטהר עד דעביד הערב שמש**. ותו לא דאמר לעיל [ע"א] מחוסר כפורים מותר בתרומה: **זב בעל שתי ראיות**. לאו בר קרבן הוא כדתניא במסכת מגילה (דף ח.) מנה הכתוב שתים וקראו טמא שלא וקראו טמא הא כילד שתים לטומאה ושלא לקרבן. ומצורע מוסגר נמי לאו בר קרבן הוא כדתנן התם אין בין מצורע טהור מתוך הסגר לטהור מתוך החלט אלא מגלחת ופרים וכיון דמגלחת ליכא קרבן נמי ליכא דבהדי מגלחת כתיב קרבן: **אבל דבר כפרה**. כגון זב בעל שלש ראיות ומצורע מוחלט: **הד"ם ט"ב**. הבאת מקוס וידוי אסור לאונן ולבער ממנו בטומאה ואוכלו בטומאת עצמו לוקה וחייב בציעור. ה' הבאה ד' וידוי ס' אסור לאונן ט' טומאה ב' ציעור וכולהו ליתנהו בתרומה: **אמר קרא נפש**. בקרא דכי אם רחץ בשרו כתיב נפש כי תגע בו אלמא קרא קמא במעשר משתעי: **ואלפי**. אימא הני מילי דסגי בהערב שמש לתרומה היכא דלאו בר כפרה הוא דהא אמרת בזב בעל שתי ראיות ובמצורע מוסגר משתעי קרא: **אבל היכא דבר כפרה**. לא סגי ליה בהערב שמש ולא אכיל בתרומה עד דמייתי כפרה: **תרי קראי לחייבי ביולדת**. דבת כפרה היא: **כיון שמלאו ימיה**. ארבעים לזכר ושמונים לנקבה טהרה והוא הערב שמש שלה דמשעת טבילה לסוף שבעה לזכר ושבועים לנקבה עד אור הבאת קרבנותיה ליום מחר היא נקראת טבולת יום אחוך במסכת נדה (דף עא.) דומיא דכל מחוסרי כפרה הנקראים טבולי יום אחוך משעת טבילתם עד הערב שמש דליל הבאת קרבנותיהם למחרת ד) (הכא נמי הוי טבולת יום אחוך משעת טבילה עד סוף יומי הבאת קרבנותיה): **לאן לתרומה**. בהערב שמש וליכא למימר כאן למעשר בהערב שמש דהא אמרן לעיל הא רחץ טהור דלא בעי הערב שמש ולענין טבול יום מה לי בר כפרה מה לי לאו בר כפרה: **מכלל שהיא טמאה**. עד השתא ואי סלקא דעתך קרא קמא דשרי למיכל מאורתא בקדשים: **קרי לאן והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל**. ואלא מחוסר כפורים טמא מקרי כדכתיב וטהרה מכלל שהיא טמאה: **אל בני ישראל אשה כי תזריע**. אין לי אלא בנות ישראל מטמאות בלידה:

והכתיב

עין משפט נר מצוה

נז א מיי' פ"ו מהלכות תרומות הלכה ט:
נח ב מיי' שם הלכה ז:
נט ג מיי' פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה ד סמג לאוין רסד:
ס ד מיי' פ"ז מהלכי תרומות הלכה ב סמג לאוין רט:
סא ה מיי' פ"א מהל' מחוסרי כפרה הלכ' א ופי"ח מהלכות פסולי מוקדשין הלכה יד:
סב ו מיי' פ"ד מהל' איסורי ביאה הל' ב:

תוספות ישנים

גיורת ושפחה משוחררת מנין גרסינן אבל לא גרסינן שפחה ומשוחררת דא"כ מאי קא משמע לקמן גיורת ושפחה בני מיכל תרומה ניהו לשני אה"נ דשפחה אוכלת בתרומה דכתיב קנין כספו (ויקרא כב) ועוד שהרי הוקשה לאשה מדגמרינן לה לה מאשה (מגיגה ד.) אלא ודאי גרסינן שפחה משוחררת ומיהא שפיר אשינה אוכלת בתרומה כיון דשחררה ולכהן לא חזיא א"נ אגב גיורת נקט שפחה. וגם ג"ל דמיירי בנתגיירה גדולה דאי בפחותה מג' שנים ויום א' שפיר אכלה בתרומה לרשב"י (לעיל ס:) שמכשירה לכהונה:

מוסף רש"י

ששוה בזרעו של אהרן. באנשין ונשים, אבל קדשים אינן נאכלין אלא לזכרים, וכי תימא איכא חזה ושוק, ליתא בחוזרת, כגון אלמנה וגרושה וזרע אין לה, דאמר מר חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק (מכות יד:). מכלל שהיא טמאה. קודש כפרה (סנהדרין פג:) עד עכשיו (זבחים יט:).

תורה אור השלם

1. נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תִּגַּע בּוֹ וְטָמְאָה עַד הָעָרֶב וְלֹא יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים כִּי אִם רָחַץ בְּשָׂרוֹ בַּמָּיִם:
ויקרא כב ו
2. וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ וְטָהֵר וְאַחַר יֹאכַל מִן הַקֳּדָשִׁים כִּי לַחְמוֹ הוּא:
ויקרא כב ז
3. וְאִם לֹא תִמְצָא יָדָהּ דֵּי שֶׂה וְלָקְחָה שְׁתֵּי תֹרִים אוֹ שְׁנֵי בְּנֵי יוֹנָה אֶחָד לְעֹלָה וְאֶחָד לְחַטָּאת וְכִפֶּר עָלֶיהָ הַכֹּהֵן וְטָהֵרָה:
ויקרא יב ח
4. וְשִׁלְשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדֵמֵי טָהֳרָהּ בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ:
ויקרא יב ד
5. וְהַבָּשָׂר אֲשֶׁר יִגַּע בְּכָל טָמֵא לֹא יֵאָכֵל בָּאֵשׁ יִשָּׂרֵף וְהַבָּשָׂר כָּל טָהוֹר יֹאכַל בָּשָׂר: ויקרא ז יט
6. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר אִשָּׁה כִּי תַזְרִיעַ וְיָלְדָה זָכָר וְטָמְאָה שִׁבְעַת יָמִים כִּימֵי נִדַּת דְּוֹתָהּ תִּטְמָא:
ויקרא יב ב

גליון הש"ס

גמ' חללה לאו זרעו דאהרן. עי' קדושין דף סו ע"ב תוס' ד"ה ולזרעו:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה ואימא בחזה ובשוק דשלמים הניתנים לכהנים ונאכלים: (ב) תוס' ד"ה מכלל וכו' וקרא דבקדשים לא יאכל עד אשר יטהר: (ג) ד"ה קרי וכו' קיימינן וי"ל:

(ד) פסחים לה. נדה עא: [נגעים פי"ד מ"ג וש"ם בס"פ בהב"ח], (ה) [סנהדרין פג: זבחים יט:], (ו) [כריתות ז: ע"ש], (ז) במ"ס אין זה, (ח) [ועי' תוס' פסחים ט. ד"ה בשפחתו ותוס' ע"ז מב. ד"ה לידע ותוס' נדה טו: ד"ה בשפחתו וע"ע תוס' מנחות סח: ד"ה אין לי וכו' ותוס' סנהדרין פו. ד"ה כמי ישראל ותוס' סוכה כח: ד"ה לרבות הגרים],

והכתיב בכל קדש לא תגע. בהיא פרשתא ואמר מר במסכת מכות (דף יד:) בכל קדש לרבות התרומה דאקורה בה כל ימי טוהר שהיא טבולת יום (ב) לטומאת לידתה: **ומנא קרא בתרומה.** בקדשים לא יאכל עד אשר יטהר(ג) ואוקימנא לעיל מייה בתרומה הכתוב מדבר דבר השוה בזרעו של אהרן ובא השמש וטהר עד מלאת ימי טהרה: **לא ידענא במאי.** איזהו היא גמר טהרתו דעל כרחך גמר טהרה משמע: **ה"מ היכא דלאו בר כפרה.** דהא כולה עניינא בבעל ב' ראיות ומלורע מוסגר וטמא שרץ ומת משמעי: **לחב רחמנא עד מלאת.** לאפי' יולדת דבא כפרה היא טהורה בהערב שמש: **והאי עד אשר יטהר עד דמייתי כפרה.** ועל כרחך בקודש מוקמת לה דהא כתיב קרא אחריינא ובא השמש וטהר(ד) דמוקמת ליה בתרומה(ה): **תרי קראי.** עד אשר יטהר וכפר עליה וטהרה בקדשים למה לי לאשמועינן דעד דמייתי כפרה: **מרובה טומאתה.** שמיים יום לאכילת תרומה וקדשים: יולדת הותרה מכלה שרואה דם וטהורה לבעלה אבל זב לא הותר מכללו דכל כמה דלא פסיק טמא: **במים יובא וטמא עד הערב.** ע"כ לתרומה איירי מדבעי הערב שמש למה לי תיפוק לי מובא השמש וטהר: **לגגיעה.** דקרא דלעיל באכילה משמעי דכתיב (ויקרא כב) ואחר יאכל מן הקדשים והאי קרא בכלים משמעי דנגיעה בעלמא היא ואשמעינן כלי וה"ה לאדם טבול יום לא יגע בתרומה: **וטמא.** במים יובא וטמא אף לאחר ביאת המים קרלו טמא: **יכול נכל.** הוי טמא ת"ל וטהר מדלא כתיב וטהר משמע דאמעיקרא קאי קודם הערב שמש: **ואי בעית אימא נגיעה דתרומה.** לטבול יום מהכא נפקא דתניא בכל קדש לא תגע אוכל שלא תאכל בתרומה כל זמן שהיא טבולת יום אדוק: **נטילת נשמה.** הבא למקדש טמא בברכת שנא' (במדבר יט) ונכרתה כי את מקדש ה' טמא: **אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה.** דהיינו אכילה בטומאה שהוא גבי קדש בברכת ואוכל תרומה בטומאה במיתה דכתיב (ויקרא כב) ומתו בו כי יחללוהו: **נגיעה לאכילה.** האסור לאכול אסור ליגע: **מאן תנא משתמרת לביאה פסולה לאכלה.** דקתני(ו) ואם לא ידעה משנעשה פלוע דכא הרי אלו יאכלו אע"ג דמלפה ומשתמרת לביאתו: **במחלוקת שנויה.** בפרק הבא על יבמתו (לעיל נו:) אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מן האירוסין לא יאכלו בתרומה רבי אלעזר ורבי שמעון מכשירין: **נפלעו.** כמו פלע (שמות כא) מכת חרב וסכין: **נמקו.** מחמת מכה נמקו והוקטנו מאליהן: **ואפילו חסרו.** כל שהוא: **בכרס.** שהיו יושבים שורות שורות ככרס הנטוע שורות שורות: **סרים חמה ס"ד.** הא סרים חמה בידי שמים (הוא) מחמת חולי והאי לאו חולי הוא: **לסרים חמה וכשר.** דלא אסרה תורה אלא פלוע ודך וכרות: ומרזיה

והכתיב בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה. אע"ג דבנות מגע תרומה ניהו אפי' לא תגע באכילה איירי דלאמר בסמוך דלא תגע אזהרה לאוכל ותימה דלמה לי קרא הא אזהרה דתרומה נפקא לן מאיש איש מזרע אהרן ומיהו מצינו למימר דאיירי דלמכתב נמי גבי יולדת משום דהותרה מכללה דלאמר בסמוך דאכל קשה דהך דרשא לא אתיא לא כריש לקיש ולא כרבי יוחנן דבפרק כל הפסולין (זבחים לג: ושם) דריש ר"ל לא תגע אזהרה לטמא שאכל את הקדש ומדלאפקי' בלשון נגיעה מפיק אזהרה לנוגע בקדש ומרבויא דבכל אזהרה לאוכל לפני זריקה ולאזהרה לאוכל תרומה לא מוקי לה כלל אלא מפיק לה מאיש איש ור' יוחנן מוקי לא תגע אזהרה לנוגע בתרומה אבל לאוכל לא מוקי ותיקן ה"ל אפריס דהכא דמוקי לה אזהרה לאוכל תרומה היינו למאן דמוקי קרא לאיש איש מזרע אהרן בזב בעל שלש ראיות ועד אשר יטהר עד דמייתי כפרה ולקדש דלאמר בסמוך וא"כ אזהרה לאוכל תרומה לא נפקא אלא מהכא ואע"ג דהכא פריך למאן דמוקי ההוא קרא בזב בעל שתי ראיות מ"מ פריך שפיר דהא איכא מאן דמוקי לה בתרומה אע"ג דגיורת ושפחה לאו בנות מיכל תרומה מיהו ואע"ג דבקדשים מצריך תרי קראי חד בזב וחד ביולדת גבי תרומה לא צריך כיון דכבר חזינן דבאכילת קדש זב ויולדת שוין ועו"ל דתרומה דלא תליא בכפרה לא בעי תרי קראי לזב ויולדת אלא דוקא לקדש שצריך להמתין אכפרה: **דאי מעד אשר יטהר לא ידענא במאי.** אי יטהר בטבילה לאודה אי בהערב שמש כתב רחמנא ובא השמש וטהר בתר כי אם רחץ בשרו במים לאורויי דעד אשר יטהר דלעיל בטבילה והערב שמש קאמר ואי כתב רחמנא עד מלאת דהיינו נמי הערב שמש ה"א דבלא טבילה קאמר דבכולה פרשתא לא כתיב התם טבילה כתב רחמנא עד אשר יטהר דמשמע טבילה כדמפרשי קראי בתריה ואי כתב רחמנא ובא השמש ולא כתב עד מלאת הוה אמינא ה"מ דלאו בר כפרה ואיכא למימר נמי דלכתוב ובא השמש ועד מלאת דעד אשר יטהר אינטריך לאזהרה לטבול יום דלאו בר כפרה ואי כתב רחמנא עד אשר יטהר ועד מלאת ולא כתב ובא השמש הוה אמינא דעד אשר יטהר בטבילה לאודה במידי דלאו בר כפרה והערב שמש במידי דבר כפרה כתב רחמנא ובא השמש א"נ ובא השמש וטהר אינטריך לטהר יומא כדאיתא בריש ברכות (דף ג.): **נגיעה דתרומה מהכא נפקא.** תימה לר"י כיון דמהכא נפקא אם כן תקשה לן כדמעיקרא במים יובא וטמא עד הערב וטהר למה לי ועוד דבפ' אלו הן הלוקין (מכות דף יד:) משמע דהך בריתא דמוקמינן הכא לנגיעת תרומה דבקודש מיירי דמייתי מינה סייעתא לריש לקיש דמוקי הא' קרא דבכל קדש לא תגע באכילה דקדש ונגיעה דקדש ונראה לר"י דה"נ בקדשים מיתוקמא ואתא לשנויי דלא ניחא ליה דבכל קדש לא תגע אוכל תרומה ואע"ג דבנות מגע תרומה ניהו אפי' לא תגע באכילה איירי דלאמר בסמוך דלא תגע אזהרה לאוכל ותימה דלמה לי קרא הא אזהרה דתרומה נפקא לן מאיש איש מזרע אהרן ומיהו מצינו למימר דאיירי דלמכתב נמי גבי יולדת משום דהותרה מכללה דלאמר בסמוך דאכל אבל בזב אימא לא ואי כתב רחמנא בזב דלא הותר מכללו אבל יולדת אימא לא צריכא [2]במים יובא וטמא עד הערב למה לי א"ר זירא [3]לנגיעה דתניא וטמא יכול לכל ת"ל וטהר אי וטהר יכול לכל ת"ל וטמא הא כיצד כאן למעשר [4]כאן לתרומה ואיפוך אנא מסתברא כי היכי דחמירא אכילה דתרומה מאכילה דמעשר ה"נ חמירא נגיעה דתרומה מנגיעה דמעשר ואיבעית אימא נגיעה דתרומה מהכא נפקא (ה) [1]בכל קדש לא תגע [2]אזהרה לאוכל או אינו אלא לנוגע ת"ל בכל קדש לא תגע ואל המקדש לא תבא מקיש קדש למקדש מה מקדש דבר שיש בו נטילת נשמה אף קדש דבר שיש בו נטילת נשמה ובנגיעה נטילת נשמה ליכא והאי דאפקיה בלשון נגיעה הכי קאמר נגיעה כאכילה: פצוע דכא וכו': מאן תנא משתמרת לביאה פסולה דאורייתא אכלה א"ר אלעזר במחלוקת שנויה [7]ורבי אלעזר ורבי שמעון היא ר' יוחנן אמר אפי' תימא ר' מאיר שאני הכא שכבר אכלה ור' אלעזר [8]שכבר אכלה לא אמרינן דאי לא תימא הכי בת ישראל שנשאת לכהן ומת בעלה תאכל שכבר אכלה ורבי יוחנן [9]התם פקע קנייניה הכא לא פקע קנייניה: איזהו פצוע: תנו רבנן [10]איזהו פצוע דכא כל שנפצעו ביצים שלו ואפילו אחת מהן ואפי' ניקבו ואפילו נמוקו ואפילו חסרו אמר רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא סרים חמה וכשר סרים חמה ס"ד אלא הרי הוא כסרים חמה וכשר וניקב לא מוליד והא ההוא גברא דסליק לדיקלא

והרזיה

ואיפוך אנא דכי היכי דגבי קדש החמיר בנגיעה כבאכילה הכי נמי גבי תרומה: **ברות שפכה כל שנברת הגיד.** תימה לר"י דלמאי נקט פלעה בביצים וכריתה בגיד הא אמרי' בגמרא פלוע בכולן דכא בכולן כרות בכולן ואמר ר"י דמשום דגיד על ידי כריתה שופך דבלא כריתה מקלה נקט כרות שפכה בגיד: **ניקבו.** וה"ה אפילו אחת מהן:

שאין לו אלא ביצה אחת אינו אלא כסרים חמה וכשר. תימה דהא אמר מר כל שנפצעו ביציו ואפילו אחת מהן וליכא למימר דהכא בידי שמים דאם כן אפילו שניהן נמי כדאמרינן בסמוך גבי פלוע דכשר בידי שמים ומסתמא הוא הדין כרות ועוד דבידי אדם נמי הא חזינן כמה בני אדם שכורתין מהן ביצה אחת ומולידין ולא מסתבר לומר לא וחזר על בניהם מאין הס ואמר

דודאי ר' אלעזר לא אית ליה שנאמר משום שכבר אכלה כמו לרבי יוחנן דרבי יוחנן אית ליה דשכבר אכלה מהני דכיון שאכלה בהיתר קודם שנפצע (ואע"ג) [כיון] דנשאת כבר ואפילו לר"מ אכלה ור' אלעזר סבר דלגבי [אכילה] כולי האי לא אמרינן שיועל שכבר אכלה אבל מ"ל שפיר שיועל לשויה כמו יש לו להאכיל במקום אחר והשתא ניחא דקאמר לעיל שאני התם שכבר אכלה והוי כמו יש להאכיל במקום אחר ה):

ה) לפי המבואר שם בקוביץ נראה לי"ל כאן בתוס' אבל מ"ל שפיר דלא תשיב יש לו להאכיל במקום אחר כיון דאיהו מאכיל ע"י מעשה של עכשיו אלא ע"י שכבר אכלה וכ"ה בתוס' לעיל (דף נ"ז) ד"ה אביי.

מסורת הש"ס

ה) מכות יד: שבועות ז., ב) בדפו"י ה"ק, ג) מכות יד. זבחים לג:, ד) [לעיל נו:], ה) [נמ"ש], ו) [מוספתא פ"י], ז) [ויקרא כב], ט) [לעיל עד:], י) [לעיל ע.],

תורה אור השלם

1. וּשְׁלֹשִׁים יוֹם וּשְׁלֹשֶׁת יָמִים תֵּשֵׁב בְּדַמֵּי טָהֳרָהּ בְּכָל קֹדֶשׁ לֹא תִגָּע וְאֶל הַמִּקְדָּשׁ לֹא תָבֹא עַד מְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ:

ויקרא יב ד

2. וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא מִכְּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעָרֶב וְטָהֵר:

ויקרא יא לב

הגהות הב"ח

(א) גמ' מהכא נפקא דתניא בכל קדש: (ב) רש"י ד"ה והכתיב וכו' טבולת יום ארוך לטומאת לידתה הס"ד:

תוס' חד מקמאי

ת"ר איזהו פצוע דכא כל שנפצעו ביצים שלו ואפילו א' מהם ואפילו נמוקו ואפילו חסרו אר"י בנו של ר' יוחנן בן ברוקה שמעתי מפי חכמים בכרם ביבנה כל שאין לו אלא ביצה א' אינו אלא כסרים חמה וכשר והלכתא כר' ישמעאל והלכתא כת"ק דאמר אפילו אחת מהן דלא פליגי אהדדי כלל ואיתא להא [ואיתא להא] אם נפצע א' מהם פסול ואם נטלה א' מהם כשר מידי דהוי אכליות שאם נטלו הכליות כשרה ואם לקחה בכוליא א' טריפה:

מוסף רש"י

לרבות התרומה. שאסורה לטבול יום, כגון יולדת בימי טוהר שלה שהיא טבולת יום אדוק, שאין לה הערב שמש עד מלאת ימיה שבביאה למתר כפרתה (שבועות ז.) שמשטבלה לסוף ימי טומאתה עד מלאת ימי טהרה שלה טבול יום אדוק היא, שהרי אינה ראויה להביא כפרה עד יום שמונים ואחד, אלמא לא הוי הערב שמש דילה עד שקיעת החמה דשמונים (פסחים יד.).

עין משפט נר מצוה

סג א מיי' פ"ט מהל' מטמאי משכב ומושב הלכה ד:

סד ב ג מיי' פ"י מהלכות אבות הטומאה הלכ' ו והלכה ג:

סה ד מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הל' ז' סמג לאוין קי טוש"ע אה"ע סימן ה סעיף ז:

תוספות ישנים

והא כתיב בכל קדש לא תגע לרבות את התרומה דאיכא אוכלה בתרומה. וע"כ צ"ל דבאכילה מיירי מדפריך תלמודא הכא מיירי דאי בנגיעה לא הוה פריך תלמודא מייה שהרי גיורת ושפחה לין קפידא בנגיעתם אלא ודאי סבר רבה דבאכילה מיירי. וגם נגיעה מפיק תלמודא לקמן מהכא מדאפקיה בלשון נגיעה וקשה דא"כ לא סבר רבה לא כר' יוחנן ולא כריש לקיש דרבי יוחנן מוקי להאי קרא לנגיעת תרומה ולאכילת קדש וכריש לקיש אצטריך קרא לאוכל בשר קדש ולנגיעתו ואומר ה"ר אפריס דסבר שפיר כריש לקיש דמוקים קרא לאוכל בשר קדש ומבכל מפיק אוכל בתרומה ואף לר' יוחנן טוכל נמר כן ודוחק. ועוד תיכף דהא משמע התם דמפקינן אכילה דתרומה מבקדשים לא יאכל עד שיטהר (ויקרא כב ד) וא"כ י"ל דסוגיא דהתם הויא כמ"ד בזב בעל שתי ראיות הכתוב מדבר וכ"ל עד שיטהר עד שיעריב שמש. ומיירי בתרומה ובכל קדש לא תגע (ויקרא יג ד) לאכילת קדשים אבל סוגיא דהכא אתיא כמ"ד בזב בעל שלש ראיות הכתוב מדבר ומאי עד אשר יטהר עד אשר יביא כפרתו. וא"כ מיירי קרא [בקדשים לא יאכל] בקדשים אבל לא בתרומה ובכל קדש לא תגע לרבות את התרומה ואע"ג דהכא אייריגן לגמרא דבי רבי ישמעאל דאמר בזב בעל שתי ראיות הכתוב מדבר. מ"מ מוכח תלמודא דמצינן למימר מילי מילי קתני שהרי למ"ד בזב בעל ג' ראיות נמי צ"ל כן דתקשי לדידיה הא כתיב בכל קדש וכו' ואיכא לו לתרץ מילי מילי קתני וה"נ נמשא מילי מילי קתני: **ואיפוך** אנא ואע"ת ומאי ס"ד הלא אסיקנא לעיל דתרומה חמורה משום מחפ"ז ונראה לרביגו נתנאל דדוקא גבי אכילה יש לנו לומר תרומה חמורה משום דבתרומה איכא מיתה באוכלה בטומאת הגוף ובמעשר ליכא אבל גבי נגיעה שמטמא גוף המעשר תמיד טפי מעשר מתרומה שהאוכל מעשר בטומאת עצמו נוקה לאיכא ביה לאו והאוכל תרומה בטומאת עצמה ליכא אלא עשה ואין לדקשות כיון דנגיעה הכא אסורים במעשר היכי מצינו למימר שהכא אכילה מותרת י"ל כגון שהתה לו תביו בנים הבליות: ורבי אלעזר שכבר אכלה לא אמרי'. וא"ת היכי קאמר רבא לעיל בפרק הבא [על יבמתו] (מ.) שאני התם שכבר אכלה אלא הכא קאמר דרבי אלעזר סבר שכבר אכלה לא אמרינן ולעיל קאי אדרבי אלעזר שאמר פלוע דכא כהן שקדש כו' בתנו לממלוקת ר"ש בן אלעזר ורבנן ור"ל

סו א מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הלכה ט סמג לאוין קי טוש"ע אה"ע סימן ה סעיף י:
סז ב מיי' שם הלכה ג טוש"ע שם סעיף כ:
סח ג מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ה:
סט ד מיי' שם הלכה ד טוש"ע שם סעיף כ:
ע ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

תוס' חד מקמאי

נקב (למעלה) [למטה] מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה סבר ר' חייא לאכשורי. א"ל ר' אבא הכי אמר ריב"ל עטרה כל שהוא מעכבת: הא דתנן אם נשתייר מעטרה כחוט (בשר) [השערה כשר] אמר עלה בגמ' יתיב רבינא וקא מביא ליה מלא החוט שאמרו ע"פ כולה או ע"פ רובה. א"ל רבה תוספאה מלא החוט ע"פ רובה וכלפי ראשה אמר מר זוטרא משמיה דרבינא הלכתא בין כקולמוס בין כמרזב כשר מיהא קא מיבעיא ליה למטה מעטרה או למעלה מעטרה פשיטא דלמעלה מעטרה דאי למטה מעטרה אפילו נכרת. ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא דאסתתם גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים סבר רב ביבי בר אביי לאכשורי אמר רב פפי

ואמר רבינו תם דיש לחלק בין ניטלה הביצה לפליעה דכשניטלה לגמרי מוליד מידי דהוה אניטול הטחול (חולין דף נה.) דכשרה וניקב בקומכיה טריפה והא דאמר לקמן בין שנכרתו ביצים בין חוטי ביצים היינו דוקא שניהן אבל נכרת אחת מן הביצים כשר ואף אם תמצי לומר דר' ישמעאל לפלוגי אתנא קמא אתי הלכתא כוותיה כיון ששמע מפי חכמים בכרם ביבנה דהוה סמכא כדאמר בהחולץ (לעיל מב:) ממתני' דכרמא הדר ביה ובירושלמי נמי משמע דהלכה דכשר אבל משמע דאין מוליד דא"ר זירא שמעתי שהלכה כרבי ישמעאל ואמר נמי שמואל התם אם יבא לפני בעל ביצה אחת אני מכשירו א"ר יודן בר חנינא ובלבד שיימין אר"י שיש לפרש בתרי גווני כלומר דוקא שנטלה האחת והאחת שלימה כשר אבל נפליגה אפילו אחת גרע טפי כדפי' אבל יותר גרעה לר"י לפרש שהם שתי תיבות ובלבד בשל ימין וחומרא גדולה וטוב להזהיר לרופאים לחתוך של שמאל אם אפשר ומסיים דעובדא הוה קמיה דרבי אמי א"ל אין כרתי את שריי ליה אלא הוי ידעה דלא מוליד משמע דלכולהו הלכה כרבי ישמעאל דמכשר ומשמע התם מתוך המסקנא דאיירי בידי אדם: **ניקב** למטה מן העטרה שכנגדו למעלה מן העטרה. ואר"י דעל גב גיד העטרה מאכרת ובתחתונו של גיד הולכת ומתקנרת לראש הגויה וקאמר ניקב למטה מן העטרה בעליונו של גיד והנקב מפולש והוי בתחתונו של גיד למעלה מן העטרה לפי שמתקנרת שם וקאמר סבר רבי חייא לאכשורי כיון דמצד אחד דהיינו בעליונו הוי למטה מעטרה ומסיק דעטרה כל שהוא מעכבת ופסול כיון שמצד אחד הוא למעלה מן העטרה וגראה דנקב מפולש בעינן דאין לומר אפילו לא ניקב אלא עד חצי הגיד ואפילו למטה מעטרה פסול כיון שאם היה נקב מעבר אל עבר היה בצד אחד למעלה מעטרה דהא מכשיר בסמוך בקולמוס וכמרזב וכיון דאפי' נחתך לגמרי כשר כל שכן ניקב: ממולאי

וחרזיה סילוא בביצים ונפק מיניה כחוט דמוגלא ואוליד הא שלח שמואל לקמיה דרב ואמר ליה צא וחזר על בניו מאין הם אמר רב יהודה אמר שמואל [א]פצוע דכא בידי שמים כשר אמר רבא היינו דקרינן פצוע ולא קרינן [ב]הפצוע במתניתא תנא נאמר [1]לא יבא פצוע ונאמר [2]לא יבא ממזר מה להלן בידי אדם אף כאן בידי אדם אמר רבא פצוע בכולן דך בכולן כרות בכולן פצוע בכולן [ג]בין שנפצע הגיד בין שנפצעו ביצים בין שנפצעו חוטי ביצים דך בכולן בין שנידך הגיד בין שנידכו ביצים בין שנידכו חוטי ביצים כרות [בכולן] בין שנכרת הגיד בין שנכרתו ביצים בין שנכרתו חוטי ביצים אמר ליה ההוא מרבנן לרבא ממאי דהאי פצוע דכא באותו מקום אימא מראשו אמר ליה מדלא מנה ביה דורות ש"מ באותו מקום ודלמא האי דלא מנה בו דורות דאיהו הוא דאסור בריה ובר בריה כשר דומיא דכרות שפכה מה כרות שפכה באותו מקום אף האי נמי באותו מקום וכרות שפכה גופיה ממאי דבאותו מקום הוא אימא משפתיה שפכה כתיב במקום ששופך ואימא מחוטמו מי כתיב בשפוך כרות שפכה כתיב מי שעל ידי כריתה שופך שלא על ידי כריתה אינו שופך אלא מקלח לאפוקי האי דאידי ואידי שופך הוא במתניתא תנא נאמר לא יבא פצוע דכא ונאמר לא יבא ממזר מה להלן באותו מקום אף כאן באותו מקום ניקב למטה מעטרה שכנגדו למעלה מעטרה סבר רבי חייא בר אבא לאכשורי א"ל רבי אסי הכי אמר ריב"ל [ג]עטרה כל שהיא מעכבת: ואם נשתייר מעטרה כו': יתיב רבינא וקמיבעיא ליה מלא החוט שאמרו [ד]על פני כולה או על פני רובה אמר ליה [ה]רבא תוספאה לרבינא מלא החוט על פני [א] רובה וכלפי רישא א"ר הונא [ה]בקולמוס כשרה

כמרזב פסולה האי שליט בה אוירא והאי לא שליט בה אוירא ורב חסדא אמר כמרזב כשרה בקולמוס פסולה האי גריד והאי לא גריד אמר רבא כוותיה דרב הונא מסתברא האי לא שליט בה אוירא והאי שליט בה אוירא אי משום גרידותא מידי דהוה אברזא דחביתא אמר ליה רבינא למרימר הכי אמר מר זוטרא משמיה דרב פפא הלכתא בין בקולמוס בין כמרזב כשרה מיהו מיבעיא ליה למטה מעטרה או למעלה פשיטא דלמעלה מעטרה דאי ס"ד למטה מעטרה אפילו נכרת הגיד נמי ורבינא לשבושי למרימר הוא דבעי ההוא עובדא דהוה במתא מחסיא שפייה מר בר רב אשי בקולמוס ואכשריה ההוא עובדא דהוה בפומבדיתא איסתתים גובתא דשכבת זרע ואפיק במקום קטנים סבר רב ביבי בר אביי לאכשורי אמר רב פפי משום [ו] דאתו ממולאי

זרע ממעי אשה ומוציאו ואין נקלט. ברזא דחביתא שאין שיפוע ראשו נוגע בדופני החבית שבפנים: **ואפילו נכרת נמי.** כל הגיד דהא תנן אם נשתייר מעטרה מלא החוט כשר אע"פ שנחתך כל שמעטרה ולמטה: **נשבושי למרימר.** לידע אם מחודד הוא להשיב על שאלתו: **הכוא עובדא.** דהוה כמרזב: **שפייה.** חתך הבשר מכל לד ונטל דופני מרזב ועשאו בקולמוס ואכשריה כרב הונא: **גובתא.** קנה. נקב שראוי להוציא בו זרע נסתם והיה מוציא קרי דרך מי רגליס דתניא בבכורות (דף מד:) שני נקבים יש באדם אחד מוציא שתן ואחד מוציא שכבת זרע וביניהן בקליפת השוס: **קטנים.** מי רגליס: **לאכשורי.** שהרי אין כאן לא פצוע ולא דך ולא כרות: ממולאי

סו ב [1] ויקרא כא, יז. [2] דברים כג, ג.

[א] [ג"ל פליע פי' פליע בידי שמים אבל פצוע כמו פרוע דכמיב כי פרעה אהרן והוא דבר שנעשה בידי אדם עיין ערך פלע בשם רבינו חננאל], ב) גי' יעב"ץ רבה. ג) [דברים כג], ד) [לעיל ע.], ה) בס"ס אין זה.

תורה אור השלם

1. לא יָבֹא פְצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בְּקָהָל יְיָ׳:
דברים כג ב
2. לא יָבֹא מַמְזֵר בְּקָהַל יְיָ׳ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בְּקָהַל יְיָ׳: דברים כג ג

הגהות הב"ח

(ו) גמ' משום דאתיתו ממולאי: (ז) רש"י ד"ה כרות שפכה כתיב ופיו: (ח) ד"ה ואם נשתייר וכו' קאי (פי' אכרות וכו' דכא) תא"מ. וכ"ב בס"א אינו ושום תלמיד הגיהו לפרש דברי רש"י:

הגהות הגר"א

[א] גמ' רוכה. ר"ב גי' הרא"ש כולה. (ועמ"ש רבינו בלה"ע סי' ה' סק"ו):

ממולאי. פי' בקונטרס מקוטעים משפחה אומללה וקשה דהוה ליה למימר משום דאתון מולאי ויש לפרש שהוא שם מקום כדאמרינן בב"ר מ) ר"מ אזל לממלא חזנהו דהוו שחורי ראש אמר להו מדבית עלי אתון דכתיב כל מרבית ביתך וגו':

ממולאי. ממשפחה אומללה מבית עלי דאמרינן בפ"ק דר"ה (דף יח.) אבי ורבא מדבית עלי קאתו: **מבשלה.** מתבשל שכבת זרע וגנמר להוליד ולעשות פרי: **ניקב.** נקב קטן שנסתם בכל שהוא ואין ניכר רואים אם גדול כ"כ שאם נקרי האיש הזה נקרע ומרחיב הנקב מחמת דוחק הזרע שמתאסף פסול:

היכא אילימא למטה מעטרה כו'. דהוא בראש הגיד. ולמעלה מעטרה ליכא לאוקומי דהתם ודאי לא מקרע אחין הזרע דוחה ומתאסף אלא אגל נקב ילידתו: **היכי עבדינן.** כי אתי לקמן לאורויי היכי מייתינן ליה לידי קרי דלחזי לי מיקרע למיבדקיה ולאכשוריה: **אבי פורקי.** נקב בית הרעי ומחמת חמימותו הוא נקרי כך שמעתי: **ראשית אוני.** היא היתה טפת קרי שילאה ממנו ראשון שלא ראה קרי מימיו. כלומר דמלרכת ליה כולי האי: **מעבירין לפניו בגדי לבעונים.** של אשה והוא מהרהר באשה ונקרי: **ברזילי הגלעדי.** שטוף בזימה היה דכתיב ביה ט) אם יטעם עבדך ואמרי' במסכת שבת בפ' שואל אדם (דף קנב.) שטוף בזימה היה לפיכך קפצה עליו זקנה דהיא אמתא דהוא בי רבי בת ל' ותרתין שנין וטעמה קידרא: **מפני שהוא שוטף.** שמחמימות התאוה יוצא דרך הנקב י) (וכשהזרע יוצא דרך הנקב יצאתו) אין יורה כחץ וקי"ל (חגיגה דף טו.) שכבת זרע שאין יורה כחץ אינו מזריע: **למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו קרום.** משום דהדר מיפחת והיינו הנך סירכי דריאה דמיטרפא בהו מיותא: **היכי עבדינן.** רפואה לסתום גיד שניקב: **שערפא.** שעורה: **ומסרטינן ליה.** כל סביבות הנקב כדי (ד) שיגליע ויוציא דם ומתוך כך הוא מעלה ארוכה ובשר עולה: **שומשנא גמלא.** גמלה גדולה: **ומנכתינן ליה.** מניחין ראשה שם ונושך ונדבק ראשו בנקב: **ופסקינן ליה לרישיה.** להיות סתומה וכל זמן שהוא אוכל ובלה הבשר עולה ומתחבר: **מזרף זריף.** עושה חבורה אשגרטינ"א בלע"ז. לשנא אחרינא מזרף זריף מעלה נפח אופל"א בלע"ז: **איקפוני מיקפל.** לאחר שעלה ארוכה חוזר ונקלף ונסתר: **המסוללות.** דרך תשמיש זכר ונקבה משפשפות נקבתן זו לזו וכן המסוללת בבנה קטן דסנהדרין (דף סט.): **פסולות להוולד.** משום זנות: **מתני' מוסרין בגיורת ומשוחררת.** דלא איקרו קהל: **גמ' כהן.** י) [אבל כהן] בשר אסור בגיורת ומשוחררת משום זונה ט) שנבעלה מקודש: **פגוע דלא לכהן.** שאסור בישראלית מהו ליפא גיורת: **פגוע דלא ישראל.** ה"ג **פגוע דלא מוסר בנתינה** ולא גרסינן כהן: **נתינה.** מז' אומות מן הגבעונים: **ואי ס"ד פגוע דלא בקדושתיה קאי.** היכי שרי ישראל בנתינה הא כתיב לא תתחתן בם: **אטו הכא.** דקאסר רחמנא להתחתן בעובדי כוכבים משום קדושה ולאו קדושה הוא דליסרינהו אפילו נתגיירו כגון נתינים שהם גרים התם טעמא דלמא מוליד בר ופלא לעבודת כוכבים הלכך קרא בהיותם עובדי כוכבים כתיב אבל נתגיירו שרו דהא דאמור רבנן ישראל בשר לא ישא נתינה גזירה הוא דגזור דבאמרינן בהאי פירקא (לקמן עח.) דוד גזר עליהן וכי גזור רבנן בהני דבני אולודי מינהו דומיא דאיסור דאורייתא דטעמא משום אולודי: **אלא מעתה ממזר דבר אולודי הוא.** ומוהר על כל איסורין שבתורה ומדאורייתא אסור בעובדת כוכבים ה"נ דאסור מדרבנן בנתינה: **בפסולין.** כגון פגוע דבא וממזר לא גזור רבנן משום דמילתא דלא שכיחא היא. מ"נ שלא היתה (ה) זו גזירה משום איסור אלא לפי שלא היו רחמנים אמר דוד אין לאוין להתערב ישראל בהן לכך לא אסר את הפסולים: **נאו מילתא היא דאמרי.** דאוקימנא קרא בהיותם עובדי כוכבים דבהיותם עובדי כוכבים לית להו חתנות אלא ודאי קרא בגרים כתיב ומשום קדושה היא ומדשרינן פגוע דבא בנתינה שמע מינה לאו בקדושתיה קאי: **לא קבלו גרים כו'.** קשיא הוא: **מידי הוא טעמא.** הלי דלא קבלו גרים אלא משום דלא הוו מגיירי אלא לשולחן מלכים הא בת פרעה לאו לריבא להכי שהרי בת מלך היתה:

ותיפוק

מתני' דאלו הן הלוקין אלא מאי אית לך למימר מאי לוקה מדרבנן ומשום שטפה דממזרת תנא נתינה אע"ג דלא דמיא לה ולא אתיא מינה דומיא דחלוצה דאגב שטפה דגרושה תניא אע"פ שאינה אלא מדרבנן. ומיהו לא דמי אהדדי דחלוצה מגרושה אתיא כדאמרי' בעשרה יוחסין גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל אשה ואסיקנא התם מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אבל נתינה לא מממזרת קאתיא אפ"ה שטפיה בהדי ממזרת. הכא נמי למ"ד דוד גזר עליהם איכא לתרוצי הכי ורבינו יעקב ז"ל פי' נתינין דוד גזר עליהם שלא להפקיעם מידי שעבוד ישראל ושלא לשחררם. תניא בספרי לא יבוא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי אין לי אלא עשירי מעשירי ואילך מנין נאמר כאן עשירי ונאמר בעמוני ומואבי עשירי מה להלן לעולם אף כאן לעולם:

מ) עירובין כה: כתובות פה. ב"מ קט. ב"ב קלז: קנח., נ) [מוספתא פ"ו] מולין מח., ג) [מולין עז.], ד) שבת סה., ה) לעיל נט: סא: סנהדרין נא. תמורה ב., ו) כ"מ מיגרש, ז) קדושין סט., ח) [לעיל כד:], ט) [ב"ב יט.], י) רש"ל מ"ז, כ) רש"ל [ועי' יעב"ן], ל) בס"מ: בגיותה, מ) [סדר מי שרה פרשה נט], נ) [נ"ל אבוה דשמואל],

תורה אור השלם

1. רְאוּבֵן בְּכֹרִי אַתָּה כֹּחִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי יֶתֶר שְׂאֵת וְיֶתֶר עֹז: בראשית מט ג
2. לֹא יָבֹא פָצוּעַ דָּכָא וּכְרוּת שָׁפָכָה בְּקָהָל יְיָ: דברים כג ב
3. וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם בִּתְּךָ לֹא תִתֵּן לְבִנּוֹ וּבִתּוֹ לֹא תִקַּח לְבִנֶּךָ: דברים ז ג
4. וַיִּתְחַתֵּן שְׁלֹמֹה אֵת פַּרְעֹה מֶלֶךְ מִצְרַיִם וַיִּקַּח אֶת בַּת פַּרְעֹה וַיְבִיאֶהָ אֶל עִיר דָּוִד עַד כַּלֹּתוֹ לִבְנוֹת אֶת בֵּיתוֹ וְאֶת בֵּית יְיָ וְאֶת חוֹמַת יְרוּשָׁלִָם סָבִיב: מלכים א ג א

גליון הש"ס

רש"י ד"ה בהן וכו' שנבעלה מקודם. עיין תוס' לעיל קפ ע"א ד"ה אין זונה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' פלא לעבודת כוכבים הוא והכי מילי: (ב) שם הכי נמי דאסיר (וכא תנן) תפ"מ. וכ"ב ס"א אלמה תנן: (ג) שם לאו מילתא היא דאמרי בגיותן לית להו: (ד) רש"י ד"ה ומסרטינן וכו' כדי שיגליע. נ"ב פי' לשון מורגלא: (ה) ד"ה בפסולין וכו' אלא היתה גזירה זו משום:

מוסף רש"י

ממולאי. מקוטעים, מבית עלי, דאמרי אבוה דרב ביבי מבית עלי אתא, כדאמרינן במסכת ר"ה (ערובין כה:) ממשפחה רעועה (ב"מ קט.) בית עלי שהן כרוסי ימים, ולי נראה ממולאי גבעונים, בעלי מומין שאינן חיין כשאר בני אדם, לשון (ב"ב נד.) שקל מוליא ושדי בגלא (כתובות פה.), או: על שם מקומן נקראו בני עלי ממולאי, כדאמר בבראשית רבה בתחלת פרשה נט ואבריהם זקן עטרת תפארת שיבה וגו' ר"מ אזל לממלא ראה אותם שחורי ראש, אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם דכתיב ביה וכל מרבית ביתך ימותו אנשים, אמרו ביבי אתפלל עליהן, אמר להם לכו וטיפלו לצדקה ואתם זוכים לזקנה כו' וה"נ אמר בר"ה (יח.) אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה, בזבח ומנחה הוא דאין מתכפר אבל מתכפר בתורה ובגמילות חסדים (רשב"ם ב"ב קלז: וכעי"ז שם קנא.). **מילי מוליתא.** קטוטות בלא רגלים (ערובין כה:) או: דברים גבעוניים, לשון מוליא במוליא במו"ק (י:) גבשושית (ב"מ קט.) או: דברים כרוסים שאין בהם ממש, לשון (איוב יח) ימל קלירו (רשב"ם ב"ב שם). **ניקב.** הגיד של אדם, **פסול.** משום כרות שפכה, **מפני שהוא שותת.** ואינו יורה כחץ, וקי"ל (נדה מג.) כל שכבת זרע שאינו יורה כחץ אינו מוליד (חולין מח.). **נסתם.** הנקב אחמי קן, **כשר.** לגא בנקבל (שם). **מזרף זריף.** עושה חריצים בבשר ומכניס המכה (חולין יז.). **המסוללות.** מתחבכות משום תאות תשמיש, **פסולות להכונה.** לכהן גדול, **לא הויא בתולה** שלמה (שבת סה.). **פגוי הבא על הפנויה כו' עשאה זונה.** ליפסל מן הכהונה (סנהדרין נא.) **לבעולת זנות** קרי זונה (תמורה ל.).

עא א מיי' פט"ז מהל' איסורי ביאה הלכה ו סמג לאוין קי טוש"ע אה"ע סימן ה סעיף ו:
עב ב ג ד מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ד:
עג ה מיי' שם פרק כא הלכה ח סמג לאוין קכז טוש"ע שם סימן כ סעיף ב:
עד ו ז ח מיי' שם פט"ז הלכה א סמג לאוין קיח טוש"ע שם סי' ה סעיף א:
עה ט מיי' שם פט"ו הלכה לג:
עו י מיי' שם פי"ג הלכה טז:
עז כ מיי' שם הלכה טו:

לעזי רש"י

אשגרטינ"א [אישגרטיניי"ר]. לגרד. אופל"א [אינפל"א]. נפוח.

תוספות ישנים

ורבנן הוא דגזרו בהו. וא"ת והא קא משיב בפלגו הן הלוקין (מכות יג.) נתינה. וי"ל דמסכת מכדוש קאמר ואגב ממזרת נקטה ולקמן אפרש בטו"ה:

תוס' חד מקמאי

משום דאתי ממולאי אמריתו [מילי] מוליתא במקומה מבשלה שלא במקומה לא מבשלה. אמר רב יהודה אמר שמואל ניקב ונסתם כל שאילו נקרי פ' ראוה קרי ונקרע פסול ואי לאו כשר. הוו בה רבה אילימא למטה מעטרה אפלו נקרע נמי אלא למעלה מעטרה: היכי עבדינן מייתינן נהמא חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי פוקריה ומקרי וחזינן ליה: בעו מיניה מרב ששת פצוע דכא מהו בגיורת בקדושתיה קאי ואסור או דלמא לאו בקדושתיה קאי ושרי אמר להו רב ששת תניתוה הפצוע דכא מותר בנתינה ואי ס"ד בקדושתיה קאי קרי כאן לא תתחתן בם אלא לאו ש"מ לאו בקדושתיה קאי. וכהן בגיורת הי"ל כישראל בנתינה. וכיון דפסק רבה אפי' בגירותן אית להו חתנות וכ"ש בגיותן אלמא מסקנא הכי דלאו בקדושתיה קאי והא דאמרי' לקמן דוד גזר עליהם דנתינים איכא למימר דפליג אדרבה וס"ל דלא תתחתן בם בגיותן הוא אבל בגיורתן שרי ואתא דוד וגזר עליהם דאי ס"ל כרבה דבגירותן אמרה תורה לא תתחתן בם מה גזר דוד וכ"ת א"כ קשיא מתני' דאלו הן הלוקין דקתני הבא על הנתינה ומדקאמר הבא על הנתינה ולא קתני הבא על העובדת כוכבים אלמא לכשנתגיירה עסקינן ואפ"ה לוקה אלמא נתגיירו אית להו חתנות וקשה למ"ד דוד גזר עליהם וי"ל ולטעמיך לטעמיה דרב' דס"ד מעיקרא דבגיותן אסרה תורה ולא בגירותן קשיא דאלו הן הלוקין אלא מאי אית לך למימר מאי לוקה מדרבנן ומשום שטפה דממזרת תנא נתינה אע"ג דלא דמיא לה ולא אתיא מינה דומיא דחלוצה דאגב שטפה דגרושה תניא אע"פ שאינה אלא מדרבנן. ומיהו לא דמי אהדדי דחלוצה מגרושה אתיא כדאמרי' בעשרה יוחסין גרושה אין לי אלא גרושה חלוצה מנין ת"ל אשה ואסיקנא התם מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא אבל נתינה לא מממזרת קאתיא אפ"ה שטפיה בהדי ממזרת. הכא נמי למ"ד דוד גזר עליהם איכא לתרוצי הכי ורבינו יעקב ז"ל פי' נתינין דוד גזר עליהם שלא להפקיעם מידי שעבוד ישראל ושלא לשחררם. תניא בספרי לא יבוא ממזר בקהל ה' גם דור עשירי אין לי אלא עשירי מעשירי ואילך מנין נאמר כאן עשירי ונאמר בעמוני ומואבי עשירי מה להלן לעולם אף כאן לעולם:

עין משפט נר מצוה

[1] ממולאי אמריתו מילי מוליתא [א]במקומה מבשלה שלא במקומה לא מבשלה אמר רב יהודה אמר שמואל [ב]ניקב ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר הוי בה רבא היכא אילימא למטה מעטרה אפי' נברת נמי [ג]אלא בעטרה עצמה איתמר נמי אמר רב מרי בר מר אמר מר עוקבא אמר שמואל ניקב בעטרה עצמה ונסתם כל שאילו נקרי ונקרע פסול ואי לאו כשר שלח ליה רבא בריה דרבה לרב יוסף ילמדנו רבינו היכי עבדינן א"ל מייתינן נהמא חמימא דשערי ומנחינן ליה אבי פוקרי ומקרי וחזינן ליה אמר אביי אטו כ"ע יעקב אבינו הואי דכתיב ביה [1]כחי וראשית אוני שלא ראה קרי מימיו אלא אמר אביי מעברינן קמיה בגדי צבעונין אמר רבא אטו כ"ע ברזילי הגלעדי הוא אלא מחוורתא כדשנין מעיקרא ת"ר [ד]ניקב פסול מפני שהוא שותת [ד]נסתם כשר מפני שהוא מוליד וזהו פסול שחוזר להכשירו זהו למעוטי מאי למעוטי קרום שעלה מחמת מכה בריאה דאינו קרום שלח ליה רב אידי בר אבין לאביי היכי עבדינן מייתינן שערתא ומסרטינן ליה ומייתינן תרבא ושייפינן ומייתינן שומשנא גמלא ומנכתינן ליה ופסקינן ליה לרישיה ודוקא שערתא אבל [ה]פרזלא מזרף זריף וה"מ קטן אבל גדול מיקפולי מיקפל אמר רבה בר רב הונא המטיל מים משתי מקומות פסול אמר רבא לית הלכתא לא כברא ולא כאבא ברא הא דאמרן אבא דא"ר הונא [ז]נשים המסוללות זו בזו פסולות לכהונה ואפילו לרבי אלעזר דאמר [ח]פגוי הבא על הפנויה שלא לשם אישות עשאה זונה ה"מ איש אבל אשה [ט]פריצותא בעלמא: **מתני'** [י]פצוע דכא וכרות שפכה מותרין בגיורת ומשוחררת ואינן אסורין אלא מלבא בקהל שנאמר [2]לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה': **גמ'** בעו מיניה מרב ששת פצוע דכא כהן מהו בגיורת ומשוחררת בקדושתיה קאי ואסיר או דלמא [יא]לאו בקדושתיה קאי ושרי א"ל רב ששת תניתוה [יב]פצוע דכא ישראל מותר בנתינה ואי ס"ד בקדושתיה קאי אקרי כאן [3]לא תתחתן בם אמר רבא אטו התם משום קדושה ולאו קדושה הוא דלמא מוליד בן ואזיל פלח לעבודת כוכבים [יג] וה"מ בהיותן עובדי כוכבים כי מגיירי [יד]בישראל שרו ורבנן הוא דגזרו בהו וכי גזרו בהו רבנן בהנך דבני אולודי אבל האי דלאו בר אולודי לא גזרו ביה רבנן אלא מעתה ממזר דבר אולודי הכי נמי דאסיר [טו] והא תנן [טז]ממזרים ונתינים מותרים לבא זה בזה אלא כי גזור רבנן בכשרים בפסולים לא גזור רבנן הדר אמר רבא לאו מילתא היא [יז] בהיותן עובדי כוכבים לית להו חתנות נתגיירו אית להו חתנות מתיב רב יוסף [4]ויתחתן שלמה את בת פרעה מלך מצרים [יח]גייורי גיירה והא [יט]לא קבלו גרים לא בימי דוד ולא בימי שלמה מידי הוא טעמא אלא לשולחן מלכים הא

[2] **ממולאי.** פי' בקונטרס מקוטעים משפחה אומללה וקשה דהוה ליה למימר משום דאתון מולאי ויש לפרש שהוא שם מקום כדאמרינן בב"ר מ) ר"מ אזל לממלא חזנהו דהוו שחורי ראש אמר להו מדבית עלי אתון דכתיב כל מרבית ביתך וגו':

שלא ראה קרי מימיו. ונתעברה מביאה ראשונה שמיעבה בתנאבעה כדאמרינן בתמר בפרק ד' אחין (לעיל לד.):

המסוללות. פירש ריב"ן מטילות שכבת זרע שקבלו מבעליהן ולא יתכן דבפ' במה אשה (שבת דף סא. ושם) אמרי' [ו]שמואל לא אפיק להו לבנתיה דגמין גבי הדדי משום דרב הונא דאמר נשים המסוללות כו' ומשמע דלא היו נשואות שהיו עדיין בבית שמואל ולא יתכן נמי הא דפירש בקונטרס התם דפסולות לכהן גדול דאע"ג דכהן גדול לא הוה בימי שמואל מכל מקום מכוער הדבר כיון שנפסלות בכך לכהן גדול דהכא משמע דפסולות אף לכהן הדיוט משום זונה מדקאמר אפילו לרבי אלעזר דאמר פגוי כו' מכלל דרב הונא משום זונה פסיל להו:

בהיותן עובדי כוכבים לית להו חתנות. והא דפריך בפ' אין מעמידין (ע"ז דף לו. ושם) בנותיהן דאורייתא מיהו דכתיב לא תתחתן בם אפיקא דקרא סמיך דכתיב בתו לא תקח לבנך וכן בשילהי האומר בקדושין (דף סח: ושם) לא גרסינן התם לא יהא לך חיתון בהם דלשון זה משמע דמלא תתחתן דריש ור"ת הגיה לא יהא לך ליקוחין בהן דמלא תקח דריש כדפרישית ואיירי בנכריותן כדדרשינן כי יסיר לרבות כל המסירים דלא שייך בגירות:

ותיפוק

ותיפוק ליה משום דהויא מצרית ראשונה. פי׳ בקונטר׳ ואפ״ה קרי ליה חתנות וקשה דפסיקא דשייך בה חתנות דהא תפסי בה קידושין וגרשה דפריך דהיאך נשאה שלמה הא מצרית ראשונה הואי ואסורה בקהל א): **וכי תימא הנך אזלו לעלמא.** פי׳ אומה של מצרים שאמר עליהם הכתוב דור שלישי יבא להם ולא שני הלכו להתייבש בשאר ארצות והני אחריני גינהו שאומה אחרת נתייבשה שם והאמר רבי יהודה מנימין גר מצרי כו׳ ופשט לו דמנימין בא מארץ מצרים דאי מן המצריים שנתייבשו בשאר ארצות לא היה קורהו גר מצרי שלא היו ידועים בשאר ארצות: **מנימין גר מצרי בו׳.** וא״ת ולמה לא היה מותר לבא בקהל והלא אין מצריים במקומן שכבר עלה סנחריב ובלבל כל העולם ומטעם זה התיר ר׳ יהושע את יהודה גר העמוני במס׳ ידים (פ״ד מ״ד) ומייתי לה בפרק תפלת השחר (ברכות דף כח.) שאמר לו ר׳ יהושע מותר אתה שכבר עלה כו׳ וכפשוטה (דף ט. ושם) פי׳ בקונטרס דתניא בתוספתא שאמר לו ר׳ עקיבא מנימין טעית שכבר עלה סנחריב ובלבל כל העולם ובה״ג תירץ דמצריים שבו למקומן דנתן להם הכתוב קצבה דכתיב (יחזקאל כט) מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצריים מן (פ) הגויים אשר נפוצו שם ואע״ג דגבי עמון כתיב ואחר כן אשיב את שבות בני עמון לא נתן להם קצבה כמו שאמר רבי יהושע לר״ג במס׳ ידים (פ״ד מ״ד) אמר ליה ר׳ יהושע והא כתיב ושבתי את שבות ישראל ויהודה ועדיין לא שבו והכי תניא בתוספתא דמסכת ידים בתר עובדא דיהודה גר העמוני שהודה ר״ג לרבי יהושע והותר לבא בקהל אמר ליה ר״ג גר מצרי כיולא בזה אמר ליה למצריים נתן להם קצבה ור״ע לא אסיק אדעתיה שנתן להם קצבה וקשה לר״י על ההיא דברכות ומסכת ידים דמשמע דסנחריב בלבל עמון דהא כתיב בירמיה (מט) בעמון גבי חורבן שהחריבן נבוכדנצר מדוע ירש מלכם את גד ועמו בעריו יבא וגו׳ הלילי חשבון כי שודדה וגו׳ הרי משמע שבאותה שעה היו יושבים במקומם ובאותה פרשה כתיב ואחר כן אשיב את שבות בני עמון א״כ לא בלבלם סנחריב ואם בלבלם חזרו קודם שהחריבם נבוכדנצר וכן משמע נמי בחלק שבמקומם היו בימי נבוכדנצר דאמר התם (סנהדרין דף לו:) עמון ומואב שכני בישי דישראל הוו שלחו לנבוכדנצר תא (ו) עלייהו ונרלה לר״י דגבי יהודה גר עמוני אחורבן דנבוכדנצר סמיך דנבוכדנצר נמי בלבל אע״ג דאין מזכיר בסוטה (דף מו: ושם) אלא סנחריב דקאמר עלה סנחריב ולא בלבלה נבוכדנצר ולא החריבה היינו משום דסנחריב לא היה מחריב אלא מעביר אותם לערים הגלת שלומים ולכך לא הזכיר בו חורבן אבל נבוכדנצר בלבל והחריב ואינו תולה הבלבול בסנחריב בברכות ובמסכת ידים אלא משום שהתחיל הבלבול ומשום דבלבל כל העולם כתיב (ז) התם (ישעיה י) ואסיר גבולות עמים דמשמע בכל האומות ועיקר מילתא מנבוכדנצר סמיך וא״ת הא דאמר במגילה (דף יב:) דאמרו לו סנהדרין לאחשורוש זיל לגבי עמון ומואב דיתבי אדוכתייהו דכתיב שאנן מואב וגו׳ והלא כבר החריבן נבוכדנצר שהיה הרבה קודם אחשורוש וי״ל במילתא בעלמא הוא דאוקמוהו כי לא מוקמים היו אותם שנתייבשו שם אלא שאר אומות ושמא גם ממואב היו מעורב בהם והיו קורין להם מוקמים כמו בימי חכמים שהיו קורין ליהודה גר עמוני ועוד אלא היה הדבר ברור אם שבו ואם לא שבו ואף על פי שהגלם נבוכדנצר מ״מ לפי שלא גלו בימי סנחריב כשאר אומות אמרו לאחשורוש שעמד טעמם בס״מ): **שלמה לא נסיב מידי.** דבהם דבק שלמה לההבה כתיב אלא היה אלא דרך אהבה ולא דרך חתנות: אם

ותיפוק ליה. דאפי׳ (ד) גיירה מצרית ראשונה היא ואפ״ה קרי ליה חתנות: **הנך אזלו לעלמא.** מתו וטבעו בימי פרעה וכי אזהר רחמנא מערב רב: **והני אחריני גינהו.** אומות אחרים באו ושבו בארצם: **אשיא לבני מצרית שניה.** שאם אשיאנו מצרית ראשונה יהא בנה שני לה דאמרינן בפירקין (לקמן עח.) הלך אחר פסולן אלמא לא אזדו לעלמא והני מצרים גינהו: **לא נסיב מידי.** אלא לזנות היה מתכוין: **דבק שלמה לההבה.** ולא לאישות: **והא אמן לא אמן הכי.** כי הך מתניתא דקתני לעיל (ע) פלוני דבא מותר בנתינה: **גיורא ומשוחררת אין.** דלישראל כשר ממי שריא: **הא בנתינה אסור.** כישראל מעליא דבקדושתיה קאי: **מתני׳ אם הלכה.** שמעת מרבותיך שהנקבות מותרות מיד במצרי ואדומי נקבל ממך: **ואם לדין.** שאתה דן ק״ו מעצמך יש תשובות להשיב ובגמרא (ו) מפרש לה: **לא כי.** אפילו אמי דן מעצמי אין לכם תשובה כדמפרש בגמרא (ז) ומ״מ הלכה אני אומר: **גמ׳ ולא ידע ליה.** שאול לדוד: **באולנוסא.** שר על ס׳ רבות: **שהמלך פורץ.** גדרות של אחרים לעשות לו דרך קלר מביתו לפרלסו או לכרמו: **תשיבא בעלמא הוי.** כדמפ׳ דחזא ליה סימני מלכות הלכך לא אפשר דלא הוי רישא: **מאי טעמא אמר ליה שאל.** מאי חזא דמסתפי מיניה ממלכותא: **ממור כשיב מוס זר.** כל שיש בו מוס זרות: אם

עין משפט נר מצוה

עח א מיי׳ פי״ב מהל׳ איסורי ביאה הלכה יח סמג לאוין קיד טוש״ע אה״ע סימן ד סעיף ב: **עט ב** מיי׳ שם הלכה יט טוש״ע שם סעיף ג: **פ** ג מיי׳ פ״ה מהלכות מלכים הלכה ג:

תוספות ישנים

א) ובשלמא אי לאו גיירה ניחא שנשאה שלמה דכל זמן שלא נתגיירה לא שייך איסור דממצרית ראשונה ואיסור הבא על הנכרית דחייב משום נשג״א עדיין לא נתקן עד בית דינו של משמונאי (עי׳ סנהדרין פב.) וגם קנאים פוגעין בו (סנהדרין פא:) ליכא דלא שייך רק (בגמרא אבל בפרקסיא) (בפרקסיא אבל בגמרא) לא ושמא שלמה בגמרא נקחה אבל כיון דגיירה קשה היכי נשאה דהא הוא לה מצרית ראשונה: כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל. ותימה שהרי גם בנו מותר לבא בקהל דהא אמרינן בא סנחריב ובלבל כל העולם כולו. וי״ל שאני הכא משום (דאמרינן בה״ג) [דבתב בה״ג] שמצרים חזרו למקומן דכתיב (יחזקאל כט יג) מקץ ארבעים שנה אקבץ את מצרים ואע״ג דגבי עמון נמי כתיב (ירמיה מט ו) ושבתי את שבות בני עמון התם לא כתיב שום זמן ושמא עדיין לא בא אבל גבי מצרים כתוב מקץ ארבעים שנה וא״כ משמע שבו למקומן. ובתוספתא קאמר בהדיא אמר לו ר״ע מנימין טעית בא סנחריב ובלבל כל העולם כולו ומ״מ פריך שפיר הכא וכי תימא הנך אזלו לעלמא וכו׳ [ואע״פ] שהרי בימי שלמה עדיין לא בלבל אותם סנחריב):

ו) מ״מ פריך שפיר דילמא בימי שלמה הנך הלכו להם כל המצרים מימי משה והני אחריני גינהו. ריטב״א.

מוסף רש״י

אני מצרי ראשון. הוא עצמו נתגייר (סוטה ט.). **אשיא לבני מצרית שניה.** בת מצרית גיורת וגר מצרי, שתהא היא שניה לגירות, כדי שיהא בן בני אלישי ורואי לישא בת ישראל דכתיב (דברים כג) בנים אשר יולדו להם דור שלישי יבא להם בקהל ה׳, שאם היימי משיא לבני מצרית ראשונה, היה בן בני שני מצד האם, דאמר ביבמות (עח.) ובקדושין (מז.) בנים אשר יולדו להם, הלך אחר פסולן, מנימין לית ליה הא דאמר בברכות (כח.) שהעמונים והמצרים מוותרין לבא בקהל שכבר עלה סנחריב ובלבל את כל האומות, ואלא נמי קתני בתר דהך מילתא בתוספתא דקדושין אמר לו ר״ע מנימין טעית שכבר עלה סנחריב ובלבל כו׳ (סוטה ט.). **אלא מהא ליכא למשמע מינה.** דוחלי מתני׳ לאו טולה דוקא, אלא מהא מנייהו דוקא, או ריש״ו אם מיפא, ותנא אידך אטו הכהו ולא ידעינן הי מנייהו דוקא דנגמר מניה (שבת קכא.). **שהמלך פורץ.** גדרות אחרים, לעשות דרך. לשדהו ולכרמו (סנהדרין כ:) אי: פורץ גדר שדה אחרים לעשות לו דרך ולאולנוסין שלו, דאמרינן בב״מ (צט:) דרך המלך אין לה שיעור (ב״ק ס:). שהמלך פורץ בתים וגדר מלפניו לעשות לו דרך ולא יטה ימין ושמאל, ובספרי בפרשת המלך נפקא לן מקראי, ונראה בעיני דמדכתב (דברים יז) לבלתי רום לבבו מאחיו אבל משל אחיו, כדדרשינן נמי והכהן הגדול מאחיו (רשב״ם ב״ב צט:). מדיו במדבתו. נהפכו להיות כמדת דוד מדשמשה בשמן המשחה, אף שהיו של שאול שהיה גבוה מכל העם משכמו ומעלה (שמואל א יז לח).

מסורת הש״ס

(א) רש״ג, ב) לקמן עח. סוטה ט. [תוספ׳ קדושין פ״ה], ג) [ברכות כה. ע״ש], ד) מיר כג: הוריות י:, ה) [כריתות טו:], ו) ברכות נח., ז) ב״ק ס: ב״מ ק: סנהדרין כ:, ח) [לעיל סט. וש״נ], ט) [ע״ש], י) [לקמן עז:], כ) [שם], ל) 5 ל״ל התס. יעב״ץ, מ) [וע״ע תוס׳ מגילה יב: ד״ה זל ותוס׳ סוטה ט. ד״ה מנימין],

---

תורה אור השלם

1. מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אָמַר יְיָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תָבֹאוּ בָהֶם וְהֵם לֹא יָבֹאוּ בָכֶם אָכֵן יַטּוּ אֶת לְבַבְכֶם אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם בָּהֶם דָּבֵק שְׁלֹמֹה לְאַהֲבָה:
מלכים א יא ב
2. וְכְרֹאוֹת שָׁאוּל אֶת דָּוִד יֹצֵא לְקְרַאת הַפְּלִשְׁתִּי אָמַר אֶל אַבְנֵר שַׂר הַצָּבָא בֶּן מִי זֶה הַנַּעַר אַבְנֵר וַיֹּאמֶר אַבְנֵר חַי נַפְשְׁךָ הַמֶּלֶךְ אִם יָדָעְתִּי: שמואל א יז נה
3. וַיָּבֹא דָוִד אֶל שָׁאוּל וַיַּעֲמֹד לְפָנָיו וַיֶּאֱהָבֵהוּ מְאֹד וַיְהִי לוֹ נֹשֵׂא כֵלִים: שמואל א טז כא
4. וְדָוִד בֶּן אִישׁ אֶפְרָתִי הַזֶּה מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וּשְׁמוֹ יִשַׁי וְלוֹ שְׁמֹנָה בָנִים וְהָאִישׁ בִּימֵי שָׁאוּל זָקֵן בָּא בָאֲנָשִׁים:
שמואל א יז יב
5. וַיַּלְבֵּשׁ שָׁאוּל אֶת דָּוִד מְדָיו וְנָתַן קוֹבַע נְחֹשֶׁת עַל רֹאשׁוֹ וַיַּלְבֵּשׁ אֹתוֹ שִׁרְיוֹן: שמואל א יז לח
6. וְלוֹ הָיָה בֶן וּשְׁמוֹ שָׁאוּל בָּחוּר וְטוֹב וְאֵין אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל טוֹב מִמֶּנּוּ מִשְּׁכְמוֹ וָמַעְלָה גָּבֹהַּ מִכָּל הָעָם:
שמואל א ט ב
7. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד
8. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְיָ: דברים כג ג
9. לֹא תְתַעֵב אֲדֹמִי כִּי אָחִיךָ הוּא לֹא תְתַעֵב מִצְרִי כִּי גֵר הָיִיתָ בְאַרְצוֹ: דברים כג ח
10. עַל דָּבָר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר שָׂכַר עָלֶיךָ אֶת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר מִפְּתוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָּ: דברים כג ה
11. וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שָׁאַל אַתָּה בֶּן מִי זֶה הָעֶלֶם:
שמואל א ז נו

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ והא אמן לא תנן הכי פליג: (ב) שם ויקא באולנוסא (ה״ק באשול) תפ״מ. וי״ב ס״ג ה״ק זיל שאל: (ג) שם טעמא דקרא על דבר אשר: (ד) רש״י ד״ה ומיפוק ליה וכו׳. נ״ב ס״ל דאפילו הוי גיורת הא הוי מצרית ראשונה ואסירא ליה: (ה) תוס׳ ד״ה מנימין וכו׳ אם מצרים מן העמים אשר נפוצו שמה ולע״ג: (ו) בא״ר תפ אסיק עלייהו:

אם קודם מעשה אמרה שומעין לו. אר"ת דהיינו דוקא היכא דהוא עצמו נוגע בדבר כגון יתרא שהיה צריך לאותה הוראה שהרי בת ישי נשא כדכתיב אשר בא אל אביגיל בת נחש וחמרינן בפ"ק דנבא בתרא (דף יד. ושם) בת מי שמת בעטיו של נחש וכן בפרק נושאין על האנוסה (נקמן דף לח. ושם) גבי גר שהעיד על אשתו ושבעה בניו ובפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע:) גבי עובדא דרב יהודה בכל דוכתא דמייתי לה היו הן צריכין לאותה הוראה אבל אם אין צריכין לאותה הוראה שומעין לו אע"פ שלא אמרה עד שעת מעשה:

כתנאי עמוני ולא עמונית. וא"ת לר' יהודה תקשי ליה מגרי ולא מגרית ואמר ר"י דגבי עמוני ומואבי היה לו לקצר ולכתוב עמון ומואב הלכך מדכתיב עמוני ומואבי אית לן למדרש דלמעטו עמונית ומואבית קאתי אבל מגרי אם היה כותב מגרים היה מאריך יותר והא דכתיב אדומי ולא כתיב אדום אגב מגרי כתיב אדומי א): **הכא** כתיב **מצאתי דוד.** אע"פ שדוד עצמו אמרה ברוח הקודש אמרו:

מכהן גדול **באלמנה מה לכ"ג כו'.** תימה דמייתי לרבי יוסי האי דינא דכ"ג באלמנה וחלל דאפילו לרבי יהודה אית ליה האי דינא משום דאיכא למימר דכל כיון דגר ראוי לקהל וכן פירש בקונטרס התם ארבי אליעזר בן יעקב דפליג ארבי יהודה אבל הכא גר עמוני דחשיב הוא לד השוה כדאמר הכא כיון דאין ראוי לבא בקהל אף אם אינו בקהל קשה אמאי לא נדון לר' יוסי מחלל ומגרי ראשון שתפסל בת עמוני שנשא עמונית לכהן אע"ג שראויה לבא בקהל וי"ל דקסבר ר' יוסי כיון דבת מגרי ראשון אינה ראויה לבא בקהל אין לעשות לד השוה מפסול כהונה ופסול קהל נלמוד מהא בעלמא לפסול כהונה ואין להקשות דיליף שפוסל גר בביאתו מחלל ומגרי ראשון דהשתא יש לעשות לד השוה כיון שאין אנו באין לעשות לד השוה ממנה ממה שבנותיהן פסולין זו לקהל וזו לכהונה אלא ממה שאינו ברוב קהל דגר חשוב ברוב קהל לרבנן כדפרישית ועוד דמה להנך שכן זרעם פסול תאמר בגר שבאו כשרה אבל קשה דמחזיר גרושתו ויבמה לשוק ילף שיפסלו בביאתן מחלל ומגרי ראשון ול"ל כמו שפירשנו בספ"ק (דף טו: ושם ד"ה מה) דלרבנן לא ילפינן מאיסור כהונה לעשותה חללה דאין חללה אלא מאיסורי כהונה ואפילו בהלד השוה מעלמא ומפסול כהונה ורבי יהודה ודאי יליף במה הלד אפילו לפסול בביאתו כדאמר בקידושין (דף עח.): **רבי** יוחנן **אמר כשרה.** תימה לר"י היכי ילפינן לעיל בהחולץ (דף מה.) מק"ו דאלמנה דעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד פגום הא איכא למימר לרבי יוחנן בת גר עמוני שנשא בת ישראל יוכיח שאיסורו שוה בכל ובתו כשרה ולרבן שמעון בן גמליאל דקאמר בפרק אלמנה (לעיל דף סט.) דגר עמוני אינו פוסל בביאתו אתי שפיר אבל לת"ק ורבי יוסי קשיא ומיהו ממגרי שני אין להקשות תוכיח דמה למגרי שכן עשה: **ריש** לקיש **אמר פסולה.** הקשה הר' משה כהן דלעיל (שם) משמע דלכולי עלמא בת עמון ומגרי שני כשרה לכהונה דאמר מאי איכא בין תנא קמא לר' יוסי א"ר יוחנן מגרי שני איכא ביניהו כו' לאפוקי מגרי שני דאין זרעו פסול כמו כהן גדול באלמנה וגבי גר עמוני קאמר דאין כל זרעו פסול אלמא בתו כשרה לכהונה ואמר ר"י דקוגיא דהתם ר' יוחנן קאמר ליה דאמר הכא כשרה אבל ריש לקיש דפוסל הכא יאמר דתנא קמא דפסיל התם היינו משום דזרעו פסול ולא יפרש מילתיה דת"ק כמו שמפרש ר' יוחנן מה כהן גדול בביאתו בעבירה כו' דא"כ הוה משמע דמודה לר' יוסי דמגרי שני אין זרעו פסול אלא לתנא קמא נמי הוה נקט במילתיה מה כהן גדול באלמנה שזרעו פסול כו' דסבירא ליה דבת גר עמוני ומגרי שני זרעו פסול ור' יוסי דקאמר כל שזרעו פסול כו' וממעט מגרי שני אליבא דנפשיה נקיט האי לישנא: מגרי

אם קודם מעשה אמרה שומעין לו. שבאת הוראה לידו אמרה ושגאה לתלמידיו בבית המדרש בשם רבו שומעין לו בשעת הוראה ואם לאו אין שומעין לו שמא מחמת מעשה הבא לידו אמרה: **דהא שמואל וביה דינו קייס.** ומילתא דעבידא לגלויי הוא ולא משקר בה: **הנה נאהב.** דאין דרך אשה לאת מביתה: **כפנאי.** דאיכא דנפקא ליה מעמוני ואיכא דנפקא ליה מעל דבר: **מוסרות.** הן רצועות שקושרין בהן העול: **פתחה.** שהתרת את הנקבות: **נעמה.** אמו של רחבעם וממנה יצאו מלכי בית דוד: **נפלאותיך ומחשבותיך אלינו.** עלי ועל רחבעם בן בני חשבת לעובה כשהתרת את הנקבות: **אני אמרתי.** בשעה שנמשחתי עתה בחתי לגדולה ומקרוב פסקו לי גדולה זו ולא ידעתי שמימי אברהם נכתבה עלי במגילת ספר: **בת גר עמוני.** קא סלקא דעתך עמוני שנתגיירה אשתו עמו והורתה ולידתה בקדושה: בת חלל פסולה לכהונה בפ' עשרה יוחסין) ופלוגתא דרבי יהודה ור' יוסי בפרק עשרה יוחסין): **מנא ליה.** מנא תיתי לן האי דמשום דאין ראוי לבא בקהל בתו פסולה יותר משאר גרים הוחיל ונקבותיהן מותרות: **מכהן גדול באלמנה.** דהוחיל ואינו ראוי בה בתו חללה ופסולה לכהונה: **מה לכ"ג שכן ביאתו בעבירה.** תאמר בעמוני שנשא עמונית שאין ביאתו בעבירה: **חלל וזר יוכיח.** שמותר בבת ישראל ואין ביאתו בה בעבירה ובתו פסולה לכהונה: **מה לחלל שכן ילידו בעבירה.** שביאת אביו ואמו בעבירה תאמר בעמוני שאין ילידתו בעבירה: **כ"ג יוכיח.** שאין ילידתו בעבירה ובתו מאלמנה פסולה: **הלד השוה שבהן שאינן ברוב קהל.** אינן כשאר רוב ישראל שהרי יש בכולן לד פגום כהן גדול ביאתו בעבירה חלל ילידתו בעבירה עמוני אינו ראוי לבא בקהל: **לד עבירה.** בת כהן גדול ילידתה בעבירה בת חלל ילידת אביה בעבירה תאמר בעמונית שאין עבירה לא בילידתה ולא בילידת אביה ופשיטא שכשרה: **אמר ליה אין.** ולקמן) יליף מעמיו: **בת גר עמוני ומגרי שני.** שנשאו בת ישראל וביאתן בעבירה: דתני

מנא ליה דיליף מכ"ג באלמנה) מה לכ"ג באלמנה שכן ביאתו בעבירה חלל יוכיח מה לחלל שכן יצירתו בעבירה כ"ג יוכיח) וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאינו ברוב קהל ובתו פסולה אף כאן שאינו ברוב קהל ובתו פסולה מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד עבירה דלמא) ודאי בעמוני שנשא בת ישראל קאמרת אעא"ג דביאתו בעבירה בתו כשרה א"ל אין דכי אתא רבין א"ר יוחנן בת גר עמוני ובת מצרי שני רבי יוחנן אמר כשרה ור"ל אמר פסולה ר"ל אמר פסולה דיליף לה מכ"ג באלמנה ר' יוחנן אמר כשרה דתני

מסורת הש"ס

ה) [לעיל סט. וש"נ], ב) קדושין ע: לקמן לח. בכורות לח: ג) [לעיל מ.] קדושין עז., ד) ג"ז שם, ה) קדושין עח., ו) [קדושין כח. וש"נ], ז) [קדושין עז.], ח) [שם], ט) [ע"ב],

תורה אור השלם

1. וְאֵת עַמְשָׂא שֵׁם אַבְשָׁלֹם תַּחַת יוֹאָב עַל הַצָּבָא וַעֲמָשָׂא בֶן אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר בָּא אֶל אֲבִיגַיִל בַּת נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב: שמואל ב יז כה
2. וַאֲבִיגַיִל יָלְדָה אֶת עַמָּשָׂא וְאֲבִי עַמָּשָׂא יֶתֶר הַיִּשְׁמְעֵאלִי:
דברי הימים א ב יז
3. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד
4. כָּל בְּכוֹרָה בַת מַלֵּךְ פַּנִּימָה מִמִּשְׁבְּצוֹת זָהָב לְבוּשָׁהּ: תהלים מה יד
5. וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וַיֹּאמַר הִנֵּה בָאֹהֶל: בראשית יח ט
6. עַל דְּבַר אֲשֶׁר לֹא קִדְּמוּ אֶתְכֶם בַּלֶּחֶם וּבַמַּיִם בַּדֶּרֶךְ בְּצֵאתְכֶם מִמִּצְרָיִם וַאֲשֶׁר שָׂכַר מִפְּתֹרוֹר אֲרַם נַהֲרַיִם לְקַלְלֶךָ: דברים כג ה
7. אַנְּהָ יְיָ כִּי אֲנִי עַבְדֶּךָ אֲנִי עַבְדְּךָ בֶּן אֲמָתֶךָ פִּתַּחְתָּ לְמוֹסֵרָי: תהלים קטז טז
8. רַבּוֹת עָשִׂיתָ אַתָּה יְיָ אֱלֹהַי נִפְלְאֹתֶיךָ וּמַחְשְׁבֹתֶיךָ אֵלֵינוּ אֵין עֲרֹךְ אֵלֶיךָ אַגִּידָה וַאֲדַבֵּרָה עָצְמוּ מִסַּפֵּר: תהלים מ ו
9. אָז אָמַרְתִּי הִנֵּה בָאתִי בִּמְגִלַּת סֵפֶר כָּתוּב עָלָי: תהלים מ ח
10. וּכְמוֹ הַשַּׁחַר עָלָה וַיָּאִיצוּ הַמַּלְאָכִים בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת אִשְׁתְּךָ וְאֶת שְׁתֵּי בְנֹתֶיךָ הַנִּמְצָאת פֶּן תִּסָּפֶה בַּעֲוֹן הָעִיר: בראשית יט טו
11. מָצָאתִי דָוִד עַבְדִּי בְּשֶׁמֶן קָדְשִׁי מְשַׁחְתִּיו: תהלים פט כא

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכי תרגמו: (ב) שם דלמא בעמוני שנשא כל"ל ותיבת ולאי נמחק:

מוסף רש"י

כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא. הלכה מדשה אלא שמעניה מאחר (בכורות לח:). **אם קודם מעשה אמרה.** קודם שבא מעשה לידו היה רגיל לשנותו לתלמידיו (לקמן צח.) קודם שבא מעשה ההלכה לידו (בכורות לח:) אמרה לאלי שמועה לתלמידיו בשם רבו (קדושין ע:). שומעין לו. נאמן לאומרה בשעת מעשה (שם) ושאין מעשה (בכורות לח:). **ואם לאו** אין שומעין לו. אינו נאמן להעיד בשם רבו, שמא מחמת מעשה הבא לידו הוא אומר כן (קדושין ע:) הואיל ודבר חידוש הוא, שמא בשביל מעשה שבא לידו אומרה (לקמן צח.). **בת גר זכר.** ואפילו מישראלית, **כבת חלל זכר.** ופסולה לכהונה, אבל בת גיורת מישראל כשירה (קדושין עז.). שכן ביאתו בעבירה. בתלמוד זו לפיכך בת הנולדה מהן פסולה לכהונה שהרי יצירתה בעבירה (שם עח.). חלל יוכיח. שנשא ישראלית שאין ביאתו בעבירה (שם).

עין משפט נר מצוה

פא א טוש"ע י"ד סימן רמב סעיף לו בהג"ה:
פב ב ג מיי' פי"ט מהלכי איסורי ביאה הלכה יג טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ו:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' מלמד שהיה רחבעם יושב במקום של דוד. נ"ב עי' בעשרה מאמרות מאמר אם כל מי חלק ב' סי' יו"ד דף מז ע"ב וכפיהם יד יהודה שם:

תוספות ישנים

א) עוי"ל דטעמא דר' יהודה דלא דרשינן ולא מגרית משום דכתיב גבי מגרי בנים אשר יולדו הכתוב מלאו בגיהה א"כ גלי קרא דנקבות אסורות וכן אמרינן לקמן (עז:): **הצד** השוה שבהן שאינן ברוב קהל. וא"ת כיון דס"ל השתא שהדין הזה גמור אמאי מכשיר ר' יוסי בת גר וגיורת לכהונה שהרי כמו כן אינן ברוב קהל שבאים מטעה פסולה. דמהאי טעמא פסיל לה ר' יהודה בפרק עשרה יוחסין ולא פרכינן התם עלה אלא מה להלד השוה שבהן שיש בהם לד עבירה ועדיין לא מסקינן אדעתין עד לקמן. וי"ל דלא חשיב רבי יוסי גר וגיורת אינן ברוב קהל כיון דליתא בהו לד פגם כמו באלמנה לכ"ג שביאתו בעבירה וחלל ילידתו בעבירה ועמוני אסור בקהל: מה להלד השוה שבהן שכן יש בהם לד עבירה. וא"ת ולימא מגרי ראשון שנשא מגרית ראשונה יוכיח שאין בהם לד עבירה שהרי לא ביאתם ולא ילידתם היו בעבירה ואפ"ה בתם פסולה אף לקהל אף אני אבא גר עמוני שתפסל בתו לכל הפחות לכהונה הרבני נמי אמרינן בפרק עשרה יוחסין. וי"ל דלא חשבינן ליה הכא לד השוה משום שאינן שוין דחלל פסולה בתו לכהונה ולא לקהל ומגרי פסולה בתו אף לקהל [ואין נראה]. ונראה לר"ם דר' יוחנן סבר כרשב"ג דאמר לעיל (סט.) דגר עמוני אין פוסל אשה בביאתו ואי"כ איכא למפרך מה להלד השוה שבהן שכן פוסלין אשה בביאתם תאמר בגר עמוני. וא"ת ומנא ליה לתלמודא הך טעמא וי"ל דמדמכשיר ר' יוחנן בת גר עמוני ולא קפסיל לה מהך דינא על כרחך צריך לנו לומר דסבר דרשב"ג דלעיל אלא לאו הכי הוה פסיל לה ר' יוחנן מדינא דחלל ומגרי והא דקאמר הכא ואי כר' יוסי ר"ל אי סבר כר' יוסי דבת גר וגיורת כשרה פשיטא דבת עמוני כשרה דמהיכא טוכל לפוסלה אי מכ"ג באלמנה וכו' אבל כרבי יוסי ממש לא סבר דהא ר' יוסי פליג לעיל (סט.) אדרשב"ג ור' יוחנן ס"ל דרשב"ג כדפרישית:

אקשי להו דואג כל הני קושייתא אישתיקו בעי לאברוזי עליה מיד [1]**ועמשא בן איש ושמו יתרא הישראלי אשר בא אל אביגיל בת נחש וכתיב** [2]**יתר הישמעאלי אמר רבא מלמד שחגר חרבו כישמעאל ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ידקר בחרב כך מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי** [ו]**עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית ומי** [3]**מהימן והאמר רבי אבא אמר רב** [ז]**כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו שאני הכא דהא שמואל ובית דינו קיים מכל מקום קשיא** [ח] **הכא תרגמו** [4]**כל כבודה בת מלך פנימה במערבא אמרי ואיתימא ר' יצחק אמר קרא** [5]**ויאמרו אליו איה שרה אשתך וגו' כתנאי עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דברי רבי יהודה רבי שמעון אומר** [6]**על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים דרכו של איש לקדם וכו' דרש רבא מאי דכתיב** [7]**פתחת למוסרי אמר דוד לפני הקב"ה רבונו של עולם שני מוסרות שהיו עלי פתחתם רות המואביה ונעמה העמונית דרש רבא מאי דכתיב** [8]**רבות עשית אתה ה' אלהי נפלאותיך ומחשבותיך אלינו אלי לא נאמר אלא אלינו** [א] **מלמד שהיה רחבעם יושב בחיקו של דוד אמר לו עלי ועליך נאמרו שתי מקראות הללו דרש רבא מאי דכתיב** [9]**אז אמרתי הנה באתי במגילת ספר כתוב עלי אמר דוד אני אמרתי עתה באתי ולא ידעתי שבמגילת ספר כתוב עלי התם כתיב** [10]**הנמצאות הכא כתיב** [11]**מצאתי דוד עבדי בשמן קדשי משחתיו אמר עולא א"ר יוחנן בת גר עמוני כשרה לכהונה א"ל רבא בר עולא לעולא כמאן אי כר' יהודה הא אמר** [ג]**בת גר זכר כבת חלל זכר ואי כרבי יוסי פשיטא הא אמר** [7]**אף גר שנשא גיורת בתו כשרה לכהונה וכ"ת בהנך דראוין לבא בקהל אבל האי דאין ראוי לבא בקהל לא**

מנא ליה דיליף מכ"ג באלמנה [ט]**מה לכ"ג באלמנה שכן ביאתו בעבירה חלל יוכיח מה לחלל שכן יצירתו בעבירה כ"ג יוכיח** [י]**וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאינו ברוב קהל ובתו פסולה אף כאן שאינו ברוב קהל ובתו פסולה מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד עבירה דלמא** [ט] **ודאי בעמוני שנשא בת ישראל קאמרת** [ג]**אע"ג דביאתו בעבירה בתו כשרה א"ל אין דכי אתא רבין א"ר יוחנן** [ג]**בת גר עמוני ובת מצרי שני רבי יוחנן אמר כשרה ור"ל אמר פסולה ר"ל אמר פסולה דיליף לה מכ"ג באלמנה ר' יוחנן אמר כשרה דתני**

פא א טוש"ע יו"ד סימן רמב סעיף לו בהג"ה:
פב ב ג מיי' פי"ט מהלכי איסורי ביאה הלכה יג טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ו:

מצרי שני שנשא בת ישראל מנא ליה. תימה מהיכי תיתי לה דתיפסל אילימא מחלל ואלמנה מה להנך שכן לאו תאמר במצרי שכן עשה ואמר רבינו יצחק דאתי מחלל דחייבי עשה כגון בעולה לכהן גדול וכרא"ב דאמר יש חלל מחייבי עשה:

שכן יש בהן צד ברת. ותימה דאליבא דרבי יוחנן קיימינן ולדידיה אשכחן ממזר בלא לד כרת דקסבר דיש ממזר מעובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל ועוד תימה דהוה מצי למימר מה להלד השוה שכן לאו תאמר במצרי דליכא אלא עשה: **מחלל דחייבי עשה.** הקשה ר"י ברבי מאיר מכל מקום איכא למיפרך מה להלד השוה שכן לאו שאף באיסור חלל דחייבי עשה איכא לאו דחללה לא יקח ותירץ דשמא חללה הבאה מחייבי עשה ליכא לאו אלא עשה לכהן הבא עליה א): **הלכה אני אומר.** לאו הלכה למשה מסיני קאמר א] דאם כן אמאי פליג עליה רבי יהודה אלא הכי קאמר הלכה אני אומר כך קבלתי מרבותי: מצרי

דתני רבי זכאי קמיה דר' יוחנן [1]כי אם בתולה מעמיו יקח אשה להביא גיורת מכנה שהיא כשרה לכהונה ואמר ליה אני שונה עמיו מעמיו להביא בתולה הבאה מב' עממין ואת אמרת גיורת מכנה ותו לא מאי שני עממין אילימא עמוני ומואי משני עממין דזכרים אסורין ונקבות מותרות היינו גיורת מכנה אלא בעמוני שנשא בת ישראל ואיכא דאמרי אמר ליה אני שונה עמיו מעמיו להביא בתולה הבאה משני עממין ומעם שיש בו שני עממין ואת אמרת גיורת מכנה ותו לא ולהך לישנא בת מצרי שני דכשרה לכהונה מנא ליה וכי תימא דיליף מעמוני שנשא בת ישראל מה לעמוני שנשא בת ישראל שכן נקבות מותרות מצרי שני שנשא מצרית שניה יוכיח מה למצרי שני שנשא מצרית שניה שכן אין ביאתו בעבירה עמוני שנשא בת ישראל יוכיח וחזר הדין וכו' ᵍאמר רב יוסף היינו דשמעינא ליה לרב יהודה דאמר עמיו מעמיו ולא ידענא מאי קאמר כי אתא רב שמואל בר יהודה אמר הכי תנא קמיה אשה עמונית כשרה בנה מעמוני פסול ובתה מעמוני כשרה במה דברים אמורים בעמוני ועמונית שנתגיירו אבל בתה מעמוני פסולה אמר ליה ᵍ)פוק תני לברא מאי דאמרת אשה עמונית כשרה עמוני ולא עמונית בנה מעמוני פסול דהא עמוני הוא ובתה מעמוני כשרה למאי אילימא לבא בקהל השתא אמה כשרה היא מיבעיא אלא לכהונה במה דברים אמורים בעמוני ועמונית שנתגיירו אבל בתה מעמוני פסולה מאי בתה מעמוני אילימא עמוני שנשא עמונית היינו גיורת מכנה אלא עמוני שנשא בת ישראל א"ל פוק תני לברא: מצרי ואדומי אינן אסורין וכו': מאי תשובה אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן משום דאיכא למימר עריות יוכיחו שלא אסר בהן אלא עד שלשה דורות אחד זכרים ואחד נקבות מה לעריות שכן ממזר יוכיח מה למזר שכן אינו ראוי לבא בקהל לעולם עריות יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שאסורין ואחד זכרים ואחד נקבות אף אני אביא מצרי ומצרית שיהיו אסורין אחד זכרים ואחד נקבות מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד ברת ורבנן [3]מחלל דחייבי עשה וכר' אליעזר בן יעקב ומאי לא כי הכי קאמר להו לדידי לא סבירא לי דר' אליעזר בן יעקב לדידכו דסבירא לכו כר"א בן יעקב הלכה אני אומר תניא אמר להן ר"ש הלכה אני אומר ועוד מקרא מסייעני בנים ולא בנות ת"ר בנים ולא בנות דברי ר"ש אמר ר' יהודה הרי הוא אומר [2]בנים אשר יולדו להם דור שלישי הכתוב תלאן בלידה א"ר יוחנן אי לאו דאמר ר' יהודה הכתוב תלאן בלידה [3]לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש כיון דאמר מר קהל גרים איקרי קהל מצרי

בעבירה: **פוק תני לברא.** דהא נמי כשרה שהרי אני שונה עמיו מעמיו: **עריות יוכיחו.** שלא אסר בהן אלא שלשה דורות בת בתו אסורה לו והוא בכלל ד) (דהויא דור שלישי) ועשה בהן נקבות כזכרים בת בתו כבת בנו: **שכן ברת.** תאמר במצרי ואדומי שאינו אלא עשה דור שלישי יבא להס) ולא לאשון ושני ולאו הבא מכלל עשה עשה הלכך לא נעשה בו נקבות כזכרים: **ממזר יוכיח.** שאין כרת בביאתו ועשה בו בתו כבנו דאחד ממזרת ואחד ממזר אסור: **עריות יוכיחו.** שכשרים לכל ישראל חוץ מקרובים: **לד ברת.** שהרי ממזר אע"פ שאין כרת בביאתו מ"מ יש כרת בילדתו שנולד מאשה שהיא לאביו בכרת: **ורבנן.** דאמרי יש תשובה פרכין ליה לרבי שמעון מחלל דחייבי עשה כגון כ"ג שנשא אנוסה או מפותה שהיא עליו בעשה בתולה יקח ולא בעולה ואין כאן לאו דזונה דליכא למ"ד ביאת פנויה זנות היא אלא רבי אליעזר ולית הלכתא כוותיה כדאמר בפרק הבא על יבמתו (לעיל פא:) וקאמר ר' אליעזר בן יעקב התם ד) הולד חלל. והכי פרכי ליה רבנן לרבי שמעון עריות יוכיחו מה לעריות שכן כרת חלל דחייבי עשה שאין בו כרת ואסורה הבא כבן מה לחלל שכן ילדתו בעבירה לפיכך עשה נקבות כזכרים עריות יוכיחו שאין ילדתם בעבירה ואסר בת בתו כבת בנו: **מאי לא כי.** דמשמע דאין תשובתכם תשובה: **לא סבירא לי דר' אליעזר בן יעקב.** דאין חלל מחייבי עשה. ומחלל דחייבי לאוין לא מצינו למיפרך דאיכא למפרך ד) מה להנך שכן לאו תאמר במצרי ואדומי שהן עשה ואין חמור: **לדידכו נמי דסבירא לכו.** יש חלל הלכה אני אומר שהנקבות מותרות: **אשר יולדו.** כל הנולדים להס אפילו נקבה במשמע: ליטנא אחרינא **תנאן בלידה.** תנא הבנים באס שיולדת אותם דאס היא לאשונה הבן שני ואי לאו דנקבות אסורות למאי הלכתא תנאן בלידה: **אי לאו דאמר ר' יהודה הכתוב תנאן בלידה.** ונקבות נמי אסורות: **לא מצא ידיו ורגליו בבית המדרש.** כלומר לא היה יכול לעמוד בדבריו: **כיון דאמר מר קהל גרים איקרי קהל.** במס' קידושין (דף עג.) אי אינתא דנקבות שריין לאלתר הוו להו קהל ואסורות מצרית לאשונה ושניה למצרי לאשון ושני במה יטהרו ויבואו לידי דור שלישי:

דלמי

פוק תני לברא. וא"ת היכי מצי פסיל ריש לקיש בת גר עמוני ובת מצרי שני הא לעיל משמע דליכא מאן דפסיל בסוף פ' אלמנה (סט.) דקאמר מאי איכא בין ת"ק לר' יוסי וכו' לאפוקי מצרי שני דאין זרעו פסול. ולכאורה כן נמי קאמר לאפוקי גר עמוני דאין כל זרעו פסול שהבנות כשרות. ואין לומר דלעיל מיירי במצרי ומצרית עמוני ועמונית אבל בת עמוני וישראלית כי הכא איכא למימר דפסולה אי אפשר לומר כן שהרי לעיל קאמר ליף מכ"ג בחלמנה והייט דאיכסיף בחין מינן כמו כן מיירי במצרי ועמוני דאיכסיף בלא מיינייהו וי"ל דסוגיא דלעיל אמיא כר' יוחנן דמכאן דאמר לעיל מצרי ואדומי איכא ביינייהו. אבל ריש לקיש מצי סבר דפליגי בהא. והא דקאמר ר' יוסי לעיל כל זרעו פסול (איגו) פוסל וממעט מצרי ושני ר' יוסי [ליצא דנפשיה קאמר אבל מ"ק סבר דבת גר מצרי שני ובת גר עמוני פסולות לכהונה וריש לקיש יסבור כמותן: מה להלד השוה שבהן שכן יש בהן לד כרת ה"נ הוה מצי למיפרך אפילו לית בהו כרת מה להלד השוה שבהן שם בהן לד לאו וא"ת לר' יוחנן דאמר (לעיל הא.) עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר א"כ מצינו ממזר שאין בו לד כרת. וי"ל דמ"מ ממזר דקרא בחייבי כריתות אייר. א"נ גרלאה לומר דמ"מ איכא למיפרך מה לעריות שיש בהן לאו תאמר במצרי שאין בו רק עשה: **א)** אבן תימה אמאי אין לאו בחללה בבעולה לכ"ג דהא כתיב כי אם בתולה מעמיו דמשמע ולא בעולה וסמיך ולא יחלל. וצ"ל דקאי אחייבי לאוין דכתיבי בקרא [ג]אלמנה וגרושה וגו':

דתני רבי זכאי קמיה. כלומר מהאי כללא שמעינן ליה לרבי יוחנן דמכשיר: **גיורת מכנה.** ממכונה כלומר שאביה ואמה מעם אחד ונולדה בקדושה לאפוקי גר עמוני שנשא בת ישראל דלאו מכנה היא הואיל ובילדתה בעבירה בתו פסולה: **עמיו מעמיו.** מדמצי למכתב בתולת עמיו יקח וכתיב מעמיו אפי' ממקלת עמיו ועם אחר להביא בתולה הבאה משני עממין ומהכא שמעינן ליה לרבי יוחנן דמכשיר: **מאי שני עממין דקאמר אילימא עמוני ומואי.** הכי קאמר ליה בהדיא להביא בתולה הבאה משני עממין מישראלית וגר ואותו גר הוי מעם שיש בו שני עממין דהיינו עמוני: **ולהאי לישנא.** דקתני בהדיא דלא מרבי אלא בת עמוני דקתני מעם שיש בו שני עממין: **בת מצרי שני.** שנשא ישראלית וביאתו בעבירה מנא ליה לר' יוחנן דכשרה: **מה לעמוני שכן נקבות.** עמוניות מותרות מיד תאמר במצרי שני שהחמיר בהס הכתוב לעשות נקבות כזכרים עד שלשה דורות: **מצרי שני שנשא מצרית שניה יוכיח.** שבתו כשרה שהרי שלישית היא ואע"פ שיש בהן לד חמור כדקאמר ואפילו הכי שריא אף אני אביא את זו הואיל והרי היא שלישית כשרה לכהונה: **וחזר הדין.** הלד השוה שבהן שאינו ברוב קהל ובתו כשרה: **ולא ידענא מאי קאמר.** מה הוה דריש בה אבל השתא ידענא דלאכשורי בת עמוני שנשא בת ישראל קאמי: **הכי פנא קמיה.** רבי זכאי קמיה דר' יוחנן: **אשה עמונית הוי.** מפרש לה לקמיה: **אמר ליה פוק תני לברא.** דמאי דקאמר אשה עמונית כשרה לקהל שפיר קאמר דעמוני ולא עמונית ובנה מעמוני פסול לקהל (ה) דהא עמוני הוא: **בתה מעמוני כשרה למאן אילימא לקהל השתא אמה.** שלא נולדה בקדושה אמרת כשרה בתה שנולדה בקדושה מיבעיא אלא לכהונה. והדר תני במה דברים אמורים בעמוני ועמונית שנתגיירו וילדה לו בת דאין יצירתה בעבירה והיא גיורת מכנה אבל בתה מעמוני פסולה ומאי היא אילימא בתה של עמונית מעמוני היינו גיורת מכנה והא אכשרת לה דהא תני ריש בתה מעמוני כשרה אלא ודאי סיפא דקא פסלת בעמוני שנשא בת ישראל משום דביאתו

ה) [שבת קו. ב"ק לד: סנהדרין סב.], ב) [לעיל ס. לקמן פה:], ג) [גיטין מח.], ד) רש"ל מ"ו, ה) [דבריס כג], ו) [לעיל עו: ס.], ז) בס"א: למימר,

תורה אור השלם

1. אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וַחֲלִלָה זֹנָה אֶת אֵלֶּה לֹא יִקָּח כִּי אִם בְּתוּלָה מֵעַמָּיו יִקָּח אִשָּׁה:
ויקרא כא יד
2. בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקָהָל יְיָ: דברים כג ט

גליון הש"ם

גמ' אמר רב יוסף היינו דשמעינא. כעין זה שבת דף כח ע"ב לקמן דף פ ע"א:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה אמר ליה וכו' פסול לקהל נמי דהא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תד"ה הלכה כו' דא"כ אמאי פליג עליה רבי יהודה וכו'. נ"ב עי' יבין שמועה דף כז ע"א ובשו"ת מוות יאיר סי' קנב:

מוסף רש"י

פוק תנא לברא. דטעות הוא (סנהדרין סב.).

דאי עבר ונסיב. או בת ישראל או גיורת: **דאי לא לסב קרא.** מידי דעל ידי עבירה קאתי לא כתב קרא למימר[ד] בניס אשר יולדו כו' דהא לא אסיר למיתי לידי דור שלישי: **והרי ממזר.** דאיהו הוי ממזר אלא ע"י עבירה שבא אביו על חייבי כריתות וכתביה קרא לא יבא ממזר[ה] ואע"ג דלא אסיר אילטוריך קרא למיכתביה דלכי מיתרמי לא נטמע ביה: **דאי להיתירא.** כגון שלישי יבא וגו'[ו]: **והרי מחזיר גרושתו.** משניסת לאחר דאי הוא וכתב קרא להיתירא דכתיב (דברים כד) כי תועבה היא ודרשינן (קידושין ד' עז.) היא תועבה ואין בניה תועבין: **הסם משום עיקר איסורא דסביה.** לאסמועינן דאיהי מיהא תועבה הויא: **אם נאמר בניס כו'.** לכתוב בן שלישי יבא וגו' או דור שלישי יבא להס ולא לכתוב בניס: **כן ראשון ושני.** גר מצרי שנולדו לו שלשה בניס לאחר שנתגייר הבן הראשון והשני יאסרו והשלישי מותר: **לכך נאמר דורות.** לאסמועינן דכל בניו אסורים ובני בניס מותרים: **ואם נאמר דור שלישי ולא נאמר בניס.** הייתי אומר לאותם ישראלים העומדים על הר סיני הוא אומר דור שלישי שלכם יבוא להס בקהל כלומר בכם ובבניכם אסורין מצרי ואדומי אבל בבני בניס[ט] מותרים ומשם והלאה מותרין מצרייס אפילו גר ראשון: **מהס מנה.** הוא ראשון בנו שני ובן בנו מותר: **להס הלך אחר פסולן.** תרי להס כתיבי[י] ומשמע הלך אחריהס דאם נטמעו בכשרים כגון מצרי שנשא ישראלית וישראל שנשא מצרית הלך אחריהן והולד פסול עד דור שלישי: **ואילטריך למכתב להס.** דמשמע דמהס מנה ואילטריך אשר יולדו דלא תימא אשר יולדו מבניהס מנה וקשו קראי אהדדי אלא למילתא אחריתי אילטריך: **לסב ראמנא אשר יולדו.** למימר דכל לידה דמגרות ואילך[יא] חדא דרא היא: **לו בני ממזר.** למימרא הלך אחר פסולו שאם נשא כשרה בנו ממזר: **מן טפה כשרה.** מישראל טהור: **שאני הסם.** גבי שפחה גזירת הכתוב היא דולד שפחה כשפחה: **אפי' ראשונה נמי.** יש"ל לבנו: **דלה בה מסכפר.** והולד ילעה: **דלה מסכפר בולדה.** והיא תרעה: **אי אמרת בשלמא עובר לאו ירך אמו הוא.** משום הכי דלה בולדה מתכפר דהוי חשוב בשעת הפרשה כבהמה בלאפי נפשה והוה ליה כמפרים ב' חטאות באחריות שאם תאבד האחת יתכפר בחברתה. וכי אמרינן ולד חטאת למיתה היכא דאפרים בהמה ריקנית ונתעברה וילדה: **והשניה פרעה.** וכי אמרינן (תמורה דף טז.) חטאת שכפרו בעליה למיתה אזלא כגון שהפרים חטאת ואבדה והקריב אחרת תחתיה ואחר כך נמצאת ראשונה: **בגידה.** הלך אחר האם: **קרקפנא.** אדם חשוב: **כי עמודי.** היכא דגרסי: **כי אמר ר' יוחנן.** ומפי השמועה אמרת ולא מדעתך: **אין צריך טבילה.** לשום גירות דסלקא ליה טבילה לחימיה: **משום דר' יצחק דאמר דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ.** והכא לא קפיד בהאי תלילה האי[טו] ולדא דרביתיה הוא ואע"ג דאמר התם גזרו על רובו שאין מקפיד כו' הכא אוקימנא אדאוריתא: והא

[ד] [לעיל י.], [ה] [נ"ב קכ.], [ו] קידושין סו., [ז] שם סט., [ח] [לעיל עו: סוטה ט. תוספתא קידושין פ"ה], [ט] לקמן פד:, [י] תמורה [יוד.] כה. [מנחות פח.], [יא] עירובין כב: [וה"ל רש"י שם בעל הגולגולת כלומר אדם חשוב], [יב] עירובין ד: סוכה ו: נדה סז:, [יג] בס"ת ליתא: למימר, [יד] [דברים כג], [טו] בס"ת: בניכם, [טז] [דברים כג], [יז] [דברים רש"ל], [יח] [וע"ע תוספות עירובין כב: ד"ה קרקפנא],

תורה אור השלם

1. בָּנִים אֲשֶׁר יִוָּלְדוּ לָהֶם דּוֹר שְׁלִישִׁי יָבֹא לָהֶם בְּקָהָל יְיָ׃ דברים כג ט
2. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בְּקָהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בְּקָהַל יְיָ׃ דברים כג ג
3. אִם אֲדֹנָיו יִתֶּן לוֹ אִשָּׁה וְיָלְדָה לוֹ בָנִים אוֹ בָנוֹת הָאִשָּׁה וִילָדֶיהָ תִּהְיֶה לַאדֹנֶיהָ וְהוּא יֵצֵא בְגַפּוֹ׃ שמות כא ד

גליון הש"ם

גמ' מצרי שני במאי יטהר. עי' קידושין סז ע"ב תוד"ה בנה שלישי: שם דאמר קרא האשה וילדיה. לעיל כב ע"ב: שם בנה אין צריך מבילה. עי' לעיל מז ע"ב תד"ה מטביילין אותו: תד"ה מצרי וכו' וא"ת וישא נתינה וכו'. עי' טורי אבן מגילה יד ע"ב ד"ה לאגילה:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כתב רחמנא וכו' ואילך חשבינן חדא דלא הס"ד ומיפא היא נמחק:

מוסף רש"י

מצרי שני. שנתגייר אביו, שנשא מצרית ראשונה. שנתגיירה היא, בנה שלישי. ומותר לישא ישראלים, דכתיב דור שלישי יבא להם, דמיון דש קידושין ואין עכירה, לבית אמותם קרינא ביה בישראל, והא דאמרינן להם הלך אחר פסולן, הייט לענין ישראל שנשא מצרית או מצרי שנשא ישראלית, דש קדושין ויש עכירה על שלשה דורות הולד הולך אחר המצרי, דוילדו להם כתיב ואחריהם הולדים הולדות, אבל לענין מצרי ומצרית לא מגמר לן האי להם מידי, דהא בתרוייהו להם קרינא ביה, והוא מצרי והיא מצרית (קדושין סז.). **יכולין ממזרים ליטהר.** מפסול זרעם, שלא יהו בניהם ממזרים (שם סט:). **הולד עבד.** ואין ממזר דהא ולדה כמותו (שם). **שהרוו נמצא בן חורין.** ומותר בישראלית (שם). **אני מצרי ראשון.** הוא עצמו נתגייר (תוספה ט.). **אשיא לבני מצרית שנייה.** בת מצרית גיורת וגר מצרי, שתהא היא שניה לגיורות, כדי שיהא בן בני שלישי וראוי לישא בת ישראל, דכתיב (דברים כג) בניס אשר יולדו להם בקהל ה', שלא הייתי משיא לבני מצרית ראשונה, היה בן בני שני מצד האם, דאמר בניס אשר יולדו להם, הלך אחר פסולן, מיימין לית ליה הא דאמר בברכות (כח.) שהעמונים והמצרים מותרין לבא בקהל שבכר עלה סנחריב ובלבל את כל האומות, והכא נמי קתני בתר דהך מילתא בתוספתא דקידושין אמר לו ר"ע מגיומין טעית שבכר עלה סנחריב ובלבל כו' (סוטה ט.). **רצה מתכפר בה רצה מתכפר בולדה.** דכי אמרינן וולד חטאת למיתה אזל, היינו היכא דאפרים חטאתו ונתעברה וילדה, דהלכה למשה מסיני ניתנו חמש חטאות מתות ובהכי גמירי לה דאמתה, אבל עמודי. של בית מדרש של ר' יוחנן (שם). **דבר תורה.** הלכה למשה מסיני (תמורה כה:) שבעל פה (ערובין ד: סוכה ה: ונדה סז:) דאמר מר שיעורין תלינן ומחילין הלכה למשה מסיני (נדה שם). **רובו.** רוב שערו, שאם יש בו דבר המוקן כגון דם יבש ודיו וטיט יבש וחפת יבש אז שקטיל רובו אחת אחת (ערובין ד: וכנ"ל סוכה שם ונדה שם). **ומקפיד עליו.** שמלטער על לכלוך זה שבראשו (ערובין שם). **רובו שאינו מקפיד עליו.** הוה ליה כגופיה דהאל ואין קופו ליטלו ובטיל לגביה ולא חייץ (סוכה שם וכנ"ל ערובין שם).

[ה] [ע"ב קכ.], [ו] קידושין סו., [ז] שם סט., [ח] [לעיל עו: סוטה ט. תוספתא קידושין פ"ה], [ט] לקמן פד:, [י] תמורה [יוד.] כה. [מנחות פח.], [יא] עירובין כב: [וה"ל רש"י שם בעל הגולגולת כלומר אדם חשוב], [יב] עירובין ד: סוכה ו: נדה סז:, [יג] בס"ת ליתא: למימר, [יד] [דברים כג], [טו] בס"ת: בניכם, [טז] [דברים כג], [יז] [דברים רש"ל], [יח] [וע"ע תוספות עירובין כב: ד"ה קרקפנא],

[ד] [נ"ב קכ.], [ה] קידושין סו., [ו] שם סט., [ז] [לעיל עו: סוטה ט. תוספתא קידושין פ"ה], [ח] לקמן פד:, [ט] תמורה [יוד.] כה. [מנחות פח.], [י] עירובין כב: [וה"ל רש"י שם בעל הגולגולת כלומר אדם חשוב], [יא] עירובין ד: סוכה ו: נדה סז:, [יב] בס"ת ליתא: למימר, [יג] [דברים כג], [יד] בס"ת: בניכם, [טו] [דברים כג], [יז] [דברים רש"ל], [יח] [וע"ע תוספות עירובין כב: ד"ה קרקפנא],

[א] [ע"ב מיי' פי"ג מהל' אישות הלכה יט] סמג לאוין קיב טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ג:
פב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
פג א מיי' פי"ג מהל' אישות הלכה יט] סמג לאוין קיב טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ד:
פד ג מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעי' ד:
פה ד מיי' שם פט"ו הלכה ד סמג לאוין קיח טוש"ע שם סעיף כ:
פו ה מיי' שם פי"ב הלכה כ סמג שם קיב קטו טוש"ע שם סעיף ו:
פז ו מיי' פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו:
פח ז מיי' שם הלכה ה:
פט ח מיי' שם הלכה ה:
צ ט מיי' פי"ג מהל' אישות הלכה ז סמג לאוין קטו טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף ו:
צא י מיי' פ"ג מהל' מקואות הלכה יב סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סימן קלה סעיף ג:

תוספות ישנים

מצרי שני במאי יטהר. ות"ת ישא ממזרת (א)שיעית דאיכא מ"ד לקמן ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת וא"כ כי ישא ממזרת משיעית תהיה בתו כשרה (ב)כי עשירית תהיה וי"ל דמלתא דלא שכיחא הוא שיהיו כל כך ושיפרו וירבו עד עשרה דורות דאיכא כל כך יהודים ואי אינם יהודים כל כך לא חיי ועוי"ל דהתינה הכא כשרה לאחר עשרה דורות אבל הכא שמא לא יוכשר דהא לא אמר לקמן ממזרת דמותרת לאחר עשרה דורות אבל הזכר שמא לא יוכשר: מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה בן שנשא מצרית ראשונה אשיא לבני מצרית שניה כדי שיהא בן בני ראוי לבא בקהל ואי ס"ד בתריה דידיה שדינן ליה אפילו ראשונה נמי הא אמר ליה רבי יוחנן לתנא תני ראשונה כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן (ג)מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני הואי אלמא בתר אימיה שדינן ליה אמר ליה אביי אלא הא דאמר ר' יוחנן (ד)הפריש חטאת מעוברת וילדה רצה מתכפר בה רצה מתכפר בולדה אי אמרת בשלמא עובר לאו ירך אמו הוא הוה ליה כמפריש שתי חטאות לאחריות ואמר רב אושעיא (ה)הפריש שתי חטאות לאחריות מתכפר באחת מהן והשניה תרעה אלא אי אמרת עובר ירך אמו הוא הוה ליה ולד חטאת (ו)וולד חטאת למיתה אזיל אישתיק א"ל דלמא שאני התם דכתיב אשר יולדו הכתוב תלאו בלידה א"ל (ז)קרקפנא חזיתיה לרישך ביני עמודי כי אמר רבי יוחנן להא שמעתא טעמא דכתיב אשר יולדו הא בעלמא בתר אבוה שדינן ליה אלא הא דאמר רבא (ח)נכרית מעוברת שנתגיירה (ט)בנה אין צריך טבילה אמאי אין צריך טבילה וכי תימא משום דרבי יצחק (י)דאמר רבי יצחק דבר תורה רובו ומקפיד עליו חוצץ רובו שאינו מקפיד עליו אינו חוצץ

מצרי שני במה יטהר. ות"ת ישא שתוקים דהא ר' יהודה אית ליה בפ' עשרה יוחסין (קדושין עג.) בקהל ודאי הוא דלא יבא בקהל אפילו הכי יבא והכן נמי יהא מותר לבא בקהל דממזר ודאי הוא דלא יבא הא ממזר אפילו הכי אית לומר דשתוקים לא שכיחי אי נמי דממזרת דלא אפשר אלא באיסור אשיב דאי ודאי לא כתיב ות"ת ויש"ל דר' יוחנן דהכא סבר כאידך דרבי יוחנן דאמר רב דימי מ"ר יוחנן בנה שני הוי דבתר דידה שדינן ליה ות"ת והא כתיב קרא דאי לרבי יוחנן דדרשי לעיל (דף עז:) מעמיו לבת גר עמוני הבא על בת ישראל וי"ל דיתורא דקרא אתי שפיר לדאי אבל פשטיה דקרא לא:

הוה אמינא מצרית מעוברת שנתגיירה היא ובנה חד הוא כתב רחמנא אשר יולדו. ות"ת אי סבר כרבי יהודה מ"ב לימא דאיכא מאן דלא יולדו לומר שהכתוב תלאן בלידה ואי כרבי שמעון היכי ס"ד דהיא ובנה חד הוא כיון דקסבר מצרי ולא מצרית וי"ל דקס"ד כיון שהותרו בנכרית אשיב דור ראשון: **חזיתיה לרישך ביני עמודי.** פירוש רבך דמלינו רבה שהלך ללמוד לפני רבי יוחנן בשילהי כתובות (דף קיא.)(ט): **בעלמא בתר אבוה שדינן ליה.** דעובר לאו ירך אמו הוא והא דמשמע בסוף פרק שני דגיטין (דף כג: ושם) דאית ליה לרבי יוחנן דעובר ירך אמו הוא גבי הא דקאמר נראין הדברים שעבד מקבל גט מיד רבו של חברו כו' התם אליבא דרבי אייבי וגרסינן התם בסיפא מאי טעמא דרבי: **אלא הא דאמר רבא נכרית מעוברת כו'.** ות"ת ומאי פריך מרבא הא בהדיא אית ליה דעובר ירך אמו הוא בפ' כל האסורין (תמורה ל:) ובפרק שור שנגח את הפרה (ב"ק דף מז. ושם) דקאמר היא וולדה נגחו היא וולדה נרבעו ואמר ר"י שרוצה לישב דברי רבא דהכא אפילו כרבי יוחנן:

רובו ומקפיד עליו חוצץ. לא כמו שפירש בקונטרס בפ"ק דסוכה (דף ו: ושם) דהיינו דוקא בשערו אבל בגופו חוצץ אפילו מיעוטו שאין מקפיד דא"כ למה לי קרא לשערו דדרשינן (שם) את בשרו את הטפל לבשרו כיון דהלכה למשה מסיני נאמרה לו בפירוש שערו רובו ומקפיד עליו כו' ועוד מדקדק ר"ת דאי בשערו דוקא ה"ל למימר הכא אימור דאמר רבי יצחק שערו בשרו מי אמר ומיהו בלאו הכי פריך שפיר: מי

[ה] [ע"ב מיי' פי"ג מהל' אישות הלכה יט] סמג לאוין קיב טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ג:
פב ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו:
פג א מיי' פי"ג מהל' אישות הלכה יט] סמג לאוין קיב טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ד:
פד ג מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעי' ד:
פה ד מיי' שם פט"ו הלכה ד סמג לאוין קיח טוש"ע שם סעיף כ:
פו ה מיי' שם פי"ב הלכה כ סמג שם קיב קטו טוש"ע שם סעיף ו:
פז ו מיי' פ"ד מהלכות פסולי המוקדשין הלכה ו:
פח ז מיי' שם הלכה ה:
פט ח מיי' שם הלכה ה:
צ ט מיי' פי"ג מהל' אישות הלכה ז סמג לאוין קטו טוש"ע י"ד סימן רמה סעיף ו:
צא י מיי' פ"ג מהל' מקואות הלכה יב סמג עשין רמח טוש"ע י"ד סימן קלה סעיף ג:

מוסף רש"י (המשך)

אי אפרשה מעוברת תשיב עובר כבהמה אחרת ותיחלא עליה קדושה בגופי נפשיה והוא ליה כמפרים שתי חטאות לאחריות דמתכפר בחיות שילה והשניה תרעה (תמורה י. וכנ"ל שם כה. ומנחות פא.). **קרקפנא.** בעל הגולגולת, כלומר אדם חשוב (ערובין כב:). **ביני**

[ט] במס' הרש"ם כתוב עשירית וכן לקמן. ג) לפי ההערה לעיל מהמס' הרש"ם ל"ל אחרי עשירית.

[ט] במס' הרש"ם כתוב עובר כבהמה אחרת ותיחלא עליה קדושה בגופי נפשיה והוא ליה כמפרים שתי חטאות לאחריות דמתכפר בחיות שילה והשניה תרעה (תמורה י. וכנ"ל שם כה. ומנחות פא.). **קרקפנא.** בעל הגולגולת, כלומר אדם חשוב (ערובין כב:). **ביני**

הערל פרק שמיני יבמות

והא אמר רב כהנא כו' אכל כולו חולן. אע"ג דלא מקפיד והכא כולו הוא מכוסה: **דהיינו רביעיה.** ולאו חלילה היא: **באומות.** בשבע אומות לענין לא תחיה כל נשמה[ו] הלך אחר הזכרים וכדמפרש לקמן: **נתגיירו הלך אחר הפגום שבשניהם.** לענין יוחסין וכדמפרש: **נאחד מן האומות.** שאינו משבעה אומות ואינו בכלל לא תחיה כל נשמה: **שאתה רשאי לקנותו בעבד.** ואי אתה מצווה להמיתו דשדינן ליה בתר אבוה: **ת"ל מבני התושבים.** שבאו מאומות אחריס ונעשו אבותם תושבים במקומכם: **מן הנולדים בארצכם.** שנולד במקום אחר שאמו מן שאר אומות ואח"כ בא לגור אצל אביו בארצכם. דרך אשה להיות במקומה ודרך איש לגלות הלכך הנולדים בארץ ואבי אמו משבעה אומות אבל הנולדים במקום אחר ואבי אמו מן שאר אומות ומסתברא כי מעטיהו קרא היכא דאביו כנעני: **אילימא במלרי שנשא עמונית.** וקאמר דשדינן זרעם אחר האב דאפילו ילדה נקבה אסורה על ג' דורות ולא שדינן לה בתר אמה למישריה לאלתר דעמוני ולא עמונית: **מאי פגום שבשניהם איכא.** דאמאמע דשניהם פגומים אלא שזה פגום מזה הא עמונית לא פגומה מידי דעמוני כתיבי[ח] ולא עמונית: **אלא בעמוני שנשא מצרית.** דשניהם פגומים דמצרית דאסורה אסורה: **אי זכר הוא.** אם יולד להם זכר: **שדייה בתר עמוני.** ויאסר לעולם: **ואם נקבה היא שדייה בתר מצרית.** ותהיה מצרית שניה ואסורה לישראל ולא תשדייה בתר עמוני לאישתרויי לאלתר משום עמונית: **מתני' נתיני.** גבעונים שנתגיירו בערמה בימי יהושע ונתנס עבדים לחוטבי עצים ושואבי מים: **גמ' גמר עשירי עשירי מעמוני.** בספרי[ט] מה עשירי האמור בעמוני על עולם אף עשירי האמור בממזר על עולם הלכך מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן כו': **מעשירי ואילך.** דעד עשרה דורות דאיסורא[י] (בגופיה) דממזר כתיב ליכא למגמר מעמוני דנקבות מותרות דהא ממזר מוס זר משמע[כ] ואפילו נקבות אבל מעשירי ואילך דאיסורא בג"ש דעמוני ומואבי יליף דהא לאו בממזר כתיבא הלכך איתיבא נמי לנקבות מיניה יליף דאמר דון מינה ומינה כדלקמן: **הא למאן דאמר דון מינה ומינה.** פלוגתא דר' אליעזר ור' יהושע בהעור והרוטב (חולין קכ:): **דון מינה ומינה.** כי גמרינן מילתא ממילתא בג"ש גמרינן לה כולה מילתא מינה: **דון מינה ואוקי באתרא.** למאי דאריכי גמרינן למאי דלא אריכינן מוקמינן באתרא. והכא מאי גזרה שוה איכא בממזר לא כתיב עד עולם ובעמוני ומואבי כתיב[ל] עד עולם וילפינן ממזר מעמוני בג"ש כדתני בספרי דבי רב נאמר כאן עשירי ונאמר למטה עשירי מה עשירי האמור למטה עד עולם אף עשירי האמור כאן עד עולם דאמר דון מינה ומינה מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן זכרים ולא נקבות מדור עשירי ואילך הוא דגמרינן דהא כל עשרה לא אילטריכו לן למילף בג"ש: ותנא דידן סבר לה כמ"ד דון מינה ואוקי באתרא דון מינה מה להלן עד עולם אף ממזר עד עולם ואוקי באתרא כדמעיקרא י' דורות דקרא אחד זכרים ואחד נקבות דכתיב ממזר מוס זר הכי נמי עד עולם דמייתינן בג"ש אחד זכרים ואחד נקבות. כך שמעתי וכן עיקר ויש שמפרש לה בלשון אחר: **מי יתן לי דור שלישי.** כלומר דבר שאי אפשר הוא: **לא חיי.** שלא יטמעו כשרים בדורותיו: **ממזר דידיע.** לכל בנברור חיי הוא ודורותיו דלא מיטמעי ביה: **דלא ידיע.** כלל לא חיי אפילו הוא שלא ישא כשרה: **דידיע ולא ידיע עד תלת דרי.** דזהירי אינשי חיי טפי לא חיי דכיון דלאו דבר ברור הוא משתכחא מילתא: **דוד גזר עליהן דלכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה.** כלומר אינם ראויין לבא בקהל: **איש מהקהל במקום שקר.** שפוסק ואין נותן גורם לעצירת גשמים: כהנים היו מספיקין להם מזון לגבעונים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח כדכתיב **ביהושע** (ט) ולא יכרת מכם חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי: **קבצם.** הקדוש ברוך הוא בכבוד שמו שלא נספד כהלכה והדר קתבע בפורענותיה דשאול אשר המית כו': **באשר משפטו.** במקום שדנים האדם שם מזכירין פועל לדקותיו: תריסר

מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו. סתמא בעו מיניה והשיב להם כן ואם היה בידוע היה משיב להם דמותרת דסבירא ליה לרבי אליעזר דון מינה ומינה בפרק העור והרוטב (חולין דף קכ:) ולא רצה לברר להם תשובתו שכן היה דרכו לדחות עצמו מן השואלים כדאשכחן בפ' הישן (סוכה דף כח.):

מרמוני

והא אמר רב כהנא לא שנו אלא רובו אבל כולו חוצץ שאני עובר דהיינו רביתיה כי אתא רבינא א"ר יוחנן [ב]באומות הלך אחר הזכר נתגיירו הלך אחר פגום שבשניהם באומות הלך אחר הזכר כדתניא [ג]מנין לאחד מן האומות שבא על הכנענית והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד שנאמר [1]וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו יכול אפי' אחד מן הכנענים שבא על אחת מן האומות והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד ת"ל [1]אשר הולידו בארצכם מן הנולדים בארצכם ולא מן הגרים בארצכם: נתגיירו הלך אחר פגום שבשניהם: במאי אילימא במצרי שנשא עמונית מאי פגום שבשניהם בה [ג][2]עמוני ולא עמונית [3]אלא בעמוני שנשא מצרית אי זכר הוי שדייה בתר עמוני אי נקבה הוי שדייה בתר מצרית: **מתני'** [3]ממזרין [7]ונתינין אסורין ואיסורן איסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות: **גמ'** אמר ריש לקיש ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת יליף [3]עשירי מעמוני ומואבי מה להלן נקבות מותרות אף כאן נקבות מותרות אי מה להלן מיד אף כאן מיד כי אהני גזירה שוה מעשירי ואילך והאנן תנן ממזרים ונתינין אסורין ואיסורן איסור עולם אחד זכרים ואחד נקבות לא קשיא הא כמאן דאמר דון מינה ומינה הא כמאן דאמר [7]דון מינה ואוקי באתרא שאלו את רבי אליעזר ממזרת לאחר עשרה דרי מהו אמר להם מי יתן לי דור שלישי ואטהרנו אלמא קסבר ממזרא לא חיי וכן אמר רב הונא ממזרא לא חיי והא אנן תנן ממזרין אסורין ואיסורן איסור עולם אמר רבי זירא לדידי מפרשא לי מיניה דרב יהודה דידיע חיי דלא ידיע לא חיי דידיע ולא ידיע עד תלתא דרי חיי טפי לא חיי ההוא דהוי בשבבותיה דר' אמי אכריז עליה דממזרא הוה בכי ואזיל אמר ליה חיים נתתי לך אמר רב חנא בר אדא [8]נתינים דוד גזר עליהם שנאמר [4]ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם והגבעונים לא מבני ישראל המה וגו' מאי טעמא גזר עלייהו דכתיב [5]ויהי רעב בימי דוד שלש שנים שנה אחר שנה שנה ראשונה אמר להם שמא עובדי עבודת כוכבים יש בכם דכתיב [6]ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם להם ועצר את השמים ולא יהיה מטר וגו' בדקו ולא מצאו שניה אמר להם שמא עוברי עבירה יש בכם דכתיב [7]וימנעו רביבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך וגו' בדקו ולא מצאו שלישית אמר להם שמא פוסקי צדקה ברבים יש בכם ואין נותנין דכתיב [8]נשיאים ורוח וגשם אין איש מתהלל במתת שקר בדקו ולא מצאו אמר אין הדבר תלוי אלא בי מיד ויבקש דוד את פני ה' מאי היא אמר ריש לקיש ששאל באורים ותומים מאי משמע א"ר אלעזר אתיא פני פני כתיב הכא ויבקש דוד את פני ה' וכתיב התם [9]ושאל לו במשפט האורים לפני ה' [5]ויאמר ה' אל שאול ואל בית הדמים על אשר המית הגבעונים אל שאול שלא נספד כהלכה ואל בית הדמים על אשר המית הגבעונים וכי היכן [9]מצינו בשאול שהמית הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקין להם מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאילו הרגן קא תבע אל שאול שלא נספד כהלכה וקא תבע על אשר המית הגבעונים אין דאמר ריש לקיש מאי דכתיב [10]בקשו את ה' כל ענוי ארץ אשר משפטו פעלו באשר משפטו שם פעלו אמר דוד שאול נפקן להו

תריסר

מה עשירי האמור למטה עד עולם אף עשירי האמור כאן עד עולם: ר"ל סבר כמאן דאמר דון מינה ומינה מה להלן עד עולם אף כאן עד עולם ומינה מה להלן זכרים ולא נקבות אף כאן זכרים ולא נקבות מדור עשירי ואילך הוא דגמרינן דהא כל עשרה לא אילטריכו לן למילף בג"ש: ותנא דידן סבר לה כמ"ד דון מינה ואוקי באתרא דון מינה מה להלן עד עולם אף ממזר עד עולם ואוקי באתרא כדמעיקרא י' דורות דקרא אחד זכרים ואחד נקבות דכתיב ממזר מוס זר הכי נמי עד עולם דמייתינן בג"ש אחד זכרים ואחד נקבות. כך שמעתי וכן עיקר ויש שמפרש לה בלשון אחר: **מי יתן לי דור שלישי.** כלומר דבר שאי אפשר הוא: **לא חיי.** שלא יטמעו כשרים בדורותיו: **ממזר דידיע.** לכל בנברור חיי הוא ודורותיו דלא מיטמעי ביה: **דלא ידיע.** כלל לא חיי אפילו הוא שלא ישא כשרה: **דידיע ולא ידיע עד תלת דרי.** דזהירי אינשי חיי טפי לא חיי דכיון דלאו דבר ברור הוא משתכחא מילתא: **דוד גזר עליהן דלכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה.** כלומר אינם ראויין לבא בקהל: **איש מהקהל במקום שקר.** שפוסק ואין נותן גורם לעצירת גשמים: כהנים היו מספיקין להם מזון לגבעונים שהיו חוטבי עצים ושואבי מים למזבח כדכתיב **ביהושע** (ט) ולא יכרת מכם חוטבי עצים ושואבי מים לבית אלהי: **קבצם.** הקדוש ברוך הוא בכבוד שמו שלא נספד כהלכה והדר קתבע בפורענותיה דשאול אשר המית כו': **באשר משפטו.** במקום שדנים האדם שם מזכירין פועל לדקותיו:

תריסר

עין משפט נר מצוה

צג א מיי' פ"ט מהל' עבדים הלכה ג סמג עשין רכ:

צד ב מיי' פי"ב מהלכ' איסורי ביאה הל' כא טוש"ע אה"ע סימן ד סעיף ז:

צה ג מיי' פט"ו מהלכ' איסורי ביאה הל' כא סמג לאוין קח טוש"ע שם סעיף ח:

צו ד מיי' שם פי"ב הלכה כב כג סמג שם טוש"ע שם:

תוס' חד מקמאי

אר"ל ממזרת לאחר עשרה דורות מותרת יליף עשירי עשירי מעמוני מה להלן נקבות מותרות אף כאן נקבות מותרות. אי מה להלן מיד אף כאן מיד כי גמירי [נ"ש] מעשירי ואילך ולית להומיא כר"ל דס"ל דון מינה ואוקי באתרא אלא כסתם מתני' דתנן ממזרים נתינים אסורים ומסיק דאסור לעולם אחד זכרים ואחד נקבות:

מוסף רש"י

באומות הלך אחר הזכר. אים ואסה הכאים מעני אומות כדלקמן (קדושין סז.). **נתגיירו.** דיש קדושין ואין עכילה (שם). מנין לאחד מן האומות. שבעולם שאינן מן אומות של אכן ישראל, שאמר הכתוב עליהם לא תחיה כל נשמה (שם סז:). **שבא על הכנענית.** איסא (צ"ל שהיא) בכלל לא תחיה, והוא הדין לחוות ולינוקות אלא שכולם נקראין על שם כנעני, דכתיב אכן כנען (שם). **והוליד בן שאתה רשאי לקנותו בעבד.** דשדינן ליה בתר זכר ומותר לחיותם (שם). **וגם מבני התושבים** וגו'. ולעיל מגיה כתיב ועבדך ואמתך אשר יהיו לך מאת הגויים אשר סביבותיכם, אתין מן אומות, מהם תקנו עבד ואמה, וסמיך ליה וגם מבני התושבים, כלומר ולא משאר אומות לבדם שאין בהם מערבוב שבע אומות, אלא אף מבניהם שמוליריס אותם תושבין הבאים לגור עמכם ומולידין מן הכנעניות, מהם תקנו (שם) וגם מבני התושבים, כל תושב, היינו שבא ממקום אחר ונתישב כאן, וקאמר קרא שמותר לקנות מבניהם אשר יהיו להם מבנות אלף (סוטה ג:). **מן הנולדים בארצכם.** בניס הנולדים בארצכם, והם בני התושבים, דהיינו אחרים שנשאו בארצכם בנים אתה רשאי לקנות (שם) אשר הולידו בני שאר אומות מבנות ארצכם, שלידתן בארצכם דהיינו איסוריהם (קדושין סז:). ולא מן **הגרים בארצכם.** ולא מן הבנים הנולדים לבני ארצכם במקום אחר מבנות שאר אומות והבנים הנולדים לבניהם לגור שם (סוטה ג:) שהולידו בני ארצכם במקומות אחרים מבנות שאר אומות ובאו הבנים לגור כאן אצל אבותם, כלומר שנולדו מן הכנעניס (קדושין סז:). **דון מינה ומינה.** כל דבר שאתה למד מתחילו, כגון שור לא בהיקש, הוי למד ממנו בכל דבריו (בחרים צא: וכני"ז ב"ק כה: וחולין קכ:) לכל דבריה נלמוד ממנה מאחר שעיקרו של דבר למדתי מתחילו אף לכל דבריה נלמוד ממנה (סנהדרין עה:

מסורת הש"ס

ה) קדושין סז., ו) ג"ז שם: סוטה ג., ז) [ועיל סט. וש"נ], ח) [נ"ק כה: סנהדרין עה: שבועות לא. זבחים סב. קז. חולין קכ: נדה מג.], ט) [עי' תוס' לקמן עט. ד"ה ומתיגים ותוספות כתובות כט. ד"ה אלון], י) נ"ק קיט., יא) [דברים כ], יב) [דברים כג], יג) [ב"ש ל מ"ז], יד) [נעיל עו.], טו) [דברים כג],

תורה אור השלם

1. וְגַם מִבְּנֵי הַתּוֹשָׁבִים הַגָּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאַרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לַאֲחֻזָּה:

ויקרא כה מה

2. לֹא יָבֹא עַמּוֹנִי וּמוֹאָבִי בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לָהֶם בִּקְהַל יְיָ עַד עוֹלָם: דברים כג ד

3. לֹא יָבֹא מַמְזֵר בִּקְהַל יְיָ גַּם דּוֹר עֲשִׂירִי לֹא יָבֹא לוֹ בִּקְהַל יְיָ: דברים כג ג

4. וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעֹנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וְהַגִּבְעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה כִּי אִם מִיֶּתֶר הָאֱמֹרִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם וַיְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַכֹּתָם בְּקִנְאָתוֹ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה: שמואל ב כא ב

5. וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד שָׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת פְּנֵי יְיָ וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל שָׁאוּל וְאֶל בֵּית הַדָּמִים עַל אֲשֶׁר הֵמִית אֶת הַגִּבְעֹנִים: שמואל ב כא א

6. (טז) הִשָּׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתֶּה לִבַבְכֶם וְסַרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: (יז) וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ וַאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נֹתֵן לָכֶם: דברים יא טז-יז

7. וַיִּמָּנְעוּ רְבִבִים וּמַלְקוֹשׁ לוֹא הָיָה וּמֵצַח אִשָּׁה זוֹנָה הָיָה לָךְ מֵאַנְתָּ הַכֵּלֵם: ירמיהו ג ג

8. נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אַיִן אִישׁ מִתְהַלֵּל בְּמַתַּת שָׁקֶר: משלי כה יד

9. וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמֹד וְשָׁאַל לוֹ בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים לִפְנֵי יְיָ עַל פִּיו יֵצְאוּ וְעַל פִּיו יָבֹאוּ הוּא וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ וְכָל הָעֵדָה: במדבר כז כא

10. בְּקָשׁוּ אֶת יְיָ כָּל עַנְוֵי הָאָרֶץ אֲשֶׁר מִשְׁפָּטוֹ פָּעָלוּ בַּקְּשׁוּ צֶדֶק בַּקְּשׁוּ עֲנָוָה אוּלַי תִּסְתְּרוּ בְּיוֹם אַף יְיָ: צפניה ב ג

מוסף רש"י (המשך)

וכני"ז שבועות לא.). **דון מינה ואוקי באתרא.** דון עיקר הדבר ללמוד מחבירו, אבל לשאר דבריו שאתה מוצא דינו מפורש בו ואתה יכול ללמוד מיניה ובזה, דבר מדבר ואינך צריך ללמוד מחבירו, העמידנו במקומו ואל תשויהו לחבירו (סנהדרין עה:) כלומר לאחר שלמדתו משם ובהאמתו לבאן העמידהו

תריסר ירחי שתא. לאו דוקא דהא קרוב לתלתין שנין הוא שהרי סוף שנותיו של דוד היה אלא לפי שאין דרך כבוד לספוד אחר יב"ח אחר שנתקבלו מנחומין על המת כדאמר במועד קטן (דף כא.): **אין לנו.** אלא אים בעל שמו כי מפיבושת בן שאול נקרא אים בעל בדברי הימים ולא כמה שכתוב בספרים אים בושת שמו דלא מצינו בשום מקום אים בושת שנקרא מפיבושת ואים בושת נהרג בתחלת מלכות בית דוד קודם מעשה הגבעונים דליכא למימר דמפיבושת בנו של יהונתן היה רבו של דוד דאותו לא מצינו בשום מקום שנקרא לא אים בושת ולא אים בעל ות"ת ולמה לא חלק לו כבוד לרבו לבקש עליו רחמים שלא יקלטנו הארון

וי"ל דשמא בקש ולא נענה:

ותטהו לה אל הצור. אומר במדרש אל הצור שהצדיקה (ג) עליו הדין ואמרה הצור תמים פעלו: **דונגר גרסי'.** מדת שכירות דדון לשון מדה כדאמר בגבא בתרא (ג) (דף 5:) וקרו ליה (ג) דון פפא: **ונתינים** דוד גזר עליהן. ברש"י שמעתין פי' בקונטרס שגזר עליהן חתנות וכדכתיב והגבעונים לא מבני ישראל המה וגו' כלומר אין ראויין להדבק בישראל והשתא פריך דמשה גזר עליהן עבדות ואסור משום לא יהיה קדש ומשני דמשה לא גזר אלא להחזיק דרא ויהושע בזמן שבחמ"ק קיים ומצינו למימר דלא נאסרו בשום פעם משום לא יהיה קדש כיון דלא גזר עליהן עבדות אף בזמן שאין בית המקדש קיים ודוד גזר עליהן חתנות ולא שעבדם לכולהו דרי ואתי שפיר הא דאין בנתינים תורת עבדים דתנן באלו נערות (כתובות דף כט. ושם) דהבא על הנתינה יש לה קנס ואילו בבא על השפחה תנן דאין לה קנס ואומר בירושלמי אפי' משומרת שלא נבעלה ועוד דאם יש בהם תורת עבדות ליתסרו חרוני בנתיני דמשחרר אסור בשפחה כדאמר בחליו עבד וחליו בן חורין לישא שפחה אין יכול וכפרק עשרה יוחסין (קידושין דף סט.) קאמר דחרוני ונתיני מותרים לבא זה בזה ועוד יש לפרש דהכי פריך ולא עבדות ממש משה גזר עליהן ומסתמא גזר נמי שלא יתחתנו בהם דאין נכון שיתחתנו בהם כיון דנראין כעבדים ודוד נמי נוכל לומר דגזר עליהן עבדות כדי שלא יתחתנו בהם והשתא פריך שפיר דמשה גזר עליהן וניחא השתא הא דקאמר בימי ר' בקשו להתיר נתיני להפקיע שעבוד מהם ועל ידי כן יהיה מותר להתחתן בהם ומסיק דחלק מזבח מי יתיר וכיון דאשתייר בהן שעבוד של חלק מזבח אין הגון לידבק בהם ופליגא דרבי חייא בר אבא דאמר חלק מזבח בזמן שאין בית המקדש קיים מותר ואם היו מפקיעין חלק עדה היו מותרים לגמרי ושוב לא יחול שום עבדות של חלק מזבח אפילו לכשיבנה ואין נראה לרבינו תם דמדאורייתא אסירי בגלוי דלא תתחתן כדמסיק רבא לעיל (דף עו.) דבגירותן אית להו חתנות ותנן (מכות דף יג.) ואלו הן הלוקין הבא על הממזרת ועל הנתינה ומיהו איכא למימר דנתינה אגב שיטפא דממזרת נקטה וכן צריך לומר למאי דהוה בעי רבא למימר דבגירותן אית להו חתנות דבכל דוכתא איירי בגירות גבי קנס ובעשרה יוחסין (קידושין סט.) במתניתין ונראה לרבינו תם דדוד גזר עליהם שעבוד והא דקאמר לעיל רואי להדבק עם ישראל היינו להיות בני חורין כמותן אבל חתנות אסור מדאורייתא והא דקאמר בימי רבי בקשו להתיר נתיני לא להתחתן בהם אלא להפקיע עבודתם ואמר להם רבי חלק מזבח מי יתיר הלכך אין לנו להתיר אפילו חלקנו שלא ישתכח חלק מזבח ופליגא דרבי חייא בר אבא דאמר חלק מזבח בזמן שאין בית המקדש קיים מותר ממילא בלא שום

ארמוני ומפיבושת. אותו מפיבושת היה בן שאול ואמר ר"ת דהוא היה רבו של דוד דאמר בפרק קמא דברכות (דף ז. ושם) שהיה מגייס פני דוד בהלכה וגרס התם דלא מפיבושת שמו אלא אים בעל שמו כי מפיבושת בן שאול נקרא אים בעל בדברי הימים ולא כמה שכתוב בספרים אים בושת שמו דלא מצינו בשום מקום אים בושת שנקרא מפיבושת ואים בושת נהרג בתחלת מלכות בית דוד קודם מעשה הגבעונים דליכא למימר דמפיבושת בנו של יהונתן היה רבו של דוד דאותו לא מצינו בשום מקום שנקרא לא אים בושת ולא אים בעל ות"ת ולמה לא חלק לו כבוד לרבו לבקש עליו רחמים שלא יקלטנו הארון

והוקענום. תלייה: **באומה זו.** ישראל: **הרחמנים הו'.** והני גבעונים כיון דלא מרחמי אינן ראויין לידבק בהן מיד גזר עליהן דוד לכך נאמר והגבעונים לא מבני ישראל המה: **ויחמול המלך.** ואי בארון תליא מילתא כיון דלא קלטו ארון מהו חמלתו של דוד. ומשני שלא העבירו: **וכי משוא פנים יש בדבר.** וכי היה לו לדוד לישא פנים בדיני נפשות היה לו להעביר את כולן: **ואלהי משוא פנים יש בדבר.** הואיל וקלטו ארון לא היה לו להמית אחר תחתיו: **ואל יתחנן שם שמים.** שיהיו האומות אומרים אין אומה זו ראויה לידבק בה שהרי פשטו ידיהם בגרים ליטול מזונותיהם ולא עשו בהן נקמה: **עד נסך מים עליהם.** עד יומות הגשמים לא ניתנו לקבורה: **דוגור.** שכיריס: **אלא מהלא ויספר שלמה (אם) כל האנשים וימצאו מאה וחמשים אלף ויעש מהם שבעים אלף (נושא) סבל: מחוטב עליך.** מדקריינהו לחוטבי עצים באנפייהו שמע מינה לאו בכולל ישראל ניהו ולאו בכולל גרים אלא עבדים ועבדים פסולים ניהו וגבעונים חוטבי עצים ניהו דלהכי אקניינהו יהושע: **משה גזר עליהן להיות דרש.** על חוטבי עצים שהיו בימיו: **ויפגם יהושע.** אלמא עבדים ניהו ויהושע לדורות הבאים גזר דכתיב (יהושע ט) לא יכרת מכם חוטבי עצים: **בזמן שבחמ"ק קיים.** דכתיב (שם) למזבח ה': חלקנו

תריסר ירחי שתא [א]ולא דרכיה למספדיה נתינים ניקרינהו ונפייסינהו (ג) [1]ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם [2]מה אעשה לכם ובמה אכפר וברכו את נחלת ה' [3]ויאמרו לו הגבעונים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו ואין לנו איש וגו' [4]יותן לנו שבעה אנשים מבניו והוקענום לה' וגו' מיפיים ולא פייסינהו אמר [ב]שלשה סימנים יש באומה זו הרחמנים והביישנין וגומלי חסדים רחמנים דכתיב [5]ונתן לך רחמים ורחמך והרבך ביישנין דכתיב [6]בעבור תהיה יראתו על פניכם גומלי חסדים דכתיב [7]למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו וגו' כל שיש בו שלשה סימנים הללו ראוי להדבק באומה זו [8]ויקח המלך את שני בני רצפה בת איה אשר ילדה לשאול את ארמוני ואת מפיבושת ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזילי המחולתי מאי שנא הני אמר רב הונא העבירום לפני ארון כל שארון קולטו למיתה כל שאין ארון קולטו לחיים מתיב רב חנא בר קטינא [9]ויחמול המלך על מפיבושת בן יהונתן בן שאול שלא העבירו וכי משוא פנים יש בדבר אלא שהעבירו וקלטו ובקש עליו רחמים ופלטו ואכתי משוא פנים יש בדבר אלא שבקש רחמים שלא יקלטנו הארון והא כתיב [10]לא יומתו אבות על בנים (ג)וגו' אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא [11]ותקח רצפה בת איה את השק ותטהו לה אל הצור מתחלת קציר עד נתך מים עליהם מן השמים ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם יומם וחית השדה לילה והא כתיב [12]לא תלין נבלתו על העץ אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוצדק [ג]מוטב שתעקר אות אחת מן התורה ויתקדש שם שמים בפרהסיא שהיו עוברים ושבים אומרים מה טיבן של אלו הללו בני מלכים הם ומה עשו פשטו ידיהם בגרים גרורים אמרו אין לך אומה שראויה להדבק בה כזו ומה בני מלכים כך בני הדיוטות על אחת כמה וכמה ומה גרים גרורים כך ישראל על אחת כמה וכמה מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף שנאמר [13]ויהי לשלמה שבעים אלף נושא סבל ושמנים אלף חוצב בהר ודלמא ישראל הוו לא סלקא דעתך דכתיב [14]ומבני ישראל לא נתן שלמה עבד ודלמא [ג]דוגזר בעלמא אלא מהכא [15]ויספר שלמה כל האנשים הגרים אשר בארץ ישראל [וגו'] וימצאו מאה וחמשים אלף [וגו'] [16]ויעש מהם שבעים אלף (נושא) סבל ושמונים אלף חוצב בהר דוד גזר עליהם משה גזר עליהם דכתיב [17]מחוטב עציך עד שואב מימיך משה גזר להחזיק דרא דוד גזר לכולי דרא ואכתי יהושע גזר עלייהו דכתיב [18]ויתנם יהושע ביום ההוא חוטבי עצים ושואבי מים לעדה ולמזבח ה' [ד]יהושע גזר בזמן שבית המקדש קיים דוד גזר בזמן שאין בית המקדש קיים בימי

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופייסינהו מיד ויקרא: (ב) תוס' ד"ה ומטהו וכו' שהצדיקה עליהם הדין: (ג) ד"ה דונגר וכו' כדאמר בב"ב. נ"ב דף 5' ושם משמע דהיו גורסי' רון פפא שוב מצאתי בב"ב דף קכב ע"א דלריך לגרוס רחבר והוא שמי תיבות רח פי' יוס וגר פי' שכיר דהייגו שכיר יוס וכן נ"ל דל"ל כאן רחבר דר"ל שכיר יוס דתיבת דונגר אין לו פירוש כלל וא"כ גם שם ברש"ס 5' ל' רח פפא וק"ל:

תורה אור השלם

1. וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעֹנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וְהַגִּבְעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה כִּי אִם מִיֶּתֶר הָאֱמֹרִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם וַיְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַכֹּתָם בְּקִנְאָתוֹ לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה: שמואל ב כא ב
2. וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל הַגִּבְעֹנִים מָה אֶעֱשֶׂה לָכֶם וּבַמֶּה אֲכַפֵּר וּבָרְכוּ אֶת נַחֲלַת יְיָ: שמואל ב כא ג
3. וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַגִּבְעֹנִים אֵין לָנוּ כֶסֶף וְזָהָב עִם שָׁאוּל וְעִם בֵּיתוֹ וְאֵין לָנוּ אִישׁ לְהָמִית בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר מָה אַתֶּם אֹמְרִים אֶעֱשֶׂה לָכֶם: שמואל ב כא ד
4. יִתֶּן לָנוּ שִׁבְעָה אֲנָשִׁים מִבָּנָיו וְהוֹקַעֲנוּם לַיְיָ בְּגִבְעַת שָׁאוּל בְּחִיר יְיָ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶתֵּן: שמואל ב כא ו
5. וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח
6. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אַל תִּירָאוּ כִּי לְבַעֲבוּר נַסּוֹת אֶתְכֶם בָּא הָאֱלֹהִים וּבַעֲבוּר תִּהְיֶה יִרְאָתוֹ עַל פְּנֵיכֶם לְבִלְתִּי תֶחֱטָאוּ: שמות כ טז
7. כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וְשָׁמְרוּ דֶרֶךְ יְיָ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְיָ עַל אַבְרָהָם אֵת אֲשֶׁר דִּבֶּר עָלָיו: בראשית יח יט
8. וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת שְׁנֵי בְּנֵי רִצְפָּה בַּת אַיָּה אֲשֶׁר יָלְדָה לְשָׁאוּל אֶת אַרְמֹנִי וְאֶת מְפִבֹשֶׁת וְאֵת חֲמֻשֶׁת בְּנֵי מִיכַל בַּת שָׁאוּל אֲשֶׁר יָלְדָה לְעַדְרִיאֵל בֶּן בַּרְזִלַּי הַמְּחֹלָתִי: שמואל ב כא ח
9. וַיַּחְמֹל הַמֶּלֶךְ עַל מְפִי בֹשֶׁת בֶּן יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל עַל שְׁבֻעַת יְיָ אֲשֶׁר בֵּינָתָם בֵּין דָּוִד וּבֵין יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל: שמואל ב כא ז
10. לֹא יוּמְתוּ אָבוֹת עַל בָּנִים וּבָנִים לֹא יוּמְתוּ עַל אָבוֹת אִישׁ בְּחֶטְאוֹ יוּמָתוּ: דברים כד טז
11. וַתִּקַּח רִצְפָּה בַת אַיָּה אֶת הַשַּׂק וַתִּטֶּהוּ לָהּ אֶל הַצּוּר מִתְּחִלַּת קָצִיר עַד נָתֵךְ מַיִם עֲלֵיהֶם מִן הַשָּׁמַיִם וְלֹא נָתְנָה עוֹף הַשָּׁמַיִם לָנוּחַ עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְאֵת חַיַּת הַשָּׂדֶה לַיְלָה: שמואל ב כא י
12. לֹא תָלִין נִבְלָתוֹ עַל הָעֵץ כִּי קָבוֹר תִּקְבְּרֶנּוּ בַּיּוֹם הַהוּא כִּי קְלֻלַת אֱלֹהִים תָּלוּי וְלֹא תְטַמֵּא אֶת אַדְמָתְךָ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לְךָ

צו א טוס"ע י"ד סימן שלד סעיף ב:
צח ב מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה כד ופי"ט הלכה ח:
צט ג מיי' פי"ב מהל' ממרים הלכה ד:
ק ד מיי' פי"ב מהל' איסורי ביאה הלכה כב כג:

13. דברים כא כג 14. וּמִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא נָתַן שְׁלֹמֹה עֶבֶד כִּי הֵם אַנְשֵׁי הַמִּלְחָמָה וַעֲבָדָיו וְשָׂרָיו וְשָׁלִישָׁיו וְשָׂרֵי רִכְבוֹ וּפָרָשָׁיו: מלכים א ט כב 15. וַיִּסְפֹּר שְׁלֹמֹה כָּל הָאֲנָשִׁים הַגֵּרִים אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵי הַסְּפָר דָּוִד אָבִיו וַיִּמָּצְאוּ מֵאָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְשֵׁשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: דברי הימים ב ב יז 16. וַיַּעַשׂ מֵהֶם שִׁבְעִים אֶלֶף סַבָּל וּשְׁמֹנִים אֶלֶף חֹצֵב בָּהָר וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת מְנַצְּחִים לְהַעֲבִיד אֶת הָעָם: דברי הימים ב ב יז 17. טַפְּכֶם נְשֵׁיכֶם וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחֲנֶיךָ מֵחֹטֵב עֵצֶיךָ עַד שֹׁאֵב מֵימֶיךָ: דברים כט י
18. וַיִּתְּנֵם יְהוֹשֻׁעַ בַּיּוֹם הַהוּא חֹטְבֵי עֵצִים וְשֹׁאֲבֵי מַיִם לָעֵדָה וּלְמִזְבַּח יְיָ עַד הַיּוֹם הַזֶּה אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחָר: יהושע ט כז

עט: הערל פרק שמיני יבמות

קא א מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה ד ח סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קעב סעיף ג:
קב ב ג מיי' שם הל' ב ח טוש"ע שם ס"ח:
קג ד (מיי' פי"ז מהל' איסורי ביאה) טוש"ע שם:
קד ה מיי' פי"ח שם הלכה ג סמג לאוין קפז טוש"ע שם סי' ו סעיף ח:
קה ו טוש"ע שם סימן קעב סעיף ג כהג"ה:
קו ז מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה ד טוש"ע שם סימן קעה סעיף ג:
קז ח מיי' שם טוש"ע שם סעיף ו וסימן קעג סעיף ג:

תוס' חד מקמאי

הא דתנן א"ר [יהושע] שמעתי שהסריס חולץ וחולצין לאשתו דוקא לענין חליצה ויבום דפליגי אבל לבוא בקהל דכ"ע סריס אדם אסור לבוא בקהל סריס חמה מותר לבוא בקהל וסריס אדם ופצוע דכא מותרים בגיורת דקהל גרים לא איקרי קהל וסריס אדם מותר ליבם את אשתו אם היא גיורת אע"פ שאין לו רפואה כיון שהיתה לו שעת הכושר דאי לא אזלינן לשעת הכושר אין לך אשה שכשרה ליבם (אלא) שלא נעשה בעלה סריס שעה א' קודם למיתתו וסריס חמה דקי"ל כר"ע דאינו חולץ ולא חולצין לאשתו דוקא שהוא לקוי ממעי אמו שלא היתה לו שעת הכושר ולא חיישי' שמא הבריא בינתיים בכוליה גופיה:

תורה אור השלם

1. לֹא יִבָא פְצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בְקָהָל יְיָ: דברים כג ב
2. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז

גליון הש"ס

מתני' א"ר יהושע שמעתי. כעין זה פסחים לו ע"ב: **רש"י** ד"ה והסרים וכו'. **דרבינ לא** יומחה וכו'. לעיל כד ע"ח:

מוסף רש"י

סריס אדם. שסימנו אדם ולא מחמת חולי נסתרס מאליו והוא בלוא, דבכלל פצוע דכא וכרות שפכה הוא ואסור ליבם ומראליא דכתיב לא יבא פצוע דכא (לעיל כ:). **או מייבמין.** לאו לכתחילה קאמר אלא ייבומין יבום, שאם נעלו קנו דקתני ואזיל (שם). **והזקן.** שפסק מלידה, והא לאו מתייבי לאוין הוא, אלא קמ"ל דאע"ג דלאו בר אורלדי הוא ביאתו ביאה לקנות יבמתו ויוצאה ממנו בגט (שם). **ונתנו גט.** כלומר או נתנו גט או חלצו, וגט ביבמה מהני למיפסל עליו ועל כל האחין, דאי בעי ליבומי תו לא מצי, דקס ליה בשוב לא יבנה (שם). **ואם בעלו קנו.** ויוצאה בגט בלא חליצה (שם). **ואסור לקיימן.** אסיפא קאי, מתו אחין ובעלו הן את יבמתן, ואפלוגא דכא וכרותא בו ולאו אזקן (שם). ר"ג אומר כו'. שני אחין נשואין שני אחיות, אחת גדולה ואחת קטנה ומת בעלה של גדולה ונפלה לפני בעל הקטנה, מלמדים את הקטנה למאן בבעלה ולעקור נשואיה כדי ליבם את זו שזיקתה של זו חמורה לאסור הקטנה עליו, אלא היו נישואיה גמורים שמא תמאן ולכך לא תוציא את זו משום אחות אשה, ר"ג אומר אם מיאנה ותמיבם אם הגדולה ואם לאו אמתין עד שתגדיל קטנה ויבעול ויהיו קידושין גמורין ותצא גדולה משום אחות אשה (לעיל יח.) אבל מיתן לגדולה לא, דפסל את הקטנה עליו משום אחות חלוצה (לקמן קט).

התרה ואם היה מופקע מהם שעבוד לגמרי שוב לא היה חל עוד עליהן וא"ת וכיון דנתיני אסירי מדאורייתא מלא תתחתן מאי שנא דמשוחרר מותר בהן ובשפחה אסור משום לא יהיה קדש וי"ל דלאו דלא תתחתן איכא למילף משאר פסולי קהל כגון ממזר עמוני ומואבי דשרו בקהל גרים אבל לאו דלא יהיה קדש לא שייך למילף דהא לא תפסי קידושין בשפחה ולא הוי דומיא דשאר פסולים ואם תאמר ומ"ש דממזר מותר בשפחה דתנן בהאומר בקידושין (דף סט.) ממזר ונתין שפחה אפי' לכתחלה כדמוכח התם בגמרא ואמר ר"ת דלא שייך לא יהיה קדש בממזר דעיקרו בא מקדישות מאיסור דלא תפסי בו קידושין ואין להאריך: **בימי ר'** בקשו להתיר נתינים. אין זה מבטל דברי ב"ד חברו דהפקר בית דין היה הפקר: **אי** הכי יבומי נמי תתייבם. פי' אע"ג בנשא ישראלית מיירי אע"ג דהיא שפיר מתייבמת אז לא תקשי אמאי אין מייבם שהרי הוא אסור בה דהוי פצוע דכא ואיידי דקאמר חולץ קאמר נמי חולצין לאשתו אבל כיון דאיירי בגיורת איהו גופיה שרי לייבם: **ואיידי** דאמר רבי יהושע חולץ כו'. וא"ת ור' יהושע גופיה אמאי נקט חולץ כיון דאיירי בגיורת אי משום דקסבר דקהל גרים איקרי קהל כדפירש בקונטרס א"כ מאי קאמר ואין לי לפרש האיכא למשמע מדאתניהו חולץ וחולצין ולא אתניהו מייבם ומייבמין ש"מ דבסריס אדם חולץ וחולצין דאי בסריס חמה א"כ אפי' לייבם נמי שרי וי"ל דרבי יהושע נקט חולץ וחולצין אגב דבעי למימרא לא חולץ ולא חולצין דלא מצי למנקט לא מייבם ולא מייבמין דהוי משמע יבומי הוא דלא אבל מיחלץ שרי מיהו רבי עקיבא הוי מצי למיתני לא מייבם ולא מייבמין דכיון דפירש הטעם משום שלא היה לו שעת הכושר ממילא הוה ידענא דמיחלץ נמי לא חלץ ולא חולצין דלא אגב דנקט ר' יהושע חולץ נקט נמי ר' עקיבא:

אלמא בקהל עסקינן. וכרבי עקיבא אתיא דסריס אדם בר חליצה ויבום הוא ותימה דלמא בהא לא סברה כרבי עקיבא דמשוי חייבי לאוין כחייבי כריתות: אלא

ביבמי רבי בקשו להתיר נתינים אמר להם רבי חלקנו נתיר חלק מזבח מי יתיר ופליגא דר' חייא בר אבא דאמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן חלק עדה לעולם אסור חלק מזבח בזמן שבית המקדש קיים אסור אין בית המקדש קיים שרי: **מתני'** [8]אמר רבי יהושע שמעתי שהסרים חולץ וחולצין לאשתו והסרים לא חולץ ולא חולצין לאשתו ואין לי לפרש א"ר עקיבא אני אפרש [9]סרים אדם חולץ וחולצין לאשתו מפני שהיתה לו שעת הכושר [10]סרים חמה לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שלא היתה לו שעת הכושר ר' אליעזר אומר לא כי אלא סרים חמה חולץ וחולצין לאשתו מפני שיש לו רפואה סרים אדם לא חולץ ולא חולצין לאשתו מפני שאין לו רפואה העיד ר' יהושע בן בתירא על בן מגוסת שהיה בירושלים סרים אדם ויבמו את אשתו לקיים דברי ר"ע הסרים לא חולץ ולא מייבם [1]וכן איילונית לא חולצת ולא מתייבמת [2]הסרים שחלץ ליבמתו לא פסלה בעלה פסלה [3]מפני שהיא בעילת זנות וכן איילונית שחלצו לה אחין לא פסלוה בעלוה פסלוה מפני שבעילתה בעילת זנות: **גמ'** מכדי שמעינן לר"ע דאמר חייבי לאוין כחייבי כריתות דמו וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו אמר ר' אמי הכא במאי עסקינן [4]כגון שנשא אחיו גיורת ור"ע סבר לה כר' יוסי דאמר [5]קהל גרים לא איקרי קהל אי הכי יבומי נמי מייבם אין הכי נמי ואיידי דאמר ר' יהושע חולץ אמר איהו נמי חולץ דיקא נמי דקתני העיד ר' יהושע בן בתירא על בן מגוסת שהיה בירושלים סרים אדם ויבמו את אשתו לקיים דברי ר"ע ש"מ מתיב רבה [6]פצוע דכא וכרות שפכה [7]סרים אדם והזקן חולצין או מייבמין כיצד מתו ולהם נשים ולהם אחין ועמדו אחין ועשו מאמר בנשותיהן ונתנו גט או שחלצו מה שעשו ועשו ואם בעלו קנו מתו אחין ועמדו הן ועשו מאמר בנשותיהן ונתנו גט או חלצו מה שעשו עשו [8]ואם בעלו קנו ואסור לקיימן משום שנאמר [1]לא יבא פצוע דכא וכרות שפכה בקהל ה' אלמא בקהל עסקינן אלא אמר רבה כגון שנפלה לו ולבסוף נפצע אמר ליה אביי וליתי איסור פצוע ונידחי עשה דייבום מי לא תנן [9] ר"ג אומר אם מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה אלמא אתי איסור אחות אשה ודחי הכא נמי ניתי איסור פצוע ונידחי אלא אמר רב יוסף האי תנא הך תנא דבי רבי עקיבא היא דאמר מחייבי לאוין דשאר הוי ממזר מחייבי לאוין גרידי לא הוי ממזר איקרי כאן [2]להקים לאחיו שם והא לאו בר הכי הוא אמר רבא אם כן אין לך אשה שכשרה ליבם שלא נעשה בעלה סרים חמה שעה אחת קודם למיתתו לר' אליעזר פירוקא דרבא פירכא היא התם כחישותא דאתחילה ביה היכי דמי סרים חמה אמר רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן כל שלא

נמי לא שנא: **לרבי אליעזר פירוקא דרבא פירכא היא.** גמרא פריך. כלומר הא פירוקא דרבא פירכא היא לרבי אליעזר דהא ודאי חזינן דשעת הכושר מילתא היא ואמאי קאמר רבי אליעזר סרים אדם אין חולץ דלא מהניא ליה שעת הכושר דמעיקרא הא ודאי סריסות של מיתה אין לו רפואה אפילו הכי מתייבמת האשה משום שעת הכושר דמעיקרא: **כחישותא הוא דאתחילה ביה.** ולאו סרים הוא אלא מיתה מכחשת כחו: **היכי דמי סרים חמה.** דקאמרת שלא היתה לו שעת הכושר:

שלא

מסורת הש"ס

ח) בכורות מב:, **ט)** [קדושין עג.], **י)** [תוס' פי"א] לעיל כ:, **יא)** [עי' תוס' סוטה כו. ד"ה אשם], **יב)** לעיל יח. לקמן קט., **יג)** [דבריס כה], **יד)** רש"ל, **טו)** [לקמן קט.], **טז)** [ויקרא כא],

---

תורה אור השלם

1. לֹא יִבָא פְצוּעַ דַּכָּא וּכְרוּת שָׁפְכָה בְקָהָל יְיָ: דברים כג ב
2. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז

גליון הש"ס

מתני' א"ר יהושע שמעתי. כעין זה פסחים לו ע"ב: **רש"י** ד"ה והסרים וכו'. **דרבינ לא** יומחה וכו'. לעיל כד ע"ח:

מוסף רש"י

סריס אדם. שסימנו אדם ולא מחמת חולי נסתרס מאליו והוא בלוא, דבכלל פצוע דכא וכרות שפכה הוא ואסור ליבם ומראליא דכתיב לא יבא פצוע דכא (לעיל כ:). **או מייבמין.** לאו לכתחילה קאמר אלא ייבומין יבום, שאם נעלו קנו דקתני ואזיל (שם). **והזקן.** שפסק מלידה, והא לאו מתייבי לאוין הוא, אלא קמ"ל דאע"ג דלאו בר אורלדי הוא ביאתו ביאה לקנות יבמתו ויוצאה ממנו בגט (שם). **ונתנו גט.** כלומר או נתנו גט או חלצו, וגט ביבמה מהני למיפסל עליו ועל כל האחין, דאי בעי ליבומי תו לא מצי, דקס ליה בשוב לא יבנה (שם). **ואם בעלו קנו.** ויוצאה בגט בלא חליצה (שם). **ואסור לקיימן.** אסיפא קאי, מתו אחין ובעלו הן את יבמתן, ואפלוגא דכא וכרותא בו ולאו אזקן (שם). ר"ג אומר כו'. שני אחין נשואין שני אחיות, אחת גדולה ואחת קטנה ומת בעלה של גדולה ונפלה לפני בעל הקטנה, מלמדים את הקטנה למאן בבעלה ולעקור נשואיה כדי ליבם את זו שזיקתה של זו חמורה לאסור הקטנה עליו, אלא היו נישואיה גמורים שמא תמאן ולכך לא תוציא את זו משום אחות אשה, ר"ג אומר אם מיאנה ותמיבם אם הגדולה ואם לאו אמתין עד שתגדיל קטנה ויבעול ויהיו קידושין גמורין ותצא גדולה משום אחות אשה (לעיל יח.) אבל מיתן לגדולה לא, דפסל את הקטנה עליו משום אחות חלוצה (לקמן קט).

שלא ראה שעה אחת בכשרותו. שלקה ממעי אמו: **ביפה.** אדול"ר שאין קילוח השתן הולך למרחוק כשהוא מטיל כלפי מעלה ואין נעשה כציפה: **דאפיה אימיה.** לחם בתנור: **בטיהרא.** שמתממתה חוס שכר מזוג. ואיכא דאמרי חזק: **ולא ידענא מאי ניהו.** כלומר ולא ידענא ממאי הוי. ליענא אחרינא ה"ג היינו דשמענא לאמי כל שממעי אמו לקוי ולא ידענא מאי היא כלומר לא הוה ידענא איהיכא קאי אבל השתא ודאי ידענא דסרים חמה קמפרש ואזיל: **וליחוש שמא הבריא בינתים.** שעה אחת ואשתכח דהוה ליה שעת הכושר: **בודקין אותו.** בבכורות קאי. חוורור והמיס הקבועים הרי זה מוס ואיזה הוא חוורור הקבוע כל ששהה שמונים יום רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר בודקין אותו שלש פעמים בתוך פ' יום ברגש פ' ובאמצע פ' ובסוף פ' אבל בבדיקה תחלה וסוף לא סגי שמא בינתים עבר ונמצא שאין קבוע ולא אמרינן הואיל ותחלתו וסופו לקוי ודאי לא עבר: **נחד אבר.** לעין: **לבוניה גופה.** סרים חמה מחמת חולי כל הגוף הוא: **יביאו ראיה.** אם ב"ד מגריכין את היבמה לחלוץ וייבם יביאו קרובי היבמה ראיה שהוא בן כ' ותיפטר בלא חליצה ויבום: **והוא הסרים.** כלומר ונולדו בו סימני סרים. והכי מפרש בגדה בפ' יוצא דופן (דף מז:) דאי לא נולדו לו סימני סרים אמרינן האי דלא מייתי משום קטנות הוא ומחזקינן ליה בקטן עד רוב שנותיו: **הזכר דברי ב"ה.** אלמא לר' אליעזר סרים חמה לא חליץ: **פ"ש רו'.** כי מתני' וסמי הך דלעיל מקמי תרתי ושמע מינה מההיא הדר ביה. אי נמי מדקא מייתי מעשה דאלכסנדריא לדבריו ש"מ מההיא דלעיל הדר ביה וממתניתין ליכא למיפשט הכי דקתני שיש לו רפואה משום דמשמע דמסברא קאמר הכי: **וכי תנן הכיא.** הזכר כדברי ב"ה לאו אמאי דאמרי לא חולץ אלא לאשמועי' דעד שיהא בן עשרים חשבינן ליה קטן אם לא הביא ומכאן ואילך אמרינן גדול הוא אם לא הביא אלא שהוא סרים וחייב בעונשין שבתורה: **איתמר גרסינן: מכן י"ב עד י"ח.** אתיוקת קאי כרבי אליעזר דאמר נקבה כב"ש ומריש גמי שמעינן ליה דקאמר י"ב ויום אחד ואי בתיוקת אין זמנו להביא עד י"ג שנה ויום אחד בפ' יוצא דופן (נדה דף מו.): **מכן י"ב.** דפחות מי"ב ולא הביאה ודאי קטנה היא דזמן הבאת ב' שערות לתיוקת מי"ב ואילך בפ' יוצא דופן במסכת נדה (שם): **נעשה סרים למפרע.** אחיי דאחיי בלשון זכר קתני סרים כיון שעברה[ה] שמנה עשרה כרבי אליעזר ולא הביא אע"פ שחזר והביא אינו כלום דלא אמרינן כיון דהשתא אייתי איגלאי מילתא דעד השתא קטן הוה דבשערות תליא מילתא אלא בסרים מחזקינן ליה וחשבינן לה בת עושין משנים עשר ואילך שהיתה ראויה להביא דאמר האי דלא אייתי משום דסרים הוה והא דתניא לקמן דאפילו הביא לאחר מכאן הרי הוא כסרים לכל דבריו למפרע הוא דקאמר ומשנים עשר הויא גדולה וסרים הוה: **ושמואל אמר קטן היה באותה שעה.** דלא מחזקינן ליה בגדול אלא משמונה עשר ואילך שהוא מוחזק בסרים והא דתניא לקמן הרי הוא כסרים לכל דבריו מכאן ולהבא קאמר אבל למפרע הוי קטן. והוא הדין נמי דאפילו לא הביא לאחר זמן קחשיב ליה שמואל קטן עד י"ח ומשום רב נקיט ליה לאשמועינן רבותא דאע"ג דחזר והביא סרים הוא: **ורב.** דאמר נעשה גדול למפרע מי"ב ואילך: **איילונית לר"מ יהא לה קנס.** חמשים כסף אלמה תניא במסכת כתובות (דף לה:) איילונית אין לה לא קנס ולא פתוי בתולו נערות ומוקמינן לה כר"מ דאמר קטנה אין לה קנס ואיילונית הואיל ואין לה שערות קטנה היא בימים שהיתה ראויה לנערות ולא אמרינן כיון שעברו י"ח ולא הביאה נעשית גדולה למפרע לחייב קנס את האונסה בימי נערות: **א"ל אביי מקטנותה יצתה נגר.** לעולם נעשית גדולה למפרע והא דאין לה קנס לר"מ משום דמקטנותה יצתה לבגר דנערות בסימנים תלוין וזו שאין לה סימנים חשבינן כל ימי קטנותה קטנה ובימי נערות בוגרת וזו וזו לר"מ אין לה קנס אבל לרבנן איילונית בימי קטנותה יש לה קנס דרבנן פליגי עליה ואמרי קטנה יש לה קנס. ימי קטנות עד שנים עשר שנה ויום אחד: **א"ל.** רב יוסף אביי קאמרת וכל כי הני מילי מעלייתא כו': **סימני סרים ואיילוניה אין עושין בהן מעשה.** להחזיקם בגדולים וסריסים עד שיהו בני עשרים ולא הביאו ומשנים עשר עד עשרים מלפים להם אם יביאו הרי הם קטנים עד עכשיו ואם לא יביאו גדולים הם: **ובן ח'.** שנולד לח' חדשים אין עושין בו מעשה להחזיקו כבן קיימא בשביל סימנים כלומר אע"פ שגמרו סימני שערו ופפרניו כשנולד אפ"ה לא אמרינן בר קיימא הוא ולאי עד שיהיה בן עשרים שנה:

מפני

אבל חלב מבן י"ב שנה ועד בן י"ח. ו) בנקבה אחיי וכרי אליעזר ואחיי דנקט לשון זכר נקט סימני סרים ולא נקט סימני אילונית דלא מסתבר למימר דסברי לה כב"ש: **ולאחר מבאן הביא** שערות. רבותא נקט דאף על פי שהביא שערות לא אמרינן דאיגלאי מילתא למפרע שהיה קטן עד עכשיו שהביא שערות אלא חשיב ליה גדול לרב משמים עשרה ולשמואל מי"ח:

נעשה סרים למפרע. אלא שאכל אלא חשיב התראת ספק אע"ג דבשעת התראה היה ספק שמא יביא שערות קודם י"ח דהשתא מיהא איגלאי למפרע שהיה גדול בשעת התראה ולא דמי להכה את זה וחזר והכה את זה (מכות טז.) דאף לאחר שהכה את שניהם לא ידיע איזהו אביו א): **איילונית** לר"מ יהא לה קנס. לשמואל ניחא כיון שימי קטנות נמשכים עד י"ח אי"כ אין כאן נערות דימי נערות הם בשש חדשים הסמוכים לשתים עשרה כשפוסקין אז ימי קטנות אבל לרב יהא לה קנס שפוסקין בזאת ימי קטנות כמו בשאר נשים: **והא** תניא בן שמונה אסור לטלטלו. ואם יכול להיות בר קיימא לא היה אסור לטלטלו ומשני הב"ע שגמרו סימניה דע"י סימניה יש היכירא להוליאו מתורת נפל בכ' שנה לרבנן כדאשכחן לרבי דבי גמרו סימניה תשיב בר קיימא בשלשים יום כשאר ולדות ומילתיה דר' אבהו כרבנן אבל אין לפרש לרבנן אין יוצא לעולם מתורת נפל ולרבי בכ' שנה ור' אבהו כרבי דא"כ כי פריך אדרבה תוספתא כמאן כרבי הוה ליה למיפרך אר' אבהו דקאי ביה ועוד דאם כן רבה תוספתא אפילו כרבי לא אתי דלא תשיב לר' בר קיימא לומר דאישתני אלא ע"י הוכחה יתירא שחי כ' שנה ב) אלא גרסה לר"י כדפירשנו וגרסה דאפילו גגמרו סימניה דאסור לטלטלו דבתוספתא בתר ההיא דבן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו קתני איזהו בן שמונה שלא כלו לו חדשיו והיינו אפילו גמרו דאין יוצא מתורת נפל בשלשים יום אלא ע"י עשרים ומילתא דלא שכיח היא ואסור לטלטלו: כיון

ובן שמנה מי קחיי והתניא שאלא ראה שעה אחת בכשרותו מנא ידעינן אמר אביי כל המטיל מים ואינו עושה כיפה ממאי הואי דאפיה אימיה בטיהרא ושתיא שיכרא מרקא [ה]אמר רב יוסף היינו דשמענא לאמי דאמר כל שממעי אמו לקוי ולא ידענא מאי ניהו וליחוש שמא הבריא בינתים כיון דתחלתו וסופו לקוי לא חיישינן מתיב רב מרי [ו]רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר [ז]בודקין אותו שלש פעמים בתוך שמונים יום לחד אבר חיישינן לכוליה גופא לא חיישינן: רבי אליעזר אומר לא כי וכו': ורמינהו [ח]בן [ט]עשרים שנה ולא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים לא חולץ ולא מייבם בת עשרים ולא הביאה שתי שערות יביאו ראיה שהיא בת עשרים והיא האילונית לא חולצת ולא מתייבמת דברי בית הלל ובית שמאי אומרים זה וזה בני שמנה עשרה רבי אליעזר אומר הזכר כדברי ב"ה ונקבה כדברי ב"ש מפני שהאשה ממהרת לבא לפני האיש אמר רמי בר דיקולי אמר שמואל חזר בו ר' אליעזר איבעיא להו מהי הדר ביה תא שמע דתניא רבי אליעזר אומר סרים חמה חולץ וחולצין לאשתו שכן במינן מתרפאין באלכסנדריא של מצרים רבי אלעזר אומר לעולם לא הדר ביה וכי תנן ההיא לעונשין איתמר אכל חלב מבן שתים עשרה [ויום אחד] עד בן שמנה עשרה ונולדו בו סימני סרים ולאחר מכאן הביא שתי שערות [י]רב אמר נעשה סרים למפרע ושמואל אמר קטן היה באותה שעה מתקיף לה רב יוסף לרב אילונית לרבי מאיר יהא לה קנס אמר ליה אביי מקטנותה יצתה לבגר א"ל [כ]כל כי הני מילי מעלייתא יתאמרו משמאי דתניא אין הסרים נידון כבן סורר ומורה [ל]לפי שאין בן סורר ומורה נידון אלא בחתימת זקן התחתון ואין אילונית נידונית כנערה המאורסה [מ]שמקטנותה יצתה לבגר אמר רבי אבהו [נ]סימני סרים ואילונית ובן שמנה אין עושין בהן מעשה עד שיהו בן עשרים [ס]ובן שמנה מי קחיי והתניא [ע]בן שמנה הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו אבל אמו שוחה עליו ומניקתו

מפני

מסורת הש"ס

ה) בכורות לח:, ו) לקמן נ:. ז) ב"ב קנה: נדה מז:, ח) [ביצה כח. כתובות סח.], ט) שבת קלה. י) ב"ב כ. [תוס' שבת פט"ז], כ) ל"ל שבת. יעב"ץ, ל) [ועי' היטב נדה מז: בתוס' ד"ה דברי ב"ה], מ) [ל"ל דברי ב"ה], נ) [ביצה כח. ע"ש], ס) [ל"ל עד], ע) [ל"ל שבת כח ע"ב]:

גליון הש"ם

גמ' אמר רב יוסף היינו דשמענא. כעין זה לעיל עז ע"ב שבת כח ע"ב:

לעזי רש"י

אדול"ר [ארוולו"ד]. קמרון.

מוסף רש"י

בודקין אותו שלש פעמים בתוך שמונים יום. ואם לא בדקוהו, אע"פ שנמצא שם ביום שמונים לא הוי מוס דשמא בינתים הלך לו וחזר שכן דרכו (בכורות לח:). יביאו ראיה שהוא בן עשרים. קרובי האלמנה כדי לפטרה מזה היבם להתירה לשוק בלא חליצה ויבום (רשב"ם ב"ב קנה:). והוא הסרים. והרי הוא סרים (שם) לא חולץ ולא מייבם. סרים לאו בר חליצה הוא דכתיב להקים לאחיו שם בישראל, והאי לאו בר הכי הוא (נדה מז: ולקמן צז.) וכל שאינו עולה לייבום אינו עולה לחליצה (רשב"ם ב"ב שם). והיא האילונית לא חולצת ולא מתייבמת. ונאמת לכל מי שתרצה, דלתמנא פטרה דכתיב והיה הבכור אשר תלד, פרט לאילונית שאינה יולדת (נדה מז:).

עין משפט נר מצוה

קח א מיי' פ"ב מהלכות איסורי מזבח הי"ב:

קט ב מיי' פ"ב מהל' איסורי הל' ד יא סמג עשין כ טוש"ע א"ח ס"ע סימן קנה סעיף יב יג וסי' קעב סעיף ו:

קי ג (מיי' שם) טוש"ע שם סעיף יב בהג"ה:

קיא ד מיי' פ"ז מהל' ממרים הלכה ה ו:

קיב ה מיי' פ"ב מהל' איסורי הלכה ה:

קיג ו מיי' שם הלכה ד יא טוש"ע שם סימן קנה סעיף יב:

קיד ז מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יג ופכ"ה מהל' שבת הלכה ו טוש"ע א"ח סימן של סעיף ח וטוש"ע י"ד סי' רסו סעיף יא:

תוספות ישנים

ושמואל אמר קטן היה באותה שעה והא דאמרי' לקמן איזהו סרים חמה כל שהיה בן עשרים ולא הביא שתי שערות ואפי' הביא לאחר מכאן הרי הוא כסרים לכל דבריו וא"כ מחשבינן ליה כגדול וכך מחשבינן נקבה לי"ח כמו זכר לכ' שנה. י"ל דלקמן מיירי משעת שנת עשרים ואילך להחשיבו כסרים וא"ת במאי פליגי רב ושמואל אי לקרבן הא א"א לומר דהא לא הוו זמנן קרבן ואי לנקות איך תני לקי התראת ספק היא [ולא שמה התראה] [ועי' בתוספות ד"ה נעשה]:

א) ובזה יתא דלא דמי לאמרו לו אל תוציר דחשיב ליה אלמודא התראת ספק לפי שלעולם לא יתברר הדבר שתהא ההתראה התראת ודאי דבשעה שהתרו לו אל תוציר עדיין יש שהות ביום לאוכלה ובסוף היום ליכא למימר דא"א לנמנם אבל הכא מתברר הדבר שהיה גדול בשעה שאכל חלב וגם כי היתה ההתראה ודאית:

ב) ועוד קשה דאמר לקמן כיון דאיכא דשב"ג דאמר משתהי כרבים עבד וא"כ משמע דרשב"ג סבר כרבי ולא נחיירא שהרי רבי לא חשיב ליה בר קיימא עד שיהא בן עשרים ורשב"ג קאמר מכיון שהגיה שלשים בר קיימא הוא:

תוס' חד מקמאי

א"ר אבהו סימני סריס ואילונית ובן שמנה אין עושין בהם מעשה עד שיהיו בן עשרים פרש"י סימני סריס ואילונית להחזיקם בגדולים ובן ח' [להחזיקו] בן קיימא אין עושין בהן מעשה עד שיהיו בן עשרים ופרכינן בן ח' מי קחיי והתניא בן ח' הרי הוא כאבן ואסור לטלטלו הב"ע בשלא גמרו סימניו ואיכא דאמרי' הב"ע כשגמרו סימניו וזה וזה אחת היא דתניא איזהו בן ח' כל שלא כלו לו חדשיו

כיון דאיכא רשב"ג דאמר משתהי בו'. תימה דהשתא משמע דפלוגתא דרשב"ג ורבנן בבן שמונה דחשיב בר קיימא לרשב"ג ולא לרבנן וקשיא לר"י דלעיל בהמולך (דף לו:) ובפ' ר"פ דמילה (שבת דף קלה: ושם) משמע דפליגי איפכא ובסתם וולדות דלרשב"ג היכא דלא שהה חשבינן ליה בר קיימא וחמר ר"י דמשמע ליה לגמרא דפליגי בתרתי דעל כרחך רשב"ג איירי בבן שמונה דמתניתא בתוספתא[1] בתר פלוגתא דרבי ורבנן דלעיל ומדקאמר כל ששהה ולא נקט אם שהה משמע דאתא לרבויי סתם וולדות דאין יולאין מתורת נפל אלא בשלשים יום ועוד דבתוספתא מסיים במילתיה דרשב"ג שנאמר ופדוי מבן חדש תפדה משמע דמיירי בסתם וולדות מדמייתי קרא ועוד דאם לא בא להוסיף רשב"ג סתם וולדות מה בא להוסיף על רבי ואכתי קשיא לר"י הא דאיצטי לן בסוף רבי אליעזר דמילה (שם דף קלו.) מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג בסתם וולדות או לא ומדקדק מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג מכלל דפליגי רבנן ומאי ראיה היא דלמא משום בן ח' בא לפסוק כמותו[2] ואמר ר"י דקי"ל דשמואל בסתם וולדות פוסק כמותו א"נ דע"כ לא בבן שמונה פסק כמותו אלא בסתם וולדות דבבן שמונה אין הלכה כמותו מדר' אבהו דהכא ועוד דאי בבן שמונה פוסק כמותו הוה ליה למימר הלכה כרבי ורבן שמעון בן גמליאל: **עד שיהא בבולן.** אע"ג דאמרן לעיל דבעינן שיהא לקוי ממעי אמו ויש סימנים שאין יכולין להודע משנולד מ"מ כיון שניכר מיד שאין עושה כיפה ושאר סימנים ניכרים כל אחד כשהוא בזמנו הוכיח הראשון על האחרים שממעי אמו הוא לקוי אלא שלא היו ראוין להיות ניכרים סמוך ללידתו וא"ת הא דאמרינן (לקמן דף קיא:)[3] קטן וקטנה לא חולין ולא מייבמין קטן שמא ימצא סרים כשמטיל מים ועושה כיפה יחלוץ וייבם לרב הונא דאמר עד שיהא בבולן[4] ואפילו אם יולדו כל הסימנים לאחר מכאן אין בכך כלום כיון שלא היה לקוי ממעי אמו ואין לומר דבאותו קטן שיש בו סימני סרים שאין עושה כיפה קאמר דלא חולין ולא מייבמין דהא בכל דוכתא משמע דטעמא משום דחיישינן למיעוט וזה היה תימה דאותן שיש בהן סימני סרים בקטנותם רובם מתקנין ולאו סרים נינהו ועוד דלקמן בפרק בית שמאי (דף קיא:) משמע דבכל קטנים איירי רבי מאיר גבי יבם קטן שבא על יבמתו גדולה תגדלנו דקאמרינן לימא מתניתין דלא כרבי מאיר כו' ואמר ר"י דהא דבעינן לעיל שיהו בו סימני סרים משנולד היינו ליחשב ודאי סרים אבל ספק סרים הוי אף על פי שאין בו סימני סרים וכן פירש רשב"ם ביומא דופן (גדה דף מז: ושם) גבי הא דאמר וכי לא נולדו בו סימני סרים עד כמה עד רוב שנותיו פירוש עד רוב שנותיו אם לא הביא הוי גדול ודאי ודאי וסרים ודאי אבל קודם לכן הוא קטן ויש לו דין בן תשעה מכ' ועד רוב שנותיו ואם הביא ב' שערות מכ' ועד קודם רוב שנותיו הוי גדול ודאי סרים: **דהביא שתי שערות בזקן בולי עלמא לא פליגי עד שיהא בבולן.** וא"ת והא לעיל אמרינן בן עשרים ולא הביא שערות יביאו כו' הא הביא שערות קודם כ' לא חשיב ודאי סרים אע"פ שיש בו סימני סרים ואם כן מאי קאמר עד שיהא בבולן אפילו כולן אין מועילים דהא הביא שתי שערות בזקן ואמר ר"י דשערות דזקן אין מועילין לדין הבאת שתי שערות אף על גב דבכל שאר מקומות בגוף מועילים ואם תאמר כיון דהביא שתי שערות בזקן מאי קאמר עד שיהא בבולן והלא אחד מן הסימנים הוא שאין לו זקן והרי יש לו זקן ואמר ר"י דאין חשוב בהבאת שתי שערות לבד יש לו זקן אלא אם כן נתמלא זקנו וא"ת הא דאמר בפרק קמא דקדושין (דף לה: ושם) זקן האשה והסרים ופירש בקונטרס סרים חמה היכי משכחת לה למ"ד עד שיהא בבולן ואר"י דהכא מיירי קודם כ' אבל מה שהביא אחר כ' שכבר הוא סרים ודאי אין בכך כלום[5]: **כי פליגי בשלא הביא.** והא דקאמר רבי יוחנן אפי' באחד מהן לא שיצטרך סימן אחד בהדי האי אלא בהאי לאחויה חשוב סרים ואין לתמוה על הלשון דבכי האי גוונא אמרי' באלו טרפות (חולין דף סב.) עוף הבא בסימן אחד טהור[6] והני מילי דלא דריס ועל כרחך הכי פירושו הני מילי שאותו סימן הוא דלא דריס: לימא

כיון דאיכא רשב"ג דאמר משתהי בו'. תימה דהשתא משמע דפלוגתא דרשב"ג ורבנן בבן שמונה דחשיב בר קיימא לרשב"ג ולא לרבנן וקשיא לר"י דלעיל בהמולך (דף לו:) ובפ' ר"פ דמילה (שבת דף קלה: ושם) משמע דפליגי איפכא ובסתם וולדות דלרשב"ג היכא דלא שהה חשבינן ליה בר קיימא וחמר ר"י דמשמע ליה לגמרא דפליגי בתרתי דעל כרחך רשב"ג איירי בבן שמונה דמתניתא בתוספתא[1] בתר פלוגתא דרבי ורבנן דלעיל ומדקאמר כל ששהה ולא נקט אם שהה משמע דאתא לרבויי סתם וולדות דאין יולאין מתורת נפל אלא בשלשים יום ועוד דבתוספתא מסיים במילתיה דרשב"ג שנאמר ופדוי מבן חדש תפדה משמע דמיירי בסתם וולדות מדמייתי קרא ועוד דאם לא בא להוסיף רשב"ג סתם וולדות מה בא להוסיף על רבי ואכתי קשיא לר"י הא דאיצטי לן בסוף רבי אליעזר דמילה (שם דף קלו.) מי פליגי רבנן עליה דרשב"ג בסתם וולדות או לא ומדקדק מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג מכלל דפליגי רבנן ומאי ראיה היא דלמא משום בן ח' בא לפסוק כמותו[2] ואמר ר"י דקי"ל דשמואל בסתם וולדות פוסק כמותו א"נ דע"כ לא בבן שמונה פסק כמותו אלא בסתם וולדות דבבן שמונה אין הלכה כמותו מדר' אבהו דהכא ועוד דאי בבן שמונה פוסק כמותו הוה ליה למימר הלכה כרבי ורבן שמעון בן גמליאל: **עד שיהא בבולן.** אע"ג דאמרן לעיל דבעינן שיהא לקוי ממעי אמו ויש סימנים שאין יכולין להודע משנולד מ"מ כיון שניכר מיד שאין עושה כיפה ושאר סימנים ניכרים כל אחד כשהוא בזמנו הוכיח הראשון על האחרים שממעי אמו הוא לקוי אלא שלא היו ראוין להיות ניכרים סמוך ללידתו וא"ת הא דאמרינן (לקמן דף קיא:)[3] קטן וקטנה לא חולין ולא מייבמין קטן שמא ימצא סרים כשמטיל מים ועושה כיפה יחלוץ וייבם לרב הונא דאמר עד שיהא בבולן[4] ואפילו אם יולדו כל הסימנים לאחר מכאן אין בכך כלום כיון שלא היה לקוי ממעי אמו ואין לומר דבאותו קטן שיש בו סימני סרים שאין עושה כיפה קאמר דלא חולין ולא מייבמין דהא בכל דוכתא משמע דטעמא משום דחיישינן למיעוט וזה היה תימה דאותן שיש בהן סימני סרים בקטנותם רובם מתקנין ולאו סרים נינהו ועוד דלקמן בפרק בית שמאי (דף קיא:) משמע דבכל קטנים איירי רבי מאיר גבי יבם קטן שבא על יבמתו גדולה תגדלנו דקאמרינן לימא מתניתין דלא כרבי מאיר כו' ואמר ר"י דהא דבעינן לעיל שיהו בו סימני סרים משנולד היינו ליחשב ודאי סרים אבל ספק סרים הוי אף על פי שאין בו סימני סרים וכן פירש רשב"ם ביומא דופן (גדה דף מז: ושם) גבי הא דאמר וכי לא נולדו בו סימני סרים עד כמה עד רוב שנותיו פירוש עד רוב שנותיו אם לא הביא הוי גדול ודאי ודאי וסרים ודאי אבל קודם לכן הוא קטן ויש לו דין בן תשעה מכ' ועד רוב שנותיו ואם הביא ב' שערות מכ' ועד קודם רוב שנותיו הוי גדול ודאי סרים: **דהביא שתי שערות בזקן בולי עלמא לא פליגי עד שיהא בבולן.** וא"ת והא לעיל אמרינן בן עשרים ולא הביא שערות יביאו כו' הא הביא שערות קודם כ' לא חשיב ודאי סרים אע"פ שיש בו סימני סרים ואם כן מאי קאמר עד שיהא בבולן אפילו כולן אין מועילים דהא הביא שתי שערות בזקן ואמר ר"י דשערות דזקן אין מועילין לדין הבאת שתי שערות אף על גב דבכל שאר מקומות בגוף מועילים ואם תאמר כיון דהביא שתי שערות בזקן מאי קאמר עד שיהא בבולן והלא אחד מן הסימנים הוא שאין לו זקן והרי יש לו זקן ואמר ר"י דאין חשוב בהבאת שתי שערות לבד יש לו זקן אלא אם כן נתמלא זקנו וא"ת הא דאמר בפרק קמא דקדושין (דף לה: ושם) זקן האשה והסרים ופירש בקונטרס סרים חמה היכי משכחת לה למ"ד עד שיהא בבולן ואר"י דהכא מיירי קודם כ' אבל מה שהביא אחר כ' שכבר הוא סרים ודאי אין בכך כלום[5]: **כי פליגי בשלא הביא.** והא דקאמר רבי יוחנן אפי' באחד מהן לא שיצטרך סימן אחד בהדי האי אלא בהאי לאחויה חשוב סרים ואין לתמוה על הלשון דבכי האי גוונא אמרי' באלו טרפות (חולין דף סב.) עוף הבא בסימן אחד טהור[6] והני מילי דלא דריס ועל כרחך הכי פירושו הני מילי שאותו סימן הוא דלא דריס: לימא

מפני הסכנה. (ג) סכנת שמיהם הבן והאם שלא ירבה אבל הדדין ותיאנס ותמות: **טעמא דלא גמרו בו'. בגיחותא וסיומא דמילתא היא: בר שבעה הוא.** ולשבעה נגמרה צורתו אלא שנשתהה (ד) וחזר. ואשמעינן רבי אבהו דאפי' לרבי לא מחזקינן ליה בבר קיימא עד שיהא בן כ': **ואישתהי עד תריסר ירחי שתא.** שלא חזר (ה) וילדה אשתו לסוף שנתה: **ואכשריה.** רבא דקסבר משתהא הולד אחר גמר צורתו וזה נשתהא ג' חדשים ולא אמרי' לאחר שהגך בעלה נתעברה מאחר: **כל ששהא שלשים יום באדם.** שחיה שלשים יום: **אינו נפל.** ואפילו לא כלו לו חדשי עיבור דאמרינן לשבעה נגמרה צורתו ואישתהי עד שמיני. להכי נקט באדם דאילו בבהמה קתני התם שמנה ימים שהה אין נפל: **לקוי.** רך: **מחליק.** חלק כבשר אשה. דרך בשר אינו להיות שעיר אשפר"א בלע"ז: **רפיחות.** אשקומ"א: **ליפה.** קילוח אריך למרחוק: **דוחה.** שאינו קשור אלא גלוז כמים: **מתמילין.** מסריחין כששהיים בכלי: **הבל.** חמימות בעין עשן: **ומתקשה בשעה תשמיש.** תשמיש קשה לה: **שיפולי מעיים.** כמין כף למעלה מאותו מקום כדאמר בפ' יוצא דופן (גדה דף מז:): **איפיב ליה ברת.** אלמא כיון דליתהו כולהו סימני סרים דבגר ליה האי לא מחזקינן ליה בסרים: **סיני דיקנא.** יתדות הזקן. כלומר בכמה מקומות הוה לו שער בזקנו: **בידי אדם.** כלומר סרים אדם בעי תלילה סרים חמה לא: **טעמא דבעלה הוא.** דהוא זונה דנבעלה לאחי בעלה אלא במקום מצוה והיא היתה עליו בברת: פסולה

מפני הסכנה הבא במאי עסקינן (ו) **כשגמרו סימניו דתניא** (ז) **איזהו בן שמנה כל שלא כלו לו חדשיו רבי אומר** (א) **סימנין מוכיחין עליו שערו וצפרניו אלא גמרו טעמא דלא גמרו הא גמרו אמרינן האי בר ז' הוא ואישתהויי הוא דאישתהי אלא הא דעבד** (ב) **רבא תוספאה עובדא** (ג) **באשה שהלך בעלה למדינת הים** (א) **ואישתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה כמאן כרבי דאמר משתהא כיון דאיכא רבן שמעון בן גמליאל דאמר משתהי כרבים עבד דתניא** (ד) **רשב"ג אומר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל ת"ר** (ה) **איזהו סרים חמה כל שהוא בן עשרים ולא הביא שתי שערות ואפילו הביא לאחר מכאן הרי הוא כסרים לכל דבריו** (ו) **ואלו הן סימניו כל שאין לו זקן ושערו לקוי ובשרו מחליק רשב"ג אומר משום רבי יהודה בן יאיר** (ח) **כל שאין מימיו מעלין רתיחות ויש אומרים** (ט) **כל המטיל מים ואין עושה כיפה ויש אומרים** (י) **כל ששכבת זרעו דוחה ויש אומרים** (יא) **כל שאין מימיו רגליו מחמיצין אחרים אומרים** (יב) **כל שרוחץ בימות הגשמים ואין בשרו מעלה הבל רבי שמעון בן אלעזר אומר** (יג) **כל שקולו לקוי ואין ניכר בין איש לאשה** (יד) **ואיזו היא אילונית כל שהיא בת עשרים ולא הביאה ב' שערות ואפי' הביאה לאחר מכאן הרי היא כאילונית לכל דבריה** (טו) **ואלו הן סימניה כל שאין לה דדים ומתקשה בשעת תשמיש רבן שמעון בן גמליאל אומר** (טז) **כל שאין לה שיפולי מעים כנשים רבי שמעון בן אלעזר אומר** (יז) **כל שקולה עבה ואינה ניכרת בין אשה לאיש איתמר סימני סרים רב הונא אמר עד שיהו כולם רבי יוחנן אמר** (יח) **אפי' באחד מהן** (יט) **היכא דהביא שתי שערות** [א] **בזקן כולי עלמא לא פליגי דעד שיהו כולן כי פליגי בשלא הביא אלא הא דאמר להו רבה בר אבוה לרבנן עיינו ביה ברב נחמן אי בשרו מעלה הבל איתיב ליה ברת כמאן כרב הונא לא רב נחמן סיכי** [ב] **דיקנא הויא ליה: הסרים לא חולץ ולא מייבם וכן אילונית וכו': קתני סרים דומיא דאילונית מה אילונית בידי שמים אף סרים בידי שמים וסתמא כרבי עקיבא דאמר בידי אדם אין בידי שמים לא: הסרים שחלץ ליבמתו לא פסלה כו': טעמא דבעלה הוא הא אחר לא לימא**

הביא סימני סריס כי היחוד] [האיחור] מוכיח עליו שהוא לקוי מבטן אמו ומעת לידתו ועכשיו נתגלה שפקו אבל קודם כ' שעדיין לא נתברר רעותו לא אבל אם הביא ב' שערות בזמנו הרי הוא כשאר תינוקת ומסתברא כפי' קמא דאי כפי' בתרא הכי איבעי ליה למימר בן ח' כיון שיהיה בן כ' עושים בו מעשה והז"ל לא עלה פירושו כלום לבן ח': **הא** דתנן סריס שחלץ ליבמתו לא פסלה מן הכהונה בעלה פסלה דוקא בעלה הוא הא אחר לא פסלה מן האחים דלית הלכתא כרב (הונא) [המנונא] דאמר שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה דגרסינן בסוטה פרק היה מביא אמרי במערבא לית הלכתא כרב המנונא. תנן התם בפרק בתרא דבכורות אנדרוגינוס יש בו דרכים שוה לאנשים ויש בו דרכים שוה לנשים ויש בו דרכים שוה לאנשים ולנשים ויש בו דרכים [שאינו שוה לא לאנשים ולא לנשים] שוה לאנשים כיצד מטמא בלובן כאנשים ווזקק ליבום כאנשים ומתעטף ומסתפר כאנשים ונושא ואינו נישא כאנשים וחייב בכל מצות האמורות בתורה כאנשים כיצד הוא שוה לנשים

ו) [תוספתא שבת פט"ז], ז) [עי' תוס' נדה כז. ד"ה אלא], ח) לעיל לו: שבת קלה: נדה מד: [תוס' לשבת פט"ז], ד) [תוספתא פ"ז], ה) פ"ג וחיי, ו) [שבת פט"ז], ז) [ולעיל סא: ולקמן קיט.], ח) [ועמ"ש תוס' נדה לב. ד"ה שמא כו' דלא מועלת הבדיקה עד שהוא גדול בשנים], ט) [עי' היטב תוס' קדושין לה: ד"ה הני הוא], י) [מחולין אינתא והוא דלא דריס],

גליון הש"ם

תד"ה כיון וכו' ואמר ר"י דקי"ל דשמואל וכו'. עי' שבת ט ע"ב תד"ה הא לן וש"נ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכא במאי עסקינן (כשגמרו סימניו) תא"מ וי"ב הכי גרס ברי"ף הב"ע כשלא גמרו סימניו כו': (ב) רש"י ד"ה מפני הסכנה סכנת שמיהם. נ"ב ומ"מ שבת דף קלה. פרש"י רק משום סכנת אם ע"ב ומתוס': (ג) ד"ה ואישתהי וכו' שלא חזר הבעל וילדה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' בחזקן. נ"מ דלא היכא דהכיל ב"ש לאחר עסריס ועי' מ"ר סוף פ"ה דנדה וא"ל לכל מה שדמקו התוס' בזה): [ב] שם דיקנא. נ"מ:

הגהות מהר"ב רנשבורג

[א] גמ' ואישתהי עד תריסר ירחי שתא. נ"ב עי' לאמ"ן דף קכב ע"א ומפרש מהיכן אמי הדבר והוא כשנתעברה ופגעה בסוס זכר תחלה:

תוס' חד מקמאי (המשך)

יום בין לא שהה ודאי בן קיימא הוא ות"ק ס"ל דבן ח' שנגמרו סימניו מיחייא חיי אלא שאין מחזיקין אותו כבן קיימא ודאי עד שיהא בן כ' וי"מ דסימני בן ח' דקא"ר אבהו לאו להחזיקו כבן קיימא קאמר אלא לענין קטנות כשם שסימני סריס ואילונית קאמר לענין קטנות וגדלות כך בן ח' לענין קטנות וגדלות וכן פ' הרב א"ב ב"ד ז"ל וז"ל אמר אביי בן ח' שאין עושין מעשה עד שיהיה בן כ' כי העשירים שלו כי"ג של שאר תינוקת ולפני כ' שלו כלפני זמן של שאר תינוקת מפני דקותו וחולשתו ויש מי שאומר שאם לא הביא שתי שערות והוא בן כ' ה"ז סריס ואע"פ שלא

ו) לולי ל"ל ד"ל דאי בשנגמר סימניו אמרו שהה ל' יום אינו נפל ה"ה נלא נגמר סימניו שאם היה נפל וכו'.

עין משפט נר מצוה

קטו א מיי' פ"א מהל' מילה הלכה יג טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף יא:

קטז ב מיי' פט"ו מהל' איסורי ביאה הל' יט טור ש"ע אה"ע סי' ד סעיף יד:

קיז ג מיי' פ"ב מהל' אישות הל"א טוש"ע שם סימן קנב סעיף ו ומי' קנה סעיף יב:

קיח ד ה ו ז ח ט י מיי' שם הל' יג טוש"ע שם סי' קנב סעיף ה:

קיט כ מיי' שם הל' ד טוש"ע שם סימן קנב סעיף ו:

קכ ל מ נ מיי' שם הל' ו טור ש"ע שם סימן קנב סעיף ל:

קכא ס ע טוש"ע שם סעיף א בהג"ה:

לעזי רש"י

אשפר"א. קשה, מחוספס. אשקומ"א [אישקומ"א]. קצף.

מוסף רש"י

מפני הסכנה. מפני שחלב הרבה בדדיה ומביאה לידי חולי (שבת קלה.). כל ששהה שלשים יום. משנולד חי שלשים יום. באדם. להכי נקט באדם דתני סיפא ובבהמה ח' ימים, אינו נפל. ופוטר את אמו מן החליצה (לעיל לו:).

תוס' חד מקמאי

ר' אומר סימניו מוכיחין עליו שעריו וצפרניו טעמא דשלא גמרו סימניו אמרינן האי בן ז' הוא ואשתהויי אישתהי אלא הא דאמר רבא תוספאה עובדא הוה באשה שהלך בעלה למדינת הים ואשתהי עד תריסר ירחי שתא כמאן כר' דאמר אישתהי כיון דאיכא רשב"ג דאמר אישתהי כרבים עבד דתניא רשב"ג אומר כל ששהא ל' יום באדם [אינו] נפל לכאורה מסתבר דשלש מחלוקות בדבר ת"ק דפליג אדר' ס"ל דבן ח' לא חיי בין נגמרו סמניו בין לא נגמרו ור' ס"ל דכשנגמרו מחייא חיי אלא שאין עושים מעשה להחזיקו כבן קיימא ודאי עד שיהא בן כ' ורשב"ג ס"ל כל ששהה שלשים יום באדם אינו נפל אפילו בשלא גמרו לו סימניו דאי אמרינן דרשב"ג דוקא בדנגמרו סימניו הוא דאמר כל ששהה ל' יום וכו' אבל לא גמרו אע"פ ששהה נפל הוא ה) השתא י"ל אי בשנגמר סימניו אמרו שהה ל' יום אינו נפל שאם היה נפל אינו יכול לחיות ל' יום כש"כ כשלא נגמרו סימניו אם היה נפל אינו יכול לחיות ל' יום אלא משמע דס"ל לרשב"ג כל ששהה ל' יום אינו נפל בין גמרו בין לא גמרו ורשב"ג ורבנן בתרתי פליגי פליגי בבן ח' כדאמרי' ופליגי בספק בן ז' ספק בן ח' דאליבא דרבנן הולכין אחר רוב נשים דילדן ולד של קיימא ולרשב"ג ספק הוא ואפסיק הלכתא בפרק ר"א דמילה כרשב"ג ומשמע דבתרייהו אפסיק הלכתא כרשב"ג בין בספק בן ח' בין בודאי בן ח' וממילא ש"מ דלית הלכתא כר' אבהו דאמר אין עושין בהם מעשה להחזיקו כבן קיימא עד שיהיה בן כ' דהא אפסיק הלכתא כרשב"ג דאמר כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל דמשמע בודאי אינו נפל וולד של קיימא הוא. ויש לפרש מלתא דרשב"ג בתרתי בספק בן ח' אבל כל זמן שלא שהה ספקא הוה כי שהה ודאי בן קיימא הוי בן ח' בלא שהה ודאי נפל הוא בששהה ל' יום הוי ספק עד שיהיה בן כ' ולעולם לר' אבהו הלכה הוא והר' שמואל ב"ר דוד כתב ר' אמר חדא ורשב"ג אמר חדא ולא פליגי דר' לא אדכר כלל שהה ל' יום ס"ל דבשנגמר סימניו תליא מלתא בין שהה ל'

פסולה ליבמה. כלשון אין שזינתה שאסורה לבעלה וכיון דזונה היא אסורה לכהונה: **האמר איילונית זונה היא.** בפרק הבא על יבמתו (לעיל דף פא.) ויליף לה [שם:] מהזנו ולא יפרנו[1] : **מתני' סרים חמה כהן וכו'.** אבל סרים אדם מיפסל נמי פסיל לה מתרומה דבי נשא דהיינו פלוגא דכל: **לא יתנון.** אם יש אח אחר: **אבל לא נישא.** שהוא מזכר והשוכב עמו הרי הוא כבא על הזכר: **רבי אליעזר אומר.** בגמרא[2] מפרש פלוגתייהו: **גמ' מהו דתימא מוליד מאליו.** דלדיקין וליד בימו הס יאכלו[3] הראוי להוליד יאכיל: **מאכילה בתרומה כו'.** לקמן מפרש לה בתרומה בזמן הזה דרבנן אבל במידי דאורייתא לא מאי טעמא ספק אים ספק אשה הוא: **ס"נ קאמר כו'.** והכי משמע מילתיה דר"ל מאכילה בתרומה כלומר בזה"ז אאין נוהג אלא תרומה ואינו מאכילה בכלום בזמן שחזה ושוק נוהגין דהיינו כשהמקדש קיים: **אפי' בתרומה דרבנן.** כגון תרומת פירות הואיל ואיכא תרומה דאורייתא כגון דגן תירוש ויצהר גזרי': **אף מאכילה.** דזכר מעליא הוא: **סברת תרומה בזה"ז דרבנן.** דקמוקמת לה למתניתין במידי דרבנן ואסרת לה בחזה ושוק: **שאני שונה.** ברייתא עיגול של תרומה בטל במאה של חולין או עיגול של תרומה טמאה בטל בק' עיגולים של תרומה טהורה ואי תרומה בזמן הזה דאורייתא כיון דעיגול דבר חשוב הוא ודרכו ליתנות לא בטיל אף על גב דתרומת תאנים דרבנן הואיל ותרומה דאורייתא נוהגת לא מבטלינן דרבנן גזרה דרבנן אטו דאורייתא: **אמר ליה והלא אני שונה כו'.** כלומר מי אית לך למיגזר בהא דרבנן אטו דאורייתא אי נמי אתית לבטולי בדאורייתא לאו איסורא הוא אדרבי אי שונה חתיכה של חטאת טמאה בטיל בטהורה והכא מידי דאורייתא הוא ואף על גב דדרכו ליתנות דמי סברת כל שדרכו ליתנות שניו דלא בטיל את שדרכו ליתנות בתנין שניו שעשאוהו מיוחד למנין אבל חתיכה ועיגול פעמים שהם נמכרים באומד אף על גב דרגילים ליתנות הואיל ואינן מיוחדים בכך בטלין: **אלא.** פגיגר"י מין קטנית הוא ולמתק הקדירה בא: **ידלקו.** כלאים בשריפה דכתיב (דברים כב) תוקדם תוקד אש [קידושין טו:] :

כולן

בזה"ז דרבנן והשתא ל"ל דהא דמהדר ליה ר"ל אי שונה עיגול בעיגולים עולה אליבא דרבי יוסי היא שונה: **עולה כו'.** וא"ת אכתי דלמא אע"ג דהוי דאורייתא עולה משום דסבר כרבנן דאמרי אינו מקדש אלא ו' דברים בלבד ואר"י דא"כ ה"ל למינקט מידי דאורייתא כגון בצית טריפה שנתערבה ומדנקט עיגול בעיגולים ש"מ משום דתרומה דרבנן אבל במידי דאורייתא אסור כל שדרכו: **והלא אני שונה חתיכה בחתיכות עולה.** היינו מתני' דמייתי בסמוך דחתיכה של חטאת וכו' תימה מנא ליה דאתיא כר' יוסי דלמא רבנן דאמרי אינו מקדש אלא ו' דברים בלבד וי"ל חדא דבר פלוגתיה דר' יהודה הוא רבי יוסי ועוד מאי איריא דנקט חתיכה דהוי כל שדרכו ולא נקט את שדרכו: **מאי היא דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן כו'.** וא"ת לר"ל כיון דתרומה בזמן הזה דרבנן אלמא בטלה קדושת הארץ א"כ כלאי הכרם נמי דרבנן ואמאי תני כל שדרכו הא בדרבנן אין אוסר כל שדרכו ואין לומר דלר"מ תרומה בזמן הזה דאורייתא דהא שמעינן ליה לר"מ דעיגול בעיגולים עולה ברישא מסכת בילה (דף ג:) גבי ליטרא קליעות כו' וי"ל דכלאי הכרם חדא דרבנן דבזמן דהמ"ק הוי דאורייתא אבל עיגול מתני דרבנן חדא דבטלה קדושת הארץ ועוד דאפילו בזמן בית המקדש תרומת תאנים דרבנן אי נמי חבילי תלתן הוי את שדרכו והכי פירושו שהיה ר"מ אומר כל שדרכו בדאורייתא מקדש ולכך דין הוא דאת שדרכו יקדש אפי' בדרבנן כגון חבילי תלתן: **נתערבו באחרות.** אמר ר"ת דלא גרסי' ואחרות באחרות מדפריך בהתערובת (זבחים דף עד. ושם) לשמואל דאסר ספק ספיקא בעבודת כוכבים מברייתא שמתרת ולא משכח דקאי כשמואל אלא ר' יהודה בברייתא שאוסר אפי' בשאר איסורין ספק ספיקא ושמואל סבר כוותיה בחדא בעבודת כוכבים ופליג בשאר איסורין ואי הוה גרס הכא וכבא"ז ובכל דוכתי דכי הך משנה ואחרות באחרות הוה ליה לאתויי לשמואל סייעתא מכל הנך משניות וי"מ דאפילו גרס בכל הנך משניות ואחרות באחרות לא היה יכול להביא ראיה מהם לשמואל דאסר ספק ספיקא דדלמא הכי קאמר וכל האחרות שנתערבו באחרות דליכא אלא חד ספיקא ויש חידוש יותר בנתערב שתי פעמים מבנתערב פעם אחת דאף על גב דאיכא תרי רובי אסיר מאר מילי אוסרין חד רובא ושרין תרי רובי כגון גבי יוחסין בסוף פ"ק דכתובות (דף טו. ושם) דאמר הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא ורוב סיעה גרידתא[1] :

כולן

שונה עיגול בעיגולין עולה דמשנה היא בתרומות ומדסתם רבי כר"מ (דף ר") [אליבא דר"] יהושע פ"ק דבילה (ד.) אם יש שם מאה פומין יעלו ואלו הכי הלכתא דעגול בעגולין עולה וא"כ הוי תרומה בזה"ז דרבנן ומש"ה עולה אע"פ שהוא דבר שבמנין וא"ת הלא ר"מ סבר תרומה בזה"ז דאורייתא ואפ"ה קאמר יעלו י"ל דהיינו טעמא דר"מ משום דקא בעי דבר שבמנין ואיסורי הנאה אבל כי ליכא אלא חד מינייהו סבר דבטל אבל (לר"מ) [לרבי] שאסתם משנה דתרומות דעיגול בעיגולין עולה כר"מ מתמה אאסר לומר שהרי הלכתא הוא דלא בעינן תרתי דהא אסתם לן מתני' בפרק גיד הנשה (חולין לו:) דאתיכתא דג טמא ונבילה לא בטלה אע"ג דבהנאה שריא ואיתא דקאמר לקמן מאי אתיכה ולא בעי מאי עיגול דמשנה יהודעה היא

מסורת הש"ס

פ) לקמן נב: לה. לו. סוטה יח: גיטין פ:, ב) לעיל פא., ג) בכורות מב:, ד) לקמן פב:, ה) [ל"ל אלעזר עיין תוי"ט ועי' תוס' לקמן פד. ד"ה רבין], ו) זבחים עב. בילה ג: ערלה פ"ג מ"ו, ז) [הושע ד], ח) [לקמן פג:], ט) [ויקרא כב], י) [וע"ע תוספות ביצה ג: ד"ה ואחרות ותוספות ע"ז מט. ד"ה נתערבו ותוספות סנהדרין פ. ד"ה ואחרים ותוספות זבחים עב. ד"ה נתערבו],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ואין וכו' ואו"י משום דשמעי' כו' דקאמר בברייתא שלא הכליעו:

לעזי רש"י

פגיגר"י [פינוגר"י]. חילבה (גרגרנית יוונית, צמח המשמש לחבלין).

מוסף רש"י

שומרת יבם שזינתה. כשהיא שומרת יבם, אסורה ליבמה. כאשה שזינתה תחת בעלה שאסורה לבעלה (סוטה יח:). כל שדרכו ליתנות שניו. במשנה ערלה כלולקמן דלא בטיל, משמע כל דבר שיש בו אדם המקפידין עליו מפני חשיבותו למוכרו במנין (ביצה ג: וכעי"ז זבחים עב.). את שדרכו ליתנות שניו. דמשמע את המיוחד לכך, שאין אדם מוכרו באומד (ביצה שם) שדרכו מיוחד לכך שאין לך אדם שמוסיף עליהן יתירה לנוקם ולא מוכר בלא מנין (זבחים עב.). תלתן. מין קטנית למתק קדירה, פיגוג"ר בלע"ז (ביצה שם) או: מין מתכון וחשובין מאד שאף טעם הנץ שוה לפלי ובלע"ז פיגוגר"י (זבחים שם). ידלקו. כלין בכלאי הכרם שנאמר פן תוקדש, תוקד אש, דאפילו בהנאה (ביצה שם).

תוס' חד מקמאי

מטמא בדם כנשים ואינו מתיחד עם האנשים כנשים ואינו עובר על בל תקיפו ועל בל תשחית ועל בל תטמא למתים כנשים ופסול לעדות כנשים ואינו [נבעל] בעבירה כנשים ונפסל מן הכהונה כנשים כיצד שוה לאנשים ולנשים חייב על הכאתו ועל קללתו כאנשים ונשים וחייבים על נזקו בין מזיק בין ניזק כאנשים וכנשים וההורגו שוגג גולה מזיד נהרג כאנשים ונשים וחולק בקדשי הגבול כאנשים ונשים ונוחל בכל נחלות כאנשים ונשים ואם אמר הריני נזיר שזה איש ואשה ה"ז נזיר כיצד אינו שוה לא לאנשים ולא לנשים אין חייבין לא על קללתו ולא על הכאתו לא כאנשים ולא כנשים ולא נערך לא כאנשים ולא כנשים ואם אמר הריני נזיר שזה לא איש ולא אשה אינו נזיר ר"מ אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא ולא יכולו חכמים להכריע עליו אם זכר אם נקבה אבל טומטום אינו כן פעמים שהוא איש פעמים שהוא אשה כתבתי זו המשנה [מפני] שהיא צריכה תלמוד במקצת דברים שיש בה ובתוספתא דבכורים פ'

עין משפט נר מצוה

קכב א מיי' פ"ז מהל' תרומות הלכה יד סמג לאוין רמ"ד (טור"ד סימן שלא): קכג ב ג מיי' פ"ח מהלכות איסורי ביאה הלכה טו:
קכד ד מיי' פ"ח מהל' תרומות הל' כו סמג עשין מג טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף ב:
קכה ה מיי' פי"ד מהל' תרומות הלכה ב:
קכו ו טוש"ע י"ד סימן רלו סעיף ג:

תוספות ישנים

א"ל אין שאני שונה (לעיל) עיגול בעיגולין עולה ול"ל לפי אשר פירשנו (ב) דר"ל שאני שונה דרבי יוסי סבר עיגול בעיגולין עולה וא"כ ע"כ תרומה בזמן הזה דרבנן אלא דמדאורייתא לא בטיל ואת"ל אפילו תרומה בזה"ז דאורייתא ניחא שפיר דעולה משום דעיגול הוי תרומת פירות דהוי מדרבנן אף בזמן (שאין) שביהמ"ק קיים וי"ל דאפ אינה דאורייתא בזה"ז דאורייתא הוה גזרינן דרבנן אטו דאורייתא. וא"ת ומנא לן דר' יוסי קאמר לה ור"ל משום דר' יהודה פליג עלה בסיפא מכלל דמ"ק דיליה הוי ר' יוסי דסתמא הוא כר פלוגתיה וקשה לרבינו מנחמ"ל שיטתא דא"ל ר"ל הוא"ל (למכתב) הכא מי סברת דר' יוסי סבר תרומה בזמן הזה דרבנן. ועוד דהו"ל ל"ל להשיב אה"נ משום ברייתא דלקמן (פג.) דר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמה היא דמשיב ליה אפיק וא"ל ברוך לנו לומר מאכילה בתרומה ולא בחזה ושוק ושעמא משום דתרומה בזמן הזה דרבנן. ועוד קשה דא"כ דידע תלמודא מתניתא דלקמן דאמר ר' יוסי אנדרוגינוס בריה בפ"ע ופסק הוא לא הוה קאמר ריש לקיש שיאמ"ל אף בתרומה דרבנן דלקמן משמע פרק [אחרון] (קיג.) שאין חרש כהן מאכיל אשתו בתרומה ואף [תרומה] דרבנן וחרש פסיקא הוי ועוד דאיה לדבר דאמרי' גבי כוי (בכורים פ"ב מ"י) משום דהוי ספק מיה ספק בהמה המלבו אסור ואין מחלק ב) בספר ומשמע דאף שומנו של גיד אסור אע"ג דלא הוי בבהמה רק מדרבנן מ"ב גם בכאן אי ספק הוא לא הוי לריש לקיש לומר שיאמ"ל אף בתרומה דרבנן על כן פירש רבינו נחמ"ל דה"ק מי סברת תרומה בזה"ז מדרבנן דהכי הלכתא דהא מדקאמרת דר' יוסי סבר תרומה בזה"ז דרבנן סברת לך דהלכה כן שהרי ר' מאיר לא הוכיח בזאת המשנה לאתוי על ר' יוסי אע"ג שהוא חולק על זה דסבר תרומה בזה"ז דאורייתא פ"ק דחולין (דף ו: ע"ש ברש"י) ואם כן לא רצה להזכירו במשנה משום דהלכה כר' יוסי וע"ז אתמה רבי יוחנן לומר שהלכה כן ומשני אין שאני

תוספות

ג) כמותו מטעמא דאיהו סבר דבעינן דבר שבמנין ואיסורי הנאה ולרש"י נקיש הוי טעמא דעולה משום דתרומה בזמן הזה דרבנן וא"ל דלא בעי תרתי דבר שבמנין ואיסורי הנאה ול"ל ולא לא אפשר לומר שהרי הלכתא הוא דלא בעינן תרתי דהא אתם לן מתני' בפרק גיד הנשה (חולין לו:) דאתיכתא דג טמא ונבילה לא בטלה אע"ג דבהנאה שריא ואיתא דקאמר לקמן מאי אתיכה ולא בעי מאי עיגול דמשנה יהודעה היא

ב) ר"ל לפי מה שפי' בתוס' לעיל דא"ה אמר דר"י מיירי אליבא דר' יוסי. ג) ולפ"ז נוהג גם בזה"ז אע"ג שמנו של גיד משום לאת דאכל גזרו ולא משום גיד וכ"כ הרשב"א בתו"ה אחרון דף ק"ח דפוס ברלין נחד פירושא. ועי' בש"ת הרדב"ז ח"ב סימן תר"ע ואמנם ק"ק דהא בתוס' לעיל דא"ה אמר דר"י מיירי אליבא דר' יוסי. ד) [ל"ל מטעמיה אתם כמותו דר"מ סבר דבעינן דבר שבמנין.

לימא תיהוי תיובתא דרב המנונא דאמר דקאמר גרות מתיירא אני בני גרות מעיד אני לכם גרב המנונא מבני גרות לפשוט שהגרות פטורות מחגיגה ומן היבום שאם היו זקוקות לאחין א"כ היו בני גרות פסולות מק"ו דאלמנה דליכא למפרך מה לאלמנה שכן היא עצמה מתחללת שגם היבמה שזינתה מתחללת לרב המנונא ואמר ר"י דמה דפשט להם בני גרות בזה לא היה מתיירא שאם יקפידו עליו יאמר שאין הלכה כרב המנונא: **ואין מאכילה בזמן חזה ושוק אפילו בתרומה דרבנן.** בפרק שני דכתובות (דף כה.) גבי מאי גדולה חזקה דקאמר ואיבעית אימא בתרומה דרבנן אבל דאורייתא לא אבל דאורייתא לא הוא כסוגיא דהכא דגזרינן דרבנן אטו דאורייתא והא דאמר בחלו עוברין (פסחים דף מד.) גבי שתי מדוכות הנח לתרומת תבלין דרבנן ולא גזרינן אטו דאורייתא אמר ר"י דשאני התם דאקראי בעלמא ולא איתחזק איסורא דאימור תרומה לתוך תרומה נפלה אבל עיגול בעיגולים הכא אע"ג דאקראי בעלמא איתחזק איסורא והא דפריך לקמן (דף פב.) דרבי יוחנן אדרבי יוחנן מברייתא דשתי קופות הו"מ לשנוי בתרומת פירות דרבנן כי הא דפסחים אלא דמשני לה שפיר וא"ת ומי דחקו לר"ל דלא אכלה בתרומה בזמן חזה ושוק ואור"י משום דשמעינן לר' יוסי דאמר אנדרוגינוס ספיקא הוי דקאמר (א) שלא הכריעו בו חכמים אם הוא זכר אם הוא נקבה וא"ת והא לר' יוסי תרומה בזמן הזה דאורייתא כדמוכח ברייתא דסדר עולם דמייתי לקמן בשמעתין וי"ל דקסבר ר"ל דר' יוסי תנא לה ולא סבר לה הכא"ג אשכחן בפרק יוצא דופן (נדה דף מו:) ועוד לפי שהיה שונה אליבא דר' יוסי עיגול בעיגולים עולה ורבי יוחנן אית ליה לקמן (דף פב:) דתני לה וסבר לה כדלייק מתניתין דמשוי ליה רבי יוסי לאנדרוגינוס ודלא זכר מדקתני טושא ומינה מותבינן לקמן (שם) לריש לקיש ולדידיה ליתא לברייתא מקמי מתני': **אמר ליה ר' יוחנן לר"ל מי סברת תרומה בזמן הזה דרבנן.** אע"ג דר' יוחנן גופיה אית ליה לקמן (שם) דלרבנן תרומה בזה"ז דרבנן הכא אליבא דר' יוסי קיימי וה"ק מי סברת דלר' יוסי תרומה **שאני** שונה עיגול בעיגולים **עולה כו'.** וא"ת אכתי דלמא אע"ג דהוי דאורייתא עולה משום דסבר כרבנן דאמרי אינו מקדש אלא ו' דברים בלבד ואר"י דא"כ ה"ל למינקט מידי דאורייתא כגון בצית טריפה שנתערבה ומדנקט עיגול בעיגולים ש"מ משום דתרומה דרבנן אבל במידי דאורייתא אסור כל שדרכו: **והלא אני שונה חתיכה בחתיכות עולה.** היינו מתני' דמייתי בסמוך דחתיכה של חטאת וכו' תימה מנא ליה דאתיא כר' יוסי דלמא רבנן דאמרי אינו מקדש אלא ו' דברים בלבד וי"ל חדא דבר פלוגתיה דר' יהודה הוא רבי יוסי ועוד מאי איריא דנקט חתיכה דהוי כל שדרכו והכי פירושו שהיה ר"מ אומר כל שדרכו בדאורייתא מקדש ולכך דין הוא דאת שדרכו יקדש אפי' בדרבנן כגון חבילי תלתן: **נתערבו באחרות.** אמר ר"ת דלא גרסי' ואחרות באחרות מדפריך בהתערובת (זבחים דף עד. ושם) לשמואל דאסר ספק ספיקא בעבודת כוכבים מברייתא שמתרת ולא משכח דקאי כשמואל אלא ר' יהודה בברייתא שאוסר אפי' בשאר איסורין ספק ספיקא ושמואל סבר כוותיה בחדא בעבודת כוכבים ופליג בשאר איסורין ואי הוה גרס הכא וכבא"ז ובכל דוכתי דכי הך משנה ואחרות באחרות הוה ליה לאתויי לשמואל סייעתא מכל הנך משניות וי"מ דאפילו גרס בכל הנך משניות ואחרות באחרות לא היה יכול להביא ראיה מהם לשמואל דאסר ספק ספיקא דדלמא הכי קאמר וכל האחרות שנתערבו באחרות דליכא אלא חד ספיקא ויש חידוש יותר בנתערב שתי פעמים מבנתערב פעם אחת דאף על גב דאיכא תרי רובי אסיר מאר מילי אוסרין חד רובא ושרין תרי רובי כגון גבי יוחסין בסוף פ"ק דכתובות (דף טו. ושם) דאמר הולכין אחר רוב העיר והוא דאיכא רוב סיעה בהדה ואין הולכין אחר רוב העיר גרידתא ורוב סיעה גרידתא[1] :

כולן

הערל פרק שמיני יבמות

כולן ידלקו. וליכא למימר דלגיידיהו דגזרינן שמא יבואו עשרה בני אדם בבת אחת כו' כדאמר ברים פ' התערובות (זבחים דף עג: ושם) וא"ת ומ"ש דלא פליג ר' אליעזר הכא וכן אכל הגהו דמס' ערלה (בפ"ג מ"ו) כדקאמר לענין עבודת כוכבים בסוף כל הגלמים (ע"ז דף מט:) דיוליך הגאה ליס המלח ומיהו רבינו שמואל פירש שם דה"ה בכל איסורין ונראה דדוקא גבי עבודת כוכבים אית ליה הכי משום דתופסת את דמיה וכשמוליך הגאה נראה כאילו הוליך האיסור ועוד יש לפרש דדוקא בתנור שהסיקו בעצי עבודת כוכבים ואפה בו את הפת ונטל ממנה כרכר וארג בו את הבגד אמרינן יוליך הגאה ליס המלח כשנתערב לפי שאין ממשות האיסור בעין והוה דאתערב לו חציתא דאמרת דקאמר (שם) דיוליך הגאה היינו משום דאין נהנה מגוף האיסור דאסור בשתיה אלא או למכור או ליתן לפועליו וא"ת ומה טעם לא אמרי' בכל הנך דמס' ערלה (פ"ג מ"ו) ימכרו כולן לעובד כוכבים חוץ מדמי איסור שבו כדאמר רשב"ג בפרק בתרא דמס' ע"ז (דף עד. ושם) גבי יין נסך בירושלמי פריך לה ומשני דחיישינן בכולהו אם ימכור לעובד כוכבים שמא יחזור וימכור לישראל וכן בפת ובגד דפרק כל הגלמים (שם דף מט:) אע"ג דפת של עובד כוכבים אסור כיון דשרי בהגאה חיישינן שמא יקנה ממנו ישראל ליתן לפועליו וחבית דההוא גברא אם היה חפץ למכור כל יינו ביחד ה"ה דהוה מלי למכור חוץ מדמי איסור שבו:

פרך. פירש בקונטרס שם מקום ור"י אומר על שם שנפרכים כדאמר בפסיקתא דפרשתא דיהודה וישראל רבים אחר פרשת כי תשא דרים על אל גנת אגוז ירדתי שנמשלו ישראל לאגוז שיש בו ג' מיני של פרך שנפרך מעצמו: **כברות** של בעל הבית. אבל של נחתום שהם קטנות אפי' ר"מ מודה דלא מקדש דהא תנן במס' ערלה (פ"ג מ"ו) דתעלה באחד ומאתים והא דמשמע לקמן דחתיכה של לחם הפנים לא בטלה בשל חולין שאני לחם הפנים דחמיר טפי וראוי להתכבד בו ואפה בו את הפת דפ' כל הגלמים (ע"ז דף מט:) דקתני נתערבה באחרות כולן אסורות צריך לאוקמא בכברות של בעל הבית: **הראויה** לערלה ערלה. בירושלמי מדקדק אמאי לא תני נמי הראוי לתרומה תרומה דכיון דחשיבי לא בטלי באחד ומאה ומשני משום דכולהו תרומה תרומה ועוד מלי למיתני הראוי לתרומה תרומה ועוד מלי לשנויי דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסור הגאה כדאמר בפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף עד.) אמתניתין דהתם: **רבי** יוחנן **אומר את שדרכו למנות שנינו.** בירושלמי משמע דלא הוי אלא עשרה דברים את שדרכו ונראה דהיינו אותן שאה דברים דקאמרי רבנן וחביל תלתן הרי שבעה ובגד שנבעו בקליפי ערלה ונתערבה באחרים ונובע מלא הסיט בקליפי ערלה וארגו בבגד ותרי מילי חשיבי הרי ט' ואורג מלא הסיט מצמר הכבוד בבגד ואית דחשיב בכרות של בעל הבית בעשירית וקשה לר"י דהא איכא טובא טבעות וכוסות של עבודת כוכבים דהתערובות (זבחים עד.) וכל הגהו דתנן בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עד. ושם) יין נסך ועורות לבובין וכו' וקאמר התם דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הגאה וכל הגהו הוו את שדרכו דאי לאו הכי מקשה הרי משנה לרבי יוחנן ודוחק לומר דתנא דליטרא קליעות הוא דא"כ הוה ליה לאקשויי ולשנויי הכי כדפריך אהרישא דהתערובות ובריש מסכת בילה (דף ג: ושם) ועוד נראה דעדיפי מאת שדרכו מדפריך התם וליתני נמי אגוז פרך ורמוני בחלן וליתני נמי כברות של בעל הבית ומשני אכולהו הא תנא ליה התם ומחבילי תלתן דחשיב הכא בריש לא פריך משמע דכרבנן בעי לאוקמי דלא סגי להו בחת שדרכו ואמר רבינו יצחק דבירושלמי לא חשיב אלא אותן ששנויים שם במסכת ערלה (פ"ג) אבל אכתי איכא טובא ומ"ת יין נסך דחשיב התם במסכת ע"ז ע"כ בחביות סתומות אייתי דהא כרבנן בעי לאוקמיה וא"כ אמאי חשיב לה הא תנא ליה במסכת ערלה ואמר רבינו יצחק דאיצטריך לאשמועינן דמחמרינן ביין נסך ואע"ג דלא כתיב איסוריה בדאורייתא אלא מדברי קבלה או שמא אשמועינן דדוקא ביין נסך מחמרינן ולא בסתם יינן ואם בסתם יינן הוי דינא הכי כ"ש דאיצטריך לאשמועינן משום סתם יינן א"נ אשמועינן דלא שרי על ידי פדיון לאפוקי מדר' אליעזר וא"ת והא קתני שור הנסקל ובפ' התערובות (זבחים עב. ושם) משמע דשור הנסקל וחטאות המתות לא חשיבי אפילו בחבילי תילתן ואמר ר"י דדוקא מחטאות מתות הן בכשות קטנות פריך בהתערובות דלא חשיב שבמנין לפי שרגילים למכור כל העדר יחד ואפילו יחשב כשהוא שחוט בחתיכה הראויה להתכבד בה כשהוא חי גריע טפי אבל שור הנסקל שהוא גדול חשיב הוא אפילו אליבא דרבנן ובירושלמי מוקי הכיא דפרק בתרא דמסכת ע"ז בשור הנסקל שחוט דראוי להתכבד בו ומיהו אמר ר"י דלפי הש"ס שלנו משמע שמעמידה בחי דבפ' התערובות (שם דף עח:) עביד גריכותא ממתני' דהתם דאשמועינן שור הנסקל שנתערב בקדשים ודפרק בתרא דמס' ע"ז דאשמועינן שור הנסקל בחולין ואי בחתיכה אייתי ההוא דמס' ע"ז לא הוה צריך לטעמא דהפסד קדשים דקאמר התם: **רבי** יהודה אומר **לא תעלה.** פי' בקונטרס משום דקסבר מין במינו לא בטיל ואין נראה דדוקא בדבר המתערב אית ליה לר' יהודה דמין במינו לא בטיל כמו שאפרש בסמוך אלא שהתא טעמא דר' יהודה דקסבר כל שדרכו למנות לא בטיל דר' יהודה לטעמיה דאמר בליטרא קליעות דלא בטלה ברים התערובות (שם עג.) וברים מס' בילה (דף ד. ושם) וכי מוקי לה בנימוחה הוא דקאמר לטעמא דר' יהודה משום דמין במינו לא בטיל: **דברי** הכל **לא תעלה.** נראה לפרש לטעמא דקיפא שנתערבה בשל חולין משום דלאחר שנתבטלה ראויה להתכבד בה לפיכך לד"ה לא בטלה אבל ריש"א שנתערבה בחתיכות טהורות של חטאות אכי נמי תעלה אין ראויה להתכבד בה דלא שייך כיבוד בפני הנים במקדש ולהכי לת"ק תעלה דהוי כל שדרכו והא דפליגי בתוספתא במס' תרומות (פ"ה) ד) בחתיכה של חטאת בין טהורה בין טמאה שנתערבה בחולין דרבנן אמרי תעלה ור' יהודה אומר לא תעלה צריך לאוקומה בנימוחה ור' יהודה לטעמיה דאמר (חולין קח.) מין במינו לא בטל וק"ק לפי זה אמאי לא נקט טמאה בשל חולין ד"ה לא תעלה דאין לומר דטהורות בטהורות עדיפא ליה דמשמע דלא צריך הכי טעמא אלא לר"ל א) ונראה דלר' יוחנן הוי חידוש טפי לאשמועינן דבר שבמנין ולא איסור הגאה דמקדש מבטמאה דהוי דבר שבמנין ואיסור הגאה דאין חידוש כל כך והא דלא חשיב במסכת ע"ז חתיכה של חטאת טמאה בשל חולין דההוא תנא תרתי אית ליה דקאמר התם איכא למימר דבקדשים לא מיירי ולפי טעמא שבקונטרס שתולה בהפסד מועט לא מצי למינקט בסיפא טמאה בחולין ה) רבי

כולן ידלקו. דלא בטלי כדקתני טעמא שהיה רבי מאיר אומר כל שדרכו לימנות מקדש את המתערב עמו ואין בטל ברוב שכלאי הכרם בדבר שאין במנין בטלין באחד ומאתים כדאמר בפסחים בחלו עובדין (דף מח.) מן המאתים ו) ממותר שתי מאות שנשתיירו בבור מיכן לערלה וכלאי הכרם שבטלים במאתים: **מקדש.** מאתים או שלש מאות דלא בטל: **פרך.** מקום: **הראוי לערלה.** כגון אגוזים ורימון וחביות מקדשין ואוסרין את הכשרים משום ערלה: **הראוי לכלאי הכרם.** כגון תרדין וכרוב ולענת: **רבי יוחנן סבר את שדרכו לימנות.** שמיוחד במנין שנינו דלא בטל הלכך חתיכות ועיגולים אע"ג שדרכן לימנות הואיל שדרכן נמי לימכר באומד בטלי: **ור"ל סבר לו שדרכו לימנות.** אפילו לפרקים שנינו דלא בטיל הלכך עיגול חלי ס"ד תרומה בזמן הזה דאורייתא לא היה בטיל: **ר' יהודה אומר לא תעלה.** דקסבר ר' יהודה בכל דוכתא ז) מין במינו לא בטיל: **דברי הכל לא תעלה.** ת"ק מודה הואיל ואפשר למוכרן להן בהפסד מועט וחתיכה ופרוסה דרכן לימנות משום הפסד מועט לא מבטלינן איסורא דאורייתא ואע"ג דעיגול בטל בחולין ולא מזבנינן ליה לכהן התם הוא דעיגול גופיה תרומה דרבנן היא וריש"א תעלה דאין להם תקנה אלא שריפה ואיכא הפסד קדשים: **קתני מיהת ריש"א תעלה.** קשיא לר"ל דאמר כל שדרכו לימנות שנינו דהא הכא דרכן לימנות ובטל ר'

פרך. פירש בקונטרס שם מקום ור"י אומר על שם שנפרכים כדאמר בפסיקתא דפרשתא דיהודה וישראל רבים אחר פרשת כי תשא דרים על אל גנת אגוז ירדתי שנמשלו ישראל לאגוז שיש בו ג' מיני של פרך שנפרך מעצמו: **כברות** של בעל הבית. אבל של נחתום שהם קטנות אפי' ר"מ מודה דלא מקדש דהא תנן במס' ערלה (פ"ג מ"ו) דתעלה באחד ומאתים והא דמשמע לקמן דחתיכה של לחם הפנים לא בטלה בשל חולין שאני לחם הפנים דחמיר טפי וראוי להתכבד בו ואפה בו את הפת דפ' כל הגלמים (ע"ז דף מט:) דקתני נתערבה באחרות כולן אסורות צריך לאוקמא בכברות של בעל הבית ג): **הראויה** לערלה ערלה. בירושלמי מדקדק אמאי לא תני נמי הראוי לתרומה תרומה דכיון דחשיבי לא בטלי באחד ומאה ומשני משום דכולהו תרומה תרומה ועוד מלי למיתני הראוי לתרומה תרומה ועוד מלי לשנויי דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסור הגאה כדאמר בפ' בתרא דמסכת ע"ז (דף עד.) אמתניתין דהתם: **רבי** יוחנן **אומר את שדרכו למנות שנינו.** בירושלמי משמע דלא הוי אלא עשרה דברים את שדרכו ונראה דהיינו אותן שאה דברים דקאמרי רבנן וחביל תלתן הרי שבעה ובגד שנבעו בקליפי ערלה ונתערבה באחרים ונובע מלא הסיט בקליפי ערלה וארגו בבגד ותרי מילי חשיבי הרי ט' ואורג מלא הסיט מצמר הכבוד בבגד ואית דחשיב בכרות של בעל הבית בעשירית וקשה לר"י דהא איכא טובא טבעות וכוסות של עבודת כוכבים דהתערובות (זבחים עד.) וכל הגהו דתנן בפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עד. ושם) יין נסך ועורות לבובין וכו' וקאמר התם דהאי תנא תרתי אית ליה דבר שבמנין ואיסורי הגאה וכל הגהו הוו את שדרכו דאי לאו הכי מקשה הרי משנה לרבי יוחנן ודוחק לומר דתנא דליטרא קליעות הוא דא"כ הוה ליה לאקשויי ולשנויי הכי כדפריך אהרישא דהתערובות ובריש מסכת בילה (דף ג: ושם) ועוד נראה דעדיפי מאת שדרכו מדפריך התם וליתני נמי אגוז פרך ורמוני בחלן וליתני נמי כברות של בעל הבית ומשני אכולהו הא תנא ליה התם ומחבילי תלתן דחשיב הכא בריש לא פריך משמע דכרבנן בעי לאוקמי דלא סגי להו בחת שדרכו ואמר רבינו יצחק דבירושלמי לא חשיב אלא אותן ששנויים שם במסכת ערלה (פ"ג) אבל אכתי איכא טובא ומ"ת יין נסך דחשיב התם במסכת ע"ז ע"כ בחביות סתומות אייתי דהא כרבנן בעי לאוקמיה וא"כ אמאי חשיב לה הא תנא ליה במסכת ערלה ואמר רבינו יצחק דאיצטריך לאשמועינן דמחמרינן ביין נסך ואע"ג דלא כתיב איסוריה בדאורייתא אלא מדברי קבלה או שמא אשמועינן דדוקא ביין נסך מחמרינן ולא בסתם יינן ואם בסתם יינן הוי דינא הכי כ"ש דאיצטריך לאשמועינן משום סתם יינן א"נ אשמועינן דלא שרי על ידי פדיון לאפוקי מדר' אליעזר וא"ת והא קתני שור הנסקל ובפ' התערובות (זבחים עב. ושם) משמע דשור הנסקל וחטאות המתות לא חשיבי אפילו בחבילי תילתן ואמר ר"י דדוקא מחטאות מתות הן בכשות קטנות פריך בהתערובות דלא חשיב שבמנין לפי שרגילים למכור כל העדר יחד ואפילו יחשב כשהוא שחוט בחתיכה הראויה להתכבד בה כשהוא חי גריע טפי אבל שור הנסקל שהוא גדול חשיב הוא אפילו אליבא דרבנן ובירושלמי מוקי הכיא דפרק בתרא דמסכת ע"ז בשור הנסקל שחוט דראוי להתכבד בו ומיהו אמר ר"י דלפי הש"ס שלנו משמע שמעמידה בחי דבפ' התערובות (שם דף עח:) עביד גריכותא ממתני' דהתם דאשמועינן שור הנסקל שנתערב בקדשים ודפרק בתרא דמס' ע"ז דאשמועינן שור הנסקל בחולין ואי בחתיכה אייתי ההוא דמס' ע"ז לא הוה צריך לטעמא דהפסד קדשים דקאמר התם: **רבי** יהודה אומר **לא תעלה.** פי' בקונטרס משום דקסבר מין במינו לא בטיל ואין נראה דדוקא בדבר המתערב אית ליה לר' יהודה דמין במינו לא בטיל כמו שאפרש בסמוך אלא שהתא טעמא דר' יהודה דקסבר כל שדרכו למנות לא בטיל דר' יהודה לטעמיה דאמר בליטרא קליעות דלא בטלה ברים התערובות (שם עג.) וברים מס' בילה (דף ד. ושם) וכי מוקי לה בנימוחה הוא דקאמר לטעמא דר' יהודה משום דמין במינו לא בטיל: **דברי** הכל **לא תעלה.** נראה לפרש לטעמא דקיפא שנתערבה בשל חולין משום דלאחר שנתבטלה ראויה להתכבד בה לפיכך לד"ה לא בטלה אבל ריש"א שנתערבה בחתיכות טהורות של חטאות אכי נמי תעלה אין ראויה להתכבד בה דלא שייך כיבוד בפני הנים במקדש ולהכי לת"ק תעלה דהוי כל שדרכו והא דפליגי בתוספתא במס' תרומות (פ"ה) ד) בחתיכה של חטאת בין טהורה בין טמאה שנתערבה בחולין דרבנן אמרי תעלה ור' יהודה אומר לא תעלה צריך לאוקומה בנימוחה ור' יהודה לטעמיה דאמר (חולין קח.) מין במינו לא בטל וק"ק לפי זה אמאי לא נקט טמאה בשל חולין ד"ה לא תעלה דאין לומר דטהורות בטהורות עדיפא ליה דמשמע דלא צריך הכי טעמא אלא לר"ל א) ונראה דלר' יוחנן הוי חידוש טפי לאשמועינן דבר שבמנין ולא איסור הגאה דמקדש מבטמאה דהוי דבר שבמנין ואיסור הגאה דאין חידוש כל כך והא דלא חשיב במסכת ע"ז חתיכה של חטאת טמאה בשל חולין דההוא תנא תרתי אית ליה דקאמר התם איכא למימר דבקדשים לא מיירי ולפי טעמא שבקונטרס שתולה בהפסד מועט לא מצי למינקט בסיפא טמאה בחולין ה) רבי

עין משפט נר מצוה

קכז א מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הלכה יד:

קכח ב מיי' שם פט"ז הלכה ט טוש"ע יו"ד סימן קי סעיף ח:

קכט ג מיי' פ"ו מהל' פסולי המוקדשין הלכה כג:

קל ד מיי' שם הל' כד:

תוספות ישנים

בפ"ק דביצה מתניתא דר"מ קאמר אם יש שם מאה פומין יעלו: רשב"ל אומר כל שדרכו למנות שנינו. וא"ת והכי קתני חביבי תלתן דהוי את שדרכו לימנות וי"ל דקסבר רשב"ל דאדרבה משום הכי הדר ותנא שהיה ר"מ אומר אלא נטעה לומר דוקא חביבי תלתן דהוי את שדרכו והא דנקט חביבי תלתן דהוי את שדרכו ולא נקט דבר דהוי כל שדרכו משום דמדרבנן הוי דקנונים ולוף אסרה תורה מש"ה בשנין את שדרכו ולרבי יוחנן דאמר את שדרכו לימנות שנינו צריך ליתן טעם למה חזר ושנה שהיה ר"מ אומר וכו' שהרי הכיר חביבי תלתן דהוי את שדרכו וי"ל דסד"א דדוקא חביבי תלתן דלא הוי רק מדרבנן כדפרישית אמרי' דוקא את שדרכו מקדש אבל כל שדרכו לא אבל איסורא דאורייתא מקדש אף כל שדרכו לכי הדר ותנא כללא דבכל ענין לא מקדש אלא את שדרכו ס"נ סד"ל דוקא חביבי תלתן דאמרי' בהגאה דכלאי הכרם אסרי בהגאה אמרי' דמקדש אבל במלאת דשרית בהגאה לא מקדש אף את שדרכו קמ"ל. וא"ת לרשב"ל אמאי אמרי' הכא בחביבי תלתן דמקדש הלא לא אסרי רק מדרבנן וא"כ הו"ל כמו עיגול לעיגולים דבכר רש לקיש עולה משום דתרומה בזמן הזה דרבנן וי"ל שאני חביבי תלתן דאסרי בהגאה וחשיבי כמו איסורי דאורייתא [ו]ד"מ דטעמא דעולה עיגול בעיגולים משום דהוי תרומה בזה"ז דרבנן ותרומת פירות דרבנן ולא נהירא דטעם דתרומת פירות דרבנן לא מעלה ולא מוריד דאי הוי תרומה בזה"ז דאורייתא הוה גזרי' דרבנן אטו דגן דהוי תרומה דאורייתא: קתני מיהת ריש"א תעלה אע"ג דהוא דאורייתא וקשיא לרש לקיש דאמר לעיל עיגול בעיגולין עולה משום דתרומה בזמן הזה דרבנן דהכא בדאורייתא נמי אמרי' תעלה פ"ה והא דאמרי' בסיפא לא תעלה היינו משום טעמא דכי נמי אמרי' לא תעלה ליכא הפסד כל כך שהרי החטאת והחולין ראויה להכנים וכו'. וא"ת א"כ מאי פריך מהכא לרש לקיש הלא שפיר קאמר דמונח תרומה בזמן הזה דרבנן דמעיגול בעיגולין עולה דאי מדאורייתא לא הוה עולה שהרי אין בו הפסד מרובה דהא חזי לכהן אף אם לא תעלה. וכ"ל טעמא דסיפא דאמרי' לא תעלה משום דאי מתבטל הוא חתיכה הראויה להתכבד בפני האורחים וחתיכה הראויה להתכבד לא בטלה [אבל אין להקשות בריש"א אמאי תעלה הלא היא ראויה להתכבד משום דאף היא אינה ראויה להתכבד רק לפני אורחים כהנים.] [ועי' תוס' כאן]: **א)** וי"ל דרבותא דאמעיון דאע"ג דהוא טהורה וראויה להתכבד לאכילת כהנים לא תעלה וכ"ש טמאה שאינה ראויה אף לכהנים והוי כענין דאמרינן לקמן טהורה מטהורה עדיפא ליה למילף: **א'** הכי מאי טעמא דרבי יהודה. אף"ל דמיירי בשלא נמוחו ניחא טעמא דרבי יהודה כדפרישית לעיל דדבר שבמנין לא בטיל אבל כיון דאמיירי בנימוחו מאי טעמא דרבי יהודה:

מסורת הש"ס

ו) [ומקקאל מה], ג) [חולין נח:], ג) [ועי' היטב תוספות זבחים עב: ד"ה אף בכרוים], ד) ולפנינו איתא פרוסה של לחם הפנים שנתערבה, ה) [ועי' תוס' זבחים עב. ד"ה ולינבולו וכו' המיחו טעמא ופירושו של רש"י בתמיה גם הוסיפו שם עוד בענין דהכא ע"ש],

מוסף רש"י

יעלו באחד ומאתים. אם נתערב אחד מהן במאתים של היתר יעלה אחד מהן וידלק והשאר מותרין, וזה שיעור ביטול כלאים וערלה באחד ומאתים (ביצה ג:) זו היא עליית ערלה וכלאי הכרם, דתרומה עולה באחד ומאה וכיון שכפל את האיסור, שאיסורו איסור הגאה, כפל את העלייה, הכי תניא לה בספרי גבי מכל תלבו את מקדשו ממנו, דמקדמתי בתרומת מעשר שהיא אחד ממאה, וקרי ליה מקדשו, ומשמע שמקדשו מקדש את המתערבין בו (זבחים עב:). שהיה ר' מאיר אומר. כלומר לרבי אמר ר' מאיר כולן ידלקו ולית להו ביטול, שהיה ר' מאיר אומר הואיל ודכל לימנות אין בטלין ומקדשין לאסור כל המתערבין בהן (ביצה ג:). וחכ"א. כל פירות שנעולה בטלים חוץ משאה דברים הללו המנויין כאן שהן חשובין מאד (שם). אינו מקדש. אלא בטל, **אלא ששה דברים בלבד.** הן שמקדשין את כל המתערבין בהן מתוך שהן גדולים ומתיין יקריים וחשובין במינן (זבחים שם). **פרך ובדן.** מקומות הן (ביצה וזבחים שם). **וחלפי תרדין וקולחי כרוב.** לשון קלח פיקר שלו (זבחים שם) קלחי כרוכין גדולים עם עלין שלהם וכרוב של מ"י היה גדול כאילן כדאמרינן בכתובות (קיא:) (ביצה שם). **הראוי לערלה ערלה.** אותן שהן מין אילן וערלה נוהגת בהן מקדשין את ערוביהן משום ערלה, **לכלאי הכרם כלאי הכרם.** הראוי לכלאי הכרם כגון חלפי תרדין וקולחי כרוב וכברות שאינן מין אילן, מקדשין ערוביהן באיסור כלאי הכרם (ביצה שם). **את שדרכו לימנות שנינו.** במילתיה דר' מאיר (שם).

תוס' חד מקמאי

בתרא גרסינן אנדרוגינוס יש בו דרכים שוה לאנשים ויש בו דרכים שוה לנשים ויש בו דרכים שוה לא לאנשים ולא לנשים ויש בו דרכים שוה לאנשים ולנשים שוה לאנשים מטמא בלובן כאנשים נושא אבל לא נישא כאנשים ואינו מתיחד עם נשים כאנשים ואינו ניזון עם בנות כאנשים ואינו נעטף ומספר כאנשים ואין מטמא ועובר על בל תקיף ועל בל תשחית כאנשים וחייב על כל מצות האמורות בתורה כאנשים דרכים שוה לנשים מטמא באודם כנשים ואינו מתיחד עם אנשים כנשים ואינו זקוק ליבום ואינו מחלק בקדשי הקדשים כנשים ואינו חולק עם בנים כנשים ופסול לעדות כנשים ופסול לכהונה כנשים דרכים ששוה לאנשים ולנשים חייבים על נזקו כאנשים ונשים וההורגו במזיד נהרג בשונג גולה לערי מקלט ואמו יושבת עליו דם טומאה כאנשים וכנשים ואם אמר הריני נזיר שזה איש ואשה ה"ז נזיר דרכים שאינו שוה לא לאנשים ולא לנשים אין חייבים על טומאתו ואין שותפין על טומאתו ואינו מברך לא לאנשים ולא לנשים ואם אמר הריני נזיר שאין זה לא איש ולא אשה ה"ז נזיר ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפ"ע היא ולא יכלו חכמים להכריע אם איש אם אשה אבל טומטום אינו כן אלא או ספק איש או ספק אשה וכ"כ הראב"ד בפירושיו וכתב בזה הלשון שכתבתי זה התוספתא אע"פ ששלשה [דברים] יש בה שאין בירור פי' אצלם כמו ואינו נעטף ומספר כאנשים ואינו נבעל בעבירה כנשים ואינו מברך לא לאנשים ולא לנשים אלו ג' דברים אין בירורם אצלם ואצלנו ובעל הלכות גדולות הכי אמר זו התוספתא דאנדרוגינוס בהלכות יבמות וכתב ו) אינו נעטף באבילות ואינו מספר כנשים ואינו נבעל בעבירה ופסול מן התרומה כנשים וקי"ל אע"ג דאין חולקים תרומה לאנדרוגינוס אבל משגרי' לו לביתו כדאיתא בפ' נושאין דאנדרוגינוס אוכל בתרומה ואינו אוכל בקדשים ואינו נבעל בעבירה דחשבינן ליה כחללה ונפסל מן התרומה ולדידי נמי משמע אין מברך לאנשים ולא לנשים משום דבריה בפני עצמה היא ע"כ:

ו) נבה"ג לפנינו (ונדפס בסוף כרך ברכות) איתא ומתעטף באבילות ואינו מספר כאנשים וכו' וכן נ"ל גם כאן.

ר' יהודה לטעמיה. בכיסוי הדם ובהקומץ: **אדתני אכל חתיכה בו'.** דמשמע טעמא משום דהפסד מועט הוא נפלוג בדידה ואע"ג דליכא תקנתא לא בטלה: **טהורה בטהורה עדיפא ליה.** נלמשמועינן דאע"ג דשתיהן טהורות ושייך בהו ביטולא טפי דאשכחן במסכת תרומות (פ"ה מ"ג) דתרומה טהורה בחולין טהורין הכל מודין שעולין ובתרומה טמאה בטהורה חלוקים ב"ש וב"ה (שם מ"ד) ועוד דנימוחה ואפ"ה לא תעלה: **ולר"ל מאי שנא רישא ומ"ש סיפא.** בשלמא לר' יוחנן דמוקי לה בשלימה סיפא כיון דהפסד מועט הוא לא מבטלינן חתיכה שלימה הואיל ודרכו לימנות ואף על גב דלר' יוחנן עיגול דתרומה בטל בחולין דקא מהדר לר"ל והלא אני שונה כו' מכלל דמודה בעיגול דבטיל משום הפסד מועט בחתיכה מודה דיהבינן כולהו לכהן הואיל והיא גופה דאורייתא לא חייש' להפסד מועט אלא לר"ל דאמר מידי דאורייתא לא בטיל והכא משום דנימוח לא משיב תו איסור דילה ובטלה סיפא אמאי לא תעלה הא ליתא לאיסורא בעייה: **אמר רב שישא בריה דרב אידי.** לעולם בנימוחה וריש בטומאת משקין דרבנן כגון שנטמאה חתיכה על ידי משקין טמאין שנגעו בכלי דמדאורייתא אין משקה מטמא כלי[1] ואע"ג דאיכא למיגזר משום טומאה דאורייתא מודה ריש לקיש דבטיל הואיל ואין דרכו לימנות: **וסיפא.** קדשים לזר איסור דאורייתא הוא ומידי דאורייתא מין במינו להאי תנא סבירא ליה דלא בטיל ואפילו שאין דרכו לימנות: **ליפלוג וליתי בדידה.** בטומאה וטהרה כדנקט מילתיה ואמאי מאי שנא דשבקיה תנא למילתיה למנקט חולין וקדשים: **טהורות בטהורות עדיפא ליה.** וניחא ליה לתנא למיתני טהורות בטהורות דשייך בהו ביטולא טפי כדפריש' לעיל ואפ"ה אזלינן לחומרא הואיל ואיסור דאוריי': **איסור נאו.** טומאת בשר קדשים לאוכלו בלאו והבשר אשר יגע בכל טמא (ויקרא ז): **סיפא.** קדשים בחולין אתי לידי כרת דאכיל להו בטומאת הגוף וטומאת הגוף בכרת דכתיב [שם] והנפש אשר תאכל בשר ולעולם בשנימוחה: ל"א **לעולם בשלא נימוחה.** ועיגול היינו טעמא דר"ל דבדאורייתא לא בטיל דכיון דתרומה לזר במיתה ככרת דמיא: **והא רבה הוא דאמר.** בפרק בתרא (דף קיט.): **כל בדאורייתא (לא בטיל) ל"ש איסור נאו ל"ש איסור כרת.** אם משו רבנן לכרת משו נמי נלאו ועבוד תקנתא: **רב אשי אמר.** בנימוחה וסיפא הוי דבר שיש לו מתירין דמותרין לכהן: **בדוחא היא.** דהא דקי"ל (ביצה דף ג.) דבר שיש לו מתירין לא בטיל כגון דמשתריא למחר למאן דאסירא ליה השתא כגון ביצה שנולדה ביום טוב: **משרא שרי.** אפילו השתא: **הרי אלו.** החולין מותרין לזר: **והוא שרבו חולין.** שבקופת חולין: **על התרומה.** שבאה תרומה הלכך תלינן בשאני אומר חולין לתוך חולין נפלו דאי נמי הוי ליפכא ונפלה שאה תרומה בקופת חולין בטלה ברובא: **אף על פי שלא רבו.** דסמכינן אשאני אומר: **אלא לר' יוחנן קשיא.** דמי תלינן לקולא באיסור דאורייתא: ואנא

רבי יהודה לטעמיה דאמר מין במינו לא בטיל. דוקא בדבר לא ומתערב אית ליה לר' יהודה דלא בטיל דומיא דדם הפר ודם השעיר דליף מינה ר' יהודה בהקומץ רבה (מנחות דף כב. ושם) אבל בדבר יבש לא דר' יהודה גופיה אית ליה בפ' נוטל (שבת דף קמא:) דמעלין את המדומע בק"א ואפי' מין במינו כדמשמע גבי ליטרא קליעות ונבלה בהקומץ רבה (מנחות דף כג. ושם) דאיכא למאן (א) דלא בטל היינו בנימוחה וסברא הוא דדבר המתערב מתפשט טעם האיסור בכל ההיתר ולא בטל אבל דבר יבש האיסור מונח במקומו אלא שאין ניכר היכן הוא והיינו דשילהי ביצה (דף לח: ושם) דאמר דחיטין ושעורים בטלים לרבי יהודה ולא חטין בחטין בקמח איירי דאל"כ חטין בשעורין אמאי בטל והלא ניכרים הן ועוד נראה דאפילו קמח כיון שאונן הוא ואין טעם מתפשט בטל אלא לאו הכי אפילו קמח חטין וקמח שעורים מין במינו הוא לרבא דאזיל בתר שמא בפרק בתרא דע"ז (דף סו. ושם) כמו חמירא דחיטי וחמירא דשעורי אלא התם ברותח איירי ובהקומץ רבה (מנחות דף כג. ושם) דאמר דמנחות שנתערבו לא בטילי לרבי יהודה התם נמי מתוך שומנן מתרככין ונותנין טעם זה בזה א"נ כשיאפה אותן יתנו טעם זה בזה[1]: **טהורות** בטהורות עדיף ליה.

דאע"פ שאין איסורה אלא לזרים אפ"ה חמירא ולא בטלה וכ"ש טמאה דאיסורה אף להכהנים ובקונטרס פירש טעם אחר:

בטומאת משקין דרבנן. וקסבר רב שישא בריה דרב אידי דרבנן לא פליגי אדרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטל אלא בדרבנן אבל בדאורייתא מודו דלא בטלה אבל לא נימוחה כיון דכל שדרכו לימנות מקדש אף בטומאה דרבנן לא בטל כמו תרומה בזמן הזה דאי הוא דאורייתא לא הוה עיגול בעיגולים עולה אע"ג דתרומת פירות דרבנן: **רישא** איסור לאו סיפא וכו'. אמאי דאוקמינן בשנימוחה קאי טעמא דר"ל דמדאורייתא לא בטיל כיון דתרומה לזר במיתה ככרת דמיא וחבילי תלתן של כלאי הכרם אע"ג דאיסור לאו הוא מ"מ לא בטל משום דהוי את שדרכו ודוקא בכל שדרכו הוא דמפליג רבה בין איסור לאו לאיסור כרת ואע"ג דעלה קתני שהיה ר"מ אומר כל שדרכו לימנות מקדש יש לפרש כעין שפי' לעיל דה"ק שהיה ר"מ אומר כל שדרכו לימנות מקדש באיסור כרת או באיסור מיתה והואיל וכן דין הוא שיקדש את שדרכו אפילו באיסור לאו ומיהו לא יתכן כלל לפרש כן דהא חתיכה של חטאת טהורה בחולין עדיפא אפילו מאת שדרכו כדפרישית לעיל מטעם דרשויה להתכבד ומשמע דוקא משום דהוי איסור כרת לא בטל אבל איסור לאו בטל:

משום דהוי ליה דבר שיש לו מתירין. למאי דקטעי רב אשי קשה עיגול בעיגולים אמאי עולה דאפילו בדרבנן שמעינן ליה לרב אשי (ביצה דף ד.) דדבר שיש לו מתירין לא בטל ויש להעמיד ההיא דעיגול בעיגולין בתרומה טמאה דאין לה מתירין ומיהו קשה למאי דס"ד השתא אמאי תרומה טהורה עולה בק"א: **שתי** קופות אחת של חולין. הקשה הר"ר שמואל מאכזב אדמקשה מברייתא לותיב ממתני' דתרומות (ריש) פ"ז (מ"ה) דתנן ב' קופות אחת של חולין ואחת של תרומה שנפלה שאה לתוך אחת מהן ואין ידוע לאיזה מהן נפלה הריני אומר לתוך תרומה נפלה והוו להו לרבי יוחנן ור"ל לאיפלוגי עלה והשיב ר"י דמשום רבותא דר' יוחנן מייתי בריייתא דאפילו בב' קופות ושתי שאין דליכא למימר כולי האי אוקי חולין אחזקייהו דמה שנפל בקופה של חולין ספק הוא ואין לו חזקת היתר שרי בה רבי יוחנן בלא רבייה ואפשר דבשאה אחת אפילו ר"ל שרי בלא רבייה דסמכינן אחזקת חולין שבקופה ומוקי לה אחזקתייהו ולהכי לא פליגי אמתניתין אלא אברייתא: **אלא** לר' יוחנן מאי איכא למימר. פירוש כיון דתרומה בזמן הזה דאורייתא היכי סמכינן אשאני אומר להתיר בלא רבייה תימה למאי דסלקא דעתך השתא דתרומה בזמן הזה דאורייתא אפילו הוה מוקי לה רבי יוחנן כשרבו תקשי ליה היכי סמכינן אשאני אומר כיון דאית ליה לרבי יוחנן בריש אלו עוברין (פסחים דף מד. ושם) כזית בכדי אכילת פרס דאורייתא דהכי פריך לה התם ומתוך קושיא זו משני התם הב"ע בתרומה בזמן הזה דרבנן ויש לומר דה"מ למימר וליטעמיך והתם נמי הוה מצי למימר וליטעמיך אפילו כזית בכדי אכילת פרס דרבנן תקשי אמאי אמרינן שאני אומר כיון דרבי יוחנן מוקי לה הכא בלא רבייה וכן דרך הש"ס בכמה מקומות:

ירושה

מסורת הש"ס

(א) זבחים עט. מנחות כב: כג: חולין ק. קח., ב) לקמן קיט. [ושם אית רבא], ג) [בילה ג: לט. ב"מ נג.], ד) [עמ"ש על הגליון ב"מ ט.], ה) פסחים ט: מד. מזר לו: [תוס' תרומות סוף פ"ו], ו) [פסחים יח.], ז) [וע"ע אריכות בזה בתוס' מנחות כב: ד"ה וכ"ש סבר ותוס' זבחים עג. ד"ה ר"י אומר],

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ר' יהודה וכו' דאיכא למאן דאמר דלא בטל:

מוסף רש"י

וכל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל. ואע"ג דמדאורייתא חד בתרי בטיל, דכתיב אחרי רבים להטות, אחמור רבנן הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול (ביצה ג:). שתי קופות. גדולות ובתוכן דגן דהוי תרומה דאורייתא (פסחים מד.). ולפניהם שני סאין. של פירות (שם ט:). ונפלו אלו לתוך אלו. הסאין לתוך אלו הקופות, וידוע לנו שהאחד נפל בזו והאחד בזו, ואין ידוע מי זה בזו ואין זה בזו (שם). הרי אלו מותרים. פירות של קופות החולין מותרין לזר בבתחילה, אפילו אין בקופה כדי להעלות הסאה באחד ומאה, שאנו אומרים חולין לתוך חולין נפלו, אלמא תלינן לקולא היתר בהיתר ואיסור באיסור ואע"ג דאיכא למימר איפכא (שם).

עין משפט נר מצוה

קלא א מיי' פ"ו מהל' יו"ט הלכה כ סמג עשין עה טור ש"ע ש"ע י"ד סימן קב סעיף ו:

קלב ב ג מיי' פי"ג מהלכות תרומות הלכה יד טוש"ע י"ד סימן קיא סעיף ו:

תוספות ישנים

רבא אמר ריש"א איסור לאו. פי' משו"ה אמרינן בריש"א תעלה דהא נמי כי תעלה לא תאכל רק לכהנים (ו) ולוים אלא לאו דטומאה אבל בסיפא אי אמרינן דתעלה בחולין תאכל ליטהל ואוכל אותם בטומאת הגוף כי אינו מזר לאכול חולין בטומאת הגוף ואיכא כרת בתכילת קדשים בטומאת הגוף:

---

(1) ל"ל ואיכא כאן אלא לאו דטומאת בשר.

הערל פרק שמיני יבמות

ירושה ראשונה ושניה יש להן בו'. פר"ח ראשונה ירושת אברהם יצחק ויעקב שניה ירושת יהושע ומשה ואילך קדשה לעולם ולא יתכן לפרש כן בסוף פרק יולא דופן (נדה דף מז. ושם) מפליג רבי יוסי בין תרומה לחלה ופ"כ קדושה שניה היא קדושת עזרא דבקדושת עזרא שייך לחלק בין תרומה לחלה משום דגבי חלה כתיב בבואכם וכי תאכלו מלחם הארץ (ויקרא כג יד) ועוד שאל ר"ר שמואל מאניוד את ר"י דהכא קאי ר' יוחנן כר' יוסי דירושה ראשונה ושניה יש להם דקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבא ובפרק השוחט והמעלה (זבחים דף קז:) קאמר הש"ס לר' יוחנן דקדשה לעתיד והשיב ר"י דלמעשרות ודאי לא קדשה הארץ לעתיד אבל קדושת ירושלים והבית קדשה שקדושת מחיצות קיימת כל שעה מאשר לו חומה דדרשי' במגילה (דף י: ושם) אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן אי נמי קדושת ירושלים משום דאיקרי נחלה אין לה הפסק א"נ משום דכתיב (תהלים קלב) זאת מנוחתי עדי עד ואחי שפיר דבפ"ק דמגילה (דף י.) בעי למימר דקסבר רבי אליעזר קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד ורבי יהושע אית ליה התם בהדיא הכי ובריש בילה (דף ד.) אית להו דליטרא קליעות בטלה ואם כן סברי דתרומה בזמן הזה דרבנן ובטלה קדושת הארץ וכן לר"ל ר' יוסי סבר דתרומה בזמן הזה דרבנן ובפ' קדשי קדשים (זבחים דף ס: ושם) גרס בכל הספרים א"ר יוסי משום ר' ישמעאל כו' לעולם קסבר קדשה לעתיד אלא יש לחלק בין קדושת הארץ למחיצות עוד שאלו דהכא משמע דסבר רבי יוחנן דקדושת הארץ דאורייתא ובמדרש רות משמע דהוי דרבנן דקאמר ר' יוחנן מעשרות כיון שגלו נפטרו והם חייבו עצמן מאליהן והשיב ר"י דאיכא למימר דהא דקאמר הכא ואנא דאמר כר' יוסי לאו משום דסבר ר' יוחנן כוותיה אלא משום דאליבא דר' יוסי דאמרינן דמתני' קיימי ועוד אר"י דאין נראה שאם חכם יאמר שקדושת הארץ בזמן בית שני למעשרות ולכל מצות התלויות בארץ היתה מדרבנן והיא דמדרש (ג) איכא לאוקמי במעשר פירות וה"ק כיון שגלו נפטרו ממעשר דאורייתא והם חייבו עצמן מאליהם כשחזרו יותר ממה שהיו חייבים בתחלה שהוסיפו מעשר פירות ועוד אר"י ממתוך הירושלמי דשביעית ד) פ"י דהכי פירושו כיון שגלו נפטרו שקדושה ראשונה לא קדשה לעתיד ולא היה חובה להם לקדש את כל א"י כדאמר (חולין דף ז.) הרבה ברכים כו' וכמו שהניחו במקלת היו רשאין להניח הרבה יותר או שמא הכל אם היו רוצים ואעפ"כ חייבו עצמן מאליהן וקדשו וכיון שקדשו קדשה מן התורה: **נתן** סאה ונטל סאה כשר. קשה דנהי דשאיבה דרבנן כדאמר בפרק המוכר את הבית (ב"ב דף סו: ושם) מי פירות מיהא פסולין מדאורייתא ומים נמי לא אמרן אלא דהוו רביעית דחזיא להטביל מחטין ונטורות כו' משמע דדם לא חזי להטביל בו ועוד אמרי' בכסוי הדם (חולין דף פד. ושם) דג' מים כתיבי וממעטינן מי פירות והיכי פריך מהכא דמדרבנן בעיא ריבויא ואמי פירות בהדיא קתני לה כדפי' בקונטרס וי"ל דפריך משום דקא פסיק ותני עד רובו אפילו למחטין ונטורות דמדאורייתא לא בעי מ' סאה ונהי דכשמי פירות רוב מתבטלים המים במי פירות ופסול מדאורייתא אף למחטין מ"מ במחנה על מחנה מיהא מדאורייתא כשר למחטין ומדרבנן הוא דבעינן רביעי ועוד י"ל דמדאורייתא קמא קמא בטיל ואפ"ה בעינן רובא לכך פריך שפיר ב) א"נ קאי נמי אתמד שיש בו מים דקתשיב במס' מקוואות (פ"ז מ"ב) ואכולהו קא"ר יוחנן עד רובו: **אמר** רבי יוחנן עד רובו. משמע דברובו לא אמרינן ראשון ראשון בטל וכן בפרק במה אשה (שבת דף סה: ושם) גבי אבוה דשמואל דעבד להו לבנתיה מקוואות ביומי ניסן שלא ירבו נוטפים על הזוחלים ובפ' הנודר מן הירק (נדרים מ:) בגל שעקרו בשביעית ונטעו בשמינית ורבו גידוליו על עיקרו מותר ותימה דבפרק בתרא דמסכת ע"ז (דף עג.) א"ר יוחנן המערה יין נסך מחבית לצור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ונראה לר"י דהתם דמס' ע"ז דאמרינן ראשון ראשון בטל היינו דוקא עד ס' אבל אם אין ס' מן ההיתר לא דא"א להתבטל כיון שיש נ"ט לבסוף דהא טעם כעיקר מן התורה הוא כדאמר בגלו עובדין (פסחים דף מד: ושם) ובפרק ג' מינים (מזיר דף לז: ושם) ומ"מ אע"ג דאיכא ס' מן ההיתר אי לאו דנפול קמא קמא היה נאסר כגון אם היה נופל בבת אחת או אם היה מערה בדבר דנפיש עמודיה טפי מפי חבית דלא נפיש עמודיה טפי [ה] מגילורי קטן דביין נסך הממירו יותר מבשאר איסורים כדתנן התם (ע"ז דף עד.) שהוא בכל שהוא וקסבר רבי יוחנן דכי איכא למימר ראשון בטל באיסורא לגו היתירא ולא נפיש עמודיה שבטל והולך עד ס' ולא אמרינן שיאסור בכל שהוא דאמתניתין דהתם קאי וכי פריך התם ממתני' דיין נסך אוסר בכל שהוא מאי לאו דנפול איסורא לגו היתירא לא הוה מצי לשנויי דאיירי בנפיש עמודיה מפי חבית דהא כל שהוא קתני דלא נפיש והא דפריך עלה מיין במים בנ"ט מאי לאו דנפול חמרא דאיסורא לגו מיא דהיתירא אע"ג דרבי יוחנן נמי לא קאמר דבטל אלא עד ס' לא פריך אלא מכח רישא מדסיפא איסורא לגו היתירא רישא נמי איסורא לגו היתירא וקתני בכל שהוא ומסיק דכולה מתניתין היתירא לגו איסורא ומ"מ אמת הוא דבנ"ט אסור בכל עניין בין איסורא לגו היתירא בין איסורא לגו היתירא ודאי לא אמרינן דאם אינו מבטל אלא עד ס' אבל אם אינו מבטל אלא עד מ' אינו אסור אלא בכל שהוא ומ"מ אמת הוא דבנ"ט אסור בכל עניין בין איסורא לגו היתירא בין איסורא לגו היתירא ודאי לא אמרינן דאם אינו מבטל אלא עד ס' אבל אם אינו מבטל אלא עד מ' אינו אסור אלא בכל שהוא ומסיק דכולה מתניתין היתירא לגו איסור

ליתא למתניתין מקמי ברייתא דתניא [6]רבי יוסי אומר [א]אנדרוגינוס בריה בפני עצמה הוא ולא הכריעו בו חכמים אם זכר אם נקבה אדרבה ליתא לברייתא מקמי מתניתין [3]מדשבקיה רבי יוסי לבר זוגיה ש"מ הדר ביה ושמואל אמר ליתא לברייתא מקמי מתניתין אדרבה ליתא למתניתין מקמי ברייתא דהא שמעינן ליה לשמואל [ג]דחייש ליחידאה הני מילי כי לא מתעקרא מתניתין אבל כי מתעקרא מתניתין לא חייש אמרי בי רב משמיה דרב הלכה כרבי יוסי באנדרוגינוס ובהרכבה ושמואל אמר בקושי ובקידוש אנדרוגינוס הא דאמרן הרכבה דתנן [7][ב]אין נוטעין ואין מבריכין ואין מרכיבין ערב שביעית פחות משלשים יום לפני ראש השנה ואם נטע והבריך והרכיב יעקור [8]רבי יהודה אומר כל הרכבה שאינה קולטת בשלשה ימים שוב אינה קולטת רבי יוסי ור' שמעון אומרים [ג]שתי שבתות ואמר ר"נ אמר רבה בר אבוה לדברי האומר שלשים צריך שלשים ושלשים לדברי האומר שלשה צריך שלשה ושלשים לדברי האומר שתי שבתות [7]צריך שתי שבתות ושלשים ושמואל אמר בקושי וקידוש קושי דתנן [9]כמה יהא קישויה ר"מ אומר או ארבעים או חמשים יום רבי יהודה אומר דייה חדשה רבי יוסי ור' שמעון אומרים [ה]אין קישוי יותר משתי שבתות קידוש דתנן [9]המסכך גפנו על גבי תבואתו של חברו הרי זה קדש וחייב באחריותו [10]דברי רבי מאיר רבי יוסי ורבי שמעון אומרים

ליפא למתני'. דקתני לר' יוסי: [ד]אנדרוגינוס מאכיל את אשתו בתרומה: **מקמי ברייתא.** דקתני לר' יוסי ספיקא הוא: **מדשבקיה רבי יוסי לר' שמעון בן זוגיה.** דלמילי בהדיה במתני' ומילי בברייתא לחודיה ש"מ הדר ביה ולאו תנאי היא דתימא שמי תנא דברייתא מקמי תנא דמתני' דאי תנאי היא תרוייהו הוה תני להו נמי בברייתא ומפיך לדרבי שמעון כדאפכא לדרבי יוסי: **דחייש ליחידאה.** דאמר שמואל בהאומן (לעיל דף מא.) הלכה כרבי יהודה בשומרת יבם שקדש אחיו את אחותה ומהכא אמרינן לה במס' מגילה בפ' הקורא (דף יח:): **הלכה כרבי יוסי.** דמתני' ואמרי בי רב היינו רב הונא כדלקמן[ד] ופליג אדאמרן לעיל אליבא דרב ליתא למתניתין ובהרכבה לקמן מפרש לה וכן קושי וקידוש ובכולהו מילי רבי שמעון בהדיה הלך מסתברא לאדר' יוסי דבמתני' קאי דאילי רבי שמעון בהדיה: **יעקור.** דקא קלטה בשביעית דאין הרכבה קולטת בפחות משלשים יום: **צריך שלשים ושלשים.** כדי שתקלוט שלשים לפני שביעית דכל שלשים לפני שביעית כשביעית דמו דנפקא לן מבחרים ובקיצר תשבתו[ב] במשקין בית השלחין (מ"ק ג.): **ג' וג'.** ג' לקליטה שתקלוט קודם זמן האיסור: **כמה יהא קישויה.** דקיי"ל (נדה דף לו:) בנדה לאוייתא המקשה בתוך י"א שבין נדה לנדה ורואה דם ג' ימים רצופים מחמת צער וולדה אינה באה לידי זיבה להיות צריכה ספירת ז' נקיים כיולדת בזוב אלא ימי טומאת לידה כיולדת גרידתא דתניא (שם) כי יזוב זוב דמה[ג] דמה מחמת עצמה ולא מחמת ולד וכמה יהא קישויה דאמרי' מחמת ולד הוא אפילו מ' או חמשים יום קודם לידה: **דייה חדשה.** חדש תשיעי שהיא יולדת בו ופעמים אחין יותר מיום או יומים כגון שילדה בב' בחדש אין הולד מטהר אלא דמים שראתה מר"ח ואילך שאין באה על ידו לזיבה אם לא ראתה ג' ימים רצופים קודם ר"ח דקסבר ר' יהודה שיפורא גרים[מ] (שופר שבית דין תוקעים לקידוש[ה]) גורם הקשוי) ופעמים שהוא מטהר את כל החדש כגון אם ילדה בסופו ואין הטהרה אלא מזיבה אבל מנדה אינו מטהרה בימי נדה ואם שפתה מן הצער סמוך לגידה יום אחד אף מזיבה לא טהרה והרי היא יולדת בזוב וצריכה ז' נקיים דאגלגלי מלתא לצער קמא לאו מחמת ולד הוא: **קידש.** לשון פן תקדש (דברים כב). אסר תבואת חברו וחייב לשלם: אמרי

בריה בפני עצמה בו'. שבמקומות אחרים שאינו שפק אלא בריה דקתמר הכא היינו שהוא שפק כדקתמר ולא הכריעו בו כו' וכן משמע בהמפלת (נדה דף כח.) דאמר רב טומטום ואנדרוגינוס שרלו לזכן או לזכר אין שורפין עליו את התרומה רלו לזכן ואוכל כאחת שורפין עליו את התרומה אלמא בהדיא משמע דאי אנדרוגינוס הוא ואיתא לברייתא דכיון שתופס אותה שברא עיקר היה לו לומר דברייתא היא עיקר שאומרת כן לרבי יוסי:

הלכה כר' יוסי **באנדרוגינוס.** פירש בקונטרס דכרבי יוסי דמתניתין פסק דבכל הנך מילי דחשיב הכא אנדרוגינוס הרכבה וקושי וקידוש כולם משניות הם ואיירי ר' שמעון בהדי רבי יוסי ש"מ דאאנדרוגינוס דמתני' קאי א) ועוד דאמרי בי רב היינו רב הונא ושמעי' ליה לרב הונא דאמר לקמן משמיה דרב באנדרוגינוס חייבין עליו שקילה משני מקומות ב) ופליגי אדאמרן לעיל אליבא דרב דליתא למתני' מדקאמר דליתא משמע דסבר כברייתא כדמדקדק לקמן אדשמואל דסבר כר' יוסי דמתני' מדקאמר ליתא לברייתא והאיך דהמפלת סבר רב נמי כר' יוסי דברייתא גבי טומטום ואנדרוגינוס שרלו לזכן או לזכר והשתא אמורמי מינהו ואליבא דרב: **לדברי האומר שלשים צריך ל' ושלשים.** פר"ת דלאו אשביעית קאי דלענין נטיעה ליכא תוספת שביעית לאסור נטיעה הנקלטת בתוספת שביעית ג) אלא לענין עולה דאמר הר"ק לדברי האומר שלשים לקליטה צריך לגבי עולה שלשים ושלשים ואר"י דקוגיא דפ"ק דר"ה (דף י: ושם) מוכחת כן גבי הא דתניא אחד הנוטע ואחד המבריך ואחד המרכיב ערב שביעית שלשים יום לפני ר"ה עולתה לו שנה ומותר לקיימן בשביעית כו' ודייק התם דלא מיתוקמא כרבי אליעזר דאמר שלשים יום בשנה חשובים שנה משום דלדידיה שלשים ושלשים בעי ומוקי לה כרבי מאיר דאמר יום אחד בשנה חשוב שנה דיום שלשים עולה לכאן ולכאן ואם איתא דרב נחמן אמר רבה בר אבוה אשביעית קאי שפיר מיתוקמא דהאי דאחד הנוטע כר' אליעזר ולא הזכיר התנא אלא שלשים שנחשבים שנה ואותן שלשים של קליטה לא הזכיר כמו שבמתני' דאין נוטעים דמייתי הזכיר ל' של קליטה ושייר שלשים של התוספת הנחשבין שנה: **קידוש** דתנן כו'. אע"ג דספקי' בהגוזל (ב"ק דף ק. ושם) כי הך דר' מאיר דאין דינא דגרמי מ"מ אפשר דהלכה כר' יוסי בהא דקאמר לא קידש ואפשר דר' יוסי מודה לר' מאיר דאם קידש דחייב באחריותו והתם לא מייתי אלא דמהכא שמעינן דאין דינא דגרמי ולענין דינא דגרמי הוא דספקינן כותיה בעלמא אבל הכא הלכה כר' יוסי דלא קידש:

המסכך. הוא הדין הזורע כהוא עובדא דמייתי רבי יוסי בספיפא אלא נקט המסכך משום רבותא דרבי מאיר דאף במסכך אסור: **רבי** יוסי **אומר כו'.** בספיפא מייתי רבי יוסי מעשה באחד שזרע כרמו של חברו והתיר רבי עקיבא אם בזריעת תבואה דהוי כלאים דאורייתא התיר אם כן הא דאמר בהקומץ זוטא (מנחות דף טו. ושם) מעשה באחד שזרע כרמו של חברו אמדר ואסרו חכמים את הזרעים והתירו הגפנים ומשמע (ג) דבשאר זרעים דהוו דרבנן מיירי אבל בקנבוס ולוף או ה' המינים שהם כלאים דאורייתא היו אוסרים גם הגפנים שאינן של זרוע אם כן לא אתיא ההיא דמנחות כרבי יוסי אף על גב דספיק שמואל כותיה אלא כרבנן ורב הונא אמר רב אמר נמי בסמוך דאין הלכה כרבי יוסי והא דלא מוקי התם כרבי יוסי וימא דהתירו הגפנים אפילו בכלאים דאורייתא היינו משום דקסבר דלרבי יוסי אפילו זרעים מותרים דכיון דמן התורה אין אדם אוסר (ג) בכלאים דבר שאינו שלו אין כאן כלאים והכל מותר:

אין

מסורת הש"ס

ג) [תוספתא דכורים פ"ב], ב) [לעיל ס:], ג) [מגילה יח:], ד) שביעית פ"ב מ"ו ר"ה י:, ה) [פסחים נה.], ו) נדה לו:, ז) ב"ק ק. כלאים פ"ז מ"ד, ח) [במשנה דכלאים וכן בירושלמי ליתא] דבכי ר"מ וכן מוכח מתוס' ב"ק ק. ד"ה מחלפת וכו' דפסקם משנה ר"מ וכו' וכן בהכל"פ ליתא], ט) [נעיל פא.], י) [ע"ב], כ) [שמות לד], ל) [ויקרא טו], מ) ס"ל אין זה,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה דייה חדשה כו' שב"ל תוקעין לקידוש החדש: (ב) תד"ה ר"י כו' והתירו הגפנים ומשמע התם וכו': (ג) בא"ד אין אדם אוסר דבר שאינו שלו כל"ל ותיבת בכלאים נמחק:

מוסף רש"י

דחייש ליחידאה. במקום שהיחיד מחמיר וכיסו מקילין (מגילה יח:). יעקור. לפי שקלטה בשביעית (ר"ה י:). לדברי האומר שלשים. יום לקליטה, צריך שלשים. לקליטה ושלשים. לתוספת (שם). כמה יהא קישוייה. אלא אתיא לידי זיבה כל דמים שתראה, אפילו ארבעים או חמשים יום. אם לא שפתה יום אחד סמוך לגידה לא אתיא לידי זיבה ולא הוי יולדת בזוב (נדה לו:). דייה חדשה. דיה אם נטהר את הקושי אחד אחד, היינו תשיעי, אבל קשתה שלשה בתוך י"א ימי זיבה בחדש השמיני, ואפילו מקשה והולכת כל תשיעי הרי זו יולדת בזוב מחמת שלשה ימים של שמיני (שם). הרי זה קדש. אסר את התבואה (ב"ק ק:).

עין משפט נר מצוה

קלה א מיי' פ"ב מהל' מאכלות אסורות הלכה כד ופ"ב מהלכות מעילה הלכה י:

קלו ב ג ד מיי' פ"ג מהלכות שמיטה ויובל הלכה יא סמג לאוין רסז:

קלז ה מיי' פ"ז מהל' מעילה הלכה ה סמג לאוין קיא:

תוספות ישנים

מדשבקיה ר' יוסי לבר זוגיה. וא"ת ומנלן דברייתא עיקר דלמא ר' יוסי אמר הברייתא בראשה ושמע לר' שמעון הא דמתני' וסבירה ואמר נמי כוותיה והדר ביה מברייתא ומתני' עיקר אין זה קושיא להא סברא הוא דמתני' קדמה לברייתא כי"ל עוד אומר רבינו נתנאל מדקאמר ולא הכריעו בו חכמים אם הכריעו דמעיה לחכמים אם הכריעו בו לעשותו זכר והוא לא תשיב ליה הכרעה ברורה דמשמע ולא הכריעו לא הכריעו היטב והיינו מר' שמעון שהכריע בו לחשבו זכר והוא לא סבר כן: א) וראיה לדבר דכרבי יוסי דמתני' פסיק דאי כרבי יוסי דברייתא תרתי דרב נמה לי לומר הלכה כר' יוסי: ב) אבל י"ל מהאיא דלקמן דהא דסבר דמייב עליו מב' מקומות היינו משום יתורא דוחת זכר (ויקרא יח) דמרבינן ליה ומ"מ קשיא דהא ודאי אי לאו זכר לא רבייה קרא אבל יש לדחות דוחאי גבי סקילה שאני משום דגלי קרא דהכי נמי אשמעינן דר' יהודה אמר לעיל (עב:) אנדרוגינוס שקדש קידושו פסול מפני שהוא ספק איש ספק אשה ובפ' ר' אליעזר דמילה משמע (שבת קלד:) דאמר ר' יהודה למול אנדרוגינוס בשבת וא"כ ודאי טעמא משום דגלי קרא יתורא (דהמול) יתול כל זכר (בראשית יז יב) דמרבי ליה והכא נמי גבי סקילה שאני דגלי קרא: ג) דאמרינן פ"ק דר"ה (יג:) האומר והדומן והשומשמין שהאריסו יום אחד לפני ר"ה מתעשרין לשעבר ומותרין מיד בשביעית אלמא לא בעינן [תוספת כלל] רק בחרישה וקצירה דכתיב (שמות לד) בחרש וקציר תשבות. אפילו ארבעים וג' יום. פירשתי בגדה: המסכך גפנו פירשתי פ"ק דב"ב:

הערל פרק שמיני יבמות

אין אדם אוסר דבר שאין שלו. ולא"ת ומ"ש מנותן נבלה לו חלב בתבשיל של חבורו שנאסר ואר"י דבדבר התלוי במחשבה הוא דאמר הכי כגון משתחוה לבהמת חברו דספ"ב דחולין (דף מ. ושם) דאפי' עשה בה מעשה כגון ששחטה איכא למ"ד דלא אסרה ואיסור כלאים נמי תלוי במחשבה כדאמר במס' כלאים (פ"ה מ"ו) גבי הרואה ירק כשהגיע אלקטנו אפילו הוסיף מאתים מותר לכשאחזור אלקטנו אסור ומטעם זה מפרש ר"ת דנקט בהגוזל (ב"ק דף ק: ושם) נתייאש הימנה ולא גדלה דוקא נתייאש אבל לא נתייאש שהיה עוסק בגדר ולא הספיק לגדור עד שהוסיף מאתים לא קידש א): **אמרי בי רב מנו רב הונא.** פירש בקונטרס אע"ג דמשגיגן בספ"ק דסנהדרין (דף ז: ושם) אמרי בי רב רב המנונא היינו היכא דאמר רב הונא אמרי בי רב דמוכחא מילתא דלאו רב הונא הוא אבל סתמא הוא רב הונא אע"ג דרב המנונא תלמיד חבר דרב חסדא הוה ורב חסדא תלמיד חבר דרב הונא כדמוכח בריש הדר (עירובין דף סב: ושם) ולא יתכן שיאמר רב הונא משמיה דרב המנונא שהיה תלמידו ע"כ תרי רב המנונא הוו דאשכחן רב המנונא שהיה תלמיד של רב כדאמר בהגוזל קמא (ב"ק דף ק.) מכדי רב המנונא תלמידיה דרב הוה ובפ' חלון (עירובין עז:) גבי סולם המלרי לא שמיע לך הא דאמר רב אחא בר אדא אמר רב המנונא אמר רב ובכילד מעברין (שם דף נד.) א"ל רב לרב המנונא ברי מדאית לך אוטיב לך ובקשה לר"ת על פירוש הקונטרס דאם כן כי פריך התם אמאי דאמר שלחו מתם רבי יוסי בר חנינא מחכו עלה במערבא ר' אלעזר והא שלחו מתם לדברי רבי יוסי בר חנינא ומשני אלא איפוך מאי דוחקיה לאפוכי תרוייהו לימא היכא דמוכח הוי רבי אלעזר אבל סתמא הוי רבי יוסי בר חנינא ולעולם מחכו עלה רבי אלעזר ועוד דכיון דקאמר התם אלא רב המנונא משמע דהדר ביה לגמרי דה"ל למימר היכא דמוכחא שאני ורבינו תם מפרש אלא רב המנונא פי' בכל מקום שתמצא (ג) רב הונא אלא אימא אמר רב תימא רב הונא אלא אימא אמר רב המנונא אמרי בי רב והא דאשכחן בפרק ארבע מיתות (סנהדרין דף מז.) דפליגי אמרי בי רב ארב הונא ורב יהודה וכולהו תלמידי דרב דלמא הא דידיה והא דרביה וק"ק דפס' המזבח מקדש (זבחים פז.) אמר אמרי בי רב מ"ט דרב חסדא ורב הונא רבו של רב חסדא היה ותימה הוא שבא לפרש את דבריו ב): **שמא** יקרע ונמצא נקבה. פי' ר"ח וכן גרס בבכורות בפרק על אלו מומין (דף מב:) שמא יקרע וימצא נקבה ואם ימצא זכר שמא ימצא סרים ותימה לר"י מנא ליה הא דלמא ה"ק שמא ימצא נקבה ואם ימצא זכר ודאי ימצא סרים כרבי יהודה דמתני' וי"ל דהא לא מצינא למימר דא"כ מאי נפקא מינה במאי דקאמר בין כך ובין כך אין לאוי כלל ליבם וה"ל למימר טומטום הרי הוא כסרים: **לא** לכל אמר רבי אליעזר אנדרוגינוס זכר הוא שאם אתה אומר כן במוקדשים יקדש. בדפרק מי שמת (ב"ב דף קמ.) קאמר רבא לעולם דוחין אותו ויש לו וסיפא דשב"ג היא דתניא ילדה טומטום ואם ימצא זכר ודאי ימצא סרים קדושה חלה עליהן היכי מדמי קדשים לשאר דוכתי דלמא בעלמא סבר דספיקא הוא אבל קדשים בעינן שלא יהא בו ספיקא דקאמר רבי אליעזר הכא וזכר מפורסם ונקבה מפורסמת למעוטי טומטום והשיב ר"י דגרס התם דתנן כדגרים דבינו שמואל ומייתי ראיה דבריה (ד) הוי דאי ספיקא הוי ליקדוש קדושת פה אע"פ שנתמעט מהקרבה דלא יהא אלא דיקלא בעלמא אלא ודאי לא הוי לא זכר ולא נקבה ולכך לא חלה עליו קדושת פה אאמר אם זכר עולה אם נקבה של זבחי שלמים ול"ג דתניא כמו שגורס הר"א בן מאגש ואומר דתניא גבי בכור דלא היה לו לרבא להניח המשנה ולהביא הברייתא שאין להוכיח ממנה ואין להתרץ ב):

מטמאין בגדים אבית הבליעה. טריפה לא חשיב הכא דפליגי בה ר"מ ורבי יהודה ורבי יוסי בזבחים בפרק חטאת העוף (דף סט:) במולק ונמצא טרפה אם היא מטמאה בגדים והתם נמי מפרש דכל שפסולו בקדש אין מטמא בגדים:

רבי אליעזר אומר טומטום ואנדרוגינוס אין מטמאין בגדים. מצי למימר דה"ה דכשריס להקרבה כדקאמר דאין אתה יכול להוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם אלא איידי דנקט ת"ק מטמאין נקט נמי איהו אין מטמאין או שמא מדרבנן אסורים להקרבה: לא

עין משפט נר מצוה

קלח א מיי' פ"ה מהל' כלאים הלכה ח טוש"ע י"ד סימן רלו סעיף ד:

קלט ב מיי' פ"ח מהל' איסורי ביאה הלכה טו:

קמ ג מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הל' ו והלכה יא ופ"ז מהל' פסולי המוקדשין הלכה ד:

קמא ד מיי' פ"ג מהל' איסורי מזבח הלכה ג:

תורה אור השלם

1. וְאֶת זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבֵי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה הִוא: ויקרא יח כב

תוספות ישנים

א) עוי"ל דשאני כלאים דכתיב בהו שדך לא תזרע כלאים ב) דמשמע דבעינן שיחת שלו: הנרבע. ולא נרסינן הרוצע דבעוף ליירין שמטמא בגדים אבית הבליעה ובעוף לא שייך רוצע: שהיה ר' אליעזר אומר כל מקום שנאמר זכר ונקבה אתה מוצא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם. פירוש כל מקום דאיתא תרי זכר ממעטינן אנדרוגינוס מיתור דזכר וחזו אתה מוצא פירוש אתה ממעט ועוף הואיל ולא נאמר בו זכר ונקבה אי אתה מוצא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם וה"ה נמי אם נאמר בו זכר ולא יהא מיותר. ורבנן דפליגי עליה וממעטי עוף טומטום ואנדרוגינוס אע"ג דלא כתיב גבי קרבן דעוף לא זכר ולא נקבה אלמא סבירא להו דטומטום ואנדרוגינוס בריות הינהו דאי סבירא הינהו ליקרוב אלא הקפיד הכתוב בין זכר ונקבה: ג) ועוד נראה לפרש התם פירוש אחר דלעולם לא נפרש כדשב"ס דפי' דס"ל לרשב"ג שהוא בריה אלא ה"ק וסיפא דקאמר טומטום אינו נוטל כלום כדשב"ג דאמר אין קדושה חלה עליו ואע"ג דהוי לו זכר לו נקבה ואפ"ה לא קדשי אלמא אמרינן דדעת המקדיש כן הוא דאמר אם ילדה הבהמה זכר רוצה לומר זכר ודאי אם ילדה נקבה נקבה ודאית ה"נ אם ילדה זכר טולו מנה זכר מנורר קאמר ונקבה מנורכת קאמר אבל לעולם סבר שפיר דשב"ג דספיקא הוא אבל ודאי זכר לא הוי מדקאמר דאין קדושה חלה עליו משמע שום קדושה (אלא קדושין [אין בו] דאע"ג דשאר בעלי מומין קדושין לאסור בגיזה ועבודה אף לאחר שנפדו כדאמרינן (בכורות טו.) מזבח ולא גיזה וכו' מ"מ הני כדיקלא בעלמא ניהו ולא חלה עליהו קדושה כלל:

ו) ואף דהך קרא גבי כלאי זרעים כתיב מ"מ לר' יאשיה גם בכלאי הכרם אינו חייב רק עד שיהי' בו כלאי זרעים ועי' ביבומלמי פ"ז דכלאים ה"ג וא"ש.

מסורת הש"ס

א) [סנהדרין ז:], ב) [תוס' פי"ג] בכורות מב:, ג) [תוספתא פ"י], ד) ס"ל מועתא, ה) [בכורות מב. ע"ש זבחים פה:], ו) בכורות מב. תמורה יא., ז) [וזבחים פז. כתבו ישוב נכון],

גליון הש"ס

גמ' אמר רב יהודה אמר רב אנדרוגינוס חייבין עליו בקילה. במוספות בדף זה ע"א ד"ה הלכה כר"י וכן בראשונים הגי' כאן אמר רב הונא אמר שם לא לכל אמר ר' אליעזר אנדרוגינוס. עי' נדה כח ע"ב תד"ה אמר עולא:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ומצא נקבה ראם: (ב) שם וכנגן זכר גרידא מג"ל מואת אשה אלא כדרכה מג"ל מאשה: (ג) תד"ה אמרי בי רב וכו' אמר רב הונא אמרי בו': (ד) ד"ה לא כו' ומייתי דאייה דבריה בפני עצמה היא דלי כו':

מוסף רש"י

טומטום לא יחלרן שמא יקרע ונמצא סרים חמה. ומקום אחין קאמר דלא יחלון ולמומרא, שמא סרים חמה הוא, אבל אין שם אחר יחלון ולא מיפטרא יבמתו בולא כלום דשמא לאו סרים הוא, הילכך אשמו נמי בעיא חליצה שמא לאו סרים הוא, ולא מתיבמת דשמא סרים הוא (בכורות מב:). אטו כל דמקרע זכר הוי. דלא מספקא ליה אלא בסרים חמה, ונקבה לא מספקא ליה (שם). מאי ביניהו. בין ר' יהודה לר' יוסי בטומטום שמא אחיו, הא תרוייהו לא יחלון קאמרי (שם). לפסול במקום אחין. אם יש עמו אחים הגונים והלך הוא וחלן לה, לר' יהודה לאו כלום עבד ולא פסלה מן האחין, ואם רצה אחד מן האחין ליבם מייבם, דכיון דלא דמחזיק ליה בספק פסלה מן האחין, דשמא חליצתו חליצה ואין אחד מן האחין יכול ליבמה, דכיון דלא בנה שוב לא יבנה, אלא מחרין ומחלין לה (שם מג.). ולחלרן שלא במקום אחין. אם אין אחין אלא טומטום, לר' יהודה מיפטרא בולא כלום, דהא ודאי סרים הוא וכליתיה דמי, ולר' יוסי בעיא חליצה שמא לאו סרים הוא, והאי דקאמר לא יחלון במקום אחין קאמר (שם). הנרבע והמוקצה והנעבד כו'. כולהו בקרבנות דעופות קמיירי (בכורות מב.). וטומטום ואנדרוגינוס. ופ"ש שלא נאמר תמות חכרות בעופות, קסבר בריה בפני עצמה היא ואינו ספק זכר ספק נקבה, ור' אליעזר פליג עליה בבכורות (מב.) דקתני סיפא רבי אליעזר אומר כל מקום שנאמר זכר ונקבה אתה מוצא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם, ועוף הואיל ולא נאמר בו זכר ונקבה אי אתה יכול להוציא מביניהן טומטום ואנדרוגינוס (זבחים פה:).

אין אדם אוסר דבר שאינו שלו איבעיא להו באנדרוגינוס מה לי אמר שמואל ת"ש דאמר שמואל לרב ענן ליתא לברייתא מקמי מתני' הרכבה מה לי אמר שמואל תא שמע דא"ל שמואל לרב ענן תני כמאן דאמר שלשה ושלשים קושי מה לי אמר רב תיקו קידוש מה לי אמר רב אמר רב יוסף ת"ש דאמר רב הונא אמר רב אין הלכה כרבי יוסי אמר ליה אביי מאי חזית דסמכת אהא סמוך אהא דאמר רב אדא אמר רב הלכה כרבי יוסי ב)אמרי בי רב מנו רב הונא ורב הונא אמר אין הלכה: רבי יהודה אומר טומטום וכו': א"ר אמי מאי עביד ליה רבי יהודה לטומטום דבירי דאותבוה אבי כורסיה ואיקרע ואוליד שבע בנין ור' יהודה א"ל חזר על בניו מאין הם תניא ר' יוסי בר' יהודה אומר ג)טומטום לא יחלוץ שמא יקרע ונמצא סרים חמה אטו כל דמקרע זכר הוי הכי קאמר שמא יקרע ונמצא נקבה (ד) ואפילו נמצא זכר שמא ימצא סרים חמה מאי בינייהו אמר רבא לפסול במקום אחין ולחלוץ שלא במקום אחין איכא בינייהו אמר רב שמואל בר יהודה א"ר אבא אחוה דר' יהודה בר זבדי ה)אמר רב יהודה אמר רב אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משתי מקומות מיתיבי ו)רבי אליעזר אמר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה בבזכר ז)בד"א בזכרות שלו אבל בנקבות שלו פטור הוא דאמר כי האי תנא דתניא רבי סימאי אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משתי מקומות מ"ט דרבי סימאי אמר רבא בר המדורי אסברא לי 1ואת זכר לא תשכב משכבי אשה אי זהו זכר שיש בו שני משכבות הוי אומר זה אנדרוגינוס ורבנן אע"ג דאית ביה שני משכבות את זכר כתיב ורבנן זכר גרידא מנא להו (ג) מאשה באשה שלא כדרכה מנא להו ז)מואשה אמר רב שזבי אמר רב חסדא ח)לא לכל א"ר אליעזר אנדרוגינוס זכר מעליא הוא שאם אתה אומר כן במוקדשין יקדש ומנלן דלא קדש דת"ר ט)הנרבע והמוקצה והנעבד והאתנן ומחיר וטומטום ואנדרוגינוס מטמאין בגדים אבית הבליעה רבי אליעזר אומר טומטום ואנדרוגינוס אין מטמאין בגדים אבית הבליעה שהיה ר"א אומר כל מקום שנאמר זכר ונקבה י)אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם ועוף הואיל ולא נאמר בו זכר ונקבה אי אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהם: אר"נ בר יצחק אף אנן נמי תנינא ו)רבי אליעזר אומר

אמרי בי רב. דאמור לעיל הלכה כר' יוסי בתנדרוגינוס ובהרכבה דקמייבעיא לו אלייביהו קידוש מאי: **מנו רב הונא.** בפ"ק דסנהדרין (דף ז:): **ורב הונא הא קאמר אין הלכה.** אע"ג דמשגיגן התם אמרי בי רב רב המנונא היינו היכא דאמר רב הונא דאמרי בי רב דמוכחא מילתא דאחאיים אחריגא קאמר אבל היכא דאמר סתמא ודאי הוי רב הונא: **טומטום דבירי.** שהיה בתותו מקום ואוליד ז' בנים אלמא לאו סרים הוא: **מאין הם.** אשתו זינתה: **אטו כל דמקרע זכר משמע.** דלא מספקא ליה לרבי יוסי ברבי יהודה בנקבה אלא לסרים הוא דחייש ודינו כסרים דלא חולץ ולא מייבם: **ה"ק שמא יקרע וימצא נקבה ואפילו נמצא זכר שמא ימצא סרים חמה: מאי ביניהו.** מאי איכא בין ר' יוסי ברבי יהודה לאבוה: **לפסול במקום אחין.** אם יש אחין שלימים עמו וחלץ לה טומטוס לרבי יהודה דאמר שהוא כסרים מחזיק ליה בסרים ודאי ולא פסלה על האחין ומתייבמת ולר' יוסי שמא קתני ספיקא הוא ופסלה על האחין דלמא לאו סרים הוה וחליצה היא: **ונחלוץ שלא במקום אחין.** אם אין שם אח אלא הוא לרבי יהודה לא בעיא חליצה מייבה לרבי יוסי ברבי יהודה בעיא חליצה מספק: **זה אנדרוגינוס.** ועל שני משכבות הזכיר הכתוב: **ואת זכר תשכב.** וה"ק את זכרותו של מי שיש בו שני משכבות לא תשכב: **ורבנן זכר גרידא מנא להו.** בשלמא לר' שימאי ואת זכר כל זכרים במשמע משכבי לרבות משכב שני של אנדרוגינוס אלא לרבנן דמיבעי להו זכר למעוטי נקבות דאנדרוגינוס זכר גרידא מנא להו: **שלא כדרכה מנא להו.** בין למר בין למר דהויא ביאה לענין עונשין של עריות הואיל ומפקי להאי משכבי לאנדרוגינוס: **במוקדשים יקדש.** ליקרב: **הרובע** ל"ג שאין לך עוף רובע אשה: **הנרבע והמוקלה כו'.** במלוקין דקדשים קמיירי: **מטמאין בגדים כו'.** כדין נבלת עוף טהור דכיון דאין רואין להקרבה כדתניא מן הבהמה להוציא רובע ונרבע כו' בתמורה בפ' בתרא (דף כח.) ומליקתו נבלה: **מוקלה.** שהקלהו ויחדו לתקרובת עבודת כוכבים: **נעבד.** שהשתחוה לו ועשאו עבודת כוכבים: נבלת עוף טהור אין לה טומאה אלא בבית הבליעה דכתיב (ויקרא כב) לא יאכל לטומאה בה: **אתה מוציא טומטום ואנדרוגינוס מביניהן.** כדדרשינן (נדה דף כח:) זכר ודאי ונקבה ודאית ולא טומטוס ואנדרוגינוס. אלמא לרבי אליעזר לא קדשי:

כלאים

מטמאין בגדים אבית הבליעה. כשאר נבלת עוף טהור דמליקתו אינה מליקה והוי נבלה (בכורות מב.).

גלגים. פסול להקריבה דכתיב (ויקרא כב) שור או כשב פרט לגלגים כי יולד פרט ליולא דופן. והני חמשה יליף ר׳ אליעזר מקראי בתמורה כפ׳ יש בקרבנות[ג] דלא חייל קדושה עליהן ואע״ג דשאר פסולי הקרבה כגון רובע ונרבע מוקלה ועבד ואתנן ומחיר חיילא עלייהו קדושת הגוף וצריכין מוס קבוע ליפדות עליו ולאחר פדיון אסורין בגיזה ועבודה הני לא חיילי עלייהו אלא קדושת דמים דציבורא בעלמא ונפדין בלא מוס ומותרין בגיזה ועבודה לאחר פדיון: **לא קדושין בתמורה.** לא מיבעיא תחלת הקדש דלא קדשי דאפי׳ בעל מום שקדש מומו להקדשו לא נחתא ליה קדושת הגוף כדאמר בבכורות בפ״ב (דף יד.) אלא אפילו אם המיר קודם בהן הני לא מקדשי דאילו בעל מום חיילא עליה קדושת הגוף ליאסר בגיזה ועבודה אף מעיפדה דכתיב (ויקרא מז) טוב ברע אם המר ימירנו אפילו הכי אהני לא חיילא. ואין מקדיש לעשות תמורה אם הם קדושים והמיר חולין בהם אינן עושין תמורה. והתם מותבינן במסכת תמורה[ג] וכי מאחר שאין קדושין היאך מקדישין אי אתה מוצא אלא במקדיש בהמה ואח״כ נטרפה במקדיש ולד ונלא דרך דופן אבל בלגים וטומטום ואנדרוגינוס שנפסלו משעת יצירתם אי אתה מוצא שיקדיש אלא בולדות קדשים שהיתה אמן קדושה ומה תקנתם יעבו ויסתאבו ויפדם ויאכלם והטרפה תקבר: **של בית בוקיא.** בקיאים וחריפים ואין מניחין תרנגול נכרי ביניהם:

הדרן עלך הערל

יש מוסרות. כהן הדיוט שנשא את האלמנה. ה״ה לבתולה דכשמת נעשית אלמנה ואסורה לכ״ג אחיו. ובגמרא פריך ליתני בתולה: **אח כשר.** כהן אסור לייבמה שנתחללה בביאת חלל כדילפינן מובת כהן כי תהיה לאיש זר[ד] בפ׳ אלמנה (לעיל סח.) וחלל מותר בכשרה: **שקידש.** אבל נשא נתחללה בביאתו ואסורה ליבמה לדיוט: **שנייה לבעל ולא שנייה ליבם.** אם אמו של בעל ולא של יבם כגון שהיה אחיו מן האב ולא מן האם: **ולא פירות.** אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל משלה. ואף על גב דקי״ל בכתובות (דף מז:) תקנו פרקונה מתח פירות נכסי מלוג שהוא אוכל כדתנן (שם דף נא.) לא כתב לה דאם תשתבאי אפרקינך חייב לפדותה שהוא תנאי ב״ד וזו אין חייב לפדותה דלא קיימן ביה ואותביינן לאמתו אפי׳ הכי לא ישלם לה פירות שאכל משלה כדמפרש בגמ׳ (לקמן דף פט.) תנאי כתובה ככתובה דמי וכי היכי דקנסוה רבנן דלא גביא מייניה כתובת נכסי צאן ברזל שהכניסה לו משלה בתורת כתובה קנסוה נמי דלא תגבה מייניה פירות שאכל בתנאי כתובה של פירקונה שהוא תנאי ב״ד שאין כתוב בשטר כתובה: **ולא מזונות.** לא מיבעיא היכא דיתבה תותיה דלא כייפינן ליה לזונה דהא בעמוד והולא קאי אלא אפילו אם הלך למדינת הים ולותה ואכלה לא משלם. וא״ת ה״ה לכשרה דהא קי״ל (בכתובות דף קט.) כמ״ד הנים מעותיו על קרן הנכי לאו מילתא היא ולא דמי התם קתני (שם דף קז:) מי שהלך למדינת הים ועמד אחד ופרנס אשתו שלא הלוה לה כלום אלא בשביל בעלה פרנסה דהתם ממאן תבע היא לא לותה הוא לא בקש הימנו הלך מלוה הוא דעבד אבל היכא דהלוה לה בתורת הלואה הוא תובעה והיא תובעת את בעלה ומשלם כדאמר לקמן בגמרא ושמא תתאלמן או תתגרש ותשלם משלם דתנן (ג״ק דף פז.) נתגרשה האשה נשתחרר העבד חייבין לשלם: **ולא נלאות.** אם עדיין יש לה בלאות ושחקים מן בגדים שהכניסה לו אינה נוטלתן כשיוצאה דקנסוה רבנן: **אלמנה לכ״ג כו׳.** מפרש בגמרא[ה] טעמא: **גמ׳ מאי אירייא דתני נשא.** אנשא[ו] אלמנה קאי: **ליתני קידש.** דהא נמי מותרת לבעלה ואסורה ליבמה: **דהוה ליה עשה.** בתולה מעמיו יקח (ויקרא כא) ולא בעולה ולא תעשה אלמנה לא יקח (שם) ואין עשה דיבום דוחה את לא תעשה ועשה אבל קידש הדיוט בתולה אלמנה מן האירוסין ומת גם הוא באירוסין מייבם לה כ״ג דאתי עשה ודחי לא תעשה דאלמנה: **והא רוליה פירקין.** עשה דיבום ולא תעשה דאיסור הוא דרמו אהדדי ולא אתי עשה דיבום ודחי דאיסור כגון ממזרת לישראל או ממזר לישראלית וכן חללה לכהן ומ״ט דהא נפקא לן בפ״ב (לעיל כ.) מועלתה יבמתו השערה[ז]: **אבל קידש שריא ליה. ליבם הדיוט: ואדהני.** נשא משום סיפא דמתני׳ ניתני קידש משום מציעתא דקתני כ״ג שקידש דלא מצי למיתני נשא: ה״ג **אלא משום בת בוקתא.** הא דתני נשא בריש דפרקין משום בת בוקתא כלומר השניה בגדה חלל שנשא כשרה כו׳: **ליתני בתולה.** וכשמת נעשית אלמנה:

נישואין

כתובה ה״מ כשאין רוצה לקיימה אחרי שידע שזנתה אבל זה שידע שזנתה וקיימה א״נ כשהחזירה אחר שגירשה יש לה כתובה אליבא דר׳ ואליבא דרשב״א לית לה כתובה מפני שהיא מרגילתו דהא לא פסיל לה דהא לתרומה ולכהונה הא אפסלה לה בזנות והלכה כר׳:

לא קדושין בו׳. והא דלא חשיב גרגא ומוקלה ואתנן ומחיר משום דהנהו קדושין ומקדישין כדמוכח בתוספתא (דתמורה פ״ד): **רבי אליעזר גר׳** [ו] **במשנתינו.** וכן בהיא דאין מטמא בגדים [ז] והיא דלא קדושין ולא מקדישין בבכורות (דף מב.) ובתמורה (דף יח.):

הדרן עלך הערל

יש מותרות. פי׳ הר״ר יהודה בר׳ י״ט דכן דרך התנא לאחר שפי׳ הלכות המסכתא חוזר ושונה אותם בלשון קצר כדי שיהיו מסודרים בידך ושמורים בפה ובלב ועוד אמר ר״י דנקטינהו לכולהו משום בבא דאסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן דלע״ג דמכח בעל[ח] (דמית קמיינס) לא אסרי לה אינס אע״ג דאסורות לבעליהן: **מאי אירייא דתני נשא בו׳.** בשאר מקומות אין דרך הש״ס לדקדק בזה דבפרק ד׳ אחין (לעיל כו.) שונה בכמה מקומות נשואין שני אחיות והכא דייק משום דבמציעתא קידש קתני: **והא כולה פירקין לא תעשה הוא.** פי׳ בקונטרס כגון ממזרת לישראל וחללה לכהן ואין נראה דבחללה נמי איכא[ט] עשה דקדושים יהיו אלא מאיסור ממזרות קאי שנזכר בכמה בבות: **ולא אתי עשה ודחי לא תעשה.** אף על גב דלאו דאלמנה אינו שוה בכל וגרע טפי מ״מ מייתי ראיה כיון דגזרינן ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה בלאו השוה בכל ה״ה דגזרינן אפי׳ שאינו שוה בכל: וכי

שנשא ממזרת ויש לו אח ממזר ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ישראל מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואלו אסורות לאלו ולאלו כהן גדול שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט כשר שנשא חללה ויש לו אח כשר ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר אסורות לאלו ולאלו ושאר כל הנשים מותרות לבעליהן וליבמיהן שניות מד״ס שנייה לבעל ולא שנייה ליבם [ב]אסורה לבעל ומותרת ליבם שנייה ליבם ולא שנייה לבעל אסורה ליבם ומותרת לבעל שנייה לזה ולזה אסורה לזה ולזה [ג]אין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות והולד כשר [ד]וכופין אותו להוציא [ה]אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להן כתובה: **גמ׳ מאי אירייא דתני נשא ליתני קידש** וכ״ת טעמא דנשא דהוה ליה עשה ולא תעשה אבל קידש אתי עשה ודוחה לא תעשה והא כולה פירקין עשה ולא תעשה הוא ולא אתי עשה ודחי לא תעשה משום דקבעי למיתני סיפא כ״ג שנשא את האלמנה דוקא נשא דשוייה חללה אבל קידש שריא ליה תנא נמי רישא נשא ואדתני משום סיפא ליתני משום מציעתא כ״ג שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט אלא משום בת בוקתא דקבעי למיתני חלל שנשא כשרה טעמא דנשא דשוייה חללה אבל קידש שריא ליה משום הכי קתני נשא ומאי אירייא דקתני אלמנה ליתני בתולה

וכי

הכלאים וטרפה ויוצא דופן טומטום ואנדרוגינוס לא קדושין ולא מקדשין ואמר שמואל לא [א]קדושין בתמורה ולא מקדשין בעושה תמורה ש״מ: ר׳ אליעזר אומר חייבין עליו סקילה כזכר: תניא א״ר כשהלכתי ללמוד תורה אצל ר׳ אליעזר בן שמוע חברו עלי תלמידיו כתרנגולים של בית בוקיא ולא הניחוני ללמוד אלא דבר אחד במשנתינו רבי אליעזר אומר אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה כזכר:

הדרן עלך הערל

[ט] **יש** מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן מותרות לאלו ולאלו ואסורות לאלו ולאלו ואלו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן כהן הדיוט שנשא את האלמנה ויש לו אח כ״ג חלל שנשא כשרה ויש לו אח כשר ישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר ממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ואלו מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן כ״ג שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט כשר שנשא חללה ויש לו אח חלל ישראל

שנשא ממזרת ויש לו אח ממזר ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ישראל מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן ואלו אסורות לאלו ולאלו כהן גדול שנשא את האלמנה ויש לו אח כהן גדול או כהן הדיוט כשר שנשא חללה ויש לו אח כשר ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל ממזר שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר אסורות לאלו ולאלו ושאר כל הנשים מותרות לבעליהן וליבמיהן שניות מד״ס שנייה לבעל ולא שנייה ליבם [ב]אסורה לבעל ומותרת ליבם שנייה ליבם ולא שנייה לבעל אסורה ליבם ומותרת לבעל שנייה לזה ולזה אסורה לזה ולזה [ג]אין לה לא כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות והולד כשר [ד]וכופין אותו להוציא [ה]אלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל בת ישראל לנתין ולממזר יש להן כתובה: **גמ׳** מאי אירייא דתני נשא ליתני קידש וכ״ת טעמא דנשא דהוה ליה עשה ולא תעשה אבל קידש אתי עשה ודוחה לא תעשה והא כולה פירקין עשה ולא תעשה הוא ולא אתי עשה ודחי לא תעשה משום דקבעי למיתני סיפא כ״ג שנשא את האלמנה דוקא נשא דשוייה חללה אבל קידש שריא ליה תנא נמי רישא נשא ואדתני משום סיפא ליתני משום מציעתא כ״ג שקידש את האלמנה ויש לו אח כהן הדיוט אלא משום בת בוקתא דקבעי למיתני חלל שנשא כשרה טעמא דנשא דשוייה חללה אבל קידש שריא ליה משום הכי קתני נשא ומאי אירייא דקתני אלמנה ליתני בתולה

וכי

מסורת הש״ס

ח) נדרים נ:], ט) כתובות ק: לקמן פט., ג) [דף יח.], ד) [ויקרא כב], ה) [לקמן פה.], ו) [דבריס כה], ז) ע׳ תוי״ט, ח) ס״א דמיין קמי יבמ.

הגהות הב״ח

(א) רש״י ד״ה מאי אירייא כו׳. אנשא דרישא קאי ומיבעא אלמנה נמחק: (ב) תוס׳ ד״ה ר״א וכו׳ דאין מטמא בגדים וכן בהחיא לא קדושין: (ג) ד״ה והא כוליה וכו׳ עשה דקדושים. נ״ב תימה לי דהני גם בכ״ג איכא עשה זו דקדושים כדלעיל דף כ׳ וא״כ שפיר מקשה מחללה דאם היה זה עשה א״כ גם בקידש הוה ל״ת ועשה ופריך זה בדרך ממ״נ אלא בודאי דזה נקרא איסור אלוה כדלעיל דף כ׳ דחזר ממה שאמר דהוה איסור קדושה ולכאורה יש ליישב דדוקא גבי אלמנה לכ״ג חזר הגמ׳ דאינו גבה עשה דקדושים אבל גבי חללה לכהן הדיוט דזה הפסוק קדושים יהיו לאלהיהם כתיב שם אין סמך דהוה עשה ואחר העיון יראה דזה אינו דהא להליא אי׳ בקדושין דף ע״ח כשלא גמר ביאתו נעשית כל״ג מיד חללה בהערלה ע״ש דהיא משנה מפורסת בהכל על יבמתו דאלמנה לכ״ג נעשי׳ חללה מיד ממילא בגמר ביאה איכא עשה דקדושים יהיו שכתוב גבי חללה ואין אפשר ליישם אלמנה הא א״א לגמור ביאתו הא עובר בעשה דקדושים:

מוסף רש״י

לא קדושין בתמורה. שאם הן חולין והמיר בבהמת קדשים אינם נתפסין, ואפילו תמורה שחלה על בעלי מומין קבועין אינה חלה עליהן, וכל שכן אם הקדישן ממש אינן קדושין (תמורה יא.) אע״פ שהתמורה חלה קדושת הגוף על בעל מום קבוע, אינה חלה על אלו, וכל שכן שאין קדושת הגוף חלה עליהן בהקדש הפה אלא קדושת דמים בעלים ופנים ואינן צריכין מוס לפדות (שם יז.). ולא מקדשין בעושה תמורה. אין מקדישין אחר לעשות תמורה, אם הן קדושין והמיר בהמת חולין בהן (תמורה יא.) שאם הם קדושין אין עושין תמורה, והיכי דמי שהן עצמן קדושין, הא אין נתפסין בקדושה, כגון שהיו ולדות קדשים דקדשי אגב אמן (בכורות מב.).

הדרן עלך הערל

אלמנה לכ״ג. יש לה כתובה מפני שהיא פסולה וולדה פסול על ידי נשואין לפיכך אינה מרגילתו אלא הוא מרגילה ומשלה ליגמא לו לפיכך קנסו אותו ליתן כתובה (כתובות ק:).

עין משפט נר מצוה

קמב א מיי׳ פ״ו מהל׳ תמורה הלכה יח:

א ב מיי׳ פ״ו מהלכות יסודי התורה הלכה יג סמג עשין נג נב טוש״ע אה״ע סימן קנד סעיף ב:

ב ג מיי׳ פכ״ד מהלכות אישות הלכה ב סמג עשין מח טוש״ע שם סי׳ קטז סעיף ד:

ג ד מיי׳ שם סמג עשין שם טוש״ע שם סי׳ קנד סעיף כ:

ד ה מיי׳ שם הלכה ד סמג שם טוש״ע שם סי׳ קטז סעי׳ ו ועי׳ בכ״מ:

תוספות ישנים

לא קדושין בתמורה. לא מיבעיא תחלת הקדש דלא קדשה אלא אפי׳ סוף הקדש כגון תמורה לא מתפסא בקדושת תמורה ואע״ג דבעלי מומין נתפסין בתמורה כדכתיב (ויקרא כז י) טוב ברע או רע בטוב דר״ל בעלי מומין בתמימין (תמורה ט.) מ״מ ה) איכא התם קצת בהמי דלא חלה עלייהו קדושה כלל: ולא מקדישין והתם קאמר (תמורה יח.) וכי תאמר שאין קדושין היאך מקדישין ומשני טריפה דמקדיש בהמה ואח״כ נטרפה הקדש ולד ונלא דרך דופן וטומטום ואנדרוגינוס משכחת לה בולדות קדשים וכמ״ד ולדות קדשים במעי אמן הן קדושים ומכולהו נמי נוכל לישב כן דמיירי שהם ולדות קדושים ואח״כ נולד בהם הפסול וקדושים כדפרישית דולדות קדשים במעי אמן הם קדושים כמ״ל:

ה) אולי ל״ל מ״מ התם איכא קצת אבל בהני לא חלה וכו׳.

תוס׳ חד מקמאי

כתב הרב אלפס דאלמנה לכ״ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט כשלא הכיר בה אין לה כתובה אבל תוספת יש לה ומסיק דתוס׳ נמי אין לה דכי אקני לה אדעתא למיקם קמיה אדעתא דלמשקל ולמפק לא אקני לה. ויש לתת טעם לדברי הרב מהא דאמרינן בפרק אע״פ הל׳ כר׳ אליעזר בן עזריה שלא כתב לה [אלא] על מנת לכונסה ומבעיא לן התם חיבת חופה קונה או חיבת ביאה קונה. אלמא תוס׳ משום חיבת ביאה או משום חיבת חופה הראויה לביאה כתב לה הלכך אפי׳ בשלא הכיר בה משום חיבת ביאה אקני לה אבל כתובה משום תקנה היא באלמנה לכ״ג לא תקינו ואיהו נמי לא כתב לה כתובה אלא אדעתא דתקנתא דתקינו רבנן כתובה אדעתא דנשואי היתר ולאו אדעתא דנשואי איסור כיון דקי״ל (לקמן פ״ה ע״ב) הלכה כר׳ מחבירו הלכך טעמא דאלמנה לכ״ג [יש לה כתובה] משום דדברי תורה אינם צריכים חזוק. ש״מ דה״ה לממזרת ונתינה לישראל ומחזיר גרושתו משנשאת וספק סוטה וסוטה ודאית כולן יש להן כתובה כשהכיר בה ואע״ג דקי״ל דאשה שזנתה תחת בעלה אין לה

וכי תימא קסבר האי תנא דנישואין הראשונים מפילין. תימה דנכה"ג לא אמרינן בשום דוכתא נישואין מפילין דלהתיר הוא דאמר הכי לאסור כגס ואח"כ גירש בפ"ד אחין (לעיל ל:) אבל להקל לא לאשכחן ועוד דאפי' לאחר מיתה אמרי' בהערל (לעיל עט:) כשנפלה לו ואח"כ נפלע דחייל איסור פליעה וי"ל דבלאו הכי פריך לה מגופה: **אי** נסוב כי אורחייהו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן.

לא שנשא שני שניה ושלישי שלישית דא"כ שתיהן מותרות לבעליהן וליבמיהן דהא קסבר דקהל גרים לא אקרי קהל כדקאמר מותרות לאלו ולאלו גיורות אלא בן הסנייה שהוא שלישי נשא ישראלית והיינו כי אורחייהו שהוא מותר בה ואר"י דאסורות ליבמיהן לא קאי אתרוייהו דאשת שני שהיא שנייה מותרת ליבמה דקהל גרים לא אקרי קהל ומשום אשת שלישי שהיא ישראלית נקט אסורות ליבמיהן וכן הא דקאמר אי אפוך מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן נמי לא קאי אלא אאשת מגרי שני שנשא ישראלית ומשום הכי נקט כה"ג אי נסוב כי אורחייהו אי אפוך ונסוב דלא מצי למינקט כולה מילתא בחד גברא וקאי מעיקרא אאשת שלישי ובתר הכי קאי אאשת שני וא"ת ואמאי לא נקט דליהוי קאי אתרוייהו כגון מגרי שני שנשא ישראלית ומגרית ראשונה דהשתא אחד מהם ישראל גמור ואחד מגרי שני נסוב כי אורחייהו שתיהן אסורות ליבמיהן אפוך ונסוב אסורות לבעליהן וי"ל דבן הישראלית ממגרי שני אין חשוב ישראל לענין קהל אלא חשיב קהל גרים וא"ת אפי' ליתא לדרב דימי ליתני ישראל שנשא שתי נשים מגרית ראשונה וישראלית והיו לו בנים משתיהן דבן מגרית מגרי שני ובן ישראלית ישראל נסוב כי אורחייהו אסורות ליבמיהן אפוך ונסוב אסורות לבעליהן וכ"ת דלא תני הכי לפי שנשואי מגרית הוי באיסור והא קתני ממזר וחלל שנשאו באיסור א) ואומר ר"י דלא פריך אלא ממה ששייר דברים של חידוש דאם איתא לדרב דימי היה לו לגוללה במשנתנו ולהכי כי משני שייר פצוע דכא פריך הא תנא ליה חייבי לאוין ואין זה חידוש ובנסוף מסיק דמ"מ שיורא הוא והא דלא קאמר שייר גרושה זונה ומתינה משום דלא חשיב להו שיורא דכיון דתנא חללה הוא הדין גרושה וזונה ומתינה הוא בכלל ממזרת דהכל ענין אחד וא"ת ומאי מקשה לרב דימי ליתא דלא תני הכי משום דבפלוגתא לא קמיירי דאיכא למ"ד קהל גרים מיקרי קהל ועוד דר' שמעון מתיר הנקבות מיד ויש לומר דעדיפא משני ועוד דמתני' איירי בפלוגתא דקסבר קידושין תופסין בחייבי לאוין דקתני בחייבי לאוין אסורות לבעליהן ומותרות ליבמיהן משמע דשייך בהו ייבום אלמא תפסי בהו קידושין: **שייר פצוע דכא.** אפי' נפלע לאחר שנשאה לא מיתסרא בהכי ליבם שאין פצוע דכא ולא אמרינן במותר לה נאסרה כו' דלא שייך אלא כשנעשה באשה שום מעשה דנאסרה בכך לבעל כגון סוטה ומחזיר גרושתו דפ"ק (דף יח:) ט): **וקמשמע** לן לאו השוה בכל. משום מותרות ליבמיהן איצטריך לאשמועינן בלאו השוה בכל דאי משום אסורות ליבמיהן כיון דאשמועינן בלאו שאין שוה בכל כל שכן בלאו השוה בכל:

אלא לאו ש"מ תנא ושייר. וא"ת והא אלו קתני דהכי פריך בפ"ק דקידושין (דף טז: ושם) גבי ואלו שמעניקין להן וגבי אלו דברים שאין להם שיעור בשלהי פרקא (שם דף מ.) ואר"י דהכא לא נקט אלו אלא לפרושי הא דקתני עניינים הרבה בריש ים אסורות ולהכי לא שייך למפרך ועוד דבכל מקום ששונה שני עניינים אלו ואלו שאין משייר אע"ג דתני אלו כי הא דאלו נערות שיש להן קנס (כתובות דף כט.) דשייר מגרי ואלמוני ופסול כהונה ובמזבח מקדש (זבחים דף פד.) דתנן אלו שפסולין בקדש ולא חשיב ניתנים למעלה שנתן למטה כו' בחוץ בפנים בפנים בחוץ ופסח וחטאת ששחטן שלא לשמן דחשיב להו ברייתא (שם) ט): ולותה

וכי תימא קסבר האי תנא נישואין הראשונים מפילין הרי חלל שנשא כשרה ולא אמרינן נישואין הראשונים מפילין הא ודאי משום סיפא משום דקבעי למיתנא סיפא כ"ג שנשא את האלמנה ויש לו אח כ"ג או כהן הדיוט דוקא אלמנה אבל בתולה חזיא ליה משום הכי קתני אלמנה מתקיף לה רב פפא אם איתא להא דכי אתא רב דימי אמר ר' יוחנן ו) מצרי שני שנשא מצרית ראשונה בנה שני הוי לתני נמי מצרי שני שנשא שתי מצריות אחת ראשונה ואחת שנייה והיו לו בנים מראשונה (ז) ושנייה אי נסוב כי אורחייהו מותרות לבעליהן ואסורות ליבמיהן ואי איפוך ונסוב מותרות ליבמיהן ואסורות לבעליהן מותרות לאלו ולאלו גיורות אסורות לאלו ולאלו אילוניות ח) תנא ושייר מאי שייר דהאי שייר שייר פצוע דכא אי משום פצוע דכא לאו שיורא דהא תנא ליה חייבי לאוין אטו חייבי לאוין מי לא קתני והדר תני והא קתני כהן הדיוט שנשא אלמנה וחלל שנשא כשרה ההוא איצטריכא ליה לאשמועינן כדרב יהודה אמר רב ט) דאמר רב יהודה אמר רב י) לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין והא קתני חלל שנשא כשרה וישראל שנשא בת ישראל ויש לו אח ממזר הא נמי לא מהדר מיתנא היא דאשמועינן לאו שאין שוה בכל וקמשמע לן לאו השוה בכל הא קתני ישראל שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל יא) (וממזר שנשא ממזרת ויש לו אח ישראל) אלא לאו שמע מינה תנא ושייר ש"מ: גופא אמר רב יהודה אמר רב לא הוזהרו כשרות להנשא לפסולין לימא מסייע ליה חלל שנשא כשרה מאי לאו כהנת [הראויה לו] ומאי כשרה כשרה לכהונה לא ישראלית ומאי כשרה כשרה לקהל אי הכי יש לו אח כשר נמי כשר לקהל מכלל דהוא פסול לקהל אלא לאו כהן ומדהוא כהן היא כהנת מידי אירא הא כדאיתא והא כדאיתא מתיב רבין בר נחמן [1] לא יקחו לא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת על ידי האיש אמר רבא [2] כל היכא דהוא מוזהר היא מוזהרת וכל היכא דהוא לא מוזהר היא לא מזדהרא והא מהכא נפקא מדרב יהודה אמר רב נפקא דאמר רב יהודה אמר רב וכן תנא דבי רבי ישמעאל [3] איש או אשה כי יעשו מכל חטאות האדם יב) [4] השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אי מההיא הוה אמינא לאו השוה בכל אבל לאו שאינו שוה בכל לא

נישואין הראשונים. שנשאה אח שמת מפילין אותה לייבום ובתר דהיא שעתא אזלינן ואי לאו אלמנה מאחר הואי כשר יבמה: **והא תנא חלל שנשא כשרה.** ואסר לה לייבומי לאח כשר: **דוקא אלמנה.** שנתחללה בביאתו ונאסרה לאחיו הכהיון אבל בתולה חזיא לה להתייבם: **אם איתא להא דרב דימי.** אם הלכה כמותו: **מרחשונה ומשנייה.** דהוה להו דור שלישי ודור שני: **נסיב כי אורחייהו.** שלישי נשא ישראלית ושני מגרית שנייה אסורות ליבמיהן דשלישי ישראל הוא ואסור בשנייה דמגרי ואלמוני אחד זכרים ואחד נקבות אסורין עד דור שלישי ושני אסור בישראלית: **אי אפוך ונסוב.** שנשא שלישי שנייה ושני נשא ישראלית: גיורת מותרת לשלישי דישראל הוא ולשני דקהל גרים לא אקרי קהל ולא קרינן שלישי יבא בקהל ט) ולא שני דזו לאו קהל הואי ואם נשא האחר גיורת ומת מותרת ליבמה י) כדעלה: **אסורות לאלו ולאלו איילונות.** אם שני נשא ישראלית והיא איילונית אסורה לו משום דישראלית היא וכשמת אסורה ליבמה משום אשת תלד יא) פרט לאיילונית שאינה יולדת יב): **שייר פצוע דכא.** דהוה מצי למיתני ביה כולהו יג). פצוע דכא שנשא ישראלית אסורה לבעלה ומותרת ליבמה כשר. והכשר שנשא כשרה ויש לו אח פצוע דכא אסורה ליבמה ומותרת לבעלה. פצוע דכא שנשא ישראלית ויש לו אח פצוע דכא אסורה לבעלה וליבם. גיורת מותרת לזה ולזה: **הוה.** דחלל שנשא כשרה איצטריך ליה ובכהנת עסקינן ולאו משום אסורה ליבמה אלא משום מותרת לבעלה וקמשמע לן דלא הוזהרו כשרות וכהנות מלינשא לפסולין לחללין שמותרין בישראל ואע"פ שהכהן הוזהר בחללה כהנות לא הוזהרו בחלליס: **מאי כשרה כשרה לכהונה.** דקיימא לן כהן כל זמן שמולא ליטא בת כהן לא יטא בת ישראל דאמר בפסחים סעודת הרשות בת ישראל לכהן באלו עובדין (דף מט.): **לא יקחו.** למה לי למכתב לא יקחו תרי זימני להזהיר האשה על ידי האיש קס"ד להזהיר כשרות אלא יגשאו לחלליס: **אמר רבא כל היכא דו'.** והאי קרא לאו להזהיר כשרות אתי אלא (ד) פסולות אלא ליגשא לכשרים שכשם שהכהן מוזהר שלא ליקח זונה וחללה כך היא מוזהרת שלא תשאנו: **וכל היכא דהוא לא מוזהר.** כגון חלל בכשרה: **עונשים.** לאו וכרת אבל עשה לא הוי עונש הלכך מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות אבל לא תעשה בין שהזמן גרמא בין שלא הזמן גרמא נשים חייבות: **לאו.** דהכהנה אינו שוה בכל שאין נוהגין בישראל הילכך אי לא אשמעי' לא יקחו הוה אזלי' לקולא ומיפטרו נשים: והרי

משנה תורה

ה א מיי' פי"ט מהלכות איסורי ביאה הלי' יא סמג לאוין רכא קכב טור ש"ע אה"ע סי' ז סעיף כב וסימן ג סעיף ג:

ו ב מיי' פי"ז שם הלי' ה:

תוספות ישנים

א) וי"ל דהא לא קשה מידי דאי ליתא לדרב דימי אין למפרך ליתני כדפרישית דהא לא הוה קמ"ל רבותא [בזה] דפשיטא דהיכא דהאחד ישראל והאחד מגרי הלך אחר פסולן אבל פריך שפיר אלמודא דאם איתא לדרב דימי הו"ל למיתני מגרי שני שנשא שתי מגריות וכו' ולאשמעינן רבותא דהיכא ממי שהאיש והאשה פסולים הלך אחר הפסול יותר הוה לא אמעינן: **ומאי** כשרה כשרה לכהונה. פי' הכנת וקרי לה כשרה משום דמצוה לכהן ליטא הכנת כדאמרי' בפרק ואלו עובדין (פסחים מט.): לבל עובדין בלאוין קאמר דבמצות עשה אין שוין שהרי מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות:

תורה אור השלם

1. אִשָּׁה זֹנָה וְחֲלֻלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לֵאלֹהָיו:

ויקרא כא ז

2. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ אוֹ אִשָּׁה כִּי יַעֲשׂוּ מִכָּל חַטֹּאת הָאָדָם לִמְעֹל מַעַל בַּיְיָ וְאָשְׁמָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא:

במדבר ה ו

גליון הש"ם

גמ' כל היכא דהוא מוזהר. עי' מגיגה דף יד ע"ב תוד"ה כסולה וכנדרים בס"י דף 5 ע"ב ד"ה חזרו לומר:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מרחשונה ומשנייה: **(ב)** רש"י ד"ה גיורת וכו' ליבמה כלבעלה: **(ג)** ד"ה שייר וכו' כולהו כמו כן פצוע דכא: **(ד)** ד"ה אמר רבא וכו' אלא להזהיר פסולות:

מוסף רש"י

לא הוזהרו כשרות. הכהנות, להנשא לפסולין. לפסולי כהונה, גר חלל משומדת, שהכהנים הוזהרו על בעומיסם וסם לא הוזהרו עליהם מלישא אותן, אבל לפסולין שהאנשים הפסולים הוזהרו עליהן מלישא אותן, כגון ממזרים או נתינים, אף הנשים הוזהרו עליהם, דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה (קדושין עג.). **השוה הכתוב אשה לאיש** לכל עונשין שבתורה. מכאן שהנשים חייבות על כל לא תעשה שבתורה שהרי עונשן מלקות (פסחים מג.).

ח) גמ' מרחשונה ומשנייה. **ט)** סוכה נד. **י)** [לקמן פה.] קידושין עג. **יא)** רש"ל מ"ז, **יב)** ב"ק קו. תמורה ב: קידושין לה. פסחים מג. נדה מח: סוכה כח:, **יג)** [דברים כג], **יד)** [דברים כה], **טו)** [לעיל כד.], **טז)** [ע' היטב תוס' סוטה ו. ד"ה אשת כהן], **יז)** [וע"ע תוס' כתובות כט. בסוף ד"ה ועל הכותים ותוס' זבחים פד. ד"ה הלן ותוס' שבועות לט. ד"ה ואלו נאמרין ועוד שם בשבועות מד: ד"ה כל הנשבעין ועי' היטב תוס' שבת עה: ד"ה חסר אחת],

והרי לאו דטומאה דאין שוה בכל. דאין ישראל מוזהרין שלא ליגע דכתיב (ויקרא כא) אמור אל הכהנים בהנים מוזהרין ולא ישראל: **לאו משום דרב יהודה.** אלמא אפי' לאו שאין שוה בכל נפקא לן מהתם דנשים חייבות: **לא דגמרי מלא יקחו.** כלומר מאיש או אשה לא נפקא לן אלא לאו השוה בכל והא דאיצטריך למעוטי ולא בנות אהרן משום דאי לא מעטי' הוה גמרינן מלא יקחו דמחייב לנשים אלאו שאין שוה בכל: **איכא דאמרי קיחה איצטריך ליה.** למיכתב דבלאו שאין שוה בכל נשים מוזהרות ואף ע"ג דמדרב יהודה משמעא סד"א ליגמר מטומאה דלאו שאין שוה בכל הוא ונשים פטורות: ה"ג **בהנים לויס וישראלים מופרין נצא זה בזה לויס וישראלים חללי גירי חרורי מופרין נצא זה בזה.** אבל כהני בחללי וחללי בכהנות לא: **אמר ליה רב הונא.** לעולם חללי בכהנות שפיר דמי והא דלא תנינהו משום דכהני בחללי אסירי לא פסיקא ליה דכל היכא דהני נסבי מהני והני מהני קתני וכו': **בני בירי.** מקום: **ריון דאמר מר** (לעיל דף לח.) **לפובפה.** של יבמה על נכסי בעלה הראשון לית לה מיבם ואע"ג דהא מראשון לית לה: **או דלמא ריון דאי ליים לה.** ליבמה דעלמא מראשון כגון דלית ליה נכסים תקינו לה רבנן משני והא נמי לית לה מראשון הילכך אית לה מיבם: **לפובפה על נכסי בעלה הראשון.** אבל יבמות קאי וקתני אם היתה שניה לבעל אפי' מיבם אין לה ש"מ: **מכלל דאיכא דאים לה מיבם.** בתמיה. כלומר בעיין איפשיטא מיהא לישנא דבריתא קשיא דקתני אפילו מיבם אין לה ומשמע מדקתני אפי' מכלל דאיכא יבמה אחריתי דאית לה כתובה מיבם והא קתני ריישא כתובתה על נכסי בעלה הראשון: **תקינו לה משני.** כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה: **מזוני תנאי לפובפה גינהו.** שכך כתב לה בכתובה[1] את תהא יתבא בביתי ומתזנא מנכסי כל ימי מיגר אלמלותיך: **לאחר מיפה.** אם מת ולא גירשה יש לה מזונות כל ימי אלמנותה כשאר אלמנה דמזוני תנאי כתובה והכא ליכא למיגזר דלמא תתעכב גביה: **ויש לה פירות.** שלף על פי שאכל את הפירות כיון דשלא כדין אכלן אכרי לא היה לו בה נישואין מעולם. ואף על גב דאמרינן (כתובות עט:) גבי כשרה מה שאכל אכל ומה שהוציא הוציא הכא קנסין ליה דמשלם אפי' מה שאכל מפני שהוא מרגילה לעבירה: ה"ג וכ"ן מצאתי בתשובת הגאוני"ם **מפני שהוא פסול והיא פסולה וכל מקום שהוא פסול והיא פסולה קנסו אותו רבנן לפובפה.** ופירוש מפני שהוא פסול כדתנן בבכורות (מה:) הנושא נשים בעבירה פסול (ג) עד שידור הנאה והיא פסולה על ידו: קנסו

ולותה ואבלה מאי. אי לותה ואכלה קודם שפסקו לה ב"ד לא היה הבעל חייב לשלם אפי' לותה בב"ד כדפירש ר"ת בסוף כתובות (דף קז. ושם) גבי קדמו ב"ד ופסקו מה שפסקו פסקו והכא מיבעיא ליה אם יש לב"ד לפסוק לה מזונות כשהלך בעלה למדינת הים ותלוה ותאכל כשאר נשים או לא: **אלמנה** לכ"ג יש לה **פירות.** לאביי דאמר בפרק נערה שנתפתתה (שם נא: ושם)[2] אלמנה לכ"ג נשבית חייב לפדותה דקרינא ובכהנת אהדרינתיך למדינתיך הוי פירות כמשמעו דין פירות דהיינו פירקונה דהוי תחת פירות ובשניה דקתני אין לה פירות הוי נמי דין פירות דאם נשבית אינו חייב לפדותה אע"ג דהבעל אוכל פירות כי היכי דהאשה רבה (לקמן פט.) דתנא נמי אין לה פירות ומזונות כו' ואמר עלה בירושלמי שאינה יכולה להוציא ממנו הפירות שאכל מ"ר חנינא הא דתימא כשאכל עד שלא בא הראשון כו' ולרבא דאמר התם אלמנה לכ"ג דאינו חייב לפדותה נראה לר"י לפרש יש לה פירות דאם נשבית משלם הבעל הפירות שאכל לפדותה בהם אבל מה שפרקונה יתר על דמי פירות שאכל לא יהיב ובשניות אפילו דמי הפירות שאכל לא יהיב ומתוך פירוש הקונטרס משמע שאין לבעל פירות באלמנה כלל ואפילו לא נשבית חייב להחזיר פירות שאכל דפי' יש לה פירות שלף על פי שאכל פירות כיון דשלא כדין אכלן משלם ואליבא דרבא דכתובות פירש כן אך נראה לר"י כמו שפי' דלא משלם בעל אלא לצורך פרקונה כשנשבית וכן פירש הריב"ן:

בלאות. פי' בקונטרס במשנתינו

גבי שניה דאין לה

בלאות שאם יש לה עדיין בלאות ושחקים מבגדים שהכניסה לו אינה נוטלתן כשיוצאה דקנסא קנסו חכמים ואין נראה לר"י דבהדיא משמע בסוף אלמנה ניזונית (כתובות קא. ושם) דדוקא מה שבלה ואין בעין אין לה אבל מה שבעין שקלה והיכא דאיירי באותן שהן עדיין בעין רגיל לפרש בלאותיה קיימין כדאמר התם זינתה הפסידה בלאותיה קיימין וכן בסוף אף על פי (שם סג.) גבי מורדת אבל ק"ק כיון דקתני באלמנה שיש לה פירות היינו בלאות כיון דאיירי בבלאות שאין קיימין כדאמר התם (כתובות עט: קא.) עיילא ליה גלימא פירא הוי ומכסי בה ואזיל עד דבליי[3]:

וכל מקום שהוא **פסול והיא פסולה.** פי' בקונטרס שהוא פסול שנושא אותה בעבירה כדתנן בבכורות (דף מה:) ולא תרוייהו בעי אלא אם הוא פסול או היא פסולה קנסו אותו דלא מרגלא ליה כיון דמיפסל בהכי חד מינייהו כדאמר בסמוך ממזרת ונתינה איכא ביניהו ופריך ולר"מ דאמר הרי זה עבד וממזר הא לא מרגלא ליה והתם בעל לא מיפסיל דהא בישראל לא שייך למימר שיפסל על ידה ואיהי נמי לא מיפסלא בהכי דהא מעיקרא מיפסלא וקיימא אלא משום זרע לחוד מנעה ולא מרגלא ליה שירלה להרגילו כיון שזרעו נפסל על ידה

והרי טומאה דלאו שאין שוה בכל וטעמא דכתב רחמנא [1]בני אהרן [א]ולא בנות אהרן הא לאו הכי ה"א נשים חייבות מאי טעמא לאו משום דרב יהודה אמר רב לא דגמרינן [2]מלא יקחו איכא דאמרי קיחה איצטריכא ליה ס"ד אמינא ליגמר מטומאה קמשמע לן רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע איקלעו [ב]להינצבו לאתריה דרב אידי בר אבין בעו מינייהו הוזהרו כשרות להנשא לפסולין או לא אמר להו רב פפא תניתוה [ג]עשרה יוחסין עלו מבבל כהנים לוים וישראלים חללים גרים וחרורים וממזרים נתינים שתוקי ואסופי [3]כהנים לוים ישראלים מותרין לבא זה בזה [4]לוים ישראלים חללים גרים חרורים מותרין לבא זה בזה גירי חרורי [5]וממזרי נתיני שתוקי ואסופי מותרים לבא זה בזה ואילו כהנות לחלל לא קתני א"ל רב הונא בריה דרב יהושע כל היכא דהני נסבי מהני והני נסבי מהני קתני כהן כיון דאילו בעי למינסב חללה אסירא ליה לא קתני אתו לקמיה דרב אידי בר אבין אמר להו דרדקי הכי [ד]אמר רב יהודה אמר רב לא הוזהרו כשרות לינשא לפסולים: שניות מדברי סופרים וכו': בעו מיניה בני בירי מרב ששת שניה לבעל ולא שניה ליבם יש לה כתובה מיבם או לא [ה]כיון דאמר מר כתובתה [ד]על נכסי בעלה הראשון לית לה או דלמא כיון [ה]דאילו לית לה מראשון תקינו לה רבנן משני אית לה אמר להו רב ששת תניתוה כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואם היתה שניה לבעל אפי' מיבם אין לה מכלל דאיכא דאית לה מיבם חסורי מיחסרא והכי קתני [ה]כתובתה על נכסי בעלה הראשון ואי לית לה מראשון תקינו לה משני [ה]ואם היתה שניה לבעל אפי' מיבם אין לה: בעא מיניה רבי אלעזר מרבי יוחנן אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש להן מזונות או אין להן מזונות היכי דמי אילימא דיתבה תותיה בעמוד והוצא קאי מזונות אית לה לא צריכא שהלך הוא למדינת הים ולותה ואכלה מאי מזוני תנאי כתובה נינהו מדאית לה כתובה אית לה מזוני או דלמא כתובה דלמשקל ומיפק אית לה מזוני דלמא תיעכב גביה לית לה א"ל [ו]לית לה והתניא יש לה [ז]כי תניא ההיא לאחר מיתה אית דאמר אמר ליה תניא יש לה הא בעמוד והוצא קאי ואלא התניא יש לה כי תניא ההיא לאחר מיתה ת"ר [ח]אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט יש לה כתובה פירות מזונות בלאות [ט]והיא פסולה וולדה פסול [י]וכופין אותו להוציא שניות מדברי סופרים אין לה כתובה לא פירות לא מזונות ולא בלאות [כ]והיא כשירה וולדה כשר וכופין אותו להוציא אמר ר"ש בן אלעזר מפני מה אמרו אלמנה לכ"ג יש לה כתובה מפני שהוא פסול והיא פסולה וכ"מ שהוא פסול והיא פסולה קנסו

א) ומיהו קשה דקאמר בעולה לכ"ג איכא ביניהו כו' ואמאי מרגלא ליה והא הוא נפסל על ידה שנושא נשים בעבירה וירלה להרגילו ור"ת מפרש דהוא פסול דקאמר אולד קאי ובפסלות דידה לחוד אפילו במקום שהולד כשר לא מרגלא ליה כדאמרינן ולרבי מתיא בן חרש דקאמר אפילו הלך כו' עשאה זונה הא לא מרגלא ליה ויש ספרים דגרסי הוא כשר והיא פסולה וכן בתוספתא דמכילתין בפ"ב:

ב) קדושין פט., ג) [לעיל פד: וש"ל], ג) [כתובות נג:], ד) [לעיל לח. כתובות פ:], ה) [לעיל לט. כתובות פב:], ו) לעיל פד. כתובות ק: [תוספתא פ"ב ע"ס], ז) [כתובות נב:], ח) [נב. ד"ה ממזרת], ט) [וע"ע תוס' ב"מ סו. ד"ה וכלאות],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בְּעַמָּיו: ויקרא כא א
2. אִשָּׁה זֹנָה וְחֲלֻלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו: ויקרא כא ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' איקלעו לשכנצבו לאתריה דרב אידי: (ב) רש"י ד"ה ה"ג וכו' הנושא נשים בעבירה פסול לעבודה עד שידור הנאה והיא פסולה חללה וכל מקום שהוא פסול על ידה או היא פסולה על ידו קנסו וכו':

מוסף רש"י

עשרה יוחסין עלו מבבל. כשעלו בני הגולה וכגמרא מפרש לה לשמועינן שמשפחות הן שנכנסו מיוחסות הן שהפרים עזרא כל הפסולין משם והוליכן עמו (קדושין טפ.). חללים. בהנים חללין שנולדו מפסולי כהונה (שם). והחרורים. משוחררים (שם). נתינים. נבעוטים שמלו בימי יהושע וחמרינן (לעיל עח:) דוד גזר עליהם (קדושין שם). לוים ישראלים חללים גרים חרורים מותרין לבא זה בזה. אבל הבהים בחללי גירי וחרורי לא, שחללה בגלוי וגיורת ומשוחררת בחזקת זונה (שם). גירי חרורי וממזרי נתיני שתוקי ואסופי מותרים לבא זה בזה. דקסבר קסל גרים לא איקרי קסל ולא החיכו ממזרים לבא בקהל גרים, אבל לויים ישראלים בממזרי לא ושתוקי ואסופי ספק ממזרים הם ומותרים להתערב בממזרים כדאמר בגמרא (שם עג.) בקהל ודאי הוא דלא יבא, בקהל ספק יבא (שם סט:).

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ב מהל' אבל הלכה ו סמג עשין נח ולאוין רלה טוש"ע יו"ד סי' שנג סעיף ב:
ח ב מיי' פי"ט מהלכות איסורי ביאה הל' טו טוש"ע אה"ע סימן ח סעיף א:
ט ג מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעי' ב ג:
י ד מיי' פרק ט"ו שם הלכה לג:
יא ה מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה ח טוש"ע שם סי' קסח סעיף ט:
יב ו ז ח מיי' פרק כ"ד מהל' אישות הלכה ד טוש"ע שם סימן קטו סעיף א:
יג ט מיי' פי"ט מהלכות איסורי ביאה הל' ג סמג לאוין קכב טוש"ע שם סי' ז סעיף יב:
יד י מיי' פכ"ד מהל' אישות הל' ד טוש"ע שם סי' קנד סעיף כ:
טו כ מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הל' ד ופי"ט הלכה ח טוש"ע שם סימן ז סעיף יט:

תוספות ישנים

בתנו' ולא מזונות ומיירי בלותה ואכלה דלא"ה פשיטא דהא בעמוד והוצא קאי מזוני אית לה אלא מיירי שהלך בעלה למדינת הים ולותה ואכלה וא"ת אפ"ה מאי איריא מעוט דשניה דפסולה אפילו כשרה נמי אמרינן הניח מעותיו על קרן הלכי אותו האיש שהלוה לה ה) כדאמרי' הלך בעלה למד"ה ועמד איש אחד ופרנס אותה הניח מעותיו על קרן הלכי וי"ל ה"מ היכא דלא מסר לה דרך הלואה אלא מסר בגלל בעלה ואין לו לאיש לתבוע לא לבעל ולא לאשה שהרי הבעל לא היה שם כשלוה לה והאשה לא שאלה מאתו. אבל הכא שלותה ממנו לא הניח מעותיו על קרן הלכי אלא המלוה תובע את האשה והאשה תובעת את בעלה וגם אם תתרצה האשה משלמת המזונות לאיש שהלוה לה והכא בשניה לא ישלם הבעל מזונות שלותה ואכלה ולא נהיכא דדומיא דאמרינן בשניה אין לה מזונות קאמר באלמנה לכה"ג יש לה מזונות ובגמרא משמע דאלמנה לכה"ג אין לה מזונות בלותה ואכלה אלא נראה דבשניה ליכא לה מזונות אף לאחר מיתת הבעל דקנסין לה. אבל באלמנה לכה"ג יש לה מזונות בלאחר מיתה כדמשמע בגמרא: **א)** ואין להקשות ממה דמשמע מהכיא דהיכא דפסל זרע לא מרגלא ליה והכא פ"ה שהוא פסול הבעל. דהיכא למימר דמודה רש"י דפסול זרע הוי שפיר פיסול בעל ולא מרגלא ליה:

ה) ל"ל כדתנן בכתובות בפרק שני דייני גזירות (דף ק"ז ע"ב) מי שהלך בעלה וכו'.

ממזרת ונתינה איבא ביניייהו. שיכול לטהר את בניו ע"י שפחה וא"ע"פ שאין יכול לטהר את הנקבות כדאמר בסוף האומר בקידושין (דף סט.) במה מטהר את הנקבות סבורה היא שלא יקפיד כיון שיכול לטהר את הזכרים ואלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט דמשמע דלא מרגלא ליה משום פסול זרעה שהם חלויים אע"פ שבני ישראל מקום טהרה לחללות ובנות ישראל מקום טהרה לחלויים לרבי דוסתאי ברבי יגאי (קדושין דף עז.) מכל מקום מקפיד הוא על בניו שאינם כהנים וילאה להרגילו:

ולרבי עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין הא לא מרגלא ליה. הו"מ למימר דר' עקיבא כר' טרפון דאמר (שם דף סט.) ממזר נושא שפחה ומיכא ביייהו ממזרת ונתינה כדלעיל וא"ת ומאי קשיא ליה דלר"ע כיון דלא תפסי בה קידושין ג"כ אינה אשתו ואין שייך לקונסו שיתן לה כתובה דאפילו גט לא בעיא מייה כדאמר בהחולץ (לעיל דף מט. ושם) וי"ל דלאו משום כתובה ומזונות פריך אלא משום פירות ובלאות שאין לה להפסיד כיון דלא מרגלא ליה: **ולרבי** מתיא בן חרש כו' הא לא מרגלא ליה. פי' בקונטרס דניחא לה לשתות בריאה דלא ליפסלה להכונה וקשה דכיון דגירשה לאו בת שתיה כדמוכח בסוף האשה רבה (לקמן לה. ושם) דקאמר מאי איריא בא עליה אפי' נתן לה גט נמי ואפי' אמר איני משקה נמי פי' דשוב אינה שותה ועוד קשיא לפי' הקונט' דמאי איריא דפריך לרבי מתיא בן חרש לרבנן נמי תיקשה דלא מרגלא ליה שרוצה לשתות תחלה להיות מותרת להכונה דאם יבא עליה שוב לא ישקנה דלא הוי מנוקה מעון ואין המים בודקין אותה אלא יש לומר דלרבנן ניחא ליה דהא לאו בת שתיה היא כיון שגירשה אבל לרבי מתיא בן חרש שנעשית זונה לא מרגלא ליה אע"ג דבלאו הכי היתה פסולה להכונה מונטמאה ועוד דגרושה היא ובתרומה נמי אסירא וקיימא שהיא זרה מכל מקום פסול של זנות גנאי הוא לה ולא מרגלא ליה ובפרק עשרה יוחסין (קדושין עז:) נמי תמיר ליה פסול של זנות טפי משאר איסורי כהונה הואיל ושם זנות פוסל בישראל ועוד לא מרגלא ליה משום דאיכא השתא תרי לאו:

תרומה

קנסו אותו כתובה ומפני מה אמרו שניות מדברי סופרים אין להן כתובה מפני שהוא כשר והיא כשרה וכל מקום שהוא כשר והיא כשרה קנסו אותה כתובה רבי אומר [א]הללו דברי תורה [ב]ודברי תורה אין צריכין חיזוק והללו דברי סופרים ודברי סופרים צריכין חיזוק דבר אחר זהו מרגילה וזו היא מרגילתו דבר אחר מאן קתני לה איכא דאמר ר"ש בן אלעזר קתני לה ומה טעם קאמר מה טעם אמרו הוא פסול והיא פסולה קנסו אותו כתובה מפני שהוא מרגילה ומה טעם הוא כשר והיא כשרה קנסו אותה כתובה מפני שהיא מרגילתו איכא דאמר רבי קתני לה וחלוצה קא קשיא ליה והא חלוצה דרבנן ואית לה בתובה הדר אמר כיון דפסיל לה [ג] מדרבנן זהו מרגילה וזו היא מרגילתו מאי איכא בין רבי לרבי שמעון בן אלעזר אמר רב חסדא ממזרת ונתינה לישראל איכא ביייהו מ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא מ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה [ד]ולרבי אליעזר דאמר הרי זה עבד וממזר הא לא מרגלא ליה ולא מידי אלא אמר רב יוסף מחזיר [ה] גרושה משניסת איכא ביייהו מאן דאמר דאורייתא הא נמי דאורייתא ומאן דאמר מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה ולרבי עקיבא דאמר [ו]יש ממזר מחייבי לאוין הא לא מרגלא ליה ולא מידי אלא אמר רב פפא בעולה לכ"ג איכא ביייהו מאן דאמר דאורייתא הא נמי דאורייתא ומאן דאמר מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה [ז]ולר' אליעזר בן יעקב דאמר יש חלל מחייבי עשה הא לא מרגלא ליה ולא מידי אלא אמר רב אשי מחזיר ספק סוטתו איכא ביייהו מ"ד דאורייתא הא נמי דאורייתא ומ"ד מפני שהוא מרגילה הא היא מרגלא ליה ולר' מתיא בן חרש דאמר [ח]אפי' הלך בעלה להשקותה ובא עליה בדרך עשאה זונה הא לא מרגלא ליה ולא מידי אלא אמר מר בר רב אשי סוטה ודאי איכא ביייהו: **מתני'** בת ישראל מאורסת לכהן מעוברת מכהן שומרת יבם לכהן וכן בת כהן לישראל לא תאכל בתרומה בת ישראל מאורסת ללוי מעוברת מלוי שומרת יבם ללוי וכן בת לוי לישראל לא תאכל במעשר בת לוי מאורסת לכהן מעוברת מכהן שומרת יבם לכהן וכן בת כהן ללוי לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר: **גמ'** ותהא זרה [ט]זרה מי לא אכלה במעשר אמר רב נחמן אמר שמואל הא מני ר"מ היא דאמר [י]מעשר ראשון אסור לזרים דתניא

תרומה

קנסו אותו כתובה. כלומר לא קנסוה משאר כל הנשים. והאי דקנסוה רבנן לשניה כתובה כדי שלא תתעכב אצלו הוא דכיון דלא מיהוי לה כתובה מייה שבקא ליה ונפקא אבל הכא לא צריך דממילא שבקא ליה דכיון דהוא נפסל על ידה יש קטטה ביניהם וכן כהנית נפסלת על ידו: **זה הוא מרגילה.** אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט הוא מרגילה ומסיתה לינשא לו וזו שניה דכיון דלא מיהי מיפסלא ולאו זרעה מיפסיל ולא מפסדה מידי בביאתו היא מרגילתו שהאשה רוצה להנשא יותר מן האיש[יא]: **איכא דאמר רבי קתני לה.** שנתן טעם לדבריו מפני שהן של תורה וקשה ליה והא חלוצה לכהן לאו דאוריית' אלא דרבנן כדאמר (ג) בי' יוחסין (קדושין עח.) מואשה גרושה[יב] מריבויא דוי"ו ומוקמינן לה מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וקתני מתניתין דאית לה כתובה: **הדר אמר כיון דפסיל לה מדרבנן הדר כו'.** והיינו דבר אחר דקאמר: **הא היא מרגלא ליה.** הואיל ואינה גרועה מחמתו טרחא ומהדרא לינשא לישראל כדי להעלות זרעה. ואע"ג דבנה נמי ממזר דקי"ל (לעיל דף עח.) הלך אחר פסולן אפילו הכי כיון דאיכא תקנתא לממזרים כר' טרפון דאמר בקידושין (דף סט.) יכולין ממזרים ליטהר טרחא ומינסבא לישראל: **ורבי אליעזר.** דפליג עליה דרבי טרפון (שם) ואמר ממזר שנשא שפחה והוליד בן אינו נטהר מן הממזרות בשביל עבדותו והוה עבד וממזר הא כיון דליכא תקנתא לזרעה לא מהדרא למיפסל זרעיה דגברא לפי שהיא מקניטתו תמיד: **מחזיר גרושתו.** משניסת: **בעולה.** פנויה לכהן גדול עשה איכא בתולה ולא בעולה ולאו הכא מכלל עשה עשה ולאו דזונה ליכא הכא דאין זונה אלא הנבעלת ביאה אסורה: **ור' אליעזר בן יעקב.** בהבא על יבמתו (לעיל ס.): **ספק סוטה.** שקינא לה ונסתרה וקאי עלה באיסורא דאורייתא דכתיב[יג] ונטמאה שני פעמים אחד לבעל ואחד לבועל: **הא לא מרגלא ליה.** דניחא לה לשתות בריאה דלא ליפסלא מהכונה: **סוטה ודאי.** אשת איש שזינתה דאסירא ליה מדאורייתא דכתיב (במדבר ה) והיא לא נתפשה דמשמע הואיל ולא נאנסה אסורה. ואי קשיא הא נמי חייבי לאוין היא לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי בן כיפר בפ"ק (לעיל יא.): דאמרי אחרי אשר הוטמאה[יד] לרבות סוטה וליפרך ור"ע דאמר יש ממזר כו' לאו פירכא הוא דאיכא לתרוצי דהא אמרינן לעיל בהחולץ (דף מט.): הכל מודים בבא על הסוטה שאין הולד ממזר: **מתני' לא תאכל בתרומה.** כדתנן בפ' אלמנה (לעיל דף פז:) העובר והיבם והאירוסין

פוסלין ולא מאכילין: לא תאכל במעשר. בגמ' פריך זרה גופה מי לא אכלה במעשר: **לא בתרומה ולא במעשר.** תרומה כדאמרן דלויה נמי לענין תרומה זרה היא. מעשר מפרש בגמ'[טו]: **גמ' מי לא אכלה במעשר.** כל זר לא יאכל קדש כתיב (ויקרא כב) ומעשר ראשון לאו קדש איקרי:

תרומה

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה ד:
יז ב מיי' פ"א מהלכות מעשר הלכה ב סמג עשין קלח:

תוספות ישנים

ממזרת ונתינה איכא ביייהו למ"ד מפני שמרגילה זו היא מרגילתו (וש"ל) [וש"ת] הלא הוי [בנה] ממזר י"ל דאפשר לטהרו כדאמרינן (קדושין סט.) יכולים ממזרים לטהר כילד ממזר טשא שפחה והולד עבד שחרור הולד בן חורין ותימה מאי קאמר זו היא מרגילתו הלא אין מרוויחת בו כלום שהרי אף אם תנשא לממזר יכולה ליטהר בנה כדפרישת וי"ל דמ"מ היא מרגילתו שיקרא זרעה על שם ישראל גמור ולמורי רא"ש נראה דאין אנו ליריכים לזה אף אם אינה מרוויחת כלום הכשר בדבר מ"מ מרגלא ליה כדאמרי' (גיטין מט:) יותר ממה שהאיש רוצה ליטא אשה רוצה להנשא וכן פ"ה לעיל. וכן מוכח תלמודא דבשניה אמרינן לעיל קנסוה בכתובתה אע"פ שאינה מוספת שום הכשר אלא משום שהיא רוצה להנשא יותר מהאיש. וא"ת א"כ מאי פריך אחרי כן ולר' אליעזר דאמר ה"ז עבד וממזר הא לא מרגלא ליה. ומאי קא פריך הלא מ"מ אינה נפסדת כלום בדבר שהרי גם אם תנשא לממזר כדינה יהיה בנה ממזר. ואי משום דלא מרווחת שום הכשר הלא פי' דמ"מ מרגלא ליה משום שרוצה להנשא. וי"ל דשפיר פריך לר' אליעזר דאמר ה"ז עבד וממזר א"כ איכא פסול לגבל שבל ידה [ו] הוי זרעו נפסל וא"כ לא מרגלא ליה כדאמרינן לעיל כל מקום שהוא פסול והיא פסולה קנסו אותו שהוא מרגילה והיא אינה מרגילתו: סוטה ודאי איכא ביייהו דלמ"ד מפני שמרגילה זו היא מרגילתו ואי תקשי דהרא קושיא לדוכתין ולר' עקיבא דאמר יש ממזר מחייבי לאוין הא לא מרגלא ליה שהרי היא סוטה ודאי וחייבי לאוין היא לרבנן דפליגי עליה דר' יוסי בן כיפר ואמרי אחרי אשר הוטמאה לרבות סוטה שנסתרה וי"ל דהא אמרינן לעיל (מט:) הכל מודים בבא על הסוטה שאין הולד ממזר ואפי' ר"ע מודה:

מסורת הש"ס

יא) [כ"ה יט. תענית יז:], **יב)** [קדושין סט.], **ג)** לעיל מט., **ד)** [לעיל ס. עז:], **ה)** לעיל סח:, **ו)** [לעיל עד. כתובות כו.], **ז)** [לקמן קיג.], **ח)** [ויקרא כא], **ט)** [במדבר ה], **י)** [לקמן פו.],

הגהות הב"ח

(א) גמ' כיון דפסיל לה מתרומה דרבנן זהו מרגילה: **(ב)** שם מחזיר גרושתו איכא ביייהו כל"ל ותיבת משניסת נמחק: **(ג)** רש"י ד"ה איכא דאמר וכו' כדאמר בעשרה. נ"ב ומייתי לה לעיל פ"ב דף כד.:

מוסף רש"י

אפילו הלך בעלה להשקותה. הלך בעלה לכ"ד הגדול והוליכה להשקותה מי המרים שקינה לה ונסתרה ואסורה לו עד שתינשא, **ובא עליה בדרך עשאה זונה.** הואיל ונבעלה לפסול לה, ואם מת אסורה לכהן (לעיל טא:).

תרומה לכהן. נתינתה לכהן ומעשר ראשון לוי. קתני מעשר לוי דומיא דתרומה לכהן מה תרומה אכילתה כנתינתה לכהן ולא לזר אף מעשר לוי אכילתו לוי ולא לזר דאי לאו הכי סבירא ליה לר' מאיר תרומה למאי קתני נהי דמעשר אינטריכא ליה לאורויי דלא יהבינן ליה לכהן כר' אלעזר בן עזריה אלא תרומה ל"ל ועוד מדקמהדר לה ר"א לשון היתר מכלל דר"מ נמי באיסור והיתר איירי: **מכלל דאיכא למאן דאסר.** מעשר לכהן לאכול בתמיה והא ודאי כהנים לאו זרים נינהו כדאמר לקמן[ב] דכהנים איקרו לויים: **נותנו אף לכהן.** כדקאמר לקמן[ג] טעמא: **משמיה דגמרא.** כך קיבל מרבו ורבו מרבו עד ר"מ ששמע משמו ולאו מן דעתיה קמפרש לטעמא דר"מ: **מה תרומה טובלת.** שכל זמן שלא הופרשה חייבין מיתה על אכילתו של טבל דהא מיתה כתיב ביה: **אף מעשר ראשון טובל.** ואע"ג דבדידיה ליכא מיתה חייבין מיתה על הטבל שלא הופרש מעשר ראשון ממנו: **או אפילו מעשר עני.** דקיל כלדקה בעלמא דלאו לד קדושה אית ביה: **ואלו בשעריך.** בשנה השלישית משמעי קרא: הכי גרסינן **וקאמר רחמנא לא תיכול ואי מהפסח ה"א נלאו אכל מיפה לא קמ"ל: מאי אינה אוכלת דקתני.** כולה מתני' לגבי מעשר: **אינה נותנת רשות.** לשלוחה לתרום מעשר של אחרים ולהרים ממנו תרומת מעשר והוה ליה כתורם שלא מדעתו: **ואכלהם אותו בכל מקום ואם וביתכם.** השוה הכתוב אשתו לו לימד על בת ישראל שנשואה לוי כו': ה"ג **מר בריה דרבינא אמר נומר שאין חולקין לה מעשר בבית הגרנות הניחא למ"ד משום ייחוד אלא למ"ד משום גרושה גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר וליטעמיך גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה אלא גזירה משום גרושה בת ישראל.** וה"פ דישא כלאוקימנא באכילה ממש וי"מ וסיפא בת לוי לכהן ובת כהן לוי דקתני לגבי מעשר לומר שאין חולקין לה מעשר בבית הגרנות בלא בעלה וה"ה לנשואה ולקמן פריך אפי' נשואה נמי: **הניחא למ"ד.** בפרק נושאין על האנוסה (לקמן דף ק.) משום ייחוד אין חולקין תרומה לאשה בגורן אלא למ"ד טעמא משום גרושה שמא יגרשנה בעלה ותהא זרה ואין הכל יודעים ויחזרו ויתנו תרומה לזרה: **גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר.** ואמאי בת לוי שנתארסה לכהן דקתני אין חולקין לה מעשר בגורן בשביל בעלה אמאי גזור בה רבנן הא אי נמי מגרש לה שפיר קאכלה מעשר: **וליטעמיך גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה.** כלומר וליטעמיך דמותבת אמתניתין לגבי מעשר ה"נ בפרק נושאין (שם) דאיתמר עיקר מילתא דקתני אשה אין חולקין לה תרומה על הגורן ופרשינן טעמא משום גרושה ולא פליג בין בת ישראל לכהן ובת כהן לכהן גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה אלא גזירה משום גרושה בת ישראל. ומאן דגרים איפכא לא מיתוקמא כלל דהיכי מצי פריך מתרומה דמתני' דקתני בת כהן לוי לא תאכל בתרומה הא ודאי שפיר קתני דאיפכא בארוסה וטעמא לאו משום שמא תתגרש הוא: **איידי דתנא רישא מאורסת.** לגבי אכילה ממש דהתם דוקא מאורסת דגבי בת כהן לישראל ולוי לענין מעשר אשמועינן דפסלי לה לארוסין וגבי בת ישראל לכהן ולוי ובת לוי לכהן[ד] אשמועינן דלא מוכלי לה תנא נמי סיפא בת כהן לוי ובת לוי לכהן לענין חלוקה דמעשר מאורסת: לכהן

תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי. פי' בקונטרס דדייק מדקתני מעשר ראשון לוי דומיא דתרומה לכהן דאכילתה כנתינתה דאי לאו הכי תרומה למאי קתני לה וקשה דא"כ ליתא נמי ר"ע היא דקתני נמי לקמן כי האי לישנא ואי משום דסתם משנה רבי מאיר הא דאמרינן (סנהדרין דף פו.) וכולהו אליבא דר"ע ומדמהדר נמי ר"א לשון היתר אין לדקדק דדלמא הא דאיירי ר"מ באיסור והיתר היינו בתרומה דאסורה לזרים ושריא לכהן ופירש ריב"ן דגרסינן בהדיא בדברי ר"מ מעשר ראשון אסור לזרים: **רבי אלעזר מתירו לכהן.** ל"ג בן עזריה דר"א בן עזריה [ב] קדיש טובא לר"מ ולקמן בברייתא דר"ע גרס ר' אלעזר בן עזריה דהוא בר פלוגתיה: **מה תרומה טובלת.** פי' בקונטרס בשלא הופרשה חייבין מיתה על אכילתו של טבל דהא תרומה מיתה כתיבא ביה וקשה לר"י מעשר ראשון נמי כתיבא ביה תרומת מעשר ועוד אי מטעם זה לא ליתסר טבל לכהן כיון דתרומה שריא ליה ופי' ריב"ן משו' דדרשי' בפ' הנשרפין (סנהדרין פג. ושם) ולא יחללו את קדשי בני ישראל אשר ירימו בעתידים לתרוס הכתוב מדבר וליף חילול (ה) מתרומה: **אף מעשר ראשון טובל.** אבל איסור זרות לא ילפינן לרבנן אע"ג דאין היקש לממלא כיון דלא מצי לאקושי לגמרי לאסור אף לווים כמו תרומה ועוד דמיסתבר לאוקומי היקישא אמאי דאסר קרא בדוכתא אחרינא כמו טבל דילפינן בסמוך מלא תוכל לאכול ואית ביה לאו ואמאי היקישא לאתויי נמי מיתה אבל לאוקומי בה איסורא דלא אשכחן לא מקשינן: **אי** מהתם **ה"א ללאו.** ומהיקישא לא הוה שמעי' ללאו ומיתה אי לאו דאשמעינן לאו מהכא כדפי' ועוד דאינטריך לא תוכל לאכול למעשר עני דטבול וא"ת מנ"ל דטבל מעשר עני במיתה הא לא אתקש לתרומה וי"ל דשמא אין בו מיתה[ו] אי נמי כיון שאין חולק משאר טבל לענין אזהרה ה"ה לענין מיתה:

מאי אינה אוכלת דקתני אינה נותנת רשות לתרום. פי' בקונטרס דקאי אכולה מתניתין לגבי מעשר דאינה נותנת רשות וקשה לרבינו יצחק דהוה ליה למימר אלא אמר רב ששת כיון דהדר ביה משיומא קמא ועוד דכיון דכל לא תוכל היינו דאינה נותנת רשות הוה ליה למיתני בהדיא הכי ועוד דליתני אפילו בת לוי ללוי ועוד דמעוברת מה שייך למיתני לענין נתינת רשות ואר"י דלרב ששת נמי מפרש דמתני' דאמרן ועיקר מתני' אתא לאשמועינן איסור אכילה וכן בסיפא בת לוי לכהן בת כהן ללוי אינטריך לאשמועינן דלא תאכל בתרומה דסלקא דעתך שלא יפסול בת כהן מן התרומה כיון דאוכלת מעשר האסור לזרים ומעשר נקט לענין נתינת רשות ואגב תרומה נקט לשון לא תאכל והוא הדין אפילו בת לוי ללוי ובת כהן לכהן אין נותנת רשות אלא איידי דנקט בת לוי לכהן ובת כהן ללוי לענין אכילה איירי בהו נמי לענין נתינת רשות:

מאי

ריש מתני' דמתני' ועיקר מתני' אתא לאשמועינן איסור אכילה

א) מכות טז:, ב) [לקמן ק.], ג) נ"א בת כהן מי לא אכלה בתרומה וליטעמיך גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר, ד) כתובות כו. נ"ב פא: חולין קלא: ע"ז, ה) [ע"ב], ו) [שם], ז) [נכס"א: וכת כהן ללוי], ח) תוס' ד"ה מי וכו' דשמא אין בו מיתה. נ"ב עי' בתמצ"ס פ"י מהלכות מ"א ה"ב אבל במקדש איכה בפסוק גלתה יהודה מעוני מפורש שחייב מיתה. הגהות מהר"י לנדא,

תורה אור השלם

1. כִּי אֵת מַעֲשַׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיְיָ תְּרוּמָה נָתַתִּי לַלְוִיִּם לְנַחֲלָה עַל כֵּן אָמַרְתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה:

במדבר יח כד

2. וְשָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמַרְתִּי וְלֹא יִשְׂאוּ עָלָיו חֵטְא וּמֵתוּ בוֹ כִּי יְחַלְּלֻהוּ אֲנִי יְיָ מְקַדְּשָׁם: ויקרא כב ט

3. וְאִישׁ כִּי יֹאכַל קֹדֶשׁ בִּשְׁגָגָה וְיָסַף חֲמִשִּׁיתוֹ עָלָיו וְנָתַן לַכֹּהֵן אֶת הַקֹּדֶשׁ: ויקרא כב יד

4. לֹא תוּכַל לֶאֱכֹל בְּשְׁעָרֶיךָ מַעְשַׂר דְּגָנְךָ וְתִירֹשְׁךָ וְיִצְהָרֶךָ וּבְכֹרֹת בְּקָרְךָ וְצֹאנֶךָ וְכָל נְדָרֶיךָ אֲשֶׁר תִּדֹּר וְנִדְבֹתֶיךָ וּתְרוּמַת יָדֶךָ:

דברים יב יז

5. כִּי תְּכַלֶּה לַעֲשֵׂר אֶת כָּל מַעְשַׂר תְּבוּאָתֶךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִּשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ:

דברים יב יב

6. וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדָתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

במדבר יח לא

גליון הש"ס

תוס' ד"ה רבי אלעזר וכו' קדיש **טובא** לרבי מאיר וכו'. עיין בכסף שור ריש ברכות:

הגהות הב"ח

(ה) תוס' ד"ה מה וכו' וליף חילול מתרומה:

מוסף רש"י

מה שעריך האמור להלן מעשר עני. דכתיב לגר ליתום ולאלמנה, וכענינא דשנה השלישית, אף בשעריך האמור כאן יש ללמוד ממנו מעשר עני, וה"ק לא תוכל לאכול טבל בעוד שהמעשר בתוכו שכתב בו בשעריך (מכות טז:).

תוספות ישנים

או ה) אינו אלא אפילו מעשר עני. דאין בו קדושה כלל: **אף** שעריך האמור כאן מעשר עני. וא"ת כאן ומעשר ראשון מנלן לי מנ"ש דמעשר עני הא אין מזהירין מן הדין וי"ל דאין זה אלא גלוי מלתא בעלמא: **אי** מההיא ה"א ללאו וכו' וא"ת כיון דידעי' [דמייב] מיתה ל"ל קרא ללאו. וי"ל דאינטריך קרא דלא תוכל למעשר עני שאין בו קדושה וא"ת ומיתה מנלן למעשר עני דממעשר ראשון לא ילפינן ליה שהרי אין במעשר עני קדושה וי"ל כיון שראינו מלא תוכל שמעשר ראשון ומעשר עני שוין לענין לאו ה"ה לענין מיתה שאין נאכלין בהם: ה"נ מר בריה דרבינא אמר לומר שאין חולקין לה מעשר בבית הגרנות. הניחא למ"ד משום גרושה פי' שמא יגרשנה בעלה ותהא זרה והעולם לא ידעו ויתנו לה תרומה: גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר וא"כ אפילו [אם] מתגרש יכולה לאכול: ולטעמיך גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה. פי' אמאי לקמן אין חולקין תרומה בבית הגרנות ולא מחלק הספר בשום נשים משמע אף בבת כהן ואמאי אין חולקין לה מי לא אכלה בתרומה ואפי' אם נתגרשה. י"ג איפכא אלא למ"ד משום גרושה גרושה בת כהן מי לא אכלה בתרומה פי' אמאי אמרינן במתני' בת כהן מאורסת לוי לא תאכל בתרומה: ולטעמיך גרושה בת לוי מי לא אכלה במעשר. ולא נסירא פירוש זה דאמאי קשיא ליה מתניתין אמאי בת כהן ללוי לא תאכל בתרומה הלא טעמא דגא איכא משום דאיפסלא באירוסין כדאמרינן לעיל (מז:) האירוסין פוסלין ולאו טעמא משום גרושה לכן נראה גי' ראשונה:

ו) ל"ל מעשר ראשון ולא מעשר שני אפילו מעשר עני מנין וכו'.

מאי טעמא דר"ע. לכאורה נראה דר"מ ור"א פליגי בפלוגתא דר"ע ור' אלעזר בן עזריה דר"מ דלעיל כר"ע ותימה דנפ' המוכר את הספינה (ב"ב פא: ושם) אמר דיהיב ליה לכהן וכר' אלעזר בן עזריה והתם מתרץ לה בין לר"מ בין לרבנן ול"ל דאליבא דרבנן מוקי לה התם כר"א בן עזריה אבל לר"מ אית ליה לאוקומי בתר דקנסינהו עזרא דלכ"ע לכהן ואפילו למ"ד קנסא לעניים יכול ליתן לכהן עני:

מי שיכול לאוכלו בכל מקום. וא"ת לר"מ דאוסר לזרים מ"ט דמעשר לוי ולא לכהן דלא מצי דריש כר"ע מי שיכול לאוכלו בכל מקום דמההוא טעמא דאסור לזרים אסור לאוכלו ממי בטומאת הגוף וא"א לאוכלו בבית הקברות וי"ל דאע"ג דאסור לזרים גזירת הכתוב הוא ואכלתם אותו בכל מקום:

מפני מה קנסו לוים במעשר. פי' ר"י) דלא מצינו בהדיא דלא מצינו בעזרא והיה הכהן בן אהרן עם הלוים במעשר הלוים ואיכא למימר דהכי קאמר כשיבאו הלוים לחלוק בבית הגרנות יבואו עמהם הכהנים וקשה דלר' אלעזר בן עזריה דלא שקלי לוים כלל בתר קנסא אלא הכהנים הא לא משתמע מההוא קרא דהא ליכא למימר שהיו הכהנים עם הלוים לקבל מהם מעשר משלהם דהא בשלהם לא קנסום כדמוכח בפ' הזרוע (חולין דף קלא:) וי"ל דלר"א בן עזריה לא נמנעו הלוים מכל וכל מלילך לבית הגרנות לחלוק במעשר כדמוכח פ"ב דכתובות (דף כו. ושם) וכ"ש בימי עזרא שעדיין לא פשט הקנס ולכך נאמר שילך הכהן עם הלוים ולמ"ד קנסא לעניים נקט כהן עם הלוים משום דשכיחי עניי כהנים עפי' שאין עסוקין במלאכה אלא בעבודת בית המקדש וגם אין להם קרקעות וה"ה עניי ישראל למ"ד מעשר מותר לזרים והר' יוסף אומר דנפקא לן מדכתיב במלאכי (ג) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר דבית האוצר הוא לשכה שתקן עזרא לתת שם תרומת כהנים כדכתיב בעזרא (נחמיה י) וכיון שמצוה לתת שם מעשר אם כן של כהנים הוא וקי"ל (מגילה דף טו.) מלאכי זה עזרא ולמ"ד קנסא לעניים מצוה לתת לכהנים משום דעניים שכיחי בהו כדפרישית: **מר** סבר קנסא **לעניים.** דוקא ולא לכהנים עשירים ואליבא דר"ע פליגי דלר"א בן עזריה דשקלי כהנים מן התורה אפי' עשירים בתר דקנסינהו ממי דהוי לכהן ולא לוי כדמוכח בהזרוע (חולין קלא:) ובפרק ב' דכתובות (דף כו. ושם) שקלי ממי כהנים עשירים דלדידהו לא קנס עזרא שהרי עלו וקנסא לעניים דקאמר הכא אין לפרש דוקא לעניי לוים ולא עניי ישראל וכהנים דל"ל נשתכרו עניי לוים במה שלא עלו ועוד דמשמע הכא דאי הוו כהנים בימי טומאתן עניים הוו שקלי לכ"ע אע"ג דמדאורייתא לר"ע לוי ולא לכהן אלא ולאי עניים דקאמר אפילו עניי ישראל וכהנים ומיהו למ"ד מעשר ראשון אסור לזרים אין נראה שיתן לעניי ישראל כדי למוכרו דמילתא דאתי לידי תקלה לא הוו מתקני רבנן דאיכא למיחש דלמא אתי למיכליה וכה"ג אמרינן בפ"ב דכתובות (שם) ונראה דלר"ע לא הפקיע עזרא כח הלוים מכל וכל להשוותן לכהן וישראל אלא יטלו מעשר אלא עניים ולא עשירים אלא לוים בין עניים בין עשירים היו נוטלים לעולם כדמשמע בכמה דוכתין שהיו נוטלין בתורת לויות דתנן בגיטין (דף ג.) המלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפרש עליהן (ש) ואיתא בגמרא (שם:) ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי ובהזרוע (חולין קלא:) ובפ"ב דכתובות (דף כו.) פריך הש"ס מעשר ראשון דלוי הוא וטעמא כיון דמעיקרא היה המעשר של לוים לבדם כר"ע דיין שיקנסוה ליתן גם לאחרים עמהם למר לעניים ולמר לכהנים ופתמא בכל דוכתא כר"ע ולר"א בן עזריה דאמר מדאורייתא אף לכהן בתר קנסא לכהן דוקא כדאמר בפ' שני דכתובות (שם) ולדידיה דוקא מעשר ראשון מזקה לכהונה ולא לר"ע תדע דלמ"ד לעניים היאך יהיה חזקה לכהונה ולר"א בן עזריה מה שבטל יוחנן את הוידוי (סוטה דף מז:) אף על פי שדינו היה לכהנים כמו לוים מכל מקום כיון דנקטוו לתתו אף לוים כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם (במדבר יח) כשמפקיעין אותו מלוים לתת כולו לכהנים אין זה כמצותו: **ומבני** לוי **לא מצאתי שם.** והא דתנן בקדושין (דף סט.) עשרה יוחסין עלו מבבל וקחשיב לוים וקרא נמי כתיב (עזרא ח) ויקומו ראשי האבות ליהודה ובניימין והלוים וגו' אלמא עלו פרש"י בעשרה יוחסין (שם) דאותן לוים שעלו עמו היו קלוי בהונות כשאמר להם עבודכנגר שירו לנו משיר ציון עמדו וקללו בהונותיהן ואמרו איך נשיר את שיר ציון ולפי שלא מצא שם ראוייס לשיר עמד וקנסם ואפילו למאן דאמר עיקר שיר בפה מכל מקום הקפיד משום דליכא נמי מצוה בכלים: ואיתא

לכהן לכהן ולא ללוי אימא אף לכהן מאי טעמא דר' עקיבא דכתיב [1]ואל הלוים תדבר ואמרת אליהם בלוים קא משתעי קרא ואידך כדר' יהושע ב"ל דאמר ר' יהושע ב"ל [6]בעשרים וארבעה מקומות נקראו כהנים לוים וזה אחד מהם [2]והכהנים הלוים בני צדוק ור"ע הכא לא מצית אמרת דכתיב [3]ואכלתם אותו בכל מקום מי שיכול לאוכלו בכל מקום יצא כהן שאין יכול לאוכלו בבית הקברות ואידך כל היכא דבעי דלא בעי חומה ואי אביל ליה בטומאת הגוף לא לקי ההיא גינתא דהוה שקיל רבי אלעזר בן עזריה מעשר ראשון מינה אזל ר"ע אהדריה לפתחא לבי קברי אמר א] עקיבא בתרמילו ואנא חיי איתמר מפני מה קנסו לוים במעשר פליגי בה רבי יונתן וסביא חד אמר אשלא עלו בימי עזרא וח"א כדי שיסמכו כהנים עליו בימי טומאתן בשלמא למאן דאמר שלא עלו משום הכי קנסינהו אלא למ"ד כדי שיסמכו עליו כהנים בימי טומאתן משום כהנים קנסינהו ללוים אלא כולי עלמא קנסא שלא עלו בימי עזרא והכא בהא קמיפלגי מר סבר קנסא לעניים ומר סבר כהנים בימי טומאתן עניים נינהו [3]בשלמא למאן דאמר קנסא לעניים משום הכי אהדריה ר"ע לפתחא לבי קברי אלא למאן דאמר לכהנים אמאי אהדריה לפתחא לבי קברי הכי קאמר ליה אי דקא אתית בתורת קנסא אית לך ואי קא אתית בתורת חלוקה לית לך ומנא לן דלא סליקו בימי עזרא דכתיב [4]ואקבצם אל הנהר הבא על אהוא ונחנה שם ימים שלשה ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם אמר רב חסדא בתחלה לא היו מעמידים שוטרי' אלא מן הלוים שנאמר [5]ושוטרים הלוים לפניכם עכשיו אין מעמידין שוטרים אלא מישראל שנאמר [6]ושוטרים הרבים בראשיכם: **מתני'** [1]בת ישראל שניסת לכהן תאכל בתרומה [2]מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה ניסת ללוי תאכל במעשר מת ולה הימנו בן תאכל במעשר [7]ניסת לישראל לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר מת ולה הימנו בן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר מת בנה מישראל תאכל במעשר מת בנה מכהן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר בת

נותן בה פתו ותולה בצואתו: **מפני מה קנסו לוים במעשר.** לאו לעיל קאי דטעמא דהכא לאו משום קנסא אלא משום דכהנים ממי לוים איקרו כדאמרן אלא דאמר בכמה דוכתין בהש"ס בתר דקנסינהו עזרא (חולין דף קלא:) ובמסכת סוטה (דף מז:) תנן יוחנן כ"ג העביר הודיית המעשר ואמר מפני שאין מפרישין אותו כתקנן דרחמנא אמר יהבה ללוים ואתן יהבינן לכהנים והכא נקט לה משום דקבעי למיפרך עלה מהא דרבי עקיבא דאהדריה לפתחא לבי קברי: **אלא ר' עקיבא מ"מ אהדריה לו.** למ"ד קנסא לכהנים קפדין אם אינה דתקנתא לכהנים הואי מי הוה מהדר ר"ע לפתחא לבי קברי נהי נמי דקרא בלוים כתיב מיהו ר"ע לבתר דקנסינהו עזרא הוה: **ושוטרים הרבים בראשיכם.** דהיינו ישראל שהם רבים מלוים: **מתני' ניסת ללוי.** אחר שילדה מכהן: **תאכל במעשר.** ולא בתרומה דהדר הוא זרע: **מת ולה הימנו בן תאכל במעשר.** בשביל בנה והאי בן פסיל לה מתרומה שהרי יש לה זרע מן הזר וכתיב (ויקרא כב) וזרע אין לה ושבה והרי יש לה זרע ואע"ג דקרא בבת כהן כתיב מדבינן מייה בגמרא [8] נמי בת ישראל האוכלת בשביל בנה כהן ויסת בת ישראל לזר ומת שחוזרת ואוכלת בשביל בנה הלכך כי היכי דבת כהן כי אית לה זרע מישראל לא הדרה בת ישראל [9] האוכלת בשביל בנה כהן נמי כי אית לה זרע בין מלוי או מישראל לא הדרה אוכלת בשביל בנה כהן: בת

ולהן ולא לבנו. בתמיה הא ודאי קרא לוים קאמר: **בני צדוק.** כהן הוה וקרא לבניו הלוים: **ר"א בן עזריה.** כהן הוה כדאמר בברכות (דף מז:) דהוא עשירי לעזרא: **עקיבא בתרמילו.** משום דר"ע ד) רעיא דכלבא שבוע הוה: **תרמילו.** חמת של עור בשטייל"א בלע"ז ורועה

מאי טעמא דר"ע. לכאורה נראה דר"מ ור"א פליגי בפלוגתא דר"ע ור' אלעזר בן עזריה דר"מ דלעיל כר"ע ותימה דנפ' המוכר את הספינה (ב"ב פא: ושם) אמר דיהיב ליה לכהן וכר' אלעזר בן עזריה והתם מתרץ לה בין לר"מ בין לרבנן ול"ל דאליבא דרבנן מוקי לה התם כר"א בן עזריה אבל לר"מ אית ליה לאוקומי בתר דקנסינהו עזרא דלכ"ע לכהן ואפילו למ"ד קנסא לעניים יכול ליתן לכהן עני:

מי שיכול לאוכלו בכל מקום. וא"ת לר"מ דאוסר לזרים מ"ט דמעשר לוי ולא לכהן דלא מצי דריש כר"ע מי שיכול לאוכלו בכל מקום דמההוא טעמא דאסור לזרים אסור לאוכלו ממי בטומאת הגוף וא"א לאוכלו בבית הקברות וי"ל דאע"ג דאסור לזרים גזירת הכתוב הוא ואכלתם אותו בכל מקום:

מפני מה קנסו לוים במעשר. פי' ר"י) דלא מצינו בעזרא והיה הכהן בן אהרן עם הלוים במעשר הלוים ואיכא למימר דהכי קאמר כשיבאו הלוים לחלוק בבית הגרנות יבואו עמהם הכהנים וקשה דלר' אלעזר בן עזריה דלא שקלי לוים כלל בתר קנסא אלא הכהנים הא לא משתמע מההוא קרא דהא ליכא למימר שהיו הכהנים עם הלוים לקבל מהם מעשר משלהם דהא בשלהם לא קנסום כדמוכח בפ' הזרוע (חולין דף קלא:) וי"ל דלר"א בן עזריה לא נמנעו הלוים מכל וכל מלילך לבית הגרנות לחלוק במעשר כדמוכח פ"ב דכתובות (דף כו. ושם) וכ"ש בימי עזרא שעדיין לא פשט הקנס ולכך נאמר שילך הכהן עם הלוים ולמ"ד קנסא לעניים נקט כהן עם הלוים משום דשכיחי עניי כהנים עפי' שאין עסוקין במלאכה אלא בעבודת בית המקדש וגם אין להם קרקעות וה"ה עניי ישראל למ"ד מעשר מותר לזרים והר' יוסף אומר דנפקא לן מדכתיב במלאכי (ג) הביאו את כל המעשר אל בית האוצר דבית האוצר הוא לשכה שתקן עזרא לתת שם תרומת כהנים כדכתיב בעזרא (נחמיה י) וכיון שמצוה לתת שם מעשר אם כן של כהנים הוא וקי"ל (מגילה דף טו.) מלאכי זה עזרא ולמ"ד קנסא לעניים מצוה לתת לכהנים משום דעניים שכיחי בהו כדפרישית: **מר** סבר קנסא **לעניים.** דוקא ולא לכהנים עשירים ואליבא דר"ע פליגי דלר"א בן עזריה דשקלי כהנים מן התורה אפי' עשירים בתר דקנסינהו ממי דהוי לכהן ולא לוי כדמוכח בהזרוע (חולין קלא:) ובפרק ב' דכתובות (דף כו. ושם) שקלי ממי כהנים עשירים דלדידהו לא קנס עזרא שהרי עלו וקנסא לעניים דקאמר הכא אין לפרש דוקא לעניי לוים ולא עניי ישראל וכהנים דל"ל נשתכרו עניי לוים במה שלא עלו ועוד דמשמע הכא דאי הוו כהנים בימי טומאתן עניים הוו שקלי לכ"ע אע"ג דמדאורייתא לר"ע לוי ולא לכהן אלא ולאי עניים דקאמר אפילו עניי ישראל וכהנים ומיהו למ"ד מעשר ראשון אסור לזרים אין נראה שיתן לעניי ישראל כדי למוכרו דמילתא דאתי לידי תקלה לא הוו מתקני רבנן דאיכא למיחש דלמא אתי למיכליה וכה"ג אמרינן בפ"ב דכתובות (שם) ונראה דלר"ע לא הפקיע עזרא כח הלוים מכל וכל להשוותן לכהן וישראל אלא יטלו מעשר אלא עניים ולא עשירים אלא לוים בין עניים בין עשירים היו נוטלים לעולם כדמשמע בכמה דוכתין שהיו נוטלין בתורת לויות דתנן בגיטין (דף ג.) המלוה מעות את הכהן ואת הלוי להיות מפרש עליהן (ש) ואיתא בגמרא (שם:) ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר לאביך בידי ובהזרוע (חולין קלא:) ובפ"ב דכתובות (דף כו.) פריך הש"ס מעשר ראשון דלוי הוא וטעמא כיון דמעיקרא היה המעשר של לוים לבדם כר"ע דיין שיקנסוה ליתן גם לאחרים עמהם למר לעניים ולמר לכהנים ופתמא בכל דוכתא כר"ע ולר"א בן עזריה דאמר מדאורייתא אף לכהן בתר קנסא לכהן דוקא כדאמר בפ' שני דכתובות (שם) ולדידיה דוקא מעשר ראשון מזקה לכהונה ולא לר"ע תדע דלמ"ד לעניים היאך יהיה חזקה לכהונה ולר"א בן עזריה מה שבטל יוחנן את הוידוי (סוטה דף מז:) אף על פי שדינו היה לכהנים כמו לוים מכל מקום כיון דנקטוו לתתו אף לוים כי שכר הוא לכם חלף עבודתכם (במדבר יח) כשמפקיעין אותו מלוים לתת כולו לכהנים אין זה כמצותו: **ומבני** לוי **לא מצאתי שם.** והא דתנן בקדושין (דף סט.) עשרה יוחסין עלו מבבל וקחשיב לוים וקרא נמי כתיב (עזרא ח) ויקומו ראשי האבות ליהודה ובניימין והלוים וגו' אלמא עלו פרש"י בעשרה יוחסין (שם) דאותן לוים שעלו עמו היו קלוי בהונות כשאמר להם עבודכנגר שירו לנו משיר ציון עמדו וקללו בהונותיהן ואמרו איך נשיר את שיר ציון ולפי שלא מצא שם ראוייס לשיר עמד וקנסם ואפילו למאן דאמר עיקר שיר בפה מכל מקום הקפיד משום דליכא נמי מצוה בכלים: ואיתא

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פ"ח מהל' מעשר הלכה ד:
כב ב מיי' פ"ו מהל' תרומות הל' ג טור יו"ד סי' שלח:
כג ג מיי' שם הל' יב:
כד ד מיי' שם הל' יח:

מוסף רש"י

וזה אחד מהם. זה מפורש מתוכן לכך נקט ליה במילתיה (המפרש תמיד כז.). **והכהנים הלוים בני צדוק.** דע"כ לצדוק כהן הוי וקרי להו לבניו לוים על שם שמצטנו לוי הם, ואני שמעתי לוים שמשיס, כמו (במדבר יח) וילוו עליך וגו' (חולין כד:). **מפני מה קנסו לוים במעשר.** מקרא מפורש לא מצאתי שקנסם, אבל דומנא יש לדבר שכתוב בעזרא בסופו (נחמיה י) והיה הכהן בן אהרן עם הלוים בעשר הלוים, למדנו שלא האמינום על תרומת מעשר ולא היו חולקין לכן מעשר בגורן אלא בפני הכהנים (חולין קלא:).

תוספות ישנים

(נחזור לראשונות) [ואילך] כריש"ל דאמר (בעשרה) [בעשרים ואחד עם] מקומות וכו' והקשה הר' שמואל מאיוור"א היכי מצינו למימר דהאי קרא מיירי בכהנים וכתיב בההוא עניא ונתתם ממנו תרומת ה' לאהרן הכהן וא"כ בלוים מיירי שנותנים תרומת מעשר לכהן דאי בכהנים הא לא מחייבי להפרישה דשלהם היא. ואין לומר דמ"מ מיירי קרא גם בלוים דלוים כתיבי אהן גם בכהנים מיירי. זה אי אפשר לומר. דא"כ מאי מוכח ר' עקיבא מואכלתם אותו בכל מקום דלא מיירי קרא בכהנים הא כיון דאיירי קרא בלוים וכהנים מצינו למיקם ואכלתם אותו אלוים ומאי י"ל דשפיר איירי ובכהני וה"ל ונתתם אותו לאהרן הכהן בלומ' ונתתם שארית שיבא נתון כבר ממנו תרומת ה' שהפרישה הישראל או הלוי מן המעשר עוד אומר מורי רא"ש דלעולם נאמר דאיירי קרא גם בלוים ובכהנים ומ"מ קרא דונתתם אלוים קאי ואין להקשות א"כ היכי מוכח רבי עקיבא מואכלתם אותו דלא מיירי קרא בכהנים כיון דאיירי קרא בתרוייהו מצינו למיקם ואכלתם בלוים אבל לעולם איירי קרא אף בכהנים דל"ל דזה לא קשה מידי דהא ודאי כולי קרא לא איירי אלא בלוים אלוצא דר' עקיבא שהרי ואכלתם אותו בכל מקום נתינת טעם הוא לכל הפסוק דהכי משמע דכתיב ואכלתם אותו בכל מקום תלף עבודתכם באהל מועד וא"כ הפסוק נותן טעם לדבריו שיאכלו כל אותם המזכרים למעלה תלף העבודה וא"כ כל הפסוק דכתיב לעיל מייה דואכלתם לא איירי אלא במה שהפסוק דואכלתם מדבר. וקרא דואכלתם לא מצי מיירי בכהנים דהא כתיב בכל מקום כדמפרש תנומודא מי שיכול לאכלו וכו' [כרי] דלא איירי כלל בכהנים אליבא דר"ע כ"נ לראש"י: ומר סבר דווקא לעניים אליבא דר"ע דאמר דקודש הקנס היה לוי ולא לכהן אבל לרבי (אליעזר) [אלעזר] דאמר דקודש הקנס היה לכהן ולוי א"כ יאמרו אליבא דידיה ואיתמרו קנסא לעניים פירוש [לכהנים וללוים עניים ולאחלך מ"ד] לכהנים בימי טומאתן לבד וא"כ עשירים כהנים נקנסו והלא מה פשעם ומה חטאתם הלא לא קנס עזרא רק לוים משום טעמא דמפרש אלא נראה דאליבא דר"ע פליגי.

מסורת הש"ס

א) בכורות ד. חולין כד: [תמיד כז.], ב) ס"פ אלא רבי עקיבא מ"מ אהדריה לפתחא לבי קברא, ג) פסוק זה לא נמצא במנ"ך [ועי' יעב"ץ], ד) [כתובות סב:], ה) [לקמן פז.], ו) [וכן פרש"י בחולין קלא: ד"ה בתר],

תורה אור השלם

1. וְאֶל הַלְּוִיִּם תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַמַּעֲשֵׂר אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאִתָּם בְּנַחֲלַתְכֶם וַהֲרֵמֹתֶם מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְיָ מַעֲשֵׂר מִן הַמַּעֲשֵׂר:

במדבר יח כו

2. וְהַכֹּהֲנִים הַלְּוִיִּם בְּנֵי צָדוֹק אֲשֶׁר שָׁמְרוּ אֶת מִשְׁמֶרֶת מִקְדָּשִׁי בְּתְעוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵעָלַי הֵמָּה יִקְרְבוּ אֵלַי לְשָׁרְתֻנִי וְעָמְדוּ לְפָנַי לְהַקְרִיב לִי חֵלֶב וָדָם נְאֻם אֲדֹנָי אֱלֹהִים: יחזקאל מד טו

3. וַאֲכַלְתֶּם אֹתוֹ בְּכָל מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי שָׂכָר הוּא לָכֶם חֵלֶף עֲבֹדַתְכֶם בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

במדבר יח לא

4. וְאֶקְבְּצָם אֶל הַנָּהָר הַבָּא אֶל אַהֲוָא וַנַּחֲנֻה שָׁם יָמִים שְׁלֹשָׁה וָאֶבִינָה בָעָם וּבַכֹּהֲנִים וּמִבְּנֵי לֵוִי לֹא מָצָאתִי שָׁם:

עזרא ח טו

5. וְהִנֵּה אֲמַרְיָהוּ כֹהֵן הָרֹאשׁ עֲלֵיכֶם לְכֹל דְּבַר יְיָ וּזְבַדְיָהוּ בֶן יִשְׁמָעֵאל הַנָּגִיד לְבֵית יְהוּדָה לְכֹל דְּבַר הַמֶּלֶךְ וְשֹׁטְרִים הַלְּוִיִּם לִפְנֵיכֶם חִזְקוּ וַעֲשׂוּ וִיהִי יְיָ עִם הַטּוֹב:

דברי הימים ב יט יא

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מת ולה הימנו וכו' בת ישראל נמי האוכלת בשביל בנה כהן כי אית לה כל"ל: (ב) תוס' ד"ה מר סבר וכו' מפרש עליהן וכן **התם** בגמרא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) גמ' אמר עקיבא בתרמילו ואנא חיי. עיין במהרש"א בחדושי אגדות:

לעזי רש"י

בשטייל"א [בוטייל"א]. חמת קטנה.

תום' חד מקמאי

מתני' בת ישראל שנשאת לכהן אוכלת בתרומה מת ויש לה ממנו בן תאכל בתרומה. נשאת ללוי תאכל במעשר מת ולה ממנו בן תאכל במעשר. נשאת לישראל לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. מת ולה ממנו בן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר. מת בנה מישראל תאכל במעשר. מת בנה מלוי תאכל בתרומה. מת בנה מכהן לא תאכל לא בתרומה ולא במעשר בת כהן שנשאת לישראל לא תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן לא תאכל בתרומה נשאת ללוי תאכל במעשר. מת ולה הימנו בן תאכל במעשר נשאת לכהן תאכל בתרומה מת בנה מכהן לא תאכל בתרומה מת בנה מלוי לא תאכל במעשר מת בנה מישראל תחורת לבית אביה ואוכלת בתרומה וע"ז נאמר ושבה אל בית אביה כנעוריה:

ז) ר"ל דבריהם דקרא כתיב שם הבו לכם אנשים וגו' וידועים לשבטיכם אלמא דמישראל מיירי.

א בת כהן שניסת לישראל לא תאכל בתרומה. ב מת ולה הימנו בן לא תאכל בתרומה ניסת ללוי תאכל במעשר מת ולה הימנו בן תאכל במעשר. ג ניסת לכהן תאכל בתרומה מת ולה הימנו בן תאכל בתרומה מת בנה מכהן לא תאכל בתרומה מת בנה מלוי לא תאכל במעשר מת בנה מישראל חוזרת לבית אביה ועל זו נאמר ד ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל: גמ' מת בנה מלוי תאכל בתרומה דהדרא אכלה משום בנה מנלן ה) אמר ר' אבא אמר רב בת ובת כמאן כר"ע דדריש ווי אפילו תימא רבנן כולא ובת קרא יתירא הוא תנו רבנן ו כשהיא חוזרת ז) חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק אמר רב חסדא אמר רבינא בר שילא מאי קרא 2 היא בתרומת הקדשים לא תאכל ג) במורם מן הקדשים לא תאכל רב נחמן אמר רבה בר אבוה ח מלחם ולא כל לחם פרט לחזה ושוק מתקיף לה רמי בר חמא אימא פרט להפרת נדרים אמר רבא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל ז) דתנא דבי ר' ישמעאל 3 ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה מה ת"ל והלא מוצאה מכלל אב ומוצאה מכלל בעל ט אלא הרי שמסר האב לשלוחי הבעל או שמסרו שלוחי האב לשלוחי הבעל ונתארמלה או נתגרשה בדרך היאך אני קורא בה בית אביה של זו או בית בעלה של זו אלא לומר לך כיון שיצאה שעה אחת מרשות האב שוב אינו יכול להפר רב ספרא אמר מלחם אביה תאכל לחם ולא בשר רב פפא אמר מלחם אביה תאכל לחם הקנוי לאביה פרט לחזה ושוק דמשלחן גבוה קא זכו ורבא אמר 4 ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו אתה ובניך ובנותיך אתך בזמן שאתך אמר רב אדא בר אהבה תנא כשהיא חוזרת לבית אביה חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק י בשביל בנה חוזרת אף לחזה ושוק אזל רב מרדכי אמרה לשמעתא קמיה דרב אשי אמר מהיכא קא מתרביא מובת מי עדיפא לה מינה התם כתיבי מיעוטי הכא לא כתיבי מיעוטי: בת כהן שניסת לישראל וכו': ת"ר ושבה אל בית אביה פרט ח לשומרת יבם כנעוריה ט פרט למעוברת והלא דין הוא ומה במקום שלא עשה ולד מן הראשון כולד מן השני לפוסלה עשה עובר כילוד מקום שעשה ולד מן הראשון כולד מן השני לפוסלה מן התרומה אינו דין שנעשה עובר כילוד לא מה לי עשה עובר כילוד לענין יבום שהרי עשה מתים כחיים נעשה עובר כילוד לענין תרומה שלא עשה מתים כחיים ת"ל כנעוריה פרט למעוברת ואיצטריך למכתב (א) מעוברת ואיצטריך למכתב וזרע אין לה י) דאי כתב רחמנא וזרע אין לה מעיקרא חד גופא והשתא תרי גופי אבל מעוברת דמעיקרא חד גופא והשתא חד גופא אימא תיכול צריכא ואי כתב רחמנא מעוברת דמעיקרא גופא חוזרת. בת כהן. אבל בת ישראל החוזרת לאכול בתרומה בשביל בנה כגון ילדה מכהן וניסת לישראל ומת חוזרת אף לחזה ושוק דלגבי בת כהן כתיבי מיעוטי: פרט לשומרת יבם. שאינה חוזרת לבית אביה דהא אגידא ביה: כנעוריה. בזמן שהיא ריקנית כעין נעוריה פרט למעוברת: והלא דין הוא. ולמה לי קרא ומה במקום שלא עשה ולד מן הראשון כולד מן שני ניסת לאחד וילדה לו ומת וניסת לאחר ומת בלא בנים לריכה יבום ולא פטרה ולד שיש לה מן הראשון: עשה עובר כולד. שאם היתה מעוברת פטורה דכתיב (דברים כה) בן אין לו עיין עליו בכל עניינים: מקום שעשה ולד כו'. בת כהן שניסת לישראל וילדה לו ומת וניסת לאחר ומת בלא בנים עדיין היא אסורה בתרומה משום ולד מן הראשון דהא כתיב וזרע אין לה והרי יש לה: לענין ייבום שהרי עשה מתים כחיים. מת בעלה ואח"כ מת בנה הרי הוא כחי ואינה חוזרת להתייבם כדאמרן בשמעתין [ע"כ] דרביה דרבי נועם: לענין תרומה שלא עשה מתים כחיים. בת כהן שילדה מישראל ומת בעלה ואח"כ בנה חוזרת לבית אביה. וכולהו נפקי מקראי בשמעתין [ע"כ]: ואיצטריך למכתב כנעוריה. למעוטי מעוברת ואיצטריך למיכתב וזרע אין לה למעוטי יש לה ולד יולד: סריקא

ואימא פרט להפרת נדרים. פי' בקונטר' דלא תימא כי היכי דלענין תרומה הדרא למילתא הדרא נמי לענין נדרים ולפי טעם זה היה נראה דפריך אכל נשואה אפילו נכנסה לחופה ונבעלה דאי נתארמלה תיהדר למילתא קמייתא ועל זה ל"ל הא כבר פסקה תנא דבי רבי ישמעאל דמשמע דפשיטא לי' בלא שום דרשה שמואלא מכלל אב ומכלל בעל ולא הדרא ולא איצטריך ליה קרא אלא למסר האב לשלוחי הבעל דסלקא דעתך דתיהדר משום דאכתי לא נשאת: **אלמנה** וגרושה מה תלמוד לומר. תימה דאיצטריך לכדדרשינן בפרק בתרא דנדרים (דף פח:): **היאך** אני קורא. היכא דנתארמלה או נתגרשה הוא דאיצטריך קרא שאין האב יכול להפר דה"א שתועיל כאן חזרה הואיל ולא היתה כאן יציאה גמורה אבל כל זמן שלא נתארמלה פשיטא דאין יכול להפר מכיון שמסר האב לשלוחי הבעל בלאו הכי קרא דמלזנות בית אביה נפקא בכתובות בפ' נערה (דף מח:) כדדרשי' התם פרט לשמסר האב לשלוחי הבעל ודרשינן נמי גמרי' מהתם: **התם** כתיבי מיעוטי הכא לא כתיבי מיעוטי. תימה לר"י בשלמא לכל הנך אמוראי דדרשי משאר קראי דכתיב בהו אביה אתי שפיר דמיעוטי כתיב גבי אביה דוקא אבל לרבינא בר שילא דדריש מהיא בתרומת הקדשים מאי משמע דההיא בחוזרת לבית אביה מייתי וי"ל כיון דכתיב ריש דקרא ובת איש כהן נראה דבחוזרת לרשות אביה מייתי ומיהו קשה למאן דדריש מלחם ולא מבשר לגבי בנה נמי כתיב ילדי ביתו הם יאכלו בלחמו ודרשינן (לעיל דף סז.) ילוד מאכיל והוה לן למימר בלחמו ולא בבשרו:

הדרן עלך יש מותרות

מסורת הש"ס

ה) [לעיל סח: סט.], ו) לעיל סח:, ז) ג"ז שם כתובות כה. קדושין סט:, ח) כתובות מט., ט) נדה מד., י) ס"ל כשאר,

תורה אור השלם

1. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ׃ ויקרא כב יג
2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה לְאִישׁ זָר הִוא בְּתְרוּמֹת הַקֳּדָשִׁים לֹא תֹאכֵל׃ ויקרא כב יב
3. וְנֶדֶר אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה כֹּל אֲשֶׁר אִסְּרָה עַל נַפְשָׁהּ יָקוּם עָלֶיהָ׃ במדבר ל י
4. וְאֵת חֲזֵה הַתְּנוּפָה וְאֵת שׁוֹק הַתְּרוּמָה תֹּאכֵלוּ בְּמָקוֹם טָהוֹר אַתָּה וּבָנֶיךָ וּבִתֶּךָ אִתָּךְ כִּי חֻקְּךָ וְחֹק בָּנֶיךָ נִתְּנוּ מִזִּבְחֵי שַׁלְמֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ ויקרא י יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' למכתב כנעוריה למעוטי מעוברת ואיצטריך וכו' אין לה למעוטי ולד דאי כתב רחמנא כו' לה דמעיקרא: (ב) רש"י ד"ה בת כהן וכו' לה ישראל מדקאמר:

מוסף רש"י

כשהיא חוזרת. לבית אביה במיתת הבעל חוזרת אין לה, חוזרת לתרומה ואינה חוזרת לחזה ושוק. של אלמנה לאכול כאבא אחיות האוכלות, וכענין וכנותיך (לעיל סח:). ונדר אלמנה וגרושה יקום עליה מה ת"ל. למה הולכך לכתוב יקום עליה, וכי מי יפר לה, והלא לא נאמרו מפירים אלא אביה בבתו עד שלא ניסת, ובעלה מבעיסת, וזו שנתארמלה מבעיסת מוצא מכלל אב ומכלל בעל (כתובות מט:). אלא הרי שמסר האב כו'. כלומר לא בא הכתוב לאלמנה וגרושה מן נשואין, דהא כתיב בה אם בית איש ולדה איש ולדה ישיבנו והרי אין איש קיים, אלא לאלמנה ע"י מסירת שלוחין שעד עכשיו לא פירשו לך הכתובים אלא משפט נודרת בבית אביה ומשפט נודרת בבית אישה, וזו שנדרה בדרך משמסרוה לשלוחין אין אני יודע היאך אני קורא בה אם בית אביה אם בית אישה, לפיכך בא כתוב זה ולמדך שלא תקרא לה בית אביה אלא בית איש ולא נתרוקנה רשות לאב במיתתו של בעל ושוב אינו יכול להפר (שם).

הדרן עלך יש מותרות

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ה טור"ד סי' שלא:
כו ב מיי' שם הלכה יג והלכה ח:
כז ג מיי' שם הל' יח:
כח ד ה מיי' שם הל"ז:
כט ו טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף יב:
ל ז מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה יח ועי' בכ"מ:
לא ח מיי' שם פ"ח הלכה ה:
לב ט מיי' שם הל"ב:

תוספות ישנים

במורם מן הקדשים לא תאכל מדלא כתיב בקדשים וכתיב בתרומת הקדשים משמע במורם מן הקדשים ואין לומר דהיינו דוקא בעודה לאיש זר לא תאכל דהכי כתיב בקרא ובת כהן כי תהיה לאיש זר וגו' אבל כי גרשה או מת תאכל דהא מלאים זר דהכא משמעינן כי נבעלה לנתין וממזר פסלה לעולם והא דלא אכלה אף בתרומה דבית אביה ביושבת תחת בעלה נפקא לן מדכתיב ושבה אל בית אביה מכלל דמעיקרא לא אכלה ור"ל לא שמעינן ליה מהכא דלא תאכל בחזה ושוק בעודה לאיש זר דהא אף בתרומה דעלמא לא אכלה מקרא דושבה אל בית אביה כנעוריה ור"ל קרא דבתרומת קדשים לא תאכל לא מייתי אלא בחזה: [שייך לע"ב] ת"ל חדש אין לה והא אין לה. הקשה הר"ם כי היכי דאמרינן גבי יבום פ' דעשה מתים כחיים משום דהכיה דרכי נועם ומפרש' הא דכתיב וכן אין לו בשעת מיתה אבל אם יש לו בן בשעת מיתה ומת מהני הכיום כמו כן נימא גבי תרומה מק"ו ונפרש חדש אין לה בשעת מיתה אבל כי יש לה זרע בשעת מיתה מן הזר אע"ג דמית אח"כ לא תשוב לתרומת בית אביה. וי"ל שאני התם גבי יבום דגלי קרא דכתיב דרכיה דרכי נועם ומיפיק לקרא מעשה אבל גבי תרומה אין לנו מק"ו להוציא קרא מעשה דאשה אבל אם חדש אין לה כל זמן שאין לה זרע תחזור. עוד נראה לרשב"י דדוקא גבי יבום משמע שפיר קרא וכן אין לו בשעת מיתה דהא כתיב כי ישבו אחים יחדו ומת אחד מהם וכן אין לו בשעת מיתה ואם יש לו בשעת מיתה אין זה בן אין לו כי מת. אבל גבי תרומה בדידה תלה הכתוב וא"כ משמע בכל עת שלא יהיה לה זרע תשוב לתרומת בית אביה דהא בכל עת שמת זרעה נשארה אלמנה וגרושה וחדש אין לה ובהכי אמר קרא דתיכול בתרומה דבי

נשא כ"ע לרשב"י:
האשה וכו' ממזר מזה ומזה. הרב ר' אליהו הזקן היה רולה לפרש הא דקאמר בממזר' הולד משני הוי ממזר היינו דוקא כשבא עליה קודם שנתגרשה מן הראשון אבל אם נתגרשה ובא עליה השני אחרי כן לא הוי הולד ממזר. וכ"ל ג) להר"י כיון דאין לאלף מן

הראשון בין בא עליה קודם שנתגרשה מן השני בין לאחר שנתגרשה דהא גירושי השני לא מעלין ולא מורידין שהרי קנסא הוא. כמו כן אין לחלק בשני דבכל ענין הוי הולד ממזר מטעם קנס: ודלמא משום דאשמתיק ואמיקה בהולדה דמיא. (א)"ת ומעיקרא מאי ס"ד דבני לכוכיה דעד ג' מהימן מאי קאמר' הא משמתיק מהימן אפי' אמר' איני יודע מהימן. וי"ל דאמר"ל דאשמתיק לאו דוקא אלא ה"ה אמ' איני יודע מדנקטו והכא אומר לא אלכלתי. משמע דוקא משום דלא (אמר) אכלתי דקאמר' דיקא שפיר דלא אכל והשתא קא דמי דקאמר' ודילמא משום דאשמתיק והא דנקטו והכא אומר. לא אלכלתי לא יעבדי שאכלתי: רבי מאיר מחייב. וא"ת מאי מיומא שייך הכא הלא אמר' (ערכין כא.) חייבי מיתות ואשמות אין ממשכנין אותן. וי"ל ה"מ היכא שהוא מודה שהוא חייב דודאי כיון שהוא מודה שהוא חייב ישלם דהא לכפרה אתו. אבל הכא שאומר דאינו חייב ודאי לא יפרע אם לא נמשכנו: אם ילפה לומ' מזיד חייבי. והתם פריך מאי מנו הוא הלא אין אדם משיס עצמו רשע. ומשני דר"ל דמתרלינן דבוריה דאמרי' דר"ל לא אכלתי שוגג אלא מזיד. וא"ת ומוזלין ליה. וי"ל דעבדי אינש דמכסי מטאיה כדכתיב (תהלים לב) אשרי נשוי פשע כסוי חטאה:

ג) עי' לקמן ע"ב בתוס' חד מקמאי שהארוך ג"כ בזה.

האשה. חיידי דחייבי לעיל בית מותרות בפסול תרומה ומעשר קתני נמי הא פירקא בתריה דחייבי נמי בהכי דקתני היתה בת לוי נפסלה מן המעשר בת כהן מן התרומה:

הולד ממזר מזה ומזה. אע"י דאפילו לאחר שנתן הראשון גט הוי ממזר מן השני מידי דהוה אראשון [מ] שהולד ממזר ממנו: **מכלל** דרישא ברשות ב"ד ובעד אחד אלמא עד אחד מהימן מנלן. למאי דס"ד השתא דעד אחד מהימן מדאורייתא הא דקרי ליה ברשות ב"ד לפי שיש דבריס שאין נאמן להם וצריכה לישאל לב"ד להתירה לישא על פיו אבל בשאיס הדבר ידוע שהיא מותרת ואע"ג דסבור עכשיו דנאמן מן התורה כמו שיס מ"מ אסורה לחזור [ג] דבעד אחד הוה לה למידק אע"פ שהאמינתו תורה: **רבי** מאיר מחייב. וממשכיס אותו אם אומר שלא [נ] להבדי ולא דמי לשאר [ג] חייבי חטאות דמיחא להו בכפרה ולא בעי משכוני [ס]: ומה סריקא והשתא גופא מליא אבל זרע אין לה דמעיקרא גופא סריקא והשתא גופא סריקא אימא לא צריכא: סימ"ן אמר ליה לא נעש"ה מעשי"ה במית"ה נעש"ה ולא נעשה בולד יבם ותרומה יבום ותרומה סימ"ן: אמר ליה רב יהודה מדאסקרתא לרבא לא נעשה מתים כחיים לענין יבום מקל וחומר ומה במקום שעשה ולד מן הראשון כולד מן השני לפוסלה מן התרומה לא עשה מתים כחיים מקום שלא עשה ולד מן הראשון כולד מן השני לפוטרה מן הייבום אינו דין שלא נעשה מתים כחיים ת"ל [1]דרכיה דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום [ס]ונעשה מתים כחיים לענין תרומה מק"ו ומה במקום שלא עשה ולד מן הראשון כולד מן השני לפוטרה מן הייבום עשה מתים כחיים מקום שעשה ולד מן הראשון כולד מן השני לפוסלה מן התרומה אינו דין שנעשה מתים כחיים ת"ל [2]וזרע אין לה והא אין לה ונעשה ולד מן הראשון כולד מן השני לענין יבום מק"ו ומה במקום שלא עשה מתים כחיים לענין תרומה עשה ולד מן הראשון כולד מן השני מקום שעשה מתים כחיים לענין יבום אינו דין שנעשה ולד מן הראשון כולד מן השני ת"ל [3]ובן אין לו והא אין לו ולא נעשה ולד מן הראשון כולד מן השני לתרומה מק"ו מה במקום שעשה מתים כחיים לפוטרה מן הייבום לא עשה ולד מן הראשון כולד מן השני מקום שלא עשה מתים כחיים לענין תרומה אינו דין שלא נעשה ולד מן הראשון כולד מן השני תלמוד לומר אין לה והא יש לה:

הדרן עלך יש מותרות

האשה [ג]שהלך בעלה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך וניסת ואח"כ בא בעלה תצא מזה ומזה וצריכה גט מזה ומזה ואין לה כתובה ולא פירות ולא מזונות ולא בלאות לא על זה ולא על זה ואם נטלה מזה ומזה תחזיר והולד ממזר מזה ומזה [ב]ולא זה וזה מטמא לה [ג]ולא זה וזה זכאים לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה [ד]היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה [ה]ובת לוי מן המעשר [ו]ובת כהן מן התרומה ואין יורשין של זה ויורשין של זה יורשין את כתובתה [ז]ואם מתו אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין ר' יוסי אומר כתובה על נכסי בעלה הראשון רבי אלעזר אומר הראשון זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה רבי שמעון אומר [ח]ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה ואין הולד ממנו ממזר ואם ניסת שלא ברשות מותרת לחזור לו ניסת על פי ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן לא ניסת על פי ב"ד תצא וחייבת בקרבן יפה כח ב"ד שפוטרה מן הקרבן [ט]הורוה ב"ד לינשא והלכה וקלקלה חייבת בקרבן שלא התירוה אלא לינשא: **גמ'** מדקתני סיפא נשאת שלא ברשות מותרת לחזור לו שלא ברשות ב"ד אלא בעדים מכלל דרישא ברשות ב"ד ובעד אחד אלמא עד אחד נאמן ותנן נמי [ה]הוחזקו להיות משיאין עד מפי [ט]עד ואשה מפי אשה ואשה מפי עבד ומפי שפחה אלמא עד אחד מהימן ותנן נמי [ו]עד אחד אומר אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי פטור טעמא דאמר לא אכלתי [ז]הא אישתיק מהימן אלמא עד אחד מהימן מדאורייתא מנא לן דתניא [4]או הודע אליו חטאתו [ח]ולא שיודיעוהו אחרים יכול אע"פ שאינו מכחישו יהא פטור תלמוד לומר או הודע אליו מ"מ היכי דמי אילימא דאתו תרי ולא קא מכחיש להו קרא למה לי אלא לאו חד וכי לא קא מכחיש ליה מהימן ש"מ עד אחד נאמן וממאי דמשום דמהימן דלמא משום דקא שתיק [ט] ושתיקה כהודאה דמיא תדע דקתני סיפא [ט]אמרו [כ]שנים אכלת חלב והוא אומר לא אכלתי פטור רבי מאיר מחייב אמר ר' מאיר קל וחומר [ח] אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה לא יביאוהו לידי קרבן הקל אמרו לו [ל]מה אם ירצה לומר מזיד הייתי רישא מ"ט

סריקא. ריקא כמו אילן סרק (ב"מ דף מ:): **ולא נעשה מתים כחיים.** ותמזור לזיקה אם ימות בנה לאחר זמן: **דרכיה דרכי נועם.** וזו שהיה לה בן ולא נזקקה ליבם ומיסת בנה אם תתמר תחלון הרי היא מתגנה על בעלה הילכך על כרחך בן אין לו בשעת מיתה קאמר והרי יש לו:

הדרן עלך יש מותרות

האשה. באו ואמרו לה כו'. בעד אחד כדדייקינן בגמרא מסיפא: **תצא מזה ומזה.** כשאר אשת איש שזינתה דהך לאו אנוסה היא. ואע"ג דהימנוהו רבנן לעד אחד באשה משום עיגונא טעמא מאי משום דהיא גופא דייקא עד דידעה בקושטא ומינסבא והא דלא דייקא קנסי לה: **וצריכה גט מזה ומזה.** אם תרצה להנשא לאחר. וטעמא דבעיא גט משני מפרש בגמרא [ס]: **מזונות.** ואפילו מה שלותה ואכלה תחתיו: **בלאות.** ואפילו שחיקת בגדים שהיו לה לא תוציא משם: **והולד ממזר מזה ומזה.** אם ילדה משני ממזר גמור ואם שוב החזירה ראשון וילדה לו הוי ממזר מדברייהס: **נפסלה מן הכהונה.** משום זונה: **מן המעשר.** קנסא וכן תרומה דרבנן: **יורשין לכתובה.** בגמרא [לא.] פריך כתובה מאי היא: **חולין.** אחיו של ראשון מדאורייתא חולץ ורבנן גזור דלא לייבם ואחיו של שני חולץ מדרבנן משום גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה כו' כדמפרש בגמ' (לקמן פח:) גבי גט: **ביאתה או חליצתה.** אריש פליג דקתני לא מייבמין: **ואין הולד ממזר.** אם החזירה הראשון: **נישת שלא ברשות.** ב"ד שבאו שני עדים ואמרו מת בעליך וניסת מעלמה שהרי לא היתה צריכה להיתר ב"ד: **מותרת לחזור לו.** דאנוסה היא: **ופטורה מן הקרבן.** דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור: **שלא על פי ב"ד.** אלא בעדים חייבת קרבן דשוגגת היא ואין זה אונס להפטר מן הקרבן דאיבעי לה לאמתויי: **גמ' הא אישתיק מהימן.** ולא אמרינן חולין לעזרה קא מייתי: **אי נימא פרי.** אמרו לו אכלת חלב: **וכי לא מכחיש ליה מהימן.** אלמא עד אחד מהימן באיסור והיתר דקא מייתי חטאת אפומיה ומיתאכלא דאי לא מהימן היכי מתאכלא דלמא חולין בעזרה נינהו: **ומה אם ירצה לומר מזיד הייתי.** הרי זה נאמן לפטור עצמו מקרבן דאין עדים מצו להכחישו בהא הילכך אי אמר נמי לא אכלתי נאמן. ומדאיפליגו בהא מכלל דרישא עד אחד אומר אכלת כו' דדייק מינה הא אישתיק חייב דברי הכל היא: מאי

א א מיי' פ"י מהל' גרושין הלכה ה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן י"ז סעיף ט:

ב ב מיי' פ"ב מהלכות אבל הלכה ט סמג לאוין רלה טוש"ע שם:

ג ג מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה ז סמג עשין נ טוש"ע שם:

ד ד מיי' פי"ח מהל' איסורי ביאה הלכה ב טוש"ע שם:

ה ה מיי' פ"ח מהלכות מעשר הלכה ב טוש"ע שם:

ו ו מיי' פ"ו מהל' תרומות הלכה ז טוש"ע שם:

ז ז מיי' פ"מ מהלכות יבום הלכה ט סמג עשין כב טוש"ע שם וסימן קיו סעיף ד:

ח ח מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה טו סמג עשין נ טוש"ע שם סימן י"ז סעיף ג:

ט ט מיי' פ"ג מהלכות שגגות הלכה ח:

י י מיי' שם הלכה ב:

יא כ ל מיי' שם הלכה ח:

תורה אור השלם

1. דְּרָכֶיהָ דַרְכֵי נֹעַם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שָׁלוֹם:
משלי ג יז

2. וּבַת כֹּהֵן כִּי תִהְיֶה אַלְמָנָה וּגְרוּשָׁה וְזֶרַע אֵין לָהּ וְשָׁבָה אֶל בֵּית אָבִיהָ כִּנְעוּרֶיהָ מִלֶּחֶם אָבִיהָ תֹּאכֵל וְכָל זָר לֹא יֹאכַל בּוֹ:
ויקרא כב יג

3. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבָּמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

4. אוֹ הוֹדַע אֵלָיו חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְהֵבִיא קָרְבָּנוֹ שְׂעִירַת עִזִּים תָּמִימָה נְקֵבָה עַל חַטָּאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא:
ויקרא ד כח

תוס' חד מקמאי

פרק האשה רבה הא דתנן והולד ממזר מזה ומזה אמרינן בגמ' משני ממזר מדאורייתא ומותר בממזרת ומראשון ממזר מדרבנן ואסור בישראלית ובממזרת נמי אסור דאין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בידים אלא בשב ואל תעשה כגון שופר ולולב שאין דוחיס את השבת וכיוצא בהן אבל לעשות סיג וגדרים לפי הענ והזמן יש להן סיג ולעקור דבר מן התורה בידים והתפר ב"ד היה הפקר אפילו לעקור בידים. והרי יודע דהא דקתני הולד ממזר מזה ומזה דוקא כשהחזירה הראשון בלא גט מהשני הוא שהולד ממזר מדרבנן אבל לאחר גט השני נהי שאסורה לחזור לו אבל אינו ממזר אפי' מדרבנן וכן שני אם החזירה לאחר שנתן לה הראשון גט אף על פי שאסור לעכבה בידו מיהו אין הולד ממזר דתנן בהאי פרקין אמרו לה מת בעליך ונשאת ואח"כ אמרו לה קיים היה באותה שעה תצא מזה ומזה והולד ראשון ממזר והאחרון אינו ממזר אפי' דרבנן ומותר בישראלית. וי"מ לעולם הוי ממזר מן השני אפי' לאחר גט הראשון והא דקתני סיפא גבי קיים היה באותה שעה האחרון אינו ממזר דאורייתא אלא מדרבנן. וראיתם הא דפרכי' בשמעתא [דף צד] דעד אחד ביבמה וכ"ת לא דק הא מדקתני סיפא הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר ש"מ דוקא קתני ומפרש הכי מדקתני סיפא האחרון אינו ממזר ומאי אינו ממזר מדאורייתא אבל מדרבנן הוי ממזר מכלל דרישא דקתני ממזר דאורייתא קאמר וזה הפי' רחוק מן הדעת מאד בכמה תשובות. חדא דהיכי פשיטא ליה מאי אינו ממזר מדאורייתא אלא מדרבנן ועוד אם איתא דאחרון ממזר מדרבנן ליתני הולד ראשון ואחרון ממזר כדקתני רישא והולד ממזר מזה ומזה דפירושל לראשון מדרבנן ולשני מדאורייתא' והכא נמי ליתני הכי ועוד דקתני סיפא גבי מתה אשתו הולד ראשון ממזר והאחרון אינו ממזר וכי היכי דאחרון אינו ממזר דהתם מותר בישראלית ה"נ האי אינו ממזר כלל אפי' דרבנן [ו]). (עיין לעיל סוף פ' החולץ גבי הכל מודים בבא ב') ועוד דלא אשכחן בשום דוכתא על הנדה ועל הסוטה וכו' דאין הולד ראשון ממזר בעולם דליתני (אינו) [דהוי] ממזר שיה' שכ' הרב המחבר ז"ל דעל הסוטה דרך נישואין ממזר מדרבנן) ועוד אם איתא הוי ממזר מדרבנן רצ"ע (אי"ש) [א"כ] דהא דקתני רישא הולד ממזר מזה ומזה אפי' לאחר גט הא ראשון הולד משני מדרבנן הא דאמרינן בגמ' בשלמא משני הוי ממזר אלא מראשון אמאי הא אשתו מעלייתא היא וקא שרי ליה בממזרת הו"ל לאקשויי משני אמאי הולד ממזר משני לאחר שנתן לה גט הראשון ועוד דהא קי"ל דאין ממזר מסוטה. ודוראה אני הדברים ק"ו ומה בעל דאיכא לאו דאחרי אשר הטמאה לרבות סוטה שנסתרה ועשה דנטמאה נטמאה ג' פעמים א' לבעל וא' לבועל אפ"ה לא הוי ממזר מדרבנן. וכ"ת דהא דאמרי' אין ממזר מסוטה מדאורייתא קאמר אבל מדרבנן הוי ממזר הא לא מצית אמרת דהא אמרי' בפ' יש מותרות סוטה ודאית איכא בינייהו ואם איתא שהוא ממזר מדרבנן הא לא מרגלא ליה שהרי זרעה פסול מדרבנן אלא לאו ש"מ שאין בזרעה שום ממזרות לא מדאורייי' ולא מדרבנן ואם מבעל אין בה שום ממזרות כ"ש

גליון הש"ס

תוס' ד"ה הולד ממזר וכו' שהולד ממזר ממנו. עי' לעיל דף מט ע"ב תוד"ה סוטה נמי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ק"ו ומה אם: (ב) תוס' ד"ה מכלל וכו' לחזור לו דבעד אחד: (ג) ר"ה כ' מאיר וכו' חייבי חטאות: ג"ב ע' בערכין דף כא ופ' אמרו לו דף יב במ"ש התוס' בד"ה אי דלמא:

מוסף רש"י

ואין יורשין של זה ויורשין של זה. בגיס שיש לה מזה ומזה (בתובות נג.). **ביאתה או חליצתה מאחיו של ראשון פוטרת צרתה.** פוטרת היא לכמחילה את צרתה, שהרי היא כשאר נשים לגבי יבם, דלא קנסוה רבנן מיבם, דוחלי שריא ליה שאנוסה היתה שסבורה שמת (לעיל יא.). **ואם ניסת שלא ברשות מותרת לחזור לו.** לראשון ועל פי עדיס שאמרו לה שיס מת בעצ, ולפיכך מותרת לראשון שהרי אנוסה היא שיס אמרו לה דאונס ביאכולא שרי (בריתות יא.). **הורוה ב"ד לינשא.** על פי עד אחד דאי בשני עדיס לא לריך ב"ד (המפרש הוריות ב.). **עד אחד אומר אכלת חלב.** בשוגג ומייב אתה קרבן (קדושין סה:). **הא אישתיק מהימן.** העד וכשר הקרבן ואין כאן משום לו הודע אליו חטאתו ולא שיודיעוהו אחרים (שם). **או הודע אליו.** משמע מעצמו ולא שיודיעוהו אחרים (בריתות יא.). **אמרו לו שנים אכלת חלב.** שוגג **והוא אומר לא אכלתי פטור.** שהיה יכול לומר מזיד הייתי ויפטר מן הקרבן, אף כשאמר לא אכלתי פטור, דמה לו לשקר (ב"מ ג.). **אם הביאוהו שנים לידי מיתה חמורה.** כגון אם העידו בו שהרג את הנפש (בריתות יא.). **אם ירצה לומר מזיד הייתי.** אם היה רולה לפטור עצמו בשקר היה יכול לומר מזיד היה ומזיד פטור (שם).

ו) נראה דמתיתא ע' לעיל עד מיתת ממזר מדרבנן הוא הגה"ס מן הלד ושיך לקמן אלא מיתות והא קי"ל דאין ממזר מסוטה. ז) נראה דהלשון מסורס וכן נ"ל ע' לעיל ס"פ החולץ גבי הכל מודים בגא על הנדה ועל הסוטה וכו' דאין הולד ממזר ועוד דלא אשכחן בשום דוכתא דאיתי.

מאי טעמא מחייבי כה רבנן. כי איסתיק: **אי נימא כו'.** אלא הא דהימנוהו רבנן לעד אחד בשאר סברא הוא: **ואמר ברי לי דשומן הוא דמהימן.** והא ודאי פטיעא לן דסמכי' עליה כל זמן שלא נאסר דאי לאו הכי אין לך אדם אוכל משל חברו ואין לך אדם סומך על בני ביתו: **לא איתחזק איסורא.** בהסיא תתיקה: **הא לא דמיא.** קושיא היא: **מידי דהוה אטבל והקדש וקונמות.** דאע"ג דאיתחזק איסורא סמכינן עליה: **אי קדושת הגוף.** קדשי מזבח: **אי קסבר יש מעילה בקונמות.** דקדשי בדק הבית הן משאמר קונם דבר זה עלי: **ואי קסבר אין מעילה.** דקונם לשון נדר הוא: **שהחמרת עליה בסופה.** שאם בא בעלה אתה נותן עליה כל הדברים האלו שבמשנתנו: **הקלת עליה בתחלה.** להתירה לינשא מפני שהיא חוששת שמא תתקלקל ולא מינסבא עד דבדקה שפיר: **לא תלא.** קס"ד לא תלא משני: **אין כוונו בהדיה כו'.** תלכך לגבי עד אחד מהימני אבל לגבי תרי הואיל ויסת לא תלא: **ומזה אם ירצה לומר מזיד הייתי.** אר"י דאין להקשות והא מיגו במקום עדים הוא דה"פ ומה אם ירצה לומר בפירוש מזיד הייתי השתא נמי דקאמר לא אכלתי הכי הוא דבעי למימר לא אכלתי שוגג אלא מזיד והכי מוכח בכריתות (דף יב. ושם) וא"ת והיכי מוכח הש"ס מדפטרי רבנן שהדבר תלוי בהודאתו להתחייב קרבן מדלא מחייבי ליה תרי קרבן אע"ג דמכחיש להו הא לא מכחשי ליה במאי דקאמר מזיד היה ואי אפשר לחייבו על פיהם בשום ענין ולעולם איכא למימר דלעיל מחייבי ליה משום דעד אחד מהימן בלא הודאתו דכיון שאין אומר דמזיד היה יש לנו לומר דמסתמא שוגג היה דלא מחזקינן ליה ברשיעא ואר"י דשפיר מוכח דסבר הש"ס דאי הוה לן למימר מסתמא שוגג היה לא הוה כל כמיניה למיפטר נפשיה מקרבן ולומר מזיד הייתי ולאפוקי נפשיה מסתמא [1] ומשמע ליה דאפילו באמרו לו שניס אכלת חלב בשוגג פטרי רבנן משום דלא שכיח שיוכלו העדים לידע בירור הדבר אם שוגג היה או מזיד וע"כ הא דמחייבי רבנן כי שתיק משום דשתיקה כהודאה דמיא דאי אפשר לחייבו קרבן ע"י שום עדות ומספקא ליה לר"י אם אמר לא אכלתי חלב לא שוגג ולא מזיד אם נאמן אם לאו דאין נאמן להכחיש העדים או שמא נאמן דהא לא מכחשי ליה עדים במה שאומר לא אכלתי שוגג ובמה שאומר לא אכלתי מזיד אע"ג דמכחשי ליה לא איכפת לן כי זה אינו שייך לחיוב קרבן ויפה עושה דלא מפרש חטאיה ובכריתות (ג"ז שם) דקאמר דאיכא בין טעמא דמתרץ בדבוריה לטעמא דאדם נאמן על עצמו יותר ממאה אים אמרו לו טמאת והוא אומר לא טמאתי דלא מתרץ דיבוריה ולא קאמר דנפקא מינה באמר לא אכלתי לא שוגג ולא מזיד דאפילו אם תימצי לומר דלא מהימן ניחא למיגנקט טומאת והוא אומר לא טמאתי דומיא דאכלת חלב ולא אכלתי בשום אופן אי אפשר לומר דלא אכלתי בלא שום תוספת דבור ועוד דנקט הכי משום דמייתי בתר הכי עלה ברייתות לענין טומאה: **דשתיקה כהודאה דמיא.** פי' כיון דשתיק נראה לו אמת ויודע קצת שיש רגלים לדבר אבל ליכא למימר הודאה ממש שיודע ודאי שכן הוא כיון שהוא שותק דאם כן בפרק האומר (קדושין סו. ושם) דאמר מי מהימן לך דלאו גזלנא הוא זיל אפקה אפילו גזלן נמי מאחר שהוא שותק כמו שמפר"ת התם מכח הסיא דגיטין (דף נד: ושם) דטעמא דאמר ליה בעד אחד אכלת חלב ושורך נרבע וטמאתו טהרותיך והלה שותק דנאמן משום דשתיקה כהודאה דמיא דכמסיק הכא ועוד אם היא הודאה ממש לא הוה שייך למימר התם נאמן העד וההוא סמיא נמי (קידושין שם) היכי מצי לידע ודאי שזיגתה אלא ודאי לאו הודאה ממש היא: **ברי לי דשומן דמהימן.** י"מ דגמרינן מנדה דאמר בהמדיר (כתובות עב. ושם) וספרה לה לעצמה:

ואם תאמר אם כן אפילו איתחזק איסורא נמי ואמר ר"י נדה נהי שעכשיו לאתה מכ"מ לא איתחזק איסורא שתראה לעולם: **מידי דהוה אטבל והקדש.** וא"ת והיכי יליפינן מאה מטבל והקדש דאין דבר שבערוה פחות משניס ואר"י דאי הוה שייך למילף מטבל והקדש הוה אמינא דהאי דאין דבר שבערוה פחות משניס הני מילי לאוסרה על בעלה דאין אחד נאמן לאסור דלענין איסור כתיב כי מצא ערות דבר אבל להתירה חד נמי נאמן: **אי** קדושת דמים משום דבידו לפדותו. ואפי' דחבריה ולא דמיא לנטע רבעי דאין יכול לפדות אלא בעליו דחשיב ברשות בעליו אע"פ שהוא ממון גבוה כיון שהם אוכלים אותו בירושלים אבל הקדש לא חשיב ברשות בעליו יותר משאר כל אדם: **אי** קסבר יש מעילה בקונמות. הקשה רבינו יונה בן רבינו מאיר בשבועות פרק ג' (דף כב. ושם) משמע דאפילו לאמר דאמר יש מעילה בקונמות אין להם פדיון דתניא התם בכר זו הקדש ואכלה בין הוא בין חברו מעל לפיכך יש לה פדיון בכר זו עלי הקדש הוא מעל וחברו לא מעל לפיכך אין לה פדיון וחכמים אומרים לא מעל משמע דברישא דהוי הקדש גמור יש לה פדיון אבל סיפא דקאמר עלי דהוי קונם אע"פ שמעל אין לה פדיון ותירץ רבינו תם דקונמות דאסר להו אכולי עלמא יש לה פדיון לרבי מאיר דהתם כיון דדמיא להקדש תדע מדנקט בכר זו עלי ואם תאמר וליפלוג בקונם גופיה ונראה דרישא גופה איירי בקונם והא דקתני בכר זו הקדש בהקדש קאמר דרבי מאיר לא שני ליה בין קרבן לבקרבן בסוף פרק קמא דנדרים (דף יג.) וה"ה בין הקדש לבהקדש כיון דדעתיה אקונם אי נמי כגון שפירש בהדיא בהקדש ואיידי דלא איירי לפרושי בסיפא דהא קאמר עלי לא פרש ליה נמי ברישא והשתא פליגי חכמים בין ארישא בין אסיפא וברוב ספרים גרס בריש אין בין המודר (נדרים לה.) וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא תעל וגרסינן נמי התם בריש קונם בכר זו הקדש: **מתוך** חומר שהחמרת עליה בסופה כו'. נראה לר"י דליתא לן למימר אגן סהדי דדייקא ומינסבא ונאמן עד אחד בכך מן התורה אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן ואין זה עקירת דבר מן התורה כיון שדומה הדבר הגון להאמין כמו שאפרש לקמן בפרקין (דף פט:) שבדבר שיש קלת טעם וסמך [2] לא חשיב עוקר דבר מן התורה: **אתא** גברא וקאי כו'. ואם תאמר כיון דאיכא תרי דאמרי מת אפי' איכא מאה דאמרי שזהו מה בכך הא תרי כמאה דמו ויש לומר דלגבי דבר הנראה וידוע לכל היה אומר רב אבל בשני עדים לא תלא: **והבא**

מ"ט קא מחייבי רבנן אילימא משום דמהימן והא תרי בעלמא דאע"ג דקא מכחיש להו אינהו מהימני וקא פטרי רבנן אלא לאו משום דאישתיק [3] ושתיקה כהודאה דמיא אלא סברא היא [3] מידי דהוה אחתיכה ספק של חלב ספק של שומן ואתא עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוא [4] דמהימן מי דמי התם לא איתחזק איסורא הכא איתחזק איסורא דאשת איש [5] ואין דבר שבערוה פחות משנים הא לא דמיא אלא לחתיכה דודאי חלב ואתא עד אחד ואמר ברי לי דשומן הוה דלא מהימן מי דמי התם אפי' אתו בי מאה לא מהימני הכא כיון דכי אתו בי תרי מהימני חד נמי להימניה [6] מידי דהוה אטבל והקדש וקונמות האי טבל היכי דמי [7] אי דידיה משום דבידו לתקנו אלא דאחר מאי קסבר אי קא סבר [7] תורם משלו על של חברו אינו צריך דעת בעלים משום דבידו לתקנו ואי קסבר צריך דעת בעלים ואמר אנא ידענא ביה דמתקן היא גופה מנלן הקדש נמי אי קדושת דמים משום דבידו לפדותו אי קדושת הגוף אי דידיה משום דבידו לאיתשולי עליה אלא דאחר ואמר ידענא ביה דאיתשיל מריה עליה היא גופה מנלן קונמות נמי אי קסבר [8] יש מעילה בקונמות וקדושת דמים נחתא להו משום דבידו לפדותו ואי קסבר [9] אין מעילה בקונמות ואיסור בעלמא הוא דרכיב להו אכתפיה אי דידיה משום דבידו לאיתשולי עליה אלא דאחר ואמר אנא ידענא דאיתשיל מריה עליה היא גופה מנלן אמר ר' זירא מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחלה לא ליחמיר ולא ליקיל [10] משום עיגונא אקילו בה רבנן: תצא מזה ומזה וכו': אמר רב לא שנו אלא שניסת בעד אחד אבל ניסת על פי שני עדים לא תצא [11] מחכו עליה במערבא אתא גברא וקאי ואת אמרת לא תצא לא צריכא דלא ידעינן ליה אי דלא ידעינן ליה בעד אחד אמאי תצא לא צריכא [12] דאתו בי תרי ואמרי אנן הוינן בהדיה מכי נפק ועד השתא ואתון הוא דלא ידעיתו ליה דכתיב [1] ויכר יוסף את אחיו הם לא הכירוהו [13] ואמר רב חסדא מלמד שיצא בלא חתימת זקן ובא בחתימת זקן סוף סוף תרי ותרי נינהו

ולא אכלתי בלא שום תוספת דבור ועוד דנקט הכי משום דמייתי בתר הכי עלה ברייתות לענין טומאה: **דשתיקה כהודאה דמיא.** פי' כיון דשתיק נראה לו אמת ויודע קצת שיש רגלים לדבר אבל ליכא למימר הודאה ממש שיודע ודאי שכן הוא כיון שהוא שותק דאם כן בפרק האומר (קדושין סו. ושם) דאמר מי מהימן לך דלאו גזלנא הוא זיל אפקה אפילו גזלן נמי מאחר שהוא שותק כמו שמפר"ת התם מכח הסיא דגיטין (דף נד: ושם) דטעמא דאמר ליה בעד אחד אכלת חלב ושורך נרבע וטמאתו טהרותיך והלה שותק דנאמן משום דשתיקה כהודאה דמיא דכמסיק הכא ועוד אם היא הודאה ממש לא הוה שייך למימר התם נאמן העד וההוא סמיא נמי (קידושין שם) היכי מצי לידע ודאי שזיגתה אלא ודאי לאו הודאה ממש היא: **ברי לי דשומן דמהימן.** י"מ דגמרינן מנדה דאמר בהמדיר (כתובות עב. ושם) וספרה לה לעצמה:

ואם תאמר אם כן אפילו איתחזק איסורא נמי ואמר ר"י נדה נהי שעכשיו לאתה מכ"מ לא איתחזק איסורא שתראה לעולם: **מידי דהוה אטבל והקדש.** וא"ת והיכי יליפינן מאה מטבל והקדש דאין דבר שבערוה פחות משניס ואר"י דאי הוה שייך למילף מטבל והקדש הוה אמינא דהאי דאין דבר שבערוה פחות משניס הני מילי לאוסרה על בעלה דאין אחד נאמן לאסור דלענין איסור כתיב כי מצא ערות דבר אבל להתירה חד נמי נאמן: **אי** קדושת דמים משום דבידו לפדותו. ואפי' דחבריה ולא דמיא לנטע רבעי דאין יכול לפדות אלא בעליו דחשיב ברשות בעליו אע"פ שהוא ממון גבוה כיון שהם אוכלים אותו בירושלים אבל הקדש לא חשיב ברשות בעליו יותר משאר כל אדם: **אי** קסבר יש מעילה בקונמות. הקשה רבינו יונה בן רבינו מאיר בשבועות פרק ג' (דף כב. ושם) משמע דאפילו לאמר דאמר יש מעילה בקונמות אין להם פדיון דתניא התם בכר זו הקדש ואכלה בין הוא בין חברו מעל לפיכך יש לה פדיון בכר זו עלי הקדש הוא מעל וחברו לא מעל לפיכך אין לה פדיון וחכמים אומרים לא מעל משמע דברישא דהוי הקדש גמור יש לה פדיון אבל סיפא דקאמר עלי דהוי קונם אע"פ שמעל אין לה פדיון ותירץ רבינו תם דקונמות דאסר להו אכולי עלמא יש לה פדיון לרבי מאיר דהתם כיון דדמיא להקדש תדע מדנקט בכר זו עלי ואם תאמר וליפלוג בקונם גופיה ונראה דרישא גופה איירי בקונם והא דקתני בכר זו הקדש בהקדש קאמר דרבי מאיר לא שני ליה בין קרבן לבקרבן בסוף פרק קמא דנדרים (דף יג.) וה"ה בין הקדש לבהקדש כיון דדעתיה אקונם אי נמי כגון שפירש בהדיה בהקדש ואיידי דלא איירי לפרושי בסיפא דהא קאמר עלי לא פרש ליה נמי ברישא והשתא פליגי חכמים בין ארישא בין אסיפא וברוב ספרים גרס בריש אין בין המודר (נדרים לה.) וחכמים אומרים בין כך ובין כך לא תעל וגרסינן נמי התם בריש קונם בכר זו הקדש: **מתוך** חומר שהחמרת עליה בסופה כו'. נראה לר"י דליתא לן למימר אגן סהדי דדייקא ומינסבא ונאמן עד אחד בכך מן התורה אלא מתקנת חכמים הוא דנאמן ואין זה עקירת דבר מן התורה כיון שדומה הדבר הגון להאמין כמו שאפרש לקמן בפרקין (דף פט:) שבדבר שיש קלת טעם וסמך [2] לא חשיב עוקר דבר מן התורה: **אתא** גברא וקאי כו'. ואם תאמר כיון דאיכא תרי דאמרי מת אפי' איכא מאה דאמרי שזהו מה בכך הא תרי כמאה דמו ויש לומר דלגבי דבר הנראה וידוע לכל היה אומר רב אבל בשני עדים לא תלא: **והבא**

גליון הש"ס

גמרא דאתו בי תרי ואמרי אגן הוינן. עי' תשובת מהריב"ל מ"ג סי' מ"ס: **תוס'** ד"ה מתוך וכו' **לא** חשיב עוקר וכו'. וכ"כ תוס' בגיר דף מג ע"ב ד"ה והאי מ"מ וכו'. ובע"ז דף יג ע"א תוד"ה אמר אביי. ועי' בכרכות דף מז ע"א תוס' ד"ה ומותם. ובשבת דף קמה ע"ב רש"י ד"ה לעדות אשה. ועי' בב"מ דף כ ע"א תוס' ד"ה שוכר:

מוסף רש"י

ואין דבר שבערוה פחות משנים. אין דבר ערוה לאוי להתירו בפחות משנים, דליף דבר דבר מממון, כתיב הכא כי מצא בה ערות דבר, וכתיב התם על פי שנים עדים יקום דבר במקו' סוטה (ג:) (גיטין ב:). **יש מעילה בקונמות.** היכא דאמר קונם ככר זה ואכלו, הוי כהקדש מעלין בים בו מעילה ומעל (נדרים לה.). **אין מעילה בקונמות.** דלא קרינן ביה מקדשי ה' סברי חולין הוא אצל כל אדם (שבועות כב.). **משום עיגונא אקילו בה רבנן.** וכל דמקדש אחעמא דרבנן מקדש ואפקועי רבנן לקדושין מיניה (שבת קמה:). **ויכר יוסף את אחיו.** שכפירם מכן כבר היו תמוני זקן (כתובות כז: וב"מ לט:). **שיצא.** מאצלם בלא חתימת זקן כו' (ב"מ שם).

תום' חד מקמאי

מבועל ומ' כיון שנפסלה מהתרומה כדדרשי' א' לבעל וא' לבועל וא' לתרומה כ"ש (לתרומה) [להנהנה] מק"ו ומה גרושה שמותרת בתרומה אסורה להכן זו שאסורה בתרומה אינו דין שאסורה להכן והאי ק"ו איתא בפ' אלמנה גבי נבעלה לפסול לה ואע"ג דפסולה להכהנה (לא) [מ"מ] מראלא שהרי פסולה ועומדת היא משעת זנותה. מי' צד ממזרות ליכא לא מבעל ולא מבועל לאחר גט ולא לפסול חלל בזרעה אם בעלה ישראל וליכא ספיקא בהא. והא דפרכי' בשמעתי' דעד א' ביבמה והא מדקתני סיפא הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר ש"מ [דדוקא] קתני לאו מאחרון קא פריך אלא מראשון קפריך דכי היכי דראשון ממזר דקתני בסיפא מדאורייי' קאמר ה"נ הולד ראשון ואחרון ממזר דקתני רישא גבי יבמה מדאורייתא קאמר ואע"ג דהולד ממזר מזה ומזה דקתני רישא הוי פירושו לשני מדאורייתא ולראשון מדרבנן ואם כן אדפריך ליה מסיפא ליסייע' מרישא דקתני הולד ממזר מזה ומזה שא' מהם ממזר מדרבנן התם כיון (דמשמע) [דמשמע] ממזר מדאורייתא קתני הולד ממזר מזה ומזה אבל הכא שהראשון ה"ל ספק ממזר לא הו"ל למתני הולד ראשון ואחרון ממזר ומשום הכי אקשי' ליה מסיפא דקתני הראשון ממזר

תורה אור השלם

1. וַיְכַּר יוֹסֵף אֶת אֶחָיו וְהֵם לֹא הִכִּרֻהוּ:
בראשית מב ח

תוספות ישנים

מידי דהוה אתתיכה ספק חלב ספק שומן וכו' דמהימן פ"ה דאי לא מהימן לא מצינו אים שיוכל לאכול עם חבירו אמא יאכילנו דבר איסור. ותימה ומה לנו בזה הדבר יחסר במה שיאכל. וי"ל דנפקא לן דמהימן מנדה דכתיב (ויקרא טו) וספרה לה לעצמה: **משום** עגונא אקילו בה רבנן. וא"ת וכי יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה דמן התורה הוכחנו דעד אחד לא מהימן וי"ל דאין זה עיקור דבר מן התורה שרלו חכמים לאסר דייקא ומינסבא מהני שפיר כשני עדים דודאי לא מצקרא:

תום' חד מקמאי (המשך)

והאחרון אינו ממזר דכי היכי דהראשון דקתני סיפא דוקא ה"נ ראשון ואחרון דרישא דוקא זהו הפי' הנכון ואין ספק בדבר דליכא צד ממזרות אפי' מדרבנן לאחר נתינת הגט לא לראשון ולא לשני. והיכא דאיכא חד סהדא דלא מת לא תנשא לכתחילה משום לזות שפתים ואם נשאת לא תצא אפילו לא נשאת לא' מעידיה דאמר עולא כל מקום (שהחמירה) [שהאמינה] תורה עד א' הרי כאן שנים ואם באו שנים ואמרו מת רב' אמרו לא מת אם לא נשאת לא' מעידיה או אפי' נשאת לא' מעידיה ולא אמרה איהי ברי לי אם נשאת תצא. כיון דעד השתא הבא עליה באשם תלוי קאי ומכאן ואילך ה"ל מזיד בספק א"א ואם נשאת לא' מעידיה ואמרה ברי לי פלוגתא דרבנן ור' מנחם בר יוסי דלרבנן לא תצא והלכתא כתרוייהו אבל בנשאת עפ"י עדים שמת ואח"כ באו עדים שהוא חי אפי' לר"מ בר יוסי לא תצא אם נשאת לא' מעידיה ואמרה ברי לי ואם בא עד א' כשר מעיקרא והעיד שמת אפ' ק' נשים העידו שלא מת כפלגא ופלגא דמי אם העידו בבת א' ואם באו בזה אח"ז והחירוה עפ"י עד א' כשר הרי הוא כשנים. ואם באו ק' נשים אח"כ לומר לא מת כעד א'

יב א מיי' פ"ג מהל' שגגות הל' ח ופי"ח מהל' עדות הל' ז טוש"ע י"ד סימן קכו סעיף ג:
יג ב מיי' פכ"ד מהלכות אישות הל' יח טוש"ע אה"ע סימן יח סעיף ח וסימן קצה סעיף ט:
יד ג ד מיי' פי"ח מהלכות עדות הל' ז טוש"ע י"ד סימן קכו סעי' ג ובהג"ה:
טו ה מיי' פי"ג מהל' גירושין הלכה כט:

והבא עליה באשם תלוי קאי. אע"ג דרב בעי חתיכה משתי חתיכות בפ' קפק אכל (כריתות דף יח: ושם) הכא הוי כשתי חתיכות דלר' זירא דמפרש התם טעמא דרב משום דשתי חתיכות לבדר איסור פי' בשתי חתיכות אפשר לבדר שיבא הבקי ויכיר אותה שנשתיירה הכא נמי אפשר לבדר ע"י הזמה (א) ולרב נחמן נמי דמפרש טעמא דרב משום דב' חתיכות איקבע איסוריה ה"נ איקבע איסורא שהיא בחזקת אשת איש וא"ת למאי דאסיקנן בפ' ד' אחין (לעיל דף לא.) דתרי ותרי ספיקא דרבנן ומוקמי לה אחזקה אמאי נקט אשם תלוי אפי' חטאת איכא דאוקמה בחזקת אשת איש ועוד מאי קא משני בגיסת לא? מעדיה היכי שבקינן ליה הא מיחייב מיתת ב"ד דאוקמה אחזקה ואר"י (ד) דמה שאשה דייקא ומינסבא מרעא ליה לחזקה ובשנים אומרים נתגרשה דבסמוך נמי דייקא לפי שיראה שיבואו עדים ויזיזו עדיה או יפסלו אותם בגזלנותא ולהכי לא מוקמינן לה אחזקה: **אי הכי סיפא אמרו לה מת בעליך ונתקדשה.** הא לא מייתי נשאת שלא ברשות שהיא ברישא במתניתין משום דאיכא למימר דבגט (ד) איירי ועוד דאיכא דמוקי לה לקמן (דף לא.) כרבי שמעון וסבר דלרבי שמעון אפי' ברשות לא בעיא גט:

והבא עליה באשם תלוי קאי אמר רב ששת (ו) כגון שניסת לאחד מעדיה היא גופה באשם תלוי קיימא (ב) באומרת ברי לי אי הכי מאי למימרא אפי' רבי מנחם ברבי יוסי לא קאמר אלא כשבאו עדים ואח"כ ניסת אבל ניסת ואח"כ באו עדים לא אמר דתניא (ג) שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם ניסת לא תצא ר' מנחם ברבי יוסי אמר תצא א"ר מנחם בר' יוסי אימת אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ ניסת אבל ניסת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא כי קאמר רב נמי בזמן שבאו עדים ואחר כך ניסת לאפוקי מדר' מנחם בר' יוסי ואיכא דאמר טעמא דניסת ואחר כך באו עדים אבל באו עדים ואח"כ ניסת תצא כמאן כר' מנחם בר' יוסי מתיב רבא מנין (ד) שאם לא רצה דפנו ת"ל [1] וקדשתו בעל כרחו היכי דמי אילימא דלא ניסת לאחד מעדיה ולא קאמרה ברי לי צריכא למימר דדפנו אלא לאו דניסת לאחד מעדיה וקאמרה ברי לי וקתני דפנו אלמא מפקינן לה מיניה איסור כהונה שאני ואיבעית אימא מאי דפנו דפנו בעדים ואבעית אימא כשבאו עדים ואח"כ ניסת ור' מנחם בר' יוסי היא רב אשי אומר מאי לא תצא דקאמר רב לא תצא מהיתירה הראשון הא אמרה רב חדא זימנא דתנן ניסת שלא ברשות מותרת לחזור לו (ה) ואמר רב הונא אמר רב הכי הלכתא חדא מכללא דחברתה איתמר אמר שמואל לא שנו אלא שלא מכחשתו אבל מכחשתו לא תצא במאי עסקינן אילימא בבי תרי כי מכחשתא ליה מאי הוי אלא בחד טעמא דמכחשתו הא שתקה תצא והאמר עולא (ו) כל (ה) מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים הכא במאי עסקינן בפסולי עדות וכדר' נחמיה דתניא ר' נחמיה אומר (ה) (ו) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו (ו) מאה נשים כעד אחד דמיין הכא במאי עסקינן כגון דאתיא אשה מעיקרא ותרצה לדר' נחמיה הכי ר' נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד (ו) אבל שתי נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי: צריכה גט מזה ומזה: בשלמא מראשון תבעי גט אלא משני אמאי זנות בעלמא הוא אמר רב הונא גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט אי הכי סיפא דקתני (ו) אמרו לה מת בעלך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו התם נמי נימא גירש זה וקדש זה ונמצאת אשת איש יוצאה שלא בגט לעולם בעיא גט אי הכי נמצא זה מחזיר גרושתו משנתארסה כר' יוסי בן כיפר (ח) דאמר מן הנשואין אסורה מן האירוסין מותרת הא מדקתני סיפא אע"פ שנתן

ועשו שתי נשים. המכחישות אים אחד כשני אנשים באים אחד דמהימני הלכך אילו לא בא הבעל ועד אומר מת ושני פסולי עדות אומרים לא מת לא נפקא לה מחזקת אשת איש דהלך אחר רוב דעות וכן כשבא הבעל ואלו שני פסולי עדות עמו האומרים זהו היא אומרת שאין מכרת אם זה אם אלו כי לא מכחשא להו נפקא דהא שתי נשים המכחישות עד הראשון שהשיאה ולא יצתה מחזקתה אבל היכא דאמרה ברי לי שאין זה לו עד קמא מהכא [א] אין פסולי עדות נאמנים להעיד על אדם כשר אפילו הן אלף שכל אדם נאמן על עצמו באיסורין בדבר הברור לו אלא אם כן יש עדות כשרה בדבר הלכך כמאן דליתנהו דמו ומחזקת אשת איש יצתה לה על פי ראשון: **ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא.** דאמר מת אפילו ק' נשים אתיין אחר שנשאת ואמרי לא מת כעד אחד דמיין והוו להו עד מכחיש עד ואחרון אינו כלום כדעולא ולא נפקא ולשמואל אפילו שתקה והכא דכי שתקה אמר שמואל תצא כגון שניסת על פי אשה מעיקרא הלכך כדהדרן ואתיין תרי אי שתקה איהי הוה ליה רוב דעות לאיסורא: **ותרלה לדרבי נחמיה כו'.** ולא תני בה עשו שתי נשים באים אחד כו': **כפלגא ופלגא דמו.** כעד מכחיש עד ואפילו שתקה איהי לא תצא הואיל וניסת כדעולא דראשון נאמן כשניס והנך כולהי כעד אחד: **גזירה שמא יאמרו.** כשרואין הראשון אי סבורים ששני זה כשנשאה על ידי שגירשה ראשון נשאה ואשת איש גמורה היא ואם מוציאה אשת איש בגט נמצאת אשת איש כו': **נמצא זה מחזיר גרושתו משנתארסה.** (ג) כלומר אתי למימר דמותר להחזיר גרושתו משנתארסה דסברי גירש זה וקידש זה וחזר וגירש לראשון: שנתן

עין משפט נר מצוה

טז א ב ג מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ו והלכה כג טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף מב:
יז ד טוש"ע שם סימן ו סעיף ו:
יח ה מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' יח טוש"ע שם סימן יז סעיף ט:
יט ו מיי' שם הלכה כג טוש"ע שם סעיף מ:
כ ז מיי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף לז:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה ועשו שתי כו' דל ע"ק מהכא אין כו'. נ"ב אבל הרמב"ם וש"ע (סי' י"ז) סעיף ל"ז (ס"ק קכב) כתבו דה"נ נאמנין להכחישה אלא משום דמלטרפת לתרי והוו תרי ותרי אבל הבעל אינו נאמן ואין מלטרף כלל וע' נ"י (ועמ"ש רבינו בהה"ע שם):

תוספות ישנים

א) ועוי"ל דקא פריך למ"ד דרב מיחייב אפי' בחתיכה אחת דמלות כתיב (ויקרא ה יז): **לאחד** מעדיה. וא"ת והא אמרינן לעיל (כה.) מת הרגמתי הרגוהו לא יצא את אשתו. וי"ל דמייתי הכא שיש שלשה עדים שיש עדות כשר בלא זה שנשאה. ולא נהירא דבשנים נמי לא מצינן לומר דחשידי ומ"מ קאמר לא יצא את אשתו וע"ל דהכא מייתי שהיה לו אשה כשהעיד וא"כ מותר בה דלאמרינן לעיל וטולן שהיו לה נשים ומתו מותרות ליגמ לאם הלא שייך אשה כיון שהיה לו אשה כשהעיד: באומרת ברי לי. הקשה ה"ר שמואל מלייורא משמע דמעיקרא ס"ד דלא אמרה ברי לי וא"כ כי קשה ליה הכא עליה בשאם תלוי [קאי] הול"ל חטאת ולאי משום חזקת אשת איש וי"ל דלעולם היה יודע טעמא דאשה דייקא ומנסבא ומשום הכי ליכא חטאת ולאי אבל הכא קאמר שאומרת שברי לה שמת שמעה מבני אדם שמכרת אותם ויודעת שלא ישקרו בשום ענין: **תצא** כמאן כר' מנחם ב"ר יוסי. וסברא הוא דרב קאמר למלתיה על מתני' ומתני' חיירי בנשאת ואח"כ בא עדים א"כ משמע דבבא עדים ואח"כ נשאת תצא ואין להקשות מאי למימרא דאשמעינן דרב סבר כר' מנחם בר' יוסי: ת"ל וקדשתו אלא לאו כי האי גוונא שבאו עדים שמת ונשאת לאחד מעדיה והוא כהן ואח"כ בא עדים ואמרו שהיה בעלה קיים והרי היתה זונה אלא ופסולה לכהן ולכך כופין אותו ואין לומר דמיירי קרא באיסור מפורסם כגון אלמנה וגרושה וחללה זונה דבהא לא אצטריך קרא דפשיטא שמכין אותו עד שתצא בשבו לאחר אם נשא חייבי לאוין אמרינן דכופין:

מסורת הש"ס

ה) [כתובות כב:]. **ו)** כתובות כב: ב"ב לא.; **ז)** [לקמן לא.], **ד)** כתובות כב: סוטה לא: מז.; **ה)** לקמן קיז: סוטה לא: מז: [תוספתא פי"ד ע"ש], **ו)** גז"ש ולקמן קטו., **ז)** [לקמן לב.], **ח)** לעיל יא.; **ט)** [ע"ז], **י)** [בכתובות כב: כתבו זה בשם ר"ת וכ"כ בב"ב לב. ד"ה אמן וע"ש שהאריכו עוד],

תורה אור השלם

1. וְקִדַּשְׁתּוֹ כִּי אֶת לֶחֶם אֱלֹהֶיךָ הוּא מַקְרִיב קָדֹשׁ יִהְיֶה לְךָ כִּי קָדוֹשׁ אֲנִי יְיָ מְקַדִּשְׁכֶם: ויקרא כא ח

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה הכא דכי מכהשא ליה לא: **(ב)** ד"ה וכדר' נחמיה דאמר כ"מ: **(ג)** ד"ה מת נמצא זה וכו' לומר. נ"ב ר"ל דתלינן בהתירא ועמ"ש בתוס': **(ד)** תוס' ד"ה אי הכי וכו' דבגט איירי. נ"ב ולא קשה לפי זה אי הכי יאמרו זה מחזיר גרושתו משניסת שמקשה בסמוך דהיכא דאיכא למימר דעביד התירא אי איסורא אמרינן דעביד התירא ע"כ בסמוך בנתקדשה יש מ"ד דמותר להחזיר גרושתו משנתארסה ע"כ פריך דיאמרו דהחזיר גרושתו משנתארסה ויאמרו דיש היתר לזה כדפרש"י להדיא דפסקינן כר' יוסי בן כיפר דאמר מותר אבל כאן דליכא למ"ד דמותר להחזירה דהוא לזו מפורש ולכא למימר דגירשה והחזירה ובהכרח יאמרו דגירושי שני לא היו אלא מחמת גזירה שלא יאמרו אשת איש ויצאת בלא גט וממילא בהיתר החזירה הראשון דהיכא דיש לנגות בהיתר אי באיסור תלינן בהיתר ואין להקשות א"כ איך משני ר"ה גזירה שמא גירש זה כו' ומקשאת א"ל יוצאה בלא גט ומרי היכא דיש היתר ואיסור אי אפשר לתלות באיסור זה אינו [והשאר חסר]:

מוסף רש"י

והבא עליה באשם תלוי קאי. בא על ספק כרת (כתובות כב:). **שנים אומרים מת.** אשה שהלך בעלה למדינת הים ובאו שנים ואמרו לה מת בעלך, ושנים אומרים לא מת, אי נמי **שנים אומרים נתגרשה.** בחיי בעלה ואינה זקוקה ליבם, ושנים אומרים לא נתגרשה וחזוקה ליבם, אי נמי כגון שעדיין בעלה קיים ובאין להתירה לאחר, **הרי זו לא תנשא.** דאוקי תרי לתרי תרי ואיתתא בחזקת איסור אשת איש קיימא (השב"ם ב"ב לא:). **ואם** ניסת לא תצא. דיעבד אין לנתחילה לא, ובפרק האשה שנתארמלה (כתובות כב:) פרכינן מכדי תרי ותרי ניהו הבא עליה באשם תלוי קאי, ומשני אמר רב ששת כגון שניסת לאחד מעדיה, ואו פרכינן

ברי לי. כגון ע"י שימנים ואשם תלוי אינו בא אלא על מי שלבו נוקפו: **שבאו עדים.** ואמרי לא מת ואוקימנא להיא בכתובות (דף כב:) באשה שניסת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי: **לא קאמר רב אמי כשבאו עדים כו'.** והק' רב לא שנו אלא בעד אחד דהתם אע"ג דניסת ואח"כ בא בעלה כדקתני מתני' תצא אבל ע"פ שניס עדים אפי' בא בעלה ואח"כ ניסת לא תצא אי לא אמר רב אמי דאיכא דמקשי ומשמעינן הלכה כת"ק: **ואיכא דאמרי.** הא אתא רב לאשמועי' טעמא דניסת ואחר כך באו עדים מתניתין התם הוא דדייקית אבל בשני עדים לא תצא אבל בעלמא אפילו בשני עדים כגון באו עדים ואחר כך ניסת תצא. ומדאמרה רב למילתיה אמתני' ש"מ אבל בעלמא לא אלמא כרבי מנחם ברבי יוסי סבירא ליה: **מנין שאם לא רצה.** כהן להתקדש מן טומאה ומנשים פסולות: **דפנו.** הכהן וקדשו בעל כרחו: **היכי דמי כו'.** דהא ודאי באיסור מפורסם ואפי' באיסור ספק לא איצטריך קרא דודאי כפינן ליה: **אלא לאו.** כה"ג דנשאת תחלה לאחד מעדיה ואח"כ באו עדים שהיה חי באותה שעה ומת ולא רצה להוציא משום זונה: **וקתני דפנו.** וקשיא לרב. ובעד א' לא מצי לאוקומי דא"כ למה לי קרא הא ודאי אין אחד במקום שנים: **דפנו בעדים.** ג"ד מוזהרים לטרוח אחר עדים להכחיש את הראשונים המתיריס אותה כדי לקדש את הכהן שלא ישאנה אבל משניסת לא תצא: **ואיבעית אימא.** לעולם דניסת וכגון דבאו עדים ואח"כ ניסת והא מודה רב: **מאי לא תצא דקאמר רב.** לעילא אבל בשני עדים לא תצא: **מהיתירה הראשון.** דחוזרת לראשון דאנוסה הוא: **לא שנו.** מתני' דתנא: **אי נימא בבי תרי.** דאמרי זה בעולה: **הרי כאן שנים.** הרי הוא חשוב כשנים כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות קוטה לומר נטמאה: **ואין דבריו של אחד.** דאמר לא מת במקום שנים: **הכא.** דכי מכחשא (א) לא נפקא: **כפסולי עדות עסקינן.** ולעולם בתרי כגון קרובים או נשים אתו בהדיה דאמרי זהו. וקמשמע לן שמואל דאזלינן בתר רוב דעות הואיל ואין כאן עדות כשרה: **ודר' נחמיה.** (ב) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד אין דין עדות בדבר מדעד אחד נאמן בה הלכך פסולים נאמנים ככשרין והלך אחר הרוב:

(ו) והבא עליה באשם תלוי קאי אמר רב ששת (א) כגון שניסת לאחד מעדיה היא גופה באשם תלוי קיימא (ב) באומרת ברי לי אי הכי מאי למימרא אפי' רבי מנחם ברבי יוסי לא קאמר אלא כשבאו עדים ואח"כ ניסת אבל ניסת ואח"כ באו עדים לא אמר דתניא (ג) שנים אומרים מת ושנים אומרים לא מת שנים אומרים נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה הרי זו לא תנשא ואם ניסת לא תצא ר' מנחם ברבי יוסי אמר תצא א"ר מנחם בר' יוסי אימת אני אומר תצא בזמן שבאו עדים ואח"כ ניסת אבל ניסת ואח"כ באו עדים הרי זו לא תצא כי קאמר רב נמי בזמן שבאו עדים ואחר כך ניסת לאפוקי מדר' מנחם בר' יוסי ואיכא דאמר טעמא דניסת ואחר כך באו עדים אבל באו עדים ואח"כ ניסת תצא כמאן כר' מנחם בר' יוסי מתיב רבא מנין (ד) שאם לא רצה דפנו ת"ל [1] וקדשתו בעל כרחו היכי דמי אילימא דלא ניסת לאחד מעדיה ולא קאמרה ברי לי צריכא למימר דדפנו אלא לאו דניסת לאחד מעדיה וקאמרה ברי לי וקתני דפנו אלמא מפקינן לה מיניה איסור כהונה שאני ואיבעית אימא מאי דפנו דפנו בעדים ואבעית אימא כשבאו עדים ואח"כ ניסת ור' מנחם בר' יוסי היא רב אשי אומר מאי לא תצא דקאמר רב לא תצא מהיתירה הראשון הא אמרה רב חדא זימנא דתנן ניסת שלא ברשות מותרת לחזור לו (ה) ואמר רב הונא אמר רב הכי הלכתא חדא מכללא דחברתה איתמר אמר שמואל לא שנו אלא שלא מכחשתו אבל מכחשתו לא תצא במאי עסקינן אילימא בבי תרי כי מכחשתא ליה מאי הוי אלא בחד טעמא דמכחשתו הא שתקה תצא והאמר עולא (ו) כל (ה) מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים הכא במאי עסקינן בפסולי עדות וכדר' נחמיה דתניא ר' נחמיה אומר (ה) (ו) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו (ו) מאה נשים כעד אחד דמיין הכא במאי עסקינן כגון דאתיא אשה מעיקרא ותרצה לדר' נחמיה הכי ר' נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד (ו) אבל שתי נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי: צריכה גט מזה ומזה: בשלמא מראשון תבעי גט אלא משני אמאי זנות בעלמא הוא אמר רב הונא גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט אי הכי סיפא דקתני (ו) אמרו לה מת בעלך ונתקדשה ואח"כ בא בעלה מותרת לחזור לו התם נמי נימא גירש זה וקדש זה ונמצאת אשת איש יוצאה שלא בגט לעולם בעיא גט אי הכי נמצא זה מחזיר גרושתו משנתארסה כר' יוסי בן כיפר (ח) דאמר מן הנשואין אסורה מן האירוסין מותרת הא מדקתני סיפא אע"פ שנתן

ועשו שתי נשים. המכחישות אים אחד כשני אנשים באים אחד דמהימני הלכך אילו לא בא הבעל ועד אומר מת ושני פסולי עדות אומרים לא מת לא נפקא לה מחזקת אשת איש דהלך אחר רוב דעות וכן כשבא הבעל ואלו שני פסולי עדות עמו האומרים זהו היא אומרת שאין מכרת אם זה אם אלו כי לא מכחשא להו נפקא דהא שתי נשים המכחישות עד הראשון שהשיאה ולא יצתה מחזקתה אבל היכא דאמרה ברי לי שאין זה לו עד קמא מהכא [א] אין פסולי עדות נאמנים להעיד על אדם כשר אפילו הן אלף שכל אדם נאמן על עצמו באיסורין בדבר הברור לו אלא אם כן יש עדות כשרה בדבר הלכך כמאן דליתנהו דמו ומחזקת אשת איש יצתה לה על פי ראשון: **ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא.** דאמר מת אפילו ק' נשים אתיין אחר שנשאת ואמרי לא מת כעד אחד דמיין והוו להו עד מכחיש עד ואחרון אינו כלום כדעולא ולא נפקא ולשמואל אפילו שתקה והכא דכי שתקה אמר שמואל תצא כגון שניסת על פי אשה מעיקרא הלכך כדהדרן ואתיין תרי אי שתקה איהי הוה ליה רוב דעות לאיסורא: **ותרלה לדרבי נחמיה כו'.** ולא תני בה עשו שתי נשים באים אחד כו': **כפלגא ופלגא דמו.** כעד מכחיש עד ואפילו שתקה איהי לא תצא הואיל וניסת כדעולא דראשון נאמן כשניס והנך כולהי כעד אחד: **גזירה שמא יאמרו.** כשרואין הראשון אי סבורים ששני זה כשנשאה על ידי שגירשה ראשון נשאה ואשת איש גמורה היא ואם מוציאה אשת איש בגט נמצאת אשת איש כו': **נמצא זה מחזיר גרושתו משנתארסה.** (ג) כלומר אתי למימר דמותר להחזיר גרושתו משנתארסה דסברי גירש זה וקידש זה וחזר וגירש לראשון: שנתן

היא גופא באשם תלוי קיימא, ומשני בתמרת ברי לי שמת בעלי (רשב"ם ב"ב שם). בזמן שבאו עדים. האחרונים שאמרו לא מת, ואח"כ ניסת. לפיכך תצא שהרי באיסור נשאת, שאלו שאלה מב"ד היו אומרים לה לינשא (שם). אבל ניסת. על פי עדי מיתה, שהמיתה ב"ד לינשא, ואח"כ באו עדים. שהוא קיים, הרי זו לא תצא. דמיישינן לזילותא דבי דינא (שם). הרי כאן שנים. הרי הוא חשוב כשנים (לקמן קיז: סוטה לא:). כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות. הוציאתו לעדות זו מכלל כל עדיות שבתורה לפיכך פסולין וכשירין שוין בה והלך אחר רוב דעות המעידין בדבר (סוטה לא:) אין שם תורת עדות כי היכי דאחד חשיב, פסולי עדות נמי חשיבי, הלכך הלך אחר רוב דעות, ואין עליך לבדוק אם כשרים אם פסולים (לקמן קיז: ע"ש כל הסוגיא). מן הנשואין. משניסת לאחר ומת או גירשה, אסורה. לחזור, מן האירוסין. שנתארסה לאחר ומת, מותרת. לחזור לראשון (לעיל יא:).

שנתן לה אחרון גט. שאירסה: מכלל דלא בעיא גט. אפילו מדרבנן דאי בעיא גט הא קי"ל (לקמן דף לד.) דאפי' ריח הגט פוסל לכהונה: **סיפא.** לגבי קידושין ודאי כדקאמרת דלא בעיא גט ודקשיא לך שמא יאמרו גירש זה וקידש זה כו' לא אתי למימר הכי אלא אמרי מדנפקא בלא גט קידושי טעות הוו כגון על מנת שאני כהן ונמצא ישראל: **קנסוה רבנן.** ולא תלינן לקולא: **אגאי דסופה.** מזוייכי וכסותייכי ופירות שאכל נמי לא משלם אע"ג דאין לה כתובה משום דרבנן קנסוה. ומשום דאשכחן באלמנה (א) דיש לה פירות שאכל הוא דאיצטריך למימר הכא דאין לה: **אין תורמין מן הטמא כו'.** משום הפסד כהן: **בשוגג תרומתו תרומה.** כדרבי אלעזר לקמן (ב): **הביא גריוא.** דתרומה: **אם השירים.** את הטהור שזה היה עושה אותו שירים: **אכל תרומה הוי.** וקדשה ויתרוס מן הטהור: **דלמא פשע.** ולא הדר מפריש מן הטהור. ולקמן (ג) פריך כיון דמדאורייתא תרומה היא מדקתני בשוגג תרומתו תרומה היכי מפקעינן לה מקדושתה משום דלמא פשע: **ונמצאת מרה.** שוגג הוא מדקתני נמצאת מכלל דמעיקרא לא הוה ידע: **בתרי מאני ליים.** כלומר התם כיון דמתרי מאני כי אמרת ליה הדר תרוס מאידך ליית לך וליכא למגזר דלמא פשע אבל מטמא על הטהור דתרוייהו בחד מגא רבו בעלין נקוב כי אמרת ליה תן זו וחזור והפרש אחרת אינו שומע לך ונותן את הטמאה לכהן ומוטב תחזור זו לטיבלה ויתן טהורה לכהן: **אכל תרומה הוי.** והכהן מדליקה מיד: מאי

אמרי קידושי טעות. פי' בקונטרס כגון ע"מ שאני כהן ונמצא לוי וקשה דאם כן היכי פריך ריש"א נמי נשואי טעות הא אמרי' לקמן דאין תנאי בנשואין ואר"י דקידושי טעות היינו שסבורה שמת בעלה ולא מת כמו שהוא אמת והשתא פריך שפיר ריש"א נמי נשואי טעות וא"ת ולימא טעמא דסיפא משום קדושי טעות דהכהן ונמצא לוי ולא יוכל להקשות מריש"א דאין תנאי בנישואין ואר"י דקידושי טעות לא שכיחי דלא חיישינן לשמא יתלו בקידושי טעות ורבי עקיבא לחודיה הוא דחייש להכי לקמן בפרקין (דף לד:) גבי רבי עקיבא מוסיף אף אשת אח ואחות אשה אבל רבנן לא חייש:

מאי טעמא תקינו לה רבנן כתובה כו'. אע"ג דקי"ל כתובה דאורייתא שכותבין בכתובות כסף זוזי מאתן דחזו ליכי מדאורייתא הכא אמר ר"י דה"פ מ"ט תקינו לה רבנן לאלמנה כתובה שהיא דרבנן לד"ה משום שלא תהא קלה בעיניו להוציאה כי נמי אפי' בתולה שיש לה כתובה מן התורה קנסוה בכתובה כדי שתהא קלה בעיניו להוציאה (ה) וכעין זה אשכחן לקמן (דף 5:) גבי הפרת נדריס דאית ספריס דגרסי מ"ט אמור רבנן דבעל מיפר אע"ג דבעל מיפר מן התורה אלא ה"ק מאי טעמא אמור רבנן בעל מיפר היכא דאין מיפר מן התורה כי ההיא דפ' ד' אחין (לעיל כט: ושם) גבי שומרת יבם דאמר כדרב פנחס כל העודרת על דעת בעלה עודרת משום שלא תתגנה וכיון דאיכא טעמא דתתגנה אם כן אפילו בדאורייתא כמו הכא אמרו חכמים שלא יפר כדי שתתגנה:

אין תורמין מן הטמא על הטהור. ריב"ן פירש משום דכתיב (דברים יח) תתן לו ולא לאורו ואי אפשר לומר כן בבפרק כל שעה (פסחים לג. ושם) פריך עלה ואם תרס בשוגג תרומתו תרומה ואמאי ליתא לו ולא לאורו ומשני התם שהיתה לו שעת הכושר ותתן לו ולא לאורו בשלא היתה לו שעת הכושר כגון דאחמיץ במחובר או שתלשה טמא ומשקה טופח עליה והתם אפי' בדיעבד אין תרומתו תרומה והכא היינו טעם דלכתחלה אין תרומה משום הפסד כהן כדפי' בקונטרס אי נמי היכא שהיתה לו שעת הכושר גזרו דלכתחלה לא יתרוס אטו היכא דלא היתה לו שעת הכושר ועוד אר"י משום מכל חלבו צריך לתרוס מן היפה ומן הטמא על הטהור הוי מן הרעה על היפה ואע"ג דבמן הרעה על היפה אפילו במזיד תרומתו תרומה ואין צריך לחזור ולתרוס כדתנן במסכת תרומות (פ"ב מ"ו) מן הרעה על היפה תרומתו תרומה ולא קתני ויחזור ויתרוס בטמא החמירו טפי משום דלא חזי לאכילה כלל אבל רעה חזיא קצת והיינו טעמא דקישות ונמצאת מרה דצריך לחזור ולתרוס משום דלא חזיא לאכול כמו שאר רעה כדמוכח בירושלמי דקרי לה ספק אוכלין: **קישות ונמצאת מרה.** בשוגג איירי כדמוכח בשמעתין וא"ת דבתרוס יין על יין ונמצא חומץ אין תרומתו תרומה לפי שלא נתכוין לעשות חומץ תרומה כדתנן במסכת תרומות בפ' התורס קישות התורס חבית של יין ונמצאת של חומץ אם ידוע שהיתה של חומץ עד שלא תרמה אינה תרומה וגבי קישות נמי אמאי הויא תרומה כיון שאין חפץ לעשות תרומה גרועה כל כך ואין לומר דהתם כרבי דאמר יין וחומץ שני מינין בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פד: ושם) דא"כ אפילו במתכוין לתרוס מן החומץ על היין או מן היין על החומץ לא תהא תרומה כדתנן במסכת תרומות (פ"ב מ"ד) אין תורמין ממין על שאין מינו ואם תרס אין תרומתו תרומה ואפילו מן היפה על הרעה כדקתני התם ואר"י דיין וחומץ אע"פ שהם מין אחד מכל מקום שני שמות הן זה יין וזה חומץ ולכך הוי טעות טפי ולא הויא תרומה אבל קישות ונמצאת מרה לא הוי טעות כל כך דלקישות נתכוין והרי היא קישות א) וכן מן הטמא על הטהור בשוגג תרומתו תרומה דתרס אותו שם שנתכוין לו מיהו בתוספתא משמע דהיא חומץ על יין דלא הויא תרומה כרבי אחיא דמסיים בה בהדיא דברי רבי שרבי אומר יין וחומץ שני מינין וחכמים אומרים מין אחד ואפשר לרבנן דאמרי מין אחד במתכוין לתרוס מן יין ונמצא חומץ הוי תרומה ויחזור ויתרוס כמו בתורס קישות ונמצאת מרה ואפי' לרבי אם במתכוין תורס מן החומץ על היין הויא תרומה דמדאורייתא הוי מין אחד וכן משמע בהדיא בירושלמי פפ"ב דתרומות דפליג רבי אר' ישמעאל בר' יוסי שאמר משום אביו תורמין מיין על חומץ ורבי אומר דאין תורמין וקאמר ר' יהושע בן לוי מסתברא יודה רבי לדברי תורה ומאי טעמא דרבי שאם אתה אומר שמותר לתרוס מיין על חומץ אף הוא סבר שמותר לתרוס חומץ על יין אע"ג דלא גזר בעלמא מן היפה על הרעה אטו דלמא אתי לתרוס מן הרעה על היפה גבי חומץ איכא למיגזר טפי משום דאיכא דיחא ליה בחלא טפי מבחמרא כדאמר בהמוכר את הספינה (ג"ז שם) ושני מינין דקאמר רבי היינו שעשאוהו חכמים כשני מינין ולא הויא תרומה היכא דטעה שהיה מתכוין ליין ונמצא חומץ:

מזיד עבד איסורא. ולכך שויה רבנן כאילו לא תרס כלל והדר ההוא גריוא לטיבלא דאי אמרת תרומה הוא אתי למיפשע דהא שוי נפשיה רשע שוגג לא עבד איסורא מדעת הלכך לא חשיד דלמא פשע כן פי' ריב"ן אבל אין לפרש דשוגג לא עבד איסורא לא קנסוה אבל מזיד קנסו דאין זה קנס דהדר לטיבלה דטפי דמי קנס הא דאמר דיחזור ויתרוס שצריך להפריש שתי תרומות:

איבעי ליה למיטעמיה. כלומר יפרש על מה שהוא מייגיה ודיה כדי שיטעוס ותו לא: **לרב** נתן בר' אושעיא. דאמר לא עשה ולא כלום לתקן את השירים אבל תרומה הוי דבשוגג תרומתו תרומה היינו משום דלא קפיד קרא אלא אמזיד כדכתיב ולא תשאו עליו חטא (במדבר יח) דמשמע מזיד דאיכא

כו' דההוא גריוא גופיה לא מיתקן משום דמדאורייתא לא הוי תרומה הכי נמי מן הטמא על הטהור כיון דמדאורייתא לא הוי מתוקן כדסלקא דעתך השתא אמאי משוי ליה מתוקן מדרבנן להפקיע איסור מדאורייתא אבל לרב חסדא דמשוי ליה טבל ניחא והאי דבשוגג תרומתו תרומה היינו משום דלא קפיד קרא אלא אמזיד כדכתיב ולא תשאו עליו חטא (במדבר יח) דמשמע מזיד

דאיכא

מסורת הש"ס

ה) [כתובות יח.], ו) [שם נד:], ג) [שם נד.]: פסחים לג. מנחות כה: תרומות פ"ב מ"ב, ד) תרומות פ"ג מ"ו קדושין מו:, ה) דמאי פ"ה מ"י קדושין מו: מנחות ע., ו) [ע"כ], ז) [שם], ח) [וע"ע תוס' כתובות י. ד"ה אמרי],

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה תנאי כתובה וכו' ובאלמנה לכ"ג דיש לה פירות וג"כ עיין ר"פ יש מותרות:

מוסף רש"י

אין תורמין מן הטמא על הטהור. לכתחילה שמפסיד את הכהן (פסחים לג.). **ואם תרם בשוגג.** שלא ידע שטבל זה טמא (שם). תרומתו תרומה. דאמרינן בכמה דוכתי ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו, אם אינו קדוש נשיאות חטא למה, מכאן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה (מנחות כה:). **במזיד לא עשה ולא כלום.** אין תרומתו תרומה, דרבנן קנסוהו משום דהזיד (שם). משאין נקוב על נקוב תרומה ויחזור ויתרום. מן הנקוב שלא נפגם בראשונה (קדושין מו:).

עין משפט נר מצוה

כא א ב מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה ח טוש"ע י"ד סימן שלא סעיף נב:

כב ג מיי' שם הלכה כב טוש"ע י"ד שם סעיף סה:

כג ד מיי' שם הל' טז:

תוספות ישנים

רישא דעבדא איסורא קנסוה רבנן. וא"ת והא אמרינן לקמן (לד:) אמרו לו מתה אשתו ונשא אחותה ואח"כ בתת אשתו מותרת לחזור לו ואינה צריכה לאתחתא בנו ואמאי הכי עבד איסורא שהרי בא עליה וי"ל דהכא סתיך אשנויא דלעיל דאמר גזרה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ואשת איש יולדה בלא בנו וגם עבד איסורא לקמן ליכא אלא טעמא דעבד איסורא דהא לא שייך לומר גזרה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה דהתם אפי' גירש לא מצי למנסב אחותה דאסורא בחייה ואפי' נתגרשה ומשום הכי אינה צריכה בנו: **א)** וא"ת מ"ש דהכא גבי אבטיח וקישות משמע איפכא דבשוגג תרומתו תרומה ובמזיד אינה תרומה [משאין כן ביין וחומץ דבמזיד תרומתו תרומה ובשוגג אינה תרומה] וי"ל עוד י"ל דהכא איכא טעמא רבא שהרי הכל יודעים שאין קישות מרה ואבטיח סרוח מהני כמו אינך ולכך בשוגג תרומתו תרומה ובמזיד אינה תרומה דקנסינן ליה. אבל גבי חומץ יין איכא דיחא ליה בחלא ואיכא דיחא ליה בחמרא ולא כשיודע שהוא חומץ ומפרש ממנו על היין טוב הדבר שהרי אמרי' דיחא ליה בחלא אבל כשסבר שהוא יין ונמצא חומץ הוי תרומה בטעות ואינה תרומה:

האשה רבה פרק עשירי יבמות

דאיכא נשיאות חטא אבל בשוגג הוי תרומה וא"ת ומאי נפקא לן מינה במן הטמא על הטהור במאי דהוי תרומה ואין צריך לחזור ולתקן הא גריוא והא בכל ענין אסור באכילה וי"ל דנפקא לן מינה לענין הסקה דמותר להסיק בתרומה טמאה ואין מדליקין בטבל טמא כדאמרינן בפרק במה מדליקין (שבת דף כו. וש"ס): **ולא תאכל כו'.** פירש ריב"ן דלא הוי תרומה אלא לענין שיתנה לכהן ולא לדבר אחר שאינה אסורה לזרים ואין נראה לר"י דכיון דפוטרת שאין נקוב דחייב בתרומה מדרבנן הכי נמי תרומה מדרבנן כמו במן שאין נקוב על שאינו נקוב: **ממקום אחר.** אמר ר"י דמייה ודיה לא משום דלא ליתי למיכל השיריים זרים כיון שיקרא עליו שם מעשר לא יזהרו עליו לשומרו בתורת תרומה וכולה גריוא מדרבנן תרומה דהא מיתקין ביה דשאין נקוב:

בקומתה. פי' בקונטרס שתגיע לפירקה בשנים ובהבאת שערות ואין הלשון משמע כן דאם כן ה"ל למימר משתגדיל אלא אר"י משתעמוד בקומתה היינו שנראית גדולה קצת אע"פ שעדיין לא הגיעה לפירקה לפי שנראית כאשתו אבל כל זמן שנראית קטנה היו נראים דברי חכמים כמו חוכא ואיטלולא אם היה יורשה:

דלא נכנסה לחופה. דקס"ד דכי קומה דב"ש הכי נמי לא בעו בית שמאי שתכנס לחופה דבית הלל: **משתעמוד** בקומתה ותכנס לחופה. והוא הדין אם נכנסה לחופה ואח"כ עמדה בקומתה דמהניא חופה שבקטנות דמ"ש מקידושין דמהנו כשהיו בקטנות ואחר כך עמדה בקומתה: **משתגדיל** ותבעל. וא"ת אכתי כיון דאין מעשה קטן כלום היכי מהניא חופה שהיתה בקטנות וי"ל דכיון שהיא בביתו של בעל הוא כמסירה לחופה וכשבועל בגדלות נשס קידושין ואפילו אמ"ל דביאה אירוסין עושה משום מיד כנשואה מידי דהוה אהיה לו חצר בדרך ונכנסה עמו נשס נישואין אי נמי כיון שהקידושין בגדלות ואוכלה אוכלת בתרומה דבר תורה מהניא הכא חופה שהיתה בקטנות דליכא למיחש לסימפון ולא לדעולא כיון שהיא בבית בעלה וטעמא דיורשה משום דהוי הפקר ב"ד היה הפקר: **שהפקר** ב"ד היה הפקר. אבל מן הטמא על הטהור ליכא למימר דאפקוה מרשותיה בשעת הפרשה כיון דבתר הכי נמי שלו הוא ועליו לתקנו: **כיון** דלא ירתי לה קרי ולא ענו לה. משמע דכל היכא דירתי לה מטמא לה דהוי מטמא למת מצוה ולפי זה אלמנה לכ"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט לא ירתי לה מדאמר (לקמן דף 5:) ואין מטמא לאשתו פסולה דאי הוה ירתי לה הוה מטמא לה כמו למת מצוה ומיהו על כרחך לאו הא בהא תליא דהא נשאת על פי ב"ד ואח"כ בא בעלה אמרי' דאין מטמא (א) אע"ג דבעלה הראשון יורשה דלדידיה לא קנסו ואע"ג דאין זכאי במציאתה ובמעשה ידיה היינו משום קנס דידה אבל יורשה אמאי ליפסיד בעל ועוד דא"כ כהן גדול וזיר יטמאו לקרוביהם ולכל מוריסיהם כשאין יורש אלא הם וכן לנשיהם ועוד למ"ד (כתובות דף פג.) ירושה דבעל דאורייתא אמאי איצטריך קרא שהבעל מטמא לאשתו פשיטא דמת מצוה היא ונראה לר"י דמשום דירתי לה לא הויא מת מצוה אלא משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר שהוא מן התורה בדבר הדומה כדפרשתי לעיל דכיון דלא ירתי לה דומה למת מצוה ומיהו אינה מת מצוה גמור וכן נראה דאי משום דהויא מת מצוה גמור מטמא לה אם כן היאך יטמא לה במקום שיש ישראל והכא במת מצוה אם יש ישראל וכהן אמרינן בזיר (דף מז.) ב) יטמא ישראל ואל יטמא כהן ובנישואי קטנה דהוו דרבנן משמע דמטמא כשאר בעל שמיטמא לאשתו דאורייתא אם יש שם כמה ישראל ומדאמר לקמן (דף 5:) נמי ולא זה וזה מיפר נדריה משום דתתגנה ותתגנה אין להוכיח דאין מיפר לאשתו פסולה כגון אלמנה לכהן

מאי שנא מהא דתנן ג) מן הנקוב על שאין נקוב תרומתו תרומה ולא תאכל עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר שאני הכא דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא כדרבי אלעאי דא"ר אלעאי ד) מנין לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה דכתיב [1]ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו ממנו ואם אין קדוש נשיאות חטא למה מיכן לתורם מן הרעה על היפה שתרומתו תרומה א"ל רבה לרב חסדא לדידך דאמרת לא עשה ולא כלום כל עיקר דאפי' ההוא גריוא הדר לטיבליה מ"ט גזירה דלמא פשע ולא מפריש מי איכא מידי דמדאורייתא הוי תרומה ומשום דלמא פשע אפקוה רבנן לחולין וכי ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה א"ל ה) [2]אם לא תסברא והתנן הולד ממזר מזה ומזה בשלמא משני ממזר אלא מראשון אמאי אשתו היא וישראל מעליא הוא וקא שרינן ליה בממזרת א"ל הכי אמר שמואל ו) [3]אסור בממזרת וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן אסור בממזרת ואמאי קרי ליה ממזר לאוסרו בבת ישראל שלח ליה רב חסדא לרבה ביד רב אחא בר רב הונא ואין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה והתניא מאימתי אדם יורש את אשתו קטנה ב"ש אומרים משתעמוד בקומתה וב"ה אומרים משתכנס לחופה רבי אליעזר אומר ז) [4]משתבעל ויורשה ומיטמא לה ואוכלת בגינו תרומה ב"ש אומרים משתעמוד בקומתה אע"ג דלא נכנסה לחופה אימא משתעמוד בקומתה ותכנס לחופה והכי קאמרו ליה ב"ש לב"ה דקאמריתו משתכנס לחופה אי עמדה בקומתה מהניא לה חופה ואי לא לא מהניא לה חופה ר' אליעזר אומר משתבעל והאמר ר' אליעזר ח) [5]אין מעשה קטנה כלום אימא משתגדיל ותבעל קתני מיהת יורשה ט) [6]והא הכא דמדאורייתא אבוה ירית לה י) ומדרבנן ירית לה בעל הפקר ב"ד הפקר דאמר ר' יצחק י) מנין שהפקר ד) [7]ב"ד הפקר שנא' [2]כל אשר לא יבא לשלשת הימים בעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה ר' אלעזר אמר מהכא [3]אלה הנחלות אשר נחלו אלעזר הכהן ויהושע בן נון וראשי האבות למטות בני ישראל וכי מה ענין ראשים אצל אבות אלא לומר לך מה אבות מנחילין בניהם כל מה שירצו אף ראשים מנחילין את העם כל מה שירצו ומיטמא לה והא הכא דמדאורייתא אביה מיטמא לה ומדרבנן מיטמא לה בעל משום דהויא לה מת מצוה ומי הוי מת מצוה והתניא ט) [8]אי זהו מת מצוה כל שאין לו קוברין קורא ואחרים עונין אותו אין זה מת מצוה הכא נמי כיון דלא ירתי לה קריא ולא ענו לה ואוכלת

מאי שנא מהא דתנן. לא תאכל לכהן עד שיתן על שאה זו תרומה ומעשר ממקום אחר דמחזקינן ליה בטבל גמור ו) [וכהן כמו כן לא היה ליתן לכהן שמא ישרוף טבל טמא ואסור להדליקו כדמוכח בפרק במה מדליקין (שבת כו.)]: **שאני הכא.** בטומא וטהור דמדאורייתא תרומה מעלייתא היא. אבל מן הנקוב על שאין נקוב הוה ליה מהחיוב על הפטור וכיון דאפטור קא מפרש לא חייל עלה שם תרומה הלכך טבל הוא ואסור אף לכהן ורבנן הוא דגזרי למתבה לכהן הואיל וקרא עליה שם תרומה וישראל זה שנתנה צריך להפרישׁ עלה תרומה ומעשר ואין צריך לחזור ולהפרישׁ ממה שאין נקוב דתרומה דיליה מדרבנן היא והא אפרישׁ עליה. ומן שאין נקוב על הנקוב דאמרינן לעיל תרומה היא ומותר לכהן דהוה ליה מן הפטור על החיוב הלכך אע"ג דהא דאפרישׁ עלה לא מיפטר בהך תרומה ולא חייל עליה שם תרומה אפי' הכי אמרי' לא תאכל כו' דהא לא איכפת לן אי אכל לה כהן בטבל דאין עליה דין טבל ותרומה כו': **ולא אשאו.** הא אם לא תרימו מן המובחר תשאו חטא ואם אינו קדוש נשיאות חטא למה: **לאוסרו בכם ישראל.** וקנסא בעלמא הוא ולהחמיר ולעשות סייג לתורה ואין זו עקירה אבל להקל על דברי תורה עקירה היא: **אם אשאו קטנה.** אם מתה ולא אמרינן שמא עתידה היתה למאן ואשתכח דלאו אשאו הואי וביתומה עסקינן: **משתעמוד בקומתה.** כשתגיע לפרקה בשנים ובהבאת שער: **ואע"ג דלא נכנסה לחופה.** והא קי"ל (לעיל דף כט:) אפי' בגדולה אשאו ארוסה לא אונן ולא מיטמא לה מתה אין יורשה: **והאמר ר' אליעזר אין מעשה קטנה כלום. מדאורייתא אבוה ירית לה.** כלומר קרובי האב ירתי לה דישואי קטנה מדרבנן ניהו משום שלא יתגנו בה מנהג הפקר כדאמר בחרש שנשא פקחת (לקמן קיב:) אבל תורה לא זיכתה לקדש את הבת לא לאמה ולא לאחיה: **הפקר ב"ד הפקר.** וכל מידי דממונא לאו עקירה היא: **כל אשר לא יבא וגו'.** בספר עזרא: **ולאשי האבות למטות.** הוי ליה למכתב ולראשי מטות בני ישראל:

אבל

עין משפט נר מצוה

כד א מיי' פ"ה מהל' תרומות הלכה טז:
כה ב מיי' שם הלכה ג:
כו ג מיי' פ"א מהל' ממרים הלכה ב:
כז ד מיי' פט"ו מהל' מאכלות אסורות הל' כב סמג לאוין קכא טוש"ע יו"ד סי' ד סעיף טז:
כח ה מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה ד סמג עשין ג טוש"ע שם סימן קנה ס"כ:
כט ו מיי' פ"א מהל' נחלות הלכה ח:
ל ז מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הלכה ו סמג לאוין רמ טוש"ע ח"מ סימן ג:
לא ח מיי' פ"ג מהלכות אבל הלכה ח סמג לאוין רלה טוש"ע י"ד סימן שצד סעיף ג:

תוספות ישנים

עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר. וא"ת אמאי לא מפרש מייה ומיה וי"ל דאתי למימר שהמותר חולין ואתי למימר דשריא לישראל לאכול והיא אסורה מדרבנן דהא תרומה היא ופ"ה והא דלא אמרינן משאינו נקוב על הנקוב עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר: דמדאורייתא תרומה מעליא כדר' אלעזר וכו' ומ"מ במזיד אין תרומתו תרומה כדפי' לעיל: **ואם** אינו קדוש נשיאות חטא למה. וא"ת משום דשבר אמלומתא דרחמנא דה"ל איכא מ"ד בפ"ק (ד:) דתמורה כל מלמה דאמר רחמנא לא תעביד לי עביד מהני דאי לא מהני אמאי לקי וכיון דאמר לא מהני ואמאי לקי משום דשבר אמימתא דרחמנא. וי"ל דמ"מ אם אינו קדוש כלל לא הוי קרי ליה נשיאות חטא דנשיאות חטא משמע שהאיסור לעולם עליו ואי לא הוי קדוש כלל א"כ צריך לחזור ולתרום כי אם שתרם מתחלה אינו קדוש כלל ג): ביון דלא ירתי לה אינו קריא ולא ענו לה. פי' לעיל גבי יש חופה לפסולות. וא"ת משמע הכא דמטמא לה אף כי יש אחרים שיכולים לענות בה. ותימה לאמרי' בזיר (מז.) בשת מצוה אם יש ישראל [בזיר] וכהן יטמא ישראל ואל יטמא כהן. וה"ג יתעסקו בה קרוביה ולא בעלה שהוא כהן וגראה דהכא קאמר דמטמא לה משום דחמכים שויה כמת מצוה שאין לו קוברין אלא ג) הוא דב"ד יכולין לעקור דבר מן התורה כי הכא שיש טעם גדול בדבר דלא ירתי לה אב ומפקיד דינו ואין זה חשיב עקירה:

ג) עי' תוס' קדושין (מ"ו) ד"ה אם אחר בדרך אחר.

ג) אולי 5 ל אלא הוצרך לטעם זה דאל"ה אין יכולין ב"ד לעקור דבר מה"ת רק הכא שיש טעם גדול וכו'.

תורה אור השלם

1. וְלֹא תַשִּׂאוּ עָלָיו חֵטְא בְּהָרִימְכֶם אֶת חֶלְבּוֹ מִמֶּנּוּ וְאֶת קָדְשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא תְחַלְּלוּ וְלֹא תָמוּתוּ: במדבר יח לב
2. וְכֹל אֲשֶׁר לֹא יָבוֹא לִשְׁלֹשֶׁת הַיָּמִים כַּעֲצַת הַשָּׂרִים וְהַזְּקֵנִים יֻחֲרַם כָּל רְכוּשׁוֹ וְהוּא יִבָּדֵל מִקְּהַל הַגּוֹלָה: עזרא י ח
3. אֵלֶּה הַנְּחָלָה אֲשֶׁר נָחֲלוּ אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן וִיהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן וְרָאשֵׁי הָאָבוֹת לְמַטּוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּגוֹרָל בְּשִׁלֹה לִפְנֵי יְיָ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיְחַלְּקוּ מֻחֲלָק אֶת הָאָרֶץ: יהושע יט נא

גליון הש"ס

גמ' והא הכא דמדאורייתא וכו'. עי' כתובות דף קא. תוס' ד"ה ונספרת נדריה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה כיון וכו' דאין מיטמא לה אע"ג:

מוסף רש"י

מן הנקוב על שאין נקוב. דהוה ליה מן החיוב על הפטור, תרומתו תרומה. שאין הכהן חייב להחזיר, ולא תאכל. לכהן, דהא טבל גמור הוא שלא חל שם תרומה עליה שהרי בשביל דבר פטור הפרישה וטבל אסור אף לכהן, עד שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר. והאי ממקום אחר לאו דוקא, דהוא הדין אם מפרישׁ עליה מניה ודיה (קדושין מז:). **ולא תשאו עליו חטא בהרימכם את חלבו.** בהרימכם את חלבו לא תשאו חטא, הא אם תרימו את הרעה שבו תשאו חטא (קדושין מז:) שהתרומה מקדש כמו שהיא רע ואין מקנה להחליפה ולא לחזור ולתרום (רשב"ם ב"ב פד:) שלא עשית מצוה מן המובחר (שם קמג.). **נשיאות חטא למה.** הא לא עבד ולא מידי ויחזור ויתרום מן היפה (שם ושם). **אין מעשה קטנה כלום.** דכמי שלא נשאת דמי (לקמן קז:).

ה) דמאי פ"ה מ"א [קדושין מו:], ו) תמורה ה. ס"מ מו. ס"ב פד: קמג. קדושין מו:, ז) כתובות קא. לקמן קז: [וקקא.], ד) גיטין לו: שקלים ג., ט) עירובין יז: מיר מג., י) ס"ש, ו) [ולאמא הכי להליא אלא אתי מכח מכ"ש וק"ו וע' מ"ש מו' דבריהם ביאור אמלא במיר מג: ד"ה והא מת מצוה],

אכל תרומה. בשוגג: **משלם חולין טהורים.** דכתיב (ויקרא כב) ונתן להכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש בפרק כל שעה (פסחים נב.): **בשוגג משלמין משלומין.** אם בשוגג שילם טומאים כסבור טהורים הם: **במזיד אין משלמין משלומין.** דקנסינן ליה: **הבא עליו ברצה בו.** אמאי קנסת ליה מאי מזיד יש כאן אע"פ שיודע שהן טמאים נתכוין הוא לתשלומין הגוים: **דאכל מיניה וכו'.** ואע"ג דתשלומין נעשים תרומה ולא חזו ליה בימי טומאה הא מיהא לתשלומין מעליא איכוון: **תרומה טמאה לא חזיא לאכילה.** הכן טהור קאי עלה בעשה בפ' הערל (לעיל עג.) א] וכהן טמא קאי עלה בטמיה [ב]דלא חלק הכתוב בו'. עי' חולין קיג ע"ב וע"ש. ועי' רש"י בכורות יב ע"ב ד"ה אלא טמאה ויש לייחס קצת על פי דברי הר"ש פי"א מ"ג דפרה דמתני' דהתם פליג אהסיא דחולין הנ"ל וע"ש:

ניכנו. דחולין טמאים נמי רחויין להיות קדש כדרבי אילעי לעיל (דף פט.): **ואמור רבנן אין משלומין משלומין בו'.** מדר' מאיר קמותיב: **קנסו שוגג אטו מזיד איכא ביניייהו.** לרבי מאיר בשוגג משלומין משלומין ולא בעי לשלומי (ג) תו טהורים ואתו רבנן למימר בין בשוגג בין במזיד בעי מיהדר משלומין: **אבל בעליס נתכפרו.** ולא בעי לאתויי קרבן אחריינא: **שב ואל תעשה.** לאו עקירה היא כגון אכילת בשר עשה היא ואמור רבנן שב ואל תאכל לאו עקירה בידים הוא אלא ממילא היא מיעקרא אבל תרומה דקאמר לא עשה ולא כלום ומפקת לה לחולין עקירה ממש היא: אמר מה הציץ מרצה על הדם ועל הבשר ועל החלב שנטמא בין בשוגג בין במזיד בין באונס בין ברצון בין ביחיד בין בצבור ואמרי רבנן לא הורצה וקא הדר מעייל חולין לעזרה אמר רבי יוסי בר חנינא מאי לא הורצה דקאמר [ד]להתיר בשר באכילה אבל בעלים נתכפרו בו סוף סוף קמתעקרא אכילת בשר וכתיב [1]ואכלו אתם אשר כפר בהם מלמד [ז]שהכהנים אוכלים ובעלים מתכפרים [ח]א"ל שב ואל תעשה שאני אמר

ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן ת"ש [ו]אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורים שילם חולין טמאים סומכום אומר משום ר' מאיר בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכמים אומרים אחד זה ואחד זה תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורין והוינן בה במזיד אין תשלומיו תשלומין תבא עליו ברכה דאכל מיניה מידי דלא קחזי ליה בימי טומאתו וקא משלם מידי דקחזי ליה בימי טומאתו ואמר רבא ואמרי לה כדי חסורי מיחסרא והכי קתני [א]אכל תרומה טמאה משלם כל דהו אכל תרומה טהורה משלם חולין טהורין שילם חולין טמאים סומכום אומר משום ר' מאיר בשוגג תשלומיו תשלומין במזיד אין תשלומיו תשלומין וחכ"א [ב]בין בשוגג בין במזיד תשלומיו תשלומין וחוזר ומשלם חולין טהורין והא הכא דמדאורייתא תשלומי מעליא הוי דאי מקדש בהו כהן אשה תפסו לה קידושי ואמור רבנן אין תשלומיו תשלומין וקשרינן אשת איש לעלמא מאי אין תשלומיו תשלומין דקאמר רבי מאיר דבעי למיהדר שלומי חולין טהורין אי הכי סומכום היינו רבנן אמר רב אחא בריה דרב איקא קנסו שוגג אטו מזיד איכא ביניייהו תא שמע [ג]דם שנטמא וזרקו בשוגג הורצה במזיד לא הורצה והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצה דתניא [ג]על מזבח יכול לשלם דתשלומין אין נעשין קדש אלא נראה לר"י דשוגג ומזיד אתשלומין קאי כדפירש בקונטרס והכיא דקאמר והוינן בה במזיד אין תשלומיו תשלומין תבא עליו ברכה כו' אע"ג דכי משלם חולין טמאים נעשין תרומה טמאה מכל מקום תבא עליו ברכה דנפסד הוא שמשלם יותר ממה שהפסיד לכהן: **חסורי מיחסרא כו' אכל תרומה טהורה בו'.** וא"ת אי לפי דמיס משלם כשמשלם כאן חולין טמאין אמאי תשלומיו תשלומין והלא הן נעשין תרומה טמאה ואינם שוים כתרומה טהורה שאכל ויש לומר דמשלם חולין טמאים כל כך דכשנעשין תרומה טמאה יהיו שוים להסקה כתרומה טהורה שאכל ומכל מקום קנסינן ליה כשמשלם במזיד אע"פ ששוים כדמי תרומה משום דמשלם מידי דלא קפיץ עליה זביעא: **אזיל** בהן ומקדש אשה בו'. וא"ת ולמה אינו מדקדק דמדאורייתא תשלומיו תשלומין ונעשית תרומה וקאמרי רבנן דאין תשלומין והוי חולין ושריין לזרים ואמר ר"י דהוה מצי למימר דאין תשלומיו תשלומין דקאמר הייגו לגבי הא דהדרי למרייהו ולעולם תרומה הוו וא"ת ומאי מדקדק מקידושין דלמא היינו משום דהפקר ב"ד היה הפקר כדאמר לעיל (דף פט.) ואמר ר"י דהכא אין שייך לומר כן דמה פשע כהן שיש לנו להפקיר ממונו: **והא הכא דמדאורייתא ארצויי מרצה דתנן על מה הציץ מרצה בו'.** מימה דבהקומץ רבה (מנחות כה.) ובכילד לוקין (פסחים פ: וש"ס) פריך להו אהדדי ומשני רבינא ורב שילא חד אמר טומאה בין בשוגג בין במזיד זריקתו בשוגא הורלה במזיד לא הורלה וחד אמר איפכא והכא משמע דחדא מתניתין איירי מדאורייתא וחדא מדרבנן ואומר ר"י דהתם לא מצי לשנויי דהך דקתני בין במזיד בין בשוגג היינו מדאורייתא אבל מדרבנן במזיד לא הורלה דמשמע כיון דקתני סתמא דפסק הלכה אתא לאשמועינן דבין בשוגג בין במזיד מרלה אפילו מדרבנן והכא מוכח נמי שפיר דמאחר דקתני דלין מרלה בין בשוגג בין במזיד אטומאה או אזריקה למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה מדאורייתא ליכא לפלוגי ומרלה בתרוייהו בין בשוגג בין במזיד ונראה לר"י דבהא סברא פליגי דמר סבר דבטומאה איכא למיקנס טפי במזיד דהוי אתחלתא דפסולה ולא עביד נמי מלוה בשעה שמטומא ומר סבר בזריקה שייך למיקנס טפי שמקריב דבר טמא לגבוה וזילא מילתא טפי:

ועל הבשר. למאן דאמר (פסחים עז.) יש דם אע"פ שאין בשר נפקא מינה במה שהלין מרלה על הבשר דמשו ליה כי טהור למיקבעי' בפיגול ולאפוקיה מידי מעילה כדמפרש בפ' כילד לוקין (שם עמ. וש"ס) אבל להתיר בשר באכילה לא מהני ריצוי לין כדמוכח התם: **בין ביחיד בין בצבור.** כמאן דאמר טומאה דחויה בצבור (אלא) [ה]דלמאן דאמר הותרה בצבור לא בעי לין לרצויי כדמוכח בכילד לוקין (שם): כולהו

אכל תרומה. בשוגג: **משלם חולין טהורים.** דכתיב (ויקרא כב) ונתן להכהן את הקדש דבר הראוי להיות קדש בפרק כל שעה (פסחים נב.): **בשוגג משלמין משלומין.** אם בשוגג שילם טומאים כסבור טהורים הם: **במזיד אין משלמין משלומין.** דקנסינן ליה: **הבא עליו ברצה בו.**

אכל תרומה טמאה משלם חולין טהורים. בתרומה לא שייך לפוטרו משום דקס ליה בדרבה מייה אפילו לאבייי דאית ליה (בכתובות דף ל:) אליבא דר' נחוניא בן הקנה דאפילו במיתה בידי שמים הוא עושה כמיתה בידי אדם לתשלומין דשאני תרומה דגלי קרא בהדיא ויסף חמישיתו עליו ועוד א"ר יצחק דתשלומין דתרומה לכפרה קאתו ולא שייך קס ליה בדרבה מייה כדאמר במסכת תרומות (פ"ז משנה ד) שאפי' אם רצה הכהן למחול אינו יכול למחול ואפי' אכל תרומה משל עצמו מפרש קרן הראוי להיות קדש לעצמו וכן משמע בפרק כל שעה (פסחים נב. וש"ס) לדרבי יוסי דשרי חמץ בפסח בהנאה דהאוכל תרומת חמץ בפסח במזיד פטור מן התשלומין לרבי נחוניא בן הקנה אבל בשוגג חייב אע"ג דלא גלי קרא בכרת אלא משום דבשוגג אתו תשלומין לכפרה ואפשר דאם אכל תרומה במזיד שיפטור לרבי נחוניא בן הקנה משום דבמזיד לא אתו לכפרה שהרי הכהן יכול למחול כדתנן במסכת תרומות (פ"ז מ"ח) א"ל מיחייב משום דמדאורייתא קנייה כדאמר בחלו נערות (כתובות דף לא: וש"ס): **בשוגג תשלומיו תשלומין בו'.** אין לפרש הא שוגג ומזיד אאכילה קאי כדפירש ריב"ן אבל התשלומין הם במזיד דאם כן במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין דאפילו לכהן גדול דהתם רבנן הוא דקנסוה דלא יפר אבל אלמנה לכהן גדול כי היכי דלא קנסוה בכתובתה דהא יש לה כתובה כדאמר לעיל (דף פה.) ה"ג לא קנסוה בהפרת נדריה:

ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן. ולא בעי לאוקומי אפי' בתרומה דאורייתא ומשום דקטן אוכל בגילות הוא דהא בעיא היא בפ' חרש (לקמן קיג: וקיד. וש"ס) אי בית דין מצווין להפרישו או לא ולא איפשיטא ועוד דאוכלת בגינו משמע דאפי' כי גדלה אוכלת מכח זה אע"פ שעדיין לא בעל:

אכל תרומה טמאה משלם בו'. בתרומה לא שייך לפוטרו משום דקס ליה בדרבה מייה אפילו לאבייי דר' נחוניא בן הקנה דאפילו במיתה בידי שמים הוא עושה כמיתה בידי אדם לתשלומין דשאני תרומה דגלי קרא בהדיא ויסף חמישיתו עליו ועוד א"ר יצחק דתשלומין דתרומה לכפרה קאתו ולא שייך קס ליה בדרבה מייה כדאמר במסכת תרומות (פ"ז משנה ד) שאפי' אם רצה הכהן למחול אינו יכול למחול ואפי' אכל תרומה משל עצמו מפרש קרן הראוי להיות קדש לעצמו וכן משמע בפרק כל שעה (פסחים נב. וש"ס) לדרבי יוסי דשרי חמץ בפסח בהנאה דהאוכל תרומת חמץ בפסח במזיד פטור מן התשלומין לרבי נחוניא בן הקנה אבל בשוגג חייב אע"ג דלא גלי קרא בכרת אלא משום דבשוגג אתו תשלומין לכפרה ואפשר דאם אכל תרומה במזיד שיפטור לרבי נחוניא בן הקנה משום דבמזיד לא אתו לכפרה שהרי הכהן יכול למחול כדתנן במסכת תרומות (פ"ז מ"ח) א"ל מיחייב משום דמדאורייתא קנייה כדאמר בחלו נערות (כתובות דף לא: וש"ס): **בשוגג תשלומיו תשלומין בו'.** אין לפרש הא שוגג ומזיד אאכילה קאי כדפירש ריב"ן אבל התשלומין הם במזיד דאם כן במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין דאפילו לכהן גדול דהתם רבנן הוא דקנסוה דלא יפר אבל אלמנה לכהן גדול כי היכי דלא קנסוה בכתובתה דהא יש לה כתובה כדאמר לעיל (דף פה.) ה"ג לא קנסוה בהפרת נדריה:

ואוכלת בגינו תרומה בתרומה דרבנן. ולא בעי לאוקומי אפי' בתרומה דאורייתא ומשום דקטן אוכל בגילות הוא דהא בעיא היא בפ' חרש (לקמן קיג: וקיד. וש"ס) אי בית דין מצווין להפרישו או לא ולא איפשיטא ועוד דאוכלת בגינו משמע דאפי' כי גדלה אוכלת מכח זה אע"פ שעדיין לא בעל:

אכל תרומה טמאה משלם בו'. בתרומה לא שייך לפוטרו משום דקס ליה בדרבה מייה אפילו לאבייי דר' נחוניא בן הקנה דאפילו במיתה בידי שמים הוא עושה כמיתה בידי אדם לתשלומין דשאני תרומה דגלי קרא בהדיא ויסף חמישיתו עליו ועוד א"ר יצחק דתשלומין דתרומה לכפרה קאתו ולא שייך קס ליה בדרבה מייה כדאמר במסכת תרומות (פ"ז משנה ד) שאפי' אם רצה הכהן למחול אינו יכול למחול ואפי' אכל תרומה משל עצמו מפרש קרן הראוי להיות קדש לעצמו וכן משמע בפרק כל שעה (פסחים נב. וש"ס) לדרבי יוסי דשרי חמץ בפסח בהנאה דהאוכל תרומת חמץ בפסח במזיד פטור מן התשלומין לרבי נחוניא בן הקנה אבל בשוגג חייב אע"ג דלא גלי קרא בכרת אלא משום דבשוגג אתו תשלומין לכפרה ואפשר דאם אכל תרומה במזיד שיפטור לרבי נחוניא בן הקנה משום דבמזיד לא אתו לכפרה שהרי הכהן יכול למחול כדתנן במסכת תרומות (פ"ז מ"ח) א"ל מיחייב משום דמדאורייתא קנייה כדאמר בחלו נערות (כתובות דף לא: וש"ס): **בשוגג תשלומיו תשלומין בו'.** אין לפרש הא שוגג ומזיד אאכילה קאי כדפירש ריב"ן אבל התשלומין הם במזיד דאם כן במזיד אמאי אין תשלומיו תשלומין דאפילו לכהן גדול דהתם רבנן הוא דקנסוה דלא יפר אבל אלמנה לכהן גדול כי היכי דלא קנסוה בכתובתה דהא יש לה כתובה כדאמר לעיל (דף פה.) ה"ג לא קנסוה בהפרת נדריה:

מסורת הש"ס

א) גיטין נד., ב) פסחים טז:, ג) סס פ: יומא ז. מנחות כה: זבחים מה. גיטין נד., ד) פסחים נט: לעיל מ. [יומא סח:], ה) [ביומא ז. משני רב נחמן כי קתני הכין מרלה אדיחיד ואי בעית אימא כו' ע"ש ורמיתי במהרש"ל ביומא ז. תוס' בד"ה שנטמא בין בשוגג כו' ודע דבתו' פרק האשה רבה כתבו אהכ בריש"א דהכין כו'],

גליון הש"ם

גמ' א"ל שב ואל תעשה שאני. עי' סוטה מ ע"א תוס' ד"ה אם היה: רש"י ד"ה תרומה טמאה כו' דלא חלק הכתוב בו'. עי' חולין קיג ע"ב וע"ש. ועי' רש"י בכורות יב ע"ב ד"ה אלא טמאה ויש לייחס קצת על פי דברי הר"ש פי"א מ"ג דפרה דמתני' דהתם פליג אהסיא דחולין הנ"ל וע"ש:

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כל דהו וכו' טמאים הס"ד ואח"כ מ"ה והא הכא: (ב) ד"ה קנסו וכו' לשלומי חולין טהורים:

הגהות מהר"ב רגשבורג

א] רש"י ד"ה תרומה טמאה לא חזיא לאכילה וכו' וכהן טמא קאי עלה בטמיה. נ"ב ל"ע דבחולין קיג ע"ב אמר שמואל דאינה בטמיה וכ"פ הרמב"ם פ"ז מהל' תרומות הלכה ה וכן ראיתי שוב שהשיגו בעל בני יעקב בהגהת רמב"ם שם. ועיין ספר מחנה ראובן ועיין ספר מעין החכמה דף קיט בד"ה גוהן ויקב וכו' ויעוש"ה בסה"ד וי"ל דברי רש"י דהכא לפרשם בתרומה שלא היתה טמאה קודם שנטמא בכהן ואז שפיר הוא בטיה וכמירוץ בתרא דתוס' בחולין דף קא ע"א ד"ה בטומאת הגוף וכו' וזה ברור ודו"ק:

מוסף רש"י

אכל תרומה. בשוגג ואפילו טמאה, משלם חולין טהורים. ולקמן פריך אמאי משלם טהורין. האוכל תרומה שוגג אינו משלם מעות אלא תבואה ואינו משלם תרומה אלא חולין מתוקנין ועל ידי תשלומין הן נעשין תרומה שנאמר (ויקרא כב) ונתן לכהן את הקדש, על ידי נתינתו נעשו קודש, אלמא דבר הראוי לחול עליו שם תרומה בעינן ולא מעות, אבל האוכלה מזיד משלם מעות (גיטין נד.). בשוגג. אם בשוגג שילם שלא היה יודע שהן טמאין, תשלומיו תשלומין. ופטור גאלו והן נעשין תרומה טמאה כמה שאכל, במזיד אין תשלומיו תשלומין. ולקמן פריך אמאי (שם). אחד זה ואחד זה. שוגג ומזיד, תשלומיו תשלומין. והן נעשין תרומה וממון כהן ואם קדש כהן אשה מקודשת, וחוזר ומשלם חולין טהורין. משום קנס ואינן נעשין תרומה (שם). והוינן בה במזיד אין תשלומיו תשלומין. אמאי קנסת ליה למזיד דהני תשלומין גרועין, דאכל מיניה. תרומה טמאה דלא מצי למיכל בימי טומאה. דהאוכל תרומה בטומאת הגוף במיתה ואפילו היא טמאה, וקמשלם ליה. חולין טמאים לחזו ליה ואע"ג דתשלומין הן נעשין תרומה ולא חזו ליה דהא טמאה היא, מיהו חולין טמאין מיכוין לשלומי ולא יהא דהם נעשין תרומה (שם). ואמרי לה כדי. אם מכס (שם פה:). משלם כל דהו. כל שהוא חולין בין טהורין בין טמאין (שם נד.). בשוגג תשלומיו תשלומין. דהא אוכל תרומה שוגג לפי מדה משלם ולא לפי דמים, ואע"ג דהך טמאה גרועה מהסיא דאכל, תשלומין הן מדאורייתא ורבנן נמי לא קנסוהו דואיל ושגג בתשלומין, במזיד. שידע שטמאין הן, אין תשלומיו תשלומין. דקנסוהו רבנן שמתכוין להפסיד כהן (שם). הורצה. קרבן לבעלים דמרלה ליה (פסחים ט:) דהלין מרלה ומותר בשר באכילה (גיטין נד.). במזיד לא הורצה. לחיות בשר קרבן נאכל לכהנים דקנסוה רבנן, אבל בעלים נתכפרו, דכיון דמדאורייתא מרלי נמי אמוד לא מצו רבנן למימר ליה זיל לייתי חולין לעזרה (פסחים ט:; ב"ר ד:). וחבחים מה:) והך זריקת מזיד איסורא דרבנן הוא, דמדאורייתא זורק לכתחילה דהלין מרלה (גיטין נד.). על מה הציץ מרצה. דכתיב ונשא אהרן את עון הקדשים, שיהו לבעלים (יומא ז.). על הדם ועל הבשר ועל החלב. בין שנטמא הדם בין שנטמא הבשר בין שנטמא החלב הלין מרלה, ולא שיהא בשר טמא נאכל, דאין מטהר ודוחה לא תעשה דוהבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל, אלא לר' יהושע איצטריך דאמר בכילד לוקין (פסחים עז.) אם אין בשר אין דם, וקאמר הכא ה"מ כשיצא בשר חוץ לגמיתתו שאין לין מרלה על היוצא לו שאבד הבשר, אבל טמא בשר קודם שזרקת דם הלין מרלה עליו לכתיר דם לזריקה (פסחים ט:). בין בשוגג בין במזיד. והאי דתני לעיל בשוגג הורלה בכילד לוקין (שם פ:) פליגי בה אמוראי, חד אמר טומאתו בין בשוגג בין במזיד אבל זריקתו בשוגג אין במזיד לא, וחד אמר איפכא (שם ט:). בין באונס בין ברצון. מזיד ורלון אחד הוא אבל גבי שוגג שייך מזיד וגבי אונס שייך רלון ושוגג ואונס תרי מילי נינהו (שם). שוגג, קסבור אין קרבנות מקבלין טומאה, אונס שנטמא בעל כרחו, אבל מזיד ורלון הדא מילתא היא, אלא אירידי דתני אונס תני רלון (מנחות כה:). בין ביחיד. בקרבן יחיד (פסחים שם). ואכלו אותם. את הקדשים, אשר כופר בהם. כי היכי דהתיר כפרה אלמה (לעיל מ.) כתב כפרה גבי אכילה לגמרא דלפ באכילה תליה כפרה (פסחים נט:). שב ואל תעשה שאני. דכל דבר שאמרו לך ב"ד שב ואל תעשה עשה זו שבתורה ורלו טעם לדבריהם, אין זה עוקר דבר מן התורה דממילא מעקר ולא איהו עקר לה בידים (מנחות מ.).

עין משפט נר מצוה

לב א ב מיי' פ"י מהל' תרומות הל' כ:
לג ג ד מיי' פ"ד מהל' איסו"מ מקדש הל' ז ופ"ד מהלכות קרבן פסח הלכה ב:

תורה אור השלם

1. וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כּُפַּר בָּהֶם לְמַלֵּא אֶת יָדָם לְקַדֵּשׁ אֹתָם וְזָר לֹא יֹאכַל כִּי קֹדֶשׁ הֵם:
שמות כט לג

תוספות ישנים

תבא עליו ברכה דאכל מידי דלא חזי ליה בימי טומאתו וקא משלם מידי דחזי ליה בימי טומאתו. ופ"ה ואע"ג דהתשלומין נעשין תרומה ואם כן הוא מידי דלא חזי ליה בימי טומאתו שהרי הוי תרומה טמאה מ"מ איהו איכון לשלם דבר דחזי יותר ממה שאכל. וקשה דמה לנו בכוונתו מ"מ לא חזי וי"ל דבמזיד ר"ל מזיד מן האכילה והשתא ניחא שפיר דחזי למיכל בימי טומאתו משום דבמזיד אין התשלומין נעשין תרומה ע"ל דשפיר קאמר תע"ב שהוא מפסיד עצמו יותר ממה שהפסיד הכהן כי אם אשר הוא משלם הוה חזי בימי טומאתו כל זמן שהיה בידו ואם אשר הפסיד הכהן לא חזי ביד הכהן רק להסקה: שילם חולין טמאין סומכום אומר משום ר' מאיר בשוגג תשלומיו תשלומין פ"ה משום דלפי מדה משלם אלא לפי דמים משלם לא היו תשלומיו תשלומין שהרי נעשין תרומה ולא נהיא דמשמע בפרק כל שעה גבי לפי מדה משלם דלא אמרינן לפי מדה משלם אלא להמעיר גבי אכל גרוגרת וכו' וכ"ל דמיירי שילם כל כך מן החולין שמאין שמועיל אך להיפסק כמו התרומה הטהורה שאכל ומ"מ במזיד אין תשלומיו תשלומין דאכל מידי דקפץ עליה זביעא ולא משלם מידי דלא קפיץ עליה זביעא: **והא** הכא דמדאורייתא תשלומין מעליא הוא אי אזל כהן ומקדש בהו אשה קדושין קדושין. וא"ת ולמה לי למימר כל כך לימא והא הכא דמדאורייתא תשלומין מעליא הוא והוי תרומה ואסורין לזרים ואמרי רבנן אין תשלומיו תשלומין והוי חולין ושריין לזרים. וי"ל אי הוה אמרינן הכי הוה מצי לשנויי דר"ל אין תשלומיו תשלומין לענין שלא יאסרו לכהן אלא יחזרו ליד הבעלים ויהיו בידם תרומה ולא יוכל זר לאוכלם ועל כן מתריך הספר דמדאורייתא תשלומין מעליא הוו וקדושין קדושין ורבנן אמרי דאין תשלומיו תשלומין שלא יהיה לכהן חלק בהן וא"כ אין קדושין קדושין וא"ת משום הכי יש כח בכהן לעקור הקדושין שמפקיעים ב"ד הממון ומפקיעין הקדושין ויש לאל יהם דהא אמרינן הפקר ב"ד היה הפקר וי"ל דלא שייך לומר הפקר ב"ד הפקר אלא היכא שהוא פושע ומפקיעים ב"ד ממונו אבל הכא הכהן לא פשע כלל ולמה יפקיעו ב"ד ממונו:

כולהו נמי שב ואל תעשה הוא. וא"ת סדין בציצית היכי הוי שב ואל תעשה דכי מכסה בציצית דבא חיובא היא ואין בו ציצית הרי עובר בידים וי"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר ואשר תכסה בה אתה לדרשא אחרינא דאמרינן במנחות (דף מא. ושם) ולאחר שנתעטף דמתחייב שב ואל תעשה הוא וא"ת בפרק מי שמתו (ברכות כ. ושם) משמע כשהוא לבוש כלאים ואין פושטן לא חשיב שב ואל תעשה אלא עמוד ועשה ואר"י דשאני כלאים דעיקר האיסור בשעת לבישה שלבש באיסור אבל כאן לא מתחייב עד אחר שנתעטף כדפרישית ומיהו קשה מדמברכינן להתעטף בציצית משמע דבשעת העיטוף עביד מצוה ומלשון להתעטף מוכיחות נמי [נה"ג] דקיימא לן בציצית דחובת גברא הוא:

וליגמר מיניה. וא"ת שאני התם דעל פי הדבור היה מתנבא לעבור והיכי נגמר מיניה לעבור משום תקנתא דרבנן שלא על פי הדבור ונראה דכיון דעל פי הדבור שרי משום צורך שעה הוא הדין שלא על פי הדבור שהרי אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה כדנפקא לן במגילה (דף ג:) מקראי וא"ת דאמר בפרק אלו הן הנחנקים (סנהדרין פט: ושם) היכא דמוחזק שאני דאי לא תימא הכי אברהם היכי שמע ליה ילחק בהר המוריה אליבא בהר הכרמל היכי סמכי עליה ועבדי שחוטי חוץ אלא היכא דמוחזק שאני ובאליבא למה לן משום דמוחזק הא משמע דאפילו אלא נביא שרי נמי לבית דין לעבור משום מיגדר מילתא ואר"י משום דאיתחזק בנביאות היו סומכים עליו במה שהיה מצטיע בירידת אש ושוחטים על הבטחתו קדשים בחוץ שבזכותו ותפלתו תרד אש מן השמים ויהיה מיגדר מילתא שיתקדש שמו של הקב"ה ברבים וע"י כך יחזרו ישראל למוטב: **כל** דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. פי' בפרק השולח (גיטין לג.)

[וע"ע תוס' ב"ב מח:]:

טעמא מאי אמור רבנן מציאת האשה לבעלה משום דלא תיהוי ליה איבה. תימה דברים מציאת האשה (כתובות סו. ושם) דאמרי מציאתה כהעדפה על ידי הדחק דמי משמע דמציאתה תחת מזונות כמו מעשה ידיה כיון דמדמי ליה להעדפה והכא משמע טעמא דמציאה משום איבה ומיהו מצינו למימר דמעשה ידיה משום איבה הן כדאמר בפרק אע"פ (שם נח:) קסבר כי תקינו רבנן מזוני עיקר ומעשה ידיה משום איבה אבל קשיא כיון דמציאה ומעשה ידיה תרוייהו משום מזונות ואיבה מאי שנא דגבי מציאה קאמר טעמא משום איבה וגבי מעשה ידיה קאמר משום דקמתמזגא הוה ליה למימר בתרוייהו חד טעמא: **היתה** בת ישראל נפסלה מן הכהונה פשיטא. וא"ת אמאי פשיטא והא בפרק ד' אחין (לעיל לה. ושם) איצטריך ליה למידק ממתניתין דאשת ישראל שנאנסה דפסולה מן הכהונה ואומר ר"י דהתם לא איצטריך למידק אלא משום שאף על פי שמותרת לבעלה אפי' הכי פסולה לכהונה אבל הכא כיון דאשמעינן מתני' דאסורה לבעלה מדרבנן דקתני תנא מזה ומזה פשיטא דפסולה נמי לכהונה כיון דמדרבנן נמי קיימא ביה ונטמאה אמר

אמר ליה בעאי לאותובך ערל הזאה ואזמל סדין בציצית וכבשי עצרת ושופר ולולב השתא דשנית לן שב ואל תעשה לא מיעקר הוא כולהו נמי שב ואל תעשה נינהו ת"ש [1]אליו תשמעון [א]אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה כגון אליהו בהר הכרמל הכל לפי שעה שמע לו שאני התם דכתיב אליו תשמעון וליגמר מיניה מיגדר מילתא שאני: ת"ש [ב]בטלו מבוטל דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו [ג]א"כ מה כח ב"ד יפה והא הכא [2]דמדאורייתא בטל גט ומשום מה כח בית דין קא שרינן אשת איש לעלמא מאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש [ג]ואפקעינהו רבנן לקידושין א"ל רבינא לרב אשי התינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות ת"ש א"ר אלעזר בן יעקב [ד][ג]שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאוהו לב"ד וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך ושוב מעשה באדם אחד שהטיח באשתו תחת התאנה והביאוהו לבית דין והלקוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך מיגדר מילתא שאני: ולא זה וזה ממטמאין לה: מנלן דכתיב [2]כי אם לשארו הקרוב אליו ואמר מר [ד]שארו זו אשתו וכתיב [3]לא יטמא בעל בעמיו להחלו יש בעל שמיטמא ויש בעל שאין מיטמא הא כיצד מיטמא הוא לאשתו כשרה ואינו מיטמא לאשתו פסולה: ולא זה וזה זכאין במציאתה וכו': טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי ליה איבה הכא תיהוי ליה איבה ואיבה: ובמעשה ידיה: טעמא מאי אמרי רבנן מעשה ידיה לבעלה משום דקאכלה מזוני הכא כיון דמזוני לית לה מעשה ידיה לאו דידיה: ולא מיפר נדריה: טעמא מאי אמר רחמנא [ה]בעל מיפר כדי שלא תתגנה הכא תתגנה ותתגנה: היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה וכו':

פשיטא

אמר ליה בעאי לאותובך ערל הזאה ואזמל סדין בציצית וכבשי עצרת ושופר ולולב השתא דשנית לן שב ואל תעשה לא מיעקר הוא כולהו נמי שב ואל תעשה נינהו ת"ש [1]אליו תשמעון [א]אפילו אומר לך עבור על אחת מכל מצות שבתורה כגון אליהו בהר הכרמל הכל לפי שעה שמע לו שאני התם דכתיב אליו תשמעון וליגמר מיניה מיגדר מילתא שאני: ת"ש [ב]בטלו מבוטל דברי רבי רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו יכול לא לבטלו ולא להוסיף על תנאו [ג]א"כ מה כח ב"ד יפה והא הכא [2]דמדאורייתא בטל גט ומשום מה כח בית דין קא שרינן אשת איש לעלמא מאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש [ג]ואפקעינהו רבנן לקידושין א"ל רבינא לרב אשי התינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי איכא למימר שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות ת"ש א"ר אלעזר בן יעקב [ד][ג]שמעתי שב"ד מכין ועונשין שלא מן התורה ולא לעבור על דברי תורה אלא לעשות סייג לתורה ומעשה באדם אחד שרכב על סוס בשבת בימי יונים והביאוהו לב"ד וסקלוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך ושוב מעשה באדם אחד שהטיח באשתו תחת התאנה והביאוהו לבית דין והלקוהו לא מפני שראוי לכך אלא שהשעה צריכה לכך מיגדר מילתא שאני: ולא זה וזה ממטמאין לה: מנלן דכתיב [2]כי אם לשארו הקרוב אליו ואמר מר [ד]שארו זו אשתו וכתיב [3]לא יטמא בעל בעמיו להחלו יש בעל שמיטמא ויש בעל שאין מיטמא הא כיצד מיטמא הוא לאשתו כשרה ואינו מיטמא לאשתו פסולה: ולא זה וזה זכאין במציאתה וכו': טעמא מאי אמור רבנן מציאת אשה לבעלה כי היכי דלא תיהוי ליה איבה הכא תיהוי ליה איבה ואיבה: ובמעשה ידיה: טעמא מאי אמרי רבנן מעשה ידיה לבעלה משום דקאכלה מזוני הכא כיון דמזוני לית לה מעשה ידיה לאו דידיה: ולא מיפר נדריה: טעמא מאי אמר רחמנא [ה]בעל מיפר כדי שלא תתגנה הכא תתגנה ותתגנה: היתה בת ישראל נפסלה מן הכהונה וכו':

פשיטא

דין במקוש אחר אחר תקנת רבן גמליאל מבוטל: **והא הכא דמדאורייתא מלי מבטל ליה.** עד דמבטי לידה דכתיב (דברים כד) ונתן בידה ועד דמבטי לידה לאו גיטא הוא: **מה לה כ"ד יפה.** שהתקינו שלא לעשות כן: **לדעתא דרבנן.** תולה בדעת חכמים דהא כדת משה וישראל קאמר: **ואפקעינהו רבנן.** על ידי גט זה לקידושין מיניה ושוינהו למעות דקידושין מתנה למפרע דהפקר ב"ד הפקר: **הטיחה קדיש בכספא.** איכא למימר אפקעתא דשוינהו למעות מתנה: **קדיש בביאה.** מאי אפקעתא איכא למימר אי ביאה מאי שויוה: **א"ל.** כיון דבדעתא דרבנן תלה ורבנן אמרו דכי יהיב לה גט כי אי תבטל ביאה דתיהוי בעילת זנות. ואית דאמרי תינח קדיש בכספא דקידושי כסף דרבנן קדיש בביאה דקידושין דמדאורייתא מינהו מאי איכא למימר וטעות גדול הוא בידם דקידושי כסף דאורייתא מינהו ומג"ש דקיחה קיחה משדה עפרון גמר לה

במסכת קידושין (דף ב.) וג"ש בסיני נאמרה וכל י"ג מדות ואי קידושי כסף מדרבנן מי קטלינן נפשא עלייהו דבעל ארוסה בסקילה ועוד מאי שיגויא דשני שויוה רבנן כו' הא קשיא ליה היכי מצו רבנן לאפקועי מידי דאורייתא ומשני ליה שויוה רבנן הא נמי אפקעתא היא: **שהיה רוכב על סוס.** ואלו הן משום שבות לא עולין באילון ולא רוכבין ע"ג בהמה (בילה דף לו.): **וסקלוהו.** כמחלל שבת גמור: **צריכה לכך.** היתה עת לרה[ו] והיו פרולין בעבירה: **שהטיח.** בעל: **רדי שלא תתגנה על בעלה.** כגון נדרי עינוי נפש שלא ארחץ שלא אתקשט:

פשיטא

ותשובות קשות יש בדבר, מדא דגזירה שוה גופה כתורה היא, שהרי לא למדו נסקלין אלא בגזירה שוה, ועוד שהוא בכרת מגזירה שוה למדנו, ועברה המאורסה נהרגת בקדושי כסף ואי דרבנן מי מיקטלי, ועוד דקמשני שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות היכי מצי לשויה בעילת זנות, הא לאורייתא היא, וכי אמרינן רב מגביר אמאן דמקדש בביאה, קידושין מיהא לא בטלי, אלא הא והא לאורייתא, והא דאית ברבנן כה לבטל מפני שבשעת קידושין תלה בדעתם לקדש כדת שהגיזרו חכמים בישראל (גיטין לג. ובנע"ז כתובות ג. ורשב"ם ב"ב מח:). **שמעתי.** מרבותי. **שב"ד** מכין ועונשין. מוחרין להיות מכין מלקות ועונשין עונש של מיתה שלא מן התורה, ולא לעבור על דברי תורה. שיכוונו לעבור על ד"ת לבוד מלבוד מיתה לשאינו חייב, **אלא** מפני צורך השעה, **לעשות סייג.** גדר (סנהדרין מו.). **לא מפני שראוי לכך.** דשמות בעצמה הוא מדרבנן, **אלא שהשעה צריכה לכך.** מפני שהיו פרוצים בעבירות, שהיו רואין נוחלן של ישראל שהיועים הם גחרים עליהם גזירות והיו מצות בזויות בעיניהם (שם). **שהטיח באשתו.** נא עליה, **תחת התאנה.** מקוס גלוי (שם).

עין משפט נר מצוה

לד א מיי' פ"ט מהלכות יסודי התורה הל' ג:

לה ב מיי' פ"ו מהל' גירושין הל' טז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קמא סעיף ס:

לו ג מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הל' ד ה סמג לאוין רמ טוש"ע ח"מ סימן ג:

תורה אור השלם

1. נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ כָּמֹנִי יָקִים לְךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ אֵלָיו תִּשְׁמָעוּן:
דברים יח טו
2. כִּי אִם לִשְׁאֵרוֹ הַקָּרֹב אֵלָיו לֶאֱמוֹ וְלֶאָבִיו וְלִבְנוֹ וּלְבִתּוֹ וְלְאָחִיו:
ויקרא כא ב
3. לֹא יִטַּמָּא בַּעַל בְּעַמָּיו לְהֵחָלוֹ:
ויקרא כא ד

תוספות ישנים

בכמו אליהו בהר הכרמל. וא"ת למה שאני התם [שהיה] על פי הדבור דכתיב (מלכים ג יח לו) והכנרת כן עשיתי י"ל מדקאמר הכל לפי שעה שמע לו משמע אפי' אלא אלא במצות המקום דאי במצות המקום לעולם יש לשמוע לו וא"ת אמאי לא משני שאני אליהו דאיתחזק וי"ל מדקאמר אפילו אמר לך נביא עקור משמע דבכל נביא מיירי וה"ה לחכמים: שוויוהו רבנן לבעילתו בעילת זנות י"מ משום דרב מגביר מאן דמקדש בביאה (קדושין יג:) ולא נהירא דמ"ה לא עקרינן קדושין דאורייתא וא"ת א"כ יכולין ממזרים ליטהר שיתן לה גט ע"י שליח ויבטלו שלא יהיו ממזרים אפקעינהו רבנן לקדושי מיניה ומתלאת שלא היתה אשת איש כשזונה וכן נמי קשה ליחוס שמא יחפה על בת אחותו (וי"ל) דאה"כ היכא שאני רוצין שהוא מתכוין לא נפקיע הקדושין. עו"ל מהיות דשמא יחפה על בת אחותו אין זה חיפוי כיון דמן הדין יכול לעשות כן וא"ת א"כ אין מצינו מיתה בשאת איש הלא התראתה הוי התראת ספק דשמא יתן לה בעלה גט ע"י שליח ויבטלו שלא בפניו ומתלאת שלא היתה אשת איש מעולם. וי"ל כיון דהשתא ודאי קא עברה דהא אשת איש היא משום מעשה שיוכל לבא לא קיימן לה שהוא עכשיו ודאי עבר: **מאי** טעמא אמור רבנן בעל מיפר. ותימה דהא אמרינן התם דהפרת נדרים דאורייתא וי"ל דה"פ מאי טעמא אמור רבנן בעל מיפר בנדרים שאין בהם עינוי נפש דאין מיפר מדאורייתא כי היי דאמרינן לעיל דמיפר משום דכל הנודרת על דעת בעלה נודרת משום שלא תתגנה והיינו כעין שפי' לעיל גבי כתובה מ"ש י"ל אמור רבנן לאו דוקא:

מסורת הש"ס

א) גיטין לג., ב) כתובות לט: קדושין מב.], ג) כתובות ג. ב"ב מח: לקמן קי. גיטין לג. עב., ד) סנהדרין מו., ה) לעיל כב:, ו) [עיין תוס' לעיל פט. ד"ה מ"ט], ז) [ל"ל לרבה], ח) [פסחים לב.], ט) [מנחות פ"ה ה"ב], כ) [נ"ה כט: סוכה מב:], ל) בכ"מ: השמד, מ) [עי' במכות כא:], נ) ס"ל, ס) [וע"ע תוספות שבת כה: ד"ה סדין ותוספות מנחות מ. ד"ה סדין],

מוסף רש"י

בטלו. לאחר תקנת ר"ג בפני ב"ד, מבוטל. דאע"ג דעבר אתקנתא בטל שלוחותא (גיטין לג.). מאן דמקדש אדעתא דרבנן מקדש. להיות קדושין חלין כדת משה וישראל שהגיזו חכמי ישראל, והרי הם אמרו שיפקיעו כל קדושין בישראל על ידי גט מה, הילכך פקעי שפל מנת כן קידשה (גיטין שם) או: כל המקדש אשה אל דעת שהגיזו חכמי ישראל בישראל הוא מקדשה, שיהיו קיימין קידושין לפי דברי חכמים ויהיו בטלים לפי דברי חכמים על ידי גיטין שהגזירו חכמים, ואפקעום רבנן לקידושין כשיבא גט מה אחריהם (כתובות ג.). **תינח** דקדיש בכספא. איכא למימר אפקעינהו לקידושין בגט דדבריהן ואמרו ליהוי מעות למפרע מתנה וממילא פקעו שהרי כשקידש על מנת כן קידש (גיטין לג. וכנע"ז כתובות שם, ולקמן קי.) או: דהפקר גבי ממון וכאילו קידשה בגזל ובחמס דמיא דלא הוו קדושין (רשב"ם ב"ב מח:). **קדיש בביאה מאי איכא למימר.** דקיימא לן בקידושין (ד.) מכי יקח איש אשה ובעלה דאשה מתקדשת נמי בביאה, מאי אפקעתא איכא למימר בהא ביאה (גיטין לג.) בשלמא על ידי גט כשר אע"פ שהקידושין קיימים עד עכשיו, גזירת הכתוב הוא שהגט כורתו ומתיר לאיסורו מכאן ולהבא, אבל זה שאינו גט מן התורה ואתה מכשירו מפני דעתו של זה שקידשה על דעת חכמים ובטלוה על פי חכמים, צריך אתה לומר שמעיקרן לא יהו קידושין, ואי קדיש בביאה ואתה עוקר קידושין למפרע מה תהא על ביאתו (כתובות ג.). **שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות.** למפרע על ידי גט זה, דאפקעו שם קידושין מיניה, ויש בהן כח לכך, שהרי כשקידש על מנהג חוק דתם קדש, כך אני מפרש בכל מקום מלבי, ומרבותי קבלתי כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש, דקדושי כסף דרבנן, דלא כתיב בהדיא אלא גמרינן קיחה קיחה משדה עפרון, והייט דקפריך תינח דקדיש בכספא, קדיש בביאה דכתיב בהדיא כי יקח איש אשה ובעלה, מאי איכא למימר, איאך יכלו לעקור דבר מן התורה, ומשני שויוה רבנן לבעילתו בעילת זנות של כל מקדש בביאה, דכתיב התם (קדושין יב:) רב מגביר אמאן דמקדש בביאה משום פריצותא,

ח) גיטין לג., ט) כתובות לט: קדושין מב.], י) כתובות ג. ב"ב מח: לקמן קי. גיטין לג. עב., יא) סנהדרין מו., יב) לעיל כב:, יג) [עיין תוס' לעיל פט. ד"ה מ"ט], יד) [ל"ל לרבה], טו) [פסחים לב.], טז) [פסחים סו.], יז) [מנחות פ"ה ה"ב], יח) [נ"ה כט: סוכה מב:], יט) בכ"מ: השמד, כ) [עי' במכות כא:], כא) ס"ל, כב) [וע"ע תוספות שבת כה: ד"ה סדין ותוספות מנחות מ. ד"ה סדין],

פשיטא. זונה היא: **לויה שנשבית.** וחיישינן שמא נבעלה לעובד כוכבים: **או שנבעלה בעילת זנות.** כגון לעובד כוכבים ועבד וחלל וכל הנך דאמר באלמנה לכ"ג (לעיל פח.) דמפסלא בהו בת כהן מתרומה גבי לויה לא פסלי ממעשר: **בתרומה דרבנן.** דאילו בתרומה דאורייתא לא איצטריך למיתני דכיון דקנסוה אמעשר כ"ש אתרומה: **לתובה מאי עבידתה.** הא תנן בריש אין לה כתובה: **לתובת בנין דיכרין.** דתנן בכתובות (דף נב:) כתובת בנין דיכרין (ב) דיהוין ליכי מינאי איגון ירתין כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון ואם מתה בחייו ונשא שניה וילדה לו ומת הוא בני שניה אפי' הן נקבות נוטלין כתובת אמן כתוב גמור שהרי נתאלמנה מאביהן ובני ראשונה אם יש זכרים נוטלין כתובת אמן ואף על גב דמתה בחייו דרבנן תקון כתובת בנין דיכרין כדי שיקפוץ אדם ויתן לבתו כבנו. והכא לא שקלי יורשין דילה כתובת בנין דיכרין אלא בני הכשרה נוטלין כתובת אמן והשאר חולקין בשוה: **ולא מייבם מדרבנן.** דרבנן קנסוה: **אחיו של שני חולץ מדרבנן.** דמדאורייתא לא רמיא קמיה ורבנן הוא דאצרכוה חליצה משום גזירה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה כדאמרן (ג) לגבי גט: **כיצד דעיקר איסורא לא קנים.** דקתני בינתה קונה אותה לפטור צרתה: **הני דיסבא פוסיס.** ואיכא למימר אתי לקיומה הואיל ונוהג בה מנהג נשים ואפי' הכי לא קנסי כ"ש כתובה דזהו תחלת גירושין כי שקלה כתובה: **דמחיים.** בחיי בעלה: **נשאת שלא ברשות.** רבי שמעון קאמר לה: **בקמייפא.** ביאתה או חליצתה כו' בנשאת בעד אחד: **מכלל דפליגי.** רבנן עליה דר' שמעון בסיפא בנשאת בעדים: **לא עריות.** שאמרו שהן ערוה אין לריכות גט ממנו אם ניסת למי שהיא ערוה עליו: **חוץ מאשת איש שניסת.** בעד אחד ע"פ בית דין דאצרכוה רבנן גיטא כדאמרן במתני': **לא בעיא גט.** דאמוסה היא: **עשו בהוראתן.** הוראה לינשא בעד אחד: **כזדון איש באשה.** כהבא בזדון על אשת איש ונאסרה על בעלה: **כשגגת איש באשה.** ולא נאסרה: **אידי ואידי לא בעיא גט.** מדקא מדמי ליה לזדון ולשוגג: **אלא לאו רבנן היא.** ושמע מינה בעדים מודו: **לעולם רבי שמעון היא.** הך קמייתא דקתני חוץ מאשת איש כו': **לכוונת איש באשה.** כפנויה שנתכוון לקדשה דבעיא גיטא: **כשלא בכוונה.** כבא על הפנויה שלא לשם קדושין: **לענין איסורא.** ולעולם כדקא ס"ד מעיקרא כזדון איש באשה איש ומיהו לענין גט לא קמייתי דאע"ג דמדמי לה לזדון בעיא גיטא: ולא

אמר רב ששת קנסא. ולא מצי לשנויי דמתניתין כרבי מאיר דאמר (לעיל דף פח:) מעשר דאשון אסור לזרים דגמר מתרומה וה"ק מה תרומה מיתסרא לזונה אף מעשר כן דאפילו ר"מ מודה דזונה לא מיתסרא במעשר דלא יליפי מתרומה לגבי הא משום דמה תרומה לא מיפסלה מתרומה אלא בביאה דמיפסלה לכהונה אף במעשר נמי לא מיפסלה במעשר אלא בביאה דמיפסלה בה לגוייה דע"כ ברייתא דפריך מינה ר' מאיר היא דלרבנן לא איצטריך למיתני זונה אוכלת במעשר דמהיכא ס"ד דמיפסלה אלא ודאי לר"מ נמי שריא אם לא מטעם קנסא כדקאמר ושמא לרבי מאיר דוקא מיפסלה בבכילת מעשר דקנסוה שתשב כזרה וזר אסור במעשר אבל לרבנן לא שייך לקונסה דלא גרעה מזר ומתני' ר"מ היא אי נמי אפילו כרבנן דקנסוה שלא ליתן מעשר לה אף על פי שמותרת לאוכלו:

כל שכן מציאתה ומעשה ידיה דממון הוא. דלא קנים וחשיב קנס מה שאין מציאתה ומעשה ידיה לבעל משום דאיכא לה איבה וגס מתוך כך אין לה מזונות ומכל מקום קאמר לקמן מדידה לדידיה משום דסתם נשים מעשה ידיהן עודפות ממזונותיהן:

הני דמחיים קנים. ואי"ת כיון דר' שמעון מודה דלריכה גט מזה ומזה אלמא חיישינן שמא (ג) גירשה זה ונשא זה דבהכי תלי טעמא כדאמר לעיל (דף פח:) מהאי טעמא גופיה א"כ לא תתייבם שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא נושא גרושת אחיו ואי"י דמכל מקום כיון דלא קנים לאחר מיתה לא חיישינן מידי דהוה אנתקדשה ואחר כך בא בעלה דמותרת לו:

על פי בית דין הוא דבעיא גיטא ע"פ עדים לא בעיא גיטא. ואי"ת היכי מדקדק מזה דע"פ עדים מותרת לחזור לרבנן לעולם אימא לך דאסורה אע"ג דלא בעיא גט מידי דהוה אנשאת ע"פ ב"ד לר' שמעון דאמר אידי ואידי לא בעיא גט ואפ"ה מודה ר"ש בנשאת בעד אחד דתנא מזה ומזה ואי"י דאין ראיה מדרבי שמעון לרבנן דלרבי שמעון ליתי קנסא דגט בשום מקום אבל רבנן דקנסו להצריכה גט מזה ומזה בעד אחד אם איתא דהוה קנסינן בב' עדים הוה בעיא גיטא ומדלא בעיא גט שמע מינה דלא קנסוה בשני עדים ומותרת לחזור: רבינא

פשיטא בת לוי מן המעשר איצטריכא ליה ובת לוי מן המעשר מי מיפסלא בזנות והתני' (ו)א לויה שנשבית או שנבעלה בעילת זנות נותנין לה מעשר ואוכלת אמר רב ששת ב קנסא: בת כהן מן התרומה: אפי' בתרומה דרבנן: ואין יורשיו של זה ויורשיו של זה יורשין כתובתה וכו': (ב) כתובה מאי עבידתה אמר רב פפא כתובת בנין דיכרין פשיטא מהו דתימא לדידה דעבדא איסורא קנסוה רבנן לזרעה לא קנסו רבנן קמ"ל: אחיו של זה ואחיו של זה חולצין ולא מייבמין: אחיו של ראשון חולץ מדאורייתא ולא מייבם מדרבנן אחיו של שני חולץ מדרבנן ולא מייבם לא מדאורייתא ולא מדרבנן: ר' יוסי אומר כתובתה על נכסי בעלה וכו': אמר רב הונא בתראי מודו לקמאי קמאי לא מודו לבתראי ר' שמעון מודי ליה לר' אלעזר דמה ביאה דעיקר איסורא לא קנים וכ"ש מציאתה ומעשה ידיה דממונא הוא ור' אלעזר לא מודי ליה לר' שמעון מציאתה ומעשה ידיה דממונא הוא לא קנים אבל ביאה דאיסורא הוא קנים ותרוייהו מודו ליה לר' יוסי הני דיתבא תותיה לא קנים וכל שכן כתובה דלמשקל ומיפק קאי ורבי יוסי לא מודי להו כתובה דלמשקל ומיפק הוא דלא קנים אבל הני דיתבא תותיה קנים רבי יוחנן אמר קמאי מודו לבתראי בתראי לא מודו לקמאי ר' יוסי מודי ליה לר' אלעזר כתובה דמדידיה לדידה לא קנים וכ"ש מציאתה ומעשה ידיה דמדידה לדידיה ור' אלעזר לא מודי ליה מציאתה ומעשה ידיה הוא דמדידה לדידיה לא קנים אבל כתובה דמדידיה לדידה קנים ותרוייהו מודו ליה לר' שמעון ומה הני דמחיים לא קנסי ביאה דלאחר מיתה לא כ"ש ור' שמעון לא מודי להו ביאה הוא דלאחר מיתה לא קנים אבל הני דמחיים קנים: נשאת שלא ברשות וכו': (ג) אמר רב הונא אמר רב הכי הלכתא א"ל רב נחמן (ד) גנבא גנובי למה לך אי סבירא לך כרבי שמעון אימא הלכה כרבי שמעון דשמעתיך כרבי שמעון קאזלה וכי תימא אי אמינא הלכה כרבי שמעון משמע אפילו בקמייתא אימא הלכה כר' שמעון באחרונה קשיא א"ר ששת (ה) אמינא כי ניים ושכיב רב אמרה להא שמעתתא (ו) הלכה מכלל דפליגי מאי הוה לה למיעבד מיאנס אנסה ועוד תניא

ג כל עריות (ח) שבתורה אין צריכות הימנו גט חוץ מאשת איש שניסת על פי ב"ד על פי בית דין הוא דבעיא גיטא על פי עדים לא בעיא גיטא מני אילימא רבי שמעון על פי בית דין מי בעיא גט והתניא ר' שמעון אומר עשו ב"ד בהוראתן כזדון איש באשה על פי עדים כשגגת איש באשה אידי ואידי לא בעיא גט אלא לאו רבנן היא לעולם רבי שמעון היא ותריץ הכי ר"ש אומר עשו ב"ד בהוראתן ככוונת איש באשה [ובעיא גט] על פי עדים כשלא בכוונת איש באשה [ולא בעיא גט] רב אשי אמר לענין איסורא קתני והכי קאמר עשו ב"ד בהוראתן כזדון איש באשה ומיתסרא על בעלה על פי עדים כשגגת איש באשה ולא מיתסרא על בעלה רבינא

עין משפט נר מצוה

לז א ב מיי' פ"ז מהלכות מעשר הל' ב סמג עשין קלח טוש"ע ס' שלח סעי' סז:
לח ג מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה ט טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף מ:

מסורת הש"ס

(ח) [נכורות מז.], (ב) כתובות נג., (ג) [לעיל פח:], (ד) [כתובות יט. ב"ב קלג.], (ה) [לעיל כד: וש"נ], (ו) [שבת מ: קו: וש"נ], (ז) [לעיל פח:],

הגהות הב"ח

(ח) גמ' כל עריות שאמרו אין צריכות הימנו גט: (ב) רש"י ד"ה כתובת בנין דיכרין וכו' דיכרין בנין דיכרין דיהוין ליכי מינאי: (ג) תוס' ד"ה הני וכו' שמא יאמרו גירשה זה:

מוסף רש"י

נותנין לה מעשר. מעשר ראשון שנאכל לגויס (בכורות מז.). כתובת בנין דיכרין. וסבי קאמר מתה היא בחיי שניהם וירשוה הם, אין בנים שיש לה מזה ומזה נוטלין כתובת אמן בנין דכרין כשבאין לחלוק בנכסי אביהם אלא חולקין בשוה (כתובות נג.).

צא: האשה רבה פרק עשירי יבמות

לט א מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה יד ופ"י שם הל' ד טוש"ע אה"ע סימן קכט סעיף ג וסי' קז סעי' ח:
מ ב מיי' פ"י שם הלכה כ סמג עשין נ טוש"ע שם סי' מו סעיף מ:

רבינא אמר לענין קרבן קתני. והכי קאמר עשו ב"ד בהוראתן כזדון אים באשה וליכא למימר משום דחשיבא כמזידה הוא דלא מיחייבא קרבן משום דהוי לה למידק דהא תנן (לעיל פז: ע"ש) הורוה ב"ד לינשא (ד) ומזרה וקלקלה חייבת בקרבן שלא הורוה אלא לינשא ויותר קרובה היא למזיד כשקלקלה מכשניסת אלא טעמא משום יחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור דהכי אית ליה לר' שמעון בפ"ק דהוריות (דף ג:) והאי דנקט הכא כזדון אים באשה סימנא בעלמא הוא:

מלכות יון כו'. והא דאמר בע"ז (דף י.) דבגולה אין מונין אלא למלכות יון בלבד אר"ת דהיינו בשאר שטרות דבגט שייך שלוש מלכות דדבר גדול הוא בעייהסס להפריד אים מאשתו ואין מונין אלא למלכות אותה העיר בלבד (ה):

היה במזרח וכתב במערב. לא כמו שפירש ריב"ן דאבעל קאי דבהדיא אמרי' בגיטין (ד' פ. ושם) היה במזרח מאן אילימא בעל היינו שינה שם עירו אלא סופר כדאמר להו רב לספרי כי יתביתו בהיני כתובו בהיני כו' וא"ת בשלמא בעדים צריך לכתוב מקום שחותמים דאיכא קפידא שיכולין לבא לידי הזמה אבל בסופר מאי קפידא איכא ועוד תימה דעכשיו נוהגין לכתחלה שהסופר כותב כתובה בעיר זו ושולחה לחתן לעיר אחרת שהוא מקום חופה וכותבין שם עיר החופה ששם חותמין ושמא י"ל הא דנקט הגמרא היה סופר במזרח לאו דוקא משום סופר אלא משום עדים אלא משום דמתני' קתני היה במזרח לשון יחיד דמשמע סופר ואורחא דמילתא דבמקום שהסופר כותב שם עדים חותמים וליכא פסולא אלא משום עדים ורב דקאמר נמי לסופרים לא היה מקפיד אלא משום עדים ובשאר שטרות אפילו שינה מקום עדים דיעבד כשר כדקתני באחד דיני ממונות (סנהדרין לב. ושם) שטר שזמנו כתוב באחד בניסן אע"פ שבאו עדים ואמרו באחד בניסן עמנו הייתם שטר כשר ועדיו כשרים חיישינן שמא שיאחרוהו וכתבוהו אלא בגיטין החמירו והא דגיטין המאוחרים כשרים היינו כשהעדים והסופר היו באותה העיר בזמן הכתוב בגט וא"ת מצאו באשפה אמאי כשר לרבי מאיר ניחוש שמא איחרו וכתבו ולא חש הסופר להיות בעיר ביום הכתוב בו וחזרו לאשפה והוא דהיה במזרח כר"מ נמי אתי כדמוכח בהמגרש (גיטין פו.) לפר"ת גבי (ה) גיטין פסולים דפריך והא איכא שלוש מלכות דפי' דלא אשלוש מלכות קפדינן דהוא מותר אפי' לכתחלה לרבנן דר' מאיר כמו שאנו כותבים לבריאת עולם אלא מסיפא דהיה במזרח וכתב במערב פריך וכן מוכח בפר"ח דגרס האיכא כתב לשם מלכות כו' משמע דמסיפא פריך ומוכחא סוגיא דאתיא כר' מאיר ואר"י דלא מחזקינן ליה כמאוחר דמסתמא בו ביום שנמלא נכתב כמו שמוכיח מתוכו ומסתמא שם היה הסופר וכתב מקומו אי נמי בידוע שהסופר שם [וע"ע תוס' גיטין פ. ד"ה כי יתביתו]: **תא שמע כל עריות כו'.** ס"ד בכותם יבמתו שייך למימר איבעי לה לאמתוני שהיתה בחזקת איסור לשוק עומדת ואין לה להנשא עד שיתברר הדבר שמותרת לשוק אבל כאן בחזקת היתר לשוק עומדת: **תא** שמע כתב סופר גט לאיש כו'. ס"ד דהכא לא שייך איבעי לה לאקרויי גיטא כמו לעיל דמיירי אפילו אקריאת גיטא אחר כתיבה קודם נתינה ועייליה לבי ידיה ואיחלף ומשני דאיבעי לה לאקרויי לגיטא לאחר שנתן לה הסופר: **תא** שמע שינה שמו ושמה כו'. כגון שיש לו ב' שמות אחד ביהודה ואחד בגליל והיה ביהודה וכתב שם של גליל ס"ד דהכא מאי ה"ל למיעבד אע"ג דאקרויה לגיטא קס"ד כשר ומשני דאיבעי לה לאקרויה גיטא ושאול ולאסוקי דעתא דכאן ביהודה אין שמו כך: **תא** שמע בנסה בגט קרח. ס"ד דהכא לא פשעה כל כך דלא איבעי לה לאסוקי אדעתא דמיפסיל בהכי ומשני דאיבעי לה לאקרויי גיטה בבית דין הבקיאין בדבר הרבה ואין הגמרא מביא הגך משניות כסדר המשנה אלא כסדר הראוי להקשות זה אחר זה דלא מיתרצא בתרייתא בשינויא קמייתא כדפרישית [וע"ע תוס' שבועות קב: ד"ה ת"ש מתו]: **שם** עירו ושם עירה. נראה לר"י דלא חיישינן לכתוב מקום עמידתו באותו יום אלא מקום עיקר דירתו דהא בגיטין הבאים ממדינת הים אי אפשר לידע מקום עמידתם באותו יום: כל

ולא מייחא קרבן. דיחיד שעשה בהוראת ב"ד פטור כדילפינן בהוריות (דף ג:) מבעשותה (ו): **הך קמייתא.** דקתני חוץ מאשת איש (ז) כולה רבנן היא ולא תיתני שניסת דמשמע אבל בעדים לא אלא תריץ ושניסת ומשתמעין תרוייהו: **חוץ מאשת איש.** דהיינו בעדים ושניסת ע"פ ב"ד בעד אחד דתרוייהו בעו גט וכיון דבעינן גיטא אלמא מילתא היא ומתפרשא אקמא: **כתב לשם מלכות שאינה הוגנת.** סופר שהיה צריך למנות למלכי ישראל או לשם מלכות (ח) אחרת כגון לשם מלכי רומי ותנא קרי לה שאינה הוגנת משום דאין להם לא כתב ולא לשון כדכתיב (עובדיה א) בזוי אתה מאד: **אלא מזה ומזה.** אם ניסת באותו גט: **לא הדריס.** כל הנך קלקולי דמתני' (ט): **מאי הוה לה למיעבד.** סבורה היתה שהוא גט כשר: **לאקרויה לגיטא.** לפני חכם: **והלכה צרתה ונשאת.** לשוק שנפטרה ביבום חברתה ואח"כ נמצאת זו אילונית ואין ביאתה פוטרת צרתה כדאמר בפ"ק (דף יב.) פרט לאילונית שאין יולדת: **אלא.** צרתה מזה שניסת לו ומיבמה ורבי עקיבא היא (לקמן דף לב.) דעביד חייבי לאוין כגון יבמה לשוק כחייבי כריתות כאשת איש ממש: **לא עריות שאמרו פוטרות צרותיהן.** לשוק בלא חליצה ויבום כגון ט"ו נשים דפ"ק (דף ג.): **הלכו צרות אלו וישאו.** לשוק ונמצאת הערוה אילונית ונודע שהחזקה צרתה ליבום למפרע דערוה אילונית אינה פוטרת צרתה דאילונית מקח טעות הוא ולאו אשתו היא ואין זו צרת ערוה וחזקוה ליבם כדתנן בפ"ק (שם) וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות: **אלא.** הלכה מזה ומזה כו': **גט נאים ושובר נאשה.** שהבעל נותן שכר הגט והאשה כותבת שובר לגבות כתובתה מן בעלה ונתת לו השובר שאם לא היתה נותנת לו שובר לא יפרע לה כתובה: **ונאנו זה לזה.** כסבורה זו לקבל גט מיד בעלה וקבלה שובר והיא נתנה לו גט: **גט קרח.** בגט מקושר קמיירי כדאמר בבבא בתרא (דף קפ.) גט פשוט עדיו מתוכו גט מקושר עדיו מאחוריו כשהיה כופלו חותם העד על הכפל וחוזר וכופלו וחותם עד שני וכן שלישי ואם היו קשריו מרובים מעדיו היינו גט קרח ופסול: **סבר למיעבד עובדא כמאי הוה לה למיעבד.** ולהחזיר לבעלה אשת איש שנשאת בעדים: **והתניא כל הני.** ולא אמרינן מאי הוה לה למיעבד: **אמר ליה ולא שנינהו אמר ליה ואשינויי לסמוך.** אם זה דוחק ומתרץ (ג) לדחוק התשובה אינן ממילא שמעינן דלא אמרינן מאי הוה לה למיעבד(: **ופסק.**) ומנע ולא עבד עובדא: **ולקלא לא חיישינן.** אם ניסת בבית דין ואח"כ יצא קול שבעלה חי ולפיכך לא בא:

רבינא אמר לענין קרבן קתני (ה) עשו בית דין בהוראתן כזדון איש באשה ולא מתיא קרבן על פי עדים כשגגת איש באשה ומתיא קרבן ואיבעית אימא הא קמייתא רבנן היא ותריץ הכי חוץ מאשת איש ושניסת ע"פ ב"ד מתיב עולא מי אמרינן מאי הוה לה למיעבד והתנן (ו) כתב לשם מלכות שאינה הוגנת לשם מלכות מדי לשם מלכות יון לבנין הבית לחורבן הבית היה במזרח וכתב במערב במערב וכתב במזרח תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמאי לימא מאי הוה לה למיעבד איבעי לה לאקרויי לגיטא אמר רב שימי בר אשי תא שמע (ז) הכונס את יבמתו והלכה צרתה ונשאת ונמצאת זו אילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמאי נימא מאי הוה לה למיעבד איבעי לה לאמתוני אמר אביי תא שמע (ח) כל עריות שאמרו פוטרות צרותיהן הלכו צרות ונישאו ונמצאו אלו אילונית תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמאי נימא מאי הוה לה למיעבד איבעי לה לאמתוני אמר רבא תא שמע (ט) כתב סופר גט לאיש ושובר לאשה וטעה ונתן גט לאשה ושובר לאיש ונתנו זה לזה וזה לזה ולאחר זמן הרי הגט יוצא מתחת ידי האיש ושובר מתחת ידי האשה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמאי נימא מאי הוה לה למיעבד (י) איבעי לה לאקרויי לגיטא אמר רב אשי תא שמע (יא) שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה תצא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואמאי נימא מאי הוה לה למיעבד איבעי לה לאקרויי לגיטא אמר רב אשי תא שמע (יב) כנסה בגט קרח תצא מזה ומזה כו' איבעי לה לאקרויי לגיטא רב פפא סבר למיעבד עובדא במאי הוה לה למיעבד אמר ליה רב הונא בריה דרב יהושע לרב פפא והתניא כל הני מתנייתא אמר ליה ולאו שנינהו אמר ליה (יג) ואשינויי ליקו וליסמוך (יד)(ופסק) אמר רב אשי ולקלא לא חיישינן הי קלא אילימא קלא דבתר נשואין הא אמרה רב אשי חדא זימנא דאמר רב אשי כל

(דף ג:) מבעשותה (ו): **הך קמייתא.** דקתני חוץ מאשת איש (ז) כולה רבנן היא ולא תיתני שניסת דמשמע אבל בעדים לא אלא תריץ ושניסת ומשתמעין תרוייהו: **חוץ מאשת איש.** דהיינו בעדים ושניסת ע"פ ב"ד בעד אחד דתרוייהו בעו גט וכיון דבעינן גיטא אלמא מילתא היא ומתפרשא אקמא: **כתב לשם מלכות שאינה הוגנת.** סופר שהיה צריך למנות למלכי ישראל או לשם מלכות (ח) אחרת כגון לשם מלכי רומי ותנא קרי לה שאינה הוגנת משום דאין להם לא כתב ולא לשון כדכתיב (עובדיה א) בזוי אתה מאד: **אלא מזה ומזה.** אם ניסת באותו גט: **לא הדריס.** כל הנך קלקולי דמתני' (ט): **מאי הוה לה למיעבד.** סבורה היתה שהוא גט כשר: **לאקרויה לגיטא.** לפני חכם: **והלכה צרתה ונשאת.** לשוק שנפטרה ביבום חברתה ואח"כ נמצאת זו אילונית ואין ביאתה פוטרת צרתה כדאמר בפ"ק (דף יב.) פרט לאילונית שאין יולדת: **אלא.** צרתה מזה שניסת לו ומיבמה ורבי עקיבא היא (לקמן דף לב.) דעביד חייבי לאוין כגון יבמה לשוק כחייבי כריתות כאשת איש ממש: **לא עריות שאמרו פוטרות צרותיהן.** לשוק בלא חליצה ויבום כגון ט"ו נשים דפ"ק (דף ג.): **הלכו צרות אלו וישאו.** לשוק ונמצאת הערוה אילונית ונודע שהחזקה צרתה ליבום למפרע דערוה אילונית אינה פוטרת צרתה דאילונית מקח טעות הוא ולאו אשתו היא ואין זו צרת ערוה וחזקוה ליבם כדתנן בפ"ק (שם) וכולן שמתו או שמיאנו או שנמצאו אילונית צרותיהן מותרות: **אלא.** הלכה מזה ומזה כו': **גט נאים ושובר נאשה.** שהבעל נותן שכר הגט והאשה כותבת שובר לגבות כתובתה מן בעלה ונתת לו השובר שאם לא היתה נותנת לו שובר לא יפרע לה כתובה: **ונאנו זה לזה.** כסבורה זו לקבל גט מיד בעלה וקבלה שובר והיא נתנה לו גט: **גט קרח.** בגט מקושר קמיירי כדאמר בבבא בתרא (דף קפ.) גט פשוט עדיו מתוכו גט מקושר עדיו מאחוריו כשהיה כופלו חותם העד על הכפל וחוזר וכופלו וחותם עד שני וכן שלישי ואם היו קשריו מרובים מעדיו היינו גט קרח ופסול: **סבר למיעבד עובדא כמאי הוה לה למיעבד.** ולהחזיר לבעלה אשת איש שנשאת בעדים: **והתניא כל הני.** ולא אמרינן מאי הוה לה למיעבד: **אמר ליה ולא שנינהו אמר ליה ואשינויי לסמוך.** אם זה דוחק ומתרץ (ג) לדחוק התשובה אינן ממילא שמעינן דלא אמרינן מאי הוה לה למיעבד(: **ופסק.**) ומנע ולא עבד עובדא: **ולקלא לא חיישינן.** אם ניסת בבית דין ואח"כ יצא קול שבעלה חי ולפיכך לא בא:

תוספות ישנים

לשם מלכות שאינה הוגנת. פ"ה לשם מלכות רומי שאין להם לא כתב ולא לשון ותימה דהא חזינא דאית להו כתב ולשון וי"ל דאינו כתב מיוחד אבל לקחו אותו משארי לשונות וא"ת אמאי לא חשבינן ליה לשון גמור כמו לשון ישמעאל ולשון אדום שלא היו כמו כן בדור בלבלה וי"ל דאין לשונם טוב כל כך כמו לשון ישמעאל כדאמרי' בירושלמי דל"ג לשונות אינ' היה כולם חזרו וילאו מאדום וישמעאל עוי"ל דר"ל אין להם לשון המלכות כמו לשאר אומות: היה במזרח וכתב במערב בגיטין פריך במאן אילימא בעל היינו שינה שמו ושמה שם עירו ושם עירה אלא מיירי שהיה הסופר במזרח וכתב במערב ומקשינן אמאי לא מוקי לה התם בבעל ומיירי שהיה עומד שם בשעת כתיבת הגט וכתב עמידתו במערב ומתרצינן דודאי ל"ל לכתוב (יוס) [מקום] העמידה בשעת (הכתיבה) [הכתיבה] ולאיה לדבר דאי היה צריך לכתוב מקום עמידת הסופר כמו כן היה צריך לכתוב מקום עמידת האשה וא"כ לא מצינו גיטין כאים ממדינת הים שהרי א"ל לדעת מקום עמידת (הבעל) [האשה] בשעת (הכתיבה) [הכתיבה] ועל מקום לידה אומר הר"י דא"ל לכתוב בשם עירו ושם עירה לא מיירי רק בעיקר דיבתם ואדרבה טוב ליחסר שלא לכותבו שא"ל לעמוד בו ויבא לכתוב גט בטעות ואם שינה מקום לידתו נראה דאין לפסול הגט בכך ואין לפסול משום דהכדי דשקיבא חתימי דהא לא חתימי רק לעיקר הגט דהא בכתובות [דף כד. אמרינן] אם כתוב בשטר אים פלוני כהן אין מעלין אותו לכהונה שהרי אין מעידין שהוא כהן דעל גופא דשטרא לבד חתימי. ומעשה היה לפני הר"י שאינו מקום לידתו והכשירו והשתא מוקי לה תלמודא בגיטין דהיה במזרח וכתב דבכתובות שנו אין אנו מזכירים מזה שא"ל כותבה במקום שהוא והחופה במקום אחר ונראה דאין קפידא בסופר רק בעדים כשחותמין במקום אחר מאותו שנכתב הגט אבל בכתובות שנו הש"ך כותב מקום שיחתמו בו העדים ל"ג מין שהוא לעולם שהש"ך כותב כל הכתובו' שבגוגל עירו אף כי אין הסופה במקום שעומד בו לא מחזי כשיקרא: **איבעי** לה לאקרויי גיטא. וא"ת א"כ דמייר בלא קלאוזו מאי מריא אלא כתב כהלכתו מין דלא קרייה מיפסיל דהכי משמע בגיטין (יט:) וי"ל דלף כי מיפסיל לא אמרי' תנא מזה ומזה.

ל"ג מיירי הכא דקריה לאחר נתינה אבל לא קריה קודם נתינה וא"כ אי לאו משום דשינה לא מיפסיל בהכי דודאי לכתחלה בעי קריה לפני נתינה ולאחר נתינה אבל דיעבד לא מיפסיל אי קריה לבסוף והכא משום דשינה מפסיל: **איבעי** לה לאמתוני. וא"ת ע"פ עדים נמי איבעי לה לאמתוני לראות אם יצא בעולה וי"ל דהכא שנפלה ליבם ובחזקת איסור לשוק היא איבעי לה לאמתוני לראות אם תמצא חברתה אילונית אם לאו טרם שתנשא לשוק אבל במתני' מין דאתו עדים ואמרו שמת בעולה הרי עומדת בחזקת היתר ומה יש לה עוד להמתין:

ופסול כדמפרש בגמרא משום טלכס, דמסתמא למנין קשריו היו עדיו מתמלה וחיישינן דלמא אמר ליה כולם מתמו והרי אחד שלא חתם (גיטין פא:).

הגט יוצא מתחת ידי האיש. שמוליאו לפניו להראות שוכרו והרי הוא גט (שם). שינה שמו ושמה. בגט (שם). **כנסה בגט קרח.** מפרש בפיפא במתני' שקשריו מרוחין מעדיו, בג"ג (קפ:) אמרינן דתקון רבנן גט מקושר משום כהנים קפדנים שהיו מוחבין גט פתוח לגשומיהן ומתחרטין לאחר זמן ואין יכולין להחזירן ותקנו גט מקושר שאינו נוח ליתבה מהרה שמא בתוך כך יתפייס ומוחמין עדיו מבחוץ וכוחב שיטה או שתים וכורכן על החלק ומופר ועד אחד חותם על הכרך מבחוץ ומחזר וכוחב שני שיטין או יותר מבפנים וכורכן על החלק וחותם עד שני על הכרך מבחוץ וכן עד שלישי, ואם יש קשר כרוך ואין עד חתום מאחוריו, זה קרא (גיטין פא:).

ולאחר זמן הרי

ג) גיטין עט:, ב) ג"ז שם פ., ג) ג"ז שם, ד) ג"ז שם פ., ה) ג"ז שם, ו) שם פפ:, ז) [ב"ב קלה.], ח) ס"ל אינו, ט) [ויקרא ד], י) בס"מ: מלך גוי שלו אותה מלכות וכתב לשם מלכות, כ) [שם], ל) [עי' תוספות גיטין פ. ד"ה מפני וכו' כתבו דבר זה בשם ר"י],

גליון הש"ס

גמ' איבעי לה לאקרויי בו'. עי' גיטין יט ע"ב תוס' ד"ה לריכין למקרייה:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לענין קרבן קתני והכי קאמר עשו ב"ד: (ב) רש"י ד"ה הן וכו' מאשת איש וכו' רבנן: (ג) ד"ה אמר ליה וכו' ומתכך לדחות התשובה: (ד) תוס' ד"ה רבינא וכו' לינשא והלכה וקלקלה: (ה) ד"ה היה וכו' לפר"ת גבי ג' גיטין:

מוסף רש"י

כתב לשם מלכות שאינה הוגנת. מי שהיה בבבל וכתב בשנת כך וכך למלכות אחרת, ובגמרא מפרש אמאי קרי לה שאינה הוגנת, אז שכתב לשם מדי כו', לפי שצריך לכתוב לשם מלכות שכתב בה (גיטין עט:). **לבנין הבית לחרבן הבית.** שכתבה לענין הבית אז לחרבנו, פסול מפני שלא כתב לשם המלכות (שם). **תצא מזה ומזה.** אם ניסת בגט זה תצא מן הראשון ומן השני ולריכה גט מן הראשון וגט מן השני, ואע"פ שקדושי שני לא חוו קדושין, ויבמות (לעיל פח:) מפרש טעמא גזרה שמא יאמרו גירש ראשון גט גמור ונשא שני ונמצאת אשת איש ויצאה בלא גט (גיטין עט:). **והלכה צרתה ונשאת.** וקיי"ל ביאת האחת פוטרת לצרתה, ונמצאת זו. שנתיבמה, אילונית. ואין לה יבומים שהרי לא אשת המת היתה ונמצא שלא נפטרה לצרתה וישאת לשוק בלא חליצה, **תצא מזה ומזה.** מבעל זה ומיבמה הראשון (שם פ.). **כל עריות שאמרו פוטרות צרותיהן.** המת עשרה עריות שאמרו חכמים שצרותיהן מותרות ליבמת לשוק בלא חליצה כשמתו בעליהן בלא בנים, הלכו צרות. **אלו עריות, ונישאו.** לשוק, ונמצאו אלו. הערויות, אילונית. ואינגלאי מילתא שהיו קדושי המת בטעות ונמצאו שלא היו אלו לרותיהן ולא פטרום הערויות האלו מן החליצה, **תצא מזה.** מבעל שנישאת לו, ומזה. מן היבם (שם). **כתב סופר גט לאיש.** לגרש בו אשתו, **ושובר לאשה.** לאשתו שתמסור לבעל כשיפרע לה כתובתה, **וטעה.** הסופר כשמסר לזן הפטורות, **ונתן גט לאשה ושובר לאיש.** והם מסרו זה לזה והלכה זו ונישאת כסבורה שזה גט שמסר לה בעלה חס סבור שמסרה לו אשתו שובר, **ולאחר זמן הרי**

כל קלא דבתר נשואין. כגון כהן שנשא אשה וחמ"כ יצא עליה קול גרושה או זונה: **כיון דאתאי לב"ד ושרינן לה.** הואיל והוצרכה לבא לב"ד להתירה אלמא בחי הוה מספקינן ליה קודם נשואין והלכך כמי שיצא הקול מאותה שעה דמי קמ"ל: **הורו בית דין ששקעה חמה.** בשבת והתירו לעשות מלאכה: **אין זו הוראה.** לסמוך עליה ולפטור יחיד שעשה על פיהם או אם עשו צבור על פיהם אין מביאין פר כשאר העלם דבר אלא כל אחד כשבה או שעירה שאין זה העלם דבר אלא טעות כסבורים שבא בעולם דבר אלא בא דהא לב"ע גליא השתא דטעות הואי. והכא נמי דמתני' טעות היא כסבורים שמת והנה בא בעלה והכל רואים אלא מעד סמוך: **הדע דהוראה היא.** ע"י הוראת ב"ד היא ניסת ועלייהו תליא ולא אעד דהא בכל התורה עד אחד לא מהימן והכא מהימן דתורה לא האמינתו והם האמינוהו ועבדינן אפומייהו: **מאי טעמא לאו משום דהוראה היא.** וכשהורו שחלב הקיבה מותר לתינוק מיניהו וסמוך אדעתייהו. והכא נמי אדעתייהו הוא דסמוך דאמרי כל אשה דייקא ומינסבא ונמצא דטעו בהוראתן דהא לא דייקא ואינסבא: **חזו טעמא.** טעם מובהק: **וכי הדר אמרי להיתירא.** בטעם שאינו מובהק מי משגיחין בהו: **אפו תרי ואסרוה.** הרי טעם ברור: **כי הדר אתא עד.** אחד ואמר עכשיו מת שרינן לה: **מ"ט לאו משום.** דאמרינן עד קמא אטעיין והאי בתראה מהימן דאי קמייתא הוראה היא דאדעתין סמכי מכי חזינן טעמא על ידי הסנים הללו דלא אורינן שפיר היכי מצינן למיהדר לדעתין קמייתא: **יקוב הדין אם הבר.** בניסת ע"פ ב"ד לא אמרינן ע"פ ב"ד הוא ומפטרא אלא הולכין אחר עומק הדברים ואמרינן טעותא הוא דאעד סמוך ותביא חטאת שמינה: **א"כ מאי יקוב בו.** מדתני הכי משמע דאי לא מעיינין בה שפיר לפוס ריהטא הוה פטר לה: **כל שכן אלמנה לכהן** (ג). דלהכי לא שריוה: **על כל ביאה וביאה.** קסבר רבי אלעזר ביאות מחלקות וטעמא בסמ' כריתות (דף טו.): **קרבן אחד על הכל.** הואיל ולא נודע לה בינתיים והוא לה כאוכל שני זיתי חלב בהעלם אחד: **מתני' ואחר כך מת בעלך.** ולא הוזקקה לייבום ונשאת לשוק: **ראשון ואחרון.** מפרש בגמ': **ממזר.** וכר"ע מיתוקמא דאמר (לעיל דף מט.) יש ממזר מחייבי לאוין: **קיים היה.** כשניסת: **הולד הראשון.** שהיה לה בעודנו חי: **גמ' אין ממזר מיבמה.** שנשאת לשוק בלא חליצה הואיל וליתה עליה אלא בלאו: **האי תנא.** וחכ"א אין ממזר מיבמה אלמא סבירא להו דיש חייבי לאוין שהולד ממזר מהן (ד) תנא דבי ר"ע היא דאיכא תנא בפרק החולץ (לעיל מט.) אליבא דר"ע דאמר יש ממזר מחייבי לאוין דשאר דמחמת קורבה כגון אנוסת אביו לר' יהודה דאמר קאי עלה בלאו בפ' נושאין (לקמן לז.) וכגון נושא את חלוצתו דקאי עלה בלא יבנה (דברים כה) ולאו דקורבא הוא הוי ממזר: **מחייבי לאוין גרידי.** כגון יבמה לשוק ודומה לה: בעניותינו

כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן. י"מ דוקא דיצא הקול שתחלת נשואין היו באיסור דלקלא כי האי לא חיישינן דמדעבד נשואין מסתמא דיקו בה במלתא ושקר הוה אבל במאי דהוה אחר נשואין אסרינן שפיר בקלא ולפי זה אתי שפיר הא דרוכל דלעיל (דף כד.): ואר"י דאי איפשר לומר כן דבהדיא אמרינן בגיטין (דף פא. ושם) דבכל ענין לא חיישינן גבי כתב גט לאשתו והיא יושבת ומשמשתו תנא והדבר ברור בדיקה ופריך עלה והאמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן וההיא דרוכל דלעיל כדפי' לעיל (דף כד: ד"ה אמר): **ואמרו לה מת בעלך והדר מת בנך בו' הולד הראשון והאחרון ממזר.** אמר ר"י דראשון היינו לפני שמועה והאחרון אחר שמועה כי ההיא דסיפא דכמפרש בגמ' דאין לפרש דלמסקנא דגמ' הוי דהכא מבעל ראשון ומבעל אחרון דהיינו מיבם דקנסו נמי לאוסרה איבם דהא ע"כ האי ממזר דהכא מדאורייתא קאמר כמו שאפרש ומיבם לא הוי ממזר מדאורייתא אפילו לר"ע דמשוי זנות יבמה כזנות דאשת איש לאוסרה איבם דאפילו אשת איש לא מיתסרא מדאורייתא ע"י טעות ואפילו מדרבנן לא מיתסרא איבם הכא למאי דמוקי לה לקמן (דף לד.) בתרי ותרי ובעילי הזמה וגט נמי לא בעי' מאותו מן השוק אם מתחלה נשאת בשני עדים כמו שהיתה מותרת לבעל אם היה קיים: **אבל** חכמים אומרים אין ממזר מיבמה. וא"ת הא משמע בגיטין דאפי' לרבנן הוי ממזר מיבמה בשוק דבפרק הזורק (גיטין דף פ: ושם) בעי הש"ס אמשנה דכל עריות שאמרו (ה) לרותיהן מותרות נישאו אין זינו לא לימא תיהוי תיובתא לרב המנונא ובניאוין דוקא משום דמיחלפא

בל קלא דבתר נשואין לא חיישינן. י"מ דוקא דיצא הקול שתחלת הנשואין היו באיסור דלקלא כי האי לא חיישינן דמדעבד נשואין מסתמא דיקו בה במלתא ושקר הוה אבל במאי דהוה אחר נשואין אסרינן שפיר בקלא ולפי זה אתי שפיר הא דרוכל דלעיל דף כד.): ואר"י דאי איפשר לומר כן דבהדיא אמרינן בגיטין (דף פא. ושם) דבכל ענין לא חיישינן גבי כתב גט לאשתו והיא יושבת ומשמשתו תנא והדבר ברור בדיקה ופריך עלה והאמר רב אשי כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן וההיא דרוכל דלעיל כדפי' לעיל (דף כד: ד"ה אמר): **ואמרו לה מת בעלך והדר מת בנך בו' הולד הראשון והאחרון ממזר.** אמר ר"י דראשון היינו לפני שמועה והאחרון אחר שמועה כי ההיא דסיפא דכמפרש בגמ' דאין לפרש דלמסקנא דגמ' הוי דהכא מבעל ראשון ומבעל אחרון דהיינו מיבם דקנסו נמי לאוסרה איבם דהא ע"כ האי ממזר דהכא מדאורייתא קאמר כמו שאפרש ומיבם לא הוי ממזר מדאורייתא אפילו לר"ע דמשוי זנות יבמה כזנות דאשת איש לאוסרה איבם דאפילו אשת איש לא מיתסרא מדאורייתא ע"י טעות ואפילו מדרבנן לא מיתסרא איבם הכא למאי דמוקי לה לקמן (דף לד.) בתרי ותרי ובעילי הזמה וגט נמי לא בעי' מאותו מן השוק אם מתחלה נשאת בשני עדים כמו שהיתה מותרת לבעל אם היה קיים: **אבל** חכמים אומרים אין ממזר מיבמה. וא"ת הא משמע בגיטין דאפי' לרבנן הוי ממזר מיבמה בשוק דבפרק הזורק (גיטין דף פ: ושם) בעי הש"ס אמשנה דכל עריות שאמרו (ה) לרותיהן מותרות נישאו אין זינו לא לימא תיהוי תיובתא לרב המנונא ובניאוין דוקא משום דמיחלפא

א כל קלא (ו) דבתר נשואין לא חיישינן מהו דתימא הואיל ואתאי לבי דינא ושרינן (ז) בקלא דקמי נשואין דמי ותיתסר קמ"ל: ניסת ע"פ ב"ד תצא וכו': אמר זעירי (ב) ליתא למתני' מדתני בי מדרשא דתני בי מדרשא (ג) הורו בית דין ששקעה חמה ולבסוף זרחה אין זו הוראה אלא טעות ורב נחמן אמר הוראה היא א"ר נחמן תדע דהוראה היא דבכל התורה כולה עד אחד לא מהימן והכא מהימן מ"ט לאו משום דהוראה היא אמר רבא תדע דטעות הוא דאילו הורו ב"ד בחלב ובדם להיתירא והדר חזו טעמא לאיסורא כי הדרי ואמרי להיתירא לא משגחינן להו ואילו היכא דאתא עד אחד שרינא אתו תרי אסרנא כי הדר אתא עד אחרינא שרינן לה מ"ט לאו משום דטעות הוא ואף ר' אליעזר סבר דטעות הוא דתניא ר' אליעזר אומר (ד) יקוב הדין את ההר ותביא חטאת שמינה אי אמרת בשלמא דטעות הוא משום הכי מתיא קרבן אלא אי אמרת דהוראה היא אמאי מתיא קרבן ודלמא קסבר ר' אליעזר יחיד שעשה בהוראת ב"ד חייב א"כ מה יקוב הדין את ההר: הורוה ב"ד להנשא כו': מאי קלקלה ר' (ה) אליעזר אומר (ו) זינתה ר' יוחנן אמר אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט מאן דאמר זינתה כל שכן אלמנה לכהן גדול מאן דאמר אלמנה לכהן גדול אבל זינתה לא מ"ט (ז) [דאמרה] אתון הוא (ח) דשויתין פנויה תניא כוותיה דר' יוחנן (ט) הורוה ב"ד להנשא והלכה וקלקלה כגון אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט חייבת בקרבן על כל ביאה וביאה דברי ר' אלעזר וחכ"א (י) קרבן אחד על הכל ומודים חכמים לר' אלעזר (יא) שאם נשאת לחמשה בני אדם שחייבת בקרבן על כל אחד ואחד הואיל וגופין מוחלקין: **מתני'** (יב) האשה שהלך בעלה ובנה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעלך ואח"כ מת בנך ונשאת ואחר כך אמרו לה חילוף היו הדברים תצא והולד ראשון ואחרון ממזר (יג) אמרו לה מת בנך ואח"כ מת בעלך ונתייבמה ואח"כ אמרו לה חילוף היו הדברים תצא והולד ראשון ואחרון ממזר: (יד) אמרו לה מת בעלך וניסת ואח"כ אמרו לה קיים היה ומת תצא והולד ראשון ממזר והאחרון אינו ממזר: (טו) אמרו לה מת בעלך ונתקדשה ואחר כך בא בעלה מותרת לחזור לו אע"פ שנתן לה אחרון גט לא פסלה מן הכהונה את זו דרש רבי אלעזר בן מתיא [1] ואשה גרושה מאישה ולא מאיש שאינו אישה: **גמ'** מאי ראשון ומאי אחרון אילימא [ל] ראשון לפני שמועה ואחרון לאחר שמועה ליתני הולד ממזר משום דקבעי למיתני סיפא אמרו לה מת בעלך ונשאת ואח"כ א"ל קיים היה ומת הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר תנא נמי רישא ראשון ואחרון ממזר ת"ר (טז) זו דברי ר"ע שהיה אומר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין אבל חכמים אומרים (יז) אין ממזר מיבמה ולימא אין ממזר מחייבי לאוין האי תנא הך תנא דר"ע הוא דאמר מחייבי לאוין דשאר הוי ממזר מחייבי לאוין גרידי לא הוי ממזר אמר רב יהודה אמר

מסורת הש"ס

(א) גיטין פא. פח.: פט.; (ב) [סנהדרין ו:], (ג) [ל"ל אלעזר], (ד) רש"ל, (ה) [תוספתא פי"ח], (ו) [לקמן לג:], (ז) גיטין פט.: לעיל פח.; (ח) [לעיל י: וש"נ ותוספתא פי"ח],

תורה אור השלם

1. אִשָּׁה זֹנָה וְחֲלֻלָה לֹא יִקָּחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מֵאִישָׁהּ לֹא יִקָּחוּ כִּי קָדֹשׁ הוּא לֵאלֹהָיו:
ויקרא כא ז

הגהות הב"ח

(א) גמ' ושרינן לה כקלא: (ב) שם דאמרה אמון הוא דשויתוני פנויה: (ג) רש"י ד"ה כ"ש אלמנה לכהן גדול דלהכי: (ד) ד"ה האי תנא וכו' ממזר מהן הס"ד ואח"כ מ"ש הך תנא דבי ר"ע הוא וכו' דקורבא הוא דהוי ממזר: (ה) תוס' ד"ה אבל וכו' דכל עריות שאמרו פוטרות צרותיהן ניאוי אין:

מוסף רש"י

כל קלא דבתר נשואין לא חיישינן. אע"פ שנשנו בהמגרש (גיטין פח.) דחיישינן לקלא, דתנן יצא שמה בעיר מקודשת ואסורה לפלוני מקודשת ואסורה לינשא לאחר, עד שיתן לה אותו פלוני גט, הני מילי בשיצא הקול קודם שנשא לאחר אבל יצא לאחר נשואין לא חייסינן ליה (גיטין פא.), לאוסרה על בעלה ולא להצריכה גט מבעל הקול, שאם אתה מצריכה גט ממצאת אוסרה על זה, דמחזקת לקלא ונמצא זה בועל אשת איש וקיימא לן כשם שאסורה לבעל כך אסורה לבועל (שם פט:) וכגון אם נשאת לכהן ויצא עליה קול שהיתה זונה או גרושה, לא מפקינן לה מיניה אלא בעדות ברורה (שם פח:). אמרו לה מת בנך כו' ממזר. דבני חייבי כריתות הוא דאשת איש אם שיש לה בנים בכרת (לקמן צג:).

עין משפט נר מצוה

מא א מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה כ ופי"ז מהלכות איסורי ביאה הלכה כ טוש"ע אה"ע סימן מו סעיף ח וסימן קטו סעיף ה:
מב ב מיי' פ"ה מהל' שבועות הלכה ה ופי"ד שם הלכה ג:
מג ג ד מיי' שם פי"ד הלכה ג:
מד ה ו ז מיי' שם פ"ה הלכה ג:
מה ח מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה יט סמג לאוין פג טוש"ע שם סימן קנט סעיף ב:
מו ט מיי' שם הלכה יט סמג שם:
מז י טוש"ע שם סימן ז סעיף מ:
מח כ מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה ו סמג עשין ג טוש"ע שם סעיף נח וסימן קנ סעיף ח:
מט ל מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה יט:
נ מ מיי' שם סמג לאוין פג טוש"ע שם סימן קנט סעיף ב:

תוספות ישנים

שיש להם לשון המלכות כדאמרינן התם שהיה מספר קומי. תימה למה אין אנו כותבים עתה לשני המלך ואנו כותבים לבריאת עולם. ויש לומר משום שהורגלו בשטרות לבריאת עולם הורגלו נמי בגיטין: והאחרון אינו ממזר. וא"ת ואמאי אינו ממזר כדלעיל מטעם קנס דהא לעיל אמרינן דכי נתגרשה מן הראשון הוי ממזר מן השני מטעם קנס וי"ל דר"ל הכא אינו ממזר מדאורייתא אבל מדרבנן הוי ממזר: ונתקדשה ובא בעלה מותרת לחזור לו. וה"ה דשריא לשני אם גרשה הראשון דלאשון ושני שוין דכמו דחזיא לחזור לראשון אם גרשה השני כך מותרת לחזור לשני אם גרשה ראשון:

נא א מיי' פ"ד מהל' אישות הל' יד סמג עשין מצ טוש"ע אה"ע סימן מד סעיף ז:

נב ב מיי' פ"ב מהל' יבום הלכה יט סמג לאוין פג טוש"ע שם סימן קנט סעיף ח:

נג ג שם סעיף ב:

נד ד מיי' פ"ז מהלכות אישות הל' טו סמג עשין מצ טוש"ע שם סימן מ סעיף ו [ע"ש מ"מ וכ"מ]:

תוספות ישנים

יבמה קדושין אין בה. פ"ה דאם נתקדשה אינה צריכה גט נשואין יש בה דאם נשאת צריכה גט. ותימה מ"ב מאי פריך אי קדושין אין בה להצריכה גט נשואין נמי אין בה אשת איש מומה דבנתקדשה לאחר לא בעיא גט ובנשאת צריכה גט כדאמרינן בריש פרקין וי"ל דקא פריך אהא דקאמר נשואין יש בה לאוסרה על היבם משמע אבל בענין אחר לא מתסרא על היבם מ"ב אם זנתה לא מתסרא ולהכי פריך אי קדושין אין בה לאוסרה על היבם וגם זנות אין בה רק נשואין לבד מ"ב נשואין נמי אין בה לאוסרה על היבם ונהי דבאשת איש מתסרא בנשואין שאני אשת איש דמתסרא גם בזנות. וא"ת ואמאי פשיט ליה בזנות ונשואין שאין הלא בגיטין דייק תלמודא דשאו אין זנו לא משמע דפשוט לתלמודא שלא להשוותם וי"ל דסוגיא דהכא אתיא כמסקנא דהתם: קדושין ונשואין אין בה לאוסרה אינם זנתה ואי תקשי הכונס יבמתו וכו' תלא מזה ומזה וכל הדברים האלו בה וי"ל דהשתא נאמר כמו שאמר ר' ירמיה בירושל' דהסיא כר' עקיבא אבל רבנן לא אמרי תלא מזה ומזה תלא זה חולק חה מקיים: **ואיבעית** אימא לעולם כדמעיקרא דקדושין וזנות אין בה ואי תימא א"כ נשואין נמי אמאי יש בה מיבמה אינה לקלקולא דאשה אינה מתקדשת לשוק אלא בנשואין ע"כ ההיא סוגיא לא אתיא כסתמא דהש"ס דגיטין אלא כליסנא קמא דרב גידל ובירושלמי אי נמי פשיטא להו כיון (ג) דרגילה ההוא דסניא ליה טפי מדרחמא ליה סברא דלא חיישינן אלא לקלקולא דאורייתא אע"ג דבעלמא חיישינן לקלקולא דרבנן תדע דהא מסיק דאפילו לקלקולא דאורייתא לא חיישינן הלכך אין תימה אי לא איצטריך ליה לאשמועינן דלקלקולא דרבנן לא חיישינן ונראה לר"י כתרי ליסני בתראי דרב גידל דהולד ממזר לרבנן כסוגיא דגיטין (דף פ: וסס) אע"ג דליתא לדרב המנונא כדאמרינן בסוטה (דף יח: וסס) מ"מ מטעם דמחלפא הוי ממזר מדרבנן ואפילו אם תמצא לומר דהלכתא כליסנא קמא דרב גידל ובירושלמי דלרבנן לא הוי ממזר מ"מ תלא וכן פסק ר"ח ורב אלפס דאפי' יש לה כמה בנים תלא ואפי' לרבנן וכן יש בירושלמי דמוקי מתניתין דגיטין כר"ע אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה אבל לגאת תלא ובשים לה בנים לאיירי דהא קאמר התם תלא מזה ומזה ושלשה עשר דבר בה ולגא כה"ג דמחלקי בין יש לה בנים ויש ספרים שכתוב בהם לקמן כל לשון ה"ג: **אמר** רב מנין שאין קדושין תופסין ביבמה. אפילו לרבנן דרבי עקיבא דכרבנן סבירא ליה לרב מדמכשיר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל בהחולץ (לעיל דף מה. וסס) ולרבי עקיבא הוי ממזר כדאמרינן בפ' עשרה יוחסין (קדושין עה:) ולקמן נמי בשמעתין דאמר ר' יצחק נמנו וגמרו שאין קדושין תופסין ביבמה אמר ליה רבי יוחנן רבי לא משמתינו היא זו כו' ודחי הא מני ר"ע היא מכלל דאיהו אמר אפילו אליבא דרבנן והא דקתני לעיל זו דברי רבי עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין משמע דבהכי תלוי מה שהוא ממזר ביבמה פירשתי בסוף החולץ (לעיל מט. ד"ה הכל): **אי ללאו הוא דאתא.** פר"ת אי ללאו גרידא הוא דאתא אי לקדושין דלא תפסי נמי הוא דאתא ולעיל פירשתי (שם): **נותן** לה שני גט והותרה. אר"ת דאיירי שנתקדשה ולא נשאת ודוקא היכא דבעי יבם לייבומי הוא דאסירא לשני אבל אי לא בעי לייבומי מותרת נמי למקדש אם מת הבעל או גירש וכ"ש הכא ביבמה דשריא למקדש וכן הורה ר"ת הלכה למעשה באשה שלא ידעה שהיה לה יבם ומתקדשה והתירה למקדש אחר חלילת היבם והא דפריך הכא אתגורי איתגור היינו משום דקאמר חולץ לה יבם ושריא לבעלה דמשמע חולץ בעל כרחו שכופין אותו אע"פ שברצונו היה מייבם אילו לא קדשה ומש"ה פריך אתגורי איתגור אבל אם מדעתו היה חולץ היתה מותרת לו ואין זה אתגורי איתגור והא לא איצטריך ליה לרב אשי לאשמועינן וא"ת והשתא נמי מאי קמ"ל דקאמר נותן שני גט דלאשמועינן דבעיא גט לא איצטריך דכבר פסק אמימר בהדיא הלכתא כשמואל ואר"ת דקמ"ל שכופין אותו ליתן גט כדי שלא יהיה חוטא נשכר (ד) אבל אם נשאת אפילו רצה היבם לחלוץ אסורה לבעלה ותלא מזה ומזה כדמסיק בירושלמי דיבמה שנשאת בלא חליצה תלא ולא אמרי' זה חולץ וזה מקיים ומתני' דהזורק (גיטין דף פ.) קתני ביבמה לשוק תלא מזה ומזה אפילו בנשואי טעות וכ"ש בנשואי מזיד דקנסינן לה טפי ואפילו את"ל (ה) בכשנשאה במזיד לא שייך למגזר ולמיקנסיה כי היכי דלא קנסינן ליה בזינו משום דנשואי מזיד לא שכיחי כמו זנות מ"מ לא מיסתבר לאוקמי הך מילתא בנשואי מזיד דלא אשי דהכא לית ליה דרב המנונא ור"ח פסק כהלכות גדולות דאפי' נתקדשה תלא מן המקדש וכדברי ר"ת נראה לר"י עיקר:

מדמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים או דלמא נישאו והו"ה זינו ומסייע לרב המנונא א"כ בעי למימר דההיא משנה אתיא כרבנן דלר' עקיבא הא ולא אסורה ליבם אפילו מאן דלית ליה דרב המנונא כדמוכח בסוטה בפרק היה מביא (דף יח: וסס) ובההיא משנה קתני כל הדרכים האלו בה אלמא בה אלמא זנו ממזר לרבנן מיבמה ואר"י דאתם הוי ממזר מדרבנן משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה אבל מתני' משמע ליה דהוי ממזר מדאורייתא מדקתני סיפא אמרו לה מת בעלך ונשאת כו' והאחרון אינו ממזר ואי ריש"א ממזר מדרבנן האחרון אמאי אינו ממזר דכי היכי דקנסוה גבי בעל ה"ג קנסי לה לגבי בועל דאפילו אחר שמת בעלה או גירשה אסור בה והולד ממזר ממנו ואי מייבי בנשאת בעדים ולכך לא קנסוה א"כ בריש"א למה קנסו לגבי יבמה ואין להקשות כיון דלרבנן נמי הוי ממזר מיבמה מדרבנן היכי קאמר לעיל סוף פ"ק (דף טו: וסס) בני לרות מעיד אני לכם שהם כהנים גדולים אפי' לב"ש שהיו בני יבמה לשוק דהתם שלא נשאת בטעות אלא בהוראת ב"ד ואין עומדת לנאת כלל דלא שייך טעמא דמיחלפא באשה אלא דוקא בנשאת בטעות שעומדת לנאת ובירושל' מוקי לההיא דגיטין כר' עקיבא ואמר ר"י דירושל' אתי כליסנא קמא דרב גידל דבסמוך דאמר יבמה קדושין ונשואין אין בה דנשואין נמי לא אסרי לה איבם דלית ליה דרב המנונא וכיון דבמזיד בזנות לא מיתסרא בנשואי שוגג נמי לא גזרו וליכא למגזר שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה נמצא מחזיר חלוצתו דהא אפילו באשה לא חיישינן להכי אלא משום קנס דהא בנתקדשה מותרת לחזור לו ולא חיישינן להכי משום דלא קנסינן לה ולא חיישינן נמי להאי ליסנא דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים ולהאי ליסנא על כרחך ההיא דהזורק (גיטין דף פ: וסס) כר"ע והא דאמר לקמן (דף לד.) בסוגיא דעד אחד ביבמה מהו לר' עקיבא איצטריך דס"ד (ו) הואיל ואמר רבי עקיבא יש ממזר מיבמה חיישינן לקלקולא (ודייקא) משמע דלרבנן ליכא קלקולא בנשאת לשוק בשמועת טעות דלא משום דרב המנונא ולא משום דמיחלפא ע"כ ההיא סוגיא לא אתיא כסתמא דהש"ס דגיטין אלא כליסנא קמא דרב גידל ובירושלמי אי נמי פשיטא להו כיון (ג) דרגילה ההוא דסניא ליה טפי מדרחמא ליה סברא דלא חיישינן אלא לקלקולא דאורייתא לא חיישינן לקלקולא דרבנן תדע דהא מסיק דאפילו לקלקולא דאורייתא לא חיישינן הלכך אין תימה אי לא איצטריך ליה לאשמועינן דלקלקולא דרבנן לא חיישינן ונראה לר"י כתרי ליסני בתראי דרב גידל דהולד ממזר לרבנן כסוגיא דגיטין (דף פ: וסס) אע"ג דליתא לדרב המנונא כדאמרינן בסוטה (דף יח: וסס) מ"מ מטעם דמחלפא הוי ממזר מדרבנן ואפילו אם תמצא לומר דהלכתא כליסנא קמא דרב גידל ובירושלמי דלרבנן לא הוי ממזר מ"מ תלא וכן פסק ר"ח ורב אלפס דאפי' יש לה כמה בנים תלא ואפי' לרבנן וכן יש בירושלמי דמוקי מתניתין דגיטין כר"ע אבל חכמים אומרים אין ממזר מיבמה אבל לגאת תלא ובשים לה בנים לאיירי דהא קאמר התם תלא מזה ומזה ושלשה עשר דבר בה ולגא כה"ג דמחלקי בין יש לה בנים לאין לה בנים ויש ספרים שכתוב בהם לקמן כל לשון ה"ג: **אמר** רב מנין שאין קדושין תופסין ביבמה. אפילו לרבנן דרבי עקיבא דכרבנן סבירא ליה לרב מדמכשיר עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל בהחולץ (לעיל דף מה. וסס) ולרבי עקיבא הוי ממזר כדאמרינן בפ' עשרה יוחסין (קדושין עה:) ולקמן נמי בשמעתין דאמר ר' יצחק נמנו וגמרו שאין קדושין תופסין ביבמה אמר ליה רבי יוחנן רבי לא משמתינו היא זו כו' ודחי הא מני ר"ע היא מכלל דאיהו אמר אפילו אליבא דרבנן והא דקתני לעיל זו דברי רבי עקיבא דאמר אין קדושין תופסין בחייבי לאוין משמע דבהכי תלוי מה שהוא ממזר ביבמה פירשתי בסוף החולץ (לעיל מט. ד"ה הכל): **אי ללאו הוא דאתא.** פר"ת אי ללאו גרידא הוא דאתא אי לקדושין דלא תפסי נמי הוא דאתא ולעיל פירשתי (שם): **נותן** לה שני גט והותרה. אר"ת דאיירי שנתקדשה ולא נשאת ודוקא היכא דבעי יבם לייבומי הוא דאסירא לשני אבל אי לא בעי לייבומי מותרת נמי למקדש אם מת הבעל או גירש וכ"ש הכא ביבמה דשריא למקדש וכן הורה ר"ת הלכה למעשה באשה שלא ידעה שהיה לה יבם ומתקדשה והתירה למקדש אחר חלילת היבם והא דפריך הכא אתגורי איתגור היינו משום דקאמר חולץ לה יבם ושריא לבעלה דמשמע חולץ בעל כרחו שכופין אותו אע"פ שברצונו היה מייבם אילו לא קדשה ומש"ה פריך אתגורי איתגור אבל אם מדעתו היה חולץ היתה מותרת לו ואין זה אתגורי איתגור והא לא איצטריך ליה לרב אשי לאשמועינן וא"ת והשתא נמי מאי קמ"ל דקאמר נותן שני גט דלאשמועינן דבעיא גט לא איצטריך דכבר פסק אמימר בהדיא הלכתא כשמואל ואר"ת דקמ"ל שכופין אותו ליתן גט כדי שלא יהיה חוטא נשכר (ד) אבל אם נשאת אפילו רצה היבם לחלוץ אסורה לבעלה ותלא מזה ומזה כדמסיק בירושלמי דיבמה שנשאת בלא חליצה תלא ולא אמרי' זה חולץ וזה מקיים ומתני' דהזורק (גיטין דף פ.) קתני ביבמה לשוק תלא מזה ומזה אפילו בנשואי טעות וכ"ש בנשואי מזיד דקנסינן לה טפי ואפילו את"ל (ה) בכשנשאה במזיד לא שייך למגזר ולמיקנסיה כי היכי דלא קנסינן ליה בזינו משום דנשואי מזיד לא שכיחי כמו זנות מ"מ לא מיסתבר לאוקמי הך מילתא בנשואי מזיד דלא איירי הגמרא בהכי ומיהו מצינו חוטא נשכר משמע קצת דבמזיד איירי ומתוך פירוש הקונטרס משמע דאיירי בנישואי מזיד דרב אשי דהכא לית ליה דרב המנונא ור"ח פסק כהלכות גדולות דאפי' נתקדשה תלא מן המקדש וכדברי ר"ת נראה לר"י עיקר:

בעניותינו. מתוך עניות דעתנו שאין אנו יודעים פי' המקרא: **אי ללאו הוא דאתא.** הרי היא כשאר חייבי לאוין ותפסי בה קדושין: **אם היה יבמה לכן.** ונשאת לשוק בעד אחד או בשני עדים שאמרו לה מת בעלך ואחר כך מת בנך ואמר שמואל בעיא גט וכיון דיהבי לה גיטא מיפסלא על היבם שהוא כהן משום גרושה: **חולץ לה.** יבם ושריא לבעלה: **והותרה לו.** ליבם: **נשואין יש בה.** קס"ד לענין גט דאם ניסת לזר שאמרו לה מת בעלך ואח"כ בנך גריכה גט: **בזנות.** דהוי זנות ומיתסרא אינם כרב המנונא. ורב אשי דאמר לעיל נותן לה שני גט והותרה לו לית ליה דרב המנונא: **דאמר מעיקרא.** נשואין יש בה לענין גט ולא משום דקדושי עינהו אלא דאי מפקעת לה בלא גט אתי למימר נמי באשה שהלך בעלה למדינת הים וניסת ע"פ ב"ד בעד אחד תלא בלא גט אבל מתקדשה לא בעיא גיטא דהא אשת איש גופה שנתקדשה על פי ב"ד בעד אחד תלא בלא גט כדתנן[1] אע"פ שנתן לה האחרון גט לא פסלה מן הכהונה: **נמנו וגמרו כו'.** דדרשינן לא תהיה לא תהא בה הויה: **אינה מקודשת.** כיון דהשתא לא תפסי בה קדושי לקמיה נמי לא תפסי דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **מי משכחת מרגניתא.** אי לאו דאמרי לך לא הוית מסיק אדעתיך דטעמא משום דלא תפסי בה קדושי השתא הוא אלא (ו) דאין מקנה דבר שלא בא לעולם ואפילו יש בידו לעשות עכשיו: **אמר ליה ריש לקיש.** לרבי יוחנן: שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך לאחר שתמות אחותיך או לאחר דשיחלוץ ליך יבמיך אינה מקודשת א"ל (ז) אי לאו דדלאי לך חספא מי משכחת מרגניתא תותיה א"ל ריש לקיש אי לאו דקלסך גברא רבה הוה אמינא לך אנא (ח) מתניתין רבי עקיבא היא דאמר אין קידושין תופסין בחייבי לאוין ואי ר"ע כי אמר לה לאחר שיחלוץ ליך יבמיך ליתפסי בה קידושי דהא שמעינן ליה לרבי עקיבא דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דתנן

אמר רב מנין[6] שאין קדושין תופסין ביבמה שנאמר [1]לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר לא תהא בה הויה לזר ושמואל אמר בעניותינו צריכה גט מספקא ליה לשמואל האי לא תהיה אשת המת אי ללאו הוא דאתא אי דלא תפסי בה קדושין הוא דאתא אמר ליה רב מרי בר רחל לרב אשי הכי אמר אמימר [2]הלכה כוותיה דשמואל אמר רב אשי השתא דאמר אמימר הלכתא כוותיה דשמואל אם היה יבמה כהן חולץ לה ושריא ליה איתגורי איתגור א"כ מצינו [3]חוטא נשכר [4]אלא אם היה יבמה ישראל נותן לה שני גט והותרה לו אמר רב גידל אמר רב חייא בר יוסף אמר רב יבמה קדושין אין בה נשואין יש בה אי קדושין אין בה נשואין נמי אין בה אימא קדושין ונשואין אין בה ואיבעית אימא מאי נשואין יש בה בזנות כדרב המנונא דא"ר המנונא [5]שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה ואי בעית אימא לעולם כדאמרן מעיקרא קדושין אין בה נשואין [7]יש בה דמיחלפא באשה שהלך בעלה למדינת הים [8]א"ר יצחק בחבורה נמנו וגמרו אין קדושין תופסין ביבמה אמר ליה רבי יוחנן רבי לא משמתינו היא זו דתנן [9]האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר לאחר שתתגיירי לאחר

[1] לעיל יג.: [וע"ע לקמן לו. ומזכר לעיל מט.:]. [2] [מלה פ"ב מ"ז כתובות יא.]. [3] [מלה לט.: גיטין נה: סוטה טו. ב"ק לח. לט. ע"ז ב: נדה ד:]. [4] לעיל פח. לקמן לה. לו. גיטין פ: סוטה יח:. [5] ב"מ טו: קדושין סב. כתובות נח:. [6] [ב"מ יח: מכות כא: וער' תוס' ב"מ שם ד"ה מי לאו], [1] [לעיל י: וש"נ], [2] [ע"א].

תורה אור השלם

1. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אֶחָד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:

דברים כה ה

גליון הש"ס

גמרא אמר רבי יוחנן בחבורה נמנו וגמרו כו'. כעין זה מכות כא ע"ב:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה מי משכחת וכו' אלא משום דאין אדם מקנה דבר: (ו) תוס' ד"ה (בעמוד הקודם) אבל כו' דסלקא דעתך אמינא דאיכא לאוין ואמר ר"ע יש ממזר מיבמה חייבא לקלקולא משמע כל"ל וכן בסמוך: (ג) בא"ד כיון דרגילות הוא: (ד) ד"ה נותן וכו' מוטא נשכר ודוקא נתקדשה אבל אם נשאת: (ה) בא"ד אמ"ל דכשנשאת במזיד:

מוסף רש"י

מנין שאין קדושין תופסין ביבמה. יבמה אינה חלוצה, מנין אם נתקדשה לשוק אין קדושין תופסין בה, אע"ג דאייבי לאוין בעלמא אליבא דכולא כולא תופסין בהו קדושין (לעיל יג:) **לא תהא בה הויה.** אינן תופסין (שם). **שומרת יבם שזינתה.** כשהיא שומרת יבם, אסורה ליבמה. כלומר שזינתה תחת בעלה שאסורה לבעלה (סוטה יח: וכעי"ז לעיל פא.). **לאחר שיחלוץ ליך יבמך.** קסבר האי תנא אין קידושין תופסין ביבמה לשוק (קדושין סב.). **אינה מקודשת.** דהוה ליה דבריס אינן בלא לעולם ועכשיו אין בידו לקדשה (שם). **דדלאי.** הגבהתי (מכות כא:).

תום' חד מקמאי

אמר רב יהודה אמר רב יבמה קדושין אין בה נישואין יש בה דמיחלפה באשה שהלך בעלה למדינת הים. פי' קדושין אין בה ומותרת לחזור ליבם (לו) נישואין (יש בה) ואסורה לחזור ליבם דמחלפה באשה אחרת שהלך בעלה למדינת הים כלומר כי היכי דגזרינן באשה שהלך בעלה למדינת הים שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא מחזיר חלוצתו ה"נ ביבמה גזרי שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה ונמצא מחזיר גרושתו ה"נ ביבמה גזרי שמא יאמרו חלץ זה ונשא זה ונמצא מחזיר חלוצתו וכיון שפסק הרב אלפס דאפי' כשנשאת על פי עדים אסורה לחזור לו דלא עבד עובדא ז) במגו אנוסה ורצריכה גט מראשון דאי הוה אמר מינס אניסה (ליה) [לא] צריכה הימנו גט ה"נ ביבמה ל"ש נשאת ע"פ ע"א כדפסק הרב אלפס שפסק דע"א ביבמה מהימן ול"ש נשאת ע"פ (ע"א) [שני עדים] אסורה לחזור לו ויש שמפרשים בכל יבמה שנשאת לשוק ואע"פ שלא נשאת לו ע"פ ע"א ולא ע"פ ב"ד אסורה לחזור לו אע"פ שלא נשאת לו גזרה משום אשה שהלך בעלה למדינת הים דלא מיחזר כלל:

ז) נראה דל"ל דלא עבד עובדא כוותיה דרב דמינס אניסה אלא צריכה גט מראשון וכו'.

קונם שאני עושה לפיך. אשה שאמרה לבעלה מה שאני עושה מלאכה יהא אסור לפיך בקונם: **אינו צריך להפר.** דכיון דקא משעבדא ליה למעשה ידיה לא מליא נדרה: **שמא תעדיף עליו כו'.** לתנן (כתובות דף סד:) מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שתי כו' וטפי לא משעבדא ליה ואהעדפה חייל נדר ואע"ג דעדיין לא נעשית המלאכה: **ופליגא דרב נחמן.** הא דאוקימנא דלר"ע אין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **רב הונא ברב.** כלומר מרב שהוא רביה קבלה ורב מרבי ינאי וכן כולם. [9]זה למעלה מדורו של זה היה: **המוכר פירות דקל.** ביומות הגשמים: **עד שלא באו לעולם.** אם בא לחזור בו קודם ניסן שאז האילנות מוציאין יכול לחזור בו: **משבאו לעולם אין יכול לחזור בו.** דכי אתו חייל זביני. אלמא אדם מקנה דבר שלא בא לעולם: **האומר לחברו.** קודם שקנה את השדה: **קנה.** והוא מתנה. אלמא מרב שמיע ליה: **נגה ליה.** שהה יותר מזמנו: **עינוייהו.** ואע"ג דאכתי לא אתו: **למען תלמד.** גבי תרומה ומעשרות כתיב ואכלת לפני ה' וגו': **כל הימים אלו יו"ט ושבתות.** הוי למד להזהר שלא יבטל עונג שבת בשביל תיקון הטבל: **למאי הלכתא.** ומה אתא קרא לאזהורי: **אי נימא עשורי בשבתא ומיכל.** ואיצטריך לאשמועינן דאע"ג דשבת הוא מתקנן פשיטא וכי איצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן הפרשת מעשרות בשבת אינה אלא משום שבות דתנן אלו הן משום שבות לא מגביהין תרומות ומעשרות במסכת ביצה (דף לו:) והיכא אסר לן קרא טלטול בעלמא דאיצטריך למשרייה הכא: אלא

אין צריך להפר. במעלה לה מזונות ומעה כסף איירי ולכך אין צריך להפר שהמותר הכל שלו והעדפה שע"י הדחק נמי סבר דהויא לבעל אבל אין לומר דאין צריך להפר משום דקסבר אין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם דא"כ אמאי נקט שאני עושה לפיך ליתני המקדיש מעשה ידיו של עצמו:

רבי עקיבא אומר יפר. דקסבר העדפה שעל ידי הדחק לאשה כדאמר בריש מציאת האשה (כתובות סו. ושם) וא"ת והיאך יכול להפר והא אין זה דבר שבינו לבינה וי"ל דחשיב נמי בינו לבינה לפי שאין יכול ליהנות וליקח בגמלוס את הראוי לו ליקח א"נ גם חלקה משועבד לו שילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות וא"ת וא"כ היאך יכולה להדירו כיון דמשועבדת לו וי"ל דוקא בעיקר מעשה ידיה אלמוה לשיעבודיה דבעל שהם לגמרי שלו אבל הכא דאין לו אלא פירות לא אלמוה: **יתקדשו ידי לעושיהן.** להקב"ה שעשאם אבל אין לפרש לעושיהן היינו למלאכתם דא"כ הוה ליה למימר למעשיהן כדאמר בסוף פ"ק דנדרים (דף יג.): ידי למעשיהם: **ורב נחמן אמר אף משבאו לעולם וכו'.** סברת רב הונא הפוכה מדרב נחמן לענין דבר שלא בא לעולם כדפי' בפ"ק דכתובות (דף ז: ד"ה המוכה) ובסוף פ"ק דגיטין (דף יג. ושם ד"ה לדבר): **קנויה לך מעכשיו קנה.** וקשה לר"י למה צריך מעכשיו דכיון דאית ליה אדם מקנה דבר שלא בא לעולם כאילו בא לעולם ובדבר שבא לעולם א"צ מעכשיו כדאמרינן בפרק האומר בקדושין (דף נט.) גבי האומר לאשה הרי את מקודשת (ב) לאחר י' יום ובא אחר וקידשה בתוך

[9]שאני עושה לפיך אין צריך להפר ר"ע אומר [א]יפר שמא [ב]תעדיף עליו יותר מן הראוי לו הא איתמר עלה א"ר הונא בריה דרב יהושע [ג]באומרת יקדשו ידי לעושיהם דידים איתנהו בעלמא ופליגא דרב נחמן בר יצחק דאמר רב נחמן בר יצחק רב הונא כרב ורב כרבי ינאי ורבי ינאי כרבי חייא ור' חייא כרבי ורבי כרבי מאיר ור"מ כרבי אליעזר בן יעקב ור' אליעזר בן יעקב [9]כר' עקיבא דאמר [ד]אדם מקנה דבר שלא בא לעולם רב הונא מאי היא דאיתמר [ה]המוכר פירות דקל לחברו אמר רב הונא עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו משבאו לעולם אין יכול לחזור בו ור"נ אמר [ו]אף משבאו לעולם יכול לחזור בו אמר רב נחמן מודינא [ז]דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה רב דאמר רב הונא אמר רב [ח]האומר לחברו שדה זו שאני לוקח לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו קנה רבי [ט]ינאי כרבי חייא דרבי ינאי הוה ליה אריסא דהוה מייתי ליה כנתא דפירי כל מעלי שבתא ההוא יומא נגה ליה ולא אתא שקל עשר מפירי דביתיה עלייהו אתא לקמיה דרבי חייא א"ל [י]שפיר עבדת דתניא [1]למען תלמד ליראה את ה' אלהיך כל הימים אלו שבתות ויו"ט למאי הלכתא אילימא לעשורי ומיכל [9]איצטריך קרא למישרי טלטול דרבנן אלא

שלשים יום מקודשת לשני לא בא אחר וקידשה בתוך שלשים מהו רב ושמואל דאמרי תרוייהו מקודשת אע"פ שנתאכלו וכו' ולעיל (דף לב:) נמי גבי לאחר שתגיירי ליכא מעכשיו וכן גבי פירות ערוגה לקמן ואר"ת דהכא אצטריך מעכשיו משום דסתם קנין שדה הוא בחליפין או בשטר ובחזקה דכסף אין קונה במקום שכותבין שטר אם לא שפירש בהדיא אי בעינא בכספא איקני (ג) בפ"ק דקדושין (דף כו.) ובמקומו של רב היו כותבין את השטר וכמה מקומות מצינו בהש"ס שלא היו קונין בכסף כדאמר בחזקת הבתים (ב"ב דף מד:) עובד כוכבים מכי מטי זוזי לידיה אימתליק ליה ישראל לא קני עד דמטי שטרא לידיה ובפ"ק דב"מ (דף טז.) מכדי האי גברא במאי קני ליה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא ולהכי צריך מעכשיו דאפילו בדבר שבא לעולם אי אמר קני בחזקה או בחליפין לאחר י' ולא אמר מעכשיו לא קנה הואיל ובשעה שיש לקנין לחול דהיינו לאחר י' כבר פסקה החזקה או הוחזר הסודר כדאמרינן בהאשה שנפלו (כתובות דף פב. ושם) משום פרה זו ולא תהא קנויה לך עד אחר י' לא קנה כי לא אמר מעכשיו לפי שבשעת הקנין כבר פסקה המשיכה וכן כשקנה בשטר צריך מעכשיו שאפילו יהיה נקרע השטר או נאבד קנה דאי לא אמר מעכשיו ונקרע בתוך כך או אבד לא קנה כיון דבשעת קנין אין כאן שטר כדאמר במ"ד דמקודשת ומגורשת לכשיבא דאם נקרע או אבד הגט אינה מגורשת אבל גבי אחר שתגיירי א"ל מעכשיו דסתם קדושין בכסף הם דאפילו נתאכלו המעות חשוב כל שעה כאילו הם בעין שהמעות נשארו אצל המקנה ואם לא נעשה הקנין היה מוטל עליו להחזירם וחשוב כאילו הם בעין בשם קדושין דלאו למלוה דמי ולא לפקדון כדאמר בהאומר (קדושין דף נט.) ובפירות ערוגה נמי לא בעי מעכשיו לפי שאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט דמי וחשוב כאילו מוסרם ליד הקונה לעמוד בידו ולקנות כשיגיע הזמן שקבע אע"ג דרב מספקא ליה (שם:) במעכשיו ולאחר שלשים יום אי תנאה הוי או חזרה הוי מ"מ מהני הכא בשדה מעכשיו דהכא פשיטא דלאו חזרה הוי דודאי בדבר שבידו להקנות עכשיו יש להסתפק כשאמר ולאחר שלשים שחוזר ממה שאמר בתחלה מעכשיו אבל בדבר שאין בידו להקנות עכשיו כי הכא כשאומר לכשאקחנה אין זה חזרה אלא דאי אפשר לו בע"א ועוד דהכא שאמר מעכשיו לבסוף אין שייך להסתפק כלל וא"ת כיון דמעכשיו ולאחר שלשים הוי או תנאה או חזרה הא דא"ר יוחנן בפ' האשה שנפלו (כתובות פב. ושם) משום פרה זו ולא תהא קנויה לך עד לאחר י' יום קנה ומוקי לה דאמר מעכשיו אפי' עומדת באגם אי חזרה הוי אמאי קנה ואי תנאה הוי ונגמר הקנין מעכשיו למה לי עומדת באגם אפי' ברה"ר או ברשות מקנה נמי ובהכותב (שם פו.) משמע דדוקא נקט אגם שראוי למשיכה ואר"י דלא קשה מידי דר' יוחנן לטעמיה דאית ליה בהאומר (קדושין ס.) דמעכשיו ולאחר י' לא הוי לא תנאה ולא חזרה אלא ה"ק דמעכשיו יתחיל הקנין ולאחר י' יגמור ולהכי בעינן שתהא בסוף שלשים במקום הראוי לקנין ולמשיכה אז נגמר הקנין ודין קנין אחר שלשים פר"י דהכי הוי דבכסף אפילו אינו בעין ובשטר כשהוא בעין ברשות קונה בסוף י' קני בלא מעכשיו לכ"ע אבל משיכה וחזקה וחליפין ושטר שנקרע לא מהני לכ"ע (ד) ואף דאם אמר מעכשיו ולאחר י' מהני לכ"ע שטר הנאבד וחזקה וחליפין לא מהני לקנות לגמרי לרבי יוחנן כיון דבשעת גמר הקנין אין שטר וחזקה וחליפין אבל משיכה קונה במעכשיו ולאחר י' כיון דבסוף י' הפרה עומדת באגם שהוא מקום הראוי לקנין דע"י תחלת משיכה שהותחל קנין נעשה האגם רשותו והוי לה כמשיכה אריכתא ואפילו יצתה מן האגם תוך י' או אפילו משכה המקנה לחצרו ושוב (ה) בתוך שלשים חזרה לאגם קני ולרב דמספקא ליה אי חזרה הוי לא מהני מידי מה שעומדת באגם ולשמואל דפשיטא ליה דתנאה הוי בכולהו קני כיון שלא חזר בו תוך הזמן וא"ת ואמאי לא קני לר' יוחנן פרה אפילו ברה"ר או ברשות המקנה כמו שקנה קרקע במהיום ולאחר מיתה דקני מהיום גוף ולאחר מיתה פירות ושמא במהיום ולאחר מיתה משמע טפי שרוצה להקנות גוף מהיום ומסתברא דכיון דאמר לאחר מיתה דלהבריה נכסים משאר יורשים קאתי ומקני ליה לגוף מהשתא. ר"י: **מייתי כנתא דפירי.** אר"י דמשל אריס הוו שהיה נותן לרבי ינאי דאי ינאי לא חשוב דבר שלא בא לעולם ואפילו הוו מחוברים כיון שבידו לתלוש כדמוכח בהאומר בקדושין (דף סב. ושם) ולא מסתבר לומר דלא חשיב הכא בידו לפי שהיה רחוק מהם דאין נראה לחלק בין קרוב בין רחוק: אלא

גה א ב מיי' פי"ב מהל' נדרים הלכה י סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רלד סעיף עא וטוש"ע אה"ע סימן פח סעיף ב:

נו ג ד מיי' פכ"ב מהל' מכירה הלכה ב סמג עשין מב טוש"ע ח"מ סימן רט סעיף ד:

תוספות ישנים

א"ל ספיר עבדת וכו' אלו שבתות וימים טובים. דמשום כבוד שבת יש לעשר עליהם [ולפי שלא בא לעולם] ומימה דהיכי מיימי מהאי קרא דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם הלא מהכא לא שמעינן אלא בשבת ויום טוב ומאן דאית ליה אדם מקנה לא אים ליה בכל ענין וגם קשה דבכל מקום דקאמר דאמרינן אדם מקנה לא משמע שיהא מדאורייתא דאי הוה דאורייתא אים מאן דפליג וא"ל דאין התלמוד מביא קרא לומר דשפיר עבד שעשר עד שלא בא לעולם דפשיטא ליה לר' ינאי דאדם מקנה ומזה לא הוצרך לשאול אי ספיר עביד אכן שאל לר' מייא אי ספיר עבד שעשר שלא מן המוקף שהרי לא היה אלא והשיב לו שפיר עבדת משום כבוד שבת ומימי קרא דכתיב כל הימים אלו שבתות וימים טובים:

מוסף רש"י

קונם שאני עושה לפיך. מה שאני עושה יהיה קונם לפיך, יהי עליך כהקדש מליהנות לו (כתובות נט. וכנר"ז שם סז. וקדושין סג.). **אין צריך להפר.** מדר זה שאין בה כח להקדישו לפי שהוא שלו (כתובות נט.) אין בעלה צריך להפר שאין נדרה חל שהרי משועבדת לו (קדושין סג.) דלא אמרה כלום דלאו כל כמינה לאפקועי לבעל מה דזכי ליה דמתנה (נדרים פה.) ואפילו לשמא תעדיף נמי לא מייתינן דאי מעדפא נמי לבעל הוא (כתובות סז.). **שמא תעדיף עליו יותר מן הראוי לו.** שמא תעדיף על מעשה ידיה יותר מן הראוי לו ויותר ממה שהיא מייחבת לעשות לו וכבכתובות (סד:) אמרינן מה היא עושה לו משקל ה' סלעים שתי ביהודה שהן עשר סלעים בגליל, ולכי אתיא העדפה קדשה אע"ג דלא בא לעולם בשעת הנדר (קדושין סג.) דמותר זה אינו שלו ויכולה להקדישו (כתובות נט.) והעדפה דידה הוא ומייל עלה קונם (שם סז.). **יקדשו ידי לעושיהם.** למי שבראם, ומיהו במידי דמשתעבדי דידיה לבעל לא מצי לאקדושיהו (קדושין סג.). **המוכר פירות דקל לחברו.** קודם שחנטו פירותיו, עד שלא באו לעולם יכול לחזור בו. אם בא לחזור בו קודם שחנטו פירותיו חוזר אפילו למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם, הני מילי שבא לחזור אחר שבא לעולם (ב"מ סז:). משבאו לעולם אין יכול לחזור בו. דקסבר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם בשעת המכר, שיהיה המכר חל לכשיבא לעולם (שם). אף משבאו לעולם לעולם כו'. דלאן אדם מקנה דבר שלא בא לעולם (שם). דאי שמיט ואכיל לא מפקינן מיניה. שהרי כל זמן שלא חזר מחל על אכילתו ואע"פ שבטעות שלא היה יודע שיוכל לחזור ממילא היא (שם). לכשאקחנה קנויה לך מעכשיו. שכשאקחנה לא אוכל לחזור בי, קנה. אם יקחנה ואין יכול לחזור כשלקחה (ב"מ סז:).

גליון הש"ם

גמ' בר"ע דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם. עי' בר"ן סוכה דף לל"א: שם **אצטריך קרא** למשרי טלטול דרבנן. וכ"ה ביומא פג ע"ב וע"ש לשון טלטול והו"ל למימר מתקן דרבנן: רש"י ד"ה ורב הונא ברב כו' זה למעלה מדורו וכו'. עי' תוספות מו"י סימן לד דף לג:

הגהות הב"ח

(א) גמ' שמא תעדיף. נ"ב ועמ"ש בקדושין דף סג: (ב) תוס' ד"ה קנויה וכו' מקודשת לי לאחר י' וכו': (ג) **בא"ד** בכספא איקני כדאיתא בסוף פ"ק דקדושין: (ד) **בא"ד** ושטר שנקרע לא מהני לכ"ע ואם אמר מעכשיו ולא אמר ולאחר שלשים מהני לכ"ע בכולם אבל אם אמר מעכשיו ולאחר שלשים וכו' שטר הנאבד וחזקה כלי"ל: (ה) **בא"ד** ושוב בסוף שלשים חזרה לאגם:

אלא לאו בה"ג. מתוך פירוש הקונטרס משמע דאיצטריך ליה למילף מקרא משום דבר שלא בא לעולם וקשה לר"י דמה לי שבתות ויו"ט משאר ימים וגרשה לר"י כמו שפר"ח לתתא קרא למישרי שבת שלא מן המוקף וא"ת וכיון דשרי לתרוס בשבת מדאורייתא היכי אתא קרא למישרי שלא מן המוקף כיון דיכול להמתין עד השבת ויתרוס מן המוקף וי"ל דאתא קרא (ב) דהיכא דיש לו פירות בעיר אחרת ואין לו בידו שלא כדי סעודת שבת דאי הוה מעשר מייניהו גופייהו הוה בלר ליה ושרי משום עונג שבת לעשר מאותן של עיר אחרת שלא מן המוקף וא"ת והאמאי עובדא דרבי ינאי היכי הוה שרי לתרוס שלא מן המוקף כיון דמדאורייתא יכול לתרוס למחר מן המוקף וי"ל דהכא בתרומת פירות דרבנן התירו שלא מן המוקף משום עונג שבת כיון דבעלמא כשהם בעיר אחרת אין יכול לתקן שרי מדאורייתא ועי"ל דשרי לתרוס בע"ש שלא מן המוקף כדי שלא יצטרך לטרוח ולתרוס בשבת דכל זה עונג שבת (ג): **לאחר** שאתגייר לאחר שתתגיירי כו'. וא"ת דאמר בפ"ק דגיטין (דף יג: ושם) אפילו לר"מ דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם ה"מ לדבר (ג) שבעולם אבל לדבר שאינו בעולם לא והשתא מהיכא דשמעינן ליה דבר שלא בא לעולם דהיינו לאחר שתתגיירי שמעינן נמי לדבר שלא בא לעולם כגון לאחר שאתגייר ואמר ר"י דלא חשיב לאחר שאתגייר לא בא לעולם כ"כ כיון שהגוף הוא בעולם רק שנתוסר גירות אבל התם נולדים לא באו לעולם כלל ואר"י שבעינן זה תירץ הר"ר אלעזר משזא"ל אהא דמקשינן דאמר בריש המפקיד (ב"מ דף לג. ושם) אימור דאמר ר"מ כגון פירות דקל דעבידי דאתו ותימה דהא כל הנהו דהכא לא עבידי דאתו ותירץ דלא בעינן עבידי דאתו אלא בדבר שאין בעולם כלל אבל הגך דהכא דהוו בעולם לא בעינן עבידי דאתו וא"ת ג"כ בפרק אע"פ (כתובות דף נח: ושם) גבי מקדים מעשה ידי אשתו דמפרש טעמא דרבי מאיר מתוך שיכול לכופה למעשה ידיה נעשה כאומר יקדשו ידיה לעושיהם וידיה איתנהו בעולם ופריך וסבר רבי מאיר אין אדם מקדים דבר שלא בא לעולם והתניא הרי לא לאחר שאתגייר וכו' ומשני מהכיא אין מהא ליכא למשמע מינה והשתא הא מהכיא נמי לא שמעינן שיכול להקדים דבר שלא בא לעולם וא"כמי מצינן למימר דלא קדשי מעשה ידיה שלה אי לא משום דנעשה כאומר יקדשו ידיך לעושיהם וי"ל כיון דחזינן דבמקצת סבר כר' אליעזר בן יעקב רבו ה"ה דבדבר שלא בא לעולם כלל סבר כוותיה ואיהו אית ליה בסמוך דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם כלל וא"ת דבפרק מי שמת (ב"ב דף קמח:) משמע דגרע עובר לר' מאיר מגר דאמר לר"מ המזכה לעובר לא קנה ורב הונא נמי דסבר הכא כר"מ סבירא ליה אף משתגיר לא קנה רבי חנינא (שם) האומר לחברו אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי דאם אשתו מעוברת דבריו קיימין וי"ל דאין לחוש כל כך שכמו כן מצינו סברות רב נחמן ורב הונא הפוכות זו מזו ועוד י"ל דרבי חנינא למ"ד אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דוקא מסיק הכי אע"פ שהמשנה סוברת אין אדם מקנה מ"מ ניחא ליה לאוקמי הא דקתני התם אם ילדה אשתך נקבה מקודשת לי אינה מקודשת לדברי הכל משום דלא קתני לה בגמ' בברייתא בפלוגתא דר"מ ורבנן: **עד** אחד ביבמה מהו **טעמא** דעד אחד וכו'. וא"ת מאי קמיבעיא להו הא ודאי טעמא דעד אחד משום דדייקא ומינסבא הוא כדמוכח לעיל ואר"י דמיבעיא להו הא דסמכינן אדייוקא דידה משום דעבידא לאיגלויי הוא והאי דעבידא לאיגלויי הוא עיקר הטעם ולהכי יש לסמוך אדייוקא זוטא כי הכא דלא דייקא כולי האי משום דמרחמא ליה או דלמא עיקר טעמא דעד אחד משום דדייקא והואיל וכן בעינן דיוקא רבה והכא כיון דמרחמא ליה לא דייקא כולי האי וממאי דהיא גופה נאמנת לומר מת בעלי להתייבם לא בעי למיפשט הא לישנא דקסבר דודאי משום דמרחמא ליה לא משקרא במזיד אבל אעד אחד איכא למימר דסמכה אספיר ולא דייקא הכא כבעלמא ופשיט רב ששת תניתוה אמרו לה מת בגך ואח"כ כו' אלמא עד אחד מהימן כאן אע"פ שהיא אינה נאמנת לומר מת בני ואח"כ מת בעלי כשהלכה היא וכנה למדינת הים כדתנן בהדיא בהאשה שלום (לקמן קיח:) דחיישינן דמשקרא משום דמרחמא ליה כל שכן במת בעלך שבעלמה נאמנת שע"א יהא נאמן וא"ת והיכי מצי למימר דדייקא כשמתירה ע"א להתייבם והא ליכא חומר בסופה כשנופלת מן הנשואין דבין לרב ובין לשמואל דפליגי ביבמה מן האירוסין אם היא כאשת איש ואסורה לחזור או לא אבל מן הנשואין לכו"ע מותרת לו לחזור וי"ל דדייקא מ"מ לפי שאין יודעת אם יכנוס או יחלוץ וחיישת שמא יחלוץ ותנשא לשוק ואיכא חומר ועוד הואיל ואיכא חומר בכל שאר נשים מדקדקת גם זו כאחרות שמורגלות לדקדק: **מאי** חזית דסמכת אהני סמוך אהני. אע"ג דתרי ותרי ספיקא דרבנן ואיכא לאוקמא בחזקת איסור ליכס לשוק כגון שהיה לו בנים ומה"ת אם היה מעשה דיבמה לעלמא בעו מייה ועי"ל דאפילו לא מהימנא כדאמר בה לא הוי לו בנים ומזה קא בעי אי נאמן העד לומר שהיו לו בנים במדה"י ומת ואח"כ מת בנו. וא"ת א"כ מאי קאמר הא לא מיבעי לך דאפילו אי מהימנא אפילו לאחיר אשה ליכס יכול למצוא בעיא שלו אחר דאפילו אי לא מהימנא כגון שהיתה בחזקת איסור לא מהימנא דאפילו אי אחר אשה ליכס בחזקת איסור ליכס ואיכא ספק אי אמר מבנו דבר ולא נהירא דא"כ הדרא קושיא לדוכתיה דלפשוט יבמה לעלמא מדאמרי' לקמן דאפילו אי מהימנא לומר מת בעלי ואח"כ מת בני לכל הפחות היכא דליתא בחזקת איסור וא"כ יש לאהמון עד אחד דאפילו בחזקת איסור כדפי' דיותר יש לנו לאהמון עד אחד מבעל דבר לכן נראה לפרש דמיירי שפיר הכא בחזקת איתר ומ"מ לא מצינו למפשט יבמה מדלקמן דמהימנא לומר מת בעלה ואח"כ מת בנה דא"ל דאפילו אי מהימנא דאפילו אי מהימנא כגון דאיכא בחזקת איסור ליכס ומה"ת אם היה לו בנים במדה"י ומת ואח"כ מת בנו. ומיהו קא בעי אי נאמן העד לומר שהיו לו בנים במדה"י ומת ואח"כ מת בנו. וא"ת א"כ מאי קאמר הא לא מיבעי לך דאפילו אי מהימנא דאפילו לאחיר אשה ליכס יכול למצוא בעיא שלו אחר דאפילו אי לא מהימנא כגון שהיתה

דסניא ליה. ליבם: **והולד ממזר.** כר"ע: **בעדי הזמה.** שהאחרונים הזימו את הראשונים ואמרו עמנו הייתם דרחמנא היימינהו כדכתיב ודרשו השופטים היטב והנה עד שקר (דברים יט) ומוקמינן ליה בעמנו הייתם במסכת מכות (דף ה.): **שאלנם לביתה.** ולינסבא לבעלה: **סיפא דקתני כו'.** הא עד אחד מהימן בתמיה מי מהימן עד אחד לומר מתה אשתך ליגא אחותה: **אגא.** לא תידוק מייה הא עד אחד מהימן דהיא גופה איצטריך לאשמועי' דלא מהימנא ואליבא דר"ע איצטריך דסד"א הואיל ואמר ר"ע יש ממזר מיבמה לשוק חייגא אקלקולא וכי אמרה מת יבמי תגשא קמ"ל דלא מהימנא משום דזימנין דסניא ליה וכדאמרן אבל גבי בעלה לא אמרי' סניא ליה. ואית דגרס קמ"ל דאקלקולא דידה חייגא כגון מת בעלי דאי אתי בעלה אמרינן תגא מזה ומזה וכל קלקולי דמתניתין בה הלכך מהימנא אקלקולא דזרעה כגון מת יבמה דאי נמי משקרא לא מקלקלא אגא זרעה ואפילו לר"ע לא חייגא ולא נהירא לי דהא לר"ע היא גופה מקלקלא בכל קלקולי דמתני' כדתנן במסכת גיטין (דף פ.) ולעיל בשמעתין[1] מייתינן לה בתיובתא הכונס את יבמתו והלכה צרתה ויצת כו' תגא מזה ומזה וכל הדרכים האלו בה ואוקימנא כר"ע אגמא ביבמה לשוק נמי אית לן כל הני קלקולי ועוד אי איהי לא מיקלקלא למה לי למיתנייה כלל הא מסיפא שמעינן דאקלקולא דזרעה לא חייגא דקתני אינה נאמנת לומר מתה אחותי שאכנס לביתה והני ודאי לדברי הכל ממזרים נינהו וקתני דלא מהימנא וכ"ש מת יבמי דחייבי לאוין בעלמא נינהו אגא הא איצטריך לאשמועינן דאע"ג דאיהי מיקלקלא דתגא מבעלה ומיבם לא מהימנא משום דזימנין דסניא ליה: **לאיסור כרת.** לומר מת בעליך הנשאי: **לא נתגרשה אגא מאישה.** כגון שכתב לה גט ואמר לה הרי את מגורשת ממני ואי את מותרת לכל אדם שלא נתגרשה זו לגמרי אגא מאישה נפרדה: **פסולה לכהונה.** אם את והותרה ליגשא: ה"ג **והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה: מתני' מותרת לחזור לו.** דקדושי שניה אינן כלום והרי היא כזנות ואמר בגמ' (לקמן לה.) אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה: ומותר

דאפילו במת בנך ואח"כ מת בעליך קאמר דהא לא תיבעי לך דכיון דנאמנת לומר מת בעלי ואתייבם ולא חיישינן דלמא משקרא משום דמרחמא ליה דאי הוה לן למיחש דלמא לא דייקא שפיר משום דמרחמא דמרחמא ליה דאי הוה לן למימנוה במת בעלי ותתייבם דדלמא ליה וסמכה אעד א"כ לא הוה לן להימנוה במת בעלי ותתייבם דדלמא משקרא משום דמרחמא ליה אגא ודאי משום דמרחמא ליה אינה מוגעת מלדקדק שפיר ואע"ג דדייקא שפיר מ"מ היא גופה לא מהימנא לומר מת בנה ואחר כך מת בעלה שלא האמינוה רבנן אגא במיתת בעלה לאפוקה מחזקת איסור אשת איש על ידי דיוק שלה משום עגונא אבל לאפוקה מחזקת איסור ליבם לא רצו להאמינה ואע"ג דדייקא שפיר ויש להאמינה על ידי עד אחד (ב): **כי תיבעי לך יבמה לעלמא.** דהתם איכא למימר טפי דלא דייקא שפיר

משום דסניא ליה אע"ג דמשום דמרחמא ליה לא שבקה מלמידק משום דסניא שבקה טפי שגדולה שגאת השוגאות מאהבת האוהבות ושכיח טפי דסניא ליה מדמרחמא ליה כדמשמע בסוף האשה שלום (לקמן דף קיז. ודף קיח:) ועוד שיותר קשה לה כשתפול לפניו כששוגאה אותו ממה שגוה כשאוהבת אותו דכשאוהבת אותו אין לה כ"כ נוח כשתפול לפניו כי שמא יחלון ואפילו יכנוס אינה שמחה כל כך כי הרבה יש לה למגוא כיוגא בו או טובים ממנו אבל אם שוגאתו אינה יכולה להנגל ממנו להנשא לאחר אם לא יחלון ועל כרחך צריכה ליגשא לשוי לה אי תתעגן להכי מיבעיא ליה אי עיקר טעמא הוה משום דדייקא והכא לא דייקא שפיר ואי טעמא משום דעבידא לאיגלויי הוא איכא למסמך אדיוקא פורתא ה"נ דייקא קצת אע"ג דסניא ליה וא"ת ומאי קמיבעיא ליה והתנן בהאשה שהלכה (סט) שהיא נאמנת לומר מת בעלה ואח"כ מת בנה כיון דאיהי מהימנא כ"ש עד אחד וי"ל דאיהי מהימנא משום דאית לה מיגו דאי בעיא אמרה מת בעלי ושתקה מבן אבל בעד איכא למיחש שמא שכרוהו[2] או שונא אותה או היא עצמה חשודה לקלקלה היכא דמסמכה עליה ולא דייקא שפיר ולכך אין להאמינו כמותה דאיהי אית לה מיגו ואיהו לית ליה מיגו דבכר אי אסהידנא אבעל לחודיה כי שמעה דמת הבן תחקור איזה מת ראשון ולא אוכל לקלקלה אבל אי אסהידנא אתרוייהו אבן ובעל

דסניא ליה אמר להו רב ששת תניתוה אמרו לה מת בעליך ואח"כ מת בנך ונשאת ואח"כ אמרו לה חילוף היו הדברים תצא והולד ראשון ואחרון ממזר היכי דמי אילימא תרי ותרי מאי חזית דסמכת אהני סמוך אהני ועוד ממזר ספק ממזר הוא וכ"ת לא דק הא מדקתני סיפא הראשון ממזר והאחרון אינו ממזר ש"מ דדוקא קתני אלא לאו חד וטעמא דאתו בי תרי אכחשוה הא לאו הכי מהימן לעולם תרי ותרי וכדאמר רב אחא בר מניומי[6] בעדי הזמה הכא נמי בעדי הזמה א"ל רב מרדכי לרב אשי ואמרי ליה רב אחא לרב אשי ת"ש [3]אין האשה נאמנת לומר מת יבמי שאנשא ולא מתה אחותי שאכנס לביתה היא ניהי דלא מהימנא הא עד אחד מהימן וליטעמיך אימא סיפא אין האיש נאמן לומר מת אחי שאייבם את אשתו ולא מתה אשתי שאשא את אחותה הוא ניהו דלא מהימן הא עד אחד מהימן בשלמא גבי אשה משום עיגונא אקילו בה רבנן אלא גבי איש מאי איכא למימר אלא כי איצטריך לר"ע איצטריך סד"א הואיל וא"ר עקיבא יש ממזר מחייבי לאוין אימא חיישא אקלקולא[6] דזרעא ודייקא קמ"ל [5](דאקלקולא דידה חיישא אקלקולא דזרעא לא חיישא) רבא אמר [4]עד אחד נאמן ביבמה מק"ו [7]לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כל שכן א"ל ההוא מרבנן לרבא היא עצמה תוכיח דלאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא התרת ואלא איהי מ"ט לא מהימנא דכיון דזימנין דסניא ליה לא דייקא ומינסבא עד אחד נמי דכיון דזימנין דסניא ליה לא דייקא ומינסבא: זה מדרש דרש רבי אלעזר בן מתיא וכו': [8]אמר רב יהודה אמר רב הוה ליה לר' אלעזר למדרש ביה מרגניתא ודרש ביה חספא מאי מרגניתא [9]דתניא [1]ואשה גרושה מאישה [2]אפילו לא נתגרשה אלא מאישה פסולה לכהונה והיינו ריח הגט דפוסל בכהונה: **מתני'** [3]מי שהלכה אשתו למדה"י באו ואמרו לו מתה אשתך ונשא את אחותה ואח"כ באת אשתו מותרת לחזור לו

כי שמעה נמי דמת בן סמכה עילאי ומיקלקלא ואפילו מהימן כאן עד בהנך תרתי בעיי אכתי איכא למיבעי לקמן עד אחד בקטטה ועד אחד במלחמה דאיכא למימר דהכא דייקא טפי מהתם והתם נמי הכי בעי אי עיקר טעמא משום דדייקא ובעינן דיוקא רבה או עיקר טעמא משום דעבידא לאיגלויי ולהכי סמכינן אדיוקא זוטא כי הנהו:

וליטעמיך סיפא דקתני אין האיש נאמן כו'. וא"ת ל"ל למידק מסיפא מגופה הוה ליה לאקשויי היאך עד אחד נאמן לומר מתה אחותה שתכנס לביתה דמאי עיגונא שייך התם דאי לא מינסבא להאי מינסבא לאחרינא ואמר ר"י דהוי מלי לדחויי גבי אשה שייך לומר עיגונא אפילו בכי האי גוונא דשמא לא תמצא אדם שישאנה אבל מתה אשתו שישא אחותה התם לא חזינא דבעיא לאינסובי ליה דהא משום גברא קאתי האי עד כדמשמע ליגשא וא"ת מ"מ יכול לדקדק דע"כ לא מהימן עד אחד במתה אחותה שתכנס לביתה ואפילו שייך בה עיגונא דהא לא דייקא הכא כיון דליכא חומר בסופה ולפי מה שפירשתי לעיל (דף לג: ד"ה עד) דנשים מורגלות לדקדק ניחא:

לרבי עקיבא איצטריך. לרבנן לא איצטריך אע"ג דהוי ממזר מדרבנן כדפי' לעיל (דף לב: ד"ה אבל): **לאיסור** כרת התרת. פר"י דעד אחד נאמן לומר מת בעלה שתתייבם ולא אמר דלא דייקא משום דמרחמא ליה לאיסור לאו לא כ"ש דלא אמרינן משום דסניא ליה לא דייקא אבל מה שפירש בקונטרס לאיסור כרת מת בעליך תגשא אין נראה לר"י דהתם ליכא טעמא למימר דלא תידוק כי הכא דסניא ליה: **היא** עצמה תוכיח. דנאמנת לומר דתתייבם אע"ג דמרחמא ליה ואינה נאמנת לומר מת יבמי משום דסניא ליה: ואע"ג

חיישינן אקלקולא דזרעה דדייקא ומנסבא קמ"ל אקלקולא דידה חיישא אקלקולא דזרעה לא חיישא

נח א מיי' פ"ג מהל' יבום הלכה ה סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קנח סעיף ג:

נט ב מיי' פ"י מהלכות גירושין הל' ג סמג לאוין קנג טוש"ע אה סימן ו סעיף ג וסימן קנ סעיף ג:

ס ג מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה ט סמג אה טוש"ע אה סימן טו סעיף מ:

תוספות ישנים

דיש לה מגו [וכמש"כ בתוס']: לאיסור כרת התרת לאיסור וכו' פ"ה לאיסור אשת איש ול"ג דל"כ הול"ל לאיסור מיתה ועוד דעל זה אינו דין לומר אע"ג דנאמן באיסור אשת איש לא מהימנא הכא משום דמקנא ליה ונראה לפרש דלאיסור כרת היינו להתירה ליבם [וכמש"כ בתוס' ד"ה לאיסור]:

תוס' חד מקמאי (המשך)

פשטה רב ששת ממתני' וקתני סיפא דומיא דרישא דא"ל מת בעליך מה התם אפילו בדלא שמעו במיתת הבעל כלל עד אחד נאמן דסיפא נמי עד אחד נאמן ועוד דבהאי בבא נמי קתני רישא דא"ל מת בעלה ואח"כ בנה ונשאת דומיא דסיפא דא"ל מת בנה ואח"כ בעלה וכי היכי דסיפא דנתיבמה מהימנא בכל ענין אפי' לא שמעו במיתת הבעל והבן אלא ע"פ אשה [ה"נ ברישא מהימנא בכל ענין] זה התירוץ קבלתי מאבא מורי ע"ה והוא כתוב בס' המאור. א"ל רב [מרדכי] לרב אשי ת"ש אין אשה נאמנת לומר מת יבמי שאנשא [ולא] מתה אחותי שאכנס לביתה הי ניהי דלא מהימנא הא עד אחד מהימן פי' ואיידי דתנא גבי מת יבמה שאנשא באשה תנא נמי במיתת אחותה באשה אע"ג דמילתא דפשיטא היא דעד אחד לא מהימן שאכנס לביתה ולטעמיך סיפא דקתני אין האיש נאמן לומר מת אחי שאייבם אשתו ולא נאמן לומר מתה אשתו שישא אחותה איהו דלא מהימן הא עד אחד מהימן בשלמא גבי אשה משום עגונא הקילו בה רבנן אלא איש מאי איכא למימר והכא לא מצית למימר דמשום דרישא דאייבם אשתו הוא דנקט אין האיש נאמן אבל עד אחד נאמן ואיידי דתנא רישא תנא סיפא הא לא מצית למימר דמלתא פשיטא היא בכל ההיא פרקא שאין היבם נאמן לומר מת אחי שאייבם את אשתו אלא כי איצטריך לר"ע איצטריך סד"א הואיל ואמר ר"ע יש ממזר מחייבי לאוין

בנה נאמנת אבל היכא דלא שמעו במיתת הבן והבעל לעולם אימא לך דלא מהימנא להכי

א) לכאורה ל"ל אגא נגא בחד וטעמא דאתו בי תרי ואכחשוה וכו' ואולי הי' גירסא אחרת בכאן.

ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים. אין לפרש דמשמע ליה מתני' בחזיל אשתו וגיסו משום דאחות אשתו פנויה לא היה ל"ל דמותרת לחזור לו דהא איצטריך דלא ניימת דשכיבת אחותה אוסרת מק"ו דא"א כדקאמר לקמן אלא משמע ליה דאיירי בנשואה מדקאמר עלה רבי יוסי כל שפוסל ע"י אחריס כו' משמע דמ"ק איירי בפוסל על ידי אחריס ומיירי באמרו לו שני עדים שמתה אשתו ועד אחד על גיסו אבל בעד אחד על מיתת אשתו אין יכול לישא אחותה א"ע בדאיכא תרי על גיסו נמי וכמ"ד לעיל (דף לא.) דרבנן פליגי ארבי שמעון בנישת שלא ברשות וקנים אפילו בב' עדים ולקמן נמי בשמעתין דפריך ותאסר בשכיבתה דאחותה מידי דהוה אאשה שהלך בעלה למדינת הים על כרחך פריך אליבא דמאן דקנים בב' עדים דמיתת אשתו לא מיתוקמא אלא בב' עדים: **אשת** גיסו **אסורה.** דקנסינן כגולה קנסא דמתניתין אבל גט לא בעיא דלא שייך כאן שמא יאמרו גירש זה ונשא זה דכיון דאשתו קיימת לא שייך בה קדושין וידעי דעל ידי שמועת טעות נשאת לו ומ"ה אשתו שריא והא דקתני מתני' אם מתה ראשונה מותר בשניה הייא לאו בחזיל אשתו וגיסו איירי דכיון דאסירא אגיסו לדידיה נמי תאסר אלא בפנויה מיירי: **לימא מתני' דלא כר"ע.** משום דמשמע ליה דאזיל אשתו וגיסו קאמר מתני' דלא כר"ע אבל אי הוה מיירי בפנויה בהיא פשיטא דלא בעיא אחות אשתו גט אפי' לר"ע כיון דלא שייך בה קנסא כדאמר לקמן דלא קנסינן כיון דבמזיד אין שכיבת אחותה אוסרתה א): **רבי** עקיבא **מוסיף אף אשת אח כו'.** אשת אחי אביו לא בעי למינקט דלא שכיח דנסבי להו ע"י שמועת טעות דאסירי לאחר מיתה: **ולאו איתמר עלה כו'.** הך שינויא לא מיתוקמא אלא כר' אמי לקמן (לה:) דלר' יצחק נפחא לא מיתוקמא מ"ק כר"ע דלדידיה רבי יוסי הוא דקאי כר' עקיבא דמפליג בין ארוסתו וגיסו לאשתו וגיסו אבל מ"ק לא שני ליה: **אלא** נשואין מי איכא **למימר תנאה הוה ליה בנשואין.** ואפילו למ"ד (כתובות דף עד.) המקדש על תנאי ובעל אינה צריכה הימנו גט מ"מ לא שכיחא מילתא שיתבטלו הנשואין מחמת התנאי משום דאיכא חיבת ביאה ושלא יהא בעילתו בעילת זנות תדע דהא שמואל ו) אית ליה האי סברא ואית ליה (ז) יש תנאי בנשואין לקמן בפרק בית שמאי (דף קז: ושם): **אי** ר"ע ניתני נמי חמותו. אדאיירא לא קשה ליה אמאי לא מוסיף נמי רבי עקיבא חמותו דאיכא למימר דלדבריהם דרבנן קאמר לדידי אף חמותו נמי אלא לדידכו אודו לי מיהת באשת אח ואחות אשה אבל במתני' הוה ליה למינקט חמותו דהוי חידוש טפי מאחות אשה: **מאיסורא** מי **מיעטה רחמנא.** כלומר מלאו וכרת לא מיעטה אלא מסברה: על

ומוסיף בקרובות השניה. ליטא בתה דקי"ל (לקמן דף לז.) נושאין על האוסה ועל המפותה: **ר' יוסי.** בגמ' [לה:] מפרש לה: **גמ' וגיסו.** בעל אחות אשתו ובא עד אחד ואמר לו מתה אשתך ולזו אמר מת בעליך ועמד ונשאה ואח"כ באו אשתו וגיסו: **לימא מתני'.** דקתני מותרת לחזור לו: **דלא כר"ע דאי ר"ע.** כיון דבעיא הך גיטא מייה הויא ליה אשתו אחות גרושתו: **חוץ מאשת איש שנשאת ע"פ כ"ד.** ומשום גזרה שמא יאמרו גירש זה כו' כדאמרינן לעיל בפירקין (דף פח:): **ר"ע מוסיף.** והשתא ס"ל אפילו נשואת אחיו ושמע שמת ויבמה ובא אחיו בעיא גט וכן באחות אשה. וטעמא לא ידעינן דהכא ליכא למימר גירשה זה ונשאה זה שאפילו גירשה בעלה אין קדושין של זה מופסין בה וכן לגבי אחות אשה מאחר שבאת אשתו גלוי לכל שאין קידושי שניה קדושין ואפ"ה קנס לה ר"ע גיטא: **דאמרי אינשי.** כי חזו לאלוס קמא אמרי מדנסבה אחות תנאה הוה ליה לקמא בקדושין ולא נתקיים והא בתרא שפיר נסיב ואי מפיק לה בלא גט נמצאת אשת איש גרמית יולאה בלא גט וכן אחות אשה כו': **אכל נשואין.** כי מתני' דאשתו הראשונה היתה נשואה לו מי איכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין הא ר"ע ידעי דאין אדם משיס בעילתו בעילת זנות הלכך קיס להו דישואי שניה אינם כלום: **אי ר"ע.** אי מתני' ר"ע היא דקמהפכת לאוקומי נמי כר"ע ליתני חמותו אמרו לו מתה אשתך ונשא אמה דלר"ע חמותו לאחר מיתת אשתו שריא: **ואם אחת מהן.** שכן בלשון יוני קורין לאחת היגא ואמרה רחמנא אחרונה שנשא באיסור תשרף: **אוסו ואם שניהן.** דקבעינן התם בסנהדרין מאי ביניייהו הא ודאי אשתו גמורה לא אמר ר"ע דבשרפה שהרי עניה זו מה חטאה הרי בהיתר נשאת לו ואמר אביי משמעות דורשין איכא ביניייהו דר"ע סבר תרתי כתיבי חמותו ואם נפקי מהאי קרא דבשרפה דהכי אמר קרא אים כיד יקח את אשה ואמה ושניהן לאיסור כגון שנשא חמותו ואם חמותו בא ישרפו ור' שמעאל סבר חדא כתיב חמותו ואם יקח את אשה היינו דהאי כיד יקח את אשה הייגו הרא אשתו ואמר רחמנא ישרפו אותו ואת אחת מהן ואם חמותו דבשרפה מג"ש נפקא לן בגלוי הן הנשרפין (סנהדרין עה:) ורבא אמר חמותו לאחר מיתת אשתו איכא ביניייהו דלר' שמעאל בשרפה דה"ק אותו ואת אחת מהן אפי' אין שניהן קיימות כגון שמתה אשתו ונשא את אמה תשרף ור"ע סבר אותו ואת שניהן בזמן ששניהן קיימות אשתו וחמותו ישרפו אותו ומשמע כדינו כן דין חמותו דהשתא הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה ומתני' דלא קתני חמותו הניחא לאבי דאמר משמעות דורשין איכא ביניייהו לר"ע נפקא ליה אם חמותו מהאי קרא ולר' שמעאל לא נפקא ליה מהכא ולא אייני ר' שמעאל ור"ע בחמותו לאחר מיתה כלל אשתו וגיסו למ"ה וכו' דההיא כבר פסקה וכי קאמר לימא מתני' דלא כר"ע מילתא באנפי נפשה היא וכפירוש רש"י ז"ל ומצאתי כתוב בכתב יד הראב"ד בזה הלשון גבי מילתא דרבי אמי ור"י נפתא (לקמן צה ע"ב) ואי קשיא לך כי קאי אדר' אמי נמי קשי' דשמואל אדשמואל דהא אמר ר' יוסי ב"ד אשת גיסו אסורה אגיסו ואשתו נמי אסורה ליה ואע"ג דליכא למימר גירש זה ונשא זה וכ"ש היכא דאיכא למתלי בתנאה לא קשיא דהתם אסורה משום אחות אשתו היא ודכ"ע לא ידעי שהיא אחות אשתו גזרינן משום אשה אחרת שהלך בעלה למ"ה אבל הכא אשת אחיו היא ידועה וליכא למטעי בה גירש זה ונשא זה ומשום הכי לא גזרינן ולתנאה נמי לא חיישי' והרב הצרפתי ו) פי' דלגבי אחות אשתו איכא צד היתר כגון שבא גיסו תחלה דאתי למימר גירש זה ונשא זה לאחר מיתת אשתו הלכך אשת גיסו בעיא גט וכי הכי אשתו נמי אסירא ליה דהו"ל אחות גרושתו אבל אשת אח ליכא צד היתר וקשיא ליה אי הכי אי דאתא גיסו תחלה מ"מ דת"ק דשרי אשתו לדידיה הא ודאי אחות גרושתו היא ואי דאתו בהדי הדדי הא ליכא צד היתר כלל. ועוד כתב גבי אע"ג דאזיל אשתו וגיסו למ"ה וכו' ולא אמרינן מתוך שנאסר אשת גיסו אגיסו תאסר אשתו עליו. וכתב הראב"ד בזה הלשון משום דמחלפא באשה שהלך דאמר כל שפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו. ומיהו צריך לפרש מ"ט אתסרא אשת גיסו אגיסו דהא לא אסרי' על הבעל ברישא אשה שהלך בעלה למ"ה ובאו וא"ל מת בעלה ואח"כ בא בעלה אלא משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ונמצא זה מחזיר גרושתו והכא באשת גיסו ליכא למימר הכי שהרי באת אשתו והכל יודעים שאין קדושין תופסים באחותה ויש לי לומר דהיינו טעמא דאשת גיסו אגיסו משום דמחלפה באשה שהלך בעלה למ"ה ונשאת ע"פ עדים שאסורה לו לחזור משום שלא יאמרו גרש זה ונשא זה והשתא דאתית להכי איכא למימר דבאשת גיסו דליכא למימר שמא יאמר גירש זה ונשא זה ומשום הכי לא מיתסרא אלא משום דמחלפא והיינו דאמרי' בגמ' גבי מלתא דרבי יוסי א"ר אמי ארישא נשאת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן שלא על פי ב"ד תצא וחייבת בקרבן וקאמר ת"ק ל"ש ע"פ עדים דאשת גיסו שריא ול"ש ע"פ (עדים) [ב"ד] דאשת גיסו אסורה אשתו שריא וא"ל ר' יוסי ע"פ ב"ד דפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו על פי עדים שאינו פוסל ע"י אחרים אינו פוסל ע"י עצמו אלמא בין ת"ק בין ר' יוסי מודו דבנשאת ע"פ עדים אשת גיסו שריא ואמאי הא לא עבדינן עובדא במינס אנוסה לפסק הרב ז"ל אלא לאו כדפרי' דאע"ג דלא עבדינן עובדא בעלמא דאיכא

סא א טוש"ע אה"ע סי' טו סעיף כט:

סב ב ג שם סעיף כח פסק כר"ע ולאסורה:

סג ד מיי' פ"י מהלכות גירושין הל' ט סמג לאוין קכג טוש"ע שם סימן טו סעיף כז:

סד ה ו מיי' שם הל' ח וסמג שם טוש"ע שם סי' קנט סעיף ד:

סה ז ח מיי' וסמג שם טוש"ע שם סימן טו סעיף כז:

סו ט י כ מיי' פ"ב מהל' איסורי ביאה הלכה ז ח:

תוספות ישנים

א) אבל השתא דמשמע דלמלומדא דאיירי מתני' בחזיל אשתו וגיסו דומיא דסיפא דר' יוסי אומר כל שפוסל וכו' כדפרישית לעיל אם כן לא אתיא כר"ע דהוה לה אחות גרושתו דלר"ע בעיא גט מייה אע"ג דלא שייך גירש זה ונשא זה דבכל ענין מתסרא מ"מ משום דהיא אשת איש קנסינן ליה ובעא גט כמו באשת איש דרישא: **מאיסורא** לא מעטה קרא. פ"ה דמ"מ יש בה לאו וכרת ולא נהיגא דהא לאו וכרת לא ידענא אלא מאותה פרשה דכתיב בה שרפיה וכיון דקאמר דלא מייירי בחמות לאחר מיתה מגלן איסורא ונלאה דר"ל איסורא משום דכתיב (דברים כז) תארור שוכב עם חותנתו:

תוס' חד מקמאי

פי' משום דסניא ליה חיישא לקלקולא דידה (דסניא ליה) אבל לא איכפת לה בקלקולא דזרעה ופסק רב אלפס דעד אחד ביבמה לעולם נאמן יש לתמוה על הרב מאחר דפסיק כר' יוסי דאמר כל הפוסל על ידי אחרים פוסל ע"י עצמו אם כן לא משכחת לה דאשת גיסו אסורה ואשתו שריא אלא כיון דאשת גיסו אסורה אשתו נמי אסורה וא"כ למה כתב בריש שמעתא ואע"ג דאזיל אשתו וגיסו למ"ה דאהני הני נשואין דקא מתסרה אשת גיסו אגיסו אשת גיסו אסורה ואשתו שריא ולא אמרינן מתוך שנאסרה אשת גיסו נאסרה עליו אשתו וכיון שפסק הרב אלפס כרבי יוסי לא משכחת לה שתהיה אשתו מותרת ואילו לא פסק הרב ז"ל ברישא בנשאת ע"פ עדים דלא עבדינן עובדא כמינס אניסה היינו יכולין להעמיד דבריי בנשאת ע"פ עדים שהעידו שמת גיסו שאשת גיסו שריא בגיסו והשתא דפסק הרב ז"ל בנשאת ע"פ עדים אסורה לחזור לו וצריכה הימנו גט א"כ לא משכחת לה דאשת גיסו שריא וכיון דאשת גיסו אסורה אשתו נמי אסורה אליבא דר' יוסי

ז) [ד"ל רבה פ"ל], **ח)** סנהדרין עו: [ומכר לקמן צא: פלוגתא דר"י וחכי עקיבא], **ט)** [דף עו:], **י)** [ל"ל אסור], **כ)** [ל"ל אסור], **כא)** [שם ע"ב],

תורה אור השלם

1. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאָתְהֶן וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: ויקרא כ יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' כל עניות שאמרו אין לריכות: **(ב)** תוס' ד"ה אלא וכו' אית ליה אי אין תנאי:

מוסף רש"י

משמעות דורשין. לשון משמעות המקבל דורשין (סנהדרין עו:).

תוס' חד מקמאי (המשך)

למיגזר שמא יאמרו גירש זה ונשא זה אבל באשה דליכא למיגזר שמא גירש זה ונשא זה עבדינן עובדא כמינס אנוסה ואשת גיסו שריא בנשאת ע"פ עדים אליבא דר' אמי לדברי הכל בין לת"ק בין לר"י ואע"ג דרבי אמי ס"ל הכי לא עבדי' בה עובדא למשרא אשת גיסו אגיסו בנשאת ע"פ עדים דדלמא הלכה כר"י נפתא דאמר ר' יוסי אסיפא קאי אבל בנשאת ע"פ עדים לא איירי בה לא ת"ק ולא ר"י ואפשר דבנשאת ע"פ עדים נמי אליבא דרב יצחק אשת גיסו אסירא משום דמיחלפא באשה שהלך בעלה למ"ה ורש"י פי' וכתב דלת"ק אליבא דר"י נפתא כשאסורה לחזור להבעל באשה שהלך בעלה למ"ה לאו משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה דהא באשת גיסו ליכא למימר הכי אלא משום קנסא הוא אבל לר"י אליבא דר"י נפתא היינו טעמא שאסורה לחזור לבעל אשה שהלך בעלה משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ובאשת גיסו דליכא למימר הכי אשת גיסו שריא וכיון [דלא] איפסיק הלכתא אי כר"י נפתא אי כר' אמי לעולם אשת גיסו אסורה אי משום לפרש"י אי משום דמחלפא באשה שהלך בעלה למ"ה לפי' דידן וכיון דאשת גיסו אסורה אשתו נמי אסורה דהלכתא כרבי יוסי דאמר כל הפוסל ע"י אחרים פוסל ע"י עצמו הלכך מה שכתב הרב אלפס בריש שמעתין אע"ג דאזיל אשתו וגיסו למ"ה וכו' אשת גיסו אסירה ואשתו שריא לא ידרנו לסוף דעתו דהא דאמרי' בגמ' לימא מתני' דלא כר"ע לאו אמילתא דאזיל

ו) עי' בתוס' יבמות לקמן (דף לה ע"ב) ד"ה דלמא שמילתו כו'.

אחות אשה דבמזיד לא אסירא מדאורייתא בשוגג לא גזרו בה רבנן ומנלן דלא אסירא דתניא [1]אותה אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה שיכול והלא דין הוא ומה במקום שבא על איסור קל נאסר האוסר מקום שבא על איסור חמור אינו דין שנאסר האוסר א"ר יהודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל בבא על חמותו שפוסל את אשתו על מה נחלקו בבא על אחות אשתו שב"ש אומרים פוסל וב"ה אומרים לא פוסל א"ר יוסי לא נחלקו ב"ש וב"ה [2]בבא על אחות אשתו שלא פוסל את אשתו על מה נחלקו בבא על חמותו שב"ש אומרים פוסל וב"ה אומרים [3]לא פוסל לפי שבתחלה הוא מותר בכל הנשים שבעולם והיא מותרת בכל האנשים שבעולם קדשה הוא אוסרה והיא אסרתו מרובה איסור שאסרה מאיסור שאסרתהו שהוא אסרה בכל אנשי' שבעולם והיא לא אסרתהו אלא בקרובותיה והלא דין הוא ומה הוא שאסרה בכל אנשים שבעולם שגגה באסור לה אינה נאסרת במותר לה היא שלא אסרתהו אלא בקרובותיה שגג באסור לו אינו דין שלא נאסר [4] לו במותר לו וזה הדין לשוגג למזיד מנין ת"ל אותה אותה שכיבתה אוסרתה ואין שכיבת אחותה אוסרתה אמר רבי אמי אמר ריש לקיש מאי טעמא דרבי יהודה [5]דכתיב [2]באש ישרפו אותו ואתהן וכי כל הבית כולו בשרפה אם אינו ענין לשרפה תנהו ענין לאיסורא אמר רב יהודה אמר שמואל אין הלכה כרבי יהודה ההוא דעבד איסורא בחמתיה אתייה רב יהודה נגדיה אמר ליה אי לאו דאמר שמואל אין הלכה כרבי יהודה אסריתה עלך איסורא דעלם: מאי איסור קל אמר רב חסדא מחזיר גרושתו משנשאת בא עליה האי אסרה עליה דהאי בא עליה אידך אסרה עליה דהאי מה למחזיר גרושתו משנשאת שכן נטמא הגוף ואיסורה ברוב ואיסורה איסור עולם אלא אמר ר"ל יבמה יבמה למאן אילימא לאחר וכדרב המנונא [3]דאמר רב המנונא שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה מה ליבמה שכן נטמא הגוף ואיסורה ברוב אלא יבמה לאחין עבד בה מאמר האי אסרה עליה דהאי בא עליה אידך אסרה עליה דהאי מאי איריא שבא עליה שני אפי' עבד בה נמי מאמר הא לא קשיא כר"ג דאמר [3]אין מאמר אחר מאמר אלא אפילו נתן לה גט ואפילו חלץ לה אלא אמר רבי יוחנן סוטה סוטה למאן אילימא לבעל בא עליה בעל אסרה עליה דבועל מאי איריא בא עליה [3]אפילו נתן לה גט ואפילו אמר אין אני משקה אלא סוטה לבועל האי איסור קל הוא איסור חמור הוא דהיינו אשת איש אלא

אחות אשה. דאפילו במזיד בא על אחותה לא מיתסרא אשתו עילויה מדאורייתא כדקתני לקמן בשוגג כו': **אוסר.** ובכך אין אותה: **והלא דין הוא.** שתאסר ולכך נאמר אותה: **מקום שבא על איסור קל.** לקמן מוקים לה בשאשת איש ואמאי קרי לה איסור קל שאין האוסרה אוסרה כל ימיו שהרי היתר יש בגבו: **נאסר האוסר.** נאסר בה בעלה האוסרה לאחריו: **מקום שבא על איסור חמור.** כגון אחות אשתו שאשתו אוסרת את אחותה כל ימיה: **אינו דין שנאסר האוסר.** שתאסר אשתו האוסרת את אחותה לכך נאמר אותה: **בבא על חמותו שפוסל את אשתו עליו.** ולקמן יליף לה מקרא: **שב"ש אומרים פוסל.** מק"ו כדאמרן ואותה לא דרשי: **אמר ר' יוסי לא נחלקו כו' שבא פוסל.** דדרשין אותה: **שב"ה פוסל.** דדרש' אותו ואתהן כדלקמן: **לפי שבתחלה כו'.** רבי יוסי מפרש טעמא דלא נחלקו על אחות אשה: **שבתחלה.** עד שלא קדש אשתו: **הוא אוסרה.** על כל אדם והיא אוסרתו בקרובותיה: **לא נאסרה במותר לה.** כדדרשינן (לעיל דף נו:) הא נתפשה מותרת: **שגג באסור לו.** באחותה: **וזה הדין לשוגג.** הדין הזה מנמדנו על השוגג שלא פסלה: **מאי טעמא דרבי יהודה.** דאמר הבא על חמותו פסל את אשתו: **וכי כל הבית כולו בשרפה.** אשתו מה חטאה: **אסריפה ענך.** לאנתתך: **בא עליה האי.** כשנשאה האחרון אסרה על הראשון: **בא עליה** ד) **האחד.** גירשה השני והחזירה הראשון הרי לך איסור קל בלאו ואסרה על השני דהדר הויא לגביה גרושתו משנשאת והיינו נאסר האוסר נאסר שני זה שהיה אוסרה על זה הראשון שהחזירה: **מה למחזיר כו'.** תאמר בבא על אחות אשתו שתאסר אשתו שלא נטמא גופה ואיסור אחות אשתו אינו איסור עולם אלא מתה אשתו מותר באחותה: **איסור ברוב** לא גרסי': **יבמה למאן.** מי בא עליה באיסור: **אילימא יבמה לאחר.** שבא עליה אחד מן השוק והיינו איסור קל דלאו בעלמא וקתני נאסר האוסר נאסר בה יבמה שהיה אוסרה על זה וכדרב המנונא: **ואיסורה ברוב.** לכל אדם היא באיסור עד שלא חלצה תאמר באחות אשה שאינה אוסרה אלא לזה: **אלא יבמה לאחין.** שבא עליה אחד מן האחין באיסור אסרה על האוסרה עליו והיכי דמי דעבד בה קמא מאמר ואסרה על אידך והאי מאמר יבמין דרבנן הוא ולאו קדושין גמורין למיהוי אשת איש וכי בא עליה שני בא על איסור קל הוא ואפ"ה אסרה על הראשון (ג) האוסרה עליו: **מאי איריא בא עליה שני.** דקתני מקום שבא על איסור קל אפילו חזר ועשה בה מאמר נמי אסרה לבעל המאמר הראשון כרבנן דאמרי יש מאמר אחר מאמר: **אלא אפילו נתן גט.** כלומר אלא פריך הכי אפילו (ג) עשה זה מאמר ובא אחיו ונתן גט או חלץ פסלה על ידו: **סוטה למאן.** למי נבעלה דקרי לה איסור קל: **אי נימא לבעל.** שנבעלה לבעל אחר שקינא לה ונסתרה דאסירא ליה דכתיב ונסתרה והיא נטמאה (במדבר ה) וקתני נאסר האוסר אסרה על הבועל אפילו לאחר מיתתו או אפילו כשיגרשנה: **מאי איריא בא עליה.** בלא בא עליה נמי משעה שנסתרה עמו נאסרה על בעל ועל בועל לעולם עד שתשתה כדתנן (סוטה דף מז:) נטמאה נטמאה שתי פעמים ה) אחד לבעל ואחד לבועל: **אלא סוטה.** שנבעלה לבועל נאסר בעלה האוסרה עליו: **והאי.** מי הוי בא על איסור קל איסור חמור הוא דהיינו אשת איש:

אלא

על מה נחלקו בבא על חמותו שב"ש אומרים פוסל. וטעמא דב"ש כדמפרש בסמוך לר' יהודה וכי כל הבית כולו בשרפה כו': **זה** הדין לשוגג למזיד מנין. ותימה אמאי מיבעי ליה קרא למזיד מהיכא תיתי לן לאיסורא אי משום ק"ו דקאמר לעיל ומה במקום שבא על איסור קל נאסר האוסרה כו' כיון דאית ליה ההוא דינא למה ליה לר' יוסי דינא דהכא היה לו לחלוק על ר' יהודה בפשיטות שאין דין זה ענין למחלוקתו כלל: **מה** למחזיר גרושתו שכן איסורה ברוב. כלומר ע"י כל אדם יכול לבא לידי איסור זה שגרושתו נאסרה ע"י כל מי שישאנה אבל אחות אשה אפילו תאסר אשתו משכיבת אחותה לא מיתסרא אשתו עליו במה שיבא אינש דעלמא על אחותה: **עבד** בה מאמר האי אסרה עליה דהאיך. השתא נקט מילתיה כמאן דאמר (לעיל דף נט.) מאמר קונה מדאורייתא: **מאי איריא בא עליה כו' נתן גט או חלץ נמי.** כלומר לא דמי לאחות אשה דאתיא לאוסרה על ידי ביאת איסור אבל כאן הדבר תלוי בזיקה:

אילימא בסוטה לבעל. פירוש כשבא עליה בעל אסורה לבועל לעולם אשוב אין מיס בודקין אותה מאי איריא בבא עליה אפי' נתן לה גט ויחזור ויקדשנה ויכניסנה לחופה אז אמר איני משקה אזב אין יכול להשקותה ואסורה לבועל לעולם ותימ' לרבינו יצחק דמנגן כשאומר איני רוצה להשקותה דשוב אין יכול להשקותה ואמר רבינו יצחק שם להוכיח קצת דכי אמר איני משקה קתני במתניתין בסוטה (כג.) בהדי הנהו דמנחתיהן נשרפות שאין לאויות עוד לשתות: אלא

ג) גמ' דאדרבין עו:, ב) לעיל פא. לב: לקמן לו. גיטין פ: סוטה יח:, ג) לעיל ב, ד) ל"ל האי. יעב"ץ, ה) [במדבר ה].

תורה אור השלם

1. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אַיִן בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה:

במדבר ה יג

2. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אִשָּׁה וְאֶת אִמָּהּ זִמָּה הוּא בָּאֵשׁ יִשְׂרְפוּ אֹתוֹ וְאָתָּהֶן וְלֹא תִהְיֶה זִמָּה בְּתוֹכְכֶם: ויקרא כ יד

הגהות הב"ח

(א) גמ' אינו דין שלא נאסר במותר כל"ל ותיבת לו נמחק: (ב) רש"י ד"ה אלא יבמה וכו' אסרה על הראשון ונאסר האוסרה עליו: (ג) ד"ה אלא אפילו נתן גט כלומר אלא פריך הכי אפילו נתן זה גט או חלץ אסרה על בעל המאמר דמודה ר"ג שיש גט אחר מאמר ויש חליצה אחר מאמר שאם עשה זה מאמר וכא אחיו:

מוסף רש"י

שומרת יבם שזינתה. כשהיא שומרת יבם, אסורה ליבמה. כאשה שזינתה תחת בעלה שאסורה לבעלה (סוטה יח: וכעי"ז לעיל פא.). אין מאמר אחר מאמר. בין בינם אחד לשתי יבמות בין שני יבמים ליבמה אחת, האחרון אינו כלום לפסול את הראשונה עליו ואינה צריכה היתנו גט ולא לאסר בקרובות השניה (לעיל נ.).

עין משפט נר מצוה

סז א ב מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הל' י טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף מ בהג"ה:

סח ג מיי' פ"ג מהל' סוטה הל' יב סמג עשין מח טוש"ע שם סימן יא סעיף ח:

תוספות ישנים

למזיד מנין. להכי בעי תלמודא קרא להתיר מזיד דס"ל לאסור מזיד מק"ו דלקמן ומה במקום שבא על איסור קל וכו':

תוס' חד מקמאי

בעלה למ"ה ואע"ג דליכא למימר הכא גירש זה ונשא זה מעתה תהא צריכה גט ממנו ותאסר עליו כעין אשה שהלך בעלה למ"ה אשמעי' מתני' דלא אמר הכא אלא היא אסורה על בעלה ואשתו מותרת לו דלא מצרכי' לה מיניה גט לומר דלא כר"ש דלדידיה בעיא גט הואיל ויש להם שעת היתר עכ"ל הראב"ד ולפי [זה] ה) מה שלא כתבה הרב אלפס ללמוד ממנה אשת גיסו מותרת ואשתו אסורה ולא ללמוד ממנה דאפילו לר"ע אתיא מתני' ומפני שפסק הרב אלפס כר"ע הוצרך לכתוב זה אבל לעולם לפי הפסק כיון דאשת גיסו אסורה אשתו נמי אסורה כר' יוסי דאמר כל הפוסל ע"י אחרים פוסל על ידי עצמו:

ה) נראה דל"ל ולפי זה מה שכתב הרב אלפס לא נלמוד ממנו דאשת גיסו אסורה ואשתו מותרת אלא נלמוד ממנה דאפילו לר' עקיבא אתיא וכו'.

אלא אמר רבא אשת איש. לא שייך למיפרך שכן מנק דיש לנו להחמיר כיון שהאיסור נמשך כל ימיו אבל ק"ק לר"י דאכתי תקשה ליה כל הני פירכי דלעיל שכן נטמא הגוף ואיסורה ברוב: **כל שאין פוסל מאי עבידתיה.** ולא מסתבר למימר כל שאין פוסל ע"י אחרים כמו שאחות אשתו פנויה דליגמא דכל שאינו פוסל ע"י אחרים משמע דאיכא אחרים שאין פוסל על יד: **וקאמר** ת"ק **לא שנא אשתו וגיסו לא שנא ארוסתו וגיסו אשת גיסו אסירא.** וא"ת ומנא ליה דלת"ק אשת גיסו אסורה דלמא לת"ק אפי' בארוסתו וגיסו שריא אשת גיסו כיון דלא בעיא גט כי היכי דלרבי יוסי היכא דלא בעיא גט אשת גיסו משני כגון באשתו וגיסו קאמר דאשת גיסו שריא ואר"י דמדאייבי ת"ק בשריותא דאשתו ובאשת גיסו לא אייבי ש"מ דאשת גיסו אסורה אגיסו אע"ג דלא בעיא גט וליכא למימר דתנאה הוה ליה וגירש זה ונשא זה בבבל עניין קנסי רבנן אבל ר' יוסי ודאי לא קניס לחזור לגיסו אלא היכא דבעיא גט דדמיא למחזיר גרושתו כמו בארוסתו וגיסו דליכא למימר תנאה הוה ליה בקדושין ושמואל דאמר בסמוך דארוסת אחיו אינה כאשת איש סבר לה כרבנן בחדא דבתנאה לא תלו אינשי וסבר לה כר' יוסי בחדא דהיכא דלא בעיא גט לא דמיא למחזיר גרושתו ולא מיתסרא משום קנס: ודלמא

אלא אמר רבא אשת איש וכן כי אתא רבין א"ר יוחנן אשת איש (ה) ומאי קרי לה איסור קל שאין האוסרה אוסרה כל ימיו תניא נמי הכי אבא חנן אמר משום רבי אלעזר אשת איש ומה במקום הבא על איסור קל שאין האוסרה אוסרה כל ימיו נאסר האוסר הבא על איסור חמור שהאוסרה אוסרה כל ימיו אינו דין שנאסר האוסרה ת"ל [1]אותה אותה שביבתה אוסרתה ואין שביבת אחותה אוסרתה: רבי יוסי אומר כל שפוסל וכו': מאי קאמר ר' יוסי אילימא דקאמר תנא קמא דאזיל אשתו וגיסו למדינת הים אשת גיסו אסירא ואשתו שריא וקא"ל רבי יוסי כי היכי דאשתו שריא אשת גיסו נמי שריא אי הכי כל שאין פוסל ע"י אחרים אין פוסל ע"י עצמו כל שאין פוסל ע"י עצמו אינו פוסל ע"י אחרים מיבעיא ליה ואלא כי היכי דאשת גיסו אסירא אשתו נמי אסירא התינח כל שפוסל כל שאינו פוסל מאי עבידתיה א"ר אמי ארישא ניסת ע"פ ב"ד תצא ופטורה מן הקרבן על פי עדים תצא וחייבת בקרבן יפה כחו של ב"ד שפטרה מן הקרבן וקאמר ת"ק ל"ש על פי עדים דאשת גיסו שריא ול"ש ע"פ בית דין דאשת גיסו אסירא וקאמר ליה רבי יוסי על פי בית דין דפוסל על ידי אחרים פוסל על ידי עצמו על פי עדים דאינו פוסל על ידי אחרים אינו פוסל על ידי עצמו רבי יצחק נפחא אמר לעולם אסיפא (ו)(הא דנסיב אשת גיסו והא דנסיב ארוסת גיסו) (ז) הא דאזלי ארוסתו וגיסו הא דאזלי אשתו וגיסו וקאמר תנא קמא לא שנא אשתו וגיסו ולא שנא ארוסתו וגיסו אשת גיסו אסירא ואשתו שריא וקאמר ליה רבי יוסי אשתו וגיסו דליכא למימר תנאה הוה ליה בנשואין דאינו פוסל על ידי אחר אינו פוסל על ידי עצמו ארוסתו וגיסו דאיכא למימר תנאה הוה ליה בקידושין ופוסל על ידי אחרים אף פוסל על ידי עצמו אמר רב יהודה אמר שמואל [8]הלכה כרבי יוסי מתקיף לה רב יוסף ומי אמר שמואל הכי והאתמר יבמה רב אמר הרי היא כאשת איש ושמואל אמר אינה כאשת איש ואמר רב הונא כגון שקדש אחיו את האשה והלך לו למדינת הים ושמע שמת אחיו ועמד ונשא את אשתו דרב אמר [9]הרי היא כאשת איש ואסורה ליבם ושמואל אמר אינה [10]כאשת איש ושריא ליה א"ל אביי וממאי דכי אמר שמואל הלכה כרבי יוסי אדרבי יצחק נפחא קאמר [11]דלמא אדרבי אמי קאמר ואי נמי אדרבי יצחק נפחא ממאי דאפוסל ודלמא

בעד אחד אסורה לחזור לאו משום שמא יאמרו זה מחזיר גרושתו משנשאת אלא משום דקנסוה רבנן משום דלא דייקא שפיר הלכך כל מאן דנסבה פסל לה אקמא: ה"ג **הא דאזיל אשתו וגיסו והא דאזיל ארוסתו וגיסו.** וה"ג אשתו וגיסו (ו) דליכא למימר תנאה ה"ל בנשואין דאין פוסל על ידי אחרים: לישנא גרסא להא **הא דנסיב אשת גיסו והא דנסיב ארוסת גיסו.** ואין אדם יכול להעמידה: **הלכה כרבי יוסי.** קסלקא דעתך אכולא מילתא דרבי יוסי קאי שמואל ואמר דהאי דמתסרא אשה בעד אחד משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה והוא מחזיר גרושתו משנשאת וכל היכא דליכא למימר הכי מיתסרא ואפילו היא אחות ארוסתו של (ג) ראשון הואיל ואיכא למימר תנאה הוה ליה בקמייתא: **הרי היא כאשתו.** רב הונא מפרש מאי היא: **ואמר רב הונא.** מאי אשת איש דקאמר רב כגון שקידש אחיו אשה כו' שאלמלא נשאה ראשון תרוייהו מודו דמותרת לחזור לו דליכא למימר מחזיר גרושתו הוא דהא הכל יודעים שטעות היתה שאם גירשה לא היתה נשאת לאחיו אבל קידש בהיא אמר רב הרי היא כאשת איש הניסת בעד אחד שאסורה לבעלה וזו נמי אסורה לראשון שהוא עכשיו יבמה דאמרי אינשי הראשון תנאה הוה ליה בקדושין ולא נתקיים ומותרת היתה לשני ועכשיו יוצאה משני ונושאה ראשון ומגלא נושא את אשת אחיו: **ושמואל אמר אינה כאשת איש ושריא.** לראשון דלא אמרי תנאה הוה דמלתא דלא שכיחא היא אלא ידעי דטעות הוא ואטעיתו סהדי. אלמא לשמואל לא מסקי אינשי תנאה אדעתייהו וגבי ארוסתו וגיסו אמאי אמר שמואל הלכה כרבי יוסי דמיתסרא אשת גיסו לגיסו: **דלמא אדרבי אמי.** כדתרלה רבי אמי לטעמא דרבי יוסי דלא אייבי בתנאה כלל דאפילו באשתו וגיסו נמי פוסל ואע"ג דליכא למיחש לתנאה. ודשמואל אדשמואל תו לא קשיא דלא דמי אחות אשה ואשת אח דאחות אשה אי קדיש ואתא גיסו מקמי אשתו הא מיתסרא אשת גיסו מיד אגיסו ובעיא גט משני משום שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ואי אמרת משום אחות אשה אמרי מתה אשתו אבל באשת אחיו מכי חזו דאתא אחיו תו לא אמרי גירש זה ונשא זה דהא גרושת אחיו היא לו: **ות"ל אדרבי יצחק נפחא ממאי דאפוסל.** קאמר שמואל הלכה ותקשה לך דלמא לשמואל אפילו בארוסתו וגיסו נמי לא פסיל והאי דקאמר הלכה כרבי יוסי אאין פוסל קאמר לאפוקי מדתנא קמא דאפילו גבי אשתו וגיסו דאשת גיסו אסירא קא משמע לן שמואל כרבי יוסי דשריא:

הכי

עין משפט נר מצוה

סט א טוש"ע אה"ע סימן טו סעיף כח:
ע ב מיי' פ"י מהלכות גירושין הלכה ח טור ש"ע שם סימן קנט סעיף ד ועיין בב"י:
עא ג טוש"ע שם סי' טו סעיף כח:

תוספות ישנים

איסור קל אשת איש. וא"ת מה לאשת איש שכן יש בה מיתת ב"ד תאמר באחות אשה דלית בה רק כרת ומכי לאין האוסרה אוסרה כל ימיו מ"מ פירכא גמורה היא כיון דמסתיגין בה תומרא שאינה באחות אשה וי"ל דלא בעי לגמוד תומרא אלא איסורא וא"כ איסור קל הוא שאינו גדול כאיסור אחות אשה שאיסורה כל ימיו אבל מיהא מה לאשת איש שכן נטמא הגוף וי"ל דעבדינן ק"ו מספק טומה דאמרא לא נטמא הגוף: ושמואל אמר אינה כאשת איש ואמאי הא איכא דבעיא גט תנאה הוי"ל דיבם בקדושין ולא היתה אשתו ושריא לחזור לו ליבם אע"ג דלא שייך למימר גירש זה ונשא זה ומגלא מחזיר גרושתו כמו באשת איש דהא בכל ענין אסירא אשת אחיו מ"מ איכא למימר שמא יאמרו תנאי הוי"ל בקדושין כמו דאמר ר' יוסי לעיל ומגלא שנושא היינו אשלך למדינת הים גרושת אחיו: דלמא אדר' אמי [קאמר] דלא מיירי כלל בתנאי קסבר דלא מסקי אינשי אדעתייהו תנאה כלל ולא תקשי משמואל לשמואל וא"ת מ"מ תקשי משמואל לשמואל דכי היכי דאמר שמואל לעיל דעל פי בית דין אסורה אשת גיסו אגיסו אע"ג דלא שייך שמא יאמרו גירש זה ונשא זה בבבל ענין מתסרא משום אחות אשה כמו כן יימא דאסורה לבעל אשת אשה דמה לי אחות אשה מה לי אשת אח וי"ל דדוקא באחות אשה שייך לומר גירש זה ונשא זה כגון היכא שבא גיסו ממדה"י קודם לאשתו ולא מן הדין אסורה עליו גזרה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ואחות אשתו לא הויא שנאמר [דמתה] אשתו במדה"י ומעתה לא יותר לו אף כי באה האשה אחרי כן אבל הכא לא שייך לומר גזרה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה דמיד שבא היגס גלוי וידוע הוא שאסורה לזה שנשאה משום אשת אחיו ואפילו גירש אסורה לעולם וכ"ל דת"ק הו"ל לאפלוגי לעיל בין היכא שבא גיסו קודם לאשתו (והיכא) [להיכא] שבאה אשתו קודם לגיסו. וגראה לרי"ן לפרש דלא קשה משמואל לשמואל דלעיל היינו משום דנשאת ע"פ ב"ד דלא דייקא שפיר עבדא איסורא ולהכי קנסוה רבנן דאסירא לבעל אבל הכא אייבי לשמואל דנשאת ע"פ עדים דלא עבדא איסורא דלא מצית למידק טפי ולא קנסוה רבנן אבל לעולם לא אמריגן טעמא משום גזרה שמא יאמרו גירש זה ונשא זה ורב סבר דוקא משום דקידש אבל נשא דליכא למימר תנאה הו"ל בנשואין שריא לבעל כיון שנשאת על פי עדים לא עבדא איסורא ולא קנסוה רבנן:

מסורת הש"ס

(ה) ס"א אין כ"ז, ב) בס"א ליתא: וגיסו, ג) ס"א שני,

תורה אור השלם

1. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִשְׁתּוֹ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמְאָה וְעֵד אֵין בָּהּ וְהִוא לֹא נִתְפָּשָׂה:
במדבר ה יג

גליון הש"ס

גמ' **כאשת איש ושריא** ליה וכו'. עיין לעיל לג ע"ב תד"ה עד אחד ולקמן קז ע"א תד"ה ב"ש ודף קח ע"א תד"ה חוץ מממותה:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' ואמאי קרי לה איסור קל: (ב) שם ר' יצחק נפחא אמר לעולם אסיפא **הא דנסיב אשת גיסו והא דנסיב ארוסת גיסו** ואקאמר ת"ק ל"ש **אשת גיסו ול"ש ארוסת גיסו אשת גיסו אסורה ואשתו שריא** וקאמר ליה **רבי יוסי אשת גיסו דליכא** למימר תנאה הוה ליה בנשואין **דפוסל** ע"י אחרים **פוסל** ע"י עצמו **ארוסת גיסו דאיכא** למימר תנאה ה"ל בקדושין **דאינו פוסל על ידי אחר אינו פוסל** ע"י עצמו ליעבא אחרינא הא לאזלי ארוסתו וגיסו הא לאזלי אשתו וגיסו:

תוס' חד מקמאי

איתמר יבמה רב אמר הרי היא כאשת איש ושמואל אמר אינה כאשת איש ושריא ליה והלכה כרב חדא דקי"ל הלכתא כרב באיסורין ועוד דקאי כר"ע דחייש דלמא אמרינן תנאה הוא בקדושין ועל זה הטעם יש להעמיד פסק הרב אלפס כר"ע משום דקאי כרב דקי"ל כותיה באיסורי וזה הטעם הוא יותר נכון מהטעם שכתב הרב ז"ל משום דהא קיימא מתני' כותיה [דמתניתין] אליבא דדברי הכל הוא ואפילו לרבי עקיבא:

הכי גרסינן אי נמי ליפא לדרב הונא כלל ובדרב המנונא קמיפלגי: **והא אפליגו בה חדא זימנא.** בהאי פירקא גופיה (לעיל דף לב:) לאמר שמואל בעניותינו לריכה גט: **מתני' אמרו לו מפה אשתך ונשא אחותה מאביה.** שלא מאמה: **וחזרו ואמרו לו מפה.** השנייה ונשא אחותה של שנייה מאמה ולא מאביה ונמצאת שלישית רחוקה מן הראשונה ולא קרובתה היא: **חזרו ואמרו לו מפה.** ונשא אחותה של שלישית זו מאביה ולא מאמה נמצאת רביעית רחוקה מן השנייה וכ"ש מן הראשונה: **חזרו ואמרו לו מפה.** ונשא אחותה מאמה ורחוקה מן השלישית ואע"כ אמרו לו כולן קיימות: **מוסר בראשונה ובשלישית ובחמישית.** שאין קרובות זו לזו ואף על גב שהשלישית אחות השנייה היא שריא דקדושי שנייה לא תפסי לאחות אשה היא והויא לה כאנוסה ומפותה ותניא (לקמן דף לז.) אנס אשה מותר לישא בתה ולא אסרה תורה אלא אחות אשה והיכא דלא תפוס קדושין לאו אשה היא וכן חמישית אף על פי שהיא אחות הרביעית מותרת הואיל ותפסי קדושי שלישית נמצאת ביאת רביעית שהיא אחות שלישית ביאת זנות ולא אסרה חמישית עליו: **ופוטרות צרותיהן.** אם מת ובא יבם וייבם את אחת מהן נפטרה צרתה: **ואסור בשניה וברביעית.** בשניה משום ראשונה וברביעית משום שלישית: **לאחר מיפה הראשונה.** שאמת היו הדברים של ראשונה ושאר הדברים שקר היו: **ואסור בשלישית.** מפני שנייה ובחמישית מפני רביעית: **הוא פוסל אחלה.** כשבעל תחלה אבל לא בסוף כדמפרש בגמרא: **פוסלין על ידו.** דביאתו לא קנייה לגמרי אלא כמאמר בעלמא והא קי"ל (לעיל דף ג.) דיש מאמר וגט וביאה וחליצה אחר מאמר: **גמ' נסוף לא פסיל.** אם עשה בה גדול מאמר קודם ביאת בן תשע לא פסיל לה ביאת בן תשע אבעל מאמר: **והתני רב זביד כו'.** ומשני ביאת בן תשע פסלה אפי' בסוף אבל מאמרו של בן תשע אם הוא תחלה פסיל בסוף לא פסיל: **והא קתני הוא פוסל אחלה.** ומפרש ביאה לאלתר אלמא אביאה קאי: **הסורי מחסרא כו'.** אבל ביאה אפי' בסוף כילד בן ט' שנים שבא על יבמתו פסל ע"י אחין שעשו בה מאמר תחלה דהא כילד אבסוף קאי: **יש לו גט.** לפוסלה ע"י אחין דקיימא עלייהו בכיון שלא בנה שוב לא יבנה: **עשו חליצה בן ט'.** לדחות כגט בגדול שפוסל ע"י אחין ולריכה חליצה כן חליצת בן ט' אינה לפטור אלא לפסול: **אין ליה.** גט: **וזוטר.** מגט דגדול אבל חליצתו היא כגט דגדול ומשום הכי לא תני כגיטו. והשתא קמפרש ואזיל מאי בגירותיה דגטו מגט דגדול לר"ג כו':

מתני'

ודלמא אאינו פוסל. ואם תאמר ומאי דוחקיה לומר כן נימא דבדרב המנונא פליגי ואכולה מילתא דר' יוסי ויש לומר דלא מסתבר ליה למימר דפליגי בדרב המנונא משום דאמר בסוטה בסוף היה מביא (דף יח: ושם) דלית הלכה כוותיה ולא ניחא ליה נמי לומר דפליגי בתין קידושין תופסין ביבמה משום דאפליגו בה חדא זימנא: **וכן** אמר רב תחליפא בר אבימי יש לו מאמר. אר"י דמ"ד יש לו מאמר אבל גט לא דמאמר עדיף שהוא במקום ביאה אבל גט הוי במקום חליצה וביאה עדיפא מחליצה דהא ביאה אמרינן דפסיקא ליה בין בתחלה בין בסוף אבל חליצה לא ושמואל דאמר גט יש לו כ"ש מאמר דיש לו:

רבי מאיר אומר עשו חליצת בן ט' כו'. אר"י דאר"מ יש לו חליצה וכ"ש ביאה אבל לרבנן דוקא ביאה יש לו אבל חליצה אין לו ומתניתין ובריתא דלעיל דקתני בן ט' פוסל ע"י אחין (ז) בדרך אחד ע"כ רבנן היא דאר"מ מאיר פסיקא ליה חליצה כמו ביאה דאמר חליצת בן ט' כגט בגדול וגט של גדול פוסל אפי' נסוף והא דפליגי שמואל ורבי אלעזר בריש כל הגט (גיטין דף כד:) דשמואל חליצת קטן פסולה ופוסלת ורבי אלעזר אינה פוסלת ליכא למימר דאליבא דרבנן פליגי וסבר שמואל דאר"מ פוסלת בתחלה ורבי אלעזר סבר דאפי' בתחלה לא פסלה דע"כ מודה שמואל דאר"מ אין לו חליצה כלל דבפרק מצות חליצה (לקמן קה:) אמתניתין דהחולצת מן הקטן חליצתה פסולה אמר (ז) שמואל זו דברי רבי מאיר אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום ואליבא דר"מ נמי ליכא למימר דפליגי דהא בהדיא קאמר הכא עשו חליצת בן ט' כגט בגדול אלא במתני' דפ' מצות חליצה (ג"ז שם) פליגי דשמואל מוקי לה כר' מאיר ורבי אלעזר מוקי לה כרבנן:

נשא

ודלמא אאינו פוסל אי נמי ממאי דאיתא לדרב הונא דלמא ליתא דרב הונא כלל ובדרב המנונא קמיפלגי דאמר רב המנונא (ח) שומרת יבם שזינתה אסורה ליבמה דרב אמר הרי היא כאשת איש ומיפסלא בזנות ושמואל אמר אינה כאשת איש [א]ולא מיפסלא בזנות וא"נ בקדושין תופסין ביבמה קמיפלגי דרב אמר הרי היא כאשת איש [ב]ולא תפסי בה קדושין ושמואל אמר אינה כאשת איש ותפסי בה קדושין והא אפליגו בה חדא זימנא [ג]חדא מכלל דחברתה איתמר: **מתני'** [ד]אמרו לו מתה אשתך ונשא אחותה מאביה מתה ונשא אחותה מאביה מתה ונשא אחותה מאמה ונמצאו כולן קיימות מותר בראשונה ובשלישית ובחמישית ופוטרות צרותיהן ואסור בשניה וברביעית ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה ואם בא על השניה לאחר מיתת הראשונה מותר בשניה וברביעית ופוטרות צרותיהן ואסור בשלישית ובחמישית ואין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה: בן [ה]תשע שנים ויום אחד הוא פוסל ע"י אחין והאחין פוסלין על ידו אלא הוא פוסל תחלה והאחין פוסלין תחלה וסוף כיצד בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו פסל ע"י אחין באו עליה אחין ועשו בה מאמר נתנו גט או חלצו פוסלין על ידו: **גמ'** אטו כולהו לאו לאחר מיתת ראשונה נינהו אמר רב ששת לאחר מיתת ראשונה ודאי: בן תשע שנים וכו': בן תשע שנים ויום אחד תחלה פסיל בסוף לא פסיל והתני רב זביד ב"ר אושעיא העושה מאמר ביבמתו ואח"כ בא אחיו שהוא בן ט' שנים ויום אחד עליה פסלה אמרי [ו]ביאה פסיל אפילו בסוף מאמר תחלה פסיל בסוף לא פסיל וביאה אפילו בסוף פסיל והא קתני אלא שהוא פוסל תחלה והן תחלה וסוף כיצד בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו וכו' חסורי מיחסרא והכי קתני בן תשע שנים ויום אחד הוא פוסל תחלה והן פוסלין תחלה וסוף בד"א במאמר אבל ביאה פוסלת אפי' בסוף כיצד בן ט' שנים ויום אחד הבא על יבמתו פסל ע"י אחין ומי אית ליה מאמר כלל ע"י אחין והתניא בן ט' שנים ויום אחד [ז]הוא פוסל בדבר אחד והאחין פוסלין על ידו בארבעה דברים הוא פוסל ע"י אחין בביאה [ח]והאחין פוסלין על ידו בביאה במאמר בגט בחליצה [ט]ביאה דפסלה בין בתחלה בין בסוף פסיקא ליה מאמר דבתחילה פסיל בסוף לא פסיל לא פסיקא ליה איתמר נמי אמר רב יהודה אמר שמואל יש לו גט וכן אמר רב תחליפא בר אבימי יש לו מאמר תניא נמי הכי יש לו גט ויש לו מאמר דברי ר"מ וסבר ר"מ יש לו גט והתניא [י]עשו ביאת בן תשע כמאמר בגדול ר"מ אומר עשו חליצת בן תשע כגט בגדול ואם איתא ליתני כגיטו אמר רב הונא בריה דרב יהושע אית ליה וזוטר לר"ג דאמר אין גט אחר גט ה"מ בגדול אחר גדול וקטן אחר קטן אבל גדול אחר קטן מהני לרבנן דאמרי יש גט אחר גט ה"מ בגדול אחר גדול או בקטן אחר קטן אבל קטן אחר גדול לא מהני:

מתני'

מסורת הגהות הב"ח

(ז) תוס' ד"ה ר' מאיר וכו' כן ט' פוסל ע"י אחין בדבר אחד:

מוסף רש"י

שומרת יבם שזינתה. כשהיא שומרת יבם, אסורה ליבמה. כאשה שזינתה תחת בעלה שאסורה לבעלה (סוטה יח: וכעי"ז לעיל פא.). ולא תפסי בה קדושין. יבמה שלא חלצה אם נתקדשה לשוק אין קדושין תופסין בה, אע"ג דחייבי לאוין בעלמא תפסי כהו קדושין (לעיל יג:). אמרו לו מתה אשתך כו'. כגון דינה בת לאה מיעקב ויוכבד בת לאה מאלכין ורחל בת אלכין מקטורה וכרבקה בת קטורה מבתואל ומלכה בת בתואל מחנה, ורלוכן נשא את מלכה והלך למדינת הים, אמרו לו מתה אשתך ונשא את רבקה שהיא אחותה מאביה, חזרו ואמרו לו מתה רבקה ונשא את רחל אחותה מאמה, אמרו לו מתה רחל ונשא את לאה אחותה מאמה, אמרו לו מתה לאה ונשא את יוכבד אחותה מאביה, אמרו לו דינה אחותה מאמה, חזרו ואמרו לו כולן קיימות, מותר בראשונה. במלכה אשתו, ובשלישית. שרה, לפי שרבקה לא היו קדושיה קדושין ובילתה בתוכם הוא ומותר בשרה אחות, דתנן (לקמן לז.) נושאין על האנוסה, ובחמישית. דינה ואע"פ שהיא אחות יוכבד הרביעית, לפי שביאת יוכבד פיתוי היא ואינה קידושין, מפני שהשלישית היו קידושיה קידושין, ופוטרות צרותיהן. אם מת ואלו האחין נאחת מהן פוטרות צרותיהן, ואסור בשניה. מפני הראשונה וברביעית. מפני השלישית (לעיל נד:). על ידו. על כחו (נדה ב.). ביאת בן תשע. ביבמתו (נדה מה.).

(ח) [לעיל פא. לב: לה. גיטין פ: סוטה יח:], ג) [לעיל יג. וש"נ], ג) [מגילה כט: וש"נ], ד) לעיל נד: [ועמ"ש תוס' לעיל נד: ד"ה אמרו לו], ה) [לעיל פח.] נדה מה., ו) [ל"ל רב וכ"ל שם], ז) תוס' ד"ה ר' מאיר וכו' כן ט' פוסל ע"י אחין בדבר אחד:

מוסף רש"י

שומרת יבם שזינתה. כשהיא שומרת יבם, אסורה ליבמה. כאשה שזינתה תחת בעלה שאסורה לבעלה (סוטה יח: וכעי"ז לעיל פא.). ולא תפסי בה קדושין. יבמה שלא חלצה אם נתקדשה לשוק אין קדושין תופסין בה, אע"ג דחייבי לאוין בעלמא תפסי כהו קדושין (לעיל יג:). אמרו לו מתה אשתך כו'. כגון דינה בת לאה מיעקב ויוכבד בת לאה מאלכין ורחל בת אלכין מקטורה וכרבקה בת קטורה מבתואל ומלכה בת בתואל מחנה, ורלוכן נשא את מלכה והלך למדינת הים, אמרו לו מתה אשתך ונשא את רבקה שהיא אחותה מאביה, חזרו ואמרו לו מתה רבקה ונשא את רחל אחותה מאמה, אמרו לו מתה רחל ונשא את לאה אחותה מאמה, אמרו לו דינה אחותה מאמה, חזרו ואמרו לו כולן קיימות, מותר בראשונה. במלכה אשתו, ובשלישית. שרה, לפי שרבקה לא היו קדושיה קדושין ובילתה בתוכם הוא ומותר בשרה אחות, דתנן (לקמן לז.) נושאין על האנוסה, ובחמישית. דינה ואע"פ שהיא אחות יוכבד הרביעית, לפי שביאת יוכבד פיתוי היא ואינה קידושין, מפני שהשלישית היו קידושיה קידושין, ופוטרות צרותיהן. אם מת ואלו האחין נאחת מהן פוטרות צרותיהן, ואסור בשניה. מפני הראשונה וברביעית. מפני השלישית (לעיל נד:). על ידו. על כחו (נדה ב.). ביאת בן תשע. ביבמתו (נדה מה.).

עב א מיי' פ"ב מהלכות יבום הלכה כ סמג לאוין פג טוש"ע אה"ע סימן קנט סעיף ג:

עג ב ג ד ה ו ז מיי' פ"ה מהלכות יבום הלכה יח סמג עשין נח טוש"ע שם סי' קע סט"ז:

תוס' חד מקמאי

תניא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ר"מ אומר עשו חליצת בן ט' כגט בגדול פי' אבל לרבנן חליצת בן ט' לאו כלום הוא והכי איתא בס' מצות חליצה דלרבנן אין חליצת קטן כלום. ומסתבר דה"ה לגיטו שהרי גט אינו פסול ביבמה אלא משום חליצה כדא' פ' ר"ג גט להוציא וחליצה להוציא ומדגט לא מהני חליצת נמי לא מהניא ואתי למבעל אחר חליצה אלמא גט לא פסול אלא משום חליצה וכיון דחליצת קטן לא פסלה גיטו נמי לא פסיל כלל. והאי דקתני עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ולא קתני כמאמרו משום דמאמרו אינו פוסל בסוף וביאתו פוסל אפי' בסוף כמאמר בגדול. ומסתברא דלר"מ נמי דס"ל דגט קטן [מהני] ה"מ כשכתב בכתב ידו אבל ע"י עדים לא פוסל שהרי צריך שיאמר לסופר כתוב ולעדים חתומו ואין ח) שליחות לקטן ובעדי מסירה נמי לא דהא ס"ל לר"מ עדי חתימה כדתי אבל בכתב ידו כיון דכשר מן התורה שהרי אם נשאת הולד כשר פוסל לר"מ:

ח) עי' תוס' גיטין (דף כ"ב ע"ב) ד"ה והא בתמלא הדיבור וי"ל דלא בעינן שליחות בכתיבה וכו'.

מתני' פוסל על ידו. דהויא ליה כמאמר אחר מאמר דשניהם תופסין בה וכיון דבעיא גט משני קס ביתא עליה בכיון שלא בנה שוב לא יבנה: **ור' שמעון אומר לא פוסל.** כדתני טעמא בגמ' וכגון דבביאת שני שגגה דאי במזיד הא קי"ל (נדה דף מה.) ביאתו ביאה ונהרגת עליו: **פסלה.** לראשונה על עצמו וכ"ש לשנייה בדית אחד בונה ואין בונה שני בתים וכיון דאין ביאתו בראשונה קנין גמור מהניא ביאת שנייה להצריכה גט וכיון דיהיב גט קס כוליה ביתא בלא יבנה: **ור"ש אומר לא פוסל.** דלרבי שמעון ביאת בן תשע לא קניא ומשיירא אלא ספק קניא ספק לא קניא אי קניא הוה ליה כמי שלא בעל לא זו ולא זו ומותר לקייס הראשונה אבל שנייה לא מקייס דלמא ביאתו קניא בראשונה וקיימא שנייה עליה באיסור שני בתים: **גמ' ביאה שני איהי ביאה.** דקי"ל (לעיל דף נ.) אין ביאה אחר ביאה והוה ליה ביאת שני כביאת אינש דעלמא וכיון דשוגגת היא שריא: **מתני' דלא כבן עזאי.** מתני' דחשיב ביאה זו כמאמר וקתני דמהני מאמר אחר מאמר בין ביבם אחד ושתי יבמות כי סיפא בין שני יבמין ויבמה אחת כגון ריש דלא כבן עזאי: **יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת.** דתרוייהו מעיקרא לענין זיקה כי הדדי נינהו ומאמר דקמא לאו קנין גמור הוא דביאה הוא דכתב רחמנא ורבנן הוא דאמור דליהני משום גזירה כדמפרש בפ' רבן גמליאל (לעיל דף נ.) הילכך לא גרע בתרא מקמא דלכל חד וחד תקינו מאמר בה: **ואין מאמר אחר מאמר בשני יבמות ויבמה אחת.** שכל כחו וקנינו שהיה לו לענין מאמר נתן בראשונה ודחה את השנייה. ואית דגרס לה איפכא ולשון ראשון נראה וכן שמעתי: **מתני' בן תשע שניס ויום אחד שבא על יבמתו ומת מוחלת ולא מתייבמת.** שיש עליה זיקת שני יבמין שבמאמר זה לא יצתה מידי זיקת נפילה ראשונה וחלה עליה זיקת נפילה שנייה ותנן בפ' ארבעה אחין (לעיל דף לא.) מי שעליה זיקת יבם אחד ולא שעליה זיקת שני יבמין: **נשא אשה.** שאינה יבמתו ולו אחין: **הרי זו פטורה.** ולע"ג דביאתו ביאה קידושין אינן קידושין ואין קנין קטן כלום עד שיביא ב' שערות אבל ביבמה הואיל וזקוקה ליה שויוה רבנן כמאמר: **אם לא ידע את הראשונה משהגדיל ראשונה חולצת ולא מתייבמת.** דזיקת שני יבמים עלה הואיל ולא ידעה משהגדיל ולא יצאה מידי נפילה ראשונה: **ר' שמעון אומר מייבם לאי זו שירצה.** דליית ליה זיקת שני יבמין ובהא נמי פליג רבי שמעון בארבעה אחין (שם): **וחולץ לשנייה.** דהא לאו ערות נינהו לאיפטורי חדא ביבום חברתה ויבומי תרוייהו לא הואיל והויא ערתה במקצת במאמר דרבנן אתו למימר שתי יבמות הבאות מבית אחד מתיבמות: **אחד בן ט' ואחד בן עשרים.** שניהם שוים לכל דין של מעלה דכל כמה דלא מייתי שערות קטן הוא: **גמ' לא דימא היכא דאיכא ערה.** כגון הך דארבעה אחין (שם) דתנן ג' אחין נשואין ג' נכריות ומת אחד מהן ועשה בה השני מאמר ומת הרי אלו חולצות ולא מתייבמות ואמרי' בגמ' אי זיקת ב' יבמין דאורייתא חליצה נמי לא תיבעי ומשמיע מדרבנן גזירה שמא יאמרו שתי יבמות הבאות מבית אחד מתייבמות כו': **ויעשו ביאה בן ט' כמאמר בגדול.** לדחות אשתו גמורה מייבום כי הסיא דד' אחין (שם) דקתני הרי אלו חולצות ואפי' אשתו גמורה נדחית מפני שהיא ערת בעלת זיקת שני יבמין ואמאי קתני מתני' שנייה או חולצת או מתייבמת: **וכן אמר רבי יוחנן עשו ועשו: ויעשו.** ואמאי מייבמה שנייה: **בנגר שיש בראשו גלוסטרא.** שראשו עב ורחוי לשחיקת שומים ולשאר תשמיש ונחלקו בו לענין נעילת דלת רבי אלעזר אוסר לנעול בו ורבי יוסי מתיר לפי שיש תורת כלי עליו ומותר לטלטלו: **חברותא נמי.** (ב) את תלמידי אתם עושים חבירי שאתם מביאים לי ראיה מרבי אלעזר ורבי יוסי שהיו חבריה: **וכן עשה יהושע.** העיד עליו המקרא שכל מה שעשה מפי משה עשה ואפי' מה שאמר סתם שהרי א"א בכל דבר ודבר שאמר יהושע אמר כך אמר משה ואפילו הכי אסהיד קרא דמפי משה הוה: שיאמרו

נשא אשה ומת הרי זו **פטורה.** ואע"ג דלא תקינו רבנן נשואין לקטן[ט] מ"מ אר"י דליכא איסור דלא חשיבא ביאת זנות ומצוה נמי איכא להשיא אשה לבנו קטן כדאמר בהנשרפין (סנהדרין דף עו: ושם) דעליו הכתוב אומר וידעת כי שלום אהלך וגו'[י]: **קרעו** סלקא דעתך. קרעו משמע בכוונה:

אגורה באהלך עולמים. כשנשמתו בישיבה של מעלה שפתותיו נעות בקבר כאילו מדברות נמצא שבשעה אחת דר בשני עולמים:

הדרן עלך האשה רבה

מתני' [א]בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואח"כ בא עליה אחיו שהוא בן ט' שנים ויום אחד פוסל על ידו ר"ש אומר לא פוסל [ב]בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ואח"כ בא על צרתה פוסל על ידי עצמו רבי שמעון אומר לא פוסל: **גמ'** [ג]תניא אמר להם רבי שמעון לחכמים אם ביאה ראשונה ביאה ביאה שנייה אינה ביאה ואם ביאה ראשונה אינה ביאה ביאה שנייה נמי אינה ביאה מתניתין דלא כבן עזאי דתניא [ד]בן עזאי אומר יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד: **מתני'** [ה]בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת [ו]נשא אשה ומת הרי זו פטורה [ז]בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת [ח]נשא אשה ומת הרי זו פטורה [ט]בן תשע שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומת חולצת ולא מתייבמת [י]ידע את הראשונה משהגדיל הראשונה חולצת ולא מתייבמת והשנייה או חולצת או מתייבמת רבי שמעון אומר מייבם לאי זו שירצה וחולץ לשנייה [יא]אחד שהוא בן ט' שנים ויום אחד ואחד שהוא בן עשרים שלא הביא שתי שערות: **גמ'** אמר רבא הא דאמור רבנן זיקת שני יבמין מיחלץ חלצה יבומי לא מיבמה לא תימא היכא דאיכא צרה דאיכא למגזר משום צרה דהא הכא ליכא צרה מיחלץ חלצה יבומי לא מיבמה: נשא אשה ומת כו': תנינא להא דתנו רבנן [יב]שוטה וקטן שנשאו ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום: בן תשע וכו' משהגדיל וכו': ויעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ותדחה צרה מיבום אמר רב לא עשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול ושמואל אמר [יג]עשו ועשו וכן א"ר יוחנן עשו ועשו ויעשו תנאי היא הך תנא דארבעה אחין גזר משום צרה ואשמעינן בגדול וה"ה בקטן והאי דאמר גדול משום דבגדול קאי והאי תנא דהכא סבירא ליה עשו ולא גזר משום צרה ואשמעינן בקטן והוא הדין בגדול והאי דקאמר בקטן דבקטן קאי אזל ר' אלעזר אמר לשמעתא בי מדרשא ולא אמרה משמיה דר' יוחנן [יד]שמע רבי יוחנן איקפד עול לגביה רבי אמי ור' אסי אמרו ליה לא כך היה המעשה בבית הכנסת של טבריא [טו]בנגר שיש בראשו גלוסטרא שנחלקו בו רבי אלעזר ורבי יוסי עד שקרעו ספר תורה בחמתן קרעו ס"ד [טז] אלא אימא [יז]שנקרע ס"ת בחמתן והיה שם רבי יוסי בן קיסמא אמר תמיה אני אם לא יהיה בית הכנסת זו עבודת כוכבים וכן הוה הדר איקפד טפי אמר חברותא נמי עול לגביה ר' יעקב בר אידי א"ל [1]כאשר צוה ה' את משה עבדו כן צוה משה את יהושע וכן עשה יהושע לא הסיר דבר מכל אשר צוה ה' את משה וכי על כל דבר שאמר יהושע היה אומר להם כך אמר לי משה אלא יהושע יושב ודורש סתם והכל יודעין שתורתו של משה היא אף ר' אלעזר תלמידך יושב ודורש סתם והכל יודעין כי שלך היא אמר להם מפני מה אי אתם יודעין לפיים כבן אידי חברינו ורבי יוחנן מ"ט קפיד כולי האי [יח]דאמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [2]אגורה באהלך עולמים וכי אפשר לו לאדם לגור בשני עולמים אלא אמר דוד לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם יהי רצון שיאמרו

עין משפט נר מצוה

עד א ב מיי' פ"ה מהלכות יבום הלכה כ סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קע סעי' טז:

עה ג מיי' פ"ו מהלכות יבום הלכה ל סמג שם טוש"ע שם סימן קעד סעיף ו:

עו ד מיי' שם הל' ח סמג שם טוש"ע שם סימן קסז סעיף ג וסימן קעב סעי' טז:

עז ה מיי' שם טוש"ע שם סימן קסז סעי' ב:

עח ו מיי' פ"ה שם הל' כב ופ"ב מהלכות אישות הל' יא:

עט ז טוש"ע שם סימן קסז סעי' ג:

תוספות ישנים

אי ביאת ראשון ביאה ביאת שני אינה ביאה. ופ"ה במתני' דמיירי שבא עליה שני בשוגג דאי במזיד איתה נהרגת כדאמרינן שכל העריות מומתין על ידו ולא נהיגא דכיון דאשת קטן היא לא מקטלא דהא אמרי' (ב) כי יגלף את אשת איש פרט לאשת קטן. וגראה לפרש דודאי מיירי בבא עליה בשוגג דאי במזיד איתה נאסרת על הראשון דהכי דלא מקטלא מ"מ נאסרת היא על בעלה:

(ב) וכן איתא לקמיה בקדושין (דף י"ט) דהך דאמר פרט לאשת קטן מיירי בביאה ע"ש וע"ע בתוספות שם ד"ה ומדאורייתא.

תום' חד מקמאי

בן ט' שנים ויום אחד שבא על יבמתו ומשהגדיל נשא אשה אחרת ולא ידע הראשונה משהגדיל השניה חולצת או מתייבמת הראשונה חולצת ולא מתייבמת ולית הלכתא הכי אלא אפי' השניה חולצת ולא מתייבמת דעשו ביאת בן ט' כמאמר בגדול כשמואל ור' יוחנן דס"ל עשו ועשו וקי"ל כתנא דארבעה האחי' שאף צרת זיקת שני יבמין חולצת ולא מתייבמת:

מסורת הש"ס

(א) לעיל נא.; ב) [לעיל נא. נג.]. ג) [עמ"ש לעיל ע. על הגליון]. ד) נדה מז.; ה) לקמן קיב: לעיל סט.; ו) עירובין קא.; ז) [צ"ל זה היה מושכו אלגו חה היה מושכו אלגו עד שנקרע ערוך ערך חס ב ועי' תוס' שבת יב: ד"ה רבי נתן]. ח) בכורות לא.; ט) [כדאמרינן לקמן קיב:]; י) [וע"ע תוס' לעיל סב: ד"ה סמוך].

תורה אור השלם

1. כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה עַבְדּוֹ כֵּן צִוָּה מֹשֶׁה אֶת יְהוֹשֻׁעַ וְכֵן עָשָׂה יְהוֹשֻׁעַ לֹא הֵסִיר דָּבָר מִכֹּל אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: יהושע יא טו

2. אָגוּרָה בְאָהֳלֶךָ עוֹלָמִים אֶחֱסֶה בְּסֵתֶר כְּנָפֶיךָ סֶלָה: תהלים סא ה

גליון הש"ס

גמ' שמע ר' יוחנן איקפד. עי' ירושלמי רפ"ב דברכות:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא אימא (שנקרע) תו"מ וע"ב ס"ל שנחלק: (ב) רש"י ד"ה חברותא נמי (את תלמידי אתם עושים חבירי) תא"מ וע"ב ס"ל אתם תלמידי נעשיתם חבירי:

מוסף רש"י

אם ביאה ראשונה ביאה. קניה לגמרי, ביאה שנייה אינה ביאה. דהביאה בזמן שהיא בתולה אין אחריה כלום ואינה מקודשת לשני ולא פסלה על הראשון, ואי משום דזיקתה דקי"ל ביאתו ביאה, דתנן (נדה מה.) כל על אחת מכל העריות שבתורה מתות על ידו, אפילו הכי לא מיתסרא על בעלה דקיימא לן (כתובות ט.) אין האשה נאסרת על בעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה (לעיל נא:). יש מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת. דכל חד וחד תקינו לה רבנן מאמר בה, ואין מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד. דכל כה שתקנו חכמים במאמר קנה במאמר ראשון, לשון מורי. ג"א ה"ג אין מאמר אחר מאמר בשני יבמין ויבמה אחת, דדומיא דקדושין בעלמא תקינו רבנן למאמר ואין קדושין אחר קדושין באשה אחת, ויש מאמר אחר מאמר בשתי יבמות ויבם אחד, דהא תרוייהו קמיה דמיין וכל חדא אית לה כח יבמין, דלא כח ביאה יהבי רבנן למאמר למיקני לגמרי ולא פקע זיקה דחברתה, דביאה הוא דפסלה, ולשון ראשון עיקר (לעיל נא:). אחד שהוא בן ט' שנים כו'. שניהם דין אחד לסס וביאתו

כמאמר בגדול (נדה מז:). בנגר. קציל"א שמוחבין אותו בחור שבאשקקופא לנעול הדלת, שיש בראשו גלוסטרא. שראשו עבה ורחוי לנחוש ולשחוק בו פלפלין, ואפילו הכי דתורת כלי עליו, ר"א אומר אלא אם כן קשור ותלוי בדלת כדמפרש בגמרא, ור' יוסי מתיר, דתורת כלי עליו משום גלוסטרא ולא מיחזי כטוה (ערובין קא:).

שיאמרו דבר שמועה מפי בעולם הזה. שיהיו שפתי נעות בקבר כאילו אני חי: **דובבות.** נעות לשון [1] דבר שמרתיח ומבלבל: **דומה.** כלי שמניחין בו ענבים עד שמתחממין ויינו נוח לצאת כמו מכמר **בישרא דתמיד נשמט** (פסחים נח.): **דובב.** היין רוחש וגע ויוצא למעלה. **דובב פריט"ה: לא חולן ולא מייבם.** דלאו בר אוקומי שם לאחיו הוא. אלמא כגדול חשיב ולא אמרינן קטן הוא ויומתינו לו: **והוא שנולדו לו.** הא דקתני דחשבינן ליה כגדול כגון שנולדו לו סימני סרים דמוכחא מילתא דהאי דלא מייתי משום דסרים הוא אבל כל כמה דלא חזינן ביה סימני סרים תלינן ביה קטנות וחיישינן דלמא אתו: **עד למה.** נידון כקטן: **כי אתו נקמיה דרבא.** בן כ' שלא הביא למנדק לי משום קטנות לי משום סריסות: **אבריוהו.** האכילוהו והשקוהו עד שיהא בריא ושמן:

הדרן עלך האשה רבה

נושאין על האנוסה. לאחר שאנס ופתה את האשה מותר לישא בתה ואחותה ואמה: **ר' יהודה אוסר בו'.** בגמרא מפרש טעמא: **גמ' הנטען.** הנתשד ויצא עליו קול: **מדרבנן.** משום גזירה שמא לאחר שישא את בתה יזנה עם הראשונה והוה אונס ומפתה על הנשואה: **תני נושאין לכתחלה.** בתמיה: **לאחר מיתה.** שמתה האנוסה והמפותה דתו ליכא למגזר מידי: **בזמן שאמר שביבה.** בכל עריות בפרשה קדושים תהיו[2] בכלתו וזולתו בזכור ובבהמה: **ולא.** בשאה ואמה ובקרובות הנאסרות לו מחמת אשתו: **נאמרה קיחה.** אינ[3] כי יקח את אשה ואת אמה (ויקרא כ) ואשה אל אחותה לא תקח (שם יח): **דרך ליקוחין.** שהיתה ראשונה לקוחתו חייב על השניה כשבא עליה בשניה ליכא למימר ליקוחין דהא לא תפסי בה קידושין: **הראוי לשביבה.** היכא דליכא למימר ליקוחין ממש: **ואיפוך אנא.** בת בנך דממעטא בבת בנה בנשואתו משתעי ואידך קרא דאסר לבת בנה ואע"ג דלאו מייה באנוסה מוקמינן ליה: **לאחר מיתה.** שמת אביו דליכא לאו דיבמה לשוק ואוקמא קרא עליה בלאו דכנף הראוי לאביו ובלאו דדודתו: אח

שיאמרו דבר שמועה מפי בעוה"ז דאמר[4] רבי יוחנן משום רבי שמעון בן [5]יוחי כל ת"ח שאומרים דבר שמועה מפיו בעולם הזה שפתותיו דובבות בקבר אמר ר' יצחק בן זעירא ואיתימא שמעון נזירא מאי קראה [1]וחכך כיין הטוב הולך לדודי למישרים דובב שפתי ישנים ככומר של ענבים מה כומר של ענבים כיון שמניח אדם אצבעו עליו מיד דובב אף תלמידי חכמים כיון שאומרים דבר שמועה מפיהם בעוה"ז שפתותיהם דובבות בקבר: אחד בן ט' שנים וכו': ורמינהו [2]בן [3]עשרים שנה שלא הביא שתי שערות יביאו ראיה שהוא בן עשרים והוא הסרים לא חולץ ולא מייבם בת עשרים שנה שלא הביאה שתי שערות יביאו ראיה שהיא בת עשרים והיא האילונית לא חולצת ולא מתייבמת הא אתמר עלה א"ר שמואל בר יצחק אמר רב [4]והוא שנולדו לו סימני סרים עד כמה תני דיקא נמי דקתני והוא הסרים שמע מינה וכי לא נולדו לו סימני סרים עד כמה תני דבי רבי חייא [5]עד רוב שנותיו כי אתו לקמיה [7]דרבא אי כחוש אמר להו זילו אבריוהו ואי בריא אמר להו זילו אכחשוהו דהני סימנין זמנין [6]דנתרי מחמת כחישותא וזמנין דנתרי מחמת בריותא:

הדרן עלך האשה רבה

נושאין [1]על האנוסה ועל המפותה [2]האונס והמפתה על הנשואה חייב [3]נושא [4]אדם אנוסת אביו ומפותת אביו בנו ומפותת בנו רבי יהודה אוסר באנוסת אביו ומפותת אביו: **גמ' תנינא להא דת"ר** אנס אשה מותר לישא בתה נשא אשה אסור לישא בתה ורמינהו [5]הנטען מן האשה אסור באמה ובבתה ובאחותה [6]מדרבנן וכל היכא דאיכא איסורא מדרבנן תני נושאין לכתחלה כי תנן מתניתין [7]לאחר מיתה מנא הני מילי דת"ר בכולן נאמר שביבה וכאן נאמר קיחה לומר לך דרך ליקוחין אסרה תורה א"ל רב פפא לאביי אלא מעתה גבי אחותו דכתיב [2]איש אשר יקח את אחותו בת אביו או בת אמו הכי נמי דרך קיחה הוא דאסור דרך שביבה שרי א"ל ליקוחין כתיבי בתורה סתם הראוי לקיחה קיחה הראוי לשביבה שביבה רבא אמר אנס אשה מותר לישא בתה מהכא [8]כתיב [3]ערות בת בנך או בת בתך לא תגלה הא בת בנה דידה ובת בתה דידה גלי וכתיב [4]ערות אשה ובתה לא תגלה את בת בנה ואת בת בתה לא תקח הא כיצד כאן באונסין כאן בנשואין איפוך אנא ערות שאר כתיב בהו בנשואין איכא שאר באונסין ליכא שאר: רבי יהודה אוסר באנוסת אביו וכו': אמר רב גידל אמר רב מאי [9]טעמא דרבי יהודה דכתיב [5]לא יקח איש את אשת אביו ולא יגלה כנף אביו כנף אביו לא יגלה וממאי דבאנוסה כתיב [6] דכתיב מעיליה דקרא [6]ונתן האיש השוכב עמה לאבי הנערה חמשים כסף ורבנן אי הוה סמיך ליה כדקאמרת השתא דלא סמיך ליה מיבעי ליה לכדרב ענן דאמר רב ענן אמר שמואל בשומרת יבם של אביו הכתוב מדבר ומאי כנף אביו כנף הראוי לאביו לא יגלה ותיפוק ליה משום דודתו לעבור עליה בשני לאוין ותיפוק ליה משום יבמה לשוק לעבור עליה בשלשה לאוין ואיבעית אימא לאחר מיתה אח

נושאין על האנוסה. אילו דתנא בהאשה רבה (לעיל לא.) דאין שכיבת אחותה אוסרתה תנא נמי בהאי פירקא דאם אנס אשה מותר ליבא קרובותיה:

ובל היכא דאיכא איסורא דרבנן תני נושאין לכתחלה. ה"ה דה"מ למיפרך מבריתא דקתני דמותר אלא דאיתא ליה למיפרך ממתניתין:

הראוי לקיחה קיחה. מדלא כתיב בלשון שכיבה משמע דלדרשה דדרך ליקוחין הוא דאתא לכך בא למעטו אונסין אבל כי יקח את אחותו הכתוב ליכא למיטעי אר"ל קיחה אלא שכיבה דכ"ע ידעי דאין קדושין תופסין באחותו:

ואיפוך אנא. דאונסין יש לאסור יותר כיון דעבד איסורא ועבר על ומלאה הארץ זמה (ויקרא יט) אבל בנשואין דלא עבד איסורא אין לאסור בקרובותיה:

ערות שאר בתיב בהו. וא"ת כיון דאיסור אשה ובתה מערות אשה ובתה לא תגלה אמאי אלא אסר הכתוב אלא היכא דגלי ערות שתיהן אבל נכנסה לחופה ולא נבעלה מותר לגלות ערות האחרת ואר"י [8]דסברא היא כיון דכתב שאר בקרא ועל ידי הנישואין באה האחרות:

איבעית אימא לאחר מיתה. וכגון אביו הוא היינו כגון שלאו לאביו בחייו: אח

פ א ב מיי' פ"ג מהל' אישות הל' יא סמג עשין נו טוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' יב וסימן קעב סעיף ו:

פא ג מיי' שם טוש"ע שם סימן קנה סעי' יג:

א ד מיי' פ"ג מהל' אישורי ביאה הל"א סמג לאוין קג וקד [טוש"ע אה"ע סי' פ' טו סעי' יג]:

ב ה מיי' שם הל' י:

ג ו מיי' שם הל' יג [טוש"ע שם סימן טו סעיף ה]:

ד ז ח מיי' שם הל' יא [טוש"ע שם]:

תוס' חד מקמאי

נושאין על האנוסה הא דתנן גיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין פי' אסורים ליבם מדרבנן משום דמחלפי באשת אחיו מן האם ודוקא בשהן אחים מן האב (ולא) ומן האם אבל אחוה מן האב ולא מן האם שריא ואחים מן האב ומן האם נמי דאסיר ה"מ [בנים דאשה] [דווקא בנשים] דאנסוב לבתר דאתגייר אבל בנשים דאנסיב כשהוא עובד כוכבים לכ"ע שרי אפי' באחים מן האם והיכא דראשון הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה חייבים כרת משום אשת אח. תניא עובד כוכבים שהיתה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה יש לו שאר האם ואין לו שאר האב כיצד נשא אחותו מן האם יוציא מן האב יקיים אחות אב מן האם יוציא מן האב יקיים. אח מן האם יוציא מן האב רמ"א יוציא וחכ"א יקיים שהיה רמ"א כל ערוה שהיא משום שאר האם יוציא מן האב יקיים ומותר באשת אחיו ובאשת אחי אביו. ושאר כל העריות מותרות לו לאתויי אשת אביו נשא אשה ובתה כונס [אחת] ומוציא [אחת] ולכתחלה לא יכנוס:

מוסף רש"י

שפתותיו דובבות. נעות, והגאה הוא לו שדומה כמי (בכורות לא:). **יביאו ראיה שהוא בן עשרים.** אם ב"ל מגליכין את היצמה לחלון וליבם, יביאו קרובי היבמה ראיה שהוא בן עשרים ותיפטר בלא חליצה ויבום (לעיל 9.). **והוא הסריס.** כלומר ומולדו בו סימני סרים, והכי מפרש בגדא בפ' יוצא דופן (מז:) דאי לא נולדו לו סימני סרים אמרינן אמאי

מסורת הש"ס

[1] סנהדרין 5: ע"ש בכורות לא:, [2] [בסנהדרין 5: איתא יהודא כל מי שנאמרה הלכה בשמו בעולם הזה כו' וע"ע שם ובכורות לא:]. [3] ב"ב קנה: לעיל פ. נדה מז:, ד) [נב"ב שם ובנדה שם איתא רב חייא], ה) [ע' היטיב תוס' ב"ב קנה: ד"ה הכי גרים ר"ת כו'], ו) לעיל ד. ברכות כא:, ז) לעיל כו. [מוספתא פ"ד], ח) לעיל כב:, ט) לעיל ד. [מט.], י) ס"ש דבב, כ) [ויקרא כ], ל) ל"ל אשה,

תורה אור השלם

1. וְחִכֵּךְ כְּיֵין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדִי לְמֵישָׁרִים דּוֹבֵב שִׂפְתֵי יְשֵׁנִים:
שיר השירים ז י
2. וְאִישׁ אֲשֶׁר יִקַּח אֶת אֲחֹתוֹ בַּת אָבִיו אוֹ בַת אִמּוֹ וְרָאָה אֶת עֶרְוָתָהּ וְהִיא תִרְאֶה אֶת עֶרְוָתוֹ חֶסֶד הוּא וְנִכְרְתוּ לְעֵינֵי בְּנֵי עַמָּם עֶרְוַת אֲחֹתוֹ גִּלָּה עֲוֹנוֹ יִשָּׂא:
ויקרא כ יז
3. עֶרְוַת בַּת בִּנְךָ אוֹ בַת בִּתְּךָ לֹא תְגַלֶּה עֶרְוָתָן כִּי עֶרְוָתְךָ הֵנָּה:
ויקרא יח י
4. עֶרְוַת אִשָּׁה וּבִתָּהּ לֹא תְגַלֶּה אֶת בַּת בְּנָהּ וְאֶת בַּת בִּתָּהּ לֹא תִקַּח לְגַלּוֹת עֶרְוָתָהּ שְׁאֵרָה הֵנָּה זִמָּה הִוא:
ויקרא יח יז
5. לֹא יִקַּח אִישׁ אֶת אֵשֶׁת אָבִיו וְלֹא יְגַלֶּה כְּנַף אָבִיו:
דברים כג א
6. וְנָתַן הָאִישׁ הַשֹּׁכֵב עִמָּהּ לַאֲבִי הַנַּעֲרָ חֲמִשִּׁים כֶּסֶף וְלוֹ תִהְיֶה לְאִשָּׁה תַּחַת אֲשֶׁר עִנָּהּ לֹא יוּכַל שַׁלְּחָהּ כָּל יָמָיו:
דברים כב כט

גליון הש"ם

תוס' ד"ה עריות וכו' וא"ר דסברא היא וכו'. ע' לעיל ד' ב ע"ב תד"ה נתו:

הגהות הב"ח

(א) גמ' וממאי דבאנוסה כתיב מעיליה דקרא דכתיב ונתן:

לעזי רש"י

פריט"ה [פרומי"ר]. להיות חסר מנוחה.

דלא מייתי משום קטנות הוא ומחזקינן ליה כקטן עד רוב שנותיו (לעיל פ.). לא חולץ ולא מייבם. סרים לאו בר חליצה דכתיב להקים שם בישראל והאי לאו בר הכי הוא (נדה מז:) וכל שאינו עולה ליבום אינו עולה לחליצה (רשב"ם ב"ב קנה:). והיא האילונית לא חולצת ולא מתייבמת. ונאמת לכל מי שחלצה, דרחמנא פטרה דכתיב והיה הבכור אשר תלד, פרט לאילונית שאינה יולדת (נדה מז:). הדרן עלך האשה רבה

נושאין על האנוסה ועל המפותה. שלא יהא בנו ממזר. אדם אנוסת אביו ומפותת אביו. אנוסת בנו ומפותת בנו. לאו כלום היא, דאין כלה אלא מקודשת ורלויה לחופה (שם). אסור באמה ובתה שלא נאסרה עליו עולמית אלא אשת אביו, דכתיב ערות אשת אביך, ואשת ממנו ע"י אישות דקדושין (לעיל ד.). אנוסת בנו ומפותת בנו. לאו כלום היא, דאין כלה אלא מקודשת ורלויה לחופה (שם). אסור באמה ובתה ואחותה. דהמפרש טעמא לקמן, שמא לאחר שישא את אמה או את בתה תזנה זו עמו, וזונות קמא לא הוה מיתסר באמה ובקרובותיה, דקי"ל נושאין על האנוסה ועל המפותה, אבל מסגנא את אמה ואת בתה עומדת הנטענת הראשונה עליו בכרת, דתנן האונס והמפתה על הנשואה מייב (לעיל כו.). הא בת בנה דידה ובת בתה דידה. שלא ילדה ממך, גלי וכתיב ערות אשה ובתה לא תגלה. ממנו בין שילדה לך בין שילדה לאיש אחר (סנהדרין עה:). כאן באונסין כאן בנשואין. אם אוסרתו לו מפותה לך היא לי אתה מוזהר על בתה אלא אם כן ממך היא, ואם אשתך היא אתה מוזהר אף על בת שילדה לאיש אחר (שם וכעי"ז חגיגה יא:). השתא דלא סמיך ליה. דכתיב לא יקח איש את אשת אביו בינתים (לעיל ד.).

אח הוא ברי הוא. כל אלו המעשים לא משמיעין לך מידי אלא לתשובות הלדוקים:

דדלו דוולא. פי׳ בקונטרס פוענין המסקין שדות ובערוך[ד] פי׳ בחכמה דולי מים מבורות עמוקים כלומר מביגין הכל בחכמה: **מן האם ולא מן האב כ״ע לא פליגי דאסירי.** פי׳ דלמא אתי לאיחלופי בישראל ולעיל בפ׳ שני (דף כב. ד״ה ערוה) פירשנו:

והשני הורתו ולידתו בקדושה **אפ״ה אסור.** וא״ת מאי אפילו אדרבה כיון דלידתו של ראשון בקדושה דומה שהוא אחיו גמור שדומה יותר כישראל וי״ל דמ״מ דמיא כשתי אמהות ולכך הוה ס״ד דשרי טפי וליכא למימר דלשמעינן רבותא טפי ואפי׳ הורתו ולידתו של ראשון שלא בקדושה דהתם יכול להיות דשרי: על

אח מאב ולא מאם והוא בעלה דאם ואנא ברתה דאנתתיה אמר רמי בר חמא דלא בר׳ יהודה דמתני׳ אח הוא ברי הוא אחתיה אנא דהאי דדרינא אכתפאי משכחת לה בעובד כוכבים הבא על בתו שלמא לך ברי בת אחתיך אנא משכחת לה בעובד כוכבים הבא על בת בתו דלאי דדלו דוולא [ו]ליפול בכו סתר פתר דהאי דדרינא הוא בר ואנא ברת אחוה משכחת לה בעובד כוכבים הבא על בת בנו בייא בייא מאח והוא אב והוא בעל והוא בר בעל והוא בעלה דאם ואנא ברתה דאיתתיה ולא יהיב פיתא לאחוה יתמי בני ברתיה משכחת לה בעובד כוכבים הבא על אמו והוליד ממנה בת וחזר ובא על אותה בת וחזר זקן ובא עליה והוליד ממנה בנים אנא ואת אחי אנא ואבוך אחי אנא ואמך אחי משכחת לה בעובד כוכבים הבא על אמו והוליד ממנה שתי בנות וחזר ובא על אחת מהן והוליד ממנה בן וקריא ליה אחתיה דאימא וקאמרה ליה הכי אנא ואת בני אחי אנא ואבוך בני אחי אנא ואמך בני אחי הא בהיתירא נמי משכחת לה כגון ראובן שיש לו שתי בנות ואתא שמעון ונסב חדא מינייהו ואתא בר לוי ונסב [ז]חד מינייהו וקאמר ליה בריה דשמעון לבר בריה דלוי [ח]:

מתני׳ [א]הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין אפילו הורתו של ראשון שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה וכן שפחה שנשתחררו בניה עמה: **גמ׳** בני יודן אמתא אשתחרור שרא להו רב אחא בר יעקב למינסב נשי דהדדי אמר ליה רבא והא [ב]רב ששת אסר א״ל הוא אסר ואנא שרינא [ג]מן [ד]האב ולא מן האם כ״ע לא פליגי דשרי מן האם ולא מן האב כ״ע לא פליגי דאסיר כי פליגי מן האב ומן האם מאן דשרי בתר אבא שדינן דהא בני פלניא קרו להו ורב ששת קרו להו נמי בני פלונית ואיכא דאמר פליג רב אחא בר יעקב אפילו באחין מן האם ומ״ט [ד]גר שנתגייר כקטן שנולד דמי תנן הגיורת שנתגיירו בניה עמה לא חולצין ולא מייבמין מ״ט לאו משום דאסירי לא דאינה בתורת חליצה וייבום ושריא לעלמא ואינהו נמי שרו והא קתני אפילו אי אמרת בשלמא אסירי היינו דקתני אפילו דאע״ג דראשון הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה וכשתי אמהות דמו אפילו הכי אסירי אלא אי אמרת שרו מאי אפילו דאע״ג דתרוייהו לידתן בקדושה ואתי לאיחלופי בישראל אפ״ה שרי איכא דאמרי הכי נמי מסתברא דשרו אפילו אי אמרת בשלמא שרו היינו דקתני אפילו דאע״ג דתרוייהו לידתן בקדושה דאתי לאיחלופי בישראל אפ״ה שרו אלא אי אמרת אסירי מאי אפי׳ דאע״ג דראשון הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה והשני הורתו ולידתו בקדושה דכשתי אמהות דמי אפילו הכי אסירי ת״ש [ה]שני אחים תאומים גרים וכן משוחררים לא חולצין ולא מייבמין ואין חייבין משום אשת אח [ה]היתה הורתן שלא בקדושה ולידתן בקדושה לא חולצין ולא מייבמין [ו]אבל חייבין משום אשת אח היתה הורתן ולידתן בקדושה הרי הן כישראלים לכל דבריהן קתני מיהת אין חייבין משום אשת אח חיובא ליכא הא דתיהוי עליה כנכרית ומי נעי ליבומי מייבם אפי׳ הכי אסירא: **אלא אי אמרת.** מתניתין לא אתא לאשמועינן אלא דשריא לעלמא מאי אפי׳ דמשמע אע״ג דכשתי אמהות דמו שרו לעלמא לגבי יבמה לשוק לא איכפת לן אי בני אם אחת מינהו או לא: **דאע״ג דתרוייהו לידתן בקדושה.** דאתי לאיחלופי בישראל ולמיסרי יבמה לשוק בלא חליצה אפי׳ הכי שרו לעלמא דמידע ידעי דייבום מן האב הוא ועובד כוכבים אין לו אב. ודוקא לעלמא אבל לדידהו מודי רב אחא דאפי׳ כרת דאשת אח איכא כיון דלידתן בקדושה הרי כאן אחוה מן האם ודקא משני רב אחא ולדידהו נמי שריין ארישא קאמר ולא אסיפא: **שני אחים תאומים.** דהני ודאי אחים מינהו מן האב דקי״ל (לקמן דף לח.) טיפה אחת היא ומתחלקת לשתים אפילו הכי לא חולצין ולא מייבמין: **ואין חייבין משום אשת אח.** אפי׳ קידשו לאחר שנתגיירו דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי הלכך אין לו אחוה ואפילו מן האם: **לא חולצין ולא מייבמין.** דלד ייבום מן האב הוא והני אין להם אב דזרע מגרי[ו] כבהמה: **אבל חייבין.** כרת משום אשת אח מן האם שהרי היא כישראלית שילדה בנים:

עין משפט נר מצוה

ה א מיי׳ פ״א מהל׳ יבום הל׳ ח ופי״ד מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יא טוש״ע אה״ע סי׳ קמ סעי׳ ג וטוש״ע יו״ד סי׳ רסט סעי׳ ג:
ו ב מיי׳ פי״ד מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יב טוש״ע יו״ד סי׳ רסט סעי׳ ח ט:
ז ג מיי׳ שם הל״ג טוש״ע שם סעיף ג:
ח ד ה מיי׳ פ״א מהל׳ יבום הל״ח ופי״ד מהל׳ איסורי ביאה הל׳ יג טוש״ע אה״ע סי׳ קמ סעי׳ ג וטוש״ע יו״ד סי׳ רסט סעי׳ יד:
ט ו מיי׳ פי״ד מהל׳ איסורי ביאה הלכה יד טוש״ע יו״ד סי׳ רסט סעי׳ ד:

מסורת הש״ס

א) [גירסת הערוך ביטל לכו״], ב) ל״ל חדא, יעב״ץ, ג) סנהדרין נח., ד) [נעיל כב. וש״נ], ה) [ל״ל אחר ד״ה לאחוה], ו) [אב ואם רש״ס], ז) בס״ח: גוי, ח) [ערך דל ג׳],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דשמעון לבר בריה דלוי הכי:

הא איסורא איכא. מדרבנן דלא ליתי לאיחלופי בישראל וקשיא לרב אחא: **הא דאמור רבנן אין אב למצרי**[1]. ואפילו היכא דליכא למימר כקטן שגולד דמי כגון הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה דיש לו שאר מן האם כשאר ישראל גמור ואין לו שאר מן האב: **לא תימא משום דשטופי זימה הוא ולא ידעינן**. אבוה מנו אבל היכא דידיע כגון היו אביו ואמו חבושים בבית האסורים דלא נבעלה לאחר חיישינן ואי גולד בקדושה דליכא למימר כקטן שגולד ליהוי ליה נמי שאר אב דהא ודאי אבוה הוא: **דהא שני אחין תאומים הוו**: ה"ג **וקאמר לא חוולין ולא מייבמין**. ומסיפא יליף טעמא דאי מרישא לא מצי למילף דאפילו שאר האם אין לו דטעמא לאו משום דזרמת סוסים הוא אלא משום דכקטן שגולד דמי: **זרמת**. זרע שהוא יורה כחץ כזרם מים המקלח בכח: **בנפטיים הגר: דנסבא אחיו**. המת כשהוא גר דהויא קידושיו קידושין ושריא לאחיו דאין לו אחוה דכקטן שגולד דמי: **כשהוא עובד כוכבים**. ומשנתגייר לא ידעה דלא הוה ליה בה קידושין הלכך שרי לאחוה: **הרי אשה**. גיורת ושבעה בניה (ה) שהתיר להן רבי עקיבא לישא איש את אשת אחיו ומהן למדתי: **אם קודם**. שבא מעשה לידו היה רגיל לשנותו לתלמידיו שומעין לו ואם לאו הוא אומר ודבר חידוש הוא שמא בשביל מעשה שבא לידו אומרה: **הרי אשה ושבעה בניה**. ראיה של קודם לכן הביא: **ואי בעית אימא שאני הכא דקאמר**. מילתא דיונה בן אמתי בהדה ומגו דמהימן אהא מהימן נמי אהא דניכרין דברי אמת שביחד קבלן: **הוא השיב**. ירבעם בן יואש: **על עסקי ניוה קאמר**. דלא דברה עמו על עסקי ניוה אלא שתי פעמים: ה"ג **שהיה הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה: נשא אחותו מן האם**. שנולדה בהיותה עובדת כוכבים יוליא. ואע"ג דלאו אחותו היא דכקטן שגולד דמי גזירה דלמא אתי למנסב אחותו שנולדה אחריו דבהיא איכא כרת דלידת שניהם בקדושה ואחותו גמורה מן האם הויא כישראלית שילדה בן ובת: **מן האב יקיים**. שהכל יודעין דאין אב לעובד כוכבים ואע"ג אתי למנסב בת אביו שיוליד מאשה אחרת משנתגייר לא איכפת לן דהא לאו בנו הוא: **אחות האב מן האם יוליא**. גזירה משום אחותו מן האם כדאמרן: מן

על עסקי ניוה. תימה דאמאי איצטריך למכתב שנית ולא שלישית דלא אשכחן שדברה עמו שלישית ושמא כיון שמלינו שאחזו לקלקולם ונתנבא עליהם נחום האלקושי היינו יכולים לסבור שגם אז נתנבא עליהן יונה ות"ת והא אשכחן דדברה עמו שלישית בעסקי ניוה דכתיב ויאמר ה' אל יונה ההיטב חרה לך על הקיקיון וגו' ואני לא אחוס על ניוה וגו' וי"ל דהני לאו עסקי ניוה הוו ומיהו לרב נחמן בר יצחק דאמר דאמר שוב לא דברה עמו קשיא וי"ל שזה היה אותו יום וחשיב הכל נבואה אחת:

רב נחמן בר יצחק אומר ה"ק כו'. אמר ר"י שחולק (ו) על אותו מדרש שהביא רש"י בפירוש נביאים (מלכים ב י) ואומר ה' אל יהוא יען אשר הטיבות וגו' ע"י יונה בן אמתי אמר לו אי שמא אינו חושב אלא דבריה שהוא לורך גדול כגון מעשה ניוה וכיולא בו: **נשא אחותו מן האם יוציא**. פירש בקונטרס דגזרינן שמא ישא אחותו שנולדה אחריו שיש בה כרת משמע שסובר דאם היתה גם לידתו שלא בקדושה היה מותר באחותו מן האם שנולדה בנכריות כיון דתרוייהו שלא בקדושה דהתם ליכא למגזר שמא ישא אחותו שנולדה אחריו וקשה דהא לעיל בפ"ב (ד' כב. ושם) (ז) אמימר אמר [אפי'] האחין מן האם מעידים לכתחלה ומאי שנא מעריות פי' שאפי' נתגיירו וולדו בנכריות שייך בהו קורבה ומשני ערוה לכל מסורה כו' משמע דאפילו נולדו בנכריות שייך בהו קורבה דאם דבסתם גיורת מיירי ועוד בני יודן אמתא הורתן ולידתן שלא בקדושה הוה אפ"ה אסר להו רב ששת (לעיל ד' לז:) למינסב גשי דהדדי אלא י"ל דטעמא דדלמא אתי לאיחלופי בישראל ואפי' בנולדו בהיותם נכריות יש לגזור בקורבת אם והא דנקט הכא לידתו בקדושה לרבותא נקטיה דאע"ג לידתו בקדושה דכשתי אמהות דמו אפ"ה אסירי דלמא אתו לאיחלופי בישראל וריב"ל פי' דלהכי נקט הורתו שלא בקדושה דאי בקדושה הרי הוא כישראל גמור ומותר באחותו שנולדה בהיותה נכרית כיון דלית ביה לד נכריות כלל ולא שייך בה שמא יאמרו אי נמי משום הכי נקט הורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה דפסיקא ליה מילתא שאז אירי בין נולדה לפניו בנכריות בין נולדה אחריו בקדושה וה"ל חייס פירש דדוקא נקט ולידתו בקדושה דאז מן האב יקיים שלא ראה עצמו בנכריות וליכא למימר ביה שמא יאמרו באנו מקדושה חמורה לקדושה קלה אבל אם גם לידה שלא בקדושה אפי' מן האב יוליא דכיון שראה עצמו בנכריות אתי למימר באנו מקדושה חמורה כו' דהא שמעינן לרבי מאיר דהכא בירושלמי ובבראשית רבה דאסר בן נח באחותו בין מן האב בין מן האם דדרים על כן יעזב איש את אביו ואת אמו (בראשית ב) בסמוך לו מאביו בסמוך לו מאמו ומיהו נראה לר"י דהך ברייתא פליגא אירושלמי ובראשית רבה דהא משמע דכ"ע מוקי הכא קרא לאחות אב ואחות אם והיינו כרבנן דהתם ועוד דטעמא דאחות אב מן האם יוליא משמע בפ' ד' מיתות (סנהדרין נח.) דהוי משום שמא יאמרו באנו דאילו טעמא דאיחלופי ליתיה הכא בקורבת אב א"כ משמע דבאמאי גר לידתו בקדושה שייך שפיר טעמא שמא יאמרו אע"פ שלא ראה עצמו אחת בנכריות וזה דוחק לומר דאחות אב מן האם לא קאי אגר דרישא אלא מיירי בלידתו שלא בקדושה כי היכי דלא קאי נמי סיפא דקתני נשא אשה ובתה אריסא כדפי' בקונט' דהכא משמע דקאי אגר דרישא: **אחות האב מן האם יוציא**. פי' בקונט' דגזרינן משום אחותו מן האם ואין נראה דבהדיא משמע בפרק ד' מיתות (ג"ז שם) דטעמא משום שמא יאמרו דמוקי התם הך ברייתא כר' אליעזר דדרים את אביו זו אחות אביו ואם כן מיתסרא בנכריות: אשת

הא איסורא איכא. ה"ה דאפילו איסורא נמי ליכא (ח) ואיידי דבעי למיתני סיפא אבל חייבין תנא נמי רישא אין חייבין אמר רבא (ט) הא דאמור רבנן אין אב למצרי[2] לא תימא משום דשטופי בזמה דלא ידיע אבל ידיע חיישינן אלא אפילו דידיע נמי לא חיישינן דהא שני אחין תאומים דטפה אחת היה ונחלקה לשתים וקתני סיפא לא חולצין ולא מייבמין ש"מ אפקורי אפקריה רחמנא לזרעיה דכתיב [1]בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם ת"ש דאמר רבי יוסי מעשה בניפטיים הגר שנשא אשת אחיו מאמו ובא מעשה לפני חכמים ואמרו אין אישות לגר ואלא גר דקדיש ה"נ לא תפסי בה קדושין אלא אימא אין איסור אשת אח לגר מאי לאו דנסבא אח כשהוא גר [2]לא דנסבא כשהוא עובד כוכבים כשהוא עובד כוכבים מאי למימרא מהו דתימא ליגזור כשהוא עובד כוכבים אטו כשהוא גר קמ"ל ת"ש דאמר בן יאסיין כשהלכתי לכרכי הים מצאתי גר אחד שנשא אשת אחיו מאמו אמרתי לו בני מי הרשך אמר לי הרי אשה ושבעה בניה על ספסל זה ישב ר' עקיבא ואמר שני דברים גר נושא אשת אחיו מאמו ואמר [2]ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר [3]שנית דברה עמו שכינה שלישית לא דברה עמו שכינה קתני מיהת גר נושא אשת אחיו מאמו מאי לאו דנסבא אחיו כשהוא גר לא דנסבא כשהוא עובד כוכבים מאי למימרא מהו דתימא נגזור כשהוא עובד כוכבים אטו כשהוא גר קמ"ל ומי מהימן והאמר ר' אבא אמר רב הונא אמר רב כל [7]תלמיד חכם שמורה הלכה ובא אם קודם מעשה אמרה שומעין לו ואם לאו אין שומעין לו איבעית אימא מורה ובא היה ואיבעית אימא משום דקאמר הרי אשה ושבעה בניה ואיבעית אימא שאני הכא דקאמר מעשה אחרינא בהדה אמר מר ויהי דבר ה' אל יונה שנית לאמר שנית דברה עמו שכינה שלישית לא דברה עמו והא כתיב [3]הוא השיב [את] גבול ישראל מלבא חמת עד ים הערבה כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו יונה בן אמתי הנביא אמר רבינא על עסקי ניוה קאמר רב נחמן בר יצחק אמר הכי קאמר כדבר ה' אשר דבר ביד עבדו הנביא בשם שנהפך לניוה מרעה לטובה כך בימי ירבעם בן יואש נהפך להם לישראל מרעה לטובה ת"ש (י) גר שהיה לידתו בקדושה והורתו שלא בקדושה יש לו שאר האם ואין לו שאר האב כיצד [3]נשא אחותו מן האם יוציא מן האב יקיים אחות האב מן האם יוציא מן

מן

מסורת הש"ם

(ה) [נכת ב. וש"נ], (ב) [נכ"ל: לגוי], (ג) מכילתא ריש פרשת בא, (ד) בכורות לח: [לעיל עז. קדושין ע.], (ה) סנהדרין מז: ע"ש, (ו) נכ"ל: לגוי,

תורה אור השלם

1. וַתְּעַגֶּבָה עַל פִּגְּשֵׁיהֶם אֲשֶׁר בְּשַׂר חֲמוֹרִים בְּשָׂרָם וְזִרְמַת סוּסִים זִרְמָתָם:
יחזקאל כג כ
2. וַיְהִי דְבַר יְיָ אֶל יוֹנָה שֵׁנִית לֵאמֹר: יונה ג א
3. הוּא הֵשִׁיב אֶת גְּבוּל יִשְׂרָאֵל מִלְּבוֹא חֲמָת עַד יָם הָעֲרָבָה כִּדְבַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֵּר בְּיַד עַבְדּוֹ יוֹנָה בֶן אֲמִתַּי הַנָּבִיא אֲשֶׁר מִגַּת הַחֵפֶר: מלכים ב יד כה

גליון הש"ם

תוס' ד"ה רב נחמן בר יצחק וכו' על אותו מדרש שהביא וכו'. והוא בפרקי עולם:

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה הרי אשה וכו' שהתיר להן. נ"ב עיין בתוספו' פרק העגל ריש דף עז: (ב) תוס' ד"ה בשלא וכו' לעיל בפ"ב אמריגן אמימר:

עין משפט נר מצוה

י א ב מיי' פי"ד מהל' איסורי ביאה הלכ' יג טוש"ע י"ד סימן רסו סעיף ג:
יא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:

מוסף רש"י

שלישית לא דברה עמו. לפי שתבע כבוד הבן ולא תבע כבוד האב (מלבים ב יד כה, ועי' רד"ק שם). **כל תלמיד חכם שמורה הלכה ובא.** הלכה מדשה שלא שמענוה מאמר (בכורות לח:). **אם קודם מעשה אמרה.** קודם שבא מעשה ההלכה לידו (שם) אמרה לאחי שמועה לתלמידיו בשם רבו (קדושין ע: וכעי"ז לעיל עז:). **שומעין לו.** בשעת הוראה (לעיל עז.) נאמן לאומרה בשעת מעשה (קדושין ע:) **ועושין מעשה** (בכורות לח:). **ואם לאו אין שומעין לו.** אינו נאמן להעיד בשם רבו, שמא מחמת מעשה הבא לידו הוא אומר כן (קדושין ע:). **נהפך להם לישראל מרעה לטובה.** מרעה שהיו בה אשר אבדם מלך ארם וישימם כעפר לדוש, ועכשיו נהפך להם לטובה (מ"ב יד כה). **והורתו שלא בקדושה.** וכל גר שנתגייר בקטן שגולד עבשיו בלא אב ואם וקרובים דמי ואין עליו קורבה מקודם לכן ומיהו רבנן הוא דגזור עליה בכל האסורות לו בגיותו, משום שלא יאמרו באין מקדושה חמורה לקדושה קלה, הלכך נשא אחותו מן האם. שנולדה קודם שנתגיירה אמה ונתגיירה עם אמה ונשאה זה משגדל, יוציא. דאחותו היא ולא גרע מבן נח ומדרבנן שלא יאמרו וכו' דקסבר ר' מאיר אחותו מן האם אסורה לבני נח ואפילו אחות אביו מן האם ואחות אמו מן האב (ל"ל מן האם) ויליף לה מעל כן יעזב איש את אביו ואת אמו, דאביו זה אחות אביו ואמו זה אחות אמו כדדרים לה ר"ת לקמן בשמעתין (סנהדרין נח.). **מן האב יקיים.** דלא נאסר איסור אחות בבני נח שלא מן האם דכתיב (בראשית ב) וגם אמנה אחותי בת אבי היא אך לא בת אמי, אלמא בת האב שריא להו ובת האם לא שריא להו (סנהדרין נח.). **אחות האב מן האם יוציא.** דכתיב על כן יעזב איש את אביו ואת אמו אביו מן האם (שם).

אשת אביו. הך ברייתא כרבי אליעזר אבל רבי עקיבא פליג עליה ואסר אשת אביו ושרי אחות אביו וה"ג פוסקין כר' עקיבא דר' אליעזר שמותי הוא ומיהו [א] יש ליזהר כרבי אליעזר:

נשא אשה ובתה. בנשאן כשהוא והן בנכריות איירי כמו שמדקדק בקונטרס ועוד יש לדקדק מדתני כונס אחת ואי בישראל איירי הוה ליה למימר יקיים אחת:

אשה ובתה. וה"ה אשה ואחותה מן האם או אשה ובת בתה אבל אשה ובת בנה או אשה ואחותה מן האב דהיינו שאר האב פשיטא שאין מוציא ושמא לכתחלה לא יכנוס או שמא כיון שאין האיסור בא אלא ע"י קידושין אף לכתחלה יכנוס כדאמרינן שמותר באשת אחיו מאמו ולא גזרינן משום אחיו הנולד אחריו לפי' הקונט':

מותר באשת אחיו מאי לאו דנסבה כשהוא גר. תימה לר"י דאמאי שריגן כשהוא גר הא לעיל גזרינן באחותו מאמו משום דאמי לאחלופי הכא נמי וכ"ת כיון שהוא ע"י קידושין לא גזרינן והא חמותו דע"י קידושין וקתני דאסור וי"ל דשאני חמותו דע"י קידושי עצמו אבל אשת אחיו דע"י קידושי אחיו הוא ועוד דאשת אחיו כי אחיו לא שכיחא אבל אמה ובתה שכיחי אהדדי אי נמי חמותו נקראת על שמו דקרו לה חמתיה דפליגא אבל אשת אחיו לא

מיקריא אשת אחי פלוני:

קלש לה איסורא. תימה דמ"מ מאי משני אכתי איכא כרת דלא מיעטה הכתוב אלא משריפה כדאמרינן לעיל (דף לד:) וי"ל דמ"מ כיון דקלים איסורא לא רצו חכמים לגזור בגרים לאחר מיתה כיון דאף מחיים שריא מן הדין וא"ת לאביי דאמר בהאשה רבה (שם) דלא שרי רבי עקיבא חמותו לאחר מיתה מאי איכא למימר וי"ל דלאביי ודאי ליכא מאן דתני מותר בחמותו:

מקצתן אחין. ברייתא היא ור"מ גרים ת"ר: כתב

מן האב יקיים אחות האם מן האם יוציא מן האב רבי מאיר אומר יוציא וחכמים אומרים [ה]יקיים שהיה רבי מאיר אומר כל ערוה שהיא משום שאר האם יוציא משום האב יקיים ומותר באשת אחיו (ו) מאמו ובאשת אחי אביו [ב]ושאר כל העריות מותרות לו לאיתויי אשת האב [ג]נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת לכתחלה לא יכנוס [ד]מתה אשתו מותר בחמותו ואיכא דתני אסור בחמותו קתני מיהת מותר באשת אחיו מאי לאו דנסבה אחיו כשהוא גר [ה]לא דנסבה כשהוא עובד כוכבים מאי למימרא מהו דתימא ליגזור כשהוא עובד כוכבים אטו כשהוא גר קמ"ל אמר מר נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת לכתחלה לא יכנוס השתא אפוקי מפיק לכתחלה מיבעיא התם קאי והכי קאמר הך דאמור רבנן יקיים לכתחלה לא יכנוס מתה אשתו מותר בחמותו ואיכא דתני אסור בחמותו חדא כר' ישמעאל וחדא כר' עקיבא מאן דאסר (ו)כר' ישמעאל דאמר חמותו לאחר מיתה באיסורא קיימא וגבי גר גזרו ביה רבנן ומאן דשרי כרבי עקיבא דאמר חמותו לאחר מיתה קלש ליה איסורא וגבי גר לא גזרו ביה רבנן:

מתני' [ו]חמש נשים שנתערבו ולדותיהן הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו ארבעה חולצין לאחת ואחד מייבם אותה הוא ושלשה חולצין לאחת ואחד מייבם נמצאו ארבע חליצות וייבום לכל אחת ואחת:

גמ' (ז)ודוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקפגע ביבמה לשוק מאי הוא ושלשה חולצין לאחת דלא תימא ליבמינהו חד לכולהו אלא כל חד וחד מייבם חדא דלמא מתרמיא ליה דידיה (ח) (ז)מקצתן אחין ומקצתן שאין אחין האחין חולצין ושאין אחין מייבמין מאי קאמר אמר רב ספרא הכי קאמר [ח]מקצתן אחין מן האב ומקצתן אחין מן האם אחין מן האב חולצין ואחין מן האב מייבמין מקצתן כהנים ומקצתן שאינן כהנים כהנים חולצין שאינן כהנים מייבמין מקצתן כהנים ומקצתן אחין מן האם אלו ואלו חולצין ולא מייבמין תנו

מן האב ר' מאיר אומר יוליד. הוליד ואיכא לד אם: **וחכמים אומרים יקיים.** דלא דמיא לאחות האב מן האם דבהאיא איכא למגזר משום אחותו מן האם דדמיא לה אבל אחות האם מן האב לא דמיא לאחותו מן האם: **ומוסר באשה אחיו.** ואפי' מאמו שנולד בהיותו עובד כוכבים ולא גזור רבנן משום אשת אחיו הנולד אחריו דבקורבה גזור רבנן אבל במידי דלא אתי לאחלופי בישראל, ואפילו עובד כוכבים ואשה ובתה ומתגיירו עמו דאילו האי דנולד בקדושה לא נסיב אשה ובתה. ואי' שנשא גיורות שנתגיירו האם והבת דלית להו קורבה דבקטן שנולד דמי למה לי גר אפי' בישראל נמי מצי למימר הכי: **כונס אחת ומוליד אחת.** דלא ליתי למישרי בישראל אשה ובתה: **לכתחילה לא יכנוס.** לקמן מפרש: **מוסר באחותו.** דכולי האי לא גזור רבנן: **ואיכא דתני אסור באחותו.** פלוגתייהו מפרש לקמן: **הך דאמור רבנן יקיים.** כגון אחותו מן האב וחברותיה: **קלש ליה איסורא.** לגבי ישראל אינה בשריפה: פלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא מפרש [לעיל] בהאשה רבה (דף לד:):

מתני' **שנתערבו ולדותיהן.** זכריס ויש לכל אחת בן ודאי שלא נתערב: **ארבעה חולין לאחת.** בן ודאי של כל אחת מן הארבע חולץ לאחת מהן דכל חד ספק ליה באשת אחיו וכן החמישית ישאנה ממה נפשך אם אשת אחיו היא הרי טוב ואם לאו הרי חלץ לה יבמה: **הוא ושלשה.** זה שייבם חולץ לאחרת ושלשה עמו והחמישי מייבם ממה נפשך וחוזרים השנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהן והחמישי מייבם וכן כולם ארבעה חולצין תחלה לפי שאין אחד רשאי לייבם עד שיחלצו לה הארבעה דלא ליפגע ביבמה לשוק. וה"ה נמי דמצו ארבעה למיחלץ לכולהו והחמישי ישא את כולן אלא אמרינן בגמ' דהכי שפיר טפי דלמא לכל חד מתרמיא דידיה ומיקיימא מצות ייבום:

גמ' **דוקא מיחלץ.** מכל ארבעה הולאין והדר יבומי לחמישי: **מאי הוא ושלשה.** מאי איכפת לן מי חלצי לה הנך ארבעה גופייהו והאי דייבם לקמייתא לייבם נמי הך. ומשני לא ליבמה חד כו': הכי גרסינן **מקצתן אחין ומקצתן שאין אחין אחין חולצין שאינן אחין מייבמין מאי קאמר** (ג) **מקצתן אחין מן האב ומקצתן אחין מן האם.** מקצתן של ולדין אחין לבני התערובות מן האב ומקצתן יש להן בהני תערובות אחין מן האם אלא מן האב לבד אחים שיש להן בתוכן מן האב כגון ראובן שנשא רחל והנה וילדה לו רחל את יוסף גירשה ונרחל ונשאה בועז ולו בן מאשה אחרת ונתעברה רחל וילדה היא והנה אשתו של ראובן וג' נשים אחרות ה' זכריס במחבא ונתערבו ונמצא שיש לו ליוסף בתערובות הללו ב' אחין אחד מן האב וא' מן האם בנה של חנה אחיו מן האב ובנה של רחל מבועז אחיו מן האם: **אחין מן האם חולין.** יוסף זה שיש לו בתערובות אח מן האם חולץ לכולן לפטור את אשת אחיו מן האב ואינו רשאי לייבם אחת מהן אפי' לאחר חליצה מארבעה חבריו שמא יפגע באשת אחיו מאמו שהיא בכרת: **ואחין מן האב.** ארבעה האחרים שאין להם בתערובות אלא אחין מן האב מייבמין כל אחת ואחת אחר שחלצה מן הארבעה ישאנה החמישי נמצא אחד מייבם שתים או יהיו לאחת ה' חליצות. והכי מיתוקמא לישנא קמייתא דשמעתא מקצתן (ד) אחין של ולדין אחין מן האם לאחד מן התערובות ומקצתן שאינן להם אחין מן האם (ד) אלא מן האב (ה) (אחין חולין) אותן שהן אחין מן האם חולין לכולם ושאינן אחין להן מן האם (ו) אלא מן האב מייבמין: **מקצתן.** של ולדין ותערובתן כהנים ומקצתן שאין כהנים כהנים חולצין לכולן ואי אפשר להם לייבם הואיל וחלצה ארבע חליצות שמא האחד החולץ לה היה יבמה וחליצתו חליצה וכהן אסור בה: יש

מן האב יקיים אחות האם מן האם יוציא מן האב רבי מאיר אומר יוציא וחכמים אומרים יקיים שהיה רבי מאיר אומר כל ערוה שהיא משום שאר האם יוציא משום האב יקיים ומותר באשת אחיו (ו) מאמו ובאשת אחי אביו [ב]ושאר כל העריות מותרות לו לאיתויי אשת האב [ג]נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת לכתחלה לא יכנוס [ד]מתה אשתו מותר בחמותו ואיכא דתני אסור בחמותו קתני מיהת מותר באשת אחיו מאי לאו דנסבה אחיו כשהוא גר [ה]לא דנסבה כשהוא עובד כוכבים מאי למימרא מהו דתימא ליגזור כשהוא עובד כוכבים אטו כשהוא גר קמ"ל אמר מר נשא אשה ובתה כונס אחת ומוציא אחת לכתחלה לא יכנוס השתא אפוקי מפיק לכתחלה מיבעיא התם קאי והכי קאמר הך דאמור רבנן יקיים לכתחלה לא יכנוס מתה אשתו מותר בחמותו ואיכא דתני אסור בחמותו חדא כר' ישמעאל וחדא כר' עקיבא מאן דאסר (ו)כר' ישמעאל דאמר חמותו לאחר מיתה באיסורא קיימא וגבי גר גזרו ביה רבנן ומאן דשרי כרבי עקיבא דאמר חמותו לאחר מיתה קלש ליה איסורא וגבי גר לא גזרו ביה רבנן:

מתני' [ו]חמש נשים שנתערבו ולדותיהן הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו ארבעה חולצין לאחת ואחד מייבם אותה הוא ושלשה חולצין לאחת ואחד מייבם נמצאו ארבע חליצות וייבום לכל אחת ואחת:

גמ' (ז)ודוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקפגע ביבמה לשוק מאי הוא ושלשה חולצין לאחת דלא תימא ליבמינהו חד לכולהו אלא כל חד וחד מייבם חדא דלמא מתרמיא ליה דידיה (ח) (ז)מקצתן אחין ומקצתן שאין אחין האחין חולצין ושאין אחין מייבמין מאי קאמר אמר רב ספרא הכי קאמר [ח]מקצתן אחין מן האב ומקצתן אחין מן האם אחין מן האב חולצין ואחין מן האב מייבמין מקצתן כהנים ומקצתן שאינן כהנים כהנים חולצין שאינן כהנים מייבמין מקצתן כהנים ומקצתן אחין מן האם אלו ואלו חולצין ולא מייבמין תנו

מן האב ר' מאיר אומר יוליד. הוליד ואיכא לד אם: **וחכמים אומרים יקיים.** דלא דמיא לאחות האב מן האם דבהאיא איכא למגזר משום אחותו מן האם דדמיא לה אבל אחות האם מן האב לא דמיא לאחותו מן האם: **ומוסר באשה אחיו.** ואפי' מאמו שנולד בהיותו עובד כוכבים ולא גזור רבנן משום אשת אחיו הנולד אחריו דבקורבה גזור רבנן אבל במידי דלא אתי לאחלופי בישראל, ואפילו עובד כוכבים ואשה ובתה ומתגיירו עמו דאילו האי דנולד בקדושה לא נסיב אשה ובתה. ואי' שנשא גיורות שנתגיירו האם והבת דלית להו קורבה דבקטן שנולד דמי למה לי גר אפי' בישראל נמי מצי למימר הכי: **כונס אחת ומוליד אחת.** דלא ליתי למישרי בישראל אשה ובתה: **לכתחילה לא יכנוס.** לקמן מפרש: **מוסר באחותו.** דכולי האי לא גזור רבנן: **ואיכא דתני אסור באחותו.** פלוגתייהו מפרש לקמן: **הך דאמור רבנן יקיים.** כגון אחותו מן האב וחברותיה: **קלש ליה איסורא.** לגבי ישראל אינה בשריפה: פלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא מפרש [לעיל] בהאשה רבה (דף לד:):

מתני' **שנתערבו ולדותיהן.** זכריס ויש לכל אחת בן ודאי שלא נתערב: **ארבעה חולין לאחת.** בן ודאי של כל אחת מן הארבע חולץ לאחת מהן דכל חד ספק ליה באשת אחיו וכן החמישית ישאנה ממה נפשך אם אשת אחיו היא הרי טוב ואם לאו הרי חלץ לה יבמה: **הוא ושלשה.** זה שייבם חולץ לאחרת ושלשה עמו והחמישי מייבם ממה נפשך וחוזרים השנים הללו וחולצין לשלישית ושנים עמהן והחמישי מייבם וכן כולם ארבעה חולצין תחלה לפי שאין אחד רשאי לייבם עד שיחלצו לה הארבעה דלא ליפגע ביבמה לשוק. וה"ה נמי דמצו ארבעה למיחלץ לכולהו והחמישי ישא את כולן אלא אמרינן בגמ' דהכי שפיר טפי דלמא לכל חד מתרמיא דידיה ומיקיימא מצות ייבום:

גמ' **דוקא מיחלץ.** מכל ארבעה הולאין והדר יבומי לחמישי: **מאי הוא ושלשה.** מאי איכפת לן מי חלצי לה הנך ארבעה גופייהו והאי דייבם לקמייתא לייבם נמי הך. ומשני לא ליבמה חד כו': הכי גרסינן **מקצתן אחין ומקצתן שאין אחין אחין חולצין שאינן אחין מייבמין מאי קאמר** (ג) **מקצתן אחין מן האב ומקצתן אחין מן האם.** מקצתן של ולדין אחין לבני התערובות מן האב ומקצתן יש להן בהני תערובות אחין מן האם אלא מן האב לבד אחים שיש להן בתוכן מן האב כגון ראובן שנשא רחל והנה וילדה לו רחל את יוסף גירשה ונרחל ונשאה בועז ולו בן מאשה אחרת ונתעברה רחל וילדה היא והנה אשתו של ראובן וג' נשים אחרות ה' זכריס במחבא ונתערבו ונמצא שיש לו ליוסף בתערובות הללו ב' אחין אחד מן האב וא' מן האם בנה של חנה אחיו מן האב ובנה של רחל מבועז אחיו מן האם: **אחין מן האם חולין.** יוסף זה שיש לו בתערובות אח מן האם חולץ לכולן לפטור את אשת אחיו מן האב ואינו רשאי לייבם אחת מהן אפי' לאחר חליצה מארבעה חבריו שמא יפגע באשת אחיו מאמו שהיא בכרת: **ואחין מן האב.** ארבעה האחרים שאין להם בתערובות אלא אחין מן האב מייבמין כל אחת ואחת אחר שחלצה מן הארבעה ישאנה החמישי נמצא אחד מייבם שתים או יהיו לאחת ה' חליצות. והכי מיתוקמא לישנא קמייתא דשמעתא מקצתן (ד) אחין של ולדין אחין מן האם לאחד מן התערובות ומקצתן שאינן להם אחין מן האם (ד) אלא מן האב (ה) (אחין חולין) אותן שהן אחין מן האם חולין לכולם ושאינן אחין להן מן האם (ו) אלא מן האב מייבמין: **מקצתן.** של ולדין ותערובתן כהנים ומקצתן שאין כהנים כהנים חולצין לכולן ואי אפשר להם לייבם הואיל וחלצה ארבע חליצות שמא האחד החולץ לה היה יבמה וחליצתו חליצה וכהן אסור בה:

עין משפט נר מצוה

יב א מיי' פי"ד מהלכות איסורי ביאה הלכה י"ג טוש"ע יו"ד סי' רס"ע סעיף ג:
יג ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ב:
יד ג טוש"ע שם סעיף ה:
טו ד טוש"ע שם סעיף ו:
טז ה טוש"ע שם סעיף ג:
יז ו מיי' פ"מ מהל' יבום הל' י טוש"ע שם סימן קעו סעי' ח:
יח ז טוש"ע אהע"ז סי' קעו סעי' ח:

תוס' חד מקמאי

מתה אשתו מותר בחמותו ואיכא דתני אסור בחמותו. הא כר' ישמעאל. הא כר' עקיבא. לר' ישמעאל דאמר חמות לאחר מיתה קלישה לה איסורה וגבי גר לא גזרו בה רבנן. הא דתניא מותר באשת אחיו אוקימנא דנסב' כשהוא עובד כוכבים אבל נסבה כשהוא ישראל דהיינו לבתר דאגייור אסור והא דקתני [מותר באשת אחיו] נשא אשה ובתה כונס א' ומוציא א' לאו אגר שלידתו בקדושה קאי דההוא ודאי ישראל גמור הוא ומתחייב עלה כרת אלא אגר שהורתו ולידתו שלא בקדושה קאי. א"נ אגר שהורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה קאי ונשא אשה [ובתה] שהורתן ולידתן שלא בקדושה. וה"ה לישראל גמור. (ו) והא דקתני לכתחלה לא יכנוס אקשי' לה השתא אפוקי מפיק לכתחל' מיבעיא. ופרקינן התם קאי הך דאמור רבנן יקיים לכתחלה לא יכנוס

(ו) עי' רש"י כאן ד"ה נשא אשה ובתה.

מסורת הש"ס

(א) [בעיל לד: בהדרין עו:], (ב) [לקמן לט: ק:], (ג) [תוספתא פרק י"ב], (ד) מ"ש שלא, (ה) רש"ל מ"ו, (ו) מ"ש שלא,

הגהות הב"ח

(א) גמרא באשת אחיו ובאשת כל"ל ותיבת מאמו נמחק: (ב) שם תנו רבנן מקצתן אחין ומקצתן: (ג) רש"י ד"ה ה"ג מקצתן וכו' מאי קאמר אמר רב ספרא ה"ק מקצתן אחין: (ד) ד"ה ואחין מן האב וכו' מקצתן של ולדין כל"ל ותיבת אחין נמחק:

הגהות הגר"א

[א] תוס' סד"ה אשת כו' ומיהו יש כו'. נ"ב להחמיר כדברי שניהם וכ"פ הטור וב"ה אבל הרמב"ם מפרש דלר"ע מותר בשניהם דגר אין לו אחר האב כלל ואינו אסור אלא באחותו מאם ואחות אמו מאם ושוה אשת אח מאם כנ"ל וכמ"ש למעה לא דנסבה כשהוא נכרי ומוץ אמו דאל"ל וכ"ז בכהמה אבל אינו מוציא רק לאמו ואחותו מאמו דאלו אחותו דגיותן ועי' בסנהדרין ומש"ם ופסק הבל כר"ע אבל בנשא אשה ובתה מודה ר"ע ועי' תוס' ד"ה אשה כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן רסט ס"ק ג' מ' י):

מוסף רש"י

אחות האם מן האם יוציא. כדכתיב את אביו, זו אחות אמו מן האם (סנהדרין נח:). מן האב רבי מאיר אומר יוציא. גזירה משום אחותו מן האם, דכיון דשם לד שאר האם כאן, אע"ג דמן האב היא, לי שרית ליה אתי למימר אין לגר אפילו שאר אם, ואתי למישרי אפילו אחותו מן האם, וכל שכן אחות אמו ואחות אביו מן האם (שם). וחכמים אומרים יקיים. ולא גזרינן, והוא הדין לזולתו ולידתו שלא בקדושה, והא דנקט טורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה לא בא למעוטי הורתו ולידתו שלא בקדושה, אלא למעוטי הורתו ולידתו בקדושה, וכיון דדמי ליה לישראל גזר ביה ר"מ דילמא אתי לאחלופי בישראל, ואפילו בשאר האב ואפילו גולרו אותן קרובות בהיותו כותי (שם). ומותר באשת אחיו. ואפילו מאמו ולאחר מיתה ואפילו נשאה אחיו משנתגייר או נשאה כשהוא כותי ומשנתגייר קיימה, דאין אשת אח לבני נח ולכך למיסם שמא יאמרו וכו' וכן אשת אחי האב וכן כל הבאות מחמת אישות, דכיון דלשמא יאמרו ליכא

(ו) [בעיל לד: בהדרין עו:], (ב) [לקמן לט: ק:], (ג) [תוספתא פרק י"ב], (ד) מ"ש שלא, (ה) רש"ל מ"ו, (ו) מ"ש שלא,

הגהות הב"ח

(א) גמרא באשת אחיו ובאשת כל"ל ותיבת מאמו נמחק: (ב) שם תנו רבנן מקצתן אחין ומקצתן: (ג) רש"י ד"ה ה"ג מקצתן וכו' מאי קאמר אמר רב ספרא ה"ק מקצתן אחין: (ד) ד"ה ואחין מן האב וכו' מקצתן של ולדין כל"ל ותיבת אחין נמחק:

הגהות הגר"א

[א] תוס' סד"ה אשת כו' ומיהו יש כו'. נ"ב להחמיר כדברי שניהם וכ"פ הטור וב"ה אבל הרמב"ם מפרש דלר"ע מותר בשניהם דגר אין לו אחר האב כלל ואינו אסור אלא באחותו מאם ואחות אמו מאם ושוה אשת אח מאם כנ"ל וכמ"ש למעה לא דנסבה כשהוא נכרי ומוץ אמו דאל"ל וכ"ז בכהמה אבל אינו מוציא רק לאמו ואחותו מאמו דאלו אחותו דגיותן ועי' בסנהדרין ומש"ם ופסק הבל כר"ע אבל בנשא אשה ובתה מודה ר"ע ועי' תוס' ד"ה אשה כו' (ועמ"ש רבינו ביו"ד סימן רסט ס"ק ג' מ' י):

מוסף רש"י

אחות האם מן האם יוציא. כדכתיב את אביו, זו אחות אמו מן האם (סנהדרין נח:). מן האב רבי מאיר אומר יוציא. גזירה משום אחותו מן האם, דכיון דשם לד שאר האם כאן, אע"ג דמן האב היא, לי שרית ליה אתי למימר אין לגר אפילו שאר אם, ואתי למישרי אפילו אחותו מן האם, וכל שכן אחות אמו ואחות אביו מן האם (שם). וחכמים אומרים יקיים. ולא גזרינן, והוא הדין לזולתו ולידתו שלא בקדושה, והא דנקט טורתו שלא בקדושה ולידתו בקדושה לא בא למעוטי הורתו ולידתו שלא בקדושה, אלא למעוטי הורתו ולידתו בקדושה, וכיון דדמי ליה לישראל גזר ביה ר"מ דילמא אתי לאחלופי בישראל, ואפילו בשאר האב ואפילו גולרו אותן קרובות בהיותו כותי (שם). ומותר באשת אחיו. ואפילו מאמו ולאחר מיתה ואפילו נשאה אחיו משנתגייר או נשאה כשהוא כותי ומשנתגייר קיימה, דאין אשת אח לבני נח ולכך למיסם שמא יאמרו וכו' וכן אשת אחי האב וכן כל הבאות מחמת אישות, דכיון דלשמא יאמרו ליכא

יש חולץ לאחותו מספק. אע"פ שהיא מחמת עשרה נשים הפוטרות צרותיהן וכן לבתו ואמו: **אמו ואשה אחרת.** שילדו שני זכרים במחבא ובנה של זו נשא אמו של זה ומתו בלא בנים זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן נמצא כל אחד ואחד חולץ לאמו מספק לאחותו מספק כיצד אמו ואשה אחרת שילדו שתי נקבות במחבא ובאו אחיהן שלא מאותה האם ונשאום ומתו בלא בנים חולץ לשתיהן נמצא חולץ לאחותו מספק לבתו מספק כיצד אשתו ואשה אחרת שילדו שתי נקבות במחבא ובאו אחיהן ומתו בלא בנים זה חולץ לבתו מספק וזה חולץ לבתו מספק תניא [3]היה ר"מ אומר איש ואשה פעמים שמולידין חמש אומות כיצד ישראל שלקח עבד ושפחה מן השוק ולהן שני בנים ונתגייר אחד מהן נמצא אחד גר ואחד עובד כוכבים הטבילן לשם עבדות ונזקקו זה לזה הרי כאן גר ועובד כוכבים ועבד שחרר את השפחה ובא עליה העבד הרי כאן גר ועובד כוכבים ועבד וממזר שחרר שניהם והשיאן זה לזה הרי כאן גר ועובד כוכבים ועבד וממזר וישראל מאי קמ"ל [3]עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ת"ר [7]יש מוכר את אביו להגבות אמו כתובתה כיצד ישראל לקח עבד ושפחה מן השוק ולהם בן ושחרר את השפחה ונשאה ועמד וכתב כל נכסיו לבנה נמצא זה מוכר את אביו להגבות כתובתה מאי קא משמע לן כולה רבי מאיר היא ועבדא מטלטלי [8]ומטלטלי משתעבדי לכתובה ואיבעית אימא הא קמשמע לן [9]עבדא כמקרקע דמי: **מתני'** [1]האשה שנתערב ולדה בולד כלתה הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו בני הכלה חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת אחיו ספק אשת אחי אביו בני הזקנה או חולצין או מייבמין שספק אשת אחיו ואשת בן אחיו [2]מתו הכשרים התערובות לבני הזקנה חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו לבני הכלה אחד חולץ ואחד מייבם [3]כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו אוכלים בתרומה וחולקין חלק אחד בגורן ואינן

כתב כל נכסיו לבנה כו'. בסמוך מוקי לה כר"מ דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה תימה לר"ת דבכל דוכתא משמע דבמייה פליגי בהאומר בקדושין (דף סה:) גבי שנים שבאו ממדינת הים וחבילה עמהן כו' דקאמר אשה גובה כתובתה מן החבילה ומוקי לה כר"מ וכן בנדרים (דף סה:) גבי אפילו אתה מוכר שער לאשך חייב אתה ליתן לה כתובה שמע מינה מטלטלי משתעבדי לכתובה והא עיקר פלוגתייהו בהאשה שנפלו (כתובות ד' פ: ופס) גבי הניח אחיו מעות כו' דפליגי התם ר"מ ורבנן אי משתעבדי לכתובה או לא משמע דבתמתי פליגי אבל מייה מודו רבנן דמשתעבדי כמו בבעל חוב דאפילו מגלימא דעל כתפיה ואר"ת דיבם במקום אחיו קאי והוי כמייה אבל מיתמי אפילו רבי מאיר מודה דלא משתעבדי וכן נראה לר"י דאי לר"מ מיתמי נמי אית ליה דמשתעבדי א"כ סברת ר"מ הפוכה מדרבנן דלרבנן כתובה גרועה מב"ח דמטלטלי לא משתעבדי לכתובה אפי' מייה וב"ח אפי' מגלימא דעל כתפיה ולר"מ עדיפא דאפילו מטלטלי דיתמי משתעבדי לה ולב"ח לא משתעבדי אלא ודאי לכ"ע מטלטלי דיתמי לא משתעבדי לכתובה ומיהו קשה דהכא משמע דמטלטלי דמתנה משתעבדי לר"מ ומתנה אלימא מיתמי דשטרא שאין בו אחריות לא גבי ממקבל מתנה כדמשמע בפ"ק דב"מ (דף יב:) דתנן מגלא שטר שאין בו אחריות נכסים יחזיר ולא חיישינן שמא יעשה קנוניא על מקבל מתנה ואילו מיתמי אפי' מלוה על פה קי"ל (ב"ב דף קעו.) דגבי ואר"י דהכא במתנת ש"מ איירי דגרועה כגון ירושה אבל ממתנת בריא לא גביא וכן משמע בים נוחלין דקאמר מה ירושה דאורייתא אלמנתו גזונית מנכסיו מתנת ש"מ דרבנן לא כ"ש ולפי מה שתקנו דגובה אשה לכתובתה ממטלטלי דיתמי כ"ש דגביא ממטלטלי דמתנת ש"מ אבל ממתנת בריא דעדיפא לא תקינו שתגבה:

מני ר' מאיר היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה. אע"ג דבכל דוכתא אמרינן הוקשו עבדים לקרקעות הכא יש לחושבם כמטלטלי [6]דלא סמכה דעתה עילוייהו לפי שמתים ובורחים ולגישנא דחשיב להו מקרקעי סבר דסמכה דעתה עילוייהו כמו קרקעות:

ספק אשת אחיו ואשת בן אחיו. אמרי' בירושלמי זאת אומרת מותר לאדם ליבא אשת בן אחיו פי' אע"פ שיכול לבא לידי ביטול מצות יבמין אם ימות ותפול לפני [4]האחין אפ"ה מותר מכאן יכול להיות ראיה לפירוש ריב"ן שפי' בהבא על יבמתו (לעיל סב:) והנושא בת אחותו דוקא בת אחותו אבל בת אחיו אין עושה כ"כ מצוה דמבטל מצות יבמין[5]: ואינן

תנו רבנן [6]יש חולץ לאמו מספק לאחותו מספק לבתו מספק כיצד אמו ואשה אחרת ולהן שני זכרים וחזרו וילדו שני זכרים במחבא ובא בנה של זו ונשא אמו של זה ובנה של זו נשא אמו של זה ומתו בלא בנים זה חולץ לשתיהן וזה חולץ לשתיהן נמצא כל אחד ואחד חולץ לאמו מספק לאחותו מספק כיצד אמו ואשה אחרת שילדו שתי נקבות במחבא ובאו אחיהן שלא מאותה האם ונשאום ומתו בלא בנים חולץ לשתיהן נמצא חולץ לאחותו מספק לבתו מספק כיצד אשתו ואשה אחרת שילדו שתי נקבות במחבא ובאו אחיהן ומתו בלא בנים זה חולץ לבתו מספק וזה חולץ לבתו מספק תניא [3]היה ר"מ אומר איש ואשה פעמים שמולידין חמש אומות כיצד ישראל שלקח עבד ושפחה מן השוק ולהן שני בנים ונתגייר אחד מהן נמצא אחד גר ואחד עובד כוכבים הטבילן לשם עבדות ונזקקו זה לזה הרי כאן גר ועובד כוכבים ועבד שחרר את השפחה ובא עליה העבד הרי כאן גר ועובד כוכבים ועבד וממזר שחרר שניהם והשיאן זה לזה הרי כאן גר ועובד כוכבים ועבד וממזר וישראל מאי קמ"ל [3]עובד כוכבים ועבד הבא על בת ישראל הולד ממזר ת"ר [7]יש מוכר את אביו להגבות אמו כתובתה כיצד ישראל לקח עבד ושפחה מן השוק ולהם בן ושחרר את השפחה ונשאה ועמד וכתב כל נכסיו לבנה נמצא זה מוכר את אביו להגבות כתובתה מאי קא משמע לן כולה רבי מאיר היא ועבדא מטלטלי [8]ומטלטלי משתעבדי לכתובה ואיבעית אימא הא קמשמע לן [9]עבדא כמקרקע דמי: **מתני'** [1]האשה שנתערב ולדה בולד כלתה הגדילו התערובות ונשאו נשים ומתו בני הכלה חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת אחיו ספק אשת אחי אביו בני הזקנה או חולצין או מייבמין שספק אשת אחיו ואשת בן אחיו [2]מתו הכשרים התערובות לבני הזקנה חולצין ולא מייבמין שהוא ספק אשת אחיו ואשת אחי אביו לבני הכלה אחד חולץ ואחד מייבם [3]כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה הרי אלו אוכלים בתרומה וחולקין חלק אחד בגורן ואינן

אמו ואשה אחרת. ה"ג **לאחותו מספק בילד אמו ואשה אחרת שילדו שתי נקבות במחבא ועמדו שני אחים מן האב ונשאום חולץ לשתיהן נמצא חולץ לאחותו מספק.** כך שנויה בתוספ' (דמילתין פי"ב ה"ב). אמו שילדה מאיש אחר שנשאה לאחר מיתת אביו וילדה עם אשה אחרת שתיהן שתי נקבות ואין ידוע איזו בת לאיזו אם ועמדו שני אחין שהיו לזה מאביו שלא מאמו ונשאום לשתי הנקבות הללו המעורבות ונפלו שתיהן לפני זה ליבום ואחת מהן אחותו מאמו ואילו היה מכירה לא היתה צריכה חליצה ועכשיו שאין מכירה שתיהן צריכות חליצה. לישנא אחריא ובאו אחיהן שלא מאותה האם ונשאום אחיו של ראובן נשא אחת ואחיו של אלעזר נשא אחת ראובן חולץ לאשת אחיו ואמו שאחותו היא וכן אלעזר חולץ לאשת אחיו ואמא אחותו היא וכן אלעזר ז"ו שמעש"י ולב"י מגמג"ס ב"ה דהא שמא לאו אחותו היא והכי איבעי ליה למימר זה חולץ לספק אחותו וזה חולץ לספק אחותו אבל לאחותו מספק משמע שאלץ ודאי לאחותו מחמת ספק שבידו: **אשתו ואשה אחרת.** אשת ראובן ואשת אלעזר שילדו שתי נקבות במחבא נמצאת האחת בתו ובאו (אחיהן אחי הבעלים הם) שני אחי ראובן ונשאום נמצא ראובן חולץ לבתו מספק שאחיהן צריכות חליצה ואם היה מכיר בתו היתה פטורה ואם שני אחי אלעזר נשאום הרי אלעזר חולץ לבתו מספק. ולשון מור"י אחיו של ראובן נשא אחת ואחיו של אלעזר נשא אחת ראובן חולץ לאשת אחיו ואע"פ שספק בתו היא וכן אלעזר ולאו היינו נמי חולץ לבתו מספק אלא חולץ לספק בתו: **אחד עובד כוכבים ואחד גר.** דבנים שילדה בעודה תחת ידי העובד כוכבים המוכרה אינן עבדים דקי"ל בהחולץ (לעיל מו.) מהם תקנו[9] אתם קונים מהם ולא הם מכם ולא הם קונין זה מזה: **שחרר את השפחה.** והרי היא כישראלית ובא עליה העבד הולד ממזר: **ונשא בן.** ולא קנה את הבן: **וכתב לו כל נכסיו.** ומת והרי אמו תובעת כתובתה מן הנכסים: **כולה ר"מ היא.** הא מתניתא בתרייתא דיש מוכר ר"מ נמי אמרה וסיפא דקמייתא היא ומש"ה קתני עבד משועבד לכתובה דר"מ סבר מטלטלים משתעבדי לכתובה במס' כתובות בפ' האשה שנפלו (ד' פ:) דקתני הניח פירות התלושים מן הקרקע כו': **מתני' נגני הכלה.** לאשת בן הכלה ודאי: **אחד.** מן התערובות חולץ תחלה ואח"כ מייבם השני ממ"נ אם יבמתו היא הרי טוב ואם אשת בן אחיו היא הרי חלץ לה יבמה ומותרת לו: **חולקין חלק אחד.** אחד כהן ואחד עבד כהן: **חולקין חלק אחד.** מפרש בגמ' [ע"ב]: בין

ג) [תוספתא פי"ב], ד) [תוס' קדושין פ"ה ע"ש], ה) [לעיל טז: תה. קדושין ע.], ו) [תוספתא קדושין פ"ה], ז) [כתובות פא: קדושין סה:], ח) [ניטין לט. ב"ק יב. ב"ב סח. קנ.], ט) גיטין מב: [תמורה ח.], י) [ויקרא כה], יא) ל"ל אחיו, יב) [וע' היטב תוס' לעיל סב: ד"ה והנושא],

גליון הש"ם

תוס' ד"ה מני וכו'. דלא סמכה דעתה וכו'. וכ"כ הרשב"ם ב"ב ד' קכח ע"ל ד"ה וי"ל:

מוסף רש"י

ומטלטלי משתעבדי לכתובה. ור"מ היא דאמר במסכת כתובות בהאשה שנפלו לה נכסים (פ:) גבי שומרת יבם שכתובתה על נכסי בעלה הראשון הרי אחיו מעות יקח בהם קרקע, אלמא מעות משתעבדי לכתובה (קדושין סה:). כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה. ואין ידוע מי זה כהן ומי זה העבד (תמורה ח.). הרי אלו אוכלין בתרומה. שיהם ממה נפשך דאם כהן ואם עבד כהן (גיטין מב:).

עין משפט נר מצוה

יט א מיי' פ"ח מהל' יבום ה"ל טוש"ע אה"ע סי' קעו סעי' ה: כ ב מיי' שם הל' ה טוש"ע שם סעי' ו:

תוס' חד מקמאי

ת"ר יש מוכר את אביו להגבות [אמו] כתובתה כיצד ישראל שלקח [עבד] ושפחה מן השוק ולהן בן ושחרר השפחה ונשאה ועמד וכתב כל נכסיו לבנה נמצא זה מוכר אביו לגבות כתובתה. וכולה ר"מ היא והא קמ"ל מטלטלין משתעבדי לכתובה איבעית אימא הא קמ"ל דעבדים כמקרקעי דמי. הא מתני' דלא כהלכתא היא דקי"ל הלכה ג) אין גובין מן העבדים. מיהו גמר' מינה דמתנת שפ"מ במטלטלין כירוש' שויוה רבנן וב"ח גובה מהן לפי תקנת הגאונים שתקנו לגבות לב"ח ממטלטלין דיתמי ולא ד) במתנת ש"מ דין מתנת בריא לו שלא יהא ב"ח גובה ממנה כדקי"ל עשה שורו אפותיקי ומכרו אין ב"ח גובה הימנו. דהא ודאי (גובה) [כתב] כל נכסיו לבנה ודאי מתנת ש"מ הוא דאי הויא מתנת בריא לר"מ דאמר מטלטלין משתעבדי לכתובה היכי בגינן כתובה ממטלטלין לבתר דיהבינהו [במתנה] דהא אפי' באפותיקי קי"ל ה) עשה שורו אפותיקי אין בעל חוב יכול לגבות הימנו אלא לאו ש"מ מתנת שכ"מ היא וש"מ דכירושה שויוה רבנן למיגבה מינה לב"ח וכשעשה לה אפותיקי נמי לא מצית מוקמת לה דא"כ אפי' לרבנן נמי דאמ' מטלטלין לא משתעבדי לכתובה מוכר את אביו לגבות כתובתה. ואיכא לדחוקי לר"מ דאמר מטלטלין משתעבדי לכתובה אפי' מיתמי כדאיתא בפ' האשה שנפלו לה נכסים הני נמי משתעבדי מן הלקוחות:

ג) כן איתא בב"ב (קכח) דל"ל סבר לאין גובין מן העבדים. ד) ל"ל ולא הויא במתנת בריא דאם דינו במתנת בריא לא היה ב"ח גובה ממנה וכו'. ה) ל"ע דאם הכא בעבד מיירי ובעבד הא מהני אפותיקי ומנמוקי שם וכ"כ רבינו עצמו בסמוך דלא מצינו לאוקמי שעשה לה אפותיקי דא"כ אפילו לרבנן נמי.

ואינן מטמאין למתים. תימה לר"י דאמאי לא קתני נמי ואין סופגין את הארבעים כדקתני בסיפא ואי משום דתנן בסיפא: **ואם** אכלו אין משלמין קרן וחומש. נהי דאין משלמין מ"מ לריכין להפרים משום כפרה:

ואינן חולקין על הגורן. ואפי' יבאו שניהם על הגורן ויתנו אם כהן אני תנו לי בשבילי ואם חברי כהן תנו לי בשבילו אפ"ה אין חולקין כיון דאין אוכלין דלמא אתי לידי תקלה: **ואין** מוציאין. פירש בקונטרס בג"א אם היו חייבין עולה או חטאת ואשם אין כופין אותם לתתם לאנשי משמר להיות עבודתם ועורם שלהם דכל חד אמר אנא כהן אנא וכהן (ג) יקריב בכל שעה שירלה ואפי' במשמר שאין שלו אנא או יקריבו להם קרבנות ויחזרו להם הבשר ויתנו לכל מי שירלו או אלו יעשו שליח כל כהן שירלו להקריב בקרבן והקשה על זה בקונט' דהא אמרינן בהגוזל קמא (ב"ק דף קי. ושם) דהיכא דלא מלי מלי עביד עבודה שליח נמי לא מלי משוי ואר"י דאין זה קושיא דשאני הכא אם יבא אליהו ויאמר שהוא כהן היה ראוי לעבוד עבודה כמו חולה וזקן שנותן לאיזה משמר שירלה הוא"ל וע"י הדחק ראוי לעבודה כדמפרש בהגוזל (שם) וכן מצא ה"ר אלחנן בהדיא בירושלמי דקאמר היה זקן או חולה נותנה לכל משמר שירלה היה טמא ובעל מום נותנה לאותו משמר ומסיק דהתערובו' עבדינן להו כחולה וזקן דתנינן אין מוליאין שלהן מידיהם ועל לשון שני שפי' ואין נותנין להם קדשים בבכור וחרמים קאמר קשה לר"י מדתני בערכין (דף כט.) חרמי כהנים עד שלא באו ליד כהן הרי הם כהקדש משבאו ליד כהן הרי הן חולין לכל דבריהם א"כ איך מניחין אותם בידם ואמר ר"י שיתנו זה לזה ויתנו ביניהם: **חלק** אחד פשיטא. פי' פשיטא שאין להם אלא חלק אחד:

ואם עבד כהן אני תנו לי בשביל רבי. הק' ה"ר אלחנן למ"ד לקמן אין חולקין תרומה לאשה משום גרושה ה"נ גבי עבד ניחוש שמא ישאל לאחר שנשתחרר העבד ואמר ר"י דאין לחוש לכך שלא יחזיק עצמו בעבד והא נמי לא חיישינן שמא ימכרנו רבו לישראל וישאל דכיון דמזונותיו על רבו לא יהא חוטא ולא לו אך קשה דמסקינן בפ"ק דגיטין (דף יב. ושם) שיכול הרב לומר לעבד עשה עמי ואיני זך ואמאי לא חיישינן שמא ישאל אז כיון שאין רבו מפרנסו ושמא הא לא שכיח[ה]:

ס"ד השתא בהמתן של צדיקים. נראה דל"ג ליה דלא שייך הך פירכא אלא במקום שהחכם עצמו נכשל באכילת איסור ואין להאריך כאן[ו]:

ואלו הן חש"ו. היינו דוקא בקטן שאינו יודע לישא כפיו דבסוף לובש הגזול (סוכה מב. ושם) תניא יודע לישא את כפיו חולקין לו תרומה ואקטן אקי אתם[ז] קטן היודע לישא את כפיו עולה עם הגדולים אבל בפני עצמו עד שיביא ב' שערות כדאמר בפ"ג דמגילה (דף כד. ושם) לישא בקביעות עד שיתמלא זקנו[ח]:

וכולן משגרין לבתיהן. וא"ת ולמה משגרין לחרש ושוטה והלא לא יאמרוה בטהרה וי"ל שיש להן אפוטרופוס בבתיהן ומ"מ אין חולקין להם פן יבאו לחלק אפילו אין להם אפוטרופוס:

מעשר

ואינן מטמאין למתים ואינן נושאין נשים בין כשרות בין פסולות הגדילו התערובות ושחררו זה את זה נושאין נשים ראויות לכהונה ואינן מטמאין למתים ואם נטמאו אינן סופגין הארבעים ואינן אוכלין בתרומה ואם אכלו [ט]אינן משלמין קרן וחומש ואינן חולקין על הגורן ומוכרין את התרומה והדמים שלהן ואינן חולקין בקדשי המקדש ואין נותנים להם קדשים ואין מוציאין שלהם מידיהם ופטורין מן הזרוע ומן הלחיים ומן הקיבה ובכורו יהא רועה עד שיסתאב ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים:

גמ' מתו הכשרים וכו': אלא הנך משום דאיערוב להו הוו להו פסולין א"ר פפא אימא ומתו הודאין: לבני הכלה אחד חולץ וכו': [ל]דוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקפגע ביבמה לשוק: כהנת שנתערב וכו': חלק אחד פשיטא אימא חלק כאחד תנן כמ"ד אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו דתניא [מ]אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו דברי ר' יהודה ר' יוסי אומר יכול שיאמר אם כהן אני תנו לי בשביל עצמי ואם עבד כהן אני תנו לי בשביל רבי במקומו של ר' יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין במקומו של ר' יוסי לא היו מעלין מתרומה ליוחסין תניא [נ]אמר רבי אלעזר בר צדוק מימי לא העדתי אלא עדות אחד והעלו עבד לכהונה על פי העלו ס"ד [ס] השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן צדיקים עצמן לא כ"ש אלא אימא בקשו להעלות עבד לכהונה על פי חזא באתריה דר' יוסי ואזל ואסהיד באתריה דרבי יהודה ת"ר [ע]עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות ואלו הן חרש שוטה וקטן טומטום ואנדרוגינוס והעבד והאשה והערל והטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו וכולן משגרין להם לבתיהם חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו בשלמא [פ]חרש שוטה וקטן לאו בני דיעה נינהו טומטום ואנדרוגינוס נמי

בריה

בין כשרות. משום עבד: בין פסולות. כגון שפחה משום כהן: הרלוויות לכהונה. ולא גרושה וחלוצה משום כהן: אין סופגין כו'. דכל חד אמר אנא כהן אנא [צ](התראת ספק היא): אין משלמין. דכל חד אמר אנא כהן: ואין חולקין על הגורן. אין נותנין להם תרומה על הגורן שהמשוחרר ישראל הוא: ומוכרין את התרומה. תרומת תבואתן כשמפרישין אותה אין לריכין לתתה להכהן דכל חד אמר לכהן אייתי ראיה דלאו כהן אנא ושקול ומ"מ לאוכלה א"א אלא מוכרין אותה להכניס והדמים שלהן: ה"ג ואין חולקין בקדשי המקדש. כגון עורות קדשים: ואין נותנין להם קדשים. להקריב: ואין מוליאין שלהן מידם. אם היו חייבין חטאת או אשם או עולה אין כופין אותם לתתן לאנשי משמר ולהיות עבודתם ועורם לאנשי משמר דכל חד אמר אנא כהן ותניא (ב"ק דף קט:) מנין לכהן שבא ומקריב קרבנותיו כל שעה שירלה ואפילו במשמר שאין שלו ת"ל ובא בכל אות נפשו ושרת[ב] ומנין שעבודתם ועורם שלו ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו[ג] ותערובות הללו הואיל והאחד מהן כהן אין ב"ד יכולין להוליא מידן בעל כרחם ולתתם לאנשי משמר אלא יקריבו קרבנותיהן ויחזרו להן הבשר והעור ויתנוס לכל מי שירלו או הללו יעשו שליח כל כהן שירלו להקריב את קרבנם או ישהו את קרבנם עד שיתרלו הם לתתן לאנשי משמר: לשון אחר ועיקר **ואין נותנים להם קדשים.** בבכור וחרמים קאמר. ואין מוליאין את שלהם מידם דאמר אנא כהן וגבי חרמים נמי תנן (ערכין דף כח.) הכהנים אין מחרימין שהחרמים שלהן. והדר אורי מאי קעביד בבכור שלו ירעה עד שיסתאב ולא יקריבנו תם דא"כ לא יאכל את בשרו שהמקריב יעבבנו. ולשון ראשון קשה לי דאמרינן בהגוזל (ב"ק דף קי.) דהיכא דלא מלי עביד עבודה שליח נמי לא מלי משוי: **ובכורו ירעה עד שיסתאב.** אפי' בזמן הבית דהא לא מלי למכפינהו למיתן להכהנים לאקרובי ולאכול את בשרו ואינהו נמי לא מלו למיתביה לכהן ולהחזיר להן הבשר דבכור תם אינו נאכל אלא להכהנים דכתיב ביה[ד] ובשרם יהיה לך כחזה התנופה בבכורות פרק עד כמה (דף כח.) הילכך ירעה עד שיסתאב ומותר לשוחטו במדינה ויאכלוהו הם דבכור בעל מום אין בו משום זרות אלא משום גזל דמתנות כהונה והכא גזל ליכא דהמוליא מחבירו עליו הראייה: **חומרי ישראלים וחומרי כהנים.** מפרש בגמרא [ק.]: **גמ'** [ו] **(חלק א' ס"ד.** חלק אחד משמע של כל אחד): **חלק לאחד.** אם באו שניהם על הגורן נותנים להם אבל זה בלא זה אין חולקין להם דקסבר אין חולקין תרומה לעבד אא"כ רבו עמו דלמא אתי לאסוקי ליוחסין דסברי כהן הוא: **אם כהן אני כו'.** אספק כהן וספק עבד קאי כי מתניתין: **היו מעלין מתרומה ליוחסין.** לאו מאכילתה אלא מחלוקה הלכך אין חולקין לו דלא ליתי לאסוקי ליוחסין: **בהמתן של צדיקים.** חמורו של רבי פנחס בן יאיר[ח]: **עשרה אין חולקין.** כולהו מפרש טעמא: **והאשה.** אשת כהן: **והערל.** כהן שמתו אחיו מחמת מילה: **שאינה הוגנת.** פסולה לכהונה: **משגרין להן לבתיהן.** ואוכלין וערל שאסור לאכול מאכיל לנשיו ועבדיו: **חוץ מטמא כו'.** לקמיה [ק.] מפרש: **דלאו בני דיעה נינהו.** וחילותא דתרומה לחלק להן בגורן לעין כל:

בריה

מסורת הש"ס

א) מיי' פי"ב מהל' תרומות הל' כב:

מוסף רש"י

ושחררו זה את זה. כל אחד ואחד כותב אם אני הרב ואתה העבד הרי אתה בן חורין ויהיו מותרים שניהן בבת ישראל (תמורה ח. ושם הגירסא משחררים זה את זה וכ"ה בגיטין מב:). אימא חלק כאחד. כלומר כשנתנן ביחד נותנין להן תרומה בבית הגרנות אבל לאחד אין נותנין עד שיבא חבירו דשמא זה הוא העבד (תמורה ח.). במקומו של ר' יהודה היו מעלין מתרומה ליוחסין. משום הכי אמר אין חולקין (כתובות כח:). השתא בהמתן של צדיקים אין הקב"ה מביא תקלה על ידן. שתאכל הבהמה דבר האסור לה (חולין ה:). חזא באתריה דר' יוסי. שאלנו לו תרומה בגורן, ואסהיד באתריה דר' יהודה. ושם לא חולקין תרומה לעבדי כהנים (כתובות כח:). וכולן משגרין להם לבתיהם. משגרין אין חולקין להם שמיון תרומה הוא שאין כל רואיו יודעים בו שהוא בקי לשומרה, אבל ליתן משגרין להם הבקיאים ומכירים בהם (סוכה מב.).

הגהות הב"ח

(א) גמ' העלו ס"ד (השתא וכו' לא כל שכן) תא"מ וז"ל התוס' לא גרסי ליה: (ב) תוס' ד"ה ואין וכו' והכן מקריב בכל שעה וכו' קרבנותיהן ויחזרו: (ג) ד"ה ואלו הן וכו' קאי התם הס"ד והשתא הוא גליון:

מסורת הש"ס

ה) [ע' מוספפות כתובות ל: סד"ה זר שאכל], ו) [לעיל לא: לקמן ק:], ז) כתובות כח: [מוספ' פי"ב], ד) [שם ע"ש], ח) חולין ה: ו. ז. [כתובות כח: גיטין ז.], ט) [מוספ' סוף פ"י דתמורות], י) [מגיגה ב: גיטין כג. ערכין ה: מנחות לב.], יא) ס"א אין זה, יב) [דברים יח], יג) [במדבר ה], יד) [במדבר יח], טו) [חולין ז.], טז) [ע' היטב תוס' כתובות כח. ד"ה ולמאן], יז) [ועי' היטב תוס' שבת יב: ד"ה רבי נתן ותוס' פסחים קו: ד"ה אישתלי ותוס' גיטין ז. ד"ה השתא ותוס' חולין ה: ד"ה לדיקים], יח) [כדאמר בחולין כד:],

בריה בפני עצמה נינהו. והויא זילותא דקדשים: **משום גרושה.** שמא יגרשנה בעלה והיא זרה ולא ידעי איכי ופלגי לה: **דמקרב למתא.** משום גרושה ליכא דהא סמוך למתא הוא וידעי לה אי גרושה היא ומשום יחוד איכא הואיל ולא שכיחי ביה אינשי: **אי נמי דמרחק.** משום גרושה איכא משום יחוד ליכא: **חוץ מטמא.** קנסא הוא דלא איזדהר: **נפיש אונסיה.** שמתו אחיו: **מאי קאמר.** קתני אין חולקין והדר קתני במקום שחולקין: **ה"ק.** האי במקום שחולקין לאו אתרומה קאי והכי קאמר ודבר שחולקין נמי לנשים כגון מעשר עני שהוא מתחלק בתוך הבית בעיר ואין כאן משום יחוד דשכיחי אינשי נותנין לאשה תחלה משום דזילא בה מילתא למיקס: מעשר עני אין מתחלק בגורן אלא בתוך הבית דכתיב (ב) לגר ליתום ולאלמנה וגו' (דברים כו) ועוד משום דלא ליכספו עניים: **גברא ואתתא.** זה תובע בעל דינו וזו תובעת בעל דינה ואין הדין בין שניהם: **שרינא פיגרא דגברא כרישא.** הייתי נזקק לאיש תחלה לגמור את דינו ואח"כ הייתי נזקק לדון בין אשה ובין בעל דינה: **לא שיחררו לא.** כלומר לא כפינן להו לשחרר זה את זה בתמיה והא לישא שפחה אינו יכול ותנן גבי מי שחליו עבד וחליו בן חורין[1] כופין את רבו ועושה אותו בן חורין משום האי טעמא: מנחת ישראל נקמלת ושיריה נאכלים כדכתיב (ויקרא ב) וקמץ (הכהן) והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו (שם ו) ומנחת כהן אין נקמלת לפי שכולה כליל שנא' (שם) כל מנחת כהן כליל תהיה. ואחד מתערובות הללו שמתנדב מנחה לריכה קמילה שמא ישראל הוא ומנחה שלא נקמלה פסולה כזבח שלא נשחט ושיריה אין נאכלין דלמא כהן הוא: **איקרי לאן כו'.** היכי מצי מקטיר להו לשירים ודלמא מנחת ישראל היא ושירים גמורים הן והרי הן בכל תקטירו דכתיב (שם ג) לא תקטירו ממנו אשה לה' כל שממנו לאישים שנקטר הימנו דבר הראוי להקטיר הרי השירים בכל תקטירו [1] (דכתיב לא תקטירו ממנו אשה לה'): **ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח.** בתריה דהאי קרא דלא תקטירו כתיב. ומילתיה דר' אלעזר בזבחים בפ' התערובות (דף עז.) גבי אבני חטאת שנתערבו באבני עולה רבי אלעזר אומר יתנו כולם למעלה ורואה אני את בשר החטאת שהן שירים ובכל תקטירו כאילו הן עצים דכיון דלא מכוין לאקטורי לאו הקטרה היא ומותר לעשות כן מפני תקנת עולה וחכמים אומרים תעובר צורתם וילאו לבית השרפה: **רבי אלעזר ברבי שמעון אומר.** גבי כהן המטמא הקדש[2] בדלי דלות שמביא מנחת חוטא (מנחות דף עד.) וכתב בה במנחת חוטא והיתה לכהן כמנחה [ויקרא ה] כלומר אם חוטא זה כהן הוא הרי היא כמנחת ישראל מה מנחת ישראל נקמצת אף מנחת חוטא של כהנים נקמצת אי מה מנחת ישראל שיריה נאכלין אף זו שיריה נאכלין ת"ל וכל מנחת כהן כליל תהיה [שם ו] הא כיצד הקומץ קרב בעצמו והשירים קרבות בעצמו דברי ר' שמעון ר' אלעזר ב"ר שמעון אומר הקומץ קרב לעצמו והשירים מתפזרין אבית הדשן למטה מקום שנותנים שם תרומת הדשן והנולה והיינו אצל המזבח. ועד כאן לא פליגי רבנן עליה ואמרו השירים קריבים אלא במנחת חוטא כהן דסבירא להו כולה בת הקרבה היא כמנחת נדבתו אבל הכא דלא מצי לאקרובה משום שמא זר הוא ושירים גמורים הם ובכל תקטירו אפילו רבנן מודו דמתפזרין: **מתני' חולין ולא מיימין.** לאשתו של ספק זה בני הראשון חולין שמא בן אביהם היה ולא מיימין שמא בן האחרון הוא והרי הוא אחיהן מן האב ולא מן האב וזו עליהם בברת וכן בני האחרון וכן הוא לנשותיהם: היו

מעשר עני. המתחלק בתוך הבית ואר"ת דתרי גווני מעשר עני הוא כדאמר בפרק בתרא דנדרים (דף פד:) כאן במעשר עני המתחלק בתוך הבית כאן במעשר עני המתחלק בתוך הגרנות ומעשר עני המתחלק בתוך הבית היינו (ג) ערב פסח כדתניא בספיפי כתוב אחד אומר (דברים יד) מקלה שלש שנים תוציא וגו' והנחת בשעריך דמשמע שלריך להניחו בגורן ובאין עניים וגוטלין אותו וכתוב אחד אומר (שם כו) כי תכלה לעשר את כל מעשר תבואתך בשנה השלישית שנת המעשר ונתת וגו' דמשמע שבעה"ב מחלקו מדכתיב ונתת הא כילד עד הפסח שהוא זמן גשמים ואם מניחו בחוץ נפסד מחלק בתוך ביתו וזהו מעשר עני המתחלק בתוך הבית דכתיב ביה נתינה ומפסח שהוא זמן ביעור היה מניחו בגורן והיה הפקר ולא היה בו דין חלוקה:

והשירים מתפזרין. פי' בקונטר' מקום שמניחין שם תרומת הדשן ואין נראה לר"י דתניא[1] פרק טבול יום (זבחים קד) ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר ב' בתים היו שם אחד במזרחו של מזבח ואחד במזרחו של כבש ואותו שהיה במזרחו של מזבח היו נותנין שם מורלות העוף ולישון מזבח הפנימי והמנורה וזהו אותה של תרומת הדשן כדמוכח התם וזהו שהיה במזרחו של כבש היו שורפין (ד) פסולי קדשי הקדשים ובמזרחו של כבש ששורפין קדשי קדשים היו מתפזרים שירים כ) דהכא דהא מתפזרין היינו נשרפין דהא פסולו בבעלים ואמרינן בפרק כילד צולין (פסחים דף פב: ושם) כל שפסולו בדם ובבעלים תעובר צורתו ויולא לבית השרפה וכה"ג תנן בסוטה (דף כ.) עד שלא נמחקה המגילה אמרה איני שותה מגילתה נגנזת ומנחתה מתפזרת על בית הדשן וע"כ היינו לשריפה דקתניא לה בהדי אותן שמנחותיהן נשרפות: היו

בריה בפני עצמה נינהו עבד נמי דלמא אתי לאסוקי מתרומה ליוחסין ערל וטמא משום דמאיסי נושא אשה שאינה הוגנת לו משום קנסא אלא אשה מאי טעמא לא פליגי בה רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע חד אמר [6]משום גרושה וחד אמר [2]משום יחוד מאי בינייהו איכא בינייהו בי דרי דמקרב למתא ולא שכיחי [3]בהו אינשי אי נמי דמרחק ושכיחי [3]בה אינשי וכולן משגרין להם לבתיהן חוץ מטמא ונושא אשה שאינה הוגנת לו אבל ערל משגרינן ליה מאי טעמא משום דאנים טמא נמי הא אנים האי נפיש אונסיה והאי לא נפיש אונסיה תנו רבנן העבד והאשה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות ובמקום שחולקין נותנין לאשה תחלה ופוטרין אותה מיד מאי קאמר הכי קאמר [6] [3]במקום שחולקין מעשר עני נותנין לאשה תחלה מ"ט משום זילותא אמר רבא מרישא כי הוו אתו גברא ואתתא לדינא קמאי הוה שרינא תיגרא דגברא ברישא אמינא דמיחייב במצות כיון דשמענא להא [4]שרינא תיגרא דאתתא ברישא מ"ט משום זילותא: הגדילו התערובות וכו': שיחררו אי בעי אין אי לא בעי לא ואמאי לישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול אמר רבא אימא [5]כופין אותן ומשחררין זה את זה: נותנין עליהם חומרי וכו': למאי הלכתא אמר רב פפא [1]למנחתם נקמצת כמנחת ישראל ואינה נאכלת [2]כמנחת כהנים הא כיצד [3]הקומץ קרב בעצמו והשירים קריבין בעצמן איקרי כאן [7]כל שממנו לאישים הרי הוא [1]בכל תקטירו א"ר יהודה בריה דרבי שמעון בן פזי דמסיק להו לשום עצים כר' אלעזר דתניא רבי אלעזר אומר [8]לריח ניחוח אי אתה מעלה אבל אתה מעלה לשום עצים הניחא לר' אלעזר אלא לרבנן מאי איכא למימר [1]דעביד לה כר' אלעזר ברבי שמעון דתניא [2]ר' אלעזר בר' שמעון אומר הקומץ קרב לעצמו והשירים מתפזרין על בית הדשן ואפילו רבנן לא פליגי עליה דרבי אלעזר ברבי שמעון אלא במנחת חוטא של כהנים דבת הקרבה היא אבל הכא אפי' רבנן מודו: **מתני'** [3]מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה ואין ידוע אם בן תשעה לראשון אם בן שבעה לאחרון היו לה בנים מן הראשון ובנים מן השני חולצין ולא מייבמין וכן הוא להם חולץ ולא מייבם היו

מנחת חוטא כהן, שמביא על שמיעת קול או על ביטוי שפתים או על טומאת מקדש וקדשיו בדלי דלות, ופליגי רבנן עליה דר"ש ואמרי והיתה לכהן כמנחה נדבתו של כהן כליל כמנחת נדבתו ואינה נקמצת, ור"ש דרש ליה לקרא התם הכי, וכי דאמר והיתה לכהן כמנחתו, לא נאמר אלא [כמנחה] כמנחת חוטא של ישראל, מה של ישראל נקמצת אף מנחת חוטא של כהן נקמצת אי מה מנחת ישראל שיריה נאכלין אף זו שיריה נאכלין, ת"ל והיתה לכהן כמנחה, הא כילד, הקומץ קרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמם, ולית ליה כל שממנו לאישים כלל, ר"מ בר"ש פליג עליה ואמר קומץ קרב לעצמו ושירים מתפזרין לאיבוד (שוטה כג.). **דבת הקרבה היא.** דמקום מוכחו לנדבתו דלא בעי קמילה (שם).

מסורת הש"ס

א) [לעיל פו.], ב) ל"ל ביה. יעב"ץ, ג) [מנחות עב: עד.] סוטה כג., ד) זבחים עו: מנחות נח. סוטה כג. יומא מז:, ה) סוטה כג. זבחים עו: מנחות קו: יומא מז:, ו) [סוטה כג. מנחות עד.], ז) [גיטין מא.], ח) ס"א אין זה, ט) בס"א: מקדש, י) [לא מצאתי מילתא דר"ח בן אנטיגנוס רק בתורת כהנים סדר ויקרא פר' ט הלכה ג ר"ח ב"ש וכו' זה שנמזכרו של כבש שם היו נותנין מורלות העוף וכו' זה שנמזכרת של מזבח שם היו שורפין פסולי קדשי קדשים ואימורי קדשים קליס ע"כ ועיין תוספות זבחים סד. ד"ה דישון], כ) ל"ל דהא מתפזרין דהכא.

תורה אור השלם

1. כָּל הַמִּנְחָה אֲשֶׁר תַּקְרִיבוּ לַיְיָ לֹא תֵעָשֶׂה חָמֵץ כִּי כָל שְׂאֹר וְכָל דְּבַשׁ לֹא תַקְטִירוּ מִמֶּנּוּ אִשֶּׁה לַיְיָ: ויקרא ב יא
2. קָרְבַן רֵאשִׁית תַּקְרִיבוּ אֹתָם לַיְיָ וְאֶל הַמִּזְבֵּחַ לֹא יַעֲלוּ לְרֵיחַ נִיחֹחַ: ויקרא ב יב

גליון הש"ם

גמ' כופין אותן ומשחררין כו'. עי' בטורי אבן מגילה דף ב בד"ה ולישא שפחה בסה"ד:

הגהות הב"ח

(א) גמ' הכי קאמר (במקום שחולקין מעשר עני) תא"מ. וי"ב ס"א מעשר עני המתחלק בתוך הבית: (ב) רש"י ד"ה מעשר עני וכו' כדכתיב (לגר ליתום ולאלמנה) תא"מ. וי"ב ס"א ואכלו בשעריך: (ג) תוס' ד"ה מעשר וכו' היינו עד פסח כדתניא: (ד) ד"ה והשירים וכו' שורפים שם פסולי:

עין משפט נר מצוה

כב א ב מיי' פי"ב מהל' תרומות הלכה כב:
כג ג מיי' פ"ו מהל' מתנות עניים הלכה יג:
כד ד מיי' פכ"א מהל' סנהדרין הלכה ו סמג עשין קו טוש"ע מ"מ סימן טו סעיף ב:
כה ה מיי' פ"ז מהל' עבדים הלכה ז סמג עשין פז טוש"ע י"ד סי' רסז סעיף סג:
כו ו ז מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הלכה י:
כז ח מיי' פ"ה מהל' איסורי מזבח הלכ' ה:
כח ט מיי' שם הלכ' ג:
כט י מיי' פי"ב מהל' מעשה הקרבנות הלכה יא:
ל כ מיי' פ"ח מהלכות יבום הלכה ו טוש"ע אה"ע סי' קנו סעיף ז:

מוסף רש"י

משום גרושה. שמא יגרשנה בעלה ותהא זרה ואין הכל יודעים ויחזור ויתנו תרומה לזרה (לעיל פז.). **והשירים קריבין בעצמן.** לאחר שקרב הקומץ (שוטה כג.). **כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו.** דכתיב (ויקרא ב) כי כל שאור וכל דבש לא תקטירו ממנו אשה לה', ואפי' ממנו ימיגא הוא ודלשמן ביה ממי לא תקטירו כל שממנו אשה לה', יש בכלל הזה קדשים ושירי מנחה ולחם הפנים שקרב מהן כבר לאישים האימורים וכן הקומץ וכן הבזיכין קיימי שירים בכל תקטירו (בבחים עו: וכעי"ז שוטה כג.) מאחר שנתת לאש כל משפטו הרי השירים בכל תקטירו, דכתיב לא תקטירו ממנו אשה לה', לא תקטירו דבר שניתן ממנו לאש (יומא מז:). **דמסיק להו לשום עצים.** דמתנה ואומר לי שייריס ניהו הרי הן כשאר עצים (יומא מז:). **ר' אלעזר אומר לריח ניחוח אי אתה מעלה.** פלוגתייהו בזבחים (עז.) אבני חטאת שנתערבו באבני עולה ר"א אומר יתנם למעלה ורואה אני את בשר חטאת על המזבח כאילו הן עצים ואח"כ תעובר צורתן ויצאו לבית השריפה, שאסור להקטיר אבני חטאת משום לאו דכל שממנו לאישים, דר"א סבר אמריה דהחוא קרא כתיב קרבן ראשית תקטירו אותם לה', שאור ודבש, בכורים אתה מביא מן המתמרים ומנחת שתי הלחם שהוא ראשית מן השאור, ואל המזבח לא יעלו לריח ניחוח, קאי נמי אממנו אשה לה' דאוקמיה בכל תקטירו, ואשמעינן דלא אסר הקטרתו אלא כשמתכוין לריח ניחוח (שוטה כג.). **כר' אלעזר ברבי שמעון.** במנחות בפ' אלו מנחות (עג.) גבי מנחת חוטא כהן, דאמר ר"ש דרש ליה לקרא התם הכי, וכי דאמר והיתה לכהן כמנחתו, לא נאמר אלא [כמנחה] כמנחת חוטא של ישראל, מה של ישראל נקמצת אף מנחת חוטא של כהן נקמצת אי מה מנחת ישראל שיריה נאכלין אף זו שיריה נאכלין, ת"ל והיתה לכהן כמנחה, הא כילד, הקומץ קרב לעצמו והשיריים קריבין לעצמם, ולית ליה כל שממנו לאישים כלל, ר"מ בר"ש פליג עליה ואמר קומץ קרב לעצמו ושירים מתפזרין לאיבוד (שוטה כג.). **דבת הקרבה היא.** דמקום מוכחו לנדבתו דלא בעי קמילה (שם).

היו לו אחין מן הראשון ומן השני כו'. פי' ומתו כולן ולא נשאר כי אם הוא לבדו חולץ או מייבם אבל אם היה לו אח אחר לא דהויא לה יבמה לשוק: **ואי** זו זו שקידושיה קדושי טעות. אסמכתא בעלמא היא דפשיטא דלאו קידושי ניהו[ה]: הכא

היו לו אחים מן הראשון ואחים מן השני שלא מאותה האם הוא חולץ ומייבם והם אחד חולץ ואחד מייבם [א]היה אחד ישראל ואחד כהן נושא אשה ראויה לכהן ואין מטמא למתים ואם נטמא אינו סופג את הארבעים אינו אוכל בתרומה ואם אכל אינו משלם קרן וחומש ואינו חולק על הגורן ומוכר התרומה והדמים שלו ואינו חולק בקדשי הקדשים ואין נותנין לו את הקדשים ואין מוציאין את שלו מידו ופטור מן הזרוע והלחיים והקיבה ובכורו יהא רועה עד שיסתאב ונותנין עליו חומרי כהנים וחומרי ישראלים [ב]היו שניהם כהנים הוא אונן עליהם והם אוננים עליו הוא אינו מטמא להם והם אינן מטמאים לו [ג]הוא אינו יורש אותן אבל הם יורשין אותו ופטור על מכתו ועל קללתו של זה ושל זה [ד]עולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק אם היו שניהם במשמר אחד נוטל חלק אחד: **גמ'** [ה]דוקא מיחלץ והדר יבומי אבל יבומי ברישא לא דקא פגע ביבמה לשוק אמר שמואל[ו] [ז]עשרה כהנים עומדים ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי מאי שתוקי אילימא שמשתקים אותו מנכסי אביו פשיטא מי ידעינן אבוה מנו [ח]אלא שמשתקין אותו מדין כהונה מאי טעמא אמר קרא [ט]והיתה לו ולזרעו אחריו בעינן זרעו מיוחס אחריו וליכא מתקיף לה רב פפא אלא מעתה גבי אברהם דכתיב [י]להיות לך לאלהים ולזרעך אחריך התם מאי קא מזהר ליה רחמנא הכי קאמר ליה לא תנסב עובדת כוכבים ושפחה דלא ליזיל זרעך בתרה מיתיבי [יא]ראשון ראוי להיות כהן גדול והא בעינן זרעו מיוחס אחריו וליכא זרעו מיוחס אחריו דרבנן וקרא אסמכתא בעלמא [יב]וכי גזור רבנן בזנות בנשואין לא גזור רבנן ובזנות מי גזור רבנן והתנן מי שלא שהתה אחר בעלה שלשה חדשים ונשאת וילדה מאי אחר בעלה אילימא אחר מיתת בעלה אימא סיפא הוא אונן עליהם והם אוננים עליו בשלמא הוא אונן עליהם משכחת לה בנשואין דשני וליקוט עצמות דקמא אלא הם אוננים עליו היכי משכחת לה קמא הא מית ליה ואלא בגרושה ומאי אחר בעלה אחר גט בעלה אימא סיפא הוא אין מטמא להם והם אינן מטמאין לו אין מטמאין לו בשלמא הן אין מטמאין לו לחומרא דכל חד וחד דלמא לאו בריה הוא אלא הוא אין מטמא להם אמאי בשלמא לשני לא ליטמי ליה אלא לראשון ליטמי ליה ממה נפשך אי בריה הוא שפיר קא מטמא ליה ואי בר בתרא הוא שפיר קא מטמא ליה דחלל הוא אלא לאו בזנות ומאי אחר בעלה אחר בועלה וקתני סיפא במשמר של זה ושל זה ותיובתא דשמואל אמר רב שמעיא בממאנת ממאנת מי קא ילדה והתני רב ביבי קמיה דרב נחמן [יג]שלש נשים משמשות במוך קטנה מעוברת ומניקה קטנה שמא תתעבר ותמות מעוברת שמא תעשה עוברה סנדל מניקה שמא תגמול את בנה וימות ואיזו היא קטנה מבת אחת עשרה שנה ויום אחד עד בת שתים עשרה שנה ויום אחד פחות מיכן או יתר על כן משמשת כדרכה והולכת דברי רבי מאיר וחכמים אומרים אחת זו ואחת זו משמשת כדרכה והולכת ומן השמים ירחמו שנאמר [3]שומר פתאים ה' משכחת לה [יד]בקידושי טעות וכדרב יהודה אמר שמואל [יה]דאמר רב יהודה אמר שמואל משום רבי ישמעאל [4]והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת [יו]ויש לך אחרת שאף על פי שלא נתפשה מותרת ואי זו זו שקדושיה קידושי טעות שאפילו בנה מורכב לה על כתפה ממאנת והולכת לה: היו

עליו דהא תרווייהו חזו ליה: **בממאנת.** לעולם בזנות לא מיתוקמא דהא פסול לעבודה ולא מלי למיתי עולה במשמרו של זה ושל זה אלא היכי משכחת לה דרואה במיתת שניהם ואין מיטמא להן דכהן כשר הוא בממאנת יתומה שמיאנה בבעלה ולא שהתה שלשה חדשים ונישקת לה דרואה במיתת שניהם ואין מיטמא להן דכהן כשר הוא בממאנת שמא תעשה עוברה סנדל. עובר שני דוחק את הראשון ופוחת את לוריתו בהמפלת (נדה כה.): **ואי זו היא קטנה.** שמתעברת ומתה: **מבת י"א כו'.** ולענין מיאון נמי בת י"ב ויום אחד לא ממאנת ומקמי הכי קתני דאי מיעברא מתה פחות מכאן אינה מתעברת כלל יותר על זה אי מיעברא לא מתה: **נקידושי טעות.** על תנאי ולא נתקיים דנפקא מיניה בלא גיטא ונישקת בתוך ג' ומשכחת לה דרואה מיתת שניהן וכהן כשר הוא לפיכך אין מיטמא להן ועולה במשמרו לעבוד בזנות כהאי גוונא לא גזור רבנן: **היא.** מיעוטא הוא והכי קאמר היא כלומר אשה גמורה דכי לא נתנסה וזינתה אסורה ויש לך אחרת שאף על פי שנבעלה תחת בעלה ברצון מותרת לבעלה ואי זו זו כו': **והולכת לה.** וכיון דלא בעיא מיניה גיטא ולא אשתו הויא ואי זינתה הרי היא כפנויה וזינתה ומותרת לו:

חייב

חולץ ולא מייבם היו לו (ב') אחים מן הראשון ואחים מן השני שלא מאותה האם הוא חולץ ומייבם והן א' חולץ מיבם [נא' מייבם] היה אחד כהן ואחד ישראל נושא אשה הראויה לכהונה ואינו מטמא למתים ואם נטמא אינו סופג את הארבעים ואינו אוכל בתרומה ואינו משלם חומש ואינו חולק על הגורן ומוכר התרומה והדמים שלו ואינו חולק בקדשי מקדש פי' עורות קדשים ואין נותנין להם קדשים פי' בכורות וחרמים ואין מוציאים את שלו מידו ופטור מן המתנות ובכורו ירעה עד שיסתאב ונותנים עליו חומרי כהנים וחומרי ישראל היו שניהם כהנים הם אוננים עליו והוא אונן עליהם הוא אינו מטמא להם והם אינם מטמאים לו הוא אינו יורש אותם אבל הם יורשים אותו [ואינן] חייב על הכאתו ועל קללתו של זה ושל זה ועולה במשמרו של זה ושל זה ואינו חולק היו שניהם בבית אב אחד נוטלים חלק אחד. בדיני התערובות לא אכותב דבר

מפני שהוא דבר שאינו מצוי:

עין משפט נר מצוה

לא א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה יז טוש"ע אה"ע סימן ג סעיף ח:

לב ב מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף ט:

לג ג מיי' פ"ה מהלכות נחלות הלכה ג סמג עשין לו:

לד ד מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה יח:

לה ה ו ז מיי' שם הלכה כ טוש"ע שם סימן ג סעיף ט:

לו ח מיי' פ"ג מהל' איסורי ביאה הלכה כ:

תוס' חד מקמאי

אמר שמואל עשרה כהנים [עומדים] ופירש אחד מהם ובעל הולד שתוקי מאי שתוקי אילימא שמשתקין אותו מנכסי אביו פשיט' מי ידעינן אביו מאן ניהו. פי' ואפי' תפס פשיטא דמפקינן מיניה אלא מאי שתוקי שמשתקין אותו מדין כהונה דכתיב והיתה לו ולזרעו אחריו ובעי' זרעו המיוחס אחריו וליכא מיתיבי ראשון ראוי להיות כ"ג פי' גבי יבמה שנתייבמה בתוך ג' חדשים שמת בעלה קאי ואמאי הא בעי' זרעו המיוחס אחריו וליכא אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא וכי גזור רבנן בזנות בנשואים לא גזור. ובזנות מי גזור רבנן והתנן וכן מי שלא שהתה ג' חדשים אחר בעלה ונשאת וילדה מאי אחר בעלה אי לימא אחר מיתת בעלה אימא סיפא הוא אונן עליהם והם אוננין עליו בשלמא הוא אונן עליהם משכחת לה בנשואין ולקוט עצמות דקמא אלא הם אוננין [עליו] היכי משכחת לה הא מית ליה אלא בגרושה ומאי אחר בעלה אחר גט בעלה אימא סיפא הוא אין מטמא להם והן אין מטמאין לו בשלמא הן אין מטמאין לו לחומרא משום דדלמא כל חד וחד לאו בריה הוא אלא הוא אין מטמא להם בשלמא לשני לא מטמא ליה אלא לראשון ליטמי ליה ממ"נ אי בריה הוא שפיר קמיטמא ליה ואי דבתרא הוא חלל הוא אלא לאו בזנות ומאי אחר בעלה אחר בועלה וקתני סיפא דעולה במשמר של זה ושל זה ותיובתא דשמואל ואוקי בקידושי טעות וכרב יהודה אמר שמואל דאמר משום ר' ישמעאל והיא לא נתפשה אסורה הא נתפשה מותרת ויש לך אחרת שאע"פ שלא נתפשה מותרת ואיזו זו שקידושיה קדושי טעות שאפילו בנה מורכב על כתפה ממאנת והולכת לה: **מתני'** וכן מי שלא שהתה ג' חדשים אחר בעלה ונשאת וילדה ואין ידוע אי בן ט' לראשון או בן ז' לשני היו לה בנים מן הראשון ובנים מן האחרון הן חולצין ולא מייבמין וכן הוא להם

מסורת הש"ס

א) נעיל לז:, **ב)** [נעיל נח: לט:], **ג)** כתובות יג:, **ד)** נעיל לז:, **ה)** נעיל יב: כתובות לט. נדרים לה: נדה מה. [תוספתא נדה פ"ב], **ו)** [ע' תוס' נעיל נ: ד"ה ואין], **ז)** כתובות נא: עד. נדה נב., **ח)** [שמות כא], **ט)** [בראשית ז], **י)** [נעיל לז.], **כ)** [וע"ע תוס' נעיל נו: ד"ה ואי זו].

תורה אור השלם

1. וְהָיְתָה לּוֹ וּלְזַרְעוֹ אַחֲרָיו בְּרִית כְּהֻנַּת עוֹלָם תַּחַת אֲשֶׁר קִנֵּא לֵאלֹהָיו וַיְכַפֵּר עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
במדבר כה יג
2. וַהֲקִמֹתִי אֶת בְּרִיתִי בֵּינִי וּבֵינֶךָ וּבֵין זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ לְדֹרֹתָם לִבְרִית עוֹלָם לִהְיֹת לְךָ לֵאלֹהִים וּלְזַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ:
בראשית יז ז
3. שֹׁמֵר פְּתָאִים יְיָ דַּלּוֹתִי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ:
תהלים קטז ו
4. וְשָׁכַב אִישׁ אֹתָהּ שִׁכְבַת זָרַע וְנֶעְלַם מֵעֵינֵי אִישָׁהּ וְנִסְתְּרָה וְהִיא נִטְמָאָה וְעֵד אַיִן בָּהּ וְהִוא לֹא נֶתְפָּשָׂה:
במדבר ה יג

מוסף רש"י

הוא אינו יורש אותן. לא זה ולא זה, דכני ראשון מדמו ליה אלא כני אחרון וכני אחרון אלא כני ראשון, **אבל הם יורשים אותו.** בין שניהם (לעיל לז:). **ופירש אחד מהם.** ואין ידוע איזה הוא (כתובות יג:). **ראשון.** דספק הוה, **ראוי להיות כהן גדול.** ממה נפשך (לעיל לז:). משמשות במוך. מותרות לתת מוך במקום תשמיש כשהן משמשות כדי שלא יתעברו (לעיל יב:) מותר להן לשמש במוך, ואינן כמשמישות זרע (כתובות לט.) או: מקנתן הוה לשמש במוך שלא יתעברו (נדה מה.). **שמא תעשה עוברה סנדל.** ולד שאין לו צורת פניס, וקיימא לן במסכת נדה (כה:) אין מגדל שאין עמו ולד, משל לאדם שסטר את חבירו והחזיר לוחבו לאחוריו, דכשהיא מעוברת ומחזרת ומתעברת דוחק האחד את חבירו ופוחת צורתו (לעיל יב:) שאם תתעבר עובר שני, פוחת השני את צורת הראשון ודומה לסנדל שהוא דג שבים (כתובות לט.) או: כשמתעברת תאומים פעמים שאחד דוחק את חבירו ופוחת את צורתו כדאמרינן אין סנדל שאין עמו ולד (נדה מה.). **שמא תגמול את בנה.** אם תתעבר הרא נריכה לגמול את בנה מלהניק, כמו (בראשית כא) ויגמל, לשון הבדלה (לעיל יב:) תפרים את בנה מלהניק מחמת עיבורה (נדה מה.) מפני שהחלב נעכר כשמתעברת ואינו טוב ליונק ותצטרך להעמיקו משדיה וימות (כתובות לט.). **ואיזו היא קטנה.** הרואיה להתעבר

מוסף רש"י

לעולם. מכת י"א שנה משמשת כדרכה לפי שלא תתעבר (כתובות לט.) אינה נריכה לשמש במוך דודאי ולא תתעבר (נדה מה.). **או יתר על כן.** על בת י"ב שנה משמשת כדרכה אשה שתתעבר לא תמות (כתובות לט. וכנ"ל לעיל יב:). **והיא לא נתפשה אסורה.** והיא מיעוטא הוא והכי דרש היא אשה שתמות שקדושיה גמורין היא דכי לא נתנסה אסורה לבעלה (נדה נב.) כלומר כשתמה אשה אמרתי לך טעם האיסור תנאי בלא נתפשה הא נתפשה מותרת (כתובות נא.). **ויש לך אחרת שאף על פי שלא נתפשה מותרת.** שאפילו זינתה שלא בחופה מותרת לבעל ולבועל (נדה נה.) שאף על פי שבדלון מותרת (כתובות נא.). **ואיזו זו שקדושיה קדושי טעות.** אם זינתה תחתיו מותרת לו לפי שהיה אשתו אלא פנויה בעלמא היא (כתובות נא.). **שאפילו בנה מורכב לה על כתפה כו'.** דלאו מיעוטא הוי, לענין זנות נמי לא מיתסרא עליה דפנויה בעלמא היא ולא אתמרינן בעילות שנעל משגלה הוו קידושין, דקסבר כל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל ולא נתכוין לחזור ולקדשה (נדה נב.).

נושאין על האנוסה פרק אחד עשר יבמות קא.

חייב. שהרי אחד מהם אחיו [1] (קסבר התרלת ספק שמה התרלה הואיל וממ"נ עובר) והכהו: **נכה אחת.** שחבטן במקל בהכלה אחת: **חייב.** דבהתרלת ודאי התרו בו אל תכה שניהם שבמכה זו אתה מתחייב: **כזה אחד זה פטור.** דאיכא שתי התרלות וכל חדא וחדא הוה התרלת ספק ונמ"ק התרלת ספק שמה התרלה הואיל וממ"נ עובר: **נכה אחת.** שחבטן במקל בהכלה אחת: **חייב.** דבהתרלת ודאי התרו בו אל תכה שניהם שבמכה זו אתה מתחייב: **כזה אחד זה פטור.** דאיכא שתי התרלות וכל חדא וחדא הוה התרלת ספק ונמ"ק התרלת ספק שמה התרלה הואיל וממ"נ נפשך עבר: **מ"ט דמאן דפטר.** בנכת אחת הא ודאי התרלה היא: **למעוטי.** בחיבו ואמו: **למעלה.** כלפי מעלה כי יקלל אלהיו (ויקרא כד): **איתקש הכאה לקללה.** בפרשת ואלה המשפטים [2] סמכן הענין אלא שפסוק אחד מפסיק ביניהן ואיכא למ"ד היקש הוא בחלו הן הנהנקין (סנהדרין פה.): **האמר בענין דאיעביד מצוה.** בתמיה גרסינן לה דקא אמרת למה עולה הא ודאי בלא חלוקה ניחא ליה למיעבד עבוד' אלא בעי הכי עלה לא קתני דיתני עלה במשמרו אינו חולק: **בעל כרחו.** דאע"ג דאינו חולק כפינן ליה לעבוד: **משום פגם.** שתי משפחות שבושין עליו שיאמרו בני אדם פסול הוא לעבודה [3] (ובני משמרות יכולין לכופו ולומר לו הואיל ואומריס עליך שאתה ממשפחה שלנו עבוד במשמר שלנו אלא יאמרו בני אדם שלא ראוך עובד במשמר אחר פסול הוא זה וכן במשמרו של אחר): כל משמר חלוק לשמה בתי אבות וכל אחד עובד את יומו ונוטל עורות קדשים הבאים ביומו:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

ואפילו אנשמן הדיוטות. שאינן [4] (מסנהדרי עירן). וכגמרא פריך מאי דיינין: **מנעמ.** של עור רך הוא כעין שלנו: **חליצה בשרה.** אבל לכתחלה לא כדמפרש לקמן (קג.) משום מנעמל המרופט שמעמל גבו אבל עיקר חליצה בסנדל והוא של עור קשה ומבושל ומשנפחת אין לו תקנה ואין דרך לנועלו: **באנפיליא.** של בגד קלוע"ן בלע"ז: **פסולה.** דמידי דמגין בעינן דכתיב (דברים כה) נעלו ונעל מידי דמגין הוא דכתיב (יחזקאל טז) ואנעלך תחש והוא עור: **עקב.** שול"ל בלע"ז: **מן הארכובה ולמעלה.** שנחתך רגלו מן הארכובה וחלך מן הארכובה ולמעלה: **או בשל שמאל בימין בשרה.** אבל חליצה של שמאל קתני בפירקין (לקמן קד.) פלוגתא: **חלצה בגדול.** סנדל שלא היה למדת רגלו אבל הוא יכול ללכת בו: הכי גרסינן **או בקטן החופה את רוב רגלו חליצה בשרה: גמ'** לקרות. ליכס לא חפצתי לקחתה (דברים כה) (ג) מאן יבמי לקיים וגו' ככה יעשה לאיש [פס] וכולן בלשון הקדש: **זקניס.** ועלתה יבמתו השערה אל הזקניס (פס): **זקני.** וקראו לו זקני עירו (פס). אבל ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקניס (פס) לא קא משיב דכיון דכתיב הזקניס אהנך דלעיל קאי: **כך ב"ד מנוקים מכל מום.** יליף מהאי קרא כולך יפה רעיתי דאייני בסנהדרין: בישראל

הכה זה בו' קלל את זה בו' **או הכה שניהם בבת אחת חייב.** זו ואין צריך לומר זו קתני ולא חש למיתני בע"א כיון דרבי יהודה פליג עלה ומחלק בין זה אחר זה לבת אחת ור"ח גרים הכה שניהם או קלל שניהם בין בזה אחר זה בין בבת אחת חייב ואין להקשות [5] הא דאמר ריש לקיש בהתערובות (זבחים דף עח.) הפגול והטותר שבגלגן זה בזה פטור א"א שלא ירבה מין על מחירו ויבטלנו ולייק התם דהתרלת ספק לא שמה התרלה ומאי שנא מהכה שניהם בבת אחת לא דמי דהכא יודע הוא דעובר על לאו ומיתה דמהכה אחיו בחירור אבל התם אינו יודע אי זו מין הרבה על מחירו אם עובר משום פגול או משום נותר ואין להאריך כאן: **עולה בעל כרחו.** תימה [6] קלא היכי משמע ליה דעולה בעל כרחו דלמא בעל כרחם דבני משמרה קאי: **ואם** היו שניהם בו'. תימה אמאי לא פריך חלק אחד פסיטא ושמא משום דתנא ליה לעיל (דף עט:) תנא ליה נמי הכא:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

מצות חליצה. הא קמ"ל דבעינן שלשה שיודעין להקרות בעין דיינים. אבל בשאר דברים אין צריך שיהיו בקיאין בהן וכי לא עשו בטוב יוכלו לישאל לבקיאין אבל קריאה אם לא ידעו להקרות לא יוכלו לישאל לבקיאין אם הקרו יפה:

ואין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד. הכא גבי חליצה אתי שפיר דאין ב"ד שקול מוסיפין עליהם עוד אחד דהא איכא כמה פלוגתא במתני' אבל לענין סמיכת פר דבעינן נמי שלשה [7] קשה וי"ל [8] דהתם נמי איכא פלוגתא אי בעינן בכל כחו (מגיגה טז:) ועי"ל דבכל דוכתין דבעינן ראוי לב"ד אין ב"ד שקול: **זקני** שנים זקנים שנים. פירש בקונטר' ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקניס אהנך דלעיל קאי ואין נראה לר"י דברים סנהדרין (דף ג:) מפיק הא דבעינן שלשה מומחין מדכתיב ג' האלהים ולא אמרינן האלהים בתרא אדלעיל קאי ואמר ר"י דהזקניס דלעיני אלטריך למכתב דאי הוה כתב ונגשה יבמתו לעייניהס ה"א אי יבס קומא לא יחלוץ ולהכי כתיב לעיני הזקניס אבל חלצה מן הסומא חליצתה כשרה: **מיבעי** ליה לרבות הדיוטות. ולא"ת ומזקניס אמאי לא משמע ליה זקני הסוק כדאמר בפרק בתרא דסוטה (דף מד.) ובפרק קמא דסנהדרין (דף יד.) אי לא ושופטיך הוה אמינא זקיך אפילו זקני הסוק גבי עגלה ערופה וי"ל דשאני הכא דכתיב השערה דמשמע סנהדרין:

יפה

היו שניהם כהנים וכו': תנו רבנן [6] הכה זה וחזר והכה זה קלל זה וחזר וקלל שניהם בבת אחת הכה שניהם בבת אחת חייב רבי יהודה אומר בבת אחת חייב בזה אחר זה פטור והתניא רבי יהודה אומר פטור בבת אחת תרי תנאי אליבא דרבי יהודה מאי טעמא דמאן דפטר אמר רבי חנינא נאמר ברכה למטה ונאמר ברכה למעלה מה למעלה שאין בה שותפות אף למטה שאין בה שותפות [3] ואיתקש הכאה לקללה: ועולה במשמרו וכו': וכי מאחר דאינו חולק למה עולה [6] למה עולה האמר בענינא דניעביד מצוה אלא עלה לא קתני אלא עולה בעל כרחו אמר רב אחא בר חנינא אמר אביי אמר רבי אסי אמר ר' יוחנן משום [3] פגם משפחה: ואם היו שניהם במשמר כו': מאי שנא שני משמרות דלא דאזיל להא משמרה ומדחו ליה ואזיל להא משמרה ומדחו ליה משמר אחד נמי אזיל להאי בית אב ומדחו ליה [9] אמר רב פפא הכי קאמר [8] אם היו שניהם משמר אחד ובית אב אחד נוטל חלק אחד:

הדרן עלך נושאין על האנוסה

מצות [3] חליצה בשלשה דיינין ואפילו שלשתן הדיוטות חלצה במנעל חליצתה כשרה [3] באנפיליא חליצתה פסולה בסנדל שיש לו עקב כשר ושאין לו עקב פסול [7] דמן הארכובה ולמטה חליצה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצה פסולה [8] חלצה בסנדל [9] שאין שלו או בסנדל של עץ או בשל שמאל בימין חליצה כשרה חלצה בגדול שהוא יכול להלוך בו או בקטן שהוא חופה את רוב רגלו חליצתה כשרה: **גמ'** ומאחר דאפילו שלשה הדיוטות דיינין למה לי הא קמ"ל דבעינן בשלשה שיודעים להקרות כעין דיינים תנינא להא דתנו רבנן [10] מצות חליצה בשלשה שיודעין להקרות כעין דיינים רבי יהודה אומר בחמשה מ"ט דת"ק דתניא [1] זקנים שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן שלשה ור' יהודה [2] זקני שנים זקנים שנים ואין בית דין שקול מוסיפין עליהן עוד אחד הרי כאן ה' ות"ק האי זקני מאי עביד ליה מיבעי ליה לרבויי אפילו שלשה הדיוטות ורבי יהודה הדיוטות מנא ליה נפקא ליה מלעיני דאמר מר [3] לעיני פרט לסומים ומדאיצטריך לעיני למעוטי סומים ש"מ דאפילו הדיוטות דאי סלקא דעתך סנהדרין בעינן למה לי למעוטי סומין מדתני רב יוסף נפקא דתני רב יוסף [10] כשם שב"ד מנוקים בצדק כך ב"ד מנוקים מכל מום שנאמר

לתקנו אחר שנתקרע וליכא למגזר ביה משום מנעל מרופט ומשום חצי מנעל לפיכך המנעל אסור לחלוץ לכתחלה ובסנדל מותר. וכל היכא דתני חליצה פסולה פוסלת מן האחים וכל היכא דתני חליצה אינה פוסלת. והא דתנן סנדל שיש בו עקב כשר האי עקב הוא כף הרגל שקורין שולא. והא דתנן מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה מן הארכובה ולמעלה חליצתה פסולה פירש"י אם נקטעו רגליו מן הארכובה ולמטה חליצתה כשרה אע"פ שאינו קרוי רגל דהא תנן גבי עולת ראיה רגלים פרט לבעלי קבין שפטורים מן הראיה מיהו מעל רגליו הוא אבל מן הארכובה ולמעלה מעל דמעל הוא ואע"ג

דאמר אמימר האי מאן דחלץ [צריך] למדחסיה לכרעיה לתרוצי לכרעיה ואמר אמימר האי מאן דמסגי אלוחתי דכרעיה לא חליץ פי' שרגליו הפוכות שכף הרגל שהוא השולא הולכת למעלה וגב הרגל למטה. ואם כן הוא מן הארכובה ולמטה אמאי חליצתה כשרה. לא דמי דהתם כשנחתך רגלו הוא [6] קרי ליה לשוק [רגל] והוא מעל רגליו אבל הכא הוא הנקרא רגל ושולא בלעז היא הנקראת כף הרגל נמצא שאין השוק על הרגל אלא על כף הרגל. והרב אלפס פי' מן הארכובה ולמטה דקתני מתני' שקשר רצועות הסנדל מן הארכובה ולמטה והו"ל מעל רגלו והביא ראיה מהירושל' שכתוב במתני' בקטום מן הארכובה ולמטה וכו' כמ"ש הרב ז"ל והא דתנן חלצה בסנדל של עץ חליצתה כשרה אמר עלה בגמ' מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן הקיטע ויוצא בקב שלו דברי ר"מ ור' יוסי אוסר אבוה דשמואל אמר במחופה עור ודברי הכל. וכתב הרב אלפס אבל כשאינו מחופה עור אפילו דיעבד נמי לא ואין דבריו נראין בזה דק"ל בפ' בתרא דיומא דאפילו לר' יוסי קב דקיטע מנעל הוא טעמא דרבי יוסי משום דלמא מפסיק ואתי לאתוייה והכי מסקנא דשמעתא התם הא דאמר רבה בפירקי' דהכא מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ האי מנין אלמא לרבה נמי לר"מ הוא דהוי מנעל אבל לר' יוסי לא הוי מנעל וא"כ קשיא דרבה אדרבה איכא למימר דרבה הכא לדבריו דאביי קאמר דאמר אביי מדסיפא דבבן רישא נמי דבבן ורישא במחופה עור משמע דלאביי טעמא דר' יוסי משום דלאו מנעל הוא ובפ' יום הכפורים אית ליה לאביי נמי האי סברא דלר"י לאו מנעל הוא ורבה אותביה התם ואסקה דלר"י נמי מנעל הוא. והיינו טעמא דר' יוסי משום דלמא מפסיק הלכך הא דאמר רבה מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ לדבריו דאביי קאמר ובשלהי פ' במה אשה נמי גרסי' אמר רב יוסף מאן הודה לו ר"מ מאן לא הודה לו ר' יוסי ורבא אמר מאן לא הודה לו ר' יוחנן בן נורי הוא כלומר אבל ר"י ור"מ הודו לו דתרוויהו ס"ל דמנעל הוא ויש לפרש דלעולם אליבא דרבה דאין מחופה עור לר"מ הוה מנעל ולר"י לאו מנעל הוא. והא דאמר רבה במס' יומא דלר"י נמי מנעל הוא במחופה [עור] כשתמצא לומר לדברי ר"י בין במחופה עור בין כשאינו מחופה עור לאו מנעל הוא ובמחופה עור דלמא מפסיק וכשאינו מחופה עור נמי איכא למיגזר הכי ולר"מ אפי' כשאינו מחופה עור מותר לצאת בו לכתחילה דמנעל הוא ולא גזרינן דלמא מפסיק והיינו דאמר רבה מדרישא ר"מ סיפא נמי ר"מ דמשמע דלר"י לאו מנעל הוא. והא דאמר רבה בפ' במה אשה מאן לא הודה לו ר' יוחנן בן נורי לאו למימר דלדעת ר' יוסי מנעל אלא

מד מיניהו אחיו (מכות טז.). **חייב.** דהתרלת ודאי היא (חולין פב:). **הדרן עלך נושאין על האנוסה**

מן הארכובה ולמטה. חלצה למי שנתחך הרגל ונשתייר בו קצת מן הארכובה ולמטה (ערכין יט:). **או בשל שמאל בימין.** סנדל של שמאל נעל בימין וחלצה, דחליצה בימין הוא, דגמר רגל רגל ממלורע (שבת טו.). **כך ב"ד מנוקים מכל מום.** פגם משפחה (סנהדרין לו:) **פסול יוחסין,** ובסנהדרין קאמר, אי גדולה אי קטנה, אבל דיינין בעלמא לא (קדושין עו:).

ג) מכות טו. ע"ש [תוספ' פי"ב ע"ש מולין פב: לא.].
ד) [סנהדרין פה.].
ה) [קדושין יח. וש"נ].
ו) [ערכין יט:]. ז) שבת סו. קיב. ח) [תוספ' פי"ב].
ט) סנהדרין לו: קדושין עו:.
י) ס"א אין זה. יא) [שמות כא]. יב) ס"א אין זה. יג) [ל"ל מסנהדרין]. יד) עי' תוי"ט.
טו) [סנהדרין יג:].

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לִקְחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז
2. וְקָרְאוּ לוֹ זִקְנֵי עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ:
דברים כה ח
3. וְנִגְּשָׁה יְבִמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְרָקְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

גליון הש"ם

תוס' ד"ה ואין ב"ד בו' דהתם נמי איכא פלוגתא. עי' פסחים ד' פט ע"א תד"ה דאיתי פסח:

הגהות הב"ח

(א) גמ' למה עולה כו' עד בע"כ תא"מ. וז"ב מפרש"י משמע דלא גרסי' למה עולה האמר כו' אלא האמר כו' גרילת: (ב) שם ומדחו ליה ואזיל להאי בית אב ומדחו ליה אמר ר"פ כו': (ג) רש"י ד"ה להקרות כו' לקחתה ולובמה מאן יבמי: (ד) תד"ה הכה וכו' ואין להקשות מהא כו':

לעזי רש"י

קלצו"ן. נעל-בד.
שול"א. סוליה (או עֲקֵב).

מוסף רש"י

הכה זה וחזר והכה זה. מי שלא שהתה אחר גיטה שלשה חדשים ונישת וילדה, ספק בן תשעה לראשון ספק בן שבעה לאחרון וכשגדל הכה את האחד וחזר והכה את חבירו (חולין פב:) בשתי התרלות, דהוא"ל לה כל חדא התרלת ספק (מכות טז.). **חייב.** דקסבר התרלת ספק שמה התרלה (חולין פב:). **בבת אחת.** בהכלה אחת (שם צא.) הרים שתי ידיו והכה זה באחת וזה באחת (שם פב:) או: בהתרלה אחת תוך כדי דבור, דהוא"ל לה התרלת ודאי, דממה נפשך

ו) נראה דל"ל קרינן ליה לשוק רגל ושפיר קרינן ביה משום מנעל ומשום חצי מנעל דגבו הכא וכו' ועי' בדא"ש כאן סימן ז'.

תוספות ישנים

חלצה במנעל. אל עור רך כעין שלנו חליצתה כשרה דיעבד אבל לכתחלה לא כדמפרש בגמ' גזירה משום מנעל המרופט שמעמל גבו אבל עיקר חליצה בסנדל בשרה כדאמר והוא של עור קשה ומבושל ומשנפחת אין לו תקנה ואין דרך לנועלו לפיכך טוב לחזור אחר מנעל שעורו עב: מן הארכובה ולמעלה. פירש"י נחתך רגלו מן הארכובה ולמעלה וחלק למעלה מן הארכובה ולא נהירא דא"כ היכי קאמר אם נחתך רגלו מן הארכובה ולמטה חליצתו כשרה הא אמרי' לקמן (בפירוקין) [בפירקין] (קג.) אמר אמימר האי מאן דמקני על לוחתא דרגליה לא חלץ. פירוש שרגלו הפוך ודומה בעליונו של רגל לוחתא לשון לוחתין פלגינ"ן בלע"ז כלומר שאינו דומה ממקום מדרס רגלו ואמר נמי לקמן (שם) אמר אמימר לא בר קיפוף חלץ שני קפדנים היו דאתלבשוה לדעתיה דרב אשי ואתפסוף כרעייהו וכי גרע היכא דאתפסוף כרעייהו מנחתך רגלו מן הארכובה ולמטה דאמר הכא דכשר ג) לכן פירש ר"י וכן נמצא בירושלמי מן הארכובה ולמעלה פסולה מן הארכובה ולמטה כשרה ולעולם מיירי שרגלו שלם ולעיל פרשתי:

ג) אולי ל"ל ולכן פירש ר"י וכן נמצא בירושלמי דמן הארכובה ולמעלה היינו אם קשרה הרצועות מן הארכובה ולמעלה פסולה וכו'.

תוס' חד מקמאי

פרק מצות חליצה הוי יודע שסנדל ומנעל לאו בדפוס א' הם ומיהו שניה' כשרים אלא שהמנעל עשוי מעור רך ואיכא למיגזר ביה משום מנעל מרופט או משום חצי מנעל מפני שאפשר לתקנו אע"פ שנתקרע אבל סנדל הוא מעור קשה ואין דאי

לז א מיי' פ"כ מהל' איסורי ביאה הלכה יח:
א ב מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ה סמג עשין נח נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף א:
ב ג מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יח טוש"ע שם סעיף כב:
ג ד מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף לה:
ד ה מיי' שם הלכה יט [טוש"ע שם סעיף יד וכפירוש סדר חליצה סעיף נד]:
ה ו מיי' שם הלכה ה וטוש"ע שם סעיף א:
ו ז מיי' פ"ב מהלכות סנהדרין הלכה ו סמג עשין נו:

יפה רעיתי ומום אין בך. אבל מוהתיצבו שם עמך בדומין לך לא דרשינן אלא לענין פסול יוחסין דהתם ליכא עבודה שיהא סברא לפסול בעלי מומין: ע) **ב"ד** מנוקים מכל מום. בסנהדרין (דף לו: ושם) וכפ' בא סימן (גלה מט: ושם) דקאמר חדא לאתויי גר וחדא לאתויי ממזר אמתני' דאין הכל כשרים לדון דיני נפשות לא מצי למימר לאתויי בעלי מומין דבפסול יוחסין איירי כדקתני סיפא אין כשרים אלא כהנים ולוים וישראלים המשיאים לכהונה: **מונקרא** שמו **נפקא.** מבישראל דרש דסמיכה אצל ונקרא שמו דמונקרא שמו לחודיה לא הוה משמע לענות כולם אלא דוקא אדיינין ולא אכל העומדים שם וקשה לר"י דהכא דרשינן תרי בישראל למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה ובפ"ק דקדושין (דף יד.) דרשינן דכיון שאכלן לה געל הותרה לכל ישראל ואמר ר"י דהתם דרשינן מדסמכיה לבישראל בית חלוץ הנעל (ד) והוה מצי למכתב ובישראל יקראו שמו בית חלוץ הנעל מי לאו אתא אלא לדרשא דהכא ומדסמכיה ישראל אצל חלוץ הנעל דרשינן נמי כיון שאכלן לה געל הותרה לכל ישראל:

וקראו לו **ולא שלוחן.** ותימה אדילפינן בפ"ב דקידושין (דף מא.) מקראי דשלוחו של אדם כמותו אדרבה נילף מהכא דאין שלוחו כמותו וי"ל דיש כמה כתובים הבאים כאחד דגבי עגלה ערופה נמי דרשינן ויצאו הן ולא שלוחן ובמנחות בפ' שתי מדות (דף לג: ושם) דרשינן וסמך ידו ולא שלוחו ובנדרים (דף עב:) ממעט שליח מהפרת נדרים לרבי יאשיה וא"ת ל"ל קראי בקידושין נילף מהנך קראי דמדאיצטריך לאשמועינן מכלל דבעלמא הוי כמותו וי"ל דאי לאו קראי דהתם הוה דרשינן כל הני קראי לדרשה אחריתי ה"ר אלחנן:

הואיל וסתם לן **תנא כוותיה.**

אבל משום דיחיד ורבים הלכה כרבים אין לפסוק כוותיה דמסתבר טעמא דיחיד: **אי** הכי **אפילו מיאון נמי.** וא"ת מאי פריך וכי בשביל כך נפסוק ככל סתמי המשניות וי"ל דחלילה ומיאון דמו להדדי שתלה ע"י מעשה שלהם ומיתנו נמי בהדי הדדי: **ש"מ** הדר ביה ר' יהודה ש"מ. פסק ר"ת דסומא באחת מעיניו כשר לחליצה כיון דלא ממעטינן מלעיני וסגי באחד ויכול לראות הרוק מפי היבמה:

ואנא גר **אנא.** וא"ת לפר"ת דרב שמואל בר יהודה דהכא היה בן רב יהודה הינדוואה דאמר בפ"ק דקידושין (דף כב:) דגר שאין לו יורשין הוה ונתגייר הוא ואביו למה היה לו להביא בריתא דפסיל גר לחליצה לדיני ממונות נמי מיפסל לדון לישראל כיון דאין אמו מישראל ויש לומר דאיצטריך לפסול אפילו לחליצת גריס א"ר כשר הוא לדיני ממונות לדון בלא כפייה דלא שייכא שיחה ודבר של שררה דכתיב שום תשים עליך מלך (דברים יז) אלא בכפייה: **מרענא** שטרא **אפומיה.** פירש בקונטרס בכתובות בפרק הכותב (דף פה. ושם) דלא מקרע קרענא ליה ולא מיגבא גבינא ביה ואין נראה דאם כן ה"ל למימר בהדיא ההוא ליגא דאמר באלו נערות (שם דף לו:) גבי היוצאת משום שם רע ורבינו תם מפרש וכן ר"ח בשבועות (דף מב. ד"ה אתרע) דהיינו שלא יוכל בעל השטר לגבות בלא שבועה אפומיה אפילו הוא קרוב לנוה או למלוה דבאינו קרוב אפילו שאר אדם מחייב נמי שבועה כדתנן (כתובות דף פז.) עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה והא דא"ל רבא לרב פפא בהכותב (שם דף פה.) שהעיד על השטר שהוא פרוע איכא אינש אחרינא בהדי מר ל"ל שרב פפא היה קרובו של תובע לו

שנאמר [1]כולך יפה רעיתי ומום אין בך ואידך ההוא לעיני מאי עביד ליה ההוא לכדרבא הוא דאתא [ו]דאמר רבא [א]צריכי דייני למיחזי רוקא דקא נפיק מפומא דיבמה דכתיב [2]לעיני הזקנים וירקה ואידך נמי מיבעי ליה לכדרבא אין ה"נ ואלא הדיוטו' מנא ליה נפקא [3]מבישראל ישראל כל דהו ואידך האי [ו] ישראל מאי עביד ליה מיבעי ליה לכדתני רב שמואל בר יהודה בישראל [ב]בב"ד [ג]של ישראל ולא בב"ד של גרים ואידך [4]בישראל אחרינא כתיב ואידך מיבעי ליה לכדתניא [ג]א"ר יהודה פעם אחת היינו יושבין לפני רבי טרפון ובאה יבמה לחלוץ ואמר לנו [ד]ענו כולכם חלוץ הנעל ואידך [4]מונקרא נפקא אלא מעתה [5]וקראו שנים ודברו שנים הכי נמי לר' יהודה הרי כאן תשעה לרבנן הרי כאן שבעה ההוא מיבעי ליה לכדתניא [ד]וקראו לו ולא שלוחם ודברו אליו מלמד שמשיאין לו עצה ההוגנת לו שאם היה הוא ילד והיא זקנה הוא זקן והיא ילדה אומרים לו מה לך אצל ילדה מה לך אצל זקנה כלך אצל שכמותך ואל תכנים קטטה לתוך ביתך [ה]אמר רבא אר"נ הלכה חליצה בשלשה הואיל וסתם לן תנא כוותיה א"ל רבא לר"נ אי הכי מיאון נמי [ו]דתנן המיאון והחליצה בשלשה וכ"ת הכי נמי והתניא [ז]מיאון בית שמאי אומרים ב"ד מומחין וב"ה אומרים בב"ד ושלא בב"ד אלו ואלו מודים שצריך שלשה ר' יוסי בר' יהודה ור' אלעזר ברבי [ח]יוסי מכשירין בשנים ואמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן [ט]הלכה [י]כאותו הזוג שהתם חד סתמא והכא תרי סתמי התם נמי תרי סתמי נינהו דתנן [יא]מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה מפני שהוא [יב]בב"ד אלא התם תרי סתמי הכא תלתא סתמי מכדי הא סתמא והא סתמא מה לי חד סתם מה לי תרי סתם מה לי תלתא אלא אמר רב נחמן בר יצחק הואיל וסתם במקום מחלוקת דתנן [יג] [יד]סמיכת זקנים ועגלה ערופה בשלשה דברי ר' [טו]יוסי ר' יהודה אומר [יו]בחמשה החליצה והמיאונין בשלשה ולא קפליג ר' יהודה ש"מ הדר ביה ר' יהודה ש"מ: אמר רבא [יז]צריכי דייני למיקבע דוכתא דכתיב [3]ועלתה יבמתו השערה אל הזקנים רב פפא ורב הונא בריה דרב יהושע [יח]עבדי עובדא בחמשה כמאן כר' יהודה והא הדר ביה לפרסומי מילתא רב אשי איקלע לבי רב כהנא אמר ליה סליק מר לגבן למלויי בי חמשה אמר רב כהנא הוה קאימנא קמיה דרב יהודה ואמר לי תא סק לזירזא דקני לאיצטרופי בי חמשה אמרו לו למה לי חמשה אמר להו כי היכי דליפרסם מילתא [יט] רב שמואל בר יהודה הוה קאי קמיה דרב יהודה אמר ליה סק תא לזירזא דקני לאצטרופי בי חמשה לפרסומי מילתא אמר ליה תנינא בישראל בב"ד ישראל ולא בב"ד של גרים ואנא גר אנא אמר רב יהודה כגון רב שמואל בר יהודה מפיקנא ממונא אפומיה מפיקנא ס"ד והא [6]ע"פ שנים עדים אמר רחמנא [כ]אלא מרענא שטרא אפומיה [כא] אמר רבא

בישראל. להקיש לאחיו שם בישראל [כ]: **וסתם לן תנא כוותיה.** במתני': **החליצה והמיאונין בשלשה.** וסתמא היא בפ"ק דסנהדרין: **בגיס דין.** סנהדרין: **חלילה תרי סתמי נינהו.** הך מתני' דילן והך דסנהדרין: **דתנן.** בפ' כילד מי שאסר את האשה בנדר הרי זה לא יאמנה מילתא לו שחלצה בפניו יאמנה וליכא משום הסר ממך עקשות פה [כא]: **מפני שהוא ב"ד.** כלומר לא יחיד היה שם דיימא בשבילו נתכוין שהרי ב"ד היה שם ואין ב"ד פחות משלשה: **הואיל וסתמא במקום מחלוקת היא.** שנחלק שם רבי יהודה בדבר אחר ובדבר זה לא נחלק ש"מ הדר ביה אבל מיאון לאו סתמא במקום מחלוקת היא דהכך מיאון לאו סתמא דיבמה לא מצי מיבעי ליה לכדתניא [ב]א"ר יהודה פעם אחת היינו יושבין לפני רבי טרפון ובאה יבמה לחלוץ ואמר לנו [ג]ענו כולכם חלוץ הנעל [ד] והוה מצי למכתב ובישראל יקראו שמו בית חלוץ הנעל מי לאו אתא אלא לדרשא דהכא ומדסמכיה ישראל אצל חלוץ הנעל דרשינן נמי כיון שאכלן לה געל הותרה לכל ישראל:

וקראו לו **ולא שלוחן.** ותימה אדילפינן בפ"ב דקידושין (דף מא.) מקראי דשלוחו של אדם כמותו אדרבה נילף מהכא דאין שלוחו כמותו וי"ל דיש כמה כתובים הבאים כאחד דגבי עגלה ערופה נמי דרשינן ויצאו הן ולא שלוחן ובמנחות בפ' שתי מדות (דף לג: ושם) דרשינן וסמך ידו ולא שלוחו ובנדרים (דף עב:) ממעט שליח [ט]מהפרת נדרים לרבי יאשיה וא"ת ל"ל קראי בקידושין נילף מהנך קראי דמדאיצטריך לאשמועינן מכלל דבעלמא הוי כמותו וי"ל דאי לאו קראי דהתם הוה דרשינן כל הני קראי לדרשה אחריתי ה"ר אלחנן:

הואיל וסתם לן **תנא כוותיה.**

אבל משום דיחיד ורבים הלכה כרבים אין לפסוק כוותיה דמסתבר טעמא דיחיד: **אי** הכי **אפילו מיאון נמי.** וא"ת מאי פריך וכי בשביל כך נפסוק ככל סתמי המשניות וי"ל דחלילה ומיאון דמו להדדי שתלה ע"י מעשה שלהם ומיתנו נמי בהדי הדדי: **ש"מ** הדר ביה ר' יהודה ש"מ. פסק ר"ת דסומא באחת מעיניו כשר לחליצה כיון דלא ממעטינן מלעיני וסגי באחד ויכול לראות הרוק מפי היבמה:

ואנא גר **אנא.** וא"ת לפר"ת דרב שמואל בר יהודה דהכא היה בן רב יהודה הינדוואה דאמר בפ"ק דקידושין (דף כב:) דגר שאין לו יורשין הוה ונתגייר הוא ואביו למה היה לו להביא בריתא דפסיל גר לחליצה לדיני ממונות נמי מיפסל לדון לישראל כיון דאין אמו מישראל ויש לומר דאיצטריך לפסול אפילו לחליצת גריס א"ר כשר הוא לדיני ממונות לדון בלא כפייה דלא שייכא שיחה ודבר של שררה דכתיב שום תשים עליך מלך (דברים יז) אלא בכפייה: **מרענא** שטרא **אפומיה.** פירש בקונטרס בכתובות בפרק הכותב (דף פה. ושם) דלא מקרע קרענא ליה ולא מיגבא גבינא ביה ואין נראה דאם כן ה"ל למימר בהדיא ההוא ליגא דאמר באלו נערות (שם דף לו:) גבי היוצאת משום שם רע ורבינו תם מפרש וכן ר"ח בשבועות (דף מב. ד"ה אתרע) דהיינו שלא יוכל בעל השטר לגבות בלא שבועה אפומיה אפילו הוא קרוב לנוה או למלוה דבאינו קרוב אפילו שאר אדם מחייב נמי שבועה כדתנן (כתובות דף פז.) עד אחד מעידה שהיא פרועה לא תפרע אלא בשבועה והא דא"ל רבא לרב פפא בהכותב (שם דף פה.) שהעיד על השטר שהוא פרוע איכא אינש אחרינא בהדי מר ל"ל שרב פפא היה קרובו של תובע לו

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ו סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף לח:
ח ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ח:
ט ג מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף מב
וכסדר חליצה סעיף נה:
י ד מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה ח סמג עשין ג טוש"ע שם סימן קנה סעיף ד:
יא ה מיי' פ"ד מהל' סנהדרין הלכה ג סמג עשין לד:
יב ו מיי' שם פ"ה הלכה ה:
יג ז מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ב סמג עשין נב טוש"ע שם סימן קסט סעיף ד:
יד ח מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ג:
טו ט מיי' פכ"ד מהל' סנהדרין הלכה ג סמג לאוין סג טוש"ע מ"מ סימן טו סעיף ה:

תוס' חד מקמאי

סתם סנדלי ציידין של קש ושל קנים הוא לר"י בן נורי ובזה עמדו דברי הרב אלפס: מאי דכתב ה"ר אלפס ולענין חליצה עד שתהא אביו ואמו מישראל מ"ט תרי בישראל כתיב הכי פי' תרי בישראל כתיבי חד לענות חלוץ הנעל ג' פעמי' כדר' יהודה משו' ר"ש ואמרי' מונקרא שמו נפקא ומוקים בישראל כיון שחלץ לה הותרה לכל ישראל כדאיתא בפ"ק דקדושין וחד בישראל למעוטי אמו מישראל מקרב אחיך נפקא. ואית ספרים שכתוב בהם הכי ולענין חליצה עד שיהיה אביו ואמו מישראל מ"ט בישראל כתיב ואם אין אמו מישראל מקרב אחיך

מוסף רש"י

המיאון כו' בשלשה. יומתה קטנה שהשיאוה אמה ואחיה לבעלה, ויגלה בלא גט במיאון כל זמן שלא גדלה תחתיו, ובשלשה בעינן דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ומיאונין דרבנן, דמדאורייתא תפילו מיאון לא בעינן, דאין קדושי קטנה כלום אלא אם כן קדשה אביה, דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה (סנהדרין ב.). מיאנה או שחלצה בפניו ישאנה. מיאנה לו שחלצה אשה לפני החכם מומר ליאמנה ואינו נאמד לומר על מנת כן המיר, מפני שהוא בב"ד. כלומר אלא בית דין אלמה היו שם (בכורות לא.) כלומר מיאון לו חלילה לא עשה חכם זה בימיך, דקי"ל חליצה ומיאון בשלשה, ותלתא לא חשיבי (לעיל כה:). סמיכת זקנים. על ראש פר העלם דבר של צבור (סנהדרין ב.).

מסורת הש"ס

א) נקמן קו:, ב) קדושין יד., ג) נקמן קו: [וש"נ], ד) לעיל מד., ה) [נקמן קה: ע"ש], ו) סנהדרין ב. נקמן קז: ע"ש, ז) ג"ז שם, ח) [ל"ל שמעון], ט) סנהדרין ב. נקמן קז:, י) לעיל כה: בכורות לא., כ) ל"ל ב"ד. יעב"ץ, ל) סנהדרין ב., מ) [ל"ל שמעון וכ"א בסנהדרין ב.], נ) [דברים כה], ס) [מגלי ד], ע) שיך לעמוד הקודם,

תורה אור השלם

1. כֻּלָּךְ יָפָה רַעְיָתִי וּמוּם אַיִן בָּךְ: שיר השירים ד ז
2. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעְלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט
3. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז
4. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל:
דברים כה י
5. וְקָרְאוּ לוֹ זִקְנֵי עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ:
דברים כה ח
6. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמְתּוֹ וְעָלְתָה יְבִמְתּוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז

גליון הש"ס

תוס' ד"ה וקראו וכו' מהפרת נדרים לרבי יאשיה. ותו אינא שמיכה בנעלים דממעטינן שלוחו בב"מ דף לו ע"ל ובעיר הנדחת בסנהדרין דף קיא ע"ב ובתורת כהנים פרשה מלורע פ"ב אות ז אשר לו הבית אלא יצא ביד אלים. ומיהו אלמי דפ"ב דקדושין ואם המר ימירנו למעט שלוחו ולא אדונו את אזנו אדונו ולא שלוחו וכן הוא במכילתא פרשת משפטים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואידך אלי בישראל: (ב) שם דליפרסם מילתא אמר רב שמואל בר יהודה כי הוה קאימנא קמיה דרבי יהודה אמר לי סק: (ג) שם ואמר רבא גר: (ד) תוס' ד"ה מונקרא וכו' דהוה מלי למכתב ובישראל יקרא:

גר דן אם חברו. דיני נפשות דאילו דיני ממונות אפילו לכל ישראל דתנן (סנהדרין דף לב.) הכל כשרים לדון דיני ממונות ואמרי' ע) הכל לאתויי מאי לאתויי גר: **עליך הוא דבעינן מקרב אחיך.** אבל על הגר אפי' חבירו אתה מקיים עליו. דיין בכלל מלך דכתיב (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ ^1אם דומה דיין למלך שאין צריך לגוס יעמיד ארץ ועוד שימות הרבה כתובים כאן כל משימות שאתה משים לא יהו אלא מקרב אחיך: **בישראל** ^2. משמע שיהא ישראל מכל צדדין: במילתיה דרבה גרסינן **חולין במנעל שומעין לו אין חולין בסנדל אין שומעין.** ומדקאמר אם יבא אליהו כו' דכל כמה דלא אתי אליהו ואמר לא חלצין אלמא מנעל לכתחלה לא. ובדרב יוסף גרסי' אם יבא אליהו ויאמר אין חולין במנעל שומעין לו אין חולין בסנדל אין שומעין לו וכל כמה דלא אמר לן אליהו אין חולין במנעל חלצין לכתחלה: ה"ג **אמר לו וכי חולין במנעל.** וא"ג והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו שאין מנעל כתוב בכל התורה אלא נעלו כגון של נעלך (שמות ג) שלף איש נעלו (רות ד) דמשמע בין סנדל בין מנעל דמנעל לשון חכמים ונעל לשון תורה והאי דאמר מנעל לכתחלה אסור לאו מקרא יליף אלא משום גזירה כדלקמן. והאי דכתיב באורייתא (דברים לג) ברזל ונחשת מנעלך לשון מנעול ובריח הוא: **משמו.** דר"מ: **פנתא.** גב המנעל: **וארקתא.** שרוך נעל (בראשית יד) מתרגם ארקתא דמסאנא שכופלין לרועות על אזניו והוו ליה כשני נעלים זה על גב זה אבל סנדל אין קושרין וכופלין לרועות (ו) של אזניו שהרי קשה הוא ואין הרלועה דוחקתו אבל בשפת פיו יש כמו קשר לקצר את פיו: **א"ה אפילו דיעבד נמי.** אלא מדאמרינן חליצתו כשרה ש"מ גלויי כרעא בעינא ואפילו שני מנעלים זה על גב זה כי שולפת לתרוייהו שפיר דמי כדאמר לקמן ב' מנעלים כו' מהו ועד כאן לא מיבעיא ליה אלא דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי אבל שלפתיהו לתרוייהו שפיר דמי: **מרופט.** ^6מבוקע קרוע מלמעלה דכיון דרכיך אע"ג דקרוע מייתב ליה אכרעיה אבל סנדל שהוא קשה אין יכול ליישבו על רגלו משנפחת וליכא למיגזר מידי: **שינלי.** אשטר"ל ונוח לחולצו: **אע"ג דאיכא דאומרים.** קשר קשור על שפתיו ומעמידו שלא יצא מן הרגל אפ"ה בשעת חליצה קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתיתי היא ותיסרי והדר תחלוץ ותהוי חליצה מעליא: **בשמיטת רוב העקב.** כגון ששמטה את רוב העקב מן הסנדל אע"פ שלא חלצתו כולו הותרה: **הותרו לרועות מנעל.** שלא התירתן היא: **או ששמט.** הוא רוב הרגל והיא חלצתו לגמרי: ^6 **דחיס.** נסמך. לשון דחוס ברייתא"ר בלע"ז: **עקב.** שלו"ן: **מסייע ליה כו'.** הא דקתני הותרו לרועות כו': **שרפאה.** השליכה גחלת על הסנדל כשהוא כרוך ברגלו ושרפתו: מוקי

^1 גר דן את חבירו דבר תורה שנאמר ^1 שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך עליך הוא דבעינן מקרב אחיך אבל גר דן את חבירו גר ^2 ואם היתה אמו מישראל דן אפי' ישראל ^3 ולענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל שנאמר ^2 ונקרא שמו בישראל אמר רבה אמר רב כהנא אמר רב^6) ^4 אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל ורב יוסף אמר רב כהנא אמר רב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל מאי בינייהו איכא בינייהו ^5 מנעל לכתחלה ולמ"ד אפי' לכתחלה והתנן חלצה במנעל חליצתה כשרה דיעבד אין לכתחלה לא ה"ה דאפילו לכתחלה ^6) ואיידי דבעי למיתני סיפא באנפיליא חליצתה פסולה דאפילו דיעבד תנא נמי רישא דיעבד ומנעל לכתחלה תנאי היא דתניא ^6) א"ר יוסי פעם אחת הלכתי לנציבין מצאתי זקן אחד אמרתי לו כלום אתה בקי בר' יהודה בן בתירא אמר לי הן ועל שולחני הוא תדיר כלום ראית שחלץ ביבמה אמר לי ראיתי שחלץ הרבה פעמים במנעל או בסנדל אמר לי [א] וכי חולצין במנעל ^7) (והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו) אמרתי לו א"כ מה ראה ר' מאיר לומר חלצה במנעל חליצתה כשירה רבי יעקב אומר משמו ^8) חולצין במנעל לכתחלה ומאן דאמר לכתחלה לא מאי טעמא אילימא משום דהויא ^9) פנתא מעל וארקתא מעל דמעל והתורה אמרה ^3 מעל ולא מעל דמעל אי הכי אפילו דיעבד נמי לא גזירה משום מנעל מרופט אי נמי משום חצי מנעל אמר רב אי לאו דחמיתיה ^10) לחביבי דחלץ בסנדל דאית לה שינצין אנא לא הואי חלצנא אלא בסנדלא דטייעא דמיהדק טפי ^11) והאי דידן אע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא כי היכי דתהוי חליצתה מעלייתא: סימן התרת יבמה סנדל: אמר רב יהודה אמר רב ^12) התרת יבמה לשוק בשמיטת רוב העקב מיתיבי ^13) ^14) הותרו רצועות מנעל וסנדל או ששמט רוב הרגל חליצתה פסולה טעמא דשמט הוא הא שמטה היא חליצתה כשרה רוב הרגל אין רוב העקב לא לא היינו רוב הרגל היינו רוב העקב ואמאי קרו ליה רוב הרגל דכולא חיילא דכרעא עליה דחים מסייע ליה לר' ינאי דאמר ר' ינאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמטה הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמיט היא בעי ר' ינאי ^15) קרעתהו מהו שרפתהו מהו גלויי כרעא בעינן והאיכא או דלמא חליצה בעינן וליכא תיקו בעא מיניה רבי נחמיה מרבה ^16) שני מנעלים זה על גב זה מהו ה"ד אילימא דשלפתיה לעילאי וקאי תתאי מעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל לא צריכא דקרעתיה לעילאי ושלפתיה לתתאי וקאי עילאי מאי חליצה בעינן והא איכא או דלמא גלויי כרעא בעינן וליכא ומי

מי אל נתבע ובכתובות פר"ח מרענא שטרא אפומיה אפילו כתוב נאמנות בשטר נשבע וגובה ונראה לר"י שרוצה לומר שכתב לו לוה למלוה בתוך השטר דמהימן ליה בלא שבועה כל אימת דאמר לא פרענא אפילו פרעו בעד אחד ופוגם ונפרע שלא בפניו דהוה ליה שבועה אי לא דכתב ליה הכי וכה"ג מיירי הכא: **גר** דן **את חברו דבר תורה.** פירש בקונטרס היינו לדיני נפשות ואין נראה כדכתבתי בהחולץ (לעיל דף מה.): **לענין חליצה עד שיהא אביו ואמו מישראל.** פי' בתוס' לא סגי עד שיהא גם אביו מישראל אבל באביו לחוד סגי דהא אפי' לענין יחוס כהונה סגי באביו מישראל כדאמרינן בעשרה יוחסין (קידושין עז.) (ב) הקשה ר"י דבפרק נערה בכתובות (דף מד:) אמר גבי נערה המאורסה כי עשתה נבלה בישראל דהורתה ולידתה בקדושה ישראלית מעלייתא היא ותיכף כיון דהורתה ולידתה בקדושה ישראלית מעלייתא היא ל"ל לחלוצת גרים נמי כיון שהורתו' ולידת' בקדושה הוו נמי ישראל מעליא וקרינן בהו עליך וא"כ בלאו מונקרא שמו בישראל נפקא פסול גר לחלוצת גרים עד שתהא אמו מישראל דבעינן מקרב אחיך ולהכי אית לן למידרש מונקרא שמו בישראל עד שיהא אביו מישראל א) ולפי זה צריך לומר דרב שמואל היתה אמו מישראל דהא לא איצטריך בריית' למיפסל אלא אותו שאמו מישראל^מ):

ה"ה דאפילו לכתחלה ואיידי דתנא סיפא בו'. תימה מקשה ליה סיפא דקתני בסנדל שיש בו עקב כשר משמע הא לכתחלה לא אלא ע"כ משום דקתני סיפא אם אין בו עקב פסול נקט רישא כשר וי"ל דה"מ למימר וליטעמיך:

ועל שולחני הוא תדיר. בירושלמי גרס שולחני הייתי בעירי ועל שולחני כו': **וכי** חולצין במנעל. וא"ג והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו כמו שפירש בקונטרס וגם רב יהודאי גאון מחקו מן הספרים ובמוספתא איתא:

גזירה משום מנעל המרופט.

ואם תאמר דתני בסוף פרק תולין (שבת דף קמא: ושם) לא תצא אשה במנעל המרופט ולא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה וי"ל דהתם איתא מרופט כ"כ שלא יהא ראוי לנעול בו:

ואע"ג דאית ביה חומרתא קטרינן ביה מיתנא. בירושלמי בפרקין גרסינן כילד הוא עושה קושרו עד שיהא יכול להלוך בו מאליו רבי חנינא בריה דרבי הלל אומר עושנו כדי שתוכל להתירו באחת מידיו כילד היא עושה מתירתו בימין ותופסתו בשמאל ושומטת עקב בימין וגורלתו בשמאל עד שתהא התרה וחליצה בימין עד כאן ירושלמי ומיהו נהגו לקשור היטב בקשר גמור וגם צריך שתתירנו בידה הימנית לפי הירושלמי ואע"פ שלא מצינו שפוסל בשמאל אלא ברגל אבל ביד כשר לחלוץ אפילו בשמאל ואמרינן נמי לקמן בסוף פירקין (דף קה.) גידמת חולצת בשיניה משמע ^9 דלא מיפסלא אם לא חלצה בידה הימנית:

עין משפט נר מצוה

מז א ב מיי' פי"ח מהל' סנהדרין הלכה יא טוש"ע מ"מ סי' ז סעיף ה וטוש"ע י"ד סי' רסט סעיף יא:

יז ג מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ה סמג עשין כב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף ב וטוש"ע י"ד סימן רסט סעיף יא:

יח ד ה מיי' שם הלכה ו סמג שם טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף טז ועיין בב"י:

יט ו טוש"ע שם סעיף יט ובפירוש סדר חליצה סעיף א:

כ ז מיי' שם הלכה ז:

כא ח מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף לג ובפירוש סדר חליצה סעיף עג:

כב ט מיי' שם הל' כח טוש"ע שם סעיף לו:

כג י מיי' שם טוש"ע שם סעיף לז:

לעזי רש"י

אשטר"ל [אישטירלי"ש]. שנצים, שרוכים.
בריימב"ר [פרימבר"א]. לדחוק.
שלו"ן [טלו"ן]. עקב.

תוספות ישנים

א) ופסק ביד מורי מי פסקינא דזרות כדפסקינא לכהן בת גר [וא"פ' בת בת גר]: **אע"ג** דאית ביה מומרתא נוייל"ש בלע"ז קטרין ביה מיתנא. לרועות, וכן אנו נוהגים האידנא לעשות בסנדל של חליצה נאיל"ש ולרועות לקשור סביב השוק וטוב ליזהר שלא יהו אזני המנעל רחבות יותר מדאי שלא יכרכו זו על זו אלא כדי לכרוך סביב השוק בלבד כדי שתגיע אזן זו לחברתה ולא יותר:

תוס' חד מקמאי

נפקא: מאן דאמר מנעל לכתחלה [לא] מ"ט אילימא משום דהו"ל פנתא מעל וארקתא מעל דמעל אי הכי אפילו דיעבד נמי לא אלא גזרה משום מנעל מרופט כלומר פשיטא דבכה"ג כשר ולא מעל דמעל הוא ומהכא משמע שאין מנעל וסנדל מדפוס א' דהא אמר מעיקרא שהמנעל מיפסיל משום מעל דמעל והסנדל כשר אלמא אין לסנדל פנתא שקורר' אנפיירי בלעז: א"ר יצאי בין שהתיר הוא ושמטה היא בין שהתירה היא ושמט הוא חליצתה פסולה עד שתתיר היא ותשמיט היא בעי ר' יצאי קרעתהו מהו שרפתהו מהו גלויי כרעא בעינן והא איכא או דלמא חליצה בעינן וליכא תיקו. בעא מניה נחמיה בן ברוך מרבה שני מנעלים זה על גב זה מהו. ה"ד אילימא דשלפתיה

מסורת הש"ס

(ע) מנחות לב., ב) [שבת ל. וש"נ], ג) [מוספ' פי"ב ומס איתא ר' שמעון]. ד) בש"ס אין זה, ה) [סם וע"ש], ו) [עיין בעריון ערך ארקתא], ז) [הייטו רבי חייא שהיה אומר אביו ואמו של רב רש"י עירובין יב:], ח) [תוס' פי"ב], ט) [סם לו:], י) [כתובות קה:], כ) [דברים כה], ל) [ל"ל אחר ד"ה עקב], מ) [וע"ע תוס' סנהדרין לו: ד"ה מדלא],

תורה אור השלם

1. שׁוֹם תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקֶּרֶב אַחֶיךָ תָּשִׂים עָלֶיךָ מֶלֶךְ לֹא תוּכַל לָתֵת עָלֶיךָ אִישׁ נָכְרִי אֲשֶׁר לֹא אָחִיךָ הוּא:
דברים יז טו
2. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל:
דברים כה י
3. וְנִגְּשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

גליון הש"ם

רש"י ד"ה מרופט מבוקע. וכן הלי תיבותא לאורכם מגילה דף כו ע"ב: **תוס'** ד"ה **ואע"ג** וכו' **דלא מפסלא אם לא** חלצה בידה הימנית. עי' חולין כ ע"א תד"ה לא למעוטי:

הגהות הב"ח

(ו) רש"י ד"ה ואלקתא וכו' לרועות על אזניו שהיי: (ז) תוס' ד"ה לענין וכו' הקשה ר"י. נ"ב כוונת קושיתו ה"פ דלמא קרא אתא לחלוצת גרים דלא סגי בלידתו בקדושה אלא בהורתו בקדושה אבל לא בענין אפי' אמו מישראל בחלוצת גרים ועיין בתוס' דכתובות דף מד שם מבואר כן:

הגהות הגר"א

[א] גמ' (וכי חולין) תא"מ נ"ב כ"ה בתוספתא אבל לפי הירושלמי ל"ג לה (ומ"ש והתורה אמרה נעלו ולא מנעלו כבר מחקה רש"י וגם בתוספתא ליתא. ומ"ש ג"כ מה כו' תלינתה כשרה פירוש בדיעבד דוקא) וגכון מאד דעל גירסא שלנו קשה כמה קושיות וגם קשה להולמו שיהא מהופך בהיפך גמור המעשה מדברי הירושלמי (וע"י רמב"ן):

מוסף רש"י

מנעל מרופט. שנתקלקל וגפרד מחיבורו (מגילה כו:).

מ מנחות לב., ב) [שבת ל. וש"נ], ג) [מוספ' פי"ב ומס איתא ר' שמעון]. ד) במ"ש אין זה, ה) [סם וע"ש], ו) [עיין בעריון ערך ארקתא], ז) [הייטו רבי חייא שהיה אומר אביו ואמו של רב רש"י עירובין יב:], ח) [תוס' פי"ב], ט) [סם לו:], י) [כתובות קה:], כ) [דברים כה], ל) [ל"ל אחר ד"ה עקב], מ) [וע"ע תוס' סנהדרין לו: ד"ה מדלא],

ומי איבא בה"ג. וא"ת דנפ' בהמה המקשה (חולין ע. סס) שואל הס"ס בלעתו חולדה בבת אחת וכן הדביק ב' לחמיס זה בזה וא"כ מאי קאמר הכא ומי איכא כה"ג ואר"י דודאי פשיטא ליה שיכול להיות אלא מיבעיא ליה ומי הוא חליצה כה"ג הלא אין דרך בני אדם לגעול בו ומשני דדרך הוא לחזיה דבנן לרב יהודה כו':

ודקתני תנא בעי בוונה כו'. (ג) ומדקתני עד שיתכוונו שניהם כאחד משמע דבעינן שנדע שהם מתכוונין לחליצה:

סנדל התפור בפשתן. רב סבירא ליה כרבנן דפליגי אר' מאיר דפליג אהך הקיטע וטעמייהו משום דבעינן תחש אבל ר"מ לא מצריך אלא מידי דמגין:

ואנעלך תחש. מכאן אר"ת שצריך שיהיה מנעל מעור בהמה טהורה דתחש כתיב ואין נראה כי אין להקפיד אם אלא במנעל בהמה טמאה: **מאי** מעל **רגלו שמע מינה שלופי הוא.** וא"ת והא איצטריך מעל להכשיר שוק לחליצה כדאמרינן לקמן (דף קג.) וי"ל דא"כ ה"מ למכתב (בעל) מרגלו מאי מעל ש"מ תרתי: **אלא** ש"מ **כאן באנפיליא של עור.** הוה מצי לפלוגי בדידה ולמיתני לא יטייל אדם באנפיליא של עור אלא נקט תנא דבר ההווה דרגילות הוא לטייל בקורדקיסין: **בקב** הקיטע. תימה כיון דכשר לחליצה אם כן אמאי לא טמא מדרס בלא כתיתין ויש לומר דאין עשוי כל כך להילוכא שיהא טמא מדרס ומ"מ ראוי לחלוץ דלא גרע מסנדל דעבודת כוכבים וסנדל דבי דינא כדאמר לקמן (דף קג: וקד.):

ומי איבא כי האי גוונא אין דחזיוה רבנן לרב יהודה דנפק בחמשא [ו] זוזי מוקי לשוקא אמר רב יהודה אמר רב [א] יבמה שהגדילה בין האחין מותרת לינשא לאחד מן האחין ואין חוששין שמא חלצה סנדל לאחד מהן טעמא דלא חזינן הא חזינן חיישינן והא תניא [ב] בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד הכי קאמר אע"ג דחזינן אין חוששין שמא כוונו ואיבא דאמרי [2] טעמא דלא חזינן הא חזינן חוששין ודקא תנא בעי כוונה [3] הני מילי לאישתרויי לעלמא אבל לאחין מיפסלא אמר רב יהודה אמר רב [ד] סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו שנאמר [1] ואנעלך תחש ואימא תחש אין מידי אחרינא לא [2] נעל [3] נעל ריבה אי נעל נעל ריבה אפי' כל מילי נמי אם כן תחש מאי אהני ליה בעא מיניה רבי אלעזר מרב הוא של עור ותריסיותיו של שער מהו [ה] אמר ליה מי לא קרינן ביה ואנעלך תחש אי הכי כולו של שער נמי ההוא [ג] קרקא מקרי אמר ליה רב כהנא לשמואל ממאי דהאי [2] וחלצה נעלו מעל רגלו מישלף הוא דכתיב [4] וחלצו את האבנים אשר בהן הנגע ואימא זרוזי הוא דכתיב [5] החלצו מאתכם אנשים לצבא התם נמי שלופי מביתא לקרבא והכתיב [6] יחלץ עני בעניו בשכר עניו יחלצו מדינה של גיהנם אלא הא דכתיב [7] חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם בשכר יראיו יחלצם מדינה של גיהנם אלא הא דכתיב [8] ועצמותיך יחליץ ואמר רבי אלעזר זו מעולה שבברכות ואמר רבא זרוזי גרמי אין משמע הכי ומשמע הכי דהכא אי ס"ד זרוזי הוא א"כ לכתוב רחמנא וחלצה נעלו ברגלו אי כתב רחמנא ברגלו ה"א ברגלו אין בשוקו לא כתב רחמנא מעל רגלו דאפילו בשוקו א"כ לכתוב רחמנא במעל רגלו מאי מעל רגלו ש"מ מישלף הוא אמר ליה ההוא מינא לר"ג עמא דחלץ ליה מריה מיניה דכתיב [9] בצאנם ובבקרם ילכו לבקש את ה' ולא ימצאו חלץ מהם אמר ליה שוטה מי כתיב [7] חלץ להם חלץ מהם כתיב ואילו יבמה דחלצו [ו] לה אחין מידי מששא אית ביה: באנפיליא חליצתה פסולה כו': למימרא דאנפיליא לאו מנעל הוא ותנן נמי [ז] אין התורם נכנס לא בפרגוד חפות ולא באנפיליא ואין צריך לומר במנעל וסנדל [ח] לפי שאין נכנסין במנעל וסנדל לעזרה ורמינהו [ה] אחד מנעל וסנדל ואנפיליא לא יטייל בהן לא מבית לבית ולא ממטה למטה אמר אביי [ט] דאית ביה כתיתי ומשום תענוג אמר ליה רבא ומשום תענוג בלא מנעל ביום הכפורים מי אסירי והא [ט] רבה בר רב הונא [כ] כריך סודרא אכרעיה ונפיק אלא אמר רבא לא קשיא כאן באנפיליא של עור כאן באנפיליא של בגד ה"נ מסתברא דאי לא תימא הכי קשיא יום הכפורים איום הכפורים דתניא לא יטייל אדם בקורדקיסין בתוך ביתו אבל מטייל הוא באנפילין בתוך ביתו אלא לאו ש"מ כאן באנפיליא של עור כאן באנפיליא של בגד ש"מ תניא כוותיה דרבא [2] חלצה במנעל הנפרם שחופה את רוב הרגל בסנדל הנפחת שמקבל את רוב הרגל בסנדל של שעם ושל סיב בקב הקיטע במוק בסמיכת הרגלים באנפיליא של עור והחולצת מן הגדול בין

ומכניס לתוכו: [ט] **סמיכות הידים.** שעושה לידיו כתיס של עור מפני שמכניסס בטיט וסומך עליהן וגורל את רגליו: קב

מוקי. קלשונ"ש קשיס הס וכן בלשון ערבי קורין למנעלים אלמו"ק: **הא חזיון דחגלה חיישינן.** דלמא חגילה היא לפוסלה עליהן ואע"ג דלא נתכוונו לחגילת מצוה: **ואיכא דאמרי.** אין ודאי טעמא דלא חזינן דחגלה הא חזינן דחגלה חיישינן דלמא נתכוונו ומיפסלא עלייהו: **הפור בפשתן.** שתפור בתוכו בגד פשתן כעין שתופרין בתוכו לבדין פלטרא"ש. ל"א התפור בפשתן שתפרו בתשיחה כעין שלנו: **אין חולין בו.** דבעינן כוליה דעור דכתיב ואנעלך תחש אלמא לא קרי ליה נעל עד שיהא כולו של עור: **מידי אחרינא.** עור בהמה אחרת או סנדל: **בריסיותיו.** רצועותיו: **של שער.** מנולה של עזים: **קורקא:** **זרוזי היא.** שנוטלתו מע"ג קרקע ומנעילתו ברגלו: **והכתיב יחלץ עני בעניו.** כלומר יזרזנו ויתן לו כח. ומשני הכא נמי שלופי הוא וה"ק בשכר עניו שכפר עליו בחיים יחלצנו וילינו מדינה של גיהנם: **ויחלצם.** קס"ד זרוזי הוא שיחליפו כח: **אפי' אם נתחך רגלו:** ה"ג **א"ל נכתוב במעל רגלו מאי מעל רגלו ש"מ שלופי הוא:** ה"ג **שוטה מי כתיב חלץ להם חלץ מהם כתיב.** הוא קיבל חגילה מהם ואילו יבמה דחלצי מיגה אחין שהיבם קיבל הימנה מידי מששא אית ביה: **אין הפורס.** את הלשכה נכנס לתרוס: **לא בפרגוד חפות.** חלוק שיש בו אימרא שלא יחשדוהו לומר בתוך האימרא החביא כספים וחבריו בתוכ' יומא (דף עז:) שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקו: **ולא באנפיליא.** נמי משום חשד: **ואין צריך לומר מנעל וסנדל.** דבלאו חשד נמי אסור דכתיב (ישעיה ו) מי בקש זאת מידכם לרמוס חצרי. ומדקתני אין צריך לומר כו' מכלל דאנפיליא לאו בכלל מנעל: **לא יטייל בהן.** ביום הכפורים דהוא נעילת סנדל: **כתיתי.** חתיכות דקות של מוכין ועור רך ומשום תענוג ולאו משום דתיהוי נעילה: הכי גרסינן **אלא אמר רבא לא קשיא כו'.** מתני' דתרומת[ה] הלשכה באנפיליא של בגד דלאו מגין הוי ולא הוי נעל ולגבי עזרה נמי ליכא בזיון דאין דרך להכניסה בטיט והא דיוס הכפורים בשל עור: **בקורדקיסין.** מנעלים דקיס שנועלין תחת מנעלים עבים להגין מן המיס ונקראים אונדרשו"ך בלשון אשכנז: **הנפרס.** לשון לא תפרומו (ויקרא י) ושייך פרימה במנעל ופחיתה וקיבול שייך בסנדל: **שעם וגמי.** קשה הוא ומגין הוא: **בקב הקיטע.** שנקטעה רגלו ויש בה בית קיבול קטן ומכניס שם רגש שוקו ואין נסמך עליו והוא קרוי קב ולמשענת הליכה יש לו אשקינ"א קשורה בשוקו ומשענת ידיו שקורין קרוקר"א: **במוק.** קילצו"ן של לבד קשה ומגין: **בסמיכת הרגלים.** מי שמהלך בידיו וגורר את רגליו עושה להם סמיכה של עץ או של עור

מסורת הש"ס

ה) פירוש זוגות, ו) [מוספ' פי"ב לקמן קו.], ז) פירוש קרקע הוא כעין מנעל ויש לו שם בפ"ע עי' בגמוקי יוסף, ד) ס"א מלאו לו, ט) [שקלים פ"ג מ"ב ושם לא תנא באנפיליא וכן הך ואין צריך לומר במנעל וסנדל לפי שאין נכנסין וכו' ליתא שם ולפיכך נראה דל"ל ותניא נמי וכו' והיא בריימתא], י) יומא עח:, יא) [שם], יב) [ותרומת רש"ש], יג) שייך לקמן קג.

תורה אור השלם

1. וְאַלְבִּישֵׁךְ רִקְמָה וְאַנְעֲלֵךְ תָּחָשׁ וְאַחֲבִשֵׁךְ בְּשֵׁשׁ וַאֲכַסֵּךְ מֶשִׁי:
יחזקאל טז י
2. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט
3. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל:
דברים כה י
4. רַצּוֹהָ הַכֹּהֵן וְחִלְּצוּ אֶת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר בָּהֵן הַנָּגַע וְהִשְׁלִיכוּ אֹתָהֵן אֶל מְחוּץ לָעִיר אֶל מָקוֹם טָמֵא: ויקרא יד מ
5. וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל הָעָם לֵאמֹר הֶחָלְצוּ מֵאִתְּכֶם אֲנָשִׁים לַצָּבָא וְיִהְיוּ עַל מִדְיָן לְתֵת נִקְמַת יְיָ בְּמִדְיָן: במדבר לא ג
6. יַחֲלֹץ עָנִי בְּעָנְיוֹ וְיָגֵל בַּלַּחַץ אָזְנָם:
איוב לו טו
7. חֹנֵה מַלְאַךְ יְיָ סָבִיב לִירֵאָיו וַיְחַלְּצֵם:
תהלים לד ח
8. וְנָתַךְ יְיָ תָּמִיד וְהִשְׂבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשֶׁךָ וְעַצְמֹתֶיךָ יַחֲלִיץ וְהָיִיתָ כְּגַן רָוֶה וּכְמוֹצָא מַיִם אֲשֶׁר לֹא יְכַזְּבוּ מֵימָיו:
ישעיהו נח יא
9. בְּצֹאנָם וּבְבְקָרָם יֵלְכוּ לְבַקֵּשׁ אֶת יְיָ וְלֹא יִמְצָאוּ חָלַץ מֵהֶם: הושע ה ו

לעזי רש"י

קלשונ"ש [קלצונ"ש]. נעלי-בד.
פלטרא"ש [פילטרי"ש]. לבדים (מצעים של לֶבֶד).
אונדרשו"ך. נעל-תחתית (בגרמנית).
אשקינ"א [אישקנ"א]. קב (לרגלים).
קרוקר"א [קרוצ"א]. משענת. קילצו"ן [קלצו"ן]. נעל-בד.

מוסף רש"י

דאית ביה כתיתי. חתיכות בגדים קטנות שסם נוחות לו לסמוך שוקו עליהם (יומא עח:).
שייך לעמוד הבא. **הקיטע.** שנקטעה רגלו, **יוצא בקב שלו.** דמנעל דידיה הוא, **ר' יוסי אוסר.** דלאו מכשיר הוא (שבת סו.) קסבר לאו מנעל הוא דאיל ואינו שוה כלל (יומא עח:). **למדחסיה.** לשון נחץ (לעיל מב.). **דמסגי על ליחתא דכרעיה לא** חליץ. דהתורה אמרה וחלצה נעלו מעל רגלו ולא מתחת לרגלו (מו"ק כה:). **פרט לבעלי קבין.** כשמתכו רגליהם נתנו קב קטן בסוף שוקו ומותיס בו מוכין וסומך סוף שוקו עליו (חגיגה ג.) מי שנתחך רגלו בפרק ראשון שמוך לשוקו ומוקק קב מקבל כתיתין ונותן שוקו לתוכו וקורין אשקינ"א, שפטור מן הרחיה לחין לו רגל (ערכין יט:). **עד אראנא נחיתא.** שאין בה אלא פרק עליון המתבריה עם השוק, אבל למטה אין בה פרק אלא מעשה כף הרגל הוא (שם). **לישנא מעליא.** שמלוה ולדך נקיי הדעת לספר בלשון נקיה (פסחים ג.). עד כאן שייך לעמוד הבא.

עין משפט נר מצוה

כד א ב ג מיי' פ"ד מהל' יבום הלכה כח סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף מד:
כה ד ה מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף טו:
כו ו מיי' פ"ג מהל' שקלים הלכה י:
כז ז מיי' פ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה ב סמג עשין קסד:
כח ח ט י מיי' פ"ג מהלכות שביתת עשור הלכה ז סמג לאוין סט טוש"ע א"ח סימן תריד סעיף ב:
כט כ מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יט:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ודקתני וכו' ומדקתני עד שיתכוונו. עי' בתשובת מהרי"ל ס"כ סימן יא בתריסות: ד"ה ואנעלך וכו' מכאן אר"ת וכו'. עי' רא"ש תרומה בפ"ה ד"ה תחשים:

הגהות הב"ח

(א) גמ' ואילו יבמה דחלצו (לה) מז"מ. וכ"כ גי' רש"י מינה: (ב) תוס' ד"ה ודקתני תנא בעי כוונה כו' דמדקתני:

תוספות ישנים

סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו. וכן הלכה שצריך שיהא תפור מעור ולא ממשיחה:

תוס' חד מקמאי

לעילאי וקאי תתאי מעל אמר רחמנא ולא מעל דמעל [לא צריכא] דקרעתיה לעילאי ושליפתיה לתתאי וקאי עילאה חליצה בעינן והא איכא אר דלמא גלוי כרעא בעינן והא ליכא ומי איכא כה"ג אין דחזיוה רבנן לאמימר דנפק בחמשה זוזי מוקי בשוקא מכאן למדנו שאין לחלוץ הנעל ע"ג בתי שוקים דמעל דמעל הוא דהא אמר הכא דשני מנעלים זה על גב זה ה"ל עילאה מעל דמעל ואע"פ שיש לבעל דין לחלוק ולומר שאני הכא דשניהם מנעלים והלכך הו"ל עילאה מעל דמעל אבל בתי שוקים דלאו מנעל ניהו דאנפילא של בגד הוא ולאו מנעל איקרי לא מקרי המנעל (שלהן) שעליהן מעל דמעל [מ"מ] מה לי אם התחתון מנעל מה לי אינו מנעל מ"מ מעל דמעל הוא. ונראה דצריך להחמיר משום דמספקא לן אי גלויי כרעא בעינן לכן טוב להחמיר בדבר שלא לחלוץ על בתי שוקים. ואע"ג דאמר גבי קב הקיטע דמחופה עור כשר ולא מקרי מעל דמעל התם חד מנעל הוא דחד מנא הוא אבל הכא תרי מני נינהו ויש סיוע בהא ממה שפרש"י סנדל התפור בפשתן שתפר בתוכו בגד פשתן כעין שתופרים בתוכו לבדין אלמא כה"ג לאו מעל דמעל הוא עוד פרש"י סנדל התפור בפשתן שתפרו במשיחה כעין שלנו. תניא בין נתכוון הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד פי' חליצה פסולה לעלמא ופוסלת מן האחים הא אם לא נתכוון [הוא] ולא נתכוונה היא אינה פוסלת מן האחים: תניא חלצה במנעל ב) הנפחת החופה רוב הרגל בסנדל הנפרס שמקבל רוב הרגל בסנדל של שעם בסנדל של סיב בקב הקיטע במוק בסמיכת הרגלים באנפיליא של עור והחולצת מן הגדול בין

ב) לפניו הגרסא ליקח בריש במנעל הנפרס ובסיפא הנפחת.

קב הקיטע. דחשיב ליה מנעל מני רבי מאיר היא: **יוצא.** בשבת: **אנפיליא של בגד.** דקתני סיפא חליצתה פסולה אתמן לרבנן דפליגי עליה דרבי מאיר בקב הקיטע אלמא דלא הוי מנעל דאי רבי מאיר כיון דקב הקיטע הוה נעל אלמא ואנעלך תמש[ה] לא דייק אנפיליא נמי

תהוי נעל: מדסיפא רבנן. דקב הקיטע נמי רבנן ודייקי ואנעלך תמש ודקתני קב הקיטע כשר במחופה עור: **דתניא סיפא אנפיליא של בגד.** פסולה האי הוא ודאי דלאו נעל הוא דהא לא מגין לישמעינן חילוק בקב הקיטע דאע"ג דמגין לאו נעל וכ"ש האי: **סיפא נמי ר' מאיר.** ולא דייק תמש ואפילו הכי של בגד לא משום דלא מגין אבל קב הקיטע מגין הלכך אפילו אין מחופה עור כשר: **למדחסיה.** לדחוף רגלו בקרקע: **מוטה.** לאו אורחיה למדחסיה: **על ליחתא דכרעיה.** שרגלו הפוך ודורס בעצילוו של רגל. ליחתא לשון לוחיס (שבת דף מז.) פלנק"ל. כלומר שאינו דורס במקום מדרס רגלו. ואע"ג דתנן (לעיל דף קא.) מן הארכובה ולמטה כשרה התם הוא דכי נחתך רגלו קס ליה שוק ורחמנא אמר מעל רגלו[ב] דהיינו שוקו אבל האי לאו רגל הוא: **והתניא בסמיכות הרגלים.** כשרה: **מאי לאו דחליץ בהו איהו.** הגורר את רגליו והם עקומים: **לאחר.** שרגלו ישרה: **כר אוגא וכר קיפוף.** כפ' אלו מגלחין (מ"ק כה:) דאחלשו לדעתיה דרב אשי ואיתהפוך כרעייהו: **רגלים.** שלא רגליה מחוג (שמות כג): **פרט לבעלי קבין.** שפטורים מן הרחייה. אלמא שוק לאו רגל הוא: **מעל רגלו.** משמע מדבר שהוא על רגלו מדלא כתיב וחלצה נעלו מרגלו: **שמע מינה.** ממתני' דקא מכשר מן הארכובה ולמטה: **האי אספוירא.** [ג] קביל"א המפסקת בין שוק לרגל: **עד ארעא נחית.** ואין עוד פרק אחר למטה הימנה בעקב: **דלהדי כרעא.** השוה ועומד למול כף הרגל לאו מעל הוא וככרעא דמי: **ובשליתה היולאה מבין רגליה.** אלמא ירכיה נמי מיקרו רגל: **נועלת עקביה בירכותיה.** והולד יוצא מבין רגליה ממש והיינו דכתיב מבין רגליה: **לא עשה רגליו.** לא סיר שער זקן התחתון: **להסך את רגליו.** מי רגליה. אלמא ירכיה רגל מיקרו: **אך מסיך הוא את רגליו.** בעגלון מלך מואב כתיב: **בין רגליה.** בין ירכותיה שבא עליה סיסרא ונתכוונה כדי לייגעו: **כרע נפל שכב.** שבעה כתיבי בקרא: רעה

[א]בין עומד בין יושב בין מוטה [ב]והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה [ג]אבל במנעל הנפרם שאינו חופה את רוב הרגל בסנדל הנפחת שאינו מקבל את רוב הרגל ובסמיכת הידים ובאנפיליא של בגד [ד]וחולצת מן הקטן חליצתה פסולה קב הקיטע מני רבי מאיר היא דתנן [ה]הקיטע יוצא בקב שלו דברי רבי מאיר ר' יוסי [ו]אוסר באנפיליא של בגד אתאן לרבנן אמר אביי מדסיפא רבנן רישא נמי רבנן [ז]ורישא במחופה עור אמר ליה רבא אבל אין מחופה עור מאי פסול אי הכי אדתני סיפא באנפיליא של בגד ליפלוג בדידה בד"א במחופה עור אבל אין מחופה עור פסול אלא אמר רבא מדרישא רבי מאיר סיפא נמי רבי מאיר האי מגין והאי לא מגין אמר אמימר [ח]האי מאן דחליץ צריך למדחסיה לכרעיה אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא בין עומד בין יושב בין מוטה אימא ולעולם דדחים לכרעיה ואמר אמימר [ט]האי מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה לא חליץ אמר ליה רב אשי לאמימר והתניא סמוכות הרגלים [י] לאו דחליץ בה איהו לא דיהיב ליה לאחר וחליץ אמר רב אשי למאי דקאמר אמימר [כ]לאו בר אובא חליץ ולאו בר קיפוף חליץ: מן הארכובה ולמטה כו': ורמינהי [ט]1רגלים [ז]פרט לבעלי קבין שאני הכא דכתיב 2מעל רגלו אי הכי למעלה מן הארכובה נמי מעל ולא מעל דמעל אמר רב פפא שמע מינה האי [ט]איסתוירא עד ארעא נחית דאי סלקא דעתך מיפסק פסיק הוה ליה איהו מעל ושוקא מעל דמעל [י]אמר רב אשי אפילו תימא מיפסק פסיק כל דבהדי כרעא ככרעא דמי: מן הארכובה ולמעלה: מתיב רב כהנא 3ובשליתה היוצאת מבין רגליה אמר אביי בשעה שכורעת לילד נועצת עקביה בירכותיה ויולדת ת"ש 4לא עשה רגליו ולא עשה שפמו [י]לישנא מעליא תא שמע 5ויבא שאול להסך את רגליו לישנא מעליא ת"ש 6אך מסיך הוא רגליו בחדר המקירה לישנא מעליא 7בין רגליה כו' לישנא מעליא אמר רבי יוחנן [כ]שבע בעילות בעל אותו רשע באותו היום שנאמר 7בין רגליה כרע נפל שכב בין רגליה כרע נפל באשר כרע שם נפל שדוד והא קא מתהניא מעבירה אמר רבי יוחנן משום ר"ש בן יוחי [כא]כל טובתן של רשעים רעה

בין עומד בין יושב. ומ"ת ומהיכא ס"ד לפסול יושב וי"ל משום דאמר לקמן (דף קד.) דהויא כגמר דין ואמרינן בפרק שבועות העדות (שבועות דף ל: וסס) בשעת גמר דין ד"ה דיינים ביישיבה ובעלי דינין בעמידה ומהאי טעמא בעינן לקמן (דף קו.) עמידה לכתחלה דא"ל רבי חייא בתי עמודי לג"א שפי' בקונט' ועוד דכתיב ועמד ואמר ומיהו עיכובא ליכא מדלא כתיב ויעמוד ויאמר אבל ועמד ואמר אינו אלא סיפור דבריס בעלמא והכי נמי מפרש במסכת מועד קטן (דף כא. וסס) גבי מנין לקריעה מעומד אבל ועמדו שני האנשים אע"ג דלא כתיב ויעמדו היינו לפי שאין כתיב שם מעשה אחר כך אבל הכא אחר ועמד כתיב המעשה ואין כאן אלא סיפור דבריס בעלמא כמו [מ]עמדו וקדשו [נ]ועמדה ונשאת והא דדרשינן בספרי ועמד אין דבריס אלו אלא בעמידה אומר רבינו יהודה דשמא לכתחלה בעי הכי כדפרישית [מא]: **והחולצת מן הסומא חליצתה כשרה.** ומ"ת מהיכא ס"ד למעוטי סומא וי"ל מדכתיב לעיני הזקנים וה"א דה"ה (נב) לפני יבם א"נ משום דכתיב וירקה בפניו דהוי כמו לעיניו קמ"ל דלא: (נא) **הקיטע** מני רבי מאיר היא. דחשיב מנעל ממה שאין רגליס לעשות: **באנפיליא** של בגד אתאן לרבנן. דלא חשיב מנעל מבגד כיון דאין רגליות לעשות כן וה"ה אנפיליא הקשה ר"ת דהכא משמע דר' יוסי לא חשיב קב הקיטע מנעל מדמוקי בריתא דמכשרא ליה לחליצה כר' מאיר דוקא וכן משמע בפרק במה אשה (שבת דף סה: וסס) ואילו בפרק בתרא דיומא (דף עח: וסס) אמרינן דקב הקיטע בין לר' מאיר בין לרבי יוסי מנעל הוא וטעם דר' יוסי גבי שבת דלמא מיפסק ואתי לאיתויי ד' אמות ברה"ר ועוד קשיא דהכא אמרינן של שעם לאחוז ובפרק בתרא דיומא (שם) אמרינן אי לאיתי לא תני רבי יהושע בן לוי שיאא בסנדל של שעם ביה"כ ובשמעתין מדמי יה"כ לחליצה: **מאן** דמסגי **על ליחתא דכרעיה לא חליץ.** פי' בקונט' שאין זה קרוי רגל כיון שהופכו כל שוק דידיה נמי לא מיקרי מעל רגלו אבל היכא שנקטעה רגלו שוקו היינו מעל רגלו דכיון דקודם קטיעה היה שוקו מעל רגלו אחר קטיעה נמי קרינא מעל רגלו וצעניין זה פי' גאון אחד ור"מ פי' טעמא דלא חליץ מאן דמסגי על ליחתא דכרעיה דלא מצי שפיר למדחסיה לכולי כרעיה אחרעא לפי זה נמי אתי שפיר הא דגריע מקיטע דקיטע דחיס שפיר כוליה שוקיה אחרעא מתוך פירושם משמע דפשיטא

להו דקיטע חולץ אבל אין נראה לר"י דהא בירושלמי מפרש הא דקתני במתני' מן הארכובה ולמטה כשרה היינו בקושר רצועות הסנדל מארכובה ולמטה אבל בקיטע לא איירי מידי והא דקתני בברייתא קב הקיטע איכא לפרושי נמי דיהיב לאחר וחליץ כדאמר אסמיכות רגליס וה"מ למימר וליטעמיך קב הקיטע מי חליץ אלא דיהיב לאחר וכן דרך בכמה מקומות דיכול לומר וליטעמיך ואין אומר ועוד מעיקרא דסבר דברגל הפוכה שייכא חליצה ה"ה דקיטע נמי חליץ אבל לפי המסקנא לא והא דפריך רגליס פרט לבעלי קבין הכי פריך כיון דשוק לא מיקרי רגל א"כ למטה מהארכובה אמאי כשרה הא לא הויא קשירה במקום רגל ורבינו נסים נמי פירש במגלת סתרים דקיטע לא חליץ מכ"ש דרגלו הפוכה ומן הארכובה ולמטה דמכשיר לאו באיספקא לכרעיה אלא בקשירת רצועות אייר כדאמר בירושלמי: **פרט לבעלי קבין.** ואף על פי דעיקר דרשא נפקא לן מפעמים בפרק קמא דחגיגה (דף ג. וסס) מכל מקום פריך שפיר מדאסמכיה תנא ארגליס: **והא** קא מתהניא מעבירה. ליכא למימר דפריך אמאי לא מסרה עצמה שהרי קרקע עולם היא כדאמר גבי אסתר[מב] ועוד כי הוא לא היה מאנסה ואדרבה היא שדלתו בדברים להכריעו להציל עליה כדי להתיש כחו להציל ישראל אלא פריך אמאי משבחה הכתוב כל כך דכתיב תבוהו מנשים וגו' ואמרינן בזיר (דף כג: וסס) ובהוריות (דף י:) גדולה עבירה לשמה ממצוה שלא לשמה פירוש מאמהות לפי שהיו נהנות מן הביאה ועל לא היתה נהנית מן הביאה ומשני דודאי לא היתה נהנית משום דטובתן של רשעים כו' ואההיא מילתא קיימא הך פירכא בזיר (דף יב:) ובהוריות (דף יב:) ת"ל

מסורת הש"ס

ה) מ"ק כח., ו) שבת סה: יומא עח:, ז) מ"ק כה: ע"ש, ד) מגיהה ג. ד. ערכין יט:, ה) [עי' תוספות מנחות לג. ד"ה הא דעבידא], ו) [ל"ל רב אשי אמר ר"א בערכין יט: על נכון], ז) [נעיל יא: וש"נ], ח) הוריות י: מזל כג:, ט) שם [ע"ש], י) [יחזקאל מז], כ) [דברים כה], ל) [עי' רש"י בערכין יט: מבואר היטב], מ) [כתובות קב:], נ) [נ"ב קלט.], ס) [וע"ע תוס' שבועות ל. ד"ה מלוה ומוס' זבחים טז. ד"ה מיושבת], ע) [סנהדרין עד:].

גליון הש"ס

רש"י ד"ה האי אבתוירא קבילא וכו'. עי' מנחות לג ע"א רש"י ד"ה אספוירא ושם דף לז ע"א בתוס' ד"ה קיבורת בסוף הדבור:

הגהות הב"ח

(א) גמ' והתניא סמוכות הרגליס מאי לאו: (ב) תוס' ד"ה והחולצת וכו' וה"א דה"ה לעיני יבם: (ג) ד"ה קב הקיטע וד"ה באנפיליא הד"א:

לעזי רש"י

פלנק"א. קרש.
קבל"א (קיבל"א). קרסול.

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם.

תוס' חד מקמאי

עומד בין יושב בין מוטה החולצת מן הסומא חליצתה כשרה. אבל אם חלצה במנעל הנפחת שאינו חופה את רוב הרגל בסנדל הנפרם שאינו מקבל את רוב הרגל ובסמיכת הידים ובאנפליא של בגד החולצת לקטן חליצתה פסולה והא דקתני הכא החולצת לקטן חליצה פסולה דמשמע פוסלת מן האחים דלא כהלכתא הוא דקי"ל כרבנן דאמרי אין חליצת קטן כלום ובאנפליא של בגד פלוגתא דשמואל וד"א בפ' כל הגט לר"א אינה פוסלת מן האחים ולשמואל פוסלת. ופסק הרמב"ם כר"א דאינו פוסל אבל בסנדל של עץ ובסנדל הנפרם ובמנעל הנפחת שאינו חופה את רוב הרגל פסק הרב ז"ל חליצה פסולה ופוסלת מן האחים אע"ג דקתני להו בברייתא כי הדדי. והא דקתני בקב הקיטע חליצתה כשירה לאו הלכה היא אא"כ מחופה עור ובמוק דקתני חליצה כשרה אסור לחלוץ בו דיחידאה הוא מאן דמכשיר לכתחלה כדאיתא לקמן ובסנדל של שעם ושל סיב דקתני חליצתה כשירה הא אמר סנדל התפור בפשתן אין חולצין בו משום דכתיב ואנעלך תחש:

תורה אור השלם

1. שָׁלֹשׁ רְגָלִים תָּחוֹג לִי בַּשָּׁנָה: שמות כג יד
2. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: דברים כה ט
3. וּבְשַׁלְיָתָהּ הַיּוֹצֵאת מִבֵּין רַגְלֶיהָ וּבְבָנֶיהָ אֲשֶׁר תֵּלֵד כִּי תֹאכְלֵם בְּחֹסֶר כֹּל בַּסֵּתֶר בְּמָצוֹר וּבְמָצוֹק אֲשֶׁר יָצִיק לְךָ אֹיֶבְךָ בִּשְׁעָרֶיךָ: דברים כח נז
4. וּמִפַּבֹּשֶׁת בֶּן שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא עָשָׂה שִׂפְמוֹ וְאֶת בִּגְדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן הַיּוֹם לֶכֶת הַמֶּלֶךְ עַד הַיּוֹם אֲשֶׁר בָּא בְּשָׁלוֹם: שמואל ב יט כה
5. וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאן עַל הַדֶּרֶךְ וְשָׁם מְעָרָה וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהָסֵךְ אֶת רַגְלָיו וְדָוִד וַאֲנָשָׁיו בְּיַרְכְּתֵי הַמְּעָרָה יֹשְׁבִים: שמואל א כד ג
6. וְהוּא יָצָא וַעֲבָדָיו בָּאוּ וַיִּרְאוּ וְהִנֵּה דְּלָתוֹת הָעֲלִיָּה נְעֻלוֹת וַיֹּאמְרוּ אַךְ מַסִּיךְ הוּא אֶת רַגְלָיו בַּחֲדַר הַמְּקֵרָה: שופטים ג כד
7. בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפַל שָׁכָב בֵּין רַגְלֶיהָ כָּרַע נָפָל בַּאֲשֶׁר כָּרַע שָׁם נָפַל שָׁדוּד: שופטים ה כז

תוספות ישנים

קב הקיטע דאמר מליצתו כשרה אלמא חשיב ליה מנעל מני ר' מאיר דלא בעינן דומיא דתמש שהוא של עור דתנן הקיטע יוצא בשבת [נקב שלו דברי ר"מ] באנפליא של בגד [מליצתה פסולה] אלמא בעינן דומיא דתמש של עור וא"כ קשה רישא לסיפא וא"ת אמאי לא פריך ה"נ עלה דמתניתין דקתני באנפליא מליצתה פסולה אלמא בעינן דומיא דתמש והכי תני סנדל של עץ חליצתו כשרה אלמא לא בעי דומיא דתמש

ל א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ו טוש"ע אה"ע סימן קסט בפירוש סדר חליצה סעיף סד:
לא ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם הלכה ה חליצה סעיף מח [ובסדר חליצה סעיף ח]:
לב ג מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף כב:
לג ד מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף י וסימן קסז סעיף ג ובסימן קסט בפירוש סדר חליצה סעיף כו וסעיף ל:
לד ה מיי' פי"ט מהלכות שבת הלכה טו סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן שא סעיף טו:
לה ו מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יט סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף כב בהגה"ס:
לו ז מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעי' ל ובסדר חליצה סעיף גא ובפירוש סדר חליצה סעיף סג:
לז ח מיי' שם טוש"ע שם בהל' חליצה סעיף לד:
לח ט מיי' פ"ב מהל' מגיהה הלכ' ז סמג עשין רכז רכח רכט:

ו"ל ממתני' ליכא לאוקומה דעלה ודאי מצי לשנויי כי תנן סנדל של עץ חליצתה כשרה במחופה עור ולא שייך למפרך עלה לפלוג ולתני בדידה [ועוד קשיא] דהכא אמר של שעם חליצתה כשרה אלמא מנעל הוא ואמרינן במסכת יומא (עמ:) דכמה אמוראי נפקי ביה"כ במנעל של שעם אלמא לאו מנעל הוא וי"ל דשני מיני שעם הם ה) פרש"י במס' שבת פרק במה אשה (סה: ד"ה יוצא) דפליג ר' מאיר ור' יוסי בקב הקיטע ר' מאיר חשיב כמנעל ומלבוש הוא ור' יוסי לא חשיב ליה כמנעל ומשאור הוא. (ומיהו) [ומיהו] במס' יומא (קלמר) [קלסר] לטייל בו ביה"כ אלמא כ"ע מנעל הוא ומוקיים התם (פלוגתא) [פלוגתייהו] דר' מאיר לא גזר דלמא נפיל ואתי לאתויי ור' יוסי גזר דלמא נפיל ואתי לאתויי. וא"כ הכא מאי קאמר קב הקיטע מני ר' מאיר היא כר' יוסי נמי מצי לאוקומי כיון דלכ"ע מנעל הוא. וי"ל כיון דר' יוסי חייש דלמא נפיל ואתי לאתויי הוי מנעל גדול שאינו יכול להלוך בו ופסול לגליצה: דגלים פרט לבעלי קבין דפטורים מן הרחייה אלמא שוק לאו רגל הוא דקרש"י דפי' במתניתין נתמכו רגליו מן הארכובה ולמטה כשרה פריך שפיר להדיא ולפרש"י נמי פריך הכי כיון דשוק לאו רגל הוא מה לי אם נקשרו מן הארכובה ולמטה או למעלה: ת"ש לא עשה רגליו. כאן פרש"י יפה לא הסיר שער זקן התחתון ולעיל בפרק החולץ לא פירש כן:

ה) נראה דל"ל ועל מה שפירש"י בשבת וכו' ומשום הוא הקשה ר"ת ז"ל בתמס' יומא דף עח תגיגן עלה ושוין שאסור בו ביה"כ וכו'.

ת"ל נעל מ"מ. אע"ג דדרשינן ליה לעיל דלא ניחא תחש אין מידי אחרינא לא שקולים הם ויבואו שניהם וא"ת והיכי דרשינן הכי דרשות מנעל הא איצטריך לגופיה שצריך לקרות חלוץ הנעל ויש לומר דדרשינן שפיר ממה שצריך לקרות הא"נ דרשינן בתמניתין (לקמן דף קד:) מכלל עיכובא אע"ג שהוא עיקר קריאה: **שאין חופה את רובו** [6] הרגל. אבל הכא לא סגי בשמיטת רוב עקב דאין קרוי מנעל אלא כשחופה רוב הרגל אבל לענין חליצה סגי בשמיטת רוב העקב כדאמר לעיל (דף קב.) דחשיב שפיר גילוי כרעיה בהכי:

הממזליים. שם סנדל אחד כן דאמר בירושלמי ר' יהושע בן לוי נפק בסוליא בלילי צומא רבה ואמרינן נמי (מדרש רבה ס"ה) מה שעשתה חכמה עטרה לראשה עשתה עונה עקב לסוליתה דכתיב ראשית חכמה יראת ה' וכתיב עקב עונה יראת ה' וגו' והא דאמר במדרש (שם) ג' דברים שקולים זה כזה חכמה יראה עונה אר"י דשקולים היינו דהא בלא הא לא סגי אבל עונה גדולה מכולן[מ]: **ממטמא מאחוריו.** פי' אם נגע בנגע מאחוריו של בית ומיהו מספקא לר"י בבית מוסגר אם נגע בנגע שמתוכו בלא ביאה מי חשיב כאחוריו דמוחלט דמטמא בנגיעה או שמא גרע ומתוכו דמוסגר היינו שנכנס כולו לבית כדפירש בקונטרס וכת"כ דריש כנגע נראה לי בבית מתוכו מטמא ואין מטמא מאחוריו והאי קרא במוסגר כתיב משמע שדורש דנגע הנולד בתוך הבית מטמא ולא הנולד מאחוריו:

כיון שנכנס רובו לבית טהור טמאתו. אמר ר"י אע"פ שלא יצא שם אלא שהכניסה והוציאה טמא ואע"ג דתנן ומייתינן לה בפרק קמא דקידושין (דף לג:) טמא עובר תחת האילן וטהור יושב טהור היינו דוקא גבי אילן שאין שם מחיצות בעינן שיהא יושב כדכתיב בדד יצב אבל בבית דאיכא מחיצות כאילו יושב תחתיו הטמא ומטמא הבית ואם תאמר דהכא משמע דמצורע מטמא באוהל ובריש מסכת כלים (פ"א מ"ד) אמר למעלה מהן מת שמטמא באהל מה שאין כולן מטמאין והתם לעיל חשיב מצורע בהדייהו ואמר רבינו יהודה דמ"מ מת חמור דאפילו עובר תחת האילן מטמא באהל כל מה שתחת האילן ועוד דמת חמור שמטמא אפי' מה שבבית אחר אם יש בו חלון פותח טפח מה שאין כן במצורע דאין מטמא אלא בבית שנכנס בו דכתיב והבא אל הבית:

סנדל של עבודת כוכבים לא תחלוץ. פי' בקונט' דמיירי בעבודת כוכבים של עובד כוכבים וקודם ביטול דכיון דראוי לבטל לא מכתת שיעוריה אף על פי שלא נתבטל תחלוץ ואם חלצה חליצתה כשרה של תקרובת עבודת כוכבים ושל ברגליו כשמסיעין אותו ממקום למקום: **חליצה כשרה.** מוחלט כדאמרן שאפילו בשעת שריפה קרוי בגד ולאו מילף הוא אלא גילוי מילתא בעלמא הוא ושל עבודת כוכבים נמי הואיל להילוכא עביד ומשמשי עבודת כוכבים לאו לשריפה קיימי דאית להו תקנתא בביטול [9] ואי משום איסור הנאה חליצה לאו הנאה היא דמצות ניתנו: **של תקרובת עבודת כוכבים.** שהקריבו ומסרוהו לפניו לשם דורון וקי"ל (ע"ז דף נ.) תקרובת עבודת כוכבים אין לה ביטול עולמית דאיתקש למת דכתיב [תהלים קו] ויאכלו זבחי מתים הלכך לית ליה תקנתא וכתותי מיכתת שיעורא: ושל

עין משפט נר מצוה

לט א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יח סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף כב:
מ ב מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם בהגה"ה:
מא ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף יד ובסדר חליצה סעיף לט ובפירוש סדר חליצה סעיף נד:
מב ד מיי' שם טוש"ע שם בהלכות חליצה סעיף כב ובהגה"ה:
מג ה מיי' שם הלכה כ:
מד ו מיי' פט"ז מהל' טומאת צרעת הלכה ג סמג עשין רלט:
מה ז ח מיי' שם פ"ג הלכה יד סמג עשין רלח:
מו ט מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה כ סמג עשין נב טוש"ע שם סימן קסט סעיף כג:

תוספות ישנים

שאין לו עקב. פרש"י שול"א וקשה דתנן במסכת כלים (פכ"ו מ"ד) גמי (מנעל) [סנדל] נפסק עקבו ניטל מוטמו וא"כ מה עקב ומה מוטם. ועוד דכתיב וידו אוחזת בעקב עשו והתם לאו שול"א הוא. ועוד דאמרי' במסכת נדה (מז:) לאתה דם בעקבה טמא משום דקאי נגד המוקפה (שם נח.) והתם לא שייך לפרש שול"א לר"ש לר"י דהוא שלו:

תוס' חד מקמאי

אמר רבה הלכתא אחד סנדל המוסגר וא' סנדל המוחלט וא' של עבודת כוכבים [חליצתה כשרה] ושל עיר הנדחת ושל זקן העשוי לפי כבודו לא תחלוץ ואם חלץ חליצתה פסולה. פי' של עבודת כוכבים מיירי בעבודת כוכבים של עובד כוכבים דאית ליה תקנתא בביטול ולא מיכתת שיעוריה דאי משום דאסורה בהנאה מצות לאו ליהנות נתנו. אבל בעבודת כוכבים של ישראל דלית לה תקנה בביטול הו"ל כעיר הנדחת דכתותי מכתת שעוריה ואם חלצה חליצה פסולה וגבי לולב של עבודת כוכבים נמי הוי הכי. וכ"ת כיון דחלץ ביה לאו עבודת כוכבים דישראל ואמאי חלי' כשרה ואפשר שלא נתכוון להנות בה אלא לחלוץ א"נ בסנדל של משמשי עבודת כוכבים דק"ל עובד כוכבים שבטל עבודת כוכבים בטל משמשיה וכיון דעבודת כוכבים ביד עובד כוכבים היא אע"פ שהמשמשין ביד ישראל אם בטל העובד כוכבים הע"ז משמשיה נמי בטילי והא דקתני של תקרובת עבודת כוכבים חליצתה פסולה מיירי שנקצעו מתחילה לכך דהו"ל כשחיטה שהיא כעין פנים אבל אם לא נקצעו מתחלה לכך כיון דלאו כעין פנים הוא לא מיתסר משום תקרובת עבודת כוכבים והכי איתא במס' ע"ז פ' ר' ישמעאל דתקרובת עכו"ם לא מתסרא כי אם שהיה כעין פנים ששבר מקל לפניה:

מסורת הש"ס

ה) שבת קמו. ע"ז כב:, ב) קדושין יד., ג) שבת סה:, ד) נגעים פי"ג מ"ד, ה) [מוספתא דנגעים פ"ז], ו) [בכורים כה], ז) [נעיל קפ.], ח) [ויקרא יד], ט) [מלוכע סוף פרק ד], י) [ויקרא יד], כ) [במדבר יט], ל) סדפו"ר ליתא לתיבת בשמיטת רוב אלא איתא כרוב עקב, מ) [וע"ע תוס' ע"ז כ: ד"ה עמוד],

תורה אור השלם

1. וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל לָבָן הָאֲרַמִּי בַּחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִשָּׁמֶר לְךָ פֶּן תְּדַבֵּר עִם יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד רָע: בראשית לא כד
2. וְנִגְּשָׁה יְבִמְתּוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: דברים כה ט
3. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל: דברים כה י
4. וְהֵבֵא אֶל הַבַּיִת כָּל יְמֵי הִסָּגִיר אֹתוֹ יִטְמָא עַד הָעָרֶב: ויקרא יד מו
5. וְנָתַץ אֶת הַבַּיִת אֶת אֲבָנָיו וְאֶת עֵצָיו וְאֶת כָּל עֲפַר הַבַּיִת וְהוֹצִיא אֶל מִחוּץ לָעִיר אֶל מָקוֹם טָמֵא: ויקרא יד מה
6. וְשָׁרַף אֶת הַבֶּגֶד אוֹ אֶת הַשְּׁתִי אוֹ אֶת הָעֲרֶב בַּצֶּמֶר אוֹ בַּפְּשָׁתִים אוֹ אֶת כָּל כְּלִי הָעוֹר אֲשֶׁר יִהְיֶה בּוֹ הַנֶּגַע כִּי צָרַעַת מְמָאֶרֶת הוּא בָּאֵשׁ תִּשָּׂרֵף: ויקרא יג נב

גליון הש"ס

רש"י ד"ה חליצתה כשרה. ואי משום איסור הנאה. ע' ערכין כ ע"ב תד"ה אע"פ:

הגהות הב"ח

(א) גמ' והמוחלט מתוכו ומאחוריו: (ב) שם אמאי איתקש למת אלא שאני: (ג) רש"י ד"ה מטמא מתוכו. נ"ב גירס' אחרת ברש"י מטמא מתוכו דבר שכולו לתוכו אפילו לא נכנס דרך ביאה כגון הנכנס לבית המנוגע דרך אחוריו דקי"ל בשבועות דאין זו ביאה אפי' נכנס כולו חוץ מחוטמו אבל אם נכנס כולו מיהא טמא דכתיב ולא יטמא כל אשר בבית וכ"ש אם נכנס דרך ביאה דהוי טמא משום בא אל הבית והמוחלט מטמא אף מאחוריו במגע אם נגע בבית טמא עד כאן:

לעזי רש"י

שול"א. סוליה.

מוסף רש"י

אלא טוב אמאי לא. אמאי מזהר ליה שלא לדבר עמו (נזיר כג:). **בשעה שבא נחש על חוה.** כשנתן לה עצה לאכול מן העץ בא אליה, דכתיב (בראשית ג) והנחש היה ערום, לשון נשואין. **ישראל שעמדו על הר סיני.** ונתקנו מכל מוס כדכתיב (שה"ש ד) כולך יפה רעיתי ומום אין בך (ע"ז כב:). **פרט לגדול.** לגעל גדול שאין יכול להלוך בו (קדושין יד.). **המסוליים.** נפתח כדמסיים ואזיל שאין לו עקב, שול"א בלע"ז (שם יד:). **הקיטע.** שנקטעה רגלו, יוצא בקב שלו. דמנעל דדייה הוא, ר' יוסי אוסר. דלאו מכשיר הוא (שבת סו.) קסבר לאו מנעל הוא הואיל ואינו שוה בכל (ירמא עח:).

רעה היא אצל צדיקים שנא' [1] השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע בשלמא רע לחיי אלא טוב אמאי לא אלא ש"מ טובתן של רשעים רעה היא אצל צדיקים בשלמא התם דלמא מדכר ליה שמא דעבודת כוכבים אלא הכא מאי רעה איכא דקא שדי בה זוהמא דא"ר יוחנן[ו] בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו בהר סיני לא פסקה זוהמתן: חלצה במנעל שאינו שלו וכו': תנו רבנן [2] נעלו אין לי אלא נעלו נעל של כל אדם מנין ת"ל [3] נעל נעל מכל מקום א"כ מה ת"ל נעלו [א] נעלו הראוי לו פרט לגדול שאין יכול להלוך בו ופרט לקטן שאינו חופה רוב רגלו ופרט לסנדל המסוליים שאין לו עקב אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף אתאי יבמה לחלוץ אמר ליה הב ליה סנדלך יהיב ליה סנדלא דשמאלא א"ל [ב] אימר דאמור רבנן דיעבד לכתחלה מי אמר א"ל אי הכי סנדל שאין שלו נמי אימר דאמור רבנן דיעבד לכתחלה מי אמור א"ל הכי קאמינא לך [ג] הב ליה ואקני ליה: סנדל של עץ: מאן תנא אמר שמואל ר"מ היא דתנן [ג] הקיטע יוצא בקב שלו דברי ר"מ ר' יוסי אוסר אבוה דשמואל אומר [ד] במחופה עור ודברי הכל: אמר רב פפי משמיה דרבא סנדל המוסגר לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה סנדל המוחלט לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה פסולה רב פפא משמיה דרבא אמר [ה] אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל המוחלט לא תחלוץ בו ואם חלצה חליצתה כשרה מיתיבי [ז] בית המוסגר מטמא מתוכו [ח] מוחלט מתוכו ומאחוריו וזה וזה מטמאין בביאה ואי ס"ד כדמכתת דמי והא בעינן [4] והבא אל הבית וליכא שאני התם דאמר קרא [5] ונתץ את הבית אפילו בשעת נתיצה קרוי בית ת"ש [ט] [ז] מטלית שיש בו שלש על שלש אף על פי שאין בו כזית כיון שנכנס רובה לבית טהור טמאתהו מאי לאו מוחלטת לא מוסגרת אי הכי אימא סיפא [ה] היו בה כמה זיתים כיון שנכנס ממנה כזית לבית טהור טמאתהו אי אמרת בשלמא מוחלטת היינו דאיתקש למת אלא אי אמרת מוסגרת אמאי איתקש למת [ג] שאני התם דאמר קרא [6] ושרף את הבגד אפילו בשעת שריפה קרוי בגד וליגמר מיניה איסור מטומאה לא גמרינן אמר רבא הלכתא אחד סנדל המוסגר ואחד סנדל שמוחלט [ט] ואחד סנדל של עבודת כוכבים לא

רעה היא. שמוגאים הרשעים וקלה נפש לדיק בהגאתן הלכך לאו הגאה היא: **שמא דעבודת כוכבים.** למה גנבת את אלהי (בראשית לא): **נעל מ"מ.** חלוץ הנעל[ו]: **פרט לסנדל המסוליים.** הנפחת שאין לו עקב שול"א. לישנא אחריתא על שם מקומו נקרא מסוליים לשון מור"י: **הב ליה סנדלך.** ליבש ותחלוץ בו: **יהיב ליה דשמאלא.** במתכוין עבד דלא סבירא ליה לאחיי דסנדל שאין שלו מותר לכתחלה: **אמר ליה.** רב יוסף אימר דאמור רבנן במתניתין בשל שמאל בימין חליצתה כשרה דיעבד לכתחלה מי אמור: **הב ליה ואקני ליה.** שיהא שלו במתנה: **סנדל של עץ.** דקתני מתני' חליצתה כשרה מני: **רבי מאיר היא.** דאמר קב הקיטע נעל הוא לגאת בו בשבת: **סנדל המוסגר.** שפרחה בו הגרעת לא תחלוץ בו בימי הסגרו דלא ליתי למיעבד במוחלט: **ואם אלא חליצתה כשרה.** דלאו בר שריפה הוא ושיעוריה קאי: **מוחלט חליצתה פסולה.** דלשריפה קאי ואגן שיעורא בעינן חופה את רוב רגלו[מ] והאי כתותי מיכתת שיעוריה: **מטמא מאחוריו** [מ]. במגע ואע"ג דלא נכנס גופו לתוכו דלהוי טמא משום בא אל הבית[ה] אם נגע בכותל מטמא: **והמוחלט.** מטמא אף מאחוריו: **מטמאין בביאה.** אם נכנס דרך ביאה כיון שנכנס רובו לתוכו טמא משום והבא אל הבית. ומקרא נפקא לן בתורת כהנים[ו] דמוסגר מטמא מתוכו ולא מן אחוריו ובמוחלט כתיב טמא הוא[ז] הוסיף לו טומאה אחרת לומר לך שמטמא מאחוריו: **מטלית.** בגד המנוגע: **שלש על שלש.** הוי בגד לחזי לעייס: **שאין בה כזית.** שחוטה דק: **כיון שנכנס רובה לבית טהור טמאתהו.** טימאה את כל כלי הבית דמצורע מטמא בביאה וכן בגד ואבן המנוגעת כולן מטמאים באהל והא כיון דעל רובה ככולה דמיא: **מאי לאו מוחלטת.** ואפילו הכי אמרת שדי מיעוטא בתר רובא והוה ליה כמאן דעיילא כולה ואי כמאן דמכתתא דמיא זיל בתר מה דעייל ואין בבית ג' על ג': **היו בה כמה זיתים.** ואין בה אלא ג' על ג' אלא שחוטה עבה כיון שנכנס הימנה כזית לבית טימאתו ואע"פ שאין כאן בגד דהא לא על רובה: **אי אמרת בשלמא מוחלטת.** היינו דמטמא בכזית אפילו אין כאן בגד שלש על שלש משום דמוחלט איתקש למת ומת מטמא בכזית והיכא איתקש דכתיב אל נא תהי כמת[ג] שמרים מוסגרת הואי וקאמר ליה אהרן למשה אל נא תחלט שלא תהא כמת: הכי גרסי' **אלא שאני התם דכתיב.** ולעולם במוחלט ומשום הכי שדינן מיעוטא בתר רובא לענין טומאה ולא אמרי' כמאן דמכתתא דמי דכתיב ושרף: **וליגמר מיניה.** לענין חליצה להיות חשוב שלש: **איסורא מטומאה לא גמרינן.** שהלכות טומאה חדוש הוא: **של עבודת כוכבים.** שנועלים אותו לנלס

ושל עיר הנדחת. נמי לשריפה קיימא: **ושל זקן העשוי לכבודו.** לתכריכי מיתה הואיל ולאו להילוכא עביד לאו נעל הוא: **דבי דינא נמי.** סנהדל שהיה לב"ד ומיוחד לחליצה: **לנגעים.** כל ריב וכל נגע (דברים כא) מה נגעים לאיתסא ביום דכתיב (ויקרא יג) וביום הראות בו אף ריבים ביום וחליצה דין הוא דגובה כתובתה: **אפי' גמר דין נמי לא.** ולמן תנן דיני ממונות דנין ביום וגומרים בלילה (סנהדרין דף לג.): **כתחלת דין דמיא.** דנפקא לן בסנהדרין באחד דיני ממונות (דף לד:) דתחלת דין ביום: **במוק.** אע"פ שאינו של עור: **כמה רב גוברים.** בלשון גנאי אמרה: **אי מוק סתמא תניא.** בברייתא דלעיל (דף קג:) בקב הקיטע במוק בסמיכת הרגלים: **ליה סתמא תניא.** במתניתין חליצתה כשרה: **ביחידי יחידאה אני לה.** במתני' תנן[ד] ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר: **רגל רגל ממצורע.** דכתיב על בהן רגלו הימנית (ויקרא יד): **ונאמר להלן אזן.** במצורע: **אזן אזן מופנה.** משני לדדין בין במצורע בין בנרגע דקרא[ה] דמצורע עני מיותר לגמרי כדאמרן בנגעות בפ"ק (דף י:): יד יד לקמיה רגל רגל לחליצה אזן אזן לרציעה וגבי רציעה תרי אזנו כתיבי ורבע אדניו את אזנו (שמות כא) ונתת באזנו ובדלת (דברים טו): **לא מופני.** משני לדדין אלא מגד אחד דמצורע מיותר אבל בחליצה לא וליכא אלא חד וקסבר ר' אלעזר מופנה מגד אחד למדים אם אין תשובה ואם יש להשיב משיבין: **וכי לא מופני מאי פירכא איכא.** מופנה מגד אחד למדין ומשיבין והכא מאי פירכא איכא. ומהכא נפקא לן בכל דוכתא לר' אלעזר מופנה מגד אחד[ו] למדין ומשיבין (שבת דף קלא.): **מתני' חליצה כשרה.** דקרייתה לא מעכבא דכתיב [דברים כה] ככה יעשה כל

ושל עיר הנדחת ושל זקן העשוי לכבודו לא תחלוץ ואם חלצה חליצתה פסולה א"ל רבינא לרב אשי מאי שנא זקן העשוי לכבודו דלאו להילוכא עביד דבי דינא נמי לאו להילוכא עביד א"ל אילו מסגי ביה שלוחא דבי דינא מי קפיד עליה (ח) דיינא: **מתני'** חלצה (ט) בלילה חליצתה כשרה ורבי אלעזר (י) פוסל (כ) בשמאל חליצתה פסולה ור' אלעזר מכשיר: **גמ'** לימא בהא קמיפלגי דמר סבר (א) מקשינן ריבים לנגעים ומר סבר לא מקשינן ריבים לנגעים לא דכ"ע לא מקשינן ריבים לנגעים דאי מקשינן אפילו גמר דין בלילה נמי לא והכא בהא קמיפלגי מר סבר חליצה כתחלת דין דמיא ומר סבר חליצה כגמר דין דמיא (ב) רבה בר חייא קטוספאה עבד עובדא במוק וביחידי ובלילה אמר שמואל כמה רב גובריה דעביד ביחידאה מאי קשיא אי מוק סתמא תניא אי לילה סתמא תניא אלא יחידי קא קשיא ליה היכי עביד ביחידי דיחידאה קתני לה דתנן (ג) חלצה בשנים או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול חליצתה פסולה ור"ש ורבי יוחנן הסנדלר מכשירים ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים ובא מעשה לפני ר"ע והכשיר (ג) (ד) ואמר רב יוסף בר מניומי [אמר רב נחמן] אין הלכה כאותו הזוג ואב"א כולהו נמי יחידאה קתני להו דתניא א"ר ישמעאל בר' יוסי אני ראיתי את רבי ישמעאל בן אלישע שחלץ במוק ביחידי ובלילה: בשמאל חליצתה כו': מ"ט דרבנן אמר עולא ילפינן [1]רגל [2]רגל ממצורע מה להלן דימין אף כאן דימין ורבי אלעזר לא יליף רגל רגל ממצורע והתניא ר"א אומר (ה) מנין לרציעה שהיא באזן הימנית נאמר כאן [3]אזן ונאמר להלן [2]אזן מה [1]להלן ימין אף כאן ימין אמר רב יצחק בר יוסף אמר ר' יוחנן מוחלפת השיטה רבא אמר לעולם לא תיפוך אזן אזן מופני רגל רגל לא מופני וכי לא מופני מאי פירכא איכא איכא למיפרך מה למצורע שכן [ה]טעון עץ ארז ואזוב ושני תולעת: **מתני'** [ו]חלצה ורקקה (ז) אבל לא קראה חליצתה כשרה [ז]קראה ורקקה אבל לא חלצה חליצתה פסולה חלצה וקראה אבל לא רקקה רבי (ח) אלעזר אומר חליצתה פסולה ר"ע אומר [ח]חליצתה כשרה אמר

נתבטל עדיין וכן פי' בפ' רשותו ב"ד (ר"ה כח.) גבי שופר של עבודת כוכבים לא יתקע ואם תקע יצא ותימה דתמרי' בסוף פרק כסוי הדם (חולין פט. ושם) שופר של עבודת כוכבים לא יתקע בו ואם תקע לא יצא ומפרש התם משום דעבודת כוכבים כתותי מכתת שיעוריה וי"ל דהתם בעבודת כוכבים של ישראל דלא סגי לה בבטול דכי האי גוונא משני בפרק לוקח הגזל (סוכה לא: ושם) אהא דאמר רבא לוקח של עבודת כוכבים לא יטול ואם נטל יצא ופריך ממתני' דלוקח של אשרה פסול ומשני באשרה של משה וא"ת אי בעבודת כוכבים של ישראל מאי קאמר דמכתת שיעוריה והא טעונה גניזה דמפיק לה בפ' רבי ישמעאל (ע"ז דף נב:) מושם בסתר וי"ל כיון דטעונה גניזה אין כתותי שיעור גדול מזה א"נ בעבודת כוכבים של עובד כוכבים שעבדה לדעת ישראל שטעונה שריפה וא"ת ובעבודת כוכבים דעובד כוכבים מכי אגבה הוא דישראל דלאמר בפרק כל הצלמים (שם דף מב.) גזירה דלמא מגבה לה והדר מבטל לה וי"ל כגון שהגביה השופר והסנדל על מנת שלא לקנותו דהא תנן (לעיל דף קא.) במנעל שאינו שלו חליצתה כשירה ולובש חייבי ביו"ט שני ובסוכה הוה מצי לשנויי דחייבי ביו"ט דאשון ולא הוה צריך לאוקומי באשרה דמשה אלא משום דקתני אשרה דומיא דעיר הנדחת דאפילו ביו"ט שני והא דנקט בסנדל של תקרובת עבודת כוכבים חליצתה פסולה הוה מצי למנקט סנדל עבודת כוכבים של ישראל אלא ניחא ליה למנקט כוליה מילתא בעבודת כוכבים של עובד כוכבים ור"ת מפרש דכולהו בעבודת כוכבים דעובד כוכבים והא לאחר ביטול והתם קודם ביטול ולאחר ביטול נמי לכתחלה לא יתקע ולא יחלוץ דמאים לענין מצוה לפי שהיה עליו שם עבודת כוכבים אפילו אם תמצא לומר דשרי לכסות בעפר של עבודת כוכבים לכתחילה כמו בשל עיר הנדחת לא דמיא כסוי לחליצה לענין כסוי לא חייש' למיאוס והא דמשני בסוכה מתני' באשרה דמשה ולא משני בדעובד כוכבים וקודם בטול משום דאפילו נקנץ לובש מן הדקל נתבטל והא דקתני בסוף פ' כסוי הדם (חולין דף פט. ושם) דלובש של עבודת כוכבים אם נטל לא יצא מיירי שהלובש בעצמו (שם) עבודת כוכבים אבל לובש של אשרה משמע שנלקח מן האשרה והכי הוי מצי למנקט בסמוך דאם חלצה קודם בטול פסול וליפלוגי בשל עבודת כוכבים עצמה אלא אגב אורחיה אתא לאשמועינן דתקרובת עבודת כוכבים אינה בטילה עולמית ואם תאמר כיון דבטלה מיירי רבא מאי קמבעיא ליה לר"ל בפרק כל הצלמים (ע"ז מז.) דקל של עבודת כוכבים שבטלו לובנו מהו למלוה תפשוט מדרבא דסוכה (ג) לכתחלה לא יטול ואם נטל יצא וא"ל לדרבא פשיטא ליה ולריש לקיש מיבעיא ליה אע"ג דפשיט ליה התם מר' יוחנן רביה מכל מקום מדרבא לא בעי למפשט: **מר** סבר חליצה כתחלת דין דמיא. לכך פסולה ובירושלמי בפרק אחד דיני ממונות גרסינן מנין שדנין ביום וגומרים בלילה שנאמר ושפטו את העם בכל עת ופריך היאך קרא לשעבר אלא מנין שאם טעו ודנו בלילה שדינם דין ת"ל ושפטו את העם בכל עת וגו' דומה שהוא טעות ועוד הלא פריך שפיר אגומרין בלילה ואית קרא לשעבר אלא גרסינן מיפכא מנין שטעו ודנו בלילה שדינן דין שנאמר ושפטו את העם בכל עת ואית קרא לשעבר אלא מנין שגומרין בלילה וכו' וגמרא שלנו (סנהדרין דף לד:) מוקי נמי האי קרא לגומרין בלילה והרבה דברים יש בירושלמי שצריך להפכם: **אי** מוק סתמא תניא. הוה מצי למיפרך דימור דאמרי רבנן בדיעבד לכתחלה מי אמור אלא פריך אדשמואל שלא הקפיד אלא על מה שעשה ביחידאה ומסיק כרבי ישמעאל בן אלישע והוא עשה כן לכתחלה: **אמר** רבי ישמעאל בן רבי יוסי אני ראיתי את רבי ישמעאל בן אלישע. כך כתוב בספרים וקשיא לר"י איך יתכן שראה רבי ישמעאל בן רבי יוסי את רבי ישמעאל בן אלישע שנהרג קודם רבי עקיבא (ד) (כ) כפוף ויושב לפני רבי ויוסי שמת ר"ע נולד רבי (ו) ומיהו אין למחוק הספרים בשביל כך כי מה בכך שרבי ישמעאל בר' יוסי היה כפוף ויושב לפני רבי כי גם רבי יוסי אביו אילו היה קיים היה כפוף ויושב לפני רבי ולמאי דפירש ר"י דתרי רבי ישמעאל בן אלישע הוו אחי שפיר דאותו שנהרג היה זקנו של אותו רבי ישמעאל בן אלישע שראוהו רבי ישמעאל בן רבי יוסי דאפשר שהיה הרבה אחר רבי עקיבא (מ): והא

מסורת הש"ם

א) [גיטין כד:], ב) [סס], ג) [סנהדרין לד: נדה נ.], ד) [גי' ר"ף ורא"ש רפא], ה) [לקמן קג:], ו) קדושין טו., ז) [עי' תוס' סוטה לג. ד"ה ור"י וכו' ס"ל לר' יהודה דקריאה מעכב ופליג אמתני' דהכא וס"ל דלא נתלקו ר"א ור"ע בדבר זה], ח) [ל"ל אליעזר], ט) [ע"כ], י) [שבת נא.], כ) [קדושין עב:], מ) [וע' תוס' זבחים קיט. ד"ה זו חו וכו' רבי ישמעאל בן אלישע היה בר פלוגתא דר"ע],

תורה אור השלם

1. וְנִגְּשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

2. וְלָקַח הַכֹּהֵן מִדַּם הָאָשָׁם וְנָתַן הַכֹּהֵן עַל תְּנוּךְ אֹזֶן הַמִּטַּהֵר הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן יָדוֹ הַיְמָנִית וְעַל בֹּהֶן רַגְלוֹ הַיְמָנִית: ויקרא יד יד

3. וְהִגִּישׁוֹ אֲדֹנָיו אֶל הָאֱלֹהִים וְהִגִּישׁוֹ אֶל הַדֶּלֶת אוֹ אֶל הַמְּזוּזָה וְרָצַע אֲדֹנָיו אֶת אָזְנוֹ בַּמַּרְצֵעַ וַעֲבָדוֹ לְעֹלָם:
שמות כא ו

גליון הש"ם

רש"י ד"ה אזן אזן וכו' דמצורע עני מיותר. עיין לעיל דף ע ע"ב ברש"י ד"ה ושמעינן ליה לר' אליעזר וש"ל: רש"י ד"ה וכי לא מופנה וכו' למדין ומשיבין. שבת קלא ע"א ולעיל ע ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) גמ' מי קפיד עליה בי דינא: (ב) שם והכשיר (ואמר רב יוסף וכו' כאותו הזוג) תא"מ. וג"כ ס"א אין זה: (ג) תוס' ד"ה סנדל וכו' דלכתחילה לא יטול: (ד) ד"ה אמר וכו' וכי ישמעאל בן רבי יוסי כפוף ויושב לפני רבי היה ויוסי שמת:

מוסף רש"י

חלצה בשנים. כשריס, או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול. דהדר הוי להו שנים (לקמן קד:). אין הלכה כאותו הזוג. אלא כת"ק דבעי שלשה (לקמן קה:). ונאמר להלן אזן. במצורע ענו, שכל הפרשה לדרשה, שהרי נאמרה לעצמה במצורע עשיר והוכפלה והכי אמרינן במנחות (קדושין טו.).

מז א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה טז סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף ו וכפלד הלכה סעיף יא וכפירוש סדר חליצה סעיף יט [עי' מ"מ]:

מח ב מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם בהג' חליצה סעיף כב וכפירוש סדר חליצה סעיף יה:

מט ג מיי' פ"ג מהל' עבדים הלכה ט:

נ ד מיי' פ"ד מהל' ממזרים כפרה הלכה כ:

נא ה מיי' פי"א מהל' טומאת צרעת הלכה א סמג עשין רלו:

נב ו מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יב סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף מג:

נג ז מיי' שם הלכה יא סמג שם:

נד ח מיי' שם הלכה יב סמג שם טוש"ע שם:

והא אמרי דבי רבי ינאי לפי שאינו באמר ואמרה. וא"ת מנא ליה לרבי ינאי האי טעמא דלמא משום דלאו בני דעה נינהו ותניא (לקמן דף קו.) דבעינן שיתכוונו שניהם ואמאי נמי אמרינן לקמן (דף קה:) דקטנה חולצת בפעוטות וקטן נמי הוה חלץ אי לאו דאיש כתיב בפרשה כיון דלאו בני דעה נינהו וי"ל שב"ד עומדים על גבם ומורים להם לעשות חליצה כתיקנה דהכי נמי אמרינן בפרק ג' גיטין (דף כב: ושם) דחש"ו שכתבו גט וגדול עומד על גבם דכשר ומיהו לענין חליצה שוטה לא חלץ אע"ג דב"ד עומדים ע"ג כדאמר בתוספתא לפי שיש בחליצה רבוי דברים ואין בו דעת כלל לעשות לדעת ב"ד אבל גבי גט שנוח לעשות כי גדול עומד ע"ג כשר ומחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שכותב הגט לשמה שכותב שם האיש והאשה והזמן ושם עירו ושם עירה והא דאמר בפ"ק דחולין (דף יב: ושם) גבי וכולן ששחטו ואחרים רואין אותן שחיטתן כשירה ומוקי לה כר' נתן דלא בעי כוונה לשחיטה משמע דלרבנן דבעו כוונה לשחיטה לא מהני גדול עומד ע"ג דהתם אחרים אין מלמדים אותו אך שראוהו שלא קלקל וגם אין מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כמו חליצה דאין מתכוין אלא לחיתוך בשר בעלמא כדאמר בפ"ק דחולין (דף יג.) דבעינן מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו: **דאמר** רבי זירא כל **הראוי לבילה בו'.** מילתיה דר' זירא בפ' המנחות והנסכים (מנחות קג: ושם) גבי ששים ואחד אין נבלים ופריך וכי לא בלע מאי הוי והתנן (שם דף יח.) אם לא בלע כשר וא"ת מאי קשה והא לכתחלה בעינן בילה ואומר ר"י דשאני התם כיון דאמר הרי עלי מנחה ס"א עשרון לקרבן גדול קמכוין ולכך היה לו לעשות הכל בכלי אחד אם בדיעבד כשר בלא בילה ודוקא כי אמר הרי עלי מנחה אמרינן דלקרבן גדול קמיכוין אבל סתם בלא מנחה לא משמע קביעות בחד מנא כדתנן התם (דף קב:) הרי עלי שני עשרונים להביא בכלי אחד והביא בשני כלים פסול משמע דאם אמר סתם ולא אמר בכלי אחד יכול להביא בשני כלים וא"ת מנא ליה דאם לא בלע בכשר אימא לא בלע כהן אלא זר אבל לא בלע כלל פסולה דהכי נמי אמרינן בהקומץ רבה (מנחות דף יח. ושם) לא יצק כשר ומפרש דהיינו לא יצק כהן אלא זר וי"ל דקבלה היה לו דאפילו לא בלע כלל בליבא עיכובא וא"ת ואמאי לא מעכבת והלא בכמה מקומות כתיב (ויקרא ב) בלולה במנחת מאפה תנור ושל מחבת ובמנחת נסכים (במדבר טו) כתיב טובא בלולה וכן בקרבן נשיאים תריסר זימני וי"ל דלא משמע ליה עיכובא כיון דלא כתיב ו) ויבלול לשון בלוי ול"ע אם יש עיכובא בעלמא בכה"ג א"נ כולהו לריכי לשום דרשה וא"ת מנא ליה דמעכבא בשאין רואי לבילה ולא דכתיב בלולה ואמר רחמנא דלא מעכבא מסתמא להכי אתני הא דכתביה דבעינן רואי לבילה והא דמספקא בפ' נערה בנדרים (דף עג.) אי חרש מיפר אי לא מיפר משום דלאו בר שמיעה הוא וכדרבי זירא דאיירי משום דשמא לא כתיב קרא ושמע אלא אורחא דמילתא דהכי הוי דכי שמע מיפר וקשה לר"י ערל וטמא אמאי משלחין קרבנותיהן נהי דסמיכה לא מעכבא נימא כל שאין רואי לבילה מעכבת בו וי"ל מדדרשינן בת"כ מ) מזובו ולא מנגעו ש"מ דטמא משלח קרבנות דהבאתא קרבנות אייתי ועוד מדמעטינן בפ"ק דחגיגה (דף ד: ושם) טמא מוכאת שמה והבאתא שמה כל שישנו בביאה ישנו בהבאה ש"מ דשאר קרבנות משלחין ולא חיישינן שיהא רואי לסמיכה וה"ר שמעון הקשה מדלאמר בפ' נגמר הדין (סנהדרין דף מה:) דאיכא מ"ד נקטעה יד העדים חייב דלא בעי קרא כדכתיב ואמאי לא אמרי כיון דכתיב יד העדים דבעינן רואי ליד העדים ושמא יש שום ייתור דמחייב אע"פ שנקטעה ידם אי נמי אין סברא לומר שיפטר משום שאין לעדים יד: ככה

אמר ליה רבי אלעזר [1]ככה יעשה ה) כל דבר שהוא מעשה מעכב א"ל רבי עקיבא ג) משם ראיה ככה יעשה לאיש כל דבר שהוא מעשה באיש ג) החרש ד) שנחלץ והחרשת שחלצה וחולצת לקטן חליצתה פסולה ה) קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה א חלצה בשנים או בשלשה ונמצא אחד מהן קרוב או פסול חליצתה פסולה רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירין ומעשה באחד שחלץ בינו לבינה בבית האסורים ובא מעשה לפני רבי עקיבא והכשיר: **גמ'** אמר רבא השתא דאמרת קריאה לא מיעכבא לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן כשירה תנן חרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת מן הקטן חליצתה פסולה מ"ט לאו משום דלא בני קרייה נינהו לא משום דלאו בני דעה נינהו אי הכי אלם ואלמת נמי אמר רבא אלם ואלמת בני דעה נינהו ופומייהו הוא דכאיב להו והא אמרי דבי רבי ינאי לפי ו) שאינו [2]באמר [1]ואמרה אלא כי אתמר דרבא אסיפא אתמר חרש שנחלץ והחרשת שחלצה והחולצת מן הקטן חליצתה פסולה אמר רבא השתא דאמרת קרייה מעכבא ב לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה ומתניתין בר' זירא דאמר ר' זירא ג כל הראוי לבילה ז) אין בילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת שלחו ליה לאבוה דשמואל ד יבמה שרקקה תחלוץ ה מכלל דאיפסלא לה מאחין מני אילימא ר' עקיבא השתא ומה במקום מצוה דאיכא למימר מידי דהוה אאימורים דכי ליתנהו לא מעכבי ו וכי איתנהו מעכבי אמר ר"ע לא מעכבא מאחין איפסלא ואלא לר' אלעזר והא שני דברים המתירין נינהו ח) ושני דברים המתירין אין מעלין זה בלא זה אלא כרבי דתניא ט) יכבשי עצרת אין מקדשין הלחם אלא בשחיטה כיצד שחטן לשמן וזרק דמן לשמן קדש הלחם שחט שלא לשמן וזרק לשמן לא קדש הלחם שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן קדוש ואינו קדוש דברי רבי ר' אלעזר בר"ש אומר לעולם אינו קדוש עד שישחוט לשמן ויזרוק דמן לשמן (א) ומי אמר ר' עקיבא רקיקה לא פסלה והתניא ח חלצה ולא רקקה

כל דבר שהוא מעשה מעכב דכי כתיב ככה דמשמע עיכובא אמעשה כתיב וקרייה דבורא בעלמא הוא: **כל דבר שמעשה.** ורקיקה מעשה היא: **מעשה באיש.** חליצה שהאשה עושה מעשה בגופו של איש לאפוקי רקיקה דלאו מעשה באיש הוא: **החרש שחלץ חליצתו פסולה.** לפוטרה במקום אח כשר: **וחרשת שחלצה חליצתה פסולה.** היא עצמה אינה נפטרת בחליצתה כדאמרי' לקמן בפ' ב"ש (דף קי.) ואין לה תקנה אלא ביבום ואם רצה להוציא יוציא בגט: **חלצה בשנים.** כשריס או בג' ונמצא אחד מהן קרוב דהדר הוו להו שנים חלילתו פסולה: **ורבי שמעון ור' יוחנן הסנדלר מכשירים.** ול"ג בשנים דהא בשנים עסיק נמי ת"ק: **גמ' אלם ואלמת.** שחלצו חליצתן כשרה: **והאמרי דבי רבי ינאי.** ומפרש טעמא דמתני' דחרש וחרשת מפני שאין בואמר ואמרה ט) דתנן (תרומות פ"א מ"ב) חרש שדברו חכמים בכל מקום שאינו לא שומע ולא מדבר: ועמד ואמר ועניתה ואמרה: **חליצתה פסולה.** ומתני' דקתני לא קרא חליצתה כשירה כר' זירא דא"ר זירא בפרק המנחות והנסכים (מנחות קג:) כל הראוי לבילה כו' דקתני האומר הרי עלי ס"א עשרונים מביא ס' בכלי אחד ואחד בכלי אחר ומפרש טעמא משום דקיס להו לרבנן דששים נבלות בכלי אחד אבל ס"א אין נבלות יפה ומותבינן וכי אין נבלין מאי הוי והתנן (שם יח.) אם לא בלע כשר ומשני רבי זירא הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו דאפילו לא בלע כשר ושאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו דראוי לבילה בעינן דאפשר להתקיים בה מצות מנחה והכא נמי אע"ג דקרייה לא מעכבא בראוי לקרייה אבל בשאין ראוי מעכבא: **יבמה שרקקה.** לפני ב"ד: **תחלוץ.** דנפסלת עליהן מייבום: **במקום מצוה.** בשעת חליצה שהרקיקה מצוה: **כאימורים דכי איתנהו מעכבי.** בשר מאכילה בפ' תמיד נשחט (פסחים נט:) וכי ליתנהו לא מעכבי כגון שנטמאו או שאבדו והכא נמי נימא אע"ג דלאו מעשה חשוב באיש הוא הואיל ואפשר לרוק ליעכב וקאמר רבי עקיבא לא מעכבא: **אלא לר' אלעזר.** דאמר במתני' מעכבא אלמא מעשה הוא: ה"ג **והא שני דברים המתירין אין מעלין זה בלא זה:** אין מקדשין שני הלחם. להיות קדוש קדושת הגוף ליפסל ביולא ולינה אלא בשחיטה ואע"פ שהן טעונין תנופה חיין עם הלחם אין תנופתן מקדשן אלא שחיטתן דגמר מאיל נזיר דכתיב (במדבר ו) ואת האיל יעשה זבח שלמים לה' על סל המצות תלה הכתוב עשיית סל המצות בזביחת האיל בפ' התכלת ט): **ילד** ל"ג: לחם קדוש ליפסל ביולא ואין קדוש להיות ניתר באכילה: רקקה

עין משפט נר מצוה

נה א מיי' פ"ד מהל' יבום הלכה טז סמג עשין נג טוש"ע אה"ע סי' קסט סעיף ב וכסדר חליצה סעיף ד וכפירוש סדר חליצה סעיף ו:

נו ב מיי' שם הלכה יג טוש"ע שם בהלכות חליצה סעיף מג:

נז ג מיי' פ"ז מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו:

נח ד ה מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יד סמג עשין נג טוש"ע שם סימן קסט סעיף מה:

נט ו מיי' פ"ט מהל' מעשה הקרבנות הלכה יח:

ס ז מיי' פ"ז מהלכות פסולי המוקדשין הלכה יח:

סא ח מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה יב סמג עשין נג טוש"ע שם סעיף מג:

מוסף רש"י

כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו. במסכת מנחות (קג:) ששים עשרונים הבאים בכלי אחד לאוין לנבולו ואין בילה מעכבת בו שאם לא בלע כשר, ושאין ראוי לבילה. כגון ששים ואחד עשרונים בכלי אחד, בילה מעכבת בו. ופסולה הואיל ואי בעי נבלוו לא מלי למבלע (נדה סז: ובערי"ז קדושין כה. נדרים עג. מכות יח: חולין פג: מנחות יח: קג:) כלומר מה שאי אפשר להבלע מעכבת בו, דכיון דכתיב ויצק עליה שמן ולוה לבלול דכתיב בלולה, ש"מ שהוה הקב"ה להביא מנחה שיכול לקיים בה מצות בלילה וכשהוא מביא ששים ואחד מנחה כזו לא לוה להביא, והכי הוא כמביא מנחה מן הקטנויות דאינה כלום, שכל דבר שהוה הקב"ה להביא יש עיכוב בעיקר הבאתו להביא באותו ענין שהוה הכתוב ולא בענין אחר, אבל מצות האמורות באותה מצוה, כגון תנופה בקרבן, בלילה במנחה, יש שמעכבין אם גילה הכתוב לשנות עליו לעכב ויש שאין מעכבין (רשב"ם ב"ב פא:). כבשי עצרת. שתי הלחם של עצרת תלויין בשני כבשי שלמים, דכתיב (ויקרא כג) ושני כבשים בני שנה לזבח שלמים והניף הכהן אותם על לחם הבכורים תנופה לפני ה', וגמרינן להו מלחמי תודה שאין קדושים אלא בזבחתה, במנחות (מז.) בפרק התכלת (פסחים יג.). אלא בשחיטה. אבל בחפיה לא קדשי (מנחות עב:). קדש הלחם. מותר באכילה (מנחות מ.). לא קדש הלחם. ולא תפיס פדיונו בקדושת שתי הלחם אלא בקדושת שאר תרומת הלשכה, ומתו"כ יליף לה מקרבנו על זבח תודת שלמיו, מגיד שאם זבח אינו לשם תודה לא קדש לחמו, וכבשי עצרת דמקדשי לחם מתודה ואיל מזיר גמרינן (שם). קדושו. ליפסל ביולא ואינו אינו עוד, ואינו קדושו. ואינו ניתר באכילה, ואף על פי שהכבשים עצמן מותרין, דקיימא לן כל הזבחים שנזבחו אינו לשמן כשרין אלא אינו עלו לבעלים לשם תודה, ותניא בפרק שני דזבחים (כ:) כבשי עצרת שנחטאו שלא לשמן הרי הם חרק והכשר יאכל, אינהו הוא דמתאכלי כשלמים בעלמא, אבל לחם כיון דכשרים אין שמן עליהן, דהא לא עלו לשם תודה אלא לשם שלמי נדבה עליהן, מי יתירנו (פסחים יג:).

מסורת הש"ס

א) [סוטה לג. ועי' תוס' לקמן קה. ד"ה ככה יעשה], ב) [שבת כט: וש"נ], ג) לקמן קי., ד) [עי' תוי"ט בשם נ"י דכסוון אתא שנחלץ], ה) [עי' תוס' לקמן קה: ד"ה קטנה], ו) [עי' תוס' ריטבא עמ. ד"ה והיה יכול], ז) קדושין כה. נדרים עג. ב"ב פא: מכות יח: חולין פג: נדה סו:, ח) [מנחות עט.], ט) פסחים יג: מנחות מז. עב:, י) [דברים כה], כ) [מנחות מז.], ל) [נ"ל ובגלגל וכ"א תוס' מנחות יח: ד"ה ואמר:], מ) [וכ"ה בגמרא מגילה ח. וע"ש בפרש"י היטב ומלוה לשם ועיין בתשובת זכרון יוסף דף עה עמוד ד מה שהשיב לי על שתי קושיות ששאלתי בענין להכא ותירולו נקט על דרך רחוקה וע"ע היטב תוס' מ"ק מ: ד"ה אחרי ומזבחים עד: תד"ה הא בעי ובמנחות סב: ד"ה וכן ובכורות פא. וגיטין כח: סד"ה והא בעי ופסחים סב. ד"ה ערל וחגיגה ד: ד"ה דכתיב ובגדה סו: ד"ה כלן],

תורה אור השלם

1. וְנִגְּשָׁה יִבְמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

2. וְקָרְאוּ לוֹ זְקֵנֵי עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ:
דברים כה ח

הגהות הב"ח

(א) גמ' וחזרוק דמן לשמן (ומי אמר רבי עקיבא) תא"מ. וע"כ ס"א ולרבי עקיבא:

רקקה ולא חלצה ולא קראה חליצה פסולה. ופוסלתה על האחין כדמפרש ואזיל: **אין כאן בית מיחוש.** ואפי׳ מייבום לא פסלה: **למאן.** כלומר למאי הלכתא תני פסולה: **אילימא.** דלא משתריא בה לעלמא פשיטא: **אלא לאו לאשמועינן דאיפסלה מאחין.** דקי״ל במסכת גיטין (דף כד:) כל מקום ששניו חליצה פסולה פסולה ופוסלת על האחין גט פסול פסול ופוסל מן הכהונה: **מאי שנא רקיקה.** דפסלה: **ומאי שנא קרייה.** דלא פסלה דקתני אין כאן בית מיחוש הואיל ותרוייהו לדידיה לא קא מעכבי: **קרייה.** בין קודם חליצה מאן יבמי בין לאחר חליצה ככה יעשה אי נמי אמרינן תמיינא לא מיחלפא לאינשי בחלוצה דליתי למימר הך בתר חליצה אתיינא דאמרי הך קרייה דמקמי חליצה הואי אבל רקיקה דליתא אלא בתר חליצה מיחלפא לאינשי ויאמרו הך מדרקקה ודאי חלצה לה בריש״א ואפילו הכי הדרה ומתיינא ואתי למישרי חלוצה לאחין: **ושרי לה פיגרא.** כלומר פטור ושלחנה מבית דין: **אמרי רקיקה קמייתא ליתי בה משמש.** ולא פסלה מאחין ומאן דחזי דמתיינא סבר רקיקה בתר חליצה הואי כי אורחיה ושרינן חלוצה לאחין: **מהו שתחלוץ.** בשיניה: **יבמה שרקקה דם מהו.** מי הואי חליצה מעלייתא: **אבל אגיד לך כו׳.** מקרא הוא בדניאל שהמלאך אמר לו אגיד לך את כל הנגזר בשמים ורשום בכתב והוא אמת מכלל דאיכא בשמים כתב דאינו אמת בתמיה: **מי כתיב וירקה רוק.** דליהוי משמע דלא יהא שם אלא רוק וירקה סתמא כתיב ואפילו רוק וד״א והכא נמי אי אפשר בלא לחלוחי רוק: **בכתב אמת.** שהקב״ה מאמתו ומקיימו ואינו חוזר ומבטלו: (ד) **אמר רבא** גרסינן. וא״ג ואמר רבא: **בהמלאו.** משמע שאין מצוי בכל עת: **תחלוץ.** ולא תתיינא עוד דאיפסלה עלייהו: **יכול יהא דם היולא מפיו.** טומא כרוק ודם היולא מפי אמתו טומא כזובו וקריו ומימי רגליו שהן מעיינותיו של זב וטומאין טומאה חמורה: **מוללת.** אי אפשר בלא לחלוחי רוק:

(ו) **רקקה ולא קראה חליצתה בשירה** (א) **רקקה ולא חלצה ולא קראה חליצתה פסולה** (ב) **קראה ולא רקקה ולא חלצה אין כאן בית מיחוש מני אילימא רבי אליעזר חלצה ולא רקקה ולא קראה חליצתה כשירה והא אמר רבי אליעזר** [1] **בכבה יעשה** (ג) **דבר שהוא מעשה מעכב אלא פשיטא רבי עקיבא וקתני רקקה ולא חלצה ולא קראה חליצתה פסולה למאן אילימא לעלמא פשיטא מי הויא חליצה דאישתריא לעלמא** [2] **אלא לאו לאחין שמע מינה ולר״ע מאי שנא רקיקה ומאי שנא קרייה קרייה דאיתא בין בתחלה בין בסוף לא מיחלפא ליה רקיקה דבתחלה ליתא ולבסוף איתא מיחלפא ליה ואתו למישרי חלוצה לאחין ואיכא דאמרי הכי שלחו ליה** [3] **יבמה שרקקה תחלוץ ואינה צריכה לרוק פעם אחרת כי ההיא** (ד) **דאתיא לקמיה דרבי אמי הוה יתיב רבי אבא בר ממל קמיה רקקה מקמי דתחלוץ אמר ליה רבי אמי חלוץ לה ושרי לה תיגרא אמר ליה ר׳ אבא והא בעינן מירק הא רקקה לה ותירוק ומה בכך** [4] **נפיק מיניה חורבא דאי אמרת תיהדר ותירוק אמרי רקיקה קמייתא לית בה מששא ואתי למישרי חלוצה לאחין והא בעינן כסדרן** [5] **כסדרן לא מעכבא הוא סבר דחויי קא מדחי ליה נפק דק ואשכח דתניא** (ה) **בין שהקדים חליצה לרקיקה בין שהקדים רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי** [6] **לוי נפק לקרייתא בעו מינה גידמת מהו שתחלוץ יבמה שרקקה דם מהו** [7] **אבל אגיד לך את הרשום בכתב אמת מכלל דאיכא כתב שאינו אמת לא הוה בידיה אתא שאיל בי מדרשא אמרו ליה** [8] **מי כתיב וחלצה ביד ומי כתיב וירקה רוק אבל אגיד לך הרשום בכתב אמת וכי יש כתב שאינו אמת לא קשיא** (ו) **כאן בגזר דין שיש עמו שבועה כאן בגזר דין שאין עמו שבועה כדרב שמואל בר אמי דאמר** (ז) **רב שמואל בר אמי אמר רבי יונתן מנין לגזר דין שיש עמו שבועה שאינו מתקרע שנא׳** [3] **לכן נשבעתי לבית עלי אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה עד עולם אמר רבה בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר הוא בדברי תורה אביי אמר בזבח ובמנחה אינו מתכפר אבל מתכפר בגמילות חסדים רבה ואביי מדבית עלי קאתו רבה דעסק בתורה חיה ארבעין שנין אביי דעסק בתורה ובגמילות חסדים חיה שיתין שנין ת״ר משפחה אחת היתה בירושלים שהיו מתים כבן שמנה עשרה שנה באו והודיעו את רבן יוחנן בן זכאי אמר להם שמא ממשפחת עלי אתם שנא׳** [4] **וכל מרבית ביתך ימותו אנשים לכו ועסקו בתורה ותחיו הלכו ועסקו בתורה וחיו והיו קורין אותן משפחת יוחנן על שמו אמר רב שמואל בר אוניא אמר רב מנין לגזר דין של צבור שאינו נחתם אינו נחתם והא כתיב** [5] **כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך בורית נכתם עונך לפני אלא מנין שאפי׳ נחתם מתקרע שנאמר** [6] **מי כה׳ אלהינו בכל קראנו אליו והכתיב** [7] **דרשו ה׳ בהמצאו** (ח) **לא קשיא הא ביחיד הא בציבור** (ט) **יחיד אימת אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה אלו עשרה ימים שבין ר״ה ליום״כ שלחו ליה לאבוה דשמואל** [8] **יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שאי אפשר לדם בלא צחצוח רוק מיתיבי** (י) **יכול יהא** (יא) **דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא ת״ל** [8] **זובו טמא ואין דם היוצא מפיו ומפי האמה טמא אלא טהור ל״ק כאן במוצצת כאן בשותת: חרש שנחלץ וכו׳:**

(ח) **בכבה יעשה דבר שהוא מעשה מעכב.** וא״ת ולמ״ד (סנהדרין דף סה:) דעקימת פיו הוי מעשה היכי ממעטינן קריאה וי״ל דמ״מ מעשה גרוע הוא יותר מרקיקה אי נמי לא דמי למנהיג בקול שהוא מעשה גדול: **לאחין פסולה.** משמע שפוסלה לאחין מדקתני פסולה ואפי׳ למ״ד בכל הגט (גיטין דף כד:) כל מקום ששנו חכמים חליצה פסולה אינה פוסלת על האחין הכא דייק מדלא קתני אין כאן בית מיחוש ודלא כפי׳ הקונטרס דפירש דאתיא כמ״ד כל מקום ששנו חכמים חליצה פסולה פוסלת דא״כ בלא שום דיוק הוה מצי לאוקומי כוותיה: **מי כתיב וחלצה ביד.** והא דקאמר בירושלמי שחולצתו בימין למגזה בעלמא אבל עיכובא ליכא (מ):

רבא ואביי מדבית עלי קאתו. רבה גרס דרבא לא הוה כהן כדאמר בפ׳ הזרוע (חולין קלג. ופס) דאמר ליה לשמעיה זכי לי מתנתא אבל רבה היה כהן דאמר בפרק עד כמה (בכורות כז.) רבה בטיל לה בדוב ואמרינן במס׳ מועד קטן (דף כח. ופס) אמר רבא חיי בני ומזוני לאו בזכותא תליא מילתא כו׳ עד רבה היה ארבעין שנין ורב חסדא תשעים שנין כדאמר נמי הכא רבה היה ארבעין שנין הקשה הר״ר אלחנן דבגמילות חסדים נמי עסיק דאמר בחלק (סנהדרין דף לח:) אמר רבה ייתי ולא אחמיניה אמר ליה אביי מאי טעמא אמר מר הכי כו׳ מר (מ) תורה איכא גמילות חסדים איכא ואמר ר״י דלא עסיק כל כך בגמילות חסדים שיעלל מגזירת בית עלי אבל כדי שיעלל מחבוא של משיח היה בידו שגם שאר זכיות עומדות לו וא״ת ומאי הא דקאמר במס׳ מועד קטן (דף כח.) דלא בזכותא תליא מילתא אלא במזלא מדרבה לא היה אלא ארבעין שנין ודלמא עליי וי״ל דסבירא ליה לרבא דבתורה בלבד הוא מתכפר כמו לרבה ועוד שגם רבה עסק בגמילות חסדים כדאמר בחלק (סנהדרין דף לח:) (מ) **יבמה** שרקקה דם תחלוץ. מעיקרא שלחו ליה הכוא דלעיל היבמה שרקקה ואח״כ שלחו ליה דאפילו רקקה דם תחלוץ:

קטנה

דבר [שהוא] מעשה מעכב (פסולה). אלא פשיטא ר״ע וקתני רקקה ולא חלצה ולא קראה חליצתה פסולה לעלמא ומפסלת לאחים אליבא דר״ע נמי רקקה ולא חלצה ולא קראה פסולה לאחים והכי נמי שלחוה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה תחלוץ אלמא ברקיקה לחודא פסולה לאחים אלמא כל יבמה יכולה לפסול עצמה מן האחים אם תרוק בפני אחד מהם. וא״כ קשיא הא דאמר לעיל יבמה שגדלה בין האחים כשרה להתייבם ואין חורששים שמא חלצה לאחד מהם ואם איתא ליתני שמא רקקה בפני אחד מהם לכך אני אומר שאין רקיקה פוסלת מן האחין אלא כשהיא לפני ב״ד ולא דמי רקיקה לחליצה דאילו חליצה אין דרכה לחלוץ לאחד מן האחים וכיון דחלצה אפי׳ שלא בפני ב״ד פסולה מן האחים להכי אמר אין חורששין שמא חלצה לאחד מן האחים טעמא דלא חזינן הא חזינן הא חיישינן שמא כוונה אבל רקיקה שדרכה להיות רוקקת כל היום אין הרקיקה פוסלת מן האחים אלא בב״ד וכן נראה בפרש״י ז״ל שהיבמה שחלצה לפני ב״ד תתלוץ אלמא בפני ב״ד אין שלא בפני ב״ד לא פסלה: לוי נפק לקריייתא בעו מניה יבמה גדמת מהו שתתלוץ. רקקה דם מהו לא הוה בידיה אתי שאיל בי מדרשא א״ל מי כתיב וירקה רוק שלחוה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שא״א בדם בלא צחצוחי רוק מיתיבי יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי האמה שלו טמא [ת״ל] זובו הוא טמא ואין דם היוצא מפיו (מטמא) ומפי האמה (אינו) טמא אלא טהור ואי א״א בלא צחצוחי הרוק אמאי [ומשנינן] ל״ק כאן במוצצת כאן בשותת. פי׳ (מוצצת) [שותת] אפשר בלא צחצוחי הרוק וצריכה לרוק לכתחילה ומ׳ דיעבד חליצתה כשירה כדא׳ גבי מדרשא דלוי מי כתיב וירקה רוק. ומתני׳ נמי הכי משמע מדאצטריך קרא למעוטי דם היוצא מפיו אלמא אי לא מעטיה קרא ה״א בכלל כי ירוק הזב בטהור הוא. ואוקימנא להאי מתניתין בשותת והראב״ד כתב דשמעתא קמייתא מיירי שרקקה במקום חליצה דסגי בהכי אפלו בשותת והא שמעתא בתרייתא דבעי צחצוחי הרוק שרקקה שלא במקום חליצה ולפוסלה מן האחים דאי איכא צחצוחי הרוק הוא דמפסל ביה דנזרינן ביה משום רקיקה דבתר חליצה. אבל לית בה צחצוחי הרוק לא מפסלה ולא גזרינן בה מידי דגר׳ בפ׳ כל הגט אמר שמואל כל [מקום] ששנו חכמים גט פסול [פסול] ופוסל חליצה פסולה ופוסלתה מן האחים במערבא

מסורת הש״ס

(א) ספרי פרשת כי תצא, (ב) [לקמן קו: סנהדרין מט:], (ג) כ״ה יח., (ד) [שם יח. ע״ש], (ה) לעיל מט:, (ו) נדה נו., (ז) [שייך לעיל במשנה קד:], (ח) [וע״ע תוספות חולין כ. ד״ה לא], (ט) [וע״ע תוס׳ ר״ה יח. ותוס׳ נכורות כז. ד״ה רבנה],

תורה אור השלם

1. וְנִגַּשׁה יְבִמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כֹּכָה יֵעָשֶׂה לְאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו: דברים כה ט

2. אֲבָל אַגִּיד לָךְ אֶת הָרָשׁוּם בִּכְתָב אֱמֶת וְאֵין אֶחָד מִתְחַזֵּק עִמִּי עַל אֵלֶּה כִּי אִם מִיכָאֵל שַׂרְכֶם: דניאל י כא

3. וְלָכֵן נִשְׁבַּעְתִּי לְבֵית עֵלִי אִם יִתְכַּפֵּר עֲוֹן בֵּית עֵלִי בְּזֶבַח וּבְמִנְחָה עַד עוֹלָם: שמואל א ג יד

4. וְאִישׁ לֹא אֲבָרֵית לְךָ מֵעִם מִזְבְּחִי לְכַלּוֹת אֶת עֵינֶיךָ וְלַאֲדִיב אֶת נַפְשֶׁךָ וְכָל מַרְבִּית בֵּיתְךָ יְמוּתוּ אֲנָשִׁים: שמואל א ב לג

5. כִּי אִם תְּכַבְּסִי בֶּגֶד וְתַרְבִּי לָךְ בּוֹרִית נִכְתָּם עֲוֹנֵךְ לְפָנַי נְאֻם אֲדֹנָי יְהוִה: ירמיהו ב כב

6. כִּי מִי גוֹי גָּדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרֹבִים אֵלָיו כַּיְיָ אֱלֹהֵינוּ בְּכָל קָרְאֵנוּ אֵלָיו: דברים ד ז

7. דִּרְשׁוּ יְיָ בְּהִמָּצְאוֹ קְרָאֻהוּ בְּהִיוֹתוֹ קָרוֹב: ישעיהו נה ו

8. דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּם אֲלֵהֶם אִישׁ אִישׁ כִּי יִהְיֶה זָב מִבְּשָׂרוֹ זוֹבוֹ טָמֵא הוּא: ויקרא טו ב

גליון הש״ם

גמ׳ לוי נפק לקרייתא. כעין זה עיליפין דף כח ע״ב:

הגהות הב״ח

(מ) גמ׳ ככה יעשה כל דבר שהוא: (ב) שם כי הכוא יבמה דאתיא לקמיה דרבי אמי: (ג) שם ויחיד אימת: (ד) רש״י ד״ה אמר רבא גרסינן. ר״ב ס״ל אמר רבה גרסי׳ ול״ג אמר רבא: (ה) תוס׳ ד״ה רבא וכו׳ מר הא תורה איכא הא גמילות:

מוסף רש״י

רבה ואביי מדבית עלי קאתו. מבני וכבא מדבית עלי קאתו. כמי וכבא מדבית חורשים שמא חלצה לאחד מהם ואם איתא ליתני שמא רקקה בפני אחד מהם לכך אני אומר שאין רקיקה פוסלת מן האחין אלא כשהיא לפני ב״ד ולא דמי רקיקה לחליצה דאילו חליצה אין דרכה לחלוץ לאחד מן האחים אלא בב״ד וכן נראה בפרש״י ז״ל שהיבמה שחלצה לפני ב״ד תתלוץ אלמא בפני ב״ד אין שלא בפני ב״ד לא פסלה: לוי נפק לקרייתא בעו מניה יבמה גדמת מהו שתתלוץ. רקקה דם מהו לא הוה בידיה אתי שאיל בי מדרשא א״ל מי כתיב וירקה רוק שלחוה לאבוה דשמואל יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שא״א בדם בלא צחצוחי רוק מיתיבי יכול יהא דם היוצא מפיו ומפי האמה שלו טמא [ת״ל] זובו הוא טמא ואין דם היוצא מפיו (מטמא) ומפי האמה (אינו) טמא אלא טהור ואי א״א בלא צחצוחי הרוק אמאי [ומשנינן] ל״ק כאן במוצצת כאן בשותת. פי׳ (מוצצת) [שותת] אפשר בלא צחצוחי הרוק וצריכה לרוק לכתחילה ומ׳ דיעבד חליצתה כשירה כדא׳ גבי מדרשא דלוי מי כתיב וירקה רוק. ומתני׳ נמי הכי משמע מדאצטריך קרא למעוטי דם היוצא מפיו אלמא אי לא מעטיה קרא ה״א בכלל כי ירוק הזב בטהור הוא. ואוקימנא להאי מתניתין בשותת והראב״ד כתב דשמעתא קמייתא מיירי שרקקה במקום חליצה דסגי בהכי אפלו בשותת והא שמעתא בתרייתא דבעי צחצוחי הרוק שרקקה שלא במקום חליצה ולפוסלה מן האחים דאי איכא צחצוחי הרוק הוא דמפסל ביה דנזרינן ביה משום רקיקה דבתר חליצה. אבל לית בה צחצוחי הרוק לא מפסלה ולא גזרינן בה מידי דגר׳ בפ׳ כל הגט אמר שמואל כל [מקום] ששנו חכמים גט פסול [פסול] ופוסל חליצה פסולה ופוסלתה מן האחים במערבא

עין משפט נר מצוה

סב א מיי׳ פ״ד מהל׳ יבום הלכה יב סמג עשין נב טוש״ע אה״ע סימן קסט סעיף מה:

סג ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף מז:

סד ג מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף מה:

סה ד מיי׳ שם הל׳ י טוש״ע שם סעיף מג:

סו ה מיי׳ שם הלכה יא:

סז ו מיי׳ שם הלכה י סמג שם טוש״ע שם סעיף מג:

סח ז מיי׳ שם הלכה כג והל׳ יח טוש״ע שם סעיף לא מ ובפירוש סדר חליצה סעיף ע עז:

סט ח מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף מ:

ע ט מיי׳ פ״ג מהלכות מעמלי משכב ומושב הלכה מח:

עא י מיי׳ שם ופ״ד מהלכות יבום הלכה כג טוש״ע אה״ע סימן קסט סעיף מ:

תוספות ישנים

לא הוה בידיה מתא שלא כי מדרשא. ובב״ר ה) אמר כי (הא) מתא לקמיה דרבי וא״ל כך וכך שלו ממני ולא ידעתי להשיב להם עד שפשטו מעצמו והאי דלא פשט לרבו מעיקרא מפני שהיה מתגאה על שהיו מכבדין אותו מאד והיו מושיבין אותו במטה של זהב לפיכך לא ידע להשיב להם שהגאות משכחת לאדם תלמודו: ה״נ רבה ואביי מדבית עלי קאתו. וא״נ רבא דהא רבא לא היה כהן כדאיתא בפ׳ הזרוע דא״ל לשמעיה שהיה כהן זל זכי במתנות אבל הוא לא רצה לזכות שלא היה כהן ועוד דאמר הכא דרבה היה מ׳ שנה ואביי היה ס׳ שנין. ובפרק אע״פ [כתובות סה.] שנינו שהיה רבא אחר אביי דאתיא מומה דבימהו דאביי לקמיה דרבא דלפסיק לה מזוני ואין לומר דאביי עולה קודם יותר מכ׳ שנה שהרי מלינו בפרק שלשה אוכלו [בכרכות מח.] דאביי וכבא הוו יתבי קמיה דרבה אמר להו לגני מבכרכין אביי אחוי טללא ורבא נפק לשוקא ואחוי כלפי שמיא אלמא קטנים היו שניהם בשותפה שעה:

ה) וכ״ה בירושלמי כאן הלכה ו׳ דלוי בעצמו השיב כן לפני רבי ע״ש.

תוס׳ חד מקמאי

תניא חלצה ולא רקקה ולא קראה חליצתה כשרה רקקה ולא חלצה ולא קראה חליצתה פסולה קראה ולא רקקה ולא חלצה אין כאן בית מיחוש. מני אילימא ר״א חלצה ולא קראה ולא רקקה [חליצתה] כשרה הא ר׳ אליעזר אומר כל

קטנה שחלצה תחלוץ משתגדיל **ואם לא חלצה חליצה פסולה.** ומ"ת אמאי לא עריב ותני להו קטנה בהדי חרש וחרשת וקטן וי"ל (כדמוכח) משום דבקטנה פליג רבי יוסי בגמ' ואם תאמר מ"מ כיון דתנא פסולה אמאי תני שתחלוץ משתגדיל ועוד דלא תני ליה גבי קטן וי"ל דאי לא הוה תני גבי קטנה ה"א דחליצתה פסולה מדרבנן דהא דמקשינן אשה לאיש אינו מן התורה להכי תני תחלוץ משתגדיל יתור לשון לאשמועינן דחליצת קטנה אינה כלום כמו חליצת קטן [9] ומיהו בירושלמי גרסי' בסדר המשנה תחלוץ משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה כשירה משמע שסובר דהא דמקיש רבי מאיר אשה לאיש היינו מדרבנן אבל לרבי יוסי חוצצת לכתחלה כדאשכחן בעובדא דלקמן ובירושלמי נמי מוקי לה כר"מ [10]: **אבא** יודן בירושלמי ואבדן ליסנא קלילא: **מי שצריך לו עם קדוש יפסע על ראשי עם קדוש.** והא דאמר בפ' קמא דסנהדרין (דף ז:) אזהרה לדיין שלא יפסע על ראשי עם קדוש היינו היכא שלא יצא לצורך עם קדוש אי נמי אפילו יצא לצורך יש לו לקצר דרכו כל מה שיכול כדאמרינן (קידושין דף לב:) אזהרה לזקן שלא יטריח מורגלת ובהוריות (דף יג:) תניא בני חכמים ות"ח בזמן שהצבור צריכין להם מפסיעין על ראשי העם כו' יצא לצורך נכנס ויושב במקומו פירוש [א] לצורך העם ובתוספתא גרסינן בהדיא יצא לצורך העם: **רבא** אמר משתגיע לעונת נדרים.

ואם תאמר דבפרק יוצא דופן (נדה מו. ושם) קאמר רבא קטנה שהגיעה לכלל שנותיה אינה צריכה בדיקה חזקה הביאה שימנין ומסיק כי קאמר רבא למיאון אבל לחליצה בעינא בדיקה אלמא קטנה לא חלצה ואר"ת דרבא איירי הכא אליבא דרבי יוסי אבל אינו גופיה סבר עד שתביא שתי שערות והא דמסיק הכא והלכתא עד שתביא שתי שערות סיומא דמילתא הוא ובפרק התקבל (גיטין סה. ושם) דקאמר רבא גבי שלש מדות בקטן הגיע לעונת נדרים נדרו נדר והקדשו הקדש וכנגדן בקטנה חוצצת מדה זו עושה אליבא דרבי יוסי ועוד דר"י הוכיח שם מכח ההיא דמי שמת (ב"ב קנה.) דרבה גרס ולא רבא:

לכתחלה בעי חמשה. מכאן יש ללמוד דאין צריך חמשה אפי' לכתחלה ומיהו לפרסומי מילתא עבדינן בחמשה:

רבי שמעון ורבי יוחנן הסנדלר מכשירים בשנים. ולאו דוקא שנים אלא לשון עדות בעלמא נקט שנים ובקונטרס ל"ג שנים:

ובא מעשה לפני ר' עקיבא בבית האסורין. ומ"ת והא במתני' משמע בהדיא שחלצה בבית האסורין דקתני מעשה שחלצה בינו לבינה בבית האסורין ובא מעשה לפני רבי עקיבא ויש לומר דבהרבה ספרים גרסי' בא מעשה לפני ר' עקיבא בלא וי"ו ובאי נמי בבית האסורין ארבי עקיבא ואם תאמר והיכי פשיט שהמעשה בא לפני רבי עקיבא בבית האסורין ולא בא אבראי ויש לומר דיודע הגמרא שבא לפניו בבית האסורין כדאמר בירושלמי רבי יוחנן הסנדלר עבר קומי חבושין דרבי עקיבא היה מכריז ואמר מאן בעי מחטין ומאן בעי לגורין חלצה בינו לבינה מהו אדיק ליה ריסיה מן כוותיה אמר ליה אית לך כושין אית לך כשר:

בתי

אמר רב יהודה אמר [6] רב זו דברי ר' מאיר אבל חכמים אומרים [8] אין חליצת קטן כלום: קטנה שחלצה וכו': אמר רב יהודה אמר רב זו דברי ר"מ דאמר [1] איש כתוב בפרשה [3] ומקשינן אשה לאיש אבל חכמים אומרים [2] איש כתיב בפרשה אשה בין גדולה בין קטנה [7] מאן חכמים [9] רבי יוסי היא דר' חייא ור' שמעון בר רבי הוו יתבי פתח חד מינייהו ואמר המתפלל צריך שיתן עיניו למטה שנאמר [2] והיו עיני ולבי שם כל הימים [4] וחד אמר עיניו למעלה שנאמר [3] נשא לבבנו אל כפים אדהכי [5] אתא ר' ישמעאל בר' יוסי לגבייהו אמר להו במאי עסקיתו אמרו ליה בתפלה אמר להו כך אמר אבא [2] המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כדי שיתקיימו שני מקראות הללו אדהכי אתא רבי למתיבתא אינהו דהוו קלילי יתיבו בדוכתייהו רבי ישמעאל ברבי יוסי אגב יוקריה הוה מפסע ואזיל אמר ליה אבדן [3] מי הוא זה שמפסע על ראשי עם קדוש אמר ליה אני ישמעאל בר' יוסי שבאתי ללמוד תורה מרבי אמר ליה וכי אתה הגון ללמוד תורה מרבי אמר ליה וכי משה היה הגון ללמוד תורה מפי הגבורה אמר ליה וכי משה אתה אמר ליה וכי רבך אלהים הוא אמר רב יוסף שקליה רבי [5] למטרפסיה דקאמר ליה רבך ולא רבי אדהכי אתיא יבמה לקמיה דרבי אמר ליה רבי לאבדן פוק בדקה לבתר דנפק אמר ליה ר' ישמעאל כך אמר אבא איש כתוב בפרשה אבל אשה בין גדולה בין קטנה אמר ליה תא לא צריכת כבר הורה זקן קמפסע אבדן ואתי אמר ליה רבי ישמעאל בר' יוסי מי שצריך לו עם קדוש יפסע על ראשי עם קדוש מי שאין צריך לו עם קדוש היאך יפסע על ראשי עם קדוש אמר ליה רבי לאבדן קום בדוכתיך תאנא באותה שעה נצטרע אבדן וטבעו שני בניו ומאנו שתי בלותיו אמר רב נחמן בר יצחק בריך רחמנא דכספיה לאבדן בהאי עלמא אמר ר' אמי מדבריו של ברבי נלמוד קטנה חולצת בפעוטות רבא אמר עד שתגיע לעונת נדרים [7] והלכתא עד שתביא שתי שערות: חלצה בשנים וכו': [1] אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן אין הלכה כאותו הזוג והא אמר ר"נ חדא זימנא דאמר רב יוסף בר מניומי [1] אמר רב נחמן [6] חליצה בשלשה צריכי דאי איתמר הך קמייתא הוה אמינא ה"מ לכתחילה אבל דיעבד אפי' תרי קמ"ל אין הלכה כאותו הזוג ואי אשמועינן אין הלכה כאותו הזוג אלא כתנא קמא ה"א דיעבד אבל לכתחילה ליבעי חמשה צריכא: מעשה שחלצו כו': בינו לבינה מי ידענא אמר רב יהודה אמר שמואל ועדים רואין אותו מבחוץ איבעיא להו מעשה שחלצו בינו לבינה אבראי ובא מעשה לפני ר"ע בבית האסורין או דלמא מעשה שחלצו בינו לבינה בבית האסורין אמר רב יהודה אמר רב בבית האסורין היה מעשה ולבית האסורין בא מעשה תנו

זו דברי ר' מאיר. דקמני סתמא במתני' חליצת קטן פסולה אלמא מעשה מיהא הוי לאיסורי מאחין אבל חכ"א אין חליצת קטן כלום אפילו לפוסלה על האחין וא"ת בר"פ כל הגט (גיטין כה.) דפליגי אמוראי נמי קטן וחליצתו חליצה פסולה איכא מ"ד פסולה ופוסלת ואיכא מ"ד פסולה ואינה פוסלת. וכי פליגי אמוראי בפלוגתא דר"מ וחכמים דהכא. וי"ל דפליגי בסתמא דמתני' דקטן ואנפלא דקתני חליצה פסולה אי פוסלת ממש ואתיא כר"מ ואי אינה פוסלת ואתיא כרבנן דתרי': **והלכתא** עד שתביא שתי שערות תלמוד הוא דפסיק הכי וכן הלכה: הלכה חליצה בג' ונהגו העם בחמשה: **ובא** לפני ר"ע בית האסורים והכשיר. תניא בתוספתא ר' יוחנן הסנדלר היה הולך לפני בית האסורין שרבי עקיבא אסור שם ונשא מנעלים על כתפו והיה לועק מנעלים למי מנעלים למי חלצה בינו לבינה מהו וכל זה היה עושה כדי שלא יבינו אומות העולם בללמוד תורה הוא [ולכך [וכשביל זה] היה רבי עקיבא תפוס אחיק ר"ע בזנותא דשם [ת"ל] יש לך כושר יש לך כושר. והבין ר"י הסנדלר דכשהיה היא והיינו אלו דקתני הכא ובא רבי עקיבא והכשיר:

תוספות ישנים

תום' חד מקמאי

אמרי משמיה דר"א [שמאל] ולילה פסולים ופוסלים קטן ואנפלייא פסולות ואינו פוסלות: א"ר ישמעאל בר"י המתפלל צריך שיתן עיניו למטה ולבו למעלה כדי לקיים ב' מקראות הללו והיו עיני ולבי שם כל הימים וכתיב נשא לבבינו אל כפים אל אל בשמים. הא דפסקי הלכתא עד שתביא ב' שערות ה"מ לכתחלה דלא חלצה עד שתביא ב' שערות אבל דיעבד הא תנן קטנה שחלצה תחלוץ משתגדל ואם לא חלצה חליצתה כשירה: הא דתנן מעשה שחלצה בינו לבינה מנא ידעינן א"ר יהודה אמר שמואל בעדים רואין אותם מבחוץ. אפ"ה לית הלכתא כר"ע אלא חליצה פסולה:

מסורת הש"ס

עין משפט נר מצוה

עב א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה טז סמג עשין פב טוש"ע אה"ע סימן קסט סעיף מג:

עג ב מיי' פ"ה מהל' תפלה הלכה ד סמג עשין יט טוש"ע א"ח סימן ל"ה סעיף ב:

עד ג מיי' פכ"ה מהל' סנהדרין הלכה ב סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סימן מ סעיף ד:

עה ד מיי' פ"א מהלכות יבום הלכה יז סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סימן קסז סעיף ד וסימן קסט סעיף מג ובסדר חליצה סעיף יז ובפירוש סדר חליצה סעיף כו:

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי: דברים כה ז

2. וַיֹּאמַר יְיָ אֵלָיו שָׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ וְאֶת תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לְפָנַי הִקְדַּשְׁתִּי אֶת הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָה לְשׂוּם שְׁמִי שָׁם עַד עוֹלָם וְהָיוּ עֵינַי וְלִבִּי שָׁם כָּל הַיָּמִים: מלכים א ט ג

3. נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם: איכה ג מא

גליון הש"ם

גמ' רבי יוסי היא. עי' לעיל דף מז ע"ב תוס' ד"ה אין מוסגין: **תוס'** ד"ה קטנה שחלצה. ומיהו פירושל' גרסי' וכו'. עי' בכורות דף כב ע"ב תוס' ד"ה תירוס ותיקנו:

הגהות הב"ח

(**א**) גמ' כל הימים (וחד אמר עיניו למעלה) תא"מ וג"כ ס"א וחד אמר המתפלל צריך שיכוין את לבו למעלה שנאמר נשא: (**ב**) שם אדהכי והכי אתא ר' ישמעאל: (**ג**) שם אמר רב נחמן הלכה חליצה בשלשה: (**ד**) רש"י ד"ה אבל חכמים אומרים אין חליצת קטן כלום אפי' לפוסלה עליו דלפליגי עליה התם כל"ל:

הגהות הגר"א

[**א**] תוס' סד"ה מי. פי' לצורך העם כו'. נ"ב לע"ג (עי' בגמ' שם):

מוסף רש"י

איש כתיב בפרשה. ואם לא יפפון הא"ש, הלכך קטן לא חלץ, אבל אשה בין גדולה בין קטנה (נדה נב.).

(**6**) [עי' תוספות לעיל לו. ד"ה ר"מ כו' דגרסו הכא שמואל], (**7**) [לעיל קא: לקמן קיט.], (**8**) נ"ב קט. נדה נב., (**9**) [עירובין פב. וש"נ], (**10**) [עמ"ש על הגליון פסחים מ: בשם העיורוך], (**1**) [לעיל קד.], (**2**) [לעיל קא: ע"ש], (**3**) ל"ל לאשה, (**4**) [ברכות יט.], (**5**) [שייך לעיל במשנה], (**6**) [בכורות יט: כתבו תוספות ד"ה אם אינו כו' ביתר ביאור ע"ש],

(**6**) [עי' תוספות לעיל לו. ד"ה ר"מ כו' דגרסו הכא שמואל], (**7**) [לעיל קא: לקמן קיט.], (**8**) נ"ב קט. נדה נב., (**9**) [עירובין פב. וש"נ], (**10**) [עמ"ש על הגליון פסחים מ: בשם העיורוך], (**1**) [לעיל קד.], (**2**) [לעיל קא: ע"ש], (**3**) ל"ל לאשה, (**4**) [ברכות יט.], (**5**) [שייך לעיל במשנה], (**6**) [בכורות יט: כתבו תוספות ד"ה אם אינו כו' ביתר ביאור ע"ש],

בתי עמודי. לגשון שפי' בקונטרס עמודי וחלצי לו משמע שלריך עמידה לחלון ושמע לכתחלה בעי ולא מיפסלא בהכי כדפרישי' לעיל (דף קג.) גבי בין עומד בין יושב בין מוטה:

אין לו אלא שברו. היינו דוקא כגון הכא שאול דבר גדול במקום שאין לוקחין אלא דבר מועט [9] וכן ההיא דהגוזל בתרא (ב"ק קטו: ושם) גבי הלך להביא כליב ודורמסקין לחולה דאין לו אלא שכרו אבל היכא שלוקחין דבר גדול התם אין יכול לומר לו משטה אני בך ואע"פ שלא הוציא כלום מתותו דבר שמובע עליו שכר: **רבא** אמר רב סחורה. והא דאמר בחלו מציאות (ב"מ דף לג. ושם) אמר רבא כגון רב סחורה דאסברן זוהמא ליסטרון פירוש שהאיר עיני באותה משנה אחת רבה גרס התם אבל רבא היה תלמידו מובהק כדמשמע הכא וכמה דוכתין ואית דגרסי התם רבא וי"ל דה"ק אפילו לא אסברן אלא זוהמא ליסטרון בלבד אני חייב לקרוע עליו [10]:

לפיכך אין כותבין גט חליצה אא"כ מכירין בו'.

פירש בקונטרס דחיישינן שמא יטעו בית דין האחרון וישיאוה בלא הכרת יבם ויסמכו על בית דין הראשון ואע"ת ואמאי חולצין בית דין הראשון אע"פ שאין מכירין וניחוש דלמא מייתי שהדי שחלצה בב"ד ויסמכו בית דין האחרון עלייהו וישיאוה לשוק בלא הכרה וי"ל דעדיס אינס מעידין לחלצין ושאלו להם אם הכירום בית דין הראשון דכולי האי ודאי לא חיישינן: **ורבא** דידיה אמר בו' ולא חיישינן לבית דין טועין. פירוש שמא טעו ב"ד הראשון ועשו בלא הכרה כך פירש הקונטרס וקשה דאין פירוש בית דין טועין שוה דחיישינן לבית דין טועין דרב סחורה היינו בית דין אחרון ולא חיישינן לבית דין טועין דרבא היינו בית דין הראשון ועוד קשה לר"י דאמר פ' יש נוחלין (ב"ב דף קלח: ושם) אמר רב דימי הילכתא לא חיישינן לב"ד טועין ופריך מ"ש מדרבא דאמר רבא אין חולצין אע"כ מכירין דחיישי' לבית דין טועין כו' אלמא בדרבא גרסי' חוששין לבית דין טועין וגראה לר"י דגירסת ספרים ישנים דגרסי בדרב סחורה לא חיישינן ובדרבא חיישינן וה"פ לא חיישינן לבית דין טועין שמא יטעו בית דין האחרון להשיאה ע"י חליצה שיעידו בחליצה ולא בהכירא דכולי האי לא חיישינן אלא יאחזו עליהם אם הכירו ב"ד הראשון ורבא סבר דאין חולצין אע"כ מכירין שמא יטעו בית דין האחרון להשיאה על ידי עדים ויאמרו שלא עשו כ"א בהכרה והקשה הר"ר יהודה מדתניא בתוספתא (פי"ב) חולצין לאשה אע"פ שאין מכירין אותה תיקשה לרבא משמיה דנפשיה ותירץ דתוספתא מייתי לאורייתא ואמוראי דהכא אייתי דרבנן א):

רבא

על מנת שאתן לך מאתים זוז. ואע"ג דלא יהבא ליה חליצתה כשירה כדמפורש בכתובות בהמדיר (דף נב.) הכל תנאי מצני גד ובני לאובן גמריון תנאה שאפשר [1] להתנות על ידי שליח שעשה משה את יהושע שליח לתת להם את ארץ הגלעד הוי תנאיה תנאה וכל תנאי דלא חפשר לעשות על ידי שליח כגון חליצה אין תנאי מועיל בה וזהו טעמו של דבר: **נתי עמודי.** עמודי והתייבמי לו: **ישיבתה.** מהתייבם לו: **זו היא עמידתה.** זו היא תקנתה: **ידעת ליה.** מכרת היא בו שום דבר גנאי: **אמרה ליה אין ממונא הוא לה.** דבר זה היא יודעת בו שאין בא ליבמה אלא כדי לאכול ולבלות ממונה ולגרשה: ליטנא אחריתא **נתי עמודי.** עמודי על רגליך דכתיב (דברים יט) ועמדו שני האנשים בעמידה [2]: **ישיבתה זו היא עמידתה.** קיטעת היא או חולה. אמר לה ידע לה מכיר הוא בה שרוצה ליבמה אמרה ליה אין וממונא הוא בה [3]: **הא דר' יוחנן.** דאמר לעיל עד שיתכוונו שניהם: **הב ליה.** דהא קבילת עלה ואע"ג דחליצה בהכי לא מיפסלא מיהא אחייבא לקיומי תנאה מדינא כשאר שכירות דעלמא: **אמר ליה.** כיון דחליצה כשירה היא משום דינא נמי לית ליה דכיון דעליה רמיא למיעבד ולא בעי משטה אני בך עבדה ליה: **מעברא.** מעבר יס בספינה: **אמר ליה אביי.** לרב פפא: **אבוך היכא.** כלומר כמדומה אני שיש לך אב ואם סמוכין לך לספק צרכיך לפיכך קא מחדדן שמעתיך: **ושלבו.** אבוה ואימיה: **גט מועטה פסול.** אם אינה מקיימת תנאה דאיפסר לגט ע"י שליח שהאומר לשנים כתבו ותנו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו [4] הילכך דמי לתנאי בני גד ומחצי בית תנאה: **וכן בגיטי נשים.** כופין אותו עד שיאמר רוצה אני: **חולצין אע"פ שאין מכירין.** יבם ויבמה שבאו לפנינו לחלוץ ואין אנו מכירין בו שהוא יבמה מזקקין להן ב"ד וחולצין: **וממאנין.** ב"ד מזקקין למיאון אע"פ שאין מכירין: **לפיכך.** הואיל ומזקקין להם אע"פ שאין מכירין אותם: **אין כותבין גט חליצה.** עדים הרואים בחליצה ובמיאון אין כותבין ונותנין לה להיות בידה לזכות את"כ מכירין שהן יבם ויבמה. והשתא דאין כותבין את"כ מכירין אי נמי לאו יבמה הוא לא נפיק חורבה מיניה דכל כמה דלית לה גט חליצה לא נסבי לה: **חיישינן לב"ד טועין.** אם כתבו לה עדים ראינו שחלצה בפנינו מפלוגי ואפילו לא כתבו בו ואישתמודעינהו חיישינן שמא תראה גט זה לב"ד אחר ויסמוכו עליו ולא יבדקו אם פלוגי זה הכתוב בגט זה יבמה הוא אם לאו וישיאו אותה ויהיו טועין בהלכה שאין יודעין שחולצין וממאנין ואע"פ שאין מכירין: **לפיכך.** הואיל ואין חולצין את"כ מכירין: **כותבין גט חליצה.** עדים שראו שחלצה יכולין לכתוב לה ואע"פ שאין מכירין ולא חיישינן שמא טעו ב"ד בהלכה זו לומר חולצין אף על פי שאין מכירין וחלצו לה ממי שאינו יבמה:

מתני'

תנו רבנן [6] חליצה מוטעת כשרה אי זו היא חליצה מוטעת אמר ר"ל כל שאומרים לו חלוץ ובכך אתה כונסה אמר ליה רבי יוחנן [7] אני שונה [8] בין שנתכוון הוא ולא נתכוונה היא בין שנתכוונה היא ולא נתכוון הוא חליצתה פסולה עד שיתכוונו שניהם כאחד ואת אמרת חליצתה כשירה אלא [9] כל שאומרים לו חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז תניא נמי הכי חליצה מוטעת כשירה אי זו היא חליצה מוטעת כל שאומרים חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז ומעשה באשה אחת שנפלה לפני יבם שאין הגון לה ואמרו לו חלוץ לה על מנת שתתן לך מאתים זוז ובא מעשה לפני רבי חייא והכשירה ההוא דאתא לקמיה דרבי חייא בר אבא אמר לה [10] בתי עמודי אמרה ליה (א) [11] אימא ישיבתה זו היא עמידתה אמר לה ידעת ליה אמרה ליה אין ממונא הוא דחזא לה וקבעי למיכליה מינה אמר לה לא ניחא לך אמרה ליה לא אמר ליה חלוץ לה ובכך אתה כונסה לבתר דחלץ לה אמר ליה [12] השתא מינך אפסלא לה חלוץ לה חליצה מעלייתא כי היכי דתישתרי לעלמא בת חמוה דרב פפא נפלה לפני יבם שאין הגון לה אתא לקמיה דאביי אמר ליה חלוץ לה ובכך אתה כונסה אמר ליה רב פפא לא סבר לה מר להא דאמר רבי יוחנן ואלא היכי אימא ליה אמר ליה חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז לבתר דחלץ לה אמר לה זיל הב ליה אמר ליה [13] משטה אני בך עבדה ליה מי לא תניא [14] הרי שהיה בורח מבית האסורין והיתה מעברא לפניו ואמר ליה טול דינר והעבירני אין לו אלא שברו אלמא אמר ליה משטה אני בך הכא נמי משטה אני בך אמר ליה אבוך היכא א"ל במתא אימך היכא א"ל במתא יהיב בהו עיניה ושכיבן: ת"ר [15] חליצה מוטעת כשרה [16] גט מוטעה פסול חליצה מעושית פסולה גט מעושה כשר היכי דמי אי דאמר רוצה אני אפי' חליצה נמי ואי לא אמר רוצה אני גט נמי לא הכי קאמר חליצה מוטעת לעולם כשר וגט מוטעה לעולם פסול [17] חליצה מעושית וגט מעושה זימנין כשר וזימנין פסול הא דאמר רוצה אני הא דלא אמר רוצה אני [18] דתניא [1] יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת"ל לרצונו הא כיצד [2] כופין אותו עד שיאמר רוצה אני [3] וכן אתה מוצא [4] בגיטי נשים כופין אותו עד שיאמר רוצה אני אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אע"פ שאין מכירין ממאנין אע"פ שאין מכירין לפיכך אין כותבין גט חליצה אלא אם כן מכירין ואין כותבין גט מיאון אלא אם כן מכירין [5] דחיישינן לבית דין טועין ורבא [6] דידיה אומר [7] אין חולצין אלא אם כן מכירין [8] ואין ממאנין אא"כ מכירין [9] לפיכך כותבין גט חליצה אף על פי שאין מכירין [10] וכותבין גט מיאון אף על פי שאין מכירין ולא חיישינן לבית דין טועין ורבא

מתני'

מלמד שכופין אותו. לקיים דברי נדרו (קדושין נ.) להקריב מה שנדר (ב"ב מח.). וכן אתה מוצא בגיטי נשים. בהגן לתנן (כתובות עז.) ואלו שכופין אותו להוליא מוכה שחין ובעל פוליפוס הכופין ומכין אותו עד שיאמר רוצה אני דוגמתן מדעתו משמע (רשב"ם ב"ב מח.).

הכירוהו והשיאו את אשתו דאלמא לא בעינן הכירא. ואמרא הכא מיירי שגם היכם אינו מכיר בה שהיא יבמתו. כגון שהיה הוא במד"ה וכן גבי מיאון באומרת אי אפשי בפלוני בעלי והבעל אינו יודע וע"ש:

ג) כתובות עד. [תוספתא פי"ג], **ד)** [לעיל קג:], **ה)** ס"א אמה, **ו)** ב"ק קטז., **ז)** [בשאלתות פ' כי תצא ס"ש קנד אימא אמר רבא חליצה מוטעת וכו'], **ח)** ר"ה ו. קדושין נ. ב"מ מח. ערכין כא., **ט)** [ערכין כא. קדושין נ. ע"ש ב"מ מח.], **י)** [כתובות כא. וש"נ], **יא)** ב"ב קלח:, **יב)** ל"ל לעשות, **יג)** [עי' תוספות לעיל קג. ד"ה בין עומד], **יד)** [ע"ל לשנא אחריתא], **טו)** [גיטין סה:], **טז)** [וע"ע תוס' סנהדרין מט: ד"ה אמר רבא ותוס' ע"ז יט. ד"ה אמר].

גליון הש"ם

תוס' ד"ה אין לו וכו' וכן **ההיא** דהגוזל בתרא וכו'. ע' תשובת לחם רב סימן רכז וכספר כתנות אור על התורה להגאון בעל פעס מגילות בפרשה תולדות:

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמרה ליה אימא. נ"ב ס"א אמה והיא גירסת רש"י בשמי הלשונות: **(ב)** שם אמר ליה רב פפא משטה אני בך:

תוס' חד מקמאי

חליצה מוטעת איזה היא חליצה מוטעת כל שא"ל חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז כשירה ואי בעיא מינה שתתן לו המאתים אמר' ליה משטה אני בך ולא יהבה ליה מידי ואם א"ל חלוץ ובכך אתה כונס פסולה ופוסלת מן האחים וטעמיה דמילתא דחליצה מוטעת כשרה אית בה תרי טעמי בפ' המדיר חד טעמא הוא מכיון דחלץ מסתמא אחולי אחליה לתנאיה ולהאי טעמא אי בשעת חליצה אדכר לה תנאה החליצה פסולה וחד טעמא משום דא"א לקיים המעשה ע"י שליח ולא הוי דומיא דבני גד ובני ראובן ואין צריך לקיים התנאי ואפ' אדכריה בשעת מעשה ובתוך המעשה החליצה כשירה. והכי מסקנא דשמעתא. הכי גרס' בספרים שלנו. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אעפ"י שאין מכירין וממאנין אעפ"י שאין מכירין לפיכך אין כותבין גט חליצה וגט מיאון אא"כ מכירין אין חוששין לב"ד טועין ורבא דידיה אמר אין חולצין אא"כ מכירין ואין ממאנין אא"כ

מוסף רש"י

בין שנתכוין הוא. לחליצה (כתובות עד.). חלוץ לה ע"מ שתתן כו'. ואע"ג דלא יהבה כשרה (שם). **יקריב אותו.** אל פתח אהל מועד יקריב אותו, קרא ימיה הוא דהא כתיב בריש יקריבנו (ר"ה ו. וכע"ז קדושין נ.) ומלי למכתב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה' (רשב"ם ב"ב מח.).

ו) ס"ש קנד אמה, **ז)** ב"ק קטז., **ח)** [בשאלתות פ' כי תצא חליצה מוטעת וכו'], **ט)** ר"ה ו. קדושין נ. ב"מ מח. ערכין כא., **י)** [ערכין כא. קדושין נ. ע"ש ב"מ מח.], **יא)** [כתובות כא. וש"נ], **יב)** ב"ב קלח:, **יג)** ל"ל לעשות, **יד)** [עי' תוספות לעיל קג. ד"ה בין עומד], **טו)** [ע"ל לשנא אחריתא], **טז)** [גיטין סה:], **יז)** [וע"ע תוס' סנהדרין מט: ד"ה אמר רבא ותוס' ע"ז יט. ד"ה אמר],

הגהות הב"ח

(ג) גמ' אמרה ליה אימא. נ"ב ס"א אמה והיא גירסת רש"י בשמי הלשונות: **(ד)** שם אמר ליה רב פפא משטה אני בך:

תוס' חד מקמאי

חליצה מוטעת איזה היא חליצה מוטעת כל שא"ל חלוץ לה ע"מ שתתן לך מאתים זוז כשירה ואי בעיא מינה שתתן לו המאתים אמר' ליה משטה אני בך ולא יהבה ליה מידי ואם א"ל חלוץ ובכך אתה כונס פסולה ופוסלת מן האחים וטעמיה דמילתא דחליצה מוטעת כשרה אית בה תרי טעמי בפ' המדיר חד טעמא הוא מכיון דחלץ מסתמא אחולי אחליה לתנאיה ולהאי טעמא אי בשעת חליצה אדכר לה תנאה החליצה פסולה וחד טעמא משום דא"א לקיים המעשה ע"י שליח ולא הוי דומיא דבני גד ובני ראובן ואין צריך לקיים התנאי ואפ' אדכריה בשעת מעשה ובתוך המעשה החליצה כשירה. והכי מסקנא דשמעתא. הכי גרס' בספרים שלנו. אמר רבא אמר רב סחורה אמר רב הונא חולצין אעפ"י שאין מכירין וממאנין אעפ"י שאין מכירין לפיכך אין כותבין גט חליצה וגט מיאון אא"כ מכירין אין חוששין לב"ד טועין ורבא דידיה אמר אין חולצין אא"כ מכירין ואין ממאנין אא"כ

מוסף רש"י

בין שנתכוין הוא. לחליצה (כתובות עד.). חלוץ לה ע"מ שתתן כו'. ואע"ג דלא יהבה כשרה (שם). **יקריב אותו.** אל פתח אהל מועד יקריב אותו, קרא ימיה הוא דהא כתיב בריש יקריבנו (ר"ה ו. וכע"ז קדושין נ.) ומלי למכתב יקריבנו אל פתח אהל מועד לרצונו לפני ה' (רשב"ם ב"ב מח.).

עין משפט נר מצוה

עו א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה טז סמג עשין נב טוש"ע אה"ע סי' קסט סעי' מד ובסדר חליצה סעי' ל ובפירוש סדר חליצה סעיף מה:

עז ב מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעי' ב:

עח ג מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעי' יב ובסדר חליצה סעיף מו ובפירוש סדר חליצה סעי' סד:

עט ד מיי' שם הל' כד טוש"ע שם בהלכות חליצה סעי' גא:

פ ה מיי' שם טוש"ע שם סעי' ב:

פא ו מיי' פי"ב מהל' גזילה ואבידה הל"ז סמג עשין עד טוש"ע חו"מ סי' רסד סעי' ז:

פב ז מיי' פ"ח מהל' גירושין ה"א סמג עשין מא ג טוש"ע אה"ע סי' קמג סעי' א:

פג ח מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה כה סמג עשין נב טוש"ע שם סי' קסט סעי' יג בהג"ה ובסדר חליצה סעי' לא ובפירוש סדר חליצה סעיף מה והל' חליצה סעיף גג:

פד ט מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה טח:

פה י מיי' פ"ב מהל' גירושין הלכה כ סמג עשין ג טוש"ע שם סימן קלד סעי' ה:

פו כ מיי' פ"ד מהלכו' יבום הלכה כט סמג עשין נב טוש"ע שם סימן קסט סעיף ח:

פז ל מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה י סמג עשין כ טוש"ע שם סי' קנה סעי' ח:

פח מ נ מיי' שם הלכה ט וסמג וטוש"ע שם ומיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה כט סמג עשין נב טוש"ע סימן קסט סעי' ו ובפירוש סדר חליצה סעיף לה:

תורה אור השלם

1. אם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לְרֹצֹנוֹ לִפְנֵי יְיָ׃ ויקרא א ג

תוספות ישנים

א) תימה למ"ד חליצה אינה אא"כ מכירין מ"ש מהא דתנן פרק (התקבל) האומר (קידושין סב.) קדשתי את בתי ואיני יודע למי קדשתיה וכא אחד ואמר אני קדשתיה ונתן לה גט מותרת אלמא לא בעינן היכירא. וכן האשה שאמרה נתקדשתי ואיני יודעת למי נתקדשתי וכא אחד ואמר אני קדשתיך ונתן לה גט מותרת אלמא לא בעינן היכירא. והכא אמאי אין חולצין אא"כ מכירין ויש לחלק דהתם חיים שמא יפתחו דבריו ויכחישוהו האיש או האשה אבל הכא ליכא דמכחיש ליה שהרי גם הוא רוצה כמוה מיהו ל"ש דתנן לקמן בפרק בתרא (קכג.) משיאין על פי בת קול ומעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת והלכו ולא מצאו שם אדם והשיאוה ושוב מעשה באחד בגלמון שאמר אני פלוני בן פלוני נשבני נחש והרי הוא מת והלכו ולא

רבא אמר אפסוקי מילתא לית לן בה. וא"ת דאמר רבא בפרק לולב הגזול (סוכה לח: ושם) לא ליתא אינים בדוך הבא והדר בשם ה' רב ספרא אמר אפסוקי מילתא היא ולית לן בה וי"ש לומר דקבלה מרב ספרא או שמא יש לחלק:

מודה רבא בלא אבה יבמי.

לא אבה כתיב בספרים מדויקים וכן מוכח במסורה לא אבה ג' דסמיכי לא אבה ה' השחיתך (דברים י) לא אבה יבמי (שם כה) ישראל לא אבה לי (תהלים פא) וי"ש שניים ריש פסוק במשנה תורה ולא אבה סיחון (דברים ב) ולא אבה ה' לשמוע אל בלעם (שם כג) וי"ש עוד פסוקים דלא שייכי לאותו מסורת ולא אבה נושא כליו דשאול (שמואל א לא) וגם אל מלך מואב שלח ולא אבה ליפתח (שופטים יא):

עד דמטי להדי אפיה והדר אזיל.

והא דאמר בהמוצץ (לעיל לט: ושם) ורקא קדמנא רוקא בני דינא דמיתחזי על מרעא ובכל ספרים איתיה וכן בסנהדרין בירושלמי שמא למלוה מן המובחר הוא דבעינן הכי. [ועי' לעיל לט: תוס' ד"ה דמתחזיא]:

הדרן עלך מצות חליצה

מתני' [ו]מצות חליצה בא הוא ויבמתו לבית דין והן משיאין לו עצה ההוגנת לו שנאמר [1]וקראו לו זקני עירו ודברו אליו [2]והיא אומרת [2]מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא אבה יבמי [3]והוא אומר [1]לא חפצתי לקחתה [7]ובלשון הקדש היו אומרים ונגשה יבמתו אליו לעיני הזקנים וחלצה נעלו מעל רגלו וירקה בפניו [8]רוק הנראה לדיינים [3]וענתה ואמרה ככה יעשה לאיש אשר לא יבנה את בית אחיו עד כאן היו מקרין וכשהקרא רבי הורקנוס תחת האלה בכפר עיטם וגמר את כל הפרשה הוחזקו להיות גומרין כל הפרשה [4]ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל מצוה בדיינין ולא מצוה בתלמידים רבי יהודה אומר [9]מצוה על כל העומדים שם לומר חלוץ הנעל: **גמ'** [ו]אמר רב יהודה מצות חליצה קוראה וקורא וחולצת ורוקקה וקוראה מאי קמשמע לן מתני' היא הא קמשמע לן [9]מצוה הכי ואי אפיך לית לן בה תניא נמי הכי [3]בין שהקדים חליצה לרקיקה ובין שהקדים רקיקה לחליצה מה שעשה עשוי אמר אביי האי מאן דמקרי גט חליצה לא ליקרי לדידה לא לחודיה ואבה יבמי לחודיה דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי ולא ליקרי לדידיה לא לחודיה חפצתי לחודיה דמשמע חפצתי לקחתה אלא לא חפצתי לקחתה רבא אמר (ו) [3]אפסוקי מילתא היא [7]ואפסוקי מילתא לית לן בה רב אשי אשכחיה לרב כהנא דקמצטער ומקרי לה לא אבה יבמי אמר ליה לא סבר ליה מר להא דרבא אמר ליה [7]מודה רבא בלא אבה יבמי [א] אמר אביי האי מאן דכתב גיטא דחליצתא ליכתוב הכי אקרינוה לדידה מן מאן יבמי עד אבה יבמי ואקרינוהו לדידיה מן לא עד לקחתה ואקרינוה לדידה מן ככה ועד חלוץ הנעל מר זוטרא משרטט וכתיב לכולא פרשה מתקיף לה [9]מר בר אידי והא לא ניתן ליכתב [10]והלכתא כוותיה דמר זוטרא אמר אביי [7]רקקה וקלטתו הרוח לא עשתה ולא כלום מאי טעמא וירקה בפניו בעינן הלכך הוא ארוך והיא גוצה קלטתהו הרוח איכא בפניו היא ארוכה והוא גוץ בעינן עד דמטי להדי אפיה והדר אזיל אמר רבא [3]אכלה תומא ורקתה אכלה גרגישתא ורקתה לא עשתה ולא כלום מאי טעמא וירקה מעצמה בעינן וליכא [9]ואמר רבא צריכי דייני למיחזי רוקא כי נפיק מפומא דיבמה דכתיב לעיני הזקנים וירקה: ונקרא שמו בישראל בית חלוץ הנעל מצוה בדיינין ולא בתלמידים: תניא [9]א"ר יהודה [9]פעם אחת היינו יושבים לפני רבי טרפון ובאתה יבמה לחלוץ ואמר לנו ענו כולכם חלוץ הנעל חלוץ הנעל חלוץ הנעל:

הדרן עלך מצות חליצה

מתני' [ו]אמרין לו כלך אצל שכמותך ולא תכנים קטטה לתוך ביתך: **בגשון הקדש היו אומרים.** במסכת סוטה (דף לב.) נפקא לן מקראי בפ' אלו נאמרין: **בכפר עיטם.** בתלמידים היושבים שם לפני רבן בשעת המלחה: **גמ' קוראה.** מאן יבמי (דברים כה): **וקורא.** לא חפצתי לקחתה (שם): **חולצת ורוקקה וקוראה.** ככה יעשה לאיש (שם): **דמקרי גט חליצה.** המקרא את האשה בשעת חליצתה: **מודה רבא בלא אבה יבמי.** דבעינן שלא יפסיק דאי מפסיק משמע דהאי לא אריסא קאי דאמרה מאן יבמי להקים לאחיו שם בישראל לא כלומר לא מאן אלא אבה יבמי אבל בלא חפצתי לקחתה שהיא פתיחת קריאתו ליכא למימר הכי לא לעיל קאי ואי מפסיק ליתא לן בה: **ממאן עד יבמי.** ומפני שהגט אינו משורטט לא בעי למיכתב כוליה פסוק דקי"ל (גיטין דף ו:) אין כותבין ד' תיבות בלא שרטוט: **משרטט.** גט חליצה וכתב לכולא פרשתא אקרינוה לדידה מאן יבמי וגו' וכן כולם וקיימא לן שלש תיבות של מקרא כותבין בלא שרטוט ד' אין כותבין בפ' קמא דגיטין (דף ו:): **והא לא נאנו ליכתב.** פרשה בפני עצמה במסכת גיטין בפרק הניזקין (דף ס.) דקתני אין כותבין מגילה לתינוק להתלמד בה: **והלכתא כמר זוטרא.** דכותבין בלא דמי לכותב מגילה לתינוק להתלמד בה דהתם אדעתה דפרשתא כתיב ליה דמיהוי כמגילה קטנה וקיים לן (שם) תורה חתומה ניתנה אבל האי ספירת דבריה הוא ולאו בקדושתיה הוא הלכך הלכתא כמר זוטרא דבמקום מצוה שרי: **וקלטתו הרוח.** לרוק והעבירו שלא בא לפני היפה: **אילא בפניו.** כיון שיצא מפיה היה בפניו: **להדי אפיה.** לנגד פניו שיראהו למול פניו קודם שיקלטהו הרוח: **תומא.** שומים: **גרגישתא.** אחרזיל"א. במעבה האדמה (מלכים א ז) מתרגמינן בגרגישתא דארעא:

הדרן עלך מצות חליצה

עין משפט נר מצוה

פט א מיי' פ"ד מהלכות יבום הלכה ו' סמג עשין כא טוש"ע אה"ע סימן קסו סעיף ו':

צ ב מיי' שם הלכה ט וסמג שם טוש"ע שם סימן קסד סעיף כט ובסדר חליצה סעיף מא ובפירוש סדר חליצה סעיף סה:

צא ג מיי' שם טוש"ע שם בהלכות חליצה ובסדר חליצה סעי' מט ובפירוש סדר חליצה שם:

צב ד מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם בהלכות חליצה שם ובסדר חליצה סעיף מח ובפירוש סדר חליצה סעיף סז:

צג ה מיי' שם הלכה כג טוש"ע שם בהל' חליצה סעיף לח ובסדר חליצה סעיף נג ובפירוש סדר חליצה סעיף עז:

צד ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע בהלכות חליצה סעיף מב ובסדר חליצה סעיף נה ובפירוש סדר חליצה סעיף פ:

צה ז מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם בהלכות חליצה סעיף מג ובפירוש סדר חליצה סעיף סה:

צו ח מיי' שם הל' ג טוש"ע שם בהלכות חליצה סעיף כט ובסדר חליצה סעיף מז מח ובפירוש סדר חליצה סעיף סו:

צז ט מיי' שם הל' כט טוש"ע שם בהלכות חליצה סעיף ו ובפירוש סדר חליצה סעיף פב בהג"ה:

צח י מיי' שם הל' כג טוש"ע שם בהל' חליצה סעיף לט ובפירוש סדר חליצה סעיף עו:

צט כ מיי' שם הלכה כב טוש"ע בהלכות חליצה סעיף מא:

לעזי רש"י

ארזיל"א. חומר, טין.

תוס' חד מקמאי

מכירין לפיכך כותבין גט חליצה וגט מיאון אעפ"י שאין מכירין חיישינן לב"ד טועין ובהלכות (ס') [הרי"ף] ד"ל מוחלפת הגירסא: אמר רבא אכלה תומא וירקה לאו כלום היא מ"ט וירקה מעצמה בעינן. פי' לאו כלום וכאילו לא רקקה כלל וצריכה [רקיקה] פעם אחרת מעצמה. מיהו אם לא רקקה קיי"ל דרקיקה לא מעכבת: שיהא בו כדי לראות כשיצא מפיה, דבעינן לעיני הזקנים וירקה (שם). קוראה וקורא. קוראה מאן יבמי וקורא לא חפצתי לקחתה, חולצת ורוקקה וקוראה. ככה יעשה לאיש (שם). ואסוקי מילתא לית לן בה. הוסיף וכוונתו לגמור לית לן בה (סוכה לט.). הדרן עלך מצות חליצה

מסורת הש"ס

(א) סנהדרין מט:, ב) [שם ועיין קה.], ג) סוכה לט. ע"ש, ד) [גירסת הערוך בערך סק אסוקי וכו' וכן תוספות בסוכה לח: ד"ה אמר רבא וכו' הענתיקו סוגיא דהכא אסוקי מילתא לית לן בה וכן נכון להיות], ה) לעיל קא:, ו) [תוס' פי"ב], ז) לעיל קא: קדושין יד.,

תורה אור השלם

1. וְקָרְאוּ לוֹ זִקְנֵי עִירוֹ וְדִבְּרוּ אֵלָיו וְעָמַד וְאָמַר לֹא חָפַצְתִּי לְקַחְתָּהּ:
דברים כה ח

2. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לָקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יְבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז

3. וְנִגְּשָׁה יְבִמָתוֹ אֵלָיו לְעֵינֵי הַזְּקֵנִים וְחָלְצָה נַעֲלוֹ מֵעַל רַגְלוֹ וְיָרְקָה בְּפָנָיו וְעָנְתָה וְאָמְרָה כָּכָה יֵעָשֶׂה לָאִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִבְנֶה אֶת בֵּית אָחִיו:
דברים כה ט

4. וְנִקְרָא שְׁמוֹ בְּיִשְׂרָאֵל בֵּית חֲלוּץ הַנָּעַל:
דברים כה י

גליון הש"ס

גמ' מתקיף לה מר בר רב אידי. גירסת הרי"ף והרא"ש מר בר רב אשי:

הגהות הב"ח

(ו) גמ' רבא אמר (אפסוקי מילתא וכו' לית לן בה) תא"מ וי"ב גירס' אלפסי ואסר"י אסוקי מילתא היא ואסוקי מילתא לית לן בה:

הגהות הגר"א

[א] גמ' בלא אבה יבמי. נ"ב וכו' זרא דאמר ר"ז כל הלאוי בגילה כו'. כ"ה גירסת רי"ף ורמב"ם (ועי' רא"ש ורשב"א וגי"):

מוסף רש"י

עצה ההוגנת לו. שאם היה הוא זקן והיא יולדה, הוא יולד והיא זקינה, אומרת. תמילה מאן יבמי והוא אומר לה לא חפצתי ואמר כך מולאת ואמר כך ווקקת ואמר כך קולאה ככה יעשה (שם). רוק הנראה לדיינים.

אין ממאנין. יתומה שהשיאוה אמה ואחיה אלא מן האירוסין: **בנעל.** אבל אם מת ולא מיאנה בו ונפלה לפני יבם אינה יוצאת במיאון אלא תמתין עד שתגדיל ותחלוץ: **אין בנות ישראל הפקר.** ואפי׳ מן האירוסין לא תמאן ותיארס לאחר ותחזור ותמאן אלא ממאנת בזה ומתמתין מלארוס לאחר עד שתגדיל ויהיו קדושין גמורים ולא תצא עוד משני במיאון: **ותמאן.** בראשון ותנשא. וכגמרא [ע״ב] פריך הא מיאנה בו כבר חדא זימנא: **גמ׳ מ״ט דב״ש.** לתמרי נשואה לא ממאנה הא קטנה היא: **לפי שאין תנאי.** מועיל בנישואין של גדולה ואפי׳ הוה ליה תנאה בשעת קדושין אחולי אחליה בשעת ביאה וחופה וחיילא להו קדושין קמאי ואי אמרת נשואה קטנה תמאן לא ידעי אינשי דמשום קטנות הוא אלא אמרי תנאה ה״ל בנישואין ואתו למימר יש תנאי בנישואי גדולה: **נכנסה לחופה כו׳ מאי איכא למימר.** לב״ש אמאי לא ממאנת דקאמרי אין ממאנין אלא ארוסות ומשמע לאפוקי נכנסה לחופה או שנמסרה לשלוחי הבעל דנפקא לה מכלל ארוסה: **לפי שאין תנאי.** מועיל בחופה ואי אמרת קטנה שנכנסה לחופה ולא נבעלה תמאן אמרי תנאה הוה להו ואתי למימר יש תנאי בחופה: **מסר האב.** מסרה האב לשלוחי הבעל מאי איכא למימר א״נ אתי למימר תנאי מועיל במסירה שפיר קאמרי שהרי אין כאן חיבה דיממא אחליה לתנאיה דקדושין. האי מסר האב לאו דוקא דאילו משקיבל אביה קידושיה לא נפקא במיאון דהאב זכאי בקידושי בתו ואין מיאון אלא ביתומה שקדשוה אמה ואחיה וה״ק מסר האב לשלוחי הבעל דקי״ל בכתובות (דף מח:) דישואין יינהו הוו נישואין ולב״ש לא ממאנת מאי איכא למימר: **לא פלוג רבנן.** בין נישואין לנישואין: **לפי שאין אדם כו׳.** ורבנן תקינו נישואין לקטנה כדי שלא ינהגו בה מנהג הפקר כדאמר לקמן (דף קיב:) בחרש שנשא ואי אמרת ממאנה מימנעי ולא נסבי לה דאין אדם רוצה לעשות בעילתו בעילת זנות ומיעקרא תקנתא דרבנן: **דאיסורא.** דבעילת זנות: **מסר האב כו׳.** דקי״ל דישואין יינהו ודכוותה בנישואין דרבנן הויא מסירת אחין נישואין ולב״ש לא ממאנה דהא מילתא פסיקא קאמרי דאין ממאנין אלא ארוסות מאי איכא למימר לאו בעילת זנות היא ולא מימנעי: **משום פירי.** שלא יפסיד פירות נכסי מלוג אבל ארוס לית ליה פירי: **סבר דאי לא.** דאם אינו משביחן עייני לה קרוביה כו׳: **בסעודה.** סעודת נישואין. הילכך אי אמרת תמאן מימנעי ולא נסבי: **ניחא להו כו׳.** הילכך לא מימנעי: **אמר ר׳ אושעיא ממאנת למאמרו.** לב״ה דאמרי ממאנת ביבם למאמרו ממאנת שאם עשה בה מאמר ממאנת ועוקרתו שלא תהא צריכה גט למאמרו אבל חליצה שהיא בשביל זיקה לא עקרה: **דבעל רחמה.** מקדושי ראשון ומכח נישואין רמיא עליה וברא״שון לא מיאנה: **והרי ניחא.** יבם בעל כרחה היא כדאמר בהבא על יבמתו (לעיל נד.) יבמה יבא עליה[א] בע״כ: ומצינ

נכסי לאן ברזל יש לה הוי בה רב פפא אהייא אילימא אממאנת אי דאיתנהו אידי ואידי שקלה ואי דליתנהו אידי ואידי לית לה ואיירי בהנך שקילה שלא כדין שקילה גם את הקרן דאי בהני שקילה כדין א״כ היכי מסיק גבי איילונית אי דליתנהו איפכא מיבעי ליה דישלם פירות נכסי מלוג ולמה ישלם הפירות כיון שאכלם כדין אלא ודאי מיירי בפירות שאכלם שלא כדין כיון דליתנהו בעין לא ישלם ולכך קאמר שפיר דשמיט ואכיל פרי כיון שלא ישלם כלום: **תרוייהו ניחא להו בו׳.** ה״ג בפר״ח תרוייהו ניחא להו דליפוק עלייהו קלא דאישות ולא גרסינן ניחא ליה דלדידה נמי ניחא לה כדאמרי׳ (גיטין דף מט:) יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא ואמרי׳ נמי[ו] (קדושין מא.) טב למיתב טן דו: מידי

בית שמאי: אמר רב יהודה אמר שמואל מ״ט דב״ש לפי שאין תנאי בנישואין. תימה דבפ׳ המדיר (ג) (כתובות עג. ושם) גבי קדשה על תנאי וכנסה סתם קאמר שמואל דאין כריכה גט ומוקי אביי פלוגתייהו בנבעל דמפרש טעמא דרב שאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות אלא אפילו בנבעל לשמואל יש תנאי בנישואין וב״ה נמי לא פליגי אלא משום דסברי דליכא למיגזר דמידע ידעי דישואי קטנה דרבנן מינהו אבל הא מודו דאין תנאי בנישואין וריב״ן הגיה כאן אמר רב יהודה אמר רב ואר״י מ״מ תיקשה ו) לרבא דאמר התם (דף עג:) בטעות אשה גירשתא מודה רב דיש תנאי בנישואין ועוד דאפי׳ נכנסה לחופה ולא נבעלה קאמר הכא דאין תנאי בחופה וגרשה לר״י דאביי לא היה מפרש טעמא דב״ה משום דמידע ידעי כו׳ אלא משום דיש תנאי בנישואין וסוגיא דהכא בעולא אמר ר׳ אלעזר דאמר התם המקדש על תנאי ובעל ד״ה לריכה הימנו גט דאין תנאי בנישואין (ד) וגרס הכא אמר רב יהודה אמר רב דלשמואל בנכנסה לחופה ולא נבעלה יש תנאי והא דאמר אביי לעיל בס״פ האשה רבה (דף לה:) גבי פלוגתא דרב ושמואל דיבמה הרי היא כאשת איש דאמר אביי לחד לישנא דשמואל אדר׳ יצחק נפחא קאי דמפרש מילתיה דרבי יוסי משום דאין תנאי בנישואין ואו משום דלא מהני תנאה קאמר אלא משום דאין רגילות שיהו נשואין מתבטלין מחמת תנאי שהיה בקדושין דרגילות הוא או שיודע ויומנע מלישא או גמרי ומחלי אהדדי בשעת נישואין וכן צריך לפרש ע״כ הא דקאמר שמואל אינה כא״א דבקדושין איירי ובקדושין כ״ע מודו דיש תנאי והר׳ חייט היה מפרש הא דהכא נמי בענין זה וה״פ לפי שאין תנאי בנישואין פירוש אין רגילות שיתבטלו נישואין מחמת שום תנאי ואי אמרת נשואה תמאן אתי למימר יש תנאי בנישואין בתמיה וכי יעלה על לב לומר שמחמת תנאי נתבטלו הא אין רגילות מחמת קדושי קטנה נמי לא ידעי אלא יאמרו דאשת איש יוצאה בלא גט:

בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות ובית הלל אומרים [א]**ארוסות ונשואות ב״ש אומרים בבעל** [ה] **ולא ביבם וב״ה אומרים** [ב]**בבעל וביבם ב״ש אומרים בפניו ובית הלל אומרים** [ג]**בפניו ושלא בפניו ב״ש אומרים בב״ד וב״ה אומרים** [ד]**בב״ד ושלא בב״ד אמרו להם ב״ה לבית שמאי** [ה]**ממאנת והיא קטנה אפילו ד׳ וה׳ פעמים אמרו להם ב״ש אין בנות ישראל הפקר אלא ממאנת וממתנת עד שתגדיל ותמאן ותנשא:**

גמ׳ אמר רב יהודה אמר שמואל מאי טעמא דבית שמאי [ו]לפי שאין תנאי בנשואין ואי נשואה תמאן אתי למימר יש תנאי בנשואין נכנסה לחופה ולא נבעלה מאי איכא למימר [ז]לפי שאין תנאי בחופה מסר האב לשלוחי הבעל מאי איכא למימר [ח]לא פלוג רבנן ובית הלל מידע ידעי דנישואי קטנה דרבנן נינהו רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו טעמא דבית שמאי [ט]לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות נכנסה לחופה ולא נבעלה מאי איכא למימר לא ניחא ליה דתיהוי חופה דאיסורא מסר האב לשלוחי הבעל מאי איכא למימר לא פלוג רבנן ובית הלל כיון דאיכא קדושין וכתובה לא אתו למימר דבעילתו בעילת זנות רב פפא אמר טעמא דב״ש משום פירי טעמא דב״ה משום פירי טעמא דב״ש משום פירי דאי אמרת נשואה תמאן שמיט ואכיל להו מינה דסוף סוף למיפק קיימא ובית הלל אדרבה כיון דאמרת תמאן אשבוחי משבח להו סבר דאי לא עייצי לה קרוביה ומפקי לה מיניה רבא אמר היינו טעמא דב״ש [י]שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה וב״ה תרוייהו ניחא להו [כ] כדי דליפוק עלייהו קלא דאישות: ב״ש אומרים בבעל וכו׳: אמר רבי אושעיא [ל]ממאנת למאמרו ואינה ממאנת לזיקתו אמר רב חסדא מאי טעמא דרבי אושעיא מאמר דמדעתה מציא עקרא זיקה דבעל כרחה לא מציא עקרא והרי ביאה דבעל כרחה ומציא

ולגה עמו בפונדקי דאמרי ב״ש אינה לריכה הימנו גט ומפרש בגמרא טעמא דסברי אדם עושה בעילתו בעילת זנות ואין לנו לחוש שקדשה בביאה אלא בא עליה בלא קדושין ותיכף דשאני התם דכיון דגירשה ונתייחד עמה גלי אדעתיה שבעילתו בעילת זנות אבל הכא שהיה מתחלה דרך נישואין או בעלמא שאין הוכחה אין לנו לומר שיעשה בעילתו בעילת זנות:

דאי אמרת תמאן שמיט ואכיל להו. וא״ת והאמר בפ׳ המפקיד (ב״מ לט.) המוציא הוצאות על נכסי אשתו קטנה כמוציא על נכסי אחר דמי וישלמו לו מה שהוציא וא״כ לא יפסיד כלום במיאונה ואר״י דמ״מ שמיט ואכיל אפי׳ חזמורות וגוף הקרקע אם כילה דא״ל לשלם אע״פ שאכל שלא כדין כדמוכח בכתובות בס״פ אלמנה (דף קא. ושם) דאמר שמואל אמתניתין ולא בלאות לא שנו אלא נכסי מלוג אבל

בית שמאי: תימה דבפ׳ המדיר (ג) (כתובות עג. ושם) גבי קדשה על תנאי וכנסה סתם קאמר שמואל דאין כריכה גט ומוקי אביי פלוגתייהו בנבעל דמפרש טעמא דרב שאין אדם בועל בעילתו בעילת זנות אלא אפילו בנבעל לשמואל יש תנאי בנישואין וב״ה נמי לא פליגי אלא משום דסברי דליכא למיגזר דמידע ידעי דישואי קטנה דרבנן נינהו אבל הא מודו דאין תנאי בנישואין וריב״ן הגיה כאן אמר רב יהודה אמר רב ואר״י מ״מ תיקשה ו) לרבא דאמר התם (דף עג:) בטעות אשה גירשתא מודה רב דיש תנאי בנישואין ועוד דאפי׳ נכנסה לחופה ולא נבעלה קאמר הכא דאין תנאי בחופה וגרשה לר״י דאביי לא היה מפרש טעמא דב״ה משום דמידע ידעי כו׳ אלא משום דיש תנאי בנישואין וסוגיא דהכא בעולא אמר ר׳ אלעזר דאמר התם המקדש על תנאי ובעל ד״ה לריכה הימנו גט דאין תנאי בנישואין (ד) וגרס הכא אמר רב יהודה אמר רב דלשמואל בנכנסה לחופה ולא נבעלה יש תנאי והא דאמר אביי לעיל בס״פ האשה רבה (דף לה:) גבי פלוגתא דרב ושמואל דיבמה הרי היא כאשת איש דאמר אביי לחד לישנא דשמואל אדר׳ יצחק נפחא קאי דמפרש מילתיה דרבי יוסי משום דאין תנאי בנישואין וא״ת משום דלא מהני תנאה קאמר אלא משום דאין רגילות שיהו נשואין מתבטלין מחמת תנאי שהיה בקדושין דרגילות הוא או שיודע ויומנע מלישא או גמרי ומחלי אהדדי בשעת נישואין וכן צריך לפרש ע״כ הא דקאמר שמואל אינה כא״א דבקדושין איירי ובקדושין כ״ע מודו דיש תנאי והר׳ חייט היה מפרש הא דהכא נמי בענין זה וה״פ לפי שאין תנאי בנישואין פירוש אין רגילות שיתבטלו נישואין מחמת שום תנאי ואי אמרת נשואה תמאן אתי למימר יש תנאי בנישואין בתמיה וכי יעלה על לב לומר שמחמת תנאי נתבטלו הא אין רגילות מחמת קדושי קטנה נמי לא ידעי אלא יאמרו דאשת איש יוצאה בלא גט:

טעמא דב״ש לפי שאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות. וקשה לר״י דבפ׳ הזורק (גיטין דף פא. ושם) גבי המגרש את אשתו

א א מיי׳ פי״ח מהל׳ גירושין הל׳ ג סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קנה סעיף ל:
ב ב מיי׳ שם טוש״ע שם סעיף ה:
ג ג ד מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ל:
ד ה מיי׳ שם טוש״ע שם סעי׳ ו:
ה ו ז מיי׳ פ״ז מהל׳ אישות הל׳ כג טוש״ע שם סימן לא סעיף לה לו:
ו ח מיי׳ שם הל׳ כג:

תוס׳ חד מקמאי

פרק בית שמאי

הא דאמר שמואל טעמייהו דב״ש משום דאין תנאי בנשואין לטעמייהו דב״ש קאמר אבל שמואל גופיה ס״ל יש תנאי בנשואין דגר׳ בפרקין ובפ׳ המדיר קדשה על תנאי וכנסה סתם דא״ר אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אין צריכה הימנו גט ואוקימנא לשמואל כל הבועל ע״ד קידושין הראשונים הוא בועל ורב ס״ל כיון דבעל אחוליה אחליה לתנאיה. אבל בהכניסה לחופה ולא נבעלה או כשמסר האב לשלוחי הבעל לא אמר אחוליה אחליה לתנאיה והלכה כרב. והא דאמר הכא וב״ה מודע ידעי דנשואי קטנה דרבנן נינהו בדין הוא דהול״ל וב״ה ס״ל דיש תנאי בנשואין כשמואל גופיה דס״ל הכי אלא לדבריהם דב״ש קאמר הכי הר׳ אלפס פי׳ ופסק כעולא דאמר ממאנת לזיקתו ומסתברא כותיה דרב ושמואל ור״י דאפליגו במיאנה לזה מותרת לזה כלהו משמע דס״ל ממאנת לזיקתו. ופסק גם כשמואל ור״י דאמרי ממאנת לזה מותרת לאחים וה״ה שמותרת לעלמא אי מיאנה בכל האחים אבל לאותו שמיאנה אסור דכי אתא רבין אר״י מיאנה [בזה] מותרת לאחין ולא הודו לו. אמר אביי מאן לא הודו לו רב. רבא אמר לא הודו ר׳ אושעיה ואמרי לה רב אסי פי׳ אביי א׳ לא הודו לו רב אבל ר׳ אושעיה ורב אסי הודו דה״ק מיאנה בזה מותרת בזה לכל האחים ואפי׳ לזה שמיאנה מפני שאינה ממאנת לזיקתו וכמי שלא מיאנה בזה דמי אבל לעלמא אסורה. רבא א׳ לא הודו לו ר׳ אושעיה וכ״ש רב אבל רב אסי הודה דה״ק מותרת לכל האחים אבל לאותו שמיאנה בו אסורה מפני שממאנת לחצי זיקתו. ולעלמא נמי אסורה מפני שלא מיאנה אלא בו. אבל לכל האחים מותרת במקום שיש אחים דאין מיאון לחצי זיקה. אבל בחד יבם או בשני יבמין ומיאנה בכולן אסורה והיינו דלא כר׳ אושעיה. וה״ה לעלמא דמותרת אם מיאנה בכל האחים ואמרי לה (מיאון) מאי לא הודו לו רב אסי וכ״ש רב ור׳ אושעיה וה״ק מיאנה בזה מותרת לאחים כלומר כשיש אחים מותרת לכל האחים ולא לזה שמיאנה. וכ״ש אם אין אחים אסורה

עין משפט נר מצוה

מסורת הש״ס

ו) [נעיל סו. כתובות נב: ב״מ נג.:], ג) [כתובות עג. גיטין פא.:], ג) [כתובות י. קדושין מה.], ד) [עיל יג. קדושין מה. [נ״ש]], ה) [דברים כה], ו) [ל״ל לרבה], ז) לקמן קיט: כתובות עה. קדושין ז. ב״ק קיח.

הגהות הב״ח

(א) במשנה ב״ש אומרי׳ בנעל וב״ה כל״ל ותיבות ולא ביבם ממתק: (ב) גמ׳ ניחא להו כי היכי דליפוק עלייהו: (ג) תוס׳ ד״ה אמר רב יהודה וכו׳ דבפ׳ המדיר נ״ב ריש דף ע״ג וע״ש בתוס׳: (ד) בא״ד וגרס הכא אמר רב יהודה אמר רב. נ״ב ולפי זה צריך לומר [דאביי לא] פליג ארבה דאמר התם דבאשה אחת מודה רב [דל״ל גמ] ומשום הכי ס״ל לרב אליבא דב״ה דיש תנאי בנישואין וכן פי׳ הר״ן בפ׳ המדיר דאביי לא פליג ארבה [אע״ג] דאותביה ע״ש אבל הרב מהר״ם לוריא פי׳ הכא בע״א וכ״נ שזה רמוק ומיגו עיקר:

מוסף רש״י

ממאנת למאמרו. הא דתנא וב״ה אומרים בנעל וביבם, למאמרו הוא דממאנת, שאם עשה היבם מאמר ביבמה קטנה ומיאנה בו, מפקיע מיאון את המאמר וחזרה לזיקה לבדה וחולצת, ואע״ג דגדולה שעשה בה מאמר ולא רלה לבנות, קי״ל בפ׳ ר״ג (לעיל נ:) דלריכה גט למאמרו וחליצה לזיקתו, הכא מיאון עקר למאמרו ולא בעיא גיטא, ואינה ממאנת לזיקתו. לעקור נשואים ראשונים ולהפקיע זיקת יבום ולגאת בלא חליצה (לעיל יג).

ו) גרלה דל״ל אלא רבותא קאמר דאפילו כשיש אחים וכו׳.

מידי דהוה אבעלת הגט. הקשה רבינו יהודה ז"ל מאמה בבעל אמתי מותרת לאביו ניחוש מידי דהוה אבעלת הגט שאסורה לאביו ואומר דשמא הכא שייך למיחש טפי כיון שאינה אשתו ואינה אסורה במיאון ה"ה דגט לא אסר לה כיון שאינה אשתו: **מאן לא הודו לו אמר אביי רב.** משמע אבל ר' אושעיא הודה לו ומיאנה בזה מותרת לאחין דקאמר היינו לכל האחין ה"ל כרבי אושעיא דאמר אינה ממאנת לזיקתו הודה לו רבי אושעיא דיש לו דאין מיאון לכולה זיקה אבל רב אסי הודה לו דאית ליה מיאון לאחי זיקה הא לכולה זיקה יש מיאון והא דקאמר מותרת לאחין היינו אף לו כיון דאין מיאון לאחי זיקה איכא דאמרי אמרו רב אסי וכל שכן ר' אושעיא וכן פירש בקונטרס:

תרי קיטרי עבדו ביה. בירושלמי פריך אילו העושה דבר אלא כשורה מתיירין ערוה אלו ומשני רב חסדא (היא) הדא אמרה עברה ומיאנה מן הנשואין ושלח בפניו על דעתייהו דבית שמאי מיאונה מיאון ואין זו קושיא כ"כ דאיכא למימר דקידושי קטנה דרבנן ניתנו ואפקעינהו רבנן לקידושין מינייהו:

מכשירין בשנים. הוא הדין בחד אלא שצריך לעדות שמיאנה:

הלכה כאותו הזוג. פר"ח דוקא בדיעבד אבל לכתחילה לא למכשיריס דיעבד משמע אתי

ומציא עקרא אלא ביאה ומאמר דהוא קעביד מציא עקרא זיקה דרחמנא רמא עלה לא מציא עקרא עולא אמר ממאנת אף לזיקתו מאי טעמא נישואי קמאי קא עקרא איתיביה רבא לעולא [6]כל שיכולה למאן ולא מיאנה צרתה חולצת ולא מתייבמת ואמאי [7]תמאן השתא ותעקרינהו לנישואי קמאי ותתייבם צרתה צרת ערוה שאני דתני רמי בר יחזקאל [8]מיאנה בבעל מותרת לאביו ביבם אסורה לאביו אלמא בשעת נפילה נראית ככלתו הכא נמי בשעת נפילה נראית כצרת בתו אמר רב [9]מיאנה בזה אסורה לזה מידי דהוה אבעלת הגט בעלת הגט לאו כיון דאיתסרא לה לחד איתסרא [10] להו לכולהו הכא נמי לא שנא [11]ושמואל אמר [א]מיאנה בזה מותרת לזה ולא דמיא לבעלת הגט בעלת הגט הוא דקא עביד בה הכא היא קעבדא ביה דאמרה לא רעינא בך ולא צבינא בך בך הוא דלא רעינא הא בחברך רעינא רב אסי אמר מיאנה בזה מותרת אפילו לו לימא כרבי אושעיא סבירא ליה דאמר אינה ממאנת לזיקתו בחד יבם הכי נמי דמציא עקרא הכא בשני יבמין עסקינן דאין מיאון לחצי זיקה כי אתא רבין אמר רבי יוחנן מיאנה בזה מותרת לאחין ולא הודו לו מאן לא הודו לו אמר אביי רב רבא אמר רבי אושעיא ואמרי לה רב אסי: בית שמאי אומרים בפניו וכו': תניא אמרו להן בית הלל לבית שמאי והלא פישון הגמל מיאנה אשתו שלא בפניו אמרו להן ב"ש לבית הלל פישון הגמל במדה כפושה מדד לפיכך מדדו לו במדה כפושה מדקא אכיל פירי פשיטא נשואה היא והאמרי ב"ש נשואה לא ממאנה תרי קיטרי עבדו ביה: בית שמאי אומרים בפני בית דין וכו': תנן התם [12]החליצה והמיאונין בשלשה מאן תנא אמר רבה בית שמאי היא אביי אמר אפי' תימא בית הלל עד כאן לא קאמרי בית הלל אלא דלא בעינן מומחין אבל שלשה בעינן כדתניא [13]בית שמאי אומרים בפני בית דין וב"ה אומרים בפני בית דין ושלא בפני בית דין ואלו ואלו מודים שצריך שלשה רבי יוסי בר יהודה ורבי אלעזר ברבי [14]שמעון מכשירין בשנים אמר רב יוסף בר מניומי אמר רב נחמן הלכה [15]כאותו הזוג: בית שמאי אומרים תמאן וכו': והא מיאנה חדא זימנא אמר שמואל עד שתגדיל ותאמר רוצה אני במיאונים הראשונים עולא אמר תרתי קתני או שתמאן ותגדיל ותיארס או שתמאן ותנשא לאלתר בשלמא עולא היינו דקתני עד שתגדיל [16]ותנשא אלא לשמואל עד שתגדיל ותאמר מיבעי ליה קשיא: **מתני'** אי זו היא קטנה שצריכה למאן כל שהשיאוה אמה [17]ואחיה לדעתה [2]השיאוה שלא לדעתה אינה צריכה למאן רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר [3]כל תינוקת שאינה יכולה לשמור קידושיה אינה צריכה למאן ר' [4] אליעזר אומר אין [5]מעשה קטנה כלום אלא כמפותה בת ישראל לכהן לא תאכל בתרומה בת כהן לישראל תאכל בתרומה רבי אליעזר בן יעקב אומר כל עכבה שהיא מן האיש כאילו היא אשתו כל עכבה שאינה מן האיש כאילו אינה אשתו: **גמ'** אמר רב יהודה ואמרי לה במתניתא תנא בראשונה היו כותבין גט מיאון לא רעינא ביה ולא צבינא ביה ולית אנא בעיא להתנסבא ליה כיון דחזו דנפיש דיבורא אמרי אתי

לא תאכל כו' דכמי שלא נשאת דמי: **כל עכבה כו'.** כל מה שהיא מעוכבת אצלו בשבילו כאילו היא אשתו ובגמרא [קח.] מפרש מה היא: **גמ'** אתי

ומליא עקרא. שלא תהא צריכה גט לביאתו דהא אמרי ב"ה ממאנת ביבם דומיא דבעל: **נישואין קמאי עקרא.** ושוב אין כאן זיקה: **כל שיכולה למאן.** בפרק קמא (לעיל ג:) בתו קטנה הנשואה לאחיו ולא קיבל אביה קידושין כגון שהשיאה אביה לאחר ומתגרשה והיא יתומה בחיי האב ויכולה למאן ולא מיאנה בו ומת צרתה חולצת (ג) שאינה צרת הבת להפטר משום צרת ערוה הואיל והבת יכולה למאן אינן נישואין גמורין ולא מתייבמת הואיל ולא מיאנה הבת הויא לה הך צרת ערוה במקצת: **צרת ערוה שאני.** דאע"ג דמהני מיאון לקטנה יבמה בעלמא למיפק בלא חליצה לא מהני לגבי ערוה אם מיאנה באביה שהוא יבמה למיהוי צרתה מותרת ליבם: **דאמי רמי בר יחזקאל.** קטנה שמיאנה בבעל מותרת לינשא לאביו (ד) דעקרתינהו לנשואין והויא כאנוסה ומפותה אבל מת בעלה ולא מיאנה בו ומיאנה ביבם אע"ג דנפקא בלא חליצה אלמא נישואי קמאי עקרא אפ"ה אסורה לאביו מפני מראית העין דמשעת נפילה דאהני נישואי קמאי למיפל קמי יבם ולהצריכה מיאון לגבי יבם גראית כלתו של חמיה: **ה"נ.** אע"ג דעקרא לנישואי קמאי גראית צרתה כלת בתו הואיל ואהנו נישואי אחיו בבתו למרמי קמיה: **מיאנה.** יבמה באחד מן האחין יבמין אסורה לכולן: **אבעלה הגט.** אם נתן לה האחד גט פסלה על כולן: **אמר אביי רב.** לא הודה לו דאיהו אמר לעיל מיאנה בזה אסורה לזה: **רבי אושעיא לא הודה לו.** מדקאמר ר' יוחנן מותרת לאחין אע"ג דאיהו גופיה נמי במשמע ומיהו אי איכא אחין אין דהוה ליה מיאון לאחי זיקה כרב אסי אבל באחד יבם דמיאנה בזיקה שלימה אסורה ולרבי אושעיא אפי' באחד יבם נמי שריא דאין מיאון לזיקה: **ואמרי לה רב אסי.** נמי לא הודה לו וכל שכן רבי אושעיא דרבי יוחנן דוקא לאחין אמר ולא לו: **במדה כפושה מדד.** במדה כפויה מדד לשון אונאה כמודד בשולי המדה וחברו מלאתי בתוספתא דאהלות (ה) קדירה שהיא נתונה כו' היתה כפושה לשון הכפישני באפר (איכה ג) שהיה מפסיד נכסי מלוג שלה: **תרי קיטרי עבדו ביה.** שני קשרים עשו עליו לרעתו: **והרי מיאנה חדא זימנא.** בבעלה ואמאי קתני ותמאן ותנשא: **רולה אני.** שמא חזרה: **תרתי קתני.** לאו למיהדר למאן זימנא אחריתי אלא תרתי מילי נינהו ממאנת וממתנת מליארס לאחר עד שתגדיל כדי שלא תחזור ותמאן בשני או אם רצתה להנשא ממאנת בבעל ותנשא לאלתר דתו לא ממאנת לבית שמאי דנשואה היא:

מתני' אין מעשה קטנה אלא כמפותה. כדקתני בת ישראל לכהן

מסורת הש"ס

(ה) [לעיל ב:], (ו) לעיל יג., (ז) [לעיל יב.], (ח) לעיל קח: [ע"ש דאתא בפני ב"ד מומחים], (ט) [לעיל קח: אתא בר' יוסי], (י) ג"ז שם, (יא) [ל"ל ותמאן ותנשא], (יב) [גיכסת רי"ף וגל"ש אי אחיה], (יג) לעיל פט: [לקמן קח.] כתובות קח., (יד) [ע"ו ה"ג],

הגהות הב"ח

(א) גמ' איתסרא לה לכולהו: (ב) שם במשנה ר' אליעזר אומר: (ג) רש"י ד"ה כל שיכולה וכו' שאין זו צרת הבת: (ד) ד"ה דתני רמי וכו' דעקרתינהו לנשואין:

מוסף רש"י

וכל היכולה למאן. כגון שהעריה קטנה ויכולה למאן ולא מיאנה ומת אחיו, הואיל וקידושיה אינה אלא מדרבנן, אינה פוטרת צרתה מן החליצה, ולהתייבם אסורה כדמפרש טעמא בגמרא שנראית צרת ערוה (לעיל ב:). **ואמאי תמאן השתא.** תמאן הערוה הבאה ותאמר אי אפשי בקושין שקדשוני אמי ואחי לבעלי המת ותעקור קידושין הראשונים ותתייבם צרתה (לעיל יג.). **צרת ערוה שאני.** רבנן גזרו שלא תמאן ליבומי צרתה דלא לזלזולי בצרת ערוה דלמא אתי למישדי (שם). **מיאנה בבעל מותרת לאביו.** מיאנה כלתו בבעלה מותרת לחמיה, דעקרתה לנישואיה והויא כמפותה בנו ומותרת לו, אבל מת בנו, בעלה הראשון, ומיאנה בזיקת יבם, אע"ג דנשואין קמאי עקרה, אסורה לאביו (שם וכעי"ז לעיל יב.). אלמא בשעת נפילה נראית ככלתו. משעה שנפלה להתייבם ומקקה ליבם מחמת נישואין הראשונים נראים אותם נשואין גמורים למיהוי אשת המת וכלתו של זה, הבי נמי. בצרת ערוה, משעת נפילה. שמקקה הבת ליבם והוצרכה למאן בו מחמת קידושי ראשון, נראים נישואים גמורים למיהוי אשת המת וצרתה צרת הבת ואי שרית ליה אתי למישדי צרת הבת בעלמא (לעיל יג. וכעי"ז לעיל יב.). **והמיאונין בשלשה.** דכל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון, ומיאונין דרבנן דמדאורייתא אפילו מיאון לא בעיא דאין קדושי קטנה כלום אלא אם כן קדשה אביה, דכתיב את בתי נתתי לאיש הזה (סנהדרין ב.).

עין משפט נר מצוה

ז א מיי' פי"א מהל' גירושין הל' טז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעי' יא וסי' קעג סעי' יד:

ח ב ג מיי' פ"ד מהל' אישות הל' ז ופי"א מהל' גירושין הל' ז סמג עשין מח טוש"ע שם סי' מג סעי' ב וסימן קנה סעי' ג ב:

תוס' חד מקמאי

ר' חנינא בן אנטיגנוס אומר איזו היא קטנה שצריכ' למאן כל שיודעת לשמור קדושיה אינה יודעת אינה צריכה למאן כבר כתבתי בזה כל הצורך בגיטין בפ' התקבל:

אתי לאיחלופי בגיטא. פירוש שיכתבנו סופר בור בגט גירושין לגרש בו אשה: **אפי' כשהיא יושבת באפריון.** ווטשאין אותה מביא לבית בעלה לחופה ואמרה אי אפשי בו דאיכא למימר אי לא בעיא ליה תיתוח ומזיל אפי' הכי הוי מיאון: **אפי' אורחיס.** דליכא בית דין ותו דהני מישתמש שתקי ולא קא מודעי: **אזל חנוני.** דליכא אלא חנוני ואיכא למימר משום דאטרחה הוא להביא לו חפץ משלו: (ב) ג"ג **והגדילה: נתקדשה.** לאחר בלא מיאון: **בקידושין.** שנתקדשה לאחר פליגי דלא הוי מיאון אבל בנישואין מודו דלמא אפי' בנישואין שנישאת לאחר בלא מיאון פליגי: **הלכה כר' יהודה.** אתרוייהו איתמר: **דהוה נסיבא מעיקרא.** לראשון ואפילו הכי נפקא במיאון קל: **למיבדקינהו.** אי הוו מיהדרין ממרדייהו: **ועומדת מחיקו.** אם בת כהן לישראל היא: **וטובלת.** מפני תשמיש שמשה ואוכלת לערב בתרומה: **ר' יהושע אומר זכאי במליאתה.** דרבנן אפקרוה גביה והפקר בית דין הפקר: **ומיטמא לה.** אם כהן הוא ואע"ג דנישואין דידה דרבנן הא אוקימנא בהאשה[1] כיון דירית לה הויא לה כמת מצוה: **מבעוד ליבשה.** בעודה תחתיו ונתעכבה מלינשא בשבילו כאילו היא אשתו וגרייכה מיאון: **נתן לה גט זו היא עכבה מן האיש.** דכיון שלא מיאנה בו גליא דעתה דבשבילו היתה מעכבת אצלו ואשתו היא ליאסר בקרובותיה ופסלה בגיטו מן הכהונה: **עכבה שאינה מן האיש.** לא נתעכבה אצלו בשביל אישות: **מתני' נתן לה גט.** ואפי' היא קטנה הרי היא כשאר גרושות ואסורה בקרוביו: **מותרת לחזור לו.** אף על גב דאם לא החזירה ונישאת לאחר מתוך הגירושין ונתארמלה אסורה לראשון אפי' הכי כי החזירה ומיאנה בו אחי מיאון וגלי עלה דקטנה היא ובטלוה לגיטה ולא הוי בחזרה שניה כמחזיר גרושתו משניסת לאחר:

זה

אחי לאיחלופי בגיטא תקינו הכי [א]ביום פלוני מיאנה פלונית בת פלוני באנפנא תנו רבנן [ב]אי זהו מיאון אמרה אי אפשי בפלוני בעלי אי אפשי בקידושין שקידשוני אמי ואחי יתר על כן אמר ר' יהודה אפילו יושבת באפריון והולכת מבית אביה לבית בעלה ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי זהו מיאון יתר על כן אמר רבי יהודה אפי' היו אורחין מסובין בבית בעלה והיא עומדת ומשקה עליהם ואמרה להם אי אפשי בפלוני בעלי הרי הוא מיאון יתר על כן אמר רבי [ג] יוסי בר יהודה אפילו שיגרה בעלה אצל חנוני להביא לו חפץ משלו ואמרה אי אפשי בפלוני בעלי אין לך מיאון גדול מזה: רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר כל תינוקת וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס תנא קטנה שלא מיאנה ועמדה ונשאת משום רבי יהודה בן בתירה אמרו נישואיה הן הן מיאוניה איבעיא להו נתקדשה מהו תא שמע קטנה שלא מיאנה ועמדה ונתקדשה משום ר' יהודה בן בתירה אמרו קידושיה הן הן מיאוניה איבעיא להו פליגי רבנן עליה דרבי יהודה בן בתירה או לא אם תימצי לומר פליגי בקידושין או אפי' בנישואין ואם תימצי לומר פליגי אפילו בנישואין הלכה כמותו או אין הלכה כמותו ואם תימצי לומר הלכה כמותו בנישואין או אפילו בקידושין תא שמע אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר' יהודה בן בתירה [ד]הלכה מכלל דפליגי ואכתי תיבעי לך דהוה נסיבא מעיקרא או דלמא מיקדשא ת"ש דכלתיה דאבדן אימרוד שדר רבי זוגי דרבנן למיבדקינהו אמרי להו נשי חזו גברייכו דקאתו אמרי להו ניהוו גברייכו דידכו אמר רבי אין לך מיאון גדול מזה מאי לאו דהוה נסיבא לא דהוה מיקדשא קידושי [ה]והלכה כרבי יהודה בן בתירה ואפי' בנישואין דקמא: רבי אלעזר אומר וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל חוזרני על כל צדדי חכמים ולא מצאתי אדם שהשוה מדותיו בקטנה כרבי אלעזר שעשאה רבי אלעזר כמטיילת עמו בחצר ועומדת מחיקו וטובלת ואוכלת בתרומה לערב [ו]תניא רבי אליעזר אומר אין מעשה קטנה כלום ואין בעלה זכאי לא במציאתה ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה ואינו יורשה ואין מיטמא לה כלל של דבר אינה כאשתו לכל דבר אלא שצריכה מיאון רבי יהושע אומר [ז]בעלה זכאי במציאתה ובמעשה ידיה ובהפרת נדריה ויורשה ומיטמא לה כלל של דבר הרי היא כאשתו לכל דבר אלא שיוצאה במיאון [ח]אמר רבי נראין דברי רבי אליעזר מדברי רבי יהושע שרבי אליעזר השוה מדותיו בקטנה ורבי יהושע חלק מאי חלק אי אשתו היא תיבעי גט לרבי אליעזר נמי אי לאו אשתו היא מיאון נמי לא תיבעי אלא בכדי תיפוק: ר"א בן יעקב אומר וכו': ה"ד עכבה שהיא מן האיש ועכבה שאינה מן האיש א"ר יהודה אמר שמואל תבעוה לינשא ואמרה מחמת פלוני בעלי זו היא עכבה שהיא מן האיש מחמת בני אדם שאינם מהוגנין לי זו היא עכבה שאינה מן האיש אביי בר אבין ורב חנינא בר אבין דאמרי תרוייהו נתן לה גט זו היא עכבה שהיא מן האיש והוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה מיאנה בו זו היא עכבה שאינה מן האיש והוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה הא קתני לקמן הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה פרושי קמפרש: **מתני'** [ט]הממאנת באיש הוא מותר בקרובותיה והיא מותרת בקרוביו ולא פסלה מן הכהונה נתן לה גט הוא אסור בקרובותיה והיא אסורה בקרוביו ופסלה מן הכהונה נתן לה גט והחזירה מיאנה בו ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה מותרת לחזור לו מיאנה בו והחזירה נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו

זה

(א) [תוספתא פי"ג], (ב) [שבת קו: וש"נ], (ג) לעיל פט: קז: כתובות קא. [תוספתא פי"ג], (ד) [תוספ' שם ע"ש], (ה) כתובות קא., (ו) [לעיל פט:],

הגהות הב"ח

(א) גמ' אמר ר' יהודה אפי' שיגרה כל"ל ותיבות יוסי בר נמחק: (ב) רש"י ד"ה ג"ג והגדילה. נ"ב טעמו דהא לקמן פליגי בה רב ושמואל עיין בסוף דף קט: (ג) תוס' ד"ה ממאנת וכו' אלא אקטנה שנישאת:

[1] א מיי' פי"א מהל' גירושין הלכה יא:

י ב ג מיי' שם הלכה ח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנה סעיף ג:

יא ד ה מיי' שם הלכה טז טוש"ע שם סעיף י:

ט א מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה יא:

אלמא אתי מיאון ומבטל גיטא ורמינהי הממאנת באיש בו'. (י) מגופה דסיפא הוה מצי לתקשויי דמאי טעמא אמרינן כל שיולאה ממנו בגט אסורה ואמאי לא אמרינן אתי מיאונה ומפקע קידושי שני והוי כמו שזינתה אחר גירושין דמותרת לחזור לו כדתנן בפ"ב דסוטה (דף יח: ושם) אלא ניחא ליה לתקשויי רישא אסיפא:

(כ) **אזיל** ומשבש ומייתי לה. אבל לא ניחא ליה למימר דאפי' ליכא גט לא יחזיר דלמא אזיל ומשבש לה (תחתיו) דהא כיון דליכא למיחש למידי לא גזריינן: **אמר** ר' **אלעזר תברא בו'.** (ג) רבא הוא דמסיק הכי אע"ג דרב יהודה הוה בשיוויא קמא יודע היה רבא שכך היתה הקושיא ומשמיה דרבי אלעזר (ד) [גאמרה] וכה"ג בפרק כירה (שבת מד. ושם) דאמר רב הונא מטה שיחדה למעות כו' ומותיב רב נחמן בר יצחק כו' אלא מי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה כו' ולא קאמר משמיה דרב הונא כדמעיקרא לפי שהיה יודע האמת שרב יהודה אמרה:

כגון ששלשה בגיטין דמיחזיא בגדולה. וא"ת לר' אלעזר למה איצטריך למיתני מיאונה לאחר וגירשה תרי זימני וי"ל דקמ"ל אע"ג דגירשה תרי זימני לא חיישינן (מ) למיחזי כגדולה: **לאיסור** כרת התרת לאיסור לאו לא ב"ש. פירש בקונט' איסור כרת דא"א שהמיאון מפקיע הקידושין והקשה ריב"ן דלא דמי איסור אשת איש למחזיר גרושתו דמיאון מפקיע הקידושין שאומרת אי אפשי בקידושין שקדשוני אמי ואחי אבל גט לא מפקיע ולאו קושיא היא דמהאי טעמא שמפקיע המיאון איסור דאשת איש א"כ הויא כזונה אצלו ומותרת לחזור לו לאחר שגירשה כדתנן פרק שני דסוטה (דף יח: ושם) וריב"ן פירש איסור כרת התרת שמותרת בקרובין והוא בקרובותיה אפי' למי שיצאה ממנו בגט דהיינו אשת אחיו ואחות אשתו ואין נראה דא"כ תיקשה למ"ד בסמוך כשם שאסורה לו כך אסורה לאחיו אלמא לאיסור כרת לא התרת: **יש** מיאון אחר מיתה באחיו או לא. דוקא הכא הוא דמיבעיא ליה באיסור שנייה דרבנן היא אבל באיסור ערוה דאורייתא תנן כל שיכולה למאן ולא מיאנה לרתה חולצת ולא מתייבמת: היא

אחי אמו שהיא שנייה לו ונשאה אחיו מאביו ומת מהו שתמאן השתא ותעקרינהו לנישואין קמאי ותתייבם (ה) (צרתה) יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז ובאו ושאלו את רבי עקיבא בבית האסורין [2]ואסר את רבי יהודה בן בתירה בנציבין ואסר אמר רב יצחק בר אשיאן ומודה רב שמותרת לאחיו של זה שנאסרה עליו פשיטא הוא ניהו דמכרת ברמיזותיו וקריצותיו אבל אחיו לא מהו דתימא ליגזר האי אטו האי קמ"ל ואיכא דאמרי אמר רב יצחק בר אשיאן (ו) [3]כשם שאסורה לו כך אסורה לאחין והא אינה מכרת בקריצותיהם ורמיזותיהם גזירה אחיו אטו הוא: **מתני'** [4]המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ורבי

דאי שריא ליה לאחיו אמרי הא חזיגן דבטל גיטא ואתי מיהו למינסב: **מתני' מותרים ליבם.** ולא אמרינן נישואין הראשונים מפילים יבמה לפני יבם והרי נאסרו עליו אותן נישואין בשעת שגירשה אחיו והויא ליה גרושת אחיו: ורבי

(י) מגופה דסיפא הוה מצי לתקשויי דמאי טעמא אמרינן כל שיולאה ממנו בגט אסורה ואמאי לא אמרינן אתי מיאונה ומפקע קידושי שני והוי כמו שזינתה אחר גירושין דמותרת לחזור לו כדתנן בפ"ב דסוטה (דף יח: ושם) אלא ניחא ליה לתקשויי רישא אסיפא:

(כ) **אזיל** ומשבש ומייתי לה. אבל לא ניחא ליה למימר דאפי' ליכא גט לא יחזיר דלמא אזיל ומשבש לה (תחתיו) דהא כיון דליכא למיחש למידי לא גזריינן: **אמר** ר' **אלעזר תברא בו'.** (ג) רבא הוא דמסיק הכי אע"ג דרב יהודה הוה בשיוויא קמא יודע היה רבא שכך היתה הקושיא ומשמיה דרבי אלעזר (ד) [גאמרה] וכה"ג בפרק כירה (שבת מד. ושם) דאמר רב הונא מטה שיחדה למעות כו' ומותיב רב נחמן בר יצחק כו' אלא מי איתמר הכי איתמר אמר רב יהודה כו' ולא קאמר משמיה דרב הונא כדמעיקרא לפי שהיה יודע האמת שרב יהודה אמרה:

כגון ששלשה בגיטין דמיחזיא בגדולה. וא"ת לר' אלעזר למה איצטריך למיתני מיאונה לאחר וגירשה תרי זימני וי"ל דקמ"ל אע"ג דגירשה תרי זימני לא חיישינן (מ) למיחזי כגדולה: **לאיסור** כרת התרת לאיסור לאו לא ב"ש. פירש בקונט' איסור כרת דא"א שהמיאון מפקיע הקידושין והקשה ריב"ן דלא דמי איסור אשת איש למחזיר גרושתו דמיאון מפקיע הקידושין שאומרת אי אפשי בקידושין שקדשוני אמי ואחי אבל גט לא מפקיע ולאו קושיא היא דמהאי טעמא שמפקיע המיאון איסור דאשת איש א"כ הויא כזונה אצלו ומותרת לחזור לו לאחר שגירשה כדתנן פרק שני דסוטה (דף יח: ושם) וריב"ן פירש איסור כרת התרת שמותרת בקרובין והוא בקרובותיה אפי' למי שיצאה ממנו בגט דהיינו אשת אחיו ואחות אשתו ואין נראה דא"כ תיקשה למ"ד בסמוך כשם שאסורה לו כך אסורה לאחיו אלמא לאיסור כרת לא התרת: **יש** מיאון אחר מיתה באחיו או לא. דוקא הכא הוא דמיבעיא ליה באיסור שנייה דרבנן היא אבל באיסור ערוה דאורייתא תנן כל שיכולה למאן ולא מיאנה לרתה חולצת ולא מתייבמת: היא

אחי אמו שהיא שנייה לו ונשאה אחיו מאביו ומת מהו שתמאן השתא ותעקרינהו לנישואין קמאי ותתייבם (ה) (צרתה) יש מיאון לאחר מיתה במקום מצוה או לא שכרו שני בני אדם בארבע מאות זוז ובאו ושאלו את רבי עקיבא בבית האסורין [2]ואסר את רבי יהודה בן בתירה בנציבין ואסר אמר רב יצחק בר אשיאן ומודה רב שמותרת לאחיו של זה שנאסרה עליו פשיטא הוא ניהו דמכרת ברמיזותיו וקריצותיו אבל אחיו לא מהו דתימא ליגזר האי אטו האי קמ"ל ואיכא דאמרי אמר רב יצחק בר אשיאן (ו) [3]כשם שאסורה לו כך אסורה לאחין והא אינה מכרת בקריצותיהם ורמיזותיהם גזירה אחיו אטו הוא: **מתני'** [4]המגרש את האשה והחזירה מותרת ליבם ורבי

דאי שריא ליה לאחיו אמרי הא חזיגן דבטל גיטא ואתי מיהו למינסב: **מתני' מותרים ליבם.** ולא אמרינן נישואין הראשונים מפילים יבמה לפני יבם והרי נאסרו עליו אותן נישואין בשעת שגירשה אחיו והויא ליה גרושת אחיו: ורבי

זה הכלל גט אחר מיאון אסורה לחזור לו מיאון אחר גט מותרת לחזור לו [6]הממאנת באיש ונשאת לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו לאחר וגירשה (ח) זה הכלל כל שיוצאה הימנו בגט אסורה לחזור לו במיאון מותרת לחזור לו: **גמ'** אלמא אתי מיאון ומבטל גט ורמינהי הממאנת באיש ונשאת לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו לאחר וגירשה זה הכלל כל שיצתה הימנו בגט אסורה לחזור לו במיאון מותרת לחזור לו אלמא לא אתי מיאון דחבריה ובטיל גיטא דידיה אמר רב יהודה אמר שמואל [7]תברא מי ששנה זו לא שנה זו (ט) אמר רבא ומאי קושיא ודלמא מיאון דידיה מבטל גט דידיה מיאון דחבריה לא מבטל גיטא דידיה ומאי שנא מיאון דחבריה דלא מבטל גיטא דידיה (ג) איידי דמכרת ברמיזותיו וקריצותיו אזל משבש ומייתי לה מיאון דידיה נמי לא ליבטל גיטא דידיה דאיידי דמכרת ברמיזותיו וקריצותיו אזיל משבש ומייתי לה הא כבר שבשא ולא (ד) אישבשא אלא אי קשיא דחבריה אדחבריה קשיא מיאנה בו והחזירה נתן לה גט ונשאת לאחר ונתארמלה או נתגרשה אסורה לחזור לו טעמא דנתארמלה או נתגרשה הא מיאנה מותרת לחזור לו אלמא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה ורמינהי הממאנת באיש ונשאת לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו זה הכלל כל שיצתה ממנו בגט אסורה לחזור לו במיאון מותרת לחזור לו אלמא לא אתי מיאון דחבריה ומבטל גיטא דידיה אמר רבי אלעזר תברא מי ששנה זו לא שנה זו עולא אמר [8]כגון ששלשה בגיטין דמיחזיא בגדולה מאן תנא אמר רב יהודה אמר רב מאי דכתיב [1]מימינו בכסף שתינו עצינו במחיר יבאו בשעת הסכנה נתבקשה הלכה זו הרי שיצאה מראשון בגט ומשני במיאון מהו שתחזור לראשון שכרו אדם אחד בארבע מאות זוז ושאלו את ר' עקיבא בבית האסורין [2]ואסר את רבי יהודה בן בתירה בנציבין ואסר אמר רבי ישמעאל בר' יוסי לזו לא הוצרכנו [3]לאיסור כרת התרת לאיסור לאו לא כל שכן ברם כך שאלו הרי (פ) היתה אשת

(ח) [גירשה הרי"ף הממאנת וכו' לאחר ומיאנה בו לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו כל שיולאה הימנו וכו'], (ב) [ע' תוס' כתובות עה: מ"ש בשם ר"מ], (ג) [פי' התורה ממלה כמיש ערוך ערך כתם], (ד) [עיל מב. לד., (ה) רש"ל מ"ז], (ו) [שהוליאום רש"ם], (ז) [ל"ל אחר ד"ה בכסף], (ח) רש"ל,

תורה אור השלם

1. מִימִינוֹ בְּכֶסֶף שִׁתִּינוּ עֲצֵינוּ בְּמֶחִיר יָבֹאוּ:
איכה ה ד

גליון הש"ם

גמ' בגון ששלשה בגיטין. אף דבמתני' תני רק נתגרשה ב' פעמים ר"ל דמתני' נקט לה אגיגא דרבי דתרי זימני הוי חזקה ועולא נקט אגיגא דרשב"ג דג' זימני הוי חזקה כ"כ בתוספת ב"ח ח"ב סי' יג:

הגהות הב"ח

(מ) במשנה לאחר וגירשה לאחר ומיאנה בו זה הכלל כל כ"ל וכן בסמוך בגמ': (ב) שם אמר רבא תוס' קושיא. נ"ב מדברי תוס' ד"ה אמר ר' אלעזר משמע דגירסתם הוא כאן רבה וק"ל: (ג) שם דאיידי דמכרת: (ד) שם שבשא ולא אישתבשה: (ה) שם כך שאלו הרי שהייתה: (ו) שם ואיכא דאמרי אמר ר' יצחק בר אשיאן אמר רב כשם וכו' בקריצותיו ורמיזותיו גזירה: (ז) רש"י ד"ה כל שיולאה וכו' אע"פ שיצתה משל אחריו במיאון לא: (ח) ד"ה את ר' ישמעאל וכו' הייגו רב וכו' ישמעאל בר' יוסי דרב נמי: (ט) ד"ה לאיסור כו' דגליא מילתא דקטנה: (י) תוס' ד"ה אלמא וכו' אגופא קשיא: (כ) בא"ד רישא אסיפא הס"ד ואח"כ מ"ה מיאון דידיה נמי לא ליבטל גיטא דידיה אזיל ומשבש ומייתי לה: (ל) ד"ה אמר וכו' רבה הוא דמסיק וכו' יודע היה רבה: (מ) ד"ה כגון וכו' לא חייגן דמיחזי כגדולה. נ"ב פי' ואם נשאת הו לאחר יולאה במיאון:

מסורת הש"ם

ורבי אלעזר אוסר. מפרש טעמא בגמ': **וכן המגרש היתומה.** קטנה שהשיאוה אמה ואחיה והחזירה בין בקטנותה בין בגדלותה מותרת ליבם כדאמר דמיתה מפלת וכשעת מיתה היתה אשתו: **קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה.** בקטנותה [9] וקבל אביה (h) גיטה כדאמר בפרק נערה שנתפתתה (כתובות מו:) (c) ומקבל את גיטה הרי היא כיתומה בחיי האב אע"פ שאביה חי הוא היא כיתומה לענין קידושין דשוב אין לו כח לקבל קידושיה כדאמר התם אם משהשיאה אין לאביה רשות בה: **והחזירה בקטנותה אסורה ליבם.** אם מת בקטנותה ואפי' לרבנן דגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה דקידושי (i) קטנה אינן כלום הואיל ופקע זכות אב והיא אין לה יד והויא לה כגרושה ועומדת: **גמ' עיפה.** שם חכם: **שעה אחת.** באיסור גרושת אחיו שהיא בכרת: **אי מיפם בעל מפלת.** לייבום או כח גישואין הראשונים: **בקיאים בגירושין.** הכל רואין שגרשה דגירושין קלא אית להו אבל חזרה לית ליה קלא דזימנין דקא מהדר לה באורתא ושכיב בצפרא דלא חזו אינשי בחזרתה ואמרי זה מייבם גרושת אחיו: **מי לא עסקינן.** מי ליכא לאוקומי נמי מתני' בהכי דזימנין דהוי הכי: **דגזר הנך.** כל מוחזקת גזר משום יתומה בחיי האב דאמרי' במתני' דלאחר חזרתה הרי היא כגרושה: **פשיטא.** דהואיל ואין לאביה רשות בה והיא קטנה אין חזרתה חזרה והרי היא כגרושה אלא להכי תנייה במתני' לאשמועינן דטעמא דקמייתא משום הא: **בד"א.** דחכמים מודים כשגירשה כשהיא קטנה וקבל אביה גיטה והחזירה כשהיא קטנה דאין כח לא לאביה ולא לה לקדשה ומת כשהיא קטנה דלא בעלה משגדלה דתהוי ביאה משגדלה קידושין: **וגדלה אלו.** אמרי' סתם ביאה ראשונה משגדלה קידושין הן: **משום ר' אלעזר אמרו כו'.** ומדקתני לעיל ומודים חכמים לרבי אלעזר ביתומה בחיי האב אבל אלמא אייר בה רבי אלעזר דטעמא דבאחרייתא משום הא: **לרבה.** דמוחזקת גדולה לר"א מהו: **היא גופא גזירה.** משום יתומה בחיי האב: **גזירה לגזירה.** לרבה אטו היא: **היא חולצת.** אם בא יכם להזקק לה חולצת ופוטרת לרבה ולא מתייבמת אבל אם נזקק לרבה או חולצת או מתייבמת והיא נפטרת: **מתני' אלא משום אחות אשה.** ופטורה מחליצה ומייבום: **מה בעלה של גדולה.** ונפלה לפני בעל הקטנה זיקתה של גדולה שהיא מן התורה אוסרת הקטנה עליו דישואיה מדרבנן ולא אלימא לאפקועי זיקה דאורייתא והויא לה אחות זקוקתו ומה יעשו: **רבי אליעזר אומר מלמדין הקטנה שתמאן בו.** ותעקור נישואיה ויהא מייבם את הגדולה: **ר"ג אומר.** אין זיקתה אוסרת את זו דר"ג סובר אין זיקה כלומר לא אלימא זיקה כדפי' בפ' ר"ג (לעיל נא.) הלכך אם מיאנה ותתייבם גדולה ואם לאו תמתין קטנה אלמו עד שתגדיל ויהיו נישואיה גמורין ותצא הלזו משום אחות אשה אבל מיחלץ לגדולה לא דפסל את הקטנה עליו משום אחות חלוצה: **אי לו.** אוי לו: **מוציא את אשתו בגט.** ואין מלמדין אותה למאן דאמר בגמ' יתרחק אדם מן המיאונין ומיתב נמי לא יתבה תותיה דקסבר יש זיקה אלא בגט וזו לא תתייבם משום אחות גרושה אלא תצא בחליצה: **גמ' ומי שרי.** ללמד קטנה שתמאן: **ידבק אדם כו'.** מפרש טעמא דכולהו לקמן: **מן ערכון.** שלא יהא ערב: **לאצא שאול.** פרק החולץ [לעיל לט:] הכונס יבמתו לשם נוי וכו': ומ"ר

היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה. פי' בקונטרס היא גופה גזירה משום יתומה בחיי האב ואין נראה לר"י דהא רב אשי הוא דאמר להאי טעמא ולא רבא אלא יש לפרש היא גופה גזירה שמא יאמרו העולם ייבם גרושת אחיו לפי שהכל בקיאין בגירושין ואין הכל בקיאין בחזרה כדאמר רבא לעיל ולאו דוקא קאמר גזירה לגזירה אלא שייך הכא אלא כלומר אינה אלא שהיא בוגדת כדי להתרחק מן המיאונים והא דתקינו לה רבנן מישואין כדאמר לקמן (דף קיב:) לריך לומר לדברי הגאון דהיינו דוקא היכא שיש לחוש שלא ינהגו בה מנהג הפקר ומיהו מהכא אין לו ראיה אלא שלא ילמדוה לאמן: אתיא

ורבי אלעזר אוסר [א]וכן המגרש את היתומה והחזירה מותרת ליבם ורבי אלעזר אוסר קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב [ב]והחזירה דברי הכל אסורה ליבם: **גמ'** אמר עיפה מאי טעמא דרבי אלעזר [ג]הואיל ועמדה עליו שעה אחת באיסורא אמרו ליה רבנן לעיפה אי הכי חליצה נמי לא תיבעי וכי תימא הכי נמי והתניא משום רבי אלעזר אמרו חולצת אלא אמר עיפה ר' אלעזר לא ידענא מאי טעמא אמר אביי היינו טעמא דרבי אלעזר מספקא ליה אי מיתה מפלת אי נשואין הראשונים מפילים אי מיתה מפלת הא רמיא קמיה לייבום אי נשואין הראשונים מפילים הא עמדה עליו שעה אחת באיסור רבא אמר לעולם פשיטא לרבי אלעזר דמיתה מפלת ומיהו הכל בקיאין בגירושין ואין הכל בקיאין בחזרה אדרבה חזרה כיון דיתבא תותיה אית ליה קלא מי לא עסקינן דאהדרה באורתא ושכיב בצפרא רב אשי אמר היינו טעמא דרבי אלעזר דגזר הני משום יתומה בחיי האב והחזירה הכי נמי מסתברא מדקתני סיפא קטנה שהשיאה אביה ונתגרשה כיתומה בחיי האב והחזירה דברי הכל שאסורה ליבם האי מאי למימרא פשיטא אלא לאו הא קמ"ל טעמא דר' אלעזר דגזר הנך משום האי שמע מינה תניא כוותיה דרב אשי [ג]מודים חכמים לר' אלעזר בקטנה שהשיאה אביה ונתגרשה הרי היא כיתומה בחיי האב והחזירה שאסורה ליבם מפני שגירושיה גירושין גמורין ואין חזרתה חזרה גמורה בד"א שגירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא קטנה [ד]אבל גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה אי נמי החזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתייבמת משום רבי אלעזר אמרו חולצת ולא מתייבמת בעא מיניה רבא מרב נחמן צרתה מהו אמר ליה [ה]היא גופה גזירה ואנן ניקום וניגזור גזירה לגזירה והא תניא משום רבי אלעזר אמרו היא וצרתה חולצת [ו]היא וצרתה סלקא דעתך אלא לאו או היא או צרתה חולצת לאו תרוצי קמתרצת תריץ הכי היא חולצת צרתה או חולצת או מתייבמת: **מתני'** [ז]שני אחין נשואין לשתי אחיות [ח]קטנות ומת בעלה של אחת מהן [א] הלזו תצא משום אחות אשה [ב] וכן שתי חרשות גדולה וקטנה מת בעלה של קטנה תצא הקטנה משום אחות אשה מת בעלה של גדולה רבי [ט]אליעזר אומר [י]מלמדין את הקטנה שתמאן בו רבן גמליאל אומר [כ]אם מיאנה מיאנה ואם לאו תמתין עד שתגדיל ותצא הלזו משום אחות אשה רבי יהושע אומר [כא]אי לו על אשתו אי לו על אשת אחיו מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה: **גמ'** ומי שרי והתני בר קפרא לעולם ידבק אדם בשלשה דברים ויתרחק משלשה דברים ידבק בשלשה דברים [כב]בחליצה ובהבאת שלום ובהפרת נדרים ויתרחק משלשה דברים [כג]מן המיאון ומן הפקדונות ומן הערבונות מיאון דמצוה שאני: גופא תני בר קפרא לעולם ידבק אדם בשלשה דברים בחליצה כאבא שאול דתניא [כד]אבא שאול אומר הכונס את יבמתו לשם נוי לשם אישות לשם דבר אחר כאילו פוגע בערוה וקרוב בעיני להיות הולד ממזר בהבאת שלום דכתיב [1]בקש שלום ורדפהו ואמר

(h) לעיל כח. מח., (c) כתובות עג.; (i) [לעיל כח.: וש"נ], (d) [לעיל יא.:], (e) [ל"ל יתומות קטנות וכ"ל במשנה שבמשניות], (1) (ל"ל אלעזר), (2) לעיל יח. עט.: נדה ח., (3) לעיל כט., (4) [לעיל ג.] ולף לט.; (5) ס"ל חזרה,

---

תורה אור השלם

1. סור מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ:
תהלים לד טו

גליון הש"ס

רש"י ד"ה קטנה שהשיאה וכו' וקבל אביה גיטה וכו'. ע' קידושין מג ע"ב בכס"ד ד"ה היא ואביה ובמסהדרין סט ע"א בכס"ד ד"ה קנאה. וע' קידושין דף י ע"א תוד"ה ומקבל וש"ס מג ע"ב תוד"ה תנן התם:

הגהות הב"ח

(h) רש"י ד"ה קטנה וכו' וקבל אביה גיטה. נ"ב ומה שקשה על זה דהרי כאן פרש"י דהייגו בקיבל אביה ובמשנה אחב זכלי פרש"י היכא דיעסת שוב אין להאב זכות בה אף נקבל את גיטה עי' מהר"ם פאדוי: (ב) בא"ד ומשקיבל את גיטה הרי היא כיתומה:

הגהות הגר"א

[א] במשנה המו. נמחק (וכן ליתא במשניות ובירושלמי): [ב] שם וכן שמי תרשוה. נמחק (דכולהי דייריהו קתני לקמן בפרק תרם וכאן לא נחית לתכי משו"ה לא תני בסיפא ג"כ פקחת וחרשת):

מוסף רש"י

גזירה לגזירה. הא דאמרינן בכולי הש"ס אין גוחנין גזירה לגזירה, מהאי קרא נפקא (ויקרא יח) ומאמרתם את משמרתי, עשו משמרת, כלומר גזירה למשמרתי לאותי, ולא משמרת למשמרת, שלא יעשו גזירה לגזירה (ביצה ב:). **מת בעלה של גדולה.** ונמצאת זקוקה ליבם, בעל הקטנה, ואותה זיקתה נישואי אחותה הקטנה ואוסרתה עליו שאין נישואי קטנה כלום, ואם יגרשנה לקטנה בגט שוב אין יכול לייבם את הגדולה שאחות גרושתו היא (נדה ח.). **מלמדין את הקטנה שתמאן בו.** ומיאון עוקר נישואין הראשונים ומותר לייבם הגדולה (שם) שתמאן בו בבעלה ותעקור קדושיה למפרע ותעשה כל בעילותיה כאילו הן של זנות, דתנן (לעיל לו.) נושאין על האוסה ועל המפותה (ברכות כז.) שזיקתה של זו (הגדולה) חמורה לאסור הקטנה עליו, שלא היו נישואיה גמורים שמא תמאן, ולכך לא תוציא את זו משום אחות אשה (לעיל יח.). **אם מיאנה מיאנה.** ותתייבם הגדולה, **ואם לאו תמתין.** גדולה, עד שתגדיל. קטנה, ויבעול ויהיו קידושין גמורין, **ותצא הלזו.** גדולה, משום אחות אשה (לעיל יח.).

תוס' חד מקמאי

תניא מודים [חכמים] לר"א (ביבמה) [בקטנה] שהשיאה אביה ונתגרשה שהיא יתומה בחיי האב והחזירה שאסורה ליבם מפני שגירושיה גירושים גמורים ואין חזרתה חזרה גמורה לכאורה משמע שמותרת לעלמא בלא חליצה מפני שהיא ערוה מן התורה אלא דבירושלמי משמע שיתומה בחיי האב צריכה חליצה וטעמא דמילתא אע"פ שהיא ערוה מן התורה אין הכל בקיאים בחזרתה שאין חזרתה חזרה גמורה ולפיכך צריכה חליצה: בעא מניה רבא מרב נחמן צרתה מהו א"ל היא גופה גזירה ואנן ניקום ונגזור גזירה לגזירה הלכך צרתה או חולצת או מתיבמת אליבא דר"א הוא דדייק וקמבעיא ליה הכי דאילו לרבנן אם אינה יתומה בחיי האב אפי' היא מותרת ליבם. ואם היא יתומה בחיי האב כיון דהיא ערוה מן התורה פשיטא שצרתה [צרת] ערוה היא ואינה מתיבמת אלא ודאי אליבא דר"א קא מבעיא ליה וה"ר אלפס שכתב (h) לא ירדנו לסוף דעתו וכתב (3) והא זיקת ב' יבמין דרבנן היא משום גזרת ב' יבמות הבאות מבית אחד ומ"ש התם דצרתה אינה מתיבמת אע"ג דאיהי גופה גזירה (גזרי') [ואנן ניקום ונגזור] גזירה לגזירה והכא צרתה מותרת דלא גזרי' גזירה לגזירה. איכא למימר האי דגזרי' גזירה לגזירה דגזר ר"א משום יתומה בחיי האב קלישה ליה דהא כולה לרבנן לא גזרי' [ולכן] אפי' לר"א לא גזר בצרתה:

(h) נראה דל"ל וכ אלפס שכתב גם ביתומה בחיי האב לרבנן לרתה לו חולצת לו מתיבמת לא ידלנו לסוף דעתו. כל"ל ועי' בבעל המאור וכמב"ן במלחמות בזה.

(3) נראה דתחכר כאן מי הוא הכותב לו דל"ל ומה דיש להקשות לכאורה וכו'.

עין משפט נר מצוה

טז א ב מיי' פ"ז מהל' יבום הל' יג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנג סעיף טז:
יז ג מיי' שם הלכה יד טוש"ע שם סעיף יח:
יח ד מיי' פ"ז מהל' יבום הלכה טו סמג עשין נא טוש"ע שם סימן קעה סעיף ט:
יט ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף יא:
כ ו ז מיי' פ"י מהל' גירושין הל' טז:

כא א מיי' פי"ג מהל' נדרים הלכה כה סמג לאוין רמב טוש"ע י"ד סימן רג סעיף ג:

כב ב מיי' פכ"ג מהל' סנהדרין הלכה ח סמג לאוין רח טוש"ע ח"מ סי' ח סעיף ב:

כג ג מיי' פ"ה מהלכות יבום הלכה כג:

כד ד מיי' פי"ח מהל' גירושין הלכה ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנה סעיף כח:

תורה אור השלם

1. סור מֵרָע וַעֲשֵׂה טוֹב בַּקֵּשׁ שָׁלוֹם וְרָדְפֵהוּ: תהלים לד טו
2. רֹדֵף צְדָקָה וָחֶסֶד יִמְצָא חַיִּים צְדָקָה וְכָבוֹד: משלי כא כא
3. רֶע יִרְוֹץ כִּי עָרֵב זָר וְשֹׂנֵא תֹקְעִים בּוֹטֵחַ: משלי יא טו
4. וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל כָּל יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם שְׁמַע יִשְׂרָאֵל אֶת הַחֻקִּים וְאֶת הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר אָנֹכִי דֹבֵר בְּאָזְנֵיכֶם הַיּוֹם וּלְמַדְתֶּם אֹתָם וּשְׁמַרְתֶּם לַעֲשֹׂתָם: דברים ה א
5. (ז) הִנֵּה מִטָּתוֹ שְׁלֹשִׁים גִּבֹּרִים סָבִיב לָהּ מִגִּבֹּרֵי יִשְׂרָאֵל: (ח) כֻּלָּם אֲחֻזֵי חֶרֶב מְלֻמְּדֵי מִלְחָמָה אִישׁ חַרְבּוֹ עַל יְרֵכוֹ מִפַּחַד בַּלֵּילוֹת: שיר השירים ג ז-ח

תוס' חד מקמאי

אתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט ושמואל אמר צריכה גט משני אוקימנא כשבעל אבל כשלא בעל אפי' לרב צריכה גט משני והוי יודע דבין לרב בין לשמואל דאם לא בעל צריכה גט משניהם. מראשון צריכה גט מרבנן אע"ג דלא בעל כיון שהיא גדולה אינה יוצאה במיאון ומשנה שלימה שנינו עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות ותנן נמי כל מקום שיש חליצה אין מיאון וכ"ש משני דצריכה גט דקדושי ראשון אינם קדושין אלא מדרבנן דלא סבירא לן קדושי קטנה מתלה תלו וקיימי וכי גדלה גדלי בהדה ואע"ג דלא בעלה הלכך היכא דלא בעל אין בזה מחלוקת דרב ושמואל מודו שצריכה גט מראשון ומשני לא נחלקו רב ושמואל אלא כשבעל אי הוו קדושי ראשון קדושי תורה או לא אליבא דרב קידושי ראשון קדושי תורה הם אדם יודע שאין קדושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין וקדושי תורה הם ואם בא אחר וקדשה אינה צריכה גט משני ושמואל ס"ל כל הבועל ע"ד קידושי הראשונים הוא בועל וקדושי הראשונים אינם קדושי של תורה אלא מדרבנן וצריכה גט משניהם. ובודאי איכא לאקשויי לשמואל מהא דתניא המקדש את הקטנה קדושיה תלויין ו) ואיכא לאקשויי לה מהא דתניא לעיל אבל אם גירשה כשהיא קטנה והחזירה כשהיא גדולה או כשהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אצלו ומת חולצת או מתייבמת משום ר"א אמרו חולצת ולא מתייבמת ולשמואל אמאי מתיבמת לרבנן האי אין חזרתה חזרה גמורה אלא אמר לך שמואל טעמא ב) דרבנן דמתני' משום דקדושי קטנה כי גדלה גדלו בהדה ואע"ג דלא בעל והני תנאי דמקשת לי מיניהו ס"ל כר"ג ופליגי רבנן עליה ג) ורב נמי ס"ל דלית ליה לר"ג האי סברה דגדלה בהדה אע"ג דלא בעל אדם יודע ומחקו מן הספרים דר"א סבר אין אדם יודע וגרסי הכי ור"א סבר אע"ג דאדם יודע גזרה משום יתומה בחיי האב. ולפי מה שפירשתי א"צ למחוק מן הספרים דוודאי דר"א לא גזר גדולה אטו קטנה דלא מחלפא אלא גדולה אטו גדולה גזר דמחלפי ומאי גדולה גדולה אצלו. וס"ל לר"א דכשגדלה אצלו אע"ג דבעל אין חזרתו חזרה גמורה דכל הבועל ע"ד קדושין הראשונים הוא בועל ושמואל

ו) נראה לפ"ל ועוד איכא לאקשויי עליה וכו'. ב) נראה לפ"ל טעמיה דר"ג דמתני' וכו'. ג) נראה לפ"ל ורב ס"ל דר"ג נמי לית הך סברא וכו'. ד) הלשון משובש ונראה לפ"ל דס"ל לשמואל דלא גזר ר"א משום יתומה בחיי האב דלא גזר גדולה אטו קטנה וכו'.

אתיא רדיפה רדיפה. אבל מדכתיב לעיל מי האיש החפץ חיים וגו' לא מצי דייק דלמא קאי אכולא פרשתא נגוד לשונך מרע סור מרע ועשה טוב וגו' דהיינו כל התורה כולה אי נמי (ה) הכא כתיב לדקה חיים וכבוד דלא הוה ו) נפקא לן מההוא קרא בפ"ק דקידושין (דף מ.) דאדם אוכל מפירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא: **הנודר כאילו בנה במה.** י"מ דנפקא לן אדלה אדלה כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכתיב התם אדלו לכם מן האדם אשר נשמה באפו כי במה נחשב ואמר בפ"ק דברכות (דף יד. ושם) אל תקרי במה אלא במה וג"ש דאדלה דריש בפרק ד' נדרים (דף כב.) אמר שמואל הנודר אע"פ שמקיימו נקרא רשע אמר ר' אבהו מאי קראה כתיב הכא וכי תחדל לנדור וכתיב התם אם רשעים אדלו רוגז: **רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים.** אמר ר"י דהיינו היכא שמשאיתן אותן להתגייר או שמקבלין אותן מיד אבל אם הן מתאמצין להתגייר יש לנו לקבלם שהרי מלינו שענשו אברהם ילחק ויעקב אלא קבלו לתמנע שבאתה להתגייר והלכה והיתה פלגש לאליפז בן עשו ונפק מינה עמלק דצערינהו לישראל כדאמרינן בהגדת חלק (סנהדרין צט:) וגם יהושע קבל רחב הזונה ב) ונעמה ורות המואביה וכריש פרק במה מדליקין (שבת לא.) שגייר הלל אותו שאמר גיירני על מנת שתשימני כ"ג ואותו דעל מנת שתלמדני כל התורה כולה ואע"פ אלא היו מתאמצין להתגייר יודע היה הלל בהן שסופם להיות גרים גמורים כמו שעשה לבסוף: **מהו דתימא אית ליה אגרא.** תימה דאמרי' בפרק בתרא דיומא (דף פז.) כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו ומפרש טעמא התם אלא יאמרו הרב בגיהנם ותלמידו בגן עדן ועוד קשה לר"י הרי אחר דר"מ למד לפניו ואפ"ה יצא לתרבות רעה ושמא היכא שהוא רע מתחלה קודם שתלמד אחריה התם לא שייך האי טעמא אבל היכא שהיה טוב מתחלה אז ודאי אין חטא בא על ידו ואחר מתחלתו היה רע כדאמר בחגיגה (דף יז.) אבלי זמר לא פסק מתוך בימו וגם ספרי לדוקים היו נושריס מחיקו: **ששים** גבורים סביב לה. פירש בקונטרס [הכא] ובסנהדרין (דף ז.) דאלשכת הגזית קאי וקשה דה"ל למימר ע' או ע"א אלא י"ל דאשתיש ריבוא ישראל קאי ו):

אחוזי חרב. משמע ליה מזויינין בדין כדדרשינן בסנהדרין (דף לו.) מויחגור דוד חרבו שדנו לגבל בסנהדרין ואע"ג דבתורה כתיב חגור חרבך על ירך גבור (תהלים מה:) **וכי גדלה גדלי בהדה ואע"ג דלא בעל.** ואפי' סבירא לן מקדש אחות יבמה לא נפטרה יבמה מ"מ היכא שהקידושין היו בחיים ממילא נפטרה יבמה מעצמה:

הוא עדיף מינאי. פירוש שיכול להוציאני בגט בעל כרחי ואנא עדיפא מיניה שאוכל למאן בו כל זמן שלא בעל והיינו דוקא מן התורה יכולה למאן אבל מדרבנן אין יכולה משהגיעה ב' שערות דתנן בפ' בא סימן (נדה נב.) עד מתי הבת ממאנת עד שתביא ב' שערות והיינו אפילו לא בעל דבעל לא הוה פליג רבי יהודה עד שירבה השחור על הלבן כדאמר התם בגמרא דמודי רבי יהודה בבעל: קסבר

ואמר רבי אבהו ו) אתיא רדיפה רדיפה כתיב הכא [1]בקש שלום ורדפהו וכתיב התם [2]רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד: בהפרת נדרים כרבי נתן דתניא [3]רבי נתן אומר [4]הנודר כאילו בנה במה והמקיימו כאילו הקריב עליה קרבן ויתרחק משלשה דברים מן המיאונין דלמא גדלה ומיחרטא בה מן הפקדונות בבר מתא דביתיה כי ביתיה דמי מן הערבון בערבי שלציון דא"ר יצחק מאי דכתיב [3]רע ירוץ כי ערב זר רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים ולערבי שלציון ולתוקע עצמו לדבר הלכה מקבלי גרים כר' חלבו דאמר ר' חלבו [3]קשים גרים לישראל כספחת בעור ערבי שלציון דעבדי שלוף דוץ תוקע עצמו לדבר הלכה דתניא רבי יוסי אומר כל האומר אין לו תורה אין לו תורה פשיטא אלא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה הא נמי פשיטא אלא דאפילו תורה אין לו מאי טעמא אמר רב פפא אמר קרא [7][4]ולמדתם ועשיתם כל שישנו בעשיה ישנו בלמידה כל שאינו בעשיה אינו בלמידה ואיבעית אימא לעולם כדאמריתו מעיקרא כל האומר אין לו אלא תורה אין לו אלא תורה לא צריכא דקא מגמר לאחריני ואזלי ועבדי מהו דתימא אית ליה אגרא לדידיה קמ"ל ואיבעית אימא תוקע עצמו לדבר הלכה בדיינא דאתי דינא לקמיה וגמר הלכה ומדמי ה) מילתא למילתא ואית ליה רבה ולא אזיל משאיל דאמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן [2]לעולם [1]יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין יריכותיו וגיהנם פתוחה לו מתחתיו שנאמר [5]הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל וגו' מפחד בלילות מפחד של גיהנם שדומה ללילה: ר"ג אומר אם מיאנה וכו': בעא מיניה רבי אלעזר מרב מאי טעמא דר"ג משום דקסבר קידושי קטנה מיתלא תלו וכי גדלה גדלי בהדה אע"ג דלא בעל או דלמא משום דקסבר המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה אי בעל אין אי לא בעל לא אמר ליה היינו טעמא דר"ג משום דקסבר המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה והלכה לה אי בעל אין אי לא בעל לא אמר רב ששת אמינא [6]כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא דתניא [3]המקדש את הקטנה קידושיה תלויין מאי תלויין לאו כי גדלה גדלי בהדה ואע"ג דלא בעל אמר ליה רבין בריה דרב נחמן הא מילתא דקטנה מיתלא תליא וקיימא אי בעל אין אי לא בעל לא דאמרה הוא עדיף מינאי ואנא עדיפנא מיניה וסבר רב אי בעל אין אי לא בעל לא והא ה) איתמר קטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני ושמואל אמר ד צריכה גט משני מאי

ו"ר אבהו. במסכת קידושין: **אתיא רדיפה רדיפה.** תשלום שכר גדול להבאת שלום שאוכל פירותיהן בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא כגמילות חסדים דכתיב בהו ימצא חיים לדקה בעולם הבא וכבוד בעולם הזה: **לאיתו בנה במה.** בשעת איסור הבמות דמותרת הוא דכתיב (דברים כג.) וכי תחדל לנדור וגו' הא לא תחדל יהיה כך חטא: **לאיתו הקריב קרבן.** שעבר עליו שתי עבירות אלא יאך אלא חכם ויתירנו כדי שלא יהא רגיל בכך: **בבר מתא.** לא יקבל פקדון מבן עירו: **דביתיה כי ביתיה דמי.** שרגיל אצלו ויטול את שלו ויחזור ויתבענו: **אערבון.** שם מקום שמניחין הלוה ותופסין הערב. לשנא אחרינא שלציון קורין שם הערבון על שם נוטריקון שלוף דוץ (ו) שולף עצמו מן הלוה ותוקע עצמו על הערב: **דוץ.** לשון תיקוע כדאמר דלה שלפה (שבת דף נ:): **רע ירוץ.** רעה אחר רעה: **כי ערב זר.** המערב זריס גרים בישראל והנכנס בערבון נמי משמע: **ולתוקע עצמו.** סיפא דקרא ושונא תוקעים בוטח וכולה מפרש לה: **תוקע עצמו לדבר הלכה.** שאומר הריני שונה ואיני מקיים ואקבל שכר למוד: **קשים גרים.** שאין בקיאין בדקדוקי מצות ולמדין ישראל ממעשיהן: **כספחת.** לשנא דקרא נקט וגלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב (ישעיה יד): **אין לו תורה.** אינו עוסק בתורה: **אין לו תורה.** אין מקבל שכר למוד: **אלא תורה.** (ז) ואין מקיים: **אפילו תורה.** אפי' שכר לימוד אין לו: **ואיבעיא אימא.** כדמעיקרא אין לו אלא תורה ודקאמרת האי נמי פשיטא לא צריכא כו': **אית ליה אגרא.** דעשיה: **וגמר הלכה.** יודע הלכה ט) (ג) שאין דומה לדין הבא לפניו כל כך ומדמי מילתא למילתא ולא משאיל לרביה. והיינו מוקע עצמו ונשען על ההלכה שהוא יודע: **גבורים.** דיינים: **שלשלמה.** שהשלום שלו: **מטתו.** בית המקדש שם לשכת הגזית: **מאי טעמא דרבן גמליאל.** דאמר כשמגדיל זו תלא (ח) זו בולא כלום: **גדלי בהדה ואע"ג דלא בעל.** דיקדשה השתא מ"מ משגדלה תפסי קידושי מעיקרא ואיגלי מילתא למפרע דזיקה דהך לא כלום הוא: **אי דלמא.** קידושין קמאי לא כלום היו ומשום קידושין דבעילה דמשגדלה נפקא הך יבמה. ואע"ג דזיקה קודמת לקידושין קסבר המקדש אחות יבמה נפטרה יבמה דאתי קידושי ומבטלי לזיקה: **מיפלא פלי.** כל ימי קטנות ספק יבעול משגדיל ותהיה אשתו ספק לא יבעול ולא סמכה דעתה: **דאמרה איהו עדיף מינאי.** ויוציאני בגט בעל כרחי: **ואנא עדיפנא מיניה.** וכל זמן שאלנה אנא במיאון על כרחו: מאי

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שליון וכו' שלוף דוץ הס"ד ומס"כ מ"ה שלוף דוץ שולף עצמו מן הלוה ותוקע ודץ עצמו: (ב) ד"ה אלא תורה שאינו מקיים. נ"ב ס"א אין לו אלא תורה אינו עוסק בשום מצוה בעולם אלא בתורה אינו מקבל עליה שכר אלא שכר ת"ת ואין מקיים אפילו תורה וכו': (ג) ד"ה ונגמר הלכה יודע הלכה אלא דומה כ"ל ותיבת שאין נמחק: (ד) ד"ה מאי טעמא וכו' תלא יבמתו בולא כלום: (ה) תוס' ד"ה אתיא וכו' אי נמי התם כתיב לדקה וכו' דלא הוה כתיב הכא ונפקא לן:

מוסף רש"י

כאילו בנה במה. בשעת איסור הבמות (גיטין מו:) או: לעבודת כוכבים (נדרים כב.). **והמקיימו.** ולא נשאל עליו לחכם להתירו, **כאילו הקריב קרבן.** על הבמה ונגמר עונו שלם, לפי שעל ידי כן הוא מרגיל עצמו בנדרים (גיטין מו:). **קשים גרים לישראל.** שאוחזין מעשיהם הרעשומים ולומדים ישראל מהם או קומים עליהם באיסור והיתר (לעיל מז:) שאינם זהירים במצות והרגילים אצלם ממשים אצלם ולומדים מן מעשיהם (קדושין עב: המשך בעמוד הבא.

תוס' חד מקמאי

ואנא דאמרי כרבנן וכרב כשלא בעל. ולדידי כי בעל ולא בעל כי הדדי ניחוהו דכל הבועל על דעת קדושין הראשונים הוא בועל ועי"ל דההיא דתניא לעיל וגדלה אצלו ומת או חולצת או מתייבמת משום ר"א אמרו חולצת ולא מתייבמת ס"ל לשמואל ד) דכי גזר ר"א משום יתומה בחיי האב ולא גזר גדולה אטו קטנה דלא מחלפה אלא כי גזר ר"א גדולה דעלמא אטו גדולה גזר וס"ל לר"א גדלה אצלו אע"ג דבעל אין חזרה אינה חזרתה גמורה דכל הבועל ע"ד קדושי' הראשונים הוא בועל ואנא דאמרי כר"א ולפי הפי' הזה יש להעמיד הגירסא הכתובה בספרים בפ' המדיר גבי האי פלוגתא דר"א ורבנן והכי איתא התם בהא פליגי דרבנן סברי אדם יודע שאין קידושי קטנה כלום וגמר ובעל לשם קידושין ור"א סבר אין אדם יודע ומחקו מן הספרים דר"א סבר אין אדם יודע וגרסי הכי ור"א סבר אע"ג דאדם יודע גזרה משום יתומה בחיי האב. ולפי מה שפירשתי א"צ למחוק מן הספרים דוודאי דר"א לא גזר גדולה אטו קטנה דלא מחלפא אלא גדולה אטו גדולה גזר דמחלפי ומאי גדולה גדולה אצלו. וס"ל לר"א דכשגדלה אצלו אע"ג דבעל אין חזרתו חזרה גמורה דכל הבועל ע"ד קדושין הראשונים הוא בועל ושמואל

ו) קדושין מ., ב) גיטין מו: נדרים כב., ג) לעיל מז: קדושין ע: נדה יג.; ד) ר"ל ולמדתם אתם ושמרתם לעשותם, ה) [מיי' פ"ב מה' סנהדרין הלכה ח טוש"ע ח"מ סי' י ס"ב], ו) סנהדרין ז., ז) [לעיל כד: וש"נ], ח) כתובות עג., ט) כל"ל אלא שאין, י) גירסת רש"ל כתיב הכא ונפקא כו', כ) ל"ל ונעמי רות. יעב"ץ, ל) [וכן פרש"י בשיר השירים],

מאי לאו דלא נעל. ראשון משגדלה וקאמר רב אינה צריכה גט משני דחלו קידושין הראשונים כשגדלה: **בשבעל.** לפיכך אינה צריכה גט משני דבעילה שבעל הראשון משגדלה סתמא לשם קידושין דיודע היה שאין קידושי קטנה כלום: **על מנאי.** שאין עליה נדרים או מומין: **וכנסה סתם.** ואח"כ נמצאו עליה נדרים צריכה גט דביאה לשם קידושין הוא דיודע היה שאין קידושין הראשונים כלום: ה"ג **צריכא דאי איתמר בהא קאמר רב משום דליכא תנאי.** והכי איתא בכתובות פ' המדיר (דף עג.): **דאי איתמר בהא.** גבי קטנה שלא מיאנה בהא קאמר רב דאסיק אדעתי' לבעול לשם קידושין משגדלה משום דליכא תנאה אין פסול קידושין הראשונים משום תנאי אלא משום קטנות ואדם יודע שאין קידושין הראשונים כלום וחזר ובעל לשם קידושין: **אבל בהא.** דליכא תנאי אימא מודה לשמואל ואדעתא דתנאי בעיל כסבור שאין עליה נדרים וקיימא תנאי שביניהן: **אבי כורסייא.** באפריון וקס"ד כשאר חופות שעדיין לא נעלה ואפ"ה לא הצריכוה גיטא מבתרא. אלמא אלו קדושי קמאי: **מינסב נסבי.** ונתקדשה בבעילה משגדלה: **וקא אפקעינהו לקידושין מיניה.** דכל דמקדש תולה בדעת חכמים הוא דהא כדת משה וישראל קאמרינן ורבנן אמרי דחוטף אשה מבעלה לא ניהוי קידושין: **הינח דקדיש בכספא.** דליכא למימר דאפקעינהו לקידושין ושוו מעות מתנה דהפקר ב"ד הפקר: **קדיש בביאה.** מאי הפקר ב"ד איכא למימר: **שוויה בעילתו בעילה זנות.** והוא בדעתם תלה: **רי' אליעזר.** דמלמדין הקטנה למאן: **מתני' שתי יתומות.** נכריות: **או חליצה.** לאחר שתגדיל: **קטנה וחרשת.** לא ידעינן בהי ניחא ליה והי חשיבה אשתו טפי: **גמ' וחרשת בת חליצה היא.** דקתני מתניתין וכן שתי חרשות: **כי היכי דעל.** לבעל הראשון שכנסה ברמיזה הכי נמי נפיק מיכב ברמיזה: **נשואין שתי נכריות.** פקחת לפקח וחרשת לחרש: **כונס.** שאינה בת חליצה משום קרייה אלא כונסה ואם רצה להוציאה אח"כ מוציאה בגט שכשם שנכנסה ברמיזה כך תצא ברמיזה ולא צריכה חליצה: **כונס ואין מוציאה לעולם.** שאין גיטו מפקיע קידושי אחיו פקח שהזקיקוה לו ליבום: נפק פקחת ואחר כך נתחרשה לא דמעכבא בה קרייה איתיביה אביי וחרשת מעיקרא בת חליצה היא והתנן[7] שני אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין לשתי נכריות אחת פקחת ואחת חרשת מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת כונס ואם רצה להוציא יוציא מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת כונס ואינו מוציא לעולם מאי לאו בחרשת מעיקרא וקתני כונס אין

חולץ

מאי לאו [8]דלא בעל לא דבעל אי דבעל מאי טעמא דשמואל קסבר כל הבועל על דעת קדושין הראשונים הוא בועל והא פליגי בה חדא זימנא דאיתמר [9]קדשה על תנאי וכנסה סתם רב אמר צריכה הימנו גט ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט רב אמר [10]צריכה הימנו גט כיון דנסבה אחולי אחליה לתנאיה ושמואל אמר אינה צריכה הימנו גט כל הבועל על דעת קדושין הראשונים הוא בועל צריכא [11] דאי איתמר ההיא בהחיא קאמר רב משום דאיכא תנאה וכיון דבעל אחליה לתנאיה אבל בהא אימא מודה ליה לשמואל ואי איתמר בהא בהך קאמר שמואל אבל בהך אימא מודה ליה לרב צריכא ומי אמר רב כי בעל אין אי לא בעל לא והא ההיא עובדא דהוה בנרש ואיקדישה כשהיא קטנה וגדלה ואותביה אבי כורסייא ואתא אחרינא וחטפה מיניה ורב ברונא ורב חננאל תלמידי דרב הוו התם ולא הצריכוה גיטא מבתרא אמר רב פפא בנרש מינסב נסיבי והדר מותבי אבי כורסייא רב אשי אמר הוא עשה [12]שלא כהוגן לפיכך עשו בו שלא כהוגן ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה אמר ליה רבינא לרב אשי [13]תינח דקדיש בכספא קדיש בביאה מאי שוויה רבנן לבעילתו בעילת זנות אמר רב יהודה אמר שמואל [14]הלכה כרבי אליעזר וכן אמר רבי אלעזר הלכה כרבי אליעזר: **מתני'** [15]מי שהיה נשוי לשתי יתומות קטנות ומת ביאתה או חליצתה של אחת מהם פוטרת צרתה וכן שתי חרשות קטנה וחרשת [16]אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה [17]פקחת וחרשת ביאת הפקחת פוטרת החרשת ואין ביאת החרשת פוטרת את הפקחת [18]גדולה וקטנה ביאת הגדולה פוטרת הקטנה ואין ביאת הקטנה פוטרת הגדולה: **גמ'** וחרשת בת חליצה היא והתנן [19]חרש שנחלץ וחרשת שחלצה וחולצת מן הקטן חליצתה פסולה אמר רב גידל אמר רב [20]אביאה [21]רבא אמר אפילו תימא אחליצה כאן בחרשת מעיקרא כאן בפקחת ואח"כ נתחרשה חרשת מעיקרא כי היכי דעל הכי

קסבר שמואל כל הבועל על דעת קידושין הראשונים הוא בועל. ואע"ת לשמואל דליית ליה דקדושין גדלי בהדה מ"ט דר"ג ולעיל בריש פ"ב (דף יח.) משמע דשמואל אית ליה מילתא דר"ג דפריך אמילתיה ואי אין זיקה תיבטל דהא אמר ר"ג כו' וי"ל דלשמואל ל"ל דמיירי (ב) כדמפרש בהדיה שבועל לשם קידושין ועוד אור"י דהתם כיון דיבמתו ואשתו שתיהן לפניו אפילו בסתמא בועל לשם קידושין כדי לדחות יבמתו ממנו דבאשתו ניחא ליה מיבמתו ומיהו קשה דתיקשה לשמואל מדרבנן דרבי אליעזר כשהחזירה כשהיא קטנה וגדלה אלו אמר בועל לשם קידושין דליכא למימר דאיירי כשפירש שבועל לשם קידושין דא"כ היכי פריך מיניה בהמדיר (כתובות דף עג: ושם) (ג) לרב אלא ע"כ כשבועל סתם ולא מצי לאוקומי כשפירש דא"כ היינו החזירה כשהיא גדולה ואר"י דשמואל סבירא לי' כר"ש בן יהודה (משום ר' ישמעאל) דאמר בהמדיר (ג"ז שם) אם בעלו לא קנו אי נמי כר' ישמעאל דאמ' שמואל(ד) משום רבי ישמעאל והיא לא נתפשה כו': **והא אפליגו בה חדא זימנא.** תימה לר"י והא תרוייהו צריכי דאי אמר ההיא דאמר רב צריכה הימנו גט ה"א בעל לשם קידושין אם לאו קמ"ל דאין צריכה גט מדאשון ולא משני דודאי בעל לשם קידושין ואי אמר ההיא דקאמר שמואל צריכה גט משני ה"א היינו מספק ומראשון נמי צריכה גט מדאורייתא דשמא לשם קידושין ואר"י דהכי פריך והא אפליגו בה חדא זמנא ואמאי פליגי בשני מקומות דבאחד מהנך הוה מצי לאשמועי' ולימא הכי קדשה על תנאי ובעל רב אמר צריכה גט מראשון ולא משני ושמואל אמר אין צריכה גט מראשון אלא משני אי נמי ליתני באידך קטנה שהגדילה ועמדה ונשאת רב אמר אינה צריכה גט משני אלא מראשון ושמואל אמר צריכה גט משני ולא מראשון מה"ת אבל מדרבנן צריכה:

בהחיא קאמר רב משום דאיכא **תנאי אחולי אחליה לתנאיה.** פי' משום דאין אדם עושה בעילתו בעילת זנות אית לן למימר דאחליה לתנאיה והיה בדעתו שיחולו קידושי כסף מדלא הזכיר התנאי אבל בהא דליכא בעילת זנות שהרי יש שם קידושין דרבנן ועוד דליכא קדושין הראשונים דיימא שיחולו אימא מודי ליה לשמואל ובקונטרס הגיה הכא צריכותא דכתובות ואין למחוק גירסא זו דהא למ"ד בהמדיר (כתובות דף עד.) קידשה ע"ת ובעל ד"ה צריכה הימנו גט ואפ"ה פליגי (שם דף עג. ושם) (ה) בקטנה שלא מיאנה והגדילה ועמדה ונשאת א"כ פשיטא ליה טפי

במקדש ע"ת דצריכה גט מבקטנה שלא מיאנה דכוותיה מיתוקמא הך צריכותא דהכא וצריכותא דכתובות (ג"ז שם) אליבא דאביי (ו):

לפיכך עשו לו שלא כהוגן **ואפקעינהו** לקידושי מיניה. מספקא לר"י אי טעמא דאפקעינהו משום דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש או משום דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה מדלא הזכיר כאן כמו שהזכיר בכל מקום כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש: **וחרשת** בת חליצה היא והתנן כו'. וא"ת תיקשי נמי מקטנה דתנן במתניתין דחליצת אחת מהן פוטרת צרתה ואילו בפרק מצות חליצה (לעיל דף קד:) תנן קטנה שחלצה תחלון משתגדיל ואם לא חלצה חליצתה פסולה ומיהו בקונט' פי' דחליצתה לכשתגדיל פוטרת צרתה ועוד דליכא לאוקומא מתני' דהכא כר' יוסי דאמר אשה בין גדולה בין קטנה ולפי הירושל' דגרסי' לעיל ואם לא חלצה חליצתה כשרה אתי שפיר טפי:

מאי

כה א מיי' פי"א מהלכות גירושין הל' ו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קנה סעיף כא:

כו ב מיי' פ"ז מהל' אישות הלכה כג סמג עשין מח טוש"ע שם סימן לח סעיף לה:

כז ג מיי' פ"ה מהלכות יבום הל' כג סמג עשין נ טוש"ע שם סי' קנא סעיף ג:

כח ד מיי' שם הל' כד טוש"ע שם סעי"ג:

כט ה מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעי"ד:

ל ו מיי' שם טוש"ע שם סע"ג:

לא ז מיי' שם הלכה כג טוש"ע שם סע"ג:

תוס' חד מקמאי

דאמר כר"א וההיא דקתני קידושין תלויין אמר לך שמואל רבנן היא ואנא דאמרי' כר"ג וליכא לתרוצי לשמואל דה"ק קידושין תלויין עד שיבעול בפירוש לשם קידושין לאחר שהגדילה דא"כ קידושין קמאי לא מהני ולא מידי והאי קידושין תלויין כדפרש' ריש שמעתי' איפריק' ליה אבל דברי ה"ר אלפס שכתב בזה לא מפרקי הוא (איפריקא ליה) ואין כאן ספק לא לרב ולא לשמואל כדפרישית והוא פי' נכון וברור. והלכתא כרב הלכך כשבעל אחר שגדלה אצלו קידושי ראשון קידושין [מה"ת] וא"צ גט משני וכשלא בעל לאחר שגדלה אצלו קידושי ראשון אינם קידושין מדאורייתא הלכך צריכה גט משני ומראשון נמי צריכה גט דאינה יוצאה במיאון אחר שהביאה ב' שערות וזהו דבר ברור: מסקנא דשמעתת' דחרשת לאו בת חליצה היא אפי' חרשת דמעיקרא דקדושי' אינם אלא מדרבנן. הא דתנן קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה אלא מדרבנן. אלא מדאורייתא פקח ול"ש נפלה לו מאחיו פקח ול"ש נפלה לו מאחיו חרש:

מסורת הש"ס

(א) כתובות עב.; (ב) שם פו., (ג) שם ג. גיטין לב. עג. ב"ב מח: לעיל ל.; (ד) נדה ח. [לקמן קיא:]; (ה) לעיל קד.; (ו) [ל"ל רבה כדמסיק לבסוף מיובמת דרבה], (ז) לקמן קיב.; (ח) [ל"ל לרבה], (ט) [לעיל ק:]; (י) [ל"ל והכא בקטנה], (כ) [וער' תוספות כתובות עג. ד"ה בהגיה],

הגהות הב"ח

(א) גמ' צריכא (דאי איתמר וכו' צריכא) תפ"מ וג"כ גירסת רש"י דאי איתמר בהא בהא קאמר רב משום דליכא תנאה אבל בהא דאיכא תנאה אימא מודה לשמואל ואי איתמר בהחיא בהחיא קאמר שמואל אבל בהא אימא מודה ליה לרב צריכא: (ב) תוס' ד"ה קסבר וכו' דמיירי ר"ג כדמפרש:

מוסף רש"י

שייך לעמוד קודם. **קשים גרים לישראל.** שאין בקיאין במצות ומביאין פורענות, ועוד שמא למדים ישראל ממעשיהן, מפי מורי הזקן, וש"מ אומר שכל ישראל ערבים זה בזה, ואם מילתא היא, אלא נתערבו בשביל הגרים, דאמריגן במס' סוטה (מז:) נמצא לכל אחד מישראל שם מאות אלף ושבעת אלפים ותק"ל בריות, שכולן נתערבו זה בזה, אלמא לא נתערבו על הגרים (נדה יג:). **הנה מטחו שלשלמה.** שכנו של מקום, ששים גבורים. מלמידי חכמים, ושאים לאו דוקא, מלומדי מלחמה. מלאמתה של תורה (סנהדרין ז:). **קטנה.** יתומה, שלא מיאנה. בקטנותה, והגדילה. ונא עליה ואחר כך מיאנה (כתובות עג.) **אינה צריכה** גט משני. דכי גדלה בא עליה לשם קידושין דיודע הוא שאין קדושי קטנה כלום (שם). **צריכה** גט משני. דכל הבועל על דעת קדושין הראשונים בועל, ואע"ג דמודה שמואל שאסורה לשני, דמשנה שלמה היא (נדה נב.) **לאין** בא ממאנת משהביאה שתי שערות, גט מיאה בעיה מייה, דהא דאמרי רבנן גדולה לא ממאנת מדרבנן הוא, וכי סבר דאורייתא היא, משום דכי בעיל משתגדיל לשם קדושין בעיל (כתובות עג.). עד כאן שייך לעמוד קודם. **ואפקעינהו רבנן לקידושי מניה.** ושויהו למעות דקידושין מתנה למפרע, דהפקר ב"ד הפקר (לעיל צ:). **תינח דקדיש בכספא כו'.** ראה רש"י ומוסף רש"י לעיל שם. **חרש שנחלץ.** חלצתו פסולה לפוטרה במקום אח כשר (לעיל קד:). **וחרשת שחלצה כו' חליצתה פסולה.** היא עצמה אינה נפטרת בחליצתה ואין לה תקנה אלא ביבום ואם רצה להוליא יוציא בגט (שם).

כונס ואינו מוציא לעולם. דלא אתי גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון (לקמן קיב:).

לב א ב מיי' פ"ה מהל' יבום הל' כד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קעא סעיף ו ועיין במ"מ:

מאי לאו מדהוא פקח מעיקרא. דהכי משמע שפקח נשא חרשת משמע שנשעת נישואין היה זה פקח וזו חרשת אבל בנבא קמייתא דחרש בעל חרשת לא מצי לאוקומי בחרשת מעיקרא דומיא דפקח בעל פקחת דהא לא שייכי מידי אהדדי:

וכי תימא הכא נמי בפקח ואח"כ נתחרש ומי מצי מפיק לה. הוה מצי לאקשויי טפי דכיון דפקח הוה דנשואין דאורייתא הוי אמאי צריך לגרש את אשתו דקתני ומוציא את אשתו בגט והלא תנא אחותה משום אחות אשה אלא לרבות' נקטיה דאפי' היה צריך גט מי מצי לאפוקי: **או** נשתטה לא יוציא עולמית. וא"ת מאי קושיא והא דשב"ג פליג עליה בפ' מי שאחזו (גיטין דף עא. ושם) ואית ליה בפקח ואח"כ נתחרש הוא היה כותב ואחריס חותמים ונוקי הך משנה כרשב"ג וי"ל דלא בעי לאוקומי כרשב"ג כיון דריש לא מיתוקמא כוותיה הכא דנקט חרש או נשתטה ועוד דבלאו הכי הוה פריך ליה [ב] ומי מצי לגרש את אשתו כדמפרש: **ותנן** גבי נברית כונס אין חולץ לא אישתיק. הכא לא בעי לשנויי הא כדאיתא והא כדאיתא דמשני דלעיל דכדמשני לעיל גבי פקח וחרשת שסח שני מינין אבל הכא שניהם חרשים ובמין אחד לא שייך למימר הא כדאיתא והא כדאיתא: **מאי** טעמא לא תותביה מהא. תימה לר"י דמה היה בדעתו של אביי שלא הקשה לו מזאת הנבא שהיא לאשונה וקושיא טובה ולא היה צריך לכל אלו הנבות:

וקמקוו אקוותא. פי' בקונטרס מקשין קושיות זה לזה וכן פי' ר"ח והביא ראיה מר' יהושע קיהה וטהר (נגעים פ"ד מי"ח) דקדק בדבר הרבה וטיהר: **קסבר** רב חרשת קנויה ומשויירת לקטנה קנויה כו'. וא"ת והיכי שמעינן דקסבר רב הכי דלמא לעולם מספקא ליה מי חרשת קנויה ומשויירת קטנה קנויה ואינה קנויה או איפכא להכי קאמר כונס את החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל דמספיקא אזיל לחומרא וי"ל דקיס ליה לרב חסדא דחדא קנויה ומשויירת וחדא קנויה ואינה קנויה אלא דהוא לא הוה ידע הי מינייהו והשתא פשיטא דחרשת [ד] משויירת וקטנה קנויה ואינה קנויה ומברייתא נמי מצי למפשט דקטנה קנויה ואינה קנויה אבל כל כמה דלא ידע ברייתא פשיט ממילתיה דרב:

תיתיב

חולץ לא לא בפקחת ואחר כך נתחרשה תא שמע [ג] שני אחין פקחין נשואין שתי נכריות אחת פקחת ואחת חרשת מת פקח בעל החרשת מה יעשה פקח בעל פקחת כונס ואם רוצה להוציא יוציא מת פקח בעל פקחת מה יעשה פקח בעל חרשת או חולץ או מייבם מאי לאו מדהוא פקח מעיקרא היא נמי חרשת מעיקרא וקתני כונס אין חולץ לא מידי איריא הא כדאיתא והא כדאיתא איתיביה [ג] שני אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין שתי אחיות אחת פקחת ואחת חרשת מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם וכי תימא ה"נ בפקח ואחר כך נתחרש מי מצי מפיק והתנן [ד] נתחרשה יוציא נשתטית לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית אלא לאו בחרש מעיקרא ומדהוא חרש מעיקרא היא נמי חרשת מעיקרא ומדאחיות חרשות מעיקרא נכריות נמי חרשות מעיקרא ותנן גבי נכריות כונס אין חולץ לא אישתיק כי אתא לקמיה דרב יוסף א"ל מ"ט תותביה מהא דיכול לשנויי לך אחיות חרשות מעיקרא נכריות פקחות ואח"כ נתחרשו אלא איבעי לך לאותביה מהא [ד] שני אחין חרשין נשואין שתי אחיות פקחות או שתי אחיות חרשות או שתי אחיות אחת פקחת ואחת חרשת וכן שתי אחיות חרשות נשואות לשני אחין פקחין או לשני אחין חרשין או לשני אחין אחד פקח ואחד חרש הרי אלו פטורות מן החליצה ומן הייבום ואם היו נכריות יכנוסו ואם רצו להוציא יוציאו היכי דמי אילימא בפקחים ולבסוף נתחרשו מי מצי מפקי והתנן [ה] נשתטית לא יוציא נתחרש הוא או נשתטה לא יוציא עולמית אלא לאו אחרשין מעיקרא ומדהן חרשין מעיקרא אינהו נמי חרשות מעיקרא וקתני אם היו נכריות יכנוסו יכנוסו אין יחלצו לא תיובתא דרבה תיובתא: קטנה וחרשת וכו': אמר רב נחמן אשכחתיה לרב אדא בר אהבה ולרב חנא חתניה דיתבי וקמקוו אקוותא בשוקא דפומבדיתא ואמרי הא דתנן קטנה וחרשת אין ביאת אחת מהן פוטרת צרתה הני מילי דנפלה ליה מאחיו פקח דלא ידעינן אי בקטנה ניחא ליה אי בחרשת ניחא ליה אי בקטנה ניחא ליה דאתיא לכלל דיעה אי בחרשת ניחא [ו] דגדולה היא ובת ביאה היא אבל נפלה מאחיו חרש ודאי בחרשת ניחא ליה דבת ביאה היא ובת מיניה היא ואמינא להו אנא [ז] אפילו נפלה ליה מאחיו חרש נמי מספקא ליה [ח] כיצד תקנתן אמר רב חסדא אמר רב כונס החרשת ומוציאה בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ אמר רב חסדא ש"מ קסבר רב חרשת קנויה ומשויירת קטנה קנויה ואינה קנויה דאי ס"ד חרשת קנויה ואינה קנויה קטנה קנויה ומשויירת חרשת אמאי כונס ומוציאה בגט

תיתיב

בגט. דחלילת קטנה תפסל לה עליה: **חרשת קנויה ומקלת ומשויירת.** קטנה) ספק קנויה כולה ספק אינה קנויה כלל. דבשתיהן קנויות ומשויירות ליכא למימר דממתני' שמעינן לה דא"כ תיפטר חדא בביאת חברתה ושתיהן ספק נמי ליכא למימר מדקתני סיפא דמתני' בא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה בא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה פסל את החרשת ומי שתיהן ספק קמייתא

תיתיב

חוזן לא. משום קרייה: **מוליא אשתו בגט.** דזיקת אחותה פקחת אוסרתה שנישואיה גמורין וזו ספק ואין כח בקידושיה לפטור את אחותה משום אחות אשה: **ואשת אחיו אסורה לעולם.** דחרש לא מצי חולץ ומיבגם נמי לא מצי כנים לה דאחות [ו] גרושתו היא דאחותה חרשת היתה קנויה במקלת לאחיו החרש הילכך לא אפשר [ז] (שהרי אחות גרושתו היא). ומהך מתניתין לא מותיב ליה לרבא [ח] דהכא מדינא לא חלץ האי חרש לפקחת שהרי אשת פקח היתה וזיקתו גמורה וליכא למימר כי היכי דעל הכי נפיק אלא להכי מייתי לה לגלויי אהנך תרתי תיובתי קמייתא דבחרשת וחרש מעיקרא קמיירי דהא כולהו תנא להו גבי הדדי במתני' לקמן בחרש שנשא פקחת (דף קיב:): **מי מצי מפיק.** דקתני מוציא את אשתו בגט ומדקתני בגט משמע שתהא מותרת לאחרים: **נשתטית לא תצא.** פקחת שנשתטית לא תצא מבעלה אע"פ שהאשה יוצאת לרצון ושלא לרצון רבנן תקון שלא תצא כדי שלא יהגו בה מנהג הפקר לפי שאינה יודעת לשמור עצמה אבל נתחרשה יוצאת דלא בעינן דעת אשה בגט שהרי אפי' פקחת בעל כרחה מוציא והכא לא תקון רבנן מידי דהא יודעת לשמור עצמה: **נחרש הוא כו'.** דקידושין היו גמורין וגילוסין בלא דעת: **נכריות נמי.** הך תרתי דלעיל חרשות מעיקרא קאמר דהא גבי הדדי תניין. והמגמגם לומר למה לי כל הך דיוקי דקאמר מדהוא חרש מעיקרא איהי נמי חרשת מעיקרא כו' ומדאחיות חרשות מעיקרא כו' לותיב מחד ומדהוא חרש מעיקרא הך נמי דלעיל חרשתי [ט] מעיקרא וקתני בהו כונס אין חולץ לא לאו מילתא היא דכל הך חרשין [ג] דלעיל נפלה לפניהן פקחת מכח קידושי פקח וליכא למימר כי היכי דעל הכי נפק אבל בחרשת דלעיל איכא למימר הכי ואפילו הכי קתני כונס פקח ולא חולץ: **שני אחין חרשין.** נישואיהן שוין בין שהן פקחות בין שהן חרשות בין אחת פקחת ואחת חרשת שהרי כניסתן לבעליהן ברמיזה וכן שתי חרשות כניסתן ברמיזה ואע"פ שהן פקחין או אחד פקח ואחד חרש נישואיהן שוין הילכך יוצאת היבמה משום אחות אשה: **ואם היו נכריות.** ומת אחד מהן יכנוס השני דלאו בר חליצה הוא או היא אינה בת חליצה: **ומדהן חרשין מעיקרא כו' ל"ג.** דבלאו הכי מצי מותיב מייניהו: **ומקוו אקוותא.** מקהילים תלמידים סביבם שהיו באים לשמוע דבריהם. ל"א דמקהו אקהתא משיבין קושיות זל"ז: **כילד הקנסן.** דקטנה וחרשת הואיל ואין האחת פוטרת צרתה וחרשת לאו בת חליצה היא דניפוק תרוייהו בחליצה ואי מייבם לה וחליץ לקטנה כשתגדיל מיפסלא קמייתא עליה דקס ליה בלא יבום דהא ביאה דחרשת לא דחיא זיקה דימתא אין אחריה כלום: **כונס את החרשת ומוציאה**

מסורת הש"ס

א) לקמן קיב:, ב) לקמן קיב:, ג) [קיד:], ג) לקמן קיב:, ד) ג"ז שם וגיטין עא:, ה) לקמן קיב: גיטין עא:, ו) ס"א אשמו, ז) ס"א אין זה, ח) [לא משמע ליה לרבה רש"ס], ט) בס"א: חרשים, י) [וקטנה רש"ל], כ) ס"א ואמאי צריך,

הגהות הב"ח

(א) גמ' והתנן נתחרש הוא או נשתטה כל"ל ומיבות נשתטית לא יוצא נמתק: (ב) שם ניחא ליה דגדולה היא: (ג) רש"י ד"ה נכריות וכו' דכל הך חרשין נפלה כל"ל ומיבת דלעיל נמתק: (ד) תוס' ד"ה קסבר וכו' פשיטא דחרשת קנויה ומשויירת:

מוסף רש"י

מוציא את אשתו בגט. דזיקת אחותה הבאה מכח קדושין גמורים אוסרתה עליו ואין כח בקדושין דילה לדמותה משום אחות אשה, ואשת אחיו אסורה לעולם. דחרש לא חלץ, ולכנוס אי אפשר משום אחות אשה (לקמן קיב:). נשתטית. היא משמעת, לא יוציא. אמור להוציאה, ואע"פ שפקחת ומתחרשה יוצאה, דאשה לא בעינן דעתה, שהרי יוצאה לרצונה ושלא לרצונה, היכא דנשמעת אמור רבנן לא יוצא, דכיון שאינה יודעת לשמור עצמה יגהגו בה הפקר מזנות (גיטין עא:). נתחרש הוא. לאחר קידושין, הואיל וקידושיה גמורים היו לא יוצא עולמית (לקמן קיב:) לפי שאין כח בגירושי חרשות להפקיע קידושי חכמה (גיטין עא:). שני אחין חרשין. כיון דהם חרשים לא איכפת לן בנשואיהן אם הן פקחות, דמכל מקום הם לא נכנסו אלא ברמיזה (גיטין עא:). או שתי אחיות חרשות. לא איכפת לן בפקחות של בעליה דהן לא נכנסו אלא ברמיזה, לפיכך פטורות מן החליצה, דיוצאה משום אחות אשה דכל ערוות פטורות מן החליצה (שם) דהואיל ושניהן חרשות או שניהם חרשים בקידושי זו כך קידושי זו ואתו קידושין דלאשתו ומפקעי זיקה (לקמן קיב:). ואם היו נכריות. ומת אחד מהן, השני אינו יכול לחלוץ מפני שהוא חרש או שהיא חרשת ואינה יכול לומר מלן ימות, אלא יכנסו (גיטין עא:). יכנוסו ואם רצו להוציא יוציאו. שאין חליצה בחרשת ומכח שאינן באמר ואמרה, ואחר כך אם רצו יוציאו בגט, דאתא גט ברמיזה ומפקיע נישואין דידיה חיקת אחיו דהוא ברמיזה (לקמן קיב:).

תיתיב גביה ממה נפשך דהא אחרונה לא פסלה לה עליה דאם שתיהן קנויות אין האחרונה פוסלת הראשונה דאין אחר ביאה כלום ואם זו ג) (קנויה) וזו אינה קנויה אינן צרות זו לזו אלא חדא קנויה ומשויירת וחדא ספק. ומדלא שמעינן דחרשת היא הקנויה והמשויירת וקטנה ספק משום הכי תנא חרשת בגבו דלמא קטנה קנויה היא לגמרי ועדיפא מחרשת ופסלה לה אליבא דהא עליה: **הא קנויה היא.** ותו ליכא זיקה (ד) אבתרייתא: **נכרית בעלמא היא.** ולא פסלה לה אליבא קטנה: ג) **(וניטעמיך) קטנה אמאי אמתין והתנון.** יש לומר מתחלה ותשב אלו ממה נפשך: **חרשת אמאי תיפוק.** הא לאו בת אליבא היא ורב תקנתא לתרוייהו קתני. ואי קשיא מתניתין דקתני בא על הקטנה וחזר ובא על החרשת פסל את הקטנה הואיל ונסבה בריאה תיפוק חרשת בגבו וקטנה תיתיב גביה ממה נפשך כדאמרן ואיכא תקנתא לתרוייהו תריץ מתניתין משום גזירה דלמא אתי למיבעל חרשת בריאה והכי נמי מתרץ לה בברייתא לקמן: **רבקא מפרץ בו'.** חרשת קנויה ומשויירת קטנה קנויה ואינה קנויה: **מה בעלה של קטנה חרשת יוצאה בגט.** דזיקת קטנה אוסרתה עליו דחרשת קנויה ומשויירת וקטנה שמא קנויה לגמרי והויא לה חרשת אחות זקוקתו: **קטנה אינה בגט.** דזיקת חרשת אחותה אוסרתה שמא קטנה אינה קנויה כלל והויא כמפותה וחרשת קנויה ומשויירת והויא לה אשתו אחות זקוקתו: **וחרשת אסורה לעולם.** לכולהו אי אפשר שמא קטנה קנויה היא וזו אחות גרושתו ואין זקוקה לו ואפילו מתה קטנה אחר כך ופקע איסור אחות אשה אסורה משום אשת אח הואיל ובשעת נפילה נפטרה ממנו ובחליצה אי אפשר דלאו בת חליצה היא: **ואם עבר ובא על החרשת.** אחר שגירש הקטנה נותן לה גט והותרה לשוק ממה נפשך אי קטנה קנויה הואי נפקא לה הך מריש משום אחות אשה והך כיסה זנות בעלמא היא ואי קטנה לאו קנויה היא שפיר ייבם: **אמאי נותן לה גט והותרה.** הא איכא למימר דלמא חרשת קנויה היא לגמרי לאחיו וזקוקה לו וקטנה לא דחיא לה דקנויה ומשויירת היא ובביאתה ביאה פסולה שהרי אחות אשה במקצת היא ובביאה פסולה לא פטרה מייבום וצריכה גט לבית אחותו וחליצה לזיקתו וחרשת לאו בת חליצה היא: **ר' נחמיה.** בפרק ר"ג (לעיל דף נ:): **יבומות.** משום קטנה נקט: **נאסרו שניהן עליו.** אע"ג דקטנה מדינא לא מיפסלא עליה משום ביאה דחרשת ממה נפשך אי קטנה קנויה ליכא מידי בתר ביאתה ואי לאו קנויה היא נכרית בעלמא היא אפ"ה אסורה כדמפרש לקמן משום גזירה דלמא אתי למיעבד איפכא ובעיל חרשת בריאה ובביאת קטנה פסלה לה דשמא קנויה היא כולה ואתי למימר נמי תיתיב חרשת גביה: **חרשת יוליא בגט.** ושריא ממה נפשך אי קטנה קנויה היא מיפטרא חרשת בביאתה דקטנה ואי לאו קנויה היא פטורה בביאה דידה: **קטנה אמאי דו'.** כדמפרש טעמא: **אי אמרת בשלמא.** ריש גבי אחות דקתני אם בא על החרשת נותן לה גט והותרה משום דחרשת קנויה ומשויירת וקטנה קנויה ואינה קנויה וממה נפשך בתר גיטא מיפטרא אי משום אחות אשה אי משום יבומה שהיה בהיתר שאחותה לא היתה קנויה אבל אי הוה אמרינן איפכא קטנה קנויה היא ומשויירת וחרשת ספק הו לא מיפטרא חרשת בגט דלמא קנויה היא ולא נפקא משום אחות אשה שקנין אחותה הקטנה משויירת ובביאתה נמי לא מיפטרא דביאה פסולה היא שהרי אחות אשתו היא ומתני' רבנן היא. ומש"ה קתני סיפא גבי נכרית קטנה בעיא חליצה ואע"ג דממה נפשך ביאתה בהיתר הואי וגיטה גט גמור משום גזירה דלמא קדים ובעיל חרשת בריאה ואתי למימר נמי תרוייהו ליפקו בגט וקטנה שהיא אחרונה לא סגי לה בגיטא דלמא קנויה היא ורמיא קמיה דלא איפטרא בביאת חרשת המשויירת ובביאה דידה נמי לא מיפטרא דביאה פסולה היא דקס עליה באיסור שני בתים: **אלא אי אמרת קטנה קנויה ומשויירת.** וחרשת ספק ומריש דקתני באחיות אם בא על החרשת נותן לה גט והותרה שמעינן דביאה פסולה פוטרת סיפא בנכרית אמאי קטנה בעיא חליצה בשלמא אפוקי מפקינן לה מיניה דלמא חרשת אחרונה קנויה כולה ופסלה לה עילויה אלא בגיטא תיסגי לה דביאת עצמה פוטרתה דביאה כשרה היא ואי נמי חשיב לה פסולה משום דקיימא זיקת חרשת דאיכא למימר קנויה לגמרי הא מ"ר נחמיה ביאה פסולה פטרה: **מרישא נמי.** גבי אחיות: **מ"מ דרבנן היא.** דקתני גבי מת בעלה של חרשת אם בא על החרשת נותן לה גט וגבי מת בעלה של קטנה דקתני קטנה תמתין ולא קתני אם בא על הקטנה נותן לה גט והותרה אלמא רבנן היא ומש"ה לא נפקא בגט דביאתה פסולה דחרשת קנויה במקצת וזו אסורה משום אחות אשה ומייבום לא מדחיא דלמא קטנה קנויה כולה וקנין משויירת דאחותה לא דחי לה: **דלית לה תקנתא דהיתירא.** דקתני בה וחרשת אסורה לעולם: **מתני'** לא

תיתיב גביה ממה נפשך. פירש בקונטרס ואי קשיא מתני' הבא על הקטנה ואחר כך בא על החרשת פסל את הקטנה ואמאי לא אמר תיתיב גביה הקטנה ממה נפשך אי קנויה היא קנויה היא ואי לא נכרית בעלמא היא ותירץ דגזרינן דלמא בעיל חרשת בריאה כדלקמן בברייתא' וקשה דקתני בברייתא ואם בא על החרשת נותן לה גט והותרה ואמאי לא גזרינן בא על החרשת אטו מת בעלה של קטנה ובא עליה דלא משתרי בגט אלא בחליצה דביאה פסולה לא פטרה כי היכי דגזרינן במתני' ושמא כיון שלא היה תקנתא לחרשת לא רצו לאוסרה איסור עולם:

הויא לה ביאה פסולה ולא פטרה. ומ"ת התינח לעיל פרק ר"ג (דף נ:) דביאה פסולה לא פטרה דגזרינן ביאה אחר הגט אטו ביאה אחר חליצה אבל הכא מאי חשש איכא וי"ל דהכא נמי אי פטרה אמרי דביאת חרשת ביאה כשירה היא ואע"פ שהיא אחר ביאת הקטנה ואתי לאיחלופי בגדולה שאחר שבא על הגדולה יחזור ויבא על אחותה: לאחר

ג) [לעיל נ: נא:], ד) ס"ת, ה) ס"ת וכי תימא,

הגהות הב"ח

(א) גמ' רב אסלא אליבא דרב דתניא שני וכו' שני אחיות (יבומות) תז"מ וג"כ ס"ת אין זה: (ב) רש"י ד"ה הא קנויה וכו' זיקא אבתרה הס"ד:

מסקנא דשמעת' חרשת קנויה ומשויירת קטנה קנויה ואינה קנויה והא דתנן חרשת וקטנה בא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת פוסל את הקטנה בדין הוא דלא פסל הקטנה ממ"נ אי קטנה קנויה היא אין ביאת האח ביאה כלום ואי לאו קנויה היא נכרית בעלמא קא נסיב. אלא להכי פסל את הקטנה שהיא ראשונה דלמא קדים ובעל חרשת ברישא: תניא ב' אחים נשואים ב' אחיות קטנה וחרשת מת בעלה דקטנה חרשת יוצא' בגט וקטנה תמתין עד שתגדיל ותחלוץ מת בעלה של חרשת קטנה יוצאה בגט וחרשת אסורה לעולם ואם בא על חרשת נותן לה גט ההותרה אלמא חרשת קנויה ומשויירת וקטנה קנויה ואינה קנויה ה) וה"ל ביאת קטנה ביאה פסולה ולא (פנויה) [פטרה]:

ה) נראה דל"ל דאי אמרת חרשת קנויה ואינה קנויה וכו' הו"ל ביאה דחרשת ביאה פסולה ולא פטרה.

קיא: בית שמאי פרק שלשה עשר יבמות

לאחר שלשים יום מבקשים ממנו שיחלוץ לה. ואם תאמר מה הוא מפסיד אם חולץ לה ולמה אין כופין כדי להתירה ויש לומר שהוא מתביש בבית דין לחלוץ לה שתרוץ בפניו: **לאחר** מיתת בעלה מבקשים ממנו שיחלוץ לה.

כופין שנתן אצבע בין שיניה שלא היפר לה שהרי אין יכול להפר עד שיבעול ואי סבירא ליה דמצי מיפר דפלוגתא היא בנדרים בפ׳ נערה (דף עד.) ומייתי לה בפ׳ ארבעה אחין (לעיל ד׳ כט:) סבירא ליה כמ״ד בכתובות (דף נט:) היא נתנה אצבע בין שיניה ולהכי מבקשים ולא כופין: **קרי** **באן** **להקים** **לאחיו** **שם** **בישראל** **והאי** **לאו** **בר** **הכי** **הוא.** ואע״פ שיבא לכלל הקמת שם לא מהניא כיון שלא היה לו שעת הכושר כי היכי דפסלינן בהערל (לעיל דף עט:) סריס חמה שלא היה לו שעת הכושר אע״פ (לעיל פ.) שבמינו מתרפאים באלכסנדריא של מצרים ומשני אמר קרא כו׳ ולא דמי לסריס חמה שאין רפואתו ברורה לבוא כמו קטן שיגיע לכלל גדלות:

יבמה **יבא** **עליה** כל דהו. מדלא כתיב אחי המת יבא עליה:

אמר **קרא** **כי** **ישבו** **אחים** **יחדו.** וממעטינן מייה לעיל בפ״ב (דף יז: ושם) אשת אחיו שלא היה בעולמו מכלל שאם היה בעולמו אפילו יום אחד מייבם אבל ליכא למימר דמיחדו דריש דאם כן אפי׳ סריס נמי לייבם מהאי טעמא דהא יחדו איתנהו:

טענת **בתולים** **כל** **שלשים** **יום.** אפי׳ לאינו שנסתרה כבר רבי יוסי אומר נסתרה לאלתר לאלתר לאו דוקא דאי אפשר לטעון עד שימלא בית דין:

לא **נסתרה** **אפי׳** **אחר** **כמה** **שנים.** כלומר שאין אנו יודעין שנסתרה (ג) אע״פ (ג) שנכנסה לחופה ור״מ סבירא ליה דלא מוקי מיניס אנפשיה שלא יסתר ויבעול בעילת מצוה אי נמי לא נסתרה שאנו יודעין בודאי שלא נסתרה ודהא לא פליג רבי מאיר:

היא

תימא רבי מאיר כי אמר ר׳ מאיר גדולה לקטן וקטנה לגדול דחד מינייהו ביאה דאיסורא הוא אבל קטן הבא על הקטנה דתרוייהו כי הדדי נינהו לא אמר והא קתני בא על יבמה גדולה תגדלנו אמר רבי חנינא חוזאה בא שאני והא תגדלנו קאמר דכל ביאה וביאה דאיסורא הוא אלא מחוורתא מתניתין דלא כרבי מאיר קרי כאן [1]להקים לאחיו שם והאי לאו בר הכי הוא אמר אביי אמר קרא יבמה יבא עליה כל דהו (ד)רבא אמר בלאו הכי נמי לא מצית אמרת מי איכא מידי דהשתא אסירא ליה ולבתר שעתא שריא והא אמר רב יהודה אמר רב (ה)כל יבמה שאין אני קורא (ו) בשעת נפילה יבמה יבא עליה הרי היא כאשת אח שיש לו בנים ואסורה ואימא הכי נמי אמר קרא [2]כי ישבו אחים יחדו אפילו בן יום אחד: יבמה שאמרה בתוך שלשים יום וכו׳: מאן תנא דעד תלתין יומין מוקים אינש אנפשיה אמר רבי יוחנן רבי מאיר היא דתניא (ז)טענת בתולים כל שלשים יום דברי רבי מאיר רבי יוסי אומר [3]נסתרה לאלתר לא נסתרה אף לאחר כמה שנים רבה אמר אפי׳ תימא ר׳ יוסי עד כאן לא קאמר ר׳ יוסי התם אלא בארוסתו דגים בה אבל אשת אחיו

מיבזז

[1]לא פסל את הראשונה [2]וכן ב׳ חרשות קטנה וחרשת [3]בא יבם על הקטנה וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת (ו)פסל את הקטנה [4]בא יבם על החרשת וחזר ובא על הקטנה פסל את החרשת פקחת וחרשת [5]בא יבם על הפקחת וחזר ובא על החרשת או שבא אחיו על החרשת לא פסל את הפקחת בא יבם על החרשת וחזר ובא על הפקחת או שבא אחיו על הפקחת פסל את החרשת גדולה וקטנה [6]בא יבם על הגדולה וחזר ובא על הקטנה או שבא אחיו על הקטנה לא פסל את הגדולה בא יבם על הקטנה וחזר ובא על הגדולה או שבא אחיו על הגדולה פסל את הקטנה (ח)[7]ר׳ אלעזר אומר [8]מלמדין הקטנה שתמאן בו: **גמ׳** אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר וכן אמר רבי אלעזר הלכה כרבי אלעזר וצריכא דאי איתמר בהא קמייתא בהך קאמר (ט)שמואל הלכה כרבי אליעזר משום דלא קיים מצות ייבום אבל בהא דאיקיים מצות ייבום אימא תרוייהו לפקו בגט ואי אשמעינן בהא משום דגדולה רמיא קמיה אבל אידך לא צריכא: **מתני׳** [10]יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה בא על יבמה גדולה [11]תגדלנו [12]היבמה שאמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר שלשים יום מבקשין הימנו שיחלוץ לה ובזמן שהוא מודה אפילו לאחר שנים עשר חדש כופין אותו שיחלוץ לה [13]הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ לה לאחר מיתת בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה ואם נתכוונה לכך אפי׳ בחיי בעלה מבקשין הימנו שיחלוץ לה: **גמ׳** לימא מתניתין דלא כרבי מאיר דתניא (ז)קטן וקטנה לא חולצין ולא מתייבמין דברי רבי מאיר אפילו

לא פסל את הראשונה. שהרי ביאתן שוה ואי ראשונה קנויה היא הרי היא אשתו ואחרונה ביאת זנות ואי לאו קנויה היא הרי שתיהן נכריות אלמא שלא (ח) היתה קנויה לאחיו ומקיים את הראשונה שלא נפסלה עליו אבל אחרונה לא דלמא קנויות הוו ומשבא על הראשונה קמה הך עליה באיסור שני בתים: **פסל את הקטנה.** משום גזירה דלמא קדים ובעיל תרשת בריאה וכדאמר בגמרא ואע״ג דממה נפשך היא שרי ליה הואיל וראשונה היא אי קנויה היא הא קנויה היא אי לאו קנויה היא נכרית בעלמא היא: **פסל את החרשת.** שמא קטנה קנויה כולה וקנין החרשת משויירת: **רבי אלעזר** ה״ג בתרי׳. ובקמייתא (ט) רבי אליעזר גרס והכי אמרן בפ״ק דנדה (דף ח.): **מלמדין את הקטנה שתמאן בו.** ותעקור נישואיה ויקיים את הגדולה: **גמ׳ וכן א״ר אלעזר.** בן פדת דאמורא הוא הלכה כר״א דתמניתין והוא ר״א בן שמוע: **ולריכא.** לשמואל ור׳ אלעזר בן פדת למימר בקמייתא הלכה כר׳ אליעזר ובהא נמי הלכה כרבי אלעזר דבתרוייהו מלמדין את הקטנה למאן: **דאי איתמר בקמייתא.** גבי אחיות (לעיל דף קט.) משום דאמרי לא איקיים מצות ייבום הילכך מלמדין את הקטנה אשתו למאן ותתייבם יבמתו: **אבל בהא דאיקיים מצות ייבום.** בשתיהן אימא לא אמר שמואל הלכה כרבי אלעזר אלא יולא שתיהן בגט: **ואי אשמעינן בהא משום דגדולה רמיא קמיה.** לייבומי משום הכי מהדרינן אמיאון דקטנה כדי שתתייבם גדולה: **אבל אידך.** בהאיא דאחיות דגדולה אחות אשתו היא נימא לא רמיא קמיה ולא ילמדו קטנה למאן בשביל ייבומיה של גדולה לריכא: **מתני׳ יגדלו זה עם זה.** ואם בא לגרשה אינו יכול עד שיגדיל דגט קטן אינו גט: **היבמה שאמרה בתוך שלשים יום.** שכנסה היבם: **לא נבעלתי לו.** ליבם וגט יבמין יולא מתחת ידה כדמפרש בגמ׳ (ו) והוא אומר בעלתיך ודיין בגט כופין אותו לחלוץ דהיא נאמנת דעד תלתין יומין מוקי מיניס אנפשיה מלבעול: **לאחר י׳ יום** (ג). הוא נאמן דלא מוקים מיניס אנפשיה מלבעול ומיהו איהי לא משתרי דשויתה לנפשה מתיבה דאיסורא ובעיא חליצה ומבקשין הימנו אבל כופין לא דהא בעל: **בחיי בעלה.** ולא נתכוונה לפטור עצמה הימנו לאחר מיתת בעלה אלא שהיה להם כעס זה עם זה: **גמ׳ לא חולצין ולא מייבמין.** קטן שמא ימלא סריס קטנה שמא תמלא איילונית ואינם בני ייבום נמצאו פוגעין בערוה: **ניחה דאיסורא.** קטן בגדולה דגדולה בת עונשין היא ושמא הקטן ימלא סריס והרי נבעלה לאסור לה שלא במקום מצוה וכן גדול בקטנה אם תמלא איילונית נמצא שפגע גדול בערוה אבל קטן וקטנה אפילו אינן בני ייבום כגון הוא סריס והיא איילונית אין כאן איסור דקטן אוכל נבלות אין ב״ד מצווין להפרישו (ט)

ולבתר שעתא. כשיגדלו: **ואימא הכי נמי.** לעולם אסורה לו: **אפי׳ כן יום אחד.** יבמה יבא עליה ואפי׳ לא הוי משמע כל דהו מסברא שריא ליה בקטנות כדאמר: **טענת בתולים.** להפסיד כתובתה: **כל שלשים יום.** דיכול לטעון לא בעלתי עד עתה: **נסתרה לאלתר.** הוא טוען ואם טוען לאחר זמן אינו נאמן דודאי מרישא בעל ומצאה בתולה ושתק והשתא הוא דרתה עלה:

מיבזז

עין משפט נר מצוה

לג א מיי׳ פ״ה מהל׳ יבום הל׳ כו סמג עשין נ טוש״ע אה״ע סי׳ קעא סעיף ה:
לד ב טוש״ע שם סעיף ו:
לה ג מיי׳ שם הל׳ כז טוש״ע שם סעיף ז:
לו ד מיי׳ שם הל׳ כח טוש״ע שם סעיף ח:
לז ה מיי׳ שם הלכה כט טוש״ע שם סעי׳ ט:
לח ו ז מיי׳ שם הל׳ ל טוש״ע שם סעי׳ י:
לט ח מיי׳ שם פ״ח הל׳ טז [והל׳ יח] סמג עשין נא טוש״ע שם סי׳ קסז סעיף ה:
מ ט מיי׳ שם פ״ב הל׳ ה סמג שם טוש״ע שם סעיף ו:
מא י מיי׳ שם הל׳ טו סמג שם טוש״ע שם סי׳ קסה סעיף ב:
מב כ מיי׳ פי״ח מהל׳ אישות הל׳ טו סמג לאוין מח טוש״ע שם סי׳ סח סעיף י:

תורה אור השלם

1. וְאִם לֹא יַחְפֹּץ הָאִישׁ לְקַחַת אֶת יְבִמָתוֹ וְעָלְתָה יְבִמָתוֹ הַשַּׁעֲרָה אֶל הַזְּקֵנִים וְאָמְרָה מֵאֵן יָבָמִי לְהָקִים לְאָחִיו שֵׁם בְּיִשְׂרָאֵל לֹא אָבָה יַבְּמִי:
דברים כה ז
2. כִּי יֵשְׁבוּ אַחִים יַחְדָּו וּמֵת אַחַד מֵהֶם וּבֵן אֵין לוֹ לֹא תִהְיֶה אֵשֶׁת הַמֵּת הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יְבָמָהּ יָבֹא עָלֶיהָ וּלְקָחָהּ לוֹ לְאִשָּׁה וְיִבְּמָהּ:
דברים כה ה

תוס׳ חד מקמאי

מתני׳ יבם קטן שבא על יבמה קטנה יגדלו זה עם זה. פי׳ יבם קטן בן ט׳ שנים ויום א׳ שבא על יבמה שלא הביאה ב׳ שערות ולא רצה לקימה ולבא עליה אחר שהגדיל כיון דביאת בן ט׳ כמאמר שריה רבנן וצריכה גט וחליצה אין להם לחלוץ עד שיהיו שניהם גדולים דאיש כתיב בפרשה ומקשינן אשה לאיש אבל בודאי אם רצה לקימה ולבא עליה אחר שהגדיל אם היה גדול קנאה להיות כאשתו לכל דבר וא״צ שתהיה גדולה אלא אם יודעת לשמור גיטה אע״פ שאינה יודעת לשמור את עצמה מקבלת גיטה אע״פ שהיא קטנה:

מסורת הש״ס

(ו) [במשנה שבמשניות איתא לא פסל ועי׳ בפי׳ הרב מברטנורה וכ״ה גי׳ הירושלמי], (ב) נדה מ., (ג) [לעיל קי.], (ד) [לעיל פא: ושם נסמן], (ה) [עי׳ תוס׳ לעיל ב. ד״ה ותמות שגרסו רבה], (ו) לעיל ב. וש״ע, (ז) [תוספ׳ כתובות פ״ח ע״ב], (ח) ל״ל היו קנויות יעב״ץ, (ט) [לעיל קט.], (י) [לקמן קיב.], (כ) [לקמן קיד.], (ל) [ל״ל ואע״פ שלא נכנסה לחופה ר״מ מ״ל כו׳. מהרש״א],

גליון הש״ס

מתני׳ תגדלנו. עי׳ לעיל כ ע״א תוד״ה יבא עשה ולא לה ע״ב תוס׳ ד״ה מיגלי:

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ קורא בה בשעת נפילה: (ב) רש״י ד״ה לאחר ל׳ יום אמרה לא נבעלתי והוא אומר בעלתיך הוא נאמן: (ג) תוס׳ ד״ה לא אע״פ שנכנסה כל״ל ומיהא שלא ממחק:

מוסף רש״י

יגדלו זה עם זה. ולא מיחיין שמא תמלא איילונית או הוא סריס ומצא פוגע באשת אחיו שלא במקום מצוה, דכעי לקיים לאחיו שם והאי לאו בר הכי הוא, אלא אמריין זיל בתר רוב קטנים בעלמא דאינם סריסים (חולין יא.). קטן וקטנה לא חולצין. או קטן או קטנה (לעיל סא:).
מכאן שייך לעמוד הבא.
שלש נשים יוצאות. בעל כרחו של בעל (נדרים צ:). האומרת טמאה אני לך. בא עלי אדם אחד וטימאני לך, ובאותם קאמר, באשת כהן דבאותם נמי אסורה לו, ולהכי טוטלת כתובתה דלא פשעה, דאי באשת ישראל אינה יוצאה, דאנוסה מותרת לו, כדנפקא לן מוהיא לא נתפשה, דאי בלבון קמייני אפילו לישראל אסורה ואין לה כתובה דהא פשעה, וכגמרא מפרש לה הכי (שם). **השמים ביני לביניך.** שאינו מזריע, דהבר זה אינו גלוי לבריות אלא לשמים (שם). **יעשו** דרך בקשה. יבקשו הימנו שיפטרנה בגט כראוי ואין מכריחין אותו (שם).
הדרן עלך בית שמאי

מיכוז בזיז. בוש הימנה: בשגיטה יולא. שנתן לה גט וקס"ד גט גמור לביאתו הוא: היא אומרת נבעלתי. לאחר שלשים קאי: יוליא בגט. אם בא להוציאה היה בגט דהיא נאמנת דכולי האי לא מוקים: לריכה גט. לביאתו משום דאמר בעלתי ולאחר שלשים יוס איהו מהימן: והלילה. משום דהיא שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא. ומדקאמר לריכה גט מכלל דבאין לה גט עסקינן ואמאי קתני ריש[א] כופין לחלוץ ניכפינהו לייבם: אמר רבי אמי. לעולם בשגיטה בידה והכי קאמר לריכה חליצה עם גיטה ואע"פ דקתני אמבקשים קאי וה"ק אע"פ שחזר ואמר לא בעלתי דאיכא למימר כופין הואיל ומודה אפ"ה אין כופין אלא לריכה חליצה ואי לא בעי למיחלץ לא כייפינן דסמכינן אדיבוריה קמא הואיל ולאחר שלשים יום הוא: רב אשי אמר. לעולם לריכה גט אחר לבד גט הראשון דהתם גט לזיקתו ופסלה עליו לפיכך לא נכפינן לייבם וכיון דאמר בעלתי לריכה גט לביאתו דיש ביאה אחר הגט והשתא מסתברא אע"פ דקתני וה"ק אע"פ שחזר ואמר לא בעלתי ואיכא למימר לא תיבעי גט אלא חליצה אפ"ה בעיא גט: שניהם מודים. שלא נבעלה ומעיקרא אמר בעלתי: הון. כך שמו: לרפה מהו. יבמה שכנסה היבם ונפטרה לרתה ואמרה יבמה לאחר זמן לא נבעלתי מהו ליאסר לרתה מפני דיבורה של זו: מפני שאנו כופין ומבקשים. לגרכה דאיכי שויתה לנפשה חתיכה דאיסורא נאסרה לרתה (ו) ודאי לא מיתסרא דמזקה הכונס את האשה בועל לאלתר: האומרת טמאה אני לך. אשת כהן שאמרה לבעלה נאנסתי דאיתסרא עליה וכתובתה לא מיפסדה ובאשת כהן מוקמינן לה בפרק בתרא דנדרים (ד): השמים ביני לביניך. גלוי וידוע לפניו שאינך מזקק לי כדרך בני אדם ואין אים עד להוכיח בין שנינו: נטולה אני מן היהודים. נדרה היא שלא תיבעל ליהודים. ומדאסרה נפשה אכולי עלמא ש"מ תשמיש קשה לה ואנוסה היא לפיכך נוטלת כתובתה: נותנת עיניה באחר. ותלך למקום שאין מכירין בה ובגדרה ותנשא לו: הביאה ראיה לדבריה. ואם לאו לא כל כמינה דאסרה נפשה עליה: יעשו דרך בקשה. (ז) לבעל להתנהג בה מנהג יפה: ליבם מהו. מי אסירא ליבם מפני נדר זה שנדרה בחיי בעלה או לא: מי מסקה אדעתה דמייתי בעלה. בלא בנים ונפלה קמי יבם ונדרה נמי אדעתא דידיה ובעל לא הפר אלא לחלקו ויבם נמי לא מלי מיפר שאפי' בעל אין מיפר בקודמים ואסורה לו: או לא. אסקה אדעתה ולא נדרה זו אלא לאסור עצמה על כל מי שמותרת לו ע"י גירושי בעלה ולהפיס דעתו של בעל שלא יחשדנה בנותנת עיניה באחר כדי שיתרלה לגרשה אבל ליבם שאסורה לו ועומדת אפי' אחר גירושין לא נתכוונה ומותרת לו אם מת בעלה ולא גירשה: אינו כבעל. שיהיה לריך להפר כבעל דאדעתא דבעל נדרה ולריך הוא להפר אבל (ח) ליבם מותרת בלא הפרה: מבקשין

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מפני שאנו וכו' לתקה צרתה ולפי: (ב) ד"ה יעשו וכו' לבעול ולהתנהג בה מנהג:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם.

תוס' חד מקמאי

תניא יבמה שאמרה בתוך ל' לא נבעלתי בין שהוא אומר בעלתי בין שאומר לא בעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר ל' יום מבקשים הימנו שיחלוץ לה. היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי ה"ז יוצאה בגט פירוש לאחר ל' יום קאי. הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אע"פ שחזר ואמר לא בעלתי לריכה חליצה. האי סיפא נמי לאחר ל' יום קאי וכולה מתני' מיירי כשהגט יוצא מתחת ידה דאי אין הגט יוצא מתחת ידה עד שכופין אותו לחלוץ הוה כופי' אותו ליבם. והא דקתני לריכה גט וחליצה פירשה ר' אמי שצריכה חליצה עם גיטה שיוצא מתחת ידה והאי דקאמ' אעפ"י שחזר ואמר לא בעלתי לא להצריכה חליצה קאי דס"ש הוא דצריכה חליצה כשלא בעל יותר משבעל אלא ה"ק אעפ"י שחזר ואמר לא בעלתי [אין] כופין אותו שיחלוץ לה אלא מבקשים ואין כופין דאדבורא קמא סמכינן דאמר בעלתי רב אשי אמר התם תנן גט לזיקתו הכא גט לביאתו פי' רב (אסי) [אשי] מיירי נמי כשהגט יוצא מתחת ידה והכי אוקי לה ומאי לריכה גט וחליצה דקאמר לריכה גט אחר חוץ מהגט הראשון שנתן לה לזיקתו לפוסלה ממנו ומן האחים. דה"ק בעלתי אחר שנתתי לה גט וביאה פסולה כמאמר שויתה רבנן ולריכה גט וחליצה. וה"ק אף ע"פ שחזר ואמר לא בעלתי לא תימא אדיבורא בתרה סמכינן ולא תהא לריכה גט אלא אדיבורא קמא סמכינן ולריכה גט. בעא מניה הונא בריה דרב נחמן מרב נחמן לרתה מהו. פי' אמתני' בתוך ל' יבמה שאמרה בתוך ל' יום לא נבעלתי ויבם אמר בעלתי מהו לאסור לרתה לעלמא משום דיבורא דידה דאמרה לא נבעלתי דאי לדיבוריה דידיה לרתה מותרת לעלמא בלא חליצה א"ל מפני שאנו כופין ומבקשים נאסרה לרתה פי' ומותרת לעלמא בלא חליצה. תנן התם בראשונה היו אומרים ג' נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך שמים ביני לביניך (אני) נטולה אני מן היהודים וחזרו לאמר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה. והשמים ביני לביניך יעשו דרך בקשה. נטולה אני מן היהודים [יפר חלקו והיא משמשתו] הא דקתני טמאה אני לך אוקימ' בפ' בתרא דנדרים בשמעתא בתרא באשת כהן שנאנסה דאי באשת ישראל אי באונס משרא שרי ליה אי בלרצון מי אית לה כתובה. אלא ע"כ באשת כהן שנאנסה דאסורה ליה ואית לה כתובה ומדקאמר דאי אמרה זנתה ברצון לית לה כתובה ש"מ דלא אמרי' בחיוב שמחייב אדם את עצמו בממון אין אדם משים עצמו רשע אלא לאו ש"מ דלא אמרי' אין אדם משים עצמו רשע לגבי חיוב ממון. והאי דקת' נטולה אני מן היהודים לריכה הפרה כשאמרה הנאת תשמיש היהודים עלי שאין

מגג א ב ג ד מיי' פ"ג מהל' יבום הל' ה
סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סי' קמז סעי' ו:
מד ה מיי' פכ"ד מהל' אישות הלכה כג סמג עשין מח טוש"ע שם סימן קטו סעיף ו:
מה ו מיי' שם פי"ד הל' יז ופטו"ו הל' טו טוש"ע שם סימן עז סעיף ד:
מו ז מיי' פי"ב מהל' נדרים הל' ח סמג לאוין רמב טוש"ע יו"ד סימן רלד סעיף סח:
מז ח מיי' פ"ב מהל' יבום הל' טו סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קסה סעיף ב:

תוס' חד מקמאי (המשך)

מאכילין לאדם דבר האסור לו. אבל אמרה הנאת תשמיש על היהודים כיון דמשעבדא ליה לתשמיש לאו כל כמינה וא"צ הבעל הפרה מחלקו ולא חייש משום איסור כולל. ופי' השמים ביני לבינך שאינו יורה כחץ והר"א אב ב"ד ז"ל פי' שלא נזקק עמה ומהמנינן לה (וא"צ הבעל הפרה מחלקו) מגו דאי בעיא אמרה דאינו יורה כחץ דאיהי מהימנא משום דקים לה. איבעיא להו נטולה אני ליהודים ליבם מהו מי מסקא אדעתה דמת בעל ונפלה קמי יבם או לא. פרש"י ז"ל מי מסקא אדעתה דמית בעל ונפלה קמי יבם וחיילה עלה נדרה או לא מסקא אדעתא ולא חיילה עלה נדרה דכשאמרה נטולה אני מן היהודים לא אמרה אלא בשביל גירוש דבעל שלא יהא בעל סבור שעיניה נתנה באחר אם יגרשנה אבל ביבם אם גירשה זה אסורה באחין לא אסקא אדעתה דמת בעלה ונפלה קמי יבם אדעתא דהכי לא נדרה ולא חיילה יכול להפר לסלק הנדרים שנדרה בחיי הבעל שאפי' הבעל אינו מפר בקודמים. אמר אביי כותיה דרב מסתברא דתניא הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופים אותו שיחלוץ לה. ואם איתא דמסקא אדעתה מבקשים מיבעי ליה. אלא לאו ש"מ לא מסקא אדעתה ואפ"ה חייל עלה נדרה כיון שנודרה הנאה סתם בפי' מיבמה (ב) ולא דמי למתני' דלא אדכר יבמה כלל אלא שאמרה סתם נטולה אני מן היהודים וכיון דלא אסקא אדעתה לא חייל עליה נדרה. והרב אלפס כתב בהלכותיו מי מסקא דעתה כלומר וכופין או לא מסקא אדעתא ומבקשים. והלכה כרב דאמר כופין אותו שיחלוץ לה וג"מ דלא הויה מודרת. טעמה דנדרה בחיי בעלה הא לאחר מיתת בעלה הויה מודרת וש"מ דליתא לשמואל דאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ועל זה כתב רבינו אפרים ז"ל היכי קא פסיק הכא דליתא לשמואל דהא שמואל גופיה הוא אמר הכא יבם הרי הוא כבעל שאין כופין ליתן גט וכן היבם אין כופין אותו לחלוץ ופליג עליה דרב דאמר יבם אינו כבעל וקאמר התם אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם ואם איתא דכופין ומבקשים דהא מתניתא שייך במודרת א"כ קשיא דשמואל אדשמואל ואמאי שתיק גמרא מניה אלא ודאי ליתא להאי דיוקא וליכא למשמע מינה דהויה מודרת כלל ולא שמעינן מינה אלא לאחר מיתת בעלה אין כופין אותו לחלוץ כפשטה דמתניתן אבל הפסדת כתובתה מלתא אחריתי [היא ולא] שייכא בכופין ומבקשין דהכא כלל אלו דבריו ז"ל ונראין קצת דבריו ולא כולם (ג) נראה קצת דרב ושמואל לא איירו כלל בכתובה אלא בכופים ומבקשי' וליכא הכא דין מודרת. דק מה שהקשה דשמואל אדשמואל תירץ אבא מארי ז"ל

א) [גיר' העיון בערך מ מיכז מיז], ב) [שבת קטו: וש"נ], ג) נדרים 5:, ד) [דף לא.], ה) (ס"א לגיכס),

---

בית שמאי

מיבמה בזיז מינה עד שכופין אותו לחלוץ ניכפנו לייבם אמר רב אבשגיטה יוצא מתחת ידה מיתיבי ביבמה שאמרה בתוך שלשים יום לא נבעלתי בין שהוא אומר בעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר שלשים יום מבקשין הימנו שיחלוץ לה היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זה יוצא בגט הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אע"פ שחזר ואמר לא בעלתי צריך גט וחליצה אמר רבי אמי גצריכה חליצה עם גיטה רב אשי אמר התם גט לזיקתו הכא גט לביאתו הנהו שניהם מודים דאתו לקמיה דרבא אמר להו רבא חלוצו לה ושרו לה תיגרא אמר ליה רב שרביא לרבא והתניא צריכה גט וחליצה אמר ליה דאי תניא תניא בעא מיניה הון בריה דרב נחמן מדרב נחמן צרתה מהו אמר ליה דוכי מפני שאנו כופין ומבקשין תיאסר צרה: הנודרת הנאה וכו': תנן התם בבראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך השמים ביני לביניך נטולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה השמים ביני לביניך יעשו דרך בקשה נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ומשמשתו ותהא נטולה מן היהודים איבעיא להו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו מי מסקה אדעתה דמיית בעלה ונפלה קמי יבם או לא רב אמר חיבם אינו כבעל ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל אמר אביי כוותיה דרב מסתברא דתנן הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ ואם איתא דמסקה אדעתה מבקשין

היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי יוציא בגט. פי' בקונט' דלאחר שלשים יום קאי וכן נראה דומיא דסיפא דהוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אעפ"כ לריכה גט וחליצה והיינו דוקא אחר שלשים דבתוך שלשים משמע בריש דאינה לריכה גט דקתני כופין אותו שיחלוץ ולא קתני ולריכה גט וה"ה דהך בבא נמי דהיא אומרת נבעלתי אלאחר שלשים יום לריכה גט ואם איתא דאינה לריכה גט אלא בתוך שלשים יום לא נבעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי בין שהוא אומר לא בעלתי כופין אותו שיחלוץ לה לאחר שלשים יום מבקשין הימנו שיחלוץ לה היא אומרת נבעלתי והוא אומר לא בעלתי הרי זה יוצא בגט הוא אומר בעלתי והיא אומרת לא נבעלתי אע"פ שחזר ואמר לא בעלתי לריכה גט וחליצה אמר רבי אמי לריכה חליצה עם גיטה רב אשי אמר התם גט לזיקתו הכא גט לביאתו הנהו שניהם מודים דאתו לקמיה דרבא אמר להו רבא חלוצו לה ושרו לה תיגרא אמר ליה רב שרביא לרבא והתניא לריכה גט וחליצה אמר ליה דאי תניא תניא בעא מיניה הון בריה דרב נחמן מדרב נחמן לרתה מהו אמר ליה דוכי מפני שאנו כופין ומבקשין תיאסר לרתה: הנודרת הנאה וכו': תנן התם בבראשונה היו אומרים שלש נשים יוצאות ונוטלות כתובה האומרת טמאה אני לך השמים ביני לביניך נטולה אני מן היהודים חזרו לומר שלא תהא אשה נותנת עיניה באחר ומקלקלת על בעלה אלא האומרת טמאה אני לך תביא ראיה לדבריה השמים ביני לביניך יעשו דרך בקשה נטולה אני מן היהודים יפר חלקו ומשמשתו ותהא נטולה מן היהודים איבעיא להו נטולה אני מן היהודים ליבם מהו מי מסקה אדעתה דמיית בעלה ונפלה קמי יבם אן לא רב אמר חיבם אינו כבעל ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל אמר אביי כוותיה דרב מסתברא דתנן הנודרת הנאה מיבמה בחיי בעלה כופין אותו שיחלוץ ואם איתא דמסקה אדעתה מבקשין

קיימא נמי אתון ל' ואפי' שניהם מודים שלא בעל לריכה גט בהדי חליצה אפי' תוך שלשים ולא דוקא נקט הוא אומר בעלתי כדפי' וריש דקתני כופין אותו לחלוץ ה"ה דגט נמי בעיא כדקתני בסיפא אלא אכתי לא אתא לאשמועינן תקנתא דגט בהדי חליצה אלא דין כפייה ובקשה לחליצה ומחמת שתי הלשונות אפר"י נראה לאסור הלרה עד לאחר שלשים יום אם לא יודו שניהם שבעל ולהלריך גט לכונסה אפי' תוך שלשים אפי' שניהם מודים שלא בעל.

אמר ר' אמי. לא בעי לאוקומי הך משנה כמשנה אחרונה (לעיל דף לט:) דמלות חליצה קודמת ולכך כופין לחלוץ דאמתני' קאי ומתניתין דאיירי בדיני ייבום לפי משנה ראשונה קיימא: אמר רבי אמי צריכה חליצה עם הגט. פי' גיטה שהיה כבר ואם תאמר וא"כ מאי הא דקתני ואע"פ שחזר ואמר לא בעלתי לריכה גט וחליצה אדרבה היא הגותנת דכיון דלא בעל לריכה חליצה ויש לומר דהכי קאמר אע"פ שאמר לא בעלתי לריכה להיות בידה גיטה לראיה כי לא תוכל להנשא על פי חליצה בלבד. ר"י: השמים ביני לביניך. פי' בקונטרס גלוי וידוע לשמים שאין נזקק עמי כשאר בני אדם ולא נהירא דבשלהי נדרים (דף לא.) מפרש בגמרא בהדיא דהיינו שאינו יורה כחץ. פר"ת יתפללו למקום ויתן להם בנים ור"ח פי' יעשה סעודה ויפייסה וכן בירושלמי: איבעיא להו נטולה אני מן היהודים מהו ליבם. פי' בקונטרס מי אסורה ליבם משום נדר זה דמסקה אדעתה דמית בעלה ונפלה קמיה ואסורה לו או לא מסקה אדעתה ולא אסרה נפשה איבם וקשה לר"י על פירושו דפשיטא דאסרה נפשה אבל היהודים ועוד מאי אינו כבעל אינו כשאר אדם ש"מ כופין כדב והלא היא מותרת לו על כן נראה לו לפרש דמיבעיא ליה אי מסקה אדעתה לאסור נפשה על היבם ומבקשין לחלוץ או שמא לא עשתה כדי לאסור עצמה על יבמה כמו על בעלה ונקמר רב יבם אינו כבעל דלא מסקה אדעתה לאסור עצמה אבמה כמו על בעלה ולכך כופין שיחלוץ לה ושמואל אמר יבם הרי הוא כבעל ומבקשין שיחלוץ דמסקה אדעתה לאסור עצמה על יבמה. כן נראה לי עיקר לפי שטה זו:

הדרן עלך בית שמאי

ב) לכאורה אינו מובן דהא אדרבה אבי אמר דכוותיה דרב מסתברא מהן בריתא ואולי דר"ל דשמואל אמר לך דלא דמי למתני'. ג) עי' בספר הזכות להרמב"ן ז"ל וכתב"ש כאן שהאריכו בזה.

ואם רצה לקיים יקיים. הא פשיטא אלא אגב דתנא יוציא תנא יקיים:

העיד ר' יוחנן בן גודגדא. רבנן הביאוה לבית המדרש להביא לר' יוחנן בן נורי למה אינה מתגרשת הלא אינה חוזרת כשמרמזים לה ויש לומר דמכל מקום בשעת נתינת הגט משלחה וחוזרת היא ואינה מביאה עד שמוציאין אותה על כרחה:

יש גורסים במשנה ועל קטנה בת ישראל שאוכלת בתרומה כמו שהוא בגמרא בפרק הניזקין (גיטין דף נה. ושם) ואין צריך לגרוס זו כאן שהרי לא הביאו העדות אלא רציה לדבריהם וקטנה למה יזכירו כאן:

דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת. מיהו היכא שנישאת לו כבר תקינו רבנן שאינה מתגרשת כיון שאינה יודעת לשמור עצמה כדלקמן (דף קיג:) ואילו מבקשין מיבעי ליה הכא במאי עסקינן באשה שיש לה בנים דכולי האי לא מסקה אדעתה אבל אין לה בנים מאי מבקשין אדתני אם נתכוונה לכך אפילו בחיי בעלה מבקשין ממנו שיחלוץ לה ליפלוג וליתני בדידה במה דברים אמורים בשיש לה בנים אבל אין לה בנים מבקשין אלא שמע מינה לא שנא יש לה בנים ולא שנא אין לה בנים כופין אותו כרב שמע מינה:

הדרן עלך בית שמאי

חרש [א]שנשא פקחת ופקח שנשא חרשת אם רצה להוציא יוציא ואם רצה לקיים יקיים כשם שהוא [ב]כונס ברמיזה כך הוא מוציא ברמיזה [ג]פקח שנשא פקחת ונתחרשה אם רצה יוציא ואם רצה יקיים [ד]נשתטית לא יוציא [ה]נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציאה עולמית אמר רבי יוחנן בן נורי מפני מה האשה שנתחרשה יוצאה והאיש שנתחרש אינו מוציא אמרו לו אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת [ו]שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו העיד רבי [ז]יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שהיא יוצאה בגט אמרו לו אף זו כיוצא בה [ח]ב' אחין חרשין נשואין לב' אחיות חרשות או לשתי אחיות פקחות או לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת או ב' אחיות חרשות נשואין לשני אחין פקחין או לשני אחין חרשין או לשני אחין אחד חרש ואחד פקח הרי אלו פטורין מן החליצה ומן הייבום ואם היו נכריות יכנוסו ואם רצו להוציא יוציאו [ט]שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואין לשתי אחיות פקחות מת חרש בעל הפקחת מה יעשה פקח בעל הפקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל הפקחת מה יעשה חרש בעל פקחת מוציא אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם [י]שני אחין פקחין נשואין לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם [יא]שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואין לשתי אחיות אחת חרשת ואחת פקחת מת חרש בעל פקחת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם [יב]שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואין לשתי נכריות פקחות מת חרש בעל פקחת מה יעשה פקח בעל פקחת או חולץ או מייבם מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל פקחת כונס ואינו מוציא לעולם [יג]שני אחין פקחין נשואין לב' נכריות אחת פקחת ואחת חרשת מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת כונס ואם רצה להוציא יוציא מת פקח בעל פקחת מה יעשה פקח בעל חרשת או חולץ או מייבם [יד]שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואים לב' נכריות אחת חרשת ואחת פקחת מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת כונס ואם רצה להוציא יוציא מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת כונס ואינו מוציא לעולם:

גמ' אמר רמי בר חמא מאי שנא חרש וחרשת [ל]דתקינו להו רבנן נשואין ומ"ש דשוטה [מ]ושוטה [נ]דלא תקינו להו רבנן נשואין דתניא [ס]שוטה וקטן שנשאו נשים ומתו נשותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום חרש וחרשת דקיימא תקנתא דרבנן תקינו להו רבנן נשואין שוטה ושוטה דלא קיימא תקנתא דרבנן דאין אדם דר עם נחש בכפיפה אחת לא תקינו רבנן נשואין ומאי שנא קטן [ע]דלא תקינו רבנן נשואין וחרש תקינו ליה רבנן נשואין חרש דלא אתי לכלל נשואין תקינו רבנן נשואין קטן דאתי לכלל נשואין לא תקינו רבנן נשואין והרי קטנה דאתיא לכלל נשואין [פ]ותקינו רבנן נשואין התם שלא ינהגו [בה] מנהג הפקר ומ"ש קטנה דממאנה ומ"ש חרשת דלא ממאנה דא"כ

מימנעי

מנקשין מיבעי ליה. דאיכא למימר להכי איכוונה:

הדרן עלך בית שמאי

חרש. כשם שכונס ברמיזה. מה טעם קאמר כלומר כקידושין כך גירושין וכן פקח בחרשת ברמיזה כגון שרמז באצבע עד שנתרצית לו וברמיזה אם רצה להוציא יוציא: **פקח שנשא פקחת ונתחרשה.** אע"פ שקידושיה גמורים אם רצה יוציא דבגט לא בעינן דעת האשה כדמפרש לקמן במתניתין: **נשתטית לא יוציא.** בגמרא[מ] מפרש אלא יהגו בה מנהג הפקר ומקנתא דרבנן היא: **נתחרש הוא.** לאחר קידושין הואיל וקידושיה גמורים היו לא יוציא עולמית: **שהשיאה אביה.** בקטנותה וקיבל קידושיה והוו קידושין גמורים שיוצאה בגט ואפי' משגלה ופקע כח אב מקבלת היא את גיטה: **אף זו.** פקחת שנתחרשה כיוצא בה: **רבי אלו פטורות.** דהואיל ושמיהן חרשות אי שניהן חרשים קידושי זו כך קידושי זו ואמו קידושין דאשתו ומפקעי זיקה: **יכנוסו.** שאין חליצה בחרשת וחרש שאינן באמר ואמרה[נ] ואח"כ אם רצו יוציאו בגט דאתא בגט דמקנא גט ברמיזה ומפקיע נישואין דידיה וזיקת אחיו דהוא ברמיזה: **מוציא אשתו בגט.** דזיקת אחותה הבאה מכח קידושין גמורים אוסרתה עליו ואין כח בקידושין דידה לדחותה משום אחות אשה: **ואשת אחיו אסורה לעולם.** דחרש לא חליץ ולכנוס אי אפשר משום אחות אשה: **כונס ואין מוציא לעולם.** דלא אתי גט דידיה ומפקע זיקת יבומי אחיו הראשון: **גמ' דתקינו להו רבנן נישואין.** דקתני מתני' שריכות חליצה אלמא יש נישואין וקידושין לחרש ואע"ג דלאו בר דעה הוא ומדאורייתא אין קיימו קיום: **ה"ג שוטה וקטן שנשאו נשים נשותיהן פטורות מן החליצה ומן הייבום: דקיימא תקנתא דרבנן.** שדרכן להיות שלוח ביניהם אפי' חרש עם חרשת וכ"ש כשהאיש פקח אבל שוטה אפילו בפקחת לשוטה ושוטה לפקח אין (ה) שלוח ביניהם וכ"ש שוטה לשוטה: **בכפיפה.** בתוך קופה אחת: **ומאי שנא קטן.** דקתני לעיל [לו:] שוטה וקטן שנשאו כו': **חרש דלא אתי.** לעולם לכלל נישואין דאורייתא: **תקינו ליה רבנן נישואין.** כדי שלא יבטל: **שלא יהגו בה מנהג הפקר.** אי לא מוקמה דמנסבה אין לה מי ישמרנה ויהגו בה מנהג הפקר בזנות:

מימנעי

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ד מהל' אישות הלכה ט ופ"ב מהל' גירושין הל' ז סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' קכא סעיף ו:
ב ב מיי' פ"י מהלכות גירושין הל' כג סמג עשין נ טוש"ע שם סי' קיט סעיף ו:
ג ג מיי' שם פ"ב הי"ז סמג שם טוש"ע שם סימן קכא סעיף ו:
ד ד מיי' שם פ"ג הל' ב סמג שם טוש"ע שם סי' קיט סעיף ו:
ה ה מיי' פ"ז מהלכות יבום הלכה טז סמג עשין נ טוש"ע שם סי' קעה סעיף יג:
ו ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף יב:
ז ז מיי' שם הלכה טו טוש"ע שם סעיף י:
ח ח מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף יב:
ט ט מיי' שם ופ"ו הל' ז סמג שם נא טוש"ע שם סי' קעב סעיף יג:
י י מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעיף יד:
יא כ מיי' שם הלכה ז טוש"ע שם סעיף טו:
יב ל מיי' פ"ד מהלכות אישות הל' ט ופי"א הלכה ו סמג עשין מח טוש"ע שם סימן מד סעיף א וסי' מז סעיף ח:
יג מ מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סי' מד סעיף ב וסי' מז סעי' ז:
יד נ מיי' שם פי"א הל' ו סמג שם טוש"ע שם סי' מג סעיף א:
טו ס מיי' שם סמג שם טוש"ע שם סעיף ב וסימן קנה סעיף א:

תוס' חד מקמאי

הא אקשי' בפ' אע"פ דשמואל אדשמואל דקאמר אין כותבין אגרת מרד על שומרת יבם והוא גופיה אמר תבע הוא נזקקים. ומסקנא כאן למשנה אחרונה כאן למשנה ראשונה למשנה אחרונה דתנן מצות יבום קודמת למצות חליצה בראשונה היו מתכוונים לשם מצוה עכשיו שאין מתכוונים לשם מצוה אמרו מצות חליצה קודמת למצות יבום. ואסיקנא בפרק החולץ דחזרו לומר מצות יבום קודם למצות חליצה והלכך כותבין אגרת מרד על שומרת יבם. ורב ושמואל אמשנה (ראשונה) [אחרונה] אמרו ואחזרו לומר קיימי הלכך אי מסקא אדעתה הויא מורדת ולא קשיא דשמואל אדשמואל:

מסורת הש"ס

א) גיטין עח., ב) שם עח: לעיל קי:, ג) [גיטין מט:], ד) גיטין נה. [עדיות פ"ז מ"ט], ה) לעיל קי: גיטין עח:, ו) [לקמן קיד:], ז) [שם], ח) לעיל קי: [לקמן קיד:], ט) לעיל קי., י) שם, כ) [עי' תוי"ט פ"ה דטהרות רש מ"ח אבל הנ"ש סימן ז כתב להיפך], ל) לעיל סט: לו:, מ) [לקמן קיג:], נ) [דברים כה],

הגהות הב"ח

(ה) רש"י ד"ה דקיימא תקנתא וכו' ושוטה לפקח אין דרכן להיות שלוח ביניהן:

מוסף רש"י

נשתטית לא יוציא. פקחת שנשתטית לא תצא מבעלה, אע"פ שהאשה יוצאת לרצון ושלא לרצון, רבנן תקון שלא תצא כדי שלא יהגו בה מנהג הפקר, לפי שאינה יודעת לשמור עצמה, אבל נתחרשה יוצאת, דלא בעינן דעת האשה בגט, שהרי אפילו פקחת בעל כרחה מוציא, והכא לא תקון רבנן מידי דהא יודעת לשמור עצמה (לעיל קי: ובני"ז גיטין נא:). **נתחרש הוא או נשתטה אינו מוציאה עולמית.** לפי שאין כח בגירושי חרשות להפקיע קידושי חכמה (גיטין נא.) דקידושין היו גמורין וגירושין בלא דעת (לעיל קי:). **שהאשה יוצאה לרצונה ושלא לרצונה.** על כרחה בעל מגרשה (גיטין מט:). **על החרשת שהשיאה אביה.** רבותא נקט דאע"ג דקבל אביה קידושין דידה כשהיא קטנה, והויא לה אשת איש גמורה, אפילו הכי יוצאה בגט ומקבלת את גיטה, ואע"ג דלית בה דעתא, דאשה כי נפקא בעל כרחה נפקא ואין מתבלית בגירושין, ואפילו הכי נפקא, הלכך לא בעינן דעתה (גיטין נה. ובני"ז לקמן קיג.). **ב' אחין חרשין.** נשואין שוין, בין שהן פקחות בין שהן חרשות בין אחת פקחת ואחת חרשת, שהרי כיונתן לנעליהן כרמיזה, וכן שתי חרשות כיונתן ברמיזה ואע"פ שהן פקחין או אחד פיקח ואחד חרש נישואין שוין, הלכך יוצאת היבמה משום אחות אשה (לעיל קי: ובני"ז גיטין נא:). **מוציא את אשתו בגט.** דזיקת אחותה פקחת אוסרתה, שנישואין גמורין חו פקח ואין כח בקידושיה לפטור את אחותה משום אחות אשה (לעיל קי:).

מימנעי ולא נסבי לה. הואיל ולעולם היא יכולה למאן מפני חרשותה אבל קטנה גדול יש לה וסבר מפייסנא לה כל שעתא עד שיעבור זמן מאלונה: **מאי שנא** (ג) **דאלנה בתרומה. אם הסיאתה אמה לכהן: ומאי שנא חרשת.** שלא הסיאה אביה בקטנותה שאין נישואין גמורין אבל אכלה כדתנן כו' אלמא לא אכלה: **על החרשת שהשיאה אביה.** בקטנותה שיולאה בגט ואפי' משתגדיל ואין אביה מקבל גיטה מקבלתו היא ויולאה ואע"ג דקידושיה גמורין הוו וגירושיה בלא דעת הוי גיטא לפי שהאשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה: **ועל קטנה בת ישראל.** יתומה הניאת ע"פ אמה שאוכלת בתרומה אע"פ שאין נישואיה נישואין גמורים אכלה בתרומה דרבנן כך אוקימנא בהאשה רבה (לעיל דף 5.): **ואילו חרשת לא אכלה.** מדשבקה לחרשת דקעסיק בה ואתי ונקט קטנה ולא קתני ועל החרשת שניאת מעצמה שאוכלת בתרומה: **גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת.** והאי לאו שיגויא מעליא הוא מה לי פקח בחרשת מה לי חרש בחרשת שניהן אינן נשואין ואם זו מותרת אף זו מותרת שהרי לד היתר שלהן אינו אלא משום דלאו בני עונשין נינהו והוו כקטן אוכל נבלות אלא כולה משום גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת הוא דאיכא עליה חיוב מיתה כדאמרי' במסקנא דמילתא ולהכי נקט בריש שמא יאכיל חרש בחרשת ולא נקט שמא יאכיל חרש בפקחת משום דחרש בפקחת לא מיחלף בפקח בחרשת אבל חרשת אשת חרש מיחלפא בחרשת אשת פקח והדר מיחלף חרש בעל פקחת בחרש בעל חרשת אבל קטנה לגדול ליכא למיגזר משום גדולה לקטן דאין לקטן נישואין: **וליכול.** אפי' חרש בפקחת בתרומה דרבנן הא אית לה נשואין מדרבנן: **ומ"ש** (ד) **מאי.** לקמן בעי תרוייהו מנא לן דהא אית לה והא לית לה: **מימנעי ולא נסבי לה.** אבל בקטנה לא מימנעי דאתיא לכלל דיעה: **ממאנת.** לית לה כתובה דהא בעל כרחו נפקא: **שנייה.** מד"ס: **אין לה כתובה.** דרבנן קנסוה כדאמר ביש מותרות (לעיל דף פה:): **איילונית.** משום דמקא טעות הוא: **אבל יוצאה בגט מאי.** מדיוקא דמתני' דקתני ממאנת שמעינן מינה טעמא משום דבעל כרחו נפקא הא הוליאה אית לה אלמא יש כתובה לקטנה: **אין לה עליהם כלום.** דאין להם דעת ואין תנאו הראשון תנאי ואע"ג דתקון רבנן נשואין לחרש לא תקינו לה רבנן כתובה מיניה כדמפרש לקמן יותר ממה שהאיש רוצה ליתן אשה רוצה להנשא: **שרוצה לזון בנכסיו.** ואע"פ שלא (נשא) תקנו לה חכמים כתובה הרי הוא כתב לה הואיל ורוצה להפסיד ולהיות מזון מנכסיו תנאו קיים: **הא לא רצה.** דלא כתב לה אין לה מתקנת חכמים: **א"כ.** דבעי למיתב לה כתובה מימנעי ולא נסבי לה: **אין חייבין עליה אשה אלוי.** דימא דפקח אשת איש היא דפקח היה בו דעת דפקח אין בו והבא עליה באשת אלוי דודאי אין לו שום קנין מן התורה: **הבורח את שאינו שלו.** ולא לזהו בעל הבית דשליחות נפקא לן (קדושין דף מא:) מאתם גם אתם [במדבר יח] לרבות שלוחכם הלכך מה אתם לדעתכם אף שלוחכם לדעתכם: **ועובד כוכבים שברח את של ישראל אפי' ברשות אינה חייבת.** דבעינן מה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית. וקתני מיהא חרש אין תרומתו תרומה ומותרת לזר ואי פפק הוא תרומה ויחזור ויתרוס (ד) מיבעי ליה: **הוא דאמר רב' אלעזר.** כלומר מהא לא תסייעיה דגבי תרומה ס"ל לשמואל כר' אלעזר דפפק הוא וגבי אשתו אע"ג דספק הוא אינה באשת אלוי דגבי אשת אלוי כתיב אחת מכל מלות ה' (ויקרא ה) וקיימן מלות דמשמע חדא מתרתי שיש היתר ואיסור לפניו כגון אשתו וא"א עמו בבית וסבור אין שם אלא אשתו ובא על האחת ולבקר נמצאו שתיהן ולא ידע על אי זו בא וכן חצב ושומן לפניו וסבר שתיהן שומן ואכל אחת מהן ולסוף נודע לו שהאחת חצב ולא ידע אי זו אכל דאי ידע מייתי חטאת(ה) נקבה וכל דהו אפי' בת דנקא והשתא דלא ידע מביא אשם זכר בכסף שקלים אבל הכא שהספק תלוי בחתיכה אחת ספק איסור ספק היתר לא מייתי אשם אלוי: **כוי חייבין על חלבו אשם אלוי.** והא הכא כל הספק תלוי בה: **מ"ט דר"ל.** באשת חרש: **קלישתא.** דקה. כלומר דעתו מועטת שאין מחודד להבין כשאר בני אדם ומיהו מספקא ליה אי דעתא לילותא היא אותה קלת הדעת שיש לו אם לילה היא ובמה שהוא שוטה דבר ודאי כוונתו כווה אי

ואילו חרשת לא אכלה. ותא"ת מנלן אי משום דנקט קטנה דלמא כ"ש חרשת שלא תבא לכלל גדלות ואי הוה נקיט חרשת אכלה ה"א דקטנה לא אכלה כיון שבאה לכלל נישואין וי"ל דדייק מדלא תנא חרשת בהדי קטנה: **שמא יאכיל חרש בפקחת.** אבל משום שמא יאכיל קטן בגדולה לא גזרינן שלא תאכל קטנה בתרומה דמשום זמן מועט לא גזרינן שהרי כשיגדיל ויבעול יהיו קידושין לאורייתא ובירושלמי מפרש בקטנה לא גזרינן משום חיגא שיהיו הכל קופצין עליה לישאנה ושמא בחרשת לא שייך האי טעמא משום דחרשותה גרמה לה ובקונ' פי' בהניזקין (גיטין ד' נה. ד"ה בפקחת) דלא גזרינן אטו קטן אישא גדולה משום דלית ליה נשואין דלאמר הכא ומילתא דלא שכיחא היא ואין גראה דהא משיאן סמוך לפירקן מעליותא היא כדפי' לעיל (דף סב: ד"ה סמוך):

דלמא אתי לאוכלה בתרומה דאורייתא. אבל בקטנה דלא אכלה אלא בתרומה דרבנן כדאמר בהאשה רבה (לעיל דף 5. ושם) לא גזרו אטו דאורייתא (ה) כיון שתגיע לכלל גדלות:

דאם כן מימנעי ולא נסבי לה. ואי משום שלא תהא קלה בעיניו להוליאה לא חשו חכמים לכך: **מאן** חכים למיעבד הכי. דוקא במטלטלי תנן בהניזקין (גיטין דף נט.) חרש רומז וגרמז אבל במקרקעי לא ומה שמיעבד בכתובה מקרקעי משום שהיה לו אפוטרופוס וגם זכין לאדם שלא בפניו. ר"י: יצתה

מימנעי ולא נסבי לה ומאי שנא קטנה דאכלה בתרומה ומאי שנא חרשת דלא אכלה בתרומה דתנן (ו) העיד רבי יוחנן בן גודגדא על החרשת שהשיאה אביה שיוצאה בגט ועל קטנה בת ישראל שנשאת לכהן (א) שאוכלת בתרומה ואילו חרשת (ב) לא אכלה (ג) גזירה שמא יאכיל חרש בחרשת וליכול קטן אוכל נבלות הוא גזירה שמא יאכיל חרש בפקחת וחרש בפקחת נמי ליכול בתרומה דרבנן גזירה דלמא אתי לאוכלה בתרומה דאורייתא ומאי שנא קטנה דאית לה כתובה ומאי שנא חרשת דלית לה כתובה דא"כ מימנעי ולא נסבי לה וקטנה מנלן דאית לה כתובה דתנן (ד) המממאנת (ה) והשנייה (ו) איילונית אין להן כתובה אבל (ז) יוצאה בגט וקטנה יש לה כתובה וחרשת מנלן דלית לה כתובה דתניא (ח) חרש ושוטה שנשאו פקחות אע"פ שנתפקח החרש ונשתפה השוטה אין להם עליהם כלום רצו לקיימן יש להם כתובה (ט) (י) ופקח שנשא חרשת או שוטה אפי' כתב לה מאה מנה כתובתה קיימת (יא) מפני שרצה לזוק בנכסיו טעמא דרצה הא לא רצה `אין לה דא"כ מימנעי ולא נסבי לה אי הכי פקחת לחרש ליתקן לה כתובה דא"כ מימנעי ולא מינסבי (יב) יותר משהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא ההוא חרש דהוה בשבבותיה דרב מלכיו אנסביה איתתא וכתב לה ארבע מאה זוזי מנכסיה אמר רבא מאן חכים כרב מלכיו דגברא רבה הוא קסבר אילו רצה שפחה לשמשו מי לא זבנינן ליה כ"ש הכא דאיכא תרתי אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל (יג) אשת חרש אין חייבין עליה אשם תלוי לימא מסייע ליה (יד) חמשה לא יתרומו ואם תרמו אין תרומתן תרומה ואלו הן חרש שוטה וקטן והתורם את שאינו שלו ועובד כוכבים שתרם של ישראל אפילו ברשות ישראל אין תרומתו תרומה הוא דאמר כרבי אלעזר דתניא (טו) ר' יצחק אומר משום רבי אלעזר תרומת חרש לא תצא לחולין מפני שהוא ספק אי סבירא (טז) כרבי אלעזר אשם תלוי נמי ליחייב (יז) בעינן חתיכה משתי חתיכות ומי בעי רבי אלעזר חתיכה משתי חתיכות והתניא רבי אלעזר אומר (יח) כוי חייבין על חלבו אשם תלוי שמואל סבר כר' אלעזר בחדא (יט) ופליג עליה בחדא ואיכא דאמרי אמר רב חייא בר אשי אמר שמואל אשת חרש חייבין עליה אשם תלוי מיתיבי חמשה לא יתרומו סבר לה כרבי אלעזר בעא רב אשי מ"ט דר' אלעזר מיפשט פשיטא לי' דחרש דעתא קלישתא הוא ומיהו מספקא לי' אי דעתא צילותא

מסורת הש"ס

א) [גיטין נה: עדיות פ"ז מ"מן], ב) ב"מ סז. כתובות ק:, ג) [כתובות פו. גיטין מט:], ד) שבת קנג. תרומות פ"ל מ"ל, ה) [שבת קנג.], ו) ל"ל סדיבלא ליה. יעב"ץ, ז) כריתות יז: [ים. ע"ש לתוס' רבי אליעזר וע"ש תו' יח. ד"ה בתנו], ח) [כריתות כב ב],

הגהות הב"ח

(א) גב' הלו לקיימן יש להם כתובה מנה ופקח וכו': (ב) שם (מפני שלא לזוק בנכסיו). תל"מ וע"ב ס"ל מפני שרצה לזון מנכסיו: (ג) רש"י ד"ה מאי שנא קטנה דאכלה: (ד) ד"ח ועכו"ס שתרם וכו' מיבעי ליה. ב"ב עי' פרק האשה דף פט: (ה) תוס' ד"ה דלמא וכו' כיון שתגיע. ב"ב תוס' פירשו כאן לפי שכתבתם הב"ל דלא גזרינן שמא יאכיל קטן משום דזמון מועט לא גזרינן ה"ה כאן בקטנה לא גזרינן משום זמן מועט אבל בגיטין דף נ"ה דשם פרש"י אבל קטן לא גזרינן משום דלית ליה נשואין מוכח דס"ל כרש"י דמשום זמן מועט נמי גזרינן ע"כ הוכרחו התוספות התם לפרש הא דלא גזרינן בקטנה דלף אם תאכל בתרומה דאורייתא קטנה היא כן נראה לפענ"ד:

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"ו מהלכות תרומות הלכה ג:
יז ב ג מיי' שם הלכה ד ועי' בכ"מ:
יח ד מיי' פכ"ד מהל' מאיסות הלכה ה סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן קנז סעיף ה:
יט ה מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף ד:
כ ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
כא ז מיי' שם ופי"ל שם הלכה ג סמג שם טוש"ע שם סעיף ו וסימן סז סעיף ד:
כב ח מיי' פי"ל מהל' מאיסות הל' ו סמג שם טוש"ע שם סעיף י:
כג ט מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעי' ט:
כד י מיי' שם טוש"ע שם סעיף ח:
כה כ מיי' פ"ח מהל' שגגות הלכה ב ג:
כו ל מיי' פ"ד מהלכות תרומות הלכה ג סמג עשין קלד טוש"ע יו"ד סימן שלא סעיף ל:
כז מ נ מיי' פ"ח מהל' שגגות הלכה ב ג:

מוסף רש"י

על החרשת שהשיאה אביה. רבותא נקט דאע"ג דקבל אביה קידושין דידה כשהיא קטנה, והוא לה אשת איש גמורה, אפילו הכי יוצאה בגט ומקבלת את גיטה, ואע"ג דלית בה דעתא, דאשה כי נפקא בעל כרחה נפקא ואין מתרצת בגירושין ואפילו הכי נפקא הלכך לא בעינן דעתא (גיטין נה.). הממאנת. קטנה יתומה שהשיאתה אמה לדעתה, אמרו חכמים יכולה למאן, דמן התורה אין מעשה קטנה כלום ואמה אינה זוכה בה לקדשה ורבנן הוא דתקון נשואין ליתומים שלא יתבזו בה מנהג הפקר ויאמרנה בעלה והם אמרו דסגי לה במיאון (ב"מ סז.). והשנייה. שניות לעריות שגזרו חכמים בפ' שני דיבמות (שם). והאיילונית. דוכרתיתא דלא ילדה, לשון איל (שם). אין להן כתובה. ממאנת משום דמעצמה יוצאה (כתובות ק:) ואף מה שהכניסה לו בנדוניתה ושמתנן בכתובתה, וכל שכן מאתים שתיקנו לאשה, משום דבעל כרחה נפקא (ב"מ סז.), שייה קנסא דרבנן הוא כדאמרינן בפרק יש מותרות (לעיל פה:) מפני שהיא מרגילתו לנשואה, שאינה מפסדת כלום בנשואין שאינה נפסלת בהן וולדה כשר, איילונית משום דמקא טעות הוא (כתובות ק:). חרש שוטה וקטן. דכתיב אשר ידבנו לבו, שיש לו לב להתנדב, בהשיש ירושלמי (שבת קנג:). והתורם את שאינו שלו. בלא רשות, דכתיב תבואת זרעך (שם). אפילו ברשות ישראל. דשליחות מהיכא אתרבי מכן תרימו גם אתם, גם לרבות שלוחכם, ומה אתם בני ברית אף שלוחכם בני ברית (שם). תרומת חרש לא תצא לחולין. והוא תרומה לאסור לזרים ויחזור ויתרוס הפקא אחרת, מפני שהוא ספק. אי דעת גלולתא היא אי לא (שם). כוי. ספק בהמה ספק חיה, חייבין על חלבו אשם תלוי. אף על גב דליכא חתיכה אחת משתי חתיכות, אם אכל חלבו בשוגג קסבור חיה הוא (כריתות יז:).

יצתה זו שאין לה יד לגרש עצמה. אר"ת דהיינו דוקא באין לה אב וכפ' התקבל (גיטין דף סד: ושם) וכן בפ"ב דקידושין (דף מג:) גבי כל קטנה שאין יכולה לשמור את גיטה אינה יכולה להתגרש פי' בקונטרס אפי' ע"י אביה ואין נראה לר"ת דהא ר' יגאי מפיק לה הכא מוגתן בידה מי שיש לה יד לגרש את עצמה יצתה זו שאין לה יד וכיון שיש לה אב הרי יש לה יד דאפי' ערה בין היא בין אביה מקבל גיטה ולרבי יהודה אביה ולא היא ור' ישמעאל נמי דדרש מושלחה משמע דלא פליג אדרבי יגאי אלא דדרש מקרא אחריתא וטעמא דיש לה אב משלחה ואינה מוחזרת היא שאביה משמרה מלהזור ועוד הביא ר"ת ראייה מירושלמי דפירקין דקאמר התם נשתטית לא יוציא דבי ר' יגאי אמרי מפני גרירה (ג) ה"פ שנגררת אחר כל אחד ומוהגין בה מנהג הפקר ר' זירא ור' מנא תרוייהו אמרי שאין יכולה לשמור את גיטה רבי נחמיה בשם ר' יהודה אמר תלתא מילי איכא ביניייהו עבר וגירש מ"ד [א] מפני גרירה מותר כיון דליכא אלא איסור דרבנן אלא יהנהו בה הפקר אם עבר וגירש ה"ז גט למ"ד לפי שאינה יכולה לשמור את גיטה אסור פי' מדאורייתא אין הגט גט ועוד איכא ביניייהו יש לה אב ופעמים שוטה ופעמים חלומה מ"ד מפני גרירה אסור שאין האב יכול לשומרה מן ההפקר וכן בעתים שהיא שוטה אין מזהרת מן ההפקר אבל למ"ד שאינה יכולה לשמור את גיטה יש לה אב יכול לשמור את גיטה וכן פעמים חלומה יש לה עתים יכולה לשמור את גיטה וה"מ למימר דאיכא ביניייהו יודעת לשמור את גיטה ולא את עצמה דלמ"ד מפני גרירה אסור כדאמר הכא ולמ"ד שאינה יודעת לשמור את גיטה זו יודעת לשמור גיטה אלא ניחא ליה למימר איכא ביניייהו אפי' באין יודעת לשמור את גיטה ולא עצמה ואע"ג דהכא משמע דליכא מאן דפליג (ד) אלא יהנהו בה מנהג הפקר ורבי יגאי הוא דדרש הכא שאין יכולה לשמור גיטה מותן בידה וברוש למי קאמר ר' יגאי משום גרירה ופליג אטעמא דאמר דאינה יכולה לשמור גיטה אין זה תימה כ"כ כי יש סוגיות ומימרות הפוכות מהש"ס שלנו וי"מ דגרירה דקאמר ברוש למי היינו משלחה וחוזרת ויכולה לשמור גיטה היינו שיש לה יד לשמור גיטה והיינו פלוגתא דאמוראי דהכא ולפ"ז מאן דמפיק מושלחה אפי' יש לה אב אינה מתגרשת דקאמר יש לה אב למאן דאמר מפני גרירה אסור ומיהו אין נראה פירוש זה דעבר וגירש אמאי מותר למ"ד מפני גרירה כיון דהוי דאורייתא ועוד עתים שוטה ועתים חלומה אמאי קאמר למ"ד מפני גרירה אסור כיון דקבלה גט כשהיא חלומה הרי באותה שעה משלחה ואינה חוזרת היא והורה כן ר"ת הלכה למעשה ובפ"ב דקידושין האריך בתוס' יותר והכא דפריך ואלא דאין יודעת לשמור לא גיטה ולא עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת והאמר דבי ר' יגאי מי שיש לה יד לגרש עצמה בידה אב אלא דאין יודעת לשמור את גיטה ולא את עצמה: **אמר** אביי דיקא נמי דקתני גבי דידה כו'. ולא"ת דהכא קאמר אביי גופיה עולמית לבדרבי יצחק ובפרק מי שאחזו (גיטין ד' עא: ושם) קאמר אביי מתני' נמי דיקא דחלוקין עליו חבריו על רשב"ג (ה) דאמר בפקח שנתחרש שיכול לדבר מתוך הכתב דאין יכול לגרש מדקתני עולמית ודחי ליה רב פפא דלמא עולמית לבדר' יצחק והכא קאמר ליה אביי גופיה ואר"י דעולמית קאי אנתחרש' ונשתטה והתם דייק דחלוקין עליו חבריו ממאי דקאמר עולמית אנתחרש ורב פפא סבר דלמא לא אתיא כלל אלא לבדר' יצחק: **אמר** רבא מעדותו של ר' יוחנן בו'. הוה מצי למימר מדרבנן דאמרי חרש יוצאה בגט אלא ניחא ליה למינקט ר' יוחנן שחכמים מביאין ראיה מדבריו ועוד משום דכל עדות הלכה היא: **מהו** דתימא כי אמר לה בנסי שט"ח בו'. והקשה ר"י דהא היכא דאמר לה בנסי שטר זה לא שמעי' מדברי יוחנן בן גודגדא דאם אינה דעתה דבטליה בו' ולא שמעי' מדבריו אלא דלא בעינן דעתה ואכתי תיקשה פשיטא וי"ל דאמילתיה דרבא פריך פשיטא ומה ליה לרבא למימר כלל ומשני דרבא השמיענו בבנסי שטר חוב: אמר

אי לאו דעתה צילותא ולעולם חדא דעתא הוא או דלמא פשיטא ליה דדעתיה קלישתא ולאו דעתא צילותא הוא והכא היינו טעמא כיון דעתים חלים ועתים שוטה למאי נפקא מינה להוציא אשתו בגט אי אמרת חדא דעתא הוא בקדושין כך גירושין ואי אמרת עתים חלים ועתים שוטה קדושי מצי מקדש גרושי לא מצי מגרש מאי תיקו: נשתטית וכו': א"ר יצחק [ו] דבר תורה שוטה מתגרשת מידי דהוה אפקחת בעל כרחה ומה טעם אמרו אינה מגורשת שלא ינהגו בה מנהג הפקר היכי דמי אילימא דיודעת לשמור גיטה ויודעת לשמור עצמה מי נהגי בה מנהג הפקר אלא דאין יודעת לשמור לא גיטה ולא עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת והא אמר דבי רבי ינאי [1] ונתן בידה מי שיש לה יד לגרש עצמה יצתה זו שאין לה יד לגרש עצמה ותנא דבי רבי ישמעאל [1] ושלחה מביתו מי שמשלחה ואינה חוזרת יצתה זו שמשלחה וחוזרת [א] לא צריכא דיודעת לשמור גיטה ואינה יודעת לשמור עצמה דבר תורה שוטה מתגרשת דהא יודעת לשמור גיטה ואמור רבנן לא ליפקא שלא ינהגו בה מנהג הפקר אמר אביי דיקא נמי דקתני גבי דידה נשתטית לא יוציא וגבי דידיה לא יוציא עולמית מאי שנא הכא דקתני עולמית ומאי שנא התם דלא קתני עולמית אלא שמע מינה הא דאורייתא הא דרבנן: א"ר יוחנן בן נורי וכו': איבעיא להו רבי יוחנן בן נורי איש פשיטא ליה ואשה קמיבעיא ליה או דלמא אשה פשיטא ליה ואיש קמיבעיא ליה ת"ש מדקאמרו ליה אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת שהאשה יוצאת לרצונה ושלא לרצונה והאיש אינו מוציא אלא לרצונו ש"מ איש קמיבעיא ליה אדרבה מדקא"ל אף זו כיוצא בה ש"מ אשה קמיבעיא ליה אלא ר' יוחנן בן נורי לדבריהם קאמר להו לדידי כי היכי דאיש לא מצי מגרש אשה נמי לא מיגרשא אלא לדידכו מאי שנא אשה ומאי שנא איש אמרו ליה אינו דומה האיש המגרש לאשה המתגרשת: העיד רבי יוחנן וכו': [3] אמר רבא מעדותו [3] של רבי יוחנן בן גודגדא [2] אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן ואמר לה כנסי שטר חוב זה הרי זו מגורשת מי לא אמר רבי יוחנן בן גודגדא לא בעינן דעתה הכא נמי לא בעינן דעתה פשיטא מהו דתימא מדא"ל כנסי שטר חוב זה בטולי בטליה קמ"ל אי איתא דבטליה לעדים הוה קאמר להו ומדלא אמר לעדים לא בטליה ולא מידי והאי דקאמר הכי מחמת ביסופא הוא דקאמר (ו) להו רב יצחק בר ביסנא אירכסו ליה מפתחי דבי מדרשא ברשות הרבים (ז) בשבתא אתא לקמיה דרבי פדת [7] אמר ליה זיל דבר

מי לאו דעתו צלולה היא ולעולם כל ימיו של חרש פשיטא ליה לרבי אלעזר דחדא דעתא היא ליה לחרש דאיש עתים חלים עתים שוטה: אלא דלמא דעתא ליתא ליה לחרש דאיש עתים חלים עתים שוטה: אלא דלמא דעתא צילותא היא אלא היינו טעמא דמספקא ליה דעתיה שהוא חלים לגמרי ודעתו צלולה וחיישינן שמא בשעת קידושין חלים היה: **להוציא אם אשתו בגט.** חרש מעיקרו לר' אלעזר אם יכול לגרש או לא דבשלמא לרבנן פשיטא לן דמוציא כדאמרינן במתני' (לעיל קיב:) כשם שכונס כרמיזה כך מוציא כרמיזה אלא לר' אלעזר דמשוי ליה ספק מאי: **שמשלחה מביאו וחוזרת.** שכן מנהג השוטים שאין בושין: **ש"מ אינ מיבעיא ליה.** ואשה פשיטא ליה דאי אשה מיבעיא ליה ואיש פשיטא ליה הכי איבעי להו להאדורי אינו דומה אשה המתגרשת לאיש המגרש: **אשה נמי לא מיגרשא.** ועלה קמייתו לה רבנן דאיה לדבריהם אף זו כיוצא בה ואינו דומה דקמהדרי ליה אאיש משום דאיהו ה"ק לדידכו דאמריתו אשה מיגרשא מ"ש איש ומ"ש אשה: **מעדותו של ר' יוחנן.** דאמר דאפי' במקום קידושין גמורים לא בעינן דעתא דאשה בגירושין: **אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה.** והיא לא שמעה וחזר ואמר לה לאשתו פקחת כנסי שטר חוב זה ולא הודיעה שהוא גיטה ה"ז מגורשת: **לאו אמר ר' יוחנן לא בעינן דעתה.** דאשה בגירושין דקתני חרשת יוצאת בגט: **פשיטא.** דלר' יוחנן ולאי הכי הוא: דבר

[א] תוס' ד"ה יצתה עבר וגירש מ"ד כו'. נ"ב ולפ"ז קיי"ל דעבר וגירש אסור וכהני תלת יכולה לשמור גיטה ויש לה אב ועתים שוטה עתים חלומה מגורשת בדיעבד אבל לכתחלה לא יגרש וכגמרא דילן דנקט ב' הטעמים וכ"ד הרא"ש וס"פ. אבל הראבי"ה ורשב"א גרסי בעבר וגירש להיפך דלמ"ד משום גרירה אסור דעבאוהו כשל תורה ומ"ד לפי שאין כו' מותר בדיעבד ביכולה לשמור גיטה אבל לכתחלה מודה דאסור משום אחלופי. והרשב"א מפרש ג' דברים של הירושלמי שהשלישי הוא יכולה לשמור גיטה כגי' הירושלמי וכקושית תוס' דה"מ למימר ומפרש דעל כולן קאי עבר וגירש איכא ביניייהו דאין נ"מ בהנך ג' דברים אלא בדיעבד. אבל לדברי ראבי"ה בית לה אב ועתים שוטה עתים חלומה לכ"ע מגורשת בדיעבד ועמ"ש ברא"ש כאן (ועמ"ש רבינו בתה"ע סי' קי"ט ס"ק י"ב):

מוסף רש"י

מידי דהוי אפקחת בעל כרחה. מתגרשת ואע"פ שלא מדעתה (גיטין עא:). מעדותו של ר' יוחנן בן גודגדא. אנו למדין, אמר לעדים. שלא בפניה, ראו גט זה כו'. חזר ואמר לה כנסי שטר חוב זה, ולא הודיעה שהוא גט (גיטין נה.). לא בעינן דעתה. דאשה, דהא חרשת ליה לה דעתא (שם).

מסורת הש"ס

ו) גיטין עא:. ז) [עי' תוס' ב"ק נה. ד"ה אמר ר"ל], ג) גיטין נה., ד) [עי' שבת קכא. רש"י ד"ה שמעת מינה כו' מה שנרשם שם על הגליון ועי' טור ומ"א מ"ח סי' שמג],

תורה אור השלם

1. כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבְעָלָהּ וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מָצָא בָהּ עֶרְוַת דָּבָר וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתֻת וְנָתַן בְּיָדָהּ וְשִׁלְּחָהּ מִבֵּיתוֹ:

דברים כד א

הגהות הב"ח

(ה) גמ' הוא דקאמר לה: (ב) שם בגרשות הרבים אמת לקמיה דר' פדת כל"ל ומיהת בשמעתא ממקק: (ג) תוס' ד"ה יצתה וכו' מפני גרירה פירוש שנגררת אחר כל אדם ומוהגין בה: (ד) בא"ד דליכא מאן דפליג אטעמא שלא ינהגו בה מנהג הפקר וכ' יגאי דדרש הכא: (ה) ד"ה אמר וכו' על רשב"ג ואמר בפקח וכו' דעולמית קאי אנתחרש:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה יצתה עבר וגירש מ"ד כו'. נ"ב ולפ"ז קיי"ל דעבר וגירש אסור וכהני תלת יכולה לשמור גיטה ויש לה אב ועתים שוטה עתים חלומה מגורשת בדיעבד אבל לכתחלה לא יגרש וכגמרא דילן דנקט ב' הטעמים וכ"ד הרא"ש וס"פ. אבל הראבי"ה ורשב"א גרסי בעבר וגירש להיפך דלמ"ד משום גרירה אסור דעבאוהו כשל תורה ומ"ד לפי שאין כו' מותר בדיעבד ביכולה לשמור גיטה אבל לכתחלה מודה דאסור משום אחלופי. והרשב"א מפרש ג' דברים של הירושלמי שהשלישי הוא יכולה לשמור גיטה כגי' הירושלמי וכקושית תוס' דה"מ למימר ומפרש דעל כולן קאי עבר וגירש איכא ביניייהו דאין נ"מ בהנך ג' דברים אלא בדיעבד. אבל לדברי ראבי"ה בית לה אב ועתים שוטה עתים חלומה לכ"ע מגורשת בדיעבד ועמ"ש ברא"ש כאן (ועמ"ש רבינו בתה"ע סי' קי"ט ס"ק י"ב):

עין משפט נר מצוה

כח א מיי' פ"י מהל' גירושין הלכה כג סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קיט סעי' ו:

כט ב מיי' שם פ"ח הל' י סמג עשין מח טוש"ע שם סי' קלו ס"ה:

תוס' חד מקמאי

פרק חרש

אמר רבא מעדותו של ר"י בן גודגדא אמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה וחזר ואמר כנסי ש"ח זה מגורשת דאם איתא דבטליה לעדים הוה אמר. ודוקא היכא דאמר לעדים ראו גט זה שאני נותן לה אבל אם לא אמר הכי תנן בהדיא בפרק הזורק א"ל כנסי ש"ח זה אינה מגורשת עד שיאמר לה הא גיטך. ולא משום דבעי' דעתה [ו] אלא משום דלמא איהו גופיה בטולי בטליה. ואם נתן לה כשהיא ישנה נמי אינה מגורשת משום דבעי' לה דומיא דידה שיהא מקום המשתמר ואם היתה ישנה בחצרה אינה מגורשת דהא בעי' עומדת בצד ביתה או בצד חצרה וכיון דהיא ישנה כמי שאינה בצד ביתה דמי ואם היה מדבר עמה על עסקי גיטה ונתן לה גיטה ולא פירש ולא היו עסוקים באותו ענין אינה מגורשת משום דדילמא איהו גופיה לא יהיב לה משום גט ודעתו [ז] שוחדה בעי' [והא] דאקשינן בפרק קמא דקדושין אם אין עסוקים באותו ענין מנא ידעה מאי קא"ל. משום קידושין הוא דנקט לשון דמנה ידעה דמשמע דבעי' דעתה דבקידושי בעי' דעתו ודעתה. והאי דלא אמר מנא ידעינן מאי קאמר לה דהוה שייך לישנא בין בקדושין בין בגרושין נפ"מ היכא דאמר איהו מעיקרא לשנים אתן בסתם לשום קדושי' דאע"ג דיהיב לה לשם קידושי' כיון דלא ידעה מאי קא"ל אינה מקודשת להכי נקט לישנא דמנא ידעה:

ו) ועי' בתוס' גיטין (ע"ח) ד"ה אינו דאפילו אם אמר לעדים מתחלה לאו גט זה וכו' מ"מ צריך שיגידו לה הדעים אח"כ דאלא"כ הוה משלחה וחוזרת ע"ש.

ז) נ"ל ודעתו כוולאי בעינן והא דלקשינן כו'.

דבר טלי וטליא. הגהג תינוקות זכרים ונקבות: **ליטיילו תמם.** ישתקו שם. שבת היתה: **הבא לי מפתח.** דרך הר"ל בשבת: **לכבוש.** הדליקה: **בעושה על דעת אביו.** שהתינוק לופה בתליו ורואה שנוח לו בכך ואביו עומד עליו והוה כאילו הוא מלוהו לעשות אבל הגך מפתחות דרב יצחק לא הודיעון שנאבדו שם ולא הכירו בדעתו שנוח לו: **עובד כוכבים אדעתא דנפשיה עביד.** אפילו בלא ידיעת ישראל העובד כוכבים מתכוין להנאתו שיודע שיטול שכר: **שאינן מסוקין.** שאינן מעושרין: **אין זקוק לו.** ליטלו הימנו: **והא"ר יוחנן.** לעיל בעושה על דעת אביו אבל להפרישו אינו מצווה היכא דתינוק עביד אדעתא דנפשיה (ג): **דרומה טמאה.** והא הכא דאיסורא דאורייתא הוא כדאמר בהערל (לעיל עג:) בשעריך תאכלנו[1] לזה אתה אוכל בטומאת עצמו כדכתיב[2] הטמא והטהור ולא לאחר למעוטי תרומה דאסורה בטומאת עצמה: **ואין חוששין.** לומר שהוא יונק שקץ כלומר דבר המשוקץ ומאסר: **ולא יאכילנו.** בידים דבריס האסורים. חלב בהמה טמאה אסור בגדול מדאורייתא דנפקא לן מגמל גמל ב' פעמים בפ"ק דבכורות (ד' ו'): **סכנה.** אשם לא יינק ימות בנמת: **אומדנא.** אם יכול להמתין עד מוצאי שבת ויעשה בהיתר: חולב בידיו חייב משום מפרק דבר מגידולו והיונק הוי מפרק ע"י שינוי והיינו כלאחר יד: **שבת דאיסור סקילה.** יש במפרק בידיו גזרו רבנן ביונק ואע"ג דמשנה הוא ואינה מלאכה מן התורה אבל י"ט דכי עביד בידים ליכא אלא איסור לאו לא גזור רבנן ביונק: (**לא תאכלום**) **לא תאכלוס כי שקץ הם.** קרא יתירא הוא דהא כתיבי אזהרות הרבה בשרצים (ג): **לא תאכל דם.** קרא יתירא הוא דהא כתיבי אזהרות הרבה גבי דם: **אמור אל הכהנים בני אהרן ואמרת.** שתי אמירות הללו למה להזהיר גדולים על הקטנים שלא יטמאו:

בשבת

אמר רבי יוחנן בדמאי הקילו. ה"מ למימר דאפילו לא הקילו בדמאי כיון דאינו אלא מדרבנן שאני כדקאמר לעיל אלא משום דהאי שיעורא משני בכמה דוכתי א"כ כיון שיש לאוסר לספק טבל דהוי דאורייתא החמירו לו לאו טעמא דבדמאי הקילו:

אלא רבי יוחנן ספוקי מספקא ליה. והא דקאמר הש"ס בפ"פ יוצא דופן (נדה דף מו: ושם) גליבא דר' יוחנן דאמר מולגא סמוך לאיש דאורייתא וקטן האוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו על בריית דמותיב ליה התם הוה מצי למימר וליטעמיך והא ר' יוחנן ספוקי מספקא ליה הכא אלא דבלאו הכי שפיר קאמר התם ה"ר אלחנן:

וקסבר דהוי מפרק כלאחר יד. ואע"ת ואפילו לא הוי כלאחר יד נמי דהא אין דישה אלא בגידולי קרקע דקאמר בפרק כלל גדול (שבת דף עה. ושם) גבי פולע אלזון וכ"ת אע"ג דאלזון לא חשיב גידולי קרקע בהמה חשיבא גידולי קרקע כדאמרי' בריש פ' בכל מערבין (עירובין ד' מז:) דממעטא דגים מדכתי' בקר ולאן מה הפרט מפורש גידולי קרקע כו' זה אין לומר דגי דאשיב בהמה גידולי קרקע מ"מ כיון דגמרי' מסממנין בעינן ממש שיהא גדל מן הקרקע כמו סממנין דלגבי גדולי קרקע ממש לא חשיב בהמה גדולי קרקע כדמוכח בהשוכר את הפועלים (ב"מ דף פט. ושם) דתניא דיש מה דיש מיוחד כו' יצא החולב והמגבן והמחבץ שאינם גידולי קרקע ואין פועל אוכל בו אלמא גבי דבר הגדל ממש מן הארץ לא חשיבא בהמה גידולי קרקע וכן משמע בפ"ק דקידושין (דף יז.) גבי גורן ויקב וי"ל דאיצטריך טעמא דהכא דמפרק כלאחר יד הוא משום ר' יהודה דסבר יש דישה שלא בגידולי קרקע דמחייב בפולע אלזון נמי משום דש וא"ת מפרש דמפרק חייב משום ממחק שמחליק העור ומאבות מלאכות הוא וקשה לר"י מדאמר בפ' חבית (שבת דף קמד. ושם) חולב אדם עז לתוך הקדירה אבל לא לתוך הקערה ולפי' הקושטרא ניחא דטעמא משום דכשחולב לתוך הקדירה הוי משקה הבא לאוכל ואוכל הוא ואין זה בורר אבל לא לתוך הקערה דבורר משקה מאוכל ודומה לדש שבורר אוכל מתוך פסולת אבל לפירוש ר"ת אין כך ואין כך ליחייב משום ממחק[3]:

שבת דאיסור סקילה גזור רבנן כו'. קשה דאמרי' בפרק אע"פ (כתובות ד' ס.) גונח יונק חלב בשבת קסבר מפרק כלאחר יד הוא ומשום צערא לא גזור רבנן והכא אסר ליה בשבת וליכא למימר דהתם במסוכן דאם כן אפילו מלאכה גמורה ואינו כלאחר יד שרי ואמר ר"ת דהתם מחמת חולי והכא מחמת רעב קרי שפיר צער דאמר בפרק שלשי דשבועות (ד' כו: ושם) נשבע על הכבר ומסתכן עליה מהו מסתכן לישרי ליה מר אלא מצטער עליה מהו וקשה לר"י דאם כן מאי קאמר הכא אי דליכא סכנה אפילו בשבת מותר והא אפילו בחולים בעלמא מותר כיון שאין בהן מלאכה גמורה ולרבי נראה דאין זו קושיא דהא אכתי לא פירש הש"ס דמפרק כלאחר יד הוא וקאמר דאפילו מלאכה גמורה מן התורה יש לו לדחות להיות מותר כיון דליכא סכנה ור"י תירץ דהך דהכא פליגא וכן משמע התם (כתובות דף ס.) דאמר הלכה כר' מרינוס מכלל דליכא דפליגי עליה וליכא דמפרש דהכא בצער של בהמה איירי שמתקשה לה רוב חלב בדדיה וקשה לר"י דלמה היו יונקים והלא היו יכולין לחלוב לתוך הקדירה ומיהו לפירוש ר"ת לא קשה דמסתמא כיון שהיו רעבים לא היה להם שום מאכל בקדירה:

משום

מסורת הש"ם

(א) שבת קכא. [גיטין נה.], (ב) שבת קכא., (ג) שם, (ד) [תוספפתא דמאי פ"ב], (ה) [כתובות כד. וש"נ], (ו) [עי' תוספות שבת קכא. ד"ה ש"מן], (ז) [דברים טו], (ח) [שם], (ט) [ועי' תוספות שבת עג: ד"ה מפרק וע"ע תוס' כתובות ס. ד"ה מפרק],

תורה אור השלם

1. כֹּל הוֹלֵךְ עַל גָּחוֹן וְכֹל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מַרְבֵּה רַגְלַיִם לְכָל הַשֶּׁרֶץ הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקֶץ הֵם: ויקרא יא מב
2. עַל כֵּן אָמַרְתִּי לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל כָּל נֶפֶשׁ מִכֶּם לֹא תֹאכַל דָּם וְהַגֵּר הַגָּר בְּתוֹכְכֶם לֹא יֹאכַל דָּם: ויקרא יז יב
3. וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה אֱמֹר אֶל הַכֹּהֲנִים בְּנֵי אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לְנֶפֶשׁ לֹא יִטַּמָּא בָּעַמָּיו: ויקרא כא א

גליון הש"ם

גמ' וצריכי דאי אשמעינן שקצים. עי' במילתא דזה"ל בקרא דגבי שבת וכך וכתך לזהיר גדולים על קטנים. ועי' בתשובת מוהר"ן מאם סי' ד':

הגהות הב"ח

(א) גמ' דלא ליספו להו בידי': (ב) רש"י ד"ה והא"ל יוחנן לעיל ומ"ה בעושה וכו' דנפשיה הס"ד ואמ"כ מ"ה אין זקוק לו והא הכא איסורא דאורייתא: (ג) ד"ה לא תאכלוס וכו' בשרצים קרי ביה לא תאכילוס הס"ד:

מוסף רש"י

עובד כוכבים שבא לכבות אין אומרים לו כבה. רבנן גזור על אמירה לגכרי משום שבות (שבת קכא.). **ואל תכבה.** אין לריך למתות בידו אלא ימיתנו ויכבה (שם). שאין שביתתו. של נכרי, עליהם. דישראל אינו מוזהר על שביתתו של נכרי שאינו עבדו (שם). בעושה על דעת אביו. בקטן שידע לחבתן שהכבוי זה נוח לאביו ועושה בשבילו (שם). עכו"ם אדעתא דנפשיה עבד. ואפילו יודע לו לישראל, הוא להנאת עצמו מתכוין, שיודע שלא יפסיד (שם).

עין משפט נר מצוה

ל א מיי' פי"ב מהל' שבת הלכה ז ופכ"ד שם הלכה יא ופי"ז מהל' מאכלות אסורות הל' מ ופ"ג מהל' אבל הל' יב סמג עשין רמג ולאוין קמח טוש"ע א"ח סי' שמג וטוש"ע י"ד סימן שנא סעיף ג:
לא ב מיי' פכ"ד מהל' שבת הל' יא וש"ס במ"מ ופכ"מ:
לב ג ד מיי' שם פי"ב הלכה ז סמג שם טוש"ע א"ח סימן שלד סעיף כה:
לג ה מיי' פי"ז מהל' מאכלות אסורות הל' מ טוש"ע א"ח סי' שמג:
לד ו ז מיי' פ"ג מהל' אבל הלכה יב טוש"ע י"ד סימן שנא סעיף ג וכהג"ס:

תוס' חד מקמאי

מסקנא דשמעת' דבקטן אוכל נבלות דבאסורא דרבנן פשיטא דאין ב"ד מצווין עליו להפרישו ובאיסורא דרבנן נמי פשיטא דאין אומרי' לתינוק עשה דבר זה. וכי פליג באיסורא דאורייתא ומסתברא דאין ב"ד מצווין עליו להפרישו דמעשה דרב יצחק בר ביסנא איירכסו ליה מפתחות בי מדרשא בהה"ר אתא לקמיה דרבי פדת אמר אזיל דבר טלי וטליא וליטיילו התם דאי משכחי מייתו להו אלמא קסבר קטן אוכל נבלות אין ב"ד מצווין להפרישו ואקשי' עלה מהא דתנן קטן שבא לכבות אין שומעין לו מפני ששביתתו עלינו. ופריק ר' יוחנן בקטן העושה ע"ד אביו אבל (קטן) נכרי על דעתיה עביד:

משום דאיסורן במשהו. פי׳ בקונטו׳ איסורן בכעדשה ולא דק דבהדיא אמר במעילה בפרק קדשי מזבח (דף טז: ושם) דשרצים לוקין עליהם בכזית דאכילה כמיב בהו ואמרי׳ נמי בפ׳ בתרא דמכות (דף טז: ושם) ריסק ט׳ גמלים ואחד מי והשליש לכזית וכן משמע בכמה דוכתי אלא יש לפרש דאיסורן במשהו לוקה על גמלה משום דהוי בריה וכן נראה לר״י (ז):

הדרן עלך חרש

האשה שלום. אמרו לו אחת זו ואחת זו תנשא. אין להקשות דהיינו מ״ק דהא מעיקרא לא פי׳ אי מיירי אפי׳ בלא בוכה והכא מפרש ליה: **תנא** שלום בינו לבינה ושלום בעולם. דלא צריך למיתני דהא סתמא דמילתא הכי הוא דשלום בינו לבינה ושלום בעולם אלא תניא משום סיפא: **זימנין** דמחו ליה בגירא או ברומחא. והיא ירדה לעמוד עד שימות לפי שזורקין חיים ואבני בלסטרות במלחמה ואינם מתכוונים על מי שיפול אבל נקמן גבי נפלו עלינו לסטים נאמנת לומר נהרג שעומדת שם עד שימות ולא אמרה בדדמי: **מי אמרי׳** (בו׳) מה לי לשקר ומרע ליה לחזקיה. תימה לר״י דע״כ לא שייך מיגו כיון דאמרה בדדמי דאי שייך מיגו א״כ במלחמה בעולם אמאי לא מהימנא במיגו דאי בעיא אמרה מת על מטתו אלא א״מ דלא שייך מיגו כיון דאינה חשודה לשקר ואר״י כיון דדייקא כולי האי שהחזיקה מלחמה בעולם ואומרת כי מלחמה היא אם כן ודאי לא אמרה בדדמי ומטעמא דמיגו דאי בעיא אמרה שלום הוא בעולם יש לה להאמינה כיון דדייקא כולי האי אבל כי לא החזיקה אינה נאמנת לומר מת בעלה במלחמה מתוך שיכולה לומר מת על מטתו דאין זה מיגו כיון שידוע לעולם שהיא מלחמה ירא׳ לומר מת על מטתו וידוע שהיא משקרת אבל בהחזיקה ודאי דייקא טפי ומיהו קשה לר״י דאמר פ׳ כל הנשבעין (שבועות דף מה: ושם) גבי שכיר נשבע ונוטל לא שנו אלא שעשאו בעדים אבל שכרו אלא בעדים מתוך שיכול לומר לא שכרתיך מעולם יכול לומר שכרתי ונתתי לך שכרך ומה מגו הוא זה והלא אינו חשוד לשקר [אלא] דבעל הבית טרוד בפועליו

משום דאיסורן במשהו אבל דם דעד דאיכא רביעית[ו] אימא לא ואי אשמעינן דם משום דאיכא כרת אבל שרצים אימא לא ואי אשמעינן הני תרתי משום דאיסורן שוה בכל אבל טומאה אימא לא ואי אשמעינן טומאה כהנים שאני משום [ז]דריבה בהן מצות יתרות אבל הני אימא לא צריכא תא שמע [ח]שני אחין אחד פקח ואחד חרש נשואין שתי אחיות פקחות מת חרש בעל פקחת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל פקחת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם אמאי מוציא את אשתו בגט תיתיב גביה קטן אוכל נבלות הוא משום איסורא דידה תא שמע [ז]שני אחין פקחין נשואין שתי אחיות אחת פקחת ואחת חרשת מת פקח בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשה מת פקח בעל פקחת מה יעשה פקח בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו בחליצה ואמאי מוציא את אשתו בגט תיתיב גביה קטן אוכל נבלות הוא משום איסורא דידיה אמר רבא תא שמע [ט]שני אחין אחד חרש ואחד פקח נשואין לשתי אחיות אחת פקחת ואחת חרשת מת חרש בעל חרשת מה יעשה פקח בעל פקחת תצא משום אחות אשתו מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא את אשתו בגט ואשת אחיו אסורה לעולם והא הכא דלאו איסורא דידה איכא ולאו איסורא דידיה איכא וקתני מוציא את אשתו בגט אמר רב שמעיה גזירה משום התרת יבמה לשוק: דלמי

הדרן עלך חרש

האשה [י]שהלכה היא ובעלה למדינת הים שלום בינו לבינה ושלום בעולם ובאה ואמרה [יא]מת בעלי תנשא מת בעלי תתייבם [יב]שלום בינו לבינה ומלחמה בעולם קטטה בינו לבינה ושלום בעולם ובאתה ואמרה מת בעלי אינה נאמנת רבי יהודה אומר לעולם אינה נאמנת אלא אם כן באתה בוכה ובגדיה קרועין אמרו לו אחת זו ואחת זו תנשא: **גמ׳** תנא שלום בינו לבינה משום דקבעי למיתני קטטה בינו לבינה תנא שלום בעולם משום דקבעי למיתני מלחמה בעולם אמר רבא מאי טעמא דמלחמה משום דאמרה בדדמי [יג] סלקא דעתא בכל הני דאיקטול הוא פליט אם תימצא לומר כיון דשלום בינו לבינה נטרא עד דחזיא זימנין דמחו ליה בגירא או ברומחא וסברא ודאי מת ואיכא דעבד סמתרי וחיה סבר רבא למימר רעבון אינו כמלחמה דלא אמרה בדדמי הדר אמר רבא רעבון הרי הוא כמלחמה דההיא דאתת לקמיה דרבא אמרה ליה בעלי מת ברעב אמר לה שפיר עבדת דשיזבת נפשיך ס״ד דבההוא פורתא דנפפיתא דשבקת ליה הוה חיי אמרה ליה מר נמי ידע דכי האי גוונא לא חיי הדר אמר רבא רעבון גריעה ממלחמה דאילו מלחמה כי אמרה מת בעלי במלחמה הוא דלא מהימנא [יד]הא מת על מטתו מהימנא ואילו גבי רעבון [טו]עד דאמרה מת וקברתיו [א] [יה]מפולת הרי הוא כמלחמה דאמרה בדדמי שילוח נחשים ועקרבים הרי הן כמלחמה דאמרה בדדמי דבר אמרי לה הרי הוא כמלחמה ואמרי לה [יו]אינו כמלחמה אמרי לה הרי הוא כמלחמה דאמרי בדדמי ואמרי לה אינו כמלחמה דסמכי אדאמרי אינשי [יז]שב שנין הוה מותנא ואינש בלא שני לא אזיל איבעיא [יח] להו [יט]החזיקה היא מלחמה בעולם מהו מי אמרינן [כ]מה לה לשקר דאי

במשהו. בכעדשה כטומאתן: **משום דידה.** שהיא פקחת ובת עונשין. ובמציעא גרס משום דיליה: **משום גזירה התרת יבמה לשוק.** דלא אמרי׳ תיתיב חרשת גבי חרש לא יהא אינשי דטעמא משום קטן אוכל נבלות הוא וסברי דקדושין דידה דהו לה לזיקה דפקחת אחותה ואין בועל אחות זקוקתו הילכך אתי למיסרייה לאחותה לשוק כשאר אחות אשה שפטורה מן החליצה:

הדרן עלך חרש

האשה. ושלום בעולם. שאין שעת חירוס דתימא בדדמי מאומד לבה אם פירש הימנה חדש או חדשים ודאי הוחיל ולא חזר הרגוהו ליסטים דהוחיל ולאו שעת חירוס אי לא חזיתיה דמית חייש לקלקולא שמא יבא לאחר שיסת לקלקולא כדאמר בהאשה רבה (לעיל דף פז:) ולא אמרה בדדמי: **קטטה בינו לבינה.** י״ל מתוך ששונאתו היא רוצה לאסור עליה: **גמ׳ בדדמי.** מאומד לבה ואע״ג דלא חזיתיה דמית כדפרישית דסברה סלקא דעתא בכל הני דאיקטול הוא פליט בתמיה: **סמתרי.** תחבושת: **שפיר עבדת.** לנסותה ולתופסה מתוך דבריה נתכוון: **דשיזבת נפשך.** שהנחת אותו אפי׳ חי וברחת לך משום דכי תעלה בדעתיך דבההוא פורתא דנפפיתא קמח מנופה בנפה חיי בתמיה: **מר נמי ידע כו׳.** אלמא אמרה בדדמי ומשום הא׳ מעשה הדר ביה רבא: **מפ וקברתיו.** דאילו במלחמה סברה שמא ברח ויגיע אבל ברעב היא סבורה איך יחיה: **מפולת.** שנפל הבית עליו או בא רוח סערה והיה מפיל כל בתי העיר: **החזיקה היא מלחמה בעולם.** שלא היינו יודעים שיש מלחמות באותן מדינות אלא מפיה: דלמי

עין משפט נר מצוה

א א מיי׳ פי״ב מהל׳ גירושין הלכה טו סמג עשין כ טוש״ע אה״ע סימן י״ז סעיף מג וסעיף מח:
ב ב ג מיי׳ שם פי״ג הלכה ב טוש״ע שם סעיף מח:
ג ד מיי׳ שם הל׳ ה טוש״ע שם סעי׳ נג:
ד ה מיי׳ שם הלכה ד טוש״ע שם סעיף נג:
ה ו מיי׳ שם הל׳ ז טוש״ע שם סעיף נה:
ו ז מיי׳ שם הלכה ג טוש״ע שם סעיף מט:

תוספות ישנים

הא מת על מטתו נאמנת. וא״ת א״כ מת במלחמה׳ מהימנא במגו דמת על מטתו. וי״ל דכיון דאמרה בדדמי ולא כיוונה לשקר לא שייך למימר מגו דאי בעי משקרא שאינה חפילה לשקר. וא״ת א״כ מאי בעי בסמוך החזיקה היא מלחמה בעולם מי אמרי׳ מה לי לשקר והא לא אמרינן מגו כיון דאמרה בדדמי. וי״ל מגו מעליא כי האי דלא מחזק׳ בעלמא אלא בדיבורה ודאי אמרי׳ ומתני׳ דשלום בינו לבינה ושלום בעולם מיירי ע״כ דאמרה מת במלחמה דאי על מטתו אפילו [ו] החזיקה היא מלחמה בעולם נמי מהימנא. וא״כ ליפשוט מ״מ דהחזיקה היא מלחמה [נאמנת] לומר מת בעלי במלחמה. וי״ל דמתני׳ מיירי דאמרה מת בעלי סתמא. ובעת שלום אמרי׳ דר״ל [שמת] על מטתו. ובשעת מלחמה אמרי׳ שר״ל שמת במלחמה:

ו) לכאורה נ״ל דאי על מטתו אפילו לא החזיקה מלחמה בעולם נמי מהימנא.

תוס׳ חד מקמאי

ותו אקשי׳ עליה מהא דתנן בפרקין שני אחים אחד חרש ואחד פקח נשואים ב׳ אחיות אחת פקחת ואחת חרשת מת פקח בעל פקחת מה יעשה חרש בעל חרשת מוציא אשתו בגט והא קטן אוכל נבלות הוא. ושני רב שמעיה גזרי׳ משום יבמה לשוק תניא יונק תינוק והולך מעובדת כוכבים ומבהמה טמאה ואין חוששין משום יונק שקץ ואל יאכילנו נבלות וטרפות שקצים ורמשים ובכולן יונק מהן אפילו בשבת ובגדול אסור. אבא שאול אומר נוהגים היינו שיונקים מבהמה טהורה ביו״ט אוקי׳ אפי׳ למ״ד ב״ד מצווין עליו להפרישו יונק תינוק מעובדת כוכבים ומבהמ׳ טמאה משום סכנה. אי הכי בגדול נמי גדול בעי אומדנא. קטן לא בעי אומדנא דסתם קטן מסוכן הוא אצל חלב. אבא שאול אומר רכו׳ ה״ד אי דאיכא

מסורת הש״ס

ו) [בכל הכ״י: זימנין], **ז)** [לעיל ה. וש״נ], **ח)** לעיל קיב:, **ט)** ג״ז שם [וכדף קי:], **י)** שבועות לב: [לעיל לג: עדיות פ״ל מי״ב], **יא)** סנהדרין כט., **יב)** [קדושין סד: ושם נסמן], **יג)** [וע״ע תוס׳ זבחים קו: ד״ה מה ותוס׳ חולין קכ. ד״ה אכן],

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דאמרה בדדמי דסברה ס״ד בכל הני: **(ב)** שם בלא שני לא אזיל איבעיא ליה החזיקה:

הגהות הגר״א

[א] גמ׳ עד דאמרה מת וקברתיו. נ״ב משמע דבמלחמה הכ״ג כ״ס דנאמנת. כ״פ כל הפוסקים לגב הרמב״ם דפסק דבמלחמה אינה נאמנת הכ״ג ועמש״ס (בתה״ע פ׳ י״ז ס״ק ק״ו) בד׳ רמב״ם וכ״מ ממ״ש נקמן קט״ז ב׳ איכא ביניהו דלרגיל כו׳ ולא קאמר בכה״ג:

מוסף רש״י

מוציא את אשתו בגט. דזיקת אחותה הבאה מכח קדושין גמורים אוסרתה עליו ואין כח בקדושין דידה לאחותה משום אחות אשה (לעיל קיב:). **ואשת אחיו אסורה לעולם.** דהכא לא חליץ ולכנוס על אפסר משום אחות אשה (שם) לאחותה חרשת היתה קנויה במקלת לאחיו החרש הלכך לא אפסר (לעיל קי:).

הדרן עלך חרש

מת בעלי תנשא. אם אין כאן יבום (לעיל צג:).

מלחמה דאמרה בדדמי ואמרי לה אינו כמלחמה דסמכי אדאמרי אינשי [יז]שב שנין הוה מותנא ואינש בלא שני לא אזיל איבעיא [יח] להו [יט]החזיקה היא מלחמה בעולם מהו מי אמרינן [כ]מה לה לשקר דאי

סכנה אפי׳ בשבת אי דליכא סכנה אפי׳ ביו״ט נמי לא. לא צריכא דאיכא צערא וקסבר מפרק כלאחר יד בשבת דאיסור סקילה גזרו ביה רבנן יו״ט דאיסור לאו לא גזרו ביה רבנן. ובפרק אע״פ תני ר׳ מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת ואוקים בדליכא סכנה ואיכא צערא ואפילו בשבת לא גזרו ביה רבנן. קשיין אהדדי. הרב אלפס פי׳ דפליגי אהדדי ואיפסיקא הלכתא כר׳ מרינוס. ורבי יעקב ע״ה פי׳ דלא דמי צערא דהכא לצערא דהתם דהתם הוא מחמת חולי שהוא גונח ולא גזרו אפי׳ בשבת וצערא דהכא לאו צער חולי הוא לפיכך גזרו ביה בשבת ולא ביו״ט. תניא לא תאכלו כי שקץ הם לכם להזהיר גדולים על הקטנים וכל נפש מכם לא תאכל דם להזהיר גדולים על הקטנים אמור ואמרת אליהם לנפש וכו׳ להזהיר גדולים על הקטנים למ״ד ב״ד מצווין עליו להפרישו דאמרי׳ ליה לא תעביד וה״ה לכל אסורי׳ שבתורה למ״ד אין ב״ד מצווין עליו להפרישו דלא ליספו להו בידים. וה״ה באיסורא דרבנן לית ליה למספא ליה בידים: **שלום** בינו לבינה. מסתברא דכיון דגבי רעבון אם אמר מת וקברתיו נאמנת ה״נ במלחמה אם אמרה מת במלחמה וקברתיו נאמנת דאי אמרת במלחמה אינה נאמנת ה״ל לרבה רעבון גרוע ממלחמה. ועדיף מלחמה גרוע ממת על מטתו ועדיף ממת וקברתיו וכתב הרמב״ם ז״ל דבמלחמה אינה נאמנת במת וקברתיו אבל עד אחד אע״פ שאינו נאמן לומר מת במלחמה אבל במת וקברתיו נאמן. ולא ידתתי לסוף דעתו דהא עד אחד במלחמה היינו טעמא דלא מהימן משום דלא דייקא ומנסבה וכ״ש היכא דאמרה מת וקברתיו דלא דייקא ומנסבה. וכיון דס״ל לרבינו ז״ל דבמת וקברתיו אמרה בדדמי א״כ עד אחד מ״ט מהימן במת וקברתיו יותר מאשה. אלא ודאי מסתברא דאפי׳ אשה נאמנת לומר מת במלחמה וקברתיו:

דאי בעיא אמרה שלום בעולם. ומהימנא השתא נמי מהימנא או דלמא הכא ליכא למימר מה לה לשקר דאיכי גופא לא מכוונה לשקורי אלא כיון דאתחזק מלתא אמרה בדדמי וסברה היא שמת. ואי קשיא תיפשוט ליה ממתניתין דקתני שלום בעולם נאמנת דהא ודאי מת בעלי במלחמה קאמרה דאי על מטתו מאי איריא שלום בעולם אפי' מלחמה בעולם אמרן לעיל כי אמרה מת על מטתו מהימנא אלא ודאי מת במלחמה איצטריך לאשמועי' דיינו החזיקה היא מלחמה בעולם תריץ מתניתין דאמרה מת שמתא ואשמועינן מתניתין דהואיל ושלום בעולם אע"ג דלא אמרה על מטתו בהדיא משמתא מת על מטתו קאמרה ובזמן שיש מלחמה בעולם משמתא מת במלחמה קאמרה עד דאמרה מת על מטתו וכי קמיבעיא ליה לרבא כגון דיש שלום בעולם ואמרה איכי מת במלחמה: **עישינו עלינו בית.** הלימוהו בחש ונתמלא עשן ואני ברחתי והוא נשאר שם ומת: **אינה נאמנת.** והא הכא דהחזיקה היא מלחמה זו וקתני אינה נאמנת ולא אמרי' מה לה לשקר דאי בעיא אמרה מת שמתא: **שאני הכא.** (ד) דהכי קאמרה דכשנתמלא עשן ברחה ולא המתינה עד שתראהו מת ואי משום עשן כי היכי דלדידך איתרחיש ניסא כו' אבל לגבי מלחמה איכא למימר לא אמרה אי לא חזיתיה דהא אי בעיא לשקורי לא הוי מחזקה מלחמה בעולם: **נפלו עלינו עובדי כוכבים כו'.** והא הכא היא החזיקה וקתני נאמנת אלמא אמרין מה לה לשקר: **הכא כדרב אידי בר אבין.** כלומר הכא כיון דמלחמה קטנה היא דאיכי הוה בהדיה לא אמרה בדדמי אלא טורה וחזיא ליה דמית דאשה לא מסתפיא מלסטים: **כדרי אידי.** במסכת ע"ז כפ' אין מעמידין (דף כה:): **חזו גברא.** שהשם אוכלתו: **היינו עישינו.** דאמרן כי היכי דלדידך איתרחיש כו': **פסחא דידא.** מאיש אחר ה) [הכא להגיהו]: **ואתיליד מומא.** בבעלה: **עד אחד במלחמה.** מלחמה בעולם ובא עד אחד ואמר מת בעליך מי מהימן או לא: **והכא לא דייקא.** [ב] ותרוייהו אמרי בדדמי: **כן הדברים.** כאשר אתה אומר: **מיס במלחמה.** דאיכא למימר בדדמי: **מיס שאין נפש סוף.** מפרש בפ' בתרא (לקמן קכא.) כל שעומד ואין רואה מארבע רוחותיו: **אשתו אסורה.** ואע"פ שיש עדים כשריס שטבע שמא לף מתחת המיס ולא: וקאמרי

דאי בעיא אמרה שלום בעולם (ו) או דלמא כיון דאיחזקה אמרה בדדמי ולא אתי מה לי לשקר ומרע חזקתיה ת"ש [א]עישינו עלינו בית עישינו עלינו מערה הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת שאני התם [ב]דאמר לה כי היכי דלדידך איתרחיש ניסא לדידיה נמי איתרחיש ניסא ת"ש [ג]נפלו עלינו עובדי כוכבים נפלו עלינו ליסטים הוא מת ונצלתי נאמנת התם כדרב אידי [ד]דא"ר אידי אשה כלי זיינה עליה ההוא גברא דבשילהי הלוליה איתלי נורא בי גנני אמרה להו דביתהו חזו גבראי חזו גבראי אתו חזו גברא חרוכא דשדי ופסתא דידא דשדיא סבר רב חייא בר אבין למימר היינו עישינו עלינו בית עישינו עלינו מערה אמר רבא מי דמי התם לא קאמרה חזו גבראי חזו גבראי ועוד גברא חרוכא דשדי ופסתא דידא דשדיא ורב חייא בר אבין גברא חרוכא דשדיא אימא איניש אחרינא אתא לאצולי ואכילתיה נורא ופסתא דידא דשדיא נורא איתליא [ה] ואתיליד ביה מומא ומחמת כיסופא אזל וערק לעלמא איבעיא להו עד אחד במלחמה מהו טעמא דעד אחד מהימן משום [ו]דמילתא דעבידא לאיגלויי הוא לא משקר ה"נ לא משקר או דלמא טעמא דעד אחד משום [ז]דהיא גופא דייקא ומינסבא [א] והכא [ח][כיון דזימנין דסניא ליה] [ט]לא דייקא ומינסבא אמר רמי בר חמא ת"ש [י]אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאתי נחמיה איש בית דלי ואמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד אלא רבי יהודה בן בבא ונמתי לו כן הדברים אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים המדינה הזו משובשת בגייסות כך מקובלני מר"ג הזקן [יא]שמשיאין האשה על פי עד אחד מאי מדינה משובשת בגייסות לאו אע"ג דמדינה זו משובשת כך מקובלני שמשיאין על פי עד אחד אלמא עד אחד מהימן אמר רבא אי הכי מאי שנא מדינה זו כל מקום שיש גייסות מיבעי ליה אלא אמר רבא ה"ק אתם יודעים שמדינה זו משובשת בגייסות ולא אפשר לי למשבק אינשי ביתי ומייתי קמי רבנן כך מקובלני מרבן גמליאל שמשיאין האשה ע"פ עד אחד ת"ש מעשה בשני תלמידי חכמים שהיו באין

עם אבא יוסי בן סימאי בספינה וטבעה והשיא רבי נשותיהן ע"פ נשים והא מים כמלחמה דמו ונשים [יב]אפי' מאה כעד א' דמו וקתני השיא ותסברא [יג] מים שאין להם סוף נינהו ומים שאין להם סוף אשתו אסורה אלא ה"ד דאמרי אסקינהו קמן וחזינהו

וקדמוני עסיא עדדיסקים אספמיא ומה שלא עיברו באתרא ישראל י"ל דשוס אומם היה וכן יש בירושלמי ירמיה עיבר בחולה לארץ וכן יחזקאל וברוך בן גריה ומיהו קשיא לר"י דבפ' זה בורר (סנהדרין דף כו. ושם) (ו) ר' חייא בן זרנוקי ור' שמעון בן יהולדק כו' ושם היה רבי יוחנן גדול מהם מדרים לקים היה קורא אותם רועי בקר וי"ל דלעבר דקאמר התם לאו דוקא אלא מישוב בעלמא עשו אם השנה גרילה להתעבר דהא שנת שביעית היתה כדמוכח התם דקאמר כהן ומריש ובפ' קמא דסנהדרין (דף יב. ושם) אמר דאין מעברין שנה שביעית ושוס אומם היה שלא מישבו בארץ ישראל כדפרישי' לעיל: **והא** מים דבמלחמה דמו. השתא סלקא דעתך שראו הנשים שטבעו אבל לא ראו שהעלום (יד) המיס ולכך אמרו בדדמי: **וחזינהו**

בפועליו הוא כדאמר התם ואמר בדדמי ומהאי טעמא מיבעי ליה הכא דלמא לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה משום דאמרה בדדמי וי"ל דשאני התם דהכי דטרוד בפועליו הוא מכל מקום נחשב קלת שקרן במה שטועין דרך ולאי שפרעו ולכך יש להאמינו במיגו דלא שכרתיך כיון שטועין שכרור לו שפרעו ואינו תולה בשכחה וגם יש לו מיגו: **דאי בעיא אמרה שלום בעולם.**

וא"ת אמאי לא קאמר מיגו שיכולה לומר מת על מטתו ונראה דהיכא שנהרג במלחמה אמרינן מתוך שיכולה לומר נהרג ולא במלחמה אבל נהרג אטו מת לא: **אן דלמא לא אתי מה לי לשקר ומרע לחזקה.** אר"י דלא דמי להא דמיבעיא בפ"ק דבבא בתרא (דף ה: ושם) פרעתיך בתוך זמני אי מהימן במיגו דאי בעי למימר פרעתיך אחר זמני אי אתי מה לי לשקר ומרע לה לחזקה או לא דהתם מרע לה הכא לא מרע לה כיון דאמרה בדדמי ואי לא מרע התם לפי שאין הווה כלל שיהיה פורע בתוך זמנו אבל הכא מרע דיכול להיות אמת דמת במלחמה וכן הא דקאמר בפ' האומר בקידושין (דף סד.) אמר בשעת קידושין יש לי בנים ואין לי אחים ובשעת מיתה אמר אין לי בנים ויש לי אחים נאמן להתיר (יב) פירוש אי הוי איפכא ואין נאמן לאסור דברי רבי ור' נתן אומר כו' ומפרש התם טעמא דרבי משום דאתי מה לי לשקר ומרע לה לחזקה מיגו דאי בעי פטר לה בגיטא אבל הכא אמרה בדדמי ולכך לא מרע ולרבי נתן דאמר התם לא מרע התם דבשעת מיתה יש לו להיות נאמן יותר: **טעמא** דעד אחד נאמן משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר הכא נמי לא משקר. ולא יאמר בדדמי כיון שהדבר יהיה גלוי אז דלמא טעמא דנאמן משום דדייקא ומינסבא והכא לא דייקא כלומר לעולם לא יאמר עד אחד בדדמי כמו האשה עצמה ומכל מקום אין להאמינו דהכי דלא אמר בדדמי האשה לא דייקא כאן וסומכת עליו יותר ממה כשאומר מת על מטתו כיון דיש רגלים לדבר אבל אין לפרש אז דלמא טעמא דעד אחד משום דדייקא ואפי' אמר בדדמי נאמן דהא אפילו דדייקא האשה למה לו להיות נאמן כיון דאמר בדדמי: **אמר** רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר שנה. בסוף מסכת ברכות (דף סג.) אמרי' דרבי עקיבא לא היה כמותו בארץ ישראל ולכך היה יכול לעבר שנה בחולה לארץ וכן צריך לומר בפ' שני דמגילה (דף יח:) גבי ר"מ שהלך לעבר שנה בעסיא שלא היה כמותו בארץ דעסיא חולה לארץ היא דאמרינן בחזקת הבתים (ב"ב דף נו.) קיני קיזי

אי אמר מה לי לשקר במקום חזקה או לא. א"נ כשהמלחמה בעולם כיון דחזקה דאמרה בדדמי לא אמר מה לי לשקר דא"כ אזלא חזקה וה"ל כמה לי לשקר במקום עדים דהא איתא לחזקה כשהמלחמה בעולם ולא איפשיטא בעיא ולחומרא אזלינן דלא אמרי' מה לי לשקר במקום חזקה. ובפ' השותפין נמי אמרינן איבעיא להו תבעו לאחר זמנו וא"ל פרעתיך בתוך זמנו מהו מי אמר' מ"ל לשקר במקום חזקה דלא עביד איניש דפרע בגו זימניה או לא ולא איפשיט' ובקידושין פ' האומר מי שאמר בשעת מיתתו יש לי בנים נאמן יש לי אחים אינו נאמן ומוקמי' לה בגמ' כגון דמוחזק לן באחים ולא מוחזק לן בבנים. אמר יש לי בנים נאמן דאמרי' מ"ל לשקר דאי בעי פטר לה בגט אלמא אפילו במקום חזקה נמי אמרינן מ"ל לשקר לד"ח בין לר"י בין לר' נתן. שאני התם דאין אדם חוטא ולא לו ולהכי מהמני ליה משום מ"ל לשקר. ולפום האי סברא עד שהחזיק הוא במלחמה מהמנין ליה משום מ"ל לשקר דאין אדם חוטא ולא לו. ומיהו לישנא דגמ' לא משמע דעד אחד נאמן במלחמה דמאי דקא מיבעיא לן לאו משום איהו דאמר בדדמי אלא משום דאיהי דייקא ומנסבא: איבעיא להו עד אחד במלחמה [מהו] מ"ט דעד אחד משום דמילתא דעבידא לאגלויי הוא לא משקר והכא נמי לא משקר או דילמא טעמא דעד אחד משום דהיא גופה דייקא ומנסבה. והכא כיון דאמרה בדדמי לא אמרינן דייקא ומנסבא. והרב אלפס גרס כיון דזמנין דסניא ליה לא דייקא ומנסבה ואידי ואידי חד טעמא הוא דכיון דזמני' דסני ליה אמר בדדמי דהא באתתא דעלמא כששלום

ז א מיי' פ"ג מהלכות גירושין הלכה ה סמג עשין כ טוש"ע אה"ע סי' יז סעיף נב:
ח ב מיי' שם הלכה ו טוש"ע שם סעי' גד:
ט ג מיי' שם הלכה יט טוש"ע שם סעי' נג:
י ד מיי' שם ופי"ב שם הל' טו סמג שם טור שו"ע שם סעי' ג:

מוסף רש"י

דהיא גופא דייקא ומינסבא. דייקא על שיודעת שמת ולאי ואחר כך נשאת (לעיל כה.). ונמתי לו. אמרתי לו, כן הדברים. כאשר אמרת שכולן מלוקין עליו (לקמן קכב.). **משובשת בגייסות.** שאיני יכול ליך אלנלס ולהעיד זה שמעתי (שם).

תוספות ישנים

אשה כלי זייניה עליה. ויש לנו לומר שהמתינה עד גמר. וא"ת היכי משכחת מת בעלי במלחמה דלא מהמנא. י"ל דדוקא בליסטים יחידי. אבל במלחמה ילחה היא להמתין:

תוס' חד מקמאי (המשך)

אפי' במלחמה נאמנת אלא פשיטא דאמרה מת בעלה במלחמה וקתני נאמנת. ותירץ רש"י ז"ל דמתני' דקא מיבעיא לן אם הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת שאני התם דאמרינן כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא לדידיה נמי אתרחיש ניסא פי' מעיקרא קס"ד דה"ק הוא מת קודם שיצאתי מן המערה ואני נצלתי. וקאמר אינה נאמנת משום דאמרה בדדמי. ושני ליה דאם אמרה הוא מת קודם שיצאתי מן המערה נאמנת אלא הכא במאי עסקינן באומרת אני ברחתי ונצלתי והוא נשאר שם וא"א שלא מת. אמרי' לה כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא שמצאת פתח לברוח לדידיה נמי מצא פתח לברוח. ואפשר לפרושי דאפילו אמרה אני שמרתי סמוך לפתח המערה ולא ברח אנן סהדי דמשקרא שהרי עשנו המערה על שניהם ובודאי כל מלתא דאפשר לשזובי (נפשה עבדה) [נפשיה עבד]. ת"ש נפלו עלינו עובדי כוכבים נפלו עלינו

תוס' חד מקמאי

איבעיא להו החזיקה היא מלחמה בעולם מהו מי אמרי' מה לה לשקר ומרעי לה לחזקה ת"ש עישינו עלינו עלינו בית עישינו עלינו מערה הוא מת ואני נצלתי אינה נאמנת שאני התם דאמרינן כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא לדידיה נמי אתרחיש ניסא פי' מעיקרא קס"ד דה"ק הוא מת קודם שיצאתי מן המערה נאמנת אלא הכא במאי עסקינן באומרת אני ברחתי ונצלתי והוא נשאר שם וא"א שלא מת. אמרי' לה כי היכי דלדידך אתרחיש ניסא שמצאת פתח לברוח לדידיה נמי מצא פתח לברוח. ואפשר לפרושי דאפילו אמרה אני שמרתי סמוך לפתח המערה ולא ברח אנן סהדי דמשקרא שהרי עשנו המערה על שניהם ובודאי כל מלתא דאפשר לשזובי (נפשה עבדה) [נפשיה עבד]. ת"ש נפלו עלינו עובדי כוכבים נפלו עלינו

ליסטים הוא מת ואני ניצלתי נאמנת התם כדר' אידי דאמר אשה כלי זיינה עליה. פי' מעיקרא קס"ד שהליסטי' באו עליה ועל בעלה והיא היתה מתפחדת כמו הבעל והוה לן למי' דלא נטרא לבעל וחזרה ואמרה בדדמי ואפ"ה מהימנא משום מגו ושני ליה בודאי אם אמרה מלחמה בעולם והיה להרוג כל המוצאים אחד אנשים ואחד נשים דאע"ג דלא ידענן במלחמה בעד אלא על פיה לא מהימנא דכיון דהיא גופה בההוא פחדא קיימא לא נטרי ליה לבעל וחזרה ואמרה בדדמי אלא הכא היינו טעמא דנאמנת מפני שהליסטים אינם הורגים את הנשים שכלי זיינן עליהן ומאחר שהשלום עמה נטרה ליה לבעל וחזייה ולא אמרה בדדמי ובעיין לא אפשיט ועבדינן לחומרא ואם החזיקה היא בעולם אינה נאמנת. וה"מ בשאין שלום עמה שהמלחמה היא בנשים ובאנשים אבל בליסטים שיש שלום עמה נאמנת דהא שנינן הכא כרב אידי דאמר כלי זיינה עליה. וכן אם אמרה מצאתיו הרוג ו) נאמנת דלא החזיקה בו מלחמה בעולם אינה נאמנת אלא שהחזיקה מלחמה על האנשים ונשים. אבל אם אמרה מצאתי פלוני בעלי הרוג או שבאו ליסטים עלינו הוא מת ואני נצלתי והיינו דאמר מתוך הדברים נזכר ר"ג שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא ר"ג את נשותיהם ע"פ עד אחד. אלמא דבכהא"ג לאו מלחמה אקרי. וכן אני הייתי עם הורגיו דפ' שני דכיון שלא היה לו פחד לאו מלחמה מקרי ודבר ברור הוא זה. והקשה רש"י ז"ל ולישפוט ליה ממתני' דקתני שלום בעולם נאמנת. ובודאי אם אמרה מת בעלה במטתו

ו) נראה דל"ל נאמנת דהחזיקה מלחמה בעולם דאינה נאמנת אינו אלא שהחזיקה מלחמה וכו'.

קטו: האשה שלום פרק חמשה עשר יבמות

יא א מיי' פ"ו מהלכות שחלה ופקדון הלכה ד סמג עשין עח טוש"ע מ"מ סימן רלז:

יב ב מיי' פ"ו מהל' מעשר שני הל' ח:

יג ג מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' כד טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף יח:

יד ד מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה ט י טוש"ע שם סימן קלב סעיף ד:

טו ה מיי' פכ"ד מהל' מלוה ולוה הלכה ט סמג עשין לד טוש"ע מ"מ סי' מט סעיף ז:

תוספות ישנים

וחזינן לאלתר פ"ה דאם שהו במים מיישי' דלמא אחריני נינהו לפי שהמים משנים צורת האדם. ול"ע דלקמן אומר דמיא מצמת צמתי. והא דאמר לקמן (קכ.) לאחר ג' ימים אין מעידין עליו שייגו נהרג. ועוד ה) דהא קאמרי קימנים ולא מהימנא. הרי מ"מ עלייהו אמכא ואיכא למימר דאמרה בדמי כיון דמים מי מלאמה הוו. וי"ל דאמרה בדמי כי לא יצא הטבוע מן המים. ופריך ואם לא יצא מן המים אמאי אמורה דמים אין לחם סוף אשאו אמורה. ומשני כגון אם מזגו לאחר כשעלה מן המים מיד דאמם לא שייך בדמי ב) דהכא מלי למימר שיגה בחי כמו מת. ואין לה בחה לטעות. ודייקנא ג) אבל אם המתינו עד לאחר ג' ימים לא מהימנא דאמור דאמרתו ואמרה בדמי. וא"ל לאחר ג' ואמרה קימנים מובהקים דאין עשויין לטשטות לאחר מיתה ולא על טביעות עין אמכין שהיה לו לחוש דילמא תפח אלא אמיתנין. ולכ"ע היכא דאיכא קימן מובהק ברוב פלוף ואלו מהימנא אמר' לאחר ג'. (ואע"ג דליכא קימים כה"ג אמרי' פ' אלו נערות בגיטין ידו למטה משלבה וכדרבא אר"ל אינה כדרבא): שומשמין מאי קימנים איכא. וא"ת אפי' הוא יהיב בהו קימני ליהמנה לומר אחריני נינהו המנו לקומין הן בידי. וי"ל דאיכא עדים שראו שהפקיד אצלו ועדיין הן אצלו ובעדים ואמי לא /מהימן לומר לקומין הם אצלי: ומי חיישינן שמא פיגן. וא"ת דלמא שאני התם משום דאין לו לחוש שמא להקה. אבל מספיקא לא מפקינן משום דשמא פיגן. וי"ל דה"ל קולא דקאמר דהוי עבל ומעשר ממנו על מקום אחר על ואמי עבל: **אבי** אמר חייבי. וא"ת לאביי כיון דאף דלא הוחזקו חייבינן אילא מתגלה עוד גנו כשר. וי"ל כשהאשה גיטה בידה ואמרה שקבלה מבעלה אין לנו לומר שהוא משל אחר. אבל כיון דלא הוחזקו ולינה שום כתבא אלא (היה שולח) [אלנו מתם] דיאמר שכיב. וכן בהיה גיטא דאשתכח בנהרדעא חיים אבי אביי יוסף בן שמעון אחין הגבו ביד האישה. והא דאמר סוף מכילתין (קכב:) בעובדא (דאותו דמכבר אריה אמלא) [דיומנן אדר' מכבר אחיה] שהאיש ר' טרפון אם אשתו ואמאי לא חייש' לתרי (אותו) [יומנן]. וי"ל דשמא ר' טרפון בדק אלא היה באותו מחוז רק אותו לבד ומאמתו אחר לא חש כדקאמר בסמוך (קטו.) בעובדא דענן (דשמא) [דכיון] דכאן לא הוה ענן אחר לא חיישינן לענן במדינה אחרת ואע"ג דחיש לשני לאמר: **א)** ע"ל דשאני התם דאמר הבאים לפנינו אשבר אשתו גט שכתוב בו יוסף בן שמעון ואח"כ נמצא ואמר זהו שאבד. ואחרי שיש אמתלא כזו לא חיישי' ובהכי ניחא מה שמקשין הבאים הכי מוכח [רבא] מהתם דלא חיישי' אף היכא דאיכא אפקר [דלמא התם לא חיישינן משום דליכא אפקר] ואפ"ל דניחא דכיון דמוכח משם דאף היכא דהוחזקו לא חיישינן כיון דליכא אפקר ה"נ היכא דאיכא אפקר ולא הוחזקו לא חיישינן:

וחזינהו לאלתר. פי' לאלתר שהעלום מן המים אבל אם שהו במים הרבה אין לחוש דמיא מצמת צמתי כי ליתא למכה כדאמר בפ' בתרא (לקמן קכח.) אבל כשאשהה אחר העלאה מיתפח תפח: **וקאמרי סימנים.** אבל על ידי טביעת עין אין להאמינם [א] דאמרי בדמי ובדבר מועט יאמרו שאלו בעליהן של אלו אבל מה שפי' בקונט' דמים משנים צורת הפנים אין נראה דהא אמרי' לקמן בפרק בתרא (שם) דמיא מצמת צמתי היכא דליכא מכה ואי סימנים לאו דאורייתא איירי הכא בסימנים מובהקים דהוו דאורייתא כדאמרינן באלו מציאות (ב"מ דף מ: ושם) אי נמי מהני ע"פ טביעות עינא. ר"י:

וקאמרי סימנים. פי' רבינו חננאל ס"מ דאשה ועד אחד בספינה שטבעה (ד) ואמרו מת לא מהני וכל שכן עובד כוכבים אפי' מסיח לפי תומו ותימה היאך משאילין נשי בני אדם שטבעו על ידי טביעת עין בלא שום הכרת סימנים ושמא איירי כשנשתתה קצת צורת פניהם דאכלום כווני ולא נשאר אלא מה שאנו במשנה בפ' בתרא (לקמן קכ.) וכן מפרש רבינו תם לקמן גבי אין מעידין אלא עד ג' ימים שכשנשתתה צורת פניו מיירי כמו שמפרש במשנה אבל אם צורת פניו שלימה שריא אפי' אחר כמה ימים: **וכן** הויין ובחביתא רמיין. אר"י דאיירי בהפקיד אצלו בעדים ולכך היה נוטל בסימן מובהק דאי ליכא עדים מה מועיל הסימן יכול לומר לקוחין הן בידי וכן הא דאמר פרק איזהו נשך (ב"מ דף ע. ושם) הני זוזי דיתמי היכי עבדינן להו חזינא איניש דאית ליה דהבא פריכא כו' ודוקא דהבא פריכא אבל כליס לא דלמא אפקדיהנו גביה ויהיב סימנא ושקיל להו ומיהו קשה דאמר בהכותב (כתובות דף פה: ושם) גבי כסא דכספא דאפקידו בי חסא שכיב חסא ולא פקיד כו' עד ולא אמרן אלא דלא רגיל דעייל לביתיה אבל רגיל דעייל לביתיה אימר איניש אחרינא אפקיד ומיתחזא חזא ומשמע דאיירי שלא הפקיד זה בעדים ואפ"ה קאמר מדא דידענא ביה בחסא דלא אמיד ועוד הא קיהיב סימנא ומה מועיל הסימן כיון שלא הפקיד אצלו בעדים וי"ל שאני הטעמים מצריך דלא אמיד וקא יהיב סימנא ואם תאמר אם כן בספ"ק דכתובות (דף יג:) גבי ארוס וארוסתו דקאמר רב יוסף מדא ועוד האמר שמואל הלכה כרבן גמליאל ואמר ליה אביי והא כי לא מודי מי מכשר רבן גמליאל ומאי קושיא דלמא רב יוסף מצריך שני הטעמים וי"ל דאי טעמא דהא קא מודי לא מהני לחודיה לא מהני נמי מאי דהלכה כרבן גמליאל כיון דלא מכשר רבן גמליאל אלא ברוב כשרים אלא והכא כולן פסולין לבד מארוס ולהכי פריך כי לא מודי פירוש כי לא מהני טעמא דמודי לחודיה מי מהני בהדיה טעמא דהלכה כר"ג כו': **אתרמויי אתרמי ליה.** הכא משמע דמנין ומדה לא הוי סימן והא דאמר באלו מציאות (ב"מ דף כג.): מדמשקל הוי סימן מדה ומנין נמי הוי סימן התם מיירי בענין שאין דרך בני אדם להנייע אבל הכא דרך בני אדם להנייע במדה זו: **ומי חיישינן שמא פיגן.** תימה מאי קשיא היא מהאי דהא בממונא יש לחוש לעולם שמא פיגן ולא נפיק ממונא מחזקתיה וי"ל דגרהא לו לדמות כיון דרגילות לפנותם ואפי' הכי לא חיישינן שמא פיגן לענין ממונא נמי מפקינן ליה מחזקה כיון דלא חיישינן אע"ג דרגילות הוא: **אימור אישתלויי אישתלי.** פי' רבינו חננאל בירושלמי דמעשר שני בפרק ג' רבי יונה ורבי יוסי הוו שותפי בגרבי דחמרא כד דמך רבי יונה אמר רבי מני בריה דרבי יונה לרבי יוסי כל גרבי דכתיב ביה רבי יונה דידיה הוא ר"ל אשתקד הוה דידיה והשתא דידי: **יצחק** ריש גלותא בר אחתיה בו'. אייבי דלא הוחזקו תרי יצחק ובשכיחי שיירתא דאי לא שכיחי שיירתא ולא הוחזקו התנן בפ"ק דבבא מציעא (דף כ. ושם) דכל מעשה בית דין הרי זה יחזיר ואי שכיחי שיירתא והוחזקו תרי יצחק ר"ל אמאי לא חיישינן דהא לקמן גבי ענן בר חיים מחגרא חיים רבא דלמא בגמלא פרחא אזיל כיון שהוחזקו שהיה שם ענן אחר אלמא בלא הוחזקו אייבי[ה]: **אמר** רבא מנא אמינא לה דהנהו תרי שטרי בו'. וא"ת ואמאי לא מייתי רבא מרבה רביה דאמר בפ"ק דב"מ (דף יח: ושם) ובפרק כל הגט (גיטין דף מ.) גבי גיטא דאשתכח בבי דינא דרב הונא ואמר דיחזיר משום דלא הוחזקו אפי' בשיירות מצויות וי"ל דאין הכי נמי אלא דיחא ליה לאיתויי דאיה מאמוראי קמאי א): **והא** חבי בר נגאי בו'. וא"ת היכי פשיטו רבא איסורא מממונא דהכי פרכי על רבה בפ"ק דב"מ (דף כ: ושם) גבי גיטא דאשתכח בי דינא דרב הונא ועוד הא בהוחזקו תרי יצחק מודה רבא כדפי' לעיל והכא בהוחזקו שני חבי בר נגאי וי"ל דמדמה רבא ממונא היכא דהוחזקו לא הוחזקו: למאי

אביי לטעמיה דאמר בפרק גט פשוט לנפילה דחד לא חיישינן אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקי' ליה מאי אמרת דלמא מסר להו נהליה אותיות נקנות במסירה פי' בכה"ג דשמיה כשמיה ואע"ג דאביי ס"ל בפרק גט פשוט אותיות נקנות במסירה צריך להביא ראיה ה"מ אי הוה טעין אידך יוסף בן שמעון האי שטרא דאת מפקדת דילי הוא. ומיהו כל אימת דלא טעין לא טענינן ליה ומגבי' מינה בע"כ. ורבא פליג עליה דאביי התם בפרק גט פשוט וס"ל דאין צריך להביא ראיה. ואפשר דהכא לדבריו דרבא קאמר כלומר כיון דרבא דפליג עליה ס"ל דאותיות נקנות במסירה וא"צ להביא ראיה אפשר דרבא בר אבוה ס"ל כוותיה:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' וכתיב ביה בגלל קלוניא: (ב) שם רבה בר אבוה: (ג) רש"י ד"ה פגחיא וכו' בעלמא הוא קבעינא הס"ד: (ד) תוס' ד"ה וקאמרי סימנים פי' וכו' בספינה שטבעה והבירוהו מת:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה וקאמרי. דלמאי בדמי. נ"ב ועי' מש"ל דלדברי הרי"ף הבעיא לאו משום בדמי דלפי' בקבריתו לא מהימן וכתב הרמב"ן דעל סימנין סמכינן כמו באבילה ולא משקר למ"ד דאוריית' ח"ש ולאו עליהו סמכינן כו'. ומרדכי גרים או קאמרי סימנין (ועמ"ש רבינו בא"ע סי' י"ז ס"ק ק"ז):

תוס' חד מקמאי

בעולם לא אמרי' זמנין דסניא ליה והכא מ"ט אמרי' אלא משום דאמר' בדדמי ומדקאמר דמשום דלא דייקא ומנסבה לא מהימן עד אחד ולא קאמר משום דעד אחד גופיה אמר בדדמי ש"מ דעד אחד ודאי לא אמר בדדמי וכ"ש ב' עדים לא אמרי בדדמי ואין להרהר אחר עדות עדים כלל ומכאן אתה למד תשובה לדברי הרב אלפס שכתב דתרי אחרי לא מהמני' במלחמה משום דקאמר' בדדמי ובזה אין ראוי לסמוך על דבריו כלל אלא ראוי להורות ששני עדים במלחמה נאמנים אבל בעד אחד ו) (ע"כ מצאתי חבל על דאבדין): (אביי) [ורבא] תבדק כל העולם מיבעי ליה פי' יבדק קלניא מתא וסביבותיה ונהרדעא וסביבותיה א"נ כל העולם כולו דחיישי' לתרי נהרדעא כדחיישינן בגיטין לשני שורי אלא משום כבוד אבוה דשמואל הוא דשלחו ליה הכי. אמר רבא מנא ידענא דהנהו שטרי דנפקי במחוזה וכתיב בהו חבו בר נגאי וגנאי בר חבו ומגבי ביה רבא בר אבוה זוזי והא חבו בר נגאי וגנאי בר חבו במחוזה איכא טובא אלא כיון דהאי נגאי בר חבו מפיק לשטרא לא חיישי' בכי האי לתרי נגאי בר חבו הכא נמי כיון דהאי יצחק ריש גלותא דהוא דייר הכא אזל מקורטובא לאספמיא לא חיישינן לתרי יצחק. ואביי אמר לך התם למאי ניחוש לה אי ליחוש לנפילה מיזהר זהירי ביה

ו) מעשר שני פ"ד מי"ח. ז) [בתמיות אתא דמאי ופי' הכרטנורא לקוח מעם הארץ], ג) [בהגהות אסר"י פרק השולח בגיטין על המשנה בגלאשונה וכו' ד"ה נגלאה לר"י וכו' גרס בקונגיל להסכת אבא דוד בר נהילאי מנהרדעא] וכן בהרא"ש שם בגיטין ז בקלוניא מתא אבא דוד בר נהילאי מנהרדעא], ד) [ע"ג], ה) [וע' היטב תוס' ב"מ יח. ד"ה נפקן],

ו) נראה דל"ל ועוד אי קאמרי סימנים אמאי מהני. ב) הלשון משובש בכאן ואולי דל"ל ולא מלי למהוי שיגוי במת כמו במי. ג) לקמן דף קכא מבואר דחזו בשעתיה בענין והיינו בתוך שיעור שעה דוקא.

דלמא מסר ליה. נתנו לו ולא קנו מידו בקנין ושמא יחזור בו ליכא למיחש להכי דאותיות כגון שטר נקנות במסירה בלא קנין ואין יכול לחזור בו: **גבן הוה.** אלגלו היה בנהרדעא וגיטא כתיב בסורא: **הכא לא חיישינן.** דהא מיבדקא כל נהרדעא ולהאי ענן ליכא למיחש דהא אמרי סהדי כו' ואביי לא חיישינן לדלמא חזא ליה לעלמא ובדיקה הוא דקמצריך באותו מקום: **הכא חיישינן.** הואיל והומזק אים אחר בעירו כשמו: **גמלא פרחא.** הולך מהר כעוף פורח: **נקפילה.** על ידי סם: **מילי מסר.** ואע"פ שלא היה עמהם שמא מתחלה אמר להם בעירו כתבו גט לאשתי ואח"כ הלכו העדים לסורא: **שילי והיני.** מקומות הן: ה"ג **מאי הוי עלייהו דשומשמי.** מי חיישינן שמא פינו: **אמרו הכי.** בשעת כעסן: **מ"ט דקטטה.** דתנן במתניתין כי אמרה מת בעלי לא מהימנא: **דמשקרא.** מרוב שנאה מתכוונת לאסור עצמה עליו: **דאמרה בדדמי.** כל מקום שכנה שראתה אינה נותנת דעתה לומר שמא לא מת ולא אנשא דהואיל וסניא ליה לא דייקא כולי האי: עד

למאי ניחוש לה אי לנפילה כו'. והא דאמרי' בפ' גט פשוט (ב"ב קעג.) אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה פירוש דחיישינן לנפילה ופקדון וי"ל דהתם איירי בנפילה דרבים אבל לנפילה דיחיד שיפול מיוסף בן שמעון וימצאנו יוסף בן שמעון אחר ודאי לא חיישינן והכי נמי מפליג בפ' גט פשוט (שם דף קעב:) בין נפילה דיחיד לנפילה דרבים וא"ת א"כ היכי קאמר התם אהא דתנן במתני' (שם:) דשני יוסף בן שמעון מוציאים שטר חוב על אחרים ותנא דברייתא' קאמר דאין מוציאין (א) בפלוגתא דפליגי אביי ורבא בצריך להביא ראיה או אין צריך דמ"ד אין מוציאין סבר לה כאביי דחיישינן לנפילה והא לנפילה דחד לא חיישינן שיפול מיוסף בן שמעון זה וימצאנו אחר ויש לומר דלאו ממש בפלוגתא דאביי ורבא פליגי אלא כמו שאביי חשש לנפילה דרבים שאותו תנא אפי' לנפילה דיחיד וא"ת והיכי מייתי התם ראיה אביי למילתיה דחיישינן להביא ראיה אלמא חיישינן לנפילה מההוא דאחד מן האחין שהיה שטר חוב יוצא מתחת ידו עליו להביא ראיה אלמא חיישינן לנפילה והא אחין הוי נפילה דחד ולא חיישינן אביי ויש לומר דמדמי אחים דשמטי מהדדי כדמפרש התם לנפילה דרבים ואי חיישינן לנפילה דרבים התם נמי יש לחוש:

מאי אמרת דלמא מסר ליה אותיות נקנות במסירה.

וא"ת ורבא היכי מייתי מינה ראיה הא שפיר קאמר אביי וכי תימא דחיישינן לנפילה ופקדון האמרי' בפרק גט פשוט (שם קעג:) אותיות נקנות במסירה אביי אמר צריך להביא ראיה ורבא אמר אין צריך להביא ראיה אי חיישינן לנפילה ופקדון (ג) אלמא אין צריך להביא ראיה אי חיישינן לנפילה ופקדון ויל"ל דרבא סבירא ליה דאין אותיות נקנות במסירה ולכן מייתי ראיה דאי חיישינן לתרי ראיה הכא נמי גבי בר נגאי הוה לן למיחש דלמא מסר ליה והשתא חוזר בו והא דקאמר בפ' גט פשוט (ג"ז שם) אותיות נקנות במסירה כו' ורבא אמר אין צריך לאו משום דרבא ס"ל הכי אלא אליבא דר' (ב) מאיר דאית ליה הכי במתני' דהתם פליגי וא"ת ברישא כל הגט (גיטין כד:) אמר קטנה הוא דלא מצי מגרש הא גדולה מצי מגרש אמר רבא זאת אומרת שני יוסף בן שמעון הדרים בעיר אחת מוציאין שטר חוב על אחרים ומה ראיה הוא גט לשטר חוב בגט אין לחוש שמא תמסור לחברתה להתגרש בו שידוע שלא תוכל להתגרש ובשטר יש לחוש דלמא מסר ליה וי"ל דהתם גרס רבה מדמהדר אביי בתריה והכא גרס רבא אי נמי אפי' גרס התם נמי רבא יש לפרש דהכי דייקינן התם דכי היכי דגדולה מצי מגרש ולא חיישינן שמא מסרה לצור על פי צלוחיתו ה"נ לא חיישינן לשני יוסף בן שמעון שמא מסרם זה לזה לצור על פי צלוחיתו דלגבות החוב הם יודעין שאין המסירה מועלת דאין אותיות נקנות במסירה וה"ר אלחנן תירץ דמדמי שטר לגט דכמו שהיה לנו לחוש בגט לנפילה כיון דלא מיזדהרא ביה הכי נמי היה לחוש בשטר דלמא מסר ליה ומדלא חיישינן בגט לנפילה הוא הדין דלא חיישי' דלמא מסר ליה:

אותיות נקנות במסירה. הא אינן נקנות חיישינן דלמא מסר ליה ותימה מאי שנא בדברים שאין עשויין להשאיל ולהשכיר (ד) שהמוחזק וגודרות שהדבר ידוע שלא נקחם מ"כ גבי אותיות נמי היה לנו להאמינו כשאומר שהם שלו וכי תימא כיון דאין אותיות נקנות במסירה דצריך שטר ואין לו שטר חיישינן דאינן שלו מ"מ ליחוש שמא הקנה לו אגב קרקע דשטר נקנה אגב קרקע כדאמרינן בהמוכר את הספינה (ב"ב דף עו: ושם) בשמעתא דאין אותיות נקנות ושמא קנין אגב קרקע לא שכיחא אי נמי לא מהני קנין אגב קרקע אלא בשטר של אותה קרקע כדאמרינן התם כיון שהחזיקו בקרקע נקנה השטר בכל מקום שהוא דשטר אפסרא דארעא הוא אבל שטר חוב בעלמא אין נקנה אגב קרקע דלא דמי למטלטלין אבל תימה לר"י דלמה לא נימא שהם שלו ולא נתן לו חברו כלום ושמא כיון דשמיה כשמיה ואין מוכיח מתוך השטר שהוא שלו ולא עשה בו סימן יש לחוש שמא של חברו היה כי אי אפשר שלא יהא סימן לזה שאין בזה ושוב פר"י דודאי הקלף יכול לעכב שלא יפסיד חזקתו אע"פ שדרכו להפקיד גביה אבל החוב לא יוכל להוציא כל זמן שנוכל להסתפק דלמא הפקיד גביה והיינו נמי דאמר בגט פשוט (שם קעג.) גבי שאני הכא דאחין משמטי מהדדי ואין החוב למוחזק שלא יוכל לגבות החוב אבל הקלף נראה לר"י שיוכל לעכב וכן חפץ אחר: **הכא** חיישינן דלמא **בגמלא פרחא אזל.** וא"ת בפ"ק דמכות (דף ה. ושם) אמר רבא (ו) (בר אבא) אתו בי תרי ואמרו בחד בשבא בצפרא הרג פלוני את הנפש בנהרדעא ואתו בי תרי ואמרו בפניא בחד בשבא עמנו הייתם בסורא חזינן אי מצפרא לפניא מצו אזלי אין נהרגין ואי לא מצו אזלי נהרגין פשיטא מהו דתימא ניחוש לגמלא פרחא קמ"ל [א] ואר"ת דהכא כיון שמתכוין לקלקל אשת חברו אזל בגמלא פרחא אבל התם אם הלכו בגמלא פרחא היה מקלקלם יותר וה"ר מנחם פי' דהתם אם איתא דאזלו בגמלא פרחא היה להן לטעון כן ומדלא אמרו הכי ש"מ דשקר הם מעידים: **אע"ג** דמימסרן לבו מילי בשילי. אר"ת דשילי והיני שני מקומות הן וסמוכות זה לזה כדאמר במס' בילה (דף כה:) רב הונא בשבתא דריגלא מכתפי ליה מהיני לשילי ולרבותא נקט הני מקומות שסמוכין זה לזה: **וליהמנה** מדרב המנונא. אמר ר"י דהלכתא כרב המנונא מדפריך סתמא דגמרא מרב המנונא ובפ"ב דכתובות (דף כב: ושם) גבי אמרה נשביתי דייק לאוקומי אמוראי דהתם כרב המנונא ובפ' התקבל (גיטין סד:) נמי פריך אדר"י מדרב המנונא והא דבשילי נדרים (דף לא. ושם) דחה (ז) רבה למילתיה דחזא בעלמא הוא ואפי' פליג הלכתא כרב המנונא כדפי' וא"ת בסוף פרק הכותב (כתובות פט. ושם) גבי הוליאה גט דקאמר רב יוסף הב"ע שאין שם עידי גירושין דמיגו דיכול לומר לא גרשתיה יכול לומר גרשתיה ונתתי לה כתובתה והיאך יכול לומר כן כיון שנאמנת לומר גרשתני ויש לומר דכשתובעת כתובה אינה נאמנת אלא דוקא לענין נישואין:

למאי ניחוש לה אי לנפילה מזהר זהיר ביה אי לפקדון כיון דשמיה כשמיה לא מפקיד גביה מאי אמרת דלמא מסר ליה (ה) אותיות נקנות במסירה ההוא גיטא דאשתכח בסורא וכתיב ביה הכי בסורא מתא אנא ענן בר חייא נהרדעא פטרית ותרכית פלונית אנתתי ובדקו רבנן מסורא ועד נהרדעא ולא הוה ענן בר חייא אחרינא לבר מענן בר חייא מחגרא דהוה בנהרדעא ואתו סהדי ואמור דההוא יומא כי איכתב ההוא גיטא ענן בר חייא מחגרא גבן הוה אמר אביי אף לדידי דאמינא חיישינן הכא לא חיישינן דהא קאמרי סהדי דבנהרדעא הוה מאי בעא בסורא אמר רבא אף לדידי דלא חיישינן (ח) הכא חיישינן דלמא (ט) בגמלא פרחא אזל אי נמי בקפיצה אי נמי מילי מסר כדאמר להו רב לספרי וכן אמר להו רב הונא לספרי (ג) כי איתנכו בשילי כתובו בשילי אע"ג דמימסרן מילי בהיני וכי איתנכו בהיני כתובו בהיני אע"ג דמימסרן מזילי בשילי מאי הוה עלייהו דשומשמי רב יימר אמר לא חיישינן רבינא אמר חיישינן (ג) והלכתא חיישינן: קטטה בינו לבינה וכו': היכי דמי קטטה בינו לבינה אמר רב יהודה אמר שמואל באומרת לבעלה גרשיני כולהו נמי אמרו הכי אלא באומרת לבעלה גירשתני וליהמנה מדרב המנונא דאמר רב המנונא (ז) (ד) אשה שאמרה לבעלה גירשתני נאמנת חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה (ה) באומרת גירשתני בפני פלוני ופלוני ושאילנא ואמרו לא היו דברים מעולם מ"ט דקטטה רב חנינא אמר משום דמשקרא רב שימי בר אשי אמר משום דאמרה בדדמי מאי בינייהו איכא

טז א מיי' פ"ג מהל' גירושין הלכה י טוש"ע אה"ע סימן קלב סעיף ד:

יז ב מיי' שם פ"ז הל' כה ופכ"ג מהלכות מלוה ולוה הלכה ו סמג עשין לד טוש"ע שם סימן קכח סעיף ז וטוש"ע ח"מ סימן מג סעיף כ:

יח ג מיי' פ"ו מהל' שאלה ופקדון הל' ד סמג עשין פח טוש"ע ח"מ סימן לח:

יט ד מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' ד ופט"ז מהל' אישות הל' כו סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סי' ז סעי' ב וסימן קנב סעיף ב:

כ ה מיי' פי"ג מהל' גירושין ה"ח סמג עשין נט טוש"ע שם סי' ז סעי' מח:

תוס' חד מקמאי

ההוא גיטא דאשתכח בסורא האי עובדא נמי הכי הוה שהיו העדים מעידים נמי דהאי ענן בר חייא דהוה יתיב בסורא א"ל נכתוב ונחתום גט לאשתו.

מסורת הש"ס

(א) [קדושין מז: ב"ב עו. עז. קסט: קעג. סנהדרין לא.], (ב) מכות ה., (ג) ב"ב קעב. גיטין פ., (ד) נדרים לא. כתובות כב: גיטין סד: פט., (ה) ל"ל ולמה, (ו) [ב"מ קנז.], (ז) [טעות הדפוס], (ח) [כפירוש אם איתא דבא].

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה למאי וכו' דאין מוציאין דפליגי בפלוגתא דאביי: (ב) ד"ה מאי אמרת וכו' אלא אליבא דרבי מאיר ליה כל"ל ותיבת מאיר נמחק:

הגהות הגר"א

[א] תוס' ד"ה הכא. ותר"ת הכא כו'. נ"ב ובסב"ל וש"פ כתבו דעיקר סמיך על טעם דאמרינן מילי מסר:

מוסף רש"י

אותיות נקנות במסירה. המוכר שטר חוב לחברו קנה החוב במסירת אותיות (סנהדרין לא.) אינו צריך לכתוב שטר מכירה על שטר שהוא מוכר לו אלא משמסר לו שטר שיש לו על אחרים לזכות בו נתחייב הלוה לפורעם לזה (קדושין מז:) ונתענבל לו ליה לזה הקונה כמו שהיה משועבד למלוה כל זמן שלא חזר ומחלו (רשב"ם ב"ב קסט:) לגבות הלוקח את החוב מן הלוה במסירה שמסר לו המלוה את השטר ולא מלי טעין ליה לצור על פי צלוחית מסרו לך (שם עז.) ולא צריך למכתב קני לך וכל שעבודיה ולא שום שטר (שם עז.). בגמלא פרחא. מין גמלים יש שהם קלים במרוצתם כעוף הפורח (מכות ה.). כי איתנכו בשילי. ואתם כותבין שם אותה העיר בשערי מכירה או שערי הלוה או שערי מתנה או זכרון עדות, כתבו בתוך השטר מקום שאתם יושבים שם בשעת כתיבה, כלומר במקום פלוני כתבנו הך מה שרשום במקום פלוני (רשב"ם ב"ב קעב.). וכי איתנכו בהיני. לכתוב שטר כתובו בהיני. כתבו בתוכו שבהיני נכתב ואף על גב דמימסרן כו' (גיטין פ.) בהיני, מקום (רשב"ם שם).

איבא בינייהו דארגיל בה קטטה. פי' למ"ד משום דמשקרא היתה יראה כ"כ לשקר כיון דרחמא ליה ולמ"ד לאמרה בדדמי כיון דיש קטטה בדבר מועט אמרה בדדמי ול"ג דארגילא היא כי לעולם יש לחוש שמשקר כיון ששונאתו ומ"ת ואמאי לא תשקר והלא היא משקרת שאמרה גירשתני בפני פלוני ופלוני ושיילינן להו ואמרו להד"מ וי"ל דזה לא היתה עושה שתשקר לומר מת בעלי ואם יבא תלא מזה ומזה וכל הדברים האלו בה: **לא** דברו בקציר אלא בהווה. ירושלמי למה קציר מ"ר מגא דאונסא דשכיח שאני החמה קודחת בראשו של אדם בשעת הקציר הדא הא דכתיב ויגדל הילד ויהי היום ויצא אל אביו אל הקוצרים ויאמר אל אביו ראשי ראשי ורבנן אמרי דריחשא שכיח:

באותה שעה אמרו האשה שאמרה מת בעלי בו'.

משום דחזו דאיכא עיגונא טפי אם לא היו מאמינים אותה ומ"ת ואמאי לא מהימנינן לה במגו שהיתה יכולה לומר גירשתני למאן דאמר בפ' שני דכתובות (דף כג. ושם) דאיתמר דרב המנונא אפי' אלא בפניו ויש לומר דאין זה מגו שאם תאמינה לומר מת היתה אומרת כמה פעמים בדדמי ולכך אין להאמינה אי לאו משום דחייש לעיגונא ועוד י"ל דהשוא אמורא דאמר אלא בפניו [נמי] אינה מעיזה היינו דוקא אמתני' דהתם שאומרת אשת איש הייתי וגרושה אני שיש להאמינה מטעם דהפה שאסר הוא הפה שהתיר ואע"ג דאיכא איסור דאשת איש כיון דשלא בפניו (ו) אינה מעיזה אבל בעלמא לא היתה נאמנת:

ט) **שאין** האחין נכנסין לנחלה על פיה. והא דאמרינן בפרק המפקיד (ב"מ לח: ושם) בשמעו בו שמת כולי עלמא לא פליגי דמורידין קרוב לנכסי שבו מני לאוקומי כששמעו בו בשני עדים דאי בעד אחד מיירי הא אשה דהכא בעד אחד דמיא אפ"ה אין האחין נכנסין לנחלה על פיה ומ"ת מ"מ תקשי אדמסיק התם כי פליגי בשלא שמעו בו שמת פירוש בשני עדים אלא בעד אחד דאי לא שמעו בו כלל פשיטא דאין מורידין ומ"כ היכי קאמר שמואל התם מורידין וי"ל דהכא מיירי לירד ולמכור והתם מיירי לאכול כדמשמע התם ולפי זה יש לפרש ששמעו בו שמת היינו בעד אחד ולאכול דאי בשני עדים אפי' לירד ולמכור וא"ת וא"כ היכי פליגי בלא שמעו בו שמת דמורידין וי"ל דלא שמעו בו שמת בעד אחד אלא ע"י קול בעלמא כדאמרי' בשילהי דמס' גיטין (דף פט.) כששמע פלוני מפלוני ופלוני מפלוני והלכו להם למדינת הים ומיהו בפ' בתרא דכתובות (דף קז.) איכא טובא כששמעו בו שמת ואיירי בשני עדים ומצינו למימר נמי הכא שיצא לדעת והתם אין מורידין קרוב לנכסיו כדאמר בפרק המפקיד (ב"מ דף לח: ושם): וחזרו

איבא בינייהו דארגיל הוא קטטה איבעיא להו א)עד אחד בקטטה מהו ב)מ"ט דעד אחד מהימן ג)משום דמילתא דעבידא לאיגלויי לא משקר הכא נמי לא משקר או דלמא טעמא דעד אחד מהימן משום ד)דהיא דייקא ומינסבא והכא כיון דאית ליה קטטה לא דייקא ומינסבא תיקו: רבי יהודה אומר לעולם אינה וכו': תניא אמרו לו לרבי יהודה לדבריך ה)פקחת תנשא שוטה לא תנשא אלא אחת זו ואחת זו תנשא ההיא דאתיא לבי דינא ו)דרבי יהודה אמרי לה ספדי בעלך קרעי מאניך סתרי מזייך אלפוה שיקרא אינהו כרבנן סבירא להו אמרי תעביד הכי כי היכי דלישריה: **מתני'** בית הלל אומרים ז)לא שמענו אלא בבאה מן הקציר ובאותה מדינה וכמעשה שהיה אמרו להם בית שמאי אחת הבאה מן הקציר ואחת הבאה מן הזיתים ואחת הבאה מן הבציר ואחת הבאה ממדינה למדינה לא דברו חכמים בקציר אלא בהווה חזרו בית הלל להורות כבית שמאי: **גמ'** תניא אמרו להם בית שמאי לבית הלל לדבריכם אין לי אלא קציר חטים קציר שעורים מנין ואין לי אלא קוצר בוצר מוסק גודר עודר מנין אלא מעשה שהיה בקציר והוא הדין לכולהו הכא נמי מעשה שהיה באותה מדינה והוא הדין לכולהו ובית הלל באותה מדינה דשכיחי אינשי מירתת ממדינה למדינה אחרת דלא שכיחי אינשי לא מירתת ובית שמאי הכא נמי שכיחי שיירתא מאי מעשה שהיה דאמר רב יהודה אמר שמואל שילפי קציר חטין היו והלכו עשרה בני אדם לקצור חטין נשכו נחש לאחד מהן ומת ובאת אשתו והודיעה לבית דין ושלחו ומצאו כדבריה באותה שעה אמרו האשה שאמרה מת בעלי תנשא מת בעלי תתייבם נימא רבי חנניא בן עקיבא ורבנן בפלוגתא דבית שמאי וב"ה קמיפלגי דתניא ח)בלא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה ולא יעמוד בצד זה ויזרק לצד אחר ולא ישיטם על פני המים ולא ירכיבם לא על גבי בהמה ולא על גבי חברו אלא אם כן היו רגליו נוגעות בקרקע אבל מעבירם על הגשר אחד ירדן ואחד שאר נהרות רבי חנניא בן עקיבא אומר לא אמרו ט)אלא ירדן ובספינה וכמעשה שהיה לימא רבנן דאמרי כב"ש ור' חנניא בן עקיבא דאמר כב"ה אמרי לך רבנן אנן דאמרינן אף כב"ה עד כאן לא קאמר בית הלל התם אלא משום דמירתת במקום קרוב מירתת במקום רחוק לא מירתת הכא מה לי ירדן מה לי שאר נהרות רבי חנניא בן עקיבא אמר לך אנא דאמרי אף לב"ש עד כאן לא קאמרי ב"ש התם אלא משום דאיהי דייקא ומינסבא מה לי מקום קרוב מה לי מקום רחוק הכא משום מעשה שהיה בירדן ובספינה דהוה מעשה גזור רבנן בשאר נהרות דלא הוה מעשה לא גזור רבנן מאי מעשה שהיה י)דאמר רב יהודה אמר רב ג)מעשה באדם שהיה מעביר מי חטאת ואפר חטאת בירדן ובספינה ונמצא כזית מן המת תחוב בקרקעית של ספינה באותה שעה אמרו לא ישא אדם מי חטאת ואפר חטאת ויעבירם בירדן ובספינה: **מתני'** כ)בית שמאי אומרים תנשא ותטול כתובתה בית הלל אומרים תנשא ולא תטול כתובתה אמרו להם בית שמאי התרתם ערוה חמורה ולא נתיר ממון הקל אמרו להם בית הלל מצינו שאין

עד אחד בקטטה. קטטה בינו לבינה והלך למדינת הים ובא עד אחד ואמר מת מי מהימן אי לא: **אלפוה שיקרא.** בתמיה. אם כרבי יהודה סבירא להו דאינה נאמנת אלא דאם כן איכא למה הוצרך לבכות: **מתני' אלא בבאה מן הקציר.** שכך היה המעשה כדאמרי' לקמן ולא התירו חכמים אלא דוגמתו שיהא הדבר קרוב לנו ומירתתא ולא משקרא אבל ממדינת הים אינה נאמנת: **אלא בהווה.** מעשה שהיה כך היה והוא הדין לכל מקומות: **גמ' נדברים.** שאתם אומרים כענין המעשה שהיה בענין: **אין לי אלא קציר חטים.** דמעשה שהיה בקציר חטים היה כדלקמן: **גודר.** תמרים: **עודר.** מלקט תאנים: **הא אמאי.** לענין מדינת הים: **שילפי.** סוף קציר חטים. שילפי לשון שלף אים (רות ד) שכבר היה הקציר משתלף ועובר: **ויעבירם בירדן ובספינה.** משום מעשה שהיה בירדן ובספינה ונטמאו כדאמרינן לקמן: **ויזרקם בלד זה.** של נהר דהיינו נמי דומיא דספינה שפורחין באויר על פני המים: **לא יריכבם על גבי בהמה.** בתוך המים דהיינו נמי דומיא דספינה שהאדם הנושאו יושב במקומו וספינתו נוטלתו ומוליכתו וספינה פעמים שהיא נושאת ונוגעת בקרקע: **אלא אם כן רגליו.** של עליון נוגעות במים בקרקע: **על הגשר.** דכארעא סמיכתא היא והאדם המעבירו הולך כל שעה ברגליו ואינו דומה לספינה: **אחוב בקרקעיתה.** והאהיל הכלי של מי חטאת עליהן ונטמאו: **מתני' תנשא ותטול כתובתה.** על פיה: שאין

א) [ל"ל טעמא דעד אחד זו'], ב) [לעיל ג.: וש"נ], ג) [לעיל כה. וש"נ], ד) [נ"ר פירושו בתי"ט ד"ה אחת זו], ה) [ל"ל דהכ], ו) עדיות פ"א מי"ב, ז) [מגיגה כג. תוספתא דפיה פ"ח], ח) שבת פ: מגיגה כג. [מוספתא שם ע"ש], ט) מגיגה כג., י) [עדיות פ"א מי"ב], כ) שיך לקמן קיח.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה באותה וכו' דשלא בפניו נמי אינה מעיזה:

מוסף רש"י

דהיא דייקא ומנסבא. דהיא גופא דייקא עד שיודעת שמת ודאי ואחר כך נשאת (לעיל כה.), ולא יעמוד בצד זה. של נהר (חגיגה כג.). אלא אם כן היו רגליו נוגעות בקרקע. משום מעשה שהיה בספינה כדלקמן, וכל ספינה מהלכת באויר וגזרו על האוירות כולן (שם). אבל מעבירם על הגשר. הואיל ורגליו נוגעות בו (שם). לא אמרו אלא בירדן ובספינה. ולא גשר ושאר נהרות, דגזרה שגזרו מתמת מאורע אין להם לגזור אלא מעין המאורע (שבת ס:) אבל משיטן על פניו ועומד בלד זה ויזרקם ללד אחר (חגיגה כג.).

עין משפט נר מצוה

כא א מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' ו סמג עשין נט טוש"ע אה"ע סימן ז סעיף מח:

כב ב ג מיי' פ"י מהל' פרה אדומה הל' ב:

תוס' חד מקמאי

איבעיא להו עד אחד בקטטה מהו ולא איפשיטא. ואע"ג דעד א' ביבמה פסק הרב ז"ל דנאמן ולא אמרי' כיון דזמנין דסניא ליה לא דייקא ומנסבא. שאני התם דלא מעיקרא סניא ליה אבל הכא דידענן בודאי דקטטה [היה] בינו לבינה ולא דייקא

שאין האחין נכנסין לנחלה של בעלה על פיה. דרחמנא אמר ע"פ שנים עדים (דברים יט) ולגבי נשואין דידה הוא דאקילו רבנן משום עיגונא: **כשנשאי לאחר. גמ' לנחלה.** זכה בנחלת אחיו כדאמר בפרק החולץ (לעיל מ.) הכונס את יבמתו זכה בנכסי אחיו: **ואין לא נדרוש מדרש סורה.** בתמיה: **אדעתא דכתובה אתאי.** ובאפוקי ממונא סהדי בעינן: **כל מילי דאיניש כו'.** ועיקר אדעתא דנשואין אתאי ושריגן לה וכיון דשריגן לה שקלה נמי כתובה דמספר כתובה גלמוד: **דלא ידעה במאי משתריא.** וכיון דהזכירה נשואין גליא דעתא דלמשרייה אתאי והא דאמרה בריש תנו לי כתובתי שמא כסבורה היא שזו התרתה: **מתני' ויבמתה.** אשת יבמה. וטעמא דכולהו מפני שטוגות אותה ומתכוונות לקלקלה. חמותה שונאתה שאומרת בלבה זו תאכל כל יגיעי ועמלי. וכן בת חמותה אומרת זו תירש כל עמל אבי ואמי ואני אלדהה. ויבמתה ירלה שמא סופה להיות צרתה. ובת בעלה זו בלה במקום אמי אוכלת כל עמלה: **מה בין גט למיתה.** דאמר בפ"ב דגיטין (דף כג.) אף הנשים שאין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גטה ממדינת הים ואע"ג דעלייהו סמכינן דלריכות לומר בפני נכתב ובפני נחתם: **שהלכה מוכיח.** וסמכינן עיקר אכתבא: **גמ' בת חמיה.** שאין בת חמותה מהו: **לגירסא.** יגיע אמי שהביאה לאבי מבית אביה: **והכא נמי.** אע"ג דהיא לא אכלה לגירסא דאמה שהרי אין בעלה של זו אחיה מן האם ובני אמה נוטלין מה שהביאה אמה דתנן (כתובות דף נב:) בנין דיכרין די יהווין ליכי מינאי אינון יתרון כסף כתובתיך יתר על חולקהון דעם אחוהון אפ"ה הא קא אכלה לגירסא דבי נשאי וסניא לה: **אשת אב הרי היא בכלל בת הבעל.** כיון דזו אינה מעידה לזו ממילא נפקא דאשת אב נמי אינה מעידה לבת בעלה הלכך אין זו תוספת ולא הולרכו להזכירו: **ור' יהודה.** אמר לך ודאי הולרכו דבשלמא חמותה סניא לכלה מפני שסופה לירשנה ואמרה קאכלה לגירסאי כו' הלכך איצטריך למימנינהו: **אלא מאי מוסיף כו'.** כיון דאין לה על מה לשנאות חמותה אמאי קא מוסיף לה ר' יהודה לומר אינה נאמנת. ומשני טעמא דרבי יהודה כלה סניא לה לחמותה משום דמגלה לברה מילי עלה: **ורבנן כמיס הפנים לפנים.** קרא כתיב כמיס הפנים לפנים כמיס הללו שאדם לופה בהן ורואה בהם פנים כפניו אם הוא שוחק הם שוחקות ואם הוא עוקס הם עקומות כן לב האדם לאחר האם הוא אוהב את זה גם (ג) זה הוא אוהבו ואם הוא שונאו את זה גם הוא שונאו הלכך לא בעי לאוספינהו דמטעמא קמא שמעינן דאין נאמנות דכיון דחמותה סניא לכלה משום דקאכלה לגירסא כלה נמי סניא לחמותה דסניא לה וכיון דבת הבעל סניא לאשת אב אשת אב נמי סניא לה לדידה: **בדברי תורה כתיב.** לפי פנים ולב שאתה נותן לתורה לבך עומד לך להעמיד גירסא אם יגעת בה תמצא אם לא יגעת לא תמצא [מגילה ו ב]. ל"א אם רבו מסביר לו פנים הוא מחכים ואם לאו אינו מחכים מרבו: **חמותה הבאה לאחר מכאן מהו.** אם יבמה היא ולא אם בעלה ושמא קופה להיות חמותה מי נאמנת לומר מת בעליך והתייבמי לבני או חלצי והנשאי לאחר: **מי מסקה.** הך אם יבא אדעתה דלמא מיית בעל ונפלה קמי יבם ברה וקאכלה לגירסא ומתכוונת לקלקלה מעכשיו כדי שלא תתייבם עוד לבנה או לא. ואע"ג דברה הבאה לאחר מיכן פשיט לן כדאמר במתני' ויבמתה דהיינו משום צרות העתידות לבא התם הוא לערא דגופה הוא ומסקא אדעתה טפי אבל שנאת חמותה לכלה מחמת ממון הוא ולא מסקא אדעתה כולי האי או לא: אמרה

וחזרו ב"ה להורות כב"ש. והא דאמר בפ' האשה שנפלו (כתובות פח. וסס) גבי ולימא אח אני יורש אשתו איני קובר ואי משום כתובה לא ניתנה כתובה לגבות מחיים ודאי ממון שמעת ליה דאית ליה מדרש כתובה בית שמאי הא אית להו שטר העומד לגבות כגבוי דמי ומאי קושיא דלמא אפילו ב"ה ניהו דהודו להו וי"ל דב"ה לא חזרו בהם מטעם מדרש כתובה אלא מטעם קל וחומר מ"ג התם דחויא בעלמא הוא דמוקי כבית שמאי ולמסקנא [1] דהדר אתי שפיר כבית הלל וי"מ דלא דרשי ב"ה מדרש כתובה כל כך כמו ב"ש ולא יתכן דאי מסתבר לדורשו בכתובות כמו הכא אמאי לא דרשי ליה ב"ה ואי לא מסתבר מנא ליה דדרשי אפי' ב"ש: **בית הלל כו'.** ב"ה על הלל רבן שדורש מדרש כתובה בפ' המקבל (ב"מ קד.) דקאמר התם הלל היה דורש לשון הדיוט אנשי אלכסנדריא היו מקדשים נשותיהם ובשעת כניסתן לחופה באו אחריה וחוטפין אותן כו' ומצא כתוב בהן לבשתנשאי לי תיהוי לי לאנתו ואומר ר"י דלא דמי דהתם ודאי הדבר ידוע ומוכיח שהיו כותבין בשביל שחוטפין להן אבל הכא כשתנשאי לאחר היינו על ידי עדות ברורה ולא ע"י דבר אחר וב"ש סברי דמ"מ תנשאי לאחר קרינא ביה [2]: **חוץ מחמותה כו' ויבמתה.** פי' שרוצה לקלקלה לפי שירלה שימות בעלה או יבמה ויהיו לרות זו לזו ואפי' לשמואל דאמר לעיל בסוף האשה רבה (דף לו.) דאינה כאשת איש א"כ כשיבא היבם תהא מותרת לחזור מ"מ מתכוונת היא לביישה ועוד שמא יחלון לה בעלה ותנשא לאחר אז אסורה לזה ולזה ולא תפול עוד לפני בעלה ליבם ואע"ת והלא כשמעידה על יבמה שמת שמא ייבמנה בעלה ותהא לרתה לאלתר וי"ל שאינה חוששת בכך כיון שיודעת שבעלה חי ויחזור ולבסוף יקלקלנה: **והא** תנן חוץ מז' נשים. אמתני' פריך דלא קתני אלא חמש: אלא

עין משפט נר מצוה

כג א מיי' פ"ז מהלכות נחלות הל' ו ב סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רפד סעיף ב:

כד ב מיי' שם ופט"ז מהלכות נחלות הל' ב סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רפד סעיף ג טוש"ע אה"ע סימן יז סעי' מג:

כה ג מיי' פ"ז מהלכות נחלות הל' ב סמג עשין לו טוש"ע ח"מ סימן רפד סעיף ג טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף מג:

כו ד מיי' פט"ז מהלכות אישות הלכה לא סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן ק סעיף ז:

כז ה ו מיי' שם טוש"ע שם סימן יז סעיף מד וסי' ק סעי' ח:

כח ז מיי' פי"ב מהל' גירושין הלכה טו סמג עשין כ טוש"ע שם סימן יז סעיף ד:

כט ח טוש"ע שם בהג"ה:

תוספות ישנים

מת בעלי. ותנו לי כתובה אינה נאמנת. כלומר דדעתה אכתובה וכן אומר ר"י דהאשה שאמרה לבעלה גרשתני דנאמנת גרשתני ותן לי כתובה אינה נאמנת וא"ע לעיל [דף קנז] לוקמה בהכי דפריך ולהימנה כרב המנונא. ומשמע (מהכא) [שם] דרב המנונא מהכי אף ליגשא. ובכתובות [דף כג:] לא משמע כן [1]: דקאבלה לגירסא דבי נשא. וא"ת אמאי לא קאמר כמו כן דקאבלה לגירסא דאם שהיי ירא אמה ובנו (ירבענו) [ירבענו]. וי"ל כגון שהיה לאמה בנין דכרין (דהיינו) [דהם עוטלין] מה שהביאה אמם: **ההוא** בד"ת כלומר לפי פנים שאתה נותן לב להעמיק ולהסביר הוא עומד לך ל"א אם רבו מסביר לו פנים הוא מחכים ואם לאו אינו מחכים: מי מסקא אדעתא דמיית בעלה ונפלה קמי אחיו ב) וי"ל דהתם תנשא לפי' מסקא אדעתה טפי אבל שנאת חמות לכלתה היא מחמת דלא מסקא אדעתא כולי האי וא"ת ממותה ובת חמותה נמי סניא לה משום דאכלה לגירסא לאחר מיתה וי"ל דחמות מיירי שמת בעלה ובת חמותה ג) דהשתא קאכלה לגירסא דאם:

א) [כתובות נג.], ב) רש"ל, ג) גיטין כג: לעיל כה., ד) [ל"ל דאמר אמר], ה) [ל"ל דתניא], ו) מהרש"א הגיה דהתם, ז) [וע"ע תוס' כתובות נג. ד"ה שאין לפי וכו' וע"ע תוס' נדה יד: ד"ה מאי לאו],

תורה אור השלם

1. וְהָיָה הַבְּכוֹר אֲשֶׁר תֵּלֵד יָקוּם עַל שֵׁם אָחִיו הַמֵּת וְלֹא יִמָּחֶה שְׁמוֹ מִיִּשְׂרָאֵל: דברים כה ו
2. כְּמַיִם הַפָּנִים לַפָּנִים כֵּן לֵב הָאָדָם לָאָדָם: משלי כז יט

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי דלמא משום דלא ידעה: (ב) שם שיש טויין וכו' לגירסא (דבי נשא) תא"מ וג"כ ס"א דאימא: (ג) רש"י ד"ה ורבנן וכו' גם הוא אוהבו כל"ל ותיבת זה נמחק:

תוס' חד מקמאי

ומנסבא. איבעיא להו בת חמיה נאמנת לומר מת בעלה או לא. בעו במערבא חמות הבאה לאחר מכן מהו. הני תרי בעיי לא איפשיטו ולחומרא עבדינן:

מוסף רש"י

מה בין גט למיתה. דאמיתה לא מהימנין ואגט מהימנין (גיטין כג:). שהכתב מוכיח. ואלו עלה סמכינן כל כך (לעיל כה.).

ד) ר"ל מה דאמר שם דמאן דאמרי לה אדעתא אחיא כרב המנונא אלמא דדוקא אם נשאת לא תצא וע"ש בתוס' ד"ה אית ליה ודו"ק.

ב) חסר כאן וי"ל וא"ת בלרה הבאה לאחר מכאן פשיט ליה לקמן דאינה נאמנת וי"ל דהתם דהוא בעבה דגופה מסקא אדעתא טפי אבל שנאת חמותה לכלתה הוא מחמת ממון ולא מסקא וכו' וכ"ה ברש"י.

ג) נראה דל"ל ובת חמותה מיירי שמת בעלה דהשתא קאכלה וכו'.

לאו משום דאמרינן לא בעלה מת ולא חמיה מת. ומ"מ מתיריס אותה לינשא כיון דחזיא דחמותה אסורה אף היא לא מקלקלה נפשה וא"ת מה יש לחוש מכל מקום נתיר לחמותה כשנשאת הכלה דהשתא לא תיתי ותצטער שהרי לא תחזור להיות כלתה וי"ל דמכל מקום יש לחוש פן תנשא חמותה קודם שתנשא הכלה והיא מתכוונת לכך ומצלחת שאסרה את חמותה ולכך לא רצו חכמים להתירה אפילו כשתנשא הכלה:

דלמא שאני התם דרגש לה **צערה**. ה"ה דה"מ למימר שאני התם דלא מסקא אדעתה שמא ימות בעלה אבל כלה יכולה לידע שיצא בעלה וממלגא לברה מילי עילויה אי נמי משוי אותס הגמרא לפי שאין דבר ברור כל כך שיחזור בעלה ממדינת הים: **הא לא נשאת לא תנשא והא אמר רב'**. קשה לר"י דבפרק ב' דכתובות (דף כב: ושם) גבי מילתיה דרבי יוחנן דשניס אומריס מת כו' משמע דמילתיה דעולא איירי בדיעבד אבל לכתחלה מודה דלא תנשא משום דרב אסי הסר ממך עקשות פה וי"ל דהכא דייק הכי טעמא דנשאת משום הכי לא תנא הא לא נשאת לא תנשא ואם נשאת תנא דהכי משמע דוקא נשאת לא תנא הא לא נשאת לא תנשא ואם נשאת תנא משום הכי פריך מדעולא וא"ת והיכי משני התירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת לא תנא מהיתירה הראשון משמע ותנשא לכתחלה ויש לומר דולמי לכתחלה לא תנשא ולא תנא מהיתירה הראשון היינו לענין דאם נשאת לא תנא וסיפא דע"א אומר מת ואחד אומר לא מת הרי זו לא תנשא איירי בבת אחת ואפי' נשאת תנא וא"ת ור' יוחנן בפ"ב דכתובות (ג"ז שם) מאי קמ"ל מתני' היא וי"ל דר' יוחנן אתא לאשמועינן דלכתחלה לא תנשא משום דרב אסי ור"י אומר דפריך משום דמשמע ליה הא לא נשאת לא תנשא מדאורייתא מדקאמר תנא ולא קתני הולך ממזר ועוד מדקתני סיפא עד אחד אומר מת ועד אחד אומר לא מת לא תנשא משמע דהיינו בבת אחת ומי מדרבנן אפילו בזה אחר זה נמי וא"ת דהכא משמע דעולא לא איירי אלא בזה אחר זה דהיינו בהתירה לינשא ובפ' מי שקינא (סוטה לא: ושם) משמע דאיירי עולא בכל ענין בין בבת אחת בין בזה אחר זה דתנן התם עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת היתה שותה כו' דייק בגמ' טעמא דהאי מכחיש אבל לא מכחיש עד אחד נאמן מה"מ כו' ופריך כיון דמדאורייתא עד אחד מהימן אידך היכי מצי להכחיש ליה והאמר עולא כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שניס אלא אמר עולא תני לא היתה שותה ור' חייא אמר היתה שותה ולרבי חייא קשה מתני' לעולא לא קשיא כאן בבת אחת כאן בזה אחר זה משמע דעולא נמי איירי בבת אחת כמו בזה אחר זה ולכך צריך להגיה ולא משני כדמשני רבי חייא ומיהו י"ל דעולא לא איירי אלא בזה אחר זה אלא שנראה לו דוחק להעמיד המשנה בבת אחת משום דמשמע ליה דאיירי נמי בזה אחר זה ועוד אמר ר"י דאפילו איירי עולא בכל ענין ה"מ התם דמדאורייתא עד אחד מהימן בסוטה כדנפקא ליה התם מועד אין בה אבל הכא גבי אשה דלא מהימן אלא מדרבנן לא תשיב כשניס אלא בזה אחר זה ואע"ג דיש חלוק בין דאורייתא בין דרבנן מייתי מדעולא דנראה לו דתשיב כשניס בזה אחר זה בדרבנן כמו בדאורייתא בבת אחת: **עד** אחד אומר מת ושנים אומרים **לא מת תצא**. אבל אחד ואחד בזה אחר זה לא תנא אבל לא תנשא שניס אומריס מת ואחד אומר לא מת אע"פ שלא נשאת תנשא אחד ואחד בבת אחת לא תנשא ובזה אחר זה מותרת להנשא מה"ת אי נאו משום לזות שפתיס: **לא צריכא בפסולי עדות**. והא דאמר בפרק מי שקינא (סוטה לא: ושם) תנן עד אחד אומר נטמאת ושניס אומריס לא נטמאת היתה שותה תיובתא דרבי חייא וליטעמיך אימא סיפא שניס אומריס נטמאת ואחד אומר לא נטמאת כו' אלא בפסולי עדות כו' ואמאי לא מוקי ריש בפסולי עדות מטעם דפריך הכא

ת"ש [6] אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי תנשא ותטול כתובה וחמותה אסורה מ"ט חמותה אסורה לאו משום דאמרינן לא בעלה מיית ולא חמיה מיית והא דקאמרה הכי לקלקולא לחמותה הוא דקמיכוונא סברה לבתר שעתא לא תיתי תצטערן דלמא שאני התם [7] דרגיש לה צערא: **מתני'** עד אומר מת ונשאת ובא אחד ואמר לא מת הרי זו לא תצא [8] עד אומר מת ושנים אומרים לא מת אע"פ שנשאת תצא שנים אומרים מת ועד אומר לא מת אע"פ שלא נשאת תנשא: **גמ'** טעמא דנשאת הא לא נשאת לא תנשא והאמר עולא [9] כ"מ [10] שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים ואין דבריו של אחד במקום שנים הכי קאמר [11] עד אחד אומר מת והתירוה להנשא ובא אחד ואמר לא מת לא תצא מהיתירה הראשון: [12] עד אומר מת: פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים [13] לא צריכא בפסולי עדות וכדר' נחמיה דתניא רבי נחמיה אומר [14] כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד ואיבעית אימא [15] כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא [16] אפי' מאה נשים כעד אחד דמיין אלא כגון דאתאי אשה מעיקרא ותרצה לדרבי נחמיה הכי רבי נחמיה אומר [17] כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד אבל שתי נשים באיש אחד כפלגא ופלגא דמי: [18] שנים אומרים מת וכו': מאי קמשמע לן בפסולי עדות וכדר' נחמיה דאזיל בתר רוב דעות היינו הך מהו דתימא כי אזלינן בתר רוב דעות לחומרא אבל לקולא לא [19] קמ"ל: **מתני'** [20] אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובתה וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובתה אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג ר"מ אומר הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו [21] עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה

אמרה מת בעלי ואח"כ מת חמי. רבותא לאשמועינן דלע"ג דאמרה מת בעלי ונמצא שאין זו חמותה והרי היא לה כנכרית אפי' הכי לא מהימנא דלדאמרה מת חמי וחמותה אסורה מ"מ הא לאו חמותה היא אלא משום דאמרי הך לאו בעלה מיית ועדיין זו חמותה ולא חמיה מיית וזו כלתה מתכוונה לקלקלה ואע"ג דהשתא הרי בנה של זו במדינת הים ואין אמו אצלו לדבר לו על כלתה דברים רעים אפ"ה מסקא כלה אדעתה לקלקלה מעכשיו כי היכי דלבתר שעתא כשיבוא בעלי ובעלה תדחה לחרפות ולא תיתי לטרדן וה"ה לחמותה הבאה לאחר מיכן דהא נמי אחר מיכן הוא: **דרגש לה צערא.** כבר הרגישה כלה זו בצער שמצערתה חמותה ושנאה ישנה היא אבל בחמותה לאחר מיכן שמעולס לא היתה חמותה לא תפשוט: **הרי לאן שניס.** הרי הוא משוב כשניס: **לא תנא מהיתירה הראשון.** ודוקא התירוה קודם שיבא עד שני המכחישו אבל בא קודם שיתירוה מודה עולא דלא סמכינן אקמא דאכתי לא אתשביניה כתרי: **עד אומר מת.** ובאו עדים ואמרו לא מת פשיטא דמודי עולא דלגבי תרי חשיב כחד ובטל ולא אמרינן תרי ותרי נינהו: **בפסולי עדות.** ואע"ג דשניס שאמרו לא מת נשים היו הרי עד ראשון בטל אצלן ואיצטריך לאשמועינן כי האי גוונא: **כל מקום שהאמינה תורה עד אחד.** אין שם תורת עדות כי היכי דחד חשיב פסולי עדות נמי חשיבי הלכך הלך אחר רוב דעות ואין עליך לבדוק אם כשרים אם פסולים: **ועשו שתי נשים באיש אחד.** שתי נשים שהכחישו עד אחד ואמרו לא מת כשני אנשים באיש אחד שהראשון בטל ואפילו ניסת תנא: **כל היכא דאתא ע"א כשר מעיקרא.** והתירוה על פיו אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין וכי היכי דעד אחד בטל דאמרינן ראשון הרי הוא כשניס ואין דבריו של אחרון במקום שניס מאה נשים נמי בטלים לגביה ובכי האי גוונא לא אשמועינן מתני' דתנא אלא מתני' דקתני אף על פי שנשאת תנא כגון דאתאי אשה מעיקרא ונשאת על פיה ואשמועינן מתני' דתנא ע"פ שתי נשים הבאות אחרי כן ולא מוקמינן קמייתא במקום עד כשר ואע"ג דאתשביניה כתרי למישרייה על פומה: **כפלגא ופלגא.** בעד אחד אומר מת והתירוה לינשא ובא אחר ואמר לא מת דאמר במתני' לא תנא מהיתירה הראשון: **לאומרא.** כגון מליעתא דקתני תנא: **מתני' אחת אומרת מת.** שתי נשים לרות הבאות ממדינת הים אחת אומרת מת בעלי ולרתה אומרת לא מת: **הואיל והן מכחישות כו'.** וגמ' פריך לפלוג נמי ר' מאיר בריש דזו שאומרת מת לא תנשא: **הואיל וזו וזו מודות כו'.** הא אחת מודה והאחת אינה מודה לא ינשאו שתיהן אלא האחת: אשה

עין משפט נר מצוה

ל א ב ג ד ה ו מיי' פי"ב מהלי' גירושין הל' כ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף ל:

לא ז ח מיי' שם הלכה כב טוש"ע שם סעיף מ:

לב ט מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף מו:

לג י מיי' שם טוש"ע שם סעי' ט וסעיף מז:

לד כ מיי' שם הל' יט טוש"ע שם סעיף ל:

תוס' חד מקמאי

מתני' אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובתה. אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג אר"מ הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו ר' יהודה ור' שמעון אומרים הואיל וזו וזו מודות שאינו קיים ינשאו. עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומר' מת ואשה אומר' לא מת ה"ז לא תנשא הרב אלפס לא פסק כדברי מי סמך על הכלל המסור בידינו יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד דקי"ל ר"מ ור"י הלכה כר' יהודה:

מסורת הש"ס

[6] לקמן קיח., [7] [גיר' הערוך ערך גם ב' דגים פירוש שכבר גם והגיע לעריה], [8] סוטה לח: מז: לעיל פח: כתובות כב:, [9] סוטה לח: מז: לעיל פח:, [10] [לעיל פח: וש"נ], [11] גי"ז שם [תוס' פי"ד], [12] עי' במהרש"ל,

---

מוסף רש"י

וחמותה אסורה. שאין כלה מעידה לחמותה, ואע"ג דאמרה בריש מת בעלי, דפקע ליה לד כלות והוא נכרית, אפילו הכי לא מהימנא (לקמן קיח.). **הרי כאן שנים.** הרי הוא משוב כשניס כגון בעדות אשה לומר שמת בעלה ובעדות סוטה לומר נטמאה, ואין דבריו של אחד, דאמר לא מת, במקום שניס (לעיל פח:). **הלך אחר רוב דעות.** הוליאתו לעדות זו מכלל כל עדיות שבתורה לפיכך פסולין וכשרין שוין בה והלך אחר רוב דעות המעידין בדבר (סוטה לא:) אין דין עדות בדבר מדעד אחד נאמן בה הלכך פסולים נאמנים ככשרין והלך אחר הרוב (לעיל פח:). **ועשו שתי נשים.** המכחישות אים אחד, **כשני אנשים באיש אחד.** דמהימני (שם).

אשה אמרה מת ואשה אמרה לא מת הרי זו לא תנשא. הוא"ל ובאת שניה קודם שיתירוה על פי ראשונה ואפי' שניה זו לרתה אוסרתה. ובגמ' מוקמינא לה להאי סתמא כר' מאיר דאמר לרתה נמי מכחשה לה: **גמ' לא מת איצטריכא ליה.** דאע"ג דאי שתקא פשיטא לן דלא תנשא בעדות חברתה איצטריך לאשמועינן היכא דמכחשה לה נמי לא תנשא דמהו דתימא כיון דאתיא ומערערא גליא דעתא דלגעורי לגרה קאתיא ולעגגה שלא תנשא ותמות נפשה עם פלשתים קעבדא הלכך אפי' היא תשתרי קמשמע לן: **במחלוקת שנויה.** במחלוקת אחרונה אף ראשונה שנויה דלא תימא סתמא דברי הכל היא אלא ר' יהודה ור"ש היא דאמרי לרה לא מכחשה: **לא מת ולא הכחשה היא.** דרבנן הימנוה לקמא: **ואשה אומרת לא מת.** אפי' לרתה במשמע: **מתני' היפה.** לרתה בת ישראל לכהן: **תאכל בתרומה.** בחזקת שבעלה קיים ואינה חוששת לעדות לרתה הוא"ל ואינה נאמנת להשיאה אינה נאמנת לפוסלה: **ותמותה אסורה.** שאין כלה מעידה לחמותה ואע"ג דאמרה בריאה מת בעלי דפקע לה לד כלות והיא נכרית אפילו הכי לא מהימנא דלאמר לעיל (דף קיז:) הא לאו בעלה מיית ולא חמוה מיית כו': **היפה.** חמותה בת ישראל לכהן כו': **גמ' לערא דגופה.** תשמיש מונעת לה מבעלה הא ולאי משקרא כדי לקלקלה שתנשא (א) ואפי' שהיא נשאת תמות נפשה עם פלשתים: **מודי ליה לר"ע.** דלא מחזקינן לה בשקרנית כולי האי ונהי דלהשיאה לא מהימנא אבל לאומרא לענין תרומה תיהוש: **ניתן לי בן.** אשה שהלכה עם בעלה למדינת הים וכשילתה מכאן לא היה לה בן ועומדת בחזקת ייבום ובאת ואמרה ניתן לי בן במדינת הים ומת בני ואח"כ מת בעלי דלא מפקא נפשה מחזקה קמייתא שעדיין היא צריכה ליבם נאמנת ומותרת להתייבם: **אינה נאמנת.** להנשא לשוק בלא חליצה דכי הימנוה רבנן לאשה אבעלה הימנוה דדייקא ומנסבא אבל לאפוקי נפשה מיבם לא הימנוה דזימנין דסגיא ליה: **וחיישינן לדבריה.** דלפקה נפשה מחזקה ואם בא יבם ליבמה לא שבקינן לה וחולצת: **לדבריה.** מיעוטא משמע: מתני'

אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא: **גמ'** טעמא דאמרה לא מת הא אישתיקא תנשא הא אין צרה מעידה לחברתה לא מת איצטריכא ליה סד"א הא מיית והא דקאמרה לא מת לקלקולה לצרה היא דקמיכוונא [1] ותמות [ב] נפשה עם פלשתים קאמרה קמשמע לן: אחת אומרת מת כו': וליפלוג רבי מאיר ברישא אמר רבי אלעזר במחלוקת שנויה ורבי יהודה ורבי שמעון היא ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבי מאיר בהא אפילו רבי מאיר מודה דכל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא תנן עד אומר מת ועד אומר לא מת אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא בשלמא לרבי אלעזר סתמא כר' מאיר אלא לרבי יוחנן קשיא קשיא: **מתני'** [ג] [א] **האשה** שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה [2] היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך [3] מוציאתו מידי עבירה עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול בתרומה [7] אמרה מת (לי) בעלי ואחר כך מת חמי תנשא ותטול כתובתה וחמותה אסורה היתה בת ישראל לכהן תאכל בתרומה דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציאה מידי עבירה עד שתהא אסורה לינשא ואסורה מלאכול בתרומה: **גמ'** וצריכא דאי איתמר הך קמייתא בהא קא"ר טרפון משום דצערא דגופה אבל חמותה דצערא מילי דעלמא אימא מודי ליה לרבי עקיבא ואי איתמר בהא בהא קאמר רבי עקיבא אבל בהך אימא מודה ליה לרבי טרפון צריכא א"ר יהודה אמר שמואל הלכה כרבי טרפון אמר אביי אף אנן נמי תנינא [ד] ניתן לי בן במדינת הים מת בני ואח"כ בעלי נאמנת בעלי ואחר כך בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת לדבריה הוא דחוששין הא לדברי צרה אין חוששין ש"מ:

מתני'

הכא פשיטא וי"ל דיתא ליה לאקשויי מסיפא כיון דמשכח לה אי נמי דריש להתם כיון דעד אחד נאמן מן התורה הוי כתרי ותרי ולאי מכחשי אהדדי לא היתה שותה אבל הכא תקנתא דרבנן היא: [ו] **ומבחישות** זו את זו הרי אלו לא ינשאו. דולדי אחת מהן שקרנית ואולי שתיסה אומרה שקר כי לא ידעו אמתת הדברים ואיכא מאן דאמר בגמ' דר"מ פליג בריש ואיכא נמי הכחשה ולא תנשא והא דלא נקט פלוגתייהו בריש משום דהוה אמינא דבסיפא מודה:

[ז] **[הואיל]** וזו וזו מודות שאין קיים. אבל המכחשת ואומרת קיים אותה לא תנשא בריש מיתוקמא כוותייהו:

טעמא דאמרה לא מת הא אישתיקא כו'. וא"ת מאי דייק והא לא מת איצטריך ליה לאשמועינן שאע"פ שמכחשה צרתה תנשא וליכא למימר דהא פשיטא כיון שאין צרה מעידה לחברתה דהא איצטריך טובא דפליג ר"מ עלה ולר' יוחנן נמי אשמעי' דר"מ מודה בהא ואר"י דדייק מדקאמר זאת שאומרת לא מת לא תנשא ואנא ידענא דלאומרת מת קאי דהאיא דלא מת שותה לנפשה תתיכה דאיסורא:

סד"א הא מימת מיית. יש לנו לומר שמת יותר ממה שהיתה שותקת דאי שתקה ולאי בעיא לקלקולה אבל כשאומרת לא מת ממתמא שנאה אומרת כן שהיא רוצה שתתענג דאי לא ידעה דמית היתה שותקת לקלקלה וא"ת מכל מקום היכי סלקא דעתא למישריה כיון דשויתה לנפשה תתיכה דאיסורא וי"ל דאפי' מודה ונתנה אמתלא לדבריה אינה נאמנת ולא דמיא (כתובות כב.) לאשה שאמרה אשת איש אני וחזרה ואמרה פנויה אני דנאמנת כשנתנה אמתלא לדבריה.

דבל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא. נראה לרבינו יואל דה"ק דבל לא מת אפי' בבת אחת ובגלות דוקא לא הויא הכחשה דהימנוה רבנן ולרתה שאומרת שוב לא מת אין להאמינה אבל בעד ועד בבת אחת אמר במתני' בסיפא לא תנשא ואמרינן לעיל עד אומר מת והתירוה לינשא הא לא התירוה לינשא אלא באו שניהם בבת אחת לא תנשא ועל כן יש לפרש דבגלות דוקא איירי וטעמא דלא מת דלא הוי הכחשה שמכחשתה לרתה ואין לנו להאמינה ולכך תנשא האחרת אבל זו אומרת מת וזו אומרת נהרג הויא ולאי הכחשה כיון דשתיהן באות להתיר עצמן ואינן מכוונות דבריהן דאמרי בדמי ואין יודעות אמתות הדברים והשתא דייק שפיר מסיפא דקתני אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת הרי זו לא תנשא ואפי' לרות משמע כדפי' בקונטרס הא לאו הכי מה משמיענו היינו עד ועד דעלמא וקאמר בשלמא לר"א דאמרה לא מת תנשא אפי' בבת אחת אלא לרבי יוחנן קשה כו' אבל אם היינו מפרשים דר' יוחנן איירי דכל לא מת היינו בזה אחר זה א"כ מאי מקשה מסיפא לר' יוחנן וגם לכולי עלמא יש להעמידה לר"א דאיירי בבת אחת אלא ש"מ דכולה שמעתא איירי בבת אחת ודוקא בגרה דכל לא מת בעדות אשה לאו דוקא אלא בגרה כדפי': **אשה** אומרת מת ואשה אומרת לא מת. (ג) אי אמרי' דאשה אחת מכחשת את העד היכא שבאין יחד ואם אמת הוא כן הוה ליה למיתני הכי דהוי ליה רבותא טפי ובירושלמי מצא ר' יהודה דאין הכי נמי ומייתי בריית הכי: **אלא** לר' יוחנן קשיא. דאשה אומרת אפי' בגרתה משמע וא"ת מנלן דלמא בנשים בעלמא איירי דהכי תנן בפ' מי שקינה (סוטה דף לא:) עד אחד אומר נטמאת ועד אחד אומר לא נטמאת אשה אומרת נטמאת כו' ואתם לא אלא אגרות ואפ"ה קתני אשה וי"ל דאתם ליכא למיטעי בבגרות אייר: **בת ישראל לכהן תאכל בתרומה.** מספקא לר"י אי דוקא בתרומה דרבנן אי נמי בתרומה דאורייתא דאוקמה אחזקה דדייקא ומינסבא ועל גרתה אין להאמינה ואוקמה אחזקת אשת איש מידי דהוה אשני שבילין (ה) מיהו איכא הכא חדא דעביד איסורא ממ"נ ובכי האי גוונא לא יליפינן מסוטה כדמשמע ברישא מסכת נדה (דף ב: ושם) ובמס' חולין (דף ט: ושם): **אף** אנן נמי תנינא. הא דלא מייתי ריש דהאשה שהלכה היא ובעלה שמא משום דסיפא מייתי בהתר יבמה לשוק כמילתיה דרבי טרפון דייק מיניה: **לדבריה** הוא דחוששין. תימה לר"י דהיכי מייתי סייעתא לר"ט מהך דקתני לדבריה חוששין ולא לדברי גרתה דלמא הכא ר"ע מודה כיון שאם לא ניחוש לדברי גרה ליכא עבירה כלל אבל בדברי עקיבא אילו לא ניחוש לדברי גרה ואכלה בתרומה איכא עבירה בודאי ואמר ר"י דלא אלא מייתור וחוששין לדבריה: אמר

לה א מיי' פי"ב מהל' גירושין הל' טו סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן י סעיף מה:

לו ב מיי' פ"ט מהלכות תרומות הלכה ד:

תוספות ישנים

במחלוקת שנויה ור' יהודה ור' שמעון הוא. וא"ת הא קיבלי טעמא למלמייהו הואיל וזו [זו אומרות] שאינו קיים משמע דאם אחת אומרת שאינו מת הוא הכחשה ולעיל אמר דאחת אומרת מת תנשא אע"פ שאחת אומרת לא מת. וי"ל דלדבריו דר' מאיר קאמרי הרינ"ן: כל לא מת וכו' וא"ת וכי לא ידע ר' יוחנן דמותיב לה [מ]מתני' וי"ל דס"פ כל לא מת כגון שלרתה אומרת לא מת ומ"מ מותיב ממתני' דמשמע אשה אומרת לא מת והך אשה אפי' לרה במשמע: **אמר** אביי אף אנן נמי תנינא. לדבריה הוא דחוששין. לכאורה קשה דהא אפי' ר"ע מודה בהא דע"כ לא פליגי אלא כיון דמהימנא לגבי נפשה ה) להאכילה בתרומה כדאמרי' במתני' אבל הכא לא מהימנא דאמרי' מוליגן. וי"ל דדייק לישנא יתיה ה) שהרי תנא חוששין לדבריה. ומה לי למיהדר ומתני בסיפא חוששין לדבריה אלא למיקרב לדבריה חוששין הא לדברי לרתה אין חוששין גם היכא דמהימנא לגבי נפשה כמו בפלוגתא דר' ישמעאל ור' עקיבא ולכך מייתי בבא דסיפא ולא בבא דריש:

ה) אולי צ"ל כיון דמהימנא לגבי נפשה דמותרת להנשא נאמנת ג"כ על לרתה לאוקמה בתרומה. ו) צ"ל שהרי תנא ברישא וי"ל ברישא דהשתא מתני' דלקמן ע"ב כאם הלכה היא ובעלה ובנה למד"ש.

תוס' חד מקמאי

גמ' ולפלוג נמי ר"מ ברישא אפי' תימא ר"מ כל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא. פי' בעדות צרה קאמר וכן מצאתי מוגה בס' אבא מארי ז"ל בכתב ידו אבל בעדות דעלמא ודאי לאו הכחשה הוה דהא גבי סוטה שנאמנת אשה לומר לא נטמאת ואפ"ה אשה אומרת נטמאת ואשה אומרת לא נטמאת בבת אחת היתה שותה כדאי' בפרק מי שקינא. ולא אמרי' כל לא נטמאת בעדות סוטה לאו הכחשה הוא: תנן עד א' או' מת ועד א' או' לא מת אשה א' אומרת מת ואשה א' או' לא מת ה"ז לא תנשא בשלמא לר"א הא מני ר"מ היא אלא לר' יוחנן קשיא. פי' מדרישא בצרה סיפא נמי בצרה. גם זה מצאתי מוגה בס' אבא מרי ז"ל בכתב ידו. ומיהו בנשים דעלמא דאחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת אליבא דרבי עקיבא לא תנשא כדבירינא מסוטה. וה"ר אלפס הגיה משנה זו כפשט' ובהדיא מוקמי' לה כר"מ. ואולי מפני שסתם

משנה זו כר"מ פסק כר"מ משום דהו"ל מחלוקת ואח"כ סתם והלכה כסתם. ורישא דמתני' דקתני א' אומר' מת וא' אומר' לא מת זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובתה אע"ג דר"א מוקי לה כר' יהודה ור"ש סמך הרב על דברי ר' יוחנן שהוא רבו דא' כל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא. ואע"ג דאקשינן לר' יוחנן מסיפא דקתני ה"ז אל תנשא ולא פריק קושיא אמרינן ולא תיובתא הלכך הלכה כר' יוחנן דרבו דר"א הוא. רישא ר' יהודה וסיפא ר"מ ולר' יוחנן דאמר כללא דמילתא כל לא מת באשה לאו הכחשה הוא. סיפא קשה לד"ה ואולי י"ל דסמך על מה שכתבתי שלא אמר ר' יוחנן כל לא מת בעדות אשה לאו הכחשה היא אלא גבי צרה אבל באשה דעלמא הכחשה הויא ולא תנשא וכתב המשנה הזאת משום אשה דעלמא ובודאי אית ליה לרב ז"ל לפרש ולא לסתום:

מתני' נותן גט לכל אחת. אם אינו חפץ לישא את כולן: **גמ' קידש קטני.** דאיכא למימר התם הוא דקאמר ר' טרפון דמניחה ביניהם דלא עשה מעשה אבל בעל לא קטני דליפלוג ר' טרפון דכיון דעשה בה מעשה וגינה אותה בקדושי ביאה צריך להוציא עצמו מידי עבירה וליתן לכולן: **גזל קטני.** דהואיל ואיסורא עבד קנים ליה ר"ע אבל לקח מקח ממשה ואין יודע אי זהו לא קטני דלקנסיה ר"ע: **מכלל דס"ק פליג עליה.** ואמר בקידש ולקח פליגי דליכא איסור כולי האי אבל בבעל וגזל אפי' ר' טרפון מודה: **ומאי קידש קידש בביאה.** דגינה אותה ואפ"ה פטר רבי טרפון ולא תימא ליתי גזל ולא איבעי קידש דתרוייהו איצטריך תנא קידש בביאה להודיעך כחו דר"ע דאיסורא דרבנן הוא קעביד דרב מנגידי[a] אמאן דמקדש בביאה ואין כאן איסורא דאורייתא אפ"ה קנים: **מתני' מת בעלי ואח"כ מת בני.** והרייני מותרת לשוק נאמנת שהרי בחזקת [b] לשוק יצאה והפה שאסר הוא הפה שהתיר: **איזה נאמנת.** להתייבם לו וחוששין לדבריה דאפקה נפשה מחזקה ולא מישתריא בלא תליא דשויתה לנפשה חתיכה דאיסורא מעלמא: **ניתן לי בן.** והיא הלכה בלא בן ובחזקת עתידה ליבנס: **ניתן לי יבם.** [a] שהלכה חמותי במדינת היס והיא הלכה בחזקת שאין לה יבם: **מת בעלי ואח"כ מת יבמי בו'.** דתרוייהו קשריא נפשה לשוק נאמנת ומותרת לשוק בחזקתה הראשונה דהפה שאסר הוא הפה שהתיר: **גמ' המולה גט לאשתו.** שעשה שליח לקבלה וזיכה לה [d] ע"י שליח שתגרש מעכשיו: **במקום יבם.** שיש לו אח ונתכוון לפוטרה הימנו דשלא במקום יבם והוא בא לגרשה פשיטא לן דלא מיגרשה עד [e] שתגיע לידה דאין חבין לאדם שלא בפניו אלא הכא מי אמרי' זכות הוא לה לר': **וחוששין לדבריה.** מדקתני בתרוייהו חוששין בילאה בחזקת [היתר] לשוק ובאה והחזיקה עצמה ליבם וקתני חוששין ולא אמרינן אוקמה אחזקה ותנשא דהא ודאי משקרא משום דרחמא ליה קאמרה אלמא לא מחזקינן לה באהבה ומדקתני נמי [f] בחזקת יוצאה ליבם ובאה והחזיקה עצמה לשוק כגון ניתן לי בן ומת בעלי ואח"כ בני וקתני חוששין ולא תתייבם לו אמרי' ודאי משקרא ומשום דסניא ליה קאמרה אלמא זימנין דלא סניא ליה. אלמא מספקא לן וגבי מזכה גט נמי מספקא לן אי רחמא ליה וחוב הוא לה אי סניא ליה וזכות הוא לה ותחלון ולא תתייבם: **תן דו.** גופיס שיש כל דהו בעל: **דשומשמנא גברא.** [g] גוץ כגמלה: **כורסיה בי חרתא רמיא.** מחזקת עצמה כנשואה ונותנת כסאה אצל חשובות חורות האמר: **דנפצא.** אומנותו מאוסה מנפץ למר: **דקולסא גברא.** שמץ פסול משפחה: **טלפחי.** עדשים[h] שהוא מאכל קל ואין חסרון כיס כל כך אינה שואלת ממנו אך יקרא שמו עליה:

אמר ליה תנינא וחוששין לדבריה. ולא"ת הא דאינה מתייבמת משום דשויתה לנפשה חתיכה לאיסור' וא"ל דדייק מדקתני חולצת דמשמע שכן הדין מדלא קאמר מבקשים לחלוץ אי נמי משמע דמולצת אפילו נתנה אמתלא לדבריה:

דקולסא. מוכר קלסי כרוב:

הדרן עלך האשה שלום

מתני' [a] קידש אחת מחמש נשים ואין יודע אי זו קידש כל אחת אומרת אותי קידש נותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהן ומסתלק דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציא עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת [b] גזל אחד מחמשה ואין יודע מאיזה גזל כל אחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהן ומסתלק דברי רבי טרפון רבי עקיבא אומר [c] אין זו דרך מוציא מידי עבירה [d] עד שישלם לכל אחד ואחד: **גמ'** קידש קתני בעל לא קתני גזל קתני לקח לא קתני מני מתני' לא תנא קמא ולא רבי שמעון בן אלעזר דתניא רשב"א אומר [e] לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא על שקידש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו קידש שמניח כתובה ביניהן ומסתלק על מה נחלקו על שבעל רבי טרפון אומר מניח כתובה ביניהן ומסתלק רבי עקיבא אומר [f] עד שישלם לכל אחת ואחת [g] לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא על שלקח מקח מחמשה בני אדם ואין יודע מאיזה מהן לקח [h] שמניח דמי מקח ביניהן ומסתלק לא נחלקו אלא שגזל מחמשה שאמר ר' טרפון מניח גזילה ביניהם ומסתלק ורבי עקיבא אומר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד מדקאמר רבי שמעון בן אלעזר בקידש ולקח לא פליגי מכלל דתנא קמא סבר פליגי מני אי תנא קמא ליתני קידש ולקח אי רבי שמעון בן אלעזר ליתני בעל וגזל לעולם רבי שמעון בן אלעזר ומאי קידש קידש בביאה תנא קידש להודיעך כחו דרבי עקיבא דאע"ג דאיסורא דרבנן עבד קנים תנא גזל להודיעך כחו דרבי טרפון דאע"ג דאיסורא דאורייתא עבד לא קנים: **מתני'** [i] האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובנה עמהם ובאת ואמרה מת בעלי ואחר כך מת בני נאמנת מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת [j] ניתן לי בן במדינת הים ואמרה מת בני ואחר כך מת בעלי נאמנת מת בעלי ואחר כך מת בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת [k] ניתן לי יבם במדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי יבמי ואחר כך בעלי ואחר כך מת יבמי יבמי [l] הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים אמרה מת בעלי ואחר כך יבמי יבמי ואחר כך בעלי אינה נאמנת [m] שאין האשה [n] נאמנת לומר מת יבמי שתנשא ולא מתה אחותה שתכנס לביתו ואין האיש נאמן לומר מת אחי שייבם אשתו ולא מתה אשתו שישא אחותה: **גמ'** בעא מיניה רבא מרב נחמן המזכה גט לאשתו במקום יבם מהו כיון דסניא ליה זכות הוא לה [o] וזכין לאדם שלא בפניו או דלמא כיון דזימנין דרחמא ליה חוב הוא לה ואין חבין לאדם שלא בפניו אמר ליה תנינא [p] וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת אמר ליה רבינא לרבא המזכה גט לאשתו במקום קטטה מהו כיון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה או דלמא [q] ניחא דגופא עדיף לה תא שמע [r] דאמר ריש לקיש [s] טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו אביי אמר [t] דשומשמנא גברא כורסיה בי חרתא רמו לה רב פפא אמר [u] דנפצא גברא תיקרי בסיפי בסיפי בבא ותיתיב רב אשי אומר דקולסא גברא לא בעיא טלפחי לקידרא תנא וכולן מזונות ותולות בבעליהן:

הדרן עלך האשה שלום

עין משפט נר מצוה

לז א מיי' פ"ט מהלכות אישות הל' כא טוש"ע אה"ע סימן מט סעיף ג:
לח ב מיי' פ"ד מהל' גזילה ואבידה הל' ט סמג עשין עג טוש"ע ח"מ סימן שסה סעיף ה:
לט ג מיי' פ"ט מהל' אישות הל' כא טוש"ע אה"ע סימן מט סעיף ג:
מ ד מיי' פ"כ מהלכות מכירה הלכה ב סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רכב סעיף ב:
מא ה מיי' פ"ג מהלכ' יבום הלכה יג סמג עשין נא טוש"ע אה"ע סימן קנו סעיף יא:
מב ו מיי' שם הל' יד טוש"ע שם סעיף יב:
מג ז מיי' שם הלכה יב סמג עשין מא טוש"ע שם סימן קנא סעיף ב:
מד ח ט מיי' שם טוש"ע שם ס"ג:
מה י מיי' פ"ד מהל' זכיה הל' ב ופ"ה מהלכות עבדים הל' ב ופ"ו הלכה ג סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סימן רמג סעיף ג וטוש"ע אה"ע סימן קנ סעיף ה:
מו כ מיי' פ"ט מהל' גירושין הלכה כא סמג עשין מ טוש"ע אה"ע סימן קמה סעיף י וסימן קמ סעיף ה בהג"ה:
מז ל טוש"ע שם סימן קמ סעיף ה:

תוספות ישנים

א"ל אף אנן נמי תניא חוששין לדבריה וחולצת. פי' [הקונטרס] דחוק [גזה] ונראה דודאי לעולם קיים ליה דסניא ליבם להתנן אין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא וקא מיבעיא ליה ק) אי אמרה מת יבמי רחמא ליה וחוב הוא לה ומייתי מיעבדא מתתיתין מריש דמת בני ואח"כ בעלי אינה נאמנת להתיר ליבם [אלמא זימנין] דרחמא ליה. ואשה שנפלה לפני קטן או לפני משומד אומר ר"ת דנאמנת דלא שייך למימר רחמא ליה:

ק) ל"ל אי אמרינן זימנין דרחמא ליה וא"כ חוב הוא לה וכו'.

מסורת הש"ס

a) ב"ק קג: ב"מ לז., b) [עי' תו' ב"מ ג. ד"ה גבין], c) [תוספתא פי"ד], d) ב"ק קג., e) לקמן קיט:, f) לעיל לד., g) [עיתוסין פא: כתובות יא. גיטין יא: קדושין כג. מב. ב"מ יב. חולין פב.], h) קדושין ז. מא. כתובות עה. ב"ק קיח., i) [כתובות עה.], j) [גיר' הערוך בערך נפש דנפקא וע"כ אריכות בסוגיא דהכא וכן איתא בכתובות], k) [לעיל נב.], l) [עי' בראשית כה בתרגום],

---

הגהות הב"ח

(א) גמ' אי אלמא ניחא דגופא. נ"כ ס"א צוותא דגופא: (ב) רש"י ד"ה מת בעלי וכו' בחזקת היתר לשוק יצאה: (ג) ד"ה ניתן לי יבם שילדה חמותי: (ד) ד"ה המזכה וכו' לה גט ע"י שליח שתגרש בו מעכשיו: (ה) ד"ה במקום וכו' שיגיע הגט לידה: (ו) ד"ה וחוששין וכו' ומדקתני נמי ביוצאה בחזקת ליבם: (ז) ד"ה דשומשמנא גברא בעל גוץ:

מוסף רש"י

מניח גזילה ביניהן. ולא בעי לאמטויי וקני במנין לפניו שהרי הבעלים שם הוא (ב"ק קג:). לא נחלקו כו' שמניח דמי מקח ביניהם. דסיון דליכא איסורא סגי ליה בהכי, דלא כתיב לאחר הוא לו אלא במקום שחוטא דבעי כפרה (שם). ניתן לי בן במדינת הים. אשה שהלכה עם בעלה למדינת הים וכשיצאה מכאן לא היה לה בן ושומעת בחזקת ליבום ובאת ואמרה ניתן לי בן במדינת הים ומת בני ואחר כך מת בעלי, דלא מפקא קמייתא, שעדיין היא צריכה ליבם, נאמנת ומותרת להתייבם (לעיל קיח.) נאמנת במה שאמרה מת בני ראשון ואחר כך מת בעלי, ולא חיישינן דלמא משום דרחמא ליבם קאמרה, מאי טעמא הואיל ובחזקת ליבום היתה עומדת ופיה אסר עצמה על היבם כשאמרה ניתן לי בן, והוא הפה יכול להתיר עצמה ליבם ולומר מת בני לראשון (לקמן קיט:). מת בעלי ואחר מת בני אינה נאמנת. להשא לשוק בלא חליצה, כי היימנוה רבנן לאשה אבעלה היימנוה, דדייקא ומנסבא, אבל לאחוקי נפשה מיבם מנפץ לגבי דקולסא גברא. אומנותו מאוסה. דגופא. עדשים. אינה מאכל קל ואין חסרון כיס כל כך אינה שואלת ממנו אך יקרא שמו עליה.

הדרן עלך האשה שלום

שייך לעמוד הבא. **היתה לה חמות.** אשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ומת בעלה בלא בנים ואח"ח אין לו יש לה חמותה במקומה שיצאה משם, אינה חוששת. שמא נולד בן לחמיה והיא זקוקה ליבם (בכורות כ:). **יצתה מלאה.** שהיתה חמותה מעוברת כשיצת זו משם, חוששת (שם). קטן וקטנה. לו קטן לו קטנה (לעיל טא:). **איש כתיב בפרשה.** בפרשת חליצה ואם לא יחפוץ האיש לקחת את יבמתו (שם) אינ פוטרה בחליצה ולא קטן (נדה לב.). ומקשינן אשה לאיש. דכתיב ואם לא יחפוץ האיש ולא קטן, ואשה נמי אע"ג דלא כתיב מיעוטא בעינן גדולה כאיש לחיתקה לה, דכתיב בההוא קרא ועלתה יבמתו השערה (לעיל קה:). **אלא מה טעם אין מייבמין.** ויגדלו יחד (נדה לב.). **שמא ימצא סריס.** לאו בר הקמת שם הוא ואינו מצוה ליבם, וכן אילונית, וכיון דמייבם בלא מצוה ועבור היא ובכרת (שם). **ונמצאו פוגעים בערוה.** כיון דלאו בני הקמת שם ניעבו פגע בשאם את שלא במקום מצוה, דרחמנא פטריה, דכתיב אשר תלד פרט לאילונית (לעיל טא:) דכיון דאינה יולדת לא קיימן בהו והיה הבכור אשר תלד, ופקעה מהן תורת ייבום וקיימו באיסור אשת אח (בכורות יט:). עד כאן שייך לעמוד הבא.

האשה שהלך בעלה כו' לא תנשא. הואיל ובלא בנים יצא בעלה: **ולא הפייסם.** שמא ילדה צרתה. ובגמ' [ב] פריך אמאי לא תנשא תחלון ותנשא ממה נפשך: **היא צרתה.** מפרש בגמ': **היפה לה חמות.** במדינת הים וכשיצאתה לא היה לה בן ואין יכס לזו אינה חושש שמא ניתן לה יכס. אע"ג דחיישינן לעיל שמא ילדה צרה התם הוא דכל מה דילדה צרה בין זכר בין נקבה מפיק לה להא מיכס אבל חמות דאי נמי ילדה לא זקיק לה להך אע"כ ילדה זכר וכולי האי לא חיישינן שמא ילדה וזכר היה: **יצתה מליאה.** יצתה חמותה מעוברת: **חוששת.** שמא זכר היה: **אינה חוששת.** דאיכא למימר שמא הפילה ואת"ל לא הפילה שמא נקבה היתה: **גמ' צרה אחריתי.** אם בזו עדיים שאין צרתה מעוברת אינה חוששת שמא אחרת נשא ומותרת ליבם: רבי מאיר חייש למיעוטא בפ' הכל שוחטין (חולין ו.) גבי כותים שגזר על כל כותים משום אותם שמצאו דמות יונה בהר גריזים והשתחוו לה: **תשע חנויות.** דתניא (שם דף לה.) ובגמרא הלך אחר הרוב דכיון דחנויות לפניהן הן ואנו רואין שרובן מוכרות בשר שחוטה: **וסנהדרי.** י"ב מזכין וי"א מחייבין דקי"ל דזכאי (סנהדרין דף מ.) דהואיל ורוב מזכין וקמן מיהו: **דליסא קמן.** כגון הכא דניזל בתר רוב נשים שבעולם: **אימא סיפא היפה לה חמות אינה חוששת.** אמאי נהי נמי דזכריס מיעוטא כדמפרש ואזיל מיהו הלך אחר רוב נשים וכיון דרוב נשים מתעברות ליכא למימר בזכריס מיעוטא דמיעוטא אלא חד מיעוטא דרוב נשים מתעברות ויולדות ומיעוט כו': **ה"ג והוו להו זכריס מיעוטא וליחוש: דאיסור צרת חשש.** שמא נתעברה צרתה: **לא חשש.** שמא נתעברה חמותה ואוקמה אחזקה: **מה לי איסור לאו.** מי לא בעינן למיחש לספק איסור לאו כי היכי דחיישינן לספק איסור כרת הא מילי דספיקא א) לאו הרחקה דרבנן היא בדבר המותר דנימא לכרת עביד הרחקה ללאו לא עביד הרחקה בדבר המותר הכא שמא איסורא דאורייתא ממש קעביד: ריש

האשה. יצתה מליאה חוששת. אע"ג דאיכא חזקה דמסייע לרובא דנקבות ומפילות חוששת דאיתרע ליה חזקה שיצתה מליאה: **אבל** לצרה אחריתי **לא** חיישינן. מהיתור לשון דהיא צרתה דייק דהיא צרתה משמע ליה שהצרה עצמה מעוברת ולא משמע צרה אחרת אם נשא: **אמאי** הלך אחר רוב נשים כו'. וא"ת דתנן לעיל באידך פירקין (דף קיח:) ניתן לי בן במד"ה מת בעלי ואח"כ מת בני למה אינה נאמנת במגו שהיתה יכולה לומר עדיין בני קיים וסמכינן ארוב נשים שמתעברות ויולדות וי"ל דמיירי כגון שיש שני עדים שאומרים ששניהם מתו דהשתא אינה יכולה לומר עדיין בני קיים: **רבי מאיר היא.** וא"ת אמאי לא מוקי לה נמי כרבנן וכי אזלי רבנן בתר רובא היינו בדלא תלי במעשה אבל דתלי במעשה לא אזלי' בתר רובא דכה"ג משני בפ"ג דבכורות (דף כ. ושם) וי"ל דהכא לית ליה הוה שיוויא א"כ אין משוב תלי במעשה אלא ממילא הוא בא שאדם נזקק לאשתו:

כגון ט' חנויות וסנהדרין כו'. תימה היכי פליג ר"מ והכתיב אחרי רבים להטות ועוד היכא משכחן דפליגי ר"מ ורבנן בט' חנויות הא לא משכחן דפליגי אלא בקטן וקטנה ושמא לאו דוקא נקט ט' חנויות וסנהדרין אלא כגון מיעוטא דפליגי בחולין (דף יא.) ובמס' ע"ז (דף מ:). [עי' תוספות בכורות יט: ד"ה בכובא]: **מחוורתא מתני' ר"מ היא.** דחיישי למיעוטא מיהו אגן לא קי"ל כר"מ אף על גב דאתי סתמא דמתני' כר"מ בהא דחיישי למיעוטא [אפ"ה] לא קי"ל כוותיה מדאמר בפ"ק דחולין (דף יא: ושם) ור' מאיר היכי אכיל בישרא משמע דאגן שפיר אלגינן וקשה דבפרק הלוקח בהמה (בכורות כד. ושם) פסיק ר' יוחנן כרשב"ג דאמר בלוקח בהמה מניקה מן העובד כוכבים דפטורה מן הבכורה כשבנה כרוך אחריה משום דלא מרחמא אא"כ ילדה אבל מטעמא דחלב לא מיפטרא אע"ג דרוב בהמות אין חולבות אא"כ יולדות אלמא חיישינן למיעוטא אע"ג דליכא חזקה בהדי מיעוטא דאי אמרת אוקי בהמה בחזקת שלא ילדה אדרבה העמד הולד בחזקת שאין קדוש בבכורה שהיה חולין בעי אמו ואם יש לומר דר' יוחנן לא פסיק כוותיה אלא בהא דלא מרחמא אלא אם כן ילדה וג"מ להיכא שראינו שהיה לה חלב קודם לידה דהיא לא מיפטרא מטעם חלב ואפשר דרשב"ג סבר חלב פוטר א) והשתא אתי שפיר דמשכחת רבן שמעון בן גמליאל דלא חייש למיעוטא בריש פרק כל הצלמים (ע"ז דף מ: ושם) דלא גזר שאר מקומות אטו אותו מקום כדגזר רבי מאיר התם וקאמר נמי רשב"ג כל מצות שהחזיקו בם כותים כו' אלמא לא חייש למיעוטא ורבי יוחנן נמי אכיל משחיטת כותים ומיהו מכותים אין להביא ראיה דמשום דאחד רשע אין להחזיק כולם רשעים אבל בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף פ. ושם) גבי שני דברים אין בהן דעת לישאל ועשאום כו' משמע דסבר רבי יוחנן נמי כרבנן דרבי מאיר והא דאמר רבי יוחנן בס"פ אין מעמידין (ע"ז דף לט:) למעוטי מוריים וגבינות בית אוגייקי ופתמא כרבי מאיר התם הוי סתם ואת"ל מחלוקת בריש כל הצלמים (שם דף מ:) והא דאמרשב"ג כל ששהה ל' יום באדם אינו נפל הא לא שהה ספיקא הוי אפילו נפל מן הגג או אכלו אדי בפרק רבי אליעזר דמילה (שבת דף קלו. ושם) וקיימא לן התם כוותיה אע"ג דרוב אינם נפלים וכן תוך ז' ימים בבהמה אסר התם ולא אזלינן בתר רובא התם משום שלא יבא להקל בערוה והאריכה חליצה בתמ תוך שלשים ולא רצו לסמוך על הרוב להתירה לשוק בלא חליצה שלא יאמרו העולם שפיהם ומת ויבא לידי לעז וקלקול ולכך גם לענין אבילות פטור שלא יבא להקל בערוה ועוד דבלאו הכי יש להקל התם דקיימא לן הלכה כדברי המיקל באבל ואסרו כמו כן בבהמה דגזרו בהמה אטו אדם דאי לא הא לא קיימא הא אי נמי אסרו בבהמה בבריא שמא יבא להתיר בחולה שיהא קרוב לפיהם ומת וא"ת ולר"מ דחיישי למיעוטא היכי משכחת לה דמאי כיון דאיכא מיעוטא עם הארץ שאין מעשרין ועוד דאיכא חזקה דטבל ומיהו אי לא חיישי ר"מ למיעוטא מה"ת אפילו היכא דאיכא חזקה בהדיה אלא מדרבנן הוה אתי שפיר ויש לומר דלא חיישינן כה"ג למיעוטא דאם הוא הוחזק כל ישראל מי הוחזקו אע"ג דגבי כותים גזר ר"מ על כולם משום מיעוטא שנתקלקלו כדאמר בפ"ק דחולין (דף ו.) שאני כותים דאומה אחת הן ואין נזהרין במלות כישראל: **רישא** דאיחזקה **לייבום תתייבם.** דסלקא דעתך השתא כמו דחזקה לשוק מהני בהדי רוב ס"ג מהני חזקה לייבום בהדי רוב נשים וכו' ומיעוט מפילות וכו'. ג) ל"ל כמי שיש בהן דעת לשאל.

ג) **האשה** אשהלך בעלה וצרתה למדינת הים ובאו ואמרו לה מת בעליך לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה ב)היתה לה חמות אינה חוששת יצתה מליאה חוששת רבי יהושע אומר אינה חוששת: **גמ'** מאי היא צרתה הא קמ"ל להא צרה הוא דחיישינן אבל לצרה אחריתי לא חיישינן: לא תנשא ולא תתייבם וכו': בשלמא יבומי לא דדלמא מיעברא וקפגעה באשת אח דאורייתא אלא לא תנשא אמאי הלך אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות לימא ר"מ היא ג)דחייש למיעוטא אפילו תימא רבנן כי אזלי רבנן בתר רובא ד)רובא דאיתיה קמן כגון תשע חנויות וסנהדרי אבל רובא דליתיה קמן לא אזלי רבנן בתר רובא והרי קטן וקטנה דרובא דליתא קמן היא ואזלי רבנן בתר רובא דתניא ה)קטן וקטנה לא חולצין ולא מייבמין דברי ר' מאיר אמרו לו לר' מאיר יפה אמרת שאין חולצין איש כתיב בפרשה ו)ומקשינן אשה לאיש אלא מה טעם אין מייבמין אמר להם קטן שמא ימצא סרים קטנה שמא תמצא אילונית ונמצאו פוגעים בערוה ורבנן סברי זיל בתר רובא דקטנים ורוב קטנים לאו סריסי נינהו זיל בתר רוב קטנות ורוב קטנות לאו אילונית נינהו אלא מחוורתא מתניתין רבי מאיר היא במאי אוקימתא כר' מאיר אימא סיפא ו)היתה לה חמות אינה חוששת אמאי הלך אחר רוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות מיעוט מפילות וכל היולדות מחצה זכרים ומחצה נקבות סמוך מיעוטא דמפילות למחצה נקבות והוו ליה זכרים מיעוטא וליחוש דלמא כיון דאיחזקה לשוק לא חייש רישא דאיחזקה לייבום תייבם אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוה רישא דאיסור כרת חששו סיפא דאיסור לאו לא חששו אמר רבא מכדי הא דאורייתא והא דאורייתא ז)מה לי איסור כרת מה לי איסור לאו אלא אמר רבא רישא

א מיי' פ"ג מהלכות יבום הל' טז סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן קנו סעיף יג:
ב מיי' שם הל' יז יח וסמג שם טוש"ע שם סימן קנו סעיף ט:

גליון הש"ם

גמ' מה לי איסור כרת. ע' קדושין יד ע"ב תד"ה ותכלה ושם יג ע"ב תד"ה אם הקנגו ועי' לעיל קיד ע"ב ועי' מנחות נג ע"ב תד"ה אין מממילין:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) רש"י ד"ה מה לי איסור כו' לאו הכמקום דרבנן היא בדבר המותר. נ"ב עי' לעיל פב ע"ב ובמ"ר ע"ז מהל' יו"ט בנים וזקוקה ליבום ח"מ סי' כא דף יג ע"ב וע"ד ועי' זו"ת סה"ד סוף סי' ר"ג:

מוסף רש"י

הובא בעמוד קודם.

תוס' חד מקמאי

האשה שהלכה צרתה ובעלה למ"ה ובאו עדים וא"ל מת בעלה ה"ז לא תנשא ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה. היתה לה חמות אינה חוששת. פירוש שהיתה לה חמות במ"ה אינה חוששת שמא היו לה בנים וזקוקה ליבום אלא הרי היא בחזקת שעומדת לשוק ומותרת להנשא לעלמא יצאת מליאה חוששת ר' יהושע אומר אינה חוששת. גרסי' בגמ' בשלמא יבומי לא דלמא מעברא וקא פגע באיסור אשת אח דאורייתא אלא לא תנשא אמאי הלך אחר הרוב נשים ורוב נשים מתעברות ויולדות ג) ומיעוט מפילות סמוך מיעוטא דמפילות למחצה דנקבות והו"ל זכרים מיעוטא ואי ר"מ אמאי [אינה חוששת] ליחוש ואסקא רבה רישא חזקה ליבום ורובא לשוק וחזקה לא עדיף מרובא ואיתי מיעוטא דמפילות ונסמוך אחזקה וה"ל פלגא ופלגא ולא תנשא ולא תתיבם סיפא חזקה לשוק ורובא לשוק וחזה [זכרים] מעוטא דמעוטא ולמיעוטא דמיעוטא לא חייש ר"מ. איכא דמפ' אליבא דר"מ מוקי מתני' דאילו לרבנן מיעוטא כמאן דליתא דמי ולא אמרי' סמוך מיעוטא אחזקה אלא אמרי' מיעוטא כמאן דליתא דמי ורובא וחזקה רובא עדיף ומותרת לעלמא. ולפי הפירוש הזה האי מתני' דלא כהלכתא היא דכיון דקי"ל כרבנן דלא חיישי' למיעוטא מותרת לינשא. וכי מעיינת בה שפיר ליתא להאי פי' דאי ר"מ היא ולא רבנן למה לי למימר אייתי מפילות וסמוך אחזקה והו"ל פלגא ופלגא בלא חזקה נמי ר"מ חייש למיעוטא אלא ודאי ליתא להאי פירושא ורבה אליבא דר"ה אוקמ' למתני' דרישי' ואפ' רבנן מודו משום דלרבנן נמי אמרי' סמוך מיעוטא אחזקה וה"ל פלגא ופלגא וסיפא אפי' ר"מ מודה דה"ל מיעוטא דמיעוטא ואי קשיא לן הא דא' בפ' עשרה יוחסין תינוק שנמצא בצד העיסה ובצק בידו ר"מ מטהר וחכמים מטמאין ואמרי' מ"ט דר"מ קסבר רוב תינוקות מטפחין ומיעוט אין מטפחין ועיסה זו בחזקת טהורה עומדת וסמוך ומיעוטא אחזקה ואתרע ליה רובא. ורבנן מיעוטא כמאן דליתא דמי ורובא וחזקה רובא עדיף קשיא דר"מ קשיא דרבנן אדרבנן. איכא למימר דר"מ אדר"מ ל"ק דלעולם פלגא ופלגא נמי הוה אליבא דר"מ ואפ"ה מטהר ר"מ דתינוק דבר שאין בו דעת לשאל הוא והא דאמרי' התם שני דברים אין בהם דעת לשאל ועשו אותם חכמים סמוך מיעוטא אחזקה וה"ל פלגא ופלגא וכיון דאין דעת לשאל אין שורפין. ועי"ל דלעולם רבנן לא אמרי סמוך מיעוטא אחזקה בחד מיעוטא כההיא דעיסה אבל בתרי מיעוטי אמרי סמוך מיעוטא אחזקה ובמתני' איכא תרי מיעוטי מיעוט דמפילות ומיעוט דאין מתעברות. וה"ר אלפס שכתב המשנה הזאת נר' שסמך על הפירוש הזה. דמתני' אליבא דרבנן נמי היא ורבינו האיי גאון פי' ג"כ דמתני' ד"ה היא אלא רבנן ס"ל דרובא וחזקה כי הדדי נינהו ור"מ ס"ל דחזקה לא עדיף כרובא ומיהו כיון דחיישינן למיעוטא סמוך מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא. וההיא דתינוק שנמצא בצד העיסה איכא לאקשויי לפי' הגאון רבינו האיי ז"ל ולשנויי כדשנינן. הא דתנן האשה שבאת ממ"ה ואמרה מת בעלה ואח"כ מת בנה אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחלוצת ולא מתייבמת דוקא בגרושה או שאמרה אני והוא היינו במערה הא לאו הכי אינה חולצת דחיישי' דלמא אתו ומיעוט דאין מתעברות. וה"ר אלפס שכתב המשנה הזאת נר' שסמך על הפירוש הזה. דמתני' אליבא דרבנן נמי היא ורבינו האיי גאון פי' ג"כ דמתני' ד"ה היא אלא רבנן ס"ל דרובא וחזקה כי הדדי נינהו ור"מ ס"ל דחזקה לא עדיף כרובא ומיהו כיון דחיישינן למיעוטא סמוך מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא. וההיא דתינוק שנמצא בצד העיסה איכא לאקשויי לפי' הגאון רבינו האיי ז"ל ולשנויי כדשנינן. הא דתנן האשה שבאת ממ"ה ואמרה מת בעלה ואח"כ מת בנה אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחלוצת ולא מתייבמת דוקא בגרושה או שאמרה אני והוא היינו במערה הא לאו הכי אינה חולצת דחיישי' דלמא אתו

ומיעוט דאין מתעברות. וה"ר אלפס שכתב המשנה הזאת נר' שסמך על הפירוש הזה. דמתני' אליבא דרבנן נמי היא ורבינו האיי גאון פי' ג"כ דמתני' ד"ה היא אלא רבנן ס"ל דרובא וחזקה כי הדדי נינהו ור"מ ס"ל דחזקה לא עדיף כרובא ומיהו כיון דחיישינן למיעוטא סמוך מיעוטא לחזקה וה"ל פלגא ופלגא. וההיא דתינוק שנמצא בצד העיסה איכא לאקשויי לפי' הגאון רבינו האיי ז"ל ולשנויי כדשנינן. הא דתנן האשה שבאת ממ"ה ואמרה מת בעלה ואח"כ מת בנה אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחלוצת ולא מתייבמת דוקא בגרושה או שאמרה אני והוא היינו במערה הא לאו הכי אינה חולצת דחיישי' דלמא אתו

ג) ל"ל דאיכא חזקה דמסייע לרובא דנקבות ומפילות חוששת דאיתרע ליה חזקה שיצתה מליאה: **אבל** לצרה אחריתי **לא** חיישינן. מהיתור לשון דהיא צרתה דייק דהיא צרתה משמע ליה שהצרה עצמה מעוברת ולא משמע צרה אחרת אם נשא:

ד) ל"ל דאיכא חזקה דמסייע לרובא דנקבות ומפילות חוששת דאיתרע ליה חזקה שיצתה מליאה חוששת דאיתרע ליה חזקה שיצתה מליאה: **אבל** לצרה אחריתי **לא** חיישינן. מהיתור לשון דהיא צרתה דייק דהיא צרתה משמע ליה שהצרה עצמה מעוברת ולא משמע צרה אחרת אם נשא:

ה) ל"ל כפירוש ר"ת דאיכא לאיכא חזקה חייישינן למיעוטא. ועי' בתוספות בכורות (דף כ) ד"ה מלבד.

תוס' חד מקמאי (המשך)

ב) (נמי) ומאי נינהו זו ועוד אחרת רבנן היא ולא ר"מ ורבנן היינו טעמא דמטמאין משום דפלגא ופלגא הוא ועשו תינוק כמו שיש בו דעת לשאל לטמא העיסה ולא לשרוף משום דפלגא ופלגא דמי. ומיהו לישנא דאמר לרבנן כמאן דליתא דמי לא דייק שפיר דהא לרבנן נמי אמרי' סמוך מיעוטא אחזקה כמה דאמר לר"מ אלא ה"ק דלרבנן דלא חייש' בעלמא למיעוטא לא אלים האי מיעוטא לצרפו עם החזקה ולטהר את העיסה משום דאין לתינוק דעת לשאל אלא מעיקרא כמאן דליתי' דמי שעשו חכמים תינוק כמי שיש בו דעת לישאל [ומשו"ה] טמאה העיסה אבל לשרוף לא דכי אמרו רבנן סמוך מיעוטא [לחזקה] והו"ל פלגא ופלגא. ה"מ לחומרא אבל לקולא לא. ולעולם לפום הכי טמאה העיסה דלא אמרינן סמוך מיעוטה אחזקה לקולא ומשום האי טעמא עשו לתינוק כדבר שיש בו דעת לשאל משום דרובא וחזקה רובא עדיף. אבל אין שורפין את העיסה לחומרא אמרי'

ג) ל"ל ואוקמינן כר"מ ומקשינן אימא סיפא היתה לה חמות חוששת ואמאי הלך אחר רוב נשים וכו' ומיעוט מפילות וכו'. ד) ל"ל כמי שיש בהן דעת לשאל.

וחזקה לא עדיף (ח) **מרובא.** לא הוה צריך דלא עדיף דאפי׳ עדיף מרוב נשים מתעברות ויולדות מכל מקום יש לחוש דר״מ חייש למיעוטא אלא האמת אומר דלא עדיף: **סמוך מיעוטא לחזקה והוה ליה פלגא ופלגא.** וא״ת דבפרק בתרא דקדושין (דף פ.) ובפרק כסוי הדם (חולין פו. ושם) גבי תינוק שנמצא בגד העיסה אמרינן סמוך מיעוטא דאין מטפחין לחזקת טהרה ואיתרע ליה רובא ומטהרין לעיסה והכא קאמר דהוי פלגא ופלגא ומחמרינן ואומר רבינו חייש דתינוק הוי דבר שאין בו דעת לישאל והוי ספיקו טהור ואפילו ברשות היחיד ולהכי איתרע ליה רובא: **סיפא** חזקה לשוק ורובא לשוק הוו להו זכרים מיעוט׳ דמיעוט׳ **ולמיעוטא דמיעוטא לא חיישינן.** הקשה ה״ר אלחנן א״כ היכי פריך מינה בפ״ג דבכורות (דף כ: ושם) על רבי יהושע דחייש למיעוטא והכא לא חייש למיעוטא דמיעוטא והא הכא איכא מיעוטא דמיעוטא ולהכי לא חייש ותירץ דיתה מלאה איתרע ליה חזקה כיון שיש לה עובר במעיה ואפ״ה לא חייש רבי יהושע וחשיב ליה כמו מיעוטא כיון דת״ק אסר ביליתה מלאה ועוד הקשה דת״ק דר׳ יהושע דאמר יתה מלאה חושש וחייש למיעוטא אע״ג דליכא חזקה בהדיה ובריש גבי האשה שהלך בעלה ולתה למדינת הים בעי חזקה בהדי מיעוטא ותירץ דודאי לא בעי חזקה בהדי מיעוטא והא דנקט דבעינן בריש חזקה בהדי מיעוטא לא בעינן הכי אלא שלא תהא חזקה מסייעתא לרוב דאז הוי המיעוטא מיעוטא דמיעוטא ול״ע גבי גבינת בית אונייקי (ח) דאסר ליה ר״מ משום דרוב עגלים נשחטים לעבודת כוכבים של אותה העיר ופריך מאי איריא רוב אפילו מיעוטא נמי דר״מ חייש למיעוטא ומאי קושיא כיון דרוב עגלים אין נשחטים וחזקה דאלב בחזקת היתר אם כן איתרע ליה רובא כדאמר הכא:

את שיש לה עדים אסורה וכו׳. תימה לר״י מאי קמ״ל ושמא אשמעינן דלא אסרינן הא אטו הא: **מאי טעמא דרבי אלעזר משום** דקסבר צרה מעידה לחברתה כו׳. תימה לר״י אמאי לא פליג רבי אלעזר באידך פירקא (לעיל קיז.) גבי הכל נאמנים להעידה חוץ ממאותה כו׳ וקאשיב צרתה ויבמתה ואי ר׳ אלעזר איירי בצרה דאינסבא לרה מכל מקום ליפלגי גבי ההיא דמת בעלי ואח״כ מת חמי תנשא וחמותה אסורה ור׳ אלעזר לא אסר כיון שנשאת הכלה ונראה לר״י דלא דמי לעיל ואי שהצרה או היבמה באה להעיד על חברתה אין לה להיות נאמנת אפי׳ לר׳ אלעזר אבל הכא כל אחת אינה מתכוונה להעיד על חברתה אלא על עצמה וממילא נאמנת על צרתה כיון שאין מתכוונה להעיד על חברתה: אין

רישא חזקה לייבום ורובא לשוק וחזקה לא עדיף כי רובא ואייתי מיעוטא דמפילות סמוך לחזקה והוה ליה פלגא ופלגא לא תנשא ולא תתייבם סיפא חזקה לשוק ורובא לשוק והוי ליה זכרים מיעוטא דמיעוטא [6]**ומיעוטא דמיעוטא לא חייש רבי מאיר: לא תנשא ולא תתייבם וכו׳: ולעולם אמר זעירי לעצמה שלשה חדשים לחברתה תשעה וחולצת ממה נפשך רבי חנינא אמר** [א]**לעצמה שלשה לחברתה לעולם ותחלוץ ממה נפשך** [2]**אביי בר אבין ורבי חנינא בר אבין אמרי תרוייהו** [2]**גזירה** [ג]**שמא יהא ולד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה וליצרכה דלמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה ואמרי קשרו חלוצה לכהן תנן** [ד]**ניתן לי בן במדינת הים ואמרה מת בני ואחר כך בעלי נאמנת מת בעלי ואחר כך בני אינה נאמנת וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת וליחוש דלמא אתו עדים ואמרי כדקאמרה ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה אמר רב פפא** [3]**בגרושה רב חייא בריה דרב הונא אמר** [ד]**באמרה אני והוא נחבאנו במערה: מתני׳** [ה]**שתי יבמות זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו וזו אסורה מפני בעלה של זו לזו עדים ולזו אין עדים את שיש לה עדים אסורה ואת שאין לה עדים מותרת לזו בנים ולזו אין בנים את שיש לה בנים מותרת ואת שאין לה בנים אסורה** [ו]**נתייבמו ומתו היבמין אסורות להנשא ר׳ אלעזר אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם: גמ׳ תנא לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות נתייבמו ומתו היבמין אסורין להנשא רבי אלעזר אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם בעי רבא מאי טעמא דרבי אלעזר משום דקסבר צרה מעידה לחברתה או דלמא משום דהיא לא מקלקלא נפשה למאי נפקא מינה**

לאנסובי

רישא חזקה. מייתי לה לייבום ורובא מייתי לה להיתר שוק דרוב נשים מתעברות ויולדות והרי ילדה צרתה ונפטרה גם היא וחזקה לא עדיף כי רובא דניזל אבתרה הלכך לא תתייבם ולשוק נמי לא כו׳ מאיר דחייש למיעוטא: **סיפא חזקה לשוק.** שהרי בלא יבם היתה תחלה כשיצתה ורובא לשוק דלא״נ נתעברה חמותה שמא נקבה היתה לו נפל דרוב עוברים נפלים ונקבות כדאמרינן לעילה) דמתלה דוולדי קיימי נקבות הוו ומיעוט עוברים נפלים הוו זכרים דקיימא מיעוטא לגבי וולדות והכא נמי איכא חזקה לרוב[1] דמרע נמי לאשה דמיעוטא דזכרים הוו להו מיעוטא דמיעוטא: **ולעולם.** בתמיה. תחלון ממה נפשך ותנשא לשוק: **לעצמה שלשה.** בשביל עצמה תמתין שלשה חדשים דכל הנשים צריכות להמתין ג׳ חדשים ואפי׳ בעלה מת במדינת הים דליכא למיחש שמא מעוברת היא דהא זקנה ואיילונית נמי צריכות להמתין שלשה חדשים כדאמרינן בהחולץ (לעיל מב:) הלכה כולן צריכות להמתין: **לחברתה תשעה.** בשביל חברתה שמא מעוברת היא צרתה צריכה להמתין ט׳ חדשים שאפי׳ חלה לא תנשא בתוך ט׳ שמא חברתה מעוברת היא והולד של קיימא ואין חליצה פוטרת לזו אלא וולד פוטר והוולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם: **לחברתה לעולם.** בשביל חבירתה צריכה להמתין לעולם עד שתדע אם יש לה וולד אם לאו: **ותחלון.** לאחר ט׳ ממה נפשך ותנשא אם ילדה צרתה הרי נפטרה בולד ואם לאו הרי חליצתה פוטרתה: **מצריכה כרוז.** להכריז שלא היתה חלוצה ומותרת לכהונה: **מת בני ואח״כ מת בעלי.** והריני זקוקה ליבם כבתחלה: **נאמנת.** דמה שאמרה מת בני ראשון ואח״כ בעלי ולא חיישינן דלמא משום דרחמא ליבם קאמרה מאי טעמא הואיל ובחזקת ייבום היתה עומדת ופיה אסר עצמה על היבם כשאמרה ניתן לי בן והוא הפה יכול להתיר עצמה ליבם ולומר מת בני ראשון: **אינה נאמנת.** להנשא לשוק הואיל ובחזקת ייבום יצתה וחיישינן דלמא משום דסניא ליה קאמרה ניתן לי בן וחוששין לדבריה שמא אמת הן ואסורה ליבם וחולצת: **כדקאמרת.** דלא היתה זקוקה לו ואין חליצתה כלום ומותרת לכהונה: **בגרושה.** שהיתה גרושה כבר מאיש אחר שפסלה לכהונה עולמית: **אני.** ובני ובעלי נחבאנו במערה ואין איש עמנו לבא ולהעיד הלכך ליכא למיחש דלמא אתי סהדי: **מתני׳ שתי יבמות.** נשי שני אחים: **זו אסורה.** לשוק מפני בעלה של זו שהוא יבמה דשמא חי הוא וזקוקה לו ואע״פ שאשתו אומרת מת אינה נאמנת איבמתה שתנשא על פיה שאין יבמה מעידה על חברתה שהיא אחת מחמש נשים שאין נאמנות להעידה[1]: **זו עדים.** שמת בעלה: **זו שיש לה עדים אסורה.** לינשא מפני יבמה דשמא חי הוא דעדים אתי אתנו לה הא היא נמי מהימנא לומר מת בעלי: **וזו שאין לה עדים מותרת.** לשוק דהא אמרה שהוא מת ובשביל יבמה נמי לא חיישינן שהרי יש עדים שמת: **זו בנים וזו אין בנים.** ואין עדים לא לזו ולא לזו את שיש לה בנים מותרת כו׳: **נתייבמו.** שהיה להם כאן שני יבמין ונתייבמו שהאשה שאמרה מת בעלי תתייבם דלענין ייבום לא הוצרכה זאת לעדותה של זו. ואריבא קאי שאין להם לא עדים ולא בנים: **ומתו היבמין אסורות להנשא.** לשוק זו מפני בעלה הראשון של זו וזו מפני בעלה הראשון של זו שמא עדיין הם חיים ואע״פ שנשאו שתיהן ליבמין בחזקת שמתו בעליהם אבל עכשיו כשינשאו לשוק נמצא עדותה של זו מועיל לזו ואין יבמות מעידות זו על זו לד היתר: **הואיל והותרו ליבמין.** בחזקת שמתו בעליהם תו לא מיתסרן דניחוש לשמא חיין הם: **גמ׳ שתיהן מותרות.** שאין כאן זיקת ייבום זו מפני בניה וזו בעלי חברתה: **צרה מעידה לחברתה.** דהא שתי יבמות צרות מינהו ומפני לד צרות לא נפסלו מלהעיד זו לזו:

לאינסובי

עין משפט נר מצוה

ג א מיי׳ פ״ג מהל׳ יבום הל׳ טז סמג עשין נא טוש״ע אה״ע סימן קנו סעיף יג:
ד ב מיי׳ שם הל׳ טז:
ה ג ד מיי׳ שם הל׳ טו וסמג שם טוש״ע שם סעיף יב:
ו ה מיי׳ שם הלכה ז סמג שם טוש״ע שם סימן קנח סעיף ה:
ז ו מיי׳ שם הלכה י טוש״ע שם סעיף ו:

תוס׳ חד מקמאי

עדים ואמרי כדקאמרה ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה: תניא ב׳ יבמות זו אומרת מת בעלה וזו אומרת מת בעלה לזו עדים ובנים ולזו לא עדים ולא בנים שתיהן מותרות:

מסורת הש״ס

(ח) [ע״ז לד:], [ע״ל לו.], [ע״ל מא:], [ע״ל קיח:], [ע״ל מא:], [ע״ל קיח:], [ע״ז לד:], [ע״ל לו.], [ע״ל מא:], [ע״ל קיח:], [ע״ז לד:],

---

הגהות הב״ח

(ח) תוס׳ ד״ה וחזקה לא עדיף כי רובא וכו׳ עדיף כי רוב:

מוסף רש״י

שמא יהא ולד. לרתה, בן קיימא. ונמצא חליצתה שלא לצורך וכשרה לכהונה, ומי שרתה בחליצה מחזיקה בספולה לכהונה ואתה צריך להכריז דעו שזו לא פסלתה חליצתה (לעיל לה.). **ניתן לי בן במדינת הים.** אשה שהלכה עם בעלה למדינת הים וכשיצתה מכאן לא היה לה בן ועומדת בחזקת יבום ובאת ואמרה ניתן לי בן במדינת הים ומת בני ואחר כך מת בעלי, דלא מפקא נפשה מחזקה קמייתא, שעדיין היא צריכה ליבם, נאמנת ומותרת להתייבם (לעיל קיח.). **מת בעלי ואחר כך בני אינה נאמנת.** להנשא לשוק בלא חליצה, דכי היימנוה רבנן לאשה מבעלה היימנוה דדייקא ומנסבא, אבל לאפוקי נפשה מיבם לא היימנוה דיימנין דסניא ליה (שם). **וחוששין לדבריה.** דאפקה נפשה מחזקה ואם בא יבם ליבמה לא שבקין לה וחולצת (שם).

לאינסובי לצרה בעלמא מקמי דידה. האשה שהלכה למדינת הים עם בעלה ובאה ואמרה מת בעלי והיתה לה כאן צרה אם זו תנשא בעדותה של זו קודם שתנשא היא: **הואיל והוסרה היא.** אלמא הוא היטב ע"י סימני הגוף ועוד דשמא דוקא בסימנין הוא דקאמר הכי אבל ע"י טביעות עין ייכר היטב ע"י סימני הגוף כיון שיש כל גופו ואפי' לאחר כמה ימים והיכא שאינו נחבל בפנים ודאי גראה דבר פשוט שיוכלו להכירו אפי' אחר כמה ימים כי אינו משתנה כל כך ודבר ידוע הוא שהוא ייכר אפי' אחר כמה ימים אפי' הוא אמת דהיכא שנחבל בפרלוף אין מעידין עליו אלא בתוך ג' ימים כיון שנשאר גופו שלם וגם יכול להיות שהוא בתוך ג' ימים כגון היכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג' ימים (ח) דוקא ותשובת ר"ת כתובה בספר היראה: **הכרת פניהם ענתה בם.** פירוש שלריך פדחת של פניהם להני מייתי האי קרא דכתיב הכרת פניהם ענתה בם דמשמע שלריך הכרה לגד מן הפנים ועל פי' הקונטר' קשיא דבפ' יש בכור (בכורות מו: ושם) מייתי לה אברייתא דהכא ולא על המשנה דהתם והכא נמי משמע דאברייתא לחודה קאי דמייתי עובדא ודבק קירא באפותיה היינו על מצחו ובירושלמי דהכא משמע דאחוטם קאי: **מצאו** קשור בכים **ובארנקי בו'.** וא"ת מאי קושיא דלמא הכא שאני דמכירו לגט או לכיס בטביעות עין דאפי' עם האדם ליה טביעות עין כדאמר בגט פשוט (ב"ב קסח.) האי לורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם האדם בהדיה ויש לו להיות נאמן במגו שיכול לומר לא אינדעתי מעולם וי"ל כגון דאיכא עדים שאינדו דהשתא ליכא מגו א"נ במצאו אחר ומחזירו ע"י סימן זה שקשור בכים והכי נקט כיס וארנקי: **שנמצא** בין כליו. ואע"ג דרבים מצוים שם ואם נמצא בקרקע היה לאוש ליוסף בן שמעון אחר השתא שמצאו בין כליו אין לאוש שנתנו אחר שם אלא הוא: **אמר** רבא דכולי עלמא סימנין דרבנן. ואם תאמר ברייתא דמצאו קשור בכים כמאן תוקמא וי"ל דמעיקרא ס"ד דאדם אחר מצאו כדפרישית ולכך בעי למיפשט מינה דסימנין דאורייתא אבל השתא סבר דמיירי שמצאו בעצמו ומכיר הכיס בטביעות עין ונאמן במגו שיוכל לומר לא אבדתיו אי נמי שיש עדים שהארנקי וכיס וטבעת שלו וידוע שם א"ג דחשיבי כיס וטבעת סימן מובהק:

כליו

אין מעידין אלא על פרצוף פנים בו' ואין מעידין **אלא עד ג' ימים.** פי' משום דמשם ואילך משתנה כו' ואר"ת דהיינו דוקא כשאין שם אלא הפרלוף אבל כל גופו שלם אפי' אין כאן פדחת וחוטם ייכר הוא היטב ע"י סימני הגוף ועוד דשמא דוקא בסימנין הוא דקאמר הכי אבל ע"י טביעות עין ייכר היטב ע"י סימני הגוף כיון שיש כל גופו ואפי' לאחר כמה ימים והיכא שאינו נחבל בפנים ודאי גראה דבר פשוט שיוכלו להכירו אפי' אחר כמה ימים כי אינו משתנה כל כך ודבר ידוע הוא שהוא ייכר אפי' אחר כמה ימים אפי' הוא אמת דהיכא שנחבל בפרלוף אין מעידין עליו אלא בתוך ג' ימים כיון שנשאר גופו שלם וגם יכול להיות שהוא בתוך ג' ימים כגון היכא שאין ידוע מתי נהרג אין לתלותו אלא בתוך ג' ימים (ח) דוקא ותשובת ר"ת כתובה בספר היראה: **הכרת פניהם ענתה בם.** פירוש שלריך פדחת של פניהם להני מייתי האי קרא דכתיב הכרת פניהם ענתה בם דמשמע שלריך הכרה לגד מן הפנים ועל פי' הקונטר' קשיא דבפ' יש בכור (בכורות מו: ושם) מייתי לה אברייתא דהכא ולא על המשנה דהתם והכא נמי משמע דאברייתא לחודה קאי דמייתי עובדא ודבק קירא באפותיה היינו על מצחו ובירושלמי דהכא משמע דאחוטם קאי: **מצאו** קשור בכים **ובארנקי בו'.** וא"ת מאי קושיא דלמא הכא שאני דמכירו לגט או לכיס בטביעות עין דאפי' עם האדם ליה טביעות עין כדאמר בגט פשוט (ב"ב קסח.) האי לורבא מרבנן דאזיל לקדושי איתתא לידבר עם האדם בהדיה ויש לו להיות נאמן במגו שיכול לומר לא אינדעתי מעולם וי"ל כגון דאיכא עדים שאינדו דהשתא ליכא מגו א"נ במצאו אחר ומחזירו ע"י סימן זה שקשור בכים והכי נקט כיס וארנקי: **שנמצא** בין כליו. ואע"ג דרבים מצוים שם ואם נמצא בקרקע היה לאוש ליוסף בן שמעון אחר השתא שמצאו בין כליו אין לאוש שנתנו אחר שם אלא הוא: **אמר** רבא דכולי עלמא סימנין דרבנן. ואם תאמר ברייתא דמצאו קשור בכים כמאן תוקמא וי"ל דמעיקרא ס"ד דאדם אחר מצאו כדפרישית ולכך בעי למיפשט מינה דסימנין דאורייתא אבל השתא סבר דמיירי שמצאו בעצמו ומכיר הכיס בטביעות עין ונאמן במגו שיוכל לומר לא אבדתיו אי נמי שיש עדים שהארנקי וכיס וטבעת שלו וידוע שם א"ג דחשיבי כיס וטבעת סימן מובהק:

כליו

לאנסובי לצרה מקמי דידה אי אמרת צרה מעידה לחברתה אף על גב דלא אינסיב מנסבינן לה לצרה אי אמרת משום דהיא לא מקלקלא נפשה אינסיב מנסבינן לה לצרה אי לא אינסיב לא מנסבינן לה מאי תא שמע ר' אלעזר אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם אי אמרת בשלמא דהיא לא מקלקלא נפשה היינו דכי אינסיב מנסבינן לה אלא אי אמרת משום דצרה מעידה לחברתה אף על גב דלא אינסיב נמי אלא שמע מינה טעמא דרבי אלעזר משום דאינסיב הוא ולא מקלקלא נפשה רבי אלעזר לדבריהם קאמר להו לדידי צרה מעידה לחברתה ואף על גב דלא אינסיב מנסבינן לה אלא לדידכו אודו לי מיהת דהיכא דאינסיב מנסבינן לה משום דהיא לא מקלקלא נפשה ורבנן [1]תמות נפשי עם פלשתים הוא דקעבדה ת"ש [ט]האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובאה ואמרה מת בעלי תנשא ותטול כתובתה וצרתה אסורה ר' אלעזר אומר הואיל והותרה היא הותרה נמי צרתה אימא הואיל והותרה ונשאת וליחוש דלמא בגיטא אתאי והאי דקאמרה הכי לקלקלא לצרה היא מיכוונה אי דאינסיב לישראל הכי נמי הכא במאי עסקי' דאינסיב לכהן: **מתני'** [ג][א]אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו [ב]אין מעידין אלא עד שתצא נפשו [ג]ואפי' ראוהו מגוייד וצלוב והחיה אוכלת בו [ד]אין מעידין אלא עד ג' ימים ר' יהודה בן בבא אומר [ה]לא כל האדם ולא כל המקום ולא כל השעות שוין: **גמ'** תנו רבנן [ג][ה]פדחת ולא פרצוף פנים פרצוף פנים ולא פדחת אין מעידין עד שיהו שניהם עם החוטם אמר אביי ואיתימא רב כהנא מאי קרא [2]הכרת פניהם ענתה בם [ז]אבא בר מרתא דהוא אבא בר מניומי הוה מסקי ביה דבי רישא גלותא זוזי אייתי קירא דבק בבלייתא דבק באפותיה חלף קמייהו ולא [ח]בשקרוה: אע"פ שיש סימנין וכו': למימרא דסימנין לאו דאורייתא ורמינהי [ט]מצאו קשור בכים ובארנקי ובטבעת או שנמצא בין כליו אפילו לזמן מרובה בשר אמר אביי לא קשיא הא רבי אליעזר בן מהבאי הא רבנן דתניא [י]אין מעידין על השומא ר' אליעזר בן מהבאי אומר מעידין מאי לאו בהא קמיפלגי דמר סבר סימנין דאורייתא ומר סבר סימנין דרבנן אמר רבא דכולי עלמא [ח]סימנין דאורייתא גילו קמיפלגי מר סבר שומא מצויה בבן גילו ומר סבר אינה מצויה בבן גילו ואיכא דאמרי הכא בשומא העשויה להשתנות לאחר מיתה קמיפלגי מר סבר עשויה להשתנות לאחר מיתה ומר סבר אינה עשויה להשתנות לאחר מיתה ואיכא דאמרי אמר רבא דכולי עלמא סימנין דרבנן והכא בשומא

מובהק

סימן

ח) [לעיל קיח.], ט) [ב"מ כז: בכורות מו:], י) [בכורות שם], ז) [שבת קכא: יומא פד.], ח) [פי' כמו מבשקר ליה דעיריכין יט. כלומר לא הכירוהו וע' תו' בכורות לו: ד"ה חזייה כו' וכתב הערוך בערך בשקר ולנקר בהיכלו (תהלים כז) תרגום ולבשקרא בהיכליה], ו) ב"מ כז: [גיטין כז:], ז) [ב"מ שם], ח) [לקמן קכח.],

תורה אור השלם

1. וַיֹּאמֶר שִׁמְשׁוֹן תָּמוּת נַפְשִׁי עִם פְּלִשְׁתִּים וַיֵּט בְּכֹחַ וַיִּפֹּל הַבַּיִת עַל הַסְּרָנִים וְעַל כָּל הָעָם אֲשֶׁר בּוֹ וַיִּהְיוּ הַמֵּתִים אֲשֶׁר הֵמִית בְּמוֹתוֹ רַבִּים מֵאֲשֶׁר הֵמִית בְּחַיָּיו:
שופטים טז ל

2. הַכֶּרֶת פְּנֵיהֶם עָנְתָה בָּם וְחַטָּאתָם כְּסִדֹם הִגִּידוּ לֹא כִחֲדוּ אוֹי לְנַפְשָׁם כִּי גָמְלוּ לָהֶם רָעָה:
ישעיהו ג ט

גליון הש"ם

גמ' לא כל האדם. כעין זה פסחים מח ע"ב:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אין מעידין וכו' ג' ימים ותשובת ר"ת כנ"ל ותיבת דוקא נמחק:

לעזי רש"י

ורוא"ה [וירוא"ה]. יבלת.

מוסף רש"י

אין מעידין. על אדם מת להשיא את אשתו אלא א"כ ראו פרלוף פניו שהוא עם החוטם (ב"מ כז:) דשמא לאו זה הוא (בכורות מז:). **הכרת פניהם ענתה בם.** דהכרת פרלוף פניהם עדותן, אלמא פרלוף פנים בעי (שם). **מצאו קשור.** שלש המביא גט ואבד זימנו, לאחר זמן מצאו קשור בכיס שלו או בארנקי כו' (ב"מ כז:) ומכיר את הכיס ואת הארנקי (גיטין כז:). **אפילו לזמן מרובה כשר.** אע"ג דתנן (גיטין כז.) המביא גט ואבד זימנו מצאו לזמן מרובה פסול, הכא כשר (ב"מ כז:). **אין מעידין על השומא.** המעידין על האשה להשיאה ואמרו סימן היה בו שומא באבר פלוני. שומא, ווירוא"ה בלע"ז (ב"מ כז:).

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פי"ג מהל' גירושין הלכה כא סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף כד:
ט ב מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סעיף כט:
י ג מיי' שם הלכה יח טוש"ע שם סעיף לא:
יא ד מיי' שם הל' כא טוש"ע שם סעיף לו:
יב ה מיי' שם טוש"ע שם סעיף כד:
יג ו מיי' פ"ג שם הל' ט סמג עשין נ טוש"ע שם סי' קנב ס"ד:
יד ז מיי' שם פי"ג הל' כא סמג שם טוש"ע שם סימן יז סעיף כד:
טו ח מיי' פי"ג מהל' אישות הל' ה סמג עשין עד טוש"ע מ"מ סימן רסז סעיף ד ה:

תוספות ישנים

ואין מעידין (עד לאחר) [אלא עד] ג' ימים. ודוקא היכא דאין מכירים אלא ע"י סימנים והוא אלא פגעים ואין כל גופו לפניו אבל אם הוא שלם אלא הפדחת והחוטם ואנו מכירים בו על ידי טביעת עין יפה מעידים אפילו לאחר כמה ימים:

תום' חד מקמאי

הא דתנן אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אפי' שיש סימנים בגופו ובכליו. דוקא בסימן שאינו מובהק אבל בסימן מובהק מעידים דסימן מובהק כעדים דמי: גרסי' בפ' מי שאחזו אמר רב כהנא אמר רב חרש שיכול לדבר מתוך הכתב כותבין ונותנין גט לאשתו א"ר זירא אי קשיא לי הא קשיא לי אם לא יגיד פרט לאלם שאינו יכול להגיד ואמאי הרי יכול להגיד מתוך הכתב. א"ל אביי עדות קאמרת שאני עדות דדרהמנא אמר מפיהם ולא מפי כתבם מיתיבי כשם שבודקין אותו לגיטין כך בודקין אותו למשאות ולמתנות ולעדיות ולירושות. קתני מיהא עדות. אמר רב ששת [בעדות אשה] דאקילדו ביה רבנן. שמעינן מהא דמפי כתבם בעדות אשה כשר. ומיהו לא דמי האי מפי כתבם דגיטין למפי כתבם דירושה שכתב רב אלפס [גרסינן בירושלמי] מצא כתוב בשטר איש פלוני מת איש פלוני נהרג וכו' דבההיא דגיטין מיירי כגון שכתב לפניו בשטר איש פלוני מת ובההיא מכשרי' אבל בנמצא כתוב בשטר איש פלוני מת לא אפשר דלא מכשר וה"ר אלפס ט) כתב ולא פסק הלכה כדברי מי:

ט) נ"ל וה"ר אלפס הניח למחלוקת המרובאים בירושלמי מזה ולא פסק הלכה כדברי מי.

כליו דחיישינן לשאלה. וכליו דמגא קשור דלא חיישינן לשאלה איכא למימר בכליס שאין דרכן להשאילס כמו שפירס ריב"ן דלא חיישינן לשאלה: **כליו** דחיישינן לשאלה. ואם תאמר מגא פירות בכלי דבכ' אלו מליאות (ב"מ דף כד:) משמע דהוי סימן ויחזיר ואמאי לא חיישינן לשאלה ויש לומר דלא חיישינן לשאלה אגא בדבר איסור אבל בממון לא חיישינן לשאלה וא"ת א"כ מאי פריך הכא והתם חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן ניחוש לשאלה והא בממון לא חיישינן לשאלה וי"ל דפשיטא ליה ודאי אפי' אי חיישינן לשאלה מן התורה אבל מדרבנן לא חיישינן לשאלה להחזיר אבדה אבל קשה היכי מפקינן מקרא דמהדרי חמור בסימני אוכף ניחוש לשאלה מן התורה מיהו למסקנא אתי שפיר דלא חיישינן לשאלה אפי' באיסור: **איבעית אימא** כליו בחיורי כו'. ולעולם לא חיישינן לשאלה וא"ת בפרק כל הגט (גיטין כז. ושם) תנן מגלו בחפיסה או בדלוסקמא אם מכירו כשר פי' אם מכיר הגט ולמה לי שיכיר הגט אפילו אינו מכירו נמי כיון דמכיר חפיסה ודלוסקמא די בכך דהא לא חיישינן לשאלה ויש לומר דה"פ אם מכירו לחפיסה ולדלוסקמא שהם שלו כשר ואע"ג דנקט לשון יחיד אין לחוש ואע"ג דחפיסה הוי לשון נקבה דמפרש התם דחפיסה היא חמת קטנה מ"מ נקט לשון זכר משום דלוסקמא הוי לשון זכר כדתני בתוספתא עשרה דלוסקמות מלאים שטרות מסרתי לך ולגישנא קמא דחיישינן לשאלה מייני התם שידוע שכן איבדו בחפיסה ולהכי לא חיישינן לשאלה ושם אאריך בע"ה:

למימרא דמגוייד חיי ורמינהו כו' טמויי הוא דלא מטמי **הא מחייא לא חיי.** תימה דהא קתני בה גוסס אע"ג דחיי דרוב גוססים למיתה ומיעוטן חיין ותנן נמי אין מעידין על הגוסס ויש לומר בגוסס שהוא מגוייד כיון שהוא גוסס על ידי אדם לא חיי ומ"מ מוכיח שפיר דמגוייד לא חיי מדלא קתני ואפילו גוסס מגוייד ועוד אמר ר"י לפרש דודאי פשיטא דמגוייד דמתני' מת לבסוף כיון שמגוייד במקום שעושים אותו טריפה כמו נחתך מן האדכובה ולמעלה כדמשמע בסמוך אבל אינו דבר ברור שימות קודם שיתירוה לינשא והשתא פריך ליה ממגוייד וגוסס ואותו גוסס שסופו למות הוא מת לאלתר והוא הדין נמי דמגוייד

סימן מובהק קא מיפלגי מר סבר סימן מובהק ומר סבר לאו סימן מובהק ולהך לישנא דאמר רבא סימנין דאורייתא הא קתני אף על פי שיש סימנין בגופו ובכליו גופו דארוך וגוץ כליו דחיישינן לשאלה ואי חיישינן לשאלה חמור בסימני אוכף היכי מהדרינן לא שיילי אינשי אוכפא דמסקיב ליה לחמרא מצאו קשור בכים ובארנקי ובטבעת היכי מהדרינן טבעת חייש לזיופי כים וארנקי מנחשי אינשי ולא מושלי ואיבעית אימא כליו בחיורי וסומקי: ואפילו ראוהו מגוייד וכו': למימרא דמגוייד חיי ורמינהי [6]אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגוייד ואפ' גוסס טמוי לא מטמא הא מיחייא לא חיי אמר אביי לא קשיא הא ר"ש בן אלעזר הא רבנן דתניא מעידין על המגוייד ואין מעידין על הצלוב רבי שמעון בן אלעזר אומר אף על המגוייד אין מעידין מפני שיכול לכוות ולחיות ומי מצית לאוקומי כר"ש בן אלעזר והא קתני סיפא [7]מעשה בעסיא באחד ששילשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו ואמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנשא שאני [8]מיא דמרזו מכה והאמר רבה בר בר חנה לדידי חזי לי ההוא טייעא דשקיל ספסירא וגיידיה לגמליה ולא אפסיקתיה לנערותיה אמר אביי ההיא כחישא הויא רבא אמר בסכין מלובנת ודברי הכל: והחיה אוכלת וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל [9]לא שנו אלא ממקום שאין נפשו יוצאה אבל ממקום שנפשו יוצאה מעידין [10]וא"ר יהודה אמר שמואל [11]שחט בו שנים או רוב שנים וברח מעידין איני [12]והאמר רב יהודה אמר שמואל [13]שחט בו שנים או רוב שנים ורמז ואמר כתבו גט לאשתי הרי אלו יכתבו ויתנו חי הוא וסופו למות אלא מעתה יהא גולה על ידו אלמה תניא [14]שחט שנים או רוב שנים הרי זה אינו גולה הא איתמר עלה אמר רב הושעיא [15]חיישינן שמא הרוח בלבלתו אי נמי שמא איהו

קירב

מובהק הוא. ואע"ג דסימנין דרבנן אסימן כי האי סמכינן אפילו [16]אאיסור דאורייתא: **דארוך וגוץ.** לאו סימנין נינהו: **כליו.** בגדיו שמא לאחר השאילן ואותו אחר מת ולאותו אלו וסבורים שזהו בעל הבגדים: **חמור בסימני אוכף.** דקיימא לן באלו מליאות (ב"מ דף כז.) דמהדרינן: **לא שיילי אינשי.** בעל החמור לא היה שואל אוכפו של זה לחברו: **דמסקיב ליה.** דאשי"ר בלע"ז: **מצאו קשור בכים בו'.** מאי איכא למימר ליחוש אע"פ שהוא מכיר את הכיס יש לחוש שמא השאילו לאחר וקשר בו גט זה והחזירו לזה ושכח בו את הגט: **לזיופי.** שמא יעשה חותם ולורה כנגד טבעתו וילך וירלאהו לאשתו ויטול הימנה כל אשר יאמל: **מנחשי אינשי.** שלא יטול זה מזלו. ודאי קשיא הא קתני או שמגא בין כליו הא אמרן דחיישינן לשאלה לא קשיא כליו דמתניתין היינו בגדיו ולדך להשאיל מלבושים וכליו דגיטין היינו בין כלי תשמישי ביתו בתיבתו שאין דרך להשאילם [1]: **ואיבעית אימא כליו.** דמתני' דקתני בגופו ובכליו דלא סמכינן אסימנייהו: **בסומקי וחיורי.** דלא אמרינן הוי סימן במלבושיו אי שחורין היו או לבנים היו דאין זה סימן שהרבה יש שחורין ולבנים ואדומים: **והא קתני סיפא.** דמתני' (לקמן דף קכא.): **מן האדכובה ולמטה לא תנשא.** דחיי ואי משום טביעה הואיל ומיס שאין להם סוף חיישינן שמא יצא מן המיס ועלה בדחוק פרסה או יותר ולא דאוהו קתני מן האדכובה ולמעלה תנשא אלמא מגוייד לא חיי: **שאני מיא דמרזו מכה.** מחזיקות ומגדלות כאב המכה. וחברו מיטרא רזיא לאיני במס' תענית (דף ג.): **גיידיה לגמליה.** לשון גודו אילנא (דניאל ד): **ולא אפסקיה לנערותיה.** ולא הפסיק לגמור את קול נערותו שהיה נוער עד שמת: **מלובנת.** בחם שמתוך המכוה מתרפא: **וברח.** הנשחט: **יכתבו ויתנו.** אלמא כחי מחזקינן: ומשני **חי הוא.** לפיכך גיטו גט וסופו למות הלכך מעידין: **אלא מעתה.** הואיל וודאי ימות יהא גולה השוחטו אם נפל סכין מידו עליו ושחטו אלמה תניא אין גולה ואפילו מת שמא מחמת דבר אחר מת: **על ידו.** בשבילו: **הרוח בלבלתו.** ומחמת הרוח מת הלכך

לגבי גלות פטור ומיהו לענין אשתו מעידין עליו דודאי ימות:

קירב

מיית לאלתר מדקתני מגוייד בהדי גוסס וא"ת בלאו מילתיה דרשב"א תקשי ליה ריש לסיפא וי"ל דמעיקרא לא קשיא ליה ריש לסיפא דמאי לאוקמי ריש דאין מעידין היינו לאלתר וסיפא דתנשא היינו לאחר י"ב חדש אבל אמילתיה דרשב"א לא מצי לשנויי: **אלא מעתה יהא גולה על ידו.** לשמואל דאשיב ליה מת קפריך דכיון דמת הוא יש לו לגלות דס"ד טעמא דחייב לגלות לפי שמת לאלתר אבל לא מת לאלתר לא יתחייב גלות כלל דליכא דוימות דכתיב גבי גלות משמע ליה שמת לאלתר ולית ליה השתא הא דאמרינן בפרק אלו נערות (כתובות לג: ושם) ונקה המכה בשוגג מאי ונקה ונקה מגלות ואע"פ שחייב מיתה במזיד אפילו לא מת (3) זמן מרובה יש חילוק בין מיתה לגלות כי היכי דמפלגי בין דרך ירידה לדרך עלייה גבי גלות ולא גבי מיתה אבל אין לומר דמשום רוח בלבלתו או קירב מיתתו אין לנו לפוטרו כיון שמת לאלתר דהא אכתי לא ידעינן להני טעמי:

חיישינן שמא הרוח בלבלתו. ודוקא בגלות ולא במיתה כדפרישית לעיל והא דאמר ונקה המכה מגלות הא לא הלך על משענתו אע"פ ששהה הרבה חייב גלות איכא למימר כגון דליכא בלבול דרוח כגון בביתא דשישא ולא פירכס כלל:

לקולא

עין משפט נר מצוה

טז א מיי' פ"א מהל' טומאת מת הל' טו סמג לאוין רלא טוש"ע י"ד סימן שע:

יז ב מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יח סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יז סעיף לא:

יח ג מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ל:

יט ד מיי' שם פ"ב הל' יג סמג עשין מח טוש"ע שם סימן קכא סעיף ח:

כ ה ו מיי' פ"ה מהלכות רוצח הל' ב:

תוספות ישנים

טמוי הוא דלא מטמא הא ממיא לא מי. וא"ת מנא ליה למדקן הכי הא גוסס קתני דלא שייך למידק הכי דהא ודאי אין מעידין על הגוסס וי"ל דלא דמי לגוסס כי נמי מיי אצטריך לאשמעינן דלא מטמא והגס דכהן מוחזר מלינג בו כדנפקא לן מקרא בפרק ג' מיין נדף מג ע"א] לאחלו משנעשה חלל אבל מגוייד אי ממיא מי לא אצטריך לאשמעינן דלא מטמא:

מסורת הש"ס

1) מיר מג. אהלות פ"א מ"ז, **2)** [לקמן קכא.], **3)** [נעיל מז: לקמן קכא.], **4)** [גיטין ע:], **5)** שם, **6)** בס"ד: להשאילה,

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה מובהק וכו' אפילו באיסור: **(ב)** תוס' ד"ה אלא וכו' אפי' לא מת לאלתר אלא לאחר זמן מרובה:

לעזי רש"י

דאשי"ר [ריידושיי"ר]. לפצוע, לשפשף (את גב החמור באוכף שאינו הולם אותו).

מוסף רש"י

אפילו מגוייד. אחוך לאיבריו ואפילו הכי אינו מטמא (נזיר מג.). **דמרזו מכה.** מכבידין הכאב (טופח (לקמן קכא.) מכבידין את חולי המכה (לעיל מז:). **שחט בו שנים כו'** מעידין. עליו אמת להשיא את אשתו (גיטין ע:). **חי הוא.** וגיטו ממיים אבל סופו למות, לכך מעידין עליו לאחר זמן להשיא את אשתו היכא דלא גירשה (שם).

קירב מיתתו על ידי שפירכס יומר מדאי מת הלכך אין גולה אלא אם כן מת תחת ידו: **בביתא דשיחא**. שאין שם רוח. לגישנא דרוח בלבלתו הכא גולה דאין כאן רוח ומחמתו מת ולגישנא דהוא קירב את מיתתו אינו גולה: הכי גרסינן **אי נמי בדבריא ולא פירכס לקולא פליג**. דקאמר תנא קמא אין מעידין אלא על ג' ימים ואתא רבי יהודה למימר יש לך אדם או מקום או שעה שאינו מהיר לנפוח ולהשתנות ויכול להעיד אפי' לאחר ג' ימים: **או לחומרא פליג**. דקאמר תנא קמא עד שלשה ימים מעידים ואתא איהו למימר פעמים אפי' תוך שלשה אין מעידין: **בכרמי**. שם העיר: **ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין: ואסקוהו אגישרא דשכיסתנא**. לאחר חמשה יומין: **דלמטי**. לומתין לורת הפיס ואין מניחין אותו לנפוח ולהשתנות: **היכא דאיכא מכה**. מקוס המכה מרזו מכבידין הכאב ונופח: **מיפפח תפח**. לאחר שמעלין אותו ליבשה ומשתנית צורתו: **מתני' שיש להם סוף**. לקמן מפרש היכי דמי: **אשתו אסורה**. שמא לאחר פריסתו משם יצא והלך לו דסבר רבי מאיר אדם יכול לחיות [1] ולשהות במים יום או יומים: **מערה**. מים שיש להם סוף הם ופליג ר' יוסי ואמר אשתו מותרת דקסבר אין אדם יכול לשהות במים כל כך ואי משום שמא יצא לאלתר אין זו חשש דהא אי נפק הוו חזו ליה אבל במים שאין להם סוף מודה ר' יוסי דאסורה שמא יצא לאלתר למרחוק ולא ראוהו: **מן האילכובה ולמטה**. הואיל ויכול לחיות לא תנשא שמא יצא ולא ראוהו דמים שאין להם סוף הן: **גמ' מארבע רוחותיה**. כגון מערה מלאה מים והרואה שנפל שוהה שם בכדי שאין יכול להיות חי בתוך המים ובא לו: **אגמא דסמקי**. אגם של אותו מקום. אגם מרש"ט בלע"ז עומד במקומו ואינם מים חיים: **למים שיש להם סוף דמו**. שאינו יכול לשוט על פניהם למרחוק הלכך אם איתא דסליק הוי חזו ליה: **גלי אשפלו**. למקום רחוק ומשם יצא: **לא יאונה לצדיק כל און**. שלא באתה תקלה זו לידו של רב לגדות את רב שילא: **תשועה ברוב יועץ**. תשועתי מן המכשול על ידי שנטלתי עצה משמואל: **למחילה של דגים**. שחוטטים סמוך לשפת הנהר בין למטה מן המים בין למעלה מן המים בגובה שפתו ואין מתמלאת כולה ואדם הנכנס שם מגביה צורתו בתוך המערה למעלה מן המים: **ליחוש למחילה**. ושמא ליום מחר יצא והלך: **נענעתי לו ראשי**. ועבר על גבי והלך לו: **ינענע לו ראשו**. ידחה מפני השעה ולא יתגרה בהן:

שמא

לקולא פליג או לחומרא פליג. והכי נמי מצי למיבעי בין לקולא ובין לחומרא אלא אכתי לא (א) פשיטא מאי דבעי: **ולא היא לא שנא צורבא מרבנן כו'**. ואף על גב דרובייהו צורבא מרבנן אי סליק קלא אית ליה מכל מקום לא חייסינן לאותו רוב ולא תנשא לכתחלה כמו גבי (רוב) גוסקין דאין מעידין עליהן אף על פי שרובן ממתים [2]: אמרו

קירב מיתתו מאי ביניהו [3]דשחטיה בביתא דשישא ופרכים [4]אי נמי דשחטיה בבריא ולא פרכים: רבי יהודה אומר לא כל וכו':

איבעיא להו רבי יהודה בן בבא לקולא פליג או לחומרא פליג תא שמע [5]דהוא גברא דטבע בכרמי ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין ואנסבה רב דימי מנהרדעא לדביתהו ותו ההוא גברא דאטבע בדגלת ואסקוהו אגישרא דשכיסתנא ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי אי אמרת בשלמא לקולא פליג אינהו דעביד כרבי יהודה בן בבא אלא אי אמרת לחומרא פליג אינהו דעביד כמאן שאני מיא דצמתי והאמרת [6]מיא מרזו מכה [7]ה"מ היכא דאיכא מכה אבל היכא דליכא מכה מיצמת צמית [8]והני מילי דכי אסקיה חזייה בשעתיה אבל אישתהי מיתפח תפח: **מתני'** נפל למים בין שיש להן סוף בין שאין להן סוף אשתו אסורה אמר רבי מאיר מעשה באחד שנפל לבור הגדול ועלה לאחר שלשה ימים אמר רבי יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו [9]ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם ושוב מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו לים ולא עלתה בידם אלא רגלו אמרו חכמים [10]מן הארכובה ולמעלה תנשא מן הארכובה ולמטה לא תנשא: **גמ' תנו רבנן** נפל למים בין שיש להם סוף בין שאין להם סוף אשתו אסורה דברי רבי מאיר וחכ"א [11]מים שיש להם סוף אשתו מותרת ושאין להם סוף אשתו אסורה היכי דמי מים שיש להם סוף אמר אביי [12]כל שעומד ורואה מארבע רוחותיו ההוא גברא דטבע באגמא דסמקי אנסבה רב שילא לדביתהו אמר ליה רב לשמואל תא נשמתיה אמר ליה נשלח ליה ברישא שלחו ליה מים שאין להם סוף אשתו אסורה או מותרת שלח להו אשתו אסורה ואגמא דסמקי מים שיש להם סוף או מים שאין להם סוף שלח להו מים שאין להם סוף הוא ומר מאי טעמא עבד הכי מיטעא טעינא אנא סברי כיון דקוו וקיימי כמים שיש להם סוף דמי ולא היא כיון דאיכא גלי אימור גלי אשפלו [13]קרי שמואל עליה דרב [1]לא יאונה לצדיק כל און קרי רב עליה דשמואל [2]ותשועה ברוב יועץ תניא [3]אמר רבי מעשה בשני בני אדם מכמרין מכמורין בירדן ונכנס אחד מהם למחילה של דגים ושקעה חמה ולא ראה פתחה של מחילה ושהה חברו כדי שתצא נפשו ובא והודיע בתוך ביתו למחר זרחה חמה והכיר פתחה של מחילה ובא ומצא הספד גדול בתוך ביתו אמר רבי כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת שאין להם סוף אשתו אסורה אי הכי מים שיש להם סוף נמי ליחוש למחילה של דגים במים שיש להם סוף מחילה של דגים לא שכיחא אמר רב אשי הא דאמרו רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה הני מילי באניש דעלמא אבל צורבא מרבנן לא [4]אי דסליק קלא אית ליה ולא היא לא שנא אניש דעלמא ולא שנא צורבא מרבנן דיעבד אין לכתחלה לא תניא אר"ג פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שנשברה והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי עקיבא וכשעליתי ביבשה בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי דף של ספינה נזדמן לי וכל גל וגל שבא עלי נענעתי לו ראשי מכאן אמרו חכמים אם יבואו רשעים על אדם ינענע לו ראשו אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף מותרת מים שאין להם סוף אסורה תניא א"ר עקיבא פעם אחת הייתי מהלך בספינה וראיתי ספינה אחת שמטרפת בים והייתי מצטער על תלמיד חכם שבה ומנו רבי מאיר כשעליתי למדינת קפוטקיא בא וישב ודן לפני בהלכה אמרתי לו בני מי העלך אמר לי גל טרדני לחברו וחברו לחברו עד שהקיאני ליבשה אמרתי באותה שעה כמה גדולים דברי חכמים שאמרו מים שיש להם סוף אשתו מותרת מים שאין להם סוף אשתו אסורה תנו רבנן [5]נפל לגוב אריות אין מעידין עליו לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו רבי יהודה בן בתירא אומר אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו חיישינן

שמא

מסורת הש"ס

א) [לעיל קכ:], ב) [חולין עט. מה סה.], ג) [תוספתא פי"ד], ד) ל"ל אי איתא דסליק יעב"ן, ה) [ברכות לג. תוס' פי"ד], ו) ס"א ולשמוש, ז) [עי' תוס' לעיל לו: ד"ה הא לא], ח) תוס' ד"ה לקולא וכו' לא פשיט ליה מאי דבעי:

תורה אור השלם

1. לֹא יְאֻנֶּה לַצַּדִּיק כָּל אָוֶן וּרְשָׁעִים מָלְאוּ רָע:
משלי יב כא
2. בְּאֵין תַּחְבֻּלוֹת יִפֹּל עָם וּתְשׁוּעָה בְּרֹב יוֹעֵץ:
משלי יא יד

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה לקולא וכו' לא פשיט ליה מאי דבעי:

מוסף רש"י

מרזו מכה. מכבידין את חולי המכה (לעיל מז:) מחזיקות ומגדלות כאב המכה, ומבארו מיטרא רוח לאלנני, במסכת תענית (ג:) (לעיל קכ:). **נפל לגוב אריות** אין מעידין עליו. לומר לאשתו מת בעלך להתיר לינשא, פעמים שאין האריות רעבים ואין אוכלין אותו, **לחפורה מלאה נחשים ועקרבים**. או זה או זה, מעידין עליו. שמא (ברכות לג.).

עין משפט נר מצוה

כא א ב ממי' פ"ה מהל' רוצח ה"ב:
כב ג ד ה ממי' פי"ג מהל' גירושין הל' כב סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סימן יז סעי' כו:
כג ו ז ח ט ממי' שם הלכה עז טוש"ע שם סעיף לב:
כד י ממי' שם הל' כ טוש"ע שם סעיף כט:

לעזי רש"י

מרש"ט [מריש"ק]. ביצה, מקווה מים רדודים.

תוספות ישנים

כמה גדולים פי' שזה היה אמת שמצא מחילה ויצא מן למים: נענעתי. השפלתי ועבר עלי הגל:

אמרו לו תחלתו מכבה וסופו מבעיר. אית דגרסי לעיל ליורה מלאה יין ושמן אין מעידין עליו והוי האי תנא שאישי ולספריס דגרסי לעיל מעידין עליו הוי תנא קמא וכן פר"ח דתנא דסיפא לא פליג אתנא קמא אלא מפרש טעמא דמילתיה:

אין מזכירין מעשה נסים. תימה לר"י והא קאמר לעיל גפל לגוב אריות אין מעידים עליו וכן מיס שאין להם סוף וי"ל דאינו ממש מעשה נסים אלא יש לתלות שאינם רעבים ומיס שאין להם סוף יש לתלות בדף של ספינה וגל טורד ומיהו יש בירושל' גפל לגוב של אריות אין מעידין עליו שמא נעשה לו נס כדניאל גפל לכבשן של אש אין מעידין עליו חוששין שמא נעשה לו נס כחנניה מישאל ועזריה רוצה לומר שגפל באש וברח לו מן האש בשוס ענין [ב] ור' מאיר חולק אברייתא דלעיל: **אף** על פי כן מת בנו בצמא. מכל מקום לא הוי דבר א] שנלטער בו הנדיק [ג] שלא עשה הכור: **הרי** אנו באין מלספוד כו'. ומתני' הכי פירושא הרי אנו הולכין לביתיו שבאנו מלספוד: שמא חבר הוא ות"ק [ד]אגב איצצא מזקי ליה תנו רבנן [ה]אנפל לתוך כבשן האש מעידין עליו ליורה מלאה יין ושמן מעידין עליו משום רבי אחא אמרו של שמן מעידין עליו מפני שהוא מבעיר של יין אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה אמרו לו תחלתו מכבה וסופו מבעיר: א"ר מאיר מעשה באחד שנפל לבור הגדול וכו': תניא אמרו לו לרבי מאיר [ו]אין מזכירין מעשה נסים מאי מעשה נסים אילימא דלא אכיל ולא אישתי והכתיב [1]וצומו עלי ואל תאכלו ואל תשתו אלא דלא ניים דאמר רבי יוחנן [ז]בשבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו ויישן לאלתר ורבי מאיר מאי טעמא אמר רב כהנא כיפין על גב כיפין הוו ורבנן דשישא הוו ור"מ א"א דלא מסריך וניים פורתא ת"ר [ח]מעשה בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור הגדול ובאו והודיעו לרבי חנינא בן דוסא שעה ראשונה אמר להם שלום שניה אמר להם שלום שלישית אמר להם עלתה אמרה לו זכר של רחלים נזדמן לי וזקן מנהיגו אמרו לו נביא אתה אמר להם לא נביא אנכי ולא בן נביא אנכי אלא דבר שהצדיק מתעסק בו יכשל בו זרעו אמר רבי אבא אע"פ כן מת בנו בצמא שנאמר [2]וסביביו נשערה מאד מלמד שהקדוש ברוך הוא מדקדק עם סביביו כחוט השערה ר' חנינא אמר מהכא [3]אל נערץ בסוד קדושים רבה ונורא על כל סביביו: **מתני'** [ג]אפילו שמע מן הנשים אומרות מת איש פלוני דיו ר' יהודה אומר [ד]אפי' שמע מן התינוקות אומרים הרי אנו הולכין לספוד ולקבור את איש פלוני בין שהוא מתכוין ובין שאינו מתכוין ר' יהודה בן בבא אומר [ה]בישראל [ו]אע"פ שהוא מתכוין ובעובד כוכבים אם היה מתכוין אין עדותו עדות: **גמ'** ודלמא לא אזלי אמר רב יהודה אמר שמואל [ז]דקאמרי הרינו באין מלספוד ומלקבור את איש פלוני ודלמא קמצא בעלמא שביב ליה ואסיקו ליה על שמיה דקאמרי כן וכן רבנן הוו התם כן וכן ספדני הוו התם: ובעובד כוכבים אם היה מתכוין וכו': אמר רב יהודה אמר שמואל לא שנו אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו עדות היכי ידעינן אמר רב יוסף בא לבית דין ואמר איש פלוני מת השיאו את אשתו זהו נתכוין להתיר מת סתם זהו נתכוין לעדות איתמר נמי אמר ריש לקיש לא שנו אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו עדות אמר ליה ר' יוחנן לא כך היה מעשה באושעיא ברבי [ח]שהתירם עם שמנים וחמשה זקנים אמר להם לא שנו אלא שנתכוין להתיר אבל נתכוין להעיד עדותו עדות ולא הודו לו חכמים אלא מתניתין דקתני ובעובד כוכבים אם היה מתכוין אין עדותו עדות היכי משכחת לה [ט]במסיח לפי תומו [י]כי ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חיואי מאן איכא בי חיואי שביב חיואי ואנסבה רב יוסף לדביתהו ההוא דהוה קאמר ואזיל ווי ליה לפרשא זריזא דהוה בפומבדיתא דשביב ואנסבה רב יוסף ואיתימא רבא לדביתהו ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חסא טבע חסא [ט]אמר רב נחמן האלקים אכלו כווריי לחסא מדיבוריה דרב נחמן אזלא דביתהו דחסא ואינסבא ולא אמרו לה ולא מידי אמר רב אשי שמע מינה הא דאמור רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה [יא]הני מילי לכתחלה אבל אי נסיב לא מפקינן לה מיניה איכא דאמרי אנסבה רב נחמן לדביתהו אמר חסא גברא רבה איתיה אם איתא דסליק קלא אית ליה למילתא ולא היא לא שנא גברא רבה לא שנא לאו גברא רבה דיעבד אין לכתחלה לא: ההוא עובד כוכבים דהוה קאמר ליה לישראל קטול אספסתא ושדי [יב]לחיואי בשבתא ואי לא קטילנא לך כדקטילנא לפלוני בר ישראל דאמרי ליה בשיל לי קדירה בשבת ולא בשיל לי [יג]וקטילתיה שמעה דביתהו ואתאי לקמיה דאביי שהיתא

תלתא

עין משפט נר מצוה

כה א מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' י"ח סמג עשין ג טוש"ע אה"ע סימן י"ח סעיף ל:
כו ב מיי' פ"ה מהלכות שבועות הל' כ סמג לאוין רלח טוש"ע י"ד סימן רלו סעיף ד:
כז ג מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' כט סמג עשין ז טוש"ע אה"ע סימן י"ח סעיף ג וסע"ש:
כח ד מיי' שם הל' ט טוש"ע שם סעיף יג:
כט ה מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף (ג) יד:
ל ו מיי' שם הלכה ט טוש"ע שם סעיף יג:
לא ז מיי' שם הל' כה טוש"ע שם סעיף יד:
לב ח מיי' שם הל' יא טוש"ע שם סעיף לד:

מוסף רש"י

אגב איצצא. כשנפל עליהם ותקקם חזקיהו (ברכות לג.). אין מזכירין מעשה נסים. להגיד לאיה מהן (חולין מג.). שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו. שנשבע לשוא ומשעה שיצאת שבועה מפיו הרי הוא כנשבע על העמוד של אבן שהוא של זהב, שאף זה נשבע על דבר שלא אפשר, וכשבועות (כט.) תנן דהייגו שבועת שוא וחייבים על זדונה מכות וכגון שהתרו בו (סוכה נג.) דדבר שלא אפשר הוא ומשנשבע יצתה לשקר (שבועות ה.) לו: לאלתר מלקין אותו שישן הוא לגדל בדבר שאין יכול לעמוד בו (נדרים טו.). חופר שיחין. לעולי רגליים בדרכים (ב"ק נ.). שעה ראשונה. שעדיין היא רואיה להיות מיה בתוך המים, אמר להם שלום. תעלה, וכן שניה (שם). שלישית. דהוה לה שהות שתעלה נפשה אם ישנה שם, אמר להם עלתה. כבר עלתה ולא כדאמרינן נקמן דפשיטא ליה דלא תמות שם (שם). זכר של רחלים. אילו של יצחק, וזקן מנהיגו. אברהם (שם). דבר שהצדיק מתעסק בו. לחפור בורות לעולי רגליים (שם). עם סביביו. לדיקים הדבקים בו (שם). ונורא על כל סביביו. מטיל אימת משפטו עליהם (שם).

מסורת הש"ס

א) [כרכות נג.], ב) [תוספתא פי"ד], ג) [כרכות ס. חולין מג.], ד) סוכה נג. נדרים טו. שבועות כה., ה) ב"ק נ. ע"ש שקלים פ"ה ה"ג:, ו) [במשנה שבמסיות הגירסא עד שיסת], ז) [ל"ל שהתרים עניון ערך תרים ב' ע"ש פירושו וכ"מ בב"י אה"ע סימן יז], ח) [גיטין יט: כח: ב"ק קיד:], ט) [גירסת הערוך לחיותא בערך קטל], י) [עי' תוספות סנהדרין עד: ד"ה קטול], כ) גירסת רש"ל ולפ"ז רבנן חולקין,

תורה אור השלם

1. לֵךְ כְּנוֹס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוּשַׁן וְצוּמוּ עָלַי וְאַל תֹּאכְלוּ וְאַל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לַיְלָה וָיוֹם גַּם אֲנִי וְנַעֲרֹתַי אָצוּם כֵּן וּבְכֵן אָבוֹא אֶל הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר לֹא כַדָּת וְכַאֲשֶׁר אָבַדְתִּי אָבָדְתִּי:
אסתר ד טז
2. יְבֹא אֱלֹהֵינוּ וְאַל יֶחֱרַשׁ אֵשׁ לְפָנָיו תֹּאכַל וּסְבִיבָיו נִשְׂעָרָה מְאֹד:
תהלים נ ג
3. אֵל נֶעְרָץ בְּסוֹד קְדֹשִׁים רַבָּה וְנוֹרָא עַל כָּל סְבִיבָיו:
תהלים פט ח

גליון הש"ס

גמ' א"ר נחמן האלקים כו'. בתוספת מיי' ס' נשים סימן יב כ' ואין נתמוה על ר"נ דאשבע דאכלי כווריי לחסא היכי אשבע הכי כיון דאמר אשתו אסורה אלמא מספקא ליה לי מייתי לי לא. וי"ל דרוצה אין ליולין וכ"ש שפיר אשבע דאפי' בדיני נפשות אולי' בתר רובא אלא דבעריות מחמירין ואמרי' דלכתחילה לא תנשא אע"ג דרוצה מייתי עכ"ל. ועי' תוספת הרא"ש מ"ב סימן מא:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה אף וכו' אלא עשה הכור. נ"ב כלומר שאין הכור עשתה זה שמת בגמא:

הגהות מהר"ב רנשבורג

א) תד"ה אע"פ וכו' לא הוי דבר שנלטער בו כו'. נ"ב עי' ריא"ף בחדושי אגדות:

מלת

שמא חבר הוא. יודע לנחוש: אגב איצצא. שדוחקן כשעומד עליהם. אבל גוב אריות רחב הוא ואין עומד עליהן ופעמים שאינם רעבים ואין אוכלין אותו: ליורה מלאה יין ושמן. מרותתת על האור: שהוא מבעיר. כשנפל אדם לתוכו וניתז השמן על האור ומבעירו יותר ויותר ולא שבתה רתיחת היורה ולמקו רגליו ולא יכול לצאת ומת: מפני שהוא מכבה. כשניתז על האור כיבהו. ואע"פ שלא יכול לצאת לא מת שהיורה נתקררה לאחר זמן ששבתו רתיחותיה כשכבה האש: וסופו מבעיר. דרך בקעת שמכבין אותה במים להיות חוזרת ודולקת יותר מבתחלתה: מעשה נסים. אפילו אינו מת מחמת המים היה לו למות מחמת דבר אחר: ציפין על גבי ציפין. כיפין כמין בנייס ואולמות ונשען עליהן ויש: דשישא הוי. וחלקין ומעומד אין אדם ישן: מסריך. מתחזק ונדבק עליהן מעט: חופר שיחין. לעולי רגלים ומים מתכנסים בהן והיו שותין הן ובהמתן: אנוס. שעדיין יכולה לחיות וכן בשניה אבל שלישית שאינה יכולה לחיות אמר להן עלתה לה שידוע היה לו שלא תמות שם כדלקמן דבר שהיה מתעסק בו אותו לדיק אדיה לא יכשל בו זרעו: של רחלים. זה אילו של יצחק: זקן אחד מנהיגו. זה אברהם: נביא אתה. לידע שלא תמות: מתעסק בו. בטורח עשייתו: אע"פ כן מת בנו. של ר' נחוניא בצמא שכך דרכו של מקום לדקדק עם החסידים: וסביביו נשערה. לשון חוט השערה. עם סביביו עם לדיקים ההולכים אחריו: מתני' אפילו שמע מן הנשים. שלא היו מתכוונות להעיד ומסיחות לפי תומן: דיו. ויכול לילך להעיד ולהשיא את אשתו: כיון שהוא מסכוון. לעדות: גמ' קמצא בעלמא. חגב או נמלה המיתו התינוקות והעלו לה שם איש פלוני כדרך שהתינוקות משחקין: אזל נתכוון להעיד. ולא להתיר את אשתו: עדותו עדות. ונשא אשתו: היכי משכחת לה. דלא נתכוון להעיד ולא להתיר: חיואי. שם האיש: מאן איכא בי חיואי. מי מאנשי ביתו של בית חיואי שישמע דברי דשביב חיואי: לפרשא זריזא. גבור חיל וישראל היה: מדיבוריה דרב נחמן. דאמר אכלוה כווריי ולא אמר מי יתן שיעלה וינגל אזלא דביתהו ואינסבא: קטול אספסתא ושדי. קנוק שחת לבהמותי: שמעה דביתהו. דההוא דאמר עובד כוכבים עליה קטילתיה ואתת לקמיה דאביי: תלתא

תלתא ריגלי. שהיו תלמידי חכמים נקבצים לשמוע דרשה הלכות פסח בפסח והיתה שואלת מהם. ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנך ריגלי דלמורלאי היינו יום שמת בו אדם גדול וקובעים אותו לכבודו ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם: **של ערלה הן.** פירות נטועה הן וישנם משובחים מפירות אילן זקן: **של עזיקה.** מפרדס מעוזק וגדל סביב לו לשומרו והיא שנת שביעית. וקשיא לי דמאי איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שנא מן המשומר ול"ש מן המופקר אסורים וקודם הזמן אלו ואלו מותרים: **לא אמר כלום.** לאוסרם על כך אלא הלך אחר הרוב שזה משקר ולהשביח מקומו נתכוין וכן נטע רבעי להודיע שפירות נטועה הן. וכמדומה לי דהאי עזיקה שם העיר שבארץ ישראל ופירותיה משובחים ואם היה עובד כוכבים זה בחוצה לארץ ומשבחם ואמר מעזיקה הבאתי אין חוששין לומר אמת דבריו ושמא לא נתעשרו וישראל מכרם לו אלא להשביח מקומו. והכא נמי לא נתכוין עובד כוכבים זה אלא לאיים על זה שיקצור לו מספוא לבהמותיו: **חבל.** הפסד וענגמת נפש הוא: **קולר.** חבורה: **לרכוס ביחר.** כשבאה ביתר במלור: **מתני' על פי בת קול.** שמעו קול לועקת פלוני מת ולא ראו אדם בעלמו: **גמ' מאי קמ"ל.** רבה בר שמואל דלבית הלל משאין ומיעבד כותייהו סתם מתני' נמי הכי אמרה וממילא הלכתא היא כסתם משנה: **בית שמאי היא.** ואין הלכה כאותו סתם: **שראו לו דמות אדם.** מתחלה כשנעקר: **בבואה דבבואה.** לא אלו: **לימדני יונתן שידא.** שד היה או בקי בהן: **ודלמא צרה הואי.** שנשא אשה במקום אחר ובאה לקנקלה והלכה לה: **בשעת הסכנה.** שאדם מסוכן כגון מי שהיה מושלך בבור ואמר כל שומע קולו יכתוב גט לאשתו כותבין ונותנין וסמכינן עליה בכל דבריו שאומר אני הוא פלוני בן פלוני. והכא נמי כשעת הסכנה דמיא שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה: **מתני' ונומיתי לו.** אמרתי לו: **כן.** (ג) הן הדברים שאמרת שכולן חלוקין עליו: **משובשת בגייסות.** שאיני יכול לילך אצלם ולהעיד זה ששמעתי: **גמ' להביא את גיטה.** ממדינת הים ואע"פ שצריכים אנו למאמר פיה שתאמר בפני נכתב ונחתם דאפי' אדם כשר הביאו צריך לומר כן: **נשים שאמרו.** חמש נשים דפירקין דלעיל (ד' קיז.): **נאמנות להביא גיטה.** בפ"ב דגיטין (דף כג.): **מתני' אמרו לו.** לרבי עקיבא מעשה בבני לוי כו': **נומים להם.** אמרה להם: **ולא תהא להנם.** כלומר וכי לא תהא בת ישראל או כהנת מיוחסת נאמנת כפונדקית זו גרועה. ובגמ' מפרש מאי גריעותא: **אמר להם.** רבי עקיבא: **לשתהא הפונדקית נאמנת.** כלומר לכשימצא דבר זה אמת שהאמינו את הפונדקית שהרי לא עליה סמכו אלא לפי תומה הסיחה והביאה להם מקלו ותרמילו: [ס"א **לשתהא כפונדקית נאמנת.** כלומר באותו ענין שהאמינו פונדקית הוי נמי שאר אשה נאמנת שהרי פונדקית הוציאה להן ועל הסימנים סמכו]: והא

תלתא ריגלי אמר לה רב אדא בר אהבה זיל לקמיה דרב יוסף דהריף סבינא אזלה קמיה פשט מהא מתניתין עובד כוכבים שהיה מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הן של עזיקה הן של נטע רבעי הן לא אמר כלום לא נתכוון אלא להשביח מקחו אבא יודן איש ציידן אמר מעשה בישראל ועובד כוכבים שהלכו בדרך ובא עובד כוכבים ואמר חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת בדרך וקברתיו והשיאו אשתו ושוב מעשה בקולר של בני אדם שהיו מהלכין לאנטוכיא ובא עובד כוכבים אחד ואמר חבל על קולר של בני אדם שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם ושוב מעשה בששים בני אדם שהיו מהלכין לכרכום ביתר ובא עובד כוכבים ואמר חבל על ששים בני אדם שהיו מהלכין בדרך ביתר שמתו וקברתים והשיאו את נשותיהם: **מתני'** מעידין לאור הנר ולאור הלבנה ומשיאין על פי בת קול מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת הלכו ולא מצאו שם אדם והשיאו את אשתו ושוב מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני נשכני נחש והרי אני מת והלכו ולא הכירוהו והלכו והשיאו את אשתו: **גמ'** אמר רבה בר שמואל תנא בית שמאי אומרים אין משיאין על פי בת קול וב"ה אומרים משיאין על פי בת קול מאי קמ"ל מתני' היא הא קמ"ל דאי משתכחת סתמא דאין משיאין בית שמאי היא: והלכו ולא מצאו: ודלמא שד הוה א"ר יהודה אמר רב שראו לו דמות אדם אינהו נמי דמו דחזו ליה בבואה ואינהו נמי אית להו בבואה דחזו ליה בבואה דבבואה ודלמא לדידהו אית להו בבואה דבבואה אמר רבי חנינא אמר לי יונתן שידא בבואה אית להו בבואה דבבואה לית להו ודלמא צרה הואי תנא דבי רבי ישמעאל בשעת הסכנה כותבין ונותנין אף על פי שאין מכירין: **מתני'** אמר רבי עקיבא כשירדתי לנהרדעא לעבר השנה מצאתי נחמיה איש בית דלי אמר לי שמעתי שאין משיאין את האשה בארץ ישראל על פי עד אחד אלא יהודה בן בבא ונומיתי לו כן הדברים אמר לי אמור להם משמי אתם יודעים שהמדינה משובשת בגייסות מקובלני מר"ג הזקן שמשיאין את האשה על פי עד אחד וכשבאתי והרציתי הדברים לפני ר"ג שמח לדברי ואמר מצאנו חבר לרבי יהודה בן בבא מתוך הדבר נזכר ר"ג שנהרגו הרוגים בתל ארזא והשיא ר"ג נשותיהן על פי עד אחד והוחזקו להיות משיאין עד מפי עד מפי עבד מפי אשה מפי שפחה ר' אליעזר ורבי יהושע אומרים אין משיאין את האשה על פי עד אחד ר' עקיבא אומר לא ע"פ אשה ולא על פי עבד ולא על פי שפחה ולא על פי קרובים: **גמ'** וסבר רבי עקיבא ע"פ אשה לא והתניא רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי עקיבא אשה נאמנת להביא גיטה מק"ו ומה נשים שאמרו חכמים אין נאמנות לומר מת בעלה נאמנות להביא גיטיהן זו שנאמנת לומר מת בעלה אינו דין שנאמנת להביא גיטה נשים שאמרו חכמים הוא דלא מהימני אשה בעלמא מהימנא לא קשיא כאן קודם שהחזיקו כאן לאחר שהחזיקו: **מתני'** אמרו לו מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והביאוהו בפונדק ובחזרתם אמרו לפונדקית איה חברנו נומית להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו ולא תהא כהנת כפונדקית אמר להו לכשתהא כפונדקית נאמנת הפונדקית הוציאה להם מקלו ותרמילו וספר תורה שהיה בידו:

גמ'

של עזיקה. פי' בקונטרס מפרדס מעוזק ומשומר ושביעית הוא וקשה לו מי (משומר) קודם הביעור לעולם מותר ואין נראה לר"ת דהא בהדיא תניא בת"כ ואת ענבי נזיריך לא תבצור מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקר וא"ת דתניא בת"כ ובפרק הבית והעליה (ב"מ קיח.) שומרי ספיחים נוטלין שכרן מתרומת הלשכה קרי כאן ממשקה ישראל מן המותר (ד) לישראל ומשומר אסור לישראל כו' כדפי' ואר"י אלא היו שומרין אותו אלא מועטים רגלי בהמה משם ומודיעין לבני אדם שהם לצורך ומופקר נמי לא שרי לבצור אלא ע"י שינוי וכת"כ דקתני מן המשומר אי אתה בוצר היינו אפי' על ידי שינוי ומן המופקר אתה בוצר היינו כלומר אוכל (ה):

דחזו ליה בבואה. בירושלמי רבי אחא בר חנינא בשם רבי חמא הדא דתימא בשדה אבל בעיר אפילו לא ראו בבואה של אדם והא תניין מי שהיה מושלך בבור ואמר מי ששומע קולו יכתוב גט לאשתו הרי אלו יכתבו ויתנו וא"ר נתן והוא שראה בבואה של אדם אמר רבי בון מזיקין מצויין בבורות כדרך שהם מצויין בשדות והא דאמר (מגילה ד' ג.) מלא יתן אדם אלום לחבירו בגילה דחייסינן שמא שד הוא היינו בשדה דומיא דיהושע שהיה חוץ למחנה ישראל בירושלמי פליגי אמוראי בגמרא כתוב בשטר מת פלוני או נהרג אם משיאין את אשתו: פונדקית

תלתא ריגלי. שהיו תלמידי חכמים נקבצים לשמוע דרשה הלכות פסח בפסח והיתה שואלת מהם. ובתשובת הגאונים מצאתי כל הנך ריגלי דלמורלאי היינו יום שמת בו אדם גדול וקובעים אותו לכבודו ומדי שנה בשנה כשמגיע אותו יום מתקבצים תלמידי חכמים מכל סביביו ובאים על קברו עם שאר העם להושיב ישיבה שם: **של ערלה הן.** פירות נטועה הן וישנם משובחים מפירות אילן זקן: **של עזיקה.** מפרדס מעוזק וגדל סביב לו לשומרו והיא שנת שביעית. וקשיא לי דמאי איסור יש כאן אם עבר זמן הביעור לא שנא מן המשומר ול"ש מן המופקר אסורים וקודם הזמן אלו ואלו מותרים: **לא אמר כלום.** לאוסרם על כך אלא הלך אחר הרוב שזה משקר ולהשביח מקחו נתכוין וכן נטע רבעי להודיע שפירות נטועה הן. וכמדומה לי דהאי עזיקה שם העיר שבארץ ישראל ופירותיה משובחים ואם היה עובד כוכבים זה בחוצה לארץ ומשבחם ואמר מעזיקה הבאתי אין חוששין לומר אמת דבריו ושמא לא נתעשרו וישראל מכרם לו אלא להשביח מקחו. והכא נמי לא נתכוין עובד כוכבים זה אלא לאיים על זה שיקצור לו מספוא לבהמותיו: **חבל.** הפסד וענגמת נפש הוא: **קולר.** חבורה: **לרכוס ביחר.** כשבאה ביתר במלור: **מתני' על פי בת קול.** שמעו קול לועקת פלוני מת ולא ראו אדם בעלמו: **גמ' מאי קמ"ל.** רבה בר שמואל דלבית הלל משאין ומיעבד כותייהו סתם מתני' נמי הכי אמרה וממילא הלכתא היא כסתם משנה: **בית שמאי היא.** ואין הלכה כאותו סתם: **שראו לו דמות אדם.** מתחלה כשנעקר: **בבואה דבבואה.** לא אלו: **לימדני יונתן שידא.** שד היה או בקי בהן: **ודלמא צרה הואי.** שנשא אשה במקום אחר ובאה לקנקלה והלכה לה: **בשעת הסכנה.** שאדם מסוכן כגון מי שהיה מושלך בבור ואמר כל שומע קולו יכתוב גט לאשתו כותבין ונותנין וסמכינן עליה בכל דבריו שאומר אני הוא פלוני בן פלוני. והכא נמי כשעת הסכנה דמיא שאם לא תאמין לזה לא תמצא אחר ותשב עגונה: **מתני' ונומיתי לו.** אמרתי לו: **כן.** (ג) הן הדברים שאמרת שכולן חלוקין עליו: **משובשת בגייסות.** שאיני יכול לילך אצלם ולהעיד זה ששמעתי: **גמ' להביא את גיטה.** ממדינת הים ואע"פ שצריכים אנו למאמר פיה שתאמר בפני נכתב ונחתם דאפי' אדם כשר הביאו צריך לומר כן: **נשים שאמרו.** חמש נשים דפירקין דלעיל (ד' קיז.): **נאמנות להביא גיטה.** בפ"ב דגיטין (דף כג.): **מתני' אמרו לו.** לרבי עקיבא מעשה בבני לוי כו': **נומים להם.** אמרה להם: **ולא תהא להנם.** כלומר וכי לא תהא בת ישראל או כהנת מיוחסת נאמנת כפונדקית זו גרועה. ובגמ' מפרש מאי גריעותא: **אמר להם.** רבי עקיבא: **לשתהא הפונדקית נאמנת.** כלומר לכשימצא דבר זה אמת שהאמינו את הפונדקית שהרי לא עליה סמכו אלא לפי תומה הסיחה והביאה להם מקלו ותרמילו: [ס"א **לשתהא כפונדקית נאמנת.** כלומר באותו ענין שהאמינו פונדקית הוי נמי שאר אשה נאמנת שהרי פונדקית הוציאה להן ועל הסימנים סמכו]: והא

(א) [חולין מח. עז.], ב) [סס עז. ע"ש בפרש"י], ג) ל"ל מתניתא, ד) [תוספתא דמאי פ"ד], ה) [תוס' מזר פ"א], ו) גיטין סו., ז) ג"ז שם הוריות יב. כריתות ה:, ח) לעיל קנו., ט) ל"ל רבי יהודה, י) [עדיות פ"ו מ"א], כ) לעיל פז: בכורות מו: שבת קמה., ל) גיטין כג: [תוס' שם פ"ב], מ) [וע"ע תוס' תענית פל. ד"ה שומרי ותוס' ב"מ נח. ד"ה לשמור ותוס' סוכה לט: ד"ה במה], נ) [וע' תוס' סנהדרין מד. ד"ה חייסינן],

גליון הש"ם

גמ' ואמר חבל על קולר של ב"א וכו'. בר"ף איתא שהיו מהלכין לאנטוכיא: שם שהיו מהלכין לאנטוכיא בדרך ביתר. בר"ף איתא לכרכום של ביתר: שם הא קמ"ל דאי משתכחת סתמא וכו'. עי' ערובין דף יז ע"ב תוד"ה אמר רב הונא:

הגהות הב"ח

(א) במשנה בגייסות כך מקובלני מר"ג: (ב) שם אמר להם לכשתהא כפונדקית: (ג) רש"י ד"ה ונומתי לו אמרתי לו כן הדברים כאשר אמרת כל"ל ותיבת הן נמחק: (ד) תוס' ד"ה של וכו' מן המותר. נ"ב ועיין במה שכתבתי במנחות ל"פ כל קרבנות דף פד:

מוסף רש"י

תלתא ריגלי. לשאול הלכה לחכמים הנאספים בגרגל (חולין עז.). דהריף סבינא. לב פתוח לו בסבלא (שם). אינהו נמי דמו. פעמים שעושין עצמם כדמות אדם (גיטין סז. ושם: אידמויי אידמו). על פי עד אחד. שאמר לה מת בעלך במדינת הים (ברכות כז.).

לג א מיי' פי"ג מהל' גרושין הל"ב סמג עשין ז טוש"ע אה"ע סי' ח סעיף יד:

לד ב ג מיי' שם הל' יא והל' כו טוש"ע שם סעיף יז:

לה ד מיי' שם הל' כב טוש"ע שם סעיף כב:

לו ה טוש"ע שם סעיף י:

לז ו מיי' שם הל' כג טוש"ע שם סעיף כג:

לח ו שם סעיף י:

לט ח מיי' פי"ז מהל' גרושין הל' כב סמג עשין ג טוש"ע שם סימן קמב סעיף יג:

מ ט מיי' שם הלכה ב וסמג שם טוש"ע שם סימן קמא סעי' נד:

פונדקית עובדת כוכבים (אחת) היתה ומסיחה לפי תומה. וא"ת מאי מייתו רבנן ראיה מן הפונדקית דהא מסיחה לפי תומה היתה ויש לומר דלא היתה ממש מסיחה לפי תומה דמה שהוציאה מקלו ותרמילו (מה) [זה] היתה יכולה לעשות כן לעדות ור' עקיבא אמר להם כי אין זה ראיה דודאי אין לך מסיח לפי תומה גדול מזה כיון דכי [חזיתינהו] בכיא כן משמע קא בירושלמי דקאמר עשו אותה כמסיחה לפי תומה משמע שלא היתה ממש מסיחה לפי תומה אלא שמציאין ראיה דלא גרעה מעד אחד:

אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה. פירש רבינו חננאל דקיימא לן כהאי תנא דלא בעי דרישה וחקירה:

הדרן עלך מסכת יבמות

גמ' מאי גריעותא דפונדקית אמר רב כהנא פונדקית עובדת כוכבים היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו וכן תני אבא בריה דרב מניומי בר חייא פונדקית עובדת כוכבים היתה ומסיחה לפי תומה היתה זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו בו והא איה חברנו קאמרי לה [א]כיון דחזיתינהו בכיא אמרו לה איה חברנו אמרה להם מת וקברתיו תנו רבנן מעשה באדם אחד שבא להעיד על האשה לפני רבי טרפון אמר לו בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו אמר אני והוא היינו הולכים בדרך ורדף אחרינו גיים ונתלה בייחור של זית ופשחו והחזיר את הגיים לאחוריו אמרתי לו אריה יישר כחך אמר לי מנין אתה יודע שאריה שמי כך קורין אותי בעירי יוחנן ברבי יהונתן אריה דמכפר שיחיא לימים חלה ומת והשיא רבי טרפון את אשתו ורבי טרפון לא בעי דרישה וחקירה והתניא מעשה באדם אחד שבא לפני רבי טרפון להעיד עדות אשה אמר לו בני היאך אתה יודע עדות זו אמר לי אני והוא היינו הולכין בדרך ורדף אחרינו גיים ונתלה בייחור תאנה ופשחו והחזיר את הגיים לאחוריו אמרתי לו יישר כחך אריה אמר לי יפה כוונת לשמי שכך קורין אותי בעירי יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא לימים חלה ומת [ב]אמר לו לא כך אמרת לי יוחנן בן יונתן דמכפר שיחיא אריה אמר ליה לא אלא כך אמרתי לך יוחנן בן יונתן אריה דמכפר שיחיא ודקדק עליו שנים ושלשה פעמים וכיון את דבריו והשיא רבי טרפון את אשתו תנאי היא דתניא [ג]אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה [א] דברי ר"ע רבי טרפון אומר בודקין וקמיפלגי בדר' חנינא [ג]דאמר רבי חנינא [ד]דבר תורה אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה וחקירה שנאמר [1]משפט אחד יהיה לכם ומה טעם אמרו דיני ממונות אין צריכין דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ובמאי קמיפלגי מר סבר כיון דאיכא כתובה למשקל כדיני ממונות דמי ומר סבר כיון דקא שרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמי [ג]אמר רבי אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר [2]וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך[ד]:

הדרן עלך מסכת יבמות

והא איה חבירנו קאמרינו לה. אלמא לאו לפי תומה הוה: **הוה בכיא.** והיינו לפי תומה דקודם שנאלנו התחילה לומר: **ונתלה בייחור של תאנה.** אחז בנוף של תאנה ופשחו לעשות ממנו מקל: **פשחו.** נתקו: **יישר כחך אריה.** גבור חיל ולב אריה יש לך: **יפה כוונת אם שמי אריה.** שכך קורין אותי בעירי: **לא כך אמרת לי יוחנן בן יונתן.** דומה ותוקר היה אולי יהפוך את דבריו לא כך אמרת לי דמכפר שיחיא אריה שהכפר היו קורין אריה ולא אותו: **דרישה.** בדיקות כי האי גוונא לכוין את דבריו: **וחקירה.** בלשון יוסי ובאיזה שעה: **משפט אחד יהיה לכם.** וכיון דאשכחן דכתיב בדיני נפשות ודרשת וחקרת וגו' (דברים יג) הוא הדין לדיני ממונות: **כיון דתיכא כתובה למשקל.** כשתנשא על פיהם תטול כתובה דמספר כתובה נלמוד כשתנשאי לאחר תטולי מה שכתוב ליכי: **כדיני נפשות דמי.** דהנא על אשת איש בחנק הלכך עדי נשים בדרישה וחקירה: הכי גרסינן **אמר ר' אלעזר אמר רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך:**

הדרן עלך מסכת יבמות

מא א מיי' פי"ג מהל' גירושין הל' יד סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' יז סעי' טו:

מב ב מיי' שם הל' טו טוש"ע שם סע"ה:

מג ג מיי' שם הלכה טו כט טוש"ע שם סעיף כח:

מד ד מיי' פי"ג מהל' עדות הל' ו סמג עשין קט טוש"ע ח"מ סימן ל סעי' ו:

תוספות ישנים

ר' עקיבא וכ"ע אומרים בודקים. וא"ת לדידהו אמאי לא בעי חקירה דאחה יום ואחה שנה ומיהו הקדוש דדרישה [וחקירה] לאחה יום אינו בשביל לעמוד על בירור העדות שהרי מהני העדות שלאו מעשה ו) מה מהניא הך בדיקה אלא אינה אלא כדי שיבואו העדים לידי זזמה ודוקא בדיני נפשות הוא דבעינן ליה כדי להגיל את הנדון אבל בעדות אשה כי נמי בעינן דרישה וחקירה כמו בדיני נפשות היינו מנוף העדות לבוא לידי אמת כמו כלו שאורים וה"ה בלשון שהעיד בו כמו הכא אבל אחה יום לא צריך ופסק ר"ת דלא בעינן דרישה וחקירה דקי"ל כמ"ק:

ו) נראה דל"ל שהרי מהני העדות שאומרים שלאו המעשה אלא אינטריך הדרישה וחקירה אלא כדי שיבואו העדים לידי זזמה וכו'.

תוס' חד מקמאי

תניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה.

ר"ת ור"ע אומרים בודקין עדי אשה בדרישה וחקירה קא מיפלגי בדר' חנינא דא"ר חנינא ד"ת אחד דיני נפשות ואחד דיני ממונות בודקין בדרישה ובחקירה שנא' משפט אחד יהיה לכם. ומ"ט אמרו דיני ממונות א"צ בדיקה בדרישה וחקירה כדי שלא תנעול דלת בפני לווין מ"ס כיון דאיכא למשקל כתובה כדיני ממונות [דמיא] ומ"ס כיון דשרינן אשת איש לעלמא כדיני נפשות דמיא והלכה כרבנן דרבים נינהו. ועוד כיון דמפי אשה ומפי עבד ושפחה משיאין ו) משום תקנת עגונא הקילו ולא עבדינן דרישה וחקירה וכן פסק הרמב"ם ז"ל:

ו) נראה דל"ל משיאין דמשום תקנת עגונא הקילו הלכך לא עבדינן דרישה וחקירה.

מסורת הש"ס

ו) [גירסת הה"מ והגמ"מ בפ' יג מהל' גירושין דין טו אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה ר"ע ור"ע אומרים בודקין וכו' וכך היא הגי' בפ"ר סי' יח וכן איתא בתוספתא סוף פ' י"ד וע' בגמ"מ שזכרתי כתב פירוש אסוגיא זו וע' רש"ל], ב) מהרדרין כ: לב, ג) ברכות סד. כריתות כח: תמיד לב: מיז סו:, ד) [אל תקרי בניך אלא בונין כן איתא בברכות סד.],

תורה אור השלם

1. מִשְׁפַּט אֶחָד יִהְיֶה לָכֶם כַּגֵּר כָּאֶזְרָח יִהְיֶה כִּי אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם:
ויקרא כד כב

2. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ:
ישעיהו נד יג

הגהות הגר"א

[א] גמ' בדרישה וחקירה ר"ע וכ"ע אומרים בודקין בע"ל (וכ"כ רבינו בחיי"ע סי' יז ס"ק עט):

מוסף רש"י

בדרישה וחקירה. לריך לבדוק את העדים בחקר יוס בחקו שעה אלהו (סנהדרין ב:). **שנאמר משפט אחד יהיה לכם.** ממונות כנפשות, וכיון דכתיב דרישה וחקירה בדיני נפשות, דכתיב ודרשת וחקרת, הוא הדין לדיני ממונות (שם ג.). **שלא תנעול דלת בפני לוין.** שיתנעו מלהלוות, שמא יכפור והעדים יטענו ולא תהא עדותן מכוונת ויפסיד (שם)

הדרן עלך מסכת יבמות

אחר השלמת המסכתא יאמר זה ויועיל לזכרון בעזרת השם יתברך

*) הַדְּרָן עַלְךָ מַסֶּכֶת יְבָמוֹת וְהַדְּרָךְ עֵלָן. דַּעְתָּן עֲלָךְ מַסֶּכֶת יְבָמוֹת וְדַעְתָּךְ עֵלָן. לֹא נִתְנַשֵּׁי מִינָּךְ מַסֶּכֶת יְבָמוֹת וְלֹא תִתְנַשֵּׁי מִינָּן לֹא בְּעָלְמָא הָדֵין וְלֹא בְּעָלְמָא דְּאָתֵי:

יאמר כן שלשה פעמים ואחר כך יאמר:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁתְּהֵא תּוֹרָתְךָ אֻמָּנוּתֵנוּ בָּעוֹלָם הַזֶּה וּתְהֵא עִמָּנוּ לָעוֹלָם הַבָּא. **) חֲנִינָא בַּר פָּפָּא רְמִי בַּר פָּפָּא נַחְמָן בַּר פָּפָּא אַחָאי בַּר פָּפָּא אַבָּא מָרִי בַּר פָּפָּא רַפְרָם בַּר פָּפָּא רָכִישׁ בַּר פָּפָּא סוּרְחָב בַּר פָּפָּא אַדָּא בַּר פָּפָּא דָּרוּ בַּר פָּפָּא:

הַעֲרֵב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת דִּבְרֵי תּוֹרָתְךָ בְּפִינוּ וּבְפִיפִיּוֹת עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְנִהְיֶה כֻּלָּנוּ אֲנַחְנוּ וְצֶאֱצָאֵינוּ וְצֶאֱצָאֵי עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל כֻּלָּנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תּוֹרָתֶךָ: מֵאוֹיְבֵי תְּחַכְּמֵנִי מִצְוֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא לִי: יְהִי לִבִּי תָמִים בְּחֻקֶּיךָ לְמַעַן לֹא אֵבוֹשׁ: לְעוֹלָם לֹא אֶשְׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי בָם חִיִּיתָנִי: בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ לַמְּדֵנִי חֻקֶּיךָ: אָמֵן אָמֵן אָמֵן סֶלָה וָעֶד:

מוֹדִים אֲנַחְנוּ לְפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ וֵאלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שֶׁשַּׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית הַמִּדְרָשׁ וְלֹא שַׂמְתָּ חֶלְקֵנוּ מִיּוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת. שֶׁאָנוּ מַשְׁכִּימִים וְהֵם מַשְׁכִּימִים. אָנוּ מַשְׁכִּימִים לְדִבְרֵי תוֹרָה וְהֵם מַשְׁכִּימִים לְדָבָרִים בְּטֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וְהֵם עֲמֵלִים. אָנוּ עֲמֵלִים וּמִקַּבְּלִים שָׂכָר וְהֵם עֲמֵלִים וְאֵינָן מִקַּבְּלִים שָׂכָר. אָנוּ רָצִים וְהֵם רָצִים. אָנוּ רָצִים לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא וְהֵם רָצִים לִבְאֵר שַׁחַת. שֶׁנֶּאֱמַר וְאַתָּה אֱלֹהִים תּוֹרִידֵם לִבְאֵר שַׁחַת אַנְשֵׁי דָמִים וּמִרְמָה לֹא יֶחֱצוּ יְמֵיהֶם וַאֲנִי אֶבְטַח בָּךְ:

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְיָ אֱלֹהַי בְּשֵׁם שֶׁעֲזַרְתַּנִי לִסַּיֵּם מַסֶּכֶת יְבָמוֹת כֵּן תַּעֲזְרֵנִי לְהַתְחִיל מַסֶּכְתּוֹת וּסְפָרִים אֲחֵרִים וּלְסַיְּמָם לִלְמֹד וּלְלַמֵּד לִשְׁמוֹר וְלַעֲשׂוֹת וּלְקַיֵּם אֶת כָּל דִּבְרֵי תַלְמוּד תּוֹרָתֶךָ בְּאַהֲבָה. וּזְכוּת כָּל הַתַּנָּאִים וַאֲמוֹרָאִים וְתַלְמִידֵי חֲכָמִים יַעֲמוֹד לִי וּלְזַרְעִי שֶׁלֹּא תָמוּשׁ הַתּוֹרָה מִפִּי וּמִפִּי זַרְעִי וְזֶרַע זַרְעִי עַד עוֹלָם. וְתִתְקַיֵּם בִּי בְּהִתְהַלֶּכְךָ תַּנְחֶה אוֹתָךְ בְּשָׁכְבְּךָ תִּשְׁמֹר עָלֶיךָ וְהָקִיצוֹתָ הִיא תְשִׂיחֶךָ. כִּי בִי יִרְבּוּ יָמֶיךָ וְיוֹסִיפוּ לְךָ שְׁנוֹת חַיִּים: אוֹרֶךְ יָמִים בִּימִינָהּ בִּשְׂמֹאלָהּ עֹשֶׁר וְכָבוֹד: יְיָ עוֹז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְיָ יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בַשָּׁלוֹם:

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעָלְמָא דְּהוּא עָתִיד לְאִתְחַדָּתָא, וּלְאַחֲיָא מֵתַיָּא, וּלְאַסְקָא לְחַיֵּי עָלְמָא, וּלְמִבְנֵא קַרְתָּא דִירוּשְׁלֵם, וּלְשַׁכְלֵל הֵיכְלֵיהּ בְּגַוֵּהּ, וּלְמֶעְקַר פּוּלְחָנָא נוּכְרָאָה מֵאַרְעָא, וּלְאַתְבָּא פּוּלְחָנָא דִּשְׁמַיָּא לְאַתְרֵיהּ, וְיִמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא בְּמַלְכוּתֵיהּ וְיִקָּרֵיהּ, [וַיַּצְמַח פֻּרְקָנֵהּ וִיקָרֵב מְשִׁיחֵהּ]. בְּחַיֵּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בַּעֲגָלָא וּבִזְמַן קָרִיב, וְאִמְרוּ אָמֵן. יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ וְיִשְׁתַּבַּח וְיִתְפָּאַר וְיִתְרוֹמַם וְיִתְנַשֵּׂא וְיִתְהַדַּר וְיִתְעַלֶּה וְיִתְהַלָּל שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. לְעֵלָּא מִן כָּל בִּרְכָתָא וְשִׁירָתָא תֻּשְׁבְּחָתָא וְנֶחָמָתָא דַּאֲמִירָן בְּעָלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן, וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמִידֵיהוֹן, וְעַל כָּל מַאן דְּעָסְקִין בְּאוֹרַיְתָא, דִּי בְאַתְרָא (קַדִּישָׁא) הָדֵין וְדִי בְכָל אֲתַר וַאֲתַר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוֹן שְׁלָמָא רַבָּא חִנָּא וְחִסְדָּא וְרַחֲמֵי וְחַיֵּי אֲרִיכֵי וּמְזוֹנֵי רְוִיחֵי וּפֻרְקָנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דִּי בִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא וְאִמְרוּ אָמֵן: יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא וְחַיִּים טוֹבִים עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל, וְאִמְרוּ אָמֵן: עוֹשֶׂה שָׁלוֹם בִּמְרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

*) פי' הגון על זה תמצא בספר החיים שחיבר אחי הגאון מהר"ל מפראג בספר זכיות ח"א פ"ג,
**) בסיומא וסוף תשובת הרמ"א ז"ל וכן בסוף יש"ש בב"ק כתוב רמזים על הזכרת שמות הללו.